Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 8

Sayı 183 - 208

08 Mart 1912 – 29 Ağustos 1912

واعتصموا بحبل الله جميعاً
ولا تفرقوا...

ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب
ريحكم . . .

كونوا عباد الله اخواناً . . .
انما المؤمنون اخوة . . .

سبيل الرشاد

١٣٣٠

١ جلد ٨

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سی صاحب ومديری
ع . اشرف اديب
صراط مستقيم صاحب و مدير مسئولی

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سی هيئت تحريريه‌سی

اعياندن مناسترلی اسماعيل حقی افندی — باش مدعی عمومی بركت زاده اسماعيل حقی بك — خارجيه ترجمه شعبه‌سی مميزی فريد بك — عبدالرشيد ابراهيم افندی — بابان زاده احمد نعيم بك — دارالفنون عثمانی معلملرندن محمد عاكف بك — الای مفتيسی محمد فخرالدين افندی — بروسه‌لی محمد طاهر بك — قزانلی حليم ثابت افندی — مدللی اعداديسی مديری م . شمس الدين بك — علی شيخ العرب افندی — اسپارطه‌لی حقی بك — طاهر المولوی بك — ادهم نژاد بك — سليم افندی زاده مصطفی تقی افندی — اقسكيلی احمد حمدی افندی — خواجه زاده احمد بك — ع . ن بك — عالم جان الادريسی بك.

خليل خالد بك — احمد بك آغايف — علی رضا اسبقی بك — دبستان ايرانيان مديری توفيق بك — ح . اشرف اديب.

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

طبع ثانی

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب و مدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١ — ١٨٣ — ١٩ ربيع الاول ١٣٣٠ — جمعه — ٢٤ شباط ١٣٢٧ — جلد ١ — ٨

وجاهدوا فى سبيل الله

گچنلرده طشره‌ده‌كى قارئين كرامزه كوندرديكمز بياننامه‌ده ديمشدك‌كه: «صراط مستقيمك نشرندن يكانه مقصد مسلمانلرك انتباهنه ، مسلمانلغك تعاليسنه خدمتدر . اونك ايچون بو خصوصده الده كلن فداكارلغك دريغ اولنمايه‌جغى طبيعيدر . انجق بو غايه‌يه وصول ايچون عينى فكرك ، عينى مقصدك خادمى بولنان ذواتك ال برلكيله چالشمسى لازم كلبوركه بوده جمهور قارئينك تكثيرينه همتدن عبارتدر . » بونك اوزرينه هر طرفدن اويله التفاتلره ، تشويقلره مظهر اولدقكه بو طوفان توجهه قارشى تشكردن عاجز قالدق . بر آى ظرفنده بر چوق آبونه كلدى . كنديلرندن بشر آبونه قيدى رجا اولونان ذوات تلغرافلرله يكرميشر آبونه سندى طلب ايتديلر . آكلاشيلديكه مسلمانلرك انتباهنه ، مسلمانلغك تعاليسنه هر طرفده شدتلى اشتياق وار ؛ بو اوغورده هر كس الندن كلن فداكارلغى ايفايه بيك جان ايله مشتاق . شو حالده يابيله بيله‌جك شيلره همان تشبث ايتمك لازم كلدى : بر طرفدن معارف اسلاميه‌نك ترقيسنه ، اخوت اسلاميه‌نك تأييدينه خادم بر هيئت ، بر جمعيت تشكيلى ايچون لازم كلن پروغرام حاضرلانوب بر موجب قانون داخليه نظارتنه دردست تقديم اولديغى كبى ، ديكر طرفدن ده رساله‌مزك هم هيئت تحريريه‌سنك ، هم مندرجاتنك تنظيمنه تشبث اولوندى . بونى خبر آلان بيوك بر مسلمانده جناح عاطفتنى رساله‌مزك اوزرينه كردى ؛ چاليشمق ايچون بزه پك عظيم بر اطمئنان ويردى . فى سبيل الله مسلمانلغه خدمت اوغورنده غرضسز ، عوضسز چاليشان فداكار محررلرمزدن باشقه علوم شرعيه و عالم اسلام حقنده وقوف كليلرى اولان ديكر بعض بيوك اسلام محررلرينه ده مراجعت اولوندى ، مسلمانلغك انتباه و تعاليسى اوغورنده هيچ بر معاونتدن كرى قالميه‌جقلرينه دائر كنديلرندن وعد آلندى . بونك اوزرينه اسملرى بتون ملتجه طانيلمش اولان آتيده‌كى ذوات محترمه‌دن مركب بر هيئت تحريريه تشكيلنه عنايت حقه موفقيت حاصل اولدى .

اوچ بچق سنه‌دنبرى رساله‌مزك دينه ، وطنه ، علم و معرفته ، عالم اسلامك اولدقجه تعارفنه ، انتباه و توحيدينه عاجزانه ايتديكى خدمتلر جمله‌نك معلوميدر . كنديسنك استقامت وجديتى ، جناب حقك لطف وعنايتى سايه‌سنده آز زمان ظرفنده بتون عالم اسلامه انتشار ايتدى ؛ صداى ايقاظى بتون روسيه ، چين ، هندستان ، حتى ژاپونياره قدر انعكاس ايلدى . ان شاء الله حياتى تأمين اولونان رساله‌مز ، بوندن صوكرا ـ كرك بو بابده حاصل اولان ملكه ، كرك معاونت تحريريه‌ده بولونمغى قطعى اوله‌رق وعد ايدن ذوات محترمه‌نك همتلريله ـ دها متنوع ، دها متكامل ودها زياده خادم انتباه بر طرزده انتشار ايده‌جكدر .

بو وعدمزه قارئلرمز امين اوله بيليرلر ، زيرا رساله‌مزك شيمدى‌يه قدر چيقان جزؤلرينى تعقيب ايتمش اولان ارباب انصاف رساله‌مزك نصل طوغرى ، نصل معتدل ، نصل آچيق بر مسلك طوتديغنى ؛ صوكرا شئونك ، ادوارك انقلابنه ، افكارك ، حادثاتك تحولات بى حسابنه رغماً او مسلكه نصل مربوط قالديغنى البته تقدير بيورمشلردر .

شو حقيقتی بتون مسلمانلرك بيلمسی لازمدر‌كه رساله‌مز هيچ بر فرقه‌نك آمانسه ، هيچ بر جمعيتك افكارينه خدمتكار دكلدر . او ، يالكز ، بر مسلمان حكومتندن باشقه بر شی اولميان حكومت عثمانيه‌نك منافع مشروعه‌سنی مدافعه ايدر ، مقام بلند خلافته دنيالر طوردقجه ديناً مربوط قالملری يك طبيعی بولنان اوچ يوز بوقدر مليون مسلمانی بربرندن خبردار ايتمه‌يه ، هپسنه بردن مالیٔ مبجلهٔ دينی ديلنك دونديكی قدر آكلاتمه‌يه ، برزمانلر مدنيتده ، تجارتده ، معرفتده ، صناعتده ، عظمت وشوكتده مقتدای جهان ايكن صوكره‌لری احكام غامضهٔ شريعتی بوسبتون معكوس آكلامق يوزندن ضرورته ، جهالته ، ذلته ، مسكنته دوشن بو كتلهٔ نائمه‌يی اويانديروب سائر ملتلر كبی اونی‌ده بو حيات نورانور معرفته تشريك ايتمه‌يه چاليشير .

مع مافيه بياننامه‌مزده سويلديكمز وجهله شوراسنی تكرار محترم قارئلرمزك قدرشناس نظرلرينه عرض ايده‌لم‌كه بوسعيك ثمردار اوله بيلمسی ايچون هر كون ، هر زمان ارباب مطالعه‌نك اتفاقی ، تشويقی لازمدر . بز شيمدی‌يه قدر ايفا ايده‌بيلديكمز خدمتلری هيچ بر زمان كافی كوره‌مديكمز ، عالم اسلامه‌دها چوق برارلقلر كوسترمك اشتياقنه اصلا قارشی طوره‌مديغمز ايچون مسلمان قارداشلرمزدن‌ده بوندن چوق رغبت بكله‌مكده كنديمزی حقلی بولويورز . جهان توحيدك هر طرفنده مخابرلر پيدا ايتمك ، شئون اسلامی كونی كوننه تعقيب ايله‌مك مطبوعات غربيه‌دن حوادث نقلی قدر كلفتسز ، مصرفسز اولمسه كركدر .

واقعا خدمتمزك طوغرويه هم حكومتمزه ، هم‌ده شريعتمزه راجع اولديغنی بيلديكمز ايچون بز وسعمزك يتديكی ، حتی يتمه‌يه‌جكی قدر فداكارلقده بولونه‌جغز . لكن بو مجاهده‌ده ابدياً دوامز ، هر حالده اخوان دينمزك رساله‌مزه كوستردكلری رغبتی بر قاتده‌ها آرتديرملرينه ، يكديكرلرينی تشويق ايله دائرهٔ انتشارينی كنيشلتملرينه وابسته‌در . ملل اجنبيه‌نك بو قدر مجاهده‌لری ، فداكارلقلری ، غيرتلری اوكنده بز مسلمانلرده توحيد مساعی ايدرك خلافت معظمهٔ اسلاميه‌نك ، دين جليل محمدينك شان وشوكتنی اعلايه خادم هر مؤسسه‌يی يشاتمق وايلرولتمك بتون مسلمانلر ايچون تحت وجوبده‌در . مادامكه بو رساله ، بو مسلمان جريده‌سی هر درلو اغراض شخصيه‌دن بری اوله‌رق صرف مسلمانلرك انتباهی ، اسلاميتك تعاليسی امل خدا پسندانه‌سنی غايهٔ مقصد بيله‌رك انتشار ايديور ، اوحالده بتون مسلمان قارداشلرمزده بونی كندی غزته‌سی ، كندی امل منزللرينك ممثلی ، كندی محصلهٔ حياتی عد ايدرك دائرهٔ انتشارينك توسيعنه جاندن چاليشملری لازم كلير .

بز مقصد ومسلكمزی ايضاح يولنده بوقدرله اكتفا ايدر وبوبابده توفيقاتی جناب حقدن بكلرز .

اخطار : سكزنجی جلدن و١٨٣ نومرودن اعتباراً رساله‌مزك عنوانی (سبيل الرشاد) اولمشدر .

سبيل الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سی هيئت تحريريه‌سی

اعياندن مناسترلی اسماعيل حقی افندی ـ باش مدعی عمومی بركت‌زاده اسماعيل حقی بك ـ خارجيه ترجمه شعبه‌سی مميزی فريد بك ـ عبدالرشيد ابراهيم افندی ـ بابان زاده احمد نعيم بك ـ دارالفنون عثمانی معلملرندن محمد عاكف بك ـ الای مفتيسی محمد فخرالدين افندی ـ بروسه‌لی محمد طاهر بك ـ قزانلی حليم ثابت افندی ـ مدللی اعداديسی مديری م . شمس‌الدين بك ـ علی شيخ العرب افندی ـ اسپارطه‌لی حقی بك ـ طاهر المولوی بك ـ ادهم نژاد بك ـ سليم افندی زاده مصطفی تقی افندی ـ اقسكيلی احمد حمدی افندی ـ خواجه‌زاده احمد بك ـ ع . ن بك ـ عالم جان الادريسی بك . خليل خالد بك ـ احمد بك آغايف ـ علی رضا سيفی بك ـ دبستان ايرانيان مديری توفيق بك ـ ح . اشرف اديب .

سبيل الرشادك محتوی اولديغی مباحث

سبيل الرشاد ايكی قسمدن عبارتدر : برنجی قسم علمی اولوب ، ايكنجی قسم سياست وحيات اسلاميه‌دن باحثدر .

برنجی قسمك محتوی اولديغی مباحث : تفسير شريف ـ حديث شريف ـ فلسفه ـ اجتماعيات ـ فقه وفتاوی ـ ادبيات ـ تاريخ ـ تربيه وتعليم ـ خطبه ومواعظ ـ مقالات .

ايكنجی قسمك محتوی اولديغی مباحث : مقالات ـ سياسيات ـ حيات اقوام اسلاميه ـ حركات علميه وفكريه ـ مكاتيب ـ مطبوعات ـ شئون . برده علاوه قسمی واردركه « تنقيد وتقريض » ايله « اسلام تجارتكاهلری ، آثار وارباب صنايعی » نی محتوی‌در .

هر قسم حقنده تعقيب اولناجق پروغرام قسم مخصوصنده بيان اولنمشدر .

تفسير شريف

مجموعه‌مز بر اسلام مجله‌سيدر . اونك ايچون علوم اسلاميه‌نك ركن اساسيسنى تشكيل ايدن تفسير شريفه قسم علمينك برنجى بابنى تخصيص ايديورز .

كتبخانه‌لرمزده، عربى، تورکى، حتى سائر لسانلرده يازيلمش آثار نفيسهٔ تفسيريه مطبوع ، غير مطبوع اوله‌رق كثرتله بولونديغندن آرتق طوغرودن طوغرويه بونلرى نقل ايديويرمكده بر فائدهٔ جديه كوره‌ميورز. بونلرى هر كس ايستديكى يرده اوقويوب مستفيد اوله‌بيلير . بناءً عليه مجموعه‌مزه كچيريله‌جك آثار تفسيريه‌ده على قدر الامكان نقاط آتيه‌دن برينه رعايت ايتمه‌يى ، كرك يكى‌يكى برطاقم فائده‌لر تأمينى، كرك مجموعه‌نك مسلك مخصوصى نقطهٔ نظرندن اهميتلى بوليورز:

١) علوم وفنونه، تاريخه ، حيات اجتماعيه ومعيشتمزه تماس ايدن بعض آيات جليله موضوع بحث ايديله‌رك درايةً وروايةً مطالعه ايديله‌جك وسائر لسانلرجه بو يولده يازيلان آثار تفسيريه‌نك مهم كورولن ونقاط معروضه‌يه توافق ايدن يرلرى ترجمه اولنه‌جقدر .

اعراب وبنادن ، تحليلات نحويه‌دن بحث ايتمك ايچون مجموعه مزك حجمى مساعد بولونماديغندن يازيله‌جق مقاله‌لرده ممكن مرتبه علوم عربيه‌نك نظرياتندن صرف نظر ايله نتايج عمليه اوزرنده اعمال فكر ايديله‌جكدر . هانكى وسائط علميه ايله اولورسه اولسون ابتدا نظم جليلدن آكلاشيلان معانئ منيفه يازيله‌رق عباره واشارتنك دلالت، واقتضاسنك ارشادات بليغانه سنه استناداً زمان وزمينك ايجاباتنه كوره احوال عموميهٔ اسلاميه حقنده فكر ومطالعه‌لر يورودوله‌جكدر .

٢) مسالك تفسيريه وبو بابده يازيلان آثار ومؤلفات ، علم تفسيرك اقسامى وتاريخى ، مفسرين كرامك ترجمه‌لرى وطرز تفسير ومسلكلرى حقنده تدقيقات وتتبعات اجرا ايديله‌جكدر .

٣) زمانمزده تفسير شريف تحصيلنك خيلى تدنى ايتمش اولديغى معلومدر . عادتا قرآن كريمى بيلمك ، آكلامق اهميتسز ، فائده‌سز بر ايش كبى تلقى اولونمغه باشلامشدر . اورته‌ده قرآن كريم ارتق اكلاشلمش ، حاشا دها بيلنه‌جك بريرى قالمامش كبى بر ذهاب باطل تورمشدر . بر منطق كتابى ايله سنه‌لرجه اوغراشيلديغى حالده طلبهٔ علومك جلالين معلوماتى قدر اولسون تفسيردن بى بهره اولوشى شبهه‌سز پك بيوك بر قصوردر .

ايشته بوتون شو ملاحظه‌لردن طولايى مجموعه‌مز ممكن مرتبه تفسير شريف علمنك احياسنه چاليشه‌جق ، مكتب ومدرسه‌لرمزده تدريس ايديلمسنه ترغيب ايتمكدن خالى قالمايه‌جق ، بوبابده ايروجه مقاله‌لر نشر ايده‌جكدر .

بالخاصه بوتون مكتبلرمزده، مدرسه‌لرمزده تفسير شريف درسلرى واصول تدريسلرى حقنده تنقيدلر يازيله‌جق ، طلبه‌نك بوبابده هردرلو حقلى شكايتلرى انظار عامه‌يه عرض ايديله‌جكدر. والله هو المستعان

بسم الله الرحمن الرحيم

« أفلا ينظرون الى الابل كيف خلقت. والى السماء كيف رفعت. والى الجبال كيف نصبت. والى الارض كيف سطحت . فذكر انما انت مذكر . لست عليهم بمسيطر . الا من تولى وكفر . فيعذبه الله العذاب الاكبر . ان الينا ايابهم . ثم ان علينا حسابهم »

ترجمه‌سى

دوه‌يه باقميورلرمى كه نصل يارادلمشدر ؟ كوكه باقميورلرمى كه نصل قالديرلمشدر ؟ طاغلره باقميورلرمى كه نصل ديكيلمشدر ؟ يره باقميورلرمى كه نصل دوشنمشدر ؟ اويله ايسه خاطرلرينه كتير . سن يالكز اخطاره مأمورسك ، يوقسه اونلرك اوزرنده تحكمده ، مراقبه‌ده بولنه‌جق دكلسك . لكن ينه حقدن يوز چويروب كفرنده عناد ايدن اولورسه الله اونى الك بيوك عذاب ايله تعذيب ايده‌جكدر . اونلرك دونه‌جكى يرباشقه‌سى دكل ، آنجق بزز ؛ صوكره حسابلرينى كورمكده يالكز بزه عائددر .

* *
*

استاد محترم شيخ محمد عبده « غاشيه » سوره‌سنى تفسير ايدركن « افلا ينظرون ... » آيتنه كلنجه ديوركه : سوره‌نك باشندن برى سوز امور آخرتى بيلديرمك ، انسانلرك فرداى قيامتده‌كى حالنى كوسترمك ايچون سرد اولونيور . مخاطبلر آره‌سنده ايسه آخرتى يابوسبتون انكار ايدن دينسزلر ، ياخود ايما نايتمكله برابر ايشلدكلرى افعالك كنديلرينى نصل برعاقبته سوق ايده‌جكندن غافل بينسزلر وار . جناب حق هر ايكى طرفك نظرينى عالم خلقتك هر كون كوزلرى اوكنده طوران اقسامنده‌كى آثار قدرته طوغرى توجيه ايتمك صورتيله فكرلره حجت اقامه ايله‌مك، غافللرى انتباهه كتيرمك مراد ايتديكى ايچون « افلا ينظرون الى الابل » بويوريور .

قدرت الٰهيه‌يى كوستره‌جك نامتناهى مخلوقات واركن آيت كريمه‌ده دوه تخصيص بويورلمشدر . زيرا دوه عربك قوللانديغى حيوانات ايچنده الك ايسى ، الك فائده‌ليسى اولدقدن بشقه حقيقةً خارق العاده بر خلقته مالكدر . چونكه اوقدر شدتيله ، قوتيله برابر عاجز بر مخلوقه رام اولور؛ كوچوك چوجوغك آرقه‌سندن بيله كيدر . صوكره ، بنيه‌سى آغير يوكلرى قالديروب اوزاق مملكتلره طاشيه‌جق صورتده ترتيب ايدلمشدر. بوندن باشقه يوكله‌ينلره قولايلق اولسون ديه يره چوكر ؛ صبرتنه ايستلديكى قدر يوك اوروله‌قدن صوكره قالقار ؛ آجلغه صوسزلغه دايانق شرطيله اوزون اوزون مسافه‌لره كيدر . قناعتى اودرجه‌ده‌دركه باشقه حيوانلرك يميه‌جكى ديكنلرله آيلرجه ياشار .

الحاصل دوه‌ده ديكر برچوق مزيتلر دها واردركه باشقه حيوان اومزيتلرده كنديسنه اشتراك ايده‌مز .

آیت کریمه‌ده دوه‌نك تخصیصاً ایراد اولنمسی جثه‌سی اعتباریله‌دکلدر. اویله اولسه ایدی ، اوندن دها بویوك اولان فیل ذکر ایدیلیردی . واقعا دوه‌ده‌کی مزیتلرك برقسمی فیلده‌ده واردر ؛ انجق سوتی صاغیلماز ، اتی یئنمز ، صوکره‌ده دوه‌قدر قولای قوللانیله‌ماز .

کوکلرك قالدیرلماسی اوزریمزده کوروڭن کونشلر، آیلر، ییلدیزلردن هربرینك سیرینی شاشیرماماسی، تابع اولدیغی نظامدن آیریلمامق شرطیله، کندی مدارنده طورماسی دیمکدر .

دوه‌نك کوکلر، طاغلر ، یرلرله برلکده ذکر اولنمسی پك بلیغدر ؛ زیرا بونلرك هپسی عربك خلقته عائد اولمق اوزره چولده ، اوواده هرکون، هرزمان کوردیکی منظره‌لردر. کوز اوکندن صیره ایله کچن لوحه‌لرك خاطردنده بویله صیره ایله کچیرلمسی نه‌قدر کوزلدر !

شیمدی، یوقاریده سویله‌دیکمز منکرلرله غافللر کوزلری اوکنده طوران بوشیلره امعان ایله باقسه‌لر؛ نصل اولمش‌ده هربری بولندیغی حالی آلمش ، آزبچق دوشونسه‌لر اوزمان اکلاردیلرکه برموجد، برمحافظ اولمادقجه میدانده‌کی صنعتك ایجادینه ، دوامنه امکان یوقدر ؛ اوموجد، اومحافظ ایسه الله ذوالجلالدر. وکائناتی یاراتمه‌یه، پایدار ایتمه‌یه، قوانین حکمت اوزرینه ترتیب ایله‌مه‌یه قادر اولان ، هیچ شبهه یوقدرکه ، انسانلری هرکسك جزای عملنی کوره‌جکی برمحاسبه کونی ایچون طوپلامایه‌ده قادردر . بوندن باشقه الله ذوالجلال بوتون موجوداتی یاراتدیغی حالده انسانلر خلقتدن یالکز کوردکلری قدرینی بیلدکلری ، یوقسه اصول خلقته دائر برشی بیلمدکلری کبی جناب حق کندیلرینی او محاسبه کونی یکیدن وجوده کتیره‌جك؛ حالبوکه بشر بوایکنجی ایجادك صورتنی‌ده بیله‌میه‌جك ، کوره‌جکلری شیدن آله‌جقلری نصیب بوکون شو مخارقاته باقدن آلمقده اولدقلری نصیبك عینی اوله‌جق .

شیمدی ، مادام که ایش بو قدر ظاهر، بو درجه‌لرده بدیهیدر ، مادام که عبرت ایچون برنظر امعان کافیدر، (فذکر انما انت مذکر — خاطرلرینه کتیر، سن یالکز اخطاره مأمورسك .)

فطرت برصانع قادره ایناتمق حسنه بشری کندیلکندن سوق ایتدیکی کبی ینه اوفطرت عینی صانعك انسان ایچون خسران چکیله‌جك یاخود صفای سرمدی ایچنده یاشانه‌جق ایکنجی برخلقته قادر اولدیغنی اك بلیغ برلسان ایله تبلیغ ایدوب طوریور. آنجق غفلتك تحکمی، هوسانك غلبه‌سی یوزندن چوق زمانلر بشر طوغرویی اخطار ایدن، کندیسنی فطرتنك سوق ایده‌جکی طرفه چویرن برمرشده محتاج اولیور . اونك ایچون الله ذوالجلال استدلالك و صورتنی « تذکیر » لفظیله توصیف بیوریور..

« انما انت مذکر — سن یالکز اخطاره مأمورسك » خطاب جلیلی ایسه نبی محترم صلی الله علیه وسلم افندیمزك بعثتندن مقصود اولان امری تحدیددرکه اوامرده انسانلره اونوتمش اولدقلری اوامر الهیه‌یی اخطار ایتمکدن عبارتدر . یوقسه انسانلرك قلبنده ایمان یاراتمایه علیه الصلاة والسلام افندیمزك قدرتی یتیشه میه‌جکی کبی قلبلری مراقبه آلتنده بولندیرمقده وظیفه‌سی دکلدر . « لست علیهم بمسیطر . » « وما انت علیهم بجبار » آیتلری بوحقیقتی صراحةً تبلیغ ایدیور .

آیات قرآنیه‌یی منسوخ کوسترمه‌یه پك هوسلی اولانلردن بری بو آیتك جهاد آیتلریله نسخ ایدلمش اولدیغنی سویلیور . حالبوکه مسلمانلقده جهاد انسانلری زورله معتقد یاپمق ایچون مشروع ایمش . بو سوزی ایلری سورن آدم دوشونمیورکه جبرایله، قهر ایله ایمان الده ایدیله‌من . اکراهك دیننده هیچ برموقعی یوقدر ؛ صوکره ، محارب ایستر یهودی، ایستر نصرانی ، ایستر مجوسی اولسون ، ینه کندی دیننده قالمق شرطیله خراج ویرمه‌یه راضی اولورسه — اکثریتك رأینه کوره — جهادك وجوبی قالماز .

« الا من تولی...» آیتنده‌کی الا لکن معناسنه‌درکه نفی سیطره‌نك افاده ایلدیکی احوالك عمومندن استثنایی متضمندر .

مترجمی

محمد عاکف

حدیث شریف

قرآن کریمدن صوکرا علوم عالیهٔ اسلامیه‌نك اك قیمتدار ، قیمتدار اولدیغی قدرده دقیق بر رکن مهمنی تشکیل ایدن علم حدیث ایچونده مجموعه‌مزك ایکنجی بابی تخصیص اولنیور . قرآن عظیم الشانك لسان ترجمانی ، دین مبین اسلامك مأخذ ومنشائی، وکون پیغمبرمز افندمز ایله بزم بینمزده وثیقهٔ معظمه اولان احادیث نبویه مجموعه‌مزده دائما موقع مهم اشغال ایده‌جك، امت اسلامیه‌نك احیا وتعالیسنه سعی وغیرت ایدیله‌جکدر . وقتیله هردرلو موانع ومزاحمه کوکس کره‌رك ، هردرلو تحولات کونیه وسیاسیه‌یه لاقید قاله‌رق ، تلعینلره ، تضلیللره ، حبس وتغریبلره ، اذالره ، جفالره نظر استخفافله باقه‌رق احادیث شریفه‌نك جمعی ، سنت سنیه‌نك احیا واعلاسی اوغورنده چالیشان اعاظم امتی تکرار زمانمزده یاشاتمغی مجله‌مز کندیسنه مقدس بر وظیفه بیله‌جکدر .

شو امنیهٔ معززه‌یه ایریشه بیلمك ایچون حدیث بابنده ایجابنه ، زماننه کوره یازیله‌جق سوزلر بروجه آتی نقاط ثلاثه‌دن عبارت اوله‌جقدر :

١ — احادیث صحیحه‌نك عیناً ترجمه‌سی .

٢ — احوال اجتماعیه وحیاتیه‌مزه اوزاقدن یقندن تماس ایدن احادیث شریفه و سنت سنیه‌یی موضوع بحث ایده‌رك احوال جاریه ایله نظر شارع اره‌سنده مقایسه ومحاکمه اجراسیله تنقید ایلمك .

٣ — علم حدیث وتفرعاتنه دائر مقاله‌لر یازمق ، محدثین کرام حضراتنك ترجمه‌لری ، مسلك عالیلری ، آثار ومجموعه‌لری حقنده تتبعاتده بولنمق . . .

اجتماعیات

سبیل الرشادك اجتماعیاتده‌كی مسلکی عمومی اولقدن زیاده خصوصی بر ماهیتی حائز اوله‌جقدر . فقط بویله اولمسی اجتماعیات لفظنك محیط اولدیغی مباحثك بسبتون اهمالنی تضمن ایتمز. سبیلك ستونلری معنای عمومیسی اعتباریله مباحث اجتماعیه‌نك کافه‌سی ایچون آچیقدر . فقط جریده بر اسلام جریده‌سی اولمق حیثیتیله اك زیاده عالم اسلامه عائد مسائل اجتماعیه‌دن بحث ایلیه‌جکدر . بوندن مقصدی‌ده شئون اسلامیه‌نك منحصراً فنون اجتماعیه نقطهٔ نظرندن تدقیق ، محاکمه‌سی دکلدر . سبیلك ستونلرنده موضوع بحث اوله‌جق مسائل اجتماعیه ، عالم اسلامده مادةً موجود اولان ، فوائدی اسلامی مستفید، محاذیری متضرر ایدن مسائل جمله‌سندن اوله‌جقدر . چونکه شمدیلك بزده موضوعی اولمیان نظریات اجتماعیه ایله ستونلر دولدورمق خراب برکلبه‌ده اقامته مجبوریت وار ایکن سرایلره ، کاشانه‌لره مخصوص انشا آت پلانلرینك تدقیقیله مشغول اولمق قبیلندندر. سبیل الرشاد اسلامه عائد مسائل اجتماعیه‌دن بحث ایتدیکی صرده هیچ بر زمان جهلك ، معنای مشهوریله تعصبك دلالتنه اقتدا ایتمیه‌جك ؛ اسلامی کریوه‌لره دوشورن بوایکی دلیل ذلیله دائما نظر نفرتله باقه‌جقدر. چونکه انك اعتقادنه کوره حدیقهٔ دینه مستولی اولان یبانی اوتلر انجق بوصورتله آییقلانه بیله‌جکی کبی « تحسبهم ایقاظاً وهم رقود » نص جلیلنه ماصدق اوله‌جق صورتده راحت دوشکنه اوزانان اوچیوز میلیونلق برکتله‌ده انجق بوصورتله دورهٔ حیات وفعالیته کیره‌بیله‌جکدر . سبیل بومبحثده لوم لائمدن، شتم شاتمدن اصلا تحاشی ایتمیه‌جك ، دوغرو لغنه قائل اولدیغی برفکری ، براجتهادی بی محابا اظهاردن چکینمیه‌جکدر .

فلسفه

سبیل الرشاد مباحث فلسفیه‌یی‌ده احتوا ایده‌جك ، بتون مسالك فلسفیه اربابنك افکار وملاحظاتی ایچون دائما صحیفه‌لرینی آچیق بولندیره‌جقدر . فقط هیچ برزمان فلسفه‌یی هدم دینه آلت اتخاذ ایتمیه‌جکدر . بلکه فلسفه‌نك برچوق مباحثنی تأیید دینه خادم قیله‌جقدر. سبیل، مسالك مختلفهٔ فلسفیه‌دن کمال سربستی ایله بحث ایدرکن عدابده‌جك قدر مقتضای زماندن غافل اولمدیغی کبی ، فلسفه‌نك هجومندن قورقه‌جق قدرده ضعف قلبه ، ضعف ایمانه مبتلا دکلدر . بناءً علیه اظهار حق وحقیقته مدار اولمق ایچون اك منکرانه فکرلری ، اك ملحدانه نظریه‌لری عیناً نقلده ، بی‌طرفانه محاکمه‌ده اصلا بر بأس کورمیه‌جك وبلکه بوشقی لازم وضروری عد ایلیه‌جکدر .

وحدت وجود

۱۸

فکر بونك عالم خارجی حقنده مختلف نظریه‌لری واردر ؛ بو نظریه‌لرك نوعنه کوره مسلکلرده تعدد ایدر . بونلر حقنده تفصیلاته کیریشمك صددن تباعدی مستلزمدر . بو مسلکك اك مفرطی اشیای خارجیه‌یی « انا » اوزرینه ترتب ایتدیرن و « ایده آلیزم نه غوئیست » ده‌نیلن مسلکدر . بو مسلك ارباب نفس ناطقه ایله آکا مخصوص اولان قوای مدرکه‌نك حالات مختلفه‌سندن بشقه برشیئك وجودینه قائل اولمیوب عالم خارجی‌یی تشکیل ایدن صور ممکناتك اوقوتلرله قائم واوقوتلرك برر شکل مخصوصی اولدیغنه قائلدرلر بونلرك نظرنده عالم کندی حقیقت ذاتیه‌لری اولان « انا » دن عبارتدر . حال بوکه ذوی الارواحدن اول تالم وار ایدی ذوی الارواح بالخاصه انلردن بری اولان انسان عوالمه نسبةً حدیث العهد صاییلیر . شو حالده دنیاده نفوس مدرکه یوق ایکن عوالمك ولوکه بشقه برصورتله اولسون وجودینی تصدیق ضروریدر . ذوات اشیانك قیام ذاتیلری اعتباریله بر وجود مدرکه قارشی تحققلری نظریه‌سی قبول ایدلدیکی تقدیرده او وجود مدرکك بهمه‌حال بزدن بشقه بر شی اولمسی لازم کله‌جکی تظاهر ایدر . ایکنجی ملاحظه‌یه کلنجه اوده نفس ناطقه‌ده حصول احساسات ایچون بر علت خارجیه‌نك وجودینه احتیاج درکار اولمسیدر. فلاسفه‌دن بعضیلری بوعلتی نفس ناطقه‌نك سلسلهٔ حالاتی میانه ادخال ایدرك بونلره هنوز نفسمزده تجلی ایتمیان احساسات ممکنه دیورلر حال بوکه احساسات ممکنه نه‌در ؟ نفسده تجلی ایتمه‌ین حالات . بو حالات نصل اولورده عین زمانده نفسده تجلی ایدن حالاته علت اوله‌بیلیر ؟ چونکه هنوز کندیسی تحقق ایتمه‌مشدر . شو حالده نفسده حصول احساسات ایچون برعلت خارجیه‌نك وجودینه احتیاج محققدر. چونکه برقاعدهٔ کلیه اولان قاعدهٔ علیت بونی اقتضا ایدر . هایدی بوندن‌ده صرف نظر ایدهلم. نفس ناطقه‌نك دائرهٔ ادراکی، دائرهٔ احاطه‌سی محدود اولدیغی‌ده انصافه وداع ایتمه‌دن انکار ایدیله‌مزیا ؟ اویله ایسه عوالم غیر متناهیه‌نك عقلاً مجزوممز اولان وجودینه نه‌دیه‌لم ؟ اکر اشیای خارجیه یالکز « انا » دن عبارت اولان نفس ناطقه‌یه قارشو متعین اولایدی وجودی عقلاً مجزوممز اولان عوالم غیر متناهیه انك دائرهٔ ادراکی خارجنده اولمق حسبیله موجود اولمامق لازم کلیر ایدی .

حال بوکه اوعالملر موجوددر ؛ بونلرك وجود نفس الامریلرینی اعراضندن تجرید ایله معقولاتدن اولمق اوزره قبول ایتمك بر نوع مکابره‌در عکس صورت قبول ایدلدیکی تقدیرده اشیای خارجیه‌نك وجودی بزم ادراکمزه مفتقر وانك وجودیله مشروط اولمامق اقتضا ایدرکه حقیقتده بودر . ایشته یوقاریده اسمی کچن « برقلی » ورودی ضروری اولان بووبوکبی اعتراضلری دفع ایچون فکرینی دیکر برنظریه ایله تصحیح ایدیور . بوفیلسوف ، اك متعصب فکریوندن اولمقله برابر اشیای خارجیه‌نك وجودینی انکار ایتمیوب یالکز انلرك افکار محضه‌دن عبارت اولدیغنی سویلیور . وبوانکارك انسانده‌کی نفس ناطقه‌دن بشقه برادراکه تعبیر دیکرله عقل کله قارشی تعینه قائل اوله‌رق بوکاده جناب حق دیور .

بوصورتله بزم اشیای خارجیه نامنی ویردیکمز حقایق ثابته‌یه جناب

حقه قارشو تعین ایلدکدن صکره عقول جزؤیه طرفندن ادراك اولنانه سلسلهٔ افکار نظریله باقیور . « برقله‌ی » ك روح ملاحظاتی متصوفانه برادا ایله افاده ایدیلیرسه اهل وحدتك فکرینه یاقلاشیر . عقل ایچون طریق براولمق حیثیتیله بوندن ده برشی چیقماز . ذاتاً اهل وحدتك مسلکی حقنده نظری تدقیقاته کیریشنلر بهمه‌حال انی فکریون مسالکندن برینه تماس ایتدیریورلر . حتی ابن خلدون بیله اهل وحدتك مسلکنی تنقید ایتدیکی صره‌ده انی دوندیروب دولاشدیروب « ایده آلیزم نه‌غوتیست » مسلکی درکه‌سنه ایندیریور . قارئینی مقدمهٔ ابن خلدونه مراجعت کلفتندن وارسته قیلمق ایچون بورایه عیناً نقل ایتدیکمز آتیده‌کی صحیفه دقتله مطالعه ایدیله‌جك اولورسه خلاف حقیقت بر اسناده تصدی اتمدیکمز اکلاشیلیر ،مقدمهٔ ابن خلدوندن نقل اولنان صحیفه شودر:

« متأخرین متصوفه‌نك بر فرقه‌سی دخی وحدت مطلقه‌یه قائل اولدیلر وبو مذهب تعقل و تفرعاتنده اولکیدن دها غریب بر رأیدر بومذهب اصحابی زعم ایدرلرکه وجودك تفاصیلنده برطاقم قوتلر واردرکه موجوداتك حقایق وصور موادی انلر ایله اولور وعناصرك وجودی دخی کندوده اولان قوتلر ایله‌در ،

وکذا ماده و هیولای عناصرك کندیسنده دخی قوتلر واردرکه مادهٔ مذکوره‌نك وجودی انلر ایله‌در صکره مرکباتده دخی بو قوتلر موجود اولوب انجق مابه‌الترکیب اولان قوتك ضمننده بولنورلر . قوهٔ معدنیه‌ده قوای عناصر موجود اولوب فضله اوله‌رق کندوده دخی برقوت واردر صکره قوای حیوانیه قوای معدنیه‌یی متضمن اولوب کندیسنده دخی دیکر قوت زائده واردر . قوای حیوانیه‌یه نسبتله قوای انسانیه دخی بویله‌در صکره فلك دخی کذلك قوهٔ انسانیه ایله بر قوهٔ زائده‌یی متضمن اولوب ذوات روحانیه‌نك حالی دخی بومنوال اوزره‌در وکافه‌سنی من غیر تفصیل جامع اولان قوت انجق قوهٔ الهیه‌درکه کلی وجزئی جمیع موجوداتده منبث ومنبسط اولمش وجمله‌سنی جمع ایدوب یالکز ظهور یاخفا ویاخود صورت یا ماده جهتندن اولمیه‌رق بلکه من کل الوجوه جمله‌سنی احاطه ایتمش اولدیغندن کافه‌سی واحددر واول واحد ذات الهیه‌نك کندیدر وفی‌الحقیقه ذات الهیه واحد بسیطدر. وانی مفصل اولان انجق براعتباردر حیوانیتله انسانیت کبی‌که حیوان انده مندرج وانك وجودیله موجوددر . انکچون بعضاً بویله جنس مع‌النوع ایله و بعضاً دخی کل مع‌الجزء ایله تمثیل ایدر . انجق بونلری مثال اوله‌رق ایراد ایدوب بو خصوصده من کل الوجوه ترکیب و کثرتدن فرار و حذر ایدرلر . وانلرك عندنده ترکیب وکثرتی موجب اولان انجق وهم وخیالدر.

بومذهبك تقریرنده ابن دهقانك کلامندن ظاهر اولان بودرکه انلرك وحدت حقنده اولان کلاملرینك حقیقی حکمانك الوان حقنده دیدکلرینه شبیهدر شویله‌که حکما الوانك وجودی ضیا ایله مشروط اولدیغندن ضیا معدوم اولدقده الوان بر وجهله موجود اولماز دیرلر . انلرك عندنده دخی موجودات محسوسه‌نك کلیسی مدرك حسینك وجودیله مشروط وبلکه موجودات معقوله دخی مدرك عقلینك وجودیله مشروط اولدیغندن بو صورتده کلیسی مفصل اولان وجود، مدرك بشری ایله مشروط اولمغین مدرك بشرینك بتون بتون عدمنی فرض ایتدیکمزده وجودك تفصیلی اولمیوب موجود اولان انجق بسیط واحد اولمش اولور . بو صورتده حرارت وبرودت وصلابت وملاینت وارض وماونهار وسما وکواکبك وجودی انجق انلری مدرك اولان حواسك وجودندن ناشی اوله‌رق وجود نفس الامری بولنمدیغندن انلری مفصل اولان مدرکلر مفقود اولدقده هیچ تفصیل بولنمیوب موجود اولان انجق ادراك واحد اولورکه « انا » دن عبارت اولوب بشقه برشی بولنماز وبونی نائمك حالیله تمثیل ایدرلرکه حال نومده حس ظاهری منقود اولدقده اکا کوره جمیع موجودات مفقود اولوب قوهٔ خیالیه‌سنك تفصیل ایتدیکی رؤیادن بشقه برشی قالماز ایشته اویانق کیمسه‌نك حالی دخی بویله‌در دیرلرکه اودخی بو ادراکات عدیده‌یی برنوع مدرك بشریسیله تفصیل ایدوب مدرکی مفقود اولدقده تفصیل دخی مفقود اولور . ایشته صوفیه‌نك کلامنده وهمك معناسی بودر یوقسه ادراك انسانینك بر قسمی اولان وهم دیمك دکلدر ایشته ابن دهقانك کلامندن اکلاشلدیغنه کوره مذهب مذکور اصحابنك خلاصهٔ رأیلری بودر

انجق رأی مذکور درجهٔ صحت وقبولدن ساقط ونازلدر زیرا کیروب چیقمش اولدیغمز وکیده‌جکمز بلده‌نك یقیناً وجودینی کوزیمزدن غائب ایکن جزم ایدرز وکذا سما وکواکبك وسائر کورمدیکمز شیلرك وجودینی قطعیاً بیلورز وانسان بونی قطع ایدوب بویله یقینیاتده کندی کندینه مکابره ایده‌من حال بوکه حجاب حسی کشف ایله عالم روحانی‌یه مطلع اولوبده اوهام وخیالاتدن سالم اولان کیمسه مستغرق بحر معرفت اوله‌رق ادراکی بوکونه تخیلاتدن خالص وخالی برادراك ساذج بسیط عمومی اولمق لازم کلوب بوصورتده ایسه تفصیل وتفریق ایله حقایق موجوداتی نصل تعیین ایده بیلور ؟ وسوبلدیکی سوزلر عوارض وهمیه‌دن بشقه نه اوله بیلور ؟ بناءً علیه بوکونه کشف صاحبی کندینی متهم ایدوب‌ده عبادتنه اقبال ایتمك اوزره مراجعت ایتملیدر تاکه حق جناب انی واصل مرتبهٔ حقیقت ایلیه . . . . الخ »

فرید

فقه وفتاوی

مسلمانلق عالمده انتشار ایدن اسلام مجله‌لرینك همان اکثریسنده بوعنوانه تصادف اولنور ، اك طاتلی علمی ملاحظه‌لر ، فقهی دوشونجه‌لر بوعنوان آلتنده مطالعه ایدیلیر . وقتیله اسلام عالمنده پك عالی موقعلر اشغال ایدن افاضل علمانك کیجه‌لری کوندوزلره قاته‌رق سنه‌لرجه ، عمرلرجه چالیشمه‌لرینه زمین اولان مسجدلرده ، جامعلرده ، مدرسه‌لرده اکا برفقهانك اشتراکیله کونلرجه امتداد ایدن مذاکره ومباحثه‌لر ایچونده یکانه موضوع تشکیل ایدن علم جلیل فقهك زمانمزك دینی واسلامی مجله‌لرنده دخی برقسم مهم تشکیل ایتمسی اقتضا ایدر .

دیکر طرفدن قارئین کرام بیننده تحدث ایده‌رك حکم شرعیسی بیلنمك اوزره مراجعت اولنان سؤاللرده جوابسز براقیله‌ماز. یومی وسیاسی جریده‌لر وقائع یومیه وسیاسیه‌یی تدقیق ایتمك مجبوریتنده بولندقلری کبی برمجموعهٔ اسلامیه دخی عالم اسلامده وکندی قارئلری بیننده عقده تشکیل ایدن مسئله‌لرك بالخاصه اسلامی وشرعی برنقطهٔ نظردن حل ایدیلمه‌سنه توسط ایتمنی ایجاب ایلر.

ایشته شوملاحظه‌لره کوره «سبیل الرشاد» ده برده «فقه وفتاوی» بابی کشاد ایدیلمك جدًا مناسب کوریلمشدر.

«فقه وفتاوی» قسمی نفس عنواندن دخی آکلاشیلدیغی اوزره ایکی‌یه آیریلیر، که بری «فقه»، دیکری «فتاوی» قسمیدر. قسم فقهی اخوان دین طرفندن توارد ایدن سؤاللردن، جوابلردن، زمان وزمینه کوره تحدث وایجابنه کوره هیئت تحریریه‌جه موضوع بحث ایدیلمسی مناسب کوریلن مسائل حقنده جریان ایدن مطالعات ومحاکمات فقهیه‌دن عبارت اوله‌جقدر.

مجموعه‌مزده بالخاصه بوبابك زنکینلکنه آیروجه دقت واهتمام اولنه‌جق وبو خصوصده ایجاب ایدن فداکارلقدن کیرو طورلمیه‌جقدر. المزك ایریشدیکی قدر ممالك سائرهٔ اسلامیه‌ده بولنان فقهانك دخی فکر ومطالعه‌لرینه مراجعت ایدیله‌جکدر. ایسته‌یورز، که مجله‌مزك بوقسمی حنفیلك، مالکیلك، شافعیلك، حنبلیلك ... تفریق ایدلمکسزین مذاهب اسلامیه‌نك آینهٔ فقهیسی اولسون. آنکچون بو قسمك صرف علمی فقط سربست وبی طرف بر صورتده اداره ایدیلمسنه سعی وغیرت ایدیله‌جکدر. بونکله برابر بوبابده اصول اسلامیه‌جه معتبر اولان دلیله، سنده استناد ایتمیان ادعالر مطلقا مسموع اولمیه‌جقدر. بوبابده سویلنه‌جك سوزلر صرف استدلال طریقیله ودلیللری نقطهٔ نظرندن ایراد ایدیله‌جك اولدیغندن هیچ برنده قطعیت ادعا ایدیله‌مز. وعین زمانده مسئله‌نك بوصورتله تحلیل وادله‌سی نقطهٔ نظرندن تدقیق ایدیلمسیله ادعای اجتهاد ایدیلمك لازم کلیه‌جکی شبهه‌سز عد اولنور. مع مافیه علمی موضوعلره دائر ادارهٔ کلام ایتمك، مسئله‌یی استدلال طریقیله تحلیل وتفصیل ایلمك باب فقهده کسب ممارسه ایلمك استیانلر ایچون واسع بر زمین تشکیل ایدر امیدنده‌یز. هرحالده ذکای فقهیسی اولانلر ایچون بوساحه کنیش بر میدان مسابقه اوله‌جقدر.

سبیل الرشاد اخوان کرام طرفندن وارد اولان سؤال فقهیلری اولا انظار عامه‌یه عرض ایدر. قارئین محترمه‌جه بوخصوصده صرف علمی ومدلل اولمق اوزره یازیلان جوابلر نشر، صوکرا بونلر ایجابنه کوره محاکمه ایدیلیر. فقط سؤال قارئین کرام طرفندن جوابسز قالیر ویاخود مسئله‌نك دها زیاده ایضاحی ایجاب ایدرسه سبیل الرشادك کندی محرر علمیلری طرفندن مسئله تدقیق ایدیلیر.

فتاوی قسمنده دخی وارد اولان استفتالر ابتدا قارئین کرامه عرض اولنور. جواب ویریلیرسه مأخذی کوستریلمش اولمق شرطیله نشر ویوقسه سبیل الرشادجه جوابی تحری ایدیلیر؛ بولنورسه مأخذی، یری کوستریله‌رك درج والا جوابی بولنه‌مدیغی اعلان اولنور. بوکبی جوابی بولنه‌میان مسائل فقهیه صرف علمی ونقلی بر صورتده فقه قسمنده موضوع بحث ایدیله‌بیلنیر.

بو حالده فقه و فتاوی قسمی طبیعتیله ایکی‌یه آیرلیور، که بری فقه، دیکری فتاوی قسمیدر. بوکا کوره بوقسملر بروجه آتی مباحثی مشتمل اولورلر:

۱) وارد اولان وهیئت تحریریه‌جه موضوع بحث ایدلمسی مناسب کوریلن سؤاللر،

۲) فقه قسمنه عائد اولمق اوزره یازیلان، یاخود وارد اولان جوابلر،

۳) ایجابنه کوره وارداولان جوابلرك تنقیدی، آرالرنده محاکمه‌لر اجراسی،

٤) فتوالر.

٥) جوابی بولنه‌میان سؤاللر اخطار وایجابنه کوره بونك قارئین کرامجه فقه قسمنده موضوع بحث ایدیلمسی استرحام اولنور.

ومن الله التوفیق.

ادبیات

ادبیاتی نصل تلقی ایتدیکمزی، نصل بر مسلك طوتمق ایستدیکمزی شیمدی‌یه‌قدر چیقان یازیلریمز البته کوسترمشدر. شعر ایچون، ادبیات ایچون «سوس» «چره‌ز» دینیلر وار. قارنی طوق، صیرتی پك اولانلره کوره بوسوز بلکه طوغرودر. لکن بزم کبی آچ، چیپلاقلره سوسدن، چره‌زدن اول کییه‌جك، ییه‌جك لازم. اونك ایچون نه‌قدر سوسلی، نه‌قدر طاتلی اولورسه اولسون، لباس خدمتنی، غداوظیفه‌سنی کورمه‌ین ادبیات بزه هیچ سویله‌مز.

هله «صنعت صنعت ایچوندر. صنعتده غایت ینه صنعتدر. ادبیاتده ادبیاتدن باشقه بر غایه آرامق صنعتی تقیید ایتمکدر.» کبی یوکسك نظریه‌لر بزم ادراکمزك پك فوقنده‌در. ذاتاً بودرلو نظریه‌لر اخلاقسزلغه فلسفه شکلی ویرن، ادبیات نامنه ملتك ناموسنه، حیاتنه، موجودیتنه یوروین بر طاقم خذله‌نك اثر دییه اورته‌یه قویدقلری باهنامه‌لره رواج ویرملك ایچون ایلری سوروليور.

برده بز ادبیاتك وطنی اولدیغنه ایمان ایدنلردنز. او سببدن هیچ برملتك ادبیاتنی مملکتمزه مال ایتمك ایسته‌مز.

شرقلیلر هرشیده اولدیغی کبی ادبیاتده پك کری؛ غربلیلر هرشیده اولدیغی کبی ادبیاتده پك ایلری. بز اونلرك ادبیاتندن یالکز صنعت جهتیله استفاده ایتمك ایسته‌یه‌جکز. یوقسه اجنبی امتعه‌سنی یرلی متاعی یرینه صاتمایه‌جغز. سیمسارلغك بودرلوسی دولاندیریجیلق اولدقدن باشقه کندی حسیاتمزك، کندی افکارمزك، الحاصل کندی حیاتمزك قیامته قدر ایشلنمیه‌رك خام اشیا صره‌سنده قالماسنه سبب اولورکه هم عیب، هم کناهدر. پترولك

نصل چیقارلدیغنی ، نصل تصفیه ایدلدیکنی اوکره‌نن عثمانلی ارضرومده‌کی، عراقده‌کی معدنلریمزی ایشلتمه‌یه چالیشمالیدر . یوقسه آمریقادن ، روسیه‌دن، رومانیادن تنکه تنکه غاز طاشیه‌جق ، صوکره‌ده یرلی محصولی دیه بزی قاندیره‌جق اولورسه بزاونك معدنجیلکندن برشیٔ کلامیز !

طاریلماسینلر ، کوجنمه‌سینلر اما صنعتکارز دییه میدانه آتیلان برچوقلرنی بزعادی برسیمسار بولدق! عادی‌قیدنی‌ده علاوه‌ایدیبورز؛ چونکه اکلرنی بللی ایتمیه‌جك قدر مهارت کوستره‌میورلر .

سبیل الرشادده کوریله‌جك اثرلرقابا اوله‌جق ، صابا اوله‌جق ؛ لکن یرلی مالی اوله‌جق ، هیچ بر طرفنده باشقه مملکت محصولی اولدیغنی کوسترر دامغه‌سی بولونمایه‌جق . برده آز چوق برفائده تأمین ایده‌جك. شاید اخلاق ، اجتماعی هیچ بر فائده تأمین ایتمزسه ضرری باری اولمایه‌جقدرکه برنظره کوره بوده فائده دیمکدر .

یازیلریمز الك ؛ مؤسلی عائله‌لر آره‌سنده اوقونه‌بیلمك اوزره یازیلیور. ذاتاً بزم اجتهادیمزه کوره ادبسزلك باشلادیغی نقطه‌ده ادبیات بیتر .

الویریشلی بولدیغمز هرموضوعی یازه‌جغز. هله اجتماعی دردلریمزی دوکمکدن، یاره‌لریمزی آچوب کوسترمکدن، هیچ چکنمیه‌جکز. بوندن مقصدیمز برطاقم زواللیلرك ظن ایتدیکی، یاخود ظن ایتدیردیکی کبی ملتی ایله ، دوشمنه‌قارشی مسخره ایتمك دکلدر. مرامز کندیمزی دکل، مسخره‌اقلریمزی مسخره‌ایتمکدر. تاکه الفت نتیجه‌سی اوله‌رق، هرکون باقمقدن هیچ صیقلمادیغمز هیچ عذاب طویمادیغمز برسوری فنالقلری یاواش یاواش براقه‌لم‌ده ال برلکیله انسانلغه طوغرو برآدیم آتەلم .

کورولیورکه بز ادبیاتدن پك چوق شیلر بکلیورز. أوت، مملکتك عقلی باشنده اولان اولادی بزه یان باقازده یاردیم ایده‌جك اولورسه نه‌دن عثمانلیلرك ملی ، حقیقی ، انسانی برادبیاتی وجوده کلمسین؟

یازیلریمزك کرك موضوعنده ، کرك اسلوبنده هرشیدن اول بوتون عثمانلیلری دوشونه‌جکز ؛ یعنی ممکن اولدیغی قدر خلقه سویلیه‌جك اثرلر میدانه کتیره‌جکز. یوقسه خواص ایچون یازی یازمه‌یه یلتنه‌جك درجه‌ده سرسم دکلز ! ذاتاً آلتی یوز بوقدرسنه‌دن بری یالکز خواصی دوشونه دوشونه عوام اولمش کیتمشز !

ساده یازمق بزم ایچون اصلدر. نه زمان بواصلدن آیری دوشمشسه‌ك، مطلقا مضطر قالمشزدر . یالکز ساده‌لکده «جنت» ی بکنمیوب «اوجاق»، «جهنم» ی براقوب «طموغ» دییه‌جك قدر ایلری کیده‌جك دکلز .

هله دیلزك شیوه‌سنی — ایستر ناپولیون چیزمه‌سی چکمش ، ایستر انکلیز چورابی کیمش اولسون — هیچ براجنبی آیاغنه چیکنتمیه‌جکز. بو خصوصده نه‌قدر تعصب ، نه‌قدر محافظه‌کارلق قابلسه کوستره‌جکز .

أوت ، اسکیلر کبی عربجه ، عجمجه دوشونیلوب ؛ یاخود یکیلر کبی فرانسزجه ، آلمانجه ترتیب ایلیوب ترکجه‌یه اوندن صکره نقل اولنان یازیلره قارشی کوجمز یتدیکی قدر هجوم ایده‌جکز . زیرا شو حقیقته ایچه ایناغشزکه : دیلسز ملت کبی شیوه‌سز دیلده یاشاماز ؛ هرملکت

نصل کندی طبیعی حدودی داخلنده ایلرلیرسه ، هردیلده کندی فطری شیوه‌سی دائره‌سنده ترقی ایدر .

لسانك شیوه‌سنه اویمایان اثرلر محدود برقسم خلق آره‌سنده برمدت یاشار ؛ لکن صوکره‌ده اولور کیدر .

تاریخ

بر ملتی حقیله طانیمق ایچون ، یالکز احوال حاضره‌سنی بیلمك کافی دکلدر ، زیرا احوال حاضره ماضینك محصولیدر ؛ بناءً علیه هرشیدن اول طانیمق ایسته‌دیکمز ملتك ماضیسنی بیلمك لازمدر . ملت اسلامیه‌یی قارئین کرامه بتون طانیتمق ایسته‌ین رساله‌مز ، بو حقیقتی نظر دقته آله‌رق ملتمزك تاریخندن ، بو ملت معظمه‌یی تشکیل ایدك اقوام مختلفه‌نك ماضیلرندن ، بونلر ایچنده یتشوب علم وفنه ، اسلامیت و انسانیته خدمتلری سبق ایدن بیوك سیمالرك ترجمهٔ حاللرندن بحث ایتمه‌یی مناسب کورمشدر . اوحالده بو قسمك احتوا ایده‌جکی مباحث شونلر اولمق اقتضا ایدر :

۱) تاریخ اسلامیت ،

۲) اقوام اسلامیه‌نك تاریخلری ،

۳) اعاظم اسلامیه‌نك تراجم احوالی .

حق و حقیقت

تاریخ اسلامیه دائر دوقتور دوزینك اثر غرضکارینه قارشی ردیه

بسم الله الرحمن الرحیم وحسبنا الله ونعم الوکیل .

بتوفیق ربانی «حق وحقیقت» ك مابعدینه بدء ایدیبورز .

جلد اولك ختامنه طوغرو انبیای عظام حضراتنه مخصوص موهبهٔ سبحانیه اولان وحی الهیدن بحث ایدیله‌رك کیفیت وقوعنه دائر بعض بیانات عالیه ایله تزیین صحائف قلنمشدی.

بوراده اولا ماسبقه مناسب بر (تکمله) تقدیم ایده‌جکز. بونده ذکری کچن آیات قرآنیه‌نك تفسیرینی اتمامله برابر برطاقم نکات جلیله درمیان ایدیله‌جك . ووحی الهی اقسام عدیده‌سنك علی وجه التفصیل بیان وتدقیقیله مبحث عالیٔ مذکور اکمال اولنه‌جقدر ، بعده صدد اصلی اولان مدافعه‌یه شروع و تاریخ اسلامیت نام مستعاریله یازیلان غرضکارانه اثرك رد وابطالنه صره‌سیله دوام وحقایق احوالك ایضاحنه بذل اهتمام ایلیه‌جکز . و سایه‌ده کرچکدن بر تاریخ حقیقیٔ اسلامیت وجود بوله‌جقدر (ومن الله العون والتأیید)

تکمله

نبوت تبشیریله برابر شرف نزول ایدن (سورة العلق) اوائلی، (اقرأ باسم ربك الذی خلق . خلق الانسان من علق . اقرأ وربك الاکرم

الذی علم بالقلم علم الانسان مالم یعلم) نظم جلیلی جلد اولده وجه تحقیق اوزره تفسیر ایدیله‌رك مبدأ وحی ربانی‌یه مناسبت کامله‌سی ابدا اولنمشیدی. بوراده تبرك وتزاید استفاده آرزوسیله نخجوانی (نعمة‌الله) مرحومك (الفواتح الالهیه) نام تفسیر بدیع عارفانه‌لرندن اقتباس انوار ایدییورز . نستعیذبالله (اقرا) یا اکمل الرسل ! قرأن کریم منزلی اوقو (باسم ربك) مربیٔ ذی‌شانك باری تعالانك بوتون اسمای الهیه‌سی ایله برابر. زیرا قرأن کریمدن خارج براسم کلیٔ الهی یوقدر!. (الذی خلق) اسما وصفات جلیله‌سی اقتضاسنجه هرشیٔ خلق ، کتم عدمدن اخراج، تربیهٔ لائقه ایله مرتبهٔ کماله اعراج ایتمش (خلق الانسان من علق) بالجمله مکونات ایچندن مزید لطف وکرمیله ممتاز بیوردیغی نوع انسانی اویوشمش قاندن ایجاد ایله‌مشدر . ماده ایله صورت بیننده‌کی تفاوته دقت اولنملی!.

(اقرأ) تدبر وتعمیق واستکشاف حقائق اوزره ینه اوقو که مطاویٔ عباراتده‌کی بدائع اشارات سکا منجلی اولسون . اولا ضبط وترتیل الفاظ سیاقنده اوقومنی امر ایتمشیدی شمدی‌ده تأمل معانی واستطلاع فحاوی‌یه مقارن اوله‌جق طرزده اوقومنی فرمان بیوربیورکه بو سایه‌ده کندیسنه الفاظ ومبانی مطاویسنده مندمج بدائع مرموزات انکشاف ایله‌سون .

(وربك الاکرم) ارباب املادن اولمیان بر رجل امی اولدیغکه باقما ؛ چونکه ربك عنایت واکرامده اکملدر (الذی علم بالقلم) تکلم وادراکدن عاری قلم واسطه‌سیله تعلیم علم ایله‌ین اودر (علم الانسان مالم یعلم) بیلمدکلری شیلری افراد بشره بیان وبرهان، کشف والهام طریقلریله بیلدیرمکده‌در . سن‌که ای حبیبم اونوعك کزیده فردی ، شان وشرفجه اکمل واجدیسك اك عالی برفطرتده ابداع بیورلمش، اك پارلاق مقامه الیق کورلمش دریکتای عالمسك، بوتون حقائق واسراره واقف قلنه‌جغك بی اشتباهدر . اه .

بعدذا خلعت رسالت اکسا بیورلدیغی وقت انزال بیوریلان « سورة المدثر » اوائلی تفسیر اولنمق اقتضا ایدرکه آنكده تبشیر رسالت واشاد انامه مبادرت هنکامنه مناسبت تامه‌سی آشکار اولسون . (استعیذبالله) « یاایها المدثر » ای لابس دثار مبارك ! تفسیر ارشادده ابوالسعود « رحمه‌الله » مدثری بویله تفسیر ایدییور .

فقط مشارالیهك مرادی فی الجمله لبس دثار دکلدر (١) بلکه تفسیر کبیرده تصریح اولندیغی اوزره « تدثر » دثاره بورنمك ، یاخود اویومق

ویا ایصنمق آرزوسیله اوکا صارینمق دیمکدر . نصلکه مفتی مشار الیه‌ده اسباب نزول بیانی صره‌سنده اولا ــ بالاده بیان اولنان قول راجح وفقنجه ــ جبل حرادن عودتله خانهٔ سعادتلرینه کلوب برای استراحت اضطجاع بیوردقلری زمان اوزرلرینی اورتدرمه‌لرینی ، ثانیاً قوم قریشك حقلرنده ناسزا سوزلر صرف ایتملرندن ناشی متأثر و متفکر بولندقلری اثناده خرقهٔ سعادتلرینه بورنمش اولملرینی؛ ثالثاً ملك وحیك حین ورودنده اویقو اویومغه متهیٔ بر حالده بولنملرینی نقل وروایتله معنای مراده اشارت بیورمشلردر .

مشرکلرك سویله‌مش اولدقلری اوناسزا سوزلر کتب سیرده بروجه آتی حکایه اولنیور . رسول اکرم افندیمز حضرتلری ناسی دین حقه دعوت بیورمقده اولدقلری بین القبائل شایع اولدیغی صره‌ده بر کون ابو جهل دیکر صنادیدی دار الندوه‌یه جمعله خصوص مذکوره دائر مؤثر بر نطق ایراد ایتدی ونهایتنده دیدی‌که: ای اخوان! قریباً بوتون قبائل عرب برای حج مکه‌یه کله‌رك بزمله ملاقی اوله‌جق و شمدی‌یه

مابعدی وار

مناسترلی اسماعیل حقی

تربیه وتعلیم

یومی جریده‌لرمز اولمش بیتمش حادثاتی شویله بویله تحلیل ایدرك، دیمز ، حتی ملتمز ، قومز ایچون بیله فائده‌سی اولمیان اوته‌بری شیلرله برقاچی مستثنا اولدیغی حالده ، مجموعه‌لرمزده سطحیات ایله اشتغال ایده‌رك اصل بوکونکی وضعیت واحوالی حاضرلایان اسباب حقنده شق شفه ایتمه‌یی خاطرلرینه بیله کتیرمه‌یورلر . بز ، بو ملتمزك چکمکده اولدیغی بتون بلالری ماضیمزك حاضرلامش اولدیغنه امینز . فی الحقیقه بزی شو وضعیته اوکنده بولوندیران ماضی برچوق عواملك تحت تأثیرنده اوله‌رق تشکل ایتمش ایسه‌ده ، بوراده اك بیوك عامل علوم ومعارف جهتندن کری قالیشمز اولمشدر. بونكده باشلیجه اسبابی، مدرسه‌لرمزده، مکتبلرمزده اصول تعلیم و تربیه‌نك یولسز بر صورتده جریان ایتمش بولونمسندن عبارتدر. واقعا مدرسه‌لر ، مکتبلر یوق دکل ؛ اوقویورز، چالیشیورز، فقط هیچ‌ده مطلوب اولان نتیجه‌لر اقتطاف ایدیله‌مه‌مشدر.

بز حالا او اسکی حالمزده دیدیکلنوب طوریورز . مکتبلریمز ، مدرسه‌لرمز مکمل آدملر یتشدیره‌میور. برچوق مساعیلر بوشه کیدییور. مملکتمزده ، یالکز مملکتمزده دکل ، بالعموم ممالك اسلامیه‌ده بویوزدن بلکه یوز بیکلرجه کنجلرمزك عمرلری ، قیمتلی وقتلری ضایع اولوب کیدییور. بوجهتلر عالم اسلامك بعض طرفلرنده آکلاشیلمغه باشلانیلدیغی حالده مملکتمزده بو حقیقت حالا میدان بوله‌میور . کرك مدرسه‌لرمزده، کرك مکتبلرمزده تحصیلده بولونان کنج طلبه‌لرمز و بونلرك حالنه

(١) « مدثر دال ایله تانك تشدیدیله اوقونور . اصلی متدثردر قاعدهٔ معروفه ایله تاداله ادغام اولنمشدر . « دثار » فوق القمیص اکتسا اولنان خرقه و خفتان کبی اوربه‌یه دینلدیکی اوقیانوسده مذکوردر . قمیص کبی شعر بدنه تماس ایدن ثوبه‌ده « شعار » دیرلر . (الانصار شعار والناس دثار) حدیث شریفی ایکیسنی‌ده جامع اوله‌رق تشبیه بلیغ قیلنمشدر. بو تشبیهدن طولایی انصار کرامك کافه‌سی مهاجرینك هر برندن افضل اولمق لازم کلیه‌جکی درکاردر .

آجیان بعض حمیتلی ذاتلرمز کندی کندیلرینه اوزولیور ، جبالایورلر ایسه‌ده ، دماغلری اویوشمش اولان اولیای امورك قطعیاً آلدیردقلری کوروله‌یور . مطبوعاتمزده معناسز دیدی قودیلره ، فائده‌سز سطحیاته طاله‌رق بوجهتلر حقنده بر ایکی کلمه اولسون یازمغه وقت بوله‌میورلر. مکتب ، مدرسه طلبه‌سنك دردینی دیکله‌یه‌جك صاحب حمیت برکیمسه بولونمایور . ایشته مجموعه‌مز بتون بوجهتلری نظر اعتباره آله‌رق تعلیم وتربیه حقنده برباب مستقل کشاد ایدییور . بوراده تعلیم وتربیه‌نك نظریات و تطبیقاتی حقنده بیان مطالعه اولنور ، بوکا دائر وارد اولان مقاله‌لر درج اولنور. مکتبلرده، مدرسه‌لرده وبونلرك دائرهٔ عائده‌لرنده وقوعه کلن یولسزلقلر کمال بیطرفی ایله بی‌پروا یازیلیر . مدرسه‌ومکتب مداوملری طرفندن ورود ایدن وحقلی اولان شکایتلر لزومنه کوره ، مشتکینك آرزوسی وجهله ـ امضالی ویامعذرتك ثبوتی تقدیرنده امضاسی محفوظ اوله‌رق ـ درج اولنور . بناءً علیه بوقسم بروجه آتی مباحثی مشتمل اولور :

۱) تعلیم و تربیه حقنده وارد اولان مقالات فنیه ،

۲) مدرسه ومکتبلرده اولان یولسزلقلر واسبابی ،

۳) مدرسه ومکتب طلبه‌لرینك شکایاتی .

ایشته مجموعه‌مزك تربیه وتعلیم قسمی شواوچ فصلدن عبارتدر .

خطبه و مواعظ

دین اسلام خطبه‌لره ، موعظه‌لره پك بیوك بر اهمیت ویرمشدر . زیرا سبیل الهی‌یه دعوت صورتلرینك ایکیسی حکمتله‌جدال حسن ایسه بریسی‌ده موعظهٔ حسنه‌در . مختلف قابلیتده یارادیلان انسانلرك برقسمی واردرکه اونلره حکمتدن ، مجادلهٔ علمیه‌دن زیاده کوزل سوزلردها زیاده تأثیر اجرا ایدر . ذاتاً مجموعه‌مزده علمدن ، حکمتدن و ایجابنه کوره جدلدن بحث اولندیغی حالده ارکان دعوتدن تأثیری دها شمولّلی اولان قسم مهمنك اهمال ایدیله‌میه‌جکی طبیعیدر . بناءً علیه رساله‌مز بونك ایچون دخی برقسم مخصوص کشادینی مناسب کورمشدر .

موعظه‌لرك برقسمی واردرکه محال مخصوصه‌ده اشکال مخصوصه ایله اجرا اولنور و احکام شرعیه ایله اتصاف ایدر؛ که بونلره (خطبه) دینیلیر .

دیکر بر قسمی‌ده واردرکه محل و شکل مخصوصه تابع اولمایه‌رق صرف احتیاجك الجاسیله ایراد اولنور؛ که بونلره‌ده (نطقلر) دیه‌لم .

خطبه‌لر ، وقتیله انجق احوالك ایجاباتنه کوره ایراد اولنمسی مشروع قلندیغی حالده کیت کیده مع التأسف حکمت مشروعیتی اونودیله‌رق کوردیکمز کبی صرف قالبدن عبارت تحف برشکل آلمشدر؛ که هرحالده شکل اصلیسنه ارجاعی لازمدر .

ایشته بوامنیه‌نك حصولی امیدیله مجموعه‌مز خطبه‌لر ایچون صره‌سی کلنجه نمونه‌لر درج ایتمکی مناسب کوردیکی کبی ، امتك افکارینی تنویره، اخلاقنی تهذیبه خادم موعظه‌لرك درجنی‌ده الزم عد ایتمشدر .

مقالات

طوغرودن طوغرویه بر قسمه تعلق ایتمین مقاله‌لر بورایه درج اولنه‌جقدر .

سیاسیات

بر ملتك تأمین استقبالی ، او ملت ایله سائر حکومتلر آره‌سنده‌کی مناسباتك نه‌درجه‌لرده اولدیغی حقیله بیلنمسنه متوقفدر. کندیسیله دیکر دولتلر بیننده‌کی مناسباتی بیلمه‌ین ملتلر حقوقنی محافظه ایچون پك‌چوق مشکلاته دوچار اولورلر.ایشته بونقطهٔ مهمه‌یی نظردقته آلان رساله‌مزك سیاست خصوصنده اس‌الاساس مسلکی، اوروپا ایله‌عالم اسلام آره‌سنده‌کی مناسباتی تدقیق ایله استقبال اسلامی تأمین ایده‌جك یوللری کوسترمکه چالیشمقدن عبارت اوله‌جقدر .

حیات اقوام اسلامیه

صره‌سی کلدیکی زمان« اوچیوزشوقدرمیلیون‌مسلمان....» دیه یازار طورورز ، فقط بو اوچیوز، درتیوز ملیون مسلمان حقیقةً وارمی ، یوقمی ؟ وار ایسه ارضك زه‌لرنده و نه مقدارده بولونیورلر ؟ حیات اجتماعیه و سیاسیه‌لری، احوال اقتصادیه ومعیشتلری نصلدر ؟اعتقادلری، دین جلیل اسلامی اکلایشلری ، صورت تطبیقلری بزه بکزه‌یورمی ؟ هانکی لسانله تکلم ایدییورلر، هانکی دولتك تحت اسارتنده ایکله‌یورلر؛ بو عظمتلی یکونك بر قیمت عملیه‌سی وارمیدر ، یوقیدر؟ بونی هیچ دوشونمیورز . مع مافیه‌دوشونسه‌ك‌ده برفائده‌سی اولماز؛زیرابوخصوصده اساسلی بر معلومات ویره‌جك آثارمز مفقوددر . معلومدرکه بو قبیل آثاری اورته‌یه قویه بیلمك ایچون اورالره کیتمك ، اونلرك ایچنده اونلرله برابر یشامق، حاصلی اونلری رأی‌العین یقیندن کورمك لازمدر. حالبوکه بزده بو زحمتی اختیار ایتمش کیم واردر ، یکونی اوچیوزدردی کچه‌مه‌ین فداکار سیاحلرمزی دوشونه‌جك ، آنلرك مصرفلرینی‌درعهده ایده‌جك‌قاچ کیشی‌ظهور ایتمشدر؟لکن اجنبیلر دنیاده‌هیچ برخرستیان قوم یوقدرکه آنك حقنده‌معلومات‌تامه‌یه مالك اولماسونلر .اوندن‌باشقه‌بتون ملل‌سائره‌یی، حتی‌بزمسلمانلری او قدر تدقیق ایتمشلر ،اوکرنمشلرکه بو تتبع اوکنده انسان ـ فقط بزم کبی انسان ـ حیرت ایدییور. ایشی او درجه‌یه کوتورمشلرکه صرف مسلمان عالمنه مخصوص‌یوزلرجه صحیفه‌لق رساله‌لر تأسیس ایتمشلر، جهانك هرطرفنه آدملر کوندرمشلر، دنیانك هرطرفندن اثرلر کتیرتمشلر، صرف بونکله اوغراشه‌جق هیئتلر تشکیل

ایلشـلر، متمادیاً یازییورلر ،ملتلری ده متمادیاً اوقیورلر . ایشته پارسـده چیقان « رەوو دوموند مسلمان » بو سعی و فعالیتك برمثالی، بر شاهد بلیغی در. بوكا قارشی دار الخلافة العلیه ده برشی یاپیله بیلمك ایچون هر نەقدر شمدیلك وسائط مفقود ایسەده آرایوب بولمق ایچون چالشمقدن ده كری طورمق لازم كلمز .

واقعا بو خصوصده منابع اجنبیه چوقدر. فقط اونلر كندی نقطهٔ نظرلرینه كوره اكلاتدقلرندن پك ده وثوق عد ایدیله من؛ مع مافیه هیچلك ایچنده ینه فائده بخش اوله بیلیر و بزم ایچون تدقیقات یوللرینی اوكرەتیر.

انشاءالله اهـل اسـلامك همتیله عبدالرشید افندی كبی فداكار سیاحلرمزدن مركب هیئتلر تشكل ایدر، كیدوب اورالرده تدقیقات عمیقه ده بولنورلر، مشـاهداتلرینی،تدقیقاتلرینی بزه بیلدیررلر؛ اوزمان ایشته اك حقیقی معلوماتی اوكرەنمش اولورز .

شیمدی بو قسمده تدقیق ایتمك ایستەدیكمز شیلر شونلردر :

١) بتون دنیادەكی مسـلمانلر قاچ ملیون نفوسـدن عبارتدر؟ ارضك نرەلرنده ساكندرلر ؟

٢) ملت اسلامیه هانكی قوملردن مركبدر ، هر قومك سـاكن اولدیغی محللر نرەلریدر، هانكی لسانله متكلمدرلر ؟

٣) هرقومك حیات اجتماعیه و سـیاسیەلری ، احوال اقتصـادیه و معیشتلری نصلدر ؟

٤) ملت اسلامیه نه قدرمذاهب وطرق متنوعه یه انقسام ایتمشدر،هر مـذهب و طریقت نه صـورتله وجود بولمشـدر ؟حال حاضرده نەدن عبارتدر ؟

٥) اقوام اسلامیه آرەسنده اعتقاد، دین جلیل اسلامی اكلایش وصورت تطبیقجه نه كبی فرقلر واردر ؟

٦) بوكتلهٔ نائمەیی ایقاظ وارشاد ایچون نه كبی تدابیره مراجعت لازمدر ؟

ایشته تدقیقاتمز بوخصوصلره دائر اولەجغندن كرك كندیلرینه مراجعت اولنان ، كرك بوبابده صاحب معلومات اولوب طانیەمدیغمز ذواتك بو پروغرام دائرەسنده ابراز معاونت بیورملری رجا اولنور .

حركات علمیه و فكریه

بو قسـمك محتویاتنی تعیین ایتمك بزه دوشـمز ؛ بز یالكز شونی جناب حقدن تمنی ایدر و مسـلمان قارداشلرمزدن بكلرز كه بو قسمی هیچ بر زمان بوش براقماسونلر ؛ هر كون ساحهٔ علم وفنده بر ترقی ، هرزمان ساحهٔ حیاتده برتجدد وزندكی كوسترسونلر . زیرا اصل غایه ، نتیجه بودر .

مكاتیب

بوقسم كرك مخابرین مخصوصـەمز ، كرك سائر ارباب قلم وحمیت طرفندن احوال اسلامیه یه دائر كوندریلەجك مكتوبلری احتوا ایدەجكدر. شیمدیلك اوروپاده بر قاچ مخبر تدارك ایدیلمشدر ؛ فقط اصل مخبرلرمز شرقده تدارك اولنمق لازمدر . جرائد یومیەمزك شیمدی یه قدر بونی یاپمسی لازم كلیركن اهمال ایدیشی شایان تأسفدر . انشاءالله یواش یواش اونلرده بابا یوردلرینی درخاطر ایتمكه باشلارلر . برچوق زمانلرلوندرەده بولونان ، دنیانك هرطرفندن كلن مسلمانلرله ، اسـلام جمعیتلریله كسب معارفه ایدن والیوم دارالخلافه ده بولونان خلیل خالد بك افندینك دلالت وهمتیله لازم كلن اسلام جمعیتلری ورؤساسیله بوخصوصده مخابره یه باشلانمشدر. انشـاءالله اولیسی كون دارالحربدن عودت ایدن وبتون شرقـده طانیدقلری بولونان عبدالرشید افندینك همتیله ده بوجهت دها زیاده تحت انتظام وتأمینه آلنەجقدر . معهذا ستونلرمز بو بابده بیـان معلومات ایدەجك بتون اهل اسلامه آچیقدر .

بلغارستان اسلاملرینك یاشایشی

مدنی آوروپانك وعثمانلی تبعەسی بلغارلرك نظر دقتنه

بر طاقم رجالدن عد اولونان غوسبودینلر ماكدونیا حقنده سوز سویلر ایكن دلیل مقامنده بلغارستانده یاشایان اسلاملرك رفاه حاللرندن قانون محلی نك هربندندن مستفیداولدقلرندن بحثله تركیا تبعەسی بولونان بلغار ملتداشلرینك ده اونلر كبی مساوات دائرەسنده ! یاشامەلرینی تمنی ایتدكلرینی بالا پروازانه باغیرییور وبو تصنیعاتلرینی بلا حجـاب آوروپا مطبوعاتنه قدر عـكس ایتـدیرەرك بوسكله آوروپایه قارشی دعوایی قزاندقلرینی تخیل ایدییورلر ! زهی تخیل ! !

بو آوانتوریسلر! . . بیلمیورلركه ارائه ایتمك ایستدكلری دلیللری دعوالرینك بطلاننه دلیلدر . اونلره بالادەكی سوزلری صرف ایتمكه كلان جسارت محضا بزم صبر و سكینتمزدن متولددر . بوقسه حقمزده بو كونه قدر رواكوریله كلان حقسزلقلری تمامی تمـامنه عالم مطبوعاتنه عكس ایتدیره ایدك ، حكومتین بیننده الی ماشاالله جاری اولەكلن صلح وسلمك پك چوقـدن مختل اولماسی ایجاب ایدر ایدی . لكن بز ، اسلاملر صلحك استقرارینی هرفعل وحركتمزله آرزو ایتدیكمز ایچون دائما بیچاق كمیكه دایانجه یه قدر سكوتی اختیار ایدروبو تحملمزك ثمرەدار اولماسنی ازجان ودل وتمنی ایلرز .

صدده رجوع ایدەلم، نەدیمشدك : بلغارستان اسلاملرینك یاشایشی! اوت بلغارستان اسلاملرینك یشایشی . . ! آه صورمایك ! ای عثمانلی بلغارلری! سزلر یوقاردەذکری کچن آوانتوریست غوسپودینلرك یالدیزلی ومصنع سوزلرینه فریفته اولەرق، بزم کبی یاشامەیی الی الابد تمنی ایتمەیك! بونی سزه بر دوست، بر قردەش صمیمیتیله سویلیورز. . بزم یاشامامز کبی یاشامەیی هیچ بر وقت ایستەمیك ! زیرا : اونك نەکبی یاشایش اولدیغنی یالکز بزم یورکلرمز بیلیر ! اونلری فطوغراف کبی میدان وضوحه چیقارمەنك برقولایی اولسەده سزلره و آوروپا انسانیتپرورانه بر تماشا ایتدیرلسه ؟ ! فقط : هیهات ! سزك ، ترق ، تعالیکز ایچین حکومتکز مکتبلر انشا ایتدیریور . بزم مکتبلرمز سد اولنیور ، تخریب اولنیور ! تخریبی چارەلری دوشونیلەیور . سزلره ایکی ملت بیننده عصرلرجە حکم سورەن برودتك ازالهٔ وجودی ضمننده آیروجه کلیسا یاپدیریلەرق قردەش کبی وطنداش کبی یشامەکز تسهیل اولنیورکن: بزم جامعلرمز بلانه اوغرادیلەرق قهراولنیورز ! هانکی تبعەنك دها مسعود ، دها مرفه یاشادیغنی تفریق وتمیز ایتمەلی ارباب انصافه براقەرق صحیفهٔ حیاتمزك بر یاپراغنی چویرەجکم .

ماه حال رومینك اون ایکنجی بازار کونی اجراسی مقرر بلدیه انتخاباتی ایچون هر فرقه مبارزەیه حاضرلاندیغی کبی یکی اصولده اجرا اولنەجق بو انتخابده هر فرقه شعبەلری اسلاملره قازاندرمامق اوزره فرقەلری داخلنده بولونان اسلاملری ترتیب ایتدکلری لیستەلرك اك آشاغی صیرەلرینه قویمغه چالشدیلر. بالطبع اسلاملر اونلرك بوحرکتلرینه راضی اولمیەرق انتخاب قانوننامەسنك مواد مخصوصندن استفادە مقصدیله آیروجه برغروپ شکلنده ایشلەمکه خواهشلندیلر ولیستەلرینی یالکز اسلام کنجلرندن ترتیب ایتدیلر ایدی ، بونی استخبار ایدن بر طاقم طفیلی وصولك درجه متعصب غوسپودینلر اسلاملرك بو تشبثلرینی عقیم براقق غرض مردودیله فرقەماسکەلرینی برطرف ایدەرك سوسیالیستلردن ماعدا هیپسی بر فرقه حالنده ایشلەمکه ، اسلاملره بر تك اعضا قزاندرمەمغه قرار ویردیلر .

بو دورلی ایشلەدکاری حالدەده اکثریتی احراز ایدەمیەجکلری ذهابنه دوشمش اولمالیدرلرکه اسلاملری تهدید، موقعلرینی تأمین ضمننده حقمزده مباح عد ایتدکلری بهتان وافترالره کرمی ویردیلر! کویا انتخاب کوننددن بر هفته اقدم فلبەده انتشار ایدن بالقان غزتەسی صاحبی ادهم روحی بك قصبەمزەکلەرك اسلاملری مفتیلك دائرەسنه دعوت ایتدرمش، اسلاملرك انتخابلرده خریستیانلردن آیرو چالیشمەلرینی توصیه ایتمش !!! دعوت اولونان اسلاملرده بوفکری ترویج ایدەجکلرینه دائر قرآن کریمه ال باصەرق عهد وپیمان ایتمشلر..! بونك ایچون آیری چالیشیرلر ایمش!؟ اسلاملرك بو حرکتی تعصب دینیلری سائقەسیله وادهم روحینك اثر تشویقیله وقوعبولیورمش ! بو انتخاب دکل ایکی دینك چارپیشمەسی مبارزەسی ایمش ! ! زهی افترا . . زهی وسوسه ! بونك اوزرینه برطاقم بدمست وشقاوتپرور بلغارلری پاره ایله اقناع ایدەرك اوزرلرمزه هجوم ایتدیردیلر. حقمزده اجرا ایتمەدك رزالت و شناعت براقمەدیلر ! یاپمادقلری ظلم و حقارت قالمدی ! بتون اسلاملرك مقدساتلرینی تحقیر ایتدیردیلر . . راست کلدکلری مسلمانی دوکدیلر ، دوکەمدکلرینی برر صورتله اخافه وتهدید ایتدیردیلر.. بوخصوصده استخدام ایچون برچوق قرای متجاورەیه دعوتنامەلر ارسالیله متعصب کویلی بلغارلرینی مخصوصا اسلاملری أزدیرمك، أورکوتمك اوزره دعوت ایدەرك اسلامی کثیر محلاته هجوم ایتدیردیلر. اونلر وشریکلری فرصتی غنیمت بیلەرك کیمی مسلمان دوکمەیه ، کیمی کیسهٔ شقاوتنی املا ایتمەیه آچ قورت کبی صالدیردیلر!.. مسافرخانه قاپولرینی جبراً آچدیرەرك ایچرده بولونان کیمسەلرك ساعت وپارەلرینی یاغما ایتدیلر . . کوپه کوندوز تجارتکاهلرمزه بالدخول آنسزین اوزرمزه هجوم وضرب ایتدیلر. قومشومز خریستیان تجارلری بوحاللری تماشا ایدوب دوریورلر ایدی. بووحشیلکلری مرجع عائدینه اخبار ایتمککیدن اشراف محلیەیه حکومت قوناغنی اونکده (دولو آلچاق ترکلر) (دولو باربار مسلمانلر) دی‌یه قوزتلر کبی اولوشدیلر ! ! بونلرك بوحالنی مشاهده ایدن متشبثلرمز حیاتلرینی محافظه چارەسنه دوشەرك تجارتکاهلرینی قاپایەرق هر بری برطرفه صاووشدی. زیرا : شکایتلری سمع قبوله لایق کوریلەمشدی . . یالان سویلەیورسکزدن باشقه جوابه نائل اولەمامشدق !

هله کویلرده امرار حیات ایدن بیچاره دین قرداشلرمزك حال پرملالنی ، اونلرك تحملسوز حیاتلرینی هیچ ایشیتمەیك! اونلره هر آن روا کوریلان تجاوز و تحقیرانه یورەکلر « جلیکدن » ده اولسه ینه طاقت کتیرەمز ! مکرکه وطنداشلرمزك یورەکلری کبی اوله..! قویولرینه خینزیر آتی‌می آتمادیلر؟ مزارلق طاشلرینی‌می قیرمەدیلر؟ برطاقم اشرافدن کیمسەلرك مزار طاشلرینه (خاچ) اشارتیمی یاپمادیلر؟ مکتب وجامعلریمی سد اولونمادی ؟ جامع قاپولرینه طموز أتیمی آصمادیلر .. ایچرولرینه تغوط‌می ایتمەدیلر ؟ یاپمەدقلری هانکی شناعت، فضاحت قالدی ؟ هانکی بریسندن تظلم، هانکی برتجاوزلرندن شکایت ایدەبیلەلم ؟ ! هانکی بر وحشیلکلرینی صماخ انسانیته اسماع ایدەلم ؟؟ بز اسلاملرك یاشاییشنی بنم عاجز قلمم تصویر ایدەمز .. اوهر دورلو تصویر وتصورك فوقندەدر ! اسیر، بزدن حردر ! محبوس، بزدن مرفهدر ! ! اشراف اسلامیەنك بر چوغنك سوزندن، برطموز چوبانلیغی ایدن بلغارك افادەسی مرغوب ومرجحدر ! بزلر بوراده یالکز بر شیئه اعتماد ایدرەك ، کوکنەرك اوطوریوردق: (قوهٔ قانونیه)، بوهرشیئه حاکم ظن قویسنده بولندیغمز قوتك ده بزه ، بزم حقوقمزی صیانته ، استردادە کلنجه ، اوده عاجز قالییور ! اوده او زمان کندی وجودینی کاغدلر آرەسنه کیزلەمکه ، یابیلان وحشتلرك شاهدی اولمامق ایچین ــ نظر انسانیتدن ــ اختفایه مجبور قالدیغنی افهامه چالیشیور ! ؟

سوزلرم یاکاش آکلاشیلماسك ! قوهٔ قانونیه فوقنده دنیاده هیچ بر قوة اوله‌ماز ! فقط : عدالتك حكم سوردیکی. اوكا پرستش اولندیغی محلده اولورسه ؟ بوراده بزم ایچون قانون حكمنرما دكل. حتم تر قوش‌در ! « بالجمله ادیان مقدسدر. هربرمذهب اجرای آیيننده حردر، مساكن : تعرضدن مصوندر ، كذلك قانونه رعایت شرطیله هر كس فكر و حركتنده سربستدر » نه كوزل كوزلر ، نه دلفریب جمله‌لر ! دكلی؟ وتعداد ایتدكارم بلغارستان قانون اساسیسی مادهٔ اصلیه‌لرندندر. چه‌سودكه و مواد قانونیه‌یی یالكز كاغد اوزرنده مطبوع كورمكده ، انفاذ احكامنی اوتوز بوقدر ییلدر حسرتله بكله‌مكده‌یز . افسوس !؟..

بر بلغار برمسلمانی دوكمش ، جرح ایتمش ؛ حیاتنه قصد ایتمش . و بیچاره قوهٔ قانونیه‌دن برای استمداد هئت حكامدن ضارب ویاخود جارحنك تجزیه‌سنی طلب ایدییور . دكلی ؟ هیهات ! اكر وفا ایدرسه بكله‌سك ! برتركك بربلغارده آله‌جغی وار ! بلغار ویرمك ایسته‌میور! اوكیمسه مطلوبنك استردادینی محاكم عائدینه حواله ایتمش ؛ اجراسنه درت كوزله منتظر ، بر اوقدر پاره دها صرف ایتمه‌یجه وبرچوق آیلر صبرایله‌مینجه مطلوبی اسعاف اولندیغنی كورمك نصیب اولماز! حفظناالله – قضارا – بر مسلمان بر بلغاری دوكسه ، جرح ایتسه ! اوكیمسه‌نك حقنده قانونك الشدید احكامی استعمال اولونمه‌سی برامر ضروری‌در. چونكه اوته‌كی بلغاردر ! اونك حقوق شخصیه‌سی ، حقوق مدنیه‌سی وار . بریكی مسلماندر : اواك اشاغی بر مخلوقدر ! اونی قافلهٔ انسانیته قاتمق، حقوق مدنیه‌سنی طانیمق‌عادتا جنایتله توأمدر!. وقیس‌علیه‌البواقی! بونك كبی حقسزلقلری ، وحشیلكلری تعداده قالقیشه‌جق اولور ایسه‌ك جلدلر طولیسی كتابلر وجوده كلمه‌سی اقتضا ایدر . یالان سویله‌میورز؛ ماواقعی بیان ایدییورز . اكردعوامزه دلیل ایسته‌ین اولورسه (برترك كبی كاوب بلغارستانده بر مقدار امرار حیات ایتمه‌سنی توصیه ایدرز.)

بلغاریه : دوبریچ فی ١٦ شباط سنه ٣٢٧ الشاکی :

مظلوم بن نیازی

مطبوعات

بوكون دنیاده اك بيوك واسطهٔ تعارف مطبوعاتدر . زیرا مطبوعات ملتلرك آینهٔ حیاتی‌در .

ملتلرك دوشونشلری،درجهٔ ترقی ومدنیتلری مطبوعاتنده كورولور. اونك ایچون بتون دنیاده‌كی اسلام مطبوعاتنی تدقیق ایتمك بر اسلام جریده‌سی ایچون لازمدر . آره صره اونلردن فقره‌لر نقل ایتمك ، دارالخلافه‌یه قارئی قلبلرنده مركوز اولان محبتلری ، مربوطیتلری كوسترمك هرحالده فائده‌لی‌در .

صوكره مطبوعات عثمانیه‌یی تدقیق ایدرك بعض كوزل مطالعه‌لری، نقطهٔ نظرمزه موافق ویا مخالف فقره‌لری نقل ایتمك ، ایجابنه كوره او خصوصده بیان مطالعه ایتمك ایی اولور . چونكه هر كس ممالك عثمانیه‌ده منتشر بتون غزته‌لری كوره‌مز، اوقویه‌مز. فقط‌هرحالده كندی مملكتنده‌چیقان،‌مسلمانلرك خبرینه‌یاخود شرینه‌چالیشان‌غزته‌لری، بیلمك ، كورمك ایستر .

دها صوكرا مطبوعات اجنبیه كه‌ایسه‌كه بی نهایه‌در ، بونلری تماميله تعقیب ایتمك ممكن دكلدر . شو قدركه بللی باشلیلرینی تدقیق ایتمك ، عالم‌اسلامك ، مسلمانلرك له ویا علیهنده اقوام غربیه افكار ومطالعاتنه واقف اولمق ، اوكا قارئی ویریله بیله‌جك جوابی كورمك موجب انتباه وعبرتدر .

بناءً علیه بو قسمده تدقیق اولنه‌جق مطبوعات شونلر اوله‌بیلیر :

١ — مطبوعات عثمانیه ، ٢ — مطبوعات اسلامیه ،

٣ — مطبوعات اجنبیه .

شئون

هیئت اجتماعیه‌حالنده یاشایان‌ملتلر ایچون دائما تحدث ایتمكده اولان وقایع وحادثات كوز اوكنده بولونمق لازمدر . بروقعه، دیكربروقعه‌یی میدانه كتیرر . شئون حیاته بیكانه قالان ملتلر دائما محكوم انقراضدر . بونكله برابر برملت ، هرهانكی نقطه‌ده بولنورسه بولنسون ، سائر اخوان دینك حیاتنه عائد اولان شئونه‌دن‌واقف اولمسی لازمدر. ایشته بونك ایچون رساله‌مز شئون قسمنه اهمیت مخصوصه ویره‌رك

١) حیات اسلامیه‌یه تعلق ایدن هفته‌لق شئون مهمهٔ داخلیه وخارجیه‌یی خلاصه ایتمه‌یه ،

٢) ارضك مختلف نقطه‌لرنده بولونان مسلمانلره عائد شئون كوسترمكه چالیشه‌جقدر .

صومالی ویمن احوالی

یمن اشرافندن ومبعوث سابق سید احمد یحیی‌الكبسی حضرتلرندن وارد اولمشدر :

بو دفعه قوهٔ عمومیه قوماندانیله امام یحیا حضرتلرینك‌وابهاجهتندن سلیمان پاشانك واوجه امیر مكه شریف حسین‌پاشا حضرتلری‌نك عسیرده تحت اطاعته دعوت ایتمش اولدقلری عشائرك سعی و غیرتیله ادریس خائنی صبیاده محاصره‌ده‌قالدیغنی حس‌ایدنجه طریق فراره‌تشبثی اوزرینه كندوسنه بر چارهٔ خلاص ونجات اولمق اوزره وحشی ایتالیانك فرسان اطه‌سنی اشغالی ایچون اسباب لازمه اتخاذ ایتمش ایسه‌ده قوهٔ عمومیه قوماندانی بویوك عزت پاشا حضرتلری طرفندن اتخاذ ایدیلن تدابیر ادریسك‌تشبثات جنایتكارانه‌سنی عقیم بیراقدی. ادریس خائنك بر سنه‌دنبری اغفال واغوا ایتمش اولدیغی عشایر عربان بو دفعه امام یحیانك قوهٔ عمومیه‌سیله متفقاً عشایر مذكوره اوزرینه حركت ایتمكله برابر متفق كفار اولان ادریسك‌انصاری اولدقلری افهام وحال وموقع ایضاح ایدیلنجه درحال ادریسك عموم اتباعی حكومتك عفو و مرحمتنه دخالت و التجا ایتدیلر ومشتركاً ادریسك‌اوزرینه‌حركت ایده‌جكلرینی

تعهد ایلەدیلر . او اثنادە اصول اسلامیه اوزرینه امام یحیی طرفندن ادریسه بروفد کوندریلدی . صوك اخطاری تفهیم و شاید بش کونه قدر حکومته التجاودخالت ایتدیکی حالدە محوینك محقق و مقرراولدیغی بیلدیرلدی . کلەجك پوسته ایله ادریسینك ویرەجکی جواب اشعار اولنەجقدر . عدندن آلمش اولدیغم بر مکتوبدە صومالدە السید محمد بن عبداه الودا المهدی عموم بربریه وصومال اهالیسنی جهادە دعوت ایتدیکی وحدودددەکی ایتالیا مستعمرەسنه متهیء حرکت اولدیغی موثوقاً یازیلیور . ودینیلیورکه بو مکتوبم سزە واصل اولمازدن اول ایتالیا ایله مصادمه وقوعنی خبر آلەجقسکز :

جهاد مقدس اعلانی

ایتالیا حکومتی ، یمندە عثمانلیلری اندیشەیه دوشورمك ایچون ادریس خائنیله برلکدە وکمال فعالیتله انتریقەلر چویرمکه باشلادی ؛ فقط عالم اسلامك بوکا مقابلەسی چوق کجیکمەدی . اولکی کونکی « آژانس قولونیال » تلغرافلری آراسندە جیبوتیدن کشیدە ایدیلن بر تلغرافدە ، حوالیء مذکورە اهالیء اسلامیەسنك ایتالیانلرە قارشی عمومیتله برغلیان ایچندە بولوندقلری و اسلامك بو دشمنلرینه قارشی پروردە ایدلمکدە بولنان حس کین وغرضك اصلا زوال بولمایەجغی بیلدیرلمکدە ایدی .

شیمدی استانبولدە اوقوندیغنه کورە صومال قطعهٔ اسلامیەسی حاکمی سید محمد ابن عبدالله الوداد حضرتلری ایتالیانلرە قارشی جهاد مقدس اعلان ایتمشدر . سید حضرتلری قومشوسی بولنان ایتالیانلر اوزرینه قوتلی برارودونك باشندە بولندیغی حالدە یورومك اوزرە پایتختندن چیقمشدر . صومال حاکمی حضرتلری ۱۰۰۰۰۰ کیشیدن فضله برقوته مالك بولنمقدەدر ، مشارالیهك بوتون عالم اسلامدە برنجی درجەدەکلسەدە هر حالدە سنوسی شیخی حضرتلرینك نفوذینه مساوی برنفوذە مالك بولندیغیدە معلومدر .

ایتالیا حکومتی شیمدی اریترەرە آمستملکەسی حدودندە باش کوسترمش اولان تهلکەیه قارشی قویمق اوزرە سریعاً مذکور مستملکەیه عسکر سوق ایلمکدەدر .

بومهم حادثەنی ایلك اوکجه استخبار ایتمش اولان یمن مبعوث سابقی سید احمد الکبسی افندی کچن آقشام داخلیه نظارتنه عزیمتله ناظر وکیلی طلعت بکه اخبار کیفیت ایلمش وطلعت بکدە حربیه ناظری محمود شوکت پاشایه اشعارات لازمەدە بولونمشدر . سواحل مستعمرەلرینه اجنبیلر طرفندن وقوع بولان بر چوق هجوملردن دائما داخله چکلمك صورتیله قورتولمش اولان صومال قبائلی صوك درجەدە جسور ، شجیع ومحاربدرلر .

هر صومالی حربه بر مزراق ایله اوزون سیاه بوینوز قبضەلی وقوشاقلرینه صوقولمش بر پالا ایله کیدر .

رؤسا کنیش یوزلی وهر ایکی طرفی کسکین بویوك : قیلیج استعمال ایدرلر . سیاحلر صومالیلرك دیکر اهالی ایله آفریقادەکی قبائل سائرەدن عمومیتله بویلرینك اوزون اولمسی ، طبع نازکه ومحاربانەلری ورنکلرینك دها سیاه اولمسی ایله تفریق ایدیله بیلدیکنی سویلەیورلر . یکنظردە کندیلرینك قویو رنکلی بر طاقم آوروپالی آدملر اولدقلرینه حکم ایدیلەجکی کلیر . صومالیلر میانندە مجورتینلر طورلرینك وقار وجدیتیله تمیز ایدرلر . اسلامیت صومالیلرك مذهب یکانەسیدر ، بونلر عمومیتله حال بداوتدەدرلر ، سیاحین هرنەقدر مقدارلرینی بر میلیون قدر تخمین ایتمکدە ایسەلردە حقیقی نفوسلرینك تعیینی مشکلدر . صومالیلر اوچ بویوك غروپه منقسمدر . جنوبدە رهانویلر ، وسطدە هاوریلر وشمالدە هاشریلر . اك بویوك ومهم اتفاق مجورتینلرك اتفاقیدرکه بونلر اوتوز قدر قبیلەدن متشکل اولەرق مملکتك بوتون شمال شرقیسنی اشغال ایلمکدە وبر حاکمك زیر نفوذندە بولنمقدەدرلر .

خاطرلردەدرکه ، ایتالیانلر ۱۸۸۹ سنەسندە رؤسای محلیه ایله وبالخاصه اوبیه و مجورتینلر حاکملری ایله عقد ایلمش اولدقلرینی ادعا ایتدکلری معاهدەلرە مستنداً شمالاً قسمایودن بدوی بورنه قدر بوتون صومال قطعەسی اوزرندە مستعمرە تشکیلی ادعا و طالبندە بولنمقدە ایدیلرکه بوسواحل ۱۲۰۰ کیلو متروددن فضلەدر . ۱۸۹۱ سنەسندە انکلترە ایله عقد ایدیلن بر ائتلاف نتیجەسندە فی الحقیقه ایتالیانلرك بوقطعه اوزرندەکی حق استعمارلری هر نه قدر طانمش ایدیسەدە تشکیلاتی شیمدی یە قدر اجرا ایدیلەمیەرك الیوم مصوعك بر قسمنی تشکیل ایتمکدەدر . صومال حاکمی حضرتلری شیمدی ایتالیانلرە قارشی جهاد مقدس اعلان ایدییور ؛ شیمدی دە حبشیلر قدر جسور وشایان توقی اولان صومالیلر ایتالیانلرە یکیدن ایقاع غوائل ومشکلاتە کیدییورلر .

آوروپا مدنیت وحریتی (!)

بنغازیدن کوندریلن عربجه خصوصی برمکتوبدن :

بنغازیدە شمدی یە قدر اعدام ایدیلن معصومینك عددی (۲۷۶) یه بالغ اولمشدر . بونلرك صورت اعداملری مختلفدر ... بعضیسی صلباً ، بعضیسی قورشونه دیزیلەرك ، بر قاچیدە اوزرلرینه غاز دوکیلەرك آتشلنمك (!؟) صورتیله اعدام اولنمشلر ، دومالری جوهوایه طوغری یوکسلیرکن ایتالیا مدنیتی بتون شعشعەسیله (!) اعلان ایلمشلردر .

شهردەکی ایکی جامع ایله برکەدەکی ایکی جامع مؤذنلری پولیس ادارەسنجه جلب ایدیلەرك اوقویەجقلری اذانی یوکسك سسله تلاوت ایتمەملرینی ، چونکه بوندن خرستیان ،موسوی اهالینك بزار اولمقدە بولندقلرینی بیان وخلافندە حرکت موجب ندامت اولەجغی درمیان قلنمشدر . بونی خبر آلان اهالیء اسلامیه آرتق بوظلم قطعی و قهر مؤبد ایچندە بشامغه محکوم بولندقلرینی آکلایەرق جناب حقدن صبر وفلاح تمنی ایلمکدەدر .

[توسیع طباعت] قوللکتیف شرکتی محمد حلمی و شرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٢ — ١٨٤ | ٢٥ ربيع الاول ١٣٣٠ | پنجشنبه | ١ مارت ١٣٢٨ | جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

والضحى . والليل اذا سجى ماودعك ربك وماقلى وللآخرة خيرلك من الاولى . ولسوف يعطيك ربك فترضى . الم يجدك يتيماً فآوى . ووجدك ضالاً فهدى . ووجدك عائلاً فاغنى . فاما اليتيم فلاتقهر . واما السائل فلاتنهر . واما بنعمة ربك فحدث .

ترجمه‌سى

« كوندوزده ، طورغون كيجه‌يه‌ده يمين ايدرم كه تكريك سنى براقادى ، سندن محبتنى كسمدى ؛ عاقبت سنك ايچون اوندن دها خيرليدر ، هم سكا تكريك اويله ويره‌جك كه آرتق خشنود اوله‌جقسين ، اوسنى اوكوز بولوبده بارينديرمادمى ؟ شاشيرمش بولوبده يول كوسترمديمى ؟ يوقسول بولوبده زنكين ايتمديمى ؟ اويله ايسه اوكسوزى سن‌ده صاقين ايجتمه ؛ صورانى ، ايسته‌يى رد ايتمه ، تكريكك نعمتنى ايسه هرزمان اقرار ايت . »

* * *

مختلف روايتلر شو نقطه‌ده برلشيورلركه : بوسورهٔ شريفه‌نك نزولنه سبب ، عليه الصلاة والسلام افنديمزه ايتمكده اولان وحيك بر آرالق كيلمسيدر . بونك اوزرينه « الله محمدى براقدى ، غضبه اوغراتدى . » ظن ايدنلر ، ياخود اويله دينلر بولندى . شمدى بزم ايچون ظن ، ياخود عناد سوقيله بوسوزى سويلينلرك كيملر اولديغنى تحقيقه لزوم يوقدر . محقق برشى وارسه اوده سورهٔ شريفه‌نك اسلوب سماويسندن آكلاشيلان شوحقيقتدركه : جناب حق برر برر صايمش اولديغى شونعمتلرى بوصورتله تأكيد ايدرك نبى محترم صلى الله عليه وسلم افنديمزك روح مشتاقنه اطمينان ويرمك ؛ حقنده سبق ايدن اونعمتلرك صرف فضل الهى اثرى اولديغنى دوشونديروب كچمشده كنديسندن عنايتنى اسيركه‌مين كريم لايزالك كله‌جكده‌ده اسيركه‌ميه‌جكنى استدلال ايتديرمك مراد ايديور .

استاد محترم شيخ محمد عبده ديوركه :

سورهٔ شريفه‌نك ترتيبنده خطاب واقعدن مشركلرك ، ياخود باشقه‌لرينك مقصود اوله‌بيله‌جكنى كوسترر هيچ براشارت يوقدر . ذاتاً مشركلر وحيك سيركلشديكنى نره‌دن بيله‌جكلركه طوتسونلرده ديدى قودى ياپسونلر ؟ ايشك حقيقتى عليه الصلاة والسلام افنديمزك وحيده‌كى ذوق لاهوتى‌يه اولان اشتياقيدر . طبيعيدركه اشتياق خلجانى ، خلجان ايسه مطلقا قورقويى توليد ايدر . زيرا حضرت پيغمبرده انساندر ؛ كنديسنى سائر ابناى بشردن آيران امتياز يالكز وحيدر . نته‌كيم « قل انما انا بشر مثلكم يوحى الى » كبى برچوق آيتلر بوحقيقتى صراحةً سويلر .

ديمك ، جناب حق پيغمبرينى باشقه‌لرينك كدرينه ، ياخود سرورينه قارشى دكل ، اونك كندى اشتياقندن ، كندى خلجانندن طولايى تسكين ايديور ، وحيده‌كى فترتك اويله خاطرينه كلن سببلردن اولماديغنى قسم ايله تأمين ايديور .

عالم خلقتده‌کی اشیادن ، یاخود شئون کائناتدن برینه بمین ایتمك قرأنده جاری اولان عادت آلهیه مقتضاسیدر . بونده‌کی مقصد اونامنه قسم اولنان شیئه ازلده مودوع اولان حکمتی اخطار ایتمك ؛ انسانلر اونده بر نوع شرتوهم ایتمشلرسه خطا ایله‌مکده اولدقلرینی ، زیرا فنالغك ، شرك او کبی شیلرده اولمایوب اونلری قوللانانلرك ، یاخود اوصورتده ایناننلرك کندیلرنده اولدیغنی آکلاتمقدر .

محمد عاکف

فلسفه

اسلامده فن فلسفه

۱۷۹ دن مابعدی

غزالی. — غزالی کبی فطرتك افرادینی چوغالتمقده بك آز سماحتی کوریلن داهیلرك روحنی آکلامق ، آکلایه‌بیلمك ایچون بونلرك سرکذشت حیاتلرینی یقیندن تتبع وتدقیق ایتمك ایجاب ایدر . بیوك آدملری دائما الجاآت محیطیه یتشدرمشدر . تاریخ بوبابده بزه متعددمثاللر کوسترەبیلور . کیم‌بیلیر نه‌قدر زنکین‌دماغلر ، نه‌قدر جوال ذکالر فیضسز برساحه‌ده یتشمك ، عقیم برمحیطه دوشمك بدبختلکنه محکوم اولدقلری ایچون بیهوده یره سونوب کیتمشلر ، عرفان بشریته هیچ برشئ علاوه‌سنه موفق اوله‌مدن افول ایتمشلردر .

خارقه نما ذکالری دها آوان عنفوانده ایکن تقدیر ایتمك ، وجهۀ استقامتلرینی فیاض ساحه‌لره توجیه ایده‌رك انکشافلرینه زمین مساعد حاضرلامق هم ابوینك وهم ارباب تربیه‌نك اك مهم وظائفنی تشکیل ایدر .

فقط بو وظیفه‌یی جداً تقدیر ایده‌رك حسن تطبیقنه موفق اولان پدر و مربیلر مع‌التأسف پك نادردر .

غزالینك پدری ایشته بو نادر آدملردن ایدی . اوغلنده‌کی دها واستعدادی بحق تقدیر ایده‌بیلمشدی . اونك بیوك برعالم ، مشهور برداهی اوله‌جغنی آکلامش وکندیسی وسعتلی برمعیشته مالك اولمدیغی ، کدیمیله کچینیر برصنعتکار بولندیغی حالده بوتون مساعیسنی اولادینك تعلیم و تربیه‌سنه حصر ایلمشدی . نه‌چاره‌که آرزوسنك حسن ایفاسنه زمان مساعده ویرمدی . غزالی هنوز مقدمات علومك تحصیلی ایله مشغول ایکن بو حمیتلی پدر پسترموته اوزاندی . آرتق جهان فانی‌یه وداعه ، شهقات واپسینی ویرمکه محکوم بولندیغنی آکلادیغی زمان بوتون طاتلی امیدلرینك محو ونابدید اولدیغنی حس ایلدی . اولادینی ایسته‌دیکی کبی اوقوده‌میه‌جق وبونادرۀ فطرتده ذکای خارقه‌نماسنك آثار وتجلیاتنی کوستره‌میه‌جکدی . بو مدهش خاطره‌لر پدرك روحنی لرزه‌دار ایدییوردی . صوك برامیدی قالمشدی . اوکا مراجعته قرار ویردی .

ارباب زهد واتقادن پك زیاده سویشدیکی بر آرقداشی واردی . صوك کونلرنده بوذاتی سربالینه جلب ایده‌رك بوتون آرزولرینی ، برر برر اوکا آکلاتدی . واولادینی بر ودیعه اوله‌رق کندیسنه براقدیغنی سویلدی . صوك وصیتی ، اولادینك تعلیم وتربیه‌سنه اهتمام ایدلمسی آرزوسندن عبارتدی .

بو مشفق پدرك براقدیغی ثروت هیچ مثابه‌سنده اولدیغی کبی اولادینك تربیه‌سنی حواله ایتدیکی ذاتده فلکك لطفنه مظهر اولمق بختیارلغندن محروم‌قالمش فلاکتزده‌لردن بولندیغندن حکم وصیتی بالفعل اجرایه موفق اوله‌مدی . کیفیتی غزالی و برادرینه آچدی موافقتلرینی استحصال ایده‌رك هرایکیسنی‌ده احمدبن‌محمدالراز کانینك زیر اداره‌سنده بولنان بر مدرسه‌یه قید ایتدیردی .

راز کانی مشاهیر فقهادن بولندیغی جهتله غزالی فقه واصول فقهك غوامضات عالیه‌سنی بو ذاتدن تعلم ایلمشدر .

فقط غزالی بر داهی ایدی . ذکای آتشینی یالکز فقهله اکتفا ایده‌میوردی . هرشیئی بیلمك ، هر شیئك حقیقتنه ، کنه وماهیتنه کسب وقوف ایتمك آرزوسی دماغنی متصل کمیرییور ، ازعاج‌ایدییوردی .

غزالینك جرجانه اختیار هجرتله امام ابو نصر الاسمعیلی نك حلقۀ تدریسنه ملازمتی بو آرزو سائقه‌سیله وقوعه کلمشدر . بویوك دماغلر فلاکتدن بیله بر حصۀ انتباه آلیرلر . غزالی جرجانده تحصیلده ایکن معلمك تقریرلرینی بر دفتر مخصوصه قید وضبط ایتمکی اعتیادایدینمشدی فقط جرجاندن طوسه عودت ایدرکن یولده خرسزلر طرفندن توقیف اولنه‌رق اوزرنده بولنان اشیا ایله برابر کتاب ودفترلرده غصب وضبط اولندی . کتاب ودفترلرینك بوصورتله ضیاعی غزالینك عقلنی باشندن آلدی . سنه‌لرجه امتداد ایدن سنین مساعیسنك ثمرات مقتطفه‌سنك بر آنده ضیاعه اوغرامسنه ممکن دکل راضی اوله‌میوردی . اشقیاریسنه مراجعت ایده‌رك یالکز کتاب ودفترلرینك اعاده‌سنی استرحام ایلدی .

سنه‌لرجه چکدیکی مشاق تحصیلك مکافاتی بو کتابلرده بولندیغی جهتله عندنده حیاتی قدر عزیز وقیمتدار اولان وکندیلرینك هیچ بر ایشنه یارامیان بو کاغد طومارلرینك اعاده‌سنه مساعده ایتمسنی رجا ایتدی . حریف کتابلرینی غزالی‌یه اعاده ایتدی . فقط عینی زمانده اوکا برده درس ویره‌رك دیدی‌که : (علم سطورده دکل ، صدورده اولملیدر . کتابلرك الکدن آلندیغی وقت بنم درکمه اینه‌جك ایسه‌ك سنك فضل وکمالکك نه قیمت واهمیتی قالیر . . .) بودرس پك آغیردی وبوندن صوکره‌درکه غزالی هراوقودیغی شیئی اولا دماغنه نقش وبعده بر محله قید ایتمکی اعتیاد ایدینمشدر .

حضرت امام بو شقی‌یه اولان منتدارلغنی یاد ایده‌رك : (اولجه تحریر وتعلیم ایتمش اولدیغم شیلری شمدی اوقدر حفظ ایتمشم درکه بالفرض سارقلر بوکون بوتون کتابلرمی آشیرمش اولسه‌لر بیله‌علممدن ینه هیچ بر شی ضایع ایتمش اولمام) سوزلرینی دائما تکرار ایدرمش غزالی دورۀ تحصیلده ایکن اکتساب فضیلته نه قدر بر عشق وغیرتله

چالشمش اولدیغنی (المنقد من الضلال) نامنده‌کی اثرنده بروجه آتی تصویر ایدرك دییورکه :

« عنفوان شبابمدن بری حق باطلدن آییرمق ایچون بحر بی کران مساعینك اك درین یرلرینه کمال جسارتله دالمغه چالشدم .

حیرتبخش بر جرأتله هر ورطه‌یه آتلمدن چکنمه‌دم . هرفرقه‌نك عقائدینی ، هرطائفه‌نك اسرار مذهبیه‌سنی تفحص ایلدم . اهل باطنك سرائرینه ، اهل ظاهرك حالاته ؛ فیلسوفلرك مسلکلرینه ، متکلمینك غور کلامنه کسب اطلاعه غیرت ایتدم . ارباب تصوفك اسرارینی ، اصحاب زهدك طرز تقواسنی ، زندیقلرك صورت محا کمه‌لرینی یکان‌یکان تدقیق ایلدم .

حس تجسس چوجقلقدن بری بنده موجود ایدی . بلکه بوحال مقتضای جبلت وفطرتمدر .

معمافیه بن بوحالدن ممنونم . خدای لم‌یزله حمد اولسونکه بوسایه‌ده ایمان واعتقادمده بررسوخ یقینی حاصل اولدی . نقیصهٔ تقلیددن قورتلدم واسلامیتك علویتنی تقدیر ایتدم .

ابوین واستادلرمدن کوردیکم ، اویولده تعلیم ایدلدیکم ایچون‌دکل ، قناعت علمیه ووجدانیهم بولندیغی ایچون اسلامیتك علویت وفضائلنی تقدیس وتبجیل ایدییورم .

حضرت امامك شو مطالعه‌سی جداً شایان دقت وملاحظه‌در . اسلامیتك عظمتنی ، بشریتی برغایهٔ سعادته سوق ایلدیکنی آکلامق ، تقدیر ایده‌بیلمك ایچون مسالك فلسفه‌نك ، ادیان موجوده‌نك ، مذاهب مختلفه‌نك تدقیق وتنقیدی ایجاب ایدر .

فنك غوامضنه وقوف پیدا ایدن وعینی زمانده اسلامیتك صافیت اصلیه‌سنی بیلن ، حقایق دینیه‌مزه بحق مطلع اولان هیچ بر صاحب فکر ونظر بولنه‌مازکه غزالینك شو اعترافاتنی تصدیقه مجبور اولمسون! حقایق اسلامیه‌دن بسبتون بیکانه قاله‌رق یاریم یاکلش بلله‌نیلن مقدمات فنیه وفلسفیه‌یه مغروراً اسلامیته تعریضه قالقشانلر ، بوحرکتلریله هر خصوصده جهالتلرینی اعلان واعتراف ایدییورلر دیمکدر . دین احمدینك مزایای عالیه‌سنی تقدیر ایده‌بیلمك ایچون یالکز علوم دینیه‌ده اختصاص کفایت ایتمز . حضرت‌غزالی کبی‌فنون وفلسفه‌نك هرشعبه‌سنی ، ادیان ومذاهب موجوده‌نك کافه‌سنی آیری آیری تدقیق ایتمش اولمق ایجاب ایدر .

حقایق اسلامیه‌یه بحق واقف اولمق شرطیله فن وفلسفه نه‌قدر تعمیق ایدیلیرسه اسلامیتك حقیقتی حقنده‌کی عقیده‌ده او درجه رسوخ پذیر اولور .

بعض سبکمغزانك نالایق تعریضلری جهالتلرینی اعلاندن باشقه برشی دکلدر .

روایات محرفه ایله دماغلری مشبوع‌اولان‌ومقدمات فنیه وفلسفیه‌دن بیله بی نصیب بولنان بیچاره‌لرك فن وفلسفه‌یه قارشی کوستردکلری هجوملری‌ده معذور کورملی وحاللرینه آجیمالیدر .

چونکه اسلامیتی محافظه زعمیله کوستردکلری بوطاشقینلقلرله بر چوق کنجلرك عقیدهٔ اصلیه‌لرینك صارصلمه‌سنه سبیت ویرییورلر . کویا علوم وفنون ضعف اعتقادی مستلزم اولیورمش . نه یاکلش‌فکر! نه خطا آلود ادعا ...

اعصار متقدمه‌ده یتیشه‌ن ودین مبینه ایفا ایتدکلری خدماتله نامارینی الی‌الابد تاریخ دینده حرمتله یاد ایتدیرن ائمه ، مجتهدین وا کا برمتفکرین علم وفن تحصیلنك دینده رسوخی تقویه ایده‌جکنی مصراً بیان ایتدکاری وهرکسی تحصیل کمالاته سوق ایتمك خصوصنده بیوك بیوك همت وغیرت کوستردکاری حالده برطاقم عجزه‌نك مخالف جریانلر تولیدینه ساعی اولملرینه جهل وعجزدن باشقه برسائق اولمسه کرکدر .

حضرت غزالی دییورکه : (من لم یعرف‌الهیئة والتشریح فهو ناقص فی معرفةالله) یعنی هیئت وعلم تشریح کبی فنلری بیلمه‌ین کیمسه عظمت الهیه‌یی حقیله تقدیر ایده‌مز . معرفةالله‌ده نقصان قالیر .

حالبوکه فنون ریاضیه وحکمیه اوکرندلدکجه هیئت آکلاشیله‌مز . علوم طبیعیه کورولدکجه فیزیولوژی ، بیولوژی وتشریح فنلرینك غوامضنه وقوف پیدا ایدیله‌مز .

شو حالده فنون موجوده‌ده نه‌قدر واسع برمعلومات اکتساب ایدیلیرسه آلاء ربانیه وعظمت جبروتیه حقنده‌ده اوقدر متین واساسلی برفکر ایدینلمش ، باب معرفةالله‌ده او نسبتده ایلری کیدلمش اولور . وآنجق بوصورتله‌درکه (تفکروا فی آلاءالله ...) امر منیفنك حکمی ایفا ایدیله‌بیلور .
مابعدی وار

مدللی اعدادیسی مدیری
م . شمس‌الدین

تنقید محق محررینك ایکنجی جوابی

— ١٨٢ دن مابعد —

شیمدی‌ کلهلم صراط مستقمك ١٨٠ و١٨١ نجی نسخه‌لرنده‌کی مقاله‌کزه ، هله برکره مدیون شکران اولدیغمی بیان ایدرم . یالکز بر ، ایکی نقطه‌یه قارشی سوز سویله‌مك ایچون مساعده‌کزه اعتماد ایدییورم .

١٨٠ نجی نسخه‌سنك ایکنجی ستوننده‌کی توجیهکز اولان (داروین نظریه‌سی مردوددر . اولمسه بیله اسلامیته مغایر دکلدر) صورتنده‌کی عباره‌کزك قائللرندن اولمادیغمز یوقاریده بیان ایتدیکمز حقیقتله تظاهر ایتمشدر .

تناسلك اقسام سبعه‌سندن بحث ایتمه‌کز بزم صددیمز خارجنده‌در . خارجنده اولدیغنی‌ده ینه یوقاریکی بیاناتمز تأمین ایتمشدر .

ارسطونك دیدیکی تناسل بنفسه مسلکیده بزم مسلکمز دکلدر ،

بز بدايت ظهورده بومورطه‌مى مقدمدر ؟ طاووقمى مقدمدر ؟ سؤالنه ويره‌جك جوابده‌يز . بركره بومسئله حل اولونمه‌لى كه صكره اقسامه كيريشه‌لم . بز كنديمزى تا مبداء ظهوردن اولكى مباديده مد نظر دريالرنده كوريورز .

بزم تناسل بنفسه ديديكمز شى تشبيح معناسنده‌در . يوقسه . . . جهل ايله وحشت آره‌سنده فرق كلى واردر . جهل اراديات‌دندر . وحشت ايسه طبيعيات‌دندر . جهل هنوز استعداد كمال صاحبى اولوب نقصان تربيه جهتيله اولان برحالدر . وحشت ايسه هنوز قابل خطاب وتربيه اولمه‌يان آفريقاده‌كى وحشيلر كبيدر . بر قوم مرور دهور واحيان ايله تكامل ايده ايده مستعد كمال اولور . فقط هنوز جاهلدر . صوكره بر مربى النه دوشر . تربيه كوره كوره اصطفا ايدر . اهل عرفان اولور . بر قوم تكرار نقصان تربيه جهتيله جهل مرتبه‌سنه دوشر ، دوشر اما وحشت دركه‌سنه قدر اينمز . بويله بر فكره سالك اولمق تكامل قانونى حقيقتده انكار ديمكدر . انبيايه مخصوص اولان كمال ، كمال اضافيدر . بونده شبهه ايديلمز . زيرا نصلكه : انسانلر تكامل اضافى صورتيله كماله واصل اولايورلرسه طبيعيدركه : انبياى عظام حضراتيده بو قانوندن مستثنا اولامايه‌جقلرى قبولده مضطرز . عكسنى ادعا ايتمك قاش ياپالم ديركن كوز چيقارمق قبيلندن اولارق جناب فياض قدرته نقيصه كتيرمش اولورز . زيرا بو قانون تكامل دەنيلن (دستور لايتغير) بر حقيقت اولماسه‌يدى پيغمبردن پيغمبره ، صحفدن صحفه ، كتابدن كتابه حاجت قالىرميدى ؟ عبثله اشتغال اولمازميدى . بو قانون منيفك مقتضاسندندركه : خاتم الرسل افندمز افضل الانبيادر . (وما ارسلناك الارحمةً للعالمين) و (لولاك لولاك لما خلقت الافلاك) و(كنت نبياً وآدم بين الماء والطين) كلام قديم وكلام حديثلرى اوشاه سلطان الانبيا حقلرنده‌در .

ينه اوجالس سرير لولاك وزينت بخش اورنك وما ارسلناك اولان اكمل البشرك تبليغ بيورديغى اوفرمان الهى خاتم الكتبدر .

بوكون اقوام بشر ميدانده . بر چوق جغرافيا ، سياحتنامه ، علم طبقات وعلوم طبيعيهٔ تجربيه وفلسفيه . . . بونلرده ميدانده . حضرت فرقان كريمده ابادئ مبجله‌ده ، رهبر محسوسات وعلوم وفنون اولان عقليمزده باشيمزده . آرتق شوشويله‌در ، بوبويله‌در ديمك جاى انصاف وكار عقل دكلدر ، صانيرم .

واقعا ارباب علم ومعرفت وتتبع خطا ايتمز دكل ، ايدر . لكن هپ بيلدكيلرى وتتبعلرى خطا دكل آ . بز (هل اتى ..) آيت كريمه‌سندن مستبان اولان معنايى بوكونك علوم وفنونه موافق اولديغنى بيان ايتدك لكن ينه آتى‌يه اضافتله بيانمزك صواب اولديغى ادعاسنده‌ده دكلز .

برنجى آيتده‌كى انساندن مراد نمونه‌سى ميدانده اولان آفريقا سكانندن نيام‌نياملر قبيلندن بولونان انسانلردر . كه هنوز مستعد خطاب وتكليف اولمايان وحشيلردر . بونلرك بيكلرجه عصر ادوار سابقه‌لرينه دوغرى مد نظر ايده‌جك اولورسه‌ق بدايت ظهورنده‌كى احواللريله حضرت آدم زمانه يتيشن صويلرك احواللرى آره‌سنده نيجه دهور واحيان بونلريده تكامله ايرديره ايرديره نهايت حضرت آدم مقام خلافت وتكليفده نبوتله تميز ايدرك مربى وابوالبشر اولمشدر .

ايكنجى آيت كريمه‌ده‌كى انسان ايسه ، ايشته او مستعد تكليف اولان انسان اولك ، ياخود انسان اولك مستعد تكليف اولان انساليدر شوراجقده غايت اسرار انكيز بر نقطه واردر . تأمل ايستر .

مجلوبى اولديغم علم وذكاكزدن شوراسنى اصلا بكله‌مزدم . (هل اتى ....) آيت كريمه‌سنك معناسنى توجيهكزده (نفس ناطقه) يى حين ايله تقييديكزدن نفس ناطقه‌نك زمانه ملابس اولديغى بيلديرمه‌مشسكز . حالبوكه نفس ناطقه ذاتاً زمان ومكانه ملابس اولان عالم محسوساتدن دكلدركه دهور واحيانه ملابس اولسون . حال وحشتده بولونان انسان بو نفس ناطقه‌يى بالقوه حامل اولديغى حالده هنوز حكمنى بالفعل كوستره‌مديكى حين ودهرده قابل خطاب وتكليف دكلديسه‌ده مرور احيان ودهور ايله اولدى . (انا عرضنا الامانة ..) آيت كريمه‌ى بو سره اشارتدر . قانون تكامل بر چوق قسملره منقسمدر . ازجمله تكامل : عمومى اولور ، خصوصى اولور . اضطرارى اولور ، اختيارى اولور ، ارادى اولور ، حسى اولور . وقوعى اولور . شيوعى اولور . رجوعى اولور . بونلرك كيمسى ادواره ، كيمسى اطوارە ، كيميسى مراتبه عائددر .

تراب ، طين ، طين لازب ، صلصال ، حماء مسنون بونلر ادواره عائددر .

سلالهٔ طينيه ، نطفه ، مضغه ، عظام وصباوت ، شبابت ، شيخوخه ... بونلرده اطواره عائددر .

هنوز عموم انسانلر بو ادواره ، بو اطواره ، اليوم ملابس اولديغى حضور فن وطبيعتده قابل انكار اولمه‌يان حقيقتلردندر .

والحاصل سير صورتيله معنوى ومادى صفحاتنده بولونمش ، بولونديغمز ، بولوناجغمز شو عالم امكان برروحدر ، بر حقيقتدركه : تكميل تظاهراتيله معناى مجلى انساندر . كلام قديمده وكلام حديثده پك چوق آيات كريمه واحاديث شريفه هپ او معناى انسانى‌يى بيان ايچون باشقه باشقه معنالرده فقط برحقيقتده وارد اولمشدر .

اى نور ذكا ! بومبحثده ولوكه مختصر اولسون دها سويله‌نه‌جك سوزلر واردى . لكن شو صيراده مشغلهٔ ذهنيه‌م مساعد اولماديغى ايچون بوقدرجقله اكتفا ايتدم .

نجيب ملتمزك كچيرمكده اولديغى شو دوره‌ده قلبلريمزى ياقان آتش يأس (يأس دكل) ذات عاليكز كبى كنج ذكالرى كوردكجه ، قريب آتيمزك پك پارلاق برزلال اميدى ايله اطفا واحيا ايده‌جكنى كوره‌رك فراغ بال اولايورز . باقى سعى بلىغ وفيض متعالى .

تنقيد محق محررى روسجقلى

عمر فاروق

ادبيات

انتقاد

انتقاد مؤاخذه ديمك دكلدر . بر اثر ادبي‌يي دقتله اوقويه‌رق اي يرلريني، فنا يرلريني آييرمق ديمكدر. بوني تنقيد صورتنده‌قوللانمق ياكليشدر . چونكه عربجه‌ده اويله بركلمه يوقدر .

انتقاد نقد ماده‌سندن كليور . نقاد يعني صراف مسكوكاتك قالپلريني ، سيليكلريني ، اكسيكلريني خلاصه بر صورتله تداول خاصه‌سندن محروم اولانلريني ايچه سچه‌رك « شونلر كچمز ؛ اوته‌كيلر كچر . » ديديكي كبي كنديسنده انتقاد صلاحيتي كورن اديب‌ده اله آلديغي اثرك هرپارچه‌سني ، حتى هر كلمه‌سني آيري آيري طارتوب شونلرك رواجي واردر ، شونلرك يوقدر . حكمني ويرر .

طوغرو بر انتقاد ايچون هرشيدن اول صاغلام بر قفا ايله صاغلام بر يورك لازمدر . بونلرك ايكيسي بردن كنديسنده جمع ايده‌بيلمش اولان منتقدك ويره‌جكي حكملر بر درجه‌يه قدر حقيقته ياقلاشه بيلير . چونكه طرافدارلق ايتمز ؛ حسياتنه قاپلماز .

شيمدي ، صاغلام قفانك نصل اوله‌جغني براز سويله‌ملي‌يز . بر اثري حقيله اكلامق ، هله بر شعرك ذوقنه وارمق يالكز تربيهٔ علميه سايه‌سنده بويومش هربينك كاري دكلدر . شعر ايله آيريجه مشغول اولمش ، يعني برچوق منظوم پارچه‌لر اوقومش اولمق لازمدر.

فنون حاضره آره‌سنده ادبيات كبي هيچ بري يوقدركه دائرهٔ فيضي بوقدر كينش اولسون ؛ عمومي بودرجه‌لرده مستفيد ايتسين‌ده صوكره حقيله تقديري ، تميزي بك محدود شخصلره منحصر قالسين .

بزده شيمدي‌يه قدر سوزينه اعتماد اولنور بر منتقد چيقمامشدر . ديه‌جك اولورسه‌ق انتقادك نه اهميتلي ، نه عظمتلي بر ايش اولديغي اكلاشيلير .

ادبياتده انتقادك زورلي الك زياده شوندن ايلري كليوركه آثار ادبيه‌نك مختلف نقطهٔ نظرلره كوره مزيتلريني ياخود نقصانلريني تعيين ايچون هر نه قدر برچوق نظريه ، بر سوري قاعده ايلري سورولمش ايسه‌ده هر زمان او قاعده‌لرله ، او نظريه‌لرله بر اثرك اييلكنه ، ياخود فنالغنه حكم اولنه‌ماز . حكم نهايت ذوق سليمدن عبارت قالير . پك اعلا ! كنديسني ذوق سليم صاحبي كورمه‌ين قاچ كيشي تصور ايده‌بيليرسكز ؟

سائر فنلر بويله دكلدر . أوت ، مثلا رياضياته ، ياخود طبيعياته عائد بر اثرك طوغرو اولوب اولمديغي او فنلره عائد اساسلرله قطعي صورتده اثبات ايديله‌بيلير. ادبي اثرلرده ايسه خصمكزي صوصدوره‌جق دليللر ، قطعي دليللر كتيره‌مزسكز . سزك سهل ممتنع بولديغكز بر شعره باشقه‌سي چيقار ، عادي سوزدير ؛ اوته‌كينك غايت طبيعي كورديكي بر تصويري قارشيسنده‌كي باياغيلقله اتهام ايدر. مثلا ايشيديله‌مش بر خيال ، بر فكر خلقك بر قسمي طرفنده حيرتلرله تقديرلرله قارشيلانيركن ديكر قسمي نظرنده غرابتله محكوم اولور . هله انسان انصافي براقير ، مشكلپسندلكي اله آليرسه هيچ بر سوزي بكنمه‌مك اونك ايچون ايشدن بيله دكلدر .

بزده اولجه انتقادك كندي شويله طورسون ، اسمي بيله يوقدي . نفعي‌نك ويسي حقنده‌كي قطعه‌لري سروري ايله وهبي آره‌سنده كچن آغيز طالاشلري كيدر . شيخ غالب طرفندن نابي‌نك خير آباديته عائد اوله‌رق يوروديلن ملاحظه‌لرده انتقاددن زياده هجومدر . كاني ايي بر منتقد اوله‌جقمش ، ياپمامش . ايلك انتقادي تأليف اوله‌رق كمالك (تخريب) ى ايله (تعقيب) ني قبول ايتمك ضروريدر . يالكز شوراسني سويله‌ملي‌يزكه ضيا پاشا مرحومك خراباتي انتقاد مقصديله يازيلان بو ايكي اثر پك چوق صاغلام ملاحظاتي حاوي اولمغله برابر اصلا بي‌طرفانه يازلمش دكلدر . كمال پك انفعالنه مغلوب اوله‌رق بر چوق حقسزلقلرده بولنمشدر . بونكله برابر نظم ايله شعرك هنوز آيريله‌مايوب بر ظن ايدلديكي ؛ هانكي سوزه شعر دينه بيله‌جك ، چوقلري طرفندن كستيريله‌مديكي بر زمانده يازيلان او ايكي اثري مؤاخذه‌ده ايلري كيتمك طوغرو اوله‌ماز . بزده كمال پك قدر معلومات ادبيه‌سي كنيش بر اديب يوقدر . عرب ، عجم ، ترك ادبياتي حقيله بيلديكي كبي غرب ادبياتنه‌ده لزومي قدر واقف ايدي . لكن نه مرحومك بو درجه‌لرده‌كي احاطهٔ ادبيه‌سي ، نه‌ده — اوچ بش غرضكار ايله بش اون قوپوق استثنا ايدلديكي تقديرده — هركسك مسامي اولان دهاي فطريسي اونك ايي برمنتقد اولماسنه الويرمزدي . زيرا صوك درجه‌ده حسياتجي ، صوك درجه‌ده انفعالاتنه محكوم ايدي.

واقعا ناجي مرحوم‌ده منتقدلك ايدردي . لكن ناجينك مطالعات انتقاديه‌سي صرف لسانه، نظمه عائددي دينيله‌بيلير. مرحومك مسلكنه كوره وزني دوزكون ، الفاظي آهنكلي ، هيئت عموميه‌سي لسانك شيوه‌سنه اويغون بر نظم الك برنجي شعر ايدي . شوني‌ده سويليه‌لم كه ناجينك انتقادلرندن لسان استفاده ايتمشدر ، حالا ايتمكده‌در . مرحومه سوكنلر ، لكن دوزكون بر آغيزله سوكنلر ديللريني ناجي سايه‌سنده اوقدر قيوراق برحاله كتيره‌بيلمشلردر !

استاد اكرمك انتقاد يوللو اثرلرندن شعريمز جداً بويوك بويوك استفاده‌لره مظهر اولمشدر. يازق كه اوپازيلرك دوامني كوره‌مدك . أوت ، ناجي لفظه ، نظمه ؛ استاد ايسه معنايه ، شعره چوق خدمتلر ايتمشدر .

برزمانلر ثروت فنون رساله سنده‌ده انتقادلر كورولوردي. لكن مدح متقابل اساسي اوزرينه يورودولن او مطالعه‌لر طبيعي طرفكيرلكدن آزاده دكلدي .

بر شاعر هراثرنده شاعر اوله‌ماز ؛ يعني انسانك هريازديغي اثر شعر درجه‌سنه چيقه‌ماز . الك بيوك شاعرلرك اويله ياوه‌لري اولوركه الك كوچك شاعردن صدور ايده‌مز . بونك كبي هرزه سويله‌مكله

اشتهار ایدنلرك آره صیره اویله سوزلری، كورولوركه شخصلرینه ویریله مز. اونك ایچون حقنده حكم ویره جككز اثری صاحبنه عائد اولمق اوزره طاشیدیغكز فكردن تجرد ایتمه دن اوقورسه كز دائما یا كیلیرسكز .

شرقك ایكی بیوك ، ایكی حكیم شاعری اولان سعدی ایله متنبی دن اولكیسی : « عیب آرایان كوز هنر كورمز . » دییور ؛ ایكنجیسی ده : « رضا كوزی بوتون قصورلره قارشی كور اولور ؛ نصل كه غضب كوزی اولانجه فنالقلری بولور بولور چیقاریر . » حكمنی ویریبور ، بونلر پك طوغری سوزلردر . انسان بر اثری هرچه بادا باد بكنمك نیتیله اوقورسه دائما ایی طرفلرینی كورور ، بالعكس بكنمه مك ایچون مطالعه ایدرسه نظرینه هیچ كوزل یرلری اصابت ایتمز ، یالكز نقیصه لری راست كلیر . اونك ایچون منتقده هرشیدن اول حسیات خصوصیه یه قاپیلمایه جق صاغلام یورك لازم .

هر اثر كندی وادیسنده تدقیق ایدیلیر ؛ هیسی ده موضوعنه ، صوكره ، او موضوعدن چیقاریلق ایسته نن نتیجه یه كوره انتقاد اولنور. مختلف اثرلر حقنده عینی نقطهٔ نظر محافظه اولنه ماز . آیری آیری موضوعلرك بلاغتی آیری آیری اولمق پك طبیعی اولدیغی كبی چوق دفعه لر فصاحتلری بیله باشقه باشقه در . بونلر قواعد ادبیه یی شاشیرته جق ، حكمدن ساقط برحاله كتیره جك نقطه لردر . دها طوغروسی ادبیاتده كی دستورلرك پك چوغی حقوق دول قاعده لری كیبدر : یالكز ، زواللی بازیجیلر حقنده تطبیق اولنور . یوقسه قلمنه كوه نن اوقاعده یی یرتوب اوته طرفنه كچرده كیمسه سسنی بیله چیقاره ماز ! بحث اوزون كیده جك . بر ازینی ده كله جك هفته یه براقلم .

محمد عاكف

تاریخ

حق و حقیقت

تاریخ اسلامیه دائر دوقتور دوزینك اثر غرضكارینه قارشی ردیه
۱۸۳ دن مابعد

قدر ایشیدوب مراق ایتمكده اولدقلری محمد « صلعم » ك احوالی صوراجقلردر . اكر بونلر هر بریمزدن باشقه باشقه جوابلر آلیرلرسه اختلاف واقعی ابطالن مقالمزه مقابل دلیل قیلارلر. كلیكز اونلره یكزبان اوله رق سویلیه جكمز سوزه بوكون بر قرار ویره لم كه بینمزده تشتت واختلاف وقوع بولماسون . جلسهٔ پك اعلی اولور، دیدكدن صوكره ایچلرندن بری شاعر اولمسنه قرار ویرمكی تكلیف ایتدی . ولید بن المغیره: خایر ! دیدی . زیرا عبیدبن الابرص وامیه بن الصلت كبی بویله اخلاق وحكمیانه دائر انشاد شعر ایدنلرك هیسنی بیلیرز. بونلرك اشعارینه نسبةً محمدك كلامی دها جزالتلی ، دها پارلاق اولمسندن باشقه شعر اسالیبی اوزره ده دكلدر . نه وزنی وار ، نه قافیه سی ، مع هذا حلاوت وطراوتی ده انكار اولنه ماز . بردیكری كاهن دییه لم دیدی . ولید اوكاده جواب ویردی ، دیدیكه : كاهنلر بیلیرسكز كه یوزده بر طوغرویه تصادف ایتدیریبورلر . محمدك ایسه بز بوكون بر یالانی طوتوب قطعیاً اثبات ایده میورز .

دیكر برشخص ده مجنونیتنه قرار ویرلمك تكلیفنده بولندی . ولید بو سوزی ده بروجه آتی رد وتزییف ایتدی ، دیدیكه : مجنون اولان كیمسه قورقنج اولور . هیچ اولمازسه بعض اوقات وحالاتنده خلقی اخافه، وتوحیش ایده جك سوزلر سویلر ، اویله معامله لرده بولنور . اونده بویله برشی ادعا اولنه ماز . كورویورسكز كه بز ممانعت ایتمه جك اولسه ق بوتون خلق كندیسنه پرستش درجه سنده متابعتده بولنه جقلر . مؤخراً ولید قالقوب خانه سنه كیتدی . اوراده قالانلر : كوردیكزمی انك متینمز اولان ولید بیله صابی « دین جدیده مائل » اولیور ، دییه اظهار تأسفه باشلادیلر . بونك اوزرینه ابوجهلك پك زیاده جانی صیقلوب ولیدك خانه سنه واردی ودیدیكه: یاهو! سن بوكون سویله دیكك سوزلرله هركسی مراقه دوشوردك . رفقامزك جلسهٔ ولید سائقهٔ ضرورتله صابی اولیور دییه سكا اعانه طوپلامغه قرار ویردیلر. ولید : خایر ! بونلر هپ توهمدر دیدی، بن هیچ بروقت صابی اولمادم واولمام. ذره قدر ضرورتمده یوقدر . انجق مجلسده سویله نن سوزلری معقول كورمدمده ایچه دوشونه بیلمك ایچون اورادن چكیلدم و اوكا ساحر دیمكدن باشقه چاره اولمدیغنه قرار ویردم : چونكه سحر ایله بین الناس القای برودت ، احبا واقربا آره سنه ایقاع منافرت اولندیغی كبی محمدده (صلعم) دعوت ایتمكده اولدیغی دین جدیدی واسطه سیله اولادی ابوینكدن ، قرداشلری یكدیكرندن آیرمقده در . ایشته بو سوزه كیم اولسه قانار . مناسب كورورسه كز بوكا قرار ویره لم . هرایكیسی همان مجلسه عودتله اویله قرار ویردیلر . بوتون معجزات نبویه یی ، حتی قرآن كریمی ده سحره حمل ایتدیلر .

دارالندوه ده مجتمع رؤسانك بو قراری عموم خلقه اعلان اولنوب هر طرفه اشاعه ایدلدی . سلطان انبیا افندیمزده استخبار بیوردی ؛ خانهٔ سعادتلرنده خرقهٔ مباركلرینه بورونه رك محزوناً دوشونمكه باشلادی. بونك اوزرینه برای تسلیه بو سوره نازل اولدی .

[تنبیه . — اكثر مفسریندن صادر اولان تردید معروض پك بجا دكلدر . زیرا روایت صحیحه اقتضاسنه توفیقاً حكم اولنیوركه تفسیر ایده جكمز « علی الكافرین غیر یسیر » نظم شریفنه قدر اول سورهٔ مدثر ابتدای رسالتده مابعدی اولان (ذرنی ومن خلقت وحیداً وجعلت له مالاً ممدوداً وبنین شهودا و مهدت له تمهیداً) قول كریمی ایله برابر (فقال ان هذا الا سحر یؤثر ان هذا الا قول البشر) نظم شریفنی محتوی آیات لاحقه ده خیلی زمان صوكرا بین القبائل شیوع دعوته مترتب اعلان قرار ماجراسی اوزرینه نازل اولمشدر . اوت ! بوراده

اوصافی مذکور اولان شخصك ولید بن‌المغیره اولمسنه اتفاق واردر . فقط صدر سوره اولجه نازل بولندیغی جهتله « مدثر » خطاب شریفنك هنگام ارسالده واقع اولان تدثرك غیری معنایه حمل اولنمسنه لزوم یوقدر .

« مدثر » خلعت نبوتله مـتردی ، معارف حقیقیـه ایله متحـلی عبارەسیلەده تفسـیر اولنیور . چونکه قرآن کریمـده « لباس تقوی » تعبیری اولدیغی کبی آتیاً بیان اولنـەجغی اوزره « ثیاب » لفظی ایله نفس وقلب معنـالری مراد اولنمق اشـعار قدیمـه شهادتیله جائزدر . « دثار » ده ثیابك بر نوع خاصی اولمغله اونك‌ده معنوی تلقی اولنمسی استبعاد اولنماز . اختصاصی حسبیله بوتفسیرك مقامه انسبیتی‌ده‌درکاردر . اما تفسیر ظاهری‌یه حمل‌مقصدینه‌بناءً بو عنوان‌ترجیح ایدلمش‌اوله‌بیلیر چونکه بو مقصدله مخاطبك تلبس ایتدیکی حاله دال بر اسم مشتقله ندا اولنمسی بلغاجه متعارف بر اسلوب لطیفدر . نصل که جناب رسـالتمآب افندیمزك ــ حضرت فاطمـەنك خانەسـندن چیقەرق مسـجد شریف صفەسـندن توزلی حصـیرلر اوزرنده یاتوب اویودیغی بر صرەده ــ حضرت علی‌یه خطاباً (قم یا ابا تراب) بیورملری‌ده معاتبەدکل ، بلکه بو قبیلدن بر ملاطفهٔ سنیەدر !

الحاصل اکثر مواقعده (یاایهاالنبی) و (یاایهاالرسول) طرزنده ندا وخطـابلرله تبجیل بیوریلان پیغمبر ذیشـانه بویله موقتـاً مقارن بولندیغی حالت خصـوصیەیه دال عنوانلرله خطـاب الهی‌ده شرفورود ایده‌بیلیر . بوصـورتله مخاطبه وقوعی ذکر ایتدیکمز نکته‌لری احتوا ایله برابر کندیسنك دائما نظرگاه سبحانیده بولنمسی‌احوال خصوصیەسی مشهود باری اولمسـی‌ده تذکـیر ایتمش اولیور . کذلك بعض ارباب تفسـیرك دیدیکی کبی آرتق اورتونوب یاتمق واستراحتله امرار اوقات ایتمك زمانی کچمش ، ارشاد انام ایله اوغراشوب مشاق ومتاعبه قاتلانمق دردی حلول ایتمش اولدیغی دخی اشعار بیوریلیور . ابتدای رسالتده بو درلو ارشاد الهینك مناسبتی ایسه قابل انکار دکلدر .

(قم فانذر) آرتق یرکدن قالق ، یاخود عزم وجد ایله قائم اول ، اهمالی داوران ، وظیفهٔ انذاری ایفا ایت ، کندی عشـیرتکی یاخود جمیع ناسی عذاب الهیله اخافه ایله !

[قیام — حسی ومعنوی اوله‌بیله‌جکندن نظم جلیلی ایکی درلو تفسـیر ایدییورز . امر بالانذارده وظیفهٔ انذاری قبول وایفـا ایله او اثناده مکلف بولندقلری انذار عشـیرت « انذر عشیرتك الاقربین » تحذیر وعلی‌التدریج مأمور قلندقلری انذار انامه مبادرت معنالرینه مسـاعد اولدیغی کوستریور .

احتمال او کوره متعدی لازم منزلـسنه ، ثانی‌یه کوره حذف مفعول مناسبله مأول اولور .] مابعدی وار

مناسترلی اسماعیل حقی

افغانستان

امیر عبدالرحمن خان

مابعد

مکتوبی کوتورەجك مأمورەده « دوسـتلرمك دشـمنلرینه هیچ بر وقت مخـادنتده بولونامام . چونکه دوسـتلرمك دشـمنی ، بنم‌ده دشمنمدر » مألنی بنم‌طرفمدن وشفاهاً انکلیزلره سویله . دیدم .

مأمور ، (پشاور) و (بنو) ه کیتدی . صانیرم‌که سوزلرمی ده تبلیغ ایتدی . (داوه) ده سـکز کون داها قالدقدن صـوکرا یوله چیقدی . بش کون یولجیلغی متعاقب (کافی کورم) ه کلدك . اون‌بدی کون قدر اوراده اوطوردق . اطراف چایرلق اولدیغی ایچین بیکیرلرمز ایچه تاولاندی . بکاده بر صیتمه عارض اولوب بش کون راحتسزایتدی .

اورادن‌ده حرکت و (کومل) نهرینی عبور ایدەرك قارشی ساحله کچمشـدككه آرقەمزدن برینك قوشـەرق کلمکده والندەکی منـدیلی صـاللامقده اولدیغنی کوردك . علی عسـکر خانه : باقك کیمدر ؟ نه ایسـتیور ؟ دیدم . کیتدی وبرابر کلدی . او وقت بونك یکرمی یاشـنده افغانلی بر قادین اولدیغی ، اون ایکی یاشـنده ایکن وزیری طـائفەسی چالندیغی ، شیـمدی فرصتی غنیمت بیله‌رك بزه التجـا ایله‌دیکنی آکلادق . کندیسنی تسلیه ایدەرك آلتنه بر آت ویردك ، پدر ومادرینه کوتورمەیی تعهد ایله‌دك .

شیرانی طائفەسـنك اراضیسـنه واصل اولونجه اهالیسی ۱ قویون ٤ کچی ۳ قوشدن باشقه بر شی بولوب کتیرەمدیلر . بز ایسه اوچیوز کیشـیدن عبارتدك . دیکر یولداشلرمز (بنوه) کیتمشـلردی . ناچار قویونی ، کچیلری ، قوشلری اشترا ایدوب ایرتەسی کونی (کاکری) طائفەسی قلعەلردن (ژوب) نامندەکی محله کلدك . اوراده اون ، باغ ، آت وسـائر لوازمی تدارك ایدەرك ایکی کون اوطوردقدن صـوکرا (دەبرنج) قلعەسنه واصل اولدق . سکنەسی ، بر چوق ارزاق واشیا کتیروب آلمامزی رجا ایتدی . لزومندن فضلەسنی ، رد ایتدیکمز ایچون اونلری یره براقوب چکیلدیلر . ایرتەسی کونی کلوب‌ده براقدقلری اشیانك یرنده طوردیغنی کورونجه آلوب کوتورمەیه مجبور اولدیلر . اونلریده آلمادیغمدن طولایی ایچه سوکدیلر .

یوله‌چقمش وبر قاچ فرسخ ایلرله‌مشـدككه یالین قلیجیله تقریباً ایکی بیك کیشی اوکمزه چیقدی . بری ، اوکده کیدن عمجەمك آتنك باشندن طوتوب طوردورمق ایستەدی . قوشوب تفنکمی کوکسنه دایادم النی چکدی ، نه استیورسکز ؟ دییەصوردم .

— بوراسی (ژوب) ولایتیدر . اکر آدم باشـنه یکرمی روپیه باج ویرمزسەکز ایری کیدەمزسکز ! دیدی .

— تکلیفکزی قبول ایده‌جك اولورسەق بوتون (کاکر) ولایتی

بزدن باج ابستر . بناءً علیه بونی ویرمه‌نك احتمالی یوقدر . دییه‌رك مصادمه‌یه حاضرلاندق .

بزم استحضارمزی کورونجه :

— جانم لطیفه ایتدك ! دییه یولمزدن چکیلدیلر . یورودك . دها منزله وارمادن اول اختیار برحریف قارشیمزه چیقدی . باشنه بیاض صاریق صارمش ، اوزولو صاچلری اوموزلرینه طوغرو صالیویرمش ، النده برچوماق اولدیغی ، یاننده اون دانه‌ده رفیق بولوندیغی حالده طورویوردی . رفقاسندن ایکیسی عمجه‌مه تقربله :

— بز ، بوولایتك رئیسی‌یز . شو سید مقدس‌ده مرشدمزدر . دیدیلر . عمجه‌م قالقوب او ، سید مقدسك النی اوپدی ویانی باشنه اوطورتدی . بنسه برچوق مزور شخصلر کورمش اوله‌یغم ایچین حریفك هیکل عجیبندن شبهه‌یه دوشدم . قالقدم چارشی‌یه چیقدم . ذاتاً ایلك دفعه کیردیکم برقلعه‌ده اهالی ایله اختلاط ایده‌رك احوال محلیه‌یی ممکن مرتبه آکلامق معتادمدی . بودفعه بر قاچ روبیه مقابلنده بزم سید مقدسك یوز حیدوددن مرکب برچته سرکرده‌سی اولدیغنی وقرق نفر مریدیله ! بزی صویمق ایچین قافله‌مزه صوقولدیغنی اوکرندم . عودتمده مسأله‌یی عمجه‌مه آکلاتدم ایناتمادی محمد سرور خانه :

— شوذات شریف ، بوکیجه مسافرمز اولسون دیدی .

غروب شمسه یاقین دولاشیرکن مرشد مقدسك آدملرندن بر قاچ دانه‌سنك — بزمکیلرك آت صولایاجقلری — قویو باشنی طوتدقلرینی کوردم . همان ، آتلری برقاچ دسته‌یه آییروب بهرینی فضله‌فضله محافظلر ایله قلعه‌نك نقاط مختلفه‌سنده‌کی چشمه‌لره کوندردم . شو صورتله اوچیوز آت ، تماماً کیدوب کلدی . عمجه‌مله مخدومنك تقریباً التی آتی واردی . بونلره باقانلر ، عمجه‌مه :

— شیخ افندینك آدملری ، قویو باشنده اوطورمشلر ، آتلری صولامایه براقیورلر . دیدیلر . مرشد مقدس ، بوزولدی .

— بن آتلره برابر کیده‌یم‌ده اونلرك ممانعتنه مانع اولایم .

دییه‌رك قالقدی . راز آچیلنجه آت اوشاقلرینی صو چکمك ایچین ایلری یوللادی . بونلر ، قویو باشنده اوغراشیرکن مرشد مقدس ، مریدسیله اوتوز رأس حیوانی یاقالادیغی کبی قاچدی یکرمی رأس استرداد ایدیلمکله برابر سواریلرمزدن بش مجروح اولدی . وقعه‌، عمجه‌مه خبر ویریلدیکی صیراده بنده یاننده ایدم . قهقهه ایله کوله‌رك :

— اوکله‌دن اول سزه بونی اکلاتمشدم . سوزیمه ایناتمادیکز ، غالبا :

چون بسی ابلیس آدم روی هست　　بس بهر دستی نشاید دادوست

بیت مثنویسنی خاطرلامادیکز . دیدم .

عمجه‌مك اوغلی محمد سرور خان صباحه قدر چالنان آتلره تأسف ایتمکله برابر مجروحلرك تداویسیله مشغول اولدیلر . آرقه‌داشلریده ایرته‌سی کونی ایکی کیشی برآته بینمك صورتیله یوله چیقدیلر .

مترجمی

طاهر المولوی

سیاسیات

بر عبرت مهیبه

۲

— علمای محترمهٔ اسلامه —

برنجی مقاله‌ده پروتستان میسیونر جمعیتلرینك مقدمهٔ اجراآتنك جزیرة العربده ایلك تظاهراتنه عائد برقاچ سوز سویله‌نلمشدی . ومعلوم اولدیغی اوزره بوتظاهرات باشلیجه سواحل شرقیه‌ده واقع اولمشدی .

غربی عربستانده ایشه باشلانماسی لزومنی وبوراده برچوق موفقیتلر مأمول بولندیغی خصوصنی ایسه ۱۸۸٦ سنه‌سنده « انجیل جمعیتی » نك سنوی راپورنده مشاهده ایدیورز . بوراپورده عدن شهرنده بر میسیونرلك مرکزی تأسیس وبرانجیل دپوسی کشاد اولندیغی وبوندن باشلیجه مقصد « کتاب مقدسك دها واسع مقیاسده ودها مختلف لهجه‌لرده توزیعی » اولدیغنی‌ده اوقویورز . بودپونك مدیری ابراهیم عبدالمسیح اسمنده برذات ایدی . کرك مصردن ، کرك عدندن حرکت ایدن برطاقم انکلیز وملل سائره میسیونرلری بوتون بحر احمر لیمانلرینی کزمشلر ، حتی یمن قطعه‌سنك مرکزی اولان صنعایه قدر حلول ایتمشلردی .

۱۸۸۰ و ۱۸۹۰ تاریخلری آره سنده عربستان قطعه‌سی ایچین مکرراً تشبثات مهمه‌ده بولنلمشدر . امریقالی اختیار دوقتور (لانسینغ) ـكه مصرده اوتوز سنه متمادیاً خرستیانلق اوغرنده چالشمشدی ـ دها مساعد کونلرك حلولنی بکله‌مکده ایکن عربستانك احتیاج ارشادی حقنده دویدیغی شیلردن غلیانه کله‌رك یمنه حرکت ایتمشدر . ینه بر امریقالی راهب بوتاریخلر ایچین دیورکه : « چوق سنه‌لردر کرك بن وکرك رفیقلرم عربستانك ظلمت کفردن (!) تخلیصی ایچین دعا ایتمکده ایدك .

وهابی مذهبنك ظهوری اوانده افق سیاسی‌یی تدقیق ورصدله مشغول اولان برچوقلرینك نظر اهمیتنی جلب ایتدی . ۱۸۵۸ ده جده‌نك طوپه طوتولماسی اوزرینه هرکسك کوزی مکهٔ مکرمه‌یه وحج خصوصنه چورلمش ، وعدن شهرینك انکلتره‌یه کچدیکی ۱۸۳۸ تاریخندن ۱۸۸۰ تاریخنه قدر بوتون عربستان ساحلنده کشفیات وتدقیقات بیوك برفعالیتله دوام ایتمش ایدی . ایشته بوآره‌لق انکلتره‌نك وهندستان فیلوسنه منسوب اوچ درت مقتدر بحریه ضابطی کشفیات فنیه ایله اشتغال ایدرکن جنرال (هیغ) نام ضابطده « عربستانده « میسیونرلك » ایشلریله اوغراشمقده ایدی . بوتون عربستان سواحلنی دائراً مادار دولاشان ویمن قطعه‌سنه کیره‌رك تتبعاتده بولنان ایلك سیاح بودر . عربستانك برمیسیونرلك شبکه‌سیله اشغالی امرنده مومی‌الیهك وقوع بولان نشریاتی ، مراجعتاری نهایت (کیت ـ فولغونر) اسمنده‌کی

راهي بوتون صحنۀ وسعۀ اسلاميت ايچنده معين برساحۀ مساعی انتخابنه سوق ايله‌دی .

(زه‌ويمر) ديوركه :

« جنرال (هه‌يغ) ك راپورلری بوكون بيله قيمتجه غير مبتذل قالمش ، واكر كوستردیکی اصول مساعی قابليتلی ، فداكار آدملر طرفندن تطبيق اولنورسه البت بر كون عربستان قطعه‌سنك خرستيانيتی قبول ايده‌جكی آشكار بولنمشدر ! »

١٨٨٦ سنه‌سنده واقع اولان بر تكليفه بناءً جنرال (هه‌يغ) عربستانك بحر احمر سواحلی ايله افريقاده (سومالی) خطه‌سنك ميسيونرلك امالنه نه درجه كشاده اولديغنی آكلامق اوزره بر سفينه ايله طورسينايه ، ينبوع ، جده ، سواكن ، مصوع وحديده‌يه اوغرايه‌رق عدنه كيتمشدر ؛ بواثناده عدن‌ده دخی مقتدر ومشهور ميسيونرلردن ايكی كيشی بولنيور ، اورادن ايچريلره نفوذ ايچين بر قاپی آرايورلردی بونلردن بری عدندن جنرال (هه‌يغ) ايله حديده‌يه عودت ايدوب اوراده بر مدت هم مجاناً دوقتورلق ، هم ميسيونرلك ايتمشدر . جنرال (هه‌يغ) ك بوسياحتی حديده‌دن قره يوليله صنعايه ويمنی آيقريلايوب عدنه . بعده بوتون سواحله اوغرامق شرطيله مسقط و بصره وبغداده امتداد ايدوب بورادن دخی شاميه‌چولنی كچه‌رك شامه كلمشدر . جنرال (هه‌يغ) بو مديد ومشكل سياحتنك نتيجه‌سی اوله‌رق « بحر احمرك ايكی ساحلنده » و « ميسيونرلك نقطۀ نظرندن عربستان » عنوانلی ايكی اثر يازمش ايدی .

بونلرك ايكنجيسندن قارئلرمز ايچين نظر دقتی جالب اولمق لازم كلن بعض سطرلری ترجمه ايدملم :

« عربستانك بوقسم جنوبيسی معتدل اقليملی ، داغلق بر خطه‌ايله اشغال ايدلمش اولوب سكنه‌ده جسور وچاليشقان انسانلردر . بو خطۀ جبليه ايله سكنه‌سی شمالا عسيره ، شرقاً حضر موت اراضيسنه دوغرو غير محدود صورتده متوسع ومنتشر اولوب شمال شرقی جهتی ايسه صحاریٔ واسعه‌يه منتهی اولور . يمن اهاليسنك اك ياقيشيقلی واك محارب قبائلی صنعانك شمال وشمال شرقيسنده متوطندرلركه : بونلردن قسم اعظمی توركلرك بويوندريغنه باش أكمه‌مشلردر ، دينه بيليرز . بوحالده حوالیٔ جنوبيۀ غربيه‌ده اولديغی كبی انجيلك بوجسور ، لكن جاهل داغليلر آراسنده‌ده نشر وتوزيعی ، معانیٔ خرستيانيه‌نك ، كلام الهينك تبليغی صوك درجه مهم دكليدر؟ بوقبائل همان اكثريتله مذهب شيعی‌يه يقين اولان زيدی مذهبنه سالك ايسه‌لرده آره‌لرنده بولنديغم مدتجه كنديلرنده اثر تعصب مشاهده ايتمه‌ديكم كبی ، بالعكس حقيقتی قبول واستماع ايچين هوس بيله حس أيله‌دم ؛ بوندن باشقه بوقبائلك قواعد اسلاميه‌يه هيچ‌ده رعايت ايتمه‌مكده اولدقلری ايچين خرستيان ايديله‌بيله‌جكلرينه امنيت اولنه بيلور . يمنده‌كی بوتون سياحتلرم اثناسنده بونلردن همان هيچ برينی نماز قيلاركن كورمه‌ديكم كبی اولدقجه جسيم قريه‌لر مستثنا اولمق اوزره ديكر كويلرده جامع بيله يوقدر . قادينلرله ايسه محاورات ومناسباتده‌بولنيله بيلير . قصبه وقريه‌لرده يوزلرينه نقاب قويمازلر وخان وسوقاقلرده تصادف ايتديككز قادينلر سزكله قنوشور . سياحتمز اثناسنده كورديكمز كوچوك قيز چوجقلری بيله قوشه‌رق اوطه‌مزه كلير وپاڭمزه اوطوروب سوزلرمزی ديكلر ايدی . يمن اهاليسنك صفات مميزه‌سندن باشليجه‌سی درين بر جهالتدر . كرك كندی دينلرينه ، كرك اك بسيط حقايقه قارشی بيله تماميله غافل وجاهلدرلر . قطعياً اميڭم‌كه : عربجه‌يی ايی بيلن بر خرستيان ميسيونری هيچ بر مانعه تصادف ايتمكسزين ، بالعكس پك پارلاق نتيجه‌لر الده ايتمك شرطيله بوتون داخلی يمنده قريه قريه ، قبيله قبيله دولاشوب اجرای وعظ ونشر دين ايله اشتغال ايده‌بيلير ! »

شويوقاريكی سطرلری اوقويان اخوان دينمزك بر آنلری يازاركن نصل متأثر اولديغمزی كندی‌وجدانلرنده تحصل أيله‌يه‌جك اضطراباتدن قياساً تعيين وتقدير ايده‌جكلرينه اميز . برچوق سنه‌لر اول سويله‌نيلن اويوقاريكی سوزلرك بوكون اوكيمسه‌سز ، نورسز ، هدايتسز داغلرده نصل تشبثات جديه‌يه منقلب اولديغنه دائر معلوماتمز وارميدر ؟

يڭه بوراده‌ده بر مسئله‌يی تكرار ايتمكدن واز كچه‌ميه‌جكز : ايكی سنه مقدم بصره‌يه ايكی حرب سفينه‌مزی كوتورمكه مأمور اولان بويوك برادرم ، بدبخت عربستانك احتياجاتنه واقف اولديغی جهتله بورادن كيدر ايكن بش آلتی يوز اجزاء شريفۀ قرآنيه وبر ايكی يوز نسخه‌ده قرآن كريم كوتورمشدی . دها يمن حواليسنده بر قاچ اسكله‌يه اوغرار اوغراماز اولاد عربك تهالكی نتيجه‌سنده كرك اجزاء شريفه كرك قرآن كريم نسخه‌لری بيتيويرمش . زواللی عرب بويله بر هديۀ قيمتداره مظهر اوله بيلمك ايچين كوچوك چوجغنك قولندن‌طوتوب برادرك حضورينه كتيريور و:

— افنديناه باقكز ، چوجق كتاب‌اللهی اوقومغه مقتدردر ، بناءً عليه هديه‌كزه كسب استحقاق أيله‌مشدر ... ديه يالواريورمش !

شوراسی‌ده نظر اعتنايه آلنماليدر ، كه : قرآن كريم او معجزات فصاحت وبلاغتيله ذاتاً لسان عرب اوزره تحرير ايدلمش اولديغندن كتاب‌اللهك اقوام عربيه اوزنده‌كی تأثيرات صلاحبخشاسی دوغرودن دوغرويه وجود بوله‌جقدر . اوچ بش متعصب خرستيانك غيرت وثروتلريله بوكون برجه حتی اسملری مجهول اقوام وحشيه لسانلری‌ده داخل اولمق اوزره اللی التمش لسانه ترجمه ايديلن انجيللر ومتعدد كتب دينيۀ خرستيانيه شو جهان وسيعك هرنقطه‌سنده بادهوا توزيع اولنور ، هركس عادتا قبولندن استغنا كوسترير وأولر بونلرله دولوب طاشار ايكن مملكتمزده‌كی اخوان دينمزك كلام الهيدن محروميتلری عجبا ملت وحكومت اسلاميه‌يه اك بويوك ذلت دكليدر ؟

دائرۀ عائده‌سی حج موسمنده وسائر وقتلرده عربستانده بش آلتی يوز بيك كلام قديم خلافت اسلاميه نام جليلنه داغيتمق ايچين عجبا بش آلتی بيك ليرا صرف ايده‌مزمی ؟

مادامكه : شمندوفرلرك‌ياپلماسی ، يوللرك آچيلماسی ، قانالرك ميدانه

کلسی بیوك سرمایه‌لرده ، اوزون وقتلره محتاج اولدیغندن بزه ودیعةالله اولان اهالینك ترفیه احوالنه ایستدیکمز سرعتله چالیشه‌مایورز ، غدای مادیلرینی تأمین ایده‌مه‌یورز . هیچ اولمازسه بش التی بیك لیرا مصارفله غدای معنویلرینی تأمین ایده‌لم !

بش اون سنه اول ، عربستانده خرستیانلغك نشر واحیاسی ایچین بیوك بر کتاب یازمش اولان (زه‌ویمر) بن ساحه‌سنده الآن وظیفه‌نك ایجاب ایتدیکی مهارت وغیرتله نشر دینه چالیشه‌مادیغندن شکایت ایدیوردی . آجی آجی عبرت آله‌لم .

صنعا حقنده جنرال (هه‌یغ) دیور که :

« صنعا بزم ایچین اك مهم بر نقطه‌در ؛ بو موقعك خرستیانیتك امیدلری ، وظیفه‌لری ، تعالیسی نقطهٔ نظرندن حد ذاتنده حائز اولدیغی اهمیت عظیمه‌جه نه قدر مبالغه کارانه بیان افکار أیله‌سه‌م ینه آز سویله‌مش عد اولنورم . صنعا جنوبی عربستانك اك جسور و کوزل قبائلنك مرکزیدر ، وبوراده صورت لازمه‌ده چالیشه‌جق بر میسیونر هیئتی نفوذ هدایتکارینی بوتون محیطات بعیده‌سنه پك پارلاق صورتده نشر وتبلیغ ایده‌جکدر . . . »

(هه‌یغ) عربستان قطعه‌سنك حال جهالتنه ، مسامحه وعطالتنه نصل ترك ایدلدیکنی یازدقدن وبوراده تنویر اذهان ایچین خرستیانلره آچیق قابیلری و ملحوظ مواقعی برر برر تدقیق و محاکمه ایتدکدن صوکره علاوه ایدییور :

« عربستان دیوب قورقایه‌لم ؛ بو کندی قدرینه ترك ایدلمش اولان عربك وطنی باشدن باشه ارشادات انجیلیه‌یه آچیق ومساعددر . مع مافیه مشکلات یوق دکلدر ؛ بعض یرلرده خرستیانیت هدایتکارلری کندیلرینی دیکله‌یه‌جك ومنجیٔ روحانیلری عد ایده‌جك ارککلر ، قادینلر ، برشی بیلمه‌ین قبیله‌لر بوله‌جقلری حالده بعض یرلرده بالخاصه تورکیا اداره‌سنده‌کی جزیرةالعرب خطه‌لرنده توقیف ایدلمك ، حدوددن خارجه طرد اولنمق مشکلاتی موجوددر . لکن بز بوندن پروا ایدرمی‌یز ؟ حواریونك نشر خرستیانیت ایچین چکدکاری عذابلر دوچار اولدقلری قاتلی اولوملر ، کوستردکاری الهی متانتلر بزه بر مثال غیرت وفداکاری تشکیل ایتمه‌یورمی ؟ . . .

« مشکلات عظیمهٔ حقیقیه دین خرستیانیتی قبول ایدنلرك اسلاملرك تعصب وغدرندن محافظه‌سیدر ، احتمال بویله‌جه ترك دین ایدنلر مظالمه، افریقاده (اوغاندا) نواحیسنده اولدیغی کبی حتی أولومه محکوم اوله‌جقلر . لکن ظن ایدرمیسکزکه غدر وظلم نهایت حقك ، حقیقت بارزهٔ دینیه‌نك تظاهر وتعالی ایتمه‌سنه مانع اوله‌بیلسین ! .

جنرال (هه‌یغ) ك بو بیاناتی عالم خرستیانیت اوکنده کوریلنجه همان عدن ایله « شیخ عثمان » نواحیسنده‌کی میسیونر مرکزلری (کیت فالقونر) اسمنده‌کی راهبه ترك ایدلمش ودوقتور (هرپار) ایله زوجه‌سی ده حدیده‌یه کوندرلمش ایدی . حدیده‌ده محضا جلب قلوب ایچین بوتون منافع شخصیه ونقدیه‌دن آزاده صورتده محتاجین اهالی‌یه ، جهلای عربانه مداوات طبیه‌ده بولنمق خصوصنك عدنده ، انکلتره حکومتی نظارتی تحتنده بولنان ایکی مجانی خسته خانه‌نك عربلر اوزرنده اجرا ایتدیکی تأثیره معادل بر تأثیر یاپاجغی حساب اولنمقده ایدی . دوقتور (هرپار) انکلتره‌یه حدیده‌دن شویله یازیوردی :

« میسیونرلك وظیفه‌سنه کمال غیرتله دوام ایدیلیور ؛ واصل مقصد دوقتورلق اوله‌رق کوستریلیور ، لکن تشبثات واقعه‌نك تورکیا حکومت محلیه‌سنك نظر دقتی جلب ایتدیکی ظن اولنور ؛ چونکه حدیده حکومتی بکا دوقتورلق ایده‌بیلمك ایچین بر دیپلوما ابراز ایتمه‌می ، خصوصیله استانبولجه دیپلومانك مصدق بولنماسی لازم کلدیکنی تبلیغ ایتدی . مناسبت پیدا ایتدیکم بر قاچ عرب کندی لسانلرنده یازیلمش کتاب مقدسی پك بیوك بر مراق وخواهشله تعقیب أیله‌یورلر . . . »

حدیده میسیونرلکی سر کذشتنی تعقیب ایدرسه‌ك نهایت دوقتور (هرپارك) بو دیپلوما مانعه‌سی سببی ایله ۱۸۸۷ سنه‌سی نیساننده انکلتره‌یه عودته مجبور اولدیغنی کوریرز ؛ لکن بوتون معاملات نظامیه‌سی یاپیلمش اوراق وهویت ایله ایچمزه صوقیلان بو دینی پروپاغاندانك مضراتی عقیم براقه بیلمك ایچین عجبا او دورده حدیده حکومتنك نصلسه مثمر اولان بر اصراری کافیمیدر . کافی اوله‌بیلدیمی واوله‌بیله‌جکمی ؟

نصلکه : حدیده‌ده میسیونرلك اجرا آتی بو مانعه ایله خللدار اولدیغی اثناده عربستانك بوتون شرق شمالیسی (چارچ میسیونری سوسایتی) میسیونر جمعیتی طرفندن کمال موفقیتله تشکیلات تحتنه آلنمش ، خصوصیله بغدادده ایشه باشلانمش ایدی . میسیونر جمعیتلری بغداد شهرینه ایران اقلیمنه توسیع ایدیلن میسیونر تشکیلاتنك دخی ایلری قره‌قولی اولمق اوزره مستثنا بر اهمیت ویرمکده ایدیلر . انجق بونلرك راپورلرنده حکومت محلیه ایله شدتلی اختلافاته ، مجادلاته کیریشمکه مجبور اولدقلرینی وخرستیانلغی قبول ایدن عرب وعجملرك انتقام وشدتدن قورتلمق اوزره ترك وطن ایتدکلرینی اوقویورز . مع مافیه بوکون میسیونرلر بوراده کمال استراحتله چالیشیور وآچدقلری مکتبدن استفاده ایدیورلر .

میسیونرلرك حکومت محلیه‌دن ایتدکلری شکایتلرك نه درجه حقلی اولدیغنی بیله‌مز ایسه‌ك ده ذاتاً اسلامیتك بو مهاجمات معنویه ومادیهٔ صلیبیه‌یه قارشی اسباب مدافعه‌سنك هرحالده جبر وشدت اوله‌مایه‌جغی بونلره انجق معارف دینیه‌مزی ایلرلتمك واجتماعی سویه‌مزی یوکسلتمك ، حکمت اسلامیه‌نك روحنی افکار عمومیه‌یه القا ایتمکدن بشقه مشروع ومعقول چارهٔ تحفظ وغلبه بولنه‌مایه‌جغنی فکر ایده‌یز !

بش آلتی سنه اول موصلده‌کی میسیونرلك مرکزی‌ده تقویه واصلاح ایدلمش ، حتی بو مرکزه منسوب میسیونرلردن بری بیوك بر اعتماد نفسله دیمش ایدی‌که :

— آرتق بوتون خواهشمز ، غیرتمز ایله انجیلی جزیرةالعربك تا قلبکاهنه ، داخلندن مکهٔ (مکرمه) یه ، حج طریق بریسنك کچدیکی

ممالك داخليه‌يه صاحب مستقل نجد حكمداری ممالكنه نشر و تعميم ايتمك فرصتنی بكله‌يورز . »

عربستان قطعه‌سنده چاليشان ميسيونرلر ايچنده شو اسملر حائز اهميتدر :

Stern (سترن) كه : تابيك سكز يوز اللی تاريخنده صنعا ، بغدادده سياحتلر ايتمش عرب موسويلری ايچنده خرستيانيتی نشر وتعميمه چاليشمشدر .

(باويرا)لی بر موسوی اولان (ژوزف ــ وولف)، كه خرستيانيتی قبول و (بنه‌ديقتين) راهبلری سلكنه دخول ايله ۱۸۱۲ ده كذلك يمن وبغداد قطعه‌لرنده چاليشمشدر .

ميستر (ويليم ــ لته‌بی) كه : زوجه‌سيله برلكده (موآب) جبال منيعه‌سنده‌كی (كراك) موقعی عربان وحشيه‌سنه وعظوتلقين دين ايچين ۱۸۸٤ سنه‌سنده بك‌چوق فداكارلقلر ايتمشلردر . (كراك) موقع جبليسنك بك غلبه‌لك و مهم اولديغی بيان ايديله‌رك بورايه عربلرجه (اندنيه) ، شهری دنيلمه‌سی‌ده دليل كوسترلمكده‌در . بو (ويليم ــ لته‌بی) فلسطين ميسيونر جمعيتی ايله تشريك مساعی ايتدكدن و (۱۸۹۲) ده (بحرين) حزائرندن حركتله جزيرة العربی غربه دوغرو آتيرلايوب كچمكه نافله يره اوغراشدقدن صوكره (عدن) ه عودت ايتمش ، اليوم اوراده‌كی انجيل دپوسی مديريتنده بولنمشدر .

۱۸۸٦ سنه‌سنده (افريقای شمالی نشردين خرستيانيت قوميته‌سی) عربستان‌شماليده‌و (حمص) جوارنده‌كی قبائل‌بدويه ايچنده چاليشمغه‌تشبث ايتمش ايدی. ايشته‌بوتشبث نتيجه‌سی‌ايدی‌كه:ميستر(ساموئل‌ــوان‌تاسل) اسمنده برفلمنكلی ۱۸۹۰ سنه‌سنده تعليمات مخصوصه ايله بوحواليه كلمش ، بدوی قبائلی رؤساسندن بری رفاقتنده وقبيله موسم مخصوصنده صحرايه كيدركن ، آنلرله برابر حركت ايتمش ايدی . ميسيونر جمعيتنك رسمی راپورلرينه نظراً موسی اليه‌بوباديه‌پيما اخوان‌دينمز ايچنده «باب‌ارشادی آرقه‌سنه‌قدر آچيق» بولمش ! آنجق توركيا مأمورينك قبائلك اشخاص اجنبيه ايله مناسباتده بولنه‌مامسی حقنده متخذ اولان معاملات شدتكارانه‌لری نتيجه‌سنده پارلاق غايه‌لره مظهريتندن محروميت حاصل اولمشدر .

(زه‌ويمر) ديبوركه :

« بدويلرك سياه چادرلری آلتنده ايلك دفعه حقيقت خرستيانيه‌يی اعلا ايتمكه تشبث ايدن بوقردشمزك تجارب وبياناتی جداً حائز اهميتدر . چونكه : ارشادات واقعه بدويلرك دكل ، آنجق توركلرك ممانعتنه تصادف ايديور ... »

بزبوا‌وزاق اميدلردن،بوتون ملت مرحومهٔ اسلاميه‌نامنه ، نام جليل اسلاميته استناداً ، انديشه ايتمه‌مك فكرنده‌يز ، لكن ، اسبابه توسل حكمت‌اسلاميه‌سی ، امردينيسی ، بوخارجی اميدلر ، سعيلر قارشيسنده حالامی منسی قاله‌جق ؟

(وان تاسل)ك بياناتنه نظراً : موسی‌اليه بدويلری پك مسافرپرور وملتفت ، عربجه انجيلی ، خصوصيله « عهد عتيق » دينيلن زبور وتوراتی استماعه پك‌خواهشكر بولمشدر ؛ ديوركه : « شهرلرده تصادف ايديلن آثار تعصبك بوبدويلر ايچنده ذره‌سی يوقدر ، حتی شيخلری ارشادات مناسبه ايله بازار كونلری كاربانلرك حركت ايتمه‌يوب استراحت ايله‌مه‌سنه بيله اقناع ايده‌بيلدم ..»

بوبياناتك‌نه‌درجه‌يه‌قدردوغرو اولديغنی‌تعيين وتحديد ايده‌بيلمك ممكن دكلدر ؛ مع‌مافيه : اولاد نجيبهٔ‌عربك باديه‌ده اولسون ، معموره‌ده اولسون مسافر پرورلكلری؛ افكار حريت‌پرورانه‌لری‌عادتا ضرب مثلدر . بوكا علاوه ايدملم : ذاتاً دين‌اسلامك احكام علويه‌سی ، فرقان مبينك ارشادات حكميه‌سی زبور وتوراتی كندی لسانلرنده آنلره اوقويان برمسافر حقنده صاحب خانه ايچين برحق غدروظلم بخش ايتمز . ينه بوجهله‌دن اوله‌رق اقوام ساميه‌نك مفاخر علميه ، فداكاری منقبانه وشوكت ماضيه‌سی ايله مشبوع وبوتون اقوام جهانجه مطاع ومقبول طوتيلان قصص انبيا اولاد اسماعيل اوزرنده حدود طبيعيه وحقيقيه‌سنی كچمه‌دكجه بالطبع سوء تأثير دكل ، حسن تأثير حاصل ايدر . قرآن عظيم‌الشان دخی كتب مقدسه‌نك ظن وتحريف ايله شائبه‌دار اولمامش اقساملی مندرجات علويه‌سی ميانه قويمامشميدر ؟ بوتون بوسويله‌ديكمز شيلر ميسيونرلرك عربلرك نزدنده تركدين توصيه‌سنك ظن ايتدكلری وبعضيلرينك‌ده اعتراف ايتدكلری وجهله اوقدر قولايجه وجوده كله‌مه‌يه‌جكنی اعلام واثبات ايدرسه‌ده ، بوملاحظات‌دخی‌اخوان دينمزی ظلمت واغفاله ترك ايتمكلكمز ايچين برسبب ، بر معذرت — هيچ وهيچ برزمان برمشكلات اوكنده — تشكيل ايده‌من .

بونی اثباته حاجت‌يوقسه‌ده يوركمزه دردا‌ولان بروثيقه‌يی شورايه يازمقدن‌واز كچه‌مدك: افريقای شمالی ميسيونر قوميته‌سنك بيلديكمزه‌نظراً ، اون‌سنه‌يه قدر عربستان شمالی بدويلری آره‌سنده منتظم برتشكيلاتلری وجود بوله‌مامش ايدی ؛ لكن بوتون جمعيت مراكزنده ، مواضع عباداتنده ، هررسم دينی اجرا اولنوركن خرستيانيتك تعالئ مستقبلی استرحامانه عيناً ترجمه ايتديكم شوسطرلر علاوه ايديلير : [۱]

« عربستان شمالی حضرت اسماعيلك حقيقی طورونلری‌اولان قبائل ايله مسكوندر ، بونلرده سوريه قطعه‌سنده كوريلن قاباانسلاملق تعصبی يوقدر . بوقبائل نور هدايتدن حصه‌دار اولمغه مشتاقدر ؟

[۱] (وان‌تاسل) ك مجموعهٔ مساعيسی اوقومق وبو جهله‌دن اوله‌رق برچوق اليم حقيقتلر أوكرنمك ايسته‌ين ذوات North Africa.(21 Lintn orhing; Tondon!vol! 1880) آفريقای شمالی ۱۸۹۰ سنه‌سنه مخصوص جلدی . لوندره‌ده كينغده اين‌تين سوقاغنده ۲۱ نومرو نام‌اثرك وبرنه صوكره‌كی جلدينك ۲۱، ۴۳، ۵۹ نجی صحيفه‌لرينه مراجعت بويورسونلر .

جناب حق همان بو وظیفهٔ تنویر و ارشادی اجرایه حقیله مستعد ایچمزدن فداکارلر ، ساعیلر چیقارسین ! . »

معمافیه : خرستیانیتك بو تهالکارینی یوقاری‌یه نقل ایدیلن دعا ویا بددعالره ، نظریات و خیاله منحصر قالمش ظن ایتمه‌یلم : چونکه اون سکز سنه اول امریقا پروتستان جمعیتلری‌ده داخل اولمق اوزره تشکیل ایدیلن اتحاد واشتراك مساعی نتیجه‌سی اوله‌رق تکرار شمالی عربستانه سوریه طریقیله کیرمك ایچین (فوردر) اسمنده بری کوندرلمشسه‌ده ، شام طریقیله استحصال مطالبه چالیشیرکن بر قضایه اوغرامشدر .

شباط ۳۲۷ کوزتپه

علی رضا سیفی

قونفرانس

آفریقاده مجاهدین اسلامیه‌نك احوالنه ومسلمانلغك استقبالنه دائر

سیاح شهیر عبدالرشید افندی حضرتلری طرفندن

— ۱ —

۲۷ شباط ۳۲۷ . فرح صحنه‌سنده

— سلام علیکم — وعلیکم السلام .

افندیلر ، بو کیجه سزه عرض ایده‌جکم مسئله ، جمله‌نك فکرینی اشغال ایتمکده اولان مهم بر مسئله‌در . او درجه مهم‌که بوندن یالکز بوراده ، ترکیاده‌کی مسلمانلر دکل، بتون کرهٔ ارضده موجود مسلمانلر علاقه‌داردر . بناءً علیه بوبابده ممکن اولدیغی قدر ایضاحات ویرمك ایسته‌یورم . مسئله‌یی یقینده تتبع ایتدیکم ، حربه فعلاً اشتراك ایلدیکم جهتله سویلیه‌جکلرمك تمامیله صحت و موثوقیتنه امین اولمکزی رجا ایدرم . مسئله‌یی کوزلجه‌ایضاح ایده‌بیلمك ایچون ابتداسندن باشلایه‌رق نهایتنه قدر تفصیلات‌لازمه‌سیله عرض ایتمه‌یی مناسب کوریورم . وقتمز مساعد اولمزسه مابعدینی وقت آخره براقیرز .

جمله‌کزجه معلومدرکه طرابلس غرب مسئله‌سی اویله ناکهانی بر صورتده ظهور ایتمشدرکه اوکونه قدر ـ اکا برسیاسیه‌مزدن باشقه ـ همان هیچ کیمسه‌نك خبری یوقدی . هرکس بایرام شنلکنی یاپمقده ایکن بر آفت سماویه کبی مملکتك اوزرینه بر حرب بولوطی‌دَرکه چوکدی . بایرام یرینه اورته‌لغی ماتم قاپلادی . شنلکلر سوندی، یرینه ظلمت قائم اولدی . . ظن ایده‌رمکه اوکونلر هرکسك خاطرنده‌در . . اورته‌لغی برشاشقینلق قاپلامشدی . ناظرمز ، صدر اعظممز هپسی حیرته دوشدیلر . نه‌روماده سفیرمز وار ، نه‌طرابلسده والی‌مز ، نه‌ده حربه قارشی تدابیرمز. ناکهانی چیقه کلن‌وحشی بر حیوان قارشوسنده قالان خلق کبی هرکسه برشاشقینلق عارض اولدی . هرکس کبی بن‌ده شاشیرمشدم ، بن‌ده تلاشه دوشمشدم .

بش ، آلتی سنه مقدم پترسبورغده خلق تیاتروده بولوندیغی زمان حیوانات وحشیه‌دن بری نصلسه دمیر قفسدن قورتوله‌رق هرکسه صالدیرمغه باشلامش ، بتون تیاترو خلقنی درامه طاغیق ایتمشدی . ایتالیاده طبقی بویله وحشی برجانوار کبی مظلوم بر طاقم انسانلر اوزرینه صالدیرمغه باشلانجه طبیعیدرکه هرکس شاشقینلاشدی . بن دلی کبی اولمشدم . کندی حسابمه رومایه قدر کیتمه‌یی بیله کوزه آلدیرمشدم . برقاچ کون کچدی . هرکس کبی بن‌ده عقلمی باشمه طوپلادم . رومایه کیده‌جك یرده طرابلس غربه کیتمه‌یی موافق بولدم.

طبیعی اوزمانلر هپکزك خاطرنده‌در . معمافیه بعض وقایع‌واردرکه بوکون ایچون ذکره شایاندر . ازجمله اوکونك وزراسی ، وکلاسی بر آز عقلنی باشنه طوپلار طوپلاماز کیجه‌یی کوندوزه قاته‌رق‌چالیشمه‌یه باشلادیلر . صدراعظم سعید پاشا صدارتده مجبور . بر طرفدن اعاظم رجال ایله استشاره‌لر اولیور ، دیکر طرفدن صباحلره قدر مجلس وکلالر اجتماع ایدییور . هرکس بردرلو بیان فکر ایدییور. اوصرده ایدی‌که‌الك عقالیلردن، ملتك الك بیوك ، الك‌مشهورلرندن بریسی« ومسئله‌ده مدافعه‌ایتمك جنایت‌در » دیمشیدی. ظن ایده‌رم‌عمومکزك قولاغنده‌در. بوسوز ، بنم قلبمه ایتالیانلرك خنجرندن دها زیاده صاپلانمشیدی . اونك ایچون هیچ اونوته‌مام . افندیلر ، اووقت ، مدافعه جنایت‌در ، دینلرك فکرینه قاپیله‌رق مدافعه ایدیلمه‌یه‌یدی ، بوکون بوشانلی‌ظفره نائل اوله‌بیلیرمیدك ؟ ایشته مدافعه ایتدك وبو عزم قهرمانانه ایله اینه قوجه بر اسلام قطعه‌سنی قورتاردق . بوکون ، افندیلر ، امین اولیکز ، طرابلس غرب قورتولمشدر ، بو مبارك جزء وطن قطعیاً اومسکین ایتالیانلره تسلیم اولونمایه‌جقدر . [آلقیشلر]

افندیلر ، طرابلس‌غرب مسئله‌سی ایکی اوچ عثمانلی ، یاخود اوتوز ملیون عثمانلی مسئله‌سی دکلدر . بو مسئله عالم اسلامك حیات ، ممات مسئله‌سیدر . هرنه‌قدر اوروپالیلر وقتیله او کوزل مملکتلری یاپلاشمش ایسه‌لرده مسئله‌نك عاقبتی هیچ اومولمایان برشکل آلدی .

برقاچ کونده اورت باص ایدیله‌جکی ظن اولنورکن بتون دنیایی صارصدی . بومسئله ، اوروپالیلرك شرق ، بالخاصه مسلمانلق حقنده بسله‌دکلری افکار دسیسه‌کارلرینی بوسبتون تبدیل ایتدی اعتقادنده‌یم. افندیلر ، شوکا امین اولکزکه ، بوکون ، اوروپالیلرك ویا آنلره پیرو اولان بعض کبرامزك نظرنده الك وحشی ، الك شایان استخفاف عد اولونان برمسئله‌نك ، اتحاد اسلام مسئله‌سنك اساسی بووسیله ایله‌بوکون قورولمشدر . اوروپالیلر نه‌دوشونورلرسه دوشونسونلر ، طرابلس غرب مسئله‌سی بو بیوك مسئله‌نك اساسنی قوردی ، هم آلتوندن تأسیس ایتدی . [آلقیشلر]

ایشته حقیقت میدانده . بز حرکت ایدر ایتمز اول باول مصر اشتراك ایتدی . صوکره یاقدق هرطرفده اتحاد صدالری یوکسلدی . تا هندستانه ، مجوسیلره قدر تأثیر ایتدی . افغانستانده بالخاصه امیر ور اسنی طوپلادی ، ملتنی عملاً اشتراکه دعوت ایتدی ، کندی

اولادلرینی حربه کوندرمه‌یه تشبث ایلدی ، ملتنه دیدی‌که : « بو مسئله بتون عالم اسلامك حیات ممات مسئله‌سی‌در . » یکرمی بش بیك روپیه اعانه ویردی . وهر احتماله قارشی حاضرلاندی .

طرابلسده درت بش آی طولاشوب عودت ایتدکدن صوکرا اومده بر مکتوب بولدم، جاوادن کوندرلمش. اوراده مجاهدین اسلامیه ایچون پاره طوپلامشلر ، نره‌یه کوندرمك لازم کلدیکنی صوریورلر . ایکنجی مکتوب هندستانده لاهور شهرندن کوندرلمش . غایت اوزون بر مکتوب . بوندن ماعدا اقصای شرقدن ژاپونلر ، اوراده تأسیس اولونان اسلام جمعیتی اعضالری کوکللو کوندرمك ایچون بزمله استشاره‌ده بولوندیلر. صوکرا مسئله اوزامیه‌جقدر ، زحمته قاتلانمه‌یه‌دکز، دیدك کلمه‌لرینی توصیه ایتدك .

ایشته هپ بونلر اتحادك اساسی قورولدیغنی کوسترر . هرنه قدر بونلر ، صدد خارجنده ایسه‌ده ، صره‌سی کلدیکی جهتله سویلدم ، قصورمك عفوینی رجا ایدرم .

هرنه ایسه اوشاشقینلقلر زائل اولور اولماز هرکس دارالحربه کتمه‌یه باشلادی . بن‌ده طوره‌مادم . بر آتشدر قلبمی قاپلادی . کتمه‌دن راحت اوله‌مدم . واقعا بنم المدن بر شی کلز ، فقط هیچ اولمازسه جهاد اعلان ایدنلره صو ورمه‌یه یارارم آ.

اوچ کون صوکرا علی‌العجله حرکت ایتدم . عثمانیه واپوری مرمره‌یه آچیلیر آچیلماز بر چوق یولداشلر بولدق . لسانلرمز سویله‌مزسه‌ده قلباً طانیشدق. آکلادق‌که بك چوقلرمز اورایه کیدییور.

تبدیل قیافت ایلمش ضابطلر ، هویتنی کتم ایتمش سیویللر . . .

واپور طولو . لسانلرمز صامت ، فقط کوزلرمز قونوشیور . ازمیره وارنجه‌یه قدر بوحال دوام ایتدی. نهایت اوراده طیانه‌مدق ، بربرمزه آچیلدق .

ازمیره کلیر کلمز هرطرفدن بشارتلی حوادثلر آلدق : ایتالیانلر شویله مغلوب اولدی، بویله منهزم اولدی ... بونلر شوقمزی آرتیردی. اورادن پیره‌یه کلدك اوراده‌ده ایشتدك‌که اسکندریه‌ده طرابلس غرب موفقیتندن طولایی بیوك برسوینج ، بیوك برحرکت ، نمایش اولمش. واپور اهالیسی سویلدیلر . فقط حقیله کنهنی ادراك ایده‌مدك . نه‌در ، دیرکن اسکندریه‌یه یاقلاشمغه باشلادق .

اوصره‌ده واپورده کامل پاشا حضرتلریله کوروشیوردم . ذاتاً بوراده‌ده بر قاچ دفعه ملاقاتمز واردی . بومسئله‌یه دائر فکر عالیلرینی استفسار ایتدم . چونکه بویله مهم مسئله‌لرده غایت بیوك بر دیپلوماتك فکرینی آکلامق هرحالده موجب استفاده‌در . دیکر مسئله‌لر حقنده‌کی سؤاللرمه لطفاً جواب ویردیلر .

نهایت سوز طرابلسه انتقال ایدنجه دیدم‌که : — بو خصوصده فکرکز نه‌در ؟ بونك اوزرینه دیدی‌که : — بو ، حل اولنمش کبی بر شی‌در . فقط بن، کندی حسابمه، بنغازینك قورتارلمسنه چالیشه‌جغم . دیمك کندی حسابنه طرابلسی کوزدن چیقارمشدی . طبیعی‌درکه بوسیاست بنم خوشمه کتمدی . فقط بیوك آدمه بر شی دیمك‌ده ممکن اوله‌مازدی . شوقدرکه جانم پك صیقلمشدی . زیرا بو پك اسکی سیاستلرمزدن‌در : بر مسئله چیقنجه هپ نصفنی فدا ایله حل ایتمکه چالشمشلر . نه وقت اوروپا بر مسئله چیقارمش‌سه تهدید ایتمش ، بلوف یاپمش ، حاصلی نه‌یاپدیسه یاپمش ، یاریسنی آلمش ، صوکرا ایشی صلحه باغلامشلر. بونك ایچون بوسیاستدن خوشلانه‌مادم . مع هذا کامل پاشا غایت حقلی ایدی . زیرا بوتون جهانجه معروف اولان بورجل سیاست اطرافی تفتیش وتدقیق ایتدکدن صوکرا بوفکره ذاهب اولمشیدی . اطرافه باقدی ، بزم کوشکلکمزی کوردی ، صوکراده حاضرلغمز هیچ یوق . . طبیعی بر دیپلومات ایچون باشقه نه سویله‌نه بیلیردی .

فقط بن باشقه درلو دوشونیورم . مسلمانلر حقنده هرزمان جناب اللهه اعتماد ایدیورم. اودر مسبب‌الاسباب. اودر هرشیئی خلق ایدن . واقعا طرابلسده قوت نامنه بزم بر شیئمز یوق، واقعا انلرك طوپلری، توفکاری، دونمالری. طیاره‌لری، حاصلی هرشیلری مبذول؛ فقط برقوت، بشرك فوقنده بر قوت واردرکه اوکا قارشی کائناتك اهمیتی یوقدر . بز بویوقلقلر ایچنده اوکا دایانیرز. امینزکه اوقوت مظلومی حمایه ایدر ، ظالمی سرنکون ایدر. بز(وافوض امری الی الله)دیرز. بز(وماتوفیقی الابالله) دیرز . انك ایچون دائما او حضرت ذوالجلال اك مشکل زمانلرمزده امدادمزه یتیشمش وان‌شاالله دائماده یتیشه‌جکدر . قلبمز تماميله بوکا مطمئن اولملی . زیرا عین‌الیقین بوخارقه‌لری کوردك. بوکون طرابلسده عسکر نامنه ، مهمات حربیه نامنه نه‌مز وار ...

شونی استطراداً عرض ایده‌یم‌که طرابلس دیورسه‌م مقصدم بنغازی‌در. چونکه بن انجق بنغازی منطقه‌سنی بیلیورم. اورایه کیتدم. طرابلس‌غرب جهتنی بیلمیورم . چونکه اورایه کیتمدم . اونك ایچون سویلیه‌جکم سوزلر هپ بنغازی طرفنه عائددر . طرابلس دیرسه‌م سوزمی بنغازی طرفنه عطف ایدیکز . . .

بن بوشرق جهتنی،که انورپاشانك تحت قومانداسنده بولونیور، بیلیورم ، بوطرفده‌کی عساکر نظامیه‌مز نهایت بشیوزی تجاوز ایتمز. اونك‌ده بر چوغی سقط مقط، خسته، هپ اسکیدن قالمه . قالان قسمی هپ مجاهدین کرام ، کوکللو . ضابطلمز وار ، اونلرده کوکللو .

شمدی ذهنکزه بر سؤال تبادرایدر : نه‌دن اوراده‌کی عسکرمز آز اولمش ؟ بوسؤالك جوابندن صرف نظر ایدملم . یالکز شونی بیلملی‌که عسکرك اوراده بولونمامسی عین اصابت اولمشدر . بو ، اك بیوك بر موفقیت‌در. صره‌سی کلنجه اسبابنی عرض ایده‌جکم، نتیجه‌ده‌ده واضحاً بوحقیقت اکلاشیله‌جق .

بن کندی اعتقادمجه طرابلس مسئله‌سی حقنده شمدیدن تبشیراتده بولونه‌جغم . زیرا ایچنده بولوندم ؛ آخرینی تماميله حساب ایتدم . بو کونکی حال وکیفیت بونی کوستریورکه : انور پاشانك وسائر ارباب حمیتك چالیشملری سایه‌سنده انشاءالله مسئله تماميله بتون عالم اسلامك آرزوسنه موافق صورتده حل اولنه‌جقدر. حتی بوتون اوروپا

بزى صيقيشديرسه ، باب عالى‌يى تضييق ايده‌جك اولسه اونلر بزه ديه‌جكلركه : سز كندى‌حسابكزى كورك ، بز كندى كنديمزى‌مدافعه واداره ايدرز .

چونكه اسلحه ايسته‌ميورلر . ارزاق ايسته‌ميورلر . ذاتاً بزم اهل اسلام ايچون سلاحك لزومى يوق ، بن بواعتقادده‌يم . دشمنلر فابريقه‌لر ياپيورلر ، سلاحلر حاضرلايورلر ، اوكمزه كتيرجه اوورر آليرز . نته‌كيم‌ايشته آليورلر . بوكون طرابلسده النان اسلحه‌ومهمات بزم ايچون كافى ووافى‌در . بوكون النان فشنكلر برسنه محاربه‌يه كفايت ايدر . بزم قوتمز قوت ايمان‌در . ان شاءالله بونلرى تفصيلاتيله بر بر ايضاح ايده‌جكم . [مابعدى اوچ بوقدر دها وار]

شئون

طرابلس غرب :

شيخ سنوسى حضرتلرينك معروضاتى . — (نويه فرايه پرسه) غزته‌سنك موثوقاً استخباراتنه نظراً شيخ سنوسى حضرتلرى‌شباطك يكرمى طقوزنده باب‌عالى‌يه معلومات معروضات آتيه‌ده‌بولنمشدر: «دول معظمه‌نك‌دولت عثمانيه‌يى صلحه اجبار ايچون يكيدن تشبثاتده بولندقلرينه دائر بعض خبرلرآلدم طرابلس و برقه قطعه‌لرنده‌كى مجاهدينك عددى و لوازم حربيه‌سى ايتاليانلرك ابدى برصورتده داخله ايلريلملرينه مانع اولمغه كافى بولنديغى نزد عاجزيده محقق اولديغندن وعموم آفريقاى جنوبى اسلامك شرف و ناموسنى مدافعه ايچون قانلرينك صوك دامله‌سنى اساله‌يه عهد وپيمان ايلمش اولدقلرندن هيچ بر وجهله صلح تشبثاتنه اهميت ويرلمه‌سى معروضدر . »

شيخ سنوسى حضرتلرينه هداياى شاهانه . — سيد شيخ سنوسى حضرتلرينه برنجى رتبه‌دن بر قطعه نشان عالئ عثمانى وبرمرصع قليج وظريف قيمتدار برسجاده ايله برمرصع ساعتك نام همايونه اوله‌رق انور بك واسطه‌سيله اعطاسى حقنده ارادۀ سنيۀ حضرت پادشاهى شرفصادر اولمشدر .

يمن :

ضحيانى قبيله‌سنك مغلوبيت و عرض مطاوعتى. — يمن قواى عموميه قومانданى عزت پاشا طرفندن حربيه نظارتنه كشيده ايديلن بر تلغرافنامه‌ده امام يحيى حضرتلرينك منسوبيننده سيف‌الاسلام محمد هادينك، ضحيانى قبيله‌سى اوزرنده بيوك بر غالبيت احراز ايلديكى بيلديرلمكده‌در . ضحيانى قبيله‌سى (ياملير) موقعنه چكيله‌رك عرض مطاوعته مجبور قالمشدر .

بوضحيانى قبيله‌سنك رئيسى ابوقاسم الضحيانى‌امام يحيى‌نك مخالفى‌در.اوته‌دنبرى زيديلكك عمومى امامتنى اله ايتمك ايچون چاليشمش . حتى بر چوق دفعه‌لر امام يحيى ايله مصادمه ايتمشدر .

ادريسى‌نك هزيمتى . — ايتاليانلردن استعانه صورتيله مقام خلافت اسلاميه‌وسلطنت‌عثمانيه عليهنه حركته جرأت ايتمكله بتون‌عالم‌اسلامك نفرينه‌محق مظهر اولمش اولان ادريسى بو دفعه بر مقهوريت شديده‌يه اوغرادلمشدر .
معلوم اولديغى اوزره بو خائن دولتمزك ايتاليا ايله حربده بولنمسندن ، بحر احمره يكيدن سوقيات عسكريه اجراسنده ، دونتما اعزامنده معذور اولمسندن بالاستفاده دشمن دنيدن آلديغى اسلحه و جبخانه قوتيله عسير قطعه‌سنده بولنان قوۀعسكريه‌مزى تضييق امل خائنانه‌سنده بولنمش وفقط‌قهرمان عسكرلريمزك و اونلره التحاق ايدن حميتمند اهالينك مدافعۀ دليرانه‌لريله نائل امل اوله‌مامش ، مرقومك ايتاليانلرله متحداً حركت كبى بر دنائت شنيعه‌يى ارتكاب ايلمسندن پك زياده منفعل اولان يمن زيدى امامى يحيى بن حميدالدين حضرتلرى‌ده بوخائنى قهر وتدميرده عساكر عثمانيه‌يه معاونت ايتمك اوزره برقوۀ كافيه اعزام ايتمش ايدى .

ايشته بو قوت اخيراً عسيره مواصلت و قوۀ عسكريۀ عثمانيه ايله برلشمش اولمغله ترتيبات مقتضيه بالاجرا (حصاويه) موقعنده تأسيس قرارگاه اولنديغى صره‌ده ادريس كيفيتدن خبردار اوله‌رق كويا قوۀ عظيمه‌يى اولديغى نقطه‌ده باصديره‌رق فنا حالده بوزمق فكر سقيم و فاسديله طقوز بيك شقيدن مركب اولان چته‌سى افرادينى بردن بره اوزرلرينه كوندرمش وناكهانى بر هجوم‌اجرا ايتديرمشدر . يدى ساعت دوام ايدن محاربۀ خونريزانه‌دن صوكره كرك عساكر عثمانيه‌نك وكرك‌امام يحيى حضرتلرى طرفندن كونديريلن قوۀ معاونه‌نك حملات شيرانه و دليرانه‌سنه تاب آور مقاومت اوله‌ميان ادريس خونۀ فئه‌سى منهزماً و مقهوراً طاغلمشلردر . رومى شباطك اون بشنجى كونى وقوع بولان بومصادمه ادريس عونه‌سنك بر دها يرلرندن قيپردامه‌يه‌جق صورتده اضمحلالنى موجب اولمشدر .

مصرليلر – ايتاليانلر :

مصرده تظاهرات وطنپروارانه . — قاهره‌ده منتشر يومى (المؤيد) غزته‌سنده اوقونديغنه كوره قاهره‌ده بر ايتاليان سوسيه‌ته‌سى طرفندن (اهراملر) قربنده كائن برهوتلده ، ايتاليانجه برقو نسر و مسامره ترتيبى متصور ايمش . ايتاليانلرك طرابلس غرب مسلمانلرى حقنده روا كوردكلرى معاملات وحشيانه‌لرندن متنفر اولان عثمانلى مصرليلر مذكور مسامره‌نك ايتاليان لسانيله ترتيب اولنمسى عليهنده پروتستو ايتمشلردر . مذكور غزته‌نك مطالعات موشكافانه‌سنه باقيليرسه بوحركت ناپجانك ايتاليانلر طرفندن اختيار اولنمسى كيفيتى ، مصر مسلمانلرينك حسيات ديندارانه وانسانيتكارانه‌لرينى تحريك و تخديش مقصدينه مبنى‌در .

§ عين‌زمانده (اسكندريه)ده بولنان‌ايتاليا‌تجارى، بنغازى وجوارنده بولنان ايتاليان‌همپالرينه صورت‌خفيه‌ده ييه‌جك‌وايچه‌جك تدارك وارسال ايتدكلرى حالده حكومت‌مصريه طرفندن ممانعت اولنمامق صورتيله‌قواعد بيطرفى‌نك اخلال ايدلمكده اولديغنى (المؤيد) غزته‌سى يازييور .

§ ينه مذكور غزته‌نك بياناتنه كوره عثمانلى – ايتاليا محاربه‌سنك ابتداسندن بوآنه‌قدر طرابلس غرب مجاهدلرى نامنه مصر حميتمندانى طرفندن درج اولنان اعاناتك مقدار يكونى اون بيك بشيوز اوتوز بش مصر ليراسنه بالغ اولمشدر .

§ بنغازى وجوارنده ايتاليانلرله محاربه ايتمكده اولان عموم قواى عثمانيه قومانданى غيورى انور بك افندى طرفندن قاهره‌ده تشكل ايدن (هلال احمر) هيئتلرى رئيسى (المؤيد) غزته‌سى صاحب عاليسى (شيخ على يوسف) افندى حضرتلرينه برمكتوب يازيلوب، همّات متواليۀ خدا پسندانه‌سنه قارشو صميمى بر صورتده تشكر اولنمشدر .

§ (المؤید) غزته‌سی طرفندن طرابلسله بنغازی‌یه صورت مخصوصه اعزام اولنان مخابرلر، قوای عثمانیه ایله مجاهدین اسلامیه‌نك ایتالیانلره قارشو طاقتمش اولدقلری وضعیت قهرمانه‌یی کونی کونه مصرلیلره تبشیر ایتلری اوزرینه ، عموم مصرلیلرك فوق‌العاده بر صورتده سرور وتسلیلرینی موجب اولمشدر . بونك اوزرینه طرابلس وبنغازی‌ده بولنان هلال احمر خسته‌خانه‌لرینه لزومی قدر آلات وادواتك مصردن ارسالی تقرر ایتمشدر .

§ طرابلسله بنغازی اردوکاهلرینه کرك موظف وکرك کوکلواوله‌رق طبیب خاطرلریله التحاق ایدن مصرلی ضابطلرك میدان حربده کوسترمش اولدقلری بسالت و شجاعتلرینه مکافاةً عثمانلی حربیه نظارتی طرفندن رتبه‌لرینك ترفیعیله معیناتلرینك تزییدی خصوصنده کوستریلان نوازشات عموم مطبوعات مصریه‌جه تحسین وتشکرله تلقی اولنمشدر .

آلمانیا :

عموم مسلمانلره بیانامه . — آلمانیاده مقیم مسلمانلر طرفندن بالعموم اخوان دینه خطاباً تسطیر اولنان عربجه بیانامه‌نك ترجمه‌سیدر :

بسم الله الرحمن الرحیم

بزه نعمت اسلامی عنایت و احسان بیوران ذات اجل و اعلایه حمد و ثنا خیرالانام اولان پیغمبرمز افندمز حضرتلرینه دخی صلوة و سلاممزی اهدا و بالعموم اخوان دینمزه تحیاتمزی انبا وحقلرنده هدایت الهیه‌خاتمه‌یی نیاز وحسن وتضرع ایلدکدن صوکره کافهٔ اخوان دینمزه بیان ایلرزکه :

معلومکز اولدیغی اوزره صاحب مقام خلافت عظمی وخادم الحرمین الشرفین اولان دولت عثمانیه‌یه قارشو ایتالیا حکومت ظالمه‌سی اظهاریغی وعدوان ایلیه‌رك آفریقاده کائن ومصره هم‌حدود بولنان طرابلس غرب ولایتنه هجوم ایلدی .« وان هذه امةً واحدةً » آیت کریمسیله بالعموم مسلمانلرك امت واحده و « انما المؤمنون اخوة » نص جلیلی ایله‌ده جمله‌سنك قرده‌ش بولندقلری ثابت و بونلرك « المؤمن للمؤمن کالبنیان المرصوص یشد بعضه بعضاً » حدیث شریفنك دلالتیله یکدیکرلرینه معاونتلری واجبدر .

واجب تعالی وتقدس حضرتلری « من اعتدی علیکم . . . . الخ » آیت کریمه‌سیله بزه تعدی ایدنلره بزده مقابلهٔ بالمثلده بولنمامزی فرمان بیورمشدر . بناءً علیه اللهه ، یوم آخرته ، ملائکه‌یه ، کتب منزله‌یه ، انبیای کرامه ایمان و اعتقاد ایدن هر مسلم ومسلمه‌یه ، اخوان دینمزه سل سیف عدوان ایدن دشمنه مالاً وبدناً قارشی قویمق « وجاهدوا » فرمان ربانیسی موجبنجه بر وجیبه‌در . عجبا دین قرده‌شلریمزه ظلماً هجوم ایدن ایتالیا کبی بر دشمنه قارشی طورمقدن بیوك بر مجاهده ، رضای باری‌یی تحصیل ایچون بوندن بیوك بر وسیله تصور اولنه‌بیلیرمی؟ ایشته بوکا بناءً بزده ای اخوان دین، اقتدار و استطاعتکز نسبتنده مالکزله ، جانکزله بو محاربه‌ده خلافت معظمه‌یه معاونتده بولنمغه ، طرابلس غربده‌کی مجاهد قرده‌شلریکزه یاردم ایتمکه ، شو ظالم ، باغی ایتالیانلرله معاملات تجاریه‌کزی ، ایچکزده ، مملکتلریکزده بولنان ایتالیانلرله مناسباتکزی قطع ایتمکه سزلری دعوت ایدییورز. بو رجامزی بتون اخوان دینمزه بیلدیرمکزی ، تقدیم ایلدیکمز نسخه‌لری جوامع ومساجدده اوقوتمکزی ، مناسب کوره‌جککز وسائط ایله نشر وتعمیم ایلمکزی استرحام ایلرز. برده شوراسی معلومکز اولسونکه بو دعوتنامه‌مز عالم اسلامك هر طرفنه کوندرلمشدر . همان جناب حق سزلره طریق صوابی الهام و بو فریضهٔ دینیه‌یی ادا ایلمکزدن طولایی اجر جزیل احسان بیورسون .

هندستان :

هند مسلمانلرینك حسیاتی. — بو هفته طرفنده هندستاندن آلدیغمز غزته‌لرده مطالعه اولوندیغنه نظراً بومبای ، مدارس ، حیدر آباد دکن ، دلهی ، امرتسر جمعیات اسلامیه‌سی ایتالیانلرك طرابلس غربله بنغازی‌ده اجرا ایتمکده اولدقلری حرکات خونخوارانه ووحشیانه‌لرینی هند حکومتی واسطه‌سیله انکلتره دولتی نزدنده یکیدن پروتستو ایتمکه قرار ویرمشلردر . دیناً و معناً طوغریدن طوغری‌یه مقام معلای خلافته مربوط بولنان هندستان اهالئ اسلامیه‌سی وسیله دوشدکجه عثمانلیلره قارشوده اظهار صداقت و اخلاص ایتمکی وجیبه عد ایلدکلرندن طولایی ، عموم عثمانلیلر طرفندن حسیات خالصانه‌لرینه مقابل ثنا و تشکر ایتمك وظیفهٔ نظیفه‌سنی درعهده ایتمکله غزته‌مز مباهی‌در .

انکلتره قرالی و قرالیچه‌سی حضراتنك هندستانه وقوع بولان سیاحت وزیارتلری اثناسنده هندلی قارده‌شلرمزدن ایتالیانلرك تجاوزات غدارانه‌لری حقنده دفعاتله قراله مراجعت ایدلمشیدی . قرال حضرتلری بو بابده کندیلرینی تطییب و تطمین خاطر ایتمش ایلروده دولت علیه‌نك لهنده اولمق اوزره تشبثات مهمه‌ده بولنه‌جغنی کندیلرینه وعد ایلمشیدی . ایتالیانلرك حرکات خود سرانه و باغیانه‌لرندن بیزار اولان هند مسلمانلری ، ایتالیا امتعه و تجارتنه قارشو بویقوتاژ اعلان ایتمشلردی. بو کره مذکور بویقوتاژك ابدی ودائمی بر صورتده اجراسی خصوصنه هند بت پرستلریله مسلمانلری بیننده ائتلاف حاصل اولدیغنی هندستان غزته‌لری یازییور .

هندستانك (لاهور) شهرنده انتشار ایدن یومی (پیسه اخبار) غزته‌سنك تدقیقات عمیقه‌سی نتیجه‌سنده بو آنه‌قدر عموم هندستانده‌کی بویقوتاژ یوزندن ایتالیا امتعه وتجارتنه وارا اولان ضرر وزیانك مقداری ایکی ملیون انکلیز لیراسی تخمین اولندیغی آکلاشلمشدر .

هندستانده ایتالیانلره قارشو حاصل اولان حس نفرت و اشمئزاز عمومه سرایت ایتمش و بت پرستلرله مسلمانلر آره‌سنده بو نقطه‌ده اتحاد و اتفاق تام حصوله کلمشدر .

صومطرا وجاوا :

جاوا وصومطرا آطه‌لری اهالئ اسلامیه‌سی طرفندن طرابلس غرب مجاهدین اسلامیه‌سی نامنه اعانات کلیه درج اولنمغه باشلامشدر. اعانات مذکوره قومیسیونی ریاستنه‌د، تبعهٔ دولت عثمانیه‌دن وحضرموت سادات و اشرافندن اولوب اوراده متمکن بولنان سید حبیب‌الرحمان افندی حضرتلری تعیین اولنمشدر . اعانات مذکوره‌دن بشقه مجاهدین اسلامیه‌یه‌براق، سیغاره‌لرینك‌ده کوندرلمسی تقرر ایتمشدر.

جنوبی آفریقا :

اخیراً جنوبی آفریقاده انکلتره‌نك (ناتال) مستملکاتنده کائن دوربان شهرنده‌کی مسلمانلر طرفندن غایت معظم ومحتشم بر میتینغ عقد اولنمشدر . بو میتینغ حقنده دورباده‌کی هلال احمر اعانه جمعیتی رئیسی داود محمد وعثمان احمد افندیلر طرفندن حربیه نظارت جلیله‌سنه ۸ شباط ۱۹۱۲ تاریخلی عریضه ایله بیان معلومات اولنمشدر .

بومیتینغده بولونانلر طرفندن عموم ناتال مسلمانلری نامنه، ایتالیانلرك بحر احمر وکعبهٔ علیا جوارنده طولاشه‌رق اسلاملرك حسیات دینیه‌سنی رنجیده ایتملرندن طولایی انکلتره خارجیه نظارتنه باتلغراف شکایت‌ایدلدیکی کبی ، مقام صدارت عظمایه‌برتلغرافنامه کشیده ایدیله‌رك موفقیات عثمانیه‌دن طولایی‌ده عرض تبریکات ایدلمشدر .

ایران :

ایرانك قانلی کونلری . — ایران جنوبی احوالی بر درجه‌یه قدر کسب صلاح ایلمش کبی کورونیور . انکلتره طرفداری بولنان (قوام زاده) نك شیراز — فارس ایالتی فرمانفرمالغنه تعیین اولنمسی صورتیله‌اوجوارلرده آسایش وسکون رونما اولمغه‌باشلامشدر. قوام زاده اوته‌دن برو ایران مشروطیتی علیهداری اولمغله مشهوردر . اسکی دورده تغلب واستبداد یوزندن میلیونر اولان بوعائله‌نك رئیسی بویوك قوام‌الدوله ایران انقلابی اثناسنده، ایران احرارندن (نعمة‌الله) بروجردی طرفندن قورشونله اتلاف ایدلمشیدی . ایران‌جنوبی‌یوللرنده آمد شد ایدن کاروانلره قارشو وقوعبولان بوتون یغما کرلکلر قوام زاده‌لرك طرفدارانی اولان قبائل‌طرفندن ترتیب ایدلمکده ایدی. انکلیز تجارانك ضرر وزیانلرینی تشکیل ایدن احوال مذکوره‌اخیراً انکلیزك تشبثات فعلیه‌ده بولنملرینی‌انتاج ایلدی . شویله‌که هندستاندن‌ایکی یوزنفر سواریسك ایران‌جنوبی‌یه اعزامی اخیراً قرارلشدی. ولایات جنوبیه‌نك آسایشیله حیدودلرك هجمات متوالیه‌سنه معروض قالان قوافلك سربستجه سیر وسفر ایتملرینی تأمین ایچون (نظام‌السلطنه) صلاحیت فوق‌العاده ایله حکومت محلیه طرفندن شیرازه اعزام وتعیین اولندی. والئ مشارالیه قوام زاده‌لرك وجودینی کندی اجراآتنه مانع کورمسی اوزرینه نا کهانی برصورتده توقیفلری جهتنی التزام ایتمش وانکلتره حکومتنك شیرازده‌کی قونسلوسنك مداخله‌سی نتیجه‌سنده اوروپایه تبعیدلری تقرر ایلمشدی . اثنای راهده ایکی قارده‌شلردن بری اشقیا طرفندن اتلاف ایدلمسی اوزرینه کوچوك قارده‌ش فرار ایدوب شیرازه مواصلت ایتدکدن صکره انکلتره قونسولاتوسنه التجا ودخالت ایلمکه موفق اولمشدر . انکلتره‌یه مایل اولان بو آدم الك صکره عموم شیراز ایله حوالیسنه والئ عمومی تعیین ایدلمشدر .

(ایران شمالی) نك الك‌مهم ایالتلرندن معدود اولان (آذربایجان) احوالتك کسب سکون ایلمسی ، روسلرك حرکات درشتانه‌لرندن منبعث اولمشدر . روسلر ، تبریزده ایستدکلری کبی طاورانوب ، کندی آمال واحتراصلرینه مقاومت ایدن ویاخود آتیاً قارشو که‌بیله‌جك‌هر متفکری آصدیلر ، کسدیلر . ایبدن ، قازیقدن کوچ حال ایله تخلیص کریبان ایده‌بیلن زواللیلر ایسه اخیراً حدود عثمانیه‌یه التجا ایتمك صورتیله تخلیص کریبانه موفق اولدیلر .

آذربایجان ادارهٔ اموری کرکی کبی الیوم روسلر النده‌در . کندی طرافدارلرینی والیلکه والی معاونلکنه تعیین ایدوب انلر واسطه‌سیله زواللی اهالی‌یی آرزولری وجهله استیصال ایدییورلر. بو آنه قدر روسیه‌نك تیغ قهرینه دوچار اولوب موته محکوم اولان اشخاصك عددی ایکی‌یوزی تجاوز ایتمشدر. عین زمانده اهالئ محلیه‌نك سلاحلری‌ده روسیه عساکری طرفندن ـ هر احتماله قارشو ـ تجرید ایدلدی. مکاتب، مدارس، جوامع کاملاً قپاندیرلدی .

تبریزده بر قاچ ای اول یومی بر قاچ غزته انتشار ایتدیکی حالده، الیوم بر تك غزته بیله نشر ایدلمامکده‌در . اهالی‌یه خارجدن ورود ایدن واهالی طرفندن خارجه کوندریلن مکاتب ومحرراتك جمله‌سی روس مأمورلری طرفندن صیقی صورتده قونترول ایدیلیور . عین زمانده ایران مشروطیتنه فعلاً ضربه اورمق استیان محمد علی ایله سالارالدوله‌یه ایران حکومتندن ایجاب ایدن تخصیصاتی‌ده روسیه قویارمغه موفق اولدی . شیمدیلك ایرانه یوز بیك لیرا اقراضاتنده بولنمق صورتیله ایرانك حیات مادیه‌سنی تحت انحصاره المق ایستیان روسیه وانکلتره دولتلری ویره‌جکلری پاره‌نك محل صرفنی دها شیمدیدن حاضرلامشلردر. ایران عساکرینه قوماندا ایده‌جك اولان روس ضابطلرینك کیسه‌لرینه کیره‌جك اولان بوپاره انجق ایکی آی قدر استهلاك ایدیله‌جك وعقیبنده‌ده روسیه وانکلتره دولتلری طرفندن آرقه‌سی یتشدیریله‌جکدر .

کیت کیده ایران بورج آلتنه کیره‌جك وقارشولق اونق اوزره بوتون منابع ثروتی [یکی مسافرلر] ه ترك ایتمکه مضطر قاله‌جقدر . قوای مادیه وعسکریه‌سی بو درجه محصور ومحدود اولان ایران ، اوزمان کرکی کبی روسیه‌وانکلتره قوجاغنه آتیلمغه مجبور بولنه‌جقدر .

ایران اموری حقنده اساساً (سازانوف) له (ادوارغره‌ی) بیننده اوته‌دنبری ائتلاف قوی حاصل اولمش ، ایران مجلس ملیسنده‌کی فرقه منازعاتی هر ایکی دولتك آمال حریصانه‌لرینی تزییده خدمت ایتمشدر .

وقتیله بطش‌وشدتله مالك‌اولان‌ایران عنعناتی،مجد وعظمتی ،شوکت واحتشامنی‌غائب ایتمش ،الك صکره‌استقلالنی‌ده غائب‌ایتمکه‌محکوم اولمشدر .

یوم نوبت می‌زند بر طاقم افراسیاب
پرده‌داری می‌کند برقصرقیصرعنکبوت

مدیر مسئول : اشرف ادیب — مطبعهٔ توسیع طباعت
(طبع ثانی)

سبيل الرشاد

۱۳۳۰

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ۳ — ۱۸۵ | ۲ ربيع الاخر ۱۳۳۰ | پنجشنبه | ۸ مارت ۱۳۲۸ | جلد ۱ — ۸

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

« وللآخرة خيرلك من الاولى » آيت كريمه‌سى صوكره‌دن كله‌جك وحيلرك اولكيلردن دها خيرلى اوله‌جغنى؛ چونكه دينك كمالى، نعمت الٰهيه‌نك تمامى اونلر سايه‌سنده قابل اوله‌بيله‌جكنى تبشير ايديبور. يوقسه عليه‌الصلاة والسلام افنديمز ايچون آخرتك دنيادن دها ايى اولماسى پك آشكاردر. اونك ايچون آخرته آخرت، اولى‌يه‌ده دنيا معناسى ويرمك اوقدر ملايم كلميور. حقيقت، وحيك باشلانغيجى ايله صوكلرى آره‌سنده‌كى فرق نه‌بويوكدر! « اقرأ باسم ربك . . . . » آيتلرنده‌كى اجمال نره‌ده! صوكره‌لرى اينن آيات جليله‌ده‌كى، او، عقائده، احكامه عائد تفصيل نره‌ده!

حضرت پيغمبرك يتيم اولوب اولا دده‌سى عبدالمطلبك، صوكره عمجه‌سى ابوطالبك حمايه‌سى آلتنده ياشاديغى معلومدر. بوراده تفصيله لزوم كرميورز.

كلهلم « ووجدك ضالاً فهدى » آيت كريمه‌سنه. عليه‌الصلاة والسلام افنديمز دها چوجوقلغنده ايكن موحد ايدى، اخلاقك الك تميزينه مالك ايدى؛ هيچ بر صنمه طاپمادى، هيچ بر فالق ياپمادى. اودرجه‌ده‌كه : قومى آره‌سنده طوغرولغك تمثالى طانيلير، هركس طرفندن « الامين » ديه آڭيليردى. شركدن، ياخود نفسه مغلوبيتدن ايلرى كله‌جك ضلال اونك ذات كريمندن دنيالر قدر اوزاق طورور، جوار طاهرينه ياقلاشمقدن قورقاردى. مبعوث اولديغى ملتجه شخصى محترم كورلسونده سوزى دكلنسين، كوستر‌ديكى يوله كيدلسين، ديه جناب حق اونى دها چوجوقلغنده ايكن شرك، اخلاقسزلق كبى ايكى لكه‌دن تنزيه ايتمش ايدى.

ديمك، آيت كريمه‌ده‌كى ضلال بومعنايه اصلا كلهمز. انجق ضلالك ديكر برطاقم نوعلرى واردركه بريده انسان ايچون قارشيسنه چيقان يوللردن هانكيسنى طوتمق لازم كله‌جكنده متحير قالمقدر.

أوت، عليه الصلاة والسلام افنديمز دها پيغمبر اولمازدن اول قومى آره‌سنده‌كى مشركلرك دينه باقيور، بطلاننى كوروبوردى. ديكر طرفدن هر ايكيسيده دين توحيد اولان نصرانيلك ايله يهوديلك واردى. عجبا كرك كندى، كرك قومى ايچون بوايكى ديندن برينى اختيار ايتمك ايى اولورمى ايدى؟ لكن امى اولديغندن كتاب اوقويوب بوايكى دينك احكامنى تدقيق ايده‌ميوردى. شوده واركه يهوديلرله نصرانيلرك حالى مشركلركندن پك فرقلى دكل ايدى. اونلرك‌ده عقيده‌لرى شرك ايله، عمللرى فساد ايله قاريشمش ايدى. صوكره، جناب پيغمبره اصل ضلالك يعنى حيرتك بويوكى عربلرك حالنه باقديغى زمان استيلا ايديبوردى: سخافت عقيده سيئه‌سى اوله‌رق اوهام ايچنده، خرافات ايچنده چالقانوب طوران بو قوم بربرينك قاننى ايچدكجه، تفرقه‌دن تفرقه‌يه دوشدكجه بر طرفدن حبشليلرله عجملرك، ديكر طرفدن روماليلرك بويوندوروغى آلتنه كيروب هلاك اوچورومنه يووارلانمايه محكوم ايدى.

أوت، بونلرى قورتارمق لازم ايدى. لكن عقيده‌لرنى دوزلتمك، عادات جاهليه‌نك تحكمنى قالديرمق ايچون نه‌ياپملى ايدى؟ هانكى يولدن كيتملى ايدى؟ ايشته عليه‌الصلاة والسلام افنديمزى شاشيرتان بوايدى. برده، واقعا جناب پيغمبر دها چوجوقلغنده ايكن موحد ايدى؛ الله ذوالجلالك بوتون عالمى ياراتديغنى، اوندن باشقه‌سنك عبادته اصلا

مستحق اولمادیغنی اکلامش ایدی. لکن یاشادیغی محیط شرك ایچنده، وحی الٰهی اولمقسزین ، خالقه نصل عبادت ایدیله‌جکنی، اونی نصل تنزیه ایتمك، هانکی وصف ایله توصیف ایتمك لازم گله‌جکنی کندیلکندن نصل بوله‌بیلیردی ؟

ایشته جناب حقدن وحی اینجه‌یه قدر علیه الصلاة والسلام افندیمزك حالی بو ایدی. نزول وحیدن صوکره ایسه قومنی، صوکره بوتون جهانی قورتارمق، خالقی تنزیه ایتمك ایچون طوته‌جغی یولی اوکره‌نەرك ضلالدن یعنی حیرتدن قورتولدی. کورولیورکه « ووجدك ضالاً فهدی » آیتنده‌کی ضال وصفی حضرت پیغمبر ایچون ذل دکل، بالعکس شرفدر .

« واما السائل فلا تنهر » آیت جلیله‌سنده‌کی سائل کلمه‌سنی مفسرین رامدن چوغی دیلنجی معناسنه آلمش ایکن ، مرحوم محمد عبده طوغرودن طوغرویه « بیلمدیکنی صوران » عباره‌سیله تفسیر ایدییور ، دلیل اوله‌رق‌ده دیورکه : « اکر سائل لفظی صدقه ایسته‌ین معناسنه اولسه‌یدی (ووجدك ضالاً فهدی) قول شریفنه مقابل ایراد بویورلمازدی؛ بلکه (ووجدك عائلاً) آیتنه متناظر اولوردی. بونکله برابر بو ایکنجی آیتده‌ده مقابل اولمق اصلا صحیح اوله‌ماز. زیرا جناب پیغمبر عائل یعنی فقیر ایدی، لکن هیچ بر زمان سائل اولمامش ایدی.»

محمد عاکف

فلسفه

وحدت وجود

١٩

فلاسفه‌دن بعضیلرینی بو اعتقاده سوق ایدن اسباب حقنده آز چوق بر فکر حاصل ایده‌بیلمك ایچون دعوالرینك مبنی علیهی اولان جوهرله عرضه ، آنلری متعاقبده ینه بحثه تعلقلری حسبیله زمان ومکان وسائره‌یه دائر بر ایکی سوز سویلمك لازم کلیور .

هرکسك معلومی اولدیغی اوزره جوهر دیمك اشیای خارجیه‌نك احساساتمزه قارشو تجلیسنی استلزام ایدن اعراض مختلفه‌نك موضوعی[*] محل مقومی دیمکدر. فلاسفه آره‌سنده برچوق مناقشاتی موجب اولان جوهر فکرینك منشأ ظهوری نفس ناطقه‌مزدر . شویله‌که بز نه زمان نفس ناطقه‌مزده ظهور ایدن حادثاتی نظر ملاحظه‌یه الاجق اولور ایسه‌ك طرق مشاعردن نفس ناطقه‌مزه علی التوالی بر طاقم افکارك ورود ایتدیکنی، بونلرك نوعنه کوره نفس ناطقه‌مزده مختلف انفعالات حصوله کلدیکنی ، بو انفعالاتك ارزومز ، افعال ارادیه‌مز اوزرینه اجرای تأثیردن خالی قالمدیغنی کوریرز. ایشته علی التوالی نفس ناطقه‌یه ورود ایدن بو افکار ایله آنلرك نوعنه تابع بولنان انفعالات، بو انفعالاتك ارزو وافعال ارادیه‌مز اوزرینه اجرا ایلدیکی تأثیرات نفس ناطقه ساحه‌سنده ظهور ایدن بر طاقم حادثه‌لر ، کچیجی حاللر دیمکدر. اکر نفس ناطقه‌مزده بر فکر وحدت ، بر فکر استمرار اولمسیدی، دها طوغروسی نفس ناطقه‌مزك حقیقی وحدت واستمراردن عبارت بولنمسیدی نفس ناطقه‌مز او حادثاتك محل ظهوری اوله‌ماز ، انلری ادراك ایده‌مز ایدی .

ملاحظهٔ عقلیه‌مز نفس ناطقه‌مزده وقوعه کلن بو حادثاتك وجودینه حکم ایتدیکی اثناسنده قوای مدرکه‌مزك جهت وحدتی دیمك اولان وجدانمز آنلرك بر موضوعی ، بر محل مقومی اولدیغنه حکم ایدرکه بو موضوع ، بو محل مقوم کندی جوهر ذاتمز اولان نفس ناطقه‌مزدر .

نفسمز حقنده ویردیکمز بو حکمی متعاقب بزم ایچون بر قیاس طریقی اچیلیر . او طریقدن کیره‌رك بو حکمی عالم خارجی‌یه‌ده تشمیل ایدرز . یعنی عالم خارجیده قوای حاسه‌مزه قارشو تجلی ایدن حادثاتی مشاهده ایله آنلرده بر موضوعی ، بر محل مقومی اولمسی لازم کله‌جکنه حکم ایلرز. ایشته بزده حاصل اولان جوهر مادی فکرینك منشائی بودر. « ده‌قارت » احاطهٔ جسیه‌مز داخلنه کیرن کافهٔ حادثاتدن امتدادك عدم انفکاکنی مشاهده ایله امتدادی ماده‌نك خاصهٔ ممیزه‌سی اولمق اوزره تلقی ایتمش ، ماده‌یه « جوهر ممتد » روحه ، نفس ناطقه‌یه‌ده « جوهر متفکر » دیمشدر .

بعض کیمسه‌لر « ماده اساساً امتداد خاصه‌سنی حائز اولمیان اجزای فردیه‌دن متشکل اولدیغندن » امتداد « ماده‌نك انواعی بیننده مشترك خاصه یکانه اوله‌ماز ؛ روحه کلنجه اوده یالکز بر جوهر متفکر دکل بلکه بر جوهر حساس ومؤثردر . بناءً علیه « ده‌قارت » ك بو توجهنده اصابت یوقدر» دیورلر . انجق ایستر جوهر ممتد اولان ماده اولسون ایستر جوهر متفکر اولان روح؛ بو ایکی شیئك کندیلریله، کندیلرنده تجلی ایدن احوال صرف آنلرك کندی اثرلری دکلدر . زیرا بو ایکی موجود فلسفه اصطلاحنجه ممکناتدن اولدقلرندن اولاً بونلرك نه‌دن طولایی موجود اولدقلری ، ثانیاً نیچون حقیقت حاضره‌لرندن بشقه بر حقیقت اوزره تجلی ایتمدکلری حقنده بر سؤال وارد اوله‌بیلیر .

بو سوألی متعاقب « قاعدهٔ علیت » بزی کرك انلرك ، کرك انلرده تجلی ایدن خواص وکیفیاتك بر علتی اولمق، لازم کله‌جکنی، بو علتك‌ده بهمه‌حال وجوب واطلاق ایله متصف اولمسنی اقتضا ایده‌جکنی قبوله سوق ایلر . چونکه سلسلهٔ ممکنات ایچون واجبه انتها ضروریدر . بویله اولمسه تسلسل لازم کلیر وهیچ بر ممکن موجود اوله‌ماز ایدی . حالبوکه تسلسلك بطلانی بدیهی، ممکنك واجبه انتهاسی ضروریدر. ممکن موجود ایسه آنك وجودی حسبیله واجبك انکاری‌ده مردودر. بناءً علیه بتون جواهر واعراضك خالق ، مبقی ، مقومی اولان بر وجود واردرکه اوده جناب حقدر. فقط فیلسوفلرك کافه‌سی بو نظریه‌یی قبول ایتمزلر . بو ایکی جوهردن یالکز ماده‌یی قبول ایدنلره مادیون

[*] بو تعبیر منطقیون ایله متکلمین طرفندن اوته‌دن بری قبول ایدلمشدرکه معناسی عرضك قائم اولدیغی محل دیمکدر .

دينوركه مذهبلرينك خلاصه‌سى يوقاريده كچمش ايدى. بونلر حقيقت انسانيه ايله صانع عالمى كلياً انكار ايدرلر. فكريون ايسه بالعكس ماده‌يى قبول ايتميوب يالڭز جوهر فكرينك وجودينه قائل اوليورلر برقسم فيلسوفلرده جوهره قيامنده غيره محتاج اولميان موجود مستقل معناسنى ويريورلر وعالمده جناب حقدن بشقه بويله بر موجودك وجودينه قائل اولميورلر. بونلرده « پانته ايست » لر يعنى نوعما وحدت وجوده قائل اولان فيلسوفلردر. فلاسفه‌دن بر فرقه‌ده انسانك ساحهٔ تكوينده حادثاتدن بشقه برشيئ ادراك ايده‌ميه‌جكنى ايلرى سوره‌رك يالڭز حادثاتك وجودينى قبول ايله جوهرى انكار ايديورلر. جوهره محلدن مستغنى ممكن معناسنى ويرلديكى تقديرده « پانته ايست » لرك اعتراضى بردرجه قدر دفع ايديله بيلير. انجق « پانته ايست » لر هانكى جوهر اولورسه اونك بالذات قيامنه ، قيامنده جناب حقدن استغناسنه اخص اوصافده جناب حق ايله اشتراك نظريله باقدقلرندن عالمده ذات الوهيتدن بشقه بويله برموجودك وجودينه قائل اولميورلر. حتى انلر بومعنى اعتباريله جناب حقه جوهر اطلاق ايدرلر. فقط بوندن مقصدلرى وجودى كنديندن اولان ، قيامنده غيره محتاج بولنميان موجود ديمك اولوب بشقه‌لرينك جوهردن مراد ايتدكلرى معنى دكلدر. نه اولورسه اولسون جناب حقه جوهر اطلاقى مؤلده اولـه محذوردن سالم دكلدر اعراضه گلنجه معلومدركه امتداد ، لون ، رائحه ، صلابت ، ملاينت كبى قيامنده برموضوعه ، برمحل مقومه محتاج اولان شيلره عرض ديرلر. بز عقلاً بونلرك كافه‌سنى بر جوهر اوزرينه ترتيب ايتديررز. فقط اعراضك تحتنده مستتر اولان او جوهرك نه اولديغنى بيله‌ميز؛ او بزم ايچون بر امر مجهولدن بشقه برشى دكلدر. حكمادن بعضلرى امتداد، حركت، عطالت، قوهٔ جاذبه وقوهٔ دافعه كبى جوهر ماديدن انفكاكى غيرقابل اولان وبزده‌كى احساسات ايله اصلا علاقه‌سى اولميان عرضلره اعراض اوليه ، رنك ، رائحه ، صدا ولذت كبى بزده‌كى احساسات ايله مناسبتى اولان عرضلره‌ده اعراض ثانويه ديمشلردر.

اعراض اوليه بزه طوغريدن طوغرى‌يه اشياى خارجيه‌يى ادراك ايتديرر ، بونلر نفس ناطقه ايله اشياى خارجيه اراسنه موضوع حدود اشارتلريدر. بوايكى عالم بربرندن بواشارتلرله ايريلير؛ فقط اعراض ثانويه بويله دكلدر. بو تقديره گوره بالفرض عالم شهودده شعلهٔ ادراك منطفى اولسه ماده ، اعراض اوليه‌سى اعتباريله بوندن اصلا متأثر اولميه‌جق ، فقط ماده‌نك اعراض ثانويه‌سى ــ احساساتمزله قياملرى حسبيله ــ كلياً منعدم اوله‌جق ديمكدر. اعراض اوليه وثانويه بحثى فلاسفه بيننده برچوق مناقشاتى موجب اولمشدر.

فريد

اسلامده فن و فلسفه

١٨٤ دن مابعد

غزالى — حضرت امام بنه المنقذ من الضلالده ديبوركه: «تحرئ حقيقت آرزوسنه غلبه ايده‌ميه‌رك طلب حق صددنده بولنان طريقلرى صره‌سيله تدقيقه گيرشدم. اولا علم كلامدن باشلادم. بوڭا گوره مسالك فلسفيه‌نك تعميقاتنه قويولدم. علوم عقليه‌ده كسب رسوخ ايتدكدن صوڭره تعليمات باطنيه وطرق صوفيه‌يى تحقيقه ابتدار ايلدم.

محققين كلاميه‌نك آثار موجوده‌سنى تماماً مطالعه ايتدم. نتيجهٔ تتبعاتمده بوذاتلرك مساعئ حيرتبخشالرينى تقديردن كنديمى آلامادم.

يالڭز خصماى كلاميون طرفندن ايراد ايديلن اعتراضاتى دفع خصوصنده على الاكثر « بواعتراضكز قبول وتصديق اولنورسه شويله اولمق لازم گلير » كبى خصمك قبول ايتدكلرى مقدمات وعنعناته مراجعت مجبوريتنده قالمش اولدقلرينى آڭلادم.

بعده فلسفه تحصيلنه باشلادم. مسالك فلسفيه‌يى تماميله اوگرندم. شايان رد وجرح اولان جهتلرينى‌ده جرح ايتمه‌دن چكينمه‌دم. نتيجهٔ تدقيقده عقلك يالڭز باشنه كافهٔ معضلات ومشكلاتى كشف وازاله‌يه كافل اوله بيله‌جكنده شبهه‌يه دوشدم.

علوم شرعيه وعقليه‌نك تعليم وتدقيقنى متعاقب طريق صوفيه‌يه توجه ايلدم. صوفيون قلبى ماسوادن تخليه وذكر الله ايله تزكيه ايده‌بيلمك ايچون اخلاق مذمومه‌يى تماميله ترك وعقبات نفسى درجه درجه قطع ايتمكى اساس تصوف عد ايتدكلرينى آڭلايجه طريق صوفيه‌نك علم ايله برابر عمل ياردميله قطع ايديله بيله‌جكنه قانع اولدم.

ابوطالب مكى‌نك (قوت القلوب) نامنده‌كى اثر نفيسندن پك چوق استفاده‌لر ايتدم. جنيد وشيخ شبلى كبى اعاظم متصوفه‌نك آثاريده روحمده براعتلا اويانديردى.

بومديد تتبع سايه‌سنده صوفيونك پايهٔ عرفانلرينه واصل اوله‌بيلمك ايچون يالڭز تعليم ومطالعه‌نك كفايت ايده‌ميه‌جكنى ، بالفعل عقبات نفسيه‌يى چيكه‌رك حال ذوق واستغراقه وصول ايجاب ايتديكنى آڭلادم.»

حضرت امام نه‌قدر مديد ومزعج برجدال نفسى نتيجه‌سنده نهايت هردرلو احتراصاتى آياقلرى آلتنه آله‌رق طريق صوفيه‌يه سالك اولديغنى كنديسنه خاص براسلوب نزيه ايله بروجه آتى تصوير ايده‌رك ديبوركه:

« صوفيونك ارباب حال اولدقلرينى يقيناً آڭلادم. بونلرك قول ايله دكل ، حال ايله مشغول اولدقلرينه قانع اولدم. بن ايسه بوبابده تحصيلى ايجاب ايدن علومك كافه‌سنى اوگرنمشدم. يالڭز تعلم ايله تحصيلى ممكن اوله‌ميان وآنجق ذوق وسلوك ايله بيلنه‌جك اولان خصوصات قالمشدى.

اوگرنديكم علوم شرعيه وعقليه سايه‌سنده واجب الوجوده، نبوته ويوم آخرته جزماً ايمان وقناعت حاصل ايتمشدم. ايمانك بودرجهٔ راسخه‌سنى تتبعات واسعه‌م سايه‌سنده قازانمشدم. فقط سعادت اخرويه‌يه

آنجق زهد وتقوی وترك هوا وهوس ایله نائل اوله بیله جكمی‌ده قطعیاً آكلامشدم . بونك‌ده دنیادن علاقهٔ قلبیه‌یی قطع ایده‌رك كمال شوق وتوجهله جناب باری‌یه اقبال وشواغل وعلائقدن تجردله میسر اوله‌جغی شبهه‌سزدی.

او وقته قدر گذران ایدن طرز حیاتمی دربیش ایتدم . نتیجه‌ده وادیٔ خذلانه طوغری یووارلانمقده اولدیغمی آكلادم . تلافیٔ مافاته چالشمق ایجاب ایدییوردی. كندی كندیمه دوشونمكه باشلادم. ذهنم دائمابوكبی مجادلاتله مشغول ایدی. بعضاً بغداددن چیقمغی واوحوالیدن اوزاقلاشمغی قورار، فقط ایرتسی كون بوفكردن فراغت ایدردم.

طلب آخرته اولان رغبتم صباحلری كسب صفوت ایدر وفقط اقشاملری جنود شهوت هجوم ایده‌رك بوصفوتی ازاله ایدردی .

سلاسل شهوات واحتراصات بنی بغداده‌ربط ایدر فقط، منادیٔ ایمان‌ده‌دائما: (كیت. طورمه. قالان‌عمرك آز. كیده‌جكك یول‌اوزون. قازاندیغك علم وعمل ایسه ریا ایله آلوده‌در. آخرته شمدی حاضرلانمز ایسه‌ك نه‌وقت بوتداركده بولنه‌جقسك . علائق دنیویه‌دن كندیكی بر آن اول تخلیص ایله) نداسنی تكرار ایدر طورردی . درتیوز سكسان سكز سنه‌سی رجبندن اعتباراً بوصورتله یعنی اذواق مادیه ومعنویه‌دن بریسنك ترجیحی مجادله‌سیله مترددانه آلتی آی وقت كچیردم. نهایت كیفیت نقطهٔ اضطراره منتهی اولدی. چونكه لسانمه بر طوتقلق عارض اوله‌رق آرتق درس تقریر ایده‌مز اولدم . طلبه‌نك اصرارایله درسه دوام ایتمك ایسته‌دم . فقط بركله بیله تكلمه مقتدر اوله‌مادم. لسانمه عارض اولان بوحالدن پك متأثر اولیوردم . بوحزن وتأثرسائقه‌سیله قوهٔ هضمیه‌مده خلل طاری‌اولدی. اكل وشربدن‌ده كسلدم اطبا تداویدن اظهار عجز ایتدیلر. بارگاه احدیته التجا ایلدم. علائقدن تجرد آرزوسی قلبمده‌غلبه‌ایلدی. مكه‌یه كیتمك نیتیله شامه عزیمت‌فكرنده ایدم. هجرتمك‌اسباب معنویه‌سنی كشف وتقدیرایده‌میان بر طاقم ذوات بوقرارمدن طولایی بنی طعن ایدییورلردی.

شامده ایكی سنه قدر كتب صوفیه مطالعه‌سی ایله مشغول اولدم. تزكیهٔ نفس ، تهذیب اخلاق ، تصفیهٔ قلبه چالشمق اوزره خلوت نشین عزلت اولدم. مجاهدهٔ نفس‌وریاضته‌مداومت ایلدم. كوندوزلری مسجد دمشق منارەسنه چیقه‌رق‌اوزریمه قاپویی‌قپار واعتكافه كیرردم.

صوكره قدس شریفه رحلت ایتدم، اوراده هر كون صخره‌یه كیرر وانزوایه چكیلیردم .

بو حال اوزره مختلف محللرده اون سنه قدر عزلته دوام ایلدم . بو مدت ایچنده بكا ، بوراده احصاسی ممكن اوله‌میان برچوق امور كشف وعیان اولدی . یقیناً آكلادم‌كه طریق الٰهی‌یه آنجق صوفیون سالكدر . انلرك حسن‌سیرتلری ، متین‌طریقلری ، مزكی‌اخلاقلری بنی مست ومدهوش براقدی. چونكه ارباب تصوفك باطنی وظاهری بالجمله حركات وسكناتی نورمشكاةنبوتدن مقتبس اولدیغنی آكلامشدم. روی ارضده نور نبوتدن باشقه شایان استضائه هانكی نوروادر؟

مسلك صوفیه‌یه انتساب ایتمك ایچون ایلك شرط قلبی‌ماسوادن تطهیر، نفسی لوثیات عادیه‌دن تزكیه ، روحی انوار الٰهیه وفضائل اخلاق محمدیه ایله تحلیه‌دن عبارتدر. بوندن كوزل برطریق اوله‌بیلورمی ؟!.. بو مسلكك غایه‌سی ایسه استغراق كلی‌وفنافی‌الله سرینه مظهر اولمقدر»

* *

حضرت امام تاریخده حس فداكاری ایچون بر مثال فضیلتنما اوله‌رق كوستریله بیلور . منافع ذاتیه‌سنی ، همجنسنك تعالیٔ عرفان وتزكیهٔ اخلاقیه‌سنه فدا ایتمك قدر بیوكلك كوسترمك هر كسك كاری دكلدر .

كندیسنه مراتب علمیه‌نك اوج علیاسی توجیه ایدلمشكن بوتون مظهریات دنیویه‌یی‌نفرتله‌ردایده‌رك‌صرف‌معنوی برذوقله همجنسلرینك تكامل فكریسنه ، تعالیٔ روحیسنه‌چالیشمق قدربیوكلك اولورمی؟!.

فطرت بشریه ایجاباتی اوله‌رق هرانسان منافع ذاتیه واحتراصات نفسیه‌سنك اسیریدر ، بوكبی‌مؤثراتك بازیچه‌سی‌اولمقدن قورتیله‌بیلمك ایچون عرفاناً ، روحاً غزالینك درجه‌سنه صعود ایتمك ایجاب ایدر . غزالی مراتب‌بشریه‌نك‌الك‌یوكسك‌طبقاتنه‌عروج‌ایتمش، سجایای‌بهیمیه‌دن تماميله تجردایده‌رك شیمهٔ ملكیتله تحلی‌یه‌موفق‌اولمش بوبیوك‌سیمالردندر. شرقده یازلمش اولان تراجم احوال كتابلرنده حضرت امامك یالكز شخصیت ظاهریه‌سی تدقیق وكذارش حیاتی ساده‌جه تصویر ایدلمش وبو بیوك آدمك صمیم روحنه نفوذ اولنه‌مامشدر .

(بارون قارادووو) كبی علمای غربیه ایسه كتب شرقیه‌دن پك نقصان اوله‌رق آلدقلری معلوماته استناداً غزالینك صفحات حیاتیه‌سنه عائد پك‌بسیط برقروكی‌چیزمكدن باشقه‌برشی یاپه‌مامشلردر.

حالبوكه غزالی بر داهیهٔ فطرت ، برمعمای خلقتدر . صفحات حیاتی خطوه بخطوه تعقیب ایدیله‌رك صمیم روحنه نفوذ ایدلمدكجه ، حیاتنك ادوار متعاقبه‌سنده یازمش اولدیغی اثرلر صره‌سیله یكان یكان تدقیق اولنمدقجه غزالی‌یی آكلامق امكان خارجنده‌در .

حضرت امام كنجلكنده شان و شهرت و دارات و دبدبه‌یه متمایلدی . صرف سعی ذاتیسی نتیجه‌سی اوله‌رق آرزو ایتدیكی جای معلایی احرازه موفق اولدی . الك بویوك عالملرك بیله غبطه ایده‌جكی شان وشرفی قازاندی. بغدادده ریاست‌علما مقام‌مبجلنی اشغال‌ایتدیكی زمان امرای‌وقت دامن‌فیض‌نثارینی تقبیل ایله شرفیاب اولیورلردی .

تدریساتده بولندیغی اوزره مدرسهٔ نظامیه‌یه كیدركن یوزلرجه طالبین معرفت دست برسینهٔ تعظیم اوله‌رق كندیسنی تعقیب ایدرلردی . حالبوكه برمدت صوكره غزالینك حیاتنده پك‌مهم برتبدل كوریلیور. اولكی مغرور و دبدبه‌دار غزالینك بر مدت صوكره دمشق شام منارەسنه چكیله‌رك دورادور براعتكافه كیرمش اولدیغنی كوریيورز . استغراق‌كلی ایچنده غشی‌اولوب‌كیتدیكی مشاهده اولنیور... بوتبدل كلی اسبابی، كندیسی بزه تصویر ایدییور. فقط روح غزالیده اویانان حس‌ندامتك فیلیزلرینی دها اوزاقلرده آرامليدر .

تربيهٔ ابتدائیه‌نك احوال روحیه اوزرنده براقدیغی ایزلر اوقدر دریندر که تمادیٔ سنين وتوالیٔ احتراصات بيله اونلری تماميله سيله‌مزلر. حضرت امامك محاكمات فكريه‌سنده حصوله كلن انتباه معنوینك سائق اصليسنی بوله بيلمك ايچون حيات ابتدائيه‌سنه قدر رجعت ايتمك ايجاب ايدر .

وراثت أخلاقيه وايجابات محيطيه‌نك براقديغی اثرلر بعض موانعله ستر ايدلسه‌لر بيله خفيف بر قوت تأثيريله درحال تجليياب ظهور اولورلر. غزالينك پدر وافراد عائله‌سنك ارباب زهد واتقادن اولدقلری، بالآخره كنديسنه وصی اولان ذاتك‌ده اتقيای امتدن بر صوفیٔ روشنضمير بولنديغی تواتراً ثابتدر .

ديمك‌كه حضرت امامك عنفوان حياتی بر محيط زهد وتقوی‌ده كچمش ، تربيهٔ اوليه‌سنی او يولده آلمش ، پدرندن عينی تمايلات پسيقولوژيه‌يی توارث ايتمش ، دها صغر سننده ايكن مسلك تصوفه قارشی روحنده بر انجذاب وتمايل اويانمشدی .

وقتا كه ذروهٔ اقباله قدر چيقه‌رق آلايش وشانك هر درلوسنی كوردی ، هر ذوقنی طاتدی ، علوم وفنونك هرشعبه‌سنی تدقيق وتتبع ايده‌رك روح وقلبی انوار معرفتيله رونق پذير اولدی . احتراصات وآلايش ظاهريه احتياجات روحياسنی تسكين ايده‌مه‌مكه باشلادی . قلب استاد ، تربيهٔ ابتدائيه‌نك براقش اولديغی جرثومهٔ تقوانك سهولتله انكشافنه مساعد بر حال اكتساب ايتدی وبوآندن اعتباراً غزالی ابدياً آغوش تصوفه آتلدی .

غزالينك مسلك تصوفی واخلاقيسنه عائد تدقيقاتی مقالات آتيه‌يه براقيورز .

مدللی اعداديسی مديری
م . شمس‌الدين

ادبيات

عرب تاريخ ادبياتنده :

ابوالعلاء المعری

علومك ، فلسفه‌نك ترقيات اخيره‌سی « تاريخ » كلمه‌سنك مدلولنی پك زياده توسيع ايتمشدر . اويله‌كه تاريخ ؛ بر « مجموعهٔ شئون » ، بر « روزنامهٔ حوادث » اولمقدن آرتق قورتولمشدر . نهايت قواعد ادبيه كتابلرنده صناعات لفظيه ومعنويه‌يه مثال اوله بيله‌جك قدر بر اسلوب مطنطن ايله يازيلان اسكی تاريخ كتابلری ؛ بوكونك مورخلری ايچون ، يازلديغی عصرك تمايلات ادبيه واجتماعيه‌سنی كوستره بيله‌جك بر وثيقه قيمتی حائز اولابيلمك درجه‌سندن ايلری‌يه كيده‌مه‌يور : اونلردن ، تعريف مشهوريله « زمانلرينك آيينهٔ افعال بشريه‌سی » اولمق اعتمادی ، ايستراينه‌مز ، سلب اولونويور ؛ تأسفلرله اعتراف ايتمك لازمدركه بو يولده مثال كوستريله بيله‌جك اولانلرك صف اولينی آره‌سنده بزم تاريخلرمزده كوزه چارپار ؛ اسلافمز ، يازيلرنده (نيچون)لردن چوق اوركمشلر ، محيطك تضييقنه ، الجاآتنه پك زياده قاتلانمشلر ، لزومندن چوق فضله حرمت كوسترمشلردر ؛ اوحالده بوكون «تاريخ» دن آكلاديغمز معنايه كوره ، هرحالده تاريخ عالمده غير قابل اهمال بر موقع بلندی اولان ماضيمز ، عثمانليلق ماضيسی ؛ اكثر خصوصاتده ابكم وصامتدر ؛ تاريخ سياسيی شويله بر طرفه براقالم ، فقط تاريخ تمدن ، تاريخ علوم ، تاريخ ادبيات ، تاريخ صنايع نامنه الده برشیٔ يوقدر . بوكونك ارباب همتی ايچون رهبرلك ايده‌جك وثائق‌ده معدوميت ايله هم معنا بر ندرت كوسته‌ريور .

بر چوق عثمانلی مشاهيری تعداد ايده بيليرز : عالم ، سياسی ، اديب ، شاعر ، صنعتكار ، موسيقی شناس ، متفنن . فقط ، حق‌الانصاف سويليه‌لم، هانكی عالمزی ؛ هانكی اديبزی ، هانكی منتسب عرفانمز ؛ بوكونك سويهٔ وقوف واحاطه‌سی ايله متناسب ، بوكونك نظر نقادی ايچون اطمئنان بخش اولا بيله‌جك برصورتده آكلامشدر ، طانيمشدر ؟ چوق اوزاق زمانلره قدر كتمه‌يه‌لم ، عثمانلی تاريخی ياقين زمانلرده ايچه مشاهيرناملرينی تثبيت ايتمشدر: رشيد ، فؤاد ، مدحت پاشالرمزی نه قدر طانيه بيليورز ، مثلا مدحت پاشايی عثمانلی عالم تفكرينه بوتون وضوح امتيازيله ، بوتون دهای آثاريله طانيته‌جق قاچ اثر يازلدی؟ يازيلان اثر قاچ قاره بولابيلدی؟ موضوعمز تاريخ ادبياته متعلق اولدوغی ايچون بر قاچ مثالده اورادن انتخاب ايده‌لم :

ادوار اوليهٔ ادبيه‌مز ، هله شويله طورسون ، او زمانه عائد ارباب شعر وانشامزك همان اسملرينی ، بر قاچ پارچه يازيلرينی بيلمكله قالمغه قناعت ايده‌لم . فقط سنان پاشالری ، فضوليلری ، باقيلری ، نفعی‌لری ، نديملری ، روحیٔ بغداديلری عجبا نه قدر طانيه بيليورز ؟ بر عثمانلی تاريخ ادبياتنده بونلرك برندن بحث ايده بيلمك ايچون « تذكرهٔ شعرا » لردن آلنمش برقاچ كلمهٔ تسجيليه وشأنيه ايله اله كچن بر قاچ پارچه اثرلرندن باشقه نه‌يه مالكز؟ دها فضله‌سنه مالك اولدقلرمز حقنده بوتون شرائط فنيه‌سنه موافق بر تدقيق ادبی‌ده بولونا بيلدكمی ؟ . . هادی بونلر ايچون وثائقك آزلغندن ، ياخود يوقلغندن بحث ايده‌لم . فقط شناسی ، كمال ، حامد ايچون‌ده بويله براعتذاره يوزمز واری ؟..

* * *

عرب افاضل ارباب قلمك بو خصوصده‌كی جد وهمتلرينی ، پك بيوك بر حس تقدير ايله استقبال ايتملی‌يز . واقعا او ملت نجيبه ايچنده يتيشه‌ن افاضلك حياتلری ، بوكونك فكر استقصا وتتبعنی طويوراجق صورتده مضبوطدر ، اهتمامكارانه تثبيت اولنمشدر ، سير مشاهيره اعتنا اولونمشدر ديه‌جك . فقط بوتون او وثائق ؛ درله‌يوب طوپلايه‌رق نظريات حاضره دائره‌سنده بر تاريخ ، بر اثر تدقيق ميدانه قويمق ... ايشته فضل وامتيازه شايانیٔ تحسين بوراده تجلی ايدر . كرك بو همت مغبوطه . كرك بر « تاريخ ادبيات ويا فلسفه‌ده بيوك سيالرك اصول تدقيق وتنقيدينه بر نمونه اولمق اوزره استاذ فاضل شيخ محمد حلمی طماره حضرتلرينك، شيخ عبدالعزيز چاويش حضرتلرينك الهدايه مجلهٔ غراسنده مندرج (ابوالعلاء المعری نك حيات وفلسفه‌سی) عنوانلی رساله‌نی تركجه‌يه بعض علاوات وتلخيصات ايله نقل ايديورم .

معری كبی شرق وغربك بحق نظر دقتنی جلب ايتمش ، لهدارلر ، عليهدارلر قازانمش ، محيطندن شايان حيرت بر عزم استغنا كار ايله فيرلامش اولان بر بيوك فيلوسوف اسلامينك ، « سبيل الرشاد » قارئين محترمه‌سنجه ذوق استمتاعی تطمين ايده‌جك برموضوع مهم اولارق تلق بويوروله‌جغنی اميد ايتمك ايسته‌دم .

ابوالعلاء المعرينك مبانی ، فلسفه‌سی

استاذ فاضل بو رساله‌نك تحريرنده طوتديغی مسلكی شو يولده ايضاح بويوريور :

« رساله‌م ؛ غرضدن خالی، حسياته مغلوبيتدن اوزاقدر. مشاراليهك نه خصمانسنه طرفدار اولدم ، نه‌ده اصدقاسنك سلوك ايتديكی يولی

طوتدم . منظوم و منثور سوزلری اوزرنده‌کی تدقیقات عمیقه‌مك کوستردیکی درجه‌ده معری‌نك افکار و عقائدینی اورته‌یه قویدم. مشارالیه حقنده یازی یازان ایکی فرقه‌نك سوزلرینی شویله برطرفه براقدم ؛ فکردینی و مذهب فلسفیسنی طوغریدن طوغری‌یه کتابلرندن و شعرلرندن استنباط ایتدم ، واضح و جلی برصورتده بسط ایتدم . فقط هرشیدن اول شونی سویلیه‌یم :

معری حقنده برزساله قلمه آلاجقمی خبر آلان برذات ، بندن ؛ کتابمده فیلسوفك ایمانه حکم ایده‌رك کندینه اسناد اولنان الحاد وزندقه‌دن ، کفر و جحوددن تبرئه ایتمه‌می ؛ بعض محررلر طرفندن اوزرینه آتیلان سنك تعریض و اسناداتی رد ایمه‌می رجا ایتدی . دیکر بعضلری ده مشارالیهی ؛ جماعتلری ایچون بادئ شرف و طرفدارلرینی چوغالتمغه مدار اولمق اوزره ، برزندیق کبی کوسترمك ایچون الحاح ایتدیلر ؛

بنم بو ایکی طاقم حقنده‌کی حس تعجبم ، برزندن آزدکلدر :

برنجی طاقم ، ظن ایتدیکه : بن محکمهٔ تفتیشده قاضی‌یم ؛ ابو العلانك کندینه نسبت اولونان شیلرله محکومیت ویا آنلردن برائتنی تحقیق خصوصی بکا تودیع اولنمشدر . تهمت تحقق ایدر، ادله‌سی ده طوپلانیرسه همان زواللی‌یی ساحهٔ قتله سوق ایده‌جکم ، محبلری ده آندن محروم قالاجقلر ؛ یاخود ظن ایدیورلرکه : ابو العلاء ، بو کون « اعراف » ده‌در ؛ جنته دخولی ، بنم آنی تبرئه ایتمه‌مه ، تاره سوق اولنماسی‌ده ایمانسه حکم ایلمه‌مه متوقفدر . دوشونمه‌یورلرکه معری ؛ بوکون بزم حکملرمزدن متألم اولاجق برحالده دکلدر ، کمیکلری بیله مبدل غبار اولمشدر ،

ولا یبالی المرء فی قبره
بذمه شیع او مدحه

جنته ؛ جهنمه کلنجه : اورایه ادخال ویا اورادن اخراج نه بنم ، نه‌ده هیچ برکیمسه‌نك النده دکلدر ؛ بو ایکی دارجزانك آناختارلری ید الهی‌ده‌در ؛ رحمت سبحانیه‌سی معری و اصحابنی احاطه‌دن ناصل عاجز دکلسه ، عذابی‌ده مخلوقاتدن هیچ برینی استثنا ایتمیه‌جك درجه‌ده قهار و مختاردر .

او برطاقه‌ده دیرم‌که : یالکز معری‌یی دکل ، اونك کبی بیکلرجه فیلسوفی‌ده سزه طرفدار کوسترسه‌م ، سزك مسلککزك بطلانی ظاهر اولدقجه ، آنلرك سزکله برابر اولماسی او بطلانی ، قابل دکل ، حقه قلب ایده‌مز .

قالدیکه بعض عقلاده فیلسوفی سویورلر ، شعرلری ، مسلك فلسفیسی خوشلرینه کیدیور ، بو مذهبی ، بین الناس نشر ایتمك آرزوسنه دوشمشلردر . حالبوکه او برطرفدن کورویورلرکه معری ، امور دینیه‌ده لاقید طاندقجه ، یاخود جماعته مخالف برعقیده‌یه سالك اولدیغی نقل ایدلدکجه مذهبنی نشر ایتمك قابل دکلدر . بناءً علیه مشارالیهك مساویسنی (اکروارسه) خلقدن اخفا ایتمك ایسترلر . تا که سوزلرینك متعلمین آره‌سنده شیوعنه مانع اولماسون . بن ، بونلره‌ده دیرم‌که :

بولدقلرینه مخالف اولدوغی ، اعتقادی کندی اعتقادلرینه بکزمدیکی ایچون معری‌دن اوزاق بولنمق ، سوزلرینی یابانه آتمق ایسته‌ینلر استطلاع احواله عنایتکار اولمایان ، اوکرنمه‌یی سومه‌ین جماعت عوامدرکه اساساً طبیعتیله بونلر ، مشارالیهك و سائره‌نك اقوالنی اوقومقدن بعیددرلر ،

بحثه ؛ تدرسه متشوق اولانلره کلنجه : بونلر ؛ قائلی ایستر تأمین ، ایستر تکفیر ایتسونلر ؛ لامحال سوزینی بزکره اوقومشلردر :

بن ، معری‌یه عائد یازیلرمده آنی ملحدیندن قیصقاتمدیغم کبی (اکر ملحدسه) ؛ مؤمن ایسه مؤمنلرندن‌ده امساك ایتمه‌مك یولنی طوتدم . بنم بو بابده موقعم ؛ بر راوی کبی‌در ، یوقسه فیلسوفك معبر احلامی دکلم :

معرة النعمان

حلب ولایتنده حمص و حما آره‌سنده (معرة النعمان) اسمنده کوچوك بر قصبه واردر :

اهل اسلام ، قرن اول هجری‌ده شام فتوحاتی اثناسندهٔ بورایی‌ده فتح ایتمشلردر . رایت اسلام بو بلده اوزرنده ۴۹۲ سنه‌سنه قدر تموج ایتدی : اهل صلیب محاربانده ، فرنکلرك سوریه اوزرینه استیلالرنده صاحب ترجمه‌نك ، بو بویوك فیلسوفك مسقط رأسی اولان (معرة النعمان) ده بلاد اسلامیه‌دن ضبط ایتدکاری یرلر آره‌سنده ایدی . بلدهٔ مذکوره اللرنده ـ زندیق الده مصحف کبی ـ ۵۲۹ سنه‌سنه قدر قالدی ، عماد الدین زنکی ؛ کمال شرف و کرمله استرداد ایتدی ،

(معره) نك « نعمان » ه نسبت اولنماسی حقنده دیرلرکه ؛ نعمان بن بشیر الانصاری رضوان الله علیه قرن اول هجری اواسطنده حمص والیسی ایکن بورادن کچدی ، یاننده اولادندن بری ده وارایدی ، وفات ایتدی ، اورایه دفن اولوندی ، سبب نسبت بودر .

« معره » ایچون‌ده شویله دیرلر : سریانی‌در واصلی (مغاره) در . بوراده بلاد شامیه‌نك وصفنه احتیاجمز یوق . بوندن بشقه او زمانلر بوتون اهل اسلامك احوالندن ، صورت خصوصیه‌ده مسلمین شامدن مفصلاً بحثه لزوم یوق . چونکه موضوعمزدن خارج یالکز علی وجه الاجمال شو قدر سویلیه‌جکزکه تمدین اسلامی ، حکمت شرقیه ، مدنیت ؛ صاحب ترجمه زماننده هر درلو توصیفاتك حق اداسندن قاصر قالاجق بر مرتبهٔ بلندده بولونیور ایدی . بو عصرده تمدین اسلامی‌نك واصل اولدوغی درجه‌یه واقف اولمق ایسته‌ینلر ، اهل اسلامك فتح ایتدیکی بلادی او کرندکدن صوکره قرن رابعك اواخرینه ، قرن خامسك اوائلنه عائد مضبوطات تاریخیه‌یه مراجعت ایتملیدرلر ، کوره‌جکدرلرکه : او اثناده دولت فاطمیه ؛ مصر و شامده علم و حکمتده بطالسه‌یه متفوق بر مرتبهٔ اعلاده حکمرانادر . کوره‌جکلردرکه امویلر ؛ اندلسده سمای فلسفه‌ده پرواز ایدیور ، ذروهٔ عرفانه صاعد اولیورلر ، وینه کوره‌جکلردرکه عراقده عباسیلرك ؛ اثمار عقولی دورهٔ نفحه

ایرشمش، انحای مملکتده ینابیع حکمت انفجار ایتمشدر. بو قدر فیوض وتظاهرات علمیه‌یه مظهر اولان دردنجی قرن هجری محیط کمالنك « معری » کبی بر فیلوسوفك، فطرت‌داهیه یتشدیرمه‌سی چوق کورولمز، حیرتلرله قارشیلانمز.

اسکوب غ . ن .

تاریخ

حق وحقیقت

تاریخ اسلامیه دائر دوقتور دوزینك اثر غرضکارینه قارشی رد‌یه

— ٣ —

(وربك فکبر) سن انجق رب ذوالجلالکی تکبیر، قولاً واعتقاداً وصف کبریا ایله توصیف ایت، یعنی هر حال وکارکده تکبیر وتقدیس الهی‌یی ترك ایتمه! [بو حصر و دوام « فاء » جزائیه‌دن مستفاد اولیور. چونکه قاعدهٔ معروفه‌یه تطبیقاً نظم جلیل « مهما یکن من شیٔ فکبر ربك » تقدیرنده‌در].

(وثیابك فطهر) البسه‌کی پاك ایله، پاکلکی محافظه ایت، یاخود تدثر ایلدیکك دثار نبوتی مالایلیقدن صیانت ایله! « نفسکی، قلبکی، بدنکی پاك طوت » دییه‌ده تفسیر اولنمشدر. زیرا تفسیر کبیرده ذکر اولنان اشعار قدیمه ایله « ثیاب » لفظنك بو معنالرده استعمالی ثابت اولیور. [تفصیل مرام تفسیر مذکوره مراجعتله آشکار اولنور]

(والرجز فاهجر) قول وفعل واعتقاده عائد، هر نه‌یه دائر اولورسه اولسون قبیح اولان شیلری هجر، تماماً ترك ایت! حفص « رح » روایتنده جناب عاصم بو کلمه‌یی قرآن کریمك هر یرنده کسر را ایله یالکز بوراده ضم ایله اوقومشلردر. معناجه فرق یوقدر. بعضاً — تفسیرده اشارت اولندیغی اوزره — هر خبیث ومستقذره شامل معناده استعمال اولنور. فقط عذاب وعقوبت معناسنده‌ده‌ها شایعدر. بو معنادن آلنه‌رق سببیت علاقه‌سیله عذاب وعقابه بادی اوله‌جق منکراتده استعمال ایدلمشدر دینله بیلیر. هر حالده معنای مفادك تبدلی لازم کلمز. غایتی معنای مذکور مجازی عد اولنور.

(اخطار) آیت سابقه‌ده اس‌الاساس اسلامیت اولان طهارت ونظافته رعایت، بو آیتده‌ده حکم شرعده منکر ومستقذر اولان جمیع آثامدن مجانبت امر اولنیور. محصل کلام شریف مشرکلرك معتادی بولنان، ادوار جاهلیه‌ده شایع اولان بوتون فنالقلردن نهی دیمك اولمغله بو نظم جلیل جوامع الکلم عدادنده بولنیور.

مبدء رسالته غایت مناسب بویله عالی دستورلری حاوی اولان آیات جلیله‌نك بلاغتنه حیران اولمامق قابل دکلدر. فقط بو حقیقتی اعتراف (دوزی) کبی دشمنلرك ایشنه کلمز.

(ولا تمنن تستکثر) دها چوق شیلره، دکرلی عوضلره نائل اولمق آرزوسیله بر کیمسه‌یه برشی انعام واعطا ایتمه! [استغزار تسمیه اولنان بو نوع هبه — احادیث شریفه دلالتیله — اساساً جائز ومشروع ایسه‌ده حرص وطمعدن خالی اولمامغله شان رسالتپناهی‌یه شایان کورلمیه‌رك تحریم بیورلمشدر. فقط امت حقنده کراهت تنزیه مرتبه‌سنده براقلمشدر] یاخود بر کیمسه‌یه ایتدیککك ایولکی چوق کوره‌رك اعظام ایده‌رك ایشلمه؟ امتنانده بولنمه؟ بو معنایه کوره نظمك ناهی اولدیغی منّ ممنوع احسن اخلاق واشرف اوصاف اوزره بولنملری مقتضا اولان ذوات عالیه حقلرنده امرك مناسب اولمیه‌جغی غنی عن التوضیحدر. بو خصلت ذمیمه‌دن آحاد مؤمنین دخی منع اولنمشلردر.

(ولربك فاصبر) رضای باری ایچون هر جفایه صابر اول، اکمال نفس واستکمال غیره تعلق ایدن هر خصوصده، اقتحامی لابد اولان هر نوع مجاهده‌ده لحوقی طبیعی اولان مشاق ومتاعبه تحمل ایت! بو امر شریفك‌ده مقامه مناسبتی درکاردر. چونکه ارشاد خلائق خصوصنه اهتمام، اك بیوك مجاهده‌در.

(فاذا نقر فی الناقور) بورویه اوفلندیغی هنکامده یعنی صور اسرافیله نفخهٔ ثانیه واقع اولدقده. (فذلك یومئذ یوم عسیر) ایشته او هنکامه، هنکامهٔ نفخه کافهٔ افراد بشر حقنده غایت عسرتلی ودهشتناك بر روز هولناکدر. معلوم اولدیغی اوزره اهوال وافزاع یوم قیامتدن انبیای عظام بیله اورکه‌جك، جسر صراط اوزره « نفسی نفسی » دییه‌جکلردر، لکن عباد مؤمنین حقنده — « ان مع العسر یسرا » سری ظاهر اوله‌رق — عسرت واقعه مبدل یسر وسهولت اوله‌جق، (علی الکافرین غیر یسیر) کافرین حقلرنده ایسه عسرت شدیده بردوام اوله‌جق، اونلر دیدار یسر وسماحتی اصلا کورمیه‌جکلردر.

ایشته بیانات معروضه‌مزله بو آیات جلیله‌نك هر جمله‌سی مآل ومعنی وایجاز مبنی جهتیله هنکام مبدء رسالته اك زیاده یاقیشق آلان بر خطاب سامی وارشاد بی‌عدیل الهی اولدیغی نمایان اولیور. لکن بو ذوق وحلاوتی ادراك ایده‌بیلمك ایچون انسانده بر آز اذعان وبر آز ده انصاف بولنمق شرطدر. « قد تنکر العین ضوء الشمس من رمد . وینکر الفم طعم الماء من سقم » شمدی نقل وبیان ایده‌جکمز تفسیر شریف ایله‌ده ارکان کلام معالی اتسام آره‌سنده‌کی التیام وانتظام تماماً آشکار اوله‌جقدر.

بو تفسیری (تبصیر الرحمن فی تناسب آیات القرآن) کتاب مستطابندن [١] اقتباس ایدیورم (یا ایها المدثر) ای جامهٔ پاکیله متستر، ملك وحیك ورودندن متواری ومتأثر اولان ذات عالی متفکر! (قم فانذر) سن ملکدن قورقما. بلکه عزم وجد اوزره قائم اولوب

[١] ایکی جلد اوزره مکهٔ مکرمه‌ده طبع اولنان بو کتاب جلیل النصاب هر سورهٔ قرآنیه‌یی بو کوردیککز طرزده تفسیر ایدیور. مناسبات آیاتی بر مرتبه اظهار ایلیورکه بوتون بر سوره‌نك بر آیت، بلکه بالجمله قرآن کریمك بر سوره کبی التیام اجزاسی وانتظام معانیسی ظاهر ومنکشف اولیور.

غافلاری عذاب الهی ایله قورقوت . (وربك فکبر) عظمت وکبریای رب ذوالجلالی آکلات که ایشیدنلرك قلبلرنده خشیت الهیه پیدا اولسون وبو سایه‌ده انذارك تأثیرایتسون. زیراعذابك شدتی تندیسنه قارشی ابراز عصیان اولنان آمرك ، ولی نعمتك بویوکلکی نسبتنده‌در. [مقام ارشادده وارد اوله‌جق انذاروتخویف غایت بلیغ ومؤثراولمق موافق مصلحتدر . زیرا مستمعینك ظاهر وباطنلری انجق بو واسطه ایله تطهیر اولنه‌بیلیر]

طهارت ظاهر طهارت باطنك موقوف علیهی اولمغله اولا ظاهرك تطهیری امر بیورولەرق (وثیابك فطهر) خطابی توجه ایدییور . یعنی حسی وجسمانی ملابسکی تطهیر ایت ، ادناس ملحوظه‌دن پاك طوت ! صوكراده (والرجز فاهجر) بیوریبور یعنی اعتقادات فاسده واخلاق واطوار کاسده‌دن‌ه‌اقین هپسنی هجرایت . الحاصل جسدیکی وروحکی تلویث ایده‌جك شیلردن بغایت حذر ایله (ولا تمنن تستکثر) بالخاصه تلویث باطن ایدن رذائلك اك شنیعلرندن معدود حرص وطمعدن مجانبت ایت ، حتی یاپه‌جغك ایولك واحسانی نفع عاجلك ایچون یاپما ! (ولربك فاصبر) ملوثات باطنیه‌دن برشی استیلا ایتمه‌مك ایچون بذل مساعی وفداکاریده صابر وثابت اول ! صبریکی‌ده انجق رضای باری احرازیچون قوللان !

(فاذا نقر فی الناقور فذلك یومئذ یوم عسیر) مبتلالرینی اشد ایامده شدائد طاقتفرسایه معروض قیله‌جق ملوثات ظاهر وباطندن صبر وامتناعه ناصل اهتمام ایتمزسك که صوراسرافیل علیه السلامه نفخ واقع اوله‌جق هنکامده تحدث ایده‌جك آثار مدهشه ـ عسرت وصعوبتی صبر وتحمل خارجنده بولنان ـ روز رستخیزله متناسب اوله‌جق (علی الکافرین غیر یسیر) حقیقتی ستر [٢] ومایه‌لرینی تلویث ایله فطرت سلیمه خارجنه چیقانلر حقنده او روز دهشت افروزده هیچ بر کونا یسر وسهولت جهتی کورنمیه‌جکدر . اما طهارت ونزاهتی التزام ایدن کسان یعنی ارباب جهد وایقان حقلرنده هرعسری بر یسر تعقیب ایده‌جکی مفهوم مخالفت اسلوبیله آکلاشلمقده‌در . ناصل که (سیجعل الله بعد عسر یسراً) نظم سبحانیسنده تصریح بیورلشدر.

مناسترلی اسماعیل حقی

⁂

نظمی زاده حسین مرتضی افندی

مورخین عثمانیه‌دن صاحب علم و قلم برذات معارف سمات اولوب (بغداد) لیدر. اکمال تحصیلدن صوکره خدمت حکومته سلوك ایده‌رك بغداد خزینهٔ مالیه‌سی روزنامچه خلیفه‌لکنه ارتقا ایله‌دی و (١١٣٤) تاریخنده مملکتنده ارتحال ایتدی . آثارمتنوعه‌سی بروجه آتی‌در :

١ — (کلشن خلفاء) : (١١٤٣) تاریخنده ابراهیم متفرقه معرفتیله طبع اولونان بو اثر (١٢٧) تاریخ هجریسندن (١١٣٠) تاریخنه قادار کذران ایدن وقایع اسلامیه‌نك اندلسه عائد قسمنك غیریسندن وتخصیص فتح عثمانیاندن صوکره خطهٔ عراقیه‌نك احوالندن باحث اولوب طرز تحریری اصول عتیقه اوزره لغت پردازانه ایسه‌ده نقلیاتی ـ اکثرتی اعتباریله ـ شایان وثوقدر. (دوحة الوزراء) اسمنده‌کی ذیلی (بغداد) والیلرینك تراجم احوالنی وقسماً احوال عراقی مبین‌در .

٢ — (ترجمهٔ تاریخ تیمور) : مولانا (ابن عربشاه)ك عربی العباره (دمیرلنك) تاریخنك تورکجه و فرسجه‌یه ترجمه‌سی اولوب تورکجه‌سی (١٢٧٧) تاریخنده (تاریخ تیمور کورکان) اسمیله طبع اولونمشدر .

٣ — (شرح قصیدهٔ فرزدق) : شاعر شهیر عربی (فرزدق)ك ائمهٔ اثناعشردن (امام زین العابدین) حضرتلری حقنده مکهٔ مکرمه‌ده بالبداهة نظم ایتدیکی :

هذا الذی تعرف البطحاء وطائه
والبیت تعرفه والحل والحرم

مطلعلی قصیدهٔ مشهوره‌سنك تورکجه شرحیدرکه بر نسخه‌سی باب عالی قارشیسنده‌کی (بشیر اغا) کتبخانه‌سنده موجوددر. شرحك نهایتنده وقایع اسلامیه‌دن بدر ، خندق، خیبر، فتح مکه وسائر بوکبی وقعه‌لرده ایریجه تفصیل ایدلمشدر .

٤ — (ترجمهٔ طیور جارحه وضواریٔ صایده) : برنسخه‌سی (حمیدیه) کتبخانه‌سنده واردر .

٥ — (ذیل سیر) : (نابی) نك (ویسی) یه ذیلاً یازدیغی سیرك ذیلیدر . نسخه‌لری بشیر اغا ایله سائر کتبخانه‌لرده واردر .

٦ — (تذکرهٔ اولیاء بغداد) : بغداد ایله جوارنده مدفون اولان اکابر اولیاءاللهك تراجم احوالندن باحث اولوب اسمی (جامع الانوار فی مناقب الاخبار) در . نسخه‌سی فضلای عسکریه‌دن بغدادی اسماعیل پاشا حضرتلرینك کتبخانه‌لرنده موجوددر .

٧ — (شرح شواهد مغنی اللبیب) : علم نحوه دائر یازیلان آثارك اك مشهورلرندن اولان (مغنی) شواهدینك شرحی اولوب ایکی جلد کبیردر . بشیر آغاده موجوددر .

٨ — (شرح لغات تاریخ وصاف) : عباره‌سنك مغلقیتی جهتیله بعض ذوات طرفندن‌ده شرح اولونان وصاف تاریخنك شرحیدرکه بشیر اغا ایله سائر کتبخانه‌لرده واردر .

٩ - (دیوان) : طرز معروف اوزره‌در .

١٠ — (ترجمهٔ کتاب فضائل الخیل) : بر نسخه‌سی (یره‌باتان) محله‌سنده اسعد افندی کتبخانه‌سنده واردر .

١١ — (منشاآت) : محرراتی جامع اولوب طرز قدیم اوزره‌در.

١٢ — (ترجمهٔ قابوسنامه) : اصل اثر خلفای عباسیه زمانلرنده کوهستانده حکومت ایدن (طوائف ملوکدن کیکاووس بن اسکندر

---

[٢] چونکه « کفر » ك معنای لغویسی برشیئی اورتمك دیمکدر . بوکا بناءً اکینجی تخمی طوپراقله اورتدکده اولسندن طولایی کافر تسمیه اولنور . ایماندن محروم اولان کیمسه‌ده براهین باهره ایله آشکار اولان حقیقت ثابته‌یی ستر واخفایه صاواشمسی حسبیله کفرایله توصیف اولنمقده‌در .

بن قابوس) ك اوغلونه خطاباً یازدیغی سیاست وحکمت اداره ایله نصایح معنیداری حاوی اولان وهان هر ماده‌سی برحکایهٔ مناسبه ایله توشیح ایدیلن اثر مشهوری اولوب برنجی دفعه (۸۳۵) تاریخنده (سلطان مراد ثانی) امریله ندماسندن (مرجمك احمد بن الیاس) طرفندن ساده برلسانله ترجمه ایدلمشدر (٤٤) باب اوزره مرتب اولان بوترجمه‌نك بر نسخه‌سی کتبخانهٔ عمومی‌ده واردرکه بالوجوه باعث استفاده آثاردندر . ایکنجی دفعه (۱۱۱۷) تاریخنده (بغداد) والیسی حسین پاشا امریله (نظمی زاده) طرفندن زمانی شیوه‌سنه کوره اصلاح وتبدیل ایدلمك اوزره ترجمه ایدلدیکی کبی (قازان) علماسندن (عبدالقیوم منلا ناصر) طرفندنده براز اختصار ایدلمك صورتیله تورکجه‌نك (قازان) شیوه‌سنه نقل ایدیله‌رك ایکی دفعه طبع ایدلمشدر . السنهٔ شرقیه عالمه‌لرندن روسیه‌لی (کانار خانم ـ مادام دەلەبەدەف) طرفندنده روسجه‌یه ترجمه وطبع اولونمشدر . صاحب ترجمه (نظمی زاده‌نك) ابیاتندن :

ایکی عالمده راحت ایستر ایسه‌ك مرتضی سن‌ده
ایدوب ترك انانیت عبودیتده یوردك طوت

برغزلی :

بلبل باغ حقیقت همم اینمدر بنم
شاهد جوش دلم چشم ترنمدر بنم
لطف حقه ایله‌دم اتمای دست اعتصام
حسبی‌اه کبی نقش نکینمدر بنم
بوقدر احماله امیدم‌درکه حقه هان
رشتهٔ عجز دلم حبل‌المتینمدر بنم
عروةالوثقای اخلاصه تمسك مرتضی
بی‌تکلف حاصل کد یمینمدر بنم

بروسه‌لی محمد طاهر بن رفعت

سیاسیات

عالم اسلامه عمومی برنظر

« سبیل الرشاد » ده عالم اسلامك حیات سیاسیه‌سنه عائد نشر ایده‌جکمز سلسلهٔ مقالاته مقدمه اولمق اوزره بوکون عالم اسلامك احوال عمومیهٔ حاضره‌سنه عمومی برنظر عطف ایتمك ایسته‌یورز .

قارشیمزه چیقاجق لوحه فی‌الحقیقه مدهش‌در . هرطرفده ملل واقوام اسلامیه برمقتل خونین ایچنده برولولهٔ جانکداز ایله زیروزبر اولمقده‌درلر . هرطرفدن برصدای انین ، بر آوازهٔ فغان کلیور . سلطنتلر محو ومنعدم ، دولتلر پریشان وزبون اولیور . تابدایت اسلامیتدن بری تاریخ اسلام بوقدر مظلم ودلسوز صحیفه‌لر ارائه ایتمه‌مشدر . عالم اسلام هیچ برزمان ، حتی اهل صلیب محاربانی اثناسنده ، شمدیکی قدر وخیم تهلکه‌لره ، موت آور ضربه‌لره معروض قالمامشدر .

مراکش بوکون آرتق برتعبیر جغرافیدن باشقه برشیء دکلدر . فرانسزلرك شودولت اسلامیه‌یی ضبط واستیلاسی بوکون برامر واقعدر . آرتق مراکشه ، حکومات مستقله صره‌سندن چیزلمش کبی باقیله‌بیلیر . آلمانیانك مراکش مسئله‌سنه مداخله‌سی ، مراکش مقدراتی حقنده فرانسزلر طرفندن تااوته‌دن بری ویرلمش اولان قرار وحکمك اجراسنی تأخیر وتعلیق دکل ، استعجال ایتدیردی . آلمانیانك شو مداخله‌سی ومداخله‌نك الجزیره مقاوله‌نامه‌سی ایله نتیجه‌لنمه‌سی مراکشلیلر ایله برابر بتون مسلمانلره برچوق امیدلر تلقین ایتمشدی . فقط چوق کچمه‌دن بتون شو امیدلرك برسراب اولدیغی تعین ایتدی . بالعکس شو مداخله مراکش مسئله‌سنی بین‌الملل برمسئله شکلنه قویه‌رق مسئله‌نك بالاخره فرانسزلرك ایسته‌دیکلری صورتده حل ایدلمه‌سنه یاردم ایتمش اولدیغی کبی مراکشك مقدرات آتیه‌سی‌ده دها زیاده قطعیت کسب ایتمشدر . شویله که بوکون مراکش قواعد بین‌الملل نقطهٔ نظرندن فرانسه‌یه تونسدن والجزائردن دها زیاده ربط ایدلمشدر ، آرتق مراکش سلطانی تونس بکندن بیله دون براستقلاله مالك‌در .

ایرانده ایسه وضعیت دها وخیم برشکل آلمشدر . روسیه وانکلتره آرتق پرده آرقه‌سندن حرکت ایتمکه لزوم حس ایتمیه‌رك آچیقدن آچیغه شوزواللی مملکتك امور داخلیه‌سنه مداخله ایتدیلر . تبریزده ، رشتده وقوع بولان قانلی حادثات ، مجتهد ثقةالاسلامك یوزلرجه مجاهدلر ایله آصیلمه‌لری ، تبریزك ، خویك ، سلماسك ، رشتك روس عساکری طرفندن ضبطی ، صوکره ایکی حکومت طرفندن متحداً ایرانه تبلیغ ایدلمش اولان اولتیماتومك مآلی هرکسجه معلومدر . شواولتیماتومده انکلتره وروسیه حکومتلری ایران حکومتك النه عادتا برایپ ویره‌رك کندی کندینه انتحار ایتمه‌سنی تکلیف ایدیورلر . ایران حکومتی طرفندن بواولتیماتومی قبول ایتمك فی‌الحقیقه انتحاردن باشقه برشی دکلدر . اولتیماتومده سرد ایدیلن ماده‌لر آراسنده اك زیاده جالب دقت ومهلك اولانلر بونلردر :

۱) ایران حکومتی روسیه حکومتی ایله انکلتره حکومتی آراسنده ۱۹۰۷ سنه‌سنده ایرانك ایکی منطقهٔ نفوذه تقسیمی حقنده عقد ایدلمش اولان مقاوله‌نامه‌یی تصدیق وتسلیم ایده‌جکدر .

۲) ایران دولتی فی‌مابعد ایکی حکومتدن استحصال مأذونیت ایتمکسزین کیمسه‌دن استقراض ایده‌مز . اجنبی تبعه‌سندن کیمسه‌یی ایران مأموریتنه دعوت ایده‌مز ، کیمسه‌یه امتیازات اقتصادیه ویره‌مز .

۳) ایران حکومتی داخلده منتظم اردو تشکیلاتی نیتندن وازکچه‌رك خارجی سیاساتی ایکی حکومتك رأی وتصوبینه توفیق ایتدیره‌جکدر .

شو شرائطك قبولنه قارشی روسیه حکومتی‌ده کندی عسکرینی ایراندن چیقاره‌جق ، انکلتره حکومتی ایله برابر ایرانه ایکی یوز بیك لیرالق براستقراض عقد ایده‌جك .

فقط تعداد ایتدیکمز شو موادك قبولی همان ایرانی روسیه ایله انکلتره‌نك تحت حمایه وصیانتنه تودیع ایتمك دیمك دکلی ؟

عثمانلیلغه کلنجه ؛ اعلان مشروطیتله برابر اعتلای شان وشوکت آثاری کوسترمکده اولان مقر خلافته قارشی ایقاع ایدیلن مختلف ، متعدد غوائل ومشکلات هرکسجه معلومدر . بوسنه ـ هرسك وروم ایلی شرق غوائلی حل ایدلدکدن صوکره ایتالیا دولتی بلاسبب وبهانه، بتون قواعد وعادات بین الملل آیاقلر آلتنه آلارق بردنبره عثمانلیلغك برقطعهٔ عظیمه‌سی، برجزء لایتجزاسی اولان طرابلس اوزرینه آتیلدی. فقط بوراسی نه ایران ایدی ، نه ده مراکش . ایشته ایتالیانلر وآنلر ایله برابر بتون آوروپا شو نقطه‌یی تقدیر ایده‌مدی . ایتالیانلر کندی توهمات وتخیلاتلرینه قاپیله‌رق طرابلس سفرینی براکلنجه کبی تلقی ایتدیلر . لاکن ایشته طرابلس کرك ایتالیایه ، کرك بتون جهانه صلابت اسلامیه‌نك بتون بتون تمه‌مش اولدیغنی رأی العین اثبات ایتدی. یالکز عثمانلیلر ایچنده دکل ، بتون عالم اسلامده حمیت اسلامیه غلیان ایده‌رك اخوت ووحدت اسلامیه‌نك فیوضات بی‌نهایه‌سنی بشریته کوستردی . مقر خلافته قارشی یاپلمش اولان شو کستاخانه تعرض ، هندستاندن ، تونسه قدر ، توركستاندن جاوا آطه‌لرینه وارنجه‌یه قدر درت یوز میلیونلق عالم ایچنده بر ولوله دهشتناك اویاندیردی . آفریقانك اك صحرا کوشه‌لرندن بیکلرجه اخوان دین میدان جهاده طوغرو قوشدیلر . بونلر فداکار عثمانلی ضابطلرینك قومانداسی آلتنده اوله‌رق ایشته اوکی بیرتجیلره وحدت واخوت اسلامیه‌نك نه قدر عظیم بر قوت اولدیغنی آکلاتدیلر . اون بش کونلك برتنزه ایچون چیقمش اولان دشمن حالا ، یعنی تام بش بچق آی کچدکدن صوکره ، ایکی آدیم بیله ایلرولیه‌مه‌مشلردر . فن وعلم ایله، صنعت وپاره ایله مجهز اولان دشمنی شو بیوکسك ، شو معظم قوت تماما صارصمش ، شاشیرتمشدر . نه یاپه‌جغنی بیله‌میور . اوته‌یه بری‌یه آتیله‌رق حکومات سائره‌نك توسطنی دیله‌نیور . معمافیه عناد وغروردن اصلا واز کچمیور . بر طرفدن صنعی نمایشلر ایچنده کاغدلر اوزرنده طرابلسك الحاقنی اعلان ، دیکر طرفدن حکوماتك توسطنه مراجعت ایدییور . بالطبع شو شکل وطرزده یاپلمش اولان توسطلر شمدی‌یه قدر هیچ بر ثمره ویرمه‌دی وویره‌مزدی . زیرا بر طرفدن مغلوب ومنکوب اولیور کن ، دیکر طرفدن ده بیوك بر قطعه‌نك الحاقنی تمنی ایتمك ایتالیا مخیله‌سندن باشقه هیچ بر عقل سلیم ومنطق صحیحه صیغماز . بناءً علیه حکومات معظمه طرفدن اجرا ایدلمش اولان توسطلر نتیجه‌سز قالمشدر . حتی حکومات مذکوره آراسنده مهم بر اختلافك ظهورینه ده میدان ویرمشدر . زیرا حربك اوائلنده ایتالیایی اتفاق مثلثدن آییرمق نیتی ایله ایتالیایه قارشی بر وضعیت مساعده‌کارانه آلمش اولان فرانسه وانکلتره بالاخره حکومت مذکوره اتفاق مثلثده قالاجغنه کسب قناعت ایتدکلرندن تبدیل مسلك ایتمشلر ، عظیم بر قطعه‌نك بویله قولای قولای بلع ایدلمه‌سنه روی موافقت کوسترمه‌مشلردر . بونلر توركیه اوزرینه اجرای تضییق ایده‌رك توركیایی صلحه اجبار فکرینه اشتراك ایتمك ایسته‌میورلر وتوسطی ایکی محارب آراسنده قواعد بیطرفی‌یه تماماً رعایت ایتمك شرطی ایله قبول ایدییورلر .

ایشته ایتالیانك بویله‌جه تماماً مأیوس وناامید اولاجغی برزمانده اوته‌دن بری عثمانلیلغه قارشی ابراز خصومت ایتمك ایچون هیچ بر فرصتی فوت ایتمه‌ین روسیه بردنبره میدانه آتیله‌رق توسط حقنده غریب بر وضعیت آلدی : شو حکومت بر طرفدن قفقاسیه حدودنده عسکر تحشید ایتمش ، دیکر طرفدن بزی مطلق صلحه اجبار ایتمك کبی بر وضعیت آلمشدر . حتی کندیسنك شو غریب حرکتنی تصویب ایتمین، حرکات مذکوره‌نك غایت وخیم نتیجه‌لر ویره‌بیله‌جکنی ، یکی توركیه‌نك بوکبی کورولتولره کلاه قاپدیرمیه‌جغنی کندیسنه سویله‌مکدن چکنمین درسعادت سفیرینی عزل ایتدی !

ایشته عالم اسلامك بوکونکی حالی ، موقعی بوندن عبارتدر . شو حال اهل صلیب محاربانی زماننده‌کی حال وموقعدن دها وخیمدر . زیرا او زمانلر اسلامیتك یالکز بر طرفنه ، بر نقطه‌سنه هجوم ایدیلیوردی. بوکون ایسه اسلامیتك هر طرفنه ، هر نقطه‌سندن هجوم ایدیلیور . تهلکه غایت عظیم ووخیمدر . بوکا قارشی مسلمانلرك اوزرینه دوشن یکانه واك برنجی وظیفه ، هر درلو مسائل ذاتیه وشخصیه‌یی اونوته‌رق اتفاق واتحاد ایتمکدن عبارتدر . انشاالله مقالات آتیه‌مزده عالم اسلامه عائد مسائل ووقایعك جریانی وآلاجغی شکللر حقنده بیانات مفصله‌ده بولنه‌جغز .

احمد آغایف

قونفرانس

آفریقاده مجاهدین اسلامیه‌نك احوالنه ومسلمانلرك استقباله دائر

سیاح شهیر عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلری طرفندن

— ۱ —

کچن نسخه‌دن مابعد

مصره وارنجه یکرمنجی عصرك مدنیتنده واپورمزه قارانتنه تعیین ایتدیلر . واپورده اوکرندك که اسکندریه‌ده بیوك نمایشلر ، هیجانلر اولمش . نهایت اسکندریه‌یه چیقدق ، برده باقدق که دهشت . وقتیله‌ده بن مصره کتمشیدم ، فقط بودفعه‌کی عثمانلیلق حسی بنی دوچار حیرت ایتدی . بتون سوقاقلر فسلیلرله طولو . هر طرفده بر حرکت ، بر فعالیت . قوجه شهر چالقانیور . نمایشلرك سببی ده طرابلسدن کلن مظفریت خبرلری ایمش . مجاهدینك پارلاق موفقیتنه دائر بر خبر کلمش ، مسلمانلر عثمانلی بایراقلری چکمشلر ، سوقاقلره دوکولمشلر . بیوك جاده‌یه کلنجه پولیسلردن ، انکلیز پولیسلرندن ، دها طوغروسی انکلیز مأمورینندن ایتالیان پولیسلرندن بری عثمانلی بایراغنی تحقیر ایدر :

— نیچون « یاشاسون سلطانمز » باغیرییورسکز ؟

ديه مناسبتسز سوزلرله ، تحقيرلرله نهايته قدر جسارت ايدر .

اكر بز بيچاره‌لر بوني ياپسه‌يدق ، تكميل دولتلرك سفيرلري كلير ، بو آدمي آيه چكيك ! ديرلرديي . اوراده‌ايسه كيمسه سس چيقارمايور . صوكرا بتون تجربه‌لردن ايتاليانلر ، روملر مسلمانلره‌قورشون صيقمه‌يه باشلامشلر . كورديكزمي اوروپا مدنيلريني ! اونلر هرنه‌ياپسه‌لر مدنيت اوليور . بز ايسه كوچك بر يولسزلقده بولونسه‌ق قيامتلر قوپيور . لاحول ولاقوة الابالله . نه‌در بو حال ؟

نه‌ايسه ، اوراده چوق قالمادق . ايكي ، اوچ ساعت صوكرا قاهره‌يه كيتدك . يولده ، واغونده مسلمانلر ، كيده‌جكمز يري بيلبورلرمش كبي ، بزه بيوك بر نظر توجه ومحبت عطف ايديبورلردي ؛ كيمسي المزي اوپيور ؛ كيمسي خدمتمزه باقيوردي . قرداشلر ، بيلكزكه قلبلرمزده بولاينزال مربوطيتي حصوله كتيرن انجق اسلاميتدر . اونك ايچون دائما صاغلام مسلمان اولمه‌يه چاليشمالي‌يز .

مصرده قارداشلرمز عموميتله بزم بو حالمزه اشتراك ايتديلر ، فقط هرملتده اولديغي كبي ايچمزده فنالرده يوق دكلدر . اونلريده كندمز سويله‌يه‌لم كه فنالقلرندن صاقينه‌بيله‌لم . بويله شيلري عبرت قولاغيله ديكله‌مك لازمدر .

بو جمله‌دن اولارق ازهر علماسندن (!) ونقشبندي مشايخندن (!) بر آدم كوردك كه ايتاليا فكرينه خدمت ايديبور ، هم اوصورتله كه جامع شريف ايچروسنده ايتاليانلرك لهنه پروپاغاندا ياپيور . بو حال اسف اشتمالي كوزمزله كوردك ، قولاغمزله ايشتدك . بو حريفلر لايق اولدقلري عتاب وحقارتي اوراده‌كي صادق قارداشلرمزدن آلدقلرنده وآلاجقلرنده شبهه يوق يا . مع مافيه بو ملعونلر الآن ملعنتلرندن‌ده كري قالمايورلر .

هرملتده محدود اوله‌رق بولونان بو يوز قاره‌لرندن صرف نظر ، عموميتله مصريليلرك بزه قارشي اولان حسيات دينيه وعثمانيه‌لري او قدر غليانده ايديكه نره‌ده توركه بكزر بر آدم كورسه‌لر ، آني جهاده كيدر فرضيله ، همان قوجاقلايوب اوپمك ايسترلردي ؛ مع مافيه مصر حكومتي‌ده بو بيچاره‌لره الندن كلديكي قدر ممانعتدن كري طورمايوردي . درلو درلو وسيله‌لر ايجاد ايدر ، افترالر تصنيع ايدر ، يولدن چويرمه‌نك چاره‌سني بولوردي . مشاهير علمادن خواجه توفيق افندي‌يي بيله يولندن آليقومشلردي . هر طرفده صيقي تحقيقاتلر ، بي نهايت سؤاللر . مع هذا انسان بر كره اورايه كيتدكدن صوكرا دونمكده كوكلي راضي اولمايور . هر ممانعته رغماً يولنه دوامده بر ذوق حس ايديبور .

بزم يانمده كنجلردن ايكي افندي‌ده واردي . اونلرده بزم كبي عزمنده ثابت : بريسي عثمان جودي افندي . ديكري‌ده صراط مستقيم — سبيل الرشاد صاحبي اتـ ف بكك يكني نظمي بك . بز اوچ كيشي يول آرامغه قالقيشدق . مختلف يوللر موجود . بريول واركه اورادن يكرمي كونده كيديلير . فقط بز اويولدن كيتمه‌دك . اوزاقده

اولسه‌صاغلام ، امين بريول آرادق . رهبرلريمز بزه بريول كوستريلر : (وردان) ايستاسيونندن صوكرا صحراي كبير ، صوكرا سيوه ، صوكراده جنوب طريقيله درنه . بو يولدن ٢٥ — ٣٠ كونده درنه‌يه كيديليورمش . اوزاق اولمقله برابر امين اولديغي جهتله بز بو يولي ترجيح ايتدك .

دوه‌لر حاضرلاندي . بر بچق ساعتلك يره ترنله كيتدك . ترنده راست كلديكمزه كيتديكمز يري سويله‌ميوردق . فقط بيلمم نه‌دن آكلامشلردي . حالبوكه بز البسه‌لرمزي مصرده تبديل ايتمش ، عرب البسه‌لري كيمشدك . بويله ايكن بتون يانمزده كيلر طرفندن بزه‌قارشي فوق العاده بر احترام وتوجه كوستريليوردي . (وردان) ه [بوراسي مصر رئيس نظارتي اولدورن مشهور وطنپرور ابراهيم وردانينك ملكي‌در] اينه‌جكمز وقت علما قيافتنده‌بر ذات كمال تعظيم واحترامله خدمتمزه شتاب ايتدي ، هرنه‌يمز وارسه آلوب برر برر طيشاري‌يه طاشيدي ؛ يانمده‌كي ادملره‌ده : شويله ياپك ، بويله ياپك ! ديه بر طاقم تنبيهاتده بولوندي .

اصل غربتك ابتداسي بورادن باشلادي . بوندن صوكرا طريق مجاهده‌يه كيردك . اوكمزده كنيش بر صحرا ، كيت كيت نهايتي يوق . كونلرجه كيدرز ؛ ارتق تحملمز توكنيور :

— دوه‌جي ، ديبورز ، دهامي ؟

— كلدك يا شيخ ، ديبور ، دها برهفته قالدي .

ينه كيدرز كيدرز ؛ بر چوق طلوعلر ، غروبلر سير ايدرز ؛ ارتق كلدك ، ظن ايدرز . ينه صورونجه اكلارزكه دها بش كون وار ايمش . بويله كونلرجه ، هفته‌لرجه قوم صحرالرنده سياحت ايتدك . اويله ايصسز يرلركه نه انسان كورولور ، نه حيوان ، نه‌نبات . بي نهايه قوم طالغه‌لري . بر آيه يقين زمان ايچنده قوجه صحراده حيات نامنه انجق ايكي طاوشانه راست كلدك . نهايت ورداندن حركتمزدن يكرمي درت كون صوكرا (قاره) ديدكلري برشهره كلدك .

بو شهر غايت استغرابمزي موجب اولدي . شهر ديديلن بو ير غايت تحف بر شي . صانكه بر واپور . طبق بزم وولغا نهرنده ايشله‌ين ياندن چرخلي واپورلر شكلنده . اورايه طوغرو يورودك . يره ياقدق كه يان قاره‌سندن ، پنجره‌لردن برطاقم آدملر باقيورلر . براز دها يورودك ، قاپولرده غايت منتظم زنجيرلر . ايچري كيرنجه واپور تشكيلاتي كبي ايكي طرفدن يوللري وار . ما كنه يرنده جامع . بن هيچ بويله شهر كورمدم وايشتمدم . ذاتاً نه‌دن ايشيده‌جكم ، مسلمانلر سياحتي سومزلر ، اللهك امر ايتديكي شيلري ياپمازلركه . چوق استغرابمزي موجب اولدي . تمام قرق خانه‌وار . مناره‌سي تام قپودان يرنده .

٢٤ كون ظرفنده شهر نامنه بوراسني كوردك . بو قدر زمان قوملر ايچنده يووارلانان بزلر ايچون بو شهرك نه‌قدر قيمتي واردي . باخصوص كه سكز كوندنبري صوسز قالمشدق . برمدت صو نامنه چامور ، ياخود بوزا ايچدك ، برمدت‌ده معدن كبي طوزلو صودن باشقه

برشی بوله‌مادق . نهایت برچوق کونلر اوننزده قالدق .

بوشهری‌ده کچدکدن صوکرا (سیوه) یه کلدك . ارتق بورایه کلدیکمزی نصل آکلاته‌یم . اودرجه ممنون اولدق‌که تعریف‌اولنماز . بونك بش ، التی بیك اهالیسی وارایمش . بوده (قاره) شهرینك ایکنجیسی . شوقدرکه اوبرواپورایسه بوده برقاچ واپور .

بوطرفده اسکیدن بری بیوك قوم بیغینلری اولور ، بر روزکار کلیر ، اورته‌لغی سیلر سپورر ، طاغلر تشکیل ایدر . بوراسی‌ده اویله قوملرك تراکمیله تحجر ایدرك برشهر اولمش .

سیوه‌یه کله‌جکمز کون ایدی . دها نه قدر قالدیغنی دوه‌جی‌یه صوردق .

— کلدك ارتق ، دیدی ، برآز دها قالدی .

بو « براز » دیدیکی التی ساعت سوردی . بوالتی ساعتی‌ده پایان یورودك . فوق‌العاده یورولمشیدق . نهایت ٢٥ کون صوکرا سیوه‌یه مواصلت ایتدك . شهره یاقلاشنجه برایکی آدم کلدی، اللرمزی‌اوپدیلر ، فوق‌العاده تعظیمات وتکریماتده بولوندیلر . ذاتاً هرطرفده مسلمانلر علمایه پك‌زیاده حرمت‌ایدرلر . لکن بونلرك حرمتی پك‌فوق‌العاده‌ایدی . اللرمزی اوپنجه یانمزدن چکیلوب کتدیلر . بش دقیقه کچر کچمز اوکنده برقاچ مرکب بری کلدی: بیورك ، دیدی . عمرمده مرکبه بنمه‌مشم . دوشوندم ، طاشندم ؛ بردرلو قرار ویره‌مدم .

آدمجغز بنی بویله متردد کورونجه یره اوزاندی، «آرقه‌مه باص‌ده بین» دیدی. حیرت ایتدم ، بوقدر مملکت کزدم، مسافر پرورلکك بودرجه‌سنی‌هیچ بر یرده کورمدم. بوحال پك‌حیرتمی موجب‌اولدی. اونك اوزرینه :

— سز زحمت ایتمه‌یك، بن بینه‌بیلیرم.

دیه‌رك مرکبی آلدم، بیندم. بزی (زاویه) دیدکلری بر تکیه‌یه کتوردیلر . آفریقانك هرطرفنده سنوسیلرك تکیه‌لری ، زاویه‌لری وار. سنوسی مشایخی بتون افریقا عربستانی استیلا ایتمشلردر. نره‌یه کیتسه‌کز مطلقا سنوسیلره تصادف ایدرسکز. هرزاویه‌نك بر شیخی، یعنی بیوك سنوسی طرفندن بر وکیلی وار . بوذات من‌جهة طریقت سنوسیه‌نك شیخی ووکیلی، من‌جهة او اورغانیزاسیونك اموراداره‌سنه باقان بر آدمی ، یاخود تحصیلداری‌در . بتون مصر الکاسنده نه‌قدر عرب بدویلر وارسه هپسی سنوسی‌در. زاویه‌لرده‌کی مشایخ بتون ویرکیلری سنوسیلك نامنه طوپلار. بدویلر انکلیزلره ویرکی‌ویرمیور. فقط سنوسی‌مشایخنه الك فقیری الك آشاغی بر بچق انکلیز لیراسی‌حسن رضاسیله ویریور. بزم حکومت عثمانیه اوراده‌تحصیلات‌ایچون دیچیك قوللانیرمش . حالبوکه انکلیزلرك اداره‌سنده اولان برمحلده برسنوسی شیخی برنده اوطوردیغی حالده هرکس حسن رضاسیله ویره‌جکنی کتیریر، ویرر. بودرجه انتظام واطاعت شایان حیرتدر.

بز سیوه‌یه کلدیکمز زمان سنوسی مشایخندن شیخ محمد زوی حضرتلرینك زاویه‌لرینه کلدك. بزی غایت بیوك تعظیملرله استقبال ایتدیلر . بونی کورنجه راحتمز ایدر ، دیدك ، اعتباری قزاندق ظن ایتدك. براز صوکرا مشایخ کندی‌اخوانیله برلکده زیارتمه کله‌یه باشلادیلر. اللرمزی اوپنجه بیاغی برآدم ایمشمز فکرینه ذاهب‌اولدق. کندمزه حسن‌ظن ایتمشمز. مکر بوزیارتلر بزی استنطاق‌ایچون‌ایمش.

بش اون کیشی طوپلاننجه بزم اکلایه‌مدیغمز برلسانله قونوشمه‌یه باشلادیلر. بونلربش بیك‌کیشی قدر تخمین‌اولنیور. بونلرك کندیلرینه مخصوص بر لسانلری وار، او لسانی دیکر عربلرده آکلاماز. واقعا نه‌قونوشدقلرینی آکلامایورز، فقط بزه‌عائد برشی‌قونوشدقلری سیمالرندن، نظرلرندن بللی‌اولیوردی. اوکونی مسئله‌نك فرقنه واره‌مدق، لکن ایرتسی کونی‌بزم اسلام اولوب اولمدیغمزدن‌بحث ایتدکلرینی آکلادق. زیرا بوراسی‌طرابلس‌حدودینك‌ابتداسی، مصرحدودینك منتهاسی‌در. بوراسی غایت مهم ونازك بر محل عد ایدیلیور . چونکه بوراسی طریقت سنوسیه‌نك الك مقدس بر مرکزی صاییلان (جغبوب) ك قاپوسی‌در. اورایه کیدن آدم مطلقا مسلمان اوله‌جقدر.

یالکز اسلام اولمقده کافی دکل ، هر نه‌صورتله اولورسه‌اولسون اسلامیته خدمت ایده‌جك قدر براقتدارده‌ده مالك اوله‌جق . بناءعلیه بز اولا مسلمان اولدیغمزی آکلاتمه‌یه مجبور اولدق . بوده بیوك برمسئله‌اولدی. بونك ایچون تام‌بر هفته اوغراشدق. نهایت بن‌کندی مسلمانلغمی اثبات ایده‌بیلمشم. بومسلمان اولونجه بونك‌برشاکردی‌ده اوله‌بیلیرآ. بوصورتله ایکی‌کیشی‌یی مسلمان یاپیورلر. فقطاوچنجیسنه کلنجه بر درلو بونی تأویل ایده‌میورلر . نهایت ایش کشف مسئله‌سنه کلدی ، حریفه دیدم : حاضر اول، مسلمانلغی اثبات ایده‌جکسك! فقط بونکله‌ده قانع اولمادیلر. او، مسلماندن باشقه‌سنده‌ده اولابیلیر، دیدیلر . باشه چیقه‌میه‌جغمزی آکلادق . باشقه بر تدبیره مراجعته مجبور اولدق .

بز بوتحقیقاتایله مشغول ایکن مصرله مخابره اولمش: بویله بویله اوچ آدم کلدی ، بونلرك هویتی حقنده معلوماتکز وارمی؟ دیمشلر. یوق، جوابی کلمش و «چویرك» دیمشلر . آز قالسون‌چویره‌جکلردی. فی‌الحقیقه - یا رضاءً ، یا جبراً - چویریله‌جکمزه قناعت تامه حاصل ایتمشیدك . بونك اوزرینه بر چاره‌سنه باقملم ، دیدك ، کندی کندمزه ال‌آلتندن بدویلرله کوروشوب قاچیره‌جق‌آدم آرادق. بیك مشقتدن صوکرا نهایت بولدق. پازارلیی یاپدق. برکون علی‌العجله (سیوه) دن چیقوب(عین‌البقر) دیدکلری بریره کلدك.آقشام‌اوستی هجینلی‌عسکرلر کلدی ، بزی استنطاق ایتدیلر . بر شی سویله‌مدن کیتدیلر . اووقته قدر بز حرکت ایده‌جکدك ، فقط دوه‌جیلرمز وقتنده کلمدی . او بولندیغمز محلده پس بر یر . حکومتك صیقیشدیرمق ، بولمق احتمالی وار . اوکیجه‌یی اوراده کچیردك .

ایرتسی کونی صباحلین دوه‌لر کلدی ، بندك ، مصره طوغرو یول طوته‌رق بر مانوره یاپدق . اقشامه‌قدر مصره طوغرو یورودك. کیجه برآز استراحتدن صوکرا یوله دوزلدك . برکون کتدك .

ایکنجی کونی کتمکده ایکن غایت اوزاقدن دومان کبی ایکی هجین کوزوکدی . بونلر مطلقا بزی تعقیبه چیقمشلردر ، دیه بر طاغ ، برقوم بیغینی آرقه‌سنه کیزلندك . آقشامه قدر اوراده قالدق . قارا کالق اولنجه ینه یوله روان اولدق . بتون کیجه کیدرسه‌ك آنجق عثمانلی حدودینی کچه‌جکز . فی‌الحقیقه بتون کیجه کتدك . صباحلین باقدق که عثمانلی حدودینه کچمشز . بر آز کتدکدن صوکرا ینه اوزاقدن هجینلی عسکرلر کوزوکدی . طولو دیزکین دوه‌لری سوردك . بز اوچ آرقداش برده دوه‌جی درت دوه اوزرنده‌یز . بر دوه‌جی‌ده یایان کلیور . اویله کیدییورزکه دوه‌لر بتون یورویشیله یول آلیورلر . اویایان کلن بدوی‌ده اویله قوشیورکه بر آدم آنجق اوقدر قوشه‌بیلیر . ساعت سکزه قدر بویله سریع بر یورویشله کتدك . فقط بزی تعقیب ایدنلرده ایی یاقلاشدیلر . باقدق که قاچمقله قورتولمه‌نك چاره‌سی یوق ، باری کبارجه تسلیم اوله‌لم ، دیدك . باقه‌لم بو حریفلرك دردلری نه‌در ، آکلایه‌لم . پك ایلری کیدرلرسه بز بش آدمز ، یانمزه آلیرز ، بر آز قوشدقدن صوکرا بن سزه کوز ایدرم ، قیص قیوراق اونلری باغلارز ، دوه‌لرینی آلیرز . اولور بیتر ...

فقط دوه‌جی بنی قورقوتدی : یانمزه کلسه‌لر ایی ، اما کلمزلر ، دیدی ؛ قارشودن قورشون آتارلر ، هپمزی اولدورورلر .

— بونی سزه یاپارلرسه‌ده بزه یاپامازلر ، دیدم .

یاریم ساعت صوکرا یتشدیلر . تام دوه‌جینك تعریف ایتدیکی کبی قارشودن نشان آلدیلر . بن کوکسمی آچه‌رق اوزرلرینه یورودم . اویله کمال جدیتله :

— کیمی ایسترسکز ، مقصدکز نه‌در ؟ آدم اولدورمکه چیقمش‌سه‌کز ایشته اوروکز ...

دینجه بردنبره طوکه قالدیلر ، سلاحلرینی ایندیردیلر . بن‌ده یورودم . حریفلر کوشه‌دی . یانه کتدم . نه قدر اولماسه آره‌ده اسلامیت ده وار . نه‌یاپسون حریفلر ، امرقولی ، کلمشلر . فقط بنم معامله‌مه قارشی اوتاندیلر . نه‌ایسه اکلاشدق . حریفلری دفع ایتدك . کندمزی‌ده تعقیباتدن قورتاردق . فرح فرح یوله دوزلدك . نهایت ایکی کون صوکرا سللوم منطقه‌سنه کلدك . عسکرمزك ایلك نقطه‌سی بوراده بولدق . بوراده وقتیله یاپلش قیشله‌لر وار ایمش . ذاتاً ایشتمشدك . بورانك عثمانلی ملکی اولدیغنه قناعت کتیرمشدك . دیرکن (نجع) ه [قریه ، کوی دیمك] کلدك . اووقته‌قدر اویله کویه راست کلمه‌مشدك . سللوم قیشله‌سی یاقین ایمش . عربلر قیشله‌یه قصر دیرلر . شویله‌در بویله‌در ، دیه بزه تعریف ایتدیلر .

— فقط ، دیدیلر ، قصره کیده‌جککز زمان اوراده انکلیز عسکرلری وار ، صاقین اونلره اوغرامایك . اونلری صاغکزده براقك . بز صوله کیدك .

تعریف دائره‌سنده کیدرکن اوکمزه درت چادر چیقدی . بردنبره چادیر اولدیغنی آکلایه‌مدق . قیشله ظن ایتدك . چادر اولدیغنی آکلاینجه : واه یقه‌یی اله ویردك . هایدی دوه‌لری صوله طوغری سوره‌لم ، دیدك . فقط دوه‌لرده یورولمش . هرکون اون درت ساعت یول یورودیلر . هیچ برشی‌ده یمه‌مشلر . چادرده کیلر بزی کوردیلر ، آرتق قاچمقده اوله‌ماز . چویردك دوه‌لرك باشنی ، یورودك . چادیره یاقلاشدق . شاشیرمشز آرتق . اوکمزده‌کی آدملری کورمه‌مشز . دیرکن نظمی دقت ایتمش : — والله خوجه‌افندی ، دیدی ، بونلرك الده‌کی توفك بزم توفکلرمز .

حقیقةً باقدم بزم عسکر . کوله‌رك سلام علیکم ، دیدی ؛ علیکم سلام دیدك . کمال اشتیاق وصمیمیتله قوجاقلاشدق . اویله برحال که لسان ایله ، قلم ایله تعریفی ممکن دکل . بیچاره‌نفر ، الك یقین قرداشلری کلمش کبی سویندی . بزده نهایتسز درجه‌ده ممنون اولدق .

چادیرلر پك مراقمزی موجب اولدی . صبرسزلق کوسترییورز ، نه اولدیغنی بر آن اول اکلامق ایسته‌یورز . بزده بویله چادیرلر اولمسنه قلم ایناته‌میور . طیشی بم بیاض ، ترتمیز . ایچی ایپکلی ایشلمه‌لی . دایانه‌مدم ، صوردم :

— بوبیاض چادیرلر نه‌در ؟

— الحمدلله اولدی ، دیدی .

نه ایسه بر آز اکلاشدقدن صوکرا قیشله‌یی صوردم . صیقیله صیقیله اکلاتدیلر : اوکون سللومی تخلیه ایتمشلر ، چادره چکیلمشلر . استانبولدن امر کلمش : تخلیه ایدیکز ، غربه دوغرو چکیلکز ! دیه . ضابط غایت قهرمان برچوجق : عصمت‌الله افندی . کوزیاشلریله بزه سویله‌مه‌یه باشلادی . فرصتدن بالاستفاده انکلیزلر بوراسنی ایسته‌مشلر ، طبیعی‌درکه تسلیم اولونمسنی حال ایجاب ایتمش . فقط عصمت افندی اویله برچوجق که صانکه بیوك بر سیاسی . بکا اویله کوروندی . یاپمش اولدیغی معامله‌یی سویلدی . حقیقةً شایان تقدیر . هرنه‌قدر رتبه‌سی ملازم ایسه‌ده حقیقت حالده بیکباشلیق بیله آز . تلغرافه باقمش . تخلیه ایدوب چکیلك ، دییور . فقط انکلیزلره تسلیم ایدك ، جمله‌سی یوق . قیشله‌نك قاپوسنی کلیدلر ؛ ارزاق ، اشیایی اوراده براقیر ، کندی‌ده غربه طوغرو چکیلیر . واقعا نتیجه‌ده اوله‌جغی‌ینه او . فقط بوراسی مصره یازه‌جق ، مصرده لوندره‌یه خبر ویره‌جك ، صوکرا لوندره‌دن سفیره تعلیمات کله‌جك ، سفیر باب عالی‌یه کیده‌جك ، اوندن صوکرا تکرار امر کله‌جك . یعنی وقت قازانمق . بوصورتله سللوم مسئله‌سی آنجق ایکی آیده حل اولونه بیلدی .

سللومده‌کی عسکرمز اون‌بش ، یکرمی کیشیدن عبارت . بونك‌ده التیسی خسته ، اون اوچی صاغلام . برده ملازم وار . مع‌مافیه اوراده عسکرلك‌پك لزومی ده یوق . دشمن اورایه‌پك اوقدر صالدیره‌ماز ، فکرنده بولونمشلر . بونکله برابر قیشله‌سی غایت صاغلام . حتی استانبولده‌کی سلیمیه قیشله‌سندن دها صاغلام ایمش . اودرجه‌که ایکی طابور عسکره ایکی سنه کفایت ایده‌جك صویی وار ایمش . انبارلرده قیشله‌نك قیمتی صو ایله قائم . بوقیشله‌یی برآره‌لق ایتالیانلر طوپه

طوتمشلر، اللی بر کولله آتمشلر. بردانه‌سی یالکز قپویه اصابت ایدرك براز رخنه‌دار ایتمش. قوجه‌سلیمیه قیشله‌سنی طوتدیره‌میان برحریف بیلمم انسانه نصل اصابت ایتدیرر ؟..

نه‌ایسه عصمت‌افندیدن ایلریسی حقنده معلومات المق ایسته‌یورز. فقط غایت مشغول : بر طرفدن قیشله‌یی تخلیه ایدییور ، برطرفدن کوکللولر کلیور . معمافیه ارقه‌سندن قوشه‌رق وقت بولدقچه احوالی صوریيورز. کیده‌جکمز یوللرك احوالنی اکلامق ایسته‌یورز. اوکون قیوشمغه وقت اولمادی . چونکه تلغراف خطنی نقل ایدییوردی ، حقیقةً پك مشغول ایدی . اقشـام اپی معلومات ویردی: اولا براز تبشیراتده بولونه‌جغم ، دیدی . بزده مع‌الممنونیه دیکله‌یه‌جکمزی بیان ایتدك . جبندن برتلغراف چیقاردی، عادتا بر دسـته کاغد ، اوزون برتلغراف ، طوبروقدن آلمش . عینیله استنساخ ایتمشـدم ، صورتنی اوده اونوتمشم . مضمونی شوندن عبارت : طبرقدن دشمن اوزرینه مجاهدین اسلامیه‌دن ١٧٢ کیشی هجوم ایتمش . دشمنك قوتی ایسـه ایکی طابور پیاده، درت مترالیوز، ایکی طرفدن استحکاملرده‌طوپلر، ارقه‌ده دکزدنده اون درت کمی آتش ایدییور . بوقدر آتشه‌قارشی ١٧٢ مجاهد برده شیخ مبرینك اون‌سکز یاشنده قیزی هجوم‌ایدییور. کال‌موفقیتله‌دشمنه‌یدییوزه قریب‌تلفات‌ویردیره‌رك مترالیوزلری‌تخریب ایدرلر، برینی‌ده اوموزلایه‌رق کلیتلی‌غنیمتله عودت‌ایدرلر. [آلقیشلر] بونك تفصیلاتنی تبشیر ایتدی . اودرجه ممنون اولدم‌که دنیاده بوقدر ممنونیت تصور ایده‌مم .

تکرار ایدرم ، مسـلمان قارداشـلرم ، ضابطان قارداشـلرمك عقلی‌بونی کسدیره‌مز، زیرا اونلر فن‌اربابندندر. اورته‌ده‌مترالیوزلر، پیاده‌لر، یانده استحکاملر ، ارقه‌ده فیلو؛ دقیقه‌ده بیکلرجه قورشون، کولله یاغار ، بتون بوآتشلر آره‌سنده ١٧٢ مجاهد ایلریله‌یور ، هجوم ایدیور، بوبیوك قوتی دارمه داغین ایتدکدن، طوپلری‌صوصدیردقدن صـوکرا مترالیوزلری وآلاینی محو ایدرك مترالیوزلرك برینی‌ده اوموزلایه‌رق اردوکاهه کتیررلر . عقل ، فن بونی قبول ایده‌مز . بو ، خارقه‌دن باشقه برشی دکلدر . مسـلمان قارداشلرم ، دنیاده اك بیوك قوت ، قوت ایماندر . قدرت سبحانیه‌نك قارشوسنده هیچ بر شی طوره‌ماز .

صـوکرا کیدوب کندی کوزمزله بتون بوخارقه‌لری عنعناتیله کوردك . ایشته مسلمانلرك هیچ برشیئی یوق . ذاتاً نه لزومی وار ؛ نه لازمسه اونلردن آلیورز . ماوزر لازم اولدی ، آلدق . مترالیوز لازم اولدی ، الدق . بر محاربه‌ده اوچیوز ماوزر کتیردیلر ، ایشته بریسی‌ده بوزاده‌در. بوچادرده اونلرکدر. بونلری کتیرمکدن مقصدم، یالکز لاف دکل ، بالفعل ایشلر کورولدیکنی وکورولمکده اولدیغنی کوسترمکدر .

طبیعی‌درکه بو ایشلری کورنلر بزم ضـابطلرمزك تحت اداره وقوماندانسنده‌کی عرب قارداشلرمزدر . او محاربه‌ده هجوم ایدنلرك اك بیوکی شـیخ مبری حضرتلری ایدی ؛ بش اوغلی وبر قیزیله حربه اشتراك‌ایتمشیدی . استحکامه کیردکدن، دشمنك‌ضابطلرینی‌اولدوردکدن صـوکرا شهید اولدی . بتون اومحاربه‌ده ویریلن شهدامز التی نفر ایدی ، یدی دکل . ایشته هجوم ایدن مجاهدین ١٧٢ ، شهدامز ٦ . دشمن ایسه برقاچ بیك ، تلفاتی‌ده ٧٥٠ .

فقط بوتلفاتی بوراده غزته‌لرده درتیوز اوقومش‌سکزدر . زیرا اوراده‌کی قوماندانلر دشمنك حقیقی تلفاتنی‌بیلدیرسه‌لر بلکه اینانان اولمایه‌جق. چونکه بزم‌شهدامزله قیاس‌قبول‌ایده‌جك درجه‌ده دکل. اونك ایچون هیچ اولمازسه اونلرك تلفاتنك برقسمنی بیان‌ایده‌لم ، دیدیلر .

بواویله برجهادکه شـکر کبی . بویله دشمن اولدقدن صـوکرا محاربه‌نك دوامی بزجه منفعتلیدر . زیرا نه احتیاجمز وارسـه هپ اونلردن آلیورز. افریقاده‌کی مسلمانلر سلاحلانیور، نشوهٔ مظفریتله بتون آفریقا چالقانیور ، اویانیور . یالکز اونکله قالمایور ، قطعـات سائره‌ده‌کی مسلمانلرده بوندن انتباه ایدییور. عربلرایچون بو، محاربه دکل ، دوکون . تیزلر مزین البسه‌لرینی کیرلر ، شعرلر سـویلیه‌رك میدان حربه کیدرلر . شعرلری علی‌الاکثر شو مألده‌در :

— مسکین ایتالیانلر ! حرب صحنه‌لری سزه یاقیشماز . بوغزا میدانلری شان‌وشرف صاحبی ملتلر ایچوندر . سفاهتله چورومش ، دناتله بولاشمش سینه‌لرده یتیشه‌ن آلچق ایتالیانلر ! کلکز ، کلکز . قارشومزه چیقیکز ! ناموس وشرفیله یاشامش بویوك بر ملتك شانلی اولادلرینی کوروکز وقتیله سزه ویردیکمز درسلر یتشمه‌مش. درس آلمق ایچون کلمش‌سکز . اویله ایسه اسیرکه‌میز . الکزه یاقیشمایان اوسلاحلری برافکز. بوشانلی مجاهدلر سزه استعمالنی‌اوکرتسونلر ..

یورویك ای‌اولادعرب! مبارك طوپراقلرمزی وجودلریله‌تلویث ایدن بو پیچلردن وطنمزی تمیزله‌یه‌لم . والده‌لرکز بوکون‌ایچون سزی طوغوردی ، بوکون ایچون بیوتدی .

یورویك ای نصرت الهیه‌ایله موعود اسلام مجاهدلری ! بابالرکز بومیدانلرده شهـادت قازاندی . ملتمز بوسـایه‌ده شرف بولدی . کلمة‌اللهی اعلا ایچون الله سزه خطاب ایدییور . ای دینـك بیوك محافظلری ! وجاهدوا فی‌سبیل‌الله ! ..

دائما بویله قصیده‌لرله ، شعرلرله ، مجاهدلرك اوکنده‌دولاشیرلر. دوشنی قالدیررلر ، مجاهدینه‌صو ویررلر . پك بیوك‌ایلر کورییورلر.

یا انور پاشـا حقنده بلغای عربك ترتیب ایتدکلری قصـیده‌لر شایان حیرتدر . همان هرکون قصیده‌لر کلیور . انور پاشـا دییوردم . بلکه بعضلرکزك استغرابنی موجب اولور ، چونکه بوراده انور بك دییورلر . بو پاشـالق نره‌دن ؟ اوت بو پاشالق عنواننی او محترم ذاته عربلر ویرمشـلردر . [پاشاسون قدر شـناس ملت] وحقیقةً پاشـالغه لایقدر . زیرا عربلرك اك متحیر ، اك فتورلی بر زماننده حضر کبی یتشدی . اوصره‌ده بونك وقتی‌نك یتشملری بر خارقه ، ملت ایچون بیوك برموفقیتدر .

چونکه هرکس نه اولدیغنی آکلایامامش ، سلاحه صاریلمش ، فقط باشده کیمسه یوق . مأمورلریمزك بعضیلری مملکتی بوسبتون تسلیمه قرار ویرمش . حالبوکه رومایه قدر اسیر کتدك ، دییورلر . فقط تسلیم ایدرك کیتمشلر . حمیتلرینه دوكماسونلر . ایتالیانلر بنغازی‌یی آلمشلر ، درنه‌یه کیرمشلر . عربلر نه یاپه‌جغنی شاشیرمش ، ایتالیانلرله چارپیشیورلر . باشده برناظم حرکات یوق . بویله مدهش برزمانده انور ، حضر کبی قارشولرنده پیدا اولیور . نه ایچون کلدیکنی اونلره اکلاتمغه موفق اولیور . چونکه عربلره کندینی اکلاتمقده برددر . بن بیاغی علما زمره‌سندن اولدیغم حالده مسلمان اولدیغمی اکلاتمق ایچون بر هفته کچدی . او ایسه ایکی اوچ ساعت ایچنده مسلمانلغنی اکلاتدقدن صوکرا قوماندایی اله آلمش . انور ایچون اك بیوك برمظهریتدر بو . بونده هیچ شبهه ایتمه‌ملی که بوذات جناب حقك بوملته براحسانی ، برموهبهٔ الهیه‌سی‌در . زیرا عربلری اقناع ایتمك ، یمان بر ایش‌در .

عرب غایت عاقل ، چوق دوشنور ، ذکی بر ملتدر . هر وقت ذکالرینه حیرت ایله باقیوردق . محاربه‌ده‌کی خدعه‌لری شایان حیرتدر . بوده فرط ذکالرندن ایلری کلیر . بویله ذکی بر ملت قولای قانارمی ؟ نه سویلرسه‌ك سویله اغزدن چیقان سوزه اینانمازلر . مطلقا فعلیات کوسترمك لازم . بویله ایکن برقاچ ساعت ظرفنده اونی اقناع ایتمك ، کندینه ایصندیرمق حقیقةً برخارقه‌در . بونی یاپه‌بیلمك هر کسك کاری دکلدر . تمام قرق کون انورك یاننده اوطوردم . عرب لسانتی مکمل بیلدیکم حالده قرق کون ایچنده کندمی عربلره زور اکلاده بیلدم . اونك ایچون بو ، بیوك بر موفقیت ، بیوك بر فضلیتدر . حضر کبی هرکسدن اول یتشمش ، اك بیوك وظیفه‌یی او کورمش . یوقدن براردو تشکیل ایدرك دشمنه یورومش ، بویوك وشانلی ملتمزك ناموس و شرفنی بتون جهانه طانتمش ، میلیونلرجه عرب قلبنده پاشالق عنوانتی آلمشدر . (القیشلر ، یاشاسون بیوك انور) .

هر نه قدر بعض آدملر — ینه ضابطانمز ایچروسنده — انورك علیهنده بولنورلرسه‌ده پك بیوك حقسزلق ایدییورلر . هرملتده اولدیغی کبی طبیعی بویله آدملر بزده‌ده بولنور . فقط بونلر کندیلرینك نه‌قبیل ماهیتده اولدقلرنی اورته‌یه قویمش اولمقدن باشقه بر شی قازانمازلر . بوخصوصده سویلمك ایسته‌دیکم بعض شیلر وار ، دیکر برقونفرانسه ترك ایدییورم .

سللوم مسئله‌سنی عصمت بکدن کوزلجه آکلادق . طرابلس ولایتی حدودی سللوم دن دها شرق طرفه قدر امتداد ایدرمش . فقط طمعکار انکلیزلر فرصتدن بالاستفاده سللوم لیمانتی وقیشله‌سنی الده ایده‌لم ، دیمشلر . حدودلرك مختلف فیه قالماسی موافق دکلدر ، مسئله‌نك حلی لازمدر ، دیه بو مسئله‌یی اورته‌یه چیقارمشلر ؛ وبزه دیمشلرکه : سللومی ویرمزسه‌کز پوسته‌کزی مصردن براقایز .

ذاتاً انکلیزلرك سیاستی معلوم : هرکیمکله محاربه ایتدیسه‌ك فرصتدن بالاستفاده بزدن برشی‌قوپارمغه چالیشمش‌وموفق اولمشلر . شیمدی‌ده بیلیورلرکه نتیجه‌ده ایتالیا مغلوب اوله‌جق . هیچ اولمازسه شیمدیدن برشی قاپه‌لم ، دیمشلر . بونك اوزرینه بزم‌طرفندن‌ده چارناچارشیمدیلك حدودلر تعین ایدنجه‌یه قدر سللومك تخلیه‌سنه موافقت کوسترلمش ، نه‌یاسون ، باشقه چاره یوق‌که . ایکی دولته بردن اعلان حرب‌ایده‌جك قدر بدلا دکلزیا .

بونك‌اوزرینه انکلیزلراوراسنی تحت‌اشغاله آلمشلر . شوقدرکه‌حدود ضایع اولماسون دیه عصمت افندی اوراده طورییور . ینه انشاءالله استرداد اولنه‌جق . اولماسه بیله طرابلس بزم لهمزه حل اولونجه ، بزم ایچون شیمدیکی حالده پك اوقدر قیمتلی بر موقع دکل .

طرابلس مسئله‌سی کتدکجه افریقاده اك‌بیوك برمسئله اولیور . منصقه‌سی طرابلس اولمقله برابر صاغی ، صولده حرکته کلدی ، صارصیلدی . عرض ایتدیکم کبی اخوان سنوسیه‌نك طوتمش اولدیغی مسلك و یوله بزده رهبر اوله‌بیلیرسه‌ك اسلام افریقانك استقبالی پك پارلاقدر .

برازده مشایخ سنوسیه‌نك احوالنی اکلاتمق ایجاب ایدر . بو طریقت علیه‌نك ایلك‌مؤسسی محمد بن علی حضرتلری اولوب ١٢٠٤ سنه‌سنده (مستغانم) نام موقعده دنیایه کلمشدر . عصرمزك اك بیوك برمسلمانی‌در . بو محمد بن علی حضرتلری علوم‌دینیه‌یی فاسده تحصیل ایتمش . طریقتدن (درقاویه) طریقته سلوك‌ایدرك علم‌اخلاق و تصوفی اوراده تحصیل ایتمش . فاسدن صوکرا حجازه‌کیتمش . اصل سنوسیلك اساسنی مکهٔ مکرمه‌ده قورمش . اوراده خیلی‌سنوسی‌زاویه‌سی تأسیسنه موفق اولمش . صوکرا یمنه کتمش . مکهٔ مکرمه‌ده علوم عربیه و دینیه‌نك اصول جدید اوزره تعلیم اولونمسی حقنده پك‌چوق افکار بیان ایتمش . تدریسات‌حاضره‌یی دائما تنقید ایدرمش . مکه‌ده‌کی علما تهمت ایدرك بونی اورادن قاچیرمشلر . اسکندریه‌یه عودتی اثناسنده خدیو عباس اول زمانی ایمش . عباس چوق التفات ایتمش . فقط بو عباسه برمحبت باغلایه‌مامش . صوکرا جغبوبه کلمش .

مشایخ سنوسیه‌نك ایکنجیسی محمد المهدی حضرتلری‌در ، که علینك اوغلی‌در . اصل سنوسیلك اورغانیزاسیونی وجوده کتیرن ، بوفکری ایلریله‌تن بوذات شریف‌در . بوذات غایت ماهر اولمقله‌برابر بیوك برسیاسی‌در . سنوسیلك اساسنی قوردیغی‌زمان ، که ١٢٧٣ در ، دها اووقت ، یعنی بوندن التمش‌سنه مقدم ایتالیانلرك افریقاده‌طوتمش اولدقلری سیاستی تمامیله کشف ایتمشدر . دها اوزمان ایتالیانلرك طرابلس‌غربه عسکر چیقاره‌جقلرنی سویلمش و یازمشدر . بو ذاتك تألیفاتندن برقاچ اثر واردرکه اسملرنی سویله‌یه‌یم :

بریسی (الوسنان فی‌العمل بسنة‌القرآن)

بوکتابده قوته تمسك‌ایتمه‌نك اسلاملره واجب‌اولدیغنی ومسلمانلر قرآن ایله عمل‌ایدرلرسه بتون کرهٔ ارضده موجودیتلرنی اثبات ایده‌بیله‌جکلرنی یازمش .

ایکنجیسی (السلسبیل المعین فی الطریق الاربعین) بونی کوردمدم. صوکرا (الشموس الشارقه فی مشایخ المشارقه والمغاربه) نامنده بر اثر عالیلری دها واردرکه اك مهم اثری بودر. بتون تعلیمات بو اثرده یازیلیدر. بو اثرده بزم علمانك اصول تدریسی ده تنقید اولونمشدر. شیمدی یه قدر حال عطالتده قالملرینه علمانك نصل سبب اولدیغنی، علمانك ملته نصل رهبر اوله بیله جکنی ایضاح ایتمشدر. صوکرا ایتالیانك افریقایه کله جکنی ویاپوب یاپه میه جغی شیلری تماميله سویلیور. کویا بر کرامت. کرامت دیمه یه‌لم ده غایت بیوك بر دیپلومات دیه‌لم. چونکه دیپلوماتلق کشف استقبال ایسه بو ذات بحق ایلریسنی کوره بیلمشدر. بیسمارق ۲۰، ۲۵ سنه مقدم دیمشیدی که: «روسلرك مزاری اقصای شرقده، انکلیزلرك ایسه آفریقاده‌در.» بیسمارق بونی کوره بیلدیسه بر سنوسی شیخی ده کوره بیلیر. روسلرك مزارینی کوردك. انکلیزلرك حیاتی ایسه مسلمانلر حقنده تعقیب ایده جکلری پولتیقه‌یه باغلیدر.

شیخ محمد حضرتلرینك وقوف سیاسیسی پك مکملدر. حتی بونك ایچون عربلر کندیسنه مهدی تعبیر ایدرلر. شیمدیکی شیخك عمیدر. اصل سنوسیلك بیوك اورغانیزاسیونی اویاپمشدر. اون سنه مقدم وفات ایتمشدر. جغبوبده مدفوندر. بتون سنوسیلره تعلیم ایدرمش که: اك بیوك دشمنمز ایتالیادر. اونلره غالب کله بیلیرسه‌ك آفریقاده اسلامیت پك زیاده ترقی وتعالی ایده جکدر.

اسمی بوکون سنوسیه مشایخی لساننده کمال حرمتله، رضی الله عنه، دیه یاد اولونور. بوکون آفریقا مسلمانلرینك یوزده یکرمیسنی اوقور یازار بر حاله کتیرمش. یکرمی، اوتوز سنه مقدم بر مکتوب یازمق ایچون اوچ درت کون یول کیدر، آدم آرارلر ایمش. بوندن باشقه برچوق اغاج یتشدیرتمش. آفریقانك بتون سنوسیلك اولان محللرنده اشجار مثمره وجوده کلمشدر. بو ذات محترم دیرمش که: «سز، ای مسلمانلر، دنیاده بر شجره دیکرسه‌کز بونك مقابلنده جناب الله اك دهشتلی حساب کونلرنده سزك ایچون یوز شجره احسان ایده جك، اونلرك کولکه‌سنده مسعود وکامکار اوله جقسکز ...» زراعت ایچون نباتات ایچون، حیوانات ایچون هپ اویله تشویقاتده بولونورمش.

بزم دولت عثمانیه اداره‌سنده‌کی عربلر آفریقانك اك زنکینلریدر؛ بوراده‌کی عربلرك اك فقیرینك اون بش، یکرمی دوه‌سی؛ اللی، آلتمش قویونی وار. ایکیوز قویونی اولان بیله عربلر نظرنده فقیر صنفندن معدوددر. زنکینلری اوچیوز، بشیوز دوه‌یه، سکز، اون بیك قیونه مالکدر. بزم مملکتلرده صحرایه چیقلیرسه حیوانات حرکه‌لری کورولور، بونلرده ایسه دوه‌لر. حتی سللومدن صوکرا درنه‌یه قدر، که اون درت کون قدر طوتیور، هپ دوه‌لرله طولودر. مرعالرده بوش یر بولونمایور. حالبوکه بز افریقایی اك فقیر بریر ظن ایدرز. حالا بز اونلره مسلمان اولدیغمزی بیلدیره‌مه‌مشز. حتی بوکون عرب مجاهدلر اردوکاهنده بزه قارشی علناً سویلیورلر: «بز سزك مسلمان اولدیغکزی، مسلمانلغی مدافعه ایچون جانلریکزی فدا ایده جك قدر مسلمان اولدیغکزی بیلسه‌یدك چوقدن سزکله برلشیر، افریقاده پك بیوك ایشلر کوروردك. شیمدی بوکون اتحاددن، اتفاقدن باشقه دوشونه جکمز برشی یوقدر. بو بلایی دفع ایده‌لم، صوکرا انشاءالله بز کندی حسابمزی قارداش کبی کوروروز...»

سنوسی حضرتلری بونلری پك چوق تربیه ایتمش. فی الحقیقه بعض جاهلانه قصورلری وارسه ده پك یوکسك تربیه اولنمش برملتدر.

بوکون قبائل قاوغالری موجود ایکن، قان دعوالری وار ایکن طرابلس مسئله‌سی چیقنجه هرشیئی اونوتمشلر، ال اله ویره‌رك قوجاقلاشمشلر، میدان جهاده شتاب ایتمشلردر. بو مسئله زائل اولنجه‌یه قدر بتون افریقا اتحاد وآسایش تام ایچنده قاله جقدر.

بوکون عثمانلی ـ اسلام افریقانك هرهانکی نقطه‌سنه ایسترسه‌ك یایه یالکز کیده بیلیرسك. او قدر امنیت ایچنده‌در. دنیاده بوندن بیوك مدنیت اولورمی؟ بوکون مدنیت ادعا ایدن اوروپانك پایتختلرنده بو امنیتك یوزده بری یوقدر. او مدنیلرك(!) نه ماهیتده اولدیغنی اکلامق ایچون او مدهش قوهٔ ضابطه‌یی بش دقیقه چکیکز، یاپیله جق وحشتلری کوررسکز. فقط بوکون اسلام افریقاده امنیتی تأسیس ایدن صرف فضیلت اخلاقیه‌در. اوروپالیلرك قانون آسایشی قورشون، کله، بزم قانونمز ایسه اخلاق، ایماندر. ایشته مسلمانلغك علویتنه، مسلمانلرك نجابت اخلاقیه‌سنه بوندن بیوك دلیل، دلیل مادی اوله‌ماز. بو محاربه عالم اسلام ایله اوروپا آراسنده‌کی فرقی آکلامق ایچون بیوك بر وسیله‌در. او، قاچامق ایچون طوپه باغلانیر؛ بو، بتون عائله‌سیله برلکده جهاده قوشار. او، میدان حربده جانی، جانانی دوشنور؛ بو ایسه دینی، وطنی ایچون کوله‌رك جانی فدا ایدر. او، مسکین مسکین قلعه‌لر، استحکاملر آرقه‌سنه صاقلانیر؛ بو ایسه قهرمان قهرمان دشمنی میدان مبارزه‌یه دعوت ایدر ... بونی بتون جهان، بتون جهان انسانیت کورسون، دین وملت یولنده بو قدر اتحاد، بو قدر فداکارلق انجق مسلمانلرده اوله بیلیر. ایشته بو موفقیتلر هپ بو سایه‌ده حصوله کلمکده‌در. بر ملتك دستور اساسیسی اعتصام بحبل الله اولورسه اونك قارشوسنه طاغلر طوره‌ماز. پیغمبرك اك بیوك سیاستی بوراده تجلی ایتمشدر؛ عربلر بونی پك اعلا بیلیرلر. لکن مع التأسف که قوجه عالم اسلام ایچنده یالکز بر دار الخلافه قالمش که بو حقیقتی نظر دقته آلمایور. اونلر، او عرب مجاهدلری نه بیوك آدملر ایمش که دینی، وطنی تهلکه‌ده کورونجه هرشیئی اونوتمشلر، صارصلماز آهنین بر قلعه حالنده دشمن قارشوسنده بتون عظمت ومهابتیله شانلی هلالی دیکمشلر. کندی شرف وناموسلرینی محافظه ایتدکدن باشقه اوچیوز میلیون مسلمانك‌ده قدر وشرفنی اعلا ایتمشلر. حقیقی مسلمانلق بودر. انشاءالله بو اتحاد واتفاق بعدما دها مکمل اوله جقدر. چونکه محاربه نهایتنده انور پاشا حکم اوله‌رق، بتون قبائل آره‌سنده‌کی قان دعوالرینی حل ایده جك.

بو محاربه عالم اسلامك انتباهی ایچون بیوك بر وسیله اولدی. انشاءالله بوندن صوکرا کوزلرمزی آچه‌رق شرف ومجد قدیممزی احراز ایدرز.

بزم الحمدلله دائما افتخار ايتمكده اولديغمز برشى وارسه مسلمانلقدر. (آلقيشلر) مسلمانلرك بوكونكى حاليله افتخار ايتمه‌ين آدملره مسلمان نظريله باقه‌مام. مسلمانلر فى‌الحقيقه پك مشكل بر موقعده‌درلر. فقط جناب الهك فضل وعنايتيله مسئله‌نك اولى نه‌قدر آغير ايسه، نتيجه‌سى اوقدر پارلاق اوله‌جقدر. اوت ابتداسى نه‌قدر مظلم ايسه، نهايتى دنياده هيچ وجودى عقله كلمه‌ين پارلاقلقلر كوستره‌جكدر. بن بونى يرنده كوردكدن، موازنه، محاكمه ايتدكدن صوكرا سويليورم. بونى مسلمان قارداشلرمه تبشير ايتمه‌يى كندم ايچون فرض درجه‌سنده اعتقاد ايدرم. (آلقيشلر)

بوكون دشمن طرفندن نه‌قدر خوليالر قورولورسه قورولسون ينه دشمنك كندى سوزيله، كندى فعليله بودعوامى اثبات‌ايده‌بيلرم. الك‌بيوك قوماندان‌قانوا دكلى؛ رومايه كتدى وكندى‌حكومتنه‌ديدى‌كه: «بزطرابلسده هيچ برشى‌بجره‌ميه‌جكز، باشقه بر چاره‌سنه باقكز!» عاجز اولماسه‌يدى كيدوب بويله سويلرميدى؛ عجزلرى كندى عندلرنده بيله ثابتدر. بونلرك دها ذليلانه عجزيتى جريان احوال تماميله كوستره‌جكدر. بوكونه قدر نره‌لرده محاربه‌يه طوتوشه‌شلرسه مغلوب ومقهور اولمشلردر. محاربه باشلايه‌لى بش آى كچدى؛ بوبش آى ظرفنده الك آشاغى اللى دفعه مصادمه اولدى. برنده اولسون موفقيت كوستره‌مديلر؛ آلات حربيه اونلرده مكمل، بزده ناقص اولمقله برابر. مع‌مافيه شيمدى اونلرك سايه‌سنده هرشيئمز تمام‌اولدى. يالكز درنه‌محاربه‌سنده اونلردن اوتوزبش‌بيك فشنكيله‌برابر سكزيوز ماوزر، قونداغى كتورلمش ايكى طوپ آلدق. سائر يرلرده‌ده بتون عساكرك مجاهدلرك البسه‌سى ايتاليانلردن اغتنام اولونمش‌البسه‌لردر. ايشته‌بو [بر پاره‌ين كوستره‌رك] ايتاليانلردن اغتنام‌اولنمش‌بر پاره‌ريندر. مجاهدلرمز باشدن آياغه قدر بونلرله كينمشدر. ينه [كوستره‌رك] ايشته بوده قصاطوره‌سى، ايشته بوده صو مطراسى، بوايسه چانطه‌لرى [برقپان كوستره‌رك] بوكاده دقت ايديكز؛ اكر اوروپا مدنيتنى اكلامق‌ايسترسه‌كز. يرى قازوب بونى كوميورلر. عربلرى طاوشان ظن ايدرلر. صانكه‌عربلر كله‌جك‌ده بونك اوزرينه‌باصه‌جق، آياغى طوتوله‌جق، اسير اوله‌جق. بوندن دهازياده منطقسزلق‌اوله‌ماز. مدنيت كتيرمك ادعاسنده بولونان حريفلرك رزالتنه باقكز! [قهر اولسون وحشيلر] ايشته بوده [برقازيغك اوجنه باغلانمش بر تل كوستره‌رك] بوده يكرمنجى عصرك مدنيتى. انسان اولايورلر. عرب بوكا باصه‌جق، اياغى كوستكله‌نه‌جك، دوشه‌جك، اوده استحكام آرقه‌سندن چيقوب كله‌رك عربى طوته‌جق، اسير ايده‌جك.

چوق بدلا قوملر كوردم اما بودرجه احمق، شاشقين ملت كورمدم. نه‌ايسه بز بوكاده مدنيت نامى ويره‌جكز.

بن، بونلرى عمومك استفاده‌سى مقصديله كتيردم. استغنامه دائر غزته‌لرك يازدقلرينك طوغرو اولديغنه قناعت كتيرديكزيا. بوماوزرله اونلرك طياره‌لرينه آتدم. طبيعى طياره‌يه قورشون يتيشه‌مز. فقط شراپنللرينه، دها بيلمم‌نه‌لرينه عربلرفيتللى چاقاقلى توفكلرله كيدر وحريفلرى محو وپريشان ايدرلرسه بنم طياره‌يه ماوزر آتيشم پك استغراب اولنه‌ماز. [القيشلر]

فى‌الحقيقه بونلرظاهرى باقيشده‌پك تحف حاللردر. نصل‌اوله‌بيلير، ديه‌انسان حيرته‌دوشر، پك‌چوق شيلروار كه انسان كوزى‌ايله كورمينجه ايناننه‌ماز. بن دها چوق شيلر كتيره‌بيليردم. فقط فضله كوردم. انشاالله محاربه‌دن صوكرا عسكرى موزه‌خانه‌مزى ايتاليا اسلحه‌سيله طولدوره‌جغز.

بزم عثمانلى تاريخنك الك پارلاق صحيفه‌لرينى طرابلس محاربه‌سى تشكيل ايده‌جكى كبى، الك يوكسك‌موقعلرى‌ده انورلر، فتحيلر، ادهم پاشالر طوته‌جقلردر. هم يالكز بزم نظرمزده دكل، بتون‌اوروپانك نظرنده بو بويله‌در. بوحقيقت فعلاً ثابتدر. بونلرك ياپدقلرى فداكارلق، خدمت تعريف اولنه‌ماز. بوقدر نواقصى اولان‌براردو ايله بودرجه‌لرده بيوكلكلر كوسترمك هريكيتك كارى دكلدر. بوده من‌عندالله برمظهريت. برمحاربه‌ده انور پاشانك ياننده بولوندم، اطرافنه بشيوزدن زياده كولله كلديكنه عندالله شهادت ايدرم. دها نيچه يوزلرجه كولله‌لر مجاهدلره‌كلدى. شكرى‌بك نامنده برطوپجى‌مز وار، اوسويلدى، اوكون دشمنك آتديغى كولله‌لرك عددى ايكى‌بيكى متجاوز ايمش. بز ايسه سكسان كولله آتدق. فقط نتيجه نه‌اولدى بيليرميسكز؟ اونلرك ايكى‌بيك كولله‌سندن بزم طرفدن يالكزبراستر تلف اولدى. برده برمجاهدك يوزى برازيره‌لندى. ها، برآزده‌عمر ناجينك پانطولونى چيزيلدى. اوكون شرق قولمزده چوق ضايعات ويردك. نه‌قدر بيليرميسكز؟ تمام اون‌يدى شهيد. بوندن‌بتون‌اردو ماتم ايچنده ايدى. صوكرا تحقيق ايتدك‌كه دشمنك تلفاتى بشيوزى متجاوز ايمش. اوبزم طرفده تلف اولان استرده دشمندن اغتنام اولنمش. اما اويله استرديه تحقير اولنه‌ماز. حيوانجغز ناموس‌وحيثيت بيليرمش. اوراده قالمه‌يى حيثيتنه صيغديره‌مدى، بزم قرارگاهه‌كلدى ياريم ساعت صوكرا تسليم روح ايتدى.

او اون‌يدى‌شهيدمزده‌شرق‌قولنك آتش‌ايچنه كيرمسندن‌نشأت‌ايتدى. يوقسه‌اوقدرده ضايعاتمز اولمايه‌جقدى. انشاالله بوموفقيتلرمزى ديكر برقونفرانسمده عنعناتيله ايضاح ايده‌جكم. سويليه‌جكلرم پك چوق. هر برينه‌ده مقدمه ياپمق ايسته‌يورم. چونكه مقدمه‌لرى بيان ايتمزسه‌م ناقص قاله‌جق. زيرا بوكبى وقايع تاريخلرده كوروله‌مز. تاريخ بويله خارقه‌لرى قبول ايده‌مز. انسانلرك عقللرى‌ده بونى قبول ايتمكده متحيرقالير. فقط بن كندى كوزمله كوردم. سويلدكلرم هپ مشاهداتم اوزرينه‌در. وسوزلرمده هيچ برغرضه مستند دكلدر. بن الحمدلله، اورايه قدر كيمسه‌نك تشويقيله وياردميله كتمدم، كندى حسابمه كتدم، كلدم. دها بعض كيدنلر وار، كيميسى حكومت طرفندن، كيميسى اتحاد طرفندن كوندرلمش. مجاهدينك كافه‌سى كوكللى‌در. حتى بيكباشى برضابط وار، تذكره‌سنده كتابجى اصنافندن يازيلى. ديكر

بری‌ده کندیسنی قومیسیونجی کوسترمش. بعضیسی سیاح ، بعضیسی‌ده تجارقید اولونمش. بوصورتله اوراده‌کی مجاهدینك همان هپسی کوکللودر. مقصدلری ، جهاد فی سبیل‌الله‌در ؛ دینی ، وطنی دشمنه قارشی مدافعه‌در . صوکرا بورایه قارشی احتیاجلری‌ده اوقدر یوقدر. چونکه بورادن امداد کوندریلسی پك مشکل، اوکا کوره ترتیباتلرینی یاپمشلر. واقعا بوسبتون کوندریلز دکل ، هرشی کوندرلمکده ؛ فقط اوراسی بورایه کووه‌نمز . زیرا هردقیقه انقطاع ملحوظدر . کرك فرانسزلر کرك انکلیزلر هرنه‌وقت ایسترلرسه مناقله‌یی قطع ایده‌بیلیرلر. بونك ایچون مجاهدین کرام عمومیتله اوکا کوره ترتیباتده بولونمشلردر . بوسببله انور پاشایه‌ده صلاحیت واسعه ویریلمشدر . اوراده‌کی افکار عمومیه ، ایتالیانلری بردها اورالره آیاق باصدیرمامق شرطیله هرطرفدن دفع ایتمکدر . انور پاشادن طوت ، اك عادی برعرب چوجغنه قدر بتون آفریقا مسلمانلری بوفکرده‌در . اك کوچکلری‌ده بیله‌رك ، حس ایدرك بوفکره اشتراك ایتمشلردر . قادینلره وارنجه‌یه‌قدر هرکسك ارزوسی ، غایه‌سی بودر .

حتی یدی یاشنده برچوجغه ، بورادن کیدن تونسلی شیخ صالح افندینك یاننده راست کلدم . چوجق بزدن صوریپوردی :

— افندم ، پادشاهمز طوپله سلاح کوندره‌جکدی نه‌وقت کله‌جك؟

اوکونده هلال احمر جمعیتی کلشیدی :

— ایشته ارزاق کلدی ، دیدك .

بوکا قارشی یدی یاشنده‌کی چوجغك شوسوزینه دقت ایدیکز ؟ دیدی‌که : ــ الرزق علی‌الله . . . . پادشاه بابامز بزه طوپلر کوندرسون، رزق اللهدن کلیر . . . .

بتون عربلر بزه پادشاه طرفندن کلش نظریله باقارلر . « فضلوا یا عساکر السلطان ، فضلوا یا جماعة‌السلطان » دییورلر . اوقدر حرمت وتعظیم ایدییورلرکه نظرلرنده اك معزز آدملر بز تورکلرز . اونلر دائما بزم بتون نواقصمزی اکماله قوشیورلر ، حتی بر عرب وار ، صول ممه‌سنك آلتندن ایکی قورشون یمش . بر مدت خسته خانه‌ده قالدقدن صوکرا چیقوب ١٤ کانون اول محاربه‌سنه اشتراك ایدرك صول ایاغندن اورولمش . ینه آیاغنی صاردیره‌رق طوپال طوپال دیکر بر محاربه‌ده ایلك صف حربه اشتراك ایتدی . ایشته بو عرب « بن خلافت معظمه‌نك ناموس وشرفنی محافظه ایچون جانمی فدا ایتمدکجه راحت اوله‌میه‌جغم . » دیدی .

ایشته بو مبارك آدملر بویله جانلریله ،ماللریله ، اولاد وعياللريله فی سبیل‌الله مجاهده ایدییورلر . طوغروسی اسلامیت نامنه نه قدر افتخار ایتسه‌ك آزدر . بز بویله قلبه مالك اولدقدن صوکرا دشمن هیچ بر زمان بزه غلبه چاله‌ماز . بوکا بتون قلبکزله امین اوللیسکز محترم قارداشلرم . ان شاء‌الله عن قریب دشمن ذلیل کلیاً مقهور اوله‌جقدر . بالخاصه درنه، طبرق‌ده ایکی آیه وارماز دکزه‌دوکولدکلری خبرینی آله‌جقسکز. اوراسی سقوط ایدنجه بنغازی‌ده طبیعتیله سقوط ایدر .

بو زمانلر تقرب ایتدی. یقینده ان شاء‌الله بو مظفریتلری کوره‌جکز. الویرکه بو اتحاد واتفاق ، بو عزم وثبات دوام ایتسون . بو کیجه بو قدرله اکتفا ایده‌یم، دیکر قونفرانسلرمده مسلمان قارداشلرمه دها برچوق حقیقتلر عرض ایدرم .

مكاتيب

بورنیؤ : « سمباس » دن :

محرم الحرام — ١٣٣٠

مکتوبك اصلی عربجه اولوب عیناً ترجمه ایدلمشدر :

الی جناب عبدالرشید ابراهیم نزیل دارالخلافه بعد اهداء التسلیمات مسکیة النفحات صادرة من قلب مملوء بالمحبة .

یا حضرت الاستاذ بن ذاتکزه ژاپونلر ایله مناسباتمز عن قریب فعلاً باشلایه‌جغنی ١٤ ذی‌القعدة تاریخیله یازدیغم مکتوبده اشعار ایتمشدم ، شیمدی سزه تبشیر ایدرم ، توصیه ایتمش اولدیغکز ژاپونلر بوکره « سمباس » ه کلدیلر ، بنده خانه‌ده مسافر اولدیلر ، بنده‌کز توسط ایتدم ، هولاندا مستملکاتندن ٢٦ بیك « هکتار » اراضی مبایعه‌سنه موفق اولدیلر . تصادفاً غایت اوجوز اولمغله برابر ساحله دخی یقین اولدیغی جهتله مطلوبه‌ده موافق اولدی ؛ هرنه‌قدر آز ایسه‌ده. برده انکلیز مستملکاتندن بریر کوردیلر، امید ایده‌رمکه بوده اهون برفیأتله مبایعه اولنه‌بیلور، اساساً سزك مطلوبکز اولان مناسبات فعلاً باشلادی دیمکدر .

ثانیاً ٢٨ شوال تاریخلی مکتوبکزی دخی آلدم . افکار عمومیه بوکون بلا استثنا هپ طرابلس غرب مسئله‌سیله مشغولدر . هرکس تماماً قناعت ایتمشدرکه بومسئله عالم اسلام ایچون حیات مماتمسئله‌سیدر. بوکوندن اعتباراً عموم جاوا وملایو اهالیسی قلباً وقالباً عثمانلی مجاهدین اسلام قرداشلرمزه اشتراك ایتمشلردر، بوتون جامعلرده دعالر اولونمقده واعانه‌لر طوپلانمقده‌در . هرکس عثمانلی قرداشلرمزك شجاعت وحماستلرندن امین اوله‌رق هرکون، هرساعت مظفریت حوادثنه منتظر اولمقده‌در .

شونی دخی عرض ایده‌یم : بزم جاوا مسلمانلری عمومیتله مقر خلافته قلباً مربوط اولدقلرندن ماعدا بالذات حضرت خلیفة الاعظم محمد خان خامس حضرتلرینه آیروجه حسن اعتقادلری واردر. ایتالیانلرك حرب اعلانی خبری تلغرافلرده کورولنجه جامعده طوپلانان اهالی کلام قدیم اوزرنده خلیفه اسمی ایله تفأل ایتمشلر : « ولن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلا » آیت کریمه‌سی آچلمش، بوده بزم جاوا مسلمانلرنده براعتقاد اولمشدر .

سنغاپورده‌ده مکتوبلرکزك کلدیکنی واوراده دخی اعانه دفترلری آچلدیغنی السید عمر سقاف حضرتلری یازمشدی . امید ایدرزکه

محاربه عموم اهل اسلام ایچون برشرف ایله ختام بوله جقدر . ذاتکزك بالذات محاربه یه اشتراك ایتمه کزی بزم بورنئو اهالیسی پك خوش کورمدیلر، زیرا قلم ایله مجاهده کزی دها انفع ودها موافق کوریورلر. انشاءالله اوراده دخی صف قتالده بولنمزسکز .

اراضی مسئله سنه عائد تفصیلاتی عن قریب یازارم .

ژاپونیایه طلبه کوندرمك جهتی برقاچ دفعه لر مذاکره اولندیسه ده شیمدیلك برموفقیت کورولمدی . باذن الله اوخصوصده ده بذل جهد ایتمك فکرنده یم .

ژاپون اشرافندن برینك اهتداسی بو آراده انکلیز غزته لرنده کورلمش ونایت بیوك تأثیر حاصل ایتمشدر. دیمك اولورکه مخدوملرکزك ثمرهٔ فعالیتی دخی کورولمکه باشلامشدر . جناب حق موفق ایلسون اهدی لحضرة سیدی خالص الشکر والسلام .

« سمبار »

الحقیر

محمد محمد علی

مطبوعات

الهلال العثمانی . — برچوق سنه لر مصر مطبوعاتیله امت اسلامیه نك انتباه وتعالیسنه دائر نشریات ومجاهده ده بولونان فاضل شهیر عبدالعزیز چاویش حضرتلری طرفندن دارالخلافه ده مسلمانلغك وعثمانلیلغك منافعنی مدافعه مقصدیله سیاسی ، اقتصادی ، ادبی تورکجه ، عربجه یومی برغزته نشرینه باشلانمشدر. رفیق محترممزك دوامنی تمنی ایدر و بتون قارئلرمزه توصیه ایدرز . ابونه سی ممالك عثمانیه ده (۱۵۰) ، ممالك اجنبیه ده (۲۰۰) غروشدر .

حضرت استاذ . الهلالی نشر ایتمکده کی مقصد عبجلی شو جمله لرله نتیجه لندیرییور :

«... بزده توفیق واصلاح یولنده چالیشان مجاهدین صفلرینه التحاق ایله بو جریده یی نشره قرار ویردك . . بو قراری ویررکن جناب حقدن ، کندیسنك نافع حقیقتلر، مفید موعظه لر احتوا ایدن برسراج حقیقت اولمه سنی رجا ونیاز ایتدك. بزم مصردن بورایه هجرتمز ، امیردن تورقه رق قرار ایتمك وبابوراده برمنصبه نائل اولمق امیدیله دکلدر . بزهدالتی اقامه، حریته حرمت، حقی تأییدایدن برقومك آره سنه کیردك. وکیرمکله حیاتمزی اونلرك (حق اولمقده دوام ایتدکجه) هردرلو امللرینه وار قوتمزله تشریك ایتمکی وجدانمزله عهد ایتدك.

« اوت ، انسان وطنی قولای قولای ترك ایتمز . ایده من . واتمه ملیدر ؛ فقط هجرت نبویه یی ایجاب ایدن سببلری نظر مطالعه یه آلیرسه ق کیفیت قسماً وضوح کسب ایدر . بزده ظلمات شرکدن قورتولوب ، نور حریتك لمعه پاش اولدیغی بر یره آیاق باسیورز . صوك زمانلره قدر آوروپاده آلتنك تریله چالیشوب ده بوکون وطنك یوزی کولدکجه سونچیندن آغلایان فداکار اولادلری کورلمه مش شیلردن دکلدر .

« بوکوندن اعتباراً مصری درسعادته ربط ایتدم . وطن صغیری ترك ایدییورم . فقط عالم اسلامك قلبنده بولونیورم ؛ اکر اوکا حیات اساله ایده بیلیرسه ك مصر کندی کندینه جانلانیر . اونك سعادتیله بختیار ، اونك فلاکتیله کریه دار اولور ...

« ایشته بو عزمله درکه بوکون بودرت صحیفه لك هلال (اوح نه مبارك براسم) جریده سنی چیقاریورز . انشاءالله پك آز برزمان صکره « بدر کامل » حالنه کله جکدر . طبیعی اسمندن اکلاشیلدیغی وجهله عثمانلی واسلام منافعنی مدافعه ایده جکدر . »

شئون

عثمانلی آفریقاسی :

مجاهدین اسلامیه نك بیوك برمظفریتی . — ناظوره محاربه سی حقنده حربیه نظارتنه وارد اولان معلومات رسمیه در: شباطك یکرمی یدنجی کونی صباحی دشمنك اوچ طابور پیاده وایکی جبل باطاریه سیله ناظوره قربنه ایلریله مسی اوزرینه عساکر عثمانیه قبائل ایله برلکده هجوم ایده رك اوچ ساعت دوام ایدن مصادمه ده دشمن استحکاماتنه دك پوسکورتولمش . وآرقه دن کلن قوتله تقویه ایدلمش دشمن یکیدن تعرض و غرب طرفنده کی قوتمزك شرقده کی قوتمزه الحاقنه مانع اولمق اوزره ایکی طابور دشمن پیاده باشقه جه استحکاماتدن چیقه رق تجاوز ایتمش ایسه ده مجاهدینك مهاجمات دلیرانه لریله دشمن هرطرفدن تکرار پوسکورتلمش ومصادمه کیجه ساعت ایکی یه قدر دوام ایده رك اثنای مصادمه ده دشمنك کمیلریله طوب ومترالیوزلرندن آتش یاغدیرمه سنه رغماً کمیلره رجعته مجبور اولمشدر .

دشمندن ایکی بیکی متجاوز تلفات واونسبتده یاره لی و مجاهدیندن ایسه اون آلتی شهید وآلتمش بش مجروح وعسکردن برشهید وایکی مجروح واردر. کلیتلی اسلحه وجبخانه اغتنام ایدلمش ومجاهدینه صو وجبخانه یتشدیرمك اوزره صف حربده ایلریله ین عربان قادینلرندن بری ده یاره لانمشدر .

دولت علیه ـ روسیه :

روسیه لك شرقه یولنتمزسی — روسیه نك درسعادتده کی سفیرینك کری چاغیرلسی شرق قریبده آتیاً روسیه پولتیقه سنك ساده لشه جکنی کوستریور . روسیه، شرقده کی طرز سیاستنی دها واضح ومعین برحاله افراغ ایتمکی آرزو ایدییور . (چاریقوف) ، دولت متبوعه سی نزدنده شخصی برامنیت احراز ایتمش وبو آنه قدر تعقیب ایلدیکی طرز سیاستیده بکندیرمشدی . هرنه قدر موسیو (چاریقوف) روسیه نك اك برنجی رجال سیاسیه سندن معدود دکل ایسه ده، موسی الیهك هرحالده پك جدی وفعال اولدیغی غیر قابل انکاردر . چاریقوفك اسباب عزلندن صرف نظر ایدیلیرسه، هرحالده روسیه دولتنك شرق قریب حقنده بسلمکده اولدیغی آمالك ماضیدن زیاده کسب وضوح ایتمسنی آرزو ایلدیکنه حکم ایتمك لازمکلور . عین زمانده روسیه نك ترکیایه قارشو اولان وضعیت سیاسیه سی ده آچیق برطرزه افراغ اولنه جغی مأمولدر .

سفیر موسی الیهك استانبول سفارتندن نا کهانی صورتده انفکاکی اوروپا محافل سیاسیه سنده اهمیتله تلقی ایدیلیور . چاریقوفك شرق حقنده بسلدیکی نیات سیاسیه دن روسیه خارجیه ناظریله باش وکیلی ممنون دکلدرلر. موسی الیهك ثبات واعتدال طرفداری اولدیغی وتعقیب ایتدیکی مسلکده بر ملایمت وحسن نیت آرادیغی تجربهٔ میدان وضوحه چیقمشدر. آنك بوصیره ده عزل ایدلسی روسیه نك ایرانده کی وضعیتندن ناشیدر . ایران اوزرینه کندی زعمنجه بر حق وصایتی بولنان روسیه استانبولده کی سفیرینك اجراآتندن ممنون اولمامشدر. دولت علیه ایله ایران حکومتی بیننده متنازع فیه اولان (نواحیٔ شرقیه) اراضی مسئله سنك حلی خصوصنده ایراندن زیاده تلاش کوسترن روسیه استانبولده چاریقوفدن دها زیاده ایشکذار بر سفیره مالك اولمغی آرزو ایتمش ویرینه (بکرش) سفیری موسیو (ژیه رس) ك تعیینی نفس الأمره موافق بولمشدر . یکی سفیر اولجه (طهران) سفارتنده سنه لرجه بولنمش وایران احوال سیاسیه واقتصادیه سی حقنده اولدقجه معلومات وسیعه یه واقفدر. ایران تحدید حدود قومیسیونی، کری ایله مسئلهٔ متنازع فیهانك حلیله اشتغال ایدرکن چاریقوفك قالدیرلسی کیفیتی پك معنیدار کورونیور . روسیه نك اقصای املی، ایران حدود مسئله سنی کیف مایشا ایرانك لهنده حل ایتمك واماکن مذکوره یی بعدما کندی منطقهٔ نفوذینه ربط وعلاوه ایلمکه معطوفدر . اشبو عزل وتعیین کیفیتنك آزچوق بوغازلر مسئله سیله عثمانلی ـ ایتالیا بیننده احضارواستحصال اولنه جق صلح مسئله سنه ده شمول وتعلقی واردر. چاریقوفك

ترك طرفدار و محبی اولدیغنه دائر روسیه خارجیه نظارتجه قناعت حاصل اولمشدر. بهمه‌حال موسی الیهك عزلیله یرینه تعیین اولنان ذاتك اسباب ومؤثراتنه دقتله باقیلمق ایجاب ایدر .

کرید :

کریده‌کی مسلمانلرك احوالی — کرید هیئت اجرائیه‌سی رئیسی موسیو میخالیاکیس یکیدن برطاقم رولر اوینامغه باشلامشدر . بو آدم تابعه بر مکتوب یازوب ، کریدلیلرك عثمانلیدن بحثله یکوجود اولەرق یونانستانه التحاق ایتمك آرزوسنده بولندقلرینی خولیاپرستانه برادا ایله بیلدیرمشدر . عین زمانده کریدلیلر طرفندن یونان مجلس مليسنه اعضا انتخابیله اعزامی درمیان ایلمشدر . حانیه‌ده جنایات سیاسیه ایقاع ایدلمکه باشلامش وخلیل پیپەراکی نامنده برمسلمان بلاسبب اطه خرستیانلری طرفندن جرح ایدلمشدر . مجروح خسته‌خانه‌یه نقل ایدلدیکی اثناده اثرجرحدن متأثراً وفات ایلمشدر. کریدحکومت اجرائیه‌سی طرفندن بشیوز ردیف افرادی سلاح آلتنه آلنمغه باشلانمشدر . فقط کریدده البسهٔ عسکریه بولنمدیغندن البسهٔ مذکوره آتنه‌دن جلب اولنمشدر. شهرحالك یکرمی ایکیسنده حانیه‌دن اوستریا واپوریله اللی قدر عائلهٔ اسلامیه ممالك عثمانیه‌نك نقاط مختلفهٔ آسیائیه‌سنه کوچمشلردر . مهاجرلرك یکانه سببی کریده‌کی مسلمانلرك عرض ، جان ومالری شمدی دکل ، اون‌درت سنه‌دن برو بیوك تهلکه‌یه معروض بولنمسندن ناشیدر . بونی بوکون جهان بیلدیکی حالده ، متضررلر اسلام بولندقلرندن سسلنه‌میورلر .

کریده عسکر اخراجی. — انکلتره سفیری سیرلاوتر جنابلری اولکی کون دائرهٔ خارجیه‌ده ناظر عاصم بك ایله ملاقاتده کریدده ایقاع ایدیلن حرکات جنایتکارانه‌دن طولایی حکومت متبوعه‌سنك کریده عسکر اخراج ایده‌جکنی بیان ایتمش وعاصم بك ایله بوبابده اوزون مدت تعاطئ افکار ایلمشدر.

مصر :

هلال احمر منفعتنه بر تیاترو . — اسکندریه‌نك (الحمراء) تیاتروسنده عثمانلی هلال احمر جمعیتی منفعتنه خدیو حضرتلرینك حمایه‌سی تحتنده مکلف ومکمل برتیاترو ویرلمش وعموم نظار واعیان مملکت طرفندن اشتراك اولنمشدر . مذکور تیاترونك برلوجه‌سنی اشغال ایدن مصر رئیس نظاری طرفندن یوز لیرا ویرلدیکی کبی ، مذکور لوجه‌لرك دیکر بریسی لیلهٔ مذکوره‌ده استیجار ایدن (بابیه) و (بهائیه) رئیسی ایرانلی عباس افندی حضرتلری طرفندن‌ده قرق لیرا ویرلمك صورتیله ابراز حمیت اولنمشدر . لیلهٔ مذکوره‌ده عموم مصر هلال احمر هیأتی رئیسی واؤید غزته‌سی مدیر سیاسیسی شیخ علی یوسف طرفندن مفصل برنطق ایراد اولنەرق هلال احمر جمعیتنك خدمات واقعه‌سندن بحث ایدەرك حضارك مدید آلقیشلرینه مظهر اولمشدر. مذکور تیاترو حاصلات صافیه‌سی درت بیك انکلیز لیراسی تخمین اولنمقده‌در .

تونس :

تونس مسلمانلرینك مسیاتی — تان غزته‌سنه اشعار اولندیغنه کوره تونسده ، تراموایلره قارشی بویقوتاژ اعلانی ضمننده ترتیبات اجرا ایتمش اولان برلی قومیته اعضاسندن برقاچی تونس حکومتی طرفندن توقیف ایدلمشدر. بونلردن اوچی (مارسلیا) یه اعزام ایدلمش اولوب اورادن فرانسه حدودی خارجنه اخراج اولنه‌جقلردر . دیکر ایکیسی تونسك جهت جنوبیه‌سنده حبس ایدلملری تقرر ایتمش ودیکر بریده (باردو)ده توقیف ایدلمشدر .

فرانسه‌نك تونسده‌کی مأمور مخصوصی موسیو (آلاپتیت) بویقوتاژك سیاسی برماهیتی حائز اولدیغنی وبعض پانسلامیزم طرفدارانك بوندن استفاده ایتمکده بولندقلرینی کورمسی اوزرینه تدابیر واقعه‌یی اتخاذه مجبور قالمش ایمش. حتی تونس ترامواى قومپانیه‌سی اهالینك مطالباتندن چوغنی اسعاف ایلدیکی و تراموایلرده مستخدم اجنبی مأمورلرك مقدارینی تنقیصه موافقت ایتدیکی ونتیجه‌ده ائتلاف تأسس ایتمك اوزره بولندیغی حالده، اهالئ اسلامیه بویقوتاژی قطع ایتمه‌مشلردر .

ایران :

ایرانده روس عسکری . — بوهفته طرفنده ترشح ایدن حوادثه نظراً مهم مقدارده روس عساکری تفلیسدن اورومیه کولی منطقه‌سنه عزیمت ایلمشدر. قوهٔ مذکوره عثمانلی حرکات عسکریه‌سنه ممانعتده بولنه‌جقدر !

ایرانده ارتجاعیون . — مشارالیهك برادری اولوب اوته‌دن بروعیتنده‌کی کردلرله (کرمانشاه) ی اشغال ومحاصره آلتنه آلمش اولان (سالارالدوله) قصبه‌یی یغما ایدوب والینك ایکی باجاغنی کسدکدن صکره زواللی‌یی دیری اولەرق آتشده یاقدیرمشدر . عین زمانده کرمانشاهده‌کی انکلیز بانقه‌سی صویوب بناسنی‌ده طوپ کولله‌سیله ییقمش وایران مجاهدلرینی‌ده طرفدارانه اعدام ایتدیرمشدر .

ایرانده انکلیزلر و روسلر . — انکلتره حکومتی ، جوار قبائلك تعرضاتنه مانع اولمق اوزره ایران کورفزنده بولنان (بندرلنکه) شهرینه هندستان عساکرندن یوزاللی کشیلك برقوت اخراج ایلمشدر. روسیه ایسه قفقاسیاده‌کی اردوسنی هر براحتماله قارشو سفر برحالنه وضع ایتمشدر . روسیه‌نك بوحاضرلغی ایران اموریله صیق مناسبتی واردر . کندی مطالبیله ایرانده ادعا ایلدیکی منطقهٔ نفوذینی رسماً ایران حکومتنه قبول وتصدیق ایتدیرمك ایچون بویله برتشبثده بولنمنی روسیه موافق کوریبور .

هندستان :

هندستانده انکلتره تاجی . — انکلتره قرالی هندستانده امپراطورلق نامنه باشنه قویدیغی تاجی تزیین ایدن کرانبها طاشلرك قیمتی آلتمش بیك انکلیز لیراسی تخمین اولنمشدر . مذکور تاجك اعمالنه صرف اولنان مبالغك هندستان اموالندن تسویه‌سی هند حکومتنجه تقرر ایتمشدر .

هندستانك یکی مقر حکومتی . — هندستانك یکی مقر حکومتی اولمق اوزره انکلتره قرالی طرفندن هندستانده‌کی سیاحتی اثناسنده اعلان اولنان (دلهی) شهرینك تزییناتنه نظارت ایتمك ایچون لوندره شهر امانتی رئیسی ، مهندس (مستر سبونتون) تعیین ایدلمشدر .

بومبایده یکی برآبده . — انکلتره قرالنك هندستانه وقوع بولان زیارتنه برخاطرهٔ مخصوصه اولمق اوزره بومبای لیمانی تشکیل ایدن (آپولوبندر) موقعنده قیمتلی برآبده‌نك رکزی هند حکومتنجه تقرر ایتمشدر. مذکور تشبثك قوه‌دن فعله چیقارلسنه مدار اولمق اوزره هند اغنیاسی طرفندن نقدی معاونتلر اجراسی تصور ایدلمکده‌در . ازجمله اصلاً بغدادلی اولوب الیوم هندستانك الك برنجی ارباب ثروتندن معدود بولنان موسوی (سر یعقوب ساسون) طرفندن مذکور آبده‌یه صرف اولنمق اوزره یکرمی بیك انکلیز لیراسی ویرلمشدر.

هند مسلمانلرینك طرابلس مجاهدلرینه معاونتلری . — هندستانك (امرتسر) شهرنده منتشر (وکیل) غزته‌سنده اوقودیغنه کوره (رامپور) حکومت مستقله‌سی حاکمی طرفندن صادر اولان برامر رسمی موجبنجه مذکور ایالت داخلنده بولنان بالعموم اهالئ اسلامیه‌نك طرابلس غرب و بنغازی مجاهدلرینه اعانات نقدیه‌ده بولنملری لزومی اعلان اولنمشدر. اعانه درجی قومیسیونی ریاستنه حکومت مذکوره‌نك ولیعهدی تعیین اولنمشدر .

رانغونده مسلمانلرینك غلیان حمیتی — لاهورده انتشار ایدن (وطن) غزته‌سنك نشریاتنه نظراً رانغون اهالئ اسلامیه‌سی طرفندن طرابلس غرب ایله بنغازی عثمانلی اردو کاهلرنده بولنان مرضا ومجروحین عثمانیه‌نك امر تداویلری ایچون بر هلال احمر هیئتنك اعزامی قرارلاشمش وبوخصوص ایچون ایجاب ایدن اعانات نقدیه ایله ادوات طبیه‌نك تدارکنه توسل اولنمشدر .

مطبعهٔ خیریه وشرکاسی | مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

سنه ۱ . ۱۳۳۰

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیدر — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٤ — ۱۸٦ ۹ ربیع الاخر ۱۳۳۰ پنجشنبه ۱۵ مارت ۱۳۲۸ جلد ۱ — ۸

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

عبس وتولی . ان جاءه الاعمی . ومایدریك لعله یزکی . أو یذکر فتنفعه الذکری . أمامن استغنی . فأنت له تصدی . وماعلیك ألایزکی . واما من جاءك یسعی . وهو یخشی . فأنت عنه تلهی .

ترجمه‌سی

«یانه اعمی کلدی دیه ، یوزینی هم أکشیتدی ، هم چویردی . نره‌دن بیلیورسین ؟ او ، بلکه صلاح بوله‌جق ؛ یاخود سندن ایشیده‌جکنی دوشونه‌جك ده بو دوشونمك کندیسنه فائده ویره‌جك . کیمك کوندیکی وارده آغیر طاورانیورسه یوزیکی اوکا دونیورسین ؛ حال بوکه اونك صلاح بولما سنده سنجه بر شی یوق . دیکر طرفدن ، کیمك قلبنده الله قورقوسی وارده سکا قوشه قوشه کلیورسه اوکا آلدیرمیورسین . »

. . .

بو سوره حضرت خدیجة رضی‌الله عنها والده‌مزك یکنی ابن ام مکتوم حقنده نازل اولدی . ابن ام مکتومك اسمی قول مشهوره کوره عمرو بن قیسدر ؛ ام مکتوم ایسه والده‌سنك لقبیدر .

عمرو بن قیس اعمی ایدی . بعضیلری آنادن اویله طوغدی دیورلر ؛ بعضیلری‌ده صوکره‌دن اولدیغنی روایت ایدیورلر . کندیسی مهاجرین اولیندندر .

علیه‌الصلاة والسلام افندیمز هنوز مکه‌ده ایدی . بر کون قریشك عتبه ، شیبه ، ابوجهل ، عباس ، امیه ، ولید کبی ایلری کلنلری حضور پیغمبریده بولونیور ؛ اوده بونلری ایمانه کتیرمك ایچون اوغراشوب طورویوردی . چونکه بونلرله برابر برچوق کیشی دها مسلمان اولور امیدینی بسلیوردی . ایشته عمرو بن قیس حضرت پیغمبرك تام بونلرله مشغول اولدیغی بر صیره‌ده کله‌رك ، افندیمزك سوزینی کسمش ؛ : « یارسول الله ، اللهك سکا اوکرتدیکی شیلردن بکاده اوکرت . » دیمش ؛ حتی قارشیسنده کنك مشغولیتندن خبری اولمادیغی ایچون بو سوزی بر قاچ کره سویله‌مش ایدی . اویله بر زمانده سوزینك کسیلمسی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك خوشنه کیتمدیکندن مبارك یوزنده طبیعی اوله‌رق انفعال اثری کورلدی ؛ بوندن باشقه عمرو بن قیسه آرقه‌سنی‌ده چویردی . آیتلرك سبب نزولی بو وقعه‌در .

جناب حق نبی محترمنه عتاب صورتنده اخطار ایدیورکه : بوزواللی اعمانك قدر تنزلکی ، یوقسوللغی سببیله سوزینی دیکله‌مه‌مك ، کندیسندن یوز چویرمك طوغرو دکلدر . أوت ، کندیسی فقیر ، کوزی علیل ؛ لکن قلبی زنکین ، ایچی اویانیق . سندن ایشیده‌جکی حکمتی جان قولاغیله دیکلیه‌رك ضبط ایده‌جك ؛ او سایه‌ده جسمنی بوتون مناهیدن صاقینه‌جق ؛ روحنی هر درلو ملوث خاطره‌لردن تمیز طوته‌جق . یاخود او حکمتی خاطرلامق مستقبلده‌ده ، معاصیدن آزاده قالماسنی تأمین ایله‌مك صورتیله ، بیچاره‌نك ایشنه یارایه‌جق .

بریکی ثروت ، قدرت صاحبلرینه کلنجه : بونلرك چوغنده او اویانیق ، اوحق طانیرقاب یوق . باشقه‌لرینك اسلامنه سبب اوله‌جقلر دیه ، یعنی صرف موقعلری خاطری ایچون کندیلرینه طوغرو

دونمك لایق اوله‌ماز. انسانك قدرتی حقیقتده قلبنك اویانیق اولماسیله؛ برده حق کندینی کوسترنجه اوکاقارشی عناد ایتمیه‌رك انقیاد ایتمسیله‌در. یوقسه ، پاره ، مال ، حسب ، نسب ، قبیله ، عشیرت ، خدم ، حشم ، تاج ، تخت کبی اسباب عظمت بوکون وار ، یارین یوق ، برطاقم عاریت شیلردر .

کورولیورکه بو آیات کریمه ایله جناب حق أمته ادب اوکره‌تیور؛ انسانلق اوکره‌تیور . هم اویله برصورتده‌که :اکر بزاو آدابه‌صاریلمش اولسه‌یدق ، بوکون ملتلرك اك بیوکی اولوردق .

محمد عاکف

فقه و فتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخندن :

حج وکعبه

١

حج ، کعبه . . . . ایکی تاریخی کلمه . ایکی کلمه‌که کویا لفظ ایله معناسی ، سبب ایله مسببی کبی برابر اوله‌رق تاریخك اعماق مجهوله‌سی ایچنده قاریشوب کیدرلر ؛ اویله‌که تاریخ بونلرك مبادیلرینی تعیین خصوصنده متذبذب بولنیور ؛ خرافاته ، اساطیره مراجعت ایده‌جك قدر اظهار عجز ایدیور .

ظلمت ماضی‌یه طوغری اوزانوب کیدن ایکی سلسلهٔ متوازنهٔ تاریخیه‌نك هانکیسی دها اوزون ، هانکیسی دها سورکلی اولدیغی حقنده ، عکسی محتمل اولمیان بر سوز سویلمك غایت کوجدر . کعبهٔ معظمه‌نك پك اسکی ، اوقدرکه عالمك اسکیلکنه مساوی ، بلکه مساوی دکل‌ده قرق سنه قدر دها عمرلی اولدیغنه دائر سویلنان سوزلرده قائللری طرفندن ایناتیله‌رق سویلنمشدر . هرحالده کعبه‌نك بودرجه قدمنه قائل اولانلر شبهه‌سز ولوبعض ارکانیله اولسون حجی‌ده اورالره قدر چکیورلر . فقط بوبابده وارد اولان آثار زیاده‌سیله قاریشیق ، منقدین روانجه شایان اعتماد دکلدر. امام علی حضرتلرندن مروی اولان سوزلرده دخی کعبه‌نك خلقت عالمه قدر اوزانان بر ماضیسی اولمادیغی ایچه صریح بر صورتده آکلاشیلیر . ایشته حضرت امامك بوسوزینه استناد ایده‌رکدرکه عرب وبیت‌الحرام تاریخیله اشتغال ایدن محمد بن اسحاق ، السید تقی‌الدین وامثالی منقد مؤرخلر دخی کعبهٔ معظمه‌نك برنجی دفعه اوله‌رق خلیل علیه‌السلام الیله بنا ایدیلمش اولدیغنه قائل اولیورلر .

حتی ابن کثیر تفسیرنده : « ولم یرو عن معصوم ان‌البیت کان مبنیا قبل‌الخلیل » دیور .

تاریخ بوتون قوتیله کتابه‌لردن ، خرابه‌لردن ، مزارلر ، طاشلردن . . . . استمداد ایده‌رك ماضینك درینلکلری ایچنده کیزلنه‌ن قدیم کلدانیلر دورینه ، درت‌بش بیك سنه‌لك ماضی‌یه ارجاع نظر ایدیورده ایشته کعبه‌یی ؛ حجی‌ده اویله اوزاق برماضیده تأسس ایتمش بولیور . بونوع حرکات فکریه‌لرینك نتیجه‌سی اوله‌رق خالق ومعبودلرینی سماواتده آرایان کلدانیلر ، آیلره ؛ییلدیزلره تعبد ایدرکن ؛ دیکر طرفده حضرت ابراهیم آکلامش اولدیغی حق وحقیقتك ؛ تلقی ایتمش اولدیغی اوامر لاهوتیه‌نك تضییق وتأثیری آلتنده قیورانیور ، متهیج بولنیوردی. جناب رب‌العزتی تقدیس وتمجید ایده‌رك اوغلی حضرت اسماعیلك یاردمیله مکه وادیسنده بیت‌الحرامك اساسنی قورمقله مشغول اولیوردی. اجیاد ووقعیقعان تپه‌لرنده ، مکه اووالرنده بولنان عربلر حضرت ابراهیمك بوتون موجودیت خاشعانه‌سیله تکبیرلر کتیره‌رك کعبهٔ شریفه‌یی بنا ایتمکده بولنمسندن زیاده‌سیله مسرور اولیورلردی . حضرت ابراهیمه ، اوغلی اسماعیل (علیهما السلام) ه قارشی اولان محبت ورعایتلری آرتیور ، آنلره احترام ایتمکده قصور ایتمه‌یورلردی . حتی حضرت ابراهیمك قازانمش اولدیغی شواعتبار بین‌العرب آل‌ابراهیمك بطناً بعد بطن کسب امتیاز وشرافت ایتمه‌لرینه سبب اولمشدر .

آل‌ابراهیم عن‌اصل عرب اولمادیغی حالده قومیتلرینه شدتله مربوط بولنان عربلر آره‌سنده اصالت ونجابتله یاد اولنیورلردی . ایشته شواعتبار وشرفك یاردمیله‌درکه حضرت ابراهیم واسماعیل علیهما السلامك دینلری حجاز عربلری بیننده خیلی انتشار ایتمشدی . عربلر بیننده کوریلوب فقط بت پرستلك ایله قابل توفیق بولنمیان الوهیت فکری ، بعض مراسم دینیه ، نظافت وطهارته متعلق بعض اعتیادات ، صوم وبالخاصه حج . . . هپ حضرت خلیلدن تلقی اولنان آثار جلیلهٔ دینیه ایدی .

فی‌الحقیقه عربلر تاریخك بیله‌مدیکی زمانلرده باشلایه‌رق کعبهٔ مشرفه‌نك بولندیغی موقع مبارکی تعظیم واحترام ایلیور ، اورایه کیده‌رك الهه قارشی دعا قیلیور ، تظلم واستراحاماتده بولنیورلردی . ایشته بعض کیمسه‌لر بین‌العرب بقعهٔ مبارکه‌نك اولاری دخی مقدس عد اولنمسنی نظر اعتباره آلمش اوله‌جق،که بیت شریفك دور خلیلدن دها اسکی برزمانلره عائد اولوب ، حضرت ابراهیم طرفندن مجدداً بنا ایله احیا اولنمش ، یاخود اولجه موجود بولنان بنا مرور دهور ، احتمالکه طوفان نوح ایله خراب اوله‌رق بین‌الناس خاطرهٔ بیت‌الله اولمق اوزره عرصه‌سی مبارك عد اولنمغه باشلانمش اولدیغی ظن ایدیلیور . بوکا کوره حضرت خلیل بنای کعبه‌یه مباشرت ایله یکی برایش دکل ، بلکه عربلرك اواسکی خاطره‌لرینی اویاندیرمش ، اوته‌دنبری بسلدکلری حسیاتی تهییج ایتمش اولیور .

فقط بومطالعه‌نك اولجه‌ده عرض اولندیغی اوزره صاغلام براساس تاریخی‌یه مستند اولمادیغی میدانده‌در . عرب بائده‌نك بنای خلیلدن مقدم دخی بقعهٔ مبارکه‌یه احترام ایتمه‌لری ایله اوراده وقتیله بر بنای مبارکه موجود بولندیغنه حکم ایدیله‌مز ؛ اوله‌بیلیرکه اواسکی عربلر اورایه قارشی باشقه درلو دوشونجه‌لرك ، باشقه درلو فکرلرك نتیجه‌سی

اوله‌رق عرض احترام ايلمشلردر . ذاتاً عرب بانده‌فتيشی ايديلر : قبيله‌جه ، ياخود قبيله‌جه دكل‌ده بر شخصك كندی فكرنجه بر طاغده، بر اوواده، بر قياده، خلاصه نصل ايسه بر شيده بر غرابت بولنديغنی دوشونمك او شيئك محترم طوتيلمسی ، حق معبود طانيلمسی ايچون كفايت ايديوردی .

فی‌الحقيقه اوزمانلر مكه واديسی يشيللكلر، آغاجلقلر ايله مستور، اورته يرنده شيمدی كعبه‌نك بولنديغی موقعده قيرمزمسی قوملی بر تپه‌جك موجود ايدی . كونشك ازلدن بری متمادياً آقتمقده بولنديغی ضيای شديد وحرارت محرقه‌نك تأثيريله اثر حيات بولنميان اولو طاش طاغلری آراسنده طولاشان وهنوز كنديلرينی وعالم خارجی‌يی حقيله طانيه‌ميان عربلرك فكر ابتدائيلری او موقع مستثنانك لطافت وممتازيتنه قارشی متحير ومجلوب قاله‌بيليردی . قلبلرنده حاصل اولان شو تحير ومجلوبيت‌ده آنلری كنديلرنجه تعظيم واحترام عد اولنان افعال وحركاتك اظهار واجراسنه سوق ايتمكده كوچلك چكمزدی . ديمك اوليوركه عربلرك او بقعهٔ مباركه‌يه تعظيم واحترام ايتمه‌لری اوراده بر بنای مقدسك بولنمسنه توقف ايتمه‌يور . ال ويرركه فتيشی بر قومك ذهنلرينی غيجقلايه‌جق ، فكرلرينی تهييج ايده‌جك آز چوق غرابت آميز بر شی بولنسون .

مع‌مافيه فكر بشرك بوكون دين مبين اسلامك تعليم ايتديكی توحيد حقيقی‌يه ايريشنجه‌يه قدر كنديندن ماعدا هرشيئك معبود طانيلمسی دوره‌سندن باشلايه‌رق تجربه‌لرك تلاحقيله اذهانه كلن كشايش نسبتنده بلكه بوكونه نظراً شرك عد اولنه‌بيله‌جك يوزلرجه صفحه‌لر كچيرمش اولديغی تخمين ايديليور . بو تخمينده برشمهٔ حقيقت بولنورسه عربلرك او بقعهٔ مباركه‌يه قارشی ايتدكلری تعظيم واحترامل حضرت خليلك وحی الهی‌يه مستند اوله‌رق اجرا وتعليم ايتديكی طرز حجه نظراً سلسله‌نك ، سلسلهٔ ترقی وتكاملك ايلك خالقه‌لری اولمق احتمالی بولنديغی ذهنلره تبادر ايده‌بيلير . . .

حليم ثابت

سبيل‌الرشاد مجلهٔ اسلاميه‌سنه

سبيل‌الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سنك پروغرامی ميانده فتاواده بحث اولنه‌جغی سويلنيوردی . شبهه يوقدركه سبيل‌الرشاد ايچون بو جهتی نظر دقتدن دور طوتمامق پك موافق ايدی . چونكه ملت اسلاميه‌نك بو بحثه نقدر احتياجی اولديغی وارستهٔ ايضاحدر . بز پروغرامی كورديكمز ايچون بروجه آتی سؤالمزه جواب ويرلسنی اهميتله رجا ايلرز :

سؤال :

قضامز بولنان اوده‌مشده وقتيله اوتوز بش قدر مدرسه ياپيلمش وبروقتلر اوده‌مش حقيقةً مقر علما اطلاقنه شايسته اولمشدر . بوكون ايسه بومدرسه‌لرك قسم كليسی كهنه، ويران بر حالده بولندبنی ايچون قابل سكنا دكلدر . حتی ياز كلديكی كبی بعضلرينه توتون سريليور ، ديكر بعضلرينه‌ده حيوانلر باغلانيور . بوحال اسف اشتماله بر نهايت ويروب بونلرك يرينه مكمل بر مدرسه ياپمق مقصدينه مبنی اولمليكه اوقاف نظارتی طرفندن بوكهنه مدرسه‌لرك جمله‌سی اوچلوب قيئات تقدير اولندی ، بناءً عليه صاتلمق احتمالی واردر . فقط اوته‌دنبری بزده بر اعتقاد واركه وقف يری نه‌صاتيلير ونه‌ده آلنير ؛ وقفلری صاتون الانلر هرجهتدن ضرر كورور . شمدی سزدن صوريورز : بو مدرسه‌لر صاتيليرسه آلمق جائزمی ، دكلمی ؟

اوده‌مش (امضالر محفوظدر)

سبيل‌الرشاد

برنجی نسخه‌ده‌كی پروغرامزده بيان اولنديغی وجهله مسئله‌يی اولا انظار علمايه عرض ايديورز . اميد ايدرز كه علمای كرامز جوابنی تحری وبيانده كچيكمزلر .

فلسفه

وحدت وجود

٢٠

امتداده، زمان ومكانه دائر سويلنن سوزلرده شو صورتله خلاصه ايديله‌بيلير : امتداد بعد مجردك بر جزؤ محدود ومعينيدر (فقط بو تعريف قدمانك حركتی : بر جسمك بر محلدن محل ديكره انتقاليدر ديه تعريف ايتملرينك عينيدر) امتداد وبعد مجرد مسئله‌لری فلاسفه بيننده بر چوق مناقشاتی موجب اولمشدر . امتداد فكری اشيای عديده‌نك عين‌زمانده موجوديتلرينی ادرا كمزك نتيجه‌سيدر . بوفكرك حصولنی موجب اولان حسلرده باصره ولامسه حسلريدر . فكر امتداد ساحهٔ ادرا كمزه بوايكی قپودن كيرر . ذهنمزده‌كی امتدادفكری دائما فكر اجسام ايله مترافق اولديغندن نه‌زمان برجسم تصور ايده‌جك اولورايسه‌ك انكله بهمه‌حال برده امتداد تصور ايتمكلكمز ضروريدر . بزم ايچون امتدادسز جسم تصوری غير ممكن اولديغی كبی جسمسز امتداد تصوری‌ده غير ممكندر . ايشته بوندن طولاييدركه قدمای‌حكما امتدادی اجسامك اعراض اوليه‌سندن بری اولمق اوزره قبول ايتمشلر ايدی . بوقاريده سويلنديكی وجهله « ده‌قارت » دها ايلری‌يه كيده‌رك امتداد ايچون ماده‌نك خاصهٔ اساسيه‌سی ، جوهری ديمشدر .

« لايبنيچ » « ده‌قارت » ك ماده ايله امتداده شیٔ واحد نظريله باقسنه اعتراض ايله : امتداد ، حادثاتك تكرر وتكثرلريله « وجود معی » لرندن بشقه برشی دكلدر . محل حادثات اولمق اوزره برجوهرك وجودی لابددر . اكر او جوهرك وجودی حادثاتدن مقدم دكلسه بهمه‌حال حادثات ايله متحدالزمان اولمق اقتضا ايدر ديمشدر .

امتداد، اجسامدن مجرد اوله‌رق تصور ايديله‌جك اولورسه اجسام كبی مطلقا محدود اوله‌رق تصور ايديلير . بز امتدادی عالم طبيعتده موجود اولان كافهٔ اجسام كبی متزايد ، متناقص والی غيرالنهايه قابل تقسيم اولمق اوزره تصور ايده‌رز .

بعد مجرده کلنجه اکا دائر سوز سویلینلرده شویله دیورلر : بعد مجرد کافهٔ اجسامی حاوی اولمق اوزره تصور ایدیلن بر امتداد غیر محدوددر . حکمادن بعضیلری بونك عدم محض ، بعضیلری‌ده بر جوهر اولدیغنی‌ده ادعا ایدیورلر . حتی « نیوتون » ایله «قلارق» بعد مجرده صفات الهیه‌دن ایکی صفت نظریله باقشلردر . بعد مجرد تصوری بزم ایچون ضروریدر . چونکه بز اجسامی امتداددن عاری اوله‌رق تصور ایده‌مدیکمز کبی برمحلدن محل اخره قابل انتقال اولمقدن بشقه بر صورتله‌ده تصور ایده‌میز . بو ضرورت عقلیه اجسام ایله برابر برده بعد مجرد تصورینی استلزام ایدر .

فقط بو ضرورت ادراکمزك ماهیتندن متولد وانفسی احوال جمله‌سندندر . بعد مجردك بو وجهله تصور اضطراریسی انك خارجده وجود حقیقیله اتصافنی استلزام ایتمز . نتکیم « قانت » دیمشدرکه : اجسام ایله برابر زمان ومکان تصوری بنیهٔ ادراکمزك ایجابات ضروریه‌سندندر . بزم بو تصورمز آنلرك وجود خارجیلرینی مستلزم دکلدر . عقل وادراکمز بشقه بر صورتده یارادلمش اولایدی احتمالکه بو حقیقتلر بزه قارشو بشقه بر ماهیتده تجلی ایدر ایدی .

بعد مجرد فکری ایجه تحلیل ایدیله‌جك اولورسه بزم اجسام خارجنده بر موجود حقیقی تصور ایتمیوب بلکه موضوعلرندن خارج بر امتداد ، بر انتقال تصور ایتدیکمز تحقق ایدر . بوده‌بر « نتزاع »دن بشقه برشی دکلدر . شو حاله نظراً عالم طبیعتده‌کی اجسامك انعدامیله بعد مجردك انعدامی فرض اولنه‌میه‌جغنی ادعا ایتمك طوغری اوله‌ماز؛ زیرا اجسام اولمسیدی بز نه امتداد ، نه‌ده بعد مجرد تصور ایده‌مز ایدك . اکر — اجسامی ادراکمز نتیجه‌سی اوله‌رق — امتداد وبعد مجرد مفهوملرینی ادراك ایلدکدن صکره اجسام منعدم اولایدی فی الحقیقه ذهنمزده بر امتداد ، بر بعد مجرد فکری قالیر ایدی . فقط بو فکر آنلرك خارجده وجود حقیقیله اتصافلرینی استلزام ایتمز ایدی. چونکه نفس ایله قائم اولان بر مفهومك ذهنده استمراری مدلولنك وجود خارجیسنی مستلزم دکلدر .

« دموقریت » ایله « ئه‌پیکور » عالمده ماده ایله خلادن عبارت اولمق اوزره ایکی اصلك وجودینه قائل اولمشلر ایدی . « افلاطون » ماده ایله بعد مجرده شیٔ واحد نظریله باقار ایدی . « ارسطو » بعد مجرد سمانك منتهای حدودیدر دیمش . « دەقارت » بعد مجردله امتدادی یکدیکرندن تفریق ایتمیه‌رك یالکز خلایی انکار ایتمشدر . « اسپینوزا » امتداد جوهر مطلقك ایکی صفت اصلیه‌سندن بریدر دینش وبعد مجردله امتداده شیٔ واحد نظریله باقشدر .

بعد مجردك ماهیتنه کلنجه بعد مجرد بر موجود حقیقی اولمق شویله طورسون ، حتی امتداد کبی اجسامك بر خاصه‌سی بیله دکلدر، بعد مجرد اجسامك « امکان وجود » لریدر .

بعد مجرد غیر متناهیدر، دیمك برجسمی یاخود اجسامدن متشکل بر هیئت مجموعه‌یی نه قدر بیوك اولمق اوزره تصور ایدرسه‌ك انلری تصور ایتدیکمز او بیوکلکدن دها بیوك اوله‌رق تصور ایتمکلکمز ممکندر دیمکدر . شو حاله نظراً بعد مجرد غیر متناهی اولمق اوزره تصور ایدلمیوب بلکه اجسام غیر محدود اوله‌رق تصور ایدیلیور دیمك اولور .

زمانه کلنجه‌زمان ادراك اولنور، فقط تعریف اولنه‌ماز. مکان اجسامك ساحهٔ ثبوتی اولدیغی کبی زمانده حادثاتك ساحهٔ توالیسیدر . زمان اولمسه بر حادثه‌نك حادثهٔ اخرایه تقدمی یاخود آندن تأخری و بو تقدم وتأخرك نتیجه‌سی اوله‌رق حادثاتك توالیسی ، تعینی ممکن اوله‌ماز ایدی . دها طوغروسی حادثاتك باعتبار الظهور یکدیکرندن تمیزلرینه مدار اولان زمانك فقدانی ملابسه‌سیله بزه توالیٔ حادثات فکرینی ویرن فرق ، ادراك ماهیتی مستحیل بر جمعه منقلب اولور وبالنتیجه عالمده هیچ بر حادثه‌نك ثبوتی ممکن اوله‌ماز ایدی . اجزای زمانك شیرازه‌سی بزده‌کی قوهٔ حافظه‌در . او قوت اولمسه اجزای زمان پریشان اولور، دماغمزده زمان فکرندن اثر قالماز ایدی. انسان کندیسنده‌کی استمراری حادثاتك توالیسندن منتزع برفکر تقدم وتأخرله آناته تقسیم ایتمش و او استمرار مطلق ایچون اطوار مختلفه اثبات ایده‌رك بونلره ماضی، حال و استقبال دیمشدر. حافظه‌نك فقدانی تقدیرنده بو اوچ طور، طور واحده منقلب اوله‌رق ازلله ابد برله‌شیر ایدی .

انسان نفسنده‌کی استمرار اوزرینه مترتب حادثاتك توالیسنی وبو توالینك لازم غیر مفارقی اولان تقدم وتأخری قوهٔ حافظه‌سنك اعانه‌سیله جزم وذهننده بر زمان فکری حاصل ایدر . بو فکرینی عالم خارجی‌یه تشمیل ایده‌رك آنی ظرف زمانده مظروف کوریر. قلارق زمان ایچون ازلیت الهیه‌دن عبارتدر دیمشدر . « لایبنیچ »ك اعتقادینه کوره زمان حادثاتك توالیسندن بشقه برشی دکلدر . « قانت »ك زمان حقنده‌کی فکرینی یوقاریده سویلمش ایدك. زمان حقنده اجرا ایدیلن تحلیلات وتدقیقاتك هیچ بری صدره شفا ویره‌جك بر ماهیتی حائز دکلدر . زمان ومکان کبی شیلرك تعریفی هرکسك آنلر حقنده حاصل ایلدیکی فکره بشقه برشی علاوه ایتمز .

بوحقایقك نقاب استتارینی رفع ایتمك عقلك اقتداری خارجنده‌در، چونکه آنلر اسرار غامضهٔ الهیه‌دندر . عقلك آنلره تقربی حقیقتده آنلردن تباعدندن بشقه برشی دکلدر . آنلر کولکه کبی دائما تعقیب ایدندن قاچارلر . بو کبی مسائل معضله‌نك تدقیقاتنه کیریشنلر عقللریله آنلرك آره‌سنه وضع اولنان حدود اشارتلرینی بیلمیدرلر . آندن اوته‌سنه آت سورمکه قالقشمق خیبت وخسران ایله کری دونمکدن، یاخود عناد واصراره قربان اولمقدن بشقه بر نتیجه ویرمز .

فرید

اسلامده فن و فلسفه

۱۸۵ دن مابعد

غزالی وعلم اخلاق ، — غزالی شریعتله حقیقتی ، فلسفه ایله دینی ، فن ایله تصوفی مزج ایتمش دهات اسلامیه‌دندر .

علماء ظاهره‌نك بیاناتیله ارباب تصوفك ملهماتنی توحید ایده‌رك اساسات دینیه ایله فنك پرنسیپلری آره‌سنده بر آهنك تام بولندیغنی میدانه قویمشدر . غزالی بی‌امان منطقیله مسلك فلسفه‌یی بر بر دەویرمش ، کلامیوناك بعض خشین مطالعه‌لرینی چوروتمش و بوسایه‌ده فکر توحیدی اعلا ایلمشدر .

فرقان مبینك احکام عالیه‌سنی تمامیله احاطه ایده‌بیلمك ایچون سنه‌لرجه علوم آلیه وعالیه تحصیل ایتدکدن ، حدسز کتابلر مطالعه ایتدکدن صوکره ، اوکرندیکی شیلرله واصل اولمق ایسته‌دیکی غایهٔ عالیه‌یه عروج ایده‌میه‌جکنی آکلامشدی . بوحال حضرت امامی بی‌حضور براقیوردی . سنه‌لرجه امتداد ایدن بر دورهٔ مساعینك عقیم بر غایه‌یه منجر اولدیغنی کورمك قدر آجی برشی وارمیدر ؟ غزالی بو آجی‌یی پك مؤثر اوله‌رق حس ایدییوردی . بوسائقه‌ ایله‌درکه آغوش تصوفه آتلمشدر . بوسایه‌ده آیات واحادیث مبجله‌نك یالکز معانیٔ ظاهره‌لرینه دکل ، اشارات لدنیه‌لرینه‌ده کسب وقوف ایلمشدر .

حضرت امام مسلك علمی واخلاقیسنی (من عرف نفسه فقد عرف ربه) حکمتی اوزرینه تأسیسه چالشمشدر . بوحکمته کوره واصل الی الله اوله‌بیلمك وحقایق اشیایه وقوف پیدا ایتمك ایچون تجربه وتتبع طریقنی التزام ایده‌رك اولا احوال روحیه‌یی ، کائنات محیطیه‌یی تدقیق ایتمك لازم کلیرکه حضرت امامده بواصولی تعقیب ایلمشدر . غزالی مسلکی ، اولا عالم صغری اولان نفس انسانی‌یی ، بعده بشرتی محیط بولنان اشیاوعوالمی تدقیق ایده‌رك اونلردن استدلال ایله مبدأ اول ومعا دکل اولان ذات باری‌یی ادراك وتقدیس اساسنه مبتنی‌در .

غزالی سیر وسلوکك اك بیوك مروجلرندندر . مسالك حقیقت ، احوال روحیه وحادثات کونیه‌یه دائر تجربه‌لر ، تتبعلر واستقرالرله ایلرپله‌یه‌جکندن پایهٔ حقیقته دها امین ودها طوغری بر طریقله واصل اولور دییور .

اثردن مؤثره استدلال ایتمك اصولی یعنی برهان انی طریقی (demonstratiou à posteriari) ایله استقراء طریقی (induction) بوکونکی فنك‌ده استناد ایتدیکی مه‌تودلر دکلمیدر ؟

غزالی دورینه قدر شبهه واندیشه ایله کوریلن مسلك تصوف ، حضرت امامك همت وغیرتیله تمامیله آکلاشلمشدر . غزالی تدریسات وارشاداتنده باشلیجه ایکی دستور اساسی تعقیب ایلمشدر :

برنجیسی : (من عرف نفسه فقد عرف ربه) حکمت عالیه‌سیدر . بودستور سایه‌سنده ، تجربه واستقرالرله تنور ایدن روح بشر ، اثردن مؤثره انتقال کبی متین براصول فنی ایله موجوداتدن وجوده ، وجوددن (موجده) واصل اوله‌بیلور .

غزالینك ایکنجی دستوری (کلموا الناس علی قدر عقولهم) توصیهٔ عالیه‌سیدر . بوسایه‌ده‌درکه حضرت امام اووقته قدر ارباب تصوفه توجیه ایدلمکده اولان سهام شبهه وتعریضی برطرف ایده‌بیلمشدر .

حلاج منصور کبی محیطنك انکشافات معنویه وسویهٔ عرفانی‌نی نظر اعتباره آلمیه‌رق ، اك متفکر اعاظم مجالسنده بیله افشاسی موافق اولمیه‌جق حالاتی ، اوان وجدواستغراقه عائد انکشافاتی عوام ناس مواجهه‌سنده اعلانه قالقشانلر ، خلقده تصوفه قارشی حقیقی برشبهه و تردد اویاندیرمشلردی . غزالی تزیه افاده‌سی ، متین اسلوبی ایله بوکبی شبهه وترددلرك نابجا اولدیغنی کوستردی . تعقیب ایتدیکی شو ایکی دستورله حضرت امام عالم اسلامك اك بیوك روحیون واخلاقیونی پایه‌سنه صعود ایلمشدر .

تعلیم وتربیه ایله اخلاقك تبدیلی ممکنمیدر ؟ انسانك مجبول اولدیغی ملکات خلقیه اساساً آفنامیدرکه تبدیل وتصفیه‌سی ایجاب ایتسون ؟ ایجاب ایدییورسه تهذیب وتصفیهٔ اخلاق نه‌صورتله اوله‌جق ؟

حکمادن بعضیلرك (خوی) ك انسانلر برامر طبیعی ، برجبلت فطری اولدیغنه قائلدرلر . بونلره کوره بر امر طبیعی اولان خلقك عوارضندن متأثر اولمسی ممکن اولمیه‌جغندن تبدیل اخلاق ایله اوغراشمق بیهوده بر یورغونلق صاییلیور .

فلاسفه‌نك برقسمی‌ده (خوی) طبیعی وکسبی اولمق اوزره ایکی‌یه آییرییورلر . خلق طبیعی‌نك تبدیل ایدیله‌میه‌جکنی قبول وخلق کسبی‌نك — کثرت الفت وتکررله قازانلمش اولدیغی جهتله — قابل تبدیل اوله‌بیله‌جکنی اعتراف ایدییورلر . محققین حکما ایسه اخلاقك هرحالده تبدیل اولنه‌بیله‌جکنه قانعدرلر . اساساً ادیان موجوده‌نك کافه‌سی بواساس اوزرینه استناد ایتمش وتبدیل اخلاقك امکانه قائل اولمشدر .

نفس انسانینك فطرةً تمایلات وسجایای حسنه ایله مجبول اولوب اولمدیغی مسئله‌سنده‌ده آراء حکما مختلفدر :

بعضیلری نفوس بشریه‌نك (خیر محض) ایله مجبول اولدقلرینه قائلدرلر . بونلر دییورلرکه : نفوس انسانیه فطرةً محض خیر وکال اوزرینه خلق ایدلمشلردر . فقط بالآخره امور خسیسه واحتراصات سفلیه ایله ممارسه پیدا ایتمك صورتیله صافیت اصلیه‌لرینی غائب ایدرلر . محیطك تأثیراتی ، طرز اجراسی ، اخلاق ذمیمه اصحابیله کثرت الفت واختلاط نتیجه‌سنده تمایلات حسنه برطاقم ملکات ردیئه صورتنده انکشاف ایدرلر .

فرانسه حکماسندن مشهور ژان ژاق روسوده بوفکرده‌در . ارباب فلسفه‌دن برطاقملری‌ده بسبتون بوفکرك عکسنی التزام ایتمشلردر . حالبوکه ارباب اعتدال بوایکی فکر متباینی‌ده قبول ایتمیورلر ودییورلرکه : نفوس بشریه ماهیتلری اعتباریله نه خیر محض ونه‌ده شر محض اوزرینه مجبول دکللردر . بلکه نفس انسانی فطرةً ملکیت ایله بهیمیت آره‌سنده وهر ایکی طرفه‌ده قابلیت واستعدادی اوله‌جق صورتده مجبولدر .

قواعد خلاقیه دائره‌سنده تعلیم وتربیه ایدیلیر وتزیه بر محیط ده پرورشیاب اولورسه مظهر سعادت وکمال اولور .

عکسی تقدیرده برطاقم اخلاق ردیئه وملکات سفیله ایله الفت پیدا ایدیله‌رك اهل شقاوت درکه‌سنه دوشولمش اولور . غزالی احیا وآثار سائره‌سنده بو مسئله‌یی عمیق برطرزده تدقیق ومحاکه ایلمشدر .

حضرت امام اخلاق تبدل ایدر دیمك — فلاسفه‌دن بعضیلرینك زعم ایتدیکی کبی — انسانده‌کی قوای فطریه‌نك ماهیتلری تحول ایدر دیمك اولمدیغنی پك کوزل ایضاح ایتمشدر .

غزالی انسانلرده‌کی قوای جبلیه‌یه ، افراط ، تفریط واعتدالدن عبارت اولمق اوزره اوچ مرتبه تعیین ایتمکده‌در .

مراتب مذکوره‌دن افراط وتفریطی بر نوع مرض معنوی عد واعتدالی نفسك صحت تامه‌سی صورتنده تصویر ایدیبور .

احیاء العلومك اوچنجی دردنجی ربعلری علم اخلاقك الك علوی سانحه‌لری ، الك رنکین اساسلری ایله مالامالدر .

اوچنجی ربعده اخلاق مذمومه بر تفصیل ایضاح ایدلدکدن صکره تزکیهٔ نفس حقنده اساسلی دستورلر ، متین محاکه‌لر سرد ایدلمشدر . غزالی خلقك ، تربیه وریاضت نفس سایه‌سنده تهذیب ایدیله بیله‌جکنه قانعدر . بو خصوصده عقلی ونقلی ایراد ایتدیکی برهانلری بعض مثاللرله‌ده توضیح ایلمشدر .

احیاده دیورکه : « بعض کیمسه‌لر طبیعتك دکیشه‌میه‌جکنی وخویك قابل تغیر اوله‌میه‌جغنی زعم ایتدکلرندن تهذیب اخلاق ایله اشتغالی عبث عد ایدیورلر . ادعالرینی تأیید ایچون دیورلرکه قدوقامت ، شکل وسیما بدنك صورت ظاهره‌سی اولدیغی کبی (خوی) ده نفسك صورت باطنه‌سیدر . بر آدمك قدوقامتنی کوچولتوب بیوتمك ویا سیماسنك اشکالنی تغییر ایتمك نصل امکان خارجنده ایسه صورت باطنه‌نك دکشدیرلمسی‌ده عینی صورتله ممکن دکلدر .

غزالی بو ادعاده بولنانلرك علوم شرعیه ویا علوم عقلیه منتسبینی اولدقلرینه کوره مطالعه‌لرینی ایکی صورتله جرح ایدیبور . ارباب شریعتدن اولانلره توجیه خطاًله دیورکه : (سز اصحاب اعتقاددن اولدیغکز حالده خویك تبدلی امکاننی رد ایدیورسکز . حالبوکه جناب رسالتمآب (تخلقوا باخلاق الله) و (حسنوا اخلاقکم) کبی بر طاقم امرلر ویرمشدر . غیر ممکن اولان بر شیئی پیغمبر نصل اولورده امر ایدر ؟ حضرت پیغمبرك محاسن اخلاق ایله اتصاف حقنده‌کی فرمان عالیلری خویك تبدل ایده بیله‌جکنه بر دلیل شرعی دکلمیدر ؟

علوم عقلیه اربابنی‌ده شوصورتله الزام ایدیبور : سز بر طرفدن خوی تبدل ایتمز ادعاسنی عیوقه چیقاردیغکز حالده دیکر طرفدن حیواناتك خویلرینی و اعتیادلرینی دکشدیره بیلدیککزی مفتخرانه اعلان ایدییورسکز . بهائمك خویلری تبدل ایتدیکنی قبول ایدوب‌ده مرید وصاحب عقل واذعان اولان انسانلرده تبدل اخلاقك عدم امکاننه قائل اولمکز قدر متناسبتسز بر شی اولورمی ؟

برشاهینك ، برکلبك یقالادیغی شکاری پارچه‌لایوب یمه‌سی طبیعتی مقتضاسندن ایکن تعلیم وتربیه سایه‌سنده بوخویندن وازکچیریله بیلور . شاهین طوتدیغی قوشی ، تازی یقالادیغی آوی پارچالامقسزین کتیروب صاحبلرینه تسلیم ایدیبورلر . طوطی تعلیم و تربیه ایله — معنالرینی اکلامامقله برابر — بعض جمله‌لر تکلم ایده بیلور .

حیواناتك خویلرینی بوصورتله تبدیل ممکن اولدیغی حالده انسانلرده بونك عدم امکاننه قائل اولمق مکابره‌دن باشقه برشی اوله‌من .

باخصوص که بز خویك تبدیلی سوزیله طبیعتك تغییری امکاننی ادعا ایتمیورز ، بلکه تهذیب اخلاق قصد ایدیورز .

بزده قانعزکه بر زراعت متخصصی نه‌قدر مقتدر اولورسه اولسون هیچ بر زمان الما چکیردکندن خرما آغاجی یتشدیره‌من . فقط الما چکیردکنی اصول زراعته توفیقاً تربیه وتنمیه صورتیله تکامل ایتدیره بیلیر .

تربیهٔ اخلاقیه‌ده عینیله بویله‌در : غضب وشهوت غریزه‌لرینی ؛ هیچ بر مربی انسانك قلبندن سوکوب چیقاره‌من . فقط تربیه ، تعلیم ، ریاضت ومجاهده سایه‌سنده بونلر تعدیل ایتدیریله بیلیر ، ایشته بزم تبدیل اخلاقدن مقصدمز بوطرز بر تعدیلدر . یوقسه جبلی اولان خویلرك بالکلیه قلع وقمعی دکلدر . چونکه بوحال غیر ممکندر .

جبلت وطبایع بشریه مختلفدر . بعض انسانلر قولایلقله قابل اصلاح اولدقلری حالده بر طاقملرینك تعدیل اخلاق ایده بیلمه‌لری پك چوق وقته وخیلی همت صرفنه لزوم کوسترر . »

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

تاریخ

حق وحقیقت

تاریخ اسلامیته دائر دوقتور دوزینك اغراضکارینه قارشی ردیه

— ٤ —

وحی ربانینك مراتب عدیده‌سی واردر

(وحی) ك لغةً واصطلاحاً تفسیری : کتب لغته نظر اولندقده (وحی) لفظنك قلبه الهام ایتمك ، سرعتله کلوب کچمك ، یازی یازمق ، ایلچی کوندرمك ، کیزلیجه لقردی سویلمك کبی بر طاقم معنالرده استعمال اولندیغی کورولور . لکن قول تحقیقه کوره بومعانی هپ معنای واحدك فروعیدر . مفردات راغبده تصریح اولنمشدرکه (وحی) ماده‌سی فی الاصل اشارت سریعه معناسنه موضوعدر . بوایسه باش وکوزله ایما صورتی وحروفدن عاری صوت وصدا واسطه‌سی ایله اولدیغی کبی رمز وتعریضی حاوی کلام ، کتابت ، الهام وبالواسطه افهام مرام

طريقيله‌ده اوله‌بيلير . بناءً عليه معانئ مذكوره‌نك هيچ برى معناى اصلى دكلدر . [١]

اصطلاح علم كلامده (وحى) دركاه الهيدن انبياى عظام وملائكهٔ كرام حضراتنه — ذكر اولنه‌جق مراتب واقسامك بريله — مصالح دين ودنيايه عائد بر حقيقت كشف واعلام بيورلمقدر .

مراتبدن مرادمز انواع وكيفيات وحيدر .

برنجى مرتبه — رؤياى صالحه‌در . كرك نبوتدن اول ، كرك صوكرا اولسون بخارئ شريفده‌كى سالف الذكر (فكان لايرى رؤيا الاجاءت مثل فلق الصبح) عبارهٔ عليه‌سيله افاده قلنديغى اوزره رسول اكرم افنديمزه نبوت احسانى تقرب ايتديكى هنكامده ، جبل حراده خلوت وانزوا تحبيب بيورلديغى آلتى آى مدت ظرفنده كوردكارى رؤيالر هپ بوقبيلدندى . قبل النبوه واقع اولان وحى ربانى بر حكم شرعى احتوا ايتميورديسه‌ده مؤخراً ورود ايده‌جك انواع وحيه اساس تشكيل ايدييوردى ، بوسايه‌ده ذات رسالتپناهى‌يه انس والفت حاصل اوليوردى . حتى روايت موثوقه‌يه نظراً نبوت احسان اولنان كيجه‌نك ابتداسنده رسول ذى‌شان افنديمز جناب جبريلى اولا رؤياسنده كورمش حالت يقظه‌ده ايفا ايتديكى — جلد اولده مذكور — معاملات قدسيت سماتى تماماً عالم منامده ايفا ايتمشيدى . چونكه قوهٔ بشريه ملاقات ملائكه‌يه باشقه صورتله تحمل ايده‌مزدى .

رؤياى انبيانك محض الهام سبحانى اولمسى حضرت ابراهيم عليه السلامدن محكى اولان (يابنى انى ارى فى المنام انى اذبحك فانظر ماذا ترى) ٤] نظم جليلى ايله‌ده ثابتدركه حضرت مشاراليه رؤياده واقع اولان بو اشارت ايله اوغلى اسماعيل عليه السلامى قربان ايتمكه شروع ايتمشيدى .

رسول ذى‌شان عليه صلوات الرحمن افنديمزك جناب رب العزه (تعالى وتقدس) ى رؤياسنده كوروب مظهر خطاب الهى اولملرى‌ده بومرتبه‌ده داخل اولديغى دركار ايكن (مواهب لدنيه) ده قسم تاسع عد اولنمسى غريبدر .

تبركاً بوقبيلدن بر حديث شريف نقل ايده‌لم . بوحديثى امام احمد بن حنبل « رح » ايله ترمذى وطبرانى و سائر اصحاب تخريج امام زهرى طريقيله معاذ بن جبل وعبدالله بن عباس (رضوان الله عليهم) حضراتندن مرفوعاً روايت ايديورلر .

(اتانى الليلة ربى فى احسن صورة فقال اتدرى يامحمد فيم يختصم الملاء الاعلى قلت لافوضع يده بين كتفى فوجدت بردها بين ثديى فعلمت مافى السموات ومافى الارض فقال يامحمد هل تدرى فيم يختصم الملاء الاعلى قلت نعم فى الكفارات والدرجات الخ) ترجمه‌سى : بوكيجه ربم (تعالى شانه) بكا احسن صورتده كلدى [مرادنبوى جناب حقك رؤياده كورونمسى‌در . بر روايتده (فى المنام) قيدى‌ده مصرحدر . [٥] رؤياده

[١] ايضاح مرام ايچون امام راغب اصفهانينك بياتى تلخيص ايديورز . وحى ماده‌سنك معناى اصليسى اشارت سريعه‌دن عبارتدر . يعنى كرك حسيه كرك معنويه اولسون (بعض ائمهٔ لغت آخر كيمسه‌نك آ كلامسى قابل اولميه‌جق طرزده افادهٔ خصوصيه‌دن عبارت قليورلر . قال ابواسحق الوحى اعلام فى خفاء ولذلك صارالالهام يسمى وحياً وكذلك الايماء والكتابة . راغبك‌ده افادات آتيه‌سندن آ كلاشلديغنه كوره مرادى بودر . بنابرين تعميم سانى علاوه ايتدك) بومعنانك تحققى اعضا وجوارحك بريله ايما واشارت ، كذلك آرزو اولنان كيمسه‌نك آ كلايه‌جغى طرزده ابراز كتابت ونصب علامت ورمز وتعريفى حاوى كلام . تركيبدن عارى صداى خاص ايله اوله‌جغى كبى باشقه درلو وسائط ايله‌ده اوله بيلير . (وحى) ك مشتقاتى اولان افعال قرآن كريمك پك‌چوق مواقعنده معناى لغوينك فروعنده مستعملدر . مثلا فرزند بباركارى يحيى ع . م ك قدمنهادهٔ عالم شهود اوله‌جغى تبشيرينه نائل اولمسى اوزرينه اوچ كون دنيا كلامى ايتمه‌مكله مأمور بولنديغى سناده‌كى احوالى حاكى اوله‌رق حضرت زكريا حقنده وارد اولان (فخرج على قومه من المحراب واوحى اليهم ان سبحوا بكرة وعشيا) نظم جليلنده‌كى « ايحا » بوقبيلدندر . مشاراليه حضرتلرى تقديرات سبحانيه‌يه مواظبتله اولمرلكده عرض تشكرانده بولنملرى ايچون امته مسرت واقعه‌سنى افهام صددنده مجرد شفقتى تحريك ايتمك ياخود شهادت پارمغيله اشارت مخصوصه‌ده بولنق ويا يازى يازمق صورتيله رمز وايمايه مجبور اولمشيدى . ذكر ايده‌جكمز شو معنالرده‌ده مستعملدر : وسوسه (وان الشياطين ليوحون الى اوليائهم) . نبى اولميانه الهام (واوحينا الى ام موسى) . تسخير طبيعى (واوحى ربك الى النحل) . انبيا وساطتيله اعلام (واوحينا اليهم فعل الخيرات واقام الصلاة) . (واذ اوحيت الى الحواريين) ، امر . لوح وقلم دلالتيله ارشاد (اذ يوحى الى الملائكة) چونكه بو نظم جليلده صوكراكى معنالرك ايكيسى‌ده جائزدر .

(٤) اى اوغلجغزم ! بن عالم منامده مكرراً سنى ذبح ايدر اولديغمى كوريورم . ايمدى سن تفكر ايت‌ده رأيكى بكا سويله ! ا كر ابراهيم عليه السلام رؤياسنده كورديكى بوحالى طرف ربانيدن امر طرزنده تلقى ايتمش اولمسه ايدى ايقاع ذبحه تصدى ايتمزدى . امر قطعى آلمش ايكن اوغلنك موافقت ايدوب ايتميه‌جكنى آ كلامق ايچون استشاره‌يه لزوم كورمسى مصالح عديده‌يى متضمندر . ازجمله تسليميت كوستردكى تقديرده اجر وثوابى تزايد ايده‌جك . مخالفت ابرازى صورتنده‌ده اوكا كوره داورانمق لازم كله‌جك ايدى . اوغلى اسماعيل عليه السلامك (ياابت افعل ماتؤمر ستجدنى انشاءالله من الصابرين) قول كريميله افاده بيورولان جوابى ايسه اشارت مزبوره‌نك امر الهى‌يه محمول اولمسنه بروجه صراحت دالدر .

معناى شريفى : اى باباجغم ! سن مأمور اولديغك ايشى همان ايشله . انشاءالله بنى صابرين زمره‌سندن بولورسك .

مشاراليهما حضراتنك موفق بيورلدقلرى كمال اخلاص ومطاوعتلرى سايه‌سنده بو امتحان دهشتنشانده نائل سلامت ومظهر انواع فوز وسعادت اولدقلرى ايسه معلومدر .

(٥) حافظ عمادالدين ابن كثير دمشقى (عليه الرحمة) ده تفسير جليلرنده بو حديثك حالت منامه محمول اولديغنى تصريحله يقظه حالنه دائر اولمسى توهم ايدنلرك كلامنى جرح وتزييف بيورمشلردر . آنجق مشار اليهك اوقدر اعتنا ايله بولاقده طبع ايدلمش اولان تفسيرلرنده بويوك بر سهو تريب بولنديغنى اخطاره لزوم كورمكده‌يز . شويله‌كه اوراده معاذبن جبل (رض) روايتيله مذكور اولان حديث شريفك ابتداسنده واقع (انى قمت من الليل فصليت ماقدرلى فنعست فى صلاة فاستيقظت فاذا انا بربى عز وجل فى احسن صورة) عباره‌سنك حاوى اولديغى (فاستيقظت) تعبيرى ياكلش باصلمشدر . طوغروسى جامع ترمذى‌يه بالمراجعه كوزمله كوردكم اوزره (فاستثقلت نوما) اوله‌جقدر .

بونك بويله اولمسى ذاتاً طبيعيدر . چونكه اكر نسخهٔ مطبوعه طوغرى فرض اولنسه مؤلف مشار اليه حكم سابقى نه‌يه بناءً ويره‌بيليردى ؟ آچيقدن آچيغه راوى حديثك افاده‌سنه منافى اولوردى .

بوتصحيحه نظرا معناى مفاد : اولجه بكا اثناى صلاتده نعاس «خفيف اويقو» عارض اولدى . مؤخراً آغيرلشدى . نوم عادى‌يه انقلاب ايتدى . واوانده ربم (تعالى شانه) برمثال قدسى ايله تجلى ايتدى . بكا كوروندى . ديمك اولور .

کورون ذات مرئی اولمیوب مثالی اوله جغی امر آشکاردر. جناب باریتك مثلی یوق ایسه ده مثالی اوله بیلور (ولله المثل الاعلی) بویله بر مثال کوروبده مظهر خطاب الهی اولان ذات باری تعالی حضرتلرینی کورمش عد اولنور. [تفصیلی (بینات احمدیه) نك جلد اولی اوائلنده ایضاح اولنمشدر] بیوردی که : یا محمد ! ملاء اعلانك نه یه دائر محاوره ایتدکلرینی بیلیورمیسك ؟ دیدم : خیر یارب . درعقب الینی اوموزلرم آره سنه وضع ایلدی . بن اونك سرینلکنی مه لرم آره سنده حس ایتدم واوساعه ده ارض وسماده موجود بالجمله کائناته آشنا اولدم. بعده سؤال مذکوری تکرار بیوردی . دیدم که: اوت! بیلیورم، کفارات ایله درجاتك تعیننده اختلاف ایدیورلر .

کفارات : ادای صلاتدن صوکرا مسجدده مکث « خروجده ثانی » ، جماعته مبادرت ، وضوئی اکماله دقتدن عبارتدر (صدقت یا محمد) بیوردی . بویله یاشایان کیمسه خیر ایله یاشار ، سعادت ایچنده اولور . وبوتون خطیئاتندن خلاص بولور . دیدکدن صوکرا تکرار خطابله شویله بیوردی : ادای صلات عقیبنده بکا شو وجهله دعا ایتمه لیسك « اللهم انی اسئلك فعل الخیرات وترك المنکرات وحب المساکین وان تغفرلی وترحمنی وتتوب علی واذا اردت بعبادك فتنة فقبضنی الیك غیرمفتون » معنای شریفی : یا الله سندن ایسترم که عنایتکله بن بوتون خیراتی ایشله یه یم ، بالجمله منکراتی ترك ایده یم وکافهٔ مساکینی سه وه یم وسن بنی رحمت ومغفرتکه نائل ، بکا توبهٔ خالصه میسر قیله سك ، قوللرینه برفتنه ، « ابتلا وعقاب » مراد ایلدیکنده بنی ظهور فتنه دن اول حضورکه قبض ایله ! بعده دیدم: درجات ده اوچدر. اخوان دینه سندن سلام ، محتاجینه اطعام طعام ، ناس ویقوده ایکن صلات ایله اهتمام . بنه (صدقت یا محمد) بیوردی .

مناسترلی اسماعیل حقی

افغانستان

امیر عبدالرحمن خان

مابعد

اون بر کون صوکرا (کاکر) اراضیسنده برقلعه یه واصل اولدق. بزم یولداشلر، کندیلری ایچین ییه جك تدارك ایله دیلر. بن ده برقویون بولدوروب یکرمی روپیه مقابلنده اشترا ایتدم . تمام کسدیره جکم صیراده بایعی کلوب :

— قویونی صاتمقدن واز کچدم آلدیغك پاره کزی ، ویرك قویونمی. دیدی. موافقت ایده رك قویونی تسلیم ایله یه جکم اثناده تکرار صاتمایه راضی اولدی . بونك اوزرینه قویون کسیلدی . بعدالذبح حریف پاره لری اوکه آتدی و :

— قویونمی دیری اوله رق اعاده ایدك ! دیدی .

— بوکا مقتدر دکلم . ایسترسه ك هم پاره لری آل، هم ده قویونك لاشه سنی کوتور. جوابنی ویردم. سوزمی دیکلمه یه رك غوغایه باشلادی.

حریفك الندن قورتولمق ایچین خاطرمه برحیله کلدی. یانی باشمزده طوران بر آخونده توجهله :

— حضرت! بو حریف سزه نه دن سب ایدیور؟ دیدم. آخوند، بونی ایشدنجه قویون صاحبنه طوغرولدی . بن اوندن اول کیدوب :

— به آدم ! بکا سوکدك، صایدك . هادی نه ایسه . فقط شو ذات محترمه دن نه ایستیورسك که عیالکه سب ایدیورسك؟ دیدم، آخونده کلوب:

— بری خنزیر! نه خلط ایدیورسك ؟ دیه باغیردی . مخاطبی ده اوکا مقابله ایتدی . بر بریله سوکوشمه یه ، مؤخرآ ده دوکوشمه یه باشلادیلر. بن ، همان قویونك کووده سیله پاره لری قالدیروب اونلری کندی حاللرینه براقدم. قلعه اهالیسنك برقسمی آخوندی، برقسمی ده اوبرینی التزام ایله دیکی جهتله منازعه بویودی وبرایکی ساعت سوردی. میانجیلرك غیرتیله غوغا باصیلدقدن صوکرا بزم قویون صاحبی، ایکی قاپ یوغورت ، ایکی صومون اکمك ، قیزارمش برقوزی ایله ایکی قویونی حاملاً کلدی . بکا تعظیماتده بولوندی . براز اولکی حالیله شیمدیکی حالی تعجبمی موجب اولدیغی جهتله حکمتنی صوردم .

— محمد سرور خان قندهار والیسی ایکن بکا ظلم ایتمشدی . اونك انتقامنی سزدن آلمق ایسته دم . دیدی .

محمد سرور خان بوراده ایکن اونی بیراقوبده بنمله نیچون منازعه چیقاریوردك ؟ دیه صوردم .

— اونی قندهار حکومتنه سز تعیین ایتمشدیکز. جوابنی ویردی. عاقل برذات اولدیغنی سوزلرندن آکلادیغم بو آدمله برایکی ساعت قونوشدقدن صوکرا عزیمتنی متعاقب یاتوب اویودم .

ایرته سی کونی تکرار یوله چیقدق وشدتلی برفیرطنه نك توزی، طوپراغی اراسنده قطع مسافه ایتدك . قوناق محلنه یاقلاشینجه :

— ایکی سواری ایله بورانك سرکرده سی استقباله کلیور. دیدیلر. داها اوکلمزدن اول آدملرندن بری ورود ایدوب :

— (شاه جهان پادشاه) استقبالکزه کلیور. پیاده اولارق قارشیسنه چیقوب قولتوغنه کیرمه لیسکز. دیدی. بوتکلیف اوزه رینه:

— نه یاپه جغز؟ دیه عمجه م بکا صوردی .

— باقالم، آکلایالم. دیه رك ایلرله دم. ایکی کیشینك بزه طوغرو کلدیکنی کوردم . بردانه سنه :

— پادشاهکز نره ده در؟ دیه سؤال ایتدم .

— آرقه داشمدر ! جوابنی ویردی . . پادشاه دینیلن بو آدم براختیار ایدی که صیرتنه الوان پارچه لرندن دیکیلمش وبعض محلنه یامالر اورولمش اسکی بر پوستکی لابس ایدی ، باشنده برصاریق صاریلی ایدی که کیردن نه رنکده اولدیغی آکلاشیلامیوردی . بونك التنده اوزون برکلاه واردی . آیاغنه چزمه یرینه یون چوراب کیمشدی . بردهری ایله برکچیدن عبارت بر قیصراغه بنمشدی که حیوانك دیزلرینه وایپدن معمول دیزکینه کوچك چینغراقلر طاقیلمشدی .

آدیمجغزك شوطور عجیبنه قارشی کولومسه مکدن کندیمی آلامادم ویانینه یاقلاشه رق :

— امیرمزدن بغلکشك ایستهمه‌کز سزه‌لایق دکلدر . آت اوزرندن (صفا کلدیکز) دیمه‌کز داها مناسبدر. دیدم . بوکا راضی اولدیغی جهتله آتمی سوروب پادشاهك آت اوستنده استقباله رضا کوسترديکنی سویلدم . وقتا که ایکی حکمدار بر برینه یاقلاشدی . عجمه‌مك آتی ، شاه جهانك قصراغنده‌کی چینغراقلردن اورکوب شاخلانمایه باشلادی . عجمه‌م قورقوسندن :

— یه‌تیش ! دییه هایقردی . بن کوله‌رك :

— ایکی پادشاهك آراسنه کیره‌مم ! دیدم . عجمه‌م:

— الله عشقنه برچاره بول . آت بنی یره آ تاجق . لطیفه‌نك صیراسی‌دکل . دییه‌استمداد ایتدی.

— اکر بر شی وعد ایدرسه‌کز امجابنه باقارم . دیدم . برقیلیج ویره‌جکنی سویله‌مه‌سی اوزرینه اولا عجمه‌مك آتنی تسکین ایتدم . بعده شاه جهانك یانـنه کیدوب :

— هادی کیده‌لم‌ده مسافرلره ییه‌جك تدارکنده بولونالم‌دیدی.

— قرق بیده‌ایله ات صوبی حاضرلادم . مراق ایتمه‌یك . دیدی

— بویوك لطف ایتمشسکز . فقط بز اول کیده‌لم‌ده نواقصی اکمال ایله‌یه‌لم. دیه‌رك اونی‌عجمه‌مك یانندن اوزاقلاشدیردم ربع فرسخ قدر ایلرله‌یخجه :

بعض لوازمی اونوتمشم . دونوب اونلری آلایم دیدمسه‌ده شاه جهان یانمدن آیریلق ایسته‌مدی .

— مساعده بویورك . کیده‌یم . سزه طاتلی کتیره‌یم . دیه‌رك یاقامی قورتاردم .

ماسی‌وار

مترجمی

طاهرالمولوی

مقالات

توحيد واتحاد

١١

امت محترمه‌سنك تك بر کیجه قحط وغلازده اولمسنه راضی اولمیان [١] ، اك عادی برفردینك بر دقیقه‌لك تألمندن دریای‌شفقت ومرحمت بی‌پایانی تهییج ایدن جناب رحمة للعالمین (علیه‌الصلاة‌والسلام) افندیمز حضرتلرینك روان اقدس واعلالری بوخردکداز ، بوجهان سوز فلاکت عظمایی عجبا نه‌قدر ماتم انکیز بر تاثر لاهوتی‌ایله تلقی بویورمشلردر ؟!

[١] « من تمنى على امتى الغلاء ليلة واحدة احبط‌الله عمله اربعين‌سنة » هر کیم امتمه — دکل‌فعلاً اهانت‌ایتمك ، حتی — تك‌بر کیجه‌جك قحط‌وغلازده اولمسنی تمنی ایدرسه جناب قهار ومنتقم‌ده آنك قرق ییلق سرمایهٔ سعادتنی محو واحباط بویورسین ! قرق ییل فیض الهیدن محروم ومهجور قالسین ! »
— جامع صغیر : للسیوطی —

اوسلطان اقالیم رحمت ، که ستایشخوان ازلیسی لسان‌حق، جناب قرأندر : « لقد جاءكم رسول من انفسكم عزيز عليه ماعنتم حريص عليكم بالمؤمنين رؤف رحيم »

[عظمت جلال وکبریاسنه قسم ایدرز — ای ناس ! — که سزه کندی هم‌نوعکزدن بر پیامبر اجمل تشریف بیوردی . اویله براول وجودرحمت وشفقت ، که سزك‌مادی ومعنوی‌هلاککز ، کندیکزی تهلکه‌یه القاکز ، مصائبه معروض اولمکز ذات‌هایونـنه پك آغیرکلیر . قلب‌رحمت پناهنی صیزلاتیر . روحانیت‌وجسمانیت مقدسه‌سنی‌خیرپالار. مبارك کوزلرینی اشك‌ریز تأثر ایدر . وحدانیت صمدانیه‌مه ، رسالت کبرای محمدیه‌سنه ایماندن استکبار ایله کندیلرینی ابدی غیای خذلان وخسرانه آتانلرك بو مجنونانه تمردلرندن اودرجه دلخون اولور ، که عادتا مقدس وجودینه قیمق ، افنا ایتمك ایستر ! سزك شرفیاب ایمان واسلام ، سزك دنیاده آخرتده مظهرسعادت اولمکزه حریص . بتون آمال علویه‌سنك نقطهٔ اجتماعی سزك‌سلامتکز!سزك‌سعادتکز! مؤمنلره رأفت وعاطفتك معنای ذی‌حیاتی ! موقنلره شفقت‌ومرحمتك دریای بی‌پایانی ! بتون عالم خلقتك ولی‌نعمت علوشانی ! بوتون جهان فطرتك سلطان قدسی عنوانی !

عقل صمیم ، سودازدهٔ خلق عظیمی ؛ وجدان سلیم مفتون‌نطق حکیمی ! انسانیت ، سایه‌سنده‌بختیار ! مدنیت ، حمایه‌سنده فیض‌دار! ابتسامی خندهٔ جمالم ! حزنی قهر وجلالم !

قدرعظیمنی‌بیلیکز! کوستردیکی‌یوله — که سبیل‌الرشاد سلامتکز، منتهاسی کعبهٔ آمال سعادتکزدر — کیدیکز ! اکراوزادهٔ‌عشق کبریامه، او سلطان انبیامه آرقه چویریرسه‌کز اونك اللهی وار . اوکا کافیدر. ماسواسندن مستغنیدر .

ویل . . . . اومنبع خزائن‌رحمتك قدرینی‌بیلمین اسفل‌مخلوقاته ! اخس موجوداته ! « سورهٔ جلیلهٔ براءة »

شمدی — ای قاریء مؤمن ! — وجدانکی دیکله ! بوتون جدیت عقل وادراکله دوشون ! دوشون ، که اسلامیتك شانی بومیدر ؟ دوشون ، که اسلامیت یالکز سنك وجودکدن ، سنك ایمانکدنمی عبارتدر ؟ یاسنك اولاد واحفادیکك ، الی ماشاءالله ، نسل مستقبلکك حق توحیدی ، حق ایمانی ، حق‌اسلامی ، حق قرأنی یوقمی ؟ اون درت عصردنبرو جوهر توحیدك محفظه‌سی قلوب موحدین دکلمی ؟ لواءالحمد محمدی‌یی (علیه‌الصلاة والسلام) ید یمین تقدیسنده طوتان پدردن اولاده تسلیم وتسلم صورتیله اون دردنجی عصرك فرق تکریمنده موجه انداز ایدن مسلمان اللری دکلمی ؟

یوق — معاذالله ! — توحید اندلسدن اولدیغی کبی سائر بوتون قطعات ارضدن حجازه هجرت ، اورادندده جناب واحدالاحده — کریه‌بار تأثر اوله‌رق — عودت ایتمش ؛ یریوزنده برتك وحدقالمامش اولایدی سن شمدی نه‌اوله‌جقدك ؟

ترکلرك اوسرتاپا مجسم ایمان ، او هر بری بر فدای قرأن ،

برشیرژیان اجداد عظامی (علیهم سحاب الرحمة والغفران !) آرناوودلغی فتح ایدوب بزی دین حقه ارشاد واهدا ایتمه‌مش اولایدیلر شمدی بن نه‌اولوردم ؟ جنــاب قرآن حکیمی نصل دراغوش ایده‌بیلیردم ؟ (محمد فخرالدین) اسم پاکنی بکا کیم طاقاردی ؟ اوف .....! انسان، بوالیم ، بووجدانسوز سؤاللرك جوابنی درخاطر ایتدیکجه واهمه‌سی ثونندن مصروعلر کبی چارپیلمق ، آغزندن ، بورنندن قانلی کوپوکلر کله‌رك یرلرده یوارلانمق درجه‌سنه کلیور !

عبرت آله‌لم ! اندلســده‌کی عرب نسل مرتدیننده عبرت آله‌لم ! ایشته بن او نلرك بوابدی فلاکتلرینی اســبابیله برابر اجمالاً هر نظر حکیمك پیش عبرتنه قویدم . بوتون اسبابك مبدأ ومنشائی حبل‌متین اتحادی خنجر شقاق ونفاق ایله کسمکدن ، پارچه‌لامقدن عبارت! بونی اون یاشنده‌کی زکی برچوجق بیله تقدیر ایدر ! شمدی سن ، نعمت ایمان واسلام ایله افتخار ایدر وجناب وهاب کریم ایمانه حمدوثنا ایتمکله دویامازسك دکلی ؟

اویله اما باق اتحاد دینی پارچه‌لایور ، وطن اســلامك بولندیغی تهلکهٔ انقراضی تعجیل ایدیور و بر آن اول او مدهش اوچورومدن آشاغی یوارلامغه چالیشیورسك !

سن — عقلکجه !! — جنته کیده‌جك، فقط اولادیکی بوتون نسل مستقبلکله برابر ، قوللرندن طوتوب جهنمك ایچنه آته‌جقسك ! نصل قییورسك ؟

هایدی اوجکرپاره‌نی، اوسوکیلی حفیدیکی کندی ثوزاللرکله یوره‌کك تیتره‌مدن ، روحك صــارصلمه‌دن ، وجدانك قانامه‌دن ، کوزلرك اغلامه‌دن شــو دنیا آتشــنه آت باقه‌یم :... اوزواللیلر آلولر ایچنده دلخراش فریادلرله چاپر چاپر یانارکن ســن جانسز بر هیکل کبی قارشیلرینه دیکیل! بوتون دومانلرینی صاووروتارق لاقیدانه سیرایت‌دور:

اکر « ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم الآخر ؟! اکر حقیقةً الاهه وقیامت کونه ایمان ایدیورسه‌کز...» نظم جلیل قرآنیسنه ایناتیورسه‌ق بودهشتلی صوك کون محقق !

سن اولادیکی ، هانی اواك خفیف برراحتسزلغندن صاراروب صــولدیغك ، یمکدن ، ایچمکدن کسیلدیکك وبلکه‌ده کوز یاشلریکی ضبط ایده‌مدیکك اولادینی کندی ثوزاللرکله آتشلره آتیورســك‌ده خبرك بیله یوق !

بیلیورمیز شو جملهٔ جلیله‌نك تضمن ایتدیکی تهدیدك دهشتنی ؟ جناب علیم بذات الصدور عدم علمی استلزام ایدن (شك) دن منزه ومتعالیدر. حالبوکه جملهٔ جلیله برشرطیهٔ غیرجازمه شکلنده شرف ایراد بویوریلیور . بوآیت جلیله‌ده دقت وتأمله شایان برحقیقت دها وار: (الله) « وقیامت کونه ایمانك اداة عطف ایله یکدیکرینه — بلااستقلال مربوط بولنمسی . معطوفده فعل ایمــان — یعنی تؤمنون — اعاده بیوریلدیغی کبی حرف جر اولان (با) ده تکرر ایتمیور . قیامت کونه ایمان ؛ اوقدر مهم ، اودرجــه قطعی المطلوب ، که آنی انکار اللهی انکار دیمك اولیور . ایشته قیامت کونه ایناتمیانلر یاخودشك وترددده بولونانلر ؛ ینه اسامیٔ اسلام آلتنده کندیلرینی مسلمان عد ایده‌دورسونلر! بیلمش اول‌ه ده اسلامیت ؛ ایشته اوسنك سلسلهٔ احفادکله قائم .

یوقسه سنکله برلکده دشمن آیاغی آلتنده أزیلوب پارچه‌لانان، سنك خون آلود نعش بی‌روحکله مزاره کومولن اســلامیتك سکا فائده‌سی اولمق شویله دورســون قیامته قدر سنی تعذیب ایدر ! حضور احکم الحاکمینده‌ده کریبانته صاریله‌رق سندن دعواجی اولور .

محمد فخرالدین

برعبرت مهیبه

٣

— علمای محترمهٔ اسلامه —

مسقط اماملغنه تابع بولنان خطهٔ عربیه برمدتدن بری میسیونرلرك صوك درجه نظر دقتلرینی جلب ایتمکده اولوب ١٨١١ ده (هانری — مارتین) مسقط شهرنده: « البت اولاد عرب ایچین مستقبل قریبده بردورهٔ هدات واردر . » دیه یازمش اولدیغی کبی افریقــانك اهمیت عظیمه‌سی اسلاملرجه اصلا طانمامش اولان (اوغاندا) قطعه‌ســنده چالیشمقده اولان (الکساندر — ماکه‌ی) عربلره بالذات اك مهم مرکز مدلیرندن اولان مسقط شهرنده ارشاداته کیریشمکی اوزون بر لایحه ایله ١٨٨٨ سنه‌سنده تا اوموقع بعیددن طلب ایتمش ایدی . (ماکه‌ی) بورابورنده اسیر تجارتنك ارا اسندن منعی ، وافریقا قطعه‌سنك خاطری ایچین (مسقط) ك آلده ایدلمه‌سی لازم کالدیکندن پك آتشین برلسان ایله بحث ایدیوردی :

« افریقای مرکزینك انختاری وظیفه‌سنی کوره‌جك اولان مسقط تجارینك ، اهالیسینك نعمت خرستیانیتی طاتمالری لازمدر . اولا : بوراده غایت قوتلی وفداکار برمیســیونر مرکزی تشــکیلی لزومی قطعی کورینیور ؛ وظیفه جداً مشکلدر وبوموقعده ایفای خدمت ایده‌جك ذواتك حقیقةً روح قدسیٔ حضرت یســوع ایله زنده بولنمسنه ، خصوصیله مخاطبلرینك یالکز قولاقلرینه دکل، قلبلرینه قدرده اجرای تأثیر ایده‌جك کمالات لسانیه‌یی حائزاولماسنه دقت واهتمام ایدلملیدر...»

بوراده سنه‌لرجه عبدالحمید اداره‌سنك مسکنتی ، ممنوعاتی ایچنده شهرلرمزك ، کویلرمزك کوشهٔ عطالتنده اویوشوب قالمش اولان بزلر مسقط سواحلی اهالیٔ عربیه‌سنك سیاحات تجاریه ایله افریقانك نصل مظلم نقاطنه قدر نفوذ ایتدکلرینی ، حتی برچوق قبائلك محضا بواسلام وعرب تجارلرینك ممکن اوله‌بیلن تلقیناتیله ایچنده بیکلرجه سنه‌لردر بوغوشدقلری ظلمت کفر وجهلدن قورتیله‌رن قبول اســلام ایله‌دکلرینی شبهه‌سز تفصیلات واهمیت لازمه‌سی ایله نه‌ادراك ، نه‌ده تقدیر ایده‌بیلیرز . لکن بیکلرجه فلاکتلره ، یوقسزلقلره ، قتل عاملره ، علل مدهشه‌یه رغماً افریقانك اعماقنه نفوذ ایدن میسیونرلر بوتأثیری

بالذات کورمش ، تجربه ایتمش ، اقوام زنجیه‌نك بو عرب تجارلرینی بویوك بر حرمتله تلقی ایله‌دکلرینی اکلامش اولدقلرندن افریقایی خرستیانیته قویمق ایچین ،سقط اهالیسنی الده ایتمه‌یی الا قطعی تدابیردن عد ایتمشلردر ؛ بو وسعت نظر ، بو طول امل ، بو عظمت تشبث جداً بادیء عبرت دکلیدر ؟ (اوغاندا) میسیونری (ماکه‌ی) لك مطالعاتی نظر دقته همان آلنمش ، پسقپوس (فرنچ) اسمنده بر راهب (مسقط) وظائف ارشادیه‌سنی تعهد ایله‌یوب اوراده ترك حیات ایتمشدر .

امریقالی « زه‌ویمر » دیورکه :

« ایشته بو پسقپوس (فرنچ) حق‌راهب (ماکه‌ی) لك تصورندن فضله افکارینی سامعلرینك ساده قولاقلرینه دکل، قلبلرینه قدر ایصال ایده‌جك بر کمال علمی وقدرت لسانیه‌یی حائز ایدی . »

بوراده قارئلرمزه عربستان میسیونرلرینك مقدمة جیشی اولان عدن میسیونری (کیت فالقونر) لك مساعیسندن بر نبذه بحث ایله‌مز ایسه‌ك بو صلحپرورانه اهل‌صلیب سفرلرینك جدیت وشدتندن صورت لازمه‌ده خبردار ایدلمه‌مش اولورز .

(کیت فالقونر) اساساً انکلتره‌ده بویوك بر عائله‌یه منسوب اولدیغی حالده فوق‌العاده بر تحصیل ایله تمیز ایتمش ، بالخاصه عبرانی وعربی لسانلرینی صورت مکمله‌ده اوکرنمشدی . حتی هنوز کنج ایکن المعلقات والحریری کبی کوچ آثار عربیه‌یی پك سهولتله اکلایوردی . مؤخراً عربستانده نشر خرستیانیت فدائیلری سلکنه خواهش قلبیسیله داخل اولوب ١٨٨٥ سنه‌سنده زوجه‌سی ایله برابر عدن اسکله‌سندن عربستان طوپراغنه قدم نهاده اولمشدر . انجق نفس عدن قصبه‌سنده تأسیس مرکز ایدیه‌جك یرده آنك جهت شمالیه‌سنه مصروف اولان شیخ عثمان حوالیسنده ساحهٔ فعالیتنی انتخاب ایله‌مش ایدی که : بو خصوصده ارائه ایتدیکی اسباب کندی طرفندن بروجه آتی ایضاح وتعداد اولنیور .

« عدن شهرینك اهالیسی شونلردن مرکبدر .

(١) عربلرکه همان جمله‌سی سنی ومذهب شافعی‌یه سالکدرلر .

(٢) افریقالیلرکه : همان اکثری صومالی اولوب بونلرده شافعیدر .

(٣) موسویلر (٤) قسم اعظمی اسلام ، متباقیسی هندو دیننه منسوب هند اهالیسی و بر مقدار پارس ایله (غاوا) شهرندن کلن پورتکیزلیلر . ٢٨٧٢ سنه‌سنده شهرده هر بش عربه مقابل موجود صومالیلرك عددی اوچه بالغ دکل ایکن الیوم (یعنی ١٨٨٥ ده) هر ایکیسنك نفوسی مساوی اولدیغی بیان ایدیلیور وعربلرك صومالی اسلاملری نفوس عمومیه‌نك قسم اعظمینی ، یعنی تقریباً درتده بشنی تشکیل ایله‌یور . ١٨٧٢ ده موسویلرك عددی ١٤٣٥ اولدیغی حالده بو کون (١٨٨٥ ده) ایکی بیکی متجاوزدرلر . آوروپالیلر ایسه درت بیکه قریبدر . عدن ك اقلیمی ممالك حاره ایچنده صحته نافع عد اولنه بیلیر . بوراده بش سنه متمادیاً بولنان حکومت دوقتورینك تأمینات واقعه‌سنه نظراً عدن حوالیسنده میسیونرلر ایچین صحتلرندن اندیشه‌یه محل یوقدر ؛ بوده یاغمور ایله نباتاتك عدم موجودیتندن ودائما اسن ملتم روزکارینك تأثیراتندن ایلری کلیور . فی‌الحقیقه حرارت صیف جداً مدهش ایسه‌ده صحت اوزرنده فنالق یاپماز . شبهه یوقدرکه : (عدن) شهری بر انکلیز مستملکه‌سی اولماسنه علاوتاً موقع جغرافیسی ، داخل ایله موجود مناسبات سیاسیه‌سی ، یمن ایله اولان تجارتی ، اقلیمنك موافق بولنماسی عرب و صومالی اهالیء ممزوجه‌سی جهتلرنجه کرك افریقا وکرك جزیرة العرب اسلاملرینه قارشی نشر خرستیانیت ایچین الك مهم والك مرافق بر موقعدر .

« ایکنجی مسئله شودر : ایشه نره‌دن باشلاملی ؟ بنم فکرم (شیخ عثمان) حوالیسنده بر مکتب ، فقرای اطفال ویتیملر ایچین بر صنایع مکتبی وخسته‌خانه ایله معاونت طبیه مرکزی تشکیل ایتمکدر ؛ بوراده هر یرده اولدیغی کبی چوجقلر بویوك آدملردن زیاده امیدبخش اولدقلری کبی خسته خانه ایله معاونت طبیه خصوصی ایسه اصل (شیخ عثمان) ده تأمین ایده‌جکی فوائد عظیمه‌دن بشقه داخله نفوذ ایده بیلمکلکمزه‌ده فوق‌العاده یاردیم ایده‌جکدر .

« عدن‌ده برچوق عادتا سوقاغه آتیلمش صومالی اسلام چوجقلری واردرکه : فقیر وسفیل اولان ابوینی بونلرك باشقه بری طرفندن تربیه ایدلمه‌سنه ، اعاشه اولنماسنه بیك جان ایله روی رضا کوستریرلر . ایشته بو سفیللر ایله یتیملر سوقاقلردن ، ظلمت کوشه‌لرندن طوپلانوب دین خرستیانیته مال ایدیله‌رك بویوتیلمه‌لیدر . بو کوچك مهتدیلرك هرحالده بر صنعت ایدینمه‌لری لازم اولدیغندن کرك انکلتره‌دن ، کرك هندستان مراکزندن هیئت ارشادیه‌مز میانته مرانغوز ، دمیرجی ، ویاخود دیکر صنایعدن برینه منتسب ذواتك کوندرلمه‌سنه انتظار اولنور . انجق هیئتك الك مهم واساس وظیفه‌سی یرلی وافریقالی مهتدیلرمزدن علمای انجیلیه وواعظلر یتشدیرمك اوله‌جقدر . بو یرلی واعظلرك خصوصات طبیه‌دن دخی حصه‌مند معلومات اولمالرینه لزوم قطعی واردر . طب وجراحلغه عائد خفیف ، سطحی بر معلومات ایله بو یکی واعظلرمز کندیلری اوکنده بر چوق فرصت قاپیلرینی آچیق بوله‌جقلردر . مکتبده ایسه عربجه انجیل و دیکر کتب خرستیانیه واسطه‌سیله اوقومق ، یازمق ، حساب صورت عمومیه‌ده اوکره‌تیله‌جکی کبی ترقی کوسترنلره علاوتاً انکلیزجه ، جغرافیای تاریخی ، هندسه جبر ، وطبیعیات تعلیم اولنور . ابتدای امرده سوریه ویا مصردن بر عرب معلم تدارك ایده بیلیرسه‌ك بزه بویوك فائده‌لری اوله‌جقدر . اکر عدنك حوالیء داخلیه‌سنه ، یمنه دوغرو (شیخ عثمان) ده بر مقتدر حکیم وجراحك موجودیتی شایع اولورسه شیمدی تا داخلندن عدنه دوقتور آرامغه کلن عربلر اورایه اوزامغه احتیاج کورمکسزین (شیخ عثمان) ده‌کی میسیونر مرکزمزك قاپیسنده توقف ایده‌جکلردر . هله مقتدر بر جراح پك آز زمانده کرك (شیخ عثمان) ایله (الحوطه) ده وکرك جوارده‌کی متفرق عرب قریه‌لرنده ، حتی قارشی افریقا ساحلنده نفوذ وشهرت عظیمه

قازانه بیلیر . انجق جراح وظیفه‌سنی درعهده ایدن ذاتك مسلكنده جداً ماهر اولماسی لزومنی تكرار ایدرز؛ چونكه : عربلر جهالتلری مقتضاسی اكثریا یاره‌لری تداویسی مشكل اوله‌جق بر دوره‌یه كیره‌دكجه جراحه مراجعتی تعقل ایتمزلر؛ ومراجعتلری تقدیرنده سریع بر تداوی‌یه نائل اوله مازلرسه اعتمادلرینی غائب ایدوب آرتق كرك جراحه وكرك دوقتوره اهمیت ویرمز . عدن حكومت جراحی بوجهتی بكا كمال اهمیتله توصیه ایتمش و (شیخ عثمان) ده ایفای وظیفه ایدن ویرلی اهالیدن بر جراح وكیلنك عدم اهلیتی حسبیله كندیسندن بر فائده كوره‌مه‌ین خسته‌لرك (عدن) ه حكومت خسته‌خانه‌سنه مراجعتی فضله وفائده‌سز بر كلفت عد ایتمكده اولدقلرینی سویله‌مشدر . بونلره علاوتاً میسیونر مركزیله اكا متعلق بنالرك مزروع اراضی وآغاجلقلر ایچنده اولماسی لازمدر؛ بوحال دها جاذب بر منظره عرض ایله‌یه‌جكی كبی چوجقلر ایچین‌ده فائده‌لیدر . بوتون بوشیلرك ایسه (شیخ عثمان) حوالیسنده وجوده كتیرلمه‌سی ممكن اوله بیلیر؛ چونكه بوراده صو مبذول طوپراق منبتدر . عدن‌ده ایسه هر طرف یانیق، چوراق، طاشلقدر .

« شیمدی (شیخ عثمان) ی انتخابك سببلرینی تلخیص ایده‌یم :

« (١) (شیخ عثمان) ده عدن‌ده اولدیغی كبی حكومتك مؤسسات خیریه‌سنك رقابتندن قورتیلیرز، ذاتاً حكومت‌ده بزم (شیخ عثمان) ده یرلشمه‌مزدن ممنون اولور .

(٢) شیخ عثمانك اقلیمی دها ایدر . بحرمحیطك سرینلشدیریجی روزكارلرینه دها معروض بولندیغی كبی اراضی‌ده بر كره حرارتی بلع ایتدكدن صوكره اعاده ایله‌مز .

(٣) اراضی منبتدر . ایكی اوچ خصوصی باغچه ایله حكومت باغچه‌سنك حالی بوكا دلیلدر . عدنده مناسب موقع‌ده یوقدر .

(٤) شیخ عثمان داخله كیدن طریقك سكز میل ایچریسنده بولندیغندن قبائل ایله تماس چوقدر؛ خصوصیله عدن‌ده‌كی بر چوق اخلاقسز آوروپالیلرك تشكیل ایده‌جكی سوء مثاللردن مبرادر ... »

اوزون بر راپوردن مقتبس اولان شوسطرلر (فالقونر) ك ایشه نه متین بر اساس ایله باشلادیغنی كوستریر . شایان دقتدركه : مومی الیه بوتدقیقاتده بولندقدن صوكره تكرار انكلتره‌یه كیدوب اسقوچیه سربست كلیساسنك اجتماع عمومیسنده « محمدیلك ومحمدیلر اره‌سنده میسیونرلك » اوزرینه مشهور بر نطق ایراد ایتمش، بوتون مصارفاتنی كندی كیسه‌سندن تسویه ایتدیكی كبی كلیسادن رفاقتنه ایسته‌دیكی بر میسیونر ایچین ده ینه كیسه‌سندن سنوی اوچیوز انكلیز لیراسی تأدیه ایتمكی ومیسیونر ایله زوجه‌سنك عدنه قدر مصارف راهیه‌لرینی ویرمكی تعهد ایتمشدر !

حیات فداكارلغندن صرف نظر، نقداً بیله اسلاملرمز ایچنده‌كی ارباب ثروتك، اخوان دینمزك سلامت دنیویه وسعادت اخرویه‌سی اغورنده بو درجه‌لك بر فداكارلقده بولندقلرینی عجبا نه زمانلر ایشیده‌جكز؟

(كیت فالقونر) ك نصل چالیشقان بر آدم اولدیغنی آكلاتمق ایچین شونی‌ده سویله‌یه‌لم :

مومی الیه لوندره‌یه عودتنده بر مدت (كمبریج) دار الفنوننده عربی معلملكی ایتمش ومساعیسی آره‌سنده « مكه‌یه حج » عنوانلی مشهور lecture (لكچر) ینی میدانه كتیرمشدی . بو اثری یازمق اوزره متعدد لسانلرده بر چوق كتابلر اوقودیغی كبی فلمنك لسانده یازلمش تك بر كتابی اوقویا بیلمك ایچین‌ده فلمنكجه‌یی اوكرنمشدر ! انكلیزلر بیله بو آدم حقنده « طبقی ناپولیون بوناپارت كبی آنك لغت كتابنده « غیر ممكن » كلمه‌سی موجود دكلدی.» دییورلر .

كیت فالقونر ایكنجی دفعه عدنه بتون اشیا ورفقاسیله كلدیكی زمان انكلتره‌یه شویله یازمشدی :

« كلیركن جده‌یه اوغرادق؛ چوق تأسف ایتدمكه : قارانتینه شهره چیقمامزه مانع اولدی . مكه (مكرمه) یی انظارمزدن صاقلایان تپه‌لره اوزون اوزون باقدم ... »

بو آدم ١٨٨٧ سنه‌سنده (شیخ عثمان) ده وفات ایتدی. عربستانده ایستدیكی قدر چالیشه‌مدی . لكن وجوده كتیردیكی مؤسسات الآن باقی وآچدیغی طریق مساعی ایسه كمال كرمی ایله ایشله‌یور . خصوصیله آچیلمش اولان مكتب قید اسارتدن قورتاریله‌رق خرستیان مذهبنده بویودیلن اطفال ایله دولمشدر. (كیت فالقونر) میسیونر هیئتی معاونتلری ایله شیخ عثمانك یوزلرجه میل اطرافنده‌كی اهالی یه موجودیتلرینی احساس ایله‌دكلرینی اوقویورز . حتی آمریقالی (زه‌ویمر) دیوركه :

« یمن داغلرندن اسلامیت تعصبنی ، باطل اعتقادلرینی قالدیرمغه پك چوق چالیشیور وموفق ده اولیور ، ١٨٩٨ سنه‌سی ظرفنده میسیونر خسته خانه‌سی یاتمق ایچین قبول ایدیلنلردن ماعدا ١٧٨٠ خارجی خسته‌یه معاونت طبیه‌ده بولنمشدر ! »

شیمدی برازده میسیونرلك عالمنك باشقه بر شخصیت مشهوره‌سنه و (مسقط) امالغنه عطف تدقیقات ایده‌لم :

بوقاریده مسقط میسیونرلكنی ایلك دفعه قبول ایدنك پسقپوسی (فرنج) اولدیغنی بالمناسبه سویلمش ایدك . بو آدم عمرینك تام قرق سنه‌سنی اكثر اقسامی سیاحات مهلكه ومدیده ایله مرور ایتمك اوزره دین اسلام علیهنه ینه ملل اسلامیه ایچنده بر اهل صلیب سفرینه وقف ایتمش، ایلك دفعه هندوستانك شمالنده‌كی كشمیر قطعه‌سنك مشهور (لاهور) ده میسیونرلك مركزی تشكیل ایتمش ، علمای اسلامیه ایله بر چوق مناقشات دینیه‌ده بولنمش، علی الدوام عرب لسانیله متكلم اهالی آره‌سنده دولاشه‌رق سوریه‌ده، بغدادده وتونس خطلرنده بولسانده تكمله چالیشدیغی كبی آناطولینك اقسام شمالیه‌سی ایله ارمنستانده دخی بولنمشدر. بو آدم دیمشدركه : « ارادهٔ الهیه‌نك بزی ایش باشنه چاغیردیغی تظاهر ایدنجه جهانده هیچ بر شی یوقدركه : فدا ایتمیه‌لم ؛ نه وطن ، نه روح ، نه چوجق ، نه حیات ! »

فی الحقیقه سقپوس (فرنج) تام آلتمش آلتی یاشنده ترك حیات

ایتدیکی زمان مسقط اقلیمنك غیرقابل تحمل حرارتی آلتنده وایصسز، وحشی بادیه‌لرك كنارنده بش آلتی آرشین بزدن عبارت چادیرینی قورمش، یاننده برایکی خدمتجیسی اولدیغی حالده جزیرة العربك اعماقنه دوغرو صوقولمق اوزره بولنمشدی .

بسقپوس (فرنج) روزنامه‌سنك برینده دیورکه :

« یولده حدیده‌یه اوغرادق ، غایت امید بخشا برکون کچیردم . ایجابات احوال دولاییسیله صفایه چیقه‌مادیغمه پك مکدرم . حدیده‌ده برچوق عربی انجیل داغیتیلمق اوزره حاضردر . بوراده‌کی انجیل موزعی (ستفانوس) نامنده موسویلکدن دونمه برذاتدر ؛ عربجه‌یه وقوف مکملی واردر . یمن والیسی عربجه انجیللرك یمن حوالیٔ داخلیه‌سنه سوقنه شدیداً ممانعت ایدیور ، لکن صنعا وجواری یهودیلری ایچین حدیده‌یه کتیرلمش اولان عبرانی انجیللر برهفته اول حوالیٔ جبلیه‌یه سوق ایدلدی . . . . »

بغداد ویمندن ، مسقطده میسیونر مرکزینك اهمیتی بالتقدیر لازم کلن فداکارلق ابذال اولندقدن صوکره انکلتره ایله آمریقایه منسوب برقاچ میسیونر جمعیتنده بالاتفاق بصره‌یه هجوم ایتدکلرینی کورویورز ؛ شوراسی شایان دقتدرکه عصبیت اسلامیه‌یی بیلن واخوان دینمز آره‌سنده مرتدلرك نه‌درجه نادر بولندیغنی بالتجربه آکلایان خرستیان میسیونرلرینك ایچنده بوخصوص ایچین انتخاب ایدیلن مأمورلرك علم طلبه ، فن جراحی‌یه آشنا بولنماسنه بالخاصه اعتنا ایدلمشدر ، میسیونرلرك هردرلو منافع شخصیه‌دن آزاده اوله‌رق ، حکومتك دست معاونت وشفقتندن دور داغ قووقلرنده قالمش ، عادتا درجهٔ حیوانیته یاقلاشمش برطاقم زواللیلره قارشی اولا : هردرلو معاونت انسانیتکارانه ایله حلول ایتمه‌لری فی الحقیقه ایشه الك موافق صورتده باشلامق عد اولنه‌بیلیر .

بصره‌ده میسیونرلرك هریردن زیاده غیرتله چالیشدقلری آكلاشیلیور ، چونکه : سوریه اهالیسندن اولوب اسلامیتی ترك ایله عبدالمسیح اسمیله توسیم ایدلمش و میسیونرلره اسلام عربلری آره‌سنده پك بیوك معاونتلر کوسترمش اولان (کامل) ك وفاتندن صوکره‌ده بصره‌ده میسیونرلر ایله حکومت محلیه آره‌سنده برچوق اختلافلرك ظهورینی وینه بصره اهالیٔ اسلامیه‌سندن اولوب زوجه‌سیله برابر تنصر ایدن واویولده چالیشان یعقوب اسمنده برینك حکومت طرفندن توقیف اولندیغنی کورویورز .

ینه بوآره‌لق بصره‌ده‌کی برطاقم انجیل موزعلری‌ده توقیف ایدیلیور ، انجیل دپوسی قاپادیله‌رق کتابلر مصادره اولنیور ، ومیسیونرلرك اقامتکاهی اوکنه برژاندارمه وضع ایدیلیور . حتی مقام ولایتدن باب عالی بوپروتستان راهبلرینك مملکتدن اخراجی ایچون مساعده طلب اولنیورسه‌ده طبیعی حکومت بعض اسباب سیاسیه‌دن دولایی بوکا موفق اوله‌مایور . نهایت ایشلرینه ینه اسکی روش مترقیسنی آلیور .

یوقاریده دخی بحث ایله‌مش ایدك . حکومتك بوکبی تدابیری آچیق برموفقیتسزلکدن ، سربستیٔ مذاهب دیه باغیران ، انی قبول ایدن حقوق مدونهٔ اخیره وقوانین سیاسیه‌یه قارشی جاهلجه قارشی دورمغه چالیشمش اولمقدن فضله برنتیجه حاصل ایتمز . « دشمنك سلاحنی آله‌رق آنکله کندیکزی مدافعه ایدیکز ! » مآل حکیمانه‌سنده بیاناتده بولنمش اولان حضرت رسول مجتبانك امرعالیشانلری موجبنجه میسیونر استیلالرینه قارشی آنلرك قوللاندقلری معاونت مادیه ، معنویه ، ارشاد علمی ودینی سلاحلری ایله اخوان دینمزی نورلاندیره‌رق ، هدایت حقیقیه‌یی کوسترمك ، مع التأسف بوزده طقسان دوقوزمزك آکلایامادیغی ، قیمتنی بیامه‌دیکی اوخزائن دین مبینی آنلرك کوزلری اوکنده شعشعه‌پاش ایله‌مك لازمدر . یوقسه (لا اکراه فی الدین) بویورن بودین مبین اولادلرینی محضا کندی همتسزلکمز ایله الدن چیقاردیغمزدن ، آنلری اسلامیت ایچنده کچن بوتون سنین حیاتیه‌لرنده — حین حاجتده اقناعات باطلهٔ خارجیه‌یه مقابله‌یه مقتدر قیله‌جق — بر ایمان تام ، برحکمت اسلام ایله تسلیح وتقویه ایده‌مه‌دکدن صوکره (العلماء ورثة الانبیا) منطوق فخر انکیزینه‌نصل ادعای نسبت ایله‌مك ممکن اولور . مدارسك بیکانه سقفلری آلتنده ، کتبخانه‌لرك توزلی رافلرنده دوران علوم وحکمیاتك حیات معرفته فائده‌سی نصل هیچ ایسه تشرف ایتمش اولدقلری نعمت علمك نورارشادیله دینداشلرینی وبلکه دیندانی اولمایانلری تنویر ایتمه‌ین علمانك قیمتی‌ده بوله‌هیچدر وحتی « مال موروث انبیایی بیهوده یره حبس ویا اسراف ایله‌مك » جمله‌سی بوتون معناسیله بوصدده قوللانیله‌بیلیر !

بصره‌دن صوکره هرنه قدر بعض مرتبه مشکلات ایچنده ایسه‌ده (بحرین) ده دخی برانجیل دپوسی آچیلمش ، شایان دقتدرکه : برنجی سنهٔ تشبث نهایتنده یالکز پاره ایله ایکی یوز نسخه انجیل صاتلمشدر . بحرین کبی اهالیسی بالیقجیلق ، اینجی صیادلغی ایله تعیش ایدن برایکی ایصسز آطه اهالیسی آره‌سنده بوایکی یوز انجیلك پاره ایله صاتیله‌بیلمه‌سی ایسه جداً برموفقیت عد اولنمغه سزا کورلمشدر .

آشاغیکی جدول بصره میسیونر مرکزیله بوتون شعبانده مسلمانلره صاتیلان انجیللرك مقدارینی اشعار ایدر !

سنه‌لر	فروخت ایدیلن عدد کتب	سنه‌لر	فروخت ایدیلن عدد کتب
١٨٩٢	٦٢٥	١٨٩٦	٢٨٠٥
١٨٩٣	٧٢٥	١٨٩٧	١٧٧٩
١٨٩٤	١٧٦٠	١٨٩٨	٢٠١٠
١٨٩٥	٢٣١٣	١٨٩٩	٢٤٦٤
		١٩٠٠	٣٧٠٠

شومقالاتمزی نه‌قدر تطویل ایتسه‌ك ، مع التأسف دین مبین محمدی علیهنه رفع لوای تخریب ایله‌ین و مدهش برعزم وفداکاری ایله چالیشان برچوق خرستیان جمعیات دینیه‌سنك وبونلره منسوب اشخاصك متمادی ومسلسل اجرا آت واسعه‌سنه مداخله ایتمکدن باشقه برشی یاپمش اولمیه‌جغز . خصوصیله بومبحثك شمولی فضله تفصیلاته متحمل

دكلدر . بزه شو سطرلری علی الاستعجال ، حتی بر آز غیر منتظم یازدیران سائق محضا علاقه‌دار اولان ذوات كرامك ممكن مرتبه سرعتله نظردقتنی جلب ایده‌بیلمك ایدی . بناءً علیه دردنجی مقاله‌مزده اشخاص متشبثه‌نك خصوصیاتندن قطع نظر خرستیانلق عالمنك (اساس پروغرامنه نظراً) جزیرة العربدن و بوتون اقوام نجیبهٔ عربیه‌دن نه‌لر امید ایتدكلرینی ، بونی نصل بر مسئلهٔ علمیه فرض و حلی ایچین دینی ، اجتماعی ، سیاسی نه‌ماهیتده قاعده‌لر ، طریقلر ، اتخاذ ایله‌دكلرینی الك موثوق وصلاحیتدار منابعندن ، حتی كندی لسانلرندن تدقیق ایله مطالعات عاجزانه‌مزی دخی علاوه ایده‌جكز .

كوز تپه

علی رضا سیفی

سیاسیات

وضعیت حاضره‌مز

وضعیت حاضره‌مز الیوم شوندن عبارتدر : بر طرفدن حكومات معظمه‌نك عقد صلح حقنده اجرا ایتمكده اولدقلری توسط ، دیگر طرفدن روسیه‌نك بزه قارشی تعقیب ایتمكده اولدیغی مسلك .

ذاتاً شو ایكی مسئله یكدیكرینه غایت صیقی بر علاقه ایله مربوطدر ؛ اودرجه‌كه بریسی دیگرینك نتیجه‌سیدر ؛ بونلری آیرمق ، آرالرنده بر خط فاصل چیزمك بیله قابل دكلدر .

معلوم اولدیغی وجهله اجرای توسط حقنده الكزیاده اوك آیاق اولان روسیه حكومتیدر ؛ حتی فكر توسط بیله ایلك دفعه پترسبورغده طوغمشدر : اوچ آی بوندن اقدم روس حكومتی دول معظمه‌یه مراجعت ایدەرك عثمانلی — ایتالیان محاربه‌سنه نهایت ویرلمه‌سی لزومنی درمیان ایتمشدی . فقط اوزمان روس دیپلوماتلرینك فكری آوروپاجه تصویب ایدیلمه‌دی . آوروپا هیئات دولیه‌سی آراسنده اوزمانلر ایتالیانی آولامق ، كندی طرفنه جلب ایتمك ایچون بیوك بر رقابت حكمفرما ایدی . انكلتره — فرانسه بر طرفدن ، آلمانیا — آوستریا دیگر طرفدن ایتالیانی عادتا اوخشایورلردی . سبب ، اتفاق مثلث مقاوله‌نامه‌سی مدتنك نهایته ایریشمك زماننك یاقلاشمه‌سیدی : طرفین میاننده ایتالیایه خوش كورونمك مسابقه‌سی آچلمشدی . ایتالیا رجال دولتی شو حالدن ممكن اولدیغی قدر فضله استفاده ایتمك مسلكنی تعقیب ایدییور ، كاه بر طرفه ، كاه دیگر طرفه میل ونوازش كوستره‌رك ایكی طرفده الده صاقلامق ایسته‌یوردی . فقط هر ایكی طرفده حكومت مشارالیهانك شو اویونی آكلایه‌رق آلدانمیورلردی . محاربه‌نك اوزامسی ایكی طرف آراسنده اویونلر ایله وقت كچیرمك ایسته‌ین ایتالیانك مشكلات ایچنده بوغولمسی ، ایكی طرفك‌ده ایشنه دها زیاده كلیوردی . ایشته بونك ایچوندركه روسیه حكومتك عقد صلح حقنده یاپمش اولدیغی ایلك توسط تكلیفنه حكومات معظمه طرفندن مساعد زمانك دها حلول ایتمه‌مش اولدیغی جوابی ویریله‌رك تكلیف مذكور رد ایدلدی .

فقط بر مدت كچدكدن صوكره ایتالیا حكومتی اویناقده اولدیغی اویونلرك الی نهایه دوام ایده‌میه‌جكنی آكلایه‌رق اتفاق مثلثده قالمغه قرار ویردی . ایشته روسیه حكومتی شو وقعه‌دن استفاده ایده‌رك یكیدن توسط اجراآتنه كیرمشدی . بو دفعه حكومت مذكوره‌نك تكلیفی قبول ایدلدی . زیرا ایتالیانك متفقی بولنان آلمانیا و آوستریانك ایتالیا حكومتنی كیرمش اولدیغی كریوه‌دن چیقارمق ایسته‌ملری پك طبیعیدر . انكلتره وفرانسه‌یه كلنجه شو حكومتلرده متفقلری بولنان روسیه‌یی كوجندرمه‌مك ایچون تكلیف واقعی قبول ایتمك مجبوریتنده بولندیلر ؛ شوقدركه عثمانلی حكومتی اوزرینه اجرای تضییق ایتمك فكرینه اشتراك ایتمه‌دیلر . یعنی توسطی شرائط بی‌طرفانه‌یه تمامیله رعایت ایدلمك وطرفینی توسطی قبول ایدوب ایتمه‌مك حقنده تماماً سربست براقق شرطیله درعهده ایتدیلر . روسیه حكومتی چار ناچار شو شرطی قبول ایتدی . فقط توسطی شو شرط ایله قبول ایتمك ، یعنی عثمانلو حكومتی اوزرینه اجرای تضییقات فكرندن واز كچمك ، توسطی بالفعل عقیم براقق دیمكدر . زیرا عثمانلی حكومتنك تااوته‌دنبری عقد صلح حقنده بسله‌مكده اولدیغی افكار بتون آوروپاجه معلومدر . عثمانلولر طرابلسك ایتالیایه الحاقی اساسی اوزرینه ترتیب ایدلمش اولان بر صلحه هیچ بر زمان روی موافقت كوسترمیه‌جكلردر . حالبوكه ایتالیاده عقد صلحه مطلقا شو شرطك قبولی ایله راضی اولاجغنی مصرانه ادعا ایتمكده‌در . ایشته طرفین آراسنده بویله تخالف وضعیت اساسیه موجود اولدیغی حالده توسطه مراجعت ایتمك تا اولدن موفقیتسزلكی كوز اوكنه آلمق دیمكدر .

أوت ، شو موفقیتسزلك روسیه حكومتنك عزت نفسنی ، حیثیت ذاتیه‌سنی جریحه‌دار ایده بیلیر ؛ فقط عجبا حكومت مشارالیها توسط تشبثنه كیرشدیكی زمان بونی‌ده كوزی اوكنه آلمق وظیفه‌سیله مكلف دكلیدی ؟ تكلیف مالایطاق ایدنلر دائما عزت نفسلرینك جریحه‌دار اولاجغنی بكله‌ملیدرلر !.

بناءً علیه روسیه حكومتی عزت نفسنی بیله جریحه‌دار ایتدیره‌جك قدر فداكارلغه قاتلاندیران توسط حقنده شو درجه تلاش كوسترمكه سوق ایدن اسبابی اكلامق بر قاچ كون اول بتون اوروپا مطبوعاتنی وافكار عمومیه‌سنی صوك درجه راحتسز ایدییوردی ! روسیه ایله ایتالیا آره‌سنده هیچ بر خصوصی ومشترك مسائل ، یاخود منافع موجود دكلدر . بالعكس ایتالیاده روسیه‌یه قارشی شدتلی بر حس نفرت بسله‌نیلیور ؛ حتی ١٩٠٩ ده روسیه ایمپراطوری رومایه قدر كیتمكه جسارت ایده‌میه‌رك ایتالیا قرالی ایله راقونیجاده كوروشمك مجبوریتنده بولندی . دیگر طرفدن روسیه‌نك تشبث واقعی فرانسه وانكلتره‌یی‌ده خوشنود ایتمه‌دی ؛ زیرا شو ایكی حكومت اتفاق مثلثه یكیدن كیرمش اولان ایتالیانك بلا نهایه طرابلس كریوه‌سنده بوغولمه‌سنی ازجان ودل آرزو ایدییورلر .

دیمك كه روسیه‌یی بویوله سوق ایدن، ایتالیایی قورنارمق ویاخود صلح ومسالمته قارشی بسله‌مكده اولدیغی عشق ومحبت دكل؛ دیكر بعض خصوصی ومهم اسباب ایمش .

بوكون شو اسبابك نه‌دن عبارت اولدیغی تمامیله توضح ایتمشدر: روسیه ایران مسئله‌سنك حلنی ایسته‌یور . بونك ایچون برطرفدن توسعه، دیكر طرفدن ده تحشیدات عسكریه‌یه مراجعت ایده‌رك بزی ایكی شق قارشیسنده بولدیرمق ایسته‌یور : یا ایتالیا ایله طرابلسك الحاقی شرطی ایله صلح، یا ایران مسئله‌سنك حلی ! دها طوغروسی برنجی شق ایكنجی‌شقك حصولی ایچون مجرد بر بهانه‌در . روسیه حكومتی پك رعنا بیلیوركه نه اولورسه اولسون عثمانلیلر طرابلسك ایتالیایه الحاقنی قبول ایتمیه‌جكلردر . ذاتاً روسیه ایچون طرابلسك ایتالیه‌یه الحاق ایدیلوب ایدیلمه‌مسی مسئله‌سی تمامیله مساویدر . اونك ایچون او یالكز بزم ایراندن چكیلمه‌مزی و آذربایجانی كندیسنه براقه‌مزی طلب ایدییور .

فقط بزجه ایران و آذربایجان مسئله‌سی طرابلس مسئله‌سی قدر مهم ووخیم‌در . بز آذربایجانه اجرای فتوحات وتوسیع ممالك ایچون كیتمه‌دك . بزی اورایه سوق ایدن، برلزوم مبرم، بروجوب حیاتیه ایدی . روسیه‌نك آذربایجانه صوقولمه‌سی تبریزی ودیكر نقاط مهمه‌یی اشغال ایده‌رك آذربایجانده بالفعل اجرای حكومت ایتمه‌سی ایران قدر بزی‌ده تهلكه‌یه معروض ایدییور . بناءً علیه بدیهی دركه روسلر آذربایجاندن چیقمینجه بزم‌ده اشغال ایتمش اولدیغمز مواقعی ترك ایتمه‌مز قابل دكلدر . ترك ایدرسه‌ك یالكز ایرانك تمامیت ملكیه واستقلالیت سیاسیه‌سنی فدا ایتمكله قالمیورز؛ آناطولی‌یی ده روس استیلاسی تهلكهٔ دائمیسنه معروض براقش اولیورز .

روس حكومتی تا اوته‌دن بری علناً ورسماً كندی عسكرینی ایراندن چیقاره‌جغنی وایرانك تمامیت ملكیه‌سنه واستقلالیت سیاسیه‌سنه رعایت ایده‌جكنی وعد ایتمكده‌در . شمدی مادامكه حكومت مشار الیها بزم ایران حدودندن چیقمه‌مزی طلب ایدییور ؛ نه‌دن بزده مقابلةً كندیسندن شو وعدك ایفاسنی طلب ایتمیه‌لم؟ بو یالكز آخوت اسلامیه مقتضیاتندن دكل، عثمانلیلقده ایجابات حیاتیه‌سندندر . روسلر بزی ایران حدودندن چیقارمقله بر ضربه‌ده ایكی بیوك امله نائل اولمق ایسته‌یورلر : اولا ایرانك كندیلرینه تسلیمنه ، ثانیاً بزم آسیای كبراده صوك زمانلر اثناسنده یوكسلمش وقوت بولمش اولان نام وحیثیتمزك قیرلمه‌سنه !

فقط شوكا جدا امین اولملی‌كه روسیه بسله‌مكده اولدیغی بوقدر بیوك امللری تأمین ایچون جدی وسائله مراجعت ایده‌جك وضعیتدن محرومدر . حربدن بز احتراز ایتدیكمز قدر، حتی بلكه بزدن دها زیاده روسیه‌ده احتراز ایدییور . بناءً علیه كوروانوو یانیردیلره كلاه قاپدیرمایه‌لم! كندی حقمزی طلب ایتمكده اصلا تردد كوسترمیه‌لم . بو سایه‌ده یالكز كندیمزی دكل ، بر حكومت اسلامیه‌یی‌ده خلاص ایده‌بیلیرز .

احمد آغایف

عثمانلی ـ ایران حدودی
و
روسیه

عثمانلی ـ ایران حدودی مسئله‌سی یكی بر شی دكلدر . بو مسئله یوز سنه‌دن بری هرایكی دولت بیننده متنازع فیه بر حالده بولنیور : ایران غربی جهتی تمامیله ممالك عثمانیه ایله بتیشیك وملاصق اولمسیله بو اراضی داخلنده بر طاقم ایرانلی و عثمانلی كرد قبائلنك مسكون بولنملری یوزندن هرایكی حكومت اره‌سنده كورولتی وقارغشه هیچ اكسیك اولمامشدر . بر برلرینه قارشو چاپولچیلق ایدن كردلر كاه ایرانه وكاه عثمانلی حكومتنه استناد والتجا ایتمكله كندی یاقه‌لرینی قورتارمغه باقشلر ایسه‌ده حقیقت حالده بر ایران حدودی مسئلهٔ متنازع فیهاسنی‌ده عین زمانده احداث ایتمكه یاردم ایتمشلردر . عثمانلی حكومتی قورقوسندن ایرانه التجا ایدن عثمانلی كردلرینه ایران حكومتی سس چیقارمدیغی كبی، ایران كردلرینك عثمانلی طوپراغنه التجالرینه قارشو حكومت عثمانیه طرفندن عین معامله اجرا ایدیله كلمشدر . بومسئله ایكیده برده ساری ومضر بر میقروب كبی [جانلانیر ، سونر] هر ایكی حكومتی اشغال ایتمشدر . وقتیله كمال سهولتله حلی ممكن اولان بو اهمیتسز مسئله ، دور سابقك جهلا زمامداران اموری یوزندن ناقابل حل بر حالده قالمسنه خدمت اولندیغی كبی ، عین زمانده حل وفصل ایله تحكیم و توسط حقنه هیچ بروجهله صلاحیتدار اولمیان روسیه وانكلتره‌نك مداخلاتنه مع التأسف سببیت ویرلمشدر . آتیاً هرایكی حكومت اسلامیه آره‌سنده موجب تولید شقاق ونفاق اوله‌بیله‌جك صورتده دول متوسطه طرفندن برخریطه ترتیب وتصنیف ایدیلوب آلتنه‌ده هرایكی حكومتك مرخصلری اولان سفراسنك امضالری عشق اولنمشدر .

فقط حكومتین آره‌سنده آیریلق غیریلق حسنك عدم موجودیتی اوزرینه بومسئله ـ اویومش بر فتنه كبی ـ اویله‌جه علی حاله دوام ایده‌كلمشدر . وقتا كه ایرانده مشروطیت اعلان ایدلدی وقانلی وقایع وفجایع دوره‌سی رواج بولدی ؛ روسیه وانكلتره دولتلری تام میدانی بوش بوله‌رق وفرصتی غنیمت اتخاذ ایدرك ممالك ایرانیه‌نك تقسیمنه ۱۹۰۷ ائتلافنامه‌سیله تشمیر ساعد آهنین ایدلمسی اوزرینه حكومت عثمانیه‌جه‌ده ایران حدودنده بعض تدابیرك اتخاذی الزم كورونمش وحدود ایرانیه‌یه ـ كنج تركلرك تعبیر مخصوصی وجهله ـ [یانغین دیوارینك محافظه‌سیچون] عساكر عثمانیه‌نك سوقی تقرر ایلمشدر ، ایران امورنده زورله علاقه پیدا ایدن روسیه وانكلتره كیت كیده تحریكات وتشویقات استیلا كارانه‌ده بولنوب مسلمانلری بربرینه ـ اسماء مختلفه وفرق مخالفه ایله ـ دوشورمكه موفق اولدقدن صكره یواش یواش كندیلرینه برر منطقهٔ نفوذ (!) ایجاد واحداث ایلدیلر . بوحال اسف اشتماله نكران اولان حكومت عثمانیه هربر احتماله قارشو ، اوده آزار آزار ایلرولمكی عزم ایتدی ، بوصوقولمه كیفیتی هیچ بر ممانعته

دوچار اولمینجه هرچه باد آباد اوته یه برویه واك صکره یوز بوقدر قریه اشغالیله نتیجه لندی . روسیه وانکلتره سفیرلرینك تصدیقنه اقتران ایدن عثمانلی – ایران خریطه و پروژه سنده کوستریلان متنازع فیه حدودك بریسنده بولنان یوزلرجه کیلو متروك مسافه عساکر عثمانیه طرفندن اشغال اولندی . تام ایرانك تقسیمی باشلانیر باشلانمز ، ایتالیا حکومتی بزدنبره اعلان حرب ایدنجه روسیه دوستمزده عقبینده فرصتدن استفاده یه قرار ویردی .

عثمانلی – ایران حدودینی حل ایچون تشکل ایدن قومیسیونه ایران حکومتی مرکزندن اعتلاءالملك نامنده ایکی ذات انتخاب ایدیلوب درسعادته التمشر لیرا معاشله اعزام اولندیلر . بوهیئت ایران سفیر کبیری (احتشام السلطنه میرزا محمود خان) حضرتلرینك ریاستی تحتنده باب عالیده کی عثمانلی قومیسیونیله برلشوب مسئله نك حلیله تام اشتغال ایده جکلری صیره ده روسیه دوستمز (!) همان حدودلره عسکرینی تحشید ایدیویردی .

طهراندن کلن هیئتك الده وثیقه اولمق اوزره بر کاغد پارچه سی ویرلیوب ، لازم کلن وثائقك روسیه سفارتنك تاتاریله استانبوله کوندرلمسی ایرانك (حر قابینه سنجه) قرارلشدی . وثائق مذکوره نك وصولندن صکره بو قومیسیون حدود مسئله سنی حل وفصل ایله اوغراشه جق واختلاف نتیجه سنده (لاهی) حکم مجلسنه تودیعنه چالیشیله جقدر .

منصفانه دوشونیلیرسه بو مسئله نك ، عثمانلی – ایران حدودی تسمیه سندن زیاده عثمانلی – روس مسئله سی اطلاقنه سزاوار اولدیغنی اعتراف ایتمك لازمکلیر .

ایرانك حقی فرضا اثبات وتحقق ایتسه بیله متنازع فیها اولان اراضیدن ذاتاً استفاده ایده میه جکی آشکاردر . چونکه اراضی مذکوره نك روسیه منطقه نفوذی داخلنده بولندیغندن ، بالطبع روسیه دولتنك دست قهار تغلبنه کچه جك وفقط حکومت عثمانیه نك محرومیتیله نتیجه لنه جکدر . اراضی مذکوره ایرانه کچه جك اولسه یدی امینمکه حکومت عثمانیه طرفندن هیچ بر اعتراض وقوع بولمیه جقدی ، بلکه بالعکس اوسته نده کندی طوپرا - غنی برقضا ویا برلوا بیله ترك ایتمکه موافقت ایده جکدی . کرك ایرانك عثمانلی یه وکرك عثمانلینك ایرانه کچه جك اولان یکدیکرینك حقوقی اساساً قارده ندن قارده شه کچن فضله حقدن بشقه برشی تشکیل ایتمدیکی جهتله هیچ برطرفك اشمئزار واغبرارینی موجب اولمزدی . فقط مع التأسف شمال جهتندن هر ایکی طرفه هجوم ایدوب پارچه لامغی تصور ایدن آزغین بر ... نك دندان حرص وانهماکنه بدبختانه وجاهلانه اهمال بلاسی نتیجه سنده نصیب اوله جق اولان بو اراضی اسلامیه یه آتیاً ایرانده آغلایه جق ، عثمانلی ده حیران اوله جقدر . بناءً علیه خلاصه کلام اوله رق عثمانلی – ایران حدودی مسئله سی (نصرالدین خواجه) نك یورغانندن بشقه برشی دکلدر ، بوتون کورولتی ، شماته آنك باشنده دونیور . زفت اولسون ، زقوم اولسون دیمکدن غیری چاره اولمیه جق کبی کلیور . ایشته جهالت ونفاقك نتیجه سی . بو فنا تحملری اکن شیعیلك ، سنیلك مسئله سیدر . آرتق کیم ایسترسه اویانسون ، هرکیم دیلرسه ابدیاً اویوسون .

س . م . ت

مکاتیب

بر مکتوب مهم

سید سنوسی حضرتلرندن مجاهد محترم انور بکه

سید سنوسی حضرتلرینك مرکز سیادتی اولان کفره دن ساحه حربه حرکتندن اول مجاهد محترم انور بکه خطاباً تحریر وارسال ایلدیکی مودتنامه جوابینك ترجمه سی صورتیدر :

بسم الله الرحمن الرحیم

« وصلی اله علی سیدنا محمد وآله وصحبه وسلم . حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك عبدی احمد بن السید محمد الشریف بن السید محمد بن علی بن السنوسی الخطابی الحسینی الادریسی دن عالی الهمة ، شریف النظر ، صاحب الرأی الصائب وفکر الثاقب ، دولت علیه نك ید یمناسی ، ساعد قویسی ، بطل الهمام انور بك افندی اداماه اسعاده ووفر حظوظه یه اعلام اولنورکه :

بعد اهداء اتم السلام والتحیة والاکرام . . . مکتوب شریفکز واصل وبیانات فخیمه کز منفهم اولدی . جناب باری یه حمد وشکران اولسونکه بو مکتوبکزده صحت وسلامتکز خبر بشارتیله مستبشر اولدق . طرفکزدن نزدمزه واصل اولان اخواندن آلدیغمز معلوماتده حال اسلامك پك مکمل اولدیغنه رغماً لئیم ایتالیانلرکده دائماً خائب وخاسر بولندقلرینی استبشار ایلدك ودرجه نهایه ده مسرور وفرحناك اوله رق غیرت اسلامیه نك بو درجه غلیانندن طولایی جناب واجب الوجوده حمد وثنالر ایتدك .

ایتالیانلرك بلاد اسلامیه یه تجاوز وتعرضلری نه قدر موجب لعنت ونفرین ایسه امت اسلامیه نك آنلره قارشی وطن ودین وناموسنی مدافعه ایلملری اومرتبه مستلزم حمد وشکراندر . جناب حق کتاب کریمنده : « یا ایها الذین آمنوا ان تنصروا الله ینصرکم ... » و « ان ینصرکم الله فلا غالب لکم . . . » بیورمشلردر .

اوحالده کرك بزه وکرك بزلره شمدی واجب اولان شی : کمال جد وحزم وعزم ایله چالشمق ، دشمن دینیه قارشی جهاد ایلمکدر . بتون اهل اسلام بو جهاده اشتراکله کلمه واحده ده اجتماع ایتمش وایتمکده بولنمش اولدقلرینی بردها اثبات ایتملیدرلر . بوکا بناءً درکه بزده دائره نفوذمزده بولنان بتون اخوان مسلمینی جهاده اشتراکه دعوت ایلدك واونلرك اعلاء کلمة الله ایچون بالعموم وطنداشلرله یکوجود ویك فکر

اولملرینی آرزو ایتدك . اونلر جناب فیاض قدیرك کتاب کریمنده : « قاتلوهم یعذبهم الله . . . . . » و « ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم و اموالهم بان لهم الجنة . . . » اولدیغنی درخاطر ایدرك دشمن دین و وطن ایله بتون عزملریله ، بتون وارلقلریله اوغراشه جقلردر .

بزده انشاءالله تعالی یقینده سزه قاووشه جغز و مجاهدین اسلامیه میاننده بولنمقله افتخار ایلیه جکز .

مهر

المقتبس النور القدوسی احمد بن محمد
الشریف الادریسی الحسینی السنوسی

مطبوعات

طرابلس غربك مسلمانلرجه اهمیتی
و
ایتالیانك آوروپاده مسلمانلغی بوغمق املی

« طرابلس غرب کرك عثمانلیق ، کرك عالم اسلامیت ایچون فوق العاده مهم بر مرکزدر . آفریقای وسطی ایچنه مدنیت و افکار اسلامیه نك انتشاری امرنده طرابلس یگانه بر قپو ، بر پنجره اوله رق قالمش ایدی . آنك ایچون طرابلس ، مستقبل اسلامیت طولاییسیله غایت مهم بر نقطه در . واقعا انکلتره ایله فرانسه بر معاهده ایله طرابلسك هینترلاندینی یعنی کیریسنی کسمشلر ایسه ده طرابلس ینه اسلامیتك مدخلی اولمق وظیفه سنی ایده بیلوردی . با خصوص مسموعاتمز طوغری ایسه ایتالیا طرابلسك بو خدمت مدنیهٔ اسلامیه سنی نظر دقته آله رق سرد ایتدیکی شرائط آره سنده حریت مذهبیه یه متعلق بر قید قویمش . بو حریتی (Liberté individuelle) یعنی شخصی و فردی بر حریت اولمق اوزره سرد ایلمش ! دیمك که جماعتجه ، اداره جه بر حریت طانیمیور . مؤسسات دینیه تشکیلاتی حقنده غایتله احتیاطلی طاورانیور . ایتالیا کندیسنه جواب رد ویریله جکندن قطعیاً امین اولدیغی حالده آ کلاملی که حریت مذهبیه یی بیله تقیید ایتمك ایسته یور ، دیمك اولیور که معاذالله طرابلس غربك ایتالیا النه کچمسی فرض ایدلسه آرتق سنوسی هیئتلرینه مساعده ایدلیه جك . بو ایسه حاکمیت دینیهٔ اسلامیه یی ضعفه دوشورمك ایچون دوشونلمش بر شیدر . . . » « اقدام »

« توکیوده » اسلام غزته سی

بو کره ۲۰ شباطدن اعتباراً ژاپونیه ده ژاپون لساننده « اسلام » نامیله فلسفی ، دینی بر غزته نشرینه باشلانمشدر .

برنجی نومروسنك مندرجاتی :

١) اسلامیتك اون اوچ عصرلق سیاستی . محرری (یقینده اسلامیت ایله مشرف اولان ژاپون اشرافندن) بارون هیکی .

٢) ژاپونلرك اسلامیته نظری و حال حاضرده کی موقعی . محرری : حسن مرشد .

٣) اتحاد اسلام . محرری : « احمد منیر رشید »

٤) شرقده قرآن شریف . محرری : « محمد برکت الله »

٥) سوسیالیزم و اسلام . محرری : « لویز نیکل »

٦) طرابلس غرب محاربه سنك عالم اسلامه تأثیری .

شؤون

بیاننامهٔ مشیختپناهی . — دین مبین اسلامك تستر نسوان حقنده کی احکامی نیجه منافعی جالب و بونجه مفاسدی مانع و سالب اولوب حتی آوروپا حکماسندن بر چوقلری طرفندن دخی تقدیر ایدلدیکی حالده بزده بو وظیفهٔ دینیه نك و بونك اوزرینه تأسس و تقرر ایدن عادات مستحسنهٔ ملیه نك کوندن کونه اهمیتدن اسقاط ایدلمکده اولدیغی کمال تأثرله مشاهده اولنمقده در . نسوان مسلمه نك تستر مقصدیله من القدیم استعمال و اکتسا ایتمکده اولدقلری چارشفلرك شکلی رفته رفته تغییر ایدرك بر مدتدنبری موده یه تبعاً اکتساب ایلدیکی شکل و صورت عقلی باشنده اولانلرك جمله سنی تأثیرات عمیقه یه دوچار ایدییور . ناموس و حیثیتی ، عفت و عصمتی محافظه قیدنده بولنان اسلام خانملرینك دنیاده اك بیوك فناقلری جالب و دار آخرتده سؤال و عذاب الهیی مستوجب اولان بو کبی حاللردن توقی ایتملری نه درجه لرده واجب ایسه بز ارککلرك دخی ارباب ناموس نظرنده چیرکین کورلدیکی شبهه اولمیان بو کبی موده لرله کیت کیده دائرهٔ ادبدن خارجه چیقمق ایستیان زوجات و بناتمزه حدود شرعیه یی تلقین و تفهیم و فوق العاده محافظه سی هرکسه واجب اولان عادات ملیه یه رعایتی توصیه و خلافی حرکتده بولنانلری تأدیب و منع ایتمکلکمز اقتضا ایدر . ملتك مطلوب اولان ترقیسی آداب دینیه و عادات مستحسنهٔ قومیه نك حسن محافظه سیله قائم اولوب حتی ژاپون قومنك اوتوز قرق سنه ظرفنده ایشیدیلان ترقیات خارقه نماسی بو سایه ده میسر اولمشدر . بز بو حقیقتلردن غافل ، هوا و هوس نفسانینك ایجاباتنه مائل اولورسه ق امید ایتدیکمز و جداً محتاج اولدیغمز ترقی و تعالی یه بدل کمنام اولمقلغمز مقرردر . ممالك عثمانیه ده طانیمش اولان ادیان اربابی کندی مذهبلرینك اداب و ایجاباتنی اجرا ایله مکلف اولوب بوکا مخالف حرکاتك ممنوعیتی دخی قانون جزانك طقسان طقوزنجی ماده سنك اوچنجی ذیلی موجبنجه با ارادهٔ سنیه اتخاذ و اعلان ایدیلان مقررات ایله بو کره حکومت سنیهٔ عثمانیه جه تأیید ایدلمش و بو فقرهٔ مذکوره یه تماس ایدن جرائمك تعقیبی و مرتکبلری ایچون محاکم

جزائیه‌جه جزا ترتیبی‌ده مقرر بولنمشدر . بو بابده تعقیبات قانونیه‌یه دوچار واقران وامثالی میاننده شرمسار اولمامق ایچون نسوان مسلمه‌نك ایجابات شرعیه دائره‌سنده تستره رعایت وآلیش ویریش بهانه‌سیله تهمت موقعلرینه کیروب چیقمقدن مجانبت و عائله رئیسلرینك‌ده بو خصوصده‌کی اوامر دینیه وآداب ملیه‌یه دائما التزام واهتمام ودقت ایتلری لزومی اهالئ محترمه‌یه صورت‌مخصوصه‌ده توصیه‌واخطاراولنور .

« هلال‌احمر » ك نائلیتی . — شرفصادر اولان ارادۀ سنیۀ حضرت پادشاهی اوزرینه باش قادین افندی حضرتلری هلال احمر جمعیتنك قادینلر قسمی ریاست فخریه‌سنی لطفاً درعهده بویورمشلردر .

شیخ سنوسی‌یه هدیۀ شاهانه . — طرف ذیشرف پادشاهیدن شیخ سنوسی حضرتلرینه اهدا بویوریله‌جق مرصع قلیجك اوزرنده السیف‌المرصع المهدا من‌الخلیفة الاعظم الی‌الشیخ‌المحمد السنوسی » جمله‌سی محرربولنه‌جقدر .

تزیید تخصصات حقنده قانون موقت . — عثمانلی - ایتالیا حربنك دوامی مدتنجه طرابلس غرب ولایتیله بنغازی سنجاغنده بولنان ارکان وامرای عسکریه‌یه ماهیه معاشلرینك ربعی مقداری و قول اغاسی و یوزباشیلره اوچر یوز وملازملره ایکی یوز الیشر غروش ضمیمۀ اعطا اولنه‌جقدر . منسوبین عسکریه‌یه تخصصاتجه معادلی اولان رتبه ضمائمی ویریلور .

ابن‌الرشید حضرتلرینك علو جنابی . — شو صوك کونلرده ایتالیانلرك بیروتی بومباردمان ایتلری اوزرینه جبل امیری (ابن‌الرشید) حضرتلری صوك درجه متأثر ومنفعل اولمش و عربستان طریقیله کندی قبائلی افرادنده بیکلرجه اشخاصك سوریه‌یه اعزام ایتلرینی دوشونه‌رك کیفیتی سوریه والیسنه اشعار ایتمشدر .

دولت علیه - ایتالیا محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالحربده بولنان قوماندانلرك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتی طرفندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس‌غرب:

۳ مارت . — شهر حالك اوچنجی کونی آقشامی ایکی یوز کشیلك بر عثمانلی مفرزه‌سی ، دشمنك قرق قاریش استحکاملرینه هجوم ایله استحکامات اوکنده‌کی تل اورکولرینه قدر تقرب و اوراده بر بچق ساعت قدر آتش ایله دشمنی تعجیز ایتمش وایکی حرب کوپکنی اتلاف ونوبتچی قلعه‌لریله تل‌اورکولرینك بر قسمنی تخریب ایلمشدر . دشمنك تلفاتی تخمین اولنه‌مامشدر . بزدن درت شهید واون مجروح واردر .

٥ مارت . — مارتك بشنجی کونی دشمنك قابل سوق بر بالونی اردوکاهلریمز اوزرنده طولاشه‌رق اون بومبا آتمش ایسه‌ده توجیه ایدیلن میترالیوز آتشندن طولایی چکلمکه مجبور اولمشدر . دشمن قرق قاریش استحکامانندن ظنظور اوزرنده‌کی قره‌غوله‌ه طوغری طوپ انداخت ایتمشدر .

۷ مارت . — بوکون سکونت خللدار اولمامشدر . یالکز دشمنك ایکی قابل سوق بالونی اردوکاهلریمز اوزرنده طیران ایله اوتوزه قریب بومبا آتمشدر . بو بومبالرك عسکریمز اوزرنده هیچ بر تأثیری کورولمه‌مش ، آنجق اهالیدن درت یاشنده بر چوجق بومبا پارچه‌لریله مقتول دوشوب دیکر بر چوجق‌ده مجروح اولمشدر .

بنغازی :

۲۰ شباط . — شباطك یکرمیسنده بنغازی جوارنده قونجات استحکامانندن چیقمش اولان قولمزك صباحلین باراقه‌لرندن چیقان دشمن عسکری اوزرینه آچدیغی آتشدن دشمن اوچیوز قدر تلفات ویردیرلدی . بزدن یالکز ایکی یاره‌لی واردر . ایتالیانلرك قوللاندقلری عرب حیوانلرندن بك چوق بارکیر ، دوه ، استر وسائر اشیا آلنمشدر .

۲۸ شباط . — شباطك یکرمی سکزنجی کیجه‌سی ایکی بیك کشیلك بر مفرزه‌مز طرفندن قونهات استحکامنه اجرا ایدیلن هجوم بتون کیجه‌دوام ایتمشدر . دشمنك قوتی اوچ الای پیاده ایکی صحرا بطاریه‌سیله ایکی مترالیوز بلوکندن عبارت ایدی . استحکامانده‌کی اون بش سانتیمتره‌لك دشمن طوپلری دخی بو محاربه‌ده استعمال ایدلمشدر . دشمن بر صحرا محاربه‌سنی آچیقده ترك ایله استحکاماته التجا ایلمش ایسه‌ده طوپ آتشی آلتنده‌بوطوپلری آلمق قابل اوله‌مامشدر . دشمنك قرق ایکیسی ضابط اولمق اوزره بیکی متجاوز تلفاتی واردر . بزدن پیاده ملازم اولی مصطفی افندی ایله برابر یوز یکرمی شهید ، پیاده یوزباشیسی حسن افندی ایله برابر اللی بش مجروح واردر . طوپ آتشی حمایه‌سی آلتنده طیشاری چیقمغه جسارت‌ایدن دشمن بو محاربه‌دن صوکره آرتق باشنی استحکامانّدن چیقاره‌مامشدر .

۲۹ شباط . — شباطك یکرمی طقوزنجی کیجه‌سی ینه بنغازیده اجرا ایدیلن کوچك بر باصقینده دشمندن برچوق قازمه ، کورك ، تلفون تللری ، تلغراف تللری اغتنام ایدلمشدر .

درنه :

٦ مارت . — درنه‌ده مارتك التنجی کیجه‌سی قرق کشیلك برمفرزه‌مز کندی استحکاماتنك یدی یوز مترو ایلروسنده دشمن طرفندن حفر ایدیلن آوجی سپرلرینی اشغال ایله علی‌الصباح مذکور سپرلرده بریسنك اوزرلرندن کلن دشمنه آتش ایدرك التی کشی‌یی اتلاف ایلمشدر .

دشمنك استحکاماتی کریسنه طوپلامقده اولدیغی بیوجك قوتلره کووه‌نه‌رك اون طقوز شباطده اولدیغی کبی بتون قوتیله محاربه‌یه ابتدار ایده‌جکی ظن اولنه‌رق احضارانده بولنلمش ایسه‌ده دشمن پیاده‌سنی استحکامامدن خارجه چیقاره‌مامش ویالکز طوپچیسیله بتون کون آتشه دوام ایلشدر . بزدن اوچ شهید و اوچ مجروح واردر . دشمنك قوۀ معنویه‌سی بسبتون بوزولمشدر .

مصر :

مصر عثمانلیلرینك علو جنابی . — والدۀ خدیوی امینه خانم افندی حضرتلری طرفندن اولجه دفعاتله طرابلس وبنغازیده مجاهداتله مشغول اولان غزات اسلامیه‌یه لازم کلن مأکولات وملبوسات ارسال اولندیغی کبی بوکره‌ده کندیلرینه یازلق طاقملرینك اعمال وارسالنه تشبث ایدلمشدر . مشار الیهانك ارسلانجه‌سنه اولان بو تشبثات خیرخواهانه‌لرینه قارشو عموم مصرلیلر طرفندن (أ . المحسنین) لقبی ویرلمشدر ، که مشار الیها حضرتلری بو لقبی بحق احراز بیورمشلردر .

جزائر :

جزائرده تظاهرات اسلامیه . — « پاری ژورنال » غزته‌سنه‌جزائرده بولنان مخابری طرفندن یازلدیغنه کوره طرابلس غربده‌کی عثمانلی مجروحینی

لهنده اولق اوزره هلال احمر هيئتی طرفندن جزائرده كشاد ايدلمش اولان اعانه، بيوك بر شوق ومسرت ايله تلقی ايدلمشدر . بالجمله جزائر مسلمانلری طرابلس غرب مجاهدلرينه معاونت كوسترمك ايچون كمال علو جناب ايله بذل اعانات ايلمشلردر ، (قسطنطين) دهكی هلال احمر هيئتی فرانسه‌نك درسعادت سفيرينه ايلك دفعه‌يه مخصوص اولمق اوزره يوز بيك فرانق اعانه كوندرمشدر. شيمدی‌يه قدر جمع ايديلن مبالغ يالكز (قسطنطين) ولايتنده يوز التی بيك فرانق درجه‌سنی بولمش وهر طرفدن اعانات كلكده بولنمشدر. كرك شهرلرده وكرك چوللرده اقامت ايدن بالجمله عربلرك طوپلادقلری مبالغی كمال سماحتله اعطايه شتاب ايتملری، مشكل ساعتلرده بربرلرينه مظاهرت ومعاونت كوسترمكی بيلدكلرينی اثبات ايديور .

عموم آفريقا قالقيور . — جزائر امير نامداری سيد عبدالقادر زاده علی افندی حضرتلری طرفندن داخليه نظارتنه دمياتدن وارد اولان بر تلغرافنامه‌ده مجاهدين عربی، عموم ملت اسلاميه‌يی استحقار وخليفهٔ رسول امير المؤمنين افنديمزك حقوق شاهانه‌لرينه تعرضه اجتسار ايدن دشمنی ممالك شاهانه‌دن دفع وتنكيله دعوت ايتمك اوزره سيد سنوسی حضرتلری طرفندن آيات واحاديث نبويه ايله موشح بيانامه‌لر توزيع ايدلديكی بيان وبنغازيدن طرابلس عربه قدر اجرا ايلديكی سياحتده يوللرده تصادف ايلديكی عموم تكايا وعشائرله قونوشديغی وبيكلرجه مجاهدينك صحنهٔ حربه قوشمق اوزره بولونديغی درميان ايدلمكده‌در . مشار اليه تلغرافنامه‌سنده قوهٔ معنويه‌نك پك يوكسك بر درجه‌يه واصل اولديغی تأمين وتبشير ايتمكده‌در.

بلغارستان:

بلغارستانده حريت اديان . — بلغارستان داخلنده بورغاز قصبه‌سندن كوندريلن بر مكتوبه نظراً شهرمذ كورده‌كی رشديه واعداديه مكتبلرينه دوام ايدن مسلمان چوجوقلری باشلرينه شاپقه كيمكدن امتناع ايتدكلری جهتله مكتبدن طرد ايداشلردر . كمال حيرت وتأسف ايله خبر آلديغمز شو وقعه حريت اديانه بلغارستانده نصل رعايت ايدلديكنه دائر بر فكر كافی ويره‌بيلير .

ايران :

ايران وقومشولری . — ايران حكومت حاضره‌سی ، انكليز ـ روس نوطه‌سنه ويرديكی جوابده درت ميليونلق آوانس اعطاسيچون دول مشار اليهما طرفندن سرد ايديلن شرائطی قبول ايلديكنی بيان ايتمشدر . حكومت مشار اليها ، كندی پولتيقه‌سنی (١٩٠٧) تاريخلی انكليز ـ روس ائتلاف اساسلريله تأليف ايتمكی تعهد ايدرك ائتلاف حاضرله ويريلن تأميناتی نظر دقته آلديغنی‌ده سرد واثبات ايلمشدر . ايران حكومتی ، اردونك احتياجات مملكته صالح بر صورتده تنسيق واصلاحی كندی طرفندن تعقيب اولنه‌جق پروغرامك نقطهٔ اساسيه‌سنی تشكيل ايتمكده اولديغنی علاوة درميان ايلمكده وشاه مخلوع ايله برادری آرتق ايراندن مفارقت ايدرك معيتلری عساكری طاغيدلمش اولديغی جهتله ايرانك سرعت ممكنه ايله عساكر اجنبيه‌دن تخليه‌سی امرنده ايكی دولت معظمه‌نك مظاهرتده بولنه‌جقلری خصوصنده اظهار اميد ايله جوابنامه‌سنه نهايت ويرمكده‌در.

ايران جنوبی وانكليز عوام قاره‌سی . — عوام قاره‌سی اعضاسندن (كولونل يات) طرفندن ايران جنوبی احوالی حقنده خارجيه ناظری (سر ادوارغره‌ی) به بعض سؤالار ايراد اولنمشدر . شيراز ـ اصفهان يوللرنده شوصوك زمانلرده انكليز مؤسسات تجاريه‌سی طرفندن ارسال اولنان طقسان بيك انكليز ليراسی قيمتنده‌كی اموال تجاريه‌نك ايران اشقياسی طرفندن سرقت ويغما اولنديغنی كولونل يات بيان ايلمشدر. ادوارغره‌ی، وقايع مذكوره‌يی تصديق ايتدكدن صكره، ايران جنوبی احوالنك پيدرپی كسب صلاح ايده‌جكنه قناعت ايتديكنی وحوالیٔ مذكوره‌ده آسايش وامنيتك تقرری ايچون

(اسوج) مملكتندن جلب ايديلن ژاندارمه ضابطانك ايران حكومتی طرفندن شيرازه اعزام اولندقلرينی جواباً سويلمشدر .

مسلمانلر چارپشيور، اجنبيلر قازانيور . — « آژانس رويتر » ك طهراندن استخبار ايديور : شاه سابق طرفدارانی ايله مشروطيت پروران بينلرنده « مشهد » ده غايت شدتلی بر مصادمه وقوعه كلمش وروسيه قونسلوسلغی طرفندن ادارهٔ عرفيه اعلان ايدلمشدر .

اعانهٔ حربيه . — كرمنشاهده بولنان اهالیٔ اسلاميه طرفندن طرابلسده‌كی اسلام مجاهدلری ايچون سكسان ليرا اعطا ايدلمشدر .

فرانسه :

موسيو ژوره‌س وعالم اسلاميت. — فرانسه مجلس مبعوثانی اعضاسندن (موسيو ژوره‌س) طرفندن شو صوك كونلرده كرك عالم اسلامه وكرك فرانسه‌يه تعلق ايدن ذكرلی مطالعات درميان ايدلمشدر . مشار اليه هندستان مسلمانلرينك انكلتره دولتنه ويرمش اولدقلری محضر عمومی‌يی موضوع بحث ايدرك نقطهٔ نظرينی عالمانه ومدققانه بر صورتده اثبات ايتمشدر. ايام اخيره‌ده بين الاسلام بر تكافل عمومی حاصل اولمش اولديغنی وبو مناسبتله فرانسه حكومتنك عالم اسلام محبتندن اوزاقلاشماسی لازم كلديكنی بر لسان مؤثرله توصيه ايلمشدر. عالم اسلاميتك بكوجود بر كتلهٔ سياسيه حالنده بولندقلرينه قوياً قانع اولديغنی موسيو ژوره‌س بيان ايتمشدر . مسلمانلرك اسكيسی كبی اويومدقلرينی قناعت بخش بر صورتده اثبات ايدن خطيب مشار اليه بومجموعهٔ انسانيتك دين مبين ايله قرآن شريفك احكام وآيات لايتغيری سايه‌سنده ايلروده شايان تعجب بر صورتده تعالی وترقی ايليه‌جكلرينی وترقيات واقعه‌لرينه بوندن صكره اوروپا دولتلری طرفندن هيچ بر صورتله ممانعت ايديله‌ميه‌جكنی قوياً مأمول ايتديكنی‌ده افهام ايلمشدر .

المانيا :

اسلاميت حقنده تتبعاتده بولنمق اوزره تشكل ايدن يكی بر آلمان جمعيتی — اوسنابروك [?] لويده‌ده اوقونديغنه كوره برلينده يقين زمانده اسلاميت حقنده تتبعاتده بولنمق اوزره بر جمعيت تشكل ايتمشدر . بو جمعيتك غايه‌سی، عالم اسلامك موقع دينی واجتماعيسی حقنده اجرای تتبع ايله نشرياتده بولنمقدر . بو جمعيت نشر ايتديكی بر بيانامه‌ده واقع اوله‌جق تتبعاتی، نشر ايده‌جكی بيانامه‌لر ايله اعضالرينه بيلديره‌جكنی وبالاخره بر كتبخانه تأسيس اولنه‌رق ممالك اسلاميه‌ده‌كی آثار منتشره جمع اولنه‌جغنی بيان ايتمكده‌در.

هندستان :

هندستان شيعيلرينك يمين وقسملری. — كالكوته‌ده فارسی العباره انتشار ايدن اسبوعی (حبل المتين) غزته‌سنده مطالعه اولنديغنه نظراً نجف وكربلا ايله عتبات عاليانده بولنان شيعی المذهب دين قارده‌شلرمزك رؤساء روحانيه‌لری اولان (حجج اسلاميه) طرفندن اخيراً يكيدن اصدار اولنان اوامر وفتاوانده « عموم كرهٔ ارض اوزرنده بولونان جعفری المذهب مسلمانلرك ايتاليا وروسيه دولتين متجاورتينلری حقنده بويقوتاژ اجراسی اكيداً توصيه واعلان ايدلديكی ومذكور كيفيتك ديناً وشرعاً هر مسلم ومسلمه اوزرينه فرض وواجب بولنديغی صراحة ذكر اولنمشدر. بناء عليه حبل المتين غزته‌سی بر قسمنامه صورتی طبع وترتيب ايدرك ايتاليانجه وروسجه لسانلريله امتعه وتجارتنه قارشو نفرت وبويقوتاژ اجرا ايتمك ايستينلرجه اولوجهله يمين ايلملری لزومی تفهيم اولنمشدر. بو آنه قدر هندستان شيعيلرندن بيكلرجه ذوات مذكور يمينه تبعيت واشتراك ايلمشلردر . مذكور غزته قسم ايدنلرك اسملرينی نشر ايلمشدر .

هندستان مسلمانلریله بت‌پرستلری . — (بنغاله) ده منتشر (ذی کومرید) جریدهٔ اسلامیه‌سنده کورولدیکنه نظراً بوکره هند مسلمانلریله بت‌پرستلری ارەسنده بر ائتلاف حاصل اوله‌رق بوندن صکره بالعموم ممالك شرقیه و اسلامیه‌یه تجاوز ایدن اوروپا دولتلری حقنده تطبیق وتعقیبی لازم‌کلن معاملاتك هر ایکی طائفه‌جه مشترکاً تشبث اولنمسی قرار کیر اولمشدر.

ژاپونیاده نشر اسلام ایچون . — هندستان غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره انجمن حمایهٔ اسلامك یوم مخصوصی مناسبتیله شباطك ۲٦ نجی کونی لاهور شهرنده اسلاملردن مرکب انعقاد ایدن انجمن مذکور ایله اسلام مکتبلری نامنه جمع اعانات ونشر اسلام مقصدیله نجباء اسلاملردن مهم بر هیئت مخصوصه‌نك ژاپونیایه اعزامنه قرار ویرلمشدر . هیئت مذکوره ژاپونیاده ایکی آی قاله‌جقدر .

چین :

چین مسلمانلرینك تشبثی . — (هونغ قونغ غازەت) جریده‌سنده یازلدیغنه نظراً چین مسلمانلری طرفندن ایتالیا امتعه‌و تجارتنه بویقوتاژ اعلان ایدلمش وطرابلس و بنغازی مجاهدلرینه ارسال ایدلمك اوزره اعانات نقدیه درجنه باشلانمشدر . اعانات مذکوره جمع وارسالیله اشتغال اتمك ایچون بر قومیسیون تشکل ایدوب ریاستنه‌ده (مولوی خیرالدین صاحب) تعیین اولنمشدر.

ژاپونیا :

ژاپونیاده هندلی مسلمان طلبه‌سی . — توکیوده منتشر «اسلام» غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره بوندن اون سنه مقدم ژاپونیاده هندلی طلبه ایکی اوچ کیشی بولنوردی. بش سنه مقدم‌ده هندلی طلبه نفس توکیوده اوتوزقدر اولوب کندیلرینه مخصوص بر خانه‌لری دخی بولنیور ایدیسه‌ده بونلرك کافه‌سی مجوسی اولوب ایچلرنده برتك مسلمان یوقدی . شیمدی ایسه آلتمش قدر هندلی طلبه‌دن یکرمی قدر مسلمان بولندیغی وامور اجتماعیه‌ده مسلمان طلبه‌لری دیکرلرینه رهبرلك وظیفه‌سنی ایفا اتمکده اولدقلری کورلمکده‌در .

« توکیو — اسلام »

آلتون هند جمعیت سیاسیه‌سی . — بوکون مرکزی توکیوده « آلتون هند » عنوانیله بر جمعیت سیاسیه تشکیل اولنمشدر . بو جمعیتك مهم ارکانی هندلی اسلام طلبه‌سی اولدیغی مع‌المسار مشاهده اولنقده‌در. ژاپونیاده‌ده هندلی مسلمان تجاری مهم بر موقع احراز ایدییور .

« اسلام »

ژاپونیا مسلمانلرینك حسیاتی . — ژاپونیانك پای تختنده انتشار ایدن انکلیزجه (اخوت اسلامیه) غزته‌سنك بیاننه نظراً ژاپونیا اهالئ اسلامیه‌سی طرفندن ترتیب ایدیلن بر متینغده عثمانلی ـ ایتالیا محاربه‌سنه دائر متعدد نطقلر وقونفرانسلر ایراد اولنوب ایتالیلرك آفریقای عثمانیده اجرا ایلدکلری مظالم وتجاوزات حقنده بیان نفرت واشمئزاز ایلدکدن صکره انسانیت نامنه (میقادو) حضرتلرینك مداخله‌سی طلب واسترحام اولندیغی کبی مجاهدین اسلامیه‌یه صرف وتوزیع اولنمق اوزره اعانات نقدیه جمع ودرجنه تشبث اولنمشدر . بوقدرله‌ده اکتفا اتمه‌یوب حمیتمندان اسلامیه، آیروجه میدان حرب وجهادده مجروح اولان غازیان اسلامك امرنداویلرینه باقیلمق ایچون بر هلال احمر جمعیتنك اعزامنه‌ده قرار ویرمشلردر.

اسلامیت عنعنه‌سیله ایلریلیور . — ینه بالاده اسمی سبق ایدن جریدهٔ اسلامیه‌نك باش مقاله‌سندن ما آکلاندن مستبان اولدیغی اوزره ۱۹۰۹ سنهٔ میلادیسندن بو آنه‌قدر عموم ژاپونیا ممالکنده دین مبین اسلام حقیله انتشار اتمکه باشلادیغندن بو آنه‌قدر یوزلرجه ذوات شرف اسلامیتله مشرف اولدقلری کبی . بوندن صکره‌ده دیانت مقدسهٔ اسلامیه ایله شرفیاب اولمه‌یه حاضر و مستعد اولان پك چوق کیمسه‌لر طرفندن قواعد اسلامیتك تنه وحقایقنی اوکرنمك ایچون توکیوده‌کی جمعیت اسلامیه‌یه مراجعت اتمکده بولندقلری اکلاشلمشدر . مسلمان اولانلر میاننده ژاپونیا اعیان واشرافندن برچوق ذواتك‌ده داخل بولندقلری مذکور غزته طرفندن تبشیر ایدلمشدر. فروض دینیه ایله اوامر واحکام مقدسهٔ شرعیه‌نك اوقات معینهٔ مفروضه اثناسنده کمال اعتنا و احترام ایله ایفا اولنمسیچون توکیوده بر جامع شریفك انشاسی تصور وتذکر ایدیله‌رك امر خیرمذکورك قوه‌دن فعله چیقارلمسنه صوك درجه بذل غیرت وفعالیت ایدلمکده‌در.

روسیه :

محاربه اولورسه روسیه‌ده‌کی مسلمانلر اشتراك ایده‌جکمی . — عمومیتله روسیه‌ده بولنان اسلام غزته‌لری روسیه حکومتنك توسط حقنده اتخاذ ایده‌جکی مسلکی تنقید اتمکله برابر ، روسیه اردوسنده حرب زمانلرنده اشتراك ایده‌بیله‌جك ایکی یوز بیك قدر اسلام « صالدات » ك [عسکرك] هیچ بر جهتله قفقاسیه حدودی سوقیاتندن خوشنود اوله‌میه‌جقلرینی لسان تأسف ایله بیان اتمکده‌در .

ذاتاً روسلرك امور داخلیه‌سنده اولان خوشنودسزلقلرده حرکات عسکریه‌یه مساعد اولمدیغی علاوه اولونمقده‌در .

ترکستان :

ترقیات اقتصادیه . — ترکستانده پاموق تجارتی هرسنه تکامل وترقی اتمکده اولدیغی کبی بو یوزدن عموم ترکستان مسلمانلرنده اقتصادی بر تفوق کورولیور . هر شهرده مکمل پاموق تمیزلر فابریقه‌لر انشا ایدیلیور ، طرز جدید اصول زراعت تطبیق اولنیور ، الحاصل فوق‌العاده ممنونیت بخشت بر ترقیات اقتصادیه واردر . اهل ثروت سنه بسنه تزاید اتمکده‌در .

مطبعهٔ مساعی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

ایکنجی طبعی

سبيل الرشاد ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب و مدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٥ — ١٨٧ | ١٦ ربيع الاخر ١٣٣٠ | پنجشنبه | ٢٢ مارت ١٣٢٨ | جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

ألم نشرح لك صدرك . ووضعنا عنك وزرك . الذى انقض ظهرك . ورفعنالك ذكرك . فأن مع العسر يسراً . ان مع العسر يسراً . فاذا فرغت فانصب . والى ربك فارغب .

ترجمه‌سى

« بز سنك كوكسكى كنيشلتمدكمى ؟ بلكى چاتيرداتان يوككى ايندير مدكمى ؟ صوكره ، اسمكى يوكسكلره چيقارمادقمى ؟ اويله ايسه بيلمش اول كه كوچلكك يانده قولايلق‌وار . أوت كوچلكك يانده ، شبهه‌سز ، قولايلق وار . اونك ايچون مجاهده‌نك برينى بيتيرنجه برينه آتيل . برده يالكز تكريكدن ايسته . »

*
* *

انشراح سوره‌سى اكثرينك قولنه كوره مكيدر ، ضحى سوره‌سنك تتمه‌سيدر ، دينلير بيله اولمشدر .

معلومدركه (شرح) آچمق ، كنيشلتمك معناسنه‌در . كوكسك بويوكلكى وجودك قوتى كوسترديكى ايچون عربلرجه پك مقبول ايدى . حقيقت ، كنيش كوكس قلب ايله جكرك راحت راحت ايشله‌مه‌سنى تأمين ايدرك وجودى قوتلى طوتار . قوى ايسه كنديسنه هجوم ايدنلرى ازه‌جكى ايچون حضور ايچنده ياشار . اوسببدن صدرك انشراحى مسرت ، انبساط ديمك اولور .

ضحى سوره‌سنى تفسير ايدركن سويلديكمز وجهله عليه الصلاة والسلام افنديمز قومنى ضلال ايچنده ، كفر وعناد ايچنده كوردكجه ايچى صوك درجه‌لرده طارالير ؛ اونلرى هانكى يولدن ارشاد ايده‌جكنى دوشونوردى . جناب حق نبى محترمنه آرامقده اولديغى يولى وحى ايله كوسترنجه ، قلبنده‌كى صيقنتى بردن بره فرحه منقلب اولدى ، كوكسى كنيشلدى .

ايكنجى آيتده‌كى وزر ، يعنى يوكده مادى دكل ، معنوى يوكدر . آنجق روحه ويرديكى اذا حقيقى يوكك ويره‌جكى يورغونلقدن دها آجيقلى اولديغى ايچون بوقدر شدتلى برصورتده تصوير بويورلمش .

أوت ؛ شركك ، وحشتك ، جهالتك اك سافل دركه‌لرنده‌كى بر قومى ؛ دها صوكره ديكر برچوق ملتلرى توحيده ، انسانيته ، عرفانه طوغرو چكوب كوتورن ؛ اونلرى جهنم اوچورومليرينك كنارندن آله‌رق حيات جاودانى ساحه‌سنه چيقاران رسول اكرمك كوكسى نه‌قدر كنيشله‌مش ، آرقه‌سندن نه‌دهشتلى بريوك اينمش اوله‌جغى ميدانده‌در .

رفع ذكردن مراد الٓهى ايسه ، شهادتلرده ، اذانلرده ، خطبه‌لرده كلام اللهك برچوق يرلرنده حضرت پيغمبرك الله ايله برلكده آكيلماسيدر . براسم دها نه‌قدر يوكسله‌بيلير ؟

(ان مع العسر يسراً) قول جليلى خالقك نه بيوك بر قانوننه ، نه‌قطعى بردستورينه ترجمان اوليور ! عسرسز يسر اولمايه‌جق ؛ لكن عسرك يانده مطلقا يسر بولنه‌جق . زمخشرى ديبور كه : « آيت كريمه‌ده (مع) كلمه‌سى ايراد بويورلمش . زيرا يسر عسره اوقدر ياقين كه : عادتا آره‌لرنده هيچ فاصله يوقده ايكيسى برابر . »

بو عالم حياتده انسانلر درلو درلو صيقينتلر چكر ، درلو درلو

مصیبتلره دوشرلر . شاید یأس کتیریرلرسه چالیشمه‌یی براقه‌جقلری ایچون محواولوب کیدرلر ؛ یوق، او صیقنتیدن قورتولمق ، اوفلاکتی یکمك ایچون اوغراشیرلرسه صوکنده موفق اولورلر . ایش همتی بویوك ، عزمی صاغلام طوتمقده ، برده یسری اله کچیرمه‌نك یولنی آرایه آرایه بولمقده‌در . آرتق ، یسر عسرك یانی باشنده‌در ، حقیقتی لسان حقدن طویانلر ایچون کمال اطمینان ایله چالیشمقدن باشقه نه‌قالیر ؟ اللهك بومؤید تطمینی ، قرآنك بومؤکد تأمینی بشریت ایچون نه قیمتلی برتسلیتدر !

ذاتاً توفیق حقدن امیدینی کسمك ؛ یأسه ، قنوطه دوشمك حرامدر . سعیه ، مجاهده‌یه ، عزمه صاریلمق مسلمانلغك روحیدر . (والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا — لاتقنطو من رحمة‌الله — ومن یقنط من رحمة ربه الا الضالون — لاتیأسوا من روح‌الله » کبی دها برچوق امرلر، نهیلر کوزیمزك اوکنده طورورکن یازقلر اولسون‌که بز اوروحدن اوزاقلاشمشز ، کیتدکجه‌ده اوزاقلاشیورز .

علیه‌الصلاة والسلام افندیمز الله طرفندن کوندرلمش بر پیغمبر ایکن ، نه‌قدر شدائده، نه‌قدر مصائبه معروض قالدی ! اذالر،جفالر تهدیدلر ، اولوملر ایچنده تك باشنه نصل اوغراشدی ! صوکره‌دن اطرافنه طوپلانان صحابیلرندن‌ده نه بویوك فدا کارلقلر کورلدی ! لکن اوموقت عسر نه سورکلی بریسره انقلاب ایتدی !

(فاذا فرغت فانصب) الله ذوالجلال رسول کزینه دییورکه : مادام عسرك صوکی یسردر ؛ کرك کندیکه ، کرك امتکه مفیداوله‌جق عباداتکدن ، مجاهداتکدن برینی بیتیرنجه دیکرینه آتیل ، بواو‌غورده یورول . زیرا بویورغونلق عین راحتدر .

محمد عاکف

فقه و فتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخنده :

حج و کعبه

٢

حج وکعبه‌نك تاریخی خصوصنده بزجه محقق اولان بر شی وارایسه اوده‌بونلرك حضرت ابراهیم ایله اوغلی اسماعیل علیهما السلام طرفندن اجراوبنا ایدیلمش بولنملریدر. ابراهیم‌واسماعیل‌علیهما السلامك اذن الهی اوزره کعبهٔ معظمه‌یی بنا ایتملری، تمام‌اولونجه حج ایتمه‌لری کرك تاریخچه ، کرك نصوص قرآنیه واحادیث نبویه‌جه صورت قطعیه‌ده ثابت اولمشدر .

حضرت‌اسماعیلك معاونتیله ابراهیم‌علیه‌السلامك کعبه‌یی ، بوکون بولندیغی موقع مبارکده بنا ایتمش بولنمسی عربلر بیننده اوته‌دنبری مشهور ایدی . آثار جاهلیه‌ده بوکا دلالت ایده‌جك بر چوق‌شاهدلر بولنه‌بیلیر . حضرت اسماعیلك احفاد وذریتی ، حتی بونلرك تماسده بولندقلری سائر قبائل عرب کعبهٔ معظمه‌یی طواف وزیارت ایتدکجه، حج قیلدقجه بویوك بابالری حضرت خلیلك سنت شریفه‌لرینی احیا ایله ملت‌حنیفه‌اوزره بولندقلرینی اعتقاد ایدرلردی؛ احرامه‌کیررکن، بیت شریفی کوررکن ، اینیشه اینر ، یوقوشه چیقارکن تلبیه ایتمك ، اهلال ایتمك‌ایله‌حضرت‌ابراهیمك بنای کعبه‌یی متعاقب جبل ابی‌قبیسه چیقارق وجوب حجی اعلان ایله انسانلری حجه دعوت بویورمسنه قارشی اجابت ایتمکده بولندقلرینی ایلرو سوریورلردی دیمکدر .

فتح‌مکه کونی کعبهٔ‌معظمه درونندکی اصنام وهیاکل‌چیقاریلرکن برده ابراهیم واسماعیل علیهما‌السلامك اللرینه ازلام صیقیشدیرلمش صورتلری‌ده بولنمش ایدی ، که شبهه‌سز عربلرجه کندیلری کعبه‌نك بانیسی طانیلمه‌لرندن صورتلری احتراماً اورایه وضع اولنمشیدی .

دین مبین اسلام دخی حضرت ابراهیمی بانیٔ کعبه وملت حنیفه‌نك بویوك بر رکنی اولمق اوزره طانیور . برده شریعت اسلامیه‌نك تعلیم ایتدیکی مناسك ، حضرت خلیله نسبت اولنان ،بطناً بعد بطن توارث طریقیله بین‌العرب شیوع بولان نسکلرده‌ده مخالف دکلدر . بو حالده بر مسلم ، بر مؤرخ کعبهٔ معظمه‌یی ، حج شریفی دور خلیلده موجود اوله‌رق کوره‌بیلیر ..

فقط حضرت ابراهیم کعبه‌یی‌می حج ایچون بنا ایتدی ، یاخود حجی‌می کعبه ایچون اجرا ایتدی؟ ایشته بوراده هر ایکی شق قبوله یاردم ایده بیله‌جك سوزلر سویلنك قابلدر . حجك دور خلیلدن مقدم دخی ولو ابتدائی برصورتده اولسون موجود بولندیغنه قائل اولور ایسه‌ك کعبه‌نك حج ایچون بنا ایدیلمش اولدیغنه قائل اولمق ایچون یول آچیلیر . یوق ، دور خلیلدن مقدم بین‌العرب حج اطلاقنه لایق برشیٔ بولنمادیغی جهتی التزام ایتمك دها حائز رجحان کوریلیرسه حجك کعبه ایچون ، یعنی کعبه سببیله مشروع ایدیلمش اولدیغی آکلاشیلیر . ذاتاً علمای اسلام حضراتنك رأیلری‌ده بو مرکزده‌در . بیت‌اللهك نفس وجوب‌حج ایچون سبب اولدیغی ادلهٔ مقنعه ایله اثبات‌ایدیورلر. بوندن حضرت‌خلیلك کعبه‌یی‌بنا ایتمه‌دن‌اول حجك بولنمادیغی آکلاشیلیر. فقط بزجه محقق اولان برشی وارسه اوده ابراهیم علیه‌السلام بنای کعبه‌یی متعاقب حج ایتمکله مأمور اولدی . حضرت ابراهیم اسماعیل علیه‌السلام ایله ، بلکه برابرلرنده دها باشقه کیمسه‌لرده بولندیغی‌حالده ایفای حج ایتدیلر . مؤرخلر حج ابراهیمك کیفیتی‌ده بیان‌ایدیورلر. لکن بونصل معلوم اولمش ، بو بابده وریلن تفصیلات نره‌دن اقتباس ایدیلمش اولدیغی بزجه بیلنه‌مدی . مع‌مافیه صرف مؤرخلرك‌وردیکی معلومات اوزره ، آتیا بو بابده سویلنه‌جك سوزلره مقدمه اوله‌رق حج ابراهیمك مناسك وافعالنی بوراده ذکر ایتمه‌یی مناسب‌کوریورم.

حضرت ابراهیم اکمال کعبه‌یی متعاقب حرم شریفك حدودینی تعیین ایتدی . ذی‌الحجه‌نك یدنجی کونی بیت شریف مواجهه‌سنده

مناسك حجی بیان ایدەرك خطبه اوقودی . ذی‌الحجه‌نك سکزنجی کونی احرامه کیره‌رك ماشیا منایه عزیمت ایلدیلر . یوللرده تلبیه‌وتهلیل، اوقات خمسه‌یی وقتی حلول ایتدکجه ادا ایدیورلردی . کیجه‌یی اوراده کچیردیلر . یوم ترویه بویله‌جه مرور ایتدی . ذی‌الحجه‌نك طوقوزنجی کونی صباح نمازینی قیلوب کونش خیلی یوکسلدکدن صوکرا عرفاته کلدیلر . مسجدابراهیمك بولندیغی یرده‌توقف ایتدیلر . صخره نام موقعده حضرت ابراهیم خطبه اوقودی . صوکرا اوکله و ایکندی نمازلرینی برابر اوله‌رق اوکله وقتنده ادا ، بعده مزدلفه‌یه عودت ایتدیلر . اقشام ایله یاتسویی جمع ایلدیلر . رمی‌جمرات ایچون دوقوزر عددطاش طوپلادیلر . اوکیجه مزدلفه‌ده قاله‌رق صباح نمازینی بعدالادا وادئ محسردنیلن موضعه مواصلت ایتدیلر . بووادینك بش یوز آرشون قدر محلنی سرعتله کچدیلر . منا‌ده اوچ کون قاله‌رق رمی‌جمرات وذبح قربان ایلدیلر . بعده یوله چیقارق اوکله نمازینی محصب نام موقعده ادا ایله مکه‌یه عودت ایتدیلر .

مؤرخلرك روایتنه کوره حضرت خلیلك قیلدیغی حج ایشته شوندن عبارت ایدی . فقط بو ایلك حجه عربلردن کیملرك اشتراك ایتدیکی معلوم دکل . حتی بعض روایتلرده بوحجك اختیار پدریله اوغلندن باشقه کیمسه‌نك بولنمادیغی‌ده آکلاشیلیور . مع‌مافیه عام قابلده حضرت ابراهیم اوغلی اسحق ایله زوجه‌سی ساره‌یی‌ده برابر کتیرمش، هپسی برلکده ایفای حج ایتمشلردی .

شیمدی بوروایته باقیلیرسه ایلکنجی سنه حج ایدنلرك عددی دورت کیمسه‌دن عبارت ایدی . اوله‌بیلیر که باشقه‌لری‌ده اشتراك ایتمشلردر . فقط بوجهت مروی دکل، مظنوندر . مع‌ذلك حضرت ابراهیمك کنعان دیارنده ، حجازده حضرت اسماعیلك قبائل عرب وبالخاصه جرهمیلر بیننده اولان موقعلری، هله نبوتلری نظردقته آلنیرسه برنجی دفعه‌لرده حجه اشتراك ایدنلرك عددی آزاولمقله برابر صوکرالری چوغالمش اولدیغی دوشونمك ایچون یول آچیلیر .

کنعان دیارینك محترم برشیخی، نبی و رسولی مملکتنی ترك ایله برقاچ سنه ضره‌سیله مکه‌یه کله‌رك حج ایتسون‌ده قومی آراسنده بو وقعه کیمسه‌نك نظردقتنی جلب ایتمه‌سون ؛ بوقابل دکلدر . حضرت اسماعیل‌ده قومی آراسنده خاطری صاییلان بررسول ایدی . جرهمیلر بیننده پك زیاده اعتبار وشرف صاحبی ایدی . بوحالده آنك اهمیت وجدیتله اجرا ایتمکده بولندیغی حج شریفك، قومنجه نظر اعتباره آلنمایوب محباتجه بالفعل اشتراك ایدیلمه‌مسی متصوردکلدر . هرحالده چوق کچمدن عربلردن، بالخاصه حجازلیلردن حجه اشتراك ایدنلرك عددی چوغالمش اوله‌جقدر . ذاتاً حج شریف ، دکل اوزمان عربلرینك ، بلکه شیمدیکی انسانلرك بیله نظر تأمل وتفکرلرینی موجب عبرت آمیز برعبادتدر . زمانمزده شرقاً وغرباً دنیانك هرطرفندن هرسنه یوزبیکلرجه مسلمانلرك مادی ومعنوی برچوق زحمتلره قاتلانه‌رق ادا ایتمك اوزره بوتون خلوص وموجودیتلریله جان آتدقلری اوعبادت شریفه‌یه، اوجوارده بولنان اوزمان عربلرینك دخی فرصت دوشدکجه اشتراك ایتمکه مراقلانمه‌لری پك طبیعی کلیر . فی‌الواقع حج شریفك زمانمزده دخی ایفا وادا ایدیلمسی اوقدر عظیم فدا کارلقلره توقف ایدیورکه منفعت معنویه تأمینی امیدیله یاپیله‌بیله‌جك عبادتلرك زحمت ومشقت نقطهٔ نظرندن قات قات فوقنده‌در . فقط دیکر جهتدن‌ده اوفدا کارلقلری زحمتلری لاشی درجه‌سنه ایندیره‌جك قدر مراق آور ، لذت بخش برعبادتده بولنه‌ماز دینه‌بیلیر . احتمال شوجهتك یاردمیله‌درکه بوکون بین‌المسلمین کندیسنه حج فرض اولنلردن پك آز کیمسه‌لر ، ایفای فریضه‌ده قصور ایتدکلری حالده همان اکثریت عظیمه‌نك وبال آلتنده قالمدقلری مع‌الشکران مشهود اولیور . حالبوکه بری طرفده صلوات مکتوبه‌نك ایفاسی خصوصنده اظهار تکاسل ایدنلرك حدوحسابی یوقدر . ایشته بوحقیقتك شبهه‌سز زمان ماضیده ، عربلر بیننده دخی اجرای حکم ایتمش اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز . فی‌الحقیقه ابراهیم واسماعیل علیهما‌السلامدن صوکرا عربلر ، هله عرب مستعربه شعبات وبطونی آراسنده حج تعمم ایتمش، بین‌القبائل یکانه برعبادت عمومیه ورسمیه شکلنی آلمشیدی .

حلیم ثابت

فلسفه

وحدت وجود

٢١

زماندن بحث ایدلمش ایکن ازلیت وابدیت حقنده‌ده استطرادی برایکی سوزسویلمك فائده‌دن خالی دکلدر . معلومدرکه ماضی‌یه طوغری تقدیر ایدیلن ازمنهٔ غیر متناهیه‌ده استمرار وجوده « ازل » دنیلدیکی کبی مستقبله طوغری تقدیر ایدیلن ازمنهٔ غیر متناهیه‌ده استمرار وجوده‌ده « ابد » تسمیه اولنور .

ازل وابد تعبیرلری جناب حقه اضافت ایدیلیرسه وجود بارینك قید زماندن عاری اوله‌رق استمرار مطلقی معناسنی تضمن ایدر . فقط ازل ، ابد تعبیرلرنده بزم ایچون بر « قبلیت » و « بعدیت » تصوری ضروری اولوب بو ضرورتده قید زماندن عاری استمرار مطلقك تصورنده‌کی عجزمزدن منبعثدر .

ازلیت الهیه ذات بارینك کمال ذاتیسی اقتضاسندن اولمق اوزره تعقل ایدیلن بر « قبلیت » در . فقط بو « قبلیت » جناب حقك مدید برزمان ایله حادثاته تقدمی معناسنی تضمن ایتمز . چوق کیمسه‌لر ازلیت الهیه‌ده بویله بر معنی توهم ایدرلرکه طوغری دکلدر . ازلیت الهیه وجود حادثاته نظراً تقدیر ایدلمز . عقل بویله برتقدیرده مضطر قالسه بیله بونك اعتبارات وهمیه قبیلندن اولوب حقیقته تماسدن بعید بولندیغنی اونوتماملیدر . بومعنایی افاده‌ده بویله برتقدیر یوقاریده سویلندیکی کبی ضروریدر . چونکه بشقه درلو تبلیغ مرام ممکن دکلدر .

حال بوکه ازلیت الهیه زمانك احاطه‌سی داخلنه کیرمز ؛ توالیٔ حادثاته نسبتله تعیین اولنماز. انك حادثاته تقدمی ، امور اعتباریه‌دندر . ازلیت الهیه قید زماندن خارج براستمرار مطلقدن عبارت اولمق حیثیتله وجود حادثاتدن اول نه‌ایسه اندن صکره‌ده اودر . بز بونك حقیقتنی اکلایه‌مز . بزم تعقل ایده‌بیله‌جکمز، ازل مبدئی اولمیان بر ماضیدن ، ابدده منتهاسی اولمیان بر مستقبلدن عبارتدر . ازلیت الهیه ایسه بوکبی قیود وهمیه‌نك تعلقندن تمامیله آزاده‌در . ذاتاً استمرار مطلقی ماضی ، حال واستقبال کبی حدود وهمیه‌ایله تحدید ایده‌رك زمانه اوچ مختلف شکل ویرمك اشکال هندسیه‌نك تحقق ایچون فراغ موهومی تحدید ایتمك قبیلندندر. حدود مادیه‌نك انعدام مفروضیله اورته‌ده بعد مطلقدن بشقه برشی قالمدیغی کبی حدود وهمیه‌نك اسقاطیله‌ده اورته‌ده آن مطلقدن بشقه برشی قالماز . بومثال داعیٔ اعتراض اوله‌بیلیر. انجق بز بونك حقیقت مطلبه تمامیٔ توافقنی ادعا ایتمیورز ؛ یالکز قیاس مع الفارق قبیلندن بر مثال اولمق اوزره سرد ایدیورز . انك ایچون تضمن ایتدیکی محذوردن طولایی مؤاخذه وارد دکلدر .

هرهانکی براستمرار اولورسه اولسون بزانی زماندن مجرد اوله‌رق تصور ایده‌میز. چونکه عجزمز بوکا مانعدر. فقط انك امکاننی انکارده اصلا معذور اوله‌میز. وجود باریده تعقل اولنان « بعدیت » و«قبلیت» حکمی اولدیغندن زمانه غیر تابعدر .

کلهلم ابدیت الهیه‌یه‌ابدیت الٓهیه دیمك وجود ممکنك انقطاعندن صکره وجودواجبك استمراری اعتباریله اولان «شأن الهی» دیمکدر.

شو تقدیره کوره جناب حقك ازلیتی عینیله ابدیتی ، ابدیتی‌ده عینیله ازلیتی اولمش اولور .

ازلیت الٓهیه ایله ابدیت الٓهیه‌نك بوصورتله حقیقت واحده‌یه انقلابی جناب حقك بقای ذاتیسیله منفرد قالمسی ایچون اضافی اولان ایکی طرفك کندیسندن انقطاعی دیمکدر .

خلاصهٔ کلام «ازلیت » و «ابدیت» حقك ایکی صفتیدر ؛ وجوب الهینك تعقلی ایچون بوصفتلر زمانه اضافت ایدیلیر . بونلر حقیقتده بشقه بشقه شیلر دکلدر . ازل زماندن مجرد اوله‌رق تعقل ایدیلنجه انده ابدده تحقق ایدر . ازل هرایکی منتهای معقولی جامع براستمرار مطلق معناسنه آلنیرسه جناب حقك سبق زمان ایله مسبوق اولمیان وجودی ، تطاول زماندن بری اولان بقاسی دیمك اولور .

محققین ، ازله قدم بیننده‌کی فرقی تعیین ایدرك ازل وجودباریده تعقل اولنان « قبلیت » در. قدمه کلنجه اوده بوقبلیتك عدمله مسبوق اولمامسیدر دیورلر . شوتقدیره کوره ابدده وجود باریده تعقل اولنان « بعدیت » بقا ، او « بعدیت » ك طریان عدمدن بری اولمسی دیمك اولور . ازل ایله ابدك اتحادینه دهر تسمیه اولنور . بوکلمه‌نك معنای اصطلاحیسی « آن مطلق » دیمکدر . «آن مطلق» یاخود «آن دائم»ده حضرت الوهیتك استمراری ، بواستمرارده زمانك باطنیدر. اوراده ازل ایله ابد برله‌شیر . « لاتسبوا الدهر فان الدهر هواه » حدیث شریفی بومعنی اعتباریله‌در .

صاری عبداه افندی حضرتلری مثنویٔ شریف شرحنده زمان حقنده شویله بیوریور: « متکلمین عندنده زمان برامر وهمی اولوب خارجده وجودی یوقدر. ارباب کشف وشهود قتنده زمان دیدکلری مراتب تعینات وظهوراتدن هربر مرتبه‌ده ادوار اربعهٔ جمالیه‌ده واقع اولان تجلیات ذاتیه‌نك امتداد وبقا ودیمومیت وسرمدیتندن عبارت اولوب هر مرتبه‌ده بر اسم ایله مسمی‌در . مرتبهٔ واحدیت ومقام جبروتده « وقت مطلق » و «آن دائم» ایله مسماه‌ در که بومرتبه‌ده صبح وشام یوقدر. کماقال علیه السلام (لی مع اه وقت لایسعنی فیه ملك مقرب ولانبی مرسل وقال لیس عند ربك صباح ولامساء) وزمان مرتبهٔ ملکوتده دهر ایله مسمادر (لاتسبوا الدهر فان الدهر هواه) وزمان مرتبهٔ برزخده عصرایله مسمادر، کماقال تعالی (والعصر ان الانسان لفی خسر) ومرتبهٔ ملك وشهادتده زمان ایله مسمادر »

حضرت شارحك دستور حقائق اولان اثر حکیمانه‌سندن النان شوبرقاچ سطر ، زمانك اهل حق وحقیقت عندنده تضمن ایتدیکی معنایی پك واضح ، پك وجیز برصورتده اکلادیور . بوندن زیاده‌سی فضله‌در . قدمای حکما بوایکی شیئك حقیقتده شیٔ واحد اولدیغنه اشارةً ازل ایله ابدی بردائره ، یاخود قویروغنك اوجنی اغزینه المش بریلان صورتنده تمثیل ایدرلر ایدی .

فرید

اسلامده فن وفلسفه

۱۸٦ دن مابعد

غزالی وعلم اخلاق — غزالی تهذیب اخلاق نقطهٔ نظرندن انسانلری باشلیجه اوچ قسمه آییرمشدر :

(برنجی قسم،صافیت فطریه‌لرینی محافظه ایدن انسانلردر. بونلر خیر وشره قارشی تمامیله لاقید قالیرلر . (خیر)ك ایی و (شرك) فنا اولدیغنی محاکمه ایده‌مزلر . کندیلری هانکی یوله سوق ایدیلورلرسه اوطریقی تعقیب ایدرلر. بوحالده بولنان انسانلر برمربیٔ کاملك دست تربیتنده سهولتله اخلاق فاضله اکتساب ایده‌بیلورلر.

ایکنجی قسم انسانلر ، (خیری) فضیلت (شری) ایسه بررذیلت اوله‌رق طانیرلرسه‌ده احتراصات نفسانیه ، شهوت وغضبك افراط وتفریطی کبی رذائل اخلاقیه ایله الفت پیدا ایتمش اولدقلرندن،فنالغی اعترافله برابر رذائله انهماك کوستریرلر .

بوحالده بولنان انسانلرك تبدیل اخلاق ایده‌بیلمه‌لری آز چوق بر مجاهده وزمانه محتاجدر . چونکه اولا کندیلرنده بر ملکه حالنه کلمش اولان فنا خویلری ترك ویرلرینه‌ایی خویلر اقامه ایتملری لازمدر. مع مافیه کوج اولمقله‌برابر بونلرکده اصلاح نفس ایده‌بیلملری ممکندر.

اوچنجی قسمی تشکیل ایدنلر ، رذائل اخلاقیه‌ایله مألوف اولمقله‌برابر

رزيلتی فضيلت اعتقاد وفضيلت اخلاقيه‌يی بر نوع بدلالق عد ايدن كيمسه‌لردر. بونلرك تبديل اخلاق ايده‌بيلمه‌لری پك مشكلدر. چونكه بوكبی اشخاصك اولا رزيلت اخلاقيه‌نك برقبيحه وفضيلت خلقيه‌نك ده بر مزيت اولديغنه قناعت پيدا ايده‌رك اولكی اعتقادلرندن نكول ايتملری ، ثانياً كنديلرنده بر ملكه حالنه كلمش اولان فنا خويلردن تماميله واز كچملری ، ثالثاً فضائل اخلاقيه ايله اتصافه چالشملری لازمدر. بوايسه هم كج وهم كوچ اولور.)

غزالينك شو مطالعه‌سی ، پسيقولوژی انسانی حقنده نه‌قدر درين تتبعاتده بولنمش اولديغنی پك كوزل كوستره‌بيلور.

سنه‌لرجه عالم اسلامه حزمات عرفان صاجمش اولان بوممتاز داهينك ـ بالخاصه يشاديغی زمان ومحيطی نظر اعتباره آلمق شرطيله ـ اثرلرنده‌كی معالئ فكريه وفلسفيه‌يی تدقيق ايدن ارباب انصاف، كنديسنك جداً خارقه‌نما بيوك بر پسيقولوغ اولديغنی اعترافه مجبور قاليرلر . غزالی تبديل اخلاقدن مقصد طبايع انسانيه‌نك بالكليه محوی ديمك اولديغنی ايضاح ايدركن ديپوركه: (انسانده بولنان قوا ، حيات شخصيه‌نك محافظه وحيات نوعيه‌نك بقاسی ايچون الزمدر . مثلا انسانده‌كی اشتها ديديكمز حال محو ايدلمش اولسه حيات شخصيه‌نك بقاسی ممكن اولەمز. يبوب ايچمكدن محروم قالان انسان هلاك اولور كيدر .

حس شهوت بولونماسه تناسل اولمز ونتيجه‌ده نوع بشر منقطع اولور. قوهٔ غضبيه منعدم اولنجه انسان برطاقم مهاجماته قارشی كنديسنی مدافعه ايده‌مز. عاجز قالير. ينه محو وهلاك اولور.

فاطر مطلق شخص ونوع انسانينك محافظه‌سی ايچون افراد بشريه‌يی بوكبی بر طاقم قوتلرله تجهيز ايتمشدر.

علم اخلاق وتعليم وتربيه بوقوتلری افراط وتفريطدن قورتاره‌رق اعتداله ارجاع ايتمكه چاليشير.

غزالی بوبابده‌كی محاكمه‌سنی (خيرالامور اوساطها) اساسی اوزرينه ابتنا ايتدكده‌در.

حضرت امام علم اخلاقی فن طبه تشبيه ايده‌رك ديپوركه:(بدنك محافظهٔ صحتی ايچون قواعد حفظ الصحه‌يه رعايت ومرض وقوعنده اطبايه مراجعت نصل لازم ايسه حيات معنوينك تكمل ومحافظه‌سی ايچونده علم اخلاق متخصصلرينه مراجعتله قواعد اخلاقيه‌يی تعلم وتزكيهٔ نفسه مبادرت او قدر لازم وواجبدر.

اخلاق سيئه حيات ابديه‌يی افنا ايدر برطاقم امراض روحانيه‌در. بدنك هلاكنی مستلزم اولان امراض جسمانيه ايله حيات معنويه‌نك محونی موجب اولان امراض معنويه آره‌سنده پك چوق فرقلر واردر. حيات فانيه‌نك افناسنی انتاج ايده‌بيلن امراض جسمانيه‌نك تداويسی ايچون هركس اعتنالرده بولنور . طبيبلره قوشار . علاجلر ترتيبنه قوييلور. حالبوكه امراض معنويه حيات ابديه‌يی افنا ايتمكده‌در.

شو حالده امراض معنويه‌نك تداويسنه اهتمام واخلاق فاضله ايله اتصافه اعتنا ايدلمسی ارجحيتله هركسه لازم اولمق ايجاب ايتمزمی؟).

غزالی حيات معنويده محافظهٔ اعتدالی صحت بدنه وافراط وتفريطی ده وجوده طاری اولان امراضه تشبيهله ديپوركه : (برخسته‌نك تداويسی ايچون برطبيب حاذقه احتياج اولديغی كبی مرض معنويه مبتلا اولان بدخوی بر شخصك تداويسی ايچونده بر مربئ فاضله لزوم واردر. يكی طوغان برچوجغك بدنی تغديه وتربيه ايله‌نشو ونما بولورو تكمل ايدر. قوای معنويه‌ده بويله‌در. بوقوتلرده اولجه ضعيف اولورلر. فقط تربيه وتهذيب اخلاق سايه‌سنده تكمل وعلم وعرفانله تغدی ايدرلر.

وجود صاغلام وخسته‌لقدن آزاده اولورسه طبيبه هيچده احتياج مس ايتمز : طبيبدن يالكز حفظ الصحه قواعدينی اوكرنمك وتطبيقنه چالشمق كافيدر. خسته‌لق علائمی كورولديكی زماندركه درحال طبيبه مراجعت ايجاب ايدر.

نفسده امراض معنويه‌دن مصون ايسه بو حالی محافظه‌يه وقوت وصفوتنی تزييده چالشمق اقتضا ايدر. عكس تقديرده اطبای معنويات اولان اكابره مراجعتله خسته‌لقدن تخليص نفس ايتمك چاره‌لری آرانمليدر.

فقط برخسته‌لغك تداوی ايديله‌بيلمسی ايچون اسباب مرض معلوم وخسته‌لق تشخيص ايدلمش اولمق لازمدر . چونكه معيار دوا معيار علمدن اخذ اولنمشدر .

نفوس بشريه‌نك تزكيه وتهذيبيله مشغول اولان ارباب ارشادده دست تربيه‌لرينه مودوع اولان انسانلرك اولاسنی، مزاجنی، اخلاقنی، حالنی، بنيه‌سنك رياضته درجهٔ تحملنی تدقيق ايتملی، بعده نتيجهٔ تدقيقنه كوره تداويه باشلامليدر .)

غزالينك حكمت اخلاقده‌كی وقوفی جداً شايان حيرتدر. تصفيهٔ نفس ايچون وضع ايتديكی اصوللر مسلك تصوفيسی ملهماتندندر. غزالی‌يه كوره تهذيب اخلاق وتربيهٔ معنويه‌دن غايه (انسان كامل) يتيشديرمكدر . بوغايه‌يه وصول ايچون حضرت امام (مجاهده) و(رياضت) اصوللرينی توصيه ايديور . تدريجی رياضت سايه‌سنده نفسك تزكيه وروحك فضائل عاليه ايله تحليه ايديله‌بيله‌جكنه قانعدر. احياء العلومده بوخصوصه دائر پك رنكين صحيفه‌لر اوقونه‌بيلور.

مدللی اعداديسی مديری

م . شمس الدين

تاريخ

حق وحقيقت

تاريخ اسلاميه دائر دوقتور دوزينك اثر غرضكارينه قارشی رديه

— ٥ —

وحی ربانينك مراتب عديده‌سی واردر

ايكنجی مرتبه — ملك وحی كورنميه‌رك قلب نبی‌يه افاضهٔ معنا ايتمسيدر . بونوع وحيك قبل اجل رحمانيدن اولمسی قلب مباركلرنده

علم ضروری، معرفت وجدانیه خلقیله نبی ذی‌شان حضرتلرینه معلوم اولور . تصلسلکه جبریل امین‌ده خطاب واردك درگاه سبحانیدن شرفصدورینی ، کندیسنك تبلیغه مأمور قلندیغنی انجق بوطریقله بیلیوردی . (تنبیه) بومرتبه‌لرك هیچ برنده قران کریم نازل اولمش دکلدر [٥]

مرتبۀ ثانیه‌دن اولدیغی تصریح بیورولان وحی الهیلردن بری شو حدیث شریفدر :

(ان روح‌القدس نفث فی روعی ان نفسا لن تموت حتی تستکمل رزقها فاتقوا الله واجملوا فی الطلب ولایحملن احدکم استبطاء الرزق ان یطلبه بمعصیة‌الله فان‌الله لاینال ماعنده الا بطاعته) معنای شریفی : روح‌القدس « جناب جبریل » قلبمه اوفله‌دی ، ایصال وحی ایلدی‌که هیچ برنفس ارزاق مقدره‌سنی استکمال ایتمدکجه ئولیه‌جکدر. بنابرین جمله‌کز حقدن اتقا وطلب رزقده اجمال ایتملیسکز . رزقو اسعك تأخری سزدن بریکزی معصیتله « غیرمشروع برصورتله» طلبه‌سائق اولمسون. چونکه خیرلی وبرکتلی رزق طاعت الٰهیه خارجنده بولنماز .

جبریل امین حیات قلوبه بادی اوله‌جق وحی‌الهی ایصالنه واسطه اولمسنه بناءً «روح‌القدس» تسمیه اولنمقده‌درکه (قل نزله روح‌القدس) نظم جلیلنده‌ده واردر . « نفث » نفخ مرادفیدرکه « النفاثات » بوندن مشتقدر [٦] «روع» ضم راٴیله قلب معناسنه‌در . امربیوریلان « اجمال فی‌الطلب » مشروع اولان طرق جمیله ایله ، حرص زائد وتعب مفرط قارشدیرمیه‌رق بذل مساعیده بولنمق ، یاخود رزق‌اولمغه صالح اوله‌جق شیئك طلبنده انهماکله رزاق متعالك حقوق ربوبیتی اهمال ایتمه‌مکدن عبارتدر .

عارف‌بالله صاحب‌الحکم (ابن‌عطاءاه) کتاب‌التنویرده دها برقاچ وجه ذکر ایتمش ایسه‌ده ارجح اولان بومعنالردر . حدیث شریف مذکوری حافظ‌ابوبکربغدادی وحاکم نیسابوری ابن‌مسعود «رض» دن بولفظله روایت ایتمشلردر . امام طبرانی معجمنده وحافظ ابونعیم حلیه‌سنده ابوامامه الباهلی (رض) دن (حتی تستکمل اجلها وتستوفی رزقها) طرزنده روایت ایدیورلرکه جلال سیوطی (رح) جامعنده بوروایتی اختیار ایتمشدر. ذاتاً اجلك‌ده‌رزق کبی امرمقدر اولمسنده شك وارتیابمز یوقدر . انجق محل مناسبنده تحقیق ایدلدیکی اوزره تقدیر ازلی ـ بزه دائما مستور بولندیغی جهتله ـ جلب خیر ودفع ضیرتأمینی ایچون لزوم کورولن تدبیرامور وبذل‌مساعیده توانی وتکاسل وقوعنی اصلا موجب دکلدر. بلکه « حذوا حذرکم » و « لاتلقوا بایدیکم الی التهلکة » و « تداووا عباداه فان ما انزل‌اه داءً الا انزل له دواءً » مثللی نصوص شرعیه بوبابده اهتمام تام ایله چالیشمقلغمزی ایجاب ایتمکده‌در. حتی زکات ایله انفاقات سائره وجوبنه دال اولان اوامر سبحانیه اکتساب ثروت وغنایه صرف همت واقدامدن اصلا کیری طورمامقلغمزی مقتضیدر. ثروت وغنا احرازی رزق مقدری تزیید وتوفیر ایتمیورسه‌ده انفاق‌خیر وتأمین سلامت واسطه‌سیله اجر وثوابك تضاعفنده تأثیر ایده‌جکی جای اشتباه دکلدر .

مناسترلی اسماعیل حقی

[٥] (فصول‌التیسیر فی‌اصول‌التفسیر) نام رساله‌مزده بومسئله تفصیل اولنمشدرکه بروجه‌آتی اجمال اولنه‌بیلیر : صحیح مسلمده سورۀ کوثرك نزولی حقنده مروی اولان شو حدیث شریفده (بینا رسول‌الله صلعم فی‌المسجد اذ اغفی اغفاءةً ثم رفع رأسه متبسماً فقال انزل علی آنفاً سوره فقرأ بسم‌الله‌الرحمن الرحیم انا اعطیناك‌الکوثر الخ) وارد اولان (اغفی‌اغفاءةً) ترکیبی بعض‌علما طرفندن « نام نومة » ایله تفسیر اولنه‌رق سورۀ مذکوره‌نك حالت نومده نزولی ادعا اولنمشدر . لکن امام رافعی رحمه‌الله دیمشدرکه تفسیر مذکور مسلم فرض اولندیغنه کوره سوره اولجه نازل اولدیغی حالده اثنای نومده خطور ایتمش یاخود وعد بیورولان (کوثر) عالم منامده کندیلرینه عرض ایدلمش اولمسنه بناءً لدی‌الانتباه اصحاب کرامه تلاوت بیورلمش اوله‌بیلیر . فقط اغفاء مزبورك رسول اکرم حضرتلرینه اثنای وحیده عارض اولان حالت توجه وانسلاخه محمول اولمسی‌ده جائزدر . جلال سیوطی رحمه‌الله‌ده کتاب الاتقانده احتمال ثانیی ترجیح وتأیید ایتمشلردر . اه

[٦] مناوی رحمه‌اه « نفث » تعبیری اصطلاحاً استعداد کامل اصحابنه علوم وهبیه ومعارف الٰهیه فیض والهامندن عبارتدر ، دیپورلرکه بوکا نظراً اولیاء [illegible] ده بوعنایته مظهریتلری استبعاد اولنمامق اقتضا ایدر .

افغانستان

******

امیر عبدالرحمن خانه

مابعد

عمجه‌مك یانه کلنجه :

— شو بویوك پادشاه حقنده نه بویورورسکز ؟ دیدم . ایچه کولدی .

قلعه داخلنه کیردیکمزده شاه جهانی آرادقسه‌ده میدانده یوقدی. نهایت حقیر بر قولوبه داخلنده بولدق . بنی کورونجه ـ سزه یمك پیشیرمك ایچین اورماندن اودون کتیرمك اوزره آدم کوندردم . حالا اکمککزده پیشمه‌دی . چونکه دمیر طاوامزی دوکونه آلمشلردی داها کتیرمه‌دیلر. دیدی. ایشی آکلانجه آدم یوللایوب ییه‌جك تدارك ایتدیردم . اهالیدن کوروشدکلرمه ـ بوذات سزك پادشاهکزمیدر ؟ دییه صورویور و ـ چوق عقللی کیمسه‌لرسکزکه بویله مقتدر برسلطانی حکمدارلغکزه انتخاب ایتمشسکز! دییوردمکه شو مدایح ؛ اهالینك پك خوشنه کیدییوردی .

ایرته‌سی کونی ، شاه جهان کلوب :

— بوندن صوکراکی منزلکز عمجه زادهم (دوست محمد) ك قلعه‌سیدر . او ، سزی بندن داها ای مسافر ایده‌بیلیر . ایرکندن یوله چیقیکز . دیدی . کندیسندن قلاووز ایسته‌دك :

— کندیم کلیر ، سزه یولی کوسته‌ریرم . تکلیفنده بولوندی .

عمجه‌مه: بلکه‌بونده بر مقصد واردر . دیدمسه‌ده برمعتاد سوزمه قولاق آصمادی . نه ایسه حرکت وبر طاغك اتکنده بیتوتت ایتدك .

او كيجه‌نك فرداسنده ينه بر طاغ آشوب خراب بر قلعه‌نك اوكندن كچدك .

تكرار عمجه‌مه :

— بو حريف برشيطانلق ايديور ، بزى صاپه يوللردن كوتورويور . يه‌جكمز قالمادى . حالاده بر معموره‌يه كله‌دك . نه ياپاجغز ؟ ديدم . كيجه‌يى قيرده كچيردك . صباحلين — اوايجه كنديسنه خبر كوندريلمش اولان — (دوست محمد) ايكى بيك كيشى ايله استقبالمزه كلدى وسلام واحترامدن صوكرا :

— نيچون بو صارپ يوللردن كلديكز ؟ ديه صوردى . قلاووزمزك عمجه زاده‌سى اولديغى آكلانجه :

— اونى بكا ويريكز . زيرا بزم قلعه‌يه اوغرامامكز ايچون سزى بويله طاغلردن ، بايرلردن كوتورمش كه مقصدى بنى بدنام ايتمكدر . سزده لطفاً قلعه‌يى تشريف ايله استراحت بويورك ديدى .

عمجه‌مه ياقلاشوب :

— سوزمى ديكله‌مش اولسه‌يديكز بو ايكى شيطانك دام اتفاقنه دوشمزدك . ديدم . صحبت اثناسنده بر كورولتو اولدى . تحقيق ايدنجه دوست محمدك كتيرديكى خرسزلردن بش دانه‌سى بزم اشيايى چالمايه قالقيشمش وآدملرمز طرفندن تفنكله يارالانمش اولديغى خبر آلدق .

شاه جهان ، بونى ايشيدنجه ميداندن غائب اولمشدى . آراتوب بولدوردم ونيچون كيزلنديكنى كنديسندن صوردم :

— بنى دوست محمده تسليم ايدرسكز ديه قورقدمده اونك ايچون صاوشدم . ديدى .

— اويله بر فكرمز يوق . قالق باقالم بزى بورايه كتيرديكك كبى معمور بر محله كوتور ديه‌رك عمجه‌مه‌ده :

— كوندوز كوزيله حركت ايده‌لم . كيجه‌يه قاليرسه‌ق دوست محمدك آدملرى ايله اوغراشمايه مجبور اولاجغز . اخطارنده بولوندم .

حركت ايتدك وبوتون كيجه شدتلى صوغوقده يورودك . ايرتسى كونى‌ده دوام ايليه‌رك ايكندى وقتى خراب ومتروك بر قلعه‌يه واصل اولدق . قلاووزمز اولان سلطان الشياطينه :

— بورانك اهاليسى نره‌يه كيتمشلر ؟ ديه صوردم .

— بهارده كليرلر ، هوا صوغونجه قارشيكى طاغه كيدرلر . جوابنى ويردى .

— باباكه لعنت ! سنك اوغورسزلغندن انسانده ، حيوانده يورومكدن عاجز قالدى . ديه سويله‌ندم .

— اك ايسى كنديكز كيدوب اورادن يه‌جك تدارك ايديكز . چونكه بنمله او قلعه اهاليسى ارهسنده منافرت واردر . ديدى .

حريفى كمال مسرتله دفع ايتدكدن صوكره غروب شمسى متعاقب تعريف ايديلن قلعه‌يه كلدك . اهالى ، بزى دشمن ظنيله مدافعه‌يه قالقيشديسه‌ده هويتمزى آكلانجه استقبالمزه چيقوب بزى ايكى كون مسافر ايتديلر ويردكلرى ارزاقك بدلنى‌ده آلماديلر .

اورادن (پشنك) ه متوجهاً يوله چيقدق . پشنك جوارنده‌كى بر قلعه‌يه كلديكمزده اورا حاكمنك قرق بيك روپيه‌لق رسم ميرى جمع ايده‌رك قندهاره كونده‌رمك فكرنده اولديغنى جاسوسدن خبر آلدم . بونك اوزه‌رينه عمجه‌مله مشورت ايده‌رك :

— كيجه يورويه‌لم ، طلوع شمسدن اول پشنكه كيروب روپيه‌لرى آلالم . ديدم لكن معيتمزدن برقاچ كيشى احسان اميديله بندن اول داورانوب نيتمزى حاكمه اخبار ايتديكى جهتله تدبيرمز بوزولدى .

حاكم ، آلديغى خبر اوزه‌رينه ياقينده‌كى قلعه‌لردن يوز نفر جلب ايده‌رك قلعه‌سنى تحكيمه چاليشدى . بركت ويرسين كه اوايجه كيدوب بنى بكله‌مك ايچين بر جاسوس كونده‌رمشدم . بوجاسوس عودتله عمجه‌مك آدملرمدن بش كيشينك ايتديكى خيانتله قلعه حاكمنك تحكيم موقع ايتمه‌سنى بيلديردى . اوراده نائل مقصود اولاماياجغمزى آكلانجه (كاريز وزير) ه عزيمتله ايكى كون اقامت ايتدك .

مابعدى وار — مترجمى

طاهر المولوى

مقالات

توحيد واتحاد

١٢

امام سيوطى مرحومك ، جامع صغيرنده جناب ابى هريره حضرتلرينك روايتيله نقل ايتديكى شو حديث جليل القدره باق ! دقتله اوقو !

« اذا مات الانسان انقطع عمله الا من ثلاث : صدقة جارية ؛ او علم ينتفع به ؛ او ولد صالح يدعوله . انسان اولونجه دفتر اعمالى‌ده دورولور . حياتنده خير وشر نه ياپمش ايسه آنلرله حساب باشنى بكلر . يالكز اوچ عمل خير بو حكمدن مستثنا ؛ بونلرك اجر ومكافاتى لاينقطعدر . آردى آراسى كسيلمز . دائما صاحبلرينك دفتر اعماللرينه يازيلير دورور . يا — كرك مجدداً وكرك تعميراً — مدارس ومكاتب اسلاميه‌يى احيا ؛ چشمه ، كوپرى ، يول ، جاده ، شمندوفر ، طياره كبى نفعى بالخاصه ملت اسلاميه‌يه وعموم عالم انسانيته شامل مبانى وآثار مدنيه ولوازم حياتيه ؛ يا كنديسيله انتفاع واستفاده اولونان — حيات طيبهٔ دينيه‌نك ، شوكت وعظمت قرآنيه‌نك بقاسنه خادم — هرهانكى بر علم وفنى اولاد مؤمنينه اوقوتوب يتيشديرمك ؛ خصوصيله بونلره دائر كتابلر تأليف ونشر ايتمك ؛ وياخود نامنى خير ايله ياد ايدر وايتديرر ولد صالح ، خير الخلف براقمق . » كورولويوريا ؛ بوفانى ، بوموته محكوم انسان ايچين اصل حقيقى حياة نه ايمش !

بو نطق حكيم جناب رسالت پناه اعظمى‌يى مضاعف بر امعان نظرله اوقوده دوشون !

صوكرا برده انده لسده‌كى او قارا طالعلى بيچاره‌لرى درخاطر ايت !

اونلر کندیلرینی صلیبه تسلیم ایدن بویوك جدلرینك مزارلرینه کیدوب فاتحه‌می اوقیورلر؟ یوقسه آیاقلریله چیکنیه‌رك ، تکمه‌لیه‌رك دشنام ولعنتمی ایدییورلر؟ بدبختلر ! آرقه‌لرینه اویله بر نسل مرتدین براقدیلر که قیامته قدر لعنت خوان !

یا عثمانلیلرك مجارستانده ، خرواتستانده ، رومانیاده ترك ایدرك طبق اندلس عربلری کبی جبراً تنصر ایتدیریلمش اولان نسللرینه نه‌دیه‌لم ؟ برمجارك بوسنه‌ده همشهرم آرناوودلردن برقاچنك حضورنده شو : « بزم مملکتمز عثمانلیلرك النده ایکن بنم اوزمانکی بویوك جدم مملکتك مفتیسی ایمش . یادکار اوله‌رق بر اوطه دولوسی کتابلری پدردن اولاده انتقال صورتیله الآن محفوظ . بز بوکتابلری ــ اوقویه‌مدیغمز ایچین ــ بیلمیز . یالکز مسلمان دینینه عائد اولدقلرینه شبهه‌مز یوق . سزك مولد شریف ، رغائب ومعراج کبی ایام مبارکه‌کزی اونوتمیز . اوکونلرده اوطه‌یه کیرر وکتابلری سیلر ، اوپر (؟.) ینه یرلی یرینه دیزرز!!»

فجیعه‌یی کمال تأثرله اکلاتدیغنی سویلرسه‌م بلمم قلبك نه قدر صیزلار ! احتمال،که کوزلرك دولار ! ایشته بو زواللی مجار بویوك جدینك مفتیٔ بلده اولدیغنی و براوطه دولوسی‌ده کتاب براقدیغنی کندی لسانیله سویلیور . بر بوبدبخت مفتی‌یه باق ! برده اوندن بیك کره بدبخت نسل متنصرینه باق! صوکرا روحنه نه‌اوقوندیغنی، دفتراعمالنه نه‌یازیلمقده اولدیغنی تأمل ایت !

کچن روس فلاکت عظماسنده عبدالحمیدك بالذات ویردیکی امری اوزرینه مواقع حربیه‌یی کزمش و مشهوداتنی برلایحهٔ مخصوصه ایله بوملتك (ترون) نه بیلدیرمش اولان حمیتلی برذات لایحه‌سنك اوتوزنجی صحیفه‌سنده :

« شیپقه بالقانی اوزرنده‌کی رجب پاشانك طابیه‌سنه چیقدم . اسوتی نیقولا استحکامنك ایچنده خلوصی پاشانك براقمش اولدیغی چادرلر وبرچوق مهمات آرابالری کورولیوردی . برده موسقوفلرك قزانلقدن وقراسندن جبراً آلوب اورایه قاچیرمش اولدقلری آلتمش قدر کنج اسلام قیزلریله روس ضابطلرینك قول قوله کزمکده اولدقلرینی کورونجه رجب پاشایه : « بونلر نه‌نصل تحمل اولونیر؟» دیدم. « نه‌وت ، بن‌ده کوریورم ؛ کاه آتسه‌م بوبیچاره قیزلره تصادف ایدر. بونلرك نه‌قباحتلری وار ؟ » دیدی . دقتله باقیلنجه مظلوم قیزلرك کوزلرندن یاشلر دوکولمکده اولدیغی کورولیوردی . »

هائله‌سنی سویلیور . ایواه بوزواللی قیزلره ! آنالری بابالری بومقتولهٔ عفت وعصمتلری بویله موسقوفلرك پامال حیوانیتلری اولمق ایچنمی بویوتدی ؟

آه ...! بز نه‌قدر حسسز ، نه‌قدر قانسیزیز ! یونانیلر ، صربلر بولغارلر کندیلرینی متأثر ایتمك، بزم علیهمزده آتشلر، آلولر پوسکورمك ایچین هیچ یوقدن باربارلغی ایجاد ، عثمانلی وحشتی ابداع ایدرلر . بز ایسه هر کونمز ،هر دقیقه‌مز ایچین بیك وسیلهٔ ماتم ،بیك انین وفریاد وار ایکن صانکه بز او ۹۳ فلاکت استیلاسنه دوچار اولان بیکلرجه اخوان دینی قاریلریله ، اولادلریله موسقوف قازاقلرینك مزراقلرینه قیلیجلرینه قربان ایدیلمش، بیکلرجه کلینلر، کلینلك قیزلر جبراً کوتورولوب تنصر ایتدیریلمش، یاری جهان وسعتنده مملکتلری اللرندن چیقمش تورکلر دکلیشز کبی هر طرفدن پیانو ، عود ، کمان ، غرامافون صدالری ایچنده بر ولولهٔ ذوق وصفا ،که انسانه دورغونلق کله‌مك قابل دکل!

طبق اندلسك صفحات اخیره‌سی ! قوجه قرطبه اون بش بچق عصرلق دارالخلافهٔ اسلامیه بونجه مؤسسات دینیه ومبانیٔ مدنیه‌سیله قرال فردیناندویه ذلیلانه ، مسکینانه استیمان ایدرك قپولرینی آچیور. ایواه...! بر میلیون درجه‌سنده‌کی او قانسز، او وجدانسز مسلمانلر یالکز صیرتلرنده‌کی البسه ایله قاریلرینی یانلرینه،چوجقلرینی اوموزلرینه آله‌رق آغلایه آغلایه قیرلره دوشیورلر ! بایبرلر اوزرنده بایقوش یووالرینه صیغینیورلر! برده‌اده « قرطبه وارمیمش؟ دنیاده مثلی نادر کورولور اویله بر مصیبت باشلرینه کلشمی؟..» وظیفه‌لرنده بیله دکل!

وظیفه‌لرنده اولسه‌ده ...! بر کره قان صولانمش! حس ئولمش! حیات نامنه بهیمیتدن باشقا بر شی قالمامش!

دکل اندلسدن؛ حتی« دنیادن‌چیق !.... » دیسه‌لرینه بر وضعیت تذلل واحتقار ایله !! « پکی ...!؟ » دیه‌جك !

بر اسپانیالی قوللرینی صاللایه‌رق ئه‌وینه کیرییور، کوزلری ئوکنده ناموسنی پامال ایدییورده ینه سس چیقارامیور .

انکیزیسیون جمعیتی بووحشیانه ناموس شکنلکه برده قانون(؟؟؟) قویمش . ارکك اولورسه اسپانیالینك ! قیز اولورسه بدبخت قادینك! مسکین قوجه‌سنك ! قهرمان صلیب ئه‌ودن‌چیقارکن « بیلیورسك‌یا ! حامل قالیر ، اوغلان دوغوریرسه بنم ، قیزاولورسه سنك ! » دییور!

مدنیت صلیبیه بو ! اونلر ؛ غلبه حالنده یاپاجقلری معرفت ، کوستره‌جکلری مدنیت ایشته بوطرز وحشت،بواسلوب ملعنتدن عبارت!...

طرابلسده یکرمنجی عصر مدنیتك (؟) اهل صلیبی‌ده بویله یاپییورمی ؟ هم‌ده اوتاغق خاطر وخیالنه بیله کتیرمه‌دن او ساحل قهرمانلرینك احتیاجات حیوانیه‌لری ایچون قوماندانلری بیاننامه نشر ایدرك ناموس وعصمت اسلامیه‌یی فحشه دعوت ایدییور !

تاریخ ــ فرط تأثرله ! ــ دییور ، که : « قرطبه‌یی قوشاتان اسپانیالیلر اورالره قدر محضا چاپولجیلق وممکن اولدیغی مرتبه تخریبات ایقاعی ایچون صاقینه‌رق کلشلر ؛ فقط قرطبه‌لیلرك ــ مزار طاشلری کبی ــ یرلرندن قیمیلدانمدقلرینی کورونجه برای تجربه تسلیم تکلیفنه جسارت ایتمشلر ودرحال بلا قید وشرط (؟) جواب اجابت آلمشلر . حیرتلر ایچنده قالمشلر . حتی قرال بو نا مأمول اجابته قارشی « بن ؛ عربلرك بو درکهٔ جبانته ، بو اسفل سافلین ذلته دوشدکلرینه احتمال ویرمزدم ! » دیمش . اکر قرطبه‌لیلرده ذره قدر عربلق قانی ، عربلق حمیتی ، وطن محبتی اولایدی ، دکل فردیناندویه تسلیم اولمق، بالعکس اونی عسکریله اسیر ایتمك قدرتنه مالك ایدیلر . نفیرعام اوله‌رق هرکس سلاح ناموسه صاریلمش اولایدی دشمنك ــ ایکی مثلی بر قوهٔ فائقه ایله استقبالنه چیقارلردی . حالبوکه بونلر جزئی براثرحیات ، برنشانهٔ مردی بیله کوسترمدیلر! »

سبحان‌الله ! . . . نه اسرارانکیز حکمتدر ، که توحید الٓهی نام اقدسنه شرق وغربده متعدد حکومتلر تشکل ایتدیکی حالده هیچ بری پایدار اوله‌مامش !

حالبوکه بر سلسلهٔ انقراض و اضمحلال اسلامیتی سوروکله‌یه سوروکله‌یه یکرمنجی عصر مدنیتك ، مدنیت صلیبیه‌سنك زیرپای قهرینه — بی‌تاب و توان ! — سرمش اوزاتمش ! اوچیوز بوقدر ملیون‌لق قوجه برعالم توحیدك ، بر جهان قرآنك — برقاچ ملیونی مستثنا اولمق اوزره — محکوم تثلیث اولدیغنی کوردکجه عقله دورغونلق کلیور ! حیرتدن تأثره ، تأثردن یأسه دوشیور! نهایت قلبی طاشیور ! کوزلری جوشیور ! چوجق کبی آغلامغه باشلایور !

اوچیوز ملیون مسلمان جفت حیوانی کبی بویوندورق آلتنده ...! امان یاربی! یوقسه محکومیتك ، اسارتك ، ذلتك برذوق روحانیسی‌وار؟

اوچ ده دکل‌ده اوچیوز ملیون .....؟؟ مجموع افرادی اوچیوز بیك دن عبارت قاراداغلیلر ملیتلرینی قر اللقله تتویج ایدییورلرده بریده اون‌ملیونلق فاس، اون ملیونلق ایران شقاق ونفاق شرفنه (؟) استقلاللرندن ، سلطنتلرندن ، حیات حقیقیلرندن استعفا ایدییور ! بری فرانسه‌یه ، دیکری موسقوفه تسلیم روح ایدییور !

محمد فخرالدين

شمس منیر مدنیت

شرقده‌می طلوع ایتدی ، یوقسه غربده‌می ؟..

بوسرلوحه ایله بویله برمقاله‌قلمه المقلغمه یکانه سبب بوندن‌برقاچ کون مقدم برقاچ آرقداش میاننده جریان ایدن برمسئله‌در .

مسئله اسلامیته عائد بولنیوردی . ارقداشلردن بریسی اسلامیتك فضائلندن بحث ایدییور ، وبتون انسانلرك سعادت وسلامتنی تأمین ایده‌جك بردین وارسه اوده دین اسلام اولدیغنی ادعا ایدییوردی .

دیکر بریسی‌ده بوفکری قبول ایله برابر اسلامك حال‌حاضری ایله فرانسه‌نك حال حاضرینی کوز اوکنه کتیروب بوایکی ملتك — ترقی خصوصنده — اره‌سنده‌کی عظیم فرقك نره‌دن ایلری کلدیکنی سویلیور ودیوردی‌که : — اکر بوجهتلر بحق دوشونیله‌جك اولورسه عالم‌مدنیتی نشر ایدن مسلمانلقدر دیمك دوغری اوله‌ماز . اکر بویله اولمق لازمکلسه‌ایدی‌هرنرده اسلام‌حکومتی وارسه عادتا سکرات‌موت اطلاقنه سزا برحالده اولمازدی، بلکه براز آثارترقی کوستریرلردی. حالبوکه هرنرده اسلام حکومتی وارسه اسمی وار جسمی یوق بر حاله کلشدر . بناءً علیه بکا اویله کلیورکه اسلامیت مدنیتله قابل تألیف دکلدر . مدنیت نامنه کوریلان شیلرده اجنبیلردن استعاره ایدلمشدر . . . !

ایشته مسئله‌نك بوصورتله جریان ایتمسیدرکه بومقاله‌یی یازمغه سبب اولمشدر. شوراسنی‌ده سویلمك‌مجبوریتنده‌یم‌که: اسلامیتك‌مدنیتله قابل تالیف اولوب اولمادیغنی تدقیق ایتمزدن مقدم اسلامیت مدنیتی بشقه ملتلردنمی استعاره ایتدی ؛ یوقسه‌ملل سائره مدنیتی‌مسلمانلغك فیضندنمی آلدی ؛ بوراسنی اراشدیرمق لازمدر . بوایسه ظهور اسلامدن مقدم کرهٔ ارضده بولنان ملتلرك ادوار حیاتیه‌لرینی کوزلجه تدقیق ایتمکله اولور . اکر بو جهت بحق تدقیق ایدیله‌جك اولورسه نتیجه‌ده کوریلورکه اساساً مدنیتی بتون جهانه نشر ایتمکه چالشان اسلامیتدر. بوجهتی تفصیلاً دیکر مقاله‌لریمزده انشاالله‌ذکرایده‌جکمزدن بومقاله‌ده بدایت اسلامه عطف نظر ایتمك ایستیورز .

تاریخ امه نظرامعان‌وبصیرتله باقارسه‌ق کورورزکه، بشریتك کچیرمش اولدیغی ادوار متمادیه‌ده برچوق تبدلات کونا کونه معروض‌قالمشدر. عصرلرجه صلاح‌وسکون‌ایله امرارحیات ایدرك بتون‌شعشعه‌سیله، عالمی دهشتلره القا ایدن بر ملت بر زمان کلیورکه بتون معناسیله تدنی ایدییور. بناءً علیه جمعیات بشریه دائما برقیام وقعود، بر هبوط صعود قارشی‌سنده بولنیور ، بعضاً یورییور بعضاده توقف ایدییور .

تاریخ امم کوستریبورکه : دین مبین اسلامك مشرق بطحادن تجلیسی جمعیات بشریه‌نك غایت مدهش بر دورهٔ انحطاطنه تصادف ایدییوردی. او وقت بتون دنیا هر جهتدن کریده قالمش ایدی.

دین ، علم ، مدنیت ، سیاست ، اخلاق ... خلاصه من کل‌الوجوه دوچار انحطاط اولمشلر، بتون انسانلر برفترت، برظلام بی‌پایان ایچنده پویان اولوب کیدییوردی . تاریخ ، کوستریبورکه اوزمان دنیا باشلی باشنه ایکی دولته — ایران و روما دولتلرینه — بیون اکوب آنلرك زیر تحکمنده بولنیوردی . بوایکی دولتك مدنیتی (؟) کوز اوکنه کتیره‌جك اولورسه‌ق کوریرزکه : برنجیسی غوائل داخلیه وخارجیه ایله ذاتاً صارصیلیوردی . بر طرفدن فساد اخلاق نتیجه‌سی اوله‌رق تحدث ایدن بلای‌تفرقه، دیکرطرفدن غوائل خارجیه ایله بونلرك‌بنیان شوکتی ذاتاً ییقلمق اوزره بولنیوردی . روما دولتی ایسه سطوت وشوکتنی هنوز غائب‌ایتمه‌مش ، احوال خارجیه وداخلیه‌سی پك محکم برحالده اولوب اقوام مجاوره‌یی متصل نعرهٔ تهدیدیله تیتره‌تیوردی . مملکتلری‌قهروغلبه ایله ضبط‌ایده‌رك انسانلرنی زیرتحکمنه کچیرییور، دائما آنلره اذا وجفا ایدوب برآن بیله‌ظلمدن کیروطورمیوردی .

بو جهتله روما دولتی بتون دنیایی حکمنه تسخیر ایدوب اقوام سائره روماليلرك پنجهٔ قهر واستبدادی آلتنده ازیلیوردی. او زمانلر روما دولتی مدنیت سابقه‌سنی‌ده ضایع ایتمیوب کویا مدنی بر دولت ایدی . لکن بو مدنیت نصل بر مدنیت ایدی ؟ مدنیت نامنه نه کبی شیلر اجرا ایدیلیوردی . ایشته بورالرینی عریض وعمیق آکلامق ایچون « لاروس » ك « دائرة المعارفی — انسیقلوپدیسنی — » آچه‌لم ده برکره کوزدن کچیره‌لم‌که : اسلاملر مدنیتی غربدن‌می ؟ یوقسه غرب، اسلاملردن‌می آلدی ؟ تمامیله اکلاشلسون . باقکز ! « لاروس » بونلرك‌مدنیتنی نصل تصویر ایدییور؟ « — روماليلرك قانونلرنی اجمالا سویلمك لازمکلیرسه دیرزکه : بونلر، قانونشکنه بوروتمش، وحشت، قسوت ، ظلمدن بشقه بر شی دکلدی . رومانك ، اولجه متصف اولدیغی‌فضائل‌اخلاقیه، بتون معناسیله‌رذالته، وحشته انقلاب‌ایتمشدی،

شجاعت ، ابنای جنسنه معاونت ، جمعيات بشريه‌نك دوام وبقاسی ايچون لازم اولان انتظامپرورلك ، وطن وملت اوغرنده فداكارلق كبی فضائل اخلاقيه عينيله خيرسزلك، حيدودلك اخلاقه مماثل ايدی. كافهٔ فضائلدن تجرد ايدوب لباس وحشتی اكتسا ايده‌رك آلابيلديكلرينه جمع ماله حريص ايديلر. روماليلر بوتون اجانبه قارشی دائما صوك درجه بغض وعداوت بسليه‌رك انلری بهايم عاديه حكمنده طوتارلردی . حاصلی تام معناسيله وحشت حكمفرما ايدی . بناءً عليه رومادەكی مدنيت ، فضيلت ، عظمت بتون دنيايه قلنج ، قامچی صاللامقدن ، ميدان حربده اسير اولانلری هر درلو اشكنجه ايله تعذيب ايتمك ، معصوم چوجقلرله عاجز اختيارلره ظفر عربه‌لرينی چكدرمكدن بشقه برشی دكل ايدی . »

« لاروس » ك سوزلرينی بالمناسبه بورايه يازمقدن مقصدمز ، محضا اسلامك ايلك دورهٔ تجليسنده روی ارضده الك بيوك مدنی اولان دولتلرك مدنيتی كوسترمك و بوسايه‌ده اسلامك وضع ايتمش اولديغی اومتين ، رصين اساسلرندن هيچ برينك ــ بعض عقول قاصره اصحابنك ظن ايتدكلری كبی ــ سائر مدنيتلردن اقتباس ايدلمه‌مش اولديغنی اثبات ايتمكدر .

ايشته دين مبين اسلام ، بويله بر زمانده آسيا قطعه‌سنك غرب جنوبيسنی تشكيل ايدن يارم اطه‌دن ــ جزيرة العربدن ــ لمعان ايتمكه باشلايور . كاشانده مدنيت نامنه اجرای احكام ايدن بوقدر وحشت ومظالمه نهايت ويرييور ؛ يارم عصر كچمه‌دن بتون عالم ، بو ، دينك كتيرمش اولديغی علم محكم ، مدنيت حقيقيه ، سياست رشيده ايله تجدد ايليور . قوت حق ، سرعت برق ايله اقطار عالمك هر كوشه‌سنده انتشاره ، كتمش اولديغی مدنيت حقيقيه‌يی نشره باشلايوب كرهٔ ارضی چركاب ضلالتدن تطهير وانسانلره يكيدن بر حيات بخش ايدييور .

دين اسلامك بو صورتله ظهور وانتشارينی الك بيوك حكيملر شويولده تصوير ايدييورلر : « دين اسلامك بو انتشاری عادتا بر منبعدن فيضان ايده‌رك اطراف عالمه طاغيلان ، آقوب كيدن وهر وارديغی يری اروا واسقا ايله احيايه چاليشان اساسلی بر صو كبيدر . چونكه ابتدای ظهوری جزيرة العربدن باشلايور . فقط از مدت ظرفنده هر طرفه انتشار ايدرك موت معنويه محكوم اولان دنيايه روح ويرييور ، تازه تازه حيات بخش ايدييور ، بتون انسانلر نائل حيات ، مالك حريت اوليور . »

شمدی مدنيت اسلاميه‌نك كنديسندن مقدم بولنان ملتلردن آلنديغنی ادعا ايدن ارباب اغراضه صورارز : اسلاميت قواعد مدنيه‌يی روی ارضده كنديسندن اول اجرای حكومت ايدن ايران وروما دولتندمی آلدی ؟ يوقسه هر نصلسه اسمی صحايف تاريخيه‌يه كچمه‌مش اولان ديكر بر دولت متمدنه‌دنمی استعاره ايتدی ؟ حاشا ! ثم حاشا ! اسلاميت بو لايتزلزل اولان قواعد مدنيه‌يی انجق جناب كبريا طرفندن كتيرمشدر . بو لاهوتی مدنيتك بدايتده مثلنی اورته‌يه قويمق هيچ كيمسه‌يه ميسر اولمديغی كبی شيمديكی حالده‌ده يوقدر . والی الابد‌ده اوله‌ميه‌جقدر . ايشته بونك ايچون انسانلری غايهٔ سعادته ايرديره‌جك اولان بر دين وارسه اوده دين اسلام اولديغنه شرق علماسندن بشقه غرب علماسنك متعصب اولميانلری‌ده اتفاق ايتمشلردر .

باقكز ! « لوشاتليه » « ١٩ نجی عصرده اسلام » نام اثرنده نه ديور : « اسلامك هندده كوندن كونه ــ هيچ ميسيونر اولمديغی حالده ــ نشو ونما بولديغی ، انتشار ايتديكی غير قابل انكار بر حقيقتدر . بونك باشليجه سببنی تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق ، شريعت اسلاميه‌نك انسانلر آره‌سنده اعلان ايلديكی مساوات حقيقيه‌دن بشقه بر شی اولمديغنی كورورز . چونكه هند اهاليسی ــ مذاهب قديمه‌لری مقتضاسنجه ــ بر طاقم طائفه‌لره منقسم اوليورلركه : بر طائفه فوقنده بولنان ديكر طائفه‌يه قدر ترقی ايده‌بيلمك قابل دكل . طبقهٔ سفلی‌دن طوغان كيمسه طبقهٔ عليايه ترقی ايتمك ، آنك نائل اولديغی بر طاقم حقوقه نائل اولمق ممكن دكل . بناءً عليه بو مضر قيدلردن بونلری قورتاره‌جق يكانه چاره قبول اسلاميتدر . »

« لودوفيق دوقتاسون » ده « نصارا واسلام » نامنده‌كی كتابنده ديوركه : « هند اهاليسی اره‌لرنده‌كی مذهب ، قوميت ، طائفه‌جيلك يوزندن تحدث ايدن مخالفتی قالديروب آنمه‌دقجه مستقل بر حكومت ، بر حكومت وطنيه تأسيس ايده‌مزلر . اره‌لرنده بر وحدت مليه وجوده كتيروب مستقل بر حكومت تأسيس ايتمك ايچون‌ده مطلقا اختلاف وتفرقه‌يی ، نفاق وشقاق منع ايدن ، بونلرك يرينه مساوات ، اخوت ، حريت اساسلرينی ــ كه بونلر انجق دين اسلامك اورته‌يه قويديغی قاعده‌لردر ــ وضع ايدن اسلاميته اىی صارلمق لازمدر . »

بو ايكی حكيمك سوزلری اسلاميتك بتون علويتنی پك آچيق بر صورتده ميدانه قويور . بالجمله عقلا نزدنده مسلمانلغك بر دين فطریٔ عمومی اولديغی مسلمدر . فقط بر طاقم بدخواهان ، حقيقته قارشی كوز يومانلر مسلمانلغك محتوی بولنديغی حقائق عاليه‌يی دوشونمكسزين اسلام مانع ترقيدر ديوب كيدييورلر . بو يوزدن اسلاميت پك چوق ضررلر كورديكی كبی حالاده كورمكده‌در .

مع هذا بر كون اولوبده اسلامك بشريته ايتمش اولديغی خدمات علميه البته تسليم اولنه‌جق ، ومسلمانلغه قارشی هر كسده بيوك بر حس منتداری اويانه‌جقدر . چونكه بو دين ، دين عمومی ، دين فطريدر . « فطرت الله التی فطر الناس عليها لاتبديل لخلق الله ذلك الدين القيم ..! »

اقسكيلی

احمد حمدی

برعبرت مهيبه

٤

— علمای محترمهٔ اسلامه —

عربستانده دين خرستيانيتك نشرنده‌كی مشكلات مسئله‌سنی خرستيان جمعيت دينيه‌سی ايكی صفحه‌يه تقسيم ايديورلر :

١ — محمديلكك بوتون ممالك سائرهٔ اسلاميه‌كبی عربستانده دخی « سياسی ـ روحانی » برمذهب اولماسی .

٢ — بالذات عربستانك احوال عموميه‌سنه متعلق مشكلات خصوصيه .

ديكر جهتدن دين مبين اسلام اعداسنك عصرلردن بری آنك علويت بی‌پايانی كويا زعملرنجه لكه‌لملك ايچون نه‌قدر دلائل باطله ابراز ايتمش، نصل اوغراشمش اولدقلری معلوم اولديغندن بورادە تكرارندن صرف‌نظر ايدرسه‌ك مثلا ميسيونر (يوساب) كبی بعض ايلری كلنلر اسلاميتك خرستيانيته امكان قلبنده دين مبينمزك شوصايدقلری احكام واعتقادينه بنای‌اميد ايديورلر :

١ — وحدانيت الهيه‌يه ايمان .

٢ — زبور ، تورات و انجيله قارشی حرمت .

٣ — حضرت عيسی (ع . م) ه حرمت‌عظيمه .

٤ — بتپرستلكه قارشی درين بربغض ونفرت .

٥ — مسكراتك ممنوعيت قطعيه‌سی .

٦ — ملل خرستيانيه‌نك علم ، صنعت و اقتصاداً بوتون ممالك اسلاميه‌ده نفوذلرينك ، تأثيرلرينك اعظمی‌سرعتله تزايدده بولنماسی .

٧ — بوتون ملل اسلاميه آره‌سنده آخر زمانده نهايت بوتون اسلاملرك ارتداد ايده‌جكلرينه دائر براعتقاد موجود اولماسی . [١]

امريقا ميسيونرلرندن (زه‌ويمر) ديوركه : « فی‌الحقيقه شو صوك سنه‌لرده بوخصوصاته بعض‌مرتبه تبدلات محسوسه‌عارض اولمشسه‌ده، مسئله‌نك خطوط اصليه‌سی باقی قالمشدر .

« عربستانك مختلف‌خطه‌لرينك نه‌قدرمختلف خصائص‌جغرافيه‌يه مالك‌بولنديغی وبوخطه‌لرده‌كی نقاط‌متعدده‌نك اس‌الحركات اوله‌بيلمك جهتنجه اهميت‌نسبيه‌لری سنه‌لردن‌بری تدقيق‌ايدلمش، معلوم اولمشدر. شيمدی‌دوشونه‌لم كه : عربستانك ارشادات‌انجيليه‌يه‌آچيق، ميسيونرلرك حركاتنه مساعد اولان اقسامی نره‌لريدر ؟

١ — جوار حجاز ولايتی سواحلی ايله (ينبوع‌البحر) ه قدر طورسينا شبه جزيره‌سی .

[١] بالطبع بوسطرلرجمعيات‌دينيهٔ خرستيانيه‌نك‌محصول‌ظنيات‌ومحاكمه‌سنی اشعار ايدر. اعدامزك عليهمزده‌كی استاداتی قلبمزده حصولی طبيعی برحدت عقه ايله برطرفه آتمق دورلری . بولزومسز تغافللر آرتق دوام ايتمه‌مليدر . برقوماندان نه‌قدرماهراولسه خصمنك حرب‌پلانی اوكرنمك‌احتياجندن وارسته اوله‌ماز . بونی قطعياً فكرمزه يرلشديرمه‌دن برآديم ايلرله‌مك غيرممكندر .

بورادە سكنه‌نك‌قسم‌اعظمی‌بدوی‌ايسه‌ده‌سويش كورفزی‌داخلنده‌كی (طور) قارانتينه موقعی پك موافق برميسيونر مركزی اوله‌بيلير .

٢ — انكلتره تحت حمايه‌سنده وتقريباً ٢٠٠,٠٠٠ نفوسی‌حاوی بولنان عدن وجواری .

٣ — عدن‌دن (مكلا) و (شهر) ه قدر امتداد ايدن بوتون عربستان جنوبی سواحلی ايله اراضیٔ متجاورهٔ داخليه .

بوچوق ذواته يابانجی ، مجهول اولان منطقه داخلنده بوتون سياحلر ، قادين و اركك ميسيونرلر كمال امنيتله سياحت ايده‌بيليرلر . سكنهٔ محليه اجانبه قارشی ملتفت ، مسافرپروردرلر؛ بورانك طبيعی اس‌الحركاتی (مكلا) اوله‌بيلير.

٤ — قصبات ساحليه‌سی ، مناطق جبليه‌سی‌ايله (عمان) امامليغی باشدن باشه اجراآت ؛ تطبيقاته كشاده‌در . بورادە ميسيونرلر هانكی نقطه‌يه كيتمشلرسه مأمولك فوقنده مظهر خوش‌آمدی اوليورلر.

٥ — عربستان‌شرقيده (رأس‌الخيمه) ايله (ابوطوبی) بيننده وآوروپاليلر طرفندن (قورصان ساحلی) دينيلن يرلركه :

قريه‌لرندن قسم اعظمی انكلتره‌نك جناح حمايه‌سنه قوشمقده وايچلرنده يرلی اهاليدن انكلتره آجنته‌لری بولنمقده‌در .

٦ — بحرين آطه‌لری .

« ايشته بوحوالیٔ واسعه ومهمه‌نك‌جمله‌سی بزه أك بويوك مشكلاتی ايراث ايدن توركيا اداره‌سی‌خارجنده اولوب عادتا انكلتره حكومتنك نفوذ وصاحيتندن آيريله‌مايه‌جق حاله كلمش اولديغندن باشدن باشه ميسيونر تشبثاتنه آچيقدر.

« توركيا اداره‌سنده‌كی‌عربستان ممالكنده ايسه مسئله برعكسدر. انجق بوتون مشكلاتيله برابر بورالرك دخی ميسيونرلر ايچين قاپالی اولديغی كسوب آتيويرمك دوغرو دكلدر.

فی‌الحقيقه توركلر تصورات مخصوصه‌مز ايچين أك بويوك بر مانع تشكيل ايديورلر؛ آنجق بز (يعنی پروتستان راهبلری) بعض‌آوروپا ممالكنده ، خصوصيله روسيه‌ده دها مدهش مقاومتلره ، مشكلاته مصادف اولمادقمی ؟

« بوكون خرستيانلره صورت قطعيه‌ده قاپالی اولان ، عربستان تركيده يالكزايكی نقطه، مدينه (منوره) ومكه (مكرمه) واردر . لكن اكر كليسا قوهٔ موجوده‌سيله چاليشير وبونلرك قاپيلرندن الٓنده انجيليله كيرمكه تشبث ايلرسه ظن ايتمه‌يزكه : بو مواقعده كنديلرينی اوزون مدت مدافعه‌يه مقتدر اوله‌بيلسين !

« ديكراقسام عربستان ايسه هيچ اولمازسه بردرجه‌يه قدر قابل دخولدر .

١ — بوتون حجاز ساحلی‌قابل فعاليتدر ؛ بالخاصه جده وحديده شهرلرنده معاونت طبيه كسوه‌سی آلتنده چاليشه‌جق ميسيونرهيئتلری پك بويوك ايشلر كوره‌بيليرلر. براز دها غيرت اولنورسه (طائف) شهرلطيفی ، مكه (مكرمه) نك بوكلستاننده برهيئت طبيه وارشاديه

مرکزی وجوده کتیرمك ممکندر. (دوتی) بیسانه نظراً طائف اراضیٔ مبارکدن معدود دکلدر.

٢ — یمن (بختیار عربستان) ایسه اقلیم گلستان آساسی، کثرت نفوسی، شهرلرینك، قریه‌لرینك کثرتی، طوپراغنك قوهٔ انباتیه‌سی ایله باشده دوریور. شبهه‌سز بوکوزل وعالی داغلر مؤبداً غدر، ظلم وجهالت آلتنده أزیلوب قالمایه‌جقدر. ساعات خلاص اوردیغی آنده هرقریه‌ده برمیسیونر مکتبی، هر شهرده بر چوق ارشادات انجیلیه مراکزی آچیله‌جقدر. حتی شیمدی، شو خشین تورکلرك زماننده بیله یمنده موجود عظیم المقدار یهودیلر آره‌سنده بر چوق ایش کوریله بیلیور.

٣ — مرکزی (هوفهوف) و (قطیف) اولان (حسا) خطهٔ ساحلیه‌سی.

٤ — بصره وبغداد ولایتلری.

« أك صوکره : عربستانك حوالیٔ وسیعهٔ داخلیه‌سی، عسیر، نجران، یمامه، نجد وجبل الشمّار قسملری کلیر. عجبا بورالری خرستیان‌میسیونرلری‌ایچون‌مساعد،آچیقمیدر.؟ یاخود بورالری‌بزدن (خرستیانلردن) ستر ایدن قاپیلر آچیله‌مازمی؟ بو صایدیغمز مواقعك قسم اعظمی تورکیا اداره‌سندن مستقل، وابن‌الرشیدك خلفی اولان عبدالعزیزك تحت حکومتنده‌در. سیاحین‌ایچین (پالغراو)ك زماننده بری حوالیٔ داخلیه قابل نفوذ اولدیغی عرض أیله‌مشدر. دیه بیلیرزکه: لسان محلی‌یه تمامیله آشنا وصاحب تدبیر وجسارت اولان برهیئت طبیه نجد قطعه‌سنك مرکزنده، حتی (ریاض) قصبه‌سنده پك حرارتلی برخوش آمدی کوریر.

« عربستان اقلیمنك یکنظرده موسیونرلك تشبثاتی ایچین أك بویوك موانعدن اولدیغی ظن ایدیلیر ایسه‌ده یمن‌ده اولدیغی کبی عمان حوالیٔ جبلیه‌سنده، داخلی نجد یایلاسنده اقلیم صحته نافع ولطیفدر.

« عربستانده تعصب دینی، باشدن باشه اسلام اولان دیکرممالکده کوریلندن دها فضله دکلدر. عربلرك تعصبلری پك زیاده مبالغه ایدیلیور. عصبیت وصافیتك غایه‌سی‌ادعاسنده بولنان وهابیلر آره‌سنده بیله عربجه انجیلی اوقومق ووعظ أیله‌مك ممکندر. اون سنه ظرفنده عربستانده میسیونرلرك حیاتنه قصد کبی تشبثه تصادف ایدلمه‌مشدر. عربلر اجانبك البسه‌سنه، لسانه قارشی اویله قابا ومثلا چین‌ده کورلدیکی کبی کورجه‌سنه برعداوت بسله‌مزلر؛ حتی اجانبك طعامنی دخی تمیز عد ایدوب برقاچ لقمه آلیرلر. لکن خرستیان دیننك‌بعض صفحاتنه قارشی مستثنا برنفرت ومقاومتلری واردر؛ مثلا، عمومی برعرب قهوه‌خانه‌سنده « اللهك اوغلی »، «حضرت عیسانك‌اولومی» و « اقانیم ثلثه » .. الخ کبی تعبیراتی ایضاحات‌مناسبهٔ متقدمه‌ویرمکسزین صرف أیله‌مك هم مناسب دکلدر، هم‌ده موافق تدبیر ...

« عربستان اهالیسی میسیونرلك نقطهٔ نظرندن اوقومق بیلن واوقومق بیلمه‌ین قسملرینه تقسیم ایدرسه‌ك اهالینك قسم اعظمی اوقومق بیلمه‌ین صنفنه داخلدر وبوتون قبائل بدویه بو صنفدندر. شاید نفوس عمومیه‌یی تقریباً سکز میلیون فرض ایدرسه‌ك یاریم میلیوننك اوقویه‌بیله‌جکی تخمین ایدیله‌مز.

« قبائل بدویه‌یه حلول ایتمك أك مهم ومفید بر مسئله‌در. شیمدی‌یه قدر بوخصوصده موفقیتله چالیشان ذواتدن بریسی عربستان شمالیده چالیشمش اولان (وان تهسل) در. اقوام‌بدویه‌نك شهرلرده وجوارنده‌کی زراع عربلره نظراً درجه پك زیاده مبالاتسز اولدیغی آکلاشیلمشدر. بو ایش ایله اوغراشان بریسی دیورکه: (بدویلرك محافظهٔ اسلامیت ایتمه‌لری آنجق اینانه‌جق دها ایی بر شی بیلمه‌دکلرندندر. بونلر قصبه‌لر جوارنده بولندقلری زمان اسلامیتك بعض مراسم ظاهریه‌سنه شویله‌جه تبعیت ایدرلرسه‌ده تکرار بادیه‌لره آچیلنجه هر درلو تکلفات دینیه‌یی بر طرفه آتارلر. عربستان شبه جزیره‌سی نفوسنك درتده برنی تشکیل ایدن قبائل بدویه ایچنده یاپیله‌جق میسیونرلك وظیفه‌سی (جه‌یمس کیلمور)ك موغول قبائلی آره‌سنده‌کی وظائفنه مشابه اوله‌جقدر.»

(میسیونرلرك اون‌بش‌سنه اولنه‌قدر تماس ایتدکاری‌عربستان‌نفوسی:)

عدن وسائره	١٠٠٠٠٠
بحرین آطه‌لری	٦٠٠٠٠
مسقط	٢٠٠٠٠
بصره‌وبغداد	٥٢٠٠٠٠

(میسیونرلر طرفندن عربستان‌شبه جزیره‌سنده زیارت ایدیلن مواقعك (مساحه‌سی :)

عدن وجواری	٨٠٠٠	میل انکلیز مربعی
بحرین آطه‌لری	٤٠٠	« «
مسقط	٦٠٠	« «
بصره وبغداد	٧١٠٠٠	« «

(عربستان شبه‌جزیره‌سنك مساحهٔ سطحیهٔ عمومیه‌سی ١٠٠٠٠٠٠ میل انکلیزیدر.)

مقادیر سالفه‌یی نظر دقته الان میسیونرلر عربستان ایچین هنوز هیچ بر شی یاپیله‌مدیغندن آجی آجی شکایت ایدیور، بوتون غیرت وثروتلری ایله عالم خرستیانیتی ایش باشنه دعوت أیله‌یورلر.

عربستانك أك منتظم میسیونر تشکیلاتنه مالك اولان خطه‌بصره وبغداد حوالیسی، دجله وفرات نهرلری سواحلیدر. بورالرده تأسیس اولنمش متعددمرکزلردن منتظم‌فاصله‌لرله کرك اجنبی میسیونرلر وکرك یرلی معاونلر ایله انجیل موزعلری اطرافده شهرلر، قریه‌لره کیدرلر، ایفای وظیفه ایدرلر.

« معمافیه : (حدیده، جده، تعز، زبید، مناحه، ذامار، ایب، صنعا) شهرلرنده غایت قوتلی مرکزلرك تشکیلنه آلان لزوم قطعی واردر؛ بوندن باشقه عین خطه‌سنده‌کی قرق پاره قصبه وقریه‌ده نظر دقته آلنمقده‌در. حضرموت‌ده‌کی (مکلا، شهر، شیبام) ایله عمان‌ده‌کی

(رستق ، سوميل ، سوحار ، سور ، ابوطونى ، دباى ، شرقه) وسائر مهم شهرلرده دخى تدابيرلازمه اتخاذ اولنيور . خرستيان قادينلرينك عربستان ميسيونرلكنده پك چوق ايشه ياراديغنى تجربه ايديورز . بوفداكار ومشفق مخلوقلر شايان حيرت صورتده برمتانتله زواللى يرليلره ياردیم ايتمكده واركاركك مساعيسنى تسهيل أيلهمكدهدر... »

مابعدى وار كوز تپه

علی رضا

سياسيات

انكلتره وبز

انكلتره محافل سياسيه وافكار عموميهسنده بر مدتدنبرى بزه طوغرو برجريان حصوله كلمكده ايدى : شوجريانك كريد مسئلهسى مناسبتيايله شكل وماهيتى بردرجهيهقدر تعين ايتدى ؛ انكلتره حكومتى بومسئلهدهعثمانلى منافع ذاتيهسنه، كوزه چارپهجق قدر مساعد برمسلك تعقيبنى التزام ايتمشدر .

فى الحقيقه ابى دوشونولورسه انكلترهيى عثمانليلقدن آييراجق ، آرالرينه صوغوقلق ايقاع ايدهجك وتأليفى غير قابل اولهبيلهجك اختلاف منافع مفقوددر . ذاتاً شوايكى مملكت صوك زمانه قدر پك كوزل آكلاشيورلردى ؛ آرالرنده منافع ذاتيه نقطهٔ نظرندن اختلاف موجود ايسهده يك ديكرينه قارشى حس امنيت وصميميتله متحسس اولدقلرندن شو اختلافى موفقيتله بر طرف ايديورلردى : شويله كه شو صوك اوتوز بش سنهيه وارنجهيه قدر دولت عثمانيه ايله انكلتره حكومتى آراسندهكى علاقهٔ تاريخيه مودت واتفاقه مستند بر سلسلهٔ عنعناتدن عبارتدر .

فقط عبدالحميد زماننده حكومت مشاراليهاايله عثمانلى دولتى آراسنه برصوغوقلق القا ايديلدى . عبدالحميدك خلعنه قدر بيله شوصوغوقلق تعمير ايديلهمدى . شو وقعهٔ تاريخيهنك مسئوليتى كيمه عائد اولديغى مسئلهسنى شمدى آراشديرميهجغز . يالكز شوراسنى سويليهلمكه بو مسئلهحقنده عبدالحميدمؤاخذه ايديلهبيليرسهده انكلتره رجال دولتنك، بالخاصه غلادستونك ، پاناسلاويزم جريانه قاپيلهرق مملكتمز حقنده آلمش اولدقلرى وضعيتهده برحصهٔ مسئوليت اصابت ايدييور .

اعلان مشروطيتدن صوكره انكلتره ايله اسكى عنعنات واعتيادات قديمهمزك اعادهايديلهجكى برمدت اميدايديلدى: يكى عثمانلى حكومتى انكلتره حقنده يابيلمسى ممكن اولان بتون حجيله وآثارمودتك ابرازنده قصور ايتمدى . انكلتره افكار عموميهسىده بزى عين شدتله آلقيشلادى . فقط مع التأسف آرايه صوقولمش اولان صوغوقلق بونكلهده تعمير ايديلهمدى .

انكلتره رجال حكومتنده حقمزده تمركز ايتمش اولان عدم اعتماد واعتبار دوام ايدييوردى. يكى عثمانليلغك بتون تأميناتى، بتون خلوص نيتى بوعدم اعتبار واعتمادك رغمنه موفق اولامدى .

انكليزلر بزى اسكيسى كبى اتحاداسلام حركتنك مبدأ ومنبعى عد ايدهرك بزه قارشى وضعيت اغبرارانهلرنده دوام ايتديلر. ظن ايتديلركه يكى توركيا برطرفدن عسكر و دونماسنى تنظيم وترتيب ايدهرك ديكر طرفدنده اقوام وملل اسلاميه ميانندهحركات جديدهيى تشويق وترغيب ايتمكله شرقده مستملكات عظيمهيه ، ميليونلرجه اسلام تبعهسنه مالك اولان حكومات و ازجمله انكلتره حكومتنه قارشى عظيم مشكلات وتهلكهلرك ايقاعنه سبب اولاجقدر .

شو ظنيات صرف انكلتره رجال دولتنك مخيله و اوهامنده تولد ايتمشدر . فى الواقع برچوق مسائل داخليه ايله يالكز كندى حيات وموجوديتنى تأمين ، يكى وضع ايدلمش اولان اصول ادارهنك تقويهسى ايله مشغول بولنان يكى عثمانلى حكومتنك بوكبى جهانكيرلك ، بتون اقوام اسلاميهيى سياسةً برلشديرهرك بيوك بردولت تأسيسى كبى اوهام ايله اوغراشاميهجغى بديهيدر . فقط انكليزلر بو يولده يكى توركيا طرفندن سرد ايديلن بتون تأميناته بردرلو ايناناماديلر ، انكليزلر بزدن اويله تأمينات طلب ايتديلركه حكومتمز طرفندن قطعياً قبول ايدلمهسى امكانى يوقدى : بزه اوردو و دونما ترتيب وتنظيمندن وازكچيلمهسى تكليف ايديليوردى . بويله بر تكليفى قبول ايتمك يكى توركيا ايچون انتحار ايتمك وياخود كنديسنى باشقه بر حكومتك تحت حمايت وصيانتنه تسليم ايتمك ديمكدى . حالبوكه عثمانليلر انقلابى ، اختلالى، بوقدر فداكارلغى بونك ايچون ياپمامشدى. بناءً عليه بوكبى مالايطاق تكاليفك ولو انكلترهنك وياخود ديكر بر دولتك اغبرارى بهاسنه اولسون قبولنده حكومت معذوردى .

ايشته بوندن طولايى انكلتره ايلهعثمانليلر آراسنه صوقولمش بولنان اغبرار بر زمان دوام ايتدى. فقط شو اغبرارك بركون كلوبده زائل اولاجغنه تااولدن امين ايدك. زيرا انسانلرى اك زياده ياقلاشديران ، اك كوزل اكلاشديران توافق منافعدر. انكلتره برچوق مسائل مهمه، بر چوق منافع حياتيهسى ايله بزه باغليدر . بزده انكلترهيه قارشى عين وضعيتدهيز . انكلتره رجال دولتى برزمانلر ياكلش بر فكره ذاهب اولديلر . يكى توركيا ايله اسكى توركيا آرهسندهكى فرق عظيمى كسديرهمديلر. ظن ايتديلركه اغبرار، صوغوقلق، عدم اعتنا وحتى تضييقاتله بزه بويون اكديرهجكلردر . فقط بونى ياپهميهجغنه قناعت كامله حاصل ايتدكلرى كون بزه قارشى آلمش اولدقلرى وضعيتدن واز كچمكه مجبور اولديلر . آرتق بزه يوقاريدن آشاغىيه طوغرو باقق، بزى ادارهسى آلتنه آلمق فكرى بسلهمك دكل، بزمله هم عيار وهم سويه اولارق معامله ايتمك لزومنى حس ايتدى . شو لزومى انكليزلره القا ايتدين ، اك زياده ظرفمزدن ابراز ايدلمش اولان ثبات ومتانت اولدى . انكليزلر بزمله باشقه صورت وشكلده آكلاشهميهجقلرينى طويدقلرى كون مسلك سياستلرينى دكيشديرديلر.

بوکون انکلیزلر یکیدن اسکی عنعنات تاریخیه‌لرینه عودت ایتمك آثارینی کوستریورلر. کرید مسئله‌سی حقنده المش اولدقلری وضعیت تمامیله‌بونی آکدیریور. حکومات معظمهٔ حامیه‌نك تسامح وتغافلی کرید مجنونلرینی صوك درجه‌شیمارتمشدی : بونلر عثمانلو ـ ایتالیان محاربه‌سندن استفاده ایتمك خولیالرینه قاپیلدیلر. یونانستانه جزیره‌نك الحاقنی بر امر واقع شکلنه صوقق‌نیتی ایله کرید حکومت اختلالیه‌سی تبلیغات واوامر رسمیه‌یی ، مجلس ملینك اجتماعلرینی یونانستان قرالی نامنه یاپمق کبی حرکات مجنونانه‌ده بولندیلر . بونلره ضمیمه اوله‌رق برده یونانستان مجلس مبعوثانه کریدطرفندن مبعوثلر کوندرمك ایسته‌دیلر. حکومت عثمانیه بالطبع بونلرك کافه‌سنی حکومات حامیه نزدنده پروتستو ایتدی وکریدلیلرك شو کبی حرکاتندن نشئت ایتمه‌سی محتمل اولان تهلکه‌لره نظردقتلرینی جلب ایتدی. فی الحقیقه عثمانلی حکومتی یونانستان حکومتنك بوکبی حرکات مجنونانه‌یه تماشات ایتمه‌سنه صبر وتأمل ایده‌مزدی. وکرید مبعوثلرینك آتنه‌یه وصولی ایله برابر عثمانلی اردوسنك ده حدود یونانیه‌یی کچه‌جکی بدیهی ایدی . حکومات حامیه میاننده انکلتره عثمانلی حکومتی طرفندن سرد ایدیلن شو ملاحظاتك محق اولدیغنی جمله‌دن اول تصدیق ایتدی . مشارالیهك تکلیفی اوزرینه حکومات سائره‌ده متحداً کرید حکومت اختلالیه‌سنه یاپمقده اولدیغی افعال نالایقه‌یه تحمل ایده‌میه‌جکلرینی ، عثمانلی حاکمیتنك خلل‌دار ایدیله‌جکنه میدان ویرمیه‌جکلرینی وشاید بوکبی افعال وحرکاتده دوام ایده‌رسه جزیره‌یه عسکر چیقاره‌رق یکیدن اشغال ایده‌جکلرینی بیان ایتدیلر !

طرابلس غرب مسئله‌سنه کلنجه ینه انکلتره‌نك بزه قارشی مساعد بر وضعیت المق اوزره اولدیغی حس ایدیلیور . انکلتره‌ده افکار عمومیه‌نك ایتالیا علیهنه چویرلدیکی ، روسیه‌تحشیداتنك لونده‌ده پك شدتلی اعتراضلره وخوشنودسزلقلره معروض قالمش اولدیغی، انکلتره حکومتی ایله عثمانلی حکومتی آراسنده بغداد تیموریولی، کویت ودیکر مسائل حقنده یکیدن مذاکره‌یه شروع ایدلمه‌سی ایکی حکومت میاننده تقرب حصوله کلمش اولدیغنی آکلاتدیریور. انکلتره خارجیه ناظرینك صوك نطقنده‌کی ایماءلری‌ده بونی ارائه ایدییور. خلاصه انکلتره حکومتی سوء ظنلردن تجرد ایده‌رك یکی تورکیانك هیچ بر آمال خصوصیه وجنکجویانه بسله‌مدیکنه امنیت حاصل ایتدیکندن بوکون مسلك سیاسیسنی بزم حقمزده تبدیل ایتمکده‌در .

بالطبع بوندن خوشلانمیه‌جق ، اظهار ممنونیت ایتمیه‌جك بر عثمانلی بولنه‌ماز. یوزیکرمی میلیون تبعهٔ اسلامیه‌یی حاوی انکلتره، اسلامیتی کندیسی ایله بزم آرامزده بر حائل، بر پرده ، بر سبب کین وعداوت دیه تلقی دکل ، بالعکس بر واسطهٔ تقرب ، بر عامل تألیف دیه قبول ایتمه‌لیدر. ایشته اوزمان ایکی حکومت آراسنده حقیقی وصمیمی بر آکلاشمه قابل اولور. بوایسه هرایکی دولتك منافعنه عین درجه‌ده لازمدر.

احمد آغایف

مکاتیب

فاضل محترم م . شمس الدین بك افندیدن آلدیغمز خصوصی مکتوبدرکه پك مصیب مطالعه‌لری احتوا ایتدیکی ایچون درجنی مناسب کوردك :

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

افندم ! ۱۲ مارت ۳۲۸ ، مدللی

وطنمزده فجر حریتك انفلاقنی متعاقب مشیت الهیه‌ده هدایتلری مقرر اولان ارباب ایمانی غایهٔ سعادته ایصال ایده‌بیلمك آرزوی صمیمیسی ایله تأسیسنه موفق اولدیغکز صراط مستقیم وظیفهٔ تنویریه‌سنی بحق ایفا ایده‌بیلمش وارباب توحیدی مؤسسلرینه قارشی ابدیاً منتدار براقشدی . امر الهی‌یه اتباعله صراط مستقیمی تعقیب ایدنلره سبیل الرشاد اهدا اولنه‌جغنده شبهه یوقدی. صوك تشبثکز بوحقیقتی تجلی ایتدیردی. صمیم قلبمدن سزی تقدیر وتبریك ایدر وموفقیتکزی الطاف سبحانیه‌دن تمنی ایلرم . برنجی نسخه‌ده درج ایدلمش اولان پروغرامی دقتله اوقودم . سبیل الرشادك کوره‌جکی وکورمسی ایجاب ایده‌جکی وظائف عالیه‌یه دائر آیری آیری قسملر آچیلمسی، ستونلر تخصیص ایدلمسی تکامله طوغری آتلش اساسلی خطوه‌لردر. پروغرام احتیاج حاضره الویریشلی‌در . بالطبع لزومه کوره تدریجاً توسیع ایدیله‌بیلیر . عالم اسلامك قطعی واساسلی بر انتباه فکری‌یه محتاج اولدیغنده شبهه ایدیله‌مز . اوته‌ده بریده کوریلن نهضهٔ فکریه‌یه لازم کلن فعالیت واستقامت معینه‌یی ویرمك جرائد اسلامیه‌یه عائد بر وظیفه‌در . مرکز خلافتده انتشار ایدن سبیل الرشاد ، بوکبی جریده‌لره بدرقهٔ هدا اولملیدر . ایشته اوزمان (اتبعون اهدکم سبیل الرشاد) فرمان جلیلی بوتون معناسیله تجلی ایدر.

فرقان مبینك علوم وفنونك حال حاضرینه نظراً بر تفسیره محتاج اولدیغنی اعتراف ایتمیه‌جك بر متفکر یوقدر ظن ایدرم . احادیث صحیحه‌نك افکار انامده طوپلانان شبهاتی تمامیله ازاله ایده‌جك صورتده تشریحنه‌ده احتیاج قطعی واردر . سبیل الرشادك بو ایکی مهم وظیفه‌یی بحق ایفا ایده‌جکی شبهه‌سزدر . فکرمجه سبیل الرشاد نشریاتنده ایکی غایه تعقیب ایتملیدر : بریسی ملتك متفنن کچینان کنجلرنده دینه قارشی اویانان لاقیدی وشبهاتی اساسندن ازاله ایده‌رك یرینه متین ورسوخلی بر عقیده اقامه ایتمك ودیکریده کتلهٔ مسلمین ایله فنون وفلسفه‌دن بی‌خبر هیئت علمیه‌نك تنویر افکارینه چالشمق ، سویهٔ اجتماعیلرینی یوکسلتمك، اخلاق فاضله ایله اتصافلرینی تأمین ایتمك ، جهل ایله توأم اولان متعصبی کوکندن سوکوب آته‌رق یرینه جرثومهٔ عرفان وفضیلتی زرع ایتمك ..... نشر ایدیلن پروغرام عرض ایدیلن شو غایه ایچون چالیشیله‌جغنی کوستریور .

اجتماعیات و اخلاقیاته عائد ستونلر ملت اسلامیه‌نك حیات

مستقبله‌سی ایچون ناظم وظیفه‌سنی کوره‌جکدر . صوك زمانلرده آوروپاده تعمم ایدن سوسیالیزم ، ایندیویدوآلیزم کبی مسالکله ، عدل وحیا اوزرینه مؤسس اولان اخلاقك کهنه‌لکندن ، بوکونکی انسانلرك احتیاجیله متناسب اولمدیغندن بحثله یرینه اقامه ایدلمك ایسته‌نیلن منفعت پرنسیبلرینه مستند اخلاقك — آوروپاده هرنه کورر وایشیدیرلرسه بر حس تقدیرله بلا محاکمه استقبال ایدن — زوببه‌لر طرفندن بزده‌ده نشرینه چالیشلمقده اولدیغندن اخلاق فاضله‌مزی ، حیات اجتماعی ودینمزی محافظه وتنمیه ایده‌جك جدی مباحثه،اساسلی محاکمه‌لره لزوم قطعی واردر . اجتماعیات واخلاقیاته عائد ستونلرده ملتك حیات آتیه‌سنی قورتاره‌جق ، عمومی استیلا ایدن کابوس‌عطالتی رفع وموجودیتمزی کمیرن امراض معنویه‌یی تداوی ایده‌جك اساسلری اوقویه‌جغمز شبهه‌سزدر .

الك بویوك احتیاجلرمزدن اولان تعلیم وتربیه بحثنك‌ده اونوتلماسی شایان محمدتدر . عالم اسلامك بوکونکی سفالتی تعلیم وتربیه خصوصنده وشمدی‌یه‌قدر تعقیب ایدیلن اصوللرك ، دهاطوغریسی اصولسزلقلرك سیئه‌سیدر . آنا قوجاغندن باشلایه‌رق مکتب ومدرسه‌لرده وبالآخره محیط اجتماعی‌ده اولاد وطنه ویریلن تعلیم وتربیه‌ده معلومدرکه هیچ برغایه کوزه‌دلمامکده ، معین براصوله توفیق حرکت ایدلمامکده‌در . بوکبی برتربیه‌نك نتیجه‌سی ایسه کوردیکمز فجیع منظره‌لری تولید ایلمکده‌در . تربیه مجموعه‌سنده نشر ایدلمکده‌اولان مقاله‌لرده تشریحنه چالیشدیغم کبی تعلیم وتربیه‌ده برمفکوره تعقیب ایدلمز ، حضرت حیدرك توصیهٔ عالیه‌سندن استفاده چاره‌سی آرانمزسه چکیلن امکار پك بیهوده کیدر ومتین سجیه‌یه مالك کنجلر یتشدیرمك امکان خارجنه چیقار . سبیل‌الرشادك بوخصوصده‌ده وظیفهٔ تنویریه‌یی ایفا ایتمه‌سنه اشتیاقله انتظار ایده‌رز .

فلسفه مباحثنه خصوصی صحیفه‌لر آیرلمسی بوبابده‌کی احتیاجی تطمین ایده‌بیلیر . معلوم عالیلریدرکه شرقده وبالخاصه بزده ابن‌کمالدن صوکره — کلنبوی مرحوم کبی بر قاچ ذات استثنا ایدیلیرسه — فن وحکمت عالیه ایله توغل ایدن ذوات همان یوق کبیدر (قاضی‌میر)ك ارسطو فلسفه‌سندن مستخرج کهنه نظریاتی بیله اوقومق شمدی‌یه‌قدر بیوك برقباحت عد ایدلمش ، فلسفه ایله اوغراشانلرك اعتقادنده شبهه‌یه دوشولمك اعتیاد حکمنه کیرمش اولدیغندن محاکمات عقلیه وفنیه‌یه قارشی صنف علما بسبتون سلاحسز قالمشلردر . فنون ریاضیه وعلوم طبیعیه وقوف پیدا ایدلمه‌دن فلسفه‌نك مباحث عالیه‌سی آکلاشیله‌میه‌جغندن ابن‌رشد ، ابن‌سینا ، شهاب‌الدین مقتول . . . کبی ذواتك اثرلری‌ده — آکلایان کیمسه قالمدیغی ایچون — ایادی رغبتدن دوشمش ، کتبخانه کوشه‌لرنده چورومکه محکوم براقلمشلردر . بوکون عالم اسلامیالکز بونلرك احیاسیله‌ده اکتفا ایده‌مز . فلسفه وفن صوك زمانلرده بسبتون باشقه استقامتلر آلمشدر . دین مبینی مدهش هجوملردن قورتارمق ، قورتاره‌بیلمك ایچون صنوف علمیه‌یی ، ارباب توحیدی بویکی فکرلردن خبردار ایتمك ، بونلرك ظاهراً رنکین فقط حقیقتده چوروك ومتعفن اوللرینك اوزرلرنده‌کی جلای مغفلی قازیمق ، اساسلی وقطعی بولنانلریله اسلامیت آره‌سنده بر تضاد بولنمدیغنی ، بولنه‌میه‌جغنی میدانه چیقارمق ایجاب ایدر . تاریخ فلسفه‌یی ، فلسفه‌نك صورت ترقی وتکاملنی ، مسالك مختلفه‌یی وبالخاصه صوك زمانلرده پك زیاده تعمم ایدن آته‌ئیزم ، پوزیتیویزم ، ماته‌ریالیزم وده‌ترمینیزم . . . . مسالك فلسفیلرینی تدقیق وبونلرك چوروك نقطه‌لرینی میدانه چیقارمق وبو صورتله دینسزلکه اولان تمایلاته قارشی فنی وفلسفی مانعه‌لر ، سدلر حاضرلامق بوقسمك دائرهٔ شموله کیرملیدر . سبیل‌الرشادك دیکر قسملرده تعقیبنی وعد ایتدیکی اصول تنویری بی‌ده بحق ایفا ایده‌جکی محقق اولدیغندن بوتون موجودیتمله موفقیتنی تمنی ایلرم .

سزجه مناسب کوریلوب کوریله‌میه‌جکنی بیلمامکله برابر بنده‌کز (سبیل‌الرشاد کتبخانه‌سی) نامی آلتنده بر سلسلهٔ آثار نشرینی‌ده پك فائده‌لی وتعقیب ایدیلن غایه‌یه قولایجه وصول ایچون پك امنیت بخش کوریورم . بو کتابلر آچیق ، ساده بر افاده ایله بالخاصه علم کلام (فنون وفلسفهٔ حاضره‌یه کوره) ، حکمت عالیهٔ اسلامیه ، تاریخ فلسفه ، فلسفهٔ عالیه ، علم هیئت (ریاضی ومیخانیکی قسملری چیقارلمق اوزره) ، حکمت طبیعهٔ تجربیه (لزومسز اولان تفصیلاتندن وریاضیات قسمندن تجرید ایدلمك شرطیله) علم وظائف الاعضا ، علم تشریح ، علم حیات ، علم احوال روح ، علم اخلاق ، علم تربیه ، علم اجتماعی ، علم حیوانات ونباتات (تصنیف وفصیله‌لرله تفصیلاتنه لزوم یوق) ، علم طبقات‌الارض ، علم مستحاثات ، تاریخ ادیان ... فنلرینه عائد اوللی وطرز تحریرلریله تطبیق ایدلمش اولان مه‌تودلری کندیلرینه مخصوص بولنملیدر . بر حالده که بوکتابلر مدرسه‌لرده اوقونه‌بیلسون . وبونلری اوقویان طلبهٔ علوم ویا افراد اسلامیه‌دن برذات هرهانکی برمتفنن ویا دینسزله مباحثه‌یه کیریشیرسه عقیده‌سی صارصلمقسزین ایشك ایچندن چیقه‌بیلسون وخصمنی کندی دلیلی ایله الزامه موفق اولسون . آثارمذ کوره ممکن مرتبه عمومك آکلایه‌بیله‌جکی برطرزده یازلملیدرکه هرمسلم استفاده ایده‌بیلسون . بویولده نشر ایدیله‌جك سلسلهٔ آثار کرك مدارس علمیه طلبه‌سی وکرك مکتب شاکردانی ایچون پك چوق فائده تأمین ایده‌بیلور : طلبهٔ علومی فنی وفلسفی اساسلرله تجهیز ایدر . مکتب طلبه‌سنه‌ده فن وفلسفهٔ مثبته ایله اسلامیت حقیقیه آره‌سنده برتضاد ، برتباین اولمدیغنه دائر قناعت ویرر . افراد اسلامیه‌یی کابوس جهله وتعصبدن ، عطالت مطلقه‌دن وتمایلات مضره‌دن تخلیص ایدرك (لیس للانسان الاماسعی) حکم جلیلی موجبنجه فضائل اخلاقیه ایله مجهز اولدقلری حالده برحیات فعالیته سوق ایدر ومساعیلرندن بول بول استفاده ایتملرینی تحت تأمینه آلیر . یتیشدیره‌جکلری چوجقلرك متین واصیل برتربیه آله‌رق تکمل ایتملرینه سبب اولور .

ملتی تخلیص وتنویر ایله مکلف اولان هیئت علمیه‌نك حالی ،

مدارس اسلامیه‌نك عقیم غایه‌لره طوغری یووارلانمه‌سی ، یكرمنجی عصرده حالا عصامك ، عبدالغفورك وهمیانیله اشتغال ایدلمسی پك یازیق وآجیقلی دكلیدر ؟!..

آوروپاده بولندیغم اثناده كندی درسلرمدن وقت بولدقجه اونیورسیته‌نك الهیات (ته‌ئولوژی) شعبه‌سنك درسلرینه‌ده دوام ایده‌رك یتشدیریلن علم دین اربابنك ـ اساس چوروك اولمقله برابر ـ فنی و فلسفی اساسلرله نه قدر متین برصورتده تجهیز ایدلمكده اولدقلرینی غبطه‌لرله كورمشدم . اسلامیت كبی عالی وفن وحكمت ، عقل وحجا كه اوزرینه مؤسس بردینه مظهر اولدیغمز حالده كتلهٔ اسلامیه‌نك واوكتله‌یی سوق وتنویر ایله مكلف هیئت علمیه‌نك حالنی دوشوندكجه ، ملت اسلامیه‌یی ئه‌زن كابوس عطالت اسبابنك حالا ازاله ایدیله‌مدیكنی كوردكجه یأسه دوشمامك ، یوره‌ك پارچه‌لانماماق قابل دكل .

ملت اسلامیه‌یی شوكرداب مدهشدن قورتاره‌جق شی تعمیم معارف مثبته‌در . بوده سبیل الرشاد كبی جرائد اسلامیه‌نك نشریاتی واو یولده یازیله‌جق اثرلرك تعمیمی سایه‌سنده میسر اولور . بوخصوصده ایتدیككز مجاهده ، كوستردیككز فداكارلق هر درلو تقدیرك فوقنده‌در .

مأموریت عاجزانه‌م درسعادتده اولسیدی فریضهٔ اصلیه‌دن بیلدیكم بوغایه‌یه ـ حسبةلله ـ بوتون موجودیتمله چالشمغه ووسع واقتدارم درجه‌سنده مساعیٔ مبجله‌كزه اشتراك ایتمكه غیرتله افتخار ایدردم ... ملت اسلامیه‌نك سعادت آتیه‌سی ایچون امید بخش كوردیكم مساعیٔ عالیلرینه یقیندن وایستدیكم كبی خدمت ایده‌مدیكمدن وجداناً متأثر ومتأسفم .

اسلامده فن وفلسفه عنوانی آلتده یازدیغم شیلرده ـ كه اصل فلسفه وپسیقولوژی مباحثیله تعقیب ایدیله‌جكلردر ـ مع التأسف آرزو ایتدیكم كبی اوله‌میور . چونكه بوخصوصده منتظم وثائق بولندیغندن پك چوق تتبعات اجراسنه ، برچوق كتبخانه‌لر طولاشلمه‌سنه احتیاج وار . حالبوكه مدللی‌ده تك بر كتبخانه بیله یوقدر . كندمده بولنان كتابلر ایسه محدود . بالطبع نقصانلرینی معذور كوریرسكز .

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

سبیل الرشاد . ـــ حقمزده ابذال اولونان التفاتلره عرض تشكر ایلرز . او قدر وسائطسزلكه رغماً ، « اسلامده فن وفلسفه » مقاله‌لرینك فوق العاده نفیس وقیمتلی اولدیغی بتون قارئلرمزجه مسلمدر .

« سبیل الرشاد كتبخانه‌سی » نامی آلتنده مفید وجدی برسلسلهٔ نشریات تعقیب ایتمك بزجه‌ده متصوردر . آنجق شو صره‌لرده بوقبیل آثارك طالبی ، مشتریسی آز اولدیغی جهتله جسارت ایده‌میورز . صاتیلمایه‌جق بریغین آثار نشرندن متولد ضرری تلافی‌یه‌ده سرمایه‌مز مساعد دكل . ان شاءالله خلقمزده جدی ، نافع آثار اوقومق هوسی اویانیرده بزده الزدن كان خدمتی ایفایه چالیشیرز .

درسعادتده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

محترم افندم ،

بو دفعه كلن طنین غزته‌سنده صراط مستقیم جریدهٔ فریده‌سنك (سبیل الرشاد) ه تحویل ایدلدیكنی اوقودق . عموم مؤمنینك باعث فوز وفلاحی اولان سبیل الرشادك نشرندن ناشی زیاده‌سیله ممنون اولدق . ممالك عثمانیه‌نك الك هجرا كوشه‌سنده حدود جوارنده بولنان بز فقیرلر موفقیتكزه دعاخوان اولمقده‌یز . سزلر كبی فی سبیل الله چالیشانلری دارینده جناب حقك مسعود ایلیه‌جكنه هیچ شبهه ایتمه‌مكده‌یز . اهالیٔ اسلامیه پك زیاده انتباهه محتاجدر . قاتولیك پاپاسلرینك طوز وحوالیسنده فعالیتلرینی كوروبده متحیر اولمامق قابل دكلدر . لكن عین زمانده اغلامامق‌ده قابل دكلدر . بلا مبالغه عرض ایدییورمكه هر ایكی ساعتلك بر موقعده بیكلرجه لیرالره مال اولمش پك عالی بنالر كوزه چارپمقده‌در . ایشته ، بونلر كلیسالردر . تكمیل مالیسورلرك ثروتلری بریره جمع اولنسه درت كلیسا انشا ایتملری ممكن دكل ایكن بو بنالر نصل یاپیلیور ؟ ایشته شایان دقت نقطه‌لر بوراسیدر . بوكون خرستیان مالیسورلری یالكز قاتولیك پاپاسلرینی طانیرلر . لاتشبیه انلره جناب حق كبی اطاعت ایدرلر . اوستریا صرف ایتدیكی میلیونلرك ایشته شمدی ثمره‌سنی كورمكده‌در . بوكا مقابل بزم كویلی اسلام مالیسورلرك حالی جداً شایان تأسفدر . كویلرده مناسب برجامع شریف یوقدر ، خواجه یوقدر ، بوسبیدن وقتیله مسلمان اولانلرك اكثریسی شمدی تنصر ایتمشدر . اسمی محمد ، لكن خانه‌سنك بر كوشه‌سنده حضرت عیسانك ومریمك رسملری یاننده كوچوك بر قندیل . بونلرك یكانه اسبابی قطعیاً بورالرده اهالی‌یی ارشاد ایده‌جك خواجه‌لرك دولاشمامسندن ایلری كلمشدر . كچن عید اضحی‌ده تمام حدود اوزرنده (دنبوشه) نامنده‌كی اسلام كوینك ایلری كلنلرندن برقاچ كشی دوغریجه عسكری قوماندانه مراجعتله بایرام نمازینی قیلدیرمق ایچون عسكرلرك ایچنده بولنمسی مأمول اولان برخواجه‌نك كندیلرینه ترفیقاً كویه اعزامنی استرحام ایلدیلر . استرحاملری ترویج اولنه‌رق همان ایكی نفر ویرلدی . ممنونیتلرندن قوماندانك اللرینی اوپدیلر . آرتق تصور ایده‌لم ، بیچاره اسلاملر بایرام نمازینی قیلدیره‌جق خواجه بولمقدن عاجز ، نتیجه‌سی نه اوله‌جق ؟ معاذالله ایلروده بونلرده تنصر ایده‌جكلر . بونلر دور استبدادده حكومتك كوستردیكی لاقیدلكدن باشقه برشی دكلدر . حال حاضرده دخی بوكبی خصوصاته مطلوب وجهله اهمیت ویرلمیور .

از جمله ایكیوز غروشلق مكتب معلمی كوندریلیور . ایكیوز غروشه یالكز اعاشه اولنمسی بیله غیر قابل ایكن طبیعی جزئی اولان معاشه طمعاً كلن خواجه‌دنده او نسبتده استفاده اولنور . انشاالله همتكزله اهل اسلام كندیسنی اكلایه‌جق ، كندیلرینك موجودیتلرینی تقدیر ایده‌جكلر . تكرار عرض ایدییورم ، جناب حق معینكز

اولسون. آتیده‌کی بش آدرسه سبیل الرشاد سنه‌لك ابونه قید ایدرك متراكم نسخه‌لرك ارساله عنایت بیوروالسنی ، المزدن كلدیكی مرتبه آبونه قید ایتدیرمكه چالیشه‌جغمزی عرض ایلیه‌رك تقدیم احترامات ایلرز افندم .

١ مارت ٣٢٧ ، اشقودره — طوز :
محمد حلمی ، مصطفی شوقی ، سلیم سامی ، مصطفی ، حافظ ابراهیم .

حیات اقوام اسلامیه

بولغارستانده

ویدین‌ده مسلمان مكتبلری

نفس ویدینده ذكور واناثه مخصوص اولمق اوزره درت صنفلی بر رشدی ایله درت صنفلی بر ابتدائی موجوددر . رشدینك موجودی ذكور واناث اولمق اوزره ٨٢ اولوب ٣٤ ی اناث باقیسی ذكوردر.

مكتب ابتدائی‌ده ذكور واناث اولمق اوزره مجموع شاكردان ١٤٠ دركه مكاتب اسلامیه موجودی ٢٢٢ عدده بالغ اولمقده‌در .

مكاتب اسلامیه بر مدیرك تحت اداره‌سنده بولنوب رشدی وابتدائیده سكز معلم برده مفتش معلمه‌سی موجوددر . مأمورین ومعلمین معاشاتی كاملاً انجمن معارف اسلامیه قاصه‌سندن تأدیه اولنمقده‌در .

هیئت تعلیمیه‌دن ایكیسی عالی بری اعدادی‌دن مأذوندرلر . باقیلری مكاتب رشدیه‌دن مأذون اولوب مدت مدیده معلملكده بولنمشلردر .

مكاتب اسلامیه واردات ومصارفاتی یكرمی بیك فرانغه بالغ اولمقده‌در .

اولیای اطفال عمومیت اوزره رنجبردر . انجق یوزده اون الی اون بشی تجار ، اصناف ومأمورینی تشكیل ایتمكده‌در .

قزانلق . — نفس قصبه‌ده اوچ صنفلی ذكوره مخصوص اولمق اوزره بر رشدی ذكور واناث ایكی ابتدائی مكتبی موجوددر . رشدینك موجودی ٤٠ اولوب ابتدائیلرده‌ده ١٢٥ موجودواردركه یكون موجود ١٦٥ در . مكاتب آلتی معلم ایكی معلمه طرفندن اداره اولنمقده‌در . معلملردن بری سلطانی بری اعدادی مأذونی اولوب باقیسی رشدی مأذونیدرلر . معلم اولك معاشی معارف عمومیه نظارتندن تأدیه اولنور . باقیسی ومأمورین ومعلمین معاشاتی كاملاً معارف وزنه‌سندن تأدیه اولنمقده‌در . مكاتب اسلامیه واردات ومصارفاتی ٥٠٠٠ فرانقدر.

قضا داخلنده یكرمی بش مكتب ابتدائی موجود اولوب آنجق اونی اصول جدیده‌یه تحویل اولنه‌بیلمشدر . موجود طلبه وطالبات ٣٠٠ دركه نفس قصبه ایله یكونی ٤٦٥ ه بالغ اولور .

قارلوه . — نفس قصبه‌ده اوچ صنفلی بر رشدی ، ذكورواناثه مخصوص ایكی ابتدائی واردر. رشدینك موجودی ٢٥ اولوب ابتدائی موجودلری‌ده ٧٦ سی اناث اولمق اوزره ١٢٨ در . مكاتب اسلامیه درت معلم وایكی معلمه طرفندن اداره اولنمقده‌در . معلم اول معارف عمومیه نظارتندن تعیین اولونمشدر. صرفیات یكونی ٣٥٠٠ فرانقدر. قضا داخلنده آلتی ابتدائی مكتبی موجود اولوب ٦٥ ی اناث اولمق اوزره مداومینك مجموعی ١٣٥ ه بالغ اولمقده‌در. قصبه وقضاده موجود طلبه ٢٦٣ در .

مطبوعات

وامبری كیمدر

بو آدم سكسان سنه یاشامش ایمش ، غایت مشهور بر مستشرق اولدقدن ماعدا ، برده عثمانلی محبی ایمش . (اقتحام ، مارت ١٨)

بزم بیلدیكمز بو آدم بر مجاردر ، شرقده بیوك سیاحتلری واردر. نه درجه‌ده شهرتی اولدیغی بزجه معلوم دكل. سیاحتنامه‌سنده یازدقلری شیلرك هیچ بری قرین حقیقت دكلدر ، بالخاصه توركستانده امامت وظیفه‌سنده بولندیغنی هیچ بر « حوجند » لی بیلمیور .

اسلام دشمنی اولدیغی بوندن آلتی آی مقدم كندی قلمی ایله كوستردی. طرابلس غرب محاربه‌سی مناسبتیله یازمش اولدیغی مقاله‌یی تلغراف آژانسلری بوتون عالمه نشر ایتمشدیلر ، اقدام رفیقمزه كندی غزته‌لرینه مراجعتی توصیه ایده‌رز .

شؤون

بغدادده بر مدرسهٔ علوم . — بغدادده علوم عالیهٔ دینیه وفنون حاضرهٔ مدنیه‌نك بحقیله تدریسی ایچون واسع بر مدرسهٔ علمیه تأسیسی تقرر ایلمشدر . الیوم موجود مدرسهٔ اعظمیه بو صورتله اصلاح ایدیله‌جكدر. اصلاحاتك ایجاب ایلدیكی مصارفك تسویه‌سی نظارت عائده‌سنه تبلیغ اولنمشدر .

بیروت شهدا سنه بر آبده . — بیروتده‌كی ایتالیا بومباردمانی اثناسنده شهید اولان غزاة عثمانیه‌نك احیای خاطره‌لری ایچون دكزی مقرر اولان بر آبده‌نك مصارف انشائیه‌سنه مدار اولمق اوزره اعانات درجنه اهالی طرفندن كوستریلان آرزو اوزرینه مذكور اعاناتك درجنه نظارت ایتمك ایچون والیٔ ولایت ریاستی تحتنده اشراف محلیه‌دن مركب بر قومیسیون تشكل ایتمشدر .

بو سنه فریضهٔ حج ایفاسنه مشرف اولان مسلمانلر . — لوندره‌ده منتشر (ذی تیرایست) غزته‌سنه جده‌دن بیلدیرلدیكنه كوره بو سنه اثناسنده حج شریف فریضه‌سنی ایفا ایدن عناصر مختلفهٔ اسلامیه‌نك عددی بروجه آتیدر .

عربستاندن	٢٥٠٠٠٠	جزایر وتونسدن	٢٢٢
هند وافغانستاندن	٢١٠٦٨	مصردن	٤٤٢
بخارادن	٧٣٨٠	یمندن	١٦٩٨

جاودن	٢٩٦٣٠	خطهٔ عراقیه‌دن	٢٩٢٢
چیندن	٢٧٧	روسیه‌دن	١٥٦٤
ایراندن	٢٩٢٩	اناطولی وروم ایلیدن	٥٤٦٧
حضرموت ومسقطدن	٩٢	بحر احمر سواحلندن	١٤٦٧
سوداندن	٤٨٥٠	مواقع مختلفه‌دن	٣٢٥
فاس ومراکشدن	٢٤٣٦		

آفریقای عثمانی :

سنوسیلر وجهاد . — تایمسك استخباراتنه نظراً آفریقاده ومصرده بولنان سنوسیلر، رئیسلری سید احمدالشریف‌السنوسی حضرتلرینك ایتالیانلره قارشو جهاداصرینه اطاعت وامتثال ایلکده اولدقلرندن، بیدرپی عثمانلی اردوکاهنه التحاق وانضمام ایتمکه قرار ویرمشلردر . سنوسیلر، افریقانك هرطرفنده کثرتله منتشر وصاحب نفوذ اولملرندن طولایی ایتالیانلر اندیشه ایتمکده‌درلر . بونك اوزرینه رومه‌ده‌کی افراطپرور ایتالیا کنجلری بیننده جیولتی قابینه‌سی علیهنده فنا برجریان افکار حاصل اوله‌رق قابینه اعضاسندن برایکیسنك قتلنی تصور ایدییورلرمش .

ایتالیا بیاننامهٔ اخیری . — قاهره‌دن (تایمس) ه اشعار اولندیغنه نظراً ایتالیانلر مجاهدین عثمانیه‌یه قارشو نه‌یاپه‌جقلرینی شاشیروب، حیله‌وردسیسه‌یه توسل ایتمکه قرار ویروب، عربی‌العباره بر بیاننامه نشر ایله هوائی بالونلری واسطه‌سیله مذکور ورقپاره‌لری جوهوادن عربلرك بولندقلری مواقعه آتمشلردر . بوورقپاره‌لردن بری اخیراً مصرده منتشر (العلم) غزته‌سنه کوندریلوب نشر ایدلمش وموادی حقنده عمیق برصورتده انتقاد اولنمشدر . ایتالیانلرك هذیاناتی (تایمس) دخی بکنمه‌مش اولملیدرکه، بیاننامه‌یه قارشو استهزا آمیز جمله‌لر نشر ایتمشدر .

کرید :

روسیه وکرید . — روسیه حکومتی ایجابی تقدیرنده کریده سوق‌ایدلمك ایدلمك اوزره بیك نفر عسکرك حاضربولندیرلمسی حقنده لازمکلنلره اوامراعطا ایلمش وقوای مذکوره‌نك بوغازلردن مروری حکومت عثمانیه طرفندن مساعده ایدلمش ایمش . ایتالیادن ماعدا دیکر دول‌حامیه دخی بوبولده ترتیبات اجرا ایتمکه قرار ویرمشلردر .

کرید ایشلری ویونانستان انتخاباتی . — بر هفته‌دن برو اوروپا غزته‌لرنده کرید هیئت اجرائیه‌سنك یونانستان مجلس مبعوثانه کریددن اعضا انتخاب ایتمکله مشغول بولندقلرینی وحتی یکرمی‌بشه قریب اعضانك متعددفرقه‌لر طرفندن نامزد ایدلدکلرینی وکرید خرستیانلری طرفندن بوکره یونانستانه اعضا کوندرمك ایچون قرار قطعی ویرلمش اولدیغی موضوع بحث اولقده‌در .

(تایمس) غزته‌سی بوقدرله اکتفا ایتمیه‌رك برمقالهٔ مخصوصه ایله یونان باش وکیلی موسیو (وه‌نه‌زه‌لوس) ك اون‌یدی آی ظرفنده‌کی اجراآتی بر لسان ستایش و یاد ایدوب آلقیشلامشدر . تایمس غزته‌سنك بیاناتنه باقیلیرسه یونان باش‌وکیلی یونانستانی هردرلو دغدغه وتذبذبدن تخلیص ایدوب امن وآسایشی تأمینه موفق اولمش ویونانستان‌ایچون یکی‌بردورهٔ ترقی‌وسعادت احضار وتدارك ایتمشدر . حاصلی باش وکیل جنابلرینی یونان اساتذه وفلاسفهٔ قدیمه‌سنه بیله ترجیح ایدرجه‌سنه (تایمس) اختیار زحمت وکلفت ایتمشدر .

مصر :

مصر ناسیونالیستلری . — مصر ناسیونالیستلری رئیسی محمد فریدبك طرفندن هرسنه وقوع بولدیغی کبی بوسنه‌ده برنطق ایراد ایدلوب انکلتره‌نك مصرده‌کی وضعیت اشغالیه‌سی کمال‌شدتله انتقاد اولنمشدر . فریدبکك بیاناتندن منفعل اولان انکلیزلر موی‌الیهك برمدت موقته ایچون مصردن اخراج ایدلسنه ویاخود جزالاندیرلسنه حکومت مصریه‌یی اجبار ایدییورلرمش . فرید بك آتنه‌ده اجتماع ایدن مستشرقین قونغره‌سنده انکلیزلرك مصرده‌کی وضعیتلرینی پروتستو ایتمك ایچون بروجهه عزیمت ایتدیکنی (تایمس) یازییور .

یکی کوکللیلر . — مصردن وارد اولان خصوصی برتلغرافنامه‌یه نظراً مصر حدودندن عثمانلی اردوکاهنه ٢٠٠٠ مسلح جنکاور التحاق ایلدیکنی صباح یازمشدر .

مصرلیلرك معارفی . — الاراء غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره : بوآنه قدر مصرده درج اولنان اعانانك مقداری طقسان‌درت بیك آلتی‌یوز اون‌طقوز مصر لیراسنه بالغ اولمشدر .

ایران :

شعاع‌السلطنه . — نوویه‌ورمیا غزته‌سنك مندرجاتنه کوره ایرانشاه مخلوعنك کوچوك قارده‌شی (شعاع‌السلطنه) ایراندن روسیه طریقیله پترسبورغه کیتمشدر . ایران انقلابات اخیره‌سنده روسیه‌نك منفعتنه خدمت ایتمك اوزره بو آدم الك مهم رولاری ایفا ایتمشدر . ایران خزینه ناظری آمریقالی مستر شوستر مورغان شعاع‌السلطنه‌نك اموال واملاکنی حجز ایتمك ایستدیکندن، مشارالیهك والده وحرمی طرفندن روسیه چار وچاریچه‌سنه تلغرافله شکایتده بولنمسی اوزرینه روسیه حکومتی چارك تنسیبی وجهله ایران حکومتنه ایلك نوطه‌یی ویرمشیدی . الحاصل مستر شوسترك عزلنی روسیه طلب ایتدیکی کبی رأساً ایران امورینه‌ده مداخله ایتمکه باشلامشدر .

سالارالدوله اعلان استقلال ایدییور . — حال حاضرده ایرانك (کرمانشاه) شهرنده بولنان (سالارالدوله) بوتون ایران غربی جهتلرنده واسع برحکومت تشکیلنه قطعی صورتده قرار ویرمشدر . روسیه وانکلتره دولتلرینك توسطلری اوزرینه ـ ایراندن دفع اولوب کیتمك شرطیله ـ مرقومه ایران حکومتی طرفندن سنوی برمقدار تخصیصات ویرلشیدی . معاشنه محسوباً روسیه وانکلتره‌نك کرمانشاهده‌کی قونسولسلری واسطه‌لریله ایراندن کوندریلان نقودی سالارالدوله اخذ وقبولدن امتناع ایتمش وانجق ایران شاهنك تحت نفوذنده قالمق اوزره ایران غربی ولایاتنده مستقل بر حکومت تشکیلنه مائل اولدیغنی آکلاتمشدر . بوآرزوسی اوزرینه روسیه بوسبوتون قیزمش ومشارالیهی کندن عسکری واسطه‌سیله تأدیب واخراج ایتمکی قورمشدر .

ایران ایشلرینی پك یقیندن تعقیب وتتبع ایدنلرجه معلوم اولدیغی اوزره سالارالدوله‌یی محمد علی ناك دمداری اولمق اوزره روسلر طرفندن ایرانه کوندرلشیدی . ایران حکومتنك بوبابده‌کی شکایاتنه وقتیله روسیه طرفندن اهمیت ویرلامشدی . روسلرك شو صوك کونلرده ایرانده‌کی منطقه‌لرینه طوغریدن‌طوغری‌یه صاحب چیقملری اوزرینه سالارالدوله‌نك ایراندن مباعدتنه قرارویرمش وکندیسنی تطبیب ایچونده ایراندن ـ محمدعلی‌شاهی حیران‌چیقاردیغی کبی ـ بر مقدار تخصیصات قوپارمغه سعی ایلمشیدی .

بناءً علیه روسیه کندی‌قباحتلرینی اورت‌باص ایتمك ایچون ایراندن تباعد ایتمك ایستمیان سالار الدوله‌نك دولت عثمانیه‌یه کووه‌نمکده اولدیغی درمیان ایدییور . بوبابده‌کی مسئله‌نك باب‌عالی ایله حل وفصلی ایچون روسیه طرفندن درسعادتده‌کی سفیرینه تعلیمات‌مخصوصه ویرمش اولدیغی (تایمس) یازییور .

سالارالدوله‌نك کرمانشاهده وهمداننده بوآنه‌قدر آقیتدیغی معصوم وبیکناه قانلرك حدی‌حسابی یوقدر . هله شوصوك‌زمانلرده کرمانشاه والیسیله اهالیسنه قارشو ایقاع ایلدیکی جنایات فظیعهٔ وحشیانه، انسانك تویلرینی اورپرتمکه کافیدر . سالارالدوله‌نك رذالتلرینه . انکیزیسیون تاریخنده‌بیله امثالنه تصادف اولنمامشدر . بویله برحریفی تطبیبه چالیشان روسیه حکومتنه نه دیملیدر ؟ شیمدی‌ده حکومت عثمانیه‌یی لکه‌لمکه چالیلیور . حکومت عثمانیه بوحاللردن بریدر . سالارالدوله‌نك وامثالنك وجودندن حاصل اوله‌جق فائده‌ا کسیك اولسون .

ايرانده جنوبی و هند حكومتی . — هندستان حاكم عمومیسی لورد هاردینغ ایراد ایتدیكی نطقده سوزنی ایران جنوبی احوالنه انتقال ایتدیره‌رك آتیده‌كی بیاناتده بولنمشدر : « جنوبی ایران احوالی پك فنا وقاریشیق بر حالده دوام ایتمسندن انكلتره وهندستان تجارتی حوالیٔ مذكوره‌ده سكته و زیانه اوغرامشدر . اشقیا طرفندن شوسه یوللری تخریب ایدلدیكی كبی ، كاروان قافله‌لری‌ده نهب وغارت ایدلشلردر . احوال مذكوره‌یه برچاره بولق اوزره (ایران كورفزی) سواحلندن معدود اولان (بندربوشیر) ده‌كی انكلیز مأمور سیاسیسنه اوامر لازمه كوندرلشدر . مومی الیه آسایشی تأمین ایچون قبائل محلیه رؤساسیله كوروشه‌جك و كندیلرینه تبلیغاتده بولنه‌جقدر . احوال مذكوره‌یه قبائل طرفندن دوام ایدلدیكی تقدیرده تجربه‌لری جهتنه توسل اولنه‌جقدر . » الیوم ایران جنوبی منطقه‌سنده ایكی بیك هند عسكرینك موجود اولدیغی مشارالیهك بیاناتندن استنباط اولنمقده‌در .

طهرانده قحط وغلا آثاری . — طهرانده ات وارزاق فقدانندن طولایی اهالی چوق درجه هیجانه كلمشلردر . بشیوز قادین قافله‌سی (سپهدار)ك خانه‌سی اوكنه كیدوب نمایشده بولنمشلر ومحلی ژاندارمه وپولیسلر طرفندن طاغیلملرینه تشبث اولنمسی اوزرینه ، قادینلردن بری وخیم صورتده جرح ایدلشدر .

روسیه وانكلتره‌نك صوك نوطه‌لری . — روسیه وانكلتره‌نك صوك نوطه‌لری حقنده ایران حكومتی طرفندن ویریلن جواب ممنونیت بخش كورلدیكندن روسیه وانكلتره حكومتلرندن هر بری ایرانه یوز بیك لیرالق بر آوانس ویرمشلردر .

آلمانیا :

آلمانیا ایمپراطوری وانفاق مثلث . — آلمانیا ایمپراطوری اوستریا مجارستان ایمپراطوریله كوروشدكدن صكره وندیكه كیدوب ایتالیا قرالنی زیارت ایتمشدر . قیصر حقنده ایتالیانلر فوق العاده اظهار احترام ونزاكت ایتمشلردر . ایمپراطورله قرال بیننده بعض مطبوعاتجه ، محاربهٔ حاضره حقنده تعاطیٔ افكار ایلندیكی ادعا اولنیور ایسه‌ده اوروپانك سائر مطبوعاتجه‌ده بو بابده هیچ برشی قونوشیلمدیغی وزیارت مذكوره‌نك صرف اتفاق مثلثك تحكیم وترصینی ایچون اجرا اولندیغی درمیان ایدلمكده‌در . تایمسك بیاناتنه باقیلیرسه ایمپراطور بی‌طرفلق قواعدینی اصلا اخلال ایتمیه‌جكمش . ایتالیا مطبوعاتی ایله افكار عمومیه‌سی درسعادتده‌كی آلمان سفیری بارون مارەشال ترك محبی بولنمسیله فون در غولتس پاشانك عثمانلیلر اینده ویانه وآلمان مطبوعاتی واسطه‌سیله نشر ایلدیكی مقالاتندن صوك درجه مغبر ومشمئز اولدقلرینی تایمس بیان ایدییور .

انكلتره ـ ایتالیا :

انكلیز تبعه‌سنك ضرر وزیانلری . — انكلتره عوام قماره‌سی اعضاسندن بری خارجیه ناظری سیر ادوار غره‌یدن طرابلس وبنغازی مصادماتی اثناسنده ایتالیانلرك بومباردمانلرندن متضرر اولان انكلیز تبعه‌سنك ضرر وزیانلرینك تضمینی خصوصنده انكلتره حكومتنك تشبثنی استیضاح ایتمسی اوزرینه ادوار غره‌ی جواباً « بو بابده‌كی انكلیز تبعه‌سنك مدعیاتی تأیید ایچون احضاری لازمكلن وثائقك تداركی ضمننده قونسولوسلرمز واسطه‌سیله متضرر اولان تبعه‌لرمزه تبلیغات اجرا ایدلشدر . معمافیه انكلتره حكومتی آتیاً بو بابده كندی تبعه‌سنك حقوقنی مطالبه ایچون تشبثات لازمه‌ده بولنه‌جق ایسه‌ده ، حال حاضرده اختیار سكوت ایتمكی نفس الامره دها موافق تلقی ایتدیكنی » بیان ایلمشدر .

هندستان :

بنغاله ایالتی والی جدیدی . — هندستانك بنغاله ایالتنه واصل اولمق اوزره انكلتره قرالی طرفندن لورد (قارمیخائیل) تعیین ایدلشدر . (كلكته) اشراف واعیانندن (شمس الهدا) امرنامهٔ قرالی ایله مذكور ولایتك مجلس اداره‌سنه دائمی اعضا انتخاب اولنمشدر .

سینغاپورده اعانه . — هندستانك سینغاپور شهرنده مقیم مسلمانلر طرفندن طرابلسه تجاوز ایدن دشمن دینك دفع صولتی امرنده استعمال ایدلمك اوزره اعانه درجنده بیوك بر تهالك كوسترلمكده اولدیغی شهر مذكورده عربجه منتشر (الوطن) غزته‌سنده اوقونمشدر . سید عبداه بن عیسی الحبشی نامنده برذات حمیت صفات بو اعانه‌نك درجنه وساطت ایلدیكی كبی كندیسی‌ده اهمیتلی برمبلغ اعطاسی صورتیله اشتراك ایلمشدر .

مجوسیلر بیله اعانه‌یه شتاب ایدییور . — سهارنپور بلده‌سنده ، اهل اسلام اجتماع ایده‌رك طرابلس غرب شهدای اسلامیه‌سنه معاونت نقدیه جمعنه مباشرت ایتدكلری صیره‌ده ، مجوسیلردن دخی پك چوق آدملر اعانه ویردكلرینی بومبایده منتشر « الاصلاح » غزته‌سی یازییور . حسیات انسانیه یكرمنجی عصر مدنیتی ادعاسنده اولانلرك قلبندن سیلیندیسه ، فطرةً انسان اولانلرك قلبنده الی الابد باقیدر .

روسیه :

عالم اسلام مجموعه‌سی . — روسیه ایمپراطوریجه‌سی آلكساندرا فئودوروونانك تحت حمایه‌سنده وجنرال شوه‌دوفك ریاستنده بولنان مستشرقین جمعیتی عالم اسلام نامیله بر مجموعه نشر ایتمش و جنرال شوه‌دوف بوندن بر نسخه‌سنی‌ده اداره‌خانه‌مزه ارسال ایلمشدر . مجموعه‌نك مقدمه‌سنده ، نشرنده تعقیب ایدیله‌جك مقصدك ملل اسلامیه‌نك ماضی وحال حاضری حقنده تدقیقات علمیه‌ده بولنه‌رق مدنیت وتاریخ اسلامی تتبع ونشر ایتمك اولدیغی بیان ایدیلیور .

روسیه‌ده قحطلق ، آچلق . — بوسنه روسیه‌نك پك چوق ولایتلرنده قحطلق ، آچلق اولدیغی معلومدر . بو دفعه اخوانمزدن بری بروجه آتی معلومات مفصله ویرمشدر : روسیه‌ده آچلق برقاچ نوع اولور : بعضاً انسانلر ، بعضاً حیوانلر ، بعض سنه‌لرده ، هم انسانلر ، هم حیوانلر قحطه دوچار اولور . داخلی روسیه‌ده ، اوفا وصمارا جهتلرنده آچلق انسانلر ایچوندر . سیبریاده ، ماوراء اورالده ، قزاقستانده قحط حیوانات ایچوندر . بوسنه آقمولوسیمی پالات ، عمومیتله قزاقستان دهشتلی بر آچلق ایچنده بولنیور . بالخاصه شباطده سیبریانك پك چوق ولایتلرنده یغمورلری متعاقب شدتلی صغوقلر اولدیغندن آز زمانده پك كلیتلی حیوانات تلف اولمش . اوچ درت یوز ، بلكه بیك خرگاهسی اولان آدملر برحیوانسز قالدیغی كبی ، بش اون بیك قیونی اولانلرده‌ده برتك قیون قالمامش . بو صورتله شرق روسیه‌ده پك چوق آدملرك‌ده آچلقدن تلف اولدیغی روس غزته‌لرنده كورولیور . روسیه‌ده بالخاصه قزاقستان صحرالرنده هر زمان قحط اولوردی . لكن بوسنه‌كی كبی دهشتلی قحط هیچ برزمان كورلمامشدر .

افغانستان :

(وزیری) قبیله‌سیله انكلیزلر . — هندستاندن تایمسه اشعار اولندیغنه نظراً هند ایله افغان حدودنده متمكن اولوب (افغان) عنصرینه منسوب بولنان (وزیری) قبیله‌سی افرادی انكلیزلر علیهنه قیام ایتمشلردر . اون درت سنه اول دخی بونلرله انكلیزلر بیننده بر منازعه ومصادمه تكون ایدرك انكلیزلرك مادی ومعنوی ضررلره دوچار اولملرینه سببیت ویرلشیدی . وقایع مذكوره‌نك باشلیجه اسبابی طوز وباروت رسومنك انكلیزلر طرفندن احداث اولنمسندن ایلری كلشیدی . حال حاضرده‌كی عصیانك اسبابی

هنوز معلوم دكلدر . انجق بللی باشلی برشی وارایسه كرك افغانستان اهالیسی وكرك اوراده موجود اولان بوتون قبائل افغانیه‌نك، انكلتره‌نك عثمانلی - ایتالیا محاربه‌سنه نهایت ویرمك ایچون مسلمانلرك استرحامات مكرره‌لرینی حوالهٔ سمع اعتبار ایتمدیكندن طولایی اغبرارلرینی موجب اولمسندن ناشی اولمشدر .

یونانستان :

آتنده مستشرقین قونغره‌سی . — اون آلتنجی دفعه اولمق اوزره یبان افرنجینك بدیسندن اون‌دردینه قدر (مستشرقین قونغره) سی بودفعه (آتنه) ده اجتماع ایده‌جكدر. ۱۹۰۸ سنه‌سنده مذكور قونغره (قوپنهاغ) شهرنده اجتماع ایله خیلی مقررات اتخاذینه موفق اولمشیدی. مذكور قونغره‌ده اثبات وجود ایتمك اوزره هر دولت طرفندن (دلكه) لر اعزام ایدلمسی تقرر ایدرك حكومت عثمانیه طرفندن‌ده خارجیه مأمورین ممتازه‌سندن (حكمت) بك افندینك اعزامی قرارلاشمشدر. قونغرهٔ مذكوره یونان قرالنك تحت حمایه‌سنده اجتماع ایده‌جكی كبی ریاست فخریه‌سنی‌ده یونان ولی‌عهدی قبول ایتمشدر. یونان معارف ناظری‌ده مذكور قومیسیونك تشكیلاتنه نظارت ایتمكی درعهده ایلمشدر. كمبریج دارالفنونی لسان عربی معلمی (پروفسور مارغولیوس) انكلتره دولتی طرفندن اثبات وجود ایده‌جكی كبی، لوندره‌ده‌كی هندنظارتی كتابخانهٔ عمومیسی ناظری (مستر توماس) ده هندحكومتی نامنه قونغره‌یه اعزامی تقرر ایتمشدر . عین زمانده انكلتره‌ده بولنان كمبریج . اوقسفورد . آبردین . لوندره . غال شمالی . ادینبورغ . دوبلن . غلاسقو . مانچستر . شفیلد . سنت آندره دارالفنونلریله لوندره‌ده‌كی (آسیا جمعیت قرالیه) سی طرفلرندن‌ده آیریجه بر مرخص كوندرلمسی قرارلاشدیرلمشدر .

برهزیلیا :

سلام شاهانه و برهزیلیاده تظاهرات عثمانیه . — برهزیلیاده كائن (سن پاولو) باش شهبندری منیر ثریا بك محل مأموریتنه حین عزیمتنده برای عرض وداع حضور ملوكانه‌یه قبول بیورلدیغی صره‌ده محل مذكورده بولنان تبعهٔ عثمانیه‌یه سلام شاهانه‌نك تبلیغنه مأمور بیورلمشیدی . بودفعه شهر مزبورده بولنان تبعهٔ عثمانیه طرفندن سرقرین حضرت شهریاری لطفی بكه وارد اولان بر تلغرافده ، شهبندر واسطه‌سیله نائل اولدقلری سلام والتفات شهریاریدن طولایی تعظیمات وتشكرات عبودیتكارانه‌لرینك خاكپای شهریاری‌یه عرض وابلاغی رجا وذات ملوكانه‌نك تزاید عمر واقبالنه وسوكیلی وطنمزك احراز شرف وسعادتنه دعاخوان اولدقلری بیان وعلاوه اولنمشدر .

تنقید وتقریظ

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

(الهلال) صاحبی جورجی زیدان افندینك (تاریخ التمدن الاسلامی) سی (مدنیت اسلامیه تاریخی) اسمیله تركجه‌یه نقل اولندی. اصلنی اوقومایانلر ترجمه‌سنی اوقومشلر، یاخود ایشتمشلردر .

مصرده ، روسیه‌ده بر خیلی انتقاده معروض اولان بو اثر ، مملكتمزده پك بویوك بر موقع طوتدی . ایشتدیكمه كوره تاریخ یازانلریمز ، جورجی زیدان افندینك كتابنی اك زنكین ، اك بی‌طرف مأخذ بیلیورلرمش‌ده صحیفه‌لرینی عینیله نقل ایدیورلرمش .

مؤلف وقتیله اثرینی مكتبلره قبول ایتدیرمك ایچون مصر معارف نظارتنه مراجعت ایله‌مش ؛ لكن مساعده آله‌مامش ایدی . چونكه مندرجاتنی تدقیق ایدن ارباب اختصاص نظارته ویردكلری تقریرده، كتابك بر چوق یا كلیشی اولدیغنی ایلری سوره‌رك اوقونه‌ماز ، اوقودیله‌ماز دیمشلردی .

المؤید غزته‌سنده‌ده عینی كتابه دائر بر چوق انتقادلر كورولدی‌كه كتابك صاحبی بونلرك بر قسمنه مقابله ، بر قسمنی قبول ایتدی .

المنار صاحبی محمد رشید رضایه كوره : اثرده‌كی خطالر بیله بیله دكلش ؛ مؤلفك بر طاقم مسائلنی اكلایه‌مامسندن ایمش ؛ وقایع جزئیه‌یی قواعد كلیه صورتنده قبولنه كلنجه ، بوده جورجی زیدانك بوتون مؤلفاتنده طوتدیغی بر اصول ایمش ؛ یالكز ، صوكره‌لری یازدیغی یازیلردن ، سویلدیكی سوزلردن كندیسنك شعوبیه‌دن [سائر ملتلری عربلره ترجیح ایدنلر] اولدیغی حس اولونیورمش ؛ ذاتاً اثرك تركجه‌یه ترجمه ایدلمسی‌ده بوندن ایلری كلیورمش .

ظن ایتمه‌یزكه المنار صاحب محترمی شوصوك سوزله تركلره هجوم ایتمك ایسته‌مش اولسونلر . زیرا پك ایی بیلملری لازم كلیركه تاریخ التمدن الاسلامی مترجمی ترك دكلدر ، مؤلفی كبی خرستیان عربلردندر.

شیمدی‌یه‌قدر بزده بو كتابه دائر كیمسه طرفندن بر سوز سویلنمه‌مسی جداً شایان تأسفدر . هله تاریخ اسلام یازمایه قالقیشانلر، دیدكلری كبی، مأخذ اولمق اوزره یالكز بو اثرك ترجمه‌سنی انتخاب ایتمشلرسه پك غریب اولور !

بزم تاریخجیلكمز یوق اما ، اویله ظن ایدییورزكه بوایش ماصال یازمق نوعندن برشی اولمایه‌جق . اونك ایچون آز زمان ظرفنده جلدلرله تاریخ میدانه كتیرن مورخلریمزه حیران اولمامق ألمزدن كلیور .

هایدی دییه‌لم كه : غربده‌كی ملتلرك تاریخی صوك زمانلرده ممكن اولدیغی قدر بی‌طرف آدملر طرفندن یازلمشدر ، اونك ایچون اوأثرلری ترجمه ایدیویرمكله برایش كورمش اوله‌لم . لكن تاریخك شرقه، خصوصیله اسلامه عائد قسمی ایچون‌ده عینی واسطه‌یه مراجعت ایتمك پك صافدرونلق اولمازمی ؟

تاریخ اسلام طوغریدن طوغری‌یه مسلمان مورخلرینك اثرلرندن آلنملیدر؛ انجق بونلرك هیچ اولمازسه اك موثوق طانیلمش اولانلری ایجه تدقیق ایدلدكدن ، اوزون اوزادی‌یه محاكمه اولندقدن صوكره نقل اولنملیدر .

تاریخ یازمق ایچون طبیعی بر چوق شرائطی جامع اولمق ایجاب ایده‌جك . لكن تاریخ اسلام ایچون هرشیدن اول لسان عربی ادبیاتیله برابر بیلمك الزمدر . زیرا مراجعت ایدیله‌جك مأخذلر آره‌سنده هركسه سویله‌مینلری پك چوقدر .

بو هفته كلن (المنار) ده جورجی زیدانك تاریخنه دائر برمقاله كوردك . محرری هند علماسندن شیخ شبلی النعمانیدر . انشاءالله كله‌جك نسخه‌مزدن باشلایه‌رق ترجمه ایده‌جكز: اثرك نه‌قدر سوزه‌جكنی بیله‌میورز . چونكه المنارده‌ده مابعدلی اوله‌رق دوام ایدییور.

محمد عاكف

مطبعهٔ خیریه وشركاسی | مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٦ — ١٨٨ ‏ ٢٣ ربيع الاخر ١٣٣٠ ‏ پنجشنبه ‏ ٢٩ مارت ١٣٢٨ ‏ جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يسئلونك عن الساعة ايان مرسيها . فيم أنت من ذكراها . الى ربك منتهاها . انما انت منذر من يخشاها . كأنهم يوم يرونها لم يلبثوا الا عشية أو ضحاها .

ترجمه‌سى

« سندن قيامتك نه‌زمان قوپه‌جغنى صوريبورلر. بونى دوشونمكدن سكا نه ؟ اونى بيلمك آنجق تڭريككدر . سن ، يالكز ، اوندن قورقانه تهلكه‌لرى آڭلاتمقله مأمورسين . اونلر قيامتى كوردكلرى زمان ، دنياده بر صباح ، ياخود بر اقشام قالمشلر ، صانه‌جقلر . »

* * *

(النازعات) سورهٔ جليله‌سنك صوكنده‌كى شو آيتلر كنديلرندن اول‌كلن آيتلركبى مكيدر. سبب نزولى ده‌شودر: قريش عنادجيلرى ايكيده برده « حشر نه‌زمان وقوعه كله‌جك ؟ قيامت نه‌وقت قوپه‌جق ؟» ديه عليه‌الصلاة والسلام افنديمزى صيقيورلردى . بوسؤال جناب پيغمبر ايچون بر عقدهٔ خاطر اوليوردى؛ حل ايتمك آرزوسى بردرلو ايچندن چيقميوردى. قارشيسنده‌كنى طوغرو يوله سوق ايتمك، حقيقتى قبوله اقناع ايله‌مك اشتياقنده اولانلر ايچون پك طبيعى اولان شو آرزو نبى محترم صلى الله عليه وسلم افنديمزه كورەده اوله ايدى.

ايشته جناب حق رسولنى بويله تحقق ممكن اولميه‌جق تمنيلردن نهى ايديور. أوت، بونهى (فيم أنت من ذكراها) آيت جليله‌سنده كورلديكى وجهله استفهام انكارى صورتنده ايراد بويورلمشدر.

(فيم أنت من ذكراها . الى ربك منتهاها . انما انت منذر من يخشاها .) يعنى سكا هيچ تعلق بولنميان ، اكلاشيلماسنه سنجه بر احتياج اولميان بومسئله‌يى نه‌دن كنديكه عقده ايدوب طورويورسين ؟ بوابدى بر سردركه حلى علم الٰهى‌يه طايانير . سنك وظيفه‌ك قيامتى دوشونوب قورقانلرى او مدهش كونك شدائدندن خبردار ايدرك اوياندرمق ؛ ياشادقلرى مدتجه صلاح ايچنده ، مكارم اخلاق ايچنده ياشاتمق صورتيله اويوم حسابه حاضرلامقدر . ايكيده برده بوسؤالى صوران ارباب عناده كلنجه ، اونلرى كندى حالنه براق. زيرا اونلر بوفانى جهانك آرقه‌سندن ايكنجى بر جهان باقى كله‌جكنى ، أولوملە دينن ولوله‌حياتك يكيدن اويانه‌جغنى بردرلو قفالرينه صيغديره‌ميورلر . اونك ايچون، سن‌ده صرف سنى صيقمق مقصديله ايلرى سوردكلرى بوسؤالى كنديكه درد ايتمه ، بونكله اوغراشمه .

(كأنهم يوم يرونها لم يلبثوا ...) قيامت كوننى كوردكلرى وقت ذهنلرنده‌كى صورزمانيه‌بوسبوتون سيلينه‌جك‌ده يارادلدقلرى دمدن بعث اولندقلرى زمانه قدركچن مدتى‌تام بر كون قدربيله تصور ايده‌ميه‌جكلر. بوظن ايسه يااولجه اونلرك بويله بر آتى‌يه حاضرلانمش اولمالرندن ؛ ياخود كوزلرى اوكنده‌كى دهشتك قارشيسنده مدهوش قالملرندن ايلرى كله‌جك .

برنجى آيته‌كى (ساعت) انسانلرك يكيدن ديريلدكلرى زماندركه اوده يوم قيامتدر. ذاتاً (ان الله عنده علم الساعة) كبى ديكر بر چوق

آیتلرده هپ عینی معنایه گلمشدر. (ایان مرسیها) ساعتك یعنی قیامتك ارساسی نه‌زماندر دیمك اولیور. ارسا: اقامت، استقرار، حصول، وقوع معنالرینه‌در. (ضحاها) ده‌کی ضمیرك (عشیه)یه رجوعی شو ایکی کسر زمانینك یعنی صباح ایله اقشامك عینی گونه عائد اولدیغنی گوسترمك ایچوندر. دیمك‌که ظنلرینه گوره بر گونی بیله تمامیله کچیرمه‌مشلرده اوگونك انجق صباحی، یاخود اقشامی قدر بولنمشلر.

محمد عاکف

فقه و فتاوی

فقه و عبادات اسلامیه تاریخندن:

حج و کعبه

٣

حضرت خلیل برحیات قالدقجه هرسنه موسم حجده مکه‌یه گلیر، ایفـای حج ایتدکدن صوکره کنعان طرفلرینه، مملکتنه عودت ایدردی. حضرت اسحق دخی فرصت بولدقجه حجازه گلیر، بویوك برادری ایله برابر بیت‌اللهی زیارت وحج شریفی ادا ایدردی.

بو صورتله حج هرسنه منتظماً قیلنمغه باشلامش، عربلردن، جرهمیلردن اشتراك ایدنلرده چوغالمش ایدی. اسماعیل علیه‌السلام وفات ایدنجه حجك امر ادارەسی اوغلی نابته کچمش، نابتدن‌صوکره جرهمیلرك رئیسی مضاض بن عمروه انتقال ایتمشیدی. فقط جرهمیلر گیت گیده فسق وفساده طالدیلر. بیت شریفك حرمتی اونوتدیلر؛ خزینه‌سـنده بولنان هدایایی یغما ایتدیلر، حجاج کرامه اذیت ایدر اولدیلر. جرهمیلردن باشقه‌لرك حج ایده‌بیلمه‌لری کسب صعوبت ایتمشیدی. بو حال ایسه سائر قبائلك عروق حمیتنی تحریك ایدیوردی. چونکه او جوارده بولنانلر ایچون حج ایتمك احتیاجی آرتق دینی برشـکل آلمشـیدی. بونك اوزرینه بنی بکر ایله خزاعیلر متفقاً جرهمیلر اوزرینه یورودیلر. قانلی بر محاربه‌دن صـوکره جرهمیلر مغلوب اوله‌رق مکه وکعبـه‌یی ترك ایتمك مجبوریتنده قالدیلر، یمن طرفلرینه گیتدیلر؛ بو قبیله‌شو مغلوبیتی متعاقب بردها بلی طوغرولته‌مدی؛ منقرض اولدی. بوندن صـوکرا ریاسـت واداره خزاعیلرك النه کچمشیدی. بیت‌الله دخی خزاعیلرك تحت نظـارتنده بولنیوردی. بو نظارت حقی اصل بنی اسماعیلك وقریشك حقی ایدیسه‌ده آنلر دها حقلرینی آرایه‌جق بر حالده اولمیوب طاغنیق وضعیف ایدیلر.

مکه وکعبه‌نك ولایتی جرهمیلرك، خزاعیلرك الـنده ایکن ارکان حجك امر ایفاسنده اولان ولایت اداره‌ده باشـقه‌لرینك عهده‌سـنده بولنیوردی. بو وظیفه جرهمیلردن عوث بن مرك مساعیسیله اختراع اولنمش، برحیات بولندقجه کندیسی، وفاتنده ایسه اوغلی طرفندن اداره ایدیلکده بولنمش ایدی. بونلره (صوفه) دینلیردی، که عرفه‌وقفه‌سی تمام اولنجه اذن واشارتلریله منایه گلنیردی. رمی جمار وقتی حلول ایدنجه هرکس بونلرك رمی جمره‌یه بدأ ایتمه‌لرینه منتظر قالیر، کیمسـه اوکا تقدم ایده‌مزدی. رمی جمره‌یی تعجیل ایده‌رك بر آن اول احرامدن قورتیلمق ایچون اولان ابرام واصرارلره قطعیـاً قولاق اصمازلردی. جمرات تمام اولنجـه هرکس طاغیلمق ایسـتردی. فقط صوفه عقبه طرفنی (کچیله‌جك یولی) اشغال ایله ابتدا کندی اعوانی مرور ایتمه‌دن کیمسه‌نك طاغیلمسنه مساعده ایتمزدی. حجاج کرام ایسه بوندن زیاده‌سیله متأذی بولنیورلردی. بو سلاله‌نك انقراضنده وظیفهٔ مذکوره آل صفوانه انتقال ایله ظهور اسلامه قدر بو سلاله‌ده قالمشدر، که الك صوکلری کرب بن صفوان نام ذات اولمشدر.

مزدلفه‌دن افاضه وقیام امری‌ده بنی عدوانه عائدایدی. اسلامیت گلنجه‌یه قدر آنلرده قالدی‌که، الك صوکلری ابوسیاره عمیله بن الاعزل نام ذات اولمشدر.

نابت بن اسماعیلك وفاتی، ولایت کعبـه‌نك بنی اسماعیل الندن چیقمـەسی اوزرندن خیلی زمانلر مرور ایتمش ایدی. بو زمانلر ظرفنده ولایت کعبه، ادارهٔ امور حج حقـنده اصل صاحب حق اولان بنی اسماعیل طاغنیقلقدن قورتیله‌مامش، هنوز برجمعیت وقبیله تشـکیلنه موفق اوله‌مامشـلردی. حامی وظهیرلری بولنان جرهمیلرك مکه‌دن چیقاریله‌لری اوزرینه بونلرده قسماً جرهمیلر ایله‌برابر یمن طرفلرینه گیتمش. قسماً مکه وحجاز طرفلرنده قالمشلردی. گرك گیدنلر، گرك قالانلر هنوز برموجودیت گوستره‌بیله‌جك برحالده‌دگل ایدیلر. مع‌مافیه حائز اولدقلری اصالت ونجابتی خاطرله‌یور، وقبیله کعبه‌نك، امر حجك اداره وولایتی کندیلرینه عائد اولدیغنی دوشنیورلردی. نهایت قصی بن کلاب گوزنی آچدی. مکه وکعبه‌نك اولماسـه بیله لااقل بابالری ابراهیمك سنتی اولان حجك امر ادارەسی بنی اسماعیل النه کچیرمگی تصور ایتدی. بو تصورنی قریش، کنانه، قضاعه قبیله‌لرینك ایلرو گلنلرینه سویلدی. قصیك فکری بالطبع تصویب ایدیلدی. آرالرنده ویریلن قرار اوزرینه اوسنه‌نك حجی تمام‌اولنجه اووقته‌قدر صوفه‌لرك عهده‌سنده بولنان وظیفه‌نك، ولایت حجك کندیلرینه عائد اولدیغی اعلان ایتدی. بونك اوزرینـه صوفه وانصـاریله قصی ومتفقلری آراسـنده مقاتله‌وقوعه گلدی. نتیجه‌ده‌قصی طرفی‌غالب گلمکله‌مقصدینه ایرشمش دیمك ایدی. فقط ایش بونکله بیتمـدی. اصل اوزمانلر اقتدار وولایت عامه‌یی حائز بولنان خزاعیلر ومتفقلری بولنـان بنی بکر قبیله‌لری بوندن قوشقولاندیلر.

قصی بن کلاب اوزرینه اعلان حرب‌ایتدیلر. محاربه غایت‌شدتلی اولدی؛ هرایکی طرفدن بر چوق کیمسه‌لر مقتول دوشدی. فقط غالب، مغلوب آکلاشیله‌مادن صلحه دعوت اولندیلر. مسئله‌نك حلی ایچون حکم انتخاب ایدیلمش اولان یعمر بن عوف بیت‌شریف‌مکه‌نك ولایت واداره‌سی خصوصـنده بنی اسماعیلك سـائر قبائله نظراً دها احق وبناءً علیه بومسئله‌ده خزاعیلرك حقسز اولدیغنه حکم ایله قصی

بن كلاب طرفنى التزام ايتمش اولدى . بوصورتله قصى موقع اقتداره كچدى. منسوب اولديغى قريش قبيله‌سى بيت شريفك اطرافنده مكه‌ده اسكان ايتدى. آل صفوان، آل عدوانه ايليشمدى؛ اسكى مأموريتلرنده ابقا ايتدى ؛ آنلر كالاول آبا واجدادلرندن كوردكلرى كبى حجاج كرامك عرفاتدن حركت ايله مزدلفه‌يه كلمرى ، مزدلفه‌دن منايه ايتمه‌لرى خصوصلرنى، ومناده رمى جمراتى اداره ايديورلردى.

قصى ذكا ودرايتى ، دهاسى سايه‌سنده بنى اسماعيلك اللرندن چيقارمش اولدقلرى اقتدارى تكرار اعاده ايدنجه بيانجى اللرده خيلى مساهله‌لره اوغرامش اولان امورحجى اصلاح ايتمكى دوشوندى. بيت اللهك حاجبلكنى ، وظيفهٔ سقايتى درعهده ايتدى . بر ده رفاده، يعنى فقراى حجاجه مأكولات توزيعى صورتيله معاونت اصولنى وضع ايتدى. هرسنه قريشيلر بيننده اعانه طوپلانه‌رق قصى يه تسليم ايديلير، اوده بونكله مأكولات تدارك ايدرك فقراى حجاجى اطعام ايدردى . قصى بوتون بونلرى كندى حياتنده پك زياده حسن اداره ايتديكى كبى خلفلرى ايچون ده كوزل وصاغلام يول حاضرلدى . حقيقةً امر اداره قريشيلرك النه كچدكدن صوكرا حجاج كرامك عددى سنه‌بسنه تزايد ايتمكده بولنمشدر.

اسحق عليه السلام وفات ايتدكدن صوكرا كنعان طرفلرندن هيچ بر كيمسه‌نك حج نيتيله مكه‌يه كلديكى معلوم اوله‌ميور . حج ابراهيم واسحق عليهما السلامك كنديلرى ايچون فرض اولديغى حالده عجبا امتلرينه فرضمى دكلدى؛ ياخود فرض اولديغى حالده كنديلرندن صوكرا اوليله اوزون، زحمتلى ايشلره قاتلانه‌جق كيمسه‌مى بولنه‌مادى ؛ ياخود آنلرك حجازه كله‌دن حج ايتمه‌لرى ايچون باشقه درلو موانع تكون ايتمشمى ايدى؟

بوتون بو سوأللرك جوابلرى مجهولدر. بونكله برابر صوك سوألى نظر تدقيقه آله‌رق بر ايكى سوز سويلمك ممكندر. خليل عليه السلامك نبوت ورسالتى وبالخاصه ناسه امام اوله‌رق مبعوث بر نبى اولديغى نظر دقته آلينيرسه هرحالده قومنك ده حجه قارشى بوسبتون بيكانه قالمه‌مالرى اقتضا ايدر. چونكه بر نبى ، (زله‌دن وشخصنه مخصوص اولاندن باشقه) ايشلديكى افعال خصوصنده دائما مقتدى به اولور، كه او افعالك هرحالده امتى ايچون ده مشروع اولديغى آكلاشيلير . .

قرآن كريمده مذكور يمن ملكلرندن تبان اسعد ابوكرب نام ذات شرق سفرندن عودتى اثناسنده مكه‌يه اوغرامش، معيتنده بولنديغى وسلسلهٔ نسبلرى حضرت هارون واسطه‌سيله يعقوب بن اسحقه منجر اولان ايكى يهود عالمنك توصيه‌سى اوزرينه كعبهٔ شريفه‌يى اكسا وبعض نواقصنى اكمال ايله طواف و احترام ايلمشيدى .

يهوديلكه ميل ايدن بوذات دين موساده بيت اللهى زيارتك مشروع اولوب اولماديغنى آكلامق يولنده سؤال ايراد ايتمسى اوزرينه اوايكى عالم ده كعبهٔ معظمه‌نك بويوك بابالرى حضرت ابراهيمه منسوب، بناءً عليه كنديلرنجه محترم عد اولنديغى، فقط اطرافنده بوتلرك پتلريله مشركانه اهراق ايتدكلرى قربان قانلريله تلويث ايتمه‌لرندن طولايى كعبه‌دن آيريلمش اولدقلرينى سويلديلر.

ايشته بو برروايت تاريخيه‌در. فقط قرائن احواله باقيليرسه هر حالده يابانه آتيله‌جق كبى مجرد برسوزدكلدر. چونكه كعبه ايله اسرائيليلرك بيننده قديماً بر مناسبت صحيحه بولنمش اولمسى عقل پك زياده ملايم بوليور؛ حتى هيچ برروايت بولنماسه بيله كعبه اطرافنده جريان ايدن احوال، اسرائيليلرك، بناءً عليه يهوديلرك بويوك بابالرى اولان اسحقك، ابراهيمك كعبه‌يه قارشى اولان احترامارى نظر ملاحظه‌يه آلنه‌جق اولورايسه اصل يهوديت ايله حج وكعبه آراسنده دخى بويوك برياباغلق اولماديغنه حكم ايديله‌بيلير .

ديمك اوليوركه اسرائيليلر، يهوديلر وقتيله حج شريفى ادا ايله كعبهٔ شريفه‌يى تعظيم واحترام ايدرلرمش . بوحال بالخاصه كعبه‌نك متوليلرى بولنانلرك دين اسماعيلى ترك ايده‌رك بت پرستلكى قبول وبيت شريفى پتلر ايله تلويث ايتديكلرى كونه‌قدر دوام ايتمش . فقط عربلر آراسنده شرك يوزكوسترنجه، كعبه شرك ايله تلويث ايديلنجه اهل توحيد اولان اسرائيليلر ، يهوديلرده حجى وكعبه‌يى ترك ايتمش اوليورلر .

فى الحقيقه حضرت خليل وحضرت اسماعيل تماسده بولندقلرى قوم وقبيله‌لرك اعتقادلرينى تصحيح ، وحدانيتى تلقين ايتمشلردى ، بو سلسله اسحق و يعقوب عليهما السلام قولنده پك اينجه دوره‌لر كچيرمكله برابرهيچ بر وقت انقطاعه اوغرامامشيدى. فقط جزيرة العرب قطعه‌سنده بولنان اسماعيل قولنده بوسبتون غائب اولماقله برابر سلسلهٔ توحيدك تماميله چوزيلديكى زمانلرده اولمشدر .

حضرت اسماعيلدن صوكرا احفادى ، امتى خيلى زمانلر دين حق اوزره دوام ايتديلر . فقط مرور ايام ايله دين اسماعيل يواش يواش اونوديليور ، آنك يرينه اشيا پرستلك ، وثنيلك كليوردى . امت اسماعيليه آراسنه بت پرستلكك ابتداى دخولى حقنده مورخلرجه برچوق سوزلر سويلنيور ، كه هيچ برى نظر دقتدن دورطوتيله‌جق كبى سوزلر دكلدر. كرك عربلرك حرم شريفه اولان شدت مربوطيت ومحبتلرى سببيله احجار حرمى احترامارى احجار واصنام پرستلكه قدر ايلرولمش اولسون ، كرك عماليقه‌ليلردن، يمنليلردن . . . سرايت ايتمش بولنسون؛ هرحالده اسماعيلدن اوچ دورت عصر صوكرلرينه طوغرى حجاز عربلرى ، بنى اسماعيل آراسنده وثنيلك تعمم ايتمش ، حرم شريف ، كعبهٔ معظمه بوتون اصنام وهياكل ايله طولديريلمش بولنيوردى . حج و اركان حج دخى مشركانه آيينلر ايله قاريشديريلمش ، آرتق بونلرك هيچ برنده برموحد ايچون ايصينه‌جق جهت قالمامشيدى .

ايشته كوريليوركه حضرت ابراهيمه منجر اولان ايكى سلسلهٔ توحيدك برى دائما وارلغنى محافظه ايتمش ، فقط ديكر برى ده كيت كيده ظلمت شرك ايچنده بوغيلوب كيتمشدر . بو صورتله ، شو ايكى سلسله آراسنده بويوك برآچقلق ميدانه كلمش، سالكينى يك ديكرلرندن آيريلمشدر. حالبوكه كعبه، ادارهٔ امور حج ايكنجى سلسلهٔ سالكينك

تحت تولیت واستیلاسنده قالمش اولدیغندن بر نجیلر یعنی اسرائیلیلر، یهودیلر اورایه یاقلاشامامش، یاخود یاقلاشمق ایسته‌مه‌مشلر اوله‌جق که بوصورتله حج، طواف کعبه‌حسی مرور زمان ایله آنلرك دماغندن تمامیله سیلنمشدر . . .

حلیم ثابت

سبیل الرشاد مدیریتی جانب والاسنه

افندم

رساله حقایقدثار ومجله دقایقشارکزك دردنجی نسخه‌سنده مندرج زیری اودمش امضالی بر مکتوبده قصبهٔ مذکوره مدارسنك بالکلیه مطلوب اولان منافعی فوت اولوب کهنه وویران اولدقلرینه مبنی اوقاف نظارتی طرفندن مدارس مذکوره مساحه اولنوب قیمتلری تقدیر اولنمسی، یرلرینه مکمل بر مدرسه یاپلق غرضیله مدارس مندرسه‌نك نقود ایله تبدیل ایدیله‌جکنی کوستردیکندن بحثله شاید مدارس مرقومه بروجه مشروح بیع ایدیله‌جك اولور ایسه شراسی جائز اولورمی اولمازمی؟ دیو هیئت تحریریه‌کزدن صورلمش واداره علیالرندن دخی بعده ایجاب شرعیسی بیان ایدلمك اوزره اول امرده مسئله‌نك انظار علمایه وضع ایدلدیکی مطالعه‌کذار عاجزانم اولمشدر .

فقه وفتاواده یدطولا اصحابندن دکل ایسه‌مده، بوفن جلیلده رسوخ بولمغه کثرت اشتیاقم کم بضاعه اولان خامهٔ فقیرانه‌می بومسئله‌یه دائر بر مقاله جوابیه تحریرینه باعث اولمشدر .

سؤال مذکور مدارس مذکوره بیع اولندیغی تقدیرده اشتراسنك مشروع اولوب اولمیه‌جغنی استفساردن عبارت ایسه‌ده بر شیئك بیعی تجویز، شراسنی تجویز؛ عدم تجویز ایسه شراسنی دخی عدم تجویز دیمك اوله‌جغندن عاجزلری طرفندن یالکز بیعی جهتی موضوع بحث ایدیله‌رك شراسی قاله آلنمامشدر .

بناءً علی ذلك حل مسئله‌یه دائر سؤال وجواب طرزنده قلم قاصرانه‌مله ترتیب وکتب فقهیهٔ معتمده‌دن هر بر مسئله‌نك زیرنده عربی العباره اوله‌رق مأخذلری تحریر اولنان جوابنامهٔ عاجزانهم رساله‌کز واسطه‌سیله بروجه‌زیر انظار عامه‌یه تقدیم اولنور . (انه هو الهادی)

***

[س] متولی مخصوصلری بولنان اوقافده اوقاف همایون ناظر عامی اولان زیدك، اجاره واستبدال وبونك امثالی وجوه تصرفدن بروجهله متولیلری اذنلری منضم اولمقسزین تصرفی جائز اولورمی [ج] اولماز.

القاعدة السادسة عشر الولاية الخاصة اولى من الولاية العامة كذا فى الاشباه والنظائر [سئل] فيما هو الواقع بالديار الشامية من الاوقاف المعروفة بالاوقاف المصرية من ان السلطان ينصب ناظراً عاماً عليها وللاوقاف التى بالقدس منها ناظر خاص متصرف منصوب من قبل السلطان أيضا هل للناظر العام رفع يد الناظر الخاص المنصوب عن التصرف فيما يسوغ له شرعاً أم لا [اجاب] ليس للناظر العام رفع يد الناظر الخاص المتصرف المستفاد من نصب السلطان وكيف ذلك والولاية الخاصة أقوى كما هو المقرر عند اهل العلم واصحاب القضاء والفتوى [كذا فى الفتاوى الخيرية فى كتاب الوقف ملخصاً] قاضى البلد اذا نصب رجلا متوليا للوقف بعد ماقلده الحاكم الحكومة فليس للحاكم على الوقف سبيل حتى لا يملك الاجارة ولا غيرها [خيرية من المقطعات فى كتاب الوقف]

[س] بو صورتده بر قصبه‌ده واقع مدرسه بالکلیه خراب اولوب وقفده بنایه مساعد اولمیوب مدرسه‌نك نقضی بنایه صرف اولنمق ممکن اولمامغله متولیسی عمرو اذن حاکم ایله نقض مزبوری بکره ثمن مثلی اولان شوقدر آقچه‌یه بیع وتسلیم ومدرسه عرصه‌سندن بر جانبی بکره اجر مثلی اولان سنه‌ده شوقدر اقچه‌یه ایجار ایدوب بدل اجرت ایله ثمن نقضدن مجتمع مبالغ ایله وقف مزبوری مجدداً انشا ایتمك جائز اولورمی [ج] اولور .

وفى الحاوى فان خيف هلاك النقض باعه الحاكم وامسك ثمنه لعمارته عند الحاجه انتهى فعلى هذا يباع النقض فى موضعين عند تعذر عوده وعند خوف هلاكه [كذا فى البحر الرائق فى شرح قوله ويصرف نقضه]

(سئل) فى مدرسة احتاجت الى نفقة لعمارة ماضرب منها وليس هناك مايعمر به من الوقف هل يجوز أن تؤجر قطعة منها بقدر ماينفق عليها أم لا (اجاب) مقتضى مافى الخلاصة جواز ذلك فانه قال ولا يؤاجر فرس السبيل الا اذا احتيج الى نفقة فيؤاجر بقدر ماينفق عليه وهذه المسئلة دليل على ان المسجد المحتاج الى النفقة تؤاجر قطعة منه بقدر ماينفق عليها انتهى وبه يعلم الحكم فى المدرسة بالاولى (خيرالدين فى كتاب الوقف)

(س) بو صورتده مدرسهٔ مذکوره عرصه‌سندن بر جانبی ایجار ایله تعمیر وانشاسی دخی ممکن اولماسه عرصه‌سنی استبدال خیر اولدیغی ظاهر اولمغله عمرو رأی حاکم وامر سلطانی ایله عرصهٔ مزبوره‌یی شرائط استبدال موجوده اولدیغی حالده بکرك عرصه وبناسی ملکی اولان منزل ایله استبداله قادر اولورمی (ج) اولور .

(سئل) عن مسئلة استبدال الوقف ماصورته وهل هو على قول ابى حنيفة رحمه الله تعالى ام على قول اصحابه اجاب الاستبدال اذا تعين بان كان الموقوف لاينتفع به وثمه من يرغب فيه ويعطى بدله ارضا اودارا لها ربع يعود نفعه على جهت الوقف فالاستبدال فى هذه الصورة على قول ابى يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى وان كان للوقف ريع ولكن يرغب شخص فى استبداله ان اعطى مكانه بدلا اكثر ريعا منه فى صقع احسن من صقع الوقف جاز عند ابى يوسف والعمل عليه والا فلايجوز (قارئ الهدايه)

(س) صورت مذکوره‌ده مدرسهٔ مذکوره عرصه‌سنی وقفه انفع بر ملك منزل ایله استبدال دخی ممکن اولماسه عرصهٔ مرقومه‌یی یرینه آخر وقف آلمق اوزره نقود ایله استبدال وقفه یارارلی کورلمکله عمرو رأی حاکم وامر سلطانی ایله عرصهٔ مزبوره‌یی فی زماننا نقود ایله استبدال ایتمکه قادر اولورمی (ج) هر نه‌قدر استبدال مذکورك جوازی مذهب حنفیده منقول ایسه‌ده ازمانك تغیری ایله احکامك تغیرینه مبنی مستبدل به اولان نقودی قضات زمانك یاخود ناظرلرینك اکل ایدوب یرینه آخر وقف اشترا ایتمه‌لری غالب اولمغله خیرالدین الرملی کبی بر قاچ فقهادن ماعدا علما ومتأخرین ودولت عثمانیه مشایخ اسلامی استبدال مذکوری منع ایدوب جواز ایله افتا ایتمامشلردر .

وشرط في البحر خروجه عن الانتفاع بالكليه وكون البدل عقار والمستبدل قاضي الجنة المفسر بذي العلم والعمل وفي النهر ان المستبدل (اى ان كان المستبدل) قاضي الجنة فالنفس به مطمئنة فلا يخشى ضياعه ولو بالدراهم والدنانير [كذا في الدر المختار في كتاب الوقف قوله (ولو بالدراهم والدنانير) رد لما في عن البحر من اشتراط كون البدل عقار اوحاصله ان اشتراط ذلك انما هو لكون الدراهم يخشى عليها اكل النظار لها واذا كان المشروط كون المستبدل قاضي الجنة لايخشى ذلك قلت وفيه نظر لان قاضي الجنة شرط للاستبدال فقط لاللشراء بالثمن ايضا فقد يستبدل قاضي الجنة بالدراهم ويبقيها عنده او عند الناظر ثم يعزل القاضي ويأتي في السنة الثانية من لايفتش عليها فتضيع ثم ذكر في البحر ان صريح كلام قاضيخان جوازه بالدراهم ولكن قال قارئ الهداية وان كان للوقف ريع ولكن يرغب شخص في استبداله ان اعطى مكانه بدلا اكثر ريعا منه في صقع احسن من صقع الوقف جاز عند ابي يوسف والعمل عليه و لافلا فقد عين العقار للبدل فدل على منعه بالدراهم انتهى و اعترضه الخير الرملي بأنه كيف يخالف قاضيخان مع صراحته بالجواز بما قاله قارئ الهدايه مع انه ليس فيه تعرض للاستبدال بالدراهم لابنفي ولااثبات انتهى قلت لايخفى ان قوله ان اعطى مكانه بدلا الخ يدل على نفي الجواز بدون العقار بل صرح به في قوله والا فلا ثم يرد على البحر ان كلام قارئ الهداية لايعارض كلام قاضيخان لانه فقيه النفس والجواب ان صاحب البحر لم ينكر كون المنقول في المذهب ماقاله قاضيخان ولكن مراده ان هذا المنقول كان في زمنهم وان ماقاله قارئ الهداية مبنى على تغير الزمان ويدل على ان مراده هذا قوله فيما سبق ويجب ان يزاد آخر في زماننا وهو ان يستبدل بعقار لابالدراهم والدنانير الخ ولاشك ان هذا هو الاحتياط ولاسيما اذا كان المستبدل من قضاة هذا الزمن وناظر الوقف غير مؤتمن (كذا في رد المحتار لابن عابدين) قال صدر الشريعة استبدال الوقف يجوز بدون الشرط اذا ضعفت الارض عن الريع ونحن لانفتي به وقد شاهدنا في الاستبدال من الفساد مالايعد ولايحصى فان ظلمة القضاة جعلوه حيلة" الى ابطال اكثر اوقاف المسلمين وفعلوا مافعلوا زاد (القهستاني) وهذا في زمانه ولم الزمان هذا وهو شاك عنه واما في زماننا فلا يبق اثر من الوقف فيستبدل ولا من الموقوف عليه فيستبدل به عليه ومع هذا نرجو من الله تعالى ان يحدث بعد ذلك امرا قلت وببركة دعائه قد حدث امر شريف سلطاني بمنع استبداله بالكلية وامر ان يصير باذن السلطان نصره الله تعالى تبعا لترجيح صدر الشريعة كما افاده المفتي ابو السعود وانه كان سنة تسعمأة واحدى وخمسين (الدر المنتقى في الوقف)

بولوادينده يونس زاده

احمد وهبي

سبيل الرشاد . — اوده‌مشدن وارد اولان سؤاله اميد ايتديكمز وجهله علماى محترمهٔ اسلاميه جواب ويرمكه باشلاديلر . فاضل محترم يونس وهبي افندى بو خصوصده تقدم ايتديلر. كرك اساس مسئله‌يه ، كرك ويريلن جوابه عائد مطالعه بياننده بولونه‌جق علماى كرامه بر مدت دها انتظار ايده‌جكز .

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

١٨٧ دن مابعد

غزالى وتصوف . دين مبين احمدى طبيعتك خشك ويابس بر اقليمنده ، سنكين بر بقعه‌ده طلوع ايلشدى.

مادى بر حيات بدويانه ايله مألوف روحلرده بر دنيرهٔ معنوياتك نوشين جذباتى تجلى ايده‌جكدى . اولا بو روحلرك بر تربيهٔ دينيه ، توحيد اساسى اوزرينه مستند فيوضات لاهوتيه ايله پرورشياب اولملرى ايجاب ايدييوردى ، في الحقيقه بويله اولمشدر: مشكاة نبوتدن انشعاع ايدن زمات نواره ، خشين عربلرك قلبنده بر رقت فوق العاده اوياندرمش ، اونلرى ذوق معنوينك فسونكار تأثيراتنه حاضرلامشدر.

دها زمان رسالتده؛ فيوضات احمديه ايله يقيندن تنور ايدن اعاظم اصحاب، فكراً، روحاً اوقدر علوى آثار وتجليات معالى كوسترمشلردركه ماضيده‌كى خشين حاللريله بعد الاسلام اظهار ايتدكلرى اصالت فكريه ونجابت انسانيه‌لرى آره‌سنده بر مقايسه ياپيليرسه آز زمان ظرفنده احوال روحيه‌لرنجه وقوعه كلن تبدل عظيمه واسلاميتك قدرت مصوره‌سنه قارشى درين بر حس حيرت وتبجيل طويمامق قابل دكلدر.

سن صباوتندن اعتباراً حريم نبوتده پرورشياب كل اولان جناب على ايشته بو بويوك ومعالى نثار روحلردندر.

مشار اليهك معنوياته عائد درين سانحات روحيه‌سى ، حكميات عاليه‌سى تدقيق ايديليرسه علم روح وعلم اخلاقده‌كى اختصاصنه قارشى حيرتله ممزوج تكريملر ، تعظيملر ايثار ايتمامك ممكن اوله‌مز.

انسال آتيه‌نك تعليم وتربيه‌لرى حقنده‌كى توصيه‌لرى ايسه نافذ وبصيرتكار بر دماغ محصوليدر .

ارباب تصوفدن بر قسمى سلسلهٔ فيضلرنى جناب حيدر واسطه‌سيله عتبهٔ رسالته قدر ايصال ايدرلر.

آوروپا مؤلفلرندن بعضيلرينك تصوفك اسلاميته صوكره‌دن ادخال ايدلمش اولديغى حقنده‌كى ادعالرينه رغماً حزمات صوفيه‌نك جناب صديق وحيدر واسطه‌سيله انشعاع ايتديكنه دائر اولان آثار وعنعنات تردده محل براقميه‌جق بر قوتى حائز كورينورلر .

حضرت حيدرك سماى افكارينك حيرتبخش درجه‌ده نوار وفياض اولديغنه كنديسندن تواتر آمروى اولان حكمياتدن استدلال اولنه‌بيلور.

عشق الهى روح حيدرى اوقدر تسخير ايتمش، ماديتدن اودرجه تجريد ايلمش ايدى كه وجودينه اصابت ايدن بر اوقك چيقارلمه‌سى عملياتنك باركاه احديته اثناى توجهنده اجرا ايدلمسى اخطار ايلمشدى.

زمان خلافتده بعض مقربينى طرفندن توصيه ايديلن ومحافظهٔ موقع ايچون الزم اولان سياسى آنتريقه‌لره تنزل ايتمامسى ، اجراآتنده دائما مردانه وعاليجنابانه حركتدن آيرلمامسى مكتب نبويده آلديغى تربيهٔ روحيه‌نك پارلاق تجلياتندندر . متقدمين ارباب تصوف ، فكراً فيفانورد لايتناهيدن اولمق ، فنافى اللهك لجهٔ خفاياسنه طالمغله روح شغف آميزلرينه بر وسط سكون بخش آرامشلردر .

فرقان مبين يكى بر شريعتى ناطق اوله‌رق عموم ناسه خطاباً شرف نزول ايتمش اولديغندن انسانلرك يالكز معنوياتنى دكل ماديات بشريه‌لرينى ده تنظيم وتميه ايده‌جك اساسلرى جامعدر .

شرع مبينك احكام قطعيه‌سنى مشرح اولان بينات عاليه ميانده روحاً اعتلا ايدنلره بدرقهٔ هدايت اوله‌جق پك چوق آيات جليله‌ده

واردر . فقط آيات مذكورهده مندمج اولان خفاياى معالياتى كشف ايده‌بيلمك تربيهٔ دينيه داخلنده روحاً فكراً اعتلا ايتمش اولان اعاظمه مخصوص بر بخشايش يزدانيدر .

هركس ، هر نوع معنوياتك خباياى اسرار آلودنده طولاشه‌مز. پت‌پرستلك ويا دينسزلك باديه‌لرنده طولاشانلر شكوفه‌زار معنوياتك آنات الوانى تميزه مقتدر اوله‌مزلر .

حالبوكه تربيهٔ اسلاميه وفضائل‌اخلاقيه داخلنده تنور ايدن‌ذكالره قارشى، قرآن مبينك غوامضات حيرتبخشاسى، تنور نسبتنده‌انكشاف ايدر . جناب حيدر كبى اجلهٔ دين كتاب مبين‌ده لاهوتياته طوغرى فياض معبرلر بوله‌بيلمشلردر .

صدراسلامده‌عشق ازلى‌ايله‌نالان يك چوق‌اعاظم كاوب كيتمشدر. فقط بونلرك وجد واستغراق دملرى بر آيين مخصوص شكلنده‌تظاهر ايتمامشدر .

(هوالاول والآخر والظاهر والباطن وهو بكل‌شئ‌عليم) نظم منيفينك محتوى اولديغى معانئ عاليه بو كبى روحلرى اذواق لاهوتى ايچنده مست ونالان براقير واونلر بوذوق معنوى ايله حياتلرينى نوشين جذبات ايچنده امرار ايدرلردى .

(لى مع‌الله وقت لا يسعنى ملك مقرب ولا نبى مرسل) قول پيامبريسى وجهله اوان شغف واستغراقده ماديتدن تجرده عمان روحانيت ايچنده غشى اولور كيدرلردى .

حضرت على‌يه اسناد ايديلن :

دوائك فيك وما تشعر . وداءك فيك وما تبصر

حكمتندن استشاره ايده‌رك داء ودواء قلبى ينه كندى نفسلرنده آرار ، جاودانى بر عشق لاهوتينك اذواق وهجرانى ايچنده كندى كنديلرينه چيرپينيرلردى .

اوائل اسلامده بوكبى ذواته (زاهد) و (عارف) نامى ويرلديكى آثار قدمادن آكلاشيليور . (صوفيه) عنوانى آلتنده بر مسلك تأسس واجرا ايديلن آيين ومناسك بالنسبه مؤخر شيلردر . مسلك تصوف اولجه صاف ونوار برساحهٔ فكرت ايكن ــ هر مسلك ايچون اولديغى كبى ــ بالآخره يا كاش واديلره صاپيلمش ، حروفيلر ، صباحيلر كبى بر چوق غلات طرفلرندن غايهٔ اصليه‌سندن بسبتون اوزاقلاشديرلمشدر .

تصوف عالم اسلامده پك درين تأثيرلر ايقاع ايتمش بر عاملدر . غايهٔ اصليه‌سنه متوجهاً براستقامت تعقيب‌ايتديكى زمانلرده افكاراناسى فياض وشكوفه‌دار رياض معنويات ايچنده نميه وتعالى ايتديرمش ، وبواستقامتدن انحراف ايتدكجه عالم اسلامك اك مؤثر اسباب انقراضى صره‌سنه كيرمشدر . برقسم مسلمانلرى محكوم عطالت براقان سبب ايشته بو انحرافدر .

بالخاصه صوفيلك وشيخلق خرقه‌سى آلتنده سياسى امللر كيزله‌ين وخلقك تربيهٔ معنويه‌سنه اعتنادن زياده جهل ونادانيلرندن بول بول استفاده ايتمك چاره‌لرينى آرايانلر افراد اسلاميه‌نك طمارلرنده جولان ايدن دم زندكى‌يى ئه‌مه ئه‌مه قواى فعاله‌لرينى اويوشديرمش ، فكر وبدنلرينى محكوم عطالت براقش ، اونلرى درين ومخدر بر غفلت اويقوسنه طالديرمشلردر. ينه تصوف برقسم‌خلقى ملكات واحتراصات بهيميه‌دن قورتاره‌رق اونلرى انسانيت ايچون وصولى ممكن اولان مرتبهٔ بالاترينه اصعاد ايتمش ، بوتون معناسيله انسان كامل اوله‌جق بر تربيهٔ اصيله ايله تحليه‌ايلمشدر .

علم وعرفان ايله مجهز اولان ذوات عاليه تصوفك عمان بى‌پايانده تعيين استقامته موفق اولمشلر وتوجه ايتدكلرى مرساى معالى‌يه وصوله يول بولمشلردر . بوبحرنايابى ايچنده ؛ تعيين جهاته خادم ابرهٔ عرفاندن محروم اولان بيچاركان ايسه ؛ بسبتون شاشيروب قالمشلر، مدهش بر قيا ويا كيرداتيلى ، چيقينتيلى مخوف برمادره‌بوريده چارپه‌رق محو وهلاك اولمشلردر. ماحصل عرفانلرى حواسله استحصال ايديلن درمه چاتمه معلوماتدن عبارت اولان عوام خلق ؛ تصوفك اسرار آلود خفاياسنه عقل ايرديره‌ميه‌جكندن؛ يا كاش يوللره صاپمه‌لرى ، مهلك باديه‌لره دوشمه‌لرى اغلب احتمالدر .

تصوفك عالم‌اسلامده براقديغى درين‌ايزلردن طاشان سيلابهٔ افكار غيرمساعددماغلرده مدهش‌چوقورلر آچمش وبر قسم خلقى‌چوروتوب محو ايلمشدر . چونكه هر دماغ كنديسنه اساله ايديلن فيوضات فكريه‌يى ــ بالخاصه يوكسك واسرار آميز اولورسه ــ ضبط وهضم ايده‌بيلمك اقتدارينى كوستره‌مز .

زمان رسالت وخلفاء راشدين دورلرنده زاهد نامنى آلان‌ذوات عاليه بوتون معناسيله فضائل اخلاقيه‌يى جامع، حبل شريعته متمسك ، احتراصات سفيله‌دن مجتنب بولندقلرندن هركسك مظهر حرمت وتكريمى اولورلردى . سانحات قلبيه‌لرينى كيزلر، عوام‌ناسك حوصلهٔ ادرا كنه صيغيشه‌ميه‌جق افشاآتدن صوك درجه اجتناب ايدرلردى .

فقط بالآخره اشراقيون افكاريله مشبوع بعض آدملر بو كسوه آلتنده مغايرشرع بعض اقوال وافعال اظهارينه قالقشمش‌اولدقلرندن خلقده تصوفه قارشى حقيق بر شبهه وتردد اويانمشدر .

حلاج‌منصوركبى‌ذواتك‌نامناسب‌افشاآتى،طاشقينلقلرى بوشبه‌لرى آرتيرمش ونهايت مولانا جلال‌الدين رومينك ديديكى كبى :

چون قلم دردست غدارى بود . بيكمان منصور بردارى بود

حكم قضا جريانيله منصورك اعدامنه قدر وارلمشدر .

حضرت غزاليدركه بارقه نثار محاكات متينه‌سيله افكار ناسى قاپلايان سحابهٔ ترددى تماميله ازاله‌يه موفق اولمشدر .

غزالى‌رنكين ومنطق‌بياناتيله شبهه‌وترددده محل براقميه‌جق‌صورتده تصوفى تشريح وتوضيح ايلمشدر .

احياءالعلومده كوريلن مباحث عميقه ، كيمياى سعادتك نزيه ورنكين صحيفه‌لرى هردرلو ترددى ازاله‌يه كافيدر .

مسلك صوفيونه وقوعبولان هجوملره قارشى؛ غزاليدن دهااول،

امام قشیری طرفندن ده مدافعه ایدلمش ایسه ده قشیرینك مدافعاتی حکمی وشرعی اولمقدن زیاده عنعنی وتصوفیدر .

بو سببه مبنیدر که دور غزالی یه قدر اولان تهاجمات کوندن کونه شدتنی آرتیرمشدر . غزالی اساسات عقلیه وشرعیه یه استناداً نهایت حقیقتی میدانه چیقارمش ، هرکسی تسخیر ایدن شبهه لری بسبتون برطرف ایده بیلمشدر .

مابعدی وار

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

ادبیات

عرب تاریخ ادبیاتندن :

ابوالعلاء معری

١٨٥ دن مابعد

معرینك مولدی ، حیاتی

فیلسوف ، (٣٦٣) سنه هجریه سنده (٩٧٤ میلادی) ربیع الاولك یکرمی یدنجی جمعه کونی تولد ایتمشدر .

« ابوالعلاء احمد بن عبدالله بن سلیمان بن محمد التنوخی » دیه معروفدر . « تنوخ » بر عرب قبیله سیدر .

باباسی ، افاضل علمادن ایدی . جدی معره ده قاضی ایدی . معری ، بو صورتله برخاندان علمه منسوب اولمش اولویور . والده سی ده اصیل بر عائله یه منسوب ایدی .

مشارالیهك ولادتنده معرة ، « حلب » ده حکمران اولان دولت حمدانیه نك تحت اداره سنده اولوب اواثناده حلب امیری ، (سعدالدولة اباالمعالی) ایدی .

صاحب ترجمه اوچ یاشنده ایکن چیچك خسته لکیله مصاب اولدی ، بویوزدن صول کوزنی غائب ایتدی ، صاغ کوزینه ده — آرقداشنك اوغرادیغی فلاکتی کوروب آغلاماسنه مانع اولاجق درجه ده - آق ایندی ؛ حیاتنده قرمزیدن باشقه برنك کوره مه مش اولدی ، چونکه چیچك چیقاردیغی زمان کندینه کرمید رنکنده بر لباس کیدیرمشلردی ، کوردیکی ، آکلادیغی ایلك وصوك رنك بو اولدی .

سن تعلمه ایریشنجه پدری ؛ نحو ، صرف ، بیان وقافیه کبی علوم لسانیهٔ عربیه یی اوکرتمکه باشلادی .

بوندن صکره بلده سی علماسنك بر چوقلرندن تلمذ ایتدی ، اوقوتدقلری شیلری اوکرندی ، دها صکره محمد بن عبدالله بن سعد النحوی الحلبی دن ده درس اوقودی . ویکرمی یاشنه قدر بویولده دوام ایتدی . آرتق بوتون مشایخنك معارفی ، معرینك صدرینه دوکولمش ، انضمام ایتمش ایدی ؛ صاغنه صولنه باقدی ، اطرافنده بر علمده کندینی سبقت ایتمش ، یاخود کندی اوکرنمدیکنی اوکرنمکله ممتاز اولمش کیمسه یی کوره مه یجه کندی باشنه اوینه چکلدی ، آرتق معلمی یوقدی . لغت وادبیات اوقومغه باشلادی ، بلاغت عربیه ، لسان عربك دقائقی ، خواص تراکیب ومزایای اسالیب ایله اوقدر اوغراشدی که بوخصوصده هرکسه تفوق ایتدی ، کیمسه نك ایریشمدیکی بر مرتبه یه بالغ اولدی .

قوهٔ فیلوسوف « حفظ » ده بر آیت ، برخارقه ایدی . اوقدر که مشارالیهدن کیمسه نك ایریشه میه جکی ، هرکسك تصدیقدن چکنه جکی شیلر روایت ایدرلر . مثلا آکلادیغنی ده ، آکلامدیغنی ده ، ایستر کندی دیلندن ایستر اوکا یابانجی بر دیلدن اولسون حفظ ایتدیکنی سویلرلر . بو روایتلرك مبانی ومعانیسی دوچار اختلاف وتباین اولویورسه ده مضمونلر بربرینی تأیید ایده ایده معرینك هرکسه میسر اولمایان بر قوهٔ حافظه یه مالك اولدوغنی آکلاشیلیور .

هر سوزه قولاق ویرنلردن ، هر طویدیغنی تجویز ایدنلردن اولسه یدق قارئینمزه بووادیده برچوق حکایات مرویه تقدیم ایدردك . بز بوراده بونلردن عقله الك یقین ، حقه الك شبیه اولانلری بر نمونه اولمق اوزره ایراد ایتمکله اکتفا ایده جکز :

دیرلرکه : معری ، بغداده داخل اولوبده جودت حافظه سی ، اوکنده اوقونان هرشیئی بر کهربا کبی جذب ایدن اومتانت حفظیله هرکسجه طانمغه باشلانجه ارباب مکانتدن بری حقیقتی آکلامق اوزره مشارالیه ایله کوروشمك ایسته دی : فیلوسوفی « دارالحکمة » نامیله معروف اولان « رشید » کتبخانه سنه قویدیلر ، بر کتاب انتخاب اولندی ، متعدد صحیفه لر اوقوندی . تردد ایتدیکی کله تکرار اولونیوردی . ختام قرائتده معری ، اصلا تردد ایتمکسزین ایستدکلرینی امتحانجیلره تکرار ایتدی .

معری ، شعری چوق سوردی ، متنبی دیوانك بومحبتده تأثیری واردر ؛ دیوان مذکوری اوقدر چوق اوقومشدر که کندی شعرلرنده بونك تأثیر غالبی حس اولونور . مثلا متنبی نك :

یموت راعی الضأن فی ضأنه
میتة جالینوس فی طبه

دیبور معری ، عینی معنایی ، شو یولده افاده ایدیور :

والواحد المفرد فی حتفه
کالحاشد المکثر فی حشده .

بونی کوستره جك مثالا آز دکلدر . لکن بز ایکی شاعری مقایسه ومقارنه ایتمك صددنده دکلز .

معری ؛ تمیز الوان خاصیتدن ، تماشای طبیعتدن محروم براعمی اولمقله برابر تشبیهده او قدر موفق اولوردیکه احساسات بصریه یه متعلق تشبیهاتی ، ارباب باصره یی حیرتلر ایچنده براقیر ایدی .

مناظر طبیعیه یه قارشی کشاده بصر اولمق نعمتندن محروم اولمایان

طبيعت فاتنەنك جمالنى ايستەديكى كبى طويه طويه سير ايدەبيلن شعرا آرەسندە معرىنك بر يلديز تصويرندە اولان شو :

و سهيل كوجنة الحب فى اللو
ن و قلب المحب فى الخفقان

بيتى قدر زندە ومتحرك بر سوز سويليه بيلن كيم واردر ؟

مصيبتزدۀ عما اولانلرك امور محسوسەدە ، هله ادراكى قوۀ باصرەيه مفتقر اولان موادده كوستردكلرى اقتدار تشبيه وتصوير ، شايان حيرتدر . معرى ، بو يولدە بديعەلر كوسترن ايلك شاعر اعمى دكلدر ،

كأن مثار النقع فوق رؤسنا
واسيافنا ليل تهاوى كواكبه

ديبه بزه بر لوحۀ وغا ابداع ايدن بشاردە بويله ايدى .

شورادە افضل المتأخرين شيخ محمد عبده حضرتلرينه عائد بر ماجراى فكاهت آميز ، شايان ذكردر : فاضل مشاراليهى بر آفاقى زيارت ايدر ، جناب شيخ زائرك نظر وفراستە آلدانير ، اونى بر عالم حكيم ظنيله پك چوق توقير وتعزيز ايدر ، مسافرينى بر طرفدن ممنون ايتمكه چاليشيركن بر طرفدن‌ده « معرى » دن سوز آچار ، آفاقى ، جهلنه بر فرجۀ انكشاف ويرمەمش اولمق اوزره اختيار سكوت ايتمش ايدى ، لكن سوز ، معرىيه انتقال ايدنجه بر شئ سويلەمش اولمق اوزره :

— معرينك ، بر اعمى ايكن ، نظم شعر ايدەبيلمەسنه تعجب ايدەرم ، دير .

جناب فاضل : — شاشيلەجق بر شئ يوق ، چونكه معرى ، شعرى ، كوزلريله نظم ايتميوردى .

جوابنى ويرر وهر ايكى طرف سكوت ايدر . لكن آفاقىنك لسان حالى : « انسان ابهت واحترامى ، بر شئ سويلەنجەيه ، ياخود ياز نجەيه قدر محافظه ايدەبيليور » ديبوردى .

فيلوسوف ، عمادن چوق متألم دكلدى ، شويله ديردى : « باشقەلرى نعمت بصر ايچون جناب حقه حمد ايتدكلرى كبى بن‌ده عما ايچون حامد اولورم . »

اعمى ؛ تتبعات علميەسنه ، شعرينك جيادت وبداعتنه مانع اولامديغى كبى كوزليلرك اويوننه اشتراكندن‌ده اونى منع ايدەميوردى .

شاعر مصيص ، شويله حكايه ايدر :

« معرة النعمان‌ده شاشيلەجق بر شئ كوردم : ابا العلاء تكنيه ايديلن اعما بر شاعر ظريف واردى ؛ بو آدم ، شطرنج اويناپور ، هزل وجددن ، هر نوع فنونك آلتندن چيقيوردى !!.. »

اوچيوز طقسان سنه‌سندن صوكرا ايدى ، معرى ؛ علوم وكتبخانەلر حقنده تتبعاتده بولونمق اوزره شامده بعض بلدەلره كتدى . صوكرۀ اوچ ميليوندن زياده مجلدات علميەيى محتوى بولونان طرابلس كتبخانەسنى زيارت ايتدى . بو كتبخانه ، حروب صليبيه فورطنەسنه اوغرايان كتبخانەلردندر .

لاذقيەيى زيارت ايتدى ؛ بورادۀ رهبانه عائد بر « دير » واردى ، اورايه ايندى ، آرەلرنده بر مدت قالدى ، عهد قديم وجديددن روايت ايتدكلرى شيلرى ، جناب موسى وعيسى حقنده‌كى رأيلرينى آكلادى ؛ اختصاص ادعاسنده بولوندقلرى علمى — بو علم دعوالرنجه يالكز اونلردە وار ، هر كسده بولونماز — وسائر بعض افكار كهنوتيەيى اوكرندى ، شعرلرنده بونلرك اثرى ظاهردر ، معرىيى تعجبلره سوق ايتمشدر .

« لزوميات » ه مطلع اولانلر ؛ فيلوسوفك قساوسه ورهبان حقنده سوزى اوزاتديغنى بيليرلر . ايشته او يولده سوزلرندن برى :

عجبا للمسيح بين اناس ، والى الله والدا نسبوه ،
اسلمة الى اليهود النصارى . وأقروا بانهم صلبوه ؛
يشفق العاقل اللبيب على الطفـل اذا مالداته ضربوه .
واذا كان مايقولون فى عيسى صحيحاً فأين كان ابوه ؟
كيف خلى وليده للأعادى ؟ أم يظنون أنهم غلبوه ؟
واذا ما سألت اصحاب دين ، غيروا بالقياس مارتبوه ،
لايدينون بالعقول ولكن . بأباطيل زخرف زينوه .

فيلوسوفك بويله تعاليم كنيسائيه ايله استهزا ايدن شعرلرى چوقدر .

مابعدى وار « اسكوب » مترجمى

عبداللطيف نوزاد

ادبيات

ياخود

ايرانڭ تاريخ انقلابنده بر ياپراق

ايران احرار وادباسندن ميرزا آقا خان (كرمانى) كرمان اهاليسندن فاضل واديب بر كنج ايدى ، علوم ادبيه ومنطقيەيى ايرانده اكمال ايتدكدن صكره تحصيلنى اكمال ايچون اوروپايه واورادن‌ده درسعادته كلمش وبورادە (نشان‌طاش) مسافرخانەسنده خاقان سابقك ارادەسيله مسافر — دها طوغريسى اقامته مأمور — بولنان مرحوم (سيد جمال الدين افغانى) نك مجالس علميەسنده اثبات وجود ايتمك صورتيله تحصيل كمالات صوريه ومعنويەده بولنمشيدى . ميرزا آقانك عين زمانده استانبول ايرانيلرى ايچنده ديكر ايكى دكرلى رفيقى وار ايدى كه ، بونلردن برى (خبير الملك) لقبيله ملقب وايرانك درسعادت سفارتى باش كاتبلكى وظيفەسيله موظف (ميرزا حسن خان) ايله ايران علماى بنامندن كرمانلى (روحى) نام ذاتلر بولنيورلردى . بو اوچ كيشىيه اخيراً ، سيد جمال الدين مرحومك خدمات خصوصيه وتحريريەسيله اشتغال ايدن (ملا رضاى كرمانى) التحاق ايتمشيدى . بونلر وقتيله ايران شاهلق مقامنى اشغال ايدن (ناصر الدين) شاهك مظالم فوق العادەسندن بيزار ايديلر .

سيد جمال الدين ايسه ايرانه اختيار ايتديكى سفرده ناصر الدينك

ظلم وغدرينه بالذات دوچار اولمش وبر قيش كيجه‌سی ، قار وياغمور كمال شدتله حكمفرما ايكن شاهك اراده‌سيله (طهران) دن سمرلی بر باركيره بنديريله‌رك سير سريع ايله ايران حدودی خارجنه ايصال ايدلمشيدی . استانبولده سيد مغفوره التحاق ايدن بو ذوات مقتدره خفی بر قومیته تشكيل ايدوب ايران‌شاهی‌عليهنده ايجاب ايدن تدابيری اتخاذه توسل ايلديلر . ايرانليلر اوزرينه بر نفوذ حقيقی ومعنويلری اولان ايران علماسنه حلول ايتمك هرشيدن‌اول الزم بولنديغی جهتله، ايلك‌اوكجه (كربلا ونجف) ده مقيم بولنان علما ايله مخابره ومراسله قاپوسنی آچمغه قرار ويرديلر . شاهك عليهنده‌افكارعموميه‌يی احضار ايتمك وخلعی ايچون يكی ومتين بر جريان حصوله كتيرمك ايچون ، الارنده اولدقجه مهم وشايان اهميت بر بهانه ووثيقه موجود ايدی .

او اثناده (ناصرالدين) ، ايرانك تنباكولرينی ، خاطری صايبلير بر مبلغ مقابلنده (رژی تنباكو انحصاری) ناميله طقسان طقوز سنه مدتله بر انكليز شركتنه بخش ايلمشيدی . شاهك بوخصوصده تعقيب ايلديكی نقطهٔ نظر صرف منافع شخصيه‌دن عبارت اولوب بشقه بر سوء نيتی يوغيدی . سيد واتباعی ايشه سياسی بر رنك ويرديروب ، (سامرا) ــ بغداد ولايتنه ملحق بر قضادر ــ ده اقامت ايدن شيعيلرله ايرانيلرك الك بويوك مجتهدی بولنان (ميرزا حسن) شيرازی‌يی شاهك سوء نيتی حقنده فتوا ويرمكه اقناع ايتمكه موفق اولمشلردی . فتوا عقيبنده عموم ايرانيلر تنباكو زراعتيله استعمالندن آنی بر صورتده فراغت ايدوب ناركيله‌لرينی قيرديلر . طهرانده‌كی اهالی شاهك سرايی اطرافنه طوپلانوب خلعنه تصدی ايدنجه ، ناصرالدين شاه اهالی‌يی طاغتمق ايچون كندی عسكرينه اوامر اكيده اصدار ايلديسه‌ده ، بو امرينه عساكر ايرانيه طرفندن اهميت ويرلديكندن ونتيجه‌نك كندیسی ايچون داعیٔ فلاكت اوله‌جغنی وقتندن اول تخمين ايدن شاه بالآخره رژی قومپانيه‌سندن آوانس اوله‌رق آلمش اولديغی مبالغی اعاده ايدرك امضاسنی محتوی اولان قونطوراتو فرمانتی كری آلمق صورتيله مسئله‌نك قپانمسنه چاليشدی . بونك اوزرينه اهالی تكرار عادت قديمه‌لرينه دواماً ناركيله استعمالنه باشلاديلر .

استانبولده‌كی قومیته ايسه موفق اوله‌مينجه بو دفعه شاهه قطعی وصوك بر ضربه اورمق ايچون عثمانليلرله ايرانيلر بيننده تماملی وحقيقی بر اتحادك حصوله مساعیٔ جديده‌ده بولنديلر . بناءً عليه عالم اسلاميتك ضعفيله اوروپايه قارشو حين حاجتده مقاومت ايده‌ميه‌جكلرينی ومعناً، مادةً ضعف وانحطاطه سببيت ويرن عوامل ومؤثراتك اختلاف مذاهبدن ايلرو كلديكنی بر لسان مؤثرله ايران علمالرينه تفهيم وبوكا عاجل بر چاره تحريسی لزومی‌ده كنديلرينه اشعار اولنمشيدی .

ايران علماسی متفقاً ، سنيلرله شيعيلر بيننده من‌القديم جايكير اولان اختلافات ومجادلاتك رفعی لزومنه دائر بر بياننامه اصداريله مذكور بياننامه‌يی بالعموم ايران ولايتيله كرهٔ ارضك هر طرفنده بولنان (شيعی‌المذهب) لره توزيعنی تنسيب وتصويب ايلديلر . فقط مع‌التأسف ايران شاهی (ناصرالدين) وقعه‌دن خبردار اوله‌رق تشبثات مذكوره‌نك نتيجه‌سنی كنديسيچون خيرلی برشی اوله‌ميه‌جغنی كركی كبی اكلامش اولديغندن درحال بر طاقم موانع وعوائق استحداثنه قالقيشوب، قوه‌دن فعله چيقمغه مستعداولان اتحاد واتفاق متصوره‌يه نهايت ويرمشيدی . شويله‌كه ايرانده‌كی متنفذين علمادن بر قاچنی آكسزين وكيمسه‌يه سزديرمكسزين زهرله‌يوب برقسمنی‌ده (كلات) ــ ايران شاهلری طرفندن نفی اولنانلر وقتيله‌بورايه اعزام ايديليردی ــ قلعه‌سنه نفی وتبعيد ايتكله ايشه خاتمه ويرمشدر .

او اثناده صورتی آتيده درج اولنان قصيده ، اديب مرحوم كرمانلی ميرزا آقاخان طرفندن (فردوسی) نك مشهور (شهنامه) سنده‌كی ابيات‌طرزنده قلمه آلنوب‌تمهدلی‌اوله‌رق ناصرالدين‌شاهه كوندرلمشيدی.

اخيراً ناصرالدينك ازالهٔ وجود خباثت آلودندن بشقه بر چاره قالمديغی‌حقنده‌مذكورقوميته‌يه‌قناعت‌كلش‌وشاهك‌قتلی ايچون كنديلرندن برينی قرعه چكمك صورتيله نامزد ايتكه مضطر قالمشلردی . قرعه ايسه (ملا رضا) يه اصابت ايتمش ودرعقب مأموراولديغی وظيفه‌يی ايفا ايچون‌درسعادتدن روسيه‌طريقيله ايرانه‌وطهرانه عزيمت‌ايتمشيدی. ارقداشلريله وجداننه قارشو اكالی تعهد ايدن وديعه‌يی الده ايتمك ايچون (ملا رضا) آيلرجه شاهی ترصد آلتنه آلمش والك نهايت طهرانك بش كيلو متروك‌مسافه‌سنده كائن ائمهٔ اثنا عشريه احفادندن اولان (شاه عبدالعظيم) ی زيارت قصديله ، خدم وحشميله ، وزرا واركانيله يوله چيقان شاه محل مذكوره مواصلت ايدرك معتاد نماز وزيارتی ادا وايفا ايتدكدن صكره مرقد مذكوردن تباعد ايدوب تكرار آرابه‌سنه بنه‌جكی صيره‌ده ملا رضا كمال جسارتله ايكی النده قوجه بر عرضحالی شاهه تقديم ايتمك اوزره ايلری يورومكه باشلامشيدی . تام الندن عرضحالنی آلمق اوزره بولنان ناصرالدين شاهك كوكسنه ايكی قورشون صيقوب روح‌خبيثنی دارالبواره ايصال ايتمكه موفق اولمشيدی .

شوراسی تحفدركه ناصرالدين شاه او اثناده جلوسنك اللنجی سنهٔ دوريه‌سنی اكمال ايتمكه ايكی كون قالمشيدی .

بوتون اوروپا حكمدارانی طرفندن كنديسنه بو مناسبتله هدايای ثمينه اهدا واتحاف ايدلديكی كبی عرض تبريكات ايچونده هيئات متعدده اعزام ايتمشلردی .

شن وشاطراولان شاه آنی وفجأی برصورتده ترك حيات ايتمش وفقط مملكتده بو يوزدن حاصل اوله‌جق اغتشاشاتك اوكنی آلمق ايچون صدر اعظمی (امين‌السلطان ميرزا علی اصغر خان) هنوز شاهك اولميوب بر حيات قالديغنی اعلان ايتمش وديكر طرفدن تبريز واليلكنده بولنان ولی عهد حكومت (مظفرالدين ميرزا) يه حقيقتی شيفره ايله اعلام وافهام ايلمشيدی .

مظفرالدين پای تخته مواصلت ايتدكدن صكره هرنه‌قدر شاهك قاتلی اولان ملا رضانك شريك جرمی اولانلری ميدانه چيقارمق ايچون مشاراليهی اشكنجه واستجواب ايتمش ايسه‌ده ، رفيقلرينك كيملردن عبارت بولنديغنی آكلامقدن عاجزقالمسی اوزرينه ، ملارضايی اهالی نظرنده دينسز وايمانسز اولديغی وايرانده اللی سنه‌دن برو

تورەمش اولان (بابی) لك طریقه منسوب بولندیغی ایما واشراب ایتمکه تصدی اولنمش ایسەده ، بالآخره آصیلەجغی أثناده ملا رضا طرفندن بداهةً ایرادوانشاداولنان «غلام‌خاص‌پیمبر، محب‌هشت‌وچهارم — کشندهٔ شه ایران رضای شکارم » بیت اوزرینه مشارالیهك بابی اولمدیغنه هر کسده قناعت حاصل اولمشدر .

مظفرالدین شاهك امریله ایران خارجیه نظارتیله درسعادتدەکی سفیرلری بولنان (علاءالملك میرزا محمود خان) بیننده قاتلك رفقالری حقنده مخابره جریان ایتمش وبالنتیجه بالاده اسملری یاد اولنان اوچ ذاتك قاتل ایله صمیمی مودت و مناسبتده بولندقلری تحقق ایتمسی اوزرینه ایران‌سفارتی‌طرفندن‌مشارالیهم‌تحت‌الحفظ اولەرق درسعادتدن تبریزه اعزام ایدیلوب شهر مذکورده صلباً اعدام اولندیلر .

سید جمال‌الدینه کلنجه برمدت‌صکره آغزنده چیقان سرطان‌علتیله ویاخودعلی‌روایةعبدالحمیدطرفندن‌کندیسنه‌تلقیح‌اولنان‌مذکورخسته‌لقله نشانطاشده اکمال‌انفاس‌حیات‌ایلیوب، مرغ روحی‌علیینه پرواز ایلمشدر.

مرحوم (میرزا آقا خان کرمانی) نك وقتیله اتحاد اسلام حقنده سلك نظیمه کشیده ایلدیکی ابیات :

تو تا باشی ای خسرو نامور ،
مرنجان کسی را که دار دهنر !
بو یژه‌که باشد ز روشن دلی ،
بجان دوستدار نبی وعلی .
یکی نامداری ، زایران منم
که ، خوکرده درجنك شیران تنم .
قلم دارم وعلم وفرهنك ورای ،
نژاد بزرکان وفرمای .
بکاهی‌که ، آمد تمیزم پدید ؛
روانم بدانش همی بد کلید .
زکیتی نجستم بجز راستی ؛
نکشتم بکرد کم وکاستی .
همه خیر اسلامیان خواستم ؛
دلم را بنیکی بیاراستم .
همی خواستم تا که اسلامیان ،
بوحدت ببندند یکسرمیان .
همه دوستی باهم افزون کنند ؛
زدل کین دیرینه بیرون کنند .
مراسلامیان را فزاید شرف ؛
نفاق وجدائی شود برطرف .
در اسلام آید بضر حمید ،
یکی اتحاد سیاسی پدید .
شود ترك ایران وایران چو ترك ؛
نماند دوئی درشهان سترك .
همان نیز دانند کان عراق ؛
بسلطان اعظم کنند اتفاق .
زدلها زدایند این کینه زود .
نکوئید سنی و شیعی‌که بود ؟
وزان پس بکیرند کیتی بزور ،
زجان مخالف برآرند شور .
ایا چند آزاده مرد کزین ؛
نبشتیم بس نامهای متین .
روانه نمودیم سوی عراق ؛
که برخیزداز عالم دین نفاق .
بنیروی دادار جان آفرین ؛
همه بر نهادند امضا برین .
بخشید حسن اثر نامه ها ؛
کەخام ونخته نبد خامه ها .
سپاسم زیزدان پیروز کر ؛
که این نخل امید شد بارور .
نو شتند زایران وهم از عراق ،
که ازدل بشستیم کرد نفاق .

همه جان فدای شریعت کنیم ؛
بسلطان اسلام بیعت کنیم ،
کذاریم قانون بیکانکی ؛
بکیریم آیین فرزانکی .
ازین پس همه کفر سازیم پست ؛
بیاریم کیتی سراسر بدست .
کسی از سلاطین اسلامیان ؛
زعباسیان تابعثمانیان .
زسامانی وغزنی ودیلمی ؛
ز سلجوق وخوارزمی وفاطمی .
زصدر سلف تابکاه خلف ؛
موفق نکردید براین شرف .
مکر اندر این‌عصر کآمدبدید ؛
جنین طرح محکم زرای سدید .
کرت‌زین بدآمد کناه منست ؛
که این‌شیوه آیین وراه منست .
براین زاده‌ام هم برین بکذرم ؛
وزین‌فخر برجرخ سایدسرم .
اکر شاه‌را بودحسی نهان ؛
مرا ساختی بی‌نیاز ازجهان .
وکراز مسلمانیش بودبهر ؟
به نیکی مرا شهره‌کردی بدهر .
جو درخون‌او جوهر شرك [۱] بود .
زتوحید اسلام خشمش‌فزود .
پشیزی به از شهریاری چنین ؛
که نه‌کیش‌دارد نه‌آیین ودین !
مرا بیم دادی‌که زاردبیل ؛
تمرار بزنجیربندی چو پیل ! [۲]
زکشتن نترسم‌که ، آزاده‌ام .
زما درهمی‌مرك‌را زاده ام .
کسی بی‌زمانه بکیتی نمرد ؛
بمردآنکه نام بزرکی نبرد !
نمیرم ازین پس‌که من زنده ام ؛
که این‌طرح توحید افکنده‌ام .
بکوش از سردشم بسی مژده‌هاست ؛
دلم کنج کوهر ، قلم اژدهاست .
پس ازمردنم هست پایندکی ؛
که ، جاویدباشد مرا زندکی .
نصیب‌من آباد تحسین بود ؛
ترا بهره همواره نفرین‌بود .

پس از من بکویند نام آوران !
سرایند با یکدکر مهتران .
که ، کرمانی راد پاکی نهاد ،
همه داد مردی ودانش بداد .
پس از سیزده قرن پراختلاف ؛
نمو دارکرد اوره ائتلاف .
بتوحید دعوت‌کرد ازدوئی
بجیبید از کثری [۳] دجا دوئی .
مرا آیداز مشتری آفرین ؛
که بودم فداکار دین مبین .
درودم زمینو [٤] ر انند حور ؛
هم از آسمانم فشانند نور .
بدوزخ بماتی توقیره روان [٥] ؛
همت لعنت آیدز پیر وجوان !
نشینند وکویند پیران راد
به نیکی نیارند نام تویاد !
که شه (ناصرالدین) بدی یار کفر ،
ازوکرم کردید بازار کفر !
کسانیکه توحید دین خواستند ؛
بدین مقصد قدس برخاستند .
بیاآزرد وافسردواز خو براند ؛
بکیتی بجز نام زشتی نخواند !
توای شه جنین راه دین سد مکن !
بخیره همی نام خود بد مکن !
که تا که دلم را برآری زجای ؛
همه دود مانت برآرم زپای !
بکویم سنخهای ناکفتنی ؛
بسنبم کهر های ناسفتنی ،
که چون بود بیخ وتبار [٦] ؟
چکونه بشام آوریدند سر ؟!
بتاتار بهر چه آمیختند ؟
زشام ازبرای چه بکریختند ؟ !
مراهست تاریخی اندرا روب ؛
بقوت فزونترزتوب کروب !
مادا که آن نامه افشان شود ؛
که بیخ وتبارت پریشان شود !
همان به که خاموش سازی مرا !
زکینه فراموش سازی مرا !

---

[۱] (ناصرالدین شاه) ه اشارت ایدر .
[۲] فیل دیمکدر .

[۳] اکریلك دیمکدر . [٤] جنت‌در . [٥] جان وروح معناسنه‌در . [٦] قاجار سلاله‌سندن کنایه‌در .

هامش . — كوریلیوركه مرحوم میرزا آقا خان كرمانی اتحاد اسلام طرفداری ایدی . بو امنیه‌نك حصولنه سنه‌لرجه چالیشمش ، امرار اوقات ایلمش و اك صكره موفق اولدیغی حالده بوتون مساعیسی ایران شاه اسبق ناصرالدین شاهك تشبثاتیله عقیم براقیلمشدر . مشارالیه جداً ایی دوشونمش وبو صورتله عموم مسلمانلرك ثنا ورحمتی قازانمشدر . رحمةالله علیه رحمةً واسعه

سعدیا مرد نكو نام نمیرد هرکز
مرده آنستكه نامش به نكوئی نبرند

س . م . توفیق

اصلاح حروف جمعیتی

تدقیق انجمننك ایلك اجتماعی

بو كونلرده فضله مشغولم. هله ایكی هفته‌در ، غزته‌بیله اوقویامادم. بوسببله ، (اصلاح حروف) جمعیتك یكی تشكل ایدن (تدقیق انجمنی) نده كچن مذاكره‌لره دائر خبرسزم . غزته‌لر لاقیدمی قالدیلر ؟ یوقسه بر وقت اولدیغی كبی ــ مثلا اسپارطه‌لی حقی یه بركت زاده اسماعیل حقی افندی دیمك طرزنده [١] — یا كلیش خبرلرمی ویردیلر ؟ نه اولدی ، بیلمیورم .

اوكده‌كی جمعه [٢٣ مارت سنه ٣٢٨] كونی رسمی وظیفه‌می وكیلمه دور وتسلیم ایچون برقاچ قلم آرقاداشمله چالیشوب حسابلر یاپاركن ، آرقاداشلرمدن یاریم ساعتلك اذن آلوب ، جمعیتك شمدیلرده طوپلاندیغی (قاطرجی اوغلی چارشوسی) نده‌كی ٦٣ نومرولی دائره‌یه كیتدم . انجمنی مذاكراته باشلامش كبی بولدم . جمعیتك محترم رئیسی محترم بابامز بیوك غازی مختار پاشاحضرتلری سویله‌یورلردی . استاد اكرم وعطا بك افندیلرله سائر اعضانك چوغی حاضرایدی . اعضای كرامه سوز طاغیلاجغی صیره‌ده مساعده آلوب شو سوزلری سویله‌دم :

« بیوك برمعذرتدن طولایی قوللری بو كونكی مذاكره‌یه اشتراك ایده‌میه‌جكم . اونی عرض ایله مساعده ایسته‌مك اوزره كلدم .

محترم تدقیق انجمننك ایلك اجتماعنده بولونامامقدن چوق چوق اوزولمكله برابر ، ایشك تدقیق نقطه‌سنك هر حالده كله‌جك طوپلانیشلرده قالاجغی ملاحظه ایله خفیفله‌یورم .

مساعده بویورولیور . . كیده‌جكم . فقط شوقادار كلمش ، شوقادار سویله‌مش ایكن اوچ سوزده مسأله حقنده سویله‌یه‌یم . بو سوزلرله هم طرفدار اولا كلدیكم اوچ اساسی تكرار ایدیم ، هم استاد محترم عطا بك افندینك حرفلرك كسیك اولماسی علیهنده كبی كورونن شمدیكی مطالعه‌لرینه قارشی طورمش كبی اولایم .

بو اجتماعدن برهفته اول (حیدرپاشا طبیه‌لیلر قلوبی) نده یاپیلان اجتماعك صوكلرنده ، بر صوك لاقیردی حالنده ، ایلری سوروب طوردیغم اوچ اساسك (اصلاح حروف) تركیبندن ناصیل چیقاجغنی عرض ایتمش ایدم . بونی رسماً ضبط ایتدیرمش اولمق ایچون ، ینه دیورم كه جمعیتك عنوانی اولان (اصلاح حروف) سوزندن جمعیتك مقصدینه اویغون اوچ اساس چیقار .

او اوچ اساس نه‌لر ؟ اولاً حرفلرمز ینه برنده وعربیلكنده قالاجق . . ثانیاً یازیمزده هر هجا مطلقا بر صائتله یازیلاجق . . ثالثاً مطبعه حرفلرمز مقطوع ومنفصل اولاجق .

تكرار ادعا ایدیورم كه بو اوچ اساس ، (اصلاح حروف) تركیبنك ضمننده وطبیعتنده منطقاً داخلدر . بو تعبیر اطرافنده طوپلانانلر عقلمجه بو اوچ اساسی قبول ایتمش اولیورلر . چونكه اولاً هركس بیلیر كه اصلاح دیمك ، بوسبوتون بوزمقده دكلدر ، بوسبوتون بوزمامقده دكلدر . بلكه آز بوزولمش برشیئی آز وقولای طرفندن بوزمق دیمكدر . . دوزه‌لتمك كبی بر بوزمق . شو حالده یازیمز ــ (تغییر یسیر) دیدیكلری نوعدن اوفاق بر تعدیلله ــ ینه عربی قالاجق . ایشته برنجی اساس .

ثانیاً بو اصلاح نیچون ؟ یازینك قصوری اولدیغی ایچون . یازینك قصوری اولماسه اونی اصلاح البته خاطرلره كلمزدی . یازیمز وظیفه‌سنی ایی یاپامایوركه بیك ییلدر بونك چاره‌سی دییه چالیشیلیور . قرآنه حرف ، حتی نقطه علاوه ایدیله‌مزكن ضرورت سوقیله جواز یولی بولنمشلرده ، نقطه قویمشلر ، اعراب قویمشلر ، حركه قویمشلر ، سجاوند قویمشلر . اصلاح ایشنك سلفجه‌ده مشروع ومقبول اولدیغی بو قیمتلی دلیللر پاریل پاریل كوسته‌ریر . ملكم خان وسائره تشبثلری كبی یكی دلیللر آرامغه حاجت قالیرمی ؟ اصلاح دینلدیمی ، یازینك قصورینی اعتراف ده اونك ایچنده‌در .

اوت ، یازی اصلاح ایدیله‌جك . ناصیل اصلاح ایدیله‌جك ؟ هر هجا مطلقا بر صائتله یازلمق صورتیله . ایشته ایكنجی اساس .

ثالثاً یازیمزك صائتلری تخصیص وجزئی تعدیل ایدیله‌رك بونلرده ینه یازیلرمزده نمونه‌لری كورولن الفدن واودن یادن تشكیل ایدیله‌جك . . بویله‌جه ایكی الف ، ایكی یا ، دورت واو ایله صائت طاقیمی سكزه چیقوب كامله‌شدیكدن باشقه اوچده اوقونان الف [همزه] ، اوقونان یا ، اوقونان واو اولوب صائتلرله صامتلر بربرندن قاریشماز صورتده آیریلاجق .

اونوتمامالی یز كه صائتلردن الفله واو ذاتاً صوكدن بیتیشمین حرفلردندر . مطبعه حرفلرینك بیتیشمه‌سی ایسه بر ایلك دكل ، برفنالقدر . نه بیله‌یم ؟ بویله كندی كندینه قالقان برفنالغك قالماسنی نیچون ایسته‌یورلر ، آكلایامایورم . بونك صاییلدیقجه اوزایاجق ضررلری واردر . بونلر صاییلدی وصاییلاجقدده . فائده‌سنه عقلم ایرمیور . شو حالده مطبعه حرفلرمز متصل دكل ، مقطوع ومنفصل اولاجق . ایشته اوچنجی اساس .

افندیلرم ! صاریلدیغم اوچ اساسه دائر معروضاتم خلاصه‌سی بوراده بیتیور . ایجاب ایدرسه بونی ینه تكرار ایدرم . جزم ایله اعتقاد

[١] یكی غزته ٤ شباط سنه ٣٢٧ نومرو (١٢٥٠)

ایدیورم‌که عرض ایتدیکم نقطه‌لر برر حقیقتدر . بوحقیقتلر (اصلاح حروف) مقصدیله برآرایه طوپلانانلر آراسنده مسلم اولمق لازمکلیر. بونلر مسلم اولونجه، یازینك اصلاحی ایچون انجمنه مطبوع وغیرمطبوع نمونه ویرن غیرتکارلرك بولدیقلری وتکلیف ایتدیکلری صورتلری تدقیق وتعدیل وقبول ایتمکه صیره کلمش اولور. ظنمجه انجمنمزبونك ایچون تشکیل اولونمشدر ، صیره بوایشك صیره‌سیدر .

بنده‌لری ، شمدیکی قناعتمه باقارسه‌م ، بواوچ نقطه‌ده مصر قالاجغم ، صانیورم . شاید بونلر نقض وهدم اولوناجق اولورسه ، اجتهادمده‌کی استقلالی محافظه ایچون ، انجمن عالیدن آیری قالاجغم ، آیرلمغه مجبور اولاجغم دییه قورقیورم . بوآیریلق قولکزی چوق اوزن وچوق أزن برآیریلق اولور .

معروضاتمك هله بوصوك فقره‌سی شکلاً برآز کستاخانه‌در. صانکه انجمنه قارشی تك باشمه خصم موقعنده قالمش اولیورم. فقط بوشکلاً بویله‌در. عفولرینه صیغینیرم. بوکستاخلق شکلی قناعتمك قوتی وشدتی ایجابیدر . اویله تلقی بویورولمالیدر .

آرتیق ، تکرار تکرار عفومی استرحامله ، کله‌جك اجتماعلرده بولونا بیلمك امیدیله چکیلوب کیدیورم . »

ایشته ایشك حکایه‌سی بودر. بونی غزته‌لرده یا کلیش برشی یازیلیرسه تقدم ایدلمش وایشه علاقه ایدنلره اجمالاً معلومات ویرلمش اولسون دییه التزام ایتدم .

اسپارطه‌لی

حقی

مقالات

برعبرت مهیبه

٥

– علمای محترمهٔ اسلامه

بو وسائط ایله میسیونرلرك ممالك غربیه‌ده لسان محلی ایله یازلمش انجیللرك اجرا ایتدیکی تأثیراتدن نه‌قدر امیدوار اولدقلرینی قارئلرمزه آکلاتمق ایچین ینه مشهور میسیونرلردن (جورج ستون) ك وفاتندن برهفته اول (مسقط) ده انجیللرك متزاید صرفیاتنه عائد یازمش اولدیغی راپوردن شو سطرلری ترجمه ایدیورز :

« عربستانده دین اسلام علیهنده واقع اوله‌جق اشتعال مهیبك وقتی خبر ویره‌مم ؛ لکن چوقدن بری اسلامیت قایاسنك آلتنه دینامیتلری یرلشدیرمکده‌یز ؛ برکون اللهك پارماغی اشارت اشتعال اوله‌رق بونلره تماس ایده‌جکدر ... »

. . . .

بوراده بالمناسبه ، شبهه‌سز فائده‌دن خالی اولمایه‌جق برقاچ سطر علاوه ایده‌لم . مجهول اولمامالیدرکه : اسلاملرك خرستیان ایدلمه‌سی خصوصنده صرف اولنان بوقدر مساعی‌یه ، بسله‌نیلن بوقدر امیدلره رغماً اسلامیت واقوام اسلامیه حقنده برطاقملری‌ده بوسبتون مغایر فکرلر درمیان ایتمکده‌درلر ؛ انجق بوافکارك‌ده هم عزت دینمینه ، هم بوتون اقوام اسلامیه‌نك عزت نفسلرینه نه قدر بویوك تعرض اولدیغنی کوره‌جکسز :

اسلام ملتلری آره‌سنده خرستیانیت پروپاغانداسنك هیچ لزومی اولمادیغنه دائر مخالف منابعندن کلن بیانات ودلائلدن وطبیعی میسیونرلرك هیچ خوشنه کیتمه‌یه‌جك اجتهاداتدن بری کندیسی ذاتاً دینسز بولنان (بلایدین) نامنده‌کی مؤلفك « خرستیانیت ، اسلامیت وزنجی جنسی ۱۸۸۹ » عنوانلی اثرنده شومألده سرد اولنیور : [۱]

« برطاقم تجارب اسلاملرك دین ومذهبنه مداخله‌نك دکل فائده‌سز ، حتی مضر اولدیغنی اثبات ایتمشدر . آنلرك دینی آنلره یته‌جك قدر ایدر ؛ آنلرك عرف وعادتنه موافق دوشمشدر . پتلره تعبد ایتمه‌دکلری کبی اسلامیت اقالیم شرقیه‌یه مخصوص بر قانون اخلاقی دخی وضع ایتمشدر . حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) اللهك پیغمبری ایدی وبو جنس اهالی ایچون ممکن اوله بیلنی یاپدی . بو اقوامی خرستیانلغه صوقمق ایچون صرف ایدیلن بوتون مساعی بوشه کیدر . آنلری کندی حاللرینه براقلی ؛ اسلامیت انقلاب وتجددینی کندی کندینه میدانه کتیره‌جك . »

بو مؤلفله برابر (قانون تەیلورده) اسلامیتك خرستیانلغك خادمی اولدیغنی وبوتون اقوام زنجیه ایچون صورت مخصوصه وقطعیه‌ده موافق بولندیغنی علاوه ایله‌یور .

میسیونرلك تشبثاتی معارضلرینك ایکنجی قسمی بوسبوتون باشقه درلو بیان مطالعه ایدیورلر ، آنلر خرستیانلغك بت‌پرستلر ایچون بیله بر نور هدایت اوله‌جغنی تصدیق ایتدکلری حالده اسلامیتك کندیسنه اولان فوق‌العاده اعتمادندن وصارلدیغی تعصب مدهشدن (!) اندیشه‌ناك اولیورلر . دیورلرکه : اسلامیتده تعصب او قدر مدهشدرکه : خرستیانلرله علاقه‌دار اولدیغی ایچون ، بر چوق متعصب اسلاملر حضرت عیسی‌یی بیله طانیمامق ایسترلر [۲]

(زه‌ویمر) ، اسلاملر آره‌سنده ارشادات انجیلیه‌نك ثمره‌سز قاله‌جغی نظریه‌سنی بوتون قوتیله ردوجرحه چالیشیور ؛ ومثال اوله‌رق دیورکه : « بوکون هندوستانده آشکار اوله‌رق دین خرستیانیتی قبول ایتمش یوزلرجه اسلاملر وار . هندوستانك شمال غربی ایالتنك ایالك سر راهبی اسلامدن دونمه ایدی . (آغره) بلده‌سندن (ولایت علی)

---

[۱] بومسائلك بطلانی مسلمدر ؛ لکن ایستر ایدك‌که : علمای محترمهٔ اسلام بوادعالری امتك روضهٔ علم وعرفاننه بر یادکار مؤبد اوله‌رق اصللریله برابر مطبوعاتمه جرح ایتسینلر ! بیانات عاجزانه‌مز بالطبع بوکا مساعد دکل .

[۲] انسان حقیقت اسلامیه‌یه ، اقوام اسلامیه‌نك احوالنه ادعای وقوف ایدن بو ذاتلرك شو خطالرینی کوردکجه بلا اختیار کولیور ؛ لکن محضا بزم همتسزلکمز یوزندن دین مبینه ایدیلن بو افترالرك آوروپاده عصرلردن بری حقیقت محضه کبی اوقوندیغنی دوشوندکجه کوزلرمز یاشله دولیور .

خرستیان اولدیغی ایچون قتل ایدلمشدر. میرزا غلام مسیح (که دلهی خاندان حکمداریسنه منسوب ایدی) و (آمباللا) نك جسور عبدالله عاصم ی خرستیانلغی قبول ایتدیلر. کندیسی‌ده اسلام ایکن ترك دین ایدوب خرستیانلغی قبول‌ایدن‌دوقتور عمادالدین(شیغاغو)ده مذاهب پارلمنتوسی حضورنده اوقودیغی مفصل برراپورده هندوستان اسلاملری آره‌سنده ارشادات انجیلیه‌دن بحث ایتمش وقسم اعظمی (پنجاب) خطه‌سندن‌یوز اون یدی‌اسلامك خرستیانیتی قبول‌ایتدكلرینی سویله‌یه‌رك اسملرینی اوقومشدر. رسمی راپورلردن مستبان اولدیغنه نظراً (پنجاب) قطعه‌سنك‌یوكسك طبقه‌لرندن‌خرستیانیتی قبول‌ایدنلرك نصفی اسلاملردندر. ایران وتورکیاده دخی برچوق ارشاد ایدلمشلر واردر. »

شورایه درین تأثرله قویدیغمز یوقاریکی سطرلری اخوان‌دینمزك پیش عبرتنه وضع ایتمه‌دن واز کچه‌بیلیرمی ایدك؟ بالطبع بوكا امكان وجدانی‌اولمادیغی کبی عقل‌سلیمه، وظیفهٔ دینیه‌مزه‌ده مغایراولوردی. فلا كتلره قارشی كوز قاپامق، افترالره «بزده بویله برشی یوق..» مقابلهٔ مغروریله اظهار حقه چالیشمامق پولتیقه‌سی اسلام دولتلرینی و اسلام امتلرینی عصرلردن بری نه مدهش انحطاطلره، ذلتلره سوروكله‌دی!

یالكز، تصادف ایتدیكمز برقید بزی تأثراتمز ایچنده تكرار كولمكه سوق ایتدی؛ بزه پك یقیندن تعلق اولمق لازم كله‌جكندن قید ایدیورز:

كویا اون بش یكرمی سنه قدر اول دوقتور Koelle (كوئل) اسمنده برذات دخی استانبولده اسلاملردن برچوقلرینی خرستیان ایده‌رك باشنه طوپلامش ایسه‌ده بویكی خرستیانلر آز مدت ایچنده اورته‌دن نابدید اولمشلر؛ یعنی اسلاملر طرفندن تنصرلرندن دولایی شبهه‌سز سرانكیز برصورتده برر برر تلف اولمشلر!

بیلمم بو (شرلوق — هولمس) ك رومانلرینه یاقیشه‌جق وقعه‌یه ایناناپیله‌جك قاچ استانبوللی اسلام، حتی خرستیان بولنور؛ بناءً علیه ایستر ایدك‌كه: ممالك سائرهٔ اسلامیه حقنده دویدیغمز، اوقودیغمز شیلرده بودرجهٔ وثوق (!) حائز اولسون! . . . .

بومقالاتمزده یالكز عربستان حقنده تشبثات خرستیانیه‌دن بحث ایده‌جك اولدیغمزی وممالك سائرهٔ اسلامیه‌ده‌كی فعالیت نصرانیه‌یی ایجاب ایدرسه ایلریده تشریح ایده‌جكمزی سویله‌مش ایسه‌كده سوق كلام تنصر ومقدار تنصر مسئله‌سنه منجر اولدیغندن كمال تأثرله، صبرمزی نالان ایدن، برصفحهٔ بعیده‌دن برنبذه‌جك بحث ایده‌لم:

واقع اولان تدقیقاتمزه نظراً؛ (جاوا) و (صوماترا) جزائر عظیمه‌سنده — كه دین اساسی‌اسلامیتدر — فلمنك‌میسیونرلرینك زواللی جاهل اسلام قبائلی آره‌سنده — فلمنك حكومتنك هردرلو ظلم، غدر وتضییقات سیاسیه‌سی تأثیراتی‌ده برقوهٔ مدهشهٔ معاونه تشكیل ایتمك اوزره — نائل اولدقلری موفقیتلر جداً بوتون اهل اسلامك جكرلرینی صیزلاته‌جق درجه‌یه واصل اولمشدر. صوماترا جزیره‌سنده وتمامیله اسلاملر ایچنده چالیشان Renich (رنیش) میسیونر جمعیتنك دردت مركزنده یعنی (سیپی روق — سیمانعانبه‌ن، باتغابوندر، بیپونغوت وسیماناصور)ده كلیسایه انتساب‌ایدن اسلاملرك عددی ۳۵۱۰ كیشی‌یه بالغ اولمش ایدی [۱] بومركزلرك اسلاملرینك ۱۸۹۷ سنه‌سنك نصف اولنده‌كی متنصرلرك عددی ۹۷ اولدیغی قیوداتله ثابتدر. بعض قریه‌لرده اولجه دین اسلام حائزتفوق ایكن شیمدی بوسبوتون‌معدوم حكمنه كیرمشدر. (باتاق) خرستیانلرینك مجموعی ۳۱۰۰۰ كیشی‌یه بالغ‌اولوب بونلرك قسم‌اعظمی‌اولجه دین‌اسلامه منتسب‌ایدیلر! [دوقتور شرایبلرك صوماتراده میسیونرلك — افریقای شمالی — ۱۸۹۶ عنوانلی اثرینه مراجعت.]

بو صایدقلرمزه علاوتاً (جاوا) جزیره‌سنده حتی دها بویوك موفقیات انجیلیه ادعالری ایلری سورولیور. بو احوالك صورت جریانندن خبرمز وارمی؟ كیم آرایور وكیم صوریور وكیم حضور الهیده مسئول اوله‌جقدر؟ قونسولسلرمزك بووقایعك ماهیت حقیقیه‌لری حقنده‌كی مطالعه‌لری نه‌مركزده‌در؟.. حیف!

قوم نجیب كوكلرینی نوراسلامیتله تنویر ایدر ایتمز برر نویدنجات وهدایت كبی جزیرةالعربدن چار اقطار جهانه حربی، تجاری، تتبعی، ارشادی مقصدلرله داغیلمشلر، دیندار، متین، اولی‌العزم وحمیتكار برقومك، حتی برچوق عصرلر قوم دریالری آره‌سنده قالمش برقوم اولسه‌ده، یاوریٔ توفیق‌الهی‌یه استناد ایدن غیرتلریله نه‌لریاپمغه مقتدر اولدیغنی، حتی انقلاب عمومیٔ جهانی تولید ایده‌بیله‌جكنی تاریخده اثبات ایله‌مشلردر. آسیای جنوبینك بوتون سواحلنده هند شرقی آطه‌لرنده، اقوام وحشیه‌یه وطن اولان افریقای شمالی بادیه‌لرنده، افریقانك تا بغرنده هم‌دین وهم‌لسانی برسرعت‌برقیه ایله نشر وتثبیت جداً — حتی دین طانیمایان علمای‌مادیون نقطهٔ نظرنجه بیله — برخارقهٔ تاریخیه تشكیل ایدر. اهل اسلامك هنوز قرون وسطی اثناسنده بیله (ملوقا) جزائرینه‌قدر بحرمحیط‌هندی وكیرده دینی، تجاری مستعمره‌لری وار ایدی. (موزامبیق) سواحلی اشغال ایدلمش، هندوستان ایچندن كچن كاربانلر هدایت وتجارتی چین ایمپراطورلغنك اك مظلم، متعصب كوشه‌لرینه قدر طاشیه‌رق هم هادیلك، هم كاسبلك یوزندن ایكی‌قاتلی «حبیب‌الله» اولمشلردی. آوروپالیلر دین اسلامه «قیلیج دینی» تعبیریله تعریضه قیام ایتمك ایسته‌یورلر. صورارز، كندیلرینه؛ عجبا چین‌الكاسنه‌ده‌می نوراسلامیت قیلیج قوتی ایله داخل اولدی؟ بوتون دول معظمهٔ غربیه آللی آلتمش سنه‌دن بری متحد حركات حربیه‌لری، دائما او صولرده دولاشان مهیب دونمالری ایله شو دورده بیله اوچ دردت میسیونرلرینی بارینده‌یره‌مادقلری‌حالده بیك‌سنه‌اول آلنده كلام‌الله و دلنده نور هدایتدن باشقه برشی اولمقسزین او دیار مجهوله كیدن

[۱] بومبانده انتشار ایدن ۱۹۰۰ تاریخلی (بومبه‌ی — غردیه‌ن) نام انكلیزجه غزته.

مرشدین اسلامك كوردكاری حسن قبول ، نائل اولدقلری موفقیت بوتون اعتراضلرك جواب جلیل و مسكتی اولمغه یالكزجه كفایت ایتمزمی ؟ لكن حیفا كه : افریقاده سنوسی اخوانك بیك مشكلات سیاسیهٔ آوروپائیه‌یه معروض مساعیسی ، حركات مفرطانه نتیجه‌سنده انكلیز میترالیوزلرینك بی‌امان دانه‌لری‌اوكنده بیكارجه‌اخوان‌اسلامی نعمت شهادته قاوشمش براقوب أزیلن مهدیٔ سودانی‌نك پك قیصه سورن شدیدانه‌غیرتلری‌استثنا ایدیلیرسه برچوق سنه‌لروحتی‌عصرلردن بری عرب دیكرملتلره منسوب اخوان دینلریله عالمشمول‌دینیله‌جك صورتده توسیع ایتدیكی حركت وتشبثات ارشادكارانه برخط توقفده قالمش ، حتی ماهیت توسعی‌دن صرف‌نظر قدرت تدافعی وتحفظی‌دن اظهار عجز ایتمكه باشلامشدر . ونیجه فلاكتلر كلوب كچمش ، عبرت آلمق دكل ، حتی خبرمز اولمامشدر !

بز تكرار ایدیورز، عجز كلیمزه باقادن بوتون معنویتمزی لرزه‌دار حشیت ایدن محافةالله ، بوتون دوشونجه‌لرمزه غالب « عموم اخوان دینمزك سعادت دارینی » اندیشه‌سی ایله شو سطرلری یازدق . عالم علمیله ، زنكین ثروتیله ، عوام ممكن اولان فداكارلغیله اوزرمزه یوكلنمش اولان مسئولیت مهمه‌یی آتمغه چالیشه‌جق وقت كلمش كچیور . بز باشلایالم ؛ توفیق اللهدندر . وسرعتله باشلامق ایچین دوشونه‌لم كه : بوكون اون بیكلرجه بعید مجهول آطه‌لرده ، حتی شوراجقده شامیه چولنده آكا كلام حق تكرار ایده‌جك بر نسخه قرآن‌عظیم‌الشاندن بیكده‌بری‌بیله‌محروم میلیونلرجه اخوان دینمز وار!

كوزتپه

علی‌رضا سیفی

سیاسیات

فرانسه ـ فاس ، روسیه ـ ایران

بوسنه عموم حكومات اسلامیه ایچون پك فنا وفلاكتلی برتاریخ تلقی اولنه‌بیلیر . وقتیله (الجزیره) قونفرانسی مقرراتی نتیجه‌سی اوله‌رق (فاس) ك تقسیمی تقرر ایتدیكی حالده آلمان ایمپراطورینك بر مداخلهٔ ناكهانیسی اوزرینـه عقیم براقیلان وقوه‌دن فعله چیقارلمیان فاس مسئله‌سی الك صكره فرانسه‌نك زیرتحكم وتهكمنه كیرمش‌بولندی. مقاتلات و مجادلات داخلیه ایله ، فاس اهالیٔ اسلامیه‌سنك جهالت وتعصب عامیانه‌لریله اره‌لرنده — دشمن انتریقه‌لریله — تكون ایدن نفاق و شقاق یوزندن رشتهٔ اخوت و اتحاد قوپمش ودشمنك واسع وكنیش آمال‌وآرزولریچون یكی برمیدان آچیلمسی اوزرینه فرانسه درحال مداخله‌یه قرار ویره‌رك ، همان عسكر سوقنه مبادرتله قبائل عاصیه‌یی تأدیب وتنكیل ایله (مولای حفیظ) ی كندیسنه جلب وجذب ایتمش وكیت كیده قدرتی، نفوذنی طانتدیرمغه موفق اولمشدر.

برآره‌لق آلمانیانك ایكنجی برمداخله‌سیله فرانسه‌نك امیدی محو اولمق راده‌سنه كلمش ایسه‌ده بالآخره انكلتره و روسیه‌نك یاردملریله اتفاق‌مثلث اركانندن اولان اوستریا وایتالیانك متفقلرینه قارشو ـ مسئلهٔ مذكوره حقنده ـ كوشك طاورانملری سببیله آلمانیا وفرانسه بیننده مأمول ایدیلن حرب تهلكه‌سی مرتفع اولمش ویرینه صلح و مسالمت علائمی جایكیر اولمشدر .

فرانسه ، فاسده‌كی انكلتره واسپانیا حقوقنی طانیمق‌شرطیله قوجه مملكت اسلامیه‌یی بالآخره ضبط و تصرف ایدوب مولای حفیظی كرهاً مقاوله نامهٔ معهوده‌یی امضایه مجبور ایتمشدر .

حظوظات شهوانیه واغراض نفسانیه‌یه اسیر اولان مولای‌حفیظ یالكز كندی حقوقنی محافظه ایتدیردكدن صكره میلیونلرجه اهل اسلامك حقوقنی فرانسه‌یه بر قلم وامضا چیزكیسیله پیشكش وتقدیم ایلشدر. بوخبر مسرت اثرك فرانسه‌یه منعكس اولمسی اوزرینه بوتون فرانسزلرك اسباب سرور وشادمانیلرینی موجب اولمشدر . فاسده‌كی فرانسه سفیری موسیو (ره‌نیول) بوندن صكره فاس امارتنه حقیقی ومعنوی امیروحاكم كسیله‌رك بالعموم فاس ناظرلرینه معاون ومستشار نظریله باقه‌جق وكندی اجراآتی یالكز سلطانه تصدیق ایتدیرمكه بر درجه‌یه قدر مجبور اوله‌جقدر .

فرانسه‌حكومتی یكی‌معاهده‌نامه احكامی مقتضاسنجه هرآن‌وزمانده فاسك هرهانكی نقطه‌سنی قوهٔ عسكریه‌سیله اشغاله مخیر اوله‌جغی كبی طوغریدن طوغری‌یه فاس امور داخلیه وخارجیه‌سنی اداره‌یه مأمور ومأذون بولنه‌جقدر . بونجه فداكارلقلرله، شهدا قانلری بهاسنه‌وقتیله ضبط واستیلا اولنان بومملكت مبجلهٔ اسلامیه پك دكرسز واوجوز برحالده فرانسه‌یه هبه ایدلدی .

واهاً علی‌زمن بالحمی مونق
فقط ذهب الزمن المونق

مولای حفیظ لهوولعبنی، حظوظات‌ردیئه‌سنی اوقدردوشونمامش اولسیدی، فتنه وفسادی اورته‌لقدن‌دفع‌ورفعه‌تشبث ایتسه‌یدی،بوكون كندی نامنه تاریخ اسلام صحیفه‌لرنده فنا بر عنوان ضم وعلاوه ایتمش بولنمزدی .

ایرانه كلنجه اوده بدبخت صوك‌شاهی (محمدعلی) نك اخلاقسزلغنه، ملا وآخوندلرینك عصبیتلرینه ، ـ سلطنتلر ، دوله‌لر ، ملكلر لقب بی‌معنا وواهیسنه مالك بولنان‌ـ اعیان واركانلرینك غدروخیانتلرینه، نعمت علم ومعرفتدن بی‌نصیب وبی‌بهره اولان اهالیسنك جهالتنه‌قوجه آلتی بیك سنه‌لك عنعناته ، مجد وعظمته مالك اولان [ایران پرطرب] قربان اولدی كیتدی .

ضحاكلرك، كاوه‌لرك، جمشید ودارالرك، اسكندر واردشیرلرك، رستم ونوشیروانلرك، مهد ظهور وجولانكاهی اولان بو(خاورزمین) دخی پك اوجوز وبادهوا اوله‌رق روسیه نصیب اولدی كچدی .

ایران تاریخنی عمیق وجدی برصورتده تدقیق وتتبع ایده‌جك

اولورسەق (قاجاریه) عائلەسی قدر بو محترم مملکتە ، طوپراغە قالق وخیانت ایدن کیمســه کلمدیکنی وهلهٔ اولیدە تعقل وادراك ایدرز . مملکتنك ثروتی خز پارەلرە ویروب کلاهنی ، البسەسنی ، اونیفورمەسنی تزیینه صرف نقد ووقت ایدن ناصرالدین شاه ، اللی سنەلك دغدغەسز سلطنتی اثناسندە بو مملکتی رشك باغ رضوان ومحسود جنان ایلیەمز میدی؟ درت دفعه اوروپایه ایتدیکی سیاحات سفیهانەسی نتیجەسی اولەرق ایرانه نەارمغــان کتیره بیلدی ؟ انکلتره وروســیەنك ایرانده هیچ بر امل وغایەلری بولنمدیغی صیرەلردە نەلر ، نەلر یاپیلمازدی . حدیث نبوی ماصدقی بولنان وعلم وهنری کوکدن ایندیرمکه ذکالریله قدرتیاب اولان ایرانیــلری تنویره چالیشــمدقدن ماعدا (ناصرالدین) ملتی ایچون بر ابتدائی مکتبی بیله کشاد ایتمدی . (مظفرالدین) ضعف قوا واخلاق بلیەسیله ایرانی روسیەنك بورجی آلتنه صوقەرق آلدیغی پارەلرله هوای نفسانیسنی اوقشادی .

لاعن ادراك ، رمیة من غیر رام قبیلندن اولەرق مشروطیتی استحصال ایدن ایرانیلردخی جهالت واغراض شخصیەلرینی تعقیب ایتمك بلیەسی نتیجەسندە مملکتی هرج ومرجه ویروب ، آل قانلره بویاتدیلر . روس تربیه کردەسی و ــ لکهٔ تخت کیان ــ اطلاقه سزاوار اولان (محمدعلی) فطرت خبیثەسنی میدانه قویوب مملکت ایچنده روسلره بر منطقه وحق چیغرینی تأمین ایتدکدن صکره اودەسایه دفع اولوب کیتدی . چوق کچمەدن ینه آلت شر اولەرق کندی بر طرفدن وقاردەشلری بولنان (شعاع السلطنه) ایله (سالارالدوله) لر دیکر طرفدن مملکتك باشنه بر کابوس بلا کسیلەرك ایکنجی دفعه اولەرق روســیه وانکلترەنك منفعتلرینی ترویجه حصر اوقات ایلدیلر . بونلردن قطع نظر مملکتدەکی اشرار ودره بکلر هر بری بر آمر مطلق کسیلوب زواللی مظلوم وبیچاره ملتی خراجه کســەرك جان وماللریله ، عرض وناموســلرینه دست تطاولی اوزاتمق صــورتیله روســیەنك مداخلات واقعەســنی ترویج ایلدیلر .

اك صکره روسیه حکومتی اولا (کیلان) و (مازندران) ی وصکره آذربایجانله بالعموم ایران ولایاتنی ید ضبطه کچیروب ــ فعال لمایرید ــ مملکتك منورالفکر ، دکرلی ، تجربەدیده وخیرخواه اولادینی برر برر دارآغاجنه آصدیروب اولرینی ، بارقلرینی یغمــا واحراق ایلدی . مکتبلرینی ، جامعلرینی قازاقلریله حیوانلرینه مسکن واصطبل اتخاذ ایدوب ، کندی طرفدارانی ، ملتزملرینی والیلکلره نصب وتعیین ایتدی . هندســتانك (کلکته) شهرنده انتشــار ایدن فارسی العباره (حبل المتین) غزتەسنك بو هفته ایچنده آلــان صوك نسخەسندەکی مقالەیه باقیلیرسه ، ایرانك پارس سفیری ممتازالسلطنه صمدخانك دلالتیله (سردار اسعد) ك ــ بختیاری قبیلەسی رئیسیدر ــ موسیو سازانوفه تقدیم ایدلمسیله ایراندەکی روسیه آمالنك تأمینه سوز ویرلمسی عقبنده سردار مرقوم ایرانه عودت ایدوب ســوزینی اکمال ایله روســیەنك فکرینی ترویج ایلمشدر . بوقدرله اکتفا ایتمین روســیه حکومتی اك صکره مشهددەکی امام ثامن (علی بن موسی الرضا) حضرتینك مرقد شریف وضریح مبارکنیده طوپ کوللەسیله خاکله یکسان ایلمشدر .

سالارالدوله ایسه ایران غربی جهتنده اعلان استقلالیت ایتمکله مشغول بولنمغله برابر متصل تخریب واحراقه ، قتل واعدامه تشمیر بازوی خباثت وملعنت ایتمکله بنام اولمشدر .

بو سبوتون ایران شمالینی یوتەبیلمك ایچون روسیه حکومتی شو صوك کونلرده عثمانلیلری ایراندن چیقارمق ایچون اقدامات جدیەایله اشتغال ایدوب عسکرینی قفقاسیه حدودینه تحشید ایتمشدر .

روسیه وانکلتره متفقاً ایران حکومتنه کندی منطقهٔ نفوذلرینی تصدیق ایتدیرەبیلمك ایچون سونکی اوجیله ایرانه ایکی یوزبیك لیرا اقراضــاتده بولنوب ایرانك بوتون کمرکلرینی ، مابه الحیاتی تأمینــات مقامنده اللرینه آلدیلر . عین زمانده ایرانك همان هر طرفنده روسیه وانکلتره حکومتلری طرفندن قوای عسکریه بولندیریلوب ، احکام عرفیەیی کندی مأمورین عسکریەلری واســطەسیله اعلان ایتدکلری حالده بر طرفدن نزع سلاح ودفع اشرا ایله ، دیکر طرفدن اهالیدن ویرکو تحصیلیله اوغراشمقدەدرلر . بو اوضاع متجاوزانەلرینی حقلی کورمکه آلیشان بو خودکام وخودسر حکومتلر یالکز عثمانلی حکومتی چکەمز اولدیلر . ایتالیانلرك شقاوتندن استفاده ایتمکی فرصت عد ایدن روسیه ظن ایدییورکه حکومت عثمانیه قولای قولای ایران حدودینی بوشالتوب طولاییســیله ــ عثمانلیلرك مدار تسلیسی اولان ــ قوجه اناطولی‌یی روس استیلاسی تهلکەسنه معروض براقەجقدر . عثمانلیلر ایچون بر حیات وممات مسئلەسی مثابەسنده بولنان بو مسئله اوقدر مهم وشایان تأملدرکه ، بو خصوصده اوفاجق بر خطا ، اك عادی بر هفوه مصــائب ومضرات عظیمه ووخیمەیی موجب اولەجقدر . هم اویله بر اغیر خطادرکه مســئولیتی آلتنه هیچ بر کیمســه کیرمیەجکدر . (ایران غربی) نك روسیه منطقەســیله برلشــمسی ، آتیاً حکومت عثمانیەیی سنوی لااقل یارم میلیون فضله عسکر بسلمسنه مجبور ایدر .

شونیده اونوتماملی یزکه ایرانه قارشو حکومت عثمانیەنك وضعیتی دائمــا اولدیغی کبی شــیمدیده آچیق و صریحدر . ایرانده هیچ بر منفعت تعقیب ایدلمیور . عثمانلیلرك اقصــای امل وآرزولری ایران استقلالنك دوام وبقاسیله هر تهلکەدن مصون ومحفوظ بولنمسندن بشقه بر شیئه معطوف دکلدر . روسیه وانکلتره ایراندەکی اوضاع حاضرەلرینه خاتمه ونهایت ویروب ایرانی کندی حالنه براقدقلری دقیقەده ، حکومت عثمانیەنكده عین حرکتده بولنەجغی طبیعیدر . یوقسه حکومت عثمانیەیه « سن ایراندن عســکرینی کری آل ده بن ابدیاً یرلشەیم » دیرســه یك یاکیلمش اولور .

آن سبو بشکست وآن پیمانه ریخت .

بحمداه ، خصوصیله بو کونکی ایرانلیلرده هر شیئی بیلوب یك آجی تجربەلر کچیرمك سایەسنده حقیقی دوست ودشمنلرینی ایدن ایی‌یه فرق وتمییز ایلمشلردر .

روسیه‌دوستمز ای بیلملیدرکه، بوکبی اسکی چسابازی،طولابازی چویروب قاریشدیرمه‌نك صوكی کندیسی ایچون ای اوله‌مز. احتمالکه هنوز زمانی‌ده کلامشدر.

بروا این دام بر مرغ دکرنه
که عنقا را بلندست آشیانه

س . م . ت

مکاتیب

توکیودن :

ژاپونیاده دین مسئله‌سی

ژاپونلرك ادیان ایله آلیش ویریشی اولمدیغی، ژاپونیا حکومتنك هیچ بر دینی تقدیر ویا رد ایتمدیکنی ، یعنی ژاپونیاده حریت ادیانه تمامیله رعایت اولوندیغنی بو کونه قدر هرکس سویله‌دی ، محررلریمز یازدی ، بوخصوصده آوروپا مطبوعاتی‌بیله خیلی تدقیقاتده بولوندیلر . ماهر ژاپونلر بو مسئله‌ده‌ده بتون عالمی اقناعه موفق اولمشلردی .

شمدی ایسه داخلیه نظارتی مستشارینك تحت ریاستنده بر دین قونغره‌سی آچدیلر .

بونك اسبابنی شمدیده مطبوعات عالم دورلو دورلو تنقید ایدییور، کیمی داخلیه مستشارینك فکر شخصی‌سی‌در دیورلر ، کیمی‌ده یکی قابینه‌نك نصرانیت طرفداری اولدیغندن بحث ایدییور . آمریقا مطبوعاتی‌ده بونك آوروپامدنیتنك تأثیرندن حاصل اولدیغنی ادعا ایدییور. هیچ خاطرلرینه کتیرمیورلرکه آوروپاده علوم وفنون عالیه تحصیل ایدنلرك هیچ بری نصرانیته ایمان ایتمزلر .

ژاپون مطبوعاتی ایسه بو مسئله‌یی پك وقتسز بولیورلر وژاپون سیاستنك مقدمهٔ انهزامنی بو مسئله‌ده کوریورلر .

روس مطبوعاتندن بر قاچ غزته‌ده ژاپونیاده بوندن صوکره نصرانیتك پك بیوك ترقیاته مظهر اولاجغندن بحث ایدییورلر .

یا عالم اسلام نه یاپیور ؟

..... سکوت ایدییور . ذاتاً عالم اسلام بر معتاد اکثریتله مسئله‌لر حل اولوندقدن صوکره اویانیور .

*
* *

بومسئله غایت مهم اولدیغندن ژاپون معتبران سیاسیونندن ـ بوراده اسمنك ذکرینی زائد بولدیغم بر ذات ایله ملاقاتی وظیفه‌مدن عد ایده‌رك خانه‌سنه کیتدم : قبول ایتمه‌لرینی رجا ایتدم . مع الممنونیه دیدیلر .

بن — ژاپونیاده نصرانیتك ادیان رسمیه‌دن عد ایدیله‌جکنه‌ودین مذکوری تعلیم ایچون حکومت کندی جیبندن بر مبلغ تعیین ایده‌جکنه دائر بر شایعه دوران ایدییور ، بو خبرك اصلی وارمیدر ؟ ژاپونیا حکومتی حقیقتاً خرستیان دینی ادیان رسمیه میانه ادخال ایتمك فکرنده‌میدر ؟ دیدم .

سیاسی — بو مسئله غایت اوزون واسکی بر مسئله‌در. بزامیزکه هرملت کندی ملیتنی قوی وصاغلام اوله‌رق محافظه ایده‌بیلمك ایچون بر دینه محتاجدر واو دینه حقیله اعتقاد ایتملی‌در . بوکون مملکتمزده بودیزم وشینتویزم مذهبلری موجوددر . بو ایکی دینك برنجیسی بزه چین وقوره طریقیله هندستاندن بوندن بیك اوچیوز سنه مقدم کلمشدر . شینتویزم ایسه ژاپونلرك اصل دینلریدر . وطنمزك کوندن کونه ترقی وتعالیسی سایه‌سنده بو دینلر کیت کیده اعتباردن ساقط اولمقده و مملکت اهالیسنك معنوی قوتی ضعفه دوچار اولمقده‌در . بونك نهایتی طبیعی معنوی انقراض‌در ! حالبوکه بو انقراضه بز هیچ بر وجهله راضی اولامیه‌جغز . چونکه آنك نتیجه‌سی ایچون فرانسه بزه مثالدر. بز وطنمزی روحاً دائما قوی بولوندیرمق آرزو ایدرز . ایشته شو اساسه مبنی شمدیکی داخلیه ناظری معاونی جنابلری بو مسئله‌یی اورته‌یه وضع ایتدیلر . مقصدلری مملکتده اعتقادات کامله‌یه صاحب طلبه‌لر تربیه ایتمکدر وبو وجهله اردومزی ملتمزی وطنه ربط ایتمکدر .

بوقونغره‌یی کشاد ایتمکدن مقصدلری خرستیانلغی تقدیر ویاقبول مقصدیله اولمیوب مملکتمز اهالیسی بیننده جاری ادیانك علماسی ایله مذاکره ایدوب وطن اهالیسنه اعتقاداتی تعلیم ایچون صاغلام اصوللر آرامقدر. بوکون سزه پك واضح معلومدرکه هیچ بر ژاپون قولایلقله بر دینی قبول ایتمدیکی کبی قبول ایتدیکی دینك‌ده اك صادق امتندن اولمقده‌در . لکن بونك کله‌جك کنج طبقه‌لرده‌ده عین حالده دوامی ایچون طبیعی چاره‌لر دوشونملی‌در .

ثانیاً: خرستیانلغك حمایه‌سی ایچون حکومت معاونتده بولنه‌جقمی، دیورسکز . بو مسئله‌ده پك بسیطدر . شمدی ژاپونیاده آلتمش الی یدیش بیك تنصر ایتمش ژاپون موجوددر . خصوصاً بونلر میاننده فقرا چوقدر. طبیعی، بونلرك اولادینه‌ده بر دین تعلیم ایتمك لازمدر؛ اکرحکومت سائر ژاپونلره تعلیم اولنان بودیزم ویاشینتوئیزم مذاهبنی بونلرك اولادینه‌ده تعلیم ایده‌جك اولورسه آراده سؤ نیت مسئله‌سی چیقه‌جقدر . بونك ایچون حکومت خرستیان طلبه‌یه‌ده خرستیانلغی تعلیم ایچون برر معلم بولندیره‌جقدر . مقصد یالکز مملکتی اختلافدن وقایه‌در. اکر ژاپونیا مکتبلرنده اسلام چوجقلری اولسه ایدی آنلره اسلامیتی تعلیم ایچون معلملر تعیین ، قونغره‌یه آنلری‌ده دعوت ایده‌رك اصول تعلیملری حقنده مذاکره ایدردك .

ثالثاً : ژاپونیا ایمپراطوری حضرتلری شینتو مذهبنده اولدقلری کبی اکثر اهالی بودی اولدیغی حالده ژاپونیا حکومتی نه بودیزمی‌ونه‌ده شینتوئیزمی رسمی دین اوله‌رق طانیماز وهکذا خرستیان مذاهبندن هیچ برینی‌ده رسمی دین اوله‌رق طانیمایه‌جقدر. بر مکتب‌ده بر دینك حکومت مصرفندن اوقوتله‌سی او دینك اوراده رسمی دین اولدیغنی افهام ایتمز . بوکون روسیه حکومتی یاخود فرانسه حکومتی تحت اداره‌سنده اولان مکتبلرندن بر قاچنده دین اسلام معلمینه معاش

ویریله‌بیلیر وعین مکتب‌ده خرستیانلرك معلمی‌ده بوله‌بیلیر. لکن بعض غزته‌لر کویا حکومتك تنصر ایده‌جکندن بحث ایتدیلر. لکن محررلری خرستیان مذهبنه منسوب غزته‌لربیله بونی نفرتله تلقی ایتدیلر. بوحال ژاپونلرك نصرانیته نه‌قدر نفرتله باقدقلرینه بر مثال اولابیلیر.

بن ایسترد‌م که بوقونغره‌ده اسلام علماسندن‌ده برقاچ ذات بولنوب بومسئله‌یی مذاکره ایتسونلر. لکن مع التأسف مملکتمزده علمای اسلام بولنمدیغندن ارباب مطالعه‌مز آنلرك فکرندن محروم قالدیلر.

قونغره‌ده اسلام اولارق ـ اوده پك یکی اسلام ـ یالکز محترم (حسن مرشد افندی هاتانو) جنابلری حاضر بولنمشلردر. هرنه‌قدر اسلامیت حقنده اعتقادلری کامل ایسه‌ده، معلومات واسعه‌یه واقف اولمدقلرندن کندی فکرلری اوله‌رق بر شی دیمه‌یه صلاحیتدار اولمدقلرینی بیان بیورمشلردر.

ظن عاجزانه‌مه کوره اعتقادات ووطن قوتلرینك بربریله نه‌قدر مربوط اولدیغنی بوکون ژاپون سیاسیونی تماماً فهم ایتمشلر وبونیت ایله بوکون بو مسئله‌یه صارلمشلردر. ایشته بوکون بزم وظیفه‌مزده ژاپونلره وطن ایله اسلام دیننك اعتقاداتی آراسنده‌کی رابطه‌نك پك قوی اولدیغنی اثبات ایدوب نظر دقتلرینی بو نقطه‌یه جلب ایتمکدر. بو خصوصده ارباب قلم واجتهادمزك ارشاداتنه منتظرز.

توکیو، ژاپونیاده عثمانلی طلبه‌سندن

احمد منیر رشید

شؤون

دولت علیه:

مقام معلای خلافته اسلاملرك حرمت ومحبتی. — کاشغر علمای اسلامیه و مشایخ محترمه‌سندن بر ذات عالیقدر طرفندن عتبهٔ علیای حضرت خلافتپناهی‌یه تقدیم ایدلك اوزره بر عریضهٔ تشکریه ایله (٧٧١) تاریخنده ایپك کاغد اوزرینه یازلمش غایت قیمتدار بر مثنوی شریف ورود ایتمش و مرجع عالیسی واسطه‌سیله تقدیم ایدلشدر.

حکومتك نظر دقتنه. — بوکونلرده چینك بعض حوالیسنده خصوصیله اسلام ایله مسکون بولنان ممالکنده بعض جرارلرك طولاشمقده اولدیغی موثوقاً خبر ویریلیور. بوجرارلردن بعضیسنك حکومت عثمانیه نامنه حرکت ایتمکده اولدیغی کچن سنه بعض غزته‌لر طرفندن استخبار ایدلمش وبوبابده مطبوعاتجه برچوق مباحثاته قپو آچمش ایدی.

بوجمله‌دن اولق اوزره ایکی سنه مقدم شاملی سعیدالعلی نام ذات حقنده دخی برچوق سوزلر سویلنمش وحکومتك نظر دقتنه عرض ایدلشدی. ایشته ینه بو ذاتك یعنی سعیدالعلی الشامینك بو دفعه کاشغره کیتدیکنی و کاشغرده حکومت نامنه حجاز تیمورپولی ایچون اعانه طوپلامقده اولدیغنی موثوقاً خبر آلدق. حکومتك نظر دقتنی جلب ایلرز.

طیاره‌جیلك تحصیلی. — طیاره‌جیلك تحصیلی ایچون حکومت عثمانیه طرفندن آلتی ضابط و بش ماکینیست آوروپایه اعزام اولنمشدر.

روم ایلی‌ده اوقاف اسلامیه‌نك احیاسی. — آرناودلقده اصلاحات اجراسی ایچون کیدن هیئت اشقودره‌یه تابع پوقه قضاسنده‌کی املاك وقفیه ایله جوامع شریفه‌نك تعمیری ایچون ٢٣,٠٨٥ ونفس اشقودره ایله ملحقاتندن بش قریه‌ده‌کی خیرات شریفه‌نك تعمیر وتفریشی ایچون‌ده ١٦٣,٠٠٠ غروشك که جمعاً ١٨٦,٠٨٥ غروشك اوچ یوز یکرمی سکز سنه‌سی اوقاف بودجه‌سی ترتیباتندن تسویه‌سنه لزوم کوسترمش ومبلغ مزبور درحال اوقاف نظارتجه تسویه ایدلشدر.

دولت علیه ـ ایتالیا محاربه‌سی:

آتیده‌کی معلومات دارالحربده بولونان قوماندانلرك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتی طرفندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر:

طوبروقده:

١٨ مارت. « — مارتك اون سکزنجی کونی طوبروقده دشمنك برطابور پیاده‌ی آوجی سپرلری انشاسی ایچون استحکاماتك ایلروسنه چیقمش وبالآخره بر بلوکنی اوراده ترك ایله عودت ایتمش، اشبو بلوك اوزرینه سوق اولنان یدی کشیلك کوچك برمفرزه طرفندن برقاچ ال آتش ایدلمسی اوزرینه مذکور بلوك افرادی آوجی سپرلرینی ترك ایله قاریشیق بر حالده شهره قدر فرار ایتمشلر، دشمنك آوجی سپرلرنده ترك ایلدیکی اشیا مفرزه‌مز طرفندن اغتنام اولنمشدر.

١٩ مارت. — مارتك اون طقوزنده طوبروقده دشمنك ایکی طبوز پیاده‌سی ایله بر بطاریه طوپچیسی، بر بلوك مترالیوزی آوجی سپرلرینی تحکیم ایچون طیشاری‌یه چیقدیغنده بونلر اوزرینه منتخب افراددن یکرمی کشیلك بر مفرزه سوق اوله‌رق آتشه باشلانمسی اوزرینه دشمنك کرك بطاریه‌سی وکرك سفائن حربیه‌سی طرفندن آتش ایدلمش. بو آتش خیلی مدت دوام ایتمشدر. مفرزه‌مز عودتنده دشمندن برآز اشیا اغتنام ایلمشلردر.

٢٠ مارت. — مارتك یکرمی ایکیسنده کذلك طوبروقده اللی کشیلك بر مفرزه‌مز دشمنك آوجی سپرلرندن برنده یرلشمش ایدی. صباحلین دشمنك اوچ طابوری سپرلری اشغال ایتمك اوزره ایلرولەمش، برطابوری پیشداری تشکیل ایتمکده بولنمش ایدی. مفرزه‌مز اشبو پیشدار اوزرینه آتش ایتمکه باشلانجه دشمنك قره‌ده ودکزده بولنان طوپلری آتشه ابتدار ایلمشدر. بونك اوزرینه مفرزه‌مزه معاونت ایچون بشیوز کشیلك بر قوت سوق اولندی. بو قوتك محاربه‌یه اشتراکی ودشمن پیشدارینك عسکرمزك آوجی سپرلرینه یاقلاشمسی‌ده دیکر دشمن قوتنك رجعتنه واستحکاماته التجالرینه سبب اولمشدر. ضایعاتمز یوقدر. دشمنك ایسه اوتوز قدر تلفاتی واردر. عسکریمز علی‌العاده خیلی اشیای عسکریه اغتنام ایلمشدر: قوای جزئیه ایله استحصال اولنان شو نتایج دشمنك قوهٔ معنویه‌لرینك تماميله مختل اولدیغنی ارائه ایدر. »

سنوسی حضرتلری ومحاربهٔ حاضره. — سنوسیلرك ایتالیا علیهنده حرکت ایتمکدن چکندکلری اولجه شیوع بولمشیدی. فقط شوصوك زمانلرده ایتالیانلرك مظالم وقبایحنی ایشیدن سنوسی حضرتلری احکام دینیه ایله قرآن مجیدك اوامرینی تطبیقه مجبور اوله‌رق بوتون اتباعنه حربه اشتراك ایتمك ایچون اوامر اکیده اصدار بیورمشدر. کندیسی‌ده اقامتکاهی بولنان (کفره) دن حرکت ایدرك (جغبوب) ه مواصلت بیورمشلردر.

بوهفته ظرفنده مصردن آلنان (المؤید) غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً مشارالیه حضرتلری جغبوب موقعنی مرکز حرب اتخاذ ایتمکه نیت ایتدیکی اکلاشیلمشدر. اورادن میدان حربه اشتراك ایدن اتباعنه قوماندا ایده‌جکدر. سنوسی حضرتلری مصریلرله والدهٔ خدیوی‌یه و هلال احمر رئیسنه مجاهدین حقنده ابراز ایتدکلری معاونت انسانیتکارانه‌لرندن طولایی بیان تشکر ایتمش وحرب

حقنده‌كی نقطهٔ نظرینی كندی طلبه وتلامیذندن اولان سید صالح بن یونس نامنده‌كی ذات دلالتیله (المؤید) ده نشر ایلمشدر. مشارالیهك بیانات علمیه‌سندن اكلاشیلدیغنه كوره سنوسیلر یالكز ایتالیایه قارشو مجاهدات ومدافعات ایله اشتغال ایده‌جكلری حسبیله بوندن سائر اوروپا دولتلرینك خوبلاغا ملری لازمكلیر . بوندن بشقه بنه مشارالیه ، دیناً بو وظیفه‌یی ایفایه مجبور بولندیغنی وعكس تقدیرده یوم قیامتده حضور الهیده مسئول اوله‌جغندن اندیشه ایلدیكنی درمیان ایلمشدر . قاهره ایله خطهٔ مصریه جوارنده بولنان اتباعی مشارالیهك بوفكرده اولوب اولمدیغنه دائر اولجه برآز تردد ایلمشلر ایسه‌ده، بالآخره قناعت حاصل ایدرك جمله‌سنك حربه اشتراك ایتمك فكرنده بولندقلری‌ده (تایمس) ك قاهره مخابری طرفندن بیان اولنمقده‌در.

بحر احمرده ایتالیانلر . — ایتالیا حرب كمیلرندن (پیه‌مونته) كمیسنك قومانداتی طرفندن نشر اولنان بیاننامه‌ده ، ایتالیا حرب كمیلری (لحیه) ، (صلیف) ، (قران) ساحللرینك بومباردمان ایدیله‌جكلری بیان اولنمشدر . (قران) غایت مهم برموقع اولوب عین زمانده بین‌الملل برآطه‌در . بوتون دولتلر تبعه‌سندن اولان حجاج اسلامیه مذكور آطه‌ده قرانتنه مدتی اكمال ایدییورلر . (صلیف) موقعی‌ده ایكنجی درجه‌ده حائز اهمیت برآطه‌در . مالك اولدیغی مملحه‌دن طولایی وارداتی دیون عمومیهٔ عثمانیه‌یه كوندریلیور . (لحیه) جوارنده (وودكوك) نامنده بر انكلیز تجارت كمیسی ایتالیا حرب كمیلری طرفندن توقیف ایدیلوب (مصوع) ه سوق اولنمشدر. بوقدرله اكتفا ایتمیان ایتالیانلر الك صكره (قران) ایله حجاز اره‌سنده واقع اولان عثمانلی قابلوسنی قطع ایتمشلردر .

نشئت بك انكلیزلره تشكر ایدییور . — طرابلس وبنغازی محاربه‌لرنده فدای جان ایتمكله نائل شهادت اولان غزات ومجاهدین عثمانیه‌نك بیكس عائله‌لرینه ویرلمك اوزره انكلتره‌ده‌كی عثمانلی واسلام محبلری اولان انكلیزلر طرفندن درج اولنان اعانانه قارشو بوكره طرابلسده‌كی قوای عثمانیه قومانداتی نشئت بك افندی طرفندن تشكری حاوی برمكتوب لوندره سفارت سنیه‌سنه كوندریله‌رك تایمس غزته‌سی واسطه‌سیله نشری طلب اولنمسی اوزرینه سفارت عثمانیه طرفندن اجابته باقیلمشدر .

مصر :

حزب الوطنی رئیسی محمد فرید بك . — قاهره‌ده ناسیونالیستلر رئیسی فرید بك شو صوك كونلرده مصرده‌كی فرقه مركزنده نشر وایراد ایلدیكی نطق اوزرینه استنطاق واستجواب ایدلمسی اوزرینه درسعادته كلمشدر. حكومت مصریه‌جه موی‌الیهك محكوم ایدلمسی مقرر ایمش . كرك محمد فرید بك وكرك (الهلال العثمانی) غزته‌سی سرمحرر محترمی (شیخ عبدالعزیز چاویش) كچن سنه ظرفنده ینه حكومت مصریه طرفندن توقیف ایدلمشلردی. فقط بوتوقیف كیفیتی مشارالیهمانك شرف وحیثیتلرینی تنقیص ایده‌جك یرده بالعكس تزییدینه خدمت ایتمشدر . فرید بك مصردن انفكاك ایتمزدن اول انكلتره خارجیه ناظرینه‌ده بر تلغراف كشیده ایلمشدر . المؤیده باقیلیرسه تلغرافنده محمد فرید بك یالوارمش ایمش، بزه قالیرسه محمد فریدبك علی‌المعتاد یا حكومت مصریه‌یی ویاخود انكلیزلرك حركاتی مطلقا پروتستو ایتمش اولمیدر.

مصر مسكوكاتی استانبولده ضرب ایدیله‌جكمش . — مصر حكومتی مسكوكاتی كوچك براجرت مقابلنده ازهرجهت پك مكمل اولان مسكوكات عثمانیه ضربخانه‌سنده ضرب ایتدیرمك تصورنده بولندیغی مطبوعات محلیه‌ده اوقونمشدر .

مصر عدلیه ناظری استعفا ایتمشدر . — مصر عدلیه ناظری (سعد زغلول پاشا) مأموریتندن استعفا ایدوب تقاعدینی طلب ایتمشدر . وظیفه‌سی الیوم مصر خارجیه ناظری طرفندن ایفا اولنمقده‌در . مستعفیك انكلیز محبی وطرفداری اولدیغی مصدق ومشتهردر. اولجه وطنپرور اولان بوذات حكومت مصریه خدمتنه كیردكدن صكره بردن‌بره مسلكنی دكیشدیروب اقبال‌پرستلكی اله آلمش وآز وقت ایچنده انكلیزلره ابراز ایلدیكی تبصبص سایه‌سنده نظارته قدر چیقمشدر . قاهره ناسیونالیستلریله مستعنی بیننده وقعه‌لر ، هنكامه‌لر حاصل اولمش ومروج افكارلری اولان (اللواء) و (العلم) غزته‌لری واسطه‌سیله مشارالیهی شدتلی معروضاته هدف ایلمشلردر . ینه مطبوعات مذكوره‌یه كوره زغلول پاشا هم وطنداشلری عندنده ، هم‌ده وجدانی نزدنده محكوم برآدمدر .

فاس وفرانسه :

فاسك تحت اعدامی امضالنمسی . — فاس ایله فرانسه حكومتی آره‌سنده منعقد اولان مقاوله‌نامه‌یی الك صوكره فاس حاكمی (مولای حفیظ) امضا ایتدی . فاس بوندن صكره فرانسه‌نك مأمور سیاسیسی معرفتیله اداره ایدیله‌جكدر . معمافیه فاس سلطانی ناظرلرینی محافظه ایده‌جك ، فقط بوناظرلر فرانسه مأمور سیاسیسنك ویردیكی امرلره مطیع ومنقاد بولنه‌جقلردر. مأمور مذكورك اوامرینی تدقیق وتصدیق حق سلطانه بخش اولنمشدر. فاس ناظرلری حقیقت حالده فرانسه مأموریله حاكمك مشاورلری كبی استخدام اولنه‌جقلردر . عین اصول اداره الیوم تونسده جاریدر. بوصورتله كویا حسیات ملیه بردرجه محافظه ایدلمش اوله‌جقدر . فرانسه حكومتی فاسی طوغریدن طوغری‌یه اداره ایتمكه تعند كوسترسه‌یدی ، فاسلیلری اوقدر چابق تحت اطاعته آله‌میه‌جغندن ماعدا ، فاسده پك چوق عسكر اقامه‌سنه وفدا كارلقلر اختیارینه مجبور اوله‌جقدی .

مقاوله نامه‌ده ، فاس سلطاننك نفوذ واعتباریله مملكتده اماكن دینیه وسربستی وجدان محافظه اولنمق شرطیله اصلاحات اجراسی مقرردر. ایجابنده فرانسه فاسك هرهانكی نقطه‌سنی عسكرله اشغال ایده‌بیله‌جك وفاس قطعه‌سنك براً وبحراً امور انضباطیه‌سنی درعهده ایده‌جكدر . فرانسه مأمور سیاسیسی سلطانك اوامرینی تلقی ایتدكدن صكره انفاذینه مأمور بوله‌جقدر. عین زمانده ممالك اجنبیه‌ده بولنان فاسلیلرك حقوق فرانسه حكومتی طرفندن محافظه ایدیله‌جكدر .

فاس علماسی ومولای حفیظ . — فاس رجال وعلماسی اره‌سنده هیجان پك چوقدر . مولای حفیظك اكراه نتیجه‌سی اوله‌رق فرانسه حمایه‌سنی قبول ایتمسی اوزرینه اعاظم محافلنده خلجان حاصل اولمش ، برطاقم اختیارلرله علمالر امیرمشارالیهی معاهده‌یه وضع امضا ایتدیكندن طولایی تكفیر ایتمشلردر. فاس ایلری كلنلرندن بر چوغی ممالك عثمانیه‌یه هجرته حاضرلانیورلرمش . فرانسز واسپانیول اشغالیله حیات عمومیه طورمش كبیدر . بلدالمخزن قبائل وعشائری سلاحه صارلمشلردر . لیمانلرده سكون، آسایش مفقود برحالده‌در. فرانسز عساكری اهالی‌یه پك خودسرانه معاملاتده بولنیورلر . مال . جان ، عرض امین دكلدر . قادینلره بیله تجاوز وقوع بولمقده‌در .

امیر . موازنه‌سنی فرط عصبیتندن بوزمشدر . فرانسه‌نك طنجه سفیری فاسه آثنای عزیمتنده پك آمرانه ، جبارانه بروضعیت آلوب اهل اسلامه قارشو پك باردمعامله‌لرده بولنمشدر. فرانسه‌نك دیللرده داستان اولان حریت پرورلكی، انسانیتی ایله اوروپا خارجنده یاپدیغی مظالمی مقایسه ایتدكجه ، حیرتلر ، أسفلر ایدیلیور .

ایران :

شاهسونه قبیله‌سی رئیسی . — بوهفته طرفنده آلنان خبرلره كوره روسیه ـ ایران حدودینك (اردبیل) ه یقین اولان قسمنده احوال غایت اندیشه بخش بولنمقده ایمش . احوال مذكوره‌یه سببیت ویرن مسئله بوندن ایكی سنه اول ایران پولیس ناظری (یفرم) خان طرفندن حبس ایدلمش

اولان (شاهسون) قبیله‌سی رؤسالرینك تخلیه ایدلملرندن ناشی اولمشدر . رؤسای مذکوره تخلیه ایدیلوب طهرانی ترك ایتدکدن صکره او جوارلرده شقاوت فوق‌العاده برصورتده تزاید ایلمش واهالینك مال وجانلری تهلکه‌یه معروض بولنمشدر . بونك اوزرینه حقوقلرینك محافظه‌سیچون اهالی طرفندن روسیه قونسلوسنه مراجعت ایدلشدر .

مشهدده روسلر . — مشهدده یکی فنالقلر حاصل اولمغه باشلامشدر . روسلر مشهدده‌کی امام ثامن (علی‌بن موسی‌الرضا) حضرتلرینك مرقدمبارکی طوپه طوتوب خاك ایله یکسان ایتمشلردر . بواسف انکیز حادثه ایران سفارتنه تلغرافله بیلدیرلش وانتشار ایتمسی عقیبنده عموم استانبول ایرانیلرینك تأثرات عمیقه‌سنی موجب اولمشدر . روسلر مظالمندن امامك مزارینه التجا ایدن بعض کیمسه‌لري استیصال ایچون روسیه طرفندن طوب آتشی اجرا ایدلشدر . قباحتلرینی اورتمك ایچون روسلر ، تجمع ایدن کیمسه‌لرك شاه مخلوع طرفدارلری اولدقلرینی بیان ایدییورلر .

سالارالدوله . — روسیه وانکلتره‌نك نصائحنی سالارالدوله قطعی صورتده ردایله ایراندن‌چیقمیه‌جغنی وپاره‌یه‌ده محتاج اولدیغنی عین زمانده‌بیان ایتمشدر . سالارالدوله اتباعی طرفندن همدان ـ کرمانشاه خطوط تلغرافیه‌سی قطع ایدلمشدر . روایته نظراً ایران کردلریله جاف قبیله‌سی سالارالدوله‌یه مددرلو مظاهرتده بولنه‌جقلرینی تأمین ایتمشلردر . جاف قبیله‌سی رئیسنك بغداده کیتمش اولدیغی اوروپا مطبوعاتی طرفندن بیان اولنمقده‌در . بزه قالیرسه سالارالدوله‌نك‌البته براستنادگاهی اولملیدر . هرحالده روسیه‌نك پارماغی اولسه کرکدر .

ایرانده جنوبی وانکلتره . — تایمسك استخباراتنه کوره ایران‌حکومتی طرفندن شیراز واصفهان ولایتلرینه برطاقم عسکر وژاندارمه سوق ایدلشدر . قوای مذکوره اسوه‌جدن جلب ایدیلان ضابطانك قوماندانسنه ویرلشدر . ولایات مذکوره‌ده‌آسایش‌تقرر ایتدکدن‌صکره انکلتره ، حوالیٔ مذکوره‌ده بولندیرمقده اولدیغی عساکرینی کری آلدیره‌جغنه دائر ایران حکومتنه قطعی سوز ویرمشدر . حتی قونسلوسلرینك معیتنده‌کی جزئی عساکری بیله هنده اعاده ایده‌جکنی وعد ایتمشدر .

هند حکومتنجه ایران جنوبیه اعزامی مقرر اولان قوتك سوقی‌بووعد اوزرینه شیمدیلك تأخیر ایدلمشدر . انکلتره یالکز اشقیانك تأدیبنی طلب وآرزو ایدییور .

شاه مخلوع روسلره کوجنمشدر . — محمد علی‌نی بونجه وقتدن‌برو آلت اتخاذ ایدن روسلر اك صکره آنی ایراندن دفع ایتمك چاره‌سنی حاضرله‌یوب ایران خارجنه چیقاردیلر . روسلرك اغواآتنه تابع اولدیغنه ، محمد علی پشیمان اولمشدر . مشار الیهك حرمی اخیراً اوده‌ساده منتشر (اوده‌کیانووه‌تی) غزته ی ارکان تحریریه‌سندن برینه ، زوجنك‌انکلتره‌ده تأسیس اقامت فکرنده بولندیغنی سویلمشدر . محمد علی انکلتره‌یه کیتمك ایچون برادری (سالارالدوله) یه انتظار ایدییورمش .

روسیه :

روسیه‌ده قحط وغلا . — روسیه‌نك اون درت ولایتنده یکرمی میلیون خلق قحط سببیله دوچار ضرورت ومسکنت اولمشلردر . ولایات مبحوثه‌ده بغدای وچاودار موجود اولمدیغی ایچون تلف اوله‌جقلرینی بیلن اهالی پاپاسلرینی یانلرینه دعوت ایدرك کندیلرینه اولوم دعاسنی اوقوملرینی رجا ایتمشلردر . قحط زدکانك تهوین مصیبتلری ایچون روسیه حکومتنجه ١٤٢ میلیون روبله تخصیص اولندیغی حالده مبالغ مذکوره آچ قالانلری اعاشه‌یه کفایت ایتمامشدر . قحطلق . اك زیاده سیبریاده حکمفرمادر . بویوزدن چوجقلر ، پك فنا ومدهش امراض مستولیه‌یه دوچار اولمشلردر . آتك مقابلنده چوجقلرینی صاتانلرك حدی یوقدر . آچلر . اولوی دقیقه بدقیقه بکلیورلر . برطرفدن قحطلق ، دیکرطرفدن‌خسته‌لق کویلیلری محووتباه‌ایتمشدر .

روسیه‌ده موسویلر . — (کیه‌ف) وحوالیسنده روس ناسیونالیستلری طرفندن موسویلرك قتالی حقنده اجرا ایدلمکده اولان تحریکاتك وسعت پیدا ایتمش اولمسنه نظراً ، ایلروده وقوعی ملحوظ اولان فلاکتك اوکی آلنمق اوزره ، حکومتك ایشه مداخله ایتمسی حقنده خاخام باشی طرفندن کیه‌ف والیسنه مراجعت اولنمشدر . والی . موسویلرك مال وجانلرینك وقایه‌سی‌ایچون لازم کلن تدابیری اتخاذ ایده‌جکنی بیان ایتمشدر .

روس تحشیدات عسکریه‌سی . — تأمین ایدلدیکنه نظراً قفقاسیه حدودنده روسیه حکومتی طرفندن اجرا ایدلمکده اولان تحشیدات‌عسکریه‌نك حکومت عثمانیه علیهنه اولمدیغنه دائر روسیه حکومتنجه اعطا ایدیلن تأميناته حکومت عثمانیه‌جه‌ده قناعت حاصل اولمش ایمش .

برمسلمان زنکینك ضیاعی . — روسیه مسلمانلری اغنیاسندن ، (وقت) ، (شورا) غزته‌لری ناشری شاکر افندی رامییف ٢١ مارت تاریخنده اوره‌نبورغده وفات ایتمشدر . مرحوم ، تشبث شخصیسی وفعالیت متمادیه‌سی ایله اورال طاغلرنده بویوك وزنکین بر آلتون معدنلرینه صاحب اولمش وبوسایه‌ده ثروتی ملیونلره ابلاغ ایتمش ایدی . مکاتب ومدارسه ایتدیکی برچوق تبرعاتدن باشقه (وقت) غزته‌سی‌وشورا مجموعه‌سنی تأسیس ایتمکله روسیه مسلمانلرینك تنویر افکارینه جهدوهمت ایلمشدی . جناب حق مرحومی رحمتنده دائم وبرادری ادیب محترم ذاکر افندی ایله سائراقرباسنه صبرجمیل احسان بویورسون ، آمین .

١٤٥ کشینك قار آلتنده قالمسی . — سیبریاده شهر حالك اون دردنجی کونی تومسکی ولایتنده قار بورانلری دوام ایده‌رك یوز قرق بش آدم تلف اولدیغی یرلی غزته‌لر روایت ایدییور .

حضرت عمرك پاره‌سی . — سیبیر ولایتنده تجاران معتبراندن فابریقه‌تور حسن افندی آقچوره جنابلری ملکنده حضرت عمره منسوب ، کرروی‌الشکل (سنهٔ هجری ٢٠) رقیله حك اولنمش درهم (کموش پاره) بولندیغی محلندن اشعار اولنیور .

چین :

اختلال ، اغتشاش . — چین حکومت جمهوریه‌سنك یکی قابینه‌سی تشکل ایتمشدر . بوقابینه‌یه داخل اولان ناظرلر اصیل‌عائله‌لره منسوب دکلدر . پکینده حال طبیعی هنوز کسب استقرار ایتمه‌مشدر .

اهالینك هربرطبقه‌سنده عصبیت موجوددر . حکومت ، پای‌تختده‌برمقدار دها عسکر اقامه ایتدیرمکه مجبور اولمشدر . (مانچو) طرفدارانك تکرار شهری یغما ایتملرندن اندیشه ایدیلیور . چینده مقیم اجنبیلر ، کندیلرینك تحت محافظه‌یه آلنملرینی حکومت متبوعه‌لرندن طلب ایتمشلردر . بعض ژاپون تجارتخانه‌لری تماميله یغما ایدلمشدر . (نانکین) شهرنده تشوشات ظهور ایدوب عسکر ، شهری یغما ایتمشدر .

هندستان :

هندستانده اصلاحات واجراآت . — دهلی قصبهٔ اسلامیه‌سنك هندستانه مرکز تعیین اوله‌لیدن برو ، هند باش والیسی (لورد هاردینغ) علی‌الدوام تنسیقات و اصلاحات داخلیه ایله اشتغال ایتمکده‌در . هندستان بودجه‌سنی تدقیق و تصدیق ایتدکدن صکره لورد جنابلری دوره چیقوب هند شمالی حدود و ولایاتی دور وتفتیش ایدرك دهلی‌یه مواصلت ایتمشدر . انکلتره حکومتی ، والیٔ مشارالیهك انهاسی اوزرینه هندستانه یکی والیلرله مأمورین‌عدلیه وعسکریه اعزامنه قرارویرمشدر . بومأمورلر ، پك‌یکی وشدید برپولتیقه‌نك تعقیبنه مأموراولدقلرینی بالعموم هندستان‌مطبوعاتی طرفندن بیان وتخمین ایدلمکده‌در .

مسلمانلرله بت پرستلرك اتفاقی . — هندمسلمانلريله بت‌پرستلری آره‌سنده ـ انكليزلك ـ سی وغيرتلری نتيجه‌سی اوله‌رق ـ من‌القديم جايكيراولان اختلافات، شوصوك كونلرده مودت‌وائتلافه‌مبدل اولديغندن انكليزلرك نظردقتنی جلب ايتمشدر .

آرتق مسلمانلر اويانيور . — افغانستان ايله هندستان حدودنده متمكن اولان قبائل ايله انكليزلر آره‌سنده‌كی مناسباتك‌ده عين زمانده پك ايی اولمديغنی هند غزته‌لری طرفندن درميان اولنقده‌در .

الواح انتباه :

فاس حمايه‌سی معاهده‌سی

فرانسه ايله فاس آره‌سنده منعقد حمايه معاهده‌نامه‌سنك متنی ترجمه‌سی‌در:

فاسده اصلاحات اجراسيله مملكتك نشو ونمای اقتصادينه‌مساعد وانتظام داخلی وآسايش عمومی اوزرينه مؤسس برادارهٔ منتظمه وجوده كتيرمك آرزوسنده بولنان فرانسه حكومت جمهوريه‌سی ايله حكومت شريفيه آره‌لرنده مواد آتيه قرارلاشديرلمشدر :

برنجی ماده — فرانسه حكومت جمهوريه‌سی وامير حضرتلری فرانسه حكومتنك فاس مملكتنه ادخالی تنسيب ايده‌جكی اصلاحات اداريه، عدليه، تدريسيه، اقتصاديه، ماليه وعسكريه‌نك اجراسنی كافل برطرز جديد اداره تأسيسی خصوصنده متحددرلر .

بواصول اداره، حال وموقع دينی‌يی، سلطان حضرتلرينك من‌القديم حائز اولديغی نفوذ ايله موقعه لازم اولان رعايتی، دين اسلامك سربستئ اجراسيله مؤسسات دينيه‌وبالخاصه مؤسسات‌وقفيه‌يی محافظه‌يی كافل اوله‌جقدر . اصلاح ايديله‌رك بر مخزن شريفی تشكيل ايديله‌جكدر. [حكومت شريفيه] وضعيت جغرافيه‌سی وفاس ساحلنده اراضيسی بولنمه‌سی اعتباريله‌رك اسپانيا حكومتنك حائز اولديغی منافع حكومت جمهوريه وحكومت مذكوره آره‌سنده بالمذاكره تعيين وتنظيم ايديله‌جكدر .

طنجه شهری اولجه قبول ايدلمش اولان وضعيت مخصوصه‌سنی محافظه‌ايده‌جك وتشكيلات بلديه‌سی بونك اوزرينه تعيين ايديله‌جكدر.

ايكنجی ماده — سلطان حضرتلری فرانسه حكومتنك، ادامهٔ انتظام ومناقلات تجاريه‌سنك دائرهٔ آسايشده جريانی مقصديله مخزنه بعدالاشعار فاس اراضيسنده لازم اولان محللری اشغال عسكری تحتنه آلمسنی شيمدن قبول ايتديكی كبی كرك قره‌ده وكرك فاس صولرنده حركات انضباطيه اجرا ايليه‌جكنی‌ده تصديق ايلر.

اوچنجی ماده — حكومت جمهوريه شريف حضرتلرينه شخص وتختنی تهديد ويا ممالك اميريه‌لرينك آسايشنی خللدار ايده‌بيله‌جك هرتهلكه قارشيسنده معاونت دائمه‌ده بولنه‌جغنی تعهد ايلر.

دردنجی ماده — اصول جديدهٔ حمايه‌نك ايجاب ايده‌جكی تدابير فرانسه حكومتنك واقع اوله‌جق تكليفی اوزرينه شريف حضرتلری ويا طرفلرندن بوصلاحيتی حائز مأمورين جانبندن نشر واعلان ايديله‌جكدر . نظامات جديده ايله نظامات موجوده‌ده تعديلات اجراسی‌ده بوصورتله جريان ايده‌جكدر.

بشنجی ماده — فرانسه حكومتی شريف حضرتلری نزدنده مقيم وجمهوريتك فاسده‌كی بوتون حقوق وصلاحيتنی حائز اولان بر قوميسر تمثيل ايده‌جكدر كه كنديسی بومعاهده احكامنك اجراسنه‌مأموردر.

مقيم قوميسر، شريف حضرتلريله اجنبی مأمورلری آره‌سنده وبومأمورلرك فاس حكومتيله اوله‌جق مناسباتنه يكانه واسطهٔ تبليغ وتبلغ اوله‌جقدر . كنديسی، بالخاصه ممالك شريفيه‌ده اجانبه متعلق مسائل ايله توغل وظيفه‌سيله‌ده موظف اوله‌جقدر . شريف حضرتلرينك اصدار ايلدكلری امرنامه‌لری، فرانسه حكومتی نامنه تصديق ونشر واعلان صلاحيتنی‌ده حائز بولنه‌جقدر .

آلتنجی ماده — ممالك اجنبيه‌ده فاس تبعه‌سنی ومنافعنی فرانسز مأمورين سياسيه وتجاريه‌سی تمثيل وحمايه ايده‌جكلردر . شريف حضرتلری، اولجه فرانسه حكومت جمهوريه‌سنك رأی وموافقتنی استحصال ايتمه‌دن ماهيت بين‌الدوليه‌يی حائز هيچ برعقدده بولنميه‌جغنی تعهد ايدر .

يدنجی ماده — فرانسه حكومت جمهوريه‌سی وحكومت شريفيه فاس استقراضاتی تحويلاتی حامللرينه بخش ايدلمش اولان حقوقه رعايت ايتمك شرطيله خزينهٔ اميريه‌نك تعهداتنی اجرا وتكاليف مملكتی منتظماً جبايت ايتمك اوزره اصلاحات ماليه اساساتنی متحداً وضع وتعيين حقنی محافظه ايدرلر .

سكزنجی ماده — شريف حضرتلری، بلا واسطه وبالواسطه هرهانكی برشكل وصورتده اولورايسه اولسون، بوندن بويله فرانسه حكومتنك مساعده‌سی اولمقسزين عمومی وياخصوصی استقراض عقد ايتميه‌جكنی وامتياز ويرميه‌جكنی قبول وتصديق ايدر .

اخطار واعتذار

محترم قارئلرمزدن مسلكمزه موافق اولمق اوزره پك قيمتلی مقاله‌لر، مكتوبلر آليورز . بونلری هفته‌سی هفته‌سنه رساله‌مزه درج ايتمك اقصای تمنيامزدر . لكن مع‌التأسف رساله‌مزك حجمی بو املمزك تحققنه آشيلماز برمانع تشكيل ايديور . سبيل‌الرشاد اساساً اون آلتی بيوك صحيفه‌دن عبارت ايكن بوكبی قيمتلی آثاری قسماً اولسون قارئلرمزه اوقوتمق ايچون قاچ هفته‌در يكرمی صحيفه اوزرينه چيقارمق فداكارلغنه قاتلانيورز . لكن بر بوقدر فداكارلق دها اختيار ايديلسه ينه مقصد تأمين ايديله‌ميه‌جك . ديكرطرفدن بويله بر فداكارلغك اختيارينه امكان مالی مساعد دكل . اونك ايچون كرك شيمدی‌يه قدركلوب عرض ايتديكمز سببدن طولايی نشراولنه‌ميان، كرك بوندن بويله ورود ايده‌جك اولان آثار ايچون تاريخ ورودلری اعتباريله برر صره نومروسی ويريديله‌جك، هر اثر نوبتی كلدكجه درج ايديله‌جكدر . اثر صاحبلرينك بو بابده بزی معذور كورملرينی عن صميم‌القلب نياز ايدرز.

مطبعهٔ خيريه وشركاسی — مدير مسئول : اشرف اديب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم   دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در   اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٧ — ١٨٩   ١ جمادى‌الاول ١٣٣٠   پنجشنبه   ٥ نيسان ١٣٢٨   جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

ويل للمطففين . الذين اذا اكتالوا على الناس يستوفون . واذا كالوهم او وزنوهم يخسرون . الا يظن اولئك انهم مبعوثون ليوم عظيم . يوم يقوم الناس لرب العالمين .

ترجمه‌سى

« واى او اكسيك اولچنلرك ، ياكليش طارتانلرك حالنه‌كه : باشقه‌لرندن آليركن طولو طولو آليرلرده ويرمك ايچون اولچر ، ياخود طارتاركن آلداتيرلر ! عجبا بونلر بويوك بر كون ايچون ، اوت ، انسانلرك حضور رب‌العالمينده طوره‌جغى بر كون ايچون تكرار ديريله‌جكلرينى هيچ عقللرينه كتيرمزلرمى ؟ »

∴

مطففين سوره‌سى مكيدر . بعضيلرى مدنيدر ديورلر . ايكنجى ادعاده بولنانلر شويله سويليورلر : عليه‌الصلاة والسلام افنديمز مدينه‌يه هجرت بويوردقلرى زمان شهرك اهاليسى اولچوب طارتمق خصوصنده پك انصافسزجه كيديوردى . سوره بونلر ، يعنى اهل مدينه حقنده نازل اولدى .

تطفيفك نه‌ديمك اولديغى ايكنجى ، اوچنجى آيتلر ذاتاً بيلديرييور . (اكتيال) اولچمك ، اولچوب آلمق معنالرينه‌در . (اذا اكتالوا على الناس) ناسك اوزرنده‌كى حقلرينى آلمق ايچون اولچدكلرى ، طارتدقلرى زمان ديمك اوليور .

(واذا كالوهم اووزنوهم) آيتنده حرف جر محذوفدر . (كالوا لهم اووزنوا لهم) تقديرنده‌در .

نته‌كيم

ولقد جنيتك اكمؤاً وعساقلاً
ولقد نهيتك عن بنات الاوبر .

بيت مشهورنده لام محذوفدر : كلام (ولقد جنيت لك . . .) تقديرنده‌در . [اكمؤ ، عساقل ، نبات اوبر هپسى ده يرده بيتن مانطار ديمكدر . انجق ايكى اولكيسى ايى جنسندن ، اوچنجيسى يمز قسمندندر .]

بعضيلرى [الا يظن اولئك ...] آيت كريمه‌سنده‌كى (ظن) ى يقين معناسنه آليورلر . حال بوكه طوغرودن طوغرويه كندى معناسنى ويرمك دها بليغدر . زيرا آخرته يقينى اولانلر ايچون بويله اكسيك طارتمايه ، اوته‌كنى ، بريكنى آلداتمه‌يه ، طولانديرمايه ذاتاً امكان تصور ايديله‌مز . حال بوكه مراد الٰهى ــ الله اعلم ــ شويله اوله‌جق : كونك برنده انسانلرك حضور رب العالمينه چيقه‌جغنى يقيناً بيلمك شويله طورسون ، بوحقيقتى بر ظن ، بر تخمين ، بر احتمال اوله‌رق خاطره كتيرمك بيله بوكبى رذائلى ارتكابه مانعدر . اويله ايكن باشقه‌لرينى آلداتيورزده قازانيورز ، زعميله حقيقتده آله‌بيلديكنه آلدانانلر ، آله بيلديكنه زيان ايدنلر نصل اوليورده بو خسرانه دوشيورلر ؟ يوقسه آخرت حسندن بونلر بوسبوتون‌مى محروم ؟

اعرابينك برى خليفه عبدالملكه : «الله مطففلر حقنده نه سويليور ايشتدكمى ؟ » ديمش . ديمك ايستەمش كه ترازويى ، اولچويى براز اكسيك طوتانلره قارشى جناب حق اوقدر اليم برعاقبت حاضرلارسه.. يا سن كه قوتكه ، جبروتكه دايانەرق خلقك مالنى ، ملكنى اولچوسز ، حسابسز اولمق شرطيله بوغازيكه كچيريورسين .. عجبا فرداى محشرده حالك نه اولەجق ؟ واى اصل سنك باشكه !

محمد عاكف

فقه و فتاوى

فقه و عبادات اسلاميه تاريخنده :

حج و كعبه

٤

زمان كچدكجه ، عهد خليل اوزاقلاشدقجه دين ابراهيم واسماعيلك دخى عربلر وعرب مستعربه اوزرنده اولان قوت ونفوذى ياواش ياواش اكسيلويوردى . فكر توحيد واعتقاد صحيح ، قلوب عربه سيل خروشان كبى آققده اولان وثن پرستلك حس وآرزوسنى تعديل ايدەمەيوردى . كيت كيده اويله اولدى كه شرك ، ضلالت بوتون جزيرة العربى استيلا ايتدى . اوتەده بروده پك آز كيمسەلر حضرت اللهه ايمان ايديورلردى . مع مافيه دين ابراهيمك بعض اركان وآدابى كرك عربلرك احوال روحيەلرينه ، كرك اوزمانك دوشونجه ومنفعتلرينه موافق كلديكندن حالا معمول بها بولنيور ، اسكى قدسيتلرنى محافظه ايديورلردى . ختان ، غسل ، مضمضه ، استنشاق ، صوم .. كبى آداب وعباداته رعايت اولنديغى كبى زيارت كعبه ، حج وعمره دخى كاكان باقى ايدى .

هرسنه حج موسمنده اطراف واكنافدن برچوق كيمسەلر حج نيتيله احرامه كيرەرك مكه‌يه كلير ، كعبهٔ معظمه‌يى يدى دفعه طواف ، صفا ايله مروه آراسنده سعى ايلر ، اهل حرم ايله برابر عرفات ومزدلفه وقفەسنى اجرادن صوكرا منايه كلەرك اوچ يرده رمى جمرات ايدرلردى .

احرامه تلبيه ايله داخل اولەرق اثنيشلرده ، يوقوشلرده . . . اهلال ايدر ، فقط قريش ، كنانه قبيلەلرى « لبيك اللهم لاشريك لك الا شريك هولك تملكه وما ملك » ديه تلبيه ايدەرك نفى شريك ايله توحيد بارى‌يه قائل اولدقدن صوكرا همان بلااستثنا بتلرينه دخى بر نوع موقع معبوديت وشريكيت ويريورلردى .

رمى جمراتى متعاقب منادە قربان كسەرك خلق تقصيرايله احرامدن چيقيورلردى . موسم حجك غيرى آيلرده عمره ايتمك دخى بين العرب بويوك برعبادت صاييليوردى . فقط عمرەنك حجه نسبتاً موقعى دون اولديغندن هرحالده موسم حجده ادا ايديلمەمەسى اقتضا ايديوردى ،

محرم علامت احرام اولمق اوزره بويونـه بوكدن بر قلاده طاقاردى ، كه بو صورتله حلالك دوچار اولمسى ملحوظ اولان سؤ معاملەلردن ، هردرلو تعرضلردن مصون اولوردى . اكمال حج ايدنجه حرم شريف آغاچلرى قابوغنـدن ، ياخود اوراده بتن اوتلردن بر قلاده ياپەرق كنديسنك بويونه تعليق ايلردى ، كه بوده اوذاتك ، حجى اكمال ايدن بختيار وبناءً عليه محترم بركيمسه بولنديغنه دلالت ايدردى.

حجاجك كرك علامت احرام ، كرك علامت اكمال اولمق اوزره قلاده طاقمەلرى شبهەسز دور خليلدن قالمه بر حال دكل ، بلكه اهل جاهليتـك كنديلرى طرفنـدن ايدينلمش بر عادت ايدى . بو عادتك بر بدعت اولديغنده شبهه اولمامغله برابر تاريخچه هانكى زمانده ، كيملر طرفندن وضع ايدلمش اولديغى آكلاشيلەمەيور . اولەبيليركه بت پرستلك كبى بوده خارجدن سرايت ايتمشـدر . ذاتاً عهد خليل اوزاقلاشـدقجه يواش يواش بت پرستلك ، صوكرا عرب جاهلەنك احوال روحيەسـنه ترجمان اولەبيلەجك بر چوق عرف وعادتلر احداث اولنديغى كبى بابحجـده دخى برچوق عندى بدعتلر اختراع ايدلمش ايدى . قرشيلر كعبه ومكەنك ولايت و ادارەسـنى اللرينه كچيرديكدن صوكرا اباً عن جد توارث طريقيله انتقال ايدن ، فقط اظهارى ايچون هنوز بر زمين مساعد بولنەميان شرافت واصالت دعواسنى بين العرب ايلرى سورمكه باشلامشلردى ؛ اوزرندن عصرلر كچدكدن صوكرا حضرت خليلك احفادندن بولندقلرنى خاطرلەيور ، بوكا استناد ايدەرك كنديلرينـك بوتون عربلره قارشى اولان تفوق ورجحانلرنى ادعا ايديور وبو ادعالرنى حقيقتـاً بوتون قبـائل عربه دكلەتيورلردى . كعبه و حرم شريف اوزرنده اولان ولايتلرى‌ده دعوالرينى ترويجه ياردم ايدييوردى . ايشته صوكرالرى بوتون بونلرى بهانه اتخاذ ايدەرك عرفات وقفەسنى ترك ايتمكه باشلامشلردى . كنديلرى اهل حرم ، سكان مكه ، ابراهيم و اسماعيل (عليهما السلام) احفادندن ايكن خارج حرمده بولنان عرفاته كيتملرى كويا سائر عربلره كوره حرم شريف و منسوبيننك استخفافنى موجب اولەجقدى . كويا سـائر قبائل قرشيلرى خارج حرمه چيقەرق عرفات وقفەسنده بولنملرندن طولايى فضيلت وشرافتجه كنديلرينه مساوى عد ايدەجكلردى . بوحالده اهل حرم اولملرينك بر فائدەسى قالمەيوردى . منسـوبينه حرمت مخصوصه وامتياز تأمين ايدەمەمسندن احتمالكه حرمك ، كعبەنك خارج حرمده اولان عربلرجه نظر اعتباردن دوشمەسى لازم كلەجكدى . بالطبع بو ايسه ايشلرينه كلمەيوردى . آنكچون قريشك سياستجه بيكلرجه سنەدنبرى دوام ايدن عرفات وقفەسى كنديلرينه مخصوص اولمق اوزره ترك ايدلمشدى. دها صوكرالرى بنى كنانه ، بنى خزاعه ، بنى عامر دخى قرشيلره اتباع ايتمشلردى ؛ فقط سائر قبائل عرب اسكيسى كبى هرسنه عرفات وقفەسنده حاضر بولنيورلردى .

قريشيلر اركان حجدن اولان وقوف بيله‌رك عن قصد ترك ايلدكلرى حالده ديكر طرفدن‌ده حج ايله قطعياً مناسبتى اولميان بر طاقم بدعتلر وضع ايتمشـلردى . آنلرجه اهل حرمك ، احرامده ايكن يغورت يمه‌مه‌لرى ، اريدلمش ياغ استعمال ايتمه‌ملرى اقتضـا ايديوردى . . . باقيليرسه بو، آنلر ايچون بر نوع پرهيز كبى برشى ايدى . فقط نره‌دن سرايت ايتمش اولديغى تاريخجه معلوم اوله‌ميور . مع‌مافيـه بوجهتك عيسويلردن آلنمش اولمسى پك‌ده مستبعد دكلدر . چونكه اوزمانلر جزيرة‌العربده نصرانيتى قبول ايدن برچوق كيمـه‌لر بولنديغى كبى ، قرشيلر تجارتله يمنه ، شامه، حتى مصره قدر سياحت ايديورلر، بالطبع يولده كيتدكلرى يرلرده اورانك عيسويلرى ايله تماسده بولنيورلردى. اوله‌بيليركه قرشيلر عيسويلرك ، ياخود عيسـوى متزويلرينك بعض مقوى يمكلره قارشى اولان پرهيزلرندن اقتباس ايله حجده يغورت ، ياغ كبى يمكلردن امساك نفس ايتمكى مناسب كورمشدرلر .

دها صوكرالرى محرمك يوكدن ياپيلمش مسـكنلره دخولنى ، كولـكه‌لنمسنى تجويز ايتمه‌يور ، فقط كونشـك شدتلى حرارتنه قارشى سختياندن معمول چادرك كولكه‌سنده بارينه‌بيلمه‌سنه مساعده بولنديغنى اعتقـاد ايديورلردى . دها صوكرالرى اهل حلك خارج حرمدن كتيردكلرى يمكلرى يه‌مه‌ملرى، طواف قدومى آنجق حرم داخلنده تدارك ايده‌بيله‌جكلرى البسه ايله اجرا ايده‌بيلمه‌لرى حجده اصول اتخاذ ايدلمشيدى . بوسببه مبنى آفاقيلر يه‌جكلرينى، طواف قدوم اجراسى ايچون‌ده كيه‌جكلرى البسه‌يى حرم داخلنده تدارك ايتمك مجبوريتنده بولنيورلردى . يه‌جك مسئله‌سى قولاى ايدى . صيجاق بريرده ذاتاً قناعتكار اولان عرب ايچون چوق يمك لازم كلمه‌يوردى . عين زمانده رؤساى قريشجه پيشيريله‌جك ، ايچيله‌جك شيلر توزيعى صورتيله فقراى حجاجه معاونت‌ده ايديليوردى. فقط البسه مسئله‌سى بويله دكل، بعضاً حرم البسه‌سى تدارك اولنه‌مه‌يوردى . بويله‌لرده البسه‌لرينى چيقارير ، چيپلاق اوله‌رق اجراى طواف ايدرلردى . حجابلرى غالب اولان اركك وقادينلر كندى البسه‌لريله طواف ايلر، فقط همان طوافى اكمال ايدر ايتمز او البسه‌سنى چيقارير، آتارلردى، كه بعدما آنلرى كنديلرينك، هيچ بر كيمسه‌نك‌ده قوللانمسى قطعياً جائز اولمازدى . بو البسه‌لرده « لقى » دينلوردى .

وقعهٔ عرفاتى متعاقب طواف زيارتى ايسه اركك‌لر عموماً چيپلاق اوله‌رق ، قادينلرده كندى البسـه‌لرينى چيقارمق شرطيله فراجه‌لره بورونه‌رك اجرا ايدر ، بويله ياپه‌مدقلرى صورتده كنديسـيله طواف ايتدكلرى لباسلرينى « لقى » اولمق اوزره براقيرلردى .

فقط بوتون بو بدعتلرك‌ده تاريخجه سببلرى بيلنه‌مه‌يور . تجارتله مألوف، بناءً عليه كندى منفعتلرينه زياده‌سـيله مربوط اولان قريش بيت شريفك طوافنده خارج حرمدن كلن البسه‌نك ممنوع ايدلمه‌سندن احتمالكه بر فائدهٔ ماديه تأمين ايتمك ايستيورلردى . ذاتاً حرم داخلنده البسه تداركنه مجبور اولان حجاج شبهه‌سز اهل حرم اولان قرشيلردن صاتون آله‌جقلردى. چونكه اوزمانلر مكه‌نك سكنه‌سى، حرم اهاليسى قرشيلردن عبارت بولنيوردى. بو مطالعه‌يه كوره قرشيلرك شو بدعتلرى بر منفعت ماديه تأمينى اميديله اختراع ايتدكلرينه قائل اولمق ايچـون يول آچيلير .

حضرت خليل ، حضرت اسماعيل دورندن باشلايه‌رق قصى بن كلاب زمانه ، بورادن‌ده زمان بعثه‌قدر مرور ايدن عصرلر ظرفنده حج شريف بوتون قبائل عرب بيننده يواش يواش بر عبادت رسميه شكلنى آلمش، حج ايتمك هرفرد ايچون يكانه بر امل دينى اولمشيدى. اشهر حرمده جزيرة‌العربك هرطرفندن برچوق انسانلر كلير، ايفاى حج ايدرلردى . فرصت بولدقجه هر عربك حج ايتمسى عصرلرك كچمسيله عادتا بر احتياج طبيعى حالنه كيرمشيدى . شو صورتله هرسنه موسم حجده جزيره‌نك سائر يرلرنده كوريله‌مه‌ين بر غلبه‌لك طوپلانيردى. بالطبع بونلرك يه‌جكلرينى ، ايچه‌جكلرينى ، كيه‌جكلرينى وسائر محتاج بولندقلرى اشيايى اوراده آرايه‌جق اولدقلرندن اليش وريش ايچون دخى يول آچيليوردى . ايشته شو صورتله باشلايان آليش وريشلر كيتدكجه كسب انتظام ايده‌رك ، موسم حجه مصادف اولمق اوزره مكه جوارلرنده عكاظ ، مجنه ، ذوالمجاز وسـائر پنايرلر تأسس ايتمش ، عربلرده وبالخاصه بنى اسماعيل وقرشيلرده فكر تجارتك اويانمسـنه خدمت ايتمش ايدى . مكه بر مركز دينى اولمقدن باشقه برده مركز تجارت اولمش ايدى . فكر دينى ايله وقوعه كلن بو اجتماعلرده كيت كيده تجارتدن باشقه برده ادبيات مجلسـلرى قورولمغه باشـلامش ايدى . جزيره‌نك هرطرفندن كلن مشاهير ادبا ايچون بو پنايرلر ، هله عكاظ پنايرى كنيش بر مسابقه ميدانى اولمشيدى . بو صورتله عربلرك مختلف لهجه‌لرى برلشيور ؛ لسان وادبياتلرى كوندن كونه ترقى ايديور ؛ قبائل مختلفه يك‌ديكريله طانيشيور، بينلرنده بر انسيت حصوله كليوردى.

ايشته كوريليور، كه حج شريف طاغنيق، وحشى ، بدوى اولان عربلرى دور خليلدن باشلايه‌رق يواش يواش كعبهٔ معظمه‌يه تقريب ايله بينلرنده فكر تجارتك اويانمسنه ، لسان وشيوه‌لرينك برلشمه‌سنه، ادبياتلرينك ترقيسنه ، نتيجه اوله‌رق طانيشوب كسب الفت ايتمه‌لرينه ياردم ايتمشدر ...

حليم ثابت

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

۱۸۸ دن مابعد

غزالى وتصوف . — شهاب‌الدين سهروردينك (عوارف المعارف) عنوانلى كتاب مشهوريله فريدالدين عطارك تذكرة‌الاولياسى ، شعرانينك طبقات كبراسى ، عبدالسلام نيشابورينك طبقات صوفيه‌سى ،

قشیرینك رساله‌ٔ مشهوره‌سی، محی الدین عربینك فتوحات مکیه و فصوصی، مولانا جلال الدین رومینك مثنویسی، جامی‌نك نفحات الانس نامنده‌کی کتابی تصوف اسلامی حقنده یازلمش معروف اثرلردر .

روح نزیهی لاهوتی برعشق ایله ناله‌سرای اشتکا اولان ابن فارضك دیوان مشهوری ادبیات صوفیه‌نك الك رنکین صحیفه‌لرینی محتویدر :

سائق الاظعان یطوی البید طی منعماً عرج علی کثبان طی
وبذات الشیح عنی ان مرر ت بحی من عریب الجزع حی
فتلطف واجر ذکری عندهم علهم ان یرجعوا عطفاً الی
قل ترکت الصب فیکم شبحا ما له مما تراه العشق فی

مطلعیله باشلایان قصیدهٔ یائیه‌سنده‌کی سانحات عالیه دورا دور برناله‌ٔ عشق واشتیاقدر .

شربنا علی ذکر الحبیب مدامة سکرنا بها من قبل ان یخلق الکرم
لها البدر کاس وهی شمس یدیرها هلال وکم یبدو اذا مزجت نجم

مطلعلی قصیدهٔ خمریه‌سی ایسه کابن معنویاتك روایح مستی نشر ایدن ازهار رنکا رنکیله مالامالدر .

ابوالفیض هندینك :

یا ازلی الظهور ، یا ابدی البقا نورك فوق النظر . حسنك فوق الثنا
نورتوبینش کداز، حسن‌تو دانش کسل فکر تو اندیشه کاه کنه تو حیرتفزا
دانش وبینش همه کرده رها در رهت چشم ارسطو نظر . عقل فلاطون ذکا
نکتهٔ توحید تو آنچه پسند آیدت عقل نکیرد فرو ، کشف نیابد فرا

مطلعلی قصیدهٔ عارفانه‌سی بو یولده یازلمش الك پارلاق آثاردندر .

سهروردی‌ٔ مقتولك تصوفه دائر یازمش اولدیغی (حکمة الاشراق) و (هیاکل النور) قپالی وموجب تردد بعض بیاناتی محتویدر . سهروردی فلسفهٔ یونانیه ایله حکمت اشراقیه‌یی مزج وکندی طرفندن دخی بعضی علاوات اجرا وتعبیرات واصطلاحات مخصوصه وضع ایده‌رك برمسلك تصوفی وضعنه چالشمشدر .

سهروردینك ظاهر افاداتی عقل ونقله یکده توافق ایتمدیکندن سبب فلاکتی اولمشدر .

عمر خیام وحافظ شیرازی کبی بعض ذواتك اثرلرینی ادبیات صوفیه میانه ادخال ایتمك پکده طوغری اوله‌مز .

خیامك وحدت وجودی ایما ایدر بعض رباعیاتی وارسه‌ده اوله‌جه مشارالیهدن بحث ایدرکن سویلنش اولدیغمز وجهله — رباعیاتك قسم کلیسی تصوفدن زیاده ریبی وبدبینی مسلکلرینه دها یقین مضمونلری محتویدر . مثلا :

آنانکه محیط فضل وآداب شدند در جمع کمال شمع اصحاب شدند
ره زین شب تاریك نبردند برون کفتند فسانهٔ ودر خواب شدند

و :

قومی متفکرند در مذهب ودین جمعی متحیرند در شك ویقین
ناکاه منادیٔ در آید ز کمین کای بیخبران راه نه آنست و نه این

کبی رباعیلرده ریب وترددك ایکنه‌لیجی فکرلری مندمجدر .

خیام بر متصوفدن زیاده متفنن برحکیم ، ریبی ، بدبین ومستهزی بر فیلسوف کبی دوشونمش واویله یازمشدر . انکلیز فاجعه نویس شهیری (شکسپیر)ك هاملت‌ده‌کی شو :

Imperious Cesar, dead and turn' d to clay
Might stop a hole to keep the Wind away
Othat that carth, which kept the world in awe
Shonld patch a wall to expel the winter's flxw !

[*] سوزلریله عمر خیامك :

خاری که بزیر پای هر حیوانیست زلف صنمی و ابروی جانانیست
هر خشت که برکنکرهٔ ایوانیست انکشت وزیری وسر سلطانیست

و :

دی کوزه کری بدیدم اندر بازار بر باده کلی همی لکدزد بسیار
وان کل بزبان حال باو میکفت من هم جوتو بوده‌ام کرای ام دار

رباعیلری آره‌سنده‌کی اتحاد فکر شایان دقتدر .

خیام عینی موضوعی (شکسپیر)ك بیله مظهر تقدیر وغبطه‌سی اوله‌جق برلسان نزاهتله شوصورتله تصویر ایدییور :

درهر دشتی که لاله زاری بودست ز خون دل عاشق زاری بودست
هر برك بنفشه کز زمین می روید خالیست که بر رخ نکاری بودست

خیام افعال بشریه‌نك مخلوق خدا اولمسیله مستلزم مجازات بولنمسی خصوصنده‌کی شبهه‌لرینی ، ترددلرینی شوصورتله افشا ایدییور :

یزدان چو کل وجود مارا آراست دانست زفعل ماچه بر خواهد خاست
بی حکمش نیست هر کناهی که مراست پس سوختن قیامت ازبهر چه‌خواست

یا رب توکلم سرشتهٔ من چه کنم پشم وقصبم تو رشتهٔ من چه کنم
هر نیك وبدی که از من آید بوجود تو بر سر من نوشتهٔ من چه کنم

خیامك نه قدر بدبین بر فیلسوف اولدیغی آتیده‌کی رباعیلردن پك کوزل آکلاشیله بیلور :

شادی مطلب که حاصل عمر دمیست هر ذره ز خاك کیقبادی وجمیست
احوال جهان واصل این عمر که هست خوابی و خیالی وفریبی و دمیست

بنکر زجهان چه طرفه بربستم : هیچ وزحاصل عمر چیست دردستم : هیچ
شمع طربم ولی چو نشستم : هیچ من جام جم ولی چو بشکستم : هیچ

آنها که کهن شدند وآنها که نوند چندی پس از آمدن یکا یك بروند
این سفله جهان بکس نماند جاوید رفتند وروند ودیکر آیند وروند

افسوسکه بی فائده فرسوده شدیم وزداس سپهر سرنکون سوده شدیم
دردا و ندامتا که تا چشم زدیم نابوده بکام خویش نابوده شدیم

افسوس که سرمایه زکف بیرون شد دردست اجل بسی جکرها خون شد
کس نامد از ان جهان که تا پرسم ازو کاحوال مسافران عالم چون شد

---

[*] روما ایمپراطوری (سزار) اولدی ، اجزاء بدنیه‌سی روزکارلرك نفوذینه قارشی دیوار دلیکلرینه طیقیلان چامورك یرینی طوته‌بیلور . ایواه ! برزمانلر احتشام وجلادتیله جهانی تیتره‌تمش اولان بو وجود ؛ توز طوپراق حالنده ؛ پویراز روزکارینك اوشودیجی وزانه قارشی ؛ اسکی برکلبه‌نك قاپو آرالقلرینی ، دیوار یاریقلرینی طیقایان چامورلره‌می منقلب اولدی ! ؟

خيام موجوديتى كبرين ريب وتردد جانشكاف ومؤلم نالەلرينى تكرار ايتمكله روحنه بر تسـليت وسكون آرامش ، كاشانى متمادياً باران اضطراب ياغديران برسحابۀ غموم ايله مستور كورمش وصانكه واويلاى تظلميله بولوتلرى طاغيتمغه چاليشمشدر :

از آمدن ورفتن ما سودى كو ؟ وز تار اميد عمرما پودى كو ؟
در چنبر چرخ جان چندين پاكان مىسوزد وخاك ميشود دودى كو؟

خيامك :

اسرار ازل را نه تو دانى ونه من وين حرف معما نه توخوانى ونه‌من
هست ازپس پرده كفتكوى من‌وتو چون پرده برافتد نه تومانى ونه‌من

كبى سوزلرينه بر معناى تصوفى عطف ايتمكه قالقشمقدن ايسـه ريب وشكك قطعى بر تظلم واشتكاسى صورتنده تلقى ايتمك دها موافقدر .

تصوف اسـلامى حقنده آچيق و واضح بر فكر ايدينه بيلمك ايچون خيام كبى مشائيون فلسفەسيله مشبوع دماغلرك سانحات شعريەلرينه ويا سهر وردى مثللى اشراقيونك وهميات ايله توأم اولان قباللى ولاستيكلى فكرلرينه قريب مطالعات صـاحبلرينك أثرلرينه دكل ، غزالى كبى متشرع وحكيم فضلانك مجموعۀ عرفانلرينه مراجعت ايدلملدر .

متصوفين اسلاميەدن بعضيلرينك بياناتى آرەسنده حكمت اشراقيەيه قريب فكرلرده يوق دكلدر .

مولانا جامى نك (نفحات الانس) عنوانلى كتابندن آكلاشلديغنه كوره بين الاسـلام ايلك دفعه (صوفى) نامنى آلان ذات ابو هاشم اولوب بالآخره سفيان ثورى ، رابعۀ عدويه ، شيبة الراعى كبى اعاظم بوعنوانله اشتهار ايتمشلردر .

ذوالنون مصرى ، بايزيد بسطامى ، حسن بصرى ، جنيد بغدادى شقيق بلخى وطرق عليه مؤسسـلرى ايسه صوفيون مسلكنك توسع وتقررينى تأمينه موفق اولمشلردر .

فريدالدين عطارك (تذكرة الاوليا) اسـمندەكى كتابنده ارباب تصوف حقنده تفصيلات كافيه بولنه بيلور .

مابعدى وار مدللى اعداديسى مديرى

م . شمس الدين

ادبيات

حيات

حياتى سوەمين اولماز ... فقط نەدنسه اوكا
نم بويوك ، ازلى ، مفرطانه بر ميلم ،
محتم وار؛ اونى بن ناصلسه پك سوەرم ؛
ناصلسه قاتلانيرم أك آغير أذالرينه .

او هر دقيقەده بر صحنۀ فجيع ممات
آچار ايكن اوكا بن سينۀ غرام آچارم ؛
نم انيسۀ روحمدر ايشته حس حيات
أولوم ... طونجه اونى قورقارم ، هان قاچارم ،

حيات ... اوهر كون أزەركن بنى عذابيله ،
اونى ينه سوەرم ؛ سومەمك ألمده دكل ؛
ناصلسه ذوق آليرم بار اضطرابيله .
بكا قاليرسه : ياشا ، راحت ايتمه ؛ أوله ، أزيل

خاير ، اونوتمايورم بن او اضطراب وغمى
اونك او نشوۀ بى‌سود وبى ثباتيله .
خاير ، اونك قوجه طاغلر طايانمايان ألمى
چكيلمز اوبله ايكى اوچ كونلك التفاتيله .

اونى نيچون سوەرم ؟ : صاغليغمده بر كون بن
كوروردە مملكتك ، ملتك سعادتنى
نصيبەدار اولورم بلكه افتخارندن
پرستش ايتديرەن آنجق ، بودر حياته بنى .

بكا حياتى چوق سوديرەن اوت ، بو اميد :
اميد فيض وتعالى ، اميد استقبال .
حيات نيچه چاليشمق ، حيات ، نيل كمال .
اودر ايدەن يالكز ذوق وشوقمى تجديد .

أوت ، او ، اولمالى ايشته پرستش ايلەيەرك
بزه حياتمزى سوديرەن سبب يالكز ؛
دكل براز ياشامق ، راحت ايتمك ، أكلنمك
ايچون بزم ياشامقدن يكانه مقصديمز .

قونيه : فتحيه مدرسى

ابن حازم نعيم

تاريخ

حق وحقيقت

تاريخ اسلاميه دائر دوزى‌نك اثر غرضكارينه قارشى رديه

— ٦ —

وحى ربانينك مراتب عديدەسى واردر

اوچنجى مرتبه . — جبريل امينك بشر صورتنده تمثل ايدرك تبليغ ايتمسيدر . احاديث صحيحه دلالتيله معلوم اولديغى اوزره ملك مشاراليه

« دحیه بن خلیفه » [۱] رضی‌الله عنه شکل وسیماسنده ظاهر اوله‌رق قرآن کریمی تبلیغ وتعلیم ایدییوردی . بو شکل وصورتده ظهوری جناب دحیه‌نك وقعهٔ بدردن صوکرا واقع اولان قبول اسلامیتی زماننده اول‌دخی واقع اولیوردی . بونی استبعاد ایدنلر اصابت ایتمه‌مشلردر. چونکه صحابیٔ مشارالیهك سعادت ازلیه‌سنی اظهار ایده‌جکی معلوم الٰهی اولمسنه بناءً کندیسی قبول اسلامیتدن اول‌ده نزد سبحانیده مؤمن عد اولنیوردی. حائز اولدیغی حسن وجمال ایسه عدیم الامثال اولمسندن طولایی جبریل امین علی‌الدوام اونك شکل ومثالی اوزره تمثل ایتمش اوله‌بیلیر . روایت موثوقه ایله ثابت اولان وقایعه قارشی تعلل واشتباه شان ارباب بصیرت دکلدر. امام ترمذی رحمه‌اللهك عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهمادن روایت ایتدیکی وجهله جناب دحیه حضور رسالتپناهی‌یه کلوب سعادت ازلیه‌سنی اظهار ایتدیکی هنکامده جبریل علیه‌السلامك اونك صورتنده ظاهر اولمقده بولندیغی بالذات رسول اکرم طرفندن حکایه بیورلمش ، برحدیث شریفده‌ده « اشبه من رأیت بجبریل دحیة » وارد اولمشدر .

اوت ، جناب جبریل بر دفعه دحیه « رض » ك غیری بر رجل صورتنده‌ده ظاهر اوله‌رق بوتون اصحاب کرامه کورنمشدی . انجق اوزمان قرآن انزال ایتمیوب مهمات دینیه‌یه عائد بعض اسئله ایراد ایده‌رك طرف رسالتپناهیدن اعطا اولنان اجوبه‌نك استماعیله حضاری مستفید ایتمشیدی . حضرت عمر الفاروق « رض » دن بو قصه‌یه دائر مروی اولان حدیث شریفه حدیث جبریل دینیر . امام نووی حضرتلرینك مشهور حدیث اربعین کتابنده صحیح مسلم مندرجاتندن اولمق اوزره مذکور ایکنجی حدیث شریف بوندن عبارتدر. اواثناده ملك مشارالیه کندیسنی کیمسه‌نك طانیمادیغی – اوزرنده علائم سفر مفقود، صاچلری غایت سیاه ، البسه‌سی پك بیاض – بر ذات شکلنده مسجد رسوله کیرمش ورسولا کرم حضرتلرینك اوکنه کله‌رك صوراجغی سؤاللری صوردقدن صوکرا مسجددن چیقمش وبردها کورنمه‌مش ایدی ، مؤخراً رسول اکرمك اخبار عالیلری اوزرینه جبرائیل اولدیغی تعین ایتمشدی . حدیث شریف شویله باشلار :

(عن عمر رضی‌اه عنه بینما نحن جلوس عند رسول‌اه (صلعم) ذات یوم اذ طلع علینا رجل شدید بیاض الثیاب شدید سواد الشعر لایری علیه اثر السفر ولایعرفه‌منا احد حتی جلس الی النبی (صلعم) فاسند رکبتیه ووضع کفیه علی فخذیه وقال یامحمد اخبرنی عن الاسلام الخ)

بومقامده برسؤال مشهور واردر . دینیرکه : جبریل امین آدمی شکلنه کیره‌رك روی زمینه ایندکده کندیسنك التی یوز قنادلی اولان جسم اصلیلری نه اولیوردی ، روحی جسم آخره انتقال ایدنجه جسم مکبلری برحیات اوله‌رق نصل قاله‌بیلیردی ؟

بوسؤاله قارشی مواهب لدنیه‌ده شارح بخاری (بدرالدین عینی) مرحومك نقل ایتدیکی عزالدین بن عبدالسلام حضرتلرینه منسوب جوابله اکتفا ایدلمشدر. جواب مذکور برروحك جسد آخره انتقالی جسد اصلینك موتنی موجب اوله‌جغی منعدن عبارتدر. دینیرکه روح جبریل شکل آدمی اوزره اولان جسمه انتقال ایتدیکی حالده کندی جسم مبارکلری بوتون معارف وادراکاتی حاوی اوله‌رق بر حیات قاله‌بیلیردی . روحك مفارقتیله طریان موت جریان عادت الٰهیه‌یه بناءً بنی آدمه مخصوص بر کیفیتدر . ملائکهٔ کرام حقنده‌ده اویله اولمق عقلاً واجب دکلدر .

بوسؤاله دها باشقه صورتله‌ده جواب ویرلمشدر . صوفیه جماعتی ایسه عالم اجسام ایله عالم ارواح آراسنده لطافت وکثافت اعتباریله متوسط برعالم دیکر، عالم مثال اثبات ایده‌رك اوعالمده ارواحك تجسم ایله صور مختلفه‌ده ظهورینی تجویز، بومقوله روایاتی بومنوال اوزره توجیه ایدییورلر .

لکن اکثرین عندنده راجح اولان فتح‌الباریده (حافظ ابن‌حجر عسقلانی) طرفندن ویریلن جوابدرکه حین تمثلده جناب جبریلك جسم اصلیسی حد ذاتنده اصلا تبدل ایتمیه‌رك مقدار زائدك مشاهده ایدن ذاتدن محتجب قالمسندن عبارتدر . چونکه شکل آدمیده تمثل ، انقلاب ماهیتی مقتضی دکل ، بلکه محضا تأنیس مخاطب مقصدیله بر شکل معروفده ظهور ایتمك دیمکدر. ملائکهٔ کرام ایسه‌ جلد اولده سبق ایلدیکی اوزره – بقدرة‌الله بو خاصه‌یه مالك بولنیورلرکه جهت فنیه‌سی‌ده اوراده ایضاح اولنمشدر .

مناسترلی اسماعیل حقی

افغانستان

امیر عبدالرحمن خانه

مابعد

اورا اهالیسی سیادت ادعاسنده بولندیغی حالده سادات کرامك اخلاق نجیبه‌سنه مغایر حال وحرکتدن کری طورماز و فرصت بولدقجه بربرینی اولدرمکدن چکینمز . نه ایسه بورادن‌ده حرکت ایده‌رك (آب‌رك) قلعه‌سنه واصل اولدق و(نوشکی) بولنده‌یاغان‌یاغمور واسن‌سرت‌روزکاردن المزه‌ایاغمز طوناجق درجه‌لرده‌صیقینتی‌چکدك.

[۱] دحیه‌نك دالی مفتوح قلنمق‌ده جائزدر . فقط کسر دال ارجح واشهردر. لسان یمانی اوزره لغت معناسی رئیس جنددرکه سرعسکر دیمکدر. کندیسی برای تجارت شامدن مکه‌یه کلدیکی زمان جمالنی مشاهده مقصدیله قادین ، ارکك بوتون اهالی کذرکاهنه دیزیلیرلردی . حدیبیه مصالحه‌سی عقد اولنوب مدینهٔ منوره‌یه عودت سنیه وقوعندن صوکرا یدنجی سنهٔ هجریه محرمنده ملوك اطرافه دین مبینه دعوت سیاقنده نامهٔ سعادتلر کوندرلدیکی معلومدر . ایشته او اثناده قیصر روم اولان هرقله نامهٔ همایونی ایصال ایچون دحیه حضرتلری مأمور قلنمشیدی (ابن دحیه) کندیسیله معروف اولان – تصانیف معتبره صاحبی – حافظ ابوالخطاب عمر بن حسن اندلسی مرحوم مشار الیهك نسلندندرکه ملوك مصردن ملك کاملك معلمی ایدی . ۶۳۳ سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر .

(نوشکی) یه وصولمزده اهالینك اعزاز واکرامنه مظهر اوله‌رق بر کیجه قالدقدن صوکرا حرکتله یوله چیقدق . بر قطره صویی بولنمایان بر چوله دوشدیکمز ایچون کری دونمه‌یه مجبور اولدق . (خاران) طریقندن کیده‌رسه‌کز یولکز درت ، بش منزل اوزار ، اما راحت ایده‌رسکز ؛ دیدیلرسه‌ده بن ، چول یولندن کیتمه‌یی ترجیح ایله‌یه‌رك ایکی یوز دوه کرالایوب او طریق ایله عزیمت ایتدك . چوق شکرکه هرکون یاغمور یاغدی ومحتاج اولدیغمز صو تدارك اولوندی .

اون کون صوکرا (چغائی) یه یاقلاشدقکه سیللرك یوللری بوزماسندن آتلردن اینمه‌یه ودیزکینلرندن طوتوب دیزه قدر چامور ایچنده حیوانلری یدمه‌یه مجبور اولدق .

صوك منزلده کرك ارقداشلر ، کرك حیوانلر یورومکدن قالدیلر . بالذات یمك پیشیروب بوسبوتون قوتدن دوشمش اولان رفقایه توزیع ایتدم . بیندیکم بوکحیلاندن ماعدا بوتون آتلرده یره یاتمش وحرکتدن قالمشدی . شو مشقتله ایکی کون داها یورویوب (چغائی) یه کلدك .

اورانك خانی استقبالمزه کلدیکی ایچون تعجب ایدییوردم . کندیمزه منزل تهیه ایله‌یه‌رك بر قاچ کون استراحتدن صوکرا خانك خدمه‌[...]ن بری کلوب افندیسنك زیارتمزه کلمك ایسته‌دیکنی خبر ویر[...] .

— شیمدی‌یه قدر نیچین کلمه‌دی ؟ دیه صوردم .

— اهالی ، آتلرینی اوتلاتمق ایچین یایلایه کیتدیکی جهتله شهرده کیمسه قالمامشدی . شیمدی عودت ایدنلردن بش یوز کیشی ایله ملاقاتکزه کله‌جك . دیدی .

— بویورسون . جوابنی ویردك . براز صوکرا خان ، قلعه‌دن پیاده اولارق چیقدی . معیتی ارقه‌سنده برقطار تشکیل ایده‌رك کلیوردی . اوکلرنده بری طقوز ، دیکری اون ایکی یاشنده ایکی کوچك بولونو- یوردی که صاچلرینك طوغدقلرندن بری صو وصابون کورمه‌دیکی آکلاشیلیوردی . بو کوچکلرك حالنه مناسب برده سازنده طاقیمی واردی .

ایشته چغائی خانك اون بش کون ظرفنده تدارك واجرا ایلیه‌بیلدیکی مراسم استقبالیه بونلردن عبارتدی .

چغائی‌ده یکرمی بش کون قدر اوطوردق . بو مدت ظرفنده آتلرمز ایچه طوپلاندی . چونکه جوار ، چایرلی واوتلو ایدی . بعده حرکت و (هیرمند) نهری ساحلندن (پلالك) طرفنه عزیمتله التی کون صوکرا (شاه‌کل) ه مواصلت ایتدك . بوراسی بلوچی سردارلرندن (شاه کل) ك اسمنی آلمشدی . قلعه‌سنده ایکی اختیاردن باشقه کیمسه یوقدی که اونلرده کوروشمك ایچین چالیشیورلردی . بونلری کوروب قلعه‌نك نه ایچین بوش براقیلدیغنی صوردم .

— غاینات امیری (علم‌خان) ك عسکری (سردار شریف‌خان سیستانی) قوماندانسنده اولارق کلوب اموال واشیامزی یغما ایده‌جکلر . اوسببدن اهالی یاقین بریره قاچوب کیزله‌ندی . جوابنی ویردیلر .

عجمه‌م :— بزه دلالت ایده‌رسه‌کز سزه معاونتده بولونورز . دیدی . اختیارلر ، اوکمزه دوشوب برنجی شاه کلك بولوندیغی محله کوتوردیلر . شاه کل ، بزی استقبال ومسافر ایده‌رك معاونتده بولوناجغمزه ممنون اولدی . کیجه‌یاریسی جاسوسلرندن ایکیسی کلوب ، سیستان سواریلرینك قلعه‌یه یاریم منزل مسافه‌ده بولوندقلرینی ویارین صباح بورایه کله‌جکلرینی خبر ویردی . شاه کل :

— یارین ارکندن اهالی واشیا ایله طاغك اوزه‌رنده تحصن ایتمك ایستیورم . دیدی . عجمه‌مده نه‌یاپیلمق لازم کلدیکنی بندن صوردی .

— زه‌یی ایسترلرسه اورایه کیتسینلر . یالکز بر قلاووز ویرسینلرکه اونك دلالتیله سیستانیلره قارشی چیقالم . دیدم . شاه کل ، بر قلاووز براقوب کندیسی طاغه چیقدی . برده برقاچ ساعت یورودکدن صوکرا کوردیکمز توزدن سواریلرك کلمکده اولدیغنی ادراك ایله جنکه حاضرلاندق . بن عجمه‌مدن اول کیدوب سیستانیلره کوروتجه شاشیردیلر ویاقلاشوب : — کیمسکز ؟ دیه صوردیلر .

— افغانز ، بلوچ دکلز . جوابنی ویردم . بوجواب اوزه‌رینه رئیسلری یانمزه کلدی . اوکا :

— شاه کل وتبعه‌سی افغانستان حکومتنك تحت حمایه‌سنده بولوندیغی ایچین معاونتلرینه کلدك . سیستانیلر ، قطعیاً اونلره ایلیشمه‌مه‌لیدر . دیدم . رئیس ، سوزمی قبول ایتمکله برابر شاه کلك کلوب کندیسنه سلام ویرمه‌سنی شرط قویدی . یانمزده قلاووزه :

— کیت ، شاه کله سویله . کلسین رئیسه سلام ویرسین . دیدم قلاووز ، کیدوب تبلیغ ایتدیسه‌ده شاه کلك همشیره‌سی ، برادرینی اولدوررورلر ، یاخود اسیر ایده‌رلر فکریله صالیویرمه‌دی . تکرار آدم کونده‌ردم و :

— شاه کل عجمه‌مله کیتسین . بن‌ده رهین اولارق قلعه‌ده قالایم . دیدم . بوکا راضی اولدیلر . عجمه‌مه‌ده :

— شاه کلی ، بش کون فضله آلیقویمایك . دیدم .

مابعدی وار

مترجمی

طاهر المولوی

فائض خلیل افندی :

علوم عربیه وادبیات ایله فنون ریاضیه‌ده بهرهٔ کلی صاحبی ذوفنون برذات اولوب ١٠٨٥ تاریخنده یدی‌قله‌ده (جابی‌زاده مصطفی افندی) صلبندن دنیایه کله‌رك تحصیل ابتدائیسنی بعدالاکمال علوم آلیه وعالیه‌یی قره‌خلیل ، بوستان صالح ، مستجی‌زاده عبدالله ، مطوجی افندیلرکبی افاضلدن و فنون ریاضیه‌یی‌ده زمانی ریاضیوننده اخذ وتعلم ایله‌دکدن صوکره تدریس علوم و تألیف آثاره باشلادی . برآرالق شعرله‌ده

اشتغال ايدەرك وقتى اساتذهٔ شعراسنك بيله تقديرينه مظهر اولەجق درجەدە انشاد شعره موفق اولدى . بو حال ايله اوقاتكذار ايكن مع التأسف مبتلا اولديغى علت سودا سائقەسيله ۱۱۳٤ تاريخنده خانەسنده صلباً انتحاره اجترا أيلەديكندن ذكاوفضلنك مصدق ومفتونى اولان بوتون آشنالرينى حزن والم درياسنه القا ايدەرك يدى قله خارجندەكى كيريشخانه مزارستاننده وديعهٔ خاك فنا قيلندى . آثارينك طبعنه همت اولونماديغى ورحلهٔ تدريسنده بولونان طلاب علمه اجازت ويرمكه موفق اولاماديغى جهتيله عالم علم و فن دە اكتساب شهرت ايدەمەين طالع نحسه مالك ارباب فضيلتدندر .

آثارى :

(۱) رساله فى التفسير : سورهٔ يونس‌دە اولان (وجاوزنا ببنى اسرائيل البحر ...) آيهٔ كريمەسنك تفسيرينه متعلقدر .

(۲) شرح قصيدهٔ نونيه : علم كلامدن مولانا خضربك مرحومك مشهور آفاق اولان قصيدەسنك شرحيدر .

(۳) شرح كلمات شريفيه : سيد شريفك فن آداب و مناظرەدن اولان رسالەسنك شرحيدر .

(۵) شرح قواعد فارسيه : كبراى مولويەدن ادرنەلى (نشاطى دەدە) نك قواعد فارسيه رسالەسنك شرحيدر .

(٦) الصولة الهزبرية فى المسائل الجبرية : تعريفدن مستغنى‌در .

(۷) فتوح علائيه : علم (هيأت ــ نجوم) دە قيل وقالى موجب اولان مسائلك حلنه دائردر .

(۸) فذلكة الحساب : توركجه مكمل بر كتاب اولوب بر نسخەسى كتبخانهٔ عاجزيدە واردر .

(۹) تعليقات : (فنارى‌زادە حسن چلبى) نك مطول حاشيەسنك بعض نقاطنه دائردر .

(۱۰) كلمات اصوليه : مص دخانه عائد مسائل اصوليەيى مبين‌در.

ديوانچه تشكيل ايدەجك قادارده اشعارى واردركه باشليجه مأخذيمز اولان شقايق نعمانيه ذيلى (شيخى) دەكى بر غزلى طبع شاعرانەسنه دلالت ايتمك اوزره بروجه آتى درج ايدلدى :

بز كه دلدن امل راحتى دور ايلەميشيز
چكيلوب كوشهٔ غمكاهه حضور ايلەميشيز
فكر ديدار ايله خدمتكه ايام ايچره
كشتزار املى مزرع مور ايلەميشيز
فيض توفيق ايله پيچيده ايدنجه نيجه كز
پنجهٔ شخص غم ومحنته دور ايلەميشيز
حالدن ديدەيى حيفا كه ايدوب بز تحويل
محو نظارهٔ ديدار انور ايلەميشيز
كوستروب بزم بلاغتده يد بيضايى
فائضا عرصه‌كه عالى طور ايلەميشيز

بروسەلى محمد طاهر بن رفعت

قليچ دينى

Religion Of the sward

مؤلفى : عبدالله كويليم

ايكى سوز

بو اثر مهم (ليورپول) جمعيت اسلاميەسى رئيسى فاضل محترم عبدالله كويليەم افندى حضرتلرى طرفندن شهر مذكور جمعيت اسلاميەسى حضورنده اعطا اولنمق اوزره ترتيب ايدلمش بر Lecture (لكچر) ك كوريلن لزوم اوزرينه مؤخراً توسيعندن وجوده كلمشدر . عبدالله كويليەم افندى حضرتلرى اولا بونى بر رسالهٔ مختصره صورتنده طبع ايتديرمك ايستەمشلر ايسەدە مسئلەنك اهميت عظيمەسنه وهرطرفدن كوستريلن مطالباته مبنى نهايت توسيع وتكميلاً اوچ جلددن مركب بر اثر مهم حالنده طبع اولندى . بوكبى آثارك، معارف اسلاميەمز نامنه عظيم بر اثر تكامل تشكيل ايتديكى حالدە، بوآنەقدر توركچەيه ترجمه ايدلمەمش اولماسى بويوك بر نقصان ايدى . بناءً عليه بو دفعه نقصانى اقتدارمزه باقمقسزين غيرت وحسن نيته وبالخاصه حسن نيته ياور عون بارى‌يه كوكنيەرك ترجمەسنه ابتدار اولنمشدر .

على رضا سيفى

۱۵ مارت ۳۲۸، حيدر پاشا

برنجى باب

مؤلفك افادهٔ ابتدائيەسى

دين عيسوى مدافعين متعددەسنك أك كوكندكارى وايلرى سوردكارى دلائلدن برى‌دە شودركه : عيسويت اعلاى افكاره خادم ، بشريته قارشى حسن نيت وصلح ومسالمتك مژدەجيسى اولديغى حالدە اسلاميت بوسبوتون باشقه بر ماهيت عرض ايتمش ، وتا ابتداسندن حال حاضره قدر انجق قليج قوتيله نشر وادامه ايدلمشدر . فى الحقيقه شو ادعانك قسم ثانيسى بوآنەقدر تكرار تكرار ردوتكذيب ايدلمش ايسەدە معارضلر الآن قوللرنده اصرار كوستردكلرندن آرتق آشاغيكى سطرلرك يازلماسى واجب اولدى .

صحائف آتيەدە موسويلك، عيسويلك واسلاميتدن عبارت اولان اوچ دين عظيمك تاريخنى كمال بيطرفى و عدالت ايله نظر دقته آلەرق هر برينك كتب مقدسەسندن ومنسوب بولندقلرى اعصار وادوارك صحائف تاريخيەسندن بو اوچ ديندن هانكيسنك « قليچ دينى » وصفنه لايق اولەجغنى ارائه واثباته چاليشەجغز .

بووجهله نفسمزه تحميل أيلەديكم وظيفەنك قولاى برشى اولماديغندن خبردارم ؛ چونكه : كنديلرينككندن ماعدا هر دين ومذهبى على الفور رد ايتمكى وعظ ونصيحت أيلەينلر ايله سنەلرجه عادى ايدن مناسبت وانسيتك توليد أيلەديكى طبيعى تعصب قارئلرمز اوزرنده نفوذ مؤثرينى كوسترەجك اولديغى كبى بشريتك افكار جديدەيى قبولدن زياده چوجقلغندن برى دماغنه يرلشمش اولان افكاره ، عقائدە ربط نفس ايلەمك خصيصهٔ طبيعيەسى‌دە بونفوذه منضم اولەجقدر . كيجه ياتاغنه چكيلوب اويومقدن خوشلانمايان چوجق صباحلين اورادن اويانوب قالقمقدن دە عينى درجەدە خوشلانماز ! حياتك هر صفحەسندە « مجدد » لر عموميت طرفندن وبالخاصه او مجددينك تبليغاتى ايله اعمال ونظرياتى ابطال ايديلن قسم نظرنده بر دشمن ، بر احمق، بر مجنون عد اولنمشدر .

بونکله برابر بوتون انکلیزلرك مالکیتله فخر ایله‌دکاری سربستیٔ تفکر، تسلیم حق خصیصه‌لرینه مراجعتله پیش‌نظرلرینه وضع ایدیله‌جك حقایق ووثائق کمال اعتدال وبیطرفی ایله محاکمه ایله‌مه‌لرینی وبو تقدیرده ویریله‌جك حکم قطعی‌یی کمال اعتدال ایله فکر قارئینه ترك ایده‌جکمی عرض ایلرم .

بو بیاناتمزه شو مقدمه‌جکله باشلامق ایسته‌رز : تاریخ عالمده بر ملت کوریلمه‌مشدرکه : معبوده ویامعبودلره ، برصنف روحانی‌یه ، پیغمبران عظامه ، اعیاد وایام مبارکهٔ دینیه‌یه ، مقدس ، اسرار انکیز معبدلره وبر طاقم باطنی خفیات معضلهٔ اعتقادیه‌یه صاحب اولدینی حالده بونلرك ایچینه مخل حرمت بعض زوائد کیرمه‌مش اولسون [۱] و اقوام سامیه عنوانی آلتنده معلوم اولان بوتون ملل و اقوام اولدن بری ارض وسما وبحارك خالق ، ناظمی ، ناظر وحاکمی اوله‌رق قادر مطلق بر وجودك موجودیتنه صورت عمومیه‌ده ایمان ایله‌مشلردی . بو موجود واحد عداولنمقله برابر برچوق اسماء وصفتلرله یاد اولنمقده ایدی . آنجق قولایجه آکلاشیله‌جغی وجهله بوعقیدهٔ عالیه اکثریا ــ فنی ودولاشیق نوعندن ــ برطاقم افکار بشریه ایله ستر اولنمش . احتمال صنوف روحانیه‌نك « کنهنه وقوف غیر ممکن اولان » او موجود معظمك صفات وتمیزاتندن بعضیلرینی کندیلرینه‌ده تشمیل ایتمك مقصدیله تصنیع ایتدکاری برطاقم تبلیغات باطله وموضوعات اساطیریه ایله ظلمت ومشوشیته القا ایدلشدر. شمسك ، قمرك ، نجومك وسیاره‌لرك « وجود سماوی » فکریله قاریشدیرلماسی وصره ایله بونلرك وجود واحد سماوینك وکیللری ، اقامتکاهی ، اردوسی ، حتی بعضاً بالذات کندیسی کبی تلقی ایدلمه‌سی بونوعدندر .

بو وادی‌یه نقل کلام ایتمك اوقدر واسع بر ساحهٔ تدقیق وتتبع آچیق اولورکه : اوحالده اوکزده‌کی مسئلهٔ اصلیه‌یی حدود معقوله ومناسبه داخلنده طوتیه‌بیلمك امکاندن خارجه چیقار .

بناءً علیه : بوصحیفه‌لرده ــ ایضاح افکار وارائهٔ مثال ایلمك اوزره واقع اوله‌جق بیانات مستثنا ــ موسویلك ، عیسویلك ومحمدیلك پیش مطالعه ومحاکمه‌یه آلینه‌جق ، مباحث اشاغیکی سرلوحه‌لر تحتنده ترتیب اولنه‌جقدر :

۱ — موسویلك نه‌در ؟ نه‌تبلیغ ایتمشدر؟ نصل نشر اولنمشدر؟ بو دین منسوبینی طرفندن « وظیفهٔ دینیه » ذهابی آلتنده اجرا اولنان معاملات شدتکارانه نه دن عبارتدر ؟

۲ — خرستیانیت حقنده عینی تدقیقات .

۳ — اسلامیت حقنده عینی تدقیقات .

۴ — بعده بواوچ دینك وقایع مخصوصه‌سنی مقایسه ایدرك برنتیجه‌یه وصوله چالیشمق . [مابعدی وار]

علی رضا سیفی

تربیه و تعلیم

« دارالدعوة والارشاد » ده اصول تدریس و تعلیم

۱۸۲ دن مابعد

علم اصول اجتماع

بو علم ، قرآن حکیمك بزی تحصیله ارشاد ایلدیکی علوملك اك بیوکلرندندر . بناءً علیه بوعلمه اهمیت ویرمك ، مسائلنی تحریر ، حکمنه اهتدا ایتمك خصوصنده الڭزیاده ایلری کیدن مسلمانلر اولمق لازمدر. بو علم ، طریقت و اسلوب اسلامیه اوزرینه اوقونمق لازمدرکه عبرته ارجی ، عمله داعی اولانده بودر .

صنف مرشدین :

مقدمهٔ ابن خلدوندن بعض مسائل اجتماعیه آلنیر ، وتنبیهی لازم اولان مسائله اشارت اولنه‌رق ینه بوندن بعض فصللر تعقیب اولنور . مثلا : عربدن نقلاً سویلنمش اولدیغی شیلرك بعضیلرنده واقع اولان خطالر ، احوال اجتماعیه وطبیعت عمرانك اختلاف ایلدیکی ــ زمانمزده مدنی وکبار طاقملرینك بدوی وکویلیلر اوزرینه غالب اولمسی کبی ــ مسائل بیان اولنور . فقط کندی زماننده ، یاخود دها اولکیلردن بحث اولنماز . بونلر بر طاقم درسلره ، یاخود فصللره تقسیم اولنور وصنف مرشدینده اوقونور .

صنف دعاة :

بو علمه عائد عصر حاضرك محتاج اولدیغی ترتیب اوزره کتابلر یازیلیر ، روح عبرت ، هدایت اسلامیه نفخ اولنور ، و صنف دعاته اوقوتولور .

مثلا : کرك علمك مقدمه‌سنده ، کرك موضوعنی بیان ایدرکن « قد خلت من قبلکم سنن » ، « سنة الله فی الذین خلوا من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلاً » وبونلرك امثالی پك چوق آیات حکمیه واحادیث نبویه ذکر اولنور .

جمعیات بشریه‌نك اصلی ، صنوفی ، مراتب اجتماعیه‌سی خصوصنده‌ده « یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی وجعلناکم شعوبا وقبائل لتعارفوا » ، « ما کان الناس الا امة واحدة فاختلفوا » ، « کان الناس امة واحدة فبعث الله النبیین مبشرین ومنذرین . . . !» کبی آیات کریمه ذکر ایدیلور .

جمعیات واجتماعك قوتی ؛ اتفاق واتحادی آمر ، تنازع وتفرقه‌دن ناهی اوله‌رق وارد اولان آیات کریمه واحادیث نبویه ایله بیلدیریلیر . بو بابده وارد اولان آیات کریمه و احادیث نبویه پك چوق اولدیغی کبی ترمذینك روایت ایلدیکی « یدالله علی الجماعة » حدیث شریفی‌ده بو معنایه‌در .

دولتلرك ، ملتلرك بر حالدن دیکر بر حاله انتقالنه جاری اولان « ان الله لایغیر مابقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم » و « وتلك الایام نداولها بین الناس » کبی قوانین الهیه کوستریلور.

اشتراك وتعاون خصوصلرینده زکات وصدقاته دائر وارد اولان آیات کریمه ، احادیث نبویه ، آثار جلیله ایله بیان ایدیلیر ؛ طلبه بوعلمده وکندیسیله عمل لازم اولان شیلرده وجوه عبرت اوزرینه تنبیه اولنور . مابعدی وار

[۱] بوخصوص دوقتور (اینمن Inman) ك آثارنده ، خصوصیله « ادیان قدیمه واسماء قدیمه » نام اثرنده صورت دقیقه‌ده ایضاح اولنمشدر .

مقالات

توحید واتحاد

۱۳

یازیق ... قرأن کریم نامنه پامال صلیب اولان ناموس اسلامیته! یارب! بونه داغلر دایانماز فلاکت! بونه خرد سوز مصیبت!

ایشته کوریلیور، که برجمعیتده حیات اتحاد اولمینجه وحدت عرق ونسلك، وحدت ملیتك هیچ ده تأثیری اولمیور. او هیئت اجتماعیه نك لوای استقلالنی سقوطدن محافظه ایده میور. حکومتی، سلطنتی یاشاتامیور.

فاس، پك جزئی اولان موسویلر استثنا ایدیلنجه اون ملیونلق یك پاره بر عرب ملتی، بر هاشمی سلطنتی، بر اسلام حکومتی ایدی.

دها غریبی شو، که دارالاماره اولان مراکشده عبدالله صغیر ایله هجرت ایتمش یوز بیکدن زیاده غرناطه وحوالیسی عربلری ده وار. بونلر هرجمعه کونی جوامع شریفه ده اللرینی بارگاه الوهیته آچاراق، آتشین یاشلر دوکه رك طرد واخراج اولوندقلری اندلسك تکرار فتح وتسخیری دعاسیله آفاقی صارصارلر! قبه لری ایکله تیرلر!

بوزمزمهٔ نیازلرك، بوولولهٔ رجالرك شرفیاب اجابت اوله جغی اعتمادیله جامعلردن چیقارلر؛ جنبه لری، قلیجلری چکرلر، قاوال (؟) تفنکلرینی دولدیریرلر؛ صانکه حرب مانورالری یاپیورلرمش، یاخود اندلسه کچمشلرده اسپانیالیلر قارشیسنده بولونیورلرمش کبی یکدیکرینی ئولدیرمکه، یارالامغه باشلارلر! ونهایت فرانسزلره تسلیم سلاح ایدرك صلیبیك زنجیر قهر واسارتنه کردنلرینی اوزاتیرلر! اندلسی فتح ایتمك ایستین قهرمانلرك شو حرارتلی دعاسنه، شو انین استرحامنه باقیکز، برده شو تسلیم سلاحنه..؟! فعلی قولنی تکذیب ایدن، قرأن کریمه ایمان ایله افتخار ایدرکن احکام اوامر ونواهیسنه آرقه چویرن بر ملتك جناب حقدن کوره جکی التفات ایشته بویله قهر وغضبدن، دشمن استیلاسنه ترکدن عبارت اولور.

زواللی جاهللر، بدبخت متعصبلر آرتق شمدی فرانسز اداره سی التنده راحت ایتسینلر! ذلیلانه، مسکینانه یاشاسینلر! مکر ناموس استقلاللری دیکیش کبی کوزلرینه باتیورمش! مکر او دعالر حیات طیبهٔ دینیه لری اولان سلطنت قرآن علیهنه ایمش! یازیقلر اولسون!

آرتق بز عثمانلی مسلمانلری انصاف ایتمزمیز؟ بونلردن، ایرانیلردن اولسون عبرت آلارق عقلمزی باشمزه طوپلامازمیز؟

حاکمیت قرأنیه نك، سلطنت اسلامیه نك، خلافت جلیلهٔ محمدیه نك بر یوزنده یکانه ممثلی بز قالدق. اگر اوروپالیلر بزی ده فاسه بکزتمکه، ایرانه رفیق ایتمکه موفق اولورلرسه خلافت مقدسهٔ احمدیه روضهٔ مطهره یه هجرت ایده جك؛ جناب قرأن حکیم سدره یه، لوح محفوظه چکیله جك. اورادن باشده بز اولدیغمز حالده بوتون عالم اسلامه لعنتلر، نفرتلر یاغدیراجق.

اوروپالیلرك غایهٔ آمالی عثمانلی مبنای سلطنتی ییقمق، لواء الحمد خلافتی ضبط ایتمك، پارچالامق، پیرتوب آیاقلری آلتنده چیکنه مکدر.

فاسه نظیره اولمق اوزره بزده بودناتی، بو خیانتی، بوملعنتی ارتکاب ایده لمی؟ او امانت کبرای محمدیه نك برج استقلالمزدن سقوطی، شهادتی، کندی کوزللریمزله اسبابنی حاضرلیه لمی؟

بز عبدالحمیدك او قانلی پنجهٔ ظلم واستبدادنده بر سوری حیوان کبی اسیر دکلمیدك؟ بز محکوم انقراض واضمحلال دکلمیدك؟ بز اوروپالیلرك شرق مسئله سی نامنه یوز اللی سنه دنبرو اوینامقده اولدقلری تراژه دینك صوك پرده سنی قالدیرمق اوزره بولونمیورمیدك؟ الله، بزه آجیدی. هم لایق اولمدیغمز بر مرحمتی افاضه بویوردی. شو اون تموز انقلابنی بزه احسان ایتدی. بزی او مدهش زندان اسارتدن قورتادی. جنان حریته، فردوس حاکمیته صوقدی. بز بو نعمت عظمانك قدرینی بیلسه ك یا! شمارمسه ق، قودورمسه ق، حق شکرانی ادایه حصر انفاس ایتسه ك یا! نه در بو ولولهٔ نفاق؟ نه در بو های هوی شقاق؟ جناب حق «واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولا تفرقوا! واذکروا نعمة الله علیکم اذ کنتم اعداءً فالف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخواناً وکنتم علی شفا حفرة من النار فانقذکم منها.» بویورمیورمی؟ بو آیهٔ جلیله نك بزه خاص اولان خطاب ازلیسی شویله دییور: «ای مسلمانلر حبل الله المتین اولان قرأنمه هپکز بردن درت ال ایله صیم صیقی صاریلیکز! او دستور ازلیدن، او هدی للمتقیندن آیریلوب ده دوچار تفرقه اولمیکز! یاد ایدیکز، کوزیکز ئوننه کتیریکز اوقارا کونلری، او ایام فلاکتی، که سز بربریکزه دشمن ایدیکز! سز یکدیکریکز علیهنده خفیه لك ایدر، ژورناللر ویریر، خانمانلر ییقار، عائله لر، اوجاقلر سوندیریردیکز. سز دون، یتیملر، علیل پدرلر، کوتروم انالر آغلاتیردیکز! سز زندانلرده، منفالرده زنجیرلر سوروکلر، اینلر، فریادلر ایدردیکز! سز جامعلریکزده عدل واحسانی، امانتك اهلنه تودیعنی، هر ایشکزده مشورتی امر ایدن، ظلمه، استبداده لعنت خوان اولان آیات جلیلهٔ قرآنیه یی جهراً تلاوتدن منع اولونیر؛ دها نمازدن سلام ویرمدن خفیه لرك، قندیللری جبراً سوندورمك ایچین قیوملری ضرب وتحقیر ایتدکلرینی کورور هونکور هونکور اغلایه رق چیقار کیدردیکز! سز وطنکزك، ناموس استقلالکزك، کشور خلافتك جان چکیمشکده اولدیغنی قولی باغلی اسیرلر کبی سیر ایدر وامدادینه قوشه مازدیکز. انقراضکزه، محویکزه رمق قالمشدی. الله؛ سزك قلبلریکزی تألیف ایتدی. سزی قرأن کریمك اطرافنه طوپلادی. سزی باریشدیردی، ئوپوشدیردی. کوزیاشلری دوکه رك (یا ئولوم یاحریت) دیه قرآنمی ئوپدیکز! اوزرینه ال باصاراق یمینلر، قسملر، عهدلر، میثاقلر ایتدیکز! واو سایه ده حر اولارق اون تموز صباح الخیر انقلابنه داخل اولدیکز! اللهك سزه لطفاً ومرحمةً افاضه

وابدال بویوردیغی شو بی‌نظیر نعمت عظمانك قدرینی بیلیکز ! دائما متحد ، دائمـا یکوجود اولدیغکز حالده لواءالحمد خلافت آلتنده حریتکزله ، شوکت وسلطنتکزله یاشاییکز ، یاشامغه چالیشیکز !..

محمد فخرالدین

سیاسیات

توسط

برچوق زماندن بری دوران ایتمکده اولان توسـط شـایعه‌لری نهایت کسب تحقق ایتدی. ذاتاً سفرای اجنبیه اجرای توسط ایچون چوقدنبری حاضرلنیورلردی . یالکز روسیه سفیر جدیدی موسیو ده‌کیرسك درسعادته ورودینه منتظردیلر. مشارالیه‌ده بوندن برقاچ کون مقدم شهر عزه واصل اولمشدر.

فقط شو توسط نه‌شکل وصورتده اجراایدیله‌جکدی؟ ایشته بز عثمانلیلری الکزیاده دوشوندیره‌جك مسئله بوندن عبارتدی. آوروپا افکار عمومیه‌سنده شو سؤاله قارشی برچوق شایعه‌لر دوران ایتمکده ایدی . بعضلری روسیه حکومتی‌ایله ایتالیا حکومتی آراسنده خفی براءتلافنامه‌نك موجودیتنی وعثمانلولر حقنده بر مسلك خیرخواهانه واعتدال کارانه تعقیب ایتمك طرفداری اولان موسیو چاریقوفك دفعةً عزلنی ایلری سوره‌رك موسیو ده‌کیرسك توسطه دائر حکومتندن تبلیغات فوق‌العاده آلمش اولدیغنی وتوسطه برشکل‌وصورت تضییقیه ویرمك ایچون مأمور اولدیغنی ادعا ایدییورلردی . دیکرلری ایسه شو شایعه‌لرك خلاف حقیقت اولدیغنی . موسیو ده‌کیرس‌ده باشقه سفیرلر ایله توفیق وتشریك افکار وآمال ایده‌رك آنلر ایله متحداً حرکت ایده‌جکنی وتوسطه اصلا برشکل وصورت تضییق ویرلیه‌جکنی تأمین ایدییورلردی.

فقط تا اولدن شو ایکنجی فکرك دها زیاده موافق حقیقت اولدیغی مسلم ایدی . زیرا حکومات معظمه تضییق معامله‌سنك پك فاحش برحقسزلق وطارفکیرلك اولدیغنی ، مع مافیه‌تضییقك هیچ بر ثمره ویرمه‌جکنی، بالعکس اورته‌لی دها زیاده قاریشدیره‌جغنی نظر دقته آله‌رق تضییقدن واز کچه‌رك هر ایکی محارب طرفله عین معامله‌ده بولنمه‌یی ترجیح ایده‌جکلردی . بناءً علیه روسیه حکومتنك توسط حقنده اتحاد دولیدن آیریله‌رق یالکز باشنه ایش کوره‌جکی وکندیسنی آچیق ومحقق بر رجعت‌سیاسیه‌یه کرفتار ایده‌جکی پك‌ده محتمل دکلدی .

« ژون تورك » غزته‌سنك برمنبع‌موثوقدن آلمش اولدیغی شو ملاحظاتی جریان حوادث‌ده تأیید ایتدی . مذکور غزته‌نك شو فقره‌سنه بناءً حکومات متوسطه باب عالی‌یه بر نوطه کوندره‌رك صلح حقنده رأینی استفسار ایتمکله اکتفا ایده‌جکلر؛ وبو نوطه‌ده حکومتلر باب عالیدن هانکی شرائط اوزرینه عقد صلحه راضی اوله‌بیله‌جکنی صورمقله برابر یالکز باب‌عالی طرفندن سرد ایدیله‌جك شرائطك قابل قبول اوله بیله‌جکی حقنده تمنیاتده بولنه‌جقلردی . فی‌الحقیقه صالی کونی وقوع بولان استمزاج بوصورتله اولدی.

ایشته توسط بویله‌جه‌غایت نازك‌وظریف‌وحیثیت وشرف‌ملیمزه‌اصلا طوقونمیه‌جق برشکلده یاپیلمش‌اولمقله برابر دوغروسی شو توسطك اصلا حکمت‌وسرینی آکلایه‌میورز . عجبا حکومات معظمه هانکی ملاحظاته . اساساته استناداً شو توسطی یاپیور ؟ عجبا حکومت عثمانیه‌نك ویره‌جکی یکانه‌جوابی حکومات مذکوره شمدی‌یه قدر کستیره‌مه‌مشلرمیدر ؟ افکار عمومیهٔ عثمانیه تا بدایت حربدن بری توسط وصلح حقنده کندی افکار وحسیاتنی تماميله ومفصلاً بیان ایتمشدر .

عثمانلیلر کیمسه‌یه تجاوز ایتمدیلر والآن‌ده ایتمك‌ایسته‌میورلر . کیمسه‌نك حقنه . مالنه . جاننه تجاوز ایته‌دیلر وایتمك فکرنده بیله دکلدرلر . کونك برنده عنود ومتهور بردشمن بتون عادات ومراسم بین‌المللی چیکنه‌یه‌رك ، مدنیت حاضره‌نك بتون قواعد واساسلرینی استحقار ایده‌رك ، بلاسبب وبهانه

بزه هجوم‌ایتدی. بزایسه جناب‌حقك بتون کائنات، بتون موجوداته‌بخش ایتمش اولدیغی طبیعی برحقه، حق‌مدافعهٔ نفسه صاریله‌رق کندیمزی محافظه‌یه‌آتیلدق . مدافعهٔ نفس حق حیاتك‌نتیجهٔ‌غیرمفارقی‌اولارق واجب الوجود حضرتلری‌طرفندن بتون‌ذی‌حیاتك عهده‌سنه‌تودیع‌ایدلمش‌در. بو،عین زمانده‌برصلاحیت‌وبروظیفه اولدیغی ایچون هیچ بر ذی‌وجود . ایستر تك‌تك افراد اولسون ایستر هیأت اجتماعیه اولسون ، نه‌شو حقندن واز کچه‌بیلیر ، نه‌ده شو وظیفه‌سنك ایفاسنه لاقید قاله‌بیلیر . واز کچرسه ، لاقید قالیرسه حق حیاتدن وازکچمش اولور ، انتحار ایتمش اولور !

شمدی بزی‌شوحقمزدن‌استفاده‌وشووظیفه‌مزی‌ایفایه‌مجبورایدن‌برطرفدن ایتالیا ودیکر طرفدن آوروپانك ایتالیا قورصانلغنه وحیدودلغنه قارشی آلمش اولدیغی وضعیت لاقیدیسی اولمشدر . دیمك که ایتالیا وآوروپانك بزه قارشی آلمش اولدیقلری وضعیت نه‌قدر دوام ایدرسه اوقدر بزمدافعهٔ نفس حق ووظیفه‌مزی استعمال وایفا ایتمکله مکلفز .

فقط عجبا ایتالیا هانکی حق‌واساس اوزرینه بوکون اوزریمزه آتیلمشدر؟ ظن ایتمه‌یزکه کرهٔ ارضده وحتی ایتالیانك کندیسنده آز چوق وجدان وناموس صاحبی اولان برذات بولنسونده شو سؤاله قارشی مثبت برجواب ویره‌بیلسون ! بتون جهان ایتالیانك حقسزلغنی تسلیم ایتدی . بتون جهان ایتالیا حکومتی « بین‌الملل حیدود جته‌سی » دییه تحقیر ایتدی ! بتون آوروپا اساتذهٔ حقوق ایتالیانك بزمله محاربه ایتمه‌یه اصلا حق اوله‌دیغنی بیان ایتدیلر . دیمك‌که ایتالیانك النده حق، حقانیت، اساس، برنسبت نامنه‌هیچ برشی قالمیور . شو دولت یالکز قوت وزور نامنه حرکت ایدییور . فقط عجبا آوروپا مدنیتنجه، آوروپا نظریات حقوقیه‌سنجه یالکز قوت وزور بر منبع حق وصلاحیت، برسبب مشروع حرب دییه طانمش‌میدر؟ البته‌که‌بتون آوروپا، بتون بشریت مدنیهٔ حاضره شوسؤاله قارشی «خایر !» دییه جواب ویرر . لاکن بز بر آن ایچون اولسون فرض ایده‌لم طانمشدر . فرض ایده‌لم که آوروپا وجدانی قوت وزوره قارشی کندیسنی کوستره‌میور . قوت وزورك یاپدقده اولدیغی «امرواقع» لری قبول ایتمك مجبوریتنده بولنیور؛ فقط شو فرضیاتی قبول ایتسه‌ك بیله ایتالیا آنلرك بخش ایده‌بیله‌جکی فوائددن کندیسنی محروم ایتمشدر . زیرا ایتالیا بتون جهانه کندیسنك هم حقدن محروم اولدیغنی‌اثبات‌ایتدیکی کبی هم قوت وزوردن‌ده‌محروم‌اولدیغنی‌کوستردی. محاربه الیوم یدنجی آینی کچیرمکده‌در . شو مدت مدیده اثناسنده ایتالیانلر دائما مغلوب ومنکوب اوله کلمکده‌درلر . شمدی‌یه قدر الده ایتمش اولدقلری ساحه‌نك وسعتی سفائن بحریه طوپلرینك کولله منزلندن زیاده‌دکلدر . اوته‌کی طرفه طوغرو برخطوه بیله آته‌مامشلردر . آتمق ایسته‌دکلری زمانلرده دائما فجیع والیم بر صورتده کیری‌یه طوغرو قوغولمشلردر ! دیمك‌که ایتالیانلر بتون حقلر ایچنده الك منفوری . بشریت ایچون بر لکه تشکیل ایدن حق قوتدن بیله استفاده ایده‌مزلر !

حال بویله‌ایکن عجبا توسط هانکی‌ملاحظات واساسلر اوزرینه یاپیله‌بیلیر؟ عجبا برحیدود و قاتل ایله برمعصوم آراسنده تأمین صلح ایچون نصل توسط ایدیله‌بیلیر ؟ اشخاص‌ثالثه یا تمامی ایله ایشه قاریشمیه‌رق مسئله‌نك حلنی طرفینه براقه‌لیدر، یاخود قاریشمق ایستیورلرسه مطلقا ومجبوراً معصومی حمایه‌ووقایه ایچون قاریشه‌جقلردر. بونلرك آراسنده اوجنجی برشق قابل‌تصوربیله دکلدر.

أوت . حکومات معظمه بوکا قارشی کندیلرینك ده محاربه‌دن متضرر اولدقلرنی ایلری سوره‌بیلیرلر. بودوغرودر . فقط محاربه‌یی بز یاپیورزکه ! آنلر متضرر اولمق ایسته‌میورلرسه یا اولجه محاربه‌یه میدان ویرمه‌ملیدیلر ، یاخود صوکره محاربه‌یه سبب اولانی . محاربه ایده‌نی دوردیرمه‌لیدیلر .

حکومات‌معظمه بونی‌صراحةً بیلمه‌لیدرلرکه ایتالیا بزه‌هجوم‌ایتمکده دوام ایدنجه بزده حق‌صریحمزاولان مدافعهٔ نفسه قوشاجغز! هیچ برحکومت‌عثمانیه متصور دکلدرکه شو حق‌صریحندن وازکچسون. یاخود کچه‌بیلسون! بناءً علیه آوروپا حکومتلری محاربه‌یه حقیقتاً نهایت ویرمك ایسته‌یورلرسه اول باول ایتالیایی طرابلسدن چیقارمه‌لیدرلر! باشقه صورتله عقدصلحك احتمالی‌بیله‌یوقدر.

احمد آغایف

مكاتيب

بتون علمای اسلامیه‌نك نظر دقتنه :

بتون مسلمانلری طوپلایه‌جق برقوۀ علمیه لازم

چوق یازیلر یازیلیور ؛ فقط اساسه هنوز برآدیم آتیلیور. هرفرد ذی‌فضل منفرداً چالشمق ایسته‌یور ؛ عینی زمانده‌ده اتحاد ، توحید صداسی عیوقه چیقاریلیور . اتحاد ایچون اصحاب توحیدك پیشواسی ، هادی ومرشدی وارشادنده عندالله مسئول اولان علمای دینك ، ورثۀ انبیانك اتحاد وبرمقصد اوغرنده مجتمعاً چالیشملری لازمکلیور. حالبوکه بونقطۀ نظرده متحد اولان علمای اسلام قوه‌ده‌قالان اتحادلرینی فعله چیقارمیور ؛ بالعکس تظاهر حقیقت ایچون اولسه بیله بینلرنده مناقشات هیچ اکسیك اولمیور. زمانمزده مناقشه ایله میدانه چیقاجق وفقط موقع تطبیق بولمایه‌جق بیك حقیقتدن اتحاد فکرله قبول وتطبیق اولنه‌جق برقاعدۀ عدل ، دها زیاده نفعدار اوله‌جقدر .

معلوم اولان اساسلره قارشو علما بیننده‌کی اختلاف ، مناقشه نه‌اولیور ؛ طرفین یکدیکرینك فکر اساسلرینه واقف دکلش کبی کندی فکرنده‌کی اصرار نه‌در ؛ بونلری اسکات ایده‌جك برقوۀ علمیه نه‌ایچون تمرکز ایتمیور ؛ دور مشروطیت حکم مشروعیتك عنعنه‌سیله زمان ظهوری دکلیدر ؛ بودورك طلوعیله هرکتلۀ ناس برجمعیت بایراغی آلتنده طوپلانمش، محافظۀ موقع ملی وسیاسی واقتصادی ایله اوغراشمقده برحق، بروظیفه بولمش ایکن علماء اسلام نه‌ایچون وظیفه‌لرینی تقدیر ایدرك براتحاد علمی تشکیل ایده‌مدی؛ جمعیت علمیۀ اسلامیه نامیله ویریلان براسم عالی اسلاملرده پك بیوك امید نجات اویاندیرمشکن بوجمعیت نه‌ایچون وظیفه‌سنی تعیین ایدرك تأسس ایده‌مدی.

اسلاملر آره‌سنده هرهانکی بردورده کوریلان انحطاط وتدنی‌نك هپ مسئول یکانه‌سی علماسی‌در. اسلامیت‌ده رهبانیت یوقدر ؛ فقط اسلام هرعالمی وارث نبی بیلیر؛ آنك امرینه اعتقادی نسبتنده منقاد اولور ؛ کوتوردیکی اوچورومله بی پروا ، بلا تأمل سقوط ایدر ؛ بیچاره‌نك مقصدی سقوط دکل ، اعتلادر ؛ کورکورینه اطاعتی باعث نکبتی اولیور ؛ انصاف بیورلسونکه بواطاعت جلب فوز ایچوندر. بوصفوت وجدانی بیله‌رك بیلمیه‌رك بیك درلو تهلکه‌لره معروض ایدن علما نصل اولورده مسئولیت مادیه ومعنویه‌دن قورتیلور؟

کچمشلری دوشونمیه‌لم؛ حال حاضره باقه‌لم: شو درت سنۀ کامله‌ده تماماً سربست اولان علمانك اسلاملر ایچون نه‌کبی ارشادات وهدایاتی کورولدی ؟ هانی منتظم وهر یره قول صالمش جمعیتلری ؟ هانی بوجمعیتلرك اداره‌سنده آچیلمش مدرسۀ جدیده‌لر ؟ یوقسه موجود مدرسه‌لرده‌کی اصول تعلیمی هنوز محافظه طرفداری‌یز ؟ حاشا ؛ علما اراسنده هرکون آثاری کوریلان اصحاب فضل وعرفان بزه هردرلو عرفان حقیقی‌یی طرز حقیقیٔ جدیدده افاضه‌یه مقتدر اولدیغنی بیلدیکمدندرکه بوفریادیمی تقدیم ایدییورم . علمانك ملت اسلامیه‌یه رهبر اولمسی ایله‌درکه عالم توحید اتحاد ایده‌بیله‌جکدر. اوفق برجمعیت بیله مقاصد شخصیه تعقیب ایتدیکی مدتجه پایدار اوله‌میه‌جغنه نظراً جمعیات موجوده‌نك مقاصد شخصیه‌دن تبری ایده‌جکی طبیعیدر.

بوکون مسلمانلر پریشان بر حالده، علمانك ایسه دیدی قودیدن باشنی قالدیردقلری یوق. آرده‌ده مسلمانلق غائب ایدییور، وطن ضرر کورییور . آرتق شقاقه ، انا ـ انتیه وطنك ، وطن اسلامك تحملی یوق، ملتمزك جریان افکار واعتقادینی اداره ایله مکلف اولان ارباب فضل وذکا دها نه بکله‌یورلر ؟ معاذالله دین بتدکدن ، وطن منقرض اولدقدن صوکرامی چالشمه‌یه باشلایه‌جغز ؟ نه یاپیله‌جقسه یاپیلسون . بتون مسلمانلر علمادن حیات ، فعالیت بکله‌یور .

همان ایشه باشلاملی ، ممالك اسلامیه‌نك هرکوشه‌سنده ذاتاً موجود اولان علمای اسلام همان برلشه‌رك ال برلکیله چالیشملی. زیرا انجق بوسایه‌ده دین اعتلا بوله‌جق، زیرا انجق بوسایه‌ده وطن قورتیله‌جقدر.

شوراده‌بوراده شریعت استریزدیه‌وقوع بولان یایغره‌جیلق، معروضاتم وجهله، علما آرقه‌سندن قوشمسنی باعث سعادت بیلن افراد اسلامیه‌یی اضلال ایتمش ، صفت علمیه‌دن عاری فقط کسوه‌سنی ملتبس ارباب مفسدته اتباعدن تولد ایتمش آثار ضلالدر. علمای اسلامك کوکسندن بوفسادلری قلع ایدرك مقصد عالیسی شریعتك ساعده‌سی دائره‌سنده تأمین ایچون اوغراشملی ، اسلاملرك حیات عمومیه‌سنی اداره ومحافظه ایتملی. احوال اقتصادیه‌لرینی یولنه قویمغه غیرت ایتملی. زمانك ایجاباتنه کوره بتون مسلمانلر ایچون بر پروغرام چیزملی ، مختلف یوللرده نالان وپریشان قالان بوملیونلرجه کتلۀ موحده‌یی جاده‌یه چیقارملی ؛ الاله ویردیرملی ، اوج رشاد وسعادته ایصال ایتملی . زمان طوره‌جق زمان دکلدر .

مقصدم، منفرداً وظیفه‌لرینی هیچ بریسی ایفایه مقتدر اوله‌میه‌جغی امثالی دلالتیله کاملاً اکلاشلدیغندن بر مقصد عالی آلتنده اجتماعلرینی نه‌یه متوقفسه اله آلنمسی ایچون علمای اسلامدن سبیل الرشاد واسطه‌سیله استمداد ایلمکدر افندم .

ابن العصام رضا

درسعادتده سبیل الرشاد جریدۀ اسلامیه‌سنه

محترم افندم ،

اولا سزدن شوقاره‌لامش اولدیغم شیلری برکنج مسلمانك فغان وجدانیسی اوله‌رق تلقی ایتمکزی رجا ایده‌رم. اوت بو اویله‌برفغاندرکه بز اسلاملرك حیات ومماتیله مساویدر. عاجزلری دنیانك اولدقجه کرم وسردینی چکمش ، حقیقت دینه مطلع اولمق اوزره برآزده تتبعاتده بولونمشمدر. شمدی‌یه قدر حامئ اسلامیت اولان عثمانلیلغك فداکار بر اولادی اولدیغم کبی طوردیغم ، سیاحت ایتدیکم یرلرده تصادف

ایلدیکم اسلاملرك نظرنده‌ده، عثمانلیلغی بیوك پك بیوك اوله‌رق ارائه ایتمکده قصور ایتمدم، والحاصل اونك ترقیسی خصوصنده المدن کلنی کرك شفاهاً وکرك قلماً اجرا ایتدم والی‌ماشاءالله‌ده ایده‌جکم .

لکن نه‌دن صوك زمانلرده ذهنمه تبادر ایدن بر مسئله‌نك بار تضییق آلتنده دماغم ازیلیور، عادتا محو اولیور ؟ خیلی وقتدر بو فکر ؛ اوطوردیغم، قالقدیغم والحاصل هر وقت قوۀ متفکره‌می اشغال ایدییور . دوشنیور ، متمادیاً دوشونیورم ؛ دوشوندکچه‌ده یکدیکرینی ناقض نتیجه‌لر الده ایدییورم. بعض دفعه‌لر بر فکرده ثبات ایتمك ایسترم، فقط اژدرهای ریب راحت براقیورمی !. عقورانه هجومیله حوصلۀ تفکراتمی زیر وزبر ایلیور !.. ذاتاً وسعت بضاعه اصحابندن اولمدیغمدن بوهجوم مدهشلرك قارشوسنده لال ومبهوت قالیورم!...

دیورمکه : نیچین مملکتمزده دینه اولان بیکانه‌لك ، کیتدکچه توسع ایدییور ؟ غرب ایچون بر آفت اولان بو مرض مهلك ، ممالك اسلامیه ایچون محو و انقراضدن بشیقه بر شی اولمدیغی همان هرکس تصدیق ایتدیکی حالده نیچین بوقدر انتشار ایدییور ؟..

بوسؤاله اعطا اولنه‌جق جوابلر پك چوق ایسه‌ده بونی آتی‌یه تعلیق ایله اصل فکر عاجزی‌یی اشغال ایدن مسئله‌یه کله‌لم:

معلوم عالیکزدرکه بوقدر اجناس مختلفه ایله مسکون وطنمزده ملت واحده تشکیلی غیر قابلدر. بوکا ادیان فرقی ، لسان فرقی ، عرق فرقی مانع اولدیغی کبی عناصر محکومه‌نك حاکملردن دها آچیق کوز اوللری بوامکانسزلغی بر قاتدها تشدید ایدییور . شو حالده بزم ایچین ایکی جهت قالیور: یاه «پانسلامیزم » ، یا « پان‌تورانیزم » . شیمدی‌یه قدر ایشیدییور، کورییوروتجربه‌لرمله ثابت اولیورکه متفکرلرمزدن قسم اعظمی ــ اولجه ذکر ایتدیکم کبی ــ دینه بیکانه قالان قسملرندندر ، بر کیمسه‌ده غیرت دینیه اولمینجه او کیمسه‌نك «اتحاد اسلام»ی تعقیب ایده‌میه‌جکی بدیهیدر، چونکه اونلرك ادعالرنجه یاقینده ــ اونلرده اولدیغی وجهله ــ ضعف دینی هرطرفی استیلا ایده‌جك، بناءً علیه دین ضعیفلینجه عرقاً لساناً یکدیکرندن متفرق بولنان بو کتلۀ معظمۀ بشریه‌نك‌ده بر برلرینه اولان مربوطیت معنویه‌لری چوزیله‌جك ایمش!... قالدی که «توحید اتراك » ! ایشته بو قسمك تعقیب ایده‌بیله‌جکلری بر غایه ، بر مقصد وارسه اوده بو اوله‌بیله‌جکمش !...

دین جلیلدن قطع علاقه ایدنلرك تعقیب ایده‌جکلری بو سیاستی ــ کندی نامنه ــ طبیعی بولورم ، زیرا عصر حاضر ، دیندن زیاده « فکر ملیت » آرقه‌سندن قوشییور ، اوروپالیلر دینی ، بر واسطۀ جر ومنفعت، بر آلت نفاق اوله‌رق استعمال ایتدکلرینی ودین پرده‌سی آلتنده شرقده نه فیریلداقلر چویردکلرینی همز بیلیورز .

اعتراف ایده‌لم که بزده‌ده بو خصوصی اجرا ایدن کیمسه‌لر چوقدر. از جمله فرقه منازعاتی مسئله‌سنده ، مطبوعاتده بر طاقم دینی مناقشات اولدیغی کبی ، معتقداتك‌ده یکدیکرلرینه قارشو بر آلت اوله‌رق اتخاذ ایدیلدیکنی مع‌التأسف کوردك والان کورمکده‌یز. خواجۀ محترم سیبریالی حاجی عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلرینك دیدیکی کبی ؛ حقایق اسلامیه‌یی اقوام متمدنه‌نك حقیقت بین اولانلری تقدیر وتصدیق ایتدکلری حالده بوراده عکس‌العمل اجرا ایدییور !

شهبندر زاده فلبه‌لی احمد حلمی افندینك « تاریخ اسلام » مقدمه‌سنده ذکر ایتدیکی کبی ، اقوام غربیه‌نك تمدن ایتمك ایچون کچیردکلری سرانجام فلاکتلری عجبا بزده‌می کچیرمك اضطرارنده قاله‌جغز ؟... فقط حال حاضرمز اوزمانله قابل قیاسمیدر ؟..

بو کیدیشله عربستانده ایچین ایچین یانمقده اولان خلافت مسئلۀ مهمه‌سنك آتشنی پاطلامیه‌جغنی کیم تأمین ایدر ؟.. بو مخوف مسئله یالکز عربستان ایچون دکل، ترك اولمیان عناصر سائرۀ مسلمه ایچون‌ده مهمدر !..

ایشته اصل بنی بوقدر دوشونجه‌یه سوق ایدن مسئله بوندن بر قاچ ماه مقدم بر آرناوود آرقداشمله وقوع بولان مصاحبه‌مدر. مساعده‌کزله سزه جریان ایدن مباحثه‌یی عرض ایده‌یم : بحثمز اسلامیت حقنده ایدی ، سوز خلافت مسئله‌سنه انتقال ایدنجه آرقداشم جوشدی : «خلافتك مسلمان آرناوودلر اوزرنده‌کی تأثیر ونفوذی غیرقابل انکاردر، فقط صوك زمانلرده تعقیب ایدیلن سیاست آرناوود متفکرینی اوزرنده درین بر سوء تأثیر حصوله کتیردی ، بن کندی نامه بونی حقلی بولیورم ، چونکه آرناوودلر ترکلکه دکل ، اسلام اولملری حسبیله عثمانلیلغه ظهیر اولیورلر » دیوردی .

ایشته اوو قتدنبری الیم بر دوشونجه ذهنمی، حزین بر تأثیر دماغمی ازییور ، دوشنیور ، متمادیاً دوشنیورم: عجبا صوکی نه اوله‌جق ؟... اتحاد اتراك پولتیقه‌سنی تعقیب ایدنلر ، نصل بو تهلکه‌لری کورمیورلر، حیرت ایدییورم . حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمز قبیله وقومیت تفرقه‌لرینی قالدیرمق ، بتون مسلمانلری کلمۀ واحده‌ده جمع ایتمك ایچون نه قدر چالیشدی ؟ شیمدی عصرلردنبری قورولمش عالی بر اساسی ییقوب‌ده ینه ادوار جاهلیه‌یه‌می رجوع ایتمك ایسته‌یورز ؟ بتون اقوام مختلفۀ اسلامیه‌یی برلشدیرمکله مکلف اولانلرك « تورکلك » نامنه حرکت ایدوب‌ده «اسلام»لغی قاله آلمملری نه‌قدر تأسفلره شایاندر. بلکه باشقه محیط هواسیله مشبوع اولان فکرلر بویله سقیم بر پولتیقه تعقیبنده کندیلرینی حقلی بولورلر . فقط بو وطنك ، وطن خلافتك صادق تورك اولادلری شونی ایجه بیلملیدرلرکه بو خیال آمیز پولتیقه‌نك نتیجه‌سی انقسام کله‌دن ، اضمحلال حیاتدن باشقه بر شی دکلدر . زیرا تورك اولمایانلری مقام جلیل خلافته ربط ایدن ، تورکلك دکل، مسلمانلقدر . بویله ایکن بو روحی بیله‌رك، یاخود بیلمیه‌رك کیدنلر باشلرینی آووجلری ایچنه آله‌رق دوشونسونلر ، وجدانلرینی دیکله‌سونلر ، دویدوقلری صدایی‌ده لطفاً بزه بیلدیرسونلر .

ازمیر : بوشناق ابراهیم آلاغیچ

عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلرینه آچیق معروضات

السلام علیکم :

حضرت ! «الجند جندان جندالوغاء وجندالدعاء» ـ عسکر ایکیدر : حرب عسکری، دعا عسکری ـ حدیث شریفی معلوم فاضلانه کزدر. بوکون ابدیاً دشمنمز اولان ایتالیا جانوارلرنی معشوقهٔ وجدانمز اولان وطنمزدن طرد وتبعید ایتمك اوزره طرابلس وبنغازی دارالحربنده بولنان عساکر ومجاهدین اسلامیه حرب عسکری، بزده دعا عسکری یز. روی زمینده موجود بوقدر میلیون اسلام ، اسلاملرك غالبیتی ، دشمنمزك مغلوبیت ومقهوریتی اوغرنده هرزمان جناب حقه دعادن، استرحامدن خالی دکلدر. ذات فاضلانه لری بنغازی دارالحربنه کیتدیکز، اوراده اسلاملری تشجیع وغزایه تشویق ایتدیکز، احتمالکه: برقاچ محاربه ده ده بولندیکز ؛ برحرب عسکری اولمق شرف وفضیلتنه نائل اولدیکز. بوندن بشقه اساساً ده بردعا عسکری ایدیکز. بوندن طولایی رسول اکرم افندمزك عمجه زاده لری حضرت جعفره «رضی‌الله عنه» غزوات حضرت پیغمبرینك الك بویوکلرندن اولان «موته» محاربه سنده ایکی قولی کسیله رك شهید اولدیغندن « ذوالجناحین » وصف جمیلنی اعطا بویوردقلری کبی سزده بو وصف ایله توصیف ایدلمکه بحق سزا اولدیکز. حرب عسکری ایله دعا عسکری حضور الهیده ـ افضل الاعمال احمزها ـ حدیث شریفی اقتضاسنجه اجراً وثواباً سیان اولهماز. هرحالده حرب عسکرینك عندالله موقعی دها مبجل ودرجه سی دها مکرمدر. « موته » غزاسنده بالذات رسول اکرم افندمز اصحاب کرامنی مستصحباً عودت بویوران غزات اسلامیه یی استقبال بویوردقلرینی بیلیرسکز. «موته» محاربه سی ده طرابلس محاربه سنك همان عینی کبیدر. عساکر اسلامیه نك ازلغی ؛ فقط زید بن حارثه ، جعفر طیار، عبدالله بن رواحه ، خالد بن ولید کبی کرك فن حرب ، کرك متانت وحمیت دینیه نك بر تمثال مجسمی بولنان غزات وامرای اسلامیه نك موجودیتی جهتندن طرابلس محاربه سنه بکزه مزمی؟ « موته » محاربه سنده دشمن اردوسنك چوقلغیله بودفعه کی ایتالیانلرك چوقلغی ، فضله اوله رق آلات ووسائط حربیه مزك هرحالده دشمنککنه نسبتله آزلغی ؛ فقط انورلر، فتحیلر ، نشئتلر ، موسالر ، ظافرلر ، ادهملر کبی حمیت مجسمه ووطن عاشقلرینك اوراده اولماسی جهتیله شوایکی محاربه حقیقةً بریرینه بکزه تیله بیلیر. جناب حق جمله سندن وجمله کزدن راضی اولسون.

محاربه یه کیدن غزات اسلامیه یی رسول اکرم افندمز حضرتلری تشییع ، عودتده ده استقبال بویورلردی . بو عادت مستحسنه الآن مملکتمزده جاریدر. کچنکی یونان محاربه سنده مسقط رأسم اولان «بور» قصبه سنك عساکر ردیفه سی طوپلاندی . اهالی جملةً ایکی ساعتلك مسافه یه قدر تشییع ایتدیلر، عودتده ده استقبال ایتدیلرسه ده ـ فخر کائنات افندمزك « موته » محاربه سندن عودت بویوران غازیلری استقبالده حضرت جعفرك شهادتنه فوق العاده اسفناك اولوب مشارالیهی غزات اسلامیه آراسنده کوره مدکلرندن مخدوملری عبدالله بن جعفرك یوزینه باقدقجه تأثرلرینی ضبط ایده مه یه رك چشم منور جناب رسالتپناهیلرندن اشك تأثر دوکدکلری کبی ـ وفات ایدنلره ، شهید اولانلره آغلامشلردی . بنم ایچون اوکونلری اونوتمق ممکن دکلدر .

حضرت ! حسب الضروره سزی استقبال نیجه ممکن دکل . ممکن اولمادیغندن شو آچیق معروضاتمله غزاکزی تبریك وبرشی دها رجا ایدرم . اسعافی قولای اولدیغندن دریغ بویورمایاجغکزه امینم : سبیل الرشادك اوچنجی نسخه سنده دارالحربه ناصل کیده بیلدیککزی بوبابده اقتحام ایلدیککز مشاق ومزاحمی تقریر بویوریورسکز. طاتلی طاتلی اوقودم. هله « موته » غزاسنك سیف اللهی حضرت خالد ایسه طرابلس محاربه سنك سیف اللهی توصیفنه کسب استحقاق ایدن انور پاشا حقنده کی جمل تقدیرکارانه کز بنی افتخارلره ، غبطه لره غرق ایلدی . بو بحثلری اوقودقجه مجاهدینه دعالر ایلدم . نهایتنده برقاچ موعظه دها تقریر بویوره جغکزه دائر وعد فاضلانه کز بنی دها زیاده ممنون ایتمشدی . « الکریم اذا وعد وفا » دکلمی ؟ سبیل الرشادده انور پاشا حقنده عرب قرداشلرمز طرفندن تنظیم ایدیلن قصائد بلیغه دن بر ایکی نمونه ایله قارئلرکزه برقاچ موعظه دها تقریر بویورمکزی حمیت مسلمه کزدن انتظار ایتدیکمی بیان وعفو عالیکزی رجا ایدرم حضرتم .

تتمه : شوکونلر شانلی اردومزك نواقصندن بری اولان « طیاره فیلوسی » تشکیلی حقنده لله الحمد اهالیمزده فوق العاده شوق وهوس کورلمکده در . ایراد بویوره جغکز موعظه لرده سامعیندن مناسب بر اجرت آلنیرده « طیاره » اعانه سنه ویریلیرسه دفتر حسناتکزه برضمیمهٔ فائقه دها ایفا ایدلمش اولور .

سامسون : اعدادی معلملرندن

حسن روحی

سبیل الرشاد . — بوصره ده علمی قونفرانسلرده — سیاسیاته کچیلیر ملاحظه سیله — ادارهٔ عرفیه طرفندن منع اولندیغی جهتله حضرتك ویره جکی قرارلشدیریلان بیوك وعمومی قونفرانسلر بالضروره تأخیر اولنمشدر . معهذا حضرت بعض قلوبلرده خصوصی قونفرانسلر ویرمکده در . شمدی ده ارکلی اهالیٔ کرامی طرفندن دعوت اولندیغی جهتله اورایه عزیمت ایتمشلردر . ان شاء الله عودتلرنده دارالحربه عائد خاطراتنی تقریر ونشر بیوره جقلردر .

« سبیل الرشاد » جریدهٔ محترمه سی ادارهٔ علیه سنه

محترم محررین کرام ،

« کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر » آیت جلیله سنك کوزلجه تفسیرینه و بوامر جلیله اتباعاً امر بالمعروفده

بولنان بر كيمسه‌نك مسئول اولوب اوله‌میه‌جغی حقنده‌كی مطالعهٔ علیه‌لرینك اشعارینه هم علیه‌لرینی رجا و نیاز ایله طریق ارشادده موفقیاتكزی الطاف خدادن تضرع ایلرم. باقی نائل‌سلامت اوله‌سیكز عزیزلر .

بابا اسكیده ردیف ملازم اولی

محمد علی

سبیل الرشاد — انشاء الله صره‌سی كلنجه بو آیت كریمه‌ده تفسیر وایضاح اولنه‌جقدر .

مطبوعات

دولت علیه ـ ایتالیا محاربه‌سی

انكلتره مطبوعات مهمه‌سندن اولان تایمسك عثمانلی ـ ایتالیا محاربه‌سنه دائر اولان بیاناتی :

ایتالیانلرك طرابلس غرب ایله بنغازی موقعنده‌كی فعالیتلری ذكره شایان برحالده دكلدر . یالكز بومبالری طیاره‌لریله عرب مجاهدلری اوزرینه آتمقله اكتفا ایدییورلر . مذكور طیاره‌لرك دردی شو صوك كونلرده مجاهدلرك چادرلری خذاسنه كلوب اون‌بر بومبا آتەرق كری دونمشلردر . بومبالرك تأثیرندن انجق اوچ كیشی یاره‌لنمشدر . بو كیدیشله ایتالیانلرك هیچ برشی یاپه‌میه‌جقلری بللیدر. شیمدی‌یه‌قدر ایتالیانلر طرفندن مجاهدلره هیچ‌بر اهمیتلی ضرر ایقاع ایدلمامشدر . اكر ایتالیا بویله‌لكله طرابلس ایله بنغازی‌یی اله كچیرمك ایستیورسه زیاده‌سیله یاكیلیور. مجاهدلرجسورانه وشجیعانه‌برصورتده قیزغین قورشونه كوكس كروب هركون یكی یكی موفقیتلر تأمین ایتدكلری حالده. ایتالیانلر خیالات ایله غلبه ایتمكی آرزو ایدییورلر . ایتالیانلر فی‌الحقیقه قورقیوب مردلك ادعاسنده بولنیورلرسه خصملرینه قارشو كوكس كرملری ایجاب ایدر . ایتالیانلرك جبانت وهزیمتلرینی كوردكجه عرب مجاهدلرینك شجاعت ومتانتلری كوندن كونه آرتمقده‌در . ایتالیانلرك بومبا قوللانمالرینه كلنجه، بوده كلیاً مخالف انسانیتدر . وطنلرینی مدافعه ایتمك حسیات عالی جنابانه‌سیله متحسس اولان عربلری بویله خسیس وسیله‌لرله مغلوب ایتمك ایستین ایتالیانلره قارشو اظهار نفرت ایتمكده‌در . عین زمانده عالم مدنیته لایق بر قوم اولمدقلرینی ایتالیانلر بوصورتله اثبات ایتمشلردر . عربلر، یوكسك سسلریله ملی شرقیلرینی چاغیروب ایتالیانلره میدان اوقویورلر .

ایتالیا حكومتنك سیاست وپولیتیقه‌سنی اوزون اوزادی‌یه تنقید ایتمكدن شمدیلك صرفنظر ایدییورز . انجق میدان حربده كوسترمكده اولدیغی جبانتلرینی یازمغه مجبورز . بونی كتم ایتمكده معنا یوقدر . صحیفه‌لرمزله قارئلرمزه واوروپا افكار عمومیه‌سنه تركلرله‌عربلرك حسیاتی تصویروتعریف ایلرز . بوخصوصده حاصل‌اولان یاكلش فكرلری تصحیح ایتمك وظیفه‌مزدر. هرحالده عرب وترك قوملرینك عنعناتی بو فعالیت وشجاعتلرندن اكلامق پك قولایدر .

شؤون

دولت علیه :

مجلس مبعوثانك كشادی . — بالاسی امضای همایون جناب پادشاهی ایله موشح مجلس وكلا مضبطه‌سنك صورتیدر : «قانون اساسی وقرار واقع ایجابنجه ٥ نیسان ٣٢٨ تاریخنده آچلمسی لازم كلن مجلس مبعوثانك تاریخ مذكوره قدر اكثریت حاصل اولدیغی حالده حضور همایون جناب پادشاهیله كشادی بالاستیذان مقرون مساعدهٔ سنیهٔ حضرت تاجداری اولمش ایدی . انتخاب‌اولنان مبعوثاندن خیلیسنك درسعادته واصل‌اولدقلری وتاریخ مذكوره قدر كله‌جكلرك یوزی تجاوز ایده‌جكی اكلاشلمسنه نظراً اكثریت حاصل اوله‌مدیغی‌تقدیرده دخی رسم كشادك‌حضور همایون ملوكانه‌ده اجراسی مرهون رأی عالیٔ جناب شهریاری بولندیغی تذكر قلنمش اولمغله قاطبهٔ احوالده امروفرمان حضرت ولی‌الامرافندمزكدر.» ٢٦ ربیع‌الاخر ٣٣٠ ١ نیسان ٣٢٨

تشریف شاهانه . — ذات شوكتسمات حضرت شهریارینك بوكون بعدالظهر ساعت ایكیده سرای همایوندن حركتله مبعوثان دائره‌سنی تشریف شاهانه‌لری مقرردر .

نقل اوقاف . — باغچه قپوسنده‌كی حمیدیه سبیلنك محل مذكوردن قالدیریله‌رق زینب سلطان جامع شریفنك بولندیغی محله نقل ایدیله‌جكی خبر آلنمشدر .

لحیهٔ سعادت . — اسكوبده كائن سلطان مراد جامع شریفنه جامع مذكور خطیبی احمدیجان افندی وداعتیله لحیهٔ سعادت حضرت پیغمبری ارسال ایدلمشدر .

بغداد دارالفنونی . — بغدادده اعظمیه‌ده اعطاایدیلن‌مساعده‌اوزرینه انشاسی تقررایدن دارالفنونه رشدی واعدادی قسملری‌ده ادخال‌ایدیله‌جكی، رشدیه‌نك برنجی‌صنفندن اعدادینك صوك صنفنه قدر برشعبهٔ مخصوصه‌ده‌لسان عربینك قواعدی ، ادبیاتی والحاصل كافهٔ تفرعاتی ، تدریسات دینیه ایله برابر تعلیم اولنه‌جغی ، دارالفنون لیلی ونهاری اولوب صنوف عالیه قسمنده‌كی طب وحقوق شعبه‌لرندن بشقه احكام قضا دخی موجود بولندیریله‌جغی وخطهٔ عراقیه نیابتلرینه نواب قسمندن مأذون اولنلر تعیین ایدیله‌جكلرینی بغداد غزته‌لری یازییور .

بغداد — كویت شمندوفر خطی . — بغداد ـ كویت شمندوفرخطنه متعلق تدقیقات ابتدائیه‌یی اكمال ایتمك اوزره لوندره‌یه اعزام اولنان خارجیه حقوق مشاوری رشید بك وظیفه‌سنی ایفا ایلمشدر. بناءً علیه بوهفته طرفنده موی‌الیهك استانبوله ورودینه انتظار اولنمقده‌در. لوندره سفیری توفیق پاشا سیر ادوار غره‌ی ایله مذاكرات قطعیه‌یه كیریشمشدر . مذاكرات متقدمه‌نك مساعد برصورتده وحكومت‌عثمانیه لهنده جریان ایتمكده اولدیغی اوروپا محافل سیاسیه‌سنده تأمین ایدلمكده‌در .

حجازده امن وآسایش . — مكه امیری‌حضرتلرینك‌همات‌مصروفه‌سیله خطهٔ حجازیه‌نك هرطرفنده امن وآسایش كركی كبی حكمفرمادر . حكومت عثمانیه‌مأمورلریله‌شریف‌حضرتلری آره‌سنده وفاق‌تام موجوددر. قبائل‌حجازیه‌نك التماسی اوزرینه امیر حضرتلرینك مخدومی شریف فیصل بك جده مبعوثلغنه انتخاب اولندیغی كبی ، سابق مكه مبعوثی شریف عبداه بك‌ده مكه مبعوثلغنه یكیدن انتخاب اولنمشدر .

مكه امیری وسید ادریس . — المؤید غزته‌سنده اوقوندیغنه كوره مكه امیری حضرتلری شرفادن بعضلریله كندی مخدومی شریف فیصل‌بكی معیتنده‌كی (بیشه) عساكرندن بیك نفر ایله (قنفده) جهتلرینه اعزام ایتمكه قراروبرمشدر. بونلر سید ادریسك‌علیهنده قیام ایدن‌عز قبائلیله قوای‌عثمانیه‌یه التحاق ایده‌جكلردر. بوآنه‌قدر عسیر قبائلی طرفندن حكومت عثمانیه‌یه قارشو تامیله اطاعت وانقیاد آثاری كورلمشدر. قبائل مذكوره مكه امیریله‌بینلرنده منعقد اولان شرائط عهوده حرفیاً رعایت ایلمكده‌درلر .

عثمانلی - ایتالیان محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالحربده بولونان قوماندانلرك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتی طرفندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدیلمشدر :

طرابلس غرب :

۲۸ مارت . — بوصباح ایتالیانلرك طقوز حرب وایکی نقلیه سفینه‌سی زواره اوکنه کلرك آقشامه قدر زواره‌یی طوپه طوتمشلردر . سفائن مذکوره الآن زواره اوکنده دمیر آتمش بولونیورلر . شهر ایله قشله‌نك بر قسمی وبرجامع شریف دشمنك طوپجی آتشیله تخریب ایدلمشدر . نفوسجه ضایعات یوقدر .

۲۹ مارت . — زواره اوکنده‌کی دشمن سفائن حربیه‌سی بوصباح آلاتورقه ساعت اون برده تکرار بومباردمانه باشلامشدر . دشمن کوندوز درت وسکزده ایکی دفعه قره‌یه عسکر اخراجنه تشبث ایتمش ایسه‌ده ایدیلن مقابله اوزرینه موفق اولامامشدر . دشمن الآن بومباردمانه دوام ایدیبور . اوچ واپوری دها کلدیکندن دشمن سفائننك عددی اون درده بالغ اولمشدر . نفوسجه ضایعاتمز یوقدر .

§ ایکی کوندن بری صرف ایتدیکی مساعی‌یه رغماً زواره‌یه عسکر اخراجنه موفق اولامایان دشمن سفائن حربیه‌سندن اوچی زواره‌ده قالەرق سفائن نقلیه‌سی سیدسعیده حرکتی متعاقب زواره‌دن اورایه قوهٔ کافیهٔ امدادیه سوق ایدلمشدر .

۳۰ مارت . — دون زواره‌یه عسکر اخراج ایده‌مه‌ین دشمن غرب جهتنه حرکتله سید سعید جوارنی طوپه طوتمش وقره‌یه بر مترالیوز ایله بر مقدار عسکر چیقارمش ایسه‌ده کوندریلن قوهٔ امدادیه طرفندن اخراجك دوامنه ممانعت ایدلدیکی کبی قره‌یه چیقان عسکرایله دشمن فیلوسنك مواصله‌سی قطع ایدلمشدر . الحالة هذه دشمنك طقوز نقلیه سفینه‌سی سید سعیدك غربنده طورمقده‌در . قره‌یه چیقان دشمننك التجا ایتدیکی قروا قره‌غولنك تخریبی وسیدسعیده قارشی دشمنك وقوع بوله‌بیلەجك تشبثاتنك منعی ایچون زواره‌دن تکرار طوب وقوهٔ معاونه کوندرلمشدر .

۱ نیسان . — اولکی کون شدتله اسن قبله روزکارینك حصوله کتیردیکی جسیم قوم صاوورونتیلرندن بالاستفاده دشمن سیدسعید ایله قروایه آراسنده‌کی خالی اراضی‌یه سواری وپیاده‌دن مرکب بر قوت چیقارمش وبو قوتله قروایه وبوکش قره‌غولخانه‌لرنده طرفمزدن محاصره اولونان مفرزه‌لرینی تخلیص ایتمکه موفق اولمشدر .

۲ نیسان . — بوکش قره‌غولنده‌کی محصورینی قورتارمق اوزره سید سعیدك غربنه چیقان دشمنك قسم اعظمی تکرار کیلرینه التجایه مجبور ایدلمشدر . الحالة هذه دشمنك بوکش قره‌غولنده برمقدار پیاده‌سی وقروایه شبه جزیره‌سنده دخی جزئی سواریسی موجود اولوب بوندن باشقه دشمنك قره‌ده عسکری قالمامشدر . مذکور مواقع اوزرینه قوهٔ کافیه سوق ایدلدیکی معروضدر .

بنغازی :

۲۱ مارت . — یکرمی بر مارتده قوقحات استحکامانه چیقاریلان دوریه‌مز اوزرینه دشمنك لیمانه استحکامندن شدتلی آتش اجرا وعینی زمانده برآلای پیاده وبر بطاریه طوپ وبر مترالیوز بلوکندن مرکب بر مفرزه‌سی ایلریله‌یەرك دوریه‌مزی پوسکورتمش ایسه‌ده بالمقابله جبهه‌دن ویاندن حرکت ایدن پیاده وسواریمزك تعرضاتنه مقاومت ایده‌مه‌یەرك فراره مجبور اولمش، واوچ خط مدافعه‌سی ضبط اولونارق ، برقاچی ضابط اولمق اوزره یوزی متجاوز تلفاته دوچار ایدلمشدر . وبرچوق اشیا اغتنام اولونمشدر . دشمنك برزهلیسی آتشه اشتراك ایله‌مشدر . ضایعاتمز پك جزئی اولوب ضابطان . افراد وعشائرك ابراز ایله‌دکلری جسارت وفداکارلق شایان تقدیر در .

استمزاج . — دول معظمه سفراسی صالی کونی عاصم بکك قوناغنه منفرداً عزیمتله صلح حقنده تشبثاتده بولنمشلردر . وقوع بولان تبلیغات متحد المآلدر . سفرای اجنبیه شفاهاً سویله‌دکلری سوزلری محتوی اولمق اوزره علی الاصول برده کاغد براقمشلردر .

بونك متنی حقنده باب‌عالیجه معلومات ویرلیور . یالکز محتویاتنك غایت دوستانه اولدیغی . ونه‌کبی شرائط دائره‌سنده عقدصلح ایدیله‌جکمزك بیانی رجا ایدلدیکی تأمین اولنمقده‌در .

عاصم بك بواستمزاجه مقابلةً کیفیتی مجلس وکلاجه تذکر ایدیله‌رك بعده برجواب ویریله‌جکنی بیان ایلمشدر . باب‌عالینك برهفته‌یه قدر جواب ویره‌جکی ظن اولنمقده‌در . بو تأخر ویریله‌جك جوابك ماهیتی حقنده تردد موجود اولماسندن دکل مجلس مبعوثانك کشادی کیفیتنك آرایه کیرمسندندر . حکومت عثمانیه‌نك ویره‌جکی جواب حقنده کیمسه‌نك شبهه‌سی یوقدر .

سنوسی حضرتلری . — سید صالح بن یونس نامنده بر ذات اخیراً (المؤید) مطبعه‌سنه کیدوب سنوسی حضرتلرینك تلامیذندن اولدیغنی بیان ایله آتیده‌کی بیاناتنك مذکور غزته‌یه درج اولنمسی ایچون سنوسی طرفندن کندیسنه تعلیمات مخصوصه کوندرلمش اولدیغنی سویلمشدر :

« سنوسی حضرتلری حرب آدمی دکلدر . بوتون مریدلریله اللهه توکل ایدرك حلقه وعظ ونصایح ویرمکله اشتغال ایدرلر . ایتالیا جاسوسلری طرفندن کرك مصرده وکرك طرابلس وبنغازیده . سنوسی حضرتلرینی عزمندن . ییتندن چویروب، ایتالیانلره میل ایتدیرمك ایچون اختیار اولنان فدکارلقلر مشارالیه اوزرینه هیچ برتأثیری اولامش واولیه‌جقدر . سنوسینك بوتون نقطهٔ نظری اوامر السنیه‌یه اطاعت ایتمکدر . بناءً علیه طرابلس غربه هجوم وتجاوز ایدن ایتالیایه قارشی دیناً مدافعه ایتمکه مأموردر. جهادی بونقطه‌دن اعلان ایدوبده میدان حربه کیتمکی عزم ایدن سنوسی ، آرتق ایتالیانلرك نقود واموال دنیویه‌لرینه دینی ووجدانی صاتمیه‌جقندن طولایی تصوراتی قوه‌دن فعله کتیرمکه صوك درجه جزم ایلمشدر . عین زمانده مصر خدیویله والده‌سنه . پرنس عمر طوسون پاشایه وهلال احمر هیأتی رئیس عمومیسنه وبوتون مصریلره . طرابلس مجاهدلری حقنده‌کی اعانات وخدمات انسانیت پرورانه‌لرندن طولایی تشکرات صمیمیه‌سنی بیان ایدر . »

المؤید دیبورکه: « بوبیاناتی بزه تبلیغ ایدن ذاتدن، سنوسی حضرتلرینك بالذات میدان حربه اشتراك ایتمك فکرنده اولوب اولمدیغنی استیضاح ایتدیککمز اوزرینه : « سنوسی حضرتلری اقامت ایتدیکی (کفره) موقعندن چوقدن بری حرکت ایتمشدر . (جغبوب) موقعنه مواصلتدن صکره اوراده موقت بر زمان ایچون اختیار اقامت ایده‌جکدر . انجق بوتون معیتنی میدان حربه کوندره‌جکدر » دیمشدر . وجغبوب موقعنك سنوسی طرفندن بر مرکز حربی اتخاذ ایدیله‌جکیده درمیان ایلمشدر .

طوبروق قوماندانی ادهم پاشا حضرتلری . — قوماندان ادهم پاشا راحتسزلغنی تداوی ایچون (سلوم) طریقیله قاهره‌یه مواصلت ایدرك حقنده احترامات فوق‌العاده ابراز اولنمشدر . قاهره اعیان وارکانیله محل مذکور عموم هلال احمر جمعیاتی رئیسی سید علی یوسف طرفندن استقبال ایدیله‌رك (هوتل فونتنانال) ه ایصال اولنمشدر . سیدعلی یوسف حضرتلری مشارالیهی اقشام طعامنه دعوت ایلمشدر. مشارالیه حضرتلرینك غیبوبتی اثناسنده وظیفه‌سی ناظم بك طرفندن ایفا قلنه‌جقدر .

مشارالیهك طرابلس وبنغازی محاربانی حقنده‌کی نقطهٔ نظری پك نیك بینانه‌در. قاهره‌ده بولنان یرلی واجنبی غزته مخابرلرینه مشارالیه بیانات آتیه‌ده بولنمشدر: « عربلرله عساکر عثمانیه‌الرنده موجود اولان مهمات حربیه‌یی کمال احتیاطله

صرف ایلدکاری حالده . ایتالیانلر بیهوده یره کولله ، قشنکلرینی هر کون توکتمکده‌درلر . ایتالیانلر طرفندن آتیلان مرمیلرك بیکده بری بیله هدفه اصابت ایتمدیکی اجنبی حرب مخابرلرینك تحت تصدیقنده‌در .

« حرب بالونلری واسطه‌سیله ایتالیانلر صیق صیق اوزرمزه بومبا ودینامیت یاغدیریورلر ایسه‌ده حمد اولسون بوندن طولایی ضایعاتمز یوقدر . حتی چکنلرده ایچنده بولندیغم چادر اوزرینه یاغدیریلان دینامیتلر یشته مواقعه سقوط ایتمشیدی . بونکله برابر عثمانلی عسکرلری طرفندن بنغازیده شو یقین زمانلرده ایتالیانلرك بر حرب بالونی یره ایندیرلمشدر . »

« عثمانلی - ایتالیا محاربه‌سی دوام ایده‌جکدر . چونکه مجاهدلرمز حربدن حظ آلیورلر . سنوسی حضرتلرینك احمال واثقالی (جغبوب) موقعنه ورود ایتمشدر . یقینده کندیسنك‌ده اوردیه مواصلته انتظار اولنیور . »

ادهم پاشا سرتومیدرلکه مخصوص اولان اوتوموبیله راکباً ورودی عقیبنده مصرده‌کی عثمانلی قومیسرلکنه کیدوب ملاقات ایلمش اولدیغی مطبوعات مصریه‌یه استخبار اولنمشدر . مشارالیه کسب عافیت ایتدکدن صکره تکرار میدان حربه عودت ایده‌جکدر .

سودانلی کوکللولر . — (محمد الکبیری) نك تحت قوماندا سنده اوله‌رق عثمانلی اردوسنه بیك قدر سودانلی ورود ایتمش وبرابرلرنده بر چوق دوه ، آت وقیون کتیرمشلردر . بونلر درت آیلق بر سیاحت اجرا ایلمشلردر .

بوندن بشقه عثمانلی اردوسنه غابدن بیك کیشیلك بر هیئت ورود ایتمشدر .

ایتالیا سوقیات عسکریه‌سی . — ایتالیا حکومتی طرابلسده‌کی قوهٔ عسکریه‌سنی شوصوك کونلرده تزیید ایلمشدر . ایتالیادن بر چوق مالزمه ایله مهم مقدارده عسکر میدان حربه کوندردیکی کبی . عین زمانده (اریتره) دن ٨٨١ وحبشلردن ١٨٠٠ نفرله عسکر تدارك ایلیوب طرابلسه اعزام ایلمشدر . سیاهیلره بالالتزام قرمزی واوزون فس کیدیره‌رك سواری وظائفیله توظیف ایتمشدر .

عثمانلی - قره طاغ :

تحدید حدود . — قره طاغ حدودینك تحدیدینه مأمور اولان ارکان حرب میرآلایلرندن علی رضا بك ایله خارجیه نظارتی مأمورلرندن رشاد نوری بك بو هفته ظرفنده (جتینه) یه متوجهاً حرکت ایتمشلردر .

جتینه‌ده طرفین دلکه‌لری عمومی بر اجتماع عقد ایدرك بعده حدوده کله‌جکلر واوته‌دن برو متنازع فیه اولان چایرلر ایله اشقودره کولی ساحلده‌کی اراضی اوزرنده تحدید حدود عملیاتنه مباشرت ایده‌جکلردر .

مصر :

مصرلیلرك حمیت زانسانیه‌لری . — قاهره‌یه تابع (حلوان) قصبه‌سنده خدیوك قارده‌شی محمد علی پاشا حضرتلرینك حمایه‌سی تحتنده تشکل ایدن اعانه قومیسیونی طرفندن آز بر مدت ظرفنده یدی یوز مصر لیراسی طوپلاندیغنی المؤید یازییور .

مصرلی بر میرآلایك حمیتی . — (العلم) ده اوقوندیغنه کوره عساکر مصریه میرآلایلرندن قاهره پولیس مکتبی قوماندانی خلیل حمدی بك طرابلس وبنغازی محاربات ومصادمات عثمانیه‌سنه اشتراك ایتمکه قطعی صورتده قرار ویرمش واحمال واثقالی میدان حربه ایصال ایده‌جك دوه‌لرك تدارکیله اشتغال ایتمکده بولنمشدر .

مصر ناسیونالیستلری . — درسعادتده بولنان ناسیونالیستلر رئیسی محمد فرید بکله اسماعیل حافظ افندی وعلی فهمی بك حقلرنده قاهره مدعی عمومیسی طرفندن دعوی اقامه‌سنه قرار ویریلوب . قرار مذکورك تصدیقی ضمننده اولبابده‌کی ادعانامه عدلیه ناظری ایله رئیس نظاره اعطا قلندیغنی (العلم) یازییور .

نیل نهری حادثه‌سی . — قاهره‌نك نیل نهرنده تنزه ایچون استیجار اولنان کمی قضاءً غرق اولمش ودرونده کیلردن اللی کیشی ترك حیات ایلمشدر . مغروقینك جمله‌سی مصر اهالیسندن اولوب ، ایچلرنده هیچ بر اجنبینك اولمدیغی صکره‌دن اکلاشیلمشدر .

ایران :

روسیه‌نك ایرانده‌کی آمالی . — بو کونلرده پترسبورغده روس مأمورین سیاسیه ایله اقتصادیونندن متشکل بر انجمن طرفندن روسیه‌نك ایرانده‌کی وضعیت وآمالی حقنده تدقیقات عمیقه اجرا ایدلمکده‌در . شیمدیکی حالده روسیه ، ایرانده منافع اقتصادیه‌سنك محافظه‌سندن غیری هیچ بر مقصد تعقیب ایتمك طرفداری دکلمش .

روس مأمورلرینك راپورلری . — طهران ایله ایرانك نقاط سائره‌سنده بولنان روسیه مأمورین سیاسیه‌سی طرفندن ایران امور داخلیه‌سیله شاه مخلوعه دائر پك چوق راپورلر ورود ایلدیکنی تایمس یازییور .

ایران پارلمنتوسی . — طهراندن (ستاندارد) غزته‌سنه اشعار اولندیغنه کوره ایران پارلمنتوسنك انتخاباتیله نیسان افرنجینك اون سکزنده مبعوثلرك اجتماعنه دائر ایران قابینه‌سنجه اوامر اصدار اولنمشدر .

روسیه‌نك ایران حقنده‌کی حسن نیتی . — روسیه بر طرفدن ایرانه قارشو فنا و سوء نیت بسله‌مامکده اولدیغنی ادعا ایتدیکی حالده دیکر طرفدن عسکر سوق واعزام ایتمکله فعالیت کوستریور . بو هفته ظرفنده‌ده ایرانه یکیدن درت طابور عسکر سوق ایلدیکنی آوروپا آژانسلری بیلدیرمکده‌درلر . بو حالاتیله قالاری اره‌سنده بر مناسبت اولمیان روسیه‌نك ایران حقنده‌کی حسن نیتنه اینانمق ایچون انسانك دلی اولماسی لازمکلیر !

ایران والیلری . — ایران قابینه‌سی طرفندن (عزالدوله) خراسان فرمانفرما کردستان ایران ، سپهدار آذربایجان والیلکلرینه تعیین اولنمشلردر . سالارالدوله‌یی تأدیب وتنکیل ایتمك ایچونده بر مقدار عسکر سوق اولنمشدر .

تبریز امرای . — تبریز قوای عسکریه‌سی قوماندانی (امیر حشمت) حضرتلری روسلرك یولسزلقلرینی کورمکه تحمل ایده‌میه‌رك تبریزدن چیقمش ویوللرده تصادف ایتدیکی روس عسکرلریله چارپیشه‌رق تخلیص کریبان ایتمش وعثمانلی حدودی طریقیله درسعادته مواصلت ایلمشدر . مشارالیهك خدماتی پك چوقدر .

ایرانده عثمانلی شهبندرلری . — تایمسك بیاناتنه نظراً ایرانده‌کی عثمانلی شهبندرخانه‌لریله تبعهٔ عثمانیه‌نك حقوقنه سالارالدوله و اتباعی طرفندن وقوع بولان تجاوزاتی عثمانلی حکومتی پروتستو ایدرك احوال مذکوره‌یه آنی وقطعی صورتده نهایت ویرلمسی لزومنك ایران حکومتنه تبلیغی حقنده طهرانده‌کی عثمانلی سفیرینه اوامر لازمه اعطا اولنمشدر .

سالارالدوله وایران حکومتی . — کرمانشاه و همدانده فعالانه بر صورتده اجرای مظالم کونا کون ایتمکده اولان سالارالدوله‌یه قارشو یکیدن ایران حکومتی طرفندن قوای عسکریه سوق ایدلمشدر . حدود عثمانیه‌ده بولنان بعض قبائل طرفندن سالارالدوله‌یه اظهار معاونت ایدلدیکی ظن اولنیورمش .

ایرانده نائب حکومتی بیقحشدر . — صوك روسیه - انکلتره نوطه‌سنك ایران حکومتی طرفندن قبولندن بری نائب السلطنه (ناصرالملك) ك موقعی پك زیاده کسب صعوبت ایتمشدر . نوطه‌نك قبولندن صکره ، ایران متحیزانی ایرانك استقلالی ختام بولدیغندن بحثله علیهنه اخذ موقع ایلمشلردر . مذکور نوطه‌نك قبول ایدلمسنه رغماً روس عسکرلری هنوز آذربایجان و خراسان حوالیسندن چکیلمه‌مش اولمسی . ناصرالملك علیهنه موجود اولان جریانی

تشدید ایلمشدر . بوجریانلری احضار ایدنلر ایرانك مجاهدلریله دموقراتلریدر . احتمالکه نائب حکومت بو مشکلات اوزرینه استعفاسنی ویرر واوروپایه چکیلیر . ذاتاً اوتهدنبرو مشارالیه بوموقعی نازونیاز ایله قبول ایتدیکی روایت ایدیلیور . مشارالیه چکیلهجك اولورسه ، یرینه سردار اسعدك تعیین ایدیلهجکی ظن اولنمقدهدر .

شاه مخلوع لوندرهده . — ایران شاه مخلوعی روسیهدن مفارقته قرار ویرمشدر . محمد علینك معتمدلرندن بری ، بر قاچ کوندن بری لوندرهده شاه مخلوع ایله معیتی ارکانی ایچون مناسب بر بنا تحری ایتمکله مشغولدر . محمد علی ، معیتیله برلکده پترسبورغده برلشمسنه روس دیپلوماتلری طرفندن ممانعت ایدلمسی اوزرینه لوندرهیه عزیمته نیت ایتمشدر .

انکلترهنك ایران مسئلهسی حقنده ماوی کتاب نشری . — انکلتره حکومتی طرفندن ایران مسئلهسی حقنده بر (ماوی کتاب) نشر اولنمشدر . مذکور کتابده ایرانك شو بر ایکی سنه ظرفنده کچیرمش اولدیغی اضطراباتیله محمد علی واتباعنك ایرانه عودتلری یوزندن حصوله کلن فنالقلر وآمریقا مشاورلریله رئیسلری بولنان مستر شوستر مورغانك ایرانده اویناتمش اولدقلری رولار برر برر موضوع بحث ایدلمشدر . حتی آسیای وسطی حقندهکی انکلیز ـ روس ائتلافنك برآرهلق پك زیاده دوچار تشوش اولدیغی مذکور کتابده ذکر اولنمشدر .

بلغارستان :

بلغارستانده مکاتب اسلامیهسی . — بوندن اوچ سنه اول بلغارستانده مکاتب اسلامیه انجمنلری طرفندن بر جمعیت تشکیل اولنمشیدی . هرسنه تعطیل موسمنده جمعیت مذکوره طرفندن قونغرهلر عقد ایدیلهرك بلغارستان مکاتب اسلامیهسنك اداره و ترقیسنه دائر بعض مقررات اتخاذ اولندیغی کبی بوهفته ظرفنده مذکور قونغره فلبه شهرنده بر معتاد انعقاد ایدرك مقررات مفیده اتخاذینه تشبث اولندیغی صوفیه غزتهلرنده اوقونمشدر .

یونانستان :

مستشرقین قونغرهسی . — آتنهده انعقاد ایدن مستشرقین قونغرهسی کمال موفقیتله وظیفهسنی اکمال ایدوب شرفلرینه ویریلن ضیافتلره اشتراك ایتمشلردر . اوچ سنه صکره مذکور قونغرهنك قاهرهده اجتماع ایتمسنه قرار ویرلمشدر .

ژاپونیا :

یکی ژاپون حربیه ناظری . — سابق ژاپون حربیه ناظرینك وفاتی اوزرینه ایمپراطور میقادو حضرتلری ، اون دردنجی فرقه قوماندانی فریق (بارون یوزاکو هاوارا) یی حربیه نظارتنه تعیین ایلمشدر . مشارالیه ارکان حرب مهندس مکتبندن نشأت ایتمش وسنهلرجه اوروپاده تتبعات عسکریه ایله اوغراشمش بر ذاتدر .

چین :

نانکین محو اولمشدر . — اوروپا مطبوعاتنك بیاناتنه نظراً (نانکین) شهرنی عسکرلر یغما ایتدکدن صکره قصبهیی احراق ایدوب کری چکیلمشلردر ! شهر آتشلر ایچنده چاپر چاپر یانمشدر .

چین پارلمنتوسی . — (تایمس) غزتهسنك استخباراتنه نظراً (نانکین) ده بولنان مشاورلرك بوندن صکره (پکین) ه نقلی چین حکومت جمهوریهسنجه تقرر ایتدیکی کبی . عین زمانده پارلمنتونك تشکیلی لزومندن بحثله انتخاباته مباشرت اولنمسی حقنده رئیس جمهور طرفندن بر امرنامه اصدار اولنمشدر . مذکور مجلسك تشرین اول افرنجی آینده تشکل واجتماعنه قرار ویرلمشدر . چین انتخاباتی نفوس حیثیتیله دکل . آنجق ایالات وولایات تقسیماتی نقطهسندن اجرا اولنهجق و پارلمنتو اعضاسی هر درت سنهده بر دفعه دکیشدیریلهجکدر . اعیان مجلسی اعضاسی ایسه هر آلتی سنهده تبدیلاً انتخاب ایدیلهجکدر .

هندستان وانکلتره :

برهندلینك تایمسه مکتوبی . — « انکلتره حکومتنك هندستاندهکی وضعیتی پك غریب وشایان مناقشه بر حالده بولنمقدهدر . چونکه الیوم (نیوفاوندلند) مستملکهسنك مقدار نفوسی هندستانه نسبتله بیکده بر رادهسنده اولدیغی کبی ، تجارتلریده بالاکثر (بومبای) شهرینك یوزده ایکی نسبتندهدر . حال بویله ایکن مستملکهٔ مذکورهده انکلتره پارلمنتوسنه اعطا ایدلکده اولدیغی حالده ، بالعکس نفوس کثیرهیه مالك اولان انکلتره حکومتنه سنوی میلیارلرجه منفعت تأمین ایدن هندستان قطعهٔ وسیعهسی اهالیسنك انکلتره پارلمنتوسنده هیچ بر ممثلی بولنمامسی جداً جالب نظر دقت وشایان استغرابدر . بناءً علیه بو خصوصدهکی مانعهنك رفعیله هندستان اهالیسنك آمال مشروعه ومحقهلرینك تأمینی چارهسنه باقمق هر انکلیزه فرض وواجبدر . » بالادهکی مکتوبدن انکلترهنك هندستاندهکی وضعیت سیاسیهسی ایدن ایی یه معلوم اولور .

اسماعیل غاسپرنسکینك هندستانده مکتب تأسیسی . — محررین مشهورهدن اولوب باغچه سرایده منتشر (ترجمان) غزتهسنك صاحبی (اسماعیل غاسپرنسکی) بومبایدن قاهرهیه عودت ایتمشدر . موی الیه بومبایه عزیمتدن مقصدی صول صوتیه ایله حروف عربیهیی تدریسه مخصوص مکتبلر تأسیسنه چالیشمقدر . نصلکه روسیهده بوکبی مکتبلر تأسیس ایدیلهرك قرائتك تسهیلنه وطبقات مسلمین آرهسنده معارفك نشرینه خدمت ایدلمشدر .

مشارالیه بومبایده لسان عربی وترکییه واقف بر معلم بولهرق هجاء صوتی اصولنی موی الیهه تعلیم ایلمشدر . بر مدت کچدکدن صکره اورادە بو اصول ایله تعلیم قرائت ایچون بر مکتب تأسیسنه موفقیت حاصل اولمشدر . مکتبك رسم کشادی مراسمنده بومبای قاضیسی (محمد علی خان) و (اخبار اسلام) نام غزتهنك صاحبی (قاضی اسماعیل صاحب) کبی ارباب معارف حاضر بولنمشلردر .

اسماعیل بك بو مناسبتله ایراد ایتدیکی نطقده اصول مذکورهنك اهمیتنی ایضاح ایلدیکندن حاضرون کندیسنی استحسان ایلمشلر واقتضا ایدن معاونتی ایفا ایلمکی وعد ایتمشلردر .

(بومبای غازت) نامندهکی انکلیزجه غزته دیورکه : « اسماعیل غاسپرنسکی بك روسیهده هجای صوتی اصولیله تدریسه مخصوص بش بیك قدر مکتب تأسیسنه موفق اولمشدر . بو اصول سایهسنده چوجقلر قرق کون ظرفنده قرائت وکتابته مقتدر اولمقدهدرلر . روسیهده واز جمله (سیبریا) و (ترکستان) ایله (آسیای وسطی) ده متمکن اولان مسلمانلر بو اصولدن پك بیوك فائدهلر کورمشلردر . اسماعیل بك هندستانده آچدیردیغی مکتبه دوام ایدهجك فقرای اطفالك اجرت تدریسیهسنی کندوسی درعهده ایتمش وبوندن بشقه مکتبك کیراسنی ، اورادە تدریسات ایله مشغول اولهجق معلملرك معاشنی ، کتاب وادوات ولوازم سائرهنك بدلنی دخی کندی طرفندن تسویه ایتمکی تعهد ایلمشدر . »

افغانستان :

افغان امیری وانکلتره . — افغانستان امیرینك هندستان ایله ایران وترکیاده بر استخبارات آجنتهسی تأسیس ایتمك اوزره بولندیغنه دائر (رویتر) ادارهسی طرفندن ویریلن حوادثدن بحث ایدن (فوسیشه چایتونغ) غزتهسی شو یولده ادارهٔ لسان ایلیور :

« افغانستان امیری ، مملکتنی ایرانك اوغرادیغی عاقبتدن صیانت ایتمکه

چالیشیور . مشارالیهك تثبت واقعی ، حکومات اسلامیه آره‌سنده بر ائتلاف حصوله کتیرمك آرزوسنده بولندیغنی اثبات ایتمکده‌در . امیرك ، افغانستانك هندستان شمالی حدودنده‌کی طاغلرده ساکن قبیله ایله اجرا ایتدیکی مذاکرات واراضئ مذکوره‌یی افغانستانه الحاق ایتمك ادعاسنده بولنمسی ، کندیسنك انکلتره‌یه‌قارشی سربستیسنی تأمین ایلمك آرزوسنده بولندیغی حقنده‌کی فرضیه‌یی محق کوستریور . »

افغانستانده عصیان . — اوسمانیشر لویدك لوندره‌دن آلدیغی خصوصی برتلغرافه کوره والینك تضییق نتیجه‌سیله افغانستانده واسع بر عصیان باش کوسترمشدر . عسکر برچوق مصادماتده انهزامه اوغرامشلردر . کابلدن قوای معاونه سوق اولنمشدر .

فاس :

فاسده فرانسز حمایه‌سی . — فاسده فرانسه حمایه‌سی تأسس ایتدیکی مملکت داخلنده افراد اهالی آره‌سنده انتشار ایلدیکی کبی ، اهالی بیننده غلیان حصوله کلدیکی انکلتره مطبوعاتی طرفندن استخبار اولنمشدر . مطبوعات مذکوره‌نك بیاناتنه کوره فاسده هنوز سکونت تقرر ایتمش اولیوب تشوشات الآن باقی ایمش .

تنقید وتعریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

شیخ شبلی النعمانی مقالهٔ انتقادیه‌سنك باشنه اون بش سطرلق بر دیباجه کچیردکدن صوکره جورجی زیدانه خطاباً دییورکه :

ای فاضل مؤلف ، بن سنك لطفکی انکار ایده‌جك دکلم . أوت ، اثرکده اسممی یوکسکلره چیقارمش ؛ بنی ثقه‌دن صایه‌رق سوزلرمله استشهاد ایتمش ؛ اك حقیری ، اك آز طانیلمشی اولدیغم حالده آدیمی هند علماسنك مشاهیری صره‌سنه کچیرمشسك . لکن بونلرك هپسنه مقابل عجبا شخصم مدح اولونیور دییه عربلرك ذم ایدلمسنه ، آنلقده اولدیغك تزییف ، تشنیع اوقلرینك نشانه‌سی اولمسنه راضی اوله‌بیلیرمی ایدم ؟ امویلر — باشقه‌برشی ایچون دکل — صرف خالص عرب اولدقلرندن طولایی سنك نظرکده مخلوقات الهیه‌نك اك شریری ، اك فناسی اولیور ؛ خلقه غدر ایدییورلر ؛ درلو درلو اشکنجه‌لرده بولنیورلر ؛ اهالینك النده‌کنی بیتیرییورلر ؛ ذریتی اولدیرییورلر . تبعه‌نك مالنی یغما ، هردرلو محرماتی ارتکاب ایدیورلر . کعبه‌یی ییقیورلر ، قرآنی استخفاف ایدییورلر . اویله‌می ؟ بن بوقدر اسناداته قارشی صوصه‌بیلیرمی ایدم ؟ اسکندریه کتبخانه‌سنك یاقیلماسنی کمال عدالته یرلی ، کوکلر شهادت ایدن عمر ابن الخطابه نسبت ایتمه‌که دایانه‌بیلیرمی ایدم ؟ عباسیلری مدح ایدرکن بونلرك مفاخری صره‌سنده دییورسین‌که :

عربی کلب منزله‌سنه ایندیردیلر ؛ المنصور کعبه‌یی دوشورمك ایچون قبهٔ خضرا بنا ایتدیردی ؛ برده حرمینی سفیل ایتمك مقصدیله عوائدینی کسدی ؛ المأمون نزول قرآنی انکار ایلدی ، المعتصم بالله بسامراده کعبه یاپه‌رق اطرافنده طواف یری ، منا ، عرفات موقعلری تعیین ایتدی ... بن بونلری سکوت ایله کچیشدیره‌بیلیرمی ایدم ؟

فرض ایت‌که بنده ملت ، دین غیرتی قالمامشده برطاقم اجنبیلرك یاپدیغی کبی بوتون حسیات عالیه‌دن محروم بر فیلسوف صرف اولمقله افتخار ایدییورم ؛ رضا ، غضب ، سرور ، غیظ کبی طویغولردن بی‌خبر یاشیورم . فرض ایت‌که نفسمی ظلمه تحمل ایتمه‌یه ، اولور اولماز شیلری قبول ایدیویرمه‌یه ، فناسوزلره آلدیرمامه‌یه‌ایلیکی کوتولکه ، کوتولکی ایلیکله قارشیلامایه آلیشدیرمش اوله‌یم ؛ بونکله‌برابر ینه سن ظن ایدرمیسك‌که طوروروده تاریخك ناصیه‌سنی کیرلتمه‌یه ، حقی بیندن اورمایه ؛ باطله رواج ویرمه‌یه ، روایاتی بوزمایه ، حقیقتی چویرمه‌یه ناسی خرافاته الیشدیرمایه تحمل ایده‌بیلیرم ؟ ای فاضل محترم ، نه فنا برظنده بولنمشسك ؛ دوشونمه‌مشسك‌که انسانیت هنوز بوش دکل : قیده بوجاقده قالمشلر وار ؛ حق هنوز یاردمجیلرندن ، مدافعه‌لرندن بوسبوتون محروم اولمامش .

*

* *

مؤلفك ارده‌دیغی غایت امت عربیه‌یی تحقیر ایتمکدن ، اونك سیئاتنی میدانه تویمقدن بشقه برشی دکلدر . لکن فتنه ایاقلاندیرمقدن قورقدیغی ایچون مجرای کلامی دکیشدیرمش ، حقی باطل کسوه‌سنده کوسترمشدر . مؤلف عصر اسلامی اوچ دوره تقسیم ایدییور :

خلفای راشدین ، امویه ، عباسیه دورلری . برنجی دورله‌اوچنجی دوری مدح ایدییور . [اشاغیده کوریله‌جکدرکه بومدحده ظاهریدر حقیقی دکل] ایشته مؤلف اولا بزم اولولرمز ، دینده امام‌لریمز اولان خلفای راشدینی ، ثانیاً ، علیه الصلاة والسلام افندمزك عمجه‌زاده‌لری اولوب نشر مدنیتده ، عظمت شان وشوکتده مدار افتخارمز بولنان عباسیلری مدح ایتمك صورتیله خلقی آلداتدقدن صوکرا ، مادام‌که امویلرك بویله برموقع ممتاز دینیلری یوقدر ، کیمسه چیقوب‌ده اونلری مدافعه‌ده بولنماز ، دییه‌رك زواللیلره پك فنا هجوم ایدییور ؛ اسناد ایتمدك فنالق ، سلب ایلمدك ایلك براقیور . شاید بو هجوم امویلرك آل مروان‌دن یاخود امیه سلاله‌سندن اولملرندن نشئت ایلسه ایدی بز اونلری مدافعه یاخود حمایه ایتمکدن وارسته قالوردق . لکن زواللیلرك بوتون قباحتی بشقه ملته اصلا قاریشمامش خالص عرب اولملریدر . نته‌کیم مؤلف کتابنك ایکنجی جلدنده :

« امویلر دولت عباسیه‌دن خالص عرب اولملری اعتباریله آیریلور » دییور . دردنجی جلدنده‌ده :

« سوزك خلاصه‌سی : دولت امویه بردولت عربیه‌درکه اساس مقصدی سلطنت وتغلب داعیه‌سندن عبارتدر » حکمنی ویرییور .

عربك عرب اولمیانلره قارشی عصبیتی

مؤلف بو دعوایی اثبات ایچون سوزی اوزاتیور . ایکنجی جلدده بوکا دائر مدسوس اولمق شرطیله برآز سویلدکدن صوکره

اصلی دردنجی جلدده بر فصل مخصوص آچیور ایشته شو عباره‌لر عیناً کندی سوزلریدر :

« عربلر بشقه‌لرینه قارشی کوله معامله‌سی ایدرلردی . جامعده ارقه‌لرینه طوروب نماز قیلارلرسه بونی الله رضاسی ایچون اختیار ایلمش بر تواضع صانیرلردی . »

« موالی‌یی [آزادلی کوله یاخود بونلرك نسلی] کنیه‌دن محروم ایدرك یالکز اسملریله یاخود لقبلریله چاغیررلردی هم اونلرله یان‌یانه یوریمزلردی »

« دیرلردی‌که نمازی آنجق اوچ شی بوزار : اشك، کوپك، برده موالی. »

« عرب کندیسنی عرب اولمیانلرك سیدی عد ایدر : کندیسنك سیادت بشقه‌لرینك اینه خدمت ایچون یارادلدیغی ظننده بولنور . »

« عربلر بذیه‌لرینه، مناجلرینه وارنجه‌یه‌قدر هرشیلرنده ـ اثرملتلرده قارشی کندیلرنده بر رجحان توهم ایدرلر ؛ حتی وجودلرینه نزول اصابت ایتمز ؛ قریش قادینلرندن بشقه‌سی آلتمش یاشنده چوجق طوغورمماز اعتقادینی بسلرلر . »

« قضا کبی مهم مناصب دینیه‌دن عربك غیریسنی منع ایتدیلر . قضایه عربدن بشقه‌سنی اهل اولماز دیدیلر . جاریه‌دن طوغانلری باباسی قرشی بیله اولسه خلافتدن محروم براقدیلر .

ایسترسه قبائلك اك اشاغیسندن اولسون برعرب قاریسنی عربدن بشقه‌سنه امیر بیله اولسه ینه ویرمزلر . »

« معاویه زمننده، امویلر موالی‌ی اسیر نوعندن صایارلردی . بونلر چوغالدیغی ایچون معاویه بونکثردن دولت عربیه‌یه کله‌جك تهلکه‌یی ادراك ایدرك یا هپسنی بردن یاخود برقسمنی اولدیرمك ایسته ی . »

⁂

بیلنملیدرکه افکار باطله‌سنی تأیید ایچون مؤلفك متعدد اصوللری واردر . بونلردن بری بیله بیله یالان سویلکدر، نته‌کیم کوره‌جکسکز . اوبری افرادك برندن صادر اولان برحرکتی بوتون ملته تشمیل ایتمکدر . دها اوبری ، روایته خیانت ، کلمه‌لری تحریف ایلمکدر . بونلردن بشقه محاضرات ، لطائف کبی موثوق اولمیان مأخذلرله‌ده استشهاد ایدر . بشمدی بونلرك هر برندن بر مثال کتیره‌لم . دیورکه :

« عربلر بشقه‌لرینك ارقه‌لرنده طوروبده نماز قیلارلرسه بونی الله رضاسی ایچون اختیار ایدلمش بر تواضع صانیرلر .. موالی‌یی کنیه‌دن محروم براقیرلر .... نمازی اوچ شی بوزار ..... »

عجم‌ـ عرب تاریخنه بر آز وقوفی اولانلر ایچون مجهول دکلدرکه عجملر ظهور اسلامدن اول عربلری تحقیر ایدرلردی . علیه‌الصلاة والسلام افندمزك مکتوبنی آلدیغی زمان کسرا یوزینی اکشیدرك ، «کوله‌م بکا مکتوب یازییور!» دیمشدی . یزدجرد قادسیه فاتحی سعدابن وقاصه یازدیغی مکتوبده «دوه سودی ایچمکدن ، کرتنکله یمکدن عربلر اوحاله کلدیلرکه عجم شاهلرینك تاج و تختنی ایستیورلر . یازیقلر اولسون سکا ای دونك دنیا!» دیمشدی[*] . حیره پادشاهلری ایسه عجم شاهلرینك تحت حمایه‌سنده ایدی .

صوکره جناب حق عربلری اسلام ایله مشرف ایدنجه عجملردن انتقام آلمایه ، اونلرك تحکمی آلتنده یاشامامق ایستمه‌یه باشلادیلر . شریعت اسلامیه ایسه بوتون فخر و نخوتی کوکندن قالدیردی . علیه‌الصلاة والسلام افندمز حجة‌الوداعده‌کی صوك خطبه‌سنده «عربك عجمه ، عجمك عربه رجحانی یوقدر . هپکز آدمك اولادیسکز » بیورمشدی .

ارتق بوندن صکره تمایز قالقدی . هرکس مساوی اولدی . لکن بونکله برابر هرایکی طرفه منسوب اولانلرك برقسمنده دیکرینه قارشی برحس انفعال صاقلی اوله‌رق قالدی‌که بوحال ایکی حزب متقابلك حدوثنه سبب اولدی . بونلردن بری شعوبیه‌در . شعوبیه عربلری تحقیر ایدن ، اونلره هرقصوری اسناد ایدن فرقه‌در . ابوعبیده متعدد کتابلر وجوده کتیرمشدرکه بونلرده بوتون قبائل عربك نسبلرینه طعن ایتمشدر . دیکر فرقه ایسه عرب عصبیتی کودنلردر .

علامه ابن عبد ربه العقد الفریدنده هر ایکی فرقه‌نك حجتلرینی ، سوزلرینی جامع اولمق اوزره بر باب آیرمشدر ، ذاتاً عربك عصبیتی اثبات خصوصنده مؤلفك نقل ایتدیکی سوزلرك قسم اعظمی العقدالفرید صاحبنك بوبابده یازمش اولدقلریدر . نته‌کیم اثرینك هامشنده مؤلف بونی تصریح ایتمشدر .

کتابلری قاریشدیره‌جق اولورسه‌کز کورورسکزکه مؤلفك بوتون عربه نسبت ایتدیکی سوزلر اصحاب عصبیه نامیله طانلمش برشرذمه‌ خصوصیه‌نك سوزلرندن عبارتدر . ذاتاً العقدالفرید صاحبی بوسوزلری نقل ایدرکن بابك باشنه « عرب اصحاب عصبیتی دیورکه » عباره‌سنی یازمشدر . پك اعلا بیلورسکزکه بو جماعت عربك کافه‌سی یاخود قسم اعظمی اولمق شویله‌طورسون یوزده بری بیله دکلدر . بلکه جمعیت ارەسنده غائب اولوب کیده‌جك برجماعت قلیله‌دن عبارتدر .

بوندن بشقه مؤلف بوقدرله اکتفا ایتمیور . بلکه شخصی معین ، اسمی معلوم اولان برآدمك سوزینی بوتون عربه اسناد ایدییور . ایشته « موالی آرقه‌سنده نماز قیلمازلردی قیلسه‌لرده بونی تواضع عد ایدرلردی ..... » سوزینی العقدالفریددن نقل ایدییور . العقدالفرید صاحبی بو سوزی نافع بن جبیره نسبت ایتمشکن مؤلف اونی بوتون عربك حسابنه ترجمان کوستریور . بوصنیعه ، یعنی خصوصی بر وقعه‌یی عمومی شکلنده کوسترمك مؤلفك تأیید باطل ایچون ارتکاب ایتدیکی حیله‌لرك اك بیوکیدر ؛ دها طوغریسی چرخ مؤلفاتنك محوریدر .

[*] زشیر شتر خوردن وسوسمار ؛ عربرا بجایی رسیدست کار :
که تاج کیانرا کند آرزو .. تفو برتو ای چرخ کردان تفو!

اخطار

سبیل الرشادك مظهر اولدیغی توجه عامه‌دن استفاده قیدینه دوشن برطاقم دین، وطن خائنی کیمسه‌لر بعض موزعلری اطماع ایله رساله‌مزك ایچنه مفسدتکارانه برطاقم اوراق صیقیشدیره‌رق توزیع ایتدیرمش اولدقلری استخبار اولندی ؛ محترم قارئلرمزجه بوقبیل مفسدلکلر اکلاشیله‌جغی طبیعی ایسه‌ده احتیاطلی بولنمق اوزره بیان معلوماته لزوم کورولمشدر .

مطبعهٔ خیریه وشرکاسی ؛ مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — لتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٨ — ١٩٠ ٨ جماذی‌الاول ١٣٣٠ پنجشنبه ١٢ نیسان ١٣٢٨ جلد ١ — ٨

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

انا اعطیناك الکوثر . فصل لربك وانحر .

ان شانئك هوالابتر .

ترجمه‌سی

« بز سکا صوك درجه‌ده چوق ویردك . اویله ایسه تکریك ایچون نمازقیل ، قربان‌کس . اصل ابتر سکا بغض‌ایدنك کندیسیدر . »

∴

سورهٔ کوثر اوچ آیت اولوب مکیدر . سبب نزولی شودر : عاص بن وائل ، عقبة بن ابی معیط ، ابولهب کبی قریش مستهزیلری نبی‌مزك علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك اوغلی ارتحال ایتمش کوردکلرنده « محمد ابتر قالدی . » یعنی نامنی آکدیره‌جق بر اولاد براقه‌مادی دیرلردی . هم بونی حضرت پیغمبر ایچون بیوك برقصور صایارلردی‌ده خلقی شریعت مطهره‌سنه اتباع ایله‌مکدن آلیقویمق مقصدیله دائما ایلری سورلردی .

بوندن باشقه مسلمانلرك بدایتده‌کی ضعفی ، فقری ، قلتی‌ده بر مدار استخفاف ایدی ، أوت . بونلری دینك حق اولمادیغنه دلیل صایارلر ؛ الهی بر دین ثروتلرك ، قوتلرك سینه‌سندن فیشقیریر ، دیرلردی ، ذاتاً جهالتك حکم سوردیکی زمانلرك ، زمینلرك هپسنده سفها حقه ، حقیقته قارشی عینی طوری طاقینمشدر .

بو دیدیلر قودیلر مسلمانلری ، خصوصیله دینه یکی کیرنلری اینجیدییوردی . بو سورهٔ جلیله ارباب ایمانی فرحلاندیرمق ، اصحاب کفر وطغیانی مبهوت براقمق ایچون نازل اولدی .

∴

(انا اعطیناك الکوثر) کوثر کلمه‌سی کثرتدن مبالغه صیغه‌سیدر ، چوقلغك غایه‌سنه واران شی‌دیمکدر . قیل لاعرابیة رجع ابنهامن السفر بم آب ابنك قالت بکوثر . [اوغلی سفردن کلن برعرب قاریسنه ، چوجوغك نه‌کتیردی ؛ دیمشلر . پك چوق ، دیمش .]

کوثر کلمه‌سندن مقصود نه‌اولدیغنده پك‌چوق اختلاف حاصل اولمش . کیمی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك قیامته قدر پایدار اولان اصحاب واتباعیدر دیمش . کیمی قرآن ، کیمی اسلام ، کیمی توحید ، کیمی علم ، کیمی حکمت ، کیمی منافع دنیا وآخرت اولمق اوزره تفسیر ایتمش .

ابن‌عباس رضی‌الله‌عنه حضرتلرینه « کوثر جنته‌کی نهردکلیدر ؟ » دیمشلر . « اونهرده جناب حقك پیغمبریمزه ویردیکی چوغك ایچنده‌در . » جوابنی ویرمش .

(ان شانئك هوالابتر) ابتر اسمی ، نسلی کسیلمش معناسنه قوللانیلیور . علیه‌الصلاة والسلام افندیمزه بغض ایدنلر اونك شخص مبارکنه قارشی برشی سویلمیورلردی . زیرا ادعای نبوتدن اولکی تاریخی‌ده کوستریبورکه شخصی هرکس نظرنده محترم ، هرکس نظرنده سویملی ایدی . بو حریفلر جناب پیغمبرك ذاتنه دکل ، شریعتنه بغض ایدییورلردی . اونك ایچون کفر ، عنادظلمتلرنده قاینایوب کیتدیلر ؛

بوتون معناسیله ابتر اولدیلر. چونکه بوعالمده خیرلی بر آد براقادیلر. علیه‌الصلاة والسلام افندیمز ایسه آرقه‌لرنده مخلد بر شریعت، نامتناهی بر ذریت، یعنی قوجه بر امت براقدیلر. صلی الله علیه وسلم.

محمد عاکف

فقه و فتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخنده :

حج

۵

اسلامیت بوتون شرائع سالفه‌یی ناسخ اوله‌رق کلمکله برابر شریعت ابراهیمیه‌یه قارشی بویوك بر یابانجیلق اظهار ایتمه‌یور ؛ بلکه کندیسنك ملت حنیفیه اوزره مؤسس بر دین قویم اولدیغنی ایلرو سورویور ؛ حضرت ابراهیمه منسوب برچوق احکامی قبول، ملت خلیله‌یی یکی باشدن احیا ایدیوردی. دین خلیل برطرفدن ادوار جاهلیه‌ده قاریشدیریلان اساطیر وخرافاتدن تطهیر اولنیور ؛ دیکر طرفدن اك صوك دورهٔ تکامله قدر پایدار اوله‌بیلمسی ایچون متین، لایموت تملر اوزرینه بنا اولنه‌رق اکمال ایدیلیوردی. اسلامیت بر دین مستقل اولمغله برابر دین خلیلده موجود بولنان برچوق عبادات ومراسم دینیه‌یی قبول ایله آنلری یواش یواش احیا ایدیوردی.

فخر کائنات افندمز ابتدا بعث بویورلدقدن صوکرا ناسی توحیده دعوت ایتمك خصوصنده بوتون مساعیلرینی صرف ایتمکده بولنمشلردی. بت پرستلکك چیرکینلکی ظاهر اولوب، توحید قلوب ناسده یر بولمغه باشلاینجه صره‌سیله تدریجی بر صورتده عبادات اسلامیه وضع وتأسیس اولنمغه باشلامشیدی. صلات، صوم، ذکات، صدقهٔ فطر، جماعت، اذان، احکام معاملات ... هپ بویولده تأسس ایتمشلردر.

***

رسول اکرم افندمز حضرتلری قبل البعثت حضرت خلیله منسوب بعض سنت وعبادتلری قریش ایله برابر اجرا ایدر، داعی شرك اولان جهتلرده قومنه اویمازدی. حج ایدر، طواف قیلار، عمره کتیریردی. فقط اساف ونائله‌لری، لات وعزالری ایشه قاریشدیرماز، بلکه قومنك دخی کرك اثنای حج وعمره‌ده، کرك سائر وقتلرده آنلره اولان تعظیم وعقیده‌لرینی تعییب وتقبیح ایدردی. مع مافیه رسالتمآب افندمز حضرتلرینك امور حجده قریشك احداث ایتدکاری بعض مراسمه اشتراك ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور.

ابن جریرك زهریدن روایتنه کوره حدیبیه عمره‌سی اثناسنده اوله‌جق [۱] ؛ فخر کائنات افندمز حضرتلرینه تبعیتله ارقه‌سی صره احرامده بولنان انصاردن قطبة بن عامر رضی‌الله عنه‌ده دیواری اوزرندن آتلامیه‌رق بر بستانك قاپوسندن چیقار. بوحال دیکر صحابه‌نك نظر دقتلرینی جلب ایلر: محرم ایکن قپودن چیقارق کناهکار اولدیغی سویلنور. بونك اوزرینه فخر کائنات افندمزجه قطبه‌دن نیچون بویله یاپدیغی صوریلیر. اوده ذات رسالتپناهیلرینه اتباعاً چیقمش اولدیغی درمیان ایدنجه، پیغمبرمز کندیسنك احمس (حرمه منسوب) اولوب محرم ایکن قاپودن چیقمسنه جواز بولندیغی سویلرلر. قطبه‌ده : — یارسول‌الله، بنم دینم سنك دینکدر ؛ آنکچون بن سکا اتباع ایده بیلیرم. دیر. بونك اوزرینه « ولیس البر بان تأتوا البیوت من ظهورها ولکن البر من اتقی » آیت کریمه‌سی نازل اولور. [۲]

بوخبر صحیح اولدیغنه کوره اصحاب کرامجه، حتی اول حضرتجه دخی آلتنجی سنهٔ هجریه نهایتلرینه طوغری وقوعه کلن حدیبیه سفری اثناسنده شو آیت کریمه‌نك نزولنه قدر اهل حرم اولمیان محرملرك قاپولردن کیروب چیقمه‌لری جائز اولمادیغی اعتقادینك دوام ایتدیکی آکلاشیلیور.

***

بعدالبعثت حجك محظوریتنه دائر بر دلیله تصادف ایدیله‌مه‌یور. آنکچون هرحالده اباحت اصلیه‌سی اوزره، بلکه مشروعیتی اوزره بقاسی درکاردر. بوکا کوره فخر کائنات افندمزك دین مبین اسلامی قبول ایدن اصحاب کرامك فرصت بولدقجه حج ایتمش وعمره کتیرمش اولملرینه قائل اولمق ایچون بر مانع کوریله‌مه‌یور.

نصلکه عبدالله بن عباس، جابر بن عبدالله (رضی‌الله عنهم) حضراتی، فخر کائنات افندمزك ایکیسی قبل الهجرة، دیکر بری‌ده بعدالهجره مدینهٔ منوره‌دن (حجةالوداع) اولمق اوزره اوچ دفعه حج ایتمش اولدقلرینی روایت ایدییورلر [۳].

فقط قبل الهجرت قیلنمش اولدیغی روایت ایدیلن حجلر فرض اوله‌رقمی، یاخود شریعت اسلامیه‌جه خلافنه دلیل قائم اولمدیغندن سنت خلیل اوزره نافله اوله‌رقمی قیلنمشدر؟ هرنه‌قدر مروی ایسه‌ده [٤] — تاریخ افتراضی حقنده سویلنه‌جك سوزلردن آکلاشیله‌جغی اوزره — خلافنه برچوق دلیللر قائم اولدیغندن برنجی شق شایان قبول دکلدر. بوحالده ایکنجی شق تعین ایدییور دیمکدر.

هجرت سنیه‌یی متعاقب اسلامیتك پایدار اوله بیلمسی ایچون اقتضا ایدن بالجمله تدابیر اتخاذ ایدیلمش، دین مبینك اك مهم اساسلری وضع اولنمشیدی. اسلامیت داخلاً وخارجاً کسب متانت ایده‌رك دوست ودشمن قارشوسنده غزواتده، نزد نبویده، جامعلرده برلشدکلری کبی، برده حرم شریفده حضور بیت‌اللهده‌دخی برلشمك، یك‌دیکریله طانیشمق استیورلردی. فخر کائنات افندمز حضرتلری معیتده اصحاب کرامدن بیك درتیوز قدر کیمسه بولندیغی [۵] حالده عمره

---

[۱] اتقان للسیوطی

[۲] اسباب‌النزول للواحدی ؛ تفسیر کبیر للرازی. [۳] کشف‌الغمه من‌الامه. [٤] فتح‌الباری. [۵] صحیح بخاری.

نيتيله سفره چيقديلر . كوكللرنده فكر حرب يوق ايدى . ذاتاً يانلرنده برر قلنجدن ماعدا سلاحلرىده بولنميوردى . هدى اولمق اوزره يتمش قدر دوه‌يى برابر كتيريورلردى . ذوالحليفه نام موقعه كلدكلرنده احرامه كيرديلر . قربانلق دوه‌لرينك اوركچلرندن صاغ طرفلرينى قانه‌داراق نشانلمش وبويونلرينه قلاده طاقه‌رق كنديلرى ايله برابر سوق ايتمكده بولنمشلردى .

هدى ، عربلرك اعتقادنجه هردرلو تعرضدن مصون اولديغى كبى صاحبنك دخى محرم اولديغنه دلالت ايدردى . محرم اولان كيمسه بالطبع محارب اوله‌ميه‌جغى كبى شخصى دخى هردرلو تجاوزلردن ، ممانعتلردن محفوظ اولوردى .

اصل اسلام حديبيه نام موقعك حلدن معدود طرفنه نزول ايتديلر . فقط فخر رسالت حضرتلرى نمازلرينى حرمه عائد اولان قسمنده ادا بويوريورلردى . [*]

هديلرينى برابر سوق ايتدكلرى حالده مجرد عمره نيتيله محرم اوله‌رق كعبة‌اللهى قصد ايدن اسلاملرك ايفاى عمره ايتمه‌لرى خصوصنده هيچ برمانعه‌يه تصادف ايتمه‌ملرى اقتضا ايده‌جكدى . فقط مسئله بويله اولمادى : مشركين اهل اسلامك مكه‌يه داخل اوله‌رق ايفاى عمره ايتمه‌لرينه مانع اولديلر . بونك اوزرينه سنهٔ آتيه‌ده اوچ كون ظرفنده عمره ايتمه‌لرينه مانع اولمامق ، شو اوچ كون ظرفنده مسجدالحرامه مشركيندن كيمسه كيرمه‌مك شرطيله ... عقد مصالحه ايتديلر . فقط بومصالحه اسلاملر ايچون زياده‌سيله آغير كلدى : احرامه كيرمش ايكن ايفاى عمره ايتمه‌دن كيرويه دونمكى بردرلو هضم ايده‌مه‌يورلردى . اصحاب كرام بيننده اولان هيجان خيلى كوچلك ايله باصديريله‌بيلدى .

بوسنه حج ايتمك قابل اوله‌مينجه شبهه‌سز احرامدن چيقه‌رق مدينه‌يه عودت ايتمك اقتضا ايديوردى . فقط اصحاب كرام بيننده اولان ديدى قوديلره ، هيجانه نهايت ويرمك اوزره اصحاب كرامه قربانلرينى كسه‌رك حلق ايله احرامدن چيقملرينى كراراً توصيه بويورديلر . فقط آلديران اولمدى . بونك اوزرينه صحابياتدن ام سلمه‌نك يانينه كيره‌رك امر نبويلرينه قارشى اصحابده اولان لاقيدى وهيجانى حكايه بويورديلر . ام سلمه‌ده :

« يارسول‌الله مادام‌كه مسئله‌نك بويله اولمسنى آرزو بويوريورسكز ، بو حالده اصحابه قارشى برسوز صرف ايتمكه حاجت يوق ، قالقار قربانكزى كسر ، حلق ايله احرامدن چيقارسكز ؛ آنلركده سزه اتباع ايده‌جكلرنده شبهه ايتمم » ديديلر . بونك اوزرينه پيغمبرمز قربانلرينى كسدى ، حلق ايله احرامدن چيقديلر . حقيقةً هركس اول حضرته اتباع ايله قربانلرينى كسديلر ؛ حلق ، ياخود تقصير ايله احرامدن چيقديلر . [٦]

⁂

بوسفر اثناسنده حجه‌دائر برنجى دفعه اوله‌رق [۷] : « واتموا الحج والعمرة لله » آيت كريمه‌سى نازل اولدى . بو آيتك سبب نزولى حقنده ابن ابى حاتم صفوان بن اميه‌دن نقلاً ديوركه — حديبيه عمره‌سى اثناسنده اوله‌جق [۸] — : اوزرينه جبه اكتسا ايتمش ، زعفران سورونمش بريسى نزد رسالته كله‌رك :

— يارسول‌الله ، عمره‌م حقنده نه بويوريورسكز ؟

ديمش ايدى . بونك اوزرينه « واتموا الحج ... » آيت كريمه‌سى نازل اولدى . نبى عليه‌السلام‌ده اوذاتى چاغيره‌رق :

— البسه‌كى چيقار ، اغتسال ايت ... بويورديلر . [۹]

ينه بوسفر اثناسنده : « فمن كان منكم مريضاً اوبه اذىً من رأسه ففدية من صيام اوصدقة اونسك فاذا امنتم فمن تمتع بالعمرة الى الحج فما استيسر من الهدى فمن لم يجد فصيام ثلاثة ايام فى الحج وسبعة اذا رجعتم تلك عشرة كاملة ذلك لمن لم يكن اهله حاضرى المسجد الحرام واتقوا الله واعلموا ان الله شديد العقاب » آيت كريمه‌سى نازل اولمشدر . ابن عباسك روايتنه كوره كعب بن عجره ديوركه : حديبيه عمره‌سى اثناسنده فخر رسل افندمزه تصادف ايتدم ؛ باشمده اولان هوامدن زياده‌سيله متأذى اوليوردم ؛ حتى آره‌صره يوزيمه اينيورلردى . اول حضرت بوحاله مطلع اولنجه :

— ياكعب صاچلريكى كسديره‌بيليرسك . . .

بويورديلر . بونك اوزرينه « فمن كان منكم مريضا . . . » آيت كريمه‌سى نازل اولدى . [۱۰]

زهريدن نقلا ابن جريرك روايتنه كوره — يوقاريده عرض ايديلن سبب اوزرينه — ينه بوسفر اثناسنده [۱۱] « وليس البر بان تأتوا البيوت من ظهورها ولكن البر من اتقى » آيت كريمه‌سى نازل اوله‌رق عربلرجه اوته‌دنبرى حال احرامده اوك قاپوسندن كيروب چيقمه‌نك بر بدعت اولديغى بيلديرلمش ، بو خصوصده اولان عادات جاهليه لغو ايديلمشدر .

مفسرين كرامك اتفاقلرى وجهله : « فان احصرتم فما استيسر من الهدى ولا تحلقوا رؤسكم حتى يبلغ الهدى محله » آيت كريمه‌سى‌ده حديبيه عمره‌سى اثناسنده نازل اولمشدر . ذاتاً آيت كريمه‌نك حكم احصارى بيان ايتمكده بولنمسنه نظراً دخى حديبيه‌ده نازل اولديغنه قائل اولمق عقله‌ده خوش كليور .

⁂

ايشته بعدالهجره برنجى دفعه وقوعه‌كلن عمره سفرى بوصورتله ياريده قالدى . فقط سنهٔ آتيه‌ده هرحالده تلافىٔ مافات ايتمه‌لرى محقق ايدى . رسول اكرم واصحاب كرام حضراتى قربانلرينى كسه‌رك بعضلرى حلق ، بعضلرى تقصير ايله [۱۲] احرامدن چيقمه‌يى متعاقب

---

[*] محمد بن اسحق ايله امام احمد بن حنبل حضرتلرى روايت ايتمشلردر .
[٦] ذوالمعاد . [۷] تفسير كبير للرازى .

[۸] زادالمعاد . [۹] اتقان . [۱۰] صحيح بخارى . فتح البارى . اسباب النزول للواحدى
[۱۱] بعضيلرى بو آيتك حجة الوداعده نازل اولديغنى روايت ايدرلر ، اتقان .
[۱۲] صحيح بخارى .

مدينه‌يه عودت ايتديلر. اثناى عودتده سورهٔ فتح نازل اولمغله مسلمين زياده‌سيله مسرور اولديلر. اعصابده اولان كرگينلكلر تماميله زائل اولدى. قلوب مسلمينه سكينت كلدى ...

حليم ثابت

فَلْسَفَه

وحدت وجود

۲۲

ايشته فكريون مسلكنه سالك اولان حكمادن برچوغى اعراضك محل مقومى اولان جوهرك بر امر معقول وحيطهٔ احساساتمز داخلنه كيرن اعراضك ده قواى مدركهٔ بشريه ايله قائم اولديغى بالتيقن حوادث محسوسه‌نك هيئت مجموعه‌سندن عبارت اولان عالم حس وشهوده انا دنيلن نفس ناطقه‌نك اشكال مختلفهٔ احساساتى نظريله باقشلر، قواى مدركهٔ بشريه‌نك انعدام مفروضيله عالم خارجيدن اثر قالميه‌جغنى ادعا ايلمشلردر.

حتى بونلردن «هوم» و «استووارت ميل» بومبحثده هر درلو فرضيات مافوق الطبيعه‌يى بر طرف ايده‌رك حصول احساسات ايچون عقلك نه داخلنده، نه ده خارجنده هيچ بر علت قبولنه لزوم كورمه‌مشلر وعلت فكرينك انجق دائرهٔ احساسات داخلنده قابل تطبيق اولوب انك خارجنده اصلا حائز معنى اوله‌ميه‌جغنى سويلمشلردر. بونلرك ادعالرينه كوره عالم خارجى احساساتك وجود معيارليه توالى وتعاقبلرندن عبارتدر.

«استووارت ميل» ديوركه: بر شئ خارجى احساساتمزدن برى واسطه‌سيله بزه قارشو تعين ايتمه‌مش بيله اولسه بز انك موجوديتنه قائل اولورز. زيرا او شئ خارجى‌يى تشكيل ايدن احساساتك هنوز بزده ظهور ايتمه‌مش اولمسى انلرك امكانه مانع دكلدر. دائرهٔ شعورمزدن خارج بر شيئك وجودينه قائل اولمق احساساتك امكان دائميسنه قائل اولمق ديمكدر. شو حالده عالم خارجى بزم وجدانمزله بنى نوعمزك وصاحب حس اولان سائر مخلوقاتك وجدانلرنده تحقق ايدن «امكان دائمئ احساسات» دن بشقه بر شى دكلدر.

«استووارت» ك بو ادعاسنه قارشى بر چوق اعتراضات درميان اولنيور. عالمده هنوز صاحب حس وحيات مخلوقات يوق ايكن عالمك موجود وبر طاقم حادثاته محل ظهور اولمسى بو اعتراضلرك الك قوتليلرندن بريدر. اشياى خارجيه‌نك وجودى انكار ايديله‌مز. چونكه انلرك موجوديتلرى بزم ادراكمزه مفتقر دكلدر. حيطهٔ ادراك واحساسمز خارجنده بر چوق شيلرك موجود، حتى احساساتمزه موافق بر وجود ايله تعينلرينى قبوله بر مانع عقلى يوقدر. حيطهٔ احساساتمزدن خارج هرهانكى بر موجود طبق احساساتمز داخلنده‌كى تعين ذاتيسيله موجود واحساساتمزك انده تحققنه حكم ايتديكى اعراض مختلفه ايله متعين اوله بيلير.

فكريونك بو ادعالرى شائبهٔ افراطدن خالى اولمامقله برابر اهل وحدتك وجود خارجى حقنده‌كى فكرلرينى ايضاحه مدار اولمقدن خالى دكلدر.

اهل وحدتك بو بابده‌كى فكرلرى فكريون مسلكنه سالك اولان حكمانك ادعالرينه تماميله مغايردر. چونكه اهل وحدت هيچ بر زمان عالم خارجينك وجودينى انكار ايتميوب يالكز انك قيام ذاتيسنده حقدن استغناسنه قائل اولميورلر وعالم هر دقيقه تجلئ الهى‌يه مظهريتله قائمدر؛ جناب حق بر دقيقه عالمه افاضهٔ وجود ايتمسه عالمدن اثر قالماز، زيرا عالم ذاتنه نظراً معدوم، حقه نظراً موجوددر ديورلر. فقط انلرك بو سوزى قطعا عالم خارجينك وجودينى انكار معناسنى تضمن ايتمز. بو سوزك معناسى اشياى خارجيه‌ده تحقق ايدن وجود بر نقطهٔ نظره كوره وجود ديكر بر نقطهٔ نظره كوره عدم ديمكدر. اهل وحدتك شو فكرلرى اتيده‌كى مثل ايله بر درجه‌يه قدر اكلاشيله بيلير.

مثلا حكما اجسامده تحقق ايدن اعراضك صرف بزده‌كى احساساته نظراً تحققنه قائل اوله‌رق انلرى انفس احوال جمله‌سندن عدايديورلر. انلرك شو فكرينه كوره اعراض من وجه موجود من وجه معدوم ديمك اولور. يعنى ادراكمزه قارشو تعين ايدن بر جوهرله ادراكمزك اكا تعلقى نتيجه‌سى اوله‌رق تعين ايدن اوچنجى بر ماهيت مثلا «لون» دنيلن عرض، تحققنك شرطلرينه نظراً موجود، عكس صورتده كوره معدوم ديمكدر. حال بوكه عرض محسوس موجوددر. اكا هيچ بر زمان معدوم دنيله‌مز. فقط عرضك وجودى مطلق دكل، بلكه شرائطنك اجتماعنه وابسته‌در. بنابرين اعراض بر نقطهٔ نظره كوره موجود ديكر نقطهٔ نظره كوره معدوم حكمنده‌در. چونكه شرائطنك اجتماعندن صكره تحقق ايدن بر عرضه اصلا معدوم دينه‌مديكى كبى بونك عكسى ده ادعا ايديله‌مز. يعنى عرض حقنده تحقق شرائطنك اجتماعنه غير متوقف بر ماهيت مستقله‌در دينه‌مز.

بو مثالى سرد ايلمكدن مقصدمز اهل وحدتك: «اشيا ذاتنه نظراً معدوم، ذات الوهيته نظراً موجوددر» سوزينك توضيحندن بشقه بر شى دكلدر. بنابرين بو مثالك عيناً قبولى جناب حقك بر جوهر، عالم خارجينك ده او جوهرله قائم بر عرض اولديغى قبول ديمك اولوركه نتيجه‌سنك نرديه واراجغى ايضاحدن مستغنيدر.»

خلاصهٔ كلام فكريوندن بعضيلرينك اعتقادلرى وجهله عالم خارجينك وجودى اويله جف القلم انكار ايديله‌رك ايشك ايچندن چيقيله‌ماز. بويله اولديغى كبى عالم خارجينك جناب حقدن مستغنى اوله‌رق موجود ومتحقق اولديغى ده قولاى قولاى قبول ايديله‌مز. حتى مستغرق بحر وحدت اولان شيخ اكبر «حكمت علويه» فصنده شويله بيوريور:

«فاوجد فى هذا المختصر الشريف الذى هو الانسان الكامل جميع الاسماء الالهية وحقائق ماخرج عنه فى العالم الكبير المنفصل»

بوسنوی مرحوم عباره‌یی شویله شرح ایدیور : اﷲ تعالی حضرتلری بومختصر شریفده‌که انسان کاملدر ، جمیع اسماء الهیه‌یی ایجاد ایلدی. و « عالم کبیر منفصل » ده واقع اولان شیئك که انساندن خارجدر حقائقنی ایجاد ایلدی . یعنی عالم کبیر منفصلده مجموعه اولان اشیانك حقایقنی که اول اشیا صورتله انساندن خارجه‌در، انسانده ایجاد ایتدی. زیرا اجزاء عالم ، سموات ، ارض، عناصر ، معادن ، نبات واصناف حیوان انسانده صوری واشخاصیله موجود دکلدر . ولکن بونلرك حقایق انده موجوددرکه حقایق ، اول صور ایچون ارواح ونفوس ناطقه کبیدرلر. انسان کامل صورتیله عالم کبیرك نتیجه‌سی وزبده‌سی اولدیغی اعتبار اوزره عالم کبیرك جمیع حقـائق وصفاتی جامعدر . حضرت آلهیتده مجموعه اولان جمیع اسماء الهیه وصـفات ربانیه‌یی وعالم کبیرده جمیع حقـائق وخواصی حق تعالی انسـان کاملده جمع ایتدی .

« وجعله روحا للعالم فسخرله العلو والسـفل لکمال الصورة » وانسان کاملی اﷲ تعالی عالم ایچون روح ایلدی. نفس ناطقه‌یی صورت انسانیه ایچون روح ایتدیکی کبی. اکا علوی وسفلی‌یی تسخیر ایلدی. صورت جامعه‌سنك کمالندن اوتری. زیرا انسان کاملك صورتی صورت الهیه‌یی وصورت عالمی جامعه‌در . صورتك کمالندن وجمعیتدن اوتری سموات وارض وارواح علویه‌یی واشخاص سـفلیه‌یی وعالم ارواحی وعالم شهادتی واسماء الهیهٔ وجوبیهٔ علویه‌یی ومظـاهر کونیهٔ امکانیهٔ سفلیه‌یی اکا تسخیر ایلدی . »

شو عباره‌دن اکلاشـیلیورکه حضرت شیخ حقیقت انسـانیه‌دن خارج بر عالمك وجودینه او عالمه عائد حقـائقك حقیقت انسـانیه‌ده اندماجنه قائل اولیور .

فرید

تاریخ

حق وحقیقت

تاریخ اسلامیة دائر دوقتور دوزینك اثر غرضکارینه قارشی ردیه

— ٧ —

وحی ربانینك مراتب عدیده‌سی واردر

دردنجی مرتبه . — قوت واهتزازده (صلصلة الجرس)ده برنوع چاك صداسنه شبیه برصدای مهیب سماعی صورتیله واقع اولان وحیدر. اقسام وحی ایچنده اشد واصعب اولان بوقسمدر. زیرا نبیٔ اولان ذات بونك تأثیر والجاسیله طبیعت بشریه‌دن مرتبـهٔ ملکیته عروج ایدر وانقطاع صدا عقیبنده خطاب الهی‌یی کما ینبغی فهم وحفظ ایلردی. بوقسمه عائد ایضاحات ممکنه جلد اول اواخرنده اعطا اولنمشدر .

[چاك صداسنك شرعاً مذمومیتی احتوا ایتدیکی طنین اعتباریله اولوب بوایسـه بوراده‌کی وجه شبهدن خارج براقیلیور . یالکز قوت واهتزازده تشبیه مقصوددر دینلیور . چونکه علم بیانده تقرر ایتدیکی اوزره مشبه هروجهله مشبه بهه مماثل اولمق شرط دکلدر]

بوصورتله وحی الهی وقوعی هنکامنده ـروایت موثوقه‌یه‌کوره‌ـ نزد رسالتپناهیده حاضر بولنان اصحاب کرام « دوی النحل » آری ویزلتیسنه‌شبیه برنوع صدا حس ایدرلرمش. لکن بوحال صدای واقعك بالذات مظهر خطاب اولان رسول اکرم حقنده دها شـدید ومهیب اولمسنه منافی دکلدر. بعض ارباب تدقیق دیورلرکه : جناب رسالتمآبه ـ مسائل عویصه‌دن اولوب افرادامته کشف وایضاحی قابل اولمیان ـ کیفیت وحیدن سؤال وقوع بولنجه ایشیدلدیکی اثناده کندیسـندن برمعنا تفهیمی ممکن اولمیان اشبو صدای متدارك (تتابع) ایله تمثیل بیورمغه مجبور اولمشلردر . بوافاده ایله وحیك صفت جلال وابهت کبریایه اقتران حالنده ورود ایده‌رك مهابت خطاب سـبحانینك مجامع قلب شریفلرینی احاطه واشغال ایتمکده واواثنـاده عالم شهوددن عالم غیبه اتصال ایله واله وحیران قالمقده اولملرینی ومتعاقباً برصورت خارقه‌ده قلب مبـارکلرینه انتقاش ایدن کلام شریفی تلقی بیورمقده بولنملرینی تفهیم وتبیین بیورمشلردر .

بشنجی مرتبه — جناب جبریلی آلتی یوز قنادی حاوی [٣] اولان هیئت اصلیه‌لری اوزرینه کوره‌رك مظهر وحی ربانی اولمقدر. بوکیفیتله وحی تلقیسی یالکز ایکی دفعه واقع اولمشدر . اونلرك بری یریوزنده جبریلك افق اعلاییسد ایتدیکی، دیکری‌ده لیلهٔ معراجده سدرة المنتهایه وصول بولدقلری هنکامده وقوعبولدیغی « سـورة النجم » اوائلنـده مصرحدر. «فاستوی وهو بالافق الاعلی ثم دنافتدلی فکان قاب‌قوسین اوادنی . فاوحی الی عبده مااوحی » ، « ولقـد رأه نزلة اخری عند سدرة المنتهی » آیات جلیله‌سی بر تفسـیر موثوقه کوره بومرتبـه‌نك بیانتی حاویدر .

[٣] امام سهیلی « رح » بوقنادلری قوش قنادلری کبی دکل، بلکه برر صفت ملکیه، وقوهٔ روحانیه اولمق اوزره تلقی وتفسـیر ایتمشدر . اکثر علما ایسه (اجنحه) تعبیر شریفنی ملائکه‌نك خلقتلریله متناسب جوارح مخصوصه‌دن اعتقاد ایده‌رك تأویل معروضی استبعاد ایدیورلر . واﷲ اعلم

مناسترلی اسماعیل حقی

قلیچ دینی

ایکنجی باب

موسی (ع . م) ك تولدندن ارتحالنه قدر موسویلك

موسویلکك نه اولدیغنی تدقیقه مباشرت ایتدیکمز اثناده یهودیلرك شارعی اولان ذات مکرمك یعنی حضرت موسینك تاریخ حیاته برنظر عجل آتمق لازمدر.

حضرت موسینك تاریخ حیاتی ایله تبلیغات وتعلیماتی کندیسنه عطف اولنان توراتك بش صحفنده مندمج اولوب تلمود ایله (یوسفوس) Oosephus ك آثارنده آز چوق ایضاح وتفسیر اولنمشدر. بو وثائقه نظراً : —

مصر حکمداری فرعون مشاوری ومؤخراً قتل ایدیلن [۱] « بهئور » اوغلی « بیلم » ك توصیه‌سی اوزرینه بنی اسرائیلك ارکك چوجقلرینك دوغنجه قتل ایدلمه‌سنی امر ایتمشدی ، لاوی قبیله‌سنه منسوب برقادین برارکك چوجق دوغوردی ، فرعونك مأمورلرندن اوچ آی صاقلادی . آرتق صاقلامغه مقتدر اوله‌مایناجه آنك ایچین بر ساز صندالجق یاپدی ؛ چامور وزیفت ایله صیوایوب چوجغی سازلره صاره‌رق نهرك کنارندن صویه براقدی وچوجغك همشیره‌سی اکا نه اوله‌جغنی آکلامق ایچین اوزاقده دوردی [۲] » . « کون صیجاق وصیقینتیلی ایدی؛ هواده آغردی . برچوق اهالی بایلتیجی صیجاقدن قاچوب سرینله‌مك اوزره نیلك سرین صولرینه کلمشلردی . فرعونك کریمه‌سی اولان باثیه‌ده بو مقصدله جاریه‌لریله برابر کلدی ؛ صویه کیرنجه سبتی کوروب چوجغه آجیه‌رق أولومدن قورتاردی . بن آنی صودن چیقاردم دیه‌رك (موسی) تسمیه ایتدی . موسی فرعونك قزی باثیه‌یه اوز اوغل کبی وقرالك سراینه حقیقتاً منسوب برچوجق کبی اولدی [۲] »

موسی (ع . م) حکمدارك سراینده کوزل بردلیقانلی اوله‌رق بویودی. شاهانه کینیر ، اهالینك حرمته مظهر اولور ، هر خصوصده حکمدار سلسله‌سندن کورینیردی . [٤] » و « ایشته بو کونلرده ، موسی بویودیکی وقت [٥] چیقوب قرداشلرینك یانه کیتدی وچکدکلری یوکه باقدی ومصریلردن برینك کندی قرداشلرندن اولان بر عبرانیی دوکدیکنی کوردی . اوطرفه باقدی ، بو طرفه باقدی ؛ کیمسه‌نك اولمادیغنی کورنجه مصریی قتل ایدوب قوملرك ایچنه صاقلادی . ایکنجی کون دیشاری چیقدیغنده ؛ عبرانینك دیکریله مجادله ایتدیکنی کوردی واوکا صوردی : سکا نه‌حقسزلق یاپدی که: آرقه‌داشکی دوکیورسك ؟ او جواب ویردی‌که : سنی بزم اوستمزه آمر وحاکم کیم نصب ایتدی ؟ نه‌ده مصرلیی اولدیردیکك کبی اولدیرمکمی ایسته‌یورسك ؟ موسی قورقدی وشبهه‌سز بو ایش میدانه چیقدی . دیوب مصردن فرار ایتدی [٦] »

تلمود موسی (ع . م) ك هجرتندن صوکره‌کی سرکذشتنی وحبشستان ونوبه طرفندن حکمدارلغنی نقل ایدر . « وموسی (ع . م) نظرالهیده مقبول اولدی، عسکرلرنی صداسی وحرکاتی ایله تشجیع ایتدی . قلعه‌لره اردولرله یورولر چاله‌رق وعظیم شوقلر ایله هجوم ایتدی . شهر آنك ألینه تسلیم اولندی . دشمنلرندن بیك یوز کیشی محاربه‌ده قتل اولندی . [۷] » موسی (ع . م) صوکره‌دن حکمدارلغی ترك ایدوب (مدیان) ده قویون کوتمش ومتعاقباً فرمان الهی ایله بوممکتده‌کی بنی اسرائیلی اسارتدن خلاص ایچین مصره عودت ایله‌مشدر . [۱] زوجه‌سیله مصره کیدرکن یولده موسی (ع . م) اوغلنی سنت ایتمك ایسته‌مش ، بونك اوزرینه زوجه‌سی « تحقیق سن بنم ایچین قانلی بر زوجسك ! » دیمشدی [۲] .

موسی (ع . م) مصره کیرمش ومقام حکومتده بولنان فرعون ایله ملاقات ایدوب بنی اسرائیلك اسارتدن آزاد ایدلمه‌سنی طلب ایله‌مشدر . بو تکلیف رد اولنمقله مصر اهالیسی برچوق بلایا ومصائبه دوچار اولدی . « هارونك الیله الله مصرك صولرینی قانه تحویل ایتدی . آقار دره‌لردن صو چکنلر قابلرینه باقدیلر که : ایچنده‌کی صولری آل قان اولمش . ایچمك وحرارتلرینی تسکین ایلمك ایسته‌ینلر آغزلرینی انجق قان ایله دولدیردیلر . اکمك یاپمق ایچین صوقوللانانلر خمیرلرنده قان قاریشمش بولدیلر [۳] » برچوق بلایا دها ظهور ایدوب أك نهایت أولوم مصیبتی میدانه کلدی . « نهایت نصف اللیلده جناب حق تختنده اوطوران فرعوندن زندانده‌کی اسیره قدر مصر الکاسنده‌کی اهالینك ایلك چوجقلرینی وبوتون ایلك دوغان حیواناتی أولدیردی . فرعون وخدامی کیجه‌لین اویاندیلر ؛ واهالینك هپسی‌ده قالقدی . مصرده بر فریاد عظیم واردی ، چونکه ایچنده أولو اولمایان برأو قالمامشدی [٤] .

باثیه ، فرعونك قزی موسی ایله هارونی آرامغه چیقدی. آنلری مسکنلرنده جناب حقه تغنی شکر وتحمیدده بولدی . موسی‌یه دیدی که : باق، سنی قوجاغمده بسله‌دم؛ تاچوجقلغندن بری قلبمدن سودم. سن بنم بو اعتنا وشفقتمه نصل مکافات ایتدك ! بکا ، بنم ملتمه، بابامك خانه‌سنه فلاکت ومصائب کتیردك !

موسی جواب ویردی : « آنلر آللهك سنی دوغق ایسته‌مه‌یورلر ؛ بونك ایچین بومجازاته مبتلا اولدیلر [٥] .

سن‌پول کلیساسی سرراهبی (میلمن) نام ذات « موسویلرك تاریخی » نام اثرنده بوحادثه‌دن بحث ایدرکن دیرکه : بوکیجه‌نك دهشت ووحشتنی ایجه تصور ایتمك ایچین اصل مصر اهالیسنك أولولری آرقه‌سندن ایتدکلری فغانلرله طاندیغنی سویله‌ملیز . برطاقم قادینلر پریشان صاچلرله فریاد ایده‌رك اوته‌یه‌بری‌یه قوشیورلر ، برچوق انسانلر جنازه چیقان خانه‌لرك اطرافنده طوپلانه‌رق کورولتی ایدیورلردی ؛ وآرتق ایچندن جنازه چیقمایان برخانه بیله قالمامشدی . روایات عبرانیه‌ایسه معبدلرك صارصیلدیغنی، پتلرك موقعلرندن یوارلاندقلرینی وایلك دوغمش اوله‌رق محافظه ایدیلن مقدس حیواناتك خرابی عمومیه‌ده هلاك اولدقلرینی‌ده تأمین ایده‌رك بو فلاکتك مهابت ودهشتنی بوسبوتون تزید ایتمکده‌در . »

بوصوك بلایا نهایت مصر حکمدارینی حضرت موسی ایله بنی اسرائیلك مصردن چیقماسی ایچین لازم کلن مساعده‌یی اعطایه سوق ایله‌مشدر .

شوراسی‌ده اونوتیلمامیدرکه : موسویلرك خمیرسزك برنجی کوننه تصادف ایدن قربان بایراملری ایشته بوحادثه‌نك یاد وتذکیری ایچین موضوع اولوب بورسم دینینك صفحاتندن بری‌ده قوزی أولدیرلدکدن صوکره قانی برقاب داخلنه آقیتیله‌جق وصوکره « بردمت روقا اوتی Hojesop آلوب قابده‌کی قانك ایچنه دالدیره‌جقسك ! [-] » .

لکن فرعون صوکره‌دن بنی اسرائیله مساعده ایتدیکنه پشیمان اوله‌رق آنلری تکرار اسارت آلتنه کتیرمك اوزره بویوك براردو ایله تعقیبه باشلادی. بحراحمرك صولری بنی اسرائیلك کچمه‌سی ایچین ایکی طرفه آچیلدیلر .

فرعون ایله اردوسی بونلرك آرقه‌سندن بوتون حرب عربه‌لری، سواریلری ایله برابر دکزك اورته‌سنه قدر یورودی . « موسی (ع . م) اللرینی دکزك اوزرینه اوزاتدی ، وصباح آچیلیرکن دکز قوتنی اکتساب ایتدی ؛ مصریلر اکا قارشی قاچدیلر ، والله مصریلری دکزك اورته‌سنه آتدی . صولر کری چکلدی . محاربه عربه‌لرینی ، سواریلری وفرعونك بوتون معیتنی قاپاندی . برکیشی بیله قالمادی . » « بنی اسرائیل دکز قیسندن مصریلرك هلاك اولدیغنی سیر ایتدیلر . [۷] » .

مابعدی وار

مترجمی

علی رضا سیفی

[۱] « بهئور اوغلی بیلم ی قیلیج ایله أولدیردیلر . »

[۲] (سفر خروج) توراتك بنی اسرائیلك مصردن خروجنی حاوی اولان ایکنجی جزوسفری .

[۳] (بولانو) نك « تلمود دن منتخبات » صحیفه ۱۲٦ .

[٤] (پولانو) نك تلمودی ، صحیفه ۱۲۸ .

[٥] اخبارات تلمودیه‌یه نظراً موسی (ع.م) او زمان سکز یاشنده ایدی.

[٦] تورات ، سفر خروج .[۷] (پلانو) نك « تلموددن منتخبات » صحیفه ۱۳۰ .

[۱] تورات. سفر خروج. [۲] تورات . سفر خروج . [۳] تلمود .

[٤] سفر خروج . [٥] بلانونك « تلموددن منتخبات » صحیفه ۱۳۷

[٦] تورات — سفر خروج . [۷] تورات — سفر خروج

افغانستان

......

امیر عبدالرحمن خانه

مابعد

یدی کون کچدیکی حالده شاه کل عودت ایتمه‌دی . اهالی :

— سز بش کون دیمشدیکز . یدی کون مرور ایتدی . حالا رئیسمز کلمه‌دی . مطلقا اونی اسیر ایتدیلر . دیبه شکایته باشلادیلر .

— قابل دکل ، یاپامازلر . کیده‌یم ، باقایم ، دییه‌رك حاضرلانمایه قالقدمسه‌ده :

— رئیسمز کلنجه‌یه قدر بزم اسیرمزسکز . جوابنی ویردیلر . معیتمده بولونان ایکی یوز کیشی‌یی طوپلادم . اهالی طوپلانوب یالین قیلچ هجومه نیت ایتدی . بزمکیلرك نصفنه تفنك آتمالری ونصفنه‌ده قیلچله مدافعه‌ده بولنملری ایچین امر ویردم .

بونی کورن اهالی قاچوب صاقلاندی . بن‌ده اونلرك ده‌وه‌لرندن ایکی یوزدانه‌سنی طوتوب اشیامی یوکله‌تدکدن صوکرا شاه کلك کیتدیکی طرفه یوللاندم .

عذر دیله‌یه‌رك ارقه‌مدن قوشدیلر وبرابر سیستانه قدر کلدیلر . اوراده ده‌وه‌لرینی اعاده ایدوب قلعه‌یه کیردم وعمجه‌مدن شاه کل حقنده ایضاحات طلب ایتدم . عمجه‌م :

— سیستانیلرك ایکی سرکرده‌سی وار . بری سردار شریف خان که سیستان سواریلرینك قوماندانیدر . دیکری امیر علم خان سواریلرینك قوماندانی یوسف خانك اوغلیدرکه شاه کلی اسیر ایدن‌ده بودر . کندیسنه چوق سویله‌دم . فقط سوزمی دیکله‌مه‌دی . دیدی . درحال اونك نزدینه کیتدم . آتدن اینمه‌یه‌رك المی اوزاتدم و :

— شاه کل نره‌ده‌در . دییه صوردم . چادرنده موقوف بولندیغنی آکلاینجه یانمه چاغیردم وبونی نیچین اسیر ایتدیکز ؟ دیدم .

— امیر علم خانه کوتورمك ایستیورم . جوابنی ویردی .

— اونی سزه بن کوندرمشدم ، کندیم‌ده اونك یرینه قالمشدم . شاه کل ، سزك تبعه‌کز دکلدرکه امیرکزك یانته کوتوره‌جکسکز . خطاب وعتابندن صوکرا شاه کلی وخدمتجیسنی سواریلرمدن اون کیشی‌یه ترفیقاً مملکتنه یوللادم .

اوچ کون توقفدن صوکرا سیستانیلر ایله (سیستان)ه عزیمت ایتدك . ایکنجی کونی (هیرمند) نهرینك کنارینه کلدك . (یوسف خان هزاره) اوغلی زاده‌نك سواریلرندندر . بعضلری شاه کلك طائفه‌سنی اورمق ایسته‌مشلر ، قلعه‌لرده‌کی اهالی‌ده طوپلانوب بونلرله جنکه حاضرلانمشلردی .

هزاره سواریلرینك سرکرده‌سنه معیتك منعی حقنده خبر کونده‌ردم . قلعه‌لر اهالیسنی‌ده تسکین ایچین طوپلاندقلری قلعه‌یه طوغرو یورودم . قاپالی بولونان قاپیدن کیره‌مه‌ینجه آدملرمدن برینی یوللادم . بونك اوزرینه رؤسادن بر قاچی قلعه‌دن چیقوب نزدمه کلدیلر . کندیلرینی :

— افغان اولماکز اعتباریله سزی برادر مرتبه‌سنده طوتارم . دییه‌رك تسکین وتطمین ایتدم . بعده اورادن حرکت ایده‌رك ایکی کون وایکی کیجه بونلرك قلعه‌لری آراسندن کچدك . هر قلعه‌ده بزه زاد وذخیره ویردکلری حالده سیستانیلره ویرمیورلردی . بزده نواله‌مزی سیستانیلر ایله تقسیمه مجبور اولیوردق . (نجار)ه کلینجه اورالی اولان سواریلر چکیلدیلر . قالانلرده (امیر علم خانی) استقبالمزه کتیرمك اوزره کیتدیلر . (سردار شریف خان) (شریف آباد) نامنده‌کی قلعه‌سنده ایکی کون بزی مسافر ایتدی . اوچنجی کونی (امیر علم خان ناصر آباد سیستان)ك قلعه‌سنه کیتدك . مشار الیه استقبالمزه چیقوب احتراماتده بولوندی . عمجه‌مله بنی قلعه‌یه کوتوروب اکرام واطعام ایتدکدن صوکرا خارج قلعه‌ده یکی چادرلر قوردوردی ومعیتمزه بر مهماندار تعیین ایتدی . اون ایکی کون امیرك مسافری اولدق . سیستان کولنه متوجهاً حرکت ایده‌جکمز صیراده امیر مشار الیه ، کرك چادرلرك ، کرك بزم ایچین حاضرلانان سائر اشیانك برلکده کوتورولمه‌سنی رجا ایله‌دی . بعدالتشکر قبول ایتمه‌یه‌جك اولدقسه‌ده اصرار وابرامی اوزرینه ایکی اوچ کوچوك چادر آلدق . آیریجه بیك تومان نقدده ویردی . پاره‌لری عمجه‌مه ویروب :

— شیمدی‌یه قدر سزك مصرفکزی تأدیه ایدیورودم . بونلری آلك . آرتیق بندن‌ده بر شی ایسته‌مه‌یك ، دیدم . کندی یانمده عبدالرحیم خانك خزینه‌داری طرفندن کتیریلن پاره‌دن هنوز ایکی یوز اشرفی واردی .

جوارنده‌کی اهالینك (هامون) دیدیکی سیستان کولندن کچوب (بندان)ه واصل و (رنه) یولندن (دشت لوط)ه داخل اولارق (بیرچند)ه کلدك .

(بیرچند) امیر علم خانك ایکی اوغلی بزی مسافر ایتدیلر ، والده‌لری‌ده بیوك بر ضیافت چکدی .

١٨٢٤ سنه‌سی محرمی ابتداسنده بیرچنده کلمشدك . اون ایکیسنده امام علی رضا رضی‌الله عنه حضرتلرینك مشهد مقدسنه طوغرو یوله چیقوب (سرایان) شهرینه واصل اولدق . اورانك صویی ، هم آجی ، هم طوزلو اولدیغندن اهالیسی یاغمور صوییله طولمق اوزره حوضلر یاپمشلر ، ایکی دانه‌ده قویو قازمشلردی . بو قویولرك صویی ایله بمك پیشه‌بیلیرسه‌ده قابل شرب بر حالده دکل ایدیلر .

بورایه کلدیکمز کبی عمجه‌م صیتمه‌یه طوتولدی وخسته‌لغی بر آی قدر اوزادی . بو مدت ظرفنده اقامته ونقد موجودمزی صرفه مجبور اولدیغمزدن پاره‌سز قالدق .

عمجه‌م دور نقاهته کیرنجه کندیسی ایچین بر تخت روان تدارکی فکرنده بولوندم . اورالرده اغاج پك نادر اولدیغی ایچین املمك ممکن اولامایاجغنی سویله‌دی . اورا مسجدینك مشتملاتندن دورت دیره‌ك کسدم ، اعتراضه قالقیشانلر‌ده :

مابعدی وار مترجمی

طاهر المولوی

خطبه و مواعظ

خطبه

٢٤

الحمدلله الذی دلت بدائع صنعته وعجائب مملكته علی انفراده بالایجاد والانشاء . وذلت لعظمته هیبته وقهر سطوته رقاب العظماء . وكلت عن حقیقة معرفته وكمال صمدانیته افهام العقلاء . الاول بالقدم قبل ابتداء جمیع الاشیاء . الآخر بالعز والملك والبقاء فسبحانه من اله اوضح ادلة وجوده وخص المحققین بكشف الغطاء واكمل لهم المنة بما اولاهم من كریم العطاء . فتح باب جوده للقاصدین ووفق العاملین لخدمته ووعدهم بجزیل الجزاء . احمده علی ما اولانا من الفضل والآلاء . واشهد ان لااله الاالله وحده لاشریك له شهادة ادخرها عنده لیوم اللقاء . واشهد ان محمدا عبده ورسوله خاتم الرسل والانبیاء . صلی الله علیه وعلی آله واصحابه اهل الصدق والوفاء « اما بعد فیا بن ادم » من سواك لایذوب وقد رأی ما الیه هذا الدین الحنیف وصل . من سواك لایموت وقد تقدمت الامم وانت لم تزل تارة فی شهوة واخری فی كسل . من سواك لایبرأ من الحیاة وقد برئت نفسك منك وعنك شاع الزلل . من سواك لایحرم علی عینیه المنام وقد حرم من الهدی والكمال . انت من اهل الوجود معدود وكأنك معدوم غیر معدود . انت لافی الدنیا لك سعی مشكور ولا فی الدین لك عمل محمود . انت تهتم بحظوظ نفسك وتقصر فی حقوق ربك المعبود . انت فی طریق هواك معتدل وفی طریق مولاك علی غیر اعتدال .

انت تقابل اخاك بوجه بشوش لكن اللسان مبرد والقلب اسود . انت تكره الوشایة والی العدو بالوشایة فی اخیك تتودد . انت اذا اغتنی الاجنبی مدحت واذا اغتنی المسلم كان لك قلب من الحسد یتوقد . انت لو نصحت نفسك لأغنتك عن القیل والقال . انت فی داخل البیت تسیئ الی اهله وفی خارجه تتظاهر بالمحاسن وتتلطف . انت للفقیر تحتقر واذا هفا تحتد . وللغنی تعتبر واذا غضب تتعطف . انت علی المسلم تتهور ومن الغریب اذا حملق عینیه تخوف . انت تجسس اخبار الناس واخبارك معلومة للملك المتعال . اذا كنت فی سكرة فأفق واجعل قلبك مع سائر القلوب فی اتفاق واتحاد . وان كنت فی غفلة فتنبه ولایكن لك علی غیر نفسك وربك اعتماد . تب الی الله فقد مضی زمن الفساد وجاء وقت الرشاد . ونج قلبك واتق ربك فوقت العصیان قد طال = روی الامام احمد عن معاذ بن جبل انه سأل النبی صلی الله علیه وسلم عن افضل الایمان (فقال ان تحب لله وتبغض لله وتعمل لسانك فی ذكرالله) قال ماذا یارسول الله (فقال وان تحب للناس ماتحب لنفسك وتكره لهم ماتكره لنفسك) صدق رسول الله

علی شیخ العرب

موعظه

عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلری طرفندن
ایاصوفیه جامع شریفنده

اعوذبالله من الشیطان الرجیم . بسم الله الرحمن الرحیم .
(وجاهدوا فی سبیل الله) صدق الله العظیم .

جناب واجب الوجود مؤمنلره جهاد ایله امر ایدیيور . جهادكه بزم دیانت اسلامیه‌ده عباداتك افضلیدر. صلی الله علیه وسلم حضرتلری بیورمشلركه : (افضل العبادات ، الجهاد) عباداتك افضلی جهاددر . جهاد علمای اسلامیه عندنده ایكی قسمدر : فرض عین ، فرض كفایه . فرض عین اولان جهاد ، جمهور علما نظرنده ممالك اسلامیه‌دن برینه اعدا تجاوز ایدرسه اوزمان جهاد فرض اولور. بوكون بزم مملكتمزه كفار تجاوز ایتمشدر ؛ جمهور فقهانك قولنه بناءً جهاد بوكون مؤمنلره فرض عیندر . فقط بو فرائضك حدودی ، (الاقرب فالاقرب) قاعدهٔ طبیعه‌سنه بناءً ، تحدید ایدلمشدر . فرض عین اولمقله بتون دنیاده‌كی مسلمانلرك میدان جهادده اثبات وجود ایتملری لازم كلمز ؛ بلكه مسئله‌یه علاقه‌سی ومنطقه‌یه قریبی اولان كیمسه‌لره فرض عیندر. اونلرك موجودی كفایت ایتمزسه لزومی مقدارنده بعید اولانلره‌ده فرض عین اولور .

بوكون بزم مملكتمزه دشمن تجاوز ایتمشدر. بالخاصه بو مملكت ، دشمنك طمع ایتدیكی بوقطعه ، بزم برولایتمزدر . بورایه دشمنك تسلیطی اوزرینه عموم اهل اسلامك ذمتنه مدافعه وظیفه‌سی ترتب ایدر؛ شریعت بتون دنیاده‌كی مسلمانلری بوبابده علاقه‌دار كوریيور ، وبتون افراد امتی ایفای وظیفه‌یه ، بذل حمیته دعوت ایدیيور .

زیرا بو محاربه هرنه‌قدر طرابلس غربه منحصر كبی كورونیورسه‌ده نتیجه‌ده بتون عالم اسلامیت وانسانیته سرایت ایتمك جهتی وار. زیرا بوتون مدنیت ادعاسنده بولونان برعالك یوزسنه‌دنبری قورمقده اولدیغی سیاستك ایكی سوزله خلاصه‌سی : اسلامه صوك ضربه‌یی بتوندهشتیله اورمق ونه یاپوب یاپوب اسلامیتی اورته‌دن قالدیرمقدر. بو فكری شیطان بونلره تلقین ایتمش . سنه‌لردن ، عصرلردنبری بوسیاست دوام ایتمكده‌در . تمام برآز كندیمزی طوپلامیه باشلایه‌جغمز صره‌ده بر محاربه آچارلر ، جنازه‌مزی قالدیرمه‌یه حاضرلانیرلر .

بوده احتمال ، اونلرجه صوك ضربه ایدی . آفریقاده مسلمانلغك نامنی قالدیرمق فكریله بو ایشه كیریشدیلر . دشمن ظن ایتمشدی‌كه بز آفریقاده غایت غافل ، غایت ضعیف ، صوك درجه تدبیرسز ، تدارکسز برحالده بولونیورز . بونك ایچون یالكز برنمایشله اوراسنی ضبط ایده‌جك ، بر تنزه عسكری ایله آفریقاده مسلمانلغك قپوسنی قپایه‌جق . صوكرا كاغد اوزرنده‌كی تقسیماتلره توسل اولنه‌جقدی .

فقط جناب قادر مطلق عدالت سبحانیه‌سنی کوستردی، قرآن عظمت شانده‌کی وعدربانیسنی ایفا بیوردی. کفارك پلانلرینی پریشان، دسیسه‌لرینی آلت اوست ایتدی. فقیر کز بالذات بو محاربه‌یه اشتراك ایتدم، طرابلس غربك بنغازی منطقه‌سنه، درنه جهتلرینه کیتدم، اوراده‌کی مجاهدین کرامك احوال حاضره‌سنه دائر اولدقجه کسب اطلاع ایلدم. هرنه‌قدر اوراده تدارکات حربیه نامنه بزم بر شیئمز یوق ایسه‌ده، مؤمنلرك قلبی غایت قوی‌در، جهاد صوك درجه بزم مطلوبمزه موافق جریان ایدییور، جماعت مسلمینه، اوراده‌کی مشاهداتمی جناب حقك بو نعمت عظماسنی تبشیر ایتمه‌یی بر وظیفه عد ایدرم.

[صاغ اولك]

معلومدرکه بو مسئله بتون عالم اسلامه عائددر. هندستان و جاوه‌ده بیله مسلمانلرك حسیات معنویه‌لرینه طوقوندی. جمله‌سی بو تجاوزك مسلمانلر ایچون آغیر بر ضربه اولدیغنی حس ایتدی. جمله‌سی (وجاهدوا فی سبیل الله) امرینه امتثالاً کیسهٔ حمیتلرینی آچه‌رق میدان جهادده‌کی مسلمان قارداشلرك امدادینه یتشمکه، ولو مالاً اولسون، شتاب ایتدیلر: یالکز مصرده‌کی اخوانمزك معاونتلری بنم مصردن مفارقتمه قدر سکسان آلتی بیك لیرایه بالغ اولمشیدی. ارزاق، اشیا و سائر بتون احتیاجاتی مجاهدلره یتشدیردیلر، حکومتمزده کندی حسابنه لوازم حربیه‌یی اوراده‌کی اخوانه یتشدیردی. بو صورتله اوراده‌کی مجاهدلر کمال جدیتله، کمال حمیتله مملکتی، وطنی حمایه و مدافعه ایتمکه؛ فرض اولان جهادی ادایه، اللهك امرینی یرینه کتیرمکه اوغراشیورلر. هرنه‌قدر دشمنك قوهٔ مادیه‌سی، بزم قوهٔ مادیه‌مزه نسبتله، پك بیوك ایسه‌ده، یعنی اونلره نسبتله بزم ادوات حربیه‌مز اوراده هیچ یوق کبی ایسه‌ده، ابتدای محاربه‌دن بو کونه‌قدر مظفریت دائما مجاهدین اسلامیه طرفنده‌در. مغلوبیتده دشمنلر، کفار طرفنده‌در.

بوده اللهك وعد سبحانیسی در. (ان الله لا یخلف المیعاد) الله وعدنده خلف ایتمز. (ولینصرن الله من ینصره) البته الله نصرت ایده‌جکدر، او کیمسه‌لره‌که اونلر اللهه نصرت ایدرلر. یعنی اعلای کلمة الله ایچون محاربه ایدنلره، الله یولنده جهاده کیدنلره الله یاردیم ایدر. بر طرفدن کوکللوکیدن حمیتلی ضابطلرمز، شجیع عسکرلرمز، دیکر طرفدن اهالئ کرام دینك، وطنك مدافعه‌سنه شتاب ایتمشلر، کیجه کوندوز الله یولنده فدای جان ایدرلر. الله‌ده هر وقت بونلری غالب و مظفر قیلمقده‌در. بن کندی مشاهداتمدن معلومات ویره‌جکم‌که ذره قدر مبالغه، یالان احتمالی یوقدر.

[حضرت، بوراده مدهش بر محاربه‌یی تصویر ایتدی] ایشته بو، صرف جناب حقك مسلمانلره اولان عنایتی‌در. الله سبحانه وتعالی حضرتلری اونلرك نه فطرتده اولدقلرینی بیلیر. اونك ایچون بوندن بیك اوچیوز سنه اول (لا یقاتلونکم جمیعاً الا فی قری محصنة او من وراء جدر بأسهم بینهم شدید تحسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی) بیورمشدر.

بو آیت کریمه‌ده تصویر اولندیغی وجهله حقیقةً دیوارلر آرقه‌سندن، استحکاملر ایچنده محاربه ایدن قورقاق بر دشمنه هجوم ایچون اوقدر چوق آدمه احتیاج یوق. دشمنك او عظیم قوتنه قارشی مسلمانلر یکرمیده، اوتوزده بر نسبتنده قوتله کیدرلر، ینه دشمنی مقهور و پریشان ایدرلر. بو خارق العاده بر حالدر. انسان بوکا قوهٔ بشریه‌مز، بو جناب واجب الوجودك وعد بیوردیغی نصرت الهیه‌در. بونی نه فن قبول ایدر، نه عقل.

مابعدی وار

———•••••———

سیاسیات

محاربه‌نك یکی دوره‌سی

چناق قلعه بومباردمانی طرابلس غرب محاربه‌سنك یکی بر دوره‌یه کیرمکده اولدیغنه بر سبب ودلیل کافی کبی عد ایدیله‌بیلیر.

معلوم اولدیغی وجهله ایتالیا طرابلس غرب محاربه‌سنه کیریشدیکی زمان حکومات سائره‌یه محاربه‌نك یالکز طرابلس وجواریله تحدید ایدیله‌جکنه، قطعیاً توسیع دائره ایتمیه‌جکنه دائر تأمینات ویرمشدی. کرچه محاربه‌نك ابتدالرنده بیله ایتالیا دونماسنك پره‌وزه‌یه ودیکر سواحل عثمانیه‌یه تجاوزی شو تأميناته طبان طبانه ضد اولارق ایتالیا حکومتنك عهد ومیثاقلرینه قطعیاً امنیت ایدیله‌میه‌جکنه بر دلیل کافی تشکیل ایدییوردی؛ لاکن حکومت مذکوره شو حرکات عهد شکنانه‌سنی «سوء تفهیم»، «دونما قوماندانلرینك خطاسی» صورتنده تأویل ایله آوروپا حکومتلرینی یکیدن تطمین ایتدی. فقط محاربه اوزادقجه، ایتالیانك آفریقاده کرفتار اولدیغی مشکلات تعدد ایتدکجه ایتالیا حکومتنك طرابلس غربده عجز وضعفی کرك ایتالیاده، کرك باشقه یرلرده تظاهر ایدییوردی. ایتالیانك محاربه‌یی باشه چیقارامیه‌جغنه، بالآخره خاسر ونادم بر رجعت فاحشه‌یه دوچار اولاجغنه دائر هرکسده بر قناعت قطعیه حاصل اولیوردی. بوایسه ایتالیا ایچون خارجده عظیم بر عار وحجابه، داخلده ایسه افکار عمومیه‌نك صوك درجه تهیجنه سبب اولیوردی.

یدی آیدنبری تمادی ایدن طرابلس غرب محاربه‌سی ایتالیانك شرف وحیثیت بین الدولیه‌سنی تمامیله محو ایتدی. ایتالیا دولتنك اصلا قیمت عسکریه‌سی اولمادیغی، دول معظمه صره‌سنده بولونمسی بر سوء تفهم نتیجه‌سی اولدیغی تمامیله آشکار اولدی؛ داخلا اهالی کندیلرینك صوك درجه فاحش بر صورتده حکومت طرفندن آلداتلمش اولدیغنی آکلامه‌یه باشلادی، طرابلس غرب سفری، حکومتنك تأميناتنه رغماً، بر عسکری اکلنجه یرینه، مدهش بر فلاکت حاضرلایه‌جغی نمایان اولدی؛ ایتالیا افکار عمومیه‌سنده بوندن طولایی حکومت وخاندان علیهنه مدهش بر عدم خوشنودی تظاهر ایتدی. ایشته بو خوشنودسزلغی دفع ایتمك ایچون ایتالیا حکومتی مجنونانه وسرسریانه بر صورتده بر طاقم بلوفلره،

شارلاتانلقلره قویولدی ، آلایش ونمایشلر ایچنده طرابلس غربك ایتالیایه الحاقنی اعلان ایتدی وشو اعلانه عائد امر نامهٔ قرالی‌یی مجلس مبعوثانه قبول ایتدیردی . شو شعبده‌بازلقله ایتالیا حکومتی ایتالیا افکار عمومیه‌سنی بر مدت ایچون تطمین ایتدیسه‌ده کندیسنی دوشمش اولدیغی چاه‌ذلته دها زیاده صوقدی. زیرا بر کون کلوب‌ده ایتالیانلر بتون‌حقیقتی، بتون عریانلغی ودهشتی ایله‌برابر کوره‌جکلرنده وحکومت طرفندن آلداتلمش اولدقلرینی آکلایه‌جقلرنده شبهه ایدیله‌مزدی . حالبوکه ایتالیا حکومتی شو نمایش وآلایشلری ایله آرقه‌سنده‌کی بتون خطحرکتلری کسمش وکندیسنی حقیقتاً چیقماز بر سوقاق ایچنه صوقمش کوره‌جکدی .

فی‌الحقیقه‌ده بویله اولدی . ایتالیانلر امر الحاقی آلقشلادیلر ، نمایشلر اجرا ایتدیلر ایسه‌لرده ، مطبوعات اجنبیه واسطه‌سی ایله اولسون ایتالیانك طرابلس غربده هر کون یکی بر مغلوبیته‌دوچار اولدیغی، ایتالیا حکومتنك طرابلسده یوز اللی بیك کشیلك برقوت‌بولندرمه‌یه مجبور قالدیغی، مع‌مافیه ایتالیانلرك ایلك الدایتدکلری یردن برخطوه‌بیله ایلری آته‌مادیقلرینی اوکره‌نیورلردی . یواش یواش یکی‌دن ایتالیاده افکار عمومیه حکومتك وخاندان حکمرانینك علیهنه غلیانه‌باشلادی. حالبوکه دیکر طرفدن ایتالیا حکومتنك الك زیاده کووه‌ندیکی ، امید ایتدیکی بین‌الدول توسطده بر ثمره، بر فائده ویرمیوردی. عثمانلولرك متانت وعزمی ، حق یولنده ابراز ایتمکده اولدقلری آثار شهامت وفدا کاری بتون توسطلری وتوسطلر اطرافنده چوریلمکده اولان بلوفلری ، انتریقه‌لری ، تهدیدلری عقیم براقیوردی .

دیمك‌که ایتالیا حکومتنك وضعیتی حقیقتاً فجیع بر شکل ورنك آلمقده ایدی ؛ داخلاً افکار عمومیه‌نك تضییقاتی ، خارجاً ایسه عدم موفقیت حکومت‌مذکوره‌یی مأیوس ونومید برحاله صوقمشدر . ایشته بیروت بومباردمانی ، چناق قلعه هجومی شو یأس ونومیدینك الهام ایتمش اولدیغی صوك چیلغنلقلردر . بیروت بومباردمانی ایله ایتالیا حکومتی حکومات سائره‌یی مداخله‌یه وحربه نهایت ویرمه‌یه دعوت ایتدی . فقط بوکا جواب اولارق حکومات سائره کندی خوشنودسزلقلرینی‌ووضعیت بی‌طرفیدن‌قطعیاً آیرلمیه‌جقلرینی ایتالیایه آکلاتدیلر.

فی‌الحقیقه توسط فکری حکومات‌سائره میاننده دها زیاده‌جایکیر اولدی . فقط شو فکر ایتالیانك فرض ایتدیکی شکلدن تماميله باشقه بر رنك وشکل آلدی. حکومات سائره توسطه اقدام ایتدیلر. لکن ایتالیانك امید ایتدیکی کبی تورکیا اوزرینه تضییق واجبار اجراسی ایله دکل، روما قابینه‌سی نزدنده یاپدیقلری کبی عثمانلو قابینه‌سندنده عقد صلح حقنده‌بسله‌مکده اولدیغی افکارك‌استفساریله اکتفاایتدیلر. بوایسه‌ایتالیایی‌تماميله چیلدرتدی. زیرا ایتالیاحکومتی کرك‌افکارعمومیه، کرك عثمانلو حکومتنك عقد صلح حقنده بسله‌مکده اولدقلری حسیاتی پك رعنا بیلیور . عثمانلولر مذا کرات صلحیه‌یه کیرشمك ایچون اول باول ایتالیان عسکرینك طرابلسی تخلیه‌سنی والحاق حقنده ایتالیا طرفندن ایدیلن اعلانك فسخنی طلب ایدییورلر . شو طلب قبول ایدلمینجه عثمانلیلر قطعیاً صلحه کیریشه‌مزلر .

ایشته ایتالیا حکومتی بونی بیلدیکی و حکومات معظمه‌یه کندی اغبرار وحدتنی ابراز ایتمك ایسته‌دیکی ایچوندرکه صوك وسیله‌یه مراجعت‌ایتدی وصوك‌سلاحلرینی قوللانه‌رق چناق‌قلعه‌یه هجوم‌ایتدی.

شو تشبث ایتالیا حکومتنك قطعیاً بی نهایه وبی‌پایان بر حماقت ، برسفاهته کرفتار اولدیغنی اثبات‌ایتدی. چناق قلعه بومباردمانی ایتالیا حکومتنك الده صوك وسیلهٔ تهدید و تعرض ایدی . باری بونی محافظه‌ایتسیدیلر، باری‌بومباردمانك‌هیبت موهومه‌سنی کندیلری‌ایچون سرمایهٔ تهدید اوله‌رق صاقلاسیدیلر ! فقط شو سفیللر بونی ده اسراف ایتدیلر . سکز یوز بیك فرانغه مال اولان درت یوزمرمی آتارق یالکز بربارکیر اتلافندن باشقه بر خلطایده‌مدیلر. ایشته سزه ایتالیانك قیمت بحریه‌سی ! ظن ایدرز ، شو قیمت طرابلس‌ده تظاهر ایتمش اولان قیمت بریه‌یه همان همان مساویدر . بتون آوروپا خنده‌لر واستهزالر ایچنده‌در . بتون غرب مطبوعاتی عثمانلیلرك شجاعت ، شهامت ، اعتدال وعلو جنابلرینی تقدیر ایتمکله برابر ایتالیانلرك بو قدرعاجز اولدیقلرینی وعجزلری قدرده کستاخ وادبسز بولوندقلرینی سرمایهٔ تقبیح وتذمیم اتخاذ ایدییور !..

مع‌مافیه ایتالیانك دها برامیدی واردرکه اوده بوغازلرك‌قاپانمه‌سیله آوروپا تجارت ومنافعنه عارض اوله‌جق ضررلر ! دشمنك هجومنه قارشی عثمانلولر بالطبع چناق قلعه بوغازینی سد ایتدیلر . بو ایسه بر چوق حکوماتی و بالخاصه روسیه حکومتنی متضرر ایده‌جکدر . بنابرین ایتالیا حکومتی حکومات سائره‌نك مداخله‌یه مجبور اولاجقلرینه وبزی‌ده عقد صلحه اجبار ایده‌جکلرینه امید واردر !

حالبوکه‌حکومت مذکوره‌نك امیدی‌ده بوشه‌چیقیور : روسیه‌دن باشقه دیکر حکوماتك کافه‌سی ایتالیانك بویله بلوفلر ایله عثمانلولری صلحه اجبار ایده‌میه‌جکلرینی متحداً اقرار ایدییورلر. یالکز روسیه مبهم ومجهول بر وضعیت آلمشدر . هرنه‌قدر روسیه خارجیه ناظری سازونوف روسیه‌نك محاربه حقنده وضعیت بی‌طرفیدن انحراف ایده‌میه‌جکنی وایتالیا روسیه آراسنده هیچ بر خصوصی ائتلاف بولنمدیغنی رسماً سویله‌دیسه‌ده ، ینه مشارالیهك ایراد ایتمش اولدیغی برجمله روسیه حکومتنك بزه قارشی افکارینی غایت مبهم و مشکوك برطرزده کوسترمك‌ایچون کافی‌در. مشارالیه دیمش‌که: «چناق‌قلعه‌نك سدی طول مدت‌دوام ایدرسه روسیه پروتستو ایده‌جکدر!» دیمك‌که روسیه بزدن چناق قلعه بوغازینك آچیلماسنی طلب ایده‌جکدر .

بویله برطلب تکلیف مالا یطاقدن باشقه برشی اوله‌ماز . تکلیف مالایطاق ایسه هیچ بروجه وصورتله قبول ایدیله‌مز . بوغازی بز کیفمز ، ایچون سد ایتمه‌دك که ! آنی بزه سد ایتدیرن ایتالیادر . بوغازك آچیلمه‌سنی بزدن طلب ایده‌جك هرهانکی برحکومت اولجه

ایتالیانك بوغازه هجوم ایتمیه‌جکنه کفالت ایتمه‌لیدر. باشـقه صورتده حرکت، عثمانلی - ایتالیان محاربه‌سنك بر محاربهٔ عمومیه شکلنی آلمسندن باشقه بر نتیجه ویره‌من. زیرا بوغازلر مسـئله‌سنده بزم قدر وبلکه بزدن زیاده علاقه‌دار دیکر حکومتلرده موجوددر. روسیه‌نك بالفعل ایشـه مداخله‌سی احتمالنده بونلرده بالطبع سـیرجی وضعیتی آلارق لاقید قالامزلریا! خلاصه متـانت وثباتمزده بردوام اوله‌لم. کیتدکجه دشمن شاشیرییور وجریان احوال بزم لهمزه چوریلیور.

احمد آغایف

چین انقلابی

و

قولجه ولایتی مسلمانلری

یکرمنجی عصرك اك بیوك وقایعنـدن بری چینده وقوعه کلان انقلاب عظیم اولدیغی معلومدر. چینـده وجود بولان بو انقـلاب کیری اکلامق ایچون چین حکومتنی تشکیل ایدن عناصری بیلمك لازمدر، که او عناصر شونلردر:

١) مانجو، ٢) قره ختای، ٣) موغول، ٤) شیه، ٥) اسلام.

چین حکومتنی تشکیل ایدن بو عناصردن انقلابی وجوده کتیرن عنصر قره ختای عنصریدر. اکثریت عظمی بو عنصرده اولدیغی کبی هر شیئه قابلیت واستعداد، اقتصادی واجتماعی، فکری وعلمی تفوق وتعالی بو عنصرك الندەدر. بو عنصر احراز ایلدکلری اکثریت وترقیات مدنیـه‌ده حائز اولدقلری تفوق کبی عوامل مؤثره ایله ملت حاکمـه ایکن بیك آلتیوز قرق درت سـنهٔ میلادیه‌سـندنبری زمام حکومت مانجولرك اللرینه کچمش اولدیغندن اوکوندنبری قره خطایلر فرصت بولدقچه مانجولر ایله چارپیشمقدن وزمام حکومتی تکرار اللرینه آلمق ایچون مادی ومعنوی چالیشـمقدن بر آن خالی قالمیورلردی. اشـته بو کون چینده وجوده کلان انقلاب کبیر قره ختایلرك اوسعی وفعالیت متمادیه ومطردەلرینك اثریدر. بو انقلاب نتیجه‌سـنده مانجو سلالهٔ حکومتنه نهایت ویرلمش وچینك هر طرفنده جمهوریت اعلان ایدلمشدر.

فقط هر یرده اولدیغی کبی قره ختایلرده اعلان ایتدکلری بو جمهوریتك چین ممالك وسیعه‌سـنه تطبیقنده مشـکلاته وحکومت طرفدارلرندن تصـعبیات ومقـاومانه دوچار اوله‌جقلری شـبهه‌سز اولان عوارض انقلابیه‌دندر. بو عارضهٔ انقلابیه‌یی بو کره چینك «چونغاریه» قطعه‌سنده کائن قولجه شهرندن الدیغم بر مکتوب شو صورتله تصویر ایدییور:

« اوچیوز یکرمی یدی سنه‌سی یکرمی بش کانون اولی آقشامی قولجه‌ده‌کی قره ختـای جنراللرندن « یان تونلین » کندی جنسـندن اولوب معیتده بولنـان وجمهوریت اعلانی خصوصنده کندیسی ایله هم فکر اولان یکر التی نفریله مانجو حکومتی قولجه والیسنك اقامت ایلدیکی « کوره » شهرینه کلش ومعیتده‌کی یوزیکرمی نفردن بر قسمنی شهرك خارجنده براقش، دیکر قسمیله شهره داخل اولمش، اوکیجه ساعت سکزده سور قپوسنی آچدیره‌رق اولجه ویردیکی پاروله اوزرینه سورك خارجنده براقش اولدیغی نفرلرینی شهرك ایچنه آلمش وبوراده ویردیکی امر اوزرینه عسکرك بر قسـمی والینك اقامتکاهنه، دیکر قسمی طوپجیلره، اوچنجی بر قسمی سائر حکومت طرفداری عسکری وملکی مأمورلرك اقامتکاهلرینه هجوم ایتمشلر ایدی. بو هجومدن خبر آلان حکومت طرفداری عسکرلر ملکی وعسکری مأمورلریله برلکده جمهوریت عسکرلرینه قارشی حرب آچمشلردی. بو کیجه محاربه‌سی اثناسنده جمهوریت عسکری طرفندن آچیلان طوپ آتشندن والینك قوناغی آتش آلمش، بو حریق قارغشه‌لغی ایچنده والی قاچه‌رق کیزلنمش، حکومت دائره‌لری یغما ایدلمش، مأمورینك کیملیسی قاچمش، کیمی قتل ایدلمش، طوپجی عسکرلری تسلیم اولمشلر ایدی. بو کیجه محاربه‌سنده جمهوریت عسکرندن اون درت، حکومت عسکرندن ایکییوز تلفات اولدیغی، مقتول والینك قوناغنده قاصه‌لر درونده ایکی ملیون قدر روس قائمه‌سی بولندیغی سویلنلدی. فقط بو قاصه‌لر درونده‌کی قائمه‌لردن آتشك ویردیکی حرارتدن بر بچق ملیون مقداری کول حالنه کلدیکی، یارم ملیون قدرینك بر قسمنك نصفی یانمش، دیکر قسمنك آتشدن صارارمش بولندیغی بر حالده میدان تداوله چیقارلدیغی کورلدی. فقط بو قائمه‌لری قولجه‌ده‌کی وخارجده‌کی روس پوسته‌لری، تجارتخانه‌لری وبانقه‌لری آلمقدن امتناع ایدییورلر. بو امتناعلرینه سبب اوله‌رق روس حدودی خارجنده بویله بر حاله دوچار اولان روس قائمه‌لرینی آلمق روس حکومتنجه ممنوع بولندیغنی سویلیورلر. نه‌ایسه صدده کله‌لم.

کانون اولك یکرمی التنجی کونی صباحلین والی قاچدیغی کیزلندیکی یردن چیقاریله‌رق قورشونه دیزلدی. کاتب خصوصیسی دخی چارشوده قتل ایدلدی. بونی کورن حکومت وعساکری تسلیم بایراغنی آچدیلر. بو رسم تسلیم وتسلمك اجرا ایدلمسنی متعاقب جمهوریت عسـکری قوماندانی جنرال « یان تون لین » جمهوریتك اعلان اولندیغنی، اسکی حکومتك سقوط ایتدیکنی، اهالینك کندی ایشلریله مشغول وحکومت جمهوریه‌یه اطاعت ایتملرینك لازم کلدیکنی، یرلی واجنبی هر کسـك جانی، مالی، عرضی حکومت جدیده‌نك ضمان وتکفلی داخلنـده تجاوزدن مصون اولدیغنی مشعر بر بیاننامه نشر وبو بیاننامه‌نك عینی قولجه‌ده‌کی روس قونسولوسنه تبلیغ ایلدی. روس قونسولسی دخی حکومتندن آلدیغی امر اوزرینه حکومت جدیده‌نك بیاننامه‌سنده‌کی وضعیتی قبول ایلدیکنی « یان تون لینه » بیلدیردی.

جنرال « یان تون لین » بالاده‌کی وجه ایله اهالی‌یه خطاباً جمهوریت بیاننامه‌سنی اعلان وتعاطیدن صکره امور حکومته وضع ید ایلدی. مقتول والینك اوطوردیغی «کوره» شهرینك برنجی وقولجه‌یی ایکنجی جمهوریت مرکزی اولدیغی، برنجی مرکزه چینجه « دادودو »، ایکنجی مرکزه « ایردودو » ناملری ویرلدیکنی اعلان ایلدی. برنجی مرکزك ریاستنه قره ختای جنسندن قولجه معزول والیسی، ایکنجی

مركزینك ریاستنه جنرالك كندیسی اوطوردی . حكومت جمهوریه بو صورتله مركزلری اشغال وحكومتی تشكیلدن صكره عسكرلرك تنسیق وتنظیمنه باشلادی .

انقلابدن اول قولجه‌ده‌كی چین عسكری قرق بیك راده‌سنده ایدی . بوبكون عسكرینك اكثریتی حكومت مستبده جنسندن بولنان مانجولر وحكومت طرفداری اولان موغوللر ، شیه‌لر ، دونغه مسلمانلر تشكیل ایدردی . بودفعه‌كی تنسیقات وتشكیلاتده حكومت سابقه جنسندن و طرافدارانندن اولان عسكرلر قادرودن اخراج ، بونلرك نقصانی قره ختایدن آلنان عسكرلر ایله اكمال ایدلدی . جنرال « یان تون لین » تشكیلات عسكریه‌یی بو شكلده ترتیب واكمالدن صكره تركستان چیندن اوزرینه كله‌جكی هر كون روایت اولنمقده اولان وحكومت طرفداری بولنان عسكرلرك ورودینه انتظار ایتمكده ، بونلرك دفع وتنكیلی ایچون حدودلره عسكر سوق ایتمكده‌در . جمهوریت عسكرینك قولجه وحوالیسنده دست غالبیته كچیردیكی اكلیل ظفری دفع وتنكیلنه مأمور اولدیغی حوالیده دخی تتوج ایده‌جكنده شبهه یوقدر .

چونكه قولجه‌ده اولدیغی كبی بتون حوالیده‌كی یرلی مسلمانلر انقلابه طرفداردرلر . یالكز غیر مسلم یرلیلر حكومت طرفداری ایسه‌لرده حكملری یوقدر . چونكه اكثریت اسلامل‌رده‌در . بو اكثریت جمهوریته ظهیر اولدیغندن هر یرده جمهوریت عسكرینك غالب كله‌جكی وجمهوریتك تفوق وتقرر ایده‌جكی محققدر .

اسلاملر جمهوریته قارشی اتخاذ ایتدكلری بو خدمت ووضعیتلرینك عنصر اصلیٔ جمهوریت واركانی طرفندن نظر دقته آلنه‌جغنه وموقع اجتماعیلرینك عنصر جمهوریت ایله برلكده ترفع وتعالیسنه خدمت وحقوق اجتماعیه‌لرینه رعایت ایدیله‌جكنه دائر حكومت جمهوریه‌دن بیوك امیدلر بسلمكده‌درلر . اسلاملر بو امیدلرینك حیز فعلده تجلی ایتمسی حكومت جمهوریه‌نك قیمت ، حق ، خدمتشناسلغندن انتظار ایتمكده اولدقلری كبی كندیلری دخی بو امید عالیٔ ملینك قانون داخلنده استحصالنه غیرتدن ، سعی وفعالیتدن كری دورمیورلر . اسلاملر بو سعی وفعالیتده دوام وحكومت جمهوریه ایله برلكده حركت ، قانونه رعایت ، علوم وفنون وصنایعك تحصیلنه غیرت ، تجارت وزراعتده ترقی دائره‌لرنده امید ملی واجتماعیلرینه نائل اوله‌جقلری شبهه‌سزدر . اشته قولجه‌ده جریان ایدن چین انقلابی صفحاتیله مسلمانلرك وضعیتلری بو مركزده‌در . »

شوراده نهایته ایرن مكتوبك خلاصه‌سی بزه قولجه‌ده‌كی چین انقلابی قره ختایلرك بو خصوصده‌كی فعالیت متمادیه‌لرینك ثمره‌سی اولدیغنی و بو خصوصده قره ختای جنرالی « یان تون لین » مهم بر رول اوینادیغنی ؛ یرلی غیر مسلملرك استبداده ومسلمانلرك انقلابه طرفدار اولدقلرینی وانقلابك اكثریتی تشكیل ایدن اسلاملرك معاونتلریله وجوده كلدیكنی واسلاملر بو انقلابه اولان معاونتلرینك ثمره‌سنی كورمك ایچون بر طرفدن حكومت انقلابیه عنصر واركاننك قیمت وحقشناسلغنه اعتمادلرینی تقویه و موقع اجتماعیلرینی ترفیع وترصین وحق اجتماعیلرینك ساحهٔ بروزده تجلیسنی بحق تأمین ایده‌جك علم ، تجارت ، صناعت ، زراعت كبی عوامل مؤثراتك تحصیل وتعمیمنه چالشمقده اولدقلرینی كوستردیكنی بیانه حاجت یوقدر .

بو خلاصه‌نك قولجه اسلاملرینه عائد اولان قسمندن قلبمز عظیم بر فرح وانبساط دویمیور . چونكه بو خلاصه‌ده قولجه اسلاملرینك سائر قطعه‌لرده متمكن منور فكرلی اسلاملر كبی آرتق انقلابك نه دیمك اولدیغنی درك ایلدكلری وانقلابدن استفاده وموجودیت ملیه وحقوق اجتماعیه‌لرینی محافظه ایتمك یوللرینی آرادقلری و بو خصوصده عصرك مقتضاسنه وسیاستك ایجابنه كوره حركت ایتمكده اولدقلری انجلا ساز عیون افتخارمز اولیور . چونكه بو كبی علمی ، اجتماعی ، قانونی حركتلرك شاهد معلای املك آغوش وهاج انتظاره انجذابنه وسیلهٔ غرا اوله‌جغی قطعیدر . بز دخی بو بیوك اسلام مجلهٔ عالیهٔ اسبوعیه‌سنده قولجه‌لی اسلام قرده‌شلرمزك وقوعه كلان انقلابدن بحق استفاده ایتملری ایچون چاره اولمق اوزره آنجق علمی ، اقتصادی ، صناعی ، اجتماعی ، قانونی حركتلرنده دوام وتزیید فعالیت ایتملرینی توصیه‌دن بشقه بر سویلیه‌جكمز یوقدر .

اندرون همایون معلمی

قولجه‌لی عبدالعزیز

مكاتیب

سیاح شهیر عبدالرشید ابراهیم افندی حضرتلریله برلكده دارالحربه كیدوب اوراده قالان مكتب حقوق طلبه‌سندن نظمی افندی‌دن دون آلدیغمز بر مكتوبدر كه عیناً درجی مناسب كورلشدر :

عثمانلی وعرب قهرمانلرینك سونكو هجومی

درنه : ۱۹ شباط ۳۲۷ بازار

درنه غرب اردوكاهنده بولنیورز ؛ لكن بو كون دیكر كونلره بكزه‌میور : اردوده بر فوق العاده‌لك ، یارین ایچون بر حاضرلق وار . نهایت بو شهامت ایله كیجه اولدی . قهرمان ضابطانمز ، شانلی عسكرلریمزه : یارین ایتالیانلرك حدی بیلدیریله‌جكی وبیوك بر میدان محاربه‌سنك اجرا ایدیله‌جكنی خبر ویردیلر . هر كس تفنكنی سیلمكه ، سونكوسنی یاغلامغه باشلادی . بویله‌لكله كیجه ساعت آلتی‌یی بولدیغی حالده بر درلو اوقهرمانلر اویقو اویویه‌مایور ، نصل اولسه‌ده كوندوز اولسه دیه دوشونیورلردی . نهایت صباح اولمازدن اول دشمنك خائن طوپلری كورله‌مكه باشلادی . همان آرسلان اردومز ، قهرمان عربلریمز سلاح باشی اوله‌رق فوق العاده بر سرعتله كیجه‌دن باصقینه كیتمش اولان قارداشلریمزه ملاقی اولمق اوزره حركت ایتدك . آیاقلریمز یره دكمز

برحالده قوشمغه باشلایه‌رق اوچ ساعتلك برمسافه‌یی یکرمی بش دقیقه‌ده قطع ایله صف حربه قریب برمحلده توقف ایتدك. سکسز بیکی متجاوز اولان آلچق دشمن برطاقم عثمانلی عسکری ایله یوزی متجاوز عربك اوزرینه آتش ایدییور وسونکو طاقمش ایلریلمك ایستیوردی. خائن دشمن یکرمی بش نفر عسکریمزی بیله یرندن قالدیرمغه موفق اوله‌مدیغی برزمانده ایدی‌که قوماندان محترممز: « حاضر اول! سونکو طاق! ایلری! » امرینی ویرمش وشانلی، قانلی سونکولر اوثانیه‌ده دشمنك خائن، قورقاق قلبنی دلمکه باشلامشدی. دشمنك طوپ، مترالیوز وتفنکلریله آچدیغی آتشه کردیکمز کوکسلر اویله برکوکسلر ایدی‌که دونمك اونلر ایچون امکان خارجنده ایدی.

قانلی برصورتده اون اوچ ساعت دوام ایدن بومحاربه‌ده ایتالیانلر ایکی بیك‌دن فضله ضایعات ویره‌رك وبراوقدرده تفنك وجبخانه براقه‌رق قحبه‌لر کبی بر برینك اوزرینه دوشه‌رك قاچمغه باشلادی؛ بزده کریدن سونکولریمزله، قورشونلریمزله اونلرك صیرتلرینی دلدك.

ایشته مختصراً یازدیغم بوکونی هیچ‌ده اونوته‌مام. اوزریمه کالهلر، قورشونلر یاغمه‌یه باشلاینجه والدم وقارداشلرم خاطرمه کلدی. لکن برآز صوکرا بیکلرجه قهرمان عربانك « الله اکبر، الله اکبر » صدالری بکا هرشیئی اونوتدیردی، شهدامزك، ملتمزك انتقامیله تتره‌ین سونکومی دشمنك قلبکاهنه صاپلامقدن، فوق رأسمزده دالغه‌لانان هلال مبارکك عظمت شانی صلیبه قارشی کوسترمکدن، لسانلرمزدن یوکسه‌لن کلمةاللهی تاعرشه قدر اعلادن باشقه نه‌برشی دوشونه‌بیلیر، نه‌برشی کوره‌بیلیردم.

قولاقلرم « وجاهدوا فی سبیل الله » خطاب جبروتی ایشیدییور کیدی. نظرمده جهانك اهمیتی قالمامشدی. آدیم اتدیجه باشقه برعالمك، عالم شهادتك غلغلهٔ سعادتنی ایشیدییوردم. شانمزله، قانمزله یورودك، ایلرولیه‌دك. الله نصرت ویردی؛ غالب کلدك، مظفر اولدق. صلیبی پاره‌لدق، یرینه شانلی هلالی دیکدك...

*
* *

دشمنك قاچمسی نه‌قدرده خوش اولیور. مسکینلر، آلچقلر! مدنیت کتیره‌جکلردی. قاچه‌جق دلیك بوله‌مایورلر. اوقدر پریشان اولدیلرکه بردها ایلرله‌ملری امکان خارجنده قالدی.

الحمدلله جناب حق بزه نصرت ویرییور. بتون حزب منطقه‌لرنده صلیب هلالك تحت محاصره‌سنده‌در. انشاءالله یقینده دشمن بوسبتون مضمحل اوله‌جقدر. یالکز درنه‌ده اون بش بیکی متجاوز عربان صوك سیستم سلاحلرله مسلح‌در. هرطرف بویله. بوراده‌کی مجاهدین اسلامیه ایچون اك اهمیتسز برشی وارسه اوده اولوم‌در. هیچ کیمسه اولومدن قاچماز، بالعکس اولوم بزدن قاچییور. محاربه‌ده برکولله باشمده بولنان عسکری قالپاغنی اوچوردی، ینه هیچ برشی اولمادم.

عبدالرشید افندی حضرتلرینك، یولده، بالخاصه عربلره مسلمانلغمزی اکلاتمق خصوصنده بیوك معاونتلرینه مظهر اولدیغمز اومحترم بابامزك اللرندن اوپرم، ارقداشم جودی افندی‌یه سلام ایدرم. درنه‌ده بر بچق آی، طوبروقده اون بش کون قالدم. شمدی‌ده دفنه‌ده‌یم. یقینده کلیرم انشاءاه. آره‌صره بزم غزته‌یه یازی یازان تونسلی شیخ صالح افندی بوراده‌در، جمله‌کزه سلاملر ایدییور. عسکر ارقداشلردن عبدالرشید افندی‌یه وجمله‌کزه سلاملر.

دفنه، ۲۲ مارت ۳۲۸

نظمی

مطبوعات

عثمانلی – ایتالیان محاربه‌سی
و
مطبوعات جهان

مطبوعات مصریه:

(اللوا) غزته‌سی. — « ایتالیانك شو صوك بومباردمانی اوقدر کولنج و معناسزدرکه، جهان مدنیتی کولدیرمکه، کندیسنه قارشو بوتون انسانلرك اعماق قلبنده اویانان اشمئزاز ونفرت حسلرینی تزیید ایتمکدن بشقه برشیئه یارامامشدر. »

(العلم) غزته‌سی. — « چناق‌قلعه بوغازینه قارشو وقوع بولان ایتالیا تعرضاتی حدینی تجاوز ایدوب، عثمانلیلری صوك درجه قیزدیروب، عصبیتلرینی تحریك ایده‌جك ماهیتده‌در. بو رذالتلردن عموم انسانلره، مسلمانلرك نفرت ایتملری محققدر. »

(المقطم) غزته‌سی. — « ایتالیانك حکومت عثمانیه حقنده اتخاذ ایلدیکی اوضاع متجاوزانه‌یه قارشو اوروپا دولتلریله بالخاصه انکلتره‌نك سکوتی اك‌صکره ایتالیایی شیمارتدی. ایتالیا، شوصوك حرکتیله جداً فرصت‌دشمنی اولدیغنی اثبات ایتدی. فقط عثمانلیلر ایتالیانلرك بو صوك رذالتلرینی‌ده جنوننه باغیشلایه‌جقلری طبیعیدر. »

(الجریده) غزته‌سی. — « ایتالیانك جسارت مجنونانه‌سی ذلیلری بیله کولدیرمشدر. ایتالیا، امین اولسون‌که هر یاپه‌جنی شیده برعدم موفقیته تصادف ایده‌جك واك صکره کندی قویوسنی کندی الیله قازه‌جقدر. »

(الاهرام) غزته‌سی. — دیورکه: « ایتالیا کیندکجه تربیه وادبی تجاوز ایدییور. ظن ایدییورکه، بویله شارلاتانلقلرله برموفقیت تأمین ایده‌بیلیر. دول خمسه سفراسنك جواب آلملرینه مساعده ایتمکسزین ایتالیا، چناق‌قلعه بومباردمانه تصدی ایتدی. بو ایسه صرف برغایشدر. ایتالیا، ظن ایدییورکه اوروپا دولتلری بویله برزمانده دولت‌علیه‌یی ایتالیا خاطریچون صلحه اجبار ایده‌بیله‌جکلردر. اوروپا حکومتلری بویله نازك برصیره‌ده موازنهٔ دولیه‌یی انجق محافظه ایده‌بیلیرلر. ایتالیا عقلنی اولندن باشنه طوپلامش اولسه‌یدی، طرابلسه تجاوز ایتمز و کندیسنی‌ده بوتون عالمه قارشو رذیل ورسوای ایلمزدی. »

(فارالکساندری) غزته‌سی. — اسکندریه‌ده منتشر بوفرانسزجه غزته‌ده ایتالیانلره آتوب طوتمش وبوتشبثات اخیره‌سنك نتیجه‌سز قاله‌جغنی ادله‌سیله اثبات ایلمشدر.

(ایجیپسیان غازه‌ت) . — قاهره‌ده انتشار ایدن بو انکلیزجه غزته دخی ، ایتالیایی پك جدی بر صورتده تنقید ایدرك ، الك صكره ایتالیا دولتی بالمجبوریه اوروپا هیئت دولیه‌سندن سقوط ایده‌جکنی و بوندن صکره حکومات صغیره عدادینه داخل اولمغه نامزد بولندیغنی یازمشدر .

المؤید غزته‌سی . — قاهره‌ده منتشر وعالم اسلامیده الك بویوك بر نفوذه مالك اولان یومی (المؤید) غزته‌سی برقاچ باش مقاله‌سنی ایتالیانك حرکات متجاوزانهٔ اخیره‌سنه حصر ایدرك ، من كل الوجوه ایتالیایی حقسز وغدار بر حکومت وملت اولق اوزره کوستره‌رك ، عموم ملل ودول متمدنه ایله بالخاصه مسلمانلرك بوندن صکره ایتالیا وایتالیانلرله خصم ودشمن اولملری لازمکلدیکنی بیان ایتمشدر .

***

انکلتره مطبوعاتی :

تایمس غزته‌سی . — انکلتره مطبوعاتنك الك اهمیتلریله بالعموم انکلیزلرك لسان حالی مقامنده اولان (تایمس) غزته‌سی ایتالیانك حرکت اخیره‌سنه دائر نشر ایتدیکی بر مقالهٔ مخصوصه‌ده ایتالیانلری تجربه‌سزلك ودرایتسزلکله اتهام ایدرك ایتالیاده سیاسی آدملرك فقدانندن بحثله ، هر برایشك سلاح قوتیله ایلرویه کوریله‌میه‌جکنی وانکلتره حکومتنك بوندن بویله بی طرف قاله‌میه‌جغنی وآدریاتیق دکزیله آق دکزده بولنان سواحل عثمانیه‌یه قارشو وقوع بولان ایتالیا تجاوز وتعرضاتنك طوغریدن طوغری‌یه انکلتره منافعنه تعلق اولدیغنی ومذکور ایتالیا - عثمانلی محاربه‌سنك ضرر وزیاننك محاربلردن زیاده بی طرفلره شامل بولندیغنی بر لسان مؤثرله بیان ایتمش وحکومت عثمانیه‌یی کندیسنی مدافعه ایتدیکندن طولایی پك معذور کورمش اولدیغی‌ده علاوه ایلیه‌رك ، کنج ترکلرك حال حاضره‌ده‌کی فعالیتلریله اصلاحات داخلیه خصوصنده کوسترمکده اولدقلری اهتماملری مدح ایلمشدر .

***

فرانسز مطبوعاتی :

ماتن . — (ماتن) غزته‌سی ، چناق قلعه بومباردمانی ، سیاسی بر نمایش صورتنده تلقی ایدییور .

لاومانتیه . — (له‌اومانتیه) غزته‌سی ده تعرض واقعك روسیه چارینك اشتراکیله ارتکاب ایدلمش بر ایتالیان شقاوتکارانه‌سندن معدود بولندیغنی بیان ایتمشدر .

موسیو ژوره‌س . روسیه‌نك اویناديغی اویونك نه‌دن عبارت بولندیغنی سؤال ایتدکدن صکره . حکومت مذکوره‌نك مداخله‌سی نتایج مشئومه تولید ایلیه‌بیله‌جکنی علاوةً درمیان ایدییور ودییورکه : « فرانسه ، روسیه ایله انکلتره‌نك منافع متضاده‌سی آره‌سنه دوشمك تهلکه‌سنه معروضدر . »

***

روسیه مطبوعاتی :

روس غزته‌لرینك بیاناتنه کوره ، روسیه ایله ایتالیا اره‌سنده بر ائتلاف موجود بولندیغنه دائر شایع اولان حوادث روسیه خارجیه نظارتجه تکذیب ایدلمکده بولنمشدر . روسیه خارجیه نظارتی ، محافظهٔ بی طرفی ایتمك آرزوسنده بولنان روس حکومتنك ، ایتالیان حرکاتندن طولایی پروتستوده بولنمیه‌جغنی . لکن بوغازلرك مسدودیتی امتداد ایتدیکی تقدیرده بو مسئله حقنده سرم اعتراض ایده‌جکنی بیان ایتمکده‌در .

رەچ غزته‌سی . — روس مطبوعات مهمه‌سندن (رەچ) غزته‌سی یازدیغی بر مقاله‌ده دییورکه :

« دول معظمه‌نك تشبثیله بومباردمانك وقوعی بر زمانه تصادف ایتمسی روسیه‌نك ایتالیایه کیزلیجه معاونتده بولندیغی ظنّنی تولید ایلیور . موسیو سازانوف بوکا دائر عمومی ایضاحاتده بولنملیدر . روسیه ، کندی نامنك دوشونلمه‌مش وتهلکه‌لی بر حرکت طالعجویانه‌یه تشریك ایدلمه‌سنی طلب ایتمك حقنه بیله مالکدر . »

***

آلمانیه مطبوعاتی :

(کولنیشه جایتونغ) غزته‌سنك بیاناتی . — « غزته‌مزه برلیندن کوندریلن بر تلغرافده دینیلیورکه : « ایتالیانلرك چناق قلعه مدخلنده‌کی استحکاملره اجرا ایتدکلری بومباردمانك عقیم قالدیغی آکلاشیلیور . آلمان منافعی ایجابی تقدیرنده هر حالده نظر دقته آلنه‌جقدر . ترکیانك کندی مدافعه‌سی ایچون اتخاذ ایلدیکی تدابیری کری آلمغه اجبار ایدیله‌میه‌جکنی موجود احوال کوستریور . فقط باب عالینك ، عین زمانده منافع ذاتیه‌سی طولاییسیله ، بومباردماندن اول موجود شرائط تحتنده اوله‌رق چناق قلعه‌یی سفائن بین الملله کشاد ایچون هر شیئی یاپه‌جغی تخمین ایدیله‌بیلیر . ایتالیانك روسیه ایله هم آهنك اوله‌رق حرکت ایلدیکنه دائر اولان ادعایه کلنجه . بونك اصل واساسدن عاری بولندیغی تأمین ایدلمشدر . »

(لوقال انزایکر) ك استخباراتی . — چناق قلعه بومباردماننك ، آطه‌لرك اشغالنی کیزله‌مك مقصدیله اجرا ایدلدیکنی و بومباردمانك بر دها تکرر ایلیه‌جکنی مذکور غزته‌ده موثوق بر منبعدن استخبار ایتمشدر .

(برلینر تاغبلات) . — برلینر تاغبلات دییورکه : (ایتالیانلرك قارقاره‌لری (پره‌وزه) ایله (یونان دکزی) حرکاتنی آکدیریور . »

(فوسیشه جایتونغ) . — بو غزته‌ده اظهار اندیشه ایدرك اوروپا صلح ومسالمتنك ، روسیه‌نك مقرراتنه تابع بولندیغنی بیان ایلمکده‌در .

(رایخشپوست) غزته‌سی . — بو اصول دائره‌سنده اجرای حربك وطوب ایله اویونامه‌نك قریباً ختام بولمسی قطعی اولدیغنی بیان ایلمشدر .

جایت غزته‌سی . — « ایتالیانلرك آطه‌لر دکزی فیلوسنك جزائر بحر سفیدده یکیدن اغتشاشاته سبب اولیه‌جغی امید ایدلمك ایجاب ایتدیکنی » درمیان ایدییور .

***

اوستریا مطبوعاتی :

بالعموم اوستریا مطبوعاتی ، باشده (نویه فرایه پره‌سه) غزته‌سی اولدیغی حالده ، ایتالیا حرکت اخیره‌سنك هر طرفده عمومی بر خوشنودسزلغی موجب اولدیغنی بیان ایتمکده‌درلر . بناءً علیه مطبوعات مذکوره طرفندن؛ ایتالیانك چناق قلعه بومباردماننه قالقشمه‌سنی ناهنکام تلقی ایدوب ایتالیانلرك پك مجنونانه بر حرکتده بولندقلرینی اوروپا هیئت دولیه‌سی نظرنده کندی قیمت وحیثیتلرینی کیت کیده بویله چوجقلق وچیلغینلقلرله غائب ایده‌جکلرینی ده درمیان ایلمشلردر .

***

ایتالیان مطبوعاتی :

مساژه‌رو . — رومده انتشار ایدن (مساژه‌رو) غزته‌سی دییورکه :

« حرکت اخیره ، ایتالیان سربستیٔ حرکتنك دولتلردن هیچ بری طرفندن دوچار موانع اولیه‌جغنی اثبات ایلیور . »

(پوپولو رومانو) . — غزته‌سی‌ده شو سطرلری یازییور : « بر محارب صفتیله حائز اولدیغمز حقوقك استعمالندن متولد بعض راحتسزلقلره دول معظمه پك ایی تحمل ایده بیلرلر . »

***

بلغارستان مطبوعاتی :

صوفيه‌ده انتشار ايدن غزته‌لر چناق قلعه بومباردمانی حقنده آتيده‌كی مطالعه‌لرده بولنيورلر :

« چناق قلعه بومباردمانك بورادە حصوله كتيرديكی شدتلی تأثرات ، بومباردمانك علی‌العاده بر نمايشدن عبارت‌اولديغی وايتاليا دونانماسنك ساحلدن اوزاقلاشديغی آكلاشيلمسی اوزرينه بوسبوتون زائل اولمشدر . ايتاليانلرك چناق قلعه‌دن هر حالده كچه‌جكلرينه ذاهب اولان ماكدونيا محافلی ، آنلرك اورادن كچه‌مدكلرينی كورنجه آلداندقلرينی آكلامشلردر .

چناق‌قلعه مدخلنده‌كی استحكاملرك بومباردمانی ، كرك احوال حربيه ، كركسه بالقان احوالی اوزرنده هيچ برتبدل حصوله كتيرميه‌جكی فكری حال حاضرده محافل سياسيه‌ده غالب كلمكده‌در . »

رابطهٔ دينيه‌نك اهميتی

محاربه‌يی سوق واداره ايدن اسباب معنويه ، سرلوحه‌سی آلتنده طنين رفيقمز ١٣٠٦ نومرولو نسخه‌سنده شو مطالعاتده بولونيور :

طرابلس مجاهدلری ، ايتاليانك يالكز مملكتلرينه . عثمانليغه دكل . اسلاميته‌ده تعدی ايتديكی فكرنده‌درلر. بونك ايچون حربه منحصراً عثمانليغك ووطنك محافظه‌سی ايچون دكل ، بلكه دها زياده حسيات مقدسهٔ دينيه‌نك سوقيله آتيليورلر . صحنهٔ حربده لسانلری ذكر وتهليل ايله مشغول ؛ قلبلری دين عشق ، الله وپيغمبر عشق ، بوتون مقدسات عشق ايله مشبوعدر . . .

طرابلس غربليلره عثمانليلقدن بحث ايدنجه اونلر « اسلاميتی ، خليفه وسلطانی » آكلار ...

طرابلس غربليلر حكومته بلكه آناطولی اهاليسندن زياده مطيعدر دينه‌بيلير ... فقط بوتون بواطاعتلرنده ، تسليميتنده طرابلس‌غربلی هرشيدن اول « اسلاميتی . خليفه وسلطانی » دوشونور واو نامه بويون أكر . ايشته بو اسبابك سوقيله‌دركه طرابلس غرب اهاليسی ايتاليايی بوتون مقدسات وجدانيه‌سنه ، خلافته ودينه تعدی ايتمش عد ايديور وهرشيدن اول بو نام وحسابه مجاهده‌لرنده دوام أيله‌يورلر .

يالكز طرابلس غرب اهاليسی‌می ؟ بوتون آفريقا ممالك اسلاميه‌سی ، بوتون عالم اسلاميت‌ده عينی حسله متحسس ، عينی تأثيرله مضطربدر . بوكا قناعت كه‌تيرمك ايچون طرابلس غرب صحنهٔ حربنه ومجاهدلره باقمق كافيدر . بوكون اورادە ، دشمنله فداكارانه چارپيشان مجاهدين آراسنده آيلرجه يوللر قطع ايدرك وبرچوق مشقتلر چكه‌رك كلمش برچوق اسلام واردر ...

افغانستانده انتباه

فاس وايرانك اخيراً دوچار اولديغی عاقبت اليمه‌دن افغانستانك عبرت آله‌رق بر انتباه سياسی اثری كوسترمكده اولديغی حقنده (فوسيشه چايتونغ) غزته‌سی طرفندن بعض معلومات ويرلمش اولديغنی آژانس تلغرافنامه‌لری بيان ايلمش ايدی . (فوسيشه‌چايتونغ) غزته‌سنك پوسته ايله وارد اولان صوك نسخه‌سنده بوبابده تفصيلات آتيه كورلمشدر :

« افغانستان اميری اثر انتباه وحركت كوستريور . مشار اليه كائناتده وعالم سياستده نه كبی احوال جريان ايلديكی حقنده طوغريدن طوغری‌يه معلومات الْمق ايچون لازم كلن تدابيره توسل ايلمشدر . شمدی‌يه قدر افغان اميری ايرانه انكليز كوزلكيله باقيور ايدی .

امير آرتق بوكوزلكی كافی كورميور . آسياده وبالخصوص افغانستان جوارنده صوك زمانلرده انقلابات عظيمه وقوع بولدی . قوجه چين دولتی جمهوريته منقلب اولدی . تبت ايله مغولستان بين‌الملل سياستك آنافورينه كيرمك اوزره بولنيور . ايران بوسياستك آقنديسنه بتون قاپيلمق اوزره بولنديغندن محو وغرق اولسنه برشی قالمامشدر . بناءً عليه افغانستانك احوال ووقوعات جهانه لايقيله وقوف كسب ايدوب ايرانك آرقه‌سندن چاه انقراض ومحوه كيتمه‌مك ايچون تدابير لازمه اتخاذ ايلمسنك وقتی كلمشدر . (قالكوته)دن لوندره غزته‌لرينه اشعار اولنديغنه نظراً افغانستان اميری وقوعات خارجيه‌يه كسب اطلاع ايتمك اوزره مستقلاً براستطلاعات دائره‌سی تشكيل ايلمشدر . بودائره اركانی ممالك عثمانيه ايله ايران وهندستانده طولاشه‌جقلردر .

اميرك برادرلرندن نصراله خان (آسمار) جوارنده ساكن (موخماند) قبائلنك اراضيسنی افغانستانه الحاق ايچون قبائل مذكوره رؤساسيله مذاكراتده بولنمقده‌در . ١٩٠٧ سنه‌سنده انكلتره ايله روسيه آره‌سنده آسيای وسطی حقنده عقد اولنان وايرانك باعث فلاكتی اولان معاهدهٔ مذكوره ايران وافغانستانك بقاسنه برنهايت ويرمك مقصديله عقد ايدلمشدر. معاهدهٔ مذكوره‌نك عقدنده ايرانك اصلا رأی وفكری آلنمامش اولدقدن بشقه بومعاهده برقاچ هفته مقدم جبراً وقهراً ايران حكومتنه تصديق ايتديرلمشدر.

معاهدهٔ مذكوره‌ده افغانستان حقنده دخی بر مادهٔ مهمه واردر . شوقدروار كه بومادە‌نك تطبيق ايدلمسی انكلتره حكومتی طرفندن مادهٔ مذكوره‌نك افغانستان اميرينه قبول وتصديق ايتديرلمسنه واميرك تصديق انكلتره حكومتی طرفندن روسيه حكومتنه تبليغ اولنمسنه وابسته‌در . بوندن مقدم مادهٔ مذكوره موقع فعله قونيلاميه‌جقدر . افغانستان اميرينك بومادە‌يی تصديق ايلديكی وبونك انكلتره طرفندن روسيه‌يه تبليغ ايلديكی حقنده هنوز قطعی معلومات آلنه‌مامشدر . معهذا بوتصديقك واقع اولمش اولمسی پك محتملدر . چونكه مادهٔ مذكوره‌نك ظاهرىسی روسيه ايله انكلتره‌نك افغانستانه قارشی نه‌كبی وضعيتده بولنه‌جقلرينه منحصر كبيدر . ذاتاً افغانستان اميرينك روسيه ايله انكلتره آره‌سنده اولان خصوصی بر ايشه قارشی مخالفت ومقاومتده بولنمسی قابل دكلدر . بناءً عليه امير بومادە‌دن اولجه انديشه‌ناك اولمامشدر . فقط اخيراً ايرانك باشنه كلن فلاكت عظيمه افغانستان اميرينی فنا حالده تدهيش ايلمشدر . روسيه ـ انكلتره معاهده‌سنك متننده ايرانه طوقونور بر ماده يوق كبی ايدی . حتی معاهدهٔ مذكوره‌ده ايران دولتنك تماميت ملكيه واستقلاليتی حقنده تأمينات بيله ويرلمش ايدی . صوك وقتلرده بوتأميناتك قوری واساسسز برشی اولديغنی ايران پك آجی تجربه ايلدی .

شمدی افغانستان اميری مملكتنك باشنه ايرانه كلن فلاكتك كلمه‌مسی اسبابنی استحضاره چاليشيور . اميرك بوتدابيری كنديسنك غايت عاقل ودوراندیش اولديغنی ارائه واثبات ايديور . افغانستان اميری انكليز حكومت هنديه‌سندن هرسنه آلديغی تخصيصات عظيمه‌يه مقابل ممالك اجنبيه‌ده سفير بولندرمامغی تعهد ايلمشدر . شمدی‌يه‌قدر افغانستان حكومتی ممالك اجنبيه ايله مناسبات ومعاملاتی انكلتره حكومتی واسطه‌سيله اجرا ايديور ايدی . بشقه دولتلر دخی انكلتره واسطه‌سيله افغانستان ايله مناسبات ومعاملاتده بولنيورلر . ايشته بوندن طولايی افغانستان حكومتنك شمدی‌يه‌قدر خارجده بر تجربه مالك ايدی كه اودخی انكليز حكومت هنديه‌سی ايدی . يوقاروده درج ايلديكمز تلغرافنامه افغانستان حكومتنك مذكورحاله برنهايت ويرديكنی اثبات ايلمشدر . طبيعی امير افغان استخبارات ايچون ممالك اجنبيه‌يه غير رسمی مأمورلر كوندره‌جكدر .

افغانستان اميرينك استخبارات مأمورلرينی ايلك ايران وتركيه‌يه كوندرمسی زياده‌سيله معنيداردر .. اميرك بو قراری ديكر ممالك اسلاميه‌نك افكارينه كسب اطلاع ايتمك ايستديكنه دلالت ايتمكده‌در . افغانستان حكومتنك هندستان انكليزی حدودنده‌كی عشايرك اراضيسنی افغانستان ملكنه الحاق ايچون مذاكراتده بولنمسی اميرك انكلتره‌يه قارشی احتياطلی بولنمق فكرنده بولنديغنه دلالت ايتمكده‌در .

فرانسه‌ده احوال حاضرهٔ اجتماعیه

«فرانسه‌ده فحش وجنایت چوغالیور ، قانونسزلق وبالنتیجه آنارشی حکم سوریبور ، هیئت عدول معصیتکارانه بر مسامحه ابرازیله اڭ مدهش جانیلری تبریه ایدیبور ، میخانه‌لرڭ عددی آرتیور ، نفوس تناقصده بردوام ، اخلاقه مغایر افعال وحرکات هرسنه برو نسبت هندسیه ایله تکثر ایتمکده ، خلاصه سزه اڭ سیاه ودومانلی حکملر ویردیره‌بیله‌جك نه‌قدر وقایع وارایسه فرانسه‌ده حیرتی موجب برمبذولیتله مشاهده ایدیلیور!» سلانیك ـ روم ایلی

• • • • •

شؤون

مجلس مبعوثان عثمانی

مجلس عمومینڭ رسم کشادی ، نطق همایون . — نیسانك بشنجی کونی مجلس عمومیٔ عثمانی مراسم مخصوصه وکمال احتفال ایله کشاد ایدیلدی . یکی مبعوثان ، صدراعظم وهیئت وکلا صالونه کلدکدن صکرا زوالی ساعت ایکی‌یی درت کچه ذات همایون حضرت خلافتپناهی شهزادکان حضراتی ، سرکاتب وسرقرین وتشریفات عمومیه ناظرلری بك افندیلر ویاوران ایله مجلس صالوننی تشریف بیوردیلر . سرکاتب بك افندی قیرمزی آطلس کیسه درونده بولونان نطق همایونی بالتقبیل صدراعظم پاشایه تودیع ایتدی . مشارالیه دخی بعدالتقبیل غایت یوکسك برسله ذات حضرت پادشاهی نامنه آتیده‌کی نطق افتتاحی‌یی قرائت ایلدی :

محترم اعیان ومبعوثان ،

هرمملکتده مشروطیتك فیض بخشا ومثمر بر صورتده استقرار وانکشافی قوهٔ تشریعیه ایله قوهٔ اجرائیه بیننده عدل وموازنتك تثبیت وتأمیننه موقوف بولنمسنه وبوامنیه‌نك حصوله ساعی اولان حکومتله قوهٔ تشریعیه آره‌سنده اختلاف وقوع بولمسنه مبنی قانون اساسی موجبنجه مجلس مبعوثانك فسخنی اراده ایتمش ایدم . ینه قانون اساسی ایله معین اولان مدت ظرفنده انتخابات جدیده اجرا ایدیله‌رك بوکون مجلس ملینك کشادینه بلطفه تعالی موفقیت حاصل اولدی ، بومناسبت خیریه ایله‌ده جناب حقه حمدوثنا ایدر وجمله‌کزه بیان خوش آمدی ایلرم .

مشروطیت اداره‌نك مابه‌القوامی اولان قانون اساسینك احتیاجات مملکته کوره اکمال تعدیلاتی برنجی درجه‌ده اهم والزمدر . مجلسکزك اول امرده بوجهته صرف اهتمام ایتمسنی وتودیع اولنه‌جق قوانین لایحه‌لرینك سرعت تدقیق وتصدیقنی وبونلرك حین مذاکراتنده کچیریله‌جك هردقیقه‌نك حیات ملتده‌پك قیمتدار اولدیغنك نظر اهمیتدن دور طوتلمامسنی حمیت وطنیه‌کزدن بکلرم .

مملکتده تجارت وزراعت وصناعتك بحق انکشافی امن وآسایشك تقررینه وقواعد عدل ومساواتك تماماً تطبیقنه وابسته‌در . بومقصدك فعلاً تأمینی ضمننده احتیاجات محلیه‌یی رأی‌العین مشاهده وتدابیر مقتضیه‌یی بلاامهال محلنده اتخاذ وتطبیق ایلك اوزره داخلیه ناظرمزك ریاستی تحتنده روم ایلی‌یه بر هیئت مخصوصه اعزام اولنمش وهیئتجه تقرر ایدن اصلاحات پیدرپی تطبیق ایدلمکده بولنمشدر . سائر ولایاتمز احتیاجاتنك دخی تدقیق ، اراضی مسائلنك حلی وعشائرك اسکانی ایچون‌ده آیروجه هیئتلر اعزامی مقرر بولنمشدر .

امور نافعه‌جه کشفیات ابتدائیه‌سی اجرا قلنان وآناطولی‌یه بر حیات جدیده ویره‌جك اولان صامسون ـ سیواس ، ارزنجان ـ ارضروم وطربزون ـ ارضروم دمیریوللری حقنده مذاکرات جریان ایتمکده اولدیغی کبی ، آناطولی خطلرینی سیواس خطوطنه ربط ایده‌جك اولان دمیریولنك اهمیت عظیمه‌سنه مبنی سرعتله انشاسی اسبابی تدقیق ایدلمکده ومناستردن یونان حدودینه ، قومانوه‌دن بلغار حدودینه قدرده بر خط حدیدی انشاسی ایچون شرکتلرله مذاکره‌ده بولنلمقده‌در . اسکوب ـ قالقاندلن ـ غستوار شمندوفرینك‌ده مقاوله‌سی عقد ایدلمش اولوب مجلسکزه تودیع اولنه‌جقدر .

واردات دولتده سنین سابقه‌ده اولدیغی کبی اوچ یوز یکرمی یدی سنه‌سنده‌ده پك مهم بر تزاید واردر . اوچ یوز یکرمی سکز سنه‌سی بودجه‌سنك مجلسکزجه سرعت ممکنه ایله تدقیق وتصویبی غیرتکزدن منتظردر .

سنه‌لردن بری سفك دمایه سبب اولان یمن مسئله‌سی اوراده‌کی قوهٔ عسکریه‌مز قوماندانی وارکان حربیه‌مز رئیسی عزت پاشانك اتخاذ ایلدیکی تدابیر عسکریه وحکیمانه ایله حسن صورتله حل اولنه‌رق حمدالله سکون حاصل اولمش وعسیر جهتلرنده دخی اعادهٔ سکون ایچون تدابیر عسکریه اتخاذ اولنمشدر .

صادق وقیمتدار بر مامورمز اولان سیسام بکی قوپاس افندی حقنده‌کی سوء قصد موجب تأسفمز اولمشدر .

کریدده حقوق حکمرانیمزك محافظه‌سی اساسنده متحد بولندقلرینی وبواساسه مغایر بر حرکتك وقوعنه مساعده ایتمیه‌جکلرینی انکلتره فرانسه وروسیه دولتلری بزه تأمین ایتمشلردر . حکومتمز بومسئله‌ده تیقظ وتبصرله حرکت ایتمکده اولدیغندن احوالك کسب ایده‌جکی شکله کوره تدابیر اتخاذ وحقوقمزك محافظه‌سنده ثبات ایدیله‌جکدر .

قوای حربیه‌مزك ترقیات اخیره‌سی موجب ممنونیت بر حالده اولوب بونك برقاتدها تکملی اسبابنه اعتنا اولنمسی نخبهٔ آمالمزدر . بویولده مصروف اولان مساعی صلح وآسایشك محافظه‌سنه وحقوق مملکتك مدافعه‌سنه معطوفدر .

سیاسیات خارجیه‌مزده حکومتمزك تعقیب ایتدیکی خط حرکت معتدل فقط متین اولمق وحقوقمزك تماماً محافظه‌سیله حقوق آخره تجاوز ایتمامك اساسنه مستند بولنمق اعتباریله دول معظمهٔ متحابه وقومشو حکومتلرله اولان مناسبات سیاسیه‌مز کما کان صمیمی وهر طرفدن متقابلاً ابراز اولنان مأثر ائتلاف ومسالمت پرورانه ایله دها زیاده مستعد انکشاف وانبساطدر .

دولتمزله ایران دولتی بیننده مختلف فیه اولان حدود مسئله‌سنك حلنی آرزو ایلدیکمزدن اساسات عهدیه‌نك تبیینی صورتیله حقوق

طرفینی تأمین وحدودی صورت قطعیه‌ده تعیین ایتمك اوزره عثمانلی وایران دولتلرندن مرکب مختلط بر قومیسیون تشکیل ومذاکراته ابتدار اولندی . مدت معینه ظرفنده ائتلاف حصولنی آرزو ایدرز. انتظارمزك خلافنده اوله‌رق بعض نقاط حقنده ائتلاف حاصل اولمز ایسه بونلر لاهی محکمهٔ تحکیمیه‌سنه ابراز ندیله‌جك وبالجمله دول‌متمدنه رجال حقوقندن مرکب اولان بویله بر محکمه‌نك ویره‌جکی قرار بالطبع معمول به اوله‌جقدر .

بغیر حق وعهود واصول بین‌الدوله مغایر اوله‌رق ایتالیاطرفندن اچیلان حرب هر طرفدن کوستریلان آرزوی صلحه رغماً دوام ایدییور . بزده صلحی آرزو ایدرز . انجق بو حربك صلح ایله نتیجه‌لنمسی حقوق حکمرانیمزك فعلاً وتماماً ادامه وابقاسیله قابلدر . (آلقیش)

عساکر بریه وبحریه‌مزك ومجاهدین نجیبهٔ عرب اولادمزك (آلقیش) خاك پاك وطنك مدافعه ومحافظه‌سی خصوصنده ابراز ایتمکده اولدقلری عزم وبسالت، که الحق سزاوار تقدیردر ، تاریخ عسکری وملیمزه شانلی بر صحیفه علاوه ایتمشدر . (آلقیش) شهیدلرمزك ارواحنه فاتحه‌لر وغازیلرمزه سلام ودعالر اتحاف ایدرم. (آلقیش)

موجودیتلرینی محافظه‌ایله سلامت ورفاهت عمومیه‌لرینی تأمین‌ایدن ملتلر بو سعادته عناصر مرکبه‌لرینك اتحاد وتعاونی ایله واصل اولمشلردر. منفعت مملکتك هر شیدن اقدم واقدس طوتلمسنی ومتحد بولنلمسنی کمال اخلاص ایله جمله‌یه توصیه ایلرم . سلامت ملك وملت اوغورنده‌مصروف اوله‌جق مساعیکزك توفیقات سبحانیه‌یه‌مظهریتنی جناب حقدن نیاز ومجلس عمومی‌یی کشاد ایدرم . (آلقیش)

نطق‌همایون ایکی‌یی یکرمی کچه ختام بولدی . بعده نقیب الاشراف افندی حضرتلری و اعیاندن ماسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلری متعاقباً دعا ایلدیلر .

ایکی بچقده ذات حضرت پادشاهی مجلس عمومی اعضای کرامنك مکرر آلقیشلری آره‌سنده معیت ملوکانه‌لریله اجتماع صالونندن مفارقت بیورمسیله جلسه‌یه ختام ویریلدی .

[بعده ذات حضرت ملوکانه معیت سنیه‌لرنده ذوات مشارالیهم حضراتی اولدیغی حالده طوپخانه میداننده واقع نصرتیه قصرینی تشریف بیورمشلردر . بوراده اعمالات‌حربیه دوائری محافظه‌سنه مأمور طابور طرفندن ذات‌حضرت پادشاهی‌یه طعام نمونه‌سی تقدیم ایدلمش واکمك، متارنه، ایرمیك حلواسندن عبارت اولان طعاملردن لطفاً تناول بیوریله‌رق افراده عطیهٔ سنیه احسان وطابور قوماندانه‌ده محظوظیت شاهانه‌لرینی بیان بیورمشلردر .]

§ ولی‌عهدسلطنت حضرتلری نزله‌دن مضطرب اولدقلری‌جهتله مراسمه اشتراك بیوره‌مامشلردر .

ایکنجی جلسه :

یمین . — اسمی اوقونان مبعوث برر برر کرسیٔ خطابت اوکنه کلدرك « ذات حضرت پادشاهی‌یه و وطنمه حسن صورتله خدمت ایده‌جکمه وقانون اساسی‌یه و عهده‌مه تودیع اولنان وظیفه‌یه صداقتله خلافندن مجانبت ایلیه‌جکمه والله » طرزنده یمین ایدییوردی . یمینك تکرارینه حاجت‌اولمدیغنه، حق‌یمین معلوم اولدقدن‌صوکرا اشارتله قسم جائزاوله‌بیله‌جکنه دائر صدراعظم سعید پاشانك بیان مطالعه‌سی و شیخ الاسلام افندینك تصدیق اوزرینه متنك تکرارینه حاجت‌کورولمه‌مش ، موجودمبعوثانك اسامیسی‌اوقونه‌رق هربرینك کرسیٔ خطابت اوکنه کلدرك یالکز « والله » دیمسیله اکتفا ایدلمشدر. بوندن صوکرا کله‌جکلر مبعوثان رئیسی حضورنده یمین ایده‌جکلردر .

ریاست وکتابت . — اك مسنی احمدماهر افندی (قسطمونی) کرسیٔ ریاسته چیقدی ؛ اك کنجلری حسن‌فرهاد (قره‌سی) ، حق‌بها (بروسه) ، کاظم (ازمیر) ، حق (سینوب) بکلرده کتابت موقعنه کلدیلر .

فاتحهٔ مذاکرات . — حاکمیت ملیه‌نك تمثلکاهی اولان مجلس عالینك بوکون یکیدن کشادیله حیات مشروطیتك ایکنجی دورهٔ اجتماعیه‌سی ادراك ایدلدیکندن طولایی جناب حقه تشکر اولوندی . وطن مقدسك بر عضو قیمتداری اولان طرابلس غربده دین و وطن اوغورنده فدای حیات ایدن مجاهدین اسلامیه‌نك جمله‌سنه مجلس نامنه اهدای سلام ودائما منصور و مظفر اولملری دعاسی یکزبان و یك‌وجدان اوله‌رق آلقیشلرله تکرار ایدیلدی .

تأخر مذاکرات . — موجود مبعوثانك عددی (۱۰۷) اولمسی حسبیله اکثریت مطلقه بولنمدیغندن مذاکره‌یه امکان کورولمه‌مش، مذاکره اکثریت حصولنه تعلیق ایله مجلسه ختام ویرلمشدر .

خرقهٔ سعادت زیارتی . — ذات حضرت پادشاهی جمعه کونی خرقهٔ سعادتی زیارت ایتدیکی اثناده مخادیم کرامی‌ده معیتنده بولنیورلردی .

یکی کوپری . — یکی‌انشا ایدیلن کوپری یرینه وضع ایدیلوب‌عابرینك مروری تأمین اولنمشدر .

ادریسك هزیمتی . — قاهره‌دن (سه‌قولو) غزته‌سنه اشعار ایدلدیکنه نظراً یمنده‌کی ادریس . عساکر عثمانیه‌نك جسارت وشجاعت فوق‌العاده‌لرینه قارشو تاب آور مقاومت اوله‌میه‌رق ، بربرینی متوالی ایکی دفعه هزیمته دوچار اولمشدر .

روسیه سفیر جدیدی واعتماد نامه تقدیمی . — روسیه‌سفیرجدیدی موسیو دوکیرس مراسم معتاده ایله سرای همایونه کیدوب حضور پادشاهی‌یه قبول ایله اعتماد نامه‌سنی تقدیم ایتمشدر . خارجیه ناظری عاصم بك‌ده حاضر بولنیوردی . سفیر طرفندن صمیمی بر نطق ایراد ایدلمش وذات حضرت پادشاهی طرفندن‌ده بالمقابله مناسب جواب ویرلمشدر .

طیاره‌جیلك وعثمانلی ضابطلری . — ضابطان عثمانیه‌دن بعضیلرینك لاجل‌التحصیل فرانسه طیاره‌جیلك مکتبنه‌اعزام اولنه‌جقلری اولجه یازلشیدی. آلنان معلومات موثوقه‌یه نظراً شو صوك کونلرده حربیه نظارتجه ادرنه انشاآت قومیسیوننه مأمور قول آغاسی جمال وبرنجی قول اردو ضابطانندن یوز باشی رفیق، فیضی، سالم وملازم ثانی‌نوری بکلر تعیین واعزام اولنمشلردر.

عثمانلی - ایتالیان محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالحربده‌کی قوماندانلرك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

درنه :

۳۱ مارث . — مارتك ۳۱ نجی جمعه ایرتسی کونی ایتالیانلر درنه‌نك شرق استحکامندن طوب آتشنه باشلایه‌رق یوزی متجاوز مرمی انداخت وبو صورتله جوار اراضیده عسکریمزك عدم موجودیتی حقنده امنیت حاصل ایتدکدن صوکره برآلای‌پیاده وبربطاریه ایله مذکوراستحکامك برکیلومترو قدر ایلریسنه کیتمشلر ایسه‌ده شرق قوتی ایله غربدن بر کوچك قوتمزك

قارشولرینه کیتدکارینی کورملری اوزرینه اوزاقدن درحال کری دونه‌رك استحکامات خطنه کری چکیلمشلردر .

چناق‌قلعه

۵ نیسانده . — ایکنجی قول اردو قوماندانلغی ایله بحرسفید موقع مستحکم قوماندانلغنك حربیه نظارتنه اشعاری وجهله بوکون زوالی ساعت اون‌بری قرق‌بش کچه دشمنك سکز زرهلیسی بحرسفید بوغازینك مدخلنده بولنان طابیه‌لریمزی بومباردمان ایتمکه باشلادقلرندن طرفمزدن دخی مستعیناً بتوفیقه تعالی مقابله ایدلمشدر. اشبو بومباردمان ساعت‌ایکی‌یه‌قدر دوام ایتدی.

دشمن ، اورخانیه طابیه‌سنه ۳۰۰ ، قوم قلعه‌یه ۳۰ ، سدالبحره ۱۲ که جمعاً بویوك‌چاپلی ۳۴۲ ضربه انداخت ایتمشدر. بوکامقابل بزم اورخانیه طابیه‌مزدن ۲۴ وارطغرلدن ۳ ضربه آتیلمشدر .

دشمنك آتدیغی ضربه‌لردن هیچ بری طابیه‌لریمزه تصادف ایتمامش و بناءً علیه عساکر محاربه‌مزدن هیچ برینك بورنی بیله قانامامشدر . یالکز اورخانیه قیشله‌سنده برقغوش ییقیلمش وبرده حیوان تلف اولمشدر. قوم‌قلعه وسدالبحر قغوشلرینك برکوشه‌لرینه ضربه اصابت ایتمکله انقاض التنده قالان غیرمحارب برنفر شهید وبری‌ده مجروح اولمشدر .

دشمن سفائنی طابیه‌لریمزك مؤثر آتشی آلتنه کیرمکه جسارت ایده‌میه‌رك اون بیك مترو مسافه‌دن آتش ایتمشدر . وطابیه‌لریمزه هیچ بر ضربه اصابت ایده‌مه‌مسنه مقابل بزم طرفدن آتیلان ۲۷ ضربه‌دن تخمیناً بشی هدفه اصابت ایله‌مشدر .

اثنای محاربه‌ده ارطغرل طابیه‌سندن آتیلان بر ضربه دشمن سفائن حربیه‌سندن برینه تصادف ایتمکله سفینهٔ مذکوره خط محاربه‌یی ترکه مجبور اولمشدر .

دشمنك شوتجاوز ناکهانیسی اوزرینه بحرسفید بوغازنده اولجه سفائن تجاریه‌نك مرورینه مخصوصاً طورپیلسز براقلمش اولان کچید محلنه دخی طورپیل القا ایدلدیکندن مذکور بوغاز اعلان‌اخیره قدر سفائن تجاریه ایچون مع التأسف سد ایدلمشدر .

بو شدتلی بومباردمانه قارشی مدافعهٔ قهرمانانه‌ده بولنان آغیر طوپجی عسکرلریمزك قوهٔ معنویه‌سی فوق‌العاده‌در . صنوف سائره‌دن اولان عسکرلریمزده جنکلشمکه آماده‌در . هرطرفده اهالی ساکن وهیجان مفقوددر . دشمن سفائن‌حربیه‌سی آتشی کسدکدن صوکره سدالبحر طابیه‌سنك آرقه‌سنه طوغری کیتمشدر .

سیسام :

۵ نیسانده . — سیسام امارتندن داخلیه‌نظارتنه یازلدیغنه کوره‌نیسانك بشنجی‌کونی وسطی ساعت بش‌بچقده ایتالیانك اولا برطورپیدوسی واتی‌لیمانه کلوب بردور یاپدقدن صکره اوزاقلاشمش، برازصکره برقروازوراپله برابر لیمانه عودت ایلمشدر. قروازور برکونه مطالبه‌ده بولنمقسزین و قواعد حقوق دوله رعایت ایتمکسزین عثمانلی سنجاغی متموج بولنان قشله‌یی طوپه طوتمغه باشلامشدر . بو صره‌ده لیمانده‌کی احسانیه وابوری ، والیسی طرفندن باشدن قره ایدیلوب ضرباتی جیقارلمشدر . طورپیدونك لیمانه تقربی اوزرینه قشله وجبخانه‌لکده‌کی عساکرعثمانیه سنجاغی مستصحباً ایجاب ایدن تدابیری آلمشدر. قصبه‌یه‌آتیلان ضربه‌لردن طوب انباری ، مکاری حیواناتی آخوری یاعش ، موزه خانه‌نك بردیواریله برخانه کاملاً تخریب اولنمش و اهالیدن ایکی کشی یارالانمشدر . بومباردماندن اوچ ساعت صوکره قروازور وطورپیدو سمت مجهوله متوجهاً لیماندن حرکت ایتمشلردر .

آلاجاتی :

۷ نیسانده . — آلاجاتی‌ده‌کی تلسزتلغراف آلتنه وقوع‌بولان بومباردمانه دائر محلندن داخلیه نظارتنه بروجه آتی معلومات وارد اولمشدر : « نیسانك یدنجی جمعه ایرتسی کونی آلاتورقه ساعت اوچ بچقده «آلاجاتی» ناحیه‌سنك سکز دقیقه‌لك مسافه خارجنده بولنان تلسز تلغراف استاسیونی جوارنده « کرمیان یالیسی » لیمانه اولا دشمن فیلوسندن برطورپیدو کیره‌رك کشفیات اجرا ایتمش وبرمدت صکره اوچ باجالی « پیزا » زرهلیسی سیسته‌منده برحرب کمیسی مذکورلیمانده طورپیدونك یانه‌یوروله‌رك ساعت‌بش بچقده هرایکیسی طرفندن طوپ آتشنه باشلانه‌رق طقسان برضربه آتلمش وبونلردن یالکز بر دانه‌سی اصابت ایتدیریله‌بیلمشدر . حالبوکه هدف اولان « آنته‌لین » قله‌سی سکسان بش مترو ارتفاعنده ایدی. صوك ضربه‌نك قله‌نك برطرفنه اصابتندن صکره کمیلر آتشی کسمش واون دقیقه صکره تکرار آتشه باشلایه‌رق ایکی یوز اون یدی ضربه آتمشلردر . بوضربه‌لردن برقاچی تلغراف بناسنك شمال وغرب جهتلرینك صاچاقلرینی قیره بیلمشدر . شهرك خارج وداخلنده جزئی وکلی هیچ برضرر واقع اولمدیغی کبی نفوسجه‌ده ضایعات یوقدر . اهالینك بومباردمان اثناسنده ابراز ایلدیکی متانت وسکونت شایان مدحدر . »

دول معظمه‌یه ویریلن جواب . — بوهفته ظرفنده متعدد دفعه‌لرده مجلس وکلا اجتماع ایدرك عثمانلی - ایتالیا حربی طولاییسیله دول معظمه‌دن بشی طرفندن‌کچن هفته خارجیه ناظری عاصم بك نزدنده واقع اولان صلح توسطنه ویریله‌جك جواب حقنده اوزون مدت مذاکراتده بولنه‌رق جوابی تبلیغنامه‌نك تنظیمیله مشغول اولمشلردر. بوبابده آلنان معلوماته کوره‌مذکور جوابنامه‌ده ، واقع اولان توسطلرندن طولایی دول مشارالیهمه بیان ممنونیت وبغیر حق، عهود واصول بین‌الدوله مغایر اوله‌رق ایتالیا طرفندن آچیلان حربك بدایتندن بوکونه قدر صفحاتی تعداد ایدلدکدن صکره کوستریلان آرزوی عمومی‌یه رغماً حربك الآن دوام ایتمکده اولدیغی وحربك صلحاً نتیجه‌لنمسی حقوق حکمرانیٔ عثمانینك فعلاً وتماماً ادامه وابقاسی اساسیله قابل‌اوله‌بیله‌جکی درمیان ودولتلرك تشبثاتنك‌آله‌جغی نتیجه‌یه انتظارایدلمکسزین ایتالیانلرك چناق‌قلعه‌یه تعرضلری تشبثات واقعه‌نك ثمره‌دار اوله‌بیلمسنی اشکال ایده‌جکی بیان اولنمشدر . خصوصات مذکوره‌یی احتوا ایتمسی اعتباریله مفصل اولان جوابنامه تصدیق‌شاهانه‌یه اقتران ایدلمش ودول‌معظمه سفراسنه خارجیه مستشاری طرفندن تبلیغ اولنمشدر .

دول معظمه و چناق قلعه بوغازینك سدی . — ایتالیا فیلوسنك تعرضی اوزرینه وسائط مدافعه ایله تجهیز اولنان چناق قلعه بوغازینك . سفائن تجاریه‌نك مرور وعبورینه کشاده بولندیرلمسی حقنده دول معظمه سفراسنك باب عالی نزدنده تشبثاتده بولندقلری بعض تلغراف آژانسلری طرفندن اخبار اولنمش ایدی . بومسئله‌ده علاقه‌دار اولان سفرانك بیاناتنه نظراً مسدودیت واقعه برمدافعهٔ مشروعه‌دن متولد اولمسی اعتباریله خصوص مذکور ایچون دولتلر شمدیلك مراجعته لزوم کورمه‌مشلردر .

قابلو تعمیری . — ایتالیانلرطرفندن دوچار تخریب اولان مرمریس ایله ردوس آره‌سنده‌کی قابلونك تعمیراتنك اکمالیله مخابراتك دوامی تأمین ایدلدیکی مرجعنه کشیده اولنان تلغرافنامه‌دن اکلاشیلمشدر .

بر دها چناق قلعه‌یه ناشیلماشدر . — ایلك تعرضدن صکره دشمن فیلوسنك چناق قلعه‌یه یاقلاشه‌مدیغی وقصبه‌ده دخی آسایش مکمل اولدیغی محلندن حربیه نظارتنه وقوع بولان اشعاردن اکلاشیلمشدر .

آطه‌لری اشغال ایده‌جکمش (!) . — ایتالیانلرك‌آق دکزده‌حرکات بحریه‌ده بولنمسی . ایمروز ، لیمنی ، ساقز وبوزجه آطه‌نك اشغالی مقصدندن منبعث اولدیغی محافل رسمیه‌ده ظن اولنمقده‌در .

وسائط استخباریه . — آطه‌لرك وسائط استخباریه‌سنی تشکیل ایدن قابلو خطنك دشمن‌طرفندن قطع ایدلسندن طولایی ازمیر وسائره کبی‌سواحل

عثمانيه‌يه اوغرايان سفائن تجاريه قپودان وبوليجيلرندن معلومات استحصال اولنمقده‌در .

چناق قلعه بوغازينك كشادى . — بو هفته ظرفنده اجتماع ايدن مجلس وكلاده چناق قلعه بوغازينك سفائن تجاريه‌يه كشادى مسئله‌سى موضوع بحث اولمش ايسه‌ده بو بابده هنوز بر قرار قطعى اتخاذ اولنمامشدر .

شهر امانتى ونرخ جدولى . — اصنافك فرصتدن استفاده مقصديله حوائج ضروريه‌دن اولان وبلديه قانوننه تابع بولنان اشيايه غالى فيئات تعيين ايتمكده اولدقلرى نظر دقته آلنه‌رق بو بابده‌كى حوائج ضروريه‌نك الك باشليجه‌لرندن بولنان يكرمى درت قلم اشيايه فيئات تعيين ايديلوب مطبوعات واسطه‌سيله نشر ايتديرلمشدر .

روسيه‌نك بحرسياه فيلوسى . — روسيه‌نك بحرسياه فيلوسنك اميرالى مذكور فيلونك حال سفر برى‌يه وضع ايدلمش اولديغنه دائر دوران ايدن شايعه‌يى صورت قطعيه‌ده تكذيب ايلمشدر . مومى اليه ، ايتاليانك حركت بحريه‌سى حكومت عثمانيه‌يى قورقوده‌جق درجه‌ده شدتلى اولمديغى مطالعه‌سنى ده درميان ايتمشدر .

روسيه پروتستو ايتمه‌مشدر . — بوغازلرك سدى منافع بين الملله مخالف اولديغى جهتله روسيه حكومتنك باب عالى نزدنده پروتستوده بولنه‌جغنه دائر پترسبورغده بعض شايعات دوران ايتمكده اولديغى شهر مذكورده صورت خصوصيه‌ده تكذيب ايدلمشدر .

طرخان پاشا وسازونوف . — طرخان پاشا روسيه خارجيه ناظرى موسيو سازونوف ايله ملاقات ايلمش وناظر مشار اليه ، روسيه‌نك حسيات دوستانه پرورده ايلديكنه دائر تأمينات لازمه‌ده بولنمشدر . بوغازلرك سدى مسئله‌سنه گلنجه : بوموقت برمدت ايچون اولديغى تقديرده روسيه براعتراض درميان ايتميه‌جكمش .

ايتاليانلر دليكه طيقلمشلردر . — ماراطلسدن كلن مكتوبلره نظراً تدقيقات اجراسيچون جربدن اول (فزان) ه عزيمت ايتمش اولان ايتاليان هيئت فنيه‌سى اعضاسى اثناى راهده توقيف ايديله‌رك جبل غربى‌يه كوندرلمش واوراده حبس ايدلمشلردر .

سنوسى حضرتلرى . — سنوسى حضرتلرى طرفندن كويا اون ايكى زاويه رئيسنه ، عثمانلى اردوكاهنى ترك ايلملرى لزومنى امر ايلديكنى ايتاليانلر اشاعه ايتمكده‌درلر . بويله برشايعات كاذبه ايله تغليط اذهانه مسارعت ايديورلر . سنوسى حضرتلرى ايسه كوندن كونه اتباعنى ميدان حربه كوندريور كنديسى ده اردوكاه عثمانى‌يه تقرب ايتمكده وايتاليانلر عليهنده هرصورتله طاورانمقده‌در .

ايتاليا :

ايتاليا ده اغتشاشات . — ايتاليا احوال اجتماعيه‌سنه واقف اولان اجنبى رجال سياسيه‌سندن برينك فرانسز غزته‌لردن برينك محررينه بيان ايلديكنه كوره ، اوروپا مطبوعاتنك چناق قلعه تعرضنه قارشى استعمال ايلمش اولديغى لسان ، ايتاليا ده پك فنا بر تأثير حصوله كتيره‌جكدر . ايتاليا افكار عموميه‌سى چناق قلعه بومباردمانندن موقتاً ممنون اولدقدن صكره بونك طرابلس غرب وبنغازى هزيمتلرينه منضم اولان يكى بر هزيمت اولديغى اوكرندكارى زمان شديد بر انكسار خياله اوغرايه‌جقلرينى وايتاليا حكومتنك حرب حاضرى برنتيجۀ حسنه‌يه ايصاله غيرمقتدر بولنديغنه قناعت حاصل ايليه‌جكنى يه‌نه مذكور ديپلومات سويلمشدر . ايتاليا افكار عموميه‌سى بو صورتله مأيوس اولدقدن صوكرا حكومت عليهنه حركته باشلايه‌جق واهالى طرفندن وقوع بوله‌جق بويله برعكس العملك درجه‌سنى شمديلك كيمسه تخمين ايده‌مه‌مكده اولديغنى ده درميان ايلمشدر .

بلغارستان :

اسلاملر اولدريليور ! . — بالقان غزته‌سنده اوقونديغنه كوره ٩ نيسان آقشامى قلبه‌ده فجيع برجنايت ارتكاب ايدلمشدر . قلبه اشرافندن صائب افندى زاده على بك ويحيى آغا زاده على افندى (اميه‌نك على) فجيع بر صورتده قتل ايدلمشدر . وقعه قلبه‌ده ، قلبه‌نك الك غلبه‌لك موقعنده‌كى كبار قهوه‌خانه‌لرينك برنده وقوع بولمشدر . اسباب جنايتى اوكره‌نه‌نلر بونك اولدن مرتب برشى اولديغنه هيچ شبهه ايتمزلر . هيچ شبهه ايتمزلركه بوايكى مسلمانك فرمان سياسيسى اولدن يازلمش ، چيزلمش براجرا مأمورينه ويرلمش اوده طينتنده‌كى شناعتى ابراز ايلمشدر .

انكلتره :

لوندره‌ده‌كى هندستانه جماعات اسلاميه‌سى قوميته‌سنك مساعى . — انكلتره مطبوعاتنده اوقونديغنه نظراً لوندره‌ده‌كى هندستان جماعات اسلاميه‌سى قوميته‌سى طرفندن ايتاليانك چناق قلعه بوغازينه قارشو وقوع بولان حركت اخيره‌سيله . روسيه‌نك (مشهد) ده (امام رضا) حضرتلرينك مرقد شريفنى طوپه طوتيلمه‌سندن طولايى انكلتره قرالنه شكايت آميز بر مخطره تقديم ايلمش اولدقلرى تحقق ايتمشدر . مذكور مخطره‌ده اكر انكلتره حكومتى مذكور ايكى متجاوز دولت حقنده جدى بر وضعيت آليه‌جق اولورسه . بالعموم هندستان اهالئ اسلاميه‌سنك نفرتنى جلبه سببيت ويرمش اولديغى وبوايسه كرك حال حاضرده وكرك مستقبلده انكلتره ايچون باعث فوز وفلاح اوليه‌جغنى واحتمالكه هندستانده بويوزدن انكلتره حكومتى بويوك فلاكت ومشكلاته دوچار اوله‌جغنى منطقى برصورتده ايراد وافهام ايلمشلردر .

تونس ، جزائر :

تونس ، جزائر مسلمانلرى وايتاليا . — الآن تونس وجزائر مسلمانلرى آره‌سنده ايتاليانلره قارشو نفرت وخصومت دوام ايديور . بر ايتاليان قومپانيه‌سنه عائد اولان تراموايلره حالا بويقوتاژ ياپيليور . فرانسه مأمورلرينك كوستردكلرى شدتله برابر بومسئله‌يه بر درلو نهايت ويريله‌مامشدر . طرابلس وبنغازى مجاهدين اسلاميه‌سنه كوندرلك اوزره كلى مقدارده اعانات نقديه طوپلانمشدر . مبالغ مذكوره پيدرپى محلنه ايصال ايدلمكده‌در . بو حس نفرت وخصومت ابدى ودائمى صورتده ايتاليانلره قارشى اجرا ايديله‌جكدر . تونس وجزائر مسلمانلرى بو بابده يمين وقسم ايلمشلردر .

فاس :

فاسده اغتشاشات . — يكيدن فاسده اغتشاشات حاصل اولمغه باشلامشدر . فرانسزلر عليهنده فاس قبائلى طرفندن تدابير فعليه اتخاذ اولنه‌رق اون ايكى فرانسز ضابطك اتلافى ممكن اولمشدر .

فاسده‌كى فرانسه مأمور سياسيسى تلاشه دوشوب كندى حكومتيله مخابراته دوام ايلمكده‌در .

سلطان (مولاى حفيظ) (دارالبيضا) موقعنه التجا ايتمك فكرنده ايكن موسيو (رەنيولت) ك توصيه‌سى اوزرينه بر بولوك عسكرك تحت محافظه‌سنده اولدرق سرايده قالمشدر . فاسده‌كى عساكر عاصيه‌نك باشنده بولنان رؤساى محليه جنرال (داليه) يه عرض دخالت ايتمك اوزره (طنجه) يه مواصلت ايلمشلردر . فاس قبائلنده عصبيت كيتدكجه حاد بر شكل آلمقده

ومولای حفیظك فرانسه مطالبنه سرفرو ایدوب معاهده نامه‌یی امضا ایتدیکندن طولایی مملکته وملته بویوك برخیانت اجرا ایتمش اولدیغنه دائر قناعت حاصل ایلمکده درلر .

فرانسه حکومتنجه اغتشاشات مذکوره‌یه نهایت ویرمك ضمننده تدابیر مقتضیه‌یه توسل ایدلك اوزره‌در .

ایران :

سالارالدوله . — سالارالدوله کرمانشاه روس وانکلیز قونسولسلری طرفندن درمیان اولنان تکلیفاتی رد ایلیور . مقام حکمداری اوزرنده حقوق ادعا ایتمکده اولدیغنی اهالی‌یه اعلان ایدیور . کندیسنه التحاق ایدن رؤسای قبائل ایله برطرفدن‌ده مخابره ایتمکده‌در . حکومت ایرانیه طرفندن سالارالدوله‌نك تأدیبنه چالیشلمقده‌در . پرنس فرمانفرما قازاق وسواری قطعاتندن مرکب بر مفرزه ایله قزویندن همدانه حرکت ایتمشدر . مرقوم همدانده کندیسنه انتظار ایدن دیکر بیك کیشیلك برقوته التحاق ایده‌جکدر . قوتلی بربختیاری مفرزه‌سی (زنجان) موقعنی اشغال ایلمشدر .

ایرانده نائب حکومتی . — کچن سنه مجلس مبعوثاندن اخذ مأذونیت ایدن ایران نائب السلطنه‌سی اوروپایه عزیمت ایدییور . مشارالیهی ایرانلیلر علیهنه اجرا ایلدکلری نمایش اوزرینه کوچندیرمشلردر . نیابت حکومتی دموقراتلر الده ایتمکه چالیشمقده‌درلر . ذاتاً بونك ایچون برچوق کیمسه‌لر ومبعوثلر چالیشمشلردی . سردار اسعدده بومقام ایچون زیاده چالیشانلردندر . فقط حال حاضرده‌کی نائب حکومت قدر عالم وفاضل برکیمسه نامزدلر ایچنده یوقدر . بو آوروپایه کیدرسه بردها کری دونمیه‌جکدر .

مشهدك بومباردمانی و پروفسور براون . — مشهده‌کی امام ثامن (علی بن موسی حضرتلرینك) مرقد شریفی روسلر طرفندن بومباردمان ایدلدیکی اثناده زیارتجیلرندن یوز کیشی قدر طوب کولله‌لرندن متأثراً وفات ایتمشلردر . روسلر ، کویا مزار مذکوره التجا ایدن اشقیایی یاخود شاه سابق طرفدارانی طاغتمق بهانه‌سیله بوفعل مذمومی اختیار ایتدکلرینی ادعا ایدییورلر .

پروفسور براون (مانچستر غاردیان) ه یازدیغی بر مقاله‌ده روسلرك تجاوزاتی پروتستو ایدرك . بالالتزام بوفعل مقبوحك ارتکاب اولندیغی آنیان ایله روسلر طرفندن مقبرهٔ مذکوره‌ده موجود اولوب ایران شاهلریله اغنیالری طرفندن محل مذکوره تبرکاً اهدا اولنان مجوهرات و آثار عتیقه‌نك یغما ایدلدیکنی و روس قازاقلری آتلریله مذکور محل مبارکه هجوم اولندیغی درمیان ایتمکله انکلتره حکومتنك نظردقتنی جلب ایتمك ایستمشدر . روسلرك بو تجاوزلرندن عموم شیعیلرك ناخشنود اولدقلرینی ده پروفسور مشارالیه بیان ایلمشدر .

سالارالدوله اغورنده صرف اولنان مبالغ . — سالارالدوله علیهنده کوندریلن ژاندارمه تشکیلاتی ایچون شیمدی‌یه قدر وقوع بولان صرفیات همان ایکی میلیون روبله‌یه بالغ اولمشدر .

تبریز اوضاعی . — تبریز شهری وملحقاتی اهالیسی والینك تبدیلندن طولایی حال هیجانده‌در . شهرده عقد اجتماع ایدن علما وتجار شجاع الدوله‌نك تکرار والی تعیین ایدلسنی طلب ایلمش واغتشاشاته میدان ویرمه‌مك ایچون بعض تدابیر اتخاذینه قرار ویرمشدر . شجاع الدوله ، معیتنده مراغه‌دن کوندریلن اوچیوز آللی سواری عسکری بولندیغی حالده شهری طولاشه‌رق اهالی‌یی تسکین ایلمشدر .

سپهدار وفدائیلر . — سپهدارك عودتنی امید ایدن فدائیلر ، تبریزده طوپلانمقده‌درلر . سالارالدوله معیتنده‌کی سکز بیك سواریله (زنجان) شهرینی اشغال ایتمشدر . مجلل السلطنه . سالارالدوله‌نك قورقوسندن برقریه‌یه التجا ایتمشدر .

چین :

چین - تبت اغتشاشی . — استاندارد غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره تبت - چین حدودنده حاصل اولان براغتشاش اثناسنده تبتلیلر ، چینلیلردن پك چوق کیمسه‌لری اله کچیروب دیری دیری یاقمشلردر . اخیراً بو حالدن خبردار اولان چینلیلر ایسه اخذ ثار وانتقام ایچون تبتلیلره هجومله برچوغنی اولدیردکدن صکره معبدلرینی‌ده یاقمشلردر .

چینده اسکی ویکی عسکرلری . — چینه تابع (وانسین) شهرنده اخیراً اسکی ویکی عسکرلر آره‌سنده کورولتی حاصل اوله‌رق سلاحه صارلمغه مجبور اولمشلردر . دواملی مصادمه‌لردن صکره هرایکی طرفدن یوزکیشی تلف اولدیغی استاندارد غزته‌سنده اوقونمشدر .

مغولستانده چینه آیرلمشدر . — (قولچه) دن پترسبورغه اشعار اولندیغنه کوره ، تکمیل مغولستان ، چین جمهوریتیله قطع رابطه ایدرك اعلان استقلال ایلمشدر .

آمریقا :

تیتانیق واپوری فجعه‌سی . — صوتامپتوندن نیویورقه کیتمکده اولان انکلیز تیتانیق سفینهٔ جسیمه‌سی افرنجی نیسانك سکزنجی بازار کونی اقشامی ساعت اوندری قرق‌بچه ، ترنوو آطه‌لری اطرافنده ، یونی بروتی جوارنده ، قاب دوراسدن ۳۰۰ میل اوزاقده ، ۴۱ درجه ، ۴۶ دقیقه عرض شمالی ، ۵۰ درجه ، ۱۴ دقیقه طول غربیده ، وجودندن کچ خبردار اولان ساع بر بوز کتله‌سنه چارپه‌رق نصف اللیلدن صوکرا ساعت ایکی‌یه یکرمی کچه غرق اولمشدر . باتدیغی محل ۳۷۰۰ مترو درینلکنده‌در . تللسز تلغرافله نصف اللیلده فضازده واپوردن امداد طلبنی آلمش اولان قارپاتیا واپوری صباحك ساعت درتنده محل حادثه‌یه یتشمش ، حیاتده کیلر کندیسی طرفندن قورتارلمشدر . تیتانیقده ۱۴۰۰ یولجی ۹۴۰ طائفه وار ایدی‌که جمعاً ۲۳۴۰ کشی‌یه بالغ اولمقده ایدی . یولجیلردن ۴۳۵ طائفه‌لردن ۲۱۰ که جمعاً ۶۴۵ کیشی قورتولمشدر ..

تیتانیق شیمدی‌یه قدر انشا ایدلمش اولان سفائن جسیمه‌نك اك بویوکی ایدی . طولی ۲۶۸ ، عرضی ۲۸ ، عمقی‌ده ۲۹ مترو ایدی . حجم استیعابیسی ۴۶,۳۸۲ طوتیلاتو اولوب بومقدار الیوم موجود دریدنوطلردن اك بویوکلرینك ایکی مثلنه معادلدر . باجالرندن بهری . ایچندن چفته خطلی بر ترن پك قولایجه کچه بیله‌جك درجه‌ده بویوکدی . کمینك دومنی ۱۰۱,۷۴۰ و بر دمیری ۱۵,۷۴۰ کیلو ثقلتنده ایدی .

کمینك تفریشات وتزیینات فوق العاده‌سی ایسه حقیقةً هردرلو تصورك فوقنده ایدی .

تیتانیق سفینه‌سنك حموله‌سی ۵۰,۰۰۰ چوال قهوه وچایدن مرکب ایدی . بوندن بشقه سفینه‌ده یوزملیون دکرنده الماس وسائر زینت طاشلری بولنمقده ایدی . یولجیلرك اشیالرینه یوزملیوندن زیاده برقیمت تقدیر اولنمقده‌دره . طالغه‌لر اره‌سنده یدی میلیون مکتوب ضایع اولمشدر . خسارات ۵۰۰ ملیون مارق تجاوز ایتمکده‌در .

تیتانیقك باتمسی پك فجیع اولمشدر . صولرك شدتله نفوذندن طلومبه‌لر حرکتدن معطل قالمشدر . الکتریق دیناموسی حرکتدن ساقط اولدیغندن لامبه‌لر بردنبره سونمش ، واپور ظلمتلر ایچنده قالمشدر . چوجقلرله قادینلر سفینه‌دن آیرلدقلری وقت حاصل اولان منظره پك مدهش اولدیغنی تخلیص اولنان یولجیلر آکلادییور . اوروپا وامریقانك برخیلی بیوك ذواتی‌ده مغروقین میانده‌در . بوقضا اوروپا وامریقاده پك بیوك برتأثیر اجرا ایتمشدر ، بیکلرجه انسانلر ماتملر ایچنده‌در .

مطبعهٔ ضیریه وشرکاسی | مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٩ – ١٩١ | ١٥ جماذی‌الاول ١٣٣٠ | پنجشنبه | ١٩ نیسان ١٣٢٨ | جلد ١ — ٨

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

اذهبا الی فرعون انه طغی . فقولا له قولاً لیناً لعله یذکر او یخشی .

ترجمه‌سی

« فرعونه کیدیکز ، اوچونکه آزدی . کندیسنه یومشاق سوز سویلیکز ؛ بلکه عقلنی باشنه آلیر ، یاخود ایچنه قورقو کلیر . »

*
* *

طه سورهٔ شریفه‌سندن نقل ایتدیکمز شو آیتلرده‌کی خطاب موسی ایله هارون علیهما السلامه‌در . هارون دها بلیغ اولدیغی ایچون ، اوامر الٰهیه‌یی تبلیغ ایدرکن کندیسنه رفیق ایدلمسنی حضرت موسی جناب حقدن ایسته‌مش ایدی .

قرآنده‌کی قصه‌لرك هر برنده بویوك بویوك عبرتلر واردر . امعان ایله باقارسه‌ق شو ایکنجی آیتده ایکی عظیم نکته کورورز : الله البته فرعونك طغیاندن واز کچمیه‌جکنی ، عقلنی اصلا باشنه آلمایه‌جغنی بیلیردی . بویله ایکن پیغمبرلرینه « بلکه . . . » دیه بر امید ویرییور . سز وظیفه‌کزی عزم ایله ، قوت قلب ایله ، اطمینان ایله ایفایه باقیکز . أوت ، رسولك وظیفه‌سی یالکز تبلیغدر . سز بو تبلیغك مبین اولماسی ایچون چالیشیکز . قارشیکزده‌کی یوله کله‌جك ، یاخود کلمیه‌جك ، اونی دوشونمیکز . بونی دوشونورسه‌کز یأس ایچنده قالیرسکزکه اوزمان وظیفهٔ رسالتی حقیله ادا ایده‌مزسکز . دییور .

دیمك‌که حق ، حقیقتی مدافعه ایدنلر ، بوتون دنیا فرعون کسیلسه ، هیچ فتور کتیرمیه‌جکلر .

ایکنجی نکته — فرعون کفرك ، عنادك ، ضلالك جانلی بر تمثالی ایدی . موسی ایله هارون ایسه بر ر پیغمبر ایدی . الوهیت دعواسنه قالقیشان فرعونی یوله کتیرمك ایچون جناب حق بو ایکی وجود مبارکی بیك حجت قاهره ایله کوندره‌بیلیردی . اویله ایکن « سرت داورانماییکز ، یوموشاق سویلیکز ، رفق ایله معامله‌ده بولنیکز » امرینی ویرییور . مقصد الٰهی شبهه‌سز بزه یول کوسترمکدر . أوت ، بز مدافعه ایده‌جکمز فکره قارشی اوفاجق بر اعتراض سرد اولنسه ، یوموشاق سویله‌مك شویله طورسون ، اك سرت ، اك آجی هجوملرله بیله قناعت ایتمه‌یزده آغیز طولوسی سوکرز ! بعضاً اك تمیز بر حقیقتی اك مردار شتوم ایله قبول ایتدیرمك ایسترز ! اك پاك ، اك مشروع بر مقصده بویله اك ملوث ، اك رذیل بر واسطه ایله وارمه‌یه یلتنیرز ! سوکوشلر ، دوکوشلر انجق سفیل مقصد تعقیب ایدن اراذله یاقیشیر بر ر سلاح اوله‌بیلیر .

ایشته بزی اولدورن ؛ ضعفه ، تفرقه‌یه دوشورن ایکی درد اجتماعی : عزمسزلك ، تربیه‌سزلك .

افراد ملت آره‌سنده حقسز بر یأسك ، معناسز بر بدبینلکك کوندن کونه شدتنی آرتیرمق شرطیله حکم سوردیکنی کورویورز . مبجل بر مقصد اوغورنده بوتون مساعیسنی ، بوتون مجاهداتنی هدر اولمش کورن بر آدم بیله یأسه دوشمه‌ملیدر . هله بزم مأیوس اولمایه هیچ حقمز یوقدر ؛ چونکه هیچ چالیشمادق . شبهه یوقدرکه یأسمز ،

بدينلكمز هپ اوغراشامه‌يه ، عطالت ايچنده پاصلانوب كيتمه‌يه حق قازانمق ايچوندر .

تربيه‌سزلك ايسه عادتا مسلمانلرك بر صفت كاشفه‌سى اولمش ! ايشته ملتى بوايكى مصيبتدن قورتارمق بوتون افراد ملتك بوينته بورجدر .

محمد عاكف

فقه و فتاوى

فقه و عبادات اسلاميه تاريخنده :

حج
٦

يدنجى سنهٔ هجريه‌نك ذى‌القعده‌سى ايدى ؛ فخر كائنات افندمز حضرتلرى حديبيه عمره‌سى ايچون احرام ايدنلردن كيمسه قالمامق شرطيله تداركات سفريه‌ده بولنمه‌لرينى امر بيورديلر (١) . هركس حاضرلندى . حديبيه وقعه‌سنده دوچار احصار اولمايانلردن دخى بر چوق كيمسه‌لر عمره‌يه اشتراك ايده‌جكلردى . قادينلردن ، چولوق چوجقدن باشقه معيت نبويه‌ده اصحابدن ايكى بيك قدر كيمسه عمره نيتيله يوله چيقديلر . قافلهٔ مسلمينك مكه‌يه تقربنى كورونجه مشركين حرم شريفى تخليه ايله قعيقعان تپه‌لرينه چيقارق ، قسماً دارالندوه‌نك بولنديغى يرده بريكه‌رك اهل اسلامى تماشايه قويولمشلردى. آرالرنده حضرت پيغمبر واصحابنك ضعف وناتوانى دوچار اولدقلرندن، كويا يثربك حماسيله ازيلمش بولندقلرندن بحث ايله قيل وقال ايدوب طوريورلردى . اهل اسلام محتشم غلبه‌لكلريله مكه‌يه داخل اولديلر . شعراى اسلاميه‌دن عبدالله بن رواحه قلنجنى قوشانمش، ناقهٔ نبوينك ديزكيندن طوتمش اولديغى حالده :

خلوا بنى الكفار عن سبيله   قد انزل الرحمن فى تنزيله
فى صحف تتلى على رسوله   يا رب انى مؤمن بقيله
انى رأيت الحق فى قبوله   اليوم تقريكم على تأويله
ضرباً يزيل الهام عن مقيله   ويدخل الخليل عن خليله

ديه « رجز » سويليه‌رك ايلروليوردى . حضرت عمر ، عبدالله‌يه : بو نه اوليور ، نزد نبويده شعر سويلنيرمى ؟... ديه منع ايتمك ايستدى ايسه‌ده ؛ اول حضرت : ــ يا عمر ، عبدالله‌يه طوقنمه ، سويلسون ، آنك سوزلرى كفاره اوقدن زياده تأثير ايدييور !.. بيورديلر .

فخر كائنات افندمز مسجد شريفه داخل اولنجه اضطباع ايتدى، يعنى رداى شريفنك بر اوجنى صاغ قولتوغى آلتندن گچيره‌رك صول اوموزى اوزرينه آتدى . بوتون اصحاب كرام ده اول حضرته اتباع ايتديلر : هپسنك صاغ اوموزلرى آچيق بولنيوردى . آرتق طوافه باشلايه‌جقلردى . فخر كائنات افندمز اصحابنه اثناى طواف وسعيده مشركنه قارشى نشاط وقوت ابراز ايتمه‌لرينى ، طوافك اولكى اوچ شوطنده رمل ـ يعنى آديملرينى قيصالته‌رق، اوموزلرينى سيلكنديره‌رك، چاليمليجه اجرا ـ ايلمه‌لرينى ، ركن يمانى ايله ركن اسود آراسندن على العاده مشى ايله كچمه‌لرينى امر بويورديلر. [عن ابن عباس رضى الله عنهما قال قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم واصحابه فقال المشركون انه يقدم عليكم وفد وهنتهم حمى يثرب فامرهم النبى صلى الله عليه وسلم ان يرملوا الاشواط الثلاثة وان يمشوا مابين الركنين ولم يمنعه ان يأمرهم ان يرملوا الاشواط الثلاثة كلها الا الابقاء عليهم ... (٢)]

صوكرا اول حضرت حجر اسودى استيلام ـ سلاملامق ـ ايله كعبه‌يى صوله آله‌رق ورمل ايده‌رك طوافه باشلاديلر . بالطبع اصحاب كرام حضراتى ده رسول اكرم افندمزه اتباع ايدييورلردى . ركن يمانى ايله ركن حجر آراسندن على العاده مشى ايله كچديلر. چونكه بيت شريف آرالرينه حائل اولديغندن قعيقعان ودارالندوه طرفلرنده بولنان مشركين ، ركن اسود ايله ركن يمانى بيننده بولنان مسلمينك حالنى فرق ايده‌مه‌يوردى . طوافك ايكنجى واوچنجى شوطنده ده عينيله برنجيسى كبى ، فقط قالان اشواط اربعه‌سنى على العاده مشى ايله اجرا ايتديلر . هر شوطك ابتداسنده‌ده حجر اسود استيلام ايديليوردى .

طوافى اكمال ايدنجه صفا ايله مروه آراسنده‌ده يدى دفعه سعى ايتديلر. ميلين اخضرين آراسنده‌ده هروله ايله، يعنى سرعتله كچيورلردى. بو هروله‌نك دخى رمل كبى مشركنه قارشى بر نمايش اولمق اوزره ياپيلديغى آكلاشيليوردى . [عن ابن عباس رضى الله عنهما قال انما سعى النبى صلى الله عليه وسلم بالبيت وبين الصفا والمروة ليرى المشركين قوته (٣)]

بو عمره اثناسنده عليه الصلاة والسلام افندمز ميمونه بنت الحارثى تزوج بويورديلر . فقط زفاف ودوكون احرامدن چيقارق «سرف» نام موقعه كلدكلرنده اجرا ايديلدى . [عن ابن عباس رضى الله عنهما قال تزوج النبى صلى الله عليه وسلم ميمونة وهو محرم وبنابها وهو حلال (٤).]

اهل اسلام اوچ كون مكه‌ده قالدقدن صوكرا دوردنجى كونك صباحى مشركين طرفندن خويطب بن عبدالعزى رياستده بر هيئت مرخصه كله‌رك حديبيه مصالحه‌سنك مادهٔ مخصوصه‌سى اقتضاسنجه مكه‌دن چيقمالرى سويلندى . فخر كائنات افندمزجه ، دوكون وعمومه قارشى بر ضيافت ترتيب ايده‌جك قدر مكه‌ده قالمقدن مشركين ايچون بر ضرر ملحوظ اولمديغى سويلنمش ايسه‌ده آكلاتمق قابل اوله‌مينجه همان مكه‌دن چيقمق اوزره قرار ويرلمش ، سرف نام موقعده دوكون ياپيلدقدن صوكرا مدينه‌يه عودت بويورلمشدر .

⁂

يدنجى سنهٔ هجريه‌ده ايفا ايديلن بو عمره اهل سير ، اصحاب حديث آراسنده « عمرة القضا » ناميله ياد ايديلمكده‌در . بو عمره يا اسمندن

(١) عمدة القارى ، سيرة الامام ابن هشام .

(٢) بخارى . (٣) بخارى . (٤) بخارى .

اکلاشیلدیغی اوزره آلتنجی سنه‌سی مشرکینك احضار وممانعتیله یاریده قالان عمره‌نك قضاسی اولیور؛ یاخود قضا اولمیه‌رق یکی باشدن بر عمره دیمکدر. ایکنجی احتماله کوره «عمرة القضا» تعبیرنده اولان «قضا» کلمه‌سی مصالحه معناسنی افاده ایدن «مقاضاة» کلمه‌سنك مجردی اولوب «قضی یقضی»نك مأخذ اشتقاقی وادا مقابلی قضادن عبارت اولماز ؛ بلکه حدیبیه مصالحه‌سنك برکاتندن اوله‌رق ایفا ایدلمش مستقل بر عمره اولور . عبدالله بن عمر رضی الله عنهما دخی بو جهتی ترجیح ایده‌رك : «لم تکن هذه العمرة قضأ ولکن کان شرطاً علی المسلمین ان یعتمروا فی الشهر الذی حصرهم فیه المشرکون» دیور .

ایشته بو نقطهٔ نظردن اوله‌جق که بو عمره‌یه «عمرة القصاص» نامی دخی ویریلمشدر . نصلکه ابن عباس رضی الله عنهما «الشهر الحرام بالشهر الحرام والحرمات قصاص . . . » آیت کریمه‌سنك یدنجی سنهٔ هجریه عمره‌سی اثناسنده نازل اولدیغنی روایت ایدییور . معمافیه عمرة القضا تعبیری حقنده اولان بوتون بو تأویل وشاهدلرك صحتی ، یدنجی سنه عمره‌سی ، آلتنجی سنه‌سی احصار سببیله فوت ایدن عمره‌نك قضاسی اولمق احتمالنی رفع ایده‌من . بو حالدن عمره‌نك دخی سائر قربات ونوافل کبی ، شروع سببیله وجوبنه قائل اولانلرك سوز سویله‌مسی ایچون‌ده میدان مساعد دیمکدر . آنلر عمرة القضا اصلك احصار سببیله فوت اولان حجك قضاسی اولدیغنی پك اعلا ادعا ایده‌بیلیرلر . شوقدرکه بونك ایچون ، بو عمره‌نك آدی «عمرة القضا» اولمقدن قطع النظر ایله ، بر دلیل تحری ایتمك مجبوریتی یوز کوستریر ..

حلیم ثابت

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

۱۸۹ دن مابعد

غزالی وتصوف . — تصوف اسلامی وحدت وجود مسلکنك رنکین سنوحاتیله پیرایه‌داردر . مولانا جامی‌نك :

زن پیش بر ن زخویش پنداشتمت … در غایت سیر خود کمان داشتمت
اکنون که ترا یافتم دانم … کاندر قدم نخست بکذاشتمت

قطعه‌سنده نه قدر علوی بر سانحه مندمجدر .

متصوفین اسلامیه هامون بلایایی دولاشه‌رق حریم وصلته ایریشمك ایچون تزکیهٔ نفس طریقیله فنا فی الله مرتبه‌سنه چیقمغه چالیشمشلر ونوای فرقت وتظلملرینی :

بهر تو بر و بحر بشتافته ام … هامون ببریده کوه بشکافته ام
وزهر چه رسید پیش رو تافته ام … تا ره بحریم وصل تو یافته ام

کبی سانحه‌لرله افشا ایتمشلردر .

روحلرینی مسحور براقان عشق لاهوتی ایله یالکز دنیایی دکل ، نعیم جنانی بیله اونوتمشلر وسرمست غرام اوله‌رق یشامقله ذوقیاب اولمشلردر . مألی (ممنون محب) ه اسناد ایدیلن شو قطعه نه کوزلدر :

کرکند جای بدل عشق جمال ازلت … چشم امید بحوران بهشتی نبمی
کی مسلم شودت عشق جمال ازلی … تابر آفاق همه تهمت زشتی ننهی

اکابر اولیادن (حصری) دییورکه : (الصوفی ، هو الذی لا یوجد بعد عدمه ولا یعدم بعد وجوده) یعنی صوفی حقیقی ، ریاضت ومجاهده ایله علائق مادیه‌دن تجرد ایده‌رك فانی اولنجه بردها اولکی حاله عودت ایتمه‌ین وبو یولده مراحل معینه‌یی کچه‌رك کندنده بقا بعد الفنا سری تجلی ایتدکدن صوکره‌ده بردها فنا پذیر اولمیان ذاتدر . مولانا جامی شو رباعی ایله حصرینك بو سوزینی پك پارلاق بر صورتده تصویر ایتمشدر :

خوش آنکه چو نیست شد ازین نقش مجاز … دیکر بوجود خویشتن ناید باز
زان پس چو وجود یافت زان مایهٔ ناز … جاوید برو در عدم کشت فراز

ارباب تصوف مسلکلرنده غایهٔ مقصوده وصول ایچون باشلیجه ایکی اصول تعقیب ایتمشلردر : بعضیلری مؤثردن اثره استدلال ، یعنی (طریق لمی) یی وبعضیلری‌ده اثردن مؤثره انتقال ، یعنی (طریق انی) یی ترجیح ایتمشلردر .

مؤثردن اثره انتقال اصولی پك آز فنی‌در . ساعات حیاتی وجد وعزلته حصر ایتمك صورتیله غایهٔ تکامله واصل اولمق ایسته‌مك ، هرشیئی وحتی کندینی بیله نابود منزله‌سنه ایندیره‌رك استغراق کلی ایچنده انحلال ایدوب کیتمك اشراقیتك (panthéisme) نوشین وعطالت آمیز خیالاتنه تقرب ایتمك دیمك اولورکه بو اصولك فنی متودلرله طبیعی بر خط اشتراکی اوله‌من .

بو طریقك افراط وسوء تفسیرندن استفاده ایتمك ایستیانلر طرفندن ؛ عرفان وحکمتك قوای ناظمه‌سندن محروم اولان دماغلرده ایقاع ایدیلن تخریبات مادیه ومعنویه ؛ پك آجیقلی حالاته سببیت ویرمش وویرمکده بولنمشدر .

مسلمانلری تخریب ایدن مسکنت وعطالت مرضلرینك منبع انتشاری ، ماضینك چورومش وکمیرلمش انقاض متبقیه‌سی قوووقلرنده مستقبله انتقال ایدن بوکبی سوء تفسیر وافراطدن متولد بزوراتدن باشقه برشی دکلدر . خلقك عطالت وجهالتندن استفاده‌یه یلته‌نن طفیلیلر ، افراد امتك تعالیٔ افکارینه خدمت ایده‌جکلری یرده ؛ بو طریقی سوء تفسیر ایده‌رك ؛ فطرةً موجود اولان جرثومهٔ ذکانك عدم انکشافنه وبلکه بسبتون سونوب محو اولمسنه سببیت ویرمشلردر .

پیر محترم جنید بغدادینك دیدیکی کبی علم وعرفانله تزین ایتمامش اولان وحکمت قرآنیه‌دن بی بهره بولنان ارشاد مدعیلرینك سوق ایده‌جکلری طریق غیای سفالت وفلاکتدن باشقه نه اوله‌بیلور ؟!

اسماعیلیلر ، حروفیلر ، باطنیلر . . . . . کبی غلاتك مسلك تصوفه استناداً اورتایه آتدقلری خرافه‌لر ، اطرافه صاچدقلری زهرلر ابتدائی دماغلرده پك مساعد بر زمین تخریب بوله‌بیلمشلردر ؟

باشدن‌باشه اویوشمش بر اقلیم تارماردن‌باشقه بر منظره عرض ایتمیان جهان اسلامك عوامل انقراض وسفالتدن اك مهمی مرض عطالت ونادانی‌در. بوکون مستولی‌ومزمن بر دوره‌یه کیرمش اولان بوخسته‌لغك اسباب انتشاری آره‌سنده وقتیله صاچیلمش بوکبی سمناك فکرلری‌ده تعداد ایتمك ایجاب ایدر . غزالی متصوف کچینن وفقط تصوفدن بی‌خبر بولنان کیمه‌لرله‌ده خیلی چارپشمش، تصوف اسلامی‌یی اثردن مؤثره استدلال اساسی اوزرینه ابتنا ایتمکه چالیشمشدر. غزالی، اثردن مؤثره استدلال اصولنی (من عرف نفسه فقد عرف ربه) حکمتندن استخراج ایلمشدر. تجربه وتتبع اوزرینه مستند اولان بو اصول، دها چوق فنی ودها چوق منطقی‌در .

حضرت علی‌یه اسناد ایدیلن :

و تزعم انك جرم صغیر — وفیك انطوی العالم الاکبر
فلا حاجة لك من خارج — وفکرك فیك وما تفکر

قطعه‌سندن مشارالیهك‌ده اثردن مؤثره انتقال اصولنی ترجیح وتوصیه ایتدیکی اکلاشیلیور .

جناب حیدرك سانحات فکریه‌سندن مقتبس اولان مآل، جلال‌الدین رومینك شو قطعه‌سیله‌ده تأیید ایدلمکده‌در :

ای نسخهٔ اسرار الهی که توئی — وی آینهٔ جمال شاهی که توئی
بیرون زتو نیست هرچه درعالم هست — ازخود بطلب هرآنچه خواهی که توئی

غزالی تصوف اسلامی‌یه ایکی صورتله خدمت ایتمشدر : اولا ، ارباب تصوفه قارشی توجیه ایدلمکده اولان سهام طعن وشبهه‌یی برطرف ایده‌رك تصوف اسلامی‌نك کتاب و سنتدن مستخرج اولدیغنی وباب شریعتدن کیرلدکجه شکوفه‌زار حقیقته وصول ممکن اوله‌میه‌جغنی کوسترمش ، ثانیاً متصوفیندن کچینن وفقط احکام عالیهٔ شرعیه‌دن بی‌خبر بولنان بر طاقم جهلانك ، عنعنات اشراقیه ایله دماغلری مشبوع برحاله کلمش اولان توریدیلرك تصوف نامنه اورته‌یه آتدقلری طامات وشطحیاتك ردیله اوغراشمش وحدیقهٔ تصوفی قاپلامش اولان مضر فیلیزلری، زهرلی یوصونلری سوکوب چیقارمغه چالیشمشدر .

پایهٔ کاللری :

لله تحت قباب العز طائفة . اخفا هموا فی رداء العز اجلالا
هم السلاطین فی اطمار مسکنة . جروا علی فلك الخضراء اذیالا
غیر ملابسهم شم معاطسهم . استعبدوا من ملوك الارض اقیالا

بیتلریله تصویر ایدیلن اعاظم متصوفین ، عقیده ، اخلاق واعمال وسیرت خصوصنده جناب رسالتپناه حضرتلرینه متابعت ایده‌رك درجه درجه قطع مراحل ایله پایهٔ حقیقته تعالی ایلمشلردر .

بو محترم ذاتلر شریعت احمدیه‌یی التزام ودقایق سنت نبویه‌یه اهتمام سایه‌سنده بحر توحید وعرفانده لجهٔ وجد و استغراقه ایریشه‌رك اسرار ربانیه ونفحات سبحانیه ایله لبریز کالات اولمشلردر .

جنید بغدادی : « اثر رسالته اقتفا ایتمینلره بارکاه ربوبیته موصل اولان یوللر قپالی قالیر . قرآن واحادثیله تنور ایتمامش اولانلر طریق تصوفده مقتدایه اوله‌مزلر » دییور .

اسلاف کرامك مسلك تصوفی نه صورتله تلقی وتعقیب ایتمش اولدقلرینی بوندن کوزل تصویر ایده‌جك بر افاده بوله‌مز . پیر طریقت، بوسوزلریله خرقه پوش عطالت اولان جهلانك مقام ارشاده کچمه‌لری شویله طورسون بر خانقاهك قاپوجیسی بیله اوله‌میه‌جقلرینی اعلان ایلمشدر .

عیادتنه کیدن جنید بغدادی‌یه :

کیف اشکو الی طبیبی مابی . والذی بی اصابنی من طبیبی

بیتیله مقابله ایتمش اولان اکابر عرفادن (سری سقطی) دییورکه : « متصوف ، نور عرفان ومعرفتی نور ورع وتقواسنی اطفا ایتمه‌ین ، احکام شرعیه وظاهر کتابه متناقض سوزلر صرفندن توقی ایدن، قطع مراتب ایتدکجه هتك محارمدن اجتنابه اولان غیرتی‌ده اونسبتده آرتان والحاصل تقرب ایتدکجه خشیتی تزاید ایدن کیمسه‌در . »

تصوف اسلامی‌ده اساس ، علم وتقوی ، استقامت ومکارم اخلاقیه ایله اتصافدن عبارتدر . کسوهٔ اتقیایه بوروننه‌رك کرامات فروشلق سوداسنده بولنانلر و افعال وسکناتلرینی شرع مبینه توفیق ایتمیانلر زمرهٔ اخیار میاننده دکل، شرذمهٔ اشرار آره‌سنده تعداد اولنملیدرلر.

مابعدی وار

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس‌الدین

اجتماعیات

کنجلرده ملیت حسی اولیور !

لوانتینیزم

هر ملتك آتی واستقبال امیدی کنجلریدر . وطن ومملکت ترقی وتعالیسنی کنجلرك حمیت وغیرتندن ، قوت وقدرتندن انتظار ایلر . چونکه کنجلك ، حال دکل، آتیدر؛ کنجلك خیال دکل، حقیقتدر ؛ کنجلك روحدر ، قوتدر . فقط بو ، حقیقت ، روح وقوت اولان کنجلکك یارم بر حقیقت ، مریض بر روح ، ناقص بر قوت اولمه‌سی لازمدر . کنجلکده بتون وضوحیله زندکی ، متانت تظاهر ایتملیدر.

کنجلریمزده بو زندکی و متانت موجودمیدر ؟ زندکی ومتانت هر ایکی قوته‌ده شاملدر. یعنی هم مادی، هم معنوی؛ جسمده، روحده موجودیتی الزم قوت وشدت! بونلر، آنجق ملی بر سجیه‌نك موجودیتیله حصول پذیر اوله‌بیلیر . حالبوکه کنجلرده ملی سجیه‌یی همان همان کوره‌میورز . بوکاده اك برنجی سبب « لەوانتیزم » در .

مملکتمزده عصرلردن بری یرلشمش ، اجتماعیاتمزك هر نقطه‌سنه صوقولمش ، تدریجی ، فقط مؤثر تخریبات ایقاع ایتمکده بولونمش برشی واردرکه اوده «لەوانتیزم» در. لەوانتیزم اوقدر اسکی بر تاریخه

مالك دكلدر. لەوانتينلر آنجق برعصرلق تاريخه مالكدرلر. لەوانتيزم برعصره آز چوق قريب برزماندنبرى بوپاك ونزيه مملكتمزده ميدانه چيقمش، غربه اولان تماسمزك نسبتيله متناسب برسرعتله انتشاره باشلامشدر.

لەوانتيزم نەدر؟ لەوانتيزم، غرب آداب ومعاشرتنى قابرسورتده تقليد ايدن بوزوق نسللرك اجتماعى حيات رزيله وسفيهەلرينه امتثال!..

ايشته بولەوانتيزم ايله كنجلريمز آره‌سنده مناسبت شومقالەيه موضوع اولمش. كنجلك اوزرنده نەبرباد، نەدرين ايزلر، جرحەلر آچمقده بولندوغنى بيانه لزوم كوسترمشدر.

استانبولده بكاوغلنده ياشايان وازمير، سلانيك وديكر مملكتلريمزك ينه كنديلرينه عائد محللرنده اقامت ايدن بوسرسريلر مملكتك كويا موندەن حياتنك، كبار عالمنك اك مهم عضولرى كبى كچينيرلر. اخلاقى صاف ونزيه برمسلمانه پك چيركين كورونن شكللرى، قيافتلرى، طور وحركتلريله ممتاز برحيات طاشيدقلرينى ادعا ايدرلر. بونلرده مليت، وطن حسى، دوشونجەسى ذره قدر موجود دكلدر. چونكه نەبر مليتى، نەده بروطنلرى واردر. مليتلرى بهيمى برانسانلق، وطنلرى ايكرنج ومستكره برموندەن صالون ديه كوستريلەبيلير.

بوهردرلو لوثياته مستعد اولان لەوانتينلرك كنجلريمزى كنديلرينه جلب وجذب ايچين اويله ساحر وجاذب واسطەلرى، آلتلرى واردركه... فقط حقيقى برمسلمان كنجى، فكروروحى اجدادينك علويت وحماستى ايله، عرقنك نجيب وعالى اخلاق وفضيلتلريله پرورشياب اولمش برمسلمان كنجى بوواسطەلره يناشمق، بوآلتلره قاپلمق دكل، اوسفيل ورذيل شكللره، واسطەلره بوتون غيظ وتهورينى فيرلاتمق وبوتون قوتيله اورادن تباعد ايتمك ايستر.

ريا، حيله، ساختەكارلق، اخلاقسزلق، ودها اخلاقك مغايرى نەقدر سيئەلر وارسه هپسنى طوپلامش اولان بولەوانتلرى تقليده قالقشمق برمسلمان ايچون نەآجيدر، نەذلتدر!..

بوكون وطنمزك، جانمزك دوشمانى اولان قورصان ايتاليا؛ چناق قلعەيى بومباردمان ايدر، بولەوانتلر بورالرده نشئه وسروردن بايليلير. حربى، بومباردمانى على العاده بريومى شئون اولمق اوزره تلقى ايدر. مكالمه، مصاحبەلرينى ينه قادينلر، تواللر، اكلنجەلر تشكيل ايدر.

شمدى بولەوانتينلرك بوسفيل حركتلرينى تقليد ايدرك درونى برحظ طويان، كنديني برغربلى، برمدنى تلقى ايدن زواللى كنجلريمزه يالكز آجيمق كفايت ايتمز. اونلرى، بودوشمكده اولدقلرى درين وملوث حفرەدن قورتارمەيه چالشمليدر. كيتدكجه ترقى ايدن لەوانتيزمه مانع اولمق لازمدر. برمسلمانك؛ كندى ديندشى بركنجك مسلمانلق عادتلرينى، مسلمانلق ادب وركنلرينى استخفاف ايتمسى، بوكا مقابل لەوانتينلرك مايمونلقلرينى تجيل ايتمسنى ايشتمەسى قدر بدبختلق تصور اولنورمى؟ بوحال، پك كثرتلى دكلسەده مع التأسف كثرته يقين برمقداردەدر. مسلمانلغك يوكسلمسى، بيومسى ايچين چيرپينان،

چاليشان بومفكورەيى ياشايان وياشاتمق ايستەين برقسم كنجلريمز، نەمرتبه تجيل، تسعيده لايق ايسه... مايمونلرى تقليده اوزەنن، فكرى، روحى خيالاً غرب مقلدلكنده بولنن ديكر قسم كنجلريمزده اومرتبه مرحمته شاياندر.

استانبولده وهيچ برطرفده كنجلر، مع التأسف ملى برهويت، قوتلى بركتله حالنده ملى برموجوديت كوسترميور. بوكون پارس كنجلرينك وطن پرورلكلرى، مليتپرورلكلرينى دوشونملى؛ برده بزم استانبولده كى بومقلد كنج بكلريمزك مليتسزلكلرينى دوشونملى! فقط اوپارسده كى كنجلر آره‌سنده ياباننجى مخلوقلر، مليتسز، وطنسز لاوانتينلر موجود دكلدر!

بوتون مسلمان عنعنەلرينه، عادتلرينه ياباننجى برنظرله باقان، ملى فكرلرى، قناعتلرى استخفاف ايدن، مسلمان متاعنه التفات ايتمەين بركنجدن وطن وملت استقبالده نەبكلر؟!

حالبوكه وطن؛ كنجلردن پك چوق شى بكلەيور. بوتون استقلاليت وترقى اميدلرينى كنجلرينه عطف ايتمش بولونيور. چونكه وطنى يوكسلده جك، مسلمانلغى بويولتەجك وعثمانليلغى محتشم ومحترم نام وعنوانه لايق برعظمت وقوت ايله ياشاتەجق كنجلردر؛ بوكونكى ويارينكى كنجلكدر.

مليتنى كوچوك كورەن، قوميتنى تزييف ايدن انسانلر، ياشامەيه دكل، أولمەيه محكومدر. ژاپون كنجلرينى امثال ايدهلم! اوروپاده سنەلرجه اوطوران، بوتون اوروپا عادتلرينى اوكرەنن واوراده بر آوروپالى كبى ياشايان برژاپون مملكتنه عودتده درحال (كيمونو)-سنى كيمكده وژاپون عادتلرينى ياشامقده اهمال ايتمز. او، يالكز اوروپانك علم وفنى مملكتنده تطبيق ونشره چاليشير...

روم ايلى

ادبيات

عرب تاريخ ادبياتنده:

ابوالعلاء معرى

١٨٨ دن مابعد

آكلاشيليوركه شاعر حكيم، لاذقيەده رهبان ايله اولان مباحثاتنى پك اعتنا ايله تعقيب ايتمش، اويلەكه بوواقعەنك تأثيرى، اولونجەيه قدر دوام ايدەرك بردرلو ذهنندن سيلنمەمش: مثلا، فيلوسوفك برقصيدەسنى اوقوركن بر دنبره كليسايه، راهبه، شماسه، قسه، زناره جركلام ايدرك بونلرله وبونلرك بر درلو عقلنك قاورايامادينى تعاليمله استهزايه باشلاديغنى كورورسكز.

شام طرفلرنده طولاشدقدن صوكره «بغداد» ه كيتمكه عزم

ایتدی. بغداد، اونك زماننده « مدینةالعلم والفلسفة » ، «دارالهدایة والحکمة » ایدی . رساله‌لرندن برنده بغدادی شویله وصف ایدیور :

« بغداده علمی ؛ خرةالعقبه‌ده چاقیل طاشندن دها چوق ، خاصرده‌ده صودن دها بول ، جاره‌ده حیاندن دها اوجوز ، یمامه‌ده جریده‌دن دها یقین بولدم . »

بغداده حکمت یونانیه وفلسفهٔ هندیه‌یی تدرس ایتمك ؛ « بیت‌الحکمه » ده بولونان بوآثار مترجمه‌دن یونان ، روما ، هند فیلوسوفلرینك فکرلرینه واقف اولمق ایچون کیتمش ایدی. چونکه هارون‌الرشید بغداده بر کتبخانه تأسیس ایله هردرلو کتابلری طوپلامش ، خلفلری جمع کتبده وترجمهٔ آثارده دوام ایده‌رك بودارالکتب ، عالمك اك مبرور ، اك خیرلی کتابخانه‌لری صیراسنه کچمشدر . بودورده بغدادده « بهاءالدوله » کتبخانه‌سی‌ده وار ایدیکه قرن رابع هجری اواخرنده تأسیس اولنمشدی ؛ شهر مذکور علماء، ادبا ، متعلمین ، فقها ، محدثین ایله طولو بولونیور ایدی . ایشته بوکا بناءً معری ، بغداده جان آتدی و۳۹۸ سنه‌سنده داخل اولدی . بغدادیلر، فیلوسوفك شرف قدومنی خبر آلیر آلماز مشتاقانه برحسن قبول کوستردیلر؛ بربر، طاقم طاقم مشارالیهك اطرافنه طوپلانیورلردی. چونکه صیتی هرطرفی طوتمشدی. بغدادیلر آره‌سنده بربچق سنه‌یی تجاوز ایتمه‌ین بر مدت قالدی . بواثناده معریدن علم وادب تلقی اولونیوردی؛ بر طرفدن‌ده علوم فلسفیه ایله مشغول اولویوردی، کاه افواهدن، قسماً ده کتابلردن اخذ فلسفه ایدییوردی ، اویله‌که قوجه معری، فلسفه‌ده پك یوکسلدی ومعاصرلرندن بر چوقلری قارشیسنده کندینی کوستردی .

بغداد سفرندن بکله‌دیکی غایه‌یی تأمین ایدنجه آرتق عودت ایتمك ایسته‌دی . فقط بغدادیلر ، بونی حس ایدر ایتمز فیلوسوفك فراقی کندیلرینه پك کران کلدی، حکیمی مرامندن واز کچیرمك ایسته‌دیلر ، مال ایله ، کوموشلر ، آلتونلر ایله اطماع ایتمك ایسته‌یورلر ایدی . فقط هیهات ... معری کبی برفیلوسوف بویله شیلره آلداناماز ایدی؛ ابوالعلاء بغداده احسان دکل، عرفان ایسته‌مك ایچون کتمشدی. بغدادیلرك جیبلرنده دکل ، صدرلرنده اولانه مطلع اولمق ایچون شد رحل ایتمشدی. بغدادی ، آلتوننه دکل، ادبنه طمعاً زیارت ایتمشدی؛ بونکچون کندینه نه‌عرض اولوندیسه املندن واز کچیرمه‌دی، بلده‌سنه دونمك ایسته‌یوردی . دایسی ابی قاسمه کوندردیکی مکتوبدن شو پارچه‌ده فیلوسوفك بغدادده قالمق ایچون ماله ترغیب اولوندوغنه ، فقط قبول ایتمدیکنه دلیلدر :

« بنم بغداددن آیرلمق ایسته‌دیکمی حس ایدنجه یورکلرینی آچدیلر ، کوزل کوزل سوزلر سویلدیلر ، کندیلریله برابر قالمامی آرزو ایتدکلرینی بیان ایله قناعتك نهی ایتدیکی ، اعتیادمك خوش کورمدیکی بعض ترغیباتده بولوندیلر . »

أماوی لایغنی الثراء عن الفتی
اذا حشرجت یوماً وضاق بها الصدر

نهایت ۴۰۰ سنهٔ هجریه‌سی رمضاننك یکرمی دردنده بغدادی ترك ایتدی .

معره‌یه وارنجه والده‌سنك وفات ایتدیکنی آکلادی ، پك چوق محزون اولدی، غملر، کدرلر ایچنده قالدی؛ آرتق دهرك بر والده‌سنی‌ده کندندن اسیر که‌دیکنی آکلامشدی . بوحادثه ، معرینك اسباب تزهدندندر ، دنیادن نفرت ایتمشدی .

بغدادده شویله بر ماجرا اولمشدی :

فیلوسوف، شریف مرتضی ایله برابر برمجمع ادباده بولونیوردی. شاعرلرك سوزی اولویوردی . شریف : — متنبی‌نك شعرلرینی سوم دیدی وشاعری چکشدیرمکه باشلادی . معری : — « حقك یوقدر،

لك یامنازل فی القلوب منازل

شعری ، شاعرك باشقه هیچ بر شعری اولماسه ینه کافیدر . » دییه متنبی‌یی مدافعه ایتدی .

شریف ، بونی طویمجه فیلوسوفك مجلسدن اخراج ایدلمسنی امر ایتدی . موماالیهك بوقدر ناشناسانه معامله‌سی تعییب ایدلدی . فقط شریف :

— بو آدم ، باکا سوکیور . چونکه :

واذا أتتك مذمتی من ناقص
فهی الشهادة لی بأنی کامل

دیمك ایسته‌یور . یوقسه متنبی‌نك دها کوزل قصیده‌لری ، شعرلری وارکن بوقصیده‌نك صدرینی ایراد ایتمکدن مقصدی نه‌در؟ » دیدی .

مابعدی وار

مترجمی

عبداللطیف نوزاد

——•••••——

تاریخ

قلیچ دینی

ایکنجی باب

موسی (ع . م) ك تولدندن ارتحالنه قدر موسویلك

مابعد

« موسی (ع . م) وبنی اسرائیل اللهه بونی تغنی ایتدیلر . [۱] ودیدیلر : اللهه تغنی ایده‌جکم ؛ چونکه : شان وجلال ایله مظفر اولدی ؛ بارکیری وسوارینی دکزه آتدی . » « فرعونك عربه‌لرینی، میتنی‌وکندینی دکزه آتدی ؛ منتخب قرماندانلری‌ده بحراحمرده بوغولدیلر [۲] »

« بنی اسرائیل بادیه‌لری کچوب رفیدین Rephidin ده چادر قوردی .

[۱] تلوده کوره آوازهٔ شادی ایله . [۲] تورات — سفر خروج .

بوراده عمالقه كلدى . بنى اسرائيل ايله جنك ايتدى . موسى (ع . م) رفقلرينه امر ايتديكه : ايچلرندن محاربلر آيريلوب عمالقه ايله جنكه چيقسينلر . وموسى (ع . م) يارين بن داغك تپه‌سنده عصاى الهى أالده اوله‌رق دوره‌جغم ديدى . بنى اسرائيل موسى (ع . م) ك ديديكى كبى ياپديلر ، عمالقه ايله جنك ايتديلر . وموسى (ع . م) هارون وهار داغك زروه‌سنه چيقديلر . بنى اسرائيل‌ده عمالقه ايله قومنى (قليج آغزى ايله) پريشان ايتديلر . موسى (ع . م) ديديكه : جناب حق عمالقه‌ايله اولاد واحفادلرينه قدر حرب ايده‌جك [۱]

بنى اسرائيلى صوكره‌دن سنار صحراسنده چادر قورمشلرديكه : (دقالوغ) ايله برچوق احكام دينيه دها موسى (ع . م) طرفندن ايشته بوراده تبليغ اولنمشدر ؛ شريعت موسويه‌نك بعض احكامى شو زمينده‌در . « حيات ايچين حيات . كوز ايچين كوز ، ديش ايچين ديش ، أل ايچين أل ، آياق ايچين آياق ، يقه ايچين ياقه . ياره ايچين ياره ، غوغا ايچين غوغا ويره‌جكسك [۲] »

شونراسى‌ده شايان دقتدركه : يهوديلرك قوانين اساسيه‌سنده صافيت عبادت احكام جزائيه ايله تحت محافظه‌يه آلنمش واو دوره واهالينك حالت دماغيه‌سنه كوره قبول ايديلن مراسم مذهبيه‌ده بونى تقليد ايله‌مش ايدى .

بنى‌اسرائيلك ، فرعون ايله عونه‌سنك صورت معلومه‌ده بحر احمر صولرى ايچنده غرق اولماسى اوزرينه شكرانه اوله‌رق عرض دركاه متعال ايتدكلرى تغنيات عبوديتكارانه‌ده « معبودمز محاربه‌جيدر . واسمى الله‌در ؛ فرعونك عربه‌لرينى ومعيتنى دكزه آتدى ، منتخب قوماندانلرينى‌ده بوغدى [۳] » ديمه‌لرى شايان دقتدر .

بو معجزه‌يى متعاقب بنى اسرائيل چول ايچندن كچه‌رك (رفيضين) جوارنده چادر قورديلر ، بوراده (عمالقه) قومى كلوب آنلرله جنك ايتدى . موسى (ع . م) حضرت (يوشع) ه ديديكه : « عسكر آيروب كيت وعمالقه ايله جنك ايت . يارين بن جبلك زروه‌سنده أالده عصاى الهى دوراجغم . » يوشع (ع . م) آنك ديديكى كبى ياپدى . عمالقه ايله محاربه ايتدى وحضرت موسى وهارون جبلك زروه‌سنه چيقديلر . يوشع (ع . م) عمالقه‌يى قيليچ آغزى ايله پريشان ايتدى . موسى (ع . م) ديديكه : جناب حق عمالقه ايله نسلاً بعد نسل جنك ايده‌جك [٤] »

بوندن صوكره بنى اسرائيل سينا چوللرنده (دقالوغ) يعنى توراتك وصاياى عشره‌سى وشريعت موسويه‌نك بر طاقم احكامى موسى (ع . م) طرفندن تبليغ اولندى . احكام مذكوره‌دن بر پارچه‌سى شودر : سن حيات ايچين حيات . كوز ايچين كوز ، ديش ايچين ديش ، أل ايچين أل . آياق ايچين آياق ويره‌جك ياقق ايچين ياقيله‌جق . ياره‌لامايه قارشى ياره‌لانه‌جق . غوغا ايچين غوغايه دوچار اوله‌جقسك ! » [٥]

بووسيله ايله شونقطه‌يى‌ده ايضاح ايده‌لم كه : يهوديلرك قانون اجتماعيلرينك مادۀ اساسيه‌سى اولان «صافيت عبادت» يعنى اله بى مثل واحده ايمان كيفيتى او دوره عائد مراسم دينيه‌دن ماعدا قوانين شديدۀ سياسيه وجزائيه ايله‌ده تحت تأمينه آلينمش ايدى . فى‌الحقيقه بو قوانين جزائيه‌نك شدتى نظر دقتى جالب بر نقطه‌يه قدر واصل اولمشدر ؛ چونكه : پتپرستلك ، مشركلك هم حكومتك سلامتنه ؛ همده عظمت الهيه‌يه قارشى ايكى قاتلى بر جنايت عد اولنوردى .

سعادت مليه‌نك واسطۀ استمرارى آنجق ايمان عمومئ مليك تماميتنده مكنونوز بيلنوردى . تك برشهرده ، حتى تك بر شخص طرفندن ارتكاب اولنان قباحتلر ، اعتقادسزلق ، قحط ، طاعون وبوكا مماثل بر چوق بلاياى هول انكيز ايله بوتون بنى اسرائيل ديارينى محو وخراب ايتمك استعدادى

[۱] سفر خروج . [۲] سفر خروج . [۳] تورات ـ سفر خروج ـ اون بشنجى باب . [٤] تورات ـ سفرخروج ـ اون‌يدنجى باب . [٥] تورات ـ سفر خروج ـ يكرمى برنجى باب

كوسترير ايدى . بناءً عليه : بو نوع جرم وكبائرك محو ورفعى امرنده دائما اك بويوك ومدهش مجازاتلر ، شدتلر اختيار اولنوردى . شايد برقصبه بويله بر فعل ايله متهم اولوب‌ده اجرا ايديلن تحقيقات نتيجه‌سنده اله واحد حقيقى يرينه كاذب معبودلر اقامه ايتمش اولدقلرى تبين ايدرسه بوتون سكنه بلااستثنا قيليچدن كچيريلوب حتى جانلى حيوانات بيله براقيلماز ايدى . بوتون غنائم بر محله ييغيله‌رق احراق ، شهرده خاك ايله يكسان ايديلير ، علاوتاً بويله بر جرمه بناءً تخريب ايدلمش شهرى تكراراً اعماره تشبث ايده‌نلر ايچين لعنت اولنوردى .

برشخصى (پتپرستلك) ايله محكوم ايتمك اوزره ايكى شخصك شهادتى كفايت ايدردى ؛ محكوم بر موقعده عموم بنى اسرائيل طرفندن رجم ايديله‌رك اولديريلير . آنجق ايلك طاشلرى شاهدلر آتار ايدى [۱]

حضرت موسى جناب حق‌ايله كلام ايچين طوره چيقمشدى ديدك . آنجق مشار اليهك مدت غيبوبتى اوزاديغندن بنى اسرائيل آلتيندن بر بوزاغى هيكلى ياپوب آنى كنديلرينه معبود اتخاذ ايله‌ديلر . حضرت موسى طور سينادن عودتنده اهالينى چيلاق اوله‌رق بوپت قارشيسنده تعبد ايله مشغول بولدى .

بونك اوزرينه موسى (ع . م) اردوكاهك اوكنده توقف ايدوب كيملرك الله تعالى طرفندن اولديغنى صوردى و « كيم الله طرفندن ايسه بكا كلسين ! » ديدى . بوتون (لاوى) قبيله‌سى اوغللرى آنك اطرافنه طوپلانديلر . موسى (ع . م) آنلره ديديكه : « بنى اسرائيلك الله متعالى بيوريوركه هر بركز قيليجنى يانه طاقسين . بوتون اردوكاهده قاپيدن قاپى‌يه كيروب چيقه‌رق هركس برادرينى ، هركس آرقه‌داشنى ، هركس قومشوسنى قتل ايتسين . » ولاوى اوغللرى حضرت موسى (ع . م) ك ديديكى كبى ياپديلر . اوراده اوكون همان اوچ بيك كيشى تلف اولدى [۲]

بوندن صوكره (سفر الاعداد) ده [يعنى توراتك دردنجى كتابى] بنى اسرائيلك صرف دين نامنه كنعانيلرى تماميله قتل و اعدام ، شهرلرينى محو وتخريب ايتدكلرينى . عموريلرك حكمدارى (سيعون) ايله اهاليسنى قليج آغزى ايله محو ايله‌دكلرينى كوريورز . بنى‌اسرائيل آنلرك آراضيسنى ، قصبات وبلادينى آلوب بوراده توطن ايتديلر . « وموسى (ع . م) جاسوس وظيفه‌سيله (جا‌آزر) ى كوندردى ، آنلرده تصادف ايتدكلرى قصبه وقريه‌لرى ضبط ، اهاليسنى طرد ايتديلر . صوكده دونوب (باشان) طريقندن يوقارى‌يورو ديلر . باشان حكمدارى (اوغ) آنلره‌قارشى كيتدى . (ادريس)ده محاربه ايتديلر . » اوغ مغلوب اولدى . بوخصوصده كتب‌مقدسۀ اسرائيليه‌نك ويرديكى معلومات شويله‌در : « بويله‌جه آنلر (يعنى بنى اسرائيل) آنى (يعنى حكمدار اوغى) واوغللرينى واهاليسنى محو واعدام ايتديلر ، تاكه آنلردن صاغ فرد قالمادى ومملكتلرينى ضبط ايتديلر ... [۳] »

بووقايعك آلتى اوله‌رق حضرت موسى‌نك محاربات عسكريه‌سى وقيله نصل جنك ايدوب بوتون (مديان) نفوس ذكورينى ومديان حكمدارينى قتل ايله‌ديكنى اوقويورز . بووقعه‌ده بنى‌اسرائيل مديان اهاليسنك هپ قادينلرى ايله چوجقلرينى اسير ايديورلر . حيواناته وارنجه‌يه‌قدر هرشيئى ياغما ايله‌يورلر . محاربلر بوحالده حضرت موسى (ع . م) ك حضورينه‌كلنجه مشاراليه ديوركه : « چوجقلر اركك اولانلرينى واولجه بر اركك ايله ياتمش اولان قادينلرى عموميتله قتل ايدك . آنجق قز چوجقلرى واولجه براركك‌له ياتمامش قادينلرى كنديكز ايچين صاقلايك ... [٤] »

نهايت ، حضرت موسى (ع . م) قومنى اسارت مملكتندن (يعنى مصردن) قورتارده‌ن وقرق سنه چولده دولاشديروب (سود وبال آقان مملكت)ك [يعنى ارض موعود] حدودينه ايصال ايتدكدن صوكره برچوق تبليغات مهمه وعاليۀ دينيه‌ده بولنيور ، كوزلرى مؤبداً قاپانمادن بوجهانده ارض موعودى

[۱] ويد ـ ميلمنك (موسويلرك تاريخى) اوچنجى كتاب

[۲] تورات ـ سفر خروج ـ اوتوز ايكنجى باب . بر روايته كوره مقتولين ۲۳۰۰۰ ايكنجى روايته نظراً ۱۰۰۰۰ كيشى ايمش .

[۳] سفرالاعداد ـ يكرمى برنجى باب . [٤] سفرالاعداد ـ اوتوز برنجى باب .

بر كره‌جك كوره‌بيلمك ايچين يوكسك بر نقطه‌يه چيقه‌رق انظارى اوكنده‌كى محتشم منظره‌يه ناظر اولديغى حالده يوز يكرمى ياشنده . لكن بوتون قواى فكريه وبدنيه‌سنه صاحب تسليم روح ايله‌يور . « شيمدى‌يه قدر كيمسه مشاراليهك مرقدينك نره‌ده اولديغنى أوكره‌نه‌مه‌مشدر . [۱] »

بن بر مسلم اولمق صفتيله حضرت موسى (ع . م) ك هويت‌واجراآتنه معارض اولمقدن تبرئهٔ نفس ايدرم . ذاتاً بويله بر قصده مقرونيتم دخى غير ممكندر . بن . بالعكس . مشار اليهى بو جهانه جناب حق طرفندن ارسال بويورلمش بر نبى منتخب ذيشان ديه تقديس أيلرم . نم بو قصلده كوسترمك ايسته‌ديكم آنجق شودركه : اوقوديغمزه نظراً حضرت موسى دين الهى ديه ايمان ايله‌ديكى احكام وعقائدى نشر . تعميم وتثبيت ايچين شدت وقيليچ استعمالندن كرى دورمامشلردر . آنجق بعض مؤلفين ؛ خصوصيله حتى دين خرستيانيتله پرورشياب اولمش بر طاقلرى نبىٔ مشار اليهك اجراآت مسطوره‌سى حقنده شدتلى برلسان قوللانمشلردر. بوميانده مشهور Thomas Paine (توماس - په‌ين) مطالعاتنى بروجه‌آتى بيان ايتمش‌در [۲] :

« كتب مقدسه‌نك تصويرينه كوره بو احوال غايهٔ تخيلاتمزك واصل اوله بيله‌جكى درجه مدهش ، مؤلمدر . شايد بو بيانات دوغرو عداولنورسه حضرت موسى (ع . م) ك دين بهانه‌سى ايله محاربات متسلسله‌يى ايلك ايجاد أيله‌ين وهيچ بر ملتك تاريخنده تصادف اوله‌مايه‌جق ظلملرى، دين ماسكه‌ى آلتنده اجرا ايدن برآدم اولماسى لازم كلير . نيته‌كيم : (سفرالاعداد) ده بيان اولنديغى اوزره اركك چوجقلرك وبر اولجه بر أركك‌ايله ياتمش قادينلرك قتلى بو نوع ظلملرندندر . تكرار ايدرزكه بو خبرلر دوغرو ايسه هر هانكى بر دور تاريخى‌ده نام بشرى تذليل ايدن ظلمه ايچنده مشار اليهدن بويوكنه تصادف اولنه‌مامق ايجاب ايدر . ايشته بر امركه : كوچوك أركك چوجقلرى والده‌لرى قتل ايتديريور ، كريمه‌ى ، باكره‌لرى تعرضاته معروض قيليور .

[۱] تورات اجزاسندن بشنجيسى‌اولوب Deuteronomy (دوتره‌نومى) ديپلن جزئك - كه شريعت ثانيه ياخود تاكيد شريعت معناسيله ترجمه اولنه‌بيلير - اوتوز دردنجى بابنه مراجعت .

[۲] موى اليهك The age of Reason يعنى « عصر ودورحكمت » ، ياخود « دور محاكمه » نام اثرى . ايكنجى قسم . (توماس - په‌ين) ك منقول سوزلرى بالطبع بو أثرك محررينه عائد اوله‌ماز . كنديسى دخى بو سطرلرى نه‌ايچين دليل صورتنده استعمال أيله‌ديكنى سويله‌يور . مسئله‌نك حقيقتده « قيليچ دينى » لقبنه هانكى دينك لايق اوله‌جغنى استنتاج ايچين وثيقهٔ بيطرفانه جمعندن عبارت اولديغى دوشونلملى‌در .

مابعدى وار   مترجمى

علی رضا سيفى

افغانستان

امير عبدالرحمن خانه

مابعد

— بز غريب اولدقدن باشقه خسته‌مز وار . اللهك مالنى ، اللهك عاجز برقولنه معاونت ايتمك اوزره كسدم. ديه‌رك اعتراضلرينى كسديردم . اوكون اقشامه قدر چاليشوب چابالادم ، اولدقچه برسديه وجوده كتيردم . عمجه‌مى ، اوسته ياتيردقدن صوكرا عيسى خان تربه‌سنه عازماً يوله چيقدق و (كاريز شهزاده) ده‌نيلن موقعه كلدك. بورانك صويى لطيف وهواسى صاف اولوب ايچه بنالرده‌ياپيلمشدى. بر قاچ كون بو عماراتده اوطوردق . خدمتجيمز اولديغى حالده عمجه‌مك يمكنى پيشيرييور وخدمتده بولونيوردم . عمجه زاده‌م (سردار سرور خان) ده برابرمزده اولديغى حالده پدرينك قرق كون سورن خسته‌لغنده ايكى دفعه باباسنك يانه كلشدى. بنسه بومدت ظرفده يانندن آيريلماديغمه وكنديسنى اوغلندن زياده سوديكمه رغماً عمجه‌م بنه بنى پك سومزدى .

بركون، عمجه‌مه هديه‌اولمق اوزره برمقدار زردالى كتيرمشلردى. صيتمه نوبتى بركون اول كسيلمش وتكرار باشلاماسى محتمل بولونمش اولديغندن پرهيز ايتمه‌سنى توصيه ايله‌دم ، ديكله‌مه‌دى ، كمال اشتها ايله زردالى‌يى يمكه باشلادى .

— بوقدر وقتدر ، كيجه اويقولرينى فدا ايده‌رك خدمتكزده بولوندم . برپارچه ايپلشمه‌كز اوزرينه بنم‌ده براز راحت ايده‌جكم صيراده پرهيزى بوزويورسكز ، يكيدن خسته‌لاناجقسكز . ديدم . سوزمه قولاق آصمادى وزردالى‌يى تماميله كوچوردى .

عمجه‌مك سوز ديكله‌مه‌مزلكى ، خصوصيله شو پيس بوغازلغى بنى فنا حالده مأيوس ايتدى . خصوصيله كنديسنى تداوى ايچين سلاحلرمى صاتيشمده متأثر براقشدى . آرتيق طورامادم، اذن آلارق (تربت‌عيسى‌خان) ه متوجهاً يوله چيقدم وبركيجه‌ايچنده ايكى منزللك يول قطع ايتدم . بوقدر سرعت التزامك سببى ، يولداشلرمك اتفاقه كافى پاره‌م بولونماديغى كبى كوندوز بنده هوانك فوق‌العاده صيجاق اولماسى ايدى .

(تربت) ه واصل اولونجه شاهزادكاندن برينك اقامتكاهنده منزل اتخاذ ايتدم. عمجه‌م ايچين‌ده تداركاتده بولوندم. شاهزاده طهرانه كيتمش اولديغندن كنديسيله كوروشه‌مه‌دك . (حاجى حسن على) اسمنده اصلاً هراتلى اولوب برقاچ سنه‌در بوراده تجارتله كسب ثروت ايله‌مش برذات نزدمه كلدى و :

— يوزبيك كابل روپيه‌سنه مالكم ، ايكى ، اوچ يوزبيك قران‌ده باشقه‌لرينك پاره‌سنى حاملم. بناءً عليه مصرف ايچين نه‌قدر پاره‌يه احتياجكز وارسه اقراض ايتمه‌يه حاضرم . ديدى .

— لطفكزه تشكر ايتمكله برابر استقراضه متجاسر اولامام. چونكه ايده‌جكم بورجى شيمديلك تسويه ايله‌يه‌بيله‌جك بر حالده دكلم . فقط مدت اقامتمزده ارزاقمزله آتلرمزك يه‌جكنى سزدن قبول ايده‌بيليرم. ديدم.

آلتى كون صوكرا عمجه‌م كلدى . حاجى حسن، اونك مصرفنى‌ده عهده‌سنه آلدى .

يولداشلرمزك البسه‌سيله آت‌طاقلرمز اثناى سفرده اسكيمشدى. حاجى حسن ، بونلرى تجديد ايتمك تكليفنده بولوندى . عمجه‌م ، بوتكليفى قبول ايله‌ديسه‌ده بن رد ايتدم . چونكه تجار برآدمك بزه كوستر ديكى محبته‌اغتراراً اوزه‌رينه بوقدريوكله‌نمك مناسبتسز اولاجقدى.

بوراده عمجه‌م ، پرهيزى بوزديغى ايچون تكرار خسته‌لاندى . اون كون داها خدمتنده بولوندم .

برقاچ کون صوکرا ـ ورودمزدن خبردار اولان ـ خراسان والیسی ، ایران شاهنك امری موجبنجه عجمه ایچین برتخت روان ایله درت رأس قاطر یوللادی و « راحتسزلغکزی خبر آلان شاه حضرتلری ، سزی مشهده ایصال ایتمك اوزره تخت‌روان ارسالنی امر ایتمشلردر » مألنده برده کاغد کوندردی .

عجمه ، بوالتفاتی مع‌التشکر قبول ایده‌رك برآی صوکرا مشهده عزیمت ایتدك . اثنای اقامتمزده حاجی حسنه یدی بیك تومان بورجلی اولمشدق‌که بو مقدارك آلتی بیکی عجمه‌مك ، بیکی‌ده بنم طرفمدن آلینمشدی . حاجی حسن بوقدر انسانیتدن ماعدا بزی بش منزل ایلریده‌کی سلام تپه‌سنه قدر تشییع ایتمك نزاکتنده‌ده بولوندی . سلام تپه‌سنه واصل اولوب‌ده (امام ثامن علی رضا رضی‌اه عنه) حضرتلرینك قبهٔ منوره‌سنی کورونجه فاتحهٔ شریفه قرائت ایده‌رك روح پر فتوحنه اهدا ایله‌دم . اورادن حرکتمزده قارشیمزه بری درت ، دیکری ایکی آت قوشولی مزین ایکی آرابه چیقدی‌که بونلر شاهك عجمه‌سیله اوغلنك مالی اولوب آستانه مقدسه وآیالت نامنه استقبالمز ایچین کونده‌ریلمش وبرهیئت مستقبله طرفندن کتیریلمشدی . کتابك فارسی مترجمی (غلام مرتضی خان قندهاری) بوآرابه‌لردن بری ، مشهد جوارنده وفات ایدن (شهزاده جلال‌الدوله) نك ، دیکری، شاهك عجمه‌سی وخراسان والیسی (شاهزاده حمزه میرزای حشمة‌الدولة) نك اولدیغنی یازییور . هیئت مستقبله کمال احترام ایله بزی آلوب خصوصی اولارق حاضرلانمش بردائره‌یه کوتوردیلر. اوچ کون حضرت امامك مسافری ، اوندن صکراده ایران دولتنك مهمانی اولدق .

شاهك عجمه‌سی ترکملرك تسکینی ایله اوغراشمق ایچون عزیمت ایتمش اولدیغی جهتله حین ورودمزده کندیسیله کوروشه‌مه‌مشدك . اون کون صوکرا عودت‌ایدنجه عجمه‌مله اوغلنی ، بنی وهمراهلرمزدن برقاچ کیشی‌یی‌اقشام یمکنه دعوتله حقمزده حرمت ومحبت کوستردی ایرتسی کونی‌ده قالقوب زیارتمزه کلدی .

بن ، حضرت امامك زیارت مرقدیله مشرف اولارق آستان مبارکنه یوزمی ، کوزمی سوروب غبارمقدسنی دیدهٔ جانه سرمه اتخاذ ایتمش ولمعان‌ایدن انوارفیضا فیض‌ایله قلب پرخلجانمی تسکین ایله‌مشدم .

مابعدی وار — مترجمی

طاهرالمولوی

مقالات

اسلامیت حقنده

ارنست هکلك مقالەسنه ردیه

— ۱ —

(یکرمنجی عصرده ذکا) جریده‌سنك ۱۸ مارت ۳۲۸ تاریخلی و ۲ نومرولو نسخه‌سنده ارنست هه‌کلك اسلامیت حقنده‌کی بر مطالعه‌سی ترجمه ونشر ایدلمش وعلمای اسلام طرفندن ویریله‌جك جوابلرکده یازیله‌جغی علاوهً درمیان ایدلمش اولدیغنی کوردم . مذکور جریده‌یه جوابلرمی کوندرمش ایسه‌ده عموم اخوان دینمزه ـ عجزمله برابر ـ خدمت ایتمه‌یی آرزو ایتدیکمدن واك مشهور رسالهٔ دینیه‌مز اولان (سبیل‌الرشاد) ك بالجمله اسلاملرله مخابره ورابطه‌سی بولوندیغنی بیلدیکمدن جوابلریمزك بر صورتنی‌ده « سبیل‌الرشاد » ه تقدیم ایدییورم .

⁂

ارنست هه‌کلك مذکور مقاله‌سی باشدن اشاغی اوقونورسه صاف بر دوشونجه‌نك محصولی اولدیغی کورولور . شو قدر وارکه حقائق واعتقادات اسلامیه‌یه نقصان وقوفی بعض خطالرك صدورینه محل ویرمشدر. مقاله‌سنده ایکی جهت‌شایان تنقیدومؤاخذه‌در: ۱ (حضرت محمد (صلعم) نسطوریلردن تعلم ایلدی ، ۲)حضرت محمد (صلعم) اللهی انسان کبی تخیل ایلدی . تشریح ایده‌لم : ارنست هه‌کل دییورکه :

« بش یوز یتمش تاریخ میلادیسنده تولد ایدن محمد (ع . م) دها کنج یاشنده ایکن‌کندی همشهریلرینك تعدداله مسلکلرینی رد ایده‌رك نسطوریلردن خرستیانلغك اساسلرینی اخذه‌سی ایتدی . فقط بو اساسلردن عیسانك دخی طبق موسی کبی بر پیغمبر اولدیغی نتیجه‌سنی چیقاردی ، یعنی اونك الوهیتنه قائم اولمادی . تثلیث نظریه‌سنی حال حاضرك اعتقادات باطله‌دن معرا بر متفکری ناصل قبول ایدرسه محمد (ع . م) دخی اویله‌جه قبول ایلدی ؛ وبونی نه بر اساس دینی ایل ، نه‌ده عقل وحکمت نظریه‌سیله قابل توفیق بولمادی . مریم عذرایه طاپمه‌نك ، پت پرستلکدن برفرق اولمدیغنی وبونك پك بیهوده برشی اولاجغنی بیان ایتدی . بوخصوصده نه‌قدر دوشونیورسه، اللهی صاف بر ادراك ایچنده اعتقاد ایتمکه او قدر موفق اولیوردی. وضع ایتمش اولدیغی قطعی وبیوك اساس شودر : « لااله الاالله ، الله واحددر ، اونك یاننده دیکر بر الله فرض ایتمکه محل یوقدر . ذکا »

جواب :

اولا محققات قطعیهٔ تاریخیه‌دندرکه جناب پیغمبر (صلعم) بعثته قدر هیچ بر کیمسه‌دن علم ، تعلم ایتمه‌مشدر . هیچ بر مکتبه کیتمه‌مش ، هیچ برخواجه‌دن تدرس بیورمامشلردر . حتی مبارك اللرینه قلم آلارق بعدالبعثه بیله لحکمةٍ یازی یازمامشلردر .

كفار قريش حضرت پيغمبرك كوستردیكى دينى عدم قبولده پك زياده عناد ايتديلر ، طبيعت انسانيه‌ده‌كى محافظه كارلغك الجاسيله بوسبتون عنعناتى ترك ايتمك ، قريشه پك آغير كلدى ، رسالتى انكاردن باشقه چاره بولاماديلر ؛ فقط نبوت ادعا ايدن بوذات ، برچوق خوارق ابراز ايدييور ومدعاسنى بونلرايله‌ده تأييد ايدييوردى . ازجمله اوزمان بين العرب شعر پك زياده ترقى ايتمش ايدى . الك بيوك معجزه اولان والى يوم القيام معجزهٔ مستمره بولونان قرآن كريم آيت آيت نازل اولدقجه بلاغت قرآنيه‌دن قريش شاشيردى ، نه‌ديه‌جكلرينى بولاماديلرده « محمد ، بركاهندر ... يوق ، شاعردر ... يوق ، مجنوندر » كبى درلو درلو سوزلر سويله‌ديلرسه‌ده برطاقم دوغرو دوشونجه‌لى ذوات ديديلركه :

« نه كاهندر ، نه شاعر ؛ محمده مجنون ديمك ايسه عين جنوندر » ، بو ، بويله اولماز اما نه‌ديه‌لم ؟ نره‌دن اوكرنيور بونلرى ؟ بو سويلديكى سوزلر ، پك علوى سوزلر !..

مناظره ومناقشه ايده‌مدكلرينى كورديلر ، باشقه برچاره بولامايجه اذا وجفايه باشلاديلر ، حتى قتله قدر تصدى ايتديلر ، نهايت مكه‌دن مدينه‌يه هجرت نبويه واقع اولدى ... وقايعك بوصورتله جريانه تواتر درجه‌سنده قطعيت واردر .

شيمدى جناب پيغمبرك نسطوريلرله دوشوب قالقديغنى قريش كورسه ايدى ، ياخود ايشتسه‌يدى ديمزلرمى ايدى ، كه : « سن فلان وقت نسطوريلره كيتدكده اوكرندك ، بونلر اورادن آلنمش سوزلردر . »

حالبوكه قريشك سوزلرى ايچنده بويله برسوزه تاريخلرده تصادف ايديله‌ميور .

« احتمال وار ايدى اما ، غيرت دينيه ايله بوكبى سوزلر تاريخلردن قالديرلمشدر » ديئيله‌مز . چونكه نه‌قدر سويله‌نميه‌جك سوزلر وارسه جمله‌سى يازيلسين‌ده ردى اوقدر مشكل اولمايان بوسوزى تاريخلر يازمقدن استنكاف ايتسين ... بونى عقل قبول ايتمز . بالفرض دين دوستلرى بونى قبول ايتسه‌بيله اوزمانده دين دشمنلرى اكسيك دكل ايدى ، حتى اكثريت اونلرده ايدى ، اونلرك سويله‌مه‌لرى اونلرك يازمه‌لرى لازم كليردى . چونكه يكى‌يى نشر ايتمك نه‌قدر كوچ ايسه اسكى‌يى محافظه اوقدر قولايدر ؛ بناءً عليه يكى برفكر ، — هم‌ده ناصل فكر ؟ — اونلرك اعتقاداتنى كوكندن صارصاجق برفكر عليهنده ميدان غايت واسع ايدى . حتى برساعت اولسون جناب پيغمبرك نسطوريلرله كوروشديكى ثابت اولسه‌يدى ، حبه‌يى قبه ياپارق اون سنه ديمكده هيچ مشكلات چكمزلردى .

حضرت پيغمبر نسطوريلرى نره‌ده بولدى ده تعلم ايلدى ؟ حضرت پيغمبر زماننده دارالفنونلر ، كوليه‌لر ، مكتبلر واردى ديه‌جك بركيمسه بولوناماز ظن ايدرم . « نسطوريلر مكه‌يه كلوب كيزليجه حضرت پيغمبرى اوقوتديلر » ديمك ، پك غريبدر . [براقكه نسطوريلر مكه‌يه آديم آتماديلر]

چونكه نه‌دن جناب پيغمبرى بولوب اوقوداجقلرده ديكر برقاچ كيشى‌يى دها حلقهٔ تدريسلرينه آلميه‌جقلر ؟

نسطوريلر ؛ شامدن ، استانبولدن ، يوناندن اووقته قدر برقوم ايله اختلاط ايتمه‌مش اولان عربلره ، مكه‌يه اختيار زحمت ايتمه‌لرنده البتكه برمنفعت دنيويه ملحوظ اولاجقدر . هيچ برمنفعت اولمادن نه‌يه كلسينلر ؟

اويله ايسه ابو جهل كبى ، وليد بن مغيره كبى صناديد واغنياى قريشك اولادلرينى آلوب اوقوتماسينلرده نه‌دن آناسز باباسز بريتيم چوجغى ترجيح ايتسينلر ؟.. بوندن نه مأمول ايدرلردى ؟..

« استقبالده بيوك برانقلابجى اولاجغنى آكلاديلرده منفعت مستقبله ملاحظه‌سيله اوقوتمشدر . » ديئيلرسه ، جوابنده ديرزكه : پك اعلا ، اعلان نبوتده تام مساعيلرينك ثمره‌سنى اقتطاف ايده‌جكلرى برزمانده بوآدملر بر ياريلوبده يره‌مى باطديلر ؟ باقيورزكه ينه جناب پيغمبرك اطرافنده ابوبكر ، عمر ، عثمان كبى قريشى ذوات دونوب دولاشيور ، وزرالق ، وكلالق وخلافت مقاملرى اونلره قاليور . اوموهوم ذوات نه‌يه چيقوبده بو مسئله‌ده بزم‌ده خدمتمز سبق ايتدى ديه بر حصه ايسته‌مديلر ؟...

« يوق حضرت پيغمبر شامه ويا ديكر ممالكه كيدوب تحصيل ايتمشدر . » ديئيلرسه ينه محققات قطعيهٔ تاريخيه‌دندركه جناب پيغمبر بعثته قدر مكه‌دن آيرلمامشدر . يالكز بردفعه اون ايكى ياشلرنده ايكن عموجه‌لرى ابو طالبك برابرلرنده كاروان ايله شامه عزيمت ايله مالليرينى على رواية اوراده صاته‌رق عودت ايتديلر .

بردفعه‌ده ۱۷ — ۱۸ ياشلرنده ينه تجارت مقصديله برقافلهٔ تجاريه‌يه التحاق ايدرك يمنه قدر كيدوب كلديلر . فقط كرك يمن ، كرك شام سفرلرنده راهبلردن هيچ كيمسه ايله مصاحبهٔ علميه‌ده بولنمدقلرى حقايق تاريخيه‌دندر . ذاتاً شامه عزيمتلرنده سنى كوچوكدى ، راهبلردن اخذ علوم عاليه ايتمسى حقيقتده موافق دوشمز . هم نه ايچون دها بيوكلرى واروايكن راهب بوكا تلقين علوم ايده‌جكدى . بو قبيل عالى موضوعلر ايچون هر حالده سناً و عقلاً استعداد لازم دكلى ؟ اونك ايچون بوسفرلر اثناسنده‌ده اخذ علوم ايتمش اولديغى ادعاسى قطعياً حقيقته موافق اوله‌ماز .

نسطوريلر عربستانه ۱۳۲ سنهٔ هجريه‌سنده منصور زماننده كلديلر ، كه عباسيلر دورنده ايدى . قسطنطنيه ايمپراطورى اوپاپاسلرى طرد ايتدى ، منصور حرمتله قبول ايتدى . اسلاملرك علوم وفنونه اولان رغبتلرينه پك بيوك نمونه تشكيل ايله‌ين « ودين اسلام ، مانع ترقيدر » ديه‌نلرك كوزلرينه باتماسى لازم كلن بوواقعه تاريخلرده غايت مشهوردر . يوز اوتوز كسور سنه صوكره نسطوريلر بغداده — مكه‌يه دكل — كلديلر ، علم حكمتى عربجه‌يه ترجمه ايتديلر ، عربلردن معلم يتيشنجه‌يه قدر معلملك ايتديلر ، مكتبلر آچديلر ، يارارلقلرى دوقوندى .

⁂

شبهاتى كوكندن صارصمق اوزره براز دها سويله‌يه‌لم : هايدى

جمله‌سنی قبول ایده‌لم — مقصدیمز ارخای عناندر ، یوقسه حقیقةً قبول دکل — جناب پیغمبر اسلامیتی نسطوریلردن یعنی خرستیانلردن تعلم ایلدی ، — هکلك دیدیکی کبی — خرستیانلغی تصفیه ایتدی ، اسلامیت نامیله بر دین چیقاردی ، دیه‌لم . حالبوکه خرستیانیت ایله اسلامیت آراسنده اصولده وفروعده پك چوق مباینت وار :

مراجعتسز ، خاطریمزه کله‌بیلنلری سویله‌یه‌لم :

۱ — خرستیانلر تثلیثه قائل ؛ اسلامیت توحیدی آمر ، تثلیث وتشریکی ناهی .

۲ — خرستیانلق لبالب تصاویر ایله مملو . ناصل که هکل کندیسی‌ده مقاله‌سنك صوکلرنده بوحالدن مشتکی . عیسانك رسمی ، مریمك رسمی ، روح القدسك رسمی ، بیلمم شیطانك رسمی ، عزیزلرك رسمی ؛ اسلامیت ایسه تصاویری شدتله ناهی .

۳ — اسلامیت ، تکثر نفوس غایه‌سیله « سزك چوقلغکزله افتخار اولونور » دیه‌رك تعدد زوجاتی تجویز ایتدیکی حالده ؛ خرستیانیت کویا تزهد خولیاسیله تعدد زوجاتی تجویز ایتمه‌مش .

۴ — اسلامیت ، زوجین آره‌سنده امتزاج دائرهٔ امکانك خارجنه چیقنجه کندیلرینه باشقه بر اش آرامق اوزره زوجین بیننی تفریقه جواز ویرییور ، طلاقی قبول ایدییور ؛ خرستیانلق ایسه طلاقی قبول ایتمه‌یور .

۵ — خرستیانلق غایت حلم ، افراط حلم ، بر یاناغنه بر طوقات اورسه‌لر دیکرینی‌ده چویر ، کیم اوردیغنی صورما وباقما کبی امرلری حاوی ؛ اسلامیت سکا ظلم ایدنلره سن‌ده مقابله ایت ، مسکین اولما ، جسور اول ، سزك بر کشیکز کفارك اون کیشیسندن قورقماسین کبی اوامر شجاعت پسندانه وعزت پرورانه ایله مالی . (بوقدر یتر)

بونلر اصولده ، روحده اولان اختلافلردر که تصفیه‌جیلرك اصولی دیکیشدیرمك احتمالی یوقدر . تفرعاتده اختلاف ایدیله‌بیلیر ؛ فقط اصول دیکیشمز . مثلا (لوتر) خرستیانلغی تصفیه ایتدی ، پروتستان مذهبی چیقاردی ؛ لکن اصولنه مخالفت ایده‌مدی ، پروتستانلق ینه خرستیانلقدن باشقه بر دین دکلدر .

کلهلم فروعاته ، بوراده پك چوق اختلاف وار :

۱ — خرستیانلقده کناه چیقارمق مسئله‌سی ، پاپاسك حضورنده کناهنی اعتراف ایده‌رك پاپاسك عفو ایتمه‌سی وار ؛ اسلامیتده ایشله‌نن کناهی هیچ برکیمسه‌یه سویله‌مك جائز دکل ، حتی ممنوع اولماسی ، خالق ایله عبد آره‌سنده هیچ برواسطه‌نك بولونمامسی وار .

۲ — خرستیانلقده پاپالر اللهك وکیلی ، لایخطی اعتقاد اولونیورلر ؛ اسلامیتده هر انسان خطا ایدر ، انسانلر بیننده هیچ برفرق یوق .

۳ — خرستیانلقده آفوروزوار ؛ اسلامیتده اهل قبله تکفیر اولونماز ، هیچ کیمسه‌نك عاقبتی بیلنمز ، حتی کافره — شخصاً — شوجهنملکدر دیمك جائز دکلدر » کبی قاعده‌لری وار .

۴ — خرستیانلقده رهبانیت وار ؛ بزده یوق .

۵ — خرستیانلرك قبله‌سی باشقه ؛ بزم باشقه .

۶ — خرستیانلقده خنزیر اتی مقبول ومشروع ؛ بزده حرام .

۷ — خرستیانلقده ختان یوق ؛ اسلامیتده وار .

۸ — خرستیانلقده مسکرات حلال ؛ بزده حرام .

۹ — خرستیان قادینلرنده تستر یوق ؛ اسلامیتده بالعکس موجود .

۱۰ — پاپالرك جنتدن بر صاتماسی وار ؛ اسلامیتده بویله منطقسزلق یوق .

آرتق بونلری صایمق پك اوزون برشی . . .

بوخرستیان اولان نسطوریلر ، حضرت پیغمبره کندی دینلرینك بوسبتون خلافنی می اوکرتدیلر ؛ وبو خلافی اوکره‌تمکله نه قازانمش اولدیلر ؛ حالبوکه زمانمزده‌کی جزویت ، میسیونر پاپاسلرینك کندی دینلرینی ترویج ایچون اسلامیتك علیهنده اوقدر صاچمه صاپان سوزلرله چالشدقلرینی کورنلر اوزمانکی پاپاسلرله بوزمانکی پاپاسلرك آراسنده بوقدر اختلافك بولوناجغنی قبولده پك چوق تردد ایدرلر .

« یوق ، اونلر ینه پیغمبره خرستیانلغی اوکره‌تدیلر ، لکن بونلری بولدی » ده دنیله‌مز . چونکه سنه‌لرجه تعلمه احتیاج قطعی بولونان وتعلمسز میدانه کله‌مه‌ین بر دینك اساسلرینی وفرعلرینی دکشدیرمك ، صوکره هیچ بر تناقض یاپمه‌دن یکی بر دین تأسیس ایتمك ، ممکناتدن دکلدر . بونی ادعا ایده‌جك بر کیمسه بولوناماز .

* *

خلاصه : بو بیاناتمزله اثبات ایتدك که حضرت پیغمبر ، نسطوریلرله کوروشمه‌دیکی کبی کوروشمك احتمالی‌ده دائرهٔ امکان خارجنده‌در .

اصل معجزه نظم قرآنده‌در . نسطوریلر نره‌دن عربجه‌یی اوکرندیلرده قرآن کبی برکتابی تعلیم ایده‌بیلسینلر ، نه‌قدر اوزاق!.. ارنست هکل بوراسنی چوق یاکش اکلامش .

علاوه :

بزه برسؤال دها توجه ایدر : حضرت محمد (ع . م) اورادن اوکرنمدی ، بورادن اوقومادی ، کیمسه ایله کوروشمه‌دی ؛ پك ای ، کندی کندینه ناصل بویله مکمل بر دین چیقاردی !

جواب : ایشته اصل دوشونیله‌جك نقطه بوراسی‌یا ! صداقت پیغمبری بونکله ثابتدر .

هکل پیغمبره معلم آرامقله اوغراشماسین ، بیهوده‌در بولاماز . چونکه او معلم الله ذوالجلال حضرتلریدر . (جل جلاله)

سلانیك : اتحاد وترقی مکتبی علوم دینیه معلمی
ح . محمد شوکت

سیاسیات

مراکش حادثاتی — سازونوفك نطقی

صوك هفته اثناسنده عالم اسلامه عائد ایکی مهم حادثه وقوع بولدی. بونلردن بریسی مراکشده بر مدت اول تحدث ایتمش اولان آثار اختلالیه‌نك تبین ماهیتی‌در. معلوم اولدیغی وجهایله مراکشده فرانسز ضابطانك تحت اداره‌سنده تشکل ایتمش اولان قطعات عسکریه میاننده براختلال ظهور ایتمشدی. افراد ضابطانی ترك وحتی بعضلرینی قتل ایده‌رك مولای حفیظك سراینه هجوم ایتمشدیلر. یرلی اهالیدن‌ده برچوقلری افراد عسکریه‌یه قاریشه‌رق شهری غارت وبرچوق اوروپالیلری قتل ایتمشدیلر.

فرانسه حکومت ومطبوعاتی اولجه شو حادثاتك اهمیتدن عاری اولدیغنی وصرف افرادك وقتنده معاشاتنی آلمدیقلرندن طولایی تحدث ایتمش بولندیغنی ادعا ایتدیسه‌ده، حادثات ماهیتی باشقه برطرزوشکلده اولدیغی بالآخره تبین ایتدی. اختلالك معاش ایچون دکل، فرانسزلرك فاسی استیلالرندن ومولای حفیظك‌ده شو استیلایه قارشی آلمش اولدیغی وضعیت مسامحه‌کارانه‌دن متولد غایت مهم ووخیم وقعه‌دن عبارت اولدیغی تحقق ایتمشدر.

کرك حکومات اجنبیه، کرك اقوام اسلامیه آراسنده بولنان زمامداران امور، اسلام کتله‌ٔ ناسنی لاشیٔ عد ایتدکلرنده پك بیوك خطا ارتکاب ایدییورلر. بونلر شو یاکلش ذهابه قاپیلوبده کندی آرالرنده ممالك واقوام اسلامیه‌یی غیرذیروح اشیا کبی آلوب صاتیورلر وظن ایدییورلرکه اسلام کتله‌ٔ ناسی بوکبی آلیم صاتیمدن خبرلری بیله اولمیه‌جقدر. حالبوکه حال واوضاع بویله دکلدر.

اقوام اسلامیه هرنقدر جاهل وغافل ایسه‌لرده شو صوك سنه‌لر اثناسنده حس ایدیله‌جك درجه‌ده متیقظ ومتنبه اولدیلر. هریرده آزچوق بر صنف ممتازهٔ عرفا تشکل ایتمشدر. بونلر آوروپالیلرك افکار وآمالنه، حرکات واقداماتنه اولدقجه واقفدرلر. بونلرده برحس وطنپروری، بر دولت، ملت قایغوسی اویاندی. بونکله برابر بونلر هریرده ومنسوب اولدقلری قومك لساننده مطبوعات ملیه‌نك نشو ونماسنه بذل غیرت ایتدیلر. بو مناسبتله افکار عمومیه‌نك، حسیات وتمایلات ملیه‌نك اثر تدویر وتمشیتی بونلرك اللرینه کچمشدر. مربوط بولندقلری قوم ودولته عائد مسائل حقنده کونی کوننه اهالی‌یه معلومات ویرییورلر. اهالینك حسیات وافکارینی تنویر ایدییورلر.

عرب عرق نجیب وشجیعنه منسوب اون بش میلونلق اهالی‌یی محتوی مراکش دولتنك بلامقاومت فرانسه‌نك زیربار حمایه واداره‌سنه کیرمه‌سی اولجه هرکسی دلخون ومأیوس ایتمشدی. بوحال دوغروسی عرب واسلام حمیتی ایله غیرمتوافقدی. مراکشك اوته‌کی باشنده بولنان طرابلس عربانك بتون جهانی متحیر و متعجب ایدن آثار شجیعانه‌لری قارشیسنده مراکشلیلرك شوذلت ومسکنتی حقیقتاً یأس آور وآکلاشیلماز بر معما کبی ایدی. فقط شمدی ایش آکلاشیلیور. مولای حفیظك ارتکاب ایتمش اولدیغی جنایت اهالی طرفندن اکلاشیلنجه عرب خون حمیتی پرجوش اولمشدر. سلطانك سراینی محاصره ایدن اختلالجیلر: «بز فرانسزلره دکل، سکا، دکلتمزه، ملتمزه خدمت ایتمك ایسته‌یورز! وسن‌ده فرانسز طرفداری اولورسه‌ك بوممکتده یاشایه‌میه‌جقسك!» دیه باغیرییورلرمش! ایشته شو صورتله باشلامش اولان اختلال کیتدکجه توسع ایتمکده‌در. هریرده اهالی حدت وشدتله مولای حفیظه وفرانسزلره قارشی ابراز ایدییور. أوت؛ فرانسزلر قوی‌درلر، مقتدردرلر، وسائط اجباریه ایله شو اختلالی باصدیره‌جقلردر؛ فقط فاس اهالیسنك‌ده میت ولاشی اولمدیغی تبین ایتدی. برملتده اصل اولان روح‌در، دیریلك‌در، اولمکه حاضرلقدر! بوجهت صاغلام ایسه اوملت اولمز، محو اولمز، برکون کلیر خرابه‌زارلر آلتندن باشنی قالدیرر وینه اسکی موقعنی اخذ ایدر. بهمه‌حال فرانسزلر ظن ایتدکاری قدر مراکشده قولای قولای یرلشه‌میه‌جکلردر وایسته‌دیکلری کبی حرکت ایده‌میه‌جکلردر!

* * *

هفته‌نك بزه کتورمش اولدیغی ایکنجی واقعهٔ مهمه طوغرودن طوغرویه بزه عائددر. شو واقعه روسیه خارجیه ناظری سازونوفك روس دوماسی مواجهه‌سنده ایراد ایتمش اولدیغی نطق‌در.

شو نطقك محتویاتی وبزه عائد جهاتی حقنده یومی غزته‌لر اوقدر مفصل معلومات ویردیلرکه آرتق بز بونلردن صرف نظر ایده‌بیلیرز. بزه دوشن یکانه وظیفه شونطقك جهت معنویسنی تحلیل ایتمکدر.

روسیه‌نك بزم بر دشمن تاریخیمز اولدیغی بتون عثمانلولرجه معلومدر، ظن ایدرز. خلافت اسلامیه وسلطنت عثمانیه، الك مدهش ضربه‌لری روسیه‌دن یمش‌در. عثمانلو سلطنتنك تاریخ تدنیسی روسیه دولتنك تاریخ تشکل وترقیسی ایله توأم‌در. دلی پترودن بری بز شو عنود وبی‌امان دشمنله چارپیشه‌رق کلیورز. فی‌الحقیقه روسیه حکومتی کندیسنی بیزانس ایمپراطورلغنك وارث حقیقیسی عد ایتدیکندن بزی بتیرمکه، یریمزه قائم اولمغه عزم ایتمش‌در. آیاصوفیا وبوسفور.. ایشته روسیه دولتنك تعقیب ایتمکده اولدیغی غایهٔ امل! تام ایکی یوز سنه‌درکه شو املنك استحصالی ایچون حکومت مذکوره بزمله پنچه‌لشیور. شواوزون مدت اثناسنده دائما بزم قوای مادیه‌مزی، بتون دقت واعتنامزی اشغال وجلب ایتدیکی ایچون بز قوای معنویه‌مزك انکشافی ایچون نه فرصت، نه‌ده مهلت بولدق!

اعلان مشروطیتدن صوکره روسیه بزه قارشی مسلکنی دکیشدیرر کبی بر وضعیت آلدی. بزده بوکا آلداندق. وظن ایتدك که شو عنود وتاریخی دشمنله آرامزده آکلاشمق، ائتلاف ایتمك

قابلدر . حالبوكه حكومت مذكوره‌يی بزه قارشی بر وضعيت مساعده كارانه آلمه‌يه موق‌ايدن باشقه عامللردر. بزده اعلان مشروطيت زمانی روسيه ايله ژاپونيا آراسنده‌كی محاربه‌نك خاتمه تصادف ايتدی . منكوب، مغلوب، داخلاً وخارجاً صوك درجه پريشان اولمش بر دولتك بزه قارشی آلاجغی وضعيت ظاهری دوستلقدن باشقه برشی اوله‌مازدی.

فقط تا اولدن شو دوستلغك موقت اولديغنه آز چوق روسيه‌يی طانيانلرك كافه‌سی حكم ايده‌بيليرلردی . روسيه كنديسنی طوپلادين، قوای عسكريه وامور داخليه‌سنی تنظيم ايتديكی آنده شو وضعيتی دكيشديره‌جكنه شك ايديله‌مزدی . وحقيقتاًده بويله اولدی .

روسيه حكومتی غوائل حاضره‌مزدن استفاده ايده‌رك بزی متضرر ايده‌جك ، بزی معروض ضربه ايده‌جك هيچ بر وسيله‌دن امتناع ايتميور . توسط فكرينی ايلك دفعه شو حكومت ايجاد ايتدی وديكر حكومتلره تكليف ايتدی . بوكا موفق اولامديغنی كورونجه همان آذربايجان وايران مسئله‌سنی ايقاع ايتدی . بوكاده ايستديكی قدر موفق اولامدی. آذربايجان مسئله‌سنك حلی عثمانلی وايرانمرخصلرندن متشكل بر قوميسيونه حواله ايدلدی ، قوميسيون طرفندن حل ايديله‌ميه‌جك نقطه‌لر قالیرسه لاهی صلح محكمه‌سنه توديع ايديله‌جكی پرنسيب اولارق قبول ايدلدی .

شمدی ايسه روسيه حكومتی بتون حكومات سائره ميانده اوك آياق اولارق چناق قلعه بوغازينك آچيلمه‌سنی بزدن طلب ايديور . ايشك اك غريب وعين زمانده‌ده اك معنيدار جهتی همان روسيه‌نك درسعادت سفيری طرفندن باب عالی‌يه چناق قلعه بوغازينه عائد بر نوطه‌نك توديعی كونی روسيه خارجيه ناظرينك پترسبورغده مشهور نطقنی ايراد ايتمه‌سيدر ! نوطه‌نك تبليغی ونطقك ايرادی بلكه عين آنده بيله وقوع بولمشدر . اكر فی‌الحقيقه روسيه حكومتی چناق قلعه حقنده حسن نيت پرورده ايديورسه اك بسيط بر منطق وعقلك ايجابنجه مذكور نطقك اعتدال پرور و ملايمتكار اولمه‌سی لازمدی . حالبوكه نطق مذكور صوك درجه جريحه‌بخش ومتجاوزانه‌در . روسيه خارجيه ناظری هيچ اوتانمه‌دن دوما كرسیٔ خطابتدن ايتاليايی «علو جنابلقله، افكار وحسيات انسانيت كارانه» ايله تعريف ايتديكی حالده؛ بزه‌ده بالقانلرده ساكن اهالیٔ خرستيانيه حقنده معدلتكارانه طاورانمه‌مزی توصيه ايتمشدر. بالطبع بويله بر نطق بتون عثمانلولرده حس نفرت واستكراه اويانديردی . بتون مطبوعات عثمانيه روسيه خارجيه ناظرينی تأدبه دعوت ايتدی. وعثمانلولرك امور داخليه‌سنه مداخله ايتمك ادعای فضولانه‌سنده بولنمق يرينه بزه توصيه ايتديكی معدلت وانصافك هيچ اولمزسه بر حصه‌سنی كندی مملكتنده پاشايان وعين درجه‌ده ايكله‌ين خرستيان ومسلمانلر حقنده بذل ايتمك لزومنی اخطار ايله‌دی .

بزه قارشی بوقدر بر وضعيت خصومتكارانه آلمش اولان بر دولتك نوطه‌سنه رددن باشقه بالطبع بر جواب ويريله‌مزدی. نيته‌كيم حكومت عثمانيه‌ده بويله ياپدی . باب عالی كندی جوابنده ايتاليا دونتماسنك عثمانلو صولرنده بولنديغی مدتجه بوغازك سفائن تجاريه ايچون اولسون آچيلمه‌سی غير قابل اولاجغنی بر لسان مناسب ولكن لسان متين ايله روسيه حكومتنه آكلاتدی . بز بوندن طولايی حكومتمزی بتون قلبمزله تبريك ايدر وآلقشلايورز . هرنقدر روسيه حكومتی ايلك محاربه‌سنی بزمله ياپه‌جغنده شك وشبهه ايديله‌مزسه‌ده محاربه‌نك وقتی ، زمانی كلديكنده‌ده تردد ايتميه‌لم . روسيه اتخاری تصميم ايتمش اولمقسزين بزمله شو صره‌ده محاربه ايده‌مز . حكومت مذكوره دها قوای عسكريه‌سنی درجهٔ لازمه‌ده تنظيم ايده‌مدكدن باشقه ، حركات اختلالجويانه‌يی‌ده تماميله باصديره‌مه‌مشدر . بالعكس كرك ولاياتده كرك پايتختده آثار اختلال يكی‌دن كسب شدت ايتمكده‌در . بناءً عليه روسيه‌نك بلوفلرينه كلاه قاپديرتميه‌لم ومتين اولالم !

احمد آغايف

اسلاميت وتوركلك

كچن هفته‌كی سبيل الرشاد مجلهٔ اسلاميه‌سنده، اسلاملری دار الخلافه اطرافنده طوپلايان قوت ، تركلكمی ، اسلاميتمی ؟ ديه بر مقاله واردی. مقاله صاحبنك فكرينه اشتراك ايتمكله برابر، بر نقطه‌يی نظر نظر دقته عرض ايتمك ايستيورم : صاحب مقاله‌يه كوره، دينله علاقه‌سی اولميانلر ، مسلكلری اقتضاسی اسلاميت طرفداری اولميه‌بيلير . پان تورانيزمی تعقيب ايتمكده كنديلرينه حق ويرييور. بوخصوصده بر آز ياكليور. بنم فكرمه كوره دينسز اولانلرده پان اسلاميزم فكرينی تعقيب ايتمليدر . پان تورانيزم طرفداری اوله‌بيلملری ايچون پان اسلاميزم فكرينی قبول ايتمليدرلر.

ايضاح ايده‌لم: هرملت، هرفرد، سياستنی، مقدراتنی تدوير ايدركن اك اولا منفعتنی كوز اوكنده طوتمليدر. اوروپاليلر بو اساسی حقيله اكلادقلرندن دولايی، كندی ملتلرينك بقاسی وترقيسی نه‌يه متوقف ايسه، نه‌يامق لازم كليورسه اجرا ايدييورلر. هرفدا كارلغه قاتلانيورلر. دين اورته‌دن قالقنجه بر ملتك محافظهٔ موجوديتی قابل اوله‌ميه‌جغنی‌پك اعلا تقدير ايتمشلردر. دينسز اولانلری‌ده، علی الخصوص اداره آدملری ايجابنده ديندار كورونمه‌يه غيرت ايدييورلر . عسكرلرينك ديندار اولملرينی بر شرط اساسی اتخاذ ايتمشلردر. عسكرلكك روحی، ماديات‌دن زياده معنويات اولديغی، دينسز بر عسكرك معنويتی اوله‌ميه‌جغنی آكلامشلر .

آلمانيا ايمپراطورينك ايكی‌ده برده قدسيتدن، ديندن دم اورمه‌سی، هپ بو سببه مبنيدر. بوكون بر فرانسز، بر جزائرلی‌يی وطنداشلغه قبول ايتمز . اوكا حقوق مدنيه وسياسيه ويرلمسی طرفداری اولمز . چونكه او بر مسلماندر. اوكا حقوق ويرمك غرور ملی وصليبيسنه طوقانير. ديكر اوروپا حكومتلرينك‌ده، اسلاملره بو صورتله معامله‌ده بولندقلری هركونكی آثاريله ثابتدر . دنيانك هرطرفنه نفوذلرينی يايمق وتحكيم

ایتمك ایچون دینی الك بیوك بر واسطه اوله‌رق قوللانیورلر. میسیونر هیئتلرینه میلیونلرجه پاره‌ویریورلر؛ بوفداکار آدملر عربستان چوللرینه قدر صوقولیورلر. والحاصل ملت منفعتی نه‌یی ایجاب ایدیورسه اجراسی ایچون هیچ تردد ایتمیورلر.

تورکلك طرفدارلری طبیعتیله اسلامیت طرفداری اولملری لازمدر. منفعت ملت بونده‌در. محترم احمد آغایف بك تورك‌یوردینك اوتنجی صایسنده بوخصوصی پك کوزل ایضاح ایدییور: «بزم دین علیهنه چیقان، قومیت طرفدارلریمز، قومیت نه اولدیغنی اوزون اوزادی‌یه عریض وعمیق مطالعه وتدقیق ایتمه‌مشلردر. کندی حسیاتلرنده، طرز تفکرلرنده آلدانمشلردر. بر قومك دینی، یعنی اساس روح وحیاتنی انکار ایدنلر اوقومك طرفداری اوله‌مز.» دییور. مفرط بر ناسیونالیستلك، تورکلری فکری، علمی، اقتصادی خصوصاتده برلشدیرمك شویله دورسون، تورکیه اداره‌سنده‌کی مسلمان عناصر ایله تورکلر آره‌سنه بر اوچوروم قازمقدن باشقه بر شیئه یارامز.

یالکز تورکلك طرفداری اولان بعض ذوات دییورلرکه: «اسلامیت فکرینی تعقیب ایتمك قابل دکلدر. عناصر مسلمه‌نك منورالفکر اولانلری ملیت جریانلری تعقیب ایدییورلر، ترکاره قارشی بر عدم امنیت، بر عدم خشنودی بسلیورلر؛ ایشته بزده بونلری کوره‌رك اسلاملق نامنه چالشمه‌نك فائده‌سز اولدیغنه، تورکلك ایچون چالشمه‌نك الزم اولدیغنه قناعت حاصل ایتدك..»

نه‌قدر یاکاش بر فکر! بر حزب تلیلك بویله بر فکر طاشیمسیله همان اساسدن تباعد ایتمك نه‌قدر بوشدر. اسلاملر آراسنده اخوت واتحاد طرفداری اولانلرده اوفرقهٔ قلیله‌یه، ملیت طرفدارلرینه التحاق ایتمه‌لرینی، ترکاره وحکومته قارشی بر عدم امنیت حسی بسله‌ملرینی تسهیل وتعجیل ایتمکه سبب اولور.

خلافت قوتنك ترکارده اولمسی‌ده بتون اسلاملر ایچون چالیشمه‌یی ایجاب ایدر. بوقوتی محافظه وبوندن استفاده ایچون قومیت ساحهٔ محدوده‌سندن چیقاراق، دها واسع، دها مفید میدان فعالیتی انتخاب ایتملیدر.

اوروپا وآمریقالیلری الله الله: بونلر ممالك عثمانیه‌نك هر کوشه‌سنه صوقولمشلر، میسیونر هیئتلری کیجه کوندوز اوغراشیورلر، کویلره وارنجه‌یه قدر مکتبلر، دارالصناعه‌لر، دارالشفالر آچیورلر. مثلا بر کویه کیدییور، زراعت مکتبی آچیور، مجاناً اوقوتیور، خسته‌لری مجاناً باقیور، تداوی ایدییور. عجبا بونلرك بوقدر فداکارلقلره، مزاحمه قاتلانمه‌لرینه سبب نه‌در؟ انسانیت ایچون، مقاصد علویه ایچون چالیشدقلرینی ظن ایتمك پك صافدرونلق اولور. بوفداکارلقلره سبب، کندی نفوذ سیاسی، اقتصادی، فکریلرینی نشر وتقویه، کندیلرینه محب وطرفدار جلب ایتمکدن باشقه برشی دکلدر. دیمك‌که اونلر، الده ایدلمسی کوچ بر قوته مالك اولمق ایچون بوقدر فداکارلقلر اختیار ایدییورلر. او حالده بز تورکلره الده ایدلمسی ایچون هیچ امك صرفنه احتیاج اولمیان، مکمل ومؤثر بر قوت اولان خلافت قوتنی حسن استعمال واستفاده‌یه غیرت ایتمك الزم دکلیدر؛ منفعت ملت بونی ایجاب ایتمزمی؟

دینی بر جریان تعقیب ایتمك یکرمنجی عصره یاقیشماز... دییه‌نلرك نظر دقتنی جلب ایدرم.

بو نقاط مهمه‌دن صرف نظر، دیکر بر مهم نقطه واردرکه اسلامیت جریاننك تعقیب ایدلمسی لزومنی پك آشکار بر صورتده کوستریر. بالفرض کندی آرامزده تفرقه‌یی موجب قومیت جریانلرینی نه‌قدر تعقیب ایتمك ممکنسه ایدملم، ینه اوروپالیلرك اسلاملره قارشی بسله‌دکلری فکر تجاوز وتحکملرندن قورتیله‌میز. بلکه آرتمسنه سبب اولورز. اوروپالیلر «صلیب، هلاله غالب کلمیدر، هلالك ینه قائم اولملیدر» فکرینی عصرلردن بری تعقیب ایتدکلری کبی شمدی‌ده او فکرلرنده ثابتدرلر. ایلریده‌ده عینیله بویله اوله‌جغنه شبهه یوقدر. بر فاسلینك، بر ایرانلینك باشنه کانلر بر تورکك‌ده باشنه کله‌بیلر. تورکاری بوحاله کتیرمك ایچون اوروپالیلرك بتون قوتلریله چالشدقلری میدانده‌در. بتون اسلاملر عینی تهدید آلتنده بولنیورلر. او حالده اسارت اقتصادیه، سیاسیه‌دن قورتلمغه غیرت ایتمك هر اسلام اسمنی طاشیانك بورجی دکلیدر؟ قوتی داغتمق وتفرقه‌دن باشقه بر شیئه یارامیان قومیت جریانلرندن وازکچه‌رك بتون قوتلری بر آره‌یه طوپلایان اسلامیت جریانه بتون موجودیت ایله صارلمق ایجاب ایتمزمی؟ ایشته بونقطه‌لردن دولایی دینله علاقه‌سی اولمیانلرك‌ده، اتحاد واخوت اسلامیه طرفداری اولملری لازم کلیر.

بو محاکمه‌نك هپ بوش اولدیغنی بر آن ایچون فرض ایده‌لم؛ عجبا تورکلك جریانی مثمر، پان‌تورانیزم قابل بر شیمیدر؟.. تورك دیه قبول ایتدیکمز اسلاملرك قسم اعظمی روسیه‌ده یشایورلر، بونلرك حیاتلری، عثمانلی تورکلرینه نظراً بتون بتون باشقه‌در. عجبا بر قزانلی‌یه اسلامیت حسنه مراجعت ایتمیه‌رك تورکلکی قبول ایتدیره بیلیرمیز؟ اونك ملیت حسنه مراجعت ایله «سن تورکسك!» دنیلدیکی زمان او، بر آز دوشونیر، کندی کندینه دیرکه: «بنم محیطم ایله عثمانلی محیطی آیری، عادات وطبیعتلرمز بربرینه بکزه‌مز، ادبیاتمز آیری، لسان شیوه‌سنده فرق وار، تاریخلرمز، عنعنه‌مز آیری، الحاصل قومیته عائد هر بر اساسده بر آیریلق وار؛ او حالده بن نیچون تورك اوله‌یم، بنی تورکلکه باغلایان هیچ بر قوت کوره‌میورم، بن هرشیدن اول تاتارم» دیه دوشونیر. دین حسندن آزاده قومیت حسی اونلری بویله بر فکره سوق ایتمکده پك حقلیدر.

فقط آرایه اسلامیت کیرنجه ایش دکشیر؛ عینی آدم دیرکه: «اسلاملر هریرده اسیر ومحکومدر. هریرده هجومه معروض قالیورلر، اسلاملر قارداش اولدقلرندن بربرینه ظهیر اولمغه، یاردم ایتمکه بورجلیدرلر. اسارتدن قورتلق، کلمةالله‌ی اعلا ایتمك ایچون هپ متحداً چالشملی‌یز. عثمانلی تورکلری‌ده اسلامدر. عینی زمانده اللرنده خلافت‌ده موجود، دنیاده یکانه بر اسلام حکومتنی محافظه ایدییورلر، بناءً علیه اونلرك بقاسی وترقیسی، اسلامیتك بقا وترقیسنی مستلزم

اولديغى جهتله، بنم ايچون هر شيدن اول ملتزم ومقدس بر آرزودر. تركلر بنم اك يقين قردهشمدر » ديه محاكماتى يورودير . توركلكىده پك قولايلقله قبول ايدر .

اوحالده پان‌اسلاميزم پان‌تورانيزم ياپه‌بيلر . يالكز توركلك‌حسى هيچ بر شى ياپه‌مز . خلاصه (اتحاد اسلام) فكرى (اتحاد اتراك) دوغوره‌بيلر . فقط يالكز توركلك فكرى هيچ بر شى دوغورمز، عقيم‌قالمغه محكومدر. بو حقايق محترم‌يوسف آقچورا بكك نظر دقتنه عرض ايدرم .

هامش : اتحاددن مقصد ، سياسى دكلدر . بونك تحت امكانه كيره‌بيلمسى دها شمديلك پك بعيددر . فقط علمى ، اقتصادى ، اجتماعى اتحادك اساسلرى هپ برلكده غيرت ايديلير‌سه صاغلام اوله‌رق قونه‌بيلير .

ع . سليمان

كريد مسئله‌سى

— ناموسه تفسيرات —

معلومدركه مشروطيت ايله اداره اولونان ملتلرده بودجه مذاكره اولونوركن قوهٔ اجرائيه مستقبلده اتخاذ ايده‌جكى حركات سياسيه‌يى ملته اكلاتمق وقوهٔ تشريعيه‌يه نقطهٔ نظرينى قبول ايتديرمك اصولنه رعايت ايلمكده‌در . (دوما) مجلسنده اخيراً خارجيه بودجه‌سى مذاكره اولونوركن موسيو سازانوف طرفندن احكامنه رعايت اولونان بوقاعده‌يه توفيقاً ايراد ايديلن نطق عثمانليلق عالمنده اولديغى كبى محافل سائرهٔ سياسيه‌ده دخى ممنونيت بخش هيچ بر تأثير حاصل ايتمه‌مشدر؛ بالعكس نطق مذكورده تركيا متفكرينى بر درياى تردده القا ايده‌جك وقومشو حكومتك صاف ومستقيم برحركت دوستانه‌ده بولونديغندن شبهه ايتديره‌جك برچوق ابهامات موجوددر . بورالرينى رجال سياسيه‌مز دوشونسون . بزم موضوع بحث ايتمك ايسته‌ديكمز ماده (دوما) مجلسنده مبعوث ميلژوقوف نام ذاتك كريد حقنده‌كى بياناتيدر . موماليه ديبوركه « كريد مسئله‌سنه كانجه دولتلر يونان قرالنه بعض وعدلرده بولونمشلردر » عجباشوافاده دول مستودعه‌يى مشكل برموقعه قويمازمى؟ واقعا برمبعوث حريت كلامه مالك اولديغى ايچون مطالعاتى وجدانينك تلقيناتى دائره‌سنده بيان ايده‌بيلير . فقط ظن ايدرزكه بويله اينجه مسائلده دولتلرك موقعنى اشكال ايده‌جك تفسيراتده بولونمق كندى حكومته خدمت دكل، ضرردر . موسيو ميژووقوف دخى بيليركه يونان قرالنه شايد دول معظمه طرفندن وعدلر ويرلمش ايسه بووعدلر حقوق حكمرانىٔ عثمانيه‌يه تأثير اعتباريله غير قابل انجازدر . كذلك امور مسلمه‌دندركه دولت عثمانيه كريدى بر وديعه اولمق اوزره دول مستودعه‌يه « موقتاً » توديع ايلمشدر . وديعه‌ده تصرفك غير جائز بولونديغنى يالكز علم حقوق دكل ، سياسيات دخى برچوق تجربه‌لرله قبول ايلمشدر . بز ظن ايديورزكه حق وعدالته خدمت ايدن افكار منوره اصحابى مبعوث مومااليهك شو تفسيرات وبياناتنى كمال شدتله رد ايده‌جكلردر . اصل شايان تأسف نقطه مومااليهك شو قسم بياناتنده موجوددر: (بووعدلرك انجازى ايچون حال حاضر «مناسب» دكلدر. فقط كريد مسئله‌سى حقنده برآديم كرى كيتمه‌نك روسيه‌نك عنعناتنه كلياً دهشتلى مخالف اولديغنى تصديق ايتمك لازم كلير)

شو آجى سوزلرله مومااليه ، يونان محاربه‌سى مناسبتيله پك زياده زبانزد اولمغه باشلايان « صليبك كيرديكى يرى هلال بردها اشغال ايتمز » دستور تعصبكاريسنى يكى باشدن خاطرلره كتيرمك ايسته‌يور . بز بوكا بتون موجوديتمزله تأسف ايلرز . اكر روسيه حكومت معظمه‌سنك عنعناتى تدقيق ايدرسه‌ك پك‌چوق نقاط نظردن مبعوث مومااليهك شو بيانات سقيمه‌سنه مكمل تكذيبلر تشكيل ايده‌جك حركات مردانه كورورز . اكر برآديم كرى كيتمك حق وعدالت نامنه بر شين ، برلكه ايسه روسيه حكومتى دكل هيچ بردولت معظمه طرفندن بويله برحركتك ارتكاب اولونمسنى بز عثمانليلر نه تكليف ونه‌ده قبوله تنزل ايلرز . فقط حقوق حكمرانيمزى مقدس برامانت اولمق اوزره محافظه ايچون مستودع صفتيله بروظيفه تحميل ايلديكمز دول معظمه كريد وديعه‌سنك تصرفى حقنده ــ مبعوث محترم طرفندن بيان ايلديكى وجهله ــ وعدلر ويره‌جك قدر حدود وداتى تجاوز ايدرلرسه حق وعدالت نامنه بز عثمانليلر بوتعرضه ، عزت نفس مليه‌مزى قيره‌جق بويله برتجاوزه قطعياً تحمل ايده‌مه‌يز . آرتق بيلنملى كه سايهٔ مشروطيتده ملكى ايچون چارپان برعثمانلى يوره‌كى موجوددر !

كريدرسمو اهالىٔ مسلمه‌سى وكيل عموميسى
دعوى وكيلى كريدى
احمد ساقى

مطبوعات

ممالك اسلاميه وحكومات نصرانيه

خريطه‌يه شويله بركوز كزديره‌جك وآفريقاى غربينك منتهاسندن چين دكزينه‌قدر برخط مختلط كشيده ايده‌جك اولورسه‌ق كوريرزكه ممالك اسلاميه اوزرينه صالديران حكومات متمدنهٔ نصرانيه‌نك عددى دردده بالغ اوليور . انكلتره باشده اولمق اوزره فرانسه ، ايتاليا ، روسيه طوغريدن طوغرى‌يه اقوام مسلمه ايله محارب بولنمقده‌در . بونك دردى عين زمانده كيزلى براهل صليب بايراغى آلتنده مجتمع اولدقلرى كبى ينه عين زمانده‌ده دردى (پان‌اسلاميزم) يعنى (اتحاد اسلام) پوليتيقه‌سى عليهنه صاب ييوب صمان صاوورمقده‌درلر . يا بزه نه‌ديرسكز ؟

تأمل ايلمك لازم كليوركه (محمدعلى) وقعهٔ معلومه‌سنده بزه امدادايدن (انكلتره) بوكون مصره مستولى . كذا وقعهٔ مذكوره‌ده بزه مخالفتله برابر انكليز دوباره‌سنه اوغرايان فرانسه (جزاير ، تونس ، فاس) قطعه‌لرينه كويا

حای . بوتارنجلرده موجودیتندن بیله غافل بولنان (طرابلس غرب) وآطه‌لره متجاوز . هنوز جنوبی‌قفقاسیه‌یه ایمش اولان روسلر شئون ایرانه مداخل . روسیه‌نك (بسارابیا) طرفرنده برلشمه‌سنه نظرخشیت ایله باقان (آوستریا) (بوسنه و هرسك) ه صاحب . یومورطه‌دن چیقمش جیوجیوه بکزه‌ین (یونان) کیزلی‌کیزلی (کرید) ه تئنه . زورله باشمزه‌چیقاردیغمز (بلغارستان) ترکیا وماکدونیا مسئله‌لرا مشغول .

« حق »

عالم اسلام واوروپا

پروفسور وامبری (اسلاملر وبودالیلر آره‌سنده مقارنت) نامیله لوندره مطبوعاتنده نشر ایتدیکی مقاله‌ده دیورکه :

« اوروپا برچوق زمانلردن بری اهل صلیب محاربه‌سنی آکدیرر بر صورتله بوطرزده عالم اسلامه برهجوم یاپمامشدی .

بوکون نشر مدنیت بهانه‌سیله وقوعه کتوریلن فاس ، ایران ، طرابلس فاجعه‌لرینی ، کوز اوکنه کتورسه‌ك پك رعنا کوریورزکه بونلر عالم اسلامه قارشو بتون شمول معناسیله مرتب هجوملردر .

برقاچ سنه‌نك وقوعاتی تدقیق اولونورسه تعقیب ایدیلن پولتیقه‌نك بتون اسلام حکومتلرینی خرجکذار یاپه‌رق حریت مخصوصه‌لرینی محو ایلکدن عبارت اولدیغی کوریلیر .

ذاتاً فاس وایران حکومتلرینك عواقب مؤسفه‌لری نظر اعتباره آلنیرسه بتون عالم‌اسلامی تمثیل ایدن حربرحکومت اسلامیه اوله‌رق ترکیایی کوروروزکه اوده طرابلس حربیله زده‌لنمك ایسته‌نیور . علی‌الخصوص قاپیتولاسیونلرله ترکیانك‌ده سربستئ حرکاتی تحدید ایدلمش بولنیور .

بز ، عصبیت دینیه‌یه قارشو وقوع بولان بو هجوملرك یواش یواش برعکس تأثیر وجوده کتیردیکنی کوریورز . نتیجه‌ظن‌ایتدیکمز کبی‌دکلدر . عموم شرقلیلر وقوعات عالمی پك کوزل سیر وتعقیب ایدیورلر . آوروپانك اهل صلیب محارباتی آکدیران بو هجوملرینه قارشو متنبهانه طورانیورلر . مثلا ترکستانه قارشو یاریم عصر اول اعلان حرب ایدن چین . بوکون ترکجه غزته‌لرك نشر وتوزیعنی بیان ممنونیتله کوریور .

کذلك چین‌بودجه‌سندن‌آیریلان مبلغله بوکون جامعلر تعمیر وانشااولنیور بوکوستریورکه اوروپانك شو جریان عصبیتکارانه‌سی اسلاملرله ـ بودیلری یکدیکرینه تقریب ایدیور .

ذاتاً شرق انسانلری عموماً بر صمیمیت حیاتیه ایچنده یشادقلرندن بربرلرینه دها چابوق یاقلاشه‌بیلیرلر .

دها بعض بیاناتده بولندقدن صکره پروفسور وامبری لزومسز شیلرله شرقلیلری دلگیر ایتمه‌نك استقبال ایچون پك عاقلانه بر پولتیقه اولمیه‌جغنی آتیه‌ده‌کی سوزلرله انکلتره افکار عمومیه‌سنه عرض واخطار ایلیور :

« بیهوده وفائده‌سز یره آسیالیلری بزه قارشو کوجندیرمك وآنلری هیجان وزحمته دوچار ایتمکله شرق وغرب بیننده عداوت تخملرنی اکمکده معنا یوقدر . »

شؤون

جلوس همایون حضرت پادشاهی . — بو هفته ایچنده جلوس‌همایون حضرت پادشاهی حسبیله طوله باغچه سراینده رسم تبریکات رجال دولت وشهزادکان کرام حضراتی طرفندن اجرا قلنمشدر .

حکمداران تبریکاتی . — جلوس همایون مناسبتیله حکمداران حضراتیله سفرای سلطنت سنیه طرفندن تلغراف واسطه‌سیله عرض تبریکات اولنمشدر .

بندگان تبریکاتی . — مابین همایون ارکانی وبندگان دخی آیروجه عرض تبریکات ایلمشلردر .

خدیو مصر وامیر مکه ایله ولاة تبریکاتی . — خدیو مصر پرنس عباس وامیر مکهٔ مکرمه شریف حسین پاشالر حضراتیله ولات والویهٔ‌مستقله متصرفلری طرفندن مابین همایونه تلغراف کشیده ایدیله‌رك عرض تبریکات اولنمشدر .

دفتر مخصوص کشادی . — سرای همایونك ایکنجی قات صالوننده کشاد ایدیلن دفتر مخصوصه سفرای اجنبیه باش ترجمانلریله مؤسسات مالیه دیرکتورلری امضا وضع ایتمك صورتیله عرض تبریکات ایلمشلردر .

حریت ابدیه تپه‌سنده رسم کچید . — ذات حضرت شهریاری تبریکاتك ختامنده برمدت دائرهٔ همایونلرنده استراحت بیوردقدن صوکرا درت‌آتلی بر سلطنت آرابه‌سنه راکباً معیت سنیه عساکر ومأمورین ایله برابر حریت ابدیه تپه‌سنه عزیمت بیورمشلردر . ولی عهد سلطنتله سائر شهزادکان کرام دخی موکب همایونی تعقیباً محل مذکوره متوجهاً حرکت ایلمشلردر . موکب همایونك کذرکاهنده بولنان محلاتده تجمع ایدن بیکلرجه خلق متبوع مفخملرنی صمیم دلدن آلقیشلامشلردر . حریت ابدیه تپه‌سنده‌کی منظره جداً شایان تقدیر ایدی . پادشاه افندمز حضرتلرینك حریت ابدیه تپه‌سنه مواصلتی متعاقب واسع وکنیش میدانده اجتماع ایتمش اولان عساکر مختلفه هپ بردن« پادشاهم چوق یشا»دعاسنی یادوتکرار وپادشاه حضرتلری حضرتلری قطعاتی برای معاینه کذار ایلدیلر .

اوتاغ همایونه ورسم کچید . — ذات حضرت پادشاهی ومعیت ملوکانه‌لرنده ولی عهد ورجال دولت بولندقلری حالده کندیلرینه تخصیص اولنان چادره تشریف بیوردقدن صکره ذات ملوکانه‌لرینه مخصوص سنجاق کشیده قلنمشدر .

رسم کچیده اشتراك ایدن مکتب حربیه ، بحریه ، طبیهٔ عسکریه ، کوچوك ضابط ، نمونه طابوری ، اطفائیه طابوری ، مرتب استانبول‌فرقه‌سی ، نشانجی آلایی ، کوچوك ضابط مکتبی ، تلغراف وتلفون مفرزه‌لری ، احتیاط ضابط مکتبی ، ژاندارمه مکتبی ، وسائر قطعات عسکریه کمال انتظام ایله رسم کچیده باشلایوب عمومك آلقیشلرینه مظهر اولمشلردر . رسم کچیده اشتراك ایدن عساکر قرق بیك راده‌سنده ایدی . عساکر عثمانیه‌نك انتظام وترقیسنی بالجمله سفرای اجنبیه ایله آتاشه میلیترلری تصدیق و تقدیر ایتمشلردر .

طیاره منظره‌سی . — بورسم عالیدن متولد سرور ملی تتویج ایدن برنجی اردو طیاره‌سنك خلق اوزرنده حاصل ایلدیکی تأثیر عمیق حقیقةً شایان دقت بر منظره ایدی . طیاره اولجه مقرر اولدیغی اوزره‌ا ستفانوسدن حریت ابدیه تپه‌سنه طوغری قطع مسافه ایتمش وجوهواده کورینان کوچوك برقارتال قدر کوریتان مذکور طیاره تپه اوزرنده اوچ دفعه دور اجرا ایلدکدن صکره اوزاقلاشوب بوغاز ایچی وبیرکه‌جی ، باب عالی ، دیوان‌یولی ، بایزید استقامتیله تکرار کلدیکی یره کیتمشدر .

کیجه‌کی آثار شادمانی . — لیلهٔ مذکوره بالعموم عثمانلیلر ایچون بر لیلهٔ سرور اطلاقنه سزاواردر . اهالئ صادقه تابصباح جلوس‌همایونك‌دردنجی سنهٔ دوریه‌سنك شرف عالیسنه اجرای شادمانی ومسرت ایلمشلردر .

محكومين سياسيه‌نك عفوى . — استانبول ديوان حرب عرفيسى طرفندن محكوم ايديلن مجرمين سياسيه‌دن بعضيلرينك عفوينه دائر قوميسيون مخصوص طرفندن تنظيم اولنان ليسته عرض اولنه‌رق موجبنجه ارادهٔ سنيه صادر اولمشدر .

ستارهٔ شريفه . — تبدل سلطنت وحج اكبر وقوعنده مقام معلاى خلافته ايصالى عادت قديمهٔ مستحسنه‌دن اولان ستارهٔ شريفهٔ كعبة اللهى ، امير مكه حضرتلرى طرفندن ذات حضرت خلافتپناهى‌يه تقديم اولنمق اوزره حرم شريف مديرى امين افندى مأمور ايدلمشدر . موى اليه بو هفته ظرفنده سلانيك طريقيله سركه‌جى استاسيونه مواصلت ايدوب شريف حضرتلرينك برادرى شريف ناصر بكله مخدومى عبدالله بك طرفندن استقبال اولنه‌رق امانت مباركه درت صندوق درونده اولديغى حالده مشار اليهم طرفلرندن سركه‌جيدن استموطله مشار اليه ناصر بكك خانه‌لرينه نقل اولنمش وستارهٔ شريفه‌نك درسعادته وصولى ذات حضرت خلافتپناهى‌يه عرض ايدلمشدر . ستارهٔ شريفه بوكون احتفالات لايقه ايله ابا ايوب الانصارى حضرتلرينك تربهٔ شريفه‌لرينه نقل اولنه‌جقدر . ستارهٔ شريفه تربهٔ منورهٔ مذكوره‌ده برهفته قدر عمومك زيارتنه آچيق براقيله‌جق ، برهفته صوكره‌ده ينه احتفالات لايقه وتعظيمات فائقه ايله ايوبدن طوپ‌قپو سراى هايوننه نقل ايديلوب موقع مخصوص احترامنه وضع اولنه‌جقدر .

ادرنه مدرسه‌لرنده ترقى . — ادرنه‌ده طلبهٔ علوميه بوتون علوم وفنون عصريه‌دن بهره‌مند ايتمك اوزره تشكل ايدن قوميسيونك مساعئ عاليه‌سيله سلطان سليم مدرسه‌سنده بردرسخانه كشاد ايديله‌رك ، تاريخ ، جغرافيا ، حساب وسائر فنون لازمه تدريسنه باشلانمشدر .

بروسه‌ده اجازت جمعيتى . — هنوز اوتوز يدى ياشلرنده بولنان بروسه افاضل علماسندن مدرس خواجه زاهد افندى حضرتلرى طرفندن نيسانك آلتنجى جمعه كونى اولو جامعده اون اوچ افندى‌يه اجازت ويرلديكى ارطغرل غزته‌سنده اوقونمشدر .

شام حريقه مؤسفى . — نيسانك اون دردنجى جمعه ايرتسى كيجه‌سى نصف الليلده شامده بيوك بر يانغين وقوعه كلەرك اك مهم شرق بازار نفائسى اولان شام چارشيسى كاملاً يانمش ، كول اولمشدر . يانغين ۲٤ ساعت دوام ايتمشدر . مجموع خسار ٤۰ـ۵۰ مليون فرانق رادەسنده تخمين اولنمشدر . بونك يالكز اوچ مليونى سيغورطه‌لى ايدى . جناب حق بالجمله ممالك اسلاميه‌يى آفات كونيه‌دن محافظه بيورسون .

ازمير ليماننده برقضا . — حاجى داود قومپانيه‌سنك آمريقا باندره‌سنى حامل تكساس واپورى ۱٦ نيسان سنه ۳۲۸ بعد الظهر ساعت آلتيده منع مرور بطاريه‌سندن آتيلان اونى متجاوز طوپه اهميت ويرميوب ليماندن چيقاركن ديش فنار استقامتنده‌كى اوتوماتيك طورپيللرندن بريله بالمصادمه غرق اولديغى ويوزايكى كوكرته وآلتى قره يولجيسيله اوتوز مرتباتدن ۱٦ نيسان سنه ۳۲۸ ساعت طقوزه قدر آلتمش طقوز كشينك حياً وايكيسى ميتاً قورتارلديغى وقورتاريلانلردن اون بش كشى يارەلى اولوب بونلردن ايكيسنك يارەسى آغير اولديغى ويولجيلردن اللى قدر آرناود ايله قپودانك مجروح اوله‌رق قورتارلديغى آلتنجى فرقه قوماندانلغندن بيلديرلمشدر .

سازانوفك نطقى . — سازونوفك شوصوك كونلرده‌كى نطقى بوتون اوروپا مجالس رسميه ومحافل سياسيه‌سنده موضوع بحث اولديغى كبى ، حكومت عثمانيه‌نكده نظر دقتنى جلب ايتمشدر . روسيه حكومتى بالقانلرك آسايشنى اخلال ايتميه‌جكى استشمام ايدليور . بونك سببى ايسه ايرانده‌كى وضعيت مبهمه‌سندن انديشه ايتديكى ايچوندر . روسيه‌نك دولت عليه‌يه قارشو پرورده ايلديكى آمال پك مبهم اوله‌رق سازانوف طرفندن بيان اولنمشدر . انكلتره ايله روسيه آره‌سنده ايران حقنده حاصل اولان ائتلافك‌ده اوقدر متين اولديغى تظاهر ايتمشدر . سازانوفك نطقندن صراحةً اكلاشيلان برشى وار ايسه ، روسيه ايله ايتاليا بيننده برصميميتك حاصل بولنمسى كيفيتيدر .

قفقاس وقارصده عسكر تحشيدى . — بك اوغلى غزته‌لرندن برينك بر منبع موثوقدن استخبار ايتديكنه كوره روسيه حكومتى قارصه عسكر اعزامنه يكيدن باشلامش ايمش . عين زمانده قفقاس اردوسنك نقصان طابورلرى‌ده اكمال ايدلمك اوزره بولنيورمش . بو تدبير حدود عساكرنده موجود اولان نقصانلرك تلافيسى مقصديله اولديغى برمعتاد موسيو سازانوف طرفندن حكومت عثمانيه‌نك پترسبورغ سفيرى طرخان پاشايه بيان اولنمشدر .

سيد ادريس وهمپالرى . — ادريسك انهزامى وآدملرينك هرطرفدن تحت محاصره‌يه آلندقلرى تحقق ايتمشدر . قاچانلرك بعضيلرى سواحله طوغرى تقرب ايتمكه يلتنيورلرسه‌ده كنديلرينى احاطه ايدن عساكرله حكومت عثمانيه‌يه اظهار صداقت وخدمت ايتمكده اولان عربلردن بردرلو فرصت بولوب تخليص كريبان ايده‌ميەرك برر برر ياقه‌يى اله ويروب اسير دوشمكده‌درلر .

كريدك تكرار اشتعالى . — تايمس غزته‌سنك بياناتنه كوره كريد مسلمانلرينه قارشو آطه خرستيانلرى طرفندن هركون وقوع بولقده اولان تجاوزات درجه‌سنى آشمشدر . بوندن بشقه يونان مجلس مبعوثانه اعضا كوندرمك حقنده كرك كريد هيئت اجرائيه‌سى الآن اصرار ايتمكده‌درلر . بناءً عليه بو مظالم ايله يولسزلقلره نهايت ويرمك ايچون دول حاميه‌نك فعلاً تدابير عاجله اتخاذ ايلملرى لازم كلديكى توصيه اولنمشدر .

عثمانلى ـ ايتاليان محاربه‌سى :

آتيده‌كى معلومات دار الحربده‌كى قوماندانلرك اشعارى اوزرينه حربيه نظارتندن عثمانلى آژانسنه تبليغ ايدلمشدر :

طرابلس غرب :

۱۰ نيسانده . — (غروا) ده‌كى دشمن ۱۰ نيسان ۳۲۸ تاريخنده ايكى طابور ايله جنوب استقامتنده ودرت كيلو مترو مسافه‌ده‌كى طوزله‌نك كنارينه طوغرى تعرض ايلمش ايسه‌ده مقاومت شديده‌مز اوزرينه پريشان بر صورتده وكليتلى تلفات ويره‌رك فرار ايتمش وحدود مستحكمه‌سنه قدر تعقيب ايدلمشدر . درت ساعت دوام ايدن بو محاربه‌ده ۱۵ شهيدمز ايله يوزيكرمى مجروح واردر . بالآخره دشمن سيد سعيد ايله حواليسنه بومباردمان ايتمش ايسه‌ده تأثيرى اولمامشدر .

طوبروق :

۱۱ نيسانده . — دون كيجه طبرقده‌كى مفرزه‌لرمزدن برى ايلرى حركتنه باشلايه‌رق برقاچ مانوره ايله دشمنى شاشيرتمغه موفق اولديغندن ايتاليانلر اوچ ساعتى متجاوز برمدت استحكاماتدن آتش ايتمشلردر . بو اثناده دشمن استحكامدن چيقه‌رق پياده‌مزه مخصوص سپرلرى اشغال ايتمكه تشبث ايلمش ايسه‌ده مفرزه‌لرمزدن برى طرفندن ايديلن آتش اوزرينه قرقى متجاوز تلفات ويرمشدر . ايتاليانلرك ايكى متراليوزى غير قابل استعمال بر حاله كلمش وبر پروژكتور تخريب اولنمشدر . ضايعاتمز ايكى شهيد واوچ مجروحدن عبارتدر .

قنفده :

۱۳ نيسانده . — حديده‌دن وارد اولان بر تلغرافنامه‌ده ايتاليان اشقيا فيلوسندن مفرز بر دكز جنه‌سنك قنفده‌يه كله‌رك قصبه‌يى ساعتلرجه بومبارده‌مان ايلديكى . قصبه‌نك اورته‌سنه برينه صاچديغى وحشى مرميلرله اكثرى قادين وچوجق اولمق اوزره اون ايكى معصومى زمرهٔ شهدايه الحاق ايتديكى بيلديرلمشدر .

ایتالیانلر علیهنه دینی محاربه . — سنوسی قبیله‌سی شیخی مصر بانقه‌لرندن برینه ایتالیا علیهنه اعلان ایدیله‌جك دینی محاربه‌یه صرف اولونمق اوزره احتیاط اقچه‌سی اوله‌رق یدییوز بیك لیرا یاتیرمشدر. شیخ حضرتلری بالذات کندیسنك اللی بیك عرب عسکری ایله عثمانلی عسکری قوماندانی تحتنده بولونمق اوزره طرابلس وبنغازی‌یه کلمکده اولدیغنی بیلدیرمشدر . سوداندن بر قافله اولق اوزره یدی بیك کوکللی درویش عثمانلی عسکرینه التحاق ایتمشدر .

یمنلیلرك صداقت واخلاصی . — یمندن وارد اولان خبرلر مسرتبخشدر . یمنده‌کی سادات کرام وعلمای عظام حضراتیله (مناحیب) طرفندن بوتون یمن اهالیٔ صادقه‌سنه خطاباً مهم بربیاننامه نشر اولنمشدر . مصرده نشر اولنان بوبیاننامه‌ده طرابلس غربده اعدای دین اولان ایتالیانلرك قتل نفوس وهتك حرمات کبی ارتکاب ایتدکاری جنایات . هله ناتوان اختیارلری، عاجز قادینلری، نوزاد چوجقلری برصورت وحشیانه‌ده اولدیروب خانمانلری سوندیرمك صورتیله‌اجرا ایلدکاری فضایع برد برد برآوردهٔ زبان اولندیغی کبی ، او حوالیده‌کی مجاهدین ایله حرب قهرمانلرینك انلره شدتله مقاومت ایتمکده وکندیلرینی کسکین قلیجلریله ، علولی آتشلریله طاغیدوب طورمقده اولدقلری بیان ایدلمش وبلاد اسلامیه‌ده کی بالعموم اهل اسلامكماللریله ، جانلریله مجاهدینه معاونت ایلملری لزومی توصیه وتأکید اولنمشدر .

ایتالیا اسهامی . — ایتالیا خزینه بونولری اوروپا پیاسه‌لرنده غایت صعوبتله آلنیر صاتیلیر بر حاله کلمشدر. ایتالیانك موفقیتسزلکی یوزندن احوال مالیه واقتصادیه‌سی کوندن کونه انحطاطه طوغری سوروکلنمکده‌در .

عثمانلی اسهامی . — عثمانلی اسهامی کمال رغبتله اوروپانك بوتون پیاسه‌لرنده صاتیلمقده‌در . مالیونك بیانلرینه کوره حکومت عثمانیه ، محاربه یوزندن اصلا صارصیلمامشدر. کیتدکجه حیثیت واعتباری تزاید ایتمکده‌در. ممالك عثمانیه‌ده‌کی احوال اقتصادیه کماکان حسن صورتله دوام ایلمکده‌در .

پاپانك ایتالیایه اعانه‌سی . — پاپالق خزینه‌سی طرف وبولی بولوب، ایتالیا حربیه نظارتنه بر مقدار اعانه‌ده بولنمشدر . پاپایه احتیاج کوسترن بر حربیه نظارتنك احوال اقتصادیه‌سنك نه‌اولدیغنی سویلمك زائددر !

تونس حدودنده ایتالیانلر . — تایمس غزته‌سنك اخبارینه نظراً (بوکش) جوارنده بعض نقطه‌لر ایتالیانلرطرفندن اشغال ایدلمشدر. ایتالیانلر دها ایلری‌یه کیتمك تشبثنده بولنمشلرسه‌ده ، عربان طرفندن طرد ایدلمشلردر. قره‌یه بش‌بیك ایتالیان پیاده عسکری ، آلتی بطاریه طوب وبرمقدار سواری قطعاتی اخراج ایدلمشدر . قره‌یه اخراج ایدلمك اوزره دها بشقه‌جه قطعات هنوز واپورلر ایچنده بولنمقده‌درلر .

واره‌ز واپورینك غرقی . — چناق‌قلعه بومباردمانده ایتالیان سفینهٔ حربیه‌سندن برینك خسارزده اولدیغنی عثمانلی حربیه نظارتی محاربه راپورنده وعثمانلی تلغراف آژانسی خصوصی تلغرافلرنده اعلان ایتمشلر ایدی . ایتالیانلر بونی تکذیب ایتدیلر . (لیمنی) آطه‌سنك (موندروس) لیماننده بر سفینهٔ حربیه‌نك باتمش اولدیغی صودن یوقاری کورینن دیرکلریله بوکره صورت رسمیه‌ده تحقق ایتمشدر. لیمنی ساحلنده الده ایدیلن اوراقدن و جان قورتاراق کبی اشیا و لوازمات اوزرنده‌کی یازیلردن بو سفینه‌نك (وارەز) نامنده‌کی زرهلی قرووازوری اولدیغی تحقق ایتمشدر . دیکر بر ایتالیان زرهلیسنك‌ده ایکی‌طورپیدو طرفندن جر ایدیلرك ایتالیایه سوق ایدلدیکی آتنه‌دن ویریلن معلوماتدن اکلاشلدیغی جهتله مذکور چناق‌قلعه بومباردمانده عثمانلی طوپچیسی طرفندن آتیلان یکرمی یدی مرمیله ایتالیانك برسفینهٔ حربیه‌سنك غرق وبرینك‌ده سقط ایدلدیکی تبین ایدییور . ایتالیانلرك تکذیبی ارتق باره ایده‌میه‌جکدر .

بر ایتالیا نقلیه کمیسنك قره‌یه اوطورمسی . — ناپولی‌دن کشیده ایدیلن برتلغرافه کوره بر ایتالیا عسکری نقلیه سفینه‌سی طرابلسدن عودت ایدن عسکرلری حاملاً ره‌دییودی قالابرا او کنده قره‌یه اوطورمشدر . ایچنده‌کی عسکرلر یوزه‌رك ساحله چیقمشلردر . بر قسمی بوغلمشدر . کمی محو اولمشدر .

چناق قلعه بوغازی آچیلمیه‌جقدر . — باب عالی چناق قلعه بوغازنی عهود وموافقت دولیه مقتضاسنجه آچیه‌جقدر . بونده‌کی حق صریحنی محافظه ایده‌بیلیر . اوروپا طرفندن هیچ بر تضییق اجرا ایدلیه‌جکدر . چونکه باب‌عالینك منطق عذرلرینی قبول ایتمکه مجبوردرلر . اوروپا مطبوعاتی تدقیق ایدر ایسه‌ك ، بو نقطه‌یی کرکی کبی اکلایه‌جغز . تدابیر تحفظیه تمامیله تطبیق اولنمشدر . هیچ بر شیدن اندیشه ایتمك جائز دکلدر . یالکز بزعثمانلیلره‌الزم اولان برشی وار ایسه حال حاضرده داخلده متحد ومتفق یشایوب کورولتیلره غوغالره موقت اولسون نهایت ویرمکدر .

حبوبات تاجرلری وبوغازلر . — هامبورغ حبوبات تاجرلری ، چناق‌قلعه بوغازینك سدی ایجاباتی‌اوله‌رق تلق ایدلوب ایدلیه‌جکنی وبناءً علیه موجود قونطوراتولرك فسخی ممکن اولوب اولدیغنی تقدیر ایچون هان بر قومیسیون تشکیل ایدلسی تکلیفی ایله تجارت اوطه‌سنه مراجعت ایتمشلردر . (نیقولایه‌ف) حبوبات تاجرلری بوغازك مسدودیتنی برحال‌مجبوری عد ایدرك واپورلر لیمانلرده حرکتسز قالدقلری مدتجه قونطوراتولری فسخ ایتمیوب انتظاره قرار ویرمشلردر .

خائن‌صورنده ایتالیا قورصانلری . — ایتالیایه (طرابلس) نامنده برطیاره اهداسی ایچون طرابلس‌شهرنده براعانه دفتری کشادایدلمش، ومعهود حسونه خائنی بوتشبثی درعهده ایدرك ، ایتالیا اداره‌سنه طرفدار اولان زنکینلرك معاونتنی طلب ایلمشدر .

قونغره عقدی . — حربه نهایت ویرمك لزومنی حس ایدن اوروپا دولتلری کویا امثالی وجهله برقونغره عقدی صورتیله هرایکی طرفی صلحه اجبار ایده‌جکلردر. روسیه‌فرصتدن استفاده‌ایله بوغازلر مسئله‌سنی موضوع بحث ایتمك ایستیورمش .

ایتالیا یکیدن عسکر طوپلایور . — ۱۸۸۷ اسنان عسکریه‌سندن اوتوز بر بیك کشینك تحت‌سلاحه آلنمسی ایچون ایتالیا حکومتنجه تحت‌قراره آلنمشدر . کویا قوهٔ مذکوره جزائر بحرسفیده کوندرلمك ایچون ایمش !

صومال ـ ایتالیا :

صومال حاکمی وایتالیا قورصانلری . — صومال حاکمی (شیخ وداد) حضرتلری بنادرده ایتالیانلر اوزرینه هجوم ایتمش ، احراز موفقیت بویورمشلردر . ایتالیا ، ساحلده انجق اوچ نقطه‌ده محصور قالمشدر .

ایران :

خلخال ، اردبیل اغتشاشاتی . — اردبیل وخلخالدن آلنان تلغرافلره نظراً اورالرده آنارشی کیتدکجه توسع ایتمکده‌در . اغتشاشاتك روسیه ایله هم‌جوار حوالی‌یه سرایت ایتمسندن اندیشه ایدلمکده بولندیغی بیلدیرلمشدر . اردبیلدن اجرا ایدیلن امتعهٔ تجاریه سوقیاتی تعطیله اوغرامشدر .

طهرانه یکی تعیین اولنان انکلتره سفیری . — یکی تعیین اولنان انکلتره سفیری طهرانه مواصلت‌ایتمش وحقنده مراسم احترامیه ایفا ایدلمشدر.

سالارالدوله نره‌ده‌در ؟ — سالار ايله معيتنده كيلر (كنزوس) طرفلرنده يغماجيلغه دوام ايتمكده‌درلر . زنجانده عاصيلره قارشو كوندريلن بختيارىلر ، برصورت سريعه‌ده كنزوسه طوغرى ايلرولمكده‌درلر .

نائب حكومته ملت . — نائب حكومتك اجراآتى عليهنده هرولايتده نمايش اولنمقده واجراآتندن اهالى چوق درجه ناخشنود بولنمقده‌درلر . نائب حكومت ايسه اوروپايه كيتمكى تصور ايتمكده‌در .

نائب حكومت اوروپايه كيتمك ايستيور . — نائب حكومت عليهنده آچيلان جريانلر اوزرينه مشاراليه تداوى وراحتسزلق بهانه‌سيله ايرانى ترك ايدوب اوروپايه عزيمت ايتمك فكرنده ايمش . مشاراليهك متدين ومعلوماتلى برذات اولديغى واوروپا مدنيتنى ايرانه ادخاله موفق اوله‌جنى وموقعنده قالمسى لزومى روسيه وانكلتره حكومتلرى طرفندن بيان اولنمقده‌در .

حالبوكه ، نائب حكومت روسيه نفوذى آلتنده بولنديغى جهتله روسلرك مدحنه نائل اولمشدر . مشاراليهك علم ومدنيتى ايرانيلرجه هرنه‌قدر مسلم ايسه‌ده ، قورقاقلغى ايله بجريكسزلكى‌ده معلومدر . ايرانه مدنيتى ادخال ايتمك ايچون ايلك اوكجه روسيه وانكلتره‌نك ايرانه صوقمغه چاليشديغى ميدانده‌در . بوذات اوروپايه كيده‌جك اولورسه ، يرينه (سپهدار) ك تعيين ايديله‌جكى اكثريتله تخمين اولنمقده‌در .

ارومیه بومباردمانى . — (ديزا) قصبه‌سنده برروس عسكر قرارينك جسدى بولنديغى جهتله ايرانيلر طرفندن قتل ايدلديكنه حكم اولنمقده‌در . بناءً عليه ديزا قصبه‌سى روس عسكرلرى طرفندن طوپه طوتولمشدر . روسلرك بومباردمانى اثناسنده قلعه دوچار خسار اولمشدر .

برمجتهدك توقيفى وجهاد اعلانى . — بيوك مجتهدلردن سيد على قاينه عليهنده تسويلاتده بولنديغندن طولايى توقيف ايدلمشدر . قاينه بوحركتيله موقعنى پك زياده تحكيم ايتمك ايستمشدر . اهالى بونك اوزرينه هيجانه كلوب روسلر عليهنده فنا سوزلر صرف ايديورلر . روسلرله محاربه ايتمك ايچون مجتهدلر ايرانيلرى تشويق ايديورلر . احوال محليه ـ ايرانك هرطرفنده ـ اغتشاشاته طوغرى كيديور .

سالارالدوله طهرانه كليور . — سالارالدوله طهرانه كلمك اوزره ايلرليور . ايران حكومت حاضره‌سى روسيه‌نك معاونت عسكريه‌سنى طلب ايديور . انكلتره حكومتى ايرانك بوتشبثنى تصديق ايتميه‌جكدر .

فرمانفرما و سالارالدوله . — سالارالدوله عليهنده حركت ايتمك اوزره پرنس فرمانفرما ايله معيتى يواش يواش سالارالدوله‌نك بولنديغى محله ياناشمقده‌در . معيتى پك آز اولديغندن برشى ياپه‌ميه‌جغى ظن اولنيور .

سالارالدوله‌نك خولیالرى . — كيتدكجه سالارالدوله‌نك غرورى آرتمقده‌در . اولجه بكلك ايله قانع ايكن بالآخره شاهلغى ادعا ايتمشدر . دهاصكره‌لرى ـ بوكونلرده ـ كندى كندينه (حامئ اسلام) لقبنى ـ سوسنى ـ ويرمشدر .

ايرانه خزينه مشاورى . — موسيو (مونار) ك ماليه‌نك تفتيشى خصوصنده حائز بولنديغى صلاحيت مخصوصه پك‌زياده دوچار تحديد اولمشدر . موىاليهك موقعى متزلزل كورونمكده‌در . ايرانيلر بوآدمدن چوق درجه متنفر بولنمقده‌درلر . بالعكس سلفى بولنان آمريقالى مستر (شوستر ـ مورغان) ى پرستش ايدرجه‌سنه سورلردى . ايران ماليه ناظريله بلچيقالى ماليه مشاورى آره‌سنده مشكلات ظهور ايتمشدر .

ايرانه جنوبى ـ اصفهانده . — ايران جنوبيه عزيمت ايتمكده بولنان اسوه‌جلى بيكباشى (تيره‌ن) اصفهانك شمالنده اشقيا طرفندن دوچار تجاوز اولمشدر .

نائب حكومت وانكليز سفيرى . — ايران نائب حكومتى (ناصرالملك) حضرتلرى طهرانه زوجه‌سيله برابر يكى مواصلت ايدن انكلتره سفير جديدى مستر (والتر تاونلى) ى حضورينه مراسم معتاده قبول ايدوب اعتمادنامه‌سنى تسليم آلمشدر . هر ايكى طرفدن تعاطى اولنان نطقلردن انكلتره ـ ايران مناسباتنك يولنده اولديغى بيان اولنمشدر .

فاس :

فرانسزلره قارشى قيام . - بالجمله قبائل مولاى حفيظ و فرانسه حمايه‌سى عليهنه سلاح بدست اوله‌رق قيام ايتمشلردر . مع التأسف فرانسه طرق مواصله‌يى قطع ايتديكندن آلنان خبرلر پك ناقصدر . فرانسزلر دوچار اولمقده اولدقلرى هزيمتلرى ستر و اخفا ايچون هيچ برحوادث ويرميورلر . بونكله برابر قريباً كله‌جك اولان مكتوبلردن فرانسه‌نك خسارات عظيمه‌يه دوچار اولديغى اكلاشيله‌جقدر .

فاسه قواى امداديه سوقى . — سفائن حربيه‌دن برنقليه سفينه‌سى قواى‌امداديه‌يى حامل اوله‌رق مارسليادن (اوران) ه متوجهاً حركت ايلمشدر . (سنه‌غال) مستملكه‌سندن سكزيوز نشانجى افرادعسكريه‌سى (قاسابلانقه) يه اخراج اولنمشلردر . عين‌زمانده جزايردن عسكر اعزامى‌صورتيله قوۀ اشغاليه‌نك تزييدينه قرار ويرلمشدر .

فاسده قتل‌عام و يهوديلر . — اخيراً وقوع بولان قتل عاملرى متعاقب فاسده‌كى موسويلرك موقعى كسب‌وخامت‌ايلديكى شهرمذكوردن اشعار اولنمقده‌در . يوزلرجه موسوى اتلاف ايدلوب ، خانه‌لرى احراق اولنمشدر . اهالئ موسويه بويوك برسفالت ايچريسنده آجلقدن متألم بولنمقده‌در . فرانسز مأمورينى طرفندن معاونت هيئتلرى تشكيل ايدلمشدر .

تنقيد وتقريظ

مدنيت اسلاميه تاريخنك خطالرى

١٨٩ دن مابعد

مؤلف ديبوركه : « معاويه موالينك چوغالمسى يوزندن دولت عربيه‌يه كله‌جك تهلكه‌يى اكلاديغى ايچون هپسنى ياخود بر قسمنى اولدورمك ايچون امر ويرمك ايسته‌دى . » جلد ٤ صحيفه ٥٩ »

معاويه‌نك متن كلامى ايسه شويله‌در : « بكا اويله كليوركه بونلر عربه ، عربك سلطنتنه قارشى قيام ايده‌جكلر . اونك ايچون ياريسنى اولدورمك ، ياريسنى براقق فكرنده‌يم . » كوريليوركه بو روايت صحيح اولديغى تقديرده بيله معاويه موالينك انجق ياريسنى اولدورمك فكرنده ايمش .

حالبوكه مؤلف عباره‌يه كنديسندن سوز علاوه ايده‌رك ، معاويه بونلرك هپسنى اولدورمك ايچون امر ويرمك ايسته‌دى ديبور .

مؤلف : « عربلر قلج خسته‌لغنه طوتلماز اعتقادنده بولنيورلردى . » جلد ٤ صحيفه ٦٠ » ديبور ؛ بو ادعاسنده‌ده ، كتابك هامشنده كوستر ديكى وجهله ، طبقات‌الاطبايى شاهد كتيريبور .

خدا بيلير ، طبقاتك عباره‌سنه واقف اولسه‌كز مؤلفك روايتى بوزمق ، حكايتى آلت اوست ايتمك خصوصنده‌كى جرأتنه قارشى حيرتلر

ایچنده قالیرسیکز. طبقات صاحبی طبیب عیسی‌نك [قول راجحه کوره خرستیاندر] ترجمهٔ حالنی ذکر ایدرکن دییورکه: المهدی‌یه نزول اصابت ایتمش. یانه کلن هکیملرك ایچنده صاحب ترجمه عیسی‌ده وار ایمش. دیمش، که: «المهدی بن المنصور بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباسه نزول اصابت ایتسون! واه نه‌بونلره نه‌ده بونلرك نسلندن‌کان برکیمسه‌یه ابدیاً فلج خسته‌لغی کلەمز؛ مکرکه ترك، چرکس قاریلریله چوقجه مناسبتده بولنمش اولسونلر.»

طبقات صاحبی بوحکایه‌یی یازدقدن صوکرا طبیب یوسفدن نقلاً شو وقعه‌یی ذکر ایدییور: «المهدینك اوغلی ابراهیم فلجه بکزر برعارضه‌یه اوغرایجه یوسفی چاغرمش، بوخسته‌لغك بنی طوتمسنه نه‌دیه‌جکسین باقەلم؟ دیمش. یوسف دییورکه: ابراهیمك شوسؤالندن طبیب عیسی‌نك المهدی‌یه سویلمش اولدیغی سوزی خاطرلدیغنی؛ کندیسنده‌کی خسته‌لغك مهلك اولمامق لازم کله‌جکنه قائل اولدیغنی اکلادم. دیدم، که: سزك بوخسته‌لغی انکار ایتمکزه سبب کوره‌میورم. زیرا والده‌کز دنباوندلی ایدی. دنباوند ایسه بلاد رومك اك صغوق بریریدر.

کوریلیورکه عربلرك فلج خسته‌لغندن معافیتلری حقنده‌کی ظنلری بلاد عربك حرارت معلومه‌سندن نشأت ایدییور؛ یوقسه بوامتیازك شرافت نسل ایله هیچ مناسبتی یوقدر. حتی طبیب عیسانك قالقوبده المهدینك اجدادینی صایمه‌سندن بوامتیازك عائلهٔ رسالتپناهی‌یه اختصاصی اکلاشلمش اولسه‌بیله بوندن عموم عربلره حصه چیقارمق طوغری اوله‌ماز. نته‌کیم خلیفه المهدینك اوغلی ابراهیمه آناسنك دنباوندلی اولدیغی سویله‌نجه کندیسنك فلجه مصاب اولدیغنی هیچ استغراب ایتمه‌مش.

باقکز مؤلف حکایه‌نك جریانتی نصل دکیشدیرییور؛ بونك ایچون نصل برسلسلهٔ خیانت یوروتیور! قالدی‌که بوسوز طبیب عیسانك سوزیدر. بوذاتك ایسه عرب اولوب اولمدیغی معلوم دکلدر. ظن غالبه کوره نصرانیدر. حتی عرب اولدیغنی فرض ایتسه‌ك، منسوبین طاقندن اولدیغی ایچون مداهنه‌کارلقله خلیفه‌یه برقات دها صوقولمق ایسته‌یه‌جکی طبیعیدر. ارتق بویله برآدمك سوزی بتون عربك سوزی اوله‌بیلیرمی؟

مؤلف: «عربدن بشقه‌سنی قضا کبی مهم مناصب دینیه‌دن محروم براقدیلر؛ قضایه عربدن بشقه‌سنی الویرمز دیدیلر» دییور، بوروایتی‌ده ابن خلکانه اسناد ایدییور (جلد ٤ صحیفه ٦)

ایشك حقیقتی شویله‌در: حجاج تابعینٔ مشهور سعیدبن جبیری اسیر ایتدیکی وقت سعید موالیدن اولدیغی ایچون اوکا قارشی برادری امتنان ایله دیدی‌که: «کوفه‌ده عربدن‌بشقه کیمسه اولمدیغی حالده بن سنی اوراده نمازه امام نصب ایتمدمی؟»

ابن جبیر اوت دیدکدن صوکرا حجاج تکرار دیدی‌که: «بن سکا کوفه‌قضاسنی توجیه ایتمك ایسته‌دیکم زمان عربلرشکایته باشلایه‌رق منصب قضایه عربدن بشقه‌سی الویرمز دیمدیلرمی؟»

ابن‌خلکان‌وقعه‌یی‌اوزون‌اوزادی‌یه‌نقل‌ایدییور. معلومدرکه کوفه‌ده اوآرالق عربدن بشقه‌سی‌یوقدی. برده‌طبیعیدرکه امرقضاملتك عاداتنه، خصائصنه، تعاملنه، طرزمعاشرتنه تمامیله مطلع اولان آدمك کاریدر. بشقه‌سی بو ایشی کوره‌مز. سعیدبن جبیر ایسه عرب دکل ایدی. اکر کوفه‌لیلرجه بوآدمك موقع قضایه‌کچمسنه‌قارشی کوستریلن‌ممانعت کندیسنك موالیدن اولمسندن ایلری کلسه‌یدی، اونك نمازدا امامتنی‌ده قبول ایتمزلردی. زیرا امامت قضادن دها شرفلی، دها یوکسکدر. نه حاجت، ایشته ابو حنیفه موالیدن اولدیغی حالده امویلرزماننده کندیسنه قضا توجیه ایتمك ایسته‌دیلر، قبول ایلمدی. وقعه ابن خلکانده مفصلاً مذکوردر.

مؤلف دییورکه: «ایسترسه قریشدن اولسون، جاریه‌دن اولانی‌منصب خلافتدن محروم براقدیلر.» اوت، لکن بو حال جاریه‌دن اولانلری تحقیرایچون دکل ایدی. اصمعی دییورکه: امویلر جاریه‌دن دوغانلره بیعت ایتمزلردی. بوایسه خلقك ظنی‌کبی اونلری حقیر کوردکلرندن دکل، انجق سلطنتلرینك زوالی برجاریه الندە وقوعه کله‌جك ظننی بسله‌ملرندن ایدی. [العقد الفرید جلد ۲ صحیفه ۳۳۰] هشام بن عبدالملك زید ابن علی‌یه سویلمش اولدیغی «سن جاریه‌دن دوغدوك، اونك ایچون خلافته صالح دکلسین.» سوزی‌که مؤلف اونکله استدلال ایدییور. زید بوکا جواباً «اسماعیل‌ده جاریه‌دن اولمه‌ایدی؛ حالبوکه سیدالبشر محمد اونك سلاله‌سندندر» جوابنی ویرمشدی. معلومدرکه امام زین‌العابدینك اوغلی اولان زید قدر ومنزلت، مجد واصالت، صدق وامانت جهتیله هشامه البته فائقدر. قالدی‌که، ایش بویله اولسه ایدی نه یزید ابن ولید، نه‌ده مروان خلیفه اوله‌مازدی. چونکه هرایکیسیده جاریه‌دن اولمه ایدی.

مؤلفك خیانتلرندن بتون مؤلفاتنده طوتدیغی اصوله عنوان اوله‌بیله‌جك قدرینی کوستردیکمز ایچون شمدی روح مسئله‌یی تدقیق ایتمکلکمز ایجاب ایدییور. یعنی عرب اولمیانلرله موالی مؤلفك ادعاسی وجهله، امویلر زماننده حقیقةً کوله معامله‌سی کوره‌جك‌قدر حقیر، ذلیل‌می ایدی؟ یوقسه عربك مظهر احترامی اوله‌جق برموقع شان وشرفده‌می بولونیوردی؟

مابعدی وار

تشکر

سبیل‌الرشادك دائرهٔ انتشارینك توسیعی حقنده محترم قارئلرمزك پك صمیمی لطفلرینه، همتلرینه مظهر اولیورز. هربرینه آیری آیری تشکر ایتمك ایسته‌یورز، فقط مشغولیتدن مع‌التأسف بوصمیمی املمزك، وظیفه‌مزك ایفاسی ممکن اوله‌مایور. اونك ایچون بتون قارئلرمزه علناً تشکر ایدر، بوتشویقات ولطفلرینه انشاءالله الدن کلدیکی قدر فداکارلق اختیاریله، انتظامه رعایتله مقابله ایده‌جکمزی عرض ایلرز.

مطبعهٔ خیریه وشرکاسی | مدیر مسئول: اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى . علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٠ — ١٩٢ ٢٢ جمادى الاول ١٣٣٠ پنجشنبه ٢٦ نيسان ١٣٢٨ جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وان الله لمع المحسنين .

ترجمه‌سى

« اوكيمسه‌لركه بزم اوغوريمزده چاليشمشلردر ، البته كنديلرينه يوللريمزى كوستره‌جكز ؛ ذاتاً هيچ شبهه يوقدركه الله اييلرله برابردر . »

بو آيت كريمه (الم أحسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا وهم لايفتنون) آيت جليله‌سيله باشلايان عنكبوت سوره‌سنك صوكيدر .

كوروليوركه مجاهده مطلقدر ؛ بر مفعول ايله مقيد اوله‌رق ايراد بويورلمامشدر . بر قيد وارسه اوده الله ايچون ، يعنى خير ايچون اولماسيدر.

صوكره ،(لنهدينهم ...)صورتنده‌كى وعد الٓهى نه‌قطعيدر ! ديمك ، مقصد خير ايله اوغراشانلره ، الله ايچون چاليشانلره توفيق حاضردر.

(احسان) (اسائت) ك ضديدر . اسائت كوتولك ايتمك ، احسان ايلك ايتمك ديمكدر . محسن ايى آدم ، ايلك ايدن آدمدر . آيت كريمه اناهك ايلرله برابر اولديغنى ده غايت قطعى بر لسان ايله تبليغ ايديور.

الحاصل ، آيت كريمه بزه شونى بيلديريوركه : هانكى خيرلى مقصده اولورسه اولسون چاليشانلر ، چابالايانلر ؛ لكن الله ايچون چاليشوب چابالايانلر ، هدايت يولنى ، فيض يولنى ، سعادت يولنى مطلق بوله‌جقلردر.

أوت ، الله ذوالجلال فياض كريمدر ؛ شان عظيمى ايچون ــ حاشا ــ بخل متصور دكلدر . آنجق بر كره اونك فيضنى قبول ايده‌بيله‌جك استعداد حاضرلامالى ، يعنى چاليشمالى ؛ صوكره‌ده فياضك دريغ فيض ايتميه‌جكندن امين اوله‌رق هيچ فتور كتيرمه‌مليدر . ايشته ، توكل ديه بك آزيمزك آكلاديغى ؛ ياخود چوغمزك اكلامق ايسته‌مديكى ماهيت بودر ؛ يوقسه « آرمود ، پيش ؛ آغزيمه دوش ! » كبى مسكين تمنيلرك توكله هيچ مناسبتى اوله‌ماز . توكل ديمك ، انسان ايچون مساعيسنك ، مجاهداتنك اولجه ايكى اوچ خيبت كوزوكسه بيله ، مطلقا صوكنده توفيقه مظهر اوله‌جغنه قارشى كوشه‌مز بر اميد ، صارصيلماز بر اطمئنان بسله‌مك ديمكدر.

حياتى مجاهده ايچنده كچنلر ايچون موعود اولمادق نعمت ؛ معناسز بر توكل ايله عاطل ياشايانلرك ايسه محكوم اولمايه‌جغى ذلت يوقدر . فاطر حكيمك قوانينى ابديدر ، اصلا دكيشمز . الله او قانونلرك هيچ برينك ، هيچ بر نقطه‌سنى هيچ بر مؤمنك كيفى ، حتى بوتون مسلمانلرك خاطر شريفى ايچون تعديل ايده‌مز.

شئون ، حادثات ، قرآنده‌كى حقيقتلرى ، او بزم بردرلوا كلامق ايستمديكمز حقيقتلرى اولانجه دهشتيله اخطار ايدوب طورمقده ايكن نصل اوليورده بر درلو كوزيمزى آچميورز ؟ نصل اوليورده مسكنتلر ، عطالتلر ، غيرتسزلكلر ايچنده سوروكلنوب طوروبورز ؟ افرادى اوچ يوز ، اوچ يوز اللى مليونه واران جماعت مسلمينك نه‌در بوكونكى حالى ؟ اسلاميتى دينى ، مجاهده مسلكى ، شان وشوكت ، مجد

وعظمت رهبری ایکن ؛ او دین مبینه انتساب دعواسنی کودن بز زواللیلر ، دنیانك مختلف اقلیملرنده عاطل ، باطل ، مسکین ، ذلیل محقر ، محکوم ، ایکرنج بر طاقم بیغینلر، جانلی لاشه بیغینلری تشکیل ایدییورز ! ولاحول ولا قوة الا بالله .

محمد عاکف

فقه وفتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخندن :

حج

۷

هجرتك سکزنجی سنه‌سی ایدی ، مکه فتح ایدیله‌رك کعبهٔ معظمه، مسجد حرام اصنامدن تطهیر ایدیلدی . علیه‌الصلوة والسلام افندمز کعبه‌یی غیر محرم اوله‌رق یدی دفعه طواف ایلدیلر . حجر اسودی ، الندهبولنان چوکانی ایله‌استیلام‌ایدییوردی . طواف تمام اولونجه ، امر نبوی اوزرینه ، کعبه دخی اصنامدن تطهیر ایدیله‌رك ، حضرت بلال کعبه‌نك اوزرینه چیقدی ، اذان‌اوقودی . بعده اول حضرت معیتده بلال ، عسامه بن زید ، عثمان‌بن طلحه بولوندیغی حالده کعبه‌یه داخل اوله‌رق قاپویی قپادیلر . حضرت بلالك روایته کوره ، علیه‌الصلوة والسلام افندمز قاپویه مقابل اولان دیواره اوچ ذراع‌قدر یاقلاشه‌رق اورایه متوجهاً نماز قیلدیلر . ابن عباسك دیدیکنه کوره ، بوصره‌ده « ان‌الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلهـا » آیت کریمه‌سی نازل اولدی . درون کعبه‌ده تکبیر وتهلیل کتیره‌رك آز چوق کزندکدن صوکرا قاپو آچیلدی. قریش‌قاپو اوکنده صف‌تشکیل ایدرك حقلرنده نصل‌معامله ایده‌جکنی دوشونوب‌طوریپورلردی. علیه‌الصلوة والسلام افندمز قاپونك ایکی‌طرفنه اللریله‌طوتونه‌رق غایت بلیغ‌ومؤثر برخطبه ایرادبیوردیلر . عادات جاهلیه ، قان‌دعوالری لغو ایدیلدی. قریش‌ده عفونبوی‌یه مظهراولدیلر. بعده مسجدالحرامده اوطوره‌رق‌عبدالدار اولادندن عثمان‌بن‌طلحه‌یی چاغیردی. « ان‌الله‌یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها » آیت کریمه‌سندن اکلاشیلان امر الهی‌یه امتثالاً کعبه‌نك اناختارینی اکا تسلیم ایتدی . ذاتاً کعبه‌نك پرده‌دارلنی اوته‌دنبری عبدالدار اولادنده بولونیوردی . فتح مکه کونی‌ده کعبه‌نك اناختاری وحجابت (پرده‌دارلق) وظیفه‌سی بوسلاله‌دن عثمان‌بن طلحه‌نك النده ایدی. بعدالفتح دخی‌بووظیفه لغو ایدیلیه‌رك تکرار بوسلاله‌یه تودیع اولوندی .

***

فتح مکه‌یی متعاقب حنین‌سفری دخی‌حسن ختامه ایره‌رك اموال غنائم تقسیم ایدیلمشیدی . صوکرا ذی‌القعده آیی ایچنده علیه‌الصلوة والسلام افندمز بعض‌اصحاب‌ایله « جعرانه » نام موقعدن قالقه‌رق‌عمره نیتیله محرماً مکه‌یه داخل اولدیلر . عمره‌لرینی اکمال ایدنجه تکرار اردوکاهلرینه کله‌رك مکه‌نك امور اداره‌سنی عتاب بن اسیده ، امور دینیه‌نك تعلیمی جهتنی‌ده معاذبن‌جبله تسلیم ایدرك‌ذی‌القعده نهایتلرنده یاخود ذی‌الحجه‌نك ابتدالرنده مدینهٔ منوره‌یه عودت بیوردیلر .

بوسنه اهل اسلام ، حجی عتاب بن‌اسید ایله برلکده ایفا ایتدیلر. فقط اسلامیتی هنوز قبول‌ایده‌مین قبائل عرب ومشرکین ایسه کندی عادات جاهلیه‌لری اوزره اجرا ایتمك‌خصوصنده سربست براقیلدیلر .

***

هجرت سنه‌نك طقوزنجی سنه‌سی ایدی ، علیه‌الصلوة والسلام افندمز برنجی دفعه اولمق اوزره حضرت ابوبکری امیر حج انتخاب بیوردیلر . ابوبکر ، علی‌روایةٍ ، مدینهٔ منوره‌دن اوچیوز قدر اهل اسلام ایله یوله چیقدیلر . اول حضرت کندی مبارك الیله یکرمی دوه‌یی هدی اولمق اوزره نشانلایه‌رق وبویونلرینه قلاده‌لر طاقه‌رق ابوبکر ایله برابر ایصال ایتدی . حضرت ابو بکر کندیسی‌ایچون‌ده بش هدی نشانلامشدی . حجاج مسلمین ذوالحلیفه موقعنده احرامه کیردیلر . مکه‌یه طوغرو ایلروله‌یورلردی .

بوصره‌لرده « برائة » سورهٔ جلیله‌سی نازل اولدی . رسول اکرم ایله مشرکین آره‌سنده اولان معاهدهٔ عمومیه‌نك، یعنی تادور خایلیدن اعتباراً ذی‌قوت ومتولیٔ کعبه اولانلرك زیارت بیت‌الله وایفای حجدن مؤمن‌ومشرك‌هیچ برکیمسه‌نك‌منع ایدیلمه‌مسی، اشهرحرمده کیمسه‌نك هیچ بردرلوتعرضه دوچار اولمامسی ضمننده برتعامل موجودایدی . بوحالده بوکون ذی‌قوت وشوکت اولان‌اهل اسلامك‌دخی زیارت کعبه واداء حجدن هیچ برکیمسه‌یی منع ایتمه‌ملری اقتضا ایده‌جکدی .

عمومه عائد اولان بوحق عادتا برمعاهده ایله تأمین ایدیلمش کبی ایدی . نصل‌که فتح مکه‌یی متعاقب اول حضرت برچوق بدعتلری فسخ ایتدیکی حالده بوجهتی مسکوت عنه براقشلردی . فقط بوندن بویله مشرکانه اجرا ایدیله‌جك طواف وسعیلره ، برچوق بدعتلرایله قاریشیق اوله‌رق اجرا ایدیلن حجلره نهایت ویریله‌جك ، برمحیط مقدس‌داخلنده‌خالق‌ذوالجلال‌اولان اللهك اسم‌پاکلریله‌برابر « لایسمن ولایغنی من‌جوع » اولان‌اصنامك ناملری‌یاد ایدیله‌میه‌جکدی. حضرت اللهك قرآن کریمده : « وعهدنا الی ابراهیم واسماعیل ان طهرا بیتی للطائفین والعاکفین والرکع السجود » دیه حکایه بیوردیغی اوزره ، ابراهیم واسماعیل علیهماالسلامك تااوزمانلر مکلف اولدقلری وظیفهٔ تطهیر ایله بودفعه‌ده اول حضرت مأمور اولیوردی . آرتق کعبهٔ معظمه‌اصنام واوثاندن ، هر درلو آثار شرکدن تطهیر ، حج صفت اصلیه‌سنه ارجاع ایدیله‌جکدی .

برده علیه‌الصلاة والسلام افندمزك بعض قبائله قارشی خصوصی معاهده ومتارکه‌لری واردی‌که بعدالهجره عقد ایدیلمشیدی . ایشته برائة‌سورهٔ جلیله‌سی برنجی نوعدن اولان معاهدهٔ عمومیه‌نك فی‌الحال

نقض ايديلوب ، انجق تاريخ اعلاندن اعتباراً درت آى قدر برمدت امهال ، فقط معاهدهٔ خصوصيه‌لرك مدتلرينه قدر رعايت ايديلملك لازم كله‌جكني اشعار ايدييوردى . معاهدهٔ عموميه اربابنه كوره اودرت آى، معاهدهٔ خصوصيه‌لرى اولانلره كوره‌اومعين مدتلرى بردوشونمك زمانى ايدى ، كه بومدت ظرفنده يااسلاميتى قبول ايده‌جك ، ياخود ايتميه‌جك‌ده اسلاميته خصم اولدقلرينى علناً سويليه‌جكلردى . ايشته برائة سورهٔ جليله‌سنده اولان «فاذا انسلخ الاشهر الحرم فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا لهم كل مرصد فان تابوا واقاموا الصلاة وآتوا الزكوة فخلوا سبيلهم انا ﷲ غفور رحيم... » آيت كريمه‌سيله بونلرك دخى دملرى هدر اوله‌جغى بيلديريليوردى . ايشته برائة سورهٔ جليله‌سنك احكام منيفه‌سندن اوله‌رق بالجمله مشركينه قارشى اولان معاهدهٔ عموميه‌نك نقضيله ايكى درلو نتيجهٔ عمليه ميدانه كليوردى:

۱) اسلاملره قارشى معاهدهٔ خصوصيه‌لرى بولونسون، بولونماسون، تاريخ اعلاندن اعتباراً هيچ برمشرك حج ايده‌ميه‌جك ، عادات جاهليه اوزره هيچ بركيمسه‌نك كعبهٔ معظمه‌يى طواف ايتمه‌سنه مساعده اولونميه‌جق ايدى .

۲) انجق معاهدهٔ عموميه تحتنه داخل اولانلر درت آى، معاهدهٔ خصوصيه‌لرى بولونانلر مدت معينه‌لرينى متعاقب اسلاميتى قبول ايتمدكجه كرك اشهر حرم ، كرك سائر آيلرده مطلقا خصم تلقى اولنوب دملرى هدر ايديله‌جكدى..

ايشته برائة سورهٔ جليله‌سنى اوقومق ، حاوى اولديغى احكامى تبليغ واعلان ايتمك اوزره حضرت على تعيين بيوروله‌رق ، نبى اكرم افندمزك « العضباء » آدلى دوه‌سنه راكب اوله‌رق يوله چيقدى . قافلهٔ حجاج « عرج » ، ياخود « ضجنان » نام محله واصل اولدقلرنده انلره ايريشدى . حضرت ابوبكر : « ياعلى! امير اوله‌رقمى كليورسك ، ياخود مأمور اوله‌رقمى ؟.. » ديه سؤال ايتمسى اوزرينه ، حضرت على : « امير دكل ، مأمور اوله‌رق كلديكنى » سويلدى ومسئله‌يى‌ده آكلاتدى .

مكه‌يه واصل اولونجه طواف وسعى اول حضرتدن كوردكلرى وجهله اجرا ايتديلر . حضرت ابو بكر ، عليه‌الصلوة والسلام افندمزدن تلقى ايتديكى وجهله اركان ومناسك حجى تعليم ايدرك موقفلرده خطبه‌لر اوقيوردى . حجاج مسلمين دخى حضرت صديقه اتباع ايليورلردى . فقط مشركين بوسنه دها حج وافعالنى كندى بيلدكلرى كبى ايفا واجراده سربست اولدقلرندن ابا واجدادلرندن توارث ايتدكلرى عادات جاهليه اوزره ادا ايدييورلردى . ترويه كونى منايه كلديلر . يوم عرفه‌نك صباحى اولونجه حضرت ابو بكر عليه‌الصلوة والسلام افندمزدن آلديغى تعليمات موجبنجه وقفه ايچون عرفاته كيديله‌جكنى سويلمشلردى . فقط بعض كيمسه‌لر كنديلرينك احمسى واهل حرم اولدقلرينى ، بناءً عليه عرفات وقفه‌سيله مكلف اولمدقلرينى ، بو حالك ابا واجداددن توارث ايدن عادتلره مخالف اولديغى ... ايلرى سورمه‌يه باشلاديلر . بالطبع حضرت صديق بو مقوله سوزلره قولاق ويرمدى . پيغمبردن تلقى ايتديكى اوامر وتعليماتى تماميله يرينه كتيردى . حجاج مسلمين كرك احمسى ، كرك غير احمسى ، بلا استثنا ، عرفات وقفه‌سنده حاضر اولديلر . ايشته بو صورتله احداث اولونان او بدعت رفع ايديلمش اولدى . حضرت على يوم نحر كونى منى‌ده « جمرة العقبه » موقعنده آياق‌اوزرى قالقه‌رق يوكسك سس ايله سورهٔ توبه‌نك اوللرندن قرق قدر آيات كريمه‌يى تلاوت ايتدكدن صوكرا ، فخر كائنات افندمزدن اخذ ايتديكى وجهله:

«لايدخل الجنة كافر ، ولا يحج بعد العام مشرك ، ولا يطوف بالبيت عريان . ومن كان له عهد عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فهو الى مدته »

ديه‌رك كافرك جنته داخل اولميه‌جغى ، بوندن بويله مشركين حج ايده‌ميه‌جكنى ، رسول اكرم افندمز ايله آره‌لرنده معاهده‌لرى بولونانلرك مدتلرى نهايتلرينه قدر عهدلرينه رعايت اولنه‌جغى اعلان ايتدى . حضرت على مركزده بونلرى تبليغ ايتديكى كبى ، حضرت صديقك امريله ابو هريره وديكر بعض اصحاب كرام دخى حجاج بيننده يورويه‌رك بوجهتى عمومه اعلان ايدييورلردى . بالطبع بو حال مشركينك خوشنه كيتمه‌مش ، انلرى دوشونمكه سوق ايتمشدى . اسلاميتى قبول ايتمدكجه فوز وفلاحه ايريشه‌ميه‌جكلرينى يواش يواش تقدير ايتمكه باشلامشلردى . فى الواقع چوق كچمه‌دن هپسى‌ده شرف اسلام ايله مشرف اولديلر .

حليم ثابت

فلسفه

وحدت وجود

۲۴

مادامكه سوز بورايه قدر كلدى، برازده شيخ اكبرك عالم حقنده‌كى فكرندن بحث ايده‌لم. فصوص شرحندن محو واثبات صورتيله بورايه نقل ايده‌جكمز شو خلاصه‌دن اكلاشيله‌جغى وجهله ديكر اكابر صوفيه كبى حضرت شيخ‌ده عالمك كندى نفسيله معدوم، حقك وجوديله موجود اولديغنه قائلدر. آنك اعتقادينه كوره عالم آنات ايله متبدل، جناب حق عالمه دائما متجليدر . تجلىٔ اولك اصلنه رجوعيله عالم معدوم، تجلىٔ ثانينك وقوعيله تكرار موجود اولور . فقط تجلىٔ ثانينك سرعت وقوعندن طولايى هرايكى تجلى بيننده‌كى انفصال مشاهده اولنماز. يعنى عالمك ، برآن غير منقسمده معدوم ، تكرار موجود اولديغنك فرقنه وارلماز . بو حقيقتدن غافل اولانلر عالمى مستمر الوجود ظن ايدرلر. حال بوكه: جوهر اولسون عرض اولسون عالمك هيئت مجموعه‌سى دائما

متغیر ، هر متغیرك تعینیده آنات ایله متبدلدر . خلاصهٔ کلام عالم طرفةالعینده فانی وصورة اخری ایله حادثدر . اشعریلر موجوداتدن یالکز اعراضك آناً فاناً تجددینه قائلدرلر . زیرا آنلر « العرض لایبقی زمانین» دیرلر. سوفسطائیلره کلنجه: آنلر عالمك، دهاطوغریسی صور مکوناتك آناً فانا تجددینه قائل اولمقله برابر بو صورك منشائی اولان حقیقت احدیهنك وجودینه قائل دکلدرلر . بنابرین صوراشیا ایچون ظنوندن عبارتدر دیرلر . ایشته سوفسطائیلر بووجهله کرك جناب حقدن وکرك جناب حقك تجلیات غیرمتناهیهسندن غافل اولدیلر .

متکلمین وفلاسفه وجود ایله متلبس اولان حقائقك تبدلنه قائل اولمدقلرندن سوفسطائیلری رد ایتدیلر . آنلرك بو ردی ماورای شئونده حقیقت واحده اثباتی دیمکدر .

حالبوکه بو مبحثده هر ایکی فرقهده من وجه مصیب من وجه مخطیدر. زیرا سوفسطائیلر عالمك تبدلنه قائل اولدقلری حالده صور تبدلاتی قبول ایدن جوهر معقولك عینندهکی احدیتی قبول ایتمدیلر . صور متحولهنك ماوراسنده بر حقیقت ثابته واردرکه او اصلا متغیر ومتبدل دکلدر. اکر سوفسطائیلر بوجوهر معقولی قبول ایتمش اولایدیلر مرتبهٔ تحقیقه واصل اولورلردی . قبول ایتمدکلری ایچون خطایه دوشدیلر .

اشعریلرك خطاسنه کلنجه: آنلر عرض دائما متجددر دیدکلری حالده عالمك هیئت مجموعهسی اعراضدن عبارت اولدیغنی آکلایهمدیلر . حالبوکه عالم اعراضدن عبارتدر . اعراض ایسه دائما متبدلدر . بناءً علیه عالمده دائم التبدلدر. بوایکی فرقهنك فکرلرندهکی اصابته کلنجه: سوفسطائیلر یوقاریده سویلندیکی وجهله عالمك کلیسی متبدلدر دیمشلردر. بو فکرلری طوغریدر . فقط آنلر « جمیع صور عالمی قبول ایدن جوهر معقولك عینندهکی احدیته مطلع اولمدیلر ! » او جوهر معقول آنجق او صورتلرله ظاهر اولور ؛ او صورتلرك حقائقیده آنجق او جوهرله تعقل ایدیلیر . ایمدی سوفسطائیلر صور عالمی قبول ایدن حقیقت احدیهدن وحقك تجلیات غیرمتناهیهایله اوصورتلره تجلیسندن غافل اولدیلر وعالمك اجمالاً وتفصیلاً تبدلی حسبیله اصلی ، فصلی یوقدر دیدیلر .

اکر سوفسطائیلر عالمك تبدلنه قائل اولدقلری کبی او تبدلك ماوراسنده غیر متبدل بر حقیقتك وجودینهده قائل اولایدیلر کریوهٔ خطایه دوشمزلر ایدی . اشعریلره کلنجه : اونلر اجزای عالمدن بعضیسنك اعراضدن عبارت اولدیغنه قائل اولدیلر . حالبوکه عالمك هیئت مجموعهسی اعراضدن عبارتدر و اعراضدن هیچ برینك کندی نفسنه نظراً وجودی یوقدر . بناءً علیه عالمده کندی نفسنه نظراً معدوم دیمکدر .

ذاتاً عالمده جناب حقدن غیری کندی نفسیله قائم هیچ برجوهر یوقدر. کندی نفسیله قائم اولان آنجق جناب حقدر . اشیای سائره کندی نفسلریله دکل، بلکه حقك وجودیله قائمدر .

اشعریلر بو حقیقتدن ذاهل ، عالمده جناب حقدن بشقه بر چوق جواهرك ، وجودینهقائل اولدیلر . انلرك اثبات ایتدکلری بوجوهرلردن هیچ برینك کندی نفسنه نظراً وجودی یوقدر . هپسنك وجودی وجود حق ایله قائمدر . دها طوغریسی اشعریلرك جوهر دیدکلری شیئلر وجود حقه نسبةً عرض قبیلندندر. اکراشاعره عالمده جناب حقدن باشقه بر طاقم جواهرك وجودینه قائل اولمیوب یالکز جوهر واحد اثبات ایتمش اولایدیلر تمامیله فکرلرندهاصابت ایتمش اولورلردی.

عالمك اعراضدن عبارت اولدیغی بحثنه کلنجه مثلا : کرك اشعریلر ، کرك سائر ارباب نظر برشیئی حد، یعنی تعریف رسمی ایله تعریف ایتسهلر معرفی تشکیل ایدن اجزانك اعراضدن عبارت اولدیغی تحقق ایدر .

بووجهله تحقق ایدن اعراضك ایسه هیچ بری نفسیله قائم دکلدر. دیمك که نفسیله قائم بر طاقم اولمیان شیئلرك بریره کلمرندن نفسیلهقائم دیکر بر شی تحقق ایدییور .

زیرا حدود ذاتیه محدودك تعبیردیکرله برشیئی تشکیل ایدن اجزا اوشیئك عینیدر . بوراده اعراض ، شیءٔ محدودك، یعنی تعریف رسمی ایله معرف اولان جوهرك اجزاسنی تشکیل ایدیور ، علی الانفراد تحققلری اولمیان برطاقم شیلرك اجتماعندن بالذات متحقق اولان برشیءٔ دیکر حاصل اولیور .

حالبوکه جوهر دنیلان شی کندیسنی تشکیل ایدن اجزا اوزرینه امر زائد دکلدر . یعنی اساساً اواعراض مجتمعهدن بشقه برشی موجود اولوبده اوعرضلر انك اوزرینه مرتب دکلدر . جوهری تشکیل ایدن اعراض اوجوهرك عینیدر . اعراضدن هیچ برینك نفسنده تحققی یوقدر. بویله نفسنده تحقق اولمیان برطاقم شیلرك بریره کلمسندنده نفسنده تحقق اولان دیکر برشیئك حصولی ممکن دکلدر . بناءً علیه عالمده جوهراولسون، عرض اولسون هیچ برشیئك حتی عالمك نفسنه نظراً وجودی یوقدر . شو سوزلردن اکلاشیلورکه :

محققین صوفیهدن هیچ بری جناب حقدن بشقه برشیئك وجود حقیقی ایله اتصافنه قائل دکلدر . انلر لفظ وجود ایله انجق جناب حقی مراد ایدیورلر . فقط بوندن اولکی مقالهلردهده کرات ایله سویلندیکی وجهله انلرك وجوددن مقصدلری اعیانده کون ایله مفسر اولان مفهوم کلی دکلدر . زیرا بومعنی اعتباریله اولان وجودك ، معنای الوهیتی متضمن وجوده نسبةً اصلا معناسی یوقدر .

صوفیهٔ کرام حضراتی بوحقیقته فکر ونظر طریقیله دکل، انجق سیرسلوك ایلهواصل اولمشلردر. انلرك بوبابدهکی مجاهدات ومشاهداتنه دائر سوز سویلهمك بزم حدمز دکلدر . زیرا اویول بشقه بریولدر. انك نهاولدیغنی اکلامق بر مرشدکاملك دامن ارشادینهصارلمقله میسر اولهبیلیر.

شمدی یه قدر وحدت وجود حقنده سویلدیکمز پریشان سوزلر بومسئلهنك حقیقتی نهدن عبارت اولدیغنه دائر برفکر مجمل ویرمشدر ظن ایدرم . بحثك اساسی بوندن عبارتدر . تفرعاتی

حقنده تفصیلاته کیریشمیه‌جکمزی بوندن اولکی مقاله‌لرك برنده ذاتاً سویلمش ایدك . محققین صوفیه‌نك کافه‌سی بو اصله توسل ایتمشلر ، بو بحثك اصول وفروعنه دائر بیکلرجه اثر یازمشلردر . فقط هپسنك اساسی « وحدت وجود » در . بو بحث فکر ونظر طریقیله تعمیق ایدیله‌جك اولورسه اتعاب ذهندن باشقه برشیئ انتاج ایتمز . بلکه‌ده غایت فرنکلرده اولدیغی کبی تفلسفه واریر . فقط بر « من موحد اخلاص تام ایله طریق حق وحقیقته سالك اولورسه استعدادینه کوره کندیسنده برنشئه اویانیر ، مجاهده‌سی نسبتنده مشاهده‌یه نائل اولور .

تحقیق معانی از عبارات مجوی بی رفع قیود واعتبارات مجوی
خواهی یابی ز علت جهل شفا قانون نجات از اشارات مجوی

فرید

اسلامده فن وفلسفه

۱۹۱ دن مابعد

غزالی وتصوف . — عارف ربانی (سلیمان الدارانی) دیبوکه : « فیض وانکشاف طریقیله مظهر اولدیغم تجلیات وسانحاته ، کتاب وسنت کبی ایکی شاهد عادل ایله مؤید اولدقلرینه ، یعنی شرع احمدی‌یه مطابق بولندقلرینه قانع اولمدقجه ؛ اصلا التفات ایتمدم . » ذوالنون مصری ، جنیدك مطالعه‌سنی تأییداً دییورکه : « محبت الهیه ایله مست ومشغوف اولانلرك علامتی ، اخلاق ، افعال خصوصنده حبیب خدایه اقتدا ایتملری ، اوامر ونواهی وسنن پیغمبری‌یه کمال اعتنا ایله رعایتکار بولنملری کبی احوالدن عبارتدر . » عظمای مشایخ کرام ، شرع مبینه کمال اهتمامله رعایتکار اولمق وغرائمی واجبات کبی تلقی ایتمك سایه‌سنده‌درکه نائل اولدقلری مراتبه اعتلا ایده‌بیلمشلردر . آداب شریعته واساسات دینیه‌یه مراعات ایدلمدکجه مقامات حقیقته وصول مستحیل اولور .

جهل وحرماندن باشقه برسرمایه‌لری اولمیان بر طاقم دربدرلرك اورته‌یه آتدقلری طامات وشطحیاتك تصوف اسلامی ایله هیچ بر مناسبتی یوقدر واوله‌مز .

طفیلیات مضره کبی امت اسلامیه‌نك عروق فعالیتلرینی استیلا وملتی محکوم عطالت برکتلهٔ جامده حالنه کتیرنلرك ارباب طریقت میانه صوقولملری وآنلر آره‌سنده صاییلمه‌لری ؛ متین بر اساس حکمی‌یه مبتنی اولان مسلك تصوفك شرفنی خللدار ایتمش وبلکه بادیٔ انحطاطی اولمشدر .

ابو سعید الخراز (شریعته مخالف طریقت باطلدر) حکمنی ویره‌رك شریعت وطریقتك عرفاناً ، اخلاقاً ، فضیلةً پایهٔ ملکیته عروج ایچون ایکی جناح استناد اولدیغنه اشارت ایلمشدر .

قلب انسانك الهامات عالیه‌یه مجلا اوله‌بیلمسی ایچون دماغك بهمه‌حال حزمات معرفتله تنور ایتمسی لازم اولدیغنی غزالی احیاده شو صورتله آکلاتیور :

« نفسك ریاضت وتهذیبندن اول حقایق علوم تحصیل وتعلم ایدلملیدر . جاهل بر سالکك قلبی فائده‌سز بر طاقم خیالات ایله تشتت ایده‌بیلور ونفسی اوزون مدت او خیالاته قاپیلور کیدر .

بیچاره سالك دوشدیکی بو کرپودن تخلیص نفس ایده‌میه‌رك قیمتدار عمرینی بیهوده وهمیات ایله اتلاف ایدر . پك چوق کیمسه‌لر بو یولده سنه‌لرجه محکوم اوهام وخیالات اولوب قالمشلردر . حالبوکه بو آدملر طریق تصوفه سلوك ایتمزدن اول تحصیل علم ایتمش اولسه‌لردی حال ایله خیال آره‌سنده‌کی بو التباس زائل اولور وکیتدکاری یولی حزمات علمیه‌لریله منور اولمش کورورلردی . تصوفده غایه‌یه واصل اولمق ایچون هرحالده طریق تحصیل تعقیب ایدلملیدر . یالکز ریاضت ومواظبتله غایه‌یه واصل اولمق زعمنده بولنان کیمسه نفسنه ظلم وعمرینی بیهوده یره اضاعه ایتمش اولور .

بویله برکیمسه عینیله ، بلکه بر دفینه بولورم امیدیله طریق کسب وحرانی ترك ایدن ، چالیشمقسزین پاره قازانمق خلیای خامنه دوشن آدمه مشابهدر .

تعلیم ایتمکسزین مرتبهٔ بشریته صعود ادعاسنده بولنانلر هرحالده بیهوده یره اوغراشمش وبلکه خذلانه دوشمش اولورلر . حالبوکه تحصیل علمی متعاقب ریاضت وتهذیب نفسه چالیشیلورسه حصول انکشاف دها زیاده مأمولدر . غزالی سرمایهٔ عرفاندن محروم برطاقم زواللیلرك تصوف خلیاسیله کرك کندی نفسلرینه وکرك هیئت اسلامیه‌یه ویره‌جکلری مضرتلری اوزون اوزادی‌یه تصویر ایده‌رك حقیقتك تجلیسنه پك چوق همت وغیرت ایتمشدر . حضرت استاد دییورکه :

« انسان تغذی وتناسل ایتدیکی کبی نباتات ده تغذی وتناسل ایدر . انسانك بو خصوصده نباتاتدن فرقی اولدیغی کبی حس وحرکت اختیاریه جهتیله‌ده حیواناتدن فرقی یوقدر . صورت وقامت خصوصنده ایسه برهیکل من نوعه بکزه‌دیله‌بیلور .

« شو حالده انسانك جمادات ، نباتات وحیواناتدن مابه‌التمایزی ، کندیسنده حقایق اشیایه کسب وقوف ایده‌بیلمك خاصیتك بولنمسندن عبارتدر . نوع بشر ، حائز اولدیغی ممتازیتی ، یالکز علم ومعرفته مدیوندر . برکیمسه اعضا وقوانسی علم وعمله حصر ایدرسه بهیمیتدن قورتیله‌رق ملکیته تقرب ایدر وآنجق اوزمان انسان کامل اطلاقه لیاقت کسب ایتمش اولور . »

غزالی ، علم وعرفانله تنور ایتمش اولان اعاظمك تزکیهٔ نفس سایه‌سنده واصل اوله‌بیله‌جکلری غایه‌یی ، قلبلرنده انکشاف ایده‌جك تجلیاتی شو صورتله تصویر ایدییور :

« حقایق علومك مرآت لوح محفوظدن مرآت قلبه تجلیسی ، بر آینه‌یه تقابل ایدن صورتك انعکاسله قارشوسنده بولنان دیکر آینه‌ده انطباع ایتمه‌سنه مشابهدر .

« بو آینه‌لر آره‌سنده‌کی حجاب بعضاً ال ایله ازاله ایدیلیر . بعضاً ده نسیم صبانك هبوبیله زائل اولور .

«بونك كبی نسیم الطاف سبحانیه بعضاً قلب عبدده‌كی حجابی رفع ایده‌رك لوح محفوظده‌كی حقایقك كندیسنده انكشافنه مساعد اولور. حجاب ترفع ایدر. وراء پردهٔ غیبدن حزمات عرفان لمعان ایده‌رك قلب عبدی نورلره مستغرق قیلار. فقط بو حالت نوشین برق خاطف كبی آنجق بر آن ایچون دوام ایدر. وعبد بو آن استغراقدن آیریله‌رق ینه حال اصلیسنه عودت ایدر.»

غزالی احیاء العلومك دیگر بر صحیفه‌سنده دیبوركه: «هیچ بركیمسه تحصیل علمدن مستغنی اوله‌مز. سعدانك درجه خصوصنده‌كی تفاوتلری معرفتلرینك تفاوتنه كوره‌در. علم ومعارف مؤمنلری لقاء ربانی‌یه واصل ایده‌جك انوار تابداردر. (یسعی نورهم بین ایدیهم وبایمانهم) قول شریفی ایله بونكا ته اشارت بیورولمشدر.»

حضرت امام، معرفت وفضیلتله پیرایه‌دار اولان سالكینك واصل اوله بیله‌جكلری مقاماتك غایهٔ قصواسی (محبة الله) اوله‌جغنی كندیسنه خاص براسلوب نزیه ایله بیان ایده‌رك دیبوركه: «انسان هرشیدن اول كندی نفسنی سه‌وه‌ر ووجودینك عدم هلاكنی آرزو ایدر. چونكه طبعاً سه‌ویلن شی محب ایچون ملایم اولان شیدر. انسانه اك ملایم اولان شی ایسه كندی ذاتی‌در. انسانك اولومدن نفرت ایتمسی، بقای حیاتی ایسته‌مسی شخصنه اولان فرط محبتدن نشأت ایدر.

«بعضاً اولومك ایسته‌نیلمه‌سی سنین اضطراب وآلامك توالی ایتمه‌سندن ایلری كلیر. معمافیه ادراك وموازنهٔ عقلیه‌سنی غائب ایتمامش اولان هیچ بركیمسه تلف نفسه جرأت ایده‌مز. چونكه كندینی سه‌وه‌ر. انسان، نفسندن صوكره، مالنه، اولادینه، اقارب واصدقاسنه مودت بسلر.

«انسان مالنی، ثروت وساماتی سه‌وه‌ر. چونكه ذاتنك مسعود یشامسی وحیاتنك رفاه ایچنده كچمه‌سی ایچون ماله احتیاج اولدیغنی بیلیر. شو حالده ثروت وسامان كندی عینلری ایچون سه‌ویلزلر. بلكه انسانك رفاه شخصیسنه یارادقلری ایچون سه‌ویلورلر. شو حالده انسانك ماله محبتی ینه شخصنه محبتی دیمكدر.

«انواع مشقت وفلاكتی چكمكله برابر انسان اولادینه قارشی صمیمی برمحبت بسلر. چونكه كندیسی فناپذیر اولدقدن صوكره اولادینك كندی مقامنه قائم اوله‌جغنی ونسلنی ادامه ایده‌جكنی دوشونور.

«كوریلیوركه انسانك اولادینه محبتی‌ده ینه بقای نفسه اولان محبتدن ایلری كلیور. انسان كندی نفسنی سودیكی ایچون كندندن برجزء كبی بالآخره مقامنه قائم اوله‌جق اولادینه‌ده برمحبت پرورده ایدر.

انسانلر طبعاً كماله‌ده محبت ایدرلر. حب عالی بونوع محبتدر. حسن وجمال روحه نوشین بر ذوق تماشا بخش ایدر. بو ذوق ولذت ایسه محبوبدر. صور جمیله‌یه محبت یالكز نفسك ذوقی ایچون دكلدر. روح‌ده بوندن متلذذ اولور. چونكه اورا‌ده بركمال كورور.

«لطیف بر چمنزار ایچندن آقان جویبارك تماشاسندن انسان برحظ درونی، بر انشراح روحانی طویار. وبویله دلربا منظره‌لری سه‌وه‌ر. كوزل بر یازی، خوش بر صدا، انسانده درین بر حس اویاندیرر. برینك سیری، دیگرینك استماعندن بر ذوق آلیر. وبونلری سه‌وه‌ر. چونكه اونلرده بركمال كورور.

«بر شیئك حسنی آكا لایق واونك ایچون ممكن اولان كمالی جمع ایتمش اولمسیله حاصل اولور. برشیده كمالات ممكنه‌نك كافه‌سی موجود ایسه اوشی صوك درجه كوزل دیمكدر.

«هر درلو اوصاف كمالیه آنجق ذات اقدس حقنده متصور اولدیغندن محبت حقیقیه‌نك ده معبود جنان اولان فاطر مطلق حضرتلرینه عائد اولمسی طبیعیدر. محبوب ازلی وحقیقی آنجق ذات كبریادر.

«محبت الٰهیه، علایق دنیویه‌دن تجرد وغیر اللّه محبتدن فارغ اولمق سایه‌سنده قازانیله‌بیلور.»

غزالینك آداب، اخلاق وتصوف حقنده‌كی تدقیقات وبیانات داهیانه‌سنك بسیط بر قروكیسنی چیزمك ایچون پك چوق صحیفه‌لر طولدیرمق ایجاب ایدر. بوكا ایسه پلانمز مساعد دكلدر. شو محدود سطرلرله او بویوك فاضلك حیات مساعیٔ طبیعی حقیله تصویر اولنه‌مز.

حب اللّه وشوق اللّهه دائر احیاء العلومده رنكین ونزیه صحیفه‌لر بولنه‌بیلور! غزالینك ارباب فلسفه ایله اولان مناقشاتندن ابن رشده تخصیص ایدیله‌جك ستونلرده بحث اولنه‌جقدر.

مدللی اعدادیسی مدیری
م. شمس الدین

ادبیات

عرب تاریخ ادبیاتندن:

ابو العلاء معری

۱۹۱ دن مابعد

بردفعه‌ده ینه شریف مرتضی‌نك حضورینه كیدركن فیلسوفك آیاغی قایمشدی، اوزرینه طوغرو دوشدیكی آدم (بو كوپك كیمدر؟) دیدی، معری (كوپك، كوپكك یتمش اسمنی بیلمه‌ینـدر.) دیه مقابله ایتدی. بو ماجراده ابو العلانك لغویوندن اولدیغنه دلالت ایدیور.

مشار الیه، پك حساس ایدی؛ بر دفعه بیله طویمش اولدوغی اصواتی هیچ اونوتمز، درحال تمیز ایدردی: معره‌ده بر جمعیت شعراده مازنی ایله برابر بولنمش موی الیهك انشاد ایتدیكی شو شعری:

وقانا لفحة الرمضاء واد   سقاه مضاعف الغیث العمیم
نزلنا دوحه فحنا علینا   حنو المرضعات علی الفطیم

دیكلیه‌رك «أنت اشعر من فی الشام» التفاتنی فیرلاتمشدی. مازنی فیلسوفله «عراق» ده تكرار بولوشدی، حضورنده:

لقد عرض الحمام لنا بسجع　　اذا أصغی له رکب تلاحا
شجا قلب الخلی فقال غنی　　وبرح بالشجی فقال ناحا

قطعه‌سنی انشاد ایدر ایمز معری اولجه ایراد ایتدیکی (ومن بالشام) ه عطفاً (ومن بالعراق) جمله‌ٔ تقدیریه‌سیله التفات ایتدی . فیلسوف نور بصیرتله ، یوزینی کورمه‌دن ، اسمنی ایشتمه‌دن مازنی‌یی همان طانیمشدی .

ابوالعلانك قومی آره‌سنده پك بویوك بر مکانت واعتباری واردی : حلب امیری صالح بن مرداس معره‌یی محاصره ایتمشدی ؛ خلق ، قصبه‌یی قورتارامایه‌جقلرینی ، صالحی دفع ایده‌میه‌جکلرینی آکلاینجه همان معری‌یه قوشدیلر ، توسط اجرا ایتمه‌سنی رجا ایتدیلر . فیلوسوف ، رهبریله برابر چیقدی . صالح ، مشارالیهه اکرام ایتدی ومقصدینی صوردی ؛ ابوالعلاء « الامیر اطال الله بقاء وکالیف القاطع لان مسه وخشن حده وکالنهار قاظ وسطه وطاب برده خذ العفو وأمر بالعرف واعرض عن الجاهلین » دینجه صالح « قد وهبتها لك » دیه‌رك قوجه فیلوسوفك مملکتندن دوندی کتدی .

معری ؛ انفرادی ، خلقدن اوزاق بولونمه‌یی سور ، رؤسا ایله برلکده بولنمه‌دن نفرت ایدر ، اهالی‌یی ده آنلره تقربدن نهی ایلردی ، شویله دیردی :

توحد فان الله ربك واحد
ولاترغبن فی عشرة الامراء

فاطمیلرك حلب والیسی « عزیزالدوله » نك سراینده بولونمق کندینه تکلیف اولوندی ؛ شیخوختندن ، قلت بضاعه‌دن بحث ایله اعتذار ایتدی .

مسلم ، نصرانی ، یهودی تفریق ایتمکسزین بوتون رجال دینه سوء ظن ایدر ، حقلرنده شویله سویلردی :

مامنهم برولا ناسك　　الا الی نفع له یجذب
أفضل من افضلهم صخرة　　لاتظلم الناس ولاتکذب

شرابدن استکراه ایدر ، شریعت منع ایتمه‌مش بیله اولسه ینه آنی حرام کورور ، بوخصوصده شویله دیردی :

أیأتی نبی یجعل الخمر طلقة　　لتحمل مابی من همومی واحزانی
وهیهات لو یأتی لما کنت شارباً　　مخففة فی الحلم کفة میزانی

« معری » ، (بغداد) دن عودت ایتدکدن صوکره اونده اوطوردی . تألیف ، تعلیم ونظم شعر ایله مشغول اولدی ، شعرلرینك موضوعی زهد وحکمت ایدی . مشارالیهك برچوق مصنفاتی واردر . بونلر حروب صلیبیه داهیه‌سنده هدر ضلال اولمش وآنجق بوکون معروف اولانلر قالابیلمشدر .

اورته‌دن قالقان مؤلفاتندن بری (کتاب الایك والغصون) در . دیوان متنبی‌یی اختصار ایده‌رك « معجز احمد » تسمیه ایتمشدی . بحتری دیوانی‌ده تهذیب ایده‌رك (عبث الولید) تسمیه ایلمش ، ابی تمام دیوانی بعدالاختصار ترتیب ایتدیکی شرحه (ذکری حبیب) نامنی ویرمشدر . سقط الزند ، ضوء السقط ، رسالة الغفران واللزومیات جملهٔ آثارندندر .

معرینك قرآن کریمی تنظیراً برکتاب یازدیغنی ده سویلرلر ؛ بوکتاب ایچون کندینه دیمشلرکه : (واقعا بلیغدر ، لکن قرآنده‌کی حلاوت بونده یوق .) کویا فیلوسوف ده (بنم کتابمده درت یوز سنه دیللرده صیقلدار اولسون ، آندن صوکرا باقلك نه اولور ؟) دیمش .

معرینك بوکونه قدر محافظهٔ طراوت ایدن بدیع شعرلری ، حکمت آمیز سوزلری واردر . شعرلرنده دیکر شاعرلرده چوقلق تصادف اولونان مدحلر ، فاحش هجولر پك آز کورولور .

مابعدی وار

مترجمی

عبداللطیف نوزاد

تاریخ

قلیچ دینی

اوچنجی باب

حضرت یوشع (ع . م) وبنی اسرائیل

آرتق ذات شارع ایفای وظیفه ایتمش اولدیغندن محارب حضرت (یوشع) بنی اسرائیلك موقع حاکمیتنه چیقیور . بوتون قبائل اسرائیلیه الك قطعی وصریح تعبیرات ایله مشارالیهه بیعت ایدیورلر : هرنه‌که : امر ایدرسه‌ك یاپاجغز ، « هرنره‌یه کوندیرسه‌ك کیده‌جکز . سنك اوامرینه قارشی عصیان ایدن ، سنك هرامرینه نه اولورسه اولسون اطاعت ایتمه‌ین کیم ایسه اعدام اولنه‌جق . یالکز قوی وشجیع اول [۱] » .

حضرت (یوشع) ك ایلك حرکت عسکریه‌سی جاسوس کوندره‌رك (اردن) نهرینی کچه‌جکی نقطه قربنده‌کی أك قوتلی شهر اولان (جریقو) نك احوالنی وقوتنی اوکرنمك اولدی . جاسوسلرك عودتنده امر محاصره ایچین تدارکاته باشلانمش ایدی . بووقعه‌نك تفصیلاتنه لزوم یوقدر . شوقدرینی سویلامك کافیدرکه : « آنلر (بنی اسرائیل) شهری ضبط ایتدیلر وایچنده بولنانلری ، أرککلری قادینلری ، چوجقلری اختیارلری ، أوکوزلری ، قویونلری ، أشکلری قلیچ آغزیله قتل واعدام ایتدیلر . . [۲] »

شهر دخی خرابیت ابدیه‌یه محکوم ایدلمش ، وتکرار اعماره تشبث ایده‌جکلره لعنت اولنمش ایدی .

متعاقب سفر عسکریده بنی اسرائیل بررجعت ناکهانی‌یه معروض قالدی : اوچ بیك کشی جوارده‌کی (ئه‌ی) شهرینه هجوم ایتدیکی حالده بر خیلی ضایعات ایله پوسکورتلدی . یوشع (ع . م) بووقعه‌یی ممیتنده‌کیلردن بعضیلرینك ارتکاب ایتمش اولدقلری بعض تقصیراته قارشی بر مجازات الهیه صورتنده تلقی ایدوب مجرملری میدانه چیقارمق ایچین قرعه‌یه مراجعت أیله‌مشدی . قرعه (آخان) ه اصابت ایتمش ، اوده فی الحقیقه دشمنله حربده أله کچن هرشیئك احراق لازم ایکن کندیسنك غنائمدن بر مقدارینی نزدنده اخفا أیله‌دیکنی اعتراف ایتمشدر . « بونك اوزرینه یوشع (ع . م) وآنکله برابر بوتون بنی اسرائیل (آخان) ی ، اوغللرینی ، کریمه‌لرینی ، أوکوزلرینی

[۱] کتاب الیوشع [۲] کتاب الیوشع مع ع

أشكارينى ، قويونلرينى ، چادرينى ومالك اولديغى هرشيئى آلديلر . آنلرى (آخور) واديسنه كوتورديلر ، بوراده بنى اسرائيل آنلرى طاشلرله رجم ايتديلر وآتشه ياقديلر [۱] » .

بو مدهش مجازاتك تطبيقندن صوكره ايلريله‌يوب بر خدعهٔ حربيه سايه‌سنده (ئه‌ى) شهرينى ضبط ايتدى . « وئه‌ى حكمدارينى بنى اسرائيل صاغ طوتوب يوشع (ع . م) ه كتيرديلر . ئه‌ى شهرينك بوتون اهاليسى محاربه ميدانده وصيقيشديردقلرى باديه‌ده قتل ايدلدى بيتيرديلر . بونلر قيليچ آغزيله بيتنجه بنى اسرائيل (ئه‌ى) اوزرينه كلدى . وقيلجله محو ايتدى . اويله‌كه : بوكون قتل اولنانلر اون ايكى بيك كيشى ايدى . چونكه يوشع (ع . م) ئه‌ى اهاليسنى كلياً محو ايدنجه‌يه قدر ألنى چكمه‌دى . ويوشع (ع . م) ئه‌ى شهرينى ياقدى ، آنى بركومه ، حتى بووقته قدر برخرابه حالنه كتيردى . ئه‌ى حكمدارينى‌ده برآغاجه اصدى . صوكره يوشع (ع . م) بنى‌اسرائيلك اللهنه بر معبد بنا ايتدى . [۲] »

حضرت موسى‌نك خلفنك بونى تعقيب ايدن سفرى بش حكمدارطرفندن عقد ايديلن بر اتفاق عليهنه ايدى . يوشع (ع . م) قواى متفقه‌يى مغلوب ايدوب « جيدعون » موقعنده تلفات عظيمه ايله محو أيلدى . « بش‌حكمدار قاچديلر (ماكه‌دع) ده برمغاره‌يه صاقلانديلر . يوشع (ع . م) مغاره‌نك آغزينه بويوك طاشلرك يوارلانمسنى امر ايتدى ، وبونلرك يانه نظارت ايچين آدملر قويدى . ديدى‌كه : دشمنلركزك تعقيبنى بيتيرمه‌دكجه دورمايكز . آنلرى شهرلرينه كيرمكه براقمايكز !
ألك آرقه‌ . قالانى اولديركز . آنلرى شهرلرينه كيرمكه براقمايكز !

« بويله‌جه يوشع (ع . م) ايله بنى اسرائيل آنلرى تلفات عظيمه ايله اعدام أيلديلر . صوكره يوشع (ع . م) ديدى‌كه : مغاره‌نك آغزينى آچكز وشو بش حكمدارى ديشارى بكا كتيركز ! آنلر (يعنى بنى‌اسرائيل) بويله ياپديلر . بش حكمدار يوشع (ع . م)ك حضورينه كتيريلنجه اوبوتون بنى‌اسرائيلى جمع ايتدى وآنكله برابر كيدن محاربلرك قوماندانلرينه ديدى‌كه : يقين كليكز وآياقلركزى بو حكمدارلرك بوغازينه قويكز . اويله ياپديلر . صوكره يوشع (ع . م) بونلرى اوردى ، قتل ايتدى وبش آغاج اوزرينه آصدى . [۳] »

بوندن صوكره يوشع (ع . م) (ماكه‌دع . لبنا . لخيش ، أكلون هبروب ودبرى) شهرلرينى ضبط ايدوب بونلردن هربرينى « قيليچ آغزندن كچيروب ايچنده‌كى جانلرى كلياً افنا أيلدى . » و « بويله‌جه يوشع بوتون تپه‌لرده‌كى ، شماله‌كى واديده‌كى وصولر يانده‌كى مملكتلرى ضبط وخراب ايتدى وحكمدارلرندن هيچ كيمسه‌يى صاغ براقمايوب ضبط وافنا أيلدى [۱] »

بووقته‌قدر شماله‌كى حكومتلر رؤساسى بنى اسرائيلك حركاتنه قارشى برشى ياپامامشلردى . شيمدى بونلر طوفان استيلا وتخريبك كندى اوزرلرينه دوغرو يوارلانمغه باشلاديغنى كوره‌رك نه‌قدر مغاير سياست برطوروحركت اتخاذ ايتمش اولدقلرينى‌درك أيله‌ديلرو بنى‌اسرائيل عليهنه قوتلى براتفاق وجوده كتيرديلر . يوشع (ع . م) بونلرى برهجوم ناكهانى ايله پريشان ايدوب تك برمحاربه نتيجه‌سنده بوتون خطه‌يى أله كتيردى ، ماغلوبلرك باركيرلرينى محو وحرب عربه‌لرينى تخريب‌ايتدى . بوحرب يدى سنه قدر امتداد ايتمش . آنجق قسم اخيرى باشلیجه مستحكم شهرلرك محاصره وضبطيله اشغال اولنمش‌ايدى .

بومدت ظرفنده (كنعانى . عمورى . حيتى ، هوتى خرغاشيت . پريسى ويباسى) نامنده‌كى‌بش قوم تماماً أزالش ايدى . (كتاب‌اليوشع) ك ۱۲ نجى بابنده بنى‌اسرائيلك سيف مظفريتى آلتنده جان ويرمش اوتوزبر حكمدارك اسملرى مذ كوردر . فاتحلر بعده ممالك مفتوحه‌يى تقسيمه كيريشمشلردى . آنجق شايان دقت‌دركه : موقع قبائل اسرائيليه‌يه ، اصول عسكرى‌يه مستند وظائف عسكريه مقابلى تقسيم اولنمش . بويله‌جه عموم بنى اسرائيل سفربر اردوى دائمى حالنه كيرمش‌در .

[۱] كتاب اليوشع. [۲] كتاب اليوشع - سكزنجى‌باب [۳] كتاب اليوشع - اوننجى باب

« وبوندن صوكره خادم الهى اولان يوشع (ع . م) - كه تجارب وشجاعت عسكريه‌سى بوقدر مملكتى فتح أيله‌مش ايدى - يوز اون ياشنده وفات ايتدى [۲] » .

محررين مشهوره‌دن برى (كتاب اليوشع) ده بيان اولنان وقايع تاريخيه حقنده‌كى فكرينى [۳] شويله اجمال ايديبور :

« كتابك ماهيتنه باقيليرسه‌ يك خشيت بخش ، پك ظالمانه‌در . ظلم وقتالك برتاريخ عسكريسيدر ، وقايع مبسوطه شدت ووحشتجه ايلك كتابك محتوياتنه مماثل بولنيور »

مترجمى

علي رضا سيفى

مقالات

توحيد واتحاد

۱٤

معارضين توحيدى حيرتلره ، ولهلره‌دوشورن اونامتناهى فيوض اعجاز قرآندن برى و بلكه برنجيسى ديناً ، مذهباً ، عرقاً ، طبعاً ، مزاجاً مختلف بونجه شرق وغرب اقوامنك لواءالحمد توحيد آلتنده لسانلريله ، قيافتلريله ، اسلاميته منافى اوليان بعض اخلاقلريله طوپلانوب بنيان مرصوص كبى متين ، غير قابل تزلزل بر هيئت اجتماعيهٔ دينيه ، بر ملت لاهوتيه وجوده كتيرملرى ؛ بر كون اول معبود ديه حضورنده پرستش ايلدكلرى آلهات اشجار واصنامى كمال نفرت واستكراه ايله پامال تحقير وتذليل‌ايتملرى ، طريق هدايتده كنديلرينه رفاقتدن امتناع ايدنلر ايله‌بوتون روابطقوميه وعرقيه‌لرينى ، بوتون حقوق قرابت واخوتى اساسندن قطع ايدرك انلره مدهش بر نظر خصومت وعداوتله باقه‌لريدر .

بو مهر منير حقيقتك انوار اعجازى قارشيسنده ياراسا قوشلرينى تنظير ايديبور . معلوليت وجدان ايله ، عماى بصيرتله ادراك حقدن محروم اولدقلرينى نه‌بيلسينلر ! بر جامع‌شريفه كيريبورلر ؛ باقيبورلر،كه عرب ، ترك ، كرد ، آرناوود ، چركس ، بوشناق ، پوماق ... الخ هر برى قيافت مليه‌سيله ، صره‌لر ، صفلر تشكيل ايتمش . هيچ برى قيافتنه باقميور ! هيچ‌برى قوميتنى خاطرينه كتيرميور . هپسى برقبله‌يه متوجه ! هپسى بر امامه مقتدى ! هپسى براللهه راكع وساجد . دها اوكعبهٔ توحيدك قاپيسنده لباس قوميتلرندن تجرد ايتمشلر . مجسم ، ذى حيات برر نور ايمان اوله‌رق ايچرى‌يه كيرمشلر . شاشوب‌قالمغه‌ده حقلرى واريا !

شمدى برده معبد تثليثى نظر تفتيشدن كچيره‌لم . مثلا : برروم اورتودوقس كليساسى . بوكا بولغار ؛ عين مذهبدن ايكن كيرمز . يانندن بيله كچمز . رومده بولغارك اويله . صربلردن اولدقجه متنور

بر ذات ايله كوروشيوردم . قومشولری بولغارلردن بحث آچيلدی . حريفك سيماسی بر لوحهٔ نفرت واستكراه شكلنی آلدی . بوكا حيرت ايدر كبی كوروندم . بونك اوزرينه آرامزده شو محاوره باشلادی:

— موسيو ! بولغارلره قارشی نيچين بوقدر حدت ونفرت كوستريورسكز !

— اونلر بزم ابدی دشمنمزدر.

— جانم ! ايكی عنصرده بر اسلاو عرقندن دكلمی؟

— نه‌وت!

— يامذهبجه بركونه مغايرتكز وارمی؟

— خاير !

— ايكيكزده اورتودقس دكلمی؟

— نه‌وت!

— عرق بر، مذهب عينی اولونجه صربك بولغاردن ، بولغارك صربدن نه‌فرقی قالير ؟ بولغار ، صرب ؟ صرب ، بولغار ...

سوز بورايه منتهی‌اولونجه مصاحبم جيلديرمش كبی بردنبره‌يرندن فيرلادی قالقدی. مهتز بر صدای عصبيتله :

— رجا ايدرم ! بكا جينكانه ديه خطاب ايديكز، راضی‌يم؛ فقط بولغار ديمييكز!

روحم ، « والقينا بينهم العداوة والبغضاء الی يوم القيامة » بز اعدای توحيد آراسنه فردای حشره قدر يانوب دوراجق بر آتش بغض وعداوت القا ايتدك. ايشته اونلر او آتش ايچنده يانوب قاورولیرلر . سورهٔ جليلهٔ مائده » مژدهٔ الهيسی ئوننده بر دها سجدهٔ اطمئنانه قاپاندی.

خرستيانلقده قوميت ، عرق ، حتی او قوميتك ، او عرقك بر فصيله‌سی بيله مذهبه غلبه ايدييور. بولغار، صرب اسلاو واورتودوقس اولدقلری حالده يكديكرينه ازلی دشمن. هله روم‌بيك كره اورتودقس اولسه ينه نافله ! صوكرا بونك اورتودقسه قارشی برده قاتوليكی ، پروتستانی وار. عين مذهبلر آراسنده برچوق منفرد اعتقادلرده‌وار. خرستيان فلسفهٔ دينی اوقومه‌لی‌ده اوطوفان اختلافی، اوشكلدن شكله كيرن امواج اعتقادی كورملی !

فتحدن اول پاپادردنجی ئوژه‌ن استانبوله بر هيئت رهبانيه كوندرير. بونك وظيفه‌سی شرق وغرب كليسالرنی تأليف(؟) ايتمك. ايمپراطور قوستانته‌ن بو تأليفی مملكتك سلامتی(!) نامنه پك آرزو ايدر. طرفين روحانيلری آياصوفيه‌ده اجتماع ايدرلر.

روملرده بر ولولهٔ حدت وغضب قوپار . بعضلری عادتا جنت درجه‌سنی بولور . اوستلرنی ، باشلرنی يرتاراق ، صاچلرنی ، صقاللرنی يولارق معبددن چيقارلر وآوازلری چيقديغی قدر : « سيلنديز شاپقه‌لی قاتوليك ميسيونرلری كليسامزده كورمكدن قاووقلی توركلری كورمك بزم ايچين بيك كره اهوندر!!؟ » دي‌يه باغيريرلر. روح حقيقتدن محروم بر دينك معتقدلری ايشته بويله يوزبيك پارچه اولور. خرستيان معبدی اورتودوقسه، قاتوليكه پورتستانه آيريلديغی كبی برده رومه ، بولغاره ، صربه الخ انقسام ايدييور .

بزده ايسه دين حاكم مطلق، سلطان مطاع ؛ حنفيسی، شافعيسی، مالكيسی، حنبليسی، صوكرا عربی ، توركی ، كردی الخ بر جامعه صوقار .

« الله اكبر ! الله اكبر »

زمزمهٔ فلاح آورنی ايشيدن هر مسلمان نه عملده‌كی مذهبنی ، نه‌ده عرقنی، قوميتنی دوشونور. درحال قالقار ؛ دار الفلاحه قوشار. شريك صفنه ـ كيم اولورسه اولسون ـ بر دين قارداشی ، كنديسی كبی بر مصلی، بر ساجد نظريله باقاراق يانته صوقولور. ظاهرده متنوع، متعدد فقط حقيقتده متحد بر كتلهٔ توحيد وتمجيد وجود بولور .

حيات انسانيت ، شرف مدنيت نامنه بوندن علوی دليلمی ايستر؟ تاجدار عاشقين جناب مولانا بويوريورلر ، كه :

كر تو صد سيب وصد آبی بشمری

صد نماند يك شود چون بفشری

يوز الما ، يوز آيوا بونلری صای ! صوكرا برده بونلری صيق! صولرنی بر قابك ايچنه دولدور. هايدی شمدی يوز المايی ، يوز آيوايی بولده‌صای. هيسی قابك ايچنده غير قابل انقسام وتجزی بر دريای معنی! ايشته جامعه‌كی صفلرك ظاهری او آيوالر ، او المالر ، انلرك حقيقی، روحی او آيوالرك ، او المالرك قاب ايچنده‌كی صيقيلمش صولری :

ده چراغ ارجمع آری در مكان هر يكی باشد بصورت غير آن

فرق نتوان كرد نور هر يكی چوف نبورشی روی آری هر يكی

اون قنديلی بريره كتيريكز! صورتده ـ كرچه ـ هر بری ديكرينك غيری . فقط نورلرينك تفريق وتمييزی قابلمی ؛ عينی نور ، عينی ضيا، عينی ماهيت ، عينی حقيقت دكلمی ؛ هر قلب مؤمن بر مشكاة توحيد ؛ ايچنده‌كی‌ده عينی مصباح ايمان .

بونی بر عربك لساندن ايشيديككز كبی عينيله ـ ايشته ! ـ بر آرناوودك‌ده خامهٔ توحيد پرستانه‌سندن اوقورسكز ! حتی هنوز بو كون اهتدا ايتمش بر فرانسزك ، بر انكليزك ، بر آلمانك آغزندن ايشيده‌جككز ينه بو حقيقتدر . زمزم ايمان ايله قلبنی تطهير ايدن هر هانكی بر موحدك سويليه‌جكی بودر .

فقط نصرانيت حقنده هر خرستياندن عينی اعتقادی بكله‌ميكز ! چونكه هر برينك انجيلی باشقا! بناءً عليه وجدانی ، اعتقادی ، آيينی، معبدی‌ده باشقا !

ببين تفاوت ره كز كجاست تا بكجا !

شمدی ثری ايله ثريا آراسنده‌كی بی‌نهايه تفاوت اكلاشلدی يا !

محمد فخر الدين

دین اسلام مدنیت حقیقیه‌نك روحیدر

کچن مقاله‌مزده اسلامیت طلوع ایتدیکی زمان روی زمینده مدنیت نامنه هیچ برشیلر اولمدیغنی دلائل واضحه ایله اثبات ایتمش، مدنیت حقیقیه‌یی جهانه نشر ایدن اسلامیت اولدیغنك ایضاحنی دیکر مقاله‌لریمزه براقشدق؛ بناءً علیه بومقاله‌مزده اسلام مدنیت صحیحه‌نك منبعی اولدیغنی عمومی برصورتده ایضاح، وبوادعامزی بالذات اوروپا علماسنك سوزلریله‌ده اشهاد ایده‌جکز. فقط شوراسنی‌ده سویله‌مك لازمدرکه دین اسلامك منبع مدنیت اولدیغنی اجانبك سوزلریله اشهاد ایتمکدن مقصدیمز اسلامك حقیقةً مدنی بردین اولدیغنی بونلردن استدلال ایتمك دکلدر؛ چونکه بوحقیقت معلومدر، بونی انکار ایتمك ایچون دریای تعصبه، مکابره‌یه طالمق لازمدر. انجق، بوصورتله اثبات مدعی ایتمکدن یکانه مقصدمز، قلبلرندن پردهٔ تعصبی قالدیران اوروپا عقلاسی نزدنده قرآنك منبع مدنیت، اسلامك هرزمانده، هرمحیطده ترقینك روحی اولدیغنه قناعت کامله حاصل اولدیغنی کوسترمکدر. برده بویولده یازه‌جغمز مقاله‌لرده اوروپا متعصبلرینك وآنلری کورکورینه تقلیده یلته‌نلرك اسلامیت علیهنده صاووردقلری اعتراضلری نظر دقته آله‌رق، اسلامیت اونلرك اکلادقلرندن پك متعالی اولدیغنی اثبات ایده‌جکز.

خصمای اسلام اولانلر دیورلرکه: «اسلام، مدنیت ایله قابل تألیف دکلدر؛ هرزمانده هرمکانده احکامی قابل تطبیق اولەمز..» کرك اوروپا وکرك آنلری تقلیده هوس ایدنلرك دائما اوکه سوردك ایستدکلری اعتراضلرك بریسی وبلکه برنجیسی بوسوزدر. حتی انکلیز رجالندن «لورد کرومر» بوندن برقاچ سنه مقدم مصرده نشرایتمش اولدیغی کتابده بونی عیناً تکرار ایتمش بالطبع لایق اولدیغی جوابی آلمشدی. وا اسفاکه مملکتمزده بوفکره طرفدار اولانلر کوندن کونه تکثر ایتمکده‌در. شمدی بقالم بوسوز دوغریمی، دکلمی؟

دین اسلام، «محمد» صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك طرف الهیدن کتیرمش اولدیغی بر «دین» سماویدر؛ هرپرده عقلی کندیسنه بررفیق خالص اوله‌رق طانیمش، مدنیت ایله برابر یورومش، انسانه، انسانیته دائما دست معاونتنی اوزاتمشدر. اسلامدن اول‌لکی رؤسای دینك اوضاع غضوبانه ایله عباداللّه‌اوزرینه هجوم ایده‌رك «نور عقلی سوندیریکز؟! چشم بصیرتی کور ایدیکز!! عقل دینه منافیدر؛ حقایقی کورمك کفردر» دیه شدتله صیحه‌لر ایتدکلری اثناده رسول حکیم افندمز «الدین هو العقل ولا دین لمن لا عقل له ـ دین عین عقلدر، عقلی اولمیانك دینی‌ده یوقدر» دیه ندا ایدییوردی.

دین اسلام، شان انسانیتی درکهٔ سفلای بهیمیتدن طبقهٔ علیای ملکیته اصعاد ایلدی؛ بتون قبائلی یکدیکرینه قرداش، جمله‌سنی حقوق مدنیه‌ده مساوی اوله‌رق طانیدی. جناب حقك انسانلره فطری اوله‌رق احسان ایتمش اولدیغی ذکا، ع وتقوادن بشقه آره‌لرنده هیچ برفرق اولمدیغنی، انجق یکدیکرلرندن علم وتقوی ایله تمیز ایلدیکلرینی ایلك اول اعلان ایدن اسلامیتدر. «ان اکرمکم عندالله اتقاکم» آیت کریمه‌سی، «لافضل لعربی علی عجمی الا بالتقوی» حدیث شریفی بوحقیقتی ناطقدر. ارتکاب سرقت ایدن برکیمسه‌یه قارشی حد سرقت اجرا ایدیله‌جکی زمان، حد سرقتی اسقاط ایتدرمك ایچون حضرت اسامة بن زیدك شفاعت پیغمبری‌یی طلب ایتمسنه قارشی جناب پیغمبرك «اتشفع فی حد من حدود الله لو ان فاطمة بنت محمد سرقت لقطعت یدها» بیورمسی حقوق مدنیه‌ده بتون انسانلرك مساوی اولدقلرنی آچیق صورتده اعلان ایتمك دکلمی؟

دین اسلام، انسانلری عقیدهٔ شرك وتکثیر الٓهه‌دن تخلیص، آنلردن پردهٔ خرافاتی ازاله، عقللرندن قیود واوهامی کسر ایلدی، آنلری فساد اخلاقدن قورتاردی. چونکه اسلامك صانع تعالی‌یی اقرار، حشر واجسادی اعتراف ایتمسی اوقدر واضح برصورتده‌درکه: ادیان سائره‌دن هیچ بریسی بوحقیقتی بوقدر آچیق، اعوجاجدن سالم اوله‌رق میدانه قویه‌مامشدر.

اسلام، جناب حقی ذاتنده، افعالنده، توحید؛ مخلوقاته مشابهتدن تنزیه ایلدی؛ بوعالمك ـ آثار صنعنه دلالت ایدن علم، قدرت، اراده وبونلرك امثالی صفات عالیه ایله متصف ـ برخالق ذیشانی اولدیغنی، خالق ایله مخلوق آره‌سنده هیچ برنسبت اولمیوب انجق خالق آنلرك موجدی وآنلرده اوکا رجوع ایدیجی اولدیغنی ادلهٔ واضحه ایله اثبات ایلدی: «قل هوالله احد. الله الصمد. لم یلد. ولم یولد. ولم یکن له کفواً احد»

کرك وحدانیت، کرك سائر اوامر الٓهیه خصوصنده براهین عقلیه‌یی کندیسنه رهبر ایدن دین اسلام؛ سنین وفیره‌دنبری انسانلر اوزرنده حکم سورمکده اولان ظلام جهالتی طرد، یرینه انوار علومی زرع؛ آنلرك قرارمش اولان قلبلرینی نور عرفان ایله تزیین ایلدی. بودینك آکش اولدیغی مدنیت سایه‌سنده‌درکه: اولجه معصوم قیزچوجقلرینی دیری دیری مزاره صوقان قاتی قلبلرده شفقت ومرحمت نشوونما بولدی. قلبلرینك الك علوی کوشه‌سنده انوار حقایق لمعان ایدییور؛ عقائد مشئومه ایله قسوة انکیز برحاله کلان عقللری ارەسنده نور حقیقت صباح یلدیزی کبی پارلایوردی.

بوحقایقی علمای غرب بیله تصدیق ایتمکده تردد ایتمیورلر نصل‌که «دی کاستری» اسلامیتدن بحث ایلدیکی بر اثرنده شویله دیور: «اسلامك عالمدن بیوك برقسمنی کندیسنه جذب ایتمسی نفسك شانی اعلاء ایتمسیله‌در؛ اسلام، ذات الٓهیه‌یی بشرك صفاتنك فوقنده برصفاتده تصور، وآنی کونده بش دفعه اجراسیله مکلف اولدیغی نمازده تذکر ایتمسیله شان انسانیتی اعلا ایلدیکی کبی نفسك اشتها ایلدیکی بعض شیلری مباح قیله‌رق طبیعت بشریه‌یه سهولتلی اولان شیلری مشتمل اولمغله‌ده اعلا ایتمشدر. انتشار اسلامك الك بیوك عامللرندن بریسیده مذاهب وتعالیم اسلامیه‌نك غایت آچیق، اعوجاجدن سالم بولنمسیدر. آنك ایچون

طبيعته غايت ملايمدر. بواويله بر ديندركه : اكلاشلميه جق اسراردن مبرادر...»

« اسحق طيلر » ديوركه: « ... دين اسلام، مراكشدن جاوايه، زنكباردن چينه قدر انتشار ايلدى ، حالاده آفريقاده وصفى قابل اولميان بر سرعت ايله انتشار ايدييور ، كوريبورزكه : اسلام ، امم متوحشه‌نك تهذيب اخلاق ، انلرك ترقيسى ايچون اك موافق بر ديندر، ديانت مسيحيه ايسه بويله دكلدر. بونك عقائدنده كوريلان اسرار انكيز شيلره عقللر ايرميور، ايشته بوسبيدندركه اسلامك مدنيته پك بيوك منافعى ، خدمتى دوقونديغى حالده ديانت مسيحيه‌نك اوقدر منفعتى، خدمتى كورلمامشدر. ديانت محمديه كيرديكى قبيله‌لردن اوثانه طاپماغى، انسان أتى يمكى، چوجقلرى ديرى ديرى مزاره كومكى محو وابطال ايلمشدر. آنلرده نظافت ، عزت نفس، وقار، جود كرم كبى صفات فاضله يرلشدرمشدر.

اسلاملر، مسافرپرورلكى همان فرض كبى اعتقاد ايدرلردى . جمعيات بشريه‌نك موجوديتى رخنه‌دار ايليه‌ن مسكرات ، قمار وسائره كبى بر طاقم فضايح بودينك ظهوريله سقوط ايتمكه باشلادى. دين اسلام قادينلرده ناموس وعفوتى خلائق تقوادن عدايدر ، احسان ايله تناصحى ، وجدان ايله اخوتى افشا ايدييوردى.»

دين اسلام ، اوديندركه : اوروپا اقوامنى اندلس وصليب محارباتنه قدر بويان اولدقلرى حقيق جهالتدن ، يورومكده اولدقلرى كريوهٔ اضمحلالدن تخليص ايلدى ؛ اوروپا اقوامنى دركهٔ سفلاى بهيميتدن ذروهٔ بالاى تمدنه ايصال ، آنلره اصول مدنيتى تعليم ايلدى . اكر « محمد » صلعم ، كلسه ايدى شمدى‌يه قدر اوروپا اقوامى بحر عمان جهالتك مهلك دالغه‌لرى آره‌سنده غرق اولور ، تيارات اوهام ايله محو ومنعدم اولوب كيدردى . زيرا انلر فكر ومحاكمه‌يه طالانلرى ، علم وحكمتله مشغول اولانلرى ، دينسز اوليور، ديه تلقى ايدرلردى. حال بو، كه اسلاميت ؛ تطهير جسم ايچون مواد مرضيه‌دن خالى ، ينابيع صحيحه‌دن جارى برمادهٔ مطهره نه‌درجه‌لرده لازم ايسه نفسك ده كنديسنه عارض اولان اوهامى ازاله ايده‌جك ، اقذار وسوسه‌دن تخليصنه خدمت ايليه‌جك برقوهٔ مصلحه‌يه اودرجه‌لرده محتاج، واوقوهٔ مصلحه‌نك ده تجارب صحيحه ايله ثابت ، محسوسات عقليه ايله مستدل اولان علم اولديغنى اعلان، وضرورت علمك ذكور ونسوانه متساوياً شامل اولديغنى بيان ايلدى. « طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة» ، «اطلب العلم من المهد الى اللحد» ، «وان كثيراً من الناس ليضلون باهوائهم بغير علم ان ربك هو اعلم بالمعتدين »اسلامك ميدانه قويديغى بو حقايقى اوروپاده ايلك اول كشف واعلان ايدن ذات فيلسوف « ده‌قارت » دركه اون سكزنجى عصرك رجالندن بولنيور.

هم ده اسلاميت صيحات شديده ايله اعلان ايدييوردى كه : علمك ضرورت تحصيلى يالكز حياة اخرايه مقصور دكلدر ؛ اوضرورت ؛ حياة حاضره‌يى دخى تماماً محيطدر ، زيرا اعمال حياتيه‌نك قوامى، شئون دنيويه‌نك صلاحى منحصراً علم ايله قائمدر . « من اراد الدنيا فعليه بالعلم ومن اراد الآخرة فعليه بالعلم ومن ارادهما فعليه بالعلم » حديث شريفى بونى ناطقدر .

باقكز ! « دروى » نه‌ديور : « اوروپا ظلام جهالت ايچنده محو ونابود اولوب ايكه‌ديكى ، تأمين حيات ايده‌جك ضيا ، ايشيق نامنه انجق ايكنه دليكندن انتشار ايدن ايشيق مقدارى برپارچه‌دن بشقه ضيا كورمديكى برزمانده ايدى كه : امت اسلاميه طرفندن پك شعشعه‌لى برضيا طلوع ايتدى ؛ علوم فلسفه ، صنايع . . . . ! بوضيا ايله برابر انتشار ايلدى . بوانتشار ايچونده بغداد، بصره ، سمرقند ، دمشق ، قيروان ، مصر ، فارس ، غرناطه ، قرطبه مركز معارف اولمش ، اوروپا اقوامى قرون وسطى‌ده بو مراكز عظيمه‌دن پك چوق كشفيات، علوم وفنون اغتنام ايلمشدر . »

« سيديو » [۱]ده شو يولده ادارهٔ كلام ايدييور : « حضرت محمد » صلعم ، ظهور ايدوب متفرق برحالده اولان قبائل عربى توحيد ، آنلرى برمقصد عالى اوغرنده جمع ايتدكدن صكره بونلر برملت معظمه حالنده دنيايه قارشى ميدان اوقومغه باشلادى. جناح ملكنى تاچ نهرندن قانج نهرينه ـ اقصاى شرقدن تامغرب اوكلرينه ـ قدر اوزاتدى. اوروپاده جهالت حكمفرما اولديغى برزمانده اقطار ارضك هركوشه‌سنه لواى مدنيتى ركز ايلدى . »

قرآن كريم حقنده بيان مطالعه ايدركن « جيبون » ديوركه : « قرآن كريمك امور اخرويه‌يه تعلق ايدن اصولدن ماعدا بالجمله احكام جنائيه ومدنيه ايچونده بردستور اساسى ، نوع بشرك تنظيم حياتى ، ترتيب شئونى ايچون برقانون مدنى اولديغى بتون عالمجه مسلمدر ..... شريعت محمديه‌نك احكامى اك بيوك سلطانلردن اك كوچك افراده قدر كافهٔ افراد بشره شاملدر . . . . . . ! »

ينه اسلاميت بيان ايدييوردى، كه: فهم معانئ قرآن وابستهٔ ازدياد عرفاندر. « وتلك الامثال نضربها للناس ومايعقلها الا العالمون » ايشته اسلاميتك مقام علمه احترامى، تحصيلنه ترغيب واجبار خصوصنده‌كى اهتمام واقدامى بومرتبه‌لره بالغ اوليوردى .

ذاتاً قرآن كريمك پك چوق مباحثنى اكلامق ده كافهٔ علوم وفنونى تحصيل ايتمكه وابسته اولديغندن اسلاملر پك بيوك بر خواهشله اوزمانك حكمتى ، رياضياتى ، فلكياتى ، كندى لسانلرينه ترجمه وآنلرده‌كى خطالرى اصلاح ايدييورلردى. آمريقالى « دراپر» ديور، كه: « حضرت « محمد »صلعم، دار آخرته ارتحال ايلدكدن صكره پك تجمه‌دن

---

[۱] بونك مصرده ترجمه و طبع اولنان « خلاصة تاريخ العرب » نام اثرى دقتله مطالعه ايديله جك اولورسه اوروپاليلرك! مسلمانلردن نه صورتله اقتباس علوم ايتدكلرى كوريلور ؛ چونكه بو مؤرخ شهير مدنيت غربيه‌نك مدنيت اسلاميه حكمى التنده بولنديغنى ، غربيونك مسلمانلره دائما مديون و مفتقر اولدقلرينى اعتراف ايتمكده‌در . بوكون ايسه امرك برعكس اولديغنى مع التأسف اعترافه مجبورز . زيرا جهلده واحتياجات حياتيه و اجتماعيه‌مزده آجينه‌جق برحالده بولنيورز .

عربلر كتب يونانيه‌نك الك مشهورلرينى لغتلرينه ترجمه ايتمكه باشلاديلر؛ حتى دين نقطهٔ نظرندن اعتقاد عامه‌يه مضرتى اولان بر طاقم قصائدى بيله علمانك مطلع اولديغى سريانى لغتنه ترجمه ايتديلر. »

بو صورتله مسلمانلر علومك كافهٔ شعباتنده استاذ كل اولمشلردى چونكه قرآن كريم بونلر ايچون بر ساحهٔ جولان ايدى هر ايستدكلرينى آنده بولورلردى. اوروپا علماسنك كشفنه هنوز موفق اولدقلرى بر چوق حقيقتلرى قرآن خبرويريوردى. بناءً عليه اسلاملر قدرت فاطره‌نك بخشش ايتمش اولديغى بو نيش صحراده جولان ايده‌رك دنيانك هر طرفنه مدنيت تخمنى سرپديلر. شو حالده « اسلاميت مدنيتله قابل تأليف دكلدر ...!» ديمكه وجدان نصل راضى اولور ؟

اقسكيلى

احمد حمدى

* * * * *

« تورك خاقاننك تخته چيقديغى كون ... »

شو سر لوحه‌يى ١٢ نومرولو « تورك يوردى » رساله‌سنده اوقوديغم وقت بردن بره نه ديمك ايسته‌نيلديكنى — عثمانليجه ايله متكلم مادرزاد بر استانبوللو اولديغم حالده — اكلايامادم. صوكرا، آلت طرفنده « نيسانك ١٤ نجى كونى ...» عباره‌سنى كورونجه جلوس همايون يوم مسعودندن بحث اولونديغنه انتقال ايتدم.

يازيلرمزك صرف توركجه اولاجق ديه بويله آكلاشيلماز وچتره‌فيل بر شيوه آلوب كيتمه‌سنه تأسف ايدوب طورورکن (وفيق پاشا) مرحومك (لهجهٔ عثمانى) سنى آچوب (خاقان) كلمه‌سنه باقيق خاطره‌كلدى. باقدم. پاشا مرحوم، او كلمه ايچين شو ايضاحاتى ويرمش: « خاقان اس . چينده هوهانك : پادشاه وشاهنشاه معناسنه اولمغله ترك وتاتار ومغول خانلرى چين ايمپراطورلرينه غلبه ايدوب مستقل اولدقجه بو عنوانى قوللانمش وخاقان ديو تحريف ايتمشلردر . كما صرحه عبداه بيضاوى . (قاآن) بونك تحريفله تعريبيدر . ترك وتاتارك اولوسلرى خانلرندن صاحب خروج اولانلر بتون خاقان تلقب ايتمشدر. دفتر خاقانى، ديوان خاقانى، نشان خاقانى ، خاقان چين . » (قاآن) كلمه‌سى ايچين‌ده « برهان قاطع ترجمه‌سى » شو معلوماتى يازمش : « قاآن : همزه ايله چين پادشاهلرينه مخصوص علمدر . قيصر روم وشاه ايران كبى » .

برده (خان) كلمه‌سى حقنده تتبعاتده بولوندم . لهجهٔ عثمانيده « خان اس . چينده خانغ وانغ اونغ : ملك معناسنه اولمغله تاتاردن اول چينه مستولى اولان اتراك ملوكى اول عنوانى طاقمش وهر اولوس بيوكنه خان ديمشدر » شرحنى كوردم .

بوندن صوكرا — تابعيتيله مفتخر بولنديغمز — دولت عثمانيه حكمدارلرينك عنوانلرى آراسنده (تورك خاقانى) تعبيرى اولوب اولماديغنى دوشوندم. مؤسس دولت عثمان غازى حضرتلرينك ، قونيه پادشاهندن علامت امارت اولمق اوزره كونده‌ريلن طبل وعلم اوزرينه رسماً (بك) لك واعلان استقلالى متعاقب‌ده (خان) لق عنوانى آلديغى، بالاخره ييلديريم بايزيد خانه مصرده‌كى خليفهٔ عباسى طرفندن (سلطان اقليم روم) لقبنك ويريلديكنى وسلطان سليم اولك نائل خلافت اولونجه (خليفه) عنوانيله تبجيل قيلنديغنى تخطر ايتدم.

واقعا خليفهٔ مشارالیهدن صوكرا كلن و عنوان دينيلرى خليفه اولوب عنوان سياسيلرى (سلطان) و (پادشاه) بولونان عثمانلى حكمدارلرينك (سلطان البرين وخاقان البحرين) كبى تعبيرات تشريفيه ايله توصيف اولوندقلرينى خاطرلادم ايسه‌ده (تورك خاقانى) عنوانى آلمش بر عثمانلى پادشاهى بيله‌مه‌ديكم جهتله ذات شوكتسمات شهريارى ايچين (تورك خاقانى) دنيلمه‌سنك حكمتنى ادراك ايله‌يه‌مه‌دم . عجبا بو تركيبك معناسى عثمانلى توركلرينك‌مى، يوقسه بالعموم تورك عنصرينك‌مى حكمدارى ديمكدر ؟

شق اوله كوره ايكى اولى بر كويده بيله معلوم ومتعارف اولان پادشاه لفظ محترمنه نسبةً — اصلاً چينجه اولوب، خالص توركجه اولمايان — خاقان كلمه‌سنك غرابتندن صرف نظر ايدلديكى حالده (تورك خاقانى) اولان جناب شوكتمآب ، تورك اولمايان مسلم و غير مسلم تبعهٔ عثمانيه‌نك‌ده خاقانى دكلى ؟

شق ثانى‌يه نظراً ايسه خيالپرورانه بر قصيده‌جيلك اولمغله برابر سياسى محذورلرى بادى اولماز، ازجمله شمالى دوستمزى خويلانديرماز وخومورداندير مازمى ؟

أوت . خلافتپناه افنديمز؛ بالعموم توركلرك‌ده، بالجمله عربلرك‌ده، حتى تكميل اقوام وافراد اسلاميه‌نك‌ده امير وامامیدر. لكن بو ؛ سياسةً دكل ، ديناًدر. سلطنةً دكل ، خلافةً در .

براز دقت ايديلسه وقوميت غيرتنده آزيجق انصاف كوسته‌ريلسه‌ده (تورك خاقاننك) ده‌نيله‌جكنه « پيغمبرمزك وكيلى بولونان پادشاهمزك » ده‌نيويرسه عجبا أولكندن دها جمعيتلى اولمازودرتيوز ميليون مسلمانك قلوب متحده‌سنه هيجان شكران كتيرمزمى ؟

عصبيت قوميه غيرتكشلرى بيلمه‌ليدرلركه امت عثمانيه‌نك چارهٔ فلاحى: مسلم اولانلرينك مسلمانلق، غير مسلم بولونانلرينك‌ده عثمانليلق نقطه‌سنده اتحاد واتفاقنده‌در.

طاهر المولوى

* * * * *

صنعت خط

— خطوط اسلاميه منتسبلرندن خالد بك افندى‌يه —

صنعت خط ، صنايع نفيسهٔ اسلاميه‌نك بر شعبهٔ مهمه‌سيدر. بو بديع صنعتك منشأيله واضع وموجدلرينه وايجاد وابداع ايتدكلرى خطوط متنوعه‌نك اسملريله اطوار ودقايقنه دائر خطاطين عثمانيه‌دن (عالى) افنديك (مناقب هنروران) (توقادى احمد درويش افنديك) (عرائس الخط) (نفس زاده ابراهيم) افنديك (كلزار صواب)

(صو یولجی زاده نجیب افندینك) (دوحةالکتاب) (مستقیم زاده سلیمان) افندینك (تحفةالخطاطین) و(سلسلةالخطاطین)و(کوستندیل مفتیسی شمعی) افندینك (تحفةالخطاطین) اسملرندهکی غیر مطبوع اثرلریله (ایرانی حبیب) افندینك (خط وخطاطان) اسمندهکی مطبوع اثرنده تفصیلات لازمه مندرج اولدیغی کبی تاریخ (ابن خلدون) مقدمه‌سنده و امام (راغب اصفهانی) نك (محاضرات الادبا) سنك (مماجاء فی الکتاب والکتابة) بحثنده‌ده مسروضات واقفانه محرردر بونلردن بشقه قواعد خط وکتابته دائر (سلطان علی مشهدی) نك منظومهٔ فارسیه‌سیله (قبلة الکتاب) شیخ (حمدالله) افندی مرحومك (منظومهٔ تورکیه) سنده‌ده ایضاحات مقتضیه مقیددر . [۱]

باب علم نبی ، جناب امام علی‌ده بوصنعت جلیله‌یی تقدیر وتبجیل ضمننده (اکرموا اولادکم بالکتابة فان الکتابة من اهم الامور واعظم السرور) و (الخط الحسن نزهة العیون وزکانة القلوب) و (الخط الحسن للفقیر مال وللغنی جمال وللحکیم کمال) بیوردقلری کبی (تعلم قوام الخط یاذی التأدب ، وما الخط الا زینة المتأدب ، فان کنت ذومال فخطك زینة ، وان کنت محتاجاً فافضل مکسب) قطعه‌سیله‌ده تأیید مقصد بیورمشلردر . آیات جلیلهٔ قرآنیه‌دن (ن والقلم ومایسطرون) آیت کریمه‌سنك تفسیرنده مفسرین عظام حضراتی جانبندن تفسیرات متنوعه ایراد اولندیغی کبی شیخ التابعین (حسن بصری) حضرتلری‌ده (ن) دن مقصد دوات، (قلم) دن مقصد کتابت، (یسطرون) دن مقصد خط اولدیغنی آثبات ایتمشلردر . ایشته مادی ومعنوی قدری جلی اولان بوصنعت جلیله‌نك ترقی وتعالیسنه وقف وجود ایدرك بویولده حیرتبخش عقول الواح قیمتدار وجوده کتیرن اسلاف کرامك ولو مختصر اولسون تراجم احوالنی بیلمك وهربرینك بودقیق صنعتده نه کبی تجدد وبدیعه‌لر کوستردکلرینی اوکرنمك لازمهٔ قدردانیدن اولدیغیچون او اثره اقتفا ایده‌رك بو یولده چالشمق‌ده شبهه‌سزکه بزلر ایچون واجبهٔ قدرشناسیدر.

اسلاف خطاطینك (شش قلم) تعبیر ایتدکلری کوفی ، ثلث نسخ ، محقق ، ریحانی ، توقیع ، وبونلره علاوةً تعداد ایدیلن تعلیق ، نست تعلیق ، دیوانی ، رقعه ، سیاقت ، جپ ، مسلسل وسائره کبی قلملرده مندمج صنعت واینجه‌لکلری تدقیق وتفریق ایتمك اربابنه معلوم اولدیغی اوزره هر کسه میسر دکلدر . بو سببدن صنایع نفیسهٔ اسلامیه شعباتندن پك مهم برشعبه‌یی تشکیل ایدن (صنعت خط) شعبه‌سنك احیا وادامه‌سی خصوصنده موزهٔ عثمانی مدیریتك اربابندن مرکب برجمعیت متخصصه تشکیلیچون منسوب اولدیغی معارف نظارتندن تخصیصات لازمه طلبنده بولونمسی زماننك حلول ایتدیکنه قائل اولان مشتاقین ومنسوبین علم خط چار چشمله منتظردر . زیرا بر قاچ سنه‌داها بویولده التزام اهمال ایدلدیکی تقدیرده برطرفدن ــ ذاتاً عددی پك محدود اولان ــ اربابی قالمایه‌جغی جهتله مقتضی مابینك قدسیت وعلویتیله متناسب یکی برلوحه یازیله‌میه‌جغی کبی برطرفدن‌ده عدم ذوق وتقدیر دولاییسیله الده موجود کوچوك بیوك الواح نفیسه خراب اولوب کیده‌جك وشاید بونلردن بر دانه‌سنك تعمیرینه لزوم کورونسه اولوحهٔ نفیسه بالطبع صنعت خط دائره‌سنده تعمیر ایدیله‌میه‌جکندن محوه محکوم قاله‌جقدر .

اوروپا موزه‌لرینك خط قسمنی تدقیق ایدن عثمانلیلرك ابن مقله، ابن بواب ، یاقوت مستعصمی عبداه حیرفی، خیرالدین مرعشی وسائره کبی اساتذهٔ علم خطك آثاریله برابر بتخصیص عثمانلی خطاطلری اساتذه‌سندن اولان شیخ حمداللهك، قره‌حصاری‌نك، داماد شکراللهك حسن اسکداری‌نك ، خالد ارضرومی‌نك ، درویش علی‌نك ، حافظ عثمانك ، یدی قله‌لی سید عبدالهك ، اکری قپولی خواجه راسمك، متأخریندن اسماعیل زهدی‌نك، یساری‌نك، راقمك، محمود جلال الدینك، مصطفی عزتك، شفیق بك وسائره‌نك کلام قدیم ، مرقعات مثللو آثار قیمتدارینك نه‌قدر اعتنالرله محافظه ایدلدکاری البته منظورلری اولمشدر بوصنعت دقیقه‌یه کرك وقوف کرك توارث طولاییسیله یابانجی اولان غربیونك بیله بودرجه تقدیر قیمت ایتمه‌لری صنعت نامنه شایان تحسین اولمغله برابر بزلر ایچونده موجب تأمل وانتباه اولمسی لازم کله‌جکی آزاده کواهدر.

بروسه‌لی محمد طاهر بن رفعت

---

[۱] کتبخانهٔ عمومی‌ده صنعت خط وکتابته دائر اون یدی رساله‌یی حاوی برمجموعهٔ قیمتدار واردرکه مندرجاتی بروجه آتی‌در :

بضاعة المجود للسنجاری
قصیدة ابن البواب فی صناعة الکتاب
شرحها لابن بصیص الشافعی
شرح آخر علیها لابن الوحید
قاعدة فی صنعة بری القلم
لمحة المختطف فی صناعة الخط للابهری الصوفی الصلف
لمحة المختطف فی صناعة الخط الصلف لابن الوحید
کتاب فی شرف الکتب والکتابه لعزبن عبدالسلام السلمی
عمدة الکتاب وعدة ذوی الالباب مما الف الامیرابن بادیس صاحب المهدیه وفیها فن التجلید
کتاب العمدة فی صناعة الکتابه للشیخ عبدالله بن علی الهیتی
عدة الکتاب من البری والکتاب لابن مقله
رسالة من علم الخط والقلم لابی علی بن مقله
رسالة لطیفه من علم الخط
کتاب الاصابة فی معرفة اصول الکتابة
فائده فی الخط
فائده اخری فی الخط
فائده فی الخط للسیوطی

سياسيات

ايتاليانك تشبثات مذبوحانه‌سی

انكلتره واسلاميت

آوروپانك بيله بكله‌مديكی ، اميد ايتمه‌ديكی بر زمانده چناق قلعه بوغازينك كشادينه حكومت عثمانيه طرفندن مساعده ايدلمسی ،ايتاليايی صوك درجه شاشيرتدی. ايتاليا عثمانلولر طرفندن بويله جسورانه‌وعين زمانده‌ده عاليجنابانه بر قرارك وقوع بولاجغنی قطعياً بكله‌ميوردی . اوظن ايدييوردی‌كه بر بلا نهايه بوغازك مسدود قالمه‌سنده اصرار ايده‌جكز وبومناسبتله بی‌طرفلرك منافع‌ماديه‌سنی اضرار ايده‌رك آوروپا افكار عموميه‌سنی كندی عليهزده چويرمكله ايتاليانك‌ترويج مقاصدينه بريول آچاجغز. حالبوكه باب‌عالينك بوغازك كشادی حقنده‌كی قراری ايتاليا پلانلرينك كافه‌سنی زيروزبر ايتدی . عثمانلولرك شو جسارتی ، دشمنی هيچه صايمه‌لری ، آوروپايه قارشی عظيم بر نزاكت كوستر- مه‌لری آوروپا افكار عموميه‌سنی حقمزده ستايشكارانه بر وضعيت آلمغه سوق ايتدی . بوكون بتون آوروپا متحداً آرتق بی‌طرفلرك محاربه‌يه مداخله‌لری ايچون ميدانده هيچ‌برسبب قالماديغنی، كيمسه‌نك باب عالی اوزرينه اجرای تضييق حقنه‌مالك اولماديغنی اقرار واعتراف ايدييور . بالعكس اجرای تضييق لازم ايسه بونك‌ده محل حقيقيسی ايتاليا اولديغی جمله‌جه تسليم ايدلمكده‌در .

شمدی خاسرونادم‌دشمن عجبانه‌كبی‌مذبوحانه تشبثلره آتيله‌جقدر؟

شوسؤاله قارشی‌خاطره ايكی‌احتمال كليور.فقط بونلری سويله‌مه‌دن اول شو نقطه‌يی تعميق ايده‌لم كه ايتاليانلر طرابلس غرب ساحه‌سنده -يعنی‌علی‌العموم‌آفريقای‌عثمانيده- هرنوع‌اجرای‌فعاليت‌وتشبثدن‌معطل وعاجزقالمشلردر. اشغال‌ايتدكلری‌ساحللرده‌ياپمش‌اولديقلری‌استحكاملر آرقه‌سنه‌چكيلوب صاقلانيورلر. ايلری‌يه‌طوغرو‌بر آديم بيله آتاميورلر. بوحال ايتاليا افكار عموميه‌سنی صوك درجه تهييج ايتديكی كبی ايتاليا حكومتی‌ده تماماً شاشيرتمشدر . ذاتاً ايتاليانك چناق قلعه بوغازينه آتيلمه‌سی ، وبو مناسبتله حكومات سائره‌نك جناح مداخله‌سنه صيغينمه‌سی شو حال يأس ونااميدينك نتيجه‌سی ايدی . بناءً عليه ايتاليانلرك ياقين زمانلرده طرابلس غرب ساحه‌سنده ابراز فعاليت ايتمه‌لرينه احتمال بيله يوقدر . اولسه اولسه بونلر بوراده تدافعی بر وضعيت آله‌رق كندی موقعلرينك محافظه‌سی ايچون بذل مساعی ايده‌جكلردر. ايشته شونقطه شويله‌جه تعين‌ايتدكدن صوكره يوقاريده عرض ايتمش اولديغمز تخميناتك بيانه كله‌لم :

اولا ايتاليانك يكيدن‌چناق قلعه بوغازينه آتيلمه‌سی خاطره‌كليور. فقط ظن ايتمه‌يزكه ايتاليانلر جسارتلرينی بودرجه‌يه واردير‌سونلر . ايتاليانلر چناق قلعه‌يی تجربه ايتديلر . قلعه‌نك نقدر محكم ، غيرقابل ضبط بر صورتده تحكيم ايدلمش اولديغنی ، نه‌كبی ارسلانلر طرفندن محافظه ايدلديكنی اوكرنديلر . ايتاليا ، فيلوسنك اونده طقوزينی فدا ايتمكی كوزه الديرمادقجه بويله برتشبثه كيريشه‌مز! فقط شوفدا كارلغه تحمل ايتسه نتيجه‌ده الده هيچ برشی ايده‌ميه‌جكی آشكار. زيرا برايكی يپرانمش، زده‌لنمش، ذخيره‌ولوازماتی توكنمش‌ايكی‌اوچ حرب‌سفينه‌سی ايله استانبولك اوكنه كلسه بيله برشی ياپه‌ميه‌جغی بديهی‌در . بوندن ماعدا ايتاليا يكی‌دن چناق قلعه بوغازی اوزرينه آتيليرآتيلمز بوغازك بزم طرفمزدن سد ايديله‌جكی طبيعی‌در . آرتق بوكا قارشی آوروپانك نقدر متضرر اولورسه اولسون دييه‌جك هيچ برسوزی اولاماز . بديهی‌دركه اوزمان آوروپانك بتون حدت وشدتی ايتاليايه طوغرو چوريلير . حتی شمديدن بيله آوروپا مطبوعاتی آراسنده‌كی الك مهم جريده‌لر بويله براحتمالك وقوعنی درپيش‌نظرايده‌رك مربوط‌بولندقلری حكومتلردن ايتاليايی بوكبی حركات مجنونادن منع ايتمك ايچون لازم كلن تشبثاتده بولنمه‌لرينی طلب ايدييورلر . ايتاليا حكومتی البته‌كه آوروپانك شووضعيت واحوال روحيه‌سنی بيليور. بناءً عليه دشمنك يكی‌دن چناق‌قلعه بوغازی‌اوزرينه هجوم‌ايده‌جكی پك‌ده محتمل دكلدر.

ايكنجی احتمال ـ بحر سفيدده واقع عثمانلو جزائرينی تضييق وبلكه بعضلرينی اشغال وسواحل عثمانيه‌دن بعض مواقعی راحتسز ايتمكدر. شو احتمال، وقايع‌اخيره ايله كسب حقيقت ايتمشدر. دشمنك حقيقتاً توسل ايده بيله‌جكی باشقه بروسيله قالمامشدر . فقط بونكله‌ده ايتاليانك برشی قازانه‌ميه‌جغی بديهی‌در . زيرا اكر ايتاليانك شو تشبثدن مقصدی بزی تضييق ايده‌رك صلحه ايسته‌ديكی شرائط اوزره اجبار ايتمك ايسه بالطبع شومقصدينه بونكله‌ده نائل اولاميه‌جقدر . زيرا عثمانلولر، دكل جزاير بحرسفيدك اشغالی، دكل سواحل عثمانيه‌نك تضييقی ، حتی استانبولك‌بيله بومباردمان ايدلمه‌سنی كوز اوكنه آلارق محاربه‌يه دوام ايدييورلر . ايتاليا سواحل عثمانيه‌يه عسكر اخراج ايتمينجه، بتون قوتی بزه‌قارشی قويارق وبزمله پنچه‌لشه‌رك يا كنديسی ويا بزمحو اولمينجه بزی‌عقد صلحه اجبار ايده‌مز. فقط جبين، آلچاق دشمن بونی هيچ برزمان ياپميه‌جقدر. زيرا پك رعنا بيليوركه ياپارسه محو اولاجق بز دكلز ، كنديسی‌در .

يوق ، اكر مقصدی جزاير بحر سفيدی كنديسنه مال ايدينه‌رك محافظه ايسه بوكاده نائل‌اولاميه‌جغی بديهی‌در. زيرا شرق‌صولرنده‌كی موازنۀ حاضره‌يی محافظه ايتمك مسئله‌سنده بزم قدر ، حتی بزدن‌زياده سائر حكومات علاقه‌داردرلر؛ از جمله مثلا انكلتره .

انكلتره حكومتی هيچ برزمان موازنۀ حاضره‌نك بوزولمه‌سنه وبزم كبی نسبتاً ضعيف برقوت بحريه‌يه مالك اولان حكومتك يرينه شرق صولرنده ايتاليا كبی قوی برحكومتك قائم اولمسنه روی رضا كوستره‌مز . بوده ايكی سببدن ايلری كلور : بريسی مادی ، صرف انكلتره‌نك منافع ذاتيه وحياتيه‌سنه عائددر . انكلتره‌نك الك بيوك والك مهم مستملكه‌لری آسياده‌در . يالكز هندستان انكلتره ايچون‌برمنبع

حیات ومدار معیشتدر. دولت مذکوره‌نك بتون حشمت وعظمتی، بتون اقتدار وعظمتی شو مستملکه‌لره مالکیت سایه‌سنده‌در. ایشته بونك ایچوندرکه انکلتره بتون دقت ووقتنی شو مستملکه‌لرك مدافعه ومحافظه‌سنه صرف ایدییور. دیمك اولیورکه انکلتره سیاست خارجیه‌سنك خط استقامتنی تماماً شو مستملکه‌لرك وضعیت ولزوم حفظی تعیین ایدییور. حالبوکه شو مستملکه‌لری انکلتره‌یه ربط ایدن بتون یوللر عثمانلولر النده‌در.

شو یوللرك تأمین سلامتی ایچوندرکه انکلتره جبل طارقه، کریده، مصره، سویش قناله، آتیلدی. وینه شو یوللری ویوللر اوزرنده ضبط ایدلمش اولان نقاط مستحفظه‌یی مدافعه ایچوندرکه انکلتره محتشم بر دوننما بسله‌مك مجبوریتنده‌در. دیمك که انکلتره کندی منافع ذاتیه وحیاتیه‌سی ایجابنجه بیله هیچ برزمان شو یوللر اوزرنده بحراً قوی ومقتدر بر دولتك بولنمه‌سنه روی رضا کوستره‌مز. بالخاصه که شو دولت انکلتره‌نك رقیب جانی اولان آلمانیانك متفقی ایتالیا اولسون! بناءً علیه ایتالیانك جزایر بحر سفیده یرلشمه‌سی بردن زیاده انکلتره‌نك منافع حیاتیه‌سنی خللدار ایدر. تعبیر دیکر ایله ایتالیانك شو جزایره مالکیتی متصور بیله دکلدر. بویله برفکر ایتالیا رجالنك رؤیاسنه بیله کیره‌مز.

مسئله‌نك معنوی جهتنه کلنجه؛ انکلتره دولتی ینه عین مستملکه‌لرده یوز میلیوندن زیاده تبعهٔ اسلامیه‌یه مالکدر. شمدی‌یه قدر شو تبعهٔ اسلامیه انکلتره‌نك اك صادق، وفاکار بر استنادکاهی اولارق انکلیز حاکمیتنی بتون آسیاده تأمین ایتمشدر. حالبوکه عین تبعهٔ اسلامیه‌نك مقام معلای خلافت اسلامیه ایله‌ده مربوطیت معنویه‌سی انکلتره حکومتنجه معلومدر. شو مربوطیتك درجه‌سی ومقداری بالخاصه طرابلس محاربه‌سی ایله تجلی ایتدی. کرك آفریقاده وکرك آسیاده ساکن بوقدر اقوام وطوائف اسلامیه دقیقه بدقیقه چهار چشم ایله محاربه‌نك تفرعات وتفصیلاتنی بکله‌یه‌رك هر آن خلیفهٔ مسلمینك نصرت ومظفریتی ایچون رب العالمیندن تمنیات خالصانه‌ده بولنیورلر؛ بالخاصه هندوستان مسلمانلری بونلر حرب ایچون معاونت نقدیه‌ده بولندقدن باشقه دفعاتله اجتماعلر، میتینغلر ترتیب ایده‌رك حکومت متبوعه‌لرندن خلیفه‌لرینه معاونت ایدلمه‌سنی تمنی ایتدیلر. البته‌که انکلتره حکومتی‌ده بوقدر میلیون تبعه‌سنك تمنیات وآرزولرینی نظر دقته آلمق مجبوریتنده‌در. البته‌که حکومت مذکوره الك زیاده کوده‌مکده اولدیغی عنصر اسلامك قلبنی قیرماز وتمایلات حسیاتلرینی اوخشامق ایستر. بالخصوص شو تمایلات وحسیات، یوقاریده بیان ایتدیکمز وجه ایله، کندی منافع ذاتیه وایجابات حیاتیه‌سی ایله‌ده توافق ایدییور.

ایشته بونك ایچوندرکه انکلتره پارلامنتوسنده وقوع بولان بر استیضاحه جواباً ارکان حکومتدن بریسی «شرق صولرنده انکلتره منافعنك خللدار ایدلمه‌سی مسئله‌سی حکومتی دوشوندرییور» دیمشدر. دیکری ایسه: «یوز میلیوندن زیاده تبعهٔ اسلامیه‌یه مالك اولان انکلتره حکومتی ایچون خلافت اسلامیه‌یی پك‌ده صیقیشدیرمق الویریشلی بر ایش اولامز.» دییه بیاناتده بولنمشدر. وینه بونك ایچوندرکه انکلتره مطبوعاتی متحداً حکومتدن انکلتره منافعنك شرق قریبده محافظه‌سی ایچون تشبثات لازمه‌ده بولنمه‌سنی طلب ایدییور. بعضلری ایسه شو تشبثاتك شکل وصورتی‌ده تعیین ایده‌رك روماده اجرای تضییق ایدلمه‌سنی وعثمانلو صولرینك راحت براقلمه‌سی ایچون اجرآت لازمه‌یه همان کیریشلمه‌سنی طلب ایدییورلر.

ایتالیا حکومتی البته‌که شو آجی وضعیتی آکلایور وتقدیر ایدییور. وآکلادیغی ایچوندرکه حکومات سائره‌یه جزایر بحر سفیدك اشغالی حقنده بیاناتده بولنمق واشغالك موقت اولدیغنی ایضاح ایتمك مجبوریتنی حس ایتمشدر. حال بویله ایکن متانت وعزممزده ثابت وجریان احواله منتظر اولالم...

احمد آغایف

کرید مسئله‌سی:

توضیح حقیقت

— ١ —

المانیا جرائد مهمه‌سندن «کولنیشه چایتونغ» غزته‌سنده مندرج وقندیه‌دن مرسول بر مکتوب مصادف نظر عاجزی اولدی. جورجی به‌رو‌ویچ پاشانك ولایت مشاورلکی اواخرنده برچوق تأثیرات والجاآت سیاسیه ایله ومنحصراً کرید نائرهٔ مصائبنك اطفاسی مقصدیله باب عالی طرفندن بالضرور تطبیقنه موافقت بیوریلان و«مقررات اخیره» عنوانی آلمش اولان طرز ادارهٔ جزیره‌نك صفحات مؤلمه‌سنی بوراده موضوع بحث ایتمك ایسته‌مز. انجام کار مقررات مذکوره‌یه پك زیاده اهمیت ویره‌رك قبول وتطبیقی ایچون باب عالی‌یی تشویقدن خالی قالمامش اولان دولتلرك پك زیاده آلداندقلرینی اثبات ایتدی. عساکر عثمانیه‌نك وده‌ها طوغریسی اساس ادارهٔ دولتك انفکاکنه بر وسیله احضار ایدن بو وقعهٔ سیاسیه ١٨٩٨ سنه‌سنده جریان ایتمکده ایکن کریده‌ده موجود نفوس اسلامیه ـ مکتوبده کوستردیکی کبی ـ یتمش دزت بیکدن عبارت دکل، رسمی بر صورتده اخذ اولنان معلومات موثوقه‌یه کوره «طقسان التی» بیکی متجاوز بولنیوردی. مذکور مکتوبك محرری او تاریخ مشئومدن بوکونه قدر جریان ایدن وقایعی تحلیل ایدرکن برچوق حقایقی درمیان ایلیورکه بوندن حصه‌مزه ترتب ایدن تشکری ایفا ایتمك نصل بر وظیفه ایسه بعض یاکلش وغرضه مستند اوله‌رق کندیسنه ویرلدیکی محقق اولان معلوماتی تصحیح قضیه‌سی دخی اویله‌جه بر بورجدر.

اولا بزده محرر ایله برابر عرض ایده‌لم که کریده‌ده اهالیٔ مسلمه ایچون او تاریخدن صوکره حقوق حیاتیه ـ برچوق مظالم واعتسافات ایله ـ تحدید وتضییق ایدلمش اولدیغندن ممالك سائرهٔ عثمانیه‌یه التجا بر

ضرورت حالنی اکتساب ایتمشدر ظن ایتمیزکه پاك برماضی‌یه ، حمیت وفدا کارلقله مشحون برحس مربوطیته صاحب اولان زواللی اهالیٔ مسلمه‌یی بواضطرار اوزرینه اختیار ایتدکلری طریق التجادن طولایی تقبیح ومؤاخذه ایده‌جك بر «طنداش بولنسون ! اوبیچارکانه مصائب غربت ، مرارت حیات کافیدر . جانی ، عرضی ، مالی ومقدسات تامیله نه موجود ایسه جمله‌سی دوچار تعرض اولدقلری وبوتعرضاته قارشو قویه‌جق برقوت ، برقوهٔ اداره عجز ایچنده بولنه‌رق ــ محررك دیدیکی کبی ــ انلرك فریاد استمدادکارانه‌سنی استماع ایله محا کمه ، ضابطه‌وسائر اقسام اداریه‌ده تأمین عدالت ومساوات ایچون ارائهٔ آثار حیات وفعالیت کوسترمدیکی حالده اهل اسلامی عدم ثبات ایله معاتب ایتمك انصافسزلق اولور .

مذ کور مکتوبك برفقره‌سنده « خرستیانلر ترکیانك بویوندورغی آلتنده ایکن چکدکلرینك انتقامنی شمدی مسلمانلردن آلیورلر . » دینیور . بز بوکا بتون موجودیتمزله اعتراض ایدر ودیرزکه : ظلم واستبداد بتون ممالك عثمانیه‌ده جانخراش بر صورتده تدویر چرخ ایتمکده ایکن کریدده حکومت عثمانیه اساسات مشروطیت‌دائره‌سنده ادارهٔ امور ایدییور وکریدلیلری « خالپا » قرارنامه‌سی ومقررات سائرهٔ احرارانه احکامیله برسعادت اجتماعیه ایچنده یشاتمق تشبثاتنده قصور ایتمیوردی . پارلمانتر حیاتنك کوچك قطعه‌ده برنمونه‌سنی ارائه ایدن کرید مجلس عمومیسی منتظماً اجرای مذاکرات ایدرکن سائر ولایات اهالیسی استبدادك مضیق پنچه‌لری آلتنده ایکله‌یوردی . حق‌الانصاف دوشونیلورسه کرید ، لوای عثمانی آلتنده فعلاً ومادةً اداره اولندیغی مدتجه اهالیٔ محلیه دولتدن ، حکومتدن لطف ، شفقت وسماحت تبعه پروریدن بشقه‌برشی کورمدیلر . هرسنه‌مصارف متفرقهٔ فوق‌العاده‌دن ماعدا اون بیك لیرادن اشاغی دوشمش بودجه آچیغنی طولدیران‌بوترکیاحکومتی دکلمی‌ایدی؟ فقط کریدخرستیانلری بونعمتی بیلمدیلر . نانکورلك ایتدیلر . شمدی‌ده ادعا ایده‌بیلرزکه اوفعل قبیح حدناشناسانه‌لرینك جزای سزاسنی جزیره‌ده مستولی سفالت اقتصادیه طولاییسیله چکیورلر . بوکون محررك بیاناتنه تمامیله مخالف اوله‌رق ادعا ایده‌جکزکه کرید خرستیانلری حرکات جنایتکارانه‌لریله ترکیادن چکدکلرینك انتقامنی آلیورلر دکل ، اوترکیا اداره‌سی سایه‌سنده اله کچیرمش اولدقلری قصرمزین ومحتشم حریتك ینه ترکیانك اثر سماحتیله ترصین ایدلمش اولان تمللرینی بر فوران وغلیان مجنونانه ایله کوله‌رك ، اوینایه‌رق ییقمغه چالیشیور واپچه‌ده موفق اولیورلر ! یازیق !

کرید رسمو اهالیٔ مسلمه‌سی وکیل عمومیسی
دعوا وکیلی کریدی
احمدساق

مکاتیب

اوروپانك نقطهٔ نظری وعثمانلیلرك موقعی

آلمانیا ـ استوتغارت

بحرسفید بوغازینك ایتالیا فیلوسی طرفدن طوپه طوتلدیغندن صکره المان غزته‌لرینك اکثریسی نشریات آتیه‌ده بولنوب دیورلرکه:

ایتالیان وعثمانلیلر بیننده ایدیلان کوچك مقیاسده‌کی محاربه شو اثناده اهمیتنی غائب ایده‌رك اوروپا دیپلوماتلرینك اویناديغی اویون پرده‌سنك آرقه‌سنده کیزلندی . بالقان محاربه‌سی ، عالمی تحریکه سبب اوله‌جق درام صحنه‌سی مدخلنی تشکیل ایتدیکندن ، اویونه‌باشلانه‌جق زمانك تقرب ایتدیکنی مدهش بر جدیتله‌بزه اخبار وتبلیغ ایدیلور. بحر سفیده تحکم ایچون ایدیله‌جك کولشلرك مقدمه‌سی دیمك اولان مسئلهٔ حاضره ، ایتالیان ویا عثمانلیلرك مظفریتیله تعین ماده دیمك اولمیوب ، بلکه اوروپای وسطی حکومتلری ایله غربی حکومتلری شونقطهٔ‌نظردن ینه بومدهش بالقانقیالری‌اوزرنده یکدیکرینه تصادف ایده‌رك ، دکل‌یالکز اوروپاده، آسیاده بیله ، سطوت تحکملرینی تأمین ایچون‌چارشه‌جقلردر. طرفیندن‌برنجیسی‌برلین، ایکنجیسی‌لوندره‌در .

روسلر، بوکون هیچ برمانعه‌یه تصادف ایتمدن بحرسفیده کیروب چیقمق‌اوزره کندیلری ایچون بوغازلرك‌آچیق بولندیرلمسی آرزوسنی صورت‌قطعیه‌ده‌تقویه‌یه‌غیرت‌ایدییور. انکلیزلرایسه‌ا کاقارشوعینی‌جدیتله مخالفت ایدییور. آلمانلر ، قومشوسی بولنان روسلرك آرزوسی ایله انکلیزلرك تهدیدی آره‌سنده دومنسز کمی کبی یالپه وورمقده. آوستریا، سلانیکه یان کوزله باقه‌رق روسلره استناد ایدییور. ایتالیانلر ، بالقان باروت فوچیسنك بر آن اول اشعالی ایچون صورت متمادیه‌ده‌اوزاقدن دینامتلر آتمقده . فرانسزلر ایسه ، روسلره‌می ، یوقسه انکلیزلره‌می موافقتله تأمین منفعت ایده‌بیله‌جکنی تفکر ایله بکله‌مکده‌در.

عثمانلیلرك حیاتی روسلرك بحرسفید اشتهاسنه برسدعظیم چکمکله قائم اولدیغندن بوخصوصده انکلیزلرك شمدی‌یه قدر صرف‌ایلدکاری سعی وغیرت ثمره‌سز قاله‌جق اولور ایسه بوحالده حائز نفوذ اوله‌جق اولان روسلر انکلیزلره بر فلا کت اوچورومی تدارك ایتمش‌اولورلر. عثمانلیلرك ذی‌نفوذ وصاحب قدرت اولمسی انکلیزلردن ماعدا هیچ بر دولتك موجب منفعتی دکلدر . خلافتك ناتوان بولنمسی ، موجودیتنی محافظه‌یه قدرتیاب اوله‌میه‌جغندن ، دینی ومذهبی خلافته مربوط وانکلیزلرك تحت اداره‌سنده بولنان برطاقم ممالك اسلامیه‌نك تحریکاتنه باعث اوله‌جغی وارستهٔ اشتباهدر. زیرا روسلرك حال‌حاضره کلنجه‌یه قدر متمادیاً چالشدقلری اناطولی ، مصر وهند کبی ممالك اسلامیه‌ده عصیانه مشابه بر حرکتك ظهوریله عثمانلیلرك حیاتنه ختام ویریله‌جك وبونك نتیجه‌سی اوله‌رق باشلرینه آچیلان بر فلا کتك دفعنه انکلیزلر سهولتله موفق اوله‌میه‌جقلرندن تحکم‌عالم منزله‌سندن‌سقوط وروسلرده مقصدلرینه نائل اوله‌جقلردر .

اكر روسلر ايتاليان وبالقان حكومات صغيره‌سيله عثمانليلرى حركته غير مقتدر بر حاله افراغ ايده‌جك اولور ايسه ، طرفيننده فرانسز وژاپونلر بولندقلرى حالده بيله عجبا انكليزلر بومشكل ايشك اوسته‌سندن كله‌بيله جكلرمى ؟ عجبا انكليزلر بويله بر مشكلاته دوچار اولورلر ايسه فرانسزلرك دوستلغنه اعتماد ايده‌بيله‌جكلرينه امينمى‌درلر؟ اوروپا ديپلوماتلرينك فكرينه قالور ايسه « روس ـ فرانسز ـ ايتاليان وبالقان حكومات صغيره‌سى » ندن مركب بر اتفاقك وجود بولمسى احتماله دها قريب اولديغنى سويليورلر . بو حال كسب حقيقت ايده‌جك اولور ايسه ، تعقيب ايتديكى يول انكليزلرى طوغريدن طوغرى‌يه المان واوستريايليره سوق ايده‌جك . ايشته اصل اوزمانده عثمانليلرك حياتى ابدياً تأمين ايدلمش اوله‌جقدر .

اشته بوكا قارشو ذهنه شويله بر سؤال وارد اولور : بالاده بيان اولنان وايكى‌طرف تشكيل ايدن تجمع حكوماتك حصولى ممكنميدر؟ اكر اوت ايله جواب ويريله‌جك اولور ايسه ، اوزمان اوروپانك صلح ومسالمله امرار زمان ايله‌مسى وموازنت حكومات ابدياً تأمين ايدلمش اولور. يالكز شوشرطله‌كه اكر انكليزلر هيچ برشرائط وضعنه لزوم كورمه‌دن آلمان، آوستريا وعثمانليلرايله اتفاق ايتسونز. شوقدركه بونكله موجود اولان تهلكه‌لرك استقبالده بسبتون ميداندن قالقه‌جغنه حكم اولنه‌مز.

ايكنجى سؤالى تشكيل ايدن مسئله‌ده: اكر حال حاضرده موجود اولان اتفاق مثلثه برده روسلر داخل اوله‌جق اولورلر ايسه، مرنقدر بو دخالت سياسى واقتصادى متفقلره فائده‌بخش بر شى دكل ايسه‌ده، يالكز عثمانليلرك حياتى تزلزله اوغرايوب اوغراميه‌جغيدر ؟.. ويانه وپترسبورغده عثمانلى يغماسنه اولان خواهشك الآن اوستى قپالى طوتولمغه غيرت اولنيور ايسه‌ده عن قريب ميدان علنيته آتيله‌جقلرى حال وموقعك آلمش اولديغى رنكدن كمال وضوح ايله اكلاشيليور . روسلرك اتفاق مثلثه‌طوغريدن‌طوغرى‌يه‌دخولى برطاقم كافته‌دنى حاجت قالمقسزين يالكز مسئلهٔ مذكوره اوزرينه يكديكريله اكلاشمق ايله‌ده قابل اوله‌بيلور . بونك حصوليله‌ده فرانسز، روس، اتفاق شعله‌سى سونر .

ا. توتغارتدن محمد خيرالدين

شئون

مجلس مبعوثان عثمانى

خلاصهٔ مذاكراتى

ايكنجى دوره — برنجى سنهٔ اجتماعيه

برنجى اجتماع عمومى :

۲۱ نيسان ۳۲۸ جمعه ايرتسى

تحليف . — اولا رسم كشادك ضبطنامه خلاصه‌سى اوقوندقدن صوكرا ، رسم كشادده بولنه‌مدقلرندن طولايى تحليفلرى اجرا ايديله‌مين مبعوثلر مقام رياست اوكندن كچه‌رك ، طرز سابق وجهله ، يمين ايتديلر .

رئيس موقت انتخابى . — هر مبعوث ماصه‌سنك اوزرنده‌كى ظرفه انتخاب ايتديكى ذاتك اسمنى يازه‌رق قوطويه آتدى. رأيه اشتراك ايدن موجود مبعوثن (۱۵۰) ايدى . نتيجهٔ تصنيفده ۱۴۲ رأى ايله قسطمونى مبعوثى احمد ماهر افندى موقت رئيس انتخاب اولوندى .

موقت رئيس وكيلى انتخابى . — بونى متعاقب موقت رئيس وكيللرى ايچون رأى پوصله‌لرى طوپلانه‌رق تصنيفه باشلاندى. تشتت آرايه مبنى اكثريت مطلقه حاصل اوله‌مدى . يكيدن رأيلر طوپلانه‌رق (۸۰) رأى ايله استانبول مبعوثى آرتاس افندى موقت رئيس وكالتنه انتخاب اولوندى .

طرابلسده‌كى مجاهدين اسلاميه سلام ، مصرلى وتونسلى قارداشلرمزه تشكر . — طرابلس غرب مبعوثى ناجى بك . طرابلس غربليلرك حميت و فدا كارلقلرندن ، نطق همايونده صرف بيورولان جملهٔ تقديركاريك مجاهدين اسلاميه اوزرنده‌كى حسن تأثيرندن بحثله ملت معظمهٔ عثمانيه‌نك افكار واحتساسات بركزيدهٔ وطنپرورانه‌سنى تمثيل ايدن هيئت مليه‌نك فاتحهٔ اعمالى اولق اوزره ميدان حربده‌كى مجاهدين محترمه‌نك حرارتله سلاملانمسنى تكليف وكيفيتك درحال تلغرافله تبليغ بيورلمسنى طلب ايتدى ؛ عموم طرفندن قبول اولوندى .

بنغازى مبعوثى شتوان بك‌ده دارالجهادده‌كى اسلام قومندانلريله محاربانك بدايتندن برى حسيات عاليه ، معاونات وهممات فوق‌العاده ابراز ايدن مصرلى وتونسلى قارداشلرمزه‌ده بيان تشكر ايدلمسنى تكليف ايتدى ، بلا افاتهٔ وقت تلغرافله تبليغى قبول اولوندى .

شعبه‌لر انتخابى . — بعده لاعلى‌التعيين هربرنده برر مبعوثك اسمى يازيلى اولان يوارلاقلر ماصه‌يه آتيلمق صورتيله مبعوثانك شعبه‌لره تقسيمى اجرا اولوندى . موجود مبعوثلرك مضبطهٔ انتخابيه‌لرى يووارلاقلر واسطه‌سيله شعباته تقسيم اولوندى .

عثمانلى ـ ايتاليان محاربه‌سى :

آتيده‌كى معلومات دارالجهادده‌كى اسلام قوماندانلرينك اشعارى اوزرينه حربيه نظارتى طرفندن عثمانلى اژانسنه تبليغ اولنمشدر :

طرابلس غرب :

۱۹ نيسانده . — دشمن بوصباح خمس قصبه‌سنك شرقنده ساحل بويجه برخروج حركتى ياپمش ايسه‌ده كورديكى مقاومت شديده اوزرينه دكز كنارنده وقصبه‌دن بربوچوق كيلو مترو مسافه‌ده بولنان لبده خرابه‌لرندن ايلرى كچه‌مه‌مشدر . بومحاربه‌يه دشمنك برمعتاد بر سفينهٔ حربيه‌سى دخى اشتراك ايتمشدر . محاربه دوز برخرمان وباغچه ديوارلريله محاط برمنطقه‌ده جريان ايتمشدر . ايچ شهيد ايله اوچ مجروحمزه مقابل دشمنه پك متجاوز تلفات ويرديرلمش اولديغنه امينز .

§ شهرحالك اون طقوزنجى كونى بر ايتاليان طياره‌سى شانية بخ آدمه ۱۶ بومبا آتمش ، برنفر ، اوچ چوجق والتى كشى مجروح اولمشدر .

§ عينى كون بر ايتاليان قابل سوق واداره بالونى عزيزيه‌ده‌كى هلال احمر چادرلرى اوزرينه ۱۶ بومبا آتمش و ۱۲ كشى جريحه‌دار اولمشدر . دشمن بشقه ضايعات ايقاع ايليه‌مه‌مشدر .

۱۹-۲۰ نيسان كيجه‌سى . — خمسده لبده خرابه‌لرندن تجاوز ايدن دشمن اوزرينه ۱۹ ـ ۲۰ نيسان كيجه‌سى برباصقين اجرا ايديله‌رك محاربه

بوتون کیجه دوام ایتمش ، دشمن برخیلی تلفاته دوچار اولدیغی کبی قازمه ، کورك ، جبخانه ، دوربین کبی لوازم حربیه اغتنام اولونمشدر .

صباحه قارشی قورولان بر پوصویه دوشن بر دشمن بولوکی دخی خیلی مقتول براقمشدر .

۲۰ نیسان . — نیسانك ۲۰ نجی کونی صباحی فرووادہ بولونان دشمنك درت طابور پیاده وایکی متراليوزدن مرکب بر مفرزه‌سی جنوبه طوغرو حرکت ایتمش ایسه‌ده جبهه‌دن عسکریمزك مقاومتی ، حرکتلرینی توقیف ایتمش ، ومتعاقباً ورود ایدن فرووا وعجیلات ، زاویه کوکلیلری طرفندن دشمنك صول جناحنه وقوع بولان هجوم دشمنك فرار صورتیله استحکاماتنه قدر رجعتنی انتاج ایله‌مشدر . بو محاربه‌ده دشمنك پك چوق ضایعاته دوچار اولدیغی ، میدان محاربه‌ده ترك ایله‌دیکی مقتوللردن وقان ایزلرندن استدلال ایدلمکده‌در . مذکور ایکی محاربه‌ده‌کی ضایعاتمز یکرمی شهید ویکرمی یاره‌لیدن عبارتدر .

۲۲ نیسان . — یوم مذکور صباحی خمسده دشمن برقول ایله شمالدن جنوبه ، ودیکر برقول ایله خمسك غربنه ، وبر اوچنجی قول ایله ساحلده‌کی خورمالغه تعرض ایتمش ، وجبهه‌دن تعرض ایدن دشمن طابوری ، ظلتین مفرزه‌سی طرفندن مدافعه اولونان تپه‌لری اشغاله موفق اوله‌مایه‌رق دونانمانك وقره‌ده‌کی طوپلرك تحت حمایه‌سنده منهزماً رجعت ایتمکده ایکن کیجه‌دن او طرفه براقدیریلن قوتلی بر پوصونك آتشی آلتنده ایکیسی ضابط اولارق اون بش مقتول ، وآلتی مجروح میدانده براقه‌رق فرار ایلامشدر . غربه تعرض ایدن دشمن قوتی ایسه کوردیکی مقابلهٔ دلیرانه اوزرینه شهره چکیلمشدر .

خمسك شرقنه خورمالغه یورویەن دشمن قوتی ایسه صرت مفرزه‌سنك مهاجماتی اوزرینه میدانده آلتی مقتول براقه‌رق فرار ایتمشدر .

اشبو محاربانك جمله‌سنده عسکر ومجاهدینك هیچ بریسی مجروح بیله اولامشدر .

طوبروق :

۱۱ نیسان . — شهرحالك ۱۱ نجی کیجه‌سی طبرقده ایلروصوقیلان بر مفرزه‌مز بعض ترتیبات ایله دشمنی شاشیرتوب اوچ ساعت طوب ومتراليوز آتشندن صوکره استحکاماتدن بر تلاش طیشاری چیقاره‌رق آوجی سپرلری اشغال ایدلمش وکلن دشمن بلوکی اوزرینه یاندن اجرا ایتدکلری ایی بر آتشله قرق متجاوز تلفات ویردیرلمش وایکی متراليوز ایله پروژه‌کتورلری تخریب ایدلشدر . ملیدن برشهید ایله برمجروح وکوکللو عسکرلردن ایکی مجروح واردر . دشمنك طوب وتفنك آتشی صباحه قدر دوام ایتمشدر .

قنفده :

۲۱ مارت . — مارتك یکرمنجی کونی آقشامی قنفده‌یه کلن بر دشمن کمیسی ایرتسی کونی صباحدن اقشامه قدر قنفده مواقع عسکریه‌سنی طوپه طوتمشدر .

۲۲ مارت . — بوکون ایتالیان کمیسی ینه بومباردمانه باشلادیغی اثناده اشقیاده برأ قصبه‌یه هجوم ایتدیلر . مرقوملرك هجومی شدتله دفع ایدلدیکی کبی ایتالیان سرمیلری‌ده برضرر ایراث ایده‌مه‌مشدر . اشقیا مصادمه‌سنده عسکرمزدن یالکز بری شهید واوچی خفیف صورتده مجروح اولمشدر .

۲۵ مارت . — آیك یکرمی بشنجی کونی دشمن کمیسی طوپلرینی طوغریدن طوغری‌یه قنفده قصبه‌سنه توجیه ایدرك بالجمله اماکن میریه‌یی واوزرنده هلال احمر بایراغی بولنان خسته خانه‌یی طوپه طوتمش وسازدن معمول اولوب عریش دینیلن اهالی خانه‌لرندن یوزی متجاوز خانه‌یی احراق ایتمشدر .

۲۷ مارت . — آیك یکرمی یدیسنده دشمن تکرار بومباردمانه باشلایوب حکومت قوناغیله قصبه‌یه پك‌چوق مرمی آتمشدر . دشمنك آتشندن عساکر عثمانیه قطعیاً متأثر اولمدی . اماکن میریه‌جه‌ده وقوع بولان خسارات اهمیتسزدر . آنجق حصوله کلن حریقدن اوکونده قرق قدر عریش محترق ودردی چوجق وآلتیسی قادین اولمق اوزره اهالیدن یکرمی کیشی مجروح اولمشدر .

۲۶ مارت . — آیك یکرمی التیسنده قنفده‌یه قوهٔ کافیهٔ امدادیه مواصلت ایتمشدر .

۲۹ و ۳۱ مارت . — آیك یکرمی طقوز واوتوز برنجی کونلری کمی طرفندن تکرار حکومت قوناغیله عسکری انبارینه وکمرك دائره‌سنه آتش ایدیله‌رك حکومتك قسم فوقانیسی وانبار ایله کمرك دائره‌سی قسماً رخنه‌دار ایدلمشدر . بوراده بولندیغی مدت اثناسنده کمی افرادی لیمانده‌کی درت بویوك سنبوقی جر ودیکر ایکیسنی دخی غرق ایدرك مارتك اوتوز برنجی کونی علی‌الصباح جنوبه متوجهاً بورادن کیتمشدر .

برهفته امتداد ایدن شو حادثهٔ مؤلمه اثناسنده عسکریمزك اشقیایه قارشی کوستردیکی بسالت شایان تقدیردر . سفینه بوراده بولندیغی اثناده انداخت ایتدیکی بش یوزی متجاوز کله‌دن عسکرمزه هیچ برخسار واقع اولمامشدر . شهرده سکون وآسایش بردوامدر .

رودس :

۲۲ نیسان . — جمعه ایرتسی صباحی غروبی ساعت اونده دشمنك ۱۱ سفینهٔ حربیه‌سی رودوسی احاطه ایله قصبه‌نك قربنده‌کی تریانده وشرقنده‌کی فیلاقس کورفزلرنده اخذ موقع ایتدی . وساعت ایکی برچوقده تریانده کورفزی اوزرنده‌کی میکه صرتلرینه کمیلردن اتش ایتمکه باشلادی ، وبو اثناده فیلاقس کورفزینه عسکر اخراجنه ابتدار ایتدی . عینی زمانده ردوسك کریلرینه دخی سفائن حربیه‌دن آتش ایدلمکده ایدی . دشمنك فیلاقس جهتنه چیقاردیغی قوته قارشی درحال حرکت ایدلدی . ساحله چیقاریلان قوت ، ایکی پیاده آلایی ایله ایکی بطاریه‌دن عبارت ایدی . دشمن سفائن حربیه‌سنك آتشی حمایه‌سنده اوزغور قریه‌سی جهتنه توجه ایتمش اولدیغندن اوجهتدن مقابله‌سنه شتاب ایدلدی . بوتون سفائن حربیه طرفندن دشمنك ساحله چیقاردیغی طوپچی بطاریه‌لری طوب آتشیله حمایه ایدلمکده ایدی . بو سببدن دشمنك ایکی طوپچی ضابطی ایله برخیلی افرادی اتلاف ایدلدکدن ، وبر طوپچی کوچوك ضابطی‌ده اسیر آلندقدن صوکره دشمن سفائن حربیه‌سنك آتشی خارجنده قالمق اوزره داخله طوغری چکیلەرك مناسب بر موقع اشغال ایدلمشدر . یالکز بر ملازم ایله برقاچ نفر مجروحمز واردر . ضعف وخسته‌کان ایله پراکنده برقاچ نفر شهرده براقیلمشدر .

§ قوهٔ عسکریه‌مزك داخل جزیره‌ده سفائن حربیه آتشندن مصون محلره چکیلمه‌سی اوزرینه ایتالیانلرك ردوس قصبه‌سنه عسکر چیقاردقلری وبومباردمانك تأثیریله طاغلره التجا ایدن اهالینك شهره عودتله انضباط وآسایش بلده‌نك ضابطه واسطه‌سیله محافظه ایتدیرلدیکی معروضدر .

چناق قلعه بوغازینك کشادی . — مجلس خاص وکلا طرفندن چناق قلعه بوغازینك کشادیله لیمانمزده بولنان سفائن تجاریهٔ اجنبیه‌نك مرور وعبورینه مساعده اولنمشدر . بوغاز مدخلنك اوزون مدت مسدود قالمسی کرك تجارت عثمانیه‌یه وکرك اجنبی سفائن تجاریه‌سنه مضرت ایراث ایده‌جکی باب عالی طرفندن دقته آلنه‌رق ، دشمن دونانمه‌سی طرفندن تکرار بر تجاوز وقوعنده بوغازك سدینه حکومت عثمانیه‌نك حق وصلاحیتی حائز اولمسی حسبیله شمدیلك بوغازك سفائن تجاریه‌یه مخصوص اولان کچیدی اوزرنده‌کی طورپیللرك رفعی ایله کما فی السابق سفائن مذکوره‌نك مرورینه مساعده اولنمسنه قرار ویرلمشدر . مجلس وکلاجه بوغاز مدخلنك آچیلمسنه دائر ویریلن قرار اوزرینه حربیه وبحریه نظارتلرندن قلعهٔ سلطانیه قوماندانلغنه تلغرافله اوامر وتعلیمات مقتضیه اعطا قلنمشدر .

عثمانلی سفرایه بوغاز حقنده تبلیغات . — خارجیه نظارتی، بوغازك کشادی حقنده‌کی قراری برای معلومات دول اجنبیه نزدنده بولنان سفرای عثمانیه‌یه تلغرافله اشعار ایتدیکی کبی درسعادتده‌کی سفارات اجنبیه‌یه دخی بروجه‌آتی اعطای معلومات ایتمشدر : « حکومت سنیه‌نك جناق قلعه بوغازینی مسدودیتدن اولکی شرائط دائره‌سنده یعنی سفائن تجاریه ایچون قلاغوزلق ایجاباتنه تابع اولمق مجبوریتی باقی قالمق اوزره بیطرف سفائنه کشاد ایتمکه قرار ویردیکنی خارجیه نظارتی سفارات اجنبیه‌یه تبلیغ ایلر. معین و محدود بربولك آچیلمسیچون مادهٔ لازم اولان مدتك انقضاسنده بوغاز شرائط مشروعه دائره‌سنده سفائنه کشاده بولنه‌جقدر. حکومت سنیه‌نك لزوم حس اولندیغی آنده بوغازی تماماً سد ایتمك خصوصنده‌کی حق مشروعنی تماماً محافظه‌ایلدیکی وارستهٔ تذکاردر .»

شیمالی آفریقا دارالجهاده قوشیور . — انور بکدن حربیه نظارتنه اشعار اولندیغنه نظراً مشایخ عربادن (شیخ صوف) مقدار کلی مجاهدین ایله برلکده عثمانلیلره التحاق ایتمشدر .

سوداندن بیکارله سواریدن مرکب و (سید علی‌الشریف) قوماندانی تحتنده کلن برقطعه دخی قوای عثمانیه‌یه انضمام ایلمشدر. بوقوت (طومبوقتو) و (چاد) کولی جهتلرنده درت آی سیاحت ایدرك، عثمانلی اردوکاهنه مواصلت ایتمشلردر .

ینه‌رؤسای مشایخدن (محمدالامین) ایله (محمداحمد) حضراتی قطعه‌لرینك باشنده اوله‌رق عثمانلی اردوکاهنه مواصلت ایلمشلردر (توارق) قبیله‌سی دخی الان صحنهٔ حربده بولنمقده‌درلر . بالاده‌کی مشایخ افریقا عربانی نزدنده حائز نفوذ واقتدار ذواتدر. مشارالیهمانك یالکز صحنهٔ حربده موجودیتلری، عربلرك قوهٔ معنویه‌لرینی تزیید وتقویه ایلمکه کفایت ایدر .

شیخ سنوسی حضرتلری . — (المؤید) غزته‌سنه میدان حرب مخابرندن کشیده اولنان بر تلغرافنامه‌ده ، شیخ سنوسی حضرتلری معیتنده‌کی عساکر کثیره ایله برابر جغبوبه مواصلت بویوردینی اشعار اولنمشدر .

آوروپا اسلام قوتنی کوریور . — دون رودوسدن آلنان رسمی تلغرافلره کوره ردوسده‌کی اسلام مجاهدلری ایتالیانلری فنا حالده پریشان ایدرك بیکدن زیاده تلفاته دوچار ایتمشلر ، بیکده اسیر آلمشلردر .

دولت علیه :

مکه‌یه کوندریلن امانات مقدسه . — امانات مقدسه اوچ قطعه‌دن عبارت اولوب بری (ستارهٔ شریفه) کعبهٔ معظمه اورتوسیدر . سیاه ایپك ابریشمدن منسوج اولوب اوزرنده ینه سیاه ایپك ابریشم وخط جلی ایله کلمهٔ توحید یازیلیدر .

امانات مقدسه‌دن ایکنجیسی ستارهٔ شریفه‌نك وسطنده (صرمه کمر) اولوب ، اوزرنده دائراً مادار خالص صرمه وغایت قالین برخط جلی ایله (کعبة‌الله) حقنده شرفنازل اولان آیات کریمه‌ایله نام نامئ حضرت شهریاری محرر ومنقوشدر .

امانات مقدسه‌دن اوچنجیسی (حجرالاسود) ك کوموش طرقی اولوب جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك زمان سلطنتلرنده تبدیل ایدلمش وتمام قرق سکز سنه حجرالاسود اوزرنده بولنوب بوکره‌ده تبدیل ایدلمشدر .

بو امانات مقدسه هرسنه تبدیل اولنورایسه‌ده بعدالتبدیل پایتخته ایصالی یالکز (حج الاکبر) وتبدیل خلافت وقوعنه منحصردر . بودفعه حج اکبر وقوعی حسبیله درسعادته کتیرلمشدر . ستارهٔ شریفه برای زیارت حضرت ابا خالده کوندرلمشدر .

بغداد اعظمیه دارالفنونی . — « عثمانیشر لوید » ك بغداد مخابری بغدادده امام اعظم حضرتلرینك جامع شریفی درونده بولنمقده اولان اعظمیه مدرسه‌سنك صورت اصلاح وتنسیق حقنده بعض معلومات ویریور . بومعلوماتدن آکلاشیلدیغنه کوره مکتب ، رشدی ، اعدادی وعالیدن عبارت اولمق اوزره اوچ قسمه تقسیم اولنه‌جق، برنجی وایکنجی قسمده مدت تحصیل درت واوچنجیده آلتی سنه اوله‌جقدر . رشدی، اعدادی قسملرنده اجنبی لسانلرندن ماعدا بالجمله علوم تدریس اولنه‌جقدر . تدریسات عربجه اوله‌جق وعرب ادبیاتی‌ده رشدی واعدادی صنفلرنده اوقوتدریله‌جقدر . فارسی وترکجه‌نك تدرسی مجبوری واردو لسانی دخی اختیاری اوله‌جقدر .

مکتبك قسم عالی طلبه‌سی فلسفهٔ ادیان، تاریخ ادیان، حقوق عمومیه قواعدی وفلسفهٔ جدیده ایله بالجمله علوم دینیه‌یی تدرس ایده‌جکلر . ومکتبده بر مطبعه بولنه‌رق عربجه ، ترکجه وفارسی لسانلریله آیلق بر مجموعه نشر اولنه‌جقدر . مکتب برمدیر عمومی واسطه‌سیله اداره ایدیله‌جك وبونك تحت امرنده برمدیر معاونی وکاتبلر بولنه‌جقلردر . هرشعبه‌ده طلبه‌نك افعالی وتحصیلاك صورت اجراسنی تفتیش ایده‌جك بر مبصر بولنه‌جقدر . مکتبك فن قومیسیونی مدیر عمومی ایله مدیر معاونندن ومعلمین وشعبه مبصرلرندن عبارت اوله‌جقدر . بومجلس هرا اون‌بش کونده اجتماع ایده‌جکدر .

قومیسیون اعضاسی غایت متقدر ذواتدن انتخاب ایدیله‌رك وظیفه‌لری قانون مخصوص ایله تعیین اولنه‌جقدر .

مذکور مکتبك برقونفرانس صالونی، بیوك برکتبخانه‌سی ، آثار عتیقه موزه‌سی ، کیمیاخانه‌سی ، مطبعه‌سی ، وژیمناستیق صالونی وتنزه باغچه‌لری اوله‌جقدر . مکتب مذکور مأذونلری عراقده‌حاکملکه ویاخود رشدی واعدادی مکتبلرنده معلملکه تعیین اولنه‌جقلردر . بالآخره مکتبه حقوق وطب تحصیلی ایچون آیریجه برر درسخانه علاوه ایدیله‌رك بوراده تدریسات ترکجه اجرا ایدیله‌جکدر .

احیای اوقاف . — روم‌ایلی هیئت اصلاحیه‌سنك احیا ایتدیکی آثار وقفیه‌یه یکی برضمیمه اولمق اوزره بوکره براده سنان بك مدرسه‌سنك مکملاً تعمیری ایچون ۱۷۰۰۰ ویانیه‌ده اوقافك عدم کفایه‌سی آکلاشیلان سلطان بایزید ، دده اوروج، یوسف آغا ، عثمان چاوش جوامع شریفه‌لرینك تعمیری ایچونده (۲۹۰۰۰) غروشك همان ارسال لزومی اوقاف نظارتنه اشعار اولنوغله مبالغ مذکوره‌نك حواله‌نامه‌لری ارسال قلنمشدر .

حقوق هوائیه قانونی . — هوا دونانمالرینك کوندن کونه تکثر وتکمل ایتمسی حسبیله هرجهتی شامل بر حقوق هوائیه قانونه احتیاج قطعی حاصل اولدیغنی واوروپا علم حقوق متخصصلرنجه بوجهت دوشونلمکده اولسی اوزرینه کیفیت مذکوره فتواخانهٔ عالینك نظر دقتنی جلب ایتدیکندن کتب فقهیه‌ده تدقیقات اجراسیله احتیاجه کافی (حقوق هوائیه) قانونی تنظیمنه مباشرت اولنمشدر .

ارتحال . — مکهٔ مکرمه رئیس العلماسی وشافعی مفتیسی الشیخ محمدسعید افندی طاعون باشنده بولندیغی حالده ارتحال دارالبقا ایلمشدر . رحمة‌الله علیه

ذهنی پاشانك وفاتی . — دولت علیه‌یه خدمات عدیده ایفاسنه موفق اولان اعیان اعضاسندن ذهنی پاشا وفات ایتمش وطرف حضرت پادشاهیدن مرحومك عائلهٔ کدردیده‌سنه بیان تعزیت اولنمشدر .

طرابلس غرب مهاجرلری . — طرابلس غرب وبنغازی وجوارندن کلن مهاجرلرك اسکان واعاشه‌لری معاملاتنی ایفا ایتمك اوزره تشکل ایدن قومیسیون مخصوص شهر امانتنده بو هفته طرفنده اجتماع ایدرك ؛ مهاجرلره یومیه توزیعاتنده بولنمشدر . حکومت سنیه‌نك بو لطفی عمومك تشکرینی موجب اولمشدر .

کرید :

کرید ودول حامیه . — کرید مسلمانلرینه قارشو آناً فآناً آلمه خرستیانلری طرفندن اجرا اولنان معاملات ناروا دول حامیه ـ بالخاصه

انکلتره‌نك نظر دقتنی جلب ایتمشدر . بو یولسزلقلرله ، جنایات مذکوره‌یه نهایت ویرمکه دول حامیه‌جه تقرر ایتمشدر . بوندن صکره کرید قوهٔ اجرائیه‌سنی اوروپا دولتلری قونسولوسلری قونترول ایده‌جکلردر .

کرید مبعوثلرینك توقیفی . — یونانستان پارلامنتوسنده اثبات وجود ایتمك اوزره کرید خرستیانلری طرفندن انتخاب اولنان اعضالرك واپوره بینوب پیره‌یه عازم بولندقلرینی استخبار ایدن دول حامیه واپوری توقیف ایله مبعوثلری آلیقویمشلردر .

مصر :

مصرده جامع الازهر دار الفنونی . — جامع الأزهر دار الفنونی طلبه‌سی آره‌سنده ظهور ایدن بر قارغشه‌لق مصر حکومتی طرفندن تسکین ایدلمشدر . شیمدی‌یه قدر خدمت عسکریه‌دن معاف طوتولقده اولان الهیات طلبه‌سندن سکزی قیشله‌یه سوق ایدیله‌رك کندیلرینه جبراً البسهٔ عسکریه الباس اولنمشدر .

مصر ناسیونالیستلری . — مصر ناسیونالیستلری اولوب الیوم شهرمزده بولنان محمد فرید بك علیهنده اقامه ایدیلن دعوانك رؤیتی ختام بولمشدر . فرید بك ، مصرده بولنمدیغندن غیاباً بر سنه مدتله حبسه محکوم ایدلمشدر . محمد فرید بکدن ماعدا (العلم) و (اللوا) غزته‌لری محررلری‌ده اوچر آی مدتله حبسه محکوم ایدیله‌رك همان توقیف اولنمشلردر .

الهلال العثمانی ومصر حکومتی . — مصر ناسیونالیستلرینك مروج افکاری اولوب درسعادتده نشر ایدلکده اولان عربی و ترکی (الهلال العثمانی) غزته‌سنك مصره منع دخولی حقنده حکومت مصریه طرفندن قرار ویرلمشدر . بومنع دخول قراری صرف عبدالعزیز جاویشك مذکور غزته‌یه مقاله یازدیغندن منبعث اولمشدر .

توركستان :

کاشغری مسلمانلرینك همت وحمیتلری . — کاشغر اهالیٔ اسلامیه‌سی طرفندن طرابلس مجاهدین اسلامیه‌سی ایچون اعانات طوپلاندیغی وایکنجی دفعه اولهرق درت بیك روبله — هر بری اون ایکی غروشدر — روس پوسته‌سیله اقتحام غزته‌سی اداره‌خانه‌سنه کوندرلشدر . مبالغ مذکوره حربیه نظارتنه تسلیم اولنمشدر .

فاس :

فاس سلطانی . — فاسدن کلن مختلف حوادثلره نظراً جریان حادثات قارشیسنده مضطر قالان سلطان مولای حفیظ (رباط) شهرینه عزیمته فرانسزلر طرفندن ممانعت کوستریلدیکی تقدیرده ترك سلطنت ایلك تصورنده بولنیورمش . فرانسزلر طرفندن مشار الیهك عزیمتنه مخالفت کوستریله‌جکی تأمین قلنمشدر .

مولای حفیظ فرانسزلری تنقید ایدیور . — فرانسز مطبوعاتی مولای حفیظك جسارتنی غائب ایتمکده اولدیغنه دائر افشاآتده بولنیور . مولای حفیظ ، فرانسز مأمورلرینك احتیاطدن محروم اولدقلرینی وطرز اداره‌لریله طبایع واخلاق اسلامیه‌یه عدم توفقلرینی سویلیورمش .

افغانستان — عجمستان :

اومیانیشر لویدك لوندره‌دن آلدیغی خصوصی بر تلغرافه کوره ۲۰۰ کشیدن مرکب بر افغان پیشداری عجمستانه داخل اولمشدر . بو وقعه‌دن بیوك متیاسده بر استیلا احضار اولندیغی آکلاشیلیور .

هندستان :

نفوس اسلامیه‌نك تزایدی . — هندستانده‌کی اهالیٔ اسلامیه‌نك فضله‌سی وینکی اهتدا ایدنلرك مقداری کچن سنه تام ۱،۰۵۰،۰۰۰ نفره بالغ اولمشدر .

تیبت :

تبتده قاریشقلق . — تیبت احوالی صوك کونلرده پك زیاده کسب وخامت ایتمشدر . (لحا) شهرنده مصادمه‌لر توالی ایلیور . تبتلیلر شیمدی‌یه قدر آلتی یوز تلف ویرمشلردر . چینلیلر ، جنوب حوالیسنده تبتلیلردن مهم بر قوت طرفندن صیقیشدیرلمشلردر .

جاوا :

جاوا مسلمانلرینك احوالی (مقام خلافتك نظر دقتنه) . — استخبارات غزته‌سنك نشریاتنه کوره (صوند) آطه‌لرنده‌کی اهل اسلامك عددی کیتدکجه تزاید ایتمکده‌در . کذلك اهالیٔ مذکوره ثروت اعتباریله‌ده پك ایلرولمکده‌در . مجوسی اهالی‌یه نسبتله اخوان دینك کرك سویهٔ مادیه‌سی ، کرك سویهٔ معنویه‌سی پك یوکسك ایسه‌ده فلمنك حکومتی مع التأسف معارف عمومیه‌نك تعممنه پك زیاده مانع اولقده‌در . هله فنون جدیده‌نك اسلام مدرسه‌لرینه دخولندن حکومت پك زیاده قورقیور . برده اسلاملری فنا حالده ازعاج ایدن حقوقجه عدم مساواتدر .

جاوالیلر ، فلمنکلیلرك نظرنده عادتا انسان ایله حیوان ارهسنده متوسط برجنسدر . حکومت یرلی رؤسایه پك چوق معاش ، رتبه ونشان اعطاسی صورتیله اهالی‌یی ظلم واعتسافه کرفتار ایتمك پولیتیقه‌سنی طوتمشدر .

جاوانك مرکزی اولان (باتاویا) دن ماعدا سائر بیوك شهرلرده‌ده حکومت سنیه‌نك بر ایکی قونسولوسلق احداثی ومذکور مأمورلره علمادن بعض ذواتك انتخابی حسن تأثیر ایده‌جکی اورادن کلن برذات سویلمکده‌در . (مانیلا) ده آچیلان باش شهبندرلك (فیلیپین) آطه‌لری اهل اسلامنی پك زیاده متشکر ایتمشدر .

اقصای شرق :

روس — ژاپون اختلافی . — توکیودن آژانس رویتره بیلدیریلدیکنه کوره شمال صولرنده صیدماهی مسئله‌سی طولاییسیله تحدث ایدن روس — ژاپون اختلافی اوزرینه اوچ ژاپون قرووازوری شماله متوجهاً حرکت ایلمشدر .

بنادر ایتالیا :

ایتالیانلر هر طرفده مغلوب و مسکین . — بنادرده ایتالیا نفوذی محو اولمشدر . ذاتاً عددی پك آز اولان ایتالیان عساکری کیجه‌لرینی پك بیوك بر خوف وخشیتله کچیرمکده‌درلر . شیخ وداد حضرتلرینك ایتالیانلردن اغتنام ایلدیکی اموال خیلی قیمتداردر . مشار الیه بو یقینده برچوق اسلحه ، مهمات وحتی بر بطاریه صحرا طوپنه مالك اولمشدر . اورادهده محاربه طرابلس کبی ایتالیانلر علیهنده تعالی دوام ایده‌جکدر .

مطبعهٔ خیریه وشرکاسی | مدیر مسؤل : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی . علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب و مدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ١١ — ١٩٣ ٢٩ جماذی‌الاول ١٣٣٠ پنجشنبه ٣ مایس ١٣٢٨ جلد ١ — ٨

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی وجعلناکم شعوباً وقبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقیکم ان الله علیم خبیر .

ترجمه‌سی

« ای انسانلر ، بیلمش اولکزکه بز سزی بر ارککله بر قادیندن یاراتدق ؛ صوکره ، طانیشه بیلمکز ایچون هر بریکزی اصلره ، قبیله‌لره آییردق ؛ اللهدن اك زیاده قورقانکز کیم ایسه ، ایشته عندالله اك بیوککز اودر ؛ الله سزك ایچکزی ، طیشکزی بیلیر . »

. .

بش وقت نمازینی علیه‌الصلاة والسلام افندیمزك آرقه‌سنده قیلار، بو ترتیبی هیچ بوزماز ، بر سیاه کوله وارمش . کونك برنده افندیمز بو کوله‌یی مسجدده کوره‌میه‌رك، نرده اولدیغنی صاحبندن صورمش. « حمادن یاتیور . » جوابنی آلنجه، یوقلامق ایچون یانه‌قدر کیتمش.

آره‌دن اوچ کون کچدکدن صوکره رسول محترم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری کوله‌نك حالنی صوردیروب صوك نفسه کلدیکنی اوکره‌نجه تکرار بولندیغی اوه اوغرامش . خسته‌نك وفاتی متعاقب جنازه‌سنی کندیلری ییقامش ، کندیلری دفن بویورمش.

کرك مهاجرین ، کرك انصار بو وقعه‌یی پك بیوك برشی اوله‌رق تلقی ایتمشلر . ایشته اونك اوزرینه سورهٔ حجراته منسوب اولان شو آیت کریمه نازل اولمش .

ارککله قادین‌دن مقصد آدم ایله حوادر ؛ هر کسك طوغریدن طوغری‌یه کندی آناسی ، باباسیدر ، دیین مفسرلرده واردر .

(شعوب) شعبك جمعیدر. شعب کله‌سنی کوتوك لفظیله ترجمه‌ایده‌بیلیرزکه سلسله خصوصنده عربلرك صایدیغی آلتی طبقه‌نك منتهاسیدر. بو طبقه‌لر اشاغیدن یوقاری‌یه طوغری شو اسملری آلیر : فصیله ، فخذ، بطن، عماره، قبیله، شعب . شعب هپسنك اصلیدر. یعنی قبیله شعبدن، عماره قبیله‌دن ، بطن عماره‌دن ، فخذ بطندن ، فصیله فخذدن چیقیور . بونی برمثال ایله کوسترمك لازم کلسه دیرزکه : عباس فصیله‌در ؛ هاشم فخذدر ؛ قصی بطندر ؛ قریش عماره‌در ؛ کنانه قبیله‌در ؛ خزیمه شعبدر .

آیت کریمه صراحةً کوستریور که : انسانلرك اصلره ، قبیله‌لره آیرلماسی، نسبلریکدیکرینه قاریشمامق؛ هر شخصك هویتی معلوم اولمق ایچوندر ؛ یوقسه بابالرله ، دده‌لرله تفاخر ایچون دکلدر .

حسبك ، نسبك هیچ بر قیمتی اولمادیغنی بیلدیرن احادیث کریمه پك چوقدر. حجة‌الوداعده‌کی اخطار پیغمبری امتك قیامته‌قدر خاطرندن چیقماملیدر .

(ان اکرمکم عندالله اتقیکم) تبلیغ الٰهیسی قرأنده؛ بونی مفسر اولان حدیث شریفلرك برچوغی میدانده‌ایکن حالا معروف بر آدمك احفادندن اولمه‌یی مدار تمایز بیلنلر وار!

علمای اسلامیه‌نك اك بیوکلرندن اولان قینالی زاده علی افندی مرحوم دیبورکه : « انسان ، حتی پیغمبر سلاله‌سندن اولسه، اصالت دعواسیله میدان تفاخره آتیلمامليدر. زیرا بو دعوایی اثبات ایده‌بیلدیکی

تقدیرده برشی قازانمایه‌جق ؛ چونکه بوتون شان وشرف جد محترمنه عائد اولوب کندیسی یابانجی موقعنده قاله‌جق. اصالتنی اثبات ایده‌مدیکی صورتده ایسه ، فضله اوله‌رق برده یالانجیلق رذیله‌سی یوکلنه‌جك .»

اکابر أمتدن مولانا شاه‌نقشبنده : « سلسلهٔ نسبکز نره‌یه وارییر.؟» دیمشلر . « سلسلهٔ نسبیله کیمسه بریره وارەماز ! » جوابنی آلمشلر .

محمد عاکف

فقه وفتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخنده :

حج

۸

بعض احادیث شریفه‌دن برائة سورهٔ جلیله‌سنك حضرت ابوبکر یوله چیقمه‌دن نازل اولوب بوجهتك تبلیغی دخی آکا حواله ایدلمش اولدیغی، یوم نحر کونی مناده حضرت علیدن ماعدا ابوهریره ورفقاسنك حضرت صدیقك امریله وظیفهٔ تبلیغیه‌نك ایفاسی جهتنه اشتراك ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور . فقط بخارینك حضرت ابو هریره‌دن نقلاً روایت ایتدیکی مختلف حدیثلره ، کتب سیر وتواریخه ، تفسیرلره باقیلیرسه برائة سورهٔ جلیله‌سی نازل اوله‌دن علیه‌الصلوة والسلام افندمزجه بوندن بویله مشرکلرك حج ایتمه‌ملری ، عریانك کعبه‌یی طوافلرینه مساعده ایدلمه‌مسی جهتی تقرر ایده‌رك تبلیغ ایتمك اوزره صدیق رضی‌الله عنه تودیع وآنك ده آنجق شو جهتلردن تبلیغنی ابوهریره وسائر بعض صحابه‌لره حواله ایتمش اولدیغی اکلاشیلیر. بوحاله کوره برائة سورهٔ جلیله‌سی حجاج کرام یوله چیقدقدن صوکره نازل اولمش ؛ بناءً علیه حضرت علی سورهٔ جلیله‌نك ابتداسندن قرق قدر آیتك تلاوتیله حاوی اولدیغی احکامك تبلیغنه صوکرادن مأمور ایدلمش اولدیغی ذهنه تبادر ایدر. هله بخارینك حمید بن عبدالرحمنه مستند اوله‌رق مختلف طریقلرایله حضرت ابو هریره‌دن روایت ایتدیکی بروجه آتی حدیث شریفه باقیله‌جق اولورسه بوجهت حقنده غلبهٔ ظن تأمین ایده‌بیله‌جك نکات لطیفه‌یه تصادف اولنور :

[ـ ان ابا هریرة ـ قال : « بعثنی ابوبکر فی تلك الحجة فی مؤذنین بعثهم یوم النحر یؤذنون بمنی ان لایحج بعدالعام مشرك ولا یطوف بالبیت عریان ، ـ قال حمید بن عبدالرحمن : ثم اردف رسول‌الله صلی الله علیه وسلم بعلی بن ابی طالب وامره ان یؤذن ببرائة ؛ قال ابوهریرة : ـ فاذن معنا علی یوم النحر فی اهل منیً ببرائة وان لایحج بعدالعام مشرك ولایطوف بالبیت عریان »]

ایشته بو حدیث شریفده ابو هریره رضی‌الله عنه کندیسنك شو حج اثناسنده نحر کونی مناده حضرت ابوبکرك بعث وانتخاب ایتمسیله: « لایحج بعدالعام مشرك » ، « ولا یطوف بالبیت عریان » دیه ندا ایدن منادیلر جمله‌سندن بولندیغی . حضرت علینك‌ده کندیلریله برابر بولنوب، فقط آنك اهل منایه قارشی هم برائة سورهٔ جلیله‌سنی تلاوت هم ده باشقه مؤذنلرك ندا ایتدیکی ایکی ماده‌یی‌ده اعلان ایلدیکنی حکایه بویوریور .

بو حدیث شریفك راویسی بولنان حمید بن عبدالرحمن حضرتلری دخی حدیثی یاریسنده کسه‌رك حضرت ابو هریره‌نك « فاذن معنا علی ... » دیه سویلیه‌جکی سوزینه بر نوع مقدمه وتمهید اولمق اوزره کندی طرفندن : « ثم اردف رسول‌الله ... » دیه‌رك حضرت علینك بامر رسالتپناهی برائة سورهٔ جلیله‌سنی تلاوت ایتمك اوزره آرقه‌دن کوندرلمش اولدیغنی درمیان ایدییور. ایشته شو حدیث شریفك هیئت مجموعه‌سنه دقت ایدیله‌جك اولورسه منطوق ومفهومندن بروجه آتی معلومات الده ایدیلیر :

۱) بو حج اثناسنده وظیفهٔ اعلام واعلانك ایفاسنه علی وابوهریره رضی‌الله عنهمادن باشقه دیکر ذوات‌ده اشتراك ایتمش ، بناءً علیه بونلر بر هیئت اولمشلردر.

۲) بو هیئت ـ حضرت علی مستثنی اولمق اوزره ـ حضرت صدیق طرفندن انتخاب وبعث اولنمشلردر.

۳) بو هیئت نحر کونی مناده اهالی‌یه قارشی «لایحج بعدالعام مشرك»، « ولا یطوف بالبیت عریان » دیه ندا ایتمشلردر.

٤) بو هیئت برائة سورهٔ جلیله‌سنی تلاوت ایله مأمور اولمامشلردر.

٥) حضرت علی‌ده بو هیئت ایله برابر بولنمشدر.

٦) حضرت علی مدینه‌دن حجاج ایله برابر چیقمش دکل ، آرقه‌لرندن کلمشدر.

۷) حضرت علی ، بو وظیفه‌یی حضرت صدیقك انتخابیله دکل، بلکه رسالتمآب افندمزك تنسیب وامریله ایفا ایتمشدر .

۸) حضرت علی بو هیئت کبی آنجق او ایکی ماده‌نك اعلانی ایله دکل، بلکه زیاده اوله‌رق برائة سورهٔ جلیله‌سنك تلاوتی ـ وحاوی اولدیغی احکامك تبلیغی ـ ایله موظف اولمشدر.

۹) برائة سورهٔ جلیله‌سی حجاج مسلمین یوله چیقدقدن صوکرا نازل اولمشدر .

بو حالده نتیجه اوله‌رق حضرت رسالتپناه وحی غیرمتلو ایله بعدما مشرکلرك حج ایتمه‌ملری ، عریانك کعبه‌یی طواف ایتمه‌لرینه مساعده ایدلمامسی جهتی سورهٔ برائة نازل اوله‌دن ، قافلهٔ حجاج حرکت ایتمه‌دن تقرر ایده‌رك بونك اعلان وتعمیمی‌ده حضرت صدیقه تودیع اولنمش؛ آنلرك حرکتنی متعاقب سوره نازل اوله‌رق اومقررات سابقه‌یی تأیید ایتدکدن ماعدا برده عهودە دائر احکامی حاوی اولدیغندن هرحالده عمومه قارشی تلاوت واحکامنك اعلانی اقتضا ایتمکله ایشته اولکیلر ایله برابر بوجهتك ایفاسی ایچون‌ده حضرت علی مأمور ایدلمشدر ، دینیله‌بیلیر .

⁂

هجرتك طقوزنجی سنه‌سی ایفا ایدیلن بو حج ، فرض اوله‌رقمی ، یاخود فرض دکرده مشروعیت قدیمه‌سی اوزره باقی قالدیغندن سنت سنیهٔ خلیلیه‌یه اتباعاًمی قیلنمشدر ؟ علمای محترمه ایشته بو جهتلرك تعیینی خصوصنده اختلاف ایتمشلردر. دقت ایدیله‌جك اولورسه بو اختلاف حجك تاریخ افتراضی، برده طقوزنجی سنه‌سی حجك ذی القعده‌ده‌می، یاخود ذی الحجه‌ده‌می ایفا ایدیلمش اولدیغی حقنده‌کی اختلافلردن نشأت ایتمکده اولدیغی کوریلیر. حج هجرتك اوننجی سنه‌لری ابتداسنه طوغری فرض ایدیلمش، یاخود طقوزنجی سنه حجی ذی القعده‌ده قیلنمش ایسه ، شبهه‌سز حج مبحوث عنهك فرض اوله‌رق ایفا ایدیله‌مش اولدیغی آکلاشیلور. چونکه تکلیف وقوع بوله‌دن ادا ایدیلن حجك فرض اوله‌رق قیلنمش صاییلمسی ممکن اولمادیغی کبی ، شریعت اسلامیه‌جه فرض اولان حج‌ده آنجق ذی الحجه‌نك ایلك اوننده‌کی معین کونلرده اجرا ایدیلیر . شو حالده بوراده اولان طقوزنجی سنه حجك ذی القعده‌ده‌می ، یوقسه ذی الحجه‌ده‌می ادا ایدیلمش اولدیغی ؛ ثانیاً حجك تاریخ افتراضی حقنده اولان سوزی مختصراً اولسون نظر تفتیش ومحاکمه‌دن کچیرمك اقتضا ایدر .

مجاهد رضی الله عنه واتباعی بو حجك ذی الحجه‌ده دکل، بلکه عادت جاهلیه اوزره نسیء طریقیله وقت اصلیسندن تقدیماً ذی القعده آینده اجرا ایدیلمش اولدیغی درمیان ؛ بعضلری‌ده بونك ذی القعده‌ده دکل، بلکه ذی الحجه آینده، حج کونلرنده قیلنمش اولدیغی روایت ایدیورلر. ایشته بو سوزلرك ایکیسی‌ده ادعا دکل ، بلکه اولمش بتمش بر حادثه‌یی حکایه و روایتدن عبارتدر . فقط اویله روایتلرکه برینك صدقی ، دیکرینك وهم وخطا اولدیغنی اقتضا ایدیور . چونکه عین حادثه‌نك هم ذی القعده ، هم‌ده ذی الحجه‌ده وقوعه کلمش بولنمق احتمالی یوقدر. هر حالده برینده وقوعه کلمش اوله‌جقدر . علمای متأخریندن بعضلری برنجی روایتی ، بعضلری‌ده ایکنجی روایتی قبول ایتمشلردر . فقط بزجه هیچ بر طرفك اسباب ترجیحدن اوله‌رق استناد ایتدیکی دلیللره کسب وقوف میسر اوله‌مدی . یالکز ابن قیم الجوزیه حضرتلرینك فی الجمله مجاهد طرفنه میل ایدرك : « وعلی هذا لم یؤخر النبی صلی الله علیه وسلم الحج بعد فرضه عاماً واحداً بل بادر الی الامتثال فی العام الذی فرض فیه و هذا هو الالیق بهدیه و حاله صلی الله علیه وسلم » دیدیکی کوریلیورکه طوقوزنجی سنه حجك ذی القعده‌ده قیلنمش بولنمسندن دها فرضیت توجه ایتمه‌مش وبناءً علیه پیغمبر حال وشان نبویلرینه موافق اولدیغی وجهله فرض اولدیغی سنه‌دن تأخیر ایتمه‌یوب اوننجی سنه‌سی خطاب توجه ایتدیکی کبی ، علی الفور ادا ایتمش اولمسی لازم کلیور دیمکدر . کویا طوقوزنجی سنه حجی ذی الحجه‌ده قیلنمش اوله ایدی ، بونك فرض اوله‌رق ایفا ایدیلمسی ، بو حالده پیغمبرك طوقوزنجی سنه‌ده قیلمسی اقتضا ایدن حجی اوننجی سنه‌یه تأخیر ایتمش اولمسی لازم کله‌جکدی . بو شبهه‌سز شان رسالته بکده ملایم دوشمز . ایشته ابن قیم حضرتلری شو مطالعه‌یه کوره طوقوزنجی سنه حجك ذی الحجه‌ده دکل، بلکه ذی القعده‌ده ادا ایدیلمش بولندیغی میدانه چیقیور دیمك ایستیور . فقط بونك اوقدر صاغلام بر دلیل اولمدیغی میدانده‌در . چونکه طوقوزنجی سنه حجك مثلا ذی الحجه‌ده ادا ایدیلمش بولنمسندن فرضیته اقترانی اقتضا ایتمز. چونکه حجك شریعت ابراهیمیه‌جه وقت اصلیسنه عودت ایتمسی و بناءً علیه طوقوزنجی سنه حجك اووقت ادا ایدیلمش اولمسیله شریعت اسلامیه‌جه وجوبی آراسنده بر تلازم یوقدر .

طوقوزنجی سنه حجك ذی القعده آینده ادا ایدیلمش اولدیغنه دائر حضرت مجاهدك سوزینی تقویه ایده‌جك صاغلامجه هیچ بر شیئه تصادف ایدیله‌مدیکی حالده ذی الحجه آینده ادا ایدیلمش بولنمسی حقنده علم دکلسه بیله قوی بر ظن تأمین ایده‌بیله‌جك استنادکاهلر بولمق قابلدر. سورهٔ توبه‌نك « و آذان من الله ورسوله الی الناس یوم الحج الاکبر ان الله بریءٌ من المشرکین » آیت کریمه‌سنده « یوم الحج الاکبر » ك « یوم النحر » ایله تفسیری مأثور اولمش وبو یوم نحرکده طوقوزنجی سنه‌سی حضرت علینك مناده مأموریتنی ایفا ایتدیکی کونك « یوم نحر » اولیشنه نظراً اوحجك ذی الحجه‌ده ادا ایدیلمش اولدیغنه قائل اولمق ممکن‌در. چونکه یوم نحرك ایام ذی الحجه‌دن اولدیغی معلومدر .

ینه براءة سورهٔ جلیله‌سنه « انما النسئ زیادة فی الکفر یضل به الذین کفروا یحلونه عاما ویحرمونه عاما لیواطؤا عدة ماحرم الله فیحلوا ماحرم الله زین لهم سوء اعمالهم والله لایهدی القوم الکافرین » دیه تقبیح ایدیلیرکن دیکر طرفدن حجك مشروع اولدیغی وقتدن مقدم اوله‌رق نسیء ایله ذی القعده آینده ایدیلمش بولنمق احتمالی یوقدر . چونکه اولجه سویلندیکی اوزره سورهٔ جلیله هر حالده طوقوزنجی سنه حجندن اول نازل اولمشدر . شو حالده مسلمین هیچ بر معذرت یوق ایکن ، امر حج کندی اللرنده ایکن حجلرینی اسلامیتجه اولان نسیء اوزرینه بنا ایتمیه‌جکلری شبهه‌سزدر .

حلیم ثابت

تاريخ

قلیچ دینی

دردنجی باب

حکام و بنی اسرائیل

حکام عصری تاریخ بنی اسرائیلك دورهٔ قهرمانیسیدر ؛ بو دورده بر چوق جسورانه سرکذشتلر ، بر طاقم احوال قهرمانانه شخصیه مشهود اولور. حکامی نام وموقعلرینه اصعاد ایدن مزیات ، فعالیت شخصیه ، جرأت وخدعه‌دن عبارت ایدی . بوذوات بر حکومت عظیمه‌نك قانونی رؤساسندن زیاده شجیع ، متشبث اختلالجیلره ، عصاته مشابه بولنیورلر .

باقیلیرسه عبرانی حکامنك وظیفه وصلاحیتلری بر لزوم شدید اوزرینه،

بر حالت فوق‌العاده‌دن دولايى قواى مليه‌نك موقع رياستنه اصعاد ايدلمش بر عسكرى (ديقتاتور) ككنه پك مشابه كوربنيور . بونكله برابر «حكام» دخى بر طاقم قوانين اساسيه‌يه تابع ايدى .

حكام دورى اثناسنده دخى بنى اسرائيل طرفندن (قيليج) دين مليلرى دشمنلرينه قارشى پك مدهش برآلت تدافع وتعرض عد اولنمقده دوام ايتمشدر . (كتاب‌الحكام) ك ايلك بابنده (بزك) ده بيكلرجه انسانك قتل واعدام اولنديغى حكمدار (آدونى ـ بزك) ك اسارتى ، آنك جناب متعالك «منتخب قوللرى» اولان بنى‌اسرائيل طرفندن نصل برصورت مدهشه‌ده پارچه‌لانديغى اوقويورز :

«وآدونى ـ بزك قاچدى ، آنلر (يعنى بنى اسرائيل) آرقه‌سندن تعقيب ايتديلر ، طوتديلر ، أللرينك وآياقلرينك باش پارمقلرينى كسديلر ؛ قدسه كتيرديلر . اوراده أولدى [۱]» ينه عينى كتابده عين بابك كريسنده (خرما) و (بتل) شهرلرينك كلياً خراب ايدلديكى مسطوردر .

اوچنجى بابده (أكلون) لى (آخاذ) طرفندن! موآبى) لرك حكمدارينك قتلى كوريليور . « و اوزمان موآبده تقريباً اون بيك كيشى قتل ايتديلر . بركيمسه قورتلمادى . صوكره (آنات) اوغلى (شمغار) وار ايدى كه : بر أوكوز أوكندره‌سى ايله فلسطينيلردن آلتى يوز كيشى‌يى أولديردى [۲] ..

تاريخ جهانك اك سياه واك خائنانه حكايه‌لرندن برى اولان (جائل) ك قاتللكى حقنده ايسه بوراده فضله تفصيلاته ميدانمز يوقدر . ذاتاً ديكر حكايه‌لر كبى بو ده اوقدر مشهوردر كه : اعطاى تفصيلاتى زائد عد ايدرز [۳] . بونكله برابر خرستيان راهبلرندن برينك اثرندن شوسطرلرى‌ده نقل أيليه‌جكم [٤] .

« اولا : شرق اهاليسنك حقوق مهمانپرورى‌يى ، وبونامه ويردكلرى وعد وكفالتى نه‌درجه مقدس عد ايله‌دكلرينه نظر دقتى جلب ايدرم . شايد آره‌ده برلقمه ءِك يئلمش واكرام اولنمش ايسه بو ، طرفينك يكديكرى حقنده هيچ برفنالق ياپماياجغى خصوصنده بر كفالت قدسيه . برقسم متانته قائم اولور . حتى شرقده شويله برحكايه واردر : برحيدود ماله طمعاً برينى قتل ايتمك اوزره كيجه خانه‌سنه كيرمش ؛ سورونه‌رك ، ديوارلرى طوته‌رق يورركن برآره‌لق الى آغزينه ـ ورنجه پارمغنه طوز بولاشمش اولديغى دليله حس ايتمش ؛ بونك اوزرينه طوزنى طاتديغى برآدمه ، برخانه‌يه خيانت ايتمه‌نك نه‌قدر عظيم بروجدانسزلق اولديغنى دوشونه‌رك آلديغى اشيايى ترك وافكارندن صرف نظر ايدوب خانه‌دن چيقمش ؛ مؤخراً خانه صاحبنى بولوب حياتنك نصل قورتلديغنى اكلاتمش ، اعتراف قصور ايتمش . » بوسطرلرى طوز ، اككك حقنك قدسيتى ايضاح ايچين آلدق . آنجق (جائل) ك حركتنى بوسبوتون محكوم ايله‌ين جهت (سيسرا) نك حكمدارى ايله آنك زوجى (ابر) آره‌سنده ذاتاً صلح ومسالمتك موجوديتيدر . (جائل) قوجه‌سنك بردوستى صفتيله (سيسرا)يى قبول ايده‌رك « كيريكز ، افندم ، كيريكز ، قورقمايكز ! » دير وبورغون محارب (جائل)ك أندن برقاچ يودوم سود ايچدكدن صوكره ياتوب اويور . تعقيب ايدن فاجعهٔ خشيت انكيز ايسه معلومدر . بوجنايت مدهشه ايچين تصور اولنه‌بيله‌جك يكانه معذرت وارسه اوده مظفر اسرائيليلرك بردشمنى حمايه ايتمه‌سى جرميله قوجه‌سنك محكوم اولاجغنه عائد برخشيت شديده‌نك بردن بره (جائل) ى استيلا ايتمش اولماسى‌در . آنجق بويله‌ده اولسه ـ بالخاصه بوكونلرده ـ بوقادينك حركتنى برجنايت ، اك قاتلى برجنايت‌دن باشقه صورتله تلقى ايده‌بيله‌جك برقلب تصور اولنه‌ماز . ايمدى (كتاب‌الحكام) ك بشنجى بابنه كله‌جك اولورسه‌كز (دبورا) ايله (باراق)ك نغماتنده شو جمله‌لرى بوله‌جقسكز :

« بوتون قادينلردن زياده (ابر)ك زوجه‌سى (جائل) مقدس اوله‌جق . مركز بنى‌اسرائيلده‌كى قادينلردن فضله مبارك اوله‌جق . » « بوتون دشمنلرك بويله محو اولسون ياربى ! » ايشته برنبيه‌نك ، مظهر وحى والهام برقادينك سوزلرى ؛ وايشته كرك موسويلرك ، كرك خرستيانلرك ـ حتى بوكونيله ـ او « غيرقابل ادراك بروجود » اولان « روح‌القدس »ك وحى والهامى ايله يازلمش اصلا يا كلماز « كلام‌الله » اعتقاد ايتدكلرى تورات وانجيللرينك برقسمى ! (جدعون)ك وقايع حربيه‌سنى ، آنك رياستى تحتنده و « ربك وجدعونك قيليجى ياردمى ايله » مديانيلرك حكمدارلرى اولان (اورب) ايله (زئب) ى نصل اسير ايدوب (اورب) ى (اورب) قياسى اوزرنده ، (زئب) ى (زئب) شراب باصقيسنده قتل ايتدكلرينى ، مديانى تعقيب ايله‌يه‌رك (اورب) ايله (زئب)ك باشلرينى (جدعون) ه كتيردكلرينى‌ده بوراده اوزون اوزادى‌يه يازمايه‌جغز كه [٥] (يفتاح) ك دور حاكميتنده عموريلرك (عمون قبيله‌سنك) محو واتلافى . روح الهى كنديسنه حلول ايدنجه اوتوز كيشى‌يى قتل وبونلرك البسه‌سنى ، كويا زوجه‌سى عد أيله‌ديكى حيله كار قادينك بابى آتندن اولق اوزره ، صورديغى باطل سؤاله جواب ويرديكنى ظن ايله‌ديكى برقاچ كيشى‌يه مكافاتاً بخش ايله‌ين (شمسون) ك شايان حيرت اجرا آتى ، بالخاصه برحمارك چكه كميكى ايله بيك كيشى‌يى قتل ايتمه‌سى كبى شيلرده بوقبيلدندر .

(اشموئيل) عليه‌السلام تاريخ بنى‌اسرائيلده برنقطهٔ مضيه كبى دورور ؛ آنك زماننده ملت اسرائيليه ادارهٔ عادله ومقتدرانه‌سى سايه‌سنده صلح وسلامت و سعادتدن مستفيد اولمش ايسه‌ده اختيارلغنده موقع اقتداره كلمش اولان اوغللرى محترم پدرلرينك طريق عادلانه‌سنه كيتمه‌مشلردر . چونكه فضيلت اخلاقيه‌دن محروم ايديلر . نهايت اهالى بومشوش ، اطراد هر طرز اداره‌دن اوصانه‌رق ، توزيع عدالت و منتظم بر قوهٔ عسكريه تأمينى ايچون قوى ، انتظامپرور براصول اداره‌نك لزومنه قائل اوله‌رق ملتك باشلى باشنه برحكمداره مالكيتنى طلب ايتمشلردر وايشته بووجهله درت يوز آلتمش سنه دوام ايدوب برطاقم اسارتلر واكتساب استقلال اوغرنده خون آلود ، شدتكار مبارزه‌لر الواحى عرض ايله‌ين حكام دورى‌ده نهايت بولمش‌در . بناءً عليه نظر تدقيقمزى شيمدى حكومت عبرانيه‌نك ترقى ، عظمت وانحطاط دورلرينه عطف ايده‌لم .

مترجمى

علی رضا سيفى

[اعتذار . — ۱۸۵ نجى صحيفه‌نك ايكنجى ستونده‌كى (قيليج دينى) مقاله‌سنك بشنجى سطرى ابتداسى اولان « بنى‌اسرائيل باديه‌لرى كچوب (رفيدين) .. الخ) كلمه‌سندن بالاعتبار ۱۵۹ نجى صحيفه‌نك برنجى ستونده‌كى يكرى ايكنجى سطرده جمله نهايتى اولان « ديمه‌لرى شايان دقتدر . » ه قدر اولان پارچه فضله برمسوده ومتنك ناقص معانيسنى افاده ايتمكده اولوب حسب البشريه يكى ترجمه‌يه قاريشديرلمش اولديغندن طلب عفو أيلر وفضله عد ايدلمه‌سنى اخطار ايدرم .]

ع . س

افغانستان

امير عبدالرحمن خانه

مابعد

شاهك وزراسندن اولوب آستانهٔ مقدسه توليتده بولونان (دبيرالملك) نى خانه‌سنه دعوت ايتدى . كيتدم ، غايت صميمى كوروشدك .

مشهدده اقامتمز اثناسنده صيتمه‌يه طوتولدم واون بش كون قدر مضطرب اولدم . بالآخره جناب حق شفا احسان بويوردى .

ايكنجى دفعه اولارق شاهك عمجه‌سيله كوروشديكمزده :

[۱] كتاب اليوشع ـ اونجى باب . [۲] كتاب اليوشع ـ يكرمى دردنجى باب .
[۳] كتاب الحكام ـ دردنجى باب . [٤] عهد جديد و عهد عتيق اوزرينه قونفرانسلر ـ ادموند هول ـ اوقسفورد .

[٥] كتاب الحكام ـ يدنجى باب .

— بحجا شاه حضرتلری لطف بویوررلرده (درکز) ه (طژن) (اورکنج) طریقیله ترکستانه عزیمتمه مساعده ایدرلرمی ؟ دیدم وایرانك سرحدی بولونان (درکز) ده والی (الله یارخان) ه خطاباً برامرنامه ایله برقلاووز طلب ایتدم . شاهك عمجه‌سی :

— سزه بوخصوصده جواب ویرمزدن اول آرزوکزی شاه حضرتلرینه عرض ایده‌یم . دیدی .

برقاچ کون صوکرا والی طرفندن بر مأمور کلدی . چاپلر ، نارکیله‌لر ایچیلیرکن :

— مطلوبکز ، دبیرالملك واسطه‌سیله شاهه عرض ایدیلدی . شاه حضرتلری طلبکزی انفاذ ایله‌مزدن اول طهرانی تشریف بویورماکزی ، بعده دیلرسه‌کز ترکستانه عازم اولماکزی اراده ایدییورلر . دیدی .

— شیمدیلك شاه حضرتلریله تشرف فکرنده دکلم . اکر باشقه طرفده نائل مقصود اولاماز ، یعنی افغانستانی قورتاراجق برمعاونت کوره‌مزسه‌م اووقت خاك پای شاهیلرینه التجا ایده‌جکم . چونکه ایران شاهی کبی رفیع‌القدر بر ذاتك حضورینه چیقدقدن صوکرا استمداد ایچین باشقه بردولته مراجعتده بولونمق طوغرو بر حرکت اولمایه‌جق ویارواغیار نظرنده ایران شاهی ، عبدالرحمانه یاردیم ایتمکدن عاجز قالمش ظنی اویاندیراجقدر . جوابنی ویردم .

ایکی کون صوکرا ، شاهك دیله‌دیکم صورتده حرکت ایتمه‌مه مساعده ایله‌دیکی وبنی اولادی مقامنده طوتوب بنم‌ده ایرانی کندی مملکتم کبی تلقی ایتمه‌مه آرزوکش اولدیغی خبر ویریلدی . برسرکرده معیتنده اون نفر سواری ایله (الله یارخان) ه بوقدر عاطفته قارشی تشکرات متدارانه‌مك شاه حضرتلرینه عرضنی تمنی ایتدکدن صوکرا مشهددن حرکت وآلتی کون صوکرا (درکز) ه مواصلت ایله‌دم .

(الله یارخان) بیك نفرسواری ایله بنی قارشیلایوب خارج شهرده کائن آب‌وهواسی لطیف برباغی اقامتمه تخصیص ایتدی . قرق سنه‌لك احبابم ایمش کبی چوك درجه اکرام‌واحترامده بولنوب برآی آلیقویدی. بومدت ظرفنده ترکمن تجارندن بعضلری بیك دوه یوکی اشیای تجاریه ایله (درکز) ه کلمشدی. (الله‌یارخان) بونلری بنم سلامتم ایچین رهینه اولارق توقیف ایتدی. (طژن) سردارلرندن (اوزبك سردار) (عزیز سردار) (آرتق سردار) اسمنده اوچ کیشی یی‌ده (اورکنج) ه قدر قلاووزلغمزه تعیین ایلادی (درکز) دن حرکتله (لطف آباد) (قلعهٔ خسرو) یولندن (ایبورد) ه کلنجه‌یه قدرده بیك بش یوز سواری ایله بزی تشییع ایله‌دی . بویولی نشوه‌لی برصورتده قطع ایتدك . بر طرفدن (الله‌یار خان) ایله طاتلی طاتلی کوروشیور ، بر طرفدن‌ده اطرافده کثرتله بولونان قوشلری آولایوب تازه کبابلر پیشیرییوردق.

(ایبورد) ده میزبانمزله وداع ایده‌رك آیریلدق . مشارالیه عودت ایله‌مکله برابر خبر سلامتمزی کندیسنه ایصال ایچین معیتمزه برقاچ سواری براقدی . او کیجه صباحه قدر کیتدك. صباحلاین (طژن) نهری کنارنده واقع براورمانه واصل اولدق . نهرك ساحللرینی سراپا قاوون، قارپوز بوستانلری اشغال ایدییوردی. بورانك اهالیسنك برعادتی وارمش : قاوون ، قارپوز زمانلری بوراده‌کی بوستانلره کلیر ویالکز قاوون قارپوز یمکله اکتفا ایده‌رلرمش . حیوانلری‌ده باشقه برشی بولامادقلری ایچین یشیل قامیشله قارینلرینی طویوررمش . ارزاق تدارك ایتمك وبرحیوانك آتدیغی چفته‌دن مجروح اولان ایاغمی تداوی ایله‌مك اوزره بوراده بش کون اقامت ایده‌رك آلتنجی کونی (اورکنج) ه متوجهاً یوله چیقدق .

قلاووزلرمزدن (آرتق سردار) مملکتنه کیتدی . عزیز واوزبك سردارلر ایسه برابر کلیوردی. اوکیجه تماميله یورویوب ایرته‌سی کونی اوکله‌یه ایکی ساعت قاله برقویوباشنی منزل اتخاذ ایتدك. بوقویونك صویی چوق آجی اولمقله برابر برکون اوراده قالدق . اوچنجی کون اوکله اوستی حرکت وایرته‌سی صباحه قدر قطع مسافه ایتدك. دردنجی کون برقویو باشنه داها کلدك که بونك صویی اولکندن آجی وبولانیق ایدی . فقط مجبوراً ایچدك . حیوانلرمزده فوق‌العاده یورغون دوشدکلری ایچین آلتی کون اوراده قالدق . بعده ینه یوله چیقدق وکیجه‌لری کیتمك ، کوندوز صیجاغنده اوطوروب استراحت ایتمك شرطیله طی مسافه‌ده دوام ایله‌دك .

برکون ، برترکمان قافله‌سنه راست کلدك: اهل قافله بزی کورور کورمز ایرانلی صاندقلری ایچین یوللرینی ده‌کیشدیروب کوزدن نهان اولدیلر . چونکه بوحوالیده‌کی ترکمانلر ایله ایرانیلر اراسنده چوك درجه منافرت واردر . هرایکی طرف جاهل علمانك تشویقات جاهلانه‌سیله یکدیکرینی اولدورمکه حریصدر . جناب حق (مؤمنلر، بربرینك قارده‌شیدر) بویوردیغی حالده بومسلمانلردن هربری سوق جهالتله دیکرینی مشرکلردن داها بدتر کورور . ایشته آرالرنده‌کی بونفاق طولاییسیله دین دشمنلری‌ده مسلمین اوزه‌رینه غالب کلیور . بوبیوك برقصوردر . فقط مسلمانلقده دکل ، بز مسلمانلرده‌در .

مابعدی وار

مترجمی
طاهرالمولوی

مقالات

توحید واتحاد

۱۵

سلطان اقلیم ولایت ، مثنویٔ توحید واتحادلرنده سانحات فیض آیاتلرینه دوام ایله بویورییورلر ، که :

« اتحاد یار با یاران خوشست »
« پای معنی کیر ! صورت سرکشست »

[یاری یارانك ، مؤمنی اخوان دینك آغوش وفاپناه اتحادنده

کورمك نه خوشدر ! نه سعادتدر ! نه بختیارلقدر ! سن ــ ای ممتاز خلقت ! ای علو فطرت ! ــ حیات حیوانیدن باشقا برشرفی اولمیان قالبی براق ! صورت پرست اولمه ! معنایه ، روح انسانیته صاریل ! زیرا صورتده تفرقه‌لر ، تضادلر ، تنافرلر ، تباغضلر وار . صورتده انفعاللر ، احتراصلر ، ضعفلر ، انحطاطلر ، سقوطلر ، اسارتلر ، انقراضلر منقوش . نفسنه ، حیوانیتنه اسیر اولمق ، اونك هرچکدیکی بلا کردابلرینه ، فلاکت اوچوروملرینه کیتمك انسانه یاقیشیرمی ؟ دوشون ! سن مؤمنسك . مؤمنم دییورسك . مؤمن دیمك بوتون معناسیله انسان دیمکدر .

« مؤمنان معدود لیك ایمان یکی »
« جسمشان معدود لیکن جان یکی »

مؤمنلر کرچه صورتده متعدددر . فقط بو تعدد صرف قالبه مقصوردر . بونك وحدة معنویه وحقیقیه‌یه هیچده تأثیری یوقدر . نه‌وت ! چونکه :

« هپسنك ایمانی بر ، اللهی بر »
« قبله کاهی ، ثم وجه‌اللهی بر »

کورمزمیسك ؛ اونلر جسماده متعدد ؛ لکن هپسنك روحی بر ؛ جانی بر .

« همچو آن یك نور خورشید سما »
« صد بود نسبت بصحن خانها »
« لیك یك باشد همه انوار شان »
« چونکه برکیری تو دیوار ازمیان »
« جون نماند خانهارا قاعده »
« مؤمنان مانند نفس واحده »

مؤمنلرك ــ صورتده‌کی تعدد وتغایرلرینه رغماً ــ وحدة معنویه وحقیقیه‌لرینه نور خورشیدی مثال اولاراق ایراد ایده بیلیرز : هر خانه‌یه ، هربرینك صفه‌سنه ، اوطه‌لرینه انعطاف ایدن بو نور ، بادیٔ نظرده متعدد کبی کورولور . فقط وقتاکه دیوارلری ییقار ، حائللری اورته‌دن قالدیریرسك ، زمین یك پاره بر آیینهٔ نور کسیلیر . نور خورشیدك تجزی وانقسام شانندن اولمیان وحدة وبساطتنی او دقیقه‌ده تقدیر ایدرسك . ایشته ــ ای عقل سلیم ! ای وجدان حکیم ! ــ مؤمن کامللرده وحدة معنویه وحقیقیه‌لرینه حائل کبی کورونن پیراهن عنصریتلرندن سیلکینوب چیقنجه « المؤمنون کرجل واحد . . . . . الحدیث ! » ستایش جلیلنك برتمثال مشخصی اولورلر . اونلرك وحدة معنویه‌لری نسل وعرقك ، قومیت وجنسیتك تخالف وتغایرندن قطعاً متأثر اولماز .] حق شرفنه ، حقیقت نامنه حسیات وانفعالات نفسانیه‌مزدن ــ بر آن ایچین ــ تجرد ایده‌لم‌ده عقل سلیمه یاقیشیر بر صورتده دوشونه‌لم : نسل وعرق نه‌درر؟ مؤمن ایسه‌ك اولا جناب قرأن حکیمه مراجعت ایده‌لم ! الله ذو الجلال « انما العرب اخوة » یاخود « انما الترك اخوة » ویاخود « انما الکرد اخوة » بویورمیور . « انما المؤمنون اخوة » دییور . حقیقی وروحی قاردشلغی مؤمنلره قصر وتخصیص ایدییور .

نسل وعرق بر قطره ماء دافقدن ، بر پارچه قان پختیسندن عبارت دکلمی ؟ حیاتدن محروم قالینجه مزاره آتیلمغه ، اوزرینه بر ییغین طوپراق چکلمکه محکوم بر نعش متفسخ ومتعفندن باشقا نه‌در؟ فرض ایت ، که بو جهانکیر بر پادشاه ایدی . فقط نره‌ده قالدی اومالك رقاب امم عنوانی ؟ نره‌یه کیتدی اودنیالره صیغمیان سلطانی ؟ نه اولدی بوکا ، که شمدی بر غرور نائم ؟

اومرصع آلتون تخت اوزرنده مربع نشین عظمت وشوکت اولان بومیدی ؟ بو ، ایسه یا شمدی نه‌دن مزاره کومولیور ؟ نیچین اوزرینه بر ییغین طوپراق چکیلیور ؟

بو بر چوال اتك ، کمیکك حقیقت انسانیه بحثنده بر مدخلی وارسه اوده تشخص وتعینه عادی بر واسطه اولمقدن عبارتدر . یوقسه او حقیقت ، اوانسانیت چکیلوب کیتدیکدن صوکرا

بو پادشاه‌ده اولسه ینه بر آووج طوپراق !
ایشته نسلك قیمتی ! ایشته عرقك مزیتی !

حقیقت انسانیه ، اوماهیتی ابدیاً وقوف بشر خارجنده قالان روح معظم عربلق ، تورکلك ، کردلك الخ کبی نسل وعرق قیدلرندن منزه ومتعالیدر . اونك ــ مثبت ، منفی اولمق اوزره ــ ایکی قیدی ، ایکی وصفی وار : مؤمن ، غیر مؤمن . تعبیر دیکرله : سعید ، شقی . قانونه قارشی افعال واقوالندن مسئول ، اودر . مکافات ومجازات اوکادر . قانون ، بر قاتلی نعش جامد حالنده بولورسه نه‌یاپه‌بیلیر؟ ایشته اصل جانی ییلان کبی کوملکندن صیریلوب قاچمش . طوتابیلیرسه عشق اولسون !

بر خرستیان عربه صورولسه : « عربلغکله خرستیانلغك اراسنده تخییر اولونسه‌ك ، مطلق ایکیسندن برینی ترکده مضطر قالسه‌ك هانکیسندن واز کچرسك ؟ » عربلغنه صاریلوب‌ده مذهبنی ترك ایده‌جکنی امید ایدرمیسك ؟ بن آرناوود اولمق اعتباریله غیر مسلم بر آرناووده بویله بر سؤال ایراد ایدییورم‌ده بلاتردد ، هم ده عصبی بر لسان ایله « آرناوودلغمدن بیك واز کچرم‌ده ینه مذهبمی ترك ایتمم ! » جوابنی آلیورم . یا بن آرناوودلغمی ، دفنه محکوم اولان قالبمی نه‌دن روحمه ، دینمه فدا ایتمیه‌یم؟ بن دها فراش موتمده چکه‌آتمدن ، کوزلریمی یومادن تسلیم ، عرقم بندن یوز چوریریور . کفنمی بیچمکه ، مزاریمی قازیمغه باشلایور . آرناوودلغك بکا کوستردیکی محبت روحمك ، حقیقت انسانیه‌مك شرفنه ! دینم ؛ قالبمك دکل ، روحمك . اونك مالی ! اونك برات سعادتی ! آرناوودلغم قورو بر قالبدن عبارت دکلمی ؟ ایشته آلسینلر ! نه‌یاپارلرسه یاپسینلر !!

حالبوکه مقدس دینم بنی ایکیوز قانادلی قرون اولی فیستانمله ، که‌مله ، چاریقلرمله قبول ایتدی . نه آرناوودلغمدن واز کچمکلکمی ، نه‌ده قیافت ملیه‌مدن تجرد ایتمکلکمی تکلیف ایتدی . او ، بکا : « بوتون انوار لاهوتیسیله چشم بصیرتنك ئوننده لمعان ایتمکده اولان مهر توحیده اینان ! بونی تصدیق ایت ! » دیدی . هیچ کونش انکار اولونورمی؟ ضیای خورشیددن آرناوودلغك ، آرناوودلرك حظ حیاتی ، نصیب سعادتی یوقمی؟ کونش ، بوتون جهان انسانیتك مال مشترکی ، هپسنه انعطافی بر .

افاضهٔ انواری عینی . ایشته بن بو حقیقت واضحه‌یی ـ الحمدلله ! ـ اکلادم . مهر توحیدی کمال تعظیم ایله سلاملادم .

بزی شمدی‌یه قدر یاشاتان و بوندن صوکرا یاشاتاجق اولان بو کونشدر . مهر توحیددن یوز چویرن ویاراسالر کبی قارانلقلره قاچان هرهانکی بر قومك وای حالنه !

قوردلر اطرافمزی آلمش ، دیشلرینی غیجیرداتیورلر . سورودن آیریلان قویونلر اجللرینه قوشیور . قوردلره ، جانوارلره لقمه اولمغه کیدییور .

اکر حقیقةً مؤمن ایسه‌ك ، بو دعوامز کرچك ایسه اتحاد ایده‌لم . اتحادك دلیلی حقیقی اخوت ، صمیمی محبت ، یکدیکریمزه فداکارانه معاونتدر . ایشته اتحادك وجودینی اثبات ایده‌جك بونلردر . یوقسه قوری لاف پاره ایتمز . معناسز سوزك هیچ بر حکمی ، هیچ بر تأثیری یوقدر . (اتمك) دیمکله قارن دویماز . اورته‌ده (اتمك) ك وجودی لازم . خلاصه :

توحید ، اتحاد ایله قائم
اتحاد ، توحید ایله دائم

اللهم اهدنا صراطك المستقیم .

محمد فخرالدین

طرابلس غرب محاربه‌سی ـ اوروپا
و
انتباه عالم اسلام

ایتالیا حکومت باغیه‌سنك طرابلس غرب خاك پاك اسلامی وعثمانی‌یه وقوعبولان تجاوز وحشیانه‌سی بو کون یدی آیدن زیاده بر مدت اولیور . بواوزون مدت ظرفنده او اقلیم معلاده ایتالیا وحشیلری بر طرفدن خرسزلره ، چته‌لره ، قورصانلره رحمت اوقوته‌جق ؛ وحشیلره ، خونخوارلره ، جانوارلره طاش چیقاره‌جق کیفیات ملعونانه‌لر ایله بشکیده‌کی معصوملرك ، حمل دوشکلرنده‌کی ضعیف قادینلرك ، وجوددن دوشمش اختیارلرك ، علیللرك ، شفا خانه‌لرده‌کی خسته‌لرك معصوم قانلرینی هدر واراقه ایتمك ، مخدراتك عرضلرینه کچمك ، عبادتخانه‌لری خرابه‌زاره چویرمك کبی ملعنتلر ایله اشتغال وافتخار ایدییور . دیکر طرفدن ممالك محروسهٔ عثمانیه‌دن نره‌ده آچیق ، غیر مستحکم برشهر ، بر معموره کوررسه اورایی طوپه طوتمق ، بومباردمان ایتمك ، خسته‌خانه‌لری یاقق کبی چیلغینلقلرده ، آلچقلقلرده ، زبونکشلکلرده بولنیور . اوچنجی بر طرفدن بتون عالم اسلامك دین ، سیاست ، طبیعت نقطه‌لرندن استنادکاهی ، قبله‌کاهی ، مراجعتکاهی ، روحی ، قلبی ، دماغی اولان خلافت عظمی پای تخت مقدسنه کلب عقوره بکزر وضعیت مختله ایله صالدیرمق ، آتیلمق ، ایصیرمغه یلتنمك کبی مذبوحانه ، مسکینانه ، عقورانه چالملر صاتیورسه‌ده بو چالملرینك ، او هجوملرینك ، او تجاوزلرینك جزالرینی عینی زمانده مختلف ، فجیع صورتلرده کورمکده اولدیغی مشهود عیون شکران اولیور .

اوت مغرور ایتالیا بوکون بوتجاوز ، بوهجوم وتعرض مسکینانه‌نك جزالرینی مختلف ، فجیع صورتلرده چکیور : اولا ، طرابلس غربده یدی آیدن زیاده بر مدتدنبری معناً کبیر ، صورتاً صغیر ، محترم بر فئهٔ قلیله طرفندن مغلوب ، محصور وهر دقیقه دکزه دوکلمکه محکوم اولمق کبی بر وضعیت الیمه ایچنده بولنیور . نه عذاب ! ثانیاً : وحشی بومباردمانلریله هجوم ایلدیکی موقعلرده آجی تبسم ، آجی استهزا وتحقیرلره هدف اولمقده اولدیغی کوریورز . نه ذلت ! ثالثاً : تعرضنه یلتندیکی پای تخت مقدس استحکاملرندن هدیه ایدیلان کله‌لر ایله حصهٔ ادبنی آلدیغی ، موازنهٔ عقلیه وقوای مادیه‌سنی غائب ایتدیکنی ، خیبته ، خسران وهزیمته کرفتار ، عالمه قارشو رزیل ورسوای اولدیغنی مشاهده ایدییورز . نه مسکنت !

ایتالیادن بو حرکات مذبوحانه‌سنك سبب وعلتی سؤال ایدیلیرسه طرابلس غربك نه‌رونلر ممالکنه الحاق واعماری واوراده مدنیتك نشر وتعمیمی اولوب بو خصوصی مال صاحبی اولان حکومت معظمهٔ عثمانیه وخلافت مقدسهٔ اسلامیه‌نك تصدیقنه اقتران ایتدیرمك اولدیغی جوابنی ویرییور . نه حماقت ! حالبوکه بو مسکین وسفیل حکومت کندی ممالکندن بیوك بر قسمك خرابه‌زار بر حالده اولدیغی ویوز بیکلرجه اهالیسنك جاهل ، غیر مدنی ، فقیر ، سفیل بر ورطه‌ده بولندیغی وکندینك دخی ظاهری یالدیزلی ، باطنی قوف ، آج ، ذلیل ، جبین ، مسکین بر حکومت اولدیغی کیمسه بیلمیور ظن ایدییور . بومسکین حکومت بر قاچ سنه مقدم حبشستانه قارشی وقوعبولان عینی حرکت باغیانه‌سیله حبشلیلردن ییدیکی دایاغی ، حبشستان چوللرینه ویردیکی یوز بیکلرجه قربان عسکرینی ، نتیجه‌ده منهزم ، پریشان ، مقهور ؛ مغلوب وبوتون عالم عسکری اوکنده رزیل ورسوای اوله‌رق حبشستاندن قاچه‌رق روماده نفس آلدیغی اونوتیورده عنعنات عسکریه وملیه‌سی یار واغیار دیللرنده داستان اولان شجاعت ومهابت عسکریه‌سیله عالمه شان ویرن ، ناموس وشرف عسکری وملیسنی بدایت تشکلندن بوکونه‌قدر محافظه ایدن حکومت معظمهٔ عثمانیه‌نك برملك مشروعنه ، طرابلس غربنه تجاوزله خرابه‌زار مسکین ممالکنه الحاقنی اعلان ایتمك چیلغنلغنده بولنیور .

ایتالیانك بوحرکات عقورانه ، بوتجاوزات غاصبانه ، بواعلان عهود شکنانه‌سنه قارشی رسمی اوروپانك سیرجی ، لاقید بر نظر ایله باقمقده اولدیغی اوچیوز ملیونی متجاوز بولنان بتون عالم اسلامك مشهود نظر تلهفی اولمقده‌در . چونکه عالم اسلام یکرمنجی عصر مدنیت حکومتلرینك یکدیکرلرینه قارشی ایفاسنی تعهد ایتدکلری حقوق ، عهود ، مقاولاته رعایت ایده‌جکلرینه وبوعهود دولیه‌یی حرکات شقاوتکارانه‌سیله ییرتمق ، صلح وسلم جهانی اخلال ایتمك آرزوسنده بولنان ایتالیا حکومت شقیه‌سنی او حرکات باغیانه‌سندن منع وصلاحه

دعوت ايله حدتى بيلديره جكلرينه مطمئن بولنيورلردى. فقط وا اسفا كه اسلاملرك اوروپايه قارشى اولان بو اطمئنان وحسن ظنلرينك بوشه چيقديغى وقوعات كوستردى .

چونكه ايتاليانك تجاوزلرينى اوروپانك تقديس وايقاع ايلديكى جناياتى صليب نامنه تجويز ايتديكى كورولدى . ايتاليانك بو تجاوز ووحشتلرينه قارشى اوروپانك بو صورتله حركتى برطاقم اسباب قديمه وسوائق حاضره يه مستند، ايتاليانك تجاوز واقعى ده عينى اسباب وسوائقدن اولديغى اكلاشلدى . اوت ؛ ايتاليا تجاوزينى واوروپانك بو تجاوز مقابلنده سكوتنى توليد ايدن اسباب ، سوائق ومناسبات شونلر ايدى : ۱۸۸۱ ده فرانسه تونسى ، ۱۸۸۲ ده انكلتره مصرى ، ۱۸۸٤ ده ايتاليا اريتره وصومالى اشغال ايتمشلردى. فرانسه، انكلتره، ايتاليا حكومتلرى مذكور اقليملرى تحت اشغاللرينه آلدقدن صكره ۱۸۹۹ ده دائرهٔ نفوذلرنده اولان اقاليمك حدودينى تعيين وتحديدده اتفاق ايتمشلردى . ۱۹۰٤ ده مصر وفاس حقنده انكلتره وفرانسه آره سنده ، ۱۹۰۷ ده ايران حقنده انكلتره وروسيه بيننده، ۱۹۱۱ ده صوك اوله رق آلمانيا فرانسه مياننده اتفاقلر وجوده كلمشدى. وجوده كلن بو اتفاقلرده ايتاليانك شمديكى احتراصات عقورانه سنك ساحهٔ فعلده تجليسنى تأمينه موفق اولمش ومعلوم اولديغى وجهله همان بلاتأخر ميدانه آتلشدى .

ايشته آفريقانك وعالم اسلامك مقدراتنه عائد اولان بو آجى حقيقتلردن قطعياً ثابت اولدى كه ايتاليانك طرابلس غربه واقع اولان تجاوزى وعقورانه حركتلريله رسمى اوروپانك بو بابده اتخاذ ايتمش اولديغى وضعيتك اسباب وسوائقى، ماديات ولدنياتى بودر. بونكچون رسمى اوروپانك بوكون ايتاليا وحشتلرينه قارشى آله جغى وضعيت سكوتدر !!! چونكه رسمى اوروپانك دخى ايتاليا كبى يوزى قره ، اغزى قانلى ، ألى كيرلى ، ايتاليا ايله اولان مقررات سابقه سنك بخش ايتديكى اسلام قطعه لرى لقمه لريله كوزى دونوك، عقل وفكرى مختلدر!

الحمدلله ايتاليانك بوكونكى قورصانلغى واوروپانك وضعيتى اسلاملرى دالمش اولدقلرى درين غفلت اويقوسندن اويانديرمق ، رسمى اوروپا ايله ايتاليا آره سنده كى روابط ، مناسبات ومقرراته خبردار ايتمك كبى بيوك خدمتلره وسيلهٔ مبجله اولمشدر . بو وسيلهٔ مبجله نك اسلاملره بخش ايلديكى انتباهدن اسلاملر مقدرات مليه واجتماعيه لرينه عائد اولان مذكور مقررات دوليه يى اوروپايه كندى اليله يرتديرمق وياقديرمق، ايتاليايى طرابلس غربدن چيقارمق، دكزه دوكمك ايچون مقام معلاى خلافت ومعظم عثمانليلر ايله متحد اولمق، برلكده چاليشمق، هردرلو معاونتدن كيرو دورمامق، فداى جان ايتمك اوزره عهدوپيمان ايتمشلردر.

بوكون ايتاليا محاربه سنه قارشى اسلاملق، عثمانليلق وخلافت نامنه بتون آفريقا مسلمانلرينك حركات ومهاجمات متحدهٔ خارقه نمالرى ، چين ، هند ، افغان ، تركستان ، بخارا ، خيوه ، خلاصه بتون كرهٔ ارض مسلمانلرينك بالذات وبالفعل مشهود باصرهٔ افتخارمز ، نظره بيراى عيون ابتهاجمز اولمقده اولان معاونات ماديه وتظاهرات معنويه لرى هپ او عهدوپيمان اسلامينك آثار قدسيه سندندر.

ايتاليا عموم اسلاملرك وعثمانليلرك بو تجليات متحدهٔ قهاره لرى آلتنده عدالت وانتقام الهى ايله عن قريب ازيله جك، وحشتلرينك، قورصانلقلرينك، جنايتلرينك جزاسنى كوره جك، مضمحل وپريشان اوله جق . آوروپا دخى اسلاملرك وعثمانليلرك مقدراتنه عائد اولان مقرراتنى اسلاملر وعثمانليلرك اتحادده دوام وثباتلرى، علمى ووجدانى وبحق مدنى اولان آوروپانك معاونت انسانيه ، مظاهرت عرفانيه ، مناصرت مدنيه سيله يرته جق ، احراق ايده جك وعموم اسلاملر ايله عثمانليلر وعرفانى آوروپا اكليل ظفرى تتوج ايده جكلر، فضاى مدنيت وانسانيتده يوكسلدكجه يوكسله جكلر، صلح وسلم جهانى محافظه ومدنيت حقيقه يى نشر، ضعيفلرى حمايه وحقلرينه حرمت ورعايت ايده جكلر وايتديره جكلردر.

ايشته ايتاليانك تجاوزى ورسمى اوروپانك مقرراتى اسلاملرك بويله بيوك امللر ايله مشبوع ومشحون وبو ملى ، مشروع وعالى امللرينه نائل اولمق ايچون انتباهلرينه وعثمانليلر ايله اتحادلرينه وسيلهٔ عليا اولمشدر . اسلاملرده وجود بولان بو انتباه وامل معلاپى ، دين واحتياجك حصوله كتيرديكى بو اتحاد، بو وحدت عاليه يى هيچ برقوتك منع ايده ميه جكى ، اسلاملرك بو انتباهده دوام ، خلافت عظماپى حائز اولان عثمانليلر ايله اتحادلرنده ثبات ، متانت كوستردكجه بتون امللرينه نائل اوله جقلرى محقق ايسه ده ، انقلاب عثمانينك عامل وناظمى اولان عثمانلى مسلمانلرينك بو غايهٔ امل اسلامك دخى رهبر وناظمى اولملرى برفريضهٔ مهمهٔ حياتيه بيلنمك لازمدر .

بو حقيقتى ، يعنى بو غايهٔ امل اسلامى يى جلال نورى بك افندى كنديلرينه مخصوص رنكين ومحتشم بر اسلوب ايله حق غزته سنك قرق درت نومرولو نسخه سنده شو صورتله تصوير بيورديلر : « عجبا عصرلرجه دوام ايدن بردور انحطاطدن ، برحال مشوشيتدن چيقان وبوكون حريتيله برابر شرف وناموسنى ده استرداد ايدن دولت عثمانيه نك، ملت عثمانيه نك ، عالم اسلامك ، توركلرك غايه ونخبهٔ املى ، ايده آلى ، هدفى ، مقصدى نه در ؟

بو سؤاله جواب ويرمك كوچ دكلدر . بز ايده آلمزى بيليرز . كزيدهٔ آل عثمان سلطان محمد خان حضرتلرينك تحت حكمرانيسنده بولنان بودولتك ، اوتوز مليونلق عالم عثمانينك ، اوچيوز اللى مليونلق عالم اسلامك ، اللى مليونلق تورك عالمنك غايهٔ املى بردر : عظمت سابقه يى اعاده وهيئت دوليه آره سنده حيثيت ، مدنيت ، قوت اعتباريله حق مسامرامزى استحصال واستعمال! اوت؛ بوغايه يى قبول ايتميه جك كيمسه يوقدر . داها دوغريسى عثمانلى ، تورك اسلام اولمق بوغايه ايله پرورشياب اولمق ديمكدر ...

هيئت عثمانيهٔ اسلاميه عشق ايله ، قلب وروح ايله، بوتون موانعه اقتحام ايله بويله جه غايهٔ امله دوغرى كيدرسه ـ امين اولكز ـ آتى

راه عزمنده نه موازنهٔ عمومیهٔ سیاسیه‌نك طوپلری ، زرهلیلری ، نه‌ده آوروپانك سوءنیتی چویره‌بیلیر . بو ایده‌آل ایله ، بومقدس ومشروع امل ایله ملت عثمانیه‌نك نجابت جبلیه‌سی ، خواص فطریه‌سی داهازیاده تجلی ایدر . دوست دشمن قارشولرنده نه‌متحد ، نه‌مترقی ، برقوت اولدیغنی اکلارلر . بعضاً مادی قوتك ، طوپك ، تفنكك یاپه‌میه‌جغنی عزم وثبات یاپار . بزده ، مادةً اولان نقصانلریمزی اکمال ایدنجه‌یه قدر بو معنوی قوتك انکشافنه چالیشمه‌لی‌یز . خصوصیله بوکچیردیکمز زمان ، هنگامهٔ حرب بوحسك الك‌زیاده توسع ایده‌جکی بردورهٔ امتحانیه‌در . بو غایه هر عثمانلینك مایه‌سنده مندمجدر . آنی انکشـاف ایتدیرمك ایسه ، خصوصیله شو دقیقه‌ده الك برنجی وظیفه ، الك مقدس بر حقدر . »

بوحقایقك لازمکلنلر طرفندن نظر دقته آلنه‌جغنه امیدمز برکالدر .

اندرون همایون معلمی
قوجه‌لی عبدالعزیز

سیاسیات

عالم اسلام و انکلتره ـ آلمانیا

آلمانیانك درسعادت سفیری بارون مارشالك آلمانیاحکومتی طرفندن جلب ایدیله‌رك لوندره سفارتنه تعیین ایدلمه‌سی بتون مطبوعات اجنبیه ومحافل سیاسیه طرابلس غرب محاربه‌سی ایله علاقه‌دار عد ایدییور .

مشارالیه سفیر جنابلری الیوم قارلسروهه‌ده آلمانیا ایمپراطوری ، آلمانیـا باش وکیلی خارجیـه ناظری ایله مذاکره ومداوله‌ٔ افکار ایده‌رك لوندره‌ده تعقیب ایده‌جکی مسلك حقنده تعلیمات آلمقده‌در . شو تعلیماتك اسـاسی ، آلمانیا ایله انکلتره آراسـنده برزمین ائتلاف واشتراك مساعی تهیه‌سندن عبارت اولدیغنی هرکس تخمین ایدییور . بتون حیات ملل اوزرینه اجرای تأثیر ایده‌بیله‌جك بویله برمهم تشبث ایچون آلمانیا ایشته الك مقتدر وألك ذکی عد ایدیلن دیپلوماتی مأمور ایدییور .

شو تشبثك درجهٔ اهمیتنی تقدیر ایچون شوراسنی سویله‌یه‌لم که بوکون حیات بین‌المللده مشـاهده ایدیلن بتون تزلزلات وترددات وصلح ومسالمت عمومیه‌یی دائمی برتهلکه آلتنده بولندیران باشـلیجه اسبابك منشأی ، آلمانیا ایله انکلتره آره‌سنده‌کی رقابت‌در .

شمدیکی المانیا آوروپا حکومتلری آراسنده الك‌صوك تشکل ایتمش اولان بردولتدر . شو حکومت تشکل ایتدیکی زمان استملاك ایدیله‌بیله‌جك بتون خالی قطعه‌لر ویاخود کفایتسز ، درایتسز صاحبلری طرفندن اداره ومحافظه ایدیله‌مین بتون یرلر ، دها اول تشـکل ایتمش اولان دیکر دولتلر طرفندن ضبط وغصب ایدیلمشدی . حالبوکه برطرفدن آلمانیا اهالیسنك نفوسی ، دیکر طرفدن آلمانیا تجارت وصناعتی دهشتلی برصورتده تزاید وترقی ایتمکده‌ایدی . اهالینك آلمانیاده بارینه‌میان فضله‌سی برزمانلر آمریقایه طوغرو هجرت ایدییوردی . فقط بالآخره امریقا کندی قاپولرینی المانیا مهاجرلرینه قاپادی . ایشـته بونك ایچوندرکه آلمانیا حکومتی کرك تبعه‌سنك فضله‌سنی اسکان ایتدیرمك ، کرك محصولات تجاریه وصناعیه‌سـنه مخرجلر ، بازارلر بولمق ایچون نه اولورسـه اولسون مستملکات الده ایتمه‌یه چالشمغه باشلادی . قارشوسـنده هنوز استیلا ایدلمه‌مش ، لکن ضعیف ، متزلزل ، همان همان پریشان اولمق اوزره بولنان برقاچ حکومات اسلامیه بولنیوردی . ایشـته آلمانیا حکومتی ایچون الك صاغلام ، الك قیصه طریق شو حکوماته طوغرو یورومك ایدی . فقط بوراده مشارالیها قارشی ینه عینی عالم اسلامك بر چوق نقاطنه مالك ومتباقیسـنه‌ده چوقدن بری کوز دیکمش اولان دیکر حکومات چیقیویردی . بونلردن الك باشلیجه‌سی انکلتره ایدی . بالطبع ایجابات ومقتضیات حیاتیه ایله یك دیکرینه قارشی کلمکده اولان شو ایکی حکومت آراسنده برکون مصادمه وقوع بوله‌جغی محقق‌در .

انکلتره‌نك بتون قوتی دکز اوزرنده‌در . بتون مستملکاتنی قوهٔ بحریه‌سی ایله محافظه ومدافعه ایدییور . کندیسی‌ایسه مدهش بردونما طرفندن مدافعه ایدیلن برقاچ آطه‌لرك اجتماعندن متشکل بردولت اولدیغی ایچون باشقه‌لری طرفندن غیرقابل هجوم واستیلادر . بویله بردولته قارشی چیقاراق آنکله رقابت ایتمك ایچون آلمانیایه بالخاصه دونماسنی تقویه ایتمك لازم ایدی . فی‌الحقیقه آلمانیا دونماسنك تقویه‌سنه بتون قوت ودقتی ایله قویولدی ، بر چوق فداکارلقلر سـایه‌سنده آز زمان ایچنده قوهٔ بحریه‌سنی انکلتره دونماسـندن صوکره الك یوکسك بر موقعه ترفیع ایتدیردی . ایشته بومناسبتله آلمانیا ایله انکلتره آراسنده تزیید قوای بحریه اوزرینه برمسابقه ورقابت آچیلدی . المانیانك هر یکی زرهلیسنه درءت‌نوطنه مقابلةً انکلتره ایکیسنی انشا ایتدیردی .

عینی زمانده آلمانیا انکلتره‌نك عالم اسلامده‌کی نام وشانی تنزیل ایتدیرەرك آنك یرینی کندیسی طوتمق ایچون مسلمانلری اوقشامق ، آنلره دوسـت کورونمك طریقنی التزام ایتدی . عبدالحمید زماننده مقام خلافته تقرب ایده‌رك آلمانیـا ایمپراطوری اسـتانبوله قدر اجرای سـیاحت ایتدی . شـو سیاحت اثناسـنده یاپیلان دارات واحتشـامات ، ابا ایوب انصـارینك مقبره‌سی اوزرنده ایراد ایدیلن حسـاس ومطنطن نطقلر آلمانیا دولتنك عالم اسـلامده انکلتره‌نك یرینی طوتمق ایسته‌دیکی نیتی تماميله تظاهر ایتدی . فی‌الحقیقه حکومت مشارالیها بوکبی دها دیکر بعض حرکات وافعال ماهرانه سایه‌سنده عالم اسلامده آز بر زمان ایچنده بومقام بلندی اخذ ایتدی . آلمانیا مسلمانلرجه الك صمیمی ، الك حقیقی دوست عد ایدلمه‌یه باشلاندی .

لکن آلمانیانك شو صوك ایکی سنه ظرفنده ابراز ایتمش اولدیغی بعض حرکات مسـلمانلرك کندیسی حقنده بسـله‌مکده اولدیقلری [افکاروحسیاته توافق ایتمه‌دی . مثلا ایران حقنده روسیه‌ایله اوزلاشه‌رق

کندی منافع اقتصادیه‌سنی تأمین ایتدکدن صوکره روسیه‌یه ایرانده سربستیٔ حرکت بخش ایتدی. کذا مراکش مسئله‌سنده بر چوق کورولتی، بر چوق ولوله‌لردن صوکره فرانسه ایله ائتلاف ایده‌رك فرانسه‌دن آلمش اولدیغی مستملکاته مقابلةً مراکشك فرانسه طرفندن بلع ایدلمه‌سنه مماشات ایتدی. شوکبی حرکتلر البته‌که مسلمانلره وعالم اسلامه القای اعتماد واعتبار ایده‌جك ماهیتی حائز دکلدی. بوندن بر چوقلری، دولت مشارالیهانك حسن نیتی، صمیمیتی حقنده اشتباه ایتمکه باشلادیلر.

شمدی ایسه مسئله عالم اسلامده یالکز قالمش ویالکز کندی موقع وحیاتی محافظه ایده‌بیلمش اولان سلطنت عثمانیه اطرافنده چوریلیور.

ایتالیانك طرابلس غربده تماماً مأیوس اولارق جزایر بحرسفید صولرینه آتیلمه‌سی شو مسئله‌نك میدانه چیقمسنه سبب اولمشدر.

بحرسفید موازنه‌سی مسئله‌سی ایله اك زیاده علاقه‌دار اولان انکلتره حکومتی بالطبع ایتالیانك شو یکی وضعیتنه قارشی اوزون بر مدت لاقید قالاماز. ار، کیج ایشه مداخله ایتمك مجبوریتنده بونه‌جقدر. فقط شو مداخله نه صورتله اجرا ایدیله‌جکدر؟ عثمانلیلرك خیرینه‌می، ضررینه‌می؟ ایشته شو مسئله صوك درجه مشکوك بر ردای مبهمیت آلتنده قالمقده‌در. فی الحقیقه انکلتره افکار عمومیه ومحافل سیاسیه‌سنده شوصوك زمانلرده بزه طوغرو بر تمایل مشاهده ایدلمکده‌در. فقط شو تمایل هنوز بر قطعیت، بر شکل معین کسب ایده‌مدی. بهمه‌حال آلمانیا ایچون شو مسئله‌یی آکلامق، اوزرنده‌کی ردای مبهمیتی قالدیرمق، ممکن ایسه انکلتره ایله اوزلاشمق مجبوریتی حس ایدلمشدر. زیرا باشقه صورتده ایکی حکومت آراسنده شو مسئله‌دن طولایی مدهش بر مضاربه‌نك ظهوری اغلب احتمالاتدندر.

فقط عجبا آلمانیا ایله انکلتره آراسنده ائتلاف نه‌کبی ماهیتده اوله‌بیلیر؟ عثمانلیلرك علیهنه‌می، لهنه‌می؟

بعضلری علیهمزه اولاجغنی ادعا ایدییورلر. فقط بز بوکا احتمال ویرمیورز. بزم محو وپریشانیمز نه انکلتره‌نك، نه‌ده آلمانیانك، ایجابات منافعندن دکلدر. فی الحقیقه انکلتره مستقبلاً قوی ومحتشم بر دولت عثمانیه‌دن متوحشدر. فقط اولا حکومت مذکوره بوراسنی‌ده اونوتمزکه شمدیلك بزم موجودیتمز آنك ایچون الزمدر. عثمانلی دولتی بوکون روسیه‌نك جنوبه وغرب جنوبی‌یه، یعنی هندوستان یوللرینه طوغرو یورومه‌سنه قارشی بر سد طبیعی تشکیل ایدییور. استقباله کلنجه بز کندی افعال وحرکاتمزله قوی ومقتدر بر سلطنت عثمانیه‌نك انکلتره‌نك شرقده طبیعی وصمیمی بر دوستی ومتحدی اولاجغنی اثبات ایده‌جکمزده شبهه ایتمیورز.

آلمانیایه کلنجه شو حکومتك بتون شرق حقنده بسله‌مکده اولدیغی اقتصادی امیدلرك حصولپذیر اولمه‌سی بالطبع عثمانلیلغك بقا ودوامنه متوقفدر. یارین عثمانلولق یرینه باشقه بر حکومت، آلمانیا قدر مترقی، تجارت وصنایع نقطهٔ نظرندن اودرجه مقتدر بر دولت قائم اولورسه بدیهیدرکه آلمانیانك بتون بو امیدلردن واز کچمه‌سی لازم کله‌جکدر.

اوت، آلمانیایه آفریقاده بعض مستملکاتك ویریله‌جکی سویله‌نیلیور. فقط آلمانیا پك رعنا بیلیورکه هنوز بدوی وحتی وحشی بر حیات کچیرمکده اولان شو مستملکات دها بر چوق سنه‌لر آلمانیا خزینه‌سنه بار اولمقدن باشقه بر اهمیتی حائز دکلدرلر. بوکبی مستملکات ایچون آلمانیا، آسیاکبی واسع وتوکنمز ثروت طبیعیه‌یه مالك اولان قطعه حقنده بسله‌مکده اولدیغی امیدلردن، الیوم بیله شو قطعه‌یه وضع ایتمش اولدیغی مهم سرمایه‌لردن، تشبثاتدن واز کچمز!

ایشته شو ملاحظات سببیله‌درکه بز آلمانیا ایله انکلتره آراسنده‌کی ائتلاف تجربه‌لرینه بر نظر نیك بین ایله باقیورز. فقط بونکله برابر وضعیتك وخامتنی اونوتمه‌ملیدر؛ بوصره عثمانلو دولت ودیپلوماتلری ایچون اك متیقظ بولنمق لازم کلن بر زماندر!..

احمد آغایف

کرید مسئله‌سی:

توضیح حقیقت

— ۲ —

موضوع بحثمز اولان (کولنیشه چایتونغ) غزته‌سنده مندرج مکتوبك بر فقره‌سنده « معمافیه کرید حد ذاتنده غائب اولمش ایدی. [حقوق حکمرانیٔ عثمانی نقطهٔ نظرندن] بر طرفدن دول حامیه (فرانسه، انکلتره، ایتالیا وروسیه) یواش یواش حکومت عثمانیه‌یه کریدی ربط ایدن رابطه‌یی کوشته‌رك اونی پادشاهك خیالی بر رشتهٔ مناسبتی درجه‌سنه قدر ایندیرمشلر، دیکر طرفدن یونان حکومتیله دوامی مقرر مناسبت سیاسیه واساسیه‌یی تأمین ایدیجی روابط متینه تأسیس ایتمشلردر» دینیور. شو صاف وحقیقته مقارن اولان اعترافه قارشو محررینه بیان تشکر ایدرز. زیرا بو افادهٔ قطعیه بزی دول مستودعه‌نك ۱۳۱٤ سنه‌سندنبری تعقیب ایتدکاری خطا آلود سیاستلرینه قارشو هردرلو تنقیداتی یوروتمکه صلاحیتدار قیلیور. معلومدرکه خاقان سابقك کرید مسئله‌سنه اثر ضعف اوله‌رق کوستردیکی مسامحه دول مستودعه‌یی غایت مساعد بر موقعه اصعاد ایتمشدر. اودرجه‌که ایتالیا امیرالی (قانه‌وارو) اوصره‌لرده بحرسفیدك موازنه‌سنی کریدك آناختاریله تأمین ایتمك خلیاسنه دوشمش وحتی کرید مسئلهٔ مهمه‌سنك مرکز حلنی (روما) یه کتیرمك وبناءً علیه — انکلیز سیاست قدیمه‌سنه قارشو — حقوق حکمرانیٔ عثمانی‌یه رومادن اجرای تأثیرات ایتمکه بیله موفق اولمش ایدی. هرکسك معلومیدرکه عالم سیاستده اك زیاده موفقیتی تأمین ایدن اسباب « قوت » در. بز اوصره‌لرده استبدادك زهر آلود تأثیرات منحوسه‌سیله پك ضعیف دوشمش، حتی دولت عثمانیه‌نك دوای حیاتنی بر طاقم سفلی انتریقه‌لرك حیز آرای حصول اولمسنه منوط

عد ايتمش ، باشمزده يانان آتشلرى كورميەرك ، كريدده ناموس مليمزى احتراصات متضادۀ سياسيەسيله كوزلرينه پرده ايتمش اولان « حاميلر » ە توديع ايتمش ايدك . بوحالت فجيعەيه قوجه بر دولت معظمەيى مضطرقيلانلره لعنت ياغديرمق وظيفۀ حميتدر ظن ايدرز .

ديكر طرفدن « مستودع » صفتنى ويرمش اولديغمزدن دول معظمەنك كريدده ـ تعبير معذور كورلسون ـ اويناديقلرى ايكى يوزلى قومديانك زهرلى آلقيشلرينى طوپلايان زواللى ملت عثمانيەنك پرحدت وخشم احتساساتنى شوراده شرح ايتمكدن واز كچەميز . بز كريدى بر « وديعه » اولمق اوزره دول معظمەيه تسليم ايتدك . وديعەنك برامانت اولديغنى وبناءً عليه انده تصرف جائز اولمديغنى ارباب حقوق كبى رجال سياسيون دخى تصديق ايدرلر . شوحالده مكتوبك محررى طرفندن واقع اولان اعترافه بناءً ديەبيليرزكه: « دول مستودعه » بزه قارشو خيانت ايتديلر. كردون برآسياب فلاكت مدار ايسه بوخيانته سبب اولانلرك جزاسنى اره‌كيج ويره‌جكدر . ذاتاً مشيمۀ سياستك بوكونلرده نه طوغوره‌جغنى بيلميورز . فقط امينزكه بحر سفيد موازنەسنى ـ كريدى وسيله عد ايدەرك ـ بوزمق ايستيانلره پك بيوك بردرس تأديب حاضرلايور . حتى ادعا ايدەبيليرزكه عالم سياساتده كورينن مظالم بلوطلرك مركز اتساعى كريد اولەجقدر .

دول مستودعەنك طوتدقلرى طريق ناهموارى شهراه نجات وشرف عد ايتمكه ميل ايدن يونان قومشومز اكر رجال سياسيۀ مشهورەسنك سرتاجى اولان (تريقوپى)نك وصيت اخيرەسنى دوشونەرك و« كريد يونانستان ايچون بر مزار فنا اولەجقدر » دستور سياسيسنى اس الاساس حركات اتخاذ ايدەرك تركيا ايله جدى وصميمى برسياست تعقيب ايتمش اوله ايدى انجام كارده كنديسى ايچون انكسار خيالى موجب طولاشيقلى بر يول طوتمش اولمازدى . بز يونان باش وكيلى (وەنيزەلوس) ى شخصاً طانير وذكا ودرايتنى تصديق ايدرز . فقط سياسئ مشاراليهك ـ بلكه ايستميەرك ـ فنا، پك فنا برعاقبته منجر اولەجق بر سياسته آلت اولديغنى ادعا ايتمكدن كندمزى منع ايدەميز. كريدك فياض ومحسن اقليمندن اخذ ذكا ودها ايدن يونان باش وكيلى بيلمليدركه كريد عثمانلى مملكتى قالماز ايسه يونانستان ايچون خسران محققدر.

دول مستودعه كريدى يد امانتلرينه آلدقلرى زمان « حقوق حكمرانئ عثمانينك جزيرەده بقاسنى واسايش عمومينك تأمينى ايله برابر عنصر اسلامك محافظۀ جان وعرض ومالنه متعهد » بولندقلرينى رسماً وقطعياً باب عالى‌يه بيان ايتديلر . عجبا هدف حركت ايله مقصد اصليلرى اره‌سنده تظاهر ايدن تناقص ومباينتى تأليف اقتدارينى حائز هانكى سياسى موجوددر ؟ بوراده‌كى سؤالمزى يونان باش وكيلنه توجيه ايتمكدن احتراز ايدەرك ديرزكه: وەنيزەلوس شان ظفرى كريدك شواهق معلاى سياستنده آرايەجق يرده عثمانليلق عالمنده جدى وپك صميمى برحيات آهنكدار اقتصاديادن تمنى ايدەايدى پك چوق اصابت ايتمش اولور ايدى !

كريد رسمو اهالئ مسلمەسى وكيل عموميسى
دعوا وكيلى كريدى

احمد ساقى

روسلر ـ ايرانيلر

مشهد بومباردمانى

روسيه حكومتى ۱۹۰۷ سنەسنده انكلتره ايله كندى بيننده عقد ايلديكى ائتلاف موجبنجه ايران شماليده كنديسنه بر [منطقۀ نفوذ] ايرمش وانكلتره ايچون دخى ايران جهت جنوبيەسيله شرق جنوبيسنده برمنطقه آيرمشدر . روسيه، ايرانك ايالات وولايات شماليەسنى فعلاً اشغال ايتمك ايچون ايران حكومتنه قارشو آناً فآناً مشكلات ايجاد ايتمكده قصور واهمال كوسترمامشدر . ايران حكومت مشروطەسيله وطن پرورلرينى عاجز براقمق ايچون ايران داخلنده آسايشسزلك واغتشاش حصولنه وارقوتنى بازويەويرمش وايران مشروطيتنك تمركز وتأسسنه دشمن اولان سابق مستبد و مرتجعلرى ايران عليهنده دائما تشويق وترغيب ايتمشدر. كاه رحيم خانى ، كاه (شجاع الدوله) حمد خانى بعضاً محمد على وعونەسنى ايرانه مسلط ايدوب ، بو سفيللرى آلت مخصوصه اولەرق مطلوبى وجهله قوللانمش واك صكره ايران امور ماليه واقتصاديەسنى اصلاح ايچون امريقادن جلب ايديلان ماليه مشاورى امريقالى مستر (شوستر مورغان) ايله معيتندەكى رفيقلرينى ايرانده قوەدن فعله چيقارمق ايستديكى آمال ومنوياتنه مخل ومضر كورديكندن عزللريله ايراندن چكيلملرى اسبابنى تهيه واحضار ايله اوچ سنەدن برو ايرانده بولنديرمقده اولديغى قوۀ عسكريەسى واسطەسيله مظالم كونا كون ارتكاب ايدرك ، مشروطيتك ايلرو كيتمسنه بر مانع قوى ايجاد ايتمشدر. بوقدرله اكتفا ايتميان روسيه، اخيراً آزربايجان وتبريز وقايع مؤلمەسنه سببيت ويروب يوزلرجه معصوم وبيكناه اولاد وطنك اعداملرينه تشبث ايتدكدن صكره بقية السيف قالان ايران احرارينى حبس واشكنجه ونفى وتبعيد ايله تحقير وتوهين ايلمشدر . كندى طرفدارى اولان ايران مرتجعلرينى ـ شجاع الدوله كبى ـ سركاره كتيرەرك كيمنى والى ، كيمنى‌ده مهم مأموريتلره تعيين ايتمش وايران قابينەسنى كندى امرينه مطيع ومنقاد ايلمشدر .

ايران ملت مجلسنى بووسيله ايله طاغيتمش وايران مجلسنى مرتجع قابينه اليله قپاتديروب ، بختياريلرى پاره قوتيله اغفال وآنلرى ملت لهنده بولنمقدن ممانعت ايلمشدر . روسيه ، اك صكره ايرانك (كيلان) ، (مازندران) ، (آذربايجان) ، (قزوين) ايالات وولايتلرينى طوغريدن طوغرى‌يه قوۀ عسكريەسيله اشغال ايتمش وايران احرارينى ترك دارودياراتمكه مجبور ايتمشدر .

دها صكره‌لرى (خراسان) و (مشهد) ى دخى ضبط واستيلا ايتمك ايچون وقتندن اول اورالره كندى عساكرينى سوق ايدرك ، (يوسف خان) هراتى و (محمد خان) نيشابورى كبي خانلرى مشهدده اغتشاش

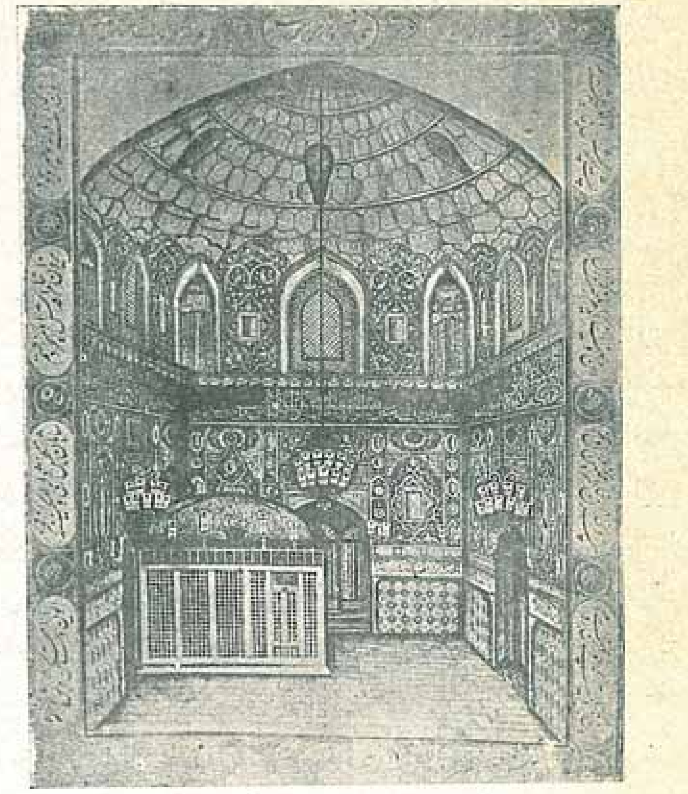

امام ثامن (رضا) حضرتلرينك مرقد شريفى

چيقارمق ايچون شاه مخلوع ايله برادرى (شعاع السلطنه) واسطه‌لريله تشويق وتشجيع ايتمش و آماله موفق اولمشدر. بالآخره اغتشاشه سبب اولان اشقيايى دفع و تنكيل ايتمك بهانه‌سيله سريع آتشلى طوپلرى واسطه‌سيله بالعموم اسلاملرك زيارتكاهى اولان سكزنجى امام حضرتلرينك مرقد مباركلرينى بومباردمان ايدرك ، عظيم مادى ومعنوى خسارات ايقاعنه موفق اولمشدر . بو دلسوز حادثه اثناسنده ايكى يوز بيچاره وبيكناهك اولوميله ، يوز كيشينك يارەلنمسنه سببيت ويرمشدر. عقبنده قوهٔ عسكريه‌سيله (امام رضا) حضرتلرينك مزار مباركنه كيروب ، اورايه روسلرك طوپ كولەسندن مصون قالمق ايچون التجا ايتمش اولان ضعفا وفقرايى حبس وتوقيف ايتدكدن صكره كندى عسكرلرينك استروحيوانلرينه امامك مقبره‌سنى اصطبل مقامنده قوللانمشدر. (كمبريج) دارالفنونى لسان وادبيات فارسى معلمى اولان پروفسور (ادوار براون) جنابلرينك انكلترەدە منتشر (مانچستر غارديان) غزته‌سنه درج ايلديكى مقاله‌يه نظراً روس ضابطلرى امامك مزار شريفنده بولنان بوتون ايران شاهلريله اكابر واعيانى طرفندن نذر وتبرع ايديلان اشياى نفيسه و آثار قديمه‌يى كاملاً الەكچيروب پترسبوغ موزه‌خانه‌سنه كوندرمشدر . امامك مزارلغنده موجود اولان آثار وجواهر كرانبها ايله شاه عباس وصفوى شاهلرى دورندن قالمه نفائس اشيا ومفروشاتى روسلر غصب ايتدكدن صكره امامك كتبخانه‌سنده بولنان بالجمله ال

يازمه‌سى وايرانك اك كزيده ومشهور خطاطلرى طرفندن سنه‌لرجه امك صرف ايتمك صورتيله ميدانه كتيريلان مذهب ومنقش كتابلرى‌ده الده ايدوب روسيه‌يه يوللامشدر . بو فجايعدن صكره روسلر آسايشسزلكه سببيت ويرن شقيلرى صاليويروب ، مشهد پوليسلرينى وظيفه‌لرندن تجريد ايتمشدر. اخيراً مشهد واليسى بولنان (ركن الدوله)يى اداره‌سزلكندن بحثله ايران قابينه‌سنه عزل ايتديروب يرينه كندى طرفدارلرى اولان (نيرالدوله) يى تعيين و (خاراقوف) نامنده‌كى بر روسيه‌لى‌يى مشهدك پوليس مديريتنه نصب ايتمشدر. لوندره‌ده منتشر (شرق قريب) غزته‌سنك بياناتنه كوره امامك مزارينه التجا ايدن بيچاره‌لرك مقدارى درت بيك كيشى‌يه بالغ اولدقلرى حالده بعضلرى روسيه عسكرلرينك سونكيلريله ، ديكرلرى‌ده ديرى اوله‌رق قويولره آتيلمشلردر. روسلر ، مدهش ومخوف كولەلرينك اصابتنى تأمين ايچون طوپلرينك بر قسمنى مرتفع بر خانك طامنه چيقاروب يوز سكسان ايرى مرمى واوچ يوز اللى اوفاق كولە امامك مزارينه آتوب ، محل مذكورك بر قسمنى كاملاً تخريب ايله ديكر قسمنى خسارديده ايلمشلردر. بومباردمانه ربيع الاولك طقوزنجى كونى اوكلەدن اول باشلانمش واقشامه قدر دوام اولندقدن صكره نهايت ويرلمشدر. روسلرك تخريباتندن سالم قالان ير ، يالكز مزار شريفك مناره‌لرندن عبارتدر . مذكور غزته‌يه مشهدده‌كى مخابر مخصوصى طرفندن اشعار اولنديغنه باقيليرسه ، روسلر ، فتنه وفسادك مرتب ومسببى اولانلرى كاملاً تلطيف ايتدكدن صكره مشهددن چكيلملرينى اخطار ايتمشلردر.

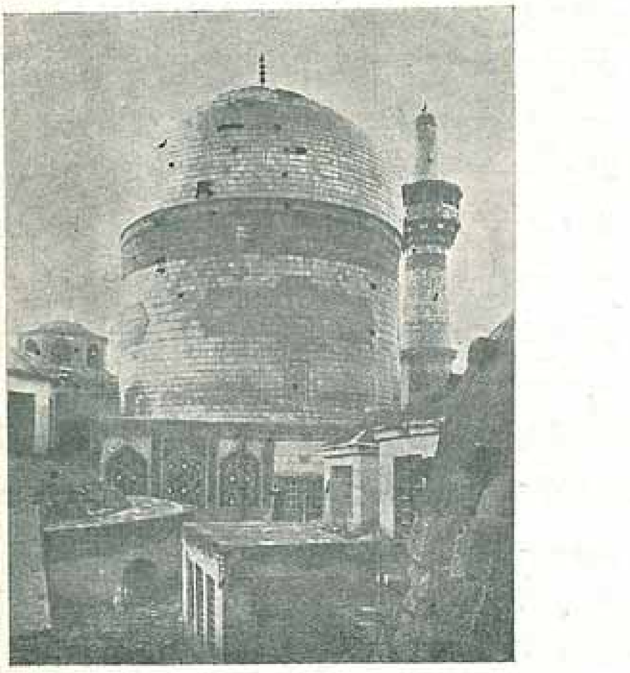

امام ثامن (رضا) حضرتلرينك مرقد شريفى قبه‌سى
(روسلر طرفندن بومباردماندن صوكرا)

وقتيله اناطولى وعربستانله ايرانده تتبعات علميه وفنيه واجتماعيه‌ده بولنمق اوزره اورالرده اجراى سياحت ايدن انكلتره دولتنك درسعادت آتاشه‌ميليترى Major P, M, Sykes — كه حال حاضرده دولت مشار ـ

المانك مشهدده‌كی جنرال‌قونسلوسی بولنيور ـ A Tarvers La Perse نامنده تأليف ايتديكی اثرده مشهد شهريله امام مشاراليهك مبارك مرقدی حقنده غايت اطرافلی معلومات مكمله اعطا ايدرك ديوركه : « پدر جهتندن سلاله‌سی حضرت علی كرم‌الله وجهه ووالده‌سی ايسه حضرت فاطمه بنت نبی رضی‌الله تعالی عنهايه متصل اولان سكزنجی امام (رضا) حضرتلرينك مزار شريفی مشهد قصبه‌سنك وسطنده كائن اولوب اطراف اربعه‌سی بويوك وكنيش جاده‌لرله احاطه اولنمشدر . مذكور جاده‌لردن زوار امامك مقبره‌سنه آمدشد ايدوب نماز ودعالريله اوقات خمسه‌ده اشتغال ايدرلر . مذكور جاده‌لرده وقتيله ديكيلن كولكه‌لی بالخورده اغاجلر، مارين وعابرينك استراحتنی تأمين ايديور. امامك مزارينی زيارت ايچون هر سنه بلاد بعيدهٔ اسلاميه‌دن ترك ، عرب ، عجم، افغان، هند ، جاوه ، تاتار ، اوزبك مسلمانلرندن آلتمش بيك كيشی مشهد شهرينه اوغرايوب كونلرجه اقامت ايدرلر . (مكهٔ معظمه) ، (كربلا) ، (نجف) زيارتكاهلرندن صكره بو محل مبارك الك معتنا ومقدس اماكن مبركهٔ اسلاميه‌دن معدوددر . مزارك بولنديغی محلات اطرافنده كنيش اوطه‌لر ورواقلر انشا ايديلوب غربا وفقرانك اقامتلرينه تخصيص اولنمشدر. بالعموم ير يوزنده‌كی شيعی‌المذهب مسلمانلر طرفندن (حضرت رضا) يه هدايا ونذورات تقديم اولنمش ومشاراليهك مزاری عادتا براسلامی (موزه خانه) حالنه افراغ اولنمشدر . بوتون ايران شاهلرينك تقديم ايتدكاری قيمتلی مجوهرلر ايچنده برقاچ دانه مرصع تاج دخی بولنمقده‌در . مرقد مذكورك پارماقلقلريله قاپولری صوم آلتون وكوموشدن ياپيلديغی كبی ايچنده‌كی مفروشاتی‌ده پك قديم ودكرليدر . بوندن بشقه امامك درت خزينه‌سی اولوب ايچنده انواع اينجولرله كوزل وقيمتلی فيروزه ومجوهرلر طولودر . ايران شاهلرندن اولوب هندستانه هجوم ايله عودتنده برابر كتيرديكی آلتون ومجوهراتی (نادر شاه) كاملاً امام حضرتلرينه وقف وتبرع ايتمك صورتيله ديندارلغنی اثبات ايلمشدر . امامك مزارينی انشا ايچون (كاشان) ايله (آذربايجان) ولايتلرندن يكپاره وقيمتلی مرمر ومصنع طاشلر مزاحم ومشاق فوق‌العاده ايله مشهده نقل ايتديريلوب ايجاب ايدن يرلره وضع اولنمشدر . مزار مذكورك انشاسنه وقتيله ايرانك الك برنجی معمارلری طرفندن اعتنا ودقت اولنمش واثرك ميدانه كتيرلمسنه صوك درجه همت وغيرت ايدلمشدر .

امامك موقوفاتی اوقدر چوقدركه ، وارداتی بر كوچوك اوروپا حكومتنك وارداتنه مقابلدر . امامك مزاری اطرافنده اون آلتی مدرسهٔ علميه انشا ايديله‌رك، دائمی صورتده بيك ايكی‌يوز طلبهٔ علومك تحصيل علوم دينيه ، ادبيه ، منطقيه وفلسفيهٔ اسلام ايله اشتغال ايلمرينی تسهيل ايلمشدر . امامك مزارينه باقان خدمه ومأمورينك عددی اوچ بيك كيشی‌يی متجاوز اولوب بونلره يه‌جك ، كيه‌جك ومعاش ويرلمكده‌در . حاصلی ايرانده بولنان املاك وعقارك درتده بری امامه وقف ايدلمش وكيجه كوندوز امامك مطبخندن فقرايه اطعمه واشربهٔ نفيسه توزيع ايدلمكده بولنمشدر . امامك امور وقفيه‌سنه باقق ايچون اجرای وظيفه وخدمت ايدن كتبه ومحاسبلر ، بر كوچوك حكومتی اداره ايتمكه كفايت ايدرلر . »

بالاده‌كی بياناتدن روسلرك ايقاع ايتدكاری ضرر وخسارات ماديه‌نك مقداری قولايلقله تخمين ايديله‌بيلير . داها ايرانك نقاط شماليه‌سنه كركی كبی يرلشه‌ميان روسلر سلمه‌السلام ايرانيلرك وعموم مسلمانلرك زيارتكاهنی تشكيل ايدن اماكنه قارشو تجاوز ايدوب بوكون اسلاملری دلخون ايلمشلردر . بوحركات درشتانه وخصمانه ايله ايرانيلر روسلری نصل سوه‌بيلسونلر. بالعكس اعماق قلبلرنده روسلره قارشو درين برحس خصومت اكلديكنه شبهه يوقدر. معابد ومساجد ايله رؤسای دينك مزارلری هر يرده وهرملت ودين نظرنده مصون بولنديغی حالده ، روسلر هيچ برشيئه اهميت ويرميه‌رك مشهدده‌كی (امام رضا) حضرتلرينك مرقد مباركنی طوپلريله بومباردمان ايتمك صورتيله ماهيت غرضكارانه‌لرينی درحال اورته‌يه قويمشلردر . بو هفته ايچنده آلدن تايمس غزته‌سنك باش مقاله‌سی ايران ايشلرندن بحث ايدركن سوزينی مشهد بومباردمانه انتقال ايتديروب ، روسلرك حركات اخيره‌لرينی ادله وبراهين منطقيه ايله انتقاد ايتمش وسوء سياستلريله اعمال قبيحه‌لرينی لسان طعن ولعن ايله ياد ايلمشدر .

شيمدی منصفانه‌دوشونه‌لم ، روسلر نه‌يوزله ايرانيلری كنديلرينه ايصنديره‌جقلر ونه‌حق‌ايله بوفنالقلری ياپيورلر. ايشته دول صليبيه‌نك الك برنجيلرندن معدود اولان روسيه‌نك تشبثات استيلا كارانه‌سی بوندن عبارتدر . حيرت ، عبرت !

س . م . ت

مكاتيب

حقيقی مسلمانلغی اوروپايه طانتمه‌نك يولنی بوله‌لم

المانيا ـ استوتغارت

المان له‌وانته واپور شركتی طرفندن المانيا اخراجات صناعيه‌سنك تزايدی كندی واردات سنويه‌سنك‌ده تزايدينی موجب اوله‌جغی ملاحظه‌سيله بر بچوق سنه مقدم اولجه ماهيه اولاق اوزره والآن اون بش كونده بر چيقاريلان رسملی «المان له‌وانته غزته‌سی» ، كرك شرقده تجارتله مشغول وطنداشلرينه، كرك وطننده شرقله مناسبات تجاريه‌ده بولنان تجارتخانه‌لره بيوك برمنفعت تأمين ايلمكده‌در. مندرجاتی، شرقده رواج بوله‌جق امتعه‌نك ره‌قلامندن ماعدا ، تجارت ايچون اورالرده كچن متاعك جنس وفيأتلريله تركيبات اعماليه‌سنی، مناقصه‌يه، چيقاريلان اشيانك تفرعاتيله اصول تسليماتی ومحل مراجعتلرينی ، شرق قريب كورفز ولمانلرينك ادخالات واخراجات استاتيستيقلرينی ، تجارت نقطهٔ نظرندن وقوعات يوميه ومهمه‌يی محتويدر. اشبو غزته‌نك مايس ابتداسنده نشر اولنان التنجی نسخه‌سنده :

«تدقیقات فنونیه اسلامیه»

نامی تحتنده برلینده برجمعیتك تشكیل اولندیغی وهدف مقصدی ایسه عالم اسلامك احوال مذهبیه وفكریه‌سنی، حیات اجتماعیه ومدنیه‌سنی تدقیق ایله تعقیب ایتمك والده ایتدیكی معلوماتی غرب مدنیتی نظر اطلاعنه وضع ایلك اولدیغی بیان ایدلدكدن صكره دییوركه :

« حال حاضرده ممالك اسلامیه‌نك همان هرطرفنده اوروپا ملل مدنیه‌سنك نظردقتنی جلب ایده‌جك صورتده برفعالیتده بولونولدیغندن، المانلرده داخل اولدقلری حالده ، غربلیلرك قوهٔ فعالیه‌لرینه احضار اولنان بوواسع اراضی‌ده اوروپالیلر دها زیاده صرف مساعی ایده‌رك ایچریلرینه طوغری صوقولوب غربلیلرك اورالرده انبساط ایتمسنه چالیشمق زمانی كلمشدر. بوممملكتلره موفقیتله صوقوله بیلمك ایچون انجق اورا احوالنك كنهنه وقوف تام حاصل ایتمك ایله اوله بیلیر .

ایشته شو تشكل ایدن جمعیت ، شرق احوال حاضره وسابقه‌سی مراقلیلرینك تعمیق معلوماتلرینه برمنبع تشكیل ایده‌رك دائرهٔ معلوماتلرینك توسیعنه خدمت ایده‌جكدر . بوخصوصده ممالك اسلامیه‌ده مدت مدیده متمكن واسلاملرله دائماً تماسده بولنوبده ویره‌جكلری ایضاحات ومعلوماتك حقیقتنه اشتباه حاصل ایتدرمیه‌جك معتمد صاحب درایتلر ترجیح اولندیغی جهتله ، بوكبی منبعلردن حیاتی وفن الده ایدیلان معلومات كتاب شكلنده نشرایدلدكدن ماعدا ، دائمی وصورت منتظمه‌ده قونفرانسلرده ویریله‌رك جمعیت اعضالرینك تنویرافكارینه چالیشیله‌جق، جمعیت وارد اولان سؤاللره بر منبع اخذ معلومات اوله‌جق ، منتظم بركتبخانه تشكیل ایدیله‌رك حال حاضرده ادبیات وحركات اسلامه دائر نشر اولنان كتابلر ، خصوصیله اسلام غزته‌لری مندرجاتی جمع اولنه‌رق اعضالرینك مستفید اولمسنه سعی وغیرت اولنه‌جقدر ....»

ایشته تشكیلی وطنداشلریمك نظرگاه عبرتلرینه عرض ایلدیكم المان جمعیتك تعقیب ایده‌جكی خط حركت، هرنه‌قدر بزم ایچون هنوز مجهول ایسه ؛ هر حالده موجب انتباه وداعیٔ بصیرتدر . ذاتاً مندرجاتندن دخی اكلاشلدیغی اوزره ترجیحاً انتخاب ایتدكاری اخذ معلومات منبعلری مدت‌مدیده اسلاملرایچروسنده متمكن‌ینه اوروپالیلر اولدقلرندن ، بونلرك كندی حسیاتلرینه مغلوب اولمه‌دن بیطرفانه معلومات ویرملری قابل تصورمیدر ؟ جمله‌نك معلومی اولدیغی اوزره، هرهانكی برفرد نقطهٔ بیطرفی‌یی التزام عزم قویسنده بولونسه بیله ینه حسیات ملیه ومذهبیه‌سنه بلا اختیار مغلوب اولدیغی تجربه ایله ثابتدر . هركون یكی یكی ، حیرت آمیز حوادث اوقومق هوسنده بولونان یكرمنجی عصر غرب اهالیسنك اشتهاسنه نه‌صورتله غلبه چاله‌جغنی شاشیرمش اولان اوروپا مطبوعاتی ویریلان معلوماتلرك اكثریسنی بلاتحقیق وتدقیق، بعضلرینی ده‌یلان‌یاكلش طبع ایتدكلرندن قارئلرینی عالم اسلامك كسب استحقاق ایتمدیكی فكرلره دوشوریورلر.

[بوقبیلدن اوله‌رق بوهفته انتشار ایدن «ووهن شاو» رسملی غزته‌سی ایتالیانلرك طوپه‌طوتدقلری بحرسفید بوغازی مدخلی دیه‌بزم استانبول بوغازنده‌كی روم ایلی حصارینك رسمنی قارئلرینه كوستریبور .] ایشته بونك ایچوندركه بزده‌ده بوكبی جمعیتلر تشكیل اولنوبده حقمزده حقیقته غیر موافق نشریات ینه كندی لسانلریله جرح اولونه‌رق نشر ایتدیریلسه عالم اسلام واقوام شرقیه حقنده نشو ونما بولمش اولان ظنیات بردنبره صوله‌رق محو اوله‌جغی كبی اسلامیت حقنده صاغلام فكرلر حصوله كتیریله‌جكی شبهه‌دن وارسته‌در . ذاتاً تزلزله وتفرقه‌یه كرفتار اولمش اولان فكر خرستیانی حقیقتك اظهاریله تنویراولنه‌جق اولور ایسه اسلامیتك استفاده‌سنی موجب اوله‌جغنده قطعیاً شبهه ایتمه‌ملیدر .

ا — توتغارتده اناطولی حصارلی

محمد خیرالدین

توكیودن مكتوب

مارت نهایتنده بر كون توكیوده كائن زادكان مكتبنك یوم مخصوصی مناسبتیله دعوت اولنمشدم . مكتبه كلدیكمده هیئت معلمین طرفندن استقبال اولنه‌رق مكتبك مدیری ، مشهور جنرال نوجی جنابلرینك حضورینه قبول بیورولدم . اون دقیقه قدر كندیلریله صحبت ایتدم ، اللرینی صیقه‌رق پدركزه آیروجه عرض احترام ایدرم ، مكتوب یازارسه‌كز سلامی یازیكز بیوردیلر.

مكتبك قایق یاریشلری باشلادی ، بز مشار الیه جنرال ایله بر قایقده یاریش محلنه كیده‌رك سیر ایتدك . محل مذكوره ولی عهد حضرتلری دخی تشریف بیورمشلردی . یاریشی متعاقب چای ضیافتنده هركس باش آچیق اولدیغی حالده یالكز بن فس ایله بولنیوردم . ولی عهد حضرتلرینك نظر دقتلرینی جلب ایتمشم ، غایت نازك برذات اولدیغی ذاتاً مشاهده اولنیوردی . مشارالیه حضرتلرینك مجلسدن مفارقتلری اثناسنده جنرال نوجی جنابلری «ژاپون محبی بركنج تورك طلبه‌سی» دیه‌رك بنی ولی عهد حضرتلرینه تقدیم ایتدیلر . مشارالیه جنابلری یانمه كله‌رك التفات بیوروب :

— تشكر ایدرم ، ایكی ملت یقینده بری‌برینی دها یقیندن طانیاجقلر، محبتمز هرایكی طرفندر ، چالشكز !..

دیه‌رك كچدی . بن ده برشی دیه‌مدم ، نوجی جنابلری ولی عهدی تشییع ایتدكدن صوكره كوله‌رك یانمه كلدی . « ولی عهد سزه تكرار سلام سویله‌دی » دیه‌رك پك صمیمی بر التفات ایله علاوه ایتدی : « ولی عهد بویله التفات ایتدیكی زمان باباك اولسه ایدی ، فرصتدن بالاستفاده برچوق شیلر سویلردی ، كوردكمی بابالرایله اولادلرك فرقنی؟!.. » بیوردیلر. بعده تكرار چای ضیافتی دوام ایتدی ، بوكره ضیافت خصوصی ایدی ، مكلف آدملر كتمشدی ، مع‌مافیه ینه برچوق آدملر واردی .

اثناء ضیافتده برچوق نطقلر ایراد اولندی ، نطقلرك خلاصه‌سی محاربهٔ حاضره مناسبتیله ژاپونلرك حسیاتنه عائد اولوب هپ بر آغزدن ایتالیانلره اظهار نفرت اولنیوردی . بالخاصه مكتبك علوم الهیه معلمی فرانسزجه نطق ایراد ایده‌رك غایت مفصل صورتده آوروپا وحشتندن بحث ایتدكدن صوكره ، بیاض بلایه قارشی ژاپون ومسلمانلرك وظیفه‌لرندن، و « بالآخره عن قریب هلال ایله كونش برلشیر ، سویشه سویشه قوقلاشیر » جمله‌سیله نطقنه ختام ویردی .

بونی متعاقب جنرال نوجی جنابلرینك قاین برادری واتانابا جنابلری دخی ایكی ملتك محبتندن بحث ایتدكدن صوكرا آی‌ایله كونش یكدیكرینه غیرمفارق اجرام سماویه‌دن اولدیغنی سویله‌دی .

علوم دینیه معلمی اسلامیتك علویتندن بحث ایده‌رك خمرك حرمتی اسبابنی غایت مؤثر صورتده ایضاح ایلدی . حقوق معلمی، اسلامیتده حقوق نسوانی مدح ایتدی .

شو صورتله مجلس ساعتلرجه دوام ایتدی ، بنده اولدقجه کوز یاشلری دوکدم . آرتق بن بوندن صوکره قسم ایله نه‌قدر افتخار ایده‌رسم حقم واردر ، زیرا بکا بو التفاتلر قسم سایه‌سنده اولدی .

« توکیو »　　منیر رشید

مقام معلای خلافت وکاشغر مسلمانلری

کچن هفته‌کی نسخه‌مزده توركستان جینیده کائن کاشغر مسلمانلرینك طرابلس‌غرب محاربه‌سی ایچون كوندردکلری مبلغدن وبوبابده ابراز ایلدکلری فتوت وحمیتلرندن بحث ایدلمش ایدی .

بودفعه دخی کاشغر مسلمانلری اعیان واشراف وعلماسندن اولوب نام محترملری مطبعه‌مزجه معروف بولنان برذات عالی طرفندن اندرون همایون معلمی قولجه‌لی عبدالعزیز افندی‌یه ورود ایدن بر مکتوبك صددمزه عائد اولان قسمنی محترم قارئلریمزك نظر مطالعه‌لرینه وضع ایلرز .

کاشغر

« درسعادتدن مفارقتمك سکزنجی آینده کاشغره واصل اولدم . یولده اوغرادیغم مملکتلر مسلمانلری طرفندن بیوك حرمتلر ، صمیمیتلر ایله استقبال اولونیور ایدم . بوممکلتلر مسلمانلرینك ایلك سؤاللری خلیفهٔ توجاه افندمز حضرتلرینك صحت همایونلرندن وحکومت‌مشروطهٔ سنیه‌لرینك وضعیت‌حاضره‌سندن وعساکرعثمانیهٔ شاهانه‌لرینك احوال غضنفرانه‌لرندن مباحثه‌یه تعلق ایدردی .

بوعبد عاجز دخی لسانم دونديکی قدر خلافتپناه ، شوکتمآب سلطان‌محمد رشاد خان (ایده‌الله) افندمز حضرتلرینك بیوکلکلرینك ، اقتدارلرینك ، مرحمتلرینك مراتب سامیه‌سیله عثمانلیلر ایله عالم اسلامك ترقیات ، تعالیات ، سعادتنه دائر فکر شاهانه‌لرینك درجات عالیه‌سی هرنوع ستایشك فوقنده اولدیغنی وحکومت‌مشروطه‌لرینك مسلك‌عالیسی دخی عین‌فکر ومسلك واقتدار شاهانه دائرهٔ باهره‌سنده جریان ایتمکده بولندیغنی وعساکر نصرت مأثر ملوکانه‌لرینك دور سابقدن پارلاق وهردرلو تکملات عسکریه ایله مجهز اولدیقلرنی رأی‌العین مشاهده‌سیله بختیار اولدیغمی ذکر ایتدکجه اسلاملر طرفندن بتون صمیمیتله ، خلوص وصداقت یاشلریله خلیفهٔ اعظم افندمز حضرتلرینك عمر وعافیت جهانقیمت شاهانه‌لرینك تمادیسنه ، بتون امور وافکار همایون ملوکانه‌لرینك توفیقات سبحانیه‌یه اقترانه وحکومت مشروطهٔ عادله‌لرینك کافهٔ حرکات اداریه ، اعماریه ، اجتماعیه وسیاسیه‌ده موفقیتلرینه وعساکر (مؤیدة من‌عندالله) شاهانه‌لرینك هریرده منصور ومظفر اولملرینه دعالر ، تضرعلر ، نیازلر بارکاه اجابت اکتناه احدیته رفع ایدیلیور ایدی .

ایشته هر مملکتده مقام معلای خلافته بویله دعالر ، صداقتلر ، خلوصلر ایچنده لبریز سرور وحبور اولدیغم حالده بوقاریده کچدیکی کبی سکز آیده کاشغره واردم . بتون کاشغر اهالیسی بو حقیر استاذ واستاذ زاده‌لرینك استقبالنه شتابان اولمشلر ایدی .

بوکوزل‌مملکتده دخی‌مقام خلافتدن بوقاریده‌کی عینی‌سؤاللر ایرادایدیلیر ، عینی جوابلر ویریلر ، عینی صمیمی دعالر ، تضرعلر ، نیازلر درکاه عظمت اکتناه الوهیته عرض ایدیلیور ایدی .

اشته استانبولدن کاشغره قدر اوغرادیغم مملکتلر ، اقلیملر مسلمانلرینك خلافت علیای اسلامیه وحکومت معظمهٔ عثمانیه‌یه قارشی بسلمکده اولدقلری رابطه‌لری بویله عالی ، صاف ، محکم ، متین بر وضعیتده‌در .

هله ایتالیا قورصانلرینك خلافتك خاك پاکنه وقوع بولان‌ووقوعبولمقده اولان‌تجاوزلری اووضعیت معنویهٔ‌اسلامیه‌نك مادی بروضعیت مهیبهٔ اسلامیه‌یه انقلابنه بر وسیلهٔ غرا ، بر رابطهٔ مبجله اولمشدر .

بو وسیلهٔ مبجله کاشغر وحوالیسی مسلمانلرینه (طرابلس غرب محاربه‌سنه اعانه) نامیله بر اعانه دفترینك کشادینی الهام ایلمش وبین‌الاسلام اعانه جمعنه مباشرت‌ایدلمشدر .

جمع ایدلکده اولان اعانه‌دن بو مکتوبی پوسته‌یه ویردیکم تاریخه قدر تراکم ایدن درت‌بیك روبله‌سی پوسته‌ایله کوندرلمشدر . [١] اعانه تراکم ایتدکجه پی‌درپی کوندریله‌جکدر . بوکون بتون کاشغر وحوالیسی مسلمانلرینك برنجی وظیفه‌لرنی خلافت وحکومتك بقا وموفقیاتنه ، عساکر ومجاهدین عثمانیه‌نك مظفریتلرینه . ایتالیا حکومت باغیه‌سنك مقهوریتنه بتون محافل عالیهٔ علمیه وخصوصیه‌ده دعالرده بولنمق ، ایکنجی وظیفه‌لرنی اعانه جمع ایتمك کبی ملی ، عالی ، مدنی ، دینی اشتغاللر تشکیل ایتمکده‌در .

انشاءالله عزت ، غیرت وعدالت الهیه‌نك عن قریب تجلی‌ایده‌جکی وایتالیا حکومت باغیه‌سنك محو ، مضمحل ، پریشان اوله‌جغی قطعیدر . یشاسون خلافت وعثمانلیلر ، محو اولسون ایتالیا .

شئون

مجلس مبعوثان عثمانی

خلاصهٔ مذاکرات

ایکنجی اجتماع عمومی :　　٢٥ نیسان ٣٢٨ ، چهارشنبه

ضبط سابق قرائت وعیناً قبول اولوندقدن صوکرا هنوز کلوب‌ده‌تحلیف اجرا اولونمایان ذواتك تحلیفی اجرا اولوندی .

§ تیتانیق حادثه‌سی مناسبتیله چکیلن تعزیت تلغرافنامه‌سنه بیان‌تشکری حاوی سیرادوارغره‌یدن مورود تلغرافنامه قرائت اولونه‌رق الفیشلاندی .

§ بعض ولایات عثمانیه‌دن غلیان حسیاتی مبین اوله‌رق کلن تلغرافنامه‌لر قرائت اولوندی وشدتله آلقیشلاندی .

§ مضبطهٔ انتخابیه‌لرك قرائتنه باشلاندی . رئیس مضبطه‌لر عین مآلده اولدیغی ایچون ساده دائرهٔ انتخابیه‌سنك وکندیسنك اسمی اوقونمق صورتیله کچیشدیرلمسنی تکلیف ایتدی . بومسئله کوروولتویه سببیت ویردی . لهده ، علیهده بر چوق شیلر سویلندی . نهایت اوقونمسنه قرار ویریله‌رك ینه قرائته باشلاندی .

§ لازستان مبعوثی ضیا بکك دونکی اعیان مذاکره‌سنده داماد فرید پاشانك انتخابات حقنده‌کی بیاناتك مجلس مبعوثانه وعموم ملته عائد بر تحقیر اولسی اعتباریله ردی تکلیفنی مشعر برتقریری اوقوندی وقبول ایدیلدی .

اوچنجی اجتماع عمومی :　　٣٠ نیسان ، بازارایرتسی

ضبط سابق قرائت وعیناً قبول اولندقدن صوکرا هنوز کلوب‌ده تحلیفی اجرا اولونمایان ذواتك تحلیفی اجرا اولوندی .

انور بکك تلغرافی . — طرابلس وبنغازی مجاهدلرینه بیان‌تشکراتی حاوی چکیلن تلغرافه انور بکدن کلن آتیده‌کی جواب اوقوندی :

درعلیه‌ده مجلس مبعوثان ریاست علیه‌سنه : بوراده وظیفه‌لرنی ایفادن باشقه برشی‌یاپمایان‌بزلره قارشو‌محترم مجلس مبعوثانمزك تلغرافله‌اظهاربویوردیغی حسن توجه واعتماد بزی فوق‌العاده متشکر قیلدی . بوندن بویله‌ده بواعتماد وتوجهه لایق‌اولدیغمزی کوسترمکه چالیشه‌جغز . یکوجود اوله‌رق محواوله‌جق ویا دشمنمزی کاملاً قهروتدمیر ایده‌جکز . (شدتلی‌آلقیشلر) الك‌کوچوکزدن اعتباراً هپمزشمدی‌یه‌قدر بزی‌براقمیان اللهك بوندن‌صوکره‌ده بزلره‌معاونتندن امینز . (شدید وسورکلی آلقیشلر) ٢٥ نیسان ٣٢٨ ،　درنه انور

§ بعده مضبطهٔ انتخابیه‌لرك قرائتیله اشتغال اولوندی .

[١] بو درت بیك روبله حربیه نظارتنه تسلیم اولنمشدر .

عثمانلی – ایتالیان محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارت جلیله‌سی طرفندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس غرب :

۲۸ نیسانده . — ایکی ایتالیان قابل سوق‌واداره بالونی آیك‌یکری سکزنده قرارگاه اوزرینه ۳۰ بومبا آتمشدر . بر شهید . اوچ مجروح واردر .

بنغازی :

۲۳ نیسانده . — کوچوك بر مفرزه‌مز طرفندن قورولان پوصودن بر دشمن طابوری اوزرینه ایدیلن آتشله مذکور طابور بر خیلی ضایعاته دوچار اوله‌رق قارمه قاریشق فرار ایتمش وبو اثناده دشمنك طوپچی آتشیله طرفمزدن یالکز ایکی کشی مجروح اولمشدر .

درنه :

۲۵ نیسانده . — درنه‌ده‌تعلیم‌ایتمکده بولنان ایکی بلوك ایتالیاعسکری اوزرینه کوچك بر مفرزه‌مز طرفندن ایدیلن آتشك تأثیریله ایتالیانلردن اون ایکی کشی اتلاف واوچ کشی جرح ایدلمش وبزدن بر کونا ضایعات اولمامشدر .

آطه‌لر دکزی :

والینك اسارتی . — جزائر بحر سفید والیسی صبحی بکله اورانك تحریرات مدیر ودفترداریی ایتالیانلر اسیر ایدوب ، سائر اسرای عثمانیه‌نك بولندقلری (قازه‌رتا) یه سوق وایصال ایلمشلردر . مشار الیه ، عائله‌سنه بر تلغراف کشیده ایدوب صحتده بولندیغنی اشعار ایتمشدر .

ردوسك اشغالی اکمال ایدلمه‌مش . — اجنبی حرب مخابرلرینك تتبعات عسکریه‌لری نتیجه‌سنده ایتالیانلر انجق بریجق‌آیدن صکره ردوسك هرطرفنی اشغال ایده‌بیله‌جکلر. بوایسه بیکلرجه تلفات ویرمك صورتیله ممکن اوله‌بیلیور. جنرال (آمه‌غلیو) ایسه بوآنه قدر انجق مواقع ساحلیه‌یی اشغال ایده‌بیلمشدر.

ردوسده قوای عثمانیه . — ردوس آطه‌سنده‌کی قوای عثمانیه‌اوچ‌بیك عساکر منتظمه ایله ایکی بیك مسلح اهالیدن عبارتدر . ذخیره‌لری ایسه‌آلتی آی قدر کفایت ایدر . شیمدیلك عساکر مذکوره آطه‌نك داخلنده بولنان طاغلرله اورمانلره چکیلوب تعبیه واستحکامات انشاسیله اشتغال ایتمکده‌درلر.

ردوسه ایتالیا عساکری سوقیاتی . — ایتالیا حکومتی طرابلسده‌کی عساکرندن اوتوز بیکنی تبدیل ایتمك بهانه‌سیله بونلرك ایکی بیکنی اون‌آلتی سفینهٔ نقلیه واسطه‌سیله ردوسه سوق ایتمشدر. حال حاضرده بونلر ردوسده بولنیورلر . عساکر مذکوره‌نك ورودندن صکره ایتالیانلر کندی بایراقلرینی آطه‌ده‌کی حکومت قوناغنه آلای مخصوص ایله رکز ایتمشلردر .

ایتالیانلرك تصورلری !.. — جنرال (آمه‌غلیو) ردوس‌وآستروپالیا ایله بالآخره اشغال اولنه‌جق جزائری اداره‌یه مأمور اولمشدر. ساقز، مدللی، لیمنی‌یی اشغال ایتمك ایچون بر ایکی آی لازمکله‌جکی ظن اولنور . یکی ساحهٔ حربه متوجهاً ایتالیادن دیکر بعض عساکر دها سوق ایدلك اوزره ایمش!

جزائر بحرسفیدده عساکر عثمانیه . — (تان) غزته‌سنك موثوقاً استخبار ایتدیکنه نظراً ردوسده‌کی قوای عثمانیه ۲۳۰۰ کیشی ایله درت‌جبل طوپی؛ لسبوسده ۲۴۰۰ کیشی و ٤ طوپ؛ ساقزده‌ایسه ۱۲۰۰ کیشی ودرت طوپ موجود اولوب عساکر مذکوره‌نك سکز یوزی ردیفلردن عبارتدر .

ازمیرده‌کی ایتالیانلرك اخراجی . — دشمن دونانماسی ازمیر سواحلنی طوپه طوتدیغی کبی جزائر بحرسفید جوارنده بر وضع تهدیدکارانه ایله طولاشدیغی وردوس آطه‌سنه دخی عسکر چیقاردیغی جهتله آتیاً ایجاب ایدن محلره تشمیل ایدلك اوزره شمدیلك آیدین ولایتی داخلنده بولنان ایتالیا تبعه‌سنك حدود خارجنه چیقارلمسنه قرار ویرلمشدر . تبعید ایدیله‌جك اولان ازمیرده‌کی ایتالیانلرك علاقه‌لرینی قطع ایتمك اوزره کندیلرینه اون بش کون مهلت ویرلمشدر. راهبه‌لرله پاپاسلرك بوتبعید قرارندن استثناسی مقرردر. قرار مذکور آیدین والیسیله سفرای عثمانیه‌یه اشعار اولنمشدر .

اسیر حرب . — ایتالیان قلاغوزلریله بالقجیلردن یکرمی کیشی توقیف ایدلمشلردر. موقوفین اسیر حرب صفتیله عسکری قیشله‌سنه سوق اولنمشلردر.

ازمیرده ایتالیا جاسوسلری . — ازمیر پولیسلرندن برینك ذکا ووظیفه پرورلکی سایه‌سنده طرابلسدن ازمیره مواصلت ایدن ایکی ایتالیا جاسوسی الده ایدلمشدر. جاسوسلر اوزرینه برچوق‌پاره واوراق ووثائقدن بشقه. طرابلسده‌کی ایتالیا عسکری قوماندانی طرفندنده توصیه‌نامه و حسن‌حال ورقه‌لری چیقمشدر. بناءً علیه حکومت محلیه طرفندن تحت‌توقیفه آلنوب تحقیقات عمیقه‌نك اجراسنه مباشرت اولنمشدر .

رپوز وقالیمنوس آطه‌لری . — عثمانلی آژانسنك استخباراتنه کوره، بالاده‌کی آطه‌لرك برایتالیان فرقهٔ بحریه‌سی طرفندن اشغال اولندیغی وقره‌یه عسکر اخراج ایدلدیکی بیلدیریلیور .

محاربهٔ حاضره دپروتستو . — ایتالیا دونانماسی ، غیر مستحکم عثمانلی لیمانلرینی بومباردمان ایلدیکی جهتله خارجیه نظارتجه دول معظمه نزدنده پروتستو ایدلمشدر . فقط فائده نه ؟..

برمعاهدهٔ خفیه‌نك افشاسی . — (ژورنال دو پهرله‌ن آمه‌دی) غزته‌سی (اسپه‌تاتور جرمانیوس) امضاسی تحتنده اوله‌رق برمعاهدهٔ خفیه‌نك وجودینی افشا ایتمشدر . مذکور معاهده موجبنجه انکلتره حکومتی، ردوس، ساقز وسیسام آطه‌لرینك ایتالیا طرفندن اشغالنی قبول ایتمشدر . بوکا مقابل انکلتره دخی کریدك (سودا) لیمانتی اشغال ایده‌جك وفرانسه وروسیه حکومتلرینه‌ده آیروجه تعویضات ویریله‌جکمش !

بحر احمر :

بحر احمرده ایتالیانلر . — ایتالیا ، بحر احمرده کی تعرضاتنه دوام ایدرك آبلوقه‌یی توسیع ایتمك ایستیور. بوندن عثمانلیلر متضرر اولمیه‌جقلردر . یالکز اوروپا تجارتی متأثر اوله‌بیلیر. عدن تجاری مکرراً ایتالیانلرك حرکاتندن وتجارتلرینك محو اولدیغندن بحثله انکلتره‌یه شکایت ایتمشلردر .

عدن ایله حدیده پوسته‌سی . — حدیده اوکنده طولاشان ایتالیا سفائن حربیه‌سنك چکیلمسنه انتظاراً انکلتره حکومتی حدیده ایله براً پوسته معاملاتنی تأمین ایتمشدر . عدندن هرکون منتظماً کاروانلر حرکت ایتمکده وآبلوقه ایدیلن حوالی محصولاتنی نقل ایلکده‌درلر . عثمانلیلر عدنه کلرك

مناسباتدن دخی هیچ برفائده استحصال ایته‌مشلردر . (اریتره) مستملکه‌سی مأمورینی طرفندن استکرا ایدیلوب سید ادریس طرفدارانه ارسال ایدلمك اوزره ۲۸۰ بیك فشنكی حامل اولان برگمی برای تعمیر شیخ سعید قرینده توقفه مجبور قالمش و ساحلده ضابطه وظیفه‌سی حکومت طرفندن تماما تأمین ایدلمش بولندیغندن واپور درونده‌کی اسلحه و مهماتك کافه‌سی ضبط اولنمشدر .

قنفده بومباردمانی وادریس . — ایتالیانلر اخیراً قنفده‌یی بومباردمان ایتدکلری اثناده قوز موقعنده بولنمقده اولان مکه امیرینك اوچنجی مخدومی شریف فیصل بك افندی ایله تحت قومانده‌سنده‌کی شرفای مقتدره و عربان و بیکباشی چرکس محمود بك قومانده‌سنده بولنوب مکه‌دن نشانجی طابوری ضابطان وافرادی ، ابها طریقنی قطع ایتمکه جرأت ایدن (ادریس) شقیسنی کمال بسالتله قهر و تدمیر ایتمشلردر. علمای عربدن و مکه امیری طرفندن ایدیلن نصائح مؤثره ایله قبائل یواش یواش شقی ادریسدن تباعد ایلمکده‌درلر .

کلمجك سنه حاجیلری . — عدن والیسی . ایتالیانك تشریاتنه رغماً مکه‌یه هرسنه اولدیغی کبی بوسنه دخی حاجك کیده بیله‌جکنی اهالیٔ اسلامیه‌یه تبلیغ ایتمشدر جدهیه عزیمت ایتمك ایستیان اسلاملرك حمایه‌سی تأمین ایدلمشدر . معاینهٔ صحیه‌لری دخی آبلوقه‌یه رغماً قرانده وقوع بوله‌جقدر .

ستارهٔ شریفه و مراسم مخصوصه . — حضرت خالدبن زید ابی ایوب الانصاری رضی الله عنه الباری تربهٔ مبارکه‌سنده وضع موقع تکریم ایدلمش اولان بیت شریف معظمك ستاره‌سیله حجر اسود مقدسك کموشدن معمول عتیق محفظه‌سنك طوپقپو سرای همایونه نقلی مراسم فوق العادهٔ احترامکاری ایله اجرا ایدلشدر . بو مناسبتله ذات حضرت پادشاهی‌ده طوپقپو سرای همایونی تشریف ایتمشلردر . معیت پادشاهیده مخادیم حضرت پادشاهی شهزادگان کرام ایله مابین همایون جناب ملوکانه ارکانی دخی بولنیورلردی .

شوکتمآب افندمز طولمه باغچه سرایی رختیمندن سکودلی یاطنه راکباً سرکه‌جی‌یه مواصلت ایتمش واستانبول والیسیله پولیس مدیر عمومیسی طرفندن استقبال اولنمشلردر .

موکب همایون بابعالی جاده‌سی ، سلطان محمود تربه‌سی ، دیوان یولی ، ایاصوفیه طریقیله طوپقپو سرایته مواصلت ایدرك ، خزینهٔ همایون کتخداسیله اندرون همایون افندیلری طرفندن استقبال ایدلشلردر . ذات حضرت پادشاهی ماشیاً بغداد قصرینه تشریف وصلات ظهری متعاقب برمدت استراحت ایتدکدن صکره ابا ایوب جامع شریفندن طوپقپو سرایته و (عرض خانه) یه مراسم مخصوصه ایله نقل ایدیلان پوشیده‌یی مع الاجلال و معیت کرام زیارت ایتدکدن صکره تکرار تشریف بیوردقلری طریقدن آلای والا ایله سرای همایونه معاودت بیورمشلردر .

ستارهٔ شریفه مراسمنده شیخ الاسلام ، اوقاف ناظری ، شریف ناصر بك افندی ، وقعه نویس عبدالرحمن شرف بك افندی ، حرم شریف مدیری محمد امین افندی ، خزینهٔ خاصه مدیری و تشریفاتی حسن بکله اندرون همایون افندیلری ، زلفلی بالطه‌جیلر ، و درویشان و دده‌کان ایله علمای کرام اثبات وجود ایتمشلردر. گذرگاهلرده بولنان اهالی ذات حضرت پادشاهی‌یی سلاملادقلری کبی باب عالی اوکنده‌ده وکلای دولت طرفندن ذات شاهانه‌یه عرض احترام اولنمسی اوزرینه ذات شاهانه گردونهٔ همایونك توقفنی اراده بیوره‌رق وکلا حضراتنه التفات بیورمشلردر . تشریف شاهانه‌یی متعاقب امانات مقدسه دخی امانت جلیله خزینه‌سنه نقل اولنمشدر .

مکه رئیس العلمالغی . — مکهٔ مکرمه رئیس العلمالغنه و شافعی مفتیلکنه سادات علویه‌دن و علمای بنامدن (سید حسین الحبشی) افندی حضرتلری نصب و تعیین اولنمشدر. مشارالیه حضرتلری امثال و اقرانی ایچنده اتقا، عفت، استقامتله کسب تمیز ایتمش و آرزوی عمومی ایله طرف امارتدن تعیین قلنمشدر.

مؤسسات علمیهٔ اسلامیه . — بغداد ولایتنه تابع نجف اشرف قضاسنده بادکوبه‌لی (حاجی میرزا عبدالرحیم بلبله) نك زیر اداره‌سنده (مرتضوی) نامنده برمکتب تأسیس و کشاد اولنوب طالبینه تحصیل علوم و فنون حقنده دلالت خیرخواهانه‌ده بولنمقده‌در . بوکبی مؤسسه‌لرله حمیتلی مؤسسلرینك موفقیتنی جناب حقدن تمنی ایلرز .

دونانما اعانه‌سی . — مکهٔ مکرمه‌ده شریف حضرتلرینك همتیله دونانما نامنه اوتوز بیك لیرا اعانه جمع اولندیغی آکلاشیلمشدر . مشارالیهك بوهمت فوق العاده‌سی شایان تشکردر .

مجلس مبعوثانك مدتنك تمدیدی . — اجتماع ایدن مجلس مبعوثانك کچن دوره‌نك مابعدیمی یوقسه یکی دوره‌نك مبدأیمی اولدیغی مجلس وکلاجه موضوع بحث و مذاکره اولمش و نتیجه‌ده یکی مجلسك یکی دوره اجتماعنه عائد اولدیغی اساسی قبول ایدیله‌رك مجلس مبعوثانك دوام مذاکراتی ایچون مدت اجتماعك برزمان مناسبه قدر تمدیدی تحت قراره آلنمشدر .

بلغار چته‌لرینك فعالیتی . — سلانیك - اسکوب خطی اوزرینه کوکیلی استاسیونك سکسان کیلو مترو و طقوز یوز مترو ایلریسنده کائن برطاش کوپری بلغار چته‌لری طرفندن وضع ایدیلن فتیللی بربومبانك اشعالی اوزرینه خراب اولمش و نیسانك یکرمی دردنجی کونی اقشامی آلافرانغه ساعت طقوزده پاطلامشدر . تخریب ایدیلن کوپری درحال تعمیر ایدیله‌رك ترنلرك عبور و مروری تأمین اولنمشدر. حکومت و قومپانیه طرفندن تزیید تقیدات و تدابیر فوق العاده اتخاذ اولنمشدر .

استانبولده‌کی ایتالیانلر . — ایتالیا دونانماسی طرفندن واقع اوله‌جق یکی بر تجاوزه قارشو درسعادت و ملحقاتنده متمکن ایتالیانلرك طردی مسئله‌سی حکومتمزجه تذکر ایدلمشدر . تجاوز اولنمادق نره‌سی قالدی‌که حکومت یکی تجاوزلر دها بکلیور . دشمن جائز اولان بوخائنلری آرتق مملکتمزده کورمه‌یه مسلمانلرك تحملی قالمامشدر .

طورپیل اشعالی . — چناق قلعه بوغازنده تحت البحر طورپیللرك رفعی اثناسنده طورپیللرك بر دانه‌سی اشتعال ایتمش و اوکجه‌دن اتخاذ اولنان تدابیر احتیاطیه سایه‌سنده انسانجه ضایعات وقوعبولمامشدر .

کرید:

وه‌نیزه‌لوسك توصیه‌سی . — یونان باشوکیلی وه‌نیزه‌لوس، کریدلیلره برتلغراف کشیده ایدرك ، دول حامیه‌نك وصایاسنه اتباع ایتملرینی توصیه ایتمشدر .

کرید مبعوثلری . — موسیو وه‌نیزه‌لوسله انکلتره‌نك آتنه سفیری آره‌سنده وقوع بولان بر ملاقات اوزرینه (میته‌روا) سفینه‌سی داخلنده موقوف بولنان کرید مبعوثلرینك سربست براقلملری تأمین ایدلمشدر . (ناسیونال بانق) ده بولنان پاره‌لرینی طلب ایتمکده‌درلر . عساکر عثمانیه‌یه هردرلو مأکولات و لوازمات بلامشکلات کوندریلیور .

ایتالیانلر و سید ادریس . — ایتالیانلر سید ادریس ایله اجرا ایتدکلری

دول حاميه‌نك تبليغاتى . — دول حاميه، حال حاضرده كريد مسئله‌سنك حلنى موافق كوردكلرنى واستاتوقونك محافظه‌سنه عزم ايتمش اولدقلرنى وكريد مبعوثلرى يونان پارلمنتوسنه دخوله تشبث ايتدكلرى تقديرده جزيره‌يى اشغال ايله امور اداره‌يى درعهده ايليه‌جكلرنى كريد حكومتنه تبليغ ايتمشلردر .

ايتاليا :

بر ايتاليان طياره‌جينك سقوطى . — ايتالياده (بورونوفه) نام محلده برصعود تجربه‌سى ايدن ملازم (دەبزريس) آللى متره‌ده برارتفاعدن طياره‌سى ايله برلكده سقوط ايدرك همان تلف اولمشدر .

اوستريا :

اوستريانك احتياطكارانه حركتى . — اوستريا حكومتنك بوسنه حدودى جوارنده احتياطكارانه طاوراتنده اولديغى واوجوارده‌كى عسكرينه برمقدار ضم ايتديكى ايشيدلمشدر .

اوستريا ــ ايتاليا حدودى . — اوستريا غزته‌لرينك بياناتنه باقيليرسه، اوستريا حكومتى هر بر احتماله قارشو ايتاليا حدودنده اوتوز بيك عسكر بولنديرمقده‌در . اوستريانك بو حركتى بالقان موازنه‌سنى اخلالدن وقايه ايتمكه معطوف بولنيور .

آلمانيا ـ انكلتره :

آلمان سفيرى . — سابق آلمانيا سفيرى بارون مارەشالك . آلمانيانك لوندره سفيرى قونت مترنيخك تقاعدى اوزرينه يرينه تعيين اولنمش وقبوليچون انكلتره‌دن استمزاج اولنمشدر . تايمس غزته‌سى . بارون مارشالك يكى مأمورينى تبريك ايله تركياده كندى دولتنه ايفا ايتديكى خدماتى برمقاله ايله برآوردۀ زبان تمجيد ايلمشدر . آلمانيانك استانبول سفارتنه ايسه ، آلمانيانك يونانستان سفيرى بارون وانكنهايم تعيين اولنه‌جقدر .

صربستان :

صربستانده عسكرى مانوره‌لرى . — صربستان حكومتى مايس آينده عسكرى مانوره‌لرينى تنسيب ايتمش اولديغندن، مذكور تشبث اوستريا حكومتنك انديشه‌سنى تزييد ايتمشدر .

ايران :

سالار الدوله ـ فرمان فرما . — همدانده سالار الدوله نامنه حرب ايدن مجلل السلطنه ايله وقوع بولان بر محاربه‌ده حكومت عساكرى مغلوب اولمشدر . فرمانفرما ۱۵۰ كيشى ايله همدانده بولنيور. حكومت ، بختياريلر ايله برلكده طهران پوليس وضبطيه ناظرى يفرم خانى برمقدار عسكر ماكنيم طوپى ايله اغتشاشجيلره قارشو سوق ايتمشدر. احوال عموميه بويوزدن كسب وخامت ايتمشدر .

مشهد بومباردمانى وعالم اسلاميت . — لوندره‌دن كلن برتلغرافه نظراً، مشهده‌كى امام رضا مزارينك روسلر طرفندن بومباردومان ايدلمسندن طولايى عالم اسلاميتده حصوله كلن هيجان ، انكلتره‌ده عكس تأثير حاصل ايلمشدر . عالم اسلام جمعيتى مركز عموميسنه واصل اولان تلغرافنامه‌ده ، هندستان مسلمانلرينك بويوك متينغلر عقد ايدرك اسلام عبادتخانه‌لرينه اجرا ايديلان تحقيراتى پروتستو ايلدكلرى بيلديرلمشدر . انكليز سياسيونى بو متينغلرى هنديلرله عالم اسلاميتك اتحادينه دائر براماره كبى تلقى ايلمكده‌دركه ، بوحال انكليزلرك هيچ خوشلرينه كيتميور .

افغان ـ ايران :

افغانليلر ايرانده . — اولجه ايران اراضيسنه داخل اولان ايكى يوز افغان سوارينه علاوةً بوكره‌ده برايكنجى افغان قوۀ عسكريه‌سى (بلوجستان)ك حدود جنوبيه‌سنه يقين بر موقعه مواصلت ايتمشدر .

تونس :

تونسده احوال اقتصاديه . — دولت عثمانيه ـ ايتاليا محاربه‌سى تونس احوال اقتصاديه‌سى اوزرنده سوء تأثير حصوله كتيرمشدر . تونسده ايتاليانلر ، اسلاملرك كوستردكلرى خصومت اوزرينه تونسى ترك ايله طرابلسه هجرت ايتمشلردر . ايتاليانلرك تونسدن چكيلملرى ايله عمله اجرتى تزايد ايتمشدر .

فاس :

فاس محاربات . — احوال كيتدكجه قاريشيور . فرانسز اردوسى معطل ومأيوس بر حالده‌در . بوتون قبائل وعشاير عصيان ايتمشدر . مولاى حفيظه قارشو اولان كين وعداوت عموميدر . فرانسه‌نك حمايه‌سنى قبول ايله موقعندن منخلع عد ايديلن سلطانك يرينه كچمك ايچون سكز قدر امير وشريف عصيان وخروج ايتمشلردر . فاسده‌كى هزيمتلردن بحث اولنماسى فرانسز مطبوعاتنه رجا اولنمشدر . مع مافيه سوسياليست غزته‌لرى كتم حقيقتده بر فائده كورمدكلرندن مطلع اوله‌بيلدكلرى حوادثى نشر ايديورلر .

مولاى حفيظ وترك سلطنت . — فاس سلطانى مولاى حفيظك ترك سلطنت نيتنده بولنديغنى فرانسز غزته‌لرى يازيور . (ماتن) غزته‌سنك بياناتنه كوره مشاراليه فرانسه‌نك مأمور سياسيسى طرفندن (رباط)ه كيتمه‌سنى منع ايتديكى ايچون سلطان طارلمشدر . سلطانك ترك سلطنت ايتمسندن طولايى فرانسزلر انديشه ايديورلر . چونكه فاس قبائلنك هر حالده ايلروده بويوك اغتشاشات چيقاره‌جقلرينه دائر فرانسه زمامدارانجه قناعت حاصل اولمشدر .

روسيه :

روس زرهليسنده عصيان . — روسيه‌نك (ستراروچ)زرهليسنك مرتباتى عصيان ايتمشلردر . آلتمش طائفه توقيف اولنمشدر .

روسيه‌ده غره‌ولر . — ايكى غزته مطبعه‌سنك مرتبلرى داخل اولدقلرى حالده موسقوه‌ده بش بيك عمله غره‌و ايتمشدر . قوۀ انضباطيه ، نمايشى منع ايچون برطبيب ، برآووقات وبرقاچ طلبه ايله خيلى كيمسه‌لرى توقيف ايتمشدر.

روسيه‌ده سوسياليستلر . — روسيه دارالفنون طلبه‌سنك اشتراكيله سوسياليستلر پترسبورغده نمايش اجرا ايتملرى اوزرينه اوروپايه كوندريلن تلغرافلر سانسوره تابع طوتيلمشلردر. نمايشجيلرله پوليس وژاندارمه‌لر آره‌سنده خونريزانه مصادمه‌لر وقوع بولوب ، اكثريسى طلبه‌دن اولمق اوزره ايكى يوز سكسان كيشى مقتول دوشمشدر .

يهوديلر ــ روسلر . — روسيه‌نك كيف شهرنده موسويلر عليهنه يكيدن پك چوق انتريقه چويرلكده ويهوديلرك طرد واتلافنى احضار ايتمك اوزره برطاقم تشبثات مذمومه‌يه توسل اولنمقده بولنديغى جهتله انكلتره‌نك الك مشهور ومحترم علما ، فضلا ، سياسيون ، تجار وره‌بانيله پك چوق بويوك غزته محرر ومديرلرى طرفندن بيك امضايى محتوى برپروتستو نامه تايمس غزته‌سنده

نشر اولنمشدر . مذکور پروتستو نامه‌یه مماثل آلمانیا ، آوستریا ، فرانسه ، آمریقا شهرلرنده‌ده نشر اولنمشدر. بو پروتستونامه‌لرده روسلرك ظلم و اعتسافلری موضوع بحث اولمشدر .

روسیه تحشیدات عسکریه‌سی . — روسیه حکومتنك قفقاسیه حدودی جوارنده تحشیداتی توقیف ایلدیکی مرجعنه وارد اولان تلغرافنامه‌دن اکلاشیلمشدر .

آفریقای جنوبی :

نیژر دو اسلامیت . — تایمسدن اقتباس اولنمشدر: مستر موره‌ل جنوبی آفریقاده نیژر احوالنه دائر مفصل بر قونفه‌رانس ویرمش و اوراده اجرا ایلدیکی سیاحت نتیجه‌سنده الده ایتمش بولندیغی رسملری سحرباز واسطه‌سیله حضاره ارائه و تعریف ایلمشدر . قونفه‌رانس نیژر والیٔ لاحقی (سرژبروارد) ك ریاستی تحتنده عقد ایدلشیدی . پك چوق حضار و مستمعین موجود ایدی . مستر موره‌ل سابق نیژر والیسی (سرلوغارد) ك خدماتندن ستایش آمیزانه بر لسان ایله بحث ایدرك ، انکلتره دولتنك مشار الیهك مساعی و همّات اداریه‌سی سایه‌سنده اون میلیون نفوسی محتوی بولنان ایکی یوزاللی بیك مربع دونم اراضی‌یه مالك اولدیغنی سویلدکدن صکره سوزنی نیژر مملکتنده بولنان اقوام و قبائل اسلامیه‌یه عطف ایتدیرمش و مسلمانلرك مساوات و اخوتله ، انتظام و مدنیته صوك درجه رعایتکار اولدقلرینی بیان ایلمشدر . مستر موره‌ل آفریقاده‌کی مسلمانلرك احوال روحیه و اجتماعیه‌لرینی موضوع بحث ایدوب، قرآن مبینك مکمل و کافی درجه‌ده مسلمانلره تدریسات و تعلیمات اخلاقیه و اجتماعیه بولندیغنی و دائما ضعیفك حقوقنی قویلره قارشو مدافعه ایلدیکنی و بو سایه‌ده الك عجرا نقطه‌لرده یشایان اقوام اسلامیه بیننده بر تعاون اجتماعی و مدنی تأمین ایتدیکنی و بونی بالفعل قبائل اسلامیه آره‌سنده مشاهده ایلمش اولدیغنی سویلمشدر . مستر موره‌ل بوقدرله اکتفا ایتمیوب ، قرآن و دین مبین اسلامك عادتا معاونت اجتماعیهٔ حاضره قانون و مسلکنه پك مشابه و مماثل اولدیغنی و بو ایسه تمامیله مسلمانلرك مشروطیت و مشورت اصولی دائره‌سنده یشاملرینی تأمین ایلدیکنی منصفانه و تقدیرکارانه بر لسان ایله یاد و تذکار ایلمش و انکلتره حکومتی طرفندن‌ده قبائل مذکوره‌یه لطف و نزاکت آثاری کوسترلسنی و احتیاجلرینی کافل بر قانونك نشر و تدوینی طلب ایلمشدر.

مطبوعات

ایتالیانك آوروپا نظرنده سقوطی

لوندره‌ده منتشر اجیبت غزته‌سی انکلتره‌نك مشهور سیاسیلرندن بریله وقوعبولان ملاقاتی یازیبور و دیبورکه :

« طرابلس غرب محاربه‌سندن اول اوروپا ایتالیایه سویملی بر نظر ایله باقیوردی . طرابلس غرب محاربه‌سنده ایتالیانك بوتون تکاملات عسکریه‌سنه رغماً بر آووچ مجاهدین عثمانیه قارشوسنده مغلوب و محصور بر وضعیتده قالمسی ایتالیایی اوروپانك نظرندن اسقاط ایتمشدر .

چونکه اوروپا ایتالیانك هیچ بر قیمت عسکریه‌یه مالك اولمادیغنی بو محاربه‌ده رأی‌العین مشاهده ایتمشدر. ایتالیا عسکرلرینك بو محاربه‌ده کوستردکلری خوف و جبانت و بوندن تولد ایدن حرکات مجنونانه‌لریله قادینلر ، چوجقلر ، خسته‌لره قارشی ارتکاب ایلدکلری وحشت و جنایت ، یالکز ایتالیانك دکل، اوروپانك دخی عالم اسلام اوزرنده‌کی نفوذ و اعتبارینه خلل ایراث ایلمشدر .

بونك ایچون ایتالیا بوکبی غیر مشروع حرکتلریله اوروپانك اعتبارینه خلل ویردیکندن سیاسة دخی اوروپانك نظرندن دوشمشدر. بناءً علیه ایتالیا بو محاربه‌دن هیچ برشی قزانمیه‌جغنی و محاربه‌نك کندوسنه تحمیل ایلدیکی آغیر مصرف یوکی آلتنده ازیله‌جکنی و محاربه‌دن خائب و خاسر دونه‌جکنی و هرجهتدن اعلان افلاس ایده‌جکنی یقینده مشاهده ایده‌جکدر . »

***

العلم غزته‌سی یازیبور : ایتالیا حکومت باغیه‌سی حرکات مجنونانه‌سنی چناق قلعه بوغازنده تطبیق ایتمك ایستدی. اورایه قرق پارچه حرب سفینه‌سنی سوق ایتدی . هجوم کوستردی . منهزم اولدی. بوغازك اوکنده بر زرهلی سفینه‌سنی قربان ویردکدن صکره خائب و خاسر دوندی. تاریخه باقکزکه ایتالیانك بوغاز اوکنده دوچار اولدیغی بو ذلت و مسکنته بوکونه قدر هیچ بر حکومت کرفتار اولمامشدر . ایتالیا طرابلس غربده براً سقوط ایتدیکی کبی بوغاز اوکنده دخی بحراً سقوط ایتمش و عثمانلیلرك قیمت حربیه‌لرینك بتون عالم نظرنده یوکسك بر درجه‌ده تجلیسنه وسیله اولمشدر . »

تنقید و تقریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

۱۹۱ دن مابعد

امویلر زماننده الك بیوك ، الك مهم مملکتلر، مکه، مدینه، بصره، کوفه ، یمن، مصر، شام، الجزیره خراسان ایدی . بو مملکتلرك هر برنده برر امام وار ایدی‌که خلقی اونلر اداره ایدرلردی . بو امام‌لرك اسملرینی صیره ایله یازیبورز :

مکه عطاء ابن ابی رباح (ابو حنیفه‌نك استادی)

یمن	طاوس
شام	مکحول
مصر	یزید بن ابی حبیب
الجزیره	میمون بن مهران
خراسان	ضحاك بن مزاحم
بصره	امام حسن بصری
کوفه	ابراهیم نخعی

بو آدملرك ابراهیم نخعی‌دن ماعداسی کاملاً موالیدن ، برقسمی‌ده جاریه‌چوجوغی‌ایدیلر . ایشته هم عرب اولمدقلری، هم جاریه‌چوجقلری اولدقلری حالده زمانلرنده ناسك اولوسی ایدیلر. عربلر کندیلرینه انقیاد ایدر ، خلفای امویه ایسه حرمتده بولنورلر ایدی . عطاء ابن ابی رباحه کلنجه ابن سندیه اولمقله برابر شیخ‌الحرم ایدی . فتواده قول راجح ، مسائلده صوك سوز کندیسنك ایدی.

ابن خلکان بو ذاتك ترجمهٔ حالنی یازارکن شویله سویلیور : « ابراهیم بن عمرو ابن کیسان دیورکه امویلر زماننده بر منادی جیقاررلردی‌که عطا ابن ابی رباحدن بشقه‌سی ناسه فتوا ویرمز دیه باغیریردی . عجبا خلیفه‌لرك رضاسی اولمقسزین بویله برشی‌قابلمیدر؟ طاوسه کلنجه وفاتنده جنازه‌سنه او قدرخلق بریکدی‌که نمازینی‌قیلمق مشکل اولدی. اوآرالق ابراهیم ابن هشام مکه والیسی بولنیوردی. ضابطه‌دن‌معاونت ایسته‌دی. جنازه‌ده حضرت‌حسنك اوغلی عبدالله‌ده وار ایدی. اوده‌تابوتك آلتنه کیردی . نمازینی قیلانلر آره‌سنده‌خلیفه هشام بن عبدالملك‌ده موجود ایدی . طاوسك ترجمهٔ حالنی یازارکن علامه ابن خلکان بونلرك هپسنی سویلیور . پك اعلا ، بوندن بیوك پایهٔ شرف اوله‌بیلیرمی؟

مکحول شامی ایسه اتباع اولنان ائمه‌نك بریدر. زهری : «علماء درتدر : فلان، فلان ، برده مکحول . » دیيور .

یزید ابن ابی حبیبه کلنجه خلقه فقه اوکرتمسی ، مسائل شرعیه‌ده فتوا ویرمسی ایچون‌عمر بن عبدالعزیزك مصره کوندرمش اولدیغی‌ذات بودر . امام سیوطینك‌حسن‌المحاضره‌سنده‌مصرح‌اولدیغی وجهله کندیسی اونلرك ایلك معلمیدر.

میمون بن مهران فضیلتیله ، سیادتیله برابر الجزیره‌ده خراج اوزرینه امیر ایدی. ابن قتیبه‌المعارفنده بونی تصریح ایتمشدر.

حسن‌البصری‌یه کلنجه : بیوکلکنه عائد نه‌سویلیه‌بیلیرسه‌کز ، هیچ رد ایتمیکز، سویله‌ییکز. حاکملر ، ملکلر ، سردارلر کندیسنه عرض تعظیم ایدر،سوزی هرکس طرفندن نص کبی تلقی‌ایدیلیوردی. سخاوی ، عراقینك الفیةالحدیثی شرحنده دیورکه: هشام ، زهری‌یه « اهل مکه‌یی کیم‌اداره ایدییور ؟ » دیه صوروب، «عطاء» جوابنی آلنجه «بوپایه‌یی نه‌ایله‌قزانمش ؟ » دیمش . زهری « دیانتله ، روایتله » دیمش. بونك اوزرینه هشام « اوت ، دیانت صاحبی اولانك ریاست حقیدر » اعترافنده‌بولنمش. صوکرا هشام «یمنی، مصری، الجزیره‌یی، خراسانی، بصره‌یی ، کوفه‌یی کیم اداره ایدییور ؟ » دیه صره ایله‌صوره‌رق، « طاووس ، مکحول، یزید ... الخ » جوابلرینی آلدقجه هر اسمك آرقه‌سندن « عربمیدر ؟ موالیدنمیدر ؟ » سؤالنی ایراداتمش . زهری هپسی ایچون برربر «موالیدندر » دیه‌رك نهایتده ابراهیم النخعی‌نك عرب اولدیغنی سویله‌نجه هشام دیمش‌،که : «شمدی یوره‌کمه آزیجق صو سرپدك ، والله موالی عربلره حاکم اوله‌جق ؛ منبرلره چیقوب خطبه‌لر ایراد ایده‌جك‌ده عربلر آشاغیدن اونلری دیکلیه‌جك.»

تابعینك تاریخ اسلامده‌کی موقعی پك یوکسکدر . بونلرك باشی سعید بن جبیردرکه اسود اولدیغی حالده حجاج کندیسنی کوفه‌ده نمازه امام‌نصب‌ایتدی. کوفه‌ایسه اوآرالق عربك‌دماغی، مسلمانلغك حربیه‌ی ایدی. ارتق‌بوقدر تمهیداتدن صوکره مؤلفك « عربلر موالی‌ارقه‌سنده نماز قیلمقدن استنکاف ایدرلردی » طرزنده‌کی دعواسی طوغری اوله‌بیلیرمی ؟ ایشته ثورینك استاذی اولان سلیمان الاعمش. کندیسی بر عجم کوله اولمقله برابر او درجه‌لرده معزز ایدی‌که خلیفه هشام ابن عبدالملك بوکا عثمانك مناقبنی ، علینك مساویسنی یازمسی ایچون برمکتوب کوندرمش ایدی. اعمش مکتوبی الوب اوقودقدن صوکرا او صره‌ده یاننده بولنان بر کچی‌یه یدیردی ؛ کتیرن آدمه‌ده « هشامه سویله‌که : « مکتوبنك جوابی ایشته بودر ! » دیدی . [ابن خلکان ـ اعمشك ترجمهٔ حالی]

ایشته مشهورحماد راویه. معلقاتی تدوین‌ایدن، شعر و ادبده غایت بیوك بر موقع صاحبی اولان بو ذات سیاه بر کوله ایدی . بونکله برابر امویلر کندیسنی اوکلرینه کچیررلر ، وزیر اتخاذ ایدرلردی .

ایشته‌سالم بن‌عبدالله بن‌عمر. کندیسی جاریه‌دن اوله ایدی. خلیفه هشام بن‌عبدالملك مدینه‌یه کلدیکی زمان بونی دعوت ایتدی فقط سالم عذر دیلیوب کلدیکی‌ایچون‌هشام قالقدی ایاغنه‌کیتدی . هم ده اون‌بیك درهم احسان ایتدی . خلیه حجدن عودتنده سالمك خسته اولدیغنی ایشیدوب زیارتنه‌کیتدی ؛ وفاتنده نمازینی‌قیلدی . صوکره دیدی‌که : « بیلمم هانکیسنه سوینه‌یم ؟ حج ایتدیکمه‌می ، یوقسه سالمك نمازنده بولنه بیلدیکمه‌می ؟ »

اکر بوکبی وقایعی صایمغه قالقیشه‌جق اولورایسه‌ك سوز اوصانج ویره‌جك درجه‌ده اوزایه‌جق . بونکله برابر شو صایدقلریمزدن ده اکلاشیلیرکه : موالی امویلر زماننده شرفك، رفعتك منتهاسنده ایدیلر. عربلر بونلره قارشی خضوع درجه‌سنده‌حرمت‌کوسترلر، کندیلرینه مقتدا بیلیرلردی . آرتق مؤلفك « موالی ایله جاریه‌دن اوله‌لر امویلر زماننده صوك درجه‌ده محقر ایدیلر ؛ هیچ‌بر موجودیتلری یوقدی ؛ عربلرله امویلر طرفندن کوله معامله‌سی کوررلردی » طرزنده‌کی سوزلرینك حکمی قالیرمی ؟

مابعدی‌وار

مطبعهٔ خیریه شرکاسی | مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٢ — ١٩٤ ٦ جمادى الاخر ١٣٣٠ پنجشنبه ١٠ مايس ١٣٢٨ جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

ولا تقولوا لمن يقتل فى سبيل الله اموات بل احياء ولكن لا تشعرون .

ترجمه‌سى

« الله يولنده اولديريلنلر ايچون أولو ديمه‌يكز ؛ بالعكس اونلر ديريدر ، لكن سز فرقنده دكلسكز . »

***

بو آيت كريمه سورهٔ بقره‌يه منسوبدر . آل عمران سوره‌سنه عائد بر آيت جليله‌ده ايسه (بل احياء عندربهم يرزقون) بويورلشدركه « بالعكس اونلر ديريدر ، نزد الٰهيده مرزوق اوليورلر . » ديمكدر .

روحك بدندن آيرلدقدن صوكره پايدار اوله‌جغى ارباب ايمانه كوره محقق ايسه‌ده ، ارواح شهدا ايچون دها يوكسك ، دها ممتاز برحيات اولمق طبيعيدر . شهدايه موعود اولان بوحياتك ، بورزقك نصل برحيات ، نصل بررزق اولمسى لازم كله‌جكى حقنده‌كى سوزلر متعدددر . شيخ محمد عبده‌يه كوره بوحيات برحيات غيبيه‌دركه ارواح شهدا اوكا مظهريتله باشقه روحلردن سچيله‌جك ؛ اوحيات ايله مرزوق ، اوحيات ايله متنعم اوله‌جق . انجق ، نه اوحياتك حقيقتى ، نه‌ده اورزقك ماهيتى بيلنه‌ميه‌جكى ايچون ، بحث ايديله‌مز . بونلر عالم غيبه عائد او اسرار الٰهيه‌دندركه وجودينه ايمان اولنور ، آلت طرفى الله ذوالجلاله براقيلير .

حقيقت ، حق يولنده ، الله يولنده فداى جان ايدنلر البته ارواح زكيه‌يه موعود اولان حيات طيبه‌يه يوز بيك كره لايقدرلر . دنيا آخرتك بر تارلاسى دكلمى ؟ بوراده نه اكيليرسه اوته‌ده ، او بيچيلميه‌جكمى ؟ او حالده ، فى سبيل الله اولنلرك ؛ يعنى بو طوپراغه حياتنى اكوب قانيله صولايانلرك فرداى جزاده بيچه‌جكلرى محصول برحيات نورانور سرمديدن باشقه نه اوله بيلير ؟

بيغين بيغين افراد بشر حياتى كنديلرنجه برغايه بيله‌رك اونى الدن براقماق ايچون ، چوق زمانلر ، انسانيتك آلنى قارارته‌جق قدر رذيل معيشتلره قاتلانير طوروركن ؛ نه موطلو اويوكسك فطرتلره ، او پاك خلقتلره‌كه : پك معزز ، پك مقدس برغايه اوغورنده حياتلرينى ناچيز بر واسطه كبى فدا ايديويررلر !

صره‌سى كلنجه حياتى استخفاف ايده‌مينلر ، شهدايه موعود اولان صفاى جاودانى‌يى بولمق شويله طورسون ، ياشادقلرى مدتجه قابل دكل سعادت يوزى كوره‌مزلر . ثروتلر ، سامانلر ، رفاهيتلر انسان ايچون حقيقى برمسعوديت تأمين ايده‌ميور . برفرد ياخود بر جماعت ايچون ياشامق ، نصل اولورسه اولسون ياشامق اشتياقى يكانه امل صره‌سنه كچرسه ؛ سفيل ، رذيل ، ناموسسز برحيات شائلى بر اولومه ترجيح ايديليرسه ؛ اوفردك ، ياخود او جماعتك قيامته قدر ناصيهٔ خذلانى اسارت ، ذلت داغلرندن قورتوله‌ماز . « ضربت عليهم الذلة والمسكنة » حقيقتى نه مدهش برعبرتدر !

اسكى شان و شوكتندن جدا دوشه‌لى سجاياى كريمه‌سنك بر چوغنى غائب ايدن ؛ خاير ! ياكلش سويليورم ، او سجاياى كريمه‌يه وداع ايده‌لى شوكت قديمه‌سندن جدا دوشه‌ن عالم اسلامده حالا بو سجيه‌يى ، بو حياتى هيچه صايمق ، الله يولنده فدا ايديويرمك

سجیه‌سنی دین مینك برامانت کبراسی کبی سینه‌سنده طاشییان جماعتلر مکر اکسیل دکل ایمش . اللهه یوز بیك کره حمدلر ، ثنالر اولسون که مسلمانلرك یورکنده‌کی روح شهامت هنوز أولمه‌مش . بز بو روحی أولدورمه‌مك ایچون نه لازمسه دریغ ایتمه‌ملی‌یز . زیرا دنیامز بو روح ایله ، آخرتمز ایسه دنیامز ایله قائمدر . حتی دنیا آخرتدن اولدر .

ایشـته زرهلیلری ایله دکیزدن کله‌لر ؛ طیـاره‌لریله بولوطلردن آتشلریاغدیران ؛ مستحکم مواقع آرقه‌سندن کیجه کوندوز قورشونلر یوسـکورن یوز بیکلرجه دشمنه قارشی یالین قیلیج ، یالین سینه ایله چیقان شانلی مجاهدلریمز میدانده طورویور . بز بونلر ایچون موفقیت ، سـائر جماعات اسلامیه ایچون ده حالدن عبرت تمنی ایدرز . اللهم انصر من نصرالدین واخذل من خذل المسلمین .

محمد عاکف

فقه و فتاوى

فقه وعبادات اسلامیه تاریخندن :

حج

۹

حجك تاریخ افتراضی حقنـده اقوال مختلفه واردر . بعضـلری قبل الهجرة فرض ایدیلمش اولدیغنی روایت ایدییورلر . فقط بو روایت اثار مشهوره‌یه ، بعد الهجرة فرضیتی حقنـده‌کی قناعت جمهوره مخالف اولدیغندن شذوذ قبیلندن معدوددر ؛ بناءً علیه شایان اعتماد اوله‌ماز . امام قرطبی بعدالهجره بشنجی سنه‌ده فرض ایدلمش اولدیغنه ذاهب اولیور . امام واقدی و بعض اصحاب حدیثك روایتـه کوره هجرتك بشنجی سنه‌سی بنی‌سعد طرفندن نزد رسالته هیئت مرخصه‌نك رئیسی اوله‌رق کلن ضمام بن ثعلبه‌نك حضور نبویده : « الله امرك امرك ان تحج؟ » دیمسنك « — اللهم نعم ... » دیه تصدیق نبوی‌یه اقتران ایتمش اولمسی حجك بشنجی سنه‌سی فرض ایدلمش اولدیغنه قائل اولانلرجه دلیل مقامنه کچمشدر . فقط بو حدیثدن یالکز بشنجی سنه‌سی دکل ، بلکه دها اولجه فرض ایدلمش اولدیغی‌ده آکلامق ممکنـدر . برده محمد بن اسحق ، سائر ارباب سیر وحدیث ، ضمام بن ثعلبـه‌نك نزد رسـالته « عام الوفود » ده یعنی اسلامیت قوت بوله‌رق هر طرفـدن هیئتلر ارسال اولندیغی زمانلرده ، بناءً علیه طوقوزنجی سنه‌سی کلمش اولدیغنی روایت ایدییورلر . بو حالده ضمام بن ثعلبه حدیثیله حجك بشنجی سنه‌سی فرض ایدلمش اولدیغنه قانع اولمق ایچون یول قاپانیوردیمکدر .

بعضلری‌ده حجك آلتنجی سنه‌سی حدیبیه سفری اثنا‌سنده نازل اولان « واتموا الحج والعمرة لله » آیت کریمه‌سـیله فرض ایدلمش اولدیغنه قائل اولیورلر .

بو جهتی بالخاصـه شـافعیلر التزام ایدییورلر . هله بعض قراجه « اتموا » یرنده « اقیموا » قرائتی‌بونلره زیاده‌سیله یاردم ایدییوردیمکدر . فقط بو قرائتك شاذ ، بناءً علیه غیرمعتبر بولنمسی ، هله یدنجی سنه‌سی علیه الصـلاة والسلام افندمزك ، اصحابنك حج ایچـون دکل ، بلکه عمره ایچون احرام ایتمش اولملری ، هله سابقاً بو آیتك سبب لزومی حقنده سویلنان سوزلر... شافعیلر کبی « اتموا » امرجلیلندن ابتدای وجوب وفرضیتی آکلا قدن زیاده ، عباره ولغتك یاردمیله بعدالشروع وجوب اتمام معناسـنی آکلامه‌نك دها ملایم اولدیغنی بیلدیرییور . حنفیلرده بو جهتی التزام ایتمشلردر . ایشته شوملاحظه‌یه کوره حجك آلتنجی سنه‌سی دخی فرض ایدیلمامش دیمکدر .

بعضلری یدنجی سنه‌سی ، بعضلری سـکزنجی سنه‌سی فرض ایدیلمش اولدیغنه ذاهب اولمشلر ایسه‌ده هیچ برینك معقول بردلیلنه تصادف ایدیله‌مامشدر . شو حالده طوقوزنجی واونونجی سنه‌لرقالیور دیمکدر . فی الواقع مشهور ارباب تفسیر و سیرك سـوزلرینه کوره طوقوزنجی سنه‌نك نهایتلرینه طوغری « ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سـبیلاً و من کفر فان الله غنی عن العالمین » آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر ، که بونك وجوب حجه دلالتی پك ظاهردر . حتی امام احمد بن حنبل حضرتلرینك حضرت ابو هریره‌یه متصل اوله‌رق روایت ایتدیکنه کوره : — بو آیت کریمه نازل اوله‌رق — حج فرض اولنجه فخر کائنات افندمز عمومه خطاباً : « یاایهاالناس قد فرض علیکم الحج فحجوا . . . . الخ » دیه باشـلایه‌رق بر خطابه ایراد بویورمشلردر . ایشته بو بابده پك صریح اولان شـو دلیللره باقیله‌جق اولور ایســه حجك طوقوزنجی سنه‌سی نهایتلرینه طوغری فرض ایدیلمش اولدیغی تحقق ایدر .

بناءً علیه بو تاریخه قدر اجرا ایدیلان هیچ برحجك اسقاط فرضی ایچون اجر ایدیله‌ب بلکه اسلامیتجه خلافنه بردلیل قائم اولمدیغندن شریعت خلیلیه‌ده اولان مشروعیت قدیمه‌سی اوزره ادا قلنمـش اولدیغی سویلنه بیلیر . ذاتاً مذهب حنفیده شرایع سالفه‌دن برحکمك خلافنه دلیل وارد اولمدقجه اسلامیتجه معتبر اولدیغی معلومدر . شو قدر وارکه شرایع سالفه‌نك برچوق حکملری تحریفاته معروض قالدیغندن معتبر اولمسی ایچون نص الهی ویاخود حدیث نبویده بلاانکار ذکر وقصه ایدیلمش بولنمسی شرطدر .

بو حالده نتیجه اوله‌رق طوقوزنجی سنه‌سی حجنك اسقاط فرض ایچون قلنماەش اولدیغی میدانه چیقیور دیمکدر .

*
* *

هجرت سنیه‌نك اونونجی سنه‌سی ذی‌القعده آیی حلول ایدنجـه علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری بوسنه ایفـای فریضهٔ حج ایتمك اوزره مکه‌یه کیدیله‌جکنی ، بناءً علیه حج ایله مکلف اولانلرك تدارکات سفریه‌ده بولنملرینی اعـلان ایتدیردی . آیك آخرلرینـه طوغری قرق بیك قدر کیمسه مدینهٔ منوره‌ده اجتماع ایتمشلردی .

اول حضرت احکام احرامی، حجك واجبلرینی وسنتلرینی بیان ایدەرك خطبه ایراد بویوردیلر ..

علیه الصلاة والسلام افندیمز ذی القعدەنك ختامنه آلتی کون قاله پنجشنبه، یاخود جمعه ایرتسی کونی اوکله نمازینی مسجد شریفده دورت رکعت اولەرق قیلدقدن صوکرا مبارك صاچ وصاقاللرینی طارادی؛ خوش رایحەلی یاغ سوردی. مسکلی قوقولر استعمال ایتدی. رداوازارینی کیدی. اوکله ایله ایکندی آراسی ایدی. قافله حرکت ایتدی. فخر کائنات افندمزك اوکندن، آرقەسندن، صاغندن، صولندن کوزك کورەبیلدیکی یرلر خلق ایله طولو بولندیغی حالده ایلرولەمیورلردی...

خطبه ایراد بویورلدیغنه، اوکله نمازی قیلندیغنه باقیلەجق اولور ایسه یوم حرکتك پنجشنبه دکل، جمعه ایرتسی کونی اولدیغی اکلاشیلیر. چونکه فخر کائنات افندمزك جمعەدن ماعدا کونلرده اهالی بی جمع ایتدیرەرك منبرده خطبه ایراد بویوردقلری معلوم دکلدر. شو حالده اول حضرتك جمعه کونی بعد الجمعه حج حقنده ایراد خطبەدن صوکرا فرداسی جمعه ایرتەسی کونی اوکله نمازینی قیلەرق یوله چیقمش اولدقلری مستبان اولور ..

قافله ذوالحلیفه موقعنده توقف ایتدی. اوراده کیجەلیەجکلردی. بناءً علیه یوله چیقدقلری کونك ایکندی، اقشام، یاتسو نمازلری ده اوراده قیلندی. فرداسی کونك صباح نمازی ده قیلندقدن صوکرا اول حضرت قربانلق دوەسنك هورکوجی قانادەرق نشانلادی وبره قلاده اولمق اوزره بوینته نعلین طاقدی. صوکرا احرامه مخصوص اولمق اوزره غسل ایتدی. مبارك باشنی (غینك کسریله:) غسل ایله ییقادی. مسکلی طیب استعمال ایتدی. ردا وازارینی کیدی. اوکله نمازینی قصر طریقیله ایکی رکعت اولەرق قیلدی. ایشته نمازینی قیلدیغی شو یرده حج قرانه، یعنی حج وعمرەنك ایکیسنه بردن نیت وجهراً « لبیك اللهم لبیك لبیك لاشریك لك لبیك ان الحمد والنعمة لك والملك لاشریك لك » دیه تلبیه ایلدی. بعده ناقەسنه بیندی. اصحاب کرام، علیه الصلاة والسلام افندمزك تلبیەسنی ایشدیو .، واول حضرتك امریله آنلرده تلبیەلرینی یوکسك سسله اوقیورلردی. بوندن بویله یوکسك موقعلره چیقدقجه یوقوشلره ایندکجه ... تلبیه ایدیلیوردی.

فقط اول حضرت اهلالنده بعضاً حج وعمرەنك ایکیسنی ذکر ایدییورلردی. ایلروده کوریلەجکی وجهله ایشته بو نقطەدن طولایی یدر که حضرت پیغمبرك شو احرامنده قارن ویاخود متمتع ومفرد اولدیغی حقنده اختلاف ایدلمشدر: حج وعمرەیی ذکر ایدەرك اهلالنی ایشیدنلر، اول حضرتك قارن اولدیغنه، یالکز برینی ذکر ایلدیکنی کورنلرده یا مفرد یاخود متمتع اولدیغنه قائل اولمشلردر. فقط اصحاب کرام حضراتی، علیه الصلاة والسلام افندمزك تخییری اوزرینه کندی آرزولرینه کوره بعضلری مفرد، بعضلری قارن یاخود متمتع اولەرق احرامه کیرمشلردی ..

ذوالحلیفه موقعنده حضرت ابوبکرك زوجەسی اسماءبنت عمیس طوغورمشیدی. اول حضرت آنك غسل ایدەرك احرامه کیرمسنی امر ایتدی ..

قافله « سرف » نام موقعه کلدکلرنده رسول اکرم افندمز، هدیلری بولنمیانلرك - افراد، یاخود قران دکلده، - عمره نیتی اوزره بولنملرینی دها ایی اولەجغنی سویلدی. دنت ایدیلەجك اولورسه بونك اولکی تخییری بر درجەیه قدر نقض ایتدیکی کورولیر. چونکه میقاتده ایکن اصحاب کرامك ایستدکلری کبی احرام ایتملرینه مساعده ایدیلمش ایکن سرف موقعنده عمرەنك مندوبیتی بیان بویوریلیوردی. بو حالده هدیلری بولنمیانلرك افراد وقراندن زیاده، مندوبه رعایةً عمره طرفنه میل ایتملری دها محبوب اولەجقدی.

عمره نیتیله احرامه کیرمش اولان ام المؤمنین حضرت عائشه شو سرف نام موقعه کلدکده عادتی کورمکه باشلامشیدی. پیغمبر افندمز آکاده طواف وسعیدن ماعدا بالجمله افعال حجه اشتراك ایدەبیلەجکنی سویلدی.

قافله ذی الحجەنك دوردنجی بازار کیجەسی « ذی طوی » نام محلده کیجەلیەرك اول حضرت صباح نمازینی ادا ایتدکدن وییقاندقدن صوکرا حرکت ایلدی. کوندزه قارشی « ثنیةالعلیا » وشهرك یوقاری طرفندن مکهٔ مکرمه‌یه کیریلدی ..

حلیم ثابت

دردنجی نسخەده مندرج سؤاله کوندریلن جوابلرك ایکنجیسی:

الا ظهر انه بالوقف تنتقل رقبة الموقوف الی الله تعالی ای تنفك عن اختصاص الآدميين كالعتق وقيل لابل للواقف لانه انما ازال ملكه عن فوائده وبه قال ابو حنيفه مالم يقترن بحكم او تعليق بموت بلفظ اذامت فقد وقفت او فهى وقف على كذا اذا المعنى فاعلموا انى قد وقفت لا وقفت بدون فقد والفرق ان الاول انشاء تعليق والثانى تعليق انشاء وهو باطل لانه وعد محض وقيل للموقوف عليه كالصدقة والخلاف فيما يقصد به تمليك ريعه بخلاف ماهو تحرير نص كالمسجد والمقبرة والربط والمدارس فاتفاق اذا تقرر هذا فنقول ضبطا لموضوع البحث ومعادله دفعا لانسحاب حكم احدهاعلى الآخر الموجب لصرف الذهن عن سبيل الصواب ما سبيله التحرير لايخلوا اما ان يتناهى بفوات الانتفاع به او لايتناهى والاول باطل لامكان الانتفاع به حالا بالصلاة او الدريس فى ارضه فتعين الثانى فلايباع وهذا الدليل سالم عن المعارض ونقول فى قسيم هذا ماسبيله المنافع لايخلوا اما ان يتناهى بفوات منافعه المقصوده بالكلية او لايتناهى والاول باطل لمنافاته للتأبيد الغرض منه فتعين الثانى فلايباع لكن فى هذا القسم القول بالتأبيد الغرض منه معارض وان صرح الواقف للعلم بأنه لايريد تعطل وقفه وثوابه بتعطل منافعه فيحمل تصريحه بذالك على ابقاء الوقف على حاله ما امكن فاذا اقتضت الضرورة عدم ابقائها على حالها ولم يقترن بمانع يحكم بالمسامحة فى نحو بيعها لتدارك

مثلها نظير نقض المحررات المذكورات آنف لامحالة والتقطنا هذه المقولات الشافيات من عيون الفاظ متن الملتقى لما علمنا ها مدموعة بتلك الاشارات فان مؤلفه مع وجازة لفظه لم يدع شيئا من المهمات ولما صارلنا علم بالاستجواب والجواب من يونس افندی المبرز لذلك الخطاب وبعد حضر اتكم مطنبون بما عسى ولعل يزيد فى البين ما هو ذكرى وحسن مآب اردنا التبرك بلحاظ عيونكم بتبرك هذه السطور لو وضعت فى خير المنظور

مفتی قضاء صاور

احمد حلمی

فلسفه

مصاحبه

١

ایکی کشی آره‌سنده مناسبت حاصل اوله بیلمك ایچون فکرلرك توافقی شرط اعظمدر. فکرلر توافق ایتمدکجه شخصین بیننده مناسبت حصولی ممکن دكلدر. همدم موافق بولمق خصوصنده‌کی صعوبتك منشائی‌ده بو شریطهٔ موانستك قولای قولای الده ایدیله‌مه‌مسیدر. نصلسه بز بوکا موفق اولمش، کندیمزه بریار موافق بولمش ایدك. صحبت لطیفه‌سی بنم ایچون روحانی برغدا تشکیل ایدن رفیقمده برمدتدنبری بلدی برمرض حالنی آلان «پولتیقه» خسته‌لغنه طوتولمغه براستعداد کوردیکمدن بو مرض الیمك سرایتندن محافظهٔ نفسه مدار اوله‌جق بعض تدابیر واقیه‌یه توسل ایتمسنی کندیسنه خالصانه اخطار ایلمش ایدم. اخطارمی دیکله‌مدی؛ کانون مرض اولان محللره تقربده اصرار ایتدی؛ نهایت اولانجه شدتیله بو مرض مدهشه طوتولدی.

مرضك دور تقریخی رفیقمك احوال عمومیه‌سنجه برفوق العاده‌لك کوسترمدیسه‌ده بحران دورلری جداً بنی اندیشه‌یه دوچار ایتدی. سرایتی، میقروب واسطه‌سیله دکل ـ اسنه‌مه کبی ـ علاقه طریقیله اولمسنه نظراً جسمانیدن زیاده روحانی دیمك اولان بو درد مزعجك اندفاعی ایچون رفیقمك جملهٔ عصبیه‌سی اوزرنده حسن تأثیر اجرا ایده‌جك بعض تلقیناتده بولنمق ایسته‌دم؛ مع التأسف هیچ تأثیری اولمدی. حتی بو تلقینات، معکوس نتیجه‌لر ویردی. یعنی رفیقم وصایای دوستانه‌مدن ممنون اولمق شویله طورسون اوچ بش آیدنبری بنمله بسبتون قطع مناسبت ایتدی. اعادهٔ مناسبت خصوصنده اصرارك فائده‌سی دکل، بالعکس مضرتی موجب اوله‌جغنی بیلدیکمدن بن‌ده کندیسنی ارامازاولدم.

کچن کون برده باقدم که بزم رفیق محترم چیقه کلدی وماسبقدن ندامتی معلن برطور شطارتله جبر خاطر طریقنه سلوك ایده‌رك کورك قهقهه‌لرله قاریشیق، یالدیزلی جمله‌لر صرف ایتمکه، طبعه کشایش ویره‌جك لطیفه‌لر سویلمکه باشلادی. بن‌ده مقابله‌ده قصور ایتمدم. فقط بیچاره‌نك شخصیت مادیه‌سنده کوردیکم عظیم بر تبدل جداً نظر دقتمی جلب ایلمکدن خالی قالمیور ایدی. «الظاهر عنوان الباطن» قاعده‌سنك بك آز تخلف ایتدیکنه، یاخود هیچ تخلف ایتمدیکنه بناءً رفیقمك شخصیت معنویه‌سنده‌ده بر تحول وقوعنه حکمده تردد ایتمدم. لکن کندیسنی اندیشه‌یه‌ده شوره‌مك ایچون اصلا بو تبدلك اسباب موجبه‌سنی صورمدم؛ ذاتاً کندی کندینه میدانه چیقاجق برشیده استقصا عبثدر.

رفیقم غایت جوال بر ذکایه مالك اولدیغندن ادبیاتی سور، فلسفه‌دن لذت آلیر، هله مباحثات دینیه‌ده علی الاکثر افراطه واریر. فقط قالدیرم سیاستنه قطعیاً تمایل ایتمز ایدی. برزمان بالخاصه شعره زیاده‌جه برانهماك کوسترمش ایدی. نظم اشعاره اولان استعدادینی هوسندن دون بولدیغمدن برکون کندیسنه شویله اخطارده بولنمش ایدم: برادر نیچون دها نافع شیلرله اشتغال ایتمیورسك؟ بعض شیلر واردر که «علی العاده» سی صاحبی ایچون هیچ بر مزیت تأمین ایتمز: انلردن بری، بلکه برنجیسی‌ده شعردر. انسان شاعر اولمق ایچون مطلقا شاعر طوغمه ایدر. فطرتك بویله مستثنی بر لطفنه مظهر اولمیانلر سوق هوسله جبر طبیعت وادیسنه سلوك ایدرك شعر نامنه بعض اثرلر وجوده کتیره‌بیلیرلر ایسه‌ده اثرلرینك قیمتی محدود، هله عمرلری پك آزدر. شعر وادیسی هر کسك برکره باش اوردیغی بر وادیدر. برعکس العمل اکثریا او وادی‌یه سلوك ایدنلری رجعته مجبور ایدر. شعرك اعلاسی برشی، علی العاده‌سی هیچدر. علی العاده شعر سویلینلر الك شایان مرحمت آدملردر. هم سنك کبی اذکیای امتك کافه‌سی شعره هوس ایده‌جك اولورسه اورته‌ده یالکز برموضوع قالیر که اوده قحط رجال یوزندن وطنك مستقبلاً اوغرایه‌جغی بلیهٔ مدهشه مضمونیدر معاذالله ارتق او شاعرلر اوزمان بول بول مرثیه سویلاسونلر!

رفیقم بو اخطارمك کندیسی ایچون تضمن ایتدیکی خیری تسلیم ایله برابر ینه بیلدیککندن شاشمادی. بن‌ده یك ایلریسنه کیتمدم.

بر آرالق مباحث دینیه‌یی تعمیق فکرندن صرف نظر ایتمسی ایچون‌ده کندیسنه بعض وصایاده بولنمش ایدم. اوجهت بنم معادمه تعلق ایدر، اندن اصلا فراغت ایده‌مم، دیدی. بوندن طولایی اره‌صره بینمزده دینی مسائله دائر بعض مباحثات جریان ایدر ایدی. واقعا پولتیقه خسته‌لغی بونلرك کافه‌سنی اونوتدیرمش ایدی. فقط بو اونوتمق موقت ایدی. زیرا اوکون بینمزده براز افاقی صحبت جریان ایتدکدن صکره رفیقم جدی برطور ایله شو سوزلری سویلدی:

برادر سن پك ای بیلیرسك که بن دینسز اولمدیغم کبی، دینسزلری‌ده سومم. چونکه بتون مزیات انسانیه‌نك دین ایله قیامنه قائل اولانلردنم. فقط بو کونلرده احوال معنویه‌مده غریب بر تبدل مشاهده ایدیورم. وجدانمده دینه دائر ایکی مختلف جریان حاصل اولدی. بن بو جریانلردن برینه عقلی، دیکرینه حسی دیه‌جکم. سبب تسمیه‌یی شمدی آکلارسك چونکه بزم عقل نامنی ویردیکمز قوتله دوشوندکجه دین خصوصنده بردرلو قناعت کامله حاصل ایده‌میورم؛ دها طوغریسی دینه ایصینه‌میورم.

عقلك حكمنی تعطیل ایله یالکز حسی دوشوندیکم زمانده بردرلو کندیمی دیندن آلامیورم . یعنی دینسز اوله‌میورم . بوایکی قوهٔ مخالفه‌نك آراسنده برنقطهٔ استقرار بولمق بنم ایچون ممکن دکل . کوریورسکیا نه‌مشکل برحال ! بونك سببی نه‌در ؟ بومشکلمی حل ایدرسك جداً بنی ممنون ایدرسك . بوتذبذب بنم حضورمی اخلال ایدیور .

— مذبذبین بین‌ذلك لاالی‌هؤلاء‌ولاالی هؤلاء . صدق‌الله‌العظیم. برادر سزك احوال معنویه‌کزده وقوعه کلن بوتبدل ، سیاسیات ایله چوقجه اوغراشمه‌کزك جملهٔ عصبیه‌کزه ایراث ایتمش اولدیغی شدتلیجه برتزلزلدن منبعث اولسه کرك .

— جانم سن‌ده چوجق کبی سویلیورسك . سیاسیات ایله اشتغالك بوحال ایله نه مناسبتی اوله بیلیر ؟ اوبشقه ، بوبشقه !

— فی‌الحقیقه اویله ؛ فقط اعصاب برکره متزلزل اولنجه اندن تولد ایده‌جك حالاتده انتظام منطق ارانماز . حتی موازنه‌سی بوزوق آدملرك افکارنده کوریلن عدم اطراددن کنایه اوله‌رق : صاپ دیرکن‌صپان‌دیور ، دیرلر . عفوکزه مغروراً سویلیورم موازنه‌سزلکك منطقنه مخصوص قیاساتده ، علی‌الاکثر مقدمه بشقه ، نتیجه ینه بشقه‌در . اشتغالات سیاسیه‌دن طولایی موازنه‌سنه خلل کلن برجملهٔ عصبیه‌نك اعراض تزلزلی — سزده کورلدیکی وجهله — بعضاً بویله دینی برشکلده‌ده تظاهر ایده‌بیلیر . براز استراحتله‌تعب ذهنی‌یه نهایت ویرر ایسه‌کز بومشکلی کندی کندیکزه حل ایدرسکز .

— اکلاشیلان سن بکا دلی نظریله باقیورسك .

— استغفراه ؛ یالکز سزی تعب ذهنیدن مضطرب کبی کوریورم . نیچون سوزلرمدن اویله معکوس برمعنی چیقاریورسکز ؟

— بوش‌لقردیلری براقده شوبنم عقدهٔ‌خاطرمه‌برچارهٔ‌حل‌بول.

— سزك عقدهٔ خاطرکزه چارهٔ حل اولوب اوله‌میه‌جغنی‌بیله‌مم. یالکز یوقاریده : بزم عقل نامی ویردیکمز قوت بنی دیندن تبعید ، حس دیدکمز شی‌ده دینه تقریب ایدیور دیمش ایدیکز . بومناسبتله نفس ناطقه‌نك شو ایکی قوتی حقنده مساعده‌کزله بعض ملاحظات سرد ایده‌جکم . فقط شو شرط ایله‌که شاید سویلیه‌جکم سوزلرده‌کی منطق‌ده سزك منطقکزه بکزه‌یه‌جك اولورسه برپرمزك قصورینه باقمیه‌لم . سوز ارامزده قالسون . زیرا احوال حاضره بنده‌ده بوکبی مسائل دقیقه حقنده اعمال فکر ایده‌جك قدرت براقدی .

— جانم نه بأس وار ؟ غایتی برملاحظه‌دن عبارت دکلمی ؟ طوغری‌ایسه قبول ، دکلسه ردایدرم . طوغری اولمدیغندن طولایی‌ده اصلا سزی مؤاخذه ایتمم . هم یکدیکرمزه قارشی اوقدرمشکل‌پسند اولورسه‌ق اخوت حاضره‌مزه وداع ایتمك لازم کلیر .

بك اعلا ، اویله ایسه بن‌ده بوبابده‌کی مطالعه‌می بیان ایده‌یم : هانی خاطرکزه کلیورمی ؟ برزمان رشدیه مکتبلرنده اوقودیلان معهود « ایساغوجی » رساله‌سنده انسانك « انه‌ماش علی‌قدمیه ... » دیه باشلایان برتعریفی واردر . رحمتلی خواجه‌مز بوتعریف مناسبتیله برکون بزه شویله فقره اکلاتمش ایدی : افلاطون طلبه‌سنه درس ویردیکی‌اثناده انسانی بوصورتله تعریف‌ایتمش . مشهور « دیوژه‌ن » ده اوکون قپودن افلاطونك تقریرینه قولاق مسافری اولیورمش ، بوتعریفی ایشیدنجه همان کیدوب برخروس بولمش توکلرینی یولمش ، ایشته‌معلمکزك تعریف ایتدیکی انسان بودر دیه خروسی‌درسخانه‌دن ایچری صالیویرمش .

چوجقلق بویا ، بوفقره‌یی ایشیدنجه اراده المدن کیتدی ، باشلادم قهقهه ایله کولمکه ، حتی اوقدرکولدم‌که فس باشمدن دوشدی . اکر خواجه افندی اوزمانك حکمنجه اك مهم وسائط تعلیمیه‌دن اولان اوزونجه‌بویلی‌قزلجق دکنکی‌ایله بوخندهٔ معصومانه‌نك لذتنی‌قاچیرمامش اولایدی ، بلکه درسك نهایتنه قدر کوله‌جك ایدم .

هایدی‌کل بزده‌افلاطونك شوتعریفنه برنظره بیالم . انسان‌نه‌در؟ اوت ! انسان قوللرندن صرف‌نظر ایدیله‌جك اولورسه چتال چکیجه بکزر برمخلوقدر . باشی‌ایله بوینی اولدقچه منتظم بربال قباغی کیبدر . وجودیله باشنده‌کی قیللر احتمال‌که دور تکامل حیوانینك بدایتندن بری طبیعتك اوغراشه اوغراشه انجق بوقدر تمیزلیه بیلدیکی قیللرك بقیه‌سیدر . جبهه دنیلن مسافه‌لیجه سطحك التنده ایکی بیضی پنجره واردر . بوپنجره‌لرك اورته‌سندن اشاغی‌یه طوغری برتومسك اینرکه نهایتی تنفسه وبرنوع مایعك سیلاننه مخصوص ایکی دلیکله مجهزدر . اندن صوکره آغز دینلن بریریق کلیر . بوییریغك ایچنه غدایی ازمکه مخصوص کوچك کوچك کمیك پارچه‌لری دیزلمشدر .

ارککك کوکده‌سنده وظیفه‌سی اولمیان لزومسز ایکی طومورجغی اونوتمیه‌لم .

کوکده‌نك یوقاری قسمنده صوپایه بکزر ایکی عضو ؛ انلرك منتهاسنده‌ده بش عدد دیکر عضو متفرق واردر . وجودك اشاغی قسمنده اورته چاپده ایکی اودون کبی دیکر ایکی عضو ایله بونلرك نهایتنه مربوط وپارمق نوعندن بش عضو متفرقی حاوی برعضودیکر کوریلیر . خلاصه انسان هیئت مجموعه‌سی اعتباریله دها پك چوق تصحیحه محتاج اولان تکامل مسوده‌لرندن بر مسوده اولوب کیم‌بیلیر بیاض ایدیلنجه‌یه قدر دها قاچ بیك سنه کچه‌جك‌در !

— امان برادر صاییقلایورمیسك ؟ یوقسه بنمله اکله‌نیورمیسك؟

— خیر ، نه صاییقلایورم ، نه‌ده سزکله اکله‌نیورم . انسان‌ایله انده‌کی محاسنه سزك عقل نامی ویردیککز قوتله باقیورم . انسانی ، او قوتك مقتضاسی وجهله تعریف و تصویر ایدیورم . عقلی حسنه غالب بر مدقق صفتیله انسانده بو صایدیغم شیلردن بشقه نه کبی‌محاسن کوره بیلیرم ؟ بو تعریفی دها انسانك قسم داخلیسنه تشمیل ایتمدم . اکرتشمیل ایده‌یدم ، صحیفه‌لر طولار ، طاشار ایدی .

ایشته بوتعریف، انسانی خلقةً حائزاولدیغی کافهٔ بدایع حسیه‌دن تجرید ایله تصویر دیمکدر . انسان ، برده ذاتنده تجلی ایدن محاسن ذوقیه‌یی تحلیل وارانه صورتیله ترسیم‌ایدیلیر . انسانی اویولده تصویر

ایده‌بیلمك ایچون تحلیل بدایعنده اك دقیق محاسن صنعتی كوره‌بیله‌جك دهات صنعتك حسیله متحسس ، انلرك كوزیله مجهز اولملیدر .

— بك اعلی بو ایكی تصور متخالفدن نه چیقار ؟

— بوایكی تصور متخالفدن شو چیقاركه انسان بر شیئه باقدیغی زمان حس كوزنی تماميله قاپایوبده یالكز نفوذ نظرنده‌كی اصابت قطعیه‌سنه قائل اولدیغی عقل كوزیله باقه‌جق اولورسه موجوداتده تجلی ایدن بدایع ذوقیه‌دن برینی كوره‌مز ، دنیاده هیچ بر شیدن ذوق بدایع نامنه لذت الاماز . ایشته سزك دینه اولان نظریكزده اكلاشیلان صرف عقلی بر كوزله اولسه كرك . یالكز او نظرذوق صحیح ایمان ایله كوریله‌بیله‌جك محاسن دینیه‌یی كورمكزه مانع تویدر . سز یالكز او كوزله باقارسه‌كز دینی بشقه بر ماهیده كوریرسكز . بو كوروشله‌ده اصلا اوكا ایصینه‌مازسكز .

عقل دائما هر درلو محاسندن عاری كبی كوردیكی اساسه ناظر ، حسده اواساسده تجلی ایدن محاسندن متأثردر . محاسن اشیایی كوره بیلمك ایچون عقل حسك ، حس‌ده عقلك ناظمی ، متممی اولملیدر . حسه مقرون اولمیان عقل ، اكر تعبیر جائز ایسه ، بر قوهٔ یابسه‌در . تماميله عقله بیكانه اولان حس‌ده جنتك بر نوعیدر . عقل ایله حس دائما بربرینی اكمال واصلاح ایدر و ایتملیدر . بونلرك بربرینی اصلاح واكمالندن صوكره‌كی تجلیلرینه كمال عقلی یاخود عقل كامل دینیر . بوعقلك عناصری علی‌الاطلاق عقل نامی‌ویریلان قوتله حسدن‌عبارت اولدیغی حالده‌علی‌الانفراد انلرك برینه‌بكزه‌مز وحتی كندیسنه‌اوچنجی برماهیت دیدیرته‌جك قدر انلردن (حس ، عقلدن) تمیز ایدر . بو تمیزله وجوده كتیره‌جكی اثارده تماميله كندیسنی وجوده كتیرن عناصرك افعال واثارینه مخالف اولور . شوفكرمی ایضاح ایچون سزه برمثال كتیره‌یم . كوریورزكه مولد نباتی وحیوانینك مابه‌الحیاتی اولان‌صو ، ایكی حجم مولدالماء ایله برحجم مولدالحموضه‌دن مركبدر . مولدالماء مواد نباتیه ومواد حیوانیه ایله برچوق مركبات كیمویه‌نك تركیبنه داخل اولوب طبیعتده مهم روللر اجرا ایدر . مولدالحموضه‌ده وظائف سائره‌سندن قطع نظر بزده‌كی شعلهٔ حیاتی ایقاد ایدیور . شوحالده حیاتمزك‌ركنی‌دیمكدر . بوایكی عنصرك‌یوقاریكی نسبت اوزره‌امتزاجندن اوچنجی برماده حاصل اولیوركه اوده بیلدیكمز صودر . صویك كندیسنه مخصوص بروظیفه‌سی واردركه بووظیفه انی‌وجوده كتورن ایكی عنصر ، یعنی موالدالماء ایله مولدالحموضه طرفندن علی‌الانفراد ایفا ایدیله‌مز . بو وظیفه‌یی ایفا ایده‌بیلمك ایچون اوایكی عنصرك نسبت معلومه اوزره امتزاجی شرطدر . اكر اوایكی عنصربوصورتله امتزاج ایتمسه وبالنتیجه‌ده صو حاصل اولمسه‌ایدی بوكون ساحهٔ‌ارضی تزیین ایدن ، دوام حیاتی‌صویه محتاج‌اولان صنوف نباتات‌وحیواناتدن هیچ‌بری وجوده‌كله‌مز ایدی . بو برمثالدر ، تماميله تمثلك عینی اولمق لازم كلمز ؛ انجق یوقاریكی فكرلری بعض مرتبه ایضاح ایدر .

دین مبینك محاسن‌علویه‌سنی كورمك‌ده سماوی برذوقك ، لاهوتی برحسك نسبت عادلهٔ الهیه اوزره عقله انضمامنه ، عقل ایله امتزاجنه متوقفدر . بوایكی عنصرك بوصورتله امتزاجندن اوچنجی بر ماهیت حاصل اولوركه انك وجوده كتیره‌جكی اثار كندیسنی‌تشكیل‌ایدن عقل محض ایله‌حس محضك وجوده كتیره‌جكی اثاره قطعا بكزه‌مز . ایشته اصل عقل سلیم رحمانی دیدكاری بودر . یوقسه‌رذائل‌ایله آلوده‌اولان عقل سخیف نفسانی اهل حق نظرنده عقلدن معدود دكلدر . زیرا عقل صحیح رحمانینك جملهٔ اثارندن اولان مقدسات وجدانیه‌نك (كه‌اصحابی نزدنده قیمتی پك بیوكدر) كافه‌سی او عقل‌سخیف ایچون برر قید فاسد وهمانیدر ، برآدمك ایشی یالكز او عقلك تصرفنه قالیرسه وای انك حالنه !

بوعقلك تصرفی انسانه حوصله سوز شناعتلری ، انسانیتله قابل تألیف اولمیان دناءتلری بر امر طبیعی كبی كوستریر . انسان كندیسیله انا ، اولاد ، قرنداش ، تیزه ، خاله كبی محارمی بیننده‌كی روابط مقدسه‌نك هتكنده اصلا برمحذور كورمز . بوعقلك تماميله حكمفرما اوله‌جغی دوره‌نك حلولنده قلب ووجدانی تزیین ایدن مقدساتدن متولد رقیق ، نازك حسلر برر برر كورله‌شه‌جك ؛ جماعات انسانیه‌نك معاشرت خصوصنده كوپك سوریلرندن فرقی قالمیه‌جقدر ! او زمان انسان مقدسات وجدانیه‌دن تجردی اعتباریله براعجوبهٔ خلقت ، بر مجموعهٔ شناعت وغلظت اوله‌جقدر . اویله عقله ، اویله انسانیته بركره دكل‌دها شمدیدن یوز بیك كره لعنت اولسون ! اندن تحصل ایده‌جك منافع ولذائذ برمیلیون كره یرك دیبنه كیرسون !

بنم اعتقادمه قالیرسه بویله برعقلك ذوقنده‌ده برغرابت اولمق لازمكله‌جك ، آنك نظرنده پس ایله تمیز مساوی اوله‌جق . چونكه ایكیسنك عناصری بیننده هیچ برفرق كیمیوی یوقدر . آزوت هربرده آزوت ، قاربون هربرده قاربوندر . شوحاله نظراً پسلك ایله تمیزلك عناصر بیننده‌كی امتزاجات كیمویه ایله عناصرك مقادیر نسبیه‌لرنده‌كی اختلافاتدن‌منبعث تقدیرات‌وهمیه‌دن بشقه برشی دكلدر . عقل بونی اثبات وقبول ایتدكدن‌صكره ذوقك رد ایتمكه اصلا حقی یوق دیمكدر .

— برادر خاطرك قالمسون‌اما دمیندنبری اما ملطه ، اماسفسطه صرف ایتدك !

— حقكز وار . بوده نقطهٔ نظره ، طرز تلقی‌یه عائد برتوجیهدر .

— عقلی قسم قسم آیردك . بونلره كندكجه برر نام ویردك ، مقدساتی بیقدیردك ؛ نهایت ذوقی‌ده برباد ایتدك ! سنك فكریكه قالیرسه مقدرات انسانیه‌نك ناظمی اولان او نورجهان افروزالی‌الابد انخسافه محكوم اوله‌جق دیمكدر . اكر هركس سنك اعتقادك وجهله حركت‌ایتسه ایدی اوروپابوكون قرون وسطی‌وحشتندن قورتیله‌ماز ، عقللره حیرت ویرن آثار مدنیه‌دن بری وجوده كله‌مز ایدی .

— بن سزه آثار مدنیه‌یی‌وجوده كتورن عقلك فعالیتنی تعطیل ایدیكز دیمدم‌كه بویله برسوز سویلیورسكز . بحثمز وجدانه ، اعتقاده عائد برمسئله‌نك تحلیلندن عبارت . اومأثری وجوده كتیرمك ایچون‌عقلكزی ، فكریكزی ایستدیككز قدر قوللانیكز . حكمت

طبیعیه ، طبه چالیشوب « ئەدیسون » کبی برموجد ، « نەولیخ » کبی برکاشف اولدیغکزده سزه نیچون اولدیغکزمی دیدیلر ؟ حال بوکه چوق کیمسه‌لر عقللرینی بووادیلرده استعمال ایتمیورلر . بتون قوای ذهنیه‌لرنی موجودیت ملیه‌مزك رکن رکینی اولان اك مقدس برشیئك هدمنه ، یدقدرتك ایقاد ایتدیکی برنورك اطفاسنه حصر ایدیورلر . فقط امین اولسونلرکه جناب حق آنلرك بومساعیسنه رغماً اونوری قیامته قدر سوندیرمیه‌جکدر .

— پك اعلا اما فعالیتده برچوق قیودك زبونی اولان عقلك نه خیری اولور . عقل تصرفاتنده مطلق اولملی‌که فعالیتدن منتظر اولان فوائد مادیه ومعنویه حصول بوله بیلسون !

— فوائد مادیه خصوصنده برشی دیه‌مم ؛ فقط فوائد معنویه امرنده سزك اعتقادکز وجهله عقلك اطلاقندن‌ده برشی اکلایه‌مام .

— نه دیمك ؟ مادامکه عقلك کمالی آنك انکشافیله قائمدر؛ تقیید ایستر مادی اولسون، ایستر معنوی، بوانکشافه مانع دکلیدر ؟

— اوراسنی بیلمم ؛ فقط دین خصوصنده عقله لزومندن فضله فعالیت ویریلیرسه عکسی قضیه تجلی ایدر . یعنی عقل کماله دکل ، بالعکس زواله متوجه اولور . بونك نتیجه‌سی‌ده هذیانه واریر .

— ایشته اکلایه‌مدیغم ، اکلایه‌میه‌جغم برسوز دها .

— سزه صورارم، مادامکه هرشیئك ازدیاد فعالیتده علی الاطلاق برفیض ، برکمال کوریورسکز ، شوحالده معیار صحیح عافیتکز اولان حرارت عزیزه‌کزك نیچون اوتوز یدی درجه‌دن فضله بردرجه‌یه ارتقاسندن تحاشی ایدیورسکز ؟ ، نه‌دن انی‌ده اوتوز طقوزه ، قرقه طوغری چیقاراجق اسبابه توسل ایتمیورسکز ؟ سزی دائما اوتوز یدی‌یی محافظه‌یه مجبور ایدن سبب نه ر ؟ چونکه عافیتکز بونکله قائمدر . حرارت اوچ درجه دها یوکسلنجه باشلارسکز موجودی معدوم ، معدومی موجود کورمکه ! خزینهٔ حافظه‌کزده مدخر وروابط منطقیه ایله یکدیکرینه مربوط اولان برطاقم کلماتك مقراض هذیان ایله شیرازهٔ ارتباطی کسیلیر باشلارسکز اوکلماتی آووج آووج اورته‌یه سرپمکه ، وزنسز قافیه‌سز شعرلر تنظیم ، مبتداسز خبرسز جمله‌لر ترتیب ایتمکه !

حرارتکز اوتوز یدی راده‌سنده ایکن بوکبی احوالك کافه‌سندن آزاده ایدیکز . باقیلورسه ینه کندی جنسندن اکا انضمام ایدن ایکی اوچ درجه‌نك بویله عظیم برانقلابی موجب اولماسی حتی عافیتی ، فیض حیاتی ارتدیرمسی لازم کلیر ایدی . حال بوکه بو تزایدله امر برعکس اولدی . حرارت بردرجه دها یوکسله‌جك اولورسه نور حیاتکز بسبتون سونه‌جك ، یوزیکز دنیادن آخرته دونه‌جك ! ایشته بو انقلاب عظیم طوبی طوبی اوچ درجه‌نك تأثیر فسونسازیدر .

طبقی بونك کبی عافیت معنویه‌ده سزك فعالیت عقلیه نامنی ویردیککز شیئك (بالخصوص اعتقادیاتده) شرع شریف ایله معین اولان درجه استقراریله قائمدر . عقلك اودرجه‌دن انحرافیله درحال مزاج معنویه انحراف طاری اولور . مزاج معنویه انحراف طاری اولنجه انك اعراض طبیعیه‌سندن اولان نوبتلر باشلار . قطعا وجودی اولمیان موهومات برر حقیقت ثابته شکلنی آله‌رق مریضك دماغ فاسدینی تضییق ایدر . بوتضییق متعاقب دین مبین علیهنده برطاقم هذیانلر بربرینی ولی ایلر .

یازق‌که بعض ساده‌دللرده بوهرزه‌لره ، بوهذیانلره سلیم برقفانك محصول عرفانی، متین برعقلك زبدهٔ اجتهادی نظریله باقیورلر و بو صورتله دنیا وآخرتلرینی برباد ایدییورلر .

عافیت مادیه‌یه طاری اولان خللی کوستره‌جك بر مقیاس الحراره موجود اولدیغندن آنك سلامتدن انحرافی چابوق اکلاشیلیور . کاشکی الده عافیت معنویه‌یه اصابت ایدن خللی‌ده کوستره‌جك برمقیاس اولایدی ! اوزمان دین مبین حقنده عقل و حکمت نامنه اورته‌یه سوریلن یاوه‌لرك هذیان محمومدن بشقه برشی اولمدیغی پك قولای اکلاشیلیر ایدی . نسأل الله العافیة فی الدین والدنیا والآخرة .

فرید

اَدَبِیّات

ادبیات دینیه‌دن :

زمزمهٔ لایتناهیت

— روزنامه‌مدن —

صوك بهار ساکت ویغبه اقشامیله طبیعتی سوسله‌یوردی ؛ حیات مدنیتك کورولتولرندن اوزاق ، وصحرانك برکوشه‌سنه صیغینمش انزوا کاهمدن چیقدم ؛ قیصه ، راطب چنلرك اوزرنده ایلرله‌دم ...

روزکار بوسبوتون دورمشدی ،

شمسك آتشین ، بیوك کره‌سی غربده کسکین ومعین محیطله افقك آل سینه نه یاصلانه‌رق ، بولندیغم یردن کنیش بردره ؛ پاره ایله آیرلمش اراضیٔ بعیده اوزرنده دیکلنیوردی ...

اوستمده‌کی آسمان ، اوکمده‌کی وسیع دکز ، شرق وجنوب افقلرینی حدودلایان عالی ، مهیب داغلر ، نهایتلری یسلر ایچنده غائب اولوب کیدن صحرالر ، حاصلی بوتون طبیعت محیطه درین برسکون ، مشترکه ، حرمتکار براستغراق خیال انکیز ایچنده آتشلی . محتشم کونشك ارغوان اشعهٔ وداعینی بلع ایدیوردی .

بیلمم نه‌دن بواقشام ، بنده مستثنا برحالت واردی . محیطك بوآسود کیسندن، عظمت وقورندن، فکرت نازکترینمدن بکاده بیوك برحصه آیرلمشدی . صانکه ، بوآل کونشك کل ضیالری تا روحمك ، دماغمك اعماقنه قدر کیره‌رك اوراسنی‌ده نورلاندیریور ، اوراده ، اندیشه‌لرك وبعض دیکنلی ، الملی شبهه‌لرك صالانق ، سویلنمك ایسته‌دیکی نیم مظلم کوشه‌لری تسلیتساز ودواکار اوقشایوردی .

مفکره‌مده بروسعت ، نهایتنی احاطه ومحاکه‌دن عاجز اولدیغم منور بروسعت واردی . وجودم مادیتدن ، آنك قیدلرندن ، آغرلقندن قورتیلیورکبی ایدی . آفاق بیسمه‌یه باقدقجه فکرمله ، نظرمله رفاقت ایده‌رك ، آنلری کندیمه ایکی شهپال اثیری یاپه‌رق تا اوراره اوچمق ، یوکسلمك ایسترم . سما زرین خطوطله منقش مائیلکی وهرشیئی ، حتی اك بیوك الملری ، الك سیاه شبهه‌لری احاطه وغائب ایده‌جك وسعت وعظمت بیکرانیسیله روحمی دعوت

ایدرکی دوربر وبن آنك اعماقنه باقدقجه نامتناهیلكی حس ایدر، عادتا كورردم ! امتیادسز كوزلری بوكسكاره چویردیكم زمان اوساحۂ اثیری صانكه‌میلیونلرجه غایت اینجه ماوی تولارك تكاثفندن وجودبولمش‌ده شیمدی آنلر بربرینی متعاقب ونهایتسز درینلكلره، باشلانغیجی اولمایان مؤبد مسافه‌لره دوغرو آچیلیور، دائما آچیلیور ظن ایدردم ! هوای صاف ایله برابر، آنك ذراتیله ممزوج اوله‌رق كوكله، شو كوزل وبویوك كائناته، بویشیل صحرالره، بوماوی، پروقار وعظمت دكزه، ماوی سمایه، بسیم ونوارشكار كونشه، سیسلی واوزاق تپه‌لره، داغلره وكائناتك بوتون بوارگان عظمت وهیبتی مواجهه‌سنده اوقدر وضیع، لكن دلنشین قالمش دوشونن‌شوأوكمیه‌ینكی صولغون شكوفه‌جكه عائد، یوركمی جارپدیره‌جق قدر مؤثر، درین برمحبت، مربوطیت كیرر، یاییلیردی ...

دائرۂ بدیعۂ افقی بر دها منتدار، مبتلا، آشنا كوزلرمله و روحمله سیر ایتدم :

كائنات ! صانكه بر نقطۂ نورانی‌كه : دست بدیعه‌كار قدرت بر زینت اولمق اوزره عدم مطلقك صحیفۂ دیجور وسیاهی اوزرینه قومش ! بركلستان فكرت‌كه : ضیا شكوفه ی، اثیر نسیم خوشروانی، وروح، هردم‌ترانه‌ساز لایتناهیت، عندلیبیدر !

بومستغنا اقشامده ایشته بویله نامتناهیتلردن‌كلن درین بر زمزمۂ صامت، بویله پرنور وضیا بر كوزللك، بویله مونس، حمایتكار بر بویوكلك واردی. اطرافده‌كی هر شیئی سیلیور، سویور، حرمت ایدیوردم. اوخ، شوارض بدیع ومطرا ایله شو پرنور ونار اولان ازلیت‌پیما سما، آغوشنده فاضل، سائی، ومسعود یاشامق ایچین انسانلره ویرلمش نه كزین بر محیط ایدی !

شرق، غرب، زمین، آسمان آیاغمزه، روحمزه صاچیلمش خزائن استفاده وسعادتیله نصل محتشم، بی نهایه أوكمده اوزانوب كیدیوردی. درین بر خشوع ومنت ایچنده تااعماق موجودیتمدن تیتره‌دم ؛ لایتناهیتك زمزمۂ صامتی كوثرین بر مؤثریتله روحمه دیدی‌كه :

« كونشك دوغدیغی وكونشك باتدیغی یرلر اللهكدر. هانكی طرفه باقسه‌كز اللهك وجه ذاتی او جهتده‌در. الله واسع وعلیمدر ! » [۱]

۳۲۸، كوزتپه علی‌رضا سیفی

و لله المشرق والمغرب فاینما تولوا فثم وجه‌الله انالله واسع علیم.
(سورۂ جلیلۂ بقره)

تابوتك ایچندن ...

بر هاله، برموجۂ نالان ترحم،
برولوله، برسیل خروشان تألم،
بر مرثیۂ یأس اوقویان كتلۂ سائر ...
بادم كیدییورلردی بوتون خائب وخاسر ؛
باودم كیدییورلردی بوتون ساكت وساكن
سیمالری فریاد ایدییوردی كبی، لكن
برصیحۂ خاموش ألم یوكسلیوردی ؛
برنالۂ جانكاه تأسف كلیوردی ...
باقدمده ناصلسه او توالی ٔ هجومه
بن‌ده قاپیلوب دوشدم او كرداب غمومه :
برموكب موت ... اورته‌ده صندوقۂ تابوت ...
برشهقۂ نومید ... فقط صامت ومبهوت ...
برعالم هیچی‌یه بزی آلدی كوتوردی ؛
هركس او زمان قورقولو برمنظره كوردی.
برمنظره ... یوق، منظره دیمز بوكا، — حاشا !...
قسوت ویرییور روحمه، ایتدكجه تماشا :
هر برطاشی برنوحۂ جانسوز مجسم ؛
هر برآغاجندن كلیور برآجی ماتم ؛
آفاق، سیاهندن أسن، صرصر سمناك ؛
برحفره قازلمش طورییور اورته‌ده، موحش ؛
اطرافی كمیكلرله طولو، قورقولو، مدهش ...
قاچ عائله‌نك — كیم بیلیر — اقبال وامیدی
بوقبره كومولدی، بو درین حفره‌یه كیردی.
واردق او درین حفره‌نك اطرافنه طوردق،
تابوتی سكونت ایله ایندیردك اوطوردق.
ایشته او زمان باشلادی تابوتك ایچندن
هیچ طویمادیغم پك آجی برصیحۂ شیون
برنوحه‌كه سسسز كلیور، آه ایدییوردی ؛
بر وضع مهیبانه ایله شویله دییوردی :
« عبرت سزه ! ای عالم فانیده قالانلر !
عبرت !.. باقیكز بن كبی دنیاده نه جانلر
لذات ومسراتی ترك أیله‌دی، أولدی،
بوقبره، بومطمورۂ نسیانه كومولدی.
كوشكلر، یالیلر، طنطنه‌لر هپ هیچ ایمش آه !..
بركون ید قهار قضا آدمی ناكاه
دور أیلر ایمش سودیكی، ذوق آلدیغی شیدن،
اموال وعیالندن او، غافل یاشایوركن.
أولمك .. او، بنم عقل وخیالمده دكلدی ؛
اذواق حیاتمدن اوزاق بریره، شیمدی
برمحبس تنكی‌یه بنی ترك ایده‌جكلر ؛
صوكره براقوب‌ده یایه یالكز كیده‌جكلر.
برپارچه كفن ... ایشته بو، هپ مال ومنالم ؛
بی كس وغریب قالدی یازیق اهل وعیالم ؛
دنیاده بنم قالمادی هیچ برشیم ایواه !..
آنجق بكا امید تسلی، بویوك الله ... »
برسونكو كبی روحمه صاپلاندی بو سوزلر ؛
بر سوزكه طویان، طاش بیله اولسه یینه تیتره‌ر.
بر اویله تأثركه دها فضله‌سی اولماز ؛
بر اویله تأثركه صانیردم : اونوتولماز..
برحزن وتلهف اونی دفن أیله‌دك، آرتق
كلدك .. او تأثرلری هپ اورده براقدق ؛
طالدق یینه دریای شؤناتنه دهرك،
كچدی آجیسی بردن او تأثیرك، او زهرك.

يارب ! نه‌در انسانده‌كى بوغفلت ونسيان ؟!.
بوغفلت ونسيان ايله آلدانمه‌ده ، انسان .
برلطف جميلك بزه بو !.. يوقسه ، بوعالم
باشدن باشه انسانلره برغمكه ماتم ،
برمحنهٔ برفاجعهٔ نكبت اولوردى ؛
ترك ايلر ايدى چوقدن أوت ، هپسى بويوردى .

۲٦ نيسان ۳۲۸ — قونيه : فتحيه مدرسى

ابن حازم نعيم

عرب تاريخ ادبياتندن :

ابوالعلاء معرى

۱۹۲ دن مابعد

معرى‌نك انبيا واديان حقنده‌كى فكرى [۱]

دين ؛ انسانك ، ديكر انسانلره، كندى نفسنه‌وجناب حقه‌قارشى اوزرينه واجب اولان ــ جناب حقه منسوب اولمق شرطيله ــ تعاليميدر .

دينك بروضع الهى اولماسى ، ارباب نظر آره‌سنده موضوع بحث اولمشدر .

برطاقملرى‌ديرلركه: انسان ، كندى مصلحتنى‌ادرا كدن‌قاصردر ؛ طريق خيرى آنجق كنديسنه تبليغ حقايق ايده‌جك برمرشد معصومك دلالتيله طانير وآكا واصل اولابيلير ، بوصورتله‌انسانلر ، جناب‌حقه قارشى اقامهٔ حجت ايده‌مزلر .

بعضلرى‌ده : عقل انسانى‌ده بركفايت كورورلر وهدايتك‌طريق يكانه‌سى‌عقلدر ، رساله كلنجه: اودعواده بولونانلرك سيادت وزعامت ايچون انتحال ايده‌رك خلقى ايسته‌دكلرى طرفه سوق ايتمك وبوصورتله دولت ومكنتلرنى‌تأمين ايله‌مك اوزره رنك‌سماويتله تلوين ايتدكلرى برنوع صناعتدر ديرلر .

بوايكنجى قسمده هم رسولى، هم مرسلى‌انكار ايدنلرده بولونور. فقط بز تفصيل مذاهب صددنده دكلز . بزم موضوع بحثمز شودر : معرى ؛ اديانه قائل اولانلردن ، پيغمبرانى تصديق ايده‌رك كندى نفسلرنده ادعا ايتدكلرى صفتى ــ كه اللهدن‌تبليغ احكام ايتمش‌اولمقدر ــ اعتراف ايله‌ينلردنمى ايدى ؟ يوقسه بونلردن هيچ برينه اينانمايورمى ايدى ؟ فيلسوف حقنده بوخصوصده شويله‌جه برحكم ويريويرمك قولاى دكلدر ، بومسئله‌ده اويله هوادن سوز صاوورولاماز .

اوت ، بز معرينك عليهنه حكم ويرمكله مشاراليهى نه‌جنته صوقمش، نه‌ده چيقارمش اولاجغز . فقط بزدن بكله‌نن ، فيلوسوفك فكر محضنى كشف‌ايتمك‌وبوخصوصده نه‌كنديسنه، نه‌ده‌اعداسنه‌طرفكير بولونمامقدر.

فيلوسوفك دين و پيغمبران حقنده‌كى سوزلرنى تتبع ايدنلر كورورلركه بو خصوصده معرى ، تظاهرات عجيبه كوسترمشدر : بعضاً كورورسكزكه دينده رسوخنه و قوت يقينه دلالت ايده‌جك سوزلر سويلر ، مرسلينى تقديس ايدر ، شرائعى تبجيل ايدر . برده باقارسكزكه فيلوسوف ديكر برسوزيله پيغمبرانى تكذيب ايتمش، انلرك سماايله اولان رشتهٔ ارتباطلرينك مقطوع ومخيل‌اولدوغنه، كوكللرينك ايسته‌دكلرينه كوره سويلدكلرينه روى قناعت كوسترمشدر . بعضاً‌ده فيلوسوف ، شك ايله يقين آره‌سنده متردددر ؛ نه نفى جزم ايدر ، نه اثباته قائلدر . بن ، ابو العلانك سوزلرنده نفى واثبات كبى خواص جديت كوروبنمه‌مكدن تنزيه ايتديكم كبى شك‌ايتدكلرنده بيله شبهه‌لرى اولان « جماعت لاادريه » يه منسوب اولمقدن‌ده متعالى كورورم ؛ شويله دوشونورم : مسائل لاهوتيه‌ده تفحص يقين ايدنلرك عقللرى، تلاطم امواج ايچنده اوغراشان برسفينه‌يه بكزه‌تيرم . بويله عقللر بر سويه‌ده طوراماز ؛ بعضاً فورطنه‌لرك تأثيريله كوكلره قدر يوكسه‌لير ، بعض‌ده دكيزك ديبنه قدر اينر . علم الهى ايله اشتغال ايدنلرك معلومى اوزره بداهته ايصال ايدن بر دليل بولونماز ، بويله بر دليله مؤيد بالوحى اولانلر مظفر اولابيلير . دليل لاهوتى ؛ هندسه‌نك ، علوم رياضيه‌نك ، ريبى قبول ايتمه‌ين مقدمات محسوسه ، ملموسه ويا بديهيه‌يه منتهى اولان دليللرينه بكزه‌مز . ادلهٔ لاهوتيه ؛ اكثريتله ــ وجدانى اولسون ياخود ظنى و وهمى‌اولسون ــ قضاياى مسلمه‌يه اعتماد ايدن بر طاقم دليللردر . (علم الهى) ده هندسه دليلى كبى دليللر آراياں ياخود بوكا قادر اولدوغنى زعم ايدن ؛ يا فن‌ده ممارسه پيدا ايتمه‌مش بر جاهلدر ، ياخود منطق ايله اشتغال ايتمديكيچون موادقيسه آره‌سنى تفريق ايده‌مه‌ين ، مسلم ايله‌بديهى‌يى طانيه‌مايان ، ظن ايله يقينده دوچار اشتباه اولان بر زواللىدر . معرى‌ده ديكر فيلوسوفلر كبى بر چوق ترددلره ، شكلره اوغرامش، ايمانلر ، اطمئنانلر ، كفرلر آره‌سنده چيرپنمش ، حيرتدن حيرته دوشمش ، نور وظلمت ايچنده بوغوشمش بر فيلوسوفدر .

فلاسفهٔ لاهوتك حاللرى بودر ؛ مسئله‌لرنى بويله حل ايدرلر ؛ قابل اولسه‌ده صحيفهٔ دماغلرنى آچسه‌ق بو مصارعهٔ افكارك مبهوت بر تماشاكرى اولورز . آنجق معرى ايله ديكر فيلوسوفلر آره‌سنده بر فرق واردر : ابوالعلاء ، هر خاطرينه كلن شبهه‌يى قيد ايدردى ؛ حقه ظفرياب اولديغى تيغ شعريله باطلى دلر ، تكرار بر شبهه‌يه اوغراديغى ينه بند اشعاريله باغلار ، صاقلاردى . ديكر فيلوسوفلر، بويله ياپمزلردى ، خاطرلرينه كلن شيلرى ضبط وقيد ايتمزلردى، كلير كيدردى . اوحالده فيلوسوفك متناقض ومتردد اولدوغى ظننه‌دوشن؛ ارباب نظرك ، فلاسفه‌نك صورت جولان افكارنى بيلميور ديمكدر.

مسئله‌يى بو صورتله تلقى ايدنجه آرتق فيلوسوفك نبوت‌حقنده‌كى بعض اقوال مضاربه‌سنى آكلامق قولايلاشير ؛ بو يولده بعض شعر-

---

[۱] بوفصل تمام اولدقدن صوكرا سبيل‌الرشادده بوخصوصده ابوالعلا حقنده‌برقاچ سوز سويليه‌جكدر .

لرنی ایراد ایده‌جکم ، آنجق شوراسی بیلنملیدرکه بن ، فیلوسوفك هیچ بر سوزینی تأویل ، یاخود غیر ظاهره حمل ایده‌جك دکلم ؛ بن ، بو صورت ایضاحی کتاب‌اللهده بیله ایی کورم . معری‌نك شعرنده ناصل یاپابیلیرم؟ اثبات‌ونفی نبوت حقنده کوردیکم شعرلرینی صاقلایاجق‌ده دکلم ؛ آرتق بن‌ده ، خلق‌ده حکممزی اوکا کوره ویره‌لم .

مابعدی‌وار

مترجمی

عبداللطیف نوزاد

تاریخ

قلیج دینی

بشنجی باب

ایلك یهودی قراللغی

(ساءول) یعنی طالوت ك ملت موسویه حکمدارلغنه تعیینی ایله وظیفهٔ حکمدارییی صورت منتظمه‌ده واقتدار تام ایله اجرایه باشلامسی ارەسنده براز مدتك کچدیکی کوریلورسه‌ده برکره عنان اداره‌یی قاورایجه ایلك همتی منتظم ودائمی بر اردونك تأسیسنه توجیه ایله‌دیکنی آکلایورز . بر ایکی سنه صوکره طالوت (عمالقه) اوزرینه هجوم ایدوب بونلری مغلوب ایدییور . « و ساءول [یعنی طالوت] حویله‌دن عمالقه‌یی چیقاردی .... قراللری (آغاغ)ی اسیر آلدی . بوتون اهالیسنی قیلیج آغزیله محو ایتدی . لکن ساءول وبنی اسرائیل آغاغ ایله قویونلرك ، اوکوزلرك ، قوزولرك ایلرینی و ایی اولان هر شیئی اولدورمه‌دیلر . انجق فنا و رد ایدیجی اولانلری کاملاً محو ایله‌دیلر ..» [۱] بونکله برابر ینه عینی کتابك عینی بابنده آغاغ ك قتل اولندیغنی کوریورزکه نبی‌الله اولان اشموئل طرفندن پارچه‌لاندی . [۲]

بونی متعاقب فلسطینیلر اوزرینه اجرا اولنان برسفر عسکری‌یه تصادف اولنیور . طالوت (جبه‌عا) حصن متیننی فنا سلاحلی ٦٠٠ کشی ایله طوتیور و بو تهلکه‌لی موقعدن اوغلی طرفندن برسی شجیعانه ایله تخلیص اولونیور . بوجسور دلیقانلی یالکز سلاح اری ایله دشمنك قره‌غول قوله‌سی وظیفه‌سنی ایفا ایدن برقا اوزرینه چیقو . یکرمی کیشیلرینی قتل ایدیور ، وانلری اویله شاشیرتیورکه : احتمال مختلف قبیله‌لردن متشکل اولان فلیسطین اردوسی بربرنه قاریشوب کیریشیورلر . (جبه‌عا) قعه‌سنك اوزرندن بونی مشاهده ایله‌ین طالوت (ساءول) همان اشاغی هجوم ایدەرك اورته‌ده پریشانلغی ، قاریشیقلغی تزیید ایدیور . فلسطنلیلر هرطرفه قاچیشیورلر ؛ اورمانلقلره ، اطرافه صاقلانمش اولان اسرائیلیلر ایلری فیرلایوب آنلری قتل و اعدام ایدیورلر . « التمش بیك کیشیلرینی قتل ایدەرك دشمنلرندن انتقامنی آلان طالوت وطننه عودتله اوراده بختیار و مظفریات عسکریه‌سنك شهرتیله معزز یاشادی . [۳]

طالوتك بو اسفار حربیه‌سنی متعاقب حضرت دود (ع.م) ك نامی ظهور ایدیور وطالوتك وفاتنده بنی اسرائیلك حکمداری اولور . دورهٔ شبابنده داود (ع.م) حکمدار طالوتی مهارت موسیقیه‌سیله متلذذ ایتمك اوزره سرایه کوندرلشدی . وبو اثنالرده‌ده فلسطینلیلر بیوك بر اردو ایله عبرانیلر اوزرینه یورومشلردی . بنی اسرائیل طالوتك قوماندانسنده بونلری طرد ایچین یورودیلر ، ایکی اردو مقابل ایکی داغه قونمش ، آراده بر وادی

[۱] و [۲] کتاب‌الاشموئل [۳] یوسف ـ آلتنجی کتاب ـ سکزنجی باب

بولنمشدی . احوال بوصرکزده ایکن (غاذ) شهرندن برفلسطینلی ، خارق‌العاده قوت وجسامته مالك جالوت اسمنده بریسی تپه‌دن اینوب وادینك وسطنه کلدی . برآز آرقه‌سندن‌ده مسلح برکروه کلیوردی . تهدیدکار بر وضع ، بلند برسسله بنی‌اسرائیل اردوسندن کیمی اولورسه اولسون قارشی قارشی‌یه مبارزه‌یه دعوت ایتدی . وبو معامله‌ٔ حقارتدن صوکره فلسطین اردوسنه عودت أیله‌دی . جالوت بویله‌جه قرق کون بنی اسرائیلی مبارزه‌یه دعوت ایتمش ایدی ؛ بوحال طالوتی چوق صیقدی . هردفعه‌سنده اردوسنی حرب نظامنه قویار ، لکن جالوتك موجودیتندن حربه جسارت ایده‌مزدی . داود اولا اوردو ایله برابر یوقدی ؛ صوکره‌دن کلدی ؛ جالوتی کوردی‌که : قوجه بنی اسرائیل اردوسنده کیمسه آنکله تك باشنه مبارزه‌یه جسارت ایده‌مدیکی ایچین بنی‌اسرائیلی قورقاقلق ایله تحقیر ایتمکده ایدی . بوحال داودی چوق متأثر ایتدیکندن جالوتك بو دعوتی قبوله قرار ویروب فکرینی طالوته سویله‌دی . طالوت بوقدر مهم برمسئله‌نك بویله طرفینك قوتی بیننده هیچ نسبت کوریله‌ین بر مبارزه‌یه حواله‌سنی موافق تدبیر کورمه‌دی . داود ایسه دیدی‌که « بوکستاخ فلسطینلی‌نك سنك اردوكه قارشی کوستردیکی معامله جناب حقه قارشی‌ده برعصیاندر؛ بناءً علیه: بومبارزه جالوت ایله داود آره‌سنده‌کی برمسابقهٔ مهارت دکل ، بلکه جالوت ایله بنی‌اسرائیلك ربی آره‌سنده بر متحان اوله‌جقدر . مظفریت بنم قوللك قوتیله دکل ، اکثریا جلالنی اثبات ایچین اك عالی مقصدلری اك عاجز واسطه‌لرله وجوده کتیرن قادرمطلقك لطف‌مخصوصی سایه‌سنده قازانیله‌جقدر . بوسوزلری تدبیرسزجه واسنز براعتمادنفسدن دکل ، بلکه شوکستاخ أوکوزیجی‌نی اقوال کافرانه‌سندن دولایی مجازاة ایچین برواسطهٔ الهیه اتخاذ اولنه‌جغمه دائر اعتقاد کاملمدن سویله‌یورم . » [۱]

بویله‌جه داود (ع.م) حکمداری اقناع ایدوب بنی‌اسرائیلك مبارزمدافعی سچیلدی . جالوته قارشی چیقدی ؛ صاپانه برطاش قویوب آتدی ؛ طاش جالوتك بیننه کیروب أولدیردی . « أولوم حالنده اولان جالوت یوزاوستی دوشمش ایکن داود قیلیجنی قینندن چکوب صرة ملك باشنی بدنندن آییردی . بووقعه بوتون فلسطین اردوسنی صوك درجه قورقوتدی ؛ طالوت بوندن استفاده ایده‌رك اوزرلرینه کمال شدتله هجوم ایتدی واوزون مسافه‌لره قدر قوغالادی » بووقعه‌ده مقتولینك اوتوزبیك ومجروحینك ایکی مثلی اولدیغی تعداد اولنمشدر . بنی اسرائیل دشمنك اردوکاهنی یغمالایوب صوکره احراق ایتدی . داود (ع.م) جالوتك باشنی مظفرانه چادرینه کوتوروب قیلجنی دخی جناب حقه تقدم ایله‌دی [۲] « و بنی اسرائیل ایله داود (ع.م) فلسطینلیلرك قتل عامندن عودت ایدرکن ، بنی اسرائیلك بوتون شهرلرندن قادینلر تغنی ورقص ایده‌رك حکمدار طالوتی استقباله چیقدیلر . وهربرت ، چالغیلر ایله کلرك قادینلر اوینار ایکن بربرینه جواب ویردیلر ، دیدیلرکه : طالوت کندی بیكلرینی وداود کندی اون‌بیكلرینی قتل ایتدی . » [۳]

برمدت صکره طالوت داود (ع.م) ه قیزینی تزویج ایتمکی تکلیف ایتدی ؛ بونکاحده داود (ع.م) دن جهاز ومصارف ازدواجیه طلب اولنمایوردی ؛ یالکز بوکامقابل فلسطینلیلردن یوزکیشینك غلفه (یعنی سنت دریلری) طلب اولنیوردی . بناءً علیه : داود (ع.م) قالقوب کیتدی ، داود ایله معیتی فلسطینلیلردن ایکی‌یوزکشی قتل ایدوب غلفه‌لرینی حکمداره تقدیم ایتدیلر . وبوتون ماجرای سفری نقل ایله‌دیلرکه : حکمدارك دامادی اوله‌بیلسین [۳] « داود (ع.م) مکافاتی اوله‌رق طالوتك کریمه‌سی (میئل)ی آلدی . موخراً طالوت داود (ع.م) ی قیصقانمغه باشلادیغندن وأولدیرمك ایسته‌دیکندن حضرت داود بنی اسرائیل دیارینی ترکه مجبور اولدی . واشموئل صحفنك برنجیسنده ویکرمی یدنجی بابده حضرت داودك آلتی‌یوز آدمیله نصل Gath (غاذ) قبیله‌سی قرالی (آجیش) طرفندن مهمانپرورانه حسن‌قبول کوردیکی « او ، (داود ع.م) ومعیتی ، هرکس

[۱] یوسف ـ آلتنجی کتاب ـ اونجی باب

[۲] یوسف ـ آلتنجی کتاب ـ ۱۱ نجی باب .

[۳] اشموئل .

عائله‌سيله ، حتى داود (ع . م) ايكى زوجه‌سيله (زكلاغ) ديدكلرى برشهره يرلشديرلدى . » ايشته بويله ، اضطرارى برمنفى حالنده قالان داود (ع . م) كندى وطننه قارشى بروضع خصمانه آلامق ايچين أك بويوك مشكلاته هدف اولديغنى حس ايديور ؛ وقت كچدكجه داود (ع . م) ايله معيتى التجا ايتدكلرى محلك اهالئ اصليه‌سى عليهندن چاپول سفرلرى اجراسنه باشلاديلر (اشموئيلك ۲ ـ ۶ بندلرى) كتاب مذكورك ۹ نجى پارچه‌سى ديركه : داود (ع . م) مملكتى اوردى ، نه‌اركككلرى ، نه‌قادينلرى صاغ براندى وبوتون غنائمى آلوب (آچيش) ه كلدى . (۱۰ ـ ۱۱ نجى بند) « وآچيش صوردى : بوكون يولكزى نره‌يه سوق ايتديكز؟ داود (ع . م) (صحيح اولمايه‌رق) جواب ويردى : يهوديه‌نك جنوبنه وكنعانيلرك جنوبنه قارشى ، وداود بلكه عليهمزده كلوب شكايت ايدرلر (غاذ) ه كتيربرلر ديه نه اركك ، نه‌قادين صاغ براقامشدى ؛ (آچيش) داود (ع . م) ه ايناندى . »

فلسطينيلرك حكمدارى بنى اسرائيل ايله حربى تازه‌لمك ايچين بروسيله أله ايتديكى زمان داود (ع .) ك مشكلات وضعيه‌سى برقات دها تزايد ايتمشدى ؛ چونكه : بوتون قوتى يكى حكمدار حمايتكارينك عسكرينه التحاق اوزره جمع أيلمه‌سى رسماً امر اولنيوردى . فى الحقيقه معسكرده اثبات وجود ايتديسه‌ده بركت ويرسين بوموقع مشكلدن بنه فلسطينيلرك قيصقانجلغى وعدم امنيتى يوزندن خلاص اولدى . اردودن بويله اشتغال ايدلن داود (ع . م) معيتى ايله (زيقلاغ) شهرينه دوندى . آنجق آكلادى‌كه : كنديلرينك بولنماديغى اثناده عمالقه قبيله‌سى بوراسنى محاصره ايدوب شهرى ياقمش كول ايتمش ؛ شهرده‌كى اموالى اغتنام أيله‌يه‌رك حتى كرك داودك ايكى زوجه‌سنى ، كرك بوتون معيتنك زوجه‌لرينى‌ده اسير كوتورمشدى . » داود جناب حقه قلبنى طوتدى . باش راهب (آبياتار) ه كنديسنجه بويوك لباسنى كيديرمه‌سنى سويله‌دى وبومشكل ، فلاكتلى موقعدن قورتيله‌بيلمك ايچين هانكى واسطه‌يه مراجعت ايده‌بيله‌جكنى جناب حقدن طلب ايتدى . اصل مسئله ، عبرانيلرك عمالقه‌يى يقالادقلرى تقديرده زوجه وچوجقلرينى تكرار آلمه مساعده اولنوب اولنمايه‌جغى وآنلردن انتقام آلوب آله‌مايه‌جقلرى ايدى . باش راهب جناب حقك عمالقه‌نك تعقيبى وآنلر اوزرينه مظفريت مركزنده اولان جوابنى تبليغ ايتدى . داود بو جوابدن اكتساب اعتماد وجسارت أيله‌يه‌رك اهاليسنى عمالقه‌نك تعقيبنه سوق ايله‌يوب آنلره يتيشدى ؛ بونلرك برقسمى اويومش برقسمى سرخوش صيزمش اولديغندن مدافعه‌يه غير مقتدر برحالده ايديلر . داود (ع . م) آدملرى ايله بونلرك اوزرينه اويله شديد برهجوم ايتدى واويله قليجدن كچيردى‌كه : عمالقه‌دن يالكز درت يوز كيشى صاغ قالدى ؛ بونلرده سلامتلرينى بينمش اولدقلرى دوه‌لرينك سرعتنه بورجلى ايديلر . نهايت تعقيب زوالدن كيجه‌يه قدر دوام ايتدكدن صوكره عبرانيلر زوجه‌لرينى وچوجقلرينى و (زيكلاغ) محاصره‌سنده عمالقه‌نك اغتنام ايتدكلرى اموال واشيايى استرداد ايتديلر .

بدبخت طالوتك عاقبتى يقين ايدى . قانلى (كيلبوعا) محاربه‌سنده فلسطينى وبنى اسرائيل سلاحلرى چاتشوب نتيجهٔ معركه‌ده اسرائيليلر كلياً منهزم اولديلر . طالوتك اوغللرى قتل اولندى . حكمدار صوك يأس ايچنده قيلجينك صاپنى يره قويوب كسكين طرفنى وجودينه صاپلادى . لكن قوتنك عدم كفايه‌سندن بوكا تماميله موفق اوله‌مديغندن قيليجك صاپنه قدر وجودينه كچمه‌سى خصوصنده برعمالقه دليقانليسنك معاونتنه محتاج اولدى .

بنى اسرائيلك ايلك قرالى طالوت . اشموئيل (ع . م) ك وفاتندن اول اون سكز سنه . ووفاتندن صوكره يكرمى ايكى سنه اجراى حكم ايتدكدن صوكره ايشته بوصورتله ترك حيات ايتمشدر . [۲]

مترجمى

علی رضا سيفى

---

[۱] بوحكومت مدتلرى بعضلرى طرفندن دوچار اعتراض اولمشدر . بزم مأخذه‌مز (يوسف ـ آلتنجى كتاب ـ اون بشنجى باب) در .

[۱] يوسف . بشنجى كتاب ـ اون بشنجى باب

افغانستانه

امير عبدالرحمن خان

مابعد

قانله خلقتدن اولوب‌ده كرى قالمش بولنان برقاچ تركمانه ياقينلرده برقويو اولوب اولماديغنى صوردم .

— بوطريق ايله كيده‌رسه‌كز كونش طوغاركن برقويو باشنه واصل اولورسكز . ديديلر . تعريف موجبنجه يوله دوام ايتدك . كونش يوكسه‌لدى ، صيجاق زياده‌لشدى ، حيوانلريمزده يوروية‌جك طاقت قالمادى ، بزم‌ده حرارتدن ديليمز داماغمز قورودى . حالا برقويو ، ياخود باشقه برصو بولامادق . ناچار آتلردن برايكيسنى كسديردم بردامله اولسون قانلرى آقادى . ياغده بولونان برليمونى آغزيمه صيقدم . براز صوكراده ديلى آتمك ديلنه طوقوندوردم . زواللى حيوانك آغزنده هيچ رطوبت حس ايدلميوردى . او اثناده جهنمك بدن انسانده موجود اولديغنه ايناندم . چونكه صوسزلقدن آتش كبى يانيوردم . شو حالده اقشامه قدر كيدوب برقويو باشنه كله‌بيلدك . فقط بورايه بنمله درت كيشى واصل اولمش ، او بر آرقه‌داشلرمز يولده دوشوب قالمشدى .

براز صوايچوب تسكين عطش ايله‌نجه يولداشلرم خاطرمه كلدى . بيچاره‌لرك فلاكتنه آغلادم . (آخال) اهاليسندن اشترا ايتديكم بربيكير ، سائرلرينه نسبةً آز يورولمشدى . ايكى قربه صو طولدوروب اوكا يوكله‌تديردم . بو آدمه آت ايزلرينى غائب ايتمه‌مه‌سنى تنبيه ايله برابر بلكه لازم اولور ديه برده قبله نما ويردم .

بركت ويرسين‌كه كيدوب زواللى آدملرى بيكيردن دوشمش وحركتدن قالمش برحالده بولمش . آغيزلرينه براز صو دوكوب عقللرينى باشلرينه كتيردكدن صوكره آلوب برابر كلمش .

يدى كون بوقويوباشنده قالدق . يولده كورديكمز تركمان كاروانى‌ده بورايه اوغرادى . كاروانده‌كيلر ، بنم كيم اولديغمى اوكرنجه :

— بز ، سزى ايرانى صاندق‌ده صوسزلقدن هلاك اولسونلر ديه يولدن صاپيدق . ديه‌رك قباحتلرندن بويوك برعذر سردايتديلر . مع مافيه ، ارزاقمز توكنديكى جهتله درت كون بزى اومنزلده بسله‌ديلر ، طابه‌مز اوزه‌رينه اوچ كونلك‌ده ييه‌جك صاتديلر .

بولونديغمز ير ايله (جنوه) شهرينك آراسى بش كونلك برمسافه ايدى . اوطرفه متوجهاً حركت ايتدك . خيوه‌يه مواصلتمزده بلده خارجنده وآغاچلق برمحلده قونوب آدملرمدن برقاچنى نواله تدارك ايتمك اوزره شهره يوللادم .

خيوه خاننك مأمورلرى بزم آدملره تصادف ايده‌رك نواله‌نك كيمك ايچين آلينديغنى صورمشلر اونلرده « امير دوست محمد خانك طورونى وامير محمد افضل خانك مخدومى بولونان افنديمز سردار عبدالرحمن خان ايچين آليورز » ديمشلر .

خیوه خانی بوخبری آلینجه وزراسندن برینی نزدمه کوندردی. وکیجه اویله منا-بتسز یرده راحتسز برکیجه کچیرمك لایق دکلدر . لطفاً تشریف بویورسونلر ، مسافرمز اولسونلر » تکلیفنده بولوندی. قالقدق ، شهره کیرنجـه برقاچ أوی بزه تخصیص ایدوب هپمزی مسافر ایله‌دیلر .

ایکی کونلك مسافرت واستراحتدن صـوکرا خیوه خانی تکرار وزیرنی یوللایوب کوروشمك املنده اولدیغنی تبلیغ ایتدی .

— بوراده غریب برآدم ، کیمسه نی طانیماز. خان حضرتلری زحمت بویورماسینلر . بن کندیلرینی زیارته کیده‌رم . دیـه‌رك آته بیندم وخانك اقامتکاهنه کیتدم . اوراده آلتمش عدد طوپ کوردم که مقدماهیچ بریرده بوقدرچوق طوپك برآراده بولوندیغنی کورمه‌مشدم بوطوپلرك اداره‌سنه مأمور اولانلرك هپسی‌ده حبشی ایدی .

خانك سراینه یاقلاشینجه شرفمه اللی طوپ آتیلدی . خان‌ده پیاده اولارق استقباله چیقدی . بالمصافحه أل أله اولدیغمز حالده دیوان حکومته چیقدق . او وقت تورکجه بیلمه‌دیکم ایچین برترجمان واسطه‌سیله ایکی ساعت قدر مصاحبتده بولوندق . بکا :

— سزی بویوك برادرم مثابه‌سنده طوتارم . چونکه : پدرم محمد امین خان ، بلخده بولوندیغی صیراده والد محترمکزله غایت سه‌ویشیردی . جناب‌حقه حمد وثنالر اولسون که شوصورتله کوروشه بیلدك . نه وقت آرزو ایدرسه‌کز بلخ شهرینك فتحی ایچین سزه عسکر ترفیق ایله‌رم . دیدی . وتحت حکمنده بولونان یدی شهردن ایکیسنی‌ده بکا ویرمك ایسته‌دی .

بو قدر اکرام والتفاته قارشی ایفای تشکر ایله‌دکدن صوکرا :

— برقاچ کون صوکرا سزه هم بوخصوصده جواب ویریرم، هم‌ده حکومتکزه فائده‌سی اولاجق بعض سوزلر سویله‌رم. دیه‌رك مساعده ایسته‌دم .

خانك یانندن چیقنجه دلیلمز اولان (نوکر خان) :

— خان حضرتلری سزك ایچین کندی کوشکنی حاضرلاتدی. رفقاکزده اورایه کوتورولدی. دیمه‌سیله بزده او طرفه توجه‌ایتدك. بوکوشك ، شهر خارجنده‌وبرباغ ایچنده اولوب غایت‌روح‌افزا بربنا ایدی .

ایکی ساعت صوکرا خانك خزینه‌داری کلدی :

— ایکی بیك اشرفی آلتوننه قدر امرکزه تأدیاتده بولونمایه مأذونم . نه قدر لزومی وارسه امر بویورك ، تقدیم ایده‌یم . دیدی.

— جناب حق خان کرمکاری دائم وپایدار بویورسون . بوقدر مروته نه‌صورتله تشکرایده‌جکمی بیله‌میورم . ایکی‌بیك اشرفی‌یی آلوب نه یاپایم ؟ بنم هرکونکی مصرفم اوتوز قرانی کچمز . جوابنی ویردم .

مابعدی وار — مترجمی
طاهرالمولوی

مقالات

اسلامیت حقنده

ارنست هه‌کالك مقاله‌سنه ردیه

— ۲ —

ذکا جریده‌سنده مندرج هه‌کالك مقاله‌سـنه قارشی طرفمزدن کوندریلن ردیه‌یی (سبیل‌الرشاد) رسالۀ معتبره‌سنده اوقویان بعض اخوان دینم طرفندن کرك شفاهاً وکرك تحریراً وقوع بولان توصیه‌لرده بومبحثك براز دها توسیع اولونماسی التماس و بیان و زمانمزده بوکبی مباحث ومسائله اولان احتیاجك پك شـدید اولدیغی‌ده همان جمله‌سی طرفندن درمیان اولونیوردی . ذاتاً مقصدیمز یالکز هه‌کاله جواب ویرمك وبوصورتله اونلری مسلمان یاپمق دکل ، بزم کنجلریمزدن حقیقتی اکلامق ایسته‌ین قسملرینه اکلاتمق اولدیغندن دین اسلامه اعتراض ایدنلر نه جهتلره دها زیاده اعتراضاتده بولونمشـلر وعلمای اسـلام طرفندن (مساعیلری مشـکور اولسون) نه‌کبی ردیه‌لر یازلمش ، بونلری مطالعه و تدقیق ایله خلاصـۀ مطالعاتی ینه (صداقت پیغمبری) یه عائد اولمق اوزره (سبیل‌الرشـاد) ه تقدیم ایتمکی بر وظیفۀ دینیه عد ایلدم .

انسانلری اعتقاد وعدم اعتقاد اعتباریله اوچ قسمه تقسیم ایتمك موافق اولور : برنجی قسم — اللهـه ، پیغمـبره ، قرآن کریمـه اینانمش ؛ احکام شرعیۀ اسلامیه‌یه بتون موجودیتیله ربط قلب ایتمش اولانلردر. بوقسمك شبه‌لری یوق که دلیـله احتیاجلری اولـسون . بناءً علیه بوقسم خیار امته بوکبی‌مباحثك ، زائد اولدیغنی تسلیم ایتمکله برابر ، منتسب اولدیغی دینك علویتنی اکلایاجغندن فائده‌سی‌ده یوق دکلدر .

ایکنجی قسم — کروه معنـدین کلیر ، بونلر هیچ برشـیئه اینانمازلر ، « دین نامنـه نه سویلنسه اینانمام » دیمکله افتخار ایدرلر. حریف اللهه اینانمایورکه پیغمبره اینانسین . حالبوکه ایمان بالله ، ایمان بالرسوله مقدمدر. آرتق بوقسمه سوزسویله‌مك زائد عد اولونابیلیر. چونکه اکلامازلر واکلامق‌ده ایسته‌مزلر .

اوچنجی قسم — خاطرلرینه برپارچه تردد کلنلردرکه : « بونده هرحالده برمعنای حقیقت وارسـه‌ده عجبا ناصلدر ؟ » دیرلر ، ایشـته بونلر محتاج ارشاددرلر .

بناءً علیه بویله مسائلده حصه‌دار اولابیله‌جك برنجی و اوچنجی قسم خلقمزدرکه اکثریت بونلرده‌در . ایکنجی‌قسم اقل قلیلدر .

بوکبی مبـاحثی زائد کورنلرده ـ احتمال ـ بولونا بیلیرسـه‌ده ، سکوتده ضرر ملحوظ اولمغـله ضررك ازاله‌سی جمله مؤمننه واجب

اولور . بر یاره‌یی دشمك ، اورتمكدن دها فائده‌لیدر . بوكبی مباحثك اورته‌یه سورولمه‌سی حقایقك انكشافنه سببیت ویرر وفائده‌سی‌ده كورولور ، دین اسلامده نه قدر تحریات عمیقه‌یه كیریشیلیرسه اربابنك اعتقادی او نسبتده قوت بولور ، بوخصوصده مسلمانلق ادیان سائره‌یه بكزه‌مز . ادیان سائره : « چوق قاریشدیرما ، آلتندن چیان اوغلی چیقار » قید احترازیی ایله باغلیدرلر . لكن اسلامیت : « قاریشدیر ، چونكه اوغالادقجه رایحهٔ لطیفه‌سی عنبر كبی اطراف عالمه انتشار ایدر » لوحهٔ جلیله‌سیله مزیندر . احكام اسلامیه بویله‌در ، تعمیق وتدقیق ایدلدكجه حقائق دها زیاده انجلاپذیر اولور .

⟫

هه‌كه‌لك مقالهٔ مبحوثه‌سی غایت مجمل ومختصر اولمقله هانكی طرفندن طوتولمق ایجاب ایده‌جكی اكلاشلمایور . چونكه علی‌العمیا (حضرت محمد (ع . م) نسطوریلردن تعلم ایلدی) دییوب كچیور . آرتق هر احتمالی طرفمزدن اثبات وبعده اوكا قارشی جوابلر ویره‌رك احتمال مذكوری رد ، احوال مناظره‌ده مقبول اولمقله برابر مطلوب وجهله مفید دكلدر .

بزم قواعد اصولیه‌مزدندركه : « (مجمل ویا مشترك) اولان بر كلام یا اجمال ایدن ذات طرفندن تفسیر ایدیلیر ، یاخود قرائن سائره ایله بعض وجوهی ترشح ایدرده مقصده وصول انجق بوصورتله حاصل اولور » بومسئله‌ده ینه ایكنجی طریقه مراجعته مجبور قالدق .

فاضل محترم احمد مدحت افندی حضرتلرینك ترجمه واسلامیت نقطهٔ نظرندن تنقید بیوردقلری (نیویورق دارالفنونی معلملرندن درایه‌ر)ك (نزاع علم ودین) نام اثرینك برنجی جلدینك اوچنجی بابنده جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم حقنده‌كی مطالعه‌سی كورولورسه هه‌كه‌لك مقالهٔ مبحوثه‌سی درایه‌ردن خلاصه ایدلدیكی ظنی حاصل اولیور ، یاخود اوروپا افكارینك اكثریتله بونقطه‌ده صاپلاندقلری اكلاشیلیر . مبحث مذكوری عیناً اقتباس ایدەلمكه ایكی مقاله بیننده‌كی مناسبت دها زیاده تظاهر ایتسین . بوصورتله بزده دها واسع برموضوعده تدقیقات اجرا ایتمش اولورز .

درایه‌ر دییوركه :

« تاریخ میلادینك ٥٨١ سنه‌سی موسم صیفنده برعرب كروانی شامك جنوب طرفنده عربستان حدودی اوزرنده كائن بصرا قصبه‌سنه واصل اولدی ، بوكروان مكه‌دن كلیورایدی . عربستانك زنكین محصولاتیله محمول ایدی . كاروانك رئیسی اولان ابوطالب نامنده‌كی ذات معتبر وآنك یكنی اولان اون ایكی یاشنده‌كی برطفل معتبر قصبهٔ مذكوره‌ده كائن نسطوری مناستری طرفندن مسافرپرورانه برصورتده قبول اولوندیلر . پاپاسلر درحال اوكردیلركه بوكنج مسافرلرینك اسمی حلبی یا محمددر وعربلرك مقدس معبدی اولان كعبه محافظنك دخی یكنیدر . بوپاپاسلردن بحیرا نامنده بریسی محمدی (ع . م) ایچنده دوغمش اولدیغی بت پرستلكدن آییروب نسطوریلكه ادخال ایچون الندن كلنی دریغ ایتمدی . بوطفل نوجوان ذكای خارق العاده‌دن ماعدا تعلمه ، باخصوص ادیانه دائر خصوصاتك تعلمنه دخی عظیم برهوس صاحبی ایدی .

بصرا مناسترنده راهب بحیرا محمدی (ع . م) تعلیم ایلدی ، نسطوری مذهبی كندیسنه اوكرتدی . نسطوریلر دخی ناصل دوچار ظلم واعتساف ایدلدكلرینی اونوجوان عرب بحیرادن اوكرندی . شرق كلیساسنك بت پرستلك ایله مخلوط اولان مذهبنه عداوتی دخی اوراده بحیرادن اوكره‌نوب بالاخره حضرت عیسادن (ابن الله) دیه دكل (ابن مریم) دیه بحث ایتمكه آلشدی . بعدما اوپارلاق مسلكنده بوآلیشقینلغی اصلا غائب ایتمدی . تعلیمسز وفقط فعال اولان ذهنی یالكز افكار دینیه ایله دكل ، بلكه معلملرینك (یعنی بصرا راهبلرینك) افكار فلسفیه‌لریله دخی عمیقاً متأثر اولدی . چونكه بوپاپاسلر ارسطونك علومنه واقف اولمق ایله‌ده افتخار ایدییورلردی . صوكره‌كی حاللر كوستردیكه اوپاپاسلر حقنده نه‌درجه‌لرده توجهی واردر . بتون عمرینی اوپاپاسلرك مذهبنی بالتوسیع نشره صرف ایلدی واومذهب بردفعه یرلشدكدن صوكره كندی اخلاف اوپاپاسلرك مذهب علمیسنی دخی شدیداً استصحاب وحمایه ایلدیلر . ارسطودن كلن افكارك كافه‌سنی التزام وترویج ایتدیلر . محمد (ع . م) بیودكده سوریه‌یه باشقه سفرلر دها اجرا ایلدی . ظن اولونمقه مساعده واردركه بوفرصتلرده دخی بصرا مناستری ایله مسافرپرور راهبلری اونوتولمادیلر . مشارالیهك (یعنی حضرت پیغمبرك) بوممالكت حقنده بركیزلی تعظیمی وارایدی . نزاع علم ودین »

ایشته بومعلومات ومطالعات كورولدكدن صوكره هه‌كه‌لك مقاله‌سی بونك برخلاصه‌سی اولدیغی كون كبی آشكار اولیور .

تدقیق وتنقیده باشلامازدن اول شوراسنی بیان ایده‌لمكه : جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم وافندمز حضرتلرینه قارشی حكمای غربك پك بیوك حرمتلری واردر . درایه‌ر نام پیغمبری‌یی حرمتله یاد ایدییور . ابوطالبی‌ده عم نبی اولمق مناسبتیله (ذات معتبر) دیه توصیف ایدییور .

فلاسفهٔ غربدن « حقوق بشر مقاوله‌نامه‌سی » نی یازان (لافایت) حقوق انسانیه حقنده‌كی مطالعاتنی اوزون اوزادی‌یه شرح وایضاح ایتدكدن صوكره « الناس سواء كاسنان المشط » یعنی انسانلر ، طراغك دیشلری كبی بری برینه حقوقاً مساویدر ؛ حدیث شریفنی كورونجه حضرت پیغمبره توجیه خطاب ایله دییوركه : « ای عرب عالیقدر ، شرف وشان سكا اولسونكه عدالت وحقانیتك تاكندیسنی بولمشسك » . مستشرقلردن هانكیسنك آثاری تتبع ایدلسه بونلرده دائما شرع شریف احمدینك تعداد معالیسنه ویك علوی براساس حكیمانه‌یه مستند اولدیغنه حصر مطالعات ایدلدیكی كورولور .

بز ، من طرف الله بعث اولونمش پیغمبر ذیشاندر ؛ بناءً علیه وحی الهی ایله اساسات دینیه‌یی وضع ایتمشدر ، دییورز . اونلر : « مافوق الطبیعه برقوتك اثباتنه احتیاج یوق . پیغمبر دیدیككمز عقللی برذات ایدی . حتی دینه بیلیركه اعقل ناس ایدی » دییورلر . حالبوكه تعلمسز بوقدر حقائق مهمه‌یه وقوف ، قانون طبیعت خارجنده اولمغله بوكا « نسطوریلردن اوكرنمش اوملی » دیمكدن بشقه چاره بولامایورلر . صوكره كندی فكرلری اوزرینه برطاقم تأویلات وتسویلاته كیریشیورلر . بوكافتلرك جمله‌سی ، روابط دینیه‌یی اورته‌دن قالدیرمق ایچون اختیار ایدلمش شیلردر ، غایه‌لری بودر . برچوقلری « بردینه ایناتمغی اختیار ایتسه‌م ، مسلمان اولورم » دیه‌رك دین اسلامك مزیتنی اعتراف ایدرلر . یوقسه جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلمه قارشی قطعیاً بر حرمتسز-

لکلری یوقدر . چونکه بو ذواتك علم وفضـل اصحابندن اولدقلری قابل انکار دکلدر . یالکز بعض جهتـلرده خبرلری اولمادن حیـات نصرانیه‌نك تأثیراتنه قاپلدقلری وبعض جهتلرده‌ده کندی غایه‌لرینی تأمین ایچون وقایع تاریخیـه‌یی ـ قصداً ـ تحریفدن چکنمه‌دکلری واقعدر. ایشته‌بزده اوجهتلری عریض وعمیق تدقیق وتنقید ایده‌جکز.

سلانیك اتحاد وترقی مکتبی
علوم دینیه معلمی
ح. محمد شوکت

سیاسیات

آرناوودلق وحسیات اسلامیه

بویوك کوچوك هیچ برقوم حقنده علی الاطلاق ملاحظات تنقیدیه یوروتمك طوغری برمسلك دکلدر . عمومیت اوزره برقوم حقنده سوءظن بسلینلر اوقوم افرادیله مناسبات وتماسده بولندقجه ظنلرینی تبدیل ایلیه‌جك بك‌چوق‌محسن قومیه‌یه تصادف ایلرلر . علی‌الخصوص جامعهٔ اسلامیه‌یه داخل اولان اقوام، جنسیت تفرقه‌لرندن آزاده قالمق اقتضـا ایده‌جکندن ، آرناوودلقده‌کی افراد اسـلامیه حقنده دیکر مسلمانلرك حس بغض وحدت ایله متحسس اولملرینی برتصویب ایده‌میز .

مع مافیه عارتمه‌دن کلیاً محروم برفرنك دولتك تجـاوزات جانیانه‌سـنه معروض قالدیغمز برصره‌ده آرناوودلردن برقسمنك سلاح‌بدست عصیان اوله‌رق دولتمزك مشکلات موجوده‌ نی آرتیرملری بتون قلوب اسـلامیه‌ده بویوك برحس انفعال اویاندیرمشدر. صره‌سی کلدکجه بز آرناوودلرك کوکللرینی آلمق ایچون آنلری « قوم نجیب » اولمق اوزره توصیف ایلرز وبوتوصیفمز تمـامیله صمیمی‌در ؛ زیرا اوبابده التزام ریایه هیچ‌ده احتیاجمز یوقدر. فقط بز، نجابتی ، فیزانك وآفریقای شمالیه‌ده‌کی قطعات متجاوره‌نك تا ایچرلرندن کله‌رك طرابلس وبنغازی‌ده لوای خلافتی مدافعه ایدنلرده دها زیاده بولیورز .

آرناوودلر صافدل ایمشـلرده یرلی ویبانجی بعض مفسدلرك تلقینات ابلیس‌پسندانه‌لرینه قاپیلیورلرمش ؛ بناءً علیه برقسمنك سلاح عصیانه صارلملری آندن ناشی ایمش . آرناوودلر آناطولی خلقندن دها زیاده صـافدل اولمسه‌لر کرکدر . حس نجیب حمیتدن محروم منافقلر ایله یبانجی مفسدلر مملکتمزك سائر جهتلرنده دخی اکسیك دکلدر . فقط هرحالده وطنپرورلك حسی اهالیمزی هیجان وشورشی آکدیرر افعال عصیانیه‌دن منع ایتمك اقتدا ایلر .

آرناوودلر خطیئات اداریه‌دن پك معذب اولیورلرمشده حکومته قارشی مقـاومت مسلحه‌یی برچارهٔ یکانه عد ایدرلرمش . اداره‌مزده خطالر وقوع بولیورسـه بونك تأثیری وطنمزك جهات سائره‌سنده دخی حس ایدیلور . حمیت ووطنپرورلك خطیئات اداریه‌نك طغیان وعصیان ایله ازاله‌سنه قطعیاً مساعد دکلدر . ذاتاً او خطالرك عصیان ایله ازاله اولنه‌میه‌جغنی عقل سلیم دخی کوستریر .

بوکون مملکتمزك پای تخته یقین وترقیـات فکریه‌سی بالنسـبه یوانده اولان جهتلرینی برطرفه براقه‌لم ، آسیای عثمانینك اك اوزاق کوشه‌لرینه کیتسـه‌کز اهالی امان بزه مکتبلر ، یوللر یاپدیریکز دیه یالواررلر . حال بوکه آرناوودلقده دولتـك مکتب ویول یاپدیرمق ایستمسنی دورلو دورلو أویله اوغراده‌رق او یولده‌کی تشبثاتی فعلاً منعه قالقیشانلر اولیور ؛ آجینه‌جق برحال دکلمی ؟

شبهه‌سز آرناوودلرك اهل ادراك وحیثیتی ایچنده عصیان حاضری کمال یأس وتأسـفله تلقی ایدنلر پك چوقدر . بوحالی جمله‌مزده یأس وحزن ایله تلقی ایدرز . فقط اخوان دین آره‌سنده نفاق دمایه سبب اولان ، ترقیاتمزی سکته‌یه اوغراتان ، اغیاره وسیلهٔ مداخله ویرن وعلی‌الخصوص ایتالیا کبی بردشمن دینك آمال متجاوزانه‌ نی تقویه‌یه مدار اوله‌جق برماهیتده بولنان عصیان حاضر عالم اسلامی دلخون ایدر وعمومیتله تعییبه مستحق کورینور .

ج ـ ش ـ ز

عالم اسلام وحرب حاضر

طرابلس غرب جهادی وموسیو هانوتو

کچن هفته بوستونلرده ایتالیانك طرابلس غربه وقوعبولان تجاوزی ، بوتجـاوز دقیقه‌سـندنبرو ایقاع ایتمکده اولدیغی جنایت ووحشـتلری ، آوروپانك بوخصوصده‌کی وضعیتلری بتون عالم اسـلامك انتباهنه وسیله اولدیغنی ، بوانتباه اسلامك آثار قدسیه ومشکوره‌سی یار واغیار نظرلرنده مختلف تجلیات وتظاهرات ایله کندینی کوسترمکده بولندیغنی ، بوتجلیات وتظـاهرات انتباههٔ اسلامیه آلتنده یقین زمانده ایتالیانك ازیله‌جکنی ، آوروپانك دخی اسـلاملرك مقدراتنه دائر چیزدکلری مقرراتی بیرته‌جقلرینی بیان ایتمش ایدم . انتباه اسـلامك شوکیفیات سـاطعه ونتایج باهره‌سنی ایضـاح ایدن بوبیان کمتری بوکره اقطار جهانده مختلف لسانلرده نشر اولنمقده اولان بتون اسـلام وآوروپا مطبوعاتی طرفندن تأیید ایدلدیکی کورلدی . بوجمله‌دن اولمق اوزره فرانسه مشاهیر سیاسیه وقلمیه‌سندن موسـیو هانوتو صددمزه دائر اقلر غزته‌سنده یکرمی بر نیسـان افرنجیده (اسلام وحرب حاضر) عنوانیله مفصل برباش مقاله یازمشدر .

موسیو هانوتو اوته‌دنبری دین اسلام وعالم اسلامك علیهنده اتخاذ ایتمش اولدیغی مسـلك ، افکار ونشریاتیله معروف بررجل سـیاسی اولدیغندن مقاله رنانهٔ سیاسیه‌سنی غربك بتون مطبوعاتی طرفندن بیوك براهمیتله تلقی ایدیله‌رك صحیفه‌لرینه کچیرلمش ومطالعه‌لر بیان ایدلمش ،

آوروپا محافل علميه وجمعيات سياسيه‌سنده مهم ، مهم اولديغی قدر عظيم تأثيرلر حصوله كتيرمشدر . موسيو هانوتو بو مقاله‌سنده ايتاليانك طرابلس غربه تجاوزينك لدنياتی ونائق ايله بيان وبونك وخامتی ايضاح واسلام قوتنك نظر دقت واعتباره آلنمسنی آوروپايه توصيه يولنده مقاله‌سنه شو سؤال صورتيله شروع ودوام ايدييور :

« عجبا ! نيچون ، ايتاليانك هر نوع تكاملات حربيه ايله مجهز بولنان قوای بريه ، سفن حربيه ، صاعدات هوائيه‌سی ، بو تجهيزات حربيه‌جه كنديندن دون وطرابلسك هر طرفنه طاغلمش بولنان بش، آلتی بيك عثمانلی عسكرينه قارشو فوز وظفره نائل اوله‌ميور ؟ عجبا نيچون ، طرابلسك استحكامات عتيقه واسوار قديمه‌سی ايتاليانك آتشلر فيشقيران ، بومبالر ياغديران فوارات مدهشهٔ حربيه‌سی اوكنده سقوط ايتميور ؟ بو سؤالك جوابی پك بسيطدر . اوده بو محاربه‌نك حسيات وعاطفات دينيه ايله ممزوج ايدلمش اولمسيدر . بونك ايچون بو محاربهٔ دينيه‌يه قارشو غالب اولمق قطعياً ممكن دكلدر .

ايتاليا طرابلسده يالكز حكومت عثمانيه ايله محاربه ايده‌جكنی ظن ايتمش وبو محاربه‌يه باشلامش ايدی . فقط قارشوسنه عثمانلی ايله اسلامك چيقديغنی كوردی . چونكه ايتاليانك حكومت عثمانيه‌يه قارشو آچديغی بو محاربه بيك طقوز يوز درت وبش سنه‌لرنده آوروپانك اسلاميت واسلام حكومتلری عليهنده اتخاذ ايتمش اولدقلری مقررات مقتضياتيله وجوده كلديكی جهتله بر صليب و اسلام محاربه‌سنه بكزه‌يوردی . بونك ايچون ايتاليا قارشوسنده عثمانلی ايله اسلامی كوردی . اسلام محاربه‌سی ايسه حكومت ودولت محاربه‌سی دكل، دين محاربه‌سيدر . اسلام هر زمان دين محاربه‌سنه باشلار وسل سيف دين ايدرسه بو محاربه‌نك مدهش بر حرب عمومی‌يه منجر اوله‌جغی محققدر . بو حرب عمومی بحر سفيد سواحلی نفوسنه ، بلكه بتون جهان نفوسنه نهايتسز ، بيوك عداوت تخملرينی صاچه‌جغی ، بو عداوت تخملرينك صلح وسلم جهانی زير و زبر ايده‌جكی ، بتون معموره‌لری خرابه‌زاره چويره‌جكی ، بتون طوپراقلری و دكزلری قان ايله بويايه‌جغی قطعيدر . بونك ايچون آوروپا دالمش اولديغی غرور و غفلت اويقوسندن اويانسون ! حرب ايچون قالديرمش اولدقلری بازولرينی ايندرسون ! بنم كبی صلح و مسالمت طرفدارلرينك اصوات خالصانه‌لرينی اصغا ايتسون ! اوت بن اوته‌دنبری صلح وسلم جهان واقوامك تقرری ايچون پك چوق صرف مساعی ايتدم . بو بابده‌كی سعيلرم ، طلبلرم ، تكليفلرم بر نتيجه‌يه اقتران ايتمديكی ، بر فائده ويرمديكی حالده حالا چالشمقده‌يم ونهايته قدر چالشه‌جغم .

فقط آوروپا اسلاميت واسلام حكومتلرينه نهايت ويره‌جك صوك بر حرب قطعينك اسلاملره تطبيقنه يول آرايور . آوروپا اسلاملرك ضدينه اولان بويله بر حرب هائل ايله اسلاملرك سهولتله مغلوب اوله‌جقلرينی ظن ايدييورسه آوروپا بو ظننده ياكلييور . چونكه قلمك ترسيم ايتديكی خطلر ايله دكل ، بلكه قروپ طوپلرينك آغزلرندن فيشقيران آتشلر ايله بيله اوچ ، درت يوز ميليون شخصك وجودينی امحا ايتمك ممكن دكلدر .

اوحالده ای آوروپا حكومتلری ! بو عدو هائلی آوروپا اقليمندن خارج وكندوكزدن اوزاق بر محله نفی ايتمكمی ايستيورسكز ؟ اكر آوروپا اقليمی خارجنده اسلاملری سورمك ايستديككز بو موقع كوچك آسيا ياخود اورته آسيا ايسه بورالره شمندوفرلريكز واردر. بو يرلرده اسلاملرك معاونتلرينه محتاجسكز . اكر بو موقع آفريقا ايسه بو اقليمده مستملكه‌كزدر . اكر بو موقع چين وياخود هند ايسه بو اقليملر ايله دخی هر طرفدن همحدودسكز . بو صورتلر ايله دخی اسلامدن قورتلمق امكانی يوقدر .

بو حالده بو مسئله‌نك حلنه يگانه چاره نه در ؟ اوت ، مسئله‌نك حلنه يگانه چاره بيك طقوز يوز اوچده ديديكم واليوم ديمكده اولديغم كبی اسلام ايله عقد صلح ايتمك ، اسلام قوتنه نظر حرمت ايله باقمق، بو قوتك حقوق اجتماعيه‌سنه حرمت ورعايت ايلمكدر .

بيلمليدركه طرابلس غربده كنديسنی كوسترمكده اولان اسلام قوتی مستقل بر وضعيتی حائزدر . بو قوتك حركات واجراآتی كنج توركيه وقديم توركيه‌نك اراده ونفوذينه تابع دكل ، انجق قرآن نفوذينه تابعدر . ايتاليا حكومتی طرابلسده‌كی اسلام قوتنك بو ماهيت مستقله‌يی حائز اولديغنی ادراكده خطا ايتمش وتوركيايی ازعاج ايتمكله اوراده‌كی قوتك حركاتنی توقيف وتأثيراتنی اسقاط ايده‌جكی ظننده بولنمش وكنديسنی تيتانيق واپوری كبی مهلك بر آنافوره آتمشدر . شمدی ايتاليا حكومتی كنديسنك دوشديكی بو هاويه‌يه آوروپايی دخی سوروكلمك ايچون شو اوچ نوع حركتده بولنيور : ۱) سلانيكی بومباردمان ايتمك ، بوغازی زورلامق ، استانبوله كيرمك ؛ ۲) بحر سفيدده‌كی عثمانلی آطه‌لرينی اشغال ايلمك ؛ ۳) هر آن مستعد اشتعال اولان بالقان باروت فيچيلرينه قيغلجم آتمق .

فقط ايتاليانك بو اوچ صورتله حركتی كنديسنه هيچ بر موفقيت تأمين ايتميه‌جكدر. اولا استانبولده ، بوغازده ، سلانيكده روس ، انكليز، آوستريا كبی مختلف حكومتلرك منفعتلری واردر. بو حكومتلر منفعتلرينی ايتاليايه فدا ايده‌ميه‌جكلر ، ايتاليانك بورالرده حركتنه مانع اوله‌جقلردر . هر نقدر بوغاز واستانبوله دائر ايتاليا ايله روسيه آره‌سنده بر ائتلاف اولديغی شايع اولمش ايسه‌ده بو شايعه شك وظندن منبعث وحقيقتدن عاريدر . بر ده بويله بر ائتلاف نتيجه‌سنده روسيه‌نك بوغاز وسواحلنه حاكم اولمسنه انكلتره‌نك هيچ بر صورت تسويه ايله مساعده ايتميه‌جكی بديهيدر .

ثانياً : بحر سفيدده‌كی عثمانلی آطه‌لرينك اشغالی صلابت اسلاميه‌نك انكسارينه باعث وطرابلسده‌كی حربك دوامنه مانع اوله‌ميه‌جق ، بلكه محاربه‌نك شدتنی تزييد ايتديره‌جكدر . يالكز عثمانلیلق و اسلاملغك قلبی ومركزی اولان اشغال واسقاطی صلابت اسلاميه‌نك انكسارينه وطرابلس محاربه‌سنك سقوطنه باعث اوله‌جغی خاطره تبادر ايدييور

ايسه‌ده بو اشغال واسقاطك دخی امكان خارجنده اولديغی معلومدر. چونكه استانبولی اشغال وسقوطه محكوم ايده‌جك بر قوت فرض محال اوله‌رق بوغازدن مرور و بوسفوره داخل اولديغی تقديرده هر نوع تجهيزاتله مجهز، معلم، فداكار بشيوز بيك عسكری قارشوسنده بوله‌جقدر. بتون تكاملات ماديه ومعنويه‌يی حائز اولان بو مهيب، متحد قوتك دشمن قوتنه قارشو نصل حركت ايده‌جكنی ووطنی نه كبی بيوك بر حرارت، شدت و فداكارلق ايله مدافعه ايده‌جكنی، بو اوغورده اولمك واولدرمك اصولنه واقف اولديغمی يقيناً بيليرم. بويله صفات فاضله وممتازه ايله متصف بولنان بر قوتك قارشوسنده بولنه‌جق قوتلرك خسران واضمحلاله اوغرايه‌جقلری قطعيدر.

ثالثاً: بالقانلرده بر قيغلجمك اشتعالی مدهش بر حرب عموميتك اشتعالنه سببيت ويره‌جك وبوندن ايتاليا ايله برابر بتون جهان بشره فلاكتلر اوله‌جق، يوقاروده بسط ايتديكم كبی، دكزلر، قره‌لر قان ايله بويانه‌جقدر. كورولپوركه محاربه‌نك وضعيت حاضره‌سی عينی تيتانيق قضازدكانك وضعيت حزينه‌سنه بكزيور. محاربه‌نك بو وضعيتی اوروپايی، بتون عالمی مدهش فلاكتلره سوروكلك استعدادينی كوستريور. بو فلاكت عموميه‌نك كمال اهميتله چاره‌سنه باقمق اوروپانك وظيفه‌سيدر. بونك يكانه چاره‌سی ايسه بالاده سبق ايتديكی وجهله بتون افكار وحسيات، حركات وسكناتده اسلاملر ايله توأم وغير مفارق اولان عثمانليلر ايله عقد صلح ايتمك وحقلرينه حرمت ورعايت كوسترمكدر. اوروپا هر حاله رغماً بو وظيفهٔ مهمه‌يی ايفاده وساطت عموميه‌يی وقايه‌ده سرعت ابراز ايتمليدر. يوقسه تهلكهٔ عموميه‌نك باش كوستره‌جكی محققدر.»

اندرون همايون معلمی

قوجه‌لی عبدالعزيز

كريد مسئله‌سی:

توضيح حقيقت

— ۳ —

مذكور (كولنيشه چايتونغ) غزته‌سنده‌كی مكتوب محرری ديبوركه: «كريدك يكی باشدن تركيانك قلمرو حكومتنه داخل اولمسی دول حاميه‌يه ودها بعض رقيبلره قارشو غلبه ايله تتويج اولنه‌جق بر محاربه‌يه متوقف وبناءً عليه محالدر.» بز بو سطحی مطالعه‌يه قارشو كمال اعتدالدم ايله جواب ويره‌جكز ومحررينه ديه‌جكزكه:— كندی اقراری وجهله — برچوق فداكارلقلر ايله فتح ايتمش اولديغی بر مملكتی عثمانليلر شو دقيقه‌ده اللرندن قاچمش فرض ايتميور! بالعكس مالنی «وديعه» صورتيله حيات دوليه‌ده بر موقع احترام احراز ايتمش اولملری اقتضا ايدن و «امين» اولدقلرينه شبهه ايتمك بيله جائز بولنميان دول معظمه‌يه امانت ايتمش بولنيور. دول معظمه‌يه «غاصب» عنواننی ويرمكی خاطرمزدن بيله كچرميورز. زيرا بحر سفيد موازنه‌سی دول مشار اليهمدن هيچ برينك — ايتاليا دشمنمز خارج اولمق اوزره — ارتكاب ايده‌ميه‌جكنه قناعت كتيرديكمز بويله بر معاملهٔ «غصب»ك وجود بولمسنه كلياً مانعدر.

بحر سفيد حوضه‌سنده مزهر بر استقبال خياليه نائل اولمق سوداسنه دوشن «دها بعض رقيبلر» مزه كلنجه: اونلر دخی امين اوله‌بيلورلركه كريد هيچ بر وقت حيات سياسيه‌لرينی زهرآلود غدارلر ايله اخلال ايتمكدن كيری طورميه‌جق بالعكس سبب اضمحلاللرينی احضاره مستعد بر كابوس بلا تشكيل ايده‌جكدر. صحائف تاريخ بو بابده اناره عبرت آميز نتيجه وقايع كوستره‌بيلير.

اكر محررك وضعيت ذهنيه‌سی وجهله احوالی محاكمه ايتمك لازم كلسه ديپلوماسی عالمنده اوينادپلان اويونلرك منفعل بر ماهيتی حائز اولدقلری وبناءً عليه «تعهدات» و «تأمينات» كبی تعبيراتك بسبتون بوش وقوری لاف وكذافدن بشقه برشی اولمدقلری نتيجه‌سی حاصل اولور. حالبوكه نه عالم اسلام ونه‌ده حكومت عثمانيه احوالی بو درلو سفيله‌ده كورمك واكلامق ايسته‌ميور. بز «عدالت دوليه»نك موجود اولديغنه، انسانيت، عهده وفا، حقوق پرورلك، حق پرستی كبی خصائص علويه‌دن محروم بر اوروپانك، بر سياست عموميه‌نك قطعياً بقا بوله‌ميه‌جغنه وعاقبت بو فضائلك فقدانندن طولايی باد صرصر انقراضه طوتيلوب مجالت درياسنك قعر نايابنه دوشه‌جكنه قانعز وبو ذهنيت ايله وقايع عالمی كوزدن كچيريورز.

فرانسه — آلمانيا محاربه‌سی نتيجه‌سنده «قوت»ك درجهٔ تأثيری تماميله ظاهر اولدی. بو تأثيرات مدهشه ايله‌دركه بر آره‌لق ناصيهٔ سياسياتده بر طاقم خطوط «تحكم» باليردی. فقط صوكره‌لری مختلف عوامل بو خطوطك اوچه‌رميه ويرديكی چيركينلكلری ازاله‌يه وسيله اولدی. شو حالده بلا پروا ادعا ايده‌بيليرزكه «كريدی يكی باشدن قلمرو حكومتمزه ادخال ايتمك» ايچون «دول حاميه‌يه و دها بعض رقيبلره قارشو» ظفر ايله متوج بر محاربه‌يه احتياجمز يوق. تحكمی، حق شكنلكی ازاله ايده‌جك عواملی — ديپلوماسی واسطه‌سيله — سلاح مدافعه اوله‌رق اله آلمق و «حق» مزی عثمانليجه‌سنه مردانه، جسورانه وغايت احتياطكارانه بر صورتله طلب ايتمك وادعای محقمزده ملتمزده خاص اولان متانت وثباتمزی استعمال ايلمك سايه‌سنده مطلوبمزه، وديعه‌مزی استردادده موفق اولورز. زيرا محررك تخيل ايده‌مديكی برچوق قوتلرمز — مادی ومعنوی — چيقه‌رجغمز صدای اشتكايی صماخ ابتصاره ايصال ايده‌جكدر.

كوته‌بين وسطحيات پرستلر ايچون ملاحظاتمز بلكه بر خيال محال اوله‌رق تلقی ايديلير. فقط اوروپانك برچوق محافل سياسيه‌سنده دهان حقيقتی آچوب عالم اسلامك، حكومت عثمانيه‌نك حق حياته مستحق، احترامه لايق اولديغنی كمال وضوح ايله آكلاتمق ايسته‌نجه ارباب دها وسياست البته خيال ايله اوغراشمازلر وحقايق احوالی اينجه‌دن اينجه‌يه بعد التدقيق لقردی سويلرلر ظن ايدرز. بز وضعيت

محاکمه‌مزك اساباتنی غایت واضح بر دلیل ، مادی بر مثال ایله ، دشمن لعینمزك طرابلسده‌کی تجاوزنده آلدیغی حصهٔ نکبت وخجالت ایله اثبات ایدییورز . بر آووج مجاهدمزك اوراده نه‌لره موفق اولدیغی حقایقی آکلامق ایسته‌ینلرده ، ایسته‌مینلرده کوردی .

کرسیٔ ملتده محترم رئیسك بیاناتنی بوراده ذکر ایتمك ایسته‌میز . یاکیز مشارالیه دخی عثمانلیلغك هرکسه حس احترام القا ایده‌لك برروحه مالك اولدیغنی عالمه اعلان ایتمدیمی ؟ شوحالده بز ، بحرسفید برینی — وکیلی کریدمزی — محررك تخیل ایتدیکی کبی محاربه‌لر ایله دکل ، وقور برجبرهٔ سیاست ایله یدغاصبدن (محررك دول معظمه‌یه طولاییسیله اسناد ایتمك ایستدیکی برصفه‌در) استرداد ایله ناموس ملیمزی ، عزت نفسمزی ، بحرسفید حوضه‌سنده‌کی حیات سیاسیه‌مزی تهلکه‌دن وفوت سقوط وسفلیندن قورتارمق قوتنی حائز بولنیورز فکرنده‌یز . عالم اسلامی وبتون عظمنات مفاخریله دولت عثمانیه‌یی پك یقیندن تتبع وتدقیق ایدنلر تصدیق ایلرلرکه نظام عالم « تغلب » ایله دکل انجق « آهنك وتوازن قوی » ایله ممکندر . بودقیقه‌یه اهمیتی نسبتنده عطف نظر بصیرت ایتمك رجال سیاسیونك اقدم وظائفندندر .

کرید رسمو اهالیٔ مسلمه‌سی وکیل عمومیسی
دعوی وکیلی کریدی
احمد ساقی

روسیه‌ده مسلمانلره یاپیلان مظالم

مسلمان مبعوثلردن مجاهد محترم صدرالدین مقصودوف افندینك روسیه دوما مجلسنده ایراد ایتدیکی مهم نطقك بعض فقره‌لری :

ای محترم اعضا ! داخلیه ناظری شئونات داخلیه‌دن بحث ایتدی . بن بوکون سزه مسلمانلرك دوچار اولدیغی مظالمی سویلیه‌جکم . سز دیه‌جکسکزکه بو مظالم اسلاملره منحصر دکلدر . بتون روسلرده بو مظالمه دوچار اولیورلر . بن بوکون روسیه اقوامنك اشتراك ایتدکلری مظالمی سزه شرح وتفصیل ایده‌جکم :

هر ملتك تقدیس واحترام ایدیله‌جك اوچ شیئی واردر . برینجیسی لسانی ، ایکنجیسی عاداتی ، اوچنجیسی سربستیٔ مکاتبی . هر عاقل حکومت بو اوچ شیئك عکسندن توقی ایتمك لازم ایکن روسیه حکومتی لسان وادبیاتمزی ومحو عاداتمزی اولدیرییور ومکتبلریمزی قاپاتیور .

افندیلر ، بز بو دنیایی لسانمز واسطه‌سیله اوکرندك . لسانمز سایه‌سنده تربیه اولدق . هر بر شیئی مکتبلریمزده لسانمزله تعلم ایتدك . ادب وتربیه‌نك معناسنی لسانمزك بلاغتندن اوکرندك . حالبوکه روسیه مقدس لسانمزه تعرض ایدییور . اسلام قرده‌شلرمك دوچار اولدیغی مظالمی سویلمك ایچون سزدن مساعده ایسترم . اسلام اعضالرندن ریسی کرسیٔ خطابته چیقدیغی وقت تعداد مظالمه تحمل قالماز ، صبری توکه‌نیر . بن بوکون شو کرسیٔ خطابته چیقدم رجا ایدرم سوزلرمی دقت وسکونتله دیکله‌یکز ، لقردیلرمی کسمه‌یکز وخصوصیله حکومت فرقه‌سندن مساعده طلب ایدییورم .

بن اولا اسلاملر حقنده حکومتك اتخاذ ایتدیکی اعتسافاتك اسبابنی ویر سنه‌ده دوچار اولدقلری ظلملرك وسائلنی بیان ایدرسه‌م بر سنه‌ده تعداد ایتمکه اظهار عجز ایدرم .

آنك ایچون بونلردن الك اهمیتلی و الك مؤلم اولانلرینی ذکر ایده‌جکم :

موسقووا ه لارورووسکی جامعنده ترکجه معلمی حسن بصری افندی ضابطه‌جه طوتلدی حبسه آتلدی ومملکتی خارجنه نفی ایدیلدی . ملا عبداه وملا عالم جانك اوراقلری تفتیش اولندی . کتابلری ، آثاری مصادره ایدلدی وفاتکا ولایتنده بوبی قریه‌سنده حبس اولندی . وعبیداه وعبداه افندیلرك وطقوز مدرسك خانه‌لرینه هجوم ایدیله‌رك دینی بشیوز جلد کتابلری مصادره ایدلدی . [رئیس ، رجا ایدرم حساباته بوغمه‌یکز ، دیه اعتراض ایتدی] رئیس افندی بیان معلومات ایتمکلکمه مساعده بیورمیور . حالبوکه بن وقایعك اهمنی ذکر ایتمکله اکتفا ایدییورم . برسنه‌ده یوز اللی مسلمانك خانه‌سی تحری ایدلدی ویتمش مکتب قپادلدی بر چوق غزته‌ورساله‌لر تعطیل ایدلدی . ترکستانده (قوقار) شهرنده حکومتك امریله یکرمی مکتب قاپادلدی ومعلملری طرد و (سمارا) ولایتنده ارسای قریه‌سنده‌کی مکتب سد و (پتروپاولاسکی) ده مشهور حسن افندی مکتبی و (قازان) شهرنده مسجد اتصالنده ۱۷ نومرولی مکتب سد ومقداری یکرمی‌یه بالغ اولان معلملری طرد اولندیلر و (اوفا) ولایتنده (مرالا) شهرنده سعادت کتبخانه‌سی و (قزان) شهرنده (اورنك) وقارفوف اسلام مطبعه‌لری سد اولندیلر .

رئیس افندی قیصه سویلمکلکمی آرزو ایدییورلر بنده الك مهملرینی مختصراً سویلمکله اکتفا ایدر ودیرمکه باکو شهرنده منتشر کونش ، هلال ومعلومات غزته‌لری تعطیل ووقت غزته‌سی بر سنه‌ده ۸۰۰ روبله‌وباکوده معلومات وصدا غزته‌لری‌ده جزای نقدی‌یه دوچار اولدیلر . ایشته افندیلر بر سنه ظرفنده روسیه‌ده اجرا ایدیلن مظالمك برقسمی بونلردر .

شئون

مجلس مبعوثان عثمانی

خلاصهٔ مذاکرات

دردنجی اجتماع عمومی :

۲ مایس ۳۲۸ ، چهارشنبه

ضبط سابق قرائت وعیناً قبول اولوندقدن صوکرا هنوز تحلیف اولونمیان مبعوثلرك رسم تحلیفی اجرا اولوندی .

رئیس دائمی انتخابی . — تصنیف آرایه نظارت ایچون قرعه ایله بش ذات انتخاب اولونه‌رق رأیلر طوپلاندی . مجموع آرا (۱۷۰) . اکثریت مطلقه (۸۷) ایدی . ۱۶۳ رأی ایله منتشا مبعوثی خلیل بك مقام ریاسته انتخاب اولوندی .

برنجی وایکنجی رئیس وکیللری . — (۱۵٦) رأی ایله شام مبعوثی محمدپاشا برنجی رئیس وکیلی ، (۱٤۱) رأی ایله استانبول مبعوثی ‌ـلاجیان افندی ایکنجی رئیس وکیلی انتخاب اولوندی .

کاتبلر . — ایزمیت مبعوثی مفیدبك (۱۵۷) ، دیاربکرمبعوثی فیضی‌بك (۱۵۰) ، قره‌سی مبعوثی حسن فرهادبك (۱۳۵) ، یوزغات مبعوثی توفیق بك (۱۳۳) رأی ایله مجلس مبعوثان کتابتلرینه انتخاب اولندیلر .

اداره مأمورلری . — ایزمیت مبعوثی جانبولادبك (۱۳٤) ، جانیك مبعوثی ‌ـقی‌بك (۱۳۱) ، سرفیجه مبعوثی غلیغور افندی (۱۲۸) رأی ایله اداره مأمورلقلرینه انتخاب اولندیلر .

§ بعده رئیس طرفندن برنطق ایراد ایدیله‌رك اجتماعه ختام ویریلدی .

بشنجی اجتماع عمومی :

۵ مایس ، جمعه ایرتسی

تذاکر، مواد ولوایح قانونیه قرائتی . — ضبط سابقك قرائت وعیناً قبولندن صوکرا ، صدارتدن مورود قانون اساسینك ۷ ، ۳۵ و ۳۸ نجی ماده‌لرك تعدیلنه دائر تذکره ایله لایحهٔ قانونیه اوقونه‌رق قانون‌اساسی انجمننه حواله اولوندی .

۳۲۸ بودجه‌سنك مستعجلاً تدقیقی حقنده‌کی تذکره اوقوندی .

۷ نجی ماده‌یه مغایر اولان ۷۳ نجی ماده‌نك الغاسی و ٤۳ ایله ۷٦ نجی ماده‌لرك صور معدله‌لری ایله اسباب موجبه لایحه‌سی اوقونه‌رق قانون اساسی انجمننه حواله اولوندی .

دها بعض تذکره‌لرك قرائتندن صوکرا اموال غیر منقوله قانوننك مستعجلیت قراریله قبولنه عائد صدارتك تذکره‌سی اوقوندی . فقط مستعجلیت قراری قبول اولونمدی .

ژاندارمه‌لرك نفر ، چاوش ، اونباشیلرك معاش وتقاعدلری حقنده صدارتدن کلن تذکره ایله لایحهٔ قانونیه ، بعده صدارتك طرابلس غرب ، بنغازی اهالیسنك ۳۲۸ سنه‌سی مرتبات عمومیه‌سنك عقدینه دائر لایحهٔ قانونیه‌سی اوقوندی .

بوندن باشقه حکومتك برچوق خصوصاته واز جمله موقتاً تطبیق ایتدیکی فوق‌العاده قانونلرك تصدیقنه دائر کوندردیکی تذکره‌لرده قرائت اولنه‌رق عائد اولدیغی انجمنلره حواله اولوندی .

عریضهٔ جوابیه . — بعده عریضهٔ جوابیه مذاکره‌سنه باشلاندی . بعض فقره‌لری تعدیل ایدیلدکدن صوکرا ، هیئت عمومیه‌سی رأیه قونه‌رق قبول ایدیلدی وبرای تصحیح انجمنه حواله اولندی .

§ بعض مبعوثلرك مضبطه‌لری قرائت وقبول اولوندقدن صوکرا طرابلس غرب ، بنغازی مبعوثلرندن ناجی ، فرهاد بکلر و باروني افندینك مجاهدین میاننده بولنملری حسبیله مأذون عد ایدیله‌رك تخصیصاتلرینك بوراده بولونان عائله‌لرینه ویریلمسی تکلیف ایدن . تقریر اوقوندی واکثریتله قبول ایدلدی . بونك اوزرینه میدان جهادده بولونان دیکر مبعوثلرکده مأذون عد ایدیله‌رك عائله‌لرینه تخصیصات معینه‌لرینك ویریلمسی تکلیف ایدلدی، موافق کوروله‌رك ، مجلسه ختام ویرلدی .

عثمانلی - ایتالیان محاربه‌سی :

دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی تلغراف آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طوبروق

۲۹ نیسان . — بوکون طبرقده انشاآت استحکامیه‌ده بولنمق اوزره استحکامدن دیشاری چیقان بر دشمن بلوکی اوزرینه یوقوده بولونان مفرزه‌مز طرفندن آتش ایدیله‌رك دشمنه یکرمی مقتول واوتوزبش مجروح ویردیرلمشدر . دشمن بو آنی آتشدن فوق‌العاده شاشیره‌رق هوایه آتش ایتمکه باشلامشدر . مفرزه‌مز ضایعاته دوچار اولمامشدر .

درنه :

۳۰ نیسان . — بوکون صباحلین دشمنك برطیاره‌سی قرارکاهمز اوزرینه کله‌رك بومبا آتمش ایسه‌ده هیچ برتأثیری کورولمامشدر . طیاره تفنك آتشینه ایدیلن مقابله اوزرینه عودت ایتمشدر .

بنغازی :

۲٤ نیسان . — بوکون کشف ایچون یرلی برقلاغوزله چیقان دشمن ومفرزه‌سی دوریه‌مزه تصادف ایلدیکندن قلاغوزی ترك ایله فرار ایتمش قلاغوز بالتعقیب اتلاف ایدلمشدر .

۲٦ نیسانه . — بوکون دشمنك بر کشف قولی اوزرینه طرفزدن ایدیلن آتشدن بر نفر قتل ایدلمش وینه بوکون سکز سواریدن مرکب بر کشف دشمن قولندن ایکی نفر اتلاف ایدلمشدر . مذکور سواری کشف قولنك عودتنده دشمنك ایکی طابور پیاده و بر بطاریه طوپدن مرکب بر مفرزه‌سی اوکده بر غباری دنیان یرلی جنکانه‌لردن بر اوتوز کشیلك قوت اولدیغی حالده قره یونس استقامتنده ایلرله‌مشسه‌ده اوزاقدن کوچوك مفرزه‌لرمز طرفندن ایدیلن آتش اوزرینه ایتالیانلرك ایکی طابوری طوپچیسیله فرار ایلمشدر . برغاریلر اوزرینه متعدد دوریه‌لرمز هجوم ایده‌رك بونلرك بر خیلیسنی اتلاف ایلمشلردر . اثنای تعقیبده دشمنك اون سواریسی قتل ایدلمشدر . غرائبدن اوله‌رق بو مصادمانك هیچ برنده تلفاتمز یوقدر .

ردوس

ردوس محاربه‌سی . — عثمانلی آژانسی محررلرندن برینك حربیه نظارتنه مراجعتله کرك مقدار اسرا حقنده وکرك محاربه‌نك صورت جریاننه دائر آلدیغی معلوماتدر : شویله‌که ، ردوسده بولنان عسکرمزك مقداری ۸۷۰ نظامیه و ۲٤ ردیف‌که جمعاً ۸۹٤ کشیلك برطابورپیاده ایله ردوس شهرینك ایتالیانلر طرفندن اشغالی اوزرینه‌عسکرله برابر ایچریلره چکیلن ٦٦ ژاندارمه‌دن‌عبارت ایدی . ایتالیانلر مایسك ۲ نجی چهارشنبه کونی اوچ قولدن عسکرمزك محل اجتماعی اولان زیتوس اوزرینه حرکت ایتمشلردر . بواوچ قولدن برنجیسی جنرال آمه‌غلیو قوماندانسنده اوله‌رق ردوس شهرندن حرکت ایتدی . دیکر ایکی قول سفائن حربیه حمایه‌سنده بولنان نقلیه کمیلریله شرق طرفندن مالونا وغرب جهتندن قاناوارده‌موقعلرینه نقل‌ایدیله‌رك یوم‌مذکور اقشامی ساحله چیقارلمش وبواثناده عثمانلی عسکری طرفندن شدتلی مقاومته دوچار اولمشدر . مذکور ایکی قول اساسا عثمانلی‌طابورینك خط رجعتنی قطع ایتمکه مأمور ایدلمشدر .

هربری قوهٔ عثمانیه‌نك ۲ - ٤ مثلی اولان‌بوقولر زیتوسه طوغری‌متقارباً حرکت‌ایتمشلردر . اوصورتله‌که پنجشنبه کونی صباح ایرکندن زیتوس‌ایلروسنده باسنتیدا ومارنجیا موقعلرنده‌کی‌عثمانلی ایلری قره‌غوللری دشمن سفائن حربیه‌سی طرفندن آتش آلتنه آلندقدن صوکره یوم مذکورده اوکله‌دن اول وسطی ساعت ۹ ده ماراالذکر اوچ دشمن قولی ایله عثمانلی طابوری بیننده محاربه‌یه ابتدار ایدلمشدر . ایتالیانلر عثمانلیلرك ۹ - ۱۰ مثلی ایدی . عثمانلیلر جبل‌طوپنه قارشی‌ایتالیانلر ٦ بطاریه یعنی ۲٤ صحرا وجبل‌طوپی قوعشلر ایدی . شواحوال ایچنده محاربه چهارشنبه کونی آقشامه قدر دوام ایتدیکی کبی بوتون کیجه طرفیندن آتش ایدلمشدر .

ایرتسی پنجشنبه صباحنه قارشی برمدت آتش کسیلدکدن صوکره اوکون ساعت ٦ ده ینه محاربه‌یه باشلانمش ومقطعثمانلیلر شدتلی طوپچی آتشی آلتنده اشغال ایتدکاری موقعی ترك ایده‌ایده نهایت دره‌لر ایچنده قالمقله هرطرفده ایتالیانلر طرفندن احاطه ایدلمشدر . بویله بر وضعیتده بالخاصه طقوز اون مثلی

رادەسندە بولنان بر دشمنە قارشی محاربەنك امكانسزلغی دركار اولدیغندن دشمن طرفندن وقوع بولان تكلیف مراسم احترامیهٔ عسكریەنك ایفاسی وضابطانك قلنجلرینی طاشیمقە ، آذونینی شرطیله عثمانلی طابوری بیكباشیسی طرفندن قبول ایدلمشدر . ایتالیانلرك النه دوشن اون اوچ ژاندارمەلر ایله یدییوزی متجاوز دكلدر . یوزده اوتوزه قریب مقداری شهیداولدیغجە عسكریمز اسیر اولامشدركه بو درجه بر مقاومت تاریخ حربدە اندردر . بوتون جهان عسكری تصدیق ایدركه بویله بر محاربە عثمانلی اردوسی ایچون شین دكل ، بالعكس بادئ ازدیاد شرفدر . بعض احوال خصوصیه عثمانلی عسكرینك چتە محاربەسی یاپمسنە مانع اولمشدر .

اتحادعناصر تظاهراتی : زیتو ایتالیانو!... — ازمیره چیقمش اولان قالیمنوس مكتب ابتدائیسی معلمی صبری افندی نیسانك اوتوزنجی كونی دشمن طرفندن جزیرەنك اشغالنی متعاقب قضا وژاندارمه قائمقاملریلە بدایت رئیسنك زرهلی‌یه نقل ایدلدیكنی بیاندن صوكرا شو معلوماتی‌ده علاوه ایتمشدر : « ... مأمورین سائرەدە عائلەلرندن تفریق ایدیلەرك حكومت حبسخانەسنە كوندرلدی . بونلرك خانەلرینی رومل ارائه ایدییورلردی . اساساً برچوق‌روم مأمورلر مأمورین حكومتك حبسخانەدن زرهلی‌یه نقلی صرەسندە « زیتو ایتالیانو !.. » دیه باغیردیلر . بالطبع بوتظاهرات خائنانه بزی صوك درجه دلخون ایتدی . بن‌دە استمبوطلە بیرا زرهلیسنه قالدیریلان ؛ مأمورین اراسندە ایدم . زرهلیدە اون سكز ساعت قالدق . بن معلم اولدیغم ایچون سربست براقیلدم . دیكرلری ایتالیایه كوندرلدی . » بو احوالدن بحق متأثر اولان ازمیردە منتشر اناطولی غزتەسی شو سوزلری علاوه ایدییور :

— آلتی یوز بوقدر سنەدنبری راحت راحت ثروت طوپلایان ، برچوق آغیر وظیفەلردن عفو ایدیلن ، برطاقم امتیازات وعطایای سلطانیه ایله جداً ممتاز بر موقعه اصعاد ایدیلن ، خلاصه مملكتك یالكز ذوق وسعادتلرندن دائما بویوك حصەیی آلان برعنصر ایچندە بوكبلرك كثرتله بولنمسی نەبیوك نانكورلك ، نەبیوك خیانتدر .

بایقوشلرك صیحهٔ شئامتنه پك بكزەین « زیتو ایتالیانو » صداسنك قلبلرمزه حك ایتدیكی سیاه سطرلر حیات ملیەمزك هر وقفهٔ امیدی زماننده ، بوندن صوكرا اولسون ، بر طنین ایقاظ ، بربانك انتباهكاری حاصل ایتمیەجكسه حیف بزلره !

بوتون ایتالیانلرك طردی . — كچون كون حربیه نظارتندە عقد اجتماع ایتمش اولان مجلس وكلا ضعفا ، شمندوفرلردە چالیشان عمله ، طولار ورهبان مستثنا اولمق اوزره اون بش كون ظرفندە بوتون ایتالیانلرك ممالك عثمانیەیی ترك ایتملری لزومنی تحت قراره آلمشدر .

یمن وبحر احمر :

یمن امامی وادریس . — اللواء غزتەسندە اوقوندیغنه كوره یمن امامی حضرتلری ، ادریسك ایتالیانلرله ائتلاف ایدوب دولت علیەیه قارشو مشكلات چیقارمسندن واغتشاشاته سببیت ویرمسندن دولایی صوك درجه حدت وتهور كوسترمشدر . دین ودولتمزك دشمن بی امانی بولنان ایتالیانلرله بوكبی نازك بر زمانده توحید مساعئ خائنانەدە بولنان ادریس ایله حرب وضربده بولنمق اوزره امام طرفندن‌دە عساكر عثمانیەیه التحاق ایتمك اوزره برچوق مجاربلرك اعزامی تقرر ایتمشدر . یمن امامی ، دولت عثمانیه ایله خلافت اسلامیەنك بویوك بر خیرخواهی بولنیور . عصبیت دینیەسی شمدیلك بونی اقتضا ایتمش اولدیغندن ایلروده حاجت مس ایدرسه دها واسع بر مقیاسدە ادریسك تنكیل وتأدیبی ایچون تشبثات مقتضیەدە بولنەجغی شبهەسزدر . عین زمانده مشارالیه ، یمندەكی بالجمله قبائل وعشائره خطاباً بربیاننامه نشر ایدوب مأمورین مخصوصه ایله توزیعنه مباشرت ایلمشدر . مذكور بیاننامەدە ادریسه التحاق ایدنلرك خائن وطن وملت صاییلەجقلری واخانت ایدنلرك ایسه شدتله جزادیده اولەجقلری بر لسان تهدید ایله یاد وتذكار ایدلمشدر . امید اولنوركه ، بوبیاننامەیی اوقویان یمن عشایری افرادی ادریسك دام اغفالنه دوشمزلر .

بحراحمردە ایتالیا وانكلیزلر . — عدندن حدیدەیه اموال تجاریه نقل ایدن (وووكوك) نامنده برانكلیز واپورینی برایتالیا حرب كمیسی توقیف ایلمشدر . واپور انكلیز تبعەسندە (كاوسجی) نامنده برمجوسینك مالی ایمش . دیلی تلغراف غزتەسی بونك اوزرینه ایتالیانلرك بولسزلقلریلە تجاوزی حقندە مفصل بر مقاله یازمش وایتالیانك حركات ناروانی شدتلی بر لسان ایله تقبیح ایلمشدر .

كرید :

كرید احوالی پك وخیمدر . كرید مسئلەسنك صورت قطعیەدە حلی ایچون روسیه حكومتی طرفندن پرورده یدیلن آرزولردن جسارت آلان كرید مبعوثلری جزیرەیه قطعاً عودت ایتمەمك فكرنده اولدقلرینی بیلدیرمشلردر . آتنەدە یونان وكلاسی فوق‌العادەبرصورتدە انعقاد ایدوب مقررات مهمه اتخاذ ایتمك ایستییورلرمش .

§ دیكر بش كرید مبعوثی آتنەیه كیتمش ، استقبال ایدلمشلردر . آتنەدە الیوم بولنمقدە اولان كرید مبعوثلرینك عددی یكرمی سكزه بالغ ایمش .

§ وەنیزەلوس آتنەیه قورفودن معاودتی متعاقب كرید مبعوثلرینه نصیحت ویرمش ایسەدە ، مبعوثلر الان یونان مجلسنه كیرەجكلرینی جواباً سویلمشلردر . یونان مجلس وكلاسی مذاكراتده بولنمق وبو ایشلره خاتمه چكمك اوزره اجتماع ایتمشلرمش .

یونانه قابینەسنك قراری . — كرید مبعوثلری اخیراً كریددن اخذ ایتدكلری تعلیمات اوزرینه برطور عزمكارانه اتخاذ ایتمشلر ایسەدە یونانستان حكومتی حین حاجتده قوهٔ مسلحەیه مراجعتله بونلرك مجلسه دخولنی منع ایتمك فكرندەدر .

مصر :

مصر قاضیسی . — مصر قاضی‌القضاتلغنه حكومت سنیه طرفندن تعیین اولنان محمد نوری افندی حضرتلری مصره مواصلت ایتمشدر . كرك اسكندریەدە وكرك مصردە مشارالیه قارشو صوك درجه اظهار حرمت ایدلمش و برجم غفیر طرفندن استقبال ایدیلوب اقامتكاهنه ایصال ایدلمشدر . حكومت مصریه ایله عثمانلی قومیسرلكی طرفندن مأمورین مخصوصه اعزام ایتمك صورتیله كندیسنه بیان خوش‌آمدی ایدلمشدر .

مصردە جنایات چوغالمشدر . — مصر حكومتنك اهالی‌یه قارشو كوستردیكی ظلم سببیله برچوق جنایتلر وقوع بولمقدە ایدی . بوجنایتلرك اوكنی آلمق ایچون مصر حكومتی اوچ سنه مقدم مستثنا برقانون تطبیقنه باشلامش ایسەدە جنایتلرك اوكنی آلمق ممكن اولمدیغی كبی جنایتلر دها زیاده توالی ایتدی . عدلیه مستشارینك اعترافی اوزرینه مذكور قانون تطبیقندن كچن سنه اولكی سنەیه نسبةً بشیوز اوچ جنایت فضله وقوع بولمش . بویله برقانوندن بهمه‌حال بوكبی نتیجەلر تولد ایدەجكنی بیان ایتمشدر . مصردە اك زیاده جنایت وقوع بولان سنه ۱۹۰۹ سنەسی اولدیغی حالده قانون مذكورك تطبیقی اولان بواوچ سنەدە جنایتلر دها زیاده چوغالمشدر .

اهالی‌یی تضییق ایله جنایتلرك اوكنی آلمق ممكن دكل ، بونك اوكنی آلەبیلەجك انجق عدالتدر ، كه اوده مشروطیت ادارەسنك بخش ایدلسیله اولور .

قبریس :

قبریسك مختلف نقطەلرنده آلتمش بیك قدر اهالی - پروئودوس دوستمزك یالالریدر - اجتماع ایدرك حكومت حاضره علیهنده ومستعفی روم مبعوثلرینك سیاق لهنده قرار نامەلر امضا ایتمشلر وآطەنك یونانستانه الحاقی كیفیتنی اعلان ایلمشلردر . (لەمەسوس) جوارندەدە بویوك برمیتنغ یاپەرق اللرنده یونان باندیراسی اولدیغی حالده نمایشلر یاپمشلرمش . (افقوشه) دە دخی آلتمش قدر یونان باندیرەسیله اون ایكی بیك كیشی طوپلانمش وانكلیز قومیسرینك قوناغی اوكنده الحاق لهنده بولنمشلردر .

ایران :

ایران پارلمنتوسی انتخاباتی . — تایمسك استخباراتنه كوره شمدیلك ایران پارلمنتوسی انتخاباتی تأخیرایدلمشدر . حال حاضرده‌كی كوریلتولرله انتخاباتك صاغلام بر صورتده جریان ایده‌میه‌جكنی حكومت آكلامش وانتخاباتك وقت آخرده اجراسی تنسب ایلمشدر .

كرمانده اضطرابی . — كرمان ولایتنده اغتشاشات بویومشدر . والی (امیر اعظم) سكون وآسایشی تأمین ایتمكه موفق اوله‌مینجه كندی نفسنی قورتارمق امیدیله محل مذكورده كائن انكلتره قونسولاتوسنه التجا ایلمشدر .

قشقائی ایل بكی . — حكومت حاضره طرفندن عشیرتی ریاستندن عزل ایدیلوب یرینه قارده‌شی (ضیغم الدوله) نك تعیین ایدلمسندن ناخشنود قالان قشقائی قبیله‌سی رئیسی (صولة الدوله) ممالك عثمانیه وخطهٔ عراقیه‌یه كندی اتباعیله برابر هجرت وكوچ ایتمك فكرنده بولنیور .

بندرعباسده انكلیز عساكری . — عرب قبائلی طرفندن دوچار هجوم اولان (بندر عباس) شهرینه ـخلیج فارس سواحل ایرانیه‌سندندر ـ متوجهاً عزیمته مهیا برحالده بولندیغی ایچون (فوكس) نامنده انكلیز قرووازورینه امر ویرلمشدر . انكلتره‌نك (برسوس) قرووازوری شیمدیدن بندر عباسه ۱۵۰ نفر عسكر چیقارمشدر . دوننكی تلغرافلر بوعسكرك ینه كمیلره چكلدیكنی اشعار ایدییوردی .

سالارالدوله‌نك بیاننامه‌سی . — سالارالدوله ، بر طاقم قفقاسیه ملتجیلریله اختلالجی كروهنه منسوب بختیاریلردن عبارت بولنان حكومت حاضره ایرانده تأمین سكون وآسایشه غیرمقتدر اولدیغی ایچون ایرانی معروض بولندیغی تهلكه‌دن بالذات تخلیص ایتمكی ، وظیفه‌سی جمله‌سندن عد ایلیور ! سالارالدوله ایرانك قسم اعظمنی الده ایتدیكنی وشیمدی‌ده هر طرفده اهالینك حرارتلی حسن قبولنه مظهریتله طهران اوزرینه یوریمكده اولدیغنی بیاندن صكره اوروپا حكومتلرینك بی‌طرف قالملرینی وبویله‌جه برقاچ آی ظرفنده ایرانده سكون وانتظامك تأسسنی ممكن قیلملرینی طلب ایتمكده‌در .

افغان ــ ایران :

افغان عساكر خاصه‌سی كمال موفقیتله ایرانده ایلرولمكده‌در . اشغال اولان یرلر اهالیسی روسیه وانكلتره نفوذینك سرایتندن پك زیاده قورقدقلرندن امیر نامدار حبیب‌الله خان حضرتلرینك مملكتلرینی اشغال ایتملرینی فوق‌العاده سرور ومحبور ایله تلقی ایتمكده‌درلر . دارالأمانده (كابل) دن آلنان خبرلره كوره امیرك استانبوله دائمی بروكیل كوندرمك نیتنده بولندقلری روایت ایدلمكده‌در . افغان سواریلری بلوجستان ـ ایران حدودینه بولاندقلری كبی ، مشهد شهری حدودینه‌ده كیتمشلردر . انكلتره حكومتی بوبابده تشبثات مقتضیه‌یه توسل ایتمش اولدیغنی تایمس یازییور .

هندستان :

حرب اعانه‌سی . — اللواء غزته‌سنده اوقوندیغنه كوره بومبایده تجارت ایدن قاسم محمد ابراهیم افندی نامنده برذات مجاهدین عثمانیه ایچون اعانات درج ایتمك اوزره كندی ریاستی تحتنده برقومیسیون تشكیلیله قرق بدی بیك التی یوز التمش بدی بچق روبیه ـ برروبیه التی غروشدر ـ اعانه جمعنه موفق اولمشدر . مبالغ مذكوره‌دن بش بیك روبیه‌سی اولجه مبارك الصباح طرفندن طوغریدن طوغری‌یه حربیه نظارتنه كوندرلمش ومتباقیسی اخیراً مصرده عمر طوسون پاشا حضرتلرینك ریاستلری آلتنده تشكل ایدن اعانه قومیسیونه ارسال ایدلمشدر .

فاس :

احوال وخیم : — مولای حفیظ فرانسه‌نك محبوسیدر . حرملریله بیله مناسباتی موسیو رهنیونك تحت تفتیشنده جریان ایدییور . (رابط)ه كیتمك مومی الیه ایچون محال حالنه كلمشدر . وارد اولان خبرلردن مولای حفیظك حمایه معاهده‌سنی اكراه قلبی ایله عقد اولدیغی آكلاشیلور . هله امیرك (ماتن) مخابرینه وقوع بولان بیاناتی بو بابده هیچ شبهه براقیور . بونكله برابر فاس عسكری حال قیامده‌در . عساكر اشغالیه دائما طیاق ییور . فرانسه شرق حدودی تهلكه‌ده براقه‌جق درجه‌ده فاسه سوقیات عسكریه‌ده بولنمقده‌در . جنرال لیونه صوك درجه‌ده جبر وشدت كوسترمك . لدی‌الحاجه برقاچ بیك كشی‌یی قتل عام ایتمك صورتیله اجراآت یاپمق اوزره پاریسدن اوامر قاطعه آلمشدر .

چین :

چین اسلاملری . — كرك (یون نان) ، كرك (تركستان) ده مقیم اهل اسلام چینده جمهوریته ظهیر اولمقده‌درلر . جمهوریت جدیده‌ده مسلمانلرك سائر چینلیلر ایله حق مساواتی قبول وحتی ملی بایراغه بومساواته براشارت مخصوصه اولمق اوزره برزنك علاوه ایتدكلرندن ، امید ایدرزكه، خطهٔ وسیعهٔ مذكوره‌ده اهل اسلام فیمابعد راحت ایدرلر . چینده سلطان محمد خان خامس حضرتلرینك لااقل الّلی میلیون صادق ، زاهد ، مطیع اهل سنتدن تبعهٔ دینیه‌سی وار . عجبا نه‌دن‌یكی جمهوریت ایله حكو تمز بردوستلق وتجارت معاهده‌سی عقد ایتمیور؟ ونه‌دن پكینده برسفارتخانه ، یون ناننده وتركستانده شهبندرخانه‌لر آچمیور ؛ خارجیه ناظریمزك نظر دقتنی جلب كندمزه وظیفه بیلیرز .

روسیه :

روسیه تحشیدات عسكریه‌سی . — روسیه‌نك (قازان) دن (قافقاسیه) حدودینه عسكر سوق ایتمكده اولدیغی اولجه یازلمشیدی . آلنان خبرلره كوره قافقاسیه‌ده تحشیدات دوام ایتمكده اولدیغی كبی دیكر طرفدن اوده‌ساده دخی تحشدات اجرا ایدلمكده‌در . محافل سیاسیه‌ده روسیه‌نك حركات عسكریه‌سنه بویوك بر اهمیت عطف ایدلمكده‌در .

روسیه‌نك تأميناتی . — پترسبورغده‌كی عثمانلی سفیری طرخان پاشادن خارجیه نظارتنه كوندریلان خبرلره كوره روسیه خارجیه ناظری موسیو سازانوف طرفندن روسیه‌نك تحشیدات عسكریه‌سنك حكومت عثمانیه‌یه قارشو اولمدیغی تأمین ایدلمشدر .

ایتالیا :

ایتالیاده آجلق . — ایتالیانك (قوماكیو) قصبه‌سنده ایشسزلكدن آج قالان ایتالیان عمله‌سی جاده‌لرده نمایشلر اجراسیله تلغراف وتله‌فون تللرینی قطع ایدرك شمندوفرلرك سیر وسفرینه ممانعت ایتمك تشبثنده بولنمشلردر . مختل اولان آسایشی اعاده ایتمك اوزره شتاب ایدن برساغله‌ری مفرزه‌سی ، اهالی طرفندن طاشله استقبال ایدلشدر . نمایشجیلر برخانه‌یی تخریب ایدرك ، بر پولیس مأمورینی پیچاق ایله قتل ایتمشلردر . مصادمه اثناسنده بعض ژاندارمه ضابطانی مجروح اولمشلردر .

صومال حاكمی ـ ایتالیانلر :

صومال حاكمی (سید عبدالله الوداد) حضرتلری ، آدملرینك باشنده اولدیغی حالده استیلاسنه قرار ویردیكی اریتره ایتالیان مستملكه‌سنه طوغری كیتمكده‌در . بونكله برابر سید عبدالوداد حضرتلری ، عدندن كوندریلن انكلیز عساكری ، ایلری‌یه طوغری حركتنی توقیف ایلدكاری جهتله حركت واقعه‌سنده مشكلاته معروض قالمقده ایمش . سابق یمن مبعوثلری طرفندن عدندن آلنان خصوصی معلومات دخی بوحوادثی تأیید ایدییورمش .

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٣ — ١٩٥ ‏ ١٣ جماذى الاخر ١٣٣٠ ‏ پنجشنبه ‏ ١٧ مايس ١٣٢٨ ‏ جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ.

ترجمه‌سى

« هم اللهه ، هم اونك پيغمبرينه مطيع اولكز ؛ بربريكزله اوغراشمايكز ، يوقسه قورقاقلاشير ، قوتدن‌ده دوشرسكز ؛ برده صبر ايديكز ، زيرا شبهه يوقدركه الله صبر ايدنلرله برابردر . »

* * *

مسلمانلر خسران مبيندن قورتولمق ايسترلرسه ؛ يعنى دنياده سفيل ، آخرتده رذيل اولمايه‌لم ديرلرسه ؛ كنديلرى ايچون ، سورهٔ انفاله منسوب اولان شو آيت جليله‌يى دستور حركت اتخاذ ايله‌مكدن باشقه چاره يوقدر .

شيمدى‌يه قدر كاوب كچن اقوام اسلاميه‌نك تاريخى اوزرنده قيصه‌جق برنظر كزديره‌جك اولورسه‌ق ، فرقان حكيمك ناطق اولديغى شو حقيقتى تأييد ايده‌جك نامتناهى صحيفه‌لر ، هم يك آجى ، يك قانلى صحيفه‌لر كورورز !

أوت ، هيچ برجماعت اسلاميه يوقدركه ، اللهه اطاعت ايتسين ؛ پيغمبرك كوستر‌ديكى يوله كيتسين ؛ افرادى آره‌سنده اتحاد اولسون‌ده اوينه شوكتدن ، عظمتدن محروم قالسين . صوكره ، هيچ برجماعت اسلاميه يوقدركه ، اوامر الهيه‌يى ديكله‌مسين ؛ رسول محترمك تبليغاتنه قولاق ويرمسين ؛ آحادى بربرينه دوشسون‌ده اوينه اضمحلال اوچورومارينه يووارلانماسين .

مسلمانلرك قاينايوب كيتديكى اوچورومار هپ تفرقه يوزندن آچيلمش ؛ اوتفرقه‌يى ايسه بوتون آزغينلقلر ، اوامر الهيه‌يه مبالاتسزلقلر ميدانه كتيرمشدر .

شريعت غراى احمديه‌نك احكامى انسانلرى يالكز آخرته حاضرلاماز ؛ اونلره دنياده انسانجه ياشامه‌نك نصل اوله‌جغنى ، هم نصل قابل اوله‌بيله‌جكنى كوسترر . وضع ايلديكى قانونلر ايسه قوانين فطرتك عينيدر : بوعالم خلقت طوردقچه برنقطه‌سنك بيله دكيشمه‌سنه امكان يوقدر .

«تنازع» بربريله اوغراشمق ؛ تفرقه‌لر ، اختلافلر ايچنده چالقانمق معناسنه‌در . افرادى بربريله بوغوشان ملت ، خارجه قارشى موجوديتنى محافظه ايده بيله‌جك مادى قوتلر تدارك‌ ايده‌مه‌دكنه‌وقت ، نه امكان بوله‌مايه‌جغى كبى عالمده هيچ برشيله تلافيسى قابل اوله‌مايان قوهٔ معنويه‌دن‌ده محروم اولوركه بو اك مدهش برخسراندر . ايشته (ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ريحكم) نهى الهيسى اك صريح ، اك قطعى برطرزده كوستريوركه : اتحاددن آيريلان ، بربرلريله اوغراشان ملتلر اولا شجاعت ، متانت ، اعتمادنفس كبى سجيه‌لردن جدا دوشيور ؛ صوكره‌ده سطوتنه ، شوكتنه ، استقلالنه ابدياً وداع ايدييور .

آيت كريمه‌ده‌كى « ريح » قوت ، دولت ، عظمت معنالرينه‌در . اكابر مفسرين كلمه‌يى هپ اوصورتله تفسير بويورمشلردر .

ياشامق ايسته‌ين ملت ايچون اتحادك لزومى بديهيات اوليه‌دندر . اويله افرادى بربرينه قاينامش ، هيئت مجموعه‌سى بر بنيان مرصوص

وجوده کتیرمش اولان جماعتلر دشمنك طوپیله، تفنکیله قولای قولای دوریلمزلر. « قلعه، ایچندن فتح اولنور. » سوزی نه بیوك برحقیقتدر! مسلمانلر ایچون بوحقیقتدن غافل اوله‌جق زمان دکلدر. خارجده‌کی دشمنی براقوبده داخلده بربرلریله اوغراشماسینلر. موجودیتلرینه برر برر خاتمه چکیلن حکومات اسلامیه‌نك حالندن اوسون عبرت آلسینلرکه انقراضلرینه سبب هپ آره‌لرنده‌کی تفرقه ایدی، باشقه برشی دکل ایدی.

آیت جلیله‌ده‌کی صبر هر درلو شدائده کوکس کرمك؛ هیچ بردشمن، هیچ برتهلکه قارشیسنده متانتی الدن براقامق معنالرینه‌در؛ یوقسه مسکین مسکین اوطورمق، مذلته، محکومیته قاتلانوب طورمق دیمك دکلدر. توکل کبی صبرده بعضیلری طرفندن یاکلیش تلقی ایدلمکده اولدیغی ایچون شو اخطاره لزوم کوردك. ربنا افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا...

محمد عاکف

فقه و فتاوی

فقه و عبادات اسلامیه تاریخنده :

حج

۱۰

قوشلق زمانلری ایدی، رسول اکرم افندمز حضرتلری طوغری حرم شریفه کله‌رك باب بنی شیبه‌دن مسجد الحرامه داخل اولدیلر. کعبهٔ معظمه‌یی مشاهده ایدنجه: « اللهم زد بیتك هذا تشریفاً وتعظیماً وتکریماً ومهابةً » دیه دعا ایلدیلر. بعض روایتلره کوره نظرنبویلری بیت شریفه واقع اولونجه مبارك اللرینی قالدیره‌رق تکبیر کتیردکدن صوکرا: « اللهم انت السلام ومنك السلام حینا ربنا بالسلام اللهم زد هذا البیت تشریفاً وتعظیماً وتکریماً ومهابةً وزد من حجه واعتمره تکریماً وتشریفاً وتعظیماً وبراً » دیدیکی منقولدر. بعده کعبهٔ معظمه‌یه طوغری یوروديلر. حجر اسود حذاسنه کلنجه اللرینی قالدیرمیه‌رق آنی سلاملادیلر. بوراده تحیة المسجد نمازی قیلمدیغی، طوافه ال قالدیره‌رق تکبیر ایله باشلادیغی موثوق دکلدر. صوکرا کعبهٔ مکرمه‌یی صولنه آله‌رق طوافه بدأ ایتدیلر. فقط طواف ایدرکن کعبه‌نك قاپوسی اوکنده، آرقه‌سنده، اولوق آلتنده معین برذکر ایله دعا ایتمش اولدقلری مرتبهٔ ثبوته واصل اولمامشدر.. یالکز رکن یمانی ایله حجر اسود آراسنده « ربنا آتنا فی الدنیا حسنةً وفی الآخرة حسنة وقنا عذاب النار » دیدکلری روایت اولنمشدر.

طوافه باشلامدن اول اضطباع ایتمش، یعنی ردای شریفك براوجنی صاغ قولتوغی آلتندن آله‌رق صول اوموزی اوزرینه آتمش ایدی. اولکی اوچ شوطی رمل ایله، یعنی سرعتلی وجاللی آدیملر ایله مبارك اوموزلرینی سیلکه‌رك اجرا بویوردیلر.

قالان دورت شوطنده ایسه رمل ایدیلمدی. طوافك بعض شوطنده حجر اسودك حذاسنه کلنجه اللرنده اولان چوکان ایله اشارت ایده‌رك آنك اوجنی، بعضلرنده اللرینی تماس ایتدیره‌رك آنلری، بعضاً بلاواسطه حجرك کندیسنی تقبیل بویوررلردی. رکن یمانی‌یی استلام بویوردقلری مروی ایسه‌ده، بو خصوصده هیچ بروجهله تقبیل ثابت دکلدر.

علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری، او زمانلر بیت شریفك یاقینلرنده بولنان « مقام ابراهیم » ك آرقه طرفلرینه کله‌رك: « واتخذوا من مقام ابراهیم مصلی » آیت کریمه‌سنی تلاوت بویوردقدن صوکرا برنجیده فاتحهٔ شریفه‌یه « قل یا ایها الکافرون » دیکر اخلاص سوره‌لرینی ضم ایده‌رك ایکی رکعت طواف نمازی قیلدیلر. بعده حجر اسودی سلاملایه‌رق، حرم شریفك صفایه آچیلان قاپوسندن خارجه چیقدی، وصفایه کلدیلر؛ « ان الصفا والمروة من شعائر الله » آیت کریمه‌سنی تلاوت ایتدکدن صوکرا « ابدؤا بما بدأ الله » دیه‌رك تپه‌یه صعود بویوردیلر. آرتق کورنمکده اولان بیت شریفه توجه ایله تکبیر کتیره‌رك: « لا اله الا الله وحده لاشریك له له الملك وله الحمد و هو علی کل شیئ قدیر لا اله الا الله وحده انجز وعده و نصر عبده وهزم الاحزاب وحده » دیه اللهی توحید ایتدکدن صوکرا: اللهم انا نسألك موجبات رحمتك وعزائم حضرتك والضیمة من کل بر والسلامة من کل اثم لاتدع لی ذنباً الا غفرته ولا هماً الا فرجته ولا کربا الا کشفته ولا حاجة الا قضیتها... » دیه‌رك تضرع ونیاز ایلدیلر. تکرار اوچ کره تهلیلی متعاقب دعا ایتدکدن صوکرا تپه‌دن اینه‌رك مروه‌یه طوغری یورومکه باشلادیلر. صوکرالری میلین احضرین ایله تحدید ایدیلمش اولان وادیدن هروله ایله، یعنی سعی وسرعت ایله کچه‌رك مروه‌یه کلدیلر. بوراده‌ده تپه‌یه چیقارق صفاده اولدیغی کبی دعا ایتدیلر. سعیك برنجی شوطی بویله‌جه تمام اولدی. مروه‌دن صفایه کله‌رك ایکنجی شوطی‌ده علاوه ایتدیلر. صفادن تکرار مروه‌یه... روایت اولندیغنه کوره اثنای سعیده: (رب اغفر وارحم انك انت الاعز الاکرم » دیه‌رك دعا ایدییورلردی. فقط چوق کچمدن اورالره اهالی طولدی. هرکس اول حضرتك یانینه صوقولمقله، مبارك یوزلرینی کورمك ایستیوردی. اویله اولدی، که آرتق یایان اوله‌رق سعی قابل دکیلدی. بونك اوزرینه دوه‌یه بیندیلر. یدی شوط اولمق اوزره سعیی مروه‌ده اکمال بویوردیلر.

بعده علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری هدیلری بولنمیان اصحاب کرامك حلق ویاخود تقصیر ایله احرامدن چیقملری لزومنی اعلان ایتدیلر. بوحاله کوره هدیلری بولنانلر احراملرنده دوام، بناءً علیه قارن یاخود مفرد اوله‌جقلردی. هدیلری بولنمیانلر احرامدن

چيقارق ، قيلدقلری طواف وسعی ايسه عمره‌دن محسوب اوله‌جق ؛ فقط حج ايچون آيروجه احرام ايتملری اقتضا ايده‌جكدی . نتيجه اعتباريله بونلرده متمتع اوليورلردی . كوريليوركه حجاج كرام ايكی قسمه آيريليورلر . برقسمی ، كه هديلری بوابوب قارن ياخود مفرد اولانلردر ؛ ديكر قسمی ايسه هديلری بولنمايوب متمتع اولانلردر . برنجيلر احراملرنده دوام ايده‌جكلر ؛ ايكنجيلر ايسه احرامدن چيقاجقلردی .

حالبوكه ميقاتده احرامه كيرركن آنجق عمره نيتيله محروم اولانلر پك آزدی . اصحاب كرامك قسم اعظمی ياقارن ياخود مفرد اوله‌رق احرامه كيرمشلردی . شوحاله كوره بو اكثريتك برنجی طواف وسعيی متعاقب احرامدن چيقمق خاطرلرينه بيله كلمه‌يوردی . ذاتاً عربلر آراسنده اوته‌دنبری دوام ايدن اعتقاده كوره حج آيلرنده عمره كتيرمك اك بويوك معاصيدن معدود بولنيوردی . حالبوكه عليه الصلاة والسلام افندمزك امرينه اتباعاً بودفعه طواف وسعيی متعاقب احرامدن چيقلديغی صورتده شبهه‌سز حج آينده عمره ايتمش بولنملری لازم كليوردی . ايشته شو نقطهٔ نظرلردن اوله‌جق كه احرامدن چيقملری لزومنی بيلديرن امر نبوی بردن بره آكلاشيله‌مدی . بعض كيمسه‌لر طرفندن — « بز نصل احرامدن چيقه‌بيليرز ، بويا‌پيله‌ماز ؛ چونكه بز متمتع اوله‌رق دكل ، مفرد اوله‌رق احرامه كيردك ... » كبی سوزلر صرف ايديلدی . بالطبع اول حضرته قارشی كلمك اولمازدی ؛ امر نبوينك قطعی اولديغی آكلاشيلدی ؛ هديلری بولنميانلرك هپسی احرامدن چيقديلر .

بو اثنالرده اصحاب كرامدن سراقة بن مالك ، عليه الصلاة والسلام افندمزه فسخ واحلالك — يعنی ميقاتده التزام اولنان حجك عمره‌يه قلبيله احرامدن چيقمق — لزومی بوسنه‌يه‌می مخصوص ، ياخود هديلری بولنميانلر بوندن بويله هپ تمتعمی ايده‌جكلر ؟ » ديه سؤال ايتدی . اول حضرت ده بو حكمك ابدلره قدر هپ بويله دوام ايده‌جكنی بيلديرديلر .

فخر كائنات افندمزدن ماعدا ابوبكر ، عمر ، علی ، طلحه ، زبير بن عوامك هديلری بولنديغندن احراملری اوزره قالديلر . فقط امهات مؤمنين وحضرت فاطمه ايسه سائر اصحاب كرام كبی احرامدن چيقديلر . حضرت عائشه عذرينه مبنی طواف وسعی ايده‌مديكندن بالطبع احرامدن چيقه‌مدی .

حجاج كرام پازار ، پازار ايرته‌سی ، صالی ، چهارشنبه كونلری مكه‌ده قالديلر . بومدت ظرفنده نمازلرينی قصر ايديورلردی پنجشنبه كونينه تصادف ايدن يوم ترويه‌نك قوشلق زمانلری كلنجه ، احراملرندن چيقمش اولانلرك هپسی شهر خارجنده يرلی يرلرنده احرامه كيرديلر . قافله منايه طوغری حركت ايتدی . بوجمعه كيجه‌سنی مناده كچيره‌جكلری . فرداسی جمعه كونی كونش آز چوق ارتفاع پيدا ايدنجه « ضب » نام يولی تعقيب ايله « عرفات » ه كيديلدی . اثنای راهده اصحابدن بعضلری تكبير كتيريور ، بعضلری تلبيه ايديوردی . عرفات قربنده « نمره » نام محله ايريشدكلرنده اول حضرت ، ذات نبويلرينه مخصوص اولمق اوزره قوريلان چادرلرينی كورنجه اوراده توقف بويورديلر .

حليم ثابت

اجتماعيات

فه‌مينزم مسئله‌سی

— ۱ —

بزده نسا يورده نصل توره‌دی؟

تثليث ؛ توحيد الهينك مصالحه‌دكل ، بر آن متاركه قبول ايتمز ابدی دشمنيدر . تثليثك اسلاميت عليهندهٔ بسلديكی آتش كين وخصومتی مدنيتك يكرمنجی عصر ترقی وتكاملی دكل آ ، بشيوز يكرمنجی عصری ده سوندوره‌مز . صورت دكيشير ، سيرت دكيشمز .

سز قرون وسطاده پاپالرك صليب اردولرينی نصل تجهيز ايتديكلرينی ، نصل يانار داغلر كبی فوران ايتديره‌رك اسلاميت اوزرينه ييغديقلرينی بيلسه‌كز ! بيلسه‌كز (سن پيه‌ر) ك خيرالخلفلری (؟!) نصل اسلاميت عليهنده نه خاطره خياله كلمدك بهتانلر ، افترار اويدورورلر ، نه شنيع منظومه‌لر ، نه فاجع داستانلر ترتيب ايتديره‌رك فداكار اولادلری ميسيونه‌ر لسانيله غربك اك هجری كويلرنده اوقوتورلردی !

او منظومه‌لری كورملی ، او داستانلری اوقوملی ، كه انسان خرستيانلغك اسلاميت عليهنده‌كی عداوتنك نه‌قدر شدتلی ، نه درجه غير قابل تسكين اولديغنه دائر بر فكر صحيح ايدينسين .

تثليث ؛ مهر توحيدك اسپانياده اختلال آتشلری ، قان دكيزلری ايچنده افول ايتديكنی كورمكله ، كنديسنجه پك مقدس بر عيد اكبر مظفريتی ادراك ايتدی . فقط بو الله كونشنك طومانيچ داغلری اوزرنده تكرار طلوع ايدرك اوروپا آفاق مظلمنه نشر انوار فيوضاته باشلاديغنی كورونجه ينه تلاشه دوشدی . ينه كوزلری صولانغه ، قلبی تيتره‌مكه ، وجودی اورپرمكه باشلادی .

سوزمی پف ديمكله مهر توحيد الهيدر
جهان بر صرصر قهر اولسه‌ده والله واهيدر

مكانی جنت اولسون ! صاعقهٔ قهر الهی بايزيد اولك پاپا بشنجی (مارتين) ه كوندرديكی « كله‌جكم ! سكا اسلاميت عليهنده صليب اردولری تشكيل ايتمك نصل اولورمش كوستره‌جكم ! بكله ای دشمن توحيد ! » خبری واتيقان سرايله برابر رومايی ، بوتون ايتاليا شبه جزيره‌سنی زلزلهٔ قيامته طوتولمشه دوندردی . پاپا قورقوسندن بايلوب يرلره يووارلاندی . چونكه تپه‌سنه اينمكه حاضرلانان ييلديريم ايدی !

وقتا ، كه عثمانلی سيف جهان كيری نيام فتورينه كيردی ، او غربی تيربل تيربل تيتره‌تن صيحهٔ شيرينك آردی كسلدی . ئه‌وت آرسلان يارەلنوب صيرتی اوزرينه دوشونجه ميدان ينه تيلكی‌يه قالدی .

آرسلان يارەلندى ، اياقدن دوشدى ؛ فقط مادامكه ئولمدى ، ئولدوريله‌مدى؛ مطلق بونڭ وجودى قالديرلمق غرب ايچين بر فريضه ايدى .

اوروپاليلر وبالخاصه واتيقان سرايى عميق بر تفكره دالديلر . بر چاره بولديلر ؛ پك دهشتلى: عثمانليلرڭ صفوت اعتقادينى بولاندير-مق ، نور ايمانى لكه‌دار ايتمك . تدريجى تسميم عملياتيله روح شهامت وحماستى اولديرمك . ايشته بوچاره عثمانلى وطننڭ هرطرفنده مدنيت ، معرفت نامنه مكتبلر ، دارالندوه‌لر تأسيس ايتمك . اوروپاليلر پك دور انديش، پك صبوردر . بو امره غايت احتياطكا-رانه تشبث ايتديلر. آدىملرينى سنه‌لرله اولچديلر. نهايت تملى قورديلر. بناى مفسدته باشلاديلر .

بن برمكتب عاليده تحصيل ايدركن مارسيليالى اولان فرانسزجه معلمم درس اثناسنده ـ مناسبت دوشسون دوشمه‌سين مطلق ـ اسلاميت عليهنده مستهزيانه ايكى داملە زهر صاچاجقدى . بو زهر داملەلرينى قلبمزه دوكمديكجه راحت ايده‌مزدى . بن ، يتيم برچوجق اولديغم و تحصيل ايچين جان ويرديكم حالده دايانامدم . كمال نفرت واستكراه ايله مكتبى تركده مضطر قالدم .

ايشته بوكونكى (فه‌مينيستلر)، غرب ميسيونه‌رلرينڭ برعصرلق محصول مساعيسى ! شمدى مكتبلرنده تثليث درسلرى ، صليب عبادتلرى بوتون بوتون علنى ! بدايتده ، حتى اوتوز اوچ سنه اول بويله‌دكلدى. جسارتلرينى وقدرايلرىيه كوتورميورلر، احتياطكارلغى هنوزالدن براقميورلردى. مكتبلرنده بلالزوم معبدتثليث بولونديرمق، ونهايت اسلام ياوروجقلرينى جبراً صوقوب آيين روحانىيه اشتراك ايتديرمك ، بوتون بونلر مخفى صحيفهٔ ايمانمز اوزرينه برصليب چيزمكدن ، روحمزى زهرلمكدن باشقا نه‌ايچيندر ؟ انقلابدن آزاول استانبولده كبرادن برذاتڭ يتشمش نورطوبى كبى ايكى كريمه‌سى مربيه‌لرندن آلديقلرى تربيه وميسيونه‌ر مكتبنده ايتديكلرى تحصيلڭ نتيجهٔ مدنيت (!) پروانه‌سيله آشيانهٔ پدرى ترك ايدرلر . زواللى پدر جكرپاره‌لرينڭ آردينه دوشر . بلغرادده براوتلده بولور . عودتلرينى هونكور هونكور اغلايه‌راق رجا ايدر . ممكن دكل بو آتشين ياشلر مادموازللرڭ قلبنه‌تأثير ايتمز . « بزپارسه‌كيديورز . سزبزى استانبول ايچين دكل، پارس ايچين بويوديكز . پارس تربيه‌سى ويرديكز . پارس تحصيلى ايتديركز ! » جوابندن باشقابرسوز آلاماز . صرب حكومتنه مراجعت ايدر . سن‌رشده واصل اولان اولاد ايچين صرب قانوننده جبر اولمديغى جوابيله خائباً وخاسراً دونر .

زواللى پدر ! بدبخت والده !

بزبو وجدانسز هائله‌يى ـ حيات بهاسنه خفياً آلديغمز ـ اوروپا جريده‌لرنده اوقوديغمز دقيقه‌ده انتزاع روح اشكنجه‌لرى ايچنده قيورانيوردق . رجال اسلامدن بريڭ ايكى كريمه‌سنڭ بردن پارسه فرارلرى ، اوراده بريڭ خواننده ، ديكرينڭ‌ده سازنده اولسى نه‌مدهش برفلاكت دينيه وملیه‌در !

هله‌اوروپامطبوعاتنڭ بوفجيع رذالتى تعجب ، حيرت ، استهزا اشا-رتلريله‌يازمسنى كورمكدن‌ايسه‌ئولمك ناموسلى ، حساس اقب برمسلمان ايچين بويوك برسعدت عد اولونور. فرانسزقونسلوسخانه‌سى واسطه‌سيله آبونه اولديغم اسبوعى (پارس پوسته‌سى) « كنج اسلام قيزلرى چارشافلرى آتوب پارسڭ آغوش سعادتنه قوشيورلر. قاچان قاچانه ! عبدالحميد تلاش ايچنده . شيخ‌ابوالهدى اسلام قادينلرينڭ خرستيان عائله‌لريله كوروشمكدن منع ايديلمسى لزومنى توصيه ايدييور . كچمش اوله ! » سوزلرى خنجر كبى يورەكمه‌باتمشدى . حالااومشئوم سطرلرى اونوتاميورم .

آرتق شمدى قادينلريمزڭ سترهٔ حريتلرينه ، نقاب عفت وعصمتلرينه رعايتى اونوتمالرينه دائر بربيان نامهٔ مشيختپناهى اعلان اولونجه (فه‌مينيستلر) ڭ سيكيرلنملرينه ، اوپدرانه اوخيرخواهانه ، اوشريعت پرورانه بيانامه‌يه لسان تنقيد وتعريضى اوزاتملرينه هيچده حيرت اولونماسين !

شرف ديانت ، ناموس مليت نامنه مقابله‌ده مضطر قالان اهل ايمانى تعصبله [۱] ارتجاع ايله اتهام ايتملرى‌ده چوق كوروملسين ! بز بوبدبخت قاردشلريمزه قيزمايز . بالعكس آجيريز . چونكه آلديقلرى تربيه‌نڭ، كوردكلرى تحصيلڭ ثمره‌سنى اقتطاف ايدييورز .

وقتيله بوقارغه آلايلرينه وطنمزده يووا ياپديريلمامش اولايدى شيمدى بو فلاكت يزدن چوق اوزاق قاليردى . مملكتڭ معرفته ، فنه حيات قدر محتاج اولديغنى تقدير ايتمديكدن ماعدا بالعكس كفر عد ايدرك مكتبلرڭ تأسسنه مانع اولانلرڭ وبوكا مقابل ميسيونه‌رلره قارشى حسسزلكده ، غيرتسزلكده جانسز مزار طاشلرينى تنظير ايدنلرڭ فرداى قيامتده‌كى شدت مسئوليتلرى كوروله‌جك . بعث بعدالموته ايمانى اولانلر بونى شبهه‌سز بيليرلر .

محمد فخرالدين

---

[۱] تعصب نه‌در بيليورميسكز ؟ تعصب (۱) : دماغى ، او بوتون وجودڭ يكانه قوماندانى ، ناظم حياتى طبيعتڭ حرارت وبرودتندن محافظه ايچين باشه صاريق صارمق . (۲) : انسان ، عائله‌سنى ، اقرباسنى ، ملتنى ، وطننى والده‌سنه صوڭ درجه دوشكون برسودازده معصوم محبتيله سه‌ومك. (۳) : بيكناهى ، مظلومى ظالمڭ ، پنجهٔ قهرندن قورتاروب آنى حمايتيله حمايه ايتمك . ايشته بوقدر فاجع برتحقيره معروض قالان (تعصب)ڭ جنايتى ! (عصبيت) عينيله برملتڭ حياتيدر . عصبيتدن محروم اولان برملت ئولو ديمكدر . (تعصب) ى بغير حق تحقير ايدييورز . اوتحقيرڭ اصل مفعول مشروعى (جهالت ـ جنت) در . بن ملحى سه‌ورسه‌م ، لواءالحمد خلافتى بدءين تقديسنده طوتان عثمانليلغڭ اعتلاى شوكت واجلالى اوغورنده فداى جانى كنديمه اڭ بويوك برسعادت بيليرسه‌م بونڭ‌ده معناسى (تعصب)اولورسه هيچ او (شوكتلى تعصب) تحقير اولونورمى ؟ — لمحرره —

ادبیات

انسان

کوچوك برجثه ، فانی بر بدن ، غایت فتور آلود ،
محقر بر سینكدن مشتكی ، شكواسی نا محدود ،
نزار وبی تحمل بر وجود مسكنت مشهود ...
طایانماز كرم وسرده ، محو اولور آجلق ، صوسزلقدن
باقیلسه : عجز وضعفك بر مجسم شكلیدر انسان .

طوغار ، ناچار آغلار ؛ حال وطوری پك ملال آور ؛
كزه‌ر پیش وپسنده دورلو نكبتلر ، مصیبتلر ؛
بو حال یأس وغمله آز زمان امرار عمر ایلر ؛
اولور بر پیر فانی : تیتره‌یور اللر ، بوكولمش بل ؛
قالیر متروك ماضی ، تارك مشتاق مستقبل .

بوحالیله صانیرسك سن اونی شایان استحقار ؛
فقط برده باقارسك : پك قوی ، غایت متانتكار ...
او عاجز صاندیغك قوللرده بر دهشتلی قوت وار ؛
او دست رعشه‌دارك تحت تسخیرنده ، دنیالر ...
نه‌در بیلمه‌م ؟! بشرده پك خفی برسر خلقت وار .

او عاجز ، ناتوان جسمیله ، مستحقر وجودیله
یورولماز هیچ ... جهانك اوغراشیر بود ونبودیله ؛
آلیر بر حظ لذت فاجعات غم فزودیله ؛
طویار برنشوه دهرك التفات بی ثباتندن ؛
اوصانماز عالمك شوكیر ودار حادثاتندن .

نكاهی سمت علویٔ كماله منعطف ... طورماز
قوشار ؛ روحنده وار بر آتش غیرتكه طوردورماز ؛
ایده‌ر شهبال فكری ماورای عرشه‌دك پرواز ؛
همان یوكسلمك ایستر كوكاره ... طورمق نه‌در بیلمز
سمای مجده یوكسلدكجه آرتار حرصی ، اكسیلمز .

او ، ایستر هرنه وارسه آكلاشیلسین ، قالماسین مبهم :
نه‌در خلقت ، نه‌در سر معاد ومبدأ عالم
اونكچون پك آغیردر ، پك بویوك ذلدر « خایر ، بیلمه‌م ! »
نه‌سك سن ؟! ای بشر ! سنده بویوك برقابلیت وار
باقیلسه فی‌الحقیقه سنده بر باشقه مزیت وار

صواعق یاغدیررسك یرلره سمت سمادن سن ؛
هوایه قالدیریرسك طاغلری برحمله‌ده یرن ؛
سنك روحك بویوكدر چونكه یرلردن و كوكلردن
بیلیرسه‌ك كه دیكی ، حتی ملكلردن ده عالیسك
اونكچون دائما سن ، بویله میال تعالیسك

عوالم مندمجدر سنده ؛ سن كرچه كوچوكسك پك
فقط قدرك بویوكدر ، جوهر خاصیتك یوكسك
سنك ماهیت فطریه‌كك ایجابی ، یوكسلمك ...

همان قوش ، طورمه ، اوغراش ، قدریكی بیل ، ای بشر ! یوكسل
یتیشمز ایردیكك أوج كمالاته سنك ، بر أل .

بو حالكله سكا لایقمیدر بیكانه‌لك سویله
چالیش ، هپ عقدهٔ ماهیت اشیایی حل ایله ،
آچیلسین مبهمیتلر دهای تابداركله ؛

ضیای فطنتكله اولسون استار سرائر چاك .
سكا بخش أیله‌مشدر خالقك بر عقل بر ادراك
سكا بخش أیله‌مشدر خالقك بر فكر آتشناك

قونیه : فتحیه مدرسی
ابن حازم نعیم

عرب تاریخ ادبیاتنده :

ابو العلاء معری

انبیا وادیانه حقنده‌كی فكری

۱۹۲ دن مابعد

ابو العلاء المعری دییوركه :

قالت معاشر لم یبعث الهكم	الی البریة موساها ولا عیسی
وانما جعلوا للقوم مأكلة	وصیروا لجمیع الناس ناموسا
ولو قدرت لعاقبت الذین بغوا	حتی یعود خلیف الغی مرموسا

فیلسوفی ؛ بوشعرنده علمدار مصدقین ، پیشدار مؤمنین اوله‌رق كورویورز ؛ حتی اودرجه‌یی بیله كچمشدر ؛ پیغمبرلرك دشمنلرینی اله كچیروب قفالرینی قوپارمق ایسته‌یور . معری ، بونكله‌ده قالمایور ، تصدیق خصوصنده بوقدرله‌ده اكتفا ایتمه‌یور ، یالكز مرسلینی تصدیق ومدافعه ایدن بر جماعت ایچنده بولنمقله‌ده قانع اولمایور ؛ ایشی دها ایلری‌یه كوتورویور . انبیایی تصدیق ایتمكله برابر دنیاده اك ایی عمل ، اك كوزل فعل آنلرك امر ایتدكلری فروع عبادات ، اقامهٔ صلوات ایله تأمین اولونه‌بیله‌جكنی كمال صراحتله اعلان ایدیور . بو یولده شویله سویله‌یور :

الحمدلله قد اصبحت ذادعة	ارضی القلیل ولا اهتم بالقوت
وشاهد خالقی ان الصلاة له	احل عندی من در ویاقوت

فیلسوف بوشعرلریله قارشیمزه مسجددن قلبی قورقولرله طولو ، لسانی دعا و ثنا ایله مشغول بر مؤمن صمیمی كبی چیقیور .

معری ، دیانتجه بومرتبه‌ده قالسه‌یدی بیله ینه « یوم الله » ده بو ، برحجت اولابیلیردی . لكن معری بو خصوصده یوكسلمش ، سیر الی الله ایتمش ، عبادات خداده آدیملرینی صیقلشدیرمش ، حقه پك زیاده یاقلاشمشدر ؛ اویله‌كه توجه فیلسوف مرتبهٔ دعاته‌واصل اولمش ،

اللهك امر ایتـدیكنی امر ، نهی ایتدیكنی نهی ایله‌مشـدر . خلقی عبادته ترغیب ایتمش ، آنلردن نفل وفرضی ایسته‌مشدر ، شریله‌دیور :

ارکع لربك فی نهارك واسجد
و اذا أظلمت تهجداً فتهجد

خلقی پیغمبرلرك كوستردكلری یوله كیتمدكلرندن طولایی توبیخ ایتمش و شویله حایقیرمشدر :

جاء النبی بحـق كی یهـذبكم
فهل أحس لكم طبع بتهذیب

بز بورایه قدر فیلوسوفی ؛ اك ایی بر مصدق ومعترف بولویورز . فقط دیكر نوع شعرلرینی اوقویجه فیلوسوفك جیش یقیننك انهزامه باشلادیغنی ، بدر ایماننك غروبه میل ایتدیكنی ، یاخود كورونمه‌یه‌جك صورتده محاق درجه‌سنه كلدیكنی كورورز . ایشته اونلردن بردانه‌سی :

دعا موسی فزال وقیام عیسی　　وجاء محمد بصلاة خمس
وقیل یجیٔ دین غیر هذا　　فأودی الناس بین غدوامس
ومن لی أن یعود الدین غضا　　فینفع من تنسك بعد خمس
ومهما كان فی دنیاك امر　　فلا تخلیك من قمر وشمس
و آخرها باولها شبیه　　وتصبح فی عجائبها وتمسی

نهایت شویله باغیریور :

اذا قلت المحال رفعت صوتی
وان قلت الیقین اطلت همسی

بزه فیلوسوف حقنده ایلك شبهه ، (ومهما كان فی دنیاك ... الخ) بیتندن كیریور . چونكه بوراده فیلوسوف ، ابدیت وبقای عالمه قائل كبی كورونویور ؛ حال بوكه انبیا زوال وفناسنه قائلدرلر . آنجق اوفاق بر تصرف ایله بومسئله‌نك حلی قولایدر . مسامحه‌كار برمؤمن ، بویله بر بیتله بر ایمـان ثابت ویقین قدیمی ییقمز . بو بیتلری كچه‌لم ، برآزده شونلره كوز كزدیره‌لم :

وینشأنا شیٔ الفتیان منا　　علی ما كان عوده ابوه
وماد ان الفتی بحجا ولكن　　یعلمه التدین اقربوه
وطفـل الـارسی له ولاة　　بأفعال التمجس دربوه

بونده‌ده فیلوسـوفی ، جوابدن عاجز براقه‌جق برشی یوق . دها طوغریسی شاعر دونسه‌ده : « بن بوشعرمله رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ك سنن سنیه‌لرندن برینی احیا ایتمش اولدم ، برحدیث نبوی‌یی نظم ایتدم : (یولد المرء علی الفطرة وانما ابواه یهودانه أوینصرانه أو یمجسانه) دیسه بزی افحام ایتمش اولور ؛ ظن ایدرم كه بوسـوزینه مقابله ایچون تشكر وثنالرمز بیله كافی كلمز .

بورایه قدر فیلوسوف ، كندینی مدافعه ایده‌بیلیر . فقط بر كره اتهامنامه‌سنده :

ان الشرائع الفت بیننـا احناً
و أودعتنـا أفانین العـداوات

دیدیكی اوقونورسه رد ایتمك ، جواب ویرمك زورلاشیر . یالكز شوقدر سویلیه‌بیلیر :

« شرائعدن مقصدم ، زعما ورؤسادر . هركس كبی بنده مجازاً سویلدم . مجازمك قرینه‌سی ؛ رؤسای دینك ابنای بشری قوندلره تحویل وبابا ایله اوغل آره‌سنی تفریق ، انسانلری برطاقم شعوب وقبائله تقسیم ایله بینلرنده ایقاع نفرت وتفرقه ایلمه‌لری بربرلریله چارپیشدیرمالریدر . » بزده قلبمزده حق ایچـون بر زاویهٔ حرمت وتكریم تخصیص ایلدكسه فیلوسوفی بو تأویلنه كوره تصدیق ایلرو آنكله برابر :

ان الشرائع ألفت بیننا احناً
و أودعتنا أفانین العداوات

دیرز . آرتق بو قبیلدن بر تهمت دها توجه ایدرسه فیلوسـوف ایچون ـ یوقارده یاپدیغی كبی ـ « مجازاً سویلدم ، استعاره ایتدم . » دیمك قولایلاشیر .

مثلا سن شویله‌ده :

اذا رجع الحصیف الی حجاه　　تهاون بالمذاهب وازدراها
فخذ منها بما اداك لب　　ولا یغمسك جهل فی صراها

سویله‌یورسك ، بوسوزكله دینی تعییب ایدییورسك ؛ دیسه‌ك بونی رد ایتمك ، جواب ویرمك اوكا پك قولای كلیر .

مابعدی وار　　مترجمی

عبداللطیف نوزاد

تاریخ

قلیج دینی

آلتنجی باب

عبرانیلرك ایكنجی حكمداری

(كیل بوعا) محاربه‌سنك خبری داود (ع . م) ه سرعتله واصل اولمش‌دی ؛ داود (ع . م) یالكز بنی اسرائیلك مغلوبیتندن دولایی دكل ، حكمدار طالوتك واوغلی (یوناتان) ك وفاتی ایچین‌ده اك درین بركدر وحزنله متأثر اولدی . بونكله برابر وقتنی فریاد وفغان ایله اسراف ایتمیوب بردن‌بره (هبرون) ده اثبات وجود ایتدی ویهودا سبطی طرفندن آلقیشلرله استقبال اولنه‌رق بوش قالان تخته اصعاد اولندی . لكن بنی اسرائیلك دیكر باقی (سبطلری) حكمدار اوله‌رق طالوتك یكانه صاغ قالان اوغلی(ایشبوشت)ی قرال انتخاب ایتدكلرندن برمحاربهٔ داخلیه ظهور ، ایكی سـنه دوام ایتدی . بومحاربه‌لردن برنده حضرت (داود)ك خادملری دشمنلرندن اوچـوز آلتمش كیشی قتل ایتدیلر ومغلوب طرفك قوماندانی داوك خادملری رئیسنه ندا ایتدی كه : « قیلیج بویله الی النهایه ییه‌جكمیدر ؟ (كسه‌جكمیدر ؟) » [۲]

« ایمدی طالوت خاندانی ایله داود خاندانی آره‌سنده اوزون برحرب وار ایدی ؛ لكن داود كیتدكجه كیتدكجه قوتلندی ، طالوت كیتدكجه ، كیتدكجه ضعیفله‌دی . [۳] »

برمدت صوكره حكمدار رقیب (ایشبوشت) سوء قصد ایله قتل اولندی . شیمدی اوتوز یاشنده اولان داود (ع . م) ك قدرو مشربی بنی اسرائیل قبیله‌لرینك بوتون قیصقانجلقلرینه ، رقابتلرینه غلبه ایله‌مشدی . بوتون ملت آنی حكمدارلری طانیوب قوهٔ مجموعه‌لرینی سنجاغی آلتنده توحید ایتدیلر ، بنی اسرائیلك أك جسور قوماندانلری حضرت داود (ع . م) ه اطاعت ایتمكی

---

[۲] اسموئل ۲ — ایكنجی باب .
[۳] اسموئل ۲ — اوچنجی باب .

کندیسنه فخر وشرف عد ایتدی . داودك یالکز نامندن اورکه‌رك کندی حدودلری داخلنه چکیلمش اولان فلسطینی‌لر هرجهتده مغلوب اولدیلر [٤] داود (ع . م) ده « جناب حقك آکا امر ایتدیکی وجهله سن‌تا (جبا) دن (عزر) ه کلنجه‌یه قدر » آنلری قیلجدن کچیردی [٥]

متعاقباً داود (ع . م) بنی‌اسرائیل ایچنده سلاح طاشیمغه مقتدر اولان بوتون افرادك حرب ایچین مجهز مرکز حکومت اولان (هبرون) شهرینه کلملرینی امر ایتمشدی . بوندن صوکره‌کی وقایعی دوغرودن دوغرویه ، کله کله یوسف (یاسف ـ ژوزه‌فوس) دن نقل ایده‌لم [٦]

« بالاده‌کی امره امتثالاً ـ (هبرون) ده ـ اولکی حکمدارك وفاتنده کندیلرینك داود (ع . م) طرفداری اولدقلرینی اعلان ایدنلردن باشقه یهودا قبیله‌سندن آلتی بیك سکز یوز کیشی اجتماع ایتدی . بونلرك هپسی مسلح ایدی . شمعون قبیله‌سندن یدی بیك یوز ، لاوی قبیله‌سندن درت بیك یدی یوز ، بنیامن قبیله‌سندن ساده درت‌بیك ، افرایم قبیله‌سندن یکرمی بیك سکز یوز کیشی کلمش وافراعیلیر جثه‌جه ، جسارتجه شایان حیرت آدملر بولنمشدی [٧]

مناساه قبیله‌سی اون‌سکز بیك ، ایساخار قبیله‌سی یکرمی بیك ، زبولون قبیله‌سی آللی بیك کلدیلر . بو آللی بیك کیشی بوتون قبیله اولوب هپسی جاد قبیله‌سی کبی قلیج ، مزراق قالقان وطولغه ایله مسلح ایدیلر . نفتالی‌اردوسی بیك نفر جسارت ومهارتله ممتاز ضابطلری قوماندا‌سنده عظیم بر غلبه‌لك تشکیل ایتمکده ایدیلر ، دان قبیله‌سی‌ده یکرمی یدی بیك کیشی ، عاشرقبیله‌سی قرق‌بیك کیشی کلدیلر ؛ (روبن ـ روبیل وجادقبیله‌لرندن ومناساه قبیله‌سنك اردن نهری‌اوته‌سنده‌کی نصفندن یوز یکرمی بیك‌کیشی واردی ؛ بونلرقالقان ، قلیج ، مزراق وطولغه ایله مسلح ایدیلر . (بو حالدن مستبان اولورکه : قلیج بوتون قبیله‌لر (یعنی قبائل بنی اسرائیل) ایچنده صورت عمومیه‌ده استعمال اولنان بر سلاح ایدی) [١] .

مقداری تعداد اولنان بو عساکر (هبرون) ه کلیرکن برابرلرنده کلیتلی مقدارده حبوبات ، شراب ولوازم سائره کتیرمشلردی . بونلر هپ بردن داود (ع . م) ی حکمدارلری طانیدیلر وکندیسنه هر خصوصده بیعت ایتدیلر . داود (ع . م) کمال سخا ایله اهالی‌یه اوچ کون انعام واکرام ایتدکدن صوکره عساکر موجوده‌نك باشنه کچوب او زمان کنعانیلردن (جبوسی) لر آلنده بولنان قدس شهری اوزرینه هجوم ایله‌دی . یهودیلرك قدس اوکنده کورونمه‌لرینه قارشی قدسلیلر مهاجملرله استهزا اولق اوزره آره‌لرنده‌کی طوبال واعمی اهالی‌ی قدس سورلرینك اوستنه چیقارمشلر ، بوقدر حقیر وضعیف دشمنه قارشی باشقه درلو مدافعه حاجت اولادیغنی سویله‌مشلر ایدی . بو حقارتدن زیاده متأثر اولان داود (ع . م) شهر اوزرینه همان هجومه قرار ویرمش . فی‌الحقیقه سورلرینك غیر قابل‌التسخیر اولدیغی ذهابیله بو تدبیرسزلکده بولنان دشمنلرینه قباحتلرینی کوسترمشدر . داود (ع.م) منتخب بر فرقه‌نك ریاستنده ایلرله‌یوب شدید وعمومی بر هجوم ایله آشاغی قصبه‌یی آله کچیرمشدر .

---

[٤] (میلمن) ك « یهودیلرك تاریخی » .

[٥] اشموئل ٢ — بشنجی باب .

[٦] یوسف ـ یدنجی کتاب ـ ایکنجی باب .

[٧] حکام کتابنك اون ایکنجی بابنده یهودیلرك بو قبیله‌دن ٤٢٠٠٠ کیشی‌ی نصل قتل‌ایتمش اولدیغی‌اوقوندقدن صوکره افرایم قبیله‌سنك بوسفرده چیقاردقلری محاربه‌لرك کثرتی عقله غیر موافق کلیور . یهودیلرله کندی هم مذهبلری . دینی قرداشلری اولان بو قبیله‌ی قتل عام ایتمه‌لرینك سببی ایسه آنجق (شی ـ بو ـ لد) کلمه‌سنی تلفظه عدم اقتدارلرندن (س) ایله (سی ـ بو ـ لد) تلفظ ایتمه‌لری ایدی .

[١] بارانته‌ز ایچنده‌کی صوك جمله محررك ایسه‌ده تفصیلات اولیه هپ (یوسفوس) دندر .

مع مافیه : ایچ قلعه حالا بر مدافعهٔ شجیعانه ابراز ایدیور ایدی . بوراسنك مناعت فوق‌العاده‌یه مالك اولدیغنی وضبط ایده‌مه‌دیکی حالده شهرت عسکریه‌سنك زده‌لنه‌جکنی دوشونن حضرت (داود) هجومده ابرازشجاعت ایده‌جکلره مکافات نقدیه وعد ایتمش ، سورك اوزرینه ایلك اول چیقه‌رق اوراده‌ثبات ایده‌بیله‌جك قوماندانلره اردونك باش‌قوماندانلغنی وعدایله‌مشدی . بونك اوزرینه عبرانی اردوسنده قوماندانلردن صوك نفره قدر عظیم برشوق وغیرت حاصل اولوب هرکس عادتا شجاعت معجزه‌لری کوسترمکه باشلادی . آنجق برنجه ایلك دفعه صعود سعادتی (یوعاب) نامنده برینه نصیب اولدی ، اوده نعمان داوود (ع.م) دن وعدینك انجازینی طلب ایتمشدر . بنی اسرائیل بویله‌جه کومه کومه شهره کیردکلرندن (جبوسی)لر بلا شرط تسلیم اولمشلردی . داود (ع.م) شهرك استحکاماتنی وابنیهٔ سائره‌سنی تعمیم وترمیم ایدوب شهرك اعمال ایتدیکی اقسامنه‌ده (داودك شهری) نامنی اضافه ایله‌مشدر . عین زمانده حضرت داود مقر حکومتنی بورایه نقل ایتدیکندن قدس مشارالیهك مدت سلطنتنجه بنی اسرائیلك مرکز سلطنتی اولدی . »

داود (ع م) ك ایکنجی ایشی دینی ملیك شرف واحتشام لازمی ایله تثبیت وتقریری اولدی . بونك ایچین مشارالیه دائمی یرلی بر معبد تأسیسنی دوشونمش ، بو خصوصده (ناثان) پیغمبرك رأینه مراجعت ایتمشدر . پیغمبر اولا بو مقصدتقواپرستانه‌یی چوق تقدیر ایتدیسه‌ده برآز صوکره امر الـٰهی ایله داوود (ع.م)ك بو عظیم تشبث ملیدن واز کچمه‌سی ، وآنك شان وشرفنی وارث‌تختی اوله‌جق اوغلنه ترك ایلمه‌سی لازم‌کله‌جکنی اخبارایتدی . شیمدی بومنع ورددك حکمت الـٰهیه‌سی اوله‌رق وکلام الـٰهی منزنبقیله ایلری سوریلن شوآشاغیکی سطرلری قارئین متفکرینك بالخاصه نظر دقتنه وضع ایلمکی وظیفه عدایدرم : « سن قانی بول بول دوکدك وعظیم محاربه‌لریاپدك . سن بنم کوزمك اوکنده اوقدر چوق دوکدیکك ایچون بنم ناممه برمعبد بنا ایتمه‌یه‌جکسك . [٢] »

وینه بو میانده حضرت داودك صوك سنین حیاتنده حادث اولدیغی یهودیلرك آلنده‌کی توراتك (عهد عتیقك) خبر ویردیکی وقایع مهیجه‌یه عائد برقاچ سوز دها سویله‌مك ایسه‌م ، تدقیقنی تعهد ایله‌دیکم مبحثی نقصان براقمش اولوردم . [٣]

بوبابك مابعدی وار

مترجمی

علی رضاسیفی

---

[٢] Chronieles [یعنی یهودیلرله خرستیانلر بیننده معتبر ومقدس عداولنان کتب مقدسه‌دن اولوب تاریخ بنی اسرائیلی شامل ایکی صحفدر .] یکرمی ایکنجی باب ـ فقره ٨

[٣] اشموعیل (ع.م) سکزنجی باب برنجی فقره‌دن ١٤ نجی فقره‌یه قدر قرونیقل یعنی ایکی صحف تاریخ بنی اسرائیلك ١٨ نجی بابی‌ده کلمه‌سی کلمه‌سنه بوکا مطابقدر .

افغانستانده

امیر عبدالرحمن خان

مابعد

خزینه‌دار ، ایرته‌سی کونی تکرارکلوب بیك‌اشرفی کتیردی و :

— هر کون بو قدر مبلغك خاك‌پایکزه تقدیمنی خان امرایتدی .

دیدی .

بش کون صوکرا وزیر مملکت ، زیارتمه کلوب خانه ویره‌جکم جواب ایله نصیحتلر حقنده استیضاحده بولوندی .

— رجال‌دولت فکرمی قبول ایده‌رسه خان حضرتلری ، کندی

محرملرندن برقاچ ذات ایله بنی روسیه حکومتنه سفیر کوندرسین. کیدوب ایکی حکومت آراسنده برمعاهده تنظیم ایده‌لم. یوقسه کونك برنده روسلرك (اورکنج) حوالیسنه کله‌جکلرینی، کندیلری محافظه ایچین استخدام ایتدیککز عساکر معدوده‌نك روسیه کبی قوی بر حکومته قارشی طورامایه‌جقلرینی آکلایورم. دیدم.

وزیر کیتدی وبوخصوصده مشاورلریله مذاکره ایتدی. جنوه‌لیلر اوزمانه قدر بر دولت معظمه‌نك درجهٔ قوت وسطوتنی کورمه‌مش اولدقلرندن فکرمی تصویب ایتمه‌دیلر و:

— روسلر، اورکنج جوارینه‌کلیرلرسه کندی مزارلرینی قازمش اولورلر. جوابنی ویردیلر.

وزیر، نزدیمه عودتله خان وبعض رجال حکومتك تدبیرمی تقدیر ایتدکلرینی، لکن اهالینك پك‌بالا پروازانه مطالعه‌ده بولندقلرینی خبر ویردی.

— اویله‌ایسه بو قدر جاهل‌واحوال‌عالمده بودرجه غافل برخلق آراسنده اقامت ایده‌مم. دیدم. وزیر:

— خان حضرتلری، مرور زمان ایله فکرکزك دوغریلغنی آکلایاجق اولان خلقك نصیحتکزدن منتفع اولماسی ایچون کریمه‌سنی سزه تزویج ایتمك ایستیور. دینجه:

خانك بو تکلیفی شایان تشکر اولمقله برابر اهالینك حقمده حسدینی موجب اولاجغی جهتله قابل اجرا دکلدر. بنجه اك ایسی بورادن قالقوب بخارایه کیتمکدر. جوابنی ویردم. صوك سوزم اوزرینه وزیر مکدر اولارق:

— بخارا امیری حقکزده لازم‌کلن احترامانده بولونماز صانیرم. نیته‌کیم اوراده‌کی رفقاکزه طوغرو درست یومیه‌لرینی ویرمه‌دیکی کبی عمجه زاده‌کز اسحاق خانی‌ده نظارت التنده بولوندورویور. سز کیتمکدن صرف نظر بویورك. بن غیرت ایده‌رم، اوراده‌کی یولداشلرکزی‌ده کتیرتیرم. دیدیسه‌ده؛

— بخارایه مطلقا کیتمه‌م لازم اوراده کوریله‌جك ایشلرم وار. سزلطف ایدیده عزیمتم ایچون خاندن مساعده آلك. جوابنی ویرنجه:

— اویله ایسه یارین تکرار زیارتکزه کلیرم. دیه‌رك کیتدی.

وزیر ایرته‌سی کونی کلوب:

— خان حضرتلری، مفارقتکزی آرزو ایتمیورلرسه‌ده اصرار بویوردیغکز تقدیرده عزیمتکزه مانع اولمایه‌جقلردر. فقط ایکی کون صبر ایدیکز که اسباب سفر تهیه اولونسون. دیدی.

اوچنجی کونیده خان طرفندن ارزاق یوکلی یوز اللی دوه ایله چادر ودوشه‌ك کبی لوازم کونده‌ریلدی. اللهه ایصمارلادق دیمك ایچین مشارالیهك نزدینه کیتدم. عزیمتمدن طولایی فوق‌العاده تأسف کوستردی. نهایت یوله چیقدق وبش کون ایچنده جیحون کنارینه واصل اولارق — حالا روسیه حکومتنك تحت تصرفنده بولونان — غور وشوراب حدودندن کچدك. یدی کون صوکراده بخارا مضافاتندن اولان (قره کول) ه مواصلت ایله‌دك.

بوراده ایکن — بخاراده بولونان — عمجه زاده اسحاق خان ایله یولداشلرمدن تحسر واشتیاقی حاوی برر مکتوب آلدم. اوچ کون صوکرا بخارایه کیردك‌که امیر، روسلرك امرینه تبعاً (امیر سهراب بیك) ایله حرب ایتمك ایچین (حصار) و(قلاب)، عزیمت ایله‌مشدی. حربك سببی‌ده سهراب بیكك روس تابعیتنی قبول ایتمه‌مسی ایدی.

بخارا امیری ایله اسکیدن آشنالغمز اولدیغی جهتله کندیسنه بر مکتوب یازدم. بخارایه کلدیکمی بیلدیروب عودتکزه قدر بکله‌یم‌می، یوقسه نزدکزه کله‌یم‌می؟ دیه صوردم. یانمه کل جوابنی کونده‌ردی. بونك اوزه‌رینه خیوه خاننك ویردیکی اشرفیلری تبدیل ایتدیروب دوه‌لری صاتدیردقدن صوکرا لازم اولان اشیایی تدارك ایده‌رك بش یوز کیشی ایله حصاره متوجهاً یوله چیقدم. خیوه‌خاننك ویرمش اولدیغی کوله‌لری‌ده ازاد ایتدم. یولجیلغمز اون کون قدر سورمشدی‌که یوکسکجه بر وقعده بخارا امیرینك چادرلری قورولمق ایچین دوزه‌لدلمش بریره کلدك. بوراسی قاندن چامور حالنه کلمشدی. امیرك غلبه‌سنه شکرانه اولارق برچوق اوکوز قربان ایدلمش صاندم و:

— نیچین اوکوزلری اوزاقده کسمه‌دیلر؟ دیه اوراده‌کی اهالی‌یه صوردم. مکرسه او قان، خون انسان ایمش‌که اون بش کون اول حصار قلعه‌سی فتح اولونوب بیك دانه اسیر آلنمش وامیریله بوراده کوزلرینك اوکنده هپسی قتل ایدلمش.

بو خبردن متأثر اولارق:

— عجبا اسرا برقباحتده‌می بولونمشدی؟ سؤالنی ایراد ایتدم و:

— امیر، یوزلرجه آدمی بلاسبب اولدرو ویریر! جوابنی آلدم.

کندی کندیمه دوشوندم که مسلمانلرك حکمدارلری اللهدن والاهلك دیندن بوقدر غافل بولونیور، کندیلری‌ده مخلوقات خدانی اسیر ایده‌رك بلا قصور قتل ایدیور. بخارا امیری ایسه احکام الهیه‌وشریعت نبویه‌یه اعتنا ایله‌میور. حامئ شریعت اولمالری لازم‌کلن علما ایسه کلیجه وظیفهٔ دینیه‌لرینی ایفا ایتمیورلر. ایشته بوسببلر طولاییسیله‌ده روسلر تورکستانی تحت استیلایه آلیورلر. بخارا اهالیسنك دیندار قده‌کی شهرتنه رغماً شریعته مخالف حرکت ایتمه‌لرینه وجهل وغرورلرندن یکدیکری علیهنه دوشمه‌لرینه، بونك نتیجه‌سی اولارق‌ده اعدای دینك انتفاع واستفاده‌سنه میدان آچمالرینه فوق‌العاده متأثر اولدم. ناحق یره قتل ایدیلن زواللی اسیرلر ایچون‌ده هونکور هونکور آغلادم. معیتمدن برقاچ کیشی‌یه تنبیه ایده‌رك میدانده‌کی قانلری طوپراقله اورتدروب اوراسنی قبرستان شکلنه قویدوردم. بعده کمال یأسله (حصار) ه متوجهاً حرکت ایتدم.

مابعدی وار

مترجمی
طاهر المولوی

جلال زاده صالح افندی

فضلای ادبا ومورخین عثمانیه‌دن بر ذات اولوب ترجمهٔ حالی (صراط مستقیم)ك (۱۸۲) نجی نومرولو نسخه‌سنده محرر (جلال زاده قوجه نشانجی مصطفی) بکك کوچك برادریدر .

علامهٔ روم ابن کمال ومعلم سلطانی خیرالدین افندی کبی افاضلدن تحصیلنی بعد الاکمال تدریسه باشلایوب استانبول وادرنه مدارسنده اعطای اجازه‌یه موفقیتدن صوکره مسلك قضایه سالك اوله‌رق حلب، شام، مصرده ایفای وظائف شرعیه ایله‌دی. استانبوله عودتی متعاقب انزوا وتقاعدی اختیار ایده‌رك نشانجی‌ده بنا ایتدیکی خانه‌سنده تألیف آثارله دمکذار اولدی . و(قبر صالح جنت اوله یا اله) مصراعنك دلالتی اولان (۹۷۳) تاریخنده ارتحال دار بقا ایله‌یوب برادری یاننده ودیعهٔ خاك فنا قیلندی. مرحوم علم وفضل ایله معروف اولدیغی کبی جود وسخا ایله‌ده موصوف کرك اقربا وتعلقاتندن کرك جواری محلاتندن برخیلی محتاجینه معاونتی‌جانبه‌منت‌بیلن اسخیای امتدن ایدی.

آثاری : (۱) ترجمهٔ جامع الحکایات ولامع الروایات : اصل اثر (جمال الدین محمد عوفی)نك وزیر اعظم (نظام الملك) نامنه یازدیغی فارسی العباره تاریخی واخلاقی براثر معتبری اولوب کرك اصلی کرك ترجمه‌سی استانبولده کتبخانه‌لرده واردر .

(۲) تاریخ مصر جدید : مشاهیر ومورخین عربدن (تقی الدین احمد مقریزی)نك ساده‌جه (خطط مقریزی) اسمیله معروف اولان (المواعظ والاعتبار بذکر الخطط والآثار) ینی مأخذ ایدینه‌رك یازمشدرکه برنسخه‌سی (طوپ قپو) سراینده (روان کوشکی) دولابنده واردر .

(۳) کتاب المختصر فی احوال البشر : (علامه سیوطی) نك (حسن المحاضرة فی اخبار مصر القاهرة) سیله سائر آثار معتبره‌دن التقاط صورتیله یازمشدرکه مصر آثار عتیقه‌سنه دائر برخیلی معلومات نافعه مندرجدر .

(٤) تاریخ بدون ـ بدین ، یعنی بودایشته : بر نسخه‌سی روان کوشکی دولابنده واردر .

(٥) فتحنامهٔ رادوس : بر نسخه‌سی ویانه‌ده کتبخانهٔ ایمپراطوری‌ده واردر .

(٦) دیوان : طرز معلوم اوزره اولوب برنسخه‌سی (ایاصوفیه) کتبخانه‌سنده موجوددر .

(۷) منظومهٔ لیلی ومجنون : بربرینی متعاقب وفات ایدن ایکی مخدومنك تأثیریله یازدیغی ایچون سوزشلی پارچه‌لری حاویدر .

(۸) حاشیه علی شرح مفتاح (۹) حاشیه علی شرح مواقف (۱۰) حاشیه علی صدر الشریعه (۱۱) حاشیه علی اصلاح وایضاح (۱۲) مناقب فیروز اغا (۱۳) منشآت

اواخر عمرنده کوزلرینه عماطاری اولدیغی حالده مستحضراتندن استکتاب صورتیله علماء عثمانیه‌نك لطائف ومطایباتیله نوادر ومفاکهاتنی جمع وترتیبه باشلامش ایسه‌ده اتمامنه عمری وفا ایتمه‌مشدر .

غزل آتی زمان شیخوختنده نظم ایتدیکی اشعاردندرکه احوال روحیه‌سنی مصور اولمق اعتباریله درج ایدلدی :

آخر اولدی عمر جون کچدی هوا شیمدن کیرو
نیله‌یم ال وبردیکن دنیا بکا شیمدن کیرو

بن جهان سودالرندن چکدم ال ای مدعی
سربسر غوغای دهری آل سکا شیمدن کیرو

بیرلك هنکامی کلدی کیتدی ایام شباب
صوکبی دل طفلی آقازهر یکاشیمدن کیرو

طائر قدسئ روح آکدی تجرد عالمن
جیفهٔ دنیا غمی دوشمز اکا شیمدن کیرو

برکون آکاه اولمادك دوش کبی کچدی ماضی
صالحا حالك نولور باری اکا شیمدن کیرو

بروسه‌لی

محمد طاهر

سیاسیات

شرق وغرب

۱

مدنیتجه ، طرز تفکر ومعیشتجه یکدیکرینه تمامیله متخالف ایکی عالمك آره‌سنده بولنان استانبولدن آتیلان سطحی برنظرده شرق ایله غربك وضعیت متقابله‌سی تبین ایدر : غرب مدهش برقارتال کبی شرقك اوزرینه صالدیرمق وقادلرینی کره‌رك، پنچه‌سنی صیقه‌رق ، منقارینی آچارق شرقی ایکی طرفدن تضییق ایتمکده‌در . جنوبده عربستاندن باشلامش ، بصره کورفزینی ، بلوجستانی ، هندستانی ، تونکینی ، سیامی ... شمالده قفقاسیه‌یی ، تورکستانی وسیبریایی پنچهٔ قهر وتعدیسی آلتنده ازمکده‌در. فقط شو یرتیجی ، قان ایچیجی حیوانك دیدهٔ طمع وحرصی بوکبی شکارلر ایله اطماع ایدیله‌منز. کسیجی کوزلرینی دائما ایلری دیکمش ، دائما یکی شکارلر، یکی قربانلر آریور ومتمادیاً جنوب وشمالدن مرکزه طوغرو یورومکده‌در !

مرکزده‌کیلر ایسه بوکون یالکز ایکی عنصردن عبارتدر: عنصر اسلام وعرق اصفر ! قارتالك نظری شمدی عثمانلولغه ، ایرانه، چینه دیکلمشدر ؛ بونلری‌ده یوتمق ، بونلری‌ده پارچه‌لامق ، بونلرك ده یوردلرنده بایقوش اوتدیرمك ایسته‌یور !

نقدر مدهش ودلسوز برلوحه! کرهٔ ارضده یاشایان بشریتك قسم اعظمنی تشکیل ایدن شو مرکز، حقیقةً ، آوجی طرفندن تعقیب ایدیلن بر شکار قوشی کبی متوحش، متزلزل، متردد برحالده چابالیور، ال آیاق اوریور، کندیسنی چالمقدن چالیلغه ، اوکنه کلن سپرك آرقه‌سنه آتیور ، کندیسی ایچون برچارهٔ خلاص، برمأوا ، برمأمن آریور !

فقط بی‌رحم و انصاف ظالم قارتال تعقیبنده دوام ایدییور ، بر آن بیله فرصت ، مهلت ویرمیور !

ایشته برضربهٔ جانکداز ایله ایرانی خاك‌احتضاره‌سردی . زواللی اولوملر،قانلرایچنده چابالارکن قاتل قوش قانلی پنچه‌سی ایله بیچاره‌نك سینه‌سنی پارچالیور . امدیکی قان حرص وطمعنی اطماع وتسکین ایده‌جك یرده کوزلرنی برقان چالاسنه دوندرییور؛ قان ، قتل ، تخریب شوق وهوسنی دها تشدید ایدییور !

ایشته شمدی‌ده عثمانلولغك ، چینك اوزرینه صالدیرمقده‌در . شکارلرینه قارشی بروضعیت متحکمانه آلارق صدای موت آوری ایله دییورکه :

« طور! قورتارامزسك ! سنی‌بنم پنچهٔ قهروتدمیرمدن‌هیچ برشی استخلاص ایده‌مز! التجا ایتمکده اولدیغك‌حریت ، متوسل‌ولندیغك مشروطیت ، سنده‌کی شوق وهوس‌حیات ، تجدد.. عبث‌در! حریت، مشروطیت ، حیات ، بنم ایچوندر ! سنك نصیبك ذلت ، مسکنت موت‌در! اوت؛حریت ، حیات بنم ایچوندر، یالکز‌بنم ایچوندر ! شو حق‌بکا بخش‌ایدن، شوبیلدیرم کبی فضای آسمانی‌یی قطع‌ایدن قانادلریم ، شو قلنج کبی جانلری یاقان پنجه‌م ، شو اوق کبی سینه‌لری پارچه‌لایان منقارم‌در ! سنده نه وار ؟ سن هنوز بال وپر آچمق ایسته‌یورسین ! فقط‌بیلمش اول‌که قانادلرمی بسله‌ین ، شوپنجه‌یی تغدیه‌ایدن سن‌سك، سنك قانك ، جانك‌در ! سن اولمزسه‌ك بن یشایه‌مم ! سنك قانك‌در بنم روحمی پرورشیاب ایدن ! ایکیمز برلکده یاشایه‌میز! سن اوله‌جکسك که بن حیات بولایم ! »

أوت ؛ آسیا سمای نامتناهیسندن ، آسیا صولرینك آفتی‌لرندن ، طاغلرینك‌ذروه‌سندن، اووالرینك‌ایچندن طنین‌انداز اولان‌صدالرینك کافه‌سی شومدهش صدای موت‌در ! قارتال هریره صالدیرمش ! نه‌دین‌بیلیر ، نه قومیت ؛ نه جنس طانیر ، نه عرق ! اوکنه کلن وآز چوق ابراز حیات ایدن، آثار حرکت کوسترن بتون اقوام وملل‌ی پارچه‌لایوب بتیرمك ایسته‌یور .

عالم اسلامدن صوکره چین عالمی‌ده کندیسنی قورتارمق ایچون حریته ، مشروطیته ، تجدد حیاته توسل ایتدی . داخلاً اوزون وعظیم بربحران وانقلاب کچیردکدن صوکره بالآخره ایشلرنی تنظیم واصول‌مشروطیتی قبول‌وتطبیق ایدر کبی کوزوکدی . مکرکه بی امان قارتال بوصوده ایمش : همان آتیلدی ؛ ایرانده یاپمش اولدیغی ، بزمله یاپمق ایسته‌دیکنی چینده‌ده عینی شکل وصورتده ، عین وسائطه مراجعت ایدرك یاپمق فکرنده اولدیغنی کوستردی .

چین برچوق مشکلاتدن صوکره ادارهٔ جمهوریه وضع ایده‌رك کندیسی ایچون برحکومت، بررئیس انتخاب ایتدی . بحران یواش یواش سکونه تبدل ایتمکه باشلادی. فقط بو آوروپانك ایشنه کلمیوردی. بشیوز آلتمش میلیون‌نفوسدن‌عبارت اولان برکتلهٔ عظیمهٔ بشریه‌یی محتوی اولان بومملکتك جان بولوب آلات‌حاضرهٔ مبارزه ایله مجهز اولارق میدان کیرودار حیاته آتیلمه‌سی، آوروپا ایچون پك‌ده منفعتدار برایش دکلدی ، ذاتاً تا اوته‌دن بری آوروپا کندیسنی « عرق‌اصفر » ، « اتحاد اسلام » تهلکه‌سی دیدیکی کویا ایکی عظیم ومهلك جریانلر قارشیسنده کوریوردی وشوجریانلرك اوکنی آلمغه چالشیوردی. عالم اسلام ایله آوروپانك معامله‌سی معلومدر . « عرق اصفر » کلنجه ژاپونیادن المش اولدیغی‌درس کندیسنی‌متبصر ومتیقظ ایتدی. آسیانك تا اورته کوبکنده یکی ودها مدهش، دهاجسیم ، عدد نفوسجه بتون آوروپادن عظیم یکی برژاپونیانك تشکلنه البته‌که روی موافقت کوسترمزدی. آوروپا علوم وفنونی ایله، آلات تخریبیه‌سی‌ایله، اصول اداره‌سی ایله مجهز اولان چینك قارشیسنده غربك برکون سربر زانوی اطاعت اوله‌جغی محقق ایدی . یکی‌دن شرقدن غربه‌طوغری آیین طوفانلرینك آچیله‌جغی آشکار ایدی . وشو آقینلر ، شوسیلاب اول باول روسیه‌یی استیلا ایده‌جکدی .

ایشته بونك ایچوندرکه چین بحران انقلابدن چیقه‌ق وکندیسنی طوپلامق آثارنی کوستریر کوسترمز همان مدهش قارتال قنادلرنی کره‌رك پنچه‌سنی منقارنی آچارق اوکنه دیکلدی ! کندیکی طوپلایه‌مزسك ! دیدی . چین بحران وانقلاب ایچنده اولدیغی مدتجه قارتال اوزراندن حتی بروضعیت مساعدتکارانه آلارق سیر ایدییوردی . چینك انقلاب طوفانلری ایچنده یاشایه‌جغنی ظن ایده‌رك آنك مرده جسدینی بکله‌یوردی . فقط چین انقلاب طالغه‌لرینك ایچندن موفقیتله چیقار چیقماز یرتیجی حیوان همان اوزرینه آتیلدی !

انکلتره ، روسیه ، فرانسه ، آمریقا ، آلمانیا بش طرفدن چینه هجوم ایده‌رك‌شوزواللی مملکتی‌ده‌ایران کبی‌برباد ایتدیرمك‌ایسته‌یورلر. وبونك ایچون هریرده یاپدقلری کبی اك زیاده شومملکتك سیئات سابقه‌سندن، نقائص‌اخلاقیه واجتماعیه‌سندن استفاده ایتمك ایسته‌یورلر. جنوبده انکلتره تیبت ولایتك رؤسا واشرافنی یکی اداره علیهنه اغوا ایده‌رك تیبه‌تلی‌لری کویا استقلالیت ، چیندن آیریلمق ، کندی باشلرینه بر حکومت تشکیل ایتمك سوداسنه صالمشدر . شمالده روسیه ، مغولستانی عین وسائط ایله کندی مقاصد مخصوصه‌سی ایچون آلت ایده‌رك تحریك وتشویق ایدییور . دها دیکرایالات وولایاتده آمریقا، فرانسزلر ، آلمانلر عین رولی اوینایورلر . اشراف ورؤسای محلیه صرف کندی منافع خسیسه‌لرنی تأمین ایچون اجانبك تحریکات وتشویقاتی اوزرینه جاهل اهالی‌یی حکومت علیهنه قیام ایتدیرییورلر و حتی بعض یرلرده مثلا مغولستانده و تیبه‌تده اجانبك مداخله‌سنه توسل ایتدیرییورلر . ذاتاً شو حیله‌لرك کافه‌سنی مداخله ایچون یاپدیرییورلر . ایشته همجوارلق مناسبتی ایله منافع ملیه‌لرینك خللدار اولدیغنی بهانه ایده‌رك همان مداخله‌یه مبادرت ایدییورلر.

بوصورتله‌درکه الیوم چینك پایتختی بولنان (پکین) ده یوقاریده ذکر ایتدیکمز حکومتلرك کاه‌سی برر مفرزهٔ عسکریه بولندیرییورلر ویکی تشکل ایتمش‌اولان چین حکومتنك اوکنه هرکون درلو‌ممانعتلر

ايجاد ايدييورلر . مثلا حكومت مذكوره ايشلرينى تنظيم وقواى بريه وبحريه‌سنى ترتيب ايتمك ايچون براستقراض داخلى ياپمق ايسته‌يور . همان اورته‌يه آتيليورلر واهالينك فقر واحتياج ايچنده اولديغى برچوق يرلرده واردات محليه‌نك كندى عندلرنده مرهون بولونديغنى ، بهانه ايده‌رك استقراضك ياپيلمه‌سنه ممانعت ايدييورلر . عين زمانده‌ده كنديلرى چينه پاره ويرمك ايچون مهيا اولدقلرينى سويله‌يورلر . چين حكومتى قبول ايدييور . فقط همان جمله‌سى متحداً استقراضه مقابل چين امور ماليه‌سى اوزرينه حكومات مذكوره طرفندن برقونترول اجراسنك قبولى ، ويريله‌جك پاره‌نك نه‌ترتيب قوا ونه‌ده ترتيب امور ايچون صرف ايدلمه‌سنى طلب ايدييورلر .

خلاصه عالم اسلامك باشنه كلمش اولان بتون بلا ومصيبتلر بوكونده « عرق اصفر » عالمى باشنه كتورلمكده‌در ! بتون شرق برپنجهٔ قهر وخيانت ايچنده ازيليور . برمليار يوز ميليون اهالى درت يوز يكرمى بش ميليون اهالينك دست ظلم وتعديسنده اسير وزبون قالمشدر ! غرب شرقه برتحكم غالب ايله ديبوركه : « سكا امان ويرميه‌جكم ! » عجبا شرق نه‌جواب ويرييور ؟

احمد آغايف

كريد مسئله‌سى :

توضيح حقيقت

٤

موضوع بحثمز اولان غزته‌لرده‌كى مكتوبك محررى غوامض احوالى تدقيق ايده‌ميان افكار عموميهٔ جهانى ره‌راستدن شاشيرته‌جق بر طاقم يونان مخترعاتى محض حقيقت اوله‌رق قبول ايتمكله عنصر اسلامى - فرقنه وارمقسزين - نزاهتدن كلياً عارى برصورتله رنجيده خاطر ايدييور . موى اليه ديبوركه : « كريدلى مسلم ، توملوسى خرستيان كبى رومدر . عرب اولانلرك عددى پك از وهله تركلر هيچ مثابه‌سنده اولوب استعمال اولنان لسان ايسه رومجه‌در » . ممالك عثمانيه‌نك هرطرفندن قوشوب برسيل خروشان كبى بحرسفيد پريسنى - كريدى - امواج ملاطمهٔ حماسنلرى آلتنده يكرمى بش سنه مدتله بوارلايه‌رق عاقبت كنديلرينه رام ايدن مجاهدين اسلاميه‌دن بعدالفتح اولسون جزيره‌ده اختيار اقامت ايدنلرى كتم ايتمك وجف القلم كريد سكاننى مجموعاً روم عد ايتمك بداهت تاريخيه‌يه قارشو تمامى وحقيقت احواله‌ده منافيدر .

علم انسال امم متخصصلرنجه معلوم اولديغى اوزره كريد جزيره‌سى عثمانلى غضنفرلرك پاى جلادتنه پامال اوله‌دن مقدم اوراده روملر دكل « ونديكليلر » بولنيوردى . روملر ايله ونديكليلر آره‌سنده عرق ، جنسيت ، قوميت ، مليت اعتباريله مشابهت ومناسبت آرامق ، فكرمزجه پك بيوك برخطاى علميدر . شوحالده « كريد فتح اولنديغى زمان اهاليسى روملر ايله مسكون ايدى » ادعاسنى ايلرو سوره‌جك هيچ كيمسه تصور اولنه‌ماز . اكر عثمانليلق شانندن اولان علوجناب اثناى فتحده كريدده آثار مبجله‌نى كوسترمه‌مش اولسه‌ايدى اهالىٔ قديمهٔ مغلوبه‌سى بولنان ونديكليلرك جمله‌سى ياقيلاجقدن كچيريلر ، ياخود مملكتدن طرد ايديليردى . فقط بحرسفيدده عظمت وجلادتى دشمنلرينه تصديق ايتديرمش اولان عثمانلى دولتى بويله برذل ارتكاب ايتمدى . وقت ظفرده ضعيف ومغلوب اولانلره قارشو مرحمت ، شفقت وانسانيت كوسترمك وعثمانليلق عالنك مفاخر وعنعنات مبجله‌سى مقتضياتندندر .

ايشته بونك ايچوندركه بوكون روملق ، يونانليلق ادعاسنده بولنان كريد خرستيانلرينك ونديكلى اجدادى ظل حمايه ورأفت عثمانيه آلتنده كريدده قالمشلر ودولت عليه‌نك تابعيتنه كيرمشلردر . بومسئله حقنده دور ودراز بسط مقال لزومسزدر . زيرا برهان قاطع تاريخدر . اصل عنصر اسلامى دلكير ايده‌جك ماده كنديلرينه اسناد اولنان روملقدر .

اساسه كيريشمه‌دن اول شوراسنى عرض ايده‌لم كه بزه « روم » تعبيرندن قوميت ، جنسيت اعتباريله حسيات و عاداتى و غايهٔ خياليه‌سى نقطهٔ واحده‌ده برلشمش بر كتله معناسنى استخراج ايدييورز . ايشته شو معنانك مدلولنه استناداً ديرزكه ريدك سكنهٔ قديمه‌سى بيله روم دكل ايكن فاتحلرينه روملق اسنادى منطقسزلق اولمازمى ؟ كذلك سلالهٔ مغلوبيتى يدكدن صوكرا سكنهٔ قديمه‌دن رضا ودلخواهلريله اهتدا ايده‌رك دين اسلام ايله متشرف اولان وعددى هرحالده پك بيوك بر يكونه بالغ اولميان اهالىٔ قديمه بى محضا ترك ، عرب ، كرد ، ارناؤد اولديغى يعنى كريده كلوب توطن ايتمش اولان غضنفران عدادينه داخل بولنمديغى ايچون روم عد ايتمك عقل وحكمته موافق دوشرمى ؟ استطراد قبيلندن اولان شو ايكى سؤاله جواب مكتوب محررينى شرمسار ايده‌جك درجه‌ده واضحدر .

بوراسنى قيد ايتدكدن صوكره اصل نقطهٔ نظره كله‌لم : كريد اهاليسى اولا زمان فتحده مغلوب اولان بركتله‌دن ، ثانياً : اثناى فتحده مملكتك كوزللكنه ، قوهٔ انباتيه واعتدال هواسنه مجلوب اولوب اوراده توطن ايتمش مجاهدين اسلاميه‌دن ، ثالثاً : بالآخره جزيره‌يه خارجدن كلوب اختيار اقامت ايتمش كيمسه‌لردن عبارتدر . بونلردن بشقه فرضيه متصور دكلدر .

بالاده عرض اولنديغى اوزره رضاسيله اهتدا ايتمش اولسون اولمسون كريدك اهالىٔ قديمه‌سنى تشكيل ايدن ونديكليلر ايله روملق آره‌سنده هيچ بر وجه شبه موجود دكلدر . بناءً عليه بونلره رومى الاصلدر دينه‌مز . مجاهدين اسلاميه‌دن جزيره‌ده توطن ايتمش اولانلره كلنجه اثر ترك ، عرب ، كرد ، كورجى ، تاتار ، ارناؤد اوله‌بيلورلر . فقط روم دكلدرلر . برچوق مقالات ايله مقدما بوبابده تفصيلات ويرمش اولديغمزدن تكرارينه لزوم كورميه‌رك ديرزكه شو ادعامزى سجلات رسميه وبروات سلطانيه ومتعدد شجره‌نامه‌لر ايله اثباته حاضرز .

فتحدن صوكره خارجدن كلوب اختيار اقامت ايدنلرك مقدارى پك آزدر . زيرا كريدك اوقياض طوپراقلرى اويله برروم كتلهٔ عظيمه‌سنك سكناسنى تأمين ايده‌جك درجه‌ده واسع دكلدر .

بوزمره‌يه داخل اولانلرك جمله‌سنى روم عد ايتمك غليظ برخطا اولور . زيرا انلر ميانده عرب [بنغازى طرفلرندن] ، ترك [قونيه ، قسطمونيدن] ارناؤد [يانيه ، اشقودره‌دن] بولنديغى كبى فرانسز ، [بش اون عائله‌دن] عبارتدر] . انكليز [خطا ايتميورسه‌ق اوچ عائله‌در] ودها بشقه جنسيت وقوميت وتابعيتلره منسوب ذوات موجوددر . بونلره نصل روم دينه‌بيلير ؟

لسان بحثنه كلنجه : كريدده عربى ، فارسى ، لاتين ، ايتاليان وروم لسانلرينك غريب وقبا اختلاطندن مركب برلسان ايله تكلم ايدلمكده‌در . بولسانه رومجه ديمك لسان روميه‌يه برافتراتدر . زيرا رومجه بشقه ، كريدده قونوشيلان لسان ده بشقه‌در . بوكا « كريدليجه » ديمك موافق انصاف اولور .

بوكون رومجه‌يى بيلن برذات « كريدليجه » يى نه‌تماميله اكلايه‌بيلور ونه‌ده قونوشمغه موفق اوله‌بيلور . بوحقيقت ميدانده واثباتى پك قولاى ايكن محرر مكتوبك ادعاسنه تعجب ايدرز .

اساساً رومجه اولميان برلسان ايله تكلم ايدن برخلقى « روم » ديبوب ايشك ايچندن چيقمق ظن ايدرزكه افكار عموميهٔ جهانك بوكبى حقايق بسيطه‌يى كوره‌جك برسويه‌دن دون اولديغنى فرض ايده‌رك اجالهٔ قلم ديمك اولوركه بويله برجسارت غيرمقبوله‌يى محرر مكتوبه اسناد وعطف ايتمكدن حذر ايدرز .

كريد مو اهالىٔ مسلمه‌سى وكيل عموميسى
دعوى وكيلى كريدى

احمد ساقى

زواللی يفرم خان

ایران مشروطیتنك صوكنجی قربانی

يفرم خان ، همدانده ، سالارالدوله‌نك اتباع وشركاسندن اولان (مجلل السلطان) ه غلبه ايتدكدن صكره چادرينه معاودتله حكومته بو خصوصده بر تلغراف يازمقده ايكن مجهول بر ال طرفندن آتيلان قورشونله ترك حيات ايتمشدر . قورشون يفرم خانك آغزندن كيروب بينی پارچه‌لامشدر . تايمس غزته‌سنك طهرانده‌كی مخابرينك بيانات واجتهاداتنه نظراً يفرم خانك قتليله (طاشناقسوتيون) قوميته‌سنك اختلافات داخليه‌سی بيننده بر مناسبت وارمش .

خاطرلرده اولسه گرکدرکه ١٢ مايس افرنجی تاريخنده ايران حكومتی روسيه‌نك اولتيماتومنی قبول ايتمشيدی . اوزمانه قدر يفرم خان ايرانك اك برنجی قوماندانی صفتيله هر كورولتو ومحاربه‌ده وظيفه‌سنی كمال شجاعت وجسارتله ايفا ايدوب هيچ بر زمان ايران استقلالی عليهنده بولنمامشدر . شو صوك زمانلرده روسيه‌نك اولتيماتومنی قبول ايتمك ايچون يفرم خان ايران قابينه‌سنه نصيحت ايتمش واولتيماتومك قبولندن صكره اجنبيلرك محافظه ايديله‌جكنه دائر حكومته سوز ويرمشدر .

يفرم خان بو آنه قدر بوتون مصادماتده احراز مظفريت وموفقيت ايدوب هيچ بر محاربه‌يی غائب ايلمامشدر . ايرانيلرك بو آدمه قارشو صوك درجه حرمت ورعايتلری واردر . نته‌كيم خبر وفاتی درحال بوتون ايرانه سرايت ايدنجه بوتون ايرانيلری درين بر صورتده دوچار حزن وكدر ايلمشدر .

طهرانده مشروطيت استحصالندن بری يفرم خان پوليس وژاندارمه نظارتنی درعهده ايتمش وبو وظيفه‌ده قالمشدر . شو صوك زمانلرده روسلر مشار اليهدن صوك درجه ممنون كبی كورونيورلردی .

طاشناقسوتيون جمعيتی ايران استقلالنك دائما لهنده چاليشمنی تصميم ايتدكلرندن ، روسيه وانكلتره‌نك ١٩٠٧ ائتلافنامه‌سنی ايران استقلالنه مضر عد ايديورلردی . ارمنيلرك اصل واساسلرينی تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق بونلر وقتيله ايرانده بيوك بر كتله حالنده يشامش اولدقلرينی درحال اكلايه‌جغز . وقتيله ايران حكمدارلريله ارمنيلر بيننده ارمنستانده بيوك محاربه‌لر وقانلی وقايع ظهور ايتمشدر . ارمنی لسانيله‌ده فارسی لسانی بيننده برچوق مناسبات لغويه‌نك موجود بولنمسنه باقيليرسه هر ايكی قومك (آريا) قومنه شدتلی صورتده من القديم منسوب اولدقلری اكلاشيلير .

ايرانك بوتون ممالكنده ارمنيلر آز چوق بولنور . فقط اكثريت صورتيله ارمنيلر ايران جنوبينك (اصفهان) شهرنده وبرساعت قدر اوزاق بولنان (جولفا) قصبه‌سيله آذربايجان ، رشت وكيلانده اقامت وتمكن ايدرلر .

طاشناقسوتيون قوميته‌سنك ايران مشروطيتنه ظهير اولمسی بوش ومعناسز دكلدر . ارمنيلر ايرانده - آتی ايچون - بيوك بر اميد بسلمكده‌درلر . ايرانده برچوق اراضی ايله املاك صاحبی اولان ارمنيلر دائما ايرانده بيوك وواسع چاپده منافع اقتصاديه الده ايتمكه موفق اولمشلردر . اناطوليده اولديغی كبی ايرانده‌ده ارمنيلر امور صرافيه وتجاريه وسائره ايله اشتغال ايتمكده اولدقلرندن ايرانك ثروتنه كنديلرينی يقيندن سهيم وشريك عد ايديورلر .

ارمنيلر ، مشروطيتدن صكره ايرانك كيلان ، رشت ومازندران ولايتلرنده برچوق يرلر تدارك ايدنجه روسلر بوكا نظر ناخشنودی ايله باقمغه باشلامشلردر . چونكه قفقاسيه‌ده‌كی ارمنيلر دائما روسيه‌يه قارشو مخالفانه بر وضعيتده طاورانديقلرندن ، روسيه بونلری تجزيه ايتمكه قالقيشنجه بونلر قولای قولای روسيه حدودينی آشوب ايرانه كيده‌بيلير وروسلرك مظالمندن بو صورتله تخليص كريبانه موفق اولورلر . ايرانه كچن ارمنيلر اوراده‌كی همجنسلری طرفندن حسن قبوله مظهر اولور وكمال رفاهله امرار حيات ايدرلر .

بناءً عليه طاشناقسوتيون قوميته‌سی ايرانده بيوك بر رول اوينايه‌بيلمك ايچون كندی قوميته‌لرينه منسوب اك جسور وفعال اعضالری ايرانه صوقوب بيوك بر نفوذ مادی ومعنوی تحصيلنه قرار ويرمشلردی . يفرم خان ايسه مذكور قوميته‌نك اك دكرلی بر اعضاسی اولمق اوزره طانيمش و ، او آنه قدر كندی ملتداشلری اوغورنده عظيم فداكارلقلر ابراز ايلمش ، بو وجهله اقتدار واهليتنی اثباته موفق اولمشدر .

بو رولری لايقيله ايفا ايده‌بيلمك ايچون ذاتاً ايران انقلابی ومشروطيتی كبی كوزل بهانه‌لر الده موجود يكن آرتق طورولورمی ؟ ايران شاه سابق مخلوعی (محمد علی) ايران مجلس ملیسنی طوپه طوتدقدن صكره (يفرم) ١٩٠٩ سنهٔ ميلاديسنده (رشت) ه كيده‌رك طاشناقسوتيون قوميته‌سنك اوامرينی تلقی ايتمكه باشلامشدر . آلديغی اوامری حرفياً تطبيق ايدوب (قفقاسيه) دن بر طاقم اختلالجی وانقلابجی ارمنيلری ايرانه دعوت ايدرك بر طرفدن آنلری قوميته‌نك پاره‌سيله تسليح ايتمش وديكر طرفدن‌ده محمد علينك ظلم واستبدادندن ايكرنن ايرانيلری‌ده قيامه تشويق ورشتده برچوق املاك وعقاره مالك ونفوذ كاری صاحبی اولان (سپهدار) ی‌ده اقناع ايدرك ملی بر اردو تشكيلنه تشبثله ظاهراً سپهدارك وباطناً كندی قومانده‌سی تحتنده مذكور اردو ايله طهرانه يورومش ومحمد علی‌يی روسيه سفارتنه التجا ايتمكه مجبور ايتمشدر . او تاريخدن اعتباراً يفرم ايرانك اك نفوذلی بر قوماندانی اوله‌رق طانيلمشدر .

(يفرم) خان جداً دكرلی وجدی بر انقلابجی ومحارب ايدی . بو آدمك قولاقلرينه طوپ وتفنك كولله‌لری عادتا بر تنی كبی كليوردی . طاغلرده ، اورمانلرده كزمكی ، پوصو طوتمغی ، حرب وضرب ايتمكی فوق العاده بر حظ تلقی ايديوردی . ايرانه بو آدمك ايتديكی خدماتی هيچ بر ايرانلی - فعلا - ايتمامشدر . يفرمك اسمنی ايشيدن طغاة تير تير تيتره‌يورلردی .

روسيه‌نك تشويق وترغيبيله محمد علی همپالريله برابر تكراراً ايرانه

کیرنجه ، ایران حکومتی یفرم خان ایله بختیاریلره مراجعت ایتمش و آز برقوتله محمد علینك معیتنده بولنان ترکمن قبائلی افرادینی تارومار وپریشان ایدرك قوماندانلری اولان (ارشدالدوله) یی اسیر ایدوب اعدام ایتدکدن صکره ، محمدعلی آرتق برایش کورمکه موفق اوله‌میه‌رق دائما سرسریلر کبی اورمانلرده ، طاغلرده کزمکه مجبور ومضطر قالمشدر.

ایکی سنه اول — سالارالدوله ایرانه کیروب اغتشاشات احداثنه باشلاینجه ینه یفرم خان ایله بختیاریلردن مرکب برقوت ایران حکومتی طرفندن نامزد وتعیین اولنه‌رق سالاره قارشو اعزام ایدلمش وآز زمان ایچنده سالارك اطرافنده‌کی اوباشلری محو واستیصال ایدوب کندیسنی متره‌سیله حدود خارجنه قدر فراره مجبور ایلمشلردی .

بو صوك زمانلرده طاشناقسوتیون قومیته‌سنك (نوه) ده‌کی مرکزی طرفندن روسیه وانکلتره‌نك ایرانده‌کی حرکات استیلاکارانه‌لرینه قارشو بی‌طرف قالمق جهتی ترجیح ایدلمش وکیفیت یفرم خانه اشعار ایدلمشیدی . مذکور قومیته‌نك طهرانده‌کی شعبه‌سی — که یفرم خانك ریاستی آلتنده بولنیوردی — ده مرکزك نقطهٔ نظرینی تصدیق وتصویب ایلمشیدی . آنجق بو صوك زمانلرده تکرار سالارالدوله‌نك کرمانشاه وهمدانده اتباع وعونه‌سیله برابر یکیدن توره‌دکلرینی وبیچاره بی کناه ومعصوم اهالینك مال وجانلرینه تسلط ایدوب انواع مظالم خونریزانه‌ده بولندقلرینی کورن یفرم خان ایران حکومتنك تکلیفنی قبول ایدوب کندی منسوب اولدیغی قومیته‌نك قرارینه مخالفت ایتمش وهمدانه طوغری درت نعله قوشمش کیتمشدر .

اولجه کوندریلان فرمانفرمانی مغلوب وکندیسندن یدی عدد طوپ ضبط ایدن سالارالدوله‌نك پیشداری اولان مجلل السلطانك معیتنده کیلرینه یفرم بویوك بر ضربه اوروب اوچیوز کیشی‌یی اتلاف ایله اولجه ضبط ایتدکلری طوپلری‌ده استردادە موفق اولمش وفقط الك صوکره جانی‌ده اوسته قویمشدر .

بکاقالیرسه یفرمی ینه روسلر تلف ایتمکه سببیت ویرمشلردر . چونکه یفرم ایله عونه واتباعنك ایرانده کوك صالوب ، دال بوداق تشکیل ایتملرینه روسیه ایی برنظرله باقه‌مازدی . بونلر ایرانده کسب قوت ایتدکجه قفقازیا وروسیه‌دکی ارمنیلرك اکتساب قوت ایتملرینی تأمین ایده‌جکنی بیلن روسیه ایرکچ یفرمك وجودینی اورته‌دن قالدیرمغی کندیسنه بروظیفه بیلدیکندن وفقط یفرمی آمریقالی مسترشوستر مورغان کبی برتکمه ایله عزل ایله ایراندن تبعید ایتدیرمکه قولای قولای موفق اوله‌میه‌جغنی بیلیردی .

بناءً علیه ایران قابینهٔ حاضره‌سنی — که روسیه‌نك طوع بانیدر — قاندیروب یفرمی سالاره قارشو اعزام ایتدیرمکه چالیشمشدر . بوایشده روسیه هرجهتجه کارلی چیقه‌جغنی کوزلجه تقدیر وایکی شرك برندن تخلیص کریبان ایده‌جکنی اولندن تخمین ایتمشدر . شویله‌که یفرمك موفقیتی تقدیرنده کندی طرفداری اولان ایران حکومت حاضره‌سنی سالاردن قورتاره‌جغنی واولمدیغی تقدیرده یفرمی سالاره اولدیرتمکده کندیسی ایچون بویوك برموفقیت تأمین ایتمش اوله‌جغنی دوشونمش وبوتصورینی‌ده قوه‌دن فعله چیقارمشدر .

ایکنجی برقضیهٔ منطقیه‌ده واردخاطر اولیورکه ، بوده یفرمك طوغریدن طوغری‌یه میدان مصادمه‌ده ویاخود چادیرنده برروسیه‌لی ویاروس طرفداری طرفندن اولدیرلدیکی کیفیتیدر .

ایکی سنه اول ایران مشروطیتنی هردرلو فلاکت وشائبه‌دن تخلیص ایچون ایران رجال سابقه‌سندن (صنیع الدوله) ملتنه ، مملکتنه جدی برخدمتده بولنمق اوزره هرشیدن اول ایران امور مالیه واقتصادیه‌سنك اصلاحنه تشمیر ساعد همت ایدوب ایران حکومتی نامنه بویوك براستقراض عقد ایتمك ایچون برطاقم آمریقا مؤسسات مالیه‌سیله طوغریدن طوغری‌یه مخابره ایده‌رك آمریقا بانکرلرندن برهیئتی مالیه ناظری بولنمق حیثیتیله ایرانه جلب ایدوب تام موفق اوله‌جغی صیره‌لرده، روسیه‌نك نظردقتنی جلب ایتمش وبرکون طهرانده‌کی انکلیز بانقه‌سندن چیقوب آرابه‌سنه بنه‌جکی صیره‌ده — یفرم قتلنده اولدیغی کبی — ایکی مجهول ال طرفندن زواللی اتلاف ایدلمشدر . اخیراً جانیلر الده ایدیلنجه روسیه تبعه‌سی و روسیه طرفندن قتله مأمور اولدقلری تبین ایتمش ایسه‌ده ، روسیه حکومتی طهرانده‌کی سفیرلری واسطه‌سیله جانیلری ایران عدلیه‌سنك الندن آلوب تجزیه ایچون روسیه‌یه کوندرمش واورادە جانیلره بول‌بول مکافات ویردکدن صکره سلمه السلام تخلیه ایتمشدر. بوکبی جنایات سیاسیه ایقاعنده روسیه بویوك رول اوینامش وایرانك الك وطنپرور وآتیاً ایشه یارایه‌جق رجال مقتدره‌سنی قوردلره پارچه‌لاتدیرمشدر .

یفرمی اولدیرمك ذاتاً روسلرك اخص آمالی اولدیغندن بووسیله ایله هم ارمنیلره وطولاییسیله طاشناقسوتیون جمعیتنه ، همده عین زمانده ایرانیلره بویوك برضربه اوردیرمغی تصور ایتدیکی دلائل عقلیه ومنطقیه ایله مثبت بولنمشدر .

(یفرم) وقتیله روسیه وقفقاسیاده روسلرك مظالمی علیهنه روسلره قارشو مقابله‌ده بولنمش ومتعدد صورتده روسلری اضرار ایلمشدر. بونك اوزرینه مدت مدیده روسلر طرفندن حبس وتوقیف ایدلدیکی کبی ، برآره‌لقده (سیبریا) یه نفی وتبعید ایدلمشیدی .

ممالك عثمانیه‌ده دور سابقده وقوع بولان ارمنی مسائلنده‌ده یفرم کندی ملتنه قارشو فداکارلقده بولنمشدر .

(یفرم خان) دیوارجی برارمنینك اوغلی اولوب ، کنجلکنی قفقاسیا وترکیاده اختلالجیلقله امرار ایتمشدر . یفرم ایرانه قارشو دائما برحسن نظر وحس صداقت بسلدیکندن بالعموم ایرانیلرجه مظهر حرمت واعتبار اولمش واولجه ایرانه خدمت ایتمش اولان (نریمان خان) و (پرنس ملکم خان) دن زیاده برصیت وآوازهٔ شهرت قازانمغه موفق اولمشدر. مشارالیهك اتلافندن طولایی ایرانیلری هونکور هونکور اغلاتمشدر .

(یفرم خان) ی تذکیه ایچون تایمس غزته‌سنك طهرانده‌کی

مخابر مخصوصنك شو بیاناتی کافی اولوب ، هرکسه مشار الیه حقنده دقیق بر فکر ویره بیلیر .

تایمس مخابری دیورکه « مدت حیاتمده مملکتلرینك سعادتی ایچون اوغراشان بر چوق بویوك انقلابجی واختلالجیلر کورمش ایسه‌مده ، (یفرم) قدر وطننه ، مملکتنه صادق وجسور هیچ بر کیمسه‌یه تصادف ایتمامشیدم . »

یفرمك وفاتندن صکره کندیسنه همعیار اولان (که‌ری خان) یرینه تعیین اولنمشدرکه بوده ارقداشی کبی بویوك بر ذکر و ماهیته مالکدر .

خلاصه ایران ایشلرنده دائماروسلرك پارماغنی آرامق لازمکلنجه یفرم قضیه‌موتنده‌ده روسیه‌نك پارماغی اولدیغنه بنجه‌هیچ شبهه یوقدر .

س . م . ت

افغانستان حکومت اسلامیه‌سی

حکومات اسلامیه ایچنده کندی شرف واستقلالنی محافظه ایتمکله برابر مملکتنك ، ملتنك ترقی وسعادتنی تأمینه موفق اولان یکانه حکومت افغانستاندر . افغان قومی ، مملکتلرینك احوال طبیعیه وجغرافیه‌لری نقطه‌سندن جسور ویکیت یتیشورلر . افغانلیلرك قلبلرنده خوف وقورقو دنیلانشی یوقدر صلابت دینیه‌لریله شئونات دینیه ومذهبیه‌یه اولان تمسکلری‌ده ضرب‌المثل اولمشدر . افغانستان تاریخنی تدقیق ومطالعه ایدنلر بوقوم جلیل‌القدرك مزایای عدیده‌لرینی هیچ بروقت انکار ایده‌مزلر . وقتیله ایران پادشاهی بولنان (شاه سلطان حسین) حضرتلرینك الندن تخت وتاجنی آلان افغانلر بویوك برشجاعت وقهرمانلق کوسترمشلر والك صکره ایران تاریخنك مدار افتخاری اولان (نادرشاه) ـ یاخود تعبیر آخرله (طهماسب قلی خان) ـ ك همتات برکزیده‌سیله افغانیلر ایران طوپراغندن چیقاریلوب کندی یرلرینه ، یوردلرینه معاودت ایتمشلردر . بووسیله ایله ـ افغانیلری تعقیب ایتمك بهانه‌سیله ـ نادر عسکریله برابر هندستان اوزرینه هجوم ایتمش وهند امپراطورلغنی بالجمله هندستان حکام وولاتیله کندینه مطیع وفرمانبردار ایتمشدر . نادرك هندستاندن آلدیغی اموال غنائم اوقدر چوق وکرانبها شیلردن عبارت ایدی‌که ، ایرانك اسباب ثروت وسامانی تشکیل ایدییوردی . نادرك الده‌کچن (تخت طاوس) ـ یدی جدید جواهرله ترصیع ایدلمش اولدیغی جهتله بونام ایله یاد ایدلمشدر ـ دنیانك اك بویوك قرمزی یاقوتلرندن معدود بولنان (دریای نور) غنائم مذکوره ایچنده بولنیوردی . مذکور یاقوتپاره‌لر جیفت اولوب ، ایکنجیسی یوزسنه اول هندستانده‌کی محاربات اثناسنده بر انکلیز عسکرینك النه‌کچمش وبالآخره حسن رضاسیله بر مبلغ مقابلنده انکلتره حکمدارینه اهدا ایدلمشدر . بو ایکی ثمین ونادرالجنس طاشلر الیوم بری طهرانده ، ایران خزینهٔ شاهیسنده ، دیکری انکلیز قرالنك تاجنده بولنمقده‌در .

ینه وقتیله افغان امراسندن (احمد شاه) کندی عسکریله ایران طوپراغنه کچه‌رك ، قزوینه قدر یورویوب بوتون ولایات ایرانیه‌یی ضبط واستیلا ایتمشلردی . فقط افغان اهالیسنی خواب غفلتدن اویاندیروب ، کندیلرینه حقیقی رفاه ونعمت بخش ایدن حکمدار مرحوم (عبدالرحمن خان) ایدی . بو ذات ، عمجه‌سی بویوك (دوست محمد خان) افغانستان امارتی درعهده ایتدیکی صره‌لرده ، مشارالیهك قهر وغضبنه اوغرامش وروسیه‌یه کیتمکه مجبور اولمشیدی . روسیه‌ یردوسنده علوم عسکریه ایله روس لسانی حقیله تحصیل ایدن عبدالرحمن خان عمجه‌سنك وفاتندن صکره (کابل) شهرینه درت نعل قوشه‌رق کلمش وتاج امارتی باشنه قویمشیدی .

افغانستان مملکتیله افغان قومی او کوندن اعتباراً کسب سعادت ورفاه ایلمکه باشلامش وهردرلو نعم لاتحصای الٰهیه‌یه مظهر اوله کلمشدر . عبدالرحمن خان هرشیدن اول افغانستانده کوچوك بر اردو تشکیل وتنسیقنه مبادرتله جسور افغانلیلری مشق وتعلیم عسکری ایله آلیشدیروب مسلح ومجهز برحاله افراغ ایلمشدر . بویله‌لکله کندیسنی ، قومشولری بولنان روسیه ایله انکلتره حکومتنه قاهر وقوتلی اوله‌رق طانتدیرمش واخیراً هندستانی روسیه‌نك هجماتندن محافظه وصیانت ایتمك اوزره کندیسنه انکلتره حکومتی طرفندن معاش وتخصیصات باغلاندیغی کبی ، سنوی بر مقدارده سلاح ومالزمهٔ عسکریه بخش ایدلمشدر . تخصیصات مذکوره کیت کیده آرتمش والیوم سنوی یدی یوز بیك انکلیز لیراسنده قرار قیلمشدر . اویقوسنی ، راحت وآسایشنی کندی ملتنك تعالی وترقیسنه حصر ایدن امیر مشار الیه بوقدرله اکتفا ایتمیه‌رك اخیراً (کابل) دارالامارتنده بر سلاح فابریقه‌سی جلب وتأسیس ایله سلاح اعمالیچون آلمانیادن قونطوراتو موجبنجه اوسته ومعلملر جلبیله سلاح اعماله تشبث ایدرك ، اون سکز سنه اول کونده اوتوز دانه تفنك اعمالنه موفق اولمشدر .

آز زمان ایچنده افغان اوسته‌لری آلمانلردن بوخصوصه دائر اولان صنعتی ومهارتلری اوکرندکدن صکره آلمانلره یول ویرلمش وافغانلر کندی باشلرینه اسلحه یاپمغه باشلامشلردر .

مرحوم امیر ، ملتی بو نقطه‌دن مستفید ومستغنی ایتدکدن صکره پاره ضربنه مخصوص دیکر بر ماکنه جلب ایدرك آقچه ضربنه مباشرت ایدوب ، افغانستان امور اقتصادیه‌سنی بو وسیله ایله احیا ایلمشدر . بوتون ممالك افغانیه‌ده تك بر ابتدائی مکتبی موجود دکل ایکن ینه امیر عبدالرحمن خان مرحومك غیرت وفعالیتی سایه‌سنده افغانستانك هر طرفنده مکاتب ابتدائیه کشادیله ، افغانلرك تعلیم وتربیه‌لرینه مسارعت اولنمش وآز وقت ایچنده بر طبقهٔ منوره ایله عنصر فضیلتك افغانستانده نمایان اولمسنه خدمت ایتمشدر . بویله‌لکله افغانستان امارتی واهالیسی یوماً فیوماً اکتساب فیوضات مادیه ومعنویه ایدرك مملکتلرینك شئونات سیاسیه واستقلالیه‌سنی محافظه‌یه غیرت ایتمکی وظیفه ایدینوب ، شان وشرفلرینك تزییدی اسبابنی اکمال ایلمشلردر .

انکلتره حکومتی افغانستان حکومتنك کسب قوت ایتدیکنی کورنجه بوملته قارشو حرمتی آرتمش و آنلره هر درلو یاردم و معاونتده بولنمقدن چکینمامشدر . بر آره‌لق انکلیز قرالیچه‌ی بولنان متوفا (ویکتوریا) افغان امیرینی برای سیاحت و تنزه (لوندره) یه دعوت ایتمسی اوزرینه ، هر نه اسبابه مبنی ایسه عبدالرحمن خان بیان معذرت ایدوب کندی کوچوك اوغلی (نصراله خان) ی بالوکاله انکلتره‌یه کوندرمشدر .

انکلیزلر حرمت فوق العاده ایله کنج افغان امیرینی هندستان حدودندن استقبال ایدوب ، خصوصی بر ترنله (بومبای) لیمانه ایصال و اوراده بر انکلیز حرب کمیسنه بالاًرکاب لوندره‌یه کوندرمشلردر .

نصراله خان معیتیله برابر انکلتره‌یه مواصلت ایتدکدن صکره ، قرالیچه طرفندن احترامات معتاده ایله قبول اولنوب حقنده امثالسز بر صورتده بذل عاطفت و انسانیت اولنمشدر . کنج شهزاده لوندره‌نك سیر و اکلنجه یرلرینی کورمکه یلتنمیه‌رك ، انجق انکلیز دارالصناعه‌لریله ، مؤسسات علمیه و فنیه‌سنی زیارت ایلیه‌رك اکتساب فیض و بهره ایتدکدن صوکره افغانستانه عین مراسم مخصوصه ایله معاودت ایتمشدر .

انکلتره قرالیچه‌سی برکون اثنای مصاحبتده (نصراله خان) ه خطاباً : « انکلیز نشانلرندن هانکیسنی ایستر ایسه‌ك ، درحال ویرلمسنی امر ایده‌رم » دیمسی اوزرینه ، کنج پرنس : « بز دعاجیلره الك زیاده الزم اولان شی سلاح و پاره‌در ، انجق بونکله هندستانی هر درلو دشمن تعرضندن محافظه و صیانت ایده‌بیلیرز » جوابنی ویرمش و قرالیچه دخی کندیلرینه ویریلان تخصیصاتك تزیید ایده‌جکنی وعد وانجاز ایتمشدر .

عبدالرحمن خان حضرتلریله انکلتره حکومتی بیننده مودت و وفاق دائمی صورتده جاری اولمش و فقط بر آره‌لق کابلده‌کی انکلیز سفیرینك خشونتی اوزرینه تحوله اوغرامش و عقیبنده سفیرك کابلدن اخراجیله انکلیزلره قارشو اعلان حرب اولنمشدر . بش آلتی هفته قدر دوام ایدن مضاربات و مصادمات نتیجه‌سنده مادی و معنوی خساراته دوچار اوله‌رق کندی حدلرینی طانیوب ، امیر ایله عقد مصالحه ایتمشلردر .

عبدالرحمن خان اوروپا مدنیتی نامنه کندی مملکتی داخلنده یالکز اوروپا صنایع و حرفتلرینی نشر و تعمیم ایدوب ، سائر اوروپانك عرف و عاداتنه اصلا تقرب ایتمامشدر . حتی اوروپا سیاحلریله انکلیز میسیونرلرینی قرق کوندن زیاده افغانستانده اقامت ایتمکه مساعده ایتمدیکنی انکلیزلر بالذات اعتراف و شکایت ایتمشلر ایسه‌ده ، امیر مرحوم بو سوزلره حواله‌ٔ سمع اعتبار ایلمامشدر .

شوراده اوفاق و تحف بر حکایه‌یی استطراد قبیلندن نقل ایتمکی و افغانستان امیر سابقی مرحوم عبدالرحمن حقنده بر فکر مخصوص ویرمکی وجیبه‌دن عد ایدییورم . انکلیزلر بالدفعات عبدالرحمن خانی آلداتمغه تصدی ایتمشلر ایسه‌ده موفق اولمامشلردر . بونك اوزرینه حیله و دسیسه‌یه مراجعت ایتمکه قرار ویره‌رك برکون امیره ، میسیونرلر طرفندن (کابل) دارالامارسنده یکی عالی بر مکتبك آچیله‌جغنی و بو مکتبده افغان چوجقلرینك لیلی و نهاری اوله‌رق مجاناً قید و قبول ایدیله‌جکلرینی و بوسایه‌ده افغانستان نسل آتیسنك تحصیل علم و هنر ایلیه‌بیله‌جکلرینی هندستانده‌کی انکلیز والیٔ عمومیسی یازوب کوندرمش و امیرك مساعده‌سنی استحصاله مسارعت ایلمکه چالیشمشدر . امیر عبدالرحمن خان جواباً والی‌یه عظیم تشکرلر ایدرك بو خصوصده‌کی حسن نیت و توجهندن امین اولدیغنی و فقط افغانستان اهالیسنك عصبیت دینیه و غلظت اخلاقیه‌لرندن بحث ایدرك ، میسیونرلرك کابله کلمه‌لرینك مناسب اولمدیغنی بیان ایتمش و آنجق بونکرك قوه‌دن فعله چیقارلمسنه کندیسی بالذات امارت نامنه تشبث ایتمکه آماده و مهیا اولدیغنی و بو امنیه‌نك حصولی ایچون تخصیصی لازم کلان مبالغك طوغریدن طوغری‌یه کندیسنه کوندرلمسی لزومنی درمیان ایلمسی اوزرینه انکلیزلرجه امیرك آلداننه‌جق بر ذات اولمدیغی فکری حاصل اوله‌رق ، بردها بو کبی لطیفه‌لردن صرفنظر ایتمکه قرار ویرمشلردر .

[استطراد] بو هفته بو قدرله اکتفا ایدرك ، ایلروده محترم قارئلره بو مملکت حقنده معلومات مفصله ویره‌جکمی وعد ایدرم .

س . م . ت

مکاتیب

انکلیز دوربینیله آوروپانك کورونیشی

استرنفاست

دایلی تلغراف آجنته‌سی اوزون مقاله‌لرله آوروپانك حال حاضر سیاسیسنی ینه انکلیز ایبیکندن کچیره‌رك تقطیر ایدوب آوروپانك موقعی شو صوك کونلرده دها زیاده فنالشدیغنی اثباته چالیشیور . عثمانلی و ایتالیا محاربه‌سی هر نقدر موجب اندیشه بر وقعه ایسه‌ده آوروپانك موقعنی تزلزله اوغراته‌جق خاصه‌یه مالك دکلدر . بلکه بو زلزله‌نك کوکی روسلرك ایکی طرفلی قوللاندقلری پولتیقه‌نك آلتنده آرانملیدر . روسلر بر طرفدن ایتالیانی اتفاق مثلثدن آییرمق ، دیکر طرفدن چناق قلعه بوغازینك روس حرب کمیلرینه کشاده ایدلمسی ایله شمالی آناطولیده دائرهٔ نفوذلرینی توسیع ایتمك آرزوسنده‌درلر . ایتالیانی اتفاق مثلثدن آییرمق آرزوسی طوغریدن طوغری‌یه آلمانیا علیهنده اولدیغی کبی ، چناق قلعه بوغازندن حرب کمیلرینی سربستجه امرار ایده‌بیلملری ده یالکز آلمانیانك معاونت سیاسیه و فعلیه‌سیله قابلدر . بناءً علیه روسلرك سیاستلرینیك بر بریکسز صورتده یورتمش اولملری ، بالعموم قاریشیقلقلرك و بکدیکره عدم اعتماد ایله موجب وسوسه حاللرك ایقاعنه سبب اولمشدر .

معمافیه روسلرك محاربهٔ حاضره‌ده ایتالیا منفعتنی التزام ایتمك

طرفدارلغنه قارشو فرانسزلرك مجتنبانه ومترددانه حركتی ، روسلرك پترسبورغ فرانسز سفیرینه قارشو عدم خوشنودیلرینی ابراز ایتملرینی تولید ایتمشدر .

آلمانلر اناطولیده سوریه‌ده وجزیرة العربیه‌ده‌كی موقع ووضعیتلرینی ترتیب وتنظیم ایتمك زمانینك تقرب ایتدیكنی تفكر ایله عثمانلیلرك آرقه‌سندن روسلرله برلشمك املی كچن سنه هرنصلسه دوچار افشاآت اوله‌رق حكمدن ساقط اولمش ایدیسه‌ده ، آلمانلرك باب عالی‌یه قارشو طاقینمش اولدیغی عثمانلی دوستلغی ماسكه‌سی آرتق او زماندنبری یرتیلمش ایدی. بارون فون مارشالك استانبولی ترك ایدیشی، آلمانلرك عثمانلیلره قارشو بشقه بر مسلك طاقینمق و آرتق باب عالی‌یه‌ده رعایتی برطرف ایده‌رك قورمش اولدقلری پروغراملرینی موقع اجرایه وضع ایتمك ایچوندر .

آلمانلر ایله روسلرك درسعادت سفیرلرینی كیرو چاغیرمه‌لری یكدیگریله هم فكر وهم منفعت اولدقلرینی ارائه ایتمزمی ؟

ینه بوایكی دولت اقتصادی نقطهٔ نظرندن ممالك عثمانیه‌نك بینلرنده تقسیم اولنمسی ایچون انكلیزلرك دخی موافقتنی استحصال ایده‌بیلمك آرزوسیله ، چناق قلعه بوغازینك لزومسز ونتیجه‌سز یره طوپه طوتلمسی وبناءً علیه سدینه عثمانلیلری مجبور براقه‌رق بوسیله انكلیز تجارتنی اضرار ایله انكلیزلری عثمانلیلر علیهنه چویرمك فكرینه استناداً یاپلمش اولدیغنی كوسترمزمی ؟

بوندن ماعدا برلینده سفیر « غوشن »ك علیهنه اجرا اولنان تحریكات ، سفیر مشار الیهك كیرویه چاغیرلمسی آلمان رجالی طرفندن آرزو اولندیغنی ایما ایتمزمی ؟ عین زمانده روسلرك پترسبوغ فرانسز سفیری علیهنه ایدیلان پروتستو ایله اهمیتنی ازدیاد ، فكریمزه تقویت ویرمزمی ؟

ایشته انكلیز تلغراف آجنته‌سنك بالاده تقطیر ایلدیكی حال حاضر سیاسیدن آوروپا اوزرنده كثیف بلوط كتله‌لرینك جولان ایتمكده اولدیغی آكلاشیلیور . هوا ایستر بلوطلی ، ایستر آچیق اولسون . هر فورطنه‌یه و هر بورایه مقاومت ایده‌بیلمكلكمز ایچون عثمانلی سنجاغی آلتنده تحشد ایتمش عناصرك اتحادیله بركتله حالنه كیرمكلكمز لازمدر .

بوراده مكتب چوجقلرینك كتابلرنده‌كی اوفه‌جق بر حكایه‌یی خاطرلاتمق ایسترم؛ حالت نزعده بولنان اختیار بر آدم وفاتنك تقرب ایتدیكنی آكلاینجه طبیعت وفكرجه یكدیگرینك ضدی اولان اوچ اوغلی یتاغی باشنه چاغیره‌رق یكدیگرینه مربوط اوچ دكنك پارچه‌سنی قیرمه‌لرینی امر ایدر . هرنقدر اوچی‌ده اولانجه قوتلرینی صرف ایدرلر ایسه‌ده بردرلو قیرمغه موفق اوله‌مزلر. بعده اختیار پدر، او اوچ دكنكی یكدیگرینه ربط ایدن باغلری چوزه‌رك بو دفعه‌ده هر برینه بر دكنك ویره‌رك قیره‌لرینی امر ایدر . اوغللرینك هر بری كمال سهولتله ویریلان دكنكلری قیرارلر . بونی كورن پدر ، اوغللرینه :

« كوریورسكزكه حالت نزعده بولنیور وچوق كچمه‌دن وفات ایده‌جكم . بونكچون حیاتمده نصل برلكده امرار حیات وسعی وغیرتده دوام ایدییورسه‌كز وفاتمدن صكره‌ده آیرلمیوب شو مربوط اوچ دكنك كبی ، یكدیگریكزه مربوط قالكزكه سزی پریشان وبرباد ایتمكه هیچ بر قوت مقتدر اوله‌ماسون. شاید یكدیگریكزدن آیریلور، متفرق صورتده حركت ایده‌جك اولور ایسه‌كز همان هر ضعیف بیله سزی بردنبره محو وپریشان ایده‌بیلور ... » دیه مكمل بر وصیتده بولنور . بونكچون هر نره‌ده وهانكی بر شی اوزرینه اولور ایسه اولسون اتفاق واتحاد ایله حركت هر حالده حسن نتیجه حاصل ایتدیكی كبی ، هیچ بر شی‌ده بویله بر كتله‌یه قارشو برمضرت ایراث ایده‌مز .

استوتغارتده آناطولی حصارلی

محمد خیرالدین

آمریقاده مسلمان دشمنلری

شمالی آمریقاده سان فراسیسقو شهرندن اسكدارلی علی انور افندی مناستر‌ده منتشر نیر حقیقت غزته‌سنه یازییور :

آمریقاده‌یم ، اسلامیتك فیضلرینی بورادن داها ایی كورویورم . سنه‌لردنبری آوروپاده ، آمریقاده دولاشیورم . فقط اتحاد اسلام منفعتلرینی بورالردن دها ایی تقدیر ایدییورم . هم تدقیقم ، وهم بكا ملاقی اولان فكرلر اكلاتیوركه اتحاد اسلام پك موافق ومساعددر.

عثمانلی ـ ایتالیا محاربه‌سی باشلادی . بو، اسلامیته ، عثمانلیلغه هجوم ایچون مكمل بر سلاح ، برفرصت ! عثمانلیلق ، اسلاملق علیهنه نه كفرلر !.. افترالر !.. آمریقاده « ویلیام ره‌ندولف هیرست »اسمنده غرضكار برمیلیونر وار. بوحریفك نویورقده ، شیقاغوده ، بوستون، فیلادلفیا، سان فراسیسقو، لوزانجلس‌ده اقزه‌میر اسمنده داها برچوق شهرلرده برچوق غزته‌لری وار . ایشته بزم ایچون اك فنا یازان بو آدمدر. دیوركه: «ایتالیانلر طرابلسه خریستیانلق، مدنیت كوتورییورلر، ایتالیانلر قدس شریفی‌ده آلوب پاپایه هدیه ایده‌جكلر . عثمانلیلری آوروپا خریطه‌سندن دكل ، عالم مدنیتدن سیله‌جكلر . » بو غزته هم توصیه ایلیوركه : مدنی آمریقالیلر سیاهلره ناصل معامله ایدییورسه محو ایدیله‌جك عثمانلیلره‌ده اویولده معامله لازمكلیر . آمریقاده سیاهلر انسان دكلدر . اونلر ایچون قانون آیری‌در . بربیاض قادین ایله بر سیاه اركك اوله‌نه‌مز . اگر براوله‌نمك واقع اولور ایسه او سیاه اركك چابر ، چابر یاقیلدیغی واقعدر .

بن ایسترم‌كه بویله مسلمان دشمنی غزته‌لرك نشریاتی ترجمه ایدیله‌رك توركجه ، عربجه ، والحاصل بوتون اسلام غزته‌لرنده نشر ایدلسون. مسلمانلغك اونلره قارشی عداوتی قات‌قات زیاده‌لشسون! هیچ متعصب اولمایان و آوروپا ، آمریقانك انواع حیاتنده سورونمش اولان بن كندیمه ، نفسمه باقیه‌رق ایشته بویله ایستیورم . وهر زمان بویله ایسته‌یه‌جكم .

نویورقده ، شیقاغوده ایتالیانلر ویلیام روندولف هرستك شرفنه ضیافتلر ویردیلر . بو ضیافتلرده مذکور شهرك مایورلری ، بلدیه رئیسلری مدعو ایدی . داها پك چوق رسمی آدملر واردی . عثمانلیق ، اسلاملق علیهنه نطقلر ایراد اولوندی . آصیلدی ، کسیلدی ، بیچیلدی . اما هپ لافله ، آلقیشلر آمریقا سمالرینی دولدیردی .

پانامایه حالا هیچ بر عثمانلی براقیرلرلر ، سوریورلر . یالکز پاناماده دکل ، ژاماییقده‌ده بویله !.. بونی بوتون آمریقا جهانی بیلیور .

بزم مملکتمزده آمریقالیلر اك بیوك مساعده‌لره مظهر اولسونلر ، قوللرینی بزدن زیاده صاللایه ، صاللایه کزسینلرده بز آمریقاده مقهور ذلیل یاشایه‌لیم ؛ توغوله‌لم ، آرتق بونلره تحمل قالمه‌دی .

مطبوعات

« اوروپالیلاشمق » ؟

اقتحام رفیق محترمز ایکیده برده « اوروپالیلاشمق » لزومنی ایلری سوریور . حتی جمعه کونکی باش مقاله‌سنی بو مسئله‌یه تخصیص ایتمشیدی . مقاله‌یی اوقویانلر کورمشلردرکه بزم ایچون یکانه چارهٔ سلامت وارسه یوقسه « اوروپالیلاشمق » ایمش . پك اعلا ؛ انجق شیمدی‌یه قدر میدانه آتیلان وصایا کبی بو توصیه‌ده غایت عمومی ، غایت مبهمدر . ذاتاً اجتماعی ، سیاسی ، اقتصادی مطالعه‌لریله خلقی ارشاد ایتمك ، مملکتی قورتارمق دعواسنده بولونان ذواتك بزجه اك بیوك قصوری ، بویله عمومیاتجیلیقدر . مستحصلاتك مقدارینی چوغالته‌لم ، کوپریلر یاپه‌لم ، قناللر آچه‌لم ، خلقك سویهٔ عرفانینی یوکسلته‌لم ، یالکزلق بولایقه‌سندن وازکچه‌لم ... کبی عمومی سوزلر برر تدبیر کبی میدانه آتیلیر ؛ لکن او مستحصلاتك کمیتی نصل چوغالیر ؟ قناللر نره‌دن ، نه ایله آچیلیر ؟ خلقك سویهٔ عرفانی هانکی طریق ایله دها چابق ، دها امین بر صورتده یوکسه‌لیر ؟ افراد یولایقه‌سندن نه کبی مسائلده نه کبی فدا کارلقلر اختیاریله خلاص اولونه بیلیر ؟ .. بونلری هیچ ایضاح ایدیلمز .

ایشته اقتحام رفیقمزك « اوروپالیلاشه‌لم » دیمسی‌ده طبقی بو قاریکی عمومیات زمره‌سندندر . اوروپالیلاشمق نه دیمکدر ؟ بو غایته وصول ایچون نره‌دن باشلایه‌جغز ؛ هانکی یولدن کیده‌جکز ؟ موجوددن نه‌لری براقه‌جغز ، یکیدن نه‌لری آله‌جغز ؟ بونلر اطرافیله ، هم‌ده آچیقجه آکلادملی‌درکه یکانه مدار نجاتمز اولمق اوزره اوکمزه سوروان بو واسطه‌یه توسل بزم ایچون نه درجه‌یه قدر قابلدر ، اوکرنه‌لم‌ده اوکا کوره داورانالم . شاید آله‌جغمز ایضاحات اولا اوروپالیلاشمقله قورتوله‌جغمزه ، ثانیاً ایجابنده اوروپالیلاشه‌بیله‌جکمزه قناعت ویره‌جك ماهیتده ایسه بو تدبیرك بزده اك باشلی مدافعلرندن اوله‌جغمزی شمدیدن وعد ایدرز .

نه حالده‌یز ... نه‌لرله اوغراشیورز ؟

تاریخ تکرردر ، دیین آدم هر کیم ایسه پك آچی ، فقط هیچ شاشماز بر حقیقته ترجمان اولمش . بش عصر اول فاتح سلطان محمدك اوردوسی استانبولی قوشاتدیغی زمان شهرك ایچنده کیلر نه حالده بولونمش‌سه بو کونده مملکتك شمدیکی سکنه‌سی عینی حالده بولونیور ! هایدی دیه‌لم که عوام یانی باشنده‌کی تهلکه‌یی کوره‌میه‌جك قدر غافل بولونسون ؛ یا ملتك خواصندن ، ادباسندن ، حکماسندن کچینمك ایسته‌ینلرده‌ده نه اولدی‌که دوشونه‌جك باشقه درد قالمامش کبی مسلمان خانملرینك قیافتیله ، طرز معیشتیله مشغول اولیورلر ؟ مسلمانلرده‌کی عائله حیاتی دکیشدیرمك ؛ هرکسك حریم بیتی هرکسه آچیق بولوندیرمق ؛ ارککلرك سفاهتنه ، سفالتنه زواللی قادینلری‌ده تشریك ایلمك کبی آرزولرك تحقق ایده‌جکی زمانی ممکن اولدیغی قدر چابق کتیرمك ایسته‌یورلر ؟ بزه قالیرسه اودوری بر آن اول کتیرمك ایچون چالیشمه‌یه هیچ لزوم یوق . زیرا بو کیدیشله او کندی کندینه ، هم پك یاقین بر زمانده کله‌جکدر . مکر که الله بو امته هیچ اولمازسه اك بسیط حقیقتلری کوره‌بیله‌جك قدر بصیرت ویره !

شئون

جاوا حجاجی . — جده‌دن غزته‌مزه یازیلیور : بیك اوچیوز اوتوز جنك ایلك قافلهٔ شرف آورنی تشکیل ایلیان آلتمش آلتی جاوا حاج محترمی انکلیز باندیره‌لی پروز نامنده‌کی واپورله ۲۳ نیسان سنه ۳۲۸ تاریخنده کمال عافیتله جده‌یه مواصلت ایلدیلر ، معزز جاوالی قارداشلرمز برقاچ کونه قدر مکهٔ مکرمه‌یه حرکت ایده‌جکلردر .

عثمانلی — ایتالیان محاربه‌سی :

دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی تلغراف آژانسنه تبلیغ اولنمشدر :

طرابلس غرب :

۷ مایس . — تونس قربنده‌کی صووا نام محلده بولونان دشمن ۷ مایس ۱۳۲۸ تاریخنده بش طابور پیاده ایکی جبل طوپیله ایکی مترالیوزدن مرکب بر قوله جزوبده مجاهدلر آره‌سنده‌کی بی اتام کچیدی استقامتنده تعرض ایتمش ایسه‌ده کچید بشکاهنده برچوق ساعت قدر دوام ایدن شدتلی بر محاربه‌دن صوکره برخیلی جبخانه ، قازمه کوره‌ك و بورتاتیف چادیر وشاپقه‌لر براقه‌رق فرار صورتنده رجعته مجبور ایدلمش و کندی استحکاماتنه قدر تعقیب اولونمشدر . سکز شهید یکرمی قدر مجروحمز واردر .

۱۱ مایس . — بو صباح فروواده بولنان دشمن شرق استقامتنده اوله‌رق بش طابور پیاده ، بر بطاریه طوپ و بر بلوك مترالیوزدن مرکب بر مفرزه ایله خروج حرکتی اجرا ایدرك ایلری قره‌غوللریمز وشیخ سعیددن یتیشن عسکریمزله محاربه‌یه طوتوشمش و بش بچق ساعت قدر دوام ایدن محاربه‌دن صوکره رجعت ایله استحکاماته قدر تعقیب اولنه‌رق تلفات کلیه‌یه دوچار ایدلمشدر . ضایعاتمز اوچ شهید ایله آلتی مجروحدن عبارتدر .

بنغازی :

۹ نیسانده . — نیسانك طقوزنجی کیجه‌سی دشمنك غرب استحکاماتنه دوغری سوق اولونان کوچوك بر مفرزه طرفندن استحکامات اطرافنه یرلشدیریلان لغم بومبالرندن ۲۵ عددی محللرندن چیقاریله‌رق تللریله برابر اردوکاهه کتیرلشدر .

۳ مایس . — بوکون بر پیاده طابوری و بر سواری الاییله اوچ صحرا بطاریه‌سندن و برمقدار اریتره عسکرندن مرکب بر دشمن مفرزه‌سی درت جهتدن خروجه جسارت ایله‌دیکندن دوریه‌لرمز طرفندن مقابله‌سنه مبادرتله اوچ ساعت قدر دوام ایدن آتش محاربه‌سندن صوکره دشمن تلفات کلیه‌یه دوچار اولارق فرار ایتمش واستحکاماته قدر طرفمزدن تعقیب ایدلمشدر . ضایعاتمز یوقدر .

یمن :

۷ مایس . — بوکون دباب اوکنه کلن بر ایتالیان حرب سفینه‌سی موقع مذکوری بومباردمان ایتمشدر . مترالیوزلرله مجهز ایکی چاتانه سالله تقربله عسکر اوزرینه آتش ایتمش ایسه‌ده کوردیکی مقابله اوزرینه اورادن تباعد ایتمشدر . بوراده‌کی سواحلك آبلوقه خارجنده اولمسنه رغماً ارزاق یوکلی بر سنبوق دشمن طرفندن باتیرلمشدر . نفوسجه ضایعاتمز یوقدر .

آطه‌لر دکزی :

استانکوی و سومبکینك اشغالی . — ازمیر ولایتندن داخلیه نظارتنه وارد اولان تلغرافنامه‌ده استانکوی و سومبکی آطه‌لرینك ایتالیانلر طرفندن تحت اشغاله آلندیغی بیلدیرلمشدر . مذکور آطه‌لرده قوۀ مدافعه موجود اولمدیغندن ایتالیانلر دوچار مقاومت اولمامشلر و مأمورین محلیه‌یی اسیر ایتمشلردر .

معلومات متفرقه :

طرابلسده و بنغازیده‌کی قوای عثمانیه‌نك تصورانی . — المؤید غزته‌سنه اخبار اولندیغنه نظراً میدان حربده بولنان مجاهدین عثمانیه دشمن اوزرینه ناکهانی هجوم ایتمکی تصور وتصمیم ایدییورلر . مجاهدین ، ایتالیانلری کاملاً تنکیل ومملکتی وجودلرندن تطهیر ایتمکه قرار ویردکاری کبی بو محاربه‌دن دونمیه‌جکلرینه ، یا غازی یا شهید اولوب عودت ایده‌جکلرینه مشترکاً عهد وقسم ایتمشلردر .

بنغازی اهالیسی . — ایکی یوز قدر یرلی بنغازیدن فرار وعثمانلی اردوکاهنه التجا والتحاق ایتمشدر . بو بیچاره‌لر آچلقدن صوك درجه بیزار برحالده بولنمقده‌درلر . ایچلرنده بر چوق قادین وچوجق دخی بولنمقده‌در . قوماندان عزیز بك بونلری کمال لطف وانسانیتله قبول ایده‌رك ، کندیلرینه بر قاچ قویون کسیلمسنی امر ایتمش وبو وسیله ایله پادشاهه خیردعالر جلبنه موفقیت الویرمشدر .

اریتره عسکرلری کری کیدییورلر . — العلم غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره روباتینو قومپانیه‌سنه منسوب بر ایتالیا واپوری یدی یوز اریتره عسکرینی حامل بولندیغی حالده اسکندریه‌یه مواصلت ایتمشدر . بونلرك چوغی السز ، قولسز ، آیاقسز مجروح ومعلول ومعطل بر وجوده مالکدرلر . عساکر مذکوره بحر احمرده‌کی اریتره مستملکه‌سنه ـ کندی وطنلرینه ـ ایصال ایدیله‌جکلردر . واپورك ایچنده بولنان بدبختلرك سوزلرندن ، دها آرته‌دن دیکر بر واپورك‌ده مجروحین ومعلولینی حاملاً طرابلسدن چیقمق اوزره بولندیغی آکلاشلمشدر . ایتالیا بلانجیلری ، بونلری اموال خسیسهٔ دنیویه ایله اطماع ایدوب طرابلسه کوتورمشلردی . فقط اخیراً بونلرك طرابلسده بر شی یاپه‌مدقلرینی کورنجه تکرار مملکتلرینه سوق ایتمکه باشلامشدر . چه فائده‌که زواللیلر مکمل اعضالی اوله‌رق طرابلسه کیتدکدن صوکره شمدی یاریم وچاریق اعضالی دونیورلر .

دین و وطن خائنی بر نامرد . — اوروله طابور کتابتنده خرسزلق ایدوب محکوم اولان وشمدی رودوسده ایتالیانلره جاسوسلق ایدن (آلتون دیش) نامنده‌کی اقسرایلی اسماعیل حقی ملعونی عسکر البسه‌سی کییوب ضابط شابقه‌سیله ایتالیا قوماندانك معیتنده استر سوار حربه اشتراك ایتمشدر .

معصوملرك حبسی . — ایتالیانلر رودوسده (۱۷۸) معصومی انتقام ایچون حبسه آتمشلردر .

بر عثمانلی عسکرینك شجاعتی . — رودوسده بولنان ایتالیا ضابطلرندن برینك افاده‌سنه نظراً سپرده بولنان بر عثمانلی عسکری ایتالیانلردن سکسان نفر و بر ضابط اوروب فشنکی قالینجه سونکو ایله دشمن اوزرینه یورومش واوآناده شهید دوشمشدر . مذکور ایتالیان ضابطیده بو « عثمانلی عسکرینی کورنلر حیرتده قالدی » دییور .

عرب ـ ترك اخوتی . — (الاراء) غزته‌سی تونسده منتشر (الحاضره) غزته‌سندن نقلاً آتیده‌کی فقره‌یی درج ایتمشدر :

مشایخ عرب ایله انور بك بیننده بر مجلس مشورت تشکیل ایدیلوب مقررات آتیه‌نك اتخاذینه قرار ویرلمش وبوبابده بر عهدنامه قلمه آلنمشدر : (۱) اون بش یاشندن یتمش یاشنه قدر اولان بنغازی وطرابلس عربانی ایتالیانلر علیهنده عمرلری اولدقجه محاربه ایتمکی عهد وپیمان ایدییورلر . — (۲) محاربه‌یه کوجلری اولمیان پك کنج واختیار کیمسه‌لر ، مجاهدینه عائد اولان ارزاق ومالزمه‌نك محافظه‌سیله مکلفدرلر . — (۳) مجاهدلر ، میدان محاربه‌یه کندی سلاح ، ارزاق ومواشیلریله کیتمکی تعهد ایدرلر . — (٤) هراوں مجاهدك یمکنی ، یتاغنی حاضرلامق ایچون بر خدمتجی استخدام ایدیله‌جکدر . — (۵) قبائل مجتمعه حکومت طرفندن تخصیص اولنان محلده چادر قوروب ضابطلرك اوامرینه اطاعت وحرکاتنه امتثال ایده‌جکلردر . ضابطندن مساعده آلمدقجه مجاهدلر هیچ بر حرکتده بولنمیه‌جقلردر . بوکا مخالفت ایدنلر ایسه مجاهدین میانندن منع وطرد ایدیله‌جکدر . (۶) میدان محاربه‌یه اك یقین بولنان قبائل طرفندن مجاهدینك احمال واثقالی سوق ونقل ایدیله‌جکدر . — (۷) حکومت عثمانیه روما بانقه‌سندن ضبط ومصادره ایلدیکی اموالی ایجاب ایدن مجاهدینه توزیع ایده‌جکدر .

بو عهدنامه اون درت ماده‌دن عبارتدرکه دیکر یدی ماده‌سی پك خفی اولدیغی ایچون درج ایدیله‌مه‌مشدر . عهدنامه‌نك تحریر وتمهیرندن صوکره بتون قبائل عربان ناموس ، دین وشرفلری اوزرینه یمین ایتمشلردر .

ایتالیا :

ایتالیاده اختلال . — ایتالیانك پك چوق شهرنده اختلال ظهور ایتمکده‌در . ایشسز عمله‌لر عصیان ایده‌جکلرندن بحثله تهدیدانده بولنمقده‌درلر . جنوبی ایتالیانك پك چوق یرنده قحط وغلا اجرای حکم ایتمکده‌در . آنارشیستلر بر عصیان اجراسیچون سوسیالیستلر ایله ائتلاف ایتمکده اولوب ، اکر ایتالیا حکومتی ایش بولمز واعانهٔ نقدیه‌ده بولنمز ایسه وخیم بعض وقایع ظهورینه انتظار ایتملیدر .

ایتالیاده اعانات درجی . — طرابلسده تلف اولان عساکرك عائله‌لری نامنه درج ایدیلن اعانات مقداری ٦ میلیون فرانغه بالغ اولمقده‌در . طیاره فیلوسی ایچون ایکی میلیون ، ترکیادن تبعید اولنان ایتالیانلر ایچون‌ده ۵۰۰ بیك فرانق اعانه طوپلانمشدر .

بر سوسیالیست ایتالیان عسکرینك بیاناتی . — سوسیالیست بر ایتالیان نفری قاتل قرالك امریله بو قدر قاتلر دوکولکده اولدیغندن بحثله تأسفلر ایتمکده اولدیغی علناً سویلدکدن چکنمه‌مشدر .

انكلتره و آق دكز :

مالطه اجتماعی .— انكلتره باش وكيلی مستر (آسكيت) ايله بحريه ناظری لورد (چرچيل) مالطه‌يه عزيمت ايده‌رك ، انكلتره‌نك مصر مأمور سياسيسی لورد (كيچنر) ايله جزيرهٔ مذكوره‌ده اجتماع ايتمشلردر . آلنان معلومات موثوقه‌يه نظراً انكلتره حكومتی بحرسفيد موازنه‌سنه دائر بوكره بر پروژه تنظيم ايتمشدركه بو اجتماع ، مذكور پروژه‌نك نه صورتله تطبيق ايديله‌جكنك تعيننه معطوفدر . مذكور پروژه‌ده مصرده‌كی انكليز عسكرينك تزييد مقداری ايله انكليز بحرسفيد فيلوسنك مركزی اولان (جبل الطارق) دن ماعدا مالطه جزيره‌سنك دونغا ايچون بر ايكنجی مركز اتخاذ ايدلمسی و بو قبيل خصوصاتك داخل اولديغی آيريجه استخبار اولنمشدر .

كريد :

كوچك بر اهل صليب .— كريدده منتشر (استقبال) غزته‌سنده اوقونديغنه كوره كريدك خانيه شهرنده « فودررس - رابطهٔ مليه » ناميله بر جمعيت خصوصيهٔ خرستيانيه وردر . خط حركتی ، تاريخده معروف اهل صليب جمعيت عيسويه‌سنك خط حركتنه مطابقدر . افرادی ، دائما نشان تعليميله اشتغال ايديور . بو جمعيت افرادی ، كچن بازار كونی خانيه شهری خارجنده‌كی (ترووور) كوينه كيدرك نشان تعليملری اجرا ايتمش ، بعده مجتمعاً و مسلحاً شهره دونمشدر .

كريدی قارشديران بو جمعيتدر . بو جمعيتك اسلحهٔ حربيه و اهل صليب اشعاريله لبالب طولو بر دائرهٔ مخصوصه‌سی‌ده واردر . بو جمعيتده برچوق اماپا و اكار واردر . اكر يونانستان ، عثمانليلر ايله محاربه ايدر و ممالك عثمانيه‌نك مقاسمه‌سنه باشلانيرسه بو جمعيت افرادی حربك برنجی خطنده بولنه‌جقلرمش !

فاس :

اغتشاشات و فرانسزلرك مظالمی .— فاسده اختلال ، فرانسزلرك آشوب كسه‌لرينه ، اعداملرينه رغماً الآن دوام ايديور . شو صوك كونلرده آلنمش كيشی‌يی فرانسزلر اعدام ايتدكلری حالده جسور فاسليلر اوزرينه بر كونه تأثير بخش ايتمه‌مشدر . متعصب و ديندار اهالی وطننه ، ملتنه خائن اولان مولای حفيظ يرينه شرفادن بر ذاتك امارته انتخابنه تشبث ايتمشلردر . فاس قبائلی فرانسزلرك ، مملكتلرينی ، يوردلرينی ضبط و تصرف ايتمكه موافقت ايتمك ايسته‌ميورلر . فرانسزلر ايسه اهاليدن ضبط ايتدكلری املاكی اعاده ايتمدكلری كبی ، بو بابده‌كی شكاياتی ديكله‌مه‌مك ايچون‌ده قرار ويرمشلردر . بو پولتيقه ايله اصل فاسليلر فرانسزلره ايصينه‌ميه‌جقلری آشكاردر . انواع مظالم فرانسزلر طرفندن اجرا ايدلمكده و مدنی بر قوم اولدقلرينی فاسليلر نظرنده من كل الوجوه اثبات ايتمكده‌درلر .

ايران :

مجلل السلطانك اعدامی .— افتاب غزته‌سنك بياننه نظراً سالار الدوله‌نك اك مقتدر اركان عسكريه‌سندن مجلل السلطان اسير ايديله‌رك ايران حكومتی عساكری طرفندن اعدام اولنمشدر .

افرهم خانك خلفی .— (كه‌ری) نامنده بر ارمنی افرهم خانك يرينه تعيين اولنمشدر . بو ذات سالار الدوله عساكرينی دوچار هزيمت ايتمشدر .

ايرانه ويريله‌جك بر آوانس دها .— تايمس بياننه كوره ايرانك احتياجات حاضره‌سنه صرف اولنمق اوزره سابق وجهله انكلتره - روسيه طرفندن برمقدار پاره‌نك آوانس اولارق اعطاسی تقرر ايتمشدر . حال حاضرده انكلتره كندی حصه‌سنه دوشن مقداری بالذات ويره‌جك ايسه‌ده ، روسيه‌نككی بويله دكلدر . روسيه‌نك حصه‌سنی فرانسه و هولاندا بانقه‌لری تسويه ايده‌جكلردر . بو وسيله ايله فرانسه‌نك ايرانده‌كی منافع اقتصاديه‌سی‌ده بر درجه‌يه قدر تأمين ايدلمش اوله‌جقدر . احتمال آتيده‌كی اقراضاتده فرانسه‌يه‌ده بر سهم ترتب ايدر . شيمديكی آوانسك مقداری يوز بيك ليرادن عبارتدر .

نائب حكومتك بولجيلغی .— نائب السلطنه اوروپايه سياحتنی اوچ هفته تأخير ايتمشدر .

كويت :

شيخ مبارك انكليز نشانی .— بغدادده منتشر (الرياض) غزته‌سنده اوقونديغنه كوره ايكی انكليز حرب كميسی كويته مواصلت ايتمش و ايچلرنده بولنان انكليز عسكرندن يوز يكرمی نفر مسلح اولدقلری حالده اوچ قايقله قره‌يه چيقمشلردر . عساكر مذكوره‌نك باشنده قوماندانلری بولنيوردی . بو عسكرلر ساحلده بولنان كويت شيخی طرفندن برای استقبال كوندريلن اشخاص طرفندن مظهر احترام اولمشلردر . عساكر مذكوره‌نك اوكنده بولنان موزيقه باندوسی طرفندن انكليز مارشلری چالنمش و بو منوال ايله شيخك قصرينه كيدلمشدر . شيخ ، انكليزلری حسن قبول و اكرام ايتدكدن صكره ، عسكرك قوماندانی آياغه قالقه‌رق انكلتره حكومتنك مداحجنی ياد ايله تبعه‌پرور اولديغی بيان ايلدكدن صكره حامل اولديغی (هند ييلديزی) نشاننك قوماندوره رتبه‌سنی كچن سنه محمره حاكمی خزعل خانه پاپيلديغی كبی شيخ مباركك كوكسنه طاقمشدر . بونك اوزرينه انكليز حرب كميلرندن قرق بر پاره طوپ انداخت ايدلمش و شيخ طوپچيلری طرفندن‌ده مقابلةً اوقدر طوپ انداخت اولنمشدر .

انكلتره :

ميسيونرلر توحيد مساعی ايديورلر .— المؤيد غزته‌سنده اوقونديغنه نظراً ادينبورغ دار الفنوننه ، ميسيونرلرك توحيد اعمال و وظائف ايلرينه دائر پروفسور (شلاتر) طرفندن مفصل بر تقرير تقديم اولنمشدر . انكلتره‌ده انتشار ايدن (عالم اسلام) مجموعه‌سی بو تقريرلرك صورتی نشر ايتمشدر . بورادن آكلاشيلديغنه كوره ميسيونرلرك چينده ، هندده ، ژاپونياده ، آفريقاده و مداغسقار و سائر حوالی جهانده بولنان جمعيتلرينه عائد راپورلر ، خرستيانلغی نشر و تعميم خصوصنده بو صوك سنه‌لرده صوك درجه موفقيت كورلديكنی ناطق ايمش . عين زمانده كنديلرينه ، تلقينات و بيانات خصوصنده ممالك اسلاميه‌ده دخی ميسيونرلره ممانعت ايدلمكده ايمش ! . پروفسورك نقطهٔ نظرينه باقيليرسه بوتون ميسيونرلر جمعياتنك توحيد مسلك و مساعی ايلری لازم ايمش . بويله‌لكله دها واسع بر صورتده وظائف مودوعه‌لرينه دوام ايده بيله‌جكلرمش ! .

افغانستان :

رسم كچيد اجراسی .— كابلده منتشر (سراج الاخبار) غزته‌سنده اوقونمشدر : افغانستان اميری حبيب الله خان حضرتلری حضورنده كچن ربيع الثانی آينك بشنجی كوننده افغان عساكر منتظمه‌سی طرفندن بر رسم كچيد اجرا ايدلمشدر . افغان اوردوسنك مكمليتيله انتظامی حضارك مظهر تقديری اولمشدر . رسم كچيدی متعاقب امير حضرتلری اوردويه خطاباً فارسی العباره بر نطق ايراد ايدرك جمله‌سندن بيان ممنونيت ايتمش و ديمشدركه : « افغان حكومتيله ملتنك شان و شرفيله مقدرات آتيه‌سی سزك كبی جسور و بهادرلرك سونكيلرينك اوجنه باغليدر . بالطبع وظائف عسكريه‌كزه كوكل باغلايوب كندی استقلال و حيثيتكزی عالم نظرنده محافظه ايتمكه غيرت ايدرسكز »

نطقدن صكره امير حضرتلری ، امرا و ضابطانی كندی بولونديغی چادره دعوتله بر بر تلطيف ايتمش و اوراده‌كی محاوره‌لر پك تكليفسزجه جريان ايتمشدر . امير حضرتلرينك نوازش و معاملاتندن بوتون افغانستان اوردوسی

صوك درجه متشكر وممتنار قالمشلردر . عسكرلر امیر حضرتلرینی ، محترم وسوكیلی پدر عنوانیله یاد ایدییورلر .

افغانستانده معارف . — افغانستانك (كافرستان ایالتنده‌كی) سوبلرك چوغی شرف اسلام ایله تشرف ایدوب نور هدایتی اقتباسه موفق اولمشلردر. امیر حضرتلری طرفندن بونلرك چوجقلرینه - ۹۸ چوجغه - برباب مكتب كشاد ایتمش وبوكونلرده باتدات امتحانلرنده اثبات وجود ایدرك مكافاته مستحق اولان چوجقلری برر برر تلطیف بویورمشلردر .

تنقید وتقریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

مابعد

امویلرك سیئاتی

مؤلفك كوزتدیكی یكانه مقصد ذهنلره شونی یرلشدیرمكدر كه: امت عربیه خالص عرب قالدیغی مدتجه ظلم ، قاتی یوركلیلك ، قان دوكمك كبی هر نوع فنالغی نفسنده جمع ایتمشدر. شوقدر واركه مؤلف بونی آچیقدن اچیغه سویلیه‌مدیكندن حیله طریقنه صاپمش ؛ تلقین ایده‌جكی فكری طیشی یالدیزلی جمله‌لر آلتنده صاقلامشدر . ایشته عصر اسلامی اوچ دوره تقسیم ایله خلفای راشدینك سیاستنی تقدیر ایتمسی بوجمله‌دندر. انجق بوسیاستی مدح ایله برابر صوكنده دییوركه :

« مع مافیه خلفای راشدینك سیاستی هیئت عمومیه‌سی اعتباریله قوانین اجتماعیه‌یه، یاخود ادارهٔ ملكك ایجاباتنه موافق دكلدی . بوسیاست اولسه اولسه برخلافت دینیه‌دركه ، تدویری بر عصرده اجتماعی نادراً كوریلن رجالك وجودینه متوقفدر . علوم اجتماعیه اربابی ایدور فوق العاده‌نك خارجنده‌كی زمانلر ایچون بوسیاستی ادارهٔ مملكته صالح كورمزلر . اوسببدن بوخلافت دینیه‌نك برادارهٔ سیاسیه‌یه انقلابی ضروری ایدی . »

[جلد ٤ صحیفه ۲ — ۳۰]

مؤلف خلفای راشدین طرفندن طوتیلان سیاستك بشقه‌لری ایچون نمونهٔ امتثال اوله‌میه‌جغنی ، بونك براستثناء تشكیل ایده‌جكنی بوصورتله اثبات ایلدكدن صوكرا عباسیلر دورینه كلنجه بونی مدح ایدییور . لكن بومدح دولت عباسیه‌نك دولت عربیه اولمسی اعتباریله دكل ، بلكه ماده‌سی ، طرزی ، نظامی نقطهٔ نظرندن برحكومت فارسیه اولدیغندندر . نته‌كیم كندیسی‌ده بونی تصریح ایدییور :

«هرنه‌قدر عباسیلر دوری داخلنده ایسه‌ده ینه بزبوعصره برعصر فارسی دیدك . زیرا دولت عباسیه خلیفه‌لری ، لسانی ، دیانتی اعتباریله بردولت عربیه ایسه‌ده سیاستی ، اداره‌سی حیثیتیله برحكومت فارسیه‌در . چونكه بوحكومته معین اولانلر ، شوكتنی تأیید ایدنلر عجملردی . بوندن باشقه اداره‌سنه انتظام ویرنلر ، شئوننی تدویر ایلینلر ینه اونلردی، وزراسی، امراسی، كاتبلری ، حاجبلری هپ عجملردن ایدی » جلد ٤ صحیفه ۱۰٦

مؤلف اثرینك برقاچ یرنده خالص بردولت عربیه‌نك انجق دولت امویه اولدیغنی سویلمشیدر :

« سوزك خلاصه‌سی دولت امویه بردولت عربیه‌در » جلد ٤ صحیفه ۱۰۳

« عربلر امویه زماننده بدویلكلریله ، قبائللریله قالمشلردی. خلیفه‌لر اولادلرینی لسانی ایی اوكرنمك ، بداوت عاداتنی تحصیل ایتمك ایچون بادیه‌یه كوندررلردی» جلد ٤ صحیفه ٦١

مؤلف ارتق خلفای راشدینك خلافتی قانون طبیعته موافق اولمدیغنی، دولت عباسیه بر دولت فارسیه اولوب عربیتنی محافظه ایدن حكومتك انجق دولت امویه‌دن عبارت بولندیغنی اثبات ایتدكدن صوكرا مستقل عنوانلر آلتنده امویلرك فنالقلرینی صایمغه باشلیوركه برقسمی شونلردر: دینی ، اهل دینی استخفاف؛ قرآنی ، حرمینی تحقیر ؛ غدر ، شدت ؛ چوجقلری اولدورمك ؛ الخ. هم بوعنوانلرك آلتنده صیقیشدیریلن سوزلرده افترائی ، یالانی، تحریفی حد معروفی كچه‌جك درجه‌یه واردیرییور . شیمدی بونلردن برنبذه بحث ایده‌جكز .

***

قرآنه ایله حرمینی تحقیر

مؤلف بوعنوان آلتنده دییوركه :

عبدالملك كلنجه ، او ، شرعه مخالف بیله اولسه ینه شدت ، تغلب طرفداری ایدی . ذاتاً خلافته كلدیكی زماندن اعتباراً دینی آچیقدن آچیغه تحقیر ایدییوردی . اویله حكایه ایدرلركه :

كندیسنه خلیفه‌لكنی تبشیر ایتدیكی زمان مصحف اوقومقده ایمش . بوبشارتی دینجه كلام قدیمی قپاتمش : « سنكله صوڭ مصاحبتمزدر . یاخود ایشته‌برده‌ا كوروشه‌مك اوزره آیریلیورز . » دیمش . آرتق ایش بویله اولدقدن صوكرا حجاجك كعبه‌یی مانجنیقه طوتمق ، ابن زبیری اولدوره‌رك باشنی كعبه ایچنده كندی لیله كسمك كبی حركاتی خوش كورمه‌سی البته استبعاد اولنه‌ماز. ایشته بووقعه‌ده قتال اوچ كون دوام ایتدی . بیت الّٰهی طائیدقلری كعبه‌یی یقدیلر ؛ طاشلریله آستاری آره‌سنده آتش یاقدیلر » جلد ٤ صحیفه ۷۸-۷۹.

وقعه‌یی مجملاً حكایه ایده‌لم : ابن زبیر خلافت دعواسیله میدانه چیقه‌رق حرمینی ، عراقی ضبط ایتدی . شامی آلمسنه‌ده آز برشی قالدی . برطرفدن نفوذی كوندن كونه ایلریلیوردی . قارشیسنده‌ده امویلر وارایدی ، كه بونلر شامی مركز اتخاذ ایتمشلردی . عبدالملك خلافته كلنجه حجاجی ابن زبیره كوندردی . ابن زبیرك مكه‌یه التجا ایلمسی اوزرینه حجاج شهری محاصره ایتدی . مانجنیقی‌ده ابن زبیرك یاپدیرمش اولدیغی علاوه‌یه طوغرو چویردی . نته‌كیم تفصیلی اشاغیده كله‌جكدر » . تاریخه آزاجق وقوفی اولانلر بیلیرلركه حجاج ابن زبیری اولدورمك ایستیوردی. ابن زبیر ایسه كعبه‌یه صغندیغی ایچون حجاج‌ده مانجنیقی اورایه چویرمكده مضطر قالدی . بونكله برابر طوغریدن طوغری‌یه كعبه‌یه آتمقدن صاقینه‌رق ابن زبیرك یاپدیرمش اولدیغی علاوه‌یی هدف اتخاذ ایتدی . باقیكز مؤلف حكایه‌یی نصل دكیشدیرییورده قرآنی ، حرمینی تحقیر عنوانی آلتنده برباب آچیور ؛ صوكرا ؛ عبدالملك « هذا فراق بینی وبینك » دیه قرآنی الندن آتدی، حجاجه كعبه‌یی طاشه طوتوب ییقمق ، استاری آره‌سنده آتش یاقمق كبی امرلر ویردی دییور . شمدی مؤلفك سوزلرینی كورن شویله برظنده بولنور ، دها طوغریسی شوكا یقیناً حكم ایدر، كه عبدالملك خلیفه اولور اولماز دینی ، قرآنی استخفاف ایله ایشه باشلامش؛ بونی كندیسنه غایه اتخاذ ایتمش . ابن زبیرك قتلی ایسه یا كعبه‌یی مدافعه ایتمسندن، یاخود بوقتلده‌ده حرم شریفه قارشی برنوع حقارت بولنمسندن ایمش.

- مابعدی وار -

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٤ — ١٩٦ | ٢٠ جمادى الاخر ١٣٣٠ | پنجشنبه | ٢٤ مايس ١٣٢٨ | جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها الذين آمنوا لم تقولون مالا تفعلون . كبر مقتاً عند الله ان تقولوا مالا تفعلون . ان الله يحب الذين يقاتلون فى سبيله صفاً كأنهم بنيان مرصوص .

ترجمه‌سى

« اى ايمان ايدن كيمسه‌لر ، ياپه‌ميه‌جقكز بر شيئى نيچون سويليورسكز؟ سزك بويله ياپه‌ميه‌جقكز ايشى سويله‌كز عندالله نه‌قدر چيركين اوليور ! الله او كيمسه‌لرى سور كه : پارچه‌لرى بربرينه قاينامش يكپاره بناىء آكديرر، صفلر حالنده فى سبيل الله غزا ايدرلر »

*
* *

بو آيات كريمه (سبح لله ما فى السموات ومافى الارض وهو العزيز الحكيم) آيت جليله‌سيله باشلايان صف سوره‌سنه منسوبدر . سبب نزولى بعضيلرنجه شويله‌در : مسلمانلر ، دها جهاد فرض اولنمازدن اول، « نزد الهيده اك مقبول عمل هانكيسيدر ؟ بيلسه‌ك‌ده او او غورده مالمزى ،جانمزى فدا ايدبويرسه‌ك » ديمشلر . ياخود، جناب حق شهداى بدرك نائل اولديغى ثوابى خبر ويرنجه « برجهاد اولورسه بزده اولانجه وسعمزى صرف ايدرز . » عهدنده بولنمشلر ؛ « احد » غزوه‌سنده ايسه سوزلرنى يرينه كتيرمدكلرى ايچون بويله برعتابه مستحق اولمشلر.

بعضيلرنجه‌ده بويله‌در : آدمك برى محاربه‌ده اولدورمه‌مش صاپلامامش، اورمامش، ثبات كوسترمه‌مش ايكن « اولدوردم، صاپلادم، اوردم، ثبات ايتدم . » ديرمش . بناءً عليه تكدير اوكا راجع ايمش.

بر طاقملرينه كوره ، صهيبك اولدورديكى مشركك قتلنى كنديسنه مال ايتمك ايسته‌ين آدم حقنده ؛ ديكرلرينك رأينجه‌ده منافقلر ايچون انزال بيورلمش .

(مقت) بر آدمدن چيركين برايش ظهورينى كوروب او آدمه بغض ايله‌مكدر . عربلر «شوحريفدن نه‌قدر خوشلانمام بيلير ميسك !» يرنده اوله‌رق « فلان ما امقته عندى ! » ديرلر . بو عباره‌ده مقت كلمه‌سى لفظاً تعجب صيغه‌سى اوزرينه كلديكى كبى زمخشرى‌يه كوره آيت كريمه‌ده‌كى (كبر مقتاً) ده معناً يعنى صيغه‌سى اوزرينه كلمه‌مك شرطيله فعل تعجبدر .

حقيقت ، آزيجق دوشونولورسه كورولور كه : سوزينى طوتمامق، عهدينى يرينه كتيرمه‌مك قدرسويمسز ، بونكله برابر مهلك براعتياد اوله‌ماز . افرادى بونقيصه ايله معلول اولان جماعت ايچون هلاكدن قورتيليش يوقدر . « دوصد كفته چون نيم كردار نيست ـ ايكى يوز لاف ياريم ايشك يرينى طوتماز ! » ديين فردوسى نه آچيق برحكمت سويله‌مشدر !

حضرت عثمانك خلافتى زماننده واليلردن برى ايلك دفعه اوله‌رق خطبه ايراد ايتمك اوزره ، منبره چيقمش؛ لكن بردرلو (الحمدلله) نك آرقه‌سنى كتيره‌مه‌مش ، نهايت : « اى جماعت مسلمين ، كورويورسكز بن اويله نطوق برآدم دكلم . يالكز ، قوال بر اميردن زياده فعال براميره محتاج اولديغكزى اونوتماييكز » ديه‌رك منبردن اينمش .

بونی ایشیدن مشهور احنف « والله شو منبره بوقدر بلیغ برخطیب چیقدیغنی کورمدم . » دیمش .

عجبا مسلمانلری بربرینه باغلایان رابطه نه درجه‌لرده محکم اوللیدرکه ، دشمنلرینه قارشی بنیان مرصوص دینه‌جك قدر متین صفلر وجوده کتیره‌بیلسینلر ؟ شو وقعهٔ تاریخیه ایشته او رابطه‌یی بزه کوستریور :

حذیفة العدوی دیورکه :

« یرموك وقعه‌سی کونی کیمی ذی روح یاتان ، کیمی بی روح سریلن اجساد مسلمین آره‌سنده عموجه‌مك اوغلنی آریوردم . یانمده آزیجق صو واردی . شاید هنوز اولمه‌مشسه هم بر ایکی یودوم ایچیریرم ، هم ده یوزینی کوزینی سیلرم دییوردم . نهایت کندیسنی بایغین بر حالده بولدم . « صو ایسترمیسك ؟ » دیدم . کوزلریله « اوت » جوابنی ویردی . لکن بو صیره‌ده اوته طرفدن بر ایکیلتی ایشیدیلدی . عمجه زاده‌م صویی اوکا کوتورمه‌می اشارت ایتدی . کیتدم باقدم‌که هشام بن العاص ایمش . تام آغزینه بر ایکی یودوم صو ویره‌جکم آنده براز آرقه‌دن بر ایکیلتی دها دویولدی . بو سفرده هشام صویی ایچمکدن امتناع ایدرك ، کوزلریله اوکا کوتور دیدی . بن اوصوك نفسك کلدیکی یره کیتدم ، لکن بیچاره‌یی اولمش بولدم . همان قوشه‌رق هشامك یانینه کلدم ، باقدم‌که اولمش ؛ عمجه‌زاده‌مه قوشدم . او ده اولمش . »

محمد عاکف

مدافعات دینیه

حق وحقیقت

دوقتور دوزینك اسلامیت علیهنده‌کی اسناداتنه قارشی

۸

وحی ربانینك مراتب عدیده‌سی واردر

آلتنجی مرتبه — ملأ اعلاده صلوات خمسه ودیکر فرائض مهمه‌یه عائد جناب جبریلك دیکر برصورت ملکیه‌ده کورونه‌رك توسطایلدیکی وحیدر . چونکه ملك مشارالیه ملائکهٔ سائره کبی ناصل‌که صورت بشریه‌ده ظهور اقتدارینی حائز اولیورسه دیکر بر ملك صورتنده ظاهر اولمغه‌ده مقتدردر . کندی صورتنده ظهوری یالکز ایکی دفعه‌یه منحصردر .

یدنجی مرتبه — مشاهده واقع اولیه‌رق بلاواسطه کلام سبحانی‌یی ایشتمك طریقیله اولان وحیدر . حضرت موسایه «طوی» و«طور»ده وقوعبولان مکالمهٔ ربانیه بوجمله‌دندر . خصوص مذکوره (فلما اتاها نودی یا موسی انی انا ربك فاخلع نعلیك انك بالواد المقدس طوی) و (لما جاء موسی لمیقاتنا وکلمه ربه قال رب ارنی انظر الیك) آیت جلیله‌لری دلالت ایتمکده‌در .

« انوار التنزیل »ده مروی اولدیغی اوزره جناب موسی‌یه خطاب الهی وقوعبولنجه متکلمك کیم اولدیغنی صورمش (وانی انا ربك) جواب جمیلنی المش ایدی . فقط کلام مسموعك غیر رحمانی اولمق احتمالی وارد خاطر مبارکلری اولمقله تدقیق حاله لزوم کوره‌رك درعقب فرق ایتدی‌که کلام شریف مذکور کلمات سائره کبی جهت واحده‌دن کلمه‌یور ویالکز قولاقله ایشیدلمه‌یور . بلکه جمیع جهاتدن کله‌رك بتون حواسله ایشیدیلیور . ایشته بو خارقه ایله آکلادی ویقیناً بیلدی‌که شرفیاب سماعی اولدیغی کلام جلیل رحمان بی‌عدیل حضرتلرینك کلام سبحانیسیدر ، احتمال دیکر قطعیاً منسلبدر .

بیضاوی مرحوم روایت مذکوره‌یی درج ایتدکدن صوکرا بروجه آتی تدقیق مقام ایدیور : روایت واقعه شهادت ایدیورکه حضرت کلیم اوآنده عالم بشریت مافوقنه ارتقا ایله کلام ربانی‌یی بلاواسطه تلقیٔ روحانی صورتیله تلقی ایتمش ، کلام جلیل بوتون وجودینه تمثل ایله حس مشترك دینلن قوهٔ ادراکیه‌سنه انتقال واورادا انتقاش ایلمشدر . بوندن طولایی سماع واقع بر جهته و یالکز قوهٔ سامعه‌یه اختصاص ایتمه‌مشدر اه . والله اعلم .

سکزنجی مرتبه — مشاهدهٔ سبحانیه اثناسنده تکلیم الهی شرفنو حی ایله اولان وحی سامیدر . بو قسمك لیلهٔ معراجده سید المرسلین افندیمز حضرتلرینه عنایت بیورلدیغنه اکثر علمای حدیث قائل اولیورلر . مسئله خلافیه اولوب محلنده تحقیق اولنمشدر .

بیضاوی (رحمه‌الله) دیورکه : کلام سبحانی حد ذاتنده تموجات متعاقبه‌یه متوقف حروف مباینه‌دن مترکب بولنمادیغی جهتله ایشیدلمسی تدریج صورتیله اولاماز . بلکه خرق عاده طریقیله آنی اولیور ، بناءً علیه کلام خفی عد اولنه‌رق (وحی) مفهوم کلیسنده داخل قلینور ، « وماکان لبشر ان یکلمه الله الا وحیاً او من وراء حجاب » نظم شریفنك حاوی اولدیغی اقسام وحیده مندرج بولنیور .

مفسر مشار الیهك بو توجیهی کلام ذاتیٔ سبحانینك طوغرودن طوغرویه امکان مسموعیتنه ذاهب اولان علمای اشعریه مذهبنه موافقدر . اما علمای ماتریدیه نزدنده مسموع اولان نفس صفت کلام اولمیوب بلکه اونك تعلقی ایله حادث اولان الفاظ مخصوصه‌در . بو مذهبه کوره کلام مسموعه (وحی) اطلاق ایدلمسی سماع واقعك انبیا ایله ملائکه‌یه اختصاصی اعتباریله‌در ، دیه توجیه اولنور . [قرآن کریمده ابلیس وسائره حقنده مذکور اولان مخاطبات الهیه ملائکه واسطه‌سیله وقوعبولمشدر . بالذات دکلدر]

توضیح — کلام ذاتیٔ الهی‌نك امکان مسموعیتی مذهب اشاعره‌یه تخصیصمز قول مشهوره کوره‌در . شیخ کمال ابن الهمام علیه الرحمه (مسایره) نام تألیفلرنده ماتریدیه عندنده صوتدن عاری بولنان کلام ذاتینك سماعی محال اولدیغنی تصریح وسمع تعبیری ادراك اصواته موضوع

اولوب صوت قبيلندن اولميان شيلره رؤيت وسائر نوع ادراكات تعلق ايده‌بيلير ديه ترجيح ايتمشدر. [تفتازانی‌ده : ابومنصور حضرتلرينك مختاری بودر ، ديبور] .

لكن شارح فاضل ديبوركه : لون وكيفيتدن منزه اولان ذات باری تعالانك رؤيتی خرق عاده طريقيله واقع اوله‌جغی كبی قول تحقيقه كوره طريق مذكور ايله صوت وحرفدن عاری كلام باری‌ده مسموع اوله‌بيلير. (سمع) قوهٔ سامعه ايله حصول بولان ادراكدن عبارتدر. ادراك مذكور بقدرة الله صوتك غيريسنده‌ده تعلق ايده‌بيلير. بنابرين ماتريديه ايله اشاعره بيننده اختلاف امكانده اوليوب وقوع سماعده جاريدر. ديمك ايسترزكه حضرت موسی ع . م بالاتفاق كليم اللهدر ، دفعاتله كلام سبحانی‌يی ايشيتمش اولدقلری قرآن كريمده مصرحدر. فقط عجبا بالذات ، بطريق العاده كلام ذاتیٔ الهی‌يی‌می ، يوقسه صفت كلامك تعلقی ايله وجود بولان الفاظ شريفه‌يی‌می ايشيتمشلر؟ ايشته اهل سنت فرقه‌لری آراسنده جای اختلاف بونقطه‌در. ائمهٔ اشاعره شق اوله قائل اوليورلركه بيضاوی مرحومده — آنفاً بيان اولنديغی اوزره — كنديسنك سالك بولنديغی بومذهبه بنای كلام ايله توجيه مرام ايتمشلردر. معراج كيجه‌سنده جناب رسالتپناه حقنده وقوعنه قائل اولديغمز كلام سبحانی‌ده عنايت الهيه ايله بويله‌جه ايشيدلمش اوله بيلير .

ماتريديه : خير ! جناب حق دنيا كوزيله كورن اولماديغی كبی كلام ذاتیٔ سبحانيسنی ايشيدن‌ده يوقدر، حضرت موسانك خطاب الهی‌يی حاوی اولان الفاظ وكلمات قدسيه‌يی بلا واسطه تلقی ايتمش اولمسی (كليم الله) تسميه بيورلمسنده كافيدر ، ديبورلر .

كليات ابی البقاده‌كی بيان آتی مبحثمزی تنوير ياردیم ايده‌جكندن — بعض توضيحات علاوه‌سيله — شورايه درج اولنيور :

(وما كان لبشر ان يكلمه الله الا وحياً اومن وراء حجاب اويرسل رسولا ....) نظم جليلی نوع بشر حقنده تكليم الهی اطلاق اولنه بيلن احوالی اوچ صورته حصر ايدييور :

نوع اول — بلا واسطه واقع اولاندر ، بومكالمه موحا اليهك ، كنديسنه خطاب اولنان ذات شريفك كلام ذاتیٔ قديمدن ادراكنه مشيت ربانيه تعلق ايدن مقداری ادراك ايتمسندن عبارتدر. اوذات بو ادراكك حقيقتی قلب پاكنده علم ضروری حاصل اولمسنه بناءً جزم وتيقن ايدر. بونوعده نه مبلغ، نه‌ده الفاظ توسط ايتمديكندن اصلا واسطهٔ تبليغ بولنماز. علمادن بر جماعتك رأينه كوره ليلهٔ معراجده‌كی حالت محمديه بوقبيلدندر. [بيضاوينك تصريح ايلديكی اوزره مكالمهٔ الهيه‌نك بونوعی مشافهه صورتيله اوله‌جغی كبی غائبانه طرزده دخی اوله‌بيلير. حضرت موسانك مظهر بيورلديغی مكالمه بونوعدن اولديغی تقديرده غائبانه قسمندن اولور. ليلهٔ معراجده رسول اكرم افنديمز حضرتلرينه رؤية الله‌ اثبات ايدن علمای كرامه كوره مكالمهٔ واقعه قسم اولده داخل اولور .]

نوع ثانی — شجرهٔ مباركه كبی بعض اجسامله قائم الفاظ مسموعه ايجادی واسطه‌سيله اولان مكالمهٔ سبحانيه‌در. حضرت موسانك (طوی) نامی ويريلان وادیٔ مقدسده مظهر قلنديغی مكالمه بونوعدر . [ايشته ابو البقا مرحومده بومسئله‌ده ماتريديه مذهبنی اختيار ايدييور .]

نوع ثالث — بر ملك ارساليله وقوعه كلن تبليغ سبحانيدركه انبيای عظامك اغلب احوالی بوندن عبارتدی . ملائكهٔ كرامك مظهر اولدقلری مكالمات ربانيه هپ بو نوع اولدندر . مكالمه‌نك نوع اولنه موحا اليهك غيريسی مطلع اوله‌ماز ، حين وقوعده اشتراك ايده‌مز . اما نوع ثانيده اختصاص يوقدر ، ديكر كيمسه‌لرده اشتراك ايده‌بيلير . نصلكه (واختار موسی قومه سبعين رجلا لميقاتنا ....) نظم جليلنده مذكور ميقات موسويده حضرت موسايه مرافقت ايدن سبعين مختارين‌ده سماع كلام الهيده اشتراك ايتمشلردی. حتی خصوص مذكوردن جرأت آله‌رق ، (ارنا الله جهرة) ديبه‌رك جهاراً رؤيت الهيه طلبنده بولنديلردی . نوع ثالثده ملك وحيك نبی موحا اليهه مشارك بولنمسی امر ضروريدر . اهـ .

مناسترلی اسماعيل حقی

اسلاميت حقنده

هه‌كالك مقاله‌سی مناسبتيله

— ٣ —

بونسطوريلرك كيملر اولديغنی‌ده اكلايالم ، چونكه بوصورتله هم قارئين كراممزده نسطوريلر حقنده حصولی طبيعی اولان مراقی ازاله ايتمش اولورز ، هم‌ده مناظرمزك كافهٔ دلائلنی اورته‌يه قويارق اونك‌ده سربستیٔ مدافعه‌سنی تأمين ايتمش بولونورز . زيرا خصمك سوزلرينك بعضيلرينی ، مسئله‌يه تعلقی اولديغی حالده ، ذكر وبيان ايتمه‌مك ، حقسزلق اولمغله برابر ، كتم حقيقت ديمكدر ، كه اظهار حق وحقيقتدن عبارت اولان بزم مقصديمزله بوحال قابل توفيق دكلدر . هرشيئی بلانقصان ، عليهمزده اولسه ، اثبات ايتمك وظيفهٔ حق شناسيدر ؛ كتم حقيقتده عكس تأثير حصولی‌ده طبيعی اولمغله ، بوكبی ملاحظات بزی نسطوريلر حقنده براز فضله‌جه معلومات ويرمك مجبوريتنده بولوندوردی .

* * *

نسطوری مذهبنك ظهوری : « نسطوريلكك موجد ومؤسسی ٤٢٧ تاريخ ميلاديسنده ايمپراطور قسطنطين طرفندن استانبول پطريقلكنه دعوت اولونان انطاكيه دسپوطی نسطوريوس‌در . قسطنطين خرستيانلغی قبول ايتديكی زمان پت پرستلك‌ده ممزوج برحالده خرستيانلقده قالدی . هرمحل دسپوطلرينك‌ده خرستيانلغی قبول ايدن اهالیٔ محليه‌يی اسكی دينلری اولان پت پرستلكدن منع ايتمه‌مك منفعتلرينه موافق كليوردی . اولكی تعبد ايتدكلری پتلرك يرينه شيمدی اب ، ابن ، مريمك صورتلری وضع اولونمش ايدی .

بوعصرك كنيسا وحتی سياسی تاريخی اوچ بيوك بلدهٔ مركزينك

(استانبول ، اسكندريه ، روما) دسپوطلری آره‌سنده‌کی مجادله اوزرینه ﺑﯚﺳﺪﺭ .

نسطوريوس ذات الوهيته نسان شكلی اسناد اولونماسی اساسنی رد ايده‌رك بوكا عادتا شان جليل الوهيت حقنده استحقار وبناءً عليه كفر نظريله باقاردی ، ارسطو مذهبنه زياده‌سيله ميال ايدی ، دنيله‌بيليركه نسطوريوس كليسانك حكمت پرور اولان فرقه‌سی رياستنده بولونيوردی .

بواثناده نسطوريوس ايله اسكندريه پطريق سن سيريل آره‌سنده بر منازعه پيدا اولدی : سيريل نصرانيته بر چوق بت پرستلك اصولنی قاتان فرقه‌نك رئيسی اولوب حضرت مريمی ام‌الله اولمق اوزره بالتعيين اوكامخصوص برتعبد اصولنی تأسيس ايتديرمك عزمنده ايدی .

نسطوريوس دخی بونی منع ايتديرمك جزم قطعيسنه دوشديكندن قسطنطنيه باش كليساسنده ايراد ايتديكی بر نطقده قديم وقيوم وعلی كل شیء قدير اولان الله واحد ذوالجلالك كافهٔ صفاتی تعيين ايده‌رك : « بويله بر ذات اجل واعلی والده‌يه محتاج ومفتقراولورمی ؟ » ديدی . سائروعظلرنده وكتابلرنده دخی نسطوريوس اثبات ايلدی‌كه حضرت مريمه (ام‌الله) تسميه اولونماملیدر ، بلكه حضرت عيسانك صفت انسانيه‌سی حسبيله والده‌سی تسميه اولونمالیدر . الله دوغماز ودوغورماز .

بونك اوزرينه اسكندريه پاپاسلری طرفندن ايديلن تحريكات ايله بتون پاپاسلرله برابر استانبول پاپاسلری دخی « وای رئيس روحانيمزك ياپديغی نه‌در؟ حضرت مريمی الوهيتدن چيقاريبور » ديه‌رك غيرت ام‌الله ايله سلاحلانديلر ، مملكتده بر عربده‌در قوپدی . قسطنطين نه اولديغنی آكلايامايوردی . آسايش مملكت دهشتلی صورتده مختل اولدی . نهايت بونلرك اوكنه سلاح ايله كچمك ممكن وموافق اولامياجغنی كورنجه ، بو مسئله‌يه بر قرار ويرمك اوزره « افس » ، نام ديكر « ازنيق » شهرنده بر قونسيل يعنی مجلس عمومیٔ رهابين جمعنه مجبور اولدی .

قسم اعظمی يونانلی اولان ايكی يوز اللی‌يی متجاوز پسقپوس معيتلرنده‌كی راهبلريله مجلسده بولونديلر ؛ سيريل قونسيله آياق طاقی صنفندن برجم غفير ايله كيندی ، مجلسك رياستنی كندی يداغتصابنه آلارق هنوز سوريه پاپاسلری كلمكسزين ايمپراطورك امرنامه‌سنی اوقودی ، غلبهٔ كامله‌يی احراز ايچون يالكز بر كون كفايت ايلدی .

بيچاره نسطوريوس طرفندن ائتلاف ايچون ايديلن تكليفاتی كاملاً رد ايده‌رك نسطوريوسك قلمه آلمش اولديغی افاده‌نامه‌سنك بيله اوقونمه‌سنی منع ايله اونی استماعسز اولارق رد ايتدی . اوندن صوكره سوريه‌لی پاپاسلر يتشوب كله‌رك قرار واقع عليهنده پروتستو ايچون اجتماع ايلديلرسه‌ده سيريلك اشارتنه تابع اولان آياق طاقی معرفتيله سن‌ژان كليساسی درونده بر قانلی عربده چيقارق سرای ايمپراطوری طرفندن آرتق ترك اولونمش بولونان نسطوريوس برآز صوكره مصرك مجری بر محلنه نفی اولوندی وطرفدارلرينه بر چوق اذالر ايلدی . لكن نسطوريوسك بر مغلوبيت ومنكوبيت شخصيه‌سی كندی مذهبنی محو ايده‌مدی ، طرفدارانی نسطورك مذهبنی اطرافه نشر ايتمكه سعی ايتديلر . نسطوريلردن بر چوغی فرات كنارلرينه قدر هجرتله كلدانی كليساسنی تأسيس ايتديلر ، باشقه طرفلرده‌ده كليسالری واردی . نزاع علم و ديندن خلاصه » .

*
* *

زواللی نسطوريوس حقيقتی چوق كوزل آكلاديغی حالده ، مع التأسف ديكله‌ين اولمامش . ايشته جناب پيغمبر صلی الله عليه وسلمك ملاقات بيوردقلری ، اشـغيده برتفصيل ايضاح ايده‌جكمز ، (بحيرا ونسطورا) نام راهبلر بومذهب سالكلرندن وشرع عيسانك حقيقتنه واقف اولانلرندن ايديلر .

بو ايضاحاتدن آكلاشيليوركه بت پرستلك نصرانيته صوكره‌دن كيرمش ، تثليث صوكره‌دن اولمش ، برطاقم تصاوير وخيالات صوكره‌دن ميدان بولمش . اويله ايسه شميديكی نصرانيت صويوله صويوله ، آلتندن برتوحيدك چيقديغنی غالبا كوره‌جكز . (بوده اسلاميتك دوغرو بر دين اولديغنه شهادت ايدر .) بدعات نصرانيه ، دين نصارايه كيره كيره تماماً رينه وارنجه‌يه قدر صارصمش ، حضرت عيسانك وضع ايتديكی اساسدن اثربيله قالمامش . بوحالده ديمك اوليوركه حال حاضر نصرانيتده اله آليناجق برشيلر بولونامايور . بونی درايه‌ر ديبور ، اما بيلمم كليسا اربابی تصديق ايدرلرمی ؟ (!) تمنی اولونوركه درايه‌ر بونی تحكيم الحال علی الماضی قبيلندن استصحاب ياپوبده اسلاميتده بولونان مزايادن نسطوريلكی كشف ايتمك كبی برطريق اختيار ايتمش اولماسين ، معماڧيه وقعه‌نك بوصورتله جريان ايتديكی تاريخلرده دخی مذكوردر .

*
* *

درايه‌رك بو بياناتی اهل اسلامك نصرانيت حقنده‌كی اعتقادينه موافقدر . درايه‌رشوراده يا كليوركه : نسطوريلكده توحيد موجود ، اسلاميتده‌ده وار ؛ نسطوريوس ، الله دوغماز و دوغورماز ديمش ، حضرت محمد (صلعم) « لم يلد ولم يولد » ديبور ؛ حضرت محمدك (ع . م) بحيرا ايله كوروشديكی‌ده مروی ، (اما صورت ملاقات باشقه دورلو ايمش ، ناصل اولورسه اولسون) هرحالده حضرت محمد (صلعم) اوندن نسطوريلكی تعلم ايتمشدر ... درايه‌ر بويله ديبور . حالبوكه بومحاكمه يا كلشدر . زيرا نسطوری مذهبنك بعض اساساتی اسلاميتده موجود ايسه بونی جناب پيغمبرك نسطوريلكی تعلمنده آرامامالی ، حقيقتك واحد اولماسنده آرامالی . چونكه حق تعدد ايتمز . برمثال ايله تنوير مرام ايده‌لم : مثلا برمملكتده اوچ ايله بشی ضرب ايتمشلر ، اون بش ايتمش ، ديكر برنده بوعمليه‌يی ياپسه‌لر ، البته ينه اون بش ايده‌جك . نتيجه‌لر يكديكرينه مساوی اولديغی ايچون دنيله بيليرمی‌كه : مادام ايكيسی‌ده اون بش اولمش ، صوكره بولان بهمه‌حال اولكندن اوكرنمشدر ؟ البته دنيله‌من . چونكه اول بولان ناصل بولدی‌ايسه صوكره بولان نه‌دن اوصورتله بولاماسين ؟ .

نسطوريلرك حضرت عيسانك مذهب و دين حقيقيسنه اولدقجه واقف بولندقلری آكلاشيليور . حضرت عيسانك اخذ علوم ايتديكی منبع نه ايسه — كه بزم اعتقاديمزه كوره‌ده الله ذوالجلالدر — حضرت محمد صلی الله عليه وسلمك دخی اومنبعدن اخذ علوم ايتمه‌سی نه‌دن ممكن اولماسين ؟ اويله ايسه يعنی آمر ومعلم حقيقی الله ذوالجلال والكمال اولونجه تلقی اولونان معلومات آره‌سنده البته مخالفتك بولونماماسی لازم كلير .

*
* *

يكی اما عبادات ومعاملاتده‌كی اختلافه نه‌ديه‌جكز ؟ حضرت عيسی بر درلو ديمش ، حضرت محمد بر درلو ؛ مادام‌كه منبعلر بردر ، اوراده‌كی مخالفت نه‌دن نشأت ايديبور ؟ جناب حق بر دفعه بر درلو ، ديكر دفعه

دیکر درلو عبادت ایله امر بیورسون ، ناصل اولور ؟ ، دیه ایدیله جك بر استیضاحه قارشی آتی البیان بعض ایضاحاتك اعطاسنه لزوم کورولور:

علی العموم ادیان ایکی رکن اساسی اوزرینه استناد ایدر : بری احکام اصلیه یعنی اعتقادات . دیکری احکام فرعیه یعنی عملیاتدر . هر هانکی بر دینه انتسابی مراد ایدن بر کیمسه نك اوکنه شو ایکی قسم سورولور ، دینیرکه : شونلره ایناناجقسك ، شونلرله ده عمل ایده جکسك .

دینلری بویله ایکی پارچه یه بولونجه مسئله قولایلاشیر ، احکام اصولیه ، یعنی اعتقادات ؛ اصلا تبدل ایتمز ، اسلامیت اعتقادیاتده مثلا صفات الهیه حقنده نه کبی احکام بیان ایتمش ایسه شریعت عیسویه وموسویه ده وشرع ابراهیم وداووده وحتی شرع آدمده بیله اویله در. چونکه ایکی نقطه بیننه آنجق بر خط مستقیم وصل اولونابیلیر ، دیکر خطلر مستقیم ایسه لر هپ او خط اوزرندن کچرلر ، ایکیسی بربرینه اویمادیمی ، مطلقا بری مستقیم دکلدر .

ادیانك اعتقادات قسمی نسخ وتبدیلی قبول ایتمز ، چونکه نسخ وتبدیلی قبول ایتسه کذب علی الله لازم کلیر . الله عظیم الشان ذات الوهیتنی دفعات متعدده ده مختلفاً توصیف ایتمه سی ، بر کره « اوچ الله وارز » بر کره ده « بر ، اللهم » دیمه سی لازم کلیرکه بو ممکن دکلدر . نسخ یالکز عملیاتده اولابیلیر . سلانیك اتحاد وترقی علوم دینیه معلمی

ح . محمد شوکت

فقه وفتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخندن :

حج

١١

فخر کائنات صلی الله علیه وسلم افندمز عرفه کوننك وقت زوالی حلول ایدنجه « نمره » نام محلدن ، « قصوی » آدلی دوه سنه بینه رك « بطن وادی » یه کلدیلر. ایشته بوراده توقف ایله عددلری یوزبیکی تجاوز ایدن حجاج کرامه خطاباً غایت اوزون برخطبه ایراد بویوردیلر. بو خطبه ده قواعد اسلامیه نك اك مهم اساسلرینی تقریر ایله شرك ومقتضیاتی وعادات جاهلیه بربربر هدم اولندی . صوکرا قان ، جان ، مال ، عرض ... کبی بوتون ملتلرجه قدسیتی ثابت اولان شیلرك حرمتی ، انسانلرك حیات اقتصادیه لرینی محوایله رفاه وسعادت عمومیه یی تدیجی برصورتده ازاله ایدن وبرنوع خرسزلق وغصب دیمك اولان « ربا » نك حرام اولدیغنی بیان ایلدیلر . بعده قادینلری ارککلره توصیه ایده رك دائما آنلره قارشی لطفکار وایی معامله ده بولنملرینی ، حقوق زوجیته تماميله رعایت ایدلمسنی امر بویوردیلر . برده هیچ بر زمان حضرت قرآندن آیریلماملرینی ، دائما کتاب الله ه اعتصام ایلملرینی توصیه ایله بوکا اعتصام ایدیلدیکی صورتده ابداً دوچار ضلالت اولمیه جقلرینی خبر ویردیلر . . . صوکرا حجاج کرامه خطاباً : بر دیه جککز وارمی ، حقمده ناصل شهادت ایدرسکز ؟ ... کبی برسؤال ایراد ایتمسی اوزرینه اصحاب کرام هپ بر آغزدن : — یارسول الله ، رسالت ونبوتی تبلیغ ، اماتی تأدیه ، امتی ارشاد بویوردیغکه شهادت ایدرز ... دیدیلر . اول حضرت ده اوچ دفعه « یارب ، شاهد اول ! » دیدکدن صوکرا خطبه یی ایشیدنلرك ایشتمیانلره تبلیغ ایتمه لرینی توصیه ایله خطبه تمامه ایرمشدی . بعده حضرت بلاله اذان اوقومق وقامت کتیرمك ایله امر ایلدیلر . اوکله وایکندی نمازلری قصر طریقیله بر اذان ، ایکی قامت ایله ایکیشر رکعت اولمق اوزره اوکله وقتنده جمعاً ادا ایدیلدی . اهل مکه دخی قصر وجمعه اشتراك ایتمشلردی . اوکون یوم جمعه اولملغله برابر جمعه نمازی قیلنمدی .

علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری نمازدن فارغ اولونجه ناقه سنه بینه رك عرفات موقعنه کلدیلر. طاغك اته کنده بویوك صخره لرك یاننده توقف بویوردیلر. دوه لری اوزرنده بولندقلری حالده جبل مشاتی اوکارینه آله رق قبله یه توجه ایله دعا ونیازه باشلادیلر . اصحاب کرام دخی با امر رسالت پناهی نمره حوالیسندن ، ارض عرنه دن قالقه رق عرفاته کلمشلردی . اول حضرت عرفاتك هریری موقف اولدیغنی اعلان ایتدیردیلر . یوم عرفه دعاسنك اك خیرلی بودعا اولدیغنی ده بیلدیرمشلردی. هرکس برنده وقفه ایدیور ؛ دعا ایله مشغول اولیورلردی.

فخر کائنات افندمز حضرتلری مبارك اللرینی کوکسلرینه قدر قالدیرمش اولدقلری حالده بویوك بردقت اوزرینه حضرت الله ه قارشی تضرع ونیازده بولنه رق دیورلردی ، که : « اللهم لك الحمد کالذی نقول وخیراً مما نقول : اللهم لك صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی والیك مآبی ولك ربی تراثی ؛ اللهم انی اعوذ بك من عذاب القبر ووسوسة الصدروشتات الامر ؛ اللهم انی اعوذ بك من شرماتجیئ به الریح ... [١] اللهم انك تسمع کلامی وتری مکانی وتعلم سری وعلانیتی لایخفی علیك شیئ من امری انا البائس الفقیر المستغیث المستجیر والوجل المشفق المقر المعترف بذنوبی ، اسألك مسألة المسکین و ابتهل الیك ابتهال المذنب الذلیل ، و ادعوك دعاء الخائف الضریر من خضعت لك رقبته وفاضت لك عیناه وذل جسده ورغم انفه لك ؛ اللهم لاتجعلنی بدعائك رب شقیا وکن بی رؤفاً رحیماً یاخیرالمسؤلین ویاخیر المعطین [٢] بوبابده امام احمد ابن حنبلك ، طبرانیك روایتلریله دها باشقه دعالرده منقول اولمشدر .

عرفات وقفه سی اثناسنده : « الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دیناً » آیت کریمه سی نازل اولدی . برده اهل نجددن بعض کیمسه لر نزد رسالته کله رك حج حقنده

---

[١] ذکره الترمذی . [٢] ذکره الطبری .

سؤاللر ایراد ایتدیلر . اول حضرت ده « حج ، عرفه وقفه‌سندن عبارتدر ؛ یوم نحرك فجری طلوع ایتمه‌دن وقفه ایده‌بیلنلر حجه ایریشمش صاییلیرلر » بویوردیلر .

ینه بووقفه اثنا،نده حجاج کرامدن برذات حیواننددن دوشه‌رك وفات ایلدی . امر نبوی‌یه توفیقاً صو وسدر ایله غسل ایدلدی ؛ فقط یوزی ، باشی ایچون خوش‌قوقولر استعمال ایتمکسزین اوزرنده بولنان احراملره صاریله‌رق دفن ایدلدی .

غروب شمسی متعاقب مغرب طرفنده‌کی صاریلق غائب اولونجه عرفاتدن مزدلفه‌یه کیدیله‌جکدی . علیه‌الصلاة والسلام افندمز بیندیکی دوه‌سنه حضرت اسامه‌یی‌ده آلمش ، دیزکینی بالذات کندیسی طوته‌رق یواش یواش ایلروله‌یور ، اصحابه‌ده سکینت توصیه بویورو-یورلردی . آز چوق آچیلدقدن صوکره دیزکینی برمقدار بوشالتمش اورته بریورویش ایله کیتمکه باشلامشلردی . غلبه‌لك اولمیان آچیقلقلرده دیزکینی‌دها زیاده بوشالدیر ، فقط یوقوشلرده ناقه‌یی کندی اختیارینه براقیرلردی . اثنای راهده اینه‌رك صو دوکدکدن صوکرا خفیفجه آبدست آلدیلر . بونی کورن حضرت اسامه‌نك : « یارسول‌الله ، نمازمی ؟.. » دیمسی اوزرینه اول حضرت‌ده : نماز قیلنه‌جق یر ایلروده‌در ... بویوردیلر . علیه‌الصلاة‌والسلام افندمز یول‌اوزرنده هپ تلبیه ایدیورلردی .

مزدلفه موقعنه ایریشنجه نماز ایچون آبدست آلدیلر . امر نبوی ایله اذان اوقوندی ؛ قامت کتیرلدی . بعده اول حضرت دها قافله ایریشمه‌دن آقشام نمازینی ادا ایلدیلر . بوصره‌ده قافله‌ده کلدی .

رسول اکرم افندمز بو آراده باشقه بر نماز قیلمدن آنلرك اقشام قیلملرینی بکلدیلر . بعده برلکده اوله‌رق اذانسز یالکز قامت ایله یاتسو نمازی‌ده قیلندی . کیجه‌یی بوراده کچیره‌جکلردی . ضعفانك قافله حرکت ایتمه‌دن ، اورتالق غلبه‌لك اولمه‌دن کیجه اوستی منایه کیتمه‌لرینه مساعده ایدیلمش ، فقط کونش طلوع ایتمدکجه رمی جمره ایده‌میه‌جکلردی . فخر کائنات افندمز بو کیجه‌یی صباحه قدر اویقو ایله کچیردیلر . یوم نحرك فجری طلوع ایدنجه همان ایرکندن صباح نمازینی قیلدیلر . بعده راکب اوله‌رق « مشعر حرام » ه کلدیلر . بوراسی موقف ایدی . قبله‌یه توجه ایده‌رك اورتالق آیدینلانجه ، کونشك طلوعنه آز بر وقت قالنجه‌یه قدر ذکر وتهلیل ، تکبیر وتضرع ایله مشغول ، حضرت الله‌ه قارشی بوتون دقت‌وصمیمیتلریله دعا ونیازده بولندیلر .. یرلی یرنده وقفه‌ده طوردیلر . ذاتاً رسول اکرم افندمز بوتون مزدلفه‌نك موقف اولدیغنی خبر ویرمشلردی .

بو اثناده اصحابدن عروة بن مضرالطائی نامنده بر ذات حضور نبوی‌یه کله‌رك : « یارسول‌الله ، طی طرفلرندن کلیورم ؛ حجه ایریشه-بیلمك ایچون کلدم ، راحله‌م زیاده‌سیله یوریلدی . مع مافیه اقتضا ایدن یرلرك هپسنده توقف ایده‌رك وقفه‌لری اجرا ایلدم . شو حالده بوسنه حجه ایریشمش صاییلیرمیم ؟ » دیدی . بونك اوزرینه فخر کائنات افندمز : « اوت ، عرفه وقفه‌سنی کوندوز ، یاخود کیجه‌لین اجرا ایتدکدن صوکرا کاوب‌ده نمازه ایریشن وبزمله برابر وقفه‌ده بولنان کیمسه‌نك حجی تمام صاییلیر ... » بویوردیلر .

صوکرا مزدلفه‌دن قالقدیلر . منایه کیدیلیوردی . رسول اکرم افندمز بودفعه‌دوه‌سنه‌فضل بن‌عباسی آلمش ؛ اسامه‌ایسه‌قریش آراسنده کیدییوردی . فضل یولده دوه‌دن‌اینه‌رك اول‌حضرت ایچون‌یدی دانه اوفاق طاش‌طوپلادی . نبی‌محترم‌افندمز‌طاشلری مبارك آووجنه آله‌رق توزلرینی‌سیلدی ؛ اصحابنه : « — ایشته‌بویله‌لریله‌رمی‌جمرات‌ایدرسکز . فقط صاقنکز ، زنهار دینده غلو وطاشقینلق کوسترمه‌یکز ؛ زیرا امم سالفه دینلرنده طاشقینلق کوسترمه‌لری یوزندن دوچار هلاك اولدیلر ... دیوردی . اول حضرتك بوتون یول بوینجه تلبیه‌یه دوام بویوردقلری کوریلیوردی .

بوصره‌لرده خثعمیلردن کوزل برقادین حضور نبوی‌یه کله‌رك :

— « یارسول‌الله ، پدرم زیاده‌سیله اختیار اولدیغندن شد رحله تحملی یوقدر . آنکچون حجنی ایفا ایده‌مه‌یور ؛ بوخصوصده نه‌بویوریلیر ؟ دیمش ایدی . فقط دوه‌اوزرنده حضرت پیغمبرك یاننده اولان فضل ابن‌عباس ایله قادین آراسنده نظرلر تعاطی‌ایدیلمکده اولدیغی‌کوریلدی . علیه‌الصلاة والسلام افندمز مبارك اللریله کنج فضلك یوزینی دیکر طرفه چویردکدن صوکرا قادینه : پدرك ایچون حج قیلمقلغك لازم کلیر ... بویوردیلر . بونی متعاقب دیکر برقادین‌ده راحله اوزرنده طوره‌میه‌جق برحالده اختیار اولان والده‌سنك حجندن سؤال ایتمه‌سنه قارشی اول حضرت‌ده : — والده‌ك‌ك بریسنه بورجی اولورسه تأدیه ایدرسك دکلمی؟ دیمسی وقادیندن اوت ، جوابنی آلمسی‌اوزرینه :

— « اوحالده والده‌ك‌ك الله‌ه قارشی اولان بورجنی‌ده ادا ایتمکلك اقتضا ایدر ... » دیمشلردی .

حلیم ثابت

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

شرقك آغوش پرعصمتنده پروش‌یاب کمال اولمش نیجه زنکین دماغلر ، نوار ذکالر واردرکه اخلافك قدر ناشناسلقلری یوزندن اسملری اونودلمش ، اثرلری کوشهٔ نسیانه آتلمش ، مساعیلرندن ، علم وفنه اولان خدمات برکزیده‌لرندن خبردار اولمق شویله طورسون عالم اسلامده بوکبی اعاظمك کلوب کچدکلرینه بیله احتمال ویریله‌میه‌جك درجه‌لرده غفلت کوسترلمشدر .

مع‌التأسف بوسحابهٔ غفلت الآن پیشکاه تدقیقمزده برسترهٔ کثیفه حالنده پایداردر .

غربده يتيشان وعلوم فنونه آز چوق بر خدمتی سبق ايدن ذوات نامنه بربر ركز اولنان آبده‌لر ، نشر اولنان كتابلر نظر اعتباره آلنورسه لاقيدی‌مزك درجه‌سی بلكه تقدير اولنه‌بيلور .

بو كونكی ، افلاس علمی و اجتماعيمزك اسبابی تحری اولنور كن تعميق نظر ايديليرسه ، عروق حياتيمزی عاطل براقش اولان لاقيدينك بوخصوصده پك مهم برمؤثر اولديغنه حكم ايتمه‌مك قابل اوله‌مز . ارباب كمالك مزايای عاليه‌سنی تقدير و لايق اولدقلری درجه‌ده تبجيل ايده‌بيلمك ايچون كمالات علميه‌دن آزچوق نصيبه‌دار اولمق ايجاب ايدر .

برعرب اديبنك ديديكی كبی جبـاه علم و معرفت ـ مادةً فنـاياب اولسه‌لر بيله ـ حقيقتده برحيات جاودانی‌يه مظهردرلر . فقط بوحيات ابدی‌يی تجلی ايتديره‌جك اونلرك اخلافيدر . شرق سنه‌لردنبری غليظ بركابوس جهالت وذلت آلتنده اويوشه اويوشه او درجه بيهوش ، او قدر عاطل برحاله كلمشـدركه بوكونكی شرقليلرك بر وقتلر عصرلرجه جهانه حزمات عرفان ومدنيت نشر ايتمش اولان اعاظمك انسـالی اولدقلرينه بحق اشتباه اولنه‌بيلور . مسكنت اودرجه‌يی بولمشدركه بر شرقلينك قدرت اراديه وفكريه‌يه مالك اولوب اولمديغنده بيله انسانك تردد ايده‌جكی كليور . اسلامك ايقاد ايتدكلری مشعلهٔ عرفان اخلاف ايچون بر مصباح رهنما اولورسه شاهراه ترقيده يكيدن يكی‌يه پك چوق شيلر دها كشف اولنه‌بيلور .

بر متفنن ويا بركاشف هيچ برزمان كنديسندن اول كلن علمانك آثارندن استغنا كوستره‌مز .

انسـال اوليه‌دن علم وفنه خدمت ايدن اعاظمك كتـابلرندن ، مساعيلرندن استفاده سايه‌سنده‌دركه كوندن كونه برچوق شيلر كشف اولونيور ، اقليم فنك مناطق مجهوله‌سنه قدر ايصـال فكر ايديله‌رك بر چوق حقيقتلرك ايضاحنه موفقيت حاصل اوليور .

بر كشف ويا بر اختراع ـ نه قدر اهميتسز اولورسه اولسون ـ بيكلرجه ذواتك محصلهٔ ذكالری اثری اولديغنده شـبهه ايتمامليدر . كاشف ويامخترعك موفقيتی ، اوذ كالرك آثارينی تركيب وتأليف ايده‌رك محصله‌يی تعيين ايتمكدن باشقه بر شی دكلدر .

مسلمانلر بر قاچ عصردنبری درين بر غفلت اوقوسنه طاله‌رق اسلافك مساعیٔ علميه وفنيه‌لرينی تدقيق وتوسيعدن استغنا كوسترملری نتيجه‌سنده‌دركه بو كونكی كرداب سفالته سقوط ايتمشلردر . معارف شرقيه‌نك حقيقی وارثلری بز اولديغمز حالده بوحقه مالك اولمق لياقتنی كوستره‌مديكمزدن متبحرين اسـلافك ثمرهٔ مساعيلرينی غربليلره قاپديردق وبونك نتيجهٔ مؤسفه‌سی اوله‌رق جهان اسلام باشدن باشه بر فيفای جهل وسفالت حالنی آلدی .

بز بودرين اويقوده ايكن آوروپاليلر شرقك اك ايزبه كوشه‌لرينه قدر نفوذ ايده‌رك بولدقلری قيمتدار كتابلری ييغين ييغين مملكتلرينه نقل ومندرجاتلرندن بحقر استفاده ايده‌رك امين ومتين خطوه‌لرله شهراه ترقيده ايلريله‌ديلر . بو كون بزی واله وحيران براقان آثار مدنيه‌نك تمل طاشلری ايشته بو صورتله آتلمش اولدی .

عالم اسلامده پك چوق داهيلر يتيشمش اولديغی حالده ـ محدود بر قاچ ذات مستثنا اولمق اوزره ـ اشتهار ايدن ذوات پك آزدر . حالبوكه اومعروف سيالر درجه‌سنده دهای فلسفی واقتدار علمی‌يه مالك پك چوق اعاظم كلوب كچمشدر .

بونلرك برچوغی تأليف آثاردن زياده نشر علومه حصر وجود ايتمش اولدقلرندن صيت فضيلتلری ـ آره‌يرده كچن دور فترت سببيله ـ اخلافه قدر انتقال ايده‌مه‌مشدر .

اون برنجی عصر ميلاديده برحيات اولان ابوالحسن سـعيد بن هبة‌الله بن الحسين اخلافك قدرشناسلغی ، دها طوغريسی علم وعرفانه رغبتسزلكی يوزندن لايق اولديغی درجهٔ اشتهاره نائل اوله‌ميان بونادر ذكالردندر .

مشاراليه عراقك اك مشهور اطباسندن ايدی . مدت حياتنك قسم كليسنی تتبعات فلسفيه‌يه حصر ايلمشـدی . زماننك اك بويوك متفكرلرندن معدوددر . كتب فلسفيه مطالعه‌سـندن اوقدر ذوقياب اولورمش‌كه بعضاً ساعتلرجه بلا آرام تتبعاته طالار . كيجه‌لری تابصباح تفكرات عميقه ايچنده پويان اولورمش .

اون برنجی عصر ميلادينك نصف اخيرنده حكمران اولان ايكی خليفه ، مقتدی بامرالله ايله مستظهر بالله مشاراليهه قارشی فوق‌العاده برحرمت پرورده ايدرلرمش .

بوايكی حكمدارك دورهٔ سـلطنتلرينه عائد اولان شعشعهٔ علميه سعيدك نشر ايتديكی حزمات معارف سايه‌سنده رونق تامنی اكتساب ايلمشدر . سعيد ، بيمارستان عضدی‌نك اك مشهور اطباسـندن ايدی . بوراده عملی ونظری تدريسات طبيه‌ده بولنمش ودرسخانهٔ عرفاننده پك چوق اعاظم پرورشياب كمال اولمشدر .

مؤلفات طبيه‌سـندن (المغنی فی‌الطب) عنوانلی مشهور اثر ، پاريس كتبخانه‌سنده موجود و (١٠٠٧) و (١٠٧٥) نومرولرده مقيد ومحفوظدر .

المغنی فی‌الطب ، طب تطبيقی‌يه عائد بر جدول اجمال كبيدر . دهاطوغريسی المغنی ، ترتيب ادويه وبنيهٔ انسانيه‌دن باحث برنوع طب لغتيدر . بوقيمتدار كتابك بر نسخه‌سی‌ده بودله‌ين (Bodléienne) كتبخانه‌سنده موجوددر .

المغنی درت قسمه آيرلمشـدر : برنجی قسمده علی‌العموم خسته‌لقلردن ، ايكنجی قسمده اسباب امراضدن و اوچنجی‌ده خسته‌لقلری تشخيصه مدار اولان اعراض و علائم متنوعه‌دن ، دردنجی قسـمده ايسه امراض مختلفه‌نك طرز تداويسـندن بحث اولنمشدر . مؤلف بو اثرينی خليفه مقتدی بامرالله نامنه اتحاف ايلمش اولديغی مقدمه‌سـندن اكلاشيليور .

سعيدك (تلخيص النظامی) نامنده قيمتدار براثری دها واردر .

ابن ابی اصیبعه طرفندن مشارالیهك مؤلفاتنه دائر ویریلان معلوماته نظرا دوقوز قدر تألیف کزینی اولدیغی تعین ایدییورسه‌ده، کشف الظنون صاحبی ابن اصیبعه‌نك جدولنه علائم واسباب امراضدن باحث بر کتاب دها علاوه ایتمکده‌در.

سعید نشر آثاردن زیاده تدریساتله مشغول اولمشدر. درسخانهٔ فیاضنده یتیشان ذوات میاننده بك چوق اعاظم اسملرینه تصادف اولنیور. هبة‌اللهك دست تربیتنده انکشاف ایدن بویوك دماغلردن ابن جزله، امین الدوله، ابوالبرکات کبی مشاهیری تعداد ایده‌بیلیرز.

سعید، هجرتك ٤٣٦ نجی سنه‌سنده مهد آرای عالم ناسوت اولمش و ٤٩٥ تاریخنده جهان فانی‌یه ابدیاً وداع ایلمشدر.

آثار مشهوره‌سی بروجه آتیدر:

١ — المغنی فی‌الطب
٢ — التلخیص النظامی
٣ — مقالة فی صفات ترکیب الادویه
٤ — مقالة فی ذکر الحدود والفروق
٥ — جواب عن مسائل طبية
٦ — کتاب خلق الانسان
٧ — الاقناع
٨ — کتاب فی‌البرقان
٩ — مقالة فی تحدید مبادی الاقاویل الملفوظ بها وتعدیدها

سعید، ساعات حیاتنی تعلیم و تدریسه حصر ایتمش اولدیغندن فضیلت علمیه‌سیله مناسب آثار نشر وتألیفه وقت بوله‌مامشدر.

مشارالیهك قدرت علمیه‌سی مؤلفات موجوده‌سندن استدلال اولنمق ایسته‌نیلورسه دوچار خطا اولمامق ممکن اوله‌مز. چونکه بو بیوك داهینك قدرت علمیه‌سنی بحق تقدیر ایتدیره‌جك بیوك بر کتابی یوقدر. تلمیذلرینك یازدقلری آثاره نظرآ درکه سعیدك پایهٔ بلند عرفانه قارشی حیرتله ممزوج ستایشلر ایدییورز.

اساساً سعیدی اخلافه طانتدیران اثرلرندن زیاده یتشدیردیکی معروف سیمالردر.

مدللی اعدادیسی مدیری

شمس‌الدین

اجتماعیات

فه‌مینیزم مسئله‌سی

— ٢ —

بزده نسائیونه نصل تورەدی؟

بزدن بر جمعیت علمیه‌نك وجودینی فرض ایدیکز! قورقیکز! وبالی - امنای امت قبول ایتمزسه - بنم بوینمه اولسون. مثلا: بو غیور، بو حامیٔ شریعت، بو ناشر انوار دیانت جمعیت مواطن مغصوبهٔ اسلامیه‌دن قافقاسیا، قریم، جزایر... کشورلرندن برینه کیدوب اطفال مسلمین نامنه صرف برمکتب کشادینه تشبث ایدییور. عجبا موفق اولا بیلیرلرمی؟ موفقیتمی دیدیکز؟ ایشته بو قورقونج فرض وتخیلك وبالنه قاتلانه‌مام. چونکه موقوفیت، طرد واخراج محقق. اولا اوراده برهیئت معظمهٔ رهبانیه وار. بوهیئت اویوماز. اویله قهوه‌لرده مصطبه نشین عطالت اولاراق أسنمکله، اویوقلامقله، بی‌سود لقلقیات ایله امنای امت، نکهبان دیانت کچینمز. بویله بر جمعیت علمیه‌نك کلدیکنی هرکسدن اول او خبر آلیر. پرکین وپرغضب کلیسالره قوشار. مدهش چانلره صاریلاراق مملکتی صاغیر ایدر. اهالی‌یه میتینغلر یاپدیریر. حکومته پروتستولر یاغدیریر. آرتق جمعیت علمیه اولسون‌ده اوراده بردقیقه توقف ایده‌بیلسین! بدبخت اسلامیت! ایشته شوراجقده بورنمزك دیبنده دها دونکی بولغارستان بوتون معنای جکرسوزیله زواللی بیچاره مسلمان کویلرنده مکتبلریمزی بی محابا سد ایده‌رك یرلرینه بولغار مکتبلری آچیور. قرآن کریم، علم حال بیله اوقوتمیور. قارا یازیلی مسلمان چوجقلرینی عادتا جبراً وقهراً نصرانیته، ارتداده سوروکلیور. صوکراده ماکیدونیاده، ممالك عثمانیه‌ده کمال فعالیتله چالیشمقده، سرعت برقیه ایله ترقی ایتمکده اولان اومحتشم بولغار مکتبلری، اومعظم بولغاردارالفنونلری ایچین «تورکیا مکتبلریمزی سد ایدییور؛ بولغار عنصرینی تورکلشدیرمکه چالیشیور؟!» دی‌یه شیطانلرك بیله خاطر وخیالنه کلمیه‌جك افترالرله یایغارالر، قیامتلر قوپارییور.

یوزنجی عصر انسانیدك وحشی انکیزیسیونی او قانلی چهره‌سنی ساخته برنقاب مدنیت آلتنده کیزلیه‌رك دیلسز، کوزسز، سلاحسز، حامیسز اسلامیته بوتون غیظ عقورانه‌سیله صالدیرمقده، پارالامقده دوام ایدوب کیدییور.

اوکندی نقطهٔ نظرنجه پك بیوك، الك مقدس بر وظیفه ایفا ایدییور. دییورکه: «برملت بر عائله‌در. وطنی‌ده اونك - اشتراك قبول ایتمز! - خانه‌سیدر. اونك ایچنده - ولو وهماً - حیاتنك تهلکه‌ده قالدیغنی کورمك ایسته‌مز. حیاتی تهدید ایدن یابانجی بر عنصردن تك برفردك بیله بولونمسنه رضا وموافقتی انتحار، جنت عد ایدر. بناءً علیه عائله‌سی خلق ایچنده‌کی مضر عنصرلری شو اوچ تدبیردن بریله مطلقا یوق ایدر: دینی تبدیل صورتیله روحنی بلع. اولامازسه طرد، بوده اولامدیغی حالده مزاره کومر!» ایشته اونك نقطهٔ نظری! ایشته اونك برحرفنی بیله تبدیل وتغییر ایتمه‌مکه حضور صلیبده دیز چوکه‌رك ایتدیکی یمینی! عهد ومیثاقی! یمین ایدرم، که اگر اسلامیت الله دینی، حق‌یولی اولماسه‌یدی دها قرون وسطاده طوفان دالغالری کبی اوزرینه ییغیلوب کلن پاپا اردولرینه، صلیب یانار داغلرینه بر قلیچ ارسلانله، بر صلاح‌الدین ایوبی ایله ممکن دکل مقاومت ایده‌مز، محو اولور بیتردی.

سزانکلتر یه قدرزحمت ایدیکزده جناب صلاح الدینك شمشیرندن صاچیلان ییلدیرملردن نصل تیلکی کبی قاچدیغنی (ارسلان یورکلی !) شارلك مزارندن صوروکز ! اوراده (صلاح الملة والدین) ك نام جلادت وعظمتی دها یاد ایدرکن مزارك تیترەمکە باشلادیغنی کورەجکسکز .

سنی ای دین حق تقدیر ایدن وجدان آزدر آز .
یوزك زیر نقابکدن کورن چشمان آزدر آز .
اصل حیرت بوکیم صورتده هرکس ابن آدمدر
حقیقتده فقط مطلوب اولان انسان آزدر آز .
کورورسك مصحفك حفاظی عالمده پك چوقدر
ولکن اشنای معنیٔ قرآن آزدر آز
جهالتدر جهالت آدمی تبعید ایدن حقدن
اوکا لازم اولان کنجینهٔ عرفان آزدر آز
بوتقسیم ازل آلودهٔ اسرار حکمتدر
بوادراك بشر فوقنده قالمش برمشیتدر

نەحیرت ، نەغرابت ، نە مصیبتدر ، کە بز مسلمانلردە حال بونك ــ تماماً دکل ، بلکە ــ مضاعفاً عکسنه : بزده مسیونەر دینیلن انسان قیافتلی بواسلامیت وانسانیت دشمنلرینه خانهٔ وطنك قاپیلری آردینه قادار آچیلیر ! قدوملری شرفنه ازهار تعظیمات وتکریمات عرض وتقدیم قیلینیر . قارا طالعلی یاوروجقلر بالذات پدرلری طرفندن کوتورولەرك بروضعیت مستمندانه ایله او وجدان وادراك صیادلرینه تسلیم اولونور .

بونلر اویادکارلردر ، کە کندی محیطلری ایچندە ، کندی جماعتلری آراسندە یاپمدق فحش ورذالت براقدیلر . نهایت فرانسە حکومتی بونلری مملکتدن طرد واخراجده مضطر قالدی . حتی پاپایی معبوداعظم درجەسندە صایان اسپانیالیلر بیلە بوشیاطین مرئیەدن ، بونلرك خاطر وخیالە کلمدك مفسدت وملعنتلرندن یاقا سیلکدیلر وفرانسەیی تقلیدە مجبور اولدیلر . ایشتە بزدە مدنیت ، ترقی وتکامل نامنه برامداد غیبی درجەسندە مظهر توقیر اولان ، دینداشلرندن یوز بولامایان ، کندی مملکتلرندن قوغولان سیلندیر شاپقەلی ، آلتون صلیبلی ، اوزون طیرناقلی پاپا اولادلری حقندە ؛ دینه ، وطنه ، ملیته آتشین برسودا ایلە مربوط بولنان فاضل برمتفکر ، حقیقی برمؤمن کمال تأثرله آکلاتیور :

میسیونەر دارالندوەلرینه دوام ایدن بدبخت چوجقلریمزدن سکز یاشلرندە بری مکتب کلیساسنه کیرمکدن و ــ حاشا ! ــ جناب مسیح (علیه الصلاة والسلام) افندیمز نام معصومنه مرکوز هیکلك ایاغنی اوپمکدن امتناع وامتناعندە کمال شدت وفرط استکراه ونفرتلە اصرار ایدر . میسیونەر قیزار . چوجغی اذنسز براقیر . چوجق صنف باشیسندن سببنی صورار . حرکت واقعەسندن طولایی جزایه محکوم اولدیغی جوابنی آلیر . برتقریب اورادن صیویشیر ، ئەوینه کلیر . مکتبه بردها کیتمیەجکنی واکرپدری اجبارایدرسە اطاعت ایتمیەجکنی هیچقره هیچقره اغلایاراق سویلر . والدەسی صورار ؛ ماجرایی دیکلەر . مسئلە پدرینه عکس ایدر . عثمانلی سینیوری چوجغی چاغیریر ؛ استنطاقه باشلار :

— بردها مکتبه کیتمەیەجکنی مادام سویلدی ، سببی ؟..
— قطعیاً بك بابا قطعیاً !
— سببنی صوریورم ؛ نیچین ؟
— (شدتلە آغلایاراق) بنی خرستیان یاپمق ایستیور سەکز بواشکنجەیە نەحاجت ! کلیسایە کوتورك ! حضورکزدە رسماً وافتیز ایتدیروب اسمی دکیشدیرك ، اولسون بیتسین !

نسائیون بکلره رجا ایدریم ؛ سویلەسینلر ؛ انسانی حیواندن تفریق ایدن مزیت نەدر ؟ حقیقت نەدر ؟ بداهت نەدر ؟ بومدهش جنایت نەدر ؟

برانسان ئولدورولیر . قاتل یااعدام یاخود اون بش سنه کورکه قونولیر . نیچین ؟ مقتول ایچین ایسه او بردها ابدیاً عودت ایتمەمك اوزره کیتدی . قاتلك اعدامیله حیاتی آلنوب مقتوله ویریلمز . بونده قوجه برملتك مقدس اولان حیاتی صیانت وظیفهٔ مهمەسی واردر .

(قصاصده سزك ایچین حیات واردر) دستور قرآنیسی بوبلیغ حکمتی ناطقدر .

حالبوکه بومعصومك تحصیل معرفت ، اکتساب انوار مدنیت نامنه قاتولك میسیونەرینه تسلیمی ، تنصره ، ارتدادە ترکی او زواللی‌یی یاتیروب قوزو کبی بوغازلامقدن بیك قات خونخوارانه ، بیك قات وحشیانه برجنایتدر . چوجق ئولوب مزارە کیرمیور ؛ بلکە روحی ئولدیریلیور ، وجودی اومقتوله جانلی برمزار اولیور . انسانك حقیقی روحی دیانت واونك عطف مرادفی اولان ملیتی‌در . ملیت بر شجرەدر . افراد ملتدە اونك یمشلریدر .

شجرهٔ ملیت یاشادیقجه اثماری متوالی ولاینقطعدر . فقط اوشجره کوکندن بالطالانجه نەدال قالیر ، نەبوداق ؛ نەیاپراق ، نەیمش . انصاف ایدەلم ! بو ، اوقدر نظری برفلسفه دکلدر . آه ... انسان بوهول انکیز محاورەیی کوز ئوننه کتیرنجه صانکه بینی اوستنده یوز بیك ییلدیریم بردن پاطلایور . روحی بولاغر ، بو بوناق وجود بشریتە نفرتلر یاغدیرییور . قاچاچاق برآرایور .

شمدی سکز یاشندەکی برمعصومك ملهم اولدیغی شو بویوك سوزلرینه ، شو حکیمانه جوابنه باقیکز ! بوملزم ، بو مسکت انطاق حقه مظهریت چوجغك نه علوی برروحه ، نه آتشین برذکایه مالك اولدیغنه شهادت ایدر .

پدرینك بو بلیغ الزام وافحامدن نه قدر خجیل ، نه قدر ذلیل اولدیغنیمی صورمق ایستیورسکز ؟ اوراسنی بیلمم . شو قدر دیرم کە اکر بوحریفدە عقل نامنه برذرەجك اولایدی ذاتاً جکرپارەسنی ، خیرالخلفنی کندی الیله کوتوروبدە جلاد ملیته تسلیم ایتمزدی . بو زواللی دلیدن زیادە بیك قات زیادە شایان مرحمت ! چونکه دلی‌یەعقلی

وداع ایتمش . بوغریب مخلوق ایسه لزوم واحتیاج کورمه‌مش، عقانه پول ویرمش . جنتی حدته کلش ، خصمنی قوغمش!

هیچ یاشارمی بویله ملت، اولورمی پایدار ؟
ملتك افرادی تدریجاً ایدرکن انتحار .

وجدان سلیم دیبورکه : اولا بومیسیونه‌رلره وطنمزده مکتب انشاسنه قطعیاً مساعده اولونمیه‌جقدی . بو ؛ برنجی جنایت . بونك وخامت انجامنی زمانتك علماسی دربیش ایدرك میدان حمیته آتیلاجق ومدارسك اصلاحنی حکومتدن ایسته‌یه‌جکدی . ثروت، ثروت : اوروپادن جلب اولونان معلملر طلبهٔ علومك اك زکی، اك فعال دماغلرینی قارشیلرنده بولاجقلر وفنون جدیده‌یی اونلره تدریس ایده‌جکلردی . بونلرده مکاتب اسلامیه‌نك اصلاح و تکثیرینه باشلایه‌جقلر ، اولاد وطنـك حقیقی مربیلری ، محترم خواجه‌لری ، ولی‌النعمت ادراك وعرفانلری اولاجقلردی. مدرسه‌لر مکمل بردارالمعلمین، بر محتشم دارالفنون شکلنی آلاجقدی. معارف‌نظارتی باب مشیختك برشعبه‌سی اولاجق، ابتدائی ، رشـدی ، اعدادی ، عالی بوتون صنوف معلمینی اورادن ایستیه‌جك ،احتیاجنی مدارس اسلامیه‌دن تأمین ایده‌جکدی. وجود شریعتك دماغی اولمق ادعاسنده بولونانلر دائما استقباله کیدن بشریتك حیاتی تجدد وترقیدن ، تکامل وتعالیدن عبارت اولدیغنی دوشونه‌جکلر . بر چوجغك ایلك طوغدیغی کونده‌کی بسیط وایکی قطره سوددن عبارت اولان احتیاج حیاتیله یکرمی سنه صوکراکی بیغین بیغین احتیاجات متنوعه‌سنك براولمدیغنی وبونك تأمینی ایچین بویوك برجدال سعی وعمل میدانه آتیلمق مجبوریت قطعیه‌سنی تقدیرایده‌جکلردی. اللهك ؛ عبادی اوزرینه نکهبانلری ، قنادلرنی کرمش ملك الصیانه‌لری ، مربیلری ، مرشـدلری اولدقلرنی فعلاً کوستره‌جکلر وامتی کندیلرینه منتدار ایده‌جکلردی .

« العلماء امناءالله علی خلقه » حدیث جلیل الشاننك معنای منیفی نو دیمك دکلسه نه‌در ؟ الله ؛ عبادینك نه‌سنی علمایه امانت ایدییور ؟ یالکز نکاحنی ، طلاقنی ، جنازه‌سنك مراسم تدفینیمی ؟ شریعت بر صفتدر؛ موصوف ایله قائمدر. متشرع اولمازسه شریعت قالیرمی ؟ میسیونه‌رلر کلیر، بی پرواچوجقلریمزك وجدانی زهرلرلرسه شریعتی سینه‌سنده طاشیاجق ، آنی استقباله کوتوره‌جك ، یاشاتاجق کیم قالیر ؟ قوردلر ایچه‌زه دالمش ، دیشیلی ارککلی قویونلری قوزیلریله برابر متصل قاپوب دوریبورلر . قویونلر دائما آزالمقده ، اکسیلمکده . قرق سنه اول جامعلرده صفوف جماعت نه‌قدردی ، شمدی نه‌قدر ؟ چوبانلق بویله قویونلری قوردلره قاپدیرمقمیدر ؟ امانت بویله‌می محافظه اولونور ؟ امانته ـ خصوصیله بویله بر امانت کبرایه ـ خیانتك ، ضیاعك جزاسی « ان کنا نؤمن بالله والیوم الآخر ومافیه ـ بین یدی الله تعالی ـ من دقةالحساب ـ ثم للمجرمین ـ الذین خانوا الله ورسوله باضاعة الامانة الکبری وهل هی الاالدین والشریعة ـ من شدة العذاب » نه‌در ؟ ضیاعی حالنده قانونه قارشی مسئول اولمق ، تعزیر وتکدیر کورمك ، حبس اولونمق

قورقوسندن دنیا اماتی اوزرینه کوزلریمزی فال طاشی کبی آچار وکمال اعتنا واهتمام ایله محافظه‌سنه چالیشیرز دکلی ؟ فقط مسئولیتی آجل ، اخروی‌امانته کلنجه ایش دکیشیر. نظرلرده اهمیتی، قلبلرده اندیشه‌سی، قورقوسی آزالیر . مقتضای ایمان ـ بالله والیوم الآخر ـ بومیدر ؟

« یستخفون من‌الناس ولایستخفون من‌الله وهو معهم اذ یبیتون مالا یرضی من القول . وکان الله بما یعملون محیطاً ـ ارباب خیانت ، دوچار خجالت ورذالت اولمق ، مسئول طوتولمق ومجازات کورمك قورقوسیله انسانلردن کیزلنمکه ، خیانتلرینی ئورت‌باص ایتمکه چالیشیرلرده اللهدن اوتانمازلر . قهر وغضبندن هیچده قورقمازلر . حالبو ، که الله اونلرله برابردر . کندیلرینه شاخ دامارلرندن دها یقیندر . کویا سترهٔ خیانت ، دلیل برائت ومعصومیتلری اولمق اوزره اللهك قطعیاً راضی اولمدیغی یالانلری اویدوروور ، عالمه افترالر ، بهتانلر ایجادایدرکن الله اونلری کوریبور ، ایشیدییور . اللهك تناهی شانندن منزه ومتعالی اولان علم ازلیسی اونلرك بوتون اعمال وافعال جنائیه‌لرینی محیطدر . بر ذره غیب اولماز واولاماز . سورهٔ جلیلهٔ نساء . آیت ۱۰۸ . »

بز صیرتمزه یوکلندیکمز بوامانت کبرایی محافظه ایتمدك . بوملتك حیات‌طیبهٔ دینیه وملیه‌سنی دین‌وشریعتمزك الکمدهش دشمنلری اولان پاپاسلره ، میسیونه‌رلره ، مربیلره ، مربیه‌لره براقدق . عظیم جنایت ایشلدك . شو حالده باری متسمملره قارشی اوقادار غضوبانه ومتهورانه چیقیشمیه‌لم . خیانتك هیسنی اونلره اسناد وتحمیله ، کندیمزی سربر معصومیته چیقارمغه چالیشمه‌یه‌لم . جنایتی آرامزده تقسیم ایده‌لم . بربریمزه یاقلاشالم . مصافحه ایده‌لم . باریشمغه ، اتحاده سعی وغیرت ایده‌لم . البته اونلرده انساندر . اونلرده بو ملتك افرادی ، بو سوکیلی مادر وطنك اولادیدر . کونشه قارشی الی‌الابد کوز یومماق ، صدای حق وحقیقته قولاق طیقامق ایچین میسیونه‌رلره ناموسلری اوزرینه سوز ویرمدیلریا ! امین اولالم ، که بو مملکتك سلامتی ایشته بوایکی عنصرك باریشمه‌سنه ، مصافحه‌سنه ، اتحادینه باقیور. یکدیکرینی دینسزلکله ، تعصبله ، کهنه پرستلکله اتهامدن واز کچدکلری دقیقه بو مقدس وطن ایچین بر عید اکبر انقلاب اولاجقدر . یارب ! بزه اومسعود دقیقه‌یی کوستره‌جکسك دکلی ؟ « لاتقنطوا من رحمةالله ! »

محمد فخرالدین

ادبیات

طرابلس غرب مجاهدیننك پیشوای معظمی شیخ سنوسی کبیر حضرتلرینه

ای عنصر نجیبك بردر شاهواری　　سنسك بوکون شعاعی انظار ابتصارك
سندن طوغارسه چوقمی انجم قدر معالی　　پارەلش افقلری هپ سیف قضا مدارك
دونمز اوسیف حاسم شهراه عدل حقدن　　فرق‌الرؤس او شعله بر نجم هاله‌دارك

سیفکله هم صرامت فصل الخطاب نطقك   اشهار ایدن او سیفی بازوی اقتدارك
بر شعلهٔ دمادر وقاد اولان نکاهك   معط قدر خدایه هر مد انتظارك
بوندر مخافتك هیچ بازیجهٔ وغادن   خونابهٔ شهادت ریحانهٔ بهارك
هامون ودشت حربك سنسك سراجی الحق   بوقدر هبوطك اصلا محدود ایکن منارك
بسط جناح ایدرلر سکان سر مدیت   اولدقچه جبهه فرسا انصار بی شمارك
میدان کرو فرده غلطان اولان نواصی   محراب مجد ونجدت ، منبرلری کبارك
ای نخبهٔ حمیت ، ای سید حماست   نسیان پذیر اولوری آمال انتصارك
سنسك مجاهدینك بر فرد بی عدیلی   بر فرد ایسه‌كده سنسك كلیتی وقارك
معشوقهٔ فؤادك اعدای دینی ازمك   شهدانهٔ جلادت هر فرد جانسپارك
سیف جهاد الکده مسلول ایکن دمادم   شادان اولور محقق ارواحی چار یارك
طراقهٔ عدودن لرزان دکل عروقك   عنترلرك طنینی کویا که کوشدارك
مطلق اولوم کریزان بوتن ، مهابتکدن   سر پنجهٔ رضاده سیف قضا نثارك
دارالجهاده سینه‌ك بر مأمن رضادر   دستار خون دثارك اکلیل اشتهارك
رهائی نه‌دادر سمعکده موج اوران سس   کویا تلاطم ایلر فوق الفضا شعارك
صمیلری عدونك بر سیل صائل اما   طوفان خون وآتش بر موج داشکارك
محض بلاغتکدر ابلاغ امر معروف   مرضی سجیه‌لردر اشعار آبدارك
خطبه‌ك لسان غیبك بر نفخهٔ روانی   حسان ایله لبیدی سنسك بوکار زارك
صدر کزین اسلام جبهه‌کده منطبعدر   عین شفاسیدر او انظار اعتبارك
وار اول شهامتکله ای شیخ پاك سیرت   کلدستهٔ تحیات اولدقچه یادکارك
بر خشیت مجسم اولسون عدو ناکام   یاردقچه دشتزاری تکبیر زار زارك

علی صلاح الدین

عرب تاریخ ادبیاتندن :

ابوالعلاء معری

انبیا وادیانه مقنده‌کی فکری

١٩٢ دن مابعد

مثلا معری‌یه سن شویله دیبورسك :

اذا رجع الحصیف الی حجاه   تهاون بالمذاهب وازدراها
فخذ منها بما اداك لب   ولا یغمسك جهل فی صراها

وبو سوزکله دینی تعییب ایتمش اولویورسك دیسه‌ك ، جواب ویرمکده دوچار اشکال اولمز .

ابیات سابقه‌یه کوز یومالم ، فقط شو بیتلری‌ده قولای قولای اونلره الحاق ایده بیلیرمی‌یز ؟

والعقل یعجب والشرائع کلها   خبر یقلد لم یقسه القائس
متمجسون ومسلمون ومعشر   متنصرون وهائدون رسائس
وبیوت نیران تزاد تعبدا   ومساجد معمورة وکنائس
والصائبون یعظمون کواکبا   وطباع کل فی الشرور حبائس
أفی ینال اخو الدیانة سؤدد   وما رب الرجل الشریف خسائس

اوت ، بونلرده‌ده مسامحه کار طاورانه‌لم ، فیلوسوفك بوراده‌کی مقصدی ، شو :

وینشأ ناشی الفتیان منا   علی ما کان عوده ابوه

بیتنده‌کی معنایی اوقشایور . دیسه‌لم ؛ حقیقت‌ده بودر ، (وینشأ ناشئ الفتیان منا ... الخ)

سوزنی قبول ایدنجه :

والعقل یعجب والشرائع کلها
خبر یقلد لم یقسه القائس

فکرینی‌ده تلقی بالقبول ایتمك ایجاب ایدر .

شیمدی سز دیه‌جکسکز که :

« سویلدکلریکزی آکلادق . لکن سن سوزکده طورمادك . شرطمزی ، حدود تدقیقی اونوتدکمی ؟ فیلوسوفك هیچ براساتنی ، هیچ بر سوزنی کیزله‌میه‌جك دکلی ایدك ، هانی وعدك نره‌ده ؟ بو ؛ وعدده طورمامق ، عهدی بوزمق دکلی‌در ؟ هانی ، بوتون مذاهبی تشنیع ایتدیکی ، بوتون دینلرله آلای ایتدیکی صریح بیتلری نره‌ده ؟ نیچون بزه :

تناقض مالنا الا السکوت له ،   و نستعیذ بمولانا من النار ؛
ید بخمس مئین عسجد ودیت   ما بالها قطعت فی ربع دینار ؟!..

کبی سوزلری ذکر ایتمه‌یورسك ؟ « مناسك حجی » تقبیح ایتدیکی شو :

ما الرکن فی عرف قوم لست أذکرهم
الا بقیة اوثان وأنصاب .

شعرینی نیچون قاله آلمایورسك ؟

فیلوسوفك :

أفیقوا أفیقوا یاغواة فانما ،   دیاناتکم مکر من القدماء ؛
ارادوا بها جمع الحطام فادرکوا ،   وبادوا وبادت دولة اللؤماء .

دیدیکندن خبرك یوقمی ؟

بن‌ده دیرم که :

« والله بن شیمدی‌یه قدر تقدیم ایتدیکم بیتلری ؛ یالکز اونلری اورته‌یه قویمش اولمق ایچون ایلری‌یه سورمش دکلم ؛ صایدیغکز قبیلدن بیتلری‌ده اورته‌دن قالدیرمق ، حسابه قویماش اولمق ایچون تأخیر ایتمدم ؛ بونلری صوکه قویمقدن مقصدم ، بوتون سویله‌دیککز طاقمدن سوزلرنی طوپلایه‌رق بر آره‌ده ایراد ایتمکدر . ایشته یازیورم :

هفت الحنیفة والنصاری ما اهتدت ،   ویهود حارت والمجوس مضللة ،
أثنان اهل الارض : ذو عقل بلا   دین وآخر دین لا عقل له .

بردها :

عجب لکسری واشیاعه   وغسل الوجوه ببول البقر
وقول الیهود اله یحب   رشیس العظام وریح القتر
وقول النصاری اله یضام ،   ویظلم حیا ولا ینتصر ؛
وقوم أتوا من أقاصی البلاد ،   لرمی الجمار ولثم الحجر .
فوا عجبا من مقالاتهم ،   أیعمی عن الحق کل البشر ؟ ! .

معری ، بو سوزلریله هرشیئی ، تصریح ایتمش اولویور . فیلوسوفك آجی ، طاتلی ، فکر ومذهبنی تماميله شرح ایده‌جکنه قانع اولدوغم نه سوزی وارسه نقل ایتدم ؛ شیمدی ایلك سوزلرینه باقه‌رق ایمانته حکم ایتمك جائز ایسه ، صوك سوزلرنی ینه قولاق ویرمیه‌رك کچمك‌ده لایق دکلدر . حتی ایچمزدن بری بوکا راضی اولسه بیله ظن ایتمم که معری راضی اولمش اولسون . چونکه فیلوسوف ؛ بو سوزلری ، بویوزدن کندینه توجه ایده‌جك مسئولیتك درجه‌سنی تقدیر ایده‌رك سویله‌مشدر ؛ اکر سوزلرینك مسئولیتنی درعهده ایتمه‌مك ایسته‌مش اولسه‌یدی ، هیچ سویله‌منزدی ،

(لزومیات) نی جمع ایدرکن بونلری هیچ بولوندورمازدی ؛ چونکه شعرلرینی بالذات جمع وترتیب ایله‌مشدر .

بری چیقارده « بوشعرلرك ، اولدکدن صکرا کتابلری آره‌سنه صیقشدیریله‌رق معری‌یه نسبت ایدلمش اولمق احتمالی واردر . » دیه بیلیر ؛ فقط بوسوزك سخیف اولماسی شویله طورسون ، طباعتك ظهورندن اول یازیلان بوتون کتابلردن امنیتی قالدیرمق کبی مهم براشکالی‌ده واردر . بوامنیتسزلکه قائل اولورسه‌ق بوسبوتون شاشیریر قالیرز . بن دیرم‌که :

« بوسوز ، پك‌چوروکدر . چونکه‌هادی‌فیلوسوفك بوسوزلری سویله‌مدیکنه ، دیکر بری طرفندن ترتیب اولونان بعض سوزلرك معری‌یه نسبت اولوندوغنه جواز ویره‌لم . فقط دوشونه‌لم ، بوآدم ، نیچون باشقه‌سنه نسبت ایتمیورده فیلوسوفه ایدییور ، نیچون بوسوزلر یالکز اوکا اسناد اولونیور ؟ شبهه یوق ، اونك سوزیله کندینه نسبت اولونان سوز آره‌سنده برمشابهت وارکه بونسبته جسارت ایدیلیور . یوقسه برمضمون فلسفی‌یی ، برشاعره نسبت ایتمك ناصل معقول اولور ، بونسبتك نه معناسی اولور ؟ اوکا اسناد ایدیله‌جکنه ابن سینا ، ابن رشد ، فارابی کبی فیلوسوفلردن برینه نسبت ایدیلیرده اونلرك فاسفی سوزلری آره‌سنده‌رواجی تأمین ایدیلیر . بویله یاپماق ؛ پاموقدن برلباس اوزرینه دیباج خسروانیدن یاما وورمغه بکزه‌ر . حاصلی ، بوشعرلرك معرینك اولمادیغنی سویلیه‌رك آکا انتصار ایتمك داعیه‌سنده بولونانلره رغماً بزم بواحتمالی تصدیقه هیچده میلمز یوقدر . معری‌یی بویولده مدافعه‌یه قالقشمق ؛ آرقداشنه ایلك ایتمکه قالقوب‌ده یولنی شاشیرارق فنالق یاپان جاهل بر دوستك حرکتنه بکزه‌ر . بویله برطرز حمایه طوتانلر قدرده هیچ کیمسه فیلوسوفك شان و شرفنی تنکیل ایتمش ، حیثیتنی دوشورمش اولماز .

مابعدی وار مترجمی

عبداللطیف نوزاد

تاریخ

قلیج دینی

آلتنجی باب

عبرانیلرك ایلکنجی حکمداری

مابعد

« ایشته‌بوندن صوکره داود (ع . م) فلسطینلیلری قهرومحکوم‌ایتدی . داود فلسطینلیلرك ألندن(متكامحاخ)ی آلدی ، ومؤاب قبیله‌سنی قهرایتدی ؛ آنلری یره آته‌رق برایپ ایله اولچوب محوایتدی . وآنلری حساب ایله کسدی ؛ بویله‌جه مؤاب قبیله‌سی آنك خادمی ، تابعی اولدیلر ، اکاهدیه‌لر کتیردیلر . داود فرات نهری ساحلنده حدودینی‌قورتارمغه کیدرکن (زوباخ) قرالی (رهوب)ك اوغلی (مدادزر) ی‌ده قهر ایتدی ؛ اندن بیك محاربه عربه‌سی ، یدی‌یوز سواری ، یکرمی‌بیك پیاده آلدی . داود بومحاربه عربه‌لرینك حیوانلرینك آرد آیاقلرینك سیکیرلرینی کسه‌رك ایشدن براقدی ، یالکز کندیسی‌ایچین یوزحرب‌عربه‌سی آلیقویدی . وشامك سوریه‌لیلری(مدادزار)ی امداد ایچین کلدکاری زمان داود یکرمی‌بیك ایکی سوریه‌ل کسدی . داود شام سوریه‌سنه محافظ قویدی ، سزریه‌لیلر داودك تابعی اولوب هدیه‌لر (جراح) کتیردیلر . . . .

« وادوم ، محافظلر قویدی ، بوتون ادومی‌لرده داودك تبعه‌سی‌اولدیلر . . »

تاریخ بنی اسرائیل [یعنی کتب مقدسه‌دن معدود قرونیقل]ك برنجیسنك آلتنجی بابنده حضرت داودك دها بر چوق اجرا آت محاربانه‌سی . ایچلرنده بالخاصه (عمونی) لر داخل اولمق اوزره قتل اولنان نفوس عظیمه‌یه ود حرب عربه‌لرنده غوغا ایدن یدی بیك‌سوریه‌لی‌ایله قرق بیك پیاده سوریه‌لی‌نك [۱] وقوماندانلری شوفاقك قتلنه » عائد معلومات واردر .

« واویله اولدی‌که سنه نهایته ایرنجه یعنی‌پادشاهلرك حربه کیتمك موسمی کلنجه یوعاب [یعنی قدسك ضبطنه سبب‌اولان وداود (ع . م)ك عسکرینه قوماندان نصب اولنان] اردویی سوق ایدوب بنی عمونك ممالکنی خراب ، رابباح‌ی محاصره ، ضبط وتخریب ایتدی . وداود (ع . م) آنلرك قرالنك تاجنی باشندن آلوب بر آغرلغی تالان آلتین اولدیغنی طارتدی . [۲] وبوندن باشقه تاجك اوزرنده قیمتدار طاشلر وار ایدی . بو تاج داود (ع . م) ك باشنه وضع اولندی . شهردن‌ده اوقدر غنایم کتیرلمش ایدی . وشهردن اهالیسنی‌ده آلوب کتیردی ؛ آنلری دستره‌لر ایله ، دمیر اوقلرله وبالطه‌لرله کسوب پارچه‌لادی . داود بونی یالکز آنلره دکل بوتون بنی عمون (عمونی‌لر) شهرلری اهالیسنه یاپدی . وبوندن صوکره (جرز) ده فلسطینلیلرله حرب چیقدی . بونده (هاسقات) اولان (سیبه‌خای) ، (سیپای) ی قتل‌ایتدی ؛ بو سیپای دیولر (غول) لر جنسندن اولدیغندن آنلره تابع اولدی .

« وینه فلسطینی‌لرله حرب‌چیقدی ، الحانان (جیث) قبیله‌سندن‌جالوتك برادری (لحمی) یی قتل ایتدی . لکن ینه (جاد) ده محاربه وار‌ایدی . اوراده عظیم‌الجثه بری چیقدی‌که : أل وآیاق پارمقلرینك مجموعی یکرمی‌درت ایدی : یعنی هر ألنده آلتی وهر آیاغنده آلتی ایدی . اوده (غول تعبیر عامیانه‌سنجه دیو) اوغللرندن ایدی . آنجق بنی اسرائیله قارشی مغرور وحقارتکار اولنجه (شیمی) نك اوغلی یوناتان (داود ع . م ك برادری) آنی قتل ایتدی . بونلر (جاد) ده غول (دیو) اوله‌رق دوغمشلردی وداود (ع . م) ك وتبعه‌سنك ألیله قتل اولندیلر . [۳] »

بو مبحثی بتیرمك ایچین اك موافق حرکت (میلمه) نك حضرت‌داودك صوك صفحات حیاتیه‌سی ، بو صاحب شوکت عبرانی حکمدارینك تلخیص هویتی حقنده یازدیغی سطرلری بورایه نقل ایتمك ایله اوله‌بیلیر :

« زمان انتقالی یاقلاشدیغی زمان داود اوغلنی شریعت موسویه‌یه ، قوانین الهیه‌یه اقتفا ایله امر ایتدی . بوکا علاوةً اوغلنه شجیع وصبرسز یوعابی

---

[۱] برنجی قرونیقل [یعنی مقدس تاریخ بنی اسرائیل] – اون‌دوقوزنجی باب – ۱۹ نجی فقره .

[۲] بوراده‌کی (تالان) Talent مقیاسی یونان قدیم ، بنی اسرائیل ، روما کبی قوملرده مختلف کیفیت وکمیت‌ده قیمتی حائز ایدی ؛ کیفیتجه اولا هم بزم بطمان ، قنطار کبی مقیاس ثقلت ایدی ، همده کیسه ، یوك کبی مقیاس قیمت . بوراده‌کی مقیاس ثقلت اولمق کرکدر ؛ چونکه مؤلف کتابده (طارتمق) معناسنه اولان Weigh کلمهٔ انکلیزیسیله ترجمه ایتمش . قیمت اولسه‌یدی Cost دیمك لازم کلیردی . تدقیقات عاجزی‌یه کوره تالانك یونان قدیم اقوامی آره‌سنده ثقلتجه مقدارینك بزم عثمانلی قیهٔ عتیقه‌سنه تحویلی ۲۰ بنی اسرائیلده ۳۰ قیه ، مقیاس نقدی جهتنجه اولانی یونان قدیم‌ده تقریبا ۲۷ بیك ، بنی اسرائیل آره‌سنده ٤۳ بیك غروش عثمانی اولمق لازم کلیور .
(مترجم)

[۳] برنجی تاریخ بنی اسرائیل (قرونیقل) . یکرمنجی باب .

كمال دقت ومسابقتله تفتيش ايتمه‌سنی وصيت ايتمش‌دی . آنك فكرنجه يوءاب شجيع وصادق اولمقله برابر هيچ سكونت بولمايان طول آمالی (خصيصهٔ تشبثكاريسی) ودشمنلرينك اراقهٔ دمنده كوستر‌ديكی قيدسزلق نقطهٔ نظرندن تهلكه‌لی بر آدم اوله‌بيليردی . حضرت سليمانك ، يوءاب‌ی ايلك مقصد خيانتكاريسنك تظاهرنده بلا مرحمت قتل ايتمه‌سی لازم كليوردی . (شيمی)ده شايد الك جزئی برعلامت غير خشنودی كوستريرسه قتل‌اوله‌جقدی . ايشته بووجهله وراثت حكمداری وبقای شريعت وقانون ودين ملتك شرف‌دائمی تحت امنيته آلدقدن صوكره ، جداً بانيسی عد اولنه‌بيله‌جكی بر حكومت شوكتمداری قرق‌سنه اداره ايتدكدن‌صوكره صوك‌نفسنی تنفس‌ايتدی [١] . داود هرجهتجه داخلی نفاقلرله زده‌لنمش ، هر طرفی مظفر دشمنلرله محدود ومركز حكومتسز ، حمان حمان اوردوسز و قبائل آره‌سنده جهت جامعه غير موجود بر قراليتك رياستنه كلمش ايدی . حالبوكه : وفاتنده اورته‌ده بر مؤتلف ، متحد برحكومت براقدی‌كه : ابعادی مصرحدودندن لبنان جبالی أتكارينه ، فرات نهرندن بحر سفيد سواحلنه امتداد ايديوردی .

داود (ع . م) فلسطينليلرك قدرت وشوكتنی محو ، بوتون جوارده‌كی حكمدارلقلری يا كنديسنه تابع وياخود تبعه‌سيله برابر خريطهٔ عالمدن حك أيله‌مش ايدی . بو ميانه‌ده (تير) يعنی (صور) شهر عظيميله‌ده اساسلی ، دائمی بر اتفاق عقد ايتدی . اورته‌يه اعتماده شايان بر اردو چيقمش ، هر زمان نوبتله قبائلدن يكرمی بش بيك كنج سلاح آلتنده بولنديريله‌رق مدافعهٔ مليه قوت دائمه‌سی تأسيس اولنمش‌دی . بو اردونك قوماندانلری عموميتله صاحب لياقت وتجربه اولوب او زمانك اصول حربنده پك مهم خواص ايله يعنی جرأت ، شجاعت شخصيه وعظيم قوت وجسامت بدنيه ايله ممتاز ايديلر . بو قهرمانلر بزه (شارلمان) ك وقرال (آرتور) ك مصاللرنده‌كی شواليه‌لری اخطار أيلر ، آنجق بو اساطيری شواليه‌لرك محتشم وقوی زرهليلرينه مقابل بنی اسرائيل قوماندانلری خارق‌العاده قوای مدنيه‌يه ، اصلا ييلماز بر اصرار ومقاومت فكريه‌يه صاحب ايديلر . داود (ع . م) ك عائله خصوصاتی‌ده ديكر حكمداران شرقيه‌نككنه مشابه‌در . حربه كيريشديكی وقتلر ، عصرينك ومملكتنك عادتی اولديغی وجهله غايت شديد صورتده دشمنلرندن اخذ انتقام ايدردی [٢] .. »

حضرت داودك دورهٔ حكومتنك نهايته ايريشمه‌سی ايله يكی آچيلان دورده يهوديلرك سجاياسی ، طبع ومشربلری بويوك برانقلاب عرض‌ايدييور ايدی . بو آنه قدر بنی‌اسرائيلك ارض‌فلسطينده‌كی موقعلری اوقدر كوكنيله‌بيله‌جك بر ماهيته‌ده دكل ايدی وهراسرائيلی ايچين هر طرفدن ظهوری ملحوظ اولان تجاوزات وتدافعاته قارشی سلاح ايله مقابله ايلهمك اوزره عسكر اولمق بر وظيفهٔ اساسيه ايدی . آنجق نهايت ارض كنعان قبضهٔ تسخيره كچنجه اسرائيليلر ايچنده صنعت وتمدن اساسلری توسعه باشلامش ، حضرت داودك خلفی دور حكومتنده حربدن زياده صلح ومسالمته عطف واعتنا ايدلمش‌در [١] .

مترجمی

علی رضا سيفی

[١] شو ترجمه ايتديكمز كتابك صحيفه‌لری آلتنه بر چوق حاشيه‌لر ، علاوه‌لر قونيله‌بيلير ، لكن شوراسنی‌ده نظردقتدن دورطوتمايه‌لم كه : يازه‌جغمز او سطرلری ، شايد يازه‌جق ايسه‌ك ، بوكتابی متن اتخاذ ايده‌رك دكل ، بو كتابك حمان هرجمله‌سنی عيناً نقل أيله‌ديكی موسويلك وعيسويلك كتب مقدسه‌سنی موضوع بحث أيله‌يه‌رك وآنلری ماصه‌مزك أوكنه قويه‌رق يازمالی‌يز . بوكتابك موضوعی يهوديلره ، وخرستيانلره خطاب ايديلن ودللرنده‌كی اعتقادات اقسام مشتركه‌سنك ، أللرنده‌كی انجيل وتوراةلرك ملهم ، كلام‌الله ، وحی‌الله اولمادقلرنی سويله‌يز ، بونی نه خرستيان ، نه يهودی و نه اسلام اولمايان بعض حكمانك‌ده اثبات ايتدكارنی اظهار ايدن بر وثيقه‌در . يعنی اسلاميت عليهنه « سز قيليجله دنيايی‌اسلام‌ايتدكز » دعواسنی كودن‌موسوی وعيسويلره قارشی هانكی دينك فضله قان دوكمش اولديغنی كندی لسانلرندن اثبات ايتديرمكدر . بناءً عليه مؤلف قبول ايتميه‌جكارنی ودها اوزون مناقشاته سبب اوله‌جغنی بيلديكی جهتله بالخاصه متفكرين خرستيانيه‌يه قارشی بوطريق طوتمش‌در . بوبيانات‌مزله برابر متفكرين وعلمای اسلاميه‌مزك ارزان بيوره‌جقلری مطالعات هرحالده خيرلی اولور . (مترجم)

[٢] (ميلمن) ك : يهوديلرك تاريخی : يدنجی كتاب .

افغانستانه

امير عبدالرحمن خان

مابعد

بخارا اميری برقاچ ضابط معيتنده اوله‌رق استقباله بيك كيشی كونده‌رمشدی . بنم ايچون حاضرلادقلری منزله قوندم . اوچ كون صوكرا اميرطرفندن برمأمور كلوب بنی ملاقات‌ايچين دعوت ايتدی . كيتدم ، كوروشدم ، دوندم . عودتمده اميرك بيك تنكه نقد ايله برقاچ طوپ قماشدن عبارت اولان هديه‌سی كلدی . بر ايكی كون داها اوطوردقدن صوكرا سمر قنده عزيمت ايتدم .

روسلر طرفندن منصوب اولان سمر قند حاكمی حقمده حرمت ورعايت كوستروب كرك بنم ، كرك معيتم ايچين اقامتكاه تعيين‌ايتدی . وهردرلو اعزاز واكرامده بولوندی .

برقاچ كون‌صوكرا روسلرك تركستان والئ عموميسی بنی تاشكنده دعوت ايتدی . مصارف سفری‌ده سمر قند حكومتی تحمل ايله‌يه‌رك بنی يوله چيقاردی . تاشكنده وصولمده كمال‌محبت واحترام‌ايله استقبال اولوندم . ورودمك ايرته‌سی كونی والئ عمومينك دعوتنامه‌سی‌كلدی . كيدوب كوروشدم . فوق‌العاده احترامكارانه داوراندی وبنی كيجه ياريسنه قدر اليقويدی . آوروپاليلرك مراسم‌الفتی خوشمه كيتدی . بونلر ، مسافرلرنی بويوك برصالونده قبول ايدييورلردی . مسافرلر ، اوطه‌ن اوطه‌يه كزوب بربريله قونوشيورلر ، سيغاره ايچوب ميوه ييورلردی . نصف الليلده منزلمزه عودت ايتدك . ايرته‌سی كونی والی ، زيارتمه كلدی . قاپيدن قارشيلادم . حال ، خاطر صوروشدقدن صوكرا كنديسنه مرصع بر قيليچ ايله آلتی دانه كشمير شالی وايكی طوپ كمخا قماشی ويردم . ايكی ساعت اوطوروب كيتدی .

ايرتسی كونی (جنرال‌علی‌خانف) بنی صباح يمكنه دعوت‌ايتدی . او كونی مصاحبتله كچيردك . بر قاچ كون ظرفنده ديكر جنراللر طرفندن‌ده چاغيريلوب اجابت ايلدم .

بو اثناده روسلرك بويوك پاسقالياسی ـ كه خدا زاده‌لرينك طوغديغی كونه مصادف بايرامدر ـ كلدی . والی ، معاونيله آرابه‌سنی كونده‌روب بنی اقامتكاهنه دعوت ايتدی . برلكده كيتدك . والی ، بزی قائماً قبول ايليه‌رك بر صالونه كوتوردی . بوندن امرا واكابر قادينلری وچوجقلريله اوراده ايديلر . مشروع وغيرمشروع ايچكيلرك هپسندن واردی . حضار ، كيجه ياريسنه قدر ييوب ايچمكدن أل

[١] پروفه سور (هوسمه‌ر) ك ـ يهوديلرك حكايه‌سی .

چکمه‌دیلر .. نصف اللیل اولونجه (خریستوس ، خریستوس) دییه‌رك بربرلرینی اوپمه‌یه باشلادیلر .

صاحب خانه‌دن اذن آلوب منزلمزه کلدك . اوچ کون صوکرا والی ، ینه آرابه‌سیله معاونی یوللایوب بنی یاپیلاجق عسکری مراسمه چاغیردی . کیدوب کوردك ، ایرتسی کونی والی معاونی کلوب :

— والی ، سزکله کوروشمك ایستیور . دیدی . برلکده کیتدك . چایلر ایچلدکدن صوکرا ، والی :

— ایمپراطور حضرتلری تلغرافله استفسار خاطرکزده بولونو یورلر دیدی . تشکر ایتدم . بعده :

— برده کوروشملك اوزره پترسبورغی تشریفکزی آرزو ایدییورلر . موافقت بیورمیسکز ؟ سؤالنده بولوندی .

— ایمپراطورك مملکتی شمدیکی حالده کندیمه ملجأ اتخاذ ایتدم . ذاتاً بورایه کلیشم آمال ومقاصدمی ذات حشمتپناهیلرینه عرض ایله‌مك ایچیندر . پترسبورغه عزیمت بحثنه کلنجه یارین معلومات ویریرم . دیدم .

عودتمده آرقداشلرمی چاغیروب بوخصوصده فکرلرینی صوردم .

— سزی صالیویرمه‌یز . چونکه سزسز ایده‌مه‌یز . دیدیلر .

— روسیه‌ده‌کی بنم کبی برچوق فراری بولوندیغی حالده ایمپراطور هیچ برینی ملاقات ایچین چاغیرمامشدر . شوحالده دعوتی قبول ایدوب کیتمك لازم کلیر .

دییه کندیلرینی اقناعه چالیشدمسه‌ده موفق اولامادم .

ایرتسی کونی والینك نزدینه کیتدم . چای وجیغاره ایچیلدکدن صوکرا :

— ایمپراطورکز حقمده فوق العاده نزاکت کوسته‌روب بنی پترسبورغه دعوت ایله‌مش ، بوکا تکرار تکرار تشکر ایده‌رم . فقط بن روس ممالکنه یکی کلمش برآدمم که معیتمده بش یوز کیشی واردر . برچوق سیر وسفرده بولونوب محتاج استراحت برحاله کلمش اولان بوآدملره مسکن تدارك واستراحتلرینی تأمین ایله‌دکدن صوکرا ایمپراطورك دعوتنه اجابت ایده بیلیرم . دیدم .

والی :

— پك کوزل ، شیمدی برتلغراف چکوب جوابکزی ایمپراطور حضرتلرینه عرض ایده‌رم . دیدی .

ایکی کون صوکرا والی معاونی آرابه ایله کلوب بنی والی‌ٔ عمومینك نزدینه کوتوردی . والی :

— ایمپراطور حضرتلری ، مطالعه‌کزی تصویب بویورمشلر وذات فخامتکز ایچین سمرقند ، یاخود تاشکندده بر اقامتکاه اشترا اولونارق بیك ایکی یوز اللی منات آیلق تخصیصنی‌ده اراده ایتمشلر . دیدی .

— بن ایمپراطور جنابلرینه التجا ایتمش برآدمم . حقمده نه آرزو ایده‌رلرسه قبولمدر . جوابنی ویردم . تکرار :

— ایمپراطور حضرتلری ، سرکرده‌لرکزدن بعضلریله ذات فخیمانه‌کزك تصویرینی ایسته‌مشلر . دینجه :

— حاضرم . دیدم .

ایرتسی کونی والی معاونی بنی فوطوغرافجی دکاننه کوتوردی . فقط بزم آرقه‌داشلر :

— رسمنی چیقارتان کاوور اولور ! دییه‌رك فوطوغرافلرینی آلدیرمادیلر . اووقته قدر یولداشلرمی اولدقجه منور الفکر صانیردم . مکرسه آلدانمشم .

معاون : — رفقاکز ، نیچین رسم چیقارمادیلر ؟ سؤالنده بولوندی .

— بونلر ، هیچ برطائفه‌نك سرکرده‌سی دکل ، انجاق بنم یول آرقه‌داشلرمدر . بناءً علیه برصفت رسمیه‌لری یوقدرکه رسملری ایمپراطور حضرتلرینه تقدیم اولونسون . جوابنی ویردم .

معاون : — چوق عاقل برذاتسکز . حقیقةً ایمپراطور حضرتلری ، بوآداملرك منصبی نه‌در ؟ دییه صورسه‌لردی ویره‌جك جواب بولامایاجقدق . دیدی . بوندن صوکرا هیچ برخصوصده آرقه‌داشلرم ایله استشاره ایتمه‌دم . زیرا ایکی دفعه تکلیفمی رد ایلامشلردی . کندیلرینك معلومات وتدبیرلرینه‌ده اعتمادم یوقدی . برقاچ کون صوکرا ینه والی معاونی کلوب بنی والینك اقامتکاهنه کوتوردی . کیجه یاریسنه قدر اوطوروب أکله‌ندك . بواثناده سمرقنده کیتمك ایچین والیدن اذن ایسته‌دم . طلبمی قبول ایده‌رك (جنرال ابراموف)ه خطاباً برمکتوب بکا ویردی . ایرته‌سی کونی کیدوب والی ایله وداع ایله‌دکدن صوکرا کلدیکم طریق ایله سمرقنده عزیمت ایله‌دم . حامل اولدیغم مکتوبی جنرال ابراموفه ویردم .

جنرال : — تاشکند والیسندن آلدیغم امر موجبنجه ذات فخامتکزه بکه‌ندیککز برمنزل اشترا اولوناجقدر . دیدی .

آدملردن برینی دولاشدیروب ویردیکی معلومات اوزرینه جنراله برمکتوب یازدم . و : « دروازهٔ قلندرخانه » جوارنده کائن اولوب بخارا امیرینك املاکندن بولنان ١٢٠٠٠ آرشین وسعتنده بر باغ خوشمه کیتدی . دیدم . بوراسی لطیف وآبدار برمحل اولمقله برابر املاك حکومتدن بولوندیغی جهتله اشتراسی ایچین پاره صرف ایدیلمه‌یه‌جکدی . دیدی .

برقاچ کون صوکرا اورایه طاشیندم . عمیجه زاده‌م اسحق خان ایله یولداشلرم ایچین‌ده شهر داخلنده برر أو کیرالادم . ایمپراطورك نزدینه کیتمه‌مه راضی اولمایان سرکرده‌لرمدن بعضلری برقاچ کون صوکرا بندن اذن ایسته‌دیلر . بعضلری‌ده بلااستیذان صاووشدیلر . یالکز کندی آدملرم معیتمده قالوب صادقانه خدمتدن آیریلمادیلر .

مابعدی وار

مترجمی

طاهر المولوی

سیاسیات

فاس وطرابلس

فاس احوالی کیمسه طرفندن بکله‌نیله‌مین ، تصور ایدیله‌مین بر شکل آلمقده‌در . بتون مراکش بر بحران وهیجان عظیم ایچنده آلولنمکده‌در . آفریقای شمالی‌یی کندی آرالرنده ماصه باشنده تقسیم ایدرکن میلیونلرجه اهالی‌یی قویون سورویی کبی فرض ایده‌رك بلا مقاومت قصاب بچاغی اوزرینه قویاجقلرینی تخمین ایدنلر کندی حسابلرنده آلداندیلر . مراکش مسلمانلری اوله‌دن اول کندیلرینك برحیات اولدقلرینی اثباته قالقشدیلر . مملکتك ایچ طرفندن آقین آقین کلن قبائل وعشایر استیلا ملیتك احساسی فرانسزلره پك بهالی بر فیئاته مال اولاجغنی کوسترمك فکرنده اولدقلرینی ارائه ایتمکده درلر . فرانسزلر پر تلاش ، پر هیجان شو سیلاب حیاتك نردن کلدیکنی ، هانکی منبعدن فیض آلدیغنی تعیین ایده‌میه‌رك شاشیرمشدرلر . آنلر ایله برابر مملکتی کندی منافع ذاتیه‌لری ، کندی استراحت شخصیه‌لری ایچون فدا ایدن زمامداران اورده تیتره‌یورلر ، کسب استحقاق ایتمش اولدقلری جزالری کورمه‌دن محنهٔ کیروداردن چکیلمك ایسته‌یورلر .

مملکتی بلامقاومت ویالکز کندی منافع شخصیه‌سنی تأمین ایده‌رك اجانبه تسلیم ایتمش اولان فاس سلطانی شمدی حدت وشدت قارشیسنده کندیسنی غائب ایده‌رك استعفا ایتمك ایسته‌یورمش . لاکن بوکا نه فرانسز ، نه ده فاسلیلر راضی اولمیورلر . هرایکی طرفده مشار الیه حقنده حس نفرت واستکراه ایله متحسس اولارق کندیسی ایله حسابلرینی کورمك ایسته‌یورلر . فقط بوندن اول طرفین کندی آرالرنده‌کی حسابلرینی بترمك فکرنده‌درلر . جریان احوال فرانسزلرك مراکشلیلر طرفندن قطعیاً بویله بر مقاومته دوچار اولدقلرینه منتظر اوله‌دقلرینی وبنای علیه مراکشده شو مقاومته قارشی کله‌جك وکفایت ایده‌جك قوته مالك بولنمدقلرینی کوستریپور . حالبوکه الیوم بتون فاسك همان کافهٔ نقاطنده فرانسزلره قارشی فاسلیلر طرفندن برهجوم عمومی اجرا ایدلمکده‌در وبرچوق یرلرده فرانسزلر تحت محاصره‌ده بولنمقده‌درلر ، حتی بر آرالق فرانسز باش قوماندانك وفرانسه مرخصنك مراکشلیلر طرفندن قتل ایدلدیکی شایعه‌سی انتشار ایتدی . فرانسه‌ده تخمین ایدلدیکنه بناءً شو قیامی باتیشدیرمق ایچون لااقل یوز بیك کشیلك اوردویه احتیاج مس ایدیلیورمش ! خلاصه مراکشده حال ووضعیت بردن بره ، آز برزمان ایچنده صوك درجه وخیم برشکل آلدی ! حتی فرانسه مطبوعاتنك برقسمی مراکشك فرانسه‌نك باشنه بربلا کسیله‌جکنی ، شو مملکتك استیلاسی سنه‌لرجه محاربه‌نك دوامنه ، مبالغ کلیه‌نك صرفنه متوقف اولاجغنی تخمین ایدییورلر . کیم‌بیلیر ، بلکه مراکشدن شو حال الجزایره ، تونسه‌ده سرایت ایدر وبتون آفریقای شمالی واسع برمیدان جهاد کسیلیر .

فرانسزلر شو فلاکتدن طولایی کیمسه‌یی تخطئه ایتمه‌ملیدرلر ! ایتالیا ایله اوبوشارق طرابلسی ایتالیایه ومراکشی کندیلرینه ویردکلری اثناده برده شو یرلرك اصل صاحب ومالکلرینی نظره آلمه‌لی ایدیلر . تا اوته‌دنبری عالم اسلام ایله علاقه‌ده بولنان ، اسلامیتی عالمانه وواقفانه بر صورتده تدقیق وتحقیق ایتمش اولان برچوق علمایه ، مستشرقینه مالك اولان فرانسه حکومتی بر آز احتیاطکارانه طاورانملیدی ؛ اجرا ایتمکده اولدیغی آلیم صاتیمده مسلمانلری آفریقانك دیکر قبائل وحشیه‌سی یرینه قویمه‌ملیدی ؛ فرانسه بیلمه‌لیدی که عالم اسلامده – شو عالم نقدر منوم ، متدنی کوزوکورسه‌ده – بر روح ، برحیات ، بر مدنیت ، برعنعنهٔ تاریخیه واردر . مسلمانلر نیم وحشی دیکر اقوامه تشبیه ایدیله‌مز . آنلره قارشی بر آز احتیاطکارانه طاورانمق لازمدر . لاکن فرانسه برچوق منور الافکار فرانسزلرك بیله اخطاراتنه وتنبیهاتنه رغماً بونلری نظر دقته آلمدی وایشته بوکون شو خطانك جزاسنی چکیور .

*
* *

ایتالیاده کندی حسابلرینی عینی یا کلش رقملر اوزرینه یوروتدیکندن ، بونکله برابر فرانسه قدر اقتدار سیاسی ، مالی وعسکری‌یه‌ده مالك اوله‌دیغندن دها زیاده جزایه معروض قالمشدر . بوکون ایتالیا حکومتی کندینی تماماً غائب ایتمشدر ، نه یاپه‌جغنی ، نه سویله‌یه‌جکنی بیله تعیین ایده‌میور . حکومت مذکوره‌نك آطه‌لری اشغالدن مقصدی آوروپا حکومتلرینی ایشه مداخله ایتدیره‌رك بر قونفرانس واسطه‌سی ایله نائل مرام اولمقدی . لاکن دیکر تصوراتنده اولدیغی کبی بوکره‌ده آلداندی . حکومات سائره‌نك اطوار وحرکاتنك ناظم حقیقیسی البته که ایتالیا دکلدر . حکومات مذکوره‌نك قونفرانسی ایتالیانك آرزوسی وجه ایله ترتیب ایتمك ایچون بزی بویله برقونفرانسه اشتراك ایتمه‌یه اجبار ایتمه‌لری لازم کلیردی . تعبیر آخر ایله متحداً بزه قارشی چیقمه‌لری ایجاب ایدردی . اولا بویله برایش دائرهٔ امکاندن خارجدر ، ثانیاً آوروپایی کندی الی ایله آتشدن ایتالیا ایچون کستانه چیقارمه‌یه سوق ایده‌جك هیچ بر سبب معقول موجود دکلدر . بناءً علیه قونفرانس مسئله‌سی بر آرالق حرارتله مذاکره ایدلدیسه‌ده شمدی ساحهٔ مناقشه‌دن چیقمق اوزره‌در ، هیچ یردن کیمسه‌نك قونفرانس طرفداری اولمدیغنه دائر تأمینات کلیور ، حتی روسیه حکومتی بیله قونفرانس طرفدارلغندن استنکاف ایتدیکنی رسماً اعلان ایتدی . دیمك که قونفرانس شایعه‌لری صرف بر تجربه بالونی اوله‌رق ایتالیا وایتالیا دوستلری طرفندن صالنمشدی . فقط متانت عثمانیه‌یه قارشی شو بالونده مقاومت ایده‌میه‌رك محو اولدی .

بو ایتالیا دیپلوماسیسی ، ایتالیا اوردوسنك طرابلس غربده معروض قالمش اولدیغی رجعت وهزیمتدن دها مدهش بر مغلوبیتدر . زیرا

اولا بوقدر مصارفه مال اولمش اولان آطه‌لر سفری‌ده نتیجه‌سز قالیور ؛ ثانیاً ایتالیا ایچون مراجعت ایلیه‌جك دها بر وسیله قالمیور . بوندن ماعدا شو سفر، ایتالیایی صوك درجه نازك ومشكل بر وضعیت ایچنده براقمشدر . حكومت مذكوره شو سفری ایله انكلتره وفرانسه‌نك استرقابنی جلب ایتدی . والیوم محافل سیاسیه‌ده دوران ایتمكده اولان قرین الوثوق بر روایته بناءً انكلتره وفرانسه حكومتلری ایتالیا حكومتنه دیكر بیوك آطه‌لری اشغال ایده‌میه‌جكنه عائد بر نوطه ویرمشلردر . ذاتاً ایتالیا كندیسی‌ده اشغال ایتمش اولدیغی آطه‌لرده قالامیه‌جغنی پك رعنا بیلیور . دیمك ایتالیا یكیدن كندی كندینی چیقلماز بر سوقاغه صوقمشدر .

ایشته بونك ایچوندركه ایتالیا رجال دولتی آرتق سرسمله‌مكه باشلادیلر . ایتالیا باش ناظری انكلیز غزته‌سی « دیلی قرونیقل » محرریله اجرا ایتمش اولدیغی بر محاوره‌ده دیمشكه : « عثمانلیلر طرابلسك ایتالیایه الحاقی حقنده اصدار ایدلمش اولان امرنامهٔ قرالی‌یه لزومندن فضله اهمیت ویردیلر . بزم مقصدیمز الحاقدن زیاده حاكمیتدر . زیرا بز یرلیلرك حقوق وامتیازاتنه ، عادات وقواعد ملیه‌لرینه وسلطانك خلافتنه رعایت ایتمك فكرنده‌یز !.. »

بو نه دیمكدر ؟ سرسمله‌مه وبالخاصه دیپلوماسی سرسمله‌مه‌سی اولدیغی ایچون شو سوزلرك معنای حقیقیسنی آكلامق بر آز كوجدر. فقط شو جمله‌نك ارائه ایتمكده اولدیغی احوال روحیه ایله ایكی آی اولكی احوال روحیه آره‌سنده‌كی فرق عظیمی تعیین ایتمك پك‌ده كوج برشی دكلدر. ذاتاً ایتالیا حكومتك امر الحاقی الغا وطرابلسی شمدیكی مصر حالنه وضع ایده‌بیله‌جك شرائط صلحیه‌نك قبوله حاضر بولندیغنی ایما ایدر رومادن بر چوق حوادث ترشح ایتمكه باشلادی . ایتالیا باش ناظرینك مبهم كلماتی‌ده بو معنایی آكلاتدیریور. فقط محافل عثمانیه‌ده بویله بر فكره یاناشه‌بیله‌جك بر رجل دولت بیله تصور ایتمیورز .

دشمن بزه قارشی بتون وسائط تضییقه‌سنی تجربه ایتدی . بسله‌مكده اولدیغی بتون امیدلرك بوشه چیقدیغنی كوردی . دول معظمه نه بزه قارشی اجرای تضییقاته ، نه‌ده قونفرانس عقدینه یاناشدیلر . بالقانلرده صلح ومسالمت اخلال ایدیله‌مدی . بالقان حكومات صغیره‌سی یالكز قیلدامه‌دیلر دكل ، بزمله خوش كچینمك فكرنده اولدقلرینی بیان ایتدیلر ، الیوم بیله ویانه‌ده آوستریا ایمپراطوری ایله بلغارستان قرالی آراسنده‌كی ملاقات مناسباتی ایله ایتالیا وروسیه علیهنه غایت معنیدار بر نمایش اجرا ایدلمكده‌در . روسیه صوصدی . فرانسه وانكلتره‌ده افكار عمومیه تماميله ایتالیانك علیهنه چورلمشدر . آوستریا وآلمانیا ایتالیا ایچون بزی فدا ایتمك ایسته‌میورلر. كندیسی ایچون غایت نامساعد اولان شو وضعیت عمومیه‌یه قارشی ایتالیا حكومتی شاشیرمشدر . بر طرفدن بزه صلح تكلیف ایدیور، دیكر طرفدن ازمیره عسكر چیقاراراق بزی قره‌ده محاربه ایتمكله تهدید ایدیور . فقط شو تهدیدی یاپاركن بیله كندی كندینی استهزا ایدیور ، زیرا پك رعنا بیلیوركه بتون عثمانلولركده یكانه ارزوسی دشمنله قره‌ده قارشی‌یه كلمكدر . بزم یكانه تعقیب ایده‌جكمز مسلك ، دوام وثباتدر . بز دوام ایتدكجه دشمن كندینی غائب ایده‌جكدر وبالاخره حقمزی تسلیمدن باشقه بر چاره اولمدیغنی كندیسی‌ده اقرار ایده‌جكدر .

احمد آغایف

مكاتیب

كریددن یوكسلن برانین خطاب

دار الخلافه‌ده سبیل الرشاد هیئت تحریریه‌سندن فاضل شهیر
محمد فخر الدین افندی حضرتلرینه

افندم ، هر حالده جناب حقك حفظ صمدانیسنده اولمكز دعاسیله سلام وفیره وتحیات كثیره‌مزی تقدیم ایدرز . وطن ، ملت ودولتی سون ومدافعه ایدنلردن اولدیغكزی اوچ سنه‌دنبرو اوقومقده اولدیغمز موعظه ومقاله‌لریكزدن پك رعنا آكلایورز . مقاله‌لریكز بوراده دها چوق تأثیر یاپیور وهله بز كریدك بغری پاره پاره مسلمانلرینه دائر سوزلریكز جمله‌مزه كوزیاشلری آقیتدیریور . شهدامزك امالرینی ، قادینلرینی ، اولادلرینی هونكور هونكور آغلاتیور. بزم ، اسلام عسكری اجنبیلر طرفندن چیقاریلدیغی كوندن برو نه‌لر چكدیكمزك سزبیكده برینی بیلمزسكز. كرید اعدای دین وحشیلرینك ، بز الی باغلی مسلمانلره یاپمقده اولدقلری قتال جنایتلرینك برقاچ تصاویرینی كوج حال ایله ، بیك دورلو ، قورقو ایله خفیاً آله‌بیلدك ، بونلری بوكره بوتون عثمانلیق ایله اسلامیتك چشم انصاف ومرحمتنه قونلق ایچین برمقاله ایله رسملی كتاب مدیریت علیه‌سنه كوندردك وبرنسخه‌سنك سزه كوندریلمسنی رجا ایتدك . سزه‌ده رجا ایدرز، كه بونك اوزرینه برمقاله یازیكز . بوتون استانبولده‌كی غزته‌لرده یازسونلر. باشمزه كلمكده اولان فلاكتلری بوتون دینداشلریمزه بیلدیرسونلر .

برسلسلهٔ فلاكتلری هپ دونماسزلق یوزندن چكیورز. دونمانك قدر وقیمتنی بیلمه‌ینلر كلسونلرده بزدن وطرابلس غربلیلردن وبوكونلرده ایتالیانك دست اشغالنه دوشن آطه‌لردن صورسونلر . بوقدر بیكلرجه مسلمانلر یانوب قاورولیورلر ، برباد وپریشان اولیورلر . اوراده‌كی اهل ایمان ، اهل انصاف عجبا بوزواللی دین قارداشلرینك غیر مدافع آطه‌لرده وطرابلسده باشلرینه كلن فلاكتلره نه قدر یانوب یاقیلیور . بزهپ بوقدر ظلملری انجق مسلمان اولدیغمزدن اوتوری چكیورز . اهل صلیب محیطی ایچنده‌یز . بزی سنكلر كبی اولدوریورلر وسسلریمزی چیقارتمیورلر . بوملت ، بو اهل دین وایمان ، عجبا آلمانلرك ویونانستانك غیرت ملیه‌لرینی و دونمالرینی بویوتمك ایچین ویرمكده اولدقلری اعانات جسیمه‌لرینی نظر

اعتباره آلمازلرمی ؟ بر ملت ، بر حکومت ، بر دولت نه ایله قائمدر؟ قوت ایله دکلمی ؟

باقیکز کچنلرده یونانستانك آواروف زرهلیسیله ایکی عدد طورپیدوسی اسکندریه‌یه کیتدیلر. مصرطوپراغنده نه قدر یونانلی وروم وارسه هپسی قوشدیلر کلدیلر. حرب کمیلرینی زیارت ایدرك کوکرته‌لرینی اوچ یوز بیك (٣٠٠٠٠٠) مصر آلتونیله غرق ایتدیلر. یونانلیلرك بوقدر بویوك غیرت ملیت‌پرورلری بزه عبرت اولماسونمی؟ ایشته بونلر ینه بر زرهلی پاره‌سی بابدیلر دیمکدر. هله بورادەکی روملر آتینه‌یه نه قدر چوق بحریه اعانه‌سی کوندرییورلر. الحاق ایچین نه قدر چالیشدقلری میدانده‌در.

بز بونلری کوریيور وکدرلر ایچنده یانوب قاورولیورز. سکز آیدن برو طرابلسده دائما شانلی مظفریتلر قازانیورز. بو قدر مسلمانلر دین ووطن اوغرنده شهید اولییورلر. ینه دونتماسزلق یوزندن بونجه قازانجلریمز استفاده‌سز قالیور، بر ثمره‌سنی طادامیورز. طیاره‌لرك قدرینی طرابلسلیلر نه قدر آجی آکلادیلر، که بوکونکی حاللریله برابر ینه جان ومالاریله چالیشیورلر وآنشلر آره‌سنده طیاره اعانه‌سنه بیك اوچیوز یکرمی آلتون بردن ویرییورلر. دونتماسزلغك وطیاره‌سزلکك آجیسنی دشمنلرك آیاقلری آلتنده ازلن، بی‌تاب وبی‌پناه قالان مسلمانلر چکیور، الله سزلره نه طاتدیرسون ونه‌ده چکدیرسون. بز کرید مسلمانلری بواسیر حالمزله برابر کیجه‌کوندوز دونتمای عثمانی ایچین چالیشمقده‌یز. شمدی‌یه قدر قرق بش بیك فرانسز آلتونی اعانه‌مز طوپلاندی. سزك او حق کلامی اولان مقاله‌لریکزه درت ال ایله صاریلدق، چالیشیورز. بوقدر وارداتمزه قارشی چاره‌سز مصرفمز طوپی طوپی اوچیوز سکسان فرانقدن عبارتدر.

رمضان‌شریف یاقلاشیور. مسلمانلرك عادتی زکاتلرینی رمضاندن آز اول، صدقهٔ فطره‌لرنی‌ده رمضانده ویریرلر. اما شمدی جائزمی؟ دکل. بو عادت اولمش. بو غیرجائز اولدیغنی بزه تمامیله مقاله‌لریکزله اکلاتدیغکز عادتلری براقه‌لم. الله نره‌یه بویوردیسه اورایه ویره‌لم. اولمازمی ؟ بزه حج وز کاتندن اول اللهك عاجل‌امری قوة ودونتمایه بوپاره‌لری هپ بردن ویرسه‌ك برکونده دونتمامزه عجبا قاچ دانه‌زرهلی قاتاردق ؟ بز بوتون کریدلی مسلمانلر قادینلریمزله چوجقلریمزله سزه رجالر ایده‌رز، سز یازیکز وتشویقات مؤثرهٔ قطعیه‌دن آیریلمیکز. دوام ایدیکز. مقاله‌لریکز رحمت حقدر. بز بوکا ایناندیق وایمان کتیردك افندم.

کرید (امضا محفوظدر)

مطبوعات

لورد کیچنرك مصر حقنده‌کی راپوری
و
حرب حاضره دائر بیاناتی

تایمسدن :

انکلتره‌نك مصر مأمور سیاسیسی لورد کیچنرك ١٩١١ سنه‌سنه دائر اولان مفصل راپوری دون آقشام، انکلتره خارجیه نظارتی طرفندن نشر وتوزیع اولنمشدر. مشارالیهك بوراپوری پك مفصل اولوب خطهٔ مصریه‌نك احوال زراعیه، اقتصادیه وسیاسیه‌سیله معارفی، مجالس عمومیه‌سی، محاکم وامور عسکریه‌سی وخصوصات سائره‌سی موضوع بحث اولمشدر.

لورد کیچنر بومناسبتله خطهٔ‌مصریه ایله هم‌حدود ومجاور بولنان طرابلس وبنغازی محاربه‌سی حقنده‌ده بعض بیاناتده بولنمشدر.

لورد کیچنر راپورنده حرب‌حاضرحقنده شو صورتله ادارهٔ کلام ایتمشدر:

« مأموراً مصره مواصلتمی متعاقب ایتالیا حکومتی ناکهانی بر صورتده دولت عثمانیه‌یه قارشو اعلان حرب وطرابلسه ، بنغازی‌یه هجوم ایلمشیدی. بوکیفیت بوتون عالم اسلام وبالخاصه مصر مسلمانلری اوزرینه بویوك بر تأثیر حاصل ایتدیکی کبی مصرك حیات آسوده کیسنی‌ده اخلال ایتمش واهالی‌یی فوق‌العاده وامثالی‌نامسبوق‌برصورتده هیجانه کتیرمشدر. بوهیجانك تزایدینه باشلیجه خدمت ایدنلرمیانده مصرده‌کی غیرمسئول بعض‌غزته‌لر کوستریله‌بیلیر. غزته‌لرطرفندن افکارعمومیه تهییج ایدلدیکی‌ایچون درحال محاربه ایتمکده اولان قومشولری‌حقنده مصرك‌هان‌هرطرفنده اعانات‌درج‌ایدلش وبوکا بوتون اهالی، ذکور واناث، بویوك، کوچوك عموماً اشتراك ایلمشدر. جمع ودرج ایدیلن مبالغ میدان حربه ودرسعادته ارسال اولندیغی کبی، آیروجه میدان حربه ذخیره وسائره کوندرلکه باشلامش وپیدرپی هلال احمر جمعیاتی‌ده تشکل ایدرك متعدد دوقتورلرله اجزاجیلر وبونلره لازمکلن ادویه ومالزمه تدارك ایدیلوب سوق اولنمشدر.

حربك اعلانی متعاقب حکومت مصریه بیطرفلغنی اعلان ایتمشیدی. بیطرف قالمقده وصدوق قانلیلغنی محافظه‌ایتمکده حکومت مذکوره، مأمورلری طرفندن هردرلو ستایشه لایق بر اثر درایت کوسترلمشدر.

مصرلیلرك بوخصوصده‌کی هیجانلری طبیعی برشی ایدی. دیانةً مشترك اولدیغی کبی خطهٔ مصریه ایله طوغریدن طوغری‌یه مجاور وملاصق بولنان بنغازی وطرابلس‌عربانه قارشی‌ایتالیانلرطرفندن‌کوستریلن‌معاملات‌اعتسافکارانه واستیلاجویانه‌دن طولایی مصرمسلمانلری هیجانه دوچار اولمقده معذور ایدیلر. اوته‌دن برو مصر ایله بنغازی آره‌سنده قره‌دن چولدن مواصلات ومناقلات تجاریه جاری اولدیغندن، هرایکی عنصر برری‌نه مادةً، دیانةً وتجارةً بیوك، متین برباغ ایله پك صیقی وقوی برصورتده مربوطدرلر. هرنه‌حال ایسه، بالاده تفصیل ایدیلن هیجان بوصوك کونلرده شدت واهمیتنی بردرجه‌یه قدر تخفیف ایتمش واولکی غلیانلر مبدل سکون واعتدال اولمغه باشلامشدر.

درنه مبعوثنك بیاناتی

المؤید غزته‌سندن :

کرك عنده وکرك درنه‌ده‌فوق‌العاده یارارلقلر کوسترن بیکباشی‌عبدالقادر غنای بك طرابلسدن مصره کلمش وبورادن استانبوله عزیمت ایتمشدر.

بو ذات عنه‌ده‌کی مصادمات اثناسنده بویوك بر اثر شجاعت وجسارت کوسترمش ومشهور سنان پاشا موقعنی آیلرجه مدافعه ومحافظه‌یه موفق‌اولمش وبالآخره قوماندان عزت پاشا امدادینه یتشمسیله محاصره‌دن قورتولمشدر. ایتالیانلرك طرابلسه هجوملری اوزرینه عبدالقادر بکله مصرلی عزیز علی بك

برابرجه عندن قره طریقیله مصره وبورادن میدان حربه کیدوب کندی وطنی اولان بنغازی‌یه واصلت ایتدکدن صکره اورانك اك بیوك وغلبه‌لك قبائلندن معدود اولان (براعصه) قبیله‌سی قوماندانلغنی درعهده ایدرك مصادمات کثیره‌یه اشتراك ایلمش وجمله‌سنده‌ده غالب ومظفر اولمشدر .

بوندن بشقه بو غیور مجاهد بوتون قبائل بیننده اتحاد واتفاق تأسیسنه موفق اوله‌رق دشمنك انتریقه‌لری وسوء نیتی حقنده عربانی ایقاظ ایتمش ودشمنه قارشو شدتله مقاومت لزومنی تلقین ایتمشدر .

مشار الیهك بیاناتنه نظراً میدان حربده موجود اولان بالعموم عرب وترك مجاهدلری قلیج وقرآن اوزرینه مدافعه ومحاربه‌یه دوام ایتمك اوزره عهد وپیمان ایتدکلری کبی خدانکرده دولت علیهٔ عثمانیه‌یی اوروپا دولتلری صلحه مجبور ایتسه‌لر بیله طرابلس مجاهدلرینك ایتالیا آمالنه سر فرو ایتمیوب الی‌ماشاءالله حربه دوام ایده‌جکلری قرارلشدیرلمشدر . طرابلس مجاهدلری ایتالیانلری طرابلسك هر نقطه‌سندن قوغمدقجه سلاحلرینی اللرندن براقمیه‌جقلردر .

میدان حربده بولنان عثمانلی ضابطانیله عسکرلری‌ده حین حاجتده عسکرلکدن استعفا ایدوب عرب قارداشلریله برابر دشمنه قارشو ثبات ایده‌جکلرینه دائر یمین ایتمشلردر .

مجاهدینك مالك اولدقلری ارزاق واسلحه‌یه دائر اولان سؤال مزه‌ده «حمد اولسون مجاهدلریمز هر شیئه مبذولاً مالك بولنیورلر - هیچ بر شیئه محتاج دکللردر - حرب حاضر اون سنه دوام ایده‌جك اولسه بیله ینه مجاهدلرمز هیچ بر وجه‌ایله صیقینتی چکمیه‌جکلردر » جوابنی ویرمشدر .

شئون

اسحق پاشا یانغینی . — بازار ایرتسی کونی صباحی اسحق پاشاده بیوك بر یانغین ظهور ایدرك یاتسویه قدر ۱۲ ، ۱۳ ساعت دوام ایتمشدر . اطرافده‌کی محله‌لرده‌ده سرایت ایدرك ۱۱۳۱ خانه ، ۱۱۷ دکان ، ۶ جامع ، ۴ مکتب ، ۳ حمام ، ۱ تربه ، ۲ مدرسه یانوب کول اولدقدن صوکرا انجق سوندریله‌بیلمشدر . بعض وفات ومجروحلرده واردر . جناب حق بالجمله ممالك اسلامیه‌یی آفات ومصائب کونیه‌دن محافظه بیورسون .

احیای مفاخر . — هر سنه برنجی قوصوه محاربه‌سی مظفریتنك یوم تحقق اولان یدی یوز طقسان برسنه‌سی حزیرانك اون آلتنجی کونی مشهدده اجتماع ایدلمسی خصوصنه مجلس وکلا قراریله ارادهٔ سنیه شرفتعلق ایتمشدر .

عثمانلی — ایتالیان محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی اژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس غرب :

۱۷ مایس . — خمسده دشمن استحکاماتنه قریب محلده بولنان بر پوصوده ایدیلن آتشله دشمن دوریه‌سندن ایکی کشی اتلاف واوچ کشی جرح ایدلمشدر . بونلرك جسدلرینی قالدیرمغه کلن مفرزه‌ده اوچ مقتول براقه‌رق فرار ایتمشدر . مؤخراً دشمن بربلوك سوقیله جسدلری قالدیرمش وشدتلی طوب آتشنه رغماً کوچوك مفرزه‌مز سالماً عودت ایلمشدر .

۱۸ مایس . — بوکمش جهتنده دشمنك بش طابور پیاده بربطاریه طوب وبرطاقم مترالیوزدن مرکب قوتی ایکی قولدن هجوم ایلمشدر . بو قوللردن بری جنوبه ودیکری عسکرمزی احاطه ایچون شرق جنوبی‌یه طوغری ایلریله‌مشدر . دشمن قوللرینك ایلرو قوللریمزه تصادف ایله محاربه‌یه باشلامسی عقیبنده قسم کلیمز محاربه‌یه یتشمش وسواریمز دشمن احاطه قولنی یانندن آله‌رق هجومه قیام ایلمشدر . بونك اوزرینه دشمن بدایتده مجبور رجعت اولمش ایسه‌ده بورجعت بالآخره منقلب هزیمت اولمشدر . دشمندن برخیلی قازمه ، کورك وکلیتلی مقدارده فشنك اغتنام ایدلدی . مصادمه ورجعتده دشمنك خیلی تلفاتی واردر . پیاده وطوپچی محاربه‌سی درت ساعت امتداد ایتمشدر . ضایعاتمز بش شهید ویکرمی اوچ مجروحدن عبارتدر .

بنغازی :

۳ مایس . — مرجعندن وارد اولان معلوماته نظراً بنغازیده ایتالیانلرك بر طابور پیاده بر آلای سواری بر صحرا بطاریه‌سی وبر زنجی مفرزه‌سی غربه طوغری ایلرولدکلری صره‌ده دوریه‌لریمز طرفندن کوریله‌رك مصادمه‌یه ابتدار ایله‌مفرزه دشمن تلفات کلیه‌ایله رجعت وفراره مجبور اولمشدر . دشمن استحکاماتنه قدر تعقیب اولنمش وکذرکاهده متعدد اجساد ایله سواری وپیاده شابقه‌لری ، زنجی صارقلری بولنمشدر . مفرزه‌لریمز دشمنك مستحکم خطوطنه قدر ایلرله‌یه‌رك بر چوق تلغراف وتلفون تللری اغتنام ایلمشلردر . بو مصادمه‌ده تلفاتمز یوقدر .

۱۷ مایس . — بنغازیده دشمنك قابل سوق بربالونی اردوکاهمزه قدر یاقلاشمش ایسه‌ده عسکریمز طرفندن آچیلان طوپچی آتشندن اورکه‌رك عودت ایتمشدر . دشمنك دها اول چیقاردیغی طیاره بنغازی اردوکاهنه برقاچ بومبا آتمش ایسه‌ده ایراث ضرر ایده‌مه‌مشدر . آچلقدن وایتالیانلرك سوء معامله‌سندن بیتاب قالان بنغازی شهری اهالیسنك برقسمی فرار یله اردوکاهه التحاق ایتمشدر .

برکوچوك مفرزه‌مز دشمنك فویمان استحکامنه صوقولارق بردشمن سواری بولوکنه ایدیلن آتشدن ۴ سواری اتلاف ایدلمشدر .

درنه :

۱۹ مایس . — درنه‌ده برضابط کشف قولی استحکاماته‌قدر ایلریله‌مش وجوارده دشمنه تصادف ایتمه‌مشدر . صباح ایرکندن استحکاماتدن چیقان ایکی بولوك اوزرینه آتش ایده‌رك دشمنه یکرمی قدر مقتول واوقدرده مجروح ویردیرمشدر . بونك اوزرینه دشمن فرار ایتمشدر . کذلك لیل مذکورده ساحل جهتنه کوندریلن برمفرزه‌مز صباحلین یول انشاسی ایچون چیقان دشمن پیاده‌سی اوزرینه اجرا ایتدیکی آتشله دشمنی دوچار تلفات ایتدیرمشدر .

طوبروق :

۱۱ مایس . — طبرقده دشمنك یکی انشا ایتمکده اولدیغی استحکام قربنده برمفرزه‌مز طرفندن قوریلان پوصودن بردشمن بلوکی اوزرینه آتش ایدلسیله برچاوش ودرت دشمن نفرینی مقتولاً تلف اولمش وبونك اوزرینه مذکور بولوك پریشان بر حالده فرار ایلمشدر . مفرزه‌مز عودتده دشمنك قله‌سنده نوبت بکله‌ین ایکی دشمن نفرینی دخی قورشونله اتلاف ایتمشدر . ضایعاتمز یوقدر .

۱۳ مایس کیجه . — طبرقده ایلرو سوق اولنان بر مفرزه‌مز دشمن طرفندن حفر اولنان آوجی سپرلرنده پوصو قورارق کیجه‌یی اوراده کچیرمش وصباح ایرکندن بر یرلی قلاغوزی تعقیباً دشمنك بر ضابط قوماندانسنده یکرمی کشیلك برمفرزه‌سی وبونك کیروسنده امنیت ترتیباتنی آلان اوچ طابور پیاده‌سیله ایکی جبل بطاریه‌سی طبرقدن چیقارق ایلرولمکه باشلاملریله اول اثناده باشده بولنان مفرزه اوزرینه آتش ایدیله‌رك ضابط جرح وآلتی دشمن نفری قتل ایدلمش ومفرزه‌نك بقیهٔ افرادی برمدت یره یاتدقدن صوکره ضابطلرینی ترك ایله سوروننه‌رك چکیلمکه باشلامشدر . متعاقباً استحکاماتدن باشلایان طوب ومترالیوز آتشنك حمایه‌سنده دشمنك کیروده‌کی طابورلری کوچك مفرزه‌مزی احاطه ایتمکه تشبث ایتمشلر ایسه‌ده ورود ایدن قوهٔ امدادیه دشمنه تمشدن زیاده مقتول ویردیره‌رك اونی برمعتاد فراره مجبور ایتمشدر . ضایعاتمز جزئیدر .

بحوم :

١٣ مايس . — ايتاليانلر خومه‌يى وجوارنده بولنان ابو زهره موقعنى طوپه طوته‌رق خومه‌ده اوچ مسجد وبرخانه‌يى خفيف وابوزهره‌ده ايكى خانه‌ايله بر جامع شريفى كاملاً تخريب ايلمش وبرقادين ايله ايكى چوجوق وبش حيوان اتلاف ايتمشلردر . خومه اسباب مدافعه‌يى قطعياً غير جائز اولديغى كبى بوراده عسكر دخى يوقدر . ٢٠ نيسان ٣٢٨ تاريخلى امر نظارتپناهيلرينه ملفوف ايتاليا خارجيه نظارتنك تحريراتنده لبده‌ومبضى وامثالى قصبانك اـلا بومبارديمان ايدلمديكى حقنده‌كى مدعياتك نابجا اولديغى شو وقعه ايله‌ده ثابت اولمقده‌در .

آطه‌لر دكزى :

٢٠ مايس . — دشمنك بر طورپيدو وقرووازورى قوش آطه‌سنه اوچ چاريك مسافه‌ده واقع ايليجه ديوان صو موقعلرينه طقسان اوچ عدد گله آتمشدر .

معلومات متفرقه :

شيخ سنوسينك كوندرديكى ايلك مجاهدين قافله‌سى . — مصرغزته‌لرنده اوقونديغنه كوره باالذات سنوسى شيخى سيد احمد الشريف حضرتلرى طرفندن ميدان حربده بولنان مجاهدين اسلاميه‌يه التحاق ايتمك اوزره كونديريلن مجاهدلرك ايلك قافله‌سى (جغبوب) ه مواصلت ايتمشدر . عثمانلى اردوكاهى عموم قوماندانلغى طرفندن مجاهدين مذكوره‌نك استقبالى ايچون جغبوبه برهيئت مخصوصه اعزام اولنمشدر .

قرارگاه عثمانيه‌ده مكتب . — العلم غزته‌سنده اوقونديغنه كوره عائله‌لريله معاً دارالحربده بولنان مجاهدين اسلاميه اطفالنك تعليم وتحصيللرينه خادم اولمق واطفال مذكوره‌نك نعمت معرفتدن استفاضه‌لرنى تأمين ايتمك اوزره قرارگاه عسكريده مكاتب ابتدائيه كشاد اولنمشدر . مذكور مكتبده اوتوزقدر طلبه تحصيل ايله اشتغال ايتمكده‌درلر .

محافظين فرقۀ عسكريه‌سى . — اللواء غزته‌سنده اوقونديغنه كوره بنغازى و درنه قوتلرى عموم قوماندانى مجاهد محترم انور بك طرفندن برليلردن مركب اولمق اوزره بر محافظين فرقه‌سى تشكيلنه ابتدار اولنمشيدى . اخيراً مذكور فرقه‌نك تشكيلات وتنسيقاتى ختام بولمش ، بو فرقه منسوبينى عسكرى وظائف وتعليملرده رسوخ وملكه اكتسابنه باشلامشلردر .

بر انكليز ضابطنك وفاتى . — المؤيد غزته‌سنده اوقونديغنه كوره ميدان حربده ، شرف اسلام ايله تشرف ايدن وعثمان المهدى اسميله ياد اولنان بر انكليز ضابطى ايتاليان استحكاملرينه يقين بر موقعده فوطوغراف آليركن ، ايتاليانلر طرفندن اورولمشدر . مومى اليه فعال ومحب اسلاميت برذات ايدى . عثمانلى مجاهدينك شجاعت وحماستلرنى مصور خيلى فوطوغرافى اخذ ايتمشيدى .

ايتاليانلرك ظلم ودنائتى . — بنغازيده‌كى ايتاليانلر مجاهدين عثمانيه قارشوسنه جيقوب حرب ايتمه‌نك مشكلاتى آكلادقلرى ايچون ايلك صفه ، جبراً بنغازى يرلى اهاليسنى سوق ايديور . بو زواللیلرى بالالتزام پنجۀ موته آتيورلر . مجاهدين عثمانيه ، بو بدبخت خائنلردن ٧٠ كيشى‌يى جرح واون بر كيشى‌يى‌ده اتلاف ايلمشلردر .

ديون عموميه‌ده‌كى ايتاليانلر . — ديون عموميه‌ده مستخدم بولنوب استانبولدن تبعيد اولنان ايتاليانلره مايس معاشنه محسوباً ١٨,٦١٥ وتضمينات اولمق اوزه‌ده ١٤٠,٤٣١ غروش توزيع اولنمشدر . ديون عموميه مجلس اداره‌سنك معاشلرى بيك غروشه قدر اولان ايتاليان تبعه‌سى مأمورلرينه درت وبيكدن يوقارى معاش آلانلره ايكى واوچ معاش نسبتنده تضمينات ويرلمسنه قرار ويرلديكى مستخبردر . عثمانليلرك دشمن منفورى اولان ايتاليانلره قارشى عثمانلى ديون عموميه اداره‌سنك بو لطفكارلغنه نه‌اسم ويره‌جكمزى بيله‌ميورز !

حركات بحريه‌نك تحديدى . — ايتاليانلرك آطه‌لرده‌كى حركات بحريه‌لرينى تحديد ايليه‌جكلرنى وشمدى‌يه قدر اشغال ايلدكلرى جزيره‌لردن ماعدا سائر آطه‌لرى اشغالدن صرف نظر ايلدكلرى محافل ديپلوماتيقيه‌ده تأميناً بيان ايدلمكده‌در .

قونفرانس مسئله‌سى ودولتلر بيننده اختلاف . — دول معظمه قابينه‌لرى بيننده عثمانلى — ايتاليان محاربه‌سى حقنده برقونفرانس عقدى ايچون برمدتدنبرى مذاكرات جريان ايتمكده اولديغى معلومدر . آلنان معلوماته نظراً قابينه‌لرجه قونفرانسه اساس اتخاذ ايديله‌جك مواد حقنده ائتلاف حاصل اوله‌مامش ، انكلتره حكومتى ديكر بعض دولتلرجه تعيين ايدلك ايستنيلن اساسى شايان قبول كورمديكى ايچون قونفرانس تشبثى عدم موفقيتله نتيجه‌لنمشدر .

كريد :

كريد مبعوثلرى . — كريد مبعوثلرينك يونان مجلسنه صوقولمرينه ميدان ويرلميوب ممانعت ايدلمشدر . مبعوثلر الحاح ايتدكجه ، وه‌نيزه‌لوس ، كنديلرينه يونان حكومتنك قرارنده ثابت اولديغنى بيلديرمشدر . وه‌نيزه‌لوسك فكرينه اشتراك ايتمين عدليه ناظرى استعفا ايتمش واستعفاسى قبول اولنمشدر . يونان مجلسنك رسم كشادى اثناسنده سكون وآسايشك محافظه اولنمسى ضمننده ضابطه‌جه تدابير شديده اتخاذ اولنمشدر .

جنايات وهجرت . — استقبال غزته‌سى يازيور : « كريده‌كى جنايات سياسيه ايله فقر وسفالته طايانه‌ميان مسلمانلر نه ياپه‌جقلرنى شاشيرمشلردر . بيچاره‌لر صو بهاسنه ماللرنى صاتوب كيديورلر . بزه قاليرسه بونلر هيچ اولمزسه املاك وعقارلرنى صاتماملیدرلر . بوندن بر قاچ سنه اول ملكلرنى صاتوبده ازميره كوچنلردن بر قاچ كيشى كريده دونه‌رك بوش كزيورلر . الوم كريده‌ده الك قيمتلى املاك وعقارات وتجارت وصنايعك برقسم مهمى عنصر اسلامك النده‌در . »

عثمانلى ـ ايران :

ايران حدودنده مصادمات . — ايران اشقياسندن (سميقو) على الاكثر عثمانلى عساكرينه تجاوز ايله حدودى محافظه‌يه مأمور اولان عثمانلى عسكرينه تجاوزده بولنمقده ايدى . طهران سفيرى كيفيتدن خبردار اولوب ايران حكومتى نزدنده اعتراض ايلمشدر .

كچنده اشقياسى يكيدن حدودى تجاوز ايلمشلر وعساكر عثمانيه ايله آره‌لرنده بر مصادمه وقوعه كلمشيدى . فقط عساكر عثمانيه قواى امداديه آلدقلرندن جته‌يى تبعيد ممكن اولمشدر . عثمانلى طرفندن اوچ شهيد اولمشدر . مسئوليتلرك تعيينى ايچون تحقيقات اجراسنه باشلانمشدر .

ايران :

ايرانك موفقيتى . — بغداد باش كار پردازلغندن وارد اولان برقطعه تلغرافنامه‌ده ايران عساكرينك كرمانشاهه مظفراً داخل اوله‌رق سالارالدوله فرار ، داود خان كلهر آغير سورتده مجروح وبويوك اوغليله يوز نفر رؤسا واشرا مقتول اولدقلرى وديكر بر اوغلى دخى كليتلى اشرا ايله اسير ايديله‌رك طهرانه سوق ايدلمشدر .

§ برلينر تاغبلات غزته‌سنه طهراندن اشعار اولنديغنه كوره سالارالدوله كرمانشاهده روسيه قونسلوسخانه‌سنه التجا ايلمشدر .

كنج شاه اوروپاده . — كنج شاه اوكزده‌كى صوك بهار اثناسنده صورت غير رسميه‌ده اوروپا پای‌تختلرنى طولاشه‌جقمشدر .

رشتده مدهش بر يانغين . — رشتده ظهور ايدن مدهش برحريقده بشيوز مغازه ايله ١٢ كاروان ديوسى محترق اولمشدر . خسارات قرق ميليون مارق راده‌سنده تخمين ايديليور . متعدد كيمسه‌لر تلف اولمشدر .

فاس:

الآن فاس اهالی وقبائل اسلامیه‌سیله متجاوز وغاصب فرانسز عساکری بیننده مصادمات خونریزانه دوام ایتمکده‌در . فرانسزلردن بر چوق تلف وجرح ایدلمشدر . جنرال لیوته‌ی نه یاپه‌جغنی شاشیرمش وفرانسه‌دن امداد ایستمشدر . مولای حفیظ ترك تخت وسلطنت ایتمکه مجبور اولمشدر . اهالی سلطانی رسماً مملکتك باشی اولق اوزره طانیدقلرینی والی الابد وطنلرینه تجاوز ایدنلره قارشی محاربه ایده‌جکلرینی بر بیاننامه ایله اعلان ایلمشلردر . فاسده بولنان بالجمله تبعهٔ اجنبیه کندی قونسولاتولرینه قورتولمدن التجا وتحصن ایتمشلردر . فرانسزلر یکیدن فاسه قوهٔ عسکریه کوندرمشلردر . هر طرفدن جهاد وقان سسلری یوکسلمکده ، اورته‌لق بیوك بر دار الملحمه‌یه بکزه‌مکده‌در .

مالطه ومصر :

مالطه‌ده انکلیز قوهٔ عسکریه‌سی . — حال حاضرده مالطه جزیره‌سنده بولنمده اولان قوهٔ عسکریه ایله مصرده‌کی انکلیز اردوسی تقویه اولندقدن صوکره مالطه‌یه دیکر محلدن عساکر کوندریله‌جکدر .

قبریس :

قبریس مسلمانلری . — قبریسده اهالیٔ اسلامیه ایله خرستیانلر آره‌سنده وقوع بولان مصادمه‌ده بش کشینك تلف وآلتمش کشینك مجروح اولدیغنه دائر بر شایعه دوران ایلیور .

آلمانیا

برلین جمعیت اسلامیه‌سی طرفندن کوندریلن بیاننامه‌در :

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله على نعمة الاسلام والصلاة والسلام على خير الانام أما بعد فنحييكم تحية أهل الاسلام ونسئل الله لنا ولكم الهداية وحسن الختام ونرفع اليكم بهذا ما يأتى . تعلمون أن الدولة العثمانية صاحبة الخلافة العظمى وحامية الحرمين الشريفين قد بغت وتعدت عليها حكومة ايطاليا الظالمة وناوءتها العدوان والحرب فى ولاية طرابلس افريقيا المتاخمة لمصر . وحيث ان الامة الاسلامية أمة واحدة بدليل قوله تعالى « ان هذه أمتكم أمة واحدة » وحيث أن للمسلمين اخوة يجب عليهم معاونة بعضهم بعضا بدليل قوله تعالى « انما المؤمنون اخوة » وقوله عليه الصلاة والسلام « المؤمن للمؤمن كالبنيان المرصوص يشد بعضه بعضا »

وحيث أن الله جل وعلا قد أمرنا فى كتابه الكريم أن نرد كيد المعتدين علينا بدليل قوله تعالى « من اعتدى عليكم فاعتدوا عليه بمثل ما اعتدى عليكم » فيجب حتما على كل مسلم ومسلمة يؤمن بالله واليوم الاخر وملائكة وكتبه ورسله أن يدفع هذا العدأ الذى نزل بأخواننا فى الدين ببذل نفسه وماله بدليل قوله تعالى « وجاهدوا فى سبيل الله بأموالكم وانفسكم » وأى سبيل الله أقوم وأفضل من المجاهدة لدفع عدأ حكومة ايطاليا الباغية الطاغية على اخواننا المسلمين

لهذا ندعوكم اولا أن أعينوا دولة خلافتكم فى حربها ببذل المال والنفس كل على قدر طاقته واستطاعته لان فى ذلك اعانة لاخوانكم المجاهدين بطرابلس وأن تقطعوا كل معاملة تجارية ومعاشية مع الطليان النازلين والمقيمين ببلادكم اى تقاطعوهم مقاطعة تامة

هذه دعوتنا اليكم كتبناها بدم قلوبنا نرجو منكم اذاعتها ونشرها بين اخواننا المسلمين بطرقهم كما انا نرجو توزيع النسخ المرسولة مع هذا على بعض الاخوان لقراءتها بالمساجد او نشرها بالطرق التى تستحسنونها . ونحيطكم علما أن هذه الدعوة قد بعث ايضا الى أطراف العالم الاسلامى . وانا نتضرع الى المولى عز وعلى أن يلهمكم الصواب وأن يثيبكم على آداء هذا الفرض الدينى ثوابا عظيما

اخوانكم فى الدين
المسلمون المقيمون
بالمانيا

تنقید وتقریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

مابعد

وقعه‌نك تفصیلی شویله‌در : ابن زبیر حرمینه صاحب اولنجه امویلری مدینه‌دن چیقاردی . مروان ایله اوغلی عبدالملك ده خسته اولدیغی حالده اومیانده چیقدی . صوکرا ابن زبیردن بر طاقم حرکتلر صادر اولدی که خلقی علیهنه چویردی . ایشته بنی هاشم اوزرینه هجوم ایتمسی ، اونلره قارشی بغض وعداوت کوسترمسی بو جمله‌دندر . حتی بر کره خطبه‌ده تصلیه‌یی ترك ایتدی . سببنی صوردیلر . « حضرت پیغمبرك آل واهلی ایچنده فنالری وار . ایشیدیرلرسه بورونلری قاباررده اونك ایچون . . » جوابنی ویردی . کذلك ابن زبیرك ، تعمیر واصلاح مقصدیله اولمغله برابر ، کعبه‌یی ییقمه‌سی ده خلقه پك فنا تأثیر ایتدی . چونکه آلیشلمامش بر حرکت ایدی .

حتی علیه الصلاة والسلام افندیمز کعبه‌یه حطیمی ادخال ایتمکدن احتراز . ورمشلردی . ایشته حجاج ابن زبیرك بوکبی حرکتلرینی وسیله اتخاذ ایدرك خلقی اونك علیهنه چویردی . بلکه ابن زبیر شو حرکاتنده مضطر ایدی . لکن هر کسه حقنی ویرمك عدلك شرائطندندر . اکر ابن زبیری معذور کوره‌جك ایسه‌ك عبدالملك معذور کورلمکه دها لایقدر . زیرا ایلك باشلایان ابن زبیردر . مسئولیت ایسه دائما ایلك باشلایانه راجعدر . شو سوزلردن اکلاشیلیور که عبدالملك کعبهٔ معظمه‌نك قدرنی ، شرفنی تنزیل ایتمك ایسته‌مدی . انجق ابن زبیری اولدورمکده مضطر قالدیغی ایچون اوبر وقعه‌لر ایسته‌میه‌رك ظهوره کلدی . حجاجك مانجنیقلری قوردیغی زمان اصل کعبه‌یه چویرمیه‌رك ابن زبیرك یاندیردیغی علاوه‌یه توجیه ایتمسی بو سببدندر . علامه البشاری احسن التقاسیم اسمنده‌کی اثرنده بونی صراحةً سویلیور . بوندن باشقه قهده بر مسئله واردر که باغیلرك کعبه‌یه تحصنلری کندیلرینی قتلدن قورتاره‌ماز . نته‌کیم فتح وقعه‌سنده حضرت پیغمبر بونلردن برینی استار کعبه‌یه یاپیشمش اولمقله برابر ینه اولدورتمشدی . ابن زبیر ایسه شاملیلرجه بغی ایله ، خروج عن الدین ایله متهم ایدی .

اکر حجاجك مقصدی حرم شریفه حقارت اولسه ایدی ابن زبیری اولدوردکدن صکره تکرار تعمیر ایدرمیدی ؟ معلومدر که حجاجك تعمیر ایتمش اولدیغی کعبه حالا اسلامك کعبه‌سی ، حالا بوتون مسلمانلرك قبله‌سیدر .

عبدالملکك قرآنه « هذا فراق بینی وبینك » دیمسنه کلنجه ، ایشك حقیقتی شوندن عبارتدر : عبدالملك خلافتدن اول بوتون زمانتی عبادتله کچیرر ، دنیایه عائد هیچ بر شیئله اوغراشمز ایدی . نافع « مدینه‌ده عبدالملکدن دها عابد ، دها زاهد کیمسه کورمدم . » دییور . ابن عمره « سندن صوکره فتوی ایچون کیمه مراجعت ایده‌لم ؟ » دیمشلر . « مروانك اوغلنه » جوابی ویرمش .

مابعدی وار

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٥ — ١٩٧   ٢٧ جمادى الاخر ١٣٣٠   پنجشنبه   ٣١ مايس ١٣٢٨   جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

له معقبات من بين يديه ومن خلفه يحفظونه من امر الله ان الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بانفسهم واذا اراد الله بقوم سوأ فلا مرد له ومالهم من دونه من وال .

ترجمه‌سى

« انسانك اوكنده ، آرقه‌سنده دولاشان ملكلر واردركه اللهك امريله اونى صيانتده بولنورلر ؛ شو محققدركه برقوم كنديسنده اولان سجاياى كريمه‌يى بوزمادقجه الله اونك سعادتنى بوزماز ؛ بركره‌ده جناب حق برقومك فلاكتنى ايسترسه ، دفعنه چاره اولامايه‌جغى كبى ، كنديلرى ايچون اوندن باشقه صاحب ده يوقدر . »

***

آيت جليله سورهٔ رعده منسوبدر . (معقبات) قافلهٔ ملائكه‌در . بعضيلرى ملائكهٔ صيانتك ، حتى بوتون اجسام لطيفه‌نك وجودينى انكار ايدييورلر . شايد بونلر عالم خلقى باشدن باشه دولاشمش ؛ فطرتك بوتون ظواهرينه ، بوتون سرائرينه محرم اوله‌بيلمش ايسه‌لر اوكاديه‌جكمز يوق ! هيهات ، بشرك نظر اطلاعنه هرآن يكى برجهان آچيليوروركن ، ادراكمزك احاطه‌سى خارجنده ، هم شوكورديكمز خلقت كثيفه‌نك فوقنده برسلسلهٔ مخلوقات دها اوله‌جغنى عجبا هانكى دليله استناداً انكار ايديله‌بيلير ؟

كلهلم آيت كريمه‌نك ديكر قسمنه . جناب حقك كرك فردلر ، كرك جماعتلر اوزرنده جارى برطاقم قوانين ازليه‌سى واردركه بر حكمت بالغه اوزرينه موضوع اولان او قانونلر اصلا دكيشمز . ايشته (ان الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بانفسهم) صورتنده‌كى تبليغ بليغده قيامته قدر مرعيتنى محافظه ايده‌جك بر قانون فطرتدر .

آيات محكمهٔ قرآنيه بزه كوسترييوركه ملتلرك عرش عزتدن اسفل السافلين محكوميته يووارلانمسى ؛ نهايت موجوديتلرينه باشقه‌لرى طرفندن خاتمه چكيلمسى هپ او قانونلرك چيكنمش اولديغى سبيل فطرتى براقلرندن ايلرى كلمشدر . يوقسه ، اويولى تعقيب ايدنلر ، حدود الهيه‌نك خارجنه چيقمايانلر ايچون بويله بر عاقبت تصور اولنه‌ماز . ذاتاً تاريخك تكرردن باشقه بر شى اولمامسى‌ده قوانين فطرتك استثنا قبول ايتمه‌مسندندر .

اوزاقلره كيتمه‌يه حاجت يوق ! ايشته افرادى اوچ يوز اللى ميليونه واران امت اسلاميه كوزيمزك اوكنده طورويور . بر حزب قليل ايكن خارقه‌لر كوسترن ؛ جهانه حاكم اولان بو امت ، شوكتيله برابر ، شمدى جهانك محكومى بولونيور ! بو نه مصيبتدر ؟ بو نه فلاكتدر ؟ عجبا بو سقوطك سببى ، بو انحطاطك علتى نه اوله‌بيلير ؟ جناب حقك بزه قارشى بر چوق مواعيدى واردى . عجبا اونلر حقنده‌كى ايمانمزى دكيشديره‌جكمز ؟ نعوذ بالله . عجبا رحمت الهيه‌دن اميدى كسه‌جك ده « آلدانمشز ! » مى ديه‌جكز ؟ معاذالله .

بز بو فلاكتلرك ، بو خسرانلرك اسبابنى هپ كنديمزده آراملى ؛ هپ كندى نفسمزى محاسبه آلتنه الملى يز . او زمان كوروروز كه بز

كندي جزاى عملمزى چكمكده‌يز . أوت ، شهامتى ، همتى ، سعيى ، صدقى ، استقامتى ، عفتى ، اتحادى ، تعاونى ، عصبيتى ، غيرتى ، فعاليتى براقديغمز ايچون اويله شانلى بر ماضيدن بويله ذليل برحاله كلدك !

آيت جليله‌نك (واذا اراد الله بقوم سوأً) قسمنه كلنجه ، جناب حق بر قومك فلاكتنى ايسترسه ديمك ، يوقاريدن برى ويريلن ايضاحاته كوره ، اوقوم كندى معاملاتيله ، كندى حركاتيله فلاكته استحقاق كوسترسه ديمكدر .

شيخ محمد عبده

محمد عاكف

فقه و فتاوى

فقه و عبادات اسلاميه تاريخنده :

حج

۱۲

رسول اكرم افندمز حضرتلرى « بطن محسر » دنيان يره كلنجه اورادن سرعتليجه كچيورديلر . نحر كوننك كونشى طلوع ايتدى . آرتق « جمرة العقبه » يه كلمشلردى . بيت شريفى صولنه ، منايى صاغنه آله‌رق راكب اولدقلرى حالده جمره‌يه متوجهاً آردى صره يدى طاش ايله اوراسنى طاشلاديلر . هر طاشى آتدقجه تكبير كتيريورلر ، فقط آرتق تلبيه ايدلميوردى . رمى جمره اثناسنده اسامه ايله بلال رضى الله عنهمادن برى ناقهٔ نبويه‌نك ديزكيننى طوتيور ، ديكرى ده اول حضرتى كونشدن محافظه ايديوردى .

صوكرا مناده « مسجد خيف » قربنده ذات نبويلرينه مخصوص اولمق اوزره حاضرلنان يره كله‌رك يوكسك سس ايله غايت بليغ بر خطبه ايراد بويورديلر . بو خطبه‌يى مناده بولنان حجاج كرامك هپسى ده ايشيديوردى . خطبه‌ده يوم نحرك فضيلتى ، مكهٔ مكرمه‌نك محرميتى ، كتاب اللهه دعوت ايدن امرايه اطاعتك لزومى بيان بويوريليوردى . بوندن صوكرا كفره ميل ايله يكديكرينه دوشمه‌ملرى توصيه ، مناسك حج تعليم اولنيوردى . . « مأمولدركه بر دها حج ايده‌مم ، بوندن بويله شو يرلرده كوريشمك ممكن اوله‌ماز ... فقط ربكزه عبادت ايدكز ، بش وقتكزى قيلكز ، رمضان اوروجنى طوتكز ، اميرلركزه اطاعت ايديكز . . . » ديدكدن صوكرا نامه وداع ايله ايشيدنلرك ايشتمينلره ايريشديرمه‌سنى توصيه بويورديلر . بوراده افعال حجه دائر بعض سؤاللر ايراد اولندى . مثلا رمى جماردن اول تراشك وذبحك حكملرى صوريلمش ؛ اول حضرت طرفندن « بأس يوق » معناسنده اولان « لاحرج » جوابى آلنمش ايدى . عبدالله بن عمر ، بوراده صوريلان سؤاللردن هپسنك «لاحرج»

ايله اعاده ايدلمش اولدقلرينى روايت ايديورلر . اسامة بن شريك ديوركه : اثناى حجده اول حضرته درلو درلو سؤاللر صوريليور ، « مناسك آراسنده تقديم ، تأخيرلر يابدم . . . » دنيليور ؛ فقط پيغمبر عليه السلام ده « بأس يوق ، كناه مسلمانلرك عرضنه تجاوز ايدن ظالملر ايچوندر . . . » بويوريورلردى .

صوكرا عليه الصلاة والسلام افندمز منا پازارينك وسطنده كائن اولان منحره ــ قربان بوغازلنه‌جق يره ــ كلديلر . كندى مباركلريله آلتمش اوچ دوه ذبح ايتدكدن صوكرا يوزه بالغ اولمق اوزره اوتوز يديسى ده حضرت على اليله كسيلدى . بعده امر نبوى اوزرينه قربانلرك اتلرى ، دريلرى هپ حضرت على طرفندن فقرايه توزيع اولندى . حتى ذبح خصوصنده ياردملرى طوقونانلرك اجرتلرى دخى قربانلردن دكل ، جيب نبويدن تسويه اولندى . بونلرى متعاقب بلااستثنا منانك هر يرنده قربان كسيله‌بيله‌جكنى ، حتى مكه‌يه اينيله‌جك يوللرك هپسى ده محل نحر اولديغنى اعلان بويورديلر . صوكرا اصحابدن معمر بن عبدالله نامنده بر بربر چاغيريلدى . اول حضرتك اشارتى اوزرينه ابتدا مبارك باشنك صاغ طرفى تراش ايديله‌رك صاچ دانه‌لرى برر ، ايكيشر اوراده بولنان اصحاب بيننده توزيع اولندى . صول طرفك صاچلرى ده ابو طلحه‌يه ويريلدى . مبارك طيرناقلرى كسيله‌رك آنلرده يره دوشورولمدى ، اصحاب كرام طرفندن آلندى .

بعده مكهٔ مكرمه‌يه اينه‌رك هنوز زوال بولمامش ايكن كعبهٔ معظمه‌يى يدى دفعه طواف ايتديلر . بو طوافه « طواف زيارت » و « طواف افاضه » و « طواف صدر » ناملرى ويريلير . عليه الصلاة والسلام افندمز يا كثرت ازدحامدن ، ياخود بعض روايتلره كوره مبارك آياقلرنده آز چوق آغرى بولنديغندن ، خلاصه هر حالده بر معذرته مبنى بو طوافى راكباً اجرا بويورمشلردر . صوكرا زمزم شريف قپوسى يانينه كله‌رك تقديم اولنان صودن قائماً ايچديلر .

بعده منايه عودت بويوريلدى . اوكله نمازينك مكه‌ده‌مى ، ياخود منايه عودت ايتدكدن صوكرامى ادا ايدلمش بولنديغى حقنده اختلاف اولنمشدر . حضرت عائشه ايله جابر بن عبدالله برنجى شقى ، عبدالله بن عمر حضرتلرى ايسه ايكنجيسنى التزام بويورمشلردر .

او كيجه مناده كچيرلدى . ايرته‌سى ، يعنى ايام نحرك ايكنجى كونى بعد الزوال ، قبل الصلاة يورويه‌رك مسجد خيف قربنده اولان « جمرهٔ اولى » يه كلديلر . هر دفعه‌سنده تكبير كتيره‌رك يدى طاش آتديلر . اينيشه طوغرى آزاجق ايلرولیه‌رك قبله‌يه متوجه بولندقلرى والله‌رينى قالديردقلرى حالده همان سورهٔ بقره قدر اوزون بر دعا يابديلر . صوكرا «جمرهٔ وسطى» يه كله‌رك اوراسنى ده برنجى‌ده اولديغى كبى طاشلاديلر . صولدن وادينك وسطنه طوغرى برقاچ آديم ايلرويه‌رك قبله‌يه قارشى طوردقلرى حالده همان برنجى‌يه ياقين اوزونجه دعا ايتديلر . صوكرا « جمرة العقبه » يه كله‌رك بيت شريفى صولنه ، منايى صاغنه آلمش بولنديغى حالده اوراسنى ده اصولى وجهله طاشلاديلر . فقط بو جمره‌يى متعاقب

دعا ایدیلدی . ذاتاً اول حضرت علی الاکثر دعالی عقیب عبادتده دکل ، اثنای عبادتده یاپارلردی .

ایام تشریقك اورته‌لرنده ـ یوم نحرك ایکنجی کوننده اوله‌جق ـ مناده ایکنجی دفعه اولمق اوزره بر خطبه ایراد بیوردیلر . ابن عمرك روایتنه کوره بنه شو کونده اوله‌جق : « اذا جاء نصرالله والفتح ... » سورهٔ جلیله‌سی نازل اوله‌رق اصحاب کرامجه بو حجك حقیقتاً « حجة الوداع » اولدیغی تخمین ایدیلمش ایدی .

علیه الصلاة والسلام افندمز جمعه ایرته‌سی ، بازار ، بازار ایرته‌سی کونلری مناده قالدیلر . بو کونلرده منوال سابق اوزره رمی جمرات ایدیلدی . صالی کونینك زوالنه قدر دخی اوراده قاله‌رق صوك رمی جماری متعاقب « محصب » نام محله کلدیلر . قافلهٔ نبویدن اول حرکت ایدن ابورافع بالتصادف بوراسنی بکنه‌رك ال حضرت ایچون چادیر قورمشلردی . پیغمبر وکله ، ایکندی ، اقشام ، یاتسو نمازلرینی قیلدیلر .

بو صره‌لرده ام المؤمنین حضرت عائشه آیروجه بر عمره کتیرمك ایچون مساعده ایدیلمسنی اول حضرتدن استرحام ایلدی . پیغمبر افندمز باکلکه ایردکدن صوکرا عرفه وقفه‌سنی متعاقب اجرا ایتدیکی طواف وسعیك حج ایچون کفایت ایده‌جکنی سویلدیلر . فقط حضرت عائشه اصل عندالاحرام نیت ایتدکاری عمره‌نك عادتی سببیله اجرا ایدیله‌مه‌مسندن کوکلرنده بر عقده بولندیغی درمیان ایدنجه ، برادری عبدالرحمن بن ابی بکر ایله « تنعیم » دنیلن یردن احرامه کیره‌رك عمره کتیرمه‌لرینه اذن ویریلدی . عمره‌لرینی کیجه‌لاین اکمال ایده‌رك نزد رسالته عودت ایتدیلر . علیه الصلاة والسلام افندمز : « ایشته بو عمره اولجه معذرتدن طولایی کتیره‌مدیکك عمره‌نك مقامنه قائم اولدی » بویوردیلر .

پیغمبر افندمز حضرتلری یاتسو نمازندن صوکرا آزاجق اویویه‌رق استراحت ایتمش بولندقلرندن حضرت عائشه وعبدالرحمانك عودتلرینی متعاقب مکه‌یه اینه‌رك کیجه‌لاین سحر وقتلرنده رمل یاپمه‌دن طواف وداعی اجرا بویوردیلر . بعده صباح نمازینی حرم شریفده ادا ایله مکهٔ مکرمه‌نك آشاغی طرفلرندن چیقه‌رق مدینهٔ منوره‌یه متوجهاً حرکت ایدیلدی .

نبی محترم افندمز حضرتلری شو اوونجی سنه حجی اثناسنده امته قارشی وداع ایتدیکندن بوکا « حجة الوداع » نامی ویریلمشدر . حقیقةً حجی متعاقب اول حضرت چوق یاشامه‌یوب ارتحال داربقا بویورمشلردر ؛ بو حجده صوك حجلری اولمشدر .

ارباب تفسیر وسیرك روایتلرینه کوره سورهٔ مائده‌نك اوللری دخی بو سفر اثناسنده ، یا کلیرکن مکه ایله مدینه آراسنده ، یا عرفاتده ویاخود مناده نازل اولمشدر . سورهٔ مائده‌نك برنجی وایکنجی آیتلری ـ که « یاایهاالذین آمنوا اوفوا بالعهود احلت لکم بهیمة الانعام الا مایتلی علیکم غیر محلی الصید وانتم حرم ان الله یحکم مایرید . یا ایهاالذین آمنو لاتحلوا شعائرالله ولاالشهرالحرام یبتغون فضلاً من ربهم ورضواناً واذا حللتم فاصطادوا ولایجرمنکم شنآن قوم ان صدوکم عن المسجد الحرام ان تعتدوا وتعاونوا علی الاثم والعدوان واتقوا الله ان الله شدید العقاب . . . » دن عبارتدر ـ اوله بیلیرکه بو آیتلر مناده نازل اولمشدر . نصل که بیهقینك تخریجنه کوره اسما بنت یزید بو سوره‌نك اوللرینك مناده نزولنی روایت ایدر . « الیوم اکملت لکم . . . » آیت کریمه‌سنك‌ده عرفاتده نزولی همان درجهٔ شهرته واصل اولمشدر. احتمالکه بو سورهٔ جلیله‌نك هپسی حجة الوداع سفری اثناسنده نازل اولمش اولسون . ذاتاً بو خصوصی تأیید ایده بیله‌جك بعض خبرلرده وارد اولمشدر .

حلیم ثابت

فلسفه

اسلامیتده فن و فلسفه

ابن جزله ـ سعیدك درسخانهٔ عرفاننده تنور ایدن فیاض دماغلر آره‌سنده ابن جزله‌نك‌ده بولندیغنی سویله‌مشدك .

ابن جزله استادینك دهای فضیلتی اخلافه طانیتدیرمش ومعلم عرفانی حقنده حرمت وتبجیل عامه‌یی جلبه موفق اولمشدر .

کتاب الحکما وابوالفرج مشارالیهك نامنی (ابوعلی یحیی بن عیسی) صورتنده قیدایدییورلرسه‌ده سائر تراجم احوال کتابلرنده (ابوالحسن علی بن عیسی بن جزله الکاتب البغدادی) طرزنده مقید اولدیغی کوریلیور .

تاریخ علومده ایسه بویوك داهی (ابن جزله) عنوانیله اشتهار ایلمشدر . ابن جزله اون دردنجی عصر میلادینك ابتدالرنده بغدادده مهد آرای عالم شهود اولمشدر .

کاتب چلبی مرحوم تاریخ وفاتنك اون برنجی عصر میلادینك نهایتلرینه یعنی هجرتك (٤٩٣) نجی سنه‌سنه مصادف اولدیغنی بیان ایدیور. شو حالده ، بر طرفده ابن جزله کبی جهان اسلامه حزمات عرفان صاچان بر نجم معرفت افول ایدرکن دیکر طرفده‌ده عالم اسلام فلاکت نثار بر کابوس آلتنه کیرییوردی . فی الحقیقه قدس شریفك اهل صلیب طرفدن ایلك اشغالی تاریخی بوزمانه تصادف ایدرلر . کتاب الحکما مؤلفی ایله ابوالفرج ایسه مشارالیهك هجرتك (٤٧٣) نجی سنه‌سنده وفات ایتمش اولدیغنی ادعا ایدییورلر .

فقط ؛ ابن جزله‌نك (٤٦٨) تاریخنده مقام خلافتی احراز ایدن مقتدی بامرالله نامنه بر چوق آثار اتحاف ایتمش اولدیغنه باقیلورسه کاتب چلبی‌نك بیان ایتدیکی تاریخك حقیقته دها زیاده مقارن اولدیغنی قبول ایتمك ایجاب ایدر .

مشارالیهك پارس کتبخانه‌سنده محفوظ (منهاج) نام اثرینك

نهایتنه درج ایدلمش اولان ترجمهٔ حالنده (٤٩۳) سنه‌سی شعبانندە وفات ایتمش اولدیغی تصریح ایدلمشدر .

ابن جزله اصلاً بغداد خرستیانلرندن ایدی . اوراده‌كی خرستیان مكتبلرنده اكمال تحصیل ایتدكدن صوكره سعیدك درسخانهٔ عرفاننه ملازمته باشلامش ، وطب تحصیلنه قویولمشدر .

كندیسنك خارقه‌نما ذكاوفعالیتی ، استادینك فیاض حزمات عرفانی سایه‌سنده آز مدتده رفقاسنه غبطه بخش اوله‌جق بر اقتدار علمی ، برشهرت طبی قازانمش ونهایت بغدادك اك حاذق اطباسی صره‌سنه كچمشدر .

ابن جزله ، بالآخره منطق وفلسفه تحصیلنه هوس ایده‌رك اواثناده بغدادده منطق وفلسفه‌ده پارلاق برشهرت صاحبی اولان رئیس المعتزلین ابو علی‌نك درسلرینه ملازمةً باشلادی .

حكمیات تحصیلنده ایلریله‌دكجه ؛ ابن جزله‌نك دماغی درین اندیشه‌لر ، طوفان انكیز شبهه‌لر آلتنده ازیلیور ، صارصیلیوردی . فلسفه ومنطقك متین وناقابل اندراس براهینی قارشوسنده ، كندیسنه آباء كنیسا طرفندن اوته‌دنبری دین نامنه تلقین ایدیلن‌شیلرك وهمیات عادیه دركه‌سنه دوشدكلرینی ، حقیقت كسوه‌سی آلتنده اوكره‌تیان سفسطه‌لرك ، حزمات شمسه معروض بوز طبقه‌سی كبی ازیبوب زائل اولدقلرینی كورمش ، بوآندن اعتباراً خرستیانلغه اولان اعتمادقلبیسی یاواش یاواش صارصیلمغه باشلامشدی .

آرتق پدرینك عقیده‌سنه ایمان ایده‌میوردی . اصیل برعزم ، وجدانی برمیل ایله احكام اسلامیه‌نك تدقیقنه قویولدی .

حكمت عالیه وفنون مثبته‌ایله حقایق اسلامیه آره‌سنده‌كی قطعیت توافق ، كندیسنی حیران براقیور ، دین احمدینك سادكی وعلویتنه قارشی قلبی بر عشق طویوردی . تتبعاتنه دوام ایتدكجه انجذاب وجدانیسی‌ده اونسبتده كسب شدت ایدییوردی .

اختلاس ایده‌بیلدیكی زمانلرینی علم كلام تحصیلنه حصر ایلدی . هنكام تدرسده ابوعلی ایله مهم مباحثه‌لرده ذهننه خطور ایده‌بیلن شبهه‌لری سرد ایده‌رك مدید مناقشه‌لردن فارغ اولمیوردی .

ابوعلی‌نك قوهٔ اقناعیه‌سی ، قطعی برهانلری ؛ اسلامیتك علویتنه ، وعقل وفنه موافق بردین حقیقی اولدیغنه دائر ؛ كندیسنده لایتزلزل برقناعت وجدانیه ، صمیمی برتصدیق دماغی حاصل ایلدی . نهایت ابن جزله فكر ووجدانه مقاومت ایده‌مدی : اسلامیتی قبول ایده‌رك اهتدا ایلدیكنی اعلاندن چكینمدی .

ابن جزله وجدانی برتصدیق ، علمی برقناعتله اسلامیته ایمان ایتمش اولدیغندن ، بعدالاهتدا ، بوتون مساعیسنی اسلامیتك علویتی منكرینه قارشی مدافعه‌یه حصر ایلمشدر .

یازدیغی كتابلرده اسلامیتدن باشقه هیچ بردینك فن وفلسفه ایله قابل تألیف اولەمیه‌جغنی ، متفنن برحكیم دین نامنه مسلمانلقدن باشقه برشی قبول ایده‌میه‌جكنی قطعی ومنطقی دلیللرله اثباته چالشمشدر .

پك كوزل بیلدیكی خرستیانلغه قارشی بی امان هجوملرده بولنمقدن چكینمامش ، آباء كنیسائیه‌نك وهمیاتنی تهكم آمیز افاده‌لرله چوروتمش ، اسكی دینداشلرینی شفیق برقارداش صفتیله حقیقی قبوله دعوتدن بر آن فارغ اولمشدر .

(راهب الیاس) نامنده برخرستیان عالمنه خطاباً یازدیغی كتابده عقیدهٔ نصرانیه‌یی بی امان برهانلرله تنقید ایتمش . اسلامیتك علویتی رنكین وقطعی افاده‌لرله تصریحه چالیشمش وهر ایكی دینك احكام اساسیه‌سنی متفنن برحكیم صفتیله مقایسه ایدرك حكم قطعی‌یی ویرمشدر . تاریخ هجرینك (٤٦٦) نجی سنه‌سنده اكمال ایتدیكی بوكتابده ، ابن جزله نه كبی مقاومتسوز براهین عقلیه‌سوقیله اهتدا ایتمش اولدیغنی ، اسلامیتك جاذب وحكمت آمیز علویت وساده‌لكنه قارشی ، كندیسنده نه‌صورتله وجدانی برعشق حاصل اولدیغنی ، فكر حكمت وطرق منطقیه‌اوكنده خرستیانلغك هیچ بر مقاومت كوستره‌مدیكی حالده اسلامیتك نصل اعتلا عرض ایتدیكنی اوزون اوزادی‌یه تشریح ایلمشدر .

ابن جزله ، فلسفه ، منطق ، علوم حكمیه وطبیعیه ، فیزیولوژی علم تشریح وفن طبده تفرد ایتمش اعاظمدندر .

فلسفه وادیانه عائد پك‌درین تدقیقاتده بولنمش ومتفنن برفیلسوف ایچون اسلامیتدن باشقه بردین قبولی ممكن اوله‌میه‌جغنه علماً قناعت حاصل ایتمشدر .

تثلیث ایله اساسات فنیه‌نك تألیفی ممكن اوله‌میه‌جغنی ، خرستیانلغك روما ویونان قدیم خرابه‌لریله بوس بوتون قاریشدیرلمش اولدیغنی ، حضرت عیسی‌نك تلقیناتیله آباء كنیسائیه‌نك ترهاتی آره‌سنده هیچ بر مناسبت بولنمدیغنی قطعی افاده‌لرله تصریحدن چكینمامشدر .

ـ مابعدی وار ـ

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

اجتماعیات

هویت ملیه

بر ملتك هویتی ، یعنی اصل ذاتی ، هردرلو مؤثرات خارجیه‌نك تأثیرندن آزاده برماهیت مستقله اولمیوب عنعنات ، عادات ، معتقدات وسائره كبی بر طاقم مؤثرات قویه‌نك خلاصهٔ متمثله‌سیدر . بوحقیقت بتون ارباب عقولك قبول ایتدكلری بر دستور قطعیدر .

هرقومك آثار مدنیه‌سی‌ده هویت ملیه‌سنه خاص اولان استعداد كامنك صور واشكال بارزه‌سیدر . نوعلری ، ماهیتلری نه اولورسه اولسون اقوام مختلفه طرفندن وجوده كتیریلن اثرلرك كافه‌سی آنلرك شخصیتلرینه خاص اولان برتمغایی حائزدر .

مثلا هر هانكی بر صنعتك اسلوبنده‌كی خصوصیت بارزه آنی وجوده كتیرن قومك شخصیتی او اثرك آهنك عمومیسنده ـ فقط

اثرك ماهیتنه متمثل بر صورتده ـ تجلی ایتدیرر. بو شخصیتی كورمك خصوصنده ملكه سی اولان بر كوز نظرهٔ اولی ده آنی تمییز ایدر ؛ اثرده قومك سیمای عمومی وخصوصیتنی دها طوغروسی روحنك ، ذوقنك بطریق التناسخ اوازه انتقالنی ، آنده تجلیسنی كورر . مثلا مصریلرك اهرامنده ، قوائم مصوره سنده ، رومالیلرله یونانلیلرك ، آثوریلرله كلدانیلرك آثار متروكه ومبانیٔ مشیده لرنده ، اوملتلرك سیمای عمومی وخصوصیلرینك وصف مشتركی اولان هیولای خاصی كورمك ممكندر.

ملتلرك شخصیتلری آنی اوله رق حاصل اولمش بر شی دكلدر . بو شخصیت ادوار ماضیه دستكاهلرندن چیقان ، خلفاً عن سلف انتقال ایدن بر میراث عمومیدر . اوشخصیت دائما اودورلره خاص اولان احوال واطواری برلكده كتیرر . بوده بر قومك خصائص اسلافه توارثنی انتاج ایدر . خصائص اسلافه توارثك اك قوی بر مؤثرا لدیغندن كنایه اولمق اوزره : «دیریلر ئولیلرك ترجمانیدر » دنیلمشدر . بنم فكرمه قالیرسه دیریلر ئولیلرك بر مزار سیاریدر ، دیمك دها موافق اولو .

اقوام اوزرنده حكم عنیفنی اجرادن خالی قالمیان بومؤثرات قویه ومتسلسله نك حكمدن اسقاطنه قالقشمق محالی امكانه تقریب ایله اوغراشمقدن بشقه بر شی دكلدركه نتیجه سی خذلانه مؤدیدر . زیرا انفسی اولسون، افاقی اولسون حادثاتی یكدیكرینه ربط ایدن سلسلهٔ مؤثرات انك فكنه قیام صورتیله وقوع بولان عصیانی شدتله تدمیر ایدر.

الیوم بتون ملتلرك ، قوتنه سرفرو ایتمكه مجبور اولدقلری بو مؤثراته قارشو بزمده باش اكمكلكمز ضروریدر . حال بویله ایكن بومؤثراتك دفعةً ازاله سی ممكن اولدیغنه قائل اولمق براز دكل، كركی كبی صافدرونلقدن ، دها طوغروسی شئون عالمه وقوفسزلقدن بشقه برشیله تفسیر اولنه ماز . چونكه انلر پك قوتلی ، پك دهشتلی برطاقم عامللردر. بوعواملك استحقاری هویت ملیه نك هویات سائره طرفندن افنا وتمثیلیله نتیجه لنیر . برملتك ، هویت ملیه سنك ملل سائره نك هویاتنده تمثیل ایدلمسنه راضی اوله جق قدر اثر سماحت كوسترمسی اك قیصه برتعبیر ایله انتحار دیمكدر . بو انتحاره یاناشمیان ، هویت ملیه نك تطرق خللدن محافظه سی شرطیله تكامله یول آچمق ایسته ین بر قوم او هویتك عناصر مكونه ومشكله سی دیمك اولان یوقاریكی مؤثراتی هیچ بر زمان نظر دقتدن دور طوتماز ؛ انلرك محافظه سنی اقدم وجائب ، اهم وظائف عد ایدر .

زیرا برملتك كندی هویتنی هویات سائره ده افنایه رضا كوسترمسی هنر دكل ، حماقتدر ؛ هنر هویات سائره نك فیضلی فیلیزلرنی كندی شجرهٔ هویتنه اشیلایه رق انك ثمراتنی اقتطاف اتمكدر . بودقیقه یی اس حركت اتخاذ ایدن بصیرتكار برملت كندی اصل ثابتنی برطاقم فروع نابته ایله تزیین ایتمش ، كاله ایریشدیرمش اولور . شخصك صفت غالبه سی انده كی سائر صفتلره حاكم اولدیغی كبی برملتك هویتی ده استقلالنی محافظه نقطهٔ نظرندن عادتا هویات سائره یه حاكم اولملی ، حاكم اولمغه چالشملیدر . چونكه جهان آكل ومأكولدن عبارتدر . عكس قضیه هویت ملیه نك بشقه هویتلر طرفندن بلع وتمثیل ایدلمسنی انتاج ایدر . برقومكه كندیسنی محافظهٔ هویت قیدندن وارسته كورر ؛ ارتق انك ایچون طریق ترقیده مجاهدات خصوصیه یه محل یوقدر . چونكه اوموجودیت مستقله سنی فدایه راضی اولمش ، كندیسنی برغدا كبی بشقه لرینك دیدهٔ اشتهاسنه عرض ایتمش دیمكدر . انك ایچون یپاجق برشی وارسه اوده كوزینك كسدیردیكی برهویت حاكمه یه تسلیم نفس ایتمكدن عبارتدر .

زیرا قصیرالهمه اولان ، كندی هویتنك استقلالیله اضمحلالی بیننده برفرق كوره جك قدر نظر نافذه ، عزت نفسه مالك اولمیان بر ملت ایچون اك سالم طریق بودر .

عزت نفسی بومذلته راضی اولمیان برملت، هویتنك عناصر مشكله سی اولان عواملك مزاجنی قوللامقدن ، بو صورتله تكاملنه بر شكل استقلال ویرمكدن غافل اولماز . او، شرقك بسبتون غرب، غربكده تماميله شرق اوله میه جغنی ؛ شرقه مخصوص اولان برشیئك غربده مستعد اولدیغی كمالی بوله میه جغنی ؛ مثلا اقطار قطبیه ده خرما اغاجنك یاش ایه میه جغنی بیلیر ؛ بونكله برابر شرقكده كندیسنه خاص برنهج تكاملی اولدیغنی ا ـ لا اونوتماز . دائما اویولدن كیدوب غربك غدای مدنیتنی شرقك شرائط حیاتیه سنه كوره تعدیل وتمثیل ایدر .

شو عمومی سوزلردن خصوصی برنتیجه چیقارمق لازم كلیرسه اوده بزم دائما عاداتمزه ، عنعناتمزه ، معتقداتمزه صادق قالمقلغمزی توصیه دن عبارتدر . زیرا بونلر بنای موجودیتمزك برر طاشی مثابه سنده در . انلردن برینی چكوب چیقارمق او بنایه بر رخنه آچمق دیمكدر . واقعا انك یرینه بشقه بر طاش قویمق ممكندر . فقط بو صورتله دوام ایدیله جك اولورسه اورته ده بربنا قالیر ؛ فقط قالان بنا هرحالده بزم بنای موجودیتمز دكلدر .

بو مطالعه یی شخص اعتباریله ده تكرار ایده لم . مثلا بوكون برمسلمان ، برعثمانلی مادی معنوی كافهٔ مخصوصات حیاتنی بر اوروپالینك طرز حیاتنه بكزه ده جك اولورسه عجبا مسلمان وعثمانلی اوله رق تمدنمی ایتمش اولور ؟ یوقسه اوروپایه بر اوروپالی دها قازاندیرمشمی اولور؟ هرعثمانلی مخصوصات ملیه سنك كافه سنی اوروپالیلرك مخصوصات ملیه لریله مبادله یه قیام ایده جك اولورسه اورته ده بر ملت قالیركه اوده هرحالده عثمانلی ملتی دكلدر .

بو صورتله حركتك نتیجه یده موضوع بحثمز اولان هویت ملیه نك محافظهٔ استقلالی دكل ، تسریع اضمحلالی دیمكدر . اكر بز بوكون هردرلو مخصوصات ملیه مزدن تجردله بسبتون اوروپالیلاشه جق اولور ایسه ك امین اوله لم كه فرنكلرك اك اشاغی بر طبقه سنی تشكیل ایدرز . چونكه شرق محصولی یز ؛ بسبتون غربی تمثیل ایده میز . فنا برمقلد دركه سنده قالوب فنایه محكوم اولورز .

هویت ملیه مزی محافظه شرطیله طریق تكاملده دوام ایده

بیلمکلکز ایچون متین عقللرك ، طوغری فکرلرك یولمزی تنویر ، بزی ارشاد ایتمسنه محتاجز . یوقسه صوك موقفی — ولوکه اوروپا مدنیت شعشعه باری اولسون — هرشیئك ظواهرندن عبارت اولان ، اندن اوته‌یه کچه‌مین عقول هیولانیه هرزمان بزه سرابی آب کوستره‌جك وهیچ بروقت بزی وادیٔ سلامته کوتوره‌میه‌جکدر .

« من یمشی مع الغراب سیرجع الی الخراب »

اکر بز هویت ملیه‌مزك هویات سائره طرفندن التقامنی ارزو ایتمیور ایسه‌ك انك نامنه برتمغا یاپدیروب بزه مخصوص اولان شیلرك کافه‌سنی اونکله تمغالاملی یز . یوقسه ملیتمزله انك مخصوصاتنی استحقاره یلتنمك کبی چیقماز بریوله صاپاجق اولورسه‌ق عاقبتمز پك وخیم ، پك مظلم اولور . حقیقةً مملکتمزده اویله غریب ادملر کوریلیورکه استحسانه شایان اولان برچوق مخصوصاتمزی هیچ برفکره ، هیچ برمحاکمه‌یه مستند اولمقسزین استهجان ایدیورلر . انلری صرف مملکتمزه اختصاصندن طولایی تزییفدن لذت آلیورلر . صکره بر اوروپالی انلردن برینی استحسان ایتدیمی درحال بونلرده تبدیل فکر ایدیورلر . بخنده برطوتاجق بر مثال دکلسه‌ده سرد ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکم ؛ عادی مثاللر بعضکره پك مهم حقیقتلرك تفهیمنه مدار اولور .

مثلا بوندن اول اوروپاده تربیه کوروب وطنه عودت ایدنلر ازقضا سفره‌ده یوغورت کوره‌جك اولسه‌لر یوغورته بداوت یادکاری برغدای متروك نظریله باقه‌رق حالا سفره‌لرده بولندیرلمسنه تعجب ایدرلر ایدی . بالاخره یوغورت اوروپالیلرك تقدیرینه ، استحسانته مظهر اولدی ؛ بوصورتله بوکون الك محتشم سفره‌لرده کندیسی ایچون برموقع تأمین ایتدی . اولجه یوغورتی ذم ایدنلر اوروپانك بوتوجهندن صکره یوغورتك مداحی کسلدیلر . ادرا کسزلکك بودرجه‌سنه اغلامقمی لازم کلیر ، کولمکمی بیله‌مم !

بو برمثالدرکه چوق شیلرده امثالنه تصادف اولنور . برقومکه تقدیرنده ، تمییزنده محافظهٔ استقلال ملکه‌سنك تقریرینه لزوم کورمز ؛ البته هویت ملیه‌سنه صاحب اوله‌ماز . هویت ملیه‌سنه صاحب اولمیان برملت‌ده ارکچ زواله محکوم اولور . اکر بز برملت ، برمستقل هویت اولمق اوزره یشامق ایسته‌یور ایسه‌ك غربك ممثلی دکل ، ممثلی اولملی یز ! غربك کافهٔ مأثرینی یولیله اتباس ایده‌رك مملکتمزی مستعد اولدیغی ترقی‌یه ایصاله چالشملی یز . فقط شرقلی اولدیغمزی‌ده اصلا خاطردن چیقارماملی یز ؛ مخصوصات ملیه‌مزی استهجان دکل ، بالعکس استحسان ایتملی یز . مملکتمزه « بونژور » دن زیاده عمله کوملکی لازم اولدیغنی بیلملی یز ؛ کمرکارمزدن پیانودن زیاده الات زراعیه وصناعیه کچمسنی تمنی ایتملی یز .

کوستاو « لوبون » براثرنده دیورکه :

« دورخلقتدن بری بربرنی ولی ایدن مدنیتلرحقنده اجرا اولنان تدقیقات کوستریورکه بومدنیتلر ترقیلرنده برقاچ دستورك دلالتنه اقتدا ایتمشلردر ، ملتلرك تاریخلری یالکز مدنیتلرینه رهبر اولان بودستورلره حصر ایدلمش اولایدی اوتاریخلر پك مختصر اولور ایدی .

اکر برمدنیت برعصر ظرفنده صنایع ، علوم ، ادبیات ، فلسفه وادیلرنده رهبر اوله‌جق ایکی اوچ دستور کشف ایده‌جك اولورسه اومدنیته پك پارلاق برمدنیت نظریله باقیله‌بیلیر . »

« کوستاولوبون » نك بوسوزی حقیقةً پك بیوك بردستوردر . اسلافمز زمانلرینك مقتضاسنه کوره قبول ایتدکلری دستورلرله آلتی عصردنبری هویت ملیه‌لرینی محافظه ایتمشلر . اوودیعهٔ مقدسه شمدی بزم ید امانتمزده‌در . بزده آنك محافظه‌سی شرطیله طریق تکامله دلالتنه اقتدا ایده‌جك ، چوق دکل ، ایکی اوچ دستوره محتاجز .

بودستورلر یا واردر ، یا یوقدر . فقط وارسه آنلری بزه کوستره‌جك ، یوقسه وضع ایده‌جك داهی‌ بی نرده بوللی ؟

فرید

فه مینیزم مسئله‌سی

— ۳ —

قادینلره، وجود بشریتك قسم مستوریدر

شمدی بز . نسائیون بکلردن — اکر بووطن اسلامه ذره قدر محبت دویغوسی بسلیورلر ، افرادندن بولوندقلری بوملته ذره قدر آجیور ، فلاکتلری ، مصیبتلری ذره قدر وجدانلرینی صیزلاتیورسه — عقل ومنطق نامنه برآز انصاف ، براز میل اعتراف ایسترز . بو طلبمز وجدانی اولدیغی قدر شرعیدر . بیلمم بو قدرجق برلطفی‌ده بزدن دریغ ایدرلرمی ؟

بز — طرفین — اوچیوز ملیونلق قوجه برعالم اسلامك محکمهٔ وجدانی حضورنده ادعای حق و حقیقت ایتمکده اولدیغمزی کوز اوڭنه کتیریرسه‌ك ویریله‌جك حکمك نه قدر آغیر ، نه قدر غیر قابل استیناف وتمییز برحکم قطعی اولاجغنی البته تقدیر ایدرز .

بومحکمهٔ معنویه بوتون محاکم نظامیه وعرفیه‌نك فوقنده بردیوان عالیدر . بونك حکمی انسانك ناصیهٔ وجداننده ابدیاً سیلنمز سیاه برتمغادر . اکردریغ ایدرلرسه کندیلری بیلیرلر . بز — علمای متفکرین — او دیوان عالی‌یه آلنمز آچیق اولاراق کیدییور ومیسیونه‌رشا کردلرینك دوشدکلری مدهش اوچورومی کوستریورز .

استنادکاهمز حق . یکانه معین وظهیرمز او .

« ایتدم هرباطله برحق تصور برزمان »
« استنادم حقه‌در هپ آلهاتك رغمنه »

نسائیون بکلر ایی بیلمیدرلر . که بومملکتك دماغنه حاکم اولان ، وجودینی اداره ایدن ، حاصلی : بومملکتی بوتون فیوض معناسیله یاشاتان والی ماشاءالله یاشاتاجق اولان یکانه قوت ، سلطان اسلامیت ، شاهنشاه خلافتدر .

نساییون بکلر قطعیاً اینانملی و قناعت تامه حاصل ایتملیدرلر ، که بوقوتی او دماغدن چکوب آلا بیله‌جك ، یرینه باشقا برقوت قویا بیله‌جك ، یابانجی برحا کم نصب ایده بیله‌جك بر دست آهنین ، برشیر پنجه (!) تصور اولوناماز .

او املك نه الم‌افروز ، نه خردسوز برمحال اندرمحال اولدیغی حالا روحی اودوزخ لهیب ایچنده یانمقده‌اولان پاپاایکنجی (پی)[۱]دن صورولملیدر .

شرقده (قادینلق) حیاتدن معزز اولان (ناموس) ایله مساوی وبلکه توأمدر . (ناموس) ؛ عفت وعصمت دیمکدر . ناموس کیزلی برشی دیمکدر . (قادینلق) ده جناب حقك انوار لطافتندن ، نفخهٔ عصمتندن مخلوقدر . (ناموس) ك قدرینی بیلن ارکك قادینلغك عفت وعصمتنی ، عزت وحرمتنی محافظه اوغرنده ئولمکی کندینه‌اك بویوك شرفلردن بری عد ایدر .

شرقك ، اومطلع خورشید اسلامیت وانسانیتك نظر حکیمنده (قادینلق) ك موقع شرفی ایشته بوقدر بالاتریندر .

اولسان حکمت دیبور ، که « قادینلق ؛ وجود بشریتك قسم مستوریدر . چونکه ناموسیدر . بناءً علیه ناموسك ستر واخفاسی لازمدر . »

اسلامیتك نظر حکمت پناهی مادیتدن زیاده معنویته التفات ایدر .

اونك روح فیاضی ناسوتی دکل ، لاهوتیدر . صرف مادی بر حیات اونك نظرنده پك سفلیدر .

اسلامیت دیبور ، که : « انسان یاشامق ، انسانیته خدمت ، خالق یکانه‌سنه عرض عبودیت ومخلوقیت ایتمك ایچین یر . یوقسه یمك ، ایچمك ، کینوب قوشانمق ، نفسنك بتمك ، توکنمك بیلمین هوسات وشهواتنه اسیر اولمق ایچین یاشاماز . بویله سفیل برحیاتك حیات حیوانیدن نه فرقی‌وار ؟ » یمك ، ایچمك ، حظوظات شهوانیه بیننده قوشمق اولدقدن صوکرا — ئوت ! پك دوغری ! — نه فرقی وار ؟ لسان اسلامیت اویله مستغرق شهوت اولمش بیچاره‌یه دیبور ، که :

یا خادم الجسم کم تسعی لخدمته ! ؟
و تطلب الربح مما فیه خسران
علیك بالنفس واستکمل فضائلها
فانت بالنفس لابالجسم انسان

انسان جسمیله ، عنصر خاکیسیله دکل ، بلکه نفسیله ، جوهر حقیقتیله انساندر . انسانك حیواندن مابه الامتیازی بودر .

« یوکسل که یرك یوبر دکلدر »
« دنیایه کلیش هنر دکلدر »
« یوکسل ، که جهان‌سفیل‌ودوندر »
« رغبت اکا عادتا جنوندر »

ایشته اسلامیتك ؛ خالقنی جستجو ایدن روح فیاض لاهوتیسی ! ایشته اسلامیتك وجدان علویسی !

ای‌انسان ! ای زواللی فانی ! هیچ دوشونمزمیسك ؟ هیچ عقلانه کتیرمزمیسك ؟ سنی بودرد عالمنه کوندرن ، بوسفیل طوپراقلره ایندیرن ، بومضیق عنصرییه — غیر اختیاری برتسلیمیت ایکمانه ایله — حبس ایدن کیمدر ؟ او نه قوتدر ، اونه قدرتدر ، او نه مشیتدر ، که سنی حکمنه رام ایتمش . کلیشکده غیر اختیاری ؛ کیدیشکده .

سن بوبلالی ، بومصیبت انکیز مسافرت چند روزه ایچین راضی اولدك ؟ بوخیال سرعت برقیه‌سیله کچن ونهایت برطوربه اندن ، کمیکدن باشقا برا ثر ، متفسخ ، متعفن برا ثر براقایان حیاتك هردورلو قهرنی ، بیك برچشید عذابنی ، اشکنجه‌سنی — هم غریبدر ، که سهوه سهوه ! — نه‌دن چکیورسك ؟ یالکنز یمك ، ایچمك ، یالکنز عقلنکه کلن هرذوقك ، هرصفانك ، هرسفاهتك اسیری اولمق ایچین‌می ؟ برکره‌جك انسانلغکه رجوع ایتمك ، برکره‌جك عاقبتکی دوشونمك سنك ایچین دکلی ؟

آمان یاربی ! برانسانك کوزی اولوبده کورمه‌مسی ، قولاغی اولوبده ایشتمه‌مسی ، قلبی اولوبده دویمامسی سریر انسانیتدن نه‌دهشتلی سقوطدر .

« اؤلئك کالانعام بل هم اضل »

بونلرك وصف‌شانی ! بونلرك برات خذلان‌وخسرانی ! ایواه ... اسفل سافلین حیوانیته سقوط ایتمك ! افسوس ... انسان کلوبده حیوان کیتمك !

[۱] ایکنجی (پی) جناب فاتحله معاصر اولان پاپالردندر . قاتولکلك عالم‌تثلیثنجه ـ معلومدر ، که ـ پاپالر عقل کله مالك ، لایخطی درجه‌سنده‌معصوم خطایا وزلل عد اولونور . اقوال و افعالی هردرلو تنقید و تخطئه‌نك فوقنده برر جوهر حکمت صورتیله تلقی اولونور . عقل وادراکك غرب ایله نه قدر مناسبدار اولدیغنی ماضی‌یه عائد اولان فقط غرابتی ، تاریخده الی یوم‌القیام محفوظ قاله‌جق اولان شو حادثه اثبات ایدر : استانبول ، جناب فاتحك سیف جهانکیری ئوننده زمین تسلیمیتی ئوپیور . بوفتح جلیل‌الشانك صدمهٔ قهاری بوتون غربی ـ شدتلی برزلزله‌یه طوتولمش کبی ـ زانغیر زانغیر تیتره‌تیور . پاپا ایکنجی (پی) بوخبرك دهشتندن اولدیغی یرده دونا قالیور . موازنه‌سنی غیب ایدیور . دوشونیور . کندیسنه الهامات آچیق ! بو مدهش سیل فتوحاتك ئوننه کچمك ، بونی دوردورمق چاره‌سنی آرایور وبولیور ! بولدیغی چاره پك مؤثر ! پك سحار ! همان‌قلمه‌صاریلیور ، بیزانسك فاتح‌الابدی‌الاشتهارینه برمکتوب یازیور . جناب فاتحی نصرانیته دعوت ایدیور ! نه او ؟ حیرت ایدیورسکز ! هیچ ایتمیکز ! سز پاپالردن بویله‌جوهرلر ، بویله حکمتلر بکلیکز ؟ فاتح (پی)نك دعوت وارشادیله (!) ـ حاشا ـ مرتد اولاجق ، سن‌پیه‌رك روحی آنی فتوحات جلیله‌سنك اوپ اورتاسنده توقیف ایده‌جك ؟؟

بومجنونانه تکلیفك برعینی‌ده پاپا سکزنجی (اینوسان ـ معصوم ؟) طرفندن نجل نجیب فاتح سلطان جم مرحومه وقوعبولور !! سلطان‌جمی رادوس شوالیه‌لری رومایه کوتوروب واثیقانه تسلیم ایدیورلر . سکزنجی اینوسان‌ایله‌ملاقاتك ایکنجی سوزی — پدریکزك تختنه مالك اولمق ایسترسه‌کز تنصر ایدیکز ؛ شمدی‌معیتکزه دهشتلی برصلیب اردوسی ویره‌یم . کیدیکز ؛ استانبولی‌ضبط ایدیکز ! — (جم‌حیرتله ممزوج برنفرت و استکراه ایله) جهانك یکانه پادشاهلغی اولسه بنه مقدس دینمی ترك ایدوبده مرتد اولمام . فرض محال اوله‌رق ارتداد ایتسه‌مده قوجه عثمانلی ملت اسلامیه‌سی بر مرتدی امیرا لمؤمنین صفت جلیله‌سیله قبول‌واویله آدمه بیعت‌ایدرلرمی ؟ لامارتین ـ عثمانلی تاریخی جلد ۳ ـ ۹۶

کوریبورمیسکز ؟ ایشته بونلرك اك عقللیسی ، کندیسی حکیم ، لایخطی عد ایدن پاپاسی بویله ! واخذهم‌الله اخذ عزیز مقتدر .

لامارتین ـ عثمانلیلر نامنه یازدیغی ـ تاریخنك برنجی جلدینك اللنجی صحیفه‌سنده مهم بر بحث فلسفی آچیور . کندینه خاص آتشین بر خامهٔ بیان ایله سویلدیکی سوزلرك قارشیسنده شرق هم افتخار ایدییور ؛ هم‌ده کریهٔ تأثر دوکییور .

« الفضل ماشهدت به‌الاعداء »

حقیقت ! انسان ایچین منسوب اولدیغی ملتك بویوکلکنی ، معتقدی بولوندیغی دینك قدسیتنی خصمنك لسانندن دیکله‌مك ، قلمندن اوقومق قدر بر حظ عظیم ، بر ذوق نعیم تصور اولوناماز . سنك خزینه‌لر دکر بر جوهرك اولسه فقط قیمتنی بیلمیور ، عادی بر چاقیل طاشندن عبارت ظن ایدییورسك ؛ بر ده اوته‌دن بر قیمت شناس چیقوب‌ده الکده‌کی او جوهرك میلیونلر ، ملیارلر دکرنده اولدیغنی سویلسه نصلسك ؟ جوهر یالکز مادیمی اولور ؟ قیمت یالکز مادیاته‌می منحصر ، اصل قیمت معنویتك‌در . چونکه مادیاتك شرفی معنویات ایله قائم‌در . ماده قوتله یاشار .

سنك قیمتك معنویتکله‌در ، روحکله‌در دکلی ؟

لامارتینك بر قاچ صحیفه سورن بو بحثنی حرفیاً ترجمه‌ونقله حاجت یوقدر . ایستین او صحیفه‌لری اوقور . بن بوراده مشارالیهك اعترافات حق کویانه‌سنی شو بر قاچ سوزله آکلاتمغه چالیشاجغم .

محمد فخرالدین

تاریخ

قیلیچ دینی

یدنجی باب

حضرت سلیمان

حضرت سلیمان (ع . م) یکرمی یاشنده تخته چیقدی . ایلك اجراآتندن بریسی کندی برادری (آدونیجا) بی خاصه عسکرینك قوماندانی (بنایاح) واسطه‌سیله اعدام ایتدیرمك اولدی . بونی متعاقب پدرینك سرعسکری (یوعاب) ك و (شیمی) دیفیلن آدمك باشلرینی پدرینك وصیتی موجبنجه کسدیردی . حضرت سلیمان صلح ومسالمتی حربه ترجیح ایتمك و پك محتشم بر سرای طاقی ترتیب ایتمش اولقله برابر قدس شهرینك استحکاماتنی ، سورلرینی تعمیر ، توسیع وتقویه ایله‌مشدی ؛ اوردو حقنده‌ده عینی اعتنایی صرف ایدییوردی . « محاربه عربه‌لری پك چوق ایدی وبو عربه‌لرك بارکیرلری ایچین درت بیك آخور علکی یاپلمش دی . خاصه عسکری ۱۲ بیك سواری‌دن عبارت اولوب بونلردن ٦ بیکی نفس قدس‌ده ومتباقیسی جوار قریه‌لرده بولنوردی .. [۱] »

حضرت سلیمان سوریه‌یه دوغرو اوزانان چولك مدخلنی ألده ایتدکدن صوکره بورایه مستحکم (تامادورا) قصبه‌سنی انشا ایتدی . جبل لبنان ایله (آماذ) شهری آره‌سنده الآن بنی اسرائیل حکمدارینه اطاعت کوسترمه‌ین بعض کنعانی قبائل واردی ؛ نهایت حضرت سلیمان بونلری‌ده مغلوب ایدوب هر سنه کندیسنه معین بر مقدار اسیر ویرمکه جبر ایتمش ایدی . بو

[۱] (ژوزه‌فوس — سکزنجی کتاب)

اسرا بنی اسرائیل اراضیسنی سورولر وسائر خدمات شاقه‌ده استخدام اولنورلردی . بنی اسرائیل کندیلرینی ـ بونلر اقوامی دائرهٔ اطاعته آلمش اولدقلرندن دولایی ـ بر مرتبهٔ ممتازه‌ده عد ایله‌دکلرندن اسرایه مخصوص اولان خدمات سفلیه ایله اشتغالی حیثیت وشرفلرینه بر لکه عد ایدرلردی . بنی اسرائیلك مشغول اولدقلری باشلیجه ایشلر ، سلاح تعلیملری ، عسکری ادمانلر ، بارکیر و حرب عربه‌لرینی قوللانمق ایدی . کنعانیلر علی‌الدوام چالیشدیریلیر ویالکز بونلرك ایفای وظیفه ایتمه‌لرینه نظارت ایچین ٦٠٠ مفتش استخدام اولنوردی . [۱] »

حضرت سلیمان ٤٠ سنه حکمفرما اولدقدن صوکره وفات ایتمش وآنك وفاتیله یهودی قرالیتنك شوکت واحتشامی‌ده سونوب کیتمش‌در .

سکزنجی باب

بنی اسرائیل و یهودا حکومتلری

حضرت سلیمانك یرینه اوغلی (رحبعام) مقام سلطنته کچمش ایدی . لکن بو کنج طرفندن اهالینك کندیسنه کوندردیکی هیئت مرخصه‌یه ویریلن دوشونجه‌سزجه بر جواب اوزرینه اسباط اسرائیلیه‌دن اونی متفقاً اعلان عصیان ایدوب (یروبعام) اسمنده بریسنی تخته‌چیقاردیلر . حضرت سلیمانك اوغلی (قدس) ه فراره مجبور اولدی ؛ عاصی قبائل (رحبعام) ك تحصیلدارینی دخی طاشه طوته‌رق قتل ایتمشلردی . یالکز یهوداسبطی ایله بنیامین سبطی (رحبعام) ك اطاعتنده قالدیلر . ایشته بویله‌جه یهودیلر آره‌سنده‌کی اتحاد ملی محواولمش بولندیغندن بوندن صوکرا بونلرك وقایعنی بری یهودی ، دیکری بنی اسرائیل قرالیتلری تسمیه اولنان ایکی حکومت تاریخنده تعقیب ایتمکلکمز لازم کلیر .

(رحبعام) یوزسکسان بیك کشیدن عبارت براردو جمع ایده‌رك عاصی اولان اون قبیله بنی اسرائیله قارشی حربه کیریشمك فکرینه دوشمش‌ایسه‌ده اشمیا پیغمبرك مداخله‌سی ایله بو تشبث برمدت ایچین کری قالمش ، (رحبعام) کندی ممالکنی تحکیم ایله اشتغال ایله‌مش‌در . (رحبعام) ۱۷ سنه حکومت ایتدکدن صوکره یرینه اوغلی (آبیجا) چیقمش ، براز صوکره‌ده اسرائیلیه قرالی بویوك براردو ایله آنك علیهنه حرکت ایتمشدر . ایکی حکومت اردوسی (افرایم) جبلی جوارنده بربرینه مصادف اولدیلر .

« یهودیه حکمداری آبیجانك معیتنده ٤٠٠,٠٠٠ کشی عساکر جسوره‌دن مرکب بر قوت واردی . (یروبعام) ك‌ده آنك قارشیسنه قویدیغی هیسی جنك آور ٨٠٠,٠٠٠ کشی‌ایدی . » « واسرائیل اوغللری بنی یهودا اوکندن قاچدیلر ؛ جناب حق آنلری (اسرائیلیلری) بنی یهودانك ألینه تسلیم ایتدی . آبیجا ایله معیتی آنلردن برچوق کشی قتل ایتدیلر . اسرائیلیه‌دن ٥٠٠,٠٠٠ بیك منتخب جنك‌آور دوشدی . [۲] »

بو مظفریت عظیمه‌یی تعریف صددنده (ژوزه‌فوس) دیرکه : « یهودیه‌لیلر اشارت ویریلنجه‌یه قدر دعایه وقف نفس ایتدیلر ؛ اشارت ویریلنجه بلند آواز ایله دشمنه هجوم ایدوب آنلری مغلوب ایله‌دیلر ونه یونان ، نه اقوام وحشیه تاریخلرنده کوریله‌مش صورت مدهشه‌ده چوق آدم قتل ایتدیلر . (بتل) و (ایذن) و الك آبی تحکیم ایدلش شهرلری ضبط ویاغما اولندی . . . [۳] »

درت سنه‌لك قیصه بردورهٔ حکومتدن صوکره آبیجا وفات ایتدی . یرینه اوغلی (آسا) کلدی ؛ بو صاحب عقل و دیندار ـ حکمدار اولوب « کرك دینیات وکرك اخلاقیاتده تمامیله اوامر الٓهیه‌یه کوره حرکت ایتدی .

[۱] (ژوزه‌فوس — سکزنجی کتاب — ایکنجی باب)

[۲] قرونیقل ـ ۲ (یعنی تاریخ بنی اسرائیل ۱۳ نجی باب ـ ۳ نجی ، ۱٦ نجی و ۱۷ نجی فقره‌لر .

[۳] (ژوه‌زفوس ـ سکزنجی کتاب ـ ٥ نجی باب)

یهودا قبیله‌سنه منسوب، مزراق وقالقانلرله مسلح ۰۰۰،۲۲۰ سچمه عسکری واردی . بنیامین قبیله‌سندن‌ده ۲۵۰،۰۰۰ تیرانداز مالکدی... [١] »

(آسا) نك تخته قعودندن اون سنه صوكره مملكتی نوبه حكمداری طرفندن استیلا اولندی . لكن (آسا) مستولیلرله اوزرینه كمال شدتله هجوم ایده‌رك آنلری تلفات عظیمه ایله دوچار هزیمت ایتدی .

برازده اسرائیلیه قراللغنه عطف نظر ایدرسه‌ك بروبعامه‌ده وفاتنده یرینه آنجق ایكی سنه حكومت ایدن اوغلی (ناداب) ك چیقدیغنی كوریرز. ناداب ایكی سنه حكومتدن صوكره ایندیریلوب برصورت خائنانه‌ده قتل ایدلمش بوتون عائله‌سی (بأشا) طرفندنده قیلیچدن كچیرلمش‌در. بأشا بعده‌اسرائیلیه تختنه چیقه‌رق (فره‌عون) طرفندن قتل ایدیلنجه‌یه قدر ۲٤ سنه اجرای حكومت ایتدی . بأشادن صوكره اوغلی ئه‌لاخ حكمدار اولدی . ایكی سنه اجرای حكومت ایدوب سرای كتخداسی (اوسا) ایله « سرخوش‌اولوركن) ینه سرایه منسوب (زیمری) طرفندن أولدیرلدی . قاتل تخته چیقدی . « زیمرك تخته چیقنجه بأشا عائله‌سنی تماميله قتل ایتدی ونه‌خصملرندن ، نه‌ده دوستلرندن صاغ برأركك براقادی [۲] »

لكن پك آز صوكره زیمری كندیسنی اومری اسمنده دیكر برتخت وتاج طالبی قارشیسنده بولمشدی . (اومری) ، (زیمری) یی (تعیرزا) شهرنده محاصره ایتدی . زیمری نهایت شهرك ضبط اولندیغنی كورنجه همان اسرائیلیه حكمدارلرینه‌مخصوص سرایه كیتمش، آكا آتش ویره‌رك كندی‌ده آله‌ولر ایچنده ترك حیات أیله‌مش‌در .

(اومری) اسرائیلیه‌تخته قعود ، اون ایكی‌سنه اجرای‌حكومت ایتدی. یرینه اوغلی (آهاب) كلدی . بوحكمدار صیدا (سیدون) قرالنك ظالم وشدیدالطبع قزی (جبل) ی تزوج ایتمش ایدی . بوقادینك نفوذی ایله سیدونلیلرك معبودی اولان بعل (یعنی كونش) معبدلری بنی اسرائیل ممالكنده انشا وتقدیس ایدلمكه باشلانمش ، بوپتپرستلك مذهبی اسرائیلیلرك دین قدیم وملیلرنی عادتا تحت تهلكه‌یه قویمش ایدی . انبیاء اسرائیلیه قتل اولنیوردی . بونلردن یوز دانه‌سی مغاره‌لره صاقلانمق سایه‌سنده تخلیص حیات ایتدیلر .

معماقیه دین اجدادك بوجری ومتشبث مدافعلری حكمدارك اختیار ایتدیكی بوحركات مشئومه‌یه قارشی بوتون قوتلریله عصیان ایتدیلر ؛ نهایت (الیجاح) دخی‌مبارزه‌یه اشتراك ایدوب‌قرالك ظلم وعداوتنه ، قاتل‌زوجه‌سنك دنائتلرینه قارشی احراز غلبه وظفر أیله‌دیلر . الیجاح، حكمدار (آهاب)ك حضورینه ایلك چیقیشنده ،مذهب ملینك بویله تركی علیهنه شدتله ادارهٔ لسان ایتمش وبوحركتك نتیجه آجی ، فلاكت انكیز قوراق سنه‌لر صورتنده جزاسی چكیله‌جكنی سویله‌مشدی »

مابعدی وار

مترجمی

علی رضا سیفی

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

بشنجی فصل

۱۲۸۷ دن ۱۲۹۸ سنهٔ هجریه‌سنه قدر سمرقندده اقامتم

سمرقندده اقامتم اثناسنده‌كی ظهور ایدن وقایعی تماميله یازمق لازم كلسه شو رساله ، هیچ بر وقت ختامه رسیده اولماز . بناءً علیه او وقایعدن‌ملتم حقنده‌فائده‌سی اولابیلنلری تحریر ایله اكتفا ایده‌جكم.

بر ، روس مملكتی اولان بوشهرده اون بر سنه كچیردم . اكثر اوقاتمی آته بینمك وآوه كیتمكله‌امرار ایده‌ردم آخورمده اون رأس بینك آتی واون رأس مكاری حیوانی موجود اولدیغی كبی آتماجه ، شاهین كبی شكاری قوشلرم‌ده واردی . قوریوقدن طولما تفنكلرله مجهز بش یوز سواری بولونیوردی‌كه بونلرك نفراتنه بشر روپیه وضابطانته داها فضله آیلق ویریوردم .

مصرفم زیاده‌اولدیغی ایچین اولدقجه‌ضرورت چكیوردم. روسلرك بكا تخصیص‌ایتدیكی مبالغ غیركافی ایدی. بونكله برابر ینه ممنون ایدم. چونكه اونلردن برشی طلبنه حقم یوقدی .

روس‌مأمورلریله كوروشوركن تخصیصات‌حقنده لاقیردی آچیلدیمی درحال بونك كفایتندن ، حتی بلااستحقاق ویرلمش اولماسندن بحث ایدر :

— بكا كوستردیككز شفقت درجه‌سنده جناب‌حق دولتكزی پایدار بویورسون ، دیردم .

رسمی كونلرده جنرال‌ابراموف ایله دیكرلری‌نی أولرینه‌چاغیریرلر وفوق‌العاده احترامده بولونورلردی . بالخاصه جنرال ابراموف پك زیاده مودت وصمیمیت كوستریردی . نه‌وقت پاره ، یاخود باشقه برشیئه احتیاج حاصل اولسه‌ناظرم عبداه خانی‌كه مرحوم عبدالرحیم خانك اوغلی اولوب شیمدی قته‌غن وبدخشان حاكمیدر ـ كندیسنه كوندریر وبرملاقات طلب ایدرك مقصدمی بیان ایلردم .

خلاصه بكا قارشی احترامكارانه طاورانیرلر وقوانین حكومتدن مستثنی طوتارلردی. نه‌وقت ایسته‌سه‌م كوروشمه‌یه كیده‌ردم. اونلرده آرزو ایتدكلری كبی بكا كلیرلردی .

هرآیك اون بش كونی شهرده ، متباقیسنی‌ده آو ایچین قیرلرده كچیریردم . ایشته‌حیاتمك اون‌بر سنه‌سی سمرقندده بوصورتله كچدی .

یالكز مكدر اولدیغم برشی واردی‌كه اوده اسیر اولان والده‌م وحرمم ایله اوغلم عبداللهك نه اولدقلرینه دائر معلوماتم یوقدی .

سمرقنده كلیشمك ایكنجی سنه‌سی افغانلر ایله روسلر آراسنده برمقارنت حصوله كلمه‌یه وعلی شیرخان ایله روس‌دولتی بیننده برمودت پیدا اولمه‌یه باشلادی . بونك اسبابنی اوكره‌ندم :

بلخ حاكمی (محمد علم خان) بخارا امیری مظفر خان واسطه‌سیله جنرال ابراموفه وتوركستان والیسنه مكتوبلر یوللامش ، اونلرده فرصتدن بالاستفاده جوابلر یازمشلر .

بدايةً غایت كیزلی طوتولان بو حالر ، بالآخره شیوع بولارق غزته‌لره یازیلدی .

سمرقنده كلدیكم اثناده بدخشان بكنك كریمه‌سیله تزوج ایتمشدم. ایكنجی سال ازدواجمده جناب‌حق بر اركك اولاد احسان بویوردی. اسمنی (حبیب الله) قویدم‌كه حالا بویوك اوغلم اولماسی طولاییسیله ولی‌عهدمدر . [حالا افغان امیری اولان حبیب‌الله خان حضرتلری] اوندن ایكی‌سنه‌صوكرا براوغلم دها دنیایه كلدی . اوكاده (نصرالله)

---

[١] (ژوزه‌فوس ـ سكزنجی كتاب ـ ٦ نجی باب)

[٢] كتاب الحكمداران — اون آلتنجی باب — ١١ نجی فقره .

تسمیه ایتدم . بونلردن ماعدا ایکی ارکك و بر قیز اولادم اولدیسه‌ده کوچککن ارتحال ایله‌دیلر . بر قاچ سنه صوکرا روس دولتی (شهر سبز) اوزرینه عسکر کوندرییوردی . جنرال ابراموف بکا :

— معیتکزی آلوب سزده عسکرمزله کیتسه‌کز ایی اولور . تکلیفنده بولوندی .

— بدایة‌ده کرك والی‌یه ، کرك سزه سویله‌مشدم‌که بن روس دولتنك خدمت ومأموریتنی قبول ایده‌مم . ایسترسه‌کز شهرسبزك امرا وا کابرینی تشویق ایده‌یم . شرائطکزی قبول ایلیه‌رك مصالحه یاپسینلر ، دیدم .

جنرال — ایش مصالحه درجه‌سنی کچدی واعلان حرب ایدیلدی . ده‌نجه :

— اوحالده بنی معذور کورکز ، عسکرکزله قطعیاً کیده‌مم . جوابنی ویردم . برده سمرقندلیلرك بر شورش چیقارمالری احتماله بناءً کندیمی محافظه ایچین اوچیوزتفنك ایله مقدارکافی فشنك ایسته‌دم.

جنرال بوکا مساعده ایتدی . بن‌ده معیتمی سلاحلاندیردم . ایکی کون صوکرا روس عسکری شهرسبزه متوجهاً حرکت ایتدی . اهالی‌یی تهدید ایچین عسکرکزی قرشی یولندن شهر سبزه کونده‌رك دییه بخارا امیرینه‌ده امر ویریلدی .

روسلر، درت دفعه شهرسبزك قلعه‌سنه هجوم ایتدکلری حالده شهری آلامادیلر. بوهجوملر اثناسنده جنرال ابراموف خفیفجه یارالاندی . بش بیك نفردن عبارت بولونان عساکر مهاجمه‌دن ایکی بیك قدری‌ده مجروح ومقتول اولدی .

روسلر، بوانهزام اوزه‌رینه اهالیدن آلتی کونلك برمتارکه طلب ایتدیلر ونقض عهد ایله‌میه‌جکلرینه دائر سوز ویردیلر . زواللی اهالی، بومعظم دولتك عهدینی ثابت ظنیله تکلیفنه راضی اولدی . وقلعه‌ده‌کی ایکی بیك مدافعدن بیکی ، بخارا امیرینك کله‌جکی یولده قالمش اولان اولاد وعیالنی قلعه‌یه کتیرمك ایچین دیشاری‌یه چیقدی.

روسلر ، قلعه‌ده‌کی قوتك آزالدیغنی کورونجه کیجه یاریسی بر هجوم یاپدیلر. قلعه‌ده‌کی بیك کشی مردانه دوکوشه‌رك مهاجملری اولا یوسکورتدیلرسه‌ده مؤخراً قانجیقجه‌سنه شهری آلمالرینه مانع اولامادیلر. شهر سبز امراسی اوچیوز کشی‌ایله کوهستان یولندن قته‌غنه قاچدی. روس جنرالی‌ده بلده‌یی بخارا مأمورلرینه تسلیم ایله‌دکدن صوکرا عودت ایله‌دی .

سمرقنده ورودنده زیارتنه کیدم . خفیفجه یارالی ایدی . بکا آلتون‌برانفیه قوطوسی‌ایله چفته برتفنك وبویوك بردوربین ویره‌جك اولدی. حالبوکه‌بونلرشهرسبزدن آلدقلری غنائمدن‌ایدی. قبول‌ایتمه‌دم و:

— بزم‌دینمزده مسلمانلردن یغماایدیلن برمالك‌قبولی جائزدکلدر. دییه‌رك کوسته‌ردکلری عهد شکنلکه جانم صیقیلدیغی جهتله سوزی قیصه کسوب قالقدم .

مابعدی وار

مترجمی

طاهر المولوی

سیاسیات

تعصب جاهلانه کیمده‌در ؟

حرب حاضر مناسبتیله ایتالیا محبی بر قسم مطبوعات اجنبیه ، « تان » غزته‌سی باشده اولدیغی حالده ، مسلمانلرك تعصب جاهلانهٔ دینیه‌لرندن بحث آچمشلردر . بو ، پك اسکی وبوکبی حاللرده علی العاده قوللانیلمش برسلاحدر. یاپیلان حیدودلغی، یغماکرلکی حق، حقانیت ، قوانین وعادات موجوده ایله تبریه ایتمکه موفق اولنه‌مادیغی اثناده صوك سلاح و استادکاه اولارق مسلمانلره تعصب جاهلانه اسنادینه مراجعت ایدلمشدر . زیرا شو سلاحه مراجعت ایدنلر سلاحك پك کسکین ومؤثر اولدیغنی پك رعنا بیلیورلر . بونلر پك اعلا بیلیورلرکه بر آوروپالی نقدر حر وسربست اولورسه اولسون ، نقدر دین حقنده لاقیدولاابالی وحتی متمادیاً « آته‌یه » یعنی دینسز دین دشمنی بولنورسه بولنسون ینه بحث مسلمانلقدن ، اسلامیتدن آچیلدیغی زمان قلبنك اك درین عمقنده ، اك خفی کوشه‌لرنده مسلمانلغه ، اسلامیته قارشی بر کین ، بر عداوت ، بر نفرت حسنه تصادف ایدیله‌جکدر . بوکونکی آوروپا نقدر عالم ودانشمند ، نقدر خرستیانلقدن تجرد ایتمش اولسه بیله اسلامیت حقنده تمامیله بی طرف اوله‌ماز . مطلق کندیسنده ، کندی قلب ودماغنده بر اهل صلیب انقاضی آثاری بولنه‌جقدر ، « آرسلان یوره‌کلی ریشارد » ك صلاح الدینه قارشی بسلمش اولدیغی حسیات وافکاردن بر قسمنی اولسون محافظه ایتمش اولاجقدر .

بوحالی بزهرکونکی مشاهداتمز ، تجربه‌لرمزله کورمکده ، حس ایتمکده‌یز . ذاتاً‌ده باشقه درلو اولاماز . عصرلرجه دوام ایتمش اولان برتاریخك ایزلری، اثرلری قولای‌قولای‌سیلنمز، محوایدیله‌مز. اسلامیت تا بدایت ظهورندن بری قارشیسنه اوروپایی چیقمش بولمشدر. ابتدا شو خصومت ، شو عداوت مسلمانلرك روما وبیزانس ایله اوغراشمه‌سنده تمرکز ایتدی . مادامکه ییرانمش ، اضمحلاله وانقراضه طوغرو سوروکلنمکده اولان شو ایمپراطورلقلر صلابت اسلامیه‌یه قارشی مداومت ومقاومت ایده‌میه‌رك محو ونابود اولدیلر ، بونلرك یرینی طوتمش اولان آوروپا حکومتلری اسلامیته قارشی عین طریق عداوت وخصومتی تعقیب ایتمه‌یه دوام ایتدیلر . حتی کین وعداوت اسلامیه یکدیکری‌ایله دائما چارپشمقده اولان شوحکومتلرك برزمان برلشمه‌لری ، اتحاد واتفاق ایتمه‌لری ایچون اك بیوك ، اك مؤثر عامل یرینه کچدی . اسلام ومسلمانلق نامی کلنجه بونلر کندی آرالرنده اختلاف وخصومتی اونوته‌رق قوای متحده‌لری ایله اسلامیت علیهنه هجوم ایتمه‌یی وظیفهٔ وجدانیه قبیلندن عد ایدییورلردی . ایشته بونك ایچوندرکه بر « پیه‌رله‌رمیت » Pièrre L’Ermite ك، بر پاپانك پروپاغاندالری نتیجه‌سنده اوتجی عصرك اواخرنده بتون

آوروپانك متحداً اسلامیته قارشی یورومکده اولدیغنی کوریيورز . تاريخده « حروب صليب » ناميله مشهور اولان شو دور تعصب تام اوچ يوز اللی سنه امتداد ايدييور . بالنتيجه آوروپا مغلوب اوليور . لاكن يورولميور ، بيقميور ، حس كين وعداوت دائما قلبنی صيزلاتيور ، ياقيور . استانبولك مسلمانلر طرفندن فتحی بتون آوروپاده جانكذار برصدای نفرين وفرياد ايله قارشيلانيور . بتون آوروپا شو حادثه‌نك انتقامنی آلمه‌يی كنديسی ايچون بروظيفهٔ دينيه عد ايدييور . ايشته اوكوندن بوكونه كلنجه‌يه قدر اسلاميتك پيشدارلق وعلمدارلق وظيفه‌لرينی اوزرلرينه آلمش اولان عثمانلولر آوروپا هجوماتنی دفع ايتمه‌يه صرف همت ووقت ايتمك مجبوريتنده‌درلر.

البته كه بيك سنه‌دن بری دوام ايتمكده اولان شوقدر اوزون برتاريخ كين وخصومت قولای قولای اونودولماز. بوكون بيله دينجه اك لاقيد ، اك لاابالی اولان وعلمجه اك يوكسك مقاملری احراز ايتمش اولان ذواتك قلب ودماغلرينك مخفی كوشه‌لرنده « پيه‌رله‌رميت » لر كيزلنمشدر ؛ مساعد زمانلر اثناسنده شوقلب ودماغلر قورجالانير كن « پيه‌رله‌رميت » لر اويانيور ، كنديلرينی كوستريور

برشو مدعيامزی اثبات ايچون آوروپا ادبياتندن ، اك مشهور علمانك آثارندن وحتی بتون آوروپايه دينسز وخرستيانلق دشمنی طانمش ذواتك تأليفاتندن برچوق دليللر ايراد ايده بيليردك ؛ فقط مقاله‌مزك حجمی بوكبی تفصيلاته مساعد اولماديغندن بزكندی محيطمزده ، هركسجه مشاهده وتحقيق ايديله‌بيله‌جك بر قاچ دلائل ايله اكتفا ايده‌جكز :

بوكون هيچ بر آوروپا ملتی يوقدركه عثمانليلق ايچنده متعدد ومختلف دينی پروپاغاندا هيئتلرينه Mission religieuse مالك اولماسون . شو هيئتلری حكومات مذكوره بورايه رسماً كونديريورلر ، رسماً اعاشه ايدييورلر ، ورسماً حمايه ايدييورلر . بونك ايچون حتی بودجه‌لرنده خصوصی تخصيصاتلر تعيين ايديليور . حتی قاتوليك دينی كندی ايچنده رسماً فسخ ايتمش و جزويت طريقنه منسوب اولان رهبانی فرانسه‌دن نفی ايتمش اولان فرانسزلر هركسدن زياده ممالك عثمانيه‌يه پروپاغاندا هيئتلری كونديريورلر ، هركسدن زياده جزويتلر ايچون پاره صرف ايدييورلر . كنديلری ايچون روا كورمه‌ديكلری متاعی بزم ايچون بول بول صرف ايدييورلر !! ايكی اجنبی قونسلوسی طرفندن نشر ايدلمش اولان « سوريه‌ده ، ارض فلسطينده وشرقده حكوماتك وضعيتی » نام اثرمهمده شو پروپاغاندا هيئتلری و آنلرك فعاليتی حقنده ويرلمش اولان معلوماتدن آكلاشيليوركه اليوم ممالك عثمانيه‌ده اللی‌يی متجاوز پروپاغاندا هيئتلری اجرای فعاليت ايدييورلر. بونلره منسوب رهبان وكشيشلرك عددی برقاچ بيكه بالغ‌در. تأسيس ايتمش اولديقلری مكاتبه كلنجه بش بيكی متجاوزدر. شو مكتبلرده تعليم وتدريس ايديلن اطفالك مقداری ايسه يوزبيكلره وارييور ، كه بومقداردن يوزده اللیسی اسلام اولاديدر .

شمدی صوريورز: عجبا بتون كرهٔ ارضده برحكومت خرستيانيه بولنورمی‌كه كندی ايچنه اسلام حكومتی طرفندن رسماً كونديريلن ورسماً حمايه ايديلن براسلام پروپاغاندا هيئتی قبول ايتسون ؟ كيدكزده تجربه ايديكز ؟! بوكون براجنبی اسلام قالقوبده روسيه‌يه، الجزائره ، تونسه ، هندستانه ، مصره وسائر بلاد اسلاميه‌يه كيتديكی حالده اطرافنی برآلای پوليس مأمورلری ، خفيه‌لر احاطه ايدييور . اوفاق برشبهه اوزرينه همان حدود خارجنه آتيليور ، معنّاده اشكنجه‌لره ، عقوباته دوچار اوليور . هله بر فكر دينی ايچون كلمش اولديغی آكلاشيليرسه استخلاص كريبان ايتمه‌سی بيله قابل اولاماز .

حالبوكه بزده كوزمز اوكنده يوزلرجه خرستيان پروپاغاندا هيئتلری، بيكلرجه مكتبلرنده، معبدكاهلرنده اجرای دعوت، پروپاغاندا ايدييورلر. بتون معنوياتمزی بتون قوتلری ايله بوزمه‌يه بذل مساعی ايدييورلر . مكتبلرده اسلام چوجقلری خرستيان آيننك اجراسنه مجبور ايدييورلر. احكام شرعيهٔ اسلاميه، علم حال، السنهٔ اسلاميه اصلا تعليم وتدريس ايدلميور!! بز بونلرك هيسنه قاتلانيورز، صبروتحمل ايدييورز. و يالكز شمدی دكل، قوی، محتشم، آوروپايی اوكمزده تتر تديكمز زمانلرده ايدييوردك. زيرا دين اسلام فطری، طبيعی، عقلی ومنطقی بردين اولديغی ايچون هيچ برشيدن قورقميور ، محتوی اولديغی حقايقه كووه‌نيور وبناءً عليه باشقه دينلر حقنده ،باشقه آيينلر حقنده خصومت، عداوت بسله‌مكه اصلا لزوم كورميور.

تبعهٔ خرستيانيه‌يه كلنجه آوروپا حكوماتنك تحت اداره‌سنده بولنان اسلاملرك حاللری ايله حكومات اسلاميه‌نك تحت اداره‌سنده بولنان خرستيانلرك احوالی مقابله ايدلدكده آوروپانك قيزارمه‌سی، محجوب اولمه‌سی، يرلرك آلتنه كيرمه‌سی لازمدر . زيرا تبعهٔ اسلاميه‌نك هر نوع حقوق مدنيه و سياسيه‌دن محروم اولديقلری حالده خلافت معظمهٔ اسلاميه ايچنده خرستيانلرك حقوق مدنيه و سياسيه‌جه اسلاملردن اصلا فرقلری يوقدر. بوكون انكلتره، فرانسه، آلمانيا پارلامنتولرنده نمونه ايچون اولسون بر دانه اسلام مبعوثی ، دائرهٔ رسميه‌لرنده بر دانه اسلام مأموری بولنمه‌ديغی حالده عثمانلی مجلس مبعوثانی واعيانی ايچنده بتون اقوام خرستيانيه‌نك عدد نفوسی نسبتنده مبعوثلری واعيانی بولنمقله برابر هيئت وكلا ، دوائر رسميه‌ده‌ده برچوق خرستيان بولنديغی معلومدر . بوندن ماعدا ، حكومات خرستيانيه تحت اداره‌سنده بولنان مسلمانلر هيچ بر يرده تشكيلات خصوصيه‌يه مالك اولمدقلری اثناده ممالك اسلاميه‌ده تبعهٔ غير مسلمه تشكيلات خصوصيه‌يه مالك وآيری آيری جماعات تشكيل ايده‌رك كنديلرينه مخصوص امور دينيه ومعارفده تماميله مستقل ومختياردرلر ! بوده تا اوته‌دن بری اسلاميتك بشريته بخش ايتمش اولديغی بر فضيلت ، بر نعمت نتيجه‌سيدر . بو نقطه‌يی داها مفصل تدقيق ايتمك ايسته‌ينلر كنديسی خرستيان دينه منسوب اولان جرجی زيدانك « مدنيت اسلاميه » اثرينه مراجعت ايتسونلر . هيچ برزمان وهيچ برخرستيان

حکومتنك تحت ادارەسندە تبعهٔ خرستیانه ، خلافت اسلامیه دائرەسندە نائل اولمش بولندقلری حقوق وامتیازاته مالك اولمەمشلردر. اکر بوکون عثمانلی تبعهٔ خرستیانیەسنك حالی مثلا روسیەو آلمانیادەکی خرستیان لهلرك حالی ایله مقابله ایدیلیرسه شرف و فضیلتك هانکی طرفده اولدیغی آکلاشیلیر !

« تان » و امثالی غزتەلر وحشتدن و تعصبدن دم اورمەسونلر. بوکون بتون بشریت آوروپانك ظلم وتعدیسی آلتندە ایکلەیور ، ازیلیور . آوروپا رهبانلرینك ، داعیلرینك ، دینی پروپاغاندیستلرینك شرقه صوقدق استەدکلری انجیل وتورات آرقەسندە دائما ، خونریز خنجرلر ، یاقیجی آتشلر صاقلانیلیور . باری اوتانەجق یردە ، ادعای فضیلت ایتمەسونلر !

احمد آغایف

هلال وصلیب

یاخود

اسلام ونصرانیت

اوروپا مدنیلشدکجه اقوام آسیائیه ایله اسلام علیهندەکی کین وعداوتلری آرتیور . حکومات اسلامیەنك تحدید وتقسیمنی اوروپالیلر بروظیفهٔ دینی و وجدانی عد ایدرك ممالك اسلامیەنك سیاسةً ، اقتصاداً کندی نفوذ وتغلبلری آلتنه کیرمسی ایچون چالیشمقدن برآن خالی قالمامشلردر. اوتوز سنەدن برو عالم نصرانیت هروسیله ایله فرصت دوشدکجه حکومات اسلامیەیی ضرر وزیانه صوقمغی ، ثروتلرینی ، مالارینی ، استقلاللرینی اللرندن غصب ایتمکی عادت ایدنمشدر . برلین قونغرەسی ، لوندره و استانبول قونفرانسلری صرف مسلمانلرك تنکیلی ایچون قورولمش برآغدن بشقه برشی دکلدر .

قوجه بردنیانك ربعنی تشکیل ایدن هندستانی ، جزایر وتونسی ، مصری ، خیوه وترکستانی ، آفریقانك اك بویوك اراضیسنی ضبط واستیلا ایدن انکلتره، فرانسه، روسیه، آلمانیا وسائر دول مسیحیه بوقدرله قناعت ایتمیوب الکصوکره (ایران) ایله (فاس) قطعات اسلامیەسنك دە غصب وتسخیرینه قرار ویرەرك بوخصوصدە هردرلو انتریقەیی چویروب متعدد فساد طولابلرینی قوردیلر .

عثمانلی ـ یونان محاربەسی نتیجەسندە دولت علیه طرفندن قلیچ ومظفریت حقی اولان اراضییی تملك ایتمکه « صلیبك کیردیکی یره هلال کیرەمز » قضیهٔ سوفسطائیەوغیرمنطقیەسی ایله ممانعت کوستردیلر.

یکیدن خواب کران غفلتدن هنوز اویانمغه باشلایوبدە اوروپانك مشروطیت اداره طرزینی قبول ایدن دولت عثمانیه وایران حکومتنه قارشو درلودرلو مشکلات ایقاع ایله بلغارستانك کسب استقلال ایلمسنه ، بوسنه وهرسکك اوستریا ادارەسنه ضم والحاقنه ، کریدك مختار وممتاز برحکومت ملیهٔ مسیحیه شکلنه کیرمسنه کوز کوره یاردیم ایتدیلر .

بیچارە ایران ، بونجه فداکارلقلر نتیجەسندە بیکارجه دکرلی کنج ومتفکرینك قانلری بهاسنه آلدیغی مشروطیتی روسیه وانکلتره چوق کورەرك محمد علی یی تحریك و تشویق ایله ایران ملت مجلسنی آکا طوپه طوتدیروب وکلای ملتك برقسمنی قلیچدن کچیرەرك برقسمنی‌دە چیل یاوروسی کبی طاغتدیلر . ایران مشروطیت پرورلری تکرار وار قوتی بازویەویروب ملی براردو تنظیم وتشکیل ایله طهران اوزرینه یورویوب محمد علی یی خلع ایتدکدن صکره حکومت مشروطه وملیەنك یکیدن تشکیلنه موفق اولنجه روسیه حکومتی انواع فتنه وفساد ایله ایرانك کندی عشایرنی ، اوز اولادینی قیام وعصیانه تحریك ایله ایران حکومتنه انواع مشکلات واقسام فلاکتلری حاضرلەدی .

برپاندن ایرانك جهت شمالیەسندە بولنان رحیم خانی ، ترکمنلری، شاهسونلری، جنوبنده کائن قشقائی ، ایل عرب وسائر قبائل وعشایری آیاقلاندیرمغه سعی وغیرت ایتدکدن ماعدا ، دیکر طرفدن محمد علی یی شعاع السلطنەیی ، ارشدالدوله وسالارالدوله ایله مجلل السلطانی ایرانك علیهنه سل سیف عصیان و رفع لوای طغیان ایتمکه روسیه حکومتی کرکی کبی چالیشدی . ایرانك امور مالیەسنی اصلاحه غیرت ایدن صنیع الدولەیی کندی تبعەسنه اولدیرتوب ، آمریقادن جلب ایدیلان مالیه مشاورلرینی‌دە قوغدیردی .

بالآخره برایکی اولتیماتوم ونوطه ایله مطالبنی ایران حکومت ضعیفه ومغلوبەسنه قهروتزویر خائنانه ایله قبول ایتدیرەرك قوجه آذربایجانك اشغالیله یوزلرجه وطنپرورانی ، علمای کرام وسادات عظامی جلادانه برصورتده ایرانیلرك ماتملی برکونندە ـ محرمك اوننده ـ دارآغاجنه چکوب زواللی آدملرك حیاتلرینه خاتمه ویردی .

بوقدرلەدە اکتفا ایتمیوب الك صکره عموم مسلمانلر عندندە مقدس ومحترم اولان سکزنجی امام (علی بن موسی الرضا) حضرتلرینك مشهددەکی مرقد مبارکنی‌دە ـ که عموم مسلمانلرك زیارتکاهنی تشکیل ایدییور ـ طوپه طوتوب ، سنین وفیرەدن برو مسلمانلر طرفندن اورایه نذورات وهدایا قبیلندن اولەرق تقدیم قلنان آثار نادره وکرانبها ایله کتب نفیسەیی اله کچیروب پترسبورغه کوندرەرك ، کندی موزەسنك تزیننه خدمت ایتمشدر .

ترقی وتعالی شهراهنه طوغری ایلرولمکدە اولان دولت علیهٔ عثمانیەیه کل یوم چشیدچشید مشکلات داخلیه وخارجیه احداثیله بوتون عناصر عثمانیه آرەسندە نفاق وشقاق تخملرینی صاچەرق کاه آرناوودلری کاه یمنلیلری قیام وعصیانه تحریك ایله حکومتی کندی امور داخلیەسیله مشغول ایدوب ترقیدن آلیقویدیلر .

الك صکره بونلردن‌دە برفائدە کورەمینجه ایتالیا حکومتی طرابلس غرب وبنغازی‌یی ضبط وتملکه سوق ایلدیلر .

اوروپا بونی یاپمقدە ، بویله طاورانمقدە کندی نقطهٔ نظرندن معذور وحقلی ایدی . چونکه عالم اسلامیتده کورونمکه باشلایان نور هدایت وانتباه مسلمانلری سیر سریع فوق العاده ایله سمت

مقصودده ، صوب مطلوبه چكوب كوتورديكنى كورن دول مسيحيه دها ايشك باشلانغجنده ، مقدمه‌سنده دول وحكومات اسلاميه‌نك آمال وتصورات عاليه‌سنه مانع وحيلولت ايجاديله مسلمانلرى عزم وتصميملرندن آليقوميه‌جق اولورلرسه نهايت‌الامرده هيچ برشى ياپمغه مقتدر اوله‌ميه‌جقلرينى ايىدن ايى‌يه بيليورلردى . بناءً عليه ١٩٠٧ ائتلافنامه‌سى‌موجبنجه اولا ايرانى ، دها صكره فاس حكومت اسلاميه‌سنى ضبط وتقسيم ايلمكى فرض وواجب بيلديلر .

بوكا مقابل فرانسه حكومتى انكلتره‌نك مصرده‌كى حقوقنى ، روسيه‌ده آلمانيانك ايرانده‌كى منافع تجاريه‌سنى قبول وتصديق ايتمك صورتيله قوزلرينى ياپلاشوب ، بوياغلى لقمه‌لرك كميكلرينى‌ده اسپانيا وايتاليا دولتلرينه ترك ايلمك ايستديلر . دولت عثمانيه ايله مجاهدين اسلاميه‌نك دشمنه قارشو ثبات ومقاومتلرينى تخمين ايتميان اوروپا حكومانى ايتاليانلرك آفريقاى عثمانيده‌كى مغلوبيتلرينى كورنجه اظهار حيرت ايتمكه باشلاديلر . فضولانه برصورتده طرابلسى وبنغازى‌يى كندى ممالكنه ضم والحاق ايدن ايتاليا ايلك دفعه دولت عثمانيه‌يه تضمينات ويرمكله حربك ختام بوله‌جغنى تخمين ايديوركن بالآخره اوده‌كى بازارك چارشويه اويمديغنى آكلاينجه عثمانليلرى صلحه يناشديرمق ايچون الك حساس برنقطه‌يه ايليشوب ، اوروپاليلرك مداخله‌سنى دعوت ايتمكه تشبث ايتدى . چناق قلعه بوغازينك قپانوب آچيلمسندن دولته برزيان ايريشمينجه وتايمسك تعبير وادعاسنجه بيطرف اولانلرك محاربلردن زياده ضرر وزيانه دوچار اولدقلرينى كورن ايتاليا روسيه‌نك ايما واشارەسيله ، متفقلرينك تصويب وتنسيبلريله آطه‌لر دكزينه حركات حربيه‌يى نقل وتحويل ايدوب ردوسى محاصره واشغال‌ايلدى.عقبنده توسطلر ، قونفرانسلر ، قونغره‌لر عقدى لزومنه دائر اولان نقرات بربرينى متوالى اوروپا مطبوعات صحائفنى اشغال ايتدى .

روسيه حكومتى ايسه ژاپونيا محاربه‌سنده غائب ايتديكى شيلرى ايران وعثمانلى حكومتلرندن تلافى ايتمكه كنديسنجه قرار ويرمش اولمليدركه برآره‌لق عثمانلى حدودينه كندى عسكرينى تحشيد ايتمش وبووسيله ايله حكومت عثمانيه‌يى ايران حدودندن اوزاقلاشديرمق وارومیه ايله ساوجيلاغ وسائر اراضىٔ اسلاميه‌يى يد ضبطه كچيرمك واوته‌ده ايتاليانك مطالبنى برتقريب ايله قبول ايتديرمك ايستدى .

روسيه ظن ايديوردى‌كه كندى فكرينه اوروپا دولتلرينى اشتراك ايتديرمكه قولاياقله موفق اوله‌جق ومرامنه قونه‌جقدر .

بالنتيجه ياكلش يوله سالك اولديغنى انكلتره وفرانسه‌نك عدم موافقتلريله ، آوستريا وآلمانيانك تحاشيلريله آكلاييوردى . انكلتره وفرانسه حكومتلرى ، بوندن زياده دولت عثمانيه‌يى اجبار ايتمك ، طياندرمق كبى اصرار وابراملرك نتيجه‌سنى وخيم تلقى ايتدكلرندن طبيعتيله كوشك — بى طرف — طاورانمغى كندى منفعتلرى اوغورنده ترجيح ايلديلر .

زيرا فضله تضييق نتيجه‌سنده يريوزنده بولنان بالجمله مسلمانلرك بيزار اوله‌جقلرينى وطولاييسيله برهلال وصليب محاربه‌سنه يول وسببيت ويره‌جكنى كوزلجه بيليورلر . نته‌كيم بوكونكى كونده آفريقاده‌كى مسلمانلرك مع عيال واولاد ايتاليانلره قارشو محاربه ايتمكده اولدقلرى حالده فاس قبائل اسلاميه‌سنك‌ده بر ياندن فرانسزلر عليهنده سل سيف جلادت ايتدكلرينه باقيليرسه ، اوروپا دولتلرينك اصرار وتعندلرى نتيجه‌سنده مسائل حاضره‌نك پك فنا برشكل وقيليغه كيره‌جكنه شبهه ايتمامليدر .

شيمديلك بز مسلمانلر ايچون هرشيدن الزم وواجب اولان برشى وار ايسه ، اوده حقيقى برصبر واتحاددر . خدانكرده ناچار ومضطر قاله‌جق اولورسه‌ق او زمان مخابرات ومذاكرات ديپلوماتيقيه‌دن زياده بوتون منازعات ومشاغباتى كسكين قليچ حل ايده‌جكدر .

السيف اصدق انباء من الكتب
فى حده الحد بين الجد واللعب

س . م . ث

فاس احوالى

آوروپامراكز مهمه‌سندن ورود ايتمكده‌اولان تلغراف خبرلرى فاس احوالنك كيتدكجه اهميت كسب ايتمكده اولديغنى متضمندر . بوتلغرافلرك محمول اولديغى خبرلره كوره فاسليلر ، فرانسزلر عليهنده قيام ايتمش وشدتلى محاربه‌لره باشلامشلردر . بومحاربه يواش ، يواش ياغمغه باشلايه‌رق بلوطلرك هرطرفى قاپلايوبده كسيلميان ياغمور كبى فاس اقليمنك هرطرفنه سرايت ايتمش وجداً بيوك معركه‌لره ، وقعه‌لره ، ملحمه‌لره مقدمه اوله‌جق بروضعيت آلمشدر . فاسليلر ، عبدالحفيظك دينه ، وطننه ، ملتنه قارشى جائز كورديكى اهانتى ، خيانتى ، نانكورلكى ايله فاسه كيرن وفاسك زمام اداره‌سنى يدينه كچيرمك ايسته‌ين ، عرقاً ، روحاً ، حساًوفكراً ، مادةً ومعناً مخالف اولان اجنبى برحكومتك اسيرى كبى زير محكوميتنده قالمقلغى ايستمدكلرندن استقلال مليلرينك مدافعه‌سى ايچون فرانسزلره قارشى بودهشتناك محاربه آتشنى آچمشلردر . فاس قبائل وعشائرى خائن عبدالحفيظك فاس نامنه قبول ايلديكى فرانسز حمايه‌سنى هيچ بروقت اصلا طانيميه‌جقلرى ، اداره‌لرينى ، مملكتلرينى فرانسزلرك ضبط وتصرف ايتمسنه هيچ برزمان موافقت ايتميه‌جكلرى وبونك ايچون فرانسزلره قارشى آچدقلرى بومحاربه‌ده ثبات ودوام ايده‌جكلرى شبهه‌سزدر .

چونكه فاسليلر ، فرانسزلرك جزايره دخولندن بوكونه قدر جزايرليلرك فرانسزلره اولان‌صداقت وفداكارلقلرينه رغماً حقلرنده

تطبیق ایتمکده اولدیغی مظالم وتعدیاتك تحملسوز نمونه‌لرینی بیلمزدکللردر.

اوت فاسلیلر ، بیلیورلرکه قومشولری ، عرق ودینداشلری اولان جزایرلیلر ، فرانسزلره جانسپارانه خدمت ایتمشلردی . فرانسه‌نك هرهانکی طرفله محاربه‌سی اولدی ایسه ابتدا جزایردن عسکر ترتیب ایدیلور واوطرفه سوق اولنور ایدی. بوعسکر ایسه فرانسه ایچون کیتدیکی یرده هم شجاعت فطریه‌لرینی ابراز ، همده فرانسزلر حقنده اولان صداقت وغیرت مخصوصه‌لرینی اثبات ایلمشلر ایدی ، حتی آلمانیا محاربه‌سنده ابتدا کی (وایسنبورغ) وقعه‌سنده نیجه بیك جزایرجانلری فرانسه‌نك ناموس وحقوقنی محافظه ایچون قربان اولدی. فرانسه‌نك جزایر قربانلری اولمیان محاربه‌سی یوق کبی ایدی . بوکونده بویله‌در . حقیقت بویله اولدیغی حالده جزایرلیلرك بوقدر صداقت وفداکارلقلری مقابلنده فرانسه‌دن نه‌مکافات کوردیلر ؟ وقتیله جزایرلیلر ، دایبلری اداره‌سنده خلافت معظمهٔ عثمانیه‌نك رضاسنه مغایر اوله‌رق کوردکلری ظلم وتعدیدن قورتیله‌مدیلرده فرانسزلرك اللرینه کچدکلرنده عدالتلره‌می غرق اولدیلر ؟ مال ، ناموس ، عرضلرینی امنیت ورفاه حالده‌می بولدیلر ؟ مملکتلرنده هیچ اولمزایسه برناحیه مدیرلکی شویله طورسون جانلرینی تلف ایدرجه‌سنه ایچده بولندقلری عسکرلکلرنده یوزباشیلق رتبه‌سنی احراز ایده‌بیلمك قدر حقوقمی قزاندیلر ؟ هیچ بر شی ... نهایت ایمپراطور ناپولیونك سقوطندن صوکره تشکل ایدن هیئت طرفندن جزایرك مستثنا برحالده طوتلیوبده اصالةً فرانسه‌نك بولندیغی درجه‌ده مساوات اوزره اداره‌سی رسماً غزته‌لر ایله نشر ایدلمکله کویا اعلان عدالت اولندی . فقط نه‌اولدی؟ جزایرك اوچ ایالته تقسیمیله هربرینك ایکیشر مبعوثی اولمق وتفرعات مؤسساتنك اجراسیله یالکز موسویلری اودرجهٔ مساواته مظهر ایدیله‌رك مسلمانلر بو حقوق اجتماعیه‌نك جمله‌سندن محروم ایدلدی . صانکه قریمده ، ایتالیاده ، مکسیقاده ، راین نهری اوزرنده بوقدر جانلر تلف ایدن موسویلر ایمشده جزایرده بدویلك ایله راست کلدیکی یرلری غصب وغارت ایلیان مسلمانلر ایمش !

ایشته جزایرلیلرك فرانسزلردن چکمکده اولدقلری بو مظالمی فاسلیلر بوتون چیپلاقلغی ایله بیلدکلرندن وایکی سنه‌دنبری بو مظالمك عینی کندیلرینه تطبیق ایدلمکده اولدیغنی کوردکلرندن فرانسه حمایه‌سنه اصلا راضی اولمیه‌جقلری وخائن وطن واسلام عبدالحفیظك امضا ایلدیکی حمایه‌نامه‌یی فرانسه‌یه ییرتدیرمق ومقدرات ملیه‌لرینی کندیلری اداره واستقلال اجتماعیلرینی محافظه ایتمك ایچون فرانسه‌یه قارشی آچدقلری محاربه‌لرنده دوام وبوخصوصده مدافعه‌سی ایچون بتون وارلقلرینی فدا ایده‌جکلری پك طبیعی‌در .

بو مقاله‌یی یازمقده اولدیغم اثناده شرق وغربك بوتون بویوك مطبوعاتیله برابر عالم اسلامك الڭبیوك مجلهٔ علمیه وسیاسیه‌سی اولان معتبر سبیل‌الرشادك بومحترم ستونلرنده وجدانی بیوك بر تأثیر وتألم ایله اوقودیغم شو « فاسده اختلال ، فرانسزلرك آصوب کسمه‌لرینه ، اعداملرینه رغماً الآن دوام ایدیور. شوصوك کونلرده آلتمش کشی‌یی فرانسزلر اعدام ایتدکلری حالده جسور فاسلیلر اوزرینه برکونه تأثیر بخش ایتمه‌مشدر . متعصب ودیندار اهالی وطننه ، ملته خائن اولان مولای حفیظ یرینه شرفادن برذاتك امارته انتخابنه تشبث ایتمشلردر. فاس قبائلی فرانسزلرك ، مملکتلرینی ، یوردلرینی ضبط وتصرف ایتمکه موافقت ایتمك ایسته‌میورلر . فرانسزلر ایله اهالیدن ضبط ایتدکلری املاکی اعاده ایتمدکلری کبی ، بوبابده‌کی شکایاتی دیکلمه‌مك ایچون‌ده قرار ویرمشلردر . بوبولتیقه ایله اصل فاسلیلر فرانسزلره ایصینه‌میه‌جقلری آشکاردر . انواع مظالم فرانسزلر طرفندن اجرا ایدلمکده ومدنی برقوم اولمدقلرینی فاسلیلر نظرنده من کل الوجوه اثبات ایتمکده‌درلر » . صدودنده‌کی تلهف وتألم آلود محرق سوزلر بیچاره فاس مظلوملرینك مسلك حاضرلرنده پای انداز مقاومت اوله‌جقلرینه دلیل وبرهاندر .

فاسلیلر ، کندیلرینی براجنبی حکومتك تحت اسارتنده کورمك ومظالمی چکمك ایسته‌مدکلرندن استقلال ملیلرینی مدافعه ایچون سلاحه صاریلمشلردر. فرانسزلر ، فاس کبی جزایرده، آفریقاده ، آسیاده، هرنام ایله استیلا ایلدکلری اقلیملرده نشر عدالت ایدیوردعواسنده بولنیورلر ؛ فقط فاسلیلر اوعدالتدن ذره قدر نصیبه‌دار اولمامشلردر.

نهایت بونی آکلایان فاسلیلر شیمدی اورته‌یه‌آتیلمشلر ، استقلال ملی وحریت سابقه‌لرینه مظهر اولمق ایچون اوغراشیورلر . فقط موفق اوله‌بیله‌جکلرمی ؟ بوراسنی ایشلرك بوندن صکره کسب ایده‌جکی صورت حال کوستره‌جکدر . اکر فاسلیلر شو حرکت اختلالیه ومحاربهٔ ملیه‌لرینی ، یالکز استقلاللرینی اعاده ایتمك واله کچیرمکه حصر ایدوب‌ده یکدیکرلرینك اتفاق واتحادندن آیرلمازلر ، هرحال وحرکتلرینی یولنده طوته‌رق یکی سلطانك امری خارجنه چیقمازلر ومحاربه‌نك بتون متاعب ومزاحمی اقتحامده ثبات ومتانت کوسترلرسه نائل امل اوله بیلیرلر .

آنجق آره‌لرنده اتفاق اولمیه‌رق هرقبیله کندی باشنه برهوای اختلاله دوشرده برقسمی محاربه‌ده ثبات ومقاومت کوسترمك طرفنی التزام دیکر قسمی دخی فرانسزلرك اسلحه‌لرینه ، آلتون وحیله‌لرینه قاپیلمق طرفنی اختیار ایدرلرسه ثمرهٔ اختلاللرینی اقتطاف ایده‌میه‌جکلری امثالیله مبرهن اولان احوال مجربه‌دندر . بلکه بویله متفرق برصورتده حرکتلری بوندن صکره بتون پریشان وسفالته دوچار اولمه‌لرینی انتاج ایده‌جکدرکه فرانسزلرك داخلی ارباب اختلاله برکره غالب کلمسیله بونلرك بوصره‌ده حرکت اختلالیه‌ده بولنمامش اولان مسلمانلرك نهایت درجه تنکیللرینه اعتنا ودقت ایلیه‌جکی مسلم برکیفیتدر .

محاربه‌نك فاسلیلر نقطهٔ نظرنجه اولان صور و اشکالی بودر . فرانسزلره کلنجه بونی ایکنجی برمقاله‌ده تدقیق ایدرز .

اندرون همایون معلمی
قوجه‌لی عبدالعزیز

مكاتيب

نيلده صليب وهلال

مدنيتى ، انسانيتى يالكز كنديلرينه مخصوص برطبيعت ثانيه عدايدن وبواستعداده مالكيت آنجق مذهب خرستيانيه‌نك القا آت روحانيه‌سندن اولديغى ذهابنه دوشن ، تعصبى ايسه ـ لسان عثمانيده‌كى معناسيله ـ عالم اسلامك قليچ ايله قزاندقلرى مذهبلرى اقتضاسندن اولديغى ادعاسنده بولنان ملت خرستيانيه‌نك كسوهٔ رهبانيه‌سنه بورونمش بر ذات ، آرتق مدنيتك اوج بالاسنه وارمغه رمق قالمش ديدكلرى بو يكرمنجى عصرده مدنيت وانسانيت نامنى عادتا تحقيرايدرجه‌سنه بعض نشرياتده بولنيور . اكر مدنيت وانسانيتك معناى حقيقيسى ، بزم آ كلاديغمز كبى « جناب حقك بشره احسان بيورديغى فضائل اوصاف روحانيه وقلبيه ايله متصف اولوب هم جنسنه خيرخواهلقده بولنمق ، حسن حال ورفاه ايله ، صنايع و تجارتك ثمرهٔ حال حاضرندن بحق استفاده ايتمك اوزره حال آسايشده يشامق » ديمك اوليوب ، « عالم بشرى ومذهبلرى يكديكرينه قارشو قيام ايتديروب بوغازلاشديرمق » ديمك ايسه اوكا عالم اسلامك هيچ بر ديه‌جكى قالماز .

حضرت عيسى « صلعم » اصحابنه : « دنيانك هر كوشه‌سنه كيديكز ، ناممه هرقومه تلقين ايديكز ، سزه نه امر ايتدم ايسه آنلرى اوكرتيكز . سزه اذا وجفا اولنور ، بلكه سريكز وجوديكزدن جدا اولنور ، اكن بونلرك هپسنه بنم ايچون تحمل ايديكز » ديديكنى ملت خرستيانيه‌نك ياكلش تفسير ايتمش اولدقلرى آكلاشيليور . زيرا بو كون مملكتمزده‌كى راحت وحضورى ساب ايدن كيملردر ؟ مملكتمزده دين محاربه‌سنه ابتدا ايدن كيمدر ؟ [طرابلس محاربه‌سى بردين محاربه‌سى اولديغنى ايتاليانلر علنى سويله‌دكلرى كبى رسملرله دخى عالمه كوستريورلر .] مادامكه بزم مدنى اولمديغمزى و آوروپايه پك قريب بولنمديغمزدن آكا اشد احتياجمزى ادعا ايديورلر ؛ هيچ اولماز ايسه مدنيته قدمنهاده اولديغمزى كوريور وتصديق ايديورلرده نيچون راه ترقيده اوكمزه بر سد عظيم چكيورلر ؟ بو كون عليهمزه قيام ايدن حكومت قتوليك ملتنه منسوب اولديغندن قتولكلك ايله پروتستانلق بيننده موجود اولان ضديت عظيمه‌يه وپروتستانلغك بدايت انتشارنده پروتستان مذهبنى قبول ايدن بيچاره‌لردن بيكلرجه‌سى قتولكلرك جابر جابر آتشده ياقدقلرينه رغماً ، بو كون الك بيوك وصاحب نفوذ پروتستان ملتلرينك ايتاليا وحشتنه قارشو نظر لاقيدى ايله بى حركت طورمه‌لرى ، عجبا نه‌يه مبتنيدر ؟ قيام اسلام عليهنه اولديغى ايچون ، هر نقدر طوغريدن طوغرى‌يه التزام دكلسه‌ده ، معناً معاونت ديمك اولديغنى ايما ايتمزمى ؟ ايشته بو حالك مدنيتدنمى ، يوقسه بزه عطف اولنان متعصبانك فضله مقدارده كنديلرنده بولنديغندنمى توليدايتديكنى قارئين كرامك حكمنه ترك ايلرم .

بز ، بو كون بوعدالتسزلكلرى ، اوروپانك اسلام عليهنده‌كى بوحركتلرى يالكز قيد ايله اكتفا ايدرز ؛ بر كون كله‌جك البت بونلرك حسابى كوروله‌جكدر . بن تمنى ايدرم‌كه بو كون بتون اوروپا ممالكنده طولاشان مسلمانلر بوش يره وقت كچيرميوب عليهمزده قورولان بتون انتريقه‌لرى تدقيق ايدرك كورسونلر و وطنداشلرمزك انظار عبرت وانتباهنه قويسونلر . اوروپاليلر عالم اسلامك هر طرفنده بولونديردقلرى آدملرى واسطه‌سيله هر كون احوال اسلاميه دائر دنيانك درت بر كوشه‌سندن منتظم ومفصل خبرلر الدقلرى حالده بز اوروپاده بولونان وطنداشلر ، ديندا‌شلر نه‌دن عليهمزده چويريلان انتريقه‌لردن يكديكرمزى خبردار ايتميه‌لم ؟ فقط وطنداشلرمزده بويازدقلرمزى كمال اهميتله نظر اعتباره آلسونلر . ايشته عليهمزده‌كى نشرياتدن بر نمونه دها . بوقيصه ، فقط معناسى چوق سوزلرى اوقويه‌رق درين درين دوشونملى وبوكا قارشى نه ياپمق لازمسه هيچ بر فدا كارلقدن چكنميه‌رك ياپملى .

مصر ونيل عليا جهتلرينه سياحت ايدن نيومارقده فورستن فلدده رهبانيت ايله مشغول قدس پروتستان مدرسه‌سى علوم عتيقه مجلسى اعضاسندن دوقتور فيلسوف يوليوس بومرك ۱۹۱۰ سنهٔ افرنجيه‌سنده :

« نيلده صليب وهلال »

ناميله تأليف ايلديكى كتابى : « ۱) صليب ، ۲) هلال ، ۳) صليب وهلال محاربه‌ده » ناملريله اوچ قسمه تقسيم ايدر ومقدمه‌سنده شو يولده باشلار :

« ۱۹۰۸ » تموزنده عمان اوچنجى دفعه اوله‌رق ممالك عثمانيه‌ده مشروطيت اعلان اولندى . بونكله‌ده هنوز نهايتنك نه‌يه منجر اوله‌جنى شمديدن تخمين وتقدير اولنه‌ميه‌جق برطاقم قاريشقلقلرك وجود بولمسنه سبب اولديغى كبى ، الآن كاغد اوزرنده ممالك عثمانيه‌نك برجزؤى عد اولنان ، حالبوكه اوتوز بوقدر سنه‌دنبرى انكليزلرك تحت اداره‌سنده بولنان مصر قطعه‌سى‌ده عالمك نظر دقتنى كنديىاوزرينه جلب ايليور . قطعهٔ مذكوره هنوز تركيانك اداره‌سى تحتنده ايكن بولنديغى حال ايله شمديكى حالى قياس ايديله‌جك اولورسه فرق عمان كيجه ايله كوندوز كيبدر . بو حالده بيله ممالك عثمانيه‌ده‌كى مشروطيتله اداره‌نك مصرليلره شمولى يوقيدر ؟ كنج مصرليلر جنوره‌ده تجمع ايده‌رك : تركيانك جهات سائره‌سنده اجرا اولنان تشكلات وتجددات ، تبعهٔ عثمانيه‌دن بولنديغمز ايچون بزمده حقمزدر ... ديه‌رك كنج تركلرك بوقدر سنه‌لردنبرى پارسده مشروطيت ايچون ترتيب ايتدكلرى پلانلر اوزرنده ترك ايتدكلرى ايزلرى تعقيب ايدوب تاريخ عالمه بيوك بر پارچه‌نك قيدينه اولانجه قوتلريله چاليشيورلر . مع مافيه كنج مصرليلرك حركتلرى اول وآخر نائل امل ومقصد اوله‌جقلرينه هيچ شبهه براقمز ايسه‌ده ؛ استقبالده مصر قطعه‌سى اوزرينه سويلنه‌جك قطعى سوزى عجبا هلالمى ، يوقسه صليبمى سويله‌يه‌جك اولديغى الك زياده شايان اهميت برسؤال اولديغندن ، اوروپا مدنى غرب دولتلرى ، خصوصيله عالم خرستيانى بوكا زياده‌سيله حصه‌منداولدقلرندن نظر بى قيدى ايله باقه‌مزلر . بو نقطهٔ نظردن ، هر ايكى دينى و بونلره متعلق مذهبلرى يكديكريله قياس ، بربرلرينه قارشى اولان رقابتى نظر دقته آله‌رق ، هر شيئك تا بالاسندن قعرينه قدر اولان احوالى عين اليقين مشاهده ايله لايق اولان حكمى ويرملى ! بونكله برابر عالم اسلام ايله خرستيانلق هنوز وقتى معين اوليان بر زمانده محل محل يكديكرلريله صورت جديه‌ده چارپيشه‌جقلرينى كيمسه خاطردن چيقارمامليدر . دوشه‌جك زار ، نه وسطى آفريقاده ، نه‌ده هندده اولميوب ، يالكز مصرده‌در . بوراده كيمك منفعتنه زار دوشر ايسه اونكله عالم اسلامك بقاسنه ويا عدم بقاسنه حكم ويرلمش اولور .

انك ايچوندركه خرستيانلر دائما كوزلريني آچيق بولنديره‌رق «صرف عطف ايتمليدر. اسلام ايله خرستيانلق بيننده وقوعي احضار اولنمقده اولان بو قطعي صوك محاربه‌يه حصه‌مند اوليكز. خرستيانلغه ديلسز برشاهد اولميكز. ال برلكيله اجرا آته صاريليكز . اسلامي مغلوب ايتمكه ياردم ايديكز. هر كس كندي حصه‌سنه اصابت ايده‌ني ياپسون !.. »

زواللي اسلاملرك محوينه اوغراشان خرستيانيتك يكديكرينه قارشي اولان تشويقاتندن عبرت آلالم ده انلرك احضار ايتمكده اولدقلري هجوملرينه قارشو بر كتلهٔ واحده حالنده كنديمزي و دين مقدسمزي مدافعه ايتمك ايچون بزده ده هر كس كندي حصه‌سنه اصابت ايده‌ني ياپمغه سعي و غيرت ايتسون . جناب حق عادلدر . بشقه‌سي ايچون قازديغي قويويه انسان كندي دوشر .

استوتفارنده اناطولي حصارلي

محمد خيرالدين

حيات اقوام اسلاميه

بوسنه مسلمانلري

— ۱ —

احوال علما

۱۳۲۸ سنه‌سنك ايلك بهاري اثناسنده بوسنه منتسبين علميه‌سنك كچيرمش اولديغي ايكي صفحهٔ مهمه‌يي بتون مسلمان قارداشلرمزك نظرگاه اطلاعنه عرض ايتمك ايسترم .

اولا بوني موجب اولان اسبابي بر مقدمه ايله ايضاح ايده‌يم : بوسنه ـ هرسكك آوستريا طرفندن استيلاسي اوزرينه حكومت مشاراليها ـ بتون اموره وضع يد ايتديكي كبي ـ اوقاف اسلاميه‌يي دخي نظارتي آلتنه آلمش وايستديكي كبي يكرمي سكز سنه قوللانمشدر. مملكتمز مسلمانلرينك انتباهي اوزرينه حكومتدن وقوعبولان مطالباتي ميانده اوقاف و معارف اسلاميه‌نك استقلالي مسئله‌سي مهم بر موقع اشغال ايديوردي . اون سنه قدر دوام ايدن مجاهده نتيجه‌سنده مسلمانلر اوقاف و معارف اسلاميه مختاريتنه نائل اولديلر . بو مختاريتك حدودي اسلام وحكومت مرخصلري آره‌سنده وقوعبولان اجتماعلرده قبول ايديلن « اوقاف و معارف اسلاميه مختاريتي نظامنامه‌سي » ايله تعيين ايدلمشدر. طبيعيدركه بو موفقيت بتون مسلمانلري درجهٔ نهايه‌ده ممنون ايتمشدر . بونكله مسلمانلر آرتق اثبات رشد ايده‌رك كندي ماللرينه وضع يد ايتمش اوليورلر .

امور اوقاف و معارفك تدويري ايچون ايكي هيئت منتخبه اجراي فعاليت ايدر ؛ بونلرك بريسي اوقافك امور ماليه‌سي حقنده مقرراتده بولنور ، ديكري ايسه مقرراتي شرع شريفه موافق بولديغي حالده قبول و معارف اسلاميه‌نك يولنه قونلمسي ايچون لازم كلن قرارلري بعد المذاكره اتخاذ ايدر .

امور ماليه‌نك تدويري وظيفه‌سيله مكلف اولان هيئت هر سنجاقدن كونديريلن دردر مبعوثدن تشكل ايدر. ايكنجي هيئت ايسه هر قضانك تابع اولدقلري سنجاغه كونديره‌جكلري ايكي مرخصدن تشكل ايدن هيئتك سراي بوسنه‌يه كونديره‌جكلري علميه‌يه منسوب ايكي مرخص ايله تشكيل اولنور . بوسنه ـ هرسكك آلتي سنجاغي حاوي اولمسنه نظراً اون ايكي عالمدن تشكل ايدن بو هيئته « خواجكان مجلسي » دينيلير . بو صوك مجلس « رئيس العلما » ايله درت رفيقني انتخاب ايدر. رئيس العلما و رفقاسي و انتخاب ايتديكي آلتي مفتي امور ماليه‌يي تدوير ايدن هيئتك اعضاي طبيعيه‌سي عد ايديليرلر . هر ايكي مجلس رئيس العلمانك رياستي آلتنده اجتماع ايدر .

اوقافك امور ماليه‌سي ، مجلس اوقافك انتخاب ايتديكي هيئت اداره طرفندن رؤيت ايديلير . هيئت اداره‌يه رياست ايدن ذات « اوقاف مديري » نامي آلتنده تدوير امور ايدر .

بزده‌كي تشكيلات علميه حقنده شو مختصر معلوماتدن صكره ايكي هيئتك مناسبات متقابله‌سني تدقيق ايده‌لم : برنجي انتخاباتده موقع اقتداره كچن بو ايكي هيئت آراسنده دها ابتداي فعاليتده اختلاف حاصل اولمغه باشلامشدر .

ايلك اختلاف رئيس العلمانك ، تعيينه قانوناً وظيفه‌دار اولديغي اوچ مفتيلكه ـ اولكيلرك وفاتنه مبني ـ ديكرلريني تعيين ايتمه‌سندن ايلري كليوردي . طبقهٔ منوره‌نك بوتكاسله حدت ايتمه‌لري بروجه زير اسبابدن نشئت ايديوردي :

رئيس العلما ، بر مفتيلك محلي آچيلنجه ، اوچ آي ظرفنده ديكر بريسني مقام افتايه تعيينه ، مختاريت نظامنامه‌سنك مادهٔ مخصوصه‌سي موجبنجه مجبوردر . حكومت هر نه قدر بو نظامنامه‌نك كافل صفتيله رئيسي بوكا اجبار ايده‌بيلير ايديسه‌ده ، بو صورتله اسلاملرك برچوق امور ماليه‌لريني تأخيره اوغراته بيلديكندن هيچ سس چيقارميوردي ، هر مفتينك ، نظامنامه‌نك مواد مخصوصه‌سيله معين وظائفي واردر. مقام مذكورده اكر اوندن مسئول ايديله‌جك ذوات بولونمازلرسه امور مذكوره‌نك صوك درجه‌ده متضرر اوله‌جقلري محققدر .

ايكنجي اختلاف اوقافك بيوكجه بر استقراضي حقنده وقوعبولمشدر. اهميتنه مبني اوني بر پارچه مفصل اوله‌رق ايضاح ايده‌جكم : بوسنه‌نك برچوق طرفلرنده وقفك خالي املاكي واردر . وقف بو محللردن هيچ بر فائده كورمديكي حالده حكومته بونلر ايچون آغير ويركولر ويرمك مجبوريتنده بولنيور . حالبوكه او محللره بنالر انشا ايدلسه كنديلرينه ياتيريلان سرمايه‌يه ـ بتون رسومي اداادن صكره ـ ٪ ۱۰ الى ۱۲ واردات تأمين ايدرلردي. ايشته بو اقتصادي دوشونجه‌لر اوقاف مجلسني بش ميليون قرونلق بر استقراض قرارينه‌قدر كتوردي. فقط علما مجلسي : « شريعته مخالفدر » ديه‌رك ابراز مخالفت ايتديلر . مع هذا بو مسئله فتواخانه‌دن استفتا ايديله‌رك ترقيبورلرك آرزوسي وجهله حل ايدلمشدر .

يوقاريده‌كي مفتيلرك عدم تعييني مسئله‌سنده رئيسكده بر طاقم

اسباب عنديه‌سی واردر . چونکه بو اوچ موقع آچيق قالدقجه اونلری غايهٔ آمال ايدينن علما ــ منفعتلری مقتضاسی اوله‌رق ــ رئيسه خوش کورنمکه ، اوکا ــ ولو وجدانلرينه مخالف اولسون ــ طرفدار اولمغه مجبوردرلر . رئيس ده بالمقابله مفتيلری تعيين ايتمه‌يه‌رك بونی امل ايدينن علمايی کنديسنه قارشو بين الخوف والرجا بر حاله قويمغی منفعتی اقتضاسندن عد ايده‌جکی شبهه‌سزدر . فقط بو اسبابك وطنپرورانه اولمديغنی بو قاريده‌کی سطرلری اوقويانلرك درحال قبول ايده‌جکلری بجه محققدر .

اوچنجی اختلاف نسوانك طرز تربيه‌سی مسئله‌سنده ظهور ايتمشدر . يکانه بو مسئله‌ده رئيس العلمايی حقلی کوريورم . بو مسئله‌ده کوته‌يين ترقيپرورلر صوك درجه صاچمالاديلر . علميه‌نك ارتجاعی حقنده اوزون و مهيج مقاله‌لر نشر ايتديلر . مقاله‌لرنده هر نقدر او قدر آچيغه چيقاميور ايديسه‌لرده خصوصی محفللرده خواجه‌لرك مملکتدن طرد ايدلمينجه ترقينك عدم امکانندن بحث ايديورلردی . جهالتلرندن ، اوتوز بر مارتی ترتيب ايدنلرك علميه اولديغنی ظن ايده‌رك ، مقاله‌لرينه « ايکنجی بر اوتوز بر مارت » نامترنی ويرديلر . برکت ويرسون‌که ادارهٔ عرفيه‌نك اقامه‌سی اللرنده دکلدی ، يوقسه زواللی خواجه‌لرك حالی حقيقةً يمان اولوردی .

ذکور ونسوان مکتبلرينك پروغراملرنی ترتيب ايچون طوپلانان هيئت منطق جوابلر ويرمکدن کری قالمدی ، علميه‌يه وقوع بولان بو تجاوزدن بتون افراد ملت دلگير اولدی . رئيس العلمايه هر طرفدن همفکر بولنديغنه دائر يوزلرجه تلغرافلر ورود ايتدی . عطالتندن دولايی انظار عامه‌دن سقوطه باشلايان رئيس العلما ، بو مسئله سايه‌سنده اولدقجه تأمين موقع ايتمکه باشلادی . بو کونه قدر بريسی علميه جمعيتك تشکيلندن بحث ايتمش اولسه‌يدی هر کس کولردی .

فقط بو تجاوزلر بوسنه منتسبين علميه‌سنك انتباهنه سبب اولدی . بو تجاوزلری بر هفته کچمه‌مش ايدی که غزته‌لرده بتون مسلکداشلر جمعيت مذکوره‌نك تشکيلی ايچون بر هيئت مرتبه طرفندن دعوت ايديليوردی . ترقيپروران محافلنده بو خبر ، حيرت واستخفافی موجب اولدی : « يا ! خواجه‌لرده آدم اوله‌جقمش ! » آوازه‌لری هر يرده ايشيديليوردی . زواللی علميه مشکل بر موقعده ايدی . چونکه قارشوسنده اويله مخالفلری وار ايدی‌که ترقی وخير خواهيده امتيازلی اولمق ادعاسنده بولنيورلر . عاجزلری ده مسلکداشلرك بو اجتماعنده بولدی . هيئت مرتبه‌نك تنظيم ايتديکی پروغرام حضار اوکنده اوقوندی . پروغرامك اساسی مسلکداشلرك ترفيه احوالی ، حيات اسلاميه‌نك اندراسدن وقايه‌سی واوقاف اسلاميه‌نك ماوضع لهنه صرفی ايچون جمعيتك صرف دقت ايتمه‌سی کبی مواد مهمه‌يی حاويدر .

بوراده تصادف ايتديکم بر حالت روحيه‌يی قيد ايتمکدن کنديمی آله‌ميورم . مذکور اجتماعده اثبات وجود ايچون محل اجتماعه يالا. شديغم زمان ــ فسلی ديه‌رك ــ بنی قبول ايتمه‌مك ايستديلر . فقط هويت ورقه‌می کوستره‌رك زورله کنديمی قبول ايتديردم . بو وقعه‌ده فسليلره قارشو بر عدم امنيت ، بر معنای اغبرار استشمام ايديليور .

معلوم يا ! هر يرده حکمی جاری بر قاعده واردر : « هر عمل عکس العملی موجب اولور » ايشته بنم باشمه کلن بو وقعه‌يی آنجق بو صورتده تفسير ايده‌بيليرز . آز قالدی بو عکس العمل قاعده‌سنك قربانی بن اوله‌جقدم .

پروغرام تفرعاتده بعض موادك تبديلی ايله حضار طرفندن قبول ايديلدی . هيئت مرتبه‌يه حکومته تصديق ايتديرمك وظيفه‌سی ويرلدی . پروغرام ماده‌سنك نه راده‌يه کلديکنی بيله‌مم . يالکز ديه‌بيليرم‌که جمعيت رشيم حالنده‌در . تمنی ايدرم‌که انکشافات لازمه‌سنی ادراك ايچون ماهر اللره توديع ايدلسون . فقط نه چاره‌که عالم اسلامك بر مرض روحيسی وار ، قورقارم‌که بزم بوسنه جمعيت علميه‌سی ده بونك قربانی اولمسون . بز هر بيکی باشلانيلان ايشده بيوك بر فعاليت کوستريرز ، فقط بالاخره عطالت سابقه‌مزه رجعت ايدرز . بو مدهش بر خسته‌لقدر . عقاللی کچينه‌نلرمزك ايلك تداويسنه غيرت ايده‌جکلری بر مرض معنويدر . بر ملت نقدر حميتمند اولورسه کنديسنده فکر تعقيب اولمدقدن صکره هيچ بر حرکتی موفقيتله نتيجه‌لنمز . بو خسته‌لق علی الخصوص علميه صنفنده حاد بر درجه‌يی بولمشدر .

زواللی خواجه‌لرك هر فکر تشبث وتعقيبی نمناك مدرسه اوطه‌لرينك متفسخ هواسنده چوريوب کيديور . اونلردن بعضيلری مکمل بر عالم چيقيورلرسه‌ده نظری بر آدم اولمقدن اوته‌يه کيده‌ميورلر . بو مادی عصرده ايسه نظرياتك پاره ايتمديکی جهانك معلوميدر . تمنی ايدرم که جمعيت مذکوره‌نك هيئت اداره‌سنده عملی بر آدم بولونسون‌ده جمعيتدن بکله‌نيلن فائده حاصل اولسون .

برده اك زياده شايان دقت اولان جهت مستقبل خواجه‌لرك جسارت مدنيه‌يه صاحب اوله‌رق يتشديرلمليدر . اجتماعده نظر دقتمی جلب ايدن نقاطدن بريسی ده بودر . مثلا : شهرت شايعه اصحابی طرفندن سرد ايديلن مناسبز بر فکر کنج مسلکداشلر طرفندن دوچار اعتراض اولورسه سيمالرده بر عدم خوشنودی نمايان اولور . اويله علما ايسترکه کندی فکرينی بلا پروا هر کسه قارشو سويله‌مك جسارتنده بولنه‌بيله‌جکی کبی ، اك مخالف بر فکری ديکله‌مك حريتپرورلکنده‌ده بولونسون . مع التأسف بو جهتلر پك ناقصدر . فقط بوندن مأيوس اولمق اقتضا ايتمز . بو اجتماعده مملکتمزك برچوق علماسيله طانيشدم . آرالرنده اسلاميت دائره‌سنده حريتپرور وعزم وجسارت صاحبی برقاچ عالمه تصادف ايتدم .

مقاله‌مك باش طرفنده سويلديکم ايکی حادثهٔ مهمه‌نك بريسی ايشته جمعيت علميه‌نك تشکيلی مسئله‌سيدر . ظن ايدرسه‌م بونی اهميتلی تلقی ايتمکده سزده بنم ايله همفکرسکز . بنم فکرمجه عالم اسلامك استقبالی ، علميه‌سنك اهميت زمانی درجهٔ درکی ايله متناسبدر . بو جمعيت واقعا بر لزوم تدافعی اوزرينه تشکيل اولنمشدر ؛ فقط بر جمعيتك منتسبلرينی موفقيتله مدافعه ايده‌بيلمسی ايچون اسلحهٔ

جدیده ایله مجهز اولمسی ایجـاب ایدر . ایشـته بو لزوم و ایجاب ایله‌درکه علمیه محافلنه‌ده اسلحهٔ جدیده اولان علوم وفنونك لزومی ، اوکا هر کسـك محتاج اولدیغی فکری کیرر . بو تنبه مسلکداشلره تعمیم معـارف لزومنی وبو سـاحه‌ده اجرای فعالیتی موجب اولور . علمیه بو سویهٔ رفیعه‌یه یوکسـلدکدنصکره اوته‌سی قولایدر . اونلر او زمان عالم اسلامك رهبر ترقی ونجاتی اولورلر . بتون پارلاق تمنیلر ، حمیتمندانه امللر آنجق اونلرك فعالیتلری سایه‌سنده تحقق ایدر .

استانبول دارالفنون عثمانی دینیه شعبه‌سندن

قولینوویچ هدایت

شئون

عثمانلی - ایتالیان محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالجهاده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس غرب :

۱۸ مایس : — مایسك اون سکزنده ایتالیانلر بوکش جهتندن مواقعمزك جنوب وشرق جنوبی جهتلرینی احاطه ایچون ایکی قوله منقسم بش طابور پیاده وبربطاریه طوب وبرطاقم مترالیوز ایله تعرضه تشبثلرنده ایلری قره‌قوللرمزه تصادفله حربه طوتشمشلردر . قسم کلیمزدن درحال کوندریلن پیاده وسواری قوتی حربه اشتراك ودشمن احاطه قولنك یانی آلدرق صوات ایتمکله دشمن بدایتده فرارایلمش وبالاخره بوفراربررجعت منهزمه‌یه انقلاب ایتمشدر . دشمن فرارنده ادوات استحکامیه وکلیتلی فشنك ترك ایتمشدر . درت ساعت امتداد ایدن پیاده وطوپچی محاربه‌سنده ایتالیانلر کلیتلی تلفات ویرمشلردر . بزم ضایعاتمز بش شهید ویکرمی اوچ مجروحدن عبارتدر .

[مایسك یدیسنده دخی دشمن استحکاماتنه قریب قوریلان پوصولردن دشمن دوریه‌سندن ایکی کشی اتلاف واوچ فردی جرح ایدلمشدر . مقتولینی قالدیرمغه کلن مفرزه‌یه‌ده اوچ تلف دها ویردیریله‌رك بر جسد قالدیرملرینه محل ویرمه‌دن قاچیرلمشلردر . مؤخراً دشمن طوب آتشی حمایه‌سنده اوله‌رق بربلوك عسکر سوق ایله جسدلری قالدیره‌بیلمشلردر . مجاهدینمز بو آتشه رغماً سلامتله عودته موفق اولمشلردر .]

۲۲ مایس . — مایسك ۲۲ نجی کیجه‌سنده خمسده شهر ایله مرقب جبهه‌سی آره‌سنه کوندریلن برکشف مفرزه‌سی دشمنك مطبخندن بالجمله ادوات طبخیه ایله ارزاقی آلمش ودیکر برمفرزه دشمنك برتلفون خطنی کاملاً قالدیرمش واوچنجی برمفرزه دخی دشمن استحکامنك تل اورکولرینی قطع ودوه‌لرله اردوکاهمزه قدر نقل ایله‌مشدر .

۲٤ مایس . — مایسك ۲٤ دنده خمسده برکشف تعرضی اجرا قلنه‌رق دشمنك مقدار قوتی کشف ایدلمشدر . او کون دشمن استحکامنه هجوم اولنه‌رق مذکور استحکام ضبط و ۲۰ کیشی اتلاف وکلیتلی جبخانه وبرمقدار اسلحه اغتنام اولونمشدر .

۲۵ مایس . — مایسك ۱۵ شنده دشمن مذکور استحکامی استرداد ایتمك اوزره هجوم ایله استحکامی ضبط ایله‌مش ایسه‌ده آقشامه قدر دوام ایدن محاربه نتیجه‌سنده استحکامی تکرار ترکله قسماً شهره وقسماً مرقب تپه‌سنه فرار ایتمشدر .

۲٦ مایس . — ایتالیانلر مایسك یکرمی آلتنجی کونی علی الصباح بریچق فرقه‌لق برقوتله طنطورك تحکیم ایدلمش اولان جبهه‌سنه وبرفرقه ایله‌دخی جهت شرقیه‌سنه تعرض ایلمشلردر . محاربه‌یه فیلو واستحکاماتك جسیم طوپلری ایله ایکی بطریه جبل ودرت بطریه سیار طوپ اشتراك ایدرك حرب یدی بوچوق ساعت بلافاصله دوام ایلمشدر . صول جناحمزك دشمن فیلوسی طرفندن شدتلی صورتده بومباردمان ایدلمسی مذکور جناحمزك ترك موقع ایتمسنی ایجاب ایتدیرمش ایسه‌ده خط مدافعه‌مزك دیکر اقسامی جبخانه‌لری توکننجه‌یه‌قدر قهرمانانه بر صورتده مدافعه‌ده بولنه‌رق ونهایت بوغاز بوغازه کلنجه‌یه قدر ترك موقع ایلمامشلردر . فقط دشمنك عدداً اولان تفوق عظیمی قارشوسنده بالآخره کری چکلمکه مجبوریت حاصل اولمشدر . هیئت عمومیه‌سی اعتباریله بو حرب صوك درجه خونریزانه برصورتده جریان ایتمشدر . واثنای حربده مجاهدینك ارائه ایلدیکی ثبات ومتانت وشجاعت هردرلو تصویر وتصورك فوقنده بولنمشدر . دشمنك تلفاتی بهمه‌حال بیکی متجاوز اولوب بزم طرفده‌کی شهدانك عددی ایسه یوزاللی ومجروحینك اوچ یوز و کسوردر . سواری یوزباشیسی عبداه افندی بومحاربه‌ده رتبهٔ شهادتی احراز ایلمشدر .

بنغازی :

۱۸ مایس . — عربانی حکومت عثمانیه علیهنه تحریك ایلمك اوزره ایتالیانلرك واپورله سوسه‌یه چقاردقلری (محمدابو عبدالجلیل) یاقالانه‌رق عودت ایلدیکی جهتله دشمن مایسك اون سکزنده سیدالمراسنه بر طورپیدو کمی کوندرمش ایدی . مذکور طورپیدو کمی ایرتسی کونی برصندال ایندیره‌رك ساحله یانالاشمق ایستمش ایسه‌ده مفرزهٔ عسکریه‌مز طرفندن آتش ایدلمش وبناءً علیه آقشامه‌قدر ساحلی طوب آتشیله دوکمشدر .

طورپیدو کمی مایسك یکرمیسنده سوسه‌یه کله‌رك اوراده ۲۹ طوب مرمیسی آتمش ایسه‌ده یالکز بریل دکرمندن بشقه تخریبات اجرا ایده‌مه‌مشدر .

۲۲ - ۲٤ مایس . — مایسك ۲۲ نجی کونی بنغازیده ۲۰ کشیلك بر مفرزه‌مز ایلری خط استحکامنی کچه‌رك استحکامی کیرویه ربط ایدن تلفون خطنی قطع ایدر واك کیروده‌کی صابری استحکامنه قارشو مختلف نقطه‌لرده امنیت ایچون برقاچ پوصو ترتیب ایلر ، بعده مفرزه قوماندانیله رفیق یالکز باشلرینه ایلروله‌رك برنجی خط تل اورکوسنی سوکرلر و ایکنجی خط تل اورکوسندن‌ده نزول ایله استحکامه تقربلرنده ایتالیا افراد عسکریه‌سنی اویقوده بولورلر . واوچنك سلاحلرینی اللرندن آلمه‌لریله جمله‌سی کوزلرینی آچارلر وقارشولرنده مجاهدینمزی آتشه مهیا برصورتده کورملریله قورقوب بلامقاومت فرار ایتمکه باشلارلر . بونك اوزرینه بزمکیلرده قهرمانانه اغتنام ایتدکاری سلاحلرله سالماً عودت ایدرلر .

ایرتسی کونی بتون دشمن طرفندن بتون بنغازی اورمانلقلری احراق اولونمش واوزاقدن حرکت ایدن برطاقم سواریمز اوزرینه بربوچوق ساعت قدر طوب آتشی آچلمش ومایسك ۲٤ نجی کونی دخی بر بالون چیقاریلوب آلتی بومبا آتلمش ایسه‌ده هیچ برضرر اولنامشدر .

طبروق :

۱۳ - ۱٤ مایس . — اردوکاه عثمانیدن مایسك اون اوچنجی کیجه‌سی طبرق ایلروسنه کوندریلن بر مفرزه کیجه‌یی دشمنك آوجی سپرلرنده پوصو صورتیله امرار ایده‌رك صباحلین ساعت اونده برعرب قلاغوزینی تعقیباً ایلرولمکه باشلیان بر ضابط قوماندانسنده‌کی یکرمی کیشیلك آوجی وآنی تعقیباً امنیت ترتیباتیله اوچ طابور پیاده وایکی جبل بطاریه‌سی ومترالیوزه قارشی وضعیت لازمه‌یی اتخاذ ایده‌رك آوجینك تقربنده مکرراً ایدیلن یایلم آتشندن ضابط مجروح اولمش وآلتی نفر مقتول دوشمشدر . دشمنك دیکر نفراتی تفنکلرینی براقه‌رق وسورینه‌رك چکلمکه مجبور اولمشلردر . بونك اوزرینه کریده‌کی قسم کلی استحکاماتدن آتیلان طوب و مترالیوز آتشنك حمایه‌سنده اوله‌رق کوچك مفرزه‌مزی احاطه تشبثنده بولنمش ایسه‌ده مفرزه‌مز طرفندن واقع اولان وبر

بچق ساعت امتداد ایدن مقابلهٔ شدیده اوزرینه دشمنه یتمشدن زیاده مقتول و بر اوقدرده مجروح ویردیریلهرك واوصرهده معاونته شتاب ایدن عسكر وملیس افرادك همتلریلهده دشمنه صولت وهجوم اولنهرق ویردیكی ضایعات كلیهدن ذاتاً قوهٔ معنویهسی قیرلمش اولان دشمن منهزماً فراره مجبور اولمشدر . بعض غنائمی حاملاً ورودایدن غزاتده ضایعات اولمدیغی كورولمشدر .

معلومات متفرقه :

اسلام مجاهدلرینك مجلس ملیه ده طلبلری . — طرابلس غرب مبعوثی مجاهد محترم سلیمان البارونی افندینك ٥ حزیران ۱۹۱۲ تاریخیله دهیبادن عثمانلی مجلس مبعوثانه چكدیكی تلغرافدر :

« دشمنمزك بر كون اولسون مظفر اولدیغنه ویااولهجغنه ذاهب اولمیهرق، عون باری ایله دائما مقهور اولهجغنه اعتماد ایدهلم . دشمن قصر كشدن بیوك بر قوتله آلتی دفعهدر خروج ایتدیكی . بری وبحری طوپلرله باران بلا كبی صمیلر یاغدیردیغی حالده حمد اولسون هردفعهسنده منهزماً رجعت ایتدی . حاضر بولندیغم ۷ مایس سنه ۱۳۲۸ محاربهسنده عساكر ومجاهدینك حیرت بخش عقول ومفاخر عثمانیهیی تأیید ایدهجك عزم وثباتی كورمكله وفروواذن قانزوره قدر سواحل قرهغوللرینی دورمده دنی شان وشوكت عثمانیهیی اعلا، شرف خلافت عظمایی وقایه ایچون بالجمله مجاهدینك حمیت وحماست وطنپرورانه ایله مشبوع ومتوكل اولدقلرینی مشاهده ایله قریرالعین مباهات ومفخرت اولدم . محترم آرقداشلرم . اوككزده بركون واردر كه اوكونده یاعالم انسانیتی مسرور ویامحزون براقهجقسكز . اوكونده ملت عثمانیهیی یااوج كمال شوكته اصعاد ، یاخود افنای حیات ایدهجكسكز. اوكونده اتخاذ ایدیلهجك خط حركت یامخاصمهیه خاتمه ویرهجك ویاخود معاذالله تقسیمه فاتحه اولهجقدر. آرقداشلر! بزی ترك ایتمیكز. سلامت ملت نامنه جاعزی ، حیاتمزی فدا ایتمكدهكی عزم وثباتمز بركتلهٔ مجاهدینك بدحمیت وصلابتنه موضوع برغیرتدن عبارت اولدیغی نظر عبرتدن دور طوتمیهلم (ان كنتم.....) وعدجلیلنه اعتماد ایدهلم . دشمن تجاوزات ظالمانهسنه نهایت ویرمزسه سواحلدهكی ارزاق وجبخانهلر داخله نقل وایتالیانلر طرد وضربهٔ شدیده اورولدیغی حالده قهر وافلاسدن و دول معظمه صنفندن سقوطدن بشقه نه نتیجه ویرهجكدر ؟ حاصل اولان اعتمادیمزه خلل ویرهجك بر مصالحهیه رضا كوستردیككز تقدیرده حر اولان امتلره، شرق عالمنه وبالخاصه عالم اسلامه قارشی نهیوزیكز قالهجقدر؟ كلا ثم كلا... ایشته بوسنه دورهٔ اجتماعیهسندن بونی طلب واسترحامدن بشقه برشی ایستهمیز. ترك ایدلسهك بیله جنتمكان سلطان عثمان وفاتحك معنویاتنه استناداً لوای محتشملری آلتنده عون حقله دشمنمزی قهر وتنكیل ویا صوك نفسهقدر اوغراشهرق شرف شهادتی تحصیل ایدهجكز . ولا یتمز سائر ممالك محروسهٔ عثمانیهیه نسبتله من كل الوجوه مفتقرایكن حمداً لله ایشته سكزآیدر دشمنمزی ایلری حركتدن منعه موفق اولدی. انشاءالله بالاخرهده اولهجقدر. دشمن، كیجهوكوندوز جهنم آسا بیكلرجه صمی یاغدیردیغی حالده قره یه آیاق آتمغه بیله موفق اولهمادی. تقریرینی تقدیم ایتدم، احترام. »

انور بكك ترفیعی . — طرابلس غربده بولنان اركان حربیه بیكباشیلرندن مجاهد محترم انور بكك خدمات جانسپارانهسنه مبنی رتبهسنك قائممقاملغه ترفیعی ارادهٔ سنیهیه اقتران ایتمكله محلنه حربیه نظارتندن با تلغراف اشعار اولنمشدر.

مجاهدینك اعانهسی . — طیاره اعانهسی اولهرق طرابلس اردوسنك درنه قرارگاهنده بولنان امرا وضابطان ومشایخ وعربان محترمه طرفندن ٦۰۲ انكلیز و ۱۰۰ فرانسز و ۲ عثمانلی لیراسیله بربچق مجیدیه اهدا ومبالغ مذكورهنك حربیه نظارتنه ارسال قلندیغی درنه متصرف وعموم قوماندانی مجاهد محترم انور بك طرفندن معاونت ملیه جمعیتی مركزینه بیلدیرلمشدر .

قهرمانه عثمانلی چوجقلری . — آناطولی رفیقمزه كلن برمكتوبده بیان اولوندیغنه كوره ردوس ده اوزغور محاربهسنده ۱٦ یاشنده براسلام دلیقانلیسی مجاهدینك اول صنفنده بولنیوردی بردن بره دشمن شدتلی برطوب ومترالیوز آتشی آچمش واوكده ایچه ایلرولمش اولان دلیقانلی مترالیوزلرك قورشونلرك آتشی ایچنده قالمش باروت دومانلری ایچنده كوزوكمز اولمشیدی. قوجه قهرمان بوندن قورقوب شاشیره جغی یرده بالعكس بولندیغی موقعی براقامش ومتمادیاً قورشون آتهرق صباحه قدر محاربه ایتمشدر .

ردوس كمرك مأمورلری . — وظیفهسنه اسكیسی كبی ـ هم ضم معامله ـ دوام ایتمك اوزره ایتالیانلر طرفندن واقع اولان تكلیفی قبول ایتمین ردوس رسومات مدیرینی هیئتی ایله بعض مأمورلر خدیهنك (سعیدیه) واپوریله شهرمزه كلمشلردر .

ردوس كمرك حاصلاتی . — ردوسك اشغالندن بری اوچ هفتهلق كمرك حاصلاتی اون بش بیك فرانغه بالغ اولهرق ردوس مالیه صندوغنه تسلیم اولنمشدر.

ایتالیانه مظالم ونا تكارانه رومشیانهسی . — طرابلسده ساحل اشرافندن حسن بن هرزسك حرمی . همشیرهسی رفاقتلرنده آلتی قادین اولدیغی حالده شهر داخلنده صالی بازارندن كچركن ایتالیان نفرلری یانلرینه كلهرك مستور بولنان یوزلرینی آچهلرینی وكندیلرینه تسلیم اولملرینی سویلرلر . عفتلری دوچار حقارت اولان زواللی قادینلر تكلیفلرینی ردایدرلر . ایتالیانلر بومقاومته آتشله مقابله ایدرك حسن بن هرزسك حرمی وهمشیرهسیله محمودالزنازینك عائلهسنی شهید ودیكر بش قادینی جرح ایدرلر .

§ شیخ بصیره زیارت ایچون كلن اون بش قادینه ینه ایتالیان نفرلری مسلط اولور . برچوق تكالیف غیر مشروعهده بولنورلر . محافظهٔ ناموس قیدیله مخالفتده بولنانلر سونكو ضربهلری آلتنده فدای حیات ایدرلركه بونلردن بریسی طرابلس غرب تجار معتبرهسندن حاجی مفتاح افندینك زوجهسی حلیمه خانمدر .

§ احتراصات بهیمیهلرینك تسكینی مقصدیله یاپیلان بوجنایتلر ایتالیانلرك رذائت اخلاقیهسنی كوستر . ناموس وحریتلرینی مدافعه ایدن زواللی خلق ایتالیانلرك نظرنده غیر قابل عفو كورلش وقیافت ملیهیی لابس اولقده ایتالیانلرك نظرنده موجب اعدام برحركت عد ایدلمش . بوصرهلرده بلاتفریق كیمه تصادف ایتمشلرسه ، كیمی اللرینه كچیرمشلر ایسه فجیع برصورتده اعدام ایلمشلردر .

§ ساحل ومنیشه طرفلرنده ایتالیانلرك قربان مظالمی اولان معصوملرك برجدولی یوی غزتهلرده نشر اولنمشدر . طرابلس غربدن كوندریلن بوجدولده كوسترلدیكی اوزره برچوق قادینلر ظالم ، وحشی ایتالیانلر طرفندن ذبح ایدیلدیكی كبی ، برچوقلریده فعل شنیع اجرا ایدیلدكدن صوكرا قیونلر كبی كسیلمشدر. بوقدر مظالم ووحشتی یاپدیرتان اوروپا مدنیت سفیلهسی آرتق انصافه كلسونده اسلامی بوقدر ازمسون ، ازدیرمسون . یوقسه جهان قانه بویانهجقدر .

§ عثمانلی آژانسی درنه اهالیسندن ایكی كشینك ایتالیانلر طرفندن اعدام ایدلدیكنی ۱ حزیران تاریخیله استخبار ایدییور . بونلردن بری بلا مساعدهٔ مخصوصه كیردیكندن ، دیكری ایتالیانلرك یرلیلردن تشكیلنه چالیشدقلری آلایه داخل اولمقدن وكندیسنه جبراً كیدیرلمك ایستهنیلن ایتالیان اونیفورمهسنی ییرتمسندن طولایی اعدام ایدلمشدر . بوایكنجیسنه اعدام ایدیلهجكی دقیقهده ایتالیانلر طرفندن ایتالیان فورمهسنی تلبس ایتمسی تكرار تكلیف ایدلمش ایسهده حقیقی قهرمان درنهلی هم مذهبی اوزرینه آتش ایتمكدن ایسه اولمكی ترجیح ایدهجكنی بلاپروا سویلمشدر. بونك اوزرینه بیچاره درنهلی ، ایتالیانلر طرفندن بلارحم اعدام ایدلمشدر .

§ ردوسدن اناطولی رفیقمزه ۱۵ مایس تاریخلی برمكتوبله یازلدیغنه كوره استناف باشكاتبی علی افندینك اللری ایاقلری زنجیرله باغلانوب ارقهسنه تیمورلر صاریلوب آلتی كون آلتی كیجه اشكنجه ایدلدیكی حالده عسكرلری ضبطیهلری كوبلرده علناً قتل ایدن رومل سربست كزییور . مؤبد كورك جزاسنه محكوم بر عرب زندانده خستهلندیغی خبر ویرلمی اوزرینه دوقتور كلور . معاینهدن صوكره انكلیز طوزی ایچیروب طشره چیقنجه بوتجیلر كلور ، خستهنك النی ایاغنی باغلر ، ایكیوزی متجاوز موقوفلر حبسخانهنك اوطهنك برینه یالكز حبس ایدر كیدر .

§ ملل سائره‌یه بحراً کلوب کیتمك ایچون مساعده ایدلدیکی حالده اسلاملره کلوب کیتمك ممنوعدر. چند کون مقدم هرکس ایشیله مشغول اولسون باغلرینه سربست کیدوب کلسونلر دیه والی طرفندن اعلانلر تعلیق ایدلدیکی حالده اسلاملرك باغلرینه کیتملری ممنوعدر. شهرك خارجنده اسلاملرك خانه‌لری باغلری یاغما ایدلدیکی حالده اسلاملره نقطه‌لری کچمك. قیریق قپولرینی قپامق ممنوعدر. زندان نوبتجیلرندن برزبانی قپولر آچیلدقده برقاچ یوز موقوفه قارشو سزی آصه‌جغز کسه‌جکز کبی هرکون یاپدیغی اشارتلر موقوفین اوزرنده هیجانی موجب اولمقده‌در.

مظالم نصرانیه. — عثمانلی عسکری پیستوس جوارنده ایکن استکشاف ایچون بش کشیدن مرکب برقول آرخانکه‌لوس نامنده‌کی روم کوینه کیدر. آرخانکه‌لوس کوینه عسکر صوسزلقدن یانمش ایدی. اوراده بولنان کویلرده ایچه‌جك صو ایسترلر. کویلیلر قادینلرك سلاحلردن قورقدقلرینی وسلاحلرینی براقدقلری تقدیرده صو ویه‌جك ویره‌جکلرینی تأمین ایدرلر. بیچاره عسکرلر صرف قادینلری قورقوتمامق ایچون سلاحلرینی برطرفه براقیرلرسه‌ده اوراده مختفی بولنان کویلیلر برقاچی همان تفنکلره صاریلیرلر و کربلا وقعه‌سنی اکدیران بر وقعهٔ دلسوز ظهور ایدر. بش عسکر کندیلرینه هجوم ایدن یکرمی اوتوز کویلو ایله قصاطوره ایله چارپیشورلر. وایکی دانه‌سی‌ده حقلارلرسه‌ده کندیلری‌ده شهید اولورلر!.. عبرت! شهید اولان عسکرك سلاحلرینی اورخانکه‌لوس مختاری بازار کونی شهره کتیروب ایتالیا قوماندانه تسلیم ایتمك صورتیله وظیفهٔ عبودیتنی ایفا ایتمشدر.

§ ردوسك دشمن طرفندن اشغالی خبرینی آلان برچوق کویلر اهالیسی ژاندارمه قره‌غوللری اوزرینه هجوم ایدرك عسکر و ژاندارمه‌لری شهید ایلمشلردر. قاستلوسنده ژاندارمه اونباشیسی کریدلی علی درویش بوقودورمش خلقك غضبنه قربان اولمشدر. قاتاویه‌ده بورنوه‌لی عبدالوهاب، رسمولی سواری نفری حسین دخی یورکی موشکی، استرغوفوناکی، یانی خانجاکی ونیقولا جینداکی اسمنده درت آلچاق یرلی روم طرفندن شهید ایدلمشلردر.

جنرال آمه‌غلیو و ردوسك عثمانلی (!) روملری — ردوسدن (تان) غزته‌سنه یازیلان برمکتوبده خرستیان اهالی طرفندن ایتالیانلره کوستریلن صورت قبولدن بحث ایدیله‌رك، ردوسده‌کی باجمله روم کلیسالرنده آیین روحانی اجرا ایدلدیکی بیلدیرلمشدر. جنرال آمه‌غلیو روم پسقپوسی وکیلی (قریستوفی) قبول ایتمش و آطه اهالیٔ خرستیانیه‌سنك کوستردیکی معاونتندن طولایی کندیسنه تکرار تشکر ایتمشدر. جنرال آمه‌غلیو مکاتبده بولنان فقرا طلبه آره‌سنده توزیع ایدلك اوزره مترەپولیده بیك فرانق تودیع ایلمش و فقیر عائله‌لرك برلیسته‌سی تنظیم ایدلسنی‌ده مترەپولیدن طلب ایتمشدر. جنرال آمه‌غلیو مذکور عائله‌لره عثمانلیلردن آلنان ارزاق توزیع ایتدیره‌جکدر. راهب قریستوفی، روملرك کونك برنده ترکیانك النه دوشمکدن اندیشه ایتمکده اولدقلرینی جنرال (آمه‌غلیو) یه بیلدیردیکندن جنرال، قریستوفی‌یی تأمین ایتمش و ایتالیانك کندیلری ایچون هرحالده مختاریتی استحصاله چالیشه‌جغنی بیان ایدرك بوکیفیتك ایتالیایه ترتب ایدن بروظیفهٔ اخلاقیه اولدیغنی و ایتالیانك بونی تقدیر ایله صوك درجه‌یه قدر ایفا ایده‌جکنی درمیان ایتمشدر.

وطنی خائنی برملعون. — ایتالیانلره هردرلو جاسوسلغی ایفا ایدن، ملت وحکومتی علیهنده انواع تزویراتده بولنان آلتون دیش لقبیله معروف آقسرایلی اسماعیل حق خائنی روملرك شکایتی اوزرینه ایتالیانلر طرفندن برسمت مجهوله تبعید ایدلمشدر.

دیکر آلچاق برجاسوس. — ایتالیانلره جاسوسلق ایدن ژاندارمه ضابطانندن و محکومیندن کرد احمد حمدی نام شخص مدافعهٔ وطن ایچون کوکلی قید ایدلمش اولان حمیت‌پروران ایتالیانلره کوستررك طوپلاتیرکن برچوق رذالتلرله برابر صویغونجیلقده‌ده بولنمشدر. علیهنده‌کی شکایتلر توالی ایلدیکندن جنرال آمه‌غلیونك امریله حبس ایدلمش و ایتالیایه سورولمشدر.

دیکر برخائن دها. — دیکنمز کل اولمدیغی کبی آره‌لرنده خائن بولنمیان ملتده اولماز. بونك برمثال مستکره ومنفوری، حسین وجیهی بکك خدمتجیسی حسین چاوش اسمنده برحریفدر. بوحریف باینه‌یردن، یره باتانلردن ایمش. بوخفیه‌نك سیویل البسه‌سی، قراواتی تجدید ایدرك، شیق باستونك اوجیله ایتالیانلره کوستردیکی مظلوملر طوپلانوب زندانه آتیلمقده‌در.

دور سابقك یادکاری برخائن. — سابق انجمن معارف ممیزلرندن احسان بك اسمنده برمنفی استدعاسنك ترویج ایدلدیکنی کورونجه چارشولرده (یشاسون ایتالیا) باغیرمش و (ایتالیا دولتنك عدالتنی منسوب اولدیغم غزته‌لرده نشر ایلیه‌جکم) بوللو هرزه‌لرله اسلاملری داکیر ایلمشدر. دور استبدادك یادکاری اولان بوحریف استانبوله کیتمك اوزره خدیویه قومپانیه‌سنك سعیدیه واپورینه بیندیکی حالده صورت مخصوصه‌ده جنرال آمه‌غلیونك یاوری حسن چاوشله قره‌یه چیقمشدر. برشایعه‌یه کوره مرقوم احسان سر قومیسر تعیین ایدلمك اوزره واپوردن جلب ایدلمش.

ردوسده شنلك. — ایتالیا قانون اساسیسنك آلتمش دردنجی سنهٔ دوریه‌سی اعلانی مناسبتیله کچن بازار کونی ایتالیانلر شنلکلر، رسم کچیدلر یاپمشلردر. آطه ایچلرنده بولنان ایتالیانلر رسم کچیده اشتراك ایلمشلردر. جنرال آمه‌غلیو بربیاننامه نشریله ایتالیانلرك عید ملیسنه اهالی‌یی دعوت ایلمشدر.

الله فرصت ویرمسون بوقسه. — ایتالیانلر ردوس بلدیه ریاستنه ابقاءً پاولیدی‌یی تعیین ایتمکله برابر مشاور عنوانیله (آنتیلوپریجی) اسمنده بر ایتالیانی یرلشدیرمشلردر. بلدیه رئیسی صاوا پاولیدی دخی بیاننامه‌لر نشر ایدرك اهالی‌یی ایتالیانلرك شنلکنه اشتراك ایلملرینی توصیه وتشویق ایتمشدر.

کرید:

مأمورین‌ مسلمه‌نك عزل ایدیلمه‌لری. — کریدده منتشر (استقبال) غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره اخیراً کرید حکومت اجرائیه‌سی، یونان قرالی نامنه صداقت یمینی ویرمه‌مش اولان حانیه سنجاغی متصرفی نائب زاده علی وحانیه رسومات مأمورلرندن قاور زاده علی بکلرله حانیه متصرفلغی مباشرلرندن قوراقاکی ابراهیم افندی اسمنده‌کی مأمورین اسلامیه‌یی بلا سبب عزل ایدرك یرلرینه یونان قرالی نامنه صداقت یمینی ویرمش مأمورین سائره‌یی نصب ایلدکلری معلومدر.

مأمورین اسلامیه حقنده دول حامیه طرفندن کرید حکومت اجرائیه‌سنه برنوطه ویریله‌رك بونك کرید استاتوقوسنه وحقوق مکتسبهٔ اسلامیه‌یه مغایر بولنمش اولمغله کرید حکومت اجرائیه‌سنك، دول حامیه‌نك مقرراتنه اتباع حرمت ایتمسی لازم کلدیکی و یونان قرالی نامنه یمین ویرمش اولانلرك قسملری کأن لم یکن حکمنده بولندیغی بیان اولنمشدر.

حانیه‌دن یونان غزته‌لرینه چکیلان برتلغرافنامه‌ده دخی بومعلومات رسمیه تأکید اولنه‌رق مأمورین معزولهٔ اسلامیه‌نك مأموریتلرینه اعاده‌لری مسئله‌سنك بونوطه‌ده محرر بولندیغی ذکر ایدیلیورسه‌ده یرلی روم غزته‌لرینك رسمی اولمق اوزره نشر ایلدکلری علاوه‌لرده «مأموریته اعاده» قیدی کورلمامش اولمغله جریدهٔ رسمیه‌نك انتشارینه قدر بونوطه ترجمه‌سندن صرفنظر ایدلدی.

روسیه:

روسیه حدودنده‌کی تحشیدات. — حدود عثمانیه‌ده برمدتدن بری تحشیدات عسکریه‌ده بولنمقده اولان روسیه حکومتنك تحشیدات مذکوره‌یه نهایت ویردیکی یازلمشدی. تحشیدات واقعه نتایجندن آلنان معلوماته کوره روسیه حکومتی شمدی‌یه قدر قزاندن وسائر اردولرندن قفقاسیه حدودی ایله ایران حدودی جوارینه ایکی یوز بیك عسکر سوق ایتمشدر.

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول: اشرف ادیب

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب و مدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ١٦ — ١٩٨ ‏ ٥ رجب ١٣٣٠ ‏ پنجشنبه ‏ ٧ مایس ١٣٢٨ ‏ جلد ١ — ٨

تفسیر شریف

بســــم الله الرحمن الرحیم

انما المؤمنون اخوة فاصلحوا بین اخویكم واتقوا الله لعلكم ترحمون

ترجمه‌سی

« مسلمانلر بربرینك قارده‌شندن باشقه برشی دكلدر ؛ اونك ایچون ایكی قارده‌شكزك آره‌سنی بولیكز ، اللهدن‌ده قورقیكز كه رحمته نائل اوله‌بیله سیكز . »

***

آیت جلیله سورهٔ حجراته منسوبدر. زمخشری دییوركه : « (بین اخوتكم) یاخود (بین اخوانكم) صورتنده قرائتلر اولمقله برابر كلمه تثنیه صیغه‌سیله‌ده اولسه كافیدر . زیرا آره‌لرنده طارغینلق ظهور ایدن كیمسه‌لر الڭ اشاغی ایكی كیشی اولور . آزلنی باریشدیرمق لازم اولنجه ، چوقلغك آره‌سنی بولمق البته دها زیاده لازمدر . چونكه ایكی آدمك بوزوشماسی یوزندن حصوله كله‌جك فنالق هیچ برزمان جماعتك یكدیكرینه طاریلماسندن میدان آله‌جق فساده بكزه‌مز . (اخوین) دن مراد أوس ایله خزرج قبیله‌لریدر ، دینیلرده واردر . »

أوت ، حقیقی مسلمانلر بربرینه قاردش نظریله باقارلر . ذاتاً آره‌ده‌كی رابطه بوقوتده اولمازسه مسلمانلق قورو برعنواندن عبارت دیمكدر . آزیجق دقت اولنورسه كورولوركه : شریعت مطهره‌نك همان بتون احكامی اخوت، وحدت اساسنی تحكیم ایله‌مكده‌در. نمازلر، حجلر ، زكاتلر ، شهادتلر ، اوروجلر ، عینی قبله‌یه توجهلر هپ ، مسلمانلری بربرینه باغلایه‌جق واسطه‌لردر .

رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری: « مسلمانلرك حالنه آلدیرمیان مسلمان دكلدر . » بویوریورلر . شو حدیث شریفه كوره ، حقیقی مسلمانلرك مقدارینی اكلایه‌بیلمك ایچون ، نفوس حاضره‌دن نه دهشتلی بریكون ایندیرمك لازم كله‌جك !

بزلر « هیچ برمسلمانك وجودینه بردیكن باتمازكه اونك آجیسنی كندمده طویمش اولمایه‌یم . » دیین برپیغمبرك أمتی ایكن، جهان اسلامی قیروب كچیرن فلاكتلردن خبرمز بیله اولمیور ! أوت ، زلزله‌دن مصاب اولان ایتالیانلرك امدادینه قوشدیغمز صیره‌ده ، بیكلرجه مسلمان هندلی طوفانلر ایچنده بوغولیوردی . زواللیلرك النی طوتمق شویله طورسون ، بادهوا برتأثر كوستره بیلمك ایچون ، فریادلرینی بیله ایشیده‌مدك !

بز مسلمانلرباشقه ملتلره بكزه‌مز. دین رابطه‌سنی اهمال ایده‌جك اولورسه‌ق ، بو حركتمزك جزاسنی ، عقبایه قالماز، دها دنیاده ایكن چكرز... نته‌كیم چكیورز ! دین مین قومیت، جنسیت كبی انسانلری بربرندن اوزاقلاشدیران اسبابی آره‌دن قالدیره‌رق ، دنیانك مختلف نقطه‌لرنده‌كی جماعتلری برلشدیرمش ایكن، بزقالقیورزده عینی طوپراقده یاشایان جماعات اسلامیه‌یی قومیت حسیله پارچه‌لامق ایسته‌یورز !

ای جماعات مسلمین، بیلمش اولیكزكه مسلمانلقده قومیت یوقدر. رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری « قومیت غیرتی كودنلر بزدن دكلدر. » بویورمشدر . شاید كیمكز عربلغنه ، كیمكز آرناوودلغنه ، كیمكز تركلكنه ، كیمكز كردلكنه صاریله‌جق ،

سزی رابطه‌لرك اك متینی ایله برلشدیرمش اولان دین قارداشلغنی برطرفه براقه‌جق ایسه‌کز ، نعوذ بالله ، هپمز ایچون خسران مبین محققدر .

محمد عاکف

مدافعات دینیه

حق وحقیقت

دوقتور دوزینك اسلامیت علیهنده‌کی اسنادانه قارشی ردیه

٩

تکمله‌من بوراده تمام اولدی . شمدی — دوزی ، جودت — مفتریاتنك تعقیبنه باشلایورز . بری‌طیشیمزدن ، دیکری‌ایچمزدن‌اولان شوایکی‌غرضکار اسلام بوراده کویا انصافه کله‌رك اقرار مأول‌طرزنده شوافاده‌یی درمیان ایدییورلر :

« بو آنده محمد حسن اعتقاد اوزره ایدی . بوندن اصلا شبهه ایدیله‌من . کندیسی کشفلرینه ومأموریت قدسیه‌سنه محکم وصمیمی اوله‌رق اعتقاد ایدییورلردی . عادی بریالانجی ملیونلرجه انسانلرك قبول ایتدیکی وبرآیین جهانی اولان بردین تأسیس ایتمکه مقتدر اوله‌مازدی . متین‌وصمیمی براطمینانه مالك اولمقسزین محمد (صلعم) اون سنه‌دن زیاده برمدت کندیسنی بکلاین تحقیرات ومهالکه قارشی قویامازدی . »

اثر معهودك حاوی اولدیغی اسنادات ایچنده برعدد اولسون طوغرویه شبیه سوز بولمغه اوغراشانلر وار ایسه یالکز بوافاده‌یی مثال کوستره‌بیلیرلر . حالبوکه برمقتضای غرض علاوه اولونان برقید ایله بوده طوغرولقدن صد مرحله اوزاغه آتلمشدر . قید دیدیکمز شیءده اك باشده‌کی « بو آنده » تعبیری اوله‌جغی امر آشکاردر . نصل‌که ٤٠ نجی صحیفه‌ده بوراده ایما ایله کچدیکی اسناد باطلی بروجه صراحت درمیان ایتمشیدی . نقلی بورایه تأخیر ایتمش‌اولدیغم اوراده‌کی عباره شوندن عبارتدر :

« بوندن شونتیجه چیقارکه محمد حیاتنك صوك دورنده مرسلیتنه حالا ایناتیوردی ایدی ، یوقسه ایناتمایوردی ایدی ؟ بونی بیلمك محالدر . بونی نفی ایدن دلیللر موجود اولدیغی کبی تصدیق ایدن دلیللرده موجوددر وبو ایکی دلائل قونجه هان هان یکدیکرینه مساویدر . »

ایشته کوروليوريا ! بوغرضکارلر بعضاً صورت‌حقدن کورونه‌رك بویله برطاقم آنتریقه‌لر یوروتمك ایسته‌یورلر . اك طوغرو سوز قیاس اولنان اعتراف نفاقپرورانه‌لری‌ده بویوك برتجاوز اولدیغی آز ملاحظه ایله میدان علانیته چیقیور . جرأتك ذروهٔ بالاسنه ارتقا ایله سلطان ذی شان انبیا افندیمز حضرتلرینه (حاشا وکلا) ارتداد ، رجوع عن‌الاعتقاد اسنادینه قدر وارییورلر . کندی رسالتنك حق اولدیغنی اولجه بیلیر وصورت‌صمیمانه‌ده اعتقاد ایدییورمش‌ده صوکرا دور اخیر حیاتلرینه طوغرو بوندن رجوعله « حاشا ثم حاشا » ساخته کارلغه باشلامشلر . بومفتریلرك شناعت مزبوره‌لری طائفهٔ یهودك مشاهده ایتمش اولدقلری معجزات جلیله‌لرینی سحره حمل ایده‌رك حضرت داود ع . م ایله حضرت سلیمانك کفر وارتدادلرینه قائل اولملری کبی شناعتك اك فاحش نوعندن اولدیغی هویدادر .

بردفعه اورته‌یه قویدقلری منطقسزلغه باقکزده حیران اولوکز . بوحریفلر — بالاده‌کی اعترافلرینه نظراً — ملیونلرله انسانلرك قبولیله مفتخر اولدقلری بر دین مقدس وعالی مؤسس والاشاننك حین تأسیسده یالانجی اولمق امکانی ذهنلرینه قبول ایتدیره‌مدکلری حالده مظفریت کامله احرازینه موفق بیورلدقدن‌صوکرا کندیسنك یالانجی اولدیغنه معتقد بولنه‌بیله‌جکنی وجدانلرینه صیغدیرییورلر . هرعاقل بالبداهه اعتراف ایدرکه‌بوندن‌صاحچه‌برتناقض‌اوله‌ماز . نصل‌که بوزمانه قدر بویله‌بر سوز تفوهی‌فرد واحددن روایت ایدلمش‌دکلدر . ذره قدر ادراك‌و اذعانه مالك اولان برانسان‌طرفندن‌تصور اولنه بیلیرمی‌که‌حین تأسیس وتبلیغنده محق وصادق بولنان ومحضا بوسایه‌ده مظهرتوفیقات صمدانیه بیوریلان عین ذات ، عین مسئله‌ده مؤخراً کاذب ومبطل اولسون . مدعی وادعاده اصلا تبدل واقع اولمادیغی حالده صدق ایله کذب اجتماع ایده بیلسون . اکر شو اجتماعی جائز کورن شخص اعتقاد تناقضدن عاری عد اولنورسه قیامته قدر دنیاده تناقضه مثال بولمق احتمالی قالماز . اویله لاقیردیمی اولور . طوغرو سوز هروقت طوغرودر . یالان‌ده هرزمان یالاندر . مرور زمانك صدق وکذب تحققنده تأثیری اولورمی ؟

« بونی نفی ایدن دلیللر موجود اولدیغی کبی تصدیق ایدن دلیللرده موجوددر ، بو ایکی نوع دلائل قونجه همان همان یکدیکرینه مماثلدر . بناءً علیه تعیین حقیقت محالدر » کبی غرضکارانه سوزلرله بو حقیقت قطعیه خللدار اوله بیلیرمی ؟ برحکمك ثبوتنه دلالت ایدن دلیل میدانده طورورکن ینه او حکمك انتفاسنه دال اوله‌جق باشقه بردلیل بولنسون ، یکدیکرینه مقابل دلیللر متعدد ، هم‌ده قونجه متماثل بولنسون‌ده بوندن طولایی تعیین حقیقت محالات عقلیه‌دن عد اولنسون ؟ هیچ بوقدر منطقسزلق اولورمی ؟

نبوت حقیقته ، پیامبر ذی‌شان افندیمزك ارتکاب کذبدن عاری ومقدس بولنمسنه دال اولان ، مفتریلرجه بیله شایان اعتماد کورولن دلیللر یوقاریکی کلاملرنده مصرحدر . بونك خلافنه دلالت ایده‌جك ، دلائل دکل ، بر دانه‌جك دلیل کوسترمك امکانی یوقدر . « بونی نفی‌ایدن دلیللر موجود اولدیغی کبی تصدیق‌ایدن دلیللرده موجوددر » دیه تسوید اوراق قولای برشیدر ؛ انجق خلاف حقیقته دال دلیل واحد اقامه‌سندن‌عاجزقالنیرسه اووقت‌محرر بحق « مفتری » لك‌صفتنی اکتساب ایتمزمی . ثبوتی متیقن‌اولان برشیئك زوالی شك‌ایله ، توهم ایله دکل، انجق برهان قطعی ایله بیلنه‌جکی‌حالده بوراده مورث شك اوله‌جق ادنی برسبب ارائه‌سی بیله قابل دکلدر .

رسول اکرم افندیمز حضرتلرینك موفقیت‌تامه احراز بیوردمش اولدقلری زمانه قدر ملحدلر نظرنده دخی قطعی الثبوت اولان ایمان واعتقادلرندن مؤخراً رجوع ایلدکلرینی تأیید ایده‌جك، هیچ اولمازسه ایهام ایلیه‌جك برقول ویا اویله بر فعل اورته‌یه قونولمالی‌که ادعای غرضکارانه‌لرینی ترویج ایتمك قابل اوله بیلسون . حالبوکه بویله بر ادعایه اصلا یناشه‌میورلر . بوجهتی بالکلیه مهمل براقیورلرده یالکز اسناد وافترا ایله دعوی قزانمغه چالیشیورلر .

مناسترلی اسماعیل حقی

اسلامیت حقنده

هکلك مقاله‌سی مناسبتیله (تعلم نبی) ادعاسنه رد یه

— ٤ —

نسخ مسئله‌سی :

نسخ ـ لغةً : بر شیئی قالدیروبده آنك یرینه باشقه برشی قویمغه دینیر ؛ اصطلاح اصولیونده : بر حکم شرعینك خلافی اوزرینه دلیل شرعیٔ متراخینك دلالت ایتمه‌سنه دینیر .

نسخك محلی احکام فرعیه‌در . احکام اعتقادیه‌ده ، وقایعه دائر اخبارده ، احکام حسیه‌ده ، احکام عقلیه‌ده ، توقیت وتأیید قیدیله مقید اولان احکام عملیه‌ده نسخ جریان ایتمز .

زیرا اعتقاداتك برزمانده باشقه ، دیکرزمانده باشقه درلواولمه‌سی، کذلك اخبار وتواریخ سلفك وامور مستقبله‌نك بر پیغمبره باشقه ، دیکرینه باشقه درلو خبر ویرلمه‌سی ممکن اولاماز . چونکه او زمان کذب علی‌الله لازم کلیر ، که باطلدر .

احکام حسیه وعقلیه ده ایسه نسخه احتیاج یوقدر. چونکه کوزله کورونیور . مثلا «آتش محرقدر» ، بوکا برنسخ وارد اولوبده «آتش محرق دکلدر» دینیله‌مز . محل نسخ حکم شرعیٔ فرعیدر .

نسخ عقلاً ونقلاً جائزدر :

عقلاً جائزدر ؛ زیرا اشعریه وعامهٔ اهل حدیث مذهبنده اولدیغی کبی اکر منافع عباد ، احکام شرعیه‌یه علت وباعث دکل ایسه غنی عن العالمین اولان جناب الله دیلدیکنی یاپار ، ایستدیکی کبی تصرف ایدر ، هیچ بر حکمته ومصلحته باقمقسزین وضع ایتدیکی احکامی تبدیل وتغییر ایلر .

اکر مذهب جمهورده اولدیغی کبی منافع عباد ، احکام شرعیه‌یه علت وباعث‌ایسه اوقاتك اختلافیله مصالح عباد دخی مختلف اولاجقندن وهر نه‌قدر ایلری‌ده مصالح عبادك تخلف ایده‌جکنی بزبیله‌مز ایسه‌کده خبیر و قدیر اولان جناب باریناک علمی بونی محیط ولدیغندن ، بو نقطهٔ نظردن احکام شرعیه‌نك تبدل وتغیری جائز اولور . ناصل‌که امزجه وازمانه کوره باشقه باشقه ادویه استعمالی بر حکمته مستند ایسه بحسب الزمان مصالح عبادك اختلافیله متناسب بر صورتده وضع احکام دخی اویله‌جه حکمته مستنددر .

نسخ نقلاً‌ده جائزدر : اخواتله استمتاع آدم علیه‌السلام زماننده حلال ایدی ، صوکره بو حکم نسخ ایدلدی . ختان حضرت ابراهیم شریعتنده جائز ایکن موسی علیه السلام شریعتنده واجب اولدی . اختین بیننی جمع شرع یعقوب علیه السلامده جائز ایدی ، صوکره شریعت احمدیه‌ده مفسوخ اولدی .

بعض اقوام غیرمتشرعه نسخی قبول ایتمزلر . مثلا علمای عیسویه نسخی قبول ایتدکلری حالده علمای یهود نسخی قبول ایتمیورلر . عقلا ونقلاً دلیل ایراد ایدییورلر ، دییورلرکه : نسخ یا برحکمته مبنیدر ، یادکلدر ؛ اکر ظهور حکمته مبنی‌ایسه باری تعالایه‌بدا وجهل لازم کلیر. چونکه انسانلرك بویله‌برحکمه محتاج اوله‌جقلرینی‌ده الله بیلمیوردی‌ده برزمان صوکره دیدیکندن رجوع ایتدی، دیمك اولور . واکرظهور حکمته مبنی‌دکل‌ایسه نسخ عبث‌اولور. بزدیرزکه : نسخ البته برحکمته مستنددر . جناب‌باری اوحکمك نه‌زمانه قدر جاری اولاجغنی واوندن صوکره نه کبی مصالحك ظهوریله نه‌کبی احکامك لزوم و وجوبنی‌ده بیلیوردی . اولکی احکامك نسخی ، عباده قارشی اوحکمك ختامنی بیاندر ، یوقسه رجوع دکلدر . مصالح عبادك بوبابده‌کی اختلافنی ذاتاً علم باری محیط اولدیغندن بدا وجهل‌ده لازم کلز ، چونکه علم‌الهینك تجددی محالدر . خارجده اوحکمك تبدلی باعث برحکمت ومنفعت موجود اولدیغندن اشبو نسخ عبث‌ده اولماز ؛ چونکه خارجده حکمك تبدلی موجب برمنفعت موجود وثابتدر ، اکر بویله برمنفعت‌موجود اولماسایدی اووقت نسخ عبث اولوردی .

ادلهٔ نقلیه‌لری ایسه شائبهٔ تحریفدن مصون اولمایان توراتلرینه راجعدر . بزجه اهمیتی یوقدر .

درابه‌رك بیاناتنه کوره‌ده تعلم پیغمبری مناقشه‌سنه ابتدار ایده‌لم : بورایه قدر اولانلر مقدماتدن‌عبارت ایدی ، اصل مسئله‌یه‌شمدی کیریشیورز ، دقت بیورولسون‌که : بزهه‌کل ایله درابه‌ری یکدیکرینه مرداف کبی عد ایتدك ؛ درابه‌ر ، دینلنجه هه‌کل‌ده خاطره کله‌لیدر . هه‌کلك مقاله‌سی مجمل ایدی ، درابه‌رك بیاناتی اونی تفسیر ایتدی ، بناءً علیه درابه‌ره ویریلن جوابلر هه‌کله دخی جوابدر .

بحیرا ایله اولان ملاقات نبی مسئله‌سنده درابه‌رك بیاناتی اوچ نقطه‌دن رده شایاندر ؛ برنجیسی : صورت ملاقاتدرکه درابه‌رك دیدیکی کبی دکلدر . ایکنجیسی : درابه‌ر « بحیرانك تلقیناتندن حضرت پیغمبر متأثراولدی » دییور ، که بوده یاکلش. اوچنجیسی: «حضرت پیغمبرك باشقه دفعه‌لرده سوریه‌یه سیاحتی اولدیغی ظن اولونابیلیر» دییور ، که بوراسی‌ده طرفمزدن ایضاح اولنه‌جقدر .

بحيرا ايله ملاقات نبى :

ابوطالب براى تجارت كاروان ايله شامه عزيمت ايتدكارى زمان اون ايكى ياشلرنده بولونان فخر عالم افنديمزى پك زياده سودكارندن يانندن آييرمايارق معيتلرينه آلديلر ، شامه قريب بصرا دينيلن موقعده نازل اولديلر . چونكه اوراسى محل نزول كاروان ايدى . بورايه ياقين برصومعه وارايدى ـ نسطوريلر كليساسى اولمق اوزره مرويدر ـ اوراده راهب بولونان بحيرا ، انجيلده و سائر كتب مقدسه‌ده بيان ايدلديكى جهتله برپيغمبر ذيشانك مبعوث اولاجغنى واو پيغمبرك حال وشاننى وعلامتلرينى‌ده بيليردى .

حضرت فخر عالمك مبارك وجود سعادتلرى كونشدن متأثر اولما مق ايچون قبل النبوه باشلرى اوزرنده بربولوط پارچه‌سى بولونديغى‌ده مرويدر. [قبل النبوه اولان خارقه‌لره اصطلاح اهل سيرده (ارهاص) اطلاق اولونور .]

دائما تدقيقاتده بولونان بحيرا كاروانك ورودیله بعض خوارقك ظهورينى كورنجه مراق ايتدى، او كاروانى ضيافته دعوت ايتدى ، اونلرده كيتديلر ، حضرت پيغمبرى اوفارق اولدقلرى ايچون ضيافته آلماديلر ، يوكلر ، دوه‌لر يانده براقديلر . بحيرا كوردى كه مقصودى حاصل اولمادى، كان زواره سؤال ايتدى: — ارقداشلريكزدن باشقه كيمسه قالديمى؟... — خير، ديديلر، يالكز كوچك بر چوجق يوكلر نزدنده قالمشدر... هرحالده او طفل نازك تركده بولونماسنى بحيراشدتله رجا ايتمه‌سى اوزرينه ، حضرت پيغمبرى‌ده كيدوب كتيرديلر ، برابر يمك ييديلر. بحيرا دائما تدقيقاتده بولونيوردى: حضرت پيغمبر ناصل يمك ييور، نه‌صورتله حركت ايدييور ، هرحالنى نظر تدقيقدن كچير- ييوردى. نهايت:— بوكيمك چوجغيدر؟ ديه‌صوردى. ابوطالب:— بنم چوجغمدر. بحيرا:— يوق، ديدى، بو بر دريتيم اولمق ياقيشير . اوزمان ابوطالب:— أوت برادر زاده‌مدر، بنم يانمده بيوديكى ايچون اوغلم دييورم... جوابنده بولوندى. تخمينات و كشفياتنك هپ موافق چيقديغنى كوره‌ن بحيرا فخرعالمك كتف سعادتلرينه باقمق آرزوسنى اظهار ايله‌مساعده طلبنده بولوندى ، مساعده استحصالندن صوكرا رداء سعادتلرينى آچدى، جناب پيغمبرك ايكى اوموزى آره‌سنده ككلك يموطه‌سى قدر برات بكنى ـ كه مهرنبوتدر ـ كورنجه‌تلثيم ايله‌يوزينى كوزينى سوردى وآغلامغه باشلادى، اوراده‌كى خلق، هپسى شاشير- ديلر، باپاسك عندنده محمدك نه‌قيمتى وار، ديه تعجب ايتديلر.

بحيرا : — بعثى انجيل شريفده قطعياً تصريح و تبشير اولونان خاتم الانبيا بو طفل شريف اولاجقدر، بو بشائرى علماى يهودده بيليرلر ، شامده ايسه اونلر هم چوق ، هم نفوذليدرلر ، ضرر ايراث ايتمه‌لرى احتمالى واردر . اموالكزى بوراده صاتيكزده شامه كيتمه‌يكز ...ديه مسافرلرينه نصيحتده بولوندى . غايت صميمانه اولان بونصيحت كاروان خلقنه‌ده تأثير ايتدى ، حسن صورتله تلقى وقبول ايتديلر ، مكه‌يه دونديلر ، بووقعه‌يى مكه‌ده اشاعه ايتديلر ، بووقعه همان هركسك معلومى اولدى ، چونكه شامه كيتمك اوزره چيقان بركاروانك شامه كيتمه‌دن كيرى‌يه عودتلرى خلاف عادت ايدى . هركس سببنى‌صوريور ، اونلرده آكلاديورلردى . (تعلم) ناميله هيچ برروايت موجود دكلدر .

ملاقاتك بوصورتله جريانى حقنده بزم برچوق شواهديمز موجوددر. انشاءالله كله‌جك مقاله‌مزده بونلرى تعداد ايدرز .

سلانيك اتحاد وترقى مكتبى علوم دينيه معلمى

ح . محمد شوكت

فلسفه

اسلامده فن وفلسفه

مابعد

ابن جزله فطرةً حسساس، نزيه برشاعر، فكراً متبحر برحكيم ايدى . بوتون مدت حياتنده بشريتك آلامنه قارشى آغلامش ، فلاكت عموميه‌دن روحاً حصه‌دار اولمشدر .

هم جنسندن برينك آلام واضطراباتنه دواساز ، بربدبختك تهوين احتياجاتنه موفق اولديغى زمانى حياتنك اك مسعود برآنى كبى تلقى ايدردى. طالعك مرحمتسز پنجه‌لرى آلتنده ايكله‌ين بيچاره‌لرك امدادينه قوشار، فلاكتلرينى تخفيفه چاليشور ، بواوغورده مالاً ، بدناً هيچ برفداكارلقدن كيرى قالمزدى .

خليفه مقتدى بامرالله‌ك مظهر توجهى اولديغى كبى طبابتده كى اختصاصى جهتيله‌ده پك زياده شهرت قازانديغندن بوسايه‌ده اولدقجه مهم برثروت اكتساب ايلمشدى .

فقط ابن جزله راحتى كبى ثروتى، حتى حياتى بشريته وقف ايتمش نجيب سيمالردندر . خانه‌سى عادتا بردارالعجزه حالنده ايدى . نره‌ده بيكس برخسته ، عاجز بربدبخت طويارسه بالين فلاكتنه قوشار ، راحت وحضورينى براقير ، او بيچاره‌نك تداويسنه قوييلور ، لازم‌كلن معالجانى كندى پاره‌سيله آلير ، باشقه احتياجلرينى‌ده تسويه ايدر ؛ منشرح وفخور برقلب ، مستريح وظفردار بروجدانله خانه‌سنه عودت ايدردى . مغدورينى پنجهٔ اعتسافدن تخليصه چاليشير ، مظلم ومجهول بركرداب سفالته دوغرى آتيلان بيكس ، يتيم چوجقلرى طوپلار ، جسماً ، روحاً تداويلرينه چاليشير ، اوقوتديرر واونلره اميدبخش ونوشين براستقبال حاضرلاردى .

ابن جزله ، حياتنده اولديغى كبى بعدالمماتده بشريته خدمت ايتمك ايسته‌مش، پك قيمتدار آثارى جامع اولان زنكين كتبخانه‌سنى ابوحنيفه جامعنه تبرع ايلمشدر .

مشارالیه مشهور خطاطیندن اولدیغی جهتله وقف ایتدیکی کتابلردن برچوغنی کندی الیله استنساخ ایلمشدی .

ابن جزله پك چوق آثار تألیفنه موفق اولمشدر. فهرست نویسلر طرفندن (کتاب الاشارات فی تلخیص العبارات) و (رسالة فی مدح الطب وموافقته الشرع) نامنده ایکی کتاب یازمش اولدیغی بیان ایدیلیورسه‌ده بونلرك محتویاتنه دائر – مع التأسف – هیچ برمعلومات ویرلمیور .

ابن جزله‌نك اك مشهور اثرلری (منهاج البیان فیما یستعمله الانسان) عنوانلی تألیف کزیده‌سیله (تقویم الابدان) نامنده کتاب اشهریدر . تقویم الابدانك یازمه برنسخه‌سی جزایرده قسطنطین کتبخانه‌سنده موجود اولدیغی مستشرقینك جملهٔ بیانانندندر .

منهاج البیانده ، نباتات ، ادویه ومواد سائرهٔ طبیه‌نك اسملری الفبا صره‌سیله درج ایدلمش وحذالرنده بونلره دائر معلومات لازمه ویرلمشدر . منهاج عادتا طبی برانسیقلوپه‌دیدر. کتاب ، بویوك صحیفه‌ده تقریباً اوچیوز آلتمش یاپراقدن مرکب اولوب پارس کتبخانه‌سنده برنسخه‌سی موجوددر .

منهاجك اولدقجه اوزون اولان مقدمه‌سنده مؤلف ادویه حقنده پك مهم معلومات عمومیه ویردیکی کبی کتابی تألیف ایدرکن نه‌کبی اثرلره مراجعت ایتمش اولدیغنی‌ده آیریجه ذکر ایتمشدر .

منهاجك اووقتلرده یازلمش اولان آثار طبیه‌نك کافه‌سنه فائق اولدیغی مستشرقینك تحت اعترافنده‌در .

منهاجك قیمت علمیه‌سی اثرك بالآخره مشهور ابن بیطار طرفندن تدقیق وتنقید ایدلمسندن‌ده آکلاشیله‌بیلور .

ابن بیطار منهاجی باشدن نهایته قدر تدقیق ایده‌رك نقصان جهتلرینی اصلاح ایلمشدر . منهاجك برنسخه‌سی پارس کتبخانه‌سنده موجود اولوب (۱۰۲۱) نجی نومروده مقیددر .

ابن جزله‌نك (تقویم الابدان فی تدبیر الانسان) عنوانلی کتابی منهاجدن زیاده مشهور وقیمتداردر . تقویم الابدان ، علم الامراضه دائر مباحث مهمه‌یی جامع قلاسیق براثردر .

شرقده بویولده یازلمش آثار ایچون تقویم ، نمونه اتخاذ ایدلمشدر. ابوالفدا کبی برمتبحر بیله (تقویم البلدان) نامنده‌کی جغرافیا کتابنده ابن جزله‌یی تقلیددن کندینی آله‌مامشدر .

تقویم الابدانك بر نسخه‌سی پارس کتبخانه‌سنده موجود و (۱۰۲٤) نجی نومروده محفوظدر .

کتاب تقریباً ۳۵۲ صحیفه‌دن مرکب وقرق درت تابلویی محتویدر. هرتابلو ایکی صحیفه اشغال ایتمکده‌در. برنجی صحیفه‌ده مرضك اسمی ، مرضه دوچار اولان کیمسه‌نك مزاجنه کوره طرز تأثیری ، خسته‌نك سنی ، ویشادیغی محیطك ایجاباتی ، مرضك موسم ظهوری ، خسته‌لغك دورهٔ وخامتی ، اسباب وعلائمی ایضاح ایدلمش اولدیغی کبی خسته‌لغه قارشی ایجاب ایدن تدابیر دخی کوسترلمشدر .

ایکنجی صحیفه‌ده ایسه علائم واعراضی برنجی صحیفه‌ده ارائه ایدیلن خسته‌لغك طرز تداویسی بیان اولنمشدر . صحیفه‌لرك ابتدا و نهایتلرنده خسته‌لقلره دائر معلومات عمومیه ویرلمشدر .

تقویم الابدانده ایلك اول حما خسته‌لقلرندن بحث ایدلمش ، بعده امراض جلدیه‌یه ، قرحه‌لره وسمومه دائر معلومات لازمه ویرلمش ونهایت باشدن آیاغه قدر بالجمله اعضا واجهزه‌یه مخصوص خسته‌لقلر یکان یکان سرد وبیان اولنمشدر .

کتابك صوکلرینه طوغری تشخیص امراضه دائر پك مهم معلومات ویرلمشدر . ابن جزله بوارنده امراض نسائیه حقنده‌ده تدقیقاته کیریشمش واختناق رحم (hysterie) خسته‌لغندن‌ده بحث ایلمشدر . کتابده بونلردن باشقه حمل ووضع حمله دائرده معلومات نافعه مندرجدر . پارس کتبخانه‌سنده محفوظ اولان (منهاج البیان)ك نهایتنه ؛ مختلف منابعدن اقتطاف ایدلمك صورتیله ؛ مؤلفك برده ترجمهٔ حالی درج ایدلمشدر . بوراده ، ابن جزله‌نك بعدالاهتدا خرستیانلغه قارشی برچوق ردیه‌لر یازه‌رق تورات وانجیلك نه‌صورتله تحریف ایدلمش اولدقلرینی کوستردیکی وادعاسنی غیرقابل جرح برهانلرله اثبات ایده‌رك دین احمدینك اعلاسنه چالشمش اولدیغی برلسان ستایشله تذکار ایدلمکده‌در .

ابن جزله ردیه‌لرنده کتب مقدسه‌ده مذکور اولان فاراقلیط (Paraclite) دن مقصد ، حضرت محمد (ع . م) اولدیغی حالده خرستیانلرك بوحقیقتی کتم ایتمکده اولدقلرینی ادعا واشاعه‌دن چکینمامشدر . [*] ابن جزله‌نك تقویم الابدانی شو (Tacuim egritudinum et morborum fere omnium corporis humani cum curis eorundem. Buhu hylyha byn gezla autore.) عنوانی التنده لاتینجه‌یه ترجمه ایدیله‌رك ۱۵۳۲ تاریخنده استرازبورغده طبع ونشر ایدیلمشدر.

مدللی اعدادیسی مدیری

م . شمس الدین

اجتماعیات

برملتی سفالته سائق قوتلر وقورتاره‌جق اللر

بدبخت وطن ، طبیعتك بی‌پایان خزائن ثروتی سینهٔ خفاسنده طاشیدیغی حالده ، آغوشنده یشایان اولادلرینك ینه سفالت ایچنده

[*] تورات وانجیلك بالآخره تحریف ایدلمش اولدقلری اوروپا ارباب تنقیدی طرفلرندن‌ده اعتراف ایدلمکده‌در . عصراخیر اعاظم علماسندن هندلی رحمة الله مرحومك آوروپالی موسیو نورلره اولان مباحثاتی جامع کتاب قیمتدارده کتب مقدسه‌نك نه‌صورتله تحریف ایدلمش اولدقلرینه دائر پك دقیق وقطعی معلومات کافیه مندرجدر .

دیدندکارینی ، فلاکت قوووقلرنده سورروندکارینی ، احتیاج آلتنده ازیلوب محو اولدقلرینی کوریبور ، هرکون باغرینه صاپلانان بی‌امان برخنجرك یکی آچدیغی برجریحهٔ اضطرابیله ایکله‌مکدن قورتیله‌میور.

منبت واحه‌لره، بهشتی اووالره، مثمر بقعه‌لره، والحاصل چالشقان بر ملتی اوج سعادته ایصال ایده‌جك فیاض بر طوپراغه ، لطیف بر اقلیمه مالك اولان برملتك ؛ خزینه‌لر ایچنده آجلقدن اولن برطالع زده کبی ؛ پنچهٔ سفالت آلتنده قیورانمسی نه آجیقلی بر لوحهٔ فجیعه نمادر . برحالده‌که ، هوانك جیادتی، اقلیمك لطافتی ، صولرك صافیتی اولسه مملکت ، بوقطعهٔ بهشتی ، بلکه ، بوتون معناسیله برمزارستان سفالت منظره‌سی کوستره‌جك !..

خدا داد فیوضاتدن بیله استفاده ایده‌مین، دها طوغریسی ایتمك زحمتنه قاتلانمیان بر عرق ، انقراضك عقور دیشـلریله پارچه‌لانمغه محکومدر. فعال اللرده برحدیقهٔ سعادت اوله بیله‌جك فیاض براقلیمی مسکنلر یوواسنه دوندیرن قوملر ؛ یشامق حقندن محروم اولدقلرینی کندی فعللریله اثبات ایتمش اولورلر .

اساساً قانون خلقتده بونلرك اسـباب انقراضنی تسهیل وتعجیل ایدر . حیات بر مجادله‌دن عبارت اولدیغی کبی ناموس فطرتده ، بو مجادله‌ده ؛ هرتورلو اسباب غلبه‌یی حق حیاته اك زیاده مستحق اولانلره بخش وتهئیه ایتمکله مکلفدر . بو ، غایت طبیعی وبیکلرجه وقعه‌لرله منبت برحقیقتدر . محیط وزمانك الجاآت واحتیاجاتنه قارشی مقابله وتمرد کوسترنلر ، بی‌امان قوتلر آلتنده ازیلیر ، محو اولورلر . چونکه قانون خلقته قارشی طورلمز وطوریله‌من . طاشقین سیلابه‌لر اوکلرینه کلن موانعی سوکرلر ، ییقارلر. هیچ برشی اونلرك جریانته حائل اوله‌من. تاریخ کائنات وتاریخچهٔ بشریتك بو خصوصده عرض ایتدکلری عبرتنما صحیفه‌لردن بر حصهٔ انتباه آلنه‌مزسه ، اندراسه استحقاق ، سفالت انعدامه رضا کوسترلمش اولور .

ملتلر معشرلرك ، معشرلرده فردلرك اجتماعندن حاصل اولمشدر . فردلر نه‌قدر زنده وفعال برسجیه اکتساب ایدر ، نه‌قدر اصـیل بر تربیه ایله برور شـباب اولورلرسه تشکیل ایتدکلری جمعیتده اوقدر رصین‌واوقدر پایدار اساسلره مستنداولور واونسبتده آثار ترقی‌وتکامل کوستره بیلور .

فردلر آیری آیری‌برر قوت کبی تلقی ایدیله بیـله‌جکندن هیئت عمومیه‌نك میدانه کتیره‌جکی آثارك عظمت ووفرتی‌ده طبیعی‌اوقوتلرك ترکبندن حصوله کلن محصله شدت فعالیتیله متناسب بولنور .

فن میخانیك بزه اثبات‌ایدییورکه : شدتلری‌صفره مساوی‌اولان قوانك محصـله‌سی‌ده صفر اولدیغی کبی برنقطه‌یه معکوسـاً تأثیر ایدن قوتلرك کوسـتره‌جکلری اثر آنجق اونلرك بینلرنده‌کی فضله معادل بولنور . قوتلر عینی جهتـدن تأثیر ایدرلرسه شدت محصـله‌ده اونلرك مجموعنه مساوی اولور. بوقانون ریاضی‌یی اجتماعیاته تطبیق ایدرسـه‌ك شونتیجه چیقار : برملتك مدنی ، اجتماعی واخلاقی فعلیات‌ظاهره‌سی اوملتی تشکیل ایدن فردك قدرت فکریه وبدنیه‌لری مجموع جبریسنه مساوی برقوتك ، برمحصله‌نك مولودیدر .

فردلر قوی وزنده اولور ومعین برغایه‌یه متوجهـاً ابراز فعالیت ایدرلرسه‌ملتده سورچکمزین‌شاهراه ترقیده امین وسریع خطوه‌لرله متصل ایلریلر . فقط ، فردلر باشقه باشقه آماله مربوط قالیر وآیری غایه‌لر تعقیبنـه ویابوتون بوتون عطالته قوییلورلرسـه ملت واوملتك ذاتنماسی (représentant) اولان حکومتده کیتدیکی یولده‌سنده‌له‌مکه باشلار ، قوای مخالفه‌نك‌تأثیریله متصل تبدیل استقامت ایتمکده مضطر قالیر ویابوس بوتون عاطل وعاجز دوشر .

بودرکه‌یه سـقوط ایدن برملتك غایهٔ مقصـوده ایریشمسی متعسر وبلکه متعذردر . شوحالده برملتك معروض قالدیغی سفالت وانقراض مسئولیتنی ـ ظاهرحاله باقه‌رق ـ برقاچ شخصك دوش‌متهمنه یوکلتمك ویااك صوك بطنه حصر ایتمکدن ایسه سلسلهٔ اجدادی دخی محیطاولمق اوزره ؛ عموم افراد ملته تشمیل ایتمك دها طوغری برحکم اولمزمی؟

برآدمك وجودجه صاغلام وتوانا بولندیغنه دائر هیئت طبیه‌دن برتصـدیقنامه آله‌بیلمسی ، بدنی ترکیب ایدن انسـجه وبالجمله اعضا واجهزه‌نك صـاغلام وهردرلو آفتدن سـالم وایفای وظیفه‌یه ساعی اولدیغنك اطبا نظرنده صورت قطعیه‌ده تحقق ایتمه‌سنه وابسته‌در .

چونکه حجیرات بدنیـه‌دن برینك عاطل و مریض قالمسی حجیرات سائره‌نك‌ده حقیله ایفای‌وظیفه‌ایتمامسنه مانع اولور . بوعارضه تدریجاً بوتون وجودی استیلا ایده‌رك شخص مذکورك بیتاب برحالده خسته دوشمسنی انتاج ایدر . حفظ الصحه‌نك اجهزهٔ بدنیه‌دن هر برینك محافظهٔ صحتلرینه اعتناایدلمسنه دائر اوزون‌اوزادی‌یه وصاباده بولنمسی، آیری آیری تدبیرلر کوسترمسی بوحکمته مبتنیدر .

برملتك ذاتنماسی‌اولان حکومت‌برشخصه تشبیه‌ایدیلورسه معشرلر او شخصك اعضاسی وفردلرده حجیرات بدنیه‌سی یرینی طوتارلر. اعضا وحجیرات، نه‌قدر صاغلام‌اولورلرسه‌اولسونلر، بدندن آیری بولندقلری تقدیرده ـ کندیلرینه ایصال حیات ایده‌جك اولان سـیالهٔ دمویه‌دن محروم قاله‌جقلری جهتله ـ علائم حیات کوستره‌مزوآز مدت‌ظرفنده تفسخ وتحلل ایده‌رك محو اولورلر .

عینی حال برحکومتی ترکیب‌ایدن جماعتلروفردلر ایچون‌ده‌واقعدر. معشر وملتلرك عروق زندکیسنده‌کی سیالهٔ حیاتی تزیید ایتمك‌ایچون، فردلری فکری وجسمی مرضلردن وقایه ایتمکه چالشملیدر .

غربلیلر شرق محیطنی، عطالت بخش وشرقلیلری‌ده سفالته قارشی حمول وصبور اولمقله اتهام ایدرلر .

کوزلری ؛ انکشـاف حقیقته مانع اوله‌جق درجه‌ده ؛ غشـاوهٔ اغراض ایله قپالی اولان سطح بینلر ، سفالت حاضره اسـبابنی دینه حمل ایتمك بیله ایستیورلر .

سجایای قومیه وحیـات اجتماعیهٔ ملیه‌یی بیلمه‌ین ، اسـلامیتك حقایقنه ، مملکتك روحنه نفوذ ایده‌مین بر غربلینك ، شرقده اجرا

ایتدیکی قیصه برسیاحت نتیجه‌سنده بویله برقناعت حاصل ایتمسی موجب استغراب کورولاملیدر .

چونکه محیط ایچنده یشایان شرقلیلردن بعضیلرینك‌ده ـ احتمالکه غربلیلردن ملهم اوله‌رق ـ تدقیق وتتبع زحمتنه قاتلانمقسزین ، عینی حکمی ویرمکده استعجال ایتدکاری مشاهده اولنیور .

عجبا حقیقت حال ، شو مدعیاته موافقمی ؟ بزی مسکین وعاطل براقان محیط ومعتقدات دینیه‌مزمیدر ؟ بویله ایسه امید فلاح مفقود دیمك اولازمی ؟!.

فقط ؛ شایان شکراندرکه ؛ بو ادعانك عدم اصابتی دلیل ایرادینه لزوم کوسترمیه‌جك درجه‌ده ظاهر وحقیقت پك آشکاردر . محیط ومعتقداتك احوال روحیه‌یه اولان درین تأثیرلرینی کیمسه انکار ایده‌من . مسئله بو تأثیرك نه صورتله وقوعه کلمش اولدیغنی تعیین ایتمکده‌در . عجبا بودرین تأثیر ادعا ایدلدیکی صورتده‌می واقع اولمش!؟ بر حکم قطعی ویرمه‌دن اول ؛ احوال حاضره تأثراتندن تجردله ؛ ماضی‌یه ارجاع نظر وصحائف تاریخیه‌یه عطف بصر ایتملیدر .

تاریخ ، مدنیت حاضره‌یه مهد اولین اوله‌رق شرقی کوستردیکی کبی اسلامیتی‌ده بونك مربی ذی عرفانی صورتنده تقدیم ایدییور . محیط مشرق معطل اولسه‌یدی سینه‌سنده نه جمشیدلر ، نه دارالر ، نه آستروپاللر ، نه انوریلر ، نه کلدانیلر ، نه بخت نصرلر ، نه فنیکه‌لیلر ، نه ابوعبیده‌لر ، نه عمروبن‌العاصلر ، نه ابن وقاصلر ، نه عبدالملکلر ، نه هارون رشیدلر ، نه‌جلال‌الدینلر ، نه‌محمود غزنویلر ، نه آلپ آرسلانلر ، نه‌ملکشاهلر ، نهایت‌نه‌مراد اوللر ، نه تیمورلر ، نه سلیملر ، نه فاتحلر ونه‌ده نادر شاهلر یتیشدیره‌مزدی .

اسلامیت مانع ترقی ومدنیت بولونسیدی ؛ بغدادده ، سمرقندده ، شامده ، اندلس‌ده ، قدسده ، قیروانده ، مصرده ، استانبولده اوقدر آبدات مخلده ، او قدر مبانی ومؤسسات مدنیه ، او درجه اثر ترقی کورلمز ، بو کون بزی مناظر بدیعه تمالری قارشوسنده وقفه کیر حیرت ایدن آثارمدنیه وصناعیه‌دن هیچ برشی مشاهده اولنه‌مزدی .

مسلمانلر آره‌سنده ، برفارابی ، برالکندی ، برابن‌سینا ، برابن‌موسی ، برغزالی ، برراضی ، برابن‌رشد ، برابن بیطار ، برابن کمال ، براولوغ‌بك یتیشمز ویتیشه‌مزدی .

ریاضیات و طبیعیاتدن ، فقه و فلسفه‌دن ، ادبیات و اجتماعیاتدن ، والحاصل علوم وفنونك هرشعبه‌سندن باحث اوله‌رق شرق کتبخانه‌لرینی طولدیران ، بر قسمی ده قدر ناشناسلق و تسیبمزله غرب کتبخانه‌لرینه قدر قاچیریلان مجلدات نفیسه علماء اسلامیه‌نك اثرخامهٔ دهاسی دکلمیدر ؟

مسلمانلر علمی وفنی برچوق کشفیاتك ، مدنی وصناعی متنوع مخترعاتك برات شرفبخشنی طاشیمیورلرمی ؟

دین مانع ترقی اولسیدی عجبا بغداد مدنیتی ، قرطبه حشمتی ، قاهره سلطنتی ، سمرقند معرفتی ، استانبول شوکتی ، هندستان وایران بدایعی ، شام صناعتی تصویر ایچون تاریخ بیکلرجه صحیفه‌لر یازمغه مجبور اولورمیدی ؟

دست بی‌انصاف زمانك بیله تخریب ایده‌مدیکی آبدات ومؤسسات مخلده قارشوسنده ، تاریخ علوم و تاریخ مدنیت کبی ذی حیات ایکی شاهد حضورنده حالا اسلامیتك مانع ترقی اولدیغی ادعاسنده مصر اولمق غرض وجهالتدن باشقه نه‌یه حمل اولنه‌بیلور ؟

عصرلرجه بار استبداد ومظالم آلتنده ازیله ازیله کندی حیاتلرندن بیله بیزار اوله‌جق بر حاله کلمش اولان شرقلیلرك اسباب انقراض و سفالتلرینی طرز اداره‌لریله حیات اجتماعیلرنده آراملیدر . کاشانهٔ استبدادك اك امین استنادکاهی جهالتدر . مستبد ، خلقده حسیات نجیبه‌یی محو ، قدرت فکریه‌یی افنا ، قوهٔ ممیزه‌یی اتلاف ایتدیکی کوندرکه اریکهٔ استقلالنی تأیید و لایسئل صفتنی احراز ایدر . بو کوندن اعتباراً تبعه معنای حقیقیسیله برکتله حاله کیر ، مستبدك احتراصات و هوساتنه قارشی ـ صانکه هیپنوتیزه ایدلمش کبی ـ بلا اعتراض حمول وصبور انقیاد ایدر .

فرمانفرما اولمق ایسته‌ین مستبد ، تبعه‌سنی بی شعور واراده بر آلت کبی قوللانمق ایچون اونلرده قوهٔ مفکره‌یی افنا وبالمقابله حسیات غلیظه‌یی تمیه ایتمکه چالیشور . بوسایه‌ده آرزو ایتدیکی زمان اوحسلره مراجعتله عاطل کومه‌یی بر سیل خروشان حالنه کتیرر .

جاهل خلقده قبا حسلرك تمالأنمسی تعصب صورتنده تجلی ایدر . حسیات دینیه‌یی آلت مفسدت ایده‌بیلمك ؛ هرکس نظرنده حقایق شرعیه‌نك عدم انکشافنه متوقف اولدیغندن ، مستبد ؛ حقیقی ارباب عرفانی محو واجلا وبرسوری جهله‌یی دین اولولری مقامنه اصعاده چالشمقدن کیری قالماز .

بونلر واسطه‌سیله هر امرنی ، هر آرزوسنی برحکم شرعی شکلنده خلقه تلقین ایتدیرر .

تك توك موجود اولان افکار منوره اصحابنك ارشاداتنه میدان ویرمامك فکریله ملتده حیات اجتماعی‌یی محو ایده‌رك یرینه حیات فردیتی اقامه ایدر .

بوکبی تخریبات سائقه‌سیله ملتده تربیهٔ اصلیه زوال پذیر اولمغه باشلار ، حیات عائله وحیات اجتماعیه انتظامسزلغه دوچار اولور .

تربیهٔ فکریه یابسبتون معطل قالیر ویا یا کلش غایه‌لره توجه ایدر . محیطی قاپلایان سحابهٔ جهالت کیتدکجه قراریر ، قراردقجه کسب کثافت ایدرك برکابوس بلا کبی دماغلری اویوشدیرر ، اعصابی دوچار رخاوت ایدر ، افراد ملتی حیات بهیمیه‌یه آلیشدیرر .

حیات فکری اویوشنجه بالطبع حیات بهیمیه اویانیر ، آزار آزار ، حدودی آشار وفردلری سریع وتهلکه‌لی خطوه‌لرله فلاکت وسفالته طوغری سوروکلر . فردلرده فعالیت دماغیه وعضلیه‌نك محکوم انهزال اولمسی هیئت اجتماعیه‌یی‌ده صارصار ، تخریب ایدر .

ملت هرکون دها تیتره‌ك برخطوه ایله دها آجیقلی برصفحه‌یه

داخل اولور : انهزامدن سفالته، سفالتدن انقراضه‌یووارلانیر ونهایت دست بی‌انصاف زمان ، کونك برنده ، تاریخك صولغون بریاپراغنه ، لاقیدانه ؛ حکم بی‌امان انعدامنی یازمقده تراخی کوسترمن !...

انقراض چوقورینه یووارلانمغه مهیا اولان برمملکتده فداکار برقوهٔ مبجله تحت‌استبدادی ده‌ویره بیلورسه مملکت اوچوروم باشنده توقیف ایدلمش اولور. فقط ، بوموفقیتله تهلکه‌نك بسبتون اوکی آلنمش اولمز . حتی یکیدن یکی‌یه برطاقم حادثات مشئومه‌نك سرنمای ظهور اولمسنه میدان بیله آچیلمش اولور .

بوکبی بحران زمانلرنده ملتلری مدهش سقوطلردن قورتامق ، قورتاره بیلمك معجزه نما دهالره ، پولاد اللره ، لایتزلزل وصمیمی حمیتلره متوقفدر .

انسجامی بوزولان هیئتده بررابطهٔ اجتماعیه ، برعشق تکامل تولید ایده‌جك‌قوت ؛ فردلره معین‌غایه‌یه متوجه متین واصیل برتربیهٔ فکریه ویرمك ، اونلری‌فردیتدن قورتاره‌رق‌حیات مدنی واجتماعی‌یه آلیشـدیرمق ، دینی واخلاقی تربیهٔ ابتدائیه‌لرینه اعتنا کوسترمك سایه‌سنده تأمین ایدیله بیلیر . بوغایه‌یه طوغری ممکن مرتبه‌ایلریله‌مك ایچون ؛ هرکویده حفظ الصحه‌یه موافق، بولندیغمز عصرك‌احتیاجیله متناسب ابتدائی مکتبلری، هرقصبه‌ده ـ احتیاج محلی‌یه کوره ـ مکتب طرزنده مختلف ، مسلك وصنعت اولری ، بویوك شهرلرده صناعت ، زراعت وتجارت مشهر ومدرسه‌لری آچمق ، وبورالرده وظیفهٔ تدریس واداره‌یی منور، فعال دماغلره ، احتیاج مملکتی تقدیرایتمش، وطنك سفالت حاضره‌سیله قلبی جریحه‌دار اولمش متین‌وفداکار اللره تودیع ایتمك ایجاب ایدر .

کویلره وارنجه‌یه قدر هریرده پك مبذول اولان اوقاف اسلامیه ماوضع لهنه یعنی مسلمانلرك دینی وحیاتی احتیـاجلرینه تخصیص ایدیلیرســه حکومته بار اولمقسزین شوتعداد اولنان مؤسسه‌لر میدانه کتیریله‌بیلیر . بونك‌ایچون لازم‌اولان شیٔ، عزم‌وثبات وفداکارلقدر.

نسل آتی ایچون‌بوکبی استحضاراتده‌بولنمقله برابر نسل‌حاضری‌ده تنویره چالشمقدن کیری قالمامليدر .

سیاسی جریانلرك فوقنده اولمق اوزره منور ، غیور وحمیتلی ذواتدن مرکب بر (هیئت تنویریهٔ‌ملیه) تشـکیل ایدلملی وبوهیئتك هرولایت ولوا مرکزلرنده بررشعبه‌لری بولنملی‌در . هیئت وشعبه‌لر سنه‌ده برقاچ دفعه مملکتك مختلف طرفلرینه سیاحتلر ترتیب ایده‌رك کزدکلری محللرده اهالی‌یه وعظ ونصیحت وقونفراس ویرمکه ، محلی معارف وتشویق صنایع هیئتلری تشـکیل ایتمکه ، اهالی‌یی مکتب ومدرسه‌لرك اعمار وتکثیرینه سوق ایلمکه چالشملی وبالخاصه عطالته اولان انهماکك اوکنی آلمغه سعی ایتملیدر .

هیئت اعضاسندن صاحب عرفان وفداکار فضلایی کویلره قدر کوندره‌رك بیچاره کتله‌نك آکلایه‌جقلری برلسـان ولدی‌الایجاب حسلرینی تهییج ایده‌جك افاده‌لرله معارف ، صنایع وزراعته تشـویقی متضمن، عطالت‌ومسکنتك‌مذمومیتنی مبین‌وعظ ونصیحتلرویردیرمك ، کویلیلری حیات فعاله‌یه سوق وتحریك ایتمك ، اخلاقاً مذموم اولان وملتك عروق حیاتیه‌سنی قوروتان تمایلارك اوکنی آلمغه چالشمق ، خلق مملکتك منابع حیاتیه‌سنی تشـکیل ایدن زراعت ، تجـارت وصناعت کبی ثمره‌بخش مساعی‌یه‌سوق‌ایتمك ولدی‌الایجاب بوخصوصده کندیلرینه تسهیلات لازمه کوسترمك ، علما قیافتنه صوقیله‌رق جراد منتشره کبی اطرافه طاغیلان وصـاچدقلری زهرلرله خاقی عطالت واویوشوقلغه سوق‌ایدن جاهل دربدرلرك اغواآتنه مانع‌اولمق ، وعظ ونصیحت وظیفهٔ مهمه‌سنی‌ارباب علم وفضیلته‌تودیع ایتمك کبی‌تدبیرلرله بوخصوصده آز چوق فائده‌لی نتایج استحصالی ممکندر .

دائما درخاطر ایتملیدرکه ملت اسلامیه‌یی قورتاره‌جق دماغلر ، عطالت وسفالت حاضره‌یی ازاله ایده‌جك چلیك اللر ، عصرحاضره لایق‌دارالمعلمینلرله مسلك وصنعت‌اولری، تجارت وزراعت‌مکتبلریدر.

م . شمس‌الدین

اُدَبِیّات

شاعر مشهور اشرف

بز ابجد حسابیله تاریخ چیقارمه‌نك معناسزلغنه قائل اولانلردنز. لکن مهم وقعه‌لرك اونودلمامسنی تأمین ایچون هم معنیدار، هم کلفتسز اولمق شرطیله بولنان تاریخلری بکنمه‌مك‌ده المزدن کلمز . مثلا اکابر ملتدن عبدالقادر کیلانی حضرتلرینك بری ولادتی، دیکری ارتحالنی بیلدیرن (عشق)، (کمال عشق) کلمه‌لری‌ایله استانبولك فتحنی کوسترن (بلدة طیبة) ترکیب جلیلی کبی .

ابدی ضیاعی عثمانلی‌ادبیاتی ایچون حقیقةً بویوك برخسار اولان شاعرمغفور اشرف حقنده رساله‌من هیئت تحریریه‌سندن طاهرالمولوی بك طرفندن بولنان آتیده‌کی ترکیب تاریخی‌ده او جمله‌دندر :

طلیق اللسان اشرف نکته‌دان .
که چون او سخنور نیاید بسی .
کوزنمزدی اصلا او آتشزبان
حقیقت جهادنده پیش ویسی .
صاتاشمازدی ارباب ناموسه هیچ ؛
یاشاتمازدی آسوده بر ناکسی .
برر بیلدیریردی که آلچاقلره
اینر ساده اشعار دهشترسی !
او هیچ صوصمایان آغزی صوصدوردی خاك ...
فقط یاد ملتده حالا سسی .
خدا ایلسین روح مغفورینه
تنزهسرا کلشن اقدسی .
شهادتله پروازینی کوستررر :
« شهید غزای هجا » جمله‌سی .
۱۳۳۰

عرب تاریخ ادبیاتنده :

ابوالعلاء معری

انبیا وادیان حقنده‌کی فکری

مابعد

بنم فکرمه کوره بو سوزلرك ایکی درلوسی‌ده سویله‌مشدر . اولجه‌ده سویلدیکم کبی معری، دیکر فلاسفهٔ لاهوتك طرز تفکرندن خارج بر یول طوتمش دکلدر . اوده اونلر کبی دوشونمش ، اونلر کبی استنتاج ایتمش ، اونلر کبی تصدیق ، اونلر کبی تکذیب ایتمش ، دلیلك آرقه‌سندن قوشمش ، اونکله برابر دونمش طولاشمشدر .

فیلوسوفك شعرلری آره‌سنده‌کی ترتیبی بیله‌یدك ، اك صوك فکرینه ، اك یکی مذهبنه واقف اولمش اولوردق . لکن تاریخلری مجهولدر . اوحالده « فیلوسوف ، بو سوزندن دونمشدر ، یوق آکا قائل اولمشدر . » کبی حکملره عقلی باشنده هیچ برکیمسه راضی اولاماز . بزم ایچون یالکز بر یول واردر ؛ اوده : فیلوسوف ، آثار قدرتی تتبع ایدرکن اولمشدر دیمکدر ؛ أبوعثمان الجاحظ وسائره‌ده (نظر ایدرکن فقط حقه واصل اولمادن اولن ؛ مطیعاً اولمش دیمکدر ؛ چونکه نظرك وجوبی وبوخصوصده بذل جهد حقنده‌کی امر الٰهی‌یه امتثال ایده‌رك اولمشدر ؛ حق تعالی هرکسه آنجق وسعی مرتبه‌سنده تکلیف ایدر .) تصریحنده بولونیورلر .

شیمدی ، شوجهت قالدی . بری چیقارده شویله دیه بیلیر :

« حق صریحه قارشی بو تردد نه ، حضور یقینده بو شك ، موضع هدایتده بو حیرت نه ؟

بونه نهایتسز صاپیتغانلق ؟ بو حال ؛ عقلك ضعیفلکنه ، فکرك طورغونلغنه ، نظرك قیصه‌لغنه دلالت ایتمزمی ؟ هرکسك مظهر هدایت اولدوغی مسائلده حیرتلره دوچار اولمق ، عالمك یقین کسب ایتدیکی اموردە شکدن قورتولامامق ؛ اعتقادك فنالغنه ، باطنك بوزوقلغنه ، نظرك قیصه‌لغنه بر دلیل دکلیدر ؟

معری‌یه هرکسك طوتدیغی یولی طوتمق ، بو وسوسه‌لردن یاقانی صییرمق اولا دکلی ایدی ؟ » بن ، اوکا دیرم‌که :

« عزیزم ، بر آز یاواش اول . عقیده‌لر صاتلمق اوزره اورته‌یه آتلمش ، قیمتی الله کچن هرکسك آلابیله‌جکی بر قماش دکلدر ؛ اونلر سمای عرفانده پرواز ایدن ارواح کریمه‌در ؛ انسان اونلرله کندی روحنی تألیف ایتمك ایستر ، بوکا موفق اولونجه آرتق یورکی راحت ایدر . بردرلو ایناناماديغی ، بل باغلایاماديغی ، یاخود شك ایتدیکی شیلری قلبنه صوقمغه قالقیشیرسه بویره‌کی ایله طحالی آراسنده بر درده اوغرایوب‌ده بوتون عمرنجه سورن ، هیچ بر علاج کار ایتمه‌ین بر خسته‌لکه طوتولان بر آدمه بکزه‌مش اولور . بو دردك سائر اعضایه‌ده سرایت ایده‌رك حرکتدن آلیقویماسی‌ده حسابده واردر .

نظر ایدوب ، آراشدیروب‌ده حقه واصل اولمایان ، یاخود نیتی فنا اولمادیغی حالده آیاغی باطله طوغرو قایان آدم ؛ تقلیداً حقی قبول ایدن آدمدن خیرلیدر . چونکه : تقلید ؛ حق‌ده اولدوغی کبی باطل‌ده‌ده اولابیلیر ، ضررلی شیلرده حاصل اولدوغی کبی نافع شیلرده‌ده بولونه‌بیلیر . او ، پك بویوك بر ضرردر ؛ حیوان ، تقلیدده معذور اولابیلیر ؛ فقط انسان ایچون ناخوشدر .

عبرت آلانلره :

معری ؛ بوتون بو صایوب دوکدیکمز افکارنی ؛ قرون وسطاده ، ظلم و استبداد ، حریت عقلدن محرومیت ، دین نامنه حکمرانلق کونلرنده تصریح ایدییور . اوکونلرده‌که : وزیرلر ، یا جامد بر فقیه ، یا بر بدلا اولورلردی . اوکونلرده‌که : بر آدمك آغزندن چیقه‌جق بر کلمه ؛ یکرمی بیك کشی‌یی قضله ، براوقدری‌ده مجدوشرفه سوق ایده بیلیردی : حریت دینیه ، حریت مطبوعات ، حریت نشریات ، حریت اعتقاد ونظر یوق . عقول وافکار ، زنجیرلرله باغلی . بر کلمه ؛ بر آدمك حیاتنه مال اوله‌بیلیر ، کندی اولدکدن صوکرا عائله‌سی‌ده حصه مند فلاکتی اولور . حاصلی اك قراکلق کونلرده . . .

معری بو سوزلری ، اویله بر زمانده سویله‌دی ، هیچ بر ظالمك قورقوسی ، هیچ بر حاکمك هیبتی ؛ فکرنی آچیقجه سویله‌مه‌سنه مانع اولامادی .

یوکسك سسله باغیردی ، فکرنی جهراً اعلان ایتدی . حال بوکه کیمسه‌سز بر آدمدی ؛ نه بر خاندان حکمداری‌یه منسوب ، نه بر پادشاهك وزیری ایدی . حاکمه رشوت اولارق ویره‌جك مالی یوقدی ، عندالحاجه مترس کبی قوللانمق اوزره بویوکارله اوغراشان شعرلری‌ده یوقدی . بونلری ، ایکی مجلسك ایچنده یازدی : أو ؤکوز . سنه‌ده اوتوز دیناره بالغ بر کلیری وار ایدی ، بوتون مالملکی بوندن عبارت ایدی ؛ او ، بر چکرکه ، بر مایمون قدر فقیر وحقیر ایدی . فقط بونلرك هیچ بری ؛ قناعات فکریه واعتقادیه‌سنی سربستجه سویلمکه مانع اولامادی . [١]

مترجمی

عبداللطیف نوزاد

تاریخ

قیلیج دینی

سکزنجی باب

بنی اسرائیل و یهودا حکومتلری

[بو بابك اوست طرفی کچن نسخه‌ده]

بو سوز دوغرو چیقدی . « قوراقلق اوقدر دوام ایتدی‌که : (افرایم) و (زبولون) سبطلرینه مخصوص منبت ، یشیل وادیلر و اووالر حرارتك ، صوسزلغك تأثیریله قاورولدی قالدی ؛ بیکارلر ، قویولر ونهرلر قوزرودی ؛ حکمدارلرك ذاتنه مخصوص بارکیرلری وایشکلری دویورمغه کافی اوت

---

[١] سبیل‌الرشادك معری حقنده سویلیه‌جکنی وعد ایتدیکی سوزلره کله‌جك هفته انتظار ایدیلملی‌در .

قالادی. [۱] » بو اثناده (الیجاح) ناگهان حکمدار (آهاب) ك حضورینه چیقوب هرایکی دینك هانکیسی حق اولدیغنی برمعجزه تجلیسی صورتیله علنی، عمومی برتجربه‌یه قویمغی تکلیف ایتدی . وقعه او یوکسك (قارمل) داغی اوزرنده جریان ایتدی . (بعل) ه تعبد ایدن بتپرست روحانیلردن ۴۵۰ کیشی طوپلانمش ایدیلر . حالبوکه : دین موسویه نامنه (الیجاح) یالکز بولنیوردی . بوتون اهالی طوپلانمش، کمال مراقله نتیجه‌یه انتظار ایله‌یوردی. هرهانکی طرفك اورته‌یه وضع ایله‌دیکی قربان ویا تقدمه سماوی برآتشله یانارسه او طرفك دینی « دین حق » عد اولنمق تقرر ایتمشدی . (بعل) کاهنلری ، رجال روحانیه‌سی قربانلرنی انتخاب ایدوب موقع مخصوصنه قویدیلر : طلوع شمسدن غروب شمسه قدر هپ برآغزدن دعالر، الهیلر اوقویارق تقدمه‌نك یانماسی ایچین اللهلرندن استرحامانده بولندیلر؛ لکن هرطرف ساکت وقربان حالت اصلیه‌سنده قالدی. صوکره (ایلیجاح) کندی محرابنی قوردی، واطرافنه صو ایله مملو برخندك یاپدی . نذرینی محرابه قویوب جناب حقه قیصه بر دعا ایتدی ؛ جواب کلدی ؛ شدید برکوك کورولتوسی ایشیدلدی و بویوك برشمشك چاقوب محرابده‌کی تقدمه‌یی یاقدی ، خندکده‌کی صویی قورودتدی. بنی اسرائیل بومعجزه قارشیسنده هم متحیر وهم معتقد قادر مطلقه قارشی یوز اوستی دوشوب آنی یکانه اله حی وحقیقی طانیدیلر . « الیاس بونك اوزرینه درت یوز اللی یالانجی پیغمبرك قتلنی امر ایتدی . واهالی مسرت ایچنده داغیلدیلر . [۲] »

بو وقعه‌دن بر قاچ سنه صوکره (ساماریه) ده (آهاب) ، سوریه وشام قرالی و آنك متفقلری ۲۲ قرالار طرفندن محاصره ایدلدی ؟ لکن اسرائیلیلرك حکمداری دشمنی پریشان ایتدی . هجوم اثناسنده دشمنك قسم اعظمی شرابله سرخوش اولمش وسلاحسز بولنمشلردی . بونلردن بعضیلری دوکوشه‌رك قورتلدی ، لکن آرقه‌لرندن یتیشیلوب طوتلانلر قتل اولندی . دشمن پریشان قوتلرنی طوپلایه‌رق (آفه‌قا) شهری جوارنده‌کی برصحراده اردوقورمش ایدی . (آهاب) ده سوریه‌لیلرك قارشیسنه اردوقوردی ؛ آره‌ده مرور ایدن فاصلهٔ زمانده بنی‌اسرائیلی وپیغمبرلرندن بری (آهاب) ایله عسکرینی مظفریت قطعیه‌یه دائر تأمین ایتمش ایدی . شدتلی برمحاربه وقوع بولوب سوریه‌لیلر بوزولدیلر ، مظفر اسرائیلیلر طرفندن « برچوقلری اثنای تعقیبده اولدیرلدیلر ، بعضیلری‌ده کندی محاربه عربه‌لری وآرقه‌داشلری طرفندن هلاك ایدلدیلر ؛ برطاقلری‌ده پارچالاندیلر . فراریلردن برازی یکانه موقع محفظلری اولان (آفه‌قا) شهرینه قاچه‌بیلدی . یابیلان حسابه نظراً بوشهرك سورلری دیبنده ۲۷۰۰۰ کیشی دفن ایسلش اولوب محاربه‌ده تلف اولانلرك مقداری ایسه ۱۰۰۰۰۰ کیشی تخمین اولنیور . [۳] »

اسرائیلیه حکومتی بوایشلرله اوغراشیرکن یهودیه حکومتی بردور صلح ورفاه کچیریوردی . قرق برسنه سوردن بردورهٔ حکومتدن صوکره (آسا) نك اوغلی (یهوشافات) تختنه کچمش ایدی . یکی حکمدارده پدرینك عاقلانه وتقوا پرستانه حرکتنه اقتفا ایدوب مملکتلرنی تحکیم ایتدی ، قوتلی براردو بولندیردی . واوغلی (یهورام) ایله (آذالیه) یی اولندیروب اسرائیله حکومتی ایله براتفاق وجوده کتیردی .

« اثنالرده (مؤابی) لر ، (عمونی) لر وقبائل عربیه پاره‌ایله کثیرالمقدار عسکر تدارك ایدوب قدس‌دن تقریباً ۳۸ میل اوزاقده‌کی (أنجه‌دی) شهری اوزرینه یورویه‌رك (یهوشافات) ایله محاربه‌ایتمك استه‌دیلر . (یهوشافات) بونلرك کولی کچدکلرنی کورنجه ملتنی طوپلایوب عبادتکاهك (مسجداقصا) أوکنده دوردی ودشمن اوزرینه کندیلرینه بخش غلبه ایله‌مه‌سی ایچین جناب حقدن دعا ایتدی . (ژوزه‌فوس) دیرکه » : [٤] بوحرکت بنانك (یعنی معبدك ، مسجداقصانك) ایلك انشا اولندیغی زماندن بری قبول ایدیلن عادته موافق ایدی . هربویوك تهلکه‌نك ظهورنده بنی اسرائیل بورایه طوپلانوب یکدل ویکلسان جناب حقدن کندیلرینه بخش ایتدیکی امانت‌متوارثه‌نك دشمنه قارشی محافظه‌سنی استرحام ایدرلردی . یهوشافاتك استرحامانه کوزیاشلری‌ده رفاقت ایدوب بوتون اهالی ، حتی قادینلرله چوجقلر بیله بودعایه اشتراك ایدییورلردی . بودعا اثناسنده (جهازیل) اسمنده برنبیٔ بنی‌اسرائیل آنلره دعالرینك قبول اولندیغنی وجناب حقك کندیلرینه بخش مظفریت ایتدیکنی خبرویردی . بونی یارین عمان دشمن اوزرینه حرکت اولنماسنی ودشمنلرنی قدس ایله (أنجه‌دی) قصبه‌سی آره‌سنده (سیس) دینیلن تپه‌ده اردو قورمش بوله‌جقلرنی توصیه ایتدی ؛ بوراده بنی‌اسرائیل ساده‌جه سیرجی کبی دوریرکن جناب حق آنلرك یرینه محاربه‌یی ایده‌جك ایدی .

نبی بوبشارتی ویرنجه (یهوشافات) ایله بوتون موجود اهالیٔ اسرائیلیه برلره قاپانه‌رق (لاوی) لرك ـ یعنی رؤسای دینیه‌نك ـ آهنك عبودیت وشکرانلری یوکسلیرکن جناب حقه حمدوثنا ایتمشلردر. ایرتسی کونی حکمدار ایرکندن قالقدی . (تهقوآ) شهرینك یقیننده‌کی صحرایه کوتوره‌رك پیغمبرینه اعتماد وبویله‌جه جناب حقه استناد ایتمه‌لرنی سویله‌دی . وصانکه بوم طفرده ایمش کبی أك بویوك رؤسای روحانیه‌یه بویرلره ایلریدن کیتمه‌لرنی و(لاوی)لرله نفیرلرك آنلری تعقیب ایله‌مه‌لرنی امر ایتدی. یهودیلر بوامره اطاعتاً وبوترتیب محتشم ایله دشمن اوزرینه یورومکه باشلانجه دشمنك قلبلرینه اویله عظیم بر خوف وخشیت کلدی‌که : یکدیکرینه هجوم ایتدیلر ؛ وصوك درجه برشدتله غوغا ایده‌رك هپسی کندی سلاحلرینك قربانی اولدیلر. (یهوشافات) وادی‌یه باقدیغی زمان آنك أولولرله مستور اولدیغنی کوردی؛ کندی‌طرفندن برقطره قان دوکولمکسزین قازانیلان بومظفریت عظیمه پك‌خوشنه کیده‌رك عسکرینه غنائمك هرکسه عائد اوله‌رق یاغماسنی امر ایتدی. غنائم اوقدر زیاده ایدی‌که: ساده میدان حربدن قالدیرمق ایچین اوچ کون صرف اولندی . دردنجی کونی‌یهودیلر (براجیا)وادیسنده طوپلاندیلر وحکمداره قدرتنك مرحمتکارانه استعمالندن دولایی عرض تشکر ایتدیلر . ایشته بووقعه‌یه صحنهٔ وقوع‌اولدیغی ایچین وادی‌یه (وادیٔ نعمت) اسمی ویرلمش وبوکونه قدر باقی قالمشدر .

« بعده اردو قدس‌ه کلمش،بوراده نذرلر ، قربانلر ویرلمش ، کونلرجه شنلکلر، ضیافتلر یاپیلمشدر. بوشایان حیرت مظفریت اقوام متجاوره اوزرنده (یهوشافات) ك امثالسز درجه‌ده دوغرو برآدم اولدیغنه ، بناءً علیه رب طرفندن صورت مخصوصه‌ده مظهرشفاعت بولندیغنه عائد برتأثیر حاصل ایتمش ایدی . »

(یهوشافات) وفات ایدنجه اوغلی (یهورام) پدرینك تختنه جالس اولدیغندن عینی زمانده کرك اسرائیلیه ، کرك یهودیه دولتنك حکمدارلرینك اسملری بیننده مساوات حاصل اولشدی . آنجق یهودانك حکمداری اولان (یهورام) تختنه چیقار چیقماز اجرا آتنه قردشلرنی وپدرینك اك سودیکی دوستلرنی اعدام‌ایله باشلامش، نام‌وشهرتنی لکه‌دار ایده‌جك هردرلواحوالده بولنمشدر . نهایت بوقانلی حکمدار مستکره براولوم ایله [۲] اولمشدر . تبعه‌سنك اوقدر نفرتنی جلب ایتمش ایدی‌که : جسدی حکمدارانه مخصوص مقبره‌یه دفن‌اولنمادی : اسرائیلیه حکمداری اولان (یهورم) ایسه (راموذ ـ جلعاد) شهرنی محاصره ایدوب اثنای هجومده یاره‌لانمش، یاره‌سنه باقدیرمق اوزره (جرزیل) ه چکیلمشدی . یهودیه‌نك یکی حکمداری (آخازیا) کلوب آنی بوراده زیارت ایتدی . [۱]

اسرائیلیلرك حکمداری مجروح یاتارکن اردوسنك قوماندانی (یهو) بلدهٔ مخصوصه‌یی هجوم ایله فتح ایتمش ، اردوده آنی حکمدار اوله‌رق آلقیشلامشدی . بونك اوزرینه متغب (یعنی یهو) جزریل‌اوستنه یورویوب (یهورام) ایله (آخازیا) یی طوتدی ، ایکیسنی‌ده قتل ایتدی .

حیله کار (یهو) قاتل ، لکن مظفرانه اجرا آتنه دوام ایدیوردی . بونك امریله مقتول قرالك والده‌سی اولان (جزه‌بل) ، آهابك یتمش اوغلیله متعلقانی ، آخذیانك قرق ایکی افراد عائله‌سی ، تیر یعنی صور شهرینك (بعل)

---

[۱] (میلمن) ك یهودیلرك تاریخی — سکزنجی کتاب

[۲] ژوزه‌فوس — سکزنجی کتاب ـ یدنجی باب

[۳] ژوزه‌فوس — سکزنجی کتاب ـ سکزنجی باب

[٤] ژوزه‌فوس (دوقوزنجی کتاب ـ برنجی باب)

[۲] ایکنجی قرونیقل ـ تاریخ بنی‌اسرائیل ـ ۲۱ نجی باب ـ ۱۹ نجی فقره

رؤسای بت‌پرستانك جمله‌سی قتل ایدیلوب (بعل) معبدی دخی تخریب اولنمش‌در.

یهودیه حکومتنك بوش قالان تختی (یوآش) طرفندن اشغال اولنور اولمز مقتول حکمدار (یهورام)ك زوجه‌سی آتالیا دخی قتل ایدلمش‌دی.

« بو ایشی یاپمغه مأمور اولان ضابطلره شاید آتالیایی قورتارمغه تشبث ایدن اولورسه آنلرك‌ده جان آلدیرلمه‌سی امر ایدلمش‌دی. »

بو امرك ایفاسندن صوكره یکی حکمدار مسجد اقصایه کیدوب [۱] مواجههٔ عمومیه‌ده « وظائف مذهبیه‌نك ایفاسنه ، اوامر الٰهیه‌یه - حضرت موسی طرفندن نقل اولندیغی وجهله - انقیاد تام کوستره‌جکنه » یمین ایتدی.

بو رسم تحلیفدن صوكره اهالی مجتمعاً (بعل) معبدینه کیده‌رك بنایی خاك ایله یکسان ایله‌دیلر و بو اثناده (ماتان) اسمنده [۲] بر بت‌پرست راهبی‌ده قتل ایتدیلر.

کرك یهودیه ، کرك اسرائیلیه حکومتلرنده یکدیکرینی متعاقب بر قاچ حکمدار کلدی ، کچدی. لکن اعطای تفصیلاته شو صحیفه‌لر مساعد اولمادیغندن (ارکیا) نك یهودیه و (هوزیا) نك اسرائیلیه حکمداری اولدیغی دوره کچه‌جکز که : بو اثناده اسرائیلیه حکومتنك نهایتی آرتق سرعتله یاقلاشیوردی. چونکه (آثوریه) دولتی قرالی (سالامانزار) سامره‌یه اوزرینه یورومش ، اوچ سنه دوام ایدن عنودانه بر محاصره ومدافعه نتیجه‌سنده شهری تسلیم آله‌رق ۲٤۰ سنه‌در بالاستقلال موجود اولان اسرائیلیه حکومتنه نهایت ویرمش‌در. اسرائیلیه حکمداری اسیر اولنمش ، بنی اسرائیل ایسه وطنلرندن نفی واجلا اولنمش‌دی. ایشته بو تاریخدن اعتباراً‌درکه : تاریخ بنی اسرائیلك اون ایکی سبطندن ، اسرائیلیه حکومتنی تشکیل ایتمك اوزره آیرلمش اولان اون سبطنك ایزینی - معین ، مستقل بر ملت اولمق اوزره - غائب ایدیور.

مترجمی
علی رضا سیفی

افغانستانده

امیر عبدالرحمن خان

(مابعد)

شهرسبزك امراسی (خوقند)ه کلدیکی کبی اورانك خانی بونلری طوتوب تاشکنده کوندردی. یولداشلریله مماللرینی‌ده نفسی ایچین ضبط وتوقیف ایله‌دی. بکلر ، اون سکز آی تاشکندده محبوس قالدیلر. صوکرا محبسدن چیقاریلوب برمقدار آیلغه نائل اولدیلر. (میربابابیك) ایله (میرسهراب بیك) برادرلری و آرقه‌داشلریله ۱۳۰٤ سنه‌سنه قدر تاشکندده موقوف قالدی. بخارا امیری‌ده بونلرك اهل وعیالنی یانلرینه یوللادی. بو وقعه‌دن ایکی سنه صوکرا روس عسکری (ارکنج) اوزه‌رینه یورومك ایچین حاضرلانمشدی. تاشکند والیسی عسکرله (جزك)ه کلوب بنی‌ده چاغیرتدی. آرابه ایله ایکی کون صوکرا ملاقی اولدم. علی المعتاد اکرام واحترام کوسترردی و اثنای مصاحبتده :

— عجبا معیتکزله برابر ارکنجه قدر بکا رفاقت بویورورمیسکز؟ تشریف ایده‌جك اولورسه‌کز لوازم سفریه‌کزی اکمال ایده‌رز. دیدی.

— آرقه‌داشلرمك سزکله کلمك ایچین حاضرلانا بیلمه‌سی برآیه متوقفدر. سز ایسه بوراده دورت کوندن زیاده طورامازسکز. دیکر جهتدن بو حربکز مسلمانلرله اولاجقدر. بز ایسه اونلرله هم دین وهم مذهبز. شریعتمز بزی اخوان دینمزله چارپیشمقدن منع ایتمشدر. بوندن ماعدا بن ، عسکرسز وسطوتسز بر آدمم. رفاقتمله روس اوردوسنك هیبتی آرتمایاجغی کبی بولونمایشمله‌ده عسکرکزك قوتی اکسیلمز. جوابنی ویردم.

— ناصل آرزو ایده‌رسه‌کز اویله اولسون. برلکده کلمه‌یه مجبور دکلسکز. دیدی.

— شیمدیکی حالده حکومتکزك تحت حمایه‌سنده بولونیورم. اکر بنم آرزومی آرایورسه‌کز آته بینمك وآوه کیتمکده‌در. زیرا کچیردیکم صدمات طولاییسیله آرتیق محاربه‌دن تنفر ایدییورم. دییه‌رك ایشی لطیفه‌یه دوکدم.

— کندی چادرمك یاننده سزك ایچین ایکی چادر قوردوردم. دیدی. تشکر ایتدم. فی الواقع ایمپراطورك عمجه زاده‌سی ایچین قورولان چادرلردن اوتوز ، والینك چادرلرندن‌ده قرق قدم فاصله ایله بزم ایچین ایکی چادر اقامه ایدیلمشدی. والی ، هر کون بش ، آلتی دفعه بنمله کوروشمه‌یه کلیوردی.

یکرمی کون صوکرا بنی چاغیرتوب :

— عسکرمز افغانستانه یورومك ایچین حاضردر. سزده کیتمك ایسته‌رمیسکز؟ سؤالنده بولوندی.

— اکر افغانستانی روسیه نامنه تسخیر ایتمك فکرنده ایسه‌کز بنم کیتمه‌مدن نه فائده حاصل اولاجق؟ یوق ، آلوب‌ده بکا ویرمك املیله کیدییورسه‌کز نافله زحمت چکمه‌یکز. بیك نفر نظامیه پیاده‌سی وبیك نفر نظامیه سواریسی ایله بر باطاریه طوب ویریکز. بن کندیم کیده‌رم ، ولایتمی استرداد ایده‌رم. مع مافیه شو صیراده دعاکوی دولت اولمقله وآته بینوب آوه کیتمکله مشغولم. بناءً علیه سمرقندده قالمق بنم ایچون مرجحدر. شوده وارکه سز بوقدر آز عسکرله افغانستان اوزه‌رینه یورویه‌مزسکز. چونکه افغانلیلرك نه‌قدر شجیع اولدقلرینی وارکنج اهالیسی کبی اولمادقلرینی پك ایی بیلیرسکز. شبهه‌سز که مقصدکز باشقه‌در. جوابنی ویردم.

مابعدی وار　　مترجمی
طاهر المولوی

سیاسیات

تجلیات اسلامیه

صوك هفته‌نك وقایع مهمه‌سی آره‌سنده الك جالب دقت اولانلر افغانستان امیری حضرتلرینك عثمانلو صدراعظمی سعید پاشا حضرتلرینه یازمش اولدیغی مکتوبی وفرانسه باش ناظری موسیو پوآنقاره‌نك نطقی‌در.

شو ایکی واقعه یك دیکرینه اختلاف منابع وبعد مسافه‌یه رغماً غایت صیقی بر رابطهٔ معنویه ایله مربوطدرلر. هر ایکیسی عین موضوعه

[۱] قرونیقل - تاریخ بنی اسرائیل ۲ - ۲ نجی باب - ٦ نجی فقره

عائد ، عین عامل سیاسینك نتیجه‌سی ، و عین احوال روحیه‌نك مولدی‌درلر .

کرك موسیو پوآنقاره‌نك نطقی ، کرك امیر افغان حضرتلرینك مکتوبی حرب حاضره عائددر . نطقك اساسی ، روحنی اسلامیت تشکیل ایتدیکی کبی ، مکتوبك‌ده سائق وعاملی اسلامیتدر .

موسیو پوآنقاره حرب حاضر حقنده دیمشکه : « ایتالیا ـ عثمانلی محاربه‌سی احوال حاضرهٔ عمومیه اوزرینه تأثیرات مهمه اجرا ایدیورسه‌ده فرانسه حکومتی تا محاربه‌نك اولندن بری اخذ ایتمش اولدیغی وضعیت بی طرفانه‌دن انحراف ایتمیه‌جکدر . الیوم فرانسه ایله عثمانلی حکومتی آراسنده ایکی ملتی یك دیکرینه تا اوته‌دن بری ربط ایتمکده اولان وعنعنات تاریخیه صیره‌سنه کچمش بولنان علاقهٔ دوستانه بردوام‌در . ذاتاً فرانسه باشقه صورتده حرکت بیله ایده‌مز . زیرا فرانسه معظم بر حکومت اسلامیه اولدیغی ایچون میلیونلرجه تبعهٔ اسلامیه‌سنك افکار وحسیاتنی نظر دقته آلمق وخلافت اسلامیه‌یی حائز بولنان تورکیه‌یه قارشی برسیاست مودت کارانه تعقیب ایتمك مجبوریتنده‌در ! »

فی الحقیقه موسیو پوآنقاره نطقنك صوکنده ایتالیا ایله‌ده فرانسه آراسنده روابط ائتلافکارانه‌نك موجود اولدیغی سویله‌مشسه‌ده نه « دوست » کلمه‌سنی استعمال ایتمش ، نه‌ده فرانسزلرك حسیات وافکاری حقنده براشارتده بولنمشدر. بتون اوروپا مطبوعاتی ، فرانسز مطبوعاتی‌ده باشده اولدیغی حالده ، موسیو پوآنقاره‌نك نطقنده عثمانلیلر حقنده دها زیاده مودت وصمیمیت ابراز ایدلمش اولدیغنی اعتراف وتسلیم ایدییور .

برقاچ مدت بوندن اول انکلتره خارجیه ناظرینك‌ده عین مآلده وبلکه عین کلمات ایله ایراد ایتمش اولدیغی نطقی‌ده بز بو صحیفه‌لرده تدقیق وتحلیل ایتدك ودیدك‌که : انکلتره ایله فرانسه‌نك حرب حاضر مناسبتی ایله برنمایش اسلامیه‌ده بولنمش اولدقلری ادعا ایدیله‌بیلیر !

نه غریب تصادف ! موسیو پوآنقاره‌نك نطقی همان امیر افغان حضرتلرینك صدر اعظم پاشا حضرتلرینه یازمش اولدیغی مکتوبك استانبوله مواصلتی ایله مترادف اولدی . حمیت پرور امیر حضرتلری مکتوبنده مجاهدین اسلامیه ایچون بتون افغانستانده اعانه طوپلامه‌یه باشلامش اولدیغنی وشو تشبثك انشاءالله مهم نتیجه‌لر ویره‌جکنی وایلك حصهٔ اعانه اولارق آلتی بیك انکلیز لیراسی ارسال بیورمش اولدیغنی خبر ویرمکله برابر ، آلچاقجه‌سنه عثمانلیلر اوزرینه آتلمش اولان ایتالیا حقنده‌ده نفرت واستکراهنی علناً بیان بیورمشلردر !

الحق امیر حضرتلرینك شو حمیت وغیرت اسلامیه‌لری بتون عثمانلیلری وآنلر ایله برابر بتون عالم اسلامی لبریز شکران ومنتدار ایده‌جکدر. امیر حضرتلرینك وغیور مرد افغانلیلرك اعانات نقدیه‌لرندن زیاده نقدینهٔ کرانبهای حسیات وافکار اسلامیه‌لری باعث سبب مسرت وامید اوله‌جقدر. ذاتاً اسلامیت ومسلمانلر یالکز شوکبی متانت حسیه وصلابت فکریه سایه‌سنده تأمین حیات ایده بیلیرلر .

کورنیورکه شانلی امیر حضرتلری پدر بزرکوارلری جنتمکان عبدالرحمن خان حضرتلرینك وصیتنه صادق قالمشلردر .

بالآخره کتاب شکلنده نشر ایدلمش اولان شو وصیت نامه‌ده مرحوم ومغفور عبدالرحمان خان حضرتلری نامدار اوغلنه بالخاصه اوچ شیئ وصیت ایدییور : روسیه‌دن اجتناب ، انکلتره ایله کچینمك ، بین الاهالی متانت اخلاقیه‌نك صیانتنه دقت ایتمك !

فی الحقیقه بوتون اقوام اسلامیه آراسنده افغانلیلر بکارت فطریه‌لرینی ومتانت اخلاقیه‌لرینی الك زیاده محافظه ایده‌بیلمشلردر . عدد نفوسی سکز ملیوندن عبارت اولان شو قوم صوك درجه جنکجو ، رشید وشجیع‌در . روسلر ایله هم حدود اولدقلری حالده روسیه ایله هیچ برمناسباتده وحتی مناسبات سیاسیه وتجاریه‌ده بیله بولنمیور . بتون افغانستان روس تبعه‌سی وتجارتی ایچون مسدوددر .

انکلتره ایله افغانستان آراسنده تا اوته‌دن بری بردوام اولان بر تدافعی وتجاوزی اتحاد موجوددر. وبو یوزدندرکه افغانستان انکلتره‌دن سنوی برمقدار کلی پاره آلیور. مدنیت غربیه‌نك فائده‌لی جهتلری تدریجی برصورتده مملکته صوقلمقده‌در. والك زیاده امور عسکریه‌نك تنظیمنه ، مکاتب عسکریه‌نك ترتیبنه اعتنا ودقت ایدیلیور. برسنه‌دن بری مملکتده برقاچ غزته نشر ایدلمکه باشلادی . افغانستان هندستان ایچون برسپر وظیفه‌سنی ایفا ایدییور . قسم اعظمی طاغستان اولان شو مملکت باشقه‌لرینك استیلاسی ایچون صوك درجه نا مساعد ، ذاتاً اهالیسی غایت رشید وجنکجو اولدیغی ایچون هندستان یوللرینك کافه‌سنه حاکم‌در، هندستان ایچون جهت شمالیدن برقلعهٔ آهنین وظیفه‌سنی ایفا ایدییور.

ایشته بویله برمملکتك صاحب مطلق بولنان امیر حضرتلری بوکره مقام خلافته اولان درجهٔ مربوطیتنی ابراز ایتدیلر . هیچ بررسمیتی ، مقامنك وضعیتی نظره آلمیه‌رق قلبندن نبعان ایدن حسیات وافکارنی عالمه بیلدیردی. یالکز کندی افکار وحسیاتنی دکل ، باشنده بولندیغی بتون قومك ، بتون مملکتك حسیات وافکارنی ابراز ایتدی .

بو ، فیض وبرکت اسلامیه‌نك یکی برتجلیسی ، یکی برنمونه‌سی‌در . حرب حاضر شو تجلیاتك نبعانه سببیت ویرمشدر . بتون آفریقا واسیا مسلمانلری بوکون عین فکرلر ایله متفکر ، عین حسیات ایله متحسس‌درلر . الیوم جمله‌سنك نظری عثمانلولره ، حرب حاضره طوغرو عطف ایدلمش ، سوزان بر انتظار ایله هرکس بورادن خبر بکله‌یور .

اونلرجه ، یوزلرجه میلیون تبعهٔ اسلامیه‌یه مالك اولان دولتلر البته‌که شو حال انتظاری نظر دقته آلمق مجبوریتنده‌درلر . ایشته پوآنقاره‌نك ، سیر ادوارد غره‌یك ایراد ایتمش اولدقلری نطقلرك اصل منبعی ! امیر افغانستان حضرتلرینی تحریر مکتوبه سوق ایدن عین قوت ، موسیو پوآنقاره‌یی ، سیر ئه‌دوارد غره‌یی‌ده ایراد نطقه سوق ایدییور. « وحدت اسلامیه » ترکیبندن توحش ایدنلر برآز شو نقطه حقنده صرف دقت وفکر ایتسونلر !

دنیاده هیچ بر احمق وبودالا بولنمز که شو ترکیبك افاده ایتدیکی معنایی کرهٔ ارضده ساکن بتون اقوام وعناصر اسلامیه‌نك بر اداره، بر حکومت آلتنده طوپلانه‌رق بر وحدت سیاسیه تشکیل ایتمه‌لری طرزنده آکلاسون! عقلی باشنده، موازنه‌سی یرنده اولان کیمسه‌نك خیالنه بیله بویله بر تصور خطور ایتمز . فقط ترکیبك افاده ایتدیکی معنی ، بر وحدت معنویه‌در که بالذات موجوددر وجمله‌مز آنك تقویه، تأیید وتوسیعنه چالشمقله موظفز . بو، دیمزك اساسی اولدیغی کبی حیاتمزك‌ده رکنی‌در. یالکز شو رکنك سایه‌سنده یاشایه‌جغز، حیات بولاجغز. طرابلس غرب محاربه‌سی شو حقیقتی بتون وضوح وصراحتی ایله میدانه آتدی. محاربه‌نك اولنده کیم جسارت ایده‌رك بالاخره نائل اولدیغمز موفقیتلری خیالنه بیله کتیره‌بیلیردی؟ اشبو موفقیتلرك عظمت وماهیت حقیقیه‌سنی لایقنجه تقدیر ایتمك ایچون طرابلسی بر آن ایچون اولسون آطه‌لرك بولندیغی شرائط ایچنده فرض ایدکز! عجبا او زمان تسلیمدن باشقه برچاره‌مز اولورمیدی ؟ تسلیم ایتمه‌سیدك بیله دشمن بالفعل الحاق ایده‌جکدی. زیرا دونمایه عدم مالکیتمزدن طولایی کندیمز مدافعه ایده‌میه‌جکمز کبی دیکر حکومتلرده شو الحاقه ممانعت ایتمزلردی. حالبوکه آطه‌لرده شرائط بزم ایچون دها موافقدر. زیرا بوراده هیچ اولمازسه حکومات سائره‌نك منافع کلیه‌سی اخلال ایدیلیور .

ایشته بزه بوقدر قوت مادیه ومعنویه‌یی تأمین ایدن بر سر چشمهٔ حیاتی قوروتمیه‌لم. بتون قوتمزله شو سرچشمه‌نك دهازیاده فیض بخش اولمه‌سنه چالیشه‌لم. مرور دهور ایله آرامزه صوقولمش اولان وبتون مصائب وبلایانك سبب مهمی اولان والیومده بردرجه‌یه قدر باقی قالان بعض اختلافاتك برطرف ایدلمه‌سنه چالشه‌لم. اسلامیت صافیت اولیه‌سنه رجعت ایتدیکی وبتون مسلمانلر عینی سرچشمه‌دن قلباً ودماغاً کسب حیات ایتدکلری کون، یعنی قلب ودماغلریمز عینی حسیات و افکار ایله مملو اولدقلری کون مسلمانلر کندیلرینی ، کندی حیات، شرف، عزت وناموسلرینی تأمین ایتمش اولاجقلردر . بو کون بو حقیقتی معنویات اسلامیه ، بو آنقاره‌نك ، ادوارد غره‌یك آغزلریله بزه سویله‌تیور. هیچ اولمزسه بو مناسبتله متنبه ومتیقظ اولالم !

آحمد آغایف

عثمانلی — ایران اتفاق

برایکی آیدن برو اوروپا مطبوعاتی ینه صیق صیق (اتحاد اسلام) یاخود (پان اسلامیزم) عنوانی آلتنده برطاقم خلاف حقیقت وماهیت نشریاته دوام ایتدکلری کورلمکده‌در .

هرنره‌ده مسلمانلر اره‌سنده بر انتباه وتنور کورولرسه درحال آنی اتحاد اسلامه حمل وتأویل ایدوب ، بوکونده عامل ومؤثرینی عثمانلی وایران انقلابی اولمق اوزره کوستریبورلر . از جمله کاشغرده، تبتده، ترکستان روسیده روسیه علیهنده حاصل اولان آثار ناخشنودی وطولاییسیله قیام وعصیانلری مسلمانلرك متفق ومتحد اولدقلرینه وياخود اولمق ایستدکلرینه تفسیر ایدوب ، کندی ظلم و طغیانلرینی هیچ قاله آلمق ایستمیورلر. روسیه حکومتنك زیر اداره‌سنده بولنان ممالك اسلامیه ایله مسلمانلره قارشو اتخاذ ایتمکده اولدیغی وضعیت غدارانه ومتجاوزانه‌دن ممنون اولمیان واوله‌میان مسلمانلر بالطبع اثر حیات کوسترمکه مجبوردرلر. بر مسلمان کوکل رضاسیله هیچ بر وقتده عزت نفسنی آیاق آلتنه آلدیرماز . کچنلرده دوما مجلسی اعضای مسلمه‌سندن صدرالدین مقصودوفك دوماده‌کی نطقنده آجیقدن آجیغه روسیه‌نك مظالم کونا کونی بر بر تعداد ایدلدیکی حالده ینه روسیه بیلدیکندن شاشمایوب ، یکیدن ترکستان روسینك شرق جنوبیسنده کائن (یانقا) ایالت اسلامیه‌سنده‌کی بالجمله مکاتب خصوصیه‌یی جبراً قپاتدیروب تدریساته نهایت ویرمشدر .

روسیه ، مسلمانلری براسیردن دها فنا برنظرله باقمغه آلشمش و وسیله دوشدکجه حقوق صریحه ومکسوبه‌لرینه خاتمه ویرمکی اعتیاد ایتمشدر . کون کچمیور که روسیه حکومتنك امریله ، چارك اراده‌سیله مسلمانلرك جامع ، مکتب وسائر مؤسسات دینیه‌لری قپانمسون . بوحال ایله مسلمانلر روسیه‌یه نه‌صورتله عرض اطاعت وانقیاد ایتسونلر ؟

الیوم برای کسب وتجارت اوطرفلره کیتمك ایستیان اوتوز ایکی عثمانلی باکوده فلکزده وسرکردان برحالده قالمشلردر. پترسبورغده‌کی عثمانلی سفیری طرخان پاشانك مراجعات متوالیه‌سنه رغماً سازانوف بونلرك عبور ومرورلرینه مساعده ویرمامشدر .

اوطرفلره کیدن هرعثمانلی‌یی روسیه سلمه‌السلام مطلق پروپاغانداجی واتحاد اسلام طرفداری قبول وتلقی ایدییور . روسیه بو خصوصده منطق، ادله وبراهین ایستمیور. حالبوکه روسیه اکر منصفانه وبی طرفانه مسئله‌یی دوشونه‌جك اولورسه اسلاملرك قیام وفوراتی صرف سوء اداره وخشونتندن منبعث اولدیغنی پك کوزل تیقن وادراك ایده‌بیلور.

پروپاغاندایه ، ترویجه نه حاجت ، ظلم وعداوت اسلاملری روسیه‌نك علیهنه طبیعتیله بولندیرمشدر . روسلرك بالقان شبه جزیره‌سنده‌کی تشویقات وتاقینات معتاده‌سی نتیجه‌سی اوله‌رق ایکیده برده علولنوب واسع وساری برحال کسب ایدن افساداتی ، طغیان وعصیانی سوندیرمکدن حکومت عثمانیه وقت وزمان بولمشمی‌که روسیه‌نك تحت اداره‌سنده بولنان ولایاتده اتحاد اسلام فکرینی ترویج ایتسون ؟ اکر عثمانلیلر بوکبی کوچوکلکلره ، انتریقه‌لره طالب اولمش اولسه‌یدیلر بوکون روسیه‌نك هردرلو تدابیر وتشدداتنه رغماً ینه ایستدکلرینی یاپه‌بیلیرلردی . فقط امور داخلیه‌سیله برطرفدن ، دیکر طرفدن ممالك عثمانیه‌نك متممی وجزء لاینفکی مقامنده بولنان طرابلسله بنغازی‌یه تجاوز ایدن حقناشناس ایتالیان قورصانلرینه قارشو مجاهده ومدافعه‌ده بولنان عثمانلیلر بوکبی شیلری دوشونمکه وقت وفرصتلری یوقدر .

روسیه بزه شیارمغه ، قودورمغه باشلامش اولملیدرکه ، کوندن کونه دولت عثمانیه‌یه مشکلات ایقاع وایجاد ایتمکی دوشونوب ، بزی دشمنمزه کوز کوره واهی وبی‌معنا بهانه‌لرله مغلوب ایتمك ایستیور . اکر روسیه ، حکومت عثمانیه‌یه قارشو برکین وعداوت حس بسله - میورسه قفقاسیه وایران حدودنده برچاریك میلیون عساکرینی‌نیچون تحشید واحضار ایلشدر ؟ دیمك اولیورکه روسیه‌نك بزم حقمزده‌کی تصورات وتخیلاتی مصلحانه ومسالمتپرورانه برحالده‌دکلدر. چاریقوفك معتدل مسلکنی بکنمیوبده آنك عزلی جهتنی التزام ایدن روسیه‌نك آمالنی هر عثمانلی بیلیور .

فقط روسیه اسکی قوی‌الشکیمه روس دولتی اولمدیغی کبی عثمانلی حکومتی‌ده سابق ــ کندی تعبیرلرنجه ــ خسته ونحیف حکومت دکلدر . دونانما نقطه‌سندن روسیه ایله عثمانلی قوای بحریه‌سی معادل اولمقله برابر ، عثمانلی قوهٔ بریه‌سیده روسیه‌نککندن دها آشاغی دکلدر .

روسیه شونی بیلملیدرکه اکر دولت علیه کرکی کبی مسالمتپرور بر مسلك تعقیب ایتمکه مائل و آرزوکش بولنمسه‌یدی ، چوقدن روسیه‌یی شاشیرته‌جق صورتده روسلرك باشنه بر چوق بلالری مسلط ایدردی .

اوزاغه کیتمکه حاجت وارمی ؟ شوراده بورنمزك دیبنده قوجه ایران دولتیله ، روسیه‌نك مظالم سفاکانه و درشتانه‌سندن بیزار اولان اون بش میلیون ایرانلی قارده‌شلرمز طورییورکه ، بزمله آنلر آره‌سنده دینی ، قومی وملی برقرابت موجوددر. عثمانلیلر ایله ایرانلیلر آره‌سنده بر اتحاد حصوله کتیرمك صو ایچمکه بکزر . بو خصوصده هیچ بر مشکلات ومزاحمه تصادف ایدلمیه‌جکی آشکاردر .

' نعمت حریت ومشروطیتك استحصالی نتیجه‌سنده خواب کران غفلتدن اویانان عثمانیلرله ایرانلیلر بیننده (علی–عمر) غوغاسی چوقدن مرتفع وزائل‌اولمش واسکی تعصب عامیانه‌دن اثر بیله قالمامشدر . بوکاده لزوم یوقدر ، عثمانلیلرله ایرانیلر بیننده دینی براتحادك اهمیتی قالمشدر. سیاست ومنافع صریحهٔ طرفین وذات‌البین نقطه‌سندن قوی ومتین اتحاد واتفاقك حصولی قولای و آساندر .

ممالك عثمانیه ایله جسیم ایران اولکه‌سی آره‌سنده بر خط فاصل اولمدیغی کبی ، ارارات طاغندن تا بصره کورفزینه و اورایه دوکیلن (قارون) نهرینه قدر حدود وسنورمز متصل وملاصق بولنیور .

هر ایکی قوم وعنصر نجیبك علما ومتفکرلری طرفینك منافع سیاسیه و آتیه‌سنی دوشونیورلر . بوندن بر آن خالی وغافل دکللردر . آزبجق برهمت وفداکارلق نتیجه‌سنده بو ایکی دولت ، ملت متحد ومتفق اولور وطولاییسیله بوتون اقوام اسلامیه‌یی مظهر سعادت ایده‌بیلیرلر .

محترم ووطنپرور ایرانیلرك بویقوتاژینه قارشو، صبر ومتانتی‌الدن براقان روسیه او زمان نه‌یاپه‌بیلیر ؛ ژاپون محاربه‌سنده غائب ایتدیکی شیلری ایرانده تلافی‌یه قالقیشان روسیه ،کندیسنه [حاضرلوپ] ظن ایتدیکی منطقهٔ نفوذدن براثر باقی قاله‌جقمی؟ انکلتره دولتی هر نه‌قدر روسیه ایله ایران اموری حقنده ۱۹۰۷ ائتلافنامه‌سی موجبنجه مؤتلف کورینیورسه، بویله برظهوراته قارشی ایستر ایستمز اختیار سکوت ایده‌جکی شبهه‌سزدر . زیرا انکلتره ، زیر اداره و تابعیتنده بولنان سکسان میلیون اهل‌اسلامی روسیه‌نك کوزل‌سیاه کوزلریچون مغبر ایتمز وایده‌مز. فرانسه‌یه کلنجه اوده انکلتره کبی بر چوق تبعهٔ اسلامیه‌یه مالك بردولت‌عظیمه بولنمق حیثیتیله بی‌طرف قالمغی ترجیح ایده‌جکدر .

بن بوراده کندی حسیاتمدن بحث ایدییورم . کیمسه بنی بویله دوشوندیکم ایچون منع ایده‌میه‌جکنی ایدن ای‌یه بیلدیکم ایچون دولت علیهٔ عثمانیه‌یی بوکبی تشبثاته توسل ایتمدیکندن طولایی شدتله انتقادایدر وبوتون وجدانمله قصور ایتدیکنی علناً سویلرم. بومدعامی ادله وبراهین قطعیه وامثالیله اثبات ایدییورم .

بوکون فرانسه ــ انکلتره ــ روسیه برطرفدن، آلمانیا ــ آوستریا ــ ایتالیا دیکرطرفدن هیسی‌ده خرستیان اولدقلری حالده عقدائتلاف واتحادایتدکلری حالده بز بر عثمانلی–ایران اتفاقنه‌دن توسل ایتمیورز ؟!

یترکه بودیدیکم اتفاق شرائط متقابله ومنافع مشروعه دائره‌سنده حاصل اولسون، بزی بوندن هیچ بر اوروپا حکومتی منع ایده‌مز . ایده‌جك اولورسه او زمان کندیمزی حمایه و مدافعه ایتمکی البته دوشونور وچاره‌سنی‌ده بوله‌بیلیرز .

ذاتاً ایرکچ بوکامجبورز. شیمدیدن بویله برامرك حصولنه چالیشمیه‌جق اولورسه‌ق آتیاً پشیمان اوله‌جغز... روسیه ایرانك انقراضنه چالیشیور. ایرانده عسکرینی طولدمش وروس پرست برطاقم مرتجع ومستبد خائنلری ایش باشنه کتوروب کندی نقطهٔ نظرینی آنلره ایستدیکی کبی قبول ایتدیرمشدر .

برسنه دها صکره کوریله‌جکدرکه روسیه ماوراء ایران شمندوفر امتیازینی قوپارمش وایشه‌ده باشلامش بولنمشدر . بوشمندوفرك برباشی آستارا دیکراوجی‌ده (کوادر) و (کراچی) اوله‌جقدر. عین‌زمانده مذکور شمندوفرك بر شعبه‌سنی طهراندن خانقینه و اورادن بغداد شمندوفرینه ربط و الصاق ایده‌جکنی شیمدیدن تصور ایدییور .

بوندن بشقه انکلتره دولتی‌ده کندی تجارتنی تشویق ایدوب برسندیقه تشکیل ایتملرینی امرایتمش وبوهفته ظرفنده برایران جنوبی شمندوفرك امتیازینی مذکور سندیقه نامنه ایران قابینه‌سندن کندی طهرانده‌کی سفیری واسطه‌سیله طلب ایلمشدر . کوچك دمیرآغی (خورموس) ــ بصره‌نك تاپاقیننده‌در ــ دن باشلایوب قارون نهری حذاسنی تعقیباً (بندرناصری) ، (اهواز) ، (شوشتر) ، (دیسقول)، (خرم آباد) ه قدر منتهی اوله‌جقدر .

بوشمندوفرك کذرکاهنده اویله قدیم معابد و آثار عتیقه‌واردرکه

بر قيمتی محتويدر . ايرانك بوتون بوكنوز مستوره‌سنه [ميراث پدر مانده كبی] قونمق ايستيان انكلتره‌يی اورادن صكره كيم چيقاره‌جق ؟ روسيه‌يه ماوراء ايران شمندوفرينی تمديد ايتدكدن صوكره — كه الك زياده بش سنه ظرفنده بته‌جكدر — كيم نه‌سويله‌بيله‌جكدر . بر طرفمزه روسيه ، ديكر جهتمزه انكلتره كبی ايكی قوی الشكيمه وقاهر دولت يرلشوب كوكلشنجه عسكرمزی بر ايچوق ميليونه ابلاغ ايتمكه ايسته‌ر ايسته‌مز مجبور بوله‌جغز . حال حاضرده‌كی استقراضلرله اقتصاداً يتمزك ضعف وانحلاله باقيليرسه بوقدر عسكری نصل بسليه‌بيليرز ؟

ايواه ! يازيقلر اولسون ! بز مسلمانلر نه‌زمان آدم اولوب ، آدم كبی دوشـونه‌جكز ؟ بر كون كله‌جك پشيمان اوله‌جغز ، فقط ، عجبا پشيمانلق پاره ايده‌جكمی ؟!

اويانه‌لم ، آغر اويقودن ابدياً اويانمغه ، قالقمغه چاليشه‌لم ! زيرا يتر .

من آنچه شرط بلا غست باتو ميكويم
توخواه ازسخنم پند كير وخواه ملال

س . م . ت

مكاتيب

چين مسلمانلرينك خطالری
و
حكومت عثمانيه‌نك چينده‌كی وظائفی

توكيو

هر نه قدر عالم اسلام ايچون بو كون بر طرفدن طرابلس غربی وآنك استقبالنی دوشونمك بيوك بر امر واقع ايسه‌ده ، مسلمانلر اقصای شرقده چين ومغولستان مسئله‌سندن دخی بوسبوتون غافل اوله‌مزلر .

چينليلر جماهير متفقه صورتنده اداره اولنور بر دولت وجوده كتورمك خلياسنده بولنمقله نه‌قدر بيوك خطالر ارتكاب ايتديلر ايسه ، مغولستان زادكانی ده اودرجه خطايه دوشديلر . هر نه‌قدر بالاستقلال كندی بيلرنده مشورت مجلسلريله اداره اولنمق فكرينه خدمت ايدر كبی اولسه‌لرده ، حقيقتده روسيه‌نك ربقهٔ اسـارتنه كيرمك صورتيله استقباللرينه خاتمه چكديلر .

چين اسلاملری ايســه ، ظن عاجزی‌يه كوره ، دها بيوك خطا ارتكاب ايتديلر : الك مهم اولان قسمی (قروچانليلر) اسـتقلاليت اعلان وطرز قديم اوزره اداره اولنمق فكرينه ذاهب اولديلر ؛ كندی زادكانلرندن برينی‌ده خان اوله‌رق اعلان ايتديلر .

بوراده چين احوالنه واقف ذوات محترمه‌دن بعض كيمسـه‌لرك فكرينه كوره ، بو حركتلرك نتيجه‌سی اوله‌رق چين اولكه‌سـنده انقسامه بر يول آچيلمش بولنديغی ظن اولنيور .

شيمدی مركزجمهوريت بو آيرلمش پارچه‌لرينی آرايه‌جق ، كندينی تحكيم ايدر ايتمز آنلری تربيه فكرينه ذاهب اوله‌جق ، اوزمان ايشته او خان اولنلرك ياخود خانلغه تابع اولنلرك باشلرينه بلالر قوپه‌جق .

زيرا مركز جمهوريتك اعتمادينی‌ده غيب ايتدكلری جهتله مسلمانلرك بيوك فلاكته دوچار اولمق احتماللری خاطره كلور .

شـيمدی‌يه قدر جمهوريت طرفدارانی اسـلاملره اعتماد نظريله باقه‌رق بيوك منصبلره مسلمانلری تعيين ايتمكده ايديلر . روايته كوره حربيه ناظری آوروپايه تحصيل ايچون كوندره‌جك ضابطانی اسلاملردن كوندرمك فكرنده ايمش . بو صورتله چين اسـلاملری اسـتقبالی پارلايه‌بيلوردی ، نه‌چاره جاه ، منصب خاياسی بيچاره چين مسلمانلرينی بوحاله كرفتار ايتدی .

بوجهالتك نتيجه‌سی آنلری دها بيوك بلالره القا ايتمك احتمالی ملحوظ اولديغی جهتله ، تخليص چاره‌لرينی دوشنمك وظيفه‌سنده اك مشفقلری اولان مقام خلافت عظمايه‌ده بر حصه چيقارظننه ذاهب اولنلرده وار .

طرابلس غرب غائله‌سی آره‌سنده اولسه‌يله جزئی بر فرصت بولوبده عثمانلی حكومت معظمه‌سی اقصای شرق مسئله‌سنی‌ده خاطره كتيروب غير رسمی واعظلر ناميله اولسون بر قاچ مقتدر ومدبر آدملر كوندريه‌بيلسه ايدی هيچ شبهه‌سز كه چين مسلمانلری ايچون بيوك بر معاونت ايله برابر شرق نامنه‌ده بر شرف اولوردی . عين زمانده استقبالده چين مسلمانلری حقوقنه عائد بعض مطالباتده بولنمقده توركيه‌نك حق مشروعی اولديغنه قانع اولنلرده وار .

بونلر يالكز غير رسـمی دكل ، كيزلی وخفی اولسـه بيله فائده ومنفعتـدن خالی اولمزدی . چين حكومتی‌ده اسلاملر ايله منـاسباتده بولنمغه ، ذاتاً ارزوكشدر . بوسايه‌ده چين دولت حاضره‌سيله كسـب مناسبت اولنورسه استقبالده مداخله ميدانلری دخی آچيله‌بيلوردی .

ژاپونيا ايله مناسبت تسريع اولنديغی تقـديرده آوروپا حكومت متمدنه‌سی قارشـوسنده برده شرق قوتی باش كوسـترمك صورتيله موازنت سياسيه‌يه دوغری بيوك بر خطوه آتيلمش اولور ، اسـيا اقوامی بيننده تأسيسی ممكن اوله‌بيله‌جك اتفاق وائتلافلرك تملی قورولمش بولنوردی . اليوم عثمانلی امتعهٔ نفيسه‌سی چينه انكليز والمان بانديره‌سی تحتنـده ادخال اولنيور وآنلرك نامنه عثمانلی مالی صـاتيليور . اكر عثمانلی مناسبات سياسيه‌سی بورالره رسماً كيررسه ، دوغريدن دوغری‌يه عثمانلی شان وشرفی اولوردی . مصر پاموقلری ژاپونياده نيچون انكليز ناميله صاتلسون ؟ ديه‌رك تأسف ايدن ذوات بولنيور .

« توكيو » منير عبدالرشيد

حيات اقوام اسلاميه

بوسنه مسلمانلری

٢

احوال علما

برنجی مقاله‌ده‌كی يازيلر مله ايكی هيئت آراسنده‌كی اختلافلری واونلردن

بریسنك موجب اولدیغی حادثه‌یی مختصراً عرض ایتدم . شیمدی دیکر اختلافلرله اونلرك موجب اولدیغی ایکنجی حادثه‌یی بیان‌ایده‌یم:

دردنجی نقطهٔ اختلاف ، زیرده یازه‌جغم مسئلهٔ مهمه‌دن ظهور ایتمشدر :

بزم مملکتده ایکی‌نوع مکتبلر واردر: بونلردن برنجیسی هرملتك اوتونومیسی اداره‌سنده بولنان مکاتب خصوصیهٔ ابتدائیه ، ایکنجیسی مختلف‌الدرجه رسمی مکتبلردر . ریاست علمیه بومکتبلرده‌اوقونه‌جق درس کتابلرینی ترتیب و معلملری حکومته توصیه ایتمك وظیفه‌سیله مکلفدر. علی‌الخصوص بوجهت رسمی اعدادیه مکتبلرنده صوك درجه مهمدر. زیرا بومکتبلرده‌کی اسلام کنجلری اکر حقیقی برتربیهٔ دینیه آلتنده طوتولمازلرسه استقبال اسلام ایچون مضر برصورتده یتشدیرلمه‌لری احتمالی چوقدر. ایشته رئیس‌العلما بویله‌مهم بروظیفه‌ده تکاسل ایله عطالتك صوك درجه‌سنی کوسترمشدر . دها اوفاق بر خطا لازم ایدی‌که افکار عمومیه‌ده عدم‌ممنونیت تام‌معناسیله تظاهرایتسون.

صوك خطا بك‌ده اولکیلردن کری قالماز.. رئیس‌العلمایه برشی حقنده‌شکایت‌ایچون‌کلن‌هیئتی‌مومی‌الیه‌قبول‌ایتمك‌ایسته‌میوروص‌خصلری واسطه‌سیله بتون هیئتی بررئیس‌العلمانك آغزینه یاقیشمایان الفاظ‌غلیظه ایله تحقیر ایدییور .

ایش محکمه‌یه حواله‌ایدیلیر. محکمه‌بونك اسلام‌اوتونومیسنه متعلق اولدیغنی سویله‌یه‌رك رد ایدر . مسئله « خواجکان مجلسنه » حواله ایدیلیر .

مجلس مذکور درت کشی‌یه قارشو اون آلتی رأی ایله رئیس وایکی رفیقنه عدم امنیت بیان ایدر واونلری استعفایه دعوت ایدر . باقه‌لم رئیس کندیلکندن استعفا ایده‌رك هیئتی دها یوکسك مقاملره شکایته مجبور ایتمیه‌جکمی ؟ اکر بتون خطالرنی بر درجه‌یه قدر اونوتدیرمق ایسترسه چکیله‌جکی محققدر . امید ایتمه‌یزکه مومی الیه کندیسنه عدم امنیت بیان ایدن بر ملتك ریاست علمیه‌سنده بولنمقده اصرارایده‌رك خواجکان مجلسنك مطالباتنه موافقت‌ایتمه‌سون . بو آرتق خطا اولمقدن چیقه‌رق امور ملیه‌مزه باشقه‌لرینك قاریشمه‌سنی موجب اوله‌جق ، برجرم، برجنایت حالنی کسب ایدر . اخبارنی وعد ایتدیکم ایکنجی حادثهٔ مهمه بودر . اهمیتی‌ده عرض ایده‌یم :

بوصوك‌حادثه‌ده هرنه‌قدر ظاهراً فرقه‌جریانلری حل‌ایدیلیورسه‌ده اوصورتده تفسیر ایدیله‌بیلمك ماهیتی حائزدر. رئیس علیهنده محکمه‌یه مراجعت ایدن هیئتك اکثریسی اکثریت‌فرقه‌سی افرادندر. حالبوکه رئیس العلما فرقهٔ مذکوره‌ك ایلری کلنلری ایله ایی کچینه‌میور . بناءً علیه مسئله پك چاپراشیق ایدی ، قورقولیوردی‌که صاقین. « خواجکان مجلسی » مسلك غیرتی کوده‌رك رئیسك بو قدر خطایا وقصورلرینه قارشو اوکا بیان اعتماد ایتمسونلر . علمیه‌یه مخالفتله مشهور بعض ذوات بویله اوله‌جغنی دها قرار ویرلمه‌دن ادعا ایدییورلردی . والحاصل خواجکان مجلسنك بومسئله حقنده‌کی مقرراتنه ـ کرك طرفدار ، کرك علیهدار ـ هرکس صوك درجه‌ده منتظرایدی. مقررات یوقاریده بیان ایتدیکم کبی ظهورایدنجه علمیه‌نك هرعیرتدن زیاده غیرت دینیه وملیه‌سی‌بولندیغی تظاهرایتدی. علمیه‌نك ریاستنده اوکا لایق اولاجق اولمیان بر آدمه ـ نقدر شهرت کاذبه‌سی اولورسه اولسون ـ عدم امنیت بیان ایده‌جکی آکلاشلدی . بووقعه علمیه‌نك موقعنك اهمیتنی تقدیرایتمکه باشلادیغنه بیوك بردلیلدر. آرزو ایدرم‌که علمیه یالکز کندی رئیس نا لایقلرینه قارشو دکل ـ ملتك بیوکی کچینن لیاقتسزوحمیتسز کسانك علیهنده دخی آوازهٔ شکایتلرنی ـ لزومی حالنده ـ رفع ایتسونلر .

بونلری یازارکن‌بوسنه‌نك « خواجکان‌مجلسنه» آشاغیده‌کی‌خطابده بولنمقدن کندیمی آله‌مدم : « یاشایکز ، ملت اسلامیه سزك آنجق بونوع غیرتلریکزله تأمین‌استقبال‌ایده‌جکدر، غیرت‌اسلامیه‌کزهرشیئك فوقنده ، فرقه ومسلك غیرتنك فوقنده بولنمالیدر » .

برده محکمه‌یه‌مراجعت‌ایدن‌هیئته برقاچ‌سوز سویله‌یه‌یم: «برادرلر! بومراجعتکز حمیت اسلامیه‌یه منافیدر . چونکه بوقدر سنه مجاهده سایه‌سنده نائل اولدیغمز مختاریته یابانجیلرك مداخله‌سنه سببیت ویرییورسکز . بومسئله ظهور ایدر ایتمز « خواجکان مجلسی » اعضای محترمه‌سنی دعوت ایتملی وبوایشه حکومتی مداخله ایتدیرمه‌ملی‌ایدیکز. بوکا سبب اوله‌رق سزده‌کی فرقه غیرتنی کوستره بیلیرم . سیاسةً علیهداری اولدیغکز بر آدمی انظار عمومیه‌دن اسقاط ایچون محکمه‌یه مراجعت‌ایده‌رك مختاری‌ایشلرمزه حکومتك مداخله‌سنی موجب‌اولمق ظن ایتمم که حمیتله قابل توفیق اوله بیلسون »

قولینوویچ هدایت

شئون

عثمانلی ـ ایتالیان محاربه‌سی :

آتیده‌کی معلومات دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتی طرفندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس‌غرب:

۳۰ مایس . — خمس‌جهتنده‌کی عساکر ومجاهدینمزطرفندن قجرزمانده شرقدن ایکی قول ایله لیده خرابه‌لرینه برهجوم اجرا اولنمش ومحاربه پك قانلی وشرفلی برصورتده یدی ساعت دوام ایتمشدر. مذکور خرابه‌ده دشمنك ایکی بیوك استحکامنك دوراً مادار سکز صره تل اورکوسیله محاط اولمسنه، اثر ، طوب ، تفنك ، مترالیوز آتشلرینك پك‌شدتلی تأثیراتنه رغماً شجیع وفداکار مجاهدینمز بوکبی موانع فرعیه‌یی مقاص وبچاقلرایله پارچه‌لیه‌رق لیده خرابه‌سی مدافعلرندن هیچ بری قورتلامق‌شرطیله جمله‌سنی‌اتلاف واستحکامك مدافعلرینه عائد جسیم‌ایتالیان‌باندیره‌سیله‌بالعموم‌تفنکلرنی‌وبوکلر ایله‌جبخانه ومتعدد دوربین وامثالی اشیای عسکریه‌یی اغتنام واستحکامده‌کی ایکی‌طوپی‌ده تخریب‌ایتمشلردر .

بواستحکاملرك‌ضبطی اثناسنده ایکنجی قول‌دکزکنارینه قدر ایلروله‌یه‌رك دشمنك خرمالقلر آره‌سنده‌کی منطقه احتیاطنی چادرلرنده باصدیروب قسم اعظمنی تلف ایتمشلردر . بواحتیاطك بقیة السیوفی دیکر براستحکامه التجا

صورتیله انجق جانلرینی قورتاره بیلمشلردر . موانع فرعیه‌نك تخریبیله اوزون برزمان اوغراشلدیغی اثناده شهرده وصرقب تپه‌سنده بولنان دشمن احتیاط عمومیسی لیده‌نك معاونته شتاب ایتمش ایسه‌ده استقامت حرکتنه اولجه‌تعیین ایدیلن مجاهدیمز طرفندن آچیلان آتشله تمام یدی دفعه رجعته اجبار ایدلمش وبوساحهٔ جنك ووغا دخی دشمنك مقتوللریله طولمشدر .

سیدی بارق وصرقب موقعلری وخمس شهری ، بطاریه‌لر ایله دونمانك پك زیاده تحت تأثیرنده بولنمسندن طولایی اورالرده قالمق ممکن اولمدیغندن ارزاق دیپوی وجبخانه‌لك کاملاً احراق وعودت اولنمشدر .

دشمنك بومحاربه‌ده بری یوزباشی اوله‌رق تقریباً اون یدی ضابط وبیك نفری‌متجاوز تلفاتی وقوع بولمشدر. بزم یوز قدر شهیدوایکیوز قدرمجروحمز واردر . ملازم اول علی فائق افندی شهدا میانده‌در . دشمنك کوستردیکی مقاومت شدیده‌یه رغماً عنایت حقله استحصال ایدیلن بومظفریت تاریخ حربك کتابهٔ شان وشرفنه برصحیفهٔ جلادت دها علاوه ایتمشدر .

۳ حزیرانده .— حزیران رومینك اوچنجی کونی مصراطه‌نك قصراحمد اسکله‌سی اوکنه آلتی حرب ودرت نقلیه سفینه‌سیله کلن دشمن، اجراایتدیکی بومباردمانی متعاقب، اوراده‌کی محافظلر ایله برساعت قدر شدتلی محاربه‌دن صوکره، جوارده‌کی بوشمیر موقعنه عسکر چیقارمشدر . طرفمزدن ترتیبات لازمه‌یه توسل ایدلدی .

بنغازی :

۲۶مایس . — مایسك ۲۶نجی کونی دشمنك درت، بش یوزکشیلك برقوتیله مصادمه ایدلدی . مذکور قوته امداد ایچون دشمنك بر طابوریده عسکرمزك شدتلی آتشنه مقاومت ایده‌میه‌رك برخیلی مقتول واشیا ترکیله فرار ایتدی . بومصادمه‌لرده ضایعاتمز یوقدر .

۲۷مایس . — ۲۷ مایسده بر دشمن طیاره‌سی ایکی بومبا آتمش ایسه‌ده ضایعات اولمامشدر .

درنه :

۲۸ مایس : — درنه‌ده مایسك ۲۸نجی کونی علی‌الصباح صعودایدن دشمن طیاره‌سندن اردوکاهمز جوارینه آتیلان بومبالردن هیچ بر ضرر کورلمامشدر . مذکور طیاره پیاده ومترالیوزلرمز طرفندن ایدیلن آتش وطوپلریمزله انداخت‌اولنان شراپنللر اوزرینه مجبور رجعت ایدلمش وشراپنللرمزدن برینك تأثیریله طیاره‌نك سقطنه‌رق درنه وادیسنه سقوط ایتدیکی استخبار قلنمشدر .

بصره ـ کویت :

حکومت عثمانیه ایله انکلتره حکومتی بیننده کویت ـ بصره مسئله‌سی حقنده جریان ایدن مذاکراتك قریباً ختام بوله‌جق واون بش یکرمی کونه قدر انکلتره حکومتی باب عالی‌یه صورت رسمیه‌ده وتحریری بر جواب کونده‌ره‌جکدر . استخباراته نظراً دولت عثمانیه کویت حقنده‌کی پروتوقولك محافظه‌سی خصوصنده انکلتره حکومتیله هم افکاردر . مذکور پروتوقولده کرك حکومت عثمانیه‌نك ، کرك انکلتره حکومتنك کویته عسکر چیقارمیه‌جقلری مصرحدر . کویتك صورت اداره‌سنه کلنجه بوراسیده (جبل لبنان) ده‌کی اداره‌شکلنده‌براداره‌خصوصیه‌یه‌مظهراوله‌جقدر. بغدادشمندوفرینك نقطهٔ انتهائیه‌سی حقنده شوصورتله اتفاق حاصل اولمشدر. بصره کورفزینه قدر تمدیدی تصور اولنان خطك انشاسندن قسماً صرف نظراولنمش، مذکور خطك یالکز بصره‌یه قدر تمدیدی قرارکیر اولمشدر .

کرید :

یکی‌نوطه‌لر .— کریدده منتشر (استقبال) غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره‌دول حامیه ، کریدك‌تخریباتنه قارشو اوتق اوزره اخراجاته وضع ایدلمش اولان یوزده اوچ رسمك تمدید درجنه وآطه امورمالیه‌سنك تحت تفتیشه آلنه‌جغنه دائر کرید حکومتنه یکی نوطه‌لر ویره‌جکلردر . تفتیش مسئله‌سی کرید روملرینك منفعت پرست سیاسیونی دوشوندیریور .

یونانستانك ضربلیلری .— یونانستان‌حکومتی برقونفرانس‌انعقادی احتمالی نظر اعتباره آله‌رق کرید مسئله‌سنك تسویه‌سنی‌ده قونفرانس‌پرغرامنه ادخال ایچون دول معظمه ایله مذاکراته کیریشمشدر. اکر بو تکلیف اساس اعتباریله قبول ایدیله‌جك اولورسه یونانستان‌تشرین‌اوله تعلیق ایدلمش اولان یونان پارلمنتوسنك کشادنده کرید مبعوثلرینی قطعیاً ردایده‌جکدر .

قبریس:

۱۹۱۲ سنه‌سی وحشیلری .— قبریسده منتشر وطن غزته‌سندن ؛

« ۳۰۰ سنه‌لك عثمانلی و ۳٤ سنه‌لك انکلیز اداره‌سنك طریق مدنیته ایصاله موفق اوله‌مدیغی برقسم قبریس روملرینك خیلی سنه‌لردنبری اسلامی آز اولان کویلرده کوردولکده اولان معاملات وحشیانه‌لرینك کچن مایسك ۲۷ نجی کونی لیمسونده غایت بیوك مقیاسده وعادتا قتل‌عام شکلنده‌برنمونه‌سی‌ظهوره کلمشدر.

عثمانلیلرك وانکلیزلرك نصایح وتدابیر مدنیه‌لرندن زیاده یونان مشوقلرینه قولاق ویرمك استعدادنده بولنان بو وحشیلر عاقبت یکرمنجی عصره برلکه اوله بیله‌جك اولان وقعهٔ مذکوره‌یی میدانه کتیرمشلردر . یونان مشوقلری تخیل ایتدکاری امتیازاتك استحصالی ایچون قبریسده‌کی انکلتره اداره‌سنك شرف وحیثیتنی اخلال ایتمك تهدیدینی لفقوشه‌ده اسلاملری مسئول ایتدیرمك طریقیله ایقاعه موفق اوله‌مدقلری ولفقوشه ایله جوار قراده ساکن اهالینك تقریباً اوجده بری اسلام وایکیسی روم اولدیغندن روملر طرفندن برهجوم ترتیبنه دخی جسارت ایده‌مدکاری‌جهتله تقریباً بشده بری‌اسلام ودردی روم اولان لیمسون قصبه‌سنه پنایرمناسبتیله کلن ایکی‌اوقدر دها روملردن بالاستفاده اخذ واعطالریله مشغول اولان بیچاره اسلام اهالیسنك اوزرینه دهشتلی بر هجوم ترتیب ایله اجراسنه باشلامشلردر .

قبریس روملرینك ترقی وتمدن ایدوب کندی کندیلرینی اداره‌یه مقتدر اولدقلری ، امتیازات اداریه‌یه کسب استحقاق ایتدکاری ادعاسیله انکلیزلرك شیمدیکی اداره‌سنه آرتق تحمل ایده‌میه‌جکلرینی وکندیلری آفریقا وحشیلری اولمدقلرینی بیان ایدن روم سر آمدانندن برقاچ کشیلرك حین هجومده اجتماع ایدن حیدودلرك باشنده هجومی تشویق وتشجیع ایتملرینه نظراً ترقی وتمدندن نه‌یی مراد ایتدکاری تمامیله آکلاشلمش وحقیقة برقسم‌روملرك‌افریقاوحشیلری کبی اولمایوب دنیاده مثلی بولونمایان وحشیلردن اولدقلرینی فعلاً اثبات ایتمشلردر . افریقا وحشیلری نه یاپدقلرینی بیلمیه‌رك برحس حیوانی ایله حرکت ایدرلر . لیمسون وحشیلری ایسه ارتکاب ایده‌جکلری جنایتلری سنه‌لرجه دوشونه‌رك حاضرلادقلری جهتله افریقا وحشیلرینی کولکه‌ده براقشلردر.

لیمسون منابع مختلفه‌سندن ورود ایدن معلومات شو زمینده‌در :

کچن پازار ایرتسی کونی اوکله‌دن صکره وسطی ساعت اوچ بچق راده لرنده لیمسون قصبه‌سنده بر قاچ کویلو اسلام بر خرستیان آرابه‌سیله کزمکده ایکن بر روم قهوه‌خانه‌سنده اوطوران روملر طرفندن اوزرلرینه شیشه ، تنکه ، طاش وسائره آتیله‌رق ایچلرندن بریسی باشندن جرح وآرابه طورمغه مجبور ایدیلیر .

آرابه طورنجه باشلرینك چاره‌سنی آرامق اوزره اسلاملر آرابه‌دن اینرلر وبو حقارتك اسبابنی روملردن صوروب تعرضاتك اوکنی آلمق ایسترلرسه‌ده قرق اللی راده‌سنده بولنان روملر اسلاملری پیاده اوله‌رق کورونجه هپسی بردن هجوم ایله بونلری آبلوقه وضرب ایتمکه تشبث ایدرلر .

تهلکه‌نك بیومش اولدیغی و هیچ طانیمدقلری خرستیانلر طرفندن دایاق آلتنده ازیله‌جکلرینی حس ایدن اسلاملردن یشقوبی قریه‌لی احمد امیر حسین بیچاغنی چیقاروب مدافعهٔ‌نفسه چالیشیر . هجوم کسب‌شدت ایدر . بونك اوزرینه

احمد اوچ درت رومی خفیف صورتده جرح ایده‌رك خط محاصره‌یی یاروب قورتولور . دیكر درت آرقداشی دخی اسلام چارشوسنه التجا و پولیسه اخبار كیفیت ایدر .

بو اثناده صاللانقده اولان كلیسا چاكنك طوپلادیغی قصبه‌لی وكویلی بش آلتی بیك راده‌لرنده روملر برقاچ روم سرآمدانك علی صورتده تشویقیله چارشولرده بر قاچ یوز راده‌لرنده بولنان اسلاملرك اوزرلرینه ، دكانلرینه ، « یاشاسین یونانستان ! یاشاسین الحاق ! » صدالریله هجوم ایدرلر .

هجومی منعه چالیشان انكلیز موقع قوماندانیله یوز باشی محمد افندی دخی ضرب اولنور . هجوم دوام ایدر . اللرنده طاشلر ، صوپالر ، بیچاقلر ، رووولورلر ایله مسلح اولان روملر ، چارشوده وایشنده كوجنده هیچ بر شیدن خبردار اولمیان اسلاملردن اركك ، قادین ، چوجق ، هر كیمی راست كلیرلرسه ضرب وجرح واسلام دكانلرینی تخریب ایده‌رك یوللرینه دوام ایدرلر .

اوچ قوله آیریلان مهاجملردن تقریباً ایكی بیك راده‌لرنده اولان بر قول ، قومیسریات یولندن اسلام محله‌سنه كیتمكه باشلار .

موقع قوماندانیله یوزباشی محمد افندی سكز اون سواری ایله یتیشه‌رك بونلری منعه چالیشیرسه‌ده بو هیئت ضابطه‌یه دخی هجوم ایدرلر . سواریلری قوماندانی طاشلر ودكنكلر ایله ضرب ایدرلر . محمد افندی‌یی آتدن دوشوررلر . محمد افندی تكرار آتنه بینه‌رك ارقداشلریله برلكده غایت جسورانه صولتلر اجراسیله هجومی منعه دوام ایدر . بو صورتله خیلی مدت اوغراشیله‌رق بیوك مشكلاتله اسلام محله‌سنه اولان هجومك اوكی آلنیر .

دیكر ایكی قول وبورادن عودت ایدنلر اسلام دكانلرینی صره‌دن طوتارلر ، سوقاقلرده ودكانلرده راست كلدكلرینی ضرب و جرح ایتدكدن صكره دكانلرك مفروشات وقپو وپنجره‌لرینی ، بیچاقه‌بیلن ، قیریله‌بیلن یرلرینی تخریب ایده‌ك یوله دوام ایدرلر . دكانلری متعاقب بنایر مناسبتیله اوته‌ده بریده اولان اسلام صاتیجیلرینه هجوم ایدوب ضرب وجرح ایتدكدن صكره صاتدقلری اشیایی ، یمشلرینی وپاره‌لرینی یاغما ایدرلر . ضابطه هیئتنك قوتی مهاجمله نسبتله یوزده برراده‌لرنده بیله اولمدیغندن تدابیر شدیده‌یه مراجعت اولنه‌میه‌رق یالكز هوایه سلاح آتلمله اجرای تهدیدات ایدیلیر . بو هرج ومرج ، مظالم ، ووحشتلر ایكی ساعت قدر دوام ایتدكدنصكره ، كرك هیئت ضابطه‌نك غیرت وفداكارانی وكرك بوله میدیاده بولنان سكسان قدر انكلیز عساكرینك آقشام اوزری یتشمسی ، تخریبات وجنایاتدن آرتق یورلمش اولان مهاجملری كندی محله‌لرینه عودت ایتدرمشدر .

غزته‌منك بوصحیفه‌سنی طبع ایتدیكمز صره‌ده كلن خبرلره نظراً ایكی طرفدن اوچ مقتول و ۴۹ تهلكه‌لی مجروح اولدیغی اكلاشلمقده‌در . خفیف مجروحلرك مقداری هنوز معلوم دكلدر .

بو تفصیلاتی اعطا ایدن قبریس غزته‌سی روم اهالینك خونخوارانه مهاجماتی اثناسنده متفرق اولق اوزره نه‌مهم فجیعه‌لر ارتكاب ایتدكلرینی‌ده اوزون اوزادی‌یه یازیبور . بز بونلرك نقلندن صرف نظر ایدیبورز . یالكز اوته‌دن بری روم اهالی ایله مسكون اطه‌لر اهالیسنده مشهور اولان حالت روحیه‌نك ایچ یوزی نه‌قدر كوتو اولدیغنه دائر بو وقعه‌نك‌ده شهادتنی اوروپا عالم مدنیتنك نظر دقتنه عرض ایده‌رز .

دولت علیه ـ ایران :

نواحیٔ شرقیه مسئله‌سی . — ایران حدودنده نواحیٔ شرقیه نامیله اولوب وان ایله موصل اره‌سنده آلتی ناحیه‌یی احتوا ایدن اراضینك ایران حكومتی ایله حكومت عثمانیه اره‌سنده منازع فیه اولدیغی معلومدر . روسیه حكومتی ، بو اراضینك عثمانلی عسكری طرفندن اشغال اولندیغنی وبونی روس حدودینك حكومت عثمانیه طرفندن تهدیدی مقامنده تلقی ایتدیكنی بابعالی‌یه بیلدیرمش وبونك اوزرینه حكومت ، ملكیه مفتشلرندن علی سیدی بكی برای تحقیقات محلنه اعزام ایتمشیدی . موی الیه تحقیقاتی اكمال ایتمش ودرسعادته عودتله راپورینی داخلیه نظارتنه تقدیم ایلمشدر .

آلنان معلوماته نظراً بوراپورده مسئله‌نك برسوء تفهمدن عبارت اولدیغی اكلاشیله‌رق طرفین بیننده ائتلاف حاصل اولدیغی كوسترلمش ومذكور راپور، مسئله‌نك ایران تحدید حدودی مسئله‌سنه‌ده عائدیتی اولسی جهتیله تحدید حدود مختلط قومیسیونه كوندرلمشدر .

ایران حدود حادثه‌سی تحقیقاتی . — كچنلرده عثمانلی ـ ایران حدودی اوزرنده وقوعه كلن برحادثه‌دن طولایی طهران سفیری امین بك طرفندن ایران حكومتنك نظر دقتی جلب ایدلمشیدی . بو مسئله حقنده تحقیقات اجرا ایدلمش وایرانلیلرك عثمانلی حدودینی تجاوز ایتدكاری اكلاشیله‌رق مسببلرینك تجزیه‌لری طلب ایدلمشدر .

§ ایران حدودنده متنازع فیه اولان اراضی مسئله‌سنی تحقیق ایتمك اوزره حدوده عزیمتله اخیراً عودت ایلین علی سیدی بك تنظیم ایتدیكی دیكر راپوری حربیه نظارتنه تقدیم ایلمشدر .

عثمانلی ـ ایران حدود مسئله‌سی . — تان غزته‌سنه پترسبوغدن واقع اولان اشعاره نظراً اروپایه عائد اولوب عثمانلی ـ ایران مختلط قومیسیونی طرفندن تحدید حدود مسائلنه دائر جریان ایدن مذاكرات هیچ بر نتیجه ویرمامشدر . عثمانلی مرخصلری ، ادعا ایدلدیكنه كوره پك آز اختلافكار كورنیورلر ایمش . عثمانلی مرخصلری حدودك اسكی شكلنی تعیین ایدن برخریطه‌یی طلب ایتدكده ایسه‌لرده ایران حكومتی كندیسنده بویله برمعاهده‌یه مستند خریطه بولنمدیغنی ادعا ایدیبور .

دولت علیه ـ افغانستان :

افغان امیرینك مكتوبی . — مسند جلیل صدارتعظمایه ۲۸ ربیع الآخر سنه ۱۳۳۰ تاریخیله افغانستان امیری حضرتلری جانبندن ارسال اولنان فارسی العباره مكتوبك ترجمه‌سی صورتیدر :

« دولت علیهٔ عثمانیه‌نك صدر اعظمی بولنان محب عزیز ومهربانمز محمد سعید پاشا [زاد قدره] حضرتلرینه استانبول حریقزدكانندن ملجأ ومأواسز قالانلر ایچون محب اسلام واسلامیان اولان ثناورلری طرفندن اعطا اولنان بیك عدد انكلیز لیراسنك وصولنی وموی الیهمك تشكراتی متضمن ۲۷ ذی الحجه سنه ۱۳۲۹ تاریخلی مكتوب محبت اسلوبلری دست ثناوری‌یه واصل وبادیٔ مسرت خاطر اولمشدر .

« مبلغ مزبورك بروجه دلخواه صرف ایدلدیكندن طولایی جناب حقه حمد وثنا ایدر وبالمناسبه شوراسنی‌ده بیان ایلرم كه ثناورلری رابطهٔ جنسیت وملیت حسبیله افراد ملت اسلامیه‌دن هر فرد حقنده فوق العاده محبت پرورده ایلمكده بولندیغمدن دائما آنلرك مسرتلریله دلشاد ومحنتلریله غمناك اولمقده‌یم . اجزای ممالك عثمانیه‌دن اولان طرابلس غرب اهالیسنه قارشی ایتالیانلر طرفندن بی محابا برطاقم تجاوزات خونخوارانه ایقاع ایدلدیكی پیدرپی وارد اولان خبرلردن اكلاشلمش وبوندن طولایی دل مودت منزل ثناورانه‌مده حاصل اولان غلیانك نه مركزده اولدیغی افغانستانده منتشر (سراج الاخبار) غزته‌سنده البته منظور سامیٔ فخیمانه‌لری بیورلمشدر . بونك تأثیری مسئله فیصله‌پذیر اولنجه‌یه قدر قلبمدن زائل اولیه‌جقدر . بناءً علیه طرابلسلیلرك فلاكتلرینه بالاشتراك شهدای صالحینك ایتامنه معاونت ومجروحین مجاهدینك خاطرلرینی تطییب مقصدیله بركره اعانه دفترلری ترتیب اولنمش وافغانلیلردن هر فردك كندی ارزوسی ووسع اقتداری نسبتنده اعانه ویرمسی ایچون بو دفترلر افغانستانك هر طرفنه ارسال ایدلمشدر . انشاءالله افغانلیلر بوتشبثی كمال شوق وخواهشله حسن ختامه ایصال ایده‌جكلردر . لله الحمد افغانستان پك واسع بر مملكت اولق حسبیله اعانه‌نك جمع وتحصیلی برآز زمانه محتاجدر . شمدیلك جمع ایدیلان التی بیك انكلیز لیراسی بومبای عثمانلی باش شهبندری جعفر بك واسطه‌سیله حضور سامیلرینه ارسال اولندیغی كبی بعدما جمع ایدیله‌جك مبالغ دخی پی‌درپی كوندریله‌جكدر . همان جناب حق حسن موفقیت احسان بیورسون »

انكلتره :

حجاج قارشو . — عوام قاره‌سنده موسيو (فوتس) مكه ومدينه‌يه عزيمت ايده‌جك اولان حجاج مسلمينه تعرض ايتمه‌مك اوزره ايتاليانك بر كونا تعهداتده بولنوب بولنمديغنى خارجيه ناظرندن سؤال ايلمش وتعرض وقوعنده انكليز تابعيتنده بولنان اسلاملرك متأثر اوله‌جقلرينى بيان ايلمشدر . ايتاليانك حجاجى حامل بولنان سفائن نقليه‌يه قارشو مسامحه‌كارانه بولنه‌جغنى وايتاليا طرفندن اتخاذينه توسل اولنه‌جق اولان تدابيرك حجاجك مرورينه مانع اوله‌جق ماهيتى حائز اولميه‌جغى اميدنده بولنديغنى سير ادوارغره‌ى جواباً بيان ايلمشدر .

ايران :

ايران مسلمانلرينه بياننامه . — تبريز والىٔ عموميسى نزدنده علماى بلده طرفندن عقد ايديلن براجتماعده مسلمانلره خطاباً اوامر دينيه‌يه وعرف وآسايش مملكته رعايت وصاياسنى متضمن بربياننامه‌نشرى تحت قراره آلنمشدر.

ايران قابينه‌سى بحرانى . — تايمسك استطلاعاتنه نظراً ايران قابينه‌سى بحرانى حالا دوام ايديور . روايته نظراً قابينه‌ده بختياريلر عنصرينك چوق بولنمسندن ناشى عدم ممنونيتى اظهار ايتمك اوزره خارجيه ناظرى استعفا ايتمش وناظر مشاراليه هنوز بر خلف بولونمامشدر . صوك خبرلره كوره (محتشم‌السلطنه) مستعفى (وثوق‌الدوله) يرينه خارجيه ناظرى تعيين اولنمش وحال حاضرده‌كى ايران قابينه‌سى تماميله روس طرفدارى بولنمشدر .

نائب‌حكومتك اوروپايه عزيمتى . — ايران نائب‌حكومتى (ناصرالملك) كچن صالى كونى اوروپايه متوجهاً حركت ايتمش ومشاراليهى سالماً حدود خارجنه قدر ايصال ايچون اللى ايران ژاندارمه‌سى ترفيق ايدلمشدر .

سالارالدوله . — طرافنه بيك قدر آدم جمع ايتمش بولنان سالارالدوله (فيروزآباد) جهتلرينه كيتمشدر. طهران حكومتى، اغتشاشه ميدان ويرمه‌مك ايچون تدابير لازمه‌يى اتخاذ ايتمشدر .

فرمانفرما . — اليوم فرمانفرما كرمانشاهده (كردستان) و (لرستان) ايران واليسى صفتيله بولنيور. اكثر كرد رؤساسى موى‌اليهه عرض مطاوعت ايلمشلردر. حكومت عساكرى كوچوك برقوت ايله كرمانشاه جوارنده تحصن ايدن سالارالدوله‌يى اله كچيره‌بيلمك اوزره كرمانشاهده قاله‌جقلردر. حكومت عاصيلرى بودفعه صورت قطعيه‌ده تنكيل ايلمشدر .

شاهسونلرله روسلر . — شاهسونلرله روسيه عساكرى آره‌سنده مصادمات وقوعه كلديكى روس حدودندن اشعار ايدلمكده‌در . روسلرك مغلوب ايدلديكى روايت اولنمقده‌در.

افغانستان :

افغان قبائلنك عصيانى . — بومبايدن تايمسه اشعار اولنمشدر : افغان حدودنده بولنان موثوق‌الكلم برمخابرك اشعاراتنه نظراً (خوست) قبائلى الان حال عصيانده دوام ايتمكده‌درلر. عاصيلرك عددى چوقچه بولنديغى كبى افغان عساكرى طرفندن مهم برموفقيت احراز ايدلديكنه دائر هيچ بر خبر آلنه‌مامقده‌در . افغان اميرينك عدم فعاليتى نقليات ايچون لازمكلن يوللرك آلاتك فقدانندن منبعثدر. (غزنين) ده عاصيلرك احراز موفقيت ايتدكلرى ويلنمكده در . افغانستان اميرى حضرتلرى ، كه اتحاد اسلام طرفداريدر ، مسلمانلرله ضرب وحرب ايتمكى پك آرزو ايتميور. اميرك نيتى عاصيلرى صلح و مسالمت دائره‌سنده اقناع ايتمكدر . بوخصوصده مأيوس اولورسه او زمان سلاحله عاصيلرك تأديبنى درعهده ايده‌جكدر. (غزائى) قبيله‌سنه منسوب اولان عصاتك سلاحلرى پك مكملدر. افغانستان عساكرينك كندى همجنسلرينه قارشو محاربه ايدوب داخلده‌كى اختلالرى سونديره‌بيله‌جكلرى هنوز معلوم دكلدر. عساكر منتظمه كريده بولنوب عاصيلره قارشى محاربه ايتمك ايچون غير منتظم عسكرلر اوكه سوق اولنمشلردر . (كابل) دن آلنان حوادثه باقيليرسه امير قبايل عاصيه ايله برمعاهده عقد ايتمكله اختلاله نهايت ويرمك طرفدارى كورينيور. بوحالده مجازاتسز قالان اختلالجيلر الك‌صكره بشقه فناقلرده سببيت ويره‌جكلردر.

افغانستانده عصيانه قالماشمرر . — تايمسده مندرج بولنديغنه نظراً (خوست) شهرنده‌كى قبائل عاصيه محل مذكور واليسنك عزلنى طلب ايتملريله امير حضرتلرى مسئوللرينك اسعاف بيورمسى اوزرينه عصيانه نهايت ويرمشلردر. مذكور قبائل عاصيه‌يه اجراى نصايح مؤثره ايچون اوجواره كونديريلن افغان قواى عسكريه‌سى قومانداني جنرال (عبدالعزيز خان) بر نطق ايراد ايتمش وديمشدركه: « امير حضرتلرى سزى تسليح ايتمكدن مقصدلرى ، سلاحلريكزى اسلام دشمنى اوزرينه بوشالتمق ايچون اولوب يوقسه كندى كنديكزه [اسلام اسلامه قارشو] سوء قصد ايتمك ايچون دكلدر . » بونك اوزرينه بوتون عاصيلر عرض انقياد وتسليميت ايدرك ميدان حرب ووغادن طاغيلمشلردر .

روسيه :

روسيه و (پان‌اسلاميزم) . — ديلى‌تلغرافه پترسبورغده‌كى مخابرى طرفندن اشعار اولنمشدر : پترسبورغه واصل اولان حوادثه نظراً روسيه‌نك شرق جنوبيسنده كائن تاتار كنجلرى آره‌سنده حكومت عثمانيه وپان اسلاميزم آمالى لهنده برپروپاغانداجيلر جمعيتى كشف ايدلمشدر. (قازان) ه تابع و (پانقا) قصبه‌سنده دردست ايديلن مذكور پروپاغانداجيلردن اكثريسنك استجوابلرينه دائر حكومت طرفندن اوامر رسميه اصدار ايدلمش وعين زمانده او حواليده بولنان بوتون مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه‌نك سدينه فعلاً مباشرت اولنمشدر .

تركستان :

كاشغرده آنارشى . — كاشغردن پترسبورغه تلغرافله اشعار اولنديغنه كوره (تركستان شرقى) اهاليسى آنارشى حالده بولنيورلر. كاشغر شهرينك الك نفوذلى اكابرندن بريسى قتل ايدلمشدر . بوذات سياسةً اهالى اوزرنده بيوك بر نفوذه مالك ايدى . مأمورين حكومت اورته‌لقده حاصل اولان قارغشه‌لقدن اوركمشلر ، اوچ كون اوچ كيجه تسكين فساد ايچون بلا آرام چاليشمش ايسه‌لرده موفق اوله‌مامشلردر . شورش واغتشاش (يارقند) ، (قارغه‌لق) ، (غوما) و (ختن) ولايتلرينه‌ده سرايت ايتمشدر. اهالى بتون دوائر حكومتى ضبط ايدرك ادارهٔ امورى اله كچيرمشلردر . اهالى ميليس عسكرلرى تشكيل ايده‌رك هرطرفه يايلمشلردر . كچن حزيران اوائلنك ايكيسنده وقتيله اهالى طرفندن انتخاب اولنان (مارالباش) واليسيده ينه اهالى طرفندن قتل ايدلمشدر . (ختن) ده‌كى مأمورين حكومت كاملاً قاچمشلردر.

كاشغره عسكر سوقى . — روسيه حكومتى (كاشغر) ه قزاق وپياده عسكرلرندن برمقدار قوت سوق ايدرك حصوله كلن اغتشاشى تسكين ايتمك ايستيور . چين اختلالجيلرى بيننده مناقشه واختلاف حاصل اولمشدر . كاشغرده هرنه قدر اوفاق فقط ياغمالر وقوع بولمش ايسه‌ده شايان اهميت دكلدر .

كاشغر اختلالجيلرى . — كاشغردن پترسبورغه كلن خبرلردن احوالك كيتدكجه فناشمقده اولدیغى اكلاشيليور. (آق‌سو) ده چينليلرك دوام طاقنه منسوب پك چوق كيمسه توره‌يه‌رك ميليس حالنده بركتله تشكيل ايدوب قصبه‌نك اداره‌سنى اله آلمغه چاليشيورلر . روسيه حكومتى طرفندن كونديريلن قوهٔ عسكريه كاشغره مواصلت ايتمش ومأمورين حكومتى اتلاف ايدنلرى آصمشلردر .

هندستان :

دهلى‌ده بحران . — (سيلا) دن تايمس غزته‌سنه اشعار اولنديغنه كوره هندستانك يكى مقرحكومتى اولان (دهلى) شهرينك ديكر بر محله نقلى تقرر ايده‌رك دها كوزل، واسع ودوز بر اوواده يكيدن انشاسى قرارلشديرلمشدر.

بو محلك منظره‌سی غایت لطیف اولقله برابر صوبی‌ده پك مبذول ایمش .

هند اسلاملرینك اعانه‌سی . — هندلی سید امیرعلی حضرتلرینك اثر همتی اولان طرابلس غربده‌کی انکلیز هلال احمر جمعیتی ایچون هندستان اغنیا و اهالی مسلمه‌سی طرفندن ویریلن اعانه مجموعی بش‌بیك یوز اوتوز دورت انکلیز لیراسیله اون اوچ شیلنه بالغ اولمشدر .

فاس :

فاس احوالی کیتدکجه فنا رنك کسب ایدییور. فرانسزلر پیدرپی مراکشه عسکر وارزاق ایله مهمات سوق واعزام ایلیورلر . انکلتره مطبوعاتنك نشریاتنه باقیلیرسه الیوم فاسده اللی بیك فرانسز عسکری بولنمقده‌در. بونکله برابر فرانسزلر هیچ برخالری صاییله‌جق موفقیت احراز ایتمامشلردر .

تبعهٔ اجنبیه‌یه تابع اولان اوروپالیلر قورقو ومسکنتلرندن هپ کندی قونسولاتولرینه التجا ایلمشلردر .

فرانسه جنراللرندن مراکشه صورت فوق‌العاده وصلاحیت تامه ایله کوندریلن جنرال لیوته‌ی پوصله‌یی‌شاشیرمش ونه یاپه‌جغنه دائر حیران قالمشلر. مولای حفیظی قاچیرمامق ایچون آنی محافظه ایدن فرانسزلرك مقصدی آنك نفوذ موهومی سایه‌سنده ایش کورمکدر . حالبوکه بالعموم فاس قبائلی مشارالیهی خائن وطن تلقی ایتدکلرندن آکا هیچ برحرمت وعلاقه‌لری قالمامشدر.

دائمی صورتده فرانسز عساکرینه قارشو سل سیف جهاد ایدن فاس قبائل اسلامیه‌سی عمان هرطرفی صاره‌رق فرانسزلری پك فنا صورتده دوشوندیرمکده‌درلر .

فاسلیلرك مقصدی مولای حفیظی خلع ایتدکدن صوکره ، عن اصل مکه شرفاسندن اولوب مدت مدیده‌دن برو فاسده نشر انوار علم ومعرفت ایدن عابد، زاهد (سید عبداه) ی فاس سلطانلغنه انتخاب واجلاس ایتمکدر.

فرانسه حکومتی فرانسه مطبوعاتنه اجرا ایتدیکی رسمی بر تبلیغنامه موجبنجه فاسده‌کی فرانسز عساکرینك موفقیتسزلکندن بر شی یازماملری لزومی توصیه اولنمشدر . لکن مراکشده بولنان انکلیز مطبوعاتی مخابرلری بوکا حوالهٔ سمع اعتبار ایتمیه‌رك کوردکلری وایشتدکلری حقایق منسوب اولدقلری غزته‌لره بیلدیرییورلر .

تایمس غزته‌سنك بوبابده یازدیغی برباش مقاله‌ده ، فرانسه حکومتنك نظردقتنی جلب ایده‌رك کمال اهمیت وشدتله منازعاته نهایت ویرمك ایچون ایجاب ایدن تدابیر سریعهٔ مؤثره‌نك اتخاذینی توصیه ایتمشدر .

تنقید وتقریظ

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

مابعد

ابن زناد « مدینه‌ده یدی فقیه واردر . بریسی عبدالملکدر . » دیردی . امام شعبی ایسه « عبدالملك بن مرواندن بشقه کیمکله کوروشدم ایسه کندیمی اوکا فائق بولدم . » دیمشدی . بو سوزلرك هپسنی علامه سیوطی تاریخ الخلفاسنده ذکر ایدییور . ایشته قرآن اوقودیغی برصرده کندیسنه خلافتی خبر ویریلان عبدالملك ایشك اهمیت عظیمه‌سنی دوشوندی ؛ بو قدر آغیر بریوکك بشقه ایشلردن ال چکیلمدکجه قالدیریله‌میه‌جغنی آکلادی‌ده کمال تحسرندن الندکی قرآنه خطاباً « بو سنکله صوك صحبتمزدر . » دیدی . یعنی شمدی‌یه‌قدر او لدیغی کبی آرتق بوندن بویله‌ده صرف ، عبادتله ، تلاوت قرآن ایله مشغول اولمق قابل اوله‌میه‌جغنی سویلدی . کوریلیورکه بو سوز مطلقا دینی تحقیر یولنده سویلنمش دکلدر . ذاتاً خلافتدن صکره‌ده عبدالملکك فرائض ایله ، سنن ایله اشتغالنی کورییورز . اوت ، نماز قیلیور ، اوروج طوتیور ، حجه کیدییور . یعقوبی تاریخنده دییورکه: ۷۲ ، ۷۳ ، ۷۴ سنه‌لرنده حجازه حجاجی کوندردی. (۷۵) ده عبدالملك کندیسی کیتدی . ۷۶ ، ۷۷ ، ۷۸ ، ۷۹ ، ۸۰ سنه‌لرنده حضرت عثمانك اوغلی ابانی کوندردی . کعبه‌یه قماش اکسا ایدن ینه عبدالملکدر . پك اعلا ، بونلر حرم شریفی تحقیر ایتمك ایسته‌ین بر آدمك کاریمیدر ؟

مؤلف دییورکه : « ابن زبیرك باشنی کعبه‌نك ایچنده کندی الیله کسدی » جلد ٤ صحیفه ۷۹

مؤلف بو روایتی « العقدالفرید » دن الیور . ذاتاً بو کبی وقعه‌لرده بوکبی آثار ایله استشهاد، کندیسنك معتادی اولان حیله‌لردن بریدر. بیلورسکزکه ابن زبیرك قتلی حادثه‌سی طبری ، ابن الاثیر کبی سویلدیکنه اعتماد اولنور ، بوتون مورخلرجه مأخذ طانیلور کتب تاریخیه‌نك کافه‌سنده مذکوردر . لکن وقعه بو کتابلرده مؤلفك ایستدیکی طرزده تصویر ایدلمش اولمدیغی ایچون هیچ بریسنی قاله آلمیه‌رق محاضرات صنفندن بر کتابه صاریلیورکه بو کبی کتابلره الده بشقه بر مأخذ بولنماز ، اصوله‌ده مخالف دوشمزسه مراجعت ایدیله‌بیلور . ایشته کرك طبریده ، کرك دیکر معتبر تاریخلرده مصرح اولدیغی وجهله ابن زبیر هجونده ارباب طغیاندن بریسی طرفندن أولدیرلمشدر ، یوقسه باشی کعبه‌ده کسلمش دکلدر .

مؤلف دییورکه : « کعبه‌یی ییقدیلر » .

یوقاروده سویلدك‌که کعبه حجاجك هدفی دکلدی. حجاج مانجینقلری ابن زبیرك علاوه ایتمش اولدیغی قسمه چویرمش ؛ بوعلاوه ایسه اصل کعبه‌یه متصل اولدیغی ایچون آتیلان طاشلردن برقسمی‌ده کعبه‌یه اصابت ایتمش ایدی . حجاج قتالی بیتیردکدن صوکره ایلك امرینی مسجد حرامی طاشلردن، قانلردن تمیزله‌مك ایچون ویردی . ابن الاثیر بونی صراحةً سویلیور . پك اعلا، مسجد حرامی سیلدیروب سوپورتمك ایله کعبه‌یی ییقمق عینی شیمیدر ؟

ولیدك کفرینه، مصحفی اوقله نشان آلوب پارچه پارچه ایتدیکنه، صوکره

اتوعد کل جبار عنید ؟ فها أنا ذاك جبار عنید !
اذا لاقیت ربك یوم حشر، فقل لله مزقنی الولید .

بیتلرینی سویله‌مسنه کلنجه ، مؤلف بو روایتی اغانیدن آلیور . وقعه اغانی خرافاتندندر . معلومدرکه اغانی صاحبی شیعی‌در . امویلره بغض ایتمه‌یی، اونلری کوچوك دوشورمه‌یی کندیسنه دین اتخاذ ایدر. بیتلرك اوزرنده ایسه تولید دامغاسی کوزوکوب طورییور . ادبیات ایله آزیجق مناسبتی اولانلر شو اسلوب نظمك اصلا اسکیلره عائد اولمیوب مولدین مالی اولدیغنی قولایجه آکلارلر . (مابعدی وار)

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

واللّه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب و مدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ١٧ — ١٩٩ ١٢ رجب ١٣٣٠ پنجشنبه ١٤ حزیران ١٣٢٨ جلد ١ — ٨

تفسیر شریف

بسم اللّه الرحمن الرحیم

والشعراء یتبعهم الغاوون . ألم تر أنهم فی کل واد یهیمون . وأنهم یقولون مالا یفعلون . الا الذین آمنوا وعملوا الصالحات وذکروا اللّه کثیراً وانتصروا من بعد ما ظلموا وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون .

ترجمه‌سی

« شاعرلرك آرقه‌سندن آنجق صاپیقلر کیدر . کورمیورمیسك که اونلر هر وادیده دولاشیورلر . هم یاپمادقلری شیلری سویلیورلر . یالکز ، ایمان ایدرك اعمال صالحه‌ده بولنانلرله اللهی صیق صیق خاطرلایانلر ؛ برده ظلم کوردکدن صوکره انتقام آلانلر ایچون سوز یوقدر . ظلم ایدنلر ایسه نصل برعاقبته اوغرادقلرینی آکلایه‌جقلردر . »

*
* *

بو آیات کریمه « طسم تلك آیات الکتاب المبین . لعلك ... » خطابیله باشلایان سورهٔ شعرانك باشنده‌در .

حقیقت ، هر وادی‌یه طالوب چیقان ؛ یالانجیلقدن باشقه سرمایهٔ صنعتی اولمایان ؛ موضوع توکندکجه اوته‌کنك ، بریکنك ناموسنه هجوم ایدن ؛ هرکسك حریم سرائرینی آچمق ایچون دیلنی مایمونجق کبی قوللانان ؛ برمضمون ، برقافیه اوغورنده بیك حقیقتی ، بیك حکمتی قربان ایدیورن ؛ برنکته خاطری ایچون ، خاطره کلمیه‌جك ، رذائله آغوش آچان بوسرسریلرك اطرافنده دائما برسورو قویوق دولاشیرکه بونلر اوهرزه وکیللرك قوصدقلری هذیانلری نعمت اغتنام ایدرکی التقام ایدرلرده کزدکلری یرلره صاپچوب طورورلر !

ایشته کرك بوماهیته‌کی شاعرلر ، کرك اونلرك یارداجیلری منسوب اولدقلری ملت ایچون برر مصیبتدرلر . أوت ، بونلرك مقداری خسران اجتماعینك اك صاغلام عیاریدر .

دین نامنه ، اخلاق فاضله نامنه ، الله قورقوسی نامنه قلبنده هیچ برحس طاشیمایان ؛ ظلمه ، حقسزلغه قارشی عن صمیم الروح جوشه ، خروشه کلمه‌ین شاعرلر هانکی جماعتده مبذول ایسه ، الله اوجماعتك بلاسنی ویره‌جك دکل ، ویرمش دیمکدر !

اویله یا ، اولا برملتك روحی ادبیاتنده ، اشعارنده کورولور . روح اجتماعیسی یوکسك اولان بر ملتك سینه‌سنده بو کبی اسافل توره‌سه‌ده اوره‌یه‌من . ثانیاً افرادملتك تربیهٔ اجتماعیه‌سنی یوکسلتمك ؛ علوی ، بونکله برابر صاغلام فکرلری بلیغ بربیانك تأثیر ساحریله قلبلرده حس حالنه کتیرمك آنجق شاعرلرك وظیفه‌سیدر . بووظیفه‌نك اهمالی ملتك اضمحلالیدر .

شریعت غرای اسلامیه شعرك تمیزینی مقبول ، مردارینی مدخول کورور . علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری اصحاب کرام ایچنده‌کی شاعرلرك نشائدنی دیکله‌دکدن باشقه ، دور جاهلیتده یتیشمش سوز ارلرینی‌ده شعرلرینك قیمتنه کوره تقدیر بویوررلردی . حماسته‌کی

موقعی ایریشیله‌میه‌جك قدر بوكسك اولان عنتره ، كندیلرینك عن‌الغیاب مظهر استحسانی اولان برشاعر بختیار ایدی .

حضرت عمرك حافظه‌سنده‌كی شعرلر بیتر، توكنیر كبی دكل ایدی. حتی حضرت عباس « علی درجه‌سنده قدرت علمیه‌سی ، عمر قدر محفوظات شعریه‌سی اولان آدم كورمدم . » دیردی .

(انتصار) انتقام آلمق معناسنه‌درکه بوراده هم خصوصی ، هم عمومی‌در . یعنی شاعر هجومه ، تعرضه اوغرایان شخص معصومنك انتقامنی آله‌جغی كبی، ظلم كورن ابنای ملتی‌ده سیف لسانیله مدافعه ایده‌جكدر .

(وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون) نظم جلیلی كلام‌اللهك اك مهیب، اك شدید پارچه‌لرندندر. تأسف اولنور كه اونی، اصلنده‌كی روح شدته دائر برفكر ویره بیله‌جك صورتده اولسون ، لسانمزه نقل ایتمك قابل دكلدر . حضرت ابوبكر عهدنامه‌سنك صوكنده بو آیت جلیله‌یی ایراد ایلمشـدر . جودت پاشا مرحوم قصص انبیاسنده او عهدنامه‌یی ترجمه ایتمشدر كه بز اصلنی امام مبردك كتاب‌الكاملندن تبركاً عینیله یازییورز :

« بسم الله الرحمن الرحیم. هذا ماعهدبه ابوبكر خلیفة محمدرسول‌الله صلی الله علیه‌وسلم عندآخر عهده‌بالدنیا واول عهده بالآخرة فی‌الحال التی یؤمن فیها الكافر ویتقی فیها الفاجر . انی استعملت علیكم عمر بن‌الخطاب . فان بر وعدل فذلك علمی به ورأیی‌فیه . وان جار وبدل فلا علم لی بالغیب . والخیر اردت. ولكل امرئ ما اكتسب . وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون . »

محمد عاكف

مدافعات دینیه

حق وحقیقت

دوقتور دوزینك اسلامیت علیهنده‌كی اسناداتنه قارشی ردیه

۱۰

سرور انبیا « علیه اشرف‌التحایا » افندیمز توارد ایدن اوامر ربانیه‌یه توفیق حركتله اولا كندی عشیرت واقرباسندن بدء ایله دعوت وارشادینی بوتون اقوام عربه ، حجاز وتهـامه ویمن اهالیسنه تعمیم بیوردقدن صوكرا بالجمله ملوك دنیـایه ، اطراف و آفاق عالمه دعوتنامه‌لر نشر وارسـالنه‌ده بذل عنایت وكافهٔ افراد بشریه‌نك نائل هدایت اولملرینه صرف همت بیوردیلر ومظهر اولدقلری فتوحات جلیله ومظفریات متوالیه اوزرینه عدل واحسـاندن انحرافله اخلاق وافعال پسندیدهٔ معروفه‌لرنده ذره قدر تبدل كورولمه‌مش، حظوظات عاجله‌یه میل ایله مسـلك متخذلری بولنان زهد واتقادن قیل قدر ایرلمه‌مشلردر . بلكه نعم سبحانیه ترادف ایله‌دكجه تواضع وسماحتلری آرتار ، اعداسـنه غالب كلدكجه عفو وكرمله معـامله بیورورلردی . ـ جلد اولده سبق ایلدیكی اوزره ـ هیچ بر وقت زینت واحتشامه ، ثروت وسامان احرازینه رغبت بیورمدقلری كبی صلاحیت كامله‌لری داخلنده بولنان امامت وخلافت منصبنی‌ده كندی اولاد واقاربنه وصیت ایتمیه‌رك امتك انتخابنه ترك وتودیع بیورمشلردی . بوحاللر هپ طرف سبحانیدن تلقی ایلدكلری اوامره مراعات كامله‌ده بولنه‌رق خشیت‌الهیه واخلاص تامدن برلحظه آیرلمدقلرینی وهیچ برماده‌ده منفعت خصوصیه كوزتمدكلرینی واضحاً وقطعیاً اثبات واقتضا ایتمكده دكلیدر ؟

انصاف واذعاندن هزاران مرتبه دور مهجور اولان بوغرضكارلر شوبسط وبیان اولنان حقائق قطعیه خارجنه چیقارق نه‌دییه‌بیلیرلر ؟ بونلرك عجزوغرضلرینی برقات دها میدان وضوحه ابراز ایتمك ایچون برازده تفرعاته عطف انظار ایله احكام شرعیه واطوار محمدیه‌یی تدقیق ایده‌لم :

بوغرضكارلر ، ابتدای اسـلامده مشروع اولمیان جهاد حقنده مؤخراً امر ربانی شرفورود ایتمسی اوزرینه نبی ذی‌شـان افندیمز حضرتلری لدی‌الایجـاب كفار ومنافقین ایله مقاتله ایده‌رك اونلری مقهور وپریشان ایله‌مش اولمسنه‌می كوجه‌نیورلر ؟ یوقسه بدایت امرده مباح اولدیغی حالده مسكرات خبیثه حقنده اخیراً حرمت قطعیه اعلان بیورلمسینیمی بكنمه‌یورلر ؟ یاخود مكهٔ مكرمه‌دن اذن آلهی‌یه بناءً مهاجرت ومفارقت بیورمشیكن برمدت صوكرا كلوب او بلدهٔ مباركه‌یی مشركلردن پاك ، ممالك اسـلامیه‌یه الحاق بویورمش ؛ و یاخود هر بریسی برحكمت عالیـه‌یه ابتنا قلنان تعدد زوجه ، طلاق ، ظهار ، نفقه .. حدود شرعیه وسائر احكام ترهیبیه تجویز وتأسیس ایتمش اولمسنه‌می عن جهلٍ تعریض ایتمكه یلته‌نیورلر ؟ حالبوكه بوتأسیساتك كافه‌سی ، بوتعالیاتك هربری دین مبین اسلامك تكمله طوغرو بر خطوه‌سی، ایلریده دین عمومی اوله‌جغی بوتون عقلای انام وارباب بصائر اقوام نظرنده امر محقق عد اولنان شرع انور احمدینك تزاید انتظامنی انتاج ایدن فیضلی بر مقدمه‌سی اولدیغی جای اشتباه اولمیان حقائق قطعیه‌د[illegible] [تفصیلات كامله‌یه دسـترس اولمق آرزو ایدن قارئین (بینات احمدیه) نام اثرمزه مراجعت ایله‌سونلر]

سلطان انبیا (علیه اكمل التحایا) افندمزك مبدء رسـالتلرندن ارتحال همایونلرینه قدر هردرلو مشكلاته سینه كرمه‌لری، بوتون شجعان وبهادرانك توقف وتزلزله اوغرادقلری هنكام شدتده ابراز شجاعت واحراز ثبات و متانت بیورمش اولدقلری تواترات قطعیه ایله واصل رتبهٔ بداهتدر . [۱] بوایسه محضا دركاه سبحانی‌یه التجا اسـتنادی ،

[۲] سیر سنیه وغزوات جلیله‌نك تفاصیلنه واقف اولانلر بوطاقم وقایع نبویه‌یی یكان یكان استحضار وملاحظه ایله بوسوزلرمزی تصدیقه مسـارعت ایده‌جكلری بی اشتباهدر .

(والله یعصمك من الناس) نظم جلیلی ایله مبشر بیورلدیغی وعد ربانی‌یه توکل واعتمادی سایه‌سنده‌در. دین وایماننده ذره‌جه شبهه‌سی اولان کیمسه جناب رسالتمآبك مظهر بیورلدقلری بو توکل اعتمادك بیکده برینی حائز اوله‌ماز.

(دوزی) ده: « متین وصمیمی براطمینانه مالك اولمقسزین محمد اون سنه‌دن زیاده بر مدت کندیسنی بکله‌ین تحقیرات و مهالکه قارشی قویامزدی » دییه‌رك بالمجبوریه بوحقیقی اعتراف ایتدیکی حالده مهالك و مخاطرات ایچنده بولندقلری زمانی یالکز اون سنه‌یه حصر ایتمکله صاواشیور. اك بویوك مخاطرات وشدائدك بعدالهجره جهاد وقتال ایله اشتغال ویهودیلرله اونلردن دونمه منافقلر طرفندن اجرا اولنان انواع مکر ومفسده‌ته، اصحاب کرامی اغوا ایچون اشاعه ایتدکاری درلودرلو فتنه ومکیده‌ته قارشی لازم الاتخاذ تدبیر احوال هنکامنده چهره‌نما اولدیغنی هیچ قاله آلمیور. ایشته بونقطه‌ده دخی قانون منطقیدن فرسخ فرسخ اوزاقلاشمش بولنیور. اوت، مادامکه — انکاره مجال اولمدیغی وجهله — ابتدای اسلامده، ضعف قوت هنکامنده برای تحمل قوتلی برایمان واعتقاده لزوم کورولیور؛ مؤخراً دشمنلر چوغاله‌رق، داخل وخارجده اختلال ومهاجمه‌لر تکثر و تزاید ایدنجه ایمان واعتقاد قوت ومتانتنه دها زیاده لزوم کورولمسی اولویت طریقیله ثابت اولیور.

مناسترلی اسماعیل حقی

فقه وفتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخنده:

حج

١٣

تعقیب ایتمکده بولندیغمز سلسلهٔ تاریخیه‌ده حجه دائر نازل اولان آیتلرك، وارد اولان حدیثلرك بعضاری صره‌لری، یرلری کلدکجه ذکر ایدیلدی. فقط حج حقنده شرف وارد اولدقلری آچیقجه معلوم اولان بعض آیتلرك، حدیثلرك تاریخ نزول و ورودلری بزجه پردهٔ مشکوکیت، یاخود تمامیله مجهولیت آلتنده قالدیغندن سلسله‌ده اشغال ایده‌جکلری یرلر بوش قالدی. ایشته بو بوشلغك طولدیریلمسی، احکام حجك وبوبابده اصحاب ومجتهدین کرامجه وقوعه کلن اختلافلرك حقیله آکلاشیله‌بیلمسی ایچون حجه دائر نازل و وارد اولان آیت وحدیثلرك مهملرینی آیروجه درج ایتمکی الزم عد ایدیورم.

*
* *

جناب حق قرآن کریمده کعبهٔ معظمه‌نك احتوا ایتدیکی فضائل وشرافتی بیان ضمننده:

« ان اول بیت وضع للناس للذی ببکة مبارکا وهدیً للعالمین فیه آیات بینات مقام ابراهیم ومن دخله کان آمنا » بیوردقدن صوکرا اربابنه حجك وجوبنی افاده ایچون:

« ولله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا »

دیه‌رك بعدالوجوب ترك حج ایدنلر حقنده‌ده:

« ومن کفر فان الله غنی عن العالمین »

بیوریبورلر. انس رضی الله عنه روایت ایدیورلرکه: حج فرض قیلننجه علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری خطبه‌سنده « یا ایها الناس قدفرض علیکم الحج فحجوا » بویورمشلردی. بونك اوزرینه اصحابدن بریسی قالقه‌رق: — یا رسول الله هرسنه‌می؟ دیدی. فقط سکوت ایله قارشولاندی. بوسؤال اوچ دفعه تکرار ایدنجه اول حضرت:

— لوقلت نعم لوجبت، ولووجبت لترکتم، ولوترکتم لکفرتم...

دیه‌رك حجك فرض عمری اولدیغنه ایما ایلدیلر. صوکرا بوراسنی تأکیددن باشقه‌برده « ومن کفر فان الله غنی عن العالمین » آیت کریمه‌سنك محتوی اولدیغی تهدیده معروضیتدن برنوع تحذیری متضمن اوله‌رق:

« — الا انه انما اهلك الذین من قبلکم ائمة الحج؛ — والله لوانی احللت لکم جمیع ما فی الارض من شئ وحرمت علیکم مثل خف بعیر لوقعتم فیه » بویوردیلر.

*
* *

حضرت الله اثنای حجده تجارت وسائر تشبثات ایله طلب رزق ایتمکده بربأس بولنمادیغنی بیان ایله:

« لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلاً من ربکم »

بویوردیلر. فخر کائنات افندمز حضرتلری قاضینك اثنای حجده بربدل مقابلنده کندیسنی دیکرینك خدمتنده بولندرمه‌سنه مساعده ایدیوردی. اصحابدن برینك حضور نبوی‌یه کله‌رك: « بز، حجاجی کیرا ایله مکه‌یه نقل ایدیورز؛ بوندن طولایی بعض کیمسه‌لر حجلرمزك عدم صحتنه قائل اولیورلر؛ بوخصوصده نه‌دیرسکز، یارسول الله؟ » دیمسی اوزرینه، علیه الصلاة والسلام افندمز سکوت ایتمشلردی. فقط چوق کچمه‌دن « لیس علیکم جناح ... » آیت کریمه‌سی نازل اوله‌رق سائل چاغیریلدی؛ حجاری صحیح اوله‌جغی تبشیر بویوریلدی.

*
* *

قرآن کریمده عرفاتدن قالقه‌رق مزدلفه‌یه کلنجه مشعرحرام یاقینلرنده الله تعالی‌نك ذکر ایدلمسی حقنده:

فاذا افضتم من عرفات فاذکروا الله عندالمشعرالحرام واذکروه کماهدا کم وان کنتم من قبله لمن الضالین » آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر. صوکرا مزدلفه‌دن منایه کلمك خصوصنده‌ده:

« ثم افیضوا من حیث افاض الناس واستغفروا الله ان الله غفور رحیم » آیت کریمه‌سی کوریلیور. بعض روایتلره کوره بو آیت احمسیلك ادعاسنده بوله‌رق عرفات وقفه‌سنی، بناءً علیه اندن افاضه‌یی ترك ایدن قریش وامثالی حقنده نزول ایتمشدر: بوحاله کوره آیتدن مزدلفه افاضه‌سی دکل، بلکه عرفات افاضه‌سنی آکلامق اقتضا ایدر.

ام المؤمنین حضرت عائشه‌دن مرویدرکه بتون قبائل عرب عرفه کونی عرفات وقفه‌سنده حاضر بولنور، یالکز قریش واتباعی حرم شریف داخلنده بولنان مزدلفه وقفه‌سیله اکتفا ایدییورلردی . ایشته بونك اوزرینه « ثم افیضوا من حیث افاض الناس ... » آیت کریمه‌سی نازل اوله‌رق اوعادت جاهلیه رفع ایدلمشدر .

معلوم اولدیغی اوزره عربلر زمان جاهلیتده مناسك حجی اکمال ایتدکدن صوکرا مناده اجتماع ایدر. هرقبیله، هرکس دیلك دوندیکی قدر منثور ومنظوم اوله‌رق ابا واجدادینك خاطرنی یاد ایدرلردی . دین مبین اسلامه کلنجه بوعادت جاهلیه قالدیریله‌رق یرینه ذکر الهینك ودعانك اقامه‌سی ضمننده :

« فاذا قضیتم مناسککم فاذکروا الله کذکرکم آبائکم اواشد ذکراً فمن الناس من یقول ربنا آتنا فی الدنیا وماله فی الاخره من خلاق ومنهم من یقول ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفی الاخرة حسنة وقنا عذاب النار » آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر .

* * *

متعدد طریقلر ایله ورود ایدن آثار مختلفه‌دن مستبان اولدیغنه کوره بعض اصحاب کرام طواف حقنده نزول ایدن آیت کریمه‌ده سعیك مسکوت عنه بیراقیلمسیله برابر ، اسکی عادات جاهلیه‌لرینه تشبه اوله‌جغنی درخاطر ایده‌رك، صفا ایله مروه آراسنده سعی ایلمك خصوصنده دوچار شبهه اولمشلردی .

« ان الصفا والمروة من شعائر الله فمن حج البیت اواعتمر فلاجناح علیه ان یطوف بهما ومن تطوع خیراً فان الله شاکر علیم . »

آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر . بو آیتدن صفا ایله مروه‌نك مناسك حج ایچون وضع اولنان نشان وعلامتلر جمله‌سندن اولوب حج وعمره ایدنلر ایچون بونلر آراسنده‌سعی وطوافك مشروعیتی آکلاشیلیور.

ابن زبیر عروه رضی الله عنه « ان الصفا والمروة ... » آیت کریمه‌سنده « فلاجناح علیه ان یطوف بهما » جمله‌سندن سعیك فعلی کبی ، ترکی جهتنده‌ده برجناح اولمیه‌جغنی دوشونه‌رك بوجهتی نیز حضرت عائشه‌یه عرض ایتمش ایدی . فقط ام المؤمنین ، عروه‌نك مطالعه‌سنی تصویب ایتمدی ودیدی، که : « بومسئله‌نك سنك آکلادیغك کبی اولماسی ایچون آیت کریمه‌نك « لاجناح ان لایتطوف بهما » صورتنده نزولی لازم کلیردی » دیدی . بونی متعاقب آیت کریمه‌نك سبب نزولنی بیاندن صوکرا سوزلرنی : « وقدسن رسول الله صلی الله علیه وسلم الطواف بینهما ولیس لاحد ان یترك الطواف بینهما » جمله‌لریله بیتیردیلر .

بو حدیث شریفه کوره سعیك آنجق اباحت درجه‌سنده‌کی برمشروعیت ایله قالمایوب هرحالده مسنونیت ، یاخود وجوب کبی طرف فعلی راجح بولنان برمشروعیت ایله متصف اولدیغی آکلاشیلیور . ذاتاً آیت کریمه‌ده صفا ایله مروه‌نك « شعائر الله » دن معدود اولمسی‌ده بوکا دلالت ایدر .

حلیم ثابت

اجتماعیات

فه‌مینیستلرك نظرگاه نصافنه

— ٤ —

« تورکلر دولتلرینی تمامیله اسلامیته مدیوندر »

ـ لامارتین ـ

لامارتین ، دنیانك اوچ بویوك دینی اولان موسویت ، عیسویت واسلامیته شرقك مهد ظهور اولمسنده‌کی حکمتی وجداننده صوریبور؛ وشو جوابی آلیور : « شرق : مطلع انوار فیوضات الهیه ومهبط الهامات ربانیه‌در . جناب حق نصف کرهٔ شرقینك بوصاف محیطنی، بو لطیف آفاقنی معکس انوار حجابی بویورمش . انسانیته بخشایش صمدانیه‌سی اولان مواهب ازلیه‌سنك قسم اعظمنی اقوام شرقیه‌یه، انسانلرك بو بویوك قارداشلرینه تخصیص قیلمش. بز غربلیلر بونده‌کی اسباب خفیه‌یی جناب حقدن سؤاله حقمز یوقدر . حدیمز دکلدر . جناب حق رأینده مختار ، اراده‌سنده مستقلدر .

شرق انسانلرینی وبالخاصه عربلری فیاض برعقل وادراك، جوال برزکا ایله مغبوط الانام ومحسود الاقوام بولورز .

عربلر، بلوطسز، براق، ییلدیزلری شعشعه‌دار برسمای لاجوردی آلتنده ، کلفت معیشتدن آزاده ، ساکن وساکت برحیات ساده ایچنده یاشارلر . مادیاتدن زیاده معنویاته التفات ایدرلر . روحانیت عالملرینه دالوب کیدرلر .

آنجق دیدهٔ بصیرتله کوروله‌بیلن معنوی جهانلر ، دهوتی کشورلر کشف ایدرلر . عربلرك بوعلویت تفکرلری ، بوعظمت تصورلری (علم هیئت روح) اطلاقنه سزادر .

روحاً عوالم علویه‌یه اعتلا، جهان ملکوتی سیروتماشا، جستجوی کبریا، تحمید خدا ، تمجید نعوت واسما عربلره خاص برفضیلت خلقت ، برکرامت فطرتدر .

بز ، بارد براقلیم ایچنده ، کثیف بلوطلرله مستور برطبقهٔ سماویه آلتنده درد معیشتله لاینقطع چالیشمغه وتعب جسمانیمزی تسکین ایتمك ایچین فضله‌جه اویومغه مجبورز. ایشته بومشکل طرز حیات بزی معنویات وتفکراتدن منع ایدییور .

مادیات ایچنده بوغولمش بی‌تاب برروح کسوهٔ ناسوتیتندن سیلکینوب عوالم لاهوتیه‌یه پرواز ایده‌مزسه معذوردر .

بز غربلیلر بوعالی فکرت قومه صاقین نظر استخفاف ایله باقمایالم ! زیرا جناب خالق کائناتی بزه اونلر کشف ایتدیلر . »

ایشته غربك بومستثنا رجل بالغنك ، بوشاذ انسان کاملنك، بو ـ ملیونده بر ـ عقل معالی پرورینك شرقه‌واقوام شرقیه‌یه وبالخاصه عربلره دائر روحندن ترشح ایدن مطالعات حکیمانه واعترافات حق پرستانه‌سی !

ذره قدر حسه ، ادراکه ، وجدانه مالك برانسان ـ خصوصیله اسلامیت دعواسنده بولونان برانسان ـ ایچین بو برقاچ سطرلق سوز نه بویوك برکتاب حکمت ، نه مؤثر ، نه انتباه آور بردرس عبرتدر !

انصاف ! هر بری خورشیدلره غرق اولمش معنوی بر جهان حقیقت اولان بو سوزلر فرانسه‌نك (لوار) ایالتنده (ماقون) شهرنده دوغمش ، اسلامیته غیرقابل تسکین بر آتش غیظ وخصومتله یانمقده اولان قاتولك مذهبی اوزرینه تربیه کورمش بر (لامارتین) ك قلمندن دوکولیبور . لامارتین دییور که :

« Les Turcs doivent leur Empire tout entier au Prophète arabe ».

تورکلر دولتلرینی تمامیله ذات صفت رسالت پناهی‌یه مدیوندر . بودولت وسلطنتی جناب رسول هاشمی‌یه اقتدارلری ، اهتدالری اسلامیتلری سایه‌سنده قازاندیلر . تورکلرك حیات ملیلری ، روح استقلاللری اسلامیتدر . تورکلر اسلامیتك قدرینی بیلسینلر . اسلامیته دائما مؤمن وصادق قالسینلر .

ایشته لامارتین « تورکلر دولتلرینی تمامیله ذات حضرت رسالت پناهی‌یه مدیوندر . » دیمکله بونتیجه‌یی مراد ایدییور .

ایکی سطر صوکرا ینه دییور که :

« L'Islamisme et la Turquie sont un même fait ».

« اسلامیتله تورکیا عینی شیدن ، برحقیقتدن عبارتدر » یعنی : اسلامیت تورکیادن آیریلماز . تورکیا دینلنجه بلاتوقف اسلامیت خاطره کلیر . تورکلك بروجود ایسه اسلامیت آنك روحیدر . اسلامیت کیدنجه تورکلك برآن یاشاماز . درحال ئولور کیدر . نه‌قدر دوغری برسوز ! حتی باقیکز : هرهانکی بر مؤمن ومعتقد آرناووده « ن نه‌سین ؟ » دی‌یه صورسه‌کز آلاجغکز جواب « تورق یام الحمد لله! یعنی : تورکم الحمد لله ! » دن عبارت اولور . آرناوودك « تورکم » دیمکدن مقصدی شبهه‌سزدرکه اسلامیتدر ، دین توحید و قرآندر . یوقسه صرف ملیت نقطه‌سندن اولسه بدیهیدرکه آرناوود تورك دکلدر . ملیت وقومیت اعتباریله تورك باشقا آرناوود ینه باشقا . [۳]

ایشته کوریلیورکه آرناوودك (تورك) لکدن مرادی ، اسلامیتدر ، هیچ باشقا برشی دکلدر . قوجه لامارتین تورکیانك روح ملیتی نه کوزل ، نه‌قدر واقفانه تدقیق ایتمش ! ایکی کلمه ایله نه‌بویوك برحقیقت افهام ایدییور !

مسلمان‌نام جلیل‌القدرینی طاشیان هرهانکی برانسان هیچ برشی بیلمسه‌ده انسانیتك ، عقل سلیمك نره‌ده اولدیغنه دائر برفرانسزدن « انسانیت سزده ، عقل سلیم سزده ، مدنیت معنویه وحقیقیه سزده » اعترافلرینی دیکلسه ینه قلبنده دینه ، ملتنه برمیل محبت حس ایدر . وجداننده برصدای تعظیم ، برزمزمهٔ تکریم دویار . اوکا قوشار ، اوکا صاریلیر . اونکله مخاطبی اولان فرانسزه قارشی افتخار ایدر . سبحان‌الله ! غرب ، شرقك انسانیتنه ، معنویتنه ، روح حقیقت انسانیه اولان اسلامیتنه عاشق ! شرقده غربك مدنیت مادیه‌سنه ، نعش مذهبنه ، هیکل بی روحنه ، وبای اخلاقیسنه ، طاعون اجتماعیسنه مفتون ! صانکه مبادلهٔ ادیان ! افسوس ... حقیقت خیاله قربان !

« أولئك الذین اشتروا الضلالة بالهدى فما ربحت تجارتهم وما كانوا مهتدين — مجرد شوکت وسطوت اسلامیه قورقوسندن یاریم آغازله « آمنا . بزده ایمان ایتدیك . مسلمانز » دیین وقلبندن شدتلی برکین ، چیلغین برخصومت بسلیین منافقلر ، عقل سلیم ایله استهزا ایدن او سفیهلر ، او احمقلر ، او ابلهلردر ، که نقد زرین هدایتله کالای (!) ضلالت صاتین آلدیلر .

کوزلری ئوننده کعبهٔ سعادته کوتورن غایت کنیش برسبیل‌الرشادی براقوب فلاکت اوچوروملرینه منتهی اولان برره نارفته‌یه کیردیلر . اونلر بیلمش اولسونلر ، که بوسوق شیطانیده اومدقلری قازانج ؛ متاع خذلان وخسراندن عبارتدر . اونلر زمرهٔ مهتدین‌دن دکلدرلر . اونلر سواد اعظمدن ، اومحترم جماعتدن آیریلدیلر . برفئهٔ ذلیله ، برشرذمهٔ ضاله اولارق درك اسفل جحیمه سقوط ایتدیلر . سورهٔ جلیلهٔ بقره . آیة ۱۵ »

غربه تماس ایتمك ، غرب مدنیتندن اقتباس فکر ترقی وتکامل ایتمك شرفنی (؟) کندیلرینه مال ایدن نسائیون بکلردن صورابیلیرمیز ؟ (استوارت میل) لرك ، (تورژون) لرك ، (امیل فاکه) لرك فلسفه‌لرینی فرط خواهشله اوقودقلری قدر نیچین (لامارتین) لرك ، (لاواله) لرك ، (قونت هانری دوقاستری) لرك تألیفات حکیمانه‌لرینی مطالعه‌یه ، برازده بونلردن استفاضه‌یه تنزل ایتمیورلر ؟

یوقسه بونلر اسلامیتك ، مدنیت حقیقیهٔ قرآنك طرفداری ، ثناخوانی اولدقلری ایچین‌می ؟

لطفاً سویله‌سینلر ! محترم قونت هانری جنابلرینك « اسلام » نامنده‌کی اثرقیمتداری حقنده‌کی مطالعه‌لری نه‌در ؟ فقط بیلمم کوردیلر ، اوقودیلرمی ؟ اوهرحرفی برجوهر کرانبها اطلاقه سزا اولان کتاب مستطاب اسلامیتی ومؤسس جلیل‌القدرینی نه قدر بی طرفانه ، نه قدر منصفانه ، نه قدر عالمانه مدافعه ایدییور !

انسان نصل تأثر ایتمز ! نصل دلخون اولماز ! قونت هانری برفرانسز ایکن لسان عربی مکملاً تحصیل ایتمش ؛ کیم بیلیر کتب دینیه‌مزدن قاچ یوز جلد کتاب تفسیر ، حدیث ، فقه اوقومش . نهایت اوکوزل اثرینی وجوده کتیرمش . نسائیون بکلر مسلمان اولدقلرینی ادعا ایلدکلری حالده عجبا قونت هانری قدر لسان عربك تحصیلنه ، کتب دینیه‌لرینك (؟) تتبعنه ، کوزل کوزل اثرلر تحریرینه نیچین بر لزوم ، حتی برمیل وجدانی حس ایتمیورلر ؟ هیچ اولمزسه نیچین (اسلام) وامثالی اسلامیت لهنده یازیلمش آثاری ترجمه‌یه ومهرمنیر اسلامیتك — کونش کبی واسطه‌یه محتاج اولمقسزین — نصل غربك آفاق وجدانی اوزرنده نشر انوار فیوض معنویه ایتمکده اولدیغنی ملت اسلامیه‌یه کوسترمکه تنزل ایتمیورلر ؟

[۳] مؤمن موحد برآرناوود (تورك) لکی بویله دوشونور وئوز قومیتندن زیاده تقدیس ایدرکن ئوته‌ده آرناوود نامنی طاشیان برطاقم دین ووطن‌خائنلرینك آرناوود مسلمانلرینی اضلال وافساده چالیشملری ایتالیا ویونانستان مکتبلرنده آلدقلری دینسزلك ، کافرلك درسلرندن باشقا نه‌در ؟

قونت هانریلر ، محمد وهبیلر ، عبدالله کویلیاملر کاسه‌لرده بو سؤاللری بالذات یوزلرینه قارشی ایراد ایتسه‌لر نه جواب ویره‌بیلیرلر؟ نه‌وت ، تنزل دکل ، حتی همت وغیرت بیله ایدییورلر؛ اکر دوقتور دوزی کبی بر اسلامیت وانسانیت دشمننك غرضکار تاریخی اولورسه...! نسل آتیمزی زهرلیه‌جك ، اسلامیتدن تبرید وتنفیر ایده‌جك — فاضل بر هولاندا قلمیله ، دین بر امعان نظرله یازلمش ؟ ! — هذیانلر ، دنائتلر اولورسه ...!

فقط بو ؛ دین فطریدر . قانون انسانیتدر . دستور مدنیتدر . بوتون جهان خلقی ، بوتون شیاطین انس وجن دوقتور دوزی‌یه یاردیم ایتسه ینه او الله کونشی سوندورمکه مقتدر اولاماز . تسممه مستعد و بر قاچ معلول الوجدان ، بر قاچ مفقود الایمان او هذیاننامه‌یی حرز جان ایتمکله اسلامیت بتمز ، مسلمانلق ئولمز .

« یریدون لیطفؤا نور الله بافواههم والله متم نوره ولو کره الکافرون — او اسلامیت دشمنلری اللهك نورینی آغزلریله سوندورمك ایستیورلر وبوتون قوتلریله چالیشیورلر . فقط بیهوده . الله ، نورینی — اونلرك بوتون مساعیلرینه رغماً — برقاتدها فروزان ایتمکده ، خورشید اسلامیته دها زیاده تاب وفر ویرمکده . ولوکه منکرلرینك خوشنه کیتمه‌مش ، ولوکه اونلر غیظ وتهورلری ایچنده چیلدیرمش ، قودورمش . ذره قدر اهمیتلری یوق . سورۂ جلیلۂ صف . آیة ۸ » جناب حق بر (دوزی) یه مقابل — ینه ایچلرندن — بیك هانری دوقاستری یاراتیر ؛ دینی مدافعه ایتدیریر . ارباب عقل ووجدان نظرنده (دوزی) یی عونه‌سیله برابر تشهیر وترذیل ایتدیریر .

انسان حق و حقیقته قارشی قولاقلرینی طیقادیقدن ، دوغری سوزی دیکله‌مه‌مك ایچین شیطان ایله عهد ومیثاق ایلدیکدن صوکرا کوزلری ئوننده بیك کونش دوغسه ینه جهان قرانلق ! نور حقیقتك بر ذره‌سی یوق !!

وتنکر العین ضوء الشمس من رمد
وینکر الفم طعم الماء من سقم

آغریقلی بر کوز هیچ کونشك نورینی ایسترمی ؟ خسته‌لقلی بر آغزه آب کوثر بیله ینه آجی کلیر . ینه صوراتی اکشیتدیریر . سن ایسترسه — بر دکل — بیك آیت اوقو ! بیك حجت کتیر ! بیك کره صوصدیر ! ینه نافله .

ذات اقدس جناب رسالت پناه اعظمی قرآن حکیمی ترتیل وتلاوت بویوریرکن مشرکلر قولاقلرینی طیقارلر وکمال نفرت واستکراه ایله آرقه‌لرینی چویروب قاچارلردی . اباطیل خرافات واساطیر وهمیاته ایسه — بالعکس — جان ویریرلر ، دیکله‌مکه دویامازلردی .

انسانلر حقدن نفرتده ، باطله محبتده دائما بر اکثریت تشکیل ایده کلمشلردر . ایشلری ، کوجلری متمادیاً حق ایله ، ارباب حق ایله چارپیشمق ، معبودۂ بطلانلرینه اونلری ده جبراً وفکراً سجده ایتدیرمك . مقصدلرینه وصول ایچین دنیاده نه قادار فنالق ، نه قادار جنایت وارسه بونلره مباح . هله تزویر ، افترا ، بهتان ، شتم وتحقیر بونلرك عادتلریدر . فقط بیهوده مساعی ! فقط خسرانه ، خذلانه ساعی!

نسوان اسلامك حقوق وموقع شرفی ، فریضۂ تستری مسائل اجتماعیۂ اسلامیه‌نك الك مهملرندن بریدر .

نسوان دنیلنجه یالکز بر ویا بر قاچ عثمانلی مادامل‌لری ، مادموازل‌لری مراد اولونمیور . نسوان لفظی بوتون جهان اسلامیتك حریم ناموسنه ، بوتون مخدراتنه شامل بر کلمه‌در .

مسلمان واردر ، که زوجه‌سندن ، کریمه‌سندن ، همشیره‌سندن ولو نسوان لفظنك ضمنی دلالتیله بحثنه قطعیاً تحمل ایده‌مز . ذره قدر بیله دایاناماز . هر کس حر دکلی ، حقوق شخصیه‌سنه تمامیله مالك دکلی؟ اونك حریم زوجیتی کندیسنه حیاتندن معززدر . کیمسه‌نك دیل اوزاتمه‌سنه قائل اولماز ، اولاماز . حتی بن ایچمزده بو فطرتده ناموسنه غیور ، زوجه‌سنك سوقاغه چیقمسندن هیچ ده حظ ایتمز ، اغیار طرفندن کوریلوب انظار شهوت آلتنده ازیلمسنی ایسته‌مز ، قوله طاقوب کزمز خرستیانلرده بیلیریم . بناءً علیه بویله صوك درجه مهم ونازك بر مسئلۂ اجتماعیه‌دن بحثده فوق العاده احتیاطله داورانمق ، کیمسه‌نك قلبنی قیرمامق ، کندیسندن دلکیر ومتنفر ایتمه‌مك لازم کلیر ظن ایدریم. شبهه‌سزدر ، که بو ، قانون اجتماعك الك مهم ماده‌لرندن برینی تشکیل ایدر .

بو حقیقتی تقدیر ایتمیوب‌ده اولو اورتا نسوان اسلامدن صحایف مطبوعات اوزرنده بحث ایتمك عادتا هر کسك — سلمه السلام — ئه‌وینه دالمق ، عائله‌سی ایچنه کیرمك دیمکدر .

بوکا الك لاقید بر حسسز ، بر غیرتسزده اولسه ینه دایاناماز ، ینه بر استیذان دخول ایستر .

(ستوارت میل) لر ، (تورژون) لر ، (امیل فاکه) لرو دها بیلمم کیملر پارسده نیم عریان ، سوقاقده راست کله خوشلرینه کیدن کنجلره نازکانه قوللرینی تقدیم ایدن وهرلیل سفاهتلرینی بر آغوش شهوتده کچیرن عفت مجسمه (؟) مادامله ، محجوب (؟) مادموازلره ملکلردن معصوم ، حوریلردن مقدس بر آلهة الروح ، بر معبودۂ نفس اولدقلرینی سویلیه‌بیلیرلر . روحاً وبدناً ، عقلاً وذکاءً وبناءً علیه حقوقاً ارککلرك قات قات فوقنده اولدقلرینی اکلاتابیلیرلر . حتی قادینلرك محتشم آرابالرینی ارککلره چکدیره‌بیلیرلر . حتی قادینلردن بر مجلس مبعوثان ، بر قابینه ، بر اردوده تشکیل ایده‌بیلیرلر. کندی مملکتلرنده ، کندی محیطلرنده نه ایسترلرسه یاپا بیلمك اقتدارینه مالکدرلر . فقط شرقه کلوب‌ده نسوان اسلامدن بحث ایده‌مزلر . هر کسك ئه‌وینه دالوب‌ده قادینلرینی سیر ایده‌مزلر . غرب نسوانی تقلید ایتملری درسلرینی ویره‌مزلر .

محمد فخرالدین

مقالات

بارباروسك مولدنده برکیجه

مدللی

شفاف وحزین برکیجه. مهتاب بوتون لطافتی ، بوتون شفقتیله ؛ آق دکزك حاشاری برچوجوق اختلاجیله قوشوشان خیرچین طالغه‌لرنی اوقشامق ایستیورمش کبی ، حزمات نوارەسنه غرق ایدییور .

قوشلر یوالرینه ، مواشی اینلرینه ، انسانلر اولرینه چکلمشلر ! هیچ برذیروح سس یوق . یالکز آره صره بی‌امان هجوملرله ساحلی یالایان تلاطم امواجك حاصل ایتدیکی ایکلتی قلعه دیوارلرندن عکس ایده‌رك مغموم بر اوغولتی کبی صماخی تخریش و اعصابده بر سیالهٔ هراس انکیز تولید ایدییور .

مدللی‌نك پاشا کوشکی دینیلن ولیمانه حاکم بولنان یوکسك برمحلنده اوطوره‌رق ؛ کیجه‌نك شو یالکزلغی آره‌سنده ؛ طالغه‌لرك یوصونلی قلعه دیوارلرنده منعکس اولان وبر خرخرهٔ واپسینی آکدیران حزین ومؤلم اوغولتیسنی دیکله‌یوردم .

اعصابم بوغمغمهٔ دلخراشك تحت‌تأثیرنده پرهیجان. پیشکاه‌نظرمه مصادف اولان ییقیق برج ، طورصامتیله صانکه بکا ماضینك انشراح بخش ومؤلم شئوناتیله قاریشیق برسلسلهٔ وقوعات اوقیوردی .

هر طرف ساکت ومغموم . دکزده نه برکوره‌ك فشیلتیسی ، ساحلده نه بر ذیروح خشیلتیسی ، هیچ برشی ایشیدلمیوردی .

احوال حاضره‌نك تأثیرات‌بحران‌انکیزی آلتنده ازیلن اعصابمده بویالکزلغك تولید ایتدیکی لرزهٔ هراسله تیتره‌دم .

او آنده آزغین بر هیجانله آناطولی قییلرندن قوبوب کلن طالغه‌لر اوکمده‌کی قیالره چارپه‌رق بنی ایقاظ ایتدی . بوغلغلهٔ امواج آره‌سنده مادر وطنك امیدبخش سلام‌وتسلیه‌سنی طویار کبی‌اولییوردم.

کوزلرم فیاض‌مهتابك نوارشعاعاتیله یالدیزلانمش اولان‌اوزمردین ساحللره قدر آقوب کیتدی .

اناطولینك نیم سچیله بیلن بو ساحللرنده‌کی یوصونلی قیالرده امیدبخش برخطابهٔ امداد اوقور کبی اولدم .

قلبمده‌کی یأس زائل، یرینه امید وانشراح قائم اولدی. برحالده‌که افقك آرقه‌سنده وقت وقت آچیلوب قپانان وشبهه‌سز سفیل دشمن کمیلرینه مخصوص عائد بولنان پروژوکتور ضیالری بیله آرتق‌سکونمی اخلال ایده‌میوردی .

بولندیغم یرده اوطوردم قالدم . بیلمم نه قدر زمان کچمش . پروژه‌کتورلر آرتق کورونمز اولمشدی . بن ینه تفکراتمه طالمشدم : آق دکزك ساحهٔ شرقیسنی سفیل دشمنه ؛ بی‌خوف وبی قید ؛ برجولانکاه حالنه کتیرن عجز حاضرك کچمش سیبلرینه قارشی قلبمك اك درین حجیراتندن برطوفان غیظ ونفرت قوپیوردی .

بحرسفیدی برمالکانه حالنه کتیرمش اولان بویوك بارباروسك مولدندن ، روما قورصانلرینك محترص جاقالرینه قارشی برعجز وفتور سیرجی قالمق ذلتنی دوشوندکجه عقور برآرزوی انتقام یوره‌کمی کمیرییور ، موجودیتمی صارصیوردی .

ماضی‌یه ، دوقوز یوز تاریخلرینه طوغری ارجاع فکر ایتدم : ینه بوقلعه یرنده . دها رصین ودها مقاومتلی اولان شو ییقیق برج ینه بوموقعنده . بویوجك برشالوپه‌نك اوزرنده بربرندن فرقلی پولاد وجودلی ایکی کنجك ؛ شمدیکی ایتالیا طورپیدولری کبی ؛ بی‌خوف وبی‌قید شوساحللری‌طولاشدقلرنی کورور‌کبی اولیوردم. بابا اوروجله خیرالدین، بوایکی نادرهٔ فطرت ، آق دکزك بوایکی‌حاکم شعشعه‌داری مهدآرای وجود اولدقلری مدللی‌نك درت عصر صوکره ؛ هجمات قهرمانانه‌لری قارشوسنده تیریل تیریل تیتره‌ین‌سفیل ایتالیانلر طرفدن تهدید ایدیله‌جکنی عجبا خاطرینه بیله کتیرلرمیدی ؟ ! ...

خیرالدین ۸۷۸ تاریخنده بوآطه‌ده ساعتلرجه‌وقفه‌کیر تفکر اولدیغم شونقطه‌دن التی یدی ساعت مسافه‌ده واقع برکویده طوغمشدی . قهرمان قارداشی کندیسنی‌ده حقیق بردکز آرسلانی اولمق اوزره تربیه ایتمش، برلکده آق دکزك شرق صولرنی جولانکاه شهامتلری حالنه کتیرمشلردی .

بارباروسلرك کیتدکجه آرتان جسارت واقبالنه ؛ برمدت صوکره ؛ آطه‌لر دکزی طارکلکه باشلامش ، کمیلرنی بحرسفیدك دیکر محللرینه ، آفریقا ساحللرینه قدر سوقه مجبور قالمشلردی. اورالرده کندیلرنی بر وظیفهٔ دینیه قارشوسند، بولدیلر :

سلطنت‌حرصنی بربرلرینك قانی‌ایچمکله تسکینه چالیشان بنی‌حفص حکومتی انقراض‌چوقورینه یووارلانمغه باشلامش، کندیسیله برلکده بربرستانك بدبخت‌اسلاملرنی‌ده صلیبك ربقهٔ‌اسارتنه سوروکله‌مشدی.

خیرالدین بیلغینلق بیلمز برعزم، لرزه‌بخش برشهامتله اسپانیوللر اوزرینه آتیلمش ، اونلری تارومار ایده‌رك جزایری‌قورتارمش، بنی حفص انقاضی اوزرنده بر بکلك تأسیسنه موفق اولمشدی. بارباروس اس‌الحرکاتنی شرقدن جنوبه، اطه‌لردن جزایر وتونس ساحللرینه‌نقل ایتمك لزومنی حس ایتمش، آرتق آق دکز باشدن باشه خیرالدینك حوضهٔ حاکمیتنه کیرمشدی .

نه اسپانیول کمیلری ، نه فرانسز دونغماسی ، نه ایتالیا ، سجلیا ونه‌ده وندیك وجنویز قورصانلری بارباروسك خوف ودهشتندن صیغندقلری لیمانلردن طیشاری‌یه چیقه‌مز اولمشلردی .

بارباروس جزایر بکلکنده قالدیغی اون دوقوز سنه ظرفنده ، متمادیاً ناکهانی هجوملرله لیمانلره التجا ایدن دشمن دونغمالرنی محو ایتمش، آوروپای جنوبی سواحلنی باشدن باشه تیترتمشدی .

وقتاکه سلطان سلیم مصری ضبط وخلعت بیضای خلافتی اکتسا ایده‌رك استقبالی‌کورن دهای عالیسنه لایق برسیاستله اتحاد اسلام غایهٔ مبجلنی‌تعقیبه‌باشلادی ؛ عینی‌حسله متحسس‌اولان و آوروپا‌محیطیله فضله تماس‌نتیجه‌سی‌اوله‌رق‌جهان نصرانیتك‌عالم اسلامه‌قارشی پرورده‌ایتدیکی

آمال واحتراصی دها یقیندن تقدیر ایدن خیرالدین، درحال سلطان سلیمه عرض اطاعت وخدمته شتاب ایلدی. قدرشناس بیوك سلیم طرفندن خدمتی مظهر تقدیر اوله‌رق کندیسی پاشالقله تلطیف اولندی .

خیرالدین اندلسده وقوعه کلن فاجعه‌لره یقیندن مطلع اولمشدی :

اتحادسزلق یوزندن فلاکت وانقراضه قوشان بدبخت اندلس اسلاملری التجا ایتدکلری فردیناند - ایزابلا اردولری طرفندن تحقیر ایدلمش، برقسمی پارچه‌لانمش، کیمیسی کسیلمش، بقیة السیوف پریشان برحالده ساحللرده صیغینمشلردی .

خیرالدینك کمیلری بوطالع زده‌لردن بوله‌بیلدکلرینی آفریقا ساحللرینه نقله موفق اولمشلردی .

موسی بن الغازان دها اول :

اتحاد اولینجه ملتده . اومولورمی بقا بودولتده

واویلاسیله دینداشلرینی اتحاده دعوت ایتمش آلدیغی جواب لاقیدی قارشوسنده اشکابۀ نومیدی دوکمش ، انین یأسله یکله‌مش ، برشهامت هژبرانه ایله خون شهادتی آقیته‌رق وطنی ، دینداشلرینی قورتارمغه چالشمش ، فقط اتحادسزلقله حق بقالرینی غائب ایتمش اولان اسلاملری اومدهش انقراضدن قورتاره‌مامشدی .

خیرالدین قارشوسنده جریان ایدن اندلس فجایعنی کوره‌رك ، ایشیده‌رك ، آتی‌یی استدلال واتحاد اسلام لزومنی حس ایتدیکندن بیوك سلیمك محتشم سیاستی جاندن آلقشلامشدی .

بارباروسك ؛ هیچ برمجبوریتی اولمدیغی حالده ؛ استقلالنی فدا ایده‌رك سلطان سلیمه عرض خدمته قوشمه‌سی اسبابی بوکبی علوی فکرلرده آرامليدر .

عثمانلی تاریخ شهامتنك پرحماست بوصحیفه‌لری برر برر کوزیمك اوکندن کچیوردی .

پدرینك تعقیب ایتدیکی سیاست بصیرتکارانه‌یی براقه‌رق ؛ اودور ایچون پرشعشعه وشان وفقط نتیجه‌سز وبلکه آتی ایچون مضر حربلرله اوغراشان بیوك سلیمك اوغلی ومحتشم خاقانی سلطان سلیمان ۹۴۱ تاریخنده خیرالدینی بحق شرفبخش اولدیغی قپودان دریا مقامنه اصعاد ایلمشدی .

بارباروسك دونتمای عثمانی قوماندانلغنی اشغال ایتدیکی اون سنه ، قوۀ بحریه‌مزك اك پارلاق ، اك شانلی موفقیتلرله تتوج ایتدیکی بردور ایدی .

او وقتکی آوروپانك اك مکمل دونتماسی اولوب دکیز قوردی دیه مشهور اندریا طوریانك اداره‌سنده بولنان وندیك دونتماسی بیله بارباروسك صولتلرینه تاب آور مقاومت اوله‌میه‌رق پره‌وزه اوکنده محو وپریشان اولمشدی .

مغلوب اندریانك بوکونکی خلفلری طرفندن بارباروسك اولادلرینه قارشی کوستریلن شانتاژلر ، مولدینه بسله‌نیلن احتراصلر ، او بیوك قپودانك جولانکاهی اولان دکیزلرده ، ساحللرده اجرا ایدیلن نمایشلر ، ئه‌وت نسل حاضر ایچون بك آجی اولان فلاکتلر ، او محترم سیالرك خلفی اولمغه نامستحق سفیللرك سیأت استبدادی دکلیدر ؟!.

شارلکنك تجاوزینه قارشی سدۀ سلیمانه التجا ایدن فرانسه قرالی فرانسوانك امدادینه قوشان ، نیسی ضبط وشارلکن دونتماسنی پریشان ایدن خیرالدینك بوکونکی اولادلری فرانسوا احفادندن محافظۀ موازنت امیدی دیلنه‌جك قدر عاجز برموقعه سقوط ایتمش بولونیورلر ! نه مدهش سقوط ، نه فجیع احتیاج !..

بوتون بوخاطرات آلتنده دماغم یانیور ، وجودم بر حمای عجز ویأسك تولید ایتدیکی بحرانلر ایچنده طوتوشیوردی .

بوآناده مرمره ساحللرندن قوپوب کلدیکنی ظن ایتدیکم نسیم صبا ؛ صانکه باربار وسك مقبرۀ ابدیسندن مهد صباوتنه بر پیام تسلیت وامید کتیرمشدی .

دوشوندم‌که : ظلم و استبداد ایله موقتاً اویوشمش اولسه بیله ملتده‌کی سیالۀ حیات ینه سلیملرك ، خیرالدینلرك قانی دکلیدر ؟!.. بوقان برکون ینه شهامتی، اصلیتی کوستره‌جك، بوکونکی عجز ویأسی یارینکی شان وشرفك اساسلرینی حاضرلایه‌جقدر .

باربار وسلرك طورغودلرك اولادلری، نجم وهلالی یارین ینه آق دکزك افقلرنده موجه‌لندیره‌جکلر .

ملتك سینه‌سنده قاینایان خون حمیت وحماست بحر سفیدی بر پر عثمانلی بایراقلریله دوناته‌جق .

ئه‌وت، ملتده عزم واتحاد اولنجه بونلرك هپسی اوله‌جق. چونکه:

فطرت دکیشور صانمه ، بوقان ینه او قاندر .

بر ووقتلر دونتمالرینك یلکنلرینی ایپکدن ، دیرکلرینی کوموشدن یاپه‌بیله‌جك قدر سمیح اولان عثمانلی اولادلری بوکونده موجودیت ملیه‌مزی قورتاره‌جق دونتمامزك بویله اوکسوز قالمه‌سنه شبهه یوق‌که رضا کوستره‌مزلر .

وطنی ، دینی ، ناموسنی دوشونن ، باکر آطه‌لریمزك ، بهشتی ساحللریمزك دشمنك پای حقارتی آلتنده ازلمه‌سنه یوره‌کلری طیانه - میان وطنداشلر ! دونتما ایچون وریکز . دونتما ایچون فداکارلقدن چکینمیکز .

وریکز که ، قره‌ده خارقه‌لر کوسترن اردومز کبی ، بحریه‌مزده دکیزلرده بارقه‌لر یاغدیرسون !

مدللی م . شمس الدین

« احتفال ادبی » حقنده بعض مطالعات

اجلۀ رجال مولویه و سرآمدان شعرای عثمانیه‌دن (شیخ محمد اسعد غالب دده) مرحومك سنۀ دوریۀ ارتحالی مناسبتیله رجبك ۲۷ نجی کونی مشارالیهك مدفن مغفرتی اوکنده (بر احتفال عالیٔ ادبی) اجراسنه قرار ویرلدیکی (حق) غزته‌سنك ۹ حزیران ۳۲۸

تاریخلی و ۱۰۱ نومرولو نسخه‌سنده یازیلیور وبو احتفالك نه‌صورتله ایفا ایدیله‌جکی اوچ ستونلق مفصل ومرسم برمقاله ایله آکلاتیلیوردی . بومفصل مقاله‌نك؛ آغلامقمی، یوقسه کولمکمی ایجاب ایتدیکی یك‌ده کسدیریله‌مه‌ین تشبثات غریبه‌مزه بر لاحقهٔ عجیبه اولان مألی حزین واستغراب آکین برطور ایله دوشوندم .

غالب دده مرحومك شخصیت شاعرانه‌سندن ماعدا برده هویت درویشانه‌سی بولوندیغی واحتفال متصور اوهویت ایله قطعیاً مناسبت المایاجق درجه‌ده اولدیغی جهتله کرك مولوی مشایخ کرامی ، کرك اوطریق جلیلك سالکان عرفان اتسامی طرفندن بو خصوصده بعض مطالعات سرد ایدیله‌جکی امیدیله بکله‌مکه باشلادم .

(افهام) غزته‌سنك ۱۱ حزیران ۳۲۸ تاریخلی و۱۰۰ نومرولو نسخه‌سنده (برمحرر) امضالی مقاله‌دن وه دییورلرکه‌شباب‌متفکره‌مزه سیاسیاتك کردباد لوث واحتراصی فوقنده برساحهٔ شعر وصنعت آچمق املنده‌یز . بزم‌ده بو سوزه قارشی ویره‌جکمز جواب شودر : اکر شو آرالق ممکنسه ... » طرزنده دیکر برنقطهٔ نظردن یوروتولن محاکمه‌دن باشقه بیان ایدیلمش برفکر کوره‌مدیکم ایچین - برمولوی اولمق حیثیتیله - بر ایکی سوز سویله‌مك ایسته‌دم :

(یاد اعاظمك ملتك روحنده حس وطنپرورانه‌یی تقویه ایده‌جکی) مطالعه‌سیله بو احتفال ادبینك اجراسنه لزوم کورلمش . اکر اصول وتعامل ملی‌ده نظردقته آلنه‌رق او دائره داخلنده حرکت ایدیله‌جك اولسه ایدی تشبث واقع حقیقة" شایان شکران اولاجقدی .

فقط اوتعاملدن تغافل وبرتکیه داخلنده ، علی‌الخصوص (شارح مثنوی اسماعیل آنقره‌وی) کبی کبار اولیاء اللهدن بر ذات مکرمك مرقد مقدسی پیشکاهنده یاپیلاجق مراسمك ناصیل اولماسی لازم کلدیکنده تجاهل کوسته‌رلمش اولدیغندن مرتبلری تشکردن زیاده تأسفه کسب استحقاق ایله‌مشدر .

بز مسلمانلرك یاد اعاظم حقنده مستحسن ومعتاد بر اصولمز واردرکه بویوك و محترم بیلدیکمز ذوات مرحومه‌نك تذکار نامی ایچین مولدلر، ختملر اوقوتوب ثواب موعودینی روحلرینه هدیه ایله‌یه‌رك حقلرنده دعالر ایده‌رز .

هله مولویخانه‌لرده هر بش وقت نمازی متعاقب ددکانك تربهٔ شریفه پیشکاهنه کیده‌رك درونده مدفون بولونان مشایخ کرامك روحنه فاتحه اوقوماسی و بوصورتله اکابر اسلافی یاد وتذکار ایده‌رك حقلرنده حسیات تعظیمکارانه پرورده ایله‌مه‌سی طریق جلیل مولوینك مستحسنات متیمنه‌سندندر .

شو اعتیادمزی خاطرلادقدن وغالب دده مرحومك‌ده برمولوی شیخی اولدیغی بوراده تکرار ایتدکدن صوکرا یاد نامی ایچین ترتیب اولونان مراسمك ناصیل یاپیلمق ایسته‌نیلدیکنی احتفال پروغرامندن اوقویالم :

« بو احتفال مبجله اشتراك ایدن ذواته ورقهٔ دعوتیه ویریله‌جکی جهتله درکاه شریف مذکور دائره‌سنه ورقه‌یی ابراز ایدنلر کیره‌بیله‌جکدر . رجبك یکرمی یدنجی جمعه کونی وقت ظهر اذانی ساعت دردی اوتوز سکز کچه حلول ایتمش اوله‌جغندن مدعوین کرام ساعت دردنده محل مراسمده اثبات وجود ایده‌جکلردر . رسم احتفاله اشتراك ایده‌جك ذواتك قویو رنك البسه ایله کله‌لری ، سیاه بویون باغی طاقه‌لری آریجه رجا اولنه‌جقدر . هیئت طوپلاندقدن صوکره احتفال هیئتی طرفندن وقوعبولان اخطار اوزرینه اولا صورت مخصوصه‌ده دعوت ایدیله‌جك مشایخ محترمهٔ مولویه ، ثانیاً حاضر بولنه‌جق ذوات ، تام بلندینه اضافتله احتفال اجرااولنان شیخ غالب مرحومك مدفون بولندیغی تربه اوکنده قروکیده کوسته‌ریلن ترتیب اوزره اخذموقع ایده‌جکلردر .

هیئت تمامیله تشکل واخذ موقع ایتدکدن صوکره حق هیئت تحریریه‌سندن کوپریلی زاده محمد فؤاد بك شرقك بویوك و متجدد شاعرلرینك حیاتی وآثار شعریه‌سی ومسلك ادبیسی وکندیسندن صوکره نسللره اجرا ایلدیکی تأثیرات حقنده برنطق ایراد ایده‌جکدر .

بونی متعاقب مکتب ملکیه مداوملرندن عاکف افندی شاعرك انفس آثارندن اولان حسن وعشقندن وآثار سائرهٔ شعریه‌سندن بعض پارچه‌لر اوقویه‌جقدر .

بوندن صکره صوك نسلك استاد معظمی داهی" ادبیات عبدالحق حامد بك افندینك شیخ مشارالیه حقنده‌کی احتساسات ادبیه‌سنه دائر ارسال بویوریلان مکتوب احمد حکمت بك طرفندن اوقونه‌جقدر .

بعده اصول و آداب مولویه اوزره درکاه مذکور پوست نشینی افندی حضرتلری طرفندن برکلبانك کشیده‌سیله احتفاله نهایت ویریله‌جکدر . »

شو مراسم ، اوروپا اعاظمندن ، مثلا (پانته‌ئون)ده مدفون اولان فرانسز مشاهیرندن برینك زیارت مزاری ایچین ترتیب ایدیلمش اولسه‌یدی کیمسه‌نك بردیه‌جکی قالماز و « یالکز قبره‌قونوله‌جق چلنك اونوتولمش» اعتراضنه قالقیشاجقلردن ماعدا شق شفه ایده‌جك بولونمازدی .

لکن غربدن شرقه ، پاریسدن استانبوله ، پانته‌ئوندن غلطه مولویخانه‌سنه ، مثلا ویقتور هوغونك مدفنندن شیخ غالبك مرقدینه تحویل نظر ایدیلنجه شایان تطبیق وقابل اجرا اولمادیغی کورولور .

چونکه بزده قبر زیارتنه آچیق ، یاخود قویو رنکلی البسه ایله دکل ، آبدستله وتمیز کسوه ایله کیدیلیر . مزار باشنده‌ده نطقلر ، مکتوبلر شعرلر اوقونماز ، آنجاق آیات کریمه وصلوات شریفه قرائت اولونور، دعا ایدیلیر .

اعتقادمزه کوره هیئات احتفالیه‌نك‌بورالری دوشونمه‌سی وفرنك اصول احتفالی ایله مسلمان ومولوی طرز احترامی اراسنده شرق‌ایله غرب قدر مسافه بولنه‌جغنی تأمل ایتمه‌سی ورجب پاشا مرحومك جنازه‌سی طوپ آرابه‌سنه یوکله‌تیلمك ایسته‌نیلدیکی صیراده افواه اسلامدن یوکسه‌لن صدای اعتراض اولسون تنزلاً خاطره کتیرمه‌سی لازم کلیر .

بز ظن‌ایده‌رز که اوهیأت میاننده حقیق برمولوی بولونسه ایدی دده مرحومك یاد فضائلی ایچین درکاه شریفده بر مولد اوقوتدورولماسنی ، مقابله‌دن صوکره غنودهٔ غفران اولدیغی تربه پیشکاهنده بردعا ایتدیریلمه‌سنی ، اوندن صوکره یا دارالفنونك کرسی" تدریسنده ویاخودباشقه برمحلك‌موقع خطابتنده‌مزیات‌شاعرانه‌سنك‌تشریح‌وتوضیحی ضمننده نطقلر، مکتوبلروسائره قرائت‌اولونماسنی تکلیف‌ایده‌ردی .

هله اوته کندن ، بریکندن طوپلانه‌جق اعانه ایله پوشیده سنك

تجدیدینه رضا کوستره‌مز ونهایت ایکی یوز غروشله مبایعه اولونابیله‌جك برقاچ آرشین چوخه‌نك تدارکنه غلطه مولویخانه‌سنك وقفی مساعد دکلسه اخوان مولویه‌نك ویره‌جکی بش‌اون غروشله آلنه‌بیلیر. سز زحمت بیورمایك . دییه‌رك برحیات مستغنیانه کچیرمش اولان شیخ غالبی وفاتندن‌صوکره کشکولکشای سؤال‌اولمق ذلتنه دوشورمزدی .

شیمدیلك بوقدر کافی . و :

در خانه اکر کس است یك حرف بس است

طاهرالمولوی

سیاسیات

کچنده « آرناوودلق و حیات اسلامیه » عنوانلی مقاله‌یی یازان مشهور اسلام محرر سیاسیسی طرفندن بعدما بوقسمده « ملاحظات متنوعه » عنوانی آلتنده احوال مهمهٔ داخلیه و خارجیه حقنده ملاحظات سیاسیه یازیله‌جقدر .

ملاحظات متنوعه

روایات مصنوعه نشری

مملکتمزده وعلی‌الخصوص پایتختده منافع دولته مضر وافکار احادناسی مهیج هرکون برچوق‌حوادث طاغیدیلیور. بوخصوصده‌کی نشر اکاذیب واسطهٔ قلمدن زیاده آغیزدن آغیزه کچیرلمکله وقوع بولیور. عقل سلیم صاحبی اولان هرعثمانلی منابع اغیاردن کلن وترقیات وطنپرورانه امرنده کوسترلمسی لازم اولان جهد عثمانیتی سکته‌دار ایدن بو روایاتی لایقیله تدقیق ایدر وآنکله طبیعی متأثر اولماز. لکن ساده‌دلان ناسك بونلری‌ایشیده ایشیده مأیوس‌اولمسی، وهمه دوشمسی ممکندر . ممالك ملك وملته دائر اولان بو روایاتك منبعلرینی اکثریا بك اوغلنده ، غلطه‌ده آرامق اقتضا ایلر . ناشرلری آره‌سنده عثمانلی صفتنی حائز بد طینتلرده آز دکلدر . بزده‌کی اخلاق دوشکونلری پاره مقابلنده هانکی دنائتی ارتکابدن چکینورلرکه ؟ بعض دولتلرك تخصیصات سنویهٔ خفیه‌لرینك مقداری حقنده کچنده المزه کچن بر اثری مطالعه ایلدك . بوندن آکلادیغمزه کوره بویوك دولتلر آره‌سنده روسیه‌ایله ایتالیا الك زیاده پاره صرف ایدن دولتلردر. بالقانك کوچوك دولتلری‌ده آز فعالیت کوسترمیورلر. هله یونان بوخصوصده کندیسنه خدمت ایده‌جك پك چوق خدامه مالکدر. روسیه‌نك سنه‌ده صرف ایتدیکی تخصیصات (۳۸۰۰۰) لیرادر . ایتالیا ایسه (۱۲۰۰۰) لیرا صرف ایتمکده‌در . عسکرلك نقطهٔ نظرندن محروم شرف مظفریت اولان ایتالیا اعمال حیل سیاسیه خصوصنده البته پك ایلری کیتمشدر وآوروپا مطبوعاتنه وحوادث آجنته‌لرینه خیلیدن خیلی اجرای نفوذ ایتمکده‌در . غالبا ایشنه کله‌جك صورتده بر صلح عقدینه پك محتاج اولدیغندن ایتالیا بوکونلرده آوروپا غزته‌لری واسطه‌سیله خیلی قبادایلق چالمی صاتمقده اولدیغی کبی مملکتمزده دخی روایات کاذبه طاغیتمق وخلقمزك وهم وهیجاننی اویاندیرمق ایچون مذکور یوز یکرمی بیك لیرالق تخصیصات خفیه‌دن مهم برمقدارینی بورالرده صرف ایتمکده بولنمش‌اولسه کرکدر. مملکتمزده حوادث خارجیه نشرینه دلالت ایدن واسملرینك ذکرینه بوراده لزوم کورلمین برقاچ تلغراف آجنته‌سی دخی هیچده کندی وطن ودولتمزك لهنده تفسیراولنه‌میه‌جق اشکالده حوادث‌اصدار ایلمکده‌درلر. مصرده وقار ونفع عثمانیتی مخل حوادث ویرن اجنبی آجنته‌لرینك روایاتنك اخوان مصریه‌نك کوش اطلاعنه ایریشمسنه وساطت ایدن مصر غزته‌لرینی تعییب ایدردك . حالبوکه بزم کندی غزته‌لرمز بیله مذکور آجنته‌لرك برغرض‌مضمر اوزرینه آوروپادن اخذ وکندیلرینه تودیع ایلدکلری حوادثی کلیشی کوزل درج ایدوب کیتمکده‌درلر . بزه‌لایق اولان بوکبی حوادثدن کلیاً تجاهل ایتمك ونشرلرینه رغبت ایتمه‌مك دکلیدر ؟

§

اجنبی مشاورلری

صباح ایله طنین کچنلرده اجنبی مشاورلری استخدامی مسئله‌سنی جدیتله تازه‌لدیلر . بو ایشی‌اویاندیرمق تشبثی عجبا ابتدا لوندره‌ده‌می ، یوقسه استانبولده‌می وقوعه کلدی ؟ بوایکی‌غزته‌دخی‌اجنبی‌مشاورلری استخدامندن مقصد یالکز انکلیز مشاور بولندیغنی صراحةً یازدیلر. طنین غزته‌سی انکلیز مشاورلری استخدامیله انکلیز دوستلغنی عادتا بوبرینك لازم وملزومی کبی کوستره‌جك برطرزده ادارهٔ لسان ایلدی . محرر عاجز طنین غزته‌سنك غیرت وطنپرورانه‌سنی تقدیر ایدنلردنم. فقط مذکور غزته‌نك لایخطیلکنه قطعیاً قانع اوله‌مام . بز مشاور کتوره‌جك ایسه‌ك صرف کندی احتیاجمز الجاسیله کتورملم . انکلیزلرك جلب محادثی مسئله‌سنی بونکله مزج ایتمك ایستر ایسه‌ك امین اولالم که بوطرز ملاحظه‌مزی اوکره‌نن انکلیزلر بیق آلتندن بزه کولرلر . شبهه‌سز انکلیزلرك محادثی بزجه پك قیمتداردر . فقط آنی تأمین ایده‌جك وسائط بشقه‌در . بونی بر تدبیر اداری طولاییسیله دکل، دیپلوماسی طریقیله استحصال ایتملکمز لازمدر . لوندره‌ده‌کی سفارتمز بومحادثی استحصالك اسبابی نه ایسه تحری ایله در دولته بیلدیرملیدر ؛ بیلدیره‌میورسه لوندره سفارتی دور مشروطیتك فعالیت حمیتمندانه وفعالانه‌سنه لایق بر صورتده تصفیه‌یه محتاج اولدیغنی ارائه ایتمش اولور .

عرفان و هنر هر نره‌ده ایسه آنی آرایوب بولمق احتیاجنده اولدیغمزی جمله‌مز تقدیر ایلرز . لکن اجنبی مأمورلر استخدامی غایت نازك برمسئله اولدیغندن اطرافیله دوشونلملیدر . شرقده اجنبی مأمورلری بویوك خدمتلر کوستره بیلدکلری کبی شرقك احوال

سیاسیه‌سنك صیق صیق معروض تحول اولمسندن طولایی حاکمیت محلیه ایچون برعنصر خطر تشکیل ایتملری دخی محتملاتدندر. متوفی خدیو اسماعیل‌پاشا مصرك شعبات اداریه‌سنه تسریع اجرای اصلاحات املیله اجنبی مأمورلری طولدیردقدن صوکره بو یوزدن برچوق بلالره کرفتار اولدی . کتوردیکی آدملر آره‌سنده برچوق قسمت قوواله‌یجیلر ظهور ایلدی . بونلر خدیویت مصریه‌یه دکل ، اجنبی مصرینه چالیشدیلر .

عجبا بز اجنبی مأمورلرنی اهل خبره صورتنده بلا واسطه‌می ، یوقسه طریق رسمی ایله‌ومذاکرهٔ دولیه ایله‌می جلب واستخدام ایتمك ایستیورز ؟ بو مسئله‌دن بحث ایدن غزته‌لرمزك طرزبیانه دقت اولنور ایسه بوایکنجی طریق ایله مأمور جلب اولنمق ایستندیکی آکلاشیلور .

پك اعلا ! وارسون کلسونلر . بز خدمت اهل هنر و تجربه‌یه پك محتاجز . فقط شوراسنی اونوتماملی‌یزکه مثلا برانکلیز مأموری مصرده کوستردیکی ثمره‌دار فعالیتی بوراده پك قولای کوستره‌مز . مکرکه دولتی طرفندن متمادیاً التزام اولنه ؛ بوایسه مداخله‌یی دعوت تهلکه‌سندن آزاده قالەماز .

اجنبی مشاورلر مصرده آمر مطلقدرلر ، نظار ومأمورین محلیه آنلرك اوامرینه اتباعه مضطردرلر . آنلرك آرزولری وجهله حرکت ایتمین نظار و مأمورین مصریه (قروم) کبی (کیچنر) کبی انکلیز پولتیقه مأمورلرینك سرزنشی اوزرینه حکومت مصریه‌جه درحال تخطئه و بلکه عزل ایدیلورلر . مملکتمزده ایسه احوال دکیشور . بو مملکت الی ماشاالله استقلال سیاسیسنه مالك قالمق ایستر . ایمدی انکلیز مأمورین اداریه و ضبطیه‌سی استخدامندن حاصل اوله‌جق فوائدی ادراك ایتمکله برابر مسئله‌نك تفکرات عمیقه‌دن صوکره موقع تطبیقه قونلسنه طرفدارز . داخلیه ناظری حاجی عادل بك افندی حضرتلری اخیراً روم ایلی‌ده دور و تفتیش بیوردقلری صره‌ده معیتلرنده انکلیز مشاورین مالیه‌مزدن موسیو (غره‌یویس) دخی بولنمشدر . شبهه‌سز بو مقتدر و تجربهٔ شرقیه صاحبی انکلیز کندیلرینه مشاور مسئله‌سی حقنده بیانات مفیده‌ده بولنمشدر . ناموس ولیاقتی مسلم اولان موسیو (غره‌یویس) بیلمیزکه اجنبی مشاورلر استخدامنك ممالك عثمانیه‌یه ایده‌بیله‌جکلری خدماتك بالقان قومیته‌سی ارکان سیاسیه‌سنك نقطهٔ نظرندن‌می ، یوقسه صرف منافع ملیهٔ عثمانیه نقطهٔ نظرندن‌می وجوبنه قائلدر ؟

حاجی عادل بك افندی حضرتلری طنین مخبرلرندن بریله بو خصوصده ایتدیکی بر ملاقاتده مأمورین ضبطیه و ادارهٔ اجنبیه استخدامنك روم ایلی‌یه منحصر قالمیوب سوریه و آناطولیك ولایات شرقیه‌سنه‌ده تشمیل ایدیله‌جکنی بیان بویورمشلردر . کوکلمز سوریه‌نك هیچ‌ده آرایه صوقولمامسنی آرزو ایدردی . هله سوریه‌یه کیده‌جك اجنبی مأموری انکلیز تابعیتنده بولنوبده مصرده تجربهٔ اداریه کورمش ذواتدن ایسه ـ ولوکه مستثنا برقدرت اداریه‌یه مالك بولنسون ـ آنك استخدامنی قطعیاً صواب عدایده‌میز .

آناطولینك‌ولایات شرقیه‌سنی تخصیصاً ذکره کلنجه : بوده قبریس معاهده‌سنك‌عقدینی‌متعاقب‌تصوراولونان‌برتدبیری خاطرمزه‌کتوردی . دولت‌عثمانیه‌قبریس‌جزیره‌سنی‌انکلتره‌اداره‌سنه‌تودیع‌ایتمکه مقابل‌انکلتره دولتی اسیاده‌کی حدود عثمانیه‌یه روسیه‌دن کله‌بیله‌جك تجاوزه قارشی دولتمزه معاونت ایتمکی تحت تعهده آلمش ایدی . دیکر طرفدن دخی حکومت عثمانیه کثرتله ارمنی ساکن اولان ولایات عثمانیه‌ده اصلاحات اساسیه اجراسنی متعهد بولنمش ایدی . اوزمانلر انکلتره‌ده موقع اقتدارده بولنان متوفی لورد بیقونسفیلد بواصلاحاتك اجراسنی ترصد ضمننده ولایات شرقیه‌یه قونسلوسلق وسائر عنوانلرله برچوق انکلیز ضباطی تعیینی کبی برتدبیر اتخاذ ایلمش ایدی . لکن آندن صوکره موقع اقتداری اخذ ایدن متوفی غلادستون روسیه طرفدارلغندن طولاییمیدر ، یوقسه‌بشقه برمقصدله‌میدر ، هرنه‌ایسه ولایات شرقیه‌مزده بوضباط انکلیزیه‌استخدامی‌تدبیرندن صرف نظر ایلمشیدی . بزمسئله‌نك بوتاریخچه‌سنی ویرمکه لزوم حس ایتدك . چونکه حال حاضرده اوبابده انکلتره ایله اولان مذاکراتك حسن اجراسنجه تنویر اذهانه مدار اولورامیدنده‌یز . مسئله‌نك اهمیتی درکار اولدیغندن حاجی‌عادبك افندی حضرتلری کندی وطنداشلری آره‌سنده بوکبی شیلری هم عثمانلی وانکلیز نقطهٔ نظرندن تتبع ایتمش ذوات بولورلرایسه آنلرله استشاره‌ده تردد بویورمزلر امیدنده‌یز .

§

مبعوثانده نطقلرده احتیاط

خطبای امتك چوق کره ایقاظ افراده خادم سوزلر سویلدکلری هرکسجه معلومدر . لکن بز بردورفعالیتده یاشایورز . ایمدی مجلس مبعوثانمزك خطبادن زیاده ایش‌اهلی یتشدیرمسنی امید ایده‌رز . مجلس مبعوثانده بعضاً اویله خطیبلرظهور ایدییورکه اکر دیدکلری‌اولمازسه وطن آلت اوست اوله‌جقمش کبی برطرز هیجان ایله ادارهٔ کلام ایلیورلر.بچنلرده مجلس‌ملی‌ده‌برذات « شویله اولمازسه ، بویله‌یاپیلمازسه بودولت محو اوله‌جق » یولنده لافلرصرف ایلدی . حق کلامه مالك اولان برذاتك حریت بیانه مانع اولمغی حریتی سوه‌ن هیچ برعثمانلی آرزو ایلمز . لکن مواجههٔ عامه‌ده سویلنن سوزلر اولجه لایقیله اولچیلوب بیچیلدکدن صوکره سویلنملیدر . دولتك تهلکه‌سنه ومعروض انقراض اولدیغنه قائل اولان برآدمك اویولده دوشنمسنه قارشی هیچ برشی سویلمك ایسته‌میز . مع‌مافیه مجلسك مطبوعاته عکس ایدن ویارواغیاره عرض اولنان نطقلرنده وطنی جداً سوه‌ن وملتك ترقیات وتعالیٔ استقبالیه‌سی حقنده قناعت کامله وجدانیه‌سی بولنان اوچ‌یوزه یقین مبعوثلرك حسیاتنی جریحه‌دار ایده‌جك بوکبی سوزلری مستحق تعییب کوریرز . غزته‌لرده اوقونان تفصیلاتنه نظراً (دولت باتار) تعبیرینك‌استعمالنه‌برچوق‌مبعوثلرقیزمشلر ، معترضانه‌سویلنمشلر.

بعدما اويولده سوز صرف ايده‌جك مبعوثلر بولنورسه اميد ايده‌رزكه مقام رياست آني درحال اسكات ايدر وقائلنه سوزيني كيري آلديرر. رئيس جديد حضرتلرينك مسلم اولان حميت وكياستندن مأمول اولان شي‌ده بودر.

ج - ش - ز

بغداد وماوراي ايران خطلري

ايچنده بولنديغمز عصرك متعدد عوامل سياسيه واجتماعيه‌سي ميانده اك مهملرندن بريسي‌ده شمندوفرلردر. بوشمندوفرك سياسيات واجتماعيات نقطهٔ نظرندن درجهٔ اهميتي، طي ايده‌جكي مسافه‌نك وسعتي ايله متناسبدر. شوحقيقت اوقدر واضح دركه اثباته‌بيله محتاج دكلدر. شمندوفرلر برقطعه‌دن ديكر قطعه‌يه، برمملكتدن ديكر مملكته يالكز اموال تجاريه، ياخود مسافرلر طاشيمبورلر؛ عيني زمانده‌ده بر قطعه‌نك، برمملكتك امتعهٔ معنويه وروحيه‌سني طاشيورلر. شمندوفرلر ايله برابر لسانلرده، ادبياتده، يكي سياسي واجتماعي جريانلرده، مذاهب واديانده سيروسفر ايديبورلر. اولجه يك‌ديكرلرندن اوزون اوزون مسافه‌لر ايله آيرلمق، يك ديكرينه بيكانه قالمق، يك ديكرلرينك لسان، آداب، اعتيادات، عقائد دينيه‌سندن بالكليه بي‌خبر اولان، بناءً عليه يك‌ديكرلري حقنده بعض افكار باطله‌ده، حسيات لاقيدانه‌ده بولنمش اولان انسانلر شمندوفرلر سايه‌سنده يك‌ديكرلرينه تقرب ايدرلر، لسانلريني، آداب واعتياداتني اوكره‌نيرلر، آرالرنده برچوق يكي علاقه‌لر پيدا ايدرلر.

ايشته شونقاط نظردن بغداد شمندوفرينك اهميت عظيمه‌سي دركاردر. مذكور شمندوفر اولاغرب ايله شرقي يك‌ديكرينه اتصال ايتديره‌جكدر. بناءً عليه غرب وشرق علاقه‌سي نقطهٔ نظرندن بيوك براهميتي حائزدر. ثانياً ممالك عثمانيه‌نك قطعات مختلفه‌سني يك‌ديكرينه ربط ايده‌جكدر، بناءً عليه عثمانلولقجه‌ده عظيم براهميتي حائزدر. اليوم بصره‌دن وياخود بغداددن دارالخلافه‌يه ورود ايچون هفته‌لر وبعضاً‌ده آيلر لازمدر. بغداد شمندوفري انشا ايدلدكدن صوكره هفته‌لر، آيلر؛ كونلره اينه‌جكدر. يالكز بونك عسكري وسياسي نقطهٔ نظرندن اهميتي‌دوشونكز. بوكون حدود شرقيه‌مزده برمحاربه وقوع بولسه استانبولدن وياخود حلبدن امداده وارمق ايچون حيات مليه‌مزده اهميتي‌تقدير ايديله‌ميه‌جك وقتلرك ضياعي قارشيسنده بولنمق مجبوريتنده‌يز. كذا عراقده مثلا يارين برحادثهٔ مهمه سرزدهٔ ظهور ايدرسه حكومتك محل حادثه‌يه وارمه‌سي ايچون اوزون اوزادي‌يه وقتلر لازمدر. بوندن ماعدا قطعات شرقيه‌نك يكديكرندن اوزون اوزون مسافه‌لر ايله آيرلمش اولديغندن وحدت مليه‌مز بحق تأمين ايديله‌مه‌مشدر. بوكون هر قطعه‌ده ساكن اهالي احوال روحيه، سويهٔ عرفانيه، عادات، اعتقادات، طرز معيشت و لسانجه باشقه باشقه «فرديت» لر تشكيل ايتمكده‌در. آرالرنده‌كي روابط معنويه پك آز، پك سطحي‌در. بو ايسه سياسيات واجتماعياتجه بر اهميت مخصوصه‌يي حائز اولان اخوت مليه‌مزي خللدار ايديبور. شونقصاني ازاله ايده‌بيله‌جك عوامل آراسنده اك مهمي ينه بغداد شمندوفري اولاجقدر.

عصرحاضرده شمندوفرلر وحدت مليه‌نك اك مؤثر عامللرندندر. استانبولده بوكون نشر ايديلن برغزته، برمجموعه، يكي طبع ايدلمش بركتاب، يكي ظهور ايتمش برفكر مملكتك شمندوفرلر واسطه‌سي ايله هرطرفه يايبليرسه آشكا دركه حسيات وافكار مليه‌نك توحيدينه، لسانك انتشار وتعميمنه دها زياده خدمت ايتمش‌اولور. كذا مملكتك قطعات مختلفه‌سي ايچنده يانغين، زلزله كبي برآفت وقوع بولارق ديكر قطعاتده ساكن اهالي قضازده اهالينك ياردیمنه معاونته سرعتله يتيشيرسه البته‌كه وحدت مليه دها زياده تأمين ايدلمش اولور. زيرا درد والمه اشتراك، مسرت وشادماني‌يه رفاقت وحدت مليه‌نك روحي واساسي‌در.

ايشته بتون شومحسنات معنويه‌يي بغداد شمندوفري حاويدر. بز اويله محسنات ماديه‌يي، منافع تجاريهٔ اقتصاديه وزراعيه‌يي نظر دقته آلميورز.

فقط بغداد شمندوفري بونلرك كافه‌سنك فوقنده بولنان ديكر بر اهميتي‌ده حائزدركه بالخاصه بوخصوصه نظردقتي‌جلب ايتمك ايسترم: اوده اسلاميت نقطهٔ نظرندن حائز اولديغي اهميت‌در.

بوكون مقام خلافتله شرق عالم اسلامي آراسنده روابط ماديه معدوم كبي‌در. نه‌ملل و اقوام اسلاميه خلافتي بيليور، آنكله كيت كلده‌در ونه‌ده مقام خلافت اسلام اقوام ومللني بيليور وآنلر ايله آمد رفت‌ده‌در. حج موسمي غايت محدود اولان تجارلري استثنا ايديلير ايسه عالم اسلامك قلبني‌تشكيل ايدن مقام خلافتله عيني عالمك وجودني تشكيل ايدن ديكرقطعات اسلاميه آراسنده علاقهٔ ماديهٔ مرور وعبور يوق كبي‌در. مع‌التأسف برچوق‌سببلرطولاييسي‌ايله‌حتي‌شوحج موسمندن وتجارلردن بيله كوكلك ايسته‌ديكي قدر استفاده تأمين ايديله‌ميور.

حالبوكه بغداد شمندوفرلري شرق مسلمانلريني يكديكرلرينه مادةً ربط ايده‌رك عادتا برعائله شكلنه افراغ ايده‌جكدر. براستانبوللي ايسته‌ديكي‌زمان ايكي‌هفته مدت اثناسنده قفقاسيه‌يي وايراني طولاشوب ينه استانبوله عودت ايده‌بيله‌جكدر. ينه عيني‌مدت ايچنده هندوستاني سير ايده‌بيلير. زيرا بيوك شمندوفرلرك حائز بولندقلري فضيلتدن بريسي‌ده همان كنندي اطرافلرنده برچوق كوچوك خطلر وجوده كتورمكدر. بغداد شمندوفري اتمام ايديلير ايدلمز همان مقتضيات طبيعيه‌سي نتيجه‌سي اوله‌رق اطرافنده برچوق ديكر خطوطده وجودپذير اوله‌جقدر.

ايشته شو مناسبتله مقام خلافت بلا واسطه و غايت سريع بر صورتده بتون شرق عالم اسلامي ايله رابطه وعلاقهٔ ماديه‌ده بولنه‌بيله-

جكدر . بونك ايسه نتايج عظيمه‌سی دركاردر . اقوام اسلاميه آراسنه مرور دهور ايله صوقولمش اولان بيكانه‌لك ، عدم رابطه ، بر چوق سوء تفهملر ازاله ايديله‌جكدر . يكديكريني دها ياقيندن كوره‌رك ، بيله‌رك يكديكرينك عادات مخصوصه‌لرينه ، السنه وفضائل اخلاقيه‌لرينه حرمت پيدا ايده‌جكلردر. رابطهٔ معنويه يكيدن وبالفعل حيات بوله‌جقدر . مقام خلافت ايسه كندی تأثيرات معنويه‌سنی طوغريدن طوغری‌يه اجرا ايده‌بيله‌جكدر .

ايشته انشاسی اتمام ايدلدكدن صوكره بو قدر منافع متعدده‌يی تأييد ايده‌جك بغداد شمندوفرينه رقابت ايتمك وبالكده خط مذكوری معطل براقه‌بيلمك اوزره روسلر طرفندن بر ماورای ايران خطی تصور ايدلمكده‌در . روسلرك پلانلرنجه شو خط اوده‌سادن باشلايه‌رق قافقاسيه طريقی ايله باكو دكزينك جهت جنوبيسندن كچه‌رك سيستان وبلوجستاندن طوغرو هندستانه اينه‌جكدر . شو خط هندستانی بلا فاصله لوندره ايله برلشديره‌جكدر .

موسقوفلرك حسابنجه شوماورای ايران خطی اوزرينه هندستان ايله انكلتره آراسنده‌كی مسافه بغداد خطی اوزرنده‌كی مسافه‌دن دها قيصه اولديغی ايچون شرق ايله غرب آراسنده آچيله‌جق علاقه ورابطه‌نك قسم اعظمنی كويا برنجی خط جلب ايده‌جكدر . روسلر خط مذكوره بيوك براهميت ويرييورلر وبتون قوتلری ايله حيز حصوله كلمسنه چالشيورلر . روس حكومتی طرفندن ترتيب ايدلمش اولان بر قوميسيون مخصوص خط مذكور حقنده اوزون اوزادی‌يه تدقيقات ومطالعاتده بولنمش ، بالآخره تقديم ايتمش اولديغی راپورده خطك انشا ايدلمه‌سنه قرار ويرمشدر . بونك اوزرينه روس هيئت وكلاسی‌ده مسئله‌يی مذاكره ايده‌رك راپوری تصديق ايله‌مشدر . فقط روسيه يالكز باشنه شويله عظيم ويوزلرجه ميليون پاره‌نك صرفنی استلزام ايده‌جك برخطك انشاسنی درعهده ايده‌من . ديكرلرينك پاره‌جه معاونته واشتراكنه محتاجدر .

ايشته بونك ايچوندركه روسلر اليوم انكلتره وفرانسه محافلنده شوايكی حكومتی‌ده تصور ايتدكلری تشبثه اشتراك ايتدرمك ايچون بذل مساعی ايديورلر. فرانسزلر بلااعتراض اشتراك ايتمه‌يه حاضردرلر. بالخاصه‌كه مسئله‌ده آلمانيايه‌ده رقابت ايتمك ، آلمانيانك بوتشبثی عقيم براقمق جهتی‌ده واردر .

فقط انكليزلرك وضعيتی بويله دكلدر . انكلتره حكومتی تشبثه اشتراك ايتمه‌دن اول مسئله‌يی اوزون اوزادی‌يه مطالعه و تدقيق ايتمك مجبوريتنده‌در . زيرا فی‌الحقيقه تشبث مذكور، انكلتره‌نك رقيبی بولنان آلمانيايه ايراث ضرر ايده‌بيليرسه‌ده ، ديكرطرفدن هندستانی‌ده روسلر طرفندن تهلكه آلتنه قويه‌بيلير . روسيه‌نك قوای عسكريه وبحريه‌سنی تنظيم وتقويه ايتدكدن صوكره يكيدن انكلتره‌يه قارشی آسياده آلمانيادن دها مدهش بر رقيب اولمق حقنی كيم تأمين ايده‌بيلير ؟ بوكبی تبدلات تاريخده آزمی وقوع بولمشدر؟ ذاتاً انكلتره ، تا اوته‌دن بری هندوستانی يالكز روس تجاوزينه قارشی مدافعه ايتمك مجبوريتنده دكلميدر ؟ ايرانده همان همان حاكميت مطلقه‌سنی تأمين ايتمش اولان روسلر ايچون انكلتره كندی اليله هندوستانه طوغری بريولده آچارسه عجبا آتيده هندوستانك سلامت وبقاسنی كيم تأمين ايده‌بيلير ؟ ايشته شوسؤاللردركه انكلتره حكومتی ماورای ايران خطی حقنده برچوق ترددلره سوق ايدييور . وبو ترددلر سايه‌سنده‌دركه خط مذكور هنوز قوه‌دن فعله چيقاميور .

فقط روسلر بتون قوتلری ايله چاليشيورلر . بالاخره موفق اولاجقلری معلوم دكل ايسه‌ده ؛ هرشيده ، وهر ايشده عثمانليلغك وعالم اسلامك اوكنه چيقمه‌يی كنديسی ايچون بر مسلك ووظيفه اتخاذ ايتمش اولان روسيه حكومتی شو مسئله‌ده‌ده عين طريقه سالك اولديغنی كوستردی . بومناسبتله‌ده بزم بر آن اول انكلتره ايله كوروشوب اوبوشمه‌مزك درجهٔ اهميتی تبين ايدييور . شو لزومی رجال دولتمز البته‌كه تقدير ايتمشلردر .

احمد آغايف

فرانسه وفاس

اولكی هفته بوصحيفه‌لرده فاس وفرانسز احوالنك فاسليلرجه اولان صور واشكالنی يازمش وفرانسزلر نقطهٔ نظرنجه اولان اطوار ووضعياتنی ايكنجی برمقاله‌ده تدقيق وتحليل ايده‌جكمزی وعد ايلمش ايدك . بوكون او وعدك ايفاسنه شروع ايدييورز .

فرانسه حكومتی فاس اقليمی حقنده اوته‌دنبرو بسله‌مكده اولديغی فكرينه ، رسمی آوروپانك مظاهرت ومعاونتيله ، خائن وطن وملت عبدالحفيظك خيانت واهانتيله كچن سنه‌نك اون بر مايسندن بری كويا نائل اولمش بروضعيتده بولنيور ايدی . فرانسه حكومتی مدنيت مشعشعه‌سنك واعلان ايلديكی واوغورنده ميليونلرجه قانلر، ميليارلرجه پاره‌لر دوكديكی حقوق بشر بيانامه‌سنك خلافنه اوله‌رق فاسده‌قزانديغی بوموقعنی جزايرده تطبيق ايتمكده اولديغی مظالمنك عينيله تحكيم ايلمكه چالشمق كبی واهی برمسلك اتخاذ ايتمش ايدی . فقط فرانسه‌نك فاسده آلمش اولديغی بووضعيت ومسلكنه قارشو فاسليلر شوصورتلر ايله مقابله ايلدكلری وايلمكده اولدقلری كورلدی :

كچن نيسان ومايس ايچلرنده اولا عبدالحفيظ سلطنتدن اسقاط ومولای محمدالهبا حضرتلری فاس سلطانی اعلان ايدلمشدر. ثانياً : بنی وراثن قبيله ی موليه‌ساحلنه تجمع ايله نهرك اوبريقه‌سنده اولان فرانسه عسكرينه هجوم ايلمش ، پای تخت اولان فاس شهری اهاليسی آياقلانمش ، شهر قوماندانانك سراينه هجوم ايدلمش ، قوماندان قتل واموالی يغما ايدلمشدر . شهرك اطرافی قبائل وعشاير افرادندن يكرمی‌بيك كشيلك برقوت طرفندن احاطه ايدلمش ، شهر محاصره آلتنه آلنمشدر . ثالثاً : تاوريرت، ظاركويده‌كی فرانسه عسكريله بنی‌واعن قبيله‌سی آره‌سنده

حرب آتشی آچلمش ، یکی سلطان طرفندن فرانسزلره قارشو جهاد مقدس اعلان وعموم فاسلیلر بو جهاده دعوت ایدلمشدر .

یکی سلطان طرفندن فرانسزلره قارشی اعلان اولنان بو جهاد مقدس بیاننامه‌سنك بعض پارچه‌لری پارسده منتشر ماتن غزته‌سنك صوك نسخه‌لرینك برنده شو صورتله تصویر ایدلدیکی منظورمز اولمشدر: « حق تعالی حضرتلرینه ایماندن صکره اك كوزل ومقبول اولان عمل محاربه‌در . شمدی فرانسزلره قارشی محاربه فرضدر . حتی قادینلرك واطفالك دخی بو محاربه‌یه اشتراك ایتملری واجبدر . ای فاس اقلیمی مسلمانلری! اسلافكزك ناموسنی محافظه ایدیكز . واونلر كبی دشماندن وطنی محافظه ایچون الله یولنده قانلریكزی اراقه ایدیكز. فرانسزلر فاس شهرنده هر كون بیكلرجه مسلمان قانی دوكمكده‌در. نه‌طوریپورسكز ؟ ونه ایچون اسلافكز كبی حركت ایتمیورسكز ؟ »

ماتن غزته‌سی بو جهاد مقدس بیاننامه‌سنك اوجمله‌لرینی بو طرز وشكل ایله نقل وترجمه‌سنی متعاقب دییوركه : « فاسك هر طرفنده فرانسزلر علیهنده شدتلی برهیجان ، فوق‌العاده برقیام وغلیان حكمفرمادر. فاسده‌كی فرانسه قوتنك موقعی بویوك برخطر، بویوك برتهلكه ووخامت ایله محاطدر . فرانسه‌نك بو وخامتلی موقعدن كندینی تخلیص وفاسده‌كی امل وغایه‌سنی تأمین وتحكیم ایده‌بیلمسی بیوك ، پك بیوك مصرفلره ، جدی ، سریع ، قطعی تدبیرلره محتاجدر ... »

ماتن غزته‌سنك فرانسه‌نك فاسده‌كی حال وموقعنك وخامتی بو صورتله اعترافی نظر دقتی جلب ایده‌جك بر ماهیتی حائزدر . چونكه ماتن غزته‌سنك اعترافی وجهله فرانسه‌نك فاسده‌كی حال وموقع حاضری غایت خطرناكدر . فرانسه‌نك بو موقع مهلكدن كندینی تخلیص ایله ایده‌آل وهدفنه نائل اوله‌بیلمسی خزینه‌لر صرفندن ، جدی ، سریع ، قطعی تدبیرلره مراجعتدن بشقه اوزون وقتلره متوقفدر . بو اوزون وقتلرك ایسه فرانسه‌یه مساعد چیقه‌جغی غایت مشكوكدر .

چونكه اولا: فاس اقلیمی ، قبائل وعشایری جزایر واهالیسنه مقیس دكلدر . فرانسه فاسه نظراً جزایر كبی كوچك بریری الده ایتمك ایچون یدی میلیار فرانق صرف ایتمش ، اللی بیك قربان ویرمش ویالكز مجاهد اعظم مرحوم امیر عبدالقادر وحمیتلی معیتی ایله قرق سنه اوغراشمشدر. حالبوكه فاس اقلیمی جزایردن برقاچ دفعه بیوكدر. یدقدرتدن مصنوع طبیعی استحكاملری وفیردر . قبائل وعشائری جزایرك سكزمثلی نسبتنده‌در . بو احوال ایسه فرانسه آمالنك تجلیسنه مانع وبو وراده صرف ایده‌جكی سعی وكوششلرینك برثمره ویرمیه‌جكنه دلیلدر .

ثانیاً: آفریقا مسلمانلرینك حال حاضرده‌كی وضعیتلری جزایرك استیلاسی زماننده‌كی وضعیته مشابه دكلدر . او زمانده آفریقا قبائل وعشائری آره‌سنده نفاق ومنافرت حكمران ایدی . اجنبیلرك نشانلرینه ، آلتونلرینه ، حیله‌لرینه قاپلمق، آلدانمق ایله اجنبی منفعتی ایچون یكدیكرینك علیهنده بولنورلر ومحاربه ایدرلر ایدی . شمدی ایسه اجنبیلرك التفاتنك ثمره‌سی ملیتلرینك محوینه بادی، اجنبی منفعتنه خادم ، یكدیكریله اولان محاربه‌لری استقلاللرینك ضیاعنه باعث اولدیغنی رأی‌العین مشاهده ایلدكلرندن اجنبیلره قارشی متفق ومتحد اولمشلردر. آفریقالیلرك بو اتحادلری دخی فرانسزلرك فاسده برشیٔ قزانه‌میه‌جقلرینه برهاندر .

ثالثاً : طرابلس غرب، فاس محاربه‌لرینه قدر عالم اسلامك فرانسزلره ، فرانسه مدنیتنه ، فرانسه لسانه ، فرانسه علم وعرفاننه، فرانسه حقشناسلغنه بیوك اعتمادلری وار ایدی . بونك سبب یكانه‌سی ایسه انجق فرانسه حكومت فخیمه‌سنك، فرانسه ملت نجیبه وعرفانیه‌سنك خلافت جلیلهٔ اسلامیه وحكومت مفخمهٔ عثمانیه‌یه قارشی اوته‌دنبری محافظه‌سنه چالیشدیغی ورعایته اعتنا ایلدیكی بتون عالم اسلام طرفندن نظر ممنونیتله كوریلن مناسبات ودیه ، تظاهرات وفاقیه ، معاونات مادیه ومعنویه‌سی كبی عنعنات قدیمهٔ مبجلهٔ تاریخیه‌سی ایدی . عالم اسلامك فرانسه‌یه قارشی اولان بو حسیات عالیه‌سنی فرانسه درسعادت محترم جنرال قونسلوسی وكاتبلری ایله ایكی سنه مقدم ایوبده برقلوبده شرفوقوع بولان برملاقاتمده محترم ذوات حضورنده بیان ایله نظر دقتلرینی جلب ایتمش وتان غزته‌سندن‌ده شكایت ایلمش ایدم . قونسلوس جنابلری دخی بو خصوصده ممنونیتلرینی اظهار وتانك خلافت واسلام علیهنده‌كی نشریاتنه حكومتك اشتراكی اولمدیغنی ، مع‌مافیه بونك دخی نظر دقته آلنه‌جغنی وعد بیورمشلردی . فقط طرابلس غرب مسئلهٔ حاضره‌سنده تان، غولوا ، فیغارو، پاری‌ژورنال، ماتن كبی پارس غزته‌لرینك خلافت واسلام علیهنده‌كی نشریاتی وفرانسه حكومتنك بویله برزمانده فاسده تطبیق ایتمكده اولدیغی معاملات ، وضعیات واجراآتی فرانسه حكومتندن آفریقالیلر ایله برابر بتون عالم اسلامك دلگیر ودلخون اولمسنه وفرانسه‌نك عالم اسلام نظرنده‌كی اوموقع بلندندن سقوط ایتمسنه وبونك نفرت درجه‌سنه وارمسنه سبب اولمشدر . آفریقالیلر وعالم اسلام استنتاج ایدییوركه : فرانسه‌نك خلافته وآفریقایه قارشی اولان بو وضعیتی ، فرانسه‌نك جهان علم وعرفانده‌كی اوموقع بلند ومستثناسنه رغماً ، آوروپا متعصبلرندن برطاقم آمال خسیسه قربانلرینك برنوع حقوق دولدن اولمق اوزره طانیدقلری « هلالك تصرف ایلدیكی قطعه‌لرك تدریجاً صلیبك حوزهٔ تملكنه ادخال ایدلمسی لازمدر . فقط صلیبك مالكی اولان براقلیم هیچ برزمان هلالك یدتصرفنه كچه‌مز » دستور غریب وقانون عجیبنه تابع اولمق وموقع تطبیقه قویمقدن بشقه برشیٔ دكلدر .

فاسلیلرك بوكونكی فرانسه علیهنده‌كی قیاملری بو استنتاجدن ایلرو كلمشدر . فرانسه حكومتی بو حقایق نظر دقته آلمامش وفاسه وضع‌ید ایتمك كبی عظیم ، مهلك برخطاده بولنمشدر . بناءً علیه فرانسه حكومتی خطاسنی تصحیح وفاسدن كف‌ید ایتمه‌سی وبو صورتله افكار عمومیهٔ اسلامیه‌یی كندی لهنه چویرمسی وبو حریدن اولكی موقعنی قزانمسی لازمدر . عالم اسلام افكارینك فرانسه‌نك لهنه دونمسی

فرانسه ایچون برقاچ فاس اقلیمنه معادل اوله‌جغنی بیانه حاجت یوقدر. یوق ، فرانسه حکومتی بوحقایقی کورمك ایسته‌مز وخطاسنده دوامدن کیرو قالماز ایسه یك یورغون دوشدکدن باشقه نتیجه‌ده هیچ برشی‌ده قازانه‌میه‌جقدر .

اندرون همایون معلمی

قوجه‌لی عبدالعزیز

حیات اقوام اسلامیه

افغانستان مسلمانلری

امیر حبیب الله خانك علویتی
و
افغانستانده آثار تکامل وترقی

دولت علیهٔ عثمانیه‌دن صکره حکومات اسلامیه‌نك اك مترقی ومکملی افغانستان حکومت جلیلهٔ اسلامیه‌سی اولدیغی آثار باهره تجلیات حاضره‌سیله مشهود ونمایاندر . افغانستانك تعالی وترقیسنه اك اول خدمت ایدوب ، ملتی شهراه سعادت و وادئ تکمله سوق وایصال ایدن ذات جنتمکان امیر عبدالرحمان خان مغفور ایدی . مشارالیه حضرتلری وفاتندن صکره ولی عهدی افغانستان حکمدار مستقبلنه ـ بر وصیتنامه ـ بردستورالعمل براقوب، موجبنجه عمل وحرکت اولنمسنی اکیداً وصیت وتوصیه ایلمش وخلف عالیسی (سراج الملة والدین) امیر حبیب‌اه خان حضرتلری‌ده پدر عالیقدرینك وصیتنی حرفیاً تعقیب وتطبیق ایده‌رك ، کندی تبعه‌سنك رفاه وسعادتلرینی ازمنهٔ سابقه‌دن یوز قات زیاده تأمین ایلمشدر .

افغانستانك طرز اداره‌سیله امور مالیه واقتصادیه‌سنی یولنه قویدقدن صکره حبیب‌اه خان حضرتلری امور عسکریه‌یی احسن وجه اوزره تنسیق وتکمیله حصر مساعی ایده‌رك ، آز زمان ایچنده افغانستانی حال سفر بریده ایکی یوز اللی بیك منتظم ، مجهز ، مسلح عسکره مالك ایتدیکی کبی ، هر براحتماله قارشو حین حاجتده کندی عسکرینه لازم گله‌جك لوازمات واشیانك‌ده (کابل) دارالاماره‌سنده اعمالی ایچون بذل همت بویوروب اوروپانك اك صوك سیستمده بولنان آلات وادواتی کابله جلب ایله ایجاب ایدن متفنن مهندس واوسته‌لریده معین برزمان ایچون قونطوراتو موجبنجه الده ایلمشدر .

برقاچ سنه صوکره افغان اوسته‌لری جلب ایدیلن مهندس ومعلملرندن صنایع لازمه‌یی اخذواقتباس ایتدکدن صوکره اوروپالیلره اذن و رخصت ویریلوب ، یرلرینه یرلی اوسته‌لر دکلش و بوصورتله افغان عسکرینه لازم اولان بوتون مواد واشیانك اعمالنه مباشرت اولنمش ومملکت ایله ملتك ثروت ومنافعی وقایه ایدلمشدر . بوهفته ظرفنده کابل شهرنده انتشار ایدن هفته‌لق (سراج الاخبار) ـ که فارسی لسان عذب‌البیانیله مکمل برمطبعهٔ امیریه‌ده طبع وتمثیل ایدلمکده‌در ـ غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً الیوم امیر حضرتلری طرفندن تأسیس اولنان اسلامی ویرلی فابریقه‌لرده آتیده‌کی حرف وصنایع کمال نفاست ومتانتله اعمال ایدلمکده بولندیغنی مباهات ایله درج ستون مفخرت ایلمشدر .

کابل دارالصناعه‌لرنده اعمال اولنان اشیا ومواد بروجه آتیدر :

اسلحهٔ ناریه :

کوچوك صحرا طوپلری . [اوکدن طولار]
بویوك طوپلر . [آرقه‌دن طولار]
استحکام وقلعه طوپلری .
زودفیر غرایین طوپ وتفنکلری . [اوچ چشید]
هانری مارتین تفنکلری . [پیاده وسواریلره مخصوص]
۳۰۳ سیستملی تفنکلر . [سواری وپیاده ایچون]
یاندن طولان تفنکلر .
۱۲ پارچه تفنکلر .
۵ پارچه‌لی تفنکلر .
چیفته تفنکلر . [آو ایچون]

اسلحهٔ جارحه :

ضابطانه مخصوص قلیجلر ، [آلتون ، کموش ، نیکل یالدیزلی.]
سواری عساکرینه مخصوص قلیجلر ، [خالص دمیردن]
تفنکلره مخصوص سونکیلر .
عسکره مخصوص قلیج، قامه، حربه ، خنجر، بیچاق ،قلمتراش.

کولله وفشنکلر :

بویوك طوپ کولله‌لری .
کوچوك « «
شنایدر وماقسیم کولله‌لری .
تفنك ایچون هردرلو فشنك .
فیوز قسمندن فشنکلر .
عادی فشنك .
دومانلی، دومانسزباروت .
شراپنل کولله‌لری .

صنایع سائرهٔ مختلفه :

عسکری وملکی بایراقلر [که محراب ومنبر علامتنی حائزدر]
هر چشید عسکری چادرلر .
چادرلره مخصوص ادوات سائره .
عسکری ایاق قابلرك انواعی . (یرلی دریلردن معمول)
عسکری الدیونلر .
هرنوع موزیقه آلاتی . (صاری معدندن)
عسکری مشق وتعلیم وژیمناستیق آلتلرك انواعی .
ضابطانه وافراده مخصوص انواع قالپاقلر .
ضابطانه مخصوص دوربینلر .
دمیرجیلکه عائد هرنوع صنایع وآلات وادوات .

دولکرلق . مرانغوزلق ، طوغرامه‌جیلق صنایعی .
سراجلق .
پرنججیلق .
قویومجیلق .
باقرجیلق .
بویاجیلغك انواعی .
نقاشلق
رساملق .
نعلبندجیلق ، بیطارلق .
مسکوکات ضرب واعمالی .
سیمکشلك .
مشیندن یاپیلان هردرلو چانطه ، وعسکره‌لازم ادوات .
اورمه‌جیلك .
طوقومه جیلق .
خالیجیلق .
کلیمجیلك .
صرمه‌جیلق .
حجاری ومعماری .
لیتوغرافی .
تیپوغرافی .
زینکوکرافی .
حکاکلق . (هردرلو طاش ومعدن اوزرینه)
اویمه‌جیلق . (» » » »)
موبیله‌جیلق .
چوراپجیلق .
دیشجیلك . (معدندن صنعی دیش یاپمق)
دوکمه‌جیلك .
بلورجیلك .

بالاده کوستریلن بوتون اشیا الیوم کابلده امیرحضرتلری طرفندن مجدداً انشـا وتأسیس اولنان بویوك فابریقه‌لرده افغانستان کراسته‌لرندن مسلمان اوسته ، چراق‌وعمله‌لر واسطه‌سیله (بخار) ایله اعمال اولنور . مذکور ماکنه‌لر شهر خارجنده اك کوزل برموقعده تأسیس ایدیلوب ، ماکنه‌لرك قولایلقله تدویری ایچون صوك سیستم موتورلرله متحرکدر .

مذکور فابریقه‌لرك نظارت عمومیسی (لوا) محمد سرورخانه امیر حضرتلری‌طرفندن‌تودیع وتفویض اولندیغی کبی مدیریت عمومیه‌سنده‌ده مهندس (محمد رضا بك خان) تعیین اولنمشدر .

فابریقه‌لرهرکون کمال فعالیتله اون ساعت ایشله‌مکده وافغانستانك عسکریله اهالیسنه لازم کلن‌اشیایی اعمال ایتمکده‌در . مذکورفابریقه‌لره اذن ورخصت مخصوصه‌ایله کیریلیر . یبانجی وغیرمسلمه هیچ برزمان مساعده ایدلمامکده‌در . فابریقه‌لرك اسراری تماميله مأمورلری طرفندن محافظه ایدیلیور .

بالاده کوستریلن صنایع وحرف تماميله آوروپانك حال حاضرده اعمال ایتدیکی آلات وادواته مشابه ومماثل برحالده‌در . بونلردن بشقه امیر حضرتلری طرفندن آوروپادن دها بشـقه یکی فابریقه‌لرك جلبی تقرر ایتمش و دها سـائر حرف وصنایعی اوکرنمك ایچون آوروپایه مسلمانلردن برچوق کنج ، دیندار طلبه‌لر اعزام قلنمشدر .

آلتی بیك سنه‌لك عنعناته ، شـان وشهرته مالك اولان ایران دولتی خائنق واقتاب ایله اوغراشوب وطن و مملکتك منافع مادیه و معنویه‌سـنی اغراض وآماله فدا ایتدیلر . مملکتك (ایرانك) استقلالنی روسیه‌یه صاتدیلر . ایران ایله افغانستان امیر وقومی بیننده برمقایسه‌یاپیلمق لازم کلیرسه بریکیلرك محو وانقراضه‌یوزطوتدقلرنی ، اوته‌کیلرك ایسه چوقدن برو خواب غفلتدن اویانوب شئونات ملکیه ووطنیه‌لرینك اصـلاحنه بذل غیرت ایتمکده اولدقلری قولایجـه اکلاشیلور .

ایرانك یوزده بری قدر طنطنهٔ تاریخیه‌یه مالك اولمایان افغانستان حکومت اسلامیه‌سی الیوم روسیه وانکلتره‌یه قارشـو کندیسنی بحق محـافظه ومدافعه ایده بیلمك اقتدارینـه مالك اولدیغی حالده ایران حکومتی ، بوسبوتون بتمش ، محو وخراب اولمش ، روسیه‌وانکلتره‌نك بوتون تحکم وتهکماتنه سرود ایتمکده بولنمشدر .

حاصـلی برشخص برملتی باطیرر ، برآدم براملتی اوج اعـلایه چیقارر .

مولای حفیظ ، اوتانمه‌رق دینی ، ملتی ، مملکتی فرانسزلره صاتار ؛ افغانستان امیر درایت مندی برآووج افغانلیلی اعلا واحیا ایدر . (اللهم تؤتی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدك الخیر انك علی کل شیء قدیر .)

س . م . ت

بلغارستان مسلمانلری

امور معارف

دارالمعلمین کشادی . — بلغارستان مسلمانلری ، برقاچ سنه‌دن بری ، کندی مکتبلرینه‌معلم‌یتشدیرمك اوزره‌بر (مسلمان‌دارالمعلمینی) کشادینی حکومتلرندن طلب ایدییـورلردی . آنلرك بوطلبی دهـا (مالینوف) قابینه‌سی زماننده قبول ایدلمش وبرقومیسیون مخصوص طرفندن تعلیماتی وپروغرامی احضار اولنمش ایسه‌ده ، بونك اجراسی ممکن اولمامش ایدی . بوکون (کشوف) حکومتی مسلمانلرك بواملنی اجرا ایدییـور . آرتق مکتبك تعلیماتی حکومتك جریدهٔ رسمیه‌سی اعلان ایتـدی . ارادهٔ قرالی‌یه اقتران ایتـدیکی کورلدی . تعلیمات مذکوره بروجه آتیدر :

برنجی ماده — بلغارستان مکاتب ابتدائیهٔ اسلامیه‌سنه معلم یتشدیرمك

اوزره شمنيده بر پداغوژى مكتبى (دارالمعلمين) آچيله‌جقدر . بومكتبده علوم دينيه درسنك تدريسى باش مفتينك تفتيشنه تابع بولنه‌جقدر . مفتئ مشاراليه بوخصوصده‌كى مطالعاتى مكتب مديرينه بيلديره‌جكدر .

ايكنجى ماده — بومكتب ايلك زمانلرده يالكز ايكى صنفى حاوى بولنه‌جقدر .

اوچنجى ماده — مكتب مذكورك برنجى صنفنه قيد اولنمق ايستينلر، بلغارستان داخل وخارجنده بررشديه مكتبنى اكمال ايتمش بولنملى وياخود بلغار مكاتب رشديهٔ رسميه‌سنك ايكنجى صنفنى اكمال ايلمش اولمليدرلر . بلغارستان خارجنده رشديه تحصيلى كورنلر ، بلغارستان تابعيتنده بولنمق ودخول امتحانى ويرمك مجبوريتنده‌درلر .

ملاحظه : اليوم بلغارستان مكاتب اسلاميه‌سنده معلملك وظيفه‌سيله مشغول بولنانلر ، بلغار لسانى ، حساب ، علوم طبيعيه ، تاريخ وجغرافيا درسلرندن بلغارمكاتب رشديه‌سنك ايكنجى‌صنفنده اوقونديغى قدر وتركجه‌دن مكاتب رشديهٔ اسلاميه‌ده تدريس اولنديغى قدر صاحب معلومات بولندقلرينى اثبات ايتدكلرى تقديرده شمنى دارالمعلميننك برنجى صنفنه قبول اولنه‌بيليرلر .

دردنجى ماده — بومكتبك برنجى صنفنه يكرمى ياشنى تجاوز ايدنلر قبول اولنمازلر .

ملاحظه : اليوم معلم بولنانلردن ، اوتوز ياشنه قدر اولنلر مكتب مذكورك برنجى صنفنه قبول ايديله‌بيليرلر .

بشنجى ماده — دخول امتحانى ، هيئت تعليميه طرفندن منتخب بش كشيلك برامتحان هيئتى حضورنده اجرا ايديله‌جكدر .

آلتنجى ماده — بلغارستان مسلمانلرى ايچون حكومت طرفندن آچيلان بودارالمعلمين بلغار مكاتب تاليه‌سى نظامنامه‌سنه توفيقاً اداره اولنه‌جقدر .

ملاحظه : مذكور نظامه‌دن ، مسلمانلرك عادات دينيه‌لرينه مخالف بولنان ماده‌لر ، ملغا عد ايديلير .

يدنجى ماده — شمنى دارالمعلميننده آتيده‌كى درسلر اوقوتيله‌جقدر : علوم دينيهٔ اسلاميه ، لسان تركى ، بلغار لسانى ، حساب ، هندسه ، پداغوژى (تربيه ، اصول تدريسيه‌نك اساسات عموميه‌سى ، هردرسك طرز تدريسنه دائر اصوللر وبوخصوصده لزومى اولان تطبيقات) جغرافيا ، معلومات مدنيه ، تاريخ طبيعى ، رسم ، موسيقى ، كمان وجيمناستيق .

سكزنجى ماده — درسلر ترجيحاً بلغار لسانى اوزرينه تدريس اولنه‌جقدر . علوم دينيهٔ اسلاميه ولسان تركى ، تركجه اوله‌رق تدريس ايديله‌جكدر .

طقوزنجى ماده — شمنى دارالمعلمينى معلملرى بلغارستان معارف نظارتى طرفندن معارف نظامنامهٔ عموميه‌سنه اتباعاً تعيين ايديله‌جكلردر . لسان تركى وعلوم دينيهٔ اسلاميه ايچون متخصص معلملر تعيين اولنه‌جقدر .

اونجى ماده — پداغوژى‌يه عائد تطبيقات ، محلى اسلام مكتب ابتدائيسندن برنده وياخود محلى بلغار مكتب ابتدائيسنده اجرا ايديلير .

اون برنجى ماده — بومكتبك ايكى صنفنى‌ده اكمال ايدنلر ، تركجه وبلغارجه‌دن هم تحريرى همده شفاهى ، علوم دينيهٔ اسلاميه ، پداغوژى ، تاريخ وطن ، جغرافيا وحساب درسلرندن ايسه يالكز شفاهى امتحان ويرمكه مجبوردرلر . بوامتحانلر ، پداغوژى مكتبلرنده تطبيق ايدلكده اولان رؤس امتحانلرى نظامنامه‌سنه توفيقاً وباش مفتى طرفندن كونديريله‌جك مرخص حاضر بولنديغى حالده اجرا ايديله‌جكدر .

اون ايكنجى ماده — شمنى اسلام دارالمعلمينى اكمال ايدنلر ، بلغارستان مكاتب ابتدائيه‌سنه طالب اولان معلملرك كافه‌سنه مرجح بولنه‌جقلردر .

بومكاتب مفتشلرى بوكبى معلملرك تعيينى تسهيل ايتمكله برابر كنديلرينه دها مناسب معاش ويرلسى ايچون مكاتب انجمنلرى نزدنده تشبثاتده بولنه‌جقلردر .

ملاحظه : بلغار پداغوژى وياخود اعداديلرينى اكمال ايدن مسلمان كنجلرى دخى بوخصوصده‌كى حق رجحانه مالك بولنه‌جقلردر .

مطبوعات

لورد كيچنر وخديو

لوندره‌ده منتشر (ذى ايجيپت) غزته‌سى يازييور :

لورد كيچنر مصرده اسلافنه مخالف برخط حركت تعقيب ايدييور . مشاراليه خديو عباس پاشا ايله كوروشه‌رك ايستديكنى ياپيور . مأمورين حكومت رؤساسنى طوغريدن طوغرى‌يه قبول ايله اوامر مخصوصه ويرييور . مصر ملحقاتى دور وتفتيش ايله كويليلرك شكاياتنى بالذات استماع وا كا كوره مديرلره اوامر ونواهى اعطا ايدييور . استاسيونلره اوغراديغى زمان اهالى كنديسنى بويوك برطنطنه ايله قبول ايدييورلر . خديوه قارشو بيله كوسترليان تعايشلرى اهالى وفلاحين لورده ابراز ايدييورلر .

خديوك ، مصرده يالكز قورو براسم وشهرتى قالمشدر ، بوقسه زمام امور حكومت تماميله لوردك النده‌در . كيچنر كندى پولتيقه‌سيله آمالنى ترويج ايچون خديوك منافع شخصيه وخصوصيه‌سنه طوقونه‌رق ، مصر اوقافندن اجرا ايتديكى مداخلاتى كورمامزلكدن كليور . خديو ايسه بوقدر برصلاحيته اكتفا ايدرك بوتون اوقاتنى كندى امور خصوصيه وزراعيه‌سيله اشغال ايدرك يازين معتادى وجهله استانبوله واوروپايه سياحتلر ياپه‌رق كندى ايشنه باقيور . خديوك وظيفه‌سى ملتك ، امتك ايشلرينه باقق وتبعه‌نك حقوقنى محافظه وصيانت ايتمك وكيمسه‌نك شكايتنه محل براقامق ايسه‌ده مصرده طرز اداره وزمام امور بوسبوتون بشقه برزنك كسب ايلمشدر . هركيم انكليزلرلر وآنلره پيرو اولانلرله خوش كچنوب آنلره دالقاوقلق ايدرسه سلمه‌السلام هرايستديكنه نائل اولور . بوله ياپمايانلر ايسه ابدياً محروم قالمغه محكومدرلر .

خديوك مصرده‌كى منسوبينى ايسه او قدر چوقدركه ، بونلر صباحدن اقشامه قدر قهوه خانه‌لرى طولاشيور ، شونك بونك احوال شخصيه وخصوصيه‌سنى تدقيق ايدييور . وناسيوناليستلره منسوب اولوب اولمدقلرينى اكلامغه چاليشيورلر .

مصر احوال اقتصاديه‌سى كوندن كونه فنالشمقده‌در . زواللى فلاحلرك النده برشى قالمامغه باشلامشدر . انواع حيل ودسايس اقتصاديه ايله محتكرلر ، بانقه‌لر وبوكا ياردم ومساعده ايدنلر ، زواللى فلاحينك ثروتنى سولوك كبى اميورلر . مصر محكمه‌لرينه كلنجه اونلرده انكليزلرله خديوك النده كوربرآلت كبى قالمشلردر . خديوك عليهدارلريله مصر ناسيوناليستلرى هركون بر بهانه وصورتله حبس ونفى وشكنجه ايديليورلر . مطبوعات قانونى تماميله حكومت خديويه‌نك كيفنه تعديل ايدلمش اولوب ، اوقاجق برتنقيد ويا اعتراضده بولنان غزته‌لرى ـ خصوصيله ناسيوناليستلرك مروج فكرلرى اولانلرى ـ قپاتمق ايچون سودن بربهانه كافيدر . »

مكاتيب

كاشغر احوالى

كاشغردن قولجه‌لى عبدالعزيز افندى حضرتلرينه اخيراً ورود ايدن برمكتوبك صدده دائر قسمندن آلنمشدر :

كاشغر ، اوروومچى وحواليسنده احوال مضطربدر . حكومت سابقه طرفداراتى ايله حكومت جمهوريه عسكرى چارپشمقده‌در . كاشغر واوروومچى وتابعى اولان جمله ولايتلرده‌كى حكومت سابقه اركان وقوماندانلرى قتل واموالى يغما ايدلمشدر . يغما شهرلره دخى سرايت ايتمش ايسه‌ده حكومت جمهوريه طرفندن زور ايله اوكى آلنمشدر . تجارت وصنعت طورغوندر . روس

تجارتی روسیه‌نك حمایه‌سی وتدابیر عسکریه‌سی ایله ضرردن محفوظدر . اسلاملرك موقعی حکومت جمهوریه‌نك حقیله تأسس ایده‌مه‌مسندن پریشان برحالده‌در . وقتیله کاشغر وحوالیسنده حکومت عثمانیه جانب عالیسندن شهبندرلکلر تأسیس اولونمش اولسه ایدی بوبله بر زمانده بیوك ایشلره یرار وحکومت عثمانیه ایچون دخی بیوك فائده‌لر تأمین ایتمکدن خالی قالماز ایدی . نه ایسه ینه اسلاملرك امیدی محترم عثمانلیلرده‌در . حکومت عثمانیه‌نك بورا اسلاملرینك کندینه قارشی بسلمکده اولدقلری حسیات صافیه‌لرینی نظر دقته آلمسی وشهبندرلك مسئله‌سنه عطف نظر ایلمسی درکاردر . طرابلس غرب اعانهٔ حربیه‌سی دوام ایتمکده‌در . تراکم ایتدکجه پی‌درپی کوندریله‌جکدر. جناب حق اسلامیت وخلافتی دائم ودشمن ایتالیایی قهر ایتسون .

کاشغر

ع .

شئون

آفریقا جهادی :

سنوسی حضرتلرینك مکتوبی . — طرف اشرف حضرت خلافتپناهیدن شیخ احمد السنوسی افندی حضرتلرینه اهدا بویوریلان قلیجك کوندرلدیکنه دائر بنغازی متصرفی وقوای عمومیه قوماندانی انور بك افندی طرفندن کوندریلان تحریراته شیخ مشارالیه حضرتلری جانبندن ارسال اولونان تحریراتك « العلم » غزته‌سنده عیناً نشر اولونان صورتیدر :

بسم الله الرحمن الرحیم

وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين

من كاتبه عبد ربه وغلام أستاذه السيد المهدى أحمد الشريف السنوسى الخطابى الحسينى

حمدا لمن وعدنا بالحنيفية السمحاء بالعز والتأييد فى الدنيا والمقام فى الجنة الفيحاء وصلاة وسلاما على من بشر به فى سورة الصف وعلى آله وأصحابه الحائزين من الجمال والكمال كل وصف الذين قال عز وعلا فيهم وفيمن عمل عملهم (ان الله يحب الذين يقاتلون فى سبيله صفا كأنهم بنيان مرصوص) وقال (وأخرى تحبونها نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين)

حضرة شمس المفاخر الذى اضاءت به نواحيها والمنار الذى يهتدى به ساريها المتمسك بالعروة الوثقى من الدين المتين المستعين على ما يحمله بقوة المعين قطب دائرة رجال الدولة المرعية المؤلف بحسن سياسته بين أفئدة الرعية مشيد دساكر الدولة الاسلامية ومؤيد عساكر الجحافل الايمانية الماحق بحسامه آيات الفتنة والنفاق الحامى حماه الله تلك الايالة من كل دسيسة ونفاق ذى الكتائب المنصورة والمشاهد المشهورة أسد الآساد وسيف الجهاد وقاسم ظهور الاعداء حرصا على الجنات الكائنة تحت ظلال السيوف القومندان العام أنور نوره الله ونور به الاسلام وأحيا به شريعة سيد الانام . وبعد فقد وصل للداعى المشهد المبين المتضمن للمودة القاطعة البراهين والتفات الحضرة الشاهانية الينا ونشر احسانها علينا أيد الله الخليفة الاعظم بنصره آمين

مازالت الرعية تستظل بظله وترتع فى دوح احسانه وفضله والشريعة المحمدية فى حماه روضة مفتحة الانوار محروسة من جلالته بعين الرعاية من أهل الضلالة والغواية العامل بقوله تعالى « يا أيها الذين أمنوا اتقوا الله حق تقاته ولا تموتن الا وأنتم مسلمون واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا » جعلنا الله واياكم من المتقين التابعين عن سنن سيد المرسلين الراجين ما وعد به من تمام النصر والفتح بقوله « ان الله مع الصابرين » و « العاقبة للمتقين » وقوله « قاتلوهم يعذبهم الله بايديكم ويخزهم وينصركم عليهم ويشف صدور قوم مؤمنين »

ونحن على ما يقين مما قاله سيد المرسلين « لاتزال طائفة من أمتى ظاهرين على الحق لا يضرهم من خالفهم حتى يأتى أمر الله » جعلنا الله واياكم من أولاهم وقد أمرنا سبحانه وتعالى بالاستعداد بقوله « وأعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم » ومع ذلك فالاعتماد كله على الله حيث قال « وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى . فلم تقتلوهم ولكن الله قتلهم » انما ينبغى التنبه للرباط على ما كان عليه السلف الصالح من مرابطتهم على المحل المدة المديدة والسنين العديدة ومع الصبر وطول المدة ينال المؤمل ما أمله خصوصاً مع قطع الطرق وعدم المعاملة قال تعالى « يا أيها الذين آمنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون » جعلنا الله واياكم على المحجة البيضاء والنهج القويم ولا زلتم للاسلام ساعدا وعضدا وللدين قوة ومددا وللاجنبى عضبا مهندا ومنا أتم السلام يهدى للحضرة الشاهانية أدام الله تأييدها والبسها من حلل العزة جديدها ولازال الدعاء منا مبذولاً لكمولها فى الخلوات والجلوات وأوقات الاجابات انه اكرم مسئول وخير مأمول وأزكى السلام الممزوج بالتحية والاكرام نهدى للحضرة والاذن بالمقام فى البدء والختام تاريخ ۸ ليلة الجمعة ج لى سنة ۱۳۳۰

الختم

المقتبس النور القدسى

أحمد بن السيد الشريف السنوسى

§ العلم غزته‌سی اشبو جوابنامه‌یی درج ایلدکدن صوکره بو تکلیرلکده دارالحربده‌کی مخابرندن آلدیغی بر مکتوبه عطفاً شیخ احمد السنوسی افندی حضرتلری دارالحربه کلیرکن جغبوب موقعنه مواصلت ایلدیکی وقت انور بك افندی طرفندن احتفالات لایقه ایله استقبالی وحقنده وجیبهٔ احترامك ایفاسی ضمننده موقع مذکوره ضابطاندن مرکب بر هیئتك کوندرلدیکنی وبو هیئتك میاننده درنه قائمقامی ایله بنغازی ارکان حربیه‌سنه مأمور نوری ودوقتور عبدالغنی زاهد بکلرك دخی بولندیغنی یازیبور .

انکلیز هلال احمر هیئتی . — تونسدن تایمسه اشعار اولندیغنه کوره ، انکلیز هلال احمر هیئتنك ایکنجی قافله‌سی ایکی دوقتورله آلتی ارکك خسته باقیجی وآلتمش خسته‌یی استیعاب ایده‌جك بویوك برچادر وسائر لوازمات ایله برابر تونسه ورود ایتمشدر . بونلره بیکباشی ویکسون جونسون ریاست ایدیبور . لازم کلن ادویه و لوازمات طبیه‌نك انکلتره‌دن ورودینه قدر هیئتك تونسده اقامت ایتمسی تقرر ایتمشدر . هیئت رئیسی یرلی عربلردن اولمق اوزره بر دوقتورله برقاچ خدمه‌یی بورادن تدارك ایتمك ایستیبور ایسه‌ده پاره فقداندن ناشی بوتشبثی قوه‌دن فعله چیقاره‌مامشدر .

دولت علیه ــ روسیه :

عثمانلی – ایران حدودنده روسیه‌نك تحشیداتی . — روسیه حکومتی عثمانلی حدودینه کوندردیکی قازاق عسکرندن بشقه ، عثمانلی وایران حدودلرینه یکی سوقیاتده بولنمغه قرار ویرمشدر . عساکر مذکوره پیاده وسواری یکرمی بیکدن اوتوزبیکه قدر اولوب ، بونلرك قسم اعظمی حدود قره‌غوللرینی تقویه ایده‌جك ودیکر قسمی‌ده قرارکاهلرده ، ایران وعثمانلی حدودلری جوارنده احتیاط اوله‌رق بولندیریله‌جقلرمش . ینه عینی مخابرك افاده‌سنه کوره عثمانلی سفیری طرخان پاشایه بو بابده ویریله‌جك جوابده ، تحشیدات عسکریه‌نك عثمانلی وایران حدودنده تشوشات وقوعندن وایران حکومت حاضره‌سنی اسقاط ایچون ایرانده بر حرکت اختلالیه احتمالندن نشأت ایتدیکی بیان ایدیله‌جکمش .

کرید :

کرید هیئت اجرائیه‌سی . — جنرال لیمبریتیس ایله سیفاکیاناکیس هیئت اجرائیه اعضالغنی قبول ایتمه‌مشلردر . اعضادن دیکر اوچنك‌ده استعفا ایتملری قویاً ملحوظدر . دول حامیه قونسلوسلری طرفندن مأموریتلرندن بغیر حق چیقاریلان اسلام مأمورلرینك تکرار وظیفه‌لری باشنه آلدیرلملری حقنده کرید حکومت اجرائیه‌سنه بر مذکره کوندرلمشدر .

ايران :

شاهسونلرله روسلر. — (آغارى) دن بيلديرلديكنه كوره عقد اتحاد ايتمش بولنان شاهسونلرله قوجه بكلو ، سرداُرلو ، عيسالو و آرالو قبيله‌لر ، حاجى خواجه‌لو قبيله‌لريله مناسبات دائمه‌ده بولنمقده‌درلر . بوتون بو قبيله‌لر ، روسلرله صوك دقيقه‌يه قدر مجاهده ايتمكه والكنهايت احرازموفقيت ايده‌مدكلرى تقديرده تركيانك حمايه‌سنه التجا ايلمكه قرار ويرمشلردر . مذكور قبيله‌لر وقوع بوله‌جق مجادله‌لرده سربستجه حركت ايتمك مقصديله مال وملكلرينى صاتمقده‌درلر .

نائب حكومت اوروپاده . — ويانه‌ده بولنان نائب حكومت ناصرالملك ابوالقاسم خان براى تداوى اوستريا وفرانسه قابليجه‌لرندن برينه كيده‌جكدر . موى اليهك كاتبى موسى خان ، ايرانده سكون وآسايشك اجراى حكم ايتمكده اولديغنى ونائب حكومتك سياحته چيقمسى احوالك ايلكنه دلالت ايتمكده بولنديغنى سويلمشدر . موسى خان ، شاه مخلوعك هر درلو مدعياتدن صرف نظر ايده‌رك اوده‌ساده سكون ومسالمت دائره‌سنده امرار حيات ايلمكده بولنديغنى‌ده علاوةً درميان ايلمشدر .

تبريز مخابراتنك انقطاعى . — شيمدي‌يه قدر نفاق دائمى ايچنده يكديكريله چارپيشان شهسون قبائلندن بر چوغى اخيراً هپ برلكده روسيه عليهنه يورومك اوزره تأليف بين ايدوب روسلرله مصادماتده بولندقلرندن طولايى تبريز مخابراتى منقطع اولمغه باشلامشدر .

افغانستان :

افغانستانده يكى بر ساعت قوله‌سى . — كابلده منتشر (سراج الاخبار) غزته‌سنده اوقونديغنه كوره ، افغان اميرى حضرتلرينك (دلكشا سرايى) قارشوسنده يكيدن بويوك بر ساعت قوله‌سى انشا اولنه‌رق شهرك تزيينيله ، اهالئ محليه‌نك اجراى طاعات وعبادات ايچون قولايجه وقتلرى طايفه‌خدمت ايدلشدر . مذكور قوله‌نك ارتفاعى يوز انكليز قدمى اولوب ، كنيشلكى‌ده اكا كوره‌در . ساعت ايسه انكلتره‌ده صورت مخصوصه‌ده تعيين اوقات خمسهٔ مفروضه ايچون بويوك بر اهتمام ايله اعمال ايديله‌رك اميرك مهندسى موسيو ميلر طرفندن يرينه وضع اولنمشدر . كابل شهرينك ديكر بر نقطه‌سنده‌ده يقينده ديكر كوچك بر ساعت قوله‌سنك نصبى تقرر ايتمش وايشه‌ده مباشرت اولنمشدر .

هندستان :

هندستانده عدم مركزيت اصولى . — تايمس غزته‌سنده اوقونديغنه نظراً هند والئ عموميسى مالك اولديغى صلاحيت‌نامه موجبنجه هندستان ولايتنك عدم مركزيت اصوليله اداره اولنمسى حقنده‌كى فكرينى انكلتره داخليه ومستملكات نظارتنه اشعار ايدوب ، بوبابده انكلتره پارلمنتوسيله عوام قاره‌سنده كيفيت مذكوره يك درين بر صورتده موضوع بحث ايدلمش واصول مذكورك تطبيقنده بر محذور كوروله‌مسى اوزرينه هندستان باش واليسنه مقتضاسنه باقيلمق اوزره اشعار كيفيت ايدلمشدر . بناءً عليه هند ولايتنك طرز اداره‌سنده شو كونلرده كلى تبدلاتك وقوعنه انتظار ايديلور ايسه‌ده ، هند امور ماليه‌سنك بوقاعده‌دن مستثنا اولوب ، كليهٔ نقود وارداتك هند حكومت مركزيه‌سنده طوپلانمسى قرار كير اولمشدر .

هندستانده قولرا . — بومبايدن نايعه اشعار اولنديغنه كوره ، بومبايده قولرا خسته‌لنى ظهور ايتمش وبيكلرجه تلفاته سببيت ويرمشدر . اولنلرك ايكيسى اوروپاليلردن اولديغى تحقق ايتمش واكا كوره حكومت طرفندن تدابير مستعجله اتخاذ اولنمغه باشلامشدر .

فاس :

قبائل وفرانسزلر . — فرانسه‌نك فاس سفيرى موسيو (ره‌نيو) پارسه مواصلتنده غزته‌لره فاس حقنده پك نيكبينانه بياناتده بولنمشدر . مع‌مافيه موى اليهك بيانات واقعه‌سنك تحقق ايتمه‌مكده اولديغى كوريليور . فرانسز حركات عسكريه‌سنى تعقيب ايدن غزته مخابرلرى ، يرليلرك هر طرفده اجتماع ايتمكده اولدقلرينى وشهره قارشو هر آن بر هجوم وقوعنى انتظار ايدلمكده اولديغنى اشعار ايتمكده‌درلر .

فاس سواريلرى ، فرانسزلرك حركات عسكريه‌سنى ترصد وهر طرفده اظهار خصومت ايتمكده‌درلر . فرانسز عساكرى بعض شبهه‌لى محللرده قرارگاه قورمشلردر . بعض قبائل رؤساسى ، فرانسزلرك كندى اراضيلرى داخلندن چكيلملرى شرطيله فرانسه حكومتنه عرض مطاوعت ايده‌جكلرينى بيان ايتمشلردر . بو طرز انقياد ايسه فرانسز مأمورينى طرفندن قبول ايدلمامشدر .

چين :

باش وكيل قورقيور . — چين باش وكيلى ، قتل ايديله‌جكندن قورقديغى ايچون پكينه عودت ايتامك قرارينى ويرمشدر . موى اليه ، مجلس اعيانك كندى عليهنده واقع اولان هجوملرندن بيزار اولديغنى سويلمشدر . بوسببله مجلس ملى ، باش وكيلى مستعفى عد ايده‌رك يرينه خارجيه ناظرينى تعيين ايلمشدر .

قانطونده مصادمه . — قانطونده اجنبيلر محله‌سنده وقوع بولان بر مصادمه‌ده قرق آلتى چينلى قتل ايدلمشدر . آلمانيانك ، چينده‌كى تبعه‌سنك منافعنى محافظه ايچون چينه عسكر سوق ايده‌جكى حوادثى طوغرى دكلدر .

موقدنده اغتشاش . — موقدنده برلوا مقدارنده اولان قطعهٔ عسكريه ميانده اغتشاش ظهور ايتمشدر . بوتون كيجه عسكرلر بلا انقطاع سلاح آتمشلردر . برچوق بانقه ومجوهرات مغازه‌لرى ياغما واحراق ايدلمشدر . يوزلرجه خانه تخريب ايله اختلالجيلر ، اجنبيلرك مال وجانلرينى صيانت ايتمشلردر . قادين وچوجقلر انكلتره قونسولاتوسنه التجا ايتمشلردر . عموم دكان ومغازه‌لر مسدود بولنيور . شهرك قاپولرينه چين عساكرى اقامه ايدلمشدر .

چين اسلاملرينك مطالبى . — بيكلرجه سنه‌دنبرى قهر استبداد آلتنده ازلمش اولان چينليلر اختلال اخير سايه‌سنده تأمين حريت وتأسيس جمهوريت ايلديلر . خطهٔ چينده عناصر مختلفه‌نك الك مهملرندن برى اولان اسلاملر دخى بو انقلابدن استفاده‌يه عزم ايلمشلر وعنصر اسلامك حقوقنى تأمين ايچون لازم كلن تشبثاتده بولنمشلردر . اورنبوغده منتشر (وقت) غزته‌سنك بيانه نظراً بتون چين اسلاملرى متفقاً بر مخطره ترتيب ايدوب پكينده‌كى حكومت مركزيه‌يه تقديم ايلمشلردر . مخطره‌نك حاوى اولديغى ماده‌لر بروجه آتى بيان اولنور :

برنجى ماده — چين حكومتنك پايتختنده عموم چين اسلاملرينك امور واحتياجات دينيه‌سنه نظارت ايتمك اوزره بر شيخ الاسلاملق منصبى تأسيس ايدلمليدر . شيخ الاسلامك تحت اداره‌سنده بر مجلس مخصوص شرعى ايله اوقاف اداره‌سى وبر درس وكيلى وبر فتوى امينى بولنمليدر . عموم چينده قاضى ، مفتى ، شيخ ، متولى كبى مأمورين شيخ الاسلام طرفندن تعيين وعزل ايدلمليدر . شيخ الاسلام بتون چين اهالئ اسلاميه‌سى طرفندن انتخاب اولنمليدر . سكنهٔ اسلاميه‌سى اولان هر ولايتك مركزنده بر حاكم شرعى بولنمليدر .

ايكنجى ماده — عمومى چين اسلاملرينه حريت دينيه بخش ايدلملى وامور دينيه‌لرينى اداره‌ده اسلاملره سربستئ تام اعطا ايدلمليدر .

اوچنجى ماده — مأمورين شرعيه وطلبهٔ علوم خدمت عسكريه‌دن معاف طوتلمليدر .

دردنجی ماده — اسلاملره ایسته‌دکاری یرده مکتب ، مدرسه ، جامع ، تکه تأسیس ایتمك حقی ویرلملیدر .

بشنجی ماده — مکتب ومدرسه وجوامع ایچون اعانه جمع ایتمك خصوصنده مساعده اعطا ایدلملیدر .

آلتنجی ماده — اوقاف اسلامیه‌یه حکومت طرفندن املاك خصوصیه کبی معامله اولنماملی واوقاف ، مجوسیلرك عبادتخانه‌لری کبی ویرکیدن معاف طوتلملیدر. اوقافك اموری وشرائط واقف یکینده‌کی اوقاف اداره‌سی طرفندن اداره ایدلملیدر .

یدنجی ماده — حکومت طرفندن مجوسی روحانیلره بخش ایدیلن وایدیله‌جك اولان هر درلو مساعداتدن اسلاملرك دخی مستفید اولمسنه مساعده اولنملیدر . چین حکومتی طرفندن مجوسی روحانیلرینه معاش تخصیص ایدلدیکی وقتده عینی مقدارده اسلام مأمورین شرعیه‌سنه دخی معاش تعیین ادلملیدر .

سکزنجی ماده — البسه وقیافت عتیقه‌نك تبدیلی حقنده حکومت طرفندن نشر ایدیله‌جك اوامره چینلی اسلاملر مجبور طوتیلماملیدر .

طقوزنجی ماده — اسلاملرك ممالك خارجیه‌یه سیاحتنه ممانعت ایدلمز . فریضهٔ حجی ایفا ایچون جانب حجازه کیدن اسلاملره تسهیلات کوسترلمك اوزره چین ایله حجاز آره‌سنده‌کی بیوك بندرلرده چین قونسلوسخانه‌سی تأسیس ایدلملیدر . چینده عثمانلی سفارتی وعثمانلی قونسلوسلری وممالك عثمانیه‌ده چین سفارتی وقونسلوسلری تأسیسی ایچون چین حکومتیله عثمانلی حکومتی آره‌سنده بر معاهدهٔ مخصوصه عقد ایدلملیدر . پاساپورط مدتی آلتی آیدن بر سنه‌یه تمدید ایدلملیدر .

اونجی ماده — چین پارلمنتوسنه وسائر مؤسساته مبعوث ووکیل انتخابنده اسلاملر ایله چینلیلرك حقوقی مساوی اولملیدر .

اون برنجی ماده — هر درلو حقوقده اسلاملر ایله چینلیلر مساوی اوللیدرلر .

اون ایکنجی ماده — مطبعه ، کتبخانه ، عمومی قرائتخانه تأسیسنده وکتاب وغزته ورسالهٔ موقوته نشرنده اسلاملره حریت کامله بخش ایدلملیدر .

اون اوچنجی ماده — اسلاملره دوائر حکومتده استعداد واهلیتلریله متناسب مأموریت ویرلملیدر .

اون دردنجی ماده — چین حکومتی چین مکاتبنه ویره‌جکی تخصیصات درجه‌سنده اسلام مکتبلرینه دخی تخصیصات اعطا یلملیدر .

اون بشنجی ماده — مکاتب رسمیه‌یه چین اسلاملری اطفالی دخی قبول ایدلیدر. اوروپا وآمریقا مکاتبنه حکومت حسابنه اسلام طلبه دخی کوندرلملیدر.

اون آلتنجی ماده — خدمت عسکریه‌یه آلنان چین اسلاملرینك ایجابات دینیه‌سنه رعایت اولنملی وعبادت وطاعتده بولنملرینه مساعده ایدلملیدر .

اون یدنجی ماده — قشله‌لرده جامع تأسیس ایدلملیدر . اسلام ضابطانك ترفیع رتبه خصوصنده‌کی حقوقی چینلی ضابطانه معادل اولملیدر .

اون سکزنجی ماده — اسلام عسکرلرینه هر سنه رمضان شریفده خانه‌لرینه عودت ایچون اذن ویرلملیدر .

اشبو مخطره عموم چین اسلاملری نامنه ویرلشدر . چینده‌کی اسلاملرك مقداری چین حکومتنك رسمی ایستاتستیقنه نظراً اللی بش میلیوندر . اسلاملر کندیلرینك مقداری یتمش میلیون اولدیغنی ادعا ایدییورلر. اللی بش میلیون اسلامدن قرق بش میلیونی چین لسانیله متکلم اولوب عرقاً خالص چینلیدر . بونلره (دونکان) تسمیه ایدلمکده‌در . اللی بش میلیوندن اون میلیونی لسان ترکی ایله متکلم اولوب ترك عرقنه منسوبدر . دونکانلرك اکثریسی چینجه اوقویوب یازمغه مقتدر اولدیغندن چین حکومتی نزدنده سوزلری نافذدر .

چین حکومت جمهوریه‌سی طرفندن یکی بر باندیره قبول اولندیغی معلومدر. بو باندیره بیاض ، قرمزی ، سیاه ، یشیل ، صاری اوله‌رق بش رنکده‌در. بیاض رنك اسلام عنصرینه ، قرمزی خالص چین عنصرینه ، سیاه مانچو عنصرینه ، یشیل تبت عنصرینه ، صاری مغول عنصرینه نشانه‌در .

تنقید وتقریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

مابعد

لکن روایاتده مرجع طانیلان کبار محدثین ایله ، بویله یرلرده سوزلری سند اتخاذ اولنان ذوات بو کبی شایعه‌لری انکار ایدییورلر . علامه ذهبی دییورکه : « ولیدك کفری ، زندقه‌سی طوغری دکلدر. آنجق سرخوشلق ، برده ، اوغلانجیلقله اشتهار ایتدیکی ایچون علیهنه خروج ایتدیلر. »

بوندن بشقه برمسئله دها وارکه اوده ولیدك قاتلی برخلیفهٔ اموی اولمسیدر . آرتق حال بویله ایکن بوتون اموی خلیفه‌لرینه دینی تحقیر شناعتی نصل اسناد اولنه‌بیلور ؟. قالدی‌که اغانی صاحبی طرفندن قرآنی تحقیر ایله اتهام ایدیلان ولید حقنده العقدالفرید مؤلفی بر وقعه حکایه ایدییورکه او ، ولیدك قرآنی تعظیم ، ناسی حفظه ترغیب ایلدیکنی کوستریبور : بنی مخزومدن بریسی ولیده کیده‌رك دیکر برنده‌کی آله‌جغنك تحصیل ایتدیرلمسنی استرحام ایتمش . ولید « پك اعلا ! اکر بوکا مستحق ایسه‌ك مسئولنی اسعاف ایدرم. سن قرآن اوقودکمی؟ » دیمش. حریف « خایر ! » دینجه « یاتمه‌صوقول ! » دییه‌رك زواللینك باشنده‌کی صاریغنی النده‌کی صوپا ایله چیقاروب برتمیز دوکدن صکره یانده‌کیلردن برینه « شو کافری کوتور ، قرآن اوقومدقجه باشندن آییرمه ! » امرینی ویرمش . دیکر برآلاجقلی‌ده عینی سؤاله معروض اولوب « أوت » جوابنی ویرنجه ولید کندیسنه برعشر انفال ، برعشر براءة سوره‌لرندن اوقوتمش. آدجغز عشرلری اوقوینجه خلیفه « حقکی احقاق ایدرز ؛ چونکه سن بوکا اهلسك .» دیمش. کوریبورسکزکه ولید قرآن اوقویه‌میانی کافر عد ایدییور ؛ حالبوکه مؤلف ولیدی کافر یاپیور !

لکن مؤلف طرفندن کرك حجاج ایله خالدالقسرینك اولمق اوزره ذکر اولنان سوزلره ، کرك بو ایکیسنك خلافتی نبوته تفضیل ایتملری کبی مسخره‌لقلره کلنجه ، برکره بوکبی اقوالك قسم اعظمی العقدالفریددن النمشدرکه اوده محاضرات کتابلرندندر . ثانیاً بز نه حجاجی نه‌ده خالدی مدافعه مجبوریتنده دکلز. چونکه ایکیسی‌ده امتك اراذلندندر . مع‌مافیه عباسیلر زماننده آرانیرسه بونلر کبی ملحدلر نه قدر چوقدر ! ایشته مجارده ، ایشته راوندی‌که قرآن کریمی رد ایچون الدامغ اسمیله برده کتاب یازدی ! عباسیلر مؤلفه کوره بوکبی حریفلرك جنایتلرندن مسئول دکل ایسه امویلرده اویله اولمق لازم کلیر.

مابعدی وار

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی
مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٨— ٢٠٠ | ١٩ رجب ١٣٣٠ | پنجشنبه | ٢١ حزيران ١٣٢٨ | جلد ١—٨

سبيل الرشادك يكى ومهم برتشبثى :

اسلام مملكتلرينه مخبرلر اعزامى

ارض بطحى‌ده طلوع ايدن نير اسلاميت آز زمانده شعشعه‌دار حزماتيله تركستانك بى‌پايان اووه‌لرينى ، اندلسك شكوفه‌دار حديقه‌لرينى ، آفريقانك چوراق فيفالرينى نور عرفان و مدنيته غرق ايتمش ، وقتيله بربرلرينك دشمن جانى اولان اقوامى صميمى برمودتله توأم قارداشلر كبى آغوش شفقته آلمش ، محارب دولتلرى باريشديرمش ، قارداش ياپمش ، موحدين آره‌سنده عمومى بر رابطهٔ مودت تأسيسنه موفق اولمشدى .

رى‌دن قاهره‌يه ، بغداددن مراكشه ، طليطله‌دن شامه قوشان اكابر علما بورالرده مسكون مؤمنلرى بربرلرينه طانيتديرمق ايچون صرف مساعيدن كيرو قالمامشلر ومسلمانلر آره‌سنده‌كى انقطاع ناپذير رابطه‌نك تشييدينه چاليشمشلردى . وقتا كه كابوس جهالت كثيف وازيجى ثقلتيله عالم‌اسلامى تضيقه باشلادى ؛ محترص ارباب‌استبداد ملت اسلاميه‌ده‌كى روابط اتحاديه‌نك تشييدينه دكل ، تنقيصنه چاليشمغى احتراصات سفيله‌لرى ايجاباتندن عد ايتديلر . بو تاريخدن اعتباراً جهان اسلام قالين ومدهش سدلرله بربرلرندن آيرلديلر . اولجه سياحتلر اجراسى ، فدا كارلقلر اختياريله مسلمانلرى بربرلرينه طانيتديران اعاظم علمادن كيمسه‌لر قالمدى . جهالت آرتدقجه آرتدى . برحالده‌كه صميمى برر قارداش اولدقلرى فرقان مبين‌ده تأييد ايديلن مسلمانلر بربرلرينك دشمن جانى كسيلديلر .

عالم اسلامده‌كى بو افتراق وتشتت عروق موجوديتى خون تعصبله مالى اولان غربك ، شرقه هجومنى ، اهل صليب بايراقلرينك قدس شريف برجلرى اوزرزنده تلاطمنى انتاج ايتمك كبى فجيع بر عاقبته منجر اولدى . هيچ اونوتولمامسى ايجاب ايدن تاريخ انقراضك بوفجيعه‌دار صحيفه‌لرينى آچمق ايسته‌ميورز . يالكز نظر عبرت وبصيرتى ماضيدن حاله ، حالدن استقباله توجيه ايتديرمكه آرزو ايديورز .

عالم اسلامى آييران كثيف مانعه‌لر بوكون‌ده برطرف اولمامشدر . معناً مقام معلاى خلافته مربوط اولان مليونلرجه موحدينك احوالندن مع‌التأسف هيچ‌ده خبردار دكلز . (تعارفوا ....) فرمانى مسلمانلرك بربرليه طانيشمه‌لرى ، بيلشمه‌لرى ، يكديكرلرينك آلام ومسرتندن حصه‌دار اولملرى لزومنى اخطار ايتديكى حالده واأسفا كه بزينه خواب كران لاقيديدن باشمزى قالديرمق ، اطرافمزه كوز كزديرمك ، محيطمزده جريان ايدن احوالدن ، احضار ايديلن ترتيباتدن خبردار اولمق لزومنى حس ايده‌ميورز . فقط ، بو درين اويقونك نتيجه‌سى پك دهاش بر بيدارى ايله غايه‌دار اولميه‌جقمى ؟ عجبا اويقو سرسملكى ايله اووقت كوستريله‌جك تلاشلرك فائده‌سى اوله‌بيله‌جكمى ؟...

جهان اسلامى‌نك تعالىٔ فكرينه چاليشمغى بر وظيفهٔ مقدسه ، بر غايهٔ معينه عد ايدن ، شمدى‌يه قدر بواوغورده هردرلو فدا كارلقلرى

اختیاردن چکینمه‌ین (سبیل الرشاد) بودجه‌سنك كفایتسزلکنه باقمیه‌رق بومقصد علوی‌یه طوغری برخطوه دها آتمغه عزم ایتمش ، توفیقات کبریایه استناداً بیوك ومصرفلی بر ایشه گیریشمشدر :

هندستان ، ترکستان ، ترکمنستان ، بخارا ، چین ، رومانیا ، بلغارستان ، ..... کبی مملکتلرده یشایان دینداشلرك احوال اجتماعیه وترقیات فکریه‌لرندن خبردار اولمق ، مسلمانلر آره‌سنده‌کی رابطهٔ اخوت ودینیه‌یی تقویه ایتمك ، خلاصه مسلمانلری بربرینه طانتدیرمق اوزره ؛ برچوق مصرف اختیاریله ؛ مرکز خلافتدن پك اوزاق بولنان بوممکلتلره مخبرلر اعزامنه قرار ویرمشدر .

شرق وغرب لسانلرینه واقف ، علم واقتداری ، ناموس وفضیلتی بتون ارباب مطبوعاتجه مسلم اولان و « س. م. ت » امضاسیله مفید مقاله‌لر نشر ایدن بصره‌لی سید محمد توفیق بك افندی اوکزده‌کی هفته ایچنده هندستانه متوجهاً حرکت ایدییور . ایکی هفته‌یه‌قدر دیکر مخبرلرمز دخی ان شاء الله حرکت ایده‌جکلردر . بر قاچ هفته صوکرا وارد اوله‌جق مکتوبلرده محترم قارئلرمزك عالم اسلام حقنده پك مهم خبرلر اوقویه‌جقلرینی شیمدیدن تأمین وتبشیر ایدرز . بوغایهٔ مقدسه یولنده ارباب حمیت ودیانتك مادی ومعنوی مظاهرت ومعاونتلرینه مظهر اوله‌جغمزه امین بولندیغمزدن ، مسلمانلرله مسکون قطعات وممالك سائره‌یه‌ده پیدرپی مخبرلر اعزامنه چالیشه‌جغز .

سائق وجدانیمز (انما المؤمنون اخوة فاصلحوا بین اخویکم ...) فرمان جلیلیدر . بز هیچ برفدا کارلقدن چکینمیه‌جکمز کبی ، هردرلو مشکلاتی‌ده اقتحامه غیرت ایده‌جکز . (انما المؤمنون ...) فرمان جلیلنه رام اولان هر مؤمنك ؛ سبیل‌الرشادك نشر وتعمیمنه غیرتله ؛ مادةً ومعناً مساعیمزه اشتراك ایده‌جکنه امینیتمز برکمالدر . وهوالموفق

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

فقه وفتاوی

فقه وعبادات اسلامیه تاریخنده :

حج

۱٤

شروع اولنان حج وعمره‌نك بوتون مناسك وشرائطی ایله اکمال واتمامك لزومنی بیان ضمننده :

« واتموا الحج والعمرة لله »

امر جلیلی وارد اولمشدر . برده احصار ، یاخود بومعذرته مبنی اثنای احرامده حلق ، یاخود تمتع سببلریله لازم کلن دملرك (قربانلرك) صدقه واوروجك نوع وکیفیتلرنی بیان ایده‌رك :

« فانما احصرتم فما استیسر من الهدی ولا تحلقوا رؤسکم حتی یبلغ الهدی محله فمن کان منکم مریضاً اوبه اذیً من رأسه ففدیة من صیام او صدقة اونسك فاذا امنتم فمن تمتع بالعمرة الی الحج فما استیسر من الهدی فمن لم یجد فصیام ثلاثة ایام فی الحج وسبعة اذا رجعتم تلك عشرة کاملة ذلك لمن لم یکن اهله حاضری المسجد الحرام واتقوا الله واعلموا ان الله شدید العقاب »

آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر .

امام بخارینك حضرت نافعه متصل اوله‌رق روایت ایتدیکی حدیث شریفده عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهما حضرتلری ، (خلیفه عبدالله بن الزبیر اوزرینه‌حجاجك هجوم ایتدیکی) فتنه‌لی برسنه‌ده عمره نیتیله یوله چیقمش ایدی . فقط قارغشه‌لقدن طولایی عمره‌سنك دوچار احصار اولمق احتمالی واردی . مع مافیه ابن عمر، عمره نیتیله احرامه کیردی . ودیدی که: بیت شریفه ایریشه‌بیلیر ایسهم ، طواف ایدرم ، یوق ، مانع اولورلر ایسه حدیبیه سنه‌سنده پیغمبرك یاپدیغنی یاپارم ، بویوردیلر .

امام بخاری حضرتلرینك سالم بن عبدالله‌دن روایتنه کوره عبدالله بن عمر حضرتلری « حجه کیدوب‌ده احصار سببیله حجنی ادایه مقتدر اوله‌میان کیمسه‌نك سنت سنیهٔ پیغمبری‌یه اقتداءً — مقتدر اولدیغی صورتده — طواف وسعی ایله احرامدن چیقار ، قربانینی کسر ، قربانلق بوله‌ماز ایسه اوروج طوتار ؛ حجنی‌ده سنهٔ آتیه‌ده ایفا ایدر .» بویوررلردی .

برده خاطرلرده‌درکه‌بو بابده کعب بن عجره‌نك حدیث شریفی مرور ایتمش ایدی : پیغمبر افندمز ، محرم ایکن باشندن متاذی اولان ابن عجره‌یه صاچلریکی کسدیرده اوچ کون اوروج طوت ، یاخود آلتی فقیری طویور ، یاخود بر قویون ذبح ایدرسك ، بویورمشلردی . ایشته بو حدیث شریفدن آیت کریمه‌ده معذرته مبنی محرمك حلقندن طولایی لازم کلن فدیه‌نك انواعندن معدود صومك اوچ کون اوروجدن، صدقه‌نك آلتی فقیری اطعام ایلمکدن ونسکك‌ده برقویون ذبح ایتمکدن عبارت اولدقلری آکلاشیلیر .

*
* *

حج ایلرینی ، حجك وقتنی بیان ضمننده : « الحج اشهر معلومات » واثنای حجده « رفث » یعنی جماع ودواعیسنك ، « فسوق » یعنی حدود شرعیه‌دن خروجك ، جدال ومجادله‌نك ممنوعیتلرینی اعلان ایچون‌ده :

« فمن فرض فیهن الحج فلا رفث ولافسوق ولاجدال فی الحج »

وبرده حجاج کرامی افعال خیریه‌یه ترغیب ایدن ووجوب حج ایچون زاد وراحله شرط اولدیغنی بیلدیرن :

« وماتفعلوا من خیر یعلمه‌الله — وتزودوا فان خیرالزادالتقوی »

آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر .

ابن عمر (رض .) ديردي كه :

«حج آيلري ، شوال ، ذوالقعده ، ذوالحجه‌نك اون كونلرندن عبارتدر . » ابن عباس حضرت عبدالله‌ده : « حج ايچون آنجق اشهر حجده احرامه كيريلير ، چونكه سنت بويله‌در » بويوررلردي . پيغمبر افندمز، صوكرا حضرت ابوبكر الصديق ذي الحجه‌نك اونونجي كوننه مصادف برنجي نحر كوني‌ده « يوم الحج الاكبر » ناميله ياد ايدرلردي . فخر كائنات افندمز حضرتلري عمره ايچون سنه‌نك بوتون آيلرنده احرامه كيريله‌بيله‌جكني سويلرلردي .

امام بخارينك حضرت ابوهريره‌يه متصل اوله‌رق روايت ايتديكي برحديث شريفده ، فخر كائنات افندمز : « رفث وفسوق ارتكاب ايتميه‌رك شوبيت معظمي حج ايدن كيمسه آناسنك طوغيرديغي كونده‌كي كبي ــ كناهسز ــ اولور . » بويورديلر .

صحيح بخاريده مروي اولديغنه كوره اهل يمن ، بز الله‌ه توكل ايديورز ديه‌رك حاضرلقسز ، حوائج سفريه تدارك ايتمكسزين حج نيتيله يوله چيقارلر ، فقط مكهٔ مكرمه‌يه كلنجه اوته‌يه بريه صوقوله‌رق تسأل ايتمك مجبوريتنده قاليورلردي . ايشته بونك اوزرينه « وتزودوا فان خير الزاد التقوى » آيت كريمه‌سي نازل اولمشدر .

*
* *

حضرت الله حج اثناسنده ممنوع ومحضور اولان شيلرك بعضلريني بيلديرمك ايچون ابتدا :

« يا ايها الذين امنوا ليبلونكم الله بشيءٍ من الصيد تناله ايديكم ورماحكم ليعلم الله من يخافه بالغيب فمن اعتدى بعد ذلك فله عذاب اليم »

ايت كريمه‌سيله مقدمه ياپدقدن ، احرام حالنده بويوك كوچوك شكارك صيدندن امتناع ، مخافة اللهك دليلي كبي تلقي اولنه‌رق بوكا كوره مطيع ايله عاصي يك ديكرندن تميز ايده‌جكني بياندن صوكرا :

« يا ايها الذين امنوا لاتقتلوا الصيد وانتم حرم ومن قتله منكم متعمدا فجزاء مثل ماقتل من النعم يحكم به ذوا عدل منكم هدياً بالغ الكعبة اوكفارة طعام مساكين اوعدل ذلك صياماً ليذوق وبال امره عفا الله عما سلف ومن عاد فينتقم الله منه والله عزيز ذوانتقام »

بويوريور . بو آيت كريمه محرمك قتل صيد ايتمه‌سي جهتي فعلي نهي ايديور . برده قتل صيدي ارتكاب ايدنلر بولونورسه ، جزا اولمق اوزره قتل ايتدكلري حيوانك مثاني تدارك ايده‌رك ذبح ، ياخود مسكينلري طويورملري ، ياخود اوروج طوتملري لزومني بيلديريور .

فخر كائنات افندمز حضرتلري آو حيوانلرينك قتلندن منع ايدر وقتل ايديلديكي صورتده نظيريله تضمين ايتمك لازم كلير . بويوررلردي . ابن عباس رضي الله عنهما ديركه : « ... فجزاء مثل ماقتل من النعم ... » آيت كريمه‌سي نازل اولدقدن صكرا پيغمبر افندمز : « صيرتلانه قوچك ، كيكه قويونك ، طاوشانه ديشي كچينك ، عرب طاوشانينه دورت آيلق ديشي كچي ياوروسنك مثيل ونظير اوله‌بيله‌جكلريني بيان بويوريورلردي .

فخر كائنات افندمز حضرتلري محرمك آو اتي يمسني منع ايدر . يالكز آو ، بالذات ، ياخود بالواسطه مانعلي بولنمقسزين آولانمش ايسه بونك اتي يمكده بر بأس اولمديغي درميان ايدرلردي . حضرت انسك روايت ايتديكنه كوره بر حج سفري اثناسنده رسول اكرم افندمزه آو اتي تقديم اولندي . اول حضرت‌ده قبول ايتميه‌رك آني رد ايتمش ايدي .

فقط آني تقديم ايدن كيمسه‌نك يوزنده بر تغير كورولنجه : جناب رسالت ، محرم اولديغني سويليه‌رك اعتذار ايله ، حلال اولانلره يديرمسني توصيه بويورديلر .

ابن عباس رضي الله عنهما كوكرجين ايچون شاة لازم كلير ديرلردي . حضرت عمر كوكرجين اولديرنلرك ، تصدق ايتملريله حكم ايدردي .

رسالتمآب افندمز حضرتلري آو اتي حقند سؤال ايدن ــ محرم ــ لره آولانمسي ايچون سزك طرفدن دلالت ، ياخود امر ايلديمي ؟ دير ؛ « يوق ... » جوابني آليرسه : ييه بيليرسكز ، زيرا آولري كندي طرفكزدن ياخود — اشارت وامريكزله — سزك ايچون آولانمادقچه محرم اولديغكز حالده حلال اولور . بويوررلردي .

*
* *

جناب الله ، حج شريفك فضل وشرفنه اشارت ضمننده نبي محترمي حضرت خليلك بناي كعبه‌يي متعاقب ناسي حج وزيارته دعوت ايله مأمور اولمسي وبرده ناسك‌ده اطراف شتادن ، اوزاقلردن ، پياده ، ركبان اوله‌رق شو دعوته اجابت ايده‌جكلري حقنده وعد بويوردقلريني حكايةً :

« واذن في الناس في الحج يأتوك رجالاً وعلى كل ضامر يأتين من كل فج عميق »

ديور . هله حج شريفك اجتماعي ، حياتي ، سياسي ... منافع دنيويه‌يي ، حضرت اللهك ذكري ، مساكين و فقرانك اطعامي كبي منافع اخرويه‌يي احتوا ايتمسيله فضيلت وشرافتنك يوكسكلكني بيلديرمك ايچون :

« ليشهدوا منافع لهم ويذكروا اسم الله في ايام معلومات على مارزقهم من بهيمة الانعام فكلوا منها واطعموا البائس الفقير »

بويورلمشدر . برده بوتون مناسك حج اكمال ايديله‌رك احرامدن چيقدقدن صوكرا بييق ، طرناق وسائر فضله‌لقلرك ازاله‌سي، نذرلري وار ايسه ايفا ايديلمسني ، بوتون بونلردن‌ده صوكرا اركان حجدن اولان طواف زيارتك اجراسني امر ايده‌رك :

« ثم ليقضوا تفثهم وليوفوا نذورهم وليطوفوا بالبيت العتيق » اوامر جايله‌سي نزول ايتمشدر .

*
* *

رسالتمآب افندمز حضرتلري ، محرم اولانلره كوملك ، صاريق ، برنس ،

دون ، زغفرانلی ورس (بر نوع بویالی اوت) لی البسه ، مست کیمه‌یکز دیر ، فقط آیاقلره کیله‌جك احرام باشمقلری بولنمدیغی صورتده مستلرك قونلنجلرینی طوپوق آلتلرندن کسه‌رك کیله‌بیله‌جکنی سویلرلردی.

رسول اکرم افندمز حضرتلری احرامده بولنان قادینلری یوزلرینه پرده اصمه‌لرندن ، اللرینه الدیون ، اوزلرینه زعفرانلی ورسلی اثواب کیمکدن منع ایدر ، احرامدن چیقنجه هرسودکلری اثواب کینه‌بیله‌جکلرینی بیلدیررلردی .

ام المؤمنین حضرت عایشه دیرکه : برحج سفری اثناسنده ، بز محرم اوله‌رق رسول اکرمك معیتنده بولنیوردق . کلوب کچمکده بولنان رکبان یانمزه یاقلاشنجه پیغمبریمزك فراجه‌سنی آله‌رق یوزلرمزه قاپاییوردی . آنلر بزدن اوزاقلاشنجه یوزلرمزی آچاردق ..

پیغمبر افندمز ، بیلمیه‌رك کوملکنی چیقارمدن احرام ایدنلره صویونملرینی تنبیه ایدر ، فقط فدیه ایله امر ایتمزلردی .

علیه الصلاة والسلام افندمز ایجابنه کوره مثلا حرارتدن طولایی کولکه‌لنمکه مساعده ایدرده ، باشك اورتیلمه‌سنی جائز کورمزلردی . نبی محترم افندمز حضرتلری برمعذرت بولنمادقجه محرمك سلاح طاقینماسنی منع بویوررلردی ..

حلیم ثابت

مدافعات دینیه

اسلامیت حقنده

هکلك مقاله‌سی مناسبتیله (تعلیم نبی) ادعاسنه ردیه

— ٥ —

١ — کتب مقدسه‌ده ، انجیل شریفده فخر عالم افندیمزك علاماتی بیان اولوندیغی محققدر . شیمدیکی انجیللرده بیله حالا موجوددر . انجیل یوحنانك ١٤ ، ١٥ ، ١٦ نجی بابلرنده بیان اولونان حضرت عیسانك : « بندن صوکره فارقلیط [تعبیر یونانیسی پاراقلیتوس ، دها دوغروسی (پریقلیتوس) که معناسی احمد اسم شریفنه معادلدر] کله‌جکدر اوکا اتباع ایدیکز » قول شریفی ذی‌حیات برشاهدعادلدر.

کذا توراتلرده برقورتاریجی کله‌جکی ده مصرحدر . زبورده اعمال رسللرده بشائر محمدیه بیان ایدلمشدر . نسطوریلرك ایسه حضرت عیسانك علومنه واقف بولوندقلری مناظرلرمزك بیاناتی ایله اولجه ثابت اولدی . حال حاضرده موجود اولمایان انجیللرده کیم بیلیر دها نیجه تفصیلات موجود ایدی ، یونتوله یونتوله بوقدر قالان انجیللرده اوصاف وعلامات پیغمبری موجود اولونجه اصل انجیلده دها زیاده

بولوناجغی اولویتله ثابت اولور . نسطوریلرك علوم عیسویه‌نك حقیقی وارثلری اولدیغی تسلیم ایدیلنجه علامات پیغمبری‌یه‌ده واقف اولاجقلری وبوکا منتظر بولوناجقلری طبیعیدر .

٢ — بوده مسلماتدندرکه اسکیدن انسانلر ، کچمشلرله دکل ، دائما کله‌جکلرله اوغراشیرلردی . باقالم کیم نه کشف ایتمش ، کیمك دیدیکی چیقیور ، دیه امور مستقبله‌دن خبر ویرمك اوللری عادتا مودا حکمنی آلمشدی . حکمدارلر یاپاجقلری هرشیئی منجملره دانیشمه‌دن یاپمازلر ایدی . کهنه ، سحره پك چوقدی . بوده تاریخلرله ثابتدر . بعثت زماننده عموم افکارده برپیغمبرك ورودینه انتظار وار ایدی . (بومسئله‌لرده ایلری‌ده ایضاح واثبات اولنه‌جقدر) بحیراده دخی بویله برمراق بولونماسی استبعاد ایدیلمز .

٣ — بحیرانك کاروان خلقندن اون ایکی یاشنده برچوجغی مجلس صحبتنه چاغیرمه‌سی دلالت ایدرکه حضرت پیغمبرده — هرنه صورتله اولورسه اولسون — هرحالده بر طاقم خوارق کورمش اولاجقدر .

٤ — شامه کیتمك اوزره یوله چیقان برکاروانك شامه کیرمه‌دن عودت ایتمه‌سی بولده هرحالده فوق العاده بروقعه‌نك حدوثنه دلالت ایدر.

٥ — ملاقاتك — ینه نه صورتله اولورسه اولسون — چوق زمان دوام ایتمه‌دیکی‌ده اکلاشیلیر. چونکه تجارت ایچون یوله چیقان برکاروان چوق زمانلر قالامازدی ، امور تجاریه‌ده وقتك قیمتی اسکیدن‌ده تقدیر اولونماز دکلدی .

٦ — حضرت پیغمبری‌ده اوراده براقامازلردی ؛ چونکه هم اوفاق برچوجق ایدی ، هم ده ابی طالب حضرت پیغمبری چوق سوردی ، برادر زاده‌سنی یانندن آییروب برپاپاسه براقماسی احتمال داخلنده دکلدر .

٧ — تاریخ وکتب سیرله‌ده ثابتدر . برنجی مقاله‌مزده بیان ایتدیکمز کبی بویله برروایت تاریخلرده اصلا موجود دکلدر . چونکه فخر عالم افندیمزك کونی کوننه ترجمهٔ حال سعادت اشتماللری تحریر ایدلمشدر . تا دوغدیغی کوندن آخرتی تشریفلرینه قدر نه صورتله عمر کذار اولدقلری مقید اولدیغی کبی ، فعل رسوله تبعیتی اعظم مقاصد عد ایدن اصحاب کرام ، فخر عالمك کیجه‌لرك نه صورتله کچیردیکنی ، نه‌صورتله یاتدیغنی ، ناصل غسل ایتدیکنی الااوفاق تفرعاتنه وارنجه‌یه قدر هر فعلنی تحقیق وتدقیق ایله اونلره تبعیت ایدرلر واو تبعیتی کندیلرینه شرف بیلیرلردی. بوتدقیقات بعد النبوه اولدیغی کبی قبل النبوه دخی اول افضل مخلوقاتك هرحال وشانی بلا انقطاع مکملاً یازلمشدر. والده‌سندن نه‌زمان دوغدیغی ، حتی دوغارکن نه‌کبی خوارق ظهور ایتدیکی ، هانکی سوت والده‌لرده نه‌قدر مدتلرله امزلدیکی ، چوجقلغنك کنجلکنك بعثته قدر ناصل کچدیکی ، نه‌رلری سیاحت ایدوب ، کیملرله کوروشدیکی ونه صحبت ایتدیکی ، نه‌قدر آت ، قیلیج ، زره ، مزراق

وسائره استعمال ایتدیکی خصوصاتنه وارنجه‌یه قدر جمله‌سی بر بر ثبت وتحریر ایدلمشدر .

بوخبرلر ایچنده بعض راویلرك اختلافی وارسه اواختلافلر دخی محو ایدلمه‌مشدر ، حدیث روایت ایدن ذوات دخی شایان وثوق واعتماد کیمسه‌لردر . احادیثدن کتب سته‌نك نه صورتله میدانه کلدیکنی ، اونلره واقف اولانلر بیلیرلر . ، یوز بیکلرله احادیثی جامع اولان مذکور التی کتاب تاریخ احمدی‌یی او قدر مکملیتله حاویدرکه آندن مکمل برتاریخ یازمق جداً وحقیقةً قابل اولاماز. سیر شریفهٔ احمدیه بویله‌جه یازلمشدر ، حالبوکه تعلمه‌دائر هیچ برروایت یوقدر . اکر حقیقةً تعلم اولسایدی بونی صاقلامقده نه معنا اولابیلیردی ؟ کوچك ایکن بری طرفندن برپارچه تعلیم ایدیلن برذات آرتق صوکره پیغمبر اولمازمی ایمش ؟ حضرت ابراهیمك اوغلی اسماعیل واسحاق وحضرت اسحاقك اوغلی یعقوب، یعقوبك اوغلی یوسف (علیهم السلام) حضراتی پدرلرندن اخذ علوم ایتدکلری حالده ینه پیغمبر ایدیلر . صداقت پیغمبری‌یه بزم دلیلمز یالکز بومسئله دکلدرکه بوندن اوقدر توحش ایدیلسین ، بوندن ماعدا یوزلرله دلائل موجوددر .

* * *

ملاقات نی بیان ایتدیکمز صورتله جریان ایتدیکی محقق اولمقله برابر بالفرض والتقدیر درایه‌رك دیدیکی کبی اولسه بیله اولا درایه‌ر وهه‌کل ودها بوفکره قائل اولانلردن صورارزکه : اون ایکی یاشنده اولان ـ کبوده اونلرك مسلمیدر ـ برطفل مبارك نه‌قدر خارق العاده برذکایه مالك اولسه دخی برقاچ ساعت ، حتی برقاچ کونلر ایچنده نه‌اوکره‌نه‌بیلیر ؟ حکمیات وفلسفیاتی، حقائق کونیه‌یی، شرق کلیساسنك احوالنی ، نسطوریلرك دوچار مظالم اولدقلرینی ، حضرت عیسانك ابن‌الله دکل ، ابن مریم اولدیغنی ، ارسطو فلسفه‌سنی اون ایکی یاشنده برچوجقك برکوروشده تعلم ایتمسی دوغروسی هیچ برعاقل طرفندن درمیان اولوناماز .

ملاقات مذکوره وقوعه کلدیکی زمان پیغمبریمز افندمز حضرتلری هنوز اون ایکی یاشلرنده ایدیلر ، حتی روضة الاحبابك کتب قدیمهٔ سیردن آلوب قید ایلدیکنه کوره عمر شریفلرندن تمام اون ایکی سنه ، ایکی آی ، اون کون کچمش ایدی .

بویله برمعصوم ایله خرستیانلغك ایلك مذهب توحیدندن وصوکره‌کی تثلیثندن بوقدر مهم شیلردن بحثه کیریشیله بیلیرمی ؟ باخصوص یانلرنده قوجه برکاروان خلقی موجود وحاضر اولدیغی حالده بالفرض والتقدیر اویله برمباحثه ایدلش اولسه اونلره مجهول قالیرمی ایدی ؟ او بحث دخی بالآخره آغزدن آغزه ، راویدن راوی‌یه انتقال ایده‌رك سیر شریفه کتابلرینه قدر واصل وداخل اولمازمی ایدی ؟

بحیرا ایله رسول‌الله افندیمز آره‌سنده‌کی ملاقاتك اوروپالیلرك دیدیکی وجه وصورتده وقوعه کلمش اولماسنه صباوت محمدیه‌نك مانع اولاجغی‌ده طبیعیدر .

* * *

فخرعالم افندمز قرق یاشنده ایکن رسالت شرفیله مبعوث اولدی. چونکه عقل انسان قرق یاشنده کماله کلمش عد اولونور . یکرمی اوچ سنه‌ده ، بعض روایتلرده یکرمی ایکی سنه آلتی آیده ، هپ وحی الهی نازل اولویوردی. دیمك اولویورکه قرق یاشندن صوکره یکرمی اوچ سنه ظرفنده من‌طرف‌الله تعلیم پیغمبری واقع اولدی . الله ذوالجلال حضرتلری ـ لحکمةٍ ـ یکرمی اوچ سنه‌ده پیغمبرینی اوکرتدیکی حالده نسطوری راهبی بحیرا برکوروشده بونلری اوکرتمسی ممکناتدن دکلدر ، بونی ادعا پك غریب دوشر .

* * *

دها غریبی شوراسیدرکه جناب پیغمبرك قرق یاشنده اعلان نبوت ایتدیکی محقق . اون ایکی یاشنده ایکن بحیرا ایله ملاقات ایتدیکی‌ده ثابت . اون ایکی ایله قرق یاشلری آره‌سنده یکرمی سکز سنه‌لك بر مدت طویله موجود . اون ایکی یاشنده تعلیم ایدیلن برعلمی یکرمی سکز سنه صوکره حضرت پیغمبرك ادعا ایتمه‌سی واوتعلمك ثمره‌سی اولارق مکمل بردین میدانه چیقارماسی اغرب الغرائبدر .

غرب افکارینك ، عقولرینه مغروراً ، بوتعلم مسئله‌سنه قائل اولانلرینه دیرزکه : « بوسوزلری یازارکن غالبا بتون منطق وانصافی ایاقلر آلتنه آلدیکز . »

ح . محمود شوکت

اجتماعیات

فه‌مینیزم مسئله‌سی مناسبتیله

— ٥ —

اخلاق وآداب ملیه یوق ایمش ؟

قولرا میقروبلری کبی وجود ملیمزك ـ مستعد بولدقلری ـ عضولرینه اوشوشه‌رك سملرنی تلقیحه چالیشان میسیونه‌رلرك ماهیت جانیانه‌لرینه ینه کندیلری ـ ماءاملریله برابر ـ شاهد ذی‌حیات ایکن اوروپانك اوسقیه فیلوزوفلرینك، اوزندوست حکیملرینك، معبوده‌لری نامنه شراب ماصاسی ئوننده حیوانی برعشق وسودا رعشه‌لری ایچنده یازمش اولدقلری وکندیلرینك ـ یعنی : نساءیون بکلرك ـ درین برامعان نظروحکمتله اوقویوب آتشین برحرارت تبجیل ایله آلقیشلادقلری حقوق مقدسه وموقع بالاترین نسوان‌دساتیرینی قوجه برکتلهٔ عثمانیه‌یه ، یکرمی ملیونلق برهیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌یه قبول ایتدیرمکه مفرط برغیرت تمدنله (؟) چیلدیراسی‌یه برسودای ترقی وتکامل (؟) ایله چالیشملری ، هله سربستیٔ وجدان وحریت کلامه استناداً مردانه قارشیلرینه چیقان ونظریات مافوق‌الادراکلرنی (!) بوتون عریانلغیله، بوتون چیرکینلکیله میدانه قویان اسلامیت وعثمانیت مدافعلرنی وحشی برتعصبله اتهام وتهدید ارتجاع ایله اسکات ایتمك ایسته‌ملری موازنهٔ عقلیه‌لرنی بوتون بوتون غیب ایتدکلرینه دلالت ایتمزمی ؟

میسیونەرلر بوزواللیلری اوقدر تسخیر، اودرجه اضلال ایتمشلر، که عادتا مجنون حالنه کتیرمشلر . صانکه انسان آنجق بونلر ایمش ! شوقدر ملیون مسلمان ؛ نظرلرنده بر سورو حیوان !

یکرمی ملیون مسلمانه انکلیزلردن ، فرانسزلردن حتی ایکیوز سنەلك خصم غالب ومتحکممز اولان روسلردن دها بالاپروازانه برلسان غرور ، برطورعظمتله : « باربار مسلمانلر ! وحشی تورکلر! کلیکز، سزده پاپانك تقدیس ایتمش اولدیغی بوعصردیده شراب مدنیتدن ایچکز! باقیکز ، بزبونی میسیونەرلرك اللرندن ایچدك . عقل وادراککز اوج اعلای حیوانیته ترقی وتعالی ایتدی . برلشەلم؛ هپمز اوروپالیلاشالم . بچرەلریمزه برمظلم ،قرون اولی یادکاری بروحشی تعصب وجهالت پردەسی اولان قفسلری قیرالم . قادینلریمزی اسارت چواللرندن چیقارالم . حقوق وموقع نسوانیلرینی ویرەلم . اونلرده انسانلقلرینی آکلاسینلر. مسامرەلره ، تیاترولره ، بالولره کیتسینلر . (دەقولته (؟)) اولاراق کنجلرله سینەصاف دانس ایتسینلر . آوروپالیلاشمز ، قادینلریمزه بو مقدس حقوق مدنیه (؟) لرینی ویرمزسەك محومز محققدر . » دییورلر. دعوت بی محابا سویلیورلر . اسلامیتدن ، انسانیتدن ، کندی ئوز ملیتلرندن اظهار نفرتدن، مسلمان اولدقلرینه بیان ندامتدن دەچکینمیورلر.

بونلره قیزمق ، بونلره حدت ایتمك بیهوده . چونکه ضلالت عقله دوچار اولمشلر . عقللری ، وجدانلری چارپیلمش ، روحلری میسیونەرلرك زهرلی درسلریله تسمم ایتمش ، ئولمش. بونلره اجیالی ! بونلره آغلاملی ! بونلری دار شفایه کوندرملی ! ضلالت عقلك ، مصروعیت وجدانك شدتنه باقیکز ، که بونلردن فاضل بر مادام ، فیلوزوف بر قونتس اون آی اول استانبول غزتەلرندن بریله نشر ایتدیکی ـ محفوظم اولان ـ « آوروپایه طالبات اعزامی ؟ » سرلوحەلی مقالەسنك طقسانجی سطرنده: «اخلاق وآداب ملیه... کبی سوزلرهپسی واهی وبر مجبوریت سائقەسیله ایجاد اولونمش محذورلردر . » دییور ؟ !

دوغروسی بن بو ناشنیده سوزلر قارشیسنده مدید بر سکتهٔ وله وحیرت ایچنده قالدم . بر آرالق دوشونمك ایستدم : بلکه بو فاضلەنك بنم پك کوج آکلایابیلەجکم ویاخود ـ اولابیلیریا ـ هیچ ده آکلایامیەجغم درین بر فلسفەسی وار! هیهات... فیلوزوف قونتس جنابلری نه دوشونمکه امکان براقمش، نەده تأویله . « اخلاق وآداب ملیه بوقدر . بوکا موهوم ومخیل بر وجود ویرن وحشی بر تعصب ، جیلفین بر جهالتدر . » دییه کسوب آتمش. فاضلەنك بو جملەیی تعقیب ایدن سوزلرینی دیکلەیەلم ! دییور که : « دوغریسی بلا پرواسویلیەجکز . بز ، مملکتده صاحب قوت وحشی بر تعصبك تحریك ایدلسندن قورقیورز . فقط بوتحاشی مبهمدر ، عجبا مانع عزممز اولاجق قدر حائز تأثیرمیدر ؟ حائز تأثیر اولدیغی میدانده هیچ برشی باپامدیغمزله ثابت . فقط حائزقوتمیدر ؟ ایشته بو مجهول، بنه تکرار ایدییورم، الیمزده بر معیارصحیح یوق . فی الحقیقه بر قسم خلقمزك جاهل ومتعصب اولدیغی قابل انکار دکل . اونلرك اسیرتحکمی اولدینی تعصب ویا کلش عقیدەلری دین جلیلمزك احکام نزیهه ومنیفەسنی تلقین ایله ازالەیه غیرت ایدەلم . اونلرده آکلاسینلر، که دیارغربده بیله قادینلرك اکتساب هنر ومعرفت ایلمسنه دینمز مانع دکل بالعکس آمردر .... »

کورییورسکزیا ، فاضل مادام سویلیور : مملکتده وحشی بر تعصبك تحریکندن قورقسەلر عرب دساتیر مدنیەسنی برقانون شکلنده درحال تطبیقه باشلایاجقلر . اطاعت ایتمیەنه اولا دینمزك احکام نزیهه ـ سنده آداب واخلاق ملیه اولمدیغنی اکلاتمغه چالیشاجقلر . قبول ایتدیره‌مزلرسه «متعصب ، مرتجع» دییه دار اغاجنه چکەجکلر. ایشته بو جیلفینلغك هذیان دورلری !

فیلوزوفس قونتس «اخلاق وآداب ملیه کبی سوزلر الخ» دستور فلسفیسنه اعتراض اولوناجغنی دوشونمش، جوابنی دها اولجه حاضرلامش. مقالەسنك یکرمی برنجی سطرنده دییورکه : « براسلام خانمك ـ سائقهٔ ضرورتله ـ اوروپاده مظهر تعلیم وتربیه اولمسی نەدن قبول اولونمیور. بونك ایچون آراشدیریلوب نهایت ایجاد اولونان یکانه محذور [آداب واخلاق ملیەنك مساعد اولمدیغی] کبی مبهم بر کلمەدر . بیلمم دقت اولونیورمی ؟ (آداب دینیه) دینیلەجك قدر جرأتکارلق کوستریلیور. شمدی بن صورارم؛ آداب واخلاق ملیه دیدیککز شیلر نەدر؟ بونك حدود ماهیتنی بکا وضوح ایله تعیین ایدرمیسکز ؟ اعتقاداتنه صادق، احکام دینیەسنك بوتون شرائطنه رعایتکار اولان بر اسلام خانمك دینمزك کندیسنه بخش ایتدیکی حق سربستیٔ تحصیله استناداً سائقهٔ ضرورتله اوروپاده اکمال تحصیله طالب اولمسی آداب واخلاق ملیەیه منافیمیدر ؟ علمای دینه مراجعت ایدەلم . باقالم بومسئلەیی نصل حل ایدییورلر ؟»

سویلیکز فاضله سویلیکز : سز [اخلاق وآدابی] « برمجبوریت سائقەسیله قوهٔ واهمەنك دها دوغروسی وحشی برمتعصبك، باربار برجهالتك جبر وتضییقیله ایجاداولونمش محذورلردر. دینمز ، اخلاق وادابدن منزهدر؟ !» دیدکدن صوکرا ایستدیککزی سویلیکز ! هم هیچده علمای دینه مراجعت واستغنا ایتمدن سائقهٔ ضرورتله ، ضرورت تمدن وتکامل ایله اوروپایی تشریف ایدیکز ! وقتیله حدودە قادار کیزلیجه قاچیور و اورادن قرون اولینك سزی صوقدیغی اسارت چواللری ایچندن بزر (دەقولته) مادموازل ، مادام اولەرق فیرلایوب چیقیور وپارسه جان آتیوردیکز. شمدی سربست اولاراق کیدەبیلیرسکز. قورقیکز سزه وحشی تعصب ، باربار جهالت برشی یاپماز . آرایوب صورماز . حتی هپکز کیتسەکز اوممنون بیله اولور . چونکه راحت قالیر . کیش برنفس سلامت آلیر. کاشکی هپکز ارککلریکزله اوروپایه کوچ ایتسەکز. رجاایدریز، میسیونەرلردن اوقودیغکز درسلرله بزم دینمزدن بحث ایتمیکز. چونکه بزده اویله اخلاقسز ، بی ادب بردین یوق . بزم دینمز دین اخلاق وآدابدر . دین تجسم ایتسه انوار علویتدن بروجود اخلاق واداب شکلنده کورونور . سزدین اسلامی بلمزوبیله‌مزسکز . اواستعدادکزی میسیونەرلر دها سن صباوتکزده تسمیمه باشلامشلر. سزك روحکزی ئولدورمشلر . برخرستیانك استعداد اهتداسی واردر . فقط سزك ایشته میدانده . اکر « علمای دینه مراجعت ایدەلم .... » سوزلریکز براستخفاف واستهزا دکلسه بللیسیکز ، که علمای دین سزه قرآن مبینی کوسترەجك . او ـ لامارتینك « Le Coran est un livre dont chaque lettre est devenue loi. » دییه شان قدسیتنی اعتراف ایتدیکی ـ ناظم قوانین انسانیتی ، منبع دساتیر مدنیتی کوسترەجکلر . سورهٔ جلیلهٔ نورده مؤمنەنك کورونه بیلەجکی محارمنی تعداد وتعیین ایدن آیت جلیلەده « .... اونسائهن .... » حجت

قاطعه‌سیله جواب ویره‌جکلر . بو، سزك هیچ‌ده خوشکزه کیتمیه‌جك. یوزیکز اکشیه‌جك . چونکه بو حکم الهی سزی اوروپایه کیتمکدن دکل ، حتی نسوان غیر مسلمه‌یه کورونمکدن بیله شدتله منع ایدر . بو فرمان الهی دیيورکه : « مسلمان قادینلری آنجق کندی مؤمنه ، موحده همشیره‌لرینه کورونه‌بیلیرلر . غیر مؤمنه‌لره کورونملرینی، یعنی آنلرله کوروشملرینی منع ایدرم ، زیرا نسوان غیرمسلمه اماء مؤمناتك کفر وارتدادینه ارککلرندن بيك زیاده حریصدر . اونلری باشدن ، دیندن چیقاریرلر . اونلری دیارصلیبه ، پارسه قاچیریرلر ... بو جملهٔ جلیله‌ده (نساء) نظم مقدسنك ـ ینه کندیلرینه راجع اولان ـ (هن) ضمیرینه اضافتی اختصاص ایچین‌در . عموم ایچین دکل . مخدراتمزك نسوان غیرمسلمه ایله اختلاطی ، خانه‌لرینه فرانسز ، انکلیز المان مربیه‌لری قبول ایتملری نتیجهٔ فجیعه‌سی دکلیدر . که قیزلری پارسه فراره باشلادیلر . ایشته بو فراریلر مسلمان قادینلرینك ینه آنجق کندیلری کبی صفت جلیلهٔ اسلامیه ایله متصف نسوان توحیده کورونملرینك جوازینه ونسوان تثلیثدن قاچه‌لرینك وجوبنه بر حجت فعلیه‌در .

آوروپایه کیدوب‌ده نه‌یاپه‌جقسکز ؟ فن‌قباله ، چوجق باقق اصول و قواعدینی تعلم وتحصیل ایده‌جکسکز اویله‌می ؟ دین جلیل اسلام مؤمنه‌لرینه بوندن فضله‌سنی ، فن طب‌ده تحصیل وهمنوعلرینه خدمتی امر ایدییور . فقط ـ عفو بویوریکز مادام جنابلری ! ـ آوروپایه کیتسینلر دیمه‌یور . حتی ارککلره‌ده دینلرینی تماميله ئوکره‌نمدن ، دیانت وملیتلرینی شدتلی بر محبتله محافظه اقتدارینی کسب ایتمدن کیتملرینه قطعیاً راضی اولمییور .

اسلامیتده دین وملت بردر . زیرا ملیتی دین تشکیل ایدر . دین اولمازسه ملت‌ده اولماز . لواءالحمد خلافت محمدیه آلتنده عربلری ـ بونجه بطون وقبائلیله ـ تورکلری، آرناوودلری ، کردلری ، چرکسلری ، بوشناقلری ، پوماقلری الخ طوپلایوب بر ملت معظمه وجوده کتیرن ، یاشاتان اسلامیتدن ، قرأن کریمدن باشقا نه‌در ؟ کوستریکز ! اسلامیتك قلبلرده ضعفی عثمانلی وجود ملیتنی تشکیل ایدن بو قومیتلری ، مزاجلری مختلف اعضاده یکدیکرینه یان باقغه ، بربرندن آیریلغه باشلار. نته‌کیم سزك کبی میسیونه‌رلردن درس مدنیت آلان بر طاقم آدی مسلمان آرناوودلر اسلامیتی عینی سزك ـ دیدیککز کبی ـ آرناوود ایچین مضر کوریيورلر . تورکلره دیشلرینی غیجیرداتیورلر . « بز اقوام غربیه‌دنز . شرق ایله ، تورکلکله ، اسلامیتله هیچ بر علاقه ومناسبتمز یوقدر . » دیيورلر . بر بچق میلیون آرناوود مسلمانانی بش عصردنبرو ات طیرناق اولدقلری تورکلکدن یعنی : اسلامیتدن آییرمغه ، آوستریایه، قارا داغه ، صربه ، بولغاره، یونانه تقسیم واهدا (؟) ایتمکه چالیشیورلر . سز میسیونه‌ر شاکرد وشاکرده‌لری تورکلر آراسنده ایسه‌کز بونلرده آرناوود مسلمانلری آراسنده اودر .

زواللی مادام ! سز دها دین وملت ، ملیت نه اولدیغنی بیلمیورسکز ! بر ملت نصل تشکل ایدر . مؤثرات اصلیه وفرعیه‌سی نه‌در هیچ‌ده خبریکز یوق . صوکراده علم مزانست بشردن ، فلسفه‌سندن دم اورمغه قالقشمشسکز! بیلیورسکزیا بن‌سزه مرام آکلاتمق امیدیله خطاب ایتمیورم . زیرا سز اوامیدی « اخلاق وآداب ملیه‌کبی سوزلر هپسی واهی ... » دستور ادیبانه (؟) وتزیهانه‌کز (؟) له ئولدوردیکز! سزه هیچ‌ده کوجنمم . سزی بویله میسیونه‌رلره زهرلتن ابویکزه لعنت خوان اولورم . ایشته سزك اسمکزی اوانکار ایتدیککز قانون اخلاق و آدابه رعايةً ذکر ایتمیورم . شمدی ایسترسه‌کز سز کندیکزی بر کره دها تشهیر ایده‌بیلیرسکز !

بوتون مناسیله چیلدیرمق ایستین بونلره التحاق ایده‌بیلیر . زیرا حریتی قید وبند ایدن عقلدر . اوباغ چوزلدیمی حریت‌ده حردر . حرمطلقدر . یولارسز آزغین ، غیر قابل ضبط برحیواندر . نه‌اخلاق طانیر ، نه آداب ، نه‌دین ، نه کتاب ، نه‌عار ، نه‌حجاب ! دنیا قادارکنیش بر ساحهٔ مدنیت ایستر ، که آرزو ایتدیکی کبی صیچرایاراق ، چیفته آتاراق قوشسون دولاشین ؛ نهایت چاتلاسین ، لشیله برچوقوری دولدورسون ، انسان بر کره چیلدیرماسین ، بر کره آزوب‌قودورماسین . آرتق اونك کمسز چکه‌سنی ضبط ایده‌جك انجق « ئولوم » ك پنجهٔ قهاریدر . ئولوم نه غرب مدنیتی دیکه‌ر نه‌ده فیلوزوفلرینك شفاعتلرینی قبول ایدر . مدهش طیرناقلریله روح خبیثنی لیمه لیمه ایدرك چیقار ، مالك جحیمه تسلیم ایدر . آه ... ! بزوبای جهالتدن قورتولمدن طاعون مدنیته ، ترقی وتعالی مرض فرنکیسنه طوتولدق .

بزی یاشاته‌جق یکانه روح ، اسلامیت اوسلطان جمیت، اورهبر سلامت ، اومرشد سعادت ایکن اونی اونوتدق . براقدق ، آرقه‌مزه آتدق. بزم ارککلریمزك آمری اوقادینلریمزك‌ده حاکمی ، حامیسی او. جناب قرآن حکیمه قارشی ارکك کیم اولیور ، که قادینی حمایه‌یه مملکتمزده برده نسائیون فرقه‌سی تشکیلنه جرأت ایتسین ؟ بز مدنیت معنویه واخلاقیه‌ده نصل غرب مدنیتنی تقلید ایدریز؟ نصل اونلرك کندی محصول اوهام وخیالاتی اولان فلسفه‌لرینی الیمزه آلیر، اوقور، صوکراده تطبیقاته قالقیشیریز؟ الله بونلره عقل وانصاف ویرسین. ویرسین‌ده شو غرب مدنیت معنویه‌سنك نه‌مخرب بر طاعون انسانیت اولدیغنی آکلاسینلر . توبه واستغفار ایتسینلر. بزده کوره‌لم. کندیلرینه الیمزی اوزاتالم. چکوب باغریمزه باصالم. قوزم وحشی متعصب بز دکل، سزسکنز . وحشی متعصب اودرکه سوز دیکله‌مز، عقل ومنطق قبول ایتمز . کوز اوکنده اولان جانلی فلاکتلری کورمز . مطلق دیدیکم اولسون دی‌یه شیطان کبی عناد وعنادنده اصرار ایدر . بزی ترقی وتعالی ایتدیره‌جك آنجق و آنجق قرآن حکیمدر . سزك عقلکز وارسه شو مقاله‌می نظر اذعان و انصافه آلیر حقه ، قرآنه رجوع ایدرسکز. یوقسه الله؛ دین خائنی ، ملت جانیسی، وحشی متعصب ، باربار جاهل کیم ایسه بیلیر و فکر ایدر. ایشته بو دفعه‌لك‌ده سزه بوقادار.

محمد فخرالدين

تاریخ

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

(مابعد)

صوك بهار موسمنه قدر برحرکتده بولونمادیلر . کابله عسکر کونده‌رملی‌می ، کونده‌رمیه‌لی‌می ؟ دییه مذاکره ایله وقت کچردیلر . بواثناده دهشتلی برطاعون ظهور ایدوب روس اوردوسنی قیردی ، کچیردی . عسکرلر ، قورقولرندن بیراقوب صاووشمایه باشلادیلر . والی‌ده تاشکنده عزیمت فکرنده بولوندی . بکا وداع ایتدیکی صیراده اولکی مطالعه‌می اخطار ایله‌یه‌رك :

— کوردیکزمی ؟ بوقدر حاضرلقدن صوکرا افغانستانه کیتمه‌دیکز . دیدم .

*
* *

قیش صوکلرینه وبهار ابتدالرینه طوغرو امیرشیرعلی خانك انکلیزلره مخالف داورانوب روسلرله آراسنك ایله‌شدیکی وخوقند علماسیله اهالیسنك براختلال چیقارماسی اوزرینه خانك انفصال ایله‌دیکی ایشیدیلدی .

براز صوکرا علمادن‌اللی ، امرادن ایکی‌یوز کیشی بعض شرائط مقابلنده مذهبداشلری علیهنه روسلرله اتفاق ایتدی . شرائط مقرره نه‌ایدی ؟ بیله‌میورم . بوعلما وامرا ، حفاف اصنافندن برینك قیافتی تبدیل ایده‌رك (فولادخان) تسمیه ایله‌دیلر . خوقند امیرینك بواسمده برعمجه‌زاده‌سی‌واردی ، روسلر ، امیرسابق (مودی‌خان)ك فولاد خان نامنده براوغلی اولدیغنی ایشتمشلرسه‌ده شخصاً کورمه‌مشلردی . بناءً علیه حیله‌کار حریفلر « خدایار خان ، خوقند ولایتی روسلره ویره‌جك » دییه اهالی‌یی اغفال ایتدکاری کبی « خوقندیلر خدایار خانی عزل‌ایده‌رك عمجه‌زاده‌سی فولادخانی امارته تعیین‌ایله‌مك ایستیورلر » طرزنده روسلره‌ده کلاه کچیرمك فکرنده بولوندیلر .

فی‌الواقع برسوروجهله‌نك اجتماعیله خدایار خان انفصال ایده‌رك یرینه ساخته فولاد خان کچدی. فقط نتیجه‌سنده مملکت‌ده، امارت‌ده استقلال‌ده الدن کیتدی. چونکه روسلر ، برمعتاد وعدلرینك خلافنه اوله‌رق‌شهری‌ضبط ایتدیلر وامرا واشرافدن برچوقلرینی اولدردکدن صوکرا (اوچنجی شهر) نامیله یکی بربلده تأسیس ایله‌دیلرکه بوبلده لطیف ومعمور اولوب حالا روسلرك تحت تصرفنده‌در .

§

برازده شیرعلی‌خان‌طرفنه‌اماله‌ٔ نظرایله‌یه‌رك اوصیراده‌کی‌احوالندن بحث ایده‌لم :

مشارالیه ، برچوق مکاتبه‌دن صوکرا روسلرك کندیسنه ابدی بردوست اوله‌جغنی‌ظن ایده‌رك انکلیز مأمورلریله مخاصمه‌یه باشلادی . وانکلتره قرالیچه‌سندن روکردان اولوب روسیه ایمپراطورینه توجه کوسته‌ردی .

شیرعلی خان، برپازارده مشتریسی اولمیان متاعك دیکرپازارده‌ده پاره ایتمیه‌جکنی آکلایاجق قدر ادراك صاحبی دکلدی . بوکا بناءً برطرفه بیوفالق اظهاریله کندینی اعتباردن دوشوردکدن صوکرا دیکر طرفله هیچ برعاقلك قبول ایده‌مه‌یه‌جکی تعهداته کیریشدی . ازجمله روسلرك هندوستانه یوروملری ایچین افغانستاندن کچه‌لرینه وتمدید ایله‌یه‌جکلری تلغراف خطوطنی محافظه ایتمکه سوز ویردیکی کبی روسلرك هندوستانه طوغرو برشمندوفر یاپملرینه سس چیقارمایاجق وبالاتفاق انکلیزلرایله محاربه ایده‌جکدی. بوکا مقابل‌روسلرده سند نهری کنارنده کائن اولوب افغان حکمدارلرینك ملکی ایکن انکلتره‌نك ضبطنه کچمش اولان ولایاتی بعدالفتح کندیسنه اعاده ! ایله‌یه‌جکدی .

بو شرائط قرارلاشنجه روس قازاقلری هنده کیدوب چاپولجیلق ایده‌جکلری امیدیله سه‌ویندیلر . لکن انکلیز اوردوسی ایله شیرعلی خانك عسکری (دره‌خسرو) و (پیوار کوتل) ده‌نیلن (کوه شترکردن) ده برله‌شنجه امیرك عسکری، تعلیم کورمه‌مش اولدیغی‌ایچین انکلیزلرك معلم‌افرادینه قارشی طوره‌میوب بوزولدی ، شیرعلی خان‌ده — برقاچ هفته اول عائله‌سنی یوللادیغی — بلخه قاچوق صورتیله‌یاقاسنی قورتاردی .

بلخه ورودنده — محبسده بولونان — اوغلی یعقوب خانی اطلاق ایده‌رك کابل حکومتنه تعیین ایله‌دی .

انکلیز عسکری (کندمك) ه کلوب یعقوب خان ایله مذاکره‌یه ابتدار ایتدی و نتیجه‌ده (شالکوت) (خیبر) (کرم) (پشنك) انکلیزلره ویریلدیکی کبی (لوئی کیوناری) نامنده برانکلیز‌سفیرینك‌ده کابلده اقامتی تقرر ایتدی .

بواثناده شیرعلی‌خان بلخده اوطوروب ده‌لیجه‌سنه‌سویله‌نیوردو :

— مادام‌که افغانلیلر ، انکلیزلره قارشی بکا یاردیم ایتمه‌دیلر ؛ روسیه‌یه کیدوب قازاقلری کتیره‌جکم، افغان قادینلرینی اونلره بخش ایله‌یه‌جکم! دییوردی .

براز صوکرا ، یعنی ۱۲۹٦ صفرنده مشارالیه بلخده وفات ایده‌رك عسکر واهالینك رضاسی خلافنه کابل سرکرده‌لری طرفندن یعقوب خان مقام امارته کچیریلدی .

انکلیز سفیرینك کندینی عادتا افغان حکمداری فرض ایده‌رك هرایشه بورنی صوقماسی اهالی‌یی تنفیر ایله‌مه‌یه باشلامشدی . نهایت غلیانه کله‌رك کیدوب سفیری اولدردیلر .

مترجمی

طاهر المولوی

مقالات

نافع سياحتلر :

سلانيك زراعت غزته‌سی يازيجی و بيلكيجلرينك سياحتلری مناسبتيله

هر يرده ، باخصوص بزم كبی كشفيات علميه و مخترعات مدنيه‌دن پك آز حصه‌دار اولان مملكتلرده ؛ علمی ، فنی ، صناعی و زراعی سياحت هيئتلرينك ايفا ايده‌جكلری وظيفهٔ تنويريه‌نك اهميت وفوائدنی ايضاح ايتمكه لزوم بيله يوقدر ظن ايدرم .

مجاورمز بولنان اقوام ، عرفانلريله ، حرفت وصنعتلريله بوقدر ايلری كيتمش ؛ برمملكتك عروق حياتيه‌سی ديمك اولان يوللری ، شمندوفرلری ومراكب بحريه‌لريله وطنلرينك اك هجرا ، اك ايزبه كوشه‌لرينه قدر نورلر ، معرفتلر صاچقده بولنمش اولدقلری حالده ؛ ينه هرسنه معين زمانلرده كويلره ، قصبه‌لره زراعی ، صناعی هيئت علميه‌لر كوندرمكدن ، مخترعات فنيه‌دن كويليلری خبردار ايده‌جك مشهرلر آچمقدن مستغنی اوله‌ميورلر .

برملتی يشاته‌جق منابع حياتيه تجارت ، زراعت وصناعت كبی مبجل مسلكلردر .

ايجابات محليه‌يه كوره برمملكتده بو مسلكلر نه قدر ايلری كوتوريلورسه افراد ملت واونك نتيجه‌سی اوله‌رق اومملكتده اودرجه رفاه وسعادته مظهر اولور .

ايشسزلك واحتياج كبی انسانلرك معنويات واخلاقنی چوروتن سائقلر برطرف ايدلمزسه افراد بالمجبوريه يا كليش غايه‌لر تعقيبنه قويبلور وسياسيات و احتراصاتك آغوش سفيلنه آتيليرلر . نتيجه‌ده مملكتده سكون وآسايش مختل اولور .

دائما عطالت عرقيه ، سفالت مليه‌يی انتاج ايدر .

اك فياض طوپراقلره ، اك مساعد تجارت ليمانلرينه مالك اولان وطنمزك احوال زراعيه وتجاريه‌سنه ، ادخالات واخراجاتنه عائد ايستاتستيق جدوللری تدقيق ايديليرسه انسانك تويلری اورپه‌رير .

اومدهش رقملر حضورنده بلااختيار (نه‌اوله‌جغز ؟) سؤال مخوفنی ايراد ايتمه‌دن كنديمی آله‌مم .

مرج واديسی ، الجزيره وآسيای صغری كبی هر بری بر چوق مملكتلره ذخيره آنباری وظيفه‌سنی ايفا ايده‌بيله‌جك قدر منبت وفيضدار بی پايان طوپراقلره مالك اولان تركيانك خارجدن حبوبات جلبنه مجبور قالديغی حقيقتی قارشوسنده ؛ استقبالی دوشونن هروطن پرور ، تيتره‌مليدر .

مملكتمزده احوال زراعيه‌نك نه‌حالده اولديغنی آكلامق ايچون آناطولی ايچلرينه قدر كيتمكه لزوم بيله يوقدر .

قوهٔ انباتيه واعتدال اقليميسی ايله مشتهر بولنان ازمير ولايتی داخلنده اوفاق برسياحت زحمتنه قاتلانيلورسه قلبی پارچه‌لايان پك اليم حقايقه كسب اطلاع ايديله‌بيلور :

حفظ الصحه‌يه عدم رعايت ، نقصانٔ تغدی ، فرط عطالت وسفالت كبی بی‌امان اسباب تحت تأثيرنده عرقك انهزاله، طوپراقلرك عقامته محكوم ، منبت واحه‌لرك چوراقلغه ، فيضدار اووالرك، صتمه و امراض مختلفه اوجاغی اولان بر بطاقلق حالنه كيرمش اولدقلری كوريلور . فرنكلره (Il est fort comme un turc — برترك قدر توانا) طرزنده برضرب مثل ايراد ايتديرن اسكی توركلرك بوكونكی حفيدلری جليز ، ضعيف بنيه‌لی ، چارپيق ، قانبور برحاله كلدكلری ، حياتك اك جوال دورلرنده بيله بيتابئ سفالتك ازيجی پنجه‌لری آلتنده زبون قالمقدن قورتيله‌مامش اولدقلری پك عيان مشاهده اولنور . بومدهش حقيقتلر قارشوسنده لرزه‌دار تألم اولمامق انسان ايچون ممكن اوله‌ماز .

حالبوكه بوكنجلر دينج ، توانا ، پولاد كميكلی ، متين عضله‌لی ، تناسب اعضايه مالك برر قهرمان اولمغه نامزد ايديلر . وراثت والجای محيط بونی اقتضا ايدردی .

وقتيله معمور و آبادان اولان ، مليونلرجه انسانلری بسليه‌جك قدر فيضبار ومنبت بولنان بوطوپراقلرده بوكون وحشی اوتلردن ، خدای نابت ديكنلردن باشقه برشی كوروليور .

اراضی‌نك قسم كليسی بوصورتله معطل قالمش اولمقله برابر كويليلرك بوس بوتون زراعتی اهمال ايتمش اولدقلرينه حكم ايتمكده طوغری اوله‌مز . بيچاره كويلی وبالخاصه كويلی قادينی ساعات حياتنی تماماً اراضيسنك زرعنه حصر ايتمش كبيدر . كيجه كوندوز بو اوغورده چاليشير چابالار . فقط واسفا كه مساعيسنك بيكده بری نسبتنده مستفيد اولمق سعادتندن دائما محروم قالير .

او متصل ديدينير ، چابالار ، پارچالانير ، اوغراشير ؛ فقط هيچ بروقت يوقسوللقدن ، سفالتدن ، احتياجدن قورتيله‌مز .

كويلی دائما بورجليدر . هرسنه ؛ دها الده ايتمه‌دن اول ؛ محصولنك برقسمنی صاتمق مجبوريتنده‌در . محتكرلرك برباز يچه‌سی ، دها طوغريسی مطيع بربنده‌سيدر .

تفه‌جی بوبيچاره‌يی ايسته‌ديكی كبی صاغار . انصاف ومرحمت دينيلن مزايادن صويلمش اولان بو محتكر ، ابليس پسند خدعه‌لر سايه‌سنده پنجهٔ قانونه چارپمقدن‌ده امين اولديغندن فائض مركب ويوزده يوز حسابيله زواللی كويلی‌يه برقاچ غروش ويرر . جاهل كويلی‌يی سفاهت واسرافه تشويق ايدر واقراض وعدنده بولنور . چونكه كويلينك منبت برتارلاسی ، محصولدار برباغچه‌سی ويا اولدقجه منتظم برخانه‌سی واردر. محتكر بوخانه‌يی ، او اراضی‌يی كوزينه كسديرمش اولديغندن ايچ ايتمك املنده‌در .

اراضی‌نك معطل ويا صوك درجه آز استفاده بخش برحاله كلمه‌سی، كويلی او قدر ديدينديكی حالده مساعيسنك آنجق يوزده بری

نسبتنده استفاده ایتمسی، اصول زراعته عدم وقوفدن، بوکی محتکرلرك انصافسزلغندن ، عروق حیاتیه‌مزی استیلا ایدن عطالت ولا قیدیدن آلات زراعیهٔ جدیده‌دن استفاده ایتمك لزومنی تقدیر ایده‌مامکدن ، خلاصه جهالت مطلقه‌دن نشأت ایتمکده اولدیغی شبهه‌سزدر .

جهانك هر کوشه‌سنده اصول زراعت بوس بوتون دکیشمش ، انسانلرك آز زحمتله چوق ایش کوره بیلملرینی، چوق استفاده ایتملرینی تأمین ایده‌جك لایعد آلات و ادوات اختراع ایدلمش اولدیغی حالده بونلرك کافه‌سندن بی‌خبر بولنان بیچاره کویلی حالا قرون اولی‌یه مخصوص طرز قدیمدن آیریله‌مامشدر .

چونکه بو یکی اختراعاتدن خبردار دکلدر . خبردار اولانلرده نه صورتله استعمال ایدیله‌جکلرینی ، تطبیقلرندن نه قدر چوق فائده کوره‌جکلرینی بیلمزلر و بیله‌مزلر .

برتك اوکوز تدارکنه بیله مساعد اولمیان فقر حالی بو آلتلرك اشتراسنه برمانعه تشکیل ایدر .

کویلینك سعی وغیرتنی ممکن اولدیغی قدر ثمره‌دار ایتدیره‌جك ، اونده حیات فعاله‌نك انکشافنه خادم اوله‌جق شیء ، ارباب فن ومتخصصینك عملی برصورتده وقوعبوله‌جق تلقیناتلریدر .

اهالیسی لایق درجه‌ده تنور ایتمامش اولان مملکتلرده وظیفهٔ تنویریه‌یی یالکز حکومته براقمق طوغری بر حرکت اوله‌من . افراد ملتدن فکراً ، عرفاناً ، صناعةً مترقی اولان ذوات ده وجداناً بو وظیفهٔ مهمه ایله مکلفدر .

وظیفه‌نك قدسیتنی تقدیر ایدن ذوات اتحاد ایده‌رك ال برلکیله ایفای تنویره غیرت ایدرلرسه ایقاع ایدیله‌جك تأثیر ، حاصل اوله‌جق نتیجه‌ده بالطبع دها درین ودها زیاده ثمره‌دار اولور .

بزه شو سطرلری یازدیران سائق سلانیك غزته‌لرنده کوردیکمز براعلاندر . بو اعلانده سلانیکده نشر ایدلمکده اولان « زراعت غزته‌سی یازیجیلر وبیلکیجیلرینك » آناطولی‌یه وقوعبوله‌جق سیاحت فنیه‌لرندن بحث اولنیور .

سیاحتك غزته‌لرده اعلان و تصویر ایدلدیکی وجهله وقوع بوله‌جغنده تردد ایده‌مدیکمزدن ، بیلمدیکمز، طانیمدیغمز شرفنه مظهر اوله‌مدیغمز بو حمیتلی وطنداشلرك تشبثاتنی غیاباً آلقیشلامقدن کندیمزی آله‌مدق.

ارباب وقوف واختصاصدن مرکب بر هیئتك آناطولی اراضیسی اوزرنده وقوعبوله‌جق سیاحت وتدقیقلرندن پك نافع نتیجه‌لر استحصال ایدیله‌جکنی امید ایتمکده حقلی‌یز. سلانیك مدحت پاشا صنایع مکتبی صوك صنف افندیلرینك ده بو سیاحته اشتراك ایده‌جکلری بیان اولنیورکه بو خصوص هیئتك مقصد مبجانی بر قات دها اعلا ایتمکده‌در .

آناطولیده چالیشمغه نامزد اولان بو کنجلرك برقسمی دمیرجی وبرقسمی‌ده ماکنیست ایمشلر .

جسم وطنك برر فعال عضولری اولان بو کنجلرك کورکی وصنعتلرندن مملکتك نه قدر مستفید اوله‌جغنی تصویره لزوم کورمم .

هیئت اعضای کرامی سلانیکدن باشلایه‌رق ازمیر ، بروسه ، قونیه ، انقره ، قسطمونی ، سیواس ، صامسون وسینوبه اوغرادقدن صکره استانبول طریقیله سلانیکه عودت ایده‌جکلر ایمش .

هیئتك اوغرادیغی یرلرده حسن قبوله مظهر اوله‌جقلری طبیعیدر .

تمنی ایده‌لم که : اهالیمز هیئتك قونفرانسلرندن ، عملی تجارب وتلقیناتندن ممکن اولدیغی قدر چوق استفاده ایتمکه غیرت ایتسون ، کوره‌جکلری آلات وماکنه‌لرك لزوم وفوائدنی تقدیر ، صورت استعماللرینی اوکره‌نه‌رك تدارکارینه چالیشسونلر .

سیاحت هیئتنك اهالی‌یه کوسترمك وکوزلری اوکنده ایشلتمك اوزره برلکده کوتوره‌جکی رنجبر آلات وماکنه‌لری شونلردن عبارتدر :

تخم تمیزله‌مك ایچون قالبور ماکنه‌سی
چی سوتك یاغنی آییرر ماکنه
کونده یوز یتمش کیله مصر دانه‌لر ماکنه
تره‌یاغنی آییرر ماکنه
تره‌یاغی قالبلری ویکی یول یاییق
کیرزمه یاپمق ایچون رودساق پوللغی
طیرمق
روزکارسز یرلرده خرمن صاوورمق ایچون ماکنه
باغلره وآغاجلره علاج سرپمك ایچون طولومبه
باغلره کوکورت سرپمك ایچون یکی یول کوروك
درلو درلو آرته‌زیه‌ن بورغولری
خرمن ماکنه موده‌لی
روزکارله ایشلر طلومبه موده‌لی
آقار صولری کندی کندینه یوقاری‌یه چیقاریر صو ترازیسی موده‌لی
کمیك قیران ماکنه
پانجار ویشیللك طوغرار ماکنه
قیرمه ماکنه‌سی
صاغلام طوپراق ومعدن آرامق ایچون بورغولر
ایکی اوچ بیك اوقه یوکی بر آدم قالدیرمق ایچون منجنیق
کویلیلرمزك قوللانه بیله‌جکلری چوراب ماکنه‌سی
طوکدیرمه ماکنه‌سی وسائره .

هیئت اعلاننده دیورکه : (کزدیکمز یرلرده اوروپالیلرك ایجاد ایتدیکی ماکنه‌لرله یاپدقلری ایشلر آکلاتیلوب کوستریله‌جکی کبی برابرمزده بولنان سینه‌ماطوغراف ماکنه‌سیله کزدیریله‌میه‌جك درجه‌لرده بویوك وآغیر اولان ایسلیملی وغازلی ماکنه‌لرك نصل ایشلدکلری وچیفتجیلکده نه قدر فائده‌لر وقولایلقلر یاپدقلری ، یوز اللی قولاچ درینلکدن کندی کندینه طوپراق اوستنه چیقان بورغو صولرینی چیقارمغه مخصوص ماکنه‌لری وبوماکنه‌لرك کچدکلری طوپراقلرك نصل اولدیغنی ، شمدی‌یه قدر آچیلوب کندی کندینه آقمقده اولان

آرتەزیيەن قویولرینی ، کیجه یکی ما کنەلرله چالیشـان چیفتجیلری کوسترەجکمز .) .

اهالی‌یه ایجاب ایدن وصـایا وتدابیر فنیه‌یی تلقین ، چیفتجیلکه عائد آلات ومخترعات جدیده‌دن بعضیلرینك نصل‌ایشله‌دکلرینی ونه کبی فوائد تأمین ایله‌دکلرینی بالفعل کوسترەجکلرینی وعد واعـلان ایدن بومحترم هیئتك موفقیاتنی تمنی ایلرز .

م . شمس‌الدین

جوابم :

غالب دده مرحوم حقنده یاپیلاجق (احتفـال ادبی) یه دائر کچن‌هفته یازدیغم مطالعات اوزرینه (حق) غزته‌سنك بازار ایرته‌سی کونکی نسخه‌سنده بر بوچوق ستونه اسقناد ایتمش بربیغین یازی کوردم .

طولومباجی قهوەخانه‌لرینك پیکه‌لرندن دکل . کوپلی میخانه‌لرك دستکاه باشلرندن فیرلاتیلان صـدای هذیانی آندیران بو حروفات کومه‌سـنه جواب ویرمك مجبوریتنده بولندیغم ایچون خطابام دائرهٔ نزاهتی براز تجاوز ایده‌جك اولورسه خوش کوروله‌سنی قارئین کرامدن استرحام ایله‌دکدن صوکرا معارضمه توجیه کلام ایله دیرم که

ای شهاب‌الدین سلیمان افندی !

احتفال‌ادبی حقنده‌کی یازیلرمه مطلقا برجواب ویریله‌جکنی بکلیورسه‌مده بونك منطق بر قلمدن چیقوب ارباب مطالعه‌یی اقناع ایده‌جـسه بیله الزامه اولسون موفق اولابیله‌جکنی ظن‌ایدییوردم . مکر آلدانمشم . چونکه قارشیمه بهاده خفیف ، بوکده آغیراولان مقاله‌کز چیقدی . نه ایسه مادام‌که مأمولك خلافنه ـ رزاق زاده‌نك شیخ کشتی میدانه چیقیشی کبی ـ هله سزلر ، هله سزلر ! یاوەسیله میدان مقابله‌یه آتیلدیکز . باری سزکله اولسـون بر ایکی سطراق مشافهه‌ده بولونالم .

فکر عالیکزجه بعض مرائی حریفلر وارمش‌که انتفاع واشتهار هوسیله دین یابراغنك آلتنه التجا ایده‌ر وهر درلو تجدداتی ، هر درلو مقدساتی اولدرمك ایسته‌رمش . سلیم ثالثك « بوقیمتدار ، بو بویوك پادشاه متجددك! باشلادیغی تجددتی قیرانلر ، درت‌سنه‌لك حیات مشروطیتمزده وجوده کتیرلك ایسته‌نیلن هرشیئه مانع اولانلر بونلرمش‌که مخاطب معاتبکزده اونلردنمش ! مساعده‌کزله سویلیه‌یم‌که بوخصوصده‌ده معتادکزوجهله‌بر (چیقماز سوقاق) ه صاپمشسکز . چونکه موداسی چوقدن کچمش براصوله اتباع ایله بکا (مرتجع) دیمك ایسته‌مشسکزکه لله‌الحمد والمنه آرتیق بوکبی اسـنادات وتعبیراتك معنای غرضکاریسی آکلاشیلدی ، بو تورلو مستکره طولالری ینه قائللرینك دهان احتراصندن باشقه یوتاجق قالمادی .

آمون‌بون‌بك! بزم مانع اولدیغمز تجددات ومقدسات نه ایسه بردانه‌جك اولسون نمونه کوستره بیلیرمیسکز ؟ او (تجددات) دیدیککز شیلر ، بعض زوپه‌لرمزك طیرناقلرینی‌اوزاتوب ، صاچلرینی‌قوبوویرمه‌سی ، بییقلرینی دیبندن قیریوب یوزینه پودره وقرمز برتو سـورمه‌سی ویکی آچلمش قیز مکتبلرنده‌کی بر طاقم معصومه‌لره بالولرده اوینانان دانس درسلری ویریله‌سیمی دیمکدر ؟ (مقدسـات) تعبیر ایتدیککز متاعلرده سزك سـه‌ویجیلکه دائر یازدیغکز (چیقماز سوقاق) له (زنبق) (سه‌ومك صنعتی) وسـائره وسـائره کبی فضاحتنامه‌لرمیدرکه بزمی تجعلر ! اونلرك انتشارینه ممانعت ایچین‌قالاً وقلماً چالشمشزده منفعت بولاجغز ، شهرت قازاناجغز دییه (کوجك بینلره ، محدود نظرلره تحکم ایچین) اوغراشمشز . معلومکز اولسون‌که بزده منفعت‌حسی وشهرت‌هوسی بولونسـه ایدی عجز ونقصـانمزه رغماً بیله‌رك بیلمه‌یه‌رك ، حتی تدقیق وتتبعه لزوم کورمه‌یه‌رك بر (ادبیـات عثمانیـه تاریخی) یازاجق ومکتبلره قبول ایتدیره‌جك قدرجرأت جهالت کوسته‌ریردك . لطفاً اعتراف بویورورمیسکزکه بونی یاپان بزمی‌یز ، یوقسه سزمیسکز ؟

احتفال حرمتکارکز ! علیهنده‌کی یازیلرمده حالت روحیه‌م کورونویور وعوامفریب مطالعاتله بارز حقیقتلری ، قیرمق ازمك ایستیورمشم !

أوت . او یازیلرده حالت روحیه‌م کورونویور وعوامدن دکل ، اخص‌الخواص‌دینه‌بیله‌جك برچوق ذوات عرفانسمانك مظهر تقدیری اولویورکه بوتقدیری شفاهاً وتحریراً تلقی ایتمکله مفتخرم . عجبا بوتون بوذاتلر ، عوامدن (کوچوك بینلی ومحدود نظرلی) ده یالکز ذات‌عالیکزمی خواصدن ، توجه فعالی ودوربین باقیشلیسـکز ؟ شـو حالده اك بارز حقلری قیرمق ، ازمك ایسته‌ین بنمی اولویورم ، بکا جواب ویرمکه قالقیشانلرمی ؟

غالب دده‌نك هویت درویشانه‌سـیله یاپاجقکز احتفالك نه‌دن یاقیشیق آلمایه‌جغنی صوریبورسکز . کچنکی مقاله‌مده یازمشدم ، تکرار ایده‌یم وده‌ها آچیق سویله‌یه‌یم‌که غالب دده برمولوی شیخی‌در . برمولوی خانه داخلنده ، علی‌الخصوص (حضرت شـارح) کبی بالعموم اهل طریقتجه مکرم ومحترم طانیلان بر ذات شریفك آیاق اوجنده مدفوندر . اویله بر موقع مبـارکده فرنکجه مراسم اجرا ایتمك دیناً حرمتسزلك ، طریقةً ادبسزلك صـاییلیرده اونك ایچین . ان شاءالله آکلایابیلدیکز ؟

بزده قبر زیارتنه آچیق ویاخود قوبو البسـه ایله دکل ، آبدستله وتمیز کسوه ایله کیدیلیر دەیشمه اعتراضاً « قوبو البسـه ایله کیتمك ، بو احتفال کزینده بولنمق آبدسته مانعمیدر » دییه صوروبورسکز . بن‌ده سزه صورایم: آچیق ، یاخود قوبو البسه ایله قبر زیارتنه کیتمك آبدسته مانع اولمادیغی حالده نیچین البسه‌نك قوبو رنکلیسی ویوبون باغینك سیاهنی تخصیص ایتدیکز ؟

چونکه ، فرنکلر بویله یاپار ، چونکه اونلره بکزەمك ، چونکه‌اصول وتعامل ملیمزی ده‌کیشدیرمك ، چونکه (شیطانی ذکا) لرك (ساده نظر اولانلری اغفال) ایله آییره‌بیله‌جکلری (مقصد مقدس) ی بوصورتله میدانه کتیرمك لازم دکلی ؟

(شبکهٔ کلمات) مه طوتولان و (افکار بسیطه) مه محکوم اولانلره قارشی بو مقصدی « ای زواللی بویوك کله‌لرله قلبلری چالنان صافدللر ، بوندن مقصد یالکز انتظامدن متولد شکل بدیعی‌یی محافظه ایتمکدر . یالکز بوقدر » تفسیریله آکلاتیورسکز . باری بن‌ده اوصافدللره بر خطاب ایده‌یم :

— ای شهاب‌الدین سلیمان افندینك لطف ایضاحنه اوغرایوب ده مقصد مقدسك نه‌دن عبارت اولدیغنی اوکره‌نتلر ! الله عشقنه شومعقد عباره‌دن نه آکلادیکز ؟

بویوکلرك حضورینه‌چیقیلیرکن دوکمه‌لرك ایلیکلەندیکی کبی عثمانلی شاعرلرینك اك بویوکلرندن بولونان غالب دده‌نك حضور مرقدینه کیده‌رکن‌ده (بوشکل وقور ونجیبه احتیاج وار) مش . (نیچین حسن وعشق‌مبدع داهیسنك مقبرهٔ ابد متبوعنه کیده‌رکن بر وضع احترام) آلینمامالی ایمش . داهـا صوکراده (ددکان ، علمیه‌یه منسوب اولانلرده کندینه مخصوص رسمی (البیسه) ایله کله‌جکلرمش .

یالکزبویوك ذواتك حضورینه دکل ، بویوك وکبارانه مقامانه بیله کیره‌رکن بر وضع احترام آلنمق لازمدر . بونی ادب وتربیـه نه دیمك اولدیغنی ادراك ایله‌ین هرفرد اعتراف ایده‌ر . فقط او وضع احترامك یرینه کوره اولماسی‌ده لازم کلزمی ؟ مثلا ذات عالیکز شیخ‌الاسلام افندی حضرتلرینك حضورینه چیقسه‌کز بر اجنبی سفیری یانـه کیریبورمشسکز کبی رەوەرانسمی یاپارسکز ، یوقسه تعاملمز نه‌یی ایجاب ایده‌رسـه اونی ایفایه شتابانمی اولورسکز ؟

سز بر مسـلمان اولماکز حیثیتیله مثلا ایاصوفیه جامعنه کیره‌رکن آیاق قابلرکزی چیقارمایه مجبورسکز ، هیچ بر وقت پوتینلرکزك اوسـتنه ترلك کیه‌مزسکز . فقط الافرانغه برمجلسده پوتینلرکزی چیقارمایه قالقیشسه‌کزسزی مراسم ناشناسلقله اتهام ایله‌یه‌رك عادتا مستثقل عد ایده‌رلر .

دیمك‌که هربرك کندینه مخصوص بر ادبی وارمش‌که اونك خلافنه حرکت بی‌ادبلك صاییلرمش .

غالب دده‌نك ـ نه دیمك اولدیغنی برتورلو آکلایامادیغم ـ (مقـبرهٔ ابد متبوعی) عجبا رسمی بربالو محلیمیدرکه اورایه کیده‌بیلمك ایچون اویله شکل وقور ونجیبه احتیاج حاصل اولسون ؟

صـوکراده اوتولو دار پانطولونله تك دوکمه‌لی بونژور کیلمه‌سـندن حصوله کله‌جك شکلك نه‌دن (وقور) و (نجیب) صـفتلرینی آلماسی ایجاب

ایدییور ؟ پانطولونك دارلغی طولاییسیله اکتفا ایدنك دیز چوکه‌مه‌سندن ، بوزئوركده اساساً فراق آزمانی برستره اولماسندمی ؟

« یا منطق نامنه دماغکزده کوچك بر ذره‌یه مالك دكلسکز (دیمك ذره‌نكده بویوکی ، کوچوکی اولیورمش !) یاخود هرشیئی انکار ایله معهود امل اشتهارکزی تعقیبه قرار ویرمشسکزدر » دییورسکز . شیدر آی ! « منطق » کلمه‌سندن قصد ایله‌دیککز معنای شریف ! سزك یازیلرك حکمی ایسه حمداً ثم حمداً کوچوك بر ذره‌سنه دکل ، حتی هیچ اندر هیچنه مالك اولمامقله افتخار ایده‌رم . امل اشتهار معنی‌اولسه ایدم نه‌یاپه‌جغمی‌ده یوقاریده سویله‌دم . (یالکز اتحاف دعا ایتمك معنوباتی تأمین ایتمك) باحتفالك غایهٔ مادیه‌سی ایسه حس وطنپرورانه‌یی یاداعاظمله تقویه ایله‌مك ایمش . آی افندیم ! عجبا هرشیئی انکاره قالقیشان بنمی‌یم ، ذات ادیبانه‌کزمی ؟ مخلصکز ، یاد اعاظم حس وطنپرورانه‌یی تقویه ایتمز ؛ غالب دده‌نك قبرنده احتفال یاپیلماسین ادعاسنده‌می بولوندم ؟ یوقسه بواحتفال وطنپرورانه ، وطنك اصول وتعاملی وجهله یاپیلسین‌می دیدم .

(غالب دده‌یی مقبرهٔ مبارکه ومجله‌سنی قارشیسنده ذکر خیر ایتمك کناه) دکلدر . کناه اولان‌برشی وارسه اوده مسلمانقده بدعت سیئه تلقی ایدیله‌جك‌آل‌چرپینتیلری وآلقیش صدالری ایله‌برمدفن محترك سکوت‌مهیبی اخلال ایله‌مکدر .

« اولولرکزی خیر ایله ذکر ایدیکز » بویورلمشدر . فقط اولولرکزك مزاری باشنه طوپلانك‌ده شاقلاباتلق‌ایدیکز بویورولامشدر . « الهیکم التکاثر حتی‌زرتم‌المقابر » آیت کریمه‌سنك‌تورکچه تفسیرینه باقارسه‌کز ایچه‌معلومات‌دینیه آلمش اولورسکز . احتفال مریبکزك قالقنی دیلم دوندکجه سویله‌مکدن چکینمیه‌جکم کبی (معلولیت دماغیه) مه حکم ایتمك لطفکزه قارشی‌ده ذات عالیکزه عاقل ، حکیم ودهی‌عنوانلرینی ویرمکدن چکینمیه‌جکم که ارباب عقوله کوره ایکیمزك‌ده اصابت ایده‌مه‌مش اولدیغمز آکلاشیلاجقدر .

« هیأت احتفالیه اراسنده حقیق بر مولوی بولونه‌بدی » دیمشمه جواباً بعض ذواتی تعدادایله سوزمی نقض ایتمك وترتیب واقعك طریق‌مولوی ارکانندن بعضیلرینك تنسیبیله اولدیغنی سویله‌مك ایستیورسکز .

بن ینه ادعا ایدرم‌که حقیقی‌برمولوی ، مولویلکه مخالف بولنان‌بومراسمی قطعیاً تنسیب وتصویب ایله‌مز .

نه قدر ویلکه داها قوی بر مولوی‌اولدیغنی ونه قدر بیلوب آکلادیغنی سویله‌دیککز ضیا بك ، غالب دده‌نك قبرنده درویشانه مراسم یاپیلماسنك متشبثی اولا بیلیر . غلطه مولوی شیخی‌افندی حضرتلری‌ده درویشانه اولاجنی ظنیله بومراسمك اجراسنه موافقت ایدر وبوصورتله چلبی‌افندی حضرتلرندن استیذان اولونور . فقط ضیابك ، دیدیککز کبی برمثنوی‌خوان ایسه :

نیکوان رفتند سنتها بماند
وزلئیمان ظلم وبدعتها بماند

بیت مثنویسنك مدلول معنویسنی خاطرلایاجنی جهتله بویله مناسبتسز برتشبثده‌اوك‌آیاق‌اولماسنه ـ موما الیه ـ حسن‌ظن‌ایتمش‌اولمق‌ایچین احتمال‌ویره‌مم .

شیخ افندی حضرتلرینه کلنجه : طریق مولوینك طرق سائره‌یه نسبتله آداب وارکانی صاقلایابیلمش اولماسی منتسبلرینك محافظه‌کارانی سایه‌سنده اولدیغنی و « خاطر قالسین‌ده یول قالماسین » تعبیرینك مولویلر اراسنده‌زبانزد ومرعی بولوندیغنی پك اعلا بیلدکلرندن نه‌بویله اصول طریقه مخالف فرنکجه براحتفالك اجراسی ایچین چلبی افندی حضرتلرندن استیذان ایده‌رلر ، نه‌ده مشارالیه حضرتلری حسب‌المقام بویله برمساعده‌ده بولورلر . نته‌کیم‌ده بویله اولمش وغلطه درکاهی پوست نشینی افندی حضرتلری . ایشك رضاسی ومعلوماتی خلافنه اولارق بویله برزنك آلدیغنه متأسفاً احتفالك منی ، یاخود تبدیلی حقنده تشبثده بولنمشدر . دیکر بر مولوی شیخ فاضل‌ده ینه بو ایش حقنده بکا کونده‌ردیکی برتذ کره‌ده « رسم احتفالك بر طرز افرنج‌پرستانه‌یه

تحویلنی غزته‌لرده کورنجه فقیرکزده سزك کبی متأثر اولمقدن و :

بکجاماو بکجا زنجیر زلفش
عجب دیوانکی اندر سرافته

دیمکدن کندیمی آلامادیغمدن درکاهجه عدم‌اشتراکی مناسب کوردیورم .

الدن نه‌کلیر آغلامادن بوحاله ؟ ... » دییورکه اخوان مولویه‌نك احتفال معهودکز حقنده‌کی فکرینه دلیل واضح تشکیل ایده‌ر .

« هله شو صوك جمله‌کز ، اونلر نه‌قدر فنا ، نه‌مشئوم کولییورلر ، بیلیورمیسیکز ؟ .. اونلرده سیمای روحکزی اوقودم ، کوردم :

« شیخ غالبی وفاتندن‌صکره کشکولکدای سؤال‌اولمق‌ذلتنه‌دوشورمك » !!!

« یاربی نه‌غلیظ‌دوشونجه ! .. بزاوکا احترام‌لرمزی تعظیمأتمزی تقدیم ایدییورز ، بو وسیله ایله آره‌مزده طوپلادیغمز ناچیز هدیه‌لرله وینه ناچیزانه ودهاسنه احترامکاره چوخه‌سنی تجدید ایتمك ایستیورز » دییورسکز . بنده : یاربی نه رکیك افاده ! آ بکم سز غالب دده‌نك صندوقه‌سنده‌کی پوشیده‌نك تجدیدینه قالقیشاجغکزه طرز تفکر وشیوهٔ تحریریکزی تصحیحه چالیشسه‌کز داها زیاده‌مأجور وغالب دده‌نك روحنی اصل بوصورتله شاداتمش اولورسکز دیدکدن صوکرا :

اوجمله‌ده سیمای روحمی کوره‌بیله‌جك قدر روح آشنا اولسه ایدیکز اوکلماتك فنا ومشئوم کولدیکنی دکل ، عثمانلیلر آراسنده عثمانلیلق آدابندن بو قدر غافل وفرنك عاداتنه بو درجه متمائل کیمسه‌لر بولوندیغنه متأسفاً قان آغلادیغنی مشاهده ایده‌ردیکز .

افندی ! سز شاعر شیخ غالبك یادنامی ایچین درکاه خارجنده عقلکزه کلنی یاپیکز . لکن مولوی شیخی غالب دده‌یی بز مولویلره براقکز .

کفت پیغمبر که جنت از اله
کرهمی خواهی‌ زکس چیزی مخواه
کر نخواهی من کفیلم مرترا
جنت المأوی و دیدار خدا

بویوران جناب خداوندکارك بر مرید استغنا شعاری ایچین اوته‌کندن بریکندن اعانه‌لر طوپلایوب‌ده صندوقهٔ مبارکه‌سنی ـ تکرار ایده‌یم ـ دیلنجی کشکولنه چه‌ویرمه‌یکز وحضور معنویسنده‌کی سکوت محترمی هنکامه کیرانه بر طاقم های وهوی ایله اخلاله تشبث ایده‌رك درکاه شریف داخلنی پانایر یرینه بکزه‌تمه‌یکز .

آتالردن قالما بر ضرب مثلمز واردر :

مسلمان محله‌سنده صالیانغوز صاتیلماز . دیرلر . برده شوسوزلره جواب ویره‌جك اولورسه‌کز ادب وتربیه داخلنده یازیکز که بنده‌ده او صورتله مقابله کورمش اوله‌سکز .

ای کریم وای رحیم وسرمدی
درکذار از بدسکالان این بدی

طاهر المولوی

کریده ح . ص . بك افندی‌یه

مظلوم دین داشم !

شهیدلرك قانی ، یتیملرك کوز یاشلریله یازیلمش اولان اثین خطا ـ بکزی کوزلریمی رؤیتدن برایدن برکریهٔ طوفان نمون ایچنده اوقودم .

اوغیابی التفاته‌مه‌کزك هر طرفی بردوزخی شراره اولوب روحمه یاپیشدی .

امین اولیکز ، که عثمانلی وطننده ، خلافت مقدسهٔ اسلامیه یوردنده سزك ایچین آغلامایان بر مؤمن کوزی ، سزك ایچین صیزـ لامایان بر مسلمان قلبی ، سزك ایچین قانامایان بر موحد وجدانی ، سزك ایچین ایکله‌مین حقیقی بر عثمانلی روحی یوقدر .

عثمانلی یوردنده هانکی مملکت ، هانکی شهر ، هانکی کوی تصور اولونابیلیر ، که کریدده بر شهیدی ، بر قربانی اولمه‌سین ؟ بو کون سیه پوش ماتم اولمش آنالرك ، بیت الحزنلرنده اشك سفالت دوككده اولان کنج دوللرك ، سفیل ، نیم عریان قالمش یتیملرك بر چوغی « اوغلم کرید شهداسندندر ! زوجم کرید قربانلرندندر ! بابام کریدده شهید اولدی ! » دییورلر . دائما کریدی یاد ایدییورلر . کرید؛ وردزبانلری کرید وسیلهٔ کریه وهجرانلری .

کریدك دردی وطن دردی وطن ماتمیدر
وطنك پاره‌سیدر او ، وطنك مرهمیدر

کرید اولمازسه وطن پاره‌سنه وارمی دوا
مکر اللهدن اوله دردینه بر باشقا شفا

آجیقلی مکتوبکزی اوقورکن بدبخت اندلس دولت اسلامیه‌سنك غرناطه‌دن استانبول آفاقی اوزرینه یوکسلن ، قلب اسلامیتی تیتره‌تن صوك شهیق فریادی ، عثمانلیلردن استمدادی خاطرمه کلدی . غرناطه ایله کرید فلاکتده توأمدر . کریدك صادق (!) عثمانلی (؟) روملری اندلس وحشتلرینی بوتون معنای فجیع وهول انکیزیله تنظیر ایتدیلر . غرناطه فریادنامه‌سنك حافظه‌مده منقوش بعض ابیاتنی ترجمه ونقل ایدییورم .

سلام ای پادشاه ال عثمانی
سلام ای مفخرت جمله امیران
سلام ای ملکی واسع ، جیشی بی حد
سلام ای نصرت حقله مؤید
سلام ای خادمی دین مبینك
ملاذی یر یوزنده مؤمنینك
سلام ای سیف مسلول الهی
ویرن اعدای اسلامه تباهی
سنك قهر جلال وسطوتكدن
جهانده بولاسینلر غیری مأمن
مکر کم سایهٔ عالم پناهك
مکر اولسون اومشمول نکاهك
نه خوشدر پای تختك ای مفخم
سزا دینسه ستانبول قطب عالم
اونك فتح جلیلی عید اکبر
صحیح اولسه کرك قول پیامبر
جهان شرکی تیترتدی تملدن
خبر کلمش کبی سمت اجلدن
صلیبیونی آلدی اویله دهشت
که قوپدی صاندیلر کرچك قیامت
صارardی چهره‌لر اموانه دوندی
حیاتك ذوق وشوقی هپسی سوندی

سلام ارباب علم ومعرفتدن
سلام اصحاب رأی ومشورتدن
که غربت ایللرنده اندلسده
فلاکتلر ایچنده هپ یأسده
محاطی اوچ طرفدن بحر رومك
امیدی سنده قالمشدر عمومك
سلام ایلر سکا هشتاده سالان
که دشمن پنجه‌سنده الامان خوان
شیوخ مملکتدی تاج سردی
نظرلرده عزیز ومعتبردی
بوکون بازیچهٔ ظلم وستملر
که تعریفندن عاجز قلملر
بوکون مضروب ومرکوب صلیبی
بوکون اشکنجه‌لرده الك مشیبی
سلام اولسون بنات سیداتدن
لسان صالحات وقانتاتدن
یازیق رخسار عصمتلر، که صولدی
یازیق ناموس وعرض یاغماسی اولدی
یازیق ایواه ... نه‌لر کوردی بوکوزلر
جبابندن أدبر ناموسلی یوزلر
بیوت مسلمینه دالدی اعدا
قیروب ابوابی ظالم بی محابا

اودم قوپمش کبی یوم قیامت
اودم جنت ، اودم تولك سعادت
اوفریاد و اوواویلای نسوان
اواستمدادلره اغلاردی شیطان
طوتولمش صاچلرندن اللرندن
چکلمکده ویا کیم بللرندن
نه‌ابکار ونه‌اعراس ونه‌زوجات
سوروکلندی اولوندی جمله غارات
بشیکلر ایچره قالدی شیرخوارلر
جکرلر پارچالادی کریه بارلر
کتاب‌الله فرش اولدی زمینه
بوصولتلرنه‌در یاربی دینه
بوکا صبرخرد سوزك نه‌حکمت
بواك وحشیجه بر مدهش جنایت
بونصرانیدنك شان جدیری
اولونجه اهل ایمانك امیری
سلام ایلر سزه بدبخت عجائز
قیام ومشیدن اسوس عاجز
بوجدات عربده ظلم دیده
نه‌ظلم اما، که اویله ناشنده
یدیردی بونلره اهل تصاویر
توقاتلر ، تکمه‌لرله لحم خنزیر

آه ... بزنه‌چکدك والان نه‌چکمکده ایسه‌ك هپ جهالتمزدن ، یاشامغی بیلمدیکمزدن ، حق حیاتی محافظه ایده‌مدیکمزدن چکیوریز .

دین ، کمال اهمیتله متدینلرینه ، معتقدلرینه ، مؤمنلرینه حفظ حیاتی ، حفظ ناموسی ، حفظ وطنی ، حفظ استقلالی ، حفظ شوکت واجلالی امر ایدر ، مجرد حفظ حیات ایچین « الامن اکره وقلبه مطمئن بالایمان » جملهٔ جلیلهٔ استثنائیه‌سیله حال اکراه واضطرارده ایمان لفظینك بیله فداسنه لطفاً مساعده ایدرکن ، « وماجعل علیکم فی الدین من حرج . الله امردینده سزك اوزریکزه ذره قدر بیله بر دارلق یاپمدی . دین ، سزك ایچین قطعیاً چنبر تضییق دکلدر . یاشامق، حیاتکزی، ناموسکزی استقلالکزی محافظه ایتمك ایچون الك دار کورونن یوللری سزك سلامتکز ایچین کنیشلتیر . الك واسع جاده شکلنه قور . دین سزه رحمتدر . مصیبت دکل . سعادتدر ، فلاکت دکل . صاقین مضطر قالدیغکز دملرده دین مساعده ایتمیوردی یه الهه افترا ایتمیکز!

ایشته بن شایددشمن ، قلیجنی اوزریکزه چکرده سزی کفره اکراه واجبار ایدرسه ایمان لفظیکزك فداسنه قادار اذن ویرییورم . مادامکه قلبکز انوار ایمانایله منوردر ایمان لفظینك فداسنده بربأس یوقدر .» دیرکن ارکان اسلام دی‌یه عبادات مالیه‌یی : حج وزکاتی ، قربانی ، صدقهٔ فطری حیاته ترجیح ایتمك نصل اولور ؟ ایشته بز قرأن کریمدن خبریمز اولمدیغنه ، حکمت قرأنی آکلامادیغمزه قربان اولییوریز . برمؤمنك فلاکتی بوتون جهان اسلامك فلاکتیدر . الك کوچك برعضوك قطعی بوتون وجودك پارچالانمسیدر . مسلمانلر بروجوددر .

امین اولالم، که ایتالیانی بزه اعداد قوة امر عاجلته نظر لاقیدی ایله باققلغمزك جزاسی اولاراق الله مسلط ایتدی . الله بویوریور : « فلیحذر الذین یخالفون عن امره ان تصیبهم فتنة او یصیبهم عذاب الیم — امریمه مخالفت ایدنلر کندیلرینه — دنیاده — مدهش فتنه اصابتندن

دشمن قیلیجی ایله قتل عام اولمقدن زنجیر اسارتنه دوشمکدن — آخرتده‌ده — هائل بر عذاب الیمه معروض قالمقدن حذر ایتسینلر ! »

ایشته اعداد قوة امر عاجلنه مخالفتك بزه نه‌قادار بهالی‌یه مال اولدیغنی کوزلریمزله کورمکده‌یز .

« اویصیبهم عذاب الیم » جملهٔ جلیله‌سنه دقت اولونسون نه قدر معنیداردر ! دنیاده اللهك امرینه مخالفت یوزندن دشمن استیلاسنه ، قتل عامنه، زنجیر اسارتنه دوشنلر آخرتك جنتیله امیدوار اولمه‌سینلر، که بیهوده‌در. زیرا « من عاش ذلیلاً فی الدنیا لایحشر عزیزاً فی الاخرة یعنی : دنیاده دشمن یومروغی ، دشمن تکمه‌سی التنده ذلیل اولاراق یاشایانلر آخرتده عزیز اولاراق حشر اولونمازلر . چونکه اوذلتك، اومسکنتك باعثی امر الهی‌یه مخالفت ایدی . اومخالفتك جزاسی آخرتده دها مدهشدر . اصل مسئولیت اورده‌در . « نیچین اللهك فرمانه اطاعت ایتمدك‌ده دینکی قرآنکی، ناموسکی دشمنلریکه چیکنتدك؟ بویور شمدی محبس آتشینه ! » دینه‌جك .

« ومن کان فی هذه اعمی فهو فی الاخرة اعمی واضل سبیلا دنیاده کور اولان آخرتده کور وطریق سلامتی غیب ایتمشلرك اك بدبختیدر . » دنیاده حقی کورمین یاخود حقدن تعامی ایدن آخرتده کور اولاراق حشر اولوناجق . « رب ! لم حشرتنی اعمی وقد کنت بصیراً ؟ » یارب ! بنی نیچین کور اولاراق حشر ایتدك ؟ حالبوکه بن دنیاده کوروردم . کور دکلدم . « کذلك اتتك آیاتنا فنسیتها وکذلك الیوم تنسی . » دنیاده سکا آیات الهیه‌مز کلدیکی ، اوقوندیغی وقت سن بزه قارشی نصل یاپدك ، نصل کوز یومدك آرقه چویردك ایسه ایشته بزده بوکون سنی کور اولاراق حشر ایدییور . سنی جحیم حرمان وخسرانه آتیورز . » الله امرینه اطاعت وانقیاد ایستیور . « بن نه‌یی ایسترسه‌م اونی یاپیکز ! » دییور .

اکر بز اعداد قوت امر عاجلنه قارشی بولاقیدیده ، بو تعامی‌ده ، دوام واصرار ایدرسه‌ك یارین ایتالیا حربی بیتمدن موسقوف هجومی باش کوستریر . ذاتاً حاضرلانمقده . کون صایمقده . وقت مرهونتی بکله‌مکده . بوده — شبهه ایتمیه‌لم ، که — پك یقیندر . قارا دکز دونناسنی اکاله کیجه‌لی کوندوزلی چالیشیور . صوکرا یونان کرید و — شمدی‌ده — اطه‌لر ایچین برعید اکبر الحاقه حاضرلانیور .

الله اعداد قوت آیة جلیله‌سنده « وآخرین من دونهم لاتعلمونهم الله یعلمهم . اعداد قوتی یالکز حال حربده بولوندیغکزدن عنوانکزه حصر ایتمیکز . بونلردن باشقا اعدای استقبالکز ایچین‌ده عاجلاً اعداد قوته کیجه‌لی کوندزلی چالیشیکز ! . بویوربیور .

بزه دونما لازم . شمندوفرلر ، خارالر ، ترسانه‌لر ، حوضلر ، طیاره‌لر هپسی عاجلاً لازم . بونلر تماماً اعداد واحضار اولونمدقجه عبادات مالیه‌دن هیچ بری مقبول دکل . بو فتوای الهیدر . کیمسه‌نك تصدیقنه محتاج دکلدر . بز اللهك امرینی طانیسه‌ق برکونده بوتون استطاعت نقدیه ومالیه‌مزی میدان اطاعت وانقیاده بیغارز . ایتالیا درحال حربه ختام ویریر . تضمینات بیله آلنیر . چونکه برملتك مایونلرله لیرالق شاهد دیانتی ، دلیل حمیتی میدانده بیغلمش کورور . بادروا الی طاعة الله ایها المؤمنون فتفوزوا فوزاً عظیماً والا فستذکرون ما اقول لکم وافوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد .

محمد فخرالدین

مسلمانك مسلمانله الیش ویریش ایتمسی

بیله‌مه‌یورم ، بوتون انسانلرده بویله‌میدر ؛ بز عثمانلی مسلمانلرنده، بلکه‌ده بوتون دنیا مسلمانلرنده جدیت ادراکایله نا قابل تألیف تحف برحال واردر . دقت ایدیلمش اوله‌جق ، که بزده هرشی سویلنیر ، هرموضوع حقنده اوزون اوزادی‌یه بر تفصیلات ویریله بیلیر ، هرکس هرموضوع حقنده علامه کسیله بیلیر . فقط دوشونیلیر ، دقت ایدیلیرسه بوتون بوسوزلرك، حتی ایچه یاشلی باشلی، حتی شهرته‌ده مالك اولانلرك ، حتی عالم ، فاضل کچینلردن برچوقلرینك آغزلرندن چیقان سوزلر، تحلیل وتدقیق ایدیله‌جك اولورسه، اینانه‌رق آکلاشلمش اوله‌رق سویلنمه‌مش اولدیغی درحال میدانه چیقار . بزم شوحالمزی کورن بعض سیاحلر ، تاریخك آکلایه‌مدیغی زمانلرده بزدن آیریلمش اولان قارداشلر، بزی یالانجیلق، یاخود ریاکارلق ایله توصیف ایدیورلر. بن بوراده شایان حجاب اولان شوحالمزك سببنی تحری ایده‌جك دکلم . بو حال نره‌دن نشئت ایدرسه ایتسون ، آدی کرك یالانجیلق ، کرك ریاکارلق اولسون ، هر حالده بوکا کوزل برصفت دینله‌میه‌جك اولدیغنه قانعم . .

*
* *

دیللرمزده ، مجموعه‌لرمزده ، هر یرده ، مسلمانلرك قارداش اولدقلرنی سویلر ؛ انما المؤمنون اخوة » آیت جلیله‌سنی ایکیده برده اوقور ، نمازلرده ، ختملرده تکرار ایدر ، طوریورز . فقط مسلمانلرك قارداش اوللری نه‌دیمك اولدیغنی ، ظن ایدرم خاطرلرمزه بیله کتیردیکمز یوقدر . شبهه‌سزدرکه « مسلمان ، مسلمانك قارداشیدر» جمله‌سندن قرابت نسبیه معناسنی اکلایه‌جق دکلز . بوندن هر حالده قرابت قلبیه، اخوت روحیه معناسنی آکلامقلغمز لازم کلیر. ایشته بوراده بر آز توقف ایده‌رك آزچوق برمقایسه یاپالم :

بز قارداشلکدن قرابت نسبیه معناسنی پك اعلا آکلارز . مثلا برقارداشمزك ، برادرمزك ، سائر اقربامزك ایلکلرینی ایسترز . آنلره المزدن کلدیکی قدر معاونت ایتمك لزومنی حس ایدرز. خلاصه قلبمز آنلره قارشی دائما بویوك بررقت طویار. قارداش کلمه‌سی سویلنیر سویلنمز بوتون بو معنالر همان بردن ذهنه تبادر ایدر .

قارداشلکدن قرابت دینیه معناسی آلنیرسه ، بونك نه قدر کوشك ، نه قدر تأثیرسز برشی اولدیغی درحال میدانه چیقار . عادتا اویله که بزم « مسلمان قارداشمز » دیدیکمز سوزده قارداش کلمه‌سنك

هیچ‌ده معناسی یوق کیبدر ؛ بوقارداشلك اوزرینه هیچ بردرلو حکم ترتب ایتمز ؛ شیمدی‌یه قدر بونك هیچ بردرلو آثار خیریه‌سنی کورمکه موفق اولدیغم یوقدر .

***

بزدن‌دینه ، ملته الك‌زیاده مربوط بولنمسی ، « انما المؤمنون اخوة » آیت جلیله‌سنك بوتون معناسنی اکلامسی لازم کلن بریسی ، مثلا خواجه ، طلبهٔ علوم . . حیاتی ، معیشتی ایچون لازم اولان برشیئی تدارك ایتمك خصوصنده قومشوسی ، دین قارداشی بربقالی بیراقیرده ، اوزاقده‌ده اولورسه یابانجی بردکانه کیدر ؛ فضله‌ویره‌جك اولورسه‌ده آنك ایله آلیش ویریش ایدر .

یکی برالبسه ، یکی برشی آلمق ایستیان بر مسلمانك ، شاملیلر ، بالموجی زاده‌لر ، قاره‌قاشلر ، دلبندجی محی‌الدینلر ... وار ایکن ، تیرینغه ، اشتاینه ، مایره ، هایدینه ... کیتمك خاطرلرینه بیله کلمه‌ملی ایدی .

بر مسلمان پاره‌سیله کندیسی کبی برمسلماندن تدارك ایده‌بیله‌جکی بر شیئی ایچه دوشونیله‌جك اولورسه هر حالده دشمنی اولدیغی آکلایه‌جغی بر کیمسه‌یه قطعیاً مراجعت ایتمه‌ملی ایدی . قره مرسل هرکه ، فسخانه ... فابریقه‌لرینك صاغلام ، لطیف چوخه‌لری ، قاشلری ، وفسلری ... موجود ایکن ، لوئی ، انکلیز ، آلمان ... چوخه وقماشلرینه قطعیاً التفات ایتمه‌ملی ایدی .

یانی‌باشمزده مثلا ترزی محمد بهاءالدین ، محمدعارف احمدلر وار ایکن ، بیلمم کیملره مراجعت ایده‌رك یوزصویی دوکه‌ملی ایدی .

ینه مثلا طبیب اورخان تحسینلر ، غالب عطالر ، اسعدلر ، عاقل مختارلر ، عارف حکمتلر ، بسیملر ، فیضیلر ، دیشچی خدا ویردیلر ... وار ایکن ، بیلمم نره‌لی حریفلره دونوب بیله باقمامه‌لی ایدی ...

ایشته بوزمان ، بن مسلمان‌مسلمانك قارداشیدر ، کلمه‌سنك معناسی آکلاشیله‌رق سویلنمکده بولندیغنه قانع اولوردم . شبهه‌سزدرکه قارداشلك وبونك آثاری امور معاملاتده ، طریق حیاتده کورلمك لازم کلیر . بیلملیدرکه دشمنه ویریلن برپاره کار ، کندی علیهمزده قوللانیلمق ایچون ویریلن الك مدهش برسلاحدر . امین اولملیدرکه دشمنلرمزه الك بیوك جسارت ویرن شبهه‌سز بزدن آنلره کچن پاره‌لردر . امین اولملیدرکه دشمنلرمزدن چکدیکمز بوتون بلالر ، هپ بزم کندی پاره‌لرمز واسطه‌سیله کلمکده‌در ...

فقط بز برجهتلری حالا آکلایه‌مه‌یورز . المزه بش اون پاره دوشدیمی ، همان بریولینی بولوب‌ده ، دشمنلرمزك ظالم اللرینه صیقشدیریورز . بزده اویله یاکلش براعتقاد حاصل اولمشدرکه کویا مسلمان اولمیانلرك ، یابانجیلرك هرشیلری ایدر ؛ فقط بوکون بواعتقادك یاکلیش اولدیغنی اثبات ایده‌جك برچوق حاضرلقلرمز واردر .

حمداولسون برنجی صنف برچوق تجارتخانه‌لرمز ، ماهردوقتورلرمز ، بردرجه‌یه قدر بزه کفایت ایدر صنعتکارلرمز یوق دکلدر . اوت ، احتیاج صورتنده بر مسلمان یابانجیلرده‌ده مراجعت ایده‌بیلیر . فقط بویله بر احتیاج ، ضرورت موجود دکل ایکن ، قارداشی بیراقوب‌ده یابانجی قاپولرنده سورونمك هرحالده بیوك بر حمیتسزلك ، آشکار بر آلچاقلقدر ...

کچنلرده رفقامدن ، ایکیده برده مسلمان مسلمانك قارداشی اولدیغندن بحث ایدن محترم برذاتك عائله‌سی اعضاسندن برینه ایچه تهلکه‌لیجه بر خسته‌لق کلیر . اعتیادات قدیمه‌یه تبعاً ، حتی عهدینه مخالف اوله‌رق ، شهرمز پیاسه‌سنده یالانجی بر شهرته مالك ، یابانجی بر طبیبه مراجعت ایدر ؛ فقط خسته‌سنك دها زیاده فنا اولدیغنی کورور ؛ ایشك تهلکه‌یه یاقلاشدیغنی کورن محم ، امت محمدیه‌دن برینك توصیه‌سیله مسلکنده ، هله قادینلر خسته‌لغی خصوصنده مهارت وحذاقتی عاجزلرنجه‌ده مسلم اولان خصکی نسا خسته‌خانه‌سی اطبای محترمه‌سندن « اورخان تحسین » بکه مراجعت ایلر ، محترم مسلمان طبیبی خسته‌لغی تشخیص ایتمك خصوصنده هیچ‌ده کوچلك چکمز ؛ زواللی خسته‌یی ، حتی یوزده طقسان‌اولومه محکوم اولان‌چوجغنی‌ده قورتاریر وبرده اویابانجی دوقتورطرفندن ویریلن رچته‌نك پك زیاده‌یاکلیش ، حتی خسته‌یی بوتون بوتونه اولومه یاقلاشدیره‌جق عنصرلری حاوی بولندیغنی‌ده آیروجه میدانه قویار . ایشته بوصورتله رفیق محترم مؤثر بر درس عبرت آلیر ؛ « اورخان تحسین » بکه قارشی‌ده مدیون شکران قالیر .

***

صراط مستقیم ، صوکرا سبیل‌الرشادده اسلام تجارتخانه‌لری عنوانیله بر صحیفه آچیلمشدی . فقط مع‌التأسف بونك صوکی کلدی . رساله بوخصوصده وظیفه‌سنی ایتمه‌یور کبی کلیور . بزوقتیله بوتشبثی زیاده‌سیله آلقیشلامش ، بوتون رفقا بوتشبثدن طولایی سوینمش ایدك . ظن ایدرم ، اسلام تجارتخانه‌لری ، اسلام صنعتکارلری ، اسلام طبیبلری ، بوحمیتی تقدیر ایده‌مدیلر . امید ایدیورم که سبیل‌الرشاد کبی کلیتلی مقدارده انتشار ایدن ، بوتون قارئلری‌ده شبهه‌سز حمیتلی مسلمانلر اولان بر مجموعه‌ده اعلان اولنمه‌نك هرحالده بیوك برفائده‌سی اوله‌جغی شبهه‌سزدر . مع مافیه فکر عاجزی‌یه کوره سبیل‌الرشاد بوخصوصده آز چوق فداکارلق ایتملیدر ؛ مشاهیر اطبای اسلامیه‌یی ، اسلام تجارتخانه‌لرینی قارئلرینه برر دفعه طانیتدیرملی . صوکرا آلیشه آلیشه اعلانلرده یواش یواش ورود ایتمکه باشلاردی .

منتسبین فندن برمسلمان

هامش — یوقاریده سویلندیکی اوزره دوستم ، اللهك یاردمیله اطبای حاذقه‌دن اورخان تحسین بك‌افندی سایه‌سنده بیوك برتهلکه آتلاتمغه موفق اولمشیدی . ایشته محضا بونك شکرانه‌سی اولمق اوزره بزم عالمده پك‌ده معروف اولمیان برصورتده ایبلك یاپیق دوشونیلدی ایدی :

کوندریلان شو مبلغ مقابلنده اداره‌جه حذاقتلری مسلم بش مسلمان

طیبینك قارئین اسلامیه‌یه طانیتدیرلمسی و لفاً تقدیم اولنان بش آدرسه تبرع طریقیله سبیل الرشاد رساله‌لرینك ارسالی استرحام اولنور. رجامنك لطفاً اسعاف بویوریله‌جغندن امینز. سلام علیکم.

سبیل الرشاد

هرشیدن اول اشبو مکتوب ویامقاله صاحبی ذاتك حسیات عالیجنابانه‌سیله حمیت اسلامیه‌سنی تقدیر ایدر و توصیه‌لرینك حسن ایفاسنه چالیشه‌جغمزی قویاً وعد ایلرز. ذاتاً بز سبیل الرشاده قونیله‌جق اولان اعلانادن کار چیقارمق طرفداری دکلز، یالکز اکا صرف ایدیله‌جك اولان کاغد، مرتبیه، طبعیه وسائر مصارفك تأمینیله اکتفا وقناعت ایدرز. اکر طمعکار ویاخود پاره عاشق اولسیدق، بزه پك چوق کتیریلن اجنبیلرك اعلانلرینی درج ونشر ایتمك صورتیله بو امنیه‌مزه نائل اولوردق. چه فائده‌که مسلمان متشبث، تجار واصنافمز بوفدا کارلغمزی تقدیر ایتمیورلر. یوقسه بز انلرك اعلاناتنی پك اوجوز ورقابت قبول ایتمز برصورتده جریده‌مزه درج ایدر ایدك.

بوندن بشقه، سبیل الرشادی ایلروده یکرمی‌درت صحیفه‌یی محتوی اولمق اوزره توسیع ایتمك ایستیورزکه بودرت صحیفه‌یی کاملاً اسلام تجارتکاهلرینه حصر ایتمك نیتنده‌یز.

محترم مسلمان قارداشمزك رساله‌مزه قارشی اولان توجهلرینه بتون صمیمیت قلبمزله تشکرلر ایدرز. ملفوف آدرسلره بوهفته‌دن اعتباراً آلتیشر آیلق آبونه قیداولنوب ارسالاته باشلانمشدر. طبیبلرك اعلانلرینی‌ده کله‌جك نسخه‌دن اعتباراً اعلان ایده‌جکز.

*
* *

غریب تصادف، بالاده‌کی مکتوبی آلدیغمز صیره‌ده اتیده‌کی مکتوبی‌ده آلدق:

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی اداره‌خانه‌سنه

محترم افندم

بنده‌کز سبیل الرشاد رسالهٔ کزیده‌سنه آبونه‌لی‌یم. مع‌مافیه نشر معارف اسلامیه‌یه برمعاونت ناچیزانه‌م اولمق اوزره ٣٥ غروش باپوسته کوندردم. بونلرله مناسب کوره‌جککز طرفه آلتی آی مدتله رسالهٔ مذکوره‌یی کوندرمکزی استرحام ایلرم.

جناب‌حق مساعده ایدرسه ولو مورانه اولسون ایلریده‌ده بوبابده امریکزه اماده اوله‌جغمی عرض ایلرم. [تعاونوا .] امر جلیلی بزم محض مبشر سعادتمزدر. باقی احترام.

صوفیاو — الای ٣١ طابور ٢ ک ٣

یوزباشی

حسین

بو محترم وجدانلی عسکر سبیل الرشادی عاشق عرفان برمسلمانه هدیه صورتیله کوندرلمسنی توصیه‌ایدییور وپاره‌سنك کندی جیب حمیتندن تسویه ایدیله‌جکنی بیلدیرییورکه بوتشبث وتصوری جداً سزاوار تقدیردر. سبیل الرشاد بو محترم قارداشمزه‌ده صمیمی تشکراتنی تقدیم ایدر. سبیل الرشاداداره‌سی برچوق مستحقین اسلامیه‌یه مجاناً جریده‌یی توزیع ایدییور ایسه‌ده، بو توزیعات حدذاتنده محدود بوله‌جغی طبیعی‌در. چونکه بزم‌یاپه‌جغمز فدا کارلقلر باشقه جهتلرده‌در. بودجه‌مز مساعد اولسه‌یدی دها پك چوق مستحقینه، مثلا بتون اسلام مدرسه‌لرینه جریده‌یی مجاناً کوندروب، مملکتك حقیقی وصاف اولادلرینك تنویر وانتباهنه خدمت ایدردك. نه‌چاره‌که ممکن اوله‌مایور. مع‌مافیه سبیل الرشادك ایتدیکی فدا کارلغی ظن ایدرسه‌ك محترم قارئلرمز شبهه‌سز تقدیر بیورورلر. کوریلیورکه جریده‌مزك مندرجاتنه، طبعنه، نفاستنه من کل الوجوه اعتنا ودقت ایدیلکده وقارئلرمزی دها زیاده ممنون ایتمك ایچون بو آنه قدر هیچ برعثمانلی غزته‌سی طرفندن یاپیلمیان فدا کارلقلری‌ده اختیار ایتمکدن چکنمیه‌رك هندستانه صورت مخصوصه‌ده هیئت تحریریه‌مزك الك دکرلی بر اعضاسنی بیله کوندرمکده‌در.

محترم حسین بك قارداشمزك آرزوی عالیلرینی یرینه کتیرمك ایچون دارالشفقهٔ اسلامیه‌یه ایلك نسخه‌دن اعتباراً برآبونه قیداولنمش ومنتشر نسخه‌لر کوندرلمشدر.

سیاسیات

ملاحظات متنوعه

وظیفهٔ حمیتیه

ترافالغار قهرمانی مشهور آمیرال نلسون محاربه‌ده قصور کمیجیلرینه، عسکرلرینه شویله برخطابده بولنمشیدی:

« انکلتره، هرانکلیزك کندی وظیفهٔ وطنیه‌سنی ایفا ایلمسنی بکلر. »

بو سوزك تأثیری ترافالغار محاربه‌سنی قزاندیردی؛ بوسوزك حالاده انکلیزلر آره‌سنده دستور افعال اوله‌رق حکمنی اجرا ایلدیکنی ایشیدییورز. بزده دخی حال حرب حکم سوردیکی شو زمانده هرکس کندیسنه اصابت ایدن وظیفهٔ وطنیه‌یی ایفا ایلمش اولسه بربحران سیاسی تهلکه‌سی احداثنه دائر اولان کافهٔ تدابیر بدخواهانه حکمسز قالور. امر ترقی وتمدنده چکیلن مشکلات مانعه‌نك باشلیجه سببی هرطرفجه اجرای وظیفه‌خصوصنده کوستریلن تراخی وتسیبدر. امیرال نلسونك برعصر مقدم انکلیزلره ایتدیکی وصیتی بزده طوته بیلسه‌ك مخاطرات ملحوظه ومرویه‌دن هیچ‌ده قورقومز قالماز.

حقیقتاً بزتهلکه‌دن‌پك‌می قورقیورز؟

اوت، حتی تهلکه رواياتندن‌بیله اورکیورز؛ کندیمز قورقدیغمز کبی اخوان وطنیه‌مزدن اوکمزه راست کلنلری‌ده قورقوتمغه چالشیورز. طبیعی بوحالدن الك زیاده مستفید اولانلر اغیار خارجیهٔ وطنیه‌مزدر. مایه‌سی تهلکه‌لر ایچنده یوغورلمش، تهلکه ایچنده ادامهٔ استقلال ایلمش برملت افرادی‌ایچون جداً شین عد اولنه‌جق بویله برحالت روحیه‌یه طوتلمشز. وطنپرورلك وظیفهٔ مردانه‌سی اولسه‌اولسه دیلمزده بولنیور.

حسیات قلبیه‌یی کشف ایده بیلن اصحاب تدقیق قلبلرمزده هوسات ذاتیه‌نك ، احتراصات نفسانیه‌نك مافوق‌الطبیعه انشراحندن متولد حسیات سفلیه‌دن ماعدا برشی بوله‌ماز . بو مقوله امراض معنویه تأثیراتندن خیلیجه مصون بر صنفمز واردی‌که دنیاده باقی قاله بیلن استقلال‌سیاسیٔ اسلامیتك خادم یگانه‌سی‌ایدی: اوده صنف عسکری. آنك شجاعت درجه‌سنده قیمتدار اولان نظامپرستلکنك ، حمیتپرورلکنك ـ ولوکه قسماً اولسون ـ دوچار خلل اولماسی مطلوب امت ایکن شو حرب زماننده بویله برخلل روایاتنی ایشتمکله‌ده معذب اولیورز .

سوین ایتالیا سوین ! سکا یاقیشان آنارشی وشورش افعالی بزده دها اول احداث اولنمق ایستیلیور ! بدطینتلر آره‌سنه صاچدیردیغك پاره‌لرك نه قدرده تأثیر مسحرانه‌سی وار ایمش ؟

§

اجنبی مسلمانلرینك اعانه‌لری طرابلس غرب حربنك بدایتندن بری دول اجنبیه تابعیتنده بولنان مسلمانلردن مغدورین حرب عائله‌لری ویا هلال احمر نامنه برچوق اعانات کلدی . او مسلمانلرك تابع اولدقلری دولتلرك بوراده‌کی سفارتلرینه منسوب ترجمانلری طرفندن مبالغ اعانه‌یی حاوی چکلرك صدارت مستشارلغی ایله دیکر بر ایکی دائرهٔ رسمیه‌یه تودیع ایدلدیکنی غزته‌لرده کوردك . کذلك مقدار اعاناتی حاوی لیسته‌لری ینه غزته‌لرده اوقودق . جمع ودرج اعانات خصوصنده هرمملکته‌مخصوص تقییدات نظامیه بولنمامش اولسه هیچ شبهه یوقدرکه دولت عثمانیه‌نك تدارکات اسباب تدافعیه‌سنه مدار اولمق اوزره برچوق اعانات داها کله‌بیلوردی . هرایلکه مقابله‌ده بولنمق لزومی آشکاردر. بز نه‌کبی مقابله‌ده بولنیورز ؟ ممالك سائرهٔ اسلامیه‌دن مذکور اعانه‌لری کوندرنلرك اسملرینی یالکز غزته‌لرمزه درج ایتمك کافی دکلدر . اعانه‌یی ویرنلرك ویا کوندرنلرك هویتلری تمامیله بیلنمك وممکن اولدیغی قدر کندیلریله مخابره‌یه کیریشیلوب هردفعه‌کی اعانه مقابلنده مدالیه ایله ، قیمت مادیه ویا معنویه‌سی بولنان هدایا ایله کندیلرینه مقابلهٔ جمیله‌کارانه کوسترلمك اقتضا ایلر. پاره‌لری آلدقدن صوکره نزاکت سیاسیه وجانبنی اهمال ایلمك پك چیرکین وحتی پك مضر برقصوردر . یاردمجیلری کوسدیرمیه‌لم ، احتیاج استقبالی‌ده نظر دقته آله‌لم .

§

مسلمانلرده شروه تجارت ممتاز براهل کسب صنفی توره‌مدکجه اخلاق سیاسیه‌مزده لایقیله برصلاح وقوعه کله‌جکنه قانع دکلم . بزده تاجر صنفی تربیهٔ اجتماعیه وسیاسیه‌جه ذوات متحیزهٔ امتدن عد اوننان نیجه ارباب کسبه تصادف اولنه‌کلدیکی کبی کرك طبقات اصلیه‌دن، کرك صنوف رسمیه‌دن کسب وتجارته سلوك ایدنلرده بولنور . اوت ، اهل کسب وتجارتك ترقی وتزایدی اخلاق‌سیاسیه‌مزك صلاحنه چوق یاردم ایدر . متمادی سعی وامك صرفیله کندیسنی وعائله‌سنی ذلت احتیاج وتبعیتدن قورتارمق فکره براستقلال مشروع بخش ایلر . ممتاز برصنف کسبینی اولمیان برمملکتده حرفت وصناعتك اداره‌سی نه‌قدرده حمایت رسمیه‌یه مظهر اولسه ینه لایقیله انشراح بوله‌ماز . بوکون بزده اشخاصك بربرینه اعتمادی همان یوق کیبدر . دورسابقك سیأت تجسسیه‌سی هرکوکلده سوء تلقی ، سوءظن وسوء نیت حسلرینك کوکلشمسنه سبب اولمش . بر آدم ایچون قوهٔ اعتمادیه‌سی ضعیف بولنمق فنا برحالدر ؛ فقط اعتمادی دعوت واکتساب ایده‌مه‌مك داها فنا برحالدر . کسب تجارتی وصناعی‌ده ترقی لاجرم اشخاص آره‌سنده حس رقابت اویاندیرر . رقابتده غبطه ایله قاریشدیرلمامق لازم کلور . غبطه ایله اشخاص یکدیکرینه قارشی مناع للخیر کسیلورلر . نته کیم بو ردائت اجتماعیه‌نك رواجندن طولایی متضرر اولوب کیتمکده‌در . رقابت ایسه ـ مجرب اولدیغی اوزره ـ چوق کره اعتمادی احداث ورقبای کسبیه‌نك اشتراکنی انتاج ایلیه‌بیلور. وبناءً علیه سرمایه وجوده کتورر. بویوك کار وتمتع ایشلرینك طوپلی سرمایه‌لر ایله حصول بولدیغی دخی معلومدر. ایمدی مسلمانلر کسبده تشریك مساعی‌یه‌ده محتاجدرلر . بزده مسلمانلر اکثریتله یا عمله ویا چفتجی طاقندندرلر ویا دولت خدمتنه کیرمشلردر. اصحاب املاك بیله‌رتبه ومأموریت یاقالمق هوسندن تنزیه نفس ایده‌مامشلردر. بوحال اخلاق‌سیاسیه‌مزی پك بوزمش ، حالاده بوزییور . کوچوك ، بویوك بیکارجه کیمسه‌لر کیسهٔ دولتدن آیده بر ـ ویا ممکنسه برقاچ ـ معاش چیقاره بیلمك ایچون هرتشبثی مشروع صایه‌جق برحرص کوسترلر . بوندن طولایی اولمق کرکدرکه ایچمزده کافی مقدارده حقیقی رجال امور رسمیه‌ده یتشمه‌مش ؛ زورا کی رجل دولت پیدا اولماز . هم‌ده بوخصوصده‌کی حس استرقاب نابینانه برغرور ، ساخته طورلیلق، چیلغینجه برهوس تقدم کبی حالات مذمومه‌دخی تولید ایلمشدر.

بزده کار وکسبه سلوك ایدنلر فی‌الواقع برمدتنبری کورنمکه باشلادی. فقط احتیاجاتمزی نصفاً اولسون آنلردن تدارك ایده‌بیله‌جکمز زمان مع‌التأسف هنوز ادراك ایدیله‌میه‌جك قدر بعیددر . او مسلمان کار وکسب اصحابنده دائما برحال رخاوت وبطائت مشهوددر . آزدن باشلیوب برغیرت متمردانه ایله توسیع معامله ایده‌بیلمك ایچون لازم کلن شوق بزم مسلمان اهل کسبنك حالنده کوریله‌میور . هله تنظیم اموره ، اقتضای زمانه کوره تجدده ، تنظیم تجارتکاهه ، طهارت تلبسه ، تطییب وجذب مشتری ایچون الزم اولان نزاکت وجمیله‌یه رعایت بزمکیلرده پك آز کورونیور . انسان اوفاق بر سپارش ایچون برفرنك اهل کسبنه‌مراجعت ایتسه ـ صاحب معارف وعرفان اولمقله برابر ـ معاملاتی واسع وغنی اولان اواهل کسب مشتریسی مواجهه‌سنده عادتا برتربیهٔ خدامانه ایله وبیك زحمت اختیاریله حرکت ایدر ، مخابره‌سنده‌دخی اویولده برطرز استعمال ایلر. « آله‌جقسه‌ك آل آلمیه‌جق ایسه‌ك دفع اول » طورنده‌معامله ایتمك بزم ارباب کسبدن بر چوغنك حالی اکدیرر . یازقلر اولسون !

§

مسلمانه قارشی اعصارقدیمه‌دن بری جهل مسلمانك مسلمانه قارشو
مسلمانه حرب ایتمسنده‌کی عدم جوازك شیوعنه مانع اولمشدر.
بیلمم که اخوت بین الاقوام حقنده‌کی احکام معقولهٔ اسلامیه داها نه‌زمانه قدر ادراك ایدیله‌میه‌جك . معلومدرکه ایتالیانلر مصوعی ید تملکه کچوردکدن صوکره حبشلیلر ایله محاربه‌یه کیریشمشلر ایدی . آدوا محاربه‌سنده‌کی هزیمتلری اوزرینه مصوع وحوالیسی اهالئ اسلامیه‌سندن و « عسکری » دینیلان یرلی نفرات مأجوره‌دن بش یوز قدری حبشلیلرك النه اسیر دوشنجه نجاشئ حبشی بو یرلی نفراتی همجنسنه خیانتله اتهام ایلدی واللریله آیاقلرینی جزاءً قطع ایتدیردی ، ایتالیانلر محاربهٔ حاضره‌ده دخی بو یرلیلردن مرکب برچوق قطعات عسکریه‌یی طرابلس وبنغازی‌یه سوق ایلدیلرکه الیوم محاربانده الک زیاده ایلری سوریلن عسکر بو اریترالی نفراتدر . بونلر آره‌سنده بر مسلمان دولته قارشی حرب ایلدیکنك فرقنه واروبده آثار ناخشنودی ارائه ایلینلر بولندیغنی مقدما آوروپا غزته‌لرنده اوقومش ایدك . لکن عساکر مذکوره‌نك قسم کلیسی جهل تام ایچنده بولندیغندن ایتالیا ایچون علیهنده سلاح قوللاندقلری دولتك عالم اسلامده‌کی موقعنی ادراك ایلیه‌مزلر . سیاست خارجیه‌مزده دوربینلك کوسترن مأمورلرمز کافی درجه‌ده بولنسه‌ایدی داهامذ کور یرلی عسکرلرك مواقع حربیه‌یه سوقدن اول مملکتلرینه ناصحلر کوندریلور واحوال ایضاح اولنه‌بیلوردی. مبادئ حربده بوخصوص ایچون مصوع طرفلرینه کوندریله بیله‌جك اذکیای مسلمین بولنه‌بیله‌جکی مصرده بولنان موقعی مهم برمأمورمزه اخطار ایدلمش وفقط تصلسه لایقیله ماهیت مسئله تقدیر اولنه‌مامشدر . یازقلر اولسون !

چ - ش - ز

عثمانلی - ایتالیا محاربه‌سی

و

عالم اسلامده تأثیراتی

محاربهٔ حاضره‌نك عموم کرهٔ ارض اهالیسنه آز چوق شمول وتعلقی اولدیغنه شبهه یوقدر. بونلردن بعضیلری طوغریدن طوغری‌یه علاقه‌دار بولنیورلر . بوعلاقه‌دارانك برقسمی دولت علیهٔ عثمانیه‌یه ویك آز قسمی‌ده ایتالیایه مربوطدرلر . محاربه‌دن اول ایتالیا حکومتی بوتون یریوزنده بشایان اقوام وعناصر اسلامیه نظرنده ضررسز وفقط اکتساب ثروت ومکنت ایتمکه میال برقوم وحکومت اولدیغی جهتله محترم برموقع احراز ایتمشیدی .

بویوزدن مسلمانلر طرفندن ایتالیایه اولدقجه منفعتلر تأمین ایدیلیوردی . مثلا هندستانده ایتالیا تجارتی شو صوك سنه‌لر ظرفنده رواج بولمش وکسب اهمیت ایلمشیدی . ایتالیانك مقارنه‌لرندن مرمر طاشلرینه وارنجه‌یه قدر پك چوق معمولات ومحصولاتی هندستانده نائل شهرت ورغبت اولمشیدی . ایپلك ، ایپك وسائر ایتالیا محصولات ارضیه وتجاریه‌سی هندستانده کثرتله صرف واستهلاك اولنیوردی .

ایتالیانلر بوخصوصی تقدیر ایدرك اخیراً (دی روباتینو) قومپانیه‌سی طرفندن هرهفته بومبایه برایتالیان واپوری کوندرمکه و اوراده بر آجنته‌خانه تأسیسنده موفق اولمشلردی . بوواپورلر انکلیز پوسته ویوك واپورلریله سائر انکلیز قومپانیه‌لرینه منسوب اولان واپورلره رقابت ایتمکه باشلاینجه انکلیزلر آثار حدت کوسترمك ایستدیلر. فقط ایتالیانلره قارشو مسلمانلرك برحس تقدیری اولدیغندن، انکلیزلرجه ایتالیانلره طوقونولمدی . بو ایتالیان قومپانیه‌سی یولجی ویوك نقلیاتی سایه‌سنده سنوی یوز بیك لیرا صافی کار تأمین ایدییوردی . بومبایده وبالعموم هندستانده ایتالیانلرك کاری چوغالمغه باشلادقدن صکره هندستانده ایتالیان تبعه‌سنك عددی‌ده چوغالمش وهندستانك هیچ برنقطه‌سنده برتك قونسلوسی یوغیکن ، اخیراً هندستانك سواحل جنوبیه‌سنی تشکیل ایدن بومبای، مدراس، رنغون، قالکوته کبی مواقعده ایتالیا حکومتی طرفندن کوریلان لزوم اوزرینه برر قونسلوس دخی تعیین وسوق اولنمشدر . ایتالیا بوکیدیشله برقاچ سنه صکره هندستانده دهشتلی برنفوذ تأمین ایده بیلیردی .

لکن سرسم ، مغرور ایتالیا حکومتی توریغه کبی یتیشوب مانده اولمق آرزوسنی تعقیب ایدرك ، یردن یره بویومك وایمپراطورلق تشکیل ایتمك سودای خام وخیال باطله دوشه‌رك آفریقای عثمانی‌یی ضبط واستیلا هوسیله دولت عثمانیه وطولاییسیله بوتون ملل اسلامیه ایله روابط دوستانه‌سنی کسدی . مسلمانلری کندیسنه حقیقی جان دشمنی ایتدی . طرابلسده وبنغازیده هیچ برخلط ایده‌مدیکی کبی ، مسلمانلرله اولان تجارتی‌ده غائب ایدوب اوده‌کی برنجدن‌ده اولدی. هندلیلر، ایتالیانلره قارشو اوقدر متهیج ومتنفر اولدیلرکه صرتلرینه کیدکلری جاکتلرك آستارلرنی - که ایتالیا معمولاتندن بولنیوردی - ییرتوب یره آتیوردیلر . ایتالیا کمیلرینه ، یولجی ، یوك ویرلمه‌مکه باشلاندی . ایتالیا سفائن تجاریه‌سی تنزهه چیقمش کبی پالرمودن بومبایه بوش کلیر کیدر اولدیلر. خلاصه ایتالیانك مقارنه‌لرینه، مرمر طاشلرینه برر بیلان وهیکل دسیسه و تزویر کبی باقیلدی . هندستانده‌کی ایتالیانلره لعنت ونفرین ایدلمکه باشلادی . بونلر فراری قراره ترجیح ایدوب تکرار کندی ملعون مملکتلرینه دفع اولوب کیتدیلر .

ایتالیانك تجارت یوزندن هندستانده‌کی سنوی ضیاعی همان بش میلیون انکلیز لیراسنی تجاوز ایدییورکه ، بومبلغ صرف کار اوله‌رق فقیر وسفیل ایتالیانلره هند مسلمانلری طرفندن تأمین اولنیوردی .

ایتالیانلرك ، یالکز هندستانه دکل ، ممالك اسلامیه‌نك هرطرفنه کلیتله سوق ایلدکلری امتعهٔ تجاریه‌یه بویوك برضربه‌اورولدی. ایرانده، مصرده ، تونس وجزائرده ، بوتون افریقاده‌کی منابع اقتصادیه

وتجاره‌لرینه خاتمه چکیلدی. جزائرده‌کی مسلمانلر ایتالیان‌قومپانیه‌سنه منسوب اولان ترامواپلره قارشـو بویقوتاژ اعلان ایلدیلر . فرانسه حکومتی هرنه‌قدر چالیشدیسه ، جبرو تضییق اجراسنه قالقیشـدیسه هیچ بر نتیجـه‌یه منجر اولمقسزین الك صکره مسـلمانلرك دیدیکی وایستدیکی اولدی .

ایرانه ، ایتالیاده معمول صنعی چیوتلر اوقدر کثرتله کوندریلوب منافع عظیمه تأمین اولندیغی حالده ، محاربهٔ حاضره یوزندن ایتالیانك بومتاعی‌ده کساده اوغرایوب ، یرینه هندستاندن چیویت جلب‌ایدلمکه باشلادی .

زنکبارده ، امید برونده‌ده مسـلمانلر طرفندن ایتـالیا امتعهٔ تجاریه‌سنه مدهش ضررلر ایراث اولنمشدر .

ایرانیلر بوقدرله اکتفا ایتمیه‌رك نجفده‌کی علمالرك واسـطه‌سیله ایتالیا امتعه‌سنك استعماله بر (تحریم فتواسی) اصدار اولندیغی کبی ایتالیانك‌سائرشئوناتنه‌ده‌اهمیت‌ویرلمامسی‌بالخاصه‌ایرانیلره‌توصیه‌ایدلمشدر.

بونلردن بشقه ایتالیا ، عموم مسلمانلری کندیسنه ابدی‌صورتده دشمن ایتمکه چالیشدی . اویله‌که بردها برمسلمانله ایتالیالینك آره‌سی ایصلنمز . ایتـالیا دولت عثمانیه‌یه تجـاوز ایتمکی قولای واهمیتسز برشی ظن ایدییوردی . جیولیتی قابینه‌سی بدبخت ایتالیانلری آلداتدی. حالبوکه اعلان حرب عقیبنده چوق کچمکسزین مقام معلای خلافتك بالعموم کرهٔ ارضده‌بولنان‌اسلام‌اوزرنده‌کی شدت نفوذ وتأثیرینی کرکی کبی کوردی . هرطرفدن الی بوش برحالده دونن ایتالیا هرنه‌یاپدیسه مرامنه موفق اوله‌مدی وپشیمان اولدی . فقط بو پشیمانلق ایتالیایه هیچ بر فائده تأمین ایده‌میه‌جکدر . چونکه ایش ایشـدن کچمش ، اوق یایدن چیقمشدر .

ایتـالیانك ترکیاده غائب ایتدیکی شیلرده مهمدر . ترکیا ایتـالیا فقراسنك پناهی، ملجأی‌ایدی. شیمدی‌بومطرودلره ایتالیا نه‌یاپه‌بیلیر؟

خلاصه ایتالیا حکومتی ، جیولیتی‌نی آصسـه‌ده ، یاقسـه‌ده کندی ضررینی تلافی ایده‌میه‌جکدر . انکلیزلر ایتـالیانك بوش قفـالغنه کولوب ، دیشلرینی کوستریبورلر .

انکلتره وفرانسـه متفقاً بی طرف قاله‌جقلردر . چونکه زیر حمایه‌لرنده اوقدر مسـلمان واردرکه بوندن بشـقه برپولتیقه تعقیب ایده‌مزلر . بوایکی بویوك وقوی‌الشکیمه اوروپا دولتلری بی طرف قالدقجه اتفاق مثلث ارکانی بر شی یاپه‌مزلر .

س . م . ت

شؤون

عثمانلی — ایتالیا محاربه‌سی :

دارالجهاده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدیلمشدر :

طرابلس‌غرب:

۱۵ و ۱٦ حزیرانده . — حزیرانك ۱۰ نجی کونی دشمن سیدی سـعید جوارنده‌کی محـاربلرمز اوزرینه فائق برقوتله خروج حرکتی اجرا ایدرك خیلی مسافه قزانمش‌ایسه‌ده یدی ساعت امتداد ایدن شدتلی برمحاربه‌دن صوکره مقهوراً مجبور رجعت ایدلمش ودکزه قدر تعقیب اولنمشدر . دشمنك تلفاتی کلیتلی اولوب بزدن یوز اللی شهید ، ایکی یوز مجرح وقوع بولمشدر .

§ حزیرانك اون بشنجی کونی وقوع بولان رجعتده وساحلی بحره قدر تعقیبده دشمنك میدان محاربه‌ده وبولده ترك ایلدیکی اجساد مقتوله‌نك عددی بش یوزی متجاوزدر. آنجق دشمن ، ایرتسی حزیرانك اون آلتنجی کونی یکیدن اوچ آلای پیاده ایله تجدید تجاوزات ایلدی . بوقیصـله اوچ کیلو مترو شرقنه وضع ایلدیکی بیوك چاپلی طوپلرك آتشی و دکزدن دخی ایکی قرووازورك بومباردمانی تأثیراتیله ساحل قربنده اولان سید سـعیدك ترکنه مجبوریت حاصل اولدی .

بو سـنه مکتبدن چیقان ملازم سـعید صبحی افندی بومحـاربه‌ده شهید اولدی . شهدا ومجروحینمزك مقدار صحیحی هنوز معلوم دکلدر . محاربه‌لرمز سید سعیدك جنوبنده مواقع لازمه‌یی اشغال ایلمشلردر .

معلومات‌متفرقه:

توزیع مکافات . — العلمده اوقوندیغنه نظراً میدان حربده تأسـیس اولنان‌مکاتب ابتدائیه‌نك امتحانلرینه مباشرت‌اولنوب طلبه‌لر اوچ آی ظرفنده‌کی تحصیللرندن امتحان ویرمشـلردر . امتحانلرك رسـیدهٔ حد ختام اولمسیله انور بك طرفنـدن توزیع مکافات مراسـمی اجرا ایدلمشـدر . انور بك عالی بر احتفال اثناسـنده مکافاتلری کندی الیله اثبات اهلیت ولیاقت ایدن مجاهدین اولادینه تسلیم ایتمشدر . احتفال مذکورده بالجمله ضابطان ومشـایخ ورؤسای قبائل ومجاهدین حضر بولنیورلردی. طلبه، عربجه وترکجه لسانلریله نشیده ، منظومه‌لر اوقومشلردر .

دارالجهاده‌برهندلی . — (العلم) غزته‌سـنده اوقوندیغنـه کوره هندسـتان وسطانك مشهور (علیکده) شهرینك اسـلام دارالفنونی مجلس اعضاسـندن هندلی (ابا سعید) کوکللی اوله‌رق میدان حربه کیتمشـدر . بوذات هندسـتانك علماً ومالاً اکابرندن معدود بولنوب کندی پاره‌سیله هر شیئی حاضرله‌یوب یوله چیقمشدر .

عراق :

خطهٔ عراقیده انکلیز محکمه‌لری — برای زیارت کربلایه‌کلن شیعی مذهبنه سالك هند و جنوبی ایران مسلمانلرینك اره‌سنده تحدث ایده‌جك منازعه‌لرك حل وفصلی ایچون انکلتره حکومتی (سامرا) قصبه‌سنده‌کی قونسلوسخانه‌سنده برمحکمه کشاد ایتمشدر . اورا اهـالیسی شهرلرنده بیله براجنبی حکومتك محکمه کشـادینه تحمل ایده‌میه‌رك محکمه‌نك لغو ایتدیرلسی ایچون بغداد والیسی جمال بکه متوالیاً مراجعتده بولنمشلردر . والئ ولایت جمال بك یالکز محکمه قاپو سـنده‌کی سرلوحه‌یی ایندیره بیلمش واهـالی‌یه قارشو تشکیل ایدیلن محکمه‌نك بر اهمیت رسـمیه‌سی اولمدیغنی ولوحه‌یی قالدیردیغنه دائر بربیـانامه نشر ایدرك اهـالی‌یی تطمین ایتمکه چالیشمشـدر . حکومت سـنیه ممالك عثمانیه‌ده دور مشروطیتده بویله محکمه‌لرك تشکیلنه اغماض عین ایده‌جك اولورسه امتیازات اجنبیه‌نك‌دهازیاده توسیعنه میدان ویره‌جك وبویله دیکر اجنبی دولتلرك (مکه)و(قدس)ده محکمه‌لر کشادینه یول آچمش اوله‌جقدر .

قبرلس :

قبریس فوق‌العاده قومیسرینك طلبی اوزرینه قبریس قوای ضابطه‌سنی تقویهٔ مصردن جلب اولنان بربلوك انکلیز عسکری (لفقوشه) ده برهفته

ایده‌جکدر . مذکور قوای عسکریه ایله مصردن اون درت صندوق مهمات نقل ایدیله‌رك باش قومیسرلکه تسلیم اولنمشدر .

انکلیز عسکرلرینك مصارف نقلیه‌سیله قبریسده بولندقلری مدتجه تأمین اداره‌سی حقنده صرف ایدیله‌جك مبالغ قبریس مالیه‌سنه تحمیل اولنه‌جقدر . بوبابده صرف اولنه‌جق مبالغك اون‌بیك لیرایه بالغ اوله‌جغی تخمین‌ایدیلیور .

مصر :

هرسنه اولدیغی کبی بو سنه‌ده انکلتره قرالی جورج حضرتلرینك یوم ولادتنده عابدین میدانده اجرا ایدیلان مراسمده مصر رئیس‌النظاری محمد سعید پاشا انکلتز باندارهسی آلتنه اوطورمش ومراسمه اشتراك ایدرك لورد کیچنرك قاهره‌ده بولنمامسی‌اوزرینه کندیسنه وکالت‌ایدن دیکر برانکلیز جنرالی تبریك ایتمشدر .

دائما عثمانلیلغه قارشو بیوك برصمیمیتی اولدیغنی ادعا ایدن محمد سعید پاشایه انکلتره حکومتی طرفندن یوم ولادت کونی « بیوك صلیب » نشانی اعطا قلنمشدر .

براسلام مملکتنك فروکتی —. انکلتره حکومتی مصرسودان شمندوفر خطنی فرانسز سودان خطیله برلشدیرمك نیتنده ایکن بوکره الصاقدن مقدم دارفور سلطانی علی بن دینار حضرتلرینك زیراداره‌سنده‌کی مملکتی یدضبطه کچیرمك اندن صکره شمندوفر خطنی ربط ایتمك آرزوسنده‌در . بومملکتی زیر اداره‌سنه آلمق ایچون مصر عسکرینك تحشیدینه دوام ایتمك اوزره بولنیور . بواسلامه اسلامی قیردیرمقدن بشقه برشی دکلدر . دارفورسلطانی رشیخ سنوسی حضرتلرالهوودمرهووادای سلطانلریله متفق اولدیغندن بومحاربه کوجك برمحاربه اولیه‌جقدر . وودمره سلطانی درت بش سنه صره ایله فرانسه حکومتیله محاربه ایتمش وهردفعه‌سنده مظفر اولمشدر .

لحج امیری .— اللواء غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره ، عدن داخلنده مستقل براماره‌ته مالك اولوب انکلیزلر طرفندن کندیسنه (سر) لقبی وریلن لحج امیری حضرتلری برای تنزه مصره کله‌رك یمن اشرافی سید عبید بن بلال حضرتلرینه مسافر اولمشلردر . مشار الیهك قاهره‌یه مواصلتلری اوزرینه خدیویت مصریه ایله انکلیزلر طرفندن حقنده مراسم احترامیه ایفا قلندیغی کبی عثمانلی قومیسرلکی طرفندن‌ده بیان خوش آمدی ضمننده برمأمور مخصوص اعزام ایدلمشدر .

بلغارستان :

بلغارستانده معارف اسلامیه .— صوفیه غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره ماه حالك ۲۷ نجی کونی بلغارستان معلمین اسلامیه جمعیتی‌اسکی جمعه قصبه‌سنده برقونفره عقد ایده‌جکدر . بوندن یدی سنه اول تشکل ایتمش وشیمدی‌یه قدر بلغارستان معارف اسلامیه‌سنه پك کزیده خدمتلرده بولنمش اولان بو جمعیتك یدنجی دفعه اولمق اوزره انعقاد ایده‌جك اولان قونفره‌سنده ، کرك مکاتب اسلامیه‌نك احتیاجات مادیه ومالیه‌سنه وکرك اك یکی اصول وآثاره عائد غایت فائده‌لی قونفرانسلر ویریله‌جکدر . بوقونفره‌لرك اهمیتنی تقدیره باشلایان بلغارستان مکاتب اسلامیه انجمنلرك آنلره اشتراك ایده‌جك معلملره خرج راه ویرمکده اولدقلری کبی بلغارستان حکومتی‌ده قونفره‌یه کیده‌جك معلملر ایچون شمندوفر اجرتندن یوزده اللی تنزیلات اجرا ایتمکده‌در . عین زمانده بومعلمین قونفره‌لری ، اهالیٔ اسلامیه‌یی‌جهت معارفه تشویق وترغیب ایلمکده‌در .

انکلتره :

لوندره‌جمعیت‌اسلامیه‌سی العلم‌غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً لوندره جمعیت اسلامیه‌سی ۸ حزیران افرنجی تاریخنده میرزا (عباس علی) بکك ریاستی تحتنده اجتماع ایدوب امور اداره ایله اشتغال ایتمشدر . جمعیت مرکزنده موجود نقود ومصارفات‌حساب تدقیق ایدلش‌ویوز اللی کیسه‌دن‌عبارت بولنان حضارك قراریله‌یکیدن جمعیته رئیس وهیئت اداره انتخاب اولنمشدر . هندلی قائمقام‌سید حسن‌ریاست دائمه انتخاباتنده احراز اکثریت ایتمشدر .

انتخاباتك اجراسندن صکره کرهٔ ارض اوزرنده یشایان بالجمله اقوام وملل آره‌سنده قوی بررابطهٔ مودت واخوت تأسیسی مسلمانلرله اوروپالیلر بیننده‌ده برمودت استحصاله مسلمانلرله اسلامیتك حقوقنی جدی صورتده مدافعه ایتمکه مسلمانلری تحصیل وتعلیمه تشویق وممالك اسلامیه‌ده معارفك ترقی وتعالیسنه چالیشمقه انکلتره‌ده بولنان مسلمانلره مادةً ومعاً معاونتده بولنمقه وشعائر دینیه‌نك اجراسیچون بر جامع شریف وتعطیل زمانلرینی تتبع ومطالعه ایله کچیرمك ایچون لوندره‌ده بولنان مسلمانلره برمطالعه‌خانه انشاسنه ومسلمانلره‌مخصوص‌اولمق اوزره‌برمزارستان احداثنه ومسلمانلرك‌عدم ترقیلری اسبابنك تحریسیله آکا کوره بر چارهٔ حقیقیه کشفنه دائر مقررات اتخاذ اولنمشدر .

لوندره‌ده خدیو حضرتلریله جمعیت مصریه .— لوندره‌ده تحصیلده بولنان مصرلی طلبه طرفندن انکلتره‌یه مواصلت ایدن خدیو مصر حضرتلرینه آتیده‌کی تلغرافنامه یازلمشدر :

وندسور کاسل قصرنده بولنان خدیو مصر حضرتلرینه : اهالیسنی سوه‌ن برملکه واجب اولان معامله مثللو قدومکزی « ترحیب » خوش آمدیلك ایفا ایدرز . لکن بالدفعات طلب ایتدیکمز حقمزی « مشروطیتی » بزه اعاده ایتمدکجه سزه هیچ بر اخلاصی رؤیاده خاطرمزدن کچرمه‌یز . قدومکزی سزه « خوش‌آمدی‌یی » ایفا ایتمکی دوشونن هرمصرلی‌یی کندی افرادی میانه جمعیتمز قبول ایتمز . انکلتره‌ده جمعیت مصریه

ایران :

سالارالدوله .— نوویه وره‌میا غزته‌سنك بیاناتنه کوره سالارالدوله اتباعیله بروجرد طرفنه طوغری حرکت ایتمشدر . بزه قالیرسه بو حوادثك قید احتیاطله تلقی ایدلمسی لازم کلیر .

محمره حاکمی‌سرداراارفع‌وبختیاریلر .— شوشترشهری محمره حاکمنك منطقه‌سی داخلنده بولندیغندن اورایی بختیاریلر کندی یایلالری ایچون ضبطنه قالقیشمشلردر. بو مناسبتله بختیاریلرله محمره حاکمی آره‌سنده محاربه باشلامش وحربك کسب‌وسعت ایده‌جکی ایران حکومتنجه قناعت حاصل اولمسی اوزرینه بختیاریلرك شوشتردن‌چیقملری‌ایچون‌طهران قابینه‌سی طرفندن اوامرمخصوصه ویرلمش وبو صورتله غوغایه خاتمه ویرلمشدر .

ماورای‌ایرانه شمندوفری .— روسیه‌دن هندستانه‌قدرایران طریقیله چکیله‌جك اولان شمندوفرك امور مالیه وفنیه‌سنه باقق اوزره فرانسه‌انکلتره‌ روسیه حکومتلری طرفندن پارسده برقومیته‌نك تشکلنه تشبث‌اولنمش‌وفرانسه سابق رجال سیاسیه‌سندن اولان موسیو (ربندر) ك رباستی تحتنده برهیئت تشکل ایتمشدر . بو هیئت داخلنده هراوچ مملکت مؤسسات مالیه‌سندن برر مرخص کوندرلمشدر . فقط تایمسك افاده‌سنه باقیلیرسه هندستانك آتیسندن امین‌بولنمدقجه انکلتره حکومتی بو شمندوفرك تمدیدنه موافقت ایتمیه‌جکدر .

فاس :

مولای حفیظ مقر حکومتی ترك ایدوب صاوشدی . فرانسزلرطوپلرینی مقر حکومته ومسلط اولان طاغ وتپه‌لرك ذروه‌لرینه یرلشدیرمشلردر . اوفاجق برحرکت عقیبنده فرانسزلر شهری‌خاك ایله یکسان ایتمکه مقتدردرلر. محاربه ویرکوسی ویاتضمیناتی جنرال لیوته‌ی طرفندن الغا ایدیله‌رك بعض محبوسینك‌ده تخلیه‌لرینی امر ایلمشدر . بوصورتله اهالینك کوکلنی الده ایتمك ایستمشدر . قبائل عاصیه ظاهراً طاغیلمش کبی کورونیورلر ایسه‌ده ، باطناً صراکش امارتنه نامزد اولان‌شریفك اطرافنه‌طوپلانمقده وتکرار فرانسزلره قارشو محاربه ایتمك ایچون تدارکاتده بولنیورلر .

مطبعهٔ احمداحسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ١٩ — ٢٠١ ‏ ٢٦ رجب ١٣٣٠ ‏ پنجشنبه ‏ ٢٨ حزيران ١٣٢٨ ‏ جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

يا ايها الذين آمنوا استجيبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما يحييكم واعلموا ان الله يحول بين المرء وقلبه وانه اليه تحشرون

ترجمه‌سى

« اى ايمان ايدن كيمسه‌لر ، الله ايله پيغمبرك سزه حيات ويره‌جك دعوتنه اجابت ايديكز ؛ هم ايى بيليكزكه الله انسانك كنديسى ايله قلبى آره‌سنه كيرر ؛ شوده معلومكز اولسونكه سزلر اونك حضورنده طوپلانه‌جقسكز . »

* * *

آيت كريمه « يسئلونك عن الانفال ... » خطابيله باشلايان انفال سوره‌سنه منسوبدر .

مسلمانلره حيات ويره‌جك دعوتى علمه ، جهاده ، ياخود شهادته قصر ايتمك موافق دكلدر . زيرا اوامر الٓهيه‌نك كافه‌سى يا طوغريدن طوغرى‌يه ، ياخود دولاييسيله بزى اولومدن قورتاره‌جق ؛ حقيقى ، سرمدى برحيات ايله ياشاده‌جق ماهيتده‌در .

ادامسنه مجبور اولديغمز فرائضدن : نازكبى ، اوروج كبى ، فائده‌سى يالكز او امرى يرينه كتيرنلرك شخصنه منحصر كورونن ، بدنى عبادتلرده بيله بوتون جماعات اسلاميه ايچون بويوك منفعتلر واردر . أوت ، ابرار امتك خضوع كامل ايچنده قلنان نمازلرى شويله طورسون ؛ آحاد جمعيتك يالكز اركان ضروريه‌يه رعايت ايدرك ايفا ايده‌جكلرى دينى حركتاربيله ، طبيعيدركه ، كنديلرينى فحشدن ، منكراتدن ، رذائلدن قسماً اولسون آليقويار . شوحسابه كوره افرادى نماز قيلان ملتك اخلاق عموميه‌سى مضبوط اولور . صوكره ، افراد ملتك معين زمانلرده عينى معبدلره كيدرك هپ بردن عينى قبله‌يه دونمه‌لرى ؛ جناب حقه عينى لسان خشوع ، عينى اطوار خضوع ايله يالوارمه‌لرى بونلرك آره‌سنده‌كى رابطه‌يى آله‌بيلديكنه تحكيم ايدر .

شو بسيط حكمتلرى صايوب دوكمكدن مقصديمز اوامر الٓهيه‌نك هپسنده كرك فردلريمز ، كرك جماعتلريمز ايچون باشقه يوللردن تداركى ، تلافيسى قابل اولميه‌جق قدر بويوك نصيبهٔ فلاح اولديغنى سويله‌مكدر .

شيمدى آيت كريمه‌دن رياضى برقطعيتله شو حقيقت آكلاشيليوركه : بز مسلمانلر دنياده موجوديتمزى قورتاره‌جق ؛ عقباده سلامتمزى تأمين ايده‌جك ؛ حاصلى بزه هر معناسيله حيات ويره‌جك اولان شرع مبينه صاريلمازسه‌ق خسرانمز ، هلاكمز محققدر .

اوچ يوز اللى مليونلق انسان ييغينى نصل اوليورده صاغلام برأثر حيات كوستره‌ميور ؟ نصل اوليورده هركون بيكارجه افرادينك حق موجوديتنه خاتمه چكيليور ؟ بونى بيلميه‌جك نه‌وار ! اسلام كه دين فطريدر ؛ اونك احكام بلندينه عصيان ، فطرتك لايتغير قانونلرينه قارشى عصياندر . بونك جزاسى ايسه دنياده خيبت ، عقباده خذلاندر .

اى معشر مسلمين ، اوامر الٓهيه‌يى ديكله‌مه مكده برازدها دوام ايدرسه‌كز بوسبوتون محو اولورسكز . الله سزه « علم اوكره‌نيك ، قوت حاضرلايك ، چاليشك ، عدالتى دستور اتخاذ ايدك ، بربريكزه

معاونتده بولونك، حق طانييك ، تفرقه‌دن صاقينك » ديدكجه، سز بالعكس جهله رواج ويرديكز ؛ مسكنته دوشديكز ؛ عطالته قاپيلديكز ؛ ظلمی عادت ايدنديكز ؛ بر بريكزك كوزينی اويمايه قالقيشديكز ؛ حقدن يوز چورديكز ؛ نامتناهی فرقه‌لره آيريلديكز ... آرتق بوطوتديغكز يولی براقيكز . چونكه اوسزی اضمحلال اوچورومنه طوغری كوتوريور . شريعتك كوسترديكی شاهراه فلاحی طوتيكز . زيرا سزی قورتاره‌جق انجق اودر . ربنا آتنا فی الدنيا حسنةً وفی الآخرة حسنة .

محمد عاكف

مدافعات دينيه

حق وحقيقت

دوقتور دوزينك اسلاميت عليهنده‌كی اسناداتنه قارشی رد

١٠

نائل هدايت اولمديغی حالده حائز انصاف بولنمه‌سنه بناءً (تاريخ تمدن اسلامی) صاحبی جرجی زيدان افندی نوبت كلام بو فصله كلنجه ايشك ايچنه فساد وتلبيس قاتمه‌يه‌رق باق نه كوزل سويله‌يور. كتاب مذكورك ترجمه‌سندن عيناً نقل ايدييورز . دقتله مطالعه اولنسون .

« بو موقعده براز طوروب‌ده ـ تاريخجه تتبعات اجراسندن صوكرا ـ دعوت اسلاميه حقنده ذهنزده تجسم ايدن مطالعاتی بيان ايتمك لزومنی حس ايدييورز . غير مسلم بعض محررلر حضرت محمدك (صلعم) انجق رياست وتفرد سوداسی منافع دنيويه‌يه ميل ورغبت سائقه‌سيله ادعای نبوت ايتديكنه ذاهب اوليورلر . بز ايسه بو ذهابك حصولنی تجويز ايدر بر سبب كوره‌ميورز . ظهور اسلاميت تاريخی آچيقدن آچيغه كوستربيوركه حضرت محمد انجق كمال صدق واخلاص ايله هركسی دين اسلامه دعوت ايتمشدر . جناب رسالتپناه من قبل الله مرسل اولديغنه ، خلقی اسلاميته دعوت ايچون اوامر الهيه تلقی ايتمش بولنديغنه متين بر اعتقاد ايله قانع اوله‌رق اعلان دعوت ايلدی . اويله اولمسه ايدی كنديسی حقنده روا كورولن بونجه مقاومته ، انواع جفايه قابل دكل تحمل ايده‌مزدی . نبی شان اظهار دعوت ايتمه‌دن اول مكه‌ده بالجمله اهالی نزدنده بويوك بر موقع حرمت ومحبته مالك ايدی . كندی اقربا وتعلقاتی‌ده عموماً كنديسنی سوييور واحترامده بولنيورلردی . كنديسی دخی حضرت (خديجه)نك ثروتی واجرا ايتديكی معاملات تجاريه سايه‌سنده مرفهاً ياشامق ايچون هردرلو اسباب راحت ويساری الده ايتمشيدی . حال بوكه اظهار دعوت ايتدكدن صوكرا هركس كنديسنه دشمن كسيلدی . حقنده هردرلو اشكنجه وحقارت روا كورلدی . حتی اقربالری اولدقلرندن طولايی بوتون بنی هاشمه اظهار بغض و عداوت ايلدی . انلرله مناكحات عقد ايتمه‌مكه، آليش ويرشده بولنمامسنه متفقاً قرار ويرلدی.

وبو اتفاق بر صحيفه‌يه يازيله‌رق كعبه‌نك داخلنه آصيلدی . بنی هاشم بو تضييقاتدن طولايی طاغلره التجا ايتمكله و اوچ سنه متمادياً طاغ آره‌لقلرنده ياشامغه مجبور اولديلر . بو مدت ظرفنده، انجق كيزلی اوله‌رق مكه‌يه كيره‌بيليرلردی .

حضرت پيغمبرك ، عمجه‌سی ابوطالبك حمايه‌سی آلتنده بولنمق سايه‌سنده انجق بو ثبات ومتانتی كوستره‌بيلديكنی ادعا ايتمك‌ده بزم مطالعاتمزی نقض ايده‌مز . زيرا كورييورزكه حضرت رسالتپناه عمجه‌سنك وفاتندن صوكرا دها زياده ثبات ومتانت كوستردی . حالبوكه اوصره‌ده خلق حضرت محمده دها زياده كين وخصومت كوسترمكه باشلامشلردی . . . . . . اذيتلر اودرجه‌يه واردی‌كه آرتق حضرت نبی طايانه‌ميه‌رق كنديسنه ظهير اوله‌جق كيمسه‌لر بولمق اميديله طائفه چكيلدی . بوراده دخی عين نفرت وتحقيری كوردی. مكه‌يه عودت ايتدی. فقط فكرندن تشبثاتندن واز كچمدی. . . . .
. . . . مكه‌ده ايسه كندی قومنی اولكندن زياده كنديسنه خصم جان كسلمش بولدی . حضرت پيغمبرك بو احوالی جداً شايان دقتدر . چونكه كورديكی احوال ومعاملات ازرينه تعقيب ايتديكی دعوتدن واز كچسه ايدی هركسدن ـ آچيقدن آچيغه كنديسنه سويله‌دكلری كبی ـ محبت وحرمت واكرام كوره‌جكی محقق ايدی . فقط نبی ذی‌شان بونلرك هيچ برينه اهميت ويرمدی . شو حالده حضرت رسالت پناه نشرينه تشبث ايتديكی دعوتك صدق وصحتنه وجناب حق طرفندن بو رسالت ايله مكلف اولديغنه صوك درجه متين بر اعتقادله قانع و مطمئن اولماسه‌يدی بونجه اذيتلره وحقارتلره تحمل ايده‌مز ، واز كچردی . »

ايشته بو كتابك كرك مؤلفی ، كرك مترجمی غير مسلم بولندقلری حالده تربيه‌لری اقتضاسنجه اسلاميت ايله ناشر ذی‌شانی حقنده احترامده قصور ايتميور ، حقی سويله‌مكدن كيری طورمايورلر . نصل‌كه بزده كنديسنه ديكر بر ملتك دعوای انتسابده بولنديغی هيچ بر نبی‌يه حرمتسزلك ايتميورز . ديناً بونكله مأمور اولديغمز كبی تربيه‌مزده بونی مقتضيدر .

***

« ايمان ايمانی جلب ايدر »

بو مقدمه بوراده مرقوم دوزينك قلمندن بلا اختيار صادر اولمشدر. چونكه افادهٔ سالفه‌ده سلطان انبيا افنديمزك غايت متين وصميمی بر اعتقاده مالك بولندقلری اعتراف ايدلمش ، وحق وحقيقتك تظاهری امر ضروری اولديغی قابل اشتباه اولميان موادن بولنمش اولمسنه بناءً مقدمهٔ مذكوره بر نتيجهٔ طبيعيه اوله‌رق ميدانه چيقيور . فقط بونی يازان قلم بونك احتوا ايتديكی حقيقتی ادراك ايتمش اولسه‌يدی بوراده طورور ، مابعدی اولان اسناداتی درميان ايتمكدن عار ايدر ، اوتانير ايدی . حالبوكه حقيقت معروضه‌يه مباينتی آشكار بولنان شو سوزلرده ينه اوقلمدن فيرلامشدر :

« محمد افراد عائله‌سی واحبابی اوزرنده بونك تجربه‌سنی یاپدی . ایلك اول زوجه‌سنی تجربه ایتدی . بودقیقه‌دن اعتباراً خدیجه برملك الصیانه کبی زوجنك اطرافنده بکلندی . اونوکه استهزا ایدنلره قارشی تسلیه ، تسلطاتدن مضطرب اولدیغی زمان جسارت الهام ، متزلزل اولدیغی وقت تقویه ایدردی . »

تجربه کیمك کاریدر؟ اول کیمسه‌نك که کندیلکندن برشی اختراع ایدرده اونك نتیجه‌سی نه‌اوله‌جغنی بیلمك ایستر . یوقسه طوتدیغی ایشك نجاحنه مطمئن ، عاقبت حاله امین اولان ذاتك تشبثاتی تجربه دائره‌سنه کیرمك متصور دکلدر . بونده شبهه یوق ! شمدی بونلر ، مادام که رسول اکرم افندیمزك رسالت جلیله‌لری جناب خلاق ذوالجلال طرفندن اولمسنه ایمان واطمینانی امر قطعی اولدیغی – کندی طرفلرندن استخراج اولنانا سبابدن طولایی – اعترافه مجبور اولیورلر؛ بو اعترافلری عقیبنده اول حضرته (تجربه)یه قیام فعلنی اسناد ایتملری غرضکارانه برتناقض اولمسنده اشتباه اولنورمی ؟

مناسترلی اسماعیل حقی

اسلامیت حقنده

هکرلك مقاله‌سی مناسبتیله (تعلم نبی) ادعاسنه رد

— ٦ —

جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلمك یکرمی بش یاشلرنده ایکن شام شریفه ایکنجی برسیاحتلری دها واردرکه بوسیاحتده (نسطورا) دینیلن راهب ایله ملاقات ایتمشلردی ، درایه‌ر بو سیاحتدن اصلا بحث ایتمه‌مشدر . بتون قوهٔ اقناعیه‌سنی بحیرا ایله ملاقات مسئله‌سنه صرف ایتمش . جناب پیغمبرك اون ایکی یاشنده بولوندیغنی اعتراف ایله برابر بو علومی ناصل اخذ ایده‌جکنی دوشونه‌مه‌مشدر ؛ اصل مهم اولان بو ملاقات حقنده یالکز « محمد (ع . م) بیودکده سوریه‌یه باشقه سفرلر ده اجرا ایلدی . ظن اولونمغه مساعده واردرکه بو فرصتلرده دخی بصرا مناستری ایله مسافر پرور راهبلری اونوتولمادیلر . » عباره‌سنی یازمشدر (تفصیلی ایکنجی مقاله‌مزده ایدی) .

درایه‌رك شو عباره‌سی امعان ایله تدقیق اولونورسه کورولورکه تعلم نبی حقنده سویله‌نن سوزلر ، هپ ظن قبیلندن شیلردر . حال بوکه بیك اوچ یوز سنه اول اولان بر وقعه حقنده (شویله ظن اولونابیلیر) دیمك طوربایه کیرر سوزلردن دکلدر . ایرشمدیکمز بر زمانك احوالنی تدقیق وتنقید ایتمه‌نك طریقی ، آثار ایله استدلالدر ، تاریخلرله اثباتدر . بز ، بر چوق دلیللرله اثبات مدعی ایدییورز . هر وقعه‌نی سنه‌سی ، آیی ، کونی ایله سویله‌یورز . فقط کورولویورکه معارضلریمزك دعوالری ، دعوی بلا دلیلدر ، قورو برادعادر .

اکر سیر نبی صورت سطحیه‌ده اولسون نظر تدقیقدن کچیرلمش اولسه‌یدی نسطوریلر حقنده تعلم نبی‌یه ایدیله‌جك اسناد شو ذکر ایده‌جکمز (نسطورا) مسئله‌سنه دها زیاده یاقیشیق آلیردی . ایشته بز اعلان ایدییورزکه : « ای پیغمبره معلم آرامغله اوغراشانلر ، تعلم نبی‌یی‌می ایسته‌یورسکز ؟ » بر افترایی ایدیکزکه بر آز یاقیشسین ، جناب پیغمبر (نسطورا) نام راهب ایله‌ده ملاقات ایتدی ، بو زمان اخذ علوم ایتمك احتمالی واردر ، ایشته بویله سویله‌یکز . یوقسه اون ایکی یاشنده بر چوجق ایکن حضرت محمد اخذ علوم ایتدی دیمك بك اویغون اولماز ، بحیرا ایله ملاقاتده حداثت سن نبوی تعلمه مانع ایدی ، بوراده اودخی یوق ، تام تعلم ایده‌جك سن ، یکرمی بش یاشنده بر دلیقانلی ، بر چوق شیلر اوکره‌نه‌بیلیر . »

کورویورمی‌سکز اسلامیتی ؟ بیك اوچ یوزسنه اول ناصل تحدی ایتدی ایسه بوکونده اورونق ولطافتنی محافظه ایدییور . چونکه بزم شبهه‌مز یوق ، اسلامیتده کیزلی ، قاپاقلی شیلر بولونماز . الاسلام یعلو ولایعلی علیه .

*

* *

شیمدی صورت ملاقاتی بیان ایده‌لم‌ده مدافعاتمزی صوکره درمیان ایده‌رز :

نسطورا ایله ملاقات نبی :

وقت سعادتدن اول مکه اهالیسی اکثریت اوزره تجارت ایله اشتغال ایدرلردی . بالخصوص قریشیلر دهازیاده تجارتله مشغول ایدیلر ، الك مهم منابع تجارتلری ایام مخصوصه‌ده مکهٔ مکرمه‌یه کلن حجاج ایله قائم ایدی ، کعبهٔ معظمه مکهٔ مکرمه اهالیسنك مدار معیشتلرینی تشکیل ایله‌یوردی . کعبه اولماسه‌یدی هردورلو قوهٔ انباتیه‌دن محروم اولان او وادیده یاشامق امکان خارجنده قالاجقدی . کعبهٔ معظمه تاحضرت ابراهیم زماننده بری – دها اول اولدیغی روایتلری‌ده واردر – مقام حج اتخاذ ایدلمش اولدیغی ایچون اطرافدن پك چوق خلق زیارته کلدکلرندن مکه ، حجازك الك مشهور شهری اولوب هرسنه اوقات معینه‌ده اجتماع ایدن حاجیلر سایه‌سنده بر مرکز تجارت کسیلمشدی . معین زمانلرده پنایرلر کشاد ایدیلیر ، بتون قبائل اورایه کلیردی . پك چوق اخذ واعطالر ایدرلر وبوندن مستفید اولورلردی . قریشیلر هرسنه برای تجارت ایکی سیاحتده بولونورلردی . بری قیشین یمنه ، دیکری یازین شامه وقوع بولوردی . بوسببدن مکهٔ مکرمه یمن ایله شام آره‌سنده مواصلات تجاریه‌نك مرکزی ایدی .

ایشته بویله بر زمانده ایدی ، اشراف قریشدن کنج ایکن طول قالمش خدیجه نامنده غایت زنکین بر خاتون وار ایدی (حضرت خدیجة الکبری والده‌مز رضی الله عنها) بعض ذواته کارده مشترك اولمق شرطیله سرمایه ویرردی (بوعقده مضاربه دیرلر)

بعض کیمسه‌لر طرفندن حضرت خدیجه‌یه : « محمد الامینه – چونکه بعثتدن اول حضرت پیغمبر بویله‌جه تلقیب اولونوردی – برمقدار سرمایه ویره‌لك خیلی کار ومنفعت کوروردك . چونکه هم عاقلدر ، هم صادقدر » دیه ایدیلن اخطار اوزرینه حضرت خدیجه فخر عالم افندیمزه کلی سرمایه ویردی . بوسبیله رسول اکرم افندیمز

یکرمی دردنجی سنهٔ ولادتنك ذی‌الحجه‌سی ختامنه اون درت کون قالارق حضرت خدیجه‌نك میسره نام غلامی ایله اقرباسندن خزیمه بن‌حکیم نام ذاتك رفاقتنده کاروان ایله عازم شام اولمشلردی.

عزیمتلرندن‌اقدم حضرت‌خدیجه (رضی.) غلامی میسره‌یه صاقین حضرت محمدك امرینه مخالفت‌ایتمه، رأی‌رزینلرینه تابع اول؛ دیه‌امر ایتمش، رسول اکرمك‌عموجه‌لری‌ده قافله‌رجاله کندیسنی کوزتملرینه دائر توصیه‌لرده بولونمشلردی. سوریه‌یه مواصلتلرنده (بصری) جوارینه قوندیلر. رسول اکرم حضرتلری اوراده برآغاج آلتنده بولوندقلری هنکامده مقدما ابوطالب ایله اولان سفرلرنده ملاقی اولدقلری بحیرانك صومعه‌سندن بوکره نسطورا نام راهب کله‌رك اولکی سفرلرندن دولایی طانیدیغی‌میسره‌یه آغاج آلتنده بولونان جناب پیغمبرك اسمنی، هانکی قبیله‌یه منسوب اولدیغنی وبعض احوالنی سؤال ایتدکدن صوکره «علاماتندن استدلال ایدلدیکنه کوره آخر زمان پیغمبری بوذات‌اولاجقدر» دیدی، شامه‌کیتمکدن واز‌کچیردی، اموالی اوراده صاتدیلر.

بعض کتابلرده وقعهٔ ملاقات شوصورتله‌یازلمشدر: راهب موما الیه ذاتاً حین قدوملرنده رأس سعادت اوزرنده سایبان اولان بیاض بولوط پاره‌سنی کورمش ومراق ایتمشدی. صوکره تحقیق نتیجه‌سنده آلدیغی معلومات ایله شبهه‌سی زائل اولارق خاتم الانبیا افندیمزك نزد مبارکلرینه واردی. کمال احترام ایله مبارك باشنی ودیزلرینی اوپه‌رك علامات جلیله‌سی کتب سماویه‌ده مسطور، آخرزمانده ظهوری‌موعود نبی ذیشان اولدیغنه‌شهادت، ایمان‌وتصدیقه مبادرت ایلدی، مهرنبوتی مشاهده ایله برقات دها مظهر فیض وسعادت اولمق‌ایچون کتف سعادتك کشفی نیازنده بولوندی، نور رخشان خاتمی‌ده کورنجه اطمینان تام حاصل ایده‌رك کلمهٔ شهادت کتیردی.

حوران پنایرنده برقاچ کون ظرفنده کتیردکاری شیلری تماماً صاتوب آلاجقلرینی‌ده آلدیلر، پك‌چوق تجارت ایتدیلر، ینه قافله‌ایله عودت بیوردیلر، حتی کلیر کن برچوق خوارق مشهود اولدی. ارتق اونلرك تفصیلی چیزدیکمز پلانك خارجنده قالیر. تفصیلات ارزو ایدنلر کتب مدونه‌یه مراجعت ایدرلر.

سلانیك اتحاد وترقی مکتبی علوم دینیه معلمی
ح. محمد شوکت

اجتماعیات

ملاحظات متنوعه

وفیات صبیان حقنده

طشره‌ده سیاحت ایدنلر پك ایی بیلورلرکه چول حالنده بولنان ویاتخریب اشجار جنایتندن طولایی چول حالنه کتورولمش اولان یرلر شویله طورسون اشجاری چوق، صوبی بول، هواسی صاغلام، طوپراغی‌امورانباتیه‌وزراعیه‌یه پك‌مساعد اولان حوالیده بیله پك آز سکنه‌یه تصادف اولنور. بقای دولت ایچون اك چوق خادم اولان برعنصر امتك تزایدی حقنده هیچ برطرفده علائم مقنعه کوریله‌مز. استیلایه معروض قالان مملکتلرك مهاجرلریله بعض یرلرك املا اولنمسی تزاید نفوسه دلیل عد ایدلمك‌ده طوغری‌دکلدر. «مسلمانلری قیروب توکتن» حالك‌عسکرلك‌اولدیغی حقنده پك چوق سوز ایشتدك. ماسبقده یمنده وقوعه کلمش اولان مقاتلهٔ اخوان فلاکتلری اثنالرنده‌کی تلفات عساکر استثنا ایدیلنجه بوسوزلرك‌ده حقیقتی‌تصویر ایتمدکلری‌قناعت کامله ایله ادعا اولنه‌بیلور. بالعکس اشتغالات عسکریه اجسام شبانه قوت بخش اوله‌بیله‌جکندن اصلاح وتقویهٔ نسلك اسبابندن عد ایدلمك لازم کلور. طشره‌دن جیلیز جیلیز کلن برچوق قرعه نفراتنك تذکره آلوب دوندکلری زمان ادمان بدنی و انتظام معیشت طولایسیله کوربوز دلیقانلی‌شکلنده کوروندکلری‌چوق کره ایشیدیلور. هله شیمدی عسکره دور سابقه قیاس قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده ایی باقیلدیغی قابل انکار دکلدر.

نفوسك عدم تزایدینه الکبیوك سببك وفیات صبیان اولدیغی هرمدققك تحت تصدیقنده‌در. والده‌لرك جهلندن طولایی ضیاع جنین ماده‌سنك کثرت وقوعنی دخی بزده‌کی نقصانی‌ٔ نفوسك اسبابندن عد ایدنلروار‌در. صبیانك قوش پالازی کبی، باصور کبی، برونشیت وورم کبی‌امراض طولاییسیله نه‌درجه‌ده معروض هلاك اوله‌کلدکلرینی تعیین ایتمك اطبایه عائد برمسئله‌در؛ بزصبیانك نصل یتیشه‌جکندن بحث ایده‌لم. برفرنك قادینی «نوع بشر آنالری یاوری‌یه باقق ایچون کدی ویاقوش آنالرینك مالك اولدقلری حسن تقیده مع‌التأسف‌مالك دکلدرلر» دیمش وبوسوزیله والده‌لرك چوجق یتشدیرمك خصوصنده‌کی جهل وتسیبلرینه تلمیحده بولنمشیدی. برچوق والده‌لر کندی کیدکلری قماشه، کندی ییدکلری طعامه چوقلرینك جسم ومعده‌لرینك‌دخی‌متحمل اوله‌جغنه ذاهبدرلر. دهاغریبی کندی‌خسته‌لقلرینی تداوی ایدن علاجلرك چوقلرینك التیامنی‌ده موجب ظن ایدرلر. آووتمق اوزره چوقلرك آغزینه ویریلن وهرایکی دقیقه‌ده برکره یره دوشوب میقروبلی توزلری آغزه نقل ایلین‌بوش‌امزیکلردن بردورلو وازکچه‌مزلر. کبه‌لك علائمنك ظهوری اوزرینه ولحوسه‌لق حالنك تمامیله زوالندن مقدم علی‌العاده ایشلمکه، چالیشمغه مجبور قالان بدبخت‌والده‌لر دخی اصلاح وتزیید نسل‌امرینه پکده یارایامازلر. ضیاسی آز، هواسی مفسود، سوقاقلری طار، اوطه‌لری بودروم کبی نملی یرلرده صاغلام جسم، کوستریشلی جثه صاحبی چوجقلر یتیشه‌بیلمسی عادتا کرامته توقف ایدر. کویلر، صحرالر کبی هواسی، ضیاسی بولنده اولان یرلرده دخی سکنا ایچون لازم اولان شرائط طهارت ونظافت بولنمازسه حیات‌صبیان ینه‌معروض‌خطر قالور.

نفوس مسئله‌سی نزم ایچون اك بویوك برمسئلهٔ حیات وممات بولندیغندن وفیات صبیانك اسبابنی تدقیق ووسائط مانعه‌سنی تحری‌یه

هر ملتدن زياده محتاجز . بونی ده تماميله حكومتك دائرهٔ فعاليتنه براقيه‌لم‌ده بو خصوصده كندی كنديمزه باقمغه آليشه‌لم . بيلنلر ويا بيلنلر ، بيلمينلره وقدرتی اولمينلره ياردم ايتمليدر ؛ چونكه حيات متمدنه معانیٔ شامله‌سی ايله تعاونی مقتضيدر .

§

وعظك تأثيرات اجتماعيه‌سی حيات اجتماعيه‌نك مدنيت حاضره مقتضياتنه كوره تنظيم واصلاحی ايچون بزده مراجعت اولنه‌جق وسائطك اك مهمی واك اطرافلی صورتده مؤثری تلقينات وعظيه اولمق كركدر . محافظهٔ حيات صبيانه دائر اولسون ويا حفظ صحت عامه‌يه متعلق بولنسون ويا خلقك فكر تشبثی اوياندیره‌جق ، حس فعاليتی جوشه كتوره‌جك والحاصل بين‌الملل مسابقهٔ تمدنده ايلرولمسنی تسهيل ايده‌جك خصوصات حقنده اولسون وعظ وارشادك خلق اوزرنده برتأثير كرامت آوری بولنور . صوردرين ديندارانه‌نك خلافنده اوله‌رق وقوعه كلمش اولان تشبثات تجدديه وتمدنيه‌نك محكوم عقامت اوله كلديكنه دائر بك چوق مثاللر كوستريله‌بيلور . دروس تمدنيه واخلاقيه وترقيه‌يی آيات كريمه واحاديث شريفه ايله تقويه ايدرك ناسه وعظ صورتنده وبرلسان صاف وسادكی اوزره ويرمك لزومنی ايجه دوشونه‌لم . ظنمجه بويله بر وعظك تأثيرات حسنه‌سی يوز جريده مقالاتندن دها سريع ، دها وسعتلی اولور . اسلامه اولان عداوت موروثه‌لرندن طولايی چوق كره تنقيد وتعييب ايلديكمز — هم ده بحق ايلديكمز — رهبان غربيه‌دن بر قسمنك اوكبی خصوصاتده منسوب اولدقلری قوملره ايتدكلری خدمات ارشاديه‌نك اوقوملرك اخلاق واركان تمدنكارانه‌سنه پك بويوك مداری بولنمش اولديغی ده بالمناسبه ياده بر مجبوريت منصفانه حس ايلرز .

فاضل ، متفنن ، حاذق ، هنرور هيأت ارشاديه تشكيليله خلقه تلقينات مدنيه‌ده بولنمق اوزره طشره‌يه كوندرلمسی تدبيرينه همت ايدنلرمز بولنميه‌جقمی عجبا ؟ يازق كه حالا بزده وعظ وارشاد كبی بر امر نازك « دنيانك اوكوزك بوينوزنده طورديغی » خلقه آكلاتمغه اوغراشان اساطير كويانك عهدهٔ جهلنده قالوب كيتمكده‌در !

§

هيجانه جبانت ويا اهانت كچن كون يومی غزته‌لر غلطه‌ده بر مقارنه فابريقه‌سنك ماكنه‌سنك پاطلاديغنی وبونك كورولتيسنی سلاح سسلرينه تشبيه ايدن خلقك دكانلری قپايوب پرتلاش اوته‌يه برويه صيغينمق ايچون قوشديغنی يازديلر وفقط حادثه‌يی يا استخفافكارانه ويا طرز تكذيبده مختصرجه يازوب كچديلر . مسئله‌نك بر ده جهت اخلاقيسی واردی كه آندن بحث ايدن اولمدی . بوشهر حميتسزلك بولنغی جهتدن دنيانك اك بويوك بلده‌لرينك قات قات فوقنده‌در . ايستديكمز معاشی بوله‌ماز ، اومديغمز مأموريتی آله‌ماز ويا بر صورتله منفعت شخصيه وحتی خسيسه‌مزك سكته‌يه اوغراديغنی كوررسه‌ك حكومتمزك دنيانك اك فنا حكومتی اولديغنی اوته‌ده بروده سويلركدن ، دولتمزك محكوم زوال بولنديغی ملاحظهٔ بدخواهانه‌سنی متماديا تفوهدن قطعيا حيا ايتمايز . كندی ايچمزده بولنان بومقوله اخلاق دوشكونلرينه مختلف دين وجنسدن اولان وممالك عثمانيه حقنده سالم وصميمی وطنپرورلك بسليه‌مين برآلای حشراتی علاوه ايدر ويبانجی مفسد وجاسوسلرينك تشبثات تهييجيه وتدهيشيه‌سنی نظر دقته آلورسه‌ق ملك وملتك هرج ومرجنی موجب وقوعاته بويوك بر قسم ناسك ديدهٔ انتظار ديكمسنه تعجب ايله‌مكلكمز لازم كلور . اذهان‌نامه قتال وعصيان ، فلاكت وطغيان حوادثيله طولدريليور ، هركون فنالق بكلنيور . كندی كنديسنی بودرجه بدبختلغه محكوم ايدن باشقه برمملكت دها بولنمسه كركدر . مشروطيت بومملكته علم ومنطقه مستند برحس سياست بخش ايتمه‌مش ده عادی بر پوليتيقه‌جيلق هوسی ويرمش . پوليتيقه‌جيلرك ترهات مضره‌سندن طولاييدركه افكار ناس دائما مسمم برحالده . ولوكه سلاحلر آتيلسون وحتی بش اون كشی ده تلف اولسون هرحالده جرائد اغيارك مخابرلرنی اختلال وقتال « مژده »سی ايله تلغراف باشنه قوشديره‌جق درجه‌ده قايغو و تلاش علائمی كوسترنلر نه‌قدرده نامرد ، نه قدرده جبين آدملر ايمش ! تلاش وهيجانی تشويق واحداث ايدن ارباب نفاقه قاپيلانلرمز بو وطنه اهانت ايديورلر ديمكدر .

حقيقتا ميدانده تهلكه اولسه بزده‌كی اصحاب جبانت بيلمم كه داها نه درجه‌ده اظهار خوف وتلاش ايدرلردی . حقيقی عثمانلی خطر محقق قارشوسنده بيله موازنه‌سنی شاشيرمامالی ، متانته مالك اولمليدر . آن خطرده شماتت خوف وهيجان داها زياده موجب فلاكت اولور ؛ سكونت ومكانت مردانه ايسه چوق كره دافع بلادر . (ولا تهنوا ولا تحزنوا) نصح كريمی ده بوكا اشارتدر .

چ – ش – ز

فلسفه

ماديون ومسلكلری

۱

مقدمه

بو كون ، مسلمانلق عالمنی كوزلجه تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق ؛ درحال كنديمزی ايكی مدهش جريان قارشوسنده بوله‌جغز . هم ده نصل بولوش ؟ غافلانه ؛ صانكه ، بويله بر جريانك موجوديتندن بی خبرز ؛ وياخود بو جريانلرك مسلمانلق عالمنه هيچ تعلق يوقمش ! حالبوكه بو ايكی جريان نفس الامرده پك مهم اولديغی كبی ملت اسلاميه ايچون ده بر مرض مزمندر . چونكه ، بو جريانلردن هيچ بريسی مسلمانلغك مادی ومعنوی ترقيسنی تسريع ايتميور ؛ بلكه هر ايكيسی ده عالم اسلامك — معاذاه — اضمحلالنی حاضرليور !!

بونلردن بریسی : « انا وجدنا آباءنا ..! » فکر سقیمنی دستور حرکت اتخاذ ایده‌رك هیچ بر خصوصده ماضیدن قطع علاقه ایتمك جائز اولمدیغنی اوکه سورنلردر . بونلره قارشی برمتفکر، بر صاحب حمیت ، بر حقیقی مسلمان چیقوبده احتیاجات زمانیه‌یی آکلانه‌جق اولورسه ؛ درحال آیاغه قالقوب : « نه‌دیمك ؟ بزم بوقدر سنه‌در آباء واجدادمزدن کوردیکمز شیئی ترك ایتدیره‌رك آباء واجدادمزك ایشلمدکاری شیلری ایشلتمکه چالیشه‌جقسکز ؟ » دیه‌قیامتی قوپارلر.

دیکری ایسه بو فکرك کلیاً خلافنه‌در . اونلر ، ماضیدن تماماً قطع علاقه اولنمسنی ، عنعنات دینیه وسائر خصوصاتك هیچ اهمیتی اولمدیغنی ادعای باطلنی اوکه سوریبورلر . بوبابده نقطهٔ نظرلرینه بر آز مخالف کورینن هرصاحب حمیته ، هیچ برزمان ملت اسلامیه‌نك ترقیسندن بشقه املی اولمیان صاحب وجدانه قارشی فیرلاته‌جقلری اك بیوك مرمی ، ـ کندیلرینك‌ده معناسنی بیلمدکاری ـ « متعصب ! » لفظیدر .

شو ایکی فکر سقیمدن هرهانکیسنك نشو ونما بولمسی مملکتمز ایچون جداً ، موجب فلاکتدر . بوایکی صنفه سطحی بر نظر ایله بقاجق اولورسه‌ق ، نظرلریمزده لایح اوله‌جق شی ، بونلردن بریسنك مدافع دین ، دیکرینك‌ده ناشرالحاد اولمسیدر ؛ مع هذا بر آز دقت ایدیله‌جك اولورسه کوریلور،که بو ایکی صنفدن هیچ بریسنك حقایق ادیان حقنده ذره قدر معلوماتلری یوقدر .

زیرا بریسی « انا وجدنا آباءنا ... » دیه‌رك « دین »ی پك بسیط برصورتده اکلایور ، آباء واجدادندن‌قالمه‌اولان هرشیئك‌دوغریلغنی اعتقاد ایدییور ؛ بناءً علیه کندیسنی ادیانی تدقیق احتیاجندن وارسته بولویور . دیکرینه کلنجه : بونلر ذاتاً ، بر خالقه ، قوللری ارشاد ایتمك ایچون صانع تعالی طرفندن کوندرلمش برپیامبره ، بر « دین » ه عدم احتیاج ادعاسنده بولندقلرندن ؛ بشریتك بر « دین » ایله متدین اولوب اولمامسی لزومنی ـ ولوکه بسیط برصورتده اولسون ـ تدقیق ایتمك زحمتنده بیله بولنمیورلر . بونلرك « دین » حقنده بیلدکاری برشی وارسه اوده : « دین مانع ترقیدر ! » کلام نامعقولیدر .

برنجی صنفك مقصدلری معلوم ، کیزلی قپاقلی برشیلری اولمدیغی ایچون شیمدیلك بونلره دائر برشی سویله‌میه‌جکز . [*] چونکه ، تدریجی برصورتده بونلرك ذهنلری علوم ومعارفله تنور ایتدکجه دماغلرنده یرله‌شن یاکلش فکرلر قابل ازاله‌در .

فقط ایکنجی صنف بویله دکلدر ؛ علوم وفنون ایله ذهنلرنده‌کی یاکلش اعتقادلرك سیلنمسی شویله دورسون ، بالعکس نشو ونما بولمغه چالیشیور . « طبیعیون ـ دینسز » نامنی آلان بوکروه ضاله ومضله کوندن کونه تکثر ایتمکده وهرطرفه دال بوداق صالمقده‌در . زیرا هیچ بر مملکت یوق که اورده بونلردن برقاچ کیشی بولنماسین ! شوراسی شایان تأسف‌که مسلمانلرك ، بوجریان مدهشه ، بودینسزلك مذهب باطلنه قارشی نظر استخفاف ایله باقه‌لری لازمکلیر ایکن اك زیاده مسلمانلر آره‌سنده نشو ونما بولیور ؛ ماهیتنی ، غایه‌سنی بیلمدکاری بومذهب باطلی ترویجه چالیشانلر اك زیاده مسلمانلر اولیورلر .

بونلرك ادعاسنجه بشریتی غایهٔ سعادته ایردیره‌جك اولان « دینسزلك » ایمش ! انسانلر هردرلو قیودات دینیه‌دن تجرد ایتدکجه ترقی ایده‌مزلر ایمش . بناءً علیه مسلمانلر اکر ترقی ایتمك ایسترلر ایسه اعتقادات دینیه‌یی ترك ایتمك لازم ایمش ، چونکه الیوم موجود اولان « دین » لرك اك یکیسی دین اسلام اولدیغی حالده او بیله بیك اوچیوز سنه‌لك بر قدمه مالك اولدیغندن بو قدر قدیم زمانلرده تطبیق ایدلمك اوزره وضع ایدیلن برقانون (؟) شیمدی قابل تطبیق دکلمش ! بونلرك ادعاسنجه « دینسزلك » پك یکیدر . آنك ایچون بشریتی سعادته (!) ایریشدیره‌جك اولان بومذهب جدیددر. بونلرك بوادعالرینك باطل، وبناءً علیه تعقیب‌ایتدکاری غایه‌دن پك‌چوقلرینك بی‌خبر اولدیغنی میدانه قویمق ایچون اولا بروجه آتی برقاچ سؤال ایراد ایتمك لازمدر ، که بونلره ویریله‌جك جوابلرایله حقیقت تظاهر ایتسون .

« دینسز » لکك ماهیتی نه‌در ؟ نه زمان ظهور ایتمشدر ؟ بو فرقه‌نك انسانلر آره‌سنده نشرایتمکه چالشدیغی ـ کندی اعتقادلرنجه ـ مسلك جدید ایله مقصودلری یالکز ارکان مدنیتی تقویه ، مدنیتك ترقیسنه بیوك برخدمت ایده‌رك بشقه جهته تجاوز ایتمه‌مك می ؟ یوقسه ، دها بشقه مقصدلری‌ده وارمی؟ بونلرك ترویجنه چالشدقلری مذهب ، مطلق « دین » ك ارکاننه مغایرمی ؟ یوقسه هیچ برصورتله مغایر« دین » دکلمی؟ عالم مدنیت وهیئت اجتماعیهٔ بشریه‌ده « دین » ك بخش ایتدیکی آثار وفوائد ایله بو مذهب جدیدك تأمین ایده‌جکی فائده بیننده‌کی نسبت نه‌در ؟ اکر بوطریقت ـ دینسزلك ـ اولدن بری موجود برمذهب ایدیسه، نیچین شمدی‌یه قدر واسع برمقیاسده توسع ایتمدی ؟ نیچین بومذهب‌قدیمی نشرایتمکه ساعی‌اولان مرشدلر(؟) کندیلرینی کوسترمیورلرده کیزلی طوریبورلر ؟ اکر یکی بر مذهب ایسه بونی احداث وقبول ایتمکدن غایه وفائده نه‌در ؟

اکر شوسؤاللره تفصیلاً جواب ویره‌جك اولورسه‌ق « دینسز ـ لکك » ماهیتی بتون عریانلغی ایله میدانه چیقاجقدر . فقط بز او تفصیلاتی مقالات آتیه‌یه براقه‌لم ده شمدی مختصراً برقاچ شی سویلیه‌لم :

« دینسز » لکك ماهیتی؛ حقیقتی مجهول بر « طبیعت » ه عرض پرستش ایتمکدر . بونلرك بولندقلری مسلکه کلنجه : بو ، یکی بر مذهب دکل ، بلکه قبل‌المیلاد اوچنجی ودردنجی‌عصرده یونانستانده ظهور ایدن واو زمانلر « دهریین » نامنی آلان مذهب قدیمدر .

بونلرك تعقیب ایتدکاری مقصد ؛ بالجمله ادیان موجوده‌یی محو

[*] بالآخره بوفکرك‌ده اسلامك ترقیسنه نصل برمانع اولدیغی ایضاح اولنه‌جقدر .

ایده‌رك تكاليف شرعيه‌يی اسقاط ومحرماتی اباحه وبناءً عليه عموم انسانلر آره‌سنده « ابضاع » و « اموالده » اشتراك واباحه اساسلرينی وضع وبالنتيجه تمهيد مبانیٔ فسق والحاد ونشر آثار فسادد‌ر .

بونلر شومقصد خائنانه‌یه ایریشمك ايچون پك چوق چالشديلر وحالاده چاليشيورلر . بونك ايچون متعدد ناملر ايله ميدانه آتيلديلر ، درلو كسوه‌لره بورونه‌رك اورته‌ده دونوب طورديلر . فقط ، هانكی ملتك ايچنده بولنديلر ايسه آنلرك اخلاقنی افساد ايتديلر . حالبوكه كنديلری مصلح عالمز ادعاسنده بولنيورلر .

هانكی مدقق ؛ بو طريقه سلوك ايدنلرك مقاصدی اطرافنده جولان ايدرسه، اونك ايچون انكشاف ايدركه بونلرك سردايتدكلری مقدمات ؛ مدنيت حقيقيه‌يی افساد ، هيئت اجتماعيهٔ بشريه‌نك اساسنی بوزمق ، زيروزبر ايتمكدن بشقه هيچ برشيئه يارامز .

چونكه ـ آتياً ايضاح اوله‌جغی اوزره ـ هيئت اجتماعيهٔ بشريه‌نك نظام وانتظام اوزره دوامنی تأمين ايدن مطلقا « دين » اولديغی شبهه قبول ايتميان حقيقتلردندر . اوت ! « دين » سز اصول تمدن . هيچ بر وقت قوی ومحكم اوله‌مار [۱] . حال بوكه بومسلكه سلوك ايدنلر ايچون برنجی وظيفه ، اديان موجوده‌يی اعدام، دينی عقيده‌لرك هپسنی آتمق ، مزار عدمه كوندرمكدر .

يكرمی درت عصردنبری موجود اولديغی حالده بو مسلكك شايع اولمامسی و سالكلرينك مبغوض اوله‌لرينك اسبابنه كلنجه : انسانلرك فطرةً مألوف اولدقلری نظام اجتماعی ـ كه قدرت فاطره‌نك آثار حكمت باهره‌سندندر ـ آنلرك ميدانه قويدقلری اصول واهيه اوزرينه دائمی صورتده غلبه ايتمسندن ايلری كلشدر . ايشته ، انجق بواسرار الهيه سايه‌سنده‌در، كه نفوس بشر بونلرك محض حقيقت اولمق اوزره ئونه سوردكلری شيلری محو ايتمكه قيام ايدييور . بوندنطولايی بونلرده دائمی برثبات كورله‌مش ، بونلر ايچين برداعی ، برمرشد قالقوبده طوغريدن طوغری‌يه بومذهبی نشر ايتمكه مأمور اوله‌مشدر ؛ هيچ بروقتده اوله‌يه‌جقدر .

آق‌سه‌كيلی

احمد حمدی

تاريخ

قيليچ دينی

طقوزنجی باب

بنی‌اسرائيل ويهودا حكومتلری

اسرائيليه حكومتنك آثوريه حكومتی ألندن ضربهٔ موتی آلديغی اثناده يهوديه حكومتنك تختنده يهوديلرك اك‌عاقل واك ايی حكمدارلرندن بری اولان (ازكيا) وار ايدی ، وتخته اسرائيليه حكومتنك انقراض كاملندن آلتی سنه

[۱] « دين » سز اصول تمدن قابل‌اوله‌ميه‌جغی بحثی پك چوق حكمانك، ازجمله انكليز حكمای مشهوره‌سندن فيلسوف « هربرت اسپنسر » ك سوزلريله‌ده اثبات اولنه‌جقدر .

اول قدر چيقمش ايدی . موسی اليه ذاتاً تخته چيقديغی زماندن اعتباراً دين ملی‌نك تقويه‌سنه چاليشمغه باشلامشدی . « عالی يرلری ييقدی . تصاويری ، بتلری قيردی . اوفاق اورمانلری كسدی [۳] حضرت موسی‌نك ياپديغی پرنج ييلانی قيردی ؛ چونكه اووقته قدر بنی‌اسرائيل آنك اوستنه توتسی ياقارلردی . او يالكز بنی اسرائيلك الاهنه كوكنيوردی . والله آنكله ايدی . نره‌یه توجه ايتديسه موفق‌اولدی . آثوريه حكمدارينه قارشی عرض مقاومت ايدوب خدمت ايتمه‌دی . فلسطينلری (غزه) قدر ودها ايلری‌يه ـ نوبتچيلرك حصارلرندن سورلی شهره قدر سوردی [۱] » . كتب مقدسه شويله نقل ايدييور : « بو حكمدارلردن وترتيباتدن‌صوكره آثوريه حكمداری (سناجريب) كلوب يهوديه‌ديارينه كيردی . مستحكم شهرلر قارشيسنده اردوسنی قوردی وقازاءنك يولنی دوشوندی . (ازكيا) ، (سناجريب) ك كلديكنی وقدس « قارشی محاربه ايده‌جكنی آكلاينجه امراسنی ، اكابرينی طوپلايوب شهرك خارجنده‌كی صو منابعنی قوروتمق تدبيرينی عرض أيله‌دی . آنلرده تصويب أيله‌ديلر . بويله‌جه برچوق اهالی طوپلايوب صو منابعنی قوروتمغه واورته‌دن كچن دره‌نك صولرينی قطع ايتمكه تشبث ايتديلر . ديورديكه : نيچون آثوريه قرالی كاوبده چوق صو بولسون ؟ بوندن باشقه شهرك ديوارلرينی قوتلشديروب قوله‌لر ياپيلدی . يهوديه حكمداری طيش طرفنده‌ده بر سور ياپه‌رق قدسده‌كی (ميللو) ی تعمير ايتدی . بر چوق قالقانلر ، مزراقلر ياپدی . اهالينك اوستنه محاربه قومانداتلری نصب ايدوب قدس قاپيسی سوقاغنده طوپلادی .

وآنلره كمال اعتدال ايله ، متين وشجيع اوللرينی آسوريه قرالندن ومعيتنده‌كی غلبه‌لقدن يأس كتيرمه‌ملرينی توصيه ايتدی . « چونكه : بزمله اولانلر آنكله اولنلردن دها چوق اوله‌جقدر ، آنكله لحم وشحمدن مركب برقول وار ، بزم ايله اجدادمزك ربی‌محاربه ايتمك اوزره بولنيور .. » ديدی [٤]

متعاقباً (سناجريب) ك اردوسنك‌نصل برصورت اعجازكار ايله مغلوب ايديلوب قدس‌له قورتلديغی كتب مقدسه‌ده تصوير اولنمشدر .

(ازكيا) (خزقيا) يكرمی‌دوقوزسنه‌لك بردورهٔ حكومت‌نهايتنده وفات ايتدی . هركس كنديسنه‌محبت وحرمت ايتمش اولدقلرندن چوق متأثر اولدی . يرينه اوغلی (متاساخ) چيقدی . لكن خونريز برآدم اولديغندن « شهره معصوملرك قانی ياپلدی . انبيانك شخصيت مقدسه‌لری دوچار تعرض اولدی . حتی (اشعيا) پيغمبرك (Isaïah) برذستره ايله بيچمك‌صورتيله‌قتلی بوحكمدار ظالمك حركتی ايدی .. »

(متاساح) ألّی بش سنه حكومت ايتمش، يرينه كچن اوغلی (عمون)ده ايكی سنه صوكره كندی خدامی طرفندن قتل اولنمشدر . بونی متعاقب (عمون)له قاتللری‌ده اعدام ايله مجازات اولنه‌رق يرينه اوزمان هنوز سكز ياشنده اولان اوغلی (يوشيا) josiah قائم اولدی . بوحكمدار هنوز پك كنچ ايكن بويوك برعصبت مليه ، مربوطيت دنيويه كوستردی ؛ اون ايكی ياشنده باباسنك تكرار تأسيس‌ايتمش اولديغی پتپرست معبدلرينی تخريب، اجدادينك مراسم مذهبيه‌سی اعاده ايتدی واوتوز ياشنده ايكن مصريليرله ايتديكی برمحاربه‌ده مقتول اولدی . بوندن صوكره برقاچ حكمدار دها كلدی . نهايت (زدكيا) Zedekia نك دور حكومتنده بابل حكمداری بخت نصر (بابل حكمداری) قدس شهرينی ضبط ، ياغما واحراق ايتديكی كبی حكمدارلری ايله برابر اهالينك قسم كليسنی اسير صفتی ايله بابل شهرينه كوتورمشدر .

يهوديلرك تاريخی ايشته بويله‌جه بردن منقطع اوليور .

بواثرمزك كچن‌صحيفه‌لرنده مراجعت ايتمش اولديغم برمورخ (بنی اسرائيل وخرستيانيت كتب مقدسه‌سندن معدود بولنان عهد عتيق اقسامندن (قرونيقل)لر ايله (حكمدارلرك كتابی) حقنده ديور كه :

[۱] ژوزه‌فوس — ۹ نجی كتاب — ۷ نجی باب

[۲] ژوزه‌فوس — ۹ نجی كتاب — ۷ نجی باب

[۳] بو اورمانلر (آستاروث) معبوده‌سنك عبادتنه مخصوص يدی .

[٤] قرونيقل ۲ — باب ۳۲ — (۱) نجی فقره

« بو صحيفه‌لرده سؤ قصدلردن ، خيانت ، اعدام ومحاربه‌لرك تعدادندن باشقه تاريخه بكزر برشي يوقدر. موسوبلر برقول دينيه استناداً مملكتلريني كنديلرينه مال ايتدكلري (كنعاني) لر حقنده دائما تطبيقه آليشدقلري ظلملري ، ياغمالري نهايت بربري حقنده ده تطبيق ايلشلردر. دقت اولنورسه يهوديلرك حكمدارلرندن هان نصفني متجاوزي مقتولاً وفات ايتمش اولدينى كوريلير ؛ بونكله‌ده اكتفا اولنميوب حكمدارك مقتوللك بوتون فاميلياسي واوداسي اعدام اولنديغى ، حالبوكه :

بو صورتله تخته چيقان حكمدارك برقاچ آي صوكره هان عيني عاقبته دوچار اولديغى اكثريا كوريلير .

« حكمدارلرك كتابنك ۱۰ نجي بابنده عددي يتمشه بالغ چوجق باشلريله دولو اولان ايكي سپتك شهر قاپوسنده نصل تشهير اولنديغى مذكوردر .

بونلر حكمدار (آهاب) ك چوجقلرينك باشي اولوب (يهو) نك امريله قتل اولنمش ايدي ؛ حالبوكه : بو (يهو) نك الاهك آدمي اولان (اليسا) طرفندن بني اسرائيله حكمدار مشروع اولاق اوره تقديس ايدلديكي‌ده سويله‌نيور . حكمدار (مناحم) ك دوري وقايعنده‌ده — كه بو حكمدار يالكز برآي حكومت ايده‌بيلن (شالوم) ي قتل ايتمشدي — (تيپسا) شهريني قاپيلريني كنديسنه آچماديغى ايچين محو وخراب أيله‌ديكني وكبه قادينلرك قارنلرينك ياريلماسني امر ايتديكني كوريورز . بوحالده قديم عبرانيلري نصل برملت ديه توصيف ايتمك لازم كليور .؟ . » [۱]

مترجمى

علي رضا سيفي

افغانستانده

امير عبدالرحمن خان

(مابعد)

بعضلر : بوجنايت ، محمد يعقوب خانك استصوابيله اولدى ديرلر. بعضلري‌ده : يعقوب خاني امارتدن محروم ايتمك ايچين وليعهد عبداه خانك والده‌سي (داود شاه خان) ه اوچ بيك اشرفي ويردي . اوده اهاليي تشويق ايله‌يه‌رك انكليز سفيريني اولدرتدي . ادعاسنده بولونورلر .

بو (داود شاه خان) (غليجائي) طائفهٔ سافله‌سندن اولوب او صيراده سپهسالار ايدي . چوجقلغنده (ده‌سبز) ده [*] چوبانلق ايتمش ، يكرمي ياشنده كابله كلوب استخدامه باشلانمشدي .

(سيرلوئي كيوناري) نك قتلي اوزرينه ايفاي تحقيقات واجراي مجازات ايچين انكليز عسكري (لاروراپرت) نك قومانداسنده اوله‌رق كابله كلدي . يعقوب خان استقباللرينه قوشدي ايسه‌ده انكليز ضابطاني اونك حيله‌سني يوتمادقلرندن طوتوب حبس ايتديلر ، بعده هندستانه كونده‌روب كابل ايله قندهاره متصرف اولديلر.

§

شير علي خانك روسلر نزدينه يوللاديغى مرخصلر شونلردي : (سردار شير علي خان قندهاري) (قاضي پشاوري) (مفتي شاه محمد) (منشي محمد حسن) ومرحوم امير دوست محمد خانك بندكانندن بعضيلريله امراي عسكريه‌دن برقاچ ذات .

بونلر سمرقنده كلدكلري اثناده شير علي خان بلخده قالوب روس عسكرينك ورودينى بكليور ، روس واليسي‌ده شير علي خان سمرقنده كله‌جك ديه منزل تدارك وترتيبيله مشغول اوليوردي .

اولجه‌ده سويله‌نيلديكي اوزره شيرعلي خان وفات ايده‌رك بوتدبيرلر بي‌سود قالنجه وقايع جاريه حقنده معلومات آلابيلمك ايچين تاشكنده كيتدم . يعقوب خان ، روس واليسنه برمكتوب يازوب « پدرمله عقد اولونان معاهداتك كافه‌سني اجرا ايده‌جكم » ديمش ، والي‌ده بوندن ممنون اولارق اميرك مكتوبني پترسبورغه يوللامشدي .

اميرك « عبدالرحماني سمرقندن تبعيد ايده‌رسه‌كز ممنتدار اولاجغم ، چونكه اوندن امين دكلم » مألنده ديكر برمكتوبي اوزرينه‌ده روسلرك بكا اولان نظر توجهلري ده كيشمشدي .

بن ، بوتبدلي آكلامامش كوروونيور وهركون تفرجله دمكذار اولويوردم .

وقتا كه تاشكنده كلدم ، شيرعلي خانك بندن اول ورود ايتمش اولان مرخصلري حقنده تحقيقات ايفاسي ايچين جاسوسلر تعيين ايده‌رك بعض معلومات آلدم .

بونلر روس عسكرينه معاونت ضمننده بعض شرائط درميان ايتمشلردي كه (سردار شيرعلي خان) قندهار ولايتني روسلره ويره‌جك (منشي حسن) كابلده‌كي قيزيلباش وهزاريلري روسلرك اطاعتنه ادخال ايله‌يه‌جك (مفتي شاه محمد) بوتون غليجائيلري (قاضي پشاوري) ده پيشاور ، سوات ، باجورده‌كي تكميل طوائفي تحت انقياده كتيره‌جكدي .

بونلري اوكره‌نجه سمرقنده عودت ايتدم . بندن صوكرا مرخصلرده اورايه كلدي .

*
* *

برازده — سمرقنده كنديلريني حمايه ايله‌ديكم — عمجه‌زاده‌لرم (سردار محمد سرورخان) ايله (سردار عزيز) و (سردار محمد اسحاق) خانلردن بحث ايده‌يم :

مرخصلرك ورودي اوزرينه سردار محمد سرورخان، بنم طرفمدن شيرعلي خان قندهاري‌يه برمكتوب يازديغى سويله‌يه‌رك تختيم ايچين مهرمي ايسته‌مشدي :

— شيرعلي خان قندهاري ايله امثالنك يوزيني كورمك ايستمم. چونكه اونلر بنم عليهمده روسلرله اتفاق ايتمشلر . ديه‌رك مهرمي ويرمه‌دم . سرور خان :

— شيرعلي خان قندهاري كلام قديم اوزه‌رينه يمين ايتدي . ديدي . كولدم و :

— قرآنه ايناممايان حريفلرك مصحفه يمينلرندن نه چيقار؟ جوابني ويردم . سرور خان ، كوسته‌رديكم دلائل عديده‌يه رغماً مهرمي

[*] « ده‌سبز » قلعه‌سي كابلك اطرافنده كچن اولوب قارپوزي مشهور ايمش .

ایسته‌مکده اصرار ایتدی . زیاده‌سیله جانم صیقلدیغی ایچین :

— بوتورلو اشخاص ایله مناسبتده بولونمق آرزو ایتمم . اونلره کیده‌جك برمکتوبی‌ده اصلا مهرله‌مم . آل ، نه یاپارسه‌ك یاپ . دیه‌رك مهرمی فیرلاتدم . سرورخان ، مکتوبی تختیم ایله‌دکدن صوکرا (قاضی جان محمد) وداعتیله شیرعلی خان قندهاری‌یه کونده‌ردی .

بوحریف ده عنوانی قاضی اولمقله برابر دینسز برخائن ایدی . دیندار کورونمك ایچین اوزاتدیغی صاقالی آغارمش اولدیغی حالده قلبی کوموز کبی قارارمشدی .

شیرعلی خان ، آلدیغی مکتوبی اوقور اوقوماز سمرقند جنرالنه ، اوده تاشکند والیسی (جنرال کاقمانه) ه یوللامش .

بش کون کچوب ده قاضی جان محمد کله‌نجه سردار سرور خانه :

— مکتوبی مهرله‌مه‌سنی ایسته‌مه‌دیکم حالده اصرارکله بنی بلایه اوغراتدك . دیدم .

آلتنجی کونی آته بینوب دولاشمایه چیقمشدق . آدملرمدن بری آرقه‌مزدن یه‌تیشدی :

— سمرقندحاکمی برترجمان‌ایله کلدی ؛ سزی کورمك ایستیور . خبرینی کتیردی .

مترجمی
طاهرالمولوی

تراجم احوال

آلتی پارماق محمد افندی [*]

السنهٔ ثلثه ادبیاتنه واقف فضلای ادبادن برذات اولوب (اسکوب) لیدر . مملکتنده (چیقریقجی زاده) و (آلتی پارمق) شهرتیله بنام اولمش‌سه‌ده اخیراً ایکنجی شهرتیله تشهر ایتمشدر . (نزهت جهان) مقدمه‌سنده اسمنی یازدیغی صیراده (محمد بن محمد الشهیر بالتی پارماق) یازدیغی‌ده ایکنجی شقی تأیید ایدیور . علوم آلیه وعالیه تحصیلنی وطننده اکمالدن صوکره مسلك قدیم تصوفه‌ده انتساب لزومنی دریش ایده‌رك (اسکوب) قلعه‌سنده دفین خاك طریقت (بایرامیه) رجالندن (شیخ جعفر) افندی‌یه بیعتله غایهٔ تصوف اولان تصفیهٔ وجدانه‌ده موفق اولدی . بعده (استانبول) ه کله‌رك برمدت بوکونده مشهر علم وفضیلت بولنان فاتح جامع شریفنده حدیث ، تفسیر تدریسیله نشر فضیلت و اکتساب شهرت ایلدی . داها صوکره (مصر) ه رحلتله بوراده‌کی تدریسیله‌ده قدر شناس علمای عربك انظار تقدیرلرینه مظهر اوله‌رق ایفای حج شریف ایچون جانب (حجاز) ه عزیمت وبعد اداءالحج ینه (مصر) ه عودتله کالاول علوم عالیه تدریسیله مشغول اولوب (١٠٣٣) تاریخنده ارتحال دار بقا ایتدی . جنازه‌سی برجم غفیر طرفندن قالدیریله‌رق (سوق غز) ده بنا کرده‌سی اولان مسجد خضیره‌سنه دفن ایدلدی .

آثار فاضلانه‌سی :

(١) (آلتی پارماق) : مشاهیر علمادن (ملا مسکین) نك بر مقدمه درت رکن بر خاتمه اوزره مرتب سیر انبیا و سیرت جناب مصطفی‌دن باحث (معارج النبوة فی معارج الفتوة) اسمنده‌کی فارسی العباره اثرمشهورینك ترجمه‌سی اولوب مطبوعدر . بوائر (قوجه نشانجی مصطفی بك) طرفندن‌ده (دلائل النبوة المحمدی وشمائل الفتوة الاحمدی) اسمیله ترجمه اولونمشدر .

(٢) (ترجمهٔ نکارستان غفاری) : (غفاری) شهرتیله بنام (احمد بن محمدالقزوینی) نك تاریخ اسلام‌ایله خلفا وملوك ونوادرحکایاتدن باحث فارسی‌العباره اثر معروفنك ترجمه‌سی‌اولوب اسمی (نزهت جهان ونادرهٔ دوران) درکه شایان استفاده آثار دندر .

نسخه‌لری (استانبول) کتبخانه‌لرینك بعضلریله کتبخانهٔ عاجزیده واردر . نکارستان غفاری فضلای عثمانیه‌دن شاعر مشهور شیخ‌الاسلام (یحیی افندی)طرفندن‌ده ترجمه اولونمشدر. فحول علمادن (معین‌الدین اسفرائینی) نکده (ابی سعید بهادرخان‌جنکیزی) نامنه (نکارستان) اسمنده فارسی‌العباره برتألیفی اولدیغی‌کبی علامهٔ روم (ابن کمال) مرحومکده بو اسمده بر اثری واردر .

(٣) (ترجمهٔ ستین لجامع البساتین) : اصل اثر (حجة الاسلام امام الغزالی) نك آلتمش مجلس اوزره مرتب تألیف مقبولی اولوب ترجمه‌نك برنسخه‌سی (کوپرولو) کتبخانه‌سنده موجوددر .

(٤) (کاشف العلوم وفاتح الفنون) : (شرح تلخیص المعانی) ترجمه‌سی اولوب بر نسخه‌سی کتبخانهٔ عمومیه‌ده واردر . بوترجمه‌نك مقدمه‌سنده‌کی (نیجه رسائل دقیقه علم تفسیر وحدیثده ونیجه اوراق منیفه اصول وفروعده تصنیف ایتدم) عباره‌سندن آکلاشیلدیغی‌اوزره صاحب ترجمه‌نك تعداد ایتدیکمز آثارندن باشقاده اثرلری اولدیغی آکلاشیلیور . تراجم احوال کتابلرمزك بعضیلرنده مشهور (مطول) ی‌ده ترجمه ایتدیکی محررسه‌ده منظور عاجزی اولمامشدر .

نزهت جهان مقدمه‌سنده‌کی اشعارندن :

کار وباری عالمك دائم خطا پوش اوله‌در
عیب بین اولاق رودادر سرورا جاهاره
دیدهٔ انصاف ایله ناظر اولان اهل کمال
نسبت ایمز شین وعیبی برنفس کامللره

بروسه‌لی محمد طاهر

[*] (ازنیق) ده لفکه قاپیسنده تربه‌سی زیارت اولنمقده اولان (آلتی پارماق) آناطولی دیارنده (١٠٤٦) ده وفات ایدن علمادن (خیرالدین) افندیدر .

خطبه ومواعظ

خطبه

۲۵

الحمد لله صاحب الامر وهو یدبره . الحمد لله مالك الملك وهو یسیره . الحمد لله رب القضاء وهو یقدره . الحمد لله الذی لامعارض لمافعل . اشهد ان لااله الا الله علیه نتوکل . واشهد ان سیدنا محمداً افضل من دعا وتبتل . اللهم صل وسلم علی هذا النبی الافضل . وعلی آله وصحبه مالاح نجم وافل وسلم تسلیماً کثیراً « اما بعد فیاعبدالله » مالی اری الخطیب ینصحك فی کل جمعة ولاتسمع . مالی اری عینك اسفاً علی فساد الاحوال لاتدمع . مالی اری قلبك حزناً علی ضعف الدین لاینقطع . مالی اراك لاتذوب وقدنزل بك مانزل . ایسرك الصلوات الخمس وقدترکت . ایسرك اعراض المسلمات وقد هتکت . ایسرك آداب الاسلام وقد هجرت . ایسرك مجدالاسلام وقد رحل . هل یلیق بك ان تری اختك فی الدین تخرج عن الصراط السوی . هل یلیق بك ان تری المسلمة یراودها المسلم والنصرانی . هل یلیق بك ان تری الحرة تمشی مشی الغویة مع کل غوی . هل یلیق بك ان تری العرض محفوفاً بالعار والخجل . اترضی ان یکون بیت اللهو معموراً وبیت الله فی خراب . اترضی ان تکون الظواهر فی انتظام والبواطن فی انقلاب . اترضی ان تتأدب فی مجلس فلان وفی مجلس القرآن تغتاب . اترضی ان تکون فی الدنیا علی غیر هدی وفی الاخری علی غیر امل . اهکذا تفعل امة رسولها سیدالاکوان . اهکذا تفعل امة یتلی بینها القرآن . اهکذا تفعل امة یحاسبها الملك الدیان . اهکذا الشرع اهکذا الدین اهکذا العمل . قم ساسل الدموع علی هذا الفساد الشائع . قم مزق الضلوع حزنا علی هذا الشرع الضائع . قم ذکر نفسك بخطایاك فلیس السکوت بنافع . قم دبر امرك قبل حلول الاجل . اتق الله واعلم ان الدنیا لیست دار خلود . اتق الله فقد نصحتك والله والملائکة شهود . اتق الله فقدطال هجرك للملك المعبود . اتق تربح وتنجح وتصبح بطل کل بطل . روی ابن ماجه ان رسول الله « ص » قال : ان هذا الخیر خزائن لتلك الخزائن مفاتیح فطوبی لعبد جعله الله مفتاحاً للخیر مغلاقاً للشر وویل لعبد جعله الله مفتاحاً للشر مغلاقاً للخیر . صدق رسول الله

علی شیخ العرب

مقالات

رهاکار وعلوی تشبثلر :

بروسه‌ده دارالشفقه تأسیسی مناسبتیله

یومی غزته‌لرك ۲۳ حزیران ۳۲۸ تاریخلی نسخه‌لرینی کوزدن کچیرنلر ، شبهه‌سز شؤنات یومیه آره‌سنده شو برقاچ سطرلق یازیلری اوقومشلردر :

« درسعادت جمعیت تدریسیهٔ اسلامیه‌سی طرفندن بروسه‌ده بردارالشفقه مکتبی تأسیسنه تشبث ایداشدر . اشبو مکتبه آلنه‌جق طلبه‌یه عملی زراعت وبیطر درسلریله علوم دینیه اوقوتدیریله‌جق ومکتبدن مأذون اوله‌جق افندیلر کویلره معلم تعیین ایدیله‌جکلردر . »

منور ونوار برجمعیتك ، برهیئت مبجله‌نك ؛ ساکن وساکت ، وقور آدیملرله مفکوره‌سنه طوغری یوریمکده اولدیغنی تبشیرایدن بوبرقاچ سطرلق یازی ؛ شبهه ایتمم‌که ؛ بنم کبی برچوق کیمسه‌لرك‌ده قلبلرینی چیرپیندیرمش ، پك‌چوق روحلری نوشین امیدلره دوشورمشدر .

های وهوی سیاسیات آره‌سنه قاریشان بو یازیلری ؛ بن ، آتیده وقوعه کتیره‌جك دها پارلاق ومعظم تشبثاتك ؛ آزادهٔ آلایش ؛ برباشلانغیجی کبی تلقی ایتمك ایسته‌یور واویله اولمسنی بوتون قلبمله امید ، بوتون وارلغمله تمنی ایدییوردم .

بو دیار تارمارده درت سنه‌دنبری پارلاق اعلانلر ، شعشعه‌لی رسم ابتدالرله برچوق تشبثاته کیریشیلدی .

فقط ، آره‌دن وقت کچدکچه اولکی خواهشلر سوندی ، کچیجی هوسلر حرارتنی غائب ایتدی . اورته‌یه هیچ بر اثر قونیله‌مادقدن ماعدا بوکبی خیرلی ایشلره تشبث ایده‌جکلرك انکسار جسارتنه بادی اولمق کبی معکوس نتیجه حاصل اولدی .

شرقده حیات فردیت اوقدر کوکلشمشدرکه بونك درین جذورینی سوکوب چیقارمق متعب ومدید برچوق مساعی صرفنه توقف ایدر .

بو سببه مبنی‌درکه ؛ اصیل ومتین برتربیهٔ فکریه ویرلمدکجه ؛ نسل آتی‌ده جمعیت حیاتیله انسیت پیدا ایتدیرمك مشکل اوله‌جقدر .

بش اون منور کنجك برآره‌یه کله‌رك بویوك برهوس وخواهشله باشلادقلری مرهانکی برتشبثك نتیجه‌دار اوله‌مامسی ، جمعت حیاتنه اولان تمایلك صوری ، دها طوغریسی تقلیدی اولمسندن ، بالعکس فردیتك دها چوق نافذ ودها چوق حاکم بولنمسندن نشأت ایتمکده‌در . باشدن باشه برقیفای نادانی اولان قوجه براقلیمك تنویری ، عاطل وسفالت‌زده برملتك قورتارلمسی اویله کچیجی هوسلر ، فردی تشبثلرله هیچ بروقت ممکن اوله‌مز .

عازم وبصیر تکارنوار دماغلردن متشکل جمعیتلر ، هیئت تنویریه‌لردرکه بومعظم وآغیر وظیفه‌یی تحمل ایده‌بیلورلر واتمیلیدرلر .

کتله‌نك بی‌امان احتیاجلر آلتنده ازیلدیکنی ، عقوریوقسوللقلرك مرحمتسز دیشلری آره‌سنده کمیرلدیکنی کوروب طوریرکن ؛ عزمکار برخواهشله ؛ نافع ومثمر تشبثاته کیریشیله‌جکنه سیاسیات واحتراصاتك غوغای بی سودینه آتیلانلر آییلدقلری زمان پك فجیع بر منظره قارشوسنده بولنه‌جقلرینی عجبا هیچ دوشونمیورلرمی ؟

خاطره کتیرمك ایستمیورلرمی‌که بو منظرهٔ فجیعه نما قارشوسنده کندیلری‌ده تاب آور تحمل اوله‌میه‌رق اریه‌جکلر ، بیته‌جکلردر .

بو كون جهان اسلام باشدن باشه جهالت ، عطالت كبی ثقيل ايكی كابوس آلتنده ازيليور .

بو ايكی مدهش قورت ، خون آشام ديشلريله مسلمانلرك عروق زندكيسنی پارچه‌ليور ، كميريور . منابع حياتيه‌سنی ئاميور ، قوروتيور .

بوتون بو حالی بيلن ، كورن ، فجيع عاقبتی تقدير ايدن منور دماغلر ايسه احتراصات وسياسياتك سراب نوشينی آرقه‌سنده قوشمقدن كنديلرينی آله‌ميورلر .

شخصی املردن ، غير مشروع حرصلردن صيريله‌رق قيمتدار زمانلرينی ديندا‌شلرينك ، قارداشلرينك تنوير دماغيسنه ، عطالت وسفالتدن قورتارلمه‌سنه حصر ايتمك لزوم مبرمنی حس ايده‌ميورلر .

عجبا اوكسوز اولادلرينك مثمر بر تربيه آلمه‌سنه ، بر صحرای نادانی اولان مملكتده نورلی ، چيچكلی واحه‌لر ، ثمره‌دار وفيضلی صنعتخانه‌لر تأسيسنه چاليشمق زمانی حالا كلمديمی ؟

جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه شو بويوك وخداپسند تشبثی ايله متفكرين ملی ، اغنيای امتی ميدان فعاليت وسماحته دعوت ايديور .

هر درلو شخصی وسياسی احتراصلردن تجرد ايده‌رك صرف علمی واجتماعی بر غايه تعقيبی ايچون ساحهٔ جهاده آتيلمق آرزوسيله تيتره‌ين قلبلر برلشير ، متين وعزمكار قوللر توحيد مساعی ايدرلرسه آز زمان ايچنده حيرتبخش موفقيتلر تجلی ايده‌جكنه شبهه ايتماملیدر. دارالشفقه بوكا بر مثال پايدار دكلميدر ؟ ملتك خاطرهٔ احترامنده ابدياً يشايان تاريخی برقاچ بويوك ومحترم ذواتك همتلريله تأسس ايدن (دارالشفقه) بو وطنه پك چوق قيمتدار وجودلر يتيشديرمشدر . نيجهٔ بی انصاف سفالت آلتنده ، صرصر بی امان احتياج قارشوسنده ازيلمكه ، ابدياً سونمكه معروض نيجه ذكالر ، نه‌قدر معصوم دماغلر بودار شفقتك زير سقف عرفان نثارينه صيغينه‌رق اكتساب كمال ايتمش ، وطنه نافع وقيمتدار برر وجود اوله‌رق يتشمشلردر .

صالح ذكی ، امين ، فريد وحسين رمزی بكلر كبی ملتك مدار افتخاری اولان صاحب فضيلت متفننلر ، اسماعيل صفا ، احمد راسم بكلر كبی تزيه اديبلر بودار فيضك ملته يادكار كمالاتماسی دكلميدرلر ؟

بروسه‌ده تأسيسی متصور اولان دارالشفقه‌نك‌ده مملكته ؛ بويوك قارداشی كبی ؛ فضيلتكار كنجلر يتشديرمسنی تمنی ايده‌لم . جمعيت تدريسيه ، تأسيس ايديله‌جك بويكی مكتبك پروغرامنی محيط واحتياجات محليه‌يی نظر اعتباره آله‌رق تنظيم ايده‌جكنده شبهه يوقدر . اساساً غزته‌لرده‌كی يازيلرده بونی تأييد ايديور. جمعيت تدريسيه‌نك بو مبجل وپيامبر پسند تشبثی آلقشلار وبو موفقيتی تمنی ايده‌رز .

بو مهم تشبث ، قلبلری سعادت مليه تمنيسی ايله مالی اولان عاقبت انديش بوتون مسلمانلر طرفندن‌ده شبهه‌سز آلقشلارله استقبال ايديله‌جكدر .

فقط متفكرين ملت ، متمولين امت بو خيرلی تشبثی يالكز آلقشلامقله‌می اكتفا ايتمليدر ؟ ! بو كبی مهم تشبثاته فكراً ، مالاً ابراز معاونت ايتمك هر مسلمانك وظائف وجدانيه‌سندن دكلميدر ؟ بو يولده آتيله‌جق خطوه‌لر ، صرف ايديله‌جك غيرت وثروتلرك (وجاهدوا ...) فرمان جليلی احكامنده داخل اولديغنه تردد ايديله بيليرمی ؟

نظركاه حيرتمزه هر كون يكی برخارقهٔ فنيه وضع ايدن غربليلر وطنلرينی بو كبی هيئات كرامك تشبثات عزمكارانه‌سيله قورتارمشلردر. آوروپانك ، امريقانك نشئه‌دار افقلرينی ، روحنواز وشطارت انكيز ذوقلرينی براقه‌رق عربستانك اقاليم يابسه‌سنه قوشان ، اورالرده مكتبلر ، صنعتخانه‌لر تأسيس ايله تمدين نامی آلتنده بدويلره زرق افكاره چالشان هيئتلرك ، موسيونر جمعيتلرينك ، بزم ضررمزه اولان عزم وفعاليتلرندن اولسون يا يق‌كه برحصهٔ انتباه آله‌ميورز . جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه بو كون يالكز بروسه‌ده دكل ، ممالك عثمانيه‌نك هر طرفنده دارالشفقه‌لر ، دارالايتاملر آچملی دكلميدر ؟ مملكتك اك يوكسك ، اك نجيب سيمالرندن متشكل اولان هيئت محترمه بو امنيه ايله كيم بيلير نه‌قدر چيربينمشدر .

بو كون بروسه‌ده اعلا ايدلمك ايسته‌نيلن بنياد معرفته ، يارين قونيه‌ده ، مناستره ، ارضرومده ، بغداده ، شامده‌ده برر كاشانهٔ عرفان ترفيق ايتمكی كيم بيلير نه‌قدر دوشونمشلر ، نه‌قدر آرزو ايتمشلردر.

فقط ؛ ..... ئه‌وت فقط نه‌چاره‌كه پاربوق ، يارمددكاربوق ! ....

بز هرشيئی حكومتدن بكله‌مك خسته‌لغندن قورتيله‌مز ايسه‌ك بوتون طاتلی امنيه‌لرمزی عدم آباد نسيانه كومملی‌يز .

هر يرده ، هر مملكتده بو كبی علمی ، صناعی ، زراعی ، اجتماعی وتمدنی تشبثلره دائما اهالينك منور صنفی رهبر اولور . حكومتلرده بو هيئتلرك مساعيسنی تسهيله خدمت ومعاونت ايدرلر .

هر درلو احتراصات وآمال سياسيه فوقنده اولمق اوزره لزوم تشكيلنی سبيل الرشادك كچن نسخه‌لرندن برنده عرض ايتمش اولديغم (هيئت تنويريهٔ مليه) لر ، ايشته بو كبی مقدس وعلوی غايه‌لر تعقيبنه حصر مساعی ايده‌جك هيئتلردر .

افراد ملتی خسيس وسفيل تمايللردن ، نفرت انكيز وعادی احتراصلردن قورتاره‌رق ، مثمر وفيضدار بر ساحهٔ فعاليته سوق ايده‌جك اولان هيئت تنويريه‌لر خلقده جمعيت فكرينك تميه‌سنی ، فرديت ميلنك آزالمه‌سنی تأمين ايده‌جكلردر .

آنجق اووقت ، محيطی قاپلايان كابوس عطالت طاغيله‌رق ملتك پيشكاه عزمنه واسع بر ساحهٔ فعاليت آچيلور . زنده ومنور كنجلر بو ساحهٔ فعاليتده متين وسريع آديملرله اوج ترقی وتكامله طوغری قطع مسافه ايده‌رك كچدكاری ، اوغرادقلری يرلری ، حزمات عرفانلريله ، نور معرفته غرق ايدرلر .

بروسه دارالشفقه‌سنه آلنه‌جق يتيم وبيكس چوجوقلر ، بودار فيضك آغوش عرفاننده پرورشياب كمال اولدقدن صوكره ، فياض دماغلری متين بازولريله ملتی قورتارمغه ، بيكس كويليلره نوار وعزمكار برر ولی

مشفق اولمغه قوشاجقلردر ، نه‌علوی تشبث ، نه‌مبجل نتیجه !... جمعیت تدریسهٔ اسلامیه‌نك بوفیاض ومثمر تشبثده موفق اولمسنی تسهیل وتمنی ایتمك ، بواوغورده هرتورلو فداکارلقدن چکینمامك بوتون مسلمانلر ایچون بروظیفهٔ مقدسه ، بروظیفهٔ حمیتدر .

م . شمس‌الدین

نسائیوندن جواد سامی بکه آچیق جواب

بك افندی !

٢٥ مایس سنه ٣٢٨ تاریخلی مکتوبکزی آلدم . جوابی مقاله‌مك ختامنه تعلیق ایتدم ، ایستدیککز طرزده جواب ویره‌مدیکمه متأسفم . مسئله شخصی دکل . بوتون برملت اسلامیه‌نك حیات ملی و اجتماعیسنه شاملدر . بومحترم وجود دینی وملینك ـ عرقاً آرناوود اولدیغم حالده جاذبهٔ اعجاز توحید ایله ـ الحمد لله علی نعمت‌الایمان والاسلام ـ برعضو ذی حیاتی بولونیورم . وظیفه‌نك تقدیری ایسه هردرلو درجهٔ تقدیرك فوقنده‌در . مقاله‌مه عمیق برتأثر وجدان ایله ـ موقتاً ـ ختام ویردم . ایشته شمدی نوبت سزك مکتوبکزه کلدی .

« سبیل‌الرشاد مجموعه‌سنده ایکی هفته‌دن برو « بزده نسائیون نصل توره‌دی ؟ » عنوانلی مقاله‌لر یازییورسکز . طرز تحریرکزدن غایت عالم [استغفرالله !] ودیندار برذات ..... اولدیغکز آکلاشیلیور . » دی‌یه بویوك بر توجهله سوزه باشلادکن « لکن علمك شرط اولی لایخطیلکه قالنیشمامقدر . « بن نه‌سویلرسه‌م عین حکمت ، موافق شریعتدر . نم فکرمی قبول ایتمین دینسز ، خائن ملتدر . » دیو اورته‌یه آتیلمق عالم برآدمه یاقیشیرمی ؟ » جملهٔ استدرا کیه‌سیله ومعنیدار براستفهام توبیخی ایله اوبویوك توجهکزی کیرویه آلیورسکز . کورولیور یا ! بو ، پك آچیق برتناقضدر . اولا علمك هم‌ده وصف غایت وکمالیله ـ تبجیل ، صوکراده توبیخ وتجهیل !؟ « علمك شرط اولی لایخطیلکه قالقیشمامقدر ..... الخ » دیمك « سن جاهلسك هنوز علم نه‌دیمك اولدیغنی بیلمیورسك . بیلسه‌ك لایخطیلکه قالقیشماز ، دعوای انانیت ایتمزسك . » تعبیرینك اسلوب دیکریدر . خامهٔ عرفانکز نصل اولدی‌ده دها ایلك سطرلرده بویله برتناقضه دوشدی ؟ البته بونی صورمغه حقم واردر . فقط مساعده ایدکده جوابنی بن ویره‌یم : حقائق بدیهیه‌یی احتوا ایدن او مقاله‌یی سز تصدیق وبلکه تقدیر ایده‌جکدیکز . ایلك کلمات توجهکارانه‌کز بوکا دلیلدر . بوسوزلرده برغیر اختیاریلك کیزلنیور . چه فائده ، که ایچنه دوشمش اولدیغکز محیط فکرکزی بولاندیردی . حسکزی بوغدی ، شاشیرتدی . سزی الیم برتناقضه دوشوردی . سزك بومتناقض سوزلرکز عینیله برخسته‌نك طبیبنه : سز مسلککزده فوق‌العاده متخصص وحذاقت کامله ایله ممتازسکز . لکن هنوز فن طب شرط اولی اولان تشخیص مرض واصول تداویدن بی‌خبر دینه‌جك قادار جاهلسکز . چونکه ویرمك ایستدیککز علاج فن طبه موافق دکل . سز اونی کندی واهمه‌کزك تضییقیله ترتیب ایتدیکز . برده شمدی « نم بو علاجم صوك درجه موافق فندر . فوق‌العاده مؤثردر . ایچمزسه‌کز ئولومکز محققدر » دعوای خودکامانه‌سنده بولونیورسکز . ایچمدیکم حالده‌نی « ئولومکز محققدر » دی‌یه تهدید ایدیورسکز . بو ، برطبیب حاذق ومتخصصه یاقیشیرمی ؟ » دیمسنه بکزر . زاواللی خسته !

بو تشبیه بلیغ ـ احتمال که ـ سزك خوشکزه کیتمز . فقط اخوان قارئینك بونی تقدیر ایده‌جکلرینه شبهه یوقدر .

ولیس یقر فی‌الاذهان شئ

اذا احتیاج النهار الی دلیل

عزیزم ! عالم ، طبیب روحانیدر . او ، روحه عارض اولان امراض معنویه‌یی تداوی ایدر . جسمانی خسته‌لقلرك ، باخصوص امراض داخلیه‌نك تداویسی ـ صوریکز ! ـ برطبیبی نه‌قادار یورار ! اولا مرضی تشخیص ایتمك ، صوکرا اونك علاجنی بولق ، مقدار فنیسنی تعیین ایتمك نه‌قادار بلی بوکر ! جزئی برسهو ، اوفاجق برخطا خسته‌یی ئولومه ، کندیسنی‌ده قانونك پنجهٔ انتقامنه تسلیم ایدر . امراض جسمانیه‌نك تشخیص وتداویسی بوقادار کوچ ، طبیب ایچین برناموس ، حتی حیات مسئله‌سی اولورسه یا روحانی خسته‌لقلر... ! حادن مدهش ، وبادن ، طاعوندن مهلك برمرض اجتماعی نه‌یه‌سنه چوکمش ، ینمزی کمیرییور . مریض اولان عضو خسته‌لقندن خبری یوق . شدتله انکار وعافیتده اولدیغنی معندانه ادعا وادعاسنده اصرار ایدییور . طبیبنه ـ حذاقتنی تصدیق وتسلیم ایتدیکی حالده بنه ـ جهالت اسناد ایدییور و « نیچون اولاد وطندن سزك فکرکزه اشتراك ایتمیانلری میسیونه‌ر شاکردی نامیله توسیم ایدییورسکز ؟ » دی‌یه مؤاخذه ایدرك وحشت ونفرتله ممزوج نظرلر فیرلاتیور .

برخسته ایچین اك بویوك مصیبت مرضنی انکار ایتمسی ، طبیبنی غیظ وتهورله قوغمه‌سیدر . برطبیب ایچین‌ده اك مشکل‌الاقتحام درد ، اك وجدانسوز عذاب بویله برخسته‌نك تداویسنه مأمور اولمسیدر . بیچاره طبیب تداوی ایتسین ، نصل ؟... چکیلوب کیتسین ، ممکنمی ؟ خسته‌سنی نصل کوز کوره ئولومه ترك ایتسین ؟

ایی بیلملیسکز ، که بن کندی فکرمدن هیچ برسوز سویلیورم . بلکه کوزله کورولن ، ال ایله طوتولان حقایق محسوسهٔ بدیهیه‌دن بحث ایدییور وقانون الهی اولان جناب قرآن حکیمك ـ عاجزانه ـ ترجمان احکام اوامر ونواهیسی اولمغه چالیشیورم .

امین اوللیسکز ، که برطبیب سهو وخطادن نه قادار قورتار ، برماحیٔ حیات صفت قاتله‌سیله قانونك پنجهٔ قهرینه دوشمکدن نه قادار تیترسه الله وقیامت کوننه ، اودهشتلی کونك محکمهٔ کبراسنه ، شدت حسابنه ، هول عذابنه قلباً وروحاً ایناتان برمؤمن عالم آندن یوزبیك قات زیاده لرزه‌ناك خوف وخشیت اولور . لسان اقدس جناب پیامبر اعظمیدن اولاق اوزره روایت اولونیور ، که « لو یعلم المرأ مایأتیه بعدالموت ما اکل اکلة ولاشرب شربة الا وهو یبکی ویضرب علی صدره . اکر انسان ئولدکدن صوکرا دوچار اولاجنی احوالی بیلسه یدیکی هرلقمه‌یی ، ایچدیکی هریودوم صویی کوز یاشلریله ایصلاتیر وسینه‌سنی دوکر . ایچنه زهر اولور کیدر . فقط احوال مابعدالموتی بیلمزده ذوق وصفا ایچنده کمال حضور وراحتله بول بول یر ایچر . زواللی غافل ! جامع صغیر . امام سیوطینك . »

هرکه او بیدار تر پردرد تر
هرکه او آکاه تر رخ زردتر

بوراده قانونك پنجهٔ عدالتندن تخلیص کریبانه امکان واردر ، لکن فردای حشرده اصلا ! بوراده التجا ، التماس قابل . اوراده محال اندرمحال ، (والیوم‌الاخر !) اویله هول انکیز ، اویله خرد سوز برکوندر ، که انسان افعال جنائیهٔ دنیویه‌سنی بوتون قوتیله انکار ایتمك ایسترکن علیهنده‌کی شاهدلری ینه کندیسنده کورور . کورور ، که لسانی ، اللری ، آیاقلری علیهنه شهادت ایدر . ایشته قرآن حکیم : « یوم تشهد علیهم السنتهم وایدیهم وارجلهم بما کانو یعملون . سورهٔ جلیلهٔ نور . » الک ، آیاقلرك نطق استعدادی اولونیور ؟ دیل نامنه برات پارچه‌سنه منبت نطق ویرن جناب قادرعلی‌الاطلاق نه‌دن ومنبتی (ال) ه ، ایاغه ، کوزه ، قولاغه ویرمه‌سین ؟ سن انسان ایکن صدایی سینه‌ماتوغراف آلیر ، صاحبی اورقاحق برقوطی ایچنده کیزله‌مش قدر برخارقهٔ اقتدار کوستره‌سین‌ده سنی یاراتان الله اکبر نه‌دن (ل) ی وایاغی سویلته‌مه‌سین ؟ سن شو آیهٔ جلیله‌ده « ایدیهم وارجلهم » تراکیب منیفه‌سنك (السنتهم) نظم مقدسی اوزرینه عطفنه دقت ایت ! بو عطف دیورکه : « للهك عندنده ال وایاغك لساندن برفرقی یوقدر . لسانی سویلتدیکی کبی ال وایاغی‌ده سویلتیر . » عاقل ایچین بونده استبعاد ایده‌جك ذره قدر بیله برغرابت یوقدر . بالعکس پك طبیعیدر . ما بعد‌الموته ایناتمیانلر ، اوموز سیلکه‌رك استخفاف و استهزا ایله کولنلر ئولومی‌ده

انکار ایده‌منلریا ! نهایت کونك برنده او دهاش پنجهٔ موتك طیرناقلری آراسنه دوشه‌جکلرینی ایستر ایسته‌من اعتراف ایدرلر یا !

قیمتلی جانلری اونازنین ، او « جیت قیریلدیم ؟ ! » وجودلرینك هر ذره‌سندن آیری آیری چکیلوب آلنیر ، قیوردم قیوردم قیوراندیریر ، اینم اینم ایکلترکن ؛ عائله‌لری ، اولادلری ، اقربالری دوشکاری اطرافنده هیچقیریقلرله هونکور هونکور اغلار ، یاقاییرتار ، صاچ یولارکن ینه اوموزلرینی سیلکه‌رك ، استخفاف واستهزالرله انکار ایتسینلر ! جکه آتار ، کوزلرینی بوکاشن ذوق‌وصفا (؟؟؟) یه قارشی‌ابدیاً یومارکن ینه اوموزلرینه سیلکه‌رك ، استخفاف واستهزالرله انکار ایتسینلر ! ایشته بوسوزلر ، شو « فلولااذا بلغت‌الحلقوم وانتم‌حینئذ تنظرون ! سورهٔ جلیلهٔ واقعه »نظم‌ازلیسنك مآل پرملالیدر .

شمدیلك بزه ئولومك اعتراف جان ستانی کافیدر . اوست طرفی‌ده کوردکاری وقت لطفاً (؟ !) اقراره تنزل ایدرلر .

التفاتنامه‌کزده دیورسکز که : « ایشته سزه بوسطرلری یازان‌عمرنده برمیسیونر کورمامش ، هیچ براجنبی مکتبنده تحصیل ایتمامش‌در . الحمد لله مسلمانم وصلابت دینیه‌م برنده‌در . » . دیمك صلابت دینیه صاحبی یعنی : دینکزه پك قوی ، پك محب ، پك سودازده حقیقی برمسلمانسکز . اوخ ... نه اعلا ! بوکا بن‌ده « الحمد لله » دیریم . فقط بیلیرسکز ، که بوبردعوادر . صحتی‌دلیلدن مستغنی دکلدر . مادامکه صلابت دینیه‌صاحبیسکز، مادامکه دینکزی تبجیل وتقدیس ایدیورسکز اوحالده سوداوی برعشق ایمان ایله سودیککزدینه بیکانه قالان ، تورکلکه ، اسلامیته یان‌کوزله باقان ملیتکزی ، دیانتکزی سه‌ومین میسیونه‌ر شاکردلریله نصل اولیورده برلشیورسکز ؟ برطرفدن میسیونرشاکردلکندن، اجنبی مکتبنده‌تحصیلدن تبری ایدرکن ینه‌نصل آنلرله عقد رابطه ایدیور ، نصل فکرلرینی موافق عقل وحکمت بولیورسکز ؟ دوغریسی بوسوزلریکزده‌ده ـ دایلمیکز ! ـ صراحته قریب برتناقض کوریبوردم . هم « الحمد لله مسلمانم وصلابت‌دینیه‌م برنده‌در . » دیمك، هم‌ده « بز مانع تمدن‌وترقی‌اولان اسلامیتدن قورتولوب‌ده اوروپالیلاشمدقجه قابل دکل آدم اولمیز ؟ ! » هذیانلرینی صاووران میسیونه‌ر شاکردلرینه دست مخادنت ومصافاتی اوزاتمق بیلمم نصل ممکن اوله‌بیلیر ؟ احیا کزدن بری جیقسه‌ده ولی‌النعمت وجودیکز علیهنده تفوهات لسانیه‌ده بولونسه ، یوزیکزه‌قارشی پدریکزی‌تحقیر ایتسه‌نه‌یاپارسکز؟ قلبکز جریحه‌دار اولماز ، وجدانکز قانامازمی ؟ آرتق میانه‌کزده دوستلق ، اخوت قالیرمی ؟ فرض محال اولارق قیریلمه‌سه‌کز ، دوستلغکزی محافظه ایتسه‌کز پدریکزده بوجیرکین حادثه‌دن خبردار اولسه سزه نه‌دیر ؟ نه‌نظرله باقار ؟ بك افندی ! بحثمزده تجاوز کورن پدریکزدن یوز بیك کره سه‌وکیلی اولمق لازم کلن دینکزدر . دینی کرجکدن سه‌ون انك دوستنه‌دوست ، دشمننه دشمندر . صلیب هلالی سه‌ومیور . نره‌ده غلبه چالارسه وحشیانه وعقورانه آیاقلری آلتنده أزیور . بوحال ایله هلال صلیبه نصل دست مودتی اوزاتیر ؟ دیورسکز،که : « فقط ملتمی ، وطنمی سودیکم ایچون وقادینلریمزك بوحال اسف اشتمالده قاللری دولتمزك بقاسنی تهلکه‌یه قویه‌جغنه یقین حاصل ایلدیکم ایچون زمرهٔ نسائیونه داخل اولدم . » بو مملکتتك ئوز ملیتنی تشکیل ایدن اسلامیتدر . اسلامیت آرادن چکیلنجه ملیت‌ده وداعی چکر . بوحقیقتی مقاله‌مده‌ده سویلدم . حال اسف اشتمالری دولتمزك بقاسنی تهلکه‌یه قویه‌جغنه یقین حاصل ایتدیککز قادینلرله کیملری مراد ایدیورسکز ؟ میسیونه‌ر شاکردلرینی؟ واسلامیتدن‌مستعفی‌مادامه‌لری ، مسلمانلقدن‌متجرد قونتسلرمی ؟

« اخلاق وآداب ملیه وحشی برتعصبك ، عقور برجهالتك محصول اوهام وخیالاتیدر . انسانك فضلیتی اخلاقسزلق‌در ... » دیه‌ن فیلوزوف میسلریمی ؟ بونلر کرجکدن دولتمزك بقاسنی تهلکه‌یه قویه‌جقلرینه هیچ شبهه‌کز اولماسین . تورکستاندن ، بخارادن ، جزایردن ، تونسدن ، روسیه‌دن کلن دین قارداشلریمز یوزلری قولاقلرینك ـ الماس کوپه‌لرینی کوسترمك ایچین ـ آردینه قدر آچیق ، توالتلی صاچلری میدانده قوللری دیرسکلرینه قادار چیرچیلاق ، کردنلری ممه‌لریله برابر غایت اینجه وسیرك برتوی آلتنده اك ناموسکارانسانلرك بیله جاذب انظار شهوتی، کویاچارشاف دی‌یه قوللاندقلری ـ نسوان غیر مسلمه‌نك بیله حدت وحجاب ایله یوزلرینی جویردکاری ـ عنادینه دار کوستکلنمش قیصراق کبی ایاقیله سیچراتان اشکال طبیعیه‌سیله کوسترن بر اسلام قادیننددن‌باشقه هرشیئه بکزه‌ین‌بوغریب مخلوقلری کورونجه « امان یاربی ! بزم درتیوز ملیونلق عالم اسلامك قبله‌کاه خلافت مقدسه‌سی دی‌یه سلامت‌وسعادتنه کیجه کوندوز کوزیاشلری‌دوکه‌رك دعا ایتدیکمز بر بوراسیمی ؟ استانبولك مخدرات اسلامیه‌سی بونسوان فرنکه طاش چیقارتان اعجوبه‌لرمی؟ بردها بونلر ایچین اغلامق، خیر دعا ایتمکمی ؟. توبه‌لر اولسون یاربی! » ندامتلریله اللریله‌یوزلرینی‌قاپایارق قاچیورلر. مملکتلرنده بوکوردکاری مناظر وقاحت ورذالتی‌اکلاتیورلر . عالم اسلامی مرکزخلافت محمدیه‌دن « علیه‌الصلاة والسلام » بویکانه دولت قرآنیه‌دن صوغوتیورلر . آناطولی ایچریلرندن کاوب‌ده قاضی‌کوینده‌کی‌حیاسزلقلری ،آشفته‌لکاری... کورن مسلمانجقلر آغلایه‌رق لعنتلر اوقویاراق دونیورلر . صوکرا داخلی دشمنلریمز مسلمان کویلرینه کیدیورلر ؛ او صاف یورکلی کویلو دایبلره « استانبول اوروپا مدنیتنی قبول ایتدی . هله کبارلری خانه‌لرنده قاچی‌کوچی قالدیردی . یقینده قادینلری ئه‌ولرندن قفسلری، صیرتلرندن چارشافلری بوتون بوتون آتاجقلر . سزك قادینلردن‌ده قالدیراجقلر . تورکیا آوروپالیلاشاجق . ارککاری‌قادینلریله‌قول‌قوله کزه‌جکلر ؟! » دیورلر . زواللی کویلیلر « یا... دیمك هیمزی‌کاوورلاشدیراجقلرها ! دیمك‌دینمزی‌هیدن‌قالدیراجقلر اویله‌می ؟» دی‌یه‌مفسدلرك یوزلرینه‌شاشقین‌باقه‌قالیورلر . بوتون‌بوتزویرات‌ملعونانه‌یی‌انقلابه وانقلابیونه عزو واسناد ایدرك اهل ایمانی بوکوزه‌لم انقلابمزدن تبرید وتنفیره چالیشیورلر . آرناوودلغه‌ده سرپیلن فساد تخملری میاننده اك ایریسی ینه بو مادام ومادموازللرك اشکال فرنك پرستانه‌لری، اسلامیتدن تبریلری اولیورا! دائما انقلابیونی ، اتحاد امت مؤسسلرینی دینسزلکله انظار عمومیهٔ اسلامیه‌ده تشهیره ، اتحاداسلام اساس علویسنی بیقوب محو ایتمکه غیرت ایدیورلر . انقلابیونك ایسه بو میسیونه‌ر شاکردلریله ذه قادار بیله علاقه ومناسبتی اولمق شویله طورسون ، بالعکس اونلردن صوك درجه متنفر.

اسناد تعصب اولونور مرد غیورده
دینسزلره توجیه رویت یکی چیقدی
اسلام ایمش دولته پابند ترقی
اول‌یوق ایدی اشبوروایت یکی‌چیقدی
ملیتی نسیان ایدرك هر ایشمزده
افکار فرنکه تبعیت یکی چیقدی

حسبحال تأثراشتمالیله ـ دها آلتمش‌سنه‌اول ـ بونلردن‌آجی‌آجی شکایت‌ایدن ملتك ناطقهٔ عرفانی، ترجمان‌وجدانی ، دماغ حکمتی، ناصیهٔ بلند فضیلتی مرحوم ضیا پاشا انقلاب عثمانینك ایلك مؤسسلرندن دکلمی ؟ اوزمان روح ملیتمزك بومیسیونه‌رلردن نه‌قادارنفرت‌واستکراه ایتدیکنه، « تورکلرجاهل ومتعصبدر. ترقیلرینه‌اسلامیت مانع یکانه‌در . » کبی القاآت ملعونانه‌لرندن نه‌درجه کوکلی بولاندیغنه مرحوم مشارالیه حضرتلرینك ترکیب بندنده‌کی شوبیتلردن دها واضح دلیلمی‌اولور ؟ افسوس ، که مسلمانلر اکثریتله بوالیم حقیقتی‌بلدکاری ایچین بوتون‌فناللقلری بغیرحق‌مقدس انقلابمزه ، محترم انقلابیونمزه عزوواسناد ایدیورلر . اللهك بواجل نعمتنی ، نعمت‌حریت وحاکمیتی آیاقلرآلتنه آلیورلر. بلك عظیم کفران نعمت ایدیورلر . انسان بوکا نصل قهرایتمز ؟ نصل دلخون اولماز ؟ اوغرینه فدای جان ایتدیکمز وبالدفعات ئولومله قوجاقلاشارق اعدام اولونمق ورطه‌لرینی‌کچیردیکمز مقدس انقلابمزك برقاچ‌سودی بوزوق مصروع الوجدان ، مسموم‌الروح میسیونه‌ر شاکرد وشاکرده‌لری یوزندن لکه‌لنمسنه ذره قدر وجدان وایمانی ، اذعان وعرفانی اولان نصل تحمل ایدر ؟

ایشته سزك سلامت وطن‌وملت نامنه داخل اولدیغکز جمیتك حمایه‌سیله مفتخر ومباهی برلوندیغی قادینلرك ـ کندی تعبیرکز وجهله ـ حال اسف اشتمالری ! اویله برحال فلاکت مآل ، که کرجکدن دولتمزك بقاسنی تهدید

ایدیور . قانغرانلاشمش برعضو کبی وجود ماتی کمیریور .

سز کندی دیلکزله ، سوزیکزله طوتولیورسکز . اکر کرچکدن دینکزه عاشق ، ملتکزه محب ، وطنکزه مفتون ایسه‌کز ترسنه طاقدیغکز اوکوزلککزی دوزلتیکزده برده باقیکز ! دولتمزك بقاسنی تهلکه‌یه‌قویه‌جق استعدادینی کوسترن عنصر نسوان اخلاق واداب ملیه‌یی وحشی برجنتله انکار ایدن بو صربیه پرورده‌لری ، بومیسیونه‌ر شاکرده‌لری یوقسه دین جلیل اسلام اوزرینه تربیه اولونمش حقیق مخدرات اخوات و مستورات زوجات وبناتمزمی ؟

بز ـ علمای‌متفکرین ـ نسوانمزك حال‌حاضرندن بیان‌خشنودی ایدییورز ظن‌اولونمسین . جناب قرآن‌حکیمك قادینلریمزه تأمین‌ایتدیکی حقوق ووظائف اجتماعیه ومدنیه‌دن برچوغی ظلام جهالت ایچنده غیب اولوب کیتمش . بوکا بزهرکسدن زیاده متأسفز . بوحقوقی آرامق ، میدانه چیقارمق ، صاحبه‌سنه ویرمك هرکسدن اول علمانك وظیفه‌سیدر . چونکه مسئولیت معنویه‌نك اك آغیر قسمی علمانك بوینده‌در . فقط برعائله‌نك ارککی جاهل اولورسه قادیننه‌نه‌قالیر ؟ صربی‌ اول‌ارککدر، قادین‌دکل . عصرلردن‌برو سوروکلنوب کلن برسلسله‌ جهالتك کسیله‌جك حلقه‌سی قادینلق دکل ، ارککلکدر .

عصر مسعود جناب رسالت پناه اعظمیده (علیه الصلاة والسلام) فوج فوج داخل دائرهٔ اسلامیت اولان عربلرك ارککلری اوقوتولیردی . اونلرده کیدر ، ئه‌ولرنده قادینلرینی ، قیزلرینی اوقوتورلردی .

خلیفهٔ ثانی حضرت فاروق اکرم (رضی‌الله عنه) اولاد صحابه‌یه‌خطاباً سویلدکاری شو : « تفقهوا قبل ان‌تسودوا ! وقد تعلم اصحاب النبي صلى‌الله علیه وسلم فی کبر سنهم » . ای‌اولاد اصحاب ! اختیارلمدن دین ودنیا علمنده تفقهه چالیشیکز . ولی نعمت اسلامیت وانسانیتمز صلی‌الله تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك اصحاب کزینی اختیارلقلریله برابر علم دینه چالیشدیلر . بخاری‌ شریف . جلداول . ص : ٢٦ » سوزنه‌قادار معنیداردر ! اوبختیار سابقین اسلامك بلوك بلوك ، طاقم طاقم حضور اقدس جناب رحمة للعالمینه (علیه الصلاة والسلام) کلدرك کمال تعظیم وتکرم ایله عرض اهتدالری ، نائل‌اولدقلری التفات جهان درجات تصوراولونسون، صوکرا صقاللری‌بیاض، بللری بوکولش اومحترم ، اوفدا کار اختیارلرك مکتب چوجقلرینی تنظیرایدن تحصیللری کوز اوکنه کتیریلسین . عجبا بو ـ ماضی‌یه عائد ـ منظره‌یه اغلامیه‌جق کوزده کوزمیدر ؟ اویله کوز هیچ اولمسین دها اهون !

انقلاب نه‌دیمکدر ؟ موتدن‌حیاته عودت. جهل ، موت.. علم، حیاتدر. بزی مزار انقراضه سوروکلین جهل ایدی. بز یاقامزی قورتاروب حیاتك آغوش سعادتنه آتیلدق . هیهات . . . . ! کریبانمز ینه جهالتك پنچهٔ بی امانندە . سوروکلیور . ینه اومزاره صوقمغه چالیشیور . نرده انقلاب ! انقلاب دماغده ، روحده اولورسه ایشته اوکا حقیقی انقلاب دینیر .

اون تموزدن صوکرا بعض یرلرده جمعیت قلوبی اصناف مملکته کیجه درسلری آچدی . اکر جدی طوتولش وبوتون محیط وطنه تعمیم ایدیلمش اولایدی نه‌قادار کوزل اولاجقدی . بری کلدی اعمایی اوچورمك کنارندن آلدی ، جاده‌نك اورته‌سنه کتیردی . ایکی خطوه آتمه‌دن (٣١ مارتده) برخائن کلدی . « یولی صاپیتمشسك . اوچوروما طوغری کیدییورسك » دی‌یه مدهش برکرداب ارتجاعه سوق ایتمك ایستدی . بوزوالینك سلامتی ایستین کوزلری آچار .

بر دها فردای انقلابمزده باشمزی اللریمزك ایچنه آلوب درین درین دوشونه‌جکدك . حیات ملیمزی تهدید ایدن ، حتی بعضیسی روحمزه قادار صوقولان عناصر مضره‌یی ، زهرلی میقروبلری تدابیر حکیمانه ایله وجود ملیمزدن چکوب آلاجق ایدیك . ایشته بومیقروبلرك اك سمداری ، اك مهلکی صربیلر ، میسیونه‌رلردر . بونلر شجرهٔ ملیتمزك کوریه دالرینی زهرلیورلر . ملیتمزی بلع ومحو ایده‌جك یابانجی ملیتلر تلقیح ایدییورلر . بوقادار بدیهی ، بوقادار تهلکه‌لی برمضر عنصرك ایچمزده براقلمسی مقصد انقلاب ایله غیرقابل تألیف برتعامیدر . افسوس ، که بوسمدار میقروبلر حالا مضاعف برفعالیتله چالیشیورلر، حالا اطفال‌اسلامی زهرلیوب دوریورلر.

یا او بد بخت چوجقلرك پدرلرینه نه‌دیملی ؟ عناصر غیر مسلمه‌دن ، قومیتلرینه کوستردکاری افراط محبتلرندن چوجقلرینك تربیه‌لری‌اوزرینه اصل‌تیتره‌مکده ، یابانجی (؟) بر تربیه‌دن نه‌قادار صاقینمقده ، بزه قارشی نه وضعیتلر آلمقده اولدقلرندن اولسون عبرت آلمیورلر ! بر روم چوجنی ، بر بولغار یاوروسی اولا کندی لسانی ، کندی قومیتنی اوکرنیور . دماغی روملقله ، بولغارلقله اشباع ایدیلیور . بو شاشقین بابالر ایسه بالعکس جکر پاره‌لرینی صربیلره ، میسیونه‌رلره تسلیم ، روحلرینی فرانسزلقله ، آلمانلقله ، انکلیزلکله تسمیم ایدییورلر. آرتق غافل‌اولسونده بونلردن خیرومیمنت ، دینه ، ملیته محبت ، وطنه عشق وسودا بکله‌سین ! ئه‌وت ، بکله‌سین : هم‌ده یتشمش کلینلك قیزلرینك یاره فرارلرینی بکله‌سین ! نه‌سویلیورسکز اه عشقنه !؟ بونلر ، بو فاجع حقیقتلر بنم زدهٔ فکرم ، محصول خیالممی ؟ لطفاً مقاله‌ی ـ فقط بی طرفانه براعتدال وجدان ایله برده‌ها مطالعه ایدیکز ! مقالەم ، هرسطری حتی هرحرفی اوزرینه اشك تأثر دوکولمکه لایق بر لوحهٔ حقیقتدر . سز ایستدیککز قادار معترض اولیکز ! اوحقیقته اعتراضك ، اونی استخفاف واستهزانك ، اوکا وحشت وتعصب اسنادینك ضررعظیمنی استقبال دها فاجع بر صورتده کوستره‌جکدر .

محمد فخرالدين

غالب‌دده ایچین یاپیلاجق احتفال حقنده

(حق) غزته‌سنك جمعه ایرته‌سی کونکی نسخه‌سنده (بایقوش) سرلوحه‌لی و (شهاب‌الدین سلیمان) امضالی ینه بربوچوق‌ستون یازی مندرج ایدی .

(ان‌انکرالاصوات . . .) مآلنی آندیران‌وبایقوش‌فریادینی ـ کراهت اداسنه کوره ـ آواز بلبل صاندیران بونغمه‌لر ! کچن هفته یازدیغم جوابك کویا جوابی اولمق اوزره قارالانیلمش .

طاهرالمولوی ایله شهاب‌الدین سلیمان افندی‌یی بیلنلر ، کندیلرینی پك ایی طانیدقلری جهتله ذات مسأله‌یه تعلق اولمایان وصرف شخصمه تجاوزدن عبارت بولونان اوترهاته‌مقابله ایتمه‌یه‌جکم . چونکه اویازیلره مقابله ایتمك یازانك سویه‌سنه اینمك اولاجغی کبی (نصرالدین‌خواجه‌یه سباحت درسی ویرمك) طرزنده معارضمك « سزی سبیل‌الرشادك تعقیب ایتدیکی غایهٔ کزین ومبارك ایچون تربیه‌یه دعوت ایدییورم » دیمه‌سنه مخالف دوشه‌جك . یالکز شهاب‌الدین افندینك « بایقوش بوهفته ینه اوتدی . . . بوصدای مشئوم براز صوصسه ، اك‌مقدس حسلرك ، اك‌نجیب آرزولرك تظاهراتی ایچون برصباح نوین ، برصباح کزین طوغسه . . . » دیه آجیقلی چیغلقلر قوپارماسنك سببنی‌ایضاح ایده‌یم :

معلومیام شیخ غالب مرحوم ایچین براحتفال ادبی یاپیلاجغی حق غزته‌سیله اعلان ایدیلمش وناصیل یاپیلاجغنه دائر برده پروغرام نشر اولونمشدی .

آنچه مردم میکند بوزینه‌هم

وادیسنده ترتیب ایدیلمش اولان بو فرنکجه مراسمك برعثمانلی پای تختنده وبراسلام عبادتخانه‌سنده قابل و شایان اجرا اولمادیغنه دائر ایلك مقاله‌یی بن یازدم . جواب ویردیلر و تشبثلرینی مدافعه دکل،

بکا تجاوز ایتدیلر. بالطبع بن ده سرتجه مقابلهده بولوندم. بونك اوزه‌رینه صوك مقاله یازیلدی و « بو صدای مشئوم براز صوصسه » تمنیسی اظهار ایدیلدی . چونکه بو مرتب احتفالی یاپامایاجقلرنی – دیدیکم کبی – مسلمان محله‌سنده صالیانغوز صاتامایاجقلرنی آکلادیلر . کاشانهٔ خولیالری ییقیلدی ، ساحهٔ امللری خراب وتراب اولدی . طبیعی بنم ندای ایقاظمی بایقوش صداسی تلقی ایتدیلر . نه‌زیانی وار؟ حضرت بلالك کعبه اوستنده اوقودیغی اذانی طویمامق ایچین قولاق طیقایانلرده اولمامشمی ایدی ؟

مرتب احتفاللرینی یاپامایاجقلر دیدم . أوت . یاپامایاجقلر . زیرا رجبك یکرمی یدنجی جمعه کونی غلطه مولویخانه‌سی هرهفته وهر کونکی کبی زواره کشاده بولوناجق. کلنلردن کیمسه بیلت ودعوتنامه صورمایاجق . هرفرد، کسوهٔ معتاده‌سیله کلوب درکاهه کیره‌بیله‌جك . اوکله اذانی اوقونجه جمعه نمازی قیلیناجق ، نمازدن صوکره مولد شریف اوقوناجق ، ولادت بحرینی متعاقب، شیخ غالبك :

سن احمد ومحمود ومحمدسك افندیم

حقدن بزه سلطان مؤیدسك افندیم

نعتی انشاد ایدیله‌جك . بعده مقابله اجرا ایدیله‌رك ختامنده .. طرف شاهانه‌دن احسان بیوریلوب – محراب داخلنه قونولمش اولان ستارهٔ شریفه آلیناجق ، تکبیرات وتعظیمات ایله تربه‌یه کیدیلوب حضرت شارحك صندوقه‌سی اوزه‌رینه قونولاجق . اوندن صوکراده تربه پیشکاهنده بردعا قرائتی وبرکلبانك کشیده‌سی ایله بو احتفال مقدسه نهایت ویریله‌جکدر . بو ترتیباتی، چلبی افندی حضرتلرینك :

« طریقمزده اویله بر احتفال یوق . مشایخك بولنمغه مجبور اولمیه‌جغی طبیعیدر . مخالف شرع اولمامق اوزره هرکس حضرت شیخی زیارتده مختاردر. بزه پروغرام کلمدی. »

۲٤ ایلول سنه ۳۲۸

پوست نشین درکاه حضرت مولانا

ولد »

تلغرافنامه‌سی وغلطه مولویخانه‌سی پوست نشینی افندی حضرتلرینك افاده‌سی وجهله مع الشکران اعلانه مبادرت ایدییورم .

ایشته بنم‌ده آکلاتمق ایسته‌یوب بعض لایفهمانه آکلاتامادیغم مقصد، مراسمك بو صورتله یاپیلماسی وحسیات وطنپرورانه‌یی تقویه ایچین یاپیلاجق احتفالك وطنده‌کی اصول وتعامله موافق اولماسی ایدی . فلله الحمد والمنه .

احتفال متصورك شو رنك مستحسنی آلماسی اوزرینه آرتیق مناقشاته ختام ویریلمه‌سی لازم کلیرسه‌ده بایقوشنامه! نك الت طرفنده‌کی (برایقاظ نجیب) ی یازان (محبان مولویه‌دن اسکدارلی شیخ ابو الحسن حسنی النقشبندی الخالدی) افندینك، بوقهوه دو کوجینك خینق‌ده‌یجیسی اولان ابن الزمان عزیز حضرتلرینك نطق شریفلرنده ! معده بولا-ندیره‌جق بعض جهتلر بولوندیغی ایچین جوابسز براقق ایسته‌میورم . وعفو مرشدانه‌لرینه اغتراراً بروجه آتی بعض معروضاته اجتسار ایدییورم :

عنوانی عرفاندن بویوك افندیم !

حسب المسلك بیلمه‌کز لازم کلیر که : غایهٔ طریقت، ساحهٔ معرفتدر. درجات معرفتك ابتداسی‌ده انسانك نفسنی بیلمه‌سی، یعنی حدینی تجاوز ایتمه‌یه‌جك درجه‌ده مرتبه ومقدارنی اوکرنمه‌سیدر . مع التأسف کورویورم که نظرکز ، بو ابتدائی درجه‌یه‌ده واصل اولامامش و (ارنلر) ك هنوز صف نعالنه بیله کچه‌مه‌مشسکز . چونکه حد و مقدارکزك خارجنده‌کی ایشلره قاریشمایه وعقلکزك ایره‌جکی، ایرمه‌یه-جکی شیلردن بحثه چالیشمایه قالقیشمشسکز .

بیلمم کیملره خلوص چاقق ایچین بنم مطالعاتمك صرف تعصبدن ایلری کلدیکنی سویلیور و مناقب اولیایی اوقویوب اوقومادیغمی صورویورسکز ؟ اولیای کرام حضراتنك بعض مناقب جلیله‌سنی عاجزانه اوقومش اولدیغمی ازجمله طریق خواجکانك اجلهٔ رجالندن بولونان (عبد الخالق غجدوانی) حضرتلرینك « یا اولدیغك کبی کورون، یا کوروندیکك کبی اول » ارشاد عارفانه‌سنی زیور حافظه ایله‌دیکمی سویله‌مکله اثبات ایده‌رم .

شاهم ! اهل اخلاص اولماسی لازم کلن ارباب طریقته خلوصکارلق یاقیشماز. مشایخ عظامك وظیفه‌سی : لمقصد حقیقتی تغییر ایتمك دکل، لومهٔ لائمدن بیله چکینمه‌یه‌رك حسبةً لله ارشادات خالصانه‌ده بولنمقدر . یازیق که نظرکز ، بوخصوصده اهل اللهك مشرب هداسنه دکل (شیخ نجدی) نك مسلك هواسنه اتباع ایله (مفتئ ماجن) لك ایدییورسکز. احتفال (سابق) ادبی حقنده‌کی مسند ومتکا کز صاغلام اولمادیغی ایچین سزی ویروانکزی چوروك تخته‌یه آیاق باصدیرمش . بخارا اهالیسنك (شاه نقشبند) حضرتلرینی زیارت ایچین مزین البسه وسیاه بایراقلر ایله (قصر عارفان)ه کیتمه‌لری؛ جناب(احمد البدوی) نك تربهٔ شریفه‌سی جوارنده طوپلانانلرك‌ده عظیم جمعیتلر ترتیب ایتمه‌لری ، غالب دده ایچین یاپیلماسی تصور ایدیلن آلافرانغه مراسمه سند اولابیلیرمی ؟

سانحاتکز غالبا استغراق اثناسنده ظهور ایتمش . بیلیرسکز که بونلره (شطحیات) دیرلر وظاهر بینانی مزلقهٔ انکاره سوق ایده‌جکی ایچین نقل ونشرینه جواز ویرمزلر . سز نه‌یه اویله یاپمادیکز ؟ تونیاز درویشانکزدن، یاخود داها سزی لایقیله طانیمامش اولانلردن تنك حوصله بولونانلرك یولنی اوراجغی وکندیلرینه :

مامریدان ، روبسوی کعبه چون آریم ؟ چون

روبسوی خانهٔ خمار دارد پیرما !

دیدیره‌جکنی دوشونمه‌دیکزمی ؟

چو کفر از کعبه برخیزد کجاماند مسلمانی ؟

برده (حقیقی کلمه‌سیله مولویلکی حزب جدید ، حزب عتیق نامیله

ایکی‌یه‌می تقسیم ایتمك ایستیور) سؤالنده بولونیورسکز . بن‌ده ذات رشادتکزه صورایم : شمدی‌ده مرشدلك ومفتیلکدن پولتیقه‌جیلغه‌می هوس ایتدیکز ؟

واز گچیکز ایمانم ! پولتیقه‌جیلغك عرف عوامده مداهنلك معناسنه کلدیکنی دوشونکز . مداهنه ایتمك ، تورکجه‌سی قاووق‌صاللامق سزك کبی کسوهٔ اولیا لابسلرینه واوچ طریقتدن مقام ارشاد جالسلرینه یاراشماز . سز ، حزب جدید ایله حزب عتیقدن بحث ایده‌جککزه کوشهٔ فراغتکزده بر حزب قرآن اوقویوب وطن وملتك سلامتنه دعا ایدیکزکه اصل وظیفه‌کزی ایفا ایله‌مش اولاسکز .

« بر زمانلر عینی آثار تعصبله مرشد عالی م م (شیخ نظیف قولی) دیه مجازی وحقیقی سوزلریله مولویلکی ایکی‌یه آییرمق تشبثلری اولدی ایسه‌ده موفق اولامادی ایدی » بویوروبیورسکز .

آمان ارنلر !

ارضی سیلمز لاخلادن ، لاملادن بحث ایدر ،
صوصدوروك ، سویله‌مه‌یك صوفی بی بجا سویلیور !

و : دکل کرامتی ، شیخی آلمایك هیچه ؛
باقك‌ده عبرت آلك مرشدك ضلالندن !

دیه‌جکم کلیور .

مولویلکی ایکی‌یه آییرمق ایسته‌ین کیملردر . شیخ نظیف قولی نه دیمکدر ؟ واقعا بز شیخ نظیف افندی‌یی کورمه‌دك . لکن مشارالیهك زمانه یه‌تیشنلر حالا موجود . بزه ایناتمازسه‌کز اونلره صوروب تصحیح عقیده ایله‌یکز که مولویلکك اویله دالی ، بوداغی ، قولی ، باجاغی یوقدر . طوس طوغرو برمسلك عرفاندرکه آلتی یوز بوقدر سنه‌دن بری او طریق معرفتده ظهور ایدن اکملین ، ذرات منجذبه کبی شمس مولانانك شعاع حق التماعنده محوومستهلك اولوب قالمشدر . یالکز سزی یا کیلتان برصاچما واردرکه تبدیل الشکل لاجل الاکل وادیسنده طولاشان بعض سرسریلر طرفندن چیقاریلمش (شمسی)لك (ولدی) لك اعتبار مردودیدر . کویا (شمسیلر) مشرب عشقی (ولدیلر) مسلك زهدی اختیار ایده‌رلر ومنزل حقیقته بو یوللردن کیده‌رلرمش !

حقیقتده ایسه (سلطان ولد) حضرتلری ، جناب (شمس تبریزی) نك‌ده خلیفه‌سی اولدیغی جهتله شمسیلك ایله ولدیلك ، مولویلکدن باشقه برشی دکلدر .

ایشته شیخم ! شومعروضاتی کوش انتباهه آلیکزده ادراککزه تنزلدن متعالی بولونان مباحثه قاریشمقدن اجتناب ودعا کوی اموات اولارق چاره‌جوی اقوات اولمایه شتاب ایدیکزکه نظرکزه :

چون بسی ابلیس آدم روی هست
پس بهر دستی نشاید داد دست
حرف درویشان بدزدد مرد دون
تا بخواند بر سلیمی زان فسون

دیمه‌سینلر . باقی :

نسخه‌ك مرض عشقه علاج ایله‌مدی هیچ ..
ای شیخ کراما تفروش ! ازده صوین ایچ .

طاهرالمولوی

هامش — حقك پازار کونکی نسخه‌سنده‌ده « ددکان مولویه‌دن اون بش کیشی نامنه علی رضا دده » و « یکیشهرلی شاعر عونی بك حفیدی محبان مولویه‌دن حسین عونی » عنوان وامضالریله ایکی ورقه واردی .

علی رضا دده ایله حسین عونی بك رأی ومطالعه‌لرنده سربست بولوندقلری ایچین یالکز کندی نامل‌ریله وکالت ایتدکلری ذوات حسابنه سوز سویله‌یه‌بیلیرلر . لکن برینك « طاهرالمولوینك مولویلر نامنه حقسز وبی لزوم تجاوزینه اشتراك ایده‌جك هیچ بر مولوینك بولنمادیغنی کمال جسارتله اتیان » ایتمه‌سی ، دیکرینك‌ده « بوکبی غیر منطقی اعتراضاتك مولویلکك شخصیت معنویه‌سی ایله هیچ برمناسبتی اوله‌میه‌جغی » ادعاسنده بولونماسی اصل غیر منطقی وشایان تعجب کوروله‌جك افکار متجددانه‌دن اولسه کرکدر .

دوران باخبر به ازتزد یکان بی بصر !

ط . م .

سیاسیات

مهلك برمرض

تاریخ اسلام عریض وعمیق برصورتده تدقیق ایدیلیرسه اقوام اسلامیه‌نك تااوته‌دنبری معروض اولدقلری مرض مهلکك افتراق واختلافدن عبارت اولدیغی تبین ایدر . شو مرضك آثار وتظاهراتی تا بدایت اسلامیتده مشاهده ایله‌مك قابلدر . حضرت رسول اکرمك وفاتی کونی بیله شو مدهش مرض کندیسنی کوستردی ، ایام جاهلته خاص وروح اسلامیته طبان طبانه ضد اولان شو حال ، اسلامیتك واسطهٔ ظهوری اولان ذات مبارکك وفاتی دقیقه‌سنده بیله تجلی ایله‌مه‌یه باشلادی . فقط روح نبوی ایله متنفس وحقایق اسلامیه‌یی حامل بولنان برقاچ ذات معالی صفاتك همتلری سایه‌سنده ایام جهالت‌حسیاتی بوکره‌ده مغلوب ایدلدی . مقام معلای خلافته انتخاب ایدیلن ابوبکر صدیق رضی‌الله عنه ایلك خطبه‌لرنده : « اسلامیتی ، قابل زوال اولان جسد مبارك محمدیدن عد ایدنلر ایچون اسلامیت آرتق بیتدی ، یوقدر ؛ فقط اسلامیتی بشریتك سعادتنی متکفل بر سلسلهٔ حقایق آسمانیه‌دن عد ایدنلر ایچون اسلامیت ابدیاً باقیدر وایشته بز شو اسلامیتی ابقا ونشر وظیفه‌سی ایله مکلفز » سیاقنده بیان افکار ایتمشلردی .

فی‌الحقیقه اسلامیتك باشنده تزلزل وتردد ناپذیر برقوهٔ حاکمهٔ

معقوله ومشروعه ايله بتون ارادات وتمايلات شخصيه‌لرى عينى مجرايه ، عينى غايۀ مقدسه‌يه طوغرى سوق ايدن ابوبكر صديق ، عمر ابن خطاب رضى الله عنهم كبى مقتدر ذوات بولندقجه تاريخ بشريتده امثالى نامسبوق وحقيقتاً معجزه نما برفعاليت ، براقتدار ابراز ايدلدى .

زيرا حيات اجتماعيه مليتى متخالف ومتضاد وارادات وتمايلات شخصيه‌يه مالك اولان ميليونلرجه نفوسك اجتماع ايدرك بر كتلۀ واحده تشكيل ايتمه‌لرى ايچون الك برنجى شرط ، الك عمده اساس نظام وانتظامه رعايت ايتمه‌لريدر .

نظام وانتظامى تأمين ايچون ده ايكى قوه موجوددر ؛ بريسى قوۀ قاهرۀ قانون ، ديكرى ايسه وجدان ملى ! اولكيسى برقوۀ ماديه‌دركه حدود طبيعيه‌سندن چيقمق تمايلاتنده بولنان ارادات شخصيه‌لرى درحال حدود مذكوره دائره‌سنه سوق ايدر . ايكنجيسى ايسه برقوت معنويه‌دركه انسانلرى كندى تمايلات ، آرزو ، وارادۀ شخصيه‌لرينى بر مقصد وغايۀ عاليه‌نك استحصالى ايچون منفعت عموميه يولنده فدا ايتمه‌يه سوق ايلر .

ايشته بدايت اسلاميتده ، وفات نبوى‌يى متعاقب بو شو ايكى قوتك ده عينى درجه حاكم اولديغنى كوريورز . يوقاريده عرض ايتديكمز كبى وفات نبوى‌يى متعاقب ايام جهالته مخصوص احوال وعلامات كنديلرينى كوسترمه‌يه باشلاديلر . ظهور اسلاميته قدر متفرق ومتحارب قبايل وحشيه‌دن عبارت اولان عربلر اسلاميت سايه‌سنده بر كتلۀ واحده ، برملت مقتدره شكلنه كيرمكده‌لر ايكن وفات نبوى مناسبتى ايله اسكى حال واوضاع ينه باش كوسترمك استعدادنده بولندى . رؤساى قبائل اسكى وضعيتلرينى اخذ ايتمك آرزوسنده بولنديلر ؛ اوته‌ده بريده قيامه ، عصيانه شروع ايتديلر ؛ اسلاميتدن بيله خارج اولديلر ؛ مدينه‌ده انصار ايله مهاجرلر آراسنه خلافت مسئله‌سى مناسبتى ايله صوقولمش اولان نزاع وشقاق ده شو احوال عموميه‌نك باشقه برتجلى ، برتظاهرندن عبارتدى . اسلاميت مدهش برتهلكه قارشيسنده بولنيوردى .

ايشته اوزمان وجدان ملت كنديسنى كوستردى ، روح اسلاميته متحلى ، مادى ومعنوى موجوديتلرينى اسلاميته وقف ايتمش اولانلرك كافه‌سى همان تهلكه‌نك عظمتنى درك ايده‌رك بتون قوتلرى ايله ازاله‌سنه قويولديلر . ارادات وتمايلات شخصيه‌لر اونوتيلدى ؛ آرزو واحتراصات فرديه‌لر منفعت عموميه‌يه فدا ايدلدى . اول باول فاروق اعظمك اتحاد آرا ايله انتخابيله وجدان ملى‌يى طاشيانلر ايچنده اختلاف وشقاق برطرف ايدلدى . شيمدى صره قوۀ قاهرۀ قانونه كلدى . ابوبكر صديق ، عمر بن خطاب زمانلرنده قوانينك بتون افرادامت حقنده سياناً نه‌درجه‌ده شدتله تطبيق ايدلديكى جمله‌جه معلومدر . ايشته بو مناسبتله شيرازۀ وحدتى بوزمق تمايلاتنده بولنان وصرف ايام جهالته مخصوص اولان ارادات فرديه‌لر دائرۀ معقوله‌يه سوق ايديله‌رك تاريخ اسلاميت الك زرين صحيفه‌لرينى شوايكى خليفۀ ذيشانك ايامنده حائز اولدى .

فقط ايام جهالت روحى هنوز بتون بتون محو ونابود ايديله‌مه‌مشدى ، هواى نسيميده كزييوردى ، كنديسى ايچون مساعد شرائط آرييوردى . ايشته شو مساعد شرائطى عثمان ابن عفان وعلى ابن ابو طالب حضراتى زمانلرنده بولدى . عثمان ابن عفان رضى الله عنه حضرتلرى طرفندن ابراز ايديلان اوفاق برضعف مزاج تمايلات وارادات شخصيه‌لر ايچون واسع برميدان آچدى ، شيرازۀ دولت بوزولمه‌يه يوز طوتدى . بوحال على ابن ابوطالب حضرتلرى زماننده دها زياده كسب شدت ايتدى . جمل ، صفين ، نهروان محاربه‌لرى اسلاميتى ابدياً داغدار ايده‌جك تاريخ اسلامك قانلى وفاجعه‌دار صحيفه‌لريدر. خوارجك ظهورى ، كربلا واقعۀ مدهشه‌سى ، يزيد وحجاج ابن يوسف كبى حاكملرك صحنۀ اسلاميتده نمايان اولمه‌سى شيرازۀ حكومتك تماماً بوزولديغنى وبرهرج مرج عمومينك ، آنارشينك قائم اولديغنى كوستريور .

على ابن ابى طالبك قاتلى اولان ابن ملجمدن كريمه‌سى حضرت زينب : « بابام خليفه‌يى نيچون اولدردك ؟ » ديه صوردقده قاتل : « بن خليفه‌يى اولدرمه‌دم ، على‌يى اولدردم ؛ الحكم لله » ديه جواب ويردى . بوكونكى آوروپا آنارشيستلرى باشقه برشى سويله‌ميورلر . آنارشى جارى وحكمران اولان برير ده نه وجدان ملينك ، نه ده قوانينك تطبيقنه ميدان قالمز . آنارشى‌يه قارشى قونولاجق يكانه قوت ، استبداددر . ميليونلرجه ارادات وتمايلات شخصيه‌لرك برهرج ومرج عمومى ايچنده يكديكرلرى ايله چارپيشمه‌لرينه قارشى يكانه چيقابيله‌جك قوت ، ينه بر ارادۀ واحدۀ قاهره اوله‌بيلير . بنى اميه وبنى عباسيه زمانلرى حقيقت حالده اسلاميتك اساس واركان حكومت حقنده وضع ايتمش اولديغى قواعده تماماً مخالف اولان بر اصول استبدادك تأسيسندن باشقه برشى دكلدى . وبوده چاره‌سز ايدى . استاد فاضل مناسترلى اسماعيل حقى افندى حضرتلرينك « صراط مستقيم » صحايفنده تاريخ اسلاميته عائد نشر ايتمش اولديغى تتبعاتده بيوريليوركه : « عربلردن بريسى حجاج ابويوسفه : سن فاروق اعظم زماننه يتشسدك ، عدالتنى كوردك ، نيچون اوخليفۀ ذيشانه امتثال ايتمزسك ؟ » ديمش ؛ بوكا جواباً حجاج ده ديمش كه : « فاروق اعظم زماننده اباذروارdى ؛ سن اباذر اول ده بن ده عمر اوله‌يم » !

شو اوفاق جمله تام برحكمت حكومتدر ! ابن ملجملردركه يزيدلرى طوغورييور . استبداد ، آنارشى ... يكديكرلرينك شريك ورفيق غير مفارقيدر . آنارشى اولان يرده مطلق استبداد اولور واستبداد حاكم اولديغى محلده مطلق آنارشى وجود بولور . تاريخ اسلاميتى تدقيق ايدكز . ظاهراً قوى ، مقتدر ، برحكومت مستبده‌نك موجوديتنه رغماً باطناً عمومى برهرج ومرجى ، برعدم انتظامك حكمرانلغنى كوررسكز . رؤسا ، قبائل ، اقوام على الدوام يكديكرلرى ايله چارپشمقده‌در . دائما برسيلاب خونين دركه آقيور . حتى دشمنه قارشى كوندريلن عساكر اسلاميه آراسنده شو حالت روحيه بردوام اوله‌رق

روسیا آراسنده استرقاب ، قانلی فاجعه‌لر ، چارپشمه‌لر هیچ برزمان اکسیك دکلدر .

ایشته اقوام و ملل اسلامیه‌نك دهشت نما برصورتده سقوطنه باشلیجه سبب‌ده شو احوال روحیه اولمشدر . اندلسده اسلامیتك صورت انقراضنی ، هندستانده حکومت اسلامیه‌نك سن وطنی ، آفریقای شمالیده ، آسیای غربیده بوقدر اسلام سلطنتلرینك تاریخ اضمحلالنی درخاطر ایدکز ؛ هپ عینی سببی ، عینی حالی کوررسکز . بزمسلمانلر احتراصات ، انفعالات ، تمایلات شخصیه‌مزی منافع عمومیه‌یه فدا ایتمك خاصه‌سنه مالك دکلز . بزم اك بیوك ، اك مهلك خسته‌لغمز ، مرضمزده بوندن عبارتدر . فقط شوخسته‌لق مناسبی ایله دوچار اولدیغمز ذلتلر ، مصیبتلر بیله بزی ایقاظ ایده‌میور .

مناسـتر واقعهٔ الیمه‌سی بوکون هربر مسـلمانی تا روح و قلبندن جریحه‌دار ایتمه‌لیدر ، بزشو واقعه‌نك مباشرلری طرفندن درمیان ایدیلان مدعیات و مطالباتك ماهیتی حقنده بیان افکار ایتمیه‌جکز . بونلرك حق اولدیغنی تسلیم ایسه‌ك بیله اینه شوحقك استردادی ایچون مراجعت ایدلمش اولان طریقی تصویب ایده‌جك نه اده برصاحب وجدان ، برصاحب اذعان بولندیغنی بیله تصور ایتمیورز . اکر بوکون سرکارده عبدالحمید بیله بولنسه‌یدی و مملکتك ایچنده بولندیغی غوایل و مشکلاتله برابر برده بویله بر غائله ایقاع ایتمـش اولسیدیلر ، بز بلا تردد شو غایله‌یی ایقاع ایدنلری ـ کیم اولورسه اولسون ـ حمیتسزلکله وصف ایدردك ! زیرا بوکون بتون عثمانلولرك ، بتون مسلمانلرك اوزرینه یکانه بر وظیفه تحمیل ایدلمشدر که اوده قارشیمزه چیقمش اولان ، بزم موجودیت ملیه و دینیـه مزه بیله ختام ویرمك نیتی بسله‌مکده بولونان دشمنله متحداً و متفقاً بچه‌لشمکدن عبارتدر . اکر بزه ظلم و شتم ، قهروجبر اولورسه بیله بز شو دشمنی برطرف ایدنجه‌یه قدر هرشـیئه صبر و تحمل ایتمه‌لی یز . بزده بر وجدان ملی ، اسلامیتك شو صوك نشانه‌سی اولان خلافت عثمانیه‌یی محافظه ایتمك قایغوسی وار ایسه ـ بویله حرکت ایتمه‌لیز . بوکون حسـاب وقتی دکلدر . قاتل قاتله بیله ال ویره‌رك دشمن عمومی‌یه قارشی چیقمه‌لیدر . زیرا معاذالله دشمن غلبه چالارسه ، دشمن وطنی مقهور و منکوب ایدرسه بوکون اسعاف ایتدیره‌جکمز مدعیـات و مطـالباتدن بیله هیچ بر بهره و ثمره کوره‌میز ! حالبوکه ایشته موسمسز ، وقتسز یاپلمش اولان شوکبی حرکاتدرکه دشمن ایچون اك زیاده مدار ظفر و غلبه اولابیلیر ! شوکبی حرکاتدن صاقینه‌لم که کوکارده‌ی ارواح انبیا قان آغلیور ! !

احمد آغایف

مکاتیب

دارالخلافه‌ده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

معروض داعیلریدر ،

مطبوعات عثمانیه و اسلامیه اراسنده مندرجات جدیه‌سیله کسب تمیز و زیر ادارهٔ فاضلانه‌لرنده انتـشار ایتمکده بولنـان « سبیل الرشاد » نام جریدهٔ فریده‌لری بالعمـوم اسرا ارقداشـلرمله مطالعه اولونمق ارزو ایدلدیکندن لطفـاً ارسال بیورلمسـیله بر درجه حال اسارتدن متولد یأس و کدرلریمزك رفع و تطمینه همت و عنایت بیورلمسنی تمنی ایدر و بو وسیله ایله تقدیم احترامات ایلرم افندم .

۱۶ حزیران ۳۲۸

ایتالیانك ناپولی شهری جوارنده سالارنونك قاه‌پانیا نام قصبه‌ده قشله‌ده مقیم اسرای عثمانیه‌دن چکجه‌لی قومیسر معاونی

علی حلمی

سبیل الرشاد

جریده‌مز حقنده‌کی توجهات علیه‌لرینه تشکرلر ایدرز . رساله‌مز مع الافتخار تقدیم اولنمشدر ، بعدماده کوندریله‌جکدر . محترم قارداش ، « ولاتحزن انالله معنا . . . . » .

امام یحیانك برمکتوبی

امام یحیا حضرتلری طرفنـدن یمن مبعوث محترمی السـید احمد الکبسی حضرتلرینه کوندریلن مکتوبك عیناً ترجمه‌سیدر :

برادرعزیزم یحیی الکبسی ، سلام وتحیاتدن صکره : معلوم عالیلری اولدیغی وجهله اجنبیلر دائما اهالیٔ مطیعهٔ اسلامیه‌یی اغوا واغفاله ساعی وانواع حیل ودسایس استعمالندن غیرخالیدر . بعض مسلمانلرمزدخی بو اغفالاته قاپیله‌رق یکدیکرینه قارشی ایقـاع ضرر ایتمکده و اخیراً کله‌جك مضرتك درجه‌سـنی حساب وتعیین ایلیه‌مه‌مکده ودشـمنك بوندن استفاده ایده‌رك بوکون جمله‌سنی محو وپریشان ایلیه‌جکنی تیقن ایده‌مه‌مکده‌درلر . بوحالك اسلامیتك محونی انتاج ایلیه‌جکنی تخطر ایده‌مدکاری کبی بوحرکتلریله دشـمنك موفقیتنه خـدمت ایتمکده اولدقلرینی‌ده آکلایه‌مامقده‌درلر .

هر صـاحب عقل واذعان ادنا برملاحظه ایله وقوع بولان کافهٔ حرکاتك بردسیسهٔ اجنبیه محصولی اولدیغنی وبوتون اجنبیلر مسلمانلرك علیهنده یکدیکرینه خفیاً وجلیاً معاونت ایتمکده بولندقلرینی کورمه‌مك وبونك نتایج وخیمه‌سنی آکلامامق قابل دکلدر . اسلامیتی ضعیف اولان مسلمانلردن بعضیلری بونلری مأکولات ومابوساتده وافادات وبیانات وحرکاتده تقلید ایتمکده وبونلردن معاونت ومظاهرت کورمکده واهالی اسلامیه آره‌سـنده ایقاع شقاق وفسـاد ایلیه‌جك بیاناتده بولنمقده‌درلر .

نه‌اولوردی بوکبی آدملر احکام دینیه‌دن اولان تعاون وتناصر قواعدینه رعایت و آره‌لرنده وقوعه کلمکده اولان نزاع وشقاقی برطرف ایتمش اوله‌ایدیلر . افکار عمومیهٔ اسـلامیه تأثیرات خارجیه نتیجه‌سی اوله‌رق مجلس مبعوثانده تشکل ایدن فرقه‌لرك بربرینه قارشی آلدقلری وضعیتدن فوق العاده متأثر ومتألمدر .

هله منتخبلر بزمبعوثان کرامی ضررءمی انتاج ایتمکده اولان

اختلاف ایچون دکل ، شوکت اسلامیه واعمار ممالك عثمانیه‌یی تزیید ایده‌جك ولان اتحاد واتفاق ایچون انتخاب ایله‌دك دییورلر وبو نتیجه‌یه انتظار ایله‌یورلر .

سیدادریسه کلنجه بونك احوال وحرکاتی وقتیله سزه یازلمش وبرقسمی اوراق حوادثله نشر ایدلمش اولدیغندن تفصیلاتنه حاجت یوقدر . یمن قطعه‌سی ملك موروث عثمانیدر . بوراده حاکمیت اسلامیهٔ عثمانیه الی‌نهایه باقی وپایداردر . بونك برجزئی بیله ایتالیا وامثالنك بعنایة‌الله تعرضندن مصوندر .

سید ضحیانی القاسمی‌یه کلنجه بونك کافهٔ بلاد و قلاعی وحتی ام‌الیلی نامنده‌کی حصن حصینی ضبط ایدلمش وکندیسی عسیره فرار ایله‌مشدر .

حیات اقوام اسلامیه

حبشستان مسلمانلری

مسافه‌نك اوزاقلغی ، مواصلاتك صعوبتی سببیله حبشستانده‌کی مسلمان قرداشلرمزك احوالندن هان بی‌خبر قالمشز ، حبشستانك احواله ، نظاماتنه اصول اداره‌سنه وقوف تامی بولنان الاستاذ شیخ طه حسن افندینك بوراده بولونمسندن بالاستفاده الهلال محرری ، موی الیهك معلوماتنه مراجعت ایله آتیده‌کی معلوماتی استحصال ایتمشدر . اشبو معلوماتدن حبشستان مسلمانلرینك احوالنه قارئلرمزك بر درجه‌یه‌قدر وقوف حاصل ایده‌جکنی مأمول ایدرز .

***

حبشستان اوچ قسمه منقسمدر .

(١) قسم : ایکنجی منلیکك مسقط رأسی وحبشستانك مقر اداره‌سی «امحره» در . (٢) قسم : جلا ، (٣) : نجره‌در .

اشبو اوچ قسمده عددلری ٣٣ ه بالغ برچوق ولایات واردر . اشبو ٣٣ ولایتدن اوچنده اوچ مسلمان دیکرلرنده خرستیان والیلر واردر.

مسلمان والیلرك بریسی السلطان محمد داود ابو جفاردر . بونك مقر حکومتی جلا قسمنده کائن جمادر . اشبو سلطان یقین بر زمانه قدر استقلال وحریت تامه‌یه مالك ایدی . اخیراً حبشستانه انقیاده مجبور ایدلدی ایسه‌ده شمدی‌یه قدر حاکم اولدیغی ولایتك اموِر داخلیه‌سنه متعلق خصوصاتده تصرفات مطلقه‌یی حائز برچوق امتیازاتی حالا باقیدر .

اشبو سلطان محمدك حاکم اولدیغی مملکت اهالیسنك جمله‌سی مسلماندر . بو مملکتلرده عقل ، درایت وصلابت ایمان ودیانت ایله معروف برچوق علما ومتفکرین اسلامیه واردر . قوهٔ حربیه‌سی ١٦٠ بیك مقاتلدر . بونلرك ٨٠ بیکی منه‌لیکك ٨٠ بیکی‌ده کندیسنکدر .

اشبو سلطان هر سنه حبشستانك مقر اداره‌سی اولان آدیس آبابایه ویرکوسنی ویرمك اوزره کلیر وبر آی آباباده اقامت ایتدکدن صکره مرکز ولایته عودت ایدر .

اشبو سلطانك حبشستان قرالی نزدنده پك چوق نفوذی وسائر والیلره نظراً پك محترم وعالی مقامی واردر . اشبو سلطانك حبشستان حکومتنه هر سنه ویردیکی ویرکو آلتون حشالرله مزین اولان برچوق آت واسترلردن واوانیٔ ذهبیه‌دن بشقه ٣٠٠ بیك قیه آلتوندر .

دیکر ایکی مسلمان والی امحره قسمنده اقامت ایدرلر . بونلردن بریسی دوی والیسی دجاج احمددر . بونك حاکم اولدیغی ولایت اهالیسی عموماً مسلمان اولوب ایچلرنده بر خرستیان بیله یوقدر .

اشبو ولایتده برچوق علما واصحاب زهد وتقوادن برچوق صالحین اولوب مصرده‌کی جامع ازهر کبی مدارسده تحصیل علوم ایچون بتون حبشستان اهالیٔ مسلمه‌سی هرطرفدن بو ولایته کلیرلر .

مسلمانلردن حبشستانده بولنان اوچنجی والی ، هلبوکو ولایتنك حاکمی بولنان دجاج برو نام ذاتدر . اشبو ولایت اهالیسی مسلم ایله خرستیاندن عبارت ایسه‌ده مسلمانلرك عددی دها زیاده‌در . والیٔ موی‌الیه دینداراقله وعلمایه فوق‌الحد محبت واعتبار ایله مشهور ومعروفدر . علمایه پك چوق التفات واکرام ایدر وعلمانك ترفیه حاللری ایچون اراضیسندن برچوق واسع ومحصولدار یرلرینی علمایه صرف اولنمق اوزره وقف ایتمش برذاتدر . قوهٔ حربیه‌سی یتمش بیك عسکردن عبارتدر .

خرستیان والیلرك تحت اداره‌سنده بولنان دیکر ولایتلرك برقسمی صرف خرستیان حبشیلرله ودیکر قسملری‌ده مسلمان وخرستیانلرله مسکوندر .

شئون

عثمانلی — ایتالیا محاربه‌سی :

دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی تلغراف اژانسنه تبلیغ ایدلمشدر :

طرابلس غرب:

٢١ حزیرانده . — حزیرانك ٢١ نجی کونی صباحی دشمنك برآلای پیاده‌سیله برمترالیوز مفرزه‌سی سیدسعید تپه‌سندن ساحل بحری تعقیباً مذکور تپه‌نك تقریباً بش کیلو مترو شرقنده واقع سیدعلی تپه‌سنه طوغرو ایلریلمش ومذکور تپه‌یه ایتالیا بایراغنی رکز ایله اورالری‌ده اشغال ایلمش ایسه‌ده دشمنك سیدسعیدده اجرا ایتدیکی شدتلی طوپ آتشنه رغماً مجاهدلرمز طرفندن وقوع بولان هجوم دلیرانه اوزرینه دشمن رکز ایتدیکی بایراغی ایندیره‌رك سید سعیده قدر مجبور رجعت اولمشدر . دشمنك کلیتلی تلفاتی واردر . شهید ومجروحیمزك مقداری هنوز معلوم دکلسه‌ده لله‌الحمد پك آزدر .

یمن :

ادریسك تنکیلی . — حربیه نظارتندن عثمانلی تلغراف آژانسنه تبلیغ ایدلمشدر:

«حزیرانك ١٤ ده سیدادریس اشقیاسی برشومه‌جوارنده سوسان تپه‌سنده بولنان مفرزه‌مزه آتش ایتمش ایسه‌ده ایدیلن مقابله اوزرینه اشقیای مرقومه تنکیل ایدلمشدر. بومصادمه‌ده اشقیا طوپ استعمال ایتمش ایسه‌لرده ایکی قطعه طوپلری استعمالدن اسقاط ایدلمشدر . متمرد بولنان بطاریه قبیله‌سی دخالت ایتدی . بنی بشیردن دها درت قریه طلب امان ایتمشدر . »

بصره :

بصره‌ده بر اسلام مکتب عالیسی . — بغدادده منتشر (الریاض) غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره بصره شیعیلرینك همتیله اسلامی برمکتب عالینك تأسیسنه مباشرت اولنمشدر. بومؤسسه‌نك تأسیسیله ایچنده لازم اولان معلمین وآلات وادواتنك استکمالی ایچون بصره‌ده‌کی شیعی‌المذهبلرك عالمی (شیخ ابراهیم) حضرتلرینك ریاستی تحتنده برانجمن تشکل ایتمش وبنه بصره‌ده‌کی ایلری کلن شیعیلردن (موسی‌العطیه) طرفندن مؤسسه‌یه صرف اولنمق اوزره مبالغ کلیه اهدا اولنمشدر .

قبرس :

یونانلیلر ومسلمانلر . — مسلمانلر علیهنده انتریقه چویرمکدن برآن خالی قالمیان یونانلیلر اخیراً قبرسده‌کی فجایعه سببیت ویره‌رك برچوق مسلمان معصوملرینك

قاتی آقیتمشلردر. مسلمانلرك معصومیتی انكلیزلرجه تبین ایتمش اولمقله برابر مسئله‌یی كمال بی‌طرفی ایله تحقیق وتدقیق ایتمك اوزره لوندره‌دن برهیئت تحقیقیه‌نك قبریسه اعزامنه قرار ویرلدیكی كبی عین زمانده اخلال‌اوغرایان آسایشك اعاده‌سی ضمننده‌ده ،مصرده‌كی انكلیز عساكرندن یوز نفرك قبریسه اعزامی قرارلاشمشدر.

مصر :

مصر بور انكلتره قرالی . — لوندره‌یه ،مواصلت ایدن خدیو مصر (وتیدسورقاسل) ده انكلیز قرال وقرالیچه‌سنه اوچ كون مسافر اوله‌رق شرفنه متعدد ضیافتلر كشیده ایدلمش و لوندره عثمانلی سفیری‌ده مذكور ضیافتلره دعوت اولنمشدر .

قاهره‌ده برسوء قصد جمعیتی . — قاهره مطبوعاتنده‌اوقوندیغنه نظراً مصرده مستخدم ایتالیان پولیسلر طرفندن خدیو ، لورد كیچنر ، رئیس نظارك حیاتلرینه خاتمه چكمك اوزره تشكل ایدن بر جمعیت خفیه كشف ایدلمش و ناسیونالیستلره منسوب اوچ كنج توقیف اولنمشدر .

بوبابده مصرمدعیٔ عمومیسیله ، داخلیه‌مستشاری، قاهره امنیت‌عمومیه‌سی مدیرندن مركب برقومیسیون تشكل ایدوب‌تحقیقاته فعالیتله دوام اولنمقده‌در. توقیف اولنانلرك مساكنی تحری ایدیلوب برچوق اوراق ومكاتیب دخی الده ایدلمشدر . اطرافه دخی تحقیقات خفیه اجراسیچون مأمورین مخصوصه اعزام اولنمش وبومسئله كركی كبی حكومت مصریه‌یی اشغاله وسیله اولمشدر .

سبیل الرشاد . — بزه قالیرسه ، مصر ناسیونالیستلرینك عثمانلی‌ـایتالیا محاربه‌سنده ایتالیانلر علیهنده اتخاذ ایتدكلری وضعیتدن ممنون اولمیان ،مصرده‌كی ایتالیان پولیسلری طرفندن بومسئله انتقام ایچون ترتیب وتصنیع اولنمش اولسه كركدر . چونكه خدیو ایله لورد كیچنرك مصرده بولنمدقلری برصیره‌ده مصر ناسیونالیستلری بویله برواهی فعله اشتراك ایتمیه‌جكلری بدیهیدر .

ایران :

شاهسونلر وروسلر . — لنكران قضاسی داخلنده ایكی یوز شاهسون برروس حدود قره‌غوللی محاصره ایتمشلر وشدتلی برمصادمه‌دن صوكره‌هجوم دفع ایدلمشدر . روس عساكرندن بری تلف ودیكر بری مجروح اولمشدر . مصادمات اثناسنده شاهسونلرك دوچار اولدقلری ضایعات مقداری مجهولدر.

ایران قابینه‌سی وشاهسونلر . — شاهسونلرك روسلر علیهنه قیامه‌انلره قارشو وطنلرینی مدافعه ایدوب مقاتلاته‌تشبث ایلملری كیفیتی ـ روس طرفداری اولان ـ ایران قابینهٔ حاضره‌سی طرفندن شدتله تقبیح ایدلمش ایسه‌ده ، شاهسونلر اهمیت ویرمیه‌رك كمال كرمی ایله مصادماته دوام ایله روسلره مهم هركون تلفات ویرمكده‌درلر .

ایران مجاهدلری وشاهسونلر . — روسلرك تبریزده‌كی صوك‌وضعیت ومظالملرندن فرار ایله درسعادته كلن تبریز مجاهدلری تكرار ایرانه كیدوب شاهسونلرله برابر روسلره قارشو وطنلرینی مدافعه‌یه قرار ویرمشلردر .

سالار الدوله وسردار ارفع . — كرمانشاهده مغلوب‌اولان سالارالدوله محمره‌ده بولنوب بیوك برنفوذ قوته مالك اولان (سردار ایران ارفع)ك نزدینه كلدرك استمداد طلبنده بولندیغی روایت اولنمشدر . ایران حكومت حاضره‌سنی اداره ایتمكده اولان بختیاریلردن خشنود اولمیان سردار ارفع هنوز سالارالدوله‌یه معاونت ایدوب ایتمیه‌جكنه دائر بروعد اولنمامشدر .

فاس :

حزیران افرنجینك یكرمی برندن بری فاس احوالی ینه كسب وخامت ایتمش‌واهالی وقبائلك هیجانی آرتمغه باشلامشدر . (غلاوی)نك(مولای‌حفیظ) طرفندن والی تعیین اولندیغنه دائر اولان فرمانك قرائتندن صكره ، اهالی اوروپالیلره قارشو ابرازغیظ وخصومته‌واجنبیلره طاشلرله هجومه‌باشلامشلردر . ملازم (هاینغ)ك قومانداسی آلتنده بولنان یرلی عساكر طرفندن غلیانك تسكیننه موفقیت الویرمشدر ! سلطانلق دعواسنده بولنان ذات كندی طرفدارانیله برابر سابق مراكش والیسنك طرفنی التزام ایدرك یكی تعیین اولنان والی علیهنده حركات خصمانه‌یه دوام ایلمكده‌در . جنرال (غورو) وجنرال (دالیه)یه قبائل عاصیه طرفندن عرض مطاوعت وانقیاد ایدلمشدر. جنرال (مونیه‌ر) فاسی تركله (دارالبیضایه) كیتمشدر .

تونس

تونس عصیانی مشوقلری . — تونسده‌تایمس غزته‌سنه‌اشعار اولندیغنه كوره تونسده تشكیل ایدلمش اولان دیوان حرب عرفی طرفندن كچن تشرین ثانی افرنجی آینده وقوع بولان حركات اختلالیه‌نك مشوقلرینك محاكمه‌سی اجرا ایلمشدر . بونلرك استجوابی اولجه مخصوص مستنطقلر طرفندن ضبط ایدلمشیدی . محاكمه‌نتیجه‌سنده اوتوز بش كشینك اتهاملرینه قرار ویرلمشدركه، بونلرك یدیسی اعدامه ، دیكرلری مختلف حبس وپرانغه جزالرینه محكوم ایدلمشلردر . حبس جزالرینه محكوم‌اولانلردن بری مؤبد كوركه ، دیكری‌ده یكرمی سنه‌لك‌پرانغه‌یه محكوم‌اولمشلردر . اوتوز آلتی كشینك‌ده معصومیتلری تحقق ایتدیكندن تخلیه‌لرینه قرار ویرلمشدر .

هندستان :

روسیه‌نك مظالمنه قارشی هندستانده شیعی مسلمانلرینك هیجانی . — كالكوته‌ده منتشر فارسی (حبل‌المتین) غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً هندستانك (لكنهو) شهرنده‌كی شیعی‌المذهب هندلیلرك قومیته‌سی بوتون هندستانده‌كی شیعیلری بیوك برقونفرانسه اشتراك ایچون مرخص كوندرمه‌لرینی كندیلرینه تبلیغ ایتمش ومذكور قونفره اخیراً انعقاد ایده‌رك ، روسیه‌نك مشهد [ایرانده] شهرنده‌كی امام رضانك مزار شریفنی بومباردمان ایتدیكندن طولایی علناً اظهار نفرت ایلیوب مقررات آتیه‌نك اتخاذینه قرار ویرمشلردر :

(۱) روسیه‌نك مشهدده بولندیرمقده اولدیغی عساكرك كری آلدیرلمسنه.

(۲) بومباردمان اثناسنده خساره اوغرایان امامك مزارینك روسلر طرفندن تعمیر وترمیمنه .

(۳) روسیه‌نك ایرانده حركات ظالمانه ومتجاوزانه‌سنك تحدیدینه .

(٤) بالاده‌كی مطالبلرینك اسعافی ضمننده هندستان باش والیسی واسطه‌سیله انكلتره حكومتی نزدنده مراجعات رسمیه‌ده بولنلمسنه .

(٥) مزارك بومباردمان ایدلدیكی ۱۵ ربیع‌الثانی آینده هرسنه ماتم اجراسیله روس مظالمنك تذكار وتكرار ایدلمسنه .

بالاده‌كی مقررات اكثریت مطلقه ایله قبول ایدلمش واجرای ایجابنه توسل اولنمشدر .

هندستانده ایران هلال احمر هیئتی . — فارسی(حبل‌المتین) غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً كچن جمادی‌الثانی آینك اون بشنده ایران هلال احمر هیئتی كالكوته‌ده كائن (مدیكل كولشر) جاده‌سنده ایرانیلرك الك ایلری كلن فضلاسندن (غلام حسین عارف) حضرتلرینك ریاستی آلتنده انعقاد ایدوب مقررات آتیه‌نك اتخاذینه قرار ویرلمشدر .

(۱) میدان‌حربده (افریقای‌عثمانی) بولنان‌مجاهدین‌اسلامیه‌یه برهیئت‌طبیه‌نك اعزامیله هیئته دوقتور (عبدالله المأمون‌السهروردی)نك‌رئیس‌اوله‌رق‌تعیینته .

(۲) هیئته لازم اولان آلات وادوات ایله اجزلرك مبایعه‌سیله‌اعزامنه.

(۳) هیئتك سالماً میدان حربه مواصلتی‌ایچون انكلتره حكومتی طرفندن ایجاب ایدن تدابیرك اتخاذی ضمننده هندستان حكومتنه مراجعت اولنمسنه .

مطبعهٔ احمداحسان وشركاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم   دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در   اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٢٠ — ٢٠٢   ٤ شعبان ١٣٣٠   پنجشنبه   ٥ تموز ١٣٢٨   جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

والعصر ان الانسان لفى خسر . الا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر .

ترجمه‌سى

« ايكندى‌يه قسم ايدرم كه انسان محقق زيانده در . آنجق ، ايمانى اولان كيمسه‌لرله اعمال صالحه‌ده بولنانلر ؛ بر ده بربرلرينه حقى توصيه ايدنلر ، بربرلرينه صبرى توصيه ايدنلر زيانده دكلدر . »

*
* *

كتاب اللهك هر سوره‌سى ، هر آيتى تصورلرك فوقنده بليغ اولمقله برابر ، بو پارچه‌لردن بر قسمى ديكرندن دها يوكسك بر سويهٔ بلاغتده در . سيد شريف :

در كلام خالق بيچون كه وحى منزلست ؛
كى بود تبت يدا مانند يا ارض ابلعى !

ديبور . يعنى حكيم ذوالجلالك كلامنده بيله — كه وحى منزلدر — نصل اولورده تبت سوره‌سى يا ارض ابلعى آيتنه معادل اوله‌بيلير !

ايشته عصر سوره‌سى‌ده هم ايجاز ، هم اعجاز اعتباريله اك ايلرى كلن بر خارقهٔ نظمدر . امام شافعى : « قرآن نامنه يالكز بو سوره نازل اولسه‌يدى بزم ايچون كافى ايدى . اوت ، انسانلر بو سوره‌يى احاطه ايده‌بيلسه‌لردى باشقه‌سنه حاجت قالمازدى . » ديرمش . اصحاب كرام افنديلريمزك ايكيسى بر يره كلديمى ، برى ديكرينه بو سوره‌يى اوقومادن ؛ اوده اولكنه سلام ويرمه‌دن آيرلمازلرمش . صحابه‌نك شو عادتى تبرك ايچوندر ظن ايدنلر ياكليورلر . زيرا اونلرك بو سورهٔ كزينى اوقومقدن مقصدلرى ايچنده‌كى معانى‌يى ، خصوصيله حقى ، صبرى توصيه‌ده بولونمايى قارشيسنده‌كنك خاطرينه كتيرمك ايدى . تا كه آرقداشنده بر وصيت خير وارسه كنديسنه جلب ايده‌بيلسين .

(عصر) يا زمانك معلوم اولان بر جزؤيدر كه اوده متكلمك ايچنده ياشاديغى مدتدر ؛ ايستر بو مدت سنه‌لرك عدديله تقدير اولنسون‌ده مثلا يوز ييل دينسين ، ايسترسه هيچ مقدارى تعيين ايديلمسين . ياخود اوكله ايله اقشام آره‌سنده‌كى وقت معروفدر . بوراده ايكى معنادن هانكيسى اختيار اولنسه طوغريدر . چونكه هر ايكيسى نزد الهيده جاى قسم اوله‌بيلير .

(والضحى) سوره‌سنى تفسير ايدركن‌ده سويلنديكى ، عالم خلقتده‌كى اشيادن ، ياخود شئون كائناتدن برينه يمين ايتمك قرآن كريمده جارى اولان عادة الله مقتضاسيدر . بونده‌كى مقصد ايسه او قسم اولنان شيئه ازلده مودوع حكمتى انسانلره اخطار ايتمكدر ؛ تا كه اونده بر نوع شر توهم ايدلمش ايسه تصحيح اعتقاد اولنسون .

مثلا انسانلر بولندقلرى عصرى دائما ذم ايدرلر ؛ كندى قصورلرينى هپ او بيچاره‌نك بوينه يوكلرلر! بوتون اوصاف كريمه‌يى‌ده يتيشه‌مدكلرى عصرلرله برابر كيتمش صانيرلر . ايشته بونك باطل بر ذهاب ، فاسد بر وهم اولديغى جناب حق طرفندن عصرك نامنه قسم ايدلمسيله ميدانه چيقيويريور . ديمك قباحت عصرده دكل ، عصرى حسن استعمال ايده‌مين انسانلرده ايمش .

عصره ايكندى معناسنى ويررسه‌ك ينه عينى نتيجه چيقار . زيرا

وقتیله عربلرك یشسز طاقمی كوندوزك بودوره‌سنی بك فائده‌سز شیلرله كچیرمك معتادنده اولدقلری ایچون ، ذهنلرده بوزمانك شردن باشقه برایشه یارامیه‌جغی وهمی یرلشمشدی . آرتق یری ، كوكلری یارادان الله ذوالجلال طوتارده بوزمانه قسم ایدرسه ، قدری نه‌درجه‌لرده یوكسك اوله‌جغی درحال آكلاشیلیر . (خسر) ضلال ، هلاك ، نقصان معنالرینه‌در . أوت ، سورهٔ جلیله‌ده استثنا ایدیلنلرك خارجنده نه‌قدر انسان وارسه هپسی خسران ایچنده‌در . اولا ایمانی الله آلمه‌لم ، باقه‌لم ؛ بوفیضدن نصیبی اولمیانلرك خسراندن آزاده قالمسی ممكنمی ایمش ، دكلمی ایمش .

واقعا ، انسانلرك اسباب سعادت بیلدكلری وسائطی الده ایدنلر ایچون ـ دینسزلره كوره ذاتاً بوحیاتك مابعدی اولمادیغندن ـ خسران یوقدر ، كبی كلیر اما ازیجق دوشونولورسه حقیقتك بوسبتون باشقه اولدیغی كورولور . چونكه انسان یالكز مؤثرات طبیعیه‌یه قارشی جسمانیتنی بارینديرمق احتیاجنده دكلدر . معنویاتنی هجوم انفعالاتدن قورتارمق ضرورتنی دها شدتلی بر صورتده حس ایدر . زیرا البته انسان حیوان كبی اوله‌ماز .

شیمدی برازده « دینی ، فلسفی مصاحبه‌لر » لرك ، مع الاسف ایكنجیسی یازیلمایان او مخلد اثرك صاحب حكیمنی دیكلیه‌لم . باقیكز ایماندن نصیب آله‌میانلری نصل تصویر ایدیيور :

« دینسز بر آدم غایت قاراكلق بر كیجه‌ده فورطنه‌یه طوتولمش ، یلكنسز ، دومنسز صافراسز كمی كبی بو عمان حوادثك امواج مدهشه‌سی آره‌سنده چالقانیر طورور . نهایت ، ساحل سلامته ایرمه‌دن دهشتلی برقایایه چارپوب پارچه پارچه اولور .

اكر دینسز اولمق اذواق ممكنهٔ بشریه‌دن ایسته‌نیلدیكی قدر نصیب آلمق مقصدینه مستند ایسه امین اولمالی كه جناب حق اصلا بوكا میدان ویرمز ؛ سوء اعتقاد صاحبانك دماغندن استعداد تلذذ خاصه‌سنی درحال نزع ایدر . دین كیتدیكی دقیقه‌ده انسانك كوزینه برسیاه كوزلك طاقیلیر ، دنیا انسانك نظرنده برزندان بلا كسیلیر ؛ بتون موجوداتی سیم سیاه كورمه‌یه باشلار . آفاق بر كمند آتشین كبی بوغازینه كچمك ایچون دقیقه بدقیقه دارلاشیر . قلب هردرلو مزایای انسانیه‌دن تعری ایدر .

دینسز ، عائله‌سی افرادینه كندیسنی مأكل اتخاذ ایتمش بر آلای مخلوقات مضره نظریله باقار ؛ بنی نوعنه قارشی هیچ بر محبت ، هیچ بر شفقت حس ایتمز .. بحران كفر والحاد بوتون اجزای بدنیه‌سنه سریان ایدر . نومی عذاب ، یقظه‌سی اندیشهٔ بی‌حساب اولور . قوشلرك نغمات جانفزاسی غریو ماتم ، ازهار نوبهارك خندهٔ انكشافی كریهٔ درد والم كبی كلیر . زهره‌یه باقسه چین جبین ، لعن ونفرین كورور . بوتون موجوداتك كندیسنه دیش غیجیرداتمقده اولدیغنه حكم ایدر .

علتسز ، غایتسز ، صاحبسز ، معناسز كوردیكی بو عالم نظرنده بر لوحهٔ ماتمی رنك بلاكسیلیر . اونك ایچون فضیلت برلفظ بی‌معنی ؛ وجدان قید تحذیر بلها ؛ محبت بر مرض ؛ شفقت عقول قاصره مخصوصاتندن وهمی بر عرضدر .

دین كیدنجه بنیان فضائل ییقیلیر ؛ حسیات مبجله نامنه قلبده ، دماغده نه وارسه هپسی برر برر چكیلیر . ساحهٔ قلب بوم بوش ، طام طاقیر قالیر . اوساحه‌یی تنویر ایدن نه‌قدر شعله وارسه هپسی سونر . اونك یرینه پایانی اولمایان بر میدان ؛ كوز كوزی كورمه‌ین بر زندان قائم اولور . اوزندانك هرطرفندن مبهم ، موحش ، مدهش صدالر عكس ایتمه‌یه باشلار .

ایشته بوكا ظلمت آباد كفروالحاد دیرلركه عینیله جهنمدر . اوراده انسانك دماغنه استیلا ایدن افكار مدهشهٔ مظلمه‌ده اوجهنمك آتشین تازیانه‌لی زبانیلریدر . جناب حق دینسزلره عذاب اكبرك نمونه‌سنی بوراده بو صورتله كوستر . [ولنذيقنهم من العذاب الادنى دون العذاب الاكبر .] بو بحران عقلی وعصبینك نتیجه‌سی نه اولمق لازم كله‌جكی هركسك معلومیدر .... »

محمد عاكف

مدافعات دینیه

حق وحقیقت

دوقتور دوزینك اسلامیت علیهنده‌كی اسنادانه قارشی رد

۱۱

« متعاقباً قیزلری ایمانه كلدیلر . عمجه‌سی اوغلی علی‌ده اونلره التحاق ایتدی . علی اون یاشنده برچوجق ایدی . برقحط سنه‌سنده عمجه‌سنك بار معیشتنی تخفیف ایچون اونی كندی اوینه آلمشیدی . بونی متعاقباً كوله زید كلدی . زید حالا كوله‌میدی ، یوقسه محمد آزاد ایدوب اولاد ایتمشمیدی ؟ بوراسی لایقیله معلوم دكلدر . »

كرائم سنیه‌نك ایمان ایتمه‌لرینی ذكر ایتمك زائددر . اونلر ذاتاً پدر ذیشانلری تربیه‌سی تحتنده یاشامقده اولدقلری جهتله بتاره طاپمش دكللردی . رسالت خبرینی تصدیقده تردد ایتمیه‌جكلری‌ده امر آشكاردر . بنابرین اكثر كتب سیرده خصوص مذكور مسكوت عنه براقلمش ، دینه دعوت بیورلدقلری بیان ایدلمه‌مشدر . ایچلرنده یالكز الك بویوكلری اولان سیده زینب حضرتلری تزوج ایتمش اولوب دیكرلری هپ صغیره ایدی ، حتی حضرت فاطمه (رض) هنوز دنیایه كلمشیدی . [مشار الیهن حضراتنك مناقب علیه‌لری جلد اولده اجمال اولنمشدر .]

حضرت علی (كرم الله وجهه) افندیمزك ده خانهٔ سعادت آشیانهٔ پیامبریده تربیه كوره‌رك عبادت اصنامدن مصون قالدقلری حالده قبول اسلامیتلری موضوع بحث اولیور . چونكه سن بلوغه ایرمه‌ین چوجق پدرینه تابع عد اولنور . مشار الیهك پدری ابوطالب ایسه دین قدیمی

اوزره بولنیوردی . بناءً علیه کندیسنك دین حقه دعوت بیوریلوب اجابت ایلدیکنی علمای سیر تصریح ایدییورلر .

حضرت علی افندیمزك صورت اهتدالری‌ده شایان تذکاردر . شویله‌که – سورة المدثرك بالاده مذکور اوائلی شرف نزول ایده‌رك – سلطان انبیا افندیمز حضرتلرینه منصب رسالت احسان وعنایت بیورولان بازار ایرتسی کونی اقشام وقتنه طوغرو زوجهٔ مکرمه‌لری حضرت خدیجه ایله برلکده ادای صلات بیوردقلری اثناده مشارالیه یانلرینه کلوب ختام صلات عقیبنده استفسار کیفیت ایلدی ، جواباً : « بو عبادت جناب حقك ذات الوهیتی ایچون اصطفا ومرسلینی بعث وارسال ایله قوللرینی ارشاده عنایت بیوردیغی دین حقك احکام جلیله‌سی جمله‌سندندر. یاعلی ! سنی‌ده شریك وشبیهدن مقدس اولان معبود ذوالجلالمزه عبادت ولات وعزا کبی آلههٔ باطله‌یه پرستشدن توقی ومجانبت ایتمکه دعوت ایدرم » بیورلدی. علی (رض) : « بو دعوتی هنوز ایشتمش اولدیغمدن مساعده بیورکده برازدوشونه‌یم ، بر کره‌ده پدرمله استشاره ایده‌یم . » دیدی . رسول اکرم افندیمز : « خایر ! بوسری کیمسه‌یه آچمغه اذن ویرمم . اکر موافقت ایتمزسه‌ك ، باری کتم ایله . » بیوردیلر . حضرت علی اوکیجه کندی کندینه ملاحظه وتفکر سایه‌سنده مظهر هدایت اولوب ایرتسی صالی کونی تکرار حضور رسالتپناهی‌یه دخول ایله سعادت ازلیه‌سنی ابراز ایتدی وبوحال وحرکتی برمدت کیزلی طوتدی . پدری مطلع اولوب ثبات ایتمسنه موافقت ایتدکدن صوکرا اعلان ایلدی . حضرت مشارالیه بوصره‌ده سن تمییزه بالغ اولمشیدی‌که بوسنده بولونان صبی‌نك ایمان واسلامی اتفاقاً صحیحدر. اما سن بلوغه واصل اولمادقجه ترك ایمان سبیله مؤاخذه اولنماز .

روایت اولندیغنه کوره ابوطالب برکون مخدومنی رسول اکرم حضرتلریله نماز قیلارکن کوروب کندیسنه : « بونه حالدر ؟ » دیمش ، علی حضرتلری‌ده : « باشقه برشی دکل ! بن جناب باری‌یه و نبی ذی‌شاننه ایمان ایتدم. عبادتده‌ده کندیسنه اشتراك ایدییورم. » جوابنی ویرمش اولمغله پدری : « پك اعلی ! دیمك سنی خیر عظیمه دلالت ایتمش ، اقتداده دوام ایت » دیيه تقدیر وتحسین ایتمش ایدی. بردفعه‌ده ابوطالب حضرت علی‌یی رسول اکرم افندیمزك صاغ جانبنده صلات ایدرکن کوردکده‌دیکر اوغلی جعفره خطاباً : « نه طورورسك سن‌ده عمجه‌زاده‌نك دیکر جانبنی وصل ایله ! » دیمشیدی . جعفر (رض) ده پك زیاده مشتاق بولندیغی دین حقی قبول ایله رسول اکرمك صول جانبنه قاووشدی ، ادای صلاته مسارعت ایتدی . مع‌مافیه ابوطالب حضرتلری : « برادر زاده‌مك سویله‌دیکی سوزلرك حق اولدیغنی بیلیورم . اکر قریش قادینلری بنی تعییب ایده‌جك اولمسه‌لردی ، بن‌ده کندیسنه متابعت ایدرم . » دیيه‌رك دین قدیمی اولان بت پرستلکدن آیرلمغه موفق اوله‌مامشدر .

(دوزی)نك « کوله زید » دیدیکی ذات قرآن کریمده اسم شریفی مذکور زید بن حارثه « رضی‌الله عنه » در . مشارالیه کوچك یاشنده والده‌سیله برابر بنی‌طی قبیله‌سندن بولنان دایلرینی زیارته کیدرکن غصب اولنه‌رق سوق عکاظده بیع وجناب خدیجه‌نك برادر زاده‌سی حکیم بن حزام « رض » طرفندن اشترا و مشار الیهایه اهدا ایدلمش ایدی . ازدواج مسعود نبوی وقوعی عقیبنده خدیجه والده‌مز اونی رسالتپناه افندیمزه هبه ایلدی . افندیمزده قبول ایله درعقب آزاد ، ذکی وظریف بر غلام اولمسنه مبنی کندیسنی اولاد اتخاذ بیوردی . هنکام بعثت مبارکه‌ده حضرت علی افندیمزك تصدیق رسالته مسارعتی اوزرینه آلمش بولندیغی تربیهٔ حسنه سایه‌سنده جناب زید بلادعوه تصدیقه مبادرت ایتمشیدی ، بوراسی جای تردد اولمادیغی کبی (دوزی) نك ترددینه رغماً قصهٔ اعتاقك قبل النبوه وقوعی‌ده محل اشتباه دکلدر .

اعتاق مذکور تبنی‌یه (اوغول اتخاذینه) اقتران ایتمش اولمغله قبل الاسلام جاری اولان اصول عربه توفیقاً حجر کعبه‌ده [۳] مجتمع بولنان اکابر قریشك اشهاد اولندقلری بر وقعهٔ معلومه‌در .

[استطراد.— جناب زیدك غیبوبتندن صوکرا پدری حارثه فراقیله متأثر اوله‌رق خیلی اشعار انشاد ایتمش و پك چوق آغلامش ایدی . مؤخراً اوغلونك نزد رسالتپناهیده اولدیغنی استخبار ایدوب برادری (کعب) ی استصحابله مکه‌یه کیتمش وخانهٔ سعادتده اوغلی ایله بولوشمش ایدی .

متعاقباً فدیه ویروب تخلیصی ایچون استرحامده بولنمسی اوزرینه رسول اکرم حضرتلری: « فدیه ویرمکزه حاجت یوق ، بن کندیسنی مخیر براقیورم . اکر سزی ایسترسه برابر کیدیکز . بنی ترجیح ایدوب‌ده بوراده قالمق ایسترسه بوتون دنیایی ویره‌جك اولسه‌کز قبول ایتمم » بیوردیلر. بوسوزی ایشیدنجه اونلر پك سویندیلر. فقط لدی التخییر زیدك کوزلری صولانوب رسول اکرمه خطاباً : « بن سزك اوزرکزه هیچ کیمسه‌یی ترجیح ایده‌مم . نم بابام‌ده سز ، عمجه‌مده سزسکز .. » دیمسی اوزرینه حیرتده قالدیلر . فکرینی تحویل ایچون متأثر ایده‌جك نه‌سویله‌دیلرسه فائده‌سنی کوره‌مدیلر . بناءً علیه منزورلرك خاطرلرینی تطییب ایچون جناب رسالتمآب زیدی یاننه آله‌رق محفل قریشه‌ایصال ایله کندیسنی اوغول اتخاذ ایتدیکنی بر دها اعلان بیوردی . حارثه ایله کعب‌ده مستریحاً یوردلرینه‌عودت ایتدیلر .]

مناسترلی اسماعیل حق

اسلامیت حقنده

هکرلك مقاله‌سی مناسبتیله (تعلم نبی) ادعاسنه ردیه

— ۷ —

ایشته نسطورا ایله‌ده ملاقات برکورشمه‌دن عبارت قالمشدی. حتی بوبحیرا ونسطورا نام راهبلری بعض علما اصحابدن صایمشلر. فقط اصح اولان اصحاب رسولدن عد ایدلمه‌ملریدر چونکه اصحاب ، « من رأی

[۳] کسر حا وسکون جیم ایله ، حطیم تسمیه اولنان محل مبارکدر .

النبی صلی الله علیه وسلم مؤمناً او رأه النبی علیه السلام مؤمناً لیدخل فیه الاعمی ومات علی الایمان » دیه تعریف اولونورکه برکیمسه‌نك اصحابدن معدود اولماسیچون مؤمن اولدیغی حالده یاپیغمبری کورمه‌سی، یاخود — اعمالرده داخل اولمق ایچون — پیغمبرك اونی کورمه‌سی لازمدر وایماننده ثابت اولارق وفات ایتمه‌سی‌ده صحابتك شرائطندندر. حالبوکه بومحترم راهبلر بعثته ایریشه‌مه‌مشلر، شریعت احمدیه ایله مکلف اولامامشلردر. بزجه اونلر اهل فترتك ناجی قسمنه داخل مؤمن وموحدلردر. فقط ینه انکار ایدیله‌مزکه نائل اولدقلری شرف وسعادت آز دکلدر. الله اونلره رحمت ایله‌سین.

* * *

کورولویورکه بوراده دخی تعلیم وتعلم نامیله هیچ برروایت موجود دکلدر. تعلم اولمادیغنی بزبحیرا مسئله‌سنده اولدیغی کبی بونده دخی براز محاکمه ایله تدقیق مسئله ایده‌رك اکلارز :

۱ — بحیرایه خلف اولان بونسطورا وفات ایدن بحیرانك شاکردی ویاشریکی اولمق احتمالی یوق دکلدر. چونکه اوللری شیمدیکی کبی مکمل مؤسسه‌لر، هریرده دارالمعارفلر بولونمادیغی ایچون خواجه‌نك وفاتنده اوغلی وارسه اوغلنه، یوق ایسه ویا اهل دکلسه ینه اومدرسه‌دن ویاکنیسادن یتیشن دیکر برینه اووظیفه تودیع اولونوردی. بواصوله شیمدی بیله رعایت ایدلدیکی واردر.

جناب پیغمبرك بحیرا ایله ملاقاته منجر اولان اولکی سیاحتی ایله بوسیاحتلری آره‌سنده اون اوچ سنه‌لك برزمان کچمش ایدی. بحیرانك نه‌زمان وفات ایتدیکنی بیلمه‌یورز. یالکز نسطورا وبحیرانك شاکردی ویاشریکی اولمق صورتلرنده قطعی برصورتده شو نتیجه‌یه دسترس اولورزکه : بحیرا حضرت پیغمبره ملاقی اولدیغنی نسطورایه هرحالده سویله‌مشدر. چونکه نبی منتظره ملاقات حادثۀ عظیمه‌در، نسطورا دخی اوصراق ایله دائما تدقیقات وتحریاتده بولونوردی، نهایت ارزو ایتدیکی شرفه نائل اولدی.

یوق اکرنسطورا بحیرایی کورمدیسه، یعنی ایکیسی کوروشه‌مه‌یوب بحیرانك وفاتیله نسطورا آخر محلدن جلب اولوندیسه اووقت دیرزکه: بحیرا ناصل استدلال ایتدیسه نسطورا دخی اویله‌جه استدلال ایتمشدر. چونکه کتب مقدسه‌ده، باخصوص انجیل شریفده برپیغمبرك بعث اولوناجغی مبشر واو پیغمبرك اوصاف وعلاماتی مبین ایدی. شیمدیکی انجیللرده دخی واردر (بوبحثی ایلروده ایضاح واثبات ایده‌جکز)

۲ — کاروان خلقی یانلرنده اولمقله برابر حضرت خدیجه‌نك تنبیهیله میسره وخزیمه دخی جناب پیغمبرك یانندن آیرلمامشلردر. کذا جناب پیغمبرك عموجه‌لری حضرت پیغمبره کوز، قولاق اولمه‌لری ایچون کاروانده‌کی احبابلرینه تنبیهاتده بولوندقلرندن جناب پیغمبرك — بالفرض — غیبوبتی هرکس کوره‌جکدی. ارامغه باشلایاجقلر، برتلاش اولاجق وبومکه‌ده شایع اولاجقدی.

۳ — تجارت ایچون، باخصوص دیکر برکیمسه‌نك اموالنی صاتوب تجارتنده اشتراك مقصدیله یوله چیقان برذات ایشنی، کوجنی ترك ایدوبده (تعلم) ایله اوغراشمه‌سی بعیدالاحتمالدر. همده جناب پیغمبرك صداقتی بوکامانعدر، درعهده ایتدیکی وظیفه‌یی ایفا ایتمه‌مك، باشقه‌شیلرله مشغول اولمق اماتی یرینه کتیرمه‌مك دیمکدر. حالبوکه عهده وفاعربلرك الکبیوك مزیتلرندن اولدیغی تاریخلرله ثابتدر.

٤ — حضرت خدیجه‌نك پیغمبره مؤخراً زوجه اولمسی‌ده وظیفه‌سنی حسن ایفا ایتدیکنه الکبیوك دلیلدر. اکر اوراده بولوندقلری مدت نسطورا ایله باش‌باشه اوربده درس اوقومش اولسایدی میسره، خزیمه البته بونی حضرت خدیجه‌یه سویله‌جکلردی. حضرت خدیجه (رضی) اوزمان زوجه‌لکه التفات دکل، ویردیکی سرمایه‌یی بیله کری آلمسی لازم کلیردی.

٥ — باشقه‌سنك اموالی ایله کیتدیکی ایچون پك چوق قالمادقلرینی‌ده اکلارز. چونکه آخرك مالنی صاتمق ایچون کیدوبده آیلرله اوراده قالمق بوده ممکن دکلدر.

٦ — کتب سیرله‌ده ثابتدرکه بزم پك موثوق کتابلریمزدندر.

۷ — باشقه دفعه‌لریالکزجه‌ده حضرت پیغمبر(بصرایه) کیدوب تحصیل ایده‌مزدی. چونکه بصری دینیلن محل شامك (۹۰) کیلومترو جنوبنده، قدسك (۱۳۰) کیلومترو شمال شرقیسنده کائندر بصرا ایله مکه آره‌سنده بیك کسور کیلومترو واردرکه یالکز برآدمك مکه‌دن قالقوبده بصرایه کیتمه‌سی احتمالی یوقدر. چونکه یوللر امین دکلدی شیمدی بیله حجاج قافله‌لرله کیتمك وآیلرله یول یورومك احتیاجندن وارسته اولامازکن اووقتلر بویله برتصور خارج ازامکان اولاجغی طبیعیدر.

خلاصه قطعیاً امین اولمالیدرکه بوتعلیم وتعلم مسئله‌سی اوروپالیلر ایچون اوزمانکی احوالك حقایقنی بیلمکسزین التزام اولونمش ضعیف بردعوی اولوب بودعوالریله نظر تاریخده هیچ برحق قازانامازلر. اویولده کی دعوالر ظنون واوهام حکمنده قالیر، جدی ادملر نزدنده لحاظۀ اهمیتی جاب ایده‌مز.

سلانیك اتحاد وترقی مکتبی علوم دینیه معلمی

ح . محمد شوکت

فلسفه

مادیون ومسلکلری

۲

هیئت اجتماعیۀ بشریه‌یه مضرات عظیمه‌سی درکار اولان بو، مادیون فکرینك زمانمز متفلسفلرینك زعم باطللری کبی یکی برشی اولمدیغنه دائر کچن مقاله‌مزده مختصراً بعض ایضاحات ویرمشدك ؛ شمدی‌ده بوجهتی دها اطرافلی برصورتده ایضاح ایتمك ایسته‌رز. بوخصوصده

استنادكاهمز تواريخ صحيحه ايله جمال الدين افغانى ، شيخ محمد عبده ، غزالى ، فخرالدين رازى ، ابن سينا وسائر حكما وفلاسفهٔ حقيقيه طرفندن بوبابده تأليف اولنان آثار فاضلانه‌در .

تدقيقات تاريخيه اثبات ايديور ، كه يونان حكماسى ؛ قبل الميلاد اوچنجى و دردنجى عصرلرده ايكى فرقه‌يه آيرلمشلردى ؛ بونلردن بريسى : ـ كائناتى اداره ايتمك ايچون ـ لواحق وعوارض جسمانيه‌دن منزه ، لوازمنده محسوساته مخالف ، ماده ومدتدن مجرد برذاتك وجودينه قائل ايدى . بو فرقه‌يه كوره : موجودات ماديه ومجرده‌نك كافه‌سى ؛ برموجود مجرده منتهى ، واو ، موجود مجرد هرجهتدن وحدت ايله متصف ، ذاتى تأليف و تركيبدن مبرا ، ذاتنده تركيب تصورى عقلاً محال ؛ وجودى حقيقتك عينى ، حقيقتى‌ده وجودندن بشقه برشى دكلدى . بناءً عليه كائناتك مبدعى ، موجد حقيقيسى ، مصدر اولى بوايدى . بوفرقه حكماء « متألهين » ـ الوهيتى قبول ايدن حكما ـ ديه شهرت بولمشدر . [١]

بوفرقه‌نك باشليجه رؤساسى شونلر ايدى : فيثاغورث ، [٢] سوقراط ، [٣] افلاطون ، [٤] آرسطو ، [٥]

ايكنجى فرقه‌يه كلنجه : بونلر ، ماده وماديأتدن ماعدا نه وارسه هپسنى نفى ايدرك موجوداتك ، خواص خمس ايله كوريلان شيلره مخصوص اولوب بوندن ايلرى كچه‌مه‌يه‌جكنه قائل اولديلر . بوندن طولايى بونلره «ماديون» نامى ويرلدى . بونلر كائناتده ماده وماديأتدن بشقه برشى اولمديغنه قائل اولملرى ، وبناءً عليه صانع تعالى‌يى انكار ايتمه‌لريله برابر ديكر برجهت واردى ، كه بونلرى حقيقتاً دوشوندوريوردى ، اوده ماده‌لرك ظاهر وخاصه‌لرنده‌كى اختلاف !

شمدى‌ده بوجهته عطف نظر ايتديلر ؛ بواختلافك منشئنى آرامغه باشلاديلر ؛ پك چوق تفكردن صكره بونلرك قدماسى بواختلافك منشأنى طبيعته نسبت ايتديلر ؛ بناءعليه ماده‌نك ظاهرنده ، خاصه‌سنده رونما اولان بوقدر اختلافك منشائى ، طبيعت اولديغنه قائل اولديلر . طبيعتك اسمى ؛ فرانسز لغتنده « ناتور » انكليز لغتنده « نيشر » در . ايشته بونك ايچوندر ، كه بوفرقه عرب نزدنده « طبيعيون » وفرانسزلر عندنده « ناتوراليزم » ياخود « ماترياليزم » ديه شهرت بولمشدر ، برنجيسى طبيعيون ، ايكنجيسى ماديون ديمكدر .

بوفرقه مارالذكر اصوله اعتماد ايتدكدن صوكره بوقدر كواكبك ، مواليد ثلاثه‌نك ـ معدنيات ، حيوانات ، نباتات ـ نه صورتله وجود بولديغنى تدقيق ، وبوخصوصده مختلف فكرلره آيريلديلر .

بونلردن بعضيلرى ديديلر ، كه : «بوفضاى نامتناهى‌يى املا ايدن بوقدر اجرام علويه وسفليه‌نك ، مشاهده ايتمكده اولديغمز انتظام

[١] برذينه منسوب اولمديغى ، انبيايى تصديق ايتمديكى حالده ذات باريك وجودينه قائل اولان حكمايه الٓهيون نامى ويريلور .

[٢] فيثاغورث ، ميلاددن ٥٨٢ سنه مقدم سيسام شهرنده طوغمشدر . سكسان وياخود طقسان ياشنده وفات ايتمشدر ؛ حضرت سليماندن اخذ حكمت ايلديكى وبرچوق سياحتلر اجراسيله مصره قدر كيده‌رك كنديسنى مصر معبدلرندن برينه قبول ايتديرديكى منقولدر .

توحيد ايله حكمتى جمع ايتديكى ايچون اساطين حكمتندندر . فيثاغورثه كوره ؛ اصل قديم واحددر ؛ عالم ، عناصراربعه ـ نار ، هواء ، ماء ، تراب ـ دن تركب ايتمشدر ؛ عناصر اربعه اجسامدن ، اجسام سطوحدن ؛ سطوح ، خطوطدن ؛ خطوط ، نقطه‌دن ؛ نقطه ، اعداد دن ، اوده اصل قديم اولان واحددن خروج ايتمشدر . بناءً عليه مبدأ موجودات عدددر . عالم دائماً حال تغيرده در ؛ فقط ذرات عوالمدن هيچ برشى منعدم اولماز ؛ بزم محو اولوب كيديور ظن ايتديكمز شيلر حقيقتده ينه باقيدر ؛ مقتضاى تغير برطرفدن غائب اولوب ديكر طرفه كيديور . عالم ايچون روح و ادراك واردر ؛ بوطولاب عظيمك روحى‌ده اثيردر . انسان وسائر حيواناتك ارواح جزئيه‌سى‌ده اثيردندر . ارواح فانى اولماز ، جسمدن خروج ايتديكى كبى هواده سياحت ايدر . برجسمه تصادف ايدنجه درحال اوجسمه داخل اولور ؛ برانسانك روحى برحماره ، برحمارك روحى‌ده انسانه كيرردى . بناءً عليه فيثاغورث تناسخ ارواحه قائل ايدى .

[٣] سقراط ، ميلادك ٣٩٩ مقدمنده كلمشدر ؛ تمام عمرى يشمشدر . اساطين حكمتك بيوكلرندندر . سقراطك كلسيله عالم حكمتده بر انقلاب وجوده كلمشدر . چونكه سقراط مذهب شكى ابطال ايدرك يرينه مذهب استدلالى اقامه ايتمشدر ؛ توحيد بارى‌يه ، روحك ابديتنه قائل ايدى . صانعى هم علت غائيه هم‌ده علت ابتدائيه ايله اثبات ايدردى . سقراطك نظريه‌سنه كوره ؛ قوانين بشريه‌يه مخالفت ايدنلر — مخالفتلرى ميدانه چيقمدقجه — جزادن قورتوليورلرسه‌ده ؛ قانون الٓهى‌يه مخالفتده بولنانلر جزاى سزالرينى مطلقا كورورلر . مثلا تنبل اولان مطلقا فقير اولور ...

[٤] ٣٤٧ مقدم ميلاددر . سكسان برياشنده اولديغى حالده وفات ايتمشدر . وفرت علمى ، شهرت مذهبندن طولايى افلاطون الٓهى ديه تلقب ايتمشدر . اساطين حكمتندندر . توحيد بارى ، تناسخ ارواح ، ازليت ماده ، معاد روحانى‌يه ، نفوس بشرك قبل خلق الابدان وجودينه قائل ايدى . مثل نظريه‌سنى وضع ايدن افلاطوندر .

افلاطون ، طبيعيات ومحسوساتده « هيرقليطه » ، مابعدالطبيعيه وعقلياتده « فيثاغورثه » ، قوانين وآدابده « سقراطه » تابع ايدى . افلاطون اوچ اصوله قائل ايدى : الٓه ، ماده ، ادراك . الٓه ، عقل المعقوله مشابه . ماده ، تولد وفساده اولديغى ايچون سبب اوله مشابه . ادراكده ذات الٓه ايله قائم جوهر روحانيدر . دير ايدى . افلاطون ، هرنقدر كائناتك اثر الٓه اوله‌رق مخلوق اولديغنه قائل اوليورسه‌ده ، عدم محضدن مخلوق اولسنه قائل دكلدى . بوبابده فكرى شويله ايدى : ماده قديمدر ، ازليدر . خلق ، اومادهٔ ازليدن شوعالمى تنظيم ، واشكال متنوعه ايله تشكيل ايلمشدر . الله ، ماده‌يى حيز عمادن حيز ظهوره اخراج ، وبعضيسى بعضيسندن تميز ايلدى ، نتيجه‌ده بوعالم وجوده كلدى .

[٥] ارسطو ، ٣٢٢ مقدم ميلاددر . عمرى آلتمش اوچدر . اساطين حكمتك صوكى وافلاطونك تلميذيدر . معقولات عشره‌يى ترتيب ايدن ارسطودر .

ارسطويه كوره : مبدء عالم واحددر ، بسيطدر ، لذاته كاملدر ، بشقه‌سنى مكملدر ، ذاتى بيلير ، هر شيئى‌ده كنديلكندن بيلير . لذاته موجوددر ، لايتغيردر ، ماده وماديأتدن منزهدر . حركات وحوادثك انواعى ازلى ، فقط ذات فاعل اعتباريله ذات واجبدن متأخردر . فعل الٓهى عدم ايله مسبوق دكل ، ذات فاعل ايله مسبوقدر ..! اجسام طبيعيه‌نك اصولى ؛ عدم ، ماده ، صورتدر . عدمى ، سلك اصوله ادخالى شو صورتله استدلال ايديوردى : برشيئك ماده‌سى البته بر زمان صورتندن خالى اولور . مثلا سريرك ماده‌سى اولا موجود اولور بالآخره سرير وجوده كلير ، مع‌هذا عدم ، اجسام طبيعيه‌نك تركيبى ايچون دكل ، احداثى ايچون اصل خارجيدر . ماده قديمدر ، اشيانك تركيبى ايچون مبدأ اولديغى كبى ، تغيراتك‌ده منتهى‌سيدر ، الى غيرالنهايه قسمتى قبول ايدر . كائنات ماده ايله ممتلىٔدر ، عالم لايزالدر ، تناسل ايچون بر مبدأ يوقدر !... ديردى .

بدیع اوزره بولنمسی ، انجق بر اتفاق ، بر تصادف نتیجه سیدر . بونلرك جمله‌سی تصادفی اوله‌رق وجوده کلیویرمشدر . یوقسه — متدینلرك دیدیکی کبی — بر واجب الوجودك اثر قدرتی دکلدر . بناءً علیه نظام وانتظام اوزره مشاهده ایتمکده اولدیغمز کائنات ایچون برموجد ، برمبدع تحری ایتمکه لزوم یوقدر »

بونلرك فکرلرنده‌کی ضعفیت ، فهملرنده‌کی سخافت ، بطلانی‌پك ظاهر اولان بو ورطهٔ هلاکه یووارلادی . زیرا بوفکره ذاهب اولمق ایچون ترجیح بلامرجحی تجویز ایتمك لازمدر . حالبوکه ترجیح بلا مرجح محالات اولیه‌دندر .

بومذهبك رئیسی « ذیمقراطیس » در . [٦]

دیکر برفرقه‌ده شویله دوشونیوردی : اجرام سماویه وارضیه‌نك بوهیئت اوزره وجودی ازلیدر . سلسلهٔ نباتات وحیوانات ایچون برابتدا اولمدیغی کبی بر نهایتده متصور دکلدر ، بویله کلمش بویله‌دوام ایدوب کیده‌جکدر . چونکه بوفرقه حکمتلرینی ایکی اساس اوزرینه‌بنا ایدییورلر ایدی: بری عدمدن هیچ برشیئك ظهور ایتمیه‌جکی ، دیکری‌ده کائناتك تنظیمی ایچون برعلت ناظمه‌نك لزومی . برنجی اساسك نتیجه‌سی اوله‌رق دیورلردی‌که : کائناتی ترکیب ایدن عناصر متنوعه ازلده موجود ایدی . ایکنجی اساسك نتیجه‌سی اوله‌رق‌ده اصل قدیمك وجودی عناصر مختلفه‌یی ترکیب ایتمشدر دیورلر ؛ وبوصورتله « کمون وبروز » اصولنه قائل اولیورلردی .

بواصوله کوره کافهٔ اشیا اصل قدیمك ابداع ایتدیکی جسم اولدده کامن (کیزلی) ایدی . بالآخره نوع وصفت ومقدار شکل اعتباریله جسم اولدن بروز (ظهور) ایلدی . مثلا : سلسلهٔ نباتاتی آلمزه آله‌جق اولورسه‌ق کوریرز، که بردانه تخمده بر بشاق ، نباتات مندمج واونباتاتك هر برسنده ینه کیزلی برتخم اونده‌ده بربشاق اولوب الی غیرالنهایه دوام ایدوب کیدییور .

بواصول ، نباتات حقنده تطبیق اولدیغی کبی، سلسلهٔ حیواناته‌ده تطبیق اولنیوردی . مثلا : جرائیم حیوانیه‌دن هربر جرثومه‌ده تام الترکیب برحیوان کامن، اولدیغی کبی آنده‌ده‌بشقه جرثومه‌لر، وینه بو جرثومه‌لرده حیوان آخر واردی . ایشته بوصورتله بردانه‌دن بربشاغك، بریمورطه‌دن برقوشك میدانه کلمسی ؛ حال کموندن حال بروزه ، تعبیر آخر ایله قوه‌دن فعله چیقمسی دیمك ایدی . اشیانك بروزدن کمونه چکیلمسی‌ده معاد ایدی . بناءً علیه بوفرقه‌نك زعم باطللرینه کوره کرك نباتات وکرك حیوانات ایچون نه بدایت ونه‌ده نهایت اولمیوب اجرام سماویه وارضیه‌نك کافه‌سی ازلی وابدیدر ، برموجد وبرخالق ذیشاندن مستغنیدر . وجود اصلی هیچ بروقت تغیر قبول ایتمز . ظاهرده‌کی تحول وتغیر اووجود غیر متغیر اصلی‌نك ترکیب وتفریقندن عبارتدر ؛ زیرا : بر جسم ، عناصرنده بولنمیان برصفتی بعدالترکیب حائز اوله‌بیلیر . شکر ، صو ایله فحمدن حاصل اولمشدر . حالبوکه حلاوتی نه‌صوده بولنور، نه‌ده فحمده . بونلره طبیعیون جدیده نامی ویرلمشدر . [امبذوقلس] [٧] [انکساغورث] [٨] ذیمقراطیس] ، [لوسیب ٤٩٠ م ق] طبیعیون جدیده‌دندر . طبیعیون جدیده نامنی آلان بوفرقه‌نك بوقوللرینك بدیهی البطلان اولمه‌سنده هیچ شبهه یوقدر . چونکه بویله بر فکره ذاهب اولمق ، مقدار متناهی ایچنده مقادیر غیر

---

[٦] میلاددن ٣٩٠ مقدمدر ، یوزطقوز سنه عمر سوردیکی سویلنیور ، « ذیمقراطیس » شویله دوشونیوردی : کائنانده‌کی هر شیئك حصولی اتفاقیدر ، ذرات عالمك بالتصادف یکدیکریله تلاقی ایتمسندن نشأت ایتمشدر .

اشیانك اصلی اجزاء فردهٔ صلبه‌در ؛ کافهٔ عوالم ؛ — اجرام سماویه وارضیه — بو ذراتدن مرکبدر ، بو ذرات ، طبیعتیله متحرکدر ، بونلرك بو حرکتندن اجسامده مشاهده اولنان بر طاقم اشکال وهیئات ظاهر اولمشدر، عدمدن هیچ بر شی تکون ایتمدیکی کبی موجود اولان بر شی‌ده معدوم اولماز . کائناتك اصلی اولان ذراتك صلابتی هرشیئه مقاومت ایده‌بیلدیکی جهتله ذرات مذکوره‌یه فساد وتغیر عارض اولماز . بوذراتدن عوالم مالانهایه تکون ایدر ، چونکه هلاك اولان عوالم معدوم اولمیور بلکه آنك آثارندن ؛ بشقه بر عالم تکون ایدییور .

ذیمقراطیسك رأینه کوره نفس عقل اولان روح انسانی؛ ذراتك اجتماعندن مرکب وجسمك جمیع اجزاسنده منتشردر ......!

شوقدر ویریلان ایضاحاتدن آکلاشیلیور که جزء فرد اصولنی وضع ایدن « ذیمقراطیس » در . شو حالده یکی ظن ایدیلن مسلك مادیون « ذیمقراطیس » مسلکندن بشقه بر شی دکلدر . چونکه متأخرین طبیعتدن « لاوواژیه » ، « غالیله » ، « بوخنر » کبی حکمانك ؛ « کائنات ، ماده ایله قوتدن عبارتدر ، اجزاء فرده ازلیدر ، ابدیدر ، هیچ بر ماده‌نك هیچ بر ذره‌سی غائب اولمادیغی کبی هیچ‌بر ده وجوده کلمز » طرزنده‌کی قانونلریله « ذیمقراطیسك » مسلکی بیننده فرق یوقدر .

[٧] ٤٩٠ مقدم میلاددر ، قول مشهوره کوره فیثاغورثك تلامیذندندر ، علی قول اساطین حکمتندندر . لقمان علیه السلامه مداومت وآندن اخذ حکمت ایلدیکی منقولدر . تناسخ ارواحه قائلدر . جاذبه ، دافعه نامرلیه ایکی علت اصلیه قبول ایتمش ایدی . « امبذوقلس » ك زعمنه کوره اصل قدیم کائنات، عناصر اربعه — تراب ، ماء ، هواء ، نار — در . بو عناصر اربعه ایله بعضیلری آره‌سنده بعضاً تألف بعضاً تنفر علاقه‌سی اولدیغندن دائما حال انقلاب وتغیرده بولنمسی ضروری ایدی ، فقط ابدیاً فناپذیر اولماز ، کائناتك بوحال اوزره ترتبی قدیم وباقی ایدی . ادیانده‌ده امور دقیقهٔ معنویه نظریله بقاردی .

[٨] انکساغورث ، قبل المیلاد ، ٥٠٠ در . اساطین حکمتندندر . عدم تناهی‌یه قائل ؛ وبونی اصل اول اولمق اوزره قبول ایدردی . کافهٔ اشیانك لایتناهی ایدلکنه ، جو هواده فراغ اولمدیغنه ، اجسام سائره‌نك الی غیرالنهایه قسمتی قبول ایده‌جکنه ، حتی ماهر برمقسم ایله اوبولده آلت تقسیم بولنه‌جق اولورسه برسینك آیاغی میلیارلرجه جزئه آیریله‌جغنی سویلردی . بوفیلسوف ، جناب باری‌یی عقل اول اولمق اوزره قبول ایدییور ومحرکدر دیردی . بوکا کوره عدمدن هیچ برشی ظهور ایتمز ، کائناتی ترکیب ایدن عناصر مختلفه ازلده موجوددر . حیز وجودده متفرق اولان ماده‌یه لایق اولدیغی شکلی افاضه والتیام ایله موادی ترکیب ، آنلری صور مختلفه‌یه قویان عقل متقدمدر ؛ دها دوغریسی اصل قدیمدر . کمون بروز اصولنی میدانه قویان‌ده بودر . ینه بونك زعمنه کوره هرجسم ، اجزاء صغیرهٔ متجانسه‌دن مرکبدر ، قمرك نفسنده مظلم اولوب ضیایی بشقه طرفدن آلدیغنه ، ارضمز کبی اوراسی‌ده مسکون ، وداغلر دره‌لر اولدیغنه قائل ایدی . کوك کورولتوسی وشمشکك ؛ بلوطلرك حین ملاقاتنده بعضیسی بعضیسنه تصادم وتلاطم ایتمسندن ، یلدیرمك‌ده سحابك یالکز یکدیکرینه تماسندن ایلری کلدیکنی سویلیوردی . دها حادثات طبیعیه‌نك پك چوقلری حقنده‌کی فکری زمانمز طبیعیونك عینی ایدی .

متناهیه‌نك بولنمسنی تجویز ایتمك دیمكدر ، حال بوكه متناهینك غیر متناهی‌یه ظرف اولمسی عقلاً ، منطقاً محالدر .

اق‌سه‌كیلی :

احمد حمدی

تربیه و تعلیم

تعلیم و تربیه مسئله‌سی

علموا اولادكم لزمان غیر زمانكم
فانهم خلقوا لزمان غیر زمانكم
حضرت علی

چوجقلرینه اصیل بر تربیهٔ فكریه ویره‌بیلن بر ملت استقبالك صدمات ناكهظهورندن قورقمز. طالع وطنی بی‌خوف واندیشه اخلافنه ترك وتودیع ایده‌بیلور. نسل آتینك تعالیٔ فكری واخلاقیسنی مهمل براقان قوملر ایسه اولادلرینی قورقونج وظلام انكیز بر اوچورومه طوغری صالیویرمش اولورلر . بالطبع بوكنجلر كندیلریله برابر وطنی‌ده غیای فلاكت واضمحلاله سوروكلر كوتورورلر .

حیات ملتله پك دریندن علاقه‌دار اولان تعلیم وتربیه مسئله‌سی ظن ایدرم هیچ بر مملكتده بزده اولدیغی قدر اهمال ایدلمش دكلدر . دونه قدر زیرجا كیتمزده یاشایان بلغارلر بیله منتظم مكتبلری، مرتب پروغراملری، مقتدر واصول‌شناس معلملریله‌یوزومزی قیزارتدیره‌جق خارقه‌لر ، ترقی وتكامللر كوستردكلری حالده بزده الآن بر حركت مثمره مشاهده اولنه‌مامسنی بیلمم نه‌یه حمل ایتمه‌لیدر؟ سلهٔ انتباه‌بخش زمان بیله عروق واعصابمزی طوكدیران لاقیدیدن بزی ایقاظ ایده‌میور .

نه یامان اویقو ! نه خوف انكیز غفلت !...

*
* *

تعلیم وتربیه نه دیمكدر ؟ چوجوقلرمزی نصل ونه‌صورتله تربیه ایده‌جكز؟ اونلره نه‌كبی شیلر اوقوته‌جغز؟ بونلری نیچون اوقوته‌جغز؟ نصل ونره‌ده اوقوته‌جغز ؟ كیملر اوقوته‌جق ؟ تعلیم وتدریسدن غایه نه اوله‌جق ؟

چوجقلرمزی تعلیم و تربیه‌یه باشلامه‌دن اول كندی كندیمزه ایراد ایتمكلكمز ایجاب ایدن شو سؤاللرك اجوبهٔ مقنعه‌سنی بولمق ، تعیین ایتمك ، چوجوق جدالگاه معیشته آتیلنجه‌یه قدر معین اولان بواستقامتدن انحراف ایتمامكه چالشمق ایجاب ایدر .

هرملتك طرز اجتماعیسی ایله طرز تربیه‌سی آره‌سنده یقین بررابطه، پك درین برعلاقه‌واردر .

تربیه نه اساسه كوره تعقیب اولنورسه حیات جمعیت‌ده تدریجاً او شكلی آلیر. یالكز بونقطه‌نك دوشونلمه‌سی تعلیم وتربیه‌نك اهمیتنی اثباته كافیدر. بوكون تربیه‌ایدیلن برنسل ، یارین تربیه ایتمكله مكلف اوله‌جقدر. بوكونكی چوجوقلر یارین مقدرات ملتی اللرینه آلاجقلردر. شوحالده‌بز بوكون اولادلریمزی نه صورتله تربیه ایدرسه‌ك یارینك اوحاله كیره‌جكنه هیچ شبهه ایتمامیدر .

تعلیم وتربیه بشریت قدر قدیم ، انسانلر قدر معروض تحولدر . حتی په‌داغوژی فننك اصول‌وقواعدینی مبین كتابلرهنوز نشر وتألیف ایدلمامش اولدیغی زمانلرده، یعنی بشریتك ادوار اولیه‌سنده بیله بالفعل تعلیم وتربیه‌یه دوام اولوندیغی شبهه‌سزدر .

هرقومك، هرعرقك اك بویوك متفكرلرندن اك ساده دل افرادینه قدر هركس كندی ادراك واحتیاجاتنه كوره براصول، برطرز داخلنده چوجقلرینی تربیه ایتمكه چالشمشلردر . حال وحشتده بویان اولان بدبخت یام یاملربیله اولادلرینه عادات وتعاملات وحشیه‌لرینی اوكرتمك، اكلاتمق لزومنی تقدیر ایتمشلردر . ابوینك طرز حركتی چوجوغك احوال روحیه‌سنه پك‌درین تأثیرات براقیر . په‌داغوژی قواعدینی تنظیم ایدركن ابوینك طرز وحركتلری بهمه حال نظر اعتباره آلنملیدر . عكس حالده اصول و قواعد تربیه دینیلن شیلری نره‌دن استخراج ایده بیلیرز .

اصول Méthode بالفعل ایشه كیریشمش اولان ذواتك افعال واجراآتندن باشقه برشیمیدر ؟

بواصوللرك چوق كره برغایه كوزه‌دلمكسزین وبلكه فرقنه وارلمقسزین تطبیق ایدلمش اولدقلری شبهه‌سزدر . فقط متفكرین بومنفرد اصوللری ، متنوع عرف وعنعنه‌لری تدقیق وتألیف ایده‌رك (تعلیم وتربیه) نام عمومیسی آلتنده واسع برفن تأسیس ایده‌بیلمشلردر .

تعلیم وتربیه‌ایله موظف اولان ذات ؛ په‌داغوژی فننه واقف اولورسه مساعیسی دها زیاده ثمره‌دار اولور . فن تربیه اساساتنه واقف اولان بر پدرك اولادی شبهه‌یوق كه‌دها آغوش مادرده بویوك براستعداد تكامل كوستره بیلور .

نظریات تطبیقاتله تتویج ایدلدكجه پارلاق موفقیتلر بكله‌مك عبثدر . هربارت وپستالوژی كبی معروف په‌داغوژی عالملری عینی زمانده برر پراتیقچی ، بررمعلم ایدیلر. بونلر تعلیم وتربیه‌یی كندیلرینه برصنعت اتخاذ ایتمش وبالفعل مشغول بولوندقلری بوصنعتك پرنسیپلرینی تعیینه چالیشمشلردی .

فن تربیه ، تجربه‌لردن ، یكی یكی حادثه‌لردن طوغمش ، عرفلر ، عنعنه‌لر اوزرینه مؤسس بولونمشدر . شوحالده‌اولاوقعه‌لری ، حادثه‌لری تدقیق ایتمك ؛ تعامللری ، عرفلری ، عنعنه‌لری طوپلامق ونتیجه‌ده بونلره استناداً اصول وقانونلری وضعه چالیشمق اقتضا ایدر .

فن تربیه حقنده‌اوته‌دنبری قبول وتطبیق ایدلمش اولان اصوللره بوكون یكی برشی علاوه ایدیله‌مز . فقط بزه قدر انتقال ایدن ومحصول تتبع وتجارب اولان مسلكلر آره‌سندن ایی ودها زیاده فائده بخش اولانلرینی آییرمق كبی اساسلی برخطوهٔ ترقی آتمق ممكندر. هردورده ، هراقلیمده تعلیم وتربیه ایله اشتغال ایدلمش اولدیغندن

تعقيب ايديلن اصوللر شخصدن شخصه نسلدن نسله كوره دوچار تحول اولمشلردر. بودرجه متحول اصوللر ميانده فائده بخش اولانلری بولنه‌جغی كبی مضر وفائده‌سز بولنانلری‌ده پك چوق اوله‌بيلور .

حيات جسمانی ايچون تناسل نه‌قدر مهم بر وظيفه ايسه تربيه‌ده حيات اجتماعی واخلاقی نقطهٔ نظرندن عينی اهميتی حائزدر . بر ملت ، تعالی وتكاملنی تأمين ايدن عوامل اساسيه‌يی بالذات تربيه‌ده بولور .

حيات اجتماعی‌ده مشترك اولان افراد ملتدن هر شخص ، ديكرلرينك طرز تربيه‌سنه آزچوق بر تأثير ايقاعندن خالی قالمز .

عرف ، عنعنه ، تأثير محيط ، توارث وموانست اصول تربيه‌يه اك زياده مؤثر اولان عواملدن صاييلير .

بر عائله رئيسی كندی افراد عائله‌سنك طرز تربيه‌سنده ذی‌نفوذ بر حاكم اولديغی كبی بر ملتی اداره ايدنلرده او ملت افرادينك تربيه وسجاياسنده آز چوق تحولات حصوله كتيره‌بيلورلر .

بر ملته نسبت ايديلن اعمال وحركاتك ـ كه حائز اولديغی تربيه‌يه كوره تجلی ايدر ـ افراد آره‌سنده‌كی تأثيرات متقابله‌نك محصلهٔ فعاله‌سی نتائجی اولديغنده شبهه ايدلملیدر .

شوحالده بر ملتك خارجی تظاهراتنه قارشی قوای مركبه اولان افرد ملتدن هر شخص ، موقع اجتماعيسی نسبتنده مسئول اولمسی ايجاب ايدر .

تعليم وتربيه ايله مشغول اولان هر فرد ـ بو وظيفه‌يی نه كبی بر عنوان آلتنده ايفا ايدرسه ايتسون ـ درعهده ايتديكی ايشك اهميت وعظمتی بر آن بيله اونوتماملیدر .

اولاد واحفادمزك حيات مستقبله‌لرينی تحت امنيتده بولوندرمق، بر كون كنديلرينه ترك ايده‌جكمز مواقعی اشغال ايتدكلری زمان احتياجات ماديه‌دن ممكن مرتبه آزاده قالملرينی تأمين ايتمك ايچون غيرت وفعاليتمزله ادخار ثروت وسامانه چاليشيرز . چوجوقلرمزه جدی بر تربيه ويرمزسه‌ك بوتون بو سعی وغيرتمز هدر اولمش اولمازمی ؟

اساسلی بر تربيه ويره‌مديكمز وارثلر آتيله‌جقلری مجادلهٔ حياتده قولايجه مغلوب اوله‌رق براقه‌جغمز ثروت ماديه‌يی‌ده محو وتلف ايتميه‌جكلرمی ؟

فقط چوجوقلرمزك جدی واساسلی بر تعليم ، اخلاقی وتربيه بر تربيه آلملرينه چاليشير وبويولده فداكارلقدن چكينمز ايسه‌ك امين اولالم كه بو اوغورده صرف ايده‌جكمز مبالغك اون پاره‌سی بيله بيهوده يره تلف ايدلمش اولمز .

قازانجمزدن چوجوقلرمزك تعليم وتربيه‌سنه حصر ايده‌جكمز بو مبالغی اونلرك دماغلرنده مادام‌الحيات پايدار اوله‌جق بر ايرادتدارکنه حصر ايتمش اوله‌جغز .

آنجق مثمر، اخلاقی بر تعليم وتربيه ويرمك صورتيله‌دركه اولادلرمزه ـ احفادمزه‌ده عيناً توارث واونلركده رفاه وسعادتلرينی متسلسلاً تأمين ايده‌بيله‌جك ـ بر ميراث لايقی براقمش اولورز .

شبهه يوقدركه جدی واساسلی بر تربيه تحتنده پرورشياب كمال اوله‌جق بر كنج ، رهكذار حياتده تصادف ايده‌جكی موانع ومشكلاتی دها زياده بر متانتله اقتحام ايده‌بيلور ؛ رفاه مادی ومعنويسی اسبابنی دها زياده بر سهولتله تدارك ايتمكه قدرتياب اولور. بويولده بر تربيه‌دن محروم قالان بدبختلر ايسه پدرلرندن انتقال ايدن ثروت ماديه‌لرينی‌ده آز زمانده تلف ايده‌رك معناً ومادةً افلاس ايدر ، سفالت وفلاكتك مرحمتسز پنجه‌لری آلتنده قهر اولور كيدرلر .

تربيه مسئلهٔ مغلقه‌سنك قارا كلق نقطه‌لرينی تنوير ايچون صرف ايديله‌جك مساعی ، سعادت مليه وبشريه ايله پك زياده علاقه‌دار اولديغی دائما درخاطر ايتمليدر .

م . شمس الدين

ادبيات

ابوالعلاء معری [*]

عربك ابوالعلاسی ـ مسلكسزلكده ـ عجمك خيامنه پك بكزر. أوت ، شيمدی حضرت پيغمبره صلوات كتيرن خيام ، برازدن اللهه ديل اوزاتمق ، حتی وجود باريدن شبهه‌يه دوشمك دركه‌لرينه اينديكی كبی ؛ ابوالعلاده بوكون عابد ، زاهد كورونوركن ، يارين بوتون اديانه قارشی اك حرمتسز بر لسان ايله يورور! بر رباعيسنده :« ياربی، هايدی بنم كناهلريمی عفو ايتدك ، ديه‌لم .. لكن خلقدن كيزلی قالمسنی ايستديكم اورذائلك سنجه معلوم اولماسی بنم ايچون آز رسوالقميدر ؟» ديه‌جك قدر بويوك بر ادب كوسترن خيام ، ديكر بر رباعيسنده اللهه : « ايشلديكم فنالقلری جزاسز براقمازسه‌ك سنكله آره‌مزده نه فرق قالير ؟ » سؤال ملوثنی ايراد ايده‌جك مرتبه‌لرده ادبسزلك ايتمشدر ! عينی سوزلری ، عينی حركتلری ابوالعلاده‌ده كوروروسكز .

اثرلرينك ياريسی ديكر ياريسيله مكمل بر تضاد تشكيل ايدن ابوالعلا شايد مؤلفاتنی بالذات ترتيب ايتمش اولماسه‌ايدی ، شاعر فكراً بر چوق طورلر ، بر چوق انقلابلر كچيرمش ، ديه‌رك كنديسنك يا الحادينه، يا ايماننه قرار ويره‌بيليردك . لكن بوتون آثار منتشره‌سی كندی محصول ترتيبيدر . اونك ايچون اكر ملحد ايديسه ايماننه حكم ايتديره‌جك ؛ موحد ايديسه كنديسنه ملحد ديديره‌جك پارچه‌لری نشر ايتمه‌ملی ايدی .

رياضيوندن بر ذات محترمك ديديكی كبی « بو دين يا واحددر ؛ ياخود صفر . هر حالده كسر اولماسنه امكان يوقدر .» لكن شو ايكی شاعر دين ايچون نه واحد ديه بيلمشلر ، نه صفر ، حتی نه‌ده كسر !

[١] سبيل الرشاد ١٢ نومرولو نسخه‌سنده محترم قارئلرينه بو العلايه دائر اولان مطالعه‌سنی بيلديره‌جكنی وعد ايتمشيدی . شو سطرلر اونك ايچون يازلمشدر .

بزم فکرمزه قالیرسه بو آدملرك هر ایکیسی اورته حاللی برر شاعر ایمش. یوکسك طبقه‌ده‌کی صنعتداشلرینك مرتبه‌سنه یوکسلمك ایچون قابلیتلرینی کافی کورمه‌مشلر. الحادیات وادیسنده ایسه ایشلنمه‌مش بر چوق نکته‌لر، مضمونلر کورمشلر. « هایدی سلفلریمزك مشروع بر مقصد کوزه‌ده‌رك ال اوزاتمادیغی شو معانی‌یی نظم ایتمك صورتیله عمومه مخالف، لکن یکی برچیغیر آچه‌لم ! » دیمشلر. بونك اوزرینه بر قسم خلق نظرنده زندیق، دیکر بر حزبه کوره ایسه فیلسوف اولمشلر ...

اثرلری امعان ایله اوقونه‌جق اولورسه کورولورکه : ابوالعلانك اولانجه فلسفه‌سی باشقه‌لرینك دوشونه‌میه‌جکی دکل، آنجق سویله‌یه‌میه‌جکی شیلری بی پروا سویله‌یه‌بیلمه‌سیدر. یوقسه، نه ملحد کوروندیکی زمان ایلری سوردیکی شبهه‌لر ییقیلمیه‌جق قدر صاغلامدر؛ نه‌ده موحدلکی دوره‌لرنده‌کی سانحه‌لری چیقیلمایه‌جق کبی یوکسکدر.

باشلرنده جناب علی اولمق اوزره بیکلرجه حکیم عالی نظریتیشدیرن عالم اسلام، حمد اولسون، ابوالعلالره، خیاملره فیلسوف عنوان مبجلنی ویره‌جك قدر عرفان زوکوردی دکلدر.

بحثه نهایت ویرمك ایچون دیرزکه سوز حضرت کمالك سوزیدر: « اونلری بو ترهاته سوق ایدن یاقافیه‌در، یامضمون .. قال الله تعالی : یقولو. مالا یفعلون . »

چالیشمه

چالیشمق، نظام انتظامی، طبیعتك؛
اودر اك بویوك قانونی، دستور خلقتك.
باقارسه‌ك، کورورسك یرده، کوکده نه وارسه، هپ
برر شاهد خاموشیدر، بوحقیقتك.
چالیشمق. حیاتك مایهٔ بر فیوضیدر
اودر روح موجودیتی، هرسعادتك.
حیاتی سوه‌رسه‌ك، طورما، ترك ایت عطالتی،
چالیش ; جونکه بوقدر فرق، موت وعطالتك.
« وکلاً نمد هؤ لاء وهؤ لا ... »
خطاب جلیلی، اوکتاب هدایتك
بزی سوق ایچون کافی، کمال فضیلته
- دوشونسه‌ك اکر معناسنی بز، او آیتك -
چالیشمق خصوصنده موحدله ملحدی
مساوی طوتار . ولا، وذ تاً عطالتك
بودر مقتضاسی ... سی ایده‌ن، مشرك اولسه‌ده
اولور حاکمی، عاطل اولان قوم وملتك.

قونیه : فتحیه مدرسی
ابن حازم نعیم

فنیات

مقصدمز سبیل الرشادی عالم اسلامك اك مهم واك زیاده نافع بر مجموعه‌سی حالنه کتیرمکدن عبارت اولدیغندن نقصانلرینی تدریجاً اکماله چالیشه‌جغمزی وعد ایتمشدك.

فی الحقیقه جدی مجموعه‌لر قارئلرینه شعبات علومدن هربرینه دائر معلومات لازمه ویره‌بیلملیدر.

سیاسیاتك مجادلات بی سودندن اوصانان دماغلر، جدی مجموعه‌لرده روحلرینی تنشیط، فکرلرینی اعلا ایده‌جك مباحث آرارلر.

مجبرات دماغیه‌نك فعالیت فیزیولوژیه‌لری دائمی اولدیغندن ذهن هیچ برزمان مشغله‌دن آزاده قالامز.

اوکرنمك، آکلامق بشریتك الکدرین احتیاجلرندندر. بواحتیاج آلتنده قیورانان دماغ محتاج اولدیغی شیلری کافی درجه‌ده آله‌بیلملیدر.

سبیل الرشاد، تفسیر، حدیث، فلسفه، اجتماعیات، تربیه، ادبیات، سیاسیات، اقتصادیات .... الخ کبی جدی ومکمل بر مجموعه‌نك حوضهٔ تدقیقنه کیره‌بیله‌جك مباحثی جامع اولدیغی حالده، کوندن کونه بدایع خارقه عماسیله هرکسی بهت وحیرته دوشورن فندن بحث ایتمامسی، قارئلرینی فنك الکصوك مخترعاتندن خبردار ایده‌مامسی بر نقصان تشکیل ایدیپوردی.

قارئین محترمه‌نك کوستردکلری رغبت، اجرا ایتدکلری تشویق؛ بزه؛ برده قسم فنی آچه‌رق بونقصانی برطرف ایتمك لزومنی حس ایتدیردی.

سبیل الرشادده، فنه‌ده آیریجه برقسم تخصیص، بعض سبکمغزانك فن ایله دینك قابل تألیف اوله‌میه‌جقلری حقنده‌کی بی اساس قناعتلرینی چوروتمك، حقائق مثبتهٔ فنیه‌نك دین مبین احمدی‌یی تأیید ایتمکده اولدیغنی کوسترمك، کبی برمقصد علوی‌یه مستنددر.

قسم فنی‌یه طبیعیاته، مباحث حیاتیه‌یه، فیزیولوژی‌یه، حفظ الصحه‌یه، طبقات الارضه ... دائر مباحث مهمه درج ایدیله‌جکدر.

فنك یکی یکی کشفیات ومخترعاتندن، مهم وفائده‌لی تطبیقاتندن بحث اولنه‌جق ونظریات فنیه حقنده لازم کلدیکی قدر ایضاحات ویریله‌جکدر.

فکر فندن محروم اولانلرده قدرت تنقیدیه بولنه‌مز. دماغلری فنی اساسلرله‌ده تنور ایدن ارباب دیانت، اوکرندکلری یاریم یامالاق بعض مقدماته استناداً صاچمه‌صاپان ادعالرده بولنان کوته بینلرك سوزلرنده‌کی قیمتسزلکی پك قولای تقدیر ایده‌بیلورلر؛ فنی انتقاداتله اساسسزلغنی میدانه چیقاریرلر؛ مقنع جوابلرله خصمی الزام واسکات ایده‌بیلورلر.

حیات مادیه ایله علاقه‌دار اولان مباحث فنیه‌نك مجهول قالمسی مجادلات معیشت ایچون الزم اولان توازن قوانی اخلال ایدر.

حیات معنویه‌نك تعالیسی حیات مادیه‌نك زندکی وتکملنه متوقفدر. بونلردن یالکز بریسیله جدالکاه حیاتده تأمین مظفریت ممکن اوله‌مز. حقایق دینیه‌یه قطعی وقوفله برابر ساحهٔ فنك مناطق مستوره‌سنه نفوذ ایدلدکجه انسانك معنویاتی تعالی، عقیده‌سی رسوخ پیدا ایدر. کندی وجودندن، اعضا واجهزه‌سنك وظائف وبنیه‌لرندن خبردار اولمیان، محیطنی، محیطنده بولنان اشیانی، بونلر آراسنده‌کی روابطی بیله‌مین بر کیمسه مجهول ومظلم بردیاره دوشمش عاجز بر غربت زده‌یه بکزر.

نه‌ده بر تهلکه ، هانکی طرفده بر ملجاء سلامت بولندیغنی بیله‌مز . متردد قالیر . فائده‌سز یره اوته‌یه بری‌یه قوشار وهیچ بر زمان مهلك وخطرناك بر ورطه‌یه دوشمکدن امین اوله‌مز .

فن بزه حیات مادیه‌ده ظفریاب اولمق اسبابنی احضار ایدر . مادیتمزك نه‌اولدیغنی ، وجودمزك بنیه وتشکلاتنی ، تشریحنی ، اجهزه‌نك وظائفنی اوکره‌تیر . نصل ونه‌صورتله محافظهٔ صحته موفق اوله‌جغمزی کوستریر .

نه‌ده بولندیغمزی ، محیطمزده نه‌کبی شیلر اولدیغنی ، بونلرله بزم آره‌مزده‌کی رابطه ومناسبتلری کوستریر .

برحیات اولدیغمز مدتجه زبونی بولندیغمز قوای طبیعیه حقنده بزه فکر ویرر .

سلسلهٔ جمادات ونباتات وحیواناته دائر نتیجهٔ استقراسنك نه‌دن عبارت اولدیغنی آکلاتیر . اوزرنده یشادیغمز سیاره‌نك عالم شمسله اولان مناسبتی ارائه ایدر .

والحاصل فن بزی ومحیطمزی طانتدیره‌رق (فانظروا الی آثار رحمة الله ...) نظم مبینی ایله اطلاعنه مأمور اولدیغمز حقایقه وقوف پیدا ایتمه‌مزه خدمت ایدر .

تاریخ

قیلیچ دینی

اوتنجی باب

بابل اسارتی وصوکره‌کی زمانلر

بابل اسارتی یتمش سنه دوام ایتدی . کرك بومدت وکرك برچوق فلاکتلره معروض بولندقلری دها اوزون ادوار متعاقبهٔ پریشانی اثناسنده یهودیلر دیکر اقوامدن بوسبوتون آیری قالدقلری کبی دین ومذهبلرینك قوانین واحکام اساسیه‌سی‌ده دکیشمه‌مش کبی ایدی . نهایت قدیم بابل حکومتی منقرض اولوب آثوریه تختی ایران حکمداری (کیخسرو) ك ید ضبطنه کچدی ویتمش سنه‌لك اسارت دوره‌سی ختامه ایردی . کیخسرو بابلی ضبط ایتدیکی زمان یهودیلرك وطن اصلیلرینه اعاده‌سنی ارائه ایله‌دیکندن ۱۳۶۰۰ کشی‌دن (زرو بابل) قوماندانسنده بوندن استفاده‌یه شتاب ایتدیلر . آنجق بونلردن برطاقملری عودت ایتمه‌یوب منفالرنده قالمش ایدیکه : (استر) ك کتابنده نقل اولنان وقعه‌نك ایشته بووقتلره عائد اولماسی لازم کلیر . اساس وقعه‌یی شویله خلاصه ایده‌بیلیرز :

ایران حکمداری (کی آخاز) ، (استر) اسمنده بریهودی قیزینی تزوج ایتمش‌دی . رجال حکومت آره‌سنده ایسه قرالیچه‌نك عموجه زاده‌سی اولان (مورده‌خای) اسمنده بریهودی ایله هامان نامنده برده چاپقین اجنبی واردی . هامان حکمداره وزیر نصب اولندی ؛ لکن رقیبی اولان مورده‌خای‌دن آجیقجه اخذ انتقام ایتمکدن قورقدیغندن بوتون بابل یهودیلرینی أزمك ایسته‌دی . نهایت بوتون امپراطورلق آیالاتی داخلنده یهودیلرك قتلی ایچین حکمداردن برطاقم افترالرله فرمان استحصال ایتدی ؛ بو قتل عامك وقوع بوله‌جغی مملکتلر داخلنده یهودیه دیاری داخل ایدی . یهودیلر صوك درجه قورقشلر ، یکانه امیدلرینی (مورده‌خای)ه باغلامشلردی . استر مورده‌خای طرفندن تعلیماته توفیقاً قراله پك زیاده ابراز عشوهٔ محبت ایده‌رك آندن کندیسنك مطالباتنی ایفا ایلیه‌جکنه ؛ حتی حکومتك یاریسنی بیله ویره‌جکنه دائر سوز آلمش‌دی . بعده قرالدن ملتداشلرینك عفونی طلب ایدوب آنلری فلاکت مدهشه‌دن قورتاردی . متعاقباً هامانك مفتریلکی ، فنالنی‌ده آکلاشیله‌رق دوچار مجازات ایدلدی . یعنی هامان دار آغاجنه آصیلمش ، مورده‌خای آنك یرینه منصب وزراته کچمشدی . بوتون والیلره یازیلان فرمانلرده اولکی فرمانك نقض ایدلدیکی ، یهودیلره ـ حتی استقامت وصداقتلرندن دولایی حسن معامله کوسترله‌سی اعلام اولنمش‌دی . بوندن صوکره‌سنی (ژوزه‌فوس)ك کندی لسانیله تعریف ایله‌یه‌لم :

« کندی حقلرنده‌کی فرمانك نشرندن صوکره (سوسا) یهودیلری دشمنلرندن بش یوز کشی‌یی قتل ایتدیلر . حکمدار بو وقعه‌دن (استر) ی خبردار ایدوب دها باشقه بر مطلوبی اولوب اولمادیغنی وواریسه اسعاف ایلیه‌جکنی صوردقده استر هامانك اون اوغلنك‌ده دار آغاجنه چکیلمه‌سنی ویهودیلره ایسته‌دکلری کبی دشمنلرندن انتقام آلمق اوزره بر کون دها مساعده ایدلمه‌سنی طلب ایتدی . حکمدار راضی اولدی ، ایرتسی کونی (۳۰۰) ه یاقین آدم دها (سوسا) ده اولدیرلدی . بونلرله برابر بوتون حوزهٔ حکومنده‌کی مقتولین ۷۵۰۰۰ (بابلی وآثوری) کیشی‌یه بالغ اولدی . (سوسا) ده‌کی اعداملر اون ایکنجی آیك ۱۳ نجی وسائر ولایتده‌کیلر ۱٤ نجی کونی وقوعه کلدی وهر قتل عامی تعقیب ایدن کونلرده یهودیلر بایرام وشنلك یاپارلردی . مورده‌خای‌ك امریله بو کونلر سنوی بایرام صورتنده ، و (پوریم) یعنی محافظه بایرامی نامیله ایام مقدسه‌دن عد اولندی ... »

بو حادثه حقنده میستر (میلمن) یازدیغی « یهودیلرك تاریخ » نده دیبورکه :

« بوشایان حیرت خلاص نفس ووجودیتك خاطره‌سی یهودیلر طرفندن الآن تقدیس وتمجید اولنور . بو بایرامك (پوریم) تسمیه‌سی (هامان) ك یهودیلری محو ایتمك اوزره (پور) یعنی پیانقویه مراجعت ایتمش اولماسندن‌در . بو بایرام کونی قادین وارکك هر یهودی سناغوغ‌ده بولنمغه مجبوردر ؛ بوراده (استر) ك کتابی اوقونیر ، هرکچدکجه عموم حاضرون اللرینی چیرپوب آیاقلرینی یره اوره‌رق (خاطره‌سی محو اولسون !) دیه باغیریرلر ... »

اردشیرك ایران تختنه قعودینك یدنجی سنه‌سنده برچوق یهودیلرك عزرا (ع . م) قوماندانسنده قدسه هجرتی وقوعه کلدی .

(مابعدی وار)

مترجمی

علی رضا سیفی

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

(مابعد)

سرور خانه : — اکدیککز تخمك ثمره‌سی ! دیه‌رك دوندم . فقط او ، کلمکده تعلل کوستردی .

أوه عودت ومراسم میزبانی‌یی ایفا ایله‌دکدن صوکرا حاکم :

— والی سزکله تاشکنده ملاقات ایتمك آرزو ایدییور . دیدی .

— یارین اوکله‌یه ایکی ساعت قاله یوله چیقارم . جوابنی ویردم .

— خایر . علی العجله عزیمتکز مطلوبدر . دیدی . بن‌ده جواب رد ویردم . حاکم ؛ قالقوب کیتدکدن صوکرا عمجه‌زاده‌لرمی چاغیرتوب

[۱] « عصر محاکمه » — طوماس په‌ین .

غيوبتمده نه يابمالرى لازم كلديكنى كنديلرينه سويله‌دم و :

— بنى محبوساً طاشكندده كوتوره‌جكلردر. سز بلخ طرفنه قاچيكز وتوركستانه كيدوب اوراده‌كى عسا كرور عايا ايله‌مذا كره‌يه كيريشيكز. ديدم . بعده اورا اهاليسنه خطاباً « عمجه‌زاده‌لرمى طرفكزه يوللادم. كنديلرينه ايده‌جككز خدمت ومعاونت بكا ايدلمش كبى اولاجقدر » مألنده برقاچ بياننامه يازدم . مهرلرمدن بردانه‌سنى ــ حين حاجتده استعمال ايتملرى ايچين ــ اونلره تسليم ايتدم . يول مصرفى اولمق اوزره‌ده دورت بيك كابل روبيه‌سى ويردم‌كه بوپاره‌لرى ايكى آى اول والينك بكا ويرديكى اون بش بيك مناتدن صاقلامشدم . بو ايشلرى كوردكدن صوكرا حرمه كيردم . كيجه ياريسى سمرقند حاكمى‌يانندە مترجميله اوچيوز قازاق وايكى يوز پوليس اولديغى حالده أوه‌كلمش ، بنى اوياندير مالرينى آدملرمه امر ايتمش .

حرم قاپيسى اورولونجه ديشارى‌يه چيقدم . حاكم :

— بنمله كله‌جكسكز ، والى سزى پك عجله كورمك ايستيور . ديدى .

— بنى اسير ايده‌جككزى بيلسه ايدم ايلك تكليفكزده كنديلكمدن كليردم . جوابنى ويروب رسمى لباسمى كيدم ويانمه (فرامرز خان) ايله (جان محمد خان) ى ــ كه بونلردن برى حالا هرات سپهسالارى ، ديكرى‌ده كابل خزينه‌داريدر ــ آلوب أودن چيقدم .

قازاقلر ياليڭ قيليج اولدقلرى حالده اطرافمى صارديلر، پوليسلرده اوكمدن يورومه‌يه‌باشلاديلر. بو آلاى ايله (جنرال‌ايوانه‌ف) ك اقامتكاهنه كلنجه :

— بنى نيچين ايسته‌ديكز ؟ ديه صوردم .

— سزى جنرال كافمان ايسته‌مش . تاشكندده كوروشديككز وقت سبب دعوتى آكلارسكز . جوابنى ويردى .

عجبا نه قصور ايتمشدم‌كه كيجه ياريسى مسلحاً أومه كيروب بنى بورايه كتيرديلر ؟ ديدم .

بو سوزم اوزرينه (جنرال ايوانه‌ف) حاكمى مؤاخذه‌يه‌باشلادى. اوده:

— فضله قوتله كيتمه‌يه مجبور اولدم . چونكه عبدالرحمن خانك معيتنده بولونان مسلح آدملرك ممانعت ايتمك احتمالى واردى ديدى .

جنرال :

— كيجه ياريسى كيتديككز ايچين پك ياكلش حركت ايتمشسكز. تعزيرنده بولوندى . حاكم‌ده :

— كيجه ياريسى بنى كونددريككز ايچين اصل ياكلش حركت ايدن سزسكز .

طرزنده مقابله ايتدى . بونلر، يكديكرينى لوم وتشنيع ايده‌ركن بن ساكتانه ديكليوردم . برمدت آتيشدقدن صوكرا جنرال بكاتوجيه خطاب ايله :

— يارين اوكله‌يه برساعت قاله حاضر بولوناجغكزى وعده ايدرسه‌كز شيمدى اقامتكاهكزه كيديكز. بن ، آرابه ايله بر آدم كونده‌ريرر، سزى تاشكنده‌يوللارم . ديدى .

أوه عودتمده باغ قاپيسنڭ كليدلى بولونديغنى كوردم . يانمده‌كى آدملره امر ايدوب قاپى‌يى آچديردم . ايچرى كيرنجه‌باقدم ، عمجه زاده‌لرم ايله سائر آدملرم ، آسوده براويقويه دالوب كيتمشلر. يالكز عيالم ايله چوجقلرم ، برده (پروانه خان) ايله (قربان على خان) ــ كه برى شيمدى كابلده سپهسالار معاونى، ديكرى‌ده خزينه‌دار مدرــ اويانيق اولوب بنم ايچين آغليورلردى .

اولادم كبى كنديلرينى پرورده ايتديكم كيمسه‌لردن كورديكم شو طور لاقيدى ، بنى متأثر ايراقدى . مأيوسانه حرمه كيروب اولاد وعيالمى تسليه ايتدم . و غيوبتمده نه يابمالرى لازم كلديكنه دائر تعليماتده‌ده بولوندم . بعده يارينكى سفر ايچين حاضرلانمايه باشلادم .

ايرته‌سى كونى موعود آرابه كلدى (پروانه خان) ايله مؤخراً سوارى بيكباشيسى تعيين ايتديكم (نظام‌الدين خان) ى يانمه آلوب آرابه‌يه راكباً والى معاوننك أوينه كيتدم . معاون كاغدبازمقله مشغول ايدى . اونك بومشغوليتنى غنيمت بيله‌رك :

— بوكيجه هيچ اويومادم . مساعده‌كز اولورسه برازاستراحت ايده‌يم . ديدم . وموافقتلرى اوزرينه ياتوب ايكى بوچوق ساعت قدر اويودم .

بعده حركت ايتدك. محبوس اولديغمى كوسته‌رمك ايچين بينديكم آرابه‌يى (شيرعلى خان قندهارى) نك أوينك اوكندن كچيرديلر. فناحالده جانم صيقيلدى . دنيا ، كوزمك اوكنه سيم سياه كه‌يلدى . آرابه‌دن آتلامق واولنجه‌يه قدر دشمنلرمدن برقاچنى حقلامق ايسته‌دم. لكن حدتمى ضبط ايده‌رك كندى كنديمه :

— بوايش‌ده‌ليلكدر . ارباب‌عقول ، صبروثبات ايله نائل مأمول اولور ديدم . مع‌مافيه شوحال بحران ايكى ساعت قدر سوردى . اوندن صوكرا كنديمى طوپلايوب لاقيدانه بروضع آلدم .

ايكى كون وبركيجه‌لك سياحتدن صوكرا تاشكنده واصل‌واولجه بكا ويردكلرى أوه داخل اولدم . بوراسى ، باغلى ، باغچه‌لى ، آخورلى ، آرابه‌لقلى بركاشانه ايدى‌كه انشاسى ايچين يوز بيك منات صرف ايدلمشدى . هرسنه درت دفعه بورايه كلير وتفرج ايده‌ردم . لكن شيمديكى حالم اسكيسى كبى اولماديغى ايچين ايشك صوكى ناصل كله‌جك ديه دوشونويوردم .

بنى كتيرنلر بيراقوب كيتديكى وآرادن ايكى ، اوچ كون كچديكى حالده روس مأمورلرندن برخبر كلمه‌دى . اوندن صوكرا برى‌كلوب :

— والى سزى ايستيور ديدى . برلكده آرابه‌يه بينوب والينك نزدينه كيتدك . هروقتكى كبى احترامكارانه استقبال ايده‌رك يانى باشنه اوطورتدى ويولجيلغمزك نصل كچديكنى صوردى ،

مترجمى
طاهرالمولوى

مقالات

نسائیوندن جواد سامی بکه آچیق جواب

— مابعد —

دییورسکز ، که : « قادینلرك الی ، یوزی ستر ایتمامسنه حتی حاکم اوله‌بیلمسنه دین مبین اسلام جواز ویرمش ایکن قادینلریمزه شریعت اسلامیه‌نك بخش ایلدیکی وبرطاقم اعتیادات قدیمه‌نك نذر [دوغروسی: نزع] ایلدیکی حقوقی استردادە اوغراشانلره میسیونه‌ر شاکردی دین دشمنی دیمکه نصل دیلکز وارییور ؟ » عفو ایدرسکز بك افندی اما مکتوبکزی تشکیل ایدن فقره‌لر تناقضده یکدیکریله رقابت ایدییور . بو ، مکتوب دکل عادتا برمجموعهٔ تناقض !

آجانم ! برقاچ سطر اول میسیونه‌ر شاکردلرندن تبری ایدن سز دکلیسکز ؟ مادام ،که صلابت دینیه صاحبی برمؤمن تام‌الاعتقادسکز نیچین قوشقولانیور ، نه‌دن سوزی اوزریکزه آلیورسکز ؟ هم بن مقاله‌مده اسم تصریح ایتدیممی ؟ یوق ، مرادیکز اونلری مدافعه ایسه ـ که بو آشکاردر ـ تبریکز معناسز قالمازمی ؟ یا صوکرا او آغیز دولوسی « الحمدلله مسلمانم وصلابت دینیەم یرنده‌در » دعواسنی نه‌یاپالم ؟ فرض ایده‌لم ، که تبری ایتمیورسکز فقط تورکلکدن نفرت ، اسلامیتدن مباعدت ایدن کیمسه‌لره نه نام ویریلیر ؟ بوکیلره نصل مسلمان دینیله‌بیلیر؟ دینلدیکی تقدیرده اسلامیتله ، شریعت مقدسه‌منزله ـ حاشا ! ـ استخفاف واستهزا ایدیلمش اولمازمی ؟

اکر اسلامیت ، مجرد براسم بی معنا ایله اولسه غیر مسلملر ایچنده اسلام اسمی طاشیان برچوق کیمسه‌لرکده اهل ایماندن عد اولونمه‌لری لازم کلزمی ؟

غازی (میخال) بك مرحوم اسمنی دکیشدیرمکه بكده لزوم کورمه‌مش . یالکز قلباً وروحاً حقیقی برمؤمن تام الاعتقاد اولمقله اکتفا ایتمش . غازی سلطان عثمان حضرتلریله علماسی‌ده سس چیقارمامش .

اسلامیت ؛ اسمده دکل مسماده‌در . اسم ؛ تعیین هویت ایچین ـ معناسندن مجرد ـ برعلمدر .

دینی احیا ایدیور اما ، که محی‌الدین آدی
مخرب‌الدین اولسه احرادر براق شو مفسدی

شمدی بواوزون طیرناقلی موسیولرك ، بوپودرالی شیق قونتلرك دین جلیل توحید نامنه نسوان اسلامك مدافع حقوقی کچینمه‌لری ؛ مطبوعات ستونلری اوزرنده اوروپا فیلوزوفلرینك دساتیر فلسفیه‌لریله احتجاجه قالقیشمه‌لری جامع ایچنده آیین یاخود کلیساده عبادته بکزه‌میورمی؟

دلیلری بیله ساعتلرجه کولدوره‌جك جنت مدنیت !

نسوان اسلامك حقوق مشروعه‌لرینی آرامق آنجق تۆزمسلمانلرك حقیقی مؤمنلرك وظیفه‌سیدر . فقط ـ انصاف ایدیکز انصاف .. ! ـ

شمدی وطنك کچیرمکده اولدیغی شوبحرانلی ، شوکدر انکیز دقیقه‌لر حقوق نسوانی آرامق زمانیمیدر ؟

برطرفی آتش صارمش ، جهات سائره‌سندنده آتشلنه‌رك خاکستره چورییلك تهلکه‌سنده قالمش اولان برخانه ایچنده‌کیلر عائله حقوقیله ، موقع شان وشرف تأمینیله‌می اوغراشیرلر ؛ یوقسه البرلکی ، جان برلکیله آتشی سوندورمکه‌می چالیشیرلر ؟ وطن دردینی ، حیات ناموس ، ناموس دینی وملی اندیشه‌سنی ینه تۆز مؤمنلر چکرلر . وطنك یاره‌لرینی کندی کوزیاشلریله ، دامارلرنده جولان ایدن خون حمیتلریله ییقامغه آنجق اونلر قوشارلر .

بو (نوتربیه‌ن آمه) لره کلنجه اونلرك فرانسز قلبلری، انکلیز کوکللری ، المان یورکلری اویله وطن اسلام دردینی چکمکدن ، ناموس دینی وملی اندیشه‌سیله تیتره‌مکدن شرق وغرب آراسی قادار اوزاق ! نه‌لرینه لازم ! اونلره وارمی تیاترولر ! اونلره وارمی بالولر! اونلره وارمی مادامیلریله ، مادموازللریله دانسلر ! والسلر ! اونلره وارمی وور پاتلاسین چال اویناسینلر ! اونلره وارمی خرستیانلغی تقدیساً طیرناق اوزاتمقلر ! یوزلرینه پودرا سوروب بیقلی مادام اولمقله افتخارلر !

بونلرك مقصدی میدان وضوحده : قادینلری قرون اولی چوا- للرندن او وحشی خرارلردن چیقارمق ! ذاتاً عدمی وجوددن بیك قات اهون اولان اومستکه ، اوایکرنج ، اوعصمت‌شکن تستری(؟!)ده مادامیلرندن مادموازللرندن چکوب آتمق ، بو ملوث، بوفحش آلود مدنیتی حقوق وموقع نسوان نامنه جبراًوقهراً بوتون مخدرات اسلامیه‌یه تشمیل ایتمك ! طرابلس غربده ، آطه‌لرده بد بخت نسوان مسلمانك بچه‌لرینی ، چارشافلرینی ییرتوب عریان براقمقده اولان اعدای دینه نظیره یاپمق ! اوحالده ایتالیانلری نه‌دن تلعین ایدییور ، نیچین جریده‌لریمزله « وحشی ایتالیانلر قادینلریمزك بچه‌لرینی ، چارشافلرینی ییرتوب آتیورلر ! » دییه باغیرییورز ؟

ایشته اصل تلعینه ـ بوتون شمول معناسیله ـ الیق ایتالیانلر ایچمزده ! جناب قرآن حکیم قادینلریمزك اللرینی ، یوزلرینی تستردن استثنا ایتمیور . ولی‌النعمت اسلامیت وانسانیتمز (علیه‌الصلاة‌والسلام) افندیمز حضرتلری کرچه تخصیص واستثنا بویورمشلر فقط بوده آنجق نماز حالنه منحصر . تسترك حکمت تشریعی پیش نظر تأمله آلالم . تستردن مقصد : قادینك حریتنی ، ناموس وعصمتنی، شرف وحیثیتنی انظار اغیاردن ، تجاوز اشراردن محافظه دکلمی ؟ کوزللك ، چیرکینلك قادینك نره‌سنده تجلی ایدر ؟ کوروجیلر ، الدن ، آیاقدن ، بویدن حاصلی : هر شیدن اول سیمایه باقارلر دکلمی ؟ چهره کوزلسه اولدی بتدی . حتی بعض پك کوزل سیما بولونیر ، که سیسقه ، چلیمسز ، تناسبدن محروم بروجود اونك سایه‌سنده بختیار اولور . سیما چیرکین اولدیمی کوروجیلر قهوه ایچمکه بیله لزوم کورمزلر . ایسترسه الك مناسب الك شوخ قد بر وجود اولسون !

قادینلغك بوتون معنای جاذبه‌داری ، بوتون مدلول فتنه انگیزی سیما اوزرنده تیترر . گوزللك دینیلن صیاد روح شکاری قاشله گوز آراسنده آولار .

الماس ، آلتون وامثالی جانسز احجار ومعدنیات مجرد زینت نامنه قادینك اوزرنده بولوندیغی ایچین ستری فرض اولسون‌ده قادینلغك بوتون معنای دل آشوبی اولان یوزك ، اولوحهٔ فسونکارك ستری نه‌دن فرض اولمسین ؟ یوز آچیلدقدن صوکرا وارسین او الماسلر ، اوالتونلرده گورونسون !! یوز آچیق ایکن الماسلره ، آلتونلره کیم باقار ؟ اك چیرکین برقادین ایسترسه الماسلره غرق اولسون ینه کندینی بکندیره‌مز . قادینلرك تزین وتجملی کندیلرینی ارککلره بکندیرمك روحلرینی قاپمقدن باشقا نه ایچیندر ؟ کندینی بیلن عقلی باشنده ناموسلی هیچ بر مسلمان قادینی تصور اولونه‌مازکه زوجنك حق مشروعی اولان بو تزین وتجملی ، بواحتشام نسویه‌یی نامحرملره گوسترمك ، فتنه‌لر ، فسادلر اویاندیرمق ایچین سوقاقلره دوشسون ، خلاصه بك افندی یوز تستری فرض اولان اعضانك برنجیسیدر . بوحقیقت بدیهیدر . تکرار ایدرم : یوز آچیق اولدقدن صوکرا صیرتنده‌کی چارشافك هیچ برحکمی قالماز . او ، غیرمتستره دیمکدر . فرض ایدیکز که عادتاً متستره ایمش . بزم دیمز ، عادت دگل ، عین حقیقت ، محض حکمتدر .

گچن سنه ینه بوصحیفه‌لر اوزرنده تستر نسوان نامنه یازدیغم مفصل برمقاله‌ده بوحقیقتلری ، بوحکمتلری ذکر ایتمشدم . او مقاله‌یی ایسترسه‌کز گوروکز . قادینك والده‌لك چاغنی گچیردیکندن ، یوزی بوروشوب صاچلری آغاردقدن صوکرا چارشافنی آتمغه مأذون اولدیغنی ، مع مافیه تستر ینه خیرلی اوله‌جغنی آیهٔ جلیله ایله اثبات ایتمشدم . قادینك ؛ گنجلکنده ، والده‌لك دمنده تستره مأمور اولمسی ، آلتمشنی گچدیکدن صوکرا اوندن آزاده قالمسی نه بویوك بر حکمتدر . مراد الهی مؤمنلرك انسانجه حقیقی بر جنان مدنیت ایچنده یاشامه‌لریدر . قادینلرك حاکم اوله‌بیلملری آیریجه بر بحث تشکیل ایده‌جك قادار اوزوندر . بناءً علیه بونی جوابمك اوچنجی قسمنه تعلیقه مجبوراولدم .

محمد فخرالدین

سیاسیات

ملاحظات متنوعه

مجلس مبعوثانده صمیمیات — یکی مبعوثاندن بکلنیلن مسلك فعالیت حقنده‌کی علائم بیلمم که ایلریسی ایچون هنوز امید ویره‌جك قدر کثرتلیمیدر . مجلس حاضرك دورت سنه‌لك عمر تشریعی اتمام ایده‌بیلمسی ایچون سوزدن زیاده ایش چیقارمسی لازم گلور . بوبابده جهان دیده بعض اعضا طرفندن ایدیلن تلقینات رفاقتکاری ایله برابر مرض خطابتك ینه آز چوق حکمنی سوردیگی آکلاشلمقده‌در . کندی حریت مشروعه‌سنك قدرینی بیلن بشقه‌لرینك حریت مشروعه‌سنه تعریض ایتمکی ، خیال گتورمکی خاطرندن بیله گچورمز . بزده کیمسه‌نك مشروع صورتده وقوع بولان حریت کلامنه – حتی فعلاً مقتدر بیله اولسه‌ق – ایلیشمکی خاطرمزه گتورمیز . فقط کلامك مجلسك هیئت عمومیه‌سنجه تذکر اولنان کافهٔ مواد حقنده کرسیٔ خطابته چیقوبده لاف آتمق صورتنده استعمالنده‌ده بر اصابت گوره‌میز . بیلمم که طشره‌ده‌کی دوائر انتخابیه کندی مبعوثلرندن ایش چیقارمغه یاردمدن زیاده لاف چیقارمغه چالیشمقمی بکلیورلر . مجلس مبعوثانده اك زیاده صرف مساعی اوله‌جق یر ، هیئت عمومیه صالونی اولمیوب انجمن اوطه‌لری بولندیغی معلومدر . فقط بر انجمن فعالیت وسرعت معامله‌یه نه‌قدر همت ایدرسه ایتسون چیقاره‌جغی ایشلرك هرماده‌سی وحتی هرنقطه‌سی هیئت عمومیه خطابتلری سببیله دوچار تعویق اولور ، طاقیلوب قالورسه انجمنلرك فعالیت سریعه‌سندن منتظر اولان فائدهٔ عملیه دخی حکمندن دوشر .

بر انجمنك مذاکره‌سی اوانجمنده اعضا اولمیان مبعوثلر ایچون دخی آچیق بولندیغی اصولنه نظراً عجبا هیئت عمومیه‌نك برچوق قیمتدار ساعتلرینی اشغال ایدن ملاحظات خطیبانه‌نك بر قسمی‌ده انجمنلره گیدیله‌رك صرف اولنسه مملکت ایچون دها خیرلی اولمازمی؟ هله برانجمنك اعضاسندن بولنوبده اوانجمنك کافهٔ مذاکراتنده حاضر بولنمیان وفقط انجمنك چیقاردیغی ایش هیئت عمومیه‌یه گلنجه دهان تنقیدی آچان مبعوثلری نصل معذور گورملی بیلمم . عجبا هیئت عمومیه‌ده حاضر بولنان غزته مخبرلری انجمنلرده دعوت اولنسه‌ده منسوب اولدقلری غزته‌لره « فلان یرك مبعوث محترمی فلان انجمنده شویله سویله‌دی ، بویله ملاحظاتده بولندی » دیه یازسه‌لر هیئت عمومیه‌ده اجرای حکم ایدن مرض خطابته برچاره تشکیل ایدرمی ! یالکز مجلس مبعوثانمزده دگل کافهٔ مجالسمزده دخی نظریاته پك زیاده طالملق احتمالی واردر . بوتون مجالسمزده اهل خبره‌دن اولمیانلر بیله رفیقلرینی محتاج ایقاظ وتعلیممی فرض ایدرلر ، ندر ، تطویله گیریشیورلر . بزده دلائلی منقح صورتده ترتیب وسؤال وباجوابی وضوع اوزره تقصیر ایتمك قدرتی مع التأسف پك آزدر . هله رأیمزده اقلیتده قالنجه گوستردیکمز خشونت حال وقال قولایجه معذور گوریلور قصورلرمزدن دگلدر . کندی فکرمزك علویت وتفوقنه نه‌قدرده قائلز ! حسیاتمزه نه‌قدرده مغلوب آدملر ایمشز !

§

یأس ، یأس ، خشنودسزلق ، هرکسده وهریرده خشنودسزلق !

یأس مسعودیت دینیلن شیئی بولمق هرکسك کندی النده اولدیغنی ادعا ایدن اجانب گاوبده حالمزه دقت ایتسه‌لر کیم بیلور بو مملکت خلقنی نه قدر عجز ومسکنتله اتهام ایدرلردی . استحقاقنك

فوقنده‌كی مقاماتی بولانلر ، مقدارسعیندن زیاده نعمت الده ایدنلرده حالدن مشتكی ؛ حسن طالعك جلوه‌سنه نائل اولانلرده بدبختان امت قدر مأیوس . حتی مشاهدهٔ شخصیه‌یه بناءً دیه‌بیلورم‌كه برفرصتله اولجه یوكنی طوتوبده شیمدی آوروپانك اك راحت یرلرنده وصحت تامه ایله یاشایه‌بیلنلرمزده دخی حیات مأیوسانه غالبدر . عجبا آوازهٔ شكایاتی‌قوپاران قافلهٔ مأیوسانه مملكتك مقدراتنی تنظیم‌ایتمك‌وظیفه‌سی ویرلسه وضع مسعودیته امكان بولنورمی ایدی ؟ بز ظن ایتمیز . تنبللك ، فساد اجتماعی ، وظیفه ناشناسلق بومأیوسیت مسكینانه‌نك اسبابندندر . اذهان عامه فنالق بكلمكه او قدر مائلدركه بومملكتك دشمنی اولانلر اك آیقری برروایت مصیبت اشاعه ایتسه‌لر همان بیكلرجه كیمسه‌لر اوزرنده ساحرانه برنفوذ اقناع اجرا ایلیه‌بیلورلر. بعض كیمسه‌لر لطیفه طرزیله بوحالی مملكتك آب وهواسنك تأثیرینه اسناد ایدرلر . بورادەكی جماعات اجنبیه مملكتك آب وهواسنی پك اعلا ، پك مفرح بولمش اولملی كركدركه دائما ایشلریله مشغول اولیورلر ، حیاتدن‌ده ذوق آلیورلر . آنلرده برجمعیت مدنیه‌یه لایق صورتده برعائله حیاتی بولنیور ، اكثریسنده ذوق عرفانی‌وار ، فن وصنعته حصر هوس ایتمك استعدادی وار ، ادبیات متنوعه‌دن ، صنایع نفیسه‌دن ،آثار عتیقه‌دن‌ده ذوق آلورلر یا بز بدبختلر ؟ دائما چكه‌مز صارقمش ، یوزومز اكشیمش ، برعصبیت برمصیبته دیده‌دوز انتظار اولوب قالمشز .

بشقه مملكتلرك بعض اقسامنده دخی شورش وعصیان ظهور ایده‌بیلور ، بشقه مملكتلرده‌ده موقعی وشخصی مهم برناظراستعفا ایدرك مشكلات موقته ظهور ایلیه‌بیلور ، بشقه مملكتلرده‌ده بش‌اون ویا برقاچ یوز عسكر مطالب تهدیدكارانه‌یه جرأت ایده‌بیلورلر . لكن مملكت هرج ومرج اوله‌جقمش كبی ناس تلاش ه دوشمز ، حادثات بروضع مردانه ایله تاقی اولنور ، هیجانده نه‌قدر بویوك اولورسه اولسون آز برزمان ظرفنده زائل اولور كیدر .

§

عثمانلیلقده تفرقهٔ ملیت اساسی ترك قومنه منسوب برخاندان ذی قدر وقدرت طرفندن قورلمش اولمقله برابر بودولت هیچ بروقتده برترك دولتی شكل مختصنده حكم سورمه‌مشدر . لوای عثمانی آلتنه كیرن اقوام مسلمهٔ متنوعه‌نك نظر سلطنتده دائما مساوات موقعی بولنمشدركه بوده نفوذ اسلامیتك وجوده كتوردیكی وحدت امت قاعده‌سی سایه‌سنده‌در . حال بویله ایكن عثمانیتی تشكیل ایدن طوائف ناسك اسلامه تابع اولان قسمنده بیله نفوذ غربیون مقتضاسندن اوله‌رق بعض مرتبه آیریلق غیریلق علائمی ظهوره‌كلمكه باشلامشدر. برزمانلر سوریه‌لی غیرمسلم بعض‌پولتیقه‌جیلر – برمقتضای منفعت شخصیه – برمسئلهٔ ملت عربیه احداثیله اوته‌ده بروده اوغراشه‌رق اجانب لهنده عثمانیتك‌وحدت سیاسیه‌سنه بر ضربه‌اورمق ایستمشلردی . فقط بین‌الاسلام تیقظ مدنی حصولی اوزرینه عربك تركدن وتركك عربدن آیری اوله‌رق وقار وشرف استقلال ایله ادامهٔ حیات ملیه ایده‌میه‌جكی وتركلردن اول عربلرك محكوم دول اجنبیه اوله‌جغی حقیقتی هرطرفده آكلاشلمغه باشلادی .

بو كون مع التأسف تفرقه افساداتنه اك زیاده معروض قالان بر طائفهٔ عثمانیه‌واردركه اوده آرناوود قومیدر. مجلس مبعوثانی – قوانین وبودجه ایله متمادیاً اوغراشغمه مجبور اولدیغی شو صره‌ده – استیضاح وسیله‌لرندن طولانی پولتیقه مذاكرات مضره‌سیله اشغاله سوق ایچون چوق چالیشان جنوبی آرناوودلق مبعوثلرندن برینك نچنده كرسیٔ مجلسدن « آرناوودلر حكومت عثمانیه‌دن مأیوس قالورلر ایسه باشلرینك چاره‌سنه باقه بیله‌جكلری » یولنده بر لاف فیرلاتدیغنی غزته‌لرده كورمش ایدك .

دولت عثمانیه‌ده مقامات مهمه ابراز ایلمش وعالم عثمانیتده برر صورتله تمیز ایتمش بر چوق آرناوود ذوات ظهور ایلدیكنی تاریخ بزه كوسترییوركه اوفاق بر قومدن بوقدر كثرتلی افرادك نائل اقبال وتمیز اولمق ایچون میدان بوله‌بیلمسی صرف وحدت ملیهٔ اسلامیه قاعده‌سنك نتایج منضمه وعلویه‌سندندر . یوقسه بو حالی ذكاوت ومعرفت، شجاعت وغیرت كبی اوصافده آرناوودعرقنه منسوب‌اولانلرك ترك وكرد وعربه فائق بولندقلرینه عطف ایتمك پك باطل برادعا اولور . عجبا آرناوودلر بزدن آیری اوله‌رق بویوك برسعادت واقباله نائل اوله بیلورلرمی ؟

اصلا وقطعا ! اول امرده زمانمزده افرادی قلیل اولان ملتلر ایچون محافظهٔ استقلال سیاسی‌فرصتی كاملاً زائل اولوب كیتمكده‌در. حتی غربی آوروپانك نوروج ، دانیمارقه ، هولاندا كبی پك مترقی و متمدن اولان ممالك صغیره‌سی اهالیسی بیله بویوك دولتلرك شرقی – وسائط معلومه ایله تدریجاً – پارچه‌لیوب تحت حكمه آلدقدن صوكره نوبتك كندیلرینه كله‌جكی وهر حالده بویوك دولتلرك ملل مستقلهٔ صغیره‌یی یوتمق اشتهاسنده بولندقلری اندیشه‌سیله شیمدیدن معذب اولمغه باشلامشلردر . آرناوود قومنه منسوب برطاقم حریص ومغرور پولتیقه جیلرده منصفانه دوشنورلر ایسه اعتراف ایدرلركه دولت عثمانیه‌دن – ولوكه قسماً اولسون – افتراقه سوق اولنمق ایستنیلن آرناوودلغك عاقبتی اجنبینك محكوم‌ربقهٔ مطاوعتی اولمقدر . بویوك غرب دولتلرینك تحت‌حكملرینه كچن كوچوك وغیرمترقی‌ملتلر افرادینك(سیتو آی‌یه‌ن)حقوقندن، حقوق‌متساویه‌وطنداشانه‌دن‌محروم اولدقلرینی وعلی‌الخصوص مسلمان‌ایسه‌لر (اندیژه‌ن) حالنی اكتساب یلیوب یرلی رعیه وضعیت سفلیه‌سنه دوشدكلرینی آكلایه‌میلرمزك حالنه ملكلر آغلار ، شیطانلر سوینور .

§

وسائط خارجیه‌نك لزوم اصلاحی مناسبات خارجیه‌مز حقنده صدر اعظم پاشا حضرتلرینك مجلس مبعوثانده سویلدیكی سوزلری غزته‌لرده اوقودق . بر ایكی نقطه‌سی حقنده نظر دقتی جلب ایتمك

ایستر. فرانسز سرمایه‌دارانك آناطولیده یاپه‌جقلری دمیر یوللرندن بحر سیاه حوزه‌سنه عائد اولان قسمك مادهٔ انشاسی دور سابقده اورالرده روسیه‌یه ویریلن منطقهٔ نفوذ صلاحیت مشروعه ومضره‌سندن طولایی دوچار عقده اولمقده ایمش. فرانسز سرمایه‌دارانك اول امرده بومنطقهٔ نفوذ مسئله‌سنك تسویه‌سنی طلب ایتملری شبهه یوقدر كه روسیه‌نك پارسده اجرا ایلدیكی دیپلوماسی نفوذی سایه‌سنده‌در . حكومتك بو بابده‌كی حسن نیت وغیرتندن امینز . لكن روسیه نفوذی قارشوسنده حكومتمز منفعت دولتی پارسده هانكی واسطهٔ مقتدرهٔ سیاسیه ایله ترویج ایده بیله‌جك ؟ فرانسه‌ده‌كی دیپلوماسی وسائطمزك عدم كفایتنه حالا قناعت گلمدی‌می ؟

بغداد وبصره حوالیسی دمیریوللرینه عائد مذاكراتك تسویه‌سنه دخی حكومتك لوندره‌ده توسیط ایلدیكی مقامی‌ده صدر اعظم حضرتلری بیان وحتی او ایشله مشغول اولانلرك اسملرینی بیله تصریح بیوردیلر . بونلرك امر مهم مذكورك تسویه‌سی ایچون قارشولرنده بولنه‌جق حمیتلی ، فعال ، متفنن ، دوربین وفطانت سیاسیه صاحبی انكلیز مأمورلرینی تصور ایتدكچه پازارلقدن نه‌قدر موفقیتله چیقابیله‌جكمزی‌ده دوشینور وطوغریسی مأیوسیت حس ایلیورز . حكومت حاضره منافع خارجیه‌مزی تأمین خصوصنده غیر منكر اولان مساعیسنك مظهر موفقیت اولماسی ایچون اول امرده خارجده بولنان آلات ووسائطك تجدید ویا اصلاحنه همت ایتملیدر .

چ – ش – ز

بالطق ملاقاتندن صوكره

اطرافده برچوق قیل وقاللر ، مهیج شایعه‌لر دوران ایدن آلمانیا ایمپراطوری ایله روسیه ایمپراطورینك بالطق دكزی اوزرنده‌كی ملاقاتلری اولدی بیتدی . ملاقاتدن صوكره تبلیغ ایدلمش اولان بیاننامهٔ رسمی بزه اولدنده بیلدیكمز وبیك كره رجال سیاسیه آغزلرندن ایشتدیكمز حقیقتلری تكرار ایتمكدن باشقه برشی اوكرتمه‌دی . بیاننامهٔ مذكوره‌ده حرب حاضر مسكوت عنه كچشدیرلمكله برابر روسیه ایله آلمانیا دولتلرینك آراسنده بالقانلرده استاتوقونك لزوم محافظه‌سنه ، صلح ومسالمتك اخلالنه میدان ویریلمیه‌جكنه ووضعیت بین‌الملله‌ده موجب اندیشه هیچ برمسئلهٔ مهمه‌نك موجود اولمه‌دیغنه عائد نقاط نظرلرینك توافق ایتدیكی سویله‌نیلیور .

دیمك كه ملاقات مذكوره ظن ایدلدیكی قدر آثار مهمه‌یی تولید ایده‌مدی . ذاتاً بویله اولاجغی مسائل سیاسیه واجتماعیه ایله توغل ایدنلر ایچون تا اولدن معین ایدی . زیرا ایچنده یاشادیغمز عصر آرتق ایكی حكمدارك یك‌دیكری ایله كوروشه‌رك ملتلرك مقدراتنی تعیین ایده‌بیلمه‌لرینه مساعد ومحتمل دكلدر . عصر مذكورده امور سیاسیه واجتماعیه اوزرینه حكمدارلرك ارادات شخصیه‌لرندن دها مؤثر برعامل موجوددر . شو عاملده ملتلرك كندیلری وآنلرك منافع حیاتیه‌لریدر . الیوم بتون آوروپا ایچنده بردولت یوقدر كه امور مملكت یالكز برذاتك ویاخود برهیئت ممتازه‌نك یداقتدارنده تمركز ایتمش اولسون . هربرده مملكتی اداره ایدن یا طوغرودن طوغرویه ملت كندیسی ویاخود ملتك تمایلات و اراده‌سنی نظر دقته آلمق مجبوریتنده بولنان برصنف اهالیدر . حتی روسیه‌ده بیله شو قاعده بردرجه‌یه قدر حكمفرمادر . بناءً علیه زمانمزده حكمدارلرك ویاخود ناظرلرك ملاقاتلری اسكی اهمیتنی غایب ایتمشدر . حكمدارلر ویاخود ناظرلر كندی آرالرنده كوروشه‌رك قبول ایتمش اولدقلری قرارلرك اجراسی ایچون مطلق ملت طرفندن تصویب ایدلمه‌سی لازمدر .

ایشته بونك ایچوندركه الیوم بتون آوروپایی مشوش بر حالده بولندیران و هردقیقه صلح عمومینك اخلالی قارشیسنده صاقلایان عثمانلی – ایتالیان محاربه‌سی حقنده ایكی حكمدار آراسنده تعاطی ایدیلن بیاننامهٔ رسمی‌ده مسكوت عنه كچشدیرلمشدر. زیرا حكمداران مشارالیهمانك افكار وتمایلاتی نه اولورسه اولسون آنی موقع اجرایه قویاجق آرقه‌لرنده برملتك موجودیتی وبالخاصه آنلره تبعیت ایده‌جك برعثمانلی ویاخود ایتالیا ملتی اولمه‌لیدر. حالبوكه حكمدارلرده یك اعلا بیلیورلركه اولا منسوب اولدقلری ملتلرك منافع ذاتیه‌سنه متخالف بر حركتده بولنه‌مزلر و بولنسه‌لر بیله نه عثمانلولقده ، نه ده ایتالیاده كندیلرینه تبعیت ایده‌جك بر ملت كورمیه‌جكلردر . فی‌الحقیقه دور سابق آوروپا حكمدارلرینی باشقه‌تماملیه ، باشقه عنعنه‌لره آلشدیرمشدی. بونلر ایسته‌دیكلری زمان زبون وجبین بر حكومت واسطه‌سی ایله قرارلرینی ارزولری دائره‌سنده اجرا ایتدیریورلردی : مملكتك بر عضوینی قوپاراق دیكرینه بخش ایدیورلردی ، یاخود الك مقدس حقوقنی پایمال ایدیورلری ؛ ایشدن بی‌خبر ملت سس بیله چیقارمیوردی . فقط بوكون حال وموقع عثمانلولقده باشقه بر رنك اخذ ایتمشدر . بوكون بتون آوروپا و حكمدارلرنجه پك اعلا معلومدركه عثمانلو ملتنه منافع ذاتیه وشرف نفس ملیسنه مخالف هرهانكی بر قراری یوتدیره‌جق هیچ بر حكومت ، هیچ بر هیئت وكلا متصور بیله دكلدر . ایشته بونك ایچوندركه حكمدارلر ایسته‌سیدیلر بیله‌ملت عثمانیه‌نك تمایلات مشتركه‌سنه‌قارشی هیچ برقرار قبول ایده‌مزلردی . مكركه ملتی جبراً وقوهٔ مسلحه ایله قرارلرینه تبعیت ایتدیرمكه تصمیم ایتمش اولسونلر ! فقط اوزمانده بونلر آرقه‌لرنده كندیلرینی تقویه ایده‌جك برملت بولورلرمیدی ؟ بوكون باشقه‌لری ایچون قان آقتدیره‌جق ، پاره‌لر صرف ایده‌رك ، حربك اقتضا ایتدیكی برچوق فداكارلقلره تحمل ایده‌رك آتشدن كستانه چیقاره‌جق بریوزنده برملت بیله بولنمز ! بناءً علیه حكمدارانك حرب حاضر حقنده هیچ بر قرار اتخاذ ایتمه‌ملری ، وحتی توسط ، مداخله ، قونفرانس كبی وسائطدن بیله حرف واحد بحث ایتمه‌ملری كرك كندی ملتلری منافعی نقطهٔ

نظرندن، كرك عثمانلولق نقطهٔ نظرندن پك مصيب اولمشدر. أوت ايتاليا ايچون ملاقاتك بويله‌جه نتيجه‌لنمه‌سی پك آجی بر ضربهٔ معنويه‌در. آنلر ملاقات مذكوره‌دن برچوق شيلر بكله‌يورلردی . اميدلرينك كافه‌سی بوشه چيقدی وبوكون ايتاليا نيم رسمی جريده‌سی خائبانه برصورتده : «ايتاليانك كندی سيف جلادتندن باشقه استناد ايده‌جك هيچ برتكيه‌سی يوقدر» ديه كنديسنه تسليت ويرييور !!

وكذا ملاقات اثناسنده ترشح ايتمش وملاقاتدن صوكره دوران ايتمكده بولنان ديكر برطاقم شايعات‌ده بوش لاقرديدن عبارت اولديغی آشكاردر . از جمله مثلا انكلتره وفرانسه طرفندن طرابلسك ايتاليايه الحاقی تصديق ايدلمكده اولديغی شايعه‌سی ! تا اوته‌دن بری ايتاليا طرفكيرلكی ايله مشتهر اولمش «تان» غزته‌سی طرفندن ميدانه آتلمش اولان شوشايعه اوقدر مخالف عقل ومنطقدر كه ماهيت اعتباريله تحليلنه بيله لزوم كورميورز . بزشايعه‌نك دوغرو اولديغنی بيله فرض ايتسه‌ك ينه هرنوع اهميتدن عاری اولديغنه قائلز. زيرا طرابلسك ايتاليايه الحاقی دكل يالكز فرانسه وانكلتره، بتون دنيا تصديق ايتمش اولسه بونك نه كبی برنتيجهٔ عمليه‌يی حاوی اولديغنی بز كسديره‌ميورز . مادام كه بز محاربه‌ده دوامه ، طرابلس غربی صوك درجه‌يه قدر مدافعه‌يه عزم ايتمشز وبالخاصه مادام كه طرابلس غرب مجاهدلری حكومت عثمانيه‌نك اراده وميلنه رغماً بيله مجاهدات خداپسندانه‌لرنده بردوام درلر؛ انكلتره وفرانسه‌نك امر الحاقی تصديق ايدوب ايتمه‌لرينك نه اهميتی اوله‌بيلير ؟ عجبا انكلتره وفرانسه طرابلسه عسكر سوق ايدوب ده مجاهدين محترمه‌يی تسليمه اجبارمی ايده‌جكلر ؟ بويله بر حيدودلغی ياپه‌بيله‌جك برفرانسه وانكلتره‌يی برتصور بيله ايده‌ميورز ! دها برقاچ هفته بوندن اقدم انكلتره وفرانسه خارجيه ناظرلرينك مبعوثان ملت مواجهه‌سنده ايراد ايتمش اولدقلری نطقلر حالا قولاقلريمزده چينلايور. حالا موسيو بوآنقاره‌نك فرانسه مجلس مبعوثاننده وسير ئه‌دوارد غره‌يك انكلتره مبعوثاننده : «مملكتمز عثمانلو ايمپراطورلغنه تاريخی برعنعنهٔ مودت رابطه‌سی ايله مربوطدر. بوندن ماعدا خلافت اسلاميه‌يه غايت صيقی ومعنوی رابطه‌لر ايله باغلی اولان ميليونلرجه اهالئ مسلمه‌يی حاويدر . بناءً عليه بو دوستلغی اخلال ، وميليونلرجه تبعهٔ اسلاميه‌نك حسيات ديندارانه‌لرينی تخريش ايده‌بيله‌جك عثمانلولغه قارشی هيچ بر حركتده بولنه‌ميز» ديمش اولدقلرينی حالا ايشيديورز . نصل اولورده برقاچ كون صكره عينی رجالك باشنده بولندقلری حكومتلر بردن بره بتون عثمانلولری وبتون عالم اسلامی جريحه‌دار ايده‌بيله‌جك برحركت غير مشروعه‌ده بولونسونلر ؟ بز دها شايعه‌نك حد ذاتنده‌كی بوشلغی، انكلتره ايله فرانسه‌نك منافع حياتيه‌لرينه ايتاليانك بحرسفيد اوزرنده اخذ موقع ايتمه‌سنك نه درجه‌ده مخالف اولديغنی سكوتله كچيرييورز . كوريليوركه بوكبی شايعه‌لری عثمانلو افكار عموميه‌سنی اغفال وتهييج ايتمك نيتی ايله ميدانه آتانلر بزم هرشيئه قاپيله‌جغمزی ، هرشيدن متأثر اولاجغمزی ظن ايدييورلر ! فقط عبث ! بز شايعه‌نك دوغرو اولديغنی بيله قبول ايده‌رك هر بر اهميتدن عاری اولديغنه امينز . بوكبی شيلر ايله ايتاليانك هيچ برشی قازانمياجغنه ، عثمانلو افكار عموميه‌سنده ايراث تزلزل ايده‌ميه‌جكنه امين اولمه‌ليدر .

بز خارجدن اصلا توحش ايتميورز. خارجده‌كی احوال واوضاع، سلسلهٔ حوادث اويله بر شكل وماهيت كسب ايدييوركه بزم مسائل خارجيه‌يه پك ده اهميت ويرمه‌مزه ميدان براقيور. عثمانلولق اطرافنده طوپلانمش اولان متعدد ، متخالف و متضاد منفعتلر عثمانلولغك حال تزلزلنده اويله چارپشمه‌لر ماهيتنی حائزدركه.. وشوچارپشمه‌لر آوروپانك صلح ومسالمت عموميه‌سنی اويله مدهش برصورتده اخلال ايده‌جك بر ماهيتده‌دركه منافع مذكوره‌نك يكانه چارهٔ توازنی ينه عثمانلی ايمپراطورلغنك دوام وبقاسی‌در .

فقط بزی اك زياده دوشونديرن احوال داخليه‌مزدر . ايتاليايی بزه غالب ايتديره‌بيله‌جك يكانه عامل حقيقتاً داخلده‌كی بحرانلر وخلجانلردر . اكر بز حقيقتاً شو مملكتی ياشاتمق عزمنده ايسه‌ك ، اكر بز شومملكتی كندی اليمز ايله بتيرمك جنايت وخيانت عظيمه‌سنی ارتكاب ايله‌مك قصدنده دكلسه‌ك ، آه اكر بزده حميت حقيقيه‌دن ذره قدر اثر وار ايسه ... بزنه‌ياپيلمق لازم ايسه ياپه‌لم ويالكز شومملكتی بر آن اول شوقان آغلانه‌جق قدر پريشان حالدن استخلاص ايده‌لم ! وضعيتمزك وخامت واهميتنی تقدير ايده‌لم ، طرابلسده عثمانلولق ، اسلاميت يولنده جانلرينی ، قانلرينی ايثار ايدن مجاهدينمدن اوتانه‌لم وجمله‌مز كندی نفسمزه غلبه چالەرق مجاهدهٔ عظيمه نيتی ايله يك ديكريمزه قارشی فداكارلقلرده بولنه‌لم ! عثمانلولر ! اونوتميكزكه اوچ يوز كسور ميليونلق اسلاميت بتون نظرلرينی بزه ديكمشلردر. والآن ابواب آسمان آچيلمش ، بتون ارواح وانفاس مقدسه بزی سير وتماشا ايدييور !!

احمد آغايف

مكاتيب

مسلمان ماللرينه رغبت

كچن هفته‌كی سبيل‌الرشاد جريده‌سنده مسلمانك مسلماندن آليش ويريشی نامیله بر مقاله مندرجدی . اسلام ماللرينه اولان رغبتك لزومندن بحث ايدييوردی . اوت ديه‌بيليرمكه بز اسلاملره اسلامدن آليش ويريش ايتمك فرض درجه‌سنده لازم بر شيدر . اسلاملر استقلال اقتصادی وتجاری‌يه مالك دكلدر . جهت اقتصادی‌ده آوروپا زنجيرلرينه كيتدكجه دها قوتلی باغلانيور . استقلال اقتصاديسز ، استقلال سياسی بوش بر خيالدر . ذاتاً آوروپا استيلا اردولرينك پيشدار قوللری ، اقتصاد اردولريدر ، ماليونی ، ارباب صنائعيدر . هر مملكتده بو اصولی تطبيق ايتديلر وايدييورلر . بو كونكی كونده

چین استقلالنه ضربه وورمق مقصدیله (۵۰) میلیون لیرالق استقراضی تکلیف ایتدیلر . چین حکومتی استقراض شرائطنك ، چین استقلالی نقطهٔ نظرندن مضر ومهلك اولدیغنی تیقن ایده‌رك استقراضی رد ایتدی . محافظهٔ وطن ایچون اردولر تشکیل ایتمك نه‌درجه لازم ایسه، استقلال اقتصادی‌یی محافظه ایچون‌ده اسلاملرك بربرینه قارشی معاونت متقابله‌لری اونسبتده الزم بر شیدر . حکومت بوخصوصده کمرکارده حمایه اصولنی ، قاپیتولاسیونلردن دولایی تطبیق ایده‌میور . داخلده‌ده ارباب صنائع حمایه وتشویق ایدیله‌میور . بو مهم وظیفه‌یی ایفا اسلاملرك عهدهٔ حمیتلرینه مودوع بر کیفیتدر . آوروپالیلر مترقی وقوتلی اولدقلری حالده اهالیسی بوخصوصده معاونتده بولنیورلر . برانکلیز انکلیزدن ، بر یونانلی یونانلی‌دن آلیش ویرش ایدییور . یالکز قابل اولمدیغی تقدیرده براجنبی‌یه مراجعت ایدییور . یالکز بونکله قالمیور . منافع داخلیه‌یی حمایه ایچون کمرکارده یوکسك تعرفه‌لر تطبیق ایدییورلر .

بروسه‌یی زیارتمده اسلام مؤسسه‌لرینك آتیسی نقطهٔ نظرندن بنده برامید حاصل اولدی . آز بررغبتله اسلام مؤسسه‌لرینك ترقی ایده‌جکی پك آشکار برکیفیتدر. بومناسبتله ، ایکی مؤسسه‌یی اسلاملره تقدیم ایتمه‌یی وجیبه‌دن عد ایدرم .

بریسی (منسوجات فابریقه‌سی آنونیم شرکتی) درکه اتحادوترقی قلوبی اعضالرینك غیرتیله تشکل ایتمش ۱۵ – ۲۰ بیك لیرا سرمایه‌لی برشرکتدر . فابریقه‌نك داخلنی کزدم . ال ایله ایشلر دستکاهلرده قیز وارکك چوجقلری چالشیورلر . دیکر دستکاهلرده موتور ایله ایشلیور . معمولاتی حاولی وایپك معمولاتندن عبارتدر . پك ظریف ومتین چارشافلر ، بیون باغلری مندیللر وسائره یاپیورلر . اهالینك رغبتی ایله چابوق ترقی ایده‌جك برمؤسسه‌در . غریبی شوراسنده‌که شرکتك ایشلری صاغلام اولدیغی حالده بروسه اهالیسی حصه سنداتنه رغبت ایتمیورلرمش. اوت بردرجه‌یه قدر حقلی. چونکه شمدی‌یه قدر حصه سنداتی نه‌دیمك اولدیغنی کورمه‌مش وبیلمه‌مشلردر. انسان بیلمه‌دیکی برشیدن اجتناب ایده‌جکی طبیعیدر .

دیکر مؤسسه‌ده مقارونیا فابریقه‌سی‌در . صاحبلری استانبولده پوسته‌خانه قارشوسنده لاستیکجی مصطفی ، مرتضی برادرلردر. تأسیسی دهاهنوز برسنه اولمامش . فابریقه‌ده قوهٔ محرکه اوله‌رق مبذولیتدن صو قوللانلیور. (۲۴) نوع مقارنه یاپیورلر. خالص ایرمك اونندن یاپیلیور . ایتالیا واوروپا مقارنه‌لرینه فائق اولدیغی استعمال ایدنلرجه مجربدر . مقارنه‌لر ، سوتلی شکرلی وعادی اولمق اوزره ایکی نوعدر. مقارنه‌لر منتظم وتمیز قوطیلره قونه‌رق صاتلیور . نیچون بویله صاف تمیز واوجوز مقارنه‌لر وارکن اجنبی مقارنه‌لرینه رغبت ایده‌لم . هراسلام بقاللری بومقارونیه‌یی صاتملیدر .

بروسه‌یه کلن زواره بوایکی مؤسسه‌یی زیارت ایتمه‌لرینی کمال اهمیتله توصیه ایدرم . بروسه

ع . سلیم

سبیل الرشاد

بز بومکتوبی اوقودقدن صوکرا درسعادتده بولنان لاستیکجی برادرلره مراجعت ایده‌رك شو مهم ومثمر تشبث حقنده کندیلرندن ایضاحات ایسته‌دك . آلدیغمز معلومات بزه پك زیاده امنیت بخش کوروندی . هرطرفدن کوستریلن رغبتك کوندن کونه آرتدیغنی بویوك برمسرتله اوکرندك . بر اسلام مؤسسه‌سی محصولاتنك شو صورتله رواج قازانمسنی ممنونیتله تلقی ایتمیه‌جك هیچ بر مسلمان بولنه‌من. لاستیکجی برادرلرك یکی پوسته‌خانه قارشیسنده‌کی مغازه‌لرنده مقارنه‌لرك انواعنه عائد نمونه‌لر بولونیورمش . ارزو ایدنلر کیدوب کوره بیلورلر . بزه ویریلن معلومات وتأميناتدن بروسه مقارنه فابریقه‌سنك محصولاتنك هم نفاست وهم فیئاتجه اجنبی مقارنه‌لرینه قات قات فائق اولدیغنه قناعت حاصل ایتدك . اجنبی مقارنه‌لری اوچ بچق غروشه صاتیلدیغی حالده بروسه فابریقه‌سنك چیقاردیغی مقارنه‌لر نفاستجه اونلره فائق اولمقله برابر اوچ غروشه صاتیلمقده اولدیغنی اوکرندك ودرسعادت مغازه‌لرندن برچوغی طرفندن فابریقه‌یه سپارش ویرلدیکنی ممنونیتله خبر آلدق . خالص ولطافته فوق‌العاده اعتنا ایدیله‌رك وخصوصی قوطولر درونده طوز طوپراق ومضر جرثومه‌لردن محافظه ایدلمکده اولان مسلمانماللرینه رغبت کوسترلمسنی محترم قارئلریمزه توصیه وسائر محللرده بولنان بوکبی اسلام مؤسسه‌لری حقنده بزه معلومات ویرلمسنی استرحام ایلرز . ویره‌جکمز پاره‌لر مملکتمزده بردینداشمزك کیسه‌سنه کیره‌جك ، بزده اهون فیئاتله نفیس مقارنه ییه‌جکز . بوندن ایی نه‌اولور .

منسوجات مؤسسه‌سی حصه سنداتنه رغبت کوسترلمامسی بوکبی شیلره آلیشیله‌مدیغندن نشأت ایتدیکی شبهه‌سزدر . فقط مؤسسه امنیت واعتماد ملی قازانه‌جق صورتده تشبثاتنده عزم وصمیمیتله دوام ایدرسه خلقك برمدت صوکره سوینه سوینه حصه سندلرینی آلمغه قوشاجقلرینه امین اولملیدر .

دارالخلافه‌ده سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

محترم افندم ،

بو کونلر ینه مسرت آور خبرلر آلدق . شو جمله‌دن هندستانده کلکته شهرنده واقع « ندوة العلما » جمعیتی کابی علمای بنامدن شیخ نعمان شبلی جنابلری مذکور جمعیتك ، هندستانه کلوب دین اسلامی تعلیم ایده‌جك برنجی ژاپون ایچون تحصیل مدتجه هرآی ۱۵۰ روپیه یعنی قریباً ۸۰۰ غروش قدر برمعاش تعیین ایتدیکنی بزه اخبار واویله بر ژاپون کنجی‌نك هندستانه ارسالنه همت ایدلمه‌سنی رجا ایدییور .

§ ریاستنده علی افندی هیکی بولنان جمعیت اسلامیه ایلول ابتداسندن اعتباراً مجاناً قونفرانسلر ویرمه‌یه باشلایه‌جقدر. بو خصوصده شمدیدن تشبثاته باشلاندی . قونفرانسلر دین اسلامه دائر اوله‌جقدر.

§ هکذا بو کونلر حسن افندی هاتانونك « اسلام » و « مسلم » نام اثری ژاپونجه انتشار ایتمك اوزره‌در . اسلامیت حقنده الك مکمل ویرنجی اثردر . هرنه قدر بوراده اپی وقتدن بری بعض اسلاملر بولونمش ایسه‌ده مع الاسف اسلامه عائد پك آز خبر ومعلومات ویرمشلر، ثانیاً میسیونرلرك تأثیری ایله بو اسلاملرك مساعیسی ده ثمره‌سز قالمشدی. شمدی آرتق کندی کندینه هوسکارلر چوغالیور . خصوصاً کنج لر وعسکر طاقمی اره‌سنده اهل مراق دها چوق کورونیور .

توکیو احمد منیر رشید

اقصای شرقده اسلامیت

مناستره‌ده نیر حقیقت رفیقمزه آمریقادن یازیلیور :

قریباً بورادن اقصای شرقه بر سیاحت اجرا ایده‌جکمدن اورالر حقنده شیمدیدن تدقیقات یاپدم . بنی اقصای شرق تدقیقاتی ایچنده الك زیاده اشغال ایدن اسلامیتك حال وموقعی اولدی .

ژاپونیانك طوکیو شهرنده محمد برکت‌الله افندی ـ که هندستانلی‌در وکندیسنی لوندره‌ده اخوت اسلامیه‌یی چیقاردیغندن بری طانیرم ـ « زی ایسلامیزم فراته‌ر نی‌تی » اخوت اسلامیه عنوانی آلتنده برغزته نشر ایدییور.

چین‌ده کذا « چاینه تایمس » اسمنده انکلیزجه بر غزته نشر ایدیلیور . طوکیوده منتشر اخوت اسلامیه وقتیله پارسده نشر ایدیلن مشورت جسامتنده اولوب صوك نسخه‌لرینك برنده اخیراً اسلام اولان بر ژاپونیالی بارون ایله قیزینك وقاش برادرینك رسملری واردی . بارونك اسمی بارون علی قینطارو هیقی‌در . بو عائله ژاپون تاریخنده مشهوردر .

دیکرلری حسن حاطانو افندی ، فاطمه حاطانو خانملردر . حسن حاطانو افندی ۱۹۱۲ کانون ثانیسندن اعتباراً انتشار اسلام ایچون ژاپون لسانیله رسملی کتاب کبی آیلق بر مغازین نشر ایتمکه باشلادی ، مصارفنی کندی ویریور . « آسیا کی‌غای » نامنده‌کی آسیا جمعیتی‌ده انتشار اسلام ایچون بونلره یاردیم ایلیور. هر آی منتظماً مواقع مخصوصه‌ده اهالی‌یه وعظلر ویریور. حسن ومحمد برکت‌الله افندیلر بر چوق ژاپون اصیلزادکانندن تبریك ، دعای موفقیت ، وعد معاونت مکتوبلری آلمشلردر . بو مکتوبلرك صورتی ژاپونیا اسلام غزته‌لریله نشر اولونمشدر .

پکین‌ده انتشار ایدن چاینا تایمس غزته‌سنده شونلری اوقودم : پکین اهالیٔ اسلامیه‌سی بویوك بر میتنغ عقد ایتمشلردر . دونکی جمعه کونی « نیوجیه » جامع شریفنده اجتماع ایدن اهالی جمعه نمازینی ادادن صوکرا اسلاملرك خلیفه‌سی محمد رشاد وطرابلس غربده ایتالیا ایله حرب ایدن عساکر مسلمه ایچون موفقیت دعا ایتمشلردر.

پکین مفتیسی عبدالرحمن افندی منبرده بر نطق ایراد ایده‌رك ایتالیانك آلچاقلغنی تلعین وبیطرف قالان دول معظمه‌یه تأسفلر ایلدکدن صوکرا آتیده‌کی تلغرافی استانبوله کوندرمه‌یه قرار ویرمشدر .

« نصر من الله وفتح قریب

چین اسلام اهالیسنك قلبی عثمانلی مسلمانلرده‌در . »

سزه اقصای شرق اسلامیتی حقنده شو قادار معلومات ویردکدن صوکرا سوزیمی کسر وآتی طالعك بزه هرحالده کوله‌جکندن پك امید وارم . شرقك اوجندن پارلایه‌جق بر شعشعهٔ اسلامیت ، برکون احوال عالمده باشقه روز کارلرك أسمه‌سنه سبب اوله‌جقدر. خولیالرده پارلاغیور ، استقبالك قوی امیدلرینی بلکه ژول وه‌رن قادار نفوذلی کورویورم . چونکه بونده اسلامیت ، ملیت مسئله‌سی وار . . . اونکچون چوق دریندن کورویوروم ...

سان فرانسیسقو : اسکدارلی

علی انور

مسلمانلرك شانلی بایرام کونلری

غریاندن « کوبلی » رفیقمزه یازیلان بر مکتوبده صوك خمس مظفریتی حقنده شایان افتخار بعض تفصیلات ویریلدکدن صوکره بیانات آتیه ایله مکتوبه نهایت ویریلیور :

طوغری برحسابه کوره ، شو ون کون ظرفنده دشمنك یالکز بورالرده یکرمی بیك قدر تلفاتی واردر .

بوکیدیشه کوره دشمنك آرتق بوراده بارینماسی ممکن دکلدر. غریانده ، جبلده ، زاویه ، خمسده الحاصل هریرده کمال موفقیتله جبخانه‌مز یاپیلیور . عسکرمز حتی قاپسول دخی یاپمغه موفق اولدی . داخلده باروت پك چوق قدر وپك کوزل باروت اعمال ایدیلیور . شمدی‌ده طوب مرمیسی یاپیلمغه تشبث اولنیور . ایتالیانلرك وسائط حربیه‌سی نه قدر مکمل اولورسه اولسون یوارسلان ملت ایله باشه چیقاماژلر . ایشته بویله بویله برکون کمال رزالتله بو سفیللر وطنمزدن چیقاجقدر .

دشمن عثمانلیلرك حقیقةً پك مدافع وجسور اولدقلرینی کندی آژانس استفانیسی ایله تصدیق ایدییور. ظاطورك معموره‌سنده‌کی یوز یکرمی کشیلك برقوتمزك سکز ساعت فاصله‌سز وقورقوسز ثبات ومدافعه‌سی ودشمنك بش طابور عسکری بردن هرجه‌باداباد دیه‌رك « حورا حورا » صدالریله بویوز یکرمی کشیلك قوتمزه هجوملری وبیوك بر ضایعاتله دونه‌رك ینه (حورا) دیوبده جبخانه‌مزك یوقسزلی یوزندن تپه‌یی بیك مشکلات ایله ضبط ایتملری اونلرك حیرتلرینی موجب اولمش ایمش .

زواللیلر ، بیلمیورلرکه برفریمز ، بیکه قارشودر . واونلرك قره کوز پرده‌لرندن چیقمالرینه انتظار ایدییور ... آرتق دشمنك محواوله‌جق کونلریدر. دشمن ایستدیکی قدر اطه‌لرده طورسون . انشاالله برکون اولور اورالریده اوکا مزارستان اولور . ذاتاً دها اطه‌لرك انتقامی زمانی کلدی . ملوغریسی شو مجاهدینك ابراز ایتدکلری شجاعت وفدا کارلق تاریخده یالدیز ایله دکل، الماس ایله یازلملیدر . بومعظم ملتده قورقو یوقدر . دین ووطنندن بشقه برشی دوشونمیور . عائله‌سنی ملت تأمین ایتمش ، هله کلن اعانه‌لرك توزیعنده ملتك ملته ، دولته دعالرینی کورملی . « اه ینصر السلطان » دیدکجه آغلیورلر. قادینلر بیله غلیانه کلرك دشمن اوزرینه کیدییورلر . کندی اولادلرینی تشجیع ایدیورلر . بوظفرلی کونلر عثمانلیلرك ، مسلمانلرك بیوك بیرامیدر . « بز شان وشرف ایسترز ، اجدادمزك کیکلرینی دشمنك کیرلی چیزمه‌لری آلتنده ازدیرمیز . » دیورلر .

مطبوعات

اویان ای ملت

ای ملت !

اویان ! ماضیدن ، تاریخدن عبرت آل . چونکه وقت پك قیصه ومحدود . آرتق ال اله ویریکز. شعشعهٔ اسلامیتك یکانه انقاض عنعناتی اولان بو حکومتی الکزله آتشه یوارلامیکز . ملککز فیضداردر . اونك هر بر ذرهٔ ترابی آلتنده بر رکنز مسعدت وار . بیهوده یره چاغلایان صولرك هر داماه‌سی سزه ابدی سعادتلر ، مطنطن ومذهب عالی حیاتلر احضار ایده‌بیلیر .

ایشته بونی احیا ایدیکز . ایتالیا غزته‌لری احوال داخلیه‌مزی پك بویوك بر سوینج ومفخرت ایله اوقویور . عادتا اعلان شادمانی ایدیور .

ایتالیا دیپلوماتلری آره‌کزده چالالانه‌جق بغض وعداوتی تتره‌یه تتره‌یه بکلیورلر . چونکه فیلولرك ، اردولرك ، طوپلرك ، طیاره‌لرك اکتساب ایده‌مدیکی برموفقیتی سزك دیدی قودیکز اونلره بخش ایدر . اونلر آرتق طرابلسده برآدیم ایلری کیده‌میه‌جکلرینه قانع اولدیلر . فقط غوائل داخلیه‌مز دشمنی مظفر ایده‌بیلیر . ایشته ایتالیا وآوروپا مغلوبیتمزی بو یوزدن بکلیورلر . طوپ ایله تفنکله بزه دائما مقهور اوله‌جقلرینی چوقدن ادراك ایتدیلر .

ای آتشین حمیتلی ملت !

قلبکی پارچه‌لایه‌جق برسلاحی کندی الکله دشمنه ویرمکی شان وشرفنه یاقیشدیره‌بیلیورمیسك ؟ دشمنك میلیونلر ، برچوق کنج وقیمتدار جانلر مقابلنده نائل اولمدیغی برمظفریتی کندی الکله تقدیم ایدرکن تتره‌میورمیسك ؟

اویان ! سندن باشقه حامیسی ، نکهبانی قالمایان اوکسوز اسلامیتی آغلاتمه !

یوکسل ! اورته‌لغی طوپلربکك ولوله‌دار کثافتلری ایچنده ایکلرت . واوماوعتراق طوپ بولوتلرینك مبهمتی ایچنده یالکز مظفر ، متموج هلالکك باشنی یوقاری‌یه قالدیر . اونك جبههٔ تابناکی دائما یوکسلسین ! چونکه بز سنی اوته‌دنبری معالیات ایچون ، شان وشرف ایچون ، اوك ایچون مخلوق برقهرمان بیلیورز . منافقی چیکنه ، از وسمای علویته قدر یوکسل !..

« الهلال العثمانی »

شئون

عثمانلی — ایتالیا محاربه‌سی :

بنغازی اردوگاهنده براجتماع . — اعلم غزته‌سنه بنغازی‌دن یازیلدیغنه کوره ، ایتالیانلر بنغازی‌ده یاقینده حکومت عثمانیه ایله مصالحه ایده‌جکلرینی اعلان ایلدکلرندن بوکون بتون سنوسی زاویه‌لری مشایخی ایله رؤسای عربان بنغازی اردوگاهنده اجتماع ایدرك ایتالیانك طرابلس طوپراغنه مداخله ایتملرینی انتاج ایده‌بیله‌جك هیچ برصلحه روی موافقت کوسترمیه‌جکلرینی وکندی مملکتلرینك عثمانلیلغنه خلل ویره‌جك هیچ برحال قبول ایتمیه‌جکلرینی بیان ایله الی‌النهایه حربه دوام ایده‌جکلرینه وباشقه برصورت حله قطعیا راضی اولمیه‌جقلرینه عهد ایتمشلردر . عثمانلی ضابطلری بوخصوصده بونلرله تماماً متفقدرلر . بونکله برابر ایتالیا حکومتی یرلیلر طرفندن قبول اولونمیان بر معاهده‌دن فائده حاصل اولمیه‌جغنی وعثمانلی حکومتنك‌ده عربلرك رضاسنه مقرون اولمیان بر معاهده‌یی امضایه یاناشمیه‌جغنی پك کوزه‌ل بیلمکده‌در .

دشمنده جبانت ، بزده بسالت . — طرابلس غربدن کلن خبرلره کوره ظنظور محاربه‌سندن صوکره دشمن طرفندن اولجه ضبط اولندیغی یازیلان معموره وسید عبدالجلیل موقعلری اوزرینه جبل قهرمانلرندن شیخ سامی هزام افندینك قوماندهسی آلتنده‌کی مجاهدیمز طرفندن بر کیجه باصقیننده دشمن منهزم ایدیله‌رك مذکور موقعلر استرداد ایدلمشدر . و ایتالیانلر بومصادمه‌ده هرزمان اولدیغی کبی پك زیاده بوزوله‌رق طارمه طاغنیق برصورتده فراره باشلامش وفرار اثناسنده پك چوق اسلحه ومهمات ترك ایتمشلردر . بوندن صوکره عسکرلرمز قرق قاریش اوزرینه‌ده یورومك ایسته‌مشلرسه‌ده صباحك تقربی اوزرینه یالکز ظنظور تقویه ایدیله‌رك کیرویه دونیلمشدر . دشمنك بوصوك کونلرده ضایعاتی پك‌چوق یکونلره بالغ اولیور . عسکریمزك قوهٔ معنویه‌سی پك ایی اولوب جبخانه واسلحه ایسه مبذولدر . غریان ، زاویه خمس ودیکر مواقعده دائمی صورتده جبخانه وباروت وحتی طوپ مرمیلری اعمال ایدلمکده‌در .

دشمنك وحشت ومظالمی . — طرابلس غربدن مرجع عالیسنه وارد اولان معلومات رسمیه‌یه نظراً ایتالیانلر وحشتلرینی قیولری تسمیم ایتمك درجه‌سنه قدر ایلرولتمشلردر . ازجمله حزیرانك یکرمی یدنجی کونی دردست ایدیلن برجاسوسك النده مواد سمیه‌یی حاوی برشیشه بولنمشدر . جاسوس استجوابنده ریقدالیننده برقیویی تسمیم ایتدیکنی وبتون قیولری تسمیم مأموریتیله اعزام ایدلدیکنی اقرار واعتراف ایتمشدر . کندندن بشقه دیکر ایکی جاسوسك‌ده بونومه طرفلرنده‌کی قیولری زهرله‌مك اوزره حرکت ایلدکلرینی‌ده بیان ایتمشدر .

§ آناطولی غزته‌سنه یازلدیغنه کوره ، واپورلرده ایشلیوب عائله‌سله‌ین وآلتنده‌کی قایقدن بشقه هیچ برشیئه مالك اولمیان اسلام صندالجیلر واپورلره یولجی طاشیمقدن منع ایدلمشلردر . ذاتاً استانکویده صندالجیلرك کافه‌سی اسلام ایدی . بونلرك منی صرف روم وطنداشلریمزك (!) اثر تشویقی اولدیغی آکلاشلمشدر .

§ استانکوی اشرافندن حاجی مصطفی بکدن بیلنه‌میان بر سببه مبنی یوز لیرا جزای نقدی اخذ ایدلمشدر .

§ آلتی سنه‌دنبرو حکومت سنیه جانبندن ردوسك قوم بورننده عثمانیه محله‌سنده طول وبیوایه کرید مخدرات اسلامیه‌سنه مخصوص انشا اولنان طول خانه‌ده اقامت ایتمکده اولان عجزهٔ نسا بوکره ایتالیانلر طرفندن چیقاریلوب مذکور خانه‌ده عسکر اقامت ایتدیریله‌جکدر .

§ شهر خارجنده واقع اسلام قبرستانلرنده موتانك دفنی تحت ممنوعیته آلندیغندن بحثله فیما بعد قصبه‌دن اوزاق برمحلده دفن ایدلملری حقنده ایتالیا حکومتی طرفندن محکمهٔ شرعیه‌یه تبلیغات اجرا قلنمشدر .

حجاجك تلطیفی . — ذات حضرت خلافتپناهی جمعه نمازینی بعدالادا سرای همایونلرینه معاودت اثناسنده بلغارستان وروم ایلینك مواقع مختلفه‌سندن حج ایچون کلن مسلمانلرك جامع شریف قاپوسی قارشیسنده اخذ موقع ایتدکلری منظور شاهانه بویوریله‌رق سریاور صالح پاشایی اعزام ایله « کندیلرینی بوراده کوردیکمدن دولایی ممنون اولدم ، صحت وعافیتله ایفای حج وسلامتله مملکتلرینه عودت ایتملرینی الطاف سبحانیه‌دن تمنی ایده‌رم ، سلامی تبلیغ ایدیکز . » بویورمشلردر . صالح پاشا حجاج کرامك یانلرینه کله‌رك ذات حضرت پادشاهینك فرمانلرینی تبلیغ وحجاج کرام دعوات حضرت خلافتپناهی‌یی تکرار ایتمشلردر .

مفتی ومسودرمعاشلری . — اشتغالاتی کثیر ودیکر مأمورین علمیه‌یه کوره معاشلری پك‌زیاده دون اولان لوا مفتی ومسودلرینك معاشاته صنفلرینه کوره یوزر غروش علاوه ایدیله‌رك معاشلرینك اوچر یوز غروشه ابلاغی وشام شریفده مالکی مفتیسنه آلتی یوز غروش معاش تخصیصی قرارکیر اولمشدر .

علما وطلبهٔ علوم . — شهور ثلثه مناسبتیله طشره‌ده اجرای وعظ ونصیحت ایده‌جك علمای کرام وطلبهٔ عموم افندیلرك سطوت عثمانیه‌نك ادامه‌سی ضمننده تزییدینه اشد احتیاج بولنان قوای بحریه‌مزك درجهٔ مطلوبه‌یه ایصالی ایچون کشاد ایدیلن دونما اعانهٔ ملیه‌سنه اشتراك ایتملری حقنده اهالیٔ محترمه‌یه تشویقات وترغیباتده بولنمه‌لری وکندیلرینك اخلاق حسنه ایله اتصاف وسنن سنیه‌یه اتباع ایده‌رك بلا لزوم قهوه‌خانه‌لرده اضاعهٔ اوقاتدن ونظر خلقده موجب شین اوله‌جق احوالدن اجتناب ایتملری وسیاسیاتله اشتغال ایتمه‌یه‌رك آداب وشعائر اسلامیه‌یی حسن تلقینه غیرت ایتملری لزومنك علما وطلبهٔ موی‌الیهمه لسان مناسب ایله تفهیمی خصوصی مقام مشیختدن حکام شرعه تعمیماً تبلیغ ایدلمشدر .

اوقاف نظارتنك استملاك صلاحیتی . — جوامع شریفه‌نك واوقاف نظارتنه مربوط سائر مؤسسات خیریه‌نك تحتنده ویافوقنده ویاحریم ومشتملاتنده بولنان وهر نصلسه غیرك عهده‌سنه کچه‌رك باسند خاقانی تصرف ایدلمکده اولان محللرك ، منافع عمومیه نامنه اولدیغنه دائر آیریجه قرار استحصالنه احتیاج کوسترلیه‌رك استملاك ایدیله‌بیلمسی و استملاك اولنه‌جق محلك تعیین بدل ومتفرعاتنده استملاك قانوننه توفیق معامله اولنمسی ضمننده تنظیم اولنوب مجلس مبعوثان واعیانك تصدیقنه اقتران ایدن قانون حقنده ارادهٔ سنیهٔ پادشاهی شرف صادر اولمشدر .

مصر :

مصرده سوء قصد . — مصرده سوء قصد تهمتیله توقیف اولنان اشخاص حقنده تحقیقات کمال اهمیتله تعمیق اولونه‌رق اخیراً محلی مطبوعات قلمندن تبلیغ ایدیلن رسمی بیانامه‌ده بویله بر سوء قصد ترتیبیله اشتغال ایدر بر جمعیت خفیهٔ جنائیه وجودینه دائر بر دلیل وامارهٔیه دسترس اولونه‌مدیغی کبی توقیف اولنان اشخاصه اسناد اولونان فعلده علاقه‌دار و ذی مدخل بر شریك دخی بولونه‌مدیغی بیان ایدلمشدر .

بلغارستان :

زوالی مسلمانلر . — صوفیه‌دن بالقان غزته‌سنه یازلدیغنه کوره صوفیه اهالیٔ اسلامیه ومعروفه‌سندن اولوب برمدتدن بری صوفیه‌ده بربرلك صنعتیله مشغول اولان خلیل اغانك ابراهیم کچن کونلر صوفیه جوارنده بر بلغار کوینه کیدر . خلیل اغا عودتنده قوسقنبروت غاراسنه قریب بر تارلا لقده میتاً بولونور . کندوسنه صاعقه اصابت ایتمش دییه اشاعه اولنوب اورانك بلغار پاپاسلری طرفندن آیین اجرا ایدیله‌رك دفنی اجرا اولنور . بو وقعه صوفیه‌ده مسکون اهالیٔ اسلامیه‌یی چوق درجه محزون ومکدر براقشدر . شو چرکین وقعه وقتندن اول کرك باش مفتی افندی‌یه وکرك وکیل لاحق سلیمان فائق افندی‌یه خبر ویرلمشسه‌ده هیچ بر تشبثده بولونمامشلردر . زوالی مسلمان !

بلغارستانده معلمین اسلامیه قونفره‌سی . — صوفیه غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره ۲۷ حزیرانده اسکی جمعه قصبه‌سنده معلمین اسلامیه قونغره‌سی پك پارلاق بر صورتده کشاد ایدلمش وبلغارستانك جهات مختلفه‌سندن کلمش اولان ایکی یوز معلم معارف اسلامیه‌نك احتیاجات واسباب ترقیسنی مذاکره ایتمك اوزره بر آره‌یه طوپلانمشلردر . بو اجتماع اسکی جمعه اهالیٔ اسلامیه‌سی اوزرنده درین بر تأثیر حصوله کتیرمش وشمدی‌یه قدر معارفسزلك یوزندن بیك درلو بلایه دوچار اولمش بولنان زوالی بلغارستان اسلاملرینك قلبلرنده طاتلی امیدلر اویاندرمشدر .

معلملر ، قونغره‌نك دوام ایده‌جکی درت بش کون ظرفنده اولا بتون بلغارستان مکاتب ابتدائیه‌سنك نواقص واحتیاجاتی تدقیق ثانیاً مکاتب پروغراملرنده احتیاجات وفنون حاضره‌یه موافق بر صورتده تعدیلات اجراسی ، ثالثاً ، مکاتب اسلامیه‌ده تطبیق لازم کلن یکی وسهیل اصوللری تعیین وایضاح رابعاً احتیاجات ملیه وایجابات فنیهٔ تدریسیه‌یه موافق اولان درس کتابلرینی انتخاب وخامساً مکاتب اسلامیه‌نك اداره‌سی ایچون منابع واردات الده ایتمك خصوصنده مذاکرات اجرا ایده‌جکلر وسادساً بلغار معلمین جمعیتیله امور معارفده تشریك مساعی‌یه قرار ویره‌جکلردر .

ترکستان:

اغتشاش . — کاشغردن آلمان غزته‌لرینه اشعار ایدلدیکنه کوره میلیس عسکری برچوق کیمسه‌یی قتل ایتمش وبرچوق مبانی‌یی احراق ایلمشدر . مقتولین آره‌سنده روس تبعه‌سندن برقاچ کیشی بولندیغی روایت ایدیلیور .

§ (سیربانغ) ایالتی قطعات عسکریه قوماندانلغنه تعیین ایدیلن جنرال (پی) (بارقول) شهرنده عاصیلر طرفندن قتل ایدلمشدر .

تونس :

تونس بکی پاریسده . — اولجه یازلدیغی اوزره افرنجی تموزك اوننده تونسدن ویقتور هوغو قروازوریله حرکت ایتمش اولان تونس بکی معیتی ارکانی ، ناظرلر وچوجقلریله برابر طولونه کلدرك اوراده تحت البحر سفینه‌لر مانوره‌لرنده حاضر بولوندقدن صوکره پاریسه متوجهاً یوله چیقمشدر . پاریسده صورت رسمیه‌ده بش کون قدر حکومت جمهوریه‌نك مسافری اوله‌جق و رئیس جمهور ایله برلکده ۱٤ تموز مانوره‌لرنده حاضر بولنه‌جقدر . مسافرت رسمیه نهایت بولدقدن صوکره‌ده ، برایکی هفته قدر پاریسده قاله‌جقدر .

ایران :

ایرانده قازاق آلایی . — تایمس غزته‌سنك طهراندن استخباراتنه نظراً ایران حکومتی صوك روس نوطه‌سی مفادینه توفیقاً ایکنجی بر قازاق آلایی تشکیل ایده‌جك ومرکزی تبریزده بولنه‌جقدر . بو آلایه ایکی روس ضابطی قوماندا ایده‌جك ودرتده کچوك ضابط بولنه‌جقمش .

ایرانده روس مفرزه‌لری . — پترسبورغ آژانسنك تبریزدن استخبارینه نظراً (سراب) ه بر روس مفرزهٔ عسکریه‌سی اعزام ایدلمشدر .

اندیشه بخش خبرلر . — طهراندن روس غزته‌لرینه چکیلن تلغرافلر ایران احوالنی پك فنا کوستریورلر وپك اندیشه بخش روایات دوران ایدیور . کنج ناسیونالیستلر روسیه — انکلتره علیهنه بر حرکت حاضرلیورلرمش . (کازرون) ایله (کرمان) ده اجنبیلری حمایه ایچون اتخاذ تدابیر ایدلمشدر .

شاهك امتحانی . — ایران شاهی ایله ولیعهدینك وبرلکده تحصیل ایتمکده اولان اون ایکی زادکانك سنهٔ حاضره امتحانلری اجرا ایدلمشدر . امتحانده قابینه ارکانی ایله علما ورجال حاضر بولنمشلردر .

ایران حدودنده روس عسکری . — روسیه حکومتنك قافقاسیه‌ده‌کی قزاق عسکرندن اوچ طابوری بارکان حرب قوماندانانك اداره‌سنده اولدیغی حالده ایران حدودینه سوق ایتدیکی خبر آلنمشدر . شوبکی سوقیات عصاتك صوك زمانلرده صیق صیق روسیه حدودینی تجاوز ایتملرندن نشأت ایلمکده ایمش .

بصره کورفزینه عسکر اعزامی . — لوندره‌دن آلنان بر تلغرافده بیان ایدلدیکنه نظراً احوالده‌کی وخامت حسبیله بصره کورفزی سواحلنه عسکر اعزامی مسئله‌سنك حکومتجه تدقیق ایدلمکده اولدیغی قالکوته‌دن اشعار اولنیورمش .

فاس :

مولای حفیظك ارجحه‌سی . — الیوم (رباط) ده بولنان مولای حفیظ شهر مذکورده بولنان عسکری طیاره‌لرینی زیارت ایتمش وحضورنده یاپیلان تجربه‌لردن پك ممنون قالمشدر . مولای حفیظ طیاره‌لره قارشی بیوك بر تمایل ومراق حس ایتمکده اولدیغندن همان قوماندانه مراجعت ایدرك کندیسنك‌ده اوچورولمسنی طلب ایلمشدر . فقط موجود طیاره‌لر یالکز بر کشیلك اولدیغندن آرزوسی اسعاف اولنه‌مامشدر .

افغانستان :

افغانستان وعالم اسلام . — فیغارو غزته‌سی بوکره افغانستاندن آلدیغی خبرلردن تلاشه دوشمش . افغانستان امیری آچیق فکرلی عثمانلی وایرانلیلردن بر مقدارینی نزدنده جمع ایدرك اسلام حکومتلری بیننده بر ائتلاف حصوله کتیرمك ایچون تشریك مساعی ایدییورمش . فیغارو ، بونك نتیجه‌سی آوروپا دولتلری منافعنی رخنه‌دار ایده‌جکی کبی مخاطرات عظیمه‌یی دخی منتج اوله‌جغنی اوزون اوزادی‌یه تشریح ایدییور .

هندستان مخبرمز توفیق بك بو هفته حرکت ایتمشدر . جناب حق سلامت وعافیتلر احسان بیورسون . دیکر مخبرلرمزده انشاءالله برقاچ کونه قدر حرکت ایده‌جکلردر .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد ١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٢١ — ٢٠٣   ١١ شعبان ١٣٣٠   پنجشنبه   ١٢ تموز ١٣٢٨   جلد ١ — ٨

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

... وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

ایماندن نصیبی اولمایانلرك مدهش برخسران ایچنده چالقاندقلرینی سویلمشدك . کلام سورهٔ شریفه‌ده‌کی « صالحات » ه . صالحات ذوق سلیمك قبول ایتدیکی اعمال خیردرکه بونلردن برطاقی هردین صحیحك امر اولدیغی عبادات صحیحه کبی روحی تزکیه، قلبی تصفیه ایده‌جك حرکتلر؛ دیکری الله یولنده بذل مال ایتمك ، بیچاره‌لره معاونتده بولنمق ، اثنای حکمده عدلدن آیریلمامق ، مظلوملری غدردن قورتارمق کبی انسانیتی قورتاره‌جق بیوکلکلر؛ الحاصل اوچنجیسی‌ده امانت، عفت، انصاف ، محبت ، شفقت کبی اوصاف کریمه‌نك محل صدوری اولان فاضل ملکه‌لردر .

اوت ، ایستر بدنه متعلق برفعل ظاهر صورتنده تجلی ایتسون ؛ ایستر روحه عائد بروصف باطنی شکلنده کورنسون ؛ بونلرك کافه‌سی صالحات اعمال زمره‌سندندر . انسانك انسانلغی بونلرله قائمدر. اعمال صالحه‌دن ، اخلاق فاضله‌دن حصه‌دار اولمیانلرك خسرانه حکم ایتمك شویله طورسون ، بویله‌لرینه انسان دیمك بیله طوغری دکلدر .

« تواصی » ایکی کیمسه‌دن برینك دیکرینه برشی توصیه ایلمه‌سیدر.

« حق » باطل مقابلیدرکه معلومدر . « صبر » بوتون اخلاق فاضله‌نك آناسیدر . کتاب اللهك تام یتمش یرنده ذکر اولنمشدر . صبر نه‌در ؛ صبر روحك برملکه‌سیدرکه طریق حقده تحملی کوچ اولان شدائده قاتلانمق ، نفسك خوشلانمدیغی مشقتلری سینه‌یه چکمك آنجق او ملکه سایه‌سنده قابل اوله‌بیلور .

صبرك فقدانی، یاخود ضعفی قدر بویوك مصیبت تصور ایدیله‌مز . تدقیق اولنورسه کوریلورکه بوتون نقائص ، بوتون رذائل سجیهٔ صبرك یوقلغندن ، یاخود آزلغندن میدان آلور . مثلا : جهالتی اله آلسه‌ق کوریرزکه بوقلا کتك باشلیجه سببی صبرك ضعفیدر . چونکه : شعبات علمدن برینه انتساب ایدن آدم او شعبه‌ده اختصاص صاحبی اوله‌جق قدر اوغراشمغه ، مسائل غامضه‌یی تدقیق ایچون یورولمایه کندیسنده صبر کوره‌میور. معلوماتی تحقیق درجه‌سنه چیقارمغه اوشه‌نه‌رك فراتی تقلیده یان کلوب یاتیور .

شمدی ، بویله برآدمك چالیشوب استفاده ایتدیکی فرض ایدیلسه بیله افاده زحمتنه تحمل ایده‌میه‌جکی ایچون اوینك برکوشه‌سنه بوزوله‌رك خاق ، برطاقلرینك دیدیکی کبی ، اللهه براقیر ؛ کندیسی هیچ اوغراشمق ایسته‌مز .

کذلك پینتیلك رذیله‌سنی اله آلسه‌ق آکلارزکه بوده صبرك یوقلغندن ایلری کلیور. اوت ، پینتی مالنی ویره‌مز ، متصل بریکدیرمك ایچون مجاهده ایدر طورر . برچوق خیرلی ایشلر ظهور ایتدیکی حالده هپسندن یوز چویره‌رك هیچ بری ایچون اون پاره‌سنی فدا ایده‌مز . شیمدی بو آدمك النی باغلایان سببی آراشدیرسه‌ق صبرنده‌کی ضعفندن بشقه برشی بولمایز. اوت ، بو آدم واهمه‌سنده طولاشوب کونك برنده اوزرینه چوکمکله کندیسنی تهدید ایدن ضرورتك خیال مهیبنه قارشی

طورابیله‌جك برصبره مالك‌اولسه‌یدی هم نفسنی، هم ده قومنی‌أولدیرن بوسفیل‌حرص‌ایله ، بومهلك خسته‌لق‌ایله معلول‌اولمازدی . برمسرف اذواق بهیمیه‌سی‌اوغرنده برچوق پاره‌لر هدر ایدر ؛ برهوسنه مغلوب آدم محرماتك ایچنه طالار. هرایکیسنك مالملکی بیتر، حالی‌فنالشیر . عزتی ذلته ، ثروتی سفالته انقلاب ایدرکه بونلرك کافه‌سی هوسات نفسانیه‌یه قارشی صبر ایده‌مه‌مکدن بشقه برسبب تحتنده دکلدر .

شیمدی ، فضائل‌انسانیه‌یی‌ده برر برر کوزدن کچیره‌جك اولسه‌ق ینه صبره واریرز .

آرتق موقعی بوقدر یوکسك‌اولان برخصلت کتب‌اللهده بالخاصه ذکر اولنمغه لایق دکلمیدر ؟

« حق » علمك مدار کمالی ، اطمئنانك مابه‌القراری، عقلك باعث یقینی اولدیغی کبی « صبر » ده فضائلك یکانه جاذبی ، رذائلك یکانه دافعی ، صالحات اعمالك یکانه مدافعیدر .

اصحاب کرام رضوان‌الله علیهم افندیلرمزك بربرلرینه دائما بوسورهٔ جلیله‌یی اوقومه‌لرنده‌کی حکمت شمدی آکلاشیلمشدر ، صانیرز .

سورهٔ جلیله‌نك تفسیری حقنده دها فضله ایضاحات ایسته‌ینلر صراط مستقیمك ۷۳-۷٤-۷۵-۷٦-۷۷ نومرولی نسخه‌لرینه مراجعت بیورملیدرلر .

شیخ محمد عبده

محمد عاکف

مدافعات دینیه

حق وحقیقت

۱۲

(ینه‌دوزی) سویله‌یور : « محمدك الك عزیز دوستی ودین حق تحری ایله‌دیکی صره‌ده محرم اسراری بولنمش واستقامتی وثابت سجایاسی ایله عمومك مظهر اعتماد واحترامی اولمش اولان ابوبکر حمان ایمان ایتدی . محمد سوکرالری‌« ابوبکر مستثنا، هرکس بنم رسول‌اللّه اولدیغمه ایمان ایتمزدن اول آز چوق تردد ایتدی » دیردی .

ابوبکر « رض » حضرتلری قبل‌البعثه رسول اکرم افندمز حضرتلرینك الك صمیمی بردوستی وعبادت اصنامدن مجانبتلری حسبیله حائز محبت ومودتلری اوله بیلیردی . بوخصوصه دائر کتب سیرده روایتلرده واردر . فقط بوندن طولایی دشمن ایچون طعن واعتراضه سررشته اوله‌جق برجهت یوقدر . قناعت وجدانیه حاصل ایتمه‌دکجه عقل وکیاست صاحبی اولان کیمسه باشنه بیله تابع اولماز . بالخاصه دعوای رسالت کبی بالوجوه حائز غرابت بولنان خصوصاتده تصدیق ومتابعت ایچون دوستلغك نه تأثیری اوله بیلیر ؟

حضرت ابوبکرك اعتراف اولنان استقامت وسائر سجایای عالیه‌لری متانت فکریه‌لرینه برهان قطعی اوله‌جقندن حق عالیلرنده مداهنه ، اسنادینه و ایمان خصوصنده بوتون مؤمنلره تقدم وپیشوالقلرینه بناءً تقلید توهمنه مساغ یوقدر .

دین‌حق تحریسنده‌همدم وهمراز اولمق صفتی‌ایسه هیچ‌بردلیل وامارەیه اقتران ایتمه‌ین قورو افسانه‌لردندر . رسول افخم افندیمز حضرتلرینك دین حق تحریسنده بولنملری ، حتی بوندن طولایی زمرهٔ حنفا ایله مباحثه ومناظره ایتملری (دوزی) نك اختراع‌ایله‌دیکی اسنادات‌باطله جمله‌سندن اولدیغی بالاطراف ایضاح ایدلمشدر [۲] ذات رسالتپناه افندیمزك مدت عمرلرنده مطالعه ویامذاکره ایله اشتغال بیورمامش اولدقلری بوتون ارباب اطلاع وابتصارك معلومی اولان حقائق قطعیه‌دندر . اوت ! ابوبکر حضرتلری تصدیق رسالت بابنده اصلا تردد وتلعثم ایتمیه‌رك قبول حقه مسارعت ایله‌مش وحتی مظهر بیورلدقلری شو موفقیت عظمادن طولایی (صدیق) عنوان شریفنی احرازله کسب‌امتیاز ایتمش اولدقلری مسلم‌انامدر . فقط بو تفردلری — کتب سیر وتواریخده تسطیر اولندیغی وجهله — ذات رسالتپناه افندیمز حقنده اولجه ایدنمش اولدقلری معلومات کافیه سایه‌سنده کمال سهولتله حق وحقیقتی آکلامش اولملرندن منبعثدر .

توضیح حقیقت . — ابوبکر الصدیق (رض) حضرتلری — ذکر وثنالری کچن — ورقه بن نوفل وزید بن عمرو کبی ارباب وقوف وعرفاندن وشام ویمن سیاحتلرنده ملاقی اولدیغی دها بعض ذواتدن ، بالخاصه راهب راسکواه جناب (بحیرا) ایله ملاقات نبوت وقوعبولان سفر مبارکده قافله ایله برابر بولنه‌رق موما الیهدن اخذ واکمال ایلدیکی معلومات صحیحه ایله تماماً تنور ایتمش و رسول اکرم حضرتلرینك احراز رسالت بیوره‌جقلرینه امنیت کامله‌حاصل ایله‌مش ایدی .

رسالت جلیله احسان بویورلدیغی کون ابوبکر افندیمز حضرت خدیجه‌نك برادر زاده‌سی (حکیم بن حزام) « رض » ك خانه‌سنده بولنیورلردی . موما الیهك دادیسی خانهٔ سعادتدن کله‌رك « عمه‌سی » تعبیرتورکیجه خاله‌سی اولان خدیجةالکبرانك زوج پاکنه — حضرت موسی ع.م کبی — منصب رسالت احسان بیورلدیغی کندیسندن استماع ایتمش اولدیغی خبر ویرمسی اوزرینه مشار الیه حضرتلری درعقب قیامله طوغرو نزد رسالتپناهی‌یه واروب استفسار کیفیت ایتمش ، وقصهٔ وحی ورسالت کندیسنه حکایه بیورلمغله بلاتوقف (اشهد ان لااله الاالله واشهد انك رسول‌الله) دییه‌رك تصدیق واقراره مبادرت ایله‌مش ایدی .

[حکیم بن حزام حضرتلری کثرت خیر ایله معروف اغنیای قریشدندر . فتح مکه سنه‌سی نائل هدایت اوله‌بیلمشدر . مؤلفهٔ قلوبدن معدود ایدی . تمام یوز یکرمی سنه معمر اوله‌رق هجرت سنه‌نك اللی دردنجی سالنده مدینهٔ منوره‌ده ارتحال ایتمشدر .]

مناسترلی اسماعیل حقی

[۲] جلد اولك «۱۹۵» نجی صحیفه‌سنه مراجعت اولونه !

اسلامیت حقنده

هکرلك مقاله‌سی مناسبتیله (تعلم نبی) ادعاسنه ردیه

٨

نسطوریلردن تعلم نبی ادعاسنك ردینه‌دائر بیان ایتدیکمز دلائل، منصفانه دوشوننلره بوتعلمك عدم امکانی حقنده اولدقجه قناعت حاصل ایتمشدر ، ظن ایدرم . فقط ینه معندلر اکسیك دکلدر . « کتیریککز دلائل کندی کتابلریکزدندر . بناءً علیه اونلرله بزی الزام ایده‌من‌سکز . » دیه براعتراض‌ایده‌جك اولورلرسه جوابنده دیرزکه : پك اعلا ، جناب پیغمبرك نسطوریلرله ملاقات ایتدیکنی سز نره‌دن اوکرندیکز ؟ ینه بزم کتابلریمزدن دکلمی ؟ کتب‌اسلامیه‌ده مبین اولان ملاقات مسئله‌سنی قبول ایدوبده دلائلنه کلنجه « ایشته اوراسنی دکله‌مه‌یز . چونکه کندی کتابلریکز بزجه معتبر دکلدر . » دیه‌رك ، بردعواده حسابکزه کلن شقی آلوبده دیکرینی معتبر عد ایتمه‌مکده نه‌کبی برحق ادعا ایده‌بیلیرسکز ؟ بوکا ترجیح بلا مرجح دینیرکه باطلدر ، دیرز .

[لطیفه . — برینه نیچون نماز قیلمدیغنی صورمشلر ، اوده دیمش‌که : « جناب‌حق قران کریمنده (یا ایها‌الذین آمنو لاتقربوا الصلوة) یعنی نمازه یاقلاشمایکز، بیورمشدرده آنك‌ایچون قیلمام » . « ایی‌اما‌براز دها اشاغیسنی اوقو » دیمشلر ، « اوراسی حسابمه کلمدیکی ایچون‌اوقومام » دیمش ، چونکه آیتك آشاغیسی (وانتم سکاری) کلیر ، یعنی سرخوش اولدیغکز زمان نمازه یاقلاشمایکز ، دیمکدر . شیمدی بزمکیلرده ملاقاته قدر اوقویورلر ، آشاغیسنه یاقلاشمیورلر ؛ حالبوکه بز یالکز کندی کتابلریمزله دکل ، برچوق دلائل عقلیه ومنطقیه‌دن ماعدا ، انجیل ایله‌ده اثبات مدعی‌ایدیبورز .]

*
* *

مع‌مافیه علمای کرام اسلامیه بواعتراضی‌ده قبول ایتمشلر وپك مقنع جوابلر ویرمشلردر ، حضرت‌رسولك نسطوریلردن تعلم‌ایلدیکی ادعاسنه قارشی اسحق افندی مرحومك ضیاءالقلوبنده شومطالعاته تصادف اولونمشدر :

فاضل مشارالیه حضرت فخر عالمك بحیرا ایله ملاقاتی ، اولجه بیان‌ایتدیکمز اوزره، ایضاح‌بیوردقدن‌صکره دیبورلرکه:« هایدی‌ولو سلم حضرت رسول اکرم شام شریفه داخل اولوب بش ، اون کون علمای یهود ونصاری ایله ملاقات ایتمش اولسون ، بویله مدت‌قلیله‌ده واو یاشده علوم اولین وآخرینی اخذ ایله‌مش‌اولسه‌بیله ینه الك‌برنجی معجزه‌لردن عد اولونمغه شایان دکلیدر ؟ هم‌ده‌بو تقدیرجه ایکی‌مشکل سؤال وارد اولور : برنجیسی حضرت پیغمبره تعلیم ایله‌ین راهب بوقدر علومی حضرت پیغمبره تعلیم ایده‌جکنه کندیسنه ادعای نبوت ایتسه اولمازمی ایدی ؟ ایکنجیسی‌ده معلم بحیرا حضرت پیغمبردن ظهوره کلن علوم بی نهایه‌یی عجبا هانکی منبع ومأخذدن آلمش ایدی ؟ چونکه حضرت نبی ذیشانك جانب حقدن تبلیغ ایلدیکی‌علوم احکام انجیل وتوراتی مشتمل اولدقدن صوکره برقاچ یوز مثلی دها زیاده‌در ، زیرا قران کریم — کماهو المشهور — آلتی بیك آلتی یوز آلتمش آلتی آیت اولارق احکام الهیه ومعارف ربانیه‌یی حاوی اولدقدن ماعدا لسان الهام بیان جناب نبوتدن علوم ومعارف‌وسنته، واجبات ، مندوبات ، منهیات ، مکروهات‌ومأثوراته‌دائر یدی یوزبیك حدیث شریف صحیح‌السند ظهور ایلدیکی عندالمحدثین ضبط وروایت ایدلمشدر . حتی بونی مؤید امام نسائی دیرکه : یدی‌یوز اللی بیك حدیث شریف جمع ایتمش ایدم ، لکن اللی‌بیك حدیثك سندنده ضعف اولدیغی جهتله ترك ایله‌یوب یالکز یدی یوز بیکی حفظ ایله‌دم .

حالا صحتی بین‌الیهود والنصاری مصدق ومعتقد اولان توارت وانجیل درونده قصصدن ماعدا امر ونهیه وسائر احکام دینیه‌یه متعلق آیاتك جمله‌سی بریره جمع ایدلسه یدی یوزه بیله بالغ اولماز . وبونی قرآن ایله انجیلی مقایسه بابمزده اثبات ایله‌دك (ضیاءالقلوبده) . حال بویله ایکن حضرت محمد صلی‌الله‌علیه وسلم زهابین نصارانك هانکیسندن نه‌مقوله علم اخذ ایده‌بیلیر ؟ برحوض صغیردن بربحر محیط منشعب اولمق ممکنمیدر ؟ بوندن‌ده معلوم اولورکه قومی ایچنده برراهب یوق ایکن‌بوافترایه جرأت‌اولوندیغی حالده اکربنی اسرائیلدن بعث اولونسه‌یدی کیم بیلیر دهانه کونا کون افترالره بادی اولوردی ! احتمال که جناب حق نبی محترمنی اومقوله افترالردن صیانةً بنی اسرئیلدن بحث ایتمدی‌ده قوم نجیب عربدن بعث وارسال بیوردی . انتهی »

*
* *

اسحق‌افندی مرحومك شوبیانات عالمانه وحکیمانه‌سنه قارشی‌ده ینه قناعت کلیه‌رك حالا اوادعاده اصرار اولنور ودینیرسه‌که : « سز نه‌دیرسه‌کز دیبکز ، خرستیانلغك حقایق اسرار ودقایق خفایاسنی، اوقدر مکمل بیلوب‌ده ردی ایچون‌دخی اوقدر قوتلی براهین کتابیه، ودلائل منطقیه وحکمیه ایراد ایده‌بیلمك تعلیمسز ممکن اولابیله‌جك احوالدن دکلدر . »

آرتق مناظره‌نك مکابره درجه‌سنه واردیغنه تأسف ایتمکله برابر جوابنده دیرزکه : قرآنك‌حضرت رسول‌الله‌ه‌بویله کنهیله ، حقیقتیله اخبار واعلام ایلدیکی شیلر ، یالکز حقایق ودقایق نصرانیه‌دنمی عبارتدرلر ؟ هایدی تسلیم ایدملم نصرانیتی اول نبی ذیشان بحیرا ویاخود نسطورادن اوکرندی ، یایهودیتی نره‌دن اوکرندی ؟ هایدی اونی‌ده ابن‌سلام کبی ، کعب‌الاخبار کبی اسلام ایله مشرف اولان علمای یهوددن اوکرندی ؛ یاصابئیتی نره‌دن ؟ هایدی اونی‌ده کفرهٔ قریشدن‌کندیسی بالذات تعلم ایلدی اوکرندی ... برطرفده ادعای نبوت ایدوب هرشیئی الله‌بکا اوکره‌دیبور دیمك ، دیکر طرفده اوته‌کندن بریکندن تعلم ایتمك کبی اضدادی جمع ممکن اولمامغله برابر مناظره موجبنجه قبول ایدییورز ، سزك دیدیککز اولسون . پك اعلی ! یاعجبا تاریخی ، جغرافیایی ، قوز موغرافیایی ، هیأتی ، موالید

طبیعیه‌یی ، احکام شرایعی ، علم حقوق ، حکمتی ، طبابتی ، سیاستی ، اخلاق ، اقونومویی ، والحاصل علوم اولین وآخرینی اول خواجهٔ یکتای جهانه کیم اوکرتمشدر ؟

شیمدی اوروپاده اولدیغی کبی اوزمانلرده دخی مکده ، جده‌ده ، طائفده ، فلانده دارالمعارفلری موجود ایدی‌که حکمتخانهٔ آسمانده سبقخوان اولان اول تلمیذالهی بومکاتب ومکاسب دنیویه‌دن اکتساب علوم وفنون ایله‌مشلردر . دیه‌ادعا اولونابیلسین .

سلانیک اتحاد وترقی مکتبی علوم دینیه معلمی
ح . محمد شوکت

فلسفه

مادیون ومسلکلری

۳

اوچنجی فرقه‌ده دیوردی که : اجرام علویه وآنك بولندیغی هیئت قدم شخصیه ایله قدیم اولدیغی کبی سلسلهٔ حیوانات ایله نباتاتده قدم نوعیه ایله قدیمدر ؛ فقط بزور نباتیه وجرائیم حیوانیه‌نك جزئیاتندن هیچ بر شی قدیم دکلدر . آنجق هر بر جرثومه ایله بزور بر قالب منزله‌سیدر ، که دیکر جرثومه ایله بزوردن او قالبه مشاکل اولانلر آنده تکون ایدرلر .

دیکرلرینك قوللری کبی بونلرك‌ده ذاهب اولدیغی بو نظریه پك محاکمه‌سز ، بناءً علیه بدیهی البطلاندر . چونکه بو دعوانك صحتنه قائل اولمق ایچون مطلقا مشاهداته کوز یومق ، قانون طبیعتدن غافل اولمق لازمدر . زیرا دائما کوزمزك أوکنده طوران برحقیقتدرکه : خلقتی ناقص اولان حیوانات پك چوقلرندن ، تام الخلقه حیوانات تولدایلدیکی کبی ؛ خلقتی تام اولان بر حیواندن‌ده اصلنه مخالف اوله‌رق ناقص الخلقه ویاخود زائدالخلقه حیوانلر میدانه کلیور . ایشته سلسلهٔ حیوانات اوزرنده جاری اولان شو حال بونلرك دعوای باطللرینك سخافتنی تماميله اورته‌یه قویمقده در .

بونلردن بر جماعت‌ده شو یولده بیان مطالعه‌ده بولندیلر : انواع حیوانات ایله نباتات ، حالات مختلفه‌ده دونوب طوردیلر ؛ مرور زمان ، تکرر ایام ایله مختلف صورتلر آلدیلر ، الك صوکره مشهودمز اولان صور وهیئته واصل اولدیلر . بو رأی باطله قائل اولانلرك اولی مشهور « اپیکور » در [۱] بونك زعم فاسدینه کوره انسانلر کچیرمش اولدقلری اطوارك بعضیلرنده وحشی حیوانلر کبی وجودینك هرطرفی قیللر ایله مستور ایمش ؛ فقط انسانلر دائما بولندقلری طوردن طور آخره انتقال ایده‌رك تدریجی برصورتده تکامل ایده ایده شو کوریلن صورت حسنه وخلق قویمه واصل اولمشلر ؛ بونلره کوره صورتك برحالدن دیکر حاله تبدلنه ، نوعك ترقیسنه علت ؛ مرور زماندر .

فقط بونلر مرور زمانك بوصورتله علت اوله‌بیلمسنه دائر نه بر دلیل کتیره‌بیلورلر ، نه‌ده برهان اوزرینه استناد ایدییورلر ؛ یالکز بردعوادر کیدییور . بومذهبك‌ده زمانمزده کی مادیون مذهبندن بشقه برشی اولمدیغی تظاهر ایدییور . حتی بونك مذهبنه ، افکارینه زمانمز متفکرلری شایان همیت برشی‌بیله علاوه ایده‌میورلر .

قدم انواعه قائل اولمق ایچه برزمانه قدر دوام ایدوب کلمشدی ؛ فقط نه‌زمانکه « علم طبقات الارض » بومسائل معلقهٔ طبیعتك اوزرنده‌کی مظلم پرده‌لری قالدیردی ، اوزمان موالید حقنده قدم نوعیه‌یه قائل اولانلرك قوللرینك بطلانی آکلاشلدی .

بوندن صکره متأخرین مادیین اولجه درمیان ایتدکلری فکردن رجوع ایده‌رك حادث اولدیغنی سویلدیلر . مع‌هذا بودفعه‌ده ایکی بحثده اختلاف ایتدیلر :

۱ — جرائیم نباتیه وحیوانیه‌نك نه‌صورتله تکون ایلدیکی ، بومسئله حقنده سرد مطالعه ایدن افکار مختلفه‌دن بریسی شویولده بیان مطالعه ایدییوردی : کرهٔ ارض ، کرهٔ شمسدن آتشفشان برحالده آیرلدقدن صکره پك چوق‌زمانلر یکپاره بر آتش کبی کندی محورنده دوران ایتدی ؛ بالآخره ارض ، انجماد ایده‌رك التهابی تناقص ایلمکه باشلادی ، بردرجه‌یه قدر کلدی،که اوزمان ارض اوزرنده جرائیم (تخم) حیوانیه ونباتیه‌نك یشایه‌بیلمسی قابلدی . ایشته اوزمان بوقدر حیوانات ونباتات مختلفه‌نك تخملری تکون ایلمش ، طبیعت طرفندن سرپیلمشدر ؛ فقط صوکره‌لری کرهٔ ارضك اوطوری منقضی اولدیغی ایچون تکون جرائیم‌ده منقطع اولمشدر . بناءً علیه حال حاضرده ارضك طبیعتی بوکا مساعد دکلدر .

دیکر برفرقه‌ده بونلرك کلیاً خلافنه اوله‌رق دیوردی‌که: تکون جرائیم منقطع اولمامشدر ؛ دست فیاض طبیعت اولجه تخم حیاتی نصل سرپدی ایسه الآن دوام ایدییور، علی‌الخصوص حرارتك زیاده‌سیله

[۱] ۲۷۰ مقدم میلاددر ، اپیکوره کوره معدومدن موجود صدور ایده‌مدیکی کبی موجود ده معدوم اوله‌مازدی ، چونکه اجسامك بعضیسی بعضیسنك آثارندن تکون ایتدیکی بالتجربه ثابت ایدی . یالکز بونك ایچون برسبب عام بولنمق لازمدی،که اوکاده مادهٔ اولیه دیور ومادهٔ اولیه‌نك اجسام بسیطهٔ دقیقه‌دن عبارت اولان ذرات اولوب سائر اجسامك تصادف واتفاق نتیجه‌سی اوله‌رق بوذراتدن تشکل ایتدیکنی سویلیوردی . اپیکور ، ذراتدن بشقه برده اصل ثانی بولندیغنه ذاهب وآنك‌ده فراغ اولدیغنی قبول ایدییوردی . فقط فراغ ، اجسامك ترکیبی ایچون دکل، حرکتی ایچون اصلدر، دیر ایدی . کائناتده‌کی کوریلان اختلافك منشأنی ذراتك ترکیبنده‌کی تقدم وتأخر ایله اولان اختلافه حمل ایدییور وذراتی حروف مبانی‌یه تشبیه ایدییوردی ، مثلا: « بکر » ، « رکب » « کرب » ، « ربك » کلمه‌لری بر طاقم کلمات مختلفه اولدقلری حالده حرفلری بردر . کائناتده‌کی اختلاف‌ده بویله‌جه‌در . اپیکوره کوره کائنات قدیم اولدیغی کبی ابدیدر ، لایتناهیدر ، روح جسمدر ، جسم اولمسه جسمه تعلق ایده‌مزدی . شیمدی قورت وسائر حشرات طوپراقدن نصل چیقمش سه ، بدایةً انسانلرده اویله‌جه یرلردن چیقوب تورمه‌مش، بالآخره تکامل ایدرك شیمدیکی حالی اکتساب ایتمشدر .

شدتلی اولدیغی خط استطواده الیوم تکون جراثیم واقعدر .

شوایکی فرقه‌دن هر بریسی ، جراثیم "مذکوره‌نك حیات نباتیه وحیوانیه‌ایله یشامه‌لرینك اسبابنی بیاندن عاجزقالمشلردر .

بونلردن بعضیلری‌ده شویولده ادارۀ کلام ایدییورلر : کرۀارض کرۀ شمس‌دن حین انفصالنده جراثیم حیوانیه ونباتیه‌ده ارض ایله برابر موجود ایدی ؛ بناءً علیه جراثیمك تکونی ارض کرۀ شمس‌دن آیرلدقدن صکره دکلدر ؛ بلکه ارض ایله برابر کونشدن انفصال ایتمشلردر . بو دعوانك بطلانی‌ده بدیهیدر . چونکه هرشیدن اول بو، کندی استنادکاهلری اولان اصوله مغایردر ؛ بونلرك دعواسنه کوره ارض کرۀ شمسدن انفکاك ایدرکن یالین آتش حالنده ایدی . شوحالده نصل اولدی‌ده جراثیم مذکوره یانوب محو اولمدی ؟

٢ — موضع اختلافدن اولان بحثك ایکنجیسی‌ده جراثیم مذکوره‌نك حضیض نقصانیتدن ، ذروۀ کماله صعود ؛ حال نقصدن ، شوکوردیکمز صور متقنه ، هیئت محکمه ، بنیۀ کامله‌یه نه صورتله تحول ایلدیکی مسئله‌سیدر .

بومعمایی حل ایتمك ایچون حکمادن بعضیلری شویولده ادارۀ کلام ایلدی : هر نوع ایچون کندیسنه مخصوص بر جرثومه، بو - جرثومه‌دن هر بررلری ایچونده طبیعت واردر ؛ بونلر ، اطوار حیوانیه‌ده کندیلرینه مناسب اولان حرکته طبیعتیله میل وطبیعتلرینه ملایم وفقط حیات ایله متصف اولمیان اجزاء سائره‌یی‌ده کندیلرینه جذب وبو صورتله تغذی ایدرك اجزاء سائره‌یی‌ده کندی جزءلرینه الحاق ایدرلر وبالآخره نوعنه مخصوص اولان صورتی بالاکتساب میدانه آتیلیرلر .

بونلره جواباً دیرزکه : سزك بونظریه‌کزی « فن » ابطال ایدییور ؛ زیرا سزك دیدیککز کبی اولورسه ، جراثیمك طبیعتی یکدیکرینه مخالف اولمق لازمکلیر . حال بوکه تحلیلات کیمویه اثبات ایدییورکه: انسان ، بقر ، حمار وسائر حیواناتك نطفه‌لری بیننده تفاوت یوقدر. عناصر بسیطه‌ده نطفه‌لر یکدیکرینه مماثل اوله‌رق ظهور ایتمشدر . شوحالده عناصری مماثل اولان جراثیمك طبیعتنده‌کی تخالفك منشأی نه‌در ؟

حکمادن بعضیلری‌ده معمای مذکورك حلی خصوصنده شو مطالعه‌ده بولندی : انواع جراثیمك کافه‌سی علی‌الخصوص جراثیم حیوانیه ؛ جوهر ماده‌ده متماثل ، حقیقتده‌متساویدر. نوعلر آره‌سنده تخالف جوهری ، انفصال ذاتی یوقدر . بناءً علیه زمان ومکانك مقتضاسی ، محیطك تأثیریله جرثومۀ واحده‌نك نوعنه مخصوص اولان صورتدن نوع آخره مخصوص اولان صورته انتقال ایتمسی جائزدر .

بو مذهبه سلوك ایدنلرك رئیسی « داروین » در .

أق سه کیلی

احمد حمدی

أدبيات

ادبیات بحثلری

پلانه

عثمانلی ادباسنی غربلیلردن بوقدر کریده براقان اسبابك اك برنجیسی ، شبهه یوقدرکه ، پلان مسئله‌سیدر .

أوت ، اولجه اکنه ، بوینه دوشونوب طاسارلانمش ؛ بدایتی ، غایتی کسدیرلمش ، منتظم ، معین برترتیب داخلنده چالیشمقله ، علی العمیا ناظملق ، یاخود ناثرلك ایتمك آره‌سنده‌کی فرقی تسلیم ایچون اوزون اوزادی‌یه مراقبه‌یه وارمق ایسته‌مز !

اسکی شاعرلریمز بویله منتظم پلان داخلنده حرکت ایتمه‌یی خاطره کتیرمش اولمادقلرندن باشقه ؛ بزم طرزقدیم شعرمزده ، طوغروسی، بك اویله پلان دیکلر طاقدن دکل ایدی !

یکی شاعرلریمز پلانه لزومی قدر دکلسه ده ، آز چوق اهمیت ویرییورلر . مع مافیه ناثرلریمز اولدقجه منتظم ، اولدقجه معقول بر ترتیب داخلنده یازی یازمغه باشلادیلر .

غربلیلر اسکیدن بری « رسمسز ، پلانسز هیچ بر اثر صنعت میدانه کله‌مز . » ادعای محققنده‌درلر : حتی آلمانلرك اك بویوك ادیبی اولان مشهور کوته « نه چیقارسه پلاندن چیقار . » دستورینی دائما تکرار ایدردی .

نه حاجت ! دست قدرتدن چیقان آثاری بیله نظر امعان ایله تدقیق ایده‌جك اولورسه‌ق برترتیب‌ازلینك بوتون خطوط مدهشه‌سنی کمال حیرتله کورورز .

امام غزالی لوح محفوظ ایچون کائناتك پلانیدر دییوب چیقیور.

أوت ، کوزل بر پلان متین بر اثر ادبینك تملی مثابه‌سنده‌در . واقعا شو سوزلر بردن بره بك قاعده پرستانه تلقی اولنه‌بیلیرسه‌ده ایی دوشونولونجه بوندن دها صاغلام بر دستور بولنه‌میه‌جغی اکلاشیلیر .

میدانه کتیریله‌جك اثر نه اولورسه اولسون ، انسان اویله برپلان داخلنده حرکته مجبور اولمالیدرکه اوپلان نه قدر ممکن ایسه اوقدر ایشلنمش اولسون ؛ اونك خارجنه چیقمق قابل اولماسون . شیمدی بویله‌مفرداتلی برپلان طاسارلاندقدن صوکره برکره ایشه باشلانلدیمی، آرتق اوکجه قبول ایدیلن نسبتلر کوزه‌دلملیدر . چونکه او نسبتلر برچوق دوشونیله‌رك قبول ایدلمش ایدی ؛ چونکه پلاندن مقصد طاشقینلقلره میدان ویرمه‌مك ایدی . انسان نه قدر چوق یازار ، نه قدر چوق تتبع ایدرسه ، شوحقیقته اونسبتده قوتلی برقناعت‌حاصل ایدر : ایی برپلان بر اثرك متانتنه ، قیمتنه اسلوب قدر خادمدر .

أوت ، ایی برپلان متین بر اسلوب ایله برلشنجه آرتق او اثر

جهان ادبده بقایه نامزددرلر . بویوك ادیبلرك مخلد اثرلری هپ بو طرزده یازلمش اولانلردر .

یك مشهور بر تیاترو مؤلفی ، اثرینك پلانی چیزدکدن صوکره « تیاترومی بیتیردم . » دیرمش . بوسوزده برآز افراط اولسه بیله پلانك اهمیتنی پك واضح برصورتده کوستر . سماحت قریحه‌یه مغرور اوله‌رق ایشه باشلاییویرمك ، بر پلانه تابع اوله‌جغمه ، پلان بکا تابع اولسون دیمك طوغری بر حرکت دکلدر . اك بویوك قابلیتلر نظامه اتباع ایدرلر .

اجزاسی آره‌سنده نسبت کوزه‌دیلمه‌مش ، قاعدهٔ اعتداله رعایت اولنمیه‌رق کاه افراطه ، کاه تفریطه کیدلمش ، الحاصل کلیشی کوزل یازلمش نه‌قدر آثار ادبیه کورویورزکه اکر براز پلان ، براز انتظام داخلنده حرکت ایدلمش اولسه‌یمش بوکون بوتون اواثرلر کوشهٔ نسیانه آتیلمایه‌جق ، محافظهٔ موجودیت ایده‌جك ایمش . اویله یا ، بویوك قابلیتده یارادلمش اولدیغی حالده اثرلرنی صرف قریحه‌سنك سوقنه تابع اوله‌رق راست کله یازان ادیبلر اونودولوب کیدییورده نسبتله او قدر یوکسك فطرتده اولمایان دیکر بر طاقم محررلر ابقای نام ایدییورلر . چونکه بوصوکرا کیلر همان قلمی اله آلمیور ؛ موضوعنی ایی سچیور ؛ صوکره ، ایی دوشونیور ؛ پلانی ایله آدم عقللی اوغراشیور ؛ ایجاب ایدن یرنی توضیح ، لازم کلن طرفنی تنقیح ایدییور .

اولجه پلانی کوزلجه ترتیب ایتمه‌ین برادیب ایچون اثرنده سقوط محققدر . کیم پلانی ایی چیزمش ؛ نه سویلیه‌جکنی ، نه یاپاجغنی تکسدیرمش ایسه موفقیت اونکدر .

بعض کنجلر بویله برمجبوریته قولای قائل اولمیورلر . اوت ، قریحه‌نك سوقنه ، خیالك ثروتنه متوکلاً ایشه باشلاییویرمك چوق زمانلر طبیعته دها ملایم کلیر . هیچ بر استکشاف یاپیلمقسزین ، هیچ بررهبر آلمقسزین مقصده واریلیر ظن اولنور . یازمق ، بر آن اول یازوب بیتیرمك حرصی بوکبی احتیاطلره میدان براقماز . اویله‌یا ! طبیعت شاعرانه غلیانه کلمش : نکته‌لر ، مضمونلر ساحهٔ خیالده طولاشوب طوریور . آرتق نه‌یه بکله‌ملی ؟

خایر ، هیچده اویله دکل ! او سانحه‌لر ، او معنالر ، اوفکرلر براز صیقیشمقله ، براز تضییق کورمکله هیچ برشی غائب ایتمز . کورمزمیسکز اختیاره ترك ایدیلن مایع دها قوتلی اولور ؛ شیشه‌نك آغزینی وقتندن اول آچارسه‌کز طیشاری‌یه فیشقیران کوپوکدن باشقه برشی دکلدر !

محمد عاکف .

سجدهٔ قلب

بهار اولونجه طبیعتده بر حیات اویانیر ؛
جهان بریکی رنك طراوته بویانیر .
صباحلاین اوکوچوك قوشلرك ترانه‌لری ،
او طاتلی نغمهٔ شادیٔ شاعرانه‌لری
تموجات مسرتله تیتره‌تیر روحی ؛
بر اهتزاز نوازشله قلب مجروحی
سویندیرر ، اوکا سرپر رشاشهٔ اشراق
ویریر اوزمزمه برباشقه مستیٔ اذواق ؛
اسر نسیم معطر ، حیات تازه ویریر ،
شو خاکدانی بهشت سعادته چویریر .
بولوطلریله سما بر حدیقهٔ ازهار
آقار سرائر عشق فیصلدایان انهار ؛
آقار کمال سکونتله ذی حضور ووقور
برر نشیدهٔ الهام شاعریت اوقور .
شکوفه‌لر برر اکلیل خسروانه کیر ،
تلونیله دونر جلهٔ عروسه یوبر .
کونش بو صحنهٔ رنکین صافی یالدیزلار ؛
ایده‌ر بوحسن طبیعی‌یه غبطه هپ قیزلر .
بوتون زمین وسما هپ شکوفه ، هپ انوار ؛
باقیلسه عالمه هرشیده برلطافت وار .
کوکل بو لوحهٔ شعری کورور . دوشر وجده
ایده‌ر اومبدع فیاضه‌قارشی بیك سجده .

۱۳ نیسان سنه ۳۲۷ قونیه

ابن حازم نعیم

تربیه و تعلیم

تربیهٔ اجتماعیه پرنسیپلری

اجتماعی انقلابلر تدریجی ودواملی انکشافات دماغیه محصولی اولدقجه مثمر وپایدار اوله‌مزلر .

قابل زرع برحاله کتیرلمکسزین تخم آتیلان بر تارلادن محصول آله‌بیلمك امنیه‌سی واهی برامیددر .

زمین احضار ایدلمه‌دن آنی حرکتلرله برتحول اجتماعی حصولنه چالشمق قدر تهلکه‌لی برتشبث اوله‌ماز .

بصیرتکار برذکا ایله تهلکه‌نك اهمیتی اولدن تقدیر اولنه‌مز ویا بوکبی برتشبثك تهلکه‌دار نتایج تولید ایده‌بیله‌جکنه احتمال ویرلمزسه مزعج وبلکه مخوف حادثاته انتظار ایتملیدر . چونکه قوانین مثبته لایتغیردر . دائما هرتأثیر برعکس تأثیر حاصل ایدر . تأثیر نه‌قدر آنی ونابموسم اولورسه عکس تأثیرده اونسبتده شدید وتهلکه‌دار بولونمق مقتضای نوامیس فطرتدر .

برجسم نه‌قدر زیاده برسرعتله حرکت ایدرسه حرکاتی تعدیله ساعی اولان موانعده اوقدر تأثیرلی اولور ودیکر برجسمه چارپدیغی

زمانده او قدر چوق زده‌له‌نیر . خلقت شکن حرکاتدن ، نابموسم ایلری آتیلمه‌دن فائده مأمول ایتمك قدر کوته بینلك اوله‌من .

ساحهٔ خلقت بی‌پایان بردرسخانهٔ حکمتدر . تعلیم وتربیه وعلوم اجتماعیه اساسلرینی ، ادارهٔ حیات قانونلرینی ، حتی قواعد اقتصادیه‌یی صحنهٔ طبیعتدن استخراج ایتمکه مجبور اولدیغمزی تقدیر ایتملی‌یز . چونکه نوامیس فطرت خارجنده یاپیلان قسری حرکاتك دائماً معکوس نتایج تولید ایتدیکی بیکلرجه وقوعاتله تأیید ایتمش برحقیقتدر .

شرقده پارلاق وجداً فائده‌لی تشبثلرك آزمدت صوکره یابوس‌بوتون عقیم قالمسنه ویاخود معکوس بر نتیجه حاصل ایتمه‌سنه بر سبب آرانیلیرسه ،تشبثلرك محیطی حاضرلامادن ایشه کیریشمش اولملری کوستریله بیلور .

پسیقولوجیای انام حقنده تتبعاته کیریشمه‌مکدن متولد اولان بو بویوك قصور ، اك عزمکار بازولری بیله عاجز وبیتاب براقشدر .

محدود وصبرسز بش‌اون دماغك احتیاجاتنی تطمین ایچون آتیلان خطوه‌لر ، اواحتیاجی هیچده حس ایتمین معشری استیناس حاصل ایده‌میه‌جکی وبلکه تنفر ایده‌جکی بر ساحه‌یه سوروکله‌مك دیمکدر .

حالبوکه معشرده‌ده اواحتیاج حس ایتدیرلدکدن صوکره یورو‌نیله‌جك اولورسه کتله ، سنده‌له‌مکسزین ، رجعت آرزوسی کوستر‌مکسزین بو یولده بویوك برخواهشله ایلریله‌یه‌بیلیر . اك متین متشبثلرده بیله بر مدت صوکره انکسار خیالدن متولد بر عزمسزلك کورولمسی ، حالات غیر منتظره قارشوسنده پای ثباتك لرزه دار اولمسی ینه اولجه محیطی احضار ایتمامش اولمقدن ، تصادف ایدلمه‌سی محتمل موانعی اولدن تقدیر ایده‌رك ایجاب ایدن تدابیری وقت و زمانیله اجرا ایده‌مه‌مکدن نشأت ایتدیکی شبهه‌سزدر .

محیط بر تشبثه مساعد حاله کتیرلدکدن صوکره ایشه باشلانیلیر ایسه ؛ شبهه یوق‌که ؛ بوکبی غیرمنتظر موانع ظهوره کلمز . کلسه بیله ازاله‌سی چاره‌لری معلوم ومعین اوله‌جقندن باشلانیلان ایش بهمه حال نتیجه پذیر اولور .

انسانلر هیچ بر وقت قوانین ازلیه‌یی تغییر ایده‌مزلر . یاپه بیله‌جکلری شیئی آنجق قوانینك طرز تأثیرینی تعدیل ایده بیلمکدن عبارتدر . بوقسه مقتضای قانون نه ایسه بهمه‌حال او صورتله تجلییاب ظهور اوله‌جقدر .

یکی طوغمش بر چوجوغی کندی ییدیکمز یمکلرله تغدیه ایتمکه قالقیشیرسه‌ق بیچاره چوجوغك موتنی تسریع وتسهیل ایتمش‌اولورز . بزم ادامهٔ حیاتمزی تأمین ایدن برغدا ، نوزادك موجب مماتی اولور .

چونکه جهاز هضم بزده‌تدریجاً تکمل‌ایده‌رك اغذیهٔ‌مذ کوره‌نك هضمی ایچون اقتضا ایدن میخانیکی ، حکمی وکیمیوی افعالی اجرا ایده‌بیله‌جك بر حاله کلمش اولدیغندن وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایدر ودوران دمه قاریشه‌بیله‌جك مواد زغابه‌لر واسطه‌سیله مص اولنه‌رق اوعیهٔ مخصوصه اعانه‌سیله جهاز دمه داخل اولور وبدن اقتضا ایدن مواد محترقه‌یی بوصورتله تدارك ایدر ، کانون حیات انطفاپذیر اولمقدن قورتیلور . اجهزهٔ بدن منتظماً ایفای وظیفه‌یه دوام ایدر کیدر .

حالبوکه یکی طوغمش بر چوجوغك اعضای هضمیه‌سی هنوز بوقابلیتی اکتساب ایده‌مامشدر ، او ، بالکز شیر مادری قبول وهضم ایدر .

حتی ایکی اوچ یاشنده‌کی برچوجوغك یشاماسنی یك کوزل تأمین ایدن اغذیهٔ خفیفه بیله برنوزاد ایچون سوء هضمی انتاج وصحتنی تهلکه‌یه القا ایده‌بیلور .

محیط اجتماعی‌ده‌ده عین حال جاریدر . تکاملات اجتماعیه‌یه‌قارشی بر نوزاد حالنده بولنان معشرلرك اولا قابلیت دماغیه‌لری تدریجاً انکشاف‌ایتدیرمه‌لی ؛ بعده انکشاف نسبتنده ، حسن‌تلقی‌ایده‌بیله‌جکلری افکارك زرقنه ، تشبثاتك تطبیقنه کیریشملیدر .

نقصان بر غدا تهزال وضعفیتی ، فضله برغداده سوء هضمی منتج اوله‌جغی کبی معشرك مساعد بولندیغی درجه‌ده تنویر ایدیله‌مامسی ملتك ضعفنی ، فضله‌جه ایلری کیدلمسی‌ده آهنك جمیتك بوزولمه‌سنی مستلزم اولور .

جهالت زده و محکوم عنعنات بر ملتك تنویرینی درعهده ایدن هیئتك بو دقیق نقطه‌یی هیچ بر زمان نظراً اهمیتدن دور طوتمامسی اقتضا ایدر .

آنجق عصرلرجه امتداد ایدن تکاملات دماغیه‌نك مساعد بولنه‌جغی برتشبثی هنوز اوتکاملك ایلك قدمه‌سنه آیاق آتان برقومه کلیشی کوزل تطبیقه قالقشمق ؛ اوتشبث نه قدر کوزل ونه درجه فائده بخش اولورسه اولسون ؛ هیچ بروقت محیط اجتماعیده انطباع پذیر اوله‌جق براثر براقاماز .

فضله غدا سوء هضمی وبالنتیجه انحراف مزاجی موجب اوله‌جغی کبی بوحالده اولا سوء تفهم وبالآخره بحران واختلاج اجتماعی‌یی استلزام ایدر . مملکتی مستعد بولندیغی ترقیاته مظهر ایده بیلمك ایچون تربیهٔ عمومیه‌یی ثابت بر مه‌توده توفیقاً معین بر غایه‌یه توجیه ایتمك اساسلرینی احضاره چالیشملیدر . غایه معین اولماز ، مه‌تودلر مختلف بولنورلرسه صرف ایدیلن مساعیدن ینه برثمره حاصل اوله‌من . هدفلری مختلف وبلکه معاکس بولنان فردلرك تألیف آمال وافکار ایده بیلمه‌لری امکان داخلنده دکلدر .

اك اول دوشونیله‌جك شی ، معشری سوق ایده‌جکمز غایه‌نك تعیینی مسئله‌سیدر . مفکوره نه‌اوله‌جق‌ایسه ایلك اول اوتعیین ایتملیدر . اك مهم واك زیاده داعیٔ مناقشه اوله‌جق نقطه‌ده بومسئله‌در .

بوخصوص تعین ومظهر قبول اولدقدن صوکره علم تربیه وفن اجتماعی پرنسیپلرینی واقفانه تطبیق ایده بیلمك مسئله‌سی قالیرکه ، تکامل تدریجی اصولنی تعقیب ایده‌جك حاذق وعزمکار بر هیئت تنویریه‌نك بوکا موفق اولمسی یکده اوقدر مشکل برایش دکلدر .

خسته‌لغی تشخیص ایدن حاذق بر طبیب ، مریضك آله بیله‌جکی غدا وعلاجك کیفیت وکمیتی تقدیر وتعیین خصوصنده فن طبك وصایا و پرنسیپلرینی احتیاط‌کارانه تطبیقه موفق اولورسه مساعیسنك موجب ممنونیت نتایج تولید ایده‌جکنده شبهه ایدیله‌من .

م . شمس الدین

فنیات

فنك ساحهٔ اطلاعی

جلوه‌گاه شئوناتده هر کون یکی بر لوحهٔ بدیعه نما عرض ایدن ، هر کون یکی بر اختراع حیرت انکیز ایله بزی واله براقان عالم فن ، اون سکزنجی عصردن بری سریع وعزمکار آدیملرله متصل ایلریله‌مکده ، ترقی ایتمکده‌در .

فکر تجربه‌نك تصوراته غلبه‌سندنبری آتیلان خطوه‌لر کذرکاه فنده دها درین و داها پایدار اثرلر براقمغه باشلامشدر . فنك ساحهٔ تکاملده‌کی سیر سریع ترقی نماسنی ؛ رنکارنك شکوفه‌لر ، بدیعه نما منظره‌لر ، دلربا مشجره‌لر ، موجه‌دار حوضه‌لر ، لطیف قویلر ، پرآهنك ایرماقلر ونهرلرله مزین برقطعهٔ بهشتی‌نك اورته‌سندن هرطرفه حاکم معظم بر شاهقه‌یه صعود ایدن کیمسه‌نك اثنای صعودنده‌کی مشاهداتنه تشبیه ایده‌بیلیرز .

طاغك صارب بایرلرینه، منیع قیالرینه طیرماناراق یوقاری چیقمغه دوام ایدن بوذات ، یوکسلدکجه افق مرئیسنك دها زیاده وسعت پیدا ایده‌رك پیشکاه حیرت‌انکیزنده دها رنکین ودهابدیعه نما مناظر ظهور ایتدیکنی مشاهده ایدر .

نظرینك حاکم اولدیغی اتکلرك ، اووالرك ، یایلالرك ، وادیلرك قویلرك ، والحاصل بوتون بو کوزل قسملرك یلانی کیتدکجه اك اوفاق تفصیلاتیله دها مسنم اوله‌رق اوکنده‌کی لوحه‌ده ترسم ایتمکه باشلادیغنی کورور . اولجه سچه‌مدیکی قسملری داها واضح ، نظرینك دائرهٔ نفوذندن کیزلنمش اولان شیلری دها عیان رؤیت ایدر .

شخص صاعد هنوز بولوحه‌یی تماشا ایدرکن اوزاقدن اوزاغه یکیدن دها باشقه بر لطافتی ، دها باشقه بر جاذبه‌یی حائز دیکر منظره‌لر تجلی نمای ظهور اولمقده دوام ایدر . یوکسلدکجه ، ذروهٔ جبله طوغری ایلریله‌دکجه منظره دهازیاده‌بروسعت ، دها زیاده احتشام وعظمت کسب ایدر . افق دها زیاده کنیشله‌نیر . ساحهٔ مشاهده دها رنکین ، فقط دها قاریشیق ودها علویت نما برحاله کلیر . ماورای افقده دها چوق خرد فرسا بدیعه‌لر ، دها زیاده وجدانکیز منظره‌لر بولندیغنی حس ایدر . ویوکسلدکجه عینی حال متمادیاً دها زیاده رنکین ورونقدار اولمق اوزره توالی ایدرکیدر .

ترقیات فنیه‌ده عینیله بوکا بکزر . فن ، ساحهٔ تکاملده آتدیغی هرخطوه ایله مناطق مجهوله‌دن برینی کشف ایتمش ، بر دیکرینه تقربه باشلامشدر .

کائنات محسوسه‌دن بزی خبردار ایدن ، عالم حسی‌نك کیزلی ، ستره‌دار کنجینه‌لرینه نفوذ ایده‌بیلمك ایچون بزه رهبر اولان حواسمز مع التأسف آنجق پك طار بر ساحه‌یی احاطه ایده بیلیور . دائرهٔ تتبعی پك محدود بولونیور .

چیلاق کوزله مشاهده ایده بیلدیکمز شعاعات والوانك ماوراسنده کیم بیلیر کوره‌مدیکمز ، فرق ایده‌مدیکمز نیجه شعاعلر ، نه قدر رنکلر واردر . حس بصر ، بدایع خلقتدن پك محدود بر قسمنی دائرهٔ تتبعنه آلا بیلیر .

کیمیانك ترقیات حیرت نماسی سایه‌سنده‌درکه کوزیمزله کوره‌مدیکمز نه قدر رنکلر ، شعاعلر بولندیغنه واقف اولیورز . اسپکتروسقوب (طیف بین) دینیلن آلت اختراع ایدیلمه‌مش اولسیدی ضیای شمسك مور ، لاجورد ، صاری ، یشیل ، ماوی ، تورونجی وقیرمزی یدی رنکدن مرکب اولدیغی نصل آکلایه بیله‌جکدك ؟ حکمت وکیمیانك ترقیاتی دکیلمیدرکه ضیای شمس‌ده شعاعات کیمیویه ، شعاعات حروریه دینیلن بر طاقم شعاعلر دها موجود اولدیغنه قانع اولدق وطیف شمسی‌ده بونلری عیاناً مشاهده ایده‌بیلدك ؟.. رونتکن شعاعنه ، له‌نار شعاعنه ، رادیوم معدننك مشعشعاتنه ، حواسمزه کیزلی قالان بوتون بوشعاعلره کشفیات فنیه سایه‌سنده اطلاع حاصل ایتمیورمی یز ؟

حواسمزدن دیکربری ، حس سامعه آنجق محدود ومعین ایکی حد آره‌سنده‌کی صوتلری حس ایده بیلمکده‌در . بو ایکی حد ماوراسنده دها تیز ویا دها پست برطاقم اصوات موجود اولدیغی حالده بز بونلری ایشتمکدن محروم بولونیورز . اعصاب سمعیه بوایکی حد ماوراسنده‌کی اهتزازاتی ضبط ایده‌جك قدر حساسیت کوستره‌میور .

بشریت یالکز فضانك ابعاد بی پایاننده قدرت فاطره‌نك عظمتنه دال اولان شعشعه پاش بیکلرجه ، میلیونلرجه شمسلرك ، اخترلرك ، حیرت انکیز عوالم معظمه‌نك موجودیتندن تمامیله خبردار اوله‌مامق عجزیله تیتره مامشدر . عین زمانده اوزرنده یشادیغی کره‌نك سینه‌سنده کیزله‌نن عالملردن‌ده بی‌خبر بولونیوردی . ساحهٔ تتبع عصردن عصره ؛ تدریجاً ؛ توسع ایتدکجه عجز بشرده اونسبتده آزالمغه باشلامشدر .

تلسقوبلرك کشفی سایه‌سنده‌درکه بشریت اعماق فضاده سائر بیکلرجه کونشلرك ، میلیونلرجه ییلدیزلرك ، ارضمزدن بیکلرجه دفعه بویوك اولان شمس‌دن پك‌زیاده بویوك دها برچوق شمسلرك ، عالملرك موجودیتنه واقف اوله‌بیلدی .

ارضك بو لایعد جهانلر آره‌سنده‌کی موقعی ، طرز حرکتی تعین ایتدی . دها صوکره میقروسقوبلر اختراع ایدلدی .

بو اختراع نوین‌ده پیشکاه تتبع بشریته واسع بر عالم دیکر ، برجهان خرده‌بینی آچدی :

هر یرده ، اطرافزده ، بزی محیط اولان اشیاده ، اقطار هوائیه‌ده ، صولرده ، کوزیمزله کوره‌مدیکمز ، حواسمزدن هیچ بری اعانه‌سیله وجودلرندن بیله خبردار اوله‌مدیغمز ملیارلرجه عضوی موجودات ، ذی حیات مخلوقات بولوندقلرینی ، بونلرك یاشادقلری محیطلر داخلنده متمادی برفعالیتله حرکت وتکثر ایتدکلرینی کوستردی.

ینه بوسایه‌ده اجسامك تشکلات ذرویه‌لرینك تدقیق تحت امکانه کیردی : کریوت دمویه‌نك ، انسجه وجبیرات بدنیه‌نك ذی حیات برچوق طفیلیات عضویه‌یه آرامکاه اولدقلری آکلاشلدی . آنجق کشف ایدیلن بوخرده‌بینلرله وجودلرندن خبردار اولنان نقیعه‌لرك بدنلرنده بیله دها اصغر عضویات حیاتیه‌نك یشامقده اولدقلرینه اطلاع حاصل اولدی. بواطلاع کیتدکجه حیرت‌بخش بردرجه‌یه واصل اولدی. برحالده‌که ذکای بشر ساحهٔ خلقتده موجهٔ حیاتك عجبا نه‌لرده وقفه کیر اولدیغنی دوشونمك خصوصنده بحق عاجز وحیران قالدی .

فن ینه ترقی وتکاملنده دوام ومتصل توسع و تعالی ایدییور . ذکای بشر هرکون دها زیاده بر جسارت وامنیتله یکی افقلره ، یکی عالملره طوغری یوکسه‌لیور. آلاء خلقتدن یکی بدیعه‌لر کشفنه چالیشیور .

فقط بوقدر خارقه‌لر کوسترن ذکای بشر، آلاء فطرتك بی‌پایانی خردفرساسی اوکنده ینه اظهار عجز ایتمکده مضطر قالیور . بیلدیکمز شیلرله ، هنوز اطلاع حاصل ایده‌مدیکمز شیلرك مقایسه‌سی انسانی مدهش بر انکسار خیاله اوغراته‌جق قدر پایانسز کورییور .

پیشگاه جلالتنده زانوبزمین حیرت اولدیغمز بو صنعتخانهٔ بدیعه نماده هنوز ، فنك ساحهٔ اطلاعی فوقنده دها او قدر چوق شیلر واردرکه معلومات بشریه‌نك مجهولاتنه نسبتی اصغر نامتناهینك اعظم نامتناهی‌یه نسبتی عد ایدلسه خطا ایدلمش اولمز . فکر بشر محدود ، کشور معرفت بی‌پایان ! . . . قوانین کائناتدن دائرهٔ اطلاعمزه داخل اولان شیلره نسبةً هنوز واقف اوله‌مدقلرمز برجهان قدر واسع وشموللی ! . . .

محدود وپك نقصان اولان حواسمزله نامتناهی براوقیانوس بدایع ایچنده هیچ دینیله‌جك قدر جزئی ومغفل معلوماتله ؛ همان هر شیدن بی‌خبر یاشایورز !

مغرور انسانلر، سیلابهٔ حزمات ایچنه کوموملش اعمالره نه قدرده بکزرلر ! . . . . . .

م . شمس‌الدین

تاریخ

قیلیج دینی

اونجی باب

بابل اسارتی وصوکره‌کی زمانلر

مابعد

وینه اوکمدارك یکرمنجی سنهٔ سلطنتنده (نهمیا) قدس شهرینی ممکن اولان سرعتله بنا ایلك اوزره امر آلدی . جوارنده‌کی بوتون قبائل ، سامریه‌لیلر ، عمونیلر وعربلر بوتشبثه آچیقدن آچیغه اعتراضه قالقیشدی . بوحالده یهودیلرك دوچار اولدیغی مشکلات عظیمه (عهد عتیق) یعنی توراتده (نهمیا) لساندن نقل ایدلك أك مناسبدر ؛ سالف‌الذکر قبائلك نصل هپ بردن (قدس) ه کله‌رك حرب وتجدیدینی منع ایچین نصل اتفاق ایتدکلری مصرحدر : « بونکله برابر بز الله‌ه دعالرمزی ایتدك وکیجه کوندوز اونلری بکلمکه باشلادق . ویهودا دیدی‌که : یوك حماللرینك طاقتی آزالدی ، دها ایسه چوق کرپیچ وار ، بونك ایچین سوری انشایه مقتدر اوله‌میه‌جغز ، دشمنلرمزده دیدی‌که : آنلرك تا اورته‌لرینه کلوب آنلری قتل اعدام وایشی منع ایدنجه‌یه قدر نه بزی کوره‌جکلر ، نه‌ده بیله‌جکلر ، . . . .

« بونك ایچین سورك یوکسك یرلرینه و آلچق یرلرینه حتی فامیلیالرك آرقه‌سنه قیلیجلری مزراقلری واوقلری ایله آدملر قویدم . وباقدم ، قالقدم آنلرك کبارلرینه (بنی یهودیلرك) ، آمرلرینه . وسائر اهالی‌یه دیدم که : آنلردن (یعنی دشمندن) قورقمایکز ! مخوف وبویوك اولان اللهی درخاطر ایدیکز و قرداشلرکز ، اوغللرکز ، کریمه‌لرکز ، زوجه‌لرکز وخانه‌لرکز ایچین غوغا ایدیکز !

« دشمنلرمز هرشیئك بزه معلوم اولدیغنی آکلادیلر واللهك آنلرك حیله‌لرینی بوشه چیقاردیغنی کورنجه بز سوره ایشمزه کلدك . بوندن صکره اهالیمك یاریسی سورده چالیشیر ، یاریسی قیلیج ، مزراق ، اوق ایله بکلر اولدی . آمرلرده یهودانك خانه‌لری آرقه‌سنده دورورلردی .

دیوارلرده چالیشانلر ، یوك طاشیانلر ، یوکلدنلرك هپسی برأل ایله ایش کوروب برأل ایله سلاح طوتارلردی . چونکه بوتون سور عمله‌سنك قیلیجی بلنه قوشانمش اوله‌رق بنا ایدرلردی . وقرماندا بوروسنی چالانده بنم یانمده ایدی. وبن آمرلره ، اکابره ودیکر اهالی‌یه دیدم‌که : ایش بویوك وکنیشدر وبز سور اوزرنده بربرمزدن آیرلمش ، اوزاقده‌یز بونك ایچون یانمده‌کی بورونك نه طرفدن ایشیدیرایسه‌کز بزه اوطرفه یتیشکز . ربمز بزم ایچون محاربه ایده‌جك ! ایشته بو سوری بنایه چالیشدق و یاریمز صباحدن ییلدیزلرك پارلادیغی وقته قدر قلیج ومزراق ایله بکلردی . بوندن باشقه بز دیمش ایدك‌که : هایدی ، خارجده بولنان هرکس معیتی ، خدمتجیسی ایله قدس داخلنده اقامت ایتسین‌که: کیجه‌لری بزه محافظ اولورلر وکوندوزلری چالیشیرلر. بویله‌جه نه‌بن ، نه قارداشلرم ، نه خدمتجیلرم ، نه‌ده یانمده‌کی محافظلر ، هیچ برمز ییقامق لازم کلمه‌دکجه صیرتمزدن أثوابمزی چیقارمادق . [۱] . . »

« اویله اولدی‌که : بوتون دشمنلرمز بونی ایشیدنجه ، واطرافزده‌کی قردشلرمز بوحاللری کورنجه دشمنلرمزك جسارتی قیرلدی . سور دخی اللی ایکی کونده بیتدیکندن بونك ربمزك ایشی اولدیغنی آکلامش ایدیلر . [۲] »

« (نهمیا) نك زمان اداره‌سندن اسکندر کبیرك دورینه قدر ملت یهودیه‌نك تاریخ وقایعنده کوریله‌بیلن یکانه وقعه سرراهبك فامیلیاسنده ارتکاب ایدیلن برجنایت مدهشه‌در . (الیاشیب) ك یرینه سرراهب اوله‌رق یودا (یهودا) کلمشدی . (یهودا) ی‌ده (جون) یحیی تعقیب ایتدی . بو یوصوکره‌کی (باغوس) ایله برادری (Jseus) یوعی قیصقانه‌رق وفارس امیری اولان (باغوس) حقنده « راهبلك مسلکنی آله‌جق » سوء ظنی ایدرك آنی بروظیفهٔ مقدسه درده‌یه قتل ایتدی . » قبل‌المیلاد « ۳۰۰ » [۳]

اسکندر کبیرك وفاتندن صوکره ماکدونیا فاتحنك ممالکی معلوم اولدیغی اوزره تقسیم اولنمش ، بواثناده قدس پتولومی (یعنی بطلمیوس)یه دوشمش ایدی . بووقعه نتیجه‌سنده قدس شریف ایله سامریه حوالیسنك ، و (قاریزم) جبلنك یهودیلری اسیر ایدیلوب مصره نقل اولندی . وقدس یهودیلری ایله سامریه‌لیلر آره‌سنده زمان قدیمدن بری موجود اولان عداوت الآن دوامده ایدی . شوراسی‌ده شایان دقتدرکه : (ژوزه فوس) بوعداوت دائمه‌نك

[۱] نهمیانك صحفی - دردنجی باب - سکزدن یکرمی اوچه قدر فقره .
[۲] نهمیانك صحفه‌سنه مراجعت .
[۳] میلمنك یهودی تاریخی - دوقوزنجی کتاب

تاریخندن شویله بحث ایدر [١] : « سامریه‌لیلر ایله یهودیلر آره‌سنده عرف وعادات قدیمه دائمی برمنبع اختلاف ایدی. یهودیلر اصرار ایدییورلر ایدی‌که: قدس شریف معبدی یگانه قدسی وجلیل برعبادتگاه‌در . سامریه‌لیلر ایسه ادعا أیلرلردی : (قاریزم) معبدی ترجیح ایدلمگه سزادر . بواختلاف بویوك مقدارده جانلرك تلفنی بادی اولدی . »

بزشیمدی تقریباً ١٠٠ سنه‌لك برمدتی سرعتله کچه‌رك (آنتیوخوس)‌ك سوریه تختنه چیقدیغی دوره نقل کلام أیله‌یه‌لم که : (یاسون) نامنده وموقعندن اینديرلمش برسر راهب برطاقم ارباب اختلال ریاستنه کچه‌رك یهودی‌یه دیارنده رفع علم عصیان أیله‌یور، بونك اوزرینه (آنتیوخوس) قدس اوزرینه حرکت ایدیور ، اوراسنی زیاده برمقاومته معروض اولادن فتح أیله‌یور ، أوچ کون دوام أیله‌یه‌ن قتال ایله قرق بیك کشی محو وبرچوق یهودیلری‌ده صاتیلمق اوزره اسیر ایدیور. بواثناده حکمدار مسئولی قدس معبدینی‌ده یاغمالایور ، یهودیلری عصرلردن بری ساحهٔ کاشانه‌دن أك مقدس ، الك علوی موقع عد أیله‌دکاری محراب عبادتلری اوزرنده بردیشی طوموز قربان ایدیور ؛ الحاصل شویله دیه بیلیرزکه : یهودیلگك عنعنات وموجودیت دینیه وملکیه‌-نی خاك ایله یکسان قیلیور .

مترجمی

علی رضا سیفی

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

« مابعد »

— ناصل سیاحت ایتدیکمی بیله‌میورم . جوابنی‌ویردم . کوله‌رك :

— سمرقندلیلر ، سزك فساد چیقارمایه چالیشدیغکزی سویلیورلر . دیدی وبر کاغد کوستردی . باقینجه ، سرور خانك یازوب (شیر علی خان قندهاری) یه کوندردیکی کاغد اولدیغنی آکلادم .

— واقعا بو مکتوبده‌کی مهر بنمدر . فقط یازی وافاده بنم دکلدر . دیدم .

— نیچین بویله یاپدیکز ؟ دیبه صوردی .

— بوکاغدده دولتکز علیهنه برشی وارسه اوندن مسئولم . یوقسه یازمایوب‌ده مهرله‌دیکم برکاغددن نه چیقار ؟ سؤالنده بولوندم .

— برکره دانیشمالی ایدیکز، دیدی .

— سز اوزاقده ایدیکز ، دانیشنجه‌یه قدرده افغان مرخصلری عودت ایله‌یه‌جکلردی . دیبه‌رك کاغدی آلوب ییرتدم . بونك اوزرینه :

— آرتق سمرقنده عودت ایدیکز . عائله‌کزی مراقدن قورتاریکز . دیدی .

— بنی سمرقندده توقیف وترذیل ایتدیلر . بر داها اورایه کیدمم . بوراده بر منزل ویره‌جك اولورسه‌کز تاشکندده اقامت ایده‌رم . جوابنی ویردم . بوندن مقصدم ، لدی‌الایجاب افغانستانه عزیمت ایچین مناسب بر موقعده بولونمقدی .

— نره‌سنی انتخاب ایدرسه‌کز اقامت بویوریکز . دیدی .

برکیجه توقفدن صوکرا سمرقنده عودت ایدرك اهل وعیالمی آلدم وبرمدت‌ده تاشکندده اختیار اقامت ایله‌دم .

*
* *

افغانستانه عزیمت ایچین حاضرلانیوردم . بوخصوصده جنرال کاففان ایله دورودراز مکالمه‌دن صوکرا روسیه حکومتندن مساعده استحصال ایتدم .

برکون کیزلیجه چیقوب تجاردن برینك نزدینه کیتدم . بوذات ایجابنده بکا اوذونج پاره ویره‌جکنی وعد ایتمشدی. ایکی بیك اشرفی اقراضیله‌ده وعدینی ایفا ایله‌دی .

کیزلی چیقیشم‌ده روسلرك بنی تعقیب ایتدیروب ایتدیرمه‌دکلرینی آکلامق ایچیندی . شوتدبیر ایله آرقه‌مده جاسوس اولمادیغنی‌ده اوکره‌ندم .

اقامتگاهمه عودتمده آدامك غیبوبتمدن مراقه دوشوب اوته‌ده بریده بنی آرادقلرینی کوردم . (سردار عبداه خان) قاپینك اوکنده طوروب مأیوسانه اطرافه باقیوردی . سسله‌ندم . بنی کورونجه سه‌وینیدی وسلامه طوردی . پاره‌لری اوکا تسلیم ایدوب ایچری‌یه کیردم . آرقه‌مدن کلوب :

— بو اشرفیلری نره‌دن بولدیکز ؟ دیدی .

— برندن استقراض ایتدم . دیدم وبو ایشی کیزلی طوتماسنی توصیه ایله‌دم .

ایرته‌سی کونی برآرابه کیرالایوب آت پازارینه کیتدم . اوراده‌کی اهالی آیاغه قالقوب سلامه طوردی. آت جانبازلری، حیوان آلاجغمی آکلاینجه یانمه کلدیلر . یوز رأس آت مبایعه ایتدم .

عبدان خان واسطه‌سیله‌ده اکر طاقمی وسائر لوازمی تدارکنده بولوندم . اوچ کون ایچنده اسباب سفری تهیه ایده‌رك دردنجی جمعه کونی نمازدن صوکرا رفقا واحبا ایله وداعلاشوب یوله چیقدم .

او کیجه (چلجیك) نهرینك کنارنده منزل اتخاذ ایتدك . جوارنده‌کی شهرك حاکمی بنی اقشام یمکنه چاغیردی . اولا عذر دیله‌دم ، اصرار ایدنجه قالقوب کیتدم . یمك اثناسنده :

— روسیه حکومتی ، سزه نه‌قدر پول خرجلق ویردی ؟ دیبه صوردی .

— مملکتمه عزیمت ایچین اذن ویردیلرکه بنم ایچین بویوك بر لطفدر ، بوندن باشقه برشی ایسته‌مم . خرجلق ایچین الله کریمدر . جوابنی ویردم .

بو جواب اوزرینه قالقوب دیشاری چیقدی وبش بیك منات کتیروب قبولنی رجا ایتدی . بعدالتشکر ، لزومی اولمادیغنی سویله‌دم.

— اوحالده یادکار اوله‌رق شونلری آلك . دیبه‌رك آلتی پاطلار بر طاپانجه ایله قوریوقدن طولما بر تفنك ویردی . قبول ایتدم .

کیجه‌یی خوشجه کچیروب صباحلاین حاکم وتاشکنددن کلن بعض رفقا ایله وداع ایله‌یه‌رك (پارتپه) یه متوجهاً یوله چیقدق. کیجه

---

[١] ژوزه سفوس — اون ایکنجی کتاب — برنجی باب .

یاریسی اورایه واصل اولدقدن صوکرا (پاسقط) ، کیتدك ، اوراده‌ده اوچ کون اوطوروب (خجند عطاقلی) قلعه‌سنه کلدك واحبادن برینك خانه‌سنده آلتی کون مسافر اولدق .

قلعه‌یه ورودمك اوچنجی کونی برقاچ بیکیر آلمق اوزره بازاره چیقدمسه‌ده کوزل حیوان بوله‌مادم . اوراده برینه صوردیغم صیراده برذات یانمه کلوب بنی چای ، یاخود قهوه ایچمه‌یه دعوت ایتدی . برلکده کیدوب کوروشدك . بو ذات ، اولجه مملکتك رؤساسندن ایمش . روسلر ، خجندی آلنجه سائرلری کبی بونی‌ده موقع ومنصبندن عزل ایتمشلر . کچینمك ایچین بردکان آچمایه مجبور اولمش .

بن دکاننده اوطورورکن — سابقاً رؤسای بلده‌دن بولونان — سائر تاجرلری‌ده چاغیروب بنمله کوروشدردی . هپسی‌ده : مراق ایتمه‌یك ، بزده آرادیغکز بیکیرلر واردر . دیدیلر وبوز قدر دینج حیوان میدانه چیقاردیلر . ایچلرندن اوتوزراسنی انتخاب واشترا ایتدم .

مترجمی
طاهر المولوی

مقالات

رمضان وعظلری

رمضان شریف یاقلاشدی . معلوم یا ، اوشهر مبارکده بتون قلوب مسلمین جلالنیر ؛ بشریت ، موقتاً ملکوتیته تحول وارتقا ایدر . روحلرده بر اعتلا ، حسلرده بر صفا حاصل اولور . تلقینات دینیه او آیده حار بر موقع قبول واجابت بولور ؛ هرمسلم عبادتی ، همجنسنه معاونتی کندینه برمشغلهٔ مخصوصه عد ایدر . ایکی أولی برکویه‌وارنجه‌یه‌قدر (رمضان خواجه‌لری) تدارك ایدیلیر . اونلر بتون بر آیی وعظ ونصیحتله ، تصفیهٔ روح واخلاق ایله کچیرر . تراویحلره ، مقابله‌لره ، وعظلره ، دعالره ، خلقك کومه کومه قوشوشمسی حقیقی بر اتحادك نمونهٔ مقدسنی تشکیل ایدر . خلاصه : رمضان مسلمانلرك روحی ، مستثنی برشهر اقدس واعظمیدر .... فقط ، بو رمضانك قدر بلند سحارانه‌سنی تقدیر ، فرصتدن بالاستفاده وظیفهٔ تنویر وارشادی حقیله ایفا ایده‌بیلور ، مسلمانلقده مطلوبی اولان غایه‌یه واصل اولمانك یولنی بوله‌بیلورمی‌یز ؟... ایشته بوراسی حقیقةً جای سؤال وملالدر !.

شهرلیلری شویله‌جه بر طرف ایده‌لمده اولا کویلولری اوهردرلو سعادتدن ، رفاهدن محروم دینداشلرمزك احوالنی نظر اعتباره آله‌لم : بوکون کویلولرك هپسی برعمان جهالت وعطالت ایچنده بوغولمقده ، چیرپنمقده‌درلر . فساد اخلاق ، جنایات ، هردرلو فنالق اونلری احاطه ایتمش ، بیچاره‌لر — عادتا — زمرهٔ بشردن خارج برطرز حیات اجتماعیده بولنیورلر . بونلری لایق اولدیغی مرتبهٔ علیای ترقیاته اصعاد ومعالئ اسلامیه‌دن بهره‌دار أیلیه‌جك (وعظلر)در . رمضان شریف بووظیفه‌یی ایفا ایچون بیوك بر فرصتدر . چونکه مدید بر سنه‌نك آنجق او آینده (خواجه) یوزی کوره‌بیلن کویلولرك وعظ ونصیحته ، تلقینات دینیه‌یه آرزو واشتیاقلری پك غالبدر . بو آرزوی دیندارانه‌دن استفاده ایله اونلرك روحنه نفوذ ایده‌بیله‌جكلر ایسه ؛ (رمضان خواجه‌لری)در .

رمضان خواجه‌لری وظیفهٔ ایقاظ وارشادی عجبا حقیله ایفا ایدیورلر ، یاخود ایده‌بیلیورلرمی ؟ ... اولا بونی تدقیق ایده‌لم : بز ؛ کویلره کیدن عقللی ، اوصلی ، کرچکدن خواجه‌لرك ، حتی بیوك قصبه‌لرده‌ده وظیفهٔ ارشادی ایفا ایدن علمانك [بالطبع هپسنی مراد ایتمیورم] ویردکلری وعظلری دیکله‌یور ؛ بونلرك مدار بحث واشتغاللرینی — اکثریتله — بنی اسرائیل حکایه‌لرندن ، عقل ومنطقه هیچ اویمیان خرافاتدن ، — مثلا — دنیانك قوجه اوکوزك بوینوزی اوزرنده طوردیغنه دائر اعجوبه‌لردن عبارت بولیورز ! . هله کویلره (توصیه) اصولیله کوندریلن بعض ذوات بوقبیل وعظلری‌ده ایفا ایده‌میه‌جك درجه‌ده عاجز اولدقلرندن بونلردن هیچ استفاده ایدلمیور .

طشره‌لرده شعبان المعظم آینده نواب ، مفتی افندیلر طرفندن خواجه‌لره برر (توصیه) ویریله‌رك کویلره کوندریلیرلر . فقط کویك جسامت واهمیتیله خواجه‌نك اهلیت و لیاقتی بیننده — چوق دفعه — برنسبت عادله کوزه‌دلمز . دها طوغریسی بو مسئلهٔ مهمه‌یه هیچ اهمیت ویرلمز ! اهلیتسزلر بیوك بیوك کویلره کیدر ، حقیقی طلبهٔ علوم وخواجه افندیلر برقاچ خانه‌لی کویلرده عمرلرینی تلف ایتمکله ونتیجه‌ده مغدور ومأیوس اولمقله قالیرلر . بعضاًده اوقدر اوغراشدقلری حالده بر توصیه آلمغه بیله موفق اوله‌مازلر ! توصیه آلدقدن صکره کویلره قبول اولنوب اولنمامق مسئله‌سی‌ده بحث آخر!. چونکه قبل الرمضان توصیه‌سز اوله‌رق کویلره یرلشنلر ، کویلولری ممنون ایتمك ایچون عوامفریبانه بیاناتده بولنه‌رق توصیه‌لی وحقیقی خواجه‌یی کویلولره قوغدیرانلر آز دکلدر ! . ایشته بو یوزدنده بیچاره طلبهٔ علوم هروقت مغدوریت الیمه‌یه محکوم اولمقده‌در . مشیخت جلیلهٔ اسلامیه‌مز بو کبی احواله میدان ویرلمه‌مسی ایچون طشره نائب ومفتیلرینه ، محلی حکومتلرینه تلغرافله هر حالده بر امر قطعی اعطا بیورمالیدر . چونکه مسئله ؛ برمسئلهٔ حیاتیه‌در .

وعظلره کله‌لم : مواعظ دینیه و تبلیغات شرعیه عصرك امزجه واحتیاجاتیله متناسب اولمق لازمدر . بودقیقه‌یه پیغمبران عظام حضراتی بیله دقت بیورمشلردر . هر نبی ذیشان ؛ امتنك احتیاجات وعصرینك ایجاباتنه کوره بعث وارسال اولنمش واکا کوره تبلیغاتده بولنمشدر . حال حاضر ؛ عجبا برطاقم خرافاتی دیکله‌مکه مساعدمیدر ؟ مادی ، معنوی سعادتمزی کافل اولان دین مبین اسلام ؛ بشقه درلو احکامی محتوی دکلیدر ؛ تصفیهٔ روح واخلاق ، اتفاق ، علم ، جهاد ، احضار قوت ، استحصال ثروت ، مساعی ، منع اسرافات ، ترقیات ، زراعت ،

تجارت، نظافت ..... کبی هر بری فوزونجاتمزی مؤمن اولان مواده دائر اوامر دینیه وشرعیه یوقیدر ؟

فقرك مدایحنی ، ثروتك ذمائمنی ، اعداد قوتك لزومسزلغنی .... حالا — علی‌الاطلاق — بیان ایله بوملتی محکوم ذلت وزوال ایتمك روامیدر ؟

خزینه‌لرمز لبالب طولدی‌ده بونلرك بوشالدلمسنه، فقر وضرورتك اختیـارینه‌می لزوم کورینیور ؟ وطنمزی ممالك اجنبیه‌دن ، امور داخلیه‌مزی نفاق وشقاقلردن تطهیر ایده بیلدکمی ؟......

خلاصه ؛ ملت اسلامیه یازیقدر . اسلامیت ؛ عین علویتدر . مذلت ، مسکنت بز مسلمانلره اصلا یاقیشماز . بوکون کویلرده نظر تأثره چارپان اخلاقسزلقلری تداوی ایتمه‌نك چاره‌سـنه باقـالی‌یز . کویلرده ذات‌الزوج قادینلر طـاغه قالدیریلیور ؛ افراد یکدیکرینك حقوقنی طانیمیور ؛ حقوق آخره ، اراضی‌یه تجاوز ایدیلیور ؛ آلات زراعیه ، حیوانات چالینیور ؛ محصـولات تخریب اولنیور ؛ ضرب وجرح ، قتل واعدام وقوع بولیور ؛ خلاصه نه قدر اخلاقسزلق وارسـه هپسی کویلرده اجرای تخریبـات ایدوب طورییور . ایشته بونلری ، بو امراض اجتماعیه واخلاقیـه‌یی تداوی ایده‌جك ؛ انجق (معنویات) در . معنویاتك صاحبلری ، مبلغلری ایسه محترم خواجه افندیلردر . انظار دقتی جلب ایدن بعض احوال حقنده — که بونلر عمومیدر — برآز دها تشریحاتده بولنمغه لزوم کورییورم :

١ — کویلولر ، علمایه عاشق وفقط تحصیل علمه دشمندرلر ! کندیلرینه علمك فوائد معنویه ومادیه‌سنی ایضاح وحتی بو اوغورده بعض تشـبثات خصوصیه‌یی اختیار ایتملی و — هیچ اولمازسـه — حضرت علم وعرفانه قارشی روحلرنده برآرزو واشتیاق حاضرلامالیدر. (مشروطیت) افکار عمومیه‌یه مستنددر . افکار عمومیه ، اکثریتك محصله‌سیدر . اکثریت ایسـه — بالخاصـه اناطولی ایچریلرنده — کویلرده‌در ! شوحالده مشروطیتی فیاض ومثمر برحاله کتیره بیلمك ایچون اول امرده قسم اکثریتی ، یعنی کویلولری تنویر وهیچ اولمازسـه اورته بر سویه‌یه کتیره بیلمه‌نك چاره‌سـنه توسل ایتمك لازمدر . والا ، بو حال جهالتك دوامی بزی تدنیدن تدنی‌یه ، دائما تشـوشه ، دائما فنا جریانلره قاپیلمه‌لره سوروکلیه‌جکی ؛ اوروپالیلره « عثمانلی ملکنده افکار عمومیه‌یوقـدر . » حکمنی بحق ویردیره‌جکی محققدر .

٢ — شـیمدی‌یه قدر کویلرده اجرای وعظ ونصیحت ایدن ذواتك بر قسـمی (ترك دنیا) یی ، (توکل) ی ، (فقر) ی امر وتلقین ایده کلمشلردر . بوکون کویلو ؛ عطالتی محض شریعت ، توکلی عین عبادت ، یاقیجی واختیاری برفقری موجب دخول جنت اوله‌رق بیلیور . ترك دنیا ، توکل ، فقر ... کرچه برر مزیتدر . فقط بزم کبی شرائط اجتماعیه‌سی معلوم اولان بر ملت ایچون عین ذلتدر . دین جلیل اسـلامی ؛ — آخرتی اونوتمامق شرطیله — بزم ثروت وغنـا صاحبی اولمامزی ؛ حج ، زکات، جهاد ، اعانات ، خیرات ومبرات... کبی دینمزك الك ممتاز ا اساسنی تشکیل ایدن موادی دائما امر وتشویق ایتمکده ، زراعت ، صنعت ، تجـارت ، اعمار بلده حقنده‌ده آیریجـه ترغیباتده بولنمقده‌در . (توکل) اسبابه توسلدن صکره اولور . بزده یا کلش آکلاشیلان کلمه‌لردن بری‌ده ایشته بودر ، توکلدر . کویلو ؛ ترلایی ایکی پارمق طولنده صابانلرله یالکز برکره سـورر ، بغدایی آتار ، ترلانك هیچ سـمتنه وارماز ، اوتورر ، صـکره اللهه توکل ایدر!.. کندیسنه « یکی آلات زراعیه ایله ترلاکی بر قاچ دفعه‌قوروتمه یاپ . صکره طاونده ایکن سـور ، طوپراغی تسـویه ایت . آندن صکره بغدای دانه‌سنی آت. » دینلسـه « بن توکلم (!) — متوکل دکل‌ده عین توکل !! — اه نه ویررسه آکا راضی‌یم . » جوابنی ویرر .....

٣ . — ایکی اولی بر کویده قطعیاً اتفاق واتحـاد یوق . زمان اولورکه کویلولر ؛ اللرینه سوکه‌نلری آله‌رق بربرینه کیریشیر، محاکمه‌ده شرلر . آرتق ایش کوچ قالیر . سنه‌لرجه محکمه‌صالونلرنده سوروکلنیرلر . احراز غلبه ایچون ترلالرینه ، چیفت اوکوزلرینه وارنجه‌یه قدر صاتارلر ، آووقاتلره مأکل اولورلر . بوخصومت احفاددن احفاده سرایت ایدر ؛ هرکوی بر چوق مخاصم فرقه‌لره آیریلیر !.. بونلری قرآن عظیم البرهانك امری وجه ایله (اصلاح) ایتمك ، بر قرده‌ش حالنه کتیرمك ، آره‌لرنده حقیقی براتحاد وتعاونك حصولنه چالیشمق ، دینی ، تاریخی ، اجتماعی دلیللرله ذهنلرینی قاندیرمق ... واعظـلرك وظائف اساسیه‌سندندر .

٤ .— کویلو (دوناغما) یی حالا (جلوس ، ولادت‌شنلکلری) ظن ایدییور! (حریت) ی (آلابیلدیکنه برسربستی) ، بعضلری‌ده (بایراق) دن عبارت اوله‌رق بیلیور !! کندیلرینه دوناغما اعانه‌سنك ماهیتندن ، فرضیتندن ، مشروطیتك مشروعیتندن بحث ایتمك ، عالم اسلامك بحران حاضرینی ، دشمنلرك ترتیبات ومعنویاتنی .. مؤثر برصورتده ایضـاح ایله‌مك ، روحلرنده برحس دائمئ معاونت اویاندیرمق هرحالده واجبدر .

٥ .— کویلرده (نظافت) « قارشی‌دهشتلی برلاقیدی حکمفرما . بو یوزدن‌قولرا ، علت افرنجیه، اویوزلق ، چیچك .... کبی امراض سـاریه تکثر ایتمکده‌در . طبیبه مراجعت ، کویلولر نظرنده عادتا حرام ودینسزلکدر !! شـوراسی غریب،که جهلك ، اخلاقسزلغك ویردیکی جسارت وجرأتك سوقی وعسکرلکدن قورتلمق سوداسی ایله بعضلری (فرنکی) یی یکدیکرینه تلقیح‌ده ایدییورلر ! بوعلت خانمانسوز کویلولرك حیات اجتماعیه‌سنی کوندن کونه محو ایتمکده‌در. کندیلرینه اول امرده نظافت وطهارتك لزومنی ، بعض خسته‌لقلرك (ساری) اولدیغنی — چونکه بونلر سرایت امراضه‌ده قانع دکلدرلر! — آکلاتمق ، صکره (طب نبی) دن بحث ایله لزوم تداوی‌یی اثبـات ایتمك ، اومقدس (جهاد) دن قاچمه‌نك جزاسی نه‌اولدیغنی ، حربك فرضیتنی ، محـافظهٔ دین ووطن ایچون جان ، قان ویرمه‌نك لزوم

واهميتنى ايضاح ايله‌مك لازمدر .

۶ .— ازدواج وختـان دوكونلرى .... بوده كويلمينك ثروت عموميه‌سنى افلاســه محكوم ايدن برعادت جاهلهٔ قديمه‌در . كويلرده بردوكون — لااقل — اللى ليرايه پاتلار . بو يوزدن فقرا برچوق بورج وورده كرفتـار اولور ، ترلاسنى ، باغنى صاتار ، انصـافسز محتكرلره فائض مركبك بر باشقه دورلوسى ، سرمايه‌نك ايكى اوچ مثلى ايله بورجلانير . بو بورج — اكثريا — اولاده قدرده انتقال ايدر ! بوعادتى ايفا ايده‌ميه‌جك دليقانليلر ايسـه بالمجبوريه ايسته‌ديكى قيزى طاغه‌قالديرر ، بلانكاح آكا تقرب ايدر . بالآخره اودليقانلى حكومت طرفندن اله كچيريلير ، سـنه‌لرجه زندانلرده چورور ، زنده وقوى وجودى ييرار . بو يوزدن برچوق جنـايتلر تحدث ايدر ، خانمانلر سـونر . ايشته بوكبى خصوصـاتده تام بر (فقير دوكونى) ياپيلسـنى توصيه ، كنديلرنى اسراف وتبذير عليهنه عهد وميثاقه اتفاقه دعوت ايله‌مك ، سردار انبيا (صـلعم) افندمز حضرتلرينك كريمهٔ محترمه‌لرى حضرت فاطمة‌الزهرانك نصـل كلين اولديغى ، جهازى نه‌دن عبارت بولنديغنى سـويله‌مك ، تناكحدن مقصد اصـلى (تناسـل) اولديغى ، فقط تناكحده وامر مسـنون ختانده ارتكاب محرمات ممنوع وبونك انواع محذوراتى جالب بولنديغى آكلاتمق ، عائله سعادتى ، برحيات نوشين معيشت حصوله چاليشمق ، نبى مختار (صلعم) افندمزك بوكون برعلم جليلك مأخذ اصليسنى تشكيل ايدن — (ماعال‌من‌اقتصد) حكمت ابديه‌سنى ايضاح ، آره‌لرنده (امنيت تامه) حصـولنى تأمين ، آلات زراعيه شركتلرى ، (امنيت صندوقلرى) تشكيل وتأسيسنه همت ايتمك ، خلاصـه دماغلرنده لايموت برحس اقتصاد اويانديرمق مقدس بروظيفه‌در .

نتيجه ، بونلر وبوكا مماثل دردلردر ، كه هرحالده واعظـلرجه نظردقته آلنه‌جق برماهيتده‌درلر . واعظلر بوجهتلرى دوشونميورده صرف بنى اسرائيـل حكايه‌لريله [بونلر بحث ايدلمسون ديميورم . فكرم ، حصراً وقصداً بوكبى حكايه‌لرله وقت كچيرلماسى مركزنده‌در] بعض خرافات‌ايله وقت كچيررلرسه‌بووطنه خدمت ايتمش صايلمازلر . بناءً عليه ، رمضان كبى بيوك برفرصتدن اسـتفاده ايدرك كويلولرك روحنه نفوذ ايدلديكى ؛ بزده مستحصل طاقنى تشكيل ايدن او صاف صنف اهاليسى مساعيه‌يه ، تصفيهٔ اخلاقه سوق اولنديغى ؛ دين جليل اسلامك مزيات لاتحصاسى ايضـاح ، بزم ترقيمز انجق دين جليـله صـارلمقله حصوله بوله‌جنى تفهيم ، بيـوكلره ، اولى الامره ، قانونه اطاعتك لزومى شرح وبيان ؛ خلاصه اوزمرهٔ غافلينه نفخ عشق دين وانسانيت ايدلديكى ؛ هرطرفدن بومقصد اساس اوغرنده چاليشلديغى تقديرده ثروت واخلاق عموميه‌يه بيـوك خدمتلر ايدلمش اوله‌جغندن بوجهتلر حقنده انظـار دقت وعبرتى جلبه — ناچيزانه — لزوم مبرم كورمكده‌يم . — من‌الله التوفيق وعليه التكلان —

بانيكسرى
سيرتى

انظار ملته :

يتيملرك فريادى

جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه‌يه معاونت

جنتمكان سلطان عبدالعزيز خان حضرتلرينك اواخرسلطنتلرنده ناملريله الى الابد افتخار ايتديكمز ذوات و احرار امتدن متشـكل جمعيت تدريسيهٔ اسـلاميه يلك اثر همتى ولان دارالشفقه‌يى وجوده كتيرديلر . دارالشـفقه اعانهٔ عموميه ايله ياپلمش بر مؤسسهٔ اسـلاميه اولوب بواعانه‌يه هركس وسعى داخلنده اشتراك ايلمشدر . (۷۱۰۰۰۰) غروش طرف شـاهانه‌دن احسان و ۳۷۴۱۰۹،۲۰ غروش خزينهٔ ماليه‌دن (۷۸۶۷۰۰) غروشده وكلاى دولت مأمورين وذوات سائره طرفندن اعانه ايدلمش وبو وجه اوزره تحصل ايدن ۱۸۷۰۹۰۹،۲۰ غروش ايله وجودى هر زمان ايچون مدار افتخار اسـلاميان اولان دارالشـفقه ايله تأسيس اولونمشـدر . فقط بو كون دارالشفقه ملتك انادن بابادن محروم وابدى برسـفالته محكوم اولادنى استيعاب ايده‌ميور . هرسـنه بيكلرجه كشى مراجعت ايديبور . بونلردن انجق موجودك نقصانى اكمال ايچون التمش يتمش كشى آلنه‌بيليور . ديكرلرى يأس وخسران ايچنده آغلايه‌رق كلدكلرى يره دونيور . هر معناسيله حزن آكين اولان شـومنظره قارشوسنده تترمه‌يه‌جك قلب بولوناماز فقط ايجاب ايلركه او تترمه‌لر اولاد فقرا وشهدا ايچون وسـيلهٔ رحم وشـفقت اولاجق اثرلر ميدانه كتيرسـين ! أوت بونلر نه‌اوله‌جق؟ سـفالته محكوممى ؟ اى ملت‌نجيبه بوكون يتيملريمز پك چوقدر . اويله اولديغى حالده بو چوجقلرك تعليم وتربيه‌سى ايچون يكانه بر مؤسسهٔ اسلاميه اولان دارالشفقه‌دن ماعدا هيچ برملت مكتبى يوقدر. يالكز ملتمزدن دكل، سكنه‌سى اسلام اولان هريردن‌دارالشفقه‌يه مراجعتلر واقع اولويور . جمعيت تدريسـيهٔ اسلاميه بونلرك قنغيسنى آلسـون . مكتب استانبولده‌كى ايتامى بيله آله‌ميور . اقطار اسـلاميه‌دن برطاقم غريب الديار دين قرنداشـلريمزك چوجقلرى دارالخلافه‌ده تحصيل ايتسونلر ديه كونديريورلر، بونلر جمعيته مراجعت ايديبورلر. جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه بوغريب‌الديار يتيملردن مكتبك نظامنامه‌سى احكامنه توفيقاً برمقدارنى قبول ايدييور . ديكرلرى‌نه اولپور ؟

مادامكه‌دارالشفقه‌ملت‌طرفندن‌اعانهٔ عموميه‌ايله‌ياپيلمش برمؤسسـه‌در وبزده اوملتك احفادى‌بولنيورز؛ اويله اولديغى‌حالده ملتمزك اعتلاسنه وطنمزك ترقيسنه‌سبب اوله‌جق اولان ملتك بواوكسوزلرينك فريادينى ايشيديبورزده نه‌دن بزده برمكتب ياپميورز. نه‌دن هرشيئى حكومتدن بكليورز؟ ممالك اجنبيه‌ده حكومته معاونت ايده‌جك برچوق جمعيتلر واردركه بوخصوصده حكومتى بيله كچمشـلردر . شمدى سزه برمحلى غزته‌نك يازمش اولديغى بربندى بروجه آتى عرض ايدييورم .

« ميسيونرلرك واردات سـنويه‌سى ايكيوز اللى كسـور مليون دولاردر . اوتوز بيك ميسيونر واردر . اوچيوز بيك كشى ميسيون مرتبلرندن‌معاش‌المقده‌درلر. ميسيونرلك عالمى‌درتيوز كينيا كره،‌التى‌بيك

سوداناسنه، اوچ بيك راهبه، اوتوزبيك مكتبه، يوزالتمش رسالهٔ موقوته‌يه، بشيوز غزته‌يه مالكدر » .

ايشته ملتك اوكسوزلرينك تماميم وتربيه‌سى ايچون چاليشان جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه‌نك يالكز بردارالشفقه‌سيله ايكيوزه قريب اركك وبش‌ده افضل نسواندن اعضاسى واردر . بونه يايه‌بيلور ؟ جمعيت تدريسيه وظيفهٔ تنوريه‌سنى ايفا ايچون نه‌قدرچاليشمق لازمسه اوقدر چاليشيور . وهرصورتله اختيار فداكارى ايديور . لاكن نقصانىٔ وسائط اونك برچوق آمالنى تعقيم ايلكده‌در . چونكه لازم اولديغى قدر پاره‌سى يوقدر . بوكون جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه‌يه اعضا اولمق ايچون نظامنامه‌سى موجبنجه هراوچ آيده برليرادن سنوى درت‌ليرا اعانه ويرمك . بوندن‌ماعدا سنه‌ده برليراى عثمانى ويرن ذواتده اعضاى معاونه‌اولور. هردرلو اعانات مع‌الافتخار قبول اولنور. جمعيت‌تدريسهٔ اسلاميه‌يه افاضل نسوانده داخل اوله‌بيلديكندن يقين زمانده محترم خانم افنديلرك عددى تكثرايده‌رك قيز دارالشفقه‌سنى تأسيس ايتملرى ارزوى يكانه‌مزدر .

جمعيت تدريسهٔ اسلاميه تشبث قوميسيونى
ودارالشفقه اوقاف انجمنى اعضاسندن

جمال

« دين مانع ترقى دكلدر »

بوكون مع التأسف كوريليوركه دكل خارجدن ، حتى ايچمزدن بعض جاهل كيمسه‌لر دينى وفنى آيره‌رق فنك دينه ، دينك فنه هيچ بررابطه وعلاقه‌سى اولمديغنى ادعا ايديورلر . بوقدرله‌ده اكتفا ايتميه‌رك دينك ترقى‌يه مانع اولديغنى سويليورلر . اوكبى افكار باطله اصحابى‌امين اولسونلركه بوكون دين‌اولمسه كوريلن بوقدر آثارمدنيت ميدانه كلمز ، حكومتلر تشكل ايتمز ، بونك نتيجه‌سى اوله‌رق بومجسم لطافت عثمانلى مملكتى ، بومجسم شجاعت عثمانلى ملتى‌ده موجود اولهمازدى . برزمانلر حدودمزى قافقاس طاغلرندن ويانه سورلرينه قدر توسيع‌ايدن اسلافمز ، اوبيوك آثارمز هيچ شبهه‌سز بوموفقيتلره ، بومحتشم مظفريتلره صلابت دينيه ، متانت اخلاقيه سايه‌سنده واصل اوله‌بيلمشلردر . ثوت ، الله عشقى ، وطن محبتى اولماسه ايدى عجبا موفق اوله‌بيله‌جكلرميدى ؛ هيچ شبهه‌سز خير . بوحقيقتى آوروپاليلر بيله تسليم ايديورلر. اهل‌صليب محاربه‌لرينك سبب ظهورى‌اسلاميتى محو ايتمكدن بشقه‌برشيميدى ؟ كنديلرينك سلامتلرينى ، استقباللرينى اسلاميتك ، بومعظم دولتك انقراضنده‌كوريورلر . فاس محواولدى، ايران انقراضه محكوم اولدى ؛ صره بزه ، ثوت بز عثمانليلره ، دها طوغريسى اسلامله كلدى. چونكه بزدن‌بشقه براسلام حكومتى قالمدى . اونلرك نقطهٔ نظرنجه بز موته محكومز ؛ چونكه جاهلز ؛ چونكه تعصبمز وار ؛ چونكه‌جريان عمومى‌يه تابع اولميورز . بونك ايچون‌موته‌محكومز. عجبا جداً بويله‌ميز ، يوقسه بويله‌مى‌ا كلاتلمشز ؟

برنقطهٔ نظردن اونلرى معذور كورمليز . زيرا مع‌التأسف اسلام نامنى طاشيان بعض شخصلر كوريليوركه اوروپاليلرى قات اندر قات كچه‌رك اسلاميت عليهنه هجوم ايديورلر . اسلاميتك پابند ترقى اولديغنى ادعا ايده‌جك قدر كوته بينلكده بولنيورلر .

بوكبى اشخاصه صورارزكه فنك هانكى نقطه‌سنك دينه ، دينك هانكى نقطه‌سنك فنه مغاير اولديغنى كوريورلر . بوسؤاله جواب ويره‌مزلر : چونكه دين ايله فنى برابر مطالعه ايتمه‌مشلردر . يالكز اوته‌دن بريدن قباصبا بيلدكلرى معلوماتله اكتفاايدرك اوته‌كنك بريكنك مقلدلرى اولمشلر وانتسابلريله مباهى اولملرى اقتضا ايدن دين مبين اسلام حقنده براز اولسون‌تدقيقاتده بولنمق‌زحمتنى اختيار ايتمه‌مشلردر. ثوت ، بوكبى‌اشخاصك دين‌جليل اسلام حقنده معلوماتلرى يك‌مجمل، حتى يوق دينه‌جك بردرجه‌ده‌در . اكر پروتستان ، قتوليك واديان سائره‌يى مطالعه ايتدكلرى قدر دين اسلامى‌ده تدقيق ايده‌ايديلر بوكبى ادعالرده بولنمغه جرأت ايده‌مزلردى. اوزمان آكلارلر ايديكه اسلاميتك يكانه مراجعتكاه شرعيسى اولان قرآن كريم ، اوكتاب مبين فنك‌هنوز كشف ايتديكى وايتمكده اولديغى نيجه حقائق وسرائرى اون‌درت‌عصر اول بزه اخبار بيورييور؛ فقط بزده اونلرى اكلايه‌جق ، اواخبارات علويه‌دن استنباط احكام ايده‌جك قابليت اولمديغى ايچون‌استخراجاتده بولنه‌ميورزده اوكتاب عظيم‌الشانك علويتدن شبهه ايديورز . حياتك مبدأى صو اولديغى حقنده‌كى نظريه عالم فنه آتيله‌لى دها نه قدر اولدى ؟ نقط قرآن كريم ، اوكتاب مبين بزه [وجعلنا من الماء كل شئ حى] ايت كريمه‌سيله اون درت عصر اول اخبار بيورييور .

ثوت ، بزده تصديق ايدرزكه دينمزه بعض خرافات قاريشمشدر. بعض شيلره تصادف اولنيوركه فن اونلرى قبول ايتمز . فنك قبول ايتمديكى شيئى‌ده دين قبول ايتمز . اوكبى خرافاتك منشئى تحرى ايدلسون، كوريلوركه منشأى نه آيت كريمه ، نه‌احاديث شريفه‌در. بلكه دين مبين اسلامك‌قدرينى تنزيل ايتمك ايچون‌بعض بدخواهان طرفندن عن قصد احاديث‌شريفه‌دندر ديمرك نقل‌اولنمش احاديث موضوعه‌در. بوكون فنك ايكى كره ايكى درت ايدرجه‌سنه قبول ايتديكى حقيقتلرك ايچنده هيچ برنقطه ومسئله كوستريله‌مزكه دينمزده اوحكمى جارح برقيده تصادف ايدلسون .

بالفرض بوكون (ملائكهٔ كرامك موجوديتنه ايمان) اسلاميتك باشليجه اساسلرندندر . ايشته اوقبيل بعض اشخاص ملائكهٔ كرامك موجودتنى بيله انكار ايدرك فنك قبول ايده‌ميه‌جكنى سويلرلر . كنديلرينه نيچون قبول ايتمدكلرينى صورار ايسه‌كز تلسقوپلرله ، ميقروسقوپلرله كوريله‌مديكى جوابنى آليرسكز .

عجبا ميقروسقوپلر كشف ايدلمه‌دن اول برشخص قالقوبده « مختلف الطبيعه برچوق جرثومه‌لر واردر . بونلر امراض مدهشه‌نك باشليجه عامللريدر » ديه‌ايدى، اينانيرلرمى ايدى؟ ياه ثوت»

يا « خير » . اينانيرلر ايديسه نيچون شمدی ملائكهٔ كرامك موجوديتنه اينانميورلر ؟ اكر اينانماز ايديسه‌لر نيچون؟ سؤالی وار اولور. بالطبع بوكا ويره‌جكلری جواب ناصواب كورميورزدن عبارتدر . ديمك كه هر كورولميان شيئك موجود اولماسی اقتضا ايتمز ايمش . بلكه بزم حواسمزده‌كی نقصانی اوشيلرك رؤيت اولنمسنه مانع اوليور . ايشته مادی بر مثال عرض ايتدك . هر رؤيت اولنه‌ميان شيئك موجود اولماسی اقتضا ايتميه‌جكنی اثبات ايتدك .

اكر كنديلری بوقدرله اكتفا ايتمزلر ايسه‌ينه صورارز : بوكون فضای نامتناهی‌يی املا ايدن وبتون ذرات آره‌سنده موجود اولان مساماتی اشغال ايدن [اثير] نام سيالهٔ لطيفك موجوديتی نصل اثبات ايدرلر؟ شبهه‌سز اثردن مؤثره انتقال طريقيله . ديمك ايزی كورمه‌دن، خواس خمسه‌مزله حس ايتمه‌دن موجوديتنه اينانيورز واينانيورلرده ملائكهٔ كرامك موجوديتنه ، كرك قولاً كرك عقلاً اثبات اولنديغی حالده نيچون اينانميورلر ؟ بوكون اعتقادات دينيه علم كلامده پك كوزل اثبات اولنيور . زحمت بيوروبده علم كلامی بر كره اولسون مطالعه ايتسه‌لر ويا بربيلنه صورسه‌لر كنديلرينك افكار باطله‌لرينه قارشی نصل جواب ويرلديكنی اكلارلر .

طوغريسنی سويله‌مك ايجاب ايدرسه بر درجه‌يه قدر بوكبی شبان وطن معذور كورولمليدر، چونكه دها بدايتده پك اوفق برشبهه‌لرينی حل ايتمك ايچون مراجعت ايده‌جك وكنديلرينك اكلايه بيله‌جكلری برطرزده تركجه تحرير ايدلمش بر (علم كلام) موجود دكل . تشكر اولنيوركه صوك زمانلرده ولو پك سطحی اولسون بعض علم كلامه متعلق كتابلر نشر اولندی . فقط بونلرده حقيله فن ودين تدقيق ايديله‌رك يازلمديغی ايچون كنديلرندن بكله‌نيلن فوائدی تأمين ايده‌ميورلر وايده‌مزلر. علمای كرامز زحمت بيوروبده بوطرزده اولدقجه مقياسی واسع بر كتاب يازسه‌لر هيچ اولمازسه مقالهٔ عالمانه‌لريله افكار عموميه‌يی تنويره سعی وغيرت بيورسه‌لر هيچ شبهه‌سز أمكلری بوشه كيتمه‌مش اولور . هم بوكبی مقاله‌لر و مناظره‌لر ايله اصلا موجود اولميوبده صوكره‌دن نصلسه قاريشمش اولان خرافات دينمزدن چيقارده دينمز اوروپاليلر نظرنده بيله اولانجه علويتيله، شعشعه‌سيله عرض وجود ايدر.

شاعر ضيا پاشا حفيدی

خليل فخرالدين

ضابطانك تأهلی مسئله‌سی

ظفر غزته‌سنك ۱۷ نومرولی نسخه‌سنده‌كی [آچيق مكتوبه جواب] مقاله‌سنه جواب : م. ج بكه

ضابطانك تأهلی مسئله‌سی حقنده « ظفرك » ۱۱ نومرولی نسخه‌سنده‌كی مقاله‌كز تماميله خطالی‌در . ويريلان جوابلر [كرك نشر اولونمش، كرك اولونمه‌مش]مطالعه كذارعاليلری اولمشدر. بوندن برمقصد، برغايه واراي‌دی كه اوده شايان امتثال برحقيقتك تظاهر ايتمه‌سی ايدی.

بز بونی بويله يابمه‌دق . انجق كندی اجتهاداتمزی عمومه قبول ايتديرمك ايسته‌دك .

شو بر قاچ سطری ينه ظفر ستونلرنده يازمق ايستر ايدك . فقط بحثمزك غزته‌نك مسلكيله غيرموافق برجريان حاصل ايتمه‌سندن اصل بوكبی مسائلده علاقه‌دار اولان محترم « سبيل الرشاد » ستونلرينی انتخاب ايتدك . مسئله‌نك تنويرنده‌ده اونك حق كوانغندن بكلرز. بزم سويليه‌جكمز برشی وارسه اوده اصل مقصديمزی تشريح ايده‌رك نه وجهله موضوعدن اوزاقلاشديغنی كوسترمكدر .

ظفرك ۱۱ نومروسنده ارقام ايله ارائه بيوريلان مصرف يكونتی قباده‌جق بر تخصيصات بولونجه‌يه قدر تأهل ايده‌ميه‌جك برضابطك اصغری يكرمی ايكی سنه ظرفنده بيكار كچنمه‌سی ايجاب ايتديكندن وبوطرز حياتده آوروپاليلر مثال كوستر‌لديكندن برعثمانلی [مسلمان] ضابطی آوروپاليلر كبی حيات كچيره‌بيليرمی ؟ سؤاله نظر دقتكزی جلب ايتمش ايدك . بوكاده آوروپاليلری يقيندن تدقيق ايده‌رك طرز حيات ومعاشرتلرينه اشتراك ايتمه‌مزی توصيه بيورديكز . كرچه بو توصيه شايان تشكردر . فقط نه چاره‌كه هويت مليه‌سی ، عنعنه‌سی آوروپاليلردن دها عالی اولان برملتك افرادندن بريسنك تبديل طرز حيات ايتمه‌سی ايچون برمرشده احتياج وار ايدی .

« ظفرك » ۱٦ نومرولی نسخه‌سنده‌كی سؤاللريمی يازمغه بوندن طولايی كنديمی مجبور كورمش ايدم . ۱۷ نومروده‌كی جوابكزده آوروپا آداب معاشرتی حقنده تأليف بيورديغكز كتابك مطالعه‌سی توصيه بيورلمش . مقصدمز آوروپا آداب معاشرتی قوری قورييه اوكرنمك دكل ، بونی تقليد ايتمكده‌كی مجبوريتمزی آكلامق ايدی . مجبوری اولميان ، ايشله‌مه‌سنده بر محسنات مأمول بولونميان بر فعل ايچون كندی افعالنی تبديل لزومسز برزحمتدن بشقه برشی دكلدر ظننده‌يز.

محترم ديندا‌ش ،

آزاجق انصافلی طاورانه‌رق موضوع بحثمز اولان مسئله‌نك غزته ستونلرنده‌كی محاذيرندن بحث اولنه‌رق تغليط اذهانه چالشمقدن ايسه برنبذه اولسون توصيه بيوريلان اصولك محسناتندن بحث ايتسه‌كز دها ايی اولوردی . مخاطبكزی تعصب حسنه مغلوب فرض ايديور ايسه‌كز آلدانيرسكز .

آوروپاليلرده كورمش اولديغكز حياته متعلق ايی اصوللر هپ مسلمانلركدر، بزمدر . وطهارت ونظافت اسلاميتك تجلی ايتديرديكی علويتدر. بزم سينه‌لريمزده نشو ونما بولمشدر. جمله‌سی بزده موجوددر. فقط اونلرك اخلاقلرنده‌كی بتون اومذموماتده هپ اونلركدر ، كندی معتقداتلری مولداتيدر . ينه اونلرك اولسون .

عادات قديمه‌يه مربوطيت تعبيريكزده آكلاشيله‌مامشدر . بوندن برشی آكلاشيلورسه اوده مدنيت اسلاميه اوج اعلاده ايكن اولوقت آوروپاليلرك عاداتيله متعامل ، اخلاقيله متخلق اولديغمزی ، يواش يواش انحطاطه يوز چويردكجه تدريجاً آداب معاشرتمزك بوزولديغنی

ایما ایدییور . بونی بویله قبول ایتمك تاریخی انکار ایتمك، دوربینك عکسی طرفندن باقوب ایی کورمه‌یه بکزر . دنیایه مدنیتی اسلامیت کتیردی . انسانلری جهلك ملوثاتندن ینه اوتطهیر ایتدیکی حالده مدنیتك شریعتمزله قابل تألیف اولمدیغنی ادعا ایده‌جك کمسه تصور اولنورمی‌که بوکاعائد بحثك‌ده قپالی، مبهم ترك‌ایدلمسی التزام اولونسون.

برملتك عاداتی ، عنعاتی اوملتك معتقداتنك مولداتندن بشقه برشی دکلدر . بوده سلفدن خلفه دور ایدلمش قیمتلی برمیراثدر . شوحالده‌بزده عادات قدیمه‌مزه [محاسندن‌ایسه] مربوطیتمز ضروریدر. بز آداب معاشرتمزی ترك ایده‌رك آوروپالیلری تقلید ایدر ایسه‌ك ملیتمزی غائب ایتمکدن بشقه نه‌قزانیرز ؟ ملیتنی غائب ایدن برقوم تماميله هویتنی غائب ایتمش بشقه برقومه قلب اوله‌رق محو اولمش دکلده نه‌در ؟

انصاف ایده‌لم، کتاب وسنته مربوط برقوم الندەکی حبل‌متینی صیم‌صیقی طوته‌رق اونك فیضیله تفیض ایتمه‌سنه عجبا نه‌مانع تصور اولنیور ونه‌محذور کوریلیورکه آداب معاشرتمزی ، اصول حیات وتناسلمزی اوروپالیلره بکزه‌ته‌لم ؟

طریق تکامله طوغری ملیتمزی محافظه ایده‌رك ایلریله‌مکده نه‌مانع وار ؟ نه‌دن مخصوصات ملیه‌مزی آوروپالیلرله تخلیط ایده‌لم، دکیشه‌لم ؟ فرنکلرك شخصنده بزه کورینان علویت عجبا نه‌در ؟

بتون بوسؤاللرك‌جوابنی قدرت‌علمیه‌سی افزون اولان متفکرلره ترك ایده‌رك خلاصه اوله‌رق‌دیرزکه : بزم هرشی‌ده رهبرمز اوله‌جق المزده سونمز برمشعله‌مز وار . بزی هردرلو معوج طولامباجلردن ، مظلم ملوث یرلردن قورتاره‌جق درجه‌ده شعله باردر . بزاونکله یولمزده‌کی اوچورومری کوروب کیده‌رز . بزی تعقیب ایدنلرده عین شعله‌دن استفاضه ایدرلر .

محترم دینداش،

اکر هم جنسکزه ایلك ارزو ایدر ایسه‌کز (مدنی !) آوروپالیلره آجی‌یه‌رق اونلری ارشادبیورمکز دها منصفانه‌اولوردی.

دبرهٔ بالادن

حسین رضا

سیاسیات

ملاحظات متنوعه

مدوردولتده یاسه

ابتدای مقالده شورا-نی عرض ایده‌لم‌که بوملتك سلامتی ، بوملکك ترقیسی اوغورنده هرکیم یارارلق کوسترسه آنك افعالی‌تقدیر ودوام موفقیتنی تمنی بزم ایچون بروظیفهٔ وجدانیه‌در ؛ اما یارارلق کوسترنلر شیوخدن اولورلرمش‌ویا شباندن صاییلورلرمش، بزجه هیچ برباًس‌یوقدر . فلان وفلان ذاتلر تجربه‌دیده‌درلر ، کار آزموده‌درلر ویا فلان وفلان کیمسه‌لر کورکیسز-درلر، عجمی‌درلر... یوللواغراض مضمره ومنفعت‌مکتومهٔ شخصیه‌نك الجاآتنه کوره ناسه تقیناتده بولنانلر تقبیحه مستحقدرلر .

افعالی تدقیق ایتملی ، انصاف ایله محاکمه کیریشملی‌ده آندن صوکره کیملرك رجال‌مفیدهٔ دولتدن اولوب کیملرك اولمدقلرینه حکم ویرملی . اعلان مشروطیتدن اول کچمش اولان اوتوز بوقدر سنه‌یی برکره دوشونه‌لم . او اوزون مدت ظرفنده بشقه مملکتلرده یاپیلان ترقیات ، بطون سالفه‌ده یاپلمش اولان ترقیات‌بشریه‌نك ، هیچ بریسنه قیاس قبول ایتمیه‌جك قدر بویوکدر . ینه او اوزون مدت ظرفنده فعالیت ملیه‌مزه عارض اولان موانعی ومملکتمزده یاپیلان شیلرله یقیلان شیلری خاطره کتوره‌لم : بونی ایجه ملاحظه ایدرسه‌ك دولتمزك نصل اولوبده خریطهٔ عالمدن سیلنوب کیتمدیکنه حیران قالورز . ظاهر ، مرحمت ربانی‌یه مظهر اولمشز . فقط بوتقدیر رحمان الرحیمه قارشو آرتق عصیان ایتمه‌مکلکمز لازم کلور .

دور مشروطیتده یاپیلان خطالرله ، صوابلرك موازنه‌سنده خلقه یا کاش‌ذهابلر القا ایدنلر منافقدرلر ؛ اغراض خسیسه الجاسله‌بوملك وملته اهانت ایدیورلر دیمکدر . دورمشروطیتده برچوق نشریات مفیده وقوع بولدی وبولیور ؛ خلق یکی یکی برچوق شیلراوکرندی واوکره‌نیور ؛ اداری برچوق یرلرده تشبثات امور نافعه آرتیور . مملکتك تجارتله مألوف عناصری آره‌سنده سربستجه اجرای معامله ایدوبده رفاه بولانلرده آز دکل .

بودور جدید شبهه‌سز توهٔ‌مفکره‌سی بشقه دورلو حصول‌بولمش، اخلاق سیاسیه‌سی بشقه برمایه ایله یوغورلمش رجاله دخی محتاجدر . احتیاج زماندن متولد بوحالك اهمیتی آتیاً دها زیاده توضح ایلر .

§

فعالیته اصابت نزول

هرآلتی آیده برکره بحران‌سیاسی‌یه دوچار اولان برمملکتده ترقیات سریعه‌امیدی پك واهی‌اولور. آوروپا : مسلمانلرده ترقی استعدادی یوق دیوب کیدییور . راحت قالدیغمز یوق‌که استعدادمزی کوستره بیله‌لم . خطوهٔ ترقیی آهسته آتمقله‌ده منزل تمدنده ایلریلنه بیلور . لکن بزی بکلاین یوق‌که . هر بحران ایله ارباب استیلایه بر وسیلهٔ جدیده بخش ایدییورز . بو کراهلغمزه بر چاره بولنه بیله‌جك زمانك ورود ایتدیکنه دائر بز مع‌التأسف علائم ثابته کوره‌میورز . مترقی مملکتلرده‌کی شعبات اداریه‌نك کافه‌سنده برر ایش ماکنه‌سی قورولمشدرکه بالذات ایشلر کیدر ؛ کلوب کیدن ناظر وآمرلرك ایشی ایسه آنی باغلامق کبی بر وظیفه‌دن عبارت قالور. بزده تبدل وقوعی اموعامه‌نك تمشیتنه سکته کتیرییور ، هرشی قارغشه‌لق نوبتی کچیرییور . ایشته بویله‌جه بوملتك جهد وفعالیتنه نزول‌اصابت ایدییور. برناظرك وآمرك یاپدیغنی‌خلفنك اکمال یرنده، تجدید صددنده، تفوق اظهارینه قالقیشمسی یولنده‌کی مسلك معهود ایسه آرتق هرکسك جاننه طاق دیدی . وکلای سابقه

طرفندن استحضار ایدلمش اولان قانون لایحه‌لری بز ظن ایتمیزکه اکثریتله فرصت تطبیق بوله بیلسونلر. مجلس مبعوثان انجمنلرنده شمدی‌یه قدر تدقیق ایدلمش اولان لوایح قانونیه‌نك برچوغی‌ده کوشهٔ نسیاندن قورتیلوب چیقه‌جق موفق اولورسه نه موطلو! یکی ناظرلر یکی قانونلر یاپارلر. آنلرده تدقیقه تقرب ایدرلرکن ینه بر بحران چیقار. ملك وملتده حال‌خرابی‌ده بکلر.

§

دروغ تزویر ده بردها احبادن بر ذات بزه لونددره‌ده منتشر تایمس غزته‌سندن ترجمه اولنمش برفقره کوستردی. بو فقره تایمسك ویانه مخابری طرفندن کوندرلمش بر تلغرافنامه‌دن مستخرجدی. مخابر مومی الیه‌ده بونده‌سردایلدیکی افکاری ویانه‌ده چیقان «الکماینه چایتونغ» نام جریده‌نك استانبول مخابرندن آلدیغی حوادثه عطف ایلمشدر.

حکومت عثمانیه‌نك عقد صلح ایلیه‌جکی حوادثنك کچنلرده بنغازی‌ده ایتالیانلر طرفندن اشاعه اولنمسی اوزرینه مجاهدلرك دشمنی دفع ایده‌نجه‌یه قدر حربه دوام ایتمك عزم قطعیسنده بولندقلرینی مجاهد عالی همم انور بکك استانبوله بیلدیردیکی ایشیدلمش ایدی.

عالم عثمانیت واسلامیتك بدخواهلری بو عزم مردانهٔ مجاهدینی دخی سوء تأویله اوغراتمشلر وبویله‌جه دولت عثمانیه‌نك ضررینه اوله‌رق بر صلح عقد ایتدیرمك ایچون اورمکده اولدقلری فساد ونفاق دوزاقلرینه بر دوزاق دها علاوه ایتمك ایستمشلردر.

کویا انور بك مجاهدین بیننده کسب ایلدیکی نفوذ وشهرتدن بالاستفاده بنغازی‌ده ادعای حکومت وخلافت ایده‌جکمش‌ده حکومت عثمانیه عقد صلح ایتسه بیله محاربه‌ده دوام عزم قطعیسنده بولنمق ایستمسی آندن طولایی ایمش!

بو بر تزویردرکه عقل سلیمی اولان هر مسلمان ماهیت باطله‌سنی یکنظرده آکلار وحمیتی اولان هر عثمانلی بو ادعای باطلی کمال نفرتله رد ایلر. کویا انور بکك بو فکری استانبول محافل رسمیه‌سنك بعضلرنده تلاشی موجب اولمش‌ده صدر اسبق کامل پاشانك قوناغنده وقوعه کلن بر اجتماعده بو مسئله موضوع بحث ایدلمش! بز بو عجیب حوادثی تایمس غزته‌سنك ۱۶ تموز افرنجی تاریخیله نشر اولنان نسخه‌سندن محبوزك ترجمه ایلدیکی فقره‌دن اوکرنیورز.

چ — ش — ز

وخیم کونلر

بحرانك حاضرك درجهٔ وخامتنی تعیین ایچون ایچنده بولندیغمز شرائط حاضره‌یه سطحی برنظر آتمق بیله کفایت ایدر. خارجاً بر دولت معظمه ایله محاربه، داخلده مملکتك قطعات مختلفه‌سنده اغتشاش وبتون شوغوائله قارشی قوه بیلمه‌جك یکانه منتظم قوت اولان اوردوده‌کی آثار تردد... ایشته احوال حاضره‌مزك دهشت‌نمون خطوط اساسیه‌سی.

بز شو حاللره طالوب قالمش ایکن البته که اطرافمزی آلمش اولان دشمنلرکده حرص وطمعلری کسب شدت ایدییور. شیرازهٔ حیاتی بوزولمقده اولدیغی فرض ایدیلن بر دولته صوك تکمه آتمه‌نك نام صره‌سی کلمش اولدیغی فکری البته که کسب قوت ایدر. بلغارستاندن، یونانستاندن وسائر مملکتلردن کلن خبرلری مطالعه ایدکز. بلغارستان برلمانك مخصوص ایله بوراده‌کی جریان حوادثی تعقیب ایدییورمش وحوادث مذکوره‌نك تولید ایده بیله‌جکی وضعیتی قارشیلامه‌یه حاضرلانیورمش. حتی بعض مفرط وطن پرور بلغارلر بلغار ناظرلرینك حیاتنه سوء قصد اجرا ایدرك بلغارستان حکومتنی حال ووضعیت حاضره‌دن استفاده ایدرك عثمانلیلره اعلان حرب ایتدیرمه‌یه عزم ایتمشلر.

انکلتره، فرانسه ودیکر ممالکده‌کی بزه خیرخواه اولان مطبوعات ایسه شو بحران وخیمه نهایت ویرلمسنی برلسان نیاز وتضرع ایله بزه توصیه ایدییورلر. تهلکه پك یاقین، پك آشکاردر. فقط مع التأسف بز تهلکه‌یه طوغرو کندی اللریمز ایله آتیلیورز. معقول نصیحتلری، خیرخواه اخطارلری ایشیده‌جك وقبول ایده‌جك بزده نه قولاقلر، نه‌ده دماغلر قالمامش کبیدر.

حالبوکه بزدن بتون بشریتك تاریخك بکله‌دیکی بومیدی؟ ظن ایدیلیوردی‌که عالم اسلامك دهشت نمون سقوطی ایچنده هیچ اولمازسه مقام معلای خلافتی حاوی بولنان عالم اسلامیتك صوك ملجاء وپناهی بولنان شو مملکت کندینه تودیع ایدلمش اولان اماتی محافظه ایده‌جکدر. هیچ اولمزسه کرهٔ ارضده یدانه اسلام حکومتی کندی استقلال وشوکتنی مدافعه ومحافظه ایدرك کلمة اللهك سربستانه جاری اولاجغنه صوك بر مأوا اولاجقدر.

فقط ایواه! بوقدر ممالك واقوام اسلامیه‌نك سوروکلنمش اولدیغی حفرهٔ معدومیت بزی‌ده بر قوهٔ جاذبهٔ مدهشه ایله کندی آغوشنه چکرکبی کوزوکیور. شو مملکتلرك استقلال وموجودیتلرینی عدم آباد نسیانه سوق ایتمش اولان آثار وعلائمك بزم‌ده ایچمزده نمایان اولدیغنی متأسفانه ومتألمانه بر حالده مشاهده ایتمك مجبوریتنده‌یز. هنوز بر قاچ آی اول ایرانك ومراکشك حیاتنه قلم چکمش اولان حوادث بزده‌ده تکرر ایتمه‌یه باشلادی.

رجال دولت وزمامداران امور ایچنده عدم امتزاج، افراد ملت آراسنده اختلاف، تردد، تشتت آرا.. ایشته مذکور علائم وآثارك باشلیجه‌لری. اك قوی، اك محکم حکومتلری وسلطنتلری ییقه‌بیلمك ماهیت واستعدادینی حاوی اولان شو علائم وآثار بزم کبی قوای مادیه ومعنویه‌سی غیر منتظم، اطرافی حریص ومنتقم دشمنلر ایله محاط بر دولت وملت ایچون بتون معناسیله مهلکدر. بوقدر پریشانلقلر ایچنده، بوقدر تهلکه‌لر قارشیسنده بولنان بر دولت وملت کندیسنی یالکز قیرلمز، کسیلمز بر اتحادله اداره؛ منافع عمومیه‌نك ارادات ومنافع شخصیه‌یه غالب اولمه‌لری ایله مدافعه ومحافظه

ایده‌بیلیر. ایران و مصر اکثر بو قاعدهٔ اجتماعیه‌یه تبعیت ایتمه‌دیلر. ارادات فردیه‌لر چارپیشدی، افراد ملت یکدیگرینه قارشی چیقدی، هر کس کندی فکر و آمالنده اصرار و عناد ایتدی؛ ایشته بالنتیجه استقلالیت و موجودیت ملیه‌لرینی غائب ایتدیلر.

کندیمزی آلداتمیه‌لم: بزده عینی تهلکه قارشیسنده‌یز. بونی هر بر عثمانلو، هر بر مسلمان کورمه‌لیدر، آکلامه‌لیدر. صایمش اولدیغمز طریق فلاکت انکیزده بر آزدها ایلری کیدرسه‌ک امین اولالم که خاک پاک وطنی معاذالله دشمن آیاقلری ایله چیکنه‌نمش کوره‌جکز. بز کندی کندمزله اوغراشیرکن ذاتاً عصرلردن بری معدومیتمزی کندیلری ایچون بر هدف، بر آمال ایدنمش، عثمانلولرک براقه‌جقلری خرابه‌لر اوزرنده کندی سعادت و سطوتلرینی تأسیس ایتمک هوسی ایله یاشایان دشمنلرک اوزریمزه آتیلاجقلرنده اصلا شک و شبهه ایتمیه‌لم. شمدی‌یه قدر شو دشمنلری حرب حاضردن استفاده ایله اوزریمزه آتیلمق جسارتندن محروم ایتدیرن عثمانلولر ایچنده دوام ایتمکده اولان اتحاد و اتفاق ایدی. اکر معاذالله بوندن صوکره آرامزده صوقولمش اولان عدم امتزاج و اتفاق کسب شدت ایدرسه، اکر اردوی عثمانیه‌ده‌کی تردد و تزلزل دوام ایدرسه مذکور دشمنلرک وطن عثمانی‌یه تجاوز ایده‌جکلرینه امین اولالم.

بزم یکی تشکل ایتمش اولان هیئت وکلادن و مجلس مبعوثاندن یگانه تمنیاتمز، یگانه استرحاماتمز کندی وضعیتلری، اعمال و حرکاتی ایله ملته بر نمونه، بر تمثال، بر رهبر اتحاد و اتفاق اولمه‌لریدر. هیچ بر فرقه شخصی احتراصات و تمایلاتنه میدان ویرمیه‌رک بتون دقت و وقتلرینی یالکز مملکتی دوچار بولندیغی مشکلاتدن استخلاص جهتنه عطف و صرف ایتسونلر. بو کون فرقه‌لردن، تمایلات شخصیه‌دن زیاده احتیاجمز مملکتی دوشونمکدر. اونوتمیه‌لم که جمله‌مز بلا استثنا غایت وخیم بر تهلکه قارشیسنده‌یز. اونوتمیه‌لم که تهلکه‌نک عهده‌مزه وضع ایده‌جکی مسئولیت غایت آغیر و بیوکدر.

مسئله یالکز عثمانلولقله علاقه‌دار دکلدر. بتون اسلامیتی ده حاویدر. معاذالله بو مملکتک باشنه بر فلاکت کلیرسه بتون اسلامیتی محو و نابود عد ایتمک جائز اولاجقدر. آرتق عالم اسلامیتک، کلمهٔ طیبه‌نک ملجأ و مأواسی یر یوزندن قالقمش دیمکدر. بویله وخیم و عظیم بر مسئله قارشیسنده فرقه و شخصی احتراصات ایله اوغراشمق حقیقتاً کوچوکلک اولور؛ وقار، تمکین، حیثیت و شرف اسلامیه ایله غیر متناسب اولور. در خاطر ایده‌لم که کچیرمکده اولدیغمز بحرانلردن ملتلر کندیلرینی یالکز بر فداکاری عمومی، بر اتحاد و اتفاق تامه واسطه‌سی ایله استخلاص ایده‌بیلمشلردر. بالعکس بو کبی فداکارلقلره، اتحاد و اتفاقه عدم استعداد ابراز ایتمش اولانلر محو و نابود اولمشلردر.

ذاتاً خلیفهٔ مسلمین و بناءً علیه عالم اسلامیتک حفظ و مدافعه‌سی وظیفه‌سی ایله مکلف بولنان ذات ملک سمات شوحال و اوضاعی تقدیر بیورمشلردر. صدر اعظم پاشا حضرتلرینه خطاباً اصدار بیورمش اولدقلری فرمان عالیلرنده بالخاصه: «افکار عمومیه‌نک تسکین و حضوری» لزومی اوزرنده اصرار ایتمشلردر. خلیفهٔ مسلمینک شو امر و اراده‌لرینه اتباعاً هیئت وکلا و مجلس مبعوثانک ده شو حقیقتلری تقدیر ایده‌جکلرینه قویاً امینز. فرقه و تفرقه احتراصاتلرینی دشمنه و تهلکه‌یه قارشی اولسون اونوته‌لم، یکدیکریمزه صاریله‌لم، اساس و روح دینمز اولان اتحاد و اتفاقه رعایت ایده‌لم. بو مناسبتله هم وطن و دولتی قورتارمش، هم ده کندیمز ایچون آتیده اوزون اوزادی‌یه مناقشات و مخاصماتده بولنمق اوزره عصرلر قازانمش اولورز. نفسمزه، حرصلریمزه بو آن تاریخی‌ده غالب کلیرسه‌ک آتیده آنلرک انکشافی ایچون واسع بر میدان حاضرلامش اولورز. اکر تفرقه و اختلافده بر ذوق، بر حظ طویارسه‌ق بیله موقت بر زمان ایچون تفرقه و اختلافدن وازکچه‌لم. والا دشمن بی‌امان کلیر، نه اتحادجی، نه ائتلافجی، نه حریت، نه ده استبداد طرفداری قویار. او وقت اختلاف و تفرقه ایچون بر ساحه بیله بوله‌میز. عثمانلولر شوحالی کوزلری ایله کورمک ایسترلرسه زنجیر اسارته کرفتار اولمش اولان مثلا قفقاسیه‌ده، ایرانده‌کی دین قرداشلرینی زیارت ایتسونلر. بو کون بو ملعون و منفور اختلافات نتیجه‌سی اوله‌رق ایرانه مسلط اولمش اولان روس قزاقلری هم حریت پرورلری، هم استبداد طرفدارانی بلا استثنا، یاقوب کسیورلر، کیمسه‌یه افتراق و اختلاف ایچون بیله فرصت ویرمیورلر.

عجبا بو قدر تجارب تاریخیه بزم ایچون بر درس عبرت و انتباه تشکیل ایتمیه‌جکمی؟

احمد آغایف

حیات اقوام اسلامیه

روسیه مسلمانلری

روسیه‌دن الهلاله یازیلیور:

روس جغرافیونک قولنجه روسیه، شرقنده کونش طلوع ایلدیکی آنده غربنده کیجه اولیور دینله‌جک قدر واسعدر. ولادیووستوق ایله فنلاندیا سواحلی آره‌سنده‌کی مسافه کرهٔ مصنعه اوزرنده. بو مدعایی تأیید ایدیور؛ کرهٔ ارضک یدی‌ده برینی اشغال ایدن روسیه ممالک واسعه‌سنده روس منابعنه نظراً مختلف الاجناس ملل و اقوام موجوددر.

٨١ قدر تعداد اولنان بو جنسلردن منقرض، نسلی منقطع اولمق درجه‌سنه کلمش اولان قوم «هابوط» قومیدر. شیمدی بو قومدن روسلر آره‌سنده انجق بر قاچ خانه قالمشدر. مرکز فعالیتی تفلیس شهرنده بولنان «انجمن فن» بو قومک متکلم اولدیغی لغتی السنهٔ متداوله ایله بو السنه‌نک شعباتندن اولان هیچ بر لهجه و شیوه‌ده بولامیور. سمایه «دیفقو»، خدایه «مفقو» بابایه «تریفقو» دیدکلری اکلاشیلان بو بر آووج ملتک لغاتی هنوز تتبع اولنه‌مدیغی ایچون هانکی عرق بشره منسوب اولدقلری بللی دکلدر. خلاصهٔ کلام بو قدر مختلف الاجناس اقوامی زیر اداره‌سنده بولندیرمقده اولان روسیه‌ده مسلمانلر روسلردن صکره عدداً ایکنجی درجه‌ده کلور. روسلر (مالوروس - ولیقوروس) «بیوک و کوچک روس» لر داخل اولدیغی حالده ٦٠ - ٧٠

ميليون ومسلمانلرده ٢٠ ـ ٢٥ ميليون رادەسندەدر . شو نقطهٔ نظردن بوكون روسيەده بولنان مسلمانلر نفس روس عنصرينه نسبةً ايكنجى درجەدەدر .

روسيەده مسلمانلرك بولنمديغى برايالت ، برقضا يوقدر. مركز حكومت عد اولنان پترسبورغ ايله موسقوادە مقيم مسلمانلرك عددى كوندن كونه تزايد ايتمكدەدر. جنوبه طوغرى كيتدكجه هرشهر وقصبەده برر اسلام محلەسى واردر.

باشلوجه مسلمانلر تركستان ، سبريا ، وسطى روسيه ايله لهستان قديم طرفلرنده ، جوباً قرم ، شمالى قفقاسيه ايله ، طاغستان، ماوراى قفقاسيەده مسكون ومتوطندرلر .

روسلر قراليچه قاترينەنك زماندن برى روسيه مسلمانلرينى باشلوجه ايكى قسمه ايرەرق بونلردن برينه برمدته قدر (عمرى) ديكرينه (على) مذهب عنوانى ويرمشلردر .

خير وشرينى تميزايتمك كبى قوهٔ مميزەدن محروم اوليان مسلمانلر كنديلرينه ويريلان عنوان و سائرەيى اصلا نظر دقت واعتباره آلميوب كافەسنك نقطهٔ نظرى وحدت اسلاميه وررابطەلرى‌ده كلمهٔ طيبهٔ توحيد اولوب بونلر حبل متين كبى دين مبين اسلامه صارلمشلردر . وفرصت دوشدكجه روسلره بونى اعادن خالى قالملر .

بوكون روسيه مسلمانلرى هيئت مجموعەلريله كنديلرينى «محمدى» بيلىرلر. مذاهب وآداب وآيين دينيەلرينى جوامع شريفەده ايفا ايلرلر . مع مافيه سنى ، شيعى ديه باشلوجه ايكى قسمه منقسم اولوب بوقسملرده اولكيسى حنفى ، شافعى اوتەكيسى ده جعفرى ، امامى ، شيخى وبابى كبى فرقەلرى محتويدر . سنى مذهبى اكثريتى ، شيعى اقليتى تشكيل ايدر .

مليتلرينه كلنجه ، بلااستثنا كافەسى تركدر. بونلر تركمن ، جغاتاى، تاتار، نوغاى وآذربايجان لسانلريله متكلم اولوب بولسانلر ايسه اساساً تركجەنك برر لهجەلريدر .

بخارا وخيوه امارت وخانلقى احوال معلومەلريله روسيەنك نفوذ واداره‌ٔ سياسيەسى التنده بولندقلرى نظراعتباره النتجه روسيه مسلمانلرى نفس روس عنصرينك نصفى رادەسنده اولبور .

شؤون

دولت عليه :

بياننامهٔ همايون . — جمعه وجمعه ايرتسى كونلرى قطعات عسكريه ضابطان مواجهەسنده ايراد وبالعموم عساكر شاهانەيه تبليغ ايديلن بياننامهٔ حضرت پادشاهيدر :

« عسكر

« هيئت وكلانك استعفاسنه مبنى قاعدهٔ مشروطيته توفيقاً مجلس اعيان
« ومبعوثان رئيسلرينك ملاحظاتنى‌ده استماع ايتدكدن صكره لوندره‌ده‌كى
« سفير كبيرمز توفيق پاشايى مسند صدارته دعوت ايلمشدم . هيئت جديدهٔ
« وكلانك امور ومصالح دولتده تجربه كار وتماميله مستقل بالرأى وهردرلو
« تأثيرات خصوصيەدن آزاده ذواتدن تشكيلى نزدمده مطلوب وملتزمدر .
« حال بوكه دونكى كون بعض ضابطان نامنه اولەرق قانون اساسى احكامنه
« وهركسك رعايتله مكلف اولديغى حقوق مقدسهٔ خلافت وسلطنته قارشى
« بعض مطالب وقوعه كلمشدر .

« حقوق صريحهٔ سلطنته وباشنده قوماندان اعظم صفتيله بن
« بولنديغم اوردونك احكامنه يمين ايله مجبور اطاعت اولديغى قانون اساسى‌يه
« منافى برطلب درميان ايدهبلك اوردوى شاهانەم ايچنده برفرد عسكرك
« وجودينه قائل اولمديغم حالده عددينك بى‌شبهه پك قليل اولمسى لازمكلن برزمره
« نامنه وقوعه كلمش اولان مراجعته اشتراك ايدنلرك بعض سوء تفهيمات
« سائقەسيله وظيفهٔ عسكريەلرينى برآن ايچون اونوتمش بولنانلردن اولەجغنى
« تخمين ايتديكمدن وعسكرلكك اس الاساس انقياد وانتظام ومقام خلافت
« وسلطنته ارتباط تام ديمك اولديغنك وبوصفتى حائز بولنانلرك سياسياتى
« برطرفه براقەرق يالكز امرلرندن آلەجقلرى امرى حرفياً اجرا وتفنكلرينى
« خاك پاك وطنك محافظەسنه تخصيص وفدا ايله مكلف بولندقلرندن بونك عكسنه
« حركت ملت ومملكته اهانت اولەجغنك وحتى بويولده حادث اولان تظاهرات
« نتيجەسيله‌در كه مترقب فرصت اولان دشمنك دون كيجه پاى تخت سلطنت
« سفينەمزك قپوسنه قدر كلەرك فرجه‌ياب دخول اولمغه چاليشمسى مهم برنمونهٔ
« عبرت اولديغنك بتون عساكر شاهانەمزه تشريحى واشبو ارادەمزى پاى
« تختمزده بولنان قطعات عسكريەمز مواجهەسنده بالذات قرائت ايلمسنى حربيه
« ناظرى وكيلنه امر ايتدم . » ٦ تموز : ٣٢٨

محمد رشاد

صورت خط همايون . — بازارايرتسى كونى مراسم مخصوصه ايله باب عاليده قرائت اولونان خط همايون صورتيدر :

« وزير معالى‌سميرم غازى احمد مختار پاشا . سعيد پاشانك وقوع استعفاسى »
« جهتيله مسند صدارت اهليت وكفايتكزه بناءً عهدهٔ رويتكزه احاله »
« ومقام مشيخت اسلاميه جمال الدين افندى عهدهٔ استيهالنه تفويض اولنمشدر. »
« قانون اساسينك يكرمى يدنجى مادەسى موجبنجه هيئت جديدهٔ وكلانك »
« انتخاب وعرضنى اراده وبعض محللرده ، خصوصيله آرناوودلقده عدم »
« خشنوديه وحدوث مشكلاته وشكايانه بادى اولان معاملاتك هيئت »
« وكلاجه حمان تحقيقيله مغاير قانون معدلت احوالك ازالەسنه وتأمين افكار »
« عموميه يه خادم اولەجق تدابير قانونيەنك اتخاذينه ومملكتمزك سلامتى »
« ومعناً ومادةً حصول ترقياتى قانون اساسى احكامنه ولوازم مشروطيته »
« فوق العاده رعايته متوقف اولديغندن هيئت جديدهٔ وكلانك بوبابده دخى »
« مساعئ حميتمندانەسنه انتظار ايدرم . جناب حق حسن توفيقاته مظهر »
« بيورسون آمين فى ٧ شعبان سنه ١٣٣٠ فى ٩ تموز سنه ١٣٢٨ »

محمد رشاد

يكى قابينه ليستەسى . — صدارته : احمد مختار پاشا ، مشيخته : جمال الدين افندى ، شوراى دولته : كامل ، عدليه‌يه : حسين حلمى ، داخليه‌يه : فريد ، حربيه‌يه : ناظم ، ماليه‌يه : ضيا ، بحريه‌يه : محمود مختار، اوقافه : محمد فوزى ، نافعه‌يه : داماد شريف ، زراعت ومعادنه : رشيد پاشالر ، معارفه : مستشار سعيد بك ، خارجيه‌يه : نورادونكيان افندى حضراتى .

عثمانلى — ايتاليا محاربەسى :

آتيده‌كى معلومات دارالجهادده‌كى اسلام قوماندانلرينك اشعارى اوزرينه حربيه نظارتندن عثمانلى آژانسنه تبليغ ايدلمشدر :

طرابلس غرب :

٢٨ حزيرانده . — حزيرانك يكرمى سكزنده بر آلاى پياده بر بطاريه طوب وعرب سواريلرندن مركب بردشمن قطعەسى بوكشدن جنوب استقامتنده ايلريلەرك بونوبەده‌كى قوتمزله محاربه ونتيجه‌ده فرار صورتيله استحكاملرينه التجا ايتمش وآقشامه قدر قرەدن مجاهدين اوزرينه طوپ آتشى دوام ايلمشدر.

١ تموز . — تموزك برنده تجردن اول دشمنك سيد سعيددن برلوا ايله خروج وسفائن حربيەسيله قرەدن متزايداً طوپجى بطاريەلرينك آتشى حمايەسنده ساحلده‌كى سيد على استقامتنه ايلريليەرك محل مذكورى اشغال ايتدى. طرفمزدن مقابل تعرضلر اجرا ايدلدى، بومحاربه‌ده خيلى تلفاتى واردر. برچوق ايتاليان تفنكى مصادره اولندى . مجاهدينك شهدا ومجروحى مقدارى هنوز معلوم اوليوب ايكى طوپجى نفرى مجروح اولمشدر .

جنانه قلعه :

٥ـ٦ تموز . — حربيه نظارتندن استخبارات قلمنه وارد اولمشدر :

بو کون بعد نصف اللیل بر ه دوغری دشمنك بر طوربیدو فیلوسی بوغاز مدخلنه کیرمش و صوغانلی دره ایله داردانوس استقامتنه قدر ایلرولهمشدر. سدالبحردن ویریلن معلومات اوزرینه صوغانلی و داردانوس منطقه‌لرنده بولنان بطاریه‌لرمز شدتله آتش آچمش و یارم ساعت قدر دوام ایتمشدر. طوربیدولردن ایکیسنك بایقوش تپه اوکنده باتدیغی اوراده‌کی طوپجی قوماندانی ملازم حسن افندی طرفندن خبر ویرلدیکی و واقع اولان مکرر سؤال اوزرینه اشبو خبرك صحتنده اصرار ایلدیکی و طیشاری‌یه یالکز اوچ طوربیدونك چیقدیغی کورلدیکی و بو چیقان طوربیدولرله سدالبحر استحکاماتی آره‌سنده آتش تعاطی ایدلدیکی وشمدی امروز جوارنده اون بش قدر ضیا کورلمکده اولدیغی معروضدر.

دول معظمه‌یه نوطه. — حکومت عثمانیه دول معظمه‌یه تبلیغ ایتدیکی بر نوطه‌ده چناق قلعه بوغازینك کچید محلی بر قات دها طارالتمش اولدیغنی وایتالیا فیلوسی طرفندن ایکنجی بر هجوم وقوعنده درحال تماميله سد ایتمك فکرنده بولندیغنی بیان ایتمشدر.

یمن:

ادریسك انهزامی. — مصر غزته‌لری ادریسك یکی بر هزیمتنی اخبار ایدیورلر. بو خائن، امام یحیی حمیدالدینك معارضلرندن اولان سید ضیانینك حرکتندن بالاستفاده صبیا جوارنده بولنان امامك قائدلری سید یوسف و سید انی‌بیب اوزرینه خونه‌سنی صالدیرمش ایسه‌ده وقوع بولان مصادمهٔ شدیده‌ده ادریس منسوبینی فنا منهزم اوله‌رق ٩٠٠ تفنك ایله اوچ طوب براقمق صورتیله بقیة السیوفی فرار ایتمشلردر.

قره‌طاغ:

تحشیدات. — قره‌طاغ حکومتی طرفندن حدود عثمانیه‌ده اولدقجه مهم تحشیدات عسکریه اجرا اولندیغی کبی روسیه حکومتیله‌ده بیوك بر استقراض عقد ایدیله‌جکی مستخبردر.

بلغارستان:

تحشیدات. — ریله‌دن جسر مصطفی پاشایه قدر امتداد ایدن عثمانلی و بلغار حدودنده بلغارستانك تحشیدات اجرا ایتمسی اوزرینه بلغارستانده‌کی عثمانلی مصلحتکذاری بو تحشیداتك اسبابنی سؤال ایتمسی اوزرینه جواباً صوك بر آرده اجراسی متصور اولان بلغار مانورالری ایچون تدارکاتدن عبارت بولندیغی بیلدیرلمشدر.

انکلتره:

لوندره جمعیت اسلامیه‌سی مرکزنده بر اجتماع. — مصرده منتشر العلم رفیقمزده اوقوندیغنه کوره، لوندره جمعیت اسلامیه‌سی اعضاسندن فاضل محترم علی افندی حضرتلری ٢٣ حزیرانده « لوندره جمعیت اسلامیه‌سی » اداره خانه‌سنده اجتماع ایدن مصرلی، تورك، افغانلی، هندلی مسلمانلردن مرکب بر جم غفیر حضورنده، انکلیزلسانیله غایت بلیغ بر نطق ایراد ایتمش. نطقلرنده بو صوك سنه‌لرده مسلمانلرك باشلرینه کلن فلاکتلری تذکار ایده‌رك یاپیلان معاهده‌لرك پارچه‌لندیغنی، ویریلن وعدلرك استخفاف ایدلدیکنی تعداد ایدیيور: آوستریا دولتی عثمانلینك تمامیت ملکیه و حقوق حکمرانیسنی حمایه ایتمه‌یی تعهد ایتدیکی حالده بوسنه هرسکی یوتدی؛ ٩٠٧ ده انکلتره ایله روسیه آره‌سنده منعقد معاهده‌لره رغماً ایرانی موسقوف آیاقلری آلتنده چیکنه‌دی، قانلر ایچنده یووارلادی، حالبوکه مذکور معاهده موجبنجه ایران استقلالنك محافظه‌سی مقررایدی. جزائر قونفره‌سنده استقلالی تحت تأمینه آلنان مراکش نه اولدی؟ عثمانلی مملکتنك استقلالیت و تمامیت ملکیه‌سنی محافظه خصوصنده وضع امضا ایدن دولتلردن بری اولان ایتالیا طرابلسك الحاقنه قدر تجاوز ایتمکله اکتفا ایتمیوب جزائر بحر سفیده قدر طمعنی اوزاتدی، منفقاً ویرمش اولدقلری قراری و قانون دولیی چیکنه‌دی. خطیب محترم بالآخره مصره عطف نظر ایده‌رك لوندره معاهده‌سنك مادهٔ مخصوصه‌سنی کوستره‌رك، لدی الحاجه عساکر مصریه‌نك دولت عثمانیه امر و خدمتنه آماده اوله‌جغی تعهد ایدلدیکی حالده مخالفت ایدلدیکنی، لورد کچنرك مصره تعیین اولنمه‌سندن مقصد نه اولدیغنی بالتفصیل اسراریله شرح و بیان بیوردی. صوکراده هندستانده انکلیزلرك مسلمانلره قارشی معامله‌لرندن بحث ایده‌رك، مسلمانلر ایچون خرستیان دولتلرندن هیچ برینه اعتماد قطعیاً جائز اولمدیغنی، اوروپالیلرك مسلمانلر حقنده مسلکاری غلادستون مسلکی اولدیغنی، غلادستونك « صلیبك آلدیغی هلاله اعاده اولنماز » سوزی هر اوروپالی دولتك اس الاساس حرکاتی بولوندیغنی، « بزم بدبختلغمز افتراقمزده، بختیارلغمز ایسه اتفاقمزده» اولدیغنی اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایده‌رك سامعینی تنویر ایتدی و دیدی‌که: « هر نه‌قدر آوروپالیلر بزی تعصب ایله اتهام ایتسه‌لر بیله، بز ینه کندیمزی محافظه ایچون کندیمزه اعتماد ایدهلم.» بالآخره آوروپاده اسلاملر حقنده یازیلان اثرلر، رساله‌لر، غزته‌لر، بالخاصه انکلتره‌نك آمالی و بالقان جمعیتنك افکار و مقاصدینی ایضاح ایده‌رك حاضرونی دهشت و حیرتلر ایچنده براقمشدر.

طرابلس غرب و مراکش مجاهدلری ایچون قلباً و قالباً معاونتده بولنوب اهل اسلامك خلاصنه خدمت ایدنلرك کافه‌سنی خیر ایله یاد ایتدکدن صوکرا حاضرونی قرآن حضورنده یمین ایتمك صورتیله اتحاد و اتفاقه دعوت ایتمشدر. جمعیت اسلامیه بو مهم خطبه‌نك مفصل بر صورتنی طبع ایتدیره‌رك اوروپاده بولنان بالعموم مسلمان قرداشلره توزیع ایتمه‌یی تحت قراره آلمشدر.

روسیه

تضییقات. — بو صوك سنه‌لرده روسیه حکومتی مسلمانلری پك زیاده تضییق ایدییور، اودرجه‌که هر کس حیاتندن بیزار بر حاله کلدی. فقط چاره‌سز، حریت و استقلالك قدرینی بیلمه‌ینلر اجنبی ظلملری التنده ایکلیه‌رك، فریاد ایده‌رك عمر سوروکلمك مجبوریتنده‌درلر. بوندن بر سنه اول «بوبی» قریه‌سنده‌کی مدرسهٔ اسلامیه بلا سبب قاپادلمش، مدرس و معلملری توقیف اولونمشیدی. تمام بر سنه بلا محاکمه حبسخانه‌لرده سوروندکدن صوکرا بیچاره‌لرك شیمدی کیمیسی ایکی آی، کیمیسی بش آی دها حبسه محکوم اولمشلردر. الله ظالمه انصاف ویرسون دیمه‌یه‌لم، الله ملت اسلامیه‌یی ایقاظ و مظهر انتباه بیورسون.

معارفپرور بر مسلمانه خانمی. — اوفا بلده‌سنده وفات ایدن فاطمه خانم مسلمان مکتبلرینه صرف اولونمق اوزره یوز بیك روبله (بیك ایکیوز اللی لیرا) نقد و - قیمتی هنوز تقدیر ایدیله‌ین - بر چوق مجوهراتی وصیت ایتمك صورتیله جداً شایان تقدیر پك بیوك بر حمیت معارفپرورانه کوسترمشلردر. جناب حق رحمت الهیه‌سنه مظهر ایلسون.

فاس:

فاسده فرانسز حمایه‌سی. — فاسده فرانسز حمایه‌سنك تأسیسنه دائر اولان فرانسه - فاس معاهده‌نامه‌سنك تصدیقنی متضمن لایحهٔ قانونیه جریدهٔ رسمیه ایله نشر اولوندیغی پاریسدن بیلدیریلیور.

اختلال. — ١٧ تموز تاریخیله رباطدن پاریسه اشعار ایدیلیور: « (مراکش) ایله (ام الربیعه) موقعلری آره‌سنده‌کی (دکاله) منطقه‌سی کاملاً حال اختلالده‌در. محافظهٔ صداقت ایدن حکام فراره مجبور قالمشلردر.»

تصحیح. — ٢٠٢ نومرولو کچن هفته‌کی سبیل الرشادده « چالیشمق » منظومه‌سنده ١٤ نجی مصرعك نهایتنده‌کی (عطالك) کلمه‌سی (عدالتك) اوله‌جقدر. اوصورتله تصحیحی رجا اولونور.

مطبعهٔ احمد احسان و شرکاسی — مدیر مسؤل : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٠ ١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب

عدد ٢٢ — ٢٠٤ | ١٨ شعبان ١٣٣٠ | پنجشنبه | ١٩ تموز ١٣٢٨ | جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

انّ اللّه يأمركم ان تؤدّوا الامانات الى اهلها واذا حكمتم بين الناس ان تحكموا بالعدل انّ اللّه نعمّا يعظكم به انّ اللّه كان سميعاً بصيراً .

ترجمه‌سى

« بيلمش اوليكزكه : الله امانتلرى اهلنه ويرمه‌كزى ، برده انسانلرك بيننده حكم ايدركن عدل ايله حكم ايتمه‌كزى سزه امر ايدييور ؛ اللهك سزه ويرديكى شو نصيحت نه كوزل برنصيحتدر ! شبهه‌كز اولماسين كه الله هم ايشيدير ، هم كورور . »

***

آيت جليله سورهٔ نسايه منسوبدر . زمخشرى دييوركه :

« بوخطاب بوتون امانتلر حقنده بوتون انسانلره وارد اولان برخطاب عامدر . برقوله كوره كعبهٔ معظمه‌نك پرده دارى عثمان بن طلحه ايچون نازل اولمشدر . شويله‌كه : عليه‌الصلاة والسلام افنديمز فتح كونى مكه‌يه كيرنجه ، عثمان كعبه‌نك قاپيسنى قاپادى ؛ آناختارينى ويرمك ايسته‌مدى . « محمدك كرچكدن پيغمبر اولديغنى بيلسه‌يدم اوزمان ويردم . » ديدى . بونك اوزرينه حضرت على رضى الله عنه عثمانك بيلكنى بوكوب آناختارى آلدى ، كعبه‌نك قاپيسنى آچدى . رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمز ايچرى كيروب ايكى ركعت نماز قيلدى ، چيقدى . اوزمان عباس آناختارك كنديسنه ويرلمسنى ؛ سقايت ، سدانت ، يعنى سقالق ، پرده‌دارلق وظيفه‌لرينك كندى طرفندن ايفاسنه مساعده اولونماسنى ايستدى . ايشته اونك اوزرينه بو آيت كريمه نازل اولدى . آرتق عليه‌الصلاة والسلام افنديمز آناختارى عثمان بن طلحه‌يه ويرمسنى ؛ برده كنديسندن عذرديله‌مسنى حضرت على‌يه امر ايتدى . على آلديغى امرى يرينه كتيرنجه « دمين قولمى اينجيتدك . آناختارى زورله المدك آلدك .. شيمدى‌ده كلمش ، كوكلمى آله‌جقسين ، اويله‌مى ؟ » عتابنه هدف اولدى . بوسوزى ايشيدن على : « الله سنك حقكده قرآن ايندىردى » ديه‌رك آيت جليله‌يى اوقودى . عثمان كلام الهى‌يى ديكله‌دكدن صوكره همان ايمانه كلدى . بونك اوزرينه وظيفهٔ سدانتك الى الابد اولاد عثمانه ويرلديكى جناب حق طرفندن حضرت پيغمبره وحى بويورولدى .

بعضيلرينه كوره‌ده خطاب ، وظيفه‌لرينى حقيله ادا ايتملرى ايچون ايش باشنده بولنانلره عائددر . »

كوروليوركه آيت جليله‌ده ايكى بويوك امر وار : برى امانتلرك اربابنه توديعى ؛ ديكرى‌ده عدالتك حقيله تطبيقى .

(امانت) حق ، وديعه ، وظيفه كبى برچوق معنالره كلير . حقيقت ، كيمسه‌نك حقنى دريغ ايتمه‌مك ؛ هرفرده اهليتنه كوره وظيفه تعيين ايله‌مك ، تعبير ديكرله ، ايشلرى اربابنك النه ويرمك بر جماعتك سلامتى ايچون اودرجه‌لرده ضروريدركه : بو ضرورتى قبولده آزيجق دوشونمك بيله حرامدر !

(عدل) ايسه بوتون فضائلى ، بوتون محاسنى جامع برفضيلتدر . هيچ برزمان خاطردن چيقماملدركه ايشلرى اهلنه تفويض ايتمه‌ين ، بوتون

معاملاتنده عدالتی دستور حرکت طانیمایان مللتر ایچون یاشامق احتمالی یوقدر. «مملکت قیلیچ ایله آلینیر؛ لکن عدالت ایله محافظه اولنور.» سوزنی تیمورلنك کبی ظالم برجهانکیرك آغزندن ایشتمك نه بویوك عبرتدر!

اوت، ایشه کوره آدم بولمالی؛ آدمه کوره ایش ویرملی. زیرا نه‌قدر مشکل اولورسه اولسون، بر وظیفه تصور ایدیله‌مزکه، اهلی آراسینده بولونماسین؛ کذلك قابلیتی نه‌درجه‌لرده دون بولونورسه بولونسون، هیچ بر آدم کوستریله‌مزکه، اونك‌ده کوره‌بیله‌جکی بر ایش موجود اولماسین. نه یالکز عزمك بویوکلکی هر مسئله‌نك حلنه کافیدر؛ نه‌ده قابلیتك کوچوکلکی بوسبوتون اهمالی مقتضیدر.

بزده بر کره افراد مسلکنی کندی استعداد فطریسنه کوره تعیین ایده‌مز. چونکه مسلك انتخابی مسئله‌سنك کرك شخصی، کرك ملتی ایچون حیات ممات مسئله‌سی اولدیغنی پك کچ اوکره‌نیر. تأسف اولونورکه افرادی تمثیل ایدن حکومت‌ده اموری توزیع ایدرکن عینی کریوه‌یه دوشویور.

یوقاریدن بری سویله‌نن سوزلر غایت بسیط بر طاقم حقیقتلردر. بز بونی اعتراف ایدرز. شوقدر وارکه بزدن اول چوق کیدن مللتر هپ بوکبی بسیط حقیقتلرك قربان ذهولی اولمشلردر!

محمد عاکف

بسم الله الرحمن الرحیم

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ اَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ .

ترجمهٔ مآل منیفی

«درخاطر ایدیکز — ای بنی اسرائیل! — اوزمانی، که سزدن، بر بریکزك قانی دوکمه‌مك و کندی ئوز اللریکزله کندیکزی وطنکزدن چیقارمامق اوزره، عهد و پیمان آلدق؛ سزده بوکا راضی اولدیکز؛ و ویردیککز سوزده ثبات ایده‌جککزه، عهد شکنلك ایتمیه‌جککزه یکدیکریکزی شاهد طوتدیکز.» سورهٔ جلیلهٔ بقره.

* * *

خطاب الهی عصر مسعود جناب رسالتپناهیده‌کی «علیه الصلاة والسلام» علمای یهوده‌در. حادثهٔ عهد و میثاق ایسه حضرت موسی «علیه الصلاة والسلام» حضرتلرینك زمان نبوتلرنده وقوعبولمشدر. اسلوب بیان توبیخ و تکدیره شدت ویرمك ایچین — اخلافی اسلاف مقامنه اقامه ایتمك صورتیله — تبدیل بویورلمشدر. کلام الهیده مجاز بحذف واردر. تقدیری: «واذ اخذنا میثاق آبائکم ... الآیة» در. بو اسلوب بیان علمای بلاغتجه مشهور و پك مقبولدر.

بو نظم جلیلك سبب نزولی خاص ایسه‌ده حکمی عامدر. زیرا اعتبار، نظمك عمومیتنه‌در. سببك خصوصیتنه دکل. بناءً علیه بو تکدیر الهی‌یه استحقاقده بربرینی ئولدیرن، وطنلرینی اعدایه ترك ایدوب قاچان هرقوم مساویدر.

برده خبر طرزنده شرفورود ایدن (لاتسفکون) و (لاتخرجون) صیغ منفیه‌سی حقیقتده نهی معناسنی متضمندر. نهی‌ده تحریمیدر. قتل نفسك حرمت عظیمه‌سی بدیهیدر. هله ترك وطن کبی عمومی بر فلاکت مدهشه‌یه آووچ آچمق، فتنه‌لر اویاندیرمق، شقاق و نفاقلر ایجاد ایتمك جنایات دینیه‌نك اك بویوکلرندندر. قواعد اصولیه‌دندر: فرضك ضدی — استلزاماً — حرام؛ حرامك ضدی‌ده — استلزاماً — فرضدر. مثلا: قتل نفس حرام؛ بو جنایت عظیمه‌دن اجتناب فرضدر. ترك وطن حرام؛ حفظ وطن فرضدر. فرض اولمسه ترکی حرام اولمامق لازمکلیر. حالبوکه ترکی حرام. اویله ایسه حفظی کمال اهمیتله فرضدر.

شو حالده «ولاتخرجوا ......» صیغهٔ ناهیه‌سی استلزاماً وطنه محبتك وجوبنه — یعنی فرض اولدیغنه — دلالت ایدر. ایشته «حب الوطن من الایمان» حدیث شریفنك صحتنه شو دلیل قرآنی کافیدر.

ولی النعمت جهان انسانیت، خواجهٔ درسخانهٔ مدنیت «علیه الصلاة والسلام» افندیمز حضرتلری مکهٔ مکرمه‌دن هجرته مأمور اولدقلری کون حرم شریفی تشریف بویوریورلر. بیت الهی‌یه نظر تأثرله باقاراق شو حزن انکیز خطاب ایله راسمهٔ وداعی ایفا ایدیورلر:

«والله! انك لاحب ارض الله الی وانك لاحب ارض الله الی الله. ولولا ان اهلك اخرجونی ماخرجت منك — ای کعبهٔ معظمه! اسم اعظم الهی‌یه قسم ایدرم، که سن بکا الك سوکیلی بر خاك مبارك و مقدسسك. چونکه سن یریوزنده اللهه الك سوکیلی بر مقام محترمسك. اکر سفهاء قریش بنی هجرته مجبور ایتمه‌مش اولسایدی سندن بر لحظه آیرلماز، سنك آغوشکدن باشقا بریرده ساکن اولمازدم. شمدیلك الوداع ای مقدس وطن! — مواهب لدنیه. للقسطلانی. سنن ترمذی. مسند امام احمد.»

آه...! نه آجیقلی، نه دلسوز وداع پیامبری «علیه الصلاة والسلام». آرادن تام بیك اوچیوز سنه کچمش ایکن ینه هر جوهر حرفی برر شراره اولوب روحه یاپیشیور، چاغ چاغ یاقیور. بو علوی خطابهٔ وداع او روح اقدسك نه بویوك بر وطن محبتیله متحسس اولدیغنه شاهد ایدیدر.

وحی الهینك ایلك تجلیکاهی اولمقله بختیار جبل حرادن فرمان جلیل قرائتك مهابت جلالیله خاشعاً عودت و جناب خدیجة الکبری «علی زوجها وعلیها افضل الصلوات واکمل التحیات واجمل التسلیمات» والدهٔ محترمه‌مزله ورقه بن نوفلی لطفاً زیارت بویورمشلردی. او جناب حقك انوار علویتندن مخلوق مادر عصمت پناهمز، او ملك خصلت آنامز سوزی آچدی، ورقه کمال اعتنا ایله دیکلدی، بویوك بر مسرتله: «خاکپایکزه یوز سورن جبریلدر. حضرت موسایه نازل

اولان ناموس اکبردر » دیه رتبهٔ علیای رسالتلرنی تبشیر وتبریك ایتدی . فقط برلسان تأثرله : « لیتنی اکون حیاً اذ یخرجك قومك !— سفهاء مکه ذات قدسیت صفاتکزی مجبور هجرت ایده‌جکی کون نه اولسه‌ده حیاتده بولونسه‌م ! سزه جانمله باشمله خدمت ومعاونت ایدردم . » دینجه او سلطان کشور عصمت ورسالت « علیه‌الصلاة والسلام » افندیمز « او مخرجی‌هم ؟! — وای ! اونلر بنی سه‌وکیلی وطنمدن مجبو هجرت ایده‌جکلرمی ؟— بخاری : کتاب بدء الوحی » استفهام انکاری‌واستبعادیسیله بیان‌حیرت بویوردیلر. بوجملهٔ جلیله‌نك احتوا ایتدیکی تأثر وتأسف پیامبری « علیه‌الصلاة والسلام » نك درجه‌سی تقدیر اولونسون !

اللهم اجمع شملناوالف قلوبناواجعلنا متحدین کالبنیان المرصوص یشد بعضنا بعضاً آمین !

محمد فخرالدین

ادبیات

سلیمانیه کرسیسنده [١]

برده استانبوله کلدم‌که : بوتون چارشی بازار
نعره‌دن چالقانیور ! اویله‌یا .. حریت وار !
غلیان کلدیمی ، منطق صاووشورمش .. طوغری :
واردی عقلندن اوکون هرکیمی کوردمسه زوری .
کیمسه فرقنده دکل ، آکلاشیلان ، یابدیغنك ؛
قفالر توتسولو خلیا ایله ، کوزلر قیزغین .
صانکه زنجیرده کیلر هپ بوشانوب زنجیردن ،
ییقیویرمش‌ده تیمارخانه‌یی چیقمش بردن !
زورنالر شهرك اهالیسنی طاقش پشنه ؛
یدیسندن طوته‌رق تادایانك یتمشنه !
الی‌باراقلی آلایلر یورویور درت کچه‌لی ؛
الك آغیر باشلیسنك برزیلی اکسیك ، بللی !
أوتیور هرطاشك اوستنده برر دیللی دودوك ؛
دیکلیور قاپلامش اطرافنی یوزلرجه هودوك !
کیم نه‌سویلرسه ، همان ال‌اوروب آلقیشلانه‌جق :
— یاشاسین !
— کیم یاشاسین ؟
— عمری‌اولان .
— شاق ! شاق ! شاق !
نه دوائرده حکومت ؛ نه اهالیده بر ایش ؛
نه‌صنایع ، نه‌معارف ، نه آلیش وار ، نه‌وریش .
جاهلی بل صانکه شهر : ضابطه یوق ، رابطه یوق ؛
آقسه‌قان سل کبی ، بر دیندیره‌جك واسطه یوق .
« ذوق حریتی اونلر دها چوق آکلامالی »
دیه مکتبلیلرك مکتبی تکمیل قاپالی !
علمی تضییق ایله تعلیم ، اوده بر استبداد ..
هایدی اویله ایسه چوجوقلر . ابدیاً آزاد !
نطقه کلش اوته طورسون خواجه‌لر بر یاندن ..
صحنه‌دن صحنه‌یه قوشمقده بوتون شاکردان .
کور چیبان نشترك آلتنده نصل پاطلارسه ،
هپ آغیزلر ده‌شیلوب ، کیمده نه جوهر وارسه ،
صاچیور اورته‌یه .. ایستر تمیز ، ایستر کیرلی ؛
قالمیور کیمسه‌جکك مضمری آرتق کیزلی ،
دالقاووق دوری دکل ! اسکی قصائد یرینه ،
ادبا کز آنا عورت سوکویور بر برینه !
دورلو آدارله چیقان نامتناهی غزته ،
آیریلق تخمنی بول بول آتیور مملکته .
ایت یتشدیرمك ایچون طوپراغی غایت منبت
بوله‌رق ، فحش اکیور صالمه کزن بر سورو ایت !
یورویور دینه بش اون مسخره ، آلقیشلانیور ؛
نسل حاضر بونی حریت وجدان صانیور !
قادین ، ارکك قوشیور بورج ایدرك آوروپایه ..
بیله‌مم آسیا سزك شیقلر ایچون یکمی صاپا ؟
حقه تفویض ایله اوچ دانه یتیشمش قیزنی ؛
« آنالق علمنی اوکرتمك ایچین » بالدیزنی
طاشیبانلر بیله وار پارسه یوکسونمیه‌رك ..
ایش بویوك ، اجری‌ده نسبتله عظیم اولسه کرك !

شبهه‌سز ییقدی اوخلیالری مشهوداتم ...
بن فقط کندیمی برمدت ایچون آلداتدم :
غلیاندر . غلیان کلدیمی ، قالماز منطق .
صو بولانمازسه طورولماز .. هله صبر ایت آزیجق .
ایی اما ، نه قدر بکله‌مش اولسه‌ك ، ایشلر
اسکیسندن دها برباد ، ایلشمك نه کزر !
وطنك طاقتی یوقدر اوقدر اهماله :
طولو دیزکن کیدیور باقسه کزا اضمحلاله .
ای جماعت ، اویانیك ، الویرر آرتق اویقو !
یوقمیدر سزده وطن نامنه هیچ بر دویغو ؟
دوشمه‌دن پنجهٔ خذلاننه استقبالك ،
بیلیکز قدرنی حریتك ، استقلالك .

[١] صراط مستقیمك ١٨٠ نومرولی نسخه‌سندن مابعد

سویله‌دوب باشقه ممالکده‌کی محکومینی :
حاکمیت نه ایمش ، اوکره‌نیکز قیمتنی .
یوقسه، اونسز نه شودنیا قالیر اسلامه ، نه دین ...
قوشانلر ملت محکومه‌یی خسران مبین .
مسلمانلق سزی غایت صیقی ، غایت صاغلام
باغلامق لازم ایکن ، آ کلامادم ، آ کلایه‌مام ،
آیریلق حسی نصل کیردی سزك بینکزه !
فکر قومیتی شیطانمی صوقان ذهنکزه ؟
بر بردن متفرق بوقدر اقوامی ،
عینی ملیتك آلتنده طوتان اسلامی
تملندن ییقه‌جق زلزله قومیتدر .
بونی برلحظه اونوتمق ابدی خیبتدر .
آرناوودلقله ، عربلقله بوملت یورومز ..
صوك سیاست ایسه تورکلك ، اوسیاست یورومز !
سزی برعائله افرادی یاراتمش یارادان ؛
قالدیرك آیریلق اسبابنی آرتق آرادن .
سز بودعواده ایکن یوقسه ، عیاذاً بالله ،
اجنبیلر اوله‌جق صاحبی ملکك ناکاه !
دیبه طورسون آثار : « قلعه ، ایچندن آلینیر . »
یوقکه هیچ برایشیدن .. ملت مرحومه صاغیر !
بردکل محو ایدیلن دولت اسلامیه ..
کیردیلر عینی سیاستله بوتون مقبره‌یه .
کیرمه‌دن تفرقه برملته دشمن کیره‌مز ؛
طوپلو اوردقجه یورکلر اونی طوپ سیندیره‌مز .
براقیك اسکی حکومتلری ، میدانده کیلر
یتیشیر ، شویله باقوب عبرت آلان وارسه اکر .
ایشته فاس ، ایشته تونس ، ایشته جزایر ، کیتدی !
ایشته ایرانی‌ده تقسیم ایدییورلر شیمدی .
ایده‌جکلر . بوده غایتله طبیعی . زیرا
یاشامق حقنی قوتلی‌یه ویرمش مولی .
مسلمان ، فرقه بلاسیله زبون برقومی ،
مدنی آوروپا اوچ لقمه ایدوب یوتمازمی ؟
ای جماعت ، یتر الله ایچون اولسون ، اویانیك ...
سسی پك مدهش اوتر صوکره قولاقلرده چاککك !
ارضی اویناتدی یرندن ییقیلیرکن ایران ..
بالکه برقیل بیله اویرمدی سزدن ، بونه قان !

مابعدی کله‌جك هفته‌یه

محمد عاکف

ادبیات بحثلری

پلان [1]

مفرداتیله دوشونولمش ، ایی چیزلمش بر پلان اولمازسه اثرکزك باشه چقه‌جغی پك شبهه‌لیدر ، چیقسه‌ده قارمه قاریشیق برشی اولور . چونکه سوق تصادفه قالمش اوله‌جغی ایچون اثرك دکرسز، همیتسز بر قسمی لزومندن فضله اعتالی اولورده ، بالعکس چوق‌اوغراشیلمق ایجاب ایدن اك مهم جهتی لاقیدانه کچیلیویرر .

بویوك بر آدمك شو سوزلری هیچ بر زمان نظر دقتدن دور طوتولمامليدر :

صرف اولجه پلانی چیزمه‌مك ، موضوعی لزومی قدر دوشونمه‌مك سیئه‌سیدرکه بویوك قابلیتلر بیله مشکلات ایچنده قاله‌رق ایشك ایچندن نصل چیقه‌جقلرینی تعیین ایده‌مزلر . واقعا اورته‌ده بر چوق معانی ، بر چوق افکار کورورلر. لکن اونلری نه بربرلریله مقایسه ایتدکلری، نه‌ده آره‌لرنده بر ترتیب کوزتدکلری اولمادیغندن‌هانکیسی هانکیسنه ترجیح ایتمك لازم که‌جك ، بردن بره کسدیره‌مزلر . بر تردد محض ایچنده صاپلانوب قالیرلر . لکن نه زمان برپلان چیزر، نه‌زمان موضوعه طوغریدن طوغری‌یه ارتباطی اولان بوتون افکاری طوپلار ، صوکره‌ده اونلری بر ترتیبه ، بر نظامه قویارلر ایسه اووقت هانکیسنی اك اولجه کاغد اوزرینه نقل‌ایده‌جکلر ، ایشه نردن باشلایه‌جقلر، درحال کسدیررلر ؛ اثرلرینك اك جانلی بری نره‌سی اوله‌جغنی‌حس‌ایدرك او روحلی نقطه‌یی احساسه اوغراشورلر . آرتق بونلر ایچون یازمق، اشکنجه دکل ، عادتا اکلنجه اولور.

دیمك ایی یازمق ایچون اولا موضوعی تماميله تمثیل ایتمش اولمق ، ثانیاً معانینك ، افکارك صیره‌سنی ایجه کوره‌رك اونلره منتظم ، منطقی بر سلسلهٔ جریان ویره‌بیلمك ایچون اوموضوعی اطرافیله دوشونمك لازمدر .

برکره‌ده قلم اله آلندیمی ، آرتق اوچیزلمش اولان دائره داخلنده جولاننه رخصت ویرملی ؛ یالکز خارجه چیقماسنه ، یاخود بعض یرلرده پك چوق ، بعض یرلرده پك آز ، الحاصل نسبتسز برطرزده دولاشمانه مساعده اولونمامليدر . یعنی دور ایده‌جکی ساحه‌نك تعیین ایلیه‌جکی حرکتدن باشقه بر حرکت ویرلمه‌مليدر .

مادام‌که بوکون پلان بو قدر مهمدر ، غایت متعصب‌طاورانه‌رق بدایتده ایجه کسوب بچملیدر . موضوع هنوز مواد ابتدائیه حالنده ، هنوز اجزاء متفرقه شکلنده ایکن قابل اصلاحدر . یوقسه ، بر کره کسوهٔ نظمه ، یاخود نثره کیردیمی آرتق فدا ایدیله‌مز . چونکه اوقدر اوغراشدقدن صوکره بو فدا کارلق انسانه پك زور کلیر .

برده هرکسك بعض معانی‌یه ، حتی بعض الفاظه قارشی خصوصی بر تمایلی واردر ؛ اونلری لزوملی لزومسز قوللانمق ، صرف ایتمك

[1] کچن نسخه‌دن مابعد

ایستر . اونك ایچون پلان چیزبلیرکن اوفکرلر ، او کلمه‌لر شاید موضوعه اوزاقدن تماس ایدییور ، دها طوغریسی بر کوزللك ویره‌میورسه همان آتیلیویرملیدر .

مشهور پاسقالك دیدیکی کبی « بر شیئك یالکز کوزل اولمسی کافی دکلدر ، موضوعه بیکانه اولمامسی ده شرطدر . موضوع اویله ایسترکه : نه بر شی اکسیك اولسون ، نه بر شی فضله . »

پلان حقنده سویلدیکمز شو سوزلری بر فرانسز ادیبندن نقل ایتدك ، چونکه غربلیلرك بو مسئله‌یه نه‌قدر اعتنا ایتدکلرینی کوسترمك ایسته‌یوردق .

أوت ، بزم دیوانلرمزده ، مجموعه‌لریمزده پرپر اویله قیمتلی بیتلر ، اویله جمعیتلی مصرعلر بولنورکه بر غرب شاعرینك قریحه‌سندن نادراً سنوح ایدر . لکن مع‌التأسف اونلرك ترتیبنه هیچ رعایت ایدلمه‌مش ، حتی بویله بر ترتیب عقله بیله کتیرلمه‌مش اولدیغی ایچون هیئت مجموعه‌لری پایدار بر کوزللك کوسترمه‌یور . مثلا فضولی البته پك بیوك بر شاعردر ؛ لیلی نامه‌سنده البته پك یوکسك شعرلر واردر . لکن حضرت افسانه‌سنی نظمه قالقشمازدن اول اثرینه نصل باشلایه‌جغنی ، نه‌لردن بحث ایده‌جکنی ، نصل بر نتیجه ویره‌جکنی دوشونمه‌مش ؛ یعنی هیچ بر پلان ، هیچ بر طاسلاق یاپمه‌دن سعهٔ قریحه‌سنه ، ثروت خیالنه ، سماحت حسنه کوونه‌رك ایشه باشلاییویرمش ، اونك ایچون بو قدر امکی هدر اولمش کیتمش !

لیلی نامهٔ فضولی ایچون ، حاشا ، قیمت ادبیه‌دن محرومدر ، دیمك ایسته‌میورز ؛ دیمك ایسته‌یورزکه فضولی دها آز شاعر ، لکن دها چوق صنعتکار اولسه‌یدی ، اواثری وجوده کتیرن اجزای ادبیه‌دن دها آز قیمتلی مواد ایله دها کوزل بر بدیعه تألیف ایده بیلیردی .

فضولی ایچون سویله‌نن بو سوزلر نابیلر ، نجیالر ، شیخ غالبلر حقنده‌ده واردر . بزم غرب ادبیاتندن ایتدیکمز ، دها طوغریسی ایده‌جکمز استفاده اونلرك بوتون حسیاتنه ، حتی بوتون عاداتنه ترجمان اوله‌رق بو ملت مرحومه‌یه آکلایه‌مایه‌جغی ، آکلادیغی صورتده‌ده ذوق آله‌مایه‌جغی برطاقم اعجوبه‌لر اوقوتمق ؛ یاخود خلقك ذوق بدیعیسنی اوقشایه‌جق ، ذاتاً صاللانوب طوران اخلاق عمومیه‌یی تملندن ییقاجق نمونه‌لر کوسترمك دکلدر . کوزیمزی آچملی ، قاملزی باشمزه آلملی‌یزده ادبیاتی انسانیته خادم بر فن مستقل تلقی ایده‌رك تعالیسنه اونلر کبی چالیشملی‌یز ؛ شرائطی جامع بر اثر ادبی نصل اولیور ، نه کبی حاضرلقلر ایسته‌یور ، بورالرینی اونلردن اوکره‌نه‌رك منتظم ، معین پلانلر ، متین ، محکم اصوللر تعقیب ایتملی‌یز .

محمد عاکف

تربیه و تعلیم

تعلیم و تربیه‌ده ابوینك وظائفی

خلفلرینی یشایاجقلری محیط وزمانك احتیاجات والجاآتنه کوره تربیه ایده‌میان ملتلر کندیلرینی حق بقادن اسقاط ایتمش اولورلر . تعلیم و تربیه مسئله‌سنك سعادت وطن وحیات ملتله الڭ زیاده علاقه‌دار مسائلدن بولندیغنی تصدیق ایتمیه‌جك هیچ بر فرد متفکر یوقدر ظن ایدرم . فقط بزده — مع‌التأسف — الڭ زیاده اهمال ایدلمش بر مسئله وارسه اوده نسل آتینك تعلیم و تربیه‌سی خصوصی اولدیغنی اعتراف ایتملیدر .

نسل آتی‌یی دوشونمك مقدرات مستقبلهٔ وطنی دوشونمك دیمکدر .

آتیٔ وطنك سعادت ویا انقراضی پلانلرینی چیزه‌جك قلملر بوکونکی مربیلرك دست اهتمام وحمیتنه مودوع بولونیور .

رفاه و ترقیٔ مملکتدن امیدوار اوله‌رق مستریح بر وجدانله استقباله نکران اوله‌بیلمك ایچون بوکونکی نسلی یارین یاشایه‌جقلری زمانه ، اوزمانك احتیاجات وایجاباتنه کوره تربیه ایتمکه چالیشملی‌یز .

تعلیم و تربیه مسئله‌سنده باشلیجه اوچ عاملك نظر اعتباره آلنمسی اقتضا ایدر :

(۱) چوجوغك کندیسی
(۲) ابوین وعائله‌سی
(۳) محیط اجتماعی

تربیه‌دن غایه چوجوغك سعادت ورفاه مستقبله‌سنی تأمین ایتمك ، اونی مجادلهٔ حیاته حاضرلامق ، واومجادله‌ده مظفریتنه مدار اوله‌جق اساسلرله کندیسنی تجهیز ایتمك والحاصل چوغنی عائله‌سنك ، وایچنده یاشایه‌جغی جمعیتك لزوملی وفائده‌بخش برعضو فعالی حالنه کتیرمکدن عبارتدر .

آنجق بوغایه کوزه‌دلمك شرطیله ویریله‌جك بر تربیه‌دن نتایج مثمره اقتطاف اولنه‌بیلور . فقط بوغایه‌یه کوره چوجوغی کیم تربیه ایده‌ملك ؟ بوخصوصده الڭ چوق تأثیر کیملر طرفندن اجرا ایدیله‌بیله‌جك ؟ بوسؤاللرله تعلیم و تربیه مسئله‌سنك الڭ دقیق بر نقطه‌سنی قورجالیورز : تربیه وتزکیهٔ نفسه چالیشمق هرکسك بر حق مشروعی اولدیغندن ، بر چوجوق کندی کندینی اداره ایده‌بیله‌جك بر سنه کلدکدن یعنی ساحهٔ حیاته آتلدقدن صوکره اصلاح نفسه چالیشمسی کندینك مقدس بر وظیفه‌سی اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

فقط ، بر چوجوق تربیهٔ اصلیه وابتدائیه‌سنی آله‌رق افعال وحرکاتندن مسئول اوله‌بیله‌جك بر سنه واصل اولمدقجه بالطبع کندیسنه بویله بر وظیفه توجه ایده‌مز . چوجوق دورهٔ طفولیتده ایکن بو وظیفه عائله‌سنه ومنسوب اولدیغی جمعیته یعنی حکومته عائد بولنور .

عائله وحكومت چوجوغك تعلیم وتربیه‌سنه اك یقیندن علاقه‌دار ایكی عامل مؤثردر .

حكومت نسل آتی‌نك تربیه‌سنه طولاییسیله یعنی مكتبلر واسطه‌سیله اجرای تأثیر ایده‌بیلور .

عائله‌لر ایسه بووظیفه‌یی طوغریدن طوغری‌یه ایفا ایدرلر. دورهٔ ابتدائیه‌ده برچوجوغك تعلیم وتربیه‌سندن برنجی درجه‌ده مسئول اولان كندی ولیسی وعائله‌سیدر . بومسئولیت او قدر عظیمدر كه یالكز درجهٔ اهمیتی دوشونمك انسانی لرزه‌دار دهشت ایتمك ایچون كافیدر .

هنكام طفولیتده چوجوقلرك دماغی هرتورلو ارتساماتی اخذ وضبطه مساعد حساس برفوطوغراف پلاقه‌نه مشابهدر . نه‌یی ، كوتی هرنه‌كورر ، ایشیدیر ایسه ـ نیك وبدنی تمییز ایتمكسزین ـ اونلری كاملاً ضبط وقبول ایدر .

دورهٔ صباوتده چوجوقلرك دماغلرنده نقشگیر اولان مرتسمات سیئه بالاخره ـ نه قدر اعتنا ایدیلیرسه ایدلسون ـ تماميله زائل اوله‌مز.

بوتون حیات مدتنجه؛ افعال وحركاتده ؛ اعتیادات وملكات اولیه‌نك بارز ایزلری مشاهده اولنور .

محیط اجتماعیمزده وظیفه ومسئولیت ابوتی بحق تقدیرایده‌بیلن ، براصول برغایه كوزه‌ده‌رك اولادینك تعلیم وتربیه‌سنه اعتنا كوسترن ذواتك مع التأسف اوقدر چوق اولمدقلری سویهٔ عرفان عمومی‌دن پك كوزل استدلال اولنه‌بیلور .

اكثریت وظائف ابوتی دایهٔ طبیعته براقمش اولدقلرندن بوصورتله خدایی نابت اوله‌رق یتیشان كنجلرده سجایای لازمه آرامق قدر عبث برشی اوله‌مز .

وظیفهٔ بشریه‌لرنی ، احتراصات بهیمیه الجاسیله آغوش طبیعته بربدبخت دها آتمقدن عبارت عد ایدن انسانلرله سلسلهٔ حیوانات آره‌سنده بیلمم كه برفرق وارمیدر ؟

هرحیوان برسوق جبلی ایله كندی یاوروسنك تغذیه ومحافظه‌سنه اعتنا ایتمیورمی ؟

وظائف ابوتی برحیوان قدر ایفا ایده‌مین ، ایتمك ایسته‌مین كیمسه‌لر نه حق ونه صفتله زمرهٔ انسانیه آره‌سنه صوقوله بیلیرلر .

اولادینك تعلیم وتربیه‌سندن هیچده مسئول دكلمش كبی لاقید بر وضعیت آلان ویا وظیفه‌سنی صباحلین چوجوغی قولندن طوته‌رق برمكتبه دفع ایتمكدن عبارت عد ایدن ابوین بزده همان اكثریتی تشكیل ایتمكده‌در .

بوصورتله یتیشه‌جك بر نسل ، مادر وطنی پراحترام وشفقت اوقشایه‌جغنه ؛ سینهٔ بدبختیسنی پارچالامقله ذوقیاب اولورسه استغراب ایدیلورمی ؟

چوجوغی حس شفقتی تضمین ایدن براویونجاق كبی تلقی ایتمك قدر شان بشریته برضربه اوله‌مز .

برحس خود اندیشی مولودی اولدیغنده شبهه ایدیله‌مین بوتلقی پك چوق كنجلری اولا شیمارق وبالاخره عاطل وهرتورلو قدرت تشبثیه‌دن محروم برحاله كتیرمكده‌در .

حس شفقتی ، چوجوغك غیر معقول هوسات طفلانه‌سنه بازیچه یاپان ضعف قلب اربابنك محبت نامی آلتنده جكرپاره‌لرینه ایتدكلری اهانت پك وخیم ودلخراش نتایجه میدان آچدیغی بیكارجه وقعه‌لرله مؤیددر .

یوكسك طبقاته منسوب عائله‌لردن بعضیلرینك ، تربیه ایدلمك اوزره چوجوقلرنی جاهل لالالرك ، بدلا دایه‌لرك دست اهمال وعجزلرینه براقلرنی نصل تلقی ایتملیدر .

چوجوق نه اولدیغنی ، سجایاسنك نه صورتله تنمیه ایدلمسی ایجاب ایتدیكنی ، تمایلات ذمیمه‌دن نه‌یولده وقایه ایدیله‌بیله‌جكنی ، فضائلك نه‌كبی شیلردن عبارت بولندیغنی بیلمه‌ین ، بیله‌مین برشخصك دست تربیتنه تودیع ایدیلن چوجوق ، طوغریدن طوغری‌یه آناسی باباسی طرفندن آغوش فلاكته آتلمش دیمك دكلمیدر ؟

قلبلری اولادلرینك سعادت ومحبتیله تیتره‌ین بوزواللی پدرلر ایشلدكلری جنایتك ، چوجوقلرینك حیات مستقبله‌لرینه قارشی ارتكاب ایتدكلری اهانتك اهمیت ودهشتنی تقدیر ایده‌بیلسه‌لردی ، هیچ شبهه یوق كه ؛ وجدانسوز اضطرابات ندامتله ازیلوب محواولورلردی.

عمل مانده ، جاهل ، متبصبص وعزت نفسدن محروم ، نه اولدقلری بلیرسز برطاقم اشخاصك دست تربیتلرینه تودیع ایدیلن معصوملردن نجابت روحیه ، فضیلت خلقیه وسجایای متینه بكله‌مك بوتون معناسیله قابا برحماقتدر .

چوجغه لالا اوله‌رق آلنه‌جق آدمده اوصاف لازمه بولنوب بولنمدیغنی تدقیق ایتمك زحمتنه كیریشلمك پك آز پدرلرده مشاهده اولنه‌بیلن برحركت وظیفه شناسیدر .

علی الاكثر ؛ هیچ برمزیت ذاتیه آرانلمقسزین ؛ چوجوق لاعلی‌التعیین برخدمتكارك (!) دست اهمال وعاطلنه ترك ایدلمكده‌در .

اك مقدس وظیفه‌لرنی بوصورتله مهمل براقان پدرلر هیچ اولمزسه بر عذاب وجدانی اولسون حس ایتمزلرمی ؟

وظائف ابوتی بر آز تقدیر ایده‌بیلن بعض ذوات ، اجرتنك ممكن اولدیغی قدر دون اولمسی شرطیله معلم صفتیله راست كله بر شخصی چوچوقلرینك تعلیم وتربیه‌سنه مأمور ایدرك كندیلرنی بو آغر مسئولیتدن قورتلمش عد ایدرلر . جكر پاره‌سنی متانت اخلاقیه‌سندن ، فضیلت ذاتیه‌سندن پك‌اوغوزی علمنده‌كی اختصاص وملكه‌سندن امین اولمدیغی بر شخصه تودیع ایتمكله وظیفهٔ ابوت ایفا ایدلمش اولمز . انتخاب ایدیله‌جك مربینك اوصاف لازمه‌یی حائز بولونمه‌سنه‌صوك درجه‌اعتنا ایتمك وبویولده فدا كارلقدن چكینمامكده اقتضا ایدر .

عكس تقديرده مربى ومعلم تعيين ايتمه‌مك داها آز ضررلى بر تدبير اولور .

* * *

چوجوق تربيهٔ ابتدائيه‌سنى آغوش مادرده ، آشيانهٔ پدرده آلمليدر . تربيهٔ اصليه‌دن محروم بر كنج ، مبارزهٔ حياتده دائما مغلوب قالير ؛ هر فعلى، هر حركتى ايله كرداب سفالته بر آديم داها تقرب ايدر .

عائله تربيه‌سى ، اساسدر . اساس چوروك اولورسه ــ بالآخره نه قدر اعتنا ايديليرسه ايدلسون ــ ينه مطلوب متانت تأمين ايديله‌مز .

چوجوغك آله‌جغى ايلك تربيه ــ ايستر ئه‌يى ، ايستر فنا ــ ابدياً دماغنده پايدار اولور كيدر .

عقل ومحاكمه‌دن زياده سوق غريزى وتمايلاتك حاكم بولنديغى عنفوان صباوتده قازانيلان اعتيادات قولاى قولاى ترك ايديله‌مز .

چوجوغك تهلكه‌يه الك زياده معروض قالديغى زمان ، هنگام صباوتدر.

ملكات دماغيه‌نك تنميه‌سى ، قواى بدنيه‌نك تربيه‌سى اساسلرى هپ بوزمانده احضار اولنمق ايجاب ايدر .

اكثر چوجوقلرك جيليز ، چليمسز ، صيصقه ومريض دوشملرينك باشليجه سببى ابوينك لاقيديسى وتعليم وتربيه پرنسيپلرينه توفيق حركت ايده‌مملرى كيفيتى اولديغنده اصلا تردد ايديله‌مز .

آنا وبابالرلرينك جهالتى يوزندن نابهوسم افول ايدن ياورولر ، عذرلى قالان چوجوقلر محيط اجتماعيمزده مع التأسف تعداد ايديله‌ميه‌جك قدر چوقدر .

جدى واصيل بر تربيهٔ فكريه آلامامق يوزندن سونن ذكالر ، محكوم عقامت قالان استعدادلر اوقدر چوقدر كه مملكتك هرهانكى طرفنده ، بوخصوصده انسانه مدار انتباه اوله‌جق فجيعه نما بيكلرجه نمونه‌لر كوستريله بيلور .

عائله‌لره توجه ايدن وظيفهٔ تربيه پك مهم وپك بويوكدر .

آشيانهٔ عائله بر درسخانهٔ فضيلت اولمليدر . چوجوق بورادە فضائل اخلاقيه‌نك هركون دها پارلاق بر نمونه‌سنى كوره بيلملى در. پدر ومادر هرشيدن زياده ياورولرينك قواى بدنيه وملكات دماغيه‌لرينك انكشاف وتكملنه چالشملى ، معتدل وغير مزعج تمرينلر ايله اونلرى تربيه‌يه سعى ايتمليدر .

ياكلش فكرلردن ، معناسز كوره‌نكلردن صيريله‌رق معين ومعتدل بر اصوله توفيقاً چوجوغى هم كنديسى ، هم عائله‌سى ، هم وطنى وهم بوتون بشريت ايچون نافع و الزم ، بر عضو زنده اوله‌رق يتشديرمكه چاليشملى در . وظيفهٔ ابوت بونى اقتضا ايدر .

فقط چوجوق هرزمان ، هريرده كنديسنى نو اساسلر كوزه‌دلمك شرطيله تربيه ايده‌بيله‌جك نفوذ واقتداره مالك بر عائله ايچنده بولنه‌مز. تعالىٔ فكريسنه خادم پارلاق وفضائل نما مثاللر كوره‌مز. بوسببه مبنى دركه وظيفهٔ تربيه‌ده ، وصئ عمومى اولان ونسل آتينك تعليم وتربيه‌سيله پك زياده علاقه‌دار بولنان هيئت اجتماعيه‌نك يعنى حكومتك ده بر حق تأثيرى واردر .

حكومتلر بوحق وبووظيفه‌لرنى عمومى مكتبلر واسطه‌سيله ايفا ايده بيلورلر .

كله‌جك مقاله‌مزى ده بوخصوصه حصر ايده‌جكز .

م . شمس الدين

سياسيات

ملاحظات متنوعه

ايتاليا فعاليت سياسيه‌سنده لونده‌ده بولنان بر دوستمز ، بزه كوندرديكى غزته مقطوعلرى ترجمه‌لرندن برنده ايتاليانك آوروپا پايتختلرنده كوسترمكده اولديغى فعاليت سياسيه حقنده يكى بر نمونه‌دن بحث اولنيور .

شويله كه : (ماق قولاو) اسمنده عن اصل آمريقالى بر محرر بدايت حربده انكلتره‌دن قالقوب طرابلسه كيدر . ايتاليانلرك قره‌يه چيقار چيقماز طرابلس شهرى اهالئ اسلاميه‌سى حقنده ارتكاب ايتدكلرى قتل عام وحشتلرنى كورر ومخابرلك ايتديكى لونده‌ده منتشر (وه‌ستمينستر غازه‌ت)نام جريده‌يه تفصيلاتنى يازمقدن چكنمز. بونك اوزرينه ايتاليانلر كنديسنى طرابلسدن طرد ايدرلر . طرابلسه كيتمش كلمش اولان بوتون لوندره غزته‌لرى مخابرلرى برمدت صكره ايتاليايى تنقيداً هيچ برشى سويلمك ايستمدكلرى ويا ايتاليا لهنده اجالهٔ قلم ايتمكه باشلادقلرى حالده موسيو ماق قولاو بيان حقيقت ضمننده طرابلس غرب محاربه‌سى اسباب وتفصيلاتنى محتوى قوجه بر كتاب بيله يازار. انكليز جرائد يوميه ورسائل اسبوعيه‌سى كتب جديده حقنده قسم ادبيلرنده‌كى انتقاداتده بو كتابك صحت مندرجاتى لهنده سوز سويلمك ايستمدكلرى حالده مؤلفنك منسوب اولديغى مذكور (وستمينستر غازه‌ت) جريده‌سى كتاب مندرجاتنده‌كى صحتى مصدق بر انتقاد درج ايلر .

ناشرلرك وظيفه‌سى مؤلفلرك يازدقلرى آثارى طبع وفروخت اولوب آنك مندرجاتى حقنده قطعياً مداخله ايده‌مدكلرى حالده موسيو ماق قولاوك اثرنى نشر ايدنلر رسملردن بعضيلرينك طبعنه موافقت ايتمزلر ؛ زيرا بونلر ايتاليانلرك صبيان ونسوان اسلاميه حقنده روا كوردكلرى جنايات فجيعه‌يى مصور ايمشلر . ناشرلر قاعدةً مندرجات آثاره هيچ مداخله ايده‌مدكلرى حالده بو اثرك ناشرلرى مذكور كتابك عباره‌سيله درج ايديله‌بيلن تصويرلرى تصويب ايتمك ايستمدكلرنى ويالكز بر معاملهٔ كسب اجرا ايچون نشرينه توسط ايلدكلرنى مقدمهٔ كتابده اخطار ايلرلر .

هیچ ایشیدلمه‌مش وکورولمه‌مش اولان بو معامله مناسبتیله مذکور غزته مقطوعلرندن برینك ترجمه‌سنده ایتالیا نفوذ سیاسیسنك لوندره ناشرلری اداره خانه‌لرنده بیله حس اولندیغی ایما ایدیلیور. وعلاوهٔ مطالعات اولمق اوزره حکومت عثمانیه خارجیه‌سنك مسائل مختلفه‌ده افکار اجنبیه‌یی عثمانلیلر لهنده چویرمك ایچون مقتضی اولان بومثللو وسائطه توسل زحمتی اختیار ایتمدیکی تصریح اولنیور.

بیاندن هیچ بر وقت چکنمدیکم بر ذهاب واردر که بالاده‌کی مطالعات وسیله‌سیله بوراده دخی تکرار ایده‌جکم: ناظر کلور ناظر کیدر، سفیرلر کلور سفیرلر کیدر. مادام‌که ـ سکز ویا اون قدر ارباب اقتدار وحمیت سچیلدکدن‌صوکره ـ بوتون خارجیه وسفارات مأمورینی چیقاریله‌رق برعنصر جدیدی محتوی اولمق اوزره تشکیلات یاپیله‌میور. ایمدی خارجده ناموس ومنفعت ملیه‌مزك رقابت وتجاوز اغیاره قارشی محافظه‌سنی هیچ امید ایتمه‌مکلکمز لازم کلور. آنلری محافظه صددنده مجلس مبعوثان تصویب ایدرسه تخصیصات منضمه ویا مستوره اوله‌رق دائرهٔ عائده‌سنه سنه‌ده اون بش بیك، اوتوز بیك ویا اللی بیك لیرا دها ویرسون. بو فداکارلق آوروپانك بویوك وذوقلی پایتختلرنده یاشایان بعض ذواتك خوشنه کیدرسه‌ده بو ملتك اجانب مقابله‌سنده محافظهٔ شرف ومدافعهٔ منفعتنه مدار اوله‌ماز.

§

حریت مطبوعات ویرواسزلر حکومت جدیده‌نك حکومت سابقه طرفندن مطبوعات حقنده اتخاذ ایدیلمش اولان مقرراتی کان لم یکن عد ایتمسیله بعض کیمسه‌لرك:

نه یار جان ایمشسك آه ای دیدار حریت
اسیر عشقك اولدق کرچه قورتلدق اسارتدن

دیه ترنمه باشلادقلری آکلاشیلیور. اوت، بعض کیمسه‌لر برشیئك اسیر عشقی اولنجه بالاخره تخطریله انسانلر مواجهه‌سنده ـ اکر حیا صاحبی ایسه‌لر ـ اوتانه‌جقلری پك چوق مناسبتسزلکلرده بولنورلر. بش اون کوندن بری بعض غزته‌لرده کوردیکمز لوحهٔ انقلابی تصویر ایدنلر آره‌سی چوق کچمکسزین شمدیکی حاللرندن طولایی خوف وحجابه دوشسه‌لر کرکدر.

حریت مطبوعاتك پك ایی برشی اولدیغنی هرکس بیلور. فقط مملکتمزده لایقیله بیلنمین برشی وارسه اوده مطبوعاتك ـ محیطه وهیئات اجتماعیه‌نك وضعیتنه کوره ـ خیرنده چوق کره شرو جوده کتوره‌بیله‌جکیدر. بعض آوروپا مملکتلرنده اولدیغی کبی بوراده دخی اخیراً یکی یکی بعض جرائد ورسائل بلا مانع انتشاره باشلادی. لکن آوروپا ممالکی حقنده تحقیقاتده بولنجه آکلاشیلیور که آوروپا ممالکندن مثلا انکلتره‌ده کیمسه‌سی بول اولمیان، اجانب ویا مشوقین نفاق پاره‌سنه محتاج اولان، هیئت اجتماعیه‌ده برموقع شرف صاحبی بولنمیان اشخاص غزته چیقاره‌مدیغی کبی غزته ورسائل یازانلر دخی الفاظ مستهجنه‌دن، مفتریاتدن، حیثیت شخصیه‌یه تجاوزدن اجتنابه مجبوردرلر. اوراده بزم شو استانبول دیدیکمز بابل قله‌سنه بکزر بر بلده وبناءً علیه اجناس متخالفهٔ بشر قارغشه‌لقلری بولنمسه کرکدر. البته اوراده بر ملت واحده، بر وحدت تربیه وسلامت وآداب ملیه‌یی سالمانه صورتده محاکمه ایده بیلور بر آهنکدار افکار عامه بولنور. هله اوراده اویله بزده اولدیغی کبی اجانب طرفندن ویا اجانبك التزامیله مملکتك سلامتی واستقلال سیاسیسی اوزرینه اجرای تأثیر ایده بیلور جرائد ورسائل فرصت انتشار بوله‌ماز.

مشروطیتك اعلانی عقیبنده بزده‌ده مطبوعات حریت مفرطه احراز ایلمشیدی. بو حالدن مملکتك باشنه خیلی بلالر کلدی. بونك اوزرینه حریت مطبوعاتی سوء استعمال ایدنلر حقنده تدریجاً تقییداته حاجت کورلدی. آندن صوکره مطبوعاتك حریتی سلب اولندی دیه حایقیرانلرمز چوغالدی. حریت مطبوعات یوقدر دیه بوراده حایقیرمقله اکتفا ایتمیوبده آوروپا جرائدی مخابرلرینك دخی بو شکایته اشتراك ایتدیرلدکلری بر صره‌ده «پانوراما» عنوانیله بر استانبول ورقهٔ یومیه‌سنه اویله منفور وشدید بر مقاله یازلدی که آنده ناموسنه تجاوز اولنمدق برصاحب موقع وحیثیت براقیلمدی. لوندره‌ده، پاریسده، برلینده واقع اولسه مرتکبلرینك بین الناس مذموم وقانوناً محکوم اوله‌جغی بویله بر مقاله بوراده بیکلرجه کیمسه‌لرك کین وغرضنی اوقشادی، نیجه عارسزلری بیلیلدیردی، سویندیردی.

شیمدی یکی حریت یکی یکی جریده‌لر، ورقپاره‌لر تولید ایلیور. بونلرك اوکنی حکومت نصل آله‌جق؟ قورقو قالمدی دیه اخیراً چیقان بیاننامه‌لردن «عموم اولاد عربه» عنوانلی ورقهٔ تزویر وحدت عثمانیه‌یه، استقلال سیاسیٔ اسلامیته اورولمق ایستیلن ضربهٔ مهلکك برحجت نفاق وشقاقیدر. هله کنجلرك وعلی الخصوص کنج قادینلرك اخلاق وصافیت عرضنه تأثیر مضری اوله‌جق اوفق تفك حکایات ذلت وشناعتك ینه میدان فروخت بولدیغی کورلمکده‌در.

حاصل کلام مطبوعاته نامحدود بر سربستی ویرمك تدبیرینك خطایه‌می ویا صوابه‌می مقارن اولدیغنی مملکتك اهل حمیت وحیثیتك تقدیرینه براقیرز.

§

سابق ولاسی ضربتی بزده سلفك باشلادیغنی خلفك بوزدیغی لسان عامه‌ده دوران ایدن تنقیداتندر. بر مأمورك اجرا آتنی آنك یرینه کان مأمور خوش کورمز دیورلر، کیمسه‌نك کیمسه‌یی بکنمدیکی وهر باشی سیوریلن کیمسه‌نك منم دیکرنیستلك دعواسنه صاپدیغی بر مملکتده بو حاله طبیعی نظریله باقیلیدر. حس رقابت ایله کرامت اجرا آتی کندویه مال ایتمك غیرتی دخی اثر سلفده دوامه مانع اولمقده‌در که طبیعی بو تنقید دوائر اداریه آمرلرینه تعلق ایدر. مصالح عامه‌نك تمشیتی کشمکشده براقان وترقیات سریعه‌یه حائل اوله کان بو حال بزده موجود اولان علل اجتماعیه آثارندندر. بونك دفعی اوزون مدت تربیهٔ حمیت ومدنیت کورمکله مندفع اولور. اکر دوائرك معیت مأمورلری اکثریتله دها وقوفلی، دها وظیفه‌شناس اولسه‌لردی

آمر لاحقك تدابيرى آمر سابقك مباشرت ايتديكى افعالى حكمدن دوشورمز و آمرلرده فكر مداومت وحس تعقيبك عدم موجوديتندن طولايى امور عباد و ترقيات بلاد كيرى قالمازدى .

دوائرده ايش ماكنه‌لرى معيت مأمورلرى طرفندن ايشله‌ديله‌بيلملى و بر دائره‌يه كلوب كيدن آمرلر ماكنه‌نك يالكز سرعت ودرجات حركاتنى تنظيم ايتمليدر . بزده سلفك ياپديغنى خلفك بوزمسى شعبات اداريه‌ده قورلمش ايش ماكنه‌لرى بولنمديغندن وبولنسه بيله حال ابتدائى‌ده وپك بوزوق اولمسندندر . آمرده علم وعرفان وغيرت شرطدر . اكن تجربه‌كارلغى ، كار آزموده‌لكى دها زياده معيت مأمورلرنده آرامليدر . ممالك منتظمهٔ غربيه‌ده مثلا عدليه‌دن ، داخليه‌دن ، معارفدن ، حربيه‌دن ، بحريه‌دن يتشمديكى حالده صاحب علم وعرفان وغيرت بولنديغى معروف اولان ذوات معتبره او شعباته آمر اوله‌رق كلور ، اورادە حاضر ماكنه بولديغندن ايشلرى تنظيم ايدر كيدر . بحران تبدل سببيله امور عامه‌نك اورالرده بزده اولديغى كبى اساسندن صارصلماسى‌ده بوندن طولاييدر .

§

تفاخر ملى قومنك قدرينى تجليل ايتمين جسم ملى‌ده فائده‌سز بر ومحوريت عضودر . قومنك عجزندن بحث ايدن قومى ايچون پك مضردر . افعال قوميه‌نك بياننده — اعتدالى كچمه‌مك اوزره — تفاخر جائز ايسه‌ده ملته صفحات عظمت عطف ايلمكده محويته رعايت ايلمك تربيهٔ مدنيه اقتضاسندندر . دقت اولونورسه كوريلوركه افرادى قيره‌جق درجه‌ده عجز قوميدن بحث ايدنلرمز پك چوقدر . مع مافيه مكالمات خصوصيه‌ده بوطور قسوتى التزام ايلديكمز حالده مواجههٔ عامه‌ده سوز سويلمك ايستديكمزده ملتمزه صفات عظمت ويرمكده اطرايه صاپارز . مقالات وخطبه‌ده مثلا « كتلهٔ عظيمهٔ عثمانيت » تعبيرى عالم عثمانيتك اهميت سياسيه‌سنى اخطار مقامنده استعمال ايدلديكندن غرور تفاخره حمل اولنه‌ماز . فقط « قوم نجيب » ويا « عاليجناب » وياخود « ملت معظمهٔ عثمانيه » تعبيرلرينك عامه‌يه خطابده استعمالى منور و مدنى بر هيئت اجتماعيه‌جه آداب محويته موافق صاييلمسه كركدر . بو مقوله تفاخر عالىٔ عوامفريبانه‌نك مقامات مهمه‌ده ، رأس احزابده بولنانلردن بيله صادر اوله كلديكى ايشيدلمكده‌در . بوذاتلره آداب محويته رعايتده ناسه نمونهٔ امتثال اولملى توصيه ايدرز .

ج — ش — ز

برمملكت نصل محو اولور

بن طوغروسى صحائف تاريخده « فلان مملكت منقرض اولدى ، فلان سلطنته نهايت ويرلمش بولندى ، فلان قوم وملت محو ونابود اولدى ... كبى شيلر اوقودكن بردرلو آكلايه‌ميوردم وكندى كنديمه دائماديپوردم كه : نصل اولورده ميليونلرجه نفوسى حاوى ، عصرلرجه ياشامش ، حكمرانلق ايتمش اولان برملت ، برقوم ، برسلطنت بردن بره طوروب طورور كن انقراضه طوغرو يورور ، محو ونابود اولور ؟

فقط بوكون ايچنده بولنديغمز وبر مسلمانى ، حياتندن بيله بيقديره‌جق ، بيزار ايتديره‌جك قدر آجى ، مؤلم اولان احوال بكا شو معمايى كشف ايتديرييور وعوامل وعناصر انقراضيه‌نك نه‌دن عبارت اولديغنى عين اليقين كوستريبور .

بن اولا بوراسنى آكلايورم كه برملتك ، برسلطنتك انقراض ومحوى ايچون الك اول او انقراض ، اوموت ، اوملتك قلب ودماغنده جايكير اولور . مملكت ووطن اولجه افراد ملتك قلبندن صيرلمش بولنور . افراد ملتده كندى انفعالات واحتراصاتلرينى ، كندى حسيات وافكار شخصيه‌لرينى مملكتك منافع عموميه‌سى نامنه فدا ايده‌جك قدر متانت اخلاقيه ، صلابت معنويه قالميور . مملكتى ساطتى خلاص ايتمك ايچون معناً ، مادةً كنديلرينى قربان ايده‌جك افراد آز بولنيور .

ثانياً : بوراسنى آكلايورم كه بوحال ، يعنى مملكته عدم مربوطيت واحتراصات شخصيه‌نك منافع عامه اوزرينه تحكم ايتمه‌سى بتون افراد ملتك ارادات ذاتيه‌لرينى كوشه‌ديپور ، ضعيفلاشديرييور ؛ غلط رؤيت وادراك اثرى اوله‌رق هركس كندى افكار وحسياتنده عناداتمه‌يى برعلامت متانت وشجاعت عد ايتمه‌يه باشليور . حقيقت حالده بوبر اسارت معنويه‌دن باشقه برشى دكلدر . متانت عد ايتدكلرى شى كندى احتراصات وانفعالاتلرينك آلتنده زبون واسير قالارق آنلرك ارائه ايتمكده اولديغى معوج يوللره صاپمقدن عبارتدر .

ثالثاً : بويله برو ضعيته صوقولمش اولان افراد ملتده قوهٔ مدركه ومحاكمه‌نك موازنه‌سى بوزوليور . افرادناس حوادث ووقايعى احاطه ايله تحليل وتدقيق ايده‌ميورلر ماهيتى ودرجه وخامتنى درك ايلمك استعدادندن محروم قاليورلر . هركس بيلميه‌رك ، ايسته‌ميه‌رك كندى انفعالات واحتراصاتنك بازيچه‌سى اولديغى حالده كندى فكر وحسياتنى الك مصيب والك موافق حقيقت عد ايديپور . وآنلرك تظاهر ايتمسنده ، آنلرك حيز حصوله كلمه‌سنده مالك اولديغى بتون قوتى ايله اصرار وعناد ايديپور .

ايشته بومناسبتله افراد ناس آراسنده موجوديتى مملكت ودولتنك حيات وبقاسى ايچون يكانه ضامن حقيقى اولان رابطه‌لر بوزوليور . روح جمعيت يرينه روح فرديت قائم اوليور . اولجه واحد كل اولان بروجود يواش يواش برچوق فرقه‌لره ، فرقه‌لره بولونيور ، انقسامه اوغرايور . صوكره انحلال وانقسام شوفرقه‌لره بيله سرايت ايديپور ، بونلرى‌ده يواش يواش حال فرديته سوق ايدنجه‌يه قدر تقسيم وتحليله دوچار ايتديرييور . بالاخره حيات اجتماعيه‌نك بتون شيرازه‌لرى بوزوليور ، متين ورصين برواحد كل يرينه انحلال وانقسامه اوغرامش غايت كوشك وضعيف برچوق وجودلر قائم اوليور .

یوقاریدن بری تعریف ایتمکده اولدیغمز علائم انقسام وانحلال بر تضییق خارجی تأثیری ایله البته که دها زیاده بر سرعتله اجرای تخریبات ایدر . بوکبی تضییقات خارجه آراسنده اك مؤثری ، حربدر . ذاتاً ایچندن بیله انحلاله اوغرامش اولان بر هیئت اجتماعیه خارجی تضییقات تأثیری ایله البته که امر انحلالنی دها زیاده تسریع ایدر . احتراصات وانفعالات دها زیاده کسب قوت ایدرلر ؛ موازنهٔ معنویه دها زیاده بوزولمش اولور ؛ فردیتك اجتماعیت اوزرینه تحکمی دها زیاده کسب شدت ایدر .

ایشته تام شو صیره‌لرده‌درکه حال انقسام وانحلاله اوغرامش اولان بر هیئت اجتماعیه داخل ویا خارجدن عارض اولان بر تکمه نتیجه‌سنده ذاتاً حال فردیتده بولنان وحیات اجتماعیه‌لرینی مدافعه ومحافظه قوتندن محروم قالمش اولان بر محیط محو ونابود اولور .

اسکی آسیا ایمپراطورلقلرینك ، اندلسك ، خلافت بنی عباسیه‌نك ، رومانك ، وبیزانسك صورت انحلال وانقراضنی ، اسباب اضمحلاللرینی تدقیق ومطالعه ایدیکز ؛ هپ عینی علائم اجتماعیه‌یی مشاهده ایدرسکز . هر یرده افرادك آیری آیری ویك دیکرینه مخالف ومتضاد مجموعه‌لر تشکیل ایتدکلرینی ، شو مجموعه‌لرك یك دیکرلرینه قارشی کلدکلرینی ، آرالرنده اوبوشه‌مدقلرینی ، هرکس کوردیکی وحس ایتدیکی فلاکت عمومیه‌یه قارشی قوییله‌جق اسباب تداوی‌یی یالکز کندی دوشونجه‌لرنده ، کندی علاجلرنده کوره‌رك باشقه‌لرینك ارائه ایتدکلری علاجلری قبول ایتمه‌مکده اصرار وعناد ایتدکلرینی کورورسکز .

بیزانس ایمپراطورلغنك صوك ملجأ وپناهی اولان استانبول بیله هر طرفدن عثمانلیلر ایله احاطه ایدلمش اولدیغی ، آیاصوفیه قبه‌لری عثمانلی اوردوسنده‌کی مجار مهندسلرینك کولله‌لری آلتنده تیتره‌دیکی ، محمد فاتح حضرتلرینك استانبول سورلری اوزرینه صوك هجوملری حاضرلادیغی آنده بیله صنف رهبان یکانه چارهٔ استخلاصی اعزه‌لرك شفاعتنده کوره‌رك اعزه‌لره قربان کسدیرلمکده ، اعزه‌لر ایچون آیینلر اجرا ، مومل یاقمقده اصرار ایتمکده اولدقلری حالده صنوف عسکر ومأمورین دولت‌ده ینه کندی آرالرنده‌کی انتریقه‌لره طاله‌رق شو فلاکت عمومیه ایچنده بیله آدم قاییرمق ، بر فرقه‌نك دیکر فرقه‌یه تفوق ایتمك کندی منافع خصوصیه‌لرینی تأمین ایله‌مك اموری ایله اشتغال ایدییورلردی . بالآخره محمد فاتح حضرتلری شو انحلال وانقسامه اوغرامش اولان چوروك انقاضه صوك تکمه‌یی ووردی . نه بیزانس قالدی ، نه ایمپراطورلق ؛ نه فرقه قالدی ، نه‌ده تفرقه !!

ایواه ! بوکون بیله برقاچ یوز سنه کچدکدن صوکره شو اسکی بیزانسك انقاضی آلتنده مختفی بولنان بیزانس روحی عثمانلیلردن دهشتلی بر انتقام آلیور . بو روح دین مبین احمدینك بزه تلقین ایتمکده اولدیغی حبل المتین اتحاد واخوتی قیره‌رق بزی‌ده عینی حاللره ، عینی پریشانلقلره ، احتراصاتلره سوق ایتمشدر . بزده عینی تضییق آلتنده ازیلوب بتیورز ؛ ازیلوب بتدیکمزدن بیله خبردار دکلز . برکون کلیر که نه وطن قالیر ، نه حکومت ؛ نه دولت قالیر ، نه سلطنت ؛ نه فرقه قالیر ، نه تفرقه ! او وقت ایواه نادم وپشیمان اولاجغز ؛ فقط شو ندامتك وپشیمانلغك ثمره‌بخش اولامیه‌جغی آشکاردر .

جریان حوادث ووقوعات بزی اوکنه آلارق سوروکله‌یور . نره‌یه ؟ بیلمیورز . فقط بیلدیکمز برشی وار ایسه اوده واره‌جغمز نقطه‌نك ساحل نجات وفلاح اولمدیغی‌در . خارجده بر دولت معظمه ایله محاربه ، داخلده اختلال واغتشاش ، عسکر ایچنده عدم انتظام وانضباط ... دون « خلاصکاران مات » نامیله بر جمعیت خفیه تظاهر ایدییور ، بوکون « محافظه کاران مشروطیت » نامیله اکا قارشی دیکر بر جمعیت آلابیلدیکنه انتشار ایدییور . بریمز عصاتك عثمانلو ضابطانندن بریسنی صلباً اعدام ایتدکلرینی تلعین ایدییورز ؛ دیکرلریمز عینی عصاتك شهرلری فتح ایتدکلرینی ، قصبه‌لری آلدقلرینی آلقشلایورز ؛ بریمز مجلس مبعوثانك فسخنی طلب ایدییورز ، دیکریمز عینی مجلس ایچون اولمه‌یه مهیا اولدیغمزی بتون جهانه اعلان ایدیورز . یاهو ! بزه نه اولیور ؟ عقلمزی باشمزه طوپلایه‌لم . اکر مرد ایسه‌ك مردلکمزی اولا کندیمزه ، کندی احتراصات و انفعالاتمزه غلبه ایتمکله اثبات ایده‌لم . دشمن قاپو اوکنده‌در . سیکلرجه وطن ودینداشلریمز آفریقانك یاقیجی کونشی آلتنده بزم ایچون ، بزم شان وشرفمز ایچون کیجه وکوندوز مجاهده ایدییورلر . باری آنلردن اوتانه‌لم ، حیا ایده‌لم . اولمك ، بیتمك ایسته‌یورسه‌ك ، کندیمزله برابر شو اسلامیته‌ده برنهایت ویرمك ایسته‌یورسه‌ك یك اعلا اوله‌لم ؛ فقط بویله کندی کندیمزی چیکنه‌ته‌رك ذلتله اولمیه‌لم .

احمد آغایف

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

٣ تموز ٣٢٨ :

اوچ تموزه تصادف ایدن صالی کونی زوالی ساعت درتده مقر خلافتی ترکله منتهی عزیمت اولان روسیه قومپانیه‌سنه منسوب (دجله) واپورینه بندم .

واپور ، فك لنکر ایدوب صوب مقصوده شتابان اوله‌جغی اثناده نه قدر مغموم ، محزون ومکدر اولدیغمی بر درلو تعریف وتصویر ایده‌مم . استانبول مناظر لطیفه‌سی ، مساجد وجوامع عالیه‌سی ایله ، بیزانسه ، بیزانس تاریخنه عائد اولان قصرلر ، بنالر برر برر کوزمك اوکندن رسم کچید یاپارجه‌سنه کچرکن . بن عائله‌می ، چوجقلرمی ، احبا واوداممی دوشونور وبکا ایکنجی بر مسقط رأس قدر عزیز وسوکیلی اولان استانبولك فراق غم‌آلودیله متأثر اولیوردم .

عینی زمانده (سبیل الرشاد) جریدهٔ اسلامیه‌سی اوغورنده تعهد ایلدیکم خدمات مهمه‌یی پیش نظر دقته کتیروب پك بیوك وآغیر بریوك آلتنه کیرمش اولدیغمی تصور ایتدکجه ضربان قلبم آرتدقچه آرتیوردی .

ساعت درت بچق [زوالی] ده قالقان واپور یواش یواش استانبولدن

تباعد ایتدی . واپورده بر چوق یولجی واردی . بونلر ، هرعنصر ومذهبدن بولنیورلردی . مثلا بکا ویریلن (٤٥) نومرولو قاماراده (فرانس) نامنده و اوسـ-یالی کنج بر بانقه مأموری واردی‌که ، ازمیرده‌کی ایتالیانلرك طرد وتبعیدلری اوزرینه بوآدم ، [اوده‌ا] ن [ازمیر] د،کی (قره‌دلیونه) بانقه‌سنه نقل مأموریت ایلشیدی . کیجه وقتی یمك ماصه‌سی باشنده بواوطه آرقه‌داشی اولان کنجله زمین مصاحبه‌من ایتالیا محاربه‌سنه انتقال ایدیویرنجه درحال عثمانلیلرك لهنده وایتالیانلرك علیهنده اوله‌رق بیاناتده بولندی . حضار ایسه سوزه صحبته اشترك ایدوب عموماً ایتالیانلرك ، حقسز ، غدار ، وحشی ، شارلاتان ، فرصت دشمنی بر قوم اولدقلرینی سویلدیلر .

٤ تموز :

حاصلی او کیجه‌یی پك مغموم برحالده کچیره‌رك ایرتسی چهارشنبه کونی [تموز ٤] صباحی (چناق‌قلعه)یه واقشامی زوالی ساعت درتده (مدللی) یه واصل اولدق . اوطه آرقه‌داشمله برابر قره‌یه چیقدق . بوآطه‌ده مع‌التأسف اسکله‌ده‌کی پولیسلردن بشقه ترکجه‌یی بیلیر ، کیمسه‌لره راست کلمه‌دك . راست کله اوطورديغمز بر قهوه‌خانه‌ده شکرلی قهوه ایسته‌دیکمزی بر درلو قهوه‌جی اولان حریفه اکلاته‌مدق .

بر آز طولاشدقدن صکره تکرار واپوره دوندك ، واپور بورادن بر چوق یوك وسائره آله‌رق کیجه یاریسندن صکره یوله دوشدی .

٥ تموز :

تموزك بشنه تصادف ایدن پنجشنبه کونی صباحلین زوالی ساعت سکزده ازمیره کلدك . درحال ازمیره اینه‌جك اولان قاماره آرقداشمه رفاقت ایدرك طوغریجه رشتیمه‌وپاسپورط اداره‌خانه‌سنه اوغرایه‌رق ، صکره(هوتل‌هول) ه قدر کیتدك . برمدت استراحتدن‌صکره رشتیمده وچارشولرده کزه‌رك احوال محلیه حقنده برآز تتبعده بولندم .

ازمیر .— ازمیر احوال اقتصادیه‌سی استانبول وآناطولی‌یه نسبةً دها اهوندر . بونك سببی‌ایسه ازمیره اوغرایان واپورلرله یولجیلری اولسه کرکدر .

عینی زمانده ازمیرده پك بویوك بر قوهٔ عسکریه بولندقده اولدیغنی بر ضابط بکا سویلدی . بو عسکرلرك هر شیئی مکمل ومنتظمدر .

عثمانلی‌عساکری ، آناطولی جهتنه هر براحتماله قارشو عسکر چیقاره‌جق اولان ایتالیایه تفنکله مقابله ایتمیه‌جکلرینه و بالعکس اورمانلردن کسه‌جکلری میشه اودونلریله اوخنزیرلری تپه‌لیه‌جکلرینه قسم ایتمشلردر .

ازمیرده نظردقتی جالب وهرکسك تنقیدینه دوچار اولان پاره واوفاقلق مسئله‌سیدرکه ، انسان چارشودن برشی صاتون آلنجه برقاچ دقیقه‌ده کری آلنان پاره‌یی صایمقله مشغول اولمغه مجبور اولیور . حکومت ، مالیه نظارتی اوزان ومقیاسات عثمانیه‌یی بیلمم‌که نه‌زمان یولنه قویه‌جقدر . چونکه بوحاللرك رفع ودفعی وعثمانلی پاره‌سنك هریرده عینی قیمتله صرف اولنمسی دولتمزك نفوذ واعتبارینی کوسترمکه خدمت ایده‌جکنه شبهه یوقدر . مجیدیه‌نك یکرمی غروش اولدیغنی‌اوکره‌نن اجنبیلر ، آلتی اون طقوزه صرف اولندیغنی کورنجه اظهار حیرتدن کندیلرینی آله‌میورلر . صرده اون پاره‌لق برشی آلنسه هان لیرانك‌اوستنی اوفاقلق اوله‌رق‌درحال اعاده ایدرلر . بواوفاقلق‌مسئله‌سنده ظن ایدرسه‌م اك بویوك رولی ایفا ایدنلر میاننده اك زیاده علاقه‌سی اولان عثمانلی بانقه‌سیدر .

ازمیرده‌کی فعالیت عسکریه خطوه باشنده نظره چارپیور .

بوشهرده ، مدللیده اولدیغی کبی لسان عثمانی رومجه‌در . رومجه بیلمیان بورالرده وساقزده صیقنتی چکر . لسان عثمانینك انتشارینه کم‌بیلیر بوندن صکره موفقیت الوره‌بیله‌جکمیدر ؟ بولسان مسئله‌سنك سیاست وحاکمیت اوزرنده‌کی تأثیرینی بوراده برایکی لاقیردی ایله توصیف ایده‌میه‌جکم .

§ واپورمز ازمیردن،آقشامك ساعت دردنده مفارقتله کیجه یاریسنه‌یقین ساقزی بولدی . بوراده پك آز توقف ایتدك . قره‌دن اکمك وسائره ایله ساقز رنجلی واپوره قایقجیلر طرفندن کتیرلشیدی .

٦-۷ تموز :

ردوسده ایتالیانه تفتیشاتی . — جمعه کونی ساعت درت الافرانقه‌ده واپورمز (ردوس) ه مواصلت ایتدی . لیمانده برقاچ کوچوك طورپیدوبوطله ایکی بویوك ایتالیان قرووازوری بولنیوردی . واپورمزه طوغری ایتالیا بایراغیله برقاچ ایتالیانی حامل اولان برموش کلیوردی . موشك واپوره یناشمسیله ایتالیانلر بلای ناکهانی کبی واپورك مردیونلرینه طیرمانمغه باشلایوب ، صولوقلرینی کوکرته اوزرنده الدیلر . بوکلنلرك بری بیکباشی رتبه‌سنده، دیکری سیویل بردوقتورله اوچ ژاندارمه ضابطندن عبارت بولنیورلردی .

چوق‌کچمکسزین ایتالیان دوقتور، واپورده‌کی‌یولجیلری‌معاینه‌یه قویولدی. رسم کچید یاپدیریرجه‌سنه یولجیلر برر برر اوکندن کچرکن معاینه وتفتیش ایدیوردی . اسلام قادینلرك یوزلرینی آچوب دقتله باقیوردی . شبهه‌ایتدیکی اشخاصی آیری بر طرفه آییروب صکره استجواب ایدیوردی . بو قدرله‌ده قناعت ایتمیه‌رك عسکر اولوب اولمدقلرینه دائر استیضاحات مخصوصه‌ده بولنیوردی . بکا کلنجه ، پك اوجوز قورتولدم . زیرا اوراقی ، چانطه‌لری تدقیق وتعمیق ایتمش اولسه‌یدی دینی وعثمانلی بر جریدهٔ اسلامیه‌نك مخابر مخصوصلغیله هندستانه وعالم‌اسلامه کیتمکه‌مأمور اولدیغمی بیلیر بیلمز هان بنی اولا ردوسه واورادن احتمالکه (پالرمو)ده‌کی اسرای عثمانیه نزدینه کوندره‌جکدی. خدا‌نکرده ، بویله بر حاله معروض اولسه‌یدم‌بوتون‌امکلرم ، آماللرم محواوله‌جغی‌کبی« سبیل‌الرشادك » ده تشبثاتی نتیجه‌پذیر اولمیه‌جقدی .

روس واپور اجنته‌سنك یالانجیلغی . — استطراد قبیلندن بوراده بر قاچ سوز سویلمك ایسترمکه اساساً روسلرك ، روس‌قومپانیه‌سنك یالانجیلقلرینه عائداوله‌جقدر . بونی ، یالکز بن‌تنقید وشکایت ایتمیورم . بنمله برابر بو واپورده بولنان سائر عثمانلیلرده عینی حالده بولنیورلر . حتی سبیل‌الرشاده یازه‌جغم‌مکتوبی امضالامغه بیله آماده اولدقلرینی مکرراً بیان ایلمکده‌درلر .

روس قومپانیه‌سندن بیلت آلیرکن واپورلرینك ردوسه اوغرایوب اوغرامیه‌جغنی وایتالیانلرك تفتیشاتنه معروض بولنوب بولنمیه‌جغنی کرك بن ، کرك سائر یولجیلرصوردوغمزه جوابی آلدقلرینه رغماً روس واپوری ردوسه اوغرامشدر . بورایه چیقاره‌جق وآله‌جق هیچ بر یوك ومتاعی‌ده اولمدیغی اخیراً آکلاشیلمشدر .

§ ردوسده برفوق‌العاده‌لق‌اولمدیغی‌وایتالیانلرده‌ده اسکی‌فعالیت قالمدیغنی ردوسده‌کی موسویلردن بری سویلدی . حتی بر چوق ابنیه وانشا آته باشلامش اولان ایتالیا هر نه‌دنسه بردن بره الی آغیرلاشمشدر .

ردوسه یولجیلردن هیچ برینی چیقارمغه وقصبه‌یی کزمکه ایتالیان مأمورلری مساعده ایتمدیلر . حتی اسپانیول تبعه‌سی بولنان بر موسوینك قره‌یه ایتمسنه بیله مساغ کوسترمدیلر .

§ هر نه‌حال ایسه ایکی بچق ساعت قدر ردوسده توقف ایتدکدن‌صکره روس واپوری دمیرینی قالدیروب یوله روان اولدی . اثنای راهده لیمانك خارجنده دمیرله‌مش اولان ایتالیان قرووازوری مرتباتی وضابطانی طرفندن واپورمزك حامل اولدیغی روس بایراغی سلاملاندی . بزمکیده بالمقابله جواب ویردی . خلاصه کرك‌بکا وکرك‌سبیل‌الرشاده کچمش اولسون دیمك لازم‌کلیر.

روس واپورینك احوالی . — روس واپورنده انتظام ونظافت نامنه بر اثر یوقدر. واپورك برنجی موقی‌سائر قومپانیه‌لرك ایکنجیسی قدر تمیز اولمدیغی کبی یمکلری دخی پك بچیمسز وطاتسز شیلردن عبارتدر .

عینی زمانده بویمکلرك فیآتی اوقدر بهالیدرکه ، آجندن اولمك‌درجه‌سنه کلنلر بیله برشی صاتون آلمقده تردد ایدیورلر . ازجمله لیموناطه‌نك کوچوك برشیشه‌سی برفرانقه وبرطباق چوربانك‌ده عینی فیآته صاتیلدیغنی‌ده سویلك سائر شیلر حقنده ظن ایدرسه‌م قارئین کرامه اولدجه ایی برفکر ویره‌بیلیر. تحف وحقیق برحکایه‌یی یاد ایتمکدن بردرلو کندمی آله‌میورم . ازمیرده

قماره رفیقم بندن آیرلدقدن صکره ، قماره‌یه بر کنج وصاچلی صقاللی بر پاپاز کتیرلدی . بو آدم استانبولدن یافه‌یه قدر بربیلت آلمش وفقط بوتون قماره‌لر طولو بولوندیغی ایچون ایکی کون قهوه اوجاغنده یاتمش ، بالآخره منحل بر وقوعنه بناءً بولندیغم قماره‌یه کوندرلشدر . بو بیچاره یالکز یکمنز بر موقع بیلتی یوز بوقدر فرانقه صاتون آله‌رق یمکنی بر سبت ایچنده برابر کتیرمشدر . آره صیره چای ایچمك معتادی اولدیغندن وواپورده بارداغی ایکی غروشه صاتیلان چایك فیآتنی استکثار ایلدیکندن کندی چاینی تولالامغه قرار ویرن پاپاس رفیقمه بوکره واپورده‌کی آشچی وقماروت صیجاق صوینی‌ده پاره ایله صاتمغه قالقیشمالری اوزرینه پاپاس جابلری حدندن آشوری کوپوره‌رك باغیره باغیره قماره‌یه طوغری یورودی . هیچ برشیدن خبرم اولمیان بن : خبر اوله،نه اولدی ؟دیه صورمقلغم اوزرینه « بوكافر خنزیرلرده انصافدن اثر بیله قالمامشدر » مقدمه‌سیله حقنده یاپیلمق ایستنیلان معامله‌یی قیریق دوکوك تورکجه سیله آکلاتمغه باشلادی وعینی زمانده سسنی ایشیدنلریده باشمزه طوپلامغه سبب اولدی .

بو اثناده شکایتچیلرك عددی چوغالمغه باشلادی . کیمی واپورده یازی کاغدی ، کیمی‌ده وقت کچیره‌جك اویون واکلنجه آلاتنك فقداننده ، کیمی‌ده اوراده ماسه اوزرنده بولنوبده غیر قابل استعمال اولان کاغد قوروتمه‌سنی النده طوتوب حضاره کوستریوردی . اویله بر پاندومیمایه دها ایلك دفعه اوله‌رق تصادف ایدییوردم . حقیقةً صیجاق صوینی پاره ایله صاتمق اصولنی ایلك دفعه غالبا روس واپورلری ایجاد ایدییورلر .

واپور آجنته‌سنك دیکر غیرقابل عفو بر قباحتی وارد که ، باشلیجه یلان سویلیبدر . واپورك بیروته مواصلت ایده‌بیله‌جکنی، کیمنه بازار ، کیمنه‌ده بازار ایرتسی کونی سویلشیکن ، اخیراً واپور قومانداننك افاده‌سی اوزرینه انجق اوکزده‌کی صالی کونی اوکله‌وقتی اورایه یتشه‌جکمز تحقق ایلمشدر .

هله بو واپورك کوکرته سنده یشایان زواللی عثمانلیلرك حالنی بردرلو تعریف وتوصیف ایده‌مم . اویله آنی واحتسزلقلره محکوم بولنیورلر که ، کوروبده متأثر اولمامق غیر قابلدر . واپور اسکله‌لره یناشدیغنده بو بیچاره‌لر بوتون اشیالرینی بوکوب قالدیرمغه وتکرار لیماندن حرکت ایتدکدن صکره تکرار یرلشدیرمکه مجبور اولمقله برابر صباح وآقشام طائفه‌لرك تحقیرلری یوزندنده زواللیلر بوسبوتون بیزار اولیورلر .

§ مع التأسف ، هنوز نه‌حکومت ، نه‌ده ملت عثمانیه کندی تبعه ودین قارده‌شلرینی بویله متغلب ویلانجی اجنبی قومپانیه‌لرینك تغلب واعتسافندن قورتارمق ایچون بویوك بر واپور قومپانیه‌سنك تشکیلنی دوشونه‌مامشلردر . بویله بر عثمانلی قومپانیه‌سی تشکل ایده‌جك اولورسه ، اولا بر کلی وصاغلام بر کارتأمین ایده‌جك، ثانیاً کندی وطنداشلرینی اجنبیلرك بوکبی تحقیراتنه هدف اولمقدن تخلیص ایلیه‌جکنده هیچ شبهه یوقدر .

فقط وقتیله دنیایی ضبط ایدوب بر عشیرتدن بر دولت چیقاران عثمانلیلرده الیوم حرف وصنایع وتجارت نامنه هیچ برشی قالمامشدر . تشبث شخصی‌یه مالك اولمیانلرك صوکی انقراض اولدیغی هرکون ادله وبرهانیله مشهودمز اولمقده ایکن حالا ممالکمزده بر متشبث یوزینی کورمکدن محرومز .

واپورده‌کی عثمانلی آرقه‌داشلرم ، بنم هندستانه قدر بر یولجیلق اختیار ایتدیکمی ایشتدکلرنده حیرت وبهته دوچار اولدیلر. بکا : « بوتموز صیجاغنده حلب طریقیله بغداده ، عراقه ، بصره‌یه ، هندستانه کیتمك طوغریسی بویوك بر جسارته محتاجدر . » دیمسونلرمی ! حاصلی بوملتی سیاحت وتجارته بر آن اول آلیشدیرمق وبونلری بوکبی نافع واستفاده‌لی یوللره سوق ایله رزق ومعیشت پشنه ایستکله قوشدیرمق ایجاب ایدر .

تشبث شخصی وتجارت هوسیله معروف اولان ملتلر هیچ برزمان مقهور ومغلوب اولمز . نمونه کوسترمك لازم کلسه ایرانیلری درحال کوستریرم . بو واپورده بیله ایکی ایرانلی تجارت ایچون سوریه‌یه کیتمکده اولدقلرینی بکا سویلدیلر . بونلر ایرانك (خراسان) شهرندن تجارت وکار ایچون سوریه ومصره (فیروزه) کوتوریورلر . واپورده‌کی فرنك مادامه‌لرینه بیله برقاچ دانه‌سنی صاتوب واپور ناولونلرینی کار چیقاردقلرینی بکا سویلدیلر .

§ شیمدی کیجه وساعت زوالی اوچ بچق در . یارین بازار وتموزك یکزیدر . ظن ایدرسه‌م صباح وقتی واپورمز مرسینه اوغرایه‌جق وبرایکی ساعت‌قدر اوراده طوره‌جقدر. فقط مرسینده قولرا اولدیغی جهتله یولجیلرك قره‌یه چیقه‌بیلملری بر آز مشکوك کبی کورونیور . هوالر کیتدکجه صیجاقلشیور . هله بوکیجه قماره‌ده یاتمق هیچ قابل دکلدر . آیدینلقده آزدر. هنوز هلال حالنده اولان آی جو سماده پك آز مکث ایتدیکندن دکزده بر لطافت کورونمیور .

فقط شو برقاچ کونلك یولجیلقده حمد اولسون فورطنه و امثالنه تصادف ایتمدك . هرکسده بر بشارت وشنلك واردر .

دکزك قویو ماڤی رنکی ایله کونشك لمعاتی پك شاعرانه بر منظره تشکیل ایدییور .

§ هرعرق وملتدن واپورده یولجی‌واردر. عادتا سفینهٔ نوحه بکزه‌یور. بر یوزنده السنهٔ شرقیه وغربیه‌نك اکثریسی واپورده تکلم ایدیلیور . روسیه‌نك سیاست داخلیه‌سی پك یولنده اولمدیغنی بر روسیه‌لی مادام بکا بوکون آکلاتوب ، ایر کیج روسیه‌ده بویوك بر کورولتی قوپه‌جغنی‌ده سویلدی . بو اجتهادك نه‌درجه‌ده قابل وثوق اولدیغنی وقایع سیاسیه‌یی دها یقیندن تعقیب ایدنلر بیلسه کرکدر .

واپورده موصله کیده‌جك اولان ایکی کلدانی پاپازی واردر . بونلر درسعادتده وفرانسه سفارتی سوقاغنده کائن اولان (سنت بنوا) مکتبنده لاتینجه وفرانسزجه رهبانلق درسلرینی اون‌سنه‌ظرفنده اکمال ایدوب شیمدی‌ده مملکتلرینه عودت ایدیورلر . هرایکیسی عربجه تکلم ایدییور . آره‌مزده برچوق مناقشات ومباحثات دینیه جریان ایتدی ؛ کاه بن آنلری الزامه ، بعضاً آنلر بنی اقناعه چالیشدیلر . فقط (اقانیم ثلثه) بحثنه کلنجه « بوخصوصده پاپا حضرتلری بیله صاغلام برجواب ویره‌مز . چونکه بو ، اویله بر سردرکه ، اویله کنهنه واقف دکلدر . » جوابنده بولندیلر .

§ واپورمز یارین آقشام اسکندرونه اوبر کون (بازار ایرتسی) طرابلس شامه وصالی کونی‌ده بیروته مواصلت ایدوب بر کون قاله‌جقدر . صوکرا اورادن حیفایه ، پورت سعید طریقیله اسکندریه‌یه واورادن تکرار استانبول‌طریقیله اوده‌سایه کری کیده‌جکدر . بو واپور پك اسکی و فقط دائمی صورتده تعمیر اولندیغندن هنوز رونقنی غائب ایتمامشدر . واپورده ایکی کچوك طوپله اون ایکی تفنك بولنیور .

بو واپورلر طبیعیه روسیه‌نك نفوذینی شرق اهالیسنه وبالخاصه مسلمانلره طانتدیرمق ایچون استانبول وسوریه صولرینه آمد شد ایدرلر . حکومت عثمانیه‌نك بوکبی تجارت وشرکت‌واپورلرینه سلاحطاشیه‌حق قدر مساعده‌کارانه دوراندیغنه طوغریسی تعجب اولنور .

§ بیروتده تدقیق وتتبع ایده‌جك بعض نقطه‌لر ایچون برقاچ کون‌قالمغه مجبورم . احتمالکه جبل لبنانه‌ده اوغرارم . حلبده قولرا واردر ، دیه شمدیدن بر حوادثدر کیدییور. هرنه‌ایسه جناب حق‌خیرلیسنی‌احسان ایتسون . بومکتوبی یارینا کرممکن اولورسه مرسینده پوسته‌یه ویریرم ، ممکن‌اولمدیغی تقدیرده طرابلسدن ویا اسکندروندن کوندریرم .

سبیل الرشادك هندستان مخابری

س . م . ت

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

— قرق کلیسا —

دین جلیل اسلامك الڭ زیاده اهمیت ویردیکی شیلرك بریسی‌ده هیچ شبهه یوق‌که سیاستدر . چونکه اسلامیت بر قومه ، بر بلده‌یه

مخصوص اولديغى كبى ، حكملرى‌ده عموميدر ؛ افراددن زياده هيئت اجتماعيه‌يى نظر اعتباره آلمش ، جمعيت بشريه‌نك ادامهٔ حياتى ايچون لازم اولان قوانينى وضع ايتمشدر . برجمعيتك يشامه‌سى ايسه اوجمعيتى تشكيل ايدن افرادك يكديكرينه قارشى جسد واحد كبى مربوط اوله‌رق ضعيف نقطه‌لرده بربرلرينه معاونت ايدرك جميتى محكم برقلعه حالنه افراغ ايتمكله قابل اوله بيلير ، كه بوده آنجق سياحتلر اجرا ايدرك يكديكرينك حالندن خبردار اولا بيلمكه متوقفدر . ايشته بونكچوندر كه اسلاميت بوجهته پك بيوك اهميت ويرمشدر ؛ حتى اهميتى كوسترمك ايچون متعدد آيات كريمه بيله نازل اولمشدر. فقط هرنصلسه بومهم ، ومهم اولديغى قدرده فائده‌لى اولان سياحت مسئله‌سى بر چوق زمانلردر اسلاملر آره‌سنده اونوتولمش ، عادتا بر قصبه‌ده يشايان ديكرلرينك حالندن خبردار دكل بر حاله كلمش .

بر سياح اثناى سياحتده بعضاً اويله شيلر كوروركه حقيقةً مأيوس اولور . بعضاً‌ده اويله شيلره تصادف ايدركه ملتنك استقبالى حقنده كنديسنده بيوك بر اميد حاصل اولور . بونك هرايكيسنى‌ده انظار امته عرض ايتمك ، مأيوسيته سبب اولان حالك ازاله‌سنى طلب ايتمك لازمدر .

ايشته‌استانبولدن بورايه‌قدر اولان بعض‌مشاهداتم‌ده بوحقيقتلرى بكا كوستردى .

§ استانبولدن ٤ شعبان ، اخشام الاتورقه ساعت بره اون قالارق حركت ، وسكزه يكرمى قاله آلپوللى اسكله‌سنه كلدم ، اورادن پوسته ارابه‌سيله بابا اسكى‌يه ، اورادن‌ده هيچ طورميه‌رق طوغريجه ٥ شعبان كوندوز الاتورقه ساعت اوچه اون قاله قرق كليسايه كلدم .

بوراده اهالى، ضابطان ، مأمورين‌دن بعض‌ذوات ايله كوروشدم . بر اسلام جريده‌سى اولمسى جهتيله « سبيل‌الرشاد » حقنده كوسترمش اولدقلرى توجهات ديندارانه بكا پك بيوك اميد ويردى . حقيقةً سبيل‌الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سى حقنده پك بيوك توجهلرى وار . تعميم وانتشارينه اوقدر سعى ايديورلركه تعريف ايده‌مم . مصاحبه اثناسنده ضابطاندن برذاتك سويلمش اولديغى شو سوزلر سبيل‌الرشاد حقنده‌كى توجهك نه درجه‌ده اولديغنى كوستره‌جكى ايچون عيناً يازييورم :

— بوكون « سبيل الرشاد » جريدهٔ اسلاميه‌سنك هرطرفه انتشار ايتمسى ايچون چالشمق اوزريمزه بر وجيبه‌در ، بوچالشمق ايچون عادتا حج ثوابى واردر ؛ چونكه حجك حكمت شرعيه‌سنى تأمل ايده‌جك اولورسه‌قاك بيوك‌حكمتلرندن بريسى بتون مسلمانلرك اقطارعالمك هركوشه‌سندن اومقام مباركه كله‌رك برلشوب يكديكرينك حالندن خبردار اولمسى واو مناسبتله مسلمانلر آره‌سنده تعارف‌وتعاون اساسلرينك قوتلنمسيدر ، كه سبيل‌الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سنك تعقيب ايتمكده اولديغى مسلك‌ده بودر . دائماعالم اسلامى يكديكرندن خبردار ايده‌رك اونلرى انتباهه دعوت ايدييور ...

§ فرداسى شهرك ايچريسنى ياتمده بر رفيق ايله كزييوردق . بوصيره‌ده بر عرصه‌يه كلدك . بو عرصه حقيقةً نظر دقتمى جلب ايتدى : اطرافى غير مسلملرك خانه‌لريله محاط ، بعض كيمسه‌لرده اوراسنه بوراسنه ابدست بوزمشلر . بونكله برابر قسماً خراب اولمش برمناره‌ده بو عرصه‌نك اورته يرنده طورييور . بويكديكرينه مغاير اولان ايكى‌حال قارشيسنده بولنمقلغم بلا اختيار رفيقمه شوسؤالى ايراد ايتمه‌مه سبب اولدى :

— عزيزم‌بوحال‌نه ؟ بواورته‌ده دوران‌مناره‌يه بكزرشى نه‌اوليور ؟

متأثرانه جواب ويردى : — بوراسى وقتيله مسلمانلرك نماز قيلمسى ايچون ياپيلمش مقدس برمعبد ، معزز برجامع شريف ايدى . طقسان اوچ محاربه‌سنده روسلر بورايه كلشلر . بونى ييقوب خراب ايتمشلر ، بومناره‌نك ياريسى قالمش ، شمدى‌ده غيرمسلملر كليورده كوزمزك قارشوسنده بورالره تبول ايدييورلر !..

شوجواب‌قارشوسنده اويله برحاله كلدم كه‌بتون‌وجودم بررعشهٔ‌تأثر ايچنده‌قالدى. زيرا بوحال‌بزده‌كى‌احوال‌روحيه‌يى تماماًميدانه قويييوردى. بزمسلمانلرجوامع‌ومساجده‌آبدست آلمقسزين‌كيرمزكن ، جامعلريمزى اك‌مقدس بر محل اعتقاد ايدركن نصل اوليورده كوزلرمزك اوكنده اومقدس‌معبدلرمز — دشمنك كوزينه باتديغى ايچون دشمن طرفندن تخريب اولنان بركعبهٔ مقدسه‌نك — درونه آبدست بوزييورلرده بزهيچ برتأثيرطويميورز ؟ بزاعلاى كلمة‌الله‌ايچون بويله‌مى‌چاليشه‌جغز؟ مسلمانلغك ناموس‌وحيثيتى ياروااغياره قارشى بويله‌مى‌محافظه ايده‌جكز؟ بزلر اجدادعظامزك اولادلرى دكلى‌يز ؟ اورايه كلوب آبدست بوزمقله كعبهٔ معظمه‌يه ، زمزم قيوسنه تبول‌ايتمك بيننده نه‌فرق واردر ؟ بزده هيچ قان ، هيچ حس يوقميدر ؟

بوراده قرق كليسا اهالىٔ مسلمه‌سنك اوزرينه ترتب ايدن بر وظيفهٔ دينيه واردركه اوده : هيچ احتياج اولمه‌سيله دشمنك تخريب ايتديكى بو جامعشريفى اسكيسندن دها مكمل اوله‌رق يكيدن ياپمق ، يار واغياره قارشى مسلمانلغك علويتى ، ناموس وحيثيتى محافظه ايتمكدر . عنادينه اوله‌رق كلوب اورايه تبول ايتمك ايستيه‌نلره قارشى بو جامعى احيا ايتمك حجه كيتمكدن دها افضلدر . اميد ايده‌رز كه شمدى‌يه قدر نظر دقته آلنميان بومعبد مقدسى اهالىٔ حميتمندان احيا ايده‌جكلر !

§ دهاصوكره اوجاده‌يى تعقيب‌ايدرك كيتدم، ميدانلق بريره‌كلدم . بوراسى واسع ، هوادار ، مملكتك اك حاكم برنقطه‌سى بولنيوردى . بوراده پك دهشتلى بر بنا نظر دقتمى جلب ايتدى ، صوردم ، روم مكتبى اولديغنى سويلديلر . اوزمان بر آز توقف ايتدم ، ملاحظه‌يه طالدم . بيلمه‌م اسلاملرده‌كى بوقانسزلق نه‌در ؟ هريرده اسلاملره نسبتله سائر وطنداشلرى متيقظ ، متنبه ، مترقى برحالده ؛ اسلاملر ايسه صانكه دنيا ايله هيچ علاقه‌لرى يوق ايمش كبى هرشيئه قارشى‌لاقيد . شمدى كوكل آرزو ايدردى كه قوجه بر قرق كليسا سنجاغنده

ـ كورمش اولديغم روم مكتبنه معادل ـ هيچ اولماز ايسه سكز اون قدر اسلام مكتبي اولسون . فقط هيهات !

§ صكره مملكتك ثروت‌اقتصاديه‌سي تكميل غيرمسلملرك الندە بولنيور . برذات محترمك افادەسنه كوره كچن‌سنه برمسلمان، فورون آچديغي حالده كيمسه‌دن رغبت كورەمديكي ايچون بالاخره قپامغه مجبور قالمش .

واه مسلمانلغه ! هاني‌يا مسلمان مسلمانك قردەشي دكلمیدي ؟ مسلمانك مسلمانه معاونتي لازم دكلميدي ؟ انسان بوكبي حاللري كوريبورده ؛ حسسزلك ، قانسزلق ، عطالت تقسيم اولنوركن باشده مسلمانلر بولنيورمش ديه‌جكي كليور .

بوراده هرشي فيأتلي ؛ خصوصيله مأمورين و ضابطان صنفلري ايچون‌يشامق پك‌ده قولاي‌دكل . چونكه اهاليسنده اوقدرحس‌تعاون يوق ، سائر صنفلره ايكي غروشه ويريلن برشي مأمورين وضابطانه اوچه ويريليور . « سز معاش صاحبي‌سكز » ديورلر. هله خانه كراسي پك فاحش . سوقاقلري او قدر منتظم‌كه برجاني فرار ايتمش اولسه درحال برثانيه‌ده غائب اولور ، ايكي كشي يان يانه زور كيدر !

قرق كليسا : ٩ تموز ٣٢٨ آقسه‌كيلي

احمد حمدي

ژاپونيا مخابر مخصوصمزدن :

ژاپونيا تجارت بحريه‌سي

— توكيو —

بيليورسكزكه ژاپونلرك ترقيات مهمه‌لرندن بري‌ده تجارت بحريه‌لرينك تعاليسي‌در . بوخصوصده غرب آثاري فطري اولان عداوتلرينه مبني هروقت ژاپونلرك استاتستيقلريني تخطئه وبلكه تفاخر ايچون قوللانيلمش پارلاق عددلردن عبارت كوستريرلر ؛ فقط صوك وقتلرده حكومتك مراقبه‌سنه تابع وكمرك ليمان اداره‌لرينك تصديقي ايله نشر اولونمش برقاچ استاتستيق اثري بولمه‌يه موفق‌اولدم. شوجمله‌دن ١٩١٠ سنهٔ ميلاديه‌سنه عائد برتجارت بحريه ايستاتستيقي بولدم،كه بوبابده قارئين محترمه‌يه بعض معروضاتده بولونمه‌يي مناسب كوريبورم :

بوأثرلردن بريسي خصوصاً شايان دقت اولوب ژاپونيانك يكرمي سنه‌لك تجارت بحريه‌سني كوسترمكده‌در . شويله‌كه : ١٨٩٠ سنه‌سنده ژاپون شركتلرينه واشخاصه عائد اقلى ٥٠٠ طونيلاتو اولمق شرطيله سفائن تجاريه‌نك عددي ١٢٥ ، مجموعنك ثقلتي ١١٠ بيك طونيلاتو ايكن ١٩١٠ سنه‌سنده‌كي اعدادي ١١٦٩ ، طونيلاتو ثقلتي ايكي بچق ميليون راده‌لرنده ، (يعني وسطي اولارق هرسفينه ٢٣٣٥ طونيلاتو راده‌سنده) بولونيور .

اليوم ژاپونيا تجارت بحريه‌سنده مشهور شركتلر : ١) « توايوا كيسه‌ن قايشا » (تجارت بحريه شركتي) ؛ ٢) « نيپيون يوسه‌ن قايشا » (ژاپونيابحريه تجارتي) ؛ ٣) « ژاپونيا كوكللو فيلوسي » ناملريله اوچ قومپانيادر . برنجي شركت منحصراً ملت پاره‌سي ايله وجوده كتيرلمش وبيك طقوز يوز ايكي سنه‌سنه قدر اوفاق تجارتخانه‌لردن عبارت اولان برقاچ اهل غيرتك اتحاديله ميدانه چيقمشدر . اليوم بوشركتك ٤٢٠ بيك طونيلاتو ثقلتنده فائني واردر . شيمدي‌ده ٣٧ بيك طونيلاتو استيعابنده بريكي كمي دها پاپه‌يه باشلامشلردر . شركتك يكي پروژه‌سي موجبنجه ١٩١٥ سنه‌سنده بتون فيلوسي ٣ ميليون طونيلاتويه قدر ارتفاع ايده‌جكدر .

(نيپون يوسه‌ن قايشا) شركتي يعني‌ايكنجي‌شركت‌دخي حكومتك پوسته‌سني نقل‌ايله‌وفقط‌هندستان و آوروپا خطلرينه ايشله‌مكله‌مشغول‌در. بوشركتك اليوم ٨٩ سفينه‌سي اولوب مجموع استيعابي ٢٣٥ بيك طونيلاتودر . بوشركت‌ده سفائننك نظافت و كوزللكي ايله مشهوردر. (برنجيسي ايسه جسامت فوق‌العاده‌لري ايله مشهوردر .)

اوچونجي شركت ژاپونيا كوكللي فيلوسي‌دركه بونك نصف حصه‌سي حكومتك‌در . بناءً عليه بو واپورلر اثناى صلح‌ده برتجارت كميسي، ايام حربده‌خفيف قروازوردرلر . بوشركتك كمي‌لري جمله‌سي يكي وغايت سريع ومتين اولوب ، سيرلري ١٨ الى ٢٧ ميل‌در . بوشركتك الك اسكي كميسي ٨ سنه‌لك‌دركه بونك سرعتي ١٩ ميل اولوب حرب ايچون بطي عد ايدلديكندن بوسنه ايلك بهارنده فيلودن اخراج اولنوب صاتلمشدر .

هكذا ژاپونياده بولنان اعمالات بحريه دستكاهلري‌شايان‌ملاحظه بردرجه‌ده ترقي ايتمكده‌درلر . اليوم بتون ژاپونياده ١١ يرده كچوك وبيوك ترسانه موجود اولوب التيسي بونلردن الك مهمي‌در : اوساقا ، قوبه‌وناغازا كي شهرلرنده‌كيلر خصوصي اولوب قوره ، يوقوسقه وكيوشني‌ده‌كي دستكاهلرده حكومته عائددر .

خصوصي ترسانه‌لرك الك بيوكلري قوبه‌وناغازا كي دستكاهلريدر. بو ايكي دستكاهده اليوم ژاپونيا حكومتي ايچون ايكي دريدنوط (بري ٢٤بيك، ديكري١٦ بيك طونيلاتو) چين‌حكومتي ايچون٤قرووازور، (ايكيسي ٥٦٠٠ ، بريسي ٤٧٥٠، ديكري‌ده : ٧٠٠٠ طونيلاتو) ١٥ طورپيدو مخربي ، برقاچ‌ده ساحل قره‌غولنه مخصوص طوپ چكرلري انشا اولونمقده . اوساقا دستكاهي ايسه اليوم يوقاروده عرض ايتديكم ٣٧ بيك طونيلاتولق بركمي ايله برقاچ‌ده دها كوچك كميلر انشا ايتمكده‌در . اليوم دستكاهلرده چاليشان عمله‌نك حسابي ٧٩ ـ ٨٢ بيك راده‌لرنده‌در .

يوقاروده عرض ايتديكم اوچ‌شركتدن‌ماعدا سواحلده‌سير وسفر ايدن وبر قاچ واپوره مالك دها ٤٥ قدر شركت وتجارتخانه‌لروار‌در،كه بونلرك اهميتي اوقدر يوقدر .

توكيوده بولنان مشهور تجارتخانه وشركتلرك اكثريسني زيارت ايتدم . زيارت ايده‌مدكلريمي‌ده بالواسطه آكلادم . تعجب اولنه‌جق

بك چوق احوال قید ایتدم . شو جمله‌دن بو قدر بیوك شركتلرده و آنلرك انشا آت دستكاهلرنده بو كونه قدر هیچ بر اجنبی قوللا - نیلمامش‌در . الك صوك انكلیز مأموری ۱۸۸۷ سنه ی (میتسوی) نام متمولك اداره‌سنده بولونمشدركه آندن صوكره آرتق اجنبی معاونتنه احتیاجلری قالمامش . ظن عاجزانه‌مه كوره بورالری بزم اهل تجارت ایچون حقیقةً كلوب كوریله‌جك ونمونه آلنه‌جق برر تجارت دائره‌لریدر . خصوصاً دستكاهلرنده‌كی انتظام ومهندسلرنده‌كی اقتداری بر قاچ غربلی متخصصلرك بیله مدح ایتدیكنی ایشیدوب كچن سنه حیران اولمشدم .

بوراده بولنان روس آتاشه‌ناوالینك روایتنه كوره بو قوسقه دستكاهی كبی مكمل بر دستكاه الیوم یالكز بر قاچ یرده وارمش ، روسلرك مشهور بالطق وسیواستوپول ترسانه‌لری بوندن چوق درجه‌ده آشاغی وناقص ایمش .

§ بو كونلرده واصل اولان بعض استانبول غزته‌لرنده رژی اداره‌سنك حكومته آلنه‌جغی خبرینی اوقویوب ممنون اولدم ؛ لكن آنی حقیله اداره ایده‌جك مقتدر مأمورلرمز اولمدیغی اسكیدنبری معلومم ایدی . ژاپونیاده دخی توتون انحصاری حكومت الندە وصوك درجه مكمل بر حالده‌در . كچن سنه صوك بهارده خسته بولوندیغم زمان اطبانك توصیه‌سی موجبنجه طاغلر آراسنه كویلره كیتمش ایدم . اوراده‌كی بر كویلی دكاننده نصل بر انتظام جاری ایسه عینی انتظامایله توكیوده‌ده توتون تجارتی اجرا اولوندیغنی كوردم . بولوندیغم محل بر درجه توتونجیلر كوبی اولدیغی حالده حكومتك تقید وفعالیتی سایه‌سنده هیچ اولمازسه قچاق توتونك نه اولدیغنی بیلن آدمه بیله راست كلمه‌دم . توتون قاچیرمق نه اولدیغنی بیله اوزتمشلر . توتون استعمالی غایت شایع اولدیغی حالده كیمسه كندی توتونی استعمال ایتمه‌یور. بلكه‌هپسی حكومتك توتونی قوللانیورلر. اكرحكومتمزده بویله برفكر موجود ایسه هر ناصل اولسه‌ده بورایه برایكی انكلیزجه بیلن متخصص كوندرسه‌لر طبیعی فائده‌دن خالی اولمازدی ، شایان استفاده نقطه‌لر آلنوب بزده‌ده تطبیقنه غیرت اولنسه فائده‌سی چوق اولوردی ظن ایدرم . خصوصاً بزده‌كی قولجیلره ایدیلان مصارف وقچاقچیلرله بینلرنده وقوعه كلن مقاتلات ومحاكمه‌لر بوراده سویلنسه قطعیاً ایناتمماز ظن ایدرم .

احمد منیر

توكیو: ۳ تموز ، ۱۹۱۲ — بن‌عبدالرشید ابراهیم

سنوسی حضرتلرینك مجاهدین اسلامه مكتوبی

وَ

ایكی اوغلنك میدان حربه وصولی

العلم رفیقمزك دارالجهاددن الدیغی مكتوبدر :

ابتداء حربدن شیمدی‌یه قدر ایتالیان منابعندن بریالان انتشار ایتمكده، سید سنوسی حضرتلرینك كندیلرینه ظهیر اولدیغی دعوا اولنمقده ایدی . بز بوكبی صریح اراجیف حقنده برشی دیمكه لزوم بیله كورمه‌مشدك . فقط بیلمزدك بو درجه یالانه سبب نه ایدی .

حال بوكه مولانا السید سنوسی حضرتلری ابتداء حربدن بوآنه قدر مجاهدین كرامی جهاده تشویق ایتمكده وعموم زاویه شیخلرینك مركزلرندن میدان حربه عزیمتلری خصوصنه لازم كلن اوامری اصدار ایتمكده ایدی . عموم مشایخ كرامده سمعاً وطاعةً عساكر عثمانیه‌یه التحاق ایده‌رك مجاهده‌یه اشتراك ایتدكلری ، اللرندن كلنی دریغ ایتمیوب بوتون موجودیتلریله صرف مساعی ایتمكده اولدقلری آشكاردر . بالذات كندیلری‌دخی حربه كله‌جكلرینی وعد ایده‌رك مخدوملرینی اوامر مخصوصه ایله كوندرمشدر . كندیلری‌ده كفره‌دن مفارقت ایتمشدر . استقباللرینه مأمور تشریفاتجیلر جیقوب كندیلرینه انتظار ایتمكده‌لردر . جناب سیدك معیت اركاننك كثرتی ویوللرده صولرك آزلغی بالطبع اثناء سفرده بطائتلرینی موجب اولمشدر . عن قریب قارئین كرامه سید سنوسی حضرتلرینك میدان حربه وصولنی دخی تبشیر ایدرم . بو كره اولادلریله عربان مجاهدینه كوندرمش اولدیغی خطبه‌نك صورتنی كوندرمكله اكتفا ایده‌رم :

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم وصلی‌الله علی سیدنا محمد و آله وصحبه وسلم تسلیماً من‌كاتبه عبد ربه وغلام استاذه السید محمدالمهدی أحمدالشریف السنوسی الخطابی الحسني الادریسي

حمدالمن جعل اتفاق‌المؤمنین سببا لعلوالدین وزیادة فی‌العز والتمكین وجعل ارتباط قلوبهم وتعاطفهم ومودتهم من‌أعظم القربات والوسائل التی ترفع بها البلایا وتتضح بهاالمشكلات وأعزالدین بجند كان لهم في خدمته التنافس فلم تعز علیهم نفوسهم وأموالهم دون اعلاء كلمته واعزاز شریعة نبیه خیرالبریة والصلاة والسلام علی سید الاوائل والاواخر محمدالمنتخب من اكرم العشائرالمبعوث في أفضل القبائل وعلی آله وصحبه الباذلین نفوسهم في سبیل‌الله محبة له وطلباالرضاء الله الی المجتبین المقربین كافة أخواننا المسلمین المجاهدین في سبیل رب‌العالمین الزائدین عن شریعة سیدالمرسلین التابعین ما أمروا به في‌القرآن العظیم وعلي لسان‌النبي علیه أفضل الصلاة وأزكي‌التسلیم حفظهم‌الله ورعاهم وادام‌علاهم وأخصب‌في‌طاعته مرعاهم آمین والسلام علیكم ساداتنا ورحمةالله وبركاته وتعمكم بالغدو والآصال نفحاته وبعد فموجبه‌السؤال من‌الذوات الزكیة بالاخلاق المرضیة جعلهاالله مدی الزمان محمیة بحرمة خیرالبریة صلي‌الله علیه وسلم وشرف وكرم وعظم هذا والذی أوصي به نفسي وأخواني‌البعید منهم والداني وصیةالله في‌الاولین والآخرین والانبیاء والمرسلین قال جل وعلا فیا أوصاه « ولقد وصیناالذین أوتو الكتاب‌من‌قبلكم وایاكم ان‌اتقوا الله » وقال « ان‌الله مع‌الذین اتقوا والذین هم محسنون » وقال « یا أیها الذین آمنوا اتقوا الله حق تقاته ولا تموتن الا وأنتم مسلمون » وقال « واعتصموا بحبل‌الله جمیعا ولا تفرقوا » وقال « ان‌الله مع‌المؤمنین » وقال « ولا تنازعوافتفشلوا وتذهب ریحكم‌واصبروا ان‌الله‌مع‌الصابرین.» وكونوا عبادالله أخوانا وعلي‌البر أعوانا .

واحذر أخواني من المیل الی شیاطین الانس والجن وشیاطین الانس‌شر من شیاطین الجن ولذابدأالله‌بهم قال « شیاطین الانس‌والجن

يوحي بعضهم الى بعض زخرف القول غرورا » لان شيطان الجن اذا وسوس وتموذ الانس منه يأتي لشيطان انسي ويوسوس له فيأتي شيطان الانس لذلك الشخص فى صورة ناصح حتى يضله ويغويه نعوذ بالله من تلك الحالة اذ هي أعظم بلية واياكم ثم اياكم ومن يصدكم عن طريق مولاكم فاتخذوه عدواً ولا شك أنه من اكبر أعدائكم

قال تعالى « يا أيها الذين آمنوا لا تكونوا كالذين كفروا وقالوا لاخوانهم اذا ضربوا فى الارض او كانوا غزاً لو كانوا عندنا ماماتوا وماقتلوا »

وقال « الذين قالوا لاخوانهم وقعدوا لو أطاعونا ماقتلوا قل فادرؤا عن أنفسكم الموت ان كنتم صادقين »

وقال « قل لو كنتم فى بيوتكم لبرز الذين كتب عليهم القتل الى مضاجعهم » وعليكم بالوثوق بما وعد به سبحانه وتعالى من النصر والفوز العظيم

قال تعالى « يا أيها الذين آمنوا هل أدلكم على تجارة تنجيكم من عذاب أليم تؤمنون بالله ورسوله وتجاهدون فى سبيل الله بأموالكم وأنفسكم ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون يغفر لكم ذنوبكم ويدخلكم جنات تجرى من تحتها الانهار ومساكن طيبة فى جنات عدن ذلك الفوز العظيم وأخرى تحبونها نصر من الله وفتح قريب »

وقال « ان تنصروا الله ينصركم ويثبت أقدامكم »

وقال « وما النصر الا من عند الله » وقال « كونوا أنصار الله » وقال ولينصرن الله من ينصره ان الله لقوى عزيز »

وقال « ان الله اشترى من المؤمنين أنفسهم واموالهم بأن لهم الجنة يقاتلون فى سبيل الله فيقتلون ويقتلون وعدا عليه حقا في التوراة والانجيل والقرآن ومن أوفى بعهده من الله فاستبشروا ببيعكم الذى بايعتم به وذلك هو الفوز العظيم »

وقال « يستبشرون بنعمة من الله وفضل وان الله لا يضيع أجر المؤمنين . الذين استجابوا لله والرسول من بعد ما أصابهم القرح للذين أحسنوا منهم واتقوا أجر عظيم . الذين قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لكم فاخشوهم فزادهم ايمانا وقالوا حسبنا الله ونعم الوكيل فانقلبوا بنعمة من الله وفضل لم يمسسهم سوء واتبعوا رضوان الله والله ذو فضل عظيم »

وقال « يا أيها النبي جاهد الكفار والمنافقين واغلظ عليهم ومأواهم جهنم وبئس المصير »

وقال « قاتلوا الذين يلونكم من الكفار وليجدوا فيكم غلظة واعلموا ان الله مع المتقين »

وقال « قاتلوهم يعذبهم الله بأيديكم ويخزهم وينصركم عليهم ويشف صدور قوم مؤمنين »

وقال « ونريد ان نمن على الذين استضعفوا فى الارض ونجعلهم أئمة ونجعلهم الوارثين ونمكن لهم فى الارض ونرى فرعون وهامان وجنودهما منهم ماكانوا يحذرون »

وقال صلى الله عليه وسلم « لكل نبي حرفة وحرفتي الجهاد »

وقال صلى الله عليه وسلم « جعل رزقي تحت ظل رمحي والويل والصغار على من خالف أمري »

وقال صلى الله عليه وسلم « الجنة تحت ظلال السيوف »

وقال صلى الله عليه وسلم « لنومة في سبيل الله خير من سبعين حجة تتلوها سبعون عمرة » وقال صلى الله عليه وسلم :

« ان غزوة بعد حجة الفريضة خير من الف حجة . والآيات فى الجهاد اكثر من ان تحصى وعليكم بالتوافق والتحابب والتوادد واياكم والتباغض والتخاشن والتحاسد فان الخير كله فى الموافقة والشر كله فى المخالفة واحذروا من يدخل بينكم بالفتنة فانه اعدى عدوكم قال تعالى « ان الشيطان لكم عدو فاتخذوه عدوا انما يدعو حزبه ليكونوا من اصحاب السعير » وقال صلى الله عليه وسلم « الفتنة نار لعن الله موقدها »

وأنتم فى مقام عظيم مدحه الله ورسوله وعليكم بأداء شكركم باجتماعكم ومذاكراتكم فى الله والعفو والصفح والمسامحة فيما بينكم وغض النظر عن مساوى بعضكم والفرج ان شاء الله قريب قريب لاشك ولا ريب وأنتم ولله الحمد قد خصكم الله بمزايا عديدة يرجى لكم بها بحول الله وقوته الفضل على غيركم فاولا من امة النبي صلى الله عليه وسلم

وثانيا من أصحاب الاستاذ المهدى رضي الله عنه وولد فى وطنكم ومنزله بين اظهركم ومن العرب الذين بعث النبي صلى الله عليه وسلم منهم وكان مبدا الدين بهم وقد فتحت أقطار الارض على ايديهم

ولا شك ان فضلكم زائد ومصداقه لما هوجم قطركم تحرك الاسلام بأسره وارتج العالم من حده الى حده وها هو الفرج مقبل عليكم انما اصبروا وصابروا واتيقنوا وتثبتوا وكونوا عباد الله اخوانا وعلى البر أعوانا والله حافظكم ومؤيدكم وناصركم وها نحن أرسلنا ولدنا خالدا وولده صالحا ليروا أحوالكم ويفيدانا بما تسر عنكم عند حلولنا ان شاء الله بوادى قطمير حتى تستريح الخواطر والله يسمعنا عنكم وعن كافة امة النبي صلى الله عليه وسلم مايسر بحرمة النبي الابر ولا زال دعاؤنا لكم مبذولا والله يتولانا اجابة وقبولا رفع الله لكم الدرجات وتابع عليكم الخيرات والمسرات وسلام الاسلام منا ومن كافة الاخوان يعم جمعكم فى البدء والختام

١٨ جماد الاخر المقتبس النور القدوسي

أحمد الشريف السنوسي

حيات اقوام اسلاميه

آطه قلعه‌ده

طونه اوزرنده بشيوز اللى سنه‌لك عثمانليلقدن قالمش برائر . . . دها برنجى مرادك واصل اولديغى طونه‌ده كى حاكميت نهريه‌مزك صوك ايزى . . . بوراسى ام الوطنه مادةً نه قدر متصلسه معناً ده تقيددن

اونسبتده آزاده کورلمشدر. موقعنی کورسه‌کز جنته تشبیه ایدردیکز. طونه‌نك ویردیکی فیض وبرکتدن اك زیاده مستفید اولان بر موقع شبهه‌سزکه بوعثمانلی آطه‌جغیدر. آطه‌نك قوهٔ انباتیه‌سی برنده اولدیغی کبی، یازك بوصیجاقلرنده بیله طونه‌نك ویردیکی سرینلك اهالینك فعالیتنی تزیید ایتمکده‌در.

آطه پك بویوك دکلدر، چوره‌سنی یارم ساعتده دکلسه قرق دقیقه‌ده بول بول دولاشه‌بیلیرسکز. اهالیسی یدی سکز یوزی بولوبور. أولری تخته پرده ایچنده صاقلی اولدیغی ایچون طرز معماریلری حقنده معلومات ویره‌میه‌جکم. فقط زقاقلرینك کنیشلکی برمتره ایله ایکی متره آره‌سنده تخلف ایدر. اهالیسی فقیر عد اولنه‌بیلیر. مع مافیه هپسی چالیشقاندر. آطه ایچنده عمومه عائد اولمق اوزره ایکی بنا بولنیورکه بریسی مدیر محترمنك دیدیکی وجهله استانبولده‌کی طوپ‌قپو خارجنده بولونان رژی قولجیسی قولبه‌لری قدر بویوك ومزین حکومت قوناغی، دیکری‌ده طاشدن بناسیله، کوزل برمنبر ویکپاره برخالیسیله آطه‌ده برنجی درجه‌ده زینتلی بولونان جامع شریفدر. جامعك ایچنده مکتب اولمق اوزره آیرلمش خصوصی اوطه‌لرده ایکی محترم سیما کوچکلری یتشدیرمکله مشغول؛ هرایکیسنه‌ده کوستردکلری غیرتدن دولایی حسب المسلك تکرار تشکره بورجلی‌یم.

حکومت قوناغنك آرقه‌سنده کافی مقدار اراضیسی وارکن ودفعات ایله ویانه سفارتی واسطه‌سیله مراجعات رسمیه‌ده بولنلمشکن درت حکومتك نقطهٔ التصاقنده بولونان بوموقع مهمه برحکومت دائره‌سی یاپدیریلمیور. ویانه سفارتی دیدم‌ده خاطرمه کلدی: آطه‌نك وضعیت حقوقیه واداره‌سی پك غریبدر. آطه‌نك مدیری بالطبع دیکر ناحیه‌مدیرلرندن فرقلی برمعاش آلیر. مدیرك برقائممقام، یاخود متصرف ویا والی‌یه تابع اولمیوب ویانه سفارتنه مربوطیتی وباخصوص بعضاً‌ده بودفعه اولدیغی کبی سابق برشهبندرك تعیین ایدلمش اولمسی حکومتك بورایه لایق اولدیغی اهمیتله باقدیغنی ظن ایتدیررسه‌ده هیهات!. قارشیسنده اورشووه مجارستانك اك قیمتی اولدیغی حالده آسفالت قالدیریملریله، معظم ولطیف بنالریله نظره چارپارکن، اوچ چاریك اوته‌ده هرکولچ طاشلقلر، طاغلر آراسنده علم ایله، عرفان ایله وجوده کتیرلمش بر موقع بهشتی عرض ایدرکن، اوبر طرفده صربستانك بلغارستانك، رومانیانك منتظم قصبه‌لری بولونورکن آطه‌نك برمتره کنشلکنده‌کی زقاقلری، تخته پرده ایچنده‌کی اولری، برقولبه‌دن دها کوچوك حکومت قوناغی، بر مدیر ایله برمعلمدن ودرت ژاندارمه‌دن مرکب مأمورین قادروسی حقیقتی همان کوستریوریور. حتی حکومت سابقه بورایه عسکر کوندرمك زحمتندن کندیسنی قورتارمق ایچون آوستریادن ٤٥ نفر عسکرله برضابط کلسنه‌بیله مساعده ایتمشدر. دها غریب اولمق اوزره شونی‌ده سویلیه‌یم‌که آطه‌ده دائرهٔ عسکریه‌باغچه‌سنده سنه‌ده اوچ درت کون آوستریا سنجاغی رکز اولنور بر باندیره دیرکی‌ده واردر.

بونك قدر بادئ تأسف اوله‌جق برشی دها وارسه اوده آطه‌نك درت طرفنده‌کی عسکری قوماندانلق دائره‌سنك حتی عسکر اقامتخانه‌سنك بزم حکومت دائره‌سندن پك بیوك اولملریدر؛ آطه‌نك درت طرفنده‌کی عسکری قره‌قول دائره‌لرینه ضمیمهً بواوچ موقع رسمی‌یه قارشی – تکرار ایده‌یم – بزم برتك حکومت دائره‌مزله برده جامعمز وار. اونلرك قرق آلتی عسکرینه قارشی بزم آلتی مأمورمز بولنیور. یکی تعیین اولونان حاکم بیله الآن کلمه‌مشدر.

بورانك برده بلدیه مجلسی واردرکه راست کلن دکانده واکثریا برقهوه‌ده انعقاد ایدر. بلدیه‌نك سنوی وارداتی آنجق اون ایکی‌بیك غروشدر. بوپاره ایله بربلدیه دائره‌سی یاپلمسی ممکن اولمدیغی کبی بربلدیه طبیبی‌ده بولندیریله‌میور. حتی اورشووادن زمان زمان برقاچ کون ایچون بردوقتور بیله کتیریله‌میور. آنجق برابتدائی معلمی تعیین ایدیله‌بیلمش. شایان تشکردر. چونکه هرشیدن اول معلمه اولان احتیاج تقدیر اولنیور دیمکدر.

صو، آطه‌یی اوقدر ییورکه (أشکال) بر طرفنك عرضی همان اوتوز، اوتوز بش متره‌یه اینمش. آطه‌نك اطرافنه ریختم کبی برشیلر یاپمق ناقابل. چونکه بلدیه‌ده پاره یوق. برقاچ سنه‌یه قدر آطه‌نك ایکی‌یه بولونه‌جکندن قورقیلیور. هرصباح طونه بوکسلدیمی دیه بردفعه ساحله قوشان بوزواللی خلق حکومتدن برمقدار پاره ایسته‌مکی عقل ایده‌میورلر. أشکاله قارشی برقاچ سکود آغاجی دیکمك چاره‌سی وارسه‌ده نه‌اونی بوله‌بیلیورلر نه‌ده بولسه‌لر اساسلی برمانع اولابیله‌جك.

آطه‌نك اهالیسی اوچ صنعتله اشتغال ایدر: شکرجیلك، قایقجیلق، قچاقچیلق. بوراده بر کمرك مأموری تعیین ایتمك کلفتندن قورتولمق ایچون حکومت اهالی‌یی رسوم سائره‌دن اولدیغی کبی بو رسمدن‌ده عفو ایتمشدر. اونك ایچین اهالی مجارستانده بهالی بولونان شکری آطه‌لرینه کتیره‌رك مؤخراً اورشووه‌یه نقل ایدوب کلی برکار ایله صاتارلر. بو یوزدن زنکین اولانلری چوفسه‌ده فقیرلره بوصنعت قپالیدر. بونی زنکینلر برانحصار تحتنه وضع ایتمشلردر. قایقجیلق‌ده باشلیجه وسائط معیشتدن بریدر. شوقدرکه صوك زمانلرده کتیریلن برآوستریا موتوری بوتجارتی‌ده اهمیتسز براقمشدر، تبعه‌مزك شکایاتی مسموع اولمامقله برابر شدتنی الآن محافظه ایتمکده‌در.

قچاقچیلق پك واسع بر مقیاسده‌در. بوراده رژی توتونی‌ده یوقدر. اهالی کندیلری توتون اعمال ایدرلر. بر فابریقه واردرکه توتون اعماله یتیشه‌مز. معمولات تنکه ومقوا قوطولر ایچنده درت طرفه نقل اولنور. طونه‌اوزرنده ایشلین واپورلرده تکمیل قهوه‌جیلر آطه قلعه‌لی اولدیغی ایچون بو توتونلرك کرك نقلنده، کرك واپورلر درونده بیعنده بویوك برعامل وظیفه‌سنی کوررلر.

آطه‌یه کلمزدن اول بشیوز اللی سنه‌لك حاکمیت نهریهٔ عثمانیه‌نك صوك پارچه‌سنه قوشمق، اورادن عثمانلی پولیله اطرافه مکتوبلر، قارت پوستاللر یاغدیرمق ایستیوردم. هیهات! بوده بوشه چیقدی.

چونکه بر پوسته مأموری تعیین ایتمك آطه‌نك مأمورین بوردروسنه ضم وقوعنی ایجاب ایدیور .

اهالیدن بریسی یالکز بیعیه‌سنه راضی اوله‌رق پول صاته‌جغنی سویلیورمش . مدیریت ویانه سفارتنه یازمشه‌ده ایکی یوز غروشلق بر موزع تعیینی ضروری اولدیغندن حکومتجه عدم قبولندن قورقیلیور . ظن ایدیورم‌که ، خاره تحقیق ایلدم‌که بورانك پول صرفیاتی یومیه ایکی اوچ لیرایی بوله‌جقمش چونکه صربستانك ، بلغارستانك ، رومانیانك ، مجارستانك بوطرف حدودینه قدر کلن زوار اجنبیه واو طرفلر اهالیسی آطه‌یی بهمه حال زیارت ایدرلر . هله آطه‌یه اوچ چاریك مسافه‌ده بولونان هركولچ بانیولری زائرینی اوقدر فضله‌درکه چوق دفعه اورشوه‌یه تلغرافله ، تلفونله اوتللرك طولی اولمسنه بناءً بانیولره کیمسه‌نك کوندرلمه‌مسی ، زوارك اورشوه‌ده بکلملری لزومی بیلدیریلیور ؛ ایشته بوزائرین عثمانلی طوپراغنه‌قوشارق عثمانلیلغك یکرمنجی عصرده‌کی مدنیتی کورمك ، عثمانلی پاره‌سنی آلمق ، عثمانلی پولیله اطرافه‌مکتوبلر کوندرمك ایستیورلر . فقط هپسی‌ده بیم کبی خسران امله اوغرایور . بوراده عثمانلی پاره‌سنی برکت اوله‌رق صاقلارلر بو پاره‌یی بیلنلر ، نزدنده بولندیرانلر دیکرلرینه نازایله کوسترلر . پولك بردانه‌سی بیله بولنماز . مکتوبلر اورشوه‌وایه ، مجار پوسته‌خانه‌سنه کوندریلیور . هله اجنبیلرك بزم مدنیتمزی کورمك ایچون بورایه‌کلوب صوکرا اونی بوتون ممالکمزه قیاس ایلملری اوقدر کراندرکه ....

اسکوبده قالبلانمش فسم یوللرده برباد اولمشدی . ظن ایدیوردمکه آطه‌ده قالبجی بوله‌بیله‌جکم . یاکلدم ، قالبجی واردی ، واردی اما قالبی بر . ا ده بیم ایشمه یارامادی .

مدیر رفعت بك چالیشقاندر . برحکومت دائره‌سی ، برحبسخانه ، بر پوسته مرکزی یاپمق ایستیور . فقط بزم اوداراجق بودجه‌مزك اوفاجق ، فقط معناً پك بیوك اولان بو آطه‌یه برشی ویروب ویره‌میه‌جکنی تأکیدلریله بیهوده آراشدیروب طوریبور . آوستریانك قرق آلتی عسکر ایچون یاپلمش حبسخانه‌یه قارشی بزم برمحکمه‌مز ، برحاکمز بیله یوقکه سکز یوز عثمانلی اسلامی ایچون برحبسخانه یاپلسون . [١] اسکیدن برحاکم وارمش حکومت دائره‌سنده یر اولمدیغندن نرده اوطوردیغنی بیلمیورم . فقط بیلدیکم برشی وارکه اوده عادی برذلهٔ لسانیه اوزرینه برینك اعدامنه حکم ایتمیسیدر . واقعا ایدیلن شکایت اوزرینه حکومت اونی قالدیرمش فقط یرینه تعیین ایدیلن ده الآن میدانده یوق . شرعی وحقوقی ایشلردن برقسمنی بوحاکم کوره‌جك . فقط امور حقوقیهٔ سائره ایله امور جزائیه مجلس اداره‌یه عائد . آطه‌ده قوانین عثمانیه‌ده جاری دکلدر . مثلا اوچ سنه حبسنه جزا قانوننك قرار ویردیکی برفعل ایچون اوچ کون حبس کافی کوریلور . صوکرا براولمدیغی ایچون مجرمك حبسی‌ده پك مشکل اولورده ایکنجی واوچنجی کونلری عفو اولنیوریر .

مدیر بك تحریر املا که باشلادیغنی ، تحریر نفوس یاپمق ایستدیکنی سویلیوردی . فقط آطه‌لیلر اعتراض ایدییورلرمش : املا کمزی تحریر ایتمیك ، ویرکومی آله‌جقسکز ؟ نفوسمزی بیلمه‌یك ، عسکرمی آله‌جقسکز ؟ دیورلرمش . چونکه بورا اهالیسی بوتون ویرکولردن معافدر .

درت ژاندارمه‌مزك البسه‌سی اوستریا عسکری البسه‌سی یاننده اوقدر فنا که صورمایك . نه ایسه بو سنه حکومت ایدیلان رجالره قارشی بر قیشلق برده یازلق البسه کوندره بیلمش . لکن بونلرك نه تفنکلری ، نه‌ده قصاطوره‌لری یوقدر . مدیر بك بودرت کشینك یرینه بر قومیسرله ایکی پولیسك کوندرلمسنی سفارت واسطه‌سیله حکومتمزدن رجا ایتمش . ویریلان جواب‌ایسه شو : یوز آلتمش بش غروش معاشلری اولان بودرت اختیار ژاندارمه استانبوله ایستیور . اوراده ژاندارمه مکتبنده اوقوتولوب اکمال تحصیللرندن صوکرا آطه‌یه اعاده ایدیله‌جکلرمش . حال بوکه آوستریا عسکری بیوك بر انتظام کوستریبور . منتظم قوماندانلق دائره‌سی ، مکمل عسکر اقامتخانه‌سی ، کوزلجه قره‌غوللر یاپلمش ، تمیز ومنتظم کزییورلر . مع مافیه مدیر ایله برابر بز برقاچ کشی کیدییورکن نفرهیچ بکلمدی . یوکسك سسله بر (پاردون) ی متعاقب صفمزی یاردی کچدی . حکومتمز ارزوایتدیکی وقت چیقارمق اوزره آوستریا عسکرینی کتیردیکی وقت قلعه‌یی اونلره ویرمش . بیقیلان بعض موقعلریله بیوك قلعه باغچه‌سنی بوکون عسکر کاملاً ضبط ایتمش بولنیور . آطه‌نك اك منبت یری بولنان بوقسم اراضی آطه‌نك ثلثی دکلسه‌بیله هرحالده ربعنی بولیور . بورانك استفاده‌سی کندیلرینه عائددر . حتی دها غریبی بو قسم اراضیده وقوع بولان حادثات حقوقیه وجزائیه‌یی ده کندیلری حل ایتمك ایسترلر . مثلا بر حیوان بورایه کیرسه قیامتلری قوپاررلر . مدیریت حیوانلرك کیره‌مه‌مسی ایچون نهایت بورایه منتهی یوله دیوار چکدیرمك مجبوریتنده قالمشدر . بوموقعدن بر قسمنی افراز ایدرك عمومی برپارق یاپمشلر ، آطه‌ده هیچ آوستریالی اولمدیغی تکمیل اهالی اسلام بولندیغی حالده بو باغچه‌ده بولونان (Aviso) سر لوحه‌لی براعلانده ترکجه‌برکلمه‌بیله بولنماز . مع مافیه بعضاً جمله‌لر کوسترلدیکی ده اولور . ازجمله سابق قوماندان عسکری اقامتخانه‌نك باغچه‌سنده چیچکلرله وفرانسز حروفیله آطه‌قلعه یازدیرمش . یاننه‌ده آیله بیلدیریلدیر مشدرکه مدیر بك بالخاصه بونی بزه ارائه ایله ممنونیتی بیلدیریوردی ؛ عسکر هر اوچ آیده برتبدیل اولنور . مدیریت بوندن‌ده بیان ممنونیت ایلمکده‌در .

آطه‌ده ایمپراطورك خصوصی کونلرنده ودیکر بر ایکی کونده آوستریا بایراغی تموج ایتمسنه‌ده هر نه‌دنسه اوته‌دنبری آلیشلمش ، اعتراض ایدلمیور . بوکا مقابل بزمکیلرده برشی دوشونمشلر : هرجمعه حکومت دائره‌سنه چکدکلری عثمانلی سنجاغندن بشقه بر دانه‌سنی‌ده مناره‌ده بولندیریورلر . کوزل بر مقابله دکلمی ؟

---

[١] احتمال‌که اوراده‌کی مسلمانلرك سویهٔ عرفانلری حبسخانه انشاسنه لزوم کوسترمه‌مشدر . — سبیل الرشاد .

ای طونه اوزرنده متموج وبولندیغك موقع دینی قدرمقدس وعلوی عثمانلی سنجاغی ! سنی بر دها تجیل ایدەرم .

اسکوب سلطانیسی معلملرندن

مصطفی محسن

مطبوعات

ای علمای اسلامیه ! حالامی اویقو ؟

ی علماء عظام ، ای حکومت اسلام ! شریعت غراء مطهره ، دیانت سمحاء مقدسه ، سزدن استمداد ایدییور : اعدای دین مبین هرطرفدن جانوارجەسنه صالدیرییور ، مسیونرلر هرفرصتدن استفاده ایدەرك حقوق اسلامیەیه تجاوز ایدییورلر . بزم جکرکاهمزه قدر حلول ایدەرك مخدرات اسلامیەنك عقائدینی افساد ایچون تدبیرلر دوشونیورلر ؛ برچوق عجوزەلر ارسال ایدەرك مکتبلره ، خستەخانەلره ، حتی خانەلرمزه قدر کیرەرك نسوانمزی اغوا واضلال ایدییورلر ، حسن اختیارلریله کلیسالره قدر کوتوروب تعمید ایتدیرییورلر . اوقوروقجیلك صنعت رذیلەسی اوقدر شایع اولشدرکه : اقطار مصریەنك هرطرفنی احاطه ایدەرك شرقا وغربا توسع ایتمکدەدر . مصریلردن ، سودانیلردن برطاقم توجەقاریلر مسیونرلرك الندە آلت اولەرق خانەلرمزه کیرلر ، نسوانمزی اغفال ایدرلر ، عقیدەلرینی بوزارلر ، مغیباتدن اخبار واصراض متنوعەیی تداوی ایدەجکلرینی ایلری سورەرك پارەلرینی آلدقدن صوکره شعورلرینه قدر تأثیر ایدرلر .

الك بلاسیده بونلری تنقید فلان قطعیا جائز دکل . بونلرك مشایخی ، عفریتلری ، هپ براولوب یکدیکرندن انفصالی قابل دکلمش . اعتراضده قطعیا جائز اولیوب هرنه دیرلرسه همان تصدیق ایتمك واجبمش ! شوصورتله عصبی خستەلقلی اولنلری بوسبوتون یولدن چیقاریرلر .

شیمدی میسیونرلر ، بونلرك اسلام قادینلرینه اولان درجهٔ تأثیرینی تمامیله آکلامشلر . بیوك پارەلر ایله اوملعونەلری اسلام عائلەلرینه ، خانەلرینه صالدیرییورلر وشو صورتله قادینلرمز واسطەسیله اولادمزه تجاوز ایدەرك آنلری اغفال ایدەجکلر . قادینلره دییورلرکه : بزم غیبدن خبر ویرن شیطانمز ، خستەلره شفاویرن عفریتمز ، عیسویدر . شیمدی سزه ، مقصدکزه وصول ایچون صلیب طاقمق ، کلیسایه کیتمك ، مریمه سجده ایتمك لازمدر ... ایشته بوکبی تعلیمات نصرانیەدن هرنه لازم ایسه سویلیەرك بالآخره تداویسنه مباشرت ایدرلر .

مسیونرلرك تجربەلری نتیجەسی اولەرق دیانت اسلامیه ایله مبارزەده غلبه ایتمك ایچون الك کسدیرمه یول ، بویول ایمش ؛ بوصورتله نسوانمزی اغفال ایدەبیلورلرسه آنلرده اولدن مستقبلەمزك مادرلری اولدیغی جهتله غایەیه وصول قولایلاشیر ، آز زمان بیوك موفقیت تأمین اولنمسی ملحوظ ایمش !

ای علماء کرام ! کندکزه ورثةالانبیاء عنوانتی طاقمق ایچون هرکسدن اول سزاهتمام ایدرسکز ، شریعت غراء مطهرەنك مدافعەسی دخی سزه واجبدر . آرتق بوغفلت ، بوجهالتدن اویانکز ، بواوقوروقجیلك حرمتی ایچون فتوا اصدار ایدکز ، بونك یکانه علاجی بودر . بو ، جناب واجب الوجوده شرکدر . بوکبی برفتوای شرعی ایله بوصنعت رذیلەیی منع واوفتوایی غزتەلر ستوننده ورساله شکلنده نشرایدیکز ، عوام وخواص کافەسی اوقوسون ، کورسون ، حکومته رسماً تبلیغ ایدەرك منعنی طلب ایدیکز ، حکومت اسلامیەنك وظیفەسی بوکبی ملعون وملعونەلری منع ایتمکدر .

بوصورتله دین مبین اسلام اوزرینه آچلمش محاربەیی مدافعه ایتمك سزه واجبدر . ظن ایدەرزکه حکومت مراد ایدرسه بوشریره قادینلری اوصنعت رذیلەدن منع ایتمك ایچون برچاره بولور ، هیچ اولمزسه هرکسك عائلەجه راحتنی اخلال ایدییورلر بهانەسیلەده منع اولنەبیلور . اکر اوصورتله ممکن اولمدیغی تقدیرده بونلرك منعی ایچون آیروجه خصوصی قانون وضع ایتمەلی ، بهمه حال منع ایدەرك بوفتنهٔ عظیمه وبلیهٔ کبیرەنك اوکنی هرحالده آلملی ، هرحالده بونك چارەسنی آرایوب بولمق حکومت اسلامیەنك وظیفەسیدر .

(مصر ـ اللواء)

مسیونرلر چالشمقله

انتشار اسلامك اوکنه دوره بیلیرلرمی ؟

١٠ شعبان المعظم تاریخلی «العلم» رفیقمز بویله برعنوان ایله «قناطر خیریه» ن احمدعطیو امضاسیله کوندریلن برمکتوبی نشرایدییو ، عیناً ترجمه ایدییورز :

بوکونلرده مسیونرلر بوتون موجودیتلریله نصرانیتی نشرایتمك خصوصنده اللرندن کلن وسائلك هردرلوسنه تشبث ایدرك هردرلو فداکارلقدن کری قالمیورلر ، هرنه لازم ایسه هپسنه تشبث ایدییورلر : مکتبلر ، خستەخانەلر آچەرق ارکك وقیز چوجوقلرینی مجاناً قبول ایدییورلر ؛ کتابلر ، رسالەلر ، غزتەلر نشر ایدەرك مجاناً توزیع ایدییورلر ؛ تکیەلر آچەرق فقرا وایتام مسلمینی اغفال ایتمك ایستەیورلر . بونلرك هپسندن اساس مقصدلری نصرانیتی ترویج اولدیغنی بیلمین برمسلمان یوقدر .

بونلرك او قدر مساعیلرینه رغماً بری طرفدن انسانلرك حقیقت وبصیرت صاحبلری ، مختلف ملتلرك ایلری کلنلری سورو سورو اهتدا ایدەرك ، دین مبین اسلامی کندی حسن اختیارلریله قبول ایدەرك مشرف اولیورلر . ایشته سزه بوآی ظرفنده دین اسلام ایله مشرف اولنلرك اسملرینی تعداد ایدەیم :

محمدبك راغب (مینا اعیانندن) عوض بك عریانی (بنی سویف اعیانندن) فیلسوف محمد عثمان افندی (انکلیز اشرافندن) حضرة الوجیه المفکر مهدی افندی (اسکندریه اعیانندن) بوذات دائما (ان الدین عندالله الاسلام) دییور .

بن بوسطرلری یازارکن براعلام شرعی اوقودم (منوف) محکمهٔ شرعیەسی حاکمی حضورنده ایکی قادین دین اسلام ایله مشرف اولمش . دیمك اولیورکه اسلامیت سیر طبیعیسنده آلا بیلدیکنه قطع مراحل ایدییور . اوت بونده شبهه یوقدر ؛ زیرا بودین ، دین فطریدر .

شؤون

عثمانلی — ایتالیا محاربەسی :

دارالجهادده‌کی اسلام قوماندانلرینك اشعاری اوزرینه حربیه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبلیغ ایدیلمشدر :

طرابلس غرب :

٧ تموز . — تموزك یدنجی کونی علی الصباح دوشمنك مصر اطەنك غرب استقامتنه وجبهەیه قارشو تام برفرقه قوتیله باشلادیغی حرکات تعرضیەسی مجاهدینك مقاومت شدیدەسیله ایکی اوچ کیلو مترو صکره توقفه اوغرادیغی وبوصرەده صاغ وصول جناحده بولنان مجاهدینك دشمنك مصراطه ایله مواصلەسنی قطع وهرطرفدن تعرضه قیام ایلدری اوزرینه اورتەده قالان دشمن قوتلرینك عظیم برپریشانی ایچنده مختلف استقامتلره فراره باشلادقلری وخورماقلر ایچنده تعقیب اولنەرق برچوق دفعه بوغاز بوغازه جریان وکوندوز ساعت درده قدر دوام ایدن محاربات وتعقیبات نتیجەسنده میدانده کلی تلفات براقەرق متباقیسنك جانلرینی قورتاره بیلدکلری ومجاهدینك خیلی غنائم وبومیانده برده طوب استرداد ایتدکلری واشبو محاربەده اون بش

قدر شهید ایله اوتوز کسور مجروح اولدیغی وقوهٔ معنویه‌نك فوق‌العاده بولندیغی معروضدر .

§ اخیراً وقوع بولان مصراته محاربه‌سندن صکره خرماقلر ایچنده یکیدن جسدلرله اشیا وقپولردن پلاصقه وجبخانه اخراجنه دوام اولندیغی و ٦٣ و ٦٦ نجی آلایلرله زنجی قطعاتندن ماعدا اوچنجی آلایه عائد برچوق جسد واشیا دخی جمع اولندیغی وبومحاربه‌یه اوچ آلای ایله زنجی طابورلرینك اشتراك ایتدیکی وبوفرقه‌نك کلی تلفات ویره‌رك بیوك بر پریشانی‌یه اوغرادیغی معروضدر .

بحر احمر :

جدیده بومباردمانه ایدیلیور . — عثمانلی آژانسی پیه‌ونته وقاپره‌را قرووازورلری حدیده‌نك شمالنده بولنان اسلام اردوکاهنی بومباردمان ایتمکده اولدقلرینی بیان ایدییور .

انکلتره — ایتالیا :

لورد کچنرك « روما طریقیله » لوندره‌یه عزیمتی . — عجبا نه ایچون روما طریقیله؟ بویله بر سؤاله لزوم واری؟ لورد کچنر کیم اولمش، بر انکلیز مأموری دکلمی؟ البته بشقه برشی دکل . لورد کچنری ذهنمزده نه قدر بیوته‌جك اولسه‌ق ینه بر قونسلوسدر .

فقط آوروپا غزته‌لرندن بعضلری بوبابده بشقه درلو مطالعه‌لرده بولنیورلر: اساساً لورد کچنر کبی امراء عسکریه‌دن اولان برذاتك بوصورتله قونسلوسلق وظیفه‌سنی درعهده ایتمه‌سنه بشقه معنالر ویریورلر: لورد کچنر ایتالیا وطرابلس غرب محاربه‌سیله اساساً علاقه‌داردر . مصره قونسلوس تعیین اولنمسی دخی عین مقصده مبنی‌در : دولت علیه‌نك مصر عسکرینی طرابلسه سوق ایتمك فکرینه میدان ویرمه‌مه‌یی ، یاخود مصر طریقیله عثمانلی عسکرینك ، اسلحه ومهماتنك کچیرمه‌مه‌یی ... دها قونسلوسلق وظیفه‌سنی قبول ایدرکن درعهده ایتمش . بویله بر وظیفه‌یی ایفا ایتدکدن صوکره « روما » یه لورد کچنرك مسافر اولمق حقنی حائز اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

روسیه — ایران :

ایرانده روسیه . — روسیه حکومتی ایرانه هرجهتدن مداخله ایتمکه قرار ویرمشدر . ایرانده تشکیلی مقرر اولان قزاق آلایی قوماندانلغنی دخی روس ضابطانی عهده‌سنه تودیع ایتمك اوزره ایران حکومتی قبول ایتمشدر . بونلرك ده وظیفه‌لری قان دوکمك اوله‌جقدر .

مراکش :

هرحالنکی غزته‌یی اله آلوبده باقه‌جق اولورسه‌ق مطلقا فاس ، تونس مسئله‌لری ، سلطان عبدالعزیز وعبدالحفیظ اسملری کوزه چارپار .

بر زمانلر عموم مغربیلر عبدالحفیظه حسن ظن ایده‌رك برادری عبدالعزیز علیهنه قیامنی استحسان ایتمشلر ، وطن وملتك سلامتی اوغرنده بیوك بیوك امیدلری عبدالحفیظه توجیه ایتمشلردی . حتی اودرجه‌ده حسن ظن ایدرلردی که : بوآدمده یکانه بر امل وار ایسه اوده وطن وملت اسلامیه‌نك سلامتنه خدمت ایتمکدر ، قانلر دوکوله‌جك ، جانلر فدا اولنه‌جق ، وطن وملتك حیثیت وناموسنی لایقیله مدافعه ایچون لازم کلن اسبابه کمال جدیتله تشبث اولنه‌جق ، ظن اولنیوردی .

وا اسفا که بو ظنلرك‌ده فاسد اولدیغی چوق سور میوب تحقق ایتدی ، وطنك سلامتی اوغورنده جانی فدا ایده‌رك استقلالیتنی محافظه ایده‌جکدر ، ظن ایتدیکمز عبدالحفیظ ، برکون کلدی فرانسزلرك قوجاغنه آتلدی ، رسماً فرانسه حمایه‌سنی التزام دنائتنی ارتکاب ایتدی .

فرانسزلرده ملتنه خیانت ایدن عبدالحفیظی اغفال ایده‌رك نائل مرام اولدق ظن ایتمشلرکن ، سلطان عبدالحفیظی اله ایتمکله مملکتنی دخی اله ایتدك ذهابنه دوشمشلرکن بردن بره افکار عمومیه‌ده هیجان باش کوستردی . عموم مراکش اهالیسی سلاحه صاریله‌رق مملکت ووطنلرینی دشمن تسلطندن محافظه‌یه قیام ایتدیلر ، هر بلده‌یه ، هر درلو محن ومشاقه کوکس کره‌رك وطن اوغورنده قانلرینی ، جانلرینی فدا ایتمکه قرار ویردیلر . بونك اوزرینه فرانسه حکومتی‌ده اکلادی‌که : مراکشه تسلط ایتمك ایچون یالکز وبلهلم جنابلرینك موافقتی ومولای حفیظك رضاسی کافی دکلمش ، بلکه اصل مملکت ووطنك صاحبلری اولان ملتك رضاسی لازم ایمش . شیمدی طرابلس غربده ایتالیانلر نه حالده ایسه ، مراکشده فرانسزلرده عینی حالده‌در . نه جانلر کیتدی ، نه پاره‌لر صرف اولندی . فرانسزلر ندامت ایده‌جك درجه‌یه کلشلر . حال بوکه صوکرا کی پشمانلق فائده ویرمز . شیمدی اظهار عجز ایتمکده مشکل . خلاصه عربلرك قوهٔ معنویه‌لرینی فرانسزلر شیمدی آکلادیلر ، پك بیوك مشکلاته دوچار اوله‌جقلرینی تمامیله کشف ایتدیلر ، عبدالحفیظدن بشقه وطنك اصل صاحبلری اولدیغنی عین‌الیقین مشاهده ایتدیلر . بزده مغربی قرداشلرمزه یالکز بر کلمه توصیه ایده‌رز : « ان تنصروالله ینصرکم » نص جلیلنی اونوتمایکز .

روسیه

روسلرده مسکرات استعمالنده ترقی . — اوراق رسمیه‌دن تبین ایتدیکنه کوره ، روسیه‌نك « غرودنه » ولایتنده ١٩١٠ سنه‌سنده صرف اولونان راقی (قروتکه) ایکی ملیون یوز بیك روبله قیمتنده ایکن ١٩١١ سنه‌سنده ایکی ملیون بشیوز بیك روبله‌یه چیقمشدر .

روسیه عسکرنده اغتشاش . — روسیه حکومتی شیمدی‌یه قدر هپ روسلرك جهالتندن استفاده ایتمکده ایدی ، بوکره روس عسکری میاننده دخی لاف آکلار آدملر ظهور ایده بیله‌جکی امیدی بر آز آچلدی : بوندن برای مقدم روسیه قره‌دکز دونمامسی افرادی میاننده براغتشاش ظهور ایدرك طائفه‌لر آمیراله قارشی مخالفت ایتمش ، بالاخره افراد بحریه‌دن اون کشی محکمه قراریله قورشونه دیزیلوب ، اوبی قلعه‌بند ویوزلرجه‌سی ده نفی اولنمشدی ، شمدی‌ده عساکر بریه میاننده اغتشاش ظهور ایدرك یوزلرجه نفر اتلاف اولندیغی روایت اولنمقده‌در .

هندستان :

عثمانلیلرك اختلافی عالم اسلامی قانه آغلاتیور . — ٢٩ تموز تاریخیله رانغوندن دارالخلافه مطبوعاتنه چکیلن تلغرافدر : رانغون جمعیت اسلامیه‌سی بورما (هندستان) اسلاملرینك حیاتنی بیان ایده‌رك فرقه‌لر سیاستنی ، بوفوق‌العاده مشکل زمانده‌کی عدم اتحادی بویوك بر ضجرت قلبیه ایله تلقی ایدییور ودولت عثمانیه ایچون فنا نتیجه‌لر کوریور . وطنپرور وحسیات عالیه ایله متحسس ، عسکر وسیویل ، بوتون عثمانلیلری آره‌لرنده‌کی اختلافاتی فدا واسکات ایتمکه ، خلافت ومشروطیتی صیانت ایلمکه دعوت ایلر . عینی زمانده بواوغورده صرف نفوذ ایتمه‌سنی آمیرال ... (بوراده اسم اوقونامامشدر) دن رجا ایدر .

احمد ملا داود

روسلرك ظلمنه قارشی هند مسلمانلرینك هیجانی . — قالکوته ده منتشر « حبل‌المتین » رفیقمزده اوقوندیغنه کوره، هندستانك « لکنو » بلده‌سنده اجتماع ایدن ندوهٔ اسلامیه روسیه‌نك مشهد شریفده یاپدیغی تجاوزاتی نظر اعتباره آله‌رق بروجه آتی مقرراتی اتخاذ ایتمشلردر :

١) روسیه‌نك مشهد شریفده اولان عسکرینی کری چکدیرمك ایچون لازم کلن تشبث ؛ ٢) روسیه عسکری طرفندن تخریب اولنان مساجدك تعمیری ایچون حکومت مذکوره‌یه اخبار ؛ ٣) ایرانده روس ظلمنه نهایت ویرلمسی ؛ ٤) ربیع‌الاخرك اون بشنجی کونی روس مظالمی خاطرهٔ مؤلمه‌سی اولمق اوزره بریوم ماتم اتخاذ ایده‌رك مسلمانلره او کونه مخصوص بر البسه تعیینی ... بومقرراتك انفاذینه‌ده مباشرت اولنمشدر .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی   مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب

عدد ٢٣ — ٢٠٥ ‏ ٢٥ شعبان ١٣٣٠ ‏ پنجشنبه ‏ ٢٦ تموز ١٣٢٨ ‏ جلد ١ — ٨

حدیث شریف

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

بو حدیث شریف اجلهٔ رواة اصحابدن ابو هریره رضی الله عنهدن مروی اولان صحیح مسلم حدیثلرندندر. مؤمنلرك طبیب القلوبی اولان حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز بزه بویوریورکه : « نفسمی ید قدرتنده طوتان ذات اجل واعلایه قسم ایده‌رم که سز ایمان ایتمدکجه جنته کیره‌مزسکز . بر برکزی سومه‌دکجه‌ده ایمان ایتمش اولمازسکز . سزه برشی کوستره‌یممی که سز اونی یاپنجه سویشه‌سکز ؟ کندی آره‌کزده سلامی افشا ایدیکز . »

بر بو حدیث شریفی اوقویورم ، برده بو عصرده یشایان مسلمانلرك حالنه باقیورم‌ده روح اسلامدن نه‌قدر اوزاقلاشدیغمزه حیرتلر ایدییورم. تعالیم نبویه‌نك فیوض نجات بخشاسندن، قلبلره اسالهٔ حیات جاودانی ایدن اوامر نبویه‌دن بوقدر غافل اولمسه‌یدق ، روح اسلامدن بوقدر بی‌خبر طاورانماسه‌یدق، شبهه‌سز بوکون مذلتك بودرکه‌سنه دوشمزدك. اسلامك مجد سابق قلیجله ، قوتله حاصل اولمش دییه وهم ایدنلره قارشی بو وامثالی اوامر ونواهیٔ نبویه‌دن دها پارلاق ، دها مقنع برهانمی اولور . بز مانلر هر مسلمانك اس الاساس عقایدی ایکن بوکون — هزاران تأسفله سویلیورم — خبایای حقایق زمره‌سنه داخل اولان بوکبی دساتیر حکمت هانکی قومك ملك یمینی اولورده کشور سعادتی فتح ایتمکده مشکلات چکر ؟ هانکی بختیار ملت سویشمك دستورنی خواص و عوامنه تلقین ایدرده ینه زوال و اضمحلال کریوه‌سنه دوشر ؟

بز مسلمانلر بوکون (انما المؤمنون اخوة) آیت کریمه‌سنی مناسبت دوشسون دوشمسون تلاوت ایدییورزده ینه یکدیکرمزده کوردیکمز الك اهمیتسز تقصیراتی اعظام ایتمکله ، یکدیکرمزه بغض ایتمکله ، هر وسیله‌دن استفاده ایده‌رك بربرمزی تحقیر وتذلیل ایتمکله دمکذار اولیورز . تعاون وتناصر یرینه بربریمزه خصم اولمه‌یی ، هر بریمز دیکرینك خذلانته قاشی لاقید قالمه‌یی ؛ تحاب وتوادد یرینه‌ده بغض ، نفرت یاریشنه چیقمه‌یی اقامه ایتمشز . هادیٔ اعظممزك ، مقتدای اکرممزك سوزلری ایسه میدانده . بوکا مطلع اولان زمانه مسلمانلرینك یوزلرنی حمرت خجالت استیلا ایتمزمی ؟ یوزلرجه میلیونلره بالغ اولان اهل اسلامك هر یرده ذلیل اولماسی ، هر اقلیمده اجانبك آیاقلری آلتنده حقیر دوشمه‌سی دینی اونوتمقدن ، پیغمبر ذیشانك اوامرینه عدم اطاعتدن باشقه نه‌یه حمل اولونور ؟

هپمز مسلمانز دیورز . دعوای ایمانده صادق ایسه‌ك ، مؤمن کامل اولمق ایستیورسه‌ق ایشته بدرقهٔ سعادت ، مشعلهٔ هدایت کوزمزك اوکنده طوریور . بربریمزی سوه‌لم . بربریمزی سومك ایچین اول باول طانیشه‌لم . هر یرده مسلمانلر نه‌حالده ایمش اوکره‌نه‌لم . بر مسلمان بر مسلمانه راست کلدیکی وقت سلام اللهی دریغ ایتمیه‌لم . بر (السلام علیکم) دیمکله اوشنمیه‌لم . مخبر صادق بو کلمهٔ طیبه‌نك اکسیر محبت ، دوای عاجل صلاح وسعادت اولدیغنی ایشته بزه بیلدیریور . نه‌غریب

كورلكدركه بوكون (السلام‌عليكم) كبى مخاطبمز حقنده‌سلامت‌دارينى تمنى معناسنى متضمن اولان بركلهٔ طيبه‌يى جانشين احترام اولانلردن اسير كيورزده آكا برانحناى تعبد اقامه‌سندن صقيلميورز ! نه عجيب برضلالتدركه لفظ سلام ايله يانمزه كيرن برمسلمى ـ تحقير اولوندم ظنيله ـ برنظرهٔ اشمئزاز ايله قارشيلايورز ! آداب اسلاميه اودرجه‌ده كرفتار غربت اولمشدركه مخاطبمز كوجنمه‌سون ديه‌سلام‌اللهى چوق كره ترك ايديورزده قلبنى بر (بونژور) ويا (بون‌سوار) ايله تطييب ايتمكى اولى كوريورز ! جهالت اوقدر تعمم ايتمشدركه سلام ويرن كيمسه‌يه قارشى‌رد سلام‌فريضه‌سنى‌اجرا ،(وعليكم‌السلام)ديه‌رك‌مقابله‌ايتمكى‌بيله عقلمزه كتيره ميورز . بزى بوچيقماز يوللره سوق‌ايدن‌شى‌هپ‌حسن اداره‌دن محروم برسوداى تمدن ايله اختيارايتديكمز تقليد بى معنادر .

آ كلايه‌ميورم ، بزمقلد اولاجق اولدقدن‌صوكره جلالت قدرينه مؤمن وملحد بتون‌اقوام جهان شهادت ايدن بر نبى ذيشانه نه‌دن‌تقليد ايتميه‌لم ؟ اورسول مكرمه‌كه كمال‌تواضعندن حقير وجليل ، طانيسون ، طانيماسون، هركيمه راست كاسه سلام ويريردى . وامتنه‌ده بويله امر ايدردى . زيرا افشاى‌سلام، اسباب الفتك باشلالغجيدر ، استجلاب مودتك مفتاحيدر . زيرا لفظ سلام شعائر اسلاميه‌دندر . بو لفظ مبارك يالكز اهل اسلامه خاص اولان بر تحيه‌در . بو تحيهٔ مخصوصه ايله مسلمانلر يكديكرينى طانير . برده لفظ سلامك مؤداسى بذاته بغض وعداوته ، فساد ذات البينه مانعدر . زيرا بر انسان سومديكى ، بوزوشديغى كيمسه‌نك سعادتمند اولماسنى ايسته‌ميه‌جكندن بو دعاى مباركله مخاطبى ايچون سلامت دارينى جناب قاضى الحاجاتدن طلب ايدنجه ـ اكر آغزندن چيقانى قولاغى ايشيدير مقوله‌دن ايسه ـ ايچنده‌كى حقد وبغضه بدل محبت طوغار . مسلمان قرداشى ايچين ايستديكى سعادت وسلامتدن كنديسى‌ده درحال حصه‌مند اولور .

احمد نعيم

ادبيات

سليمانيه كرسيسنده

هيچ صيقيلمازميسكز حضرت پيغمبردن ،
كه اوزاقده كى برمؤمنى اينجيتسه ديكن ،
قلب پاكنده طويارمش اومصيبتدن آجى ؟
سزدن البته اولور روح نبى دعواجى .
اى جماعت ، اويانيك ! يوقسه ، همان كون باته‌جق .
اويانيك ! قورقيورم : ليل ندامت چاته‌جق .
نه واپورلرله ترنلر سزى بيدار ايتدى ؛
نه‌ده طوپلر بو درين اويقويه بركار ايتدى !
سزى كيم قالديره‌جق ، صوريمى اسرافيلك ؟
ايتميك .. مملكتك حالى فنالاشدى .. كليك !
كليك الله ايچون اولسون كه زمان بحرانلى ؛
پرده‌نك آرقه‌سى ـ مولى بيلير اما ـ قانلى !
سزكه صوك لمعهٔ اميديسكز اسلامك ،
دايانيك غيظنه آرتيق مدنى اقوامك !
شيمديلك صلحه سبب اردوكزك قوتيدر ؛
برده وضعيت ملكيه‌كزك قيمتيدر .
بوتذبذبله او قوت‌ده فقط صارصيله‌جق ..
چونكه عصيانلرى باصديرمايه مأمور آنجق !
اردو مادامكه افرادينى ملتدن آلير ؛
ملتك كشمكشندن نصل آزاده قالير ؟
اويله‌در ، مملكتك حالى دوزه‌لمرسه اكر ،
قيشله‌لر أولره ، عسكرده اهالى‌يه دونر !
طورماسين صوكره قازان قالديره طورسون اردو ..
دشمنك صفلرى چيكنر بومقدس يوردى !
انبيا يوردى بوطوپراق ؛ شهدا برجى بو ر ؛
بريبقيق تربه‌سنك اوستنه مولى تيترر !
طيشى باشدن باشه برنسل كريمك يادى ؛
ايچى بويدن بويه ميليونله شهيد اجسادى .
اويله مشبوع شهادتكه بواوكسوز طوپراق :
فيشقيران اوتلرى برصيقسه آدام قان چيقه‌جق !
بويله بريوردى الندن چيقاران نسل سفيل ،
يرك اوستنده محقر ، يرك آلتنده رذيل !
هم وطن كيتديمى، يوقدر سزه برباشقه وطن ؛
چونكه ميراث يدى سائل قوغولور هر قاپيدن !
كوچبه يكن قوجه بردولته قورمش بنياد ..
چركه حالنده‌مى كورسون سزى قالقوب اجداد ؟
« چركه حالنده » ديدم .. قورقارم اوندن‌ده تباه :
سلطنت دوريله‌جك اولسه ، عياذاً بالله ،
اويله ايكرنج اوله‌جق عاقبتك منظره‌سى ،
كه تصور بيله وجدانلر ايچون يوز قاره‌سى !
آزيجق بيلمك ايچون قدرينى استقلالك ،
باقيكز چهرهٔ مشئومنه اضمحلالك :
ياريلوب صانكه زمين ، اوغراييورمش يرير
بيك سفيل اردوكه افرادى بوتون عائله‌لر .
هپسى آچ ، برپاره‌لر يوق ، قادين اركك چپلاق ؛
سوقاغك اورته‌سى أو ، قالديرمك صيرتى ياتاق !
كزييور چيكنه‌يه‌رك بونلرى يوزلرجه كوپك ؛
صاتيلق جوهر ناموس آرييور : كار ايده‌جك !
سن ايشك يوقسه نماز قيلمق ايچون مسجد آرا ..

کیمی جامعلرك آرتیق قوجه‌مان براوپرا ؛
کیمنك کوکسنه حاج ، بوینه طاقشلر چاك ؛
کیمی اولمش بالو ویرمك ایچون اعلامیدان !
اورویور باندو شوقارشیده‌ده طوران منبرده ؛
اوسزك سجده‌یه باش قویدیغکز مرمرده ،
دیشی ارکك بر آلای بوقلی آیاق دانس ایدییور ..
عشوه‌لر ، قهقهه‌لر قبه‌یی کومبورده‌دییور !
حولی باشدن باشه بیکلرجه دیانجیله طولو :
اسکی صاحبلری ملکك قاپامشلرده یولی ،
ال آچوب یالواریبورلر یکی صاحبلرینه ! [۱]

. . . .

. . . .

. . . .

بوسزك آغلامه‌کز بکزه‌دی بردیکرینه :
اندلس تاجی الندن آلنان بختی قاره
صاووشورکن ، اوکوزل ملکی ویروب اغیاره ،
طیرمانیر برقایانك صیرتنه ، اطرافه باقار .
براقوب چیقدیغی جنت کبی زمرد اووالر ،
باشلار آغلامغه بیچاره‌یی هونکور هونکور !
قارشیدن والده سلطان بونی پك حقلی کورور ،
دیرکه : « چاریشمادك ارکك کبی دشمنلرله ..
شیمدی ، هیچ یوقسه ، قادینلر کبی اولسون آغلا ! »

مابعدی کله‌جك هفته‌یه

محمد عاکف

تربیه و تعلیم

تعلیم و تربیه‌ده اس‌الاساس

اوروپا علوم اجتماعیه متخصصلرینك اثرلرینه، قاموس‌العلوملرینه باقیلیرسه عوامل اجتماعیه ومؤثرات ملیه اولمق اوزره : وحدت عرق، وحدت لسان ومکان و ـ اساسلانمش قدیم بر ـ اشتراك منافع ترکیبلری کورولور .

شمدی بومؤثراتی ـ عمومی برنظرله ـ هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌مزده آرایالم . نه وحدت عرق، نه وحدت لسان ومکان ، نه‌ده اویله ـ اساسلانمش قدیم بر ـ اشتراك منافع بولابیلیرز. بناءً علیه بودستور بز مسلمانلرك عامل جمعیتی وناظم ملیتی اولمقدن پك اوزاق بولوندیغنه بلاتردد حکم ایده بیلیرز .

اوحالده بزم دستور اجتماعی و ملیمز نه‌در ؟ شبهه‌سز، اسلامیتدر. اسلامیت ، که بوتون اوعوامل ومؤثراتك هپسنك فوقنده سحار بر عامل جمعیت ، فسونکار برمؤثر ملیت ، برناظم حیات مدنیتدر.

نه‌وت ، بزم مربئ فکر و وجدانمز ، ناظم جمعیتمز ، روح وحدتمز ، جاذبهٔ اتحادیمز ، ماضیمز ، حالمز ، ابدی حیات استقبالمز اودر .

باقیکز ، اقـصای شرقدن منتهای غربه قادار چینده ، سوماترا جزایر مجتمعه‌سنده، هندستانده، تورکستانده، عربستانده، عجمستانده، آسیای صغراده، اوروپاده، آفریقاده بیکلرجه عرقلری، لسانلری ـ توحیده تنزل ایتمکسزین ـ نصل آغوش وفاپناهنه آلمش ! نصل روحاً یك‌پاره برکتلهٔ معنویهٔ توحیـد وجوده کتیرمش ! هپسنك اللهی بر ، پیغمبری بر ، کتابی بر ، قبله‌کاهی بر . انسانلره ـ اسلامیتدن باشقا ـ بودرجه حریت وجدان، سربستئ حیات‌ویرن بردین، برقانون، برعامل جمعیت ، برمؤثر ملیت وارسه کوستریلسین !

طرابلس غربده عربلری ، تورکلری ، کردلری ، چرکسلری، آرناودلری بوشناقلری الخ .... ال اله ویردیرر ؛ وجدانلرینی ، روحلرینی مزج ایدرك مدهش بر دشمنه قارشی ـ استحقار حیات ، استخفاف موت ایتدیره‌رك ـ صالدیریر. فقدان وسائطه برابر لاینقطع شانلی برسلسلهٔ مظفریت ایچنده یاشاتیر. وبوتون جهان انسانیتی ولهلره، حیرتلره دوشورور .

تااقصای شرقدن ، چینك کهنه سورلری اوزرندن اللی ملیونلق برکتلهٔ توحیدك قلبی جوشدیریر: « نصر من‌اه وفتح قریب. چین اهل اسلامنك قلبی عثمانلی مسلمانلرده‌در. » زمرهٔ توحیدی ، علغلهٔ اتحادیله افقلرمزی صارصدیریر. قلبلریمزی سرور و هیجانلر ایچنده غشی ایتدیریر .

نرده وحدت عرق ، وحدت لسان ومکان ؟ هانیا اشتراك منافع؟ نه‌وت ، وحدت فکر ، وحدت روح ، وحدت امل .

نظر ادراك وعرفانلری مادیات وطبیعیات ایچنده بوغولوب قالمش اولان اوروپا فیلوزوفلری بو مافوق‌الطبیعه ، بو روحی ولاهوتی عامل جمعیته ، بوفسونکار مؤثرملیته بردرلو عقل ایردیره‌مزلر ، شاشوب‌ده قالیرلرسه یری واردر !

« بر اویله ملیکه ای اسیران ! »
« حرتم اولمسین‌می قربان ؟ »

مادامکه هیئت اجتماعیه‌مزك روح ملیتی اسـلامیتدر اولاد تربیه وتعلیمنده اس‌الاساس اولان آنجق وآنجق اودر .

حیاتمزی جمعیت‌اسلامیه‌یه مدیون دکلمیز ؟ اوسایه‌ده یاشامایورمیز؟ اولادلریمزده اومحترم جمعیتکدر . چونکه اونلر وارث حیاتمز ، حیات دینیه وملیه‌مزدر . اونلر مستقبل جمعیت اسلامیه‌در .

تربیهٔ اولاد امر مهمنده هرمؤمن ایچین اتخاذی فرض عین اولان اس‌الاسـاس : (۱) « ادبوا اولادکم علی ثلاث خصال : حب نبیکم

---

[۱] برزماندن بری ایچین ایچین آغلایان جماعت بولوحه‌نك قارشیسنده فریادینی ضبط ایده‌مدی . معبدك ایچی برمحشر کریان حالنی آلدی . اوهای وهوی آره‌سنده اختیارك ، برمدت ، نه سویلدیکی ایشیدیله‌مدی . نهایت ، اوده بش اون دقیقه بکلامه‌یه مجبور اولدی .

وحب اهل بیته وقراءة القرآن . ای مؤمنلر ! [خطاب علوی ـ حاضر ، غائب ـ قیامته قدر بوتون اهل ایمانه شاملدر.] ا لادلریکزی اوچ خصلت جلیله اس الاساسی اوزرینه تأدیب و تربیه ایدیکز.

برنجیسی : نبی ذیشانکزه « علیه الصلاة والسلام » محبت ایمان واسلام. رنی هر کسدن ، حتی بابادن ، اولاددن زیاده سومك . دوشونکز که الله ؛ « النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم ـ سلطان کشور نبوت ورسالت حقیقی مؤمنلره ئوز جانلرندن دها قیمتلی ، دها سوکیلیدر. اوغورنده فدای حیاتده ذره قدر بیله تردد ایتمزلر . وبونی کندیلریچین اك علوی برشرف، الك بیوك بربختیارلق بیلیرلر . سورهٔ جلیلهٔ احزاب » بویوریور. بومحبته احتیاج ، بنده دکل، سزده‌در. اومحبت حیات جمعیتکزك ـ توحید الهیدن صوکرا ـ اك متین ، اك لایتزلزل استنادکاهیدر .

ایکنجیسی : اهل بیتمه محبت. « قل لااسئلکم علیه اجراً الاالمودة فی القربی ـ سوکیلی رسولم ! اونلره سویله : سزی سبیل الرشاد توحیده ارشادیمه مقابل هیچ براجر ومکافاة ایستمم . انجق اهل بیتمه محبت ایتمکز مطلوبمدر . چونکه امر الهی مقتضای منیفیدر. » فرمان صمدانیسنی درخاطر ایدیکز .

اوچنجیسی : قرآن کریمی کوزلجه اوقومق و ـ ممکن اولدیغی قادار ـ حفظنه چالیشمق . چونکه سزك حبل متین اعتصام واتحادیکزدر . سزك فصل الخطاب نزاعکز اودر . او، سزه ـ واسطهٔ رسالتمله ـ اللهك امانت کبراسیدر ، قانون لن یتغیریدر. جامع صغیر . »

(٢) : « علموا الصبی الصلاة ابن سبع سنین واضربوه علیها ـ چوجغه یدنجی یاشنده نماز قیلمغی ئوکرتیکز ! زنهار حالنه براقمیکز ! حتی ـ ایجاب ایدرسه ـ قولاغنی چکیکز ! توقاتلیکز ! نماز دینك دیرکیدر. حیات جمعیتکزك اساسیدر . چونکه اك مؤثر واسطهٔ اجتماعدر . اخوت اجتماعیه کز ، دینیه وملیه کز بوتون سعادتکز آنجق نمازله قائمدر . کذا : جامع صغیر »

محمد فخرالدین

فنیات

حفظ الصحه یه دائر

حفظ الصحه آنجق صوك سنه‌لرده پك زیاده مظهر ترقی اولمش برفندر . برچوق مدهش خسته‌لقلرك اسباب ظهور وانتشارینه دائر وقوعبولان کشفیات اخیره حفظ الصحه قواعدینك لزوم واهمیتنی برقات دها آرتیرمشدر .

صحتك مختل اولمه‌مسنی ایسته‌میه‌جك برکیمسه تصور ایدیله‌مز . جهانده صحت قدر برنعمت ، زندکی قدر برسعادت اوله‌بیلورمی ؟ فقط ، خسته اولمه‌مغی ایسته‌دیکمز حالده صحتك محافظه‌سی ایچون اقتضا ایدن تدابیرك تطبیقنده شایان حیرت تکاسل کوستریبورز. حتی بوخصوصده‌کی لاقیدی حیاتی تهلکه‌یه دوشوره‌جك قدر قورقونج نتائج تولید ایتدیکی حالده نه اعتیادات مضره‌دن کندیمزی قورتاره‌میورز.

بوخصوصده‌کی لاقیدی قسماً جهالتدن ، قسماً ده حیات منتظمه ایله عدم ائتلافدن ایلری کلمکده اولدیغی شبهه‌سزدر .

صحتك قیمتنی تقدیر ایدرك محافظه‌سنه نه‌یولده چالیشمق ایجاب ایده‌جکنی آکلامق ایچون حیاتمزك غیرمرئی وپك مدهش دشمن اردولری طرفندن نه‌صورتله تهدید ایدلدکلرینی اوکرنمك اقتضا ایدر .

محافظهٔ صحت خصوصنده کوستریله‌جك لاقیدینك نه‌قدر وخیم نتائج تولید ایده‌جکنی برقناعت تامه ایله تقدیر ایتمك لازم کلیر .

ایشته حفظ الصحه‌فنی بزه‌بولزومی کوستره‌جك، امراض مدهشه‌یه قارشی بدنمزی نه‌صورتله وقایه ایده‌جکمزی بزه اوکرته‌جکدر .

حفظ الصحه فننك اهمیتی جداً تقدیر ایدیلن مملکتلرده ؛ قوانین صحیه‌یه رعایت سایه‌سنده؛ هرسنه نفوسجه وقوعبولان تلفات مقداریتك بالنسبه تناقص ایتدیکی ، مزمن وساری خسته‌لقلرك ممکن مرتبه اوکی آلندیغی ایستاتیستیقلرله ثابت اولمش برحقیقتدر .

ایچیله‌جك صولرك منبعلرندن محفوظ بوریلر واسطه‌سیله نقللری ، سوقاقلرك کنیشلتدیریله‌رك هوادار وتمیز برحاله کتیرلمسی ، میقروب یوواسی اولان اسکی ویرانه‌لرك اورته‌دن قالدیرلمسی، صوبریکینتیلرینك ، بطاقلقلرك قوروتولمسی ، چارشو وبازارلرك تنظیفاتنه رعایت ایدلمسی ، امراض ساریه‌یه قارشی تطهیر وتعقیم اصوللرینك منتظماً تطبیقی سایه‌سنده اوروپانك وقتیله برچوق ساری خسته‌لقلرك منبع انتشاری اولان شهرلرنده امراض مزمنه‌یه دوچار اولانلرك عددی کوندن کونه آزالمقده اولدیغی بلدیه‌لرك نشرایتدکلری جدوللره مراجعتله پك کوزل آکلاشیله‌بیلور .

حکومتلرك مساعیسنه هر صنف افراد ملت طرفندن اشتراك ایدیلیر ، صحت عمومیه‌نك محافظه‌سی خصوصنده هرکس کندینه توجه ایدن وظائفی حقیله ایفایه چالیشیرسه حاصل اوله‌جق نتیجه بالطبع دها زیاده پارلاق ودها زیاده موجب ممنونیت اولور .

قولرا ،وبا . . . کبی امراض ساریه‌نك غربدن زیاده شرقده ، آوروپادن‌چوق آسیاده تخریبات ایقاع ایتمسی، غربلیلرك حفظ الصحه قوانیننه فرط رعایتلرندن وشرقلیلرك ایسه بالعکس بوخصوصده بسبتون عاطل وبی قید قالملرندن باشقه برشیئه حمل ایدیله‌مز .

تدابیر صحیه‌یه اعتنا ایده‌بیلمك ایچون زنکین اولمغه لزوم یوقدر. قواعد صحیه‌نك تطبیقی هرزمان پاره صرفنه احتیاج کوسترمز .

(النظافة من الایمان) حکم جلیلنك ایفاسنه چالیشمق کفایت ایدر . ساعات مساعی واستراحتی تنظیم ایتمك ، دائما معین زمانلرده یمك یمك ، بدن ادمانلرینه دوام ایتمك ، صاف وجید هوا تنفسنه چالیشمق ، پسلکدن نفرت ایتمك ، نظافته اعتنا کوسترمك کبی شیلر پکده پاره صرفنه احتیاج کوسترمز ظن ایدرم .

مع مافیه بالآخره خسته‌لغك مدهش پنجه‌سی آلتنده قیورانه‌رق

آووچ طولوسی دوقتور واجزا پاره‌سی تأدیه‌سنه مجبور قالمقدن ایسه، بخشایش ربانی اولان صحتك محافظه‌سنه اعتنا كوسترمك ، بواوغورده آز چوق مصرفدن چكینمه‌مك دها معقول برحركت اولمزمی ؟

برتارلایه آتیلان تخملردن بعضـلرینك پك كوزل نشـو ونما بولدقلری حالده دیكر بعضـلرینك فیلیز ویرمه‌دن چورویوب محو اولدقلری هركسك بیلدیكی برشیدر . كیفیت زرعده هیچ برفرق اولمدیغی حالده تخملردن بعضـلرینك انتاش ایده‌مه‌مسی یا اونلرده جرثومهٔ حیـاتك تمامیله محو اولمش اولمسـندن ویاخود اراضـینك اوقسملری ، تخمك انتاشنه مساعد بولنمه‌مسندن نشأت ایدر .

بدنده خسته‌لق تخملرینه قارشی عینیله بویله برتارلایه مشابهدر . عینی شرائط داخلنده وعینی محیط ایچنده بولنان ایكی شخصدن بری‌ی برخسته‌لغه دوچار اولدیغی حالده دیكرینك صحتنه اصلا خلل طاری اولمدیغی اكثریا مشاهده اولنان احوالدندر . مثلا یاغموره طوتیله‌رق ایچه ایصـلانان ایكی شخصدن بریسی یا برونشیت ، یا التهاب رئه ، یاخود روماتیزما كبی برخسته‌لغه یقالاندیغی حالده آرقداشنه اصـلا برشی اولمز . برنجی شخص خسته‌لغك مرحمتسز اضطراباتی آلتنده قیو انیر طوریركن ایكنجیسی صاپا صـاغلام كزر طولاشیر . عینی برشهرده یاشایان انسـانلردن بعضیلری هوایی ، صویی ، سوقاقلری ، مسكنلری ... استیلا ایتمش اولان عضویات خرده‌بینیه‌نك ، میقروب دینیلن دشـمنلرك تأثیراتیله آغیر وتهلكه‌لی خسته‌لقلره اوغرادقلری حالده دیكر بویوك برقسمنك بوغیرمرئی دشمن آلایلرینك استیلا- سندن مصون قالدقلرینی بیلیورز .

حتی عینی برخسته‌لق اشخاصه نظراً وخامتجه مختلف تظاهرات كوستریبور . عینی مرضه دوچار اولان ایكی شخصدن بری خسته‌لغی اهمیتسزجه كچیره بیلدیكی حالده‌دیكری تهلكه‌لی صفحه‌لره معروض قالیور.

عجبا نیچون ؟ بعض كیمسـه‌لرك بدنی تهلكه‌لی خسته‌لقلره نه‌دن دها زیاده مستعد بولنیور ؟ بواستعداد مرضی نه‌دن نشأت ایدییور ؟ خسـته‌لقلره قارشی وجودی تجهیز وتقویه ایتمك ممكنمیدر ؟

بوتون بوسؤاللره حفظ الصحه پك ساده برجواب ویرییور : هرشخص كندی اعتیـاداتی ، كندی طرز حیاتیله بدنی بر طـاقم خسته‌لقلرك ظهور وانكشافنه مستعد برحاله كتیرر . بنه بوسببدن عینی برخسته‌لغه برشخص دها قولای یاقالانه بیلیر . مرض بوشـخصك بدننده دها چابوق دورهٔ وخامته كیرر . چونكه بوشخصك طرز حیاتی وجودینی ضعیف دوشـورمش ، خسته‌لغك اسـتیلاسنه مقـاومت ایده‌میه‌جك برحاله كتیرمشدر .

اوزون مدت ملوث ومحصور برهوا تنفس ایتمك ، بدنی تمرینلردن، ادمانلردن محروم براقمق ، وجودك محتاج اولدیغی غدایی ویره‌مه‌مك، فنا برصورتده تغدی ایتمك ، عیش وعشرته ، فرط سفاهته مبتلااولمق كبی احوال بدنی خسته‌لقلره مستعد برحاله كتیره‌جك باشلیجه سببلردر. حالبوكه حفظ الصحه قواعدینه رعایت ایدیله‌رك اجهزهٔ بدنیه تقویه، دوران دم ، تنفس ، حركت وهضم كبی افعال حیاتیه‌نك صورت منتظمه‌ده دواملری تأمین ایدیلیرسه بدن خسته‌لقلره قارشی عقیم وغیر مساعد برحاله كتیرلمش اولور .

بشریتی تخریب ایدن خسته‌لقلردن برچوغنك سببی بوكون تمامیله آكلاشیله‌بیلمشدر . فنا وملوث صولر ایچیلیرسـه حمای تیفوئیدی‌یه یاقالانمق احتمالی اغلب اولدیغی قطعیاً معلوم بركیفیتدر .

طورغون صولر ویا باطاقلقلر جوارنده یاشایان انسانلرك اكثریا حمای منقطعه‌یه اوغرادقلرینه هركس دقت ایده‌بیلیر .

ترلی ترلی صوغوق صوایچیله‌جك اولورسه اكثریا مهلك برقونژه‌ستیونه اوغرانیلدیغنی عوام ناس بیله آكلامشدر . تفصیلات معروضه كوستریبوركه برطاقم تدابیر احتیاطیه‌یه فرط رعایت سایه‌سنده خسته‌لقلرك استیلاسنه قارشی وجودمزی ممكن مرتبه محافظه وتقویه ایتمك تحت امكانده‌در . وقت وزمانیله آشیلامق صورتیله چیچك خسته‌لغنك اوكی آلندیغنی بیلیورز .

نظافته رعایت كوسـترمك ، البیسه‌لری ، مأكولات ومشروباتی تمیز طوتمق ، خانه‌لری هوادار وكونشه معروض برحالده انشا ایتمك ، شهرلرك سوقاقلرینی كنیشلتمك ، چارشو وبازارلری دائما تطهیر ایتمك سایه‌سنده وبا وقولرا كبی ساری خسته‌لقلرك ، مدهش آفتلرك دائرهٔ تخریباتی پك زیاده كوچولدیكی ایستاتیستیقلره مراجعت ایتمكه بیله لزوم كوسترمیه‌جك قدر آشكار بركیفیتدر . بدنی خسته‌لقلره قارشی مجهز ومقاومتلی برحاله كتیره‌جك تدابیرك تطبیقیله وظیفه بیتمش اولمز . هرشیدن اول روح وبدنی تكامل ایتدیرمك ، حیاتدن ممكن اولدیغی قدر چوق استفاده ایتدیره‌جك سعادت بخش اساسلری احضار ایتمكه چالیشمق ایجاب ایدر .

حفظ الصحه روح وبدنی تكامل ایتدیره‌جك، امراض مدهشه‌یه قارشی لازم كلن تدابیری اوكره‌ته‌جك برفندر . بوفنك احكام وصایاسی اوقدر قاریشیق دكلدر . فقط بوساده احكامك تطبیقنده كوستریله‌جك تراخی وتكاسل وخیم نتیجه‌لر ویرر . چونكه آق جكرلر ، قلب ، اوعیهٔ دمویه ، جلد ، عظام ، عضلات ، اعصاب ، حواس ودماغ كبی اعضای بدنك تكاملی ، محافظهٔ صحی احكام مذكوره‌نك صورت منتظمه ودائمه‌ده تطبیقنه وابسته‌در .

م . شمس الدين

تاریخ

افغانستانده

آلتنجی فصل

بدخشان وردوم اثناسنده‌كی وقایع سنه ۱۲۹۸

خجندده اوچ كون داهـا اوطوردقدن صوكرا (اوره‌تپه) یه متوجهاً یوله چیقدق . حین حركتمزده بر آدامه درت بیـك روپیه

ویروب (میر جهاندار شاه) ك (خوقند) ده بولونان اوغوللرینه کوندەردم و :

— بن ، اورەتپەیه کیدییورم . سز ، خبر اخیره قدر خوقندده اوطورك . دیه خبر یوللادم .

ارباب مطالعه تخطر ایدەرکه : میر جهاندار شاه ، قاین پدرم اولوب شیر علی خان طرفندن اخراج ایدیلمش و شیمدی کندیلرینه پاره یوللادیغم اوغوللری طرفندن قتل اولونمشدی . روسلر ، بو پدر قاتللرینی طوتوب حبس ایتمشلر ونم توسطم اوزەرینه اوچ ییل صوکرا محبسدن صالیویرمشلردی . حرکتمزك اقشامی (تیماب) ه واصل اولدق . یوللر چامور ، هوا بوزوق ایدی . تیمابدە کیمسەیی طانیمادیغم ایچین بردکانجی‌یه مراجعتله :

— اسلام رؤساسندن بریم ، بنی قبول ایدك . دیدم . کمال شفقتله قبول وایکیشر ایکیشر بزی أولرینه مسافر ایتدیلر . کیجه طوپلانوب ایچه دردلشدك . صباحلاین — یول آزیغی اولمق اوزره — اکمك ونواله کتیروب ویردیلر .

ایکی کون صوکرا (اورەتپه) یه واصل وبر مسافرخانەیه داخل اولدق . اورادەکی هندولر ، بنی کندی کاروانسرایلرینه دعوت ایتدیلر ، سائر تاجرلرده بو تکلیفده بولوندیلر . هیچ برینی قیرمامق ایچین آرقەداشلرمدن بعضلرینی بونلرك کاروانسرایلرینه کوندەردم . کندیمده طانیدیغم بر تاجرك — دعوت و اصراری اوزەرینه — أوینه کیتمەیه مجبور اولدم . بورادە عمجه زادەلرمه برمکتوب یازوب « بلخه کیدك ، تاشکندده‌کی تعلیماتم موجبنجه حرکت ایدك » دیدم .

اون ایکی کون اورەتپەدە اقامت وبعض خلعت ایله لوازم سائره اشترا ایدەرك (اوچی) کچیدینه متوجهاً یوله چیقدم .

یولمز بر طاغدن کچیوردی که سمرقنددن کلنلر مطلقا بورادن کچمەیه مجبور بولونویوردی . حالبوکه کچید اواثناده قاردن قاپالی‌ایدی ، تفریق ایتدیکی طاغ ایسه اوزاقدن بویوك بر یومورطه کبی بم بیاض طورویوردی . بن بوکچیددن کچوب بدخشانه کیدەجکدم .

کچید باشنه کلنجه نه قدر دیك وصعب‌المرور اولدیغنی کورمکله برابر متوکلاً علی‌الله طیرمانمایه ابتدار ایتدك . طاغك تپەسنه یاقلاشدیغمز صیرادە سرت بر روزکار اسمەیه ، صوغوق فوق‌العادە صورتده آرتمایه ، قارایسه دیزلرمزه قدر چیقمایه باشلادی . آتلرمزی اوکمزه قاتوب قوپروقلرندن طوتەرق ایلرلیوردق . برفرسخ قدر مسافه قطع ایتمشدك که آرقەداشلرم ، صوغوغك شدتندن مضطر قالدیلر . کندیلرینی تسلیه ایتدم . فقط برقاچ دانەسی قار اوستنه دوشونجه مؤذنه اذان اوقوماسنی سویلەدم .

یدی دفعه اذان اوقونمشدی که روزکار طوردی ، صوغوق شدتیدە کسیلدی . اعتقادمز صاف اولدیغی ایچین جناب حق شو صورتله بزه نجات ویردی .

آتمك قوپروغندن طوتدیغم حالده ایلرلیور واوموزلرم یرندن چیقیور صانیوردم . یوز نفر آرقداشمزدن آنجاق اون کیشی ایله بن ذروهٔ جبله واصل اولابیلدك .

او قدر قوتدن دوشمشدم که آیاقلرم یورویەمیوردی . قار اوزەرینه اوطوروب سوروته سوروته آشاغی‌یه اینمەیه باشلادم . آرقەداشلردن بشی اوکمده کیدییوردی .

طاغك اوبرطرفنه ایندیکمده اورا اهالیسندن اوچیوز قدرینك اودونلر ایله حاضر بولندقلرینی کوردم . همان آتش یاقدیروب ایصیندم . بزی أولرینه کوتوروب مسافر ایتدیلر وایچلرندن برقاچی طاغك تپەسنه چیقوب یولده دوشوب قالان آرقەداشلرمی کتیردیلر . کونش طوغارکن قلعەیه واصل اولدق . او درجه خسته ایدم که بنی آتدن ایندیروب یاتاغه یاتیردیلر . غروب شمسه قدر اویومشم . اویاندیغم وقت هرطرفم آغریپوردی . کوچ ایله قیملدانابیلیوردم .

قلعه اهالیسندن بهرینه بر ورئیسلرندن هر برینه‌ده بش عدد اشرفی ویروب کوکللرینی آلدم .

اون کون بوقلعەدە اوطوروب استراحت ایتدك . بوتون آرقەداشلرمده کسب عافیت‌ایلدی . بعده بورادن (حصار) ه کیتمك ممکن اولوب اولمادیغنی صوردم . یول اوزەرنده درت بویوك طاغ واردر . دیدیلر . بناءً علیه سمرقند طرفندن کیتمەیه قرار ویردم . چونکه او یولده (تلکار) اسمنده یالکز برطاغ واردی . فقط صعب‌المرور اون نقطەدن کچمك لازم کلیوردی .

هله (جنت) دەنیلن نقطه حقنده « صراط کوپروسی کیدرکه اوزەرندن قعر جهنمه دوشمك محتملدر . جهنمده آتش ، بو جنتده ایسه قار وبوز اولمقدن باشقه فرق یوقدر » دەنیلیوردی .

نه ایسه برچوق زحمت ومشقت چکەرك بونقطەلردن کچدك . ایکی کیجه (پنج کند) قلعەلرنده استراحتی متعاقب (قرەداش) و (مغیان) ه کیدوب ایکی کون اوطوردق .

وقتیله عالم معناده (خواجه عبیداللّه احرار) حضرتلرینی کورمش و « معزز اولادم ! تربەمدەکی بویوك سنجاغی آلوب افغانستانه کیتدیکك وقت برابر کتور . کا فتح ونصرت حاصل اولاجقدر . » امرینی تلقی ایتمشم وبو امر اوزرینه تربەدەکی سنجاغی یانمه آلمشدم .

بورادە ایکی‌قویون قربان‌ایدرك فقرایه داغیتدقدن صوکرا سنجاغی آچوب (شهر سبزه) متوجهاً یوله چیقدم . و (جوز) نامندەکی قلعەیه واصل اولدم . قلعەنك حاکمی بنی استقبال وقبول ایتمەدی . چونکه بخارا امیری « عبدالرحمن خان ، روسیه حکومتی نزدندن فرارایتمشدر . اونی قبول وکیمسەنك کندیسنه ارزاق صاتمامسنه مساعده ایتمەیك » مآلنده بر امرنامه کوندرمشدی .

زواللی حاکم « بنم کاوور پادشاهمك (یعنی بخارا امیری‌نك) ویردیکی امر موجبنجه سزدن تباعده مجبورم » دیه خبر یوللادی .

— مراق ایتمەیك . جناب خداوندکار ، بزه ناصر ومددکاردر . جوابنی ویردم .

قلعه اهاليسى ، يانمزه صوقولمادقلرى كبى بزده يانلرينه اوغرامامورلردى . مسجدى ، منزل اتخاذ ايدرك آرقداشلرمه :

— نهر كنارنده‌كى قارى سوپوروب آتلرى اورايه باغلايك . ديدم وبعده مسجدك طامنه چيقوب :

— اى اهالى ! اگر حسن رضاكزله بزه ارزاق صاتارسه‌كز ممنون اولوردم . عكس تقديرده جبراً آلمايه مجبور اولاجغم . بونك ايچين مقاتله‌يه‌ده حاضرم . مادام كه هر ايكى طرفده مسلمانز ، يكديكريمزله دوست اوله‌رق آليش ويريش ايده‌رسه‌ك دها ايى اولور . ديه سسله‌ندكدن صوكرا رفقايه قلعه‌يه هجوم امرينى ويردم .

اهالى ، بونى كورونجه اللرنده قرآن كريم اولديغى حالده چيقوب رجا ونيازه باشلاديلر و :

— بز ، جدكز اميردوست محمدخان مرحومك خيرخواهانندن‌ز . اونك حفيدينه‌ده خدمت ايتمك ايستريسه‌كده اميرمزك امرى اوزرينه كناره‌كيز اولمشدق . ديه‌رك بزه لزومى اولان شيلرى كتيروب صاتديلر .

مترجمى

طاهر المولوى

خطبه ومواعظ

موعظه

قلبه‌ده مراديه جامع شريفنده

برجم غفير حضورنده

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم . بسم الله الرحمن الرحيم .

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ...

صدق الله العظيم .

مسلمان قرده‌شلر !

جناب حق بو آيت كريمه‌سنده بزلره خطاباً بيوريوركه : « اى بنم مؤمن قوللرم ! سزلر ، اللهك ، پيغمبرينك سزه حيات ويره‌جك ، سزى دنيا وآخرتده سعادته ايرديره‌جك اولان دعوتلرينه اجابت ايديكز ! يشامق ، موجوديت مليه‌كزى الى الابد محافظه ايتمك ، بتون ملتلر فوقنده برحيات كچيرمك ايسترسه‌كز ـ يشامق ايستيانلر ايچون ـ الله وپيغمبرينك كوسترمش اولديغى قانوندن ، چيزمش اولديغى طريق مستقيمدن آيرلمايك ! اگر او قانوندن انحراف ايدرسه‌كز مطلقا موته محكومسكز !.... »

بزه حيات ويره‌جك ، بزى سعادت ابديه‌يه ايرديره‌جك اولان شيلر نه‌دن عبارت اولديغنى سويلمزدن مقدم بركره حالمزى تدقيق ونتيجه‌ده ظهور ايده‌جك اولان مرضه كوره علاج ترتيب ايتمك لازمدر .

مسلمان قرده‌شلرم ؛

اگر بوكونكى مسلمانلرك حالى ، كچيرمكده اولدقلرى فلاكتلى دقيقه‌لرى تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق كوره‌جكزكه : بوكونكى مسلمانلرك حال اسف اشتمالى مسلمانلرك بدايةً بولندقلرى مخوف ، مدهش حاله پك زياده بكزه‌يور .

چونكه : « بدا الاسلام غريباً وسيعود كما بدا ... » حديث شريفى مقتضاسنجه اسلام بدايت احوالده نقدر غريب ، نه درجه‌ده ضعيف ايديسه شمدى‌ده عين كسوه‌يى اكتساب ايتمشدر ، اسلاملر هر يرده ذلت ومسكنت ايچنده ، هر يرده مغدور ، مظلوم ، حقوق مشروعه‌لرى اياقلر آلتنده پامال اوليور . هرهانكى مملكتده بولنان مسلمانلرك حالنه عطف نظر ايده‌جك اولورسه‌ق ، مشاهده ايده‌جكمز حاللره قارشى هونكور هونكور اغلامامق قابل دكلدر .

فقط اسلامك بولنديغى موقع نه‌قدر اليم اولورسه اولسون بز ينه مأيوس اولميه‌جغز ؛ زيرا يأس انسانلرى عطالتدن بشقه برشيئه سوق ايتمز . الله بيوريوركه : « لاتقنطوا من رحمة الله ... ـ ومن يقنط من رحمة ربه الا الضالون ـ لاتيأسوا من روح الله ـ والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا » ... بوقدر وعد الٰهى‌يه قارشى استقبالدن اميديمزى كسوبده اللريمزى كوكسمزه قويه‌رق نه ياپالم قدر بويله ايمش ديه مسكين مسكين طورمق ، اللهك رحمتندن اميد كسمكدن بشقه نه‌در ؟

بعض كيمسه‌لر كوريوروزكه : « بدا الاسلام ..! » حديث شريفيله استدلال ايده‌رك اسلام غريب كلمش ، غريب كيده‌جكدر ؛ بناءً عليه اسلامك ترقيسى ايچون چاليشمق بيهوده‌در ... ديورلر . عجبا بو دوغريمى ؟ خاير ، بويله سويلمك عظيم جنايتدر ، الله ورسولنه افترادن بشقه برشى دكلدر .

زيرا پك چوق آيات كريمه و احاديث نبويه كبى ، بو حديثك مابعدى اولان « فطوبى للغرباء الذين اصلحوا مايفسد الناس » روايتى‌ده كوستريوركه اسلام برزمان ضعيف دوشدكدن صوكره ينه اولكى عزت ومجدينى بوله‌جق ، ينه بركون كلوبده بتون جهانه قارشى ميدان اوقويه‌جقدر . آنكچون‌دركه بو ضعيف زماننده اسكى سطوت وشوكتنى اعاده‌يه چاليشانلرى جناب پيغمبر افندمز تبريك ومژده ايله تبشير ايديور .

شيمدى دوشونه‌لم ، اسلاملرى بدايةً بولندقلرى ضعفيتدن قورتاران نه‌ايدى ؟ [كرچه اونلرك حالى ايله بزمكى بردكلدر . زيرا اونلرده ضعفيت يالكز عدداً پك محدود اولملرندن ايلرى كلمشدر . بز ايسه عدداً اوچيوزاللى مليوندن فضله‌يز . فقط نه چاره‌كه حقيقتده ينه اونلر قدر قوتمز يوقدر . چونكه سيللرك كتوروبده اورايه بورايه طاغتديغى چورچوب كبى طاغلمشز .] بلا توقف ديه‌جكزكه قواعد قرآنيه‌يه حقيله تبعيت !

اونلر ؛ « واعتصموا بحبل الله جميعاً ... ! » ، « انما المؤمنون اخوة .... » ، « ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ريحكم » ، « المؤمن اخوا

المؤمن ـ المؤمن مرآة‌المؤمن ـ الاتفاق رحمة والتفرقة عذاب » کبی آیات قرآنیه واحادیث پیغمبریه‌یی کندیلرینه دستور حرکت اتخاذ ایدرك یورلمق بیلمز بر عزم ایله چالیشدیلر. چوق‌چمدن « ان مع ـ العسر یسراً ....! » ، « والذین جاهدو فینا ....! » کبی نصوص قرآنیه‌نك سری ظاهر اولدی ؛ بر حزب قلیل اولان اسلاملر بتون دنیایه حاکم اولدیلر ، لواء مدنیتی کرهٔ ارضك اك هجری کوشه‌لرینه وارنجه‌یه قدر رکز ایلدیلر؛ بتون دنیایی‌ظلام جهالتدن قورتاردیلر.

یالکز اندلسده ، بغدادده ... اسلاملرك آثارمدنیه‌سی اولارق بیکلرجه مدرسه‌لر ، ضعفا ومساکین ایچون ـ اجرتسز اوله‌رق ـ بیکلرجه خسته‌خانه‌لر ، خانلر ، حماملر وجوده کتیرلدی . او زمانه قدر وحشت ، جنت ، جهالت ایچنده یووارلنمقده اولان اوروپا اقوامی ، شرقدن طلوع ایدن بو شمس حقیقت سایه‌سنده کوزلرینی آچارق اوزمانه قدر نه وخیم بر حال ایچنده بولندقلرینی آکلادیلر ؛ اندلس، بغداد مدرسه‌لرینه آتیلدیلر؛ اوراده کوردکلری تحصیل ایله مملکتلرینی‌وحشتدن،جهالتدن ، علوم‌ومعارفه‌قارشی اولان خصومتدن تخلیصه چالیشدیلر وموفق‌ده اولدیلر .

فقط وا اسفا که اسلاملر کیتدکجه قرآنك‌احکامندن‌اوزاقلاشمقده، باشده اولانلر کندی هوسات نفسانیه‌سنه تابع اوله‌رق اتحاد واتفاق قاعده‌لرینی ؛ اخوت، مساوات، تعاون وعدالت اساسلرینی آرقه‌یه آتدیلر؛ بربرلریله سلطنت غوغاسنه دوشه‌رك یکدیکرینك کوزینی اویمه‌یه قالقشدیلر ؛ علم یرینه جهالتی اختیار ایلدیلر؛ اندلس کبی آثار اسلامیه ایله مملو اولان مملکتلر اك نهایت مسلمانلر اره‌سنده ظهور ایدن نفاق وشقاق سببیله ـ اسپانیول وحشیلرینك یدظالمانه‌لرینه چکه‌رك ملیونلرجه اسلام محو ایدلدیکی کبی یوز بیکلرجه‌ده کتب اسلامیه کلخانلرده‌احراق‌ایدیلدی ،بیکلرجه‌جامعلرده حیوان‌آخوری اولدی . اوزماندن اعتباراً اسلاملر تدنی ، اوروپالیلر ترقی ایتمکه باشلادیلر؛ اوقدرکه‌اونلر ترقی خصوصنده بر قاریش ایلری‌کیتدیلرسه بزمطلقا بر آرشون کریده‌قالدق؛ نهایت شمدی مشاهده ایدیلان حال اسف اشتماله کلدك .

مسلمان قرده‌شلر !

اولجه اولدیغی کبی شمدی‌ده بزی بوحالدن قورتاره‌جق اولان قرآندر ؛ اولمش ، محو اولمش اولان ملت اسلامیه‌یه تازه تازه حیات بخش ایده‌جك ، اونك موجودیت ملیه‌سنی محافظه ایده‌جك اولان قرآندر ؛ احکام اسلامیه‌یه تبعیتدر .

« سنةالله فی‌الذین خلوا من قبل ولن تجد لسنةالله تبدیلا »

« قدخلت من قبلکم سنن‌فسیروا فی‌الارض فانظروا ... ! »

قرآن دیورکه : بر ملت یشامق ، موجودیتی کوسترمك ، ذلت ومسکنتدن قورتولمق ایسترسه اتحاد واتفاق ایدرك یکدیکرینه قارشی دست اخوت و معاونتی اوزاتمق لازمدر . اخوت ، بیلیورسکزکه قارداشلقدر . ایکی اوز ، حقیقی قرده‌ش بربرلرینه نصل معامله‌ایدرسه اسلاملرده یکدیکرینه قارشی عینی‌معامله‌یی یاپمق‌لازمدر.

صکره برده « و تعاونوا . . . ! » امر آلهیسی موجبنجه تعاون لازمدر . عجبا تعاون نه‌کبی شیلردر؟ شمدی‌ده آنی بیله‌لم‌که اکا کوره معاونتده بولنه‌لم !

مؤمن قرداشلرم ! تعاونك پك‌چوق اقسامی واردر : از جمله تحصیل علم، کسب تجارت، شرکتلر تشکیل‌ایتمك تعاون جمله‌سندندر.

« جهل ایله اسلامیت، علم‌ایله‌نصرانیت پایداراولماز» کلامی‌نه‌بیوك برحقیقتدر .

دین اسلام ندا ایدییور ، صیحات شدیده ایله فریاد ایدوب چاغیرییورکه: بیلنلرایله بیلمیانلر بردکلدر ، بنی یشاتمق ، بنده کیزلی اولان اسرار وحقایقه واقف اولمق ایچون مطلقا تحصیل علوم‌وفنون ایتمکز لازمدر . اکر علمی مهجور ، جهلی اختیار ایدرسه‌کز او زماندن اعتباراً بن سزه الوداع دیرم . سزده دشمنلریکزك اسارت بیوندوروغی آلتنده ایکلرسکز !

« هل یستوی‌الذین یعلمون والذین لایعلمون » ، « وتلك‌الامثال نضربها للناس ومایعقلها الاالعالمون » ، « وان کثیراً من‌الناس لیضلون باهوائهم بغیر علم ان ربك هوا علم بالمعتدین » ، « ستکون بعدی فتن یصبح‌الرجل مؤمنا ویمس کافراً الا من احیاه‌الله بالعلم » ، « طلب‌العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة » ، « اطلب‌العلم من‌المهد الی‌اللحد » ، « من‌ارادالدنیافعلیه بالعلم و من ارادالآخرة فعلیه بالعلم و من‌ارادهما فعلیه بالعلم »

دین قرده‌شلرم !

دقت ایدییورمیسکز ؟ شو آیات کریمه واحادیث نبویه‌لر ؛ دین جلیل اسلامك نه‌بیوك بر قانوننه، نه‌قطعی بردستورینه ترجمان‌اولیورلر ؟! اوت ! بیلنلر ایله بیلمیانلر بر دکلدر . بیلنلر دائما بر سعادت ایچنده، بیلمیانلر ایسه فلاکت اوچوروملرینك کنارلرینه یاقلاشمقده‌درلرکه بوکا بتون ملتلرك حالی‌شهادت ایدر . هیچ بردولت‌یوقدرکه : جهل ایله پایدار اولسون .

صکره کسب وتجارت ... اوت ! بر ملتی‌تشکیل ایدن افراد ؛ نه نسبتده غیور ، چالیشقان ، عزمنده ثبات ایدرسه اوملت‌ده اونسبتده مسعود، دائمی برحیات کچیره‌بیلیر، اکر برملتك افرادی تنبل، عاطل، عزمسز، ثباتسز اولورسه او ملتك اه بلاسنی ویرمش دیمکدر. ارتق او ملتدن حیات نامنه برشیلر بکلنلمه‌ملیدر .

کسب وتجارت‌ده تعاون‌جمله‌سنده داخل ، بناءً علیه ملتك‌ترقیسنه خادمدر . چونکه کسب وتجارت ایدن معیشتنی تدارك ایلدیکندن حیاتی‌جمعیته بار اولمدقدن بشقه، دیکرلرینك‌ده حوایجنی حصوله‌کتوردیکی ویا تسهیل ایلدیکی جهتله جمعیته یاردم ایتمش اولور .

باقکز ، ملتقی شارحی داماد مرحوم کسب فصلنده نه‌دییور : کسبك منفعتی کاسبه منحصر دکلدر ، غیره‌ده شاملدر .

شیخ زاده مرحومده « وآخرون یقاتلون فی سبیل‌الله » آیت

کریمه‌سنك تفسیرنده شویله دیور : جناب حق فی سبیل الله جهاد ایدنلرله کندینك ، اهل وعیالنك تعیشی وابنای جنسنك احتیاجاتی ، ترقیسی ایچون مال حلال اکتساب ایدنلری بو آیتده بر بر جمع ایده‌رك بو ایکی صنفك درجه‌سنی مساوی قیلمش اولمغله تجارتك جهاد منزله‌سنده اولدیغنی بیان بیوردی . ذاتاً بر حدیث شریفده‌ده جناب پیغمبر افندمز « طلب الحلال جهاد » بیورمیورمی ؟ کسب تجارت حقنده یوزلرجه آیت کریمه ، بیکلرجه احادیث نبویه وارد اولمش مدرکه بو موعظه‌ده بونلرك ذکری قابل دکلدر .

بناءً علیه تحصیل علوم وفنوندن صکره اسباب ووسائل معیشتك اعظمی ، اهمیتی کسب وغیرتدر . انسان حیات ایله قائم ، حیات بشرده چالشمق ایله دائمدر . هرشی چالشمق ایله استحصال ، هرشی چالشمق سایه‌سنده استیصال اولنور . « من جد وجد ولکل مجتهد نصیب..... »

دها صوکره شرکتلر تشکیل ایتمك... اوت ، بوده تعاون جمله‌سندندر. زیرا بر انسانك باشه چیقاره‌میه‌جغی معظمات امور شرکتلرك قوتنه مسخر اولدیغی جهتله شرکتلرك جمعیت بشریه‌یه یاردیمی پك مهمدر. شرکتلر عادتا ، عالم تجارتك روحی مثابه‌سنده‌در . امور تجاریه‌نك بو قدر وسعت پیدا ایتمسی شرکتلر سایه‌سنده‌در ، مأثر کلیهٔ بشری ساحهٔ وجوده ایصال ایدن آنجق شرکتلردر . کورولمیورمی که : کارکاهلر تأسیس ، قناللر کشادی ، تیمور یوللری یاپیلمسی کبی بونجه امور جسیمه‌نك همان کافه‌سی شرکتلر ایله میدانه کلمشدر . بز کندیمزی دوشونورسه‌ك بوبابده خارجدن دلیل تحریسنه محتاج اولمایز . صنعت ، تجارت ، شرکت کبی مناهیج سعادتی کندیمزه سد ایلدیکمز کوندن بری صیرتیمزده‌کی کوملکه وارنجه‌یه قدر بتون حوائج ضروریه‌مزی بلاد اجنبیه‌دن جلب ایتمکه باشلادق ؛ ایکنه‌دن ایپلکه‌وارنجه‌یه بالجمله احتیاجاتمزی خارجدن تدارك ایدییورز . بوقدر معمارلریمز ، مهندسلریمز وار ایکن وحالا آنلرك میدانه کتیردکلری آثار مخلده‌نك رونق ، فخامتی کوزلریمزك اوکنده پرتوفشان ایکن بوکون همان کلیاً دینه‌بیله‌جك بر اکثریتله معبدلریمزه وارنجه‌یه قدر حیاتمزی بشقه‌ اللر ایله بنا ایدییورز . الله بو امت اسلامیه‌یه بصیرت ویرسین ! آمین

ایشته مسلمان قرداشلرم ! اکر بو ذلت ومسکنتدن ، بو مظلومیت ، بو اسارت بیوندورقلرندن قورتولمق ایسترسه‌ك ؛ هیچ اولمازسه برلکده یشادیغکز بلغار وطنداشلرکزدن عبرت اله‌رق روحلریمزه قدر سرایت ایدن قانونسزلق ، حسسزلق ، عطالت میقروبلرینی براقه‌رق چالشکنز ، کسب تجارت ایده‌لم . بو سایه‌ده بیوك بیوك مکتبلر کشاد ایده‌لم ، چوجقلریمزی اوقوته‌لم وشونی‌ده خاطرلریمزدن چیقارمیه‌لم که الله چالیشانلر ایله برابردر . اکر بز بو یولده چالیشه‌جق اولورسه‌ق امین اولیکز که بر کون اولور بده اسلاملرك شان وشرفی بتون دنیایه حاکم اولدیغنی کوره‌جکز . بز کورمز سه‌کده اولاد واحفادمز مطلق کوره‌جکدر ، الله اوشانلی کونلری کوسترمکله جمله‌مزی مسعود وبختیار ایلسون ! آمین.

آق سه‌کیلی

احمد حمدی

مقالات

حق

١

بشریت ؛ فردای خلقتدن بری نه زمان باشی صیقیلدیسه اونك حضورینه دیز چوکمش ، اونك خلاصکار کعبه‌سنه صیغنمشدر . دینه بیلیرکه دماغ انسانیتده طوغان ایلك معنای مجرد اودر ؛ ایلك مودتلر ، ائتلافلر ، حرمتلر ، ایلك شکایتلر ، تهدیدلر ، نفرتلر ، تزاعلر اونك انکشت ایقاظیله اویانمش ، ینه اونك قدسی وسکینت بخش حکملریله تنویم ایدلمشدر .

ضعیفلرکده ، قویلرکده ملجائیدر : برنجیلر بث شکوا وفصل دعوا ، ایکنجیلر نیل مظاهرت ایچین اوکا قوشارلر . ایکی زمره‌دنده مستغنیدر ؛ استراق حجت ایچون طولاشان بوزوالیلره قارشی ایکمدر . اونلر ، حقك ناطقه‌سی اولمق دعواسنی طوتارلر . هر زمره ؛ حتی هر فرد ؛ اونك مالك ومملوکی اولمقله متسلیدر . او ، هر الك سلاحیدر ، هر آغزك لسانیدر ، هر اعتقادك مصدقیدر ، هر دعوانك شاهدیدر . بوتون مدعیلرك ایلك ندای دعوتی ، ایلك حجت قیامی « حق » اولمشدر . آرزولر ، اشتهالر ، ظلملر ، ذوقلر ، صفالر ، دیبای حق ایله الباس ایدلدکدن صوکرا جای تلبیس بولابیلمشدر .

حاصلی بشریتده هر حرکتك ، هر فکری قیامك مسند نقطه‌سی « حق » در ؛ ایستر خارجی بر مظاهرت اولسون ، ایستر اولماسین ، مطلقا هر دعواده اوکه « حق » سوروله‌جکدر . شو فرقله :

دعوالرینی قدرت مادیه ایله حمایه ایده‌بیله‌جك اولانلر ، حقك پیشدارلغنی ، قوتك دمدارلغیله تأیید وتشدید ایدرلر . حرمان قوتله نالان اولانلره کلنجه : بونلر ، یالکز حق دییه باغیریر طورورلر ، قوهٔ تأییدیه‌لری یوقدر . بو ایکی هیئتی قارشی قارشی‌یه کلمش فرض ایدیکز ، ایکیسی‌ده عینی شیئی ایسته‌یور و « بنم حقم » دییور . « حقك مقیاسی یوقمی ؟ اوکا کوره اولچر ، بیچر ؛ حق سنکدر دیر کچه‌رز . » دییه‌جکسکز . سزکله برابر بنده اویله دییه‌جکم ، بوتون دوشونجه‌لی قفالرده اویله دییور ، اویله اولماسنی ایسته‌یور . ایسته‌یور اما اویله اولویورمی ؟ بر کره زواللی بشریت « حق » ك نه اولدوغنده‌ده اختلاف ایتدیکی ایچون بو خصوصده نقطهٔ نظرلری مختلف ایکی مدعی زمره‌یه عینی مقیاسی قبول ایتدیرمك لازم کله‌جك . بوده اولامایاجق . سنك حق بیلدیکك اوکا کوره حق دکل . صوکرا بویله مشترك ، قبول عامه‌یه مظهر بر حق مقیاسی الده بولونسه بیله مطاع اولامایور . چونکه سویلدك یا حق ، عمومك بنمسه‌دیکی بر شیئدر ؛ « حق بنده‌در ، بنم لهمده اولورسه حقدر ، علیهمده اولدیمی حق اولدوغنده شبهه‌یه دوشه‌رم . » دییه دوشونولویور . حاصلی « حق دیکجه آقار صولر طورور . » کبی سوزلر ، بول بول هر آغزدن آقیور . فقط اورته‌لق ینه بر سیلاب تردد ، خیر بر طوفان انتفاع ایچنده یوزویور .

سوزی بورایه قدر کتیردکدن صوکرا کندمزه کلهلم :

بوکون مسلمانلغك ، عثمانلیغك الده یکانه سلاحی « حق » در . بونك کسکینلکنه شبهه یوق ؛ خایر کسکینلکنه دکل ، کسکین اولا-بیلهجکنه . عجبا بز بونی تأمین ایدهبیلهجکمییز ، « حق » ی بیلهیورمییز ، کسکینلهتیورمییز ؟ ایش بوراده . ایشك طوغروسی بوزمانده ، دها طوغروسی هرزمان ، حقك بیلهکی طاشی « قوت » اولمشدر : حقمز وار ؛ فقط حمایه ایدهجك قوتمز یوقسه نهیه یارار ؟ حتی اعتراف ایدهلم ، قوت یوقسوللغنی ، حق یوقسوللغنه دلیل عد ایدنلرده وار. بو آجیدر . فقط نه یاپالم که بوکون قوتلی وحاکم بر عقیدهدر و طاتلی طاتلی تطبیق اولونویور .

عالمك مقدراتنی طوپلریله ، توفنکلریله ، درهدناوطلریله طاشیان، بوتون مسئولیتلره کوکس کهرن غرب ملتلرنده مدیر افکار اولان فیلوسوفلرك « حق » ی ناصل دوشوندکلرینی بیلمك بزم یك لازمدر. چونکه غربك بنای افعالی او دوشونجهلر اوزرینه قورولمشدر . شمندوفرلر ، واپورلر اونکله حرکت ایدییور ، سونکولر ، زرهلیلر اونك اشارتنه منقاد . اوحالده غربدن قوپان کردباد افکار آراسنده بوجالانمق بزی اوزکوتهملیدر .

عبداللطیف نوزاد

استیلای اقتصادی

بوکون مترقی دولتلر ، متمدن ملتلر واصل اولدقلری بو درجهٔ تکامله ، بزم ایچون بر خولیادن بشقه برشی اولمیان او غایهٔ صنعته نه ایله نائل اولهبیلمشلردر ؟ شبههسز فن ایله دکلمی ؟ آمریقا ، انکلتره، آلمانیا، فرانسه کبی دول معظمه ارتقا ایتدکلری مقامات عالیهیه وتوجهات عمومیهیه نه سایهسنده مظهر اولهبیلمشلردر؛ علوم ومعارف ایله دکلمی ؟ بوکون کوزله کوریلهمین ، یردن حس ایدیلهمین ، فقط مدهش برصورتده نتیجهسی تظاهر ایدهجك اولان « استیلای اقتصادی » نصل حکمفرما اولیور ؟ بو استیلایه (استیلای علمی) دیمك دها مناسبدر . زیرا آلمانیا کبی کافهٔ علوم وفنونك هر شعبهسنده متخصصلر یتشدیرمش ، صنایعی صوك درجه ایلرویه کتورمش بر مملکت شبهه یوقکه بزم کبی جهالتك مظلم اعماقنده چیرپینان زواللی ملتلری براستیلای اقتصادییه معروض براقیق وبو صورتله کندی شوکت وشانتی اوج کمال وعرفانه چیقارمق ایچون چالیشیورلر .

نهوقت برزمانلر بو اسلام حکومتیده علوم وفنونك مادری دینه-بیلهجك بر حاله کلمش ؛ بیوك ، هم ده پك بیوك آدملر یتیشدیرمش ، شهرتنی شرقدن غربه ایصال ایتمش؛ هردولتی، هرملتی کندیسنه سرفرو ایدهجك برحاله کتیرمش؛ بتون اقطار جهاندن علوم ومعارف تحصیلی ایچون کلن بیکلرجه طالب علمی آغوشنده پرورشیاب ایتمش برحکو-مت معظمه ومتمدنه ایدی . فقط بالآخره غربلیلر بزدن استفاضه ایتدکلری علوم وفنون سایهسنده ترقی ایتمشلر، ایلرو، هم ده پك ایلرو کیتمشلر ؛ بز ایسه کیرو، هم ده پك کیرو قالمشز. قالمشزده ایشته بوکونکی موقع علمی واجتماعیمزه سقوط ایتمشز .

بزدن الدیغنه هیچ شبهه ایدلمین معارف ومدنیتی ینه بزه صاتمق ایستهیورلر . اونلری بزم علیهمزه استعمال ایدییورلر . بز ایسه تکرار حقمزی آلمق، او بیوك آدملرك بزده بیوك اولادلری اولدیغمزی اثبات ایتمك ایچون اوفاق برحرکتده بیله بولنمیورز . میسیونرلر وسائرهلر کندی دینلرینی نشر وتعمیم ایدییورلر ، هرکس بر عضویمزی کسمکه حاضر و اماده بولنیورده وجودمزده قان بیله دوران ایتمیور . عجبا بز بوحالمزله او بیوك آدملرك احفادی اولدیغمزی اثبات ایدهبیلیرمییز؟

اکر بودولت معظمه برکون کلوبده محو وانقراض بولهجق اولورسه، هیچ شبههسز براستیلای عسکری ایله دکل ، بلکه براستیلای علمی واقتصادی ایله محو وفنا بولهجقدر .

بز بوکون خارجی دشمندن دکل ، داخلی دشمندن قورقلییز . بو داخلی دشمنده جهالتدن بشقه برشیمیدر؟ داخلاً هرکون محاربهدهیز. هم نصل محاربه ؟ یوز کشییه قارشی ٥ : ٦ کشی محاربه ایدییور . وهت؛ بوکون یاپیلان ناقص ایستاتستیقلر اعظمی یوز کشییه قارشی الی کشینك اوقیوب یازمه بیلدیکنی ارائه ایدییور . اوده اوقیوب یازمه . حقیله مکتب کورمش ، هیچ اولمازسه براعدادی تحصیلی الده ایتمش افراد ملتك عددی بشیوزده بره بیله واصل اولهمیور .

اکر بو حقیقت کمال اهمیتله نظر دقته النیر واسکیدن بری مألوفمز اولان لاقیدلکی براز اولسون ترك ایدرك تدقیق ایدرسهك کوریرزکه التی یوز سنهلك بو عثمانلی دولتی، اون درت عصرلق بو اسلام مملکتی شجیع ملتی ایله برابر کرداب انقراضه طوغری کوزلر قرارتیجی ، باشلر دوندریجی سریع السیر برسرعتله قوشیور ؛ فقط فرقنه وارلمیور؛ چونکه برکتلهٔ واحده تشکیل ایتمش ، اویله کیدییور .

عجبا بو جریانی طوردیرهجق ، استقامتنی تبدیل ایدهجك برچارهٔ خلاص یوقمیدر ؟

اکر بره قارشی اون چالیشیلورسه احتمال بر سقوط محققدن تخلیص کریبان ایدلمك امیدی واردر. نهوقت اوروپالیلر برچالیشیرسه بز اون چالیشملییز. چونکه هم هرکون، هرساعت، هردقیقه توسیع دائره ایتمکده اولان علوم ومعارفی تعقیب ایتمك ، هم ده اولجه ارامزده آچیلان مسافهیی قطع ایتمك ایجاب ایدر. فقط دکل اون مثلی چالشمق، حتی اونلرك چالشدیغنك اونده بری قدر بیله چالشمیورز . هردولت بودجهسندن معارفه کلیتلی مبلغ آییریرکن بزده ایسه تنقیص ایدلمکه باقیلیور. هپ تجربه ایله وقت کچیریلیور. کهنه بر بنا یالدیزلنمغه باقیلیور. هیچ تملرینی تعمیره کیمسه تشبث ایتمیور . شبان وطن برمکتب عالیدن چیقنجهیهقدر نهقدر زحمتلر چکیور. ذاتاً اعدادینك غیرمتجانس درسلریله خیرپالنمش اولان برذهن دارالفنونك هرکون متبدل پروغراملریله، کتابسز درسلریله ، معارف ناظرینك تبدلیله متبدل نظامنامه وتعلیماتنامه ایله بتون بتون خراب اولیور . والحاصل دارالفنونلردن

چيقارکن اولدقجه منتسب اولدقلری شعبه وفن حقنده بر معلومات ايدينه‌رك چيقلميور . ديمك كه بزده بوصورتله متخصصلر يتيشديرمك و يتيشمك همان عديم الامكاندر .

مختلف شعبانده يتيشن متخصصلرمزده صرف كندی اثر سعيلريله وشاذ قبيلندن اوله‌رق يتيشمشلردر. اكر بو مملكتك احوالنه واقف اولميان بر اجنبی كاوبده دارالفنونه كيرسه شبهه يوق بر محله مكتبی اولديغنی تصورده بر دقيقه بيله تردد ايتمز . اويله بر بنانك ايچنده دارالفنون درسلری تدريس اولنديغنی عقلنه دكل، خيالنه بيله كتيرمز . بوكون دارالفنونك مختلف شعبه‌لری ارەسنده دارالفنون نامنی اخذ ايتمكه لايق اوله‌بيلن انجق (مكتب فنون طبيه)در . ودارالفنونه كلن زوار اجنبيه‌يه ده انجق بوراسی ارائه ايديله‌بيليور . بالفرض طب فاكولته‌سنك لابوراتواری ايله دارالفنونك لابوراتواری هيچ بر زمان مقايسه ايديله‌مز . مع التأسف متخصص يتيشديرمك ايچون آچيلان دارالفنونك حكمت لابوراتواری هيچ اولمازسه طب فاكولته‌سی حكمت لابوراتواری قدر اولسون اولمق ايجاب ايدركن اوده بری قدر بيله اوله‌ماز . عجبا نيچون ؟ طب فاكولته‌سنك محترم معلم ومعاونلری لابوراتواری اوروپا لابوراتوارلرندن اشاغی قالمامق ايچون كيجه كوندوز چاليشيورلر . حكمت لابوراتواری كبی بر قسمی‌ده موفق اوليورلر . حالبوكه دارالفنونده معلملر انجق درسدن درسه اوغرامق زحمتنی اختيار ايديورلر ، چالشه‌جق بيله اولسه‌لر وسائط يوق ؛ معارفه مراجعت ايدرلرسه پاره يوق جوابنی آلمقده كيجكميورلر .

آرتق بوملت محو اوليور . بر آزده معارفه همت ايده‌لم : دونمايه اعانه ويريورز، عجبا معارف دهامی آز اعانه‌يه محتاجدر ؟

آلمانيا ، فرانسه ايله ايتديكی محاربه‌ده غائب ايتدی. اسبابنی تدقيق ايتدی. جهالت اولديغنی اكلادی. بر چوق مكتبلر آچدی، كوشه باشلرينه كرسيلر قويدی، بو كرسيلره خواجه‌لر تعيين ايتدی . آز بر زمانده بو عمومی درسلر سايه‌سنده آلمان ملتی ترقی ايتدی . اك نهايت بو علوم ومعارف سايه‌سنده فرانسه ايله ايتديكی محاربه‌ده غائب ايتدكلرينی استرداده موفق اولدی . ديمك كه طوپك ، تفنكك ياپه‌مادقلرينی علوم وفنون بك كوزل ياپيور . ايشته بونلری پيش تأمله آلان اوروپاليلر مكتبلرينك فوق العاده مكمل اولملرينه وملتلرينك متمدن ومترقی بولنملرينه رغماً ينه كونده بيكلرجه كتابلر، هر كون غزته‌لرله يوزلرجه مقاله‌لر نشر ايديورلر .

بزده ايسه غزته ستونلرنده لسان مناقشاتندن ، نسائيون ورجليون كبی درجهٔ ثالثه‌ده بولنان مسائلله اشتغالدن بشقه برشی كورولميور . بريسی قالقوبده علوم وفنون حقنده مقاله نشر ايتميور . اكر بوكون لسانه عطف ايديلن اهميت قدر فنك نشر وتعميمی ايچون صرف همت ايدلسه ايدی هيچ شبهه يوق بر چوق مقاله‌لر نشر ايديله‌جك وبوصورتله شبان وطن استفاده ايده‌جكدی . لسانك ترقيسی ايچون (ضيا پاشا ، نامق كمال) كبی اعاظم امت، محبوب قلوب ملت ذوات بك چوق اوغراشمشلردر وحالا ده اوغراشيليور. عجبا فن حقنده كيم اوغراشمشدر ؛ كيم فنك ترقی وتعاليسی ايچون صرف غيرت ايتمشدر ؟

اكر محو اولمه‌مق استيور ايسه‌ك، اسكی شوكت وشانمزی استرداده عزم قطعيمز وارسه برازده فن ايله اشتغال ايده‌لم . لسان ، ملتك ديلی ايسه ؛ فن ده « بين » يدر .

شاعر ضيا پاشا حفيدی

خليل فخر الدين

سياسيات

احوال حاضره

آغلايه‌رق ، صيزلايه‌رق اعتراف ايده‌لم كه احوال وخيمدر . هم ده مدهش بر صورتده وخيمدر .

عالم اسلامك محتوی بولنديغی بونجه دولت وحكومتلر پی‌درپی ، يك ديكرلرينی ولی ايده‌رك مدهش بر سلسله ايله برباد اوله‌رق عدم آباده سوروكلنديلر . مادی، معنوی بر مرض اجتماعی بونلری تا اساسندن چوروته‌رك اجانبك تكمه‌سنه قارشی معدوميته حاضرلانمش ضعيف وناتوان بر حاله صوقدی. هندوستان، توركستان، بخارا، خيوه، قفقاسيه ، حاجی طرخان ، قازان، قريم، آفريقای شماليده كائن حكومات اسلاميه هپ شو حالك قربانی اوله‌رق محو ونابود اولديلر .

يكرمنجی عصرك ابتدای انفلاقده درت يوز ميليون نفوسی محتوی اولان عالم اسلامده مستقل اولارق آزچوق حاكميتلرينی محافظه ايتمش اولان اوكزده يالكز اوچ حكومت اسلاميه‌يی بوليورز، كه اونلرده عثمانلولقدن، مراكشدن وايراندن عبارتدر. فقط بونلرك ده عينی مرض اجتماعی‌يه دوچار اولدقلرينی، بر فلج مدهشك بونلرده ده وجودينه عارض اولديغنی حس وادراك ايديورز . بونلرك ديكرلرينی محكوم عدم ايدن عوامل التنده ازيلكده ، قيرلمقده، پارچالانمقده اولدقلرينی كوريورز. لكن يكانه فرق بونلرك مريض اولدقلرينی ، محتاج تداوی بولندقلرينی اكلامش اولملرنده‌در. بونلر اولمه‌دن اول اولومی كورديلر و بر حس محافظهٔ نفس سائقه‌سی ايله كنديلرينی تداوی ايله‌مه‌يه قويولديلر ؛ فقط ای واه كه كجكمشديلر . بر طرفدن تداوی ايتمك ايسته‌ديكلری مرض تا ايلكلرينه قدر ايشله‌يه‌رك تداوينك مثمر اولمه‌سی ايچون لازم اولان قوت اراده‌يی ، متانت اخلاقيه‌يی بونلردن سلب ايتمشدی ، ديكر طرفدن‌ده تداوينك حيز حصوله كلمه‌سی منافع ذاتيه وحياتيه‌لرينه مخالف اولان اجانبك بيك‌درلو ممانعتلرينه دوچار اولديلر. اوت ، كنديلرينی اصلاحه قويولمش اولان اقوام اسلاميه كندی باشلرينه براقلمش اولسيدی ؛ البته كه بر چوق دوكوشمه‌لردن ، ديديشمه‌لردن صوكره نائل مرام اوله‌بيليرلردی . فقط مع التأسف بين الملل شرائط حياتيه اويله بر شكل ورنك اخذ ايتمشدركه زمانمزده

هیچ برقوم وملت کندی باشنه براقیلمیور ، هیچ برملت وقومه دوکوشمك ودیدیشمك فرصتی ویریلمیور .

ایشته شوایکی عامل مؤثرك، یعنی برطرفدن اقوام اسلامیه‌یه مستولی اولان مرض اجتماعینك ، دیکر طرفدن اجانبك مداخلات ، حیل وتزویرات کوناکونی تأثیری ایله یالکز بش آلتی سنه ظرفنده مراکش وایران کبی ایکی بیوك حکومت اسلامیه‌نك‌ده قانلی فاجعه‌لر ایچنده بتون دیکر اقوام وملل اسلامیه‌نك آرته‌سی صره عینی حفرهٔ انقراضه سوروکلندکارینی کوردك .

شمدی یالکز عثمانلو حکومتی قالیوردی . بتون اسلامیتك وبلکه بتون بشریتك شمدی نظرلری شو دولته طوغرو عطف ایدلدی. هرکس کندی کندندن صوریبوردی : عجبا خلافت معظمهٔ اسلامیه‌یی حاوی؛ اسلامیتك، کلمهٔ طیبه‌نك صوك ملجاء ومأواسی اولان شو دولتده کندیسنی تداوی ایده‌بیله‌جك قوت ارادیه ، متانت اخلاقیه ، اجانبك حیل وتزویراتی برطرف ایتمك ایچون کفایت ایده‌بیله‌جك قدر ذکا وادراك بولنه‌جقمی ؟ یاخود بوراسی‌ده قرار مقدره اتباعاً عینی حفرهٔ انقراضه طوغرو سوروکله‌نه‌جکمی؟ اسلامیت ایچون برحیات وممات مسئله‌سی و آوروپا سیاسیونی ایچون‌ده مهم بر ماهیت سیاسیه‌یی محتوی بولنان شو نقطه یالکز بزی و آوروپا سیاسیونی دوشوندریبوردی . مسائل اجتماعیه ایله توغل ایتمکده اولان بتون علمای اجتماعیه‌یی ، سوسیولوغلری‌ده اشغال ایدیبوردی . بو نقطه مهم برمادهٔ علمیه اولارق علما آراسنده کمال حرارتله مذاکره ومباحثه ایدیلیوردی . بر زمانلر بز بتون عالمه عالم اسلامك تشکیل ایتدیکی قاعدهٔ عمومیه‌دن مستثنا قاله‌جغز ، تداویسنه کیریشمش اولدیغمز مرضك برطرف ایدلمه‌سنه موفق اولاجغمز امیدینی ویردك ! .

فقط ایواه‌که بوکون ایچنده یوارلاندیغمز وقایع وحادثات بونك بر آلدادیجی سراب اولدیغنی کوستریبور که بتون عالم اسلامی محکوم انقراض ایتمش اولان بر مرض اجتماعی بزده‌ده عینی درجه‌ده وبلکه دها شدتلی برصورتده اجرای تأثیر ایدیبور .

بوکون وضعیت اویله برشکل وحال کسب ایتمشدرکه آرتق چیقیله‌جق یول بیله غیر قابل تصور اولدی . اك کسکین ، اك مقتدر برذکا بیله صاپمش اولدیغمز چیقماز یولدن نه‌صورتله استخلاص کریبان ایده‌جکمزی کسدیره‌من .

ایشك اك مدهش جهتی ، مملکتی شو وضعیته سوق ایدنلرك اصحاب ذکا وارباب درایت اولمه‌لرنده‌در . ایرانی مراکشی حضیض انقراضه سوروکله‌ین جهلای ناس؛ خلقك آلت طاقنك اوست طاقنه تحکمی؛ جهالتك، سفاهتك علم وقوته تفوقی اولدی. بزده ایسه عکس حال حکمفرمادر. بزده جهلا، اهالینك آلت طاقی ایشه بالفعل قاریشمیور؛ بتون زمام امور افکار منوره دنیلن صنوف النده‌در . ایشته اك زیاده تشتت وتذبذبه سبب اولانلرده بونلردر . بونلرك کندی آرالرنده اویوشامه‌دقلری ، یکدیکرینه لاف ودرد آکلاده‌مدقلریدر .

مملکت خارجاً ناموس وشرفنی محافظه ومدافعه ایچون قوی وجان آلیجی بردشمن ایله محاربه ایدیبور ؛ داخلاً نائرهٔ عصیان وطغیان مملکتك مهم بر قسمنی یاقمقده‌در . اوردو مدهش برتفرقه تهلکه‌سنه معروض قالمشدر . اهالی فرقه فرقه اولارق یکدیکرینه قارشی ابراز خصومت وعداوت ایله‌مکدن چکنمیور. بو علامتلر یالکز باشنه بیله بر دولتی، برحکومتی محکوم انقراض ایتمه‌یه کفایت ایدر. حالبوکه ایش بو نکته‌ده قالمیور . اطرافمزی چنبر کبی قوشاتمش اولان وجانمزی آلمق ایچون دائما مترصد، مترقب بولنان دشمنلر اوزریمزه آقینتیلر اجرا ایتمه‌یه باشلادیلر . عجبا کوزی یرنده، عقلی باشنده، قلبی‌ده حال طبیعیسنده بولنان انسانلر بتون شو علائمی کوره‌رك، ادراك ایده‌رك کندی وظیفه‌لرینی تعیین ایده‌من میدیلر ؟ برآن ایچون اولسون احتراصات وانفعالاتلرینی اونوته‌من میدیلر ؟ فقط ای‌واه‌که بز تماماً عکسی برصورتده حرکت ایدیبورز. شو علائم بزی دیکدیکریمزه یاقلاشدیره‌جق ، قلبلرمزی محاکم برصورتده ربط ایده‌جك یرده بالعکس بزی دها زیاده آیریبور ، باعث نفاق وشقاق اولیور .

بوکون بتون شو پریشانلقلره، شو آثار انحلاله قارشی قویه‌جق وماتی تشخیص ایده‌جك المزده ایکی قوت وار در: بری‌ی حکومت دیکری مبعوثان. حالبوکه ایش اویله بررنك کسب ایتدی که بونلر یکدیکری ایله یوزلشمك، آکلاشمق دکل، کندی آرالرنده غیر قابل املا برحفرهٔ فلاکت آچدیلر .

مادامکه بزوطنك، شو جمله‌مزی بسله‌مکده اولان مهربان وطنك بستر احتضارنده بیله غوغالریمزی، احتراصاتمزی، انفعالاتمزی اونوته‌جق قدر فداکاراق کوستره‌میورز؛ بزم وطن پرورلکمز نرده‌قالیور؟ آه انصاف ایدیکز ! یالکز عثمانلولق دکل ، آنکله برابر تام بر عالم، بر بشریت، برمدنیت اوبیوك محتشم ودیعة الله اولان اسلامیت‌ده باتیور ! عجبا بو محتشم تابوتی کندی الیکزله خاك نسیانه کومدیککز زمان اطرافده بریاندن شاقیردایان خنده‌لری ، استهزالری ؛ دیکر یاندن کلن صدای انین وحزنی ، فغان نفرین وتلعینی ایشیدیبورمیسکز ؟ باری بوخنده‌لردن ، بو استهزالردن اوتانالم ، بو انین ، فغانلردن قورقالم !

***

حیات اقوام اسلامیه

مالزیا مسلمانلری

العلم رفیق محترممزده (مالزیا)ده ساکن احوان دینمز حقنده کورولن معلوماتی بروجه آتی اقتباس ایدیبورز :

« ملایو » مالیزیا ساکنلرینه ویرلمش برنامدر . مالیزیا ، (مالاقا ، جوهور ، سینغاپور) آطه‌لرندن عبارتدر . بو آطه‌لر خلقنك اصللری جنس اصفردر . صوکرالری هندلیلرله اختلاط ایده‌رك (آناموملی) نامی ویریلن بوکونکی جنس میدانه کلمشدر . حالا جنس اصفرك ممیز

خاصه‌لرى كنديلرنده كورولور . اوته‌دنبرى ماليزيا حواليسنده ساكن بولونورلر وباليقجيلق ايله تعيش ايدرلردى .

مملكتلرينه مسلمانلق ، هند ، چين يوليله وتاجرلر ايله عرب سياحلرى واسطه‌سيله كيرمشدر . بوكون بونلر ، شجاعت وشهامت صاحبى برخلقدر . فقط قناعتكارلقلرى ، كنديلرينه « ايش » دن يوز چويرتمش ، « ايشجيلك » ايله آره‌لرينى آچمشدر ؛ علوم ، معارف وصنايع تلقيسى خصوصنده مع‌التأسف قابليتلرى يوقدر : ايشدن يوزچويريورلر ، بالقجيلق وَ « هند جوزى » غرسيله‌قناعت‌ايديورلر ، بونلرى بردفعه ديكديلرمى آرتق نماسى عنايت الـٰهيه‌يه براقيرلر . مملكتلرينك بوتون‌منابع رفاهى هنديلرله چينليلره بر قه‌رق كنديلرى ، كندى ديارلرنده غريب قالمشلردر .

لسانلرى دنيانك الك قولاى وَ كوزل برديليدر ، عربجه يازيلير ؛ جاوه‌ده ، صومترا‌ده ، بورنئو وَ سيام‌ده منتشردر .

مملكتلرى اوچه آيريلير :

(۱) مسلمانلرك مستقل بولوندقلرى قسم‌كه (جوهور) در .

(۲) انكليزلرك اشغال ايتدكلرى قسم كه مالاقا ، ژورژتوون ، سن‌جيور .

(۳) اجنبيلرك حلول ايتديكى قسملر : برال ، سنجور ، كلابيان (انكليزلرك) ، بطانى (سيامك) .

جوهور ، كوچوك برامارتدر ، عسكره صاحب بردولت دكلدر . ماليزيانك جزء جنوبيسنى تشكيل ايدر . دوقوز بيك‌ميل‌مربعى ساحه‌سنده‌در . نفوسى ايكى يوز بيكدر . بونك اوتوز بش بيكى مسلمان ماليزياليلر ، يوز اللى بيكى چينليلر ، اون بش بيكى جاواليلردر . جوهورك وسط طرفلرى مسكون دكلدر . چوللكدر ، (۱۹۰۰) سنهٔ ميلاديه‌سندن اول آدم آتلامشدر . بورانك حاصلاتى : قارابيبر ، جامبير Gambrier ، خزران ، هندجوزى ، آناناس‌در . آزمقدارده هرشئ‌ده يتشير . طوپراغى ، آز منبت‌در . بعض آوروپاليلر ، قهوه وچاى يتشديرمك ايسته‌مشلرسه‌ده الوٓيرمه‌مشدر . پاى‌تختى (جوهور بارو — يكى جوهورد) دركه بوغازك كنارنده اوفاق برقصبه‌در ؛ يكرمى بيك نفوسى‌واردر . بونك‌يالكز بش‌بيكى (ملايو) وهندلى‌در . باقى ، چينلى‌در . قصبه‌نك ۱۵۱۲ سنهٔ ميلاديه‌سنده قورولدوغنى ادعا ايدرلر . مؤكد اولان‌جهت‌شودر : (ملايو)نك الك مشهور اسراسندن (تەمەنزون) اون دوقوزنجى عصر اوائلنده (لينجا) ده (سوماترا قربنده برجزيره‌در .) ظهور ايتمش ؛ ۱۸۱۱ ده بورادن جوهوره كچه‌رك ۱۸۵۵ ده انكلتره حكومتى ، حاكميتنى تصديق ايدنجه‌يه قدر قالمش وصوكرا يكى پايتخته كيتمش .

(جوهور يارو) ده اليوم راجا اولان ذاتك — راجا ابراهيم — تشييد ايتديكى برقمار غازينوسى واردر . برچينلى شركت‌ده ديكربرينى تأسيس ايتمشدر . ايشته بونك ايچون بوپايتخته (شرق اقصا) نك (مونته قارلو) سى ديرلر . پايتخت ، دكرسز اولردن تركب ايدر .

امارتك اجنبى بر بيكباشينك اداره‌سنده بولونان بر طابوردن عبارت عسكرى‌ده بوراده بولونور . بحريه‌سى (٤۰۰) و (۲۰۰) طون استيعابنده بولونان ايكى‌كمى‌در . بونك‌برى سلطانه خاصدر ، ديكرى‌ده پوسته ايشلرنده قوللانيلير .

شكل اداره‌سى‌مطلقيتدر . رأس اداره‌ده راجا ابراهيم بولونيور . بوذات ، اوقومش ، تربيه‌لى ، فرنكلشمش (متفرنج) برآدمدر . درت وزيرى واردر ، يكرمى‌قدرده قريه شيخى . بوامارتك خلقى مسلمانلغك يالكز اساس ومتعارف قواعدينى بيليرلر . قرآن كريمدن عادةً نمازده اوقونان بعض قيصه سوره‌لرى حفظ ايدرلر ، خصوصى بر لهجه ايله اوقورلر .

انكلتره‌نك مستقلاً اداره ايتديكى قسم ، (ملكا) و (بولوبنج) قصبه‌لريله [بولو ، جزيره . بنج ، جوزة الطيب آغاجى ديمكدر .] (سنجيور) آطه‌سيدر . انكلتره بورالره ، هنده صاحب اولدقدن ، دكز حكمرانلغى پورتكيزليلرك ، هوللانداليلرك الندن چيقدقدن صوكرا صوقولمشدر . بوندن اول قوابه‌لردن مركب اوچ قريه حالنده ايدى . ماليزياليلردن وپورتكيزليلردن برقاچ بيك خلق ساكن بولو- نوردى . يكانه صنعتلرى بالقجيلق ايدى . بوكون صوك ايكى اسم ؛ بويوك تجارت حركتلرينه مركز اولان ايكى شهر حالنى آلمشدر . بونلرك هپسى بردن مركز اداره‌سى (سنجيور) اولان (Straits setlements garer) حكومتى ميدانه كتيريور .

بوحكومتك باشنده لوندره‌ده مستعمرات نظارتندن تعيين اولنان بر (محافظ) بولونور . بوذاته اموراداره ، Legislalve couniel نامى ويريلن وَبرقسمى اهالى‌طرفندن انتخاب ، قسم ديكرى حكومتجه تعيين اولونان اعضادن مركب بولونان برمجلس ياردىمجى اولور . محافظك (ملكا) و (بنج) ده ايكى وكيلى واردر . ۱۹۰۷ ده بوحكومته انكليز بورنه‌ئوسنك شماليده الحاق اولونمشدر . بوندن اول بورالرى British North bornes Co نامى ويريلن بر شركت استعمار ايديوردى ، انكلتره‌يه بر مبلغ مقابلنده بورالرى ترك ايتدى ، هند شركتى‌ده بويله ياپمامشميدى !

بوديارده معيشت جداً اوجوزدر ، يرليلرك يكانه طعامى‌ديكر هند مملكتلرى كبى پرنجدر . بوحواليده اسيرتجارتى شايع اولمشدر . ايشته بودهشتلى برحقيقتدر .

(ملايو) لرك « ميسيونه‌رلر » ه هيچ آلديردقلرى يوقدر . شيمدى‌يه قدر عيسويت ويا پت پرستلكه قاپلمش هيچ بر (ملايو) كورولمه‌مشدر . بونكچون ميسيونه‌رلر ، بورالرده نشر ديندن واز كچه‌رك صاووشمشلردر .

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

٢

٧ تموز :

مرسین . — کچنکی مکتوبمده ردوسه قدر تصادف ایلدیکم شیلری یازمشیدم. شیمدی‌ده مابعدینی یازمقله قارئین کرامه لازمکلان معلوماتی ویریورم. جمعه ایرتسی وتموزك یدیسی صباح وقتی ایرکندن (مرسین) ساحلنه یتشدك. قصبه‌نك اوزاقدن کورونیشی وطاغلرك اتکنده بولنیشی جداً لطیف وفرحفزا بر منظره تشکیل ایدیوردی . اقشامه قدر توقف ایده‌جکندن قره‌یه چیقوب طولاشمغی مناسب کوردم . بناءً علیه برقایغه بنه‌رك رېختیمه چیقدق . ایتالیانلرك تکرار جناق قلعه بوغازینه هجوم ایتدکلری حوادثی اهالی اوته‌ده بروده نقل وحکایه ایتدکلرندن کیفیتی منبعندن استفهام ایچون تلغرافخانه‌یه کیتدم. اولا اثنای راهده یازمش اولدیغم مکتوبی سبیل الرشاد اداره‌خانه‌سنه کوندرمك ایچون پوسته‌خانه‌یه اوغرادم . اخیراً تلغرافخانه‌ده نوبتده بولنان برافندیدن بومباردمان کیفیتی صوردیغمده :« بویله برحوادث منتشر اولمشدر. آطنه ولایتندن هنوز بورا متصرفلغنه رسمی برمعلومات ورود ایتمه‌مشدر . فقط ایتالیانلك اوچ طورپیدو بوطنك تخریب ایدلدیکی ، باطیرلدیغی روایتی‌ده سویلنمکده‌در . » دیدی . بیکارجه خانه‌یه مالك اولان برلوایه آژانس طرفندن معلومات ویرلدیکنه پك زیاده تعجب ایتدم . زیرا عثمانلی آژانسی آلتی یوز خانه‌یه مالك اولان هر عثمانلی قصبه‌سنه معلومات اعطاسنه مجبور اولدیغندن ، بوخصوصك اهمال ایدلدیکنی اکلادم .

بورا اهالیسنده برآز حیات وفعالیت اثری مشهود ایسه‌ده ، معیشتلرینی آنالرندن قالمه اصول ایله تأمین ایلمکده وقصبه‌نك تجارت وسائر فیاض ایشلری برقاچ اجنبی‌نك النده بولنمقده‌در . مرسینده کوزه چارپان ونظر دقتی جلب ایدن برشی وار ایسه ، شمندوفر سببیله قصبه‌ده‌کی آثار عمرانك پك سریع برصورتده ترقی ایلمسی کیفیتی‌در. قصبه‌نك اولری وبنالری ، سوقاقلرینك کنیشلکی حقیقةً کوزلدر . فقط مع التأسف قالدیرملر ، جاده‌لر تمامیله کثیف برتوز طبقه‌سیله مستوردر . انسان یارم ساعت قدر طولاشه‌جق اولورسه اوستی باشی توز ایچریسنده قالیر . شمندوفر استاسیونه کیدوب اوراپی کوزدن کچیردم . استاسیون غایت کوچوك وآلمان طرزنده بنا ایدلمش، اطرافنه باغچه‌لر طرح اولنمشدر . استاسیونه مجاور برقراءتخانه‌یه اوطوروب اطرافی تماشایه قویولدم. رېختیمدن استاسیونه قدر موصل اولان دەپو وسائر انبار وشمندوفر خطوطی یکیدن یاپیلمقده وبوعملیاته لازم کلان آلات وادوات آلمان واپورلریله مرسینه کتیرلمکده‌در .

قصبه‌ده مؤسسات عثمانیه‌دن یالکز حکومت قوناغیله دائرهٔ عسکریه وپوسته وتلغرافخانه کبی بنالره تصادف اولندی. فقط مرسینده ، آمریقا میسیونرلرینك مکتب وکلیسالری غایت محتشم بر بنا و تمامیله امریقا طرزنده مفروش بولنیور . بنانك داخلنه کیرمکه تشبث ایتدم . ایچروده صغوقك دفعیله ، صیجاغك تسکینی ایچون (قالوریفر) (وانتیلاتور) کبی آلات وادوات مدنیه‌نك صوك اختراعاتی کندیسنی انظاره عرض ایدییوردی .. کتبخانه صالوننده هردرلو انکلیزجه ، آلمانجه ، فرانسزجه کتابلرله بویوك برتحریرماصه‌سی بولنیوردی . زائر بولنمق صفتیله اوراده موجود اولان دفتره امضا ایتمکلکم رجا اولنمسی اوزرینه ترکجه اوله‌رق « عثمانلی بایراغی آلتنده بولنان برعثمانلی لواسنده بونجه سعادت ورفاه ایله ، مملکتلرنده بیله بویله بر عزت و شانه نائل اوله‌میان میسیونرلر جداً تبریکه سزاواردرلر . » جمله‌سنی یازدم .

بو بنا داخلنده میسیونرلر ایستدکلرینی یاپار وهیچ برتفتیشه معروض دکلدرلر . انکلیزجه لسانیله خرستیانلغك نشرینه وار قوتلرینی بازویه ویرمشلردر . مرسینده انکلیز لسانیله متکلم متعدد ارمنیلره تصادف ایلدم. مع التأسف لسان عثمانینك نشرینه حکومتمز میسیونرلر قدر اختیار کلفت ایتمدیکنی هرذکی ومتفکر کوره بیلیر .

بوراده قولرا واردر دیه صحیه وبلدیه طرفندن میوه‌لرك صاتلمسی منع ایدلمشدر . مرسینده ینه‌جك الکابی عك کبایدرکه بونك اعمالنده یرلیلرك پك زیاده مهارتلری واردر. بزده مرینك بوعکنی طاته‌رق قصبه‌دن مفارقت ایتدك.

بوقصبه‌ده تام تحصیل چاغنده بولنان چوجقلر دکز کنارنده ودکزده نیم عریان برحالده کزییورلر . بونلر مکتبه دوام ایده‌جك اولسه‌لر هربری بر خارقه اولور . فقط ولیلرینك جهالتی یوزندن بیچاره‌لرك استقبالی محو اولوب کیدیور . حکومت بونلری تحصیله جبراً سوق ایتمیه‌جك اولورسه نیجه بویوك برجنایت ایشله‌مش اولور .

مدللی ، ساقز ، ردوسدن برچوق روم عائله‌لری بورایه کله‌رك صاحب مال وثروت اولمشلردر . بوراده‌ده مسلمانلرك تجارت وتشبث شخصی‌یه مالك اولمدقلری کوروندی .

مرسیندن آقشام کچ وقت مفارقت ایدوب واپوره دوندم .

٨ تموز :

اسکندرونه . — بازار ایرتسی کونی‌ده اسکندرونه مواصلت ایتدك . بوراده شمندیلك برفوق العاده‌لك یوقدر. فقط بغداد شمندوفرینك برشعبه‌سی بورایه ایصال ایدیلوب ، برده کوزل بر رېختیم انشا ایدلدکدن صکره هرحالده قصبه‌نك عمران وثروتنه بویوك برخدمتی طوقونه‌جغی شبهه‌سزدر .

بوقصبه‌نك عثمانلی برقصبه‌سی اولدیغنی کورنلر تصدیق ایدر . عین زمانده پك اوجوزلقدر . اهالیسی‌ده منصف ومکرمدر . فقط دقت نتیجه‌سنده بوراده‌کی ایی ایش وتجارتلرك صرف ارمنیلره منحصر اولدیغی آکلاشیلیر . مسلمانلر ایسه بیلدیکمز خسیس وقارن طویورمیه‌جق صنعتلرله اشتغال ایدییورلر . بورالرده آلیش ویریش متالیك وبشلك تعبیر ایتدکلری [اسکی یوزلکلر] ایله‌در . مجیدیه‌یی‌ده اون طقوز غروش حسابیله آلیرلر.

بوراده میسیونرلرك وبالخاصه آمریقالیلرك مؤسسه‌سی واردر . حتی چارشوده ترکجه‌یه ترجمه اولنمش وآمریقاده صورت مخصوصه ونفیسه‌ده طبع ایدلمش اناجیل وسائر رهبانه مخصوص حکایه‌لی کتابلر صاتان برآدمی‌یه راست کلدم . بوآدم یالکز کتاب صاتمیور ، عینی زمانده تلقین وظیفه‌سیله‌ده مشغولدر. بناءً علیه بیلمه‌مزلکدن کله‌رك میسیونرلرك اسکندرونده نه‌یاپدقلرینی کندیسندن صوردم . جواباً : مدنیت و انسانیته خدمت ایچون بونجه مشاق ومضاحی اختیارایله برابر برچوق پاره صرفیله بوراده برمکتب آچدقلرینی ، تدریساتده بولنان بو پروتستان پاپاسیله بنی کوروشدیره‌جکنی ، پاپاسك بوواپورله بیروته کیتمك اوزره بولندیغنی سویلدی . خلاصه مخاطبمدن اکلامقلغم لازمکلان شیلری اوکرندکدن صکره واپوره عودت ایتدم وموضوع بحث اولان پاپاسله اوزون اوزادی‌یه کوروشدك .

٩ تموز :

طرابلس شام . — صالی کونی (٩ تموز) اوکله‌وقتی (طرابلس شام)ه اولاشدق . ینه قره‌یه چیقدق . مع التأسف تورکجه بیلنه تصادف ایتمدك . عربجه بیلمیه‌نلرك بوراده پك زیاده صیقنتی چکدکلرینی اکلادم . حمد اولسون بن عربجه تکلم ایتدیکم جهتله کندیلرینه کوروشه‌بیلدم .

بیروت . — طرابلسدن بیروته طوغری یوللانوب یوم مذکورك اقشام ساعت آلتیسنده بیروته ایریشدك . قصبه‌نك منظرهٔ محتشمه‌سی اوزاقدن پك دلربا کورونیوردی . بنالر برر هیکل عمران و مدنیت صورتنده ناظرینك تماشاسنه معروض بولنیوردی . واپور رېختیمه پك یقین مسافه‌ده دمیر آتدی. مرسین قولرالی بولندیغی حالده اوراسیله یولجیلر هم اختلاط ، همده واپورمز

اورادن یولجی آلمشیکن حمد اولسون تمیز (پرانیه) آلمغه موفق اوله رق یولجیلرینی ساحله ایندیرمکه موفق اولدی . واپورده بولنان بیروتلی یاسین زاده مصباح افندینك دلالتیله صاحبی مسلمان و طرابلس شاملی اولان (قصرالبحر) هوتلنه نازل اولدم . بوهوتل ایکی قاتلی ودکز کنارنده غایت تمیز ، عرف وآداب اسلامیه یه موافق برصورتده تنظیم و ترتیب ایدلمشدر . مسلمان عائله لر بوراده کرکی کبی راحت ایده بیلیرلر . هوتلك بتون مستخدمینی ده اسلامدر .

بو متشبث مسلمانی اعماق قلبمدن تبریك ایتدم . کاشکه ممالك عثمانیه نك هرطرفنده بویله کوزل ومکلف ، مفروش هوتللر مسلمانلر طرفندن تأسیس ایدلسه ده مسلم یولجیلرك راحت و استراحتلری تأمین ایدیلسه .

۱۰ تموز :

اون تموز عید ملیسنه تصادف ایدن کونده بیروت والیسی حازم بك افندی صورت رسمیه ده بالعموم مأمورین ملکیه وعسکریه یی ، اجنبی قونسلوسلریله رؤسای روحانیه یی بشاشتله قبول اتدیکنی یرلی غزته لر یازیور . ایکندی وقتی ده قصبه ده موجود اولان عسکرله بررسم کچید اجرا ایدلدکدن صوکره یوم مذکورك صباحنده مصرده جوقدن برو کندوسنی تداوی ایله اشتغال ایدن واوکون بیروته مواصلت ایدن طوبروق موتی قوماندانی ادهم پاشا حضرتلری بر نطق ایراد ایدرك ایتالیانلرك طرابلس غربله بنغازیده بزه قارشو دائما مغلوب اوله جقلرینی ادله سیله بیان ایتمش وبالجمله حضارك تقدیراتنه مظهر اولمشدر .

اوکیجه بیروتده اماکن رسمیه فوق العاده برصورتده دونالدیغی کبی بیروتده کی اشراف واعیان ومعتبرانك مسکنلری ده شان مشروطیته لایق برصورتده دونادلمشیدی . بوشهرآیین قصبه اهالیسنك پك شن وشاطر اوله رق دشمنمز اولان ایتالیانلرك تجاوزاتنه اهمیت ویرمدکلرینی اثبات ایدییوردی .

بیروت قصبه سی حقیقةً معمور واوروپا شهرلرینه من کل الوجوه بکزه مکده در . قصبه ده یکیدن برقاچ کنیش جاده لر آچیلمش واستانبولده بیله امثالی بولنمیان الکتریقلی تراموایلرك آمد شدینی تأمین ایله خلقك استراحتی تحت تأمینه آلنمشدر .

بیروت مسلمانلری آلیش ویریشده ، تجارتده کرکی کبی امور تجاریه واقتصادیه ایله اسرار حیات وتأمین سعادت ورفاه ایتمکده ، اوروپالیلره رقابت ایلمکده اولدقلرینی مع المسار مشاهده ایلدم . بوقوم نجیب بوتون معناسیله دولت علیه یه ـ هردرلو اجنبی انتریقه لرینه رغماً ـ مربوط وجان وماللرینی بیله دولت علیه وملت عثمانیه اوغورنده فدا ایتمکه آماده اولدقلرینی فعلاً حس وادراك ایلدم . بومحترم عنصرده قطعیاً آیریلق ، غیریلق حسی یوقدر . اقصای امللری یکوجود عثمانلی کتله سی حالنده یشامق وعثمانلی بایراغی التنده ، مادام الحیاة اسرار حیات واوقات ایلمکدر . حتی حکومت قوناغی جوارنده کوزل بر اجزاخانه یه مالك اولان بیروتلی بدیع شملی افندی نامنده حمیت وغیرت مجسمه اطلاقنه سزاوار اولان برذات دونانما ویرکوسی نامیله هر هفته منتظماً بر ر غروشلق بررسمك حکومتجه طرح ایدلمسی لزومنی وبوکا بوتون عربلرك کمال خواهش وایستکله اشتراکه آماده اولدقلرینی سویلدی . بوراده والی حازم بکله اتحاد و ترقی مرخصی احمد فهمی بکلرك عربلق ، ترکلك ـ ملیت ـ مسئله لرینك منازعات ومناقشاتنی رفعله انك یرینه حسیات صمیمه نك یرلشدیرلمسنده کوستردکلری همم مشکوره یی یادوتذکار ایتمکسزین بردورلو کچه میه جکم .

بی طرف وهردرلو غل وغشدن آزاده وحکومتله هیچ برصورتله ایشلری اولمیان موثوق الکلم اهالیدن ایشتدیکمه نظراً بیروتده مرتکب هیچ بر مأمور یوقدر . هله بیروت عدلیه سی مأمورلری جداً نزیه و وظیفه پرورکیمسه لردر . عدالت و حقانیت کرکی کبی نام پادشاهی به اضافتله اجرا ایدیله رك وبوتون تبعه نك ـ بلاتفریق جنس ومذهب ـ دعوات خیریه لرینی استجلابه موفق اولمشلردر .

عدلیه مأمورلری ایچنده بالخاصه بدایت مرکز جزا رئیسی جمال بکك نزاهت ونزاکتیله بویوك برفداکارلغنی مثال و نمونه اوله رق قیده مجبور اولدم . بوحمیتلی ذات کچنلرده بر ژاندارمه ضابطنی یولسز معامله و وظیفه اجراسندن طولایی بدایةً حبسه محکوم ایتمش وویریلن حکم استیناف اولنمشدر . بومسئله دن بکرمی کون صوکره محکوم اولان ضابط حکومت قوناغی قاپوسنده بکلیه رك ، اورادن کچمکده اولان جمال بکه بر باستونله تجاوز ایلمش وعقبینده عدلیه مأمورلری بو ایکنجی یولسز معامله اوزرینه مأموریتلرینی موقةً ترکله نظارته استعفالرینی ویرمکه تشبث ایلمشلردی . عینی زمانده جمال بکك عزت واستقامتنه ، حسن اخلاق وناموسنه مفتون اولان بیروت وملحقاتی اهالیسی ده یاپیلان حقسزلغی عدلیه نظارتنه پروتستو ایلمکه باشلامشلر . وبویوزدن فنا برطاقسزلق یوز کوسترمکه باشلامشدر .

اخیراً بوقارغشه لقلره ، طاقسزلقلره نهایت ویرمك ایچون جمال بك نفسنه جداً ظلم ایدوب متجاوز ضابطه قارشو حقنی حلال ایتمك فداکارلغنده بولنمق صورتیله مسئله یه خاتمه ویرمشدر . بونك اوزرینه میرمومی الیهك اثنیه ومحامد اخلاقیه سیله فداکارانی بالجمله اهالی طرفندن مظهر تقدیر اولمشدر .

بو ذات ، ایتالیانلرك بیروتی بومباردمان ایتدکلری اثناده مسلح اوله رق رفاقتنده کی پولیسلرله برابر طولاشمقله ، آسایشی محافظه ایتمك وظیفه سنی ده حمیةً درعهده ایلیه رك بویوك برخدمت ایفاسنه مظهر اولمشیدی .

بیروت بومباردمانی اثناسنده والیٔ ولایت حازم بك افندینك حزم ودرایتی سایه سنده قصبه ده بویوك برفنالغك ، دها طوغریسی ـ آطنه ده اولدیغی کبی ـ برقتل عامك اوکی آلنمش وبوصورتله دولتی عظیم غائله دن قورتارمشدر .

والیٔ ولایتك علم اداره ده کی نفوذ وقوتی جهان هر آغزدن ایشتدم ، مشارالیهك لایقیله بر عثمانلی داهیسی اولدیغنه بوتون اهالی حسن شهادت ایلمکده در .

وجدانمه . ناموسمه یمین ایدرم که هنوز والی ایله کوروشمدیکم حالده اهالیدن ایشتدیکم واجرا ایلدیکم تحقیقات نتیجه سنده بوسطرلری یازییورم . بونی یازمقدن مقصدم مشارالیهی بر حسن مثال ونمونه اوله رق کوسترمك ووجودیله افتخار ایلمکدر .

شیمدیلك بوقدر بتشیر . صوکره کی مکتوبلرمده بیروتك احوال سائره سنی تدقیق وتتبع ایدرك ایجاب ایدن معلوماتی محترم قارئلرمزه عرض ایدرم .

مخابر مخصوصکز

س . م . ت

بلغارستانه مخابر مخصوصمزدن :

—۲—

« قلبه »

اولجه یازدیغم وجهله ۱۰ تموز کونی آلافرانغه ساعت بش بچقده قرق کلیسادن حرکت ایده رك اقشام ساعت ایکیده ادرنه یه کلدم . ادرنه پك دهشتلی بر صورتده دونادلمش ایدی . اوکیجه ادرنه ده قاله رق ۱۱ تموز علی الصباح اونه اون آلتی قاله قلبه یه حرکت ایلدم .

ادرنه دن حرکتمدن ایکی ساعت صوکره ایدی که آرتق عثمانلی یوردینه وداع ایدییوردم . اویله بر وداع که عادتا اولادك اناسندن ـ سوت امدیکی صره ده ـ آیرلمسنی آکدیرییوردی . اوزمان ، غیر اختیاری اوله رق عارض اولان حالاتی توصیف ایده جك بر کلمه بولمقدن تمامیله عاجزم ، بوصورتله یأس ایچنده تمام ساعت درتده قلبه یه کلدم .

بورایه کلدیکم زمان بنده یأس نامنه بر شی قالمیه جق اعتقادنده بولنوردم ؛ مکر بو اعتقادمده تماماً مخاطئ ایمشم ده بن ا کلایه میورمشم . چونکه قلبه یه داخل اولور اولمازایکی شی نظر دقتمی جلب ایدییوردی :

بریسی یقین برزمانده بر اسلام یوردی اولان فلبه شهرنده طانیدیغم بر ذاتك خانه‌سنه وارنجه‌یه قدر اسلام نامنه برکشیدن فضله انسان کوره‌مه‌مکلکم ؛ ایکنجیسی‌ده ایچنده بولوندیغم فلبه‌نك اون اون بش سنه اولکی فلبه‌یه بکزه‌مه‌مسی . ایشته بوایکی جهت بنی جداً دلخون ایدیوردی . آنك ایچون کندی کندیمه‌دییوردم‌که : امان یارب ، اسلاملرك اداره‌سنده ایکن باقیلمغه دکری‌اولمیان فلبه بوکون نه حاله کلمش ! هر یرده ذلت ومسکنت بزه ؛ سعادت وسلامت باشقه‌لرینه‌می تقسیم اولندی ؛

طوغریسی برقاچ سنه ظرفنده بلغارستانده کوریلن بوقدر ترقیات قارشوسنده انسان واله وحیران قالیور .

« مملکتی اعمار ایدك . چارشولر کزکوزه کورینه‌جك صورتده غایت دهشتلی اولسون . فقط جامعلرکز ساده وزینتسز اولسون ؛ ارضه صالح اولان قوللرم وارث اولورلر ؛ اکرسزبوقانوندن انحراف ایدرسه‌کز بوعملکزله کندیکزك او یرلره لایق‌اولمدیغکزی اثبات ایتمش اولورسکز؛ اوملکه بشقه کیمسه‌لری وارث قیلارم . . . »

دیه‌خطاب ایدوب طوران قرآن اولدیغی‌حالده بزلر هیچ قولاق ویرمه‌مشزده بونك جزاسنی شیمدی چکیورز . بویله کیدرسه ـ معاذالله ـ دهابرچوق یرلره بشقه‌لرینك وارث‌اوله‌جغی شبهه‌سزدر. « ان‌الارض یرثها عبادی‌الصالحون »

بر مجلسده اوطوررکن بلغارستانك عقللری واله وحیران ایدن بوقدر ترقیاتنه دائر سوز آچه‌رق بو ترقیات سریعه‌نك نه سایه‌ده اولدیغی سؤالمه قارشی بلغارستان رجالندن بر ذاتك ویرمش اولدیغی جوابی بالخاصه ذکر ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکم :

ـــ سزده بوقفا وارایکن قطعیاً اثرترقی کوستره‌مزسکز. زیرا بز بلغارلر کندی آره‌مزده پك چوق فرقه‌لره آیریلیرز ؛ فقط بلغارلغه، وطنه تعلق ایدر برمسئله اولورسه درحال فرقه کورولتیلرنی برطرفه آته‌رق موافق ، مخالف جمله‌مز او مسئله ایله اوغراشیرز ؛ بلغارلق علیهنده کوریلان جزئی بر شیئه قارشی مخالف ، موافق بتون غزته‌لر متفقاً هجوم ایدرلر . فقط سز بویله دکلسکز ! ایتالیا بر طرفدن طرابلس غربده ، حتی پایتختکزك قپوسی اوکنده محاربه ایدییورده سزده ینه بربرلریکزله محاربه وصندالیه غوغاسی ایدییورسکز . سزك یاپدیغکز بوحرکتی ایتالیاده سوسیالیستلر بیله یاپمیور ، بناءً علیه بلغارستانك بوقدر ترقیاتی چوق کورمه‌مکز لازمدر ...!

بیلمم‌که دوشنیورمیز ؟ بربلغار رجالنك آغزندن صدور ایدن بوسوزلره ، بوجوابه قارشی یوزمز قیزاریورمی ؟

بوراده یالکز برشی‌دها سویلیه‌جکم : بوراده بولنان معلمین محترمه‌دن برقاچ ذات بزی برباغچه‌یه کوتوردیلر . بونك‌ده اسکیدن اسلام قبرستانی‌اولوب ایکی اوچ بیك‌لیرایه استدیکی حالده ویرلمیوب بالآخره هیچ پاره‌سز اسلاملرك الندن آلنوب بوباغچه‌نك وجوده کتیرلدیکنی سویلدیلر. بوراسنی تعریف ایتمك ایچون استانبولده اویله بریر کوره میورم‌که اورایه تشبیه ایده‌رك اکلاده‌یم ! ایچنده صنعی دکز اولوب قایقلرله کزییورلر . استاد محترم عاکف بك کلی‌ده ایچنده بر ساعت قدر اوطوروب منظومه‌لر ، نشیده‌لر یازه‌رق اکلاتملی .. بناءً علیه ، اللهم بزاسلاملره‌ده تیقظو تنباه ویردیه‌لم‌ده باشقه بحثه کچه‌لم .

* * *

فلبه مسلمانلرینك حسیات و تمنیلری

فلبه مسلمانلرنده مقام خلافته قارشی اولان مربوطیت او قدر بیوك وصاغلامدرکه عثمانلیلرده جزئی بر اختلاف حس ایدرلرسه همان آغلامغه باشلایورلر . بیچاره‌لر کوزلرنی مقام خلافته دیکمشلر ، بوتون امیدلرنی اورادن بکلیورلر . دییورلرکه :

— بزم بوراده راحت یشامه‌مز ، یاتوب‌قالقمامز ، ییوب‌ایچمه‌مز مطلقا عثمانلی‌حکومتنك قوتلشمسی ، اونك‌سعادت وسلامتی ایله‌متناسبدر. عثمانلی‌حکومتنك ضعفیتی ، اوراده تحدث‌ایدن‌اختلافات داخلیه وآنك تولید ایده‌جکی وخامتی آکلامق ایچون بلغارستان عادتا بر « بارومتره‌در » در . هر نه زمان عثمانلی حکومتنده جزئی براختلاف ظهور ایدرسه بز بوراده انواع تحقیراته هدف اولورز ...

تجاردن برذاتك دکاننده اوطورمقده ایکن آره‌مزده جریان‌ایدن شو محاوره شایان دقتدر : آرقداشم دکان صاحبنه خطاباً : ـ نصل ، آلیش ویریشلر کوزل کیدیورمی ؟..

دکان صاحبی : ـ آلیش ویریشمز غایت کوزل کیدییور ؛ اما کوکلمز شن دکل .

— جانم آلیش ویریش کوزل اولورده انسانك کوکلی شن اولمازمی ؟

— یاهو کورمیورمیسك ، عثمانلی احوالنی ؟ عثمانلیلر آره‌سنده بو اختلاف ، بونفاق وشقاق دوام ایتدکجه بزم کوکلمز فرحلی اولورمی؟ بز بوراده میلیونه مالك اولسه‌ق بزه نه فائده ؟ مقام خلافت ـ الله ایتمسون ـ برآز ضعیفلاسون‌ده سن بوراده باشنه شابقه کچیرمه‌دن طوره بیل باقه‌لم ، بوممکنمی ؟...

اللهم‌فلاکت‌کونلری کلمزدن اول عثمانلی‌مسلمانلرینك‌ده بصیرتلرنی آچ !

* * *

فلبه مسلمانلری و معارف

بش آلتی سنه‌دن‌بری بلغارستان مسلمانلری آره‌سنده معارفك ترقیسی واولاد وطنك تعالیسی ایچون چالیشان بر جمعیت مملی بولوندیغی معلومدر . بوجمعیت بر قاچ سنه‌لردر معارف اسلامیه‌نك ترقیسی ایچون سعی وغیرت ومعین زمانلرده قونغره‌لر عقد ایدییورمش .

جمعیتك بوسنه‌کی قونغره‌سی‌اسکی جمعه‌ده انعقاد ایتمش‌وحزیرانك یکرمی‌التیسندن درت تموزه قدردوام ایتمشدر. قونغره‌ده رئیسی‌وکاتب انتخاباتی وسائره کبی بر طاقم تفرعات ودها صوکره مکاتب ابتدائیه تعلیماتنامه‌سندن بر قاچ ماده تعدیلاتی قبول ایدیله‌رك ابتدائی‌مفرداتلی

پروغراملر مذاکراته کیریشیلمشدر . بالآخره کوی معلملری ایچون «قور» لر تأسیسی مذاکره ایدیله‌رك پاره‌یه متوقف اولان بو بیوك ایشك بیانتو ترتیبله حاصلاتندن اون بریرده «قور» کشادی تقرر ایتمش وره‌لرده اوله‌جغی‌ده مرکز معلمین جمعیت مرکزیه‌سی بر لایحه ایله تعیین ایلمشدرکه بروجه آتیدر : آیدوس ، فلبه ، پلونه ، روسجق ، اسکی جمعه ، هزار غراد ، شمنی ، براوادی ، وارنه ، دوبروجه ، ساستره .

بو «قور» لره دوام ایده‌جك افندیلرك عددی یکرمیدن دون اولمایه‌جقدر . شاید آشاغی اولورسه «قور» اورادن بشقه طرفه نقل اولنه‌جقدر . کله‌جك سنه قونغره فلبه‌ده انعقاد ایده‌جك . بو سنه‌لك مرکز شمنیدر .

بوسنه بلغار معلمین اسلامیه جمعیتی شایان دقت بر خطوهٔ ترقی دها آتمشلردرکه اوده درت تموزده‌کی اجتماعده تموزك سکزنده صوفیه‌ده انعقاد ایدن بلغار معلمین قونغره‌سنده معلمین اسلامیه جمعیتی تمثیل ایلمك اوزره مکتبلرك ، معلملرك ، معارف اسلامیه‌نك احواله واقف و بلغارجه‌یه آشنا ایکی ذاتك مرخص اوله‌رق انتخاب ایدیلوب کوندرلمسنه قرار ویرلمسیدر . طوغریسی بو تشبث نه‌قدر فائده‌بخشدر . بو خصوصده معلمین اسلامیه جمعیت محترمه‌سنی تبریك ایتمکی بروجیبه عد ایدییورم .

وظیفهٔ مقدسه‌یی ایفا ایتمك ایچون فلبه مکاتب اسلامیه مدیری خلیل ذکی بك ایله روسجق معلملرندن حافظ احمد مختار افندیلر اکثریت آرا ایله انتخاب اوله‌رق کوندرلدیکی کبی معلمین اسلامیه جمعیت مرکزیه رئیسنك‌ده بو قونغره‌یه اشتراکی تقرر ایتمش ومعلمین اسلامیه نامنه کوندریلن بوذوات کرام بلغار معلمین قونغره‌سی طرفندن آلقشلرله قبول اولنمشلردر .

تحقیقاتمه نظراً بلغار معلمین جمعیتی یکرمی سنه مقدم برقاچ کشی ایله ایشه باشلادیغی حالده بوکون بش بیك اعضاسی ، یاریم میلیون اختیاط آقچه‌سی ، جمعیتك مالی اوله‌رق صوفیه‌نك اك معتنا بر یرنده ایکی یوز اللی بیك فرانق قیمتنده کندی ملکی اولمق اوزره بر مرکز اداره‌سی اولدیغی کبی ، ورمه دوچار اولان معلملرك تداویسی ایچون بر دارالتداوی یاپدیرلمق اوزره بریکدیرلمش وبریکدیرلمکده اولان برقاچ یوز بیك فرانقده موجود ایمش . بونکله برابر فلاکتزده ، مغدور معلملره معاونت ، معلم اولادلرینك امر تحصیل وتربیه‌سنه مخصوص تخصیصاتلری هپ آیری بوانیورمش .

طبیعیدرکه یکرمی سنه‌لك بر سعی نتیجه‌سنده وطنداشلری اولان بلغار معلملرینك بویله بر مؤسسه وجوده کتیردیکنی کیدوب آکلایان معلمین اسلامیه جمعیت محترمه‌سی کندی تشکیلاتلرینه دها زیاده تقویت ویره‌جکلردر .

بلغار قونغره رئیسنك بیانته نظراً بلغار معلمین جمعیتی پك چوق صفحات تاریخیه کچیرمش ، حتی بیك طقوز یوز بش سنه‌سنده بو جمعیتی بوزمق املیله حکومت بر خیلی رولالر اوینامش ایسه‌ده ؛ اعضاسنك ثبات ومتانتی سایه‌سنده بوکون حکومتك بیله ییقه‌میه‌جغی بر قوته مالك بولنیورمش . بونلر ایله توحید مساعی ایدن معلمین اسلامیه‌نك‌ده یقین زمانده بویله بر قوته مالك اوله‌جغنی شمدیدن امید ایده‌رز .

شمدی کله‌لم نفس فلبه‌یه : فلبه‌ده بر ذکور ، بر اناث رشدیه‌سی ؛ اوچ‌ده ذکور اناث مختلف اوله‌رق ابتدائیه واردر .

ذکور رشدیه‌سی معلم اولنك بیك ، اناث رشدیسی معلمه‌سنك ۷۰۰ غروش معاشلری اولوب بونلر حکومت سنیه طرفندن کوندرلمکده‌در . دیکر معلملرك معاشاتی اقتدارینه کوره فلبه معارف انجمنی طرفندن تسویه ایدلمکده‌در . بو مکتبلرده بولنان شاکردانك مجموعی ۳۵۰ قدردر . مکتبلرینی کیدوب کزدم . مکتب رشدیه روس ایمپراطوری طرفندن بلغارلره برخاطره اولمق اوزره یاپیلان بلغار اعدادیسنك قارشوسنده کوزل بر موقعده کائندر . شمدی‌یه قدر نهاری اولان رشدیه‌یه لیلی اولمق اوزره برقات دها علاوه ایدلمکده‌در . بورا‌ده بالخاصه کویلردن کله‌جك طلبه یاته‌رق کندیلرینه یمك ویریله‌جکدرکه فلبه انجمن معارفنك بو تشبثی‌ده بالخاصه شایان تشکردر . تحقیقاتمه نظراً بو مکتب کله‌جك سنه اعدادی درجه‌سنی بوله‌جقدر .

یوقاریده بحث ایتدیکم «قور» لردن معلمین جمعیتی فلبه مرکز شعبه‌سی دها اول طاورانوب قونغره‌نك کشادندن اول آچمشدرکه کیدوب هر ایکی قسمنی‌ده کزدم . «قور» لردیمك کویلرده بولنان معلملری ، امامل‌ری اوقوتمق ایچون آچیلمش بردرس ، برصنف دیمکدر . اونلری مفتیٔ بلده واسطه‌سیله کویلردن کتیردوب توسیع معلومات واصول تدریس اوکرتمك ایچون برچوق آی قدر تحصیل ایتدیرییورلر ؛ بوصورتله استقبال ایچون معلملر یتشدیرمکه چالیشیورلر . دوام ایدنلرك عددی اللی‌یه بالغ اولمقده‌در .

فلبه معارف اسلامیه‌سنك فلبه مکتبلرینه صرف ایتدیکی مبلغ یکرمی بیك فرانق راده‌سنده اولوب اون ایکی بیك فرانغی اوقاف اسلامیه صندیغندن ، ایکی بیك بشیوزی بلغار حکومتندن ، متباقیسی‌ده معارف انجمنك کندیسنه عائد املاکدن حاصل اولان وارداتدر .

یوقاریده سویلدیکم کبی شمدی‌یه قدر بلغار معلمین قونغره‌سنه اشتراك ایتمیه‌ن مسلمان معلملری بوسنه ایلك دفعه اولمق اوزره صوفیه‌ده ۸ تموز تاریخیله انعقاد ایدن قونغره‌یه اشتراك ایتمش وبوندن پك بیوك فائده‌لر حاصل اوله‌جغی‌ده اکلاشلمشدرکه بلغار معلمین قونغره‌سنده رئیسك حضاره خطاباً سویله‌مش اولدیغی بروجه آتی برقاچ جمله بوکا شاهد بلیغدر :

— بلغار معلمین جمعیتی معلمین اسلامیه‌یه هر وجهله مظاهرته واونلرله برابر حرکته مهیادر ...

الله بزم عثمانلی اسلام معلملرینه‌ده تیقظ وانتباه ویرسون ! دعاسیله کندیلرینه اوتوز سنه‌لك بر بلغار حکومتك معلملرندن حصه آلملرینی توصیه ایده‌رم .

[قلبره‌ده‌کی مکاتب رشدیه پروغرامی :

اناث رشدیه‌سی پروغرامی

برنجی سنه : قرآن کریم ، علوم دینیه ، حساب ، قرائت ، املا وکتابت بلغارجه ، جغرافیا ، فارسی ، تاریخ اسلام ، عائله درسلری ، قواعدعثمانیه ، حسن خط ، عربی .

ایکنجی سنه : قرآن کریم ، بلغارجه ، عائله درسلری ، علوم دینیه ، عربی ، جغرافیا ، حساب ، تدبیر منزل ، قواعدعثمانیه ، فارسی ، تاریخ ، حسن خط ، قرائت ، املا وکتابت .

اوچنجی سنه : قرآن کریم ، حساب ، تدبیر منزل ، تاریخ عثمانی ، املا وکتابت ، علوم دینیه ، عائله درسلری ، جغرافیا ، عربی ، بلغارجه ، قرائت ، فارسی ، قواعد عثمانیه .

ذکور مکتب رشدیه‌سی

برنجی سنه : بلغارجه ، قرائت ، جغرافیا ، حساب ، عربی ، فرانسزجه ، معلومات دینیه ، حیوانات ، حفظ الصحه ، تاریخ اسلام ، قرآن کریم ، قواعد ، املا ، علوم دینیه .

ایکنجی سنه : حساب ، فارسی ، علوم دینیه ، حفظ الصحه ، جغرافیا ، تاریخ ، معلومات مدنیه ، قواعد ، املا ، فرانسزجه ، بلغارجه ، حیوانات ، عربی ، قرآن کریم ، هندسه ، قرائت .

اوچنجی سنه : فرانسزجه ، بلغارجه ، کتابت ، نباتات ، هندسه ، حساب ، نحو عثمانی ، حکمت ، جغرافیا ، عربی ، معلومات مدنیه ، فارسی ، تاریخ عمومی ، علوم دینیه ، کیمیا .

دردنجی سنه : عقائد ، وجود بشر ، حکمت ، اصول دفتری ، معلومات مدنیه ، جغرافیا ، عربی ، فرانسزجه ، هندسه ، بلغارجه ، کتابت ، فارسی ، تاریخ ، کیمیا ، حساب ، جبر .]

سبیل الرشادک بلغارستانده مخابری

آقسکیلی احمد حمدی

هندستانده مکتوبلی :

هندستان مسلمانلری وحرب حاضر

هندستان مسلمانلری عمومیتله محاربهٔ حاضره‌یه قلباً ظهیر اولدقلرنده شبهه یوقدر . دکل یالکز هندستان مسلمانلری ، بلکه بوتون دنیا مسلمانلری مظاهرته شتاب ایتمشلر ، بومسئلهٔ مهمه‌ده علاقه‌دار اولدقلرینی فعلاً کوستر-مشلردر . هرکس کندی محیطی دائره‌سنده تأثیر وتأثر ایلدیکی محقق اولوب یالکز محیطلرک اختلافی درجه‌سنده علاقه‌لری ده تخالف ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

هندستان مسلمانلری محیط اعتباریله اوچ طبقه‌یه تفریق اولنور : طبقهٔ عالیه ، که اصحاب ثروت واعتباردر ، بونلرک هر بری دائما حکومتک ترصد وتهدیداتی آلتنده بولندقلرندن هیچ بر وقت قلبنده اولانی افشا ایده‌منلردی . حکومت هندستان مسلمانلرینی هندو (یعنی مجوسیلر) وبنغالەلر درجه‌سنده بسبتون تضییقات آلتنده بولندیرەمز ، زیرا آنلرده اولدیغی کبی قومیتەلر وخفی جمعیتلرک مسلمانلرده اولمدیغی بیلیور . مع مافیه مسلمانلرک طرابلس غرب مجاهدین کرامنه اولان حسیاتی حکومت آکلادی .

ایکنجی طبقه‌ده اولنلر افکار منوره اصحابیدر . بونلرده طبقهٔ عالیه درجه‌سنده دکلسه‌ده ینه دائمی ترصد آلتنده بولنورلر .

اوچنجی طبقه‌ده فقرا وغربا وایشجیلردن مرکبدر . بونلرک سیاستله اشتغاله قطعیاً حال ووقتلری مساعد دکلدر . بونلرک قوت یومیه‌سنی دوشو-نمکدن بشقه بر املی ، غم وکدری یوقدر .

رمضان شریفک صوک کونلری ایدی ، تلغرافلر هندستانه اعلان حرب حوادثنی کتورنجه اورتالق بر عجایب اولدی ، عموم مسلمانلر غلیانه کلدی . غیرت دینیه وحمیت اسلامیه‌لرندن ، کوستردکلری معاونت ومظاهرتلرندن بحث ایتمکه لزوم کورمه‌م ، دولت علیه وخلیفهٔ معظمه‌لرینه اولان فرط محبتلرینی دخی بیانه حاجت یوقدر .

هیچ شبهه یوقدرکه مغربدن مشرقه قدر بوتون مسلمانلر عینی حس ایله متحسسدرلر . حرب دوام ایتدکجه ینه عینی حسیات اوزره دوام ایده‌جکلردر . فقط غریبدرکه بوراده اولان مسلمانلر اوروپا دولتلرینک ایتالیایه اولان مظاهرتنی کوردکجه ، روسیه‌نک دولت عثمانیه علیهنده بسله‌مکده اولدیغی عداوتی وبالقان حکومتلرینک حرکات بدبینانه‌لرینی غزته ستونلرنده اوقودقجه بو حالی مطلقا صلیبک هلاله هجومی صورتنده تلقی ایدرلر .

امین اولوکزکه هیچ مبالغه دکلدر : انکلیزلرک تحت ترصدنده بولنان طبقهٔ عالیه اصحابی تجاران معتبران کندی ایش کوجلرینی اونوتدیلر ، مغازه‌لرنده بورسه‌دن ، تجارتدن بحث ایده‌جکلری یرده هرکسک مغازه‌سی عادتا بر محفل سیاست اولدی . هر یرده محاربه حوادثی ، مجاهدینک حماستی ، اوروپا دولتلرینک خلافت عثمانیه‌یه اولان عداوتی واحوال سائره ایله آقشامی بولیورلر . ایشجی فقرا وعمله‌لره کلنجه بونلرده کندی درجه‌لرنده مراق ایتمکه باشلادیلر . هر یرده غزته اوقویانلرک یانلرینه صوقوله‌رق حوادث ارامقده‌درلر . خلاصه هر آقشام محاربه‌یه دائر قلبه اطمئنان ویره‌جک بر خبر المدقجه کمسه اوینه کیده‌میور .

بوراده مصور غزته‌لردن بری بر زمانلر حضرت سلطان محمد رشاد خان حضرتلرینک رسم مبارکلری ایله رجال دولت علیه‌دن بعض ذواتک اسملرینی نشر ایتمش ، فقط صاتیله‌مامش قالمش ، اعلان حرب خبری شایع اولونجه غزته ایکی مثلی فیأته چیقدی . هرکس الدیغی رسملری خانه‌سنده ، یاخود مغازه‌سنده اک محترم موقعه تعلیق ایتدیلر . صوک وقتلر غزته‌یی ارایوبده بوله‌میانلره عثمانلی ارمه‌سی دیه آی یلدیز رسمی صاتیلدی .

بر کون بیلدیکم تجاردن بری بکا کلمش دیبورکه : یاهو ، نه یاپالم ؟ اوده چوجقلر انور ، نشئت ، فتحی بکلرک رسملرینی استیورلر ، اقشام اوه کیده‌میورم . چوجقلر « بو رسملری کتورمزسه‌ک اوه کلمه » دیبورلر . رجا ایدرم نه یاپارسه‌ک یاپ شونلرک رسملرینی کتور . اکر بوراده بو آدملرک رسملرینی بوله‌مزسه‌م محاربه میدانته قدر کیده‌جکم .

— تجارک سوزلری صوک درجه بکا تأثیر ایتدی ؛ مصرده بیلدیکم برذاته تلغراف چکه‌رک موی الیهک رسملرینی ایسته‌دم .

بوکبی دها نه‌لر وار ، خلاصة الخلاصه طرابلس غرب محاربه‌سی مسلمانلرک عمومنه علی السویه تأثیر ایتدی ؛ بوتون مسلمانلرک کوزلری قولاقلری دار الخلافة الاسلامیه‌یه ومحاربه میدانته معطوف قالدی . اشته هندستان مسلمانلری احوالندن بر خلاصه .

عبدالعزیز نوائطی

شئون

عثمانلی — ایتالیان محاربه‌سی :

بیهوده بر مضطاب . — عموم مجاهدین اسلامیه نامنه جبل مبعوثی مجاهد محترم سلیمان باروفی افندی حضرتلری طرفندن ٥ اغستوس ١٩١٢ تاریخیله دهیباتدن مطبوعات عثمانیه‌یه چکیلن تلغرافدر :

« بز طرابلسده دشمنله اوغراشمقده ایکن حکومتمزکده اختلالات داخلیه ایله اوغراشمسنه پک چوق اسف ایتدک . دشمن جهتنده وقوعنی امید ایتدیکمز بوحرکتی وطن عثمانی ایچنده کوسترنلرک سلامت وطنی نه درجه تهدید ایلدکلرندن ، دشمن غدارمزه نه‌قدر جسارت ویردکلرندن غافل اولسه‌لر کرکدر . فقط شو آفت دوام ایتمه‌ملی وبو کیمسه‌لر سریعاً متنبه ونادم اولملیدرلر . زیرا

بیزانسلیلر منازعات داخلیه ایله کوزلری قرارمش ایکن فاتح اردوسنک استانبول سورلری اطرافنده آت قوشدیردیغنی کورمه‌مشلردر . یکیچریلرک مکرر عصیانلرندن وطن عثمانینک نصل پارچه‌لندیغنی اصلا اونوتمیه‌جق فلا کتلردن دکلدر . بو کونلرده دشمن مطبوعاتنک اوراده‌کی عسکر و اهالینک عصیانندن طولایی اعلان شادمانی ایلدیکنی کوره‌رک آغلادق . غافل وطنداشلر ، دشمنه ظفر قازاندیردیکز . مملکتمز میراثنه کوز دیکنلره امیدلر ویردیکز . بونلرله‌می افتخار ایده‌جکسکز ؟ بتون طرابلس محاربیننک قلبندن قوپوب سزه واصل اولان بو صدای انتباهی ایشیده‌جك قدر عقلکزی محافظه اتمش ایسه‌کز نه موطلو وطنه !... »

عموم مجاهدین نامنه جبل مبعوثی

سلیمان بارونی

سبیل الرشاد . — الله اصلرینه قولاق آصمایان برخلق قول سوزیله‌می متنصح اوله‌جق ؟ محترم مجاهدلر ، اوقوم چوللرنده بزه استناداً حرب ایدیورسه‌کز نتیجه‌ده کندی حیات ، بقا و استرحتمز ایچون ، هر زمانکی کبی ، قولاغکزدن طوتوب سزی دشمنه تسلیمه مجبور قاله‌جغمزی بیلکز . یوق ، صرف مسلمانلغی محافظه ایچون الله یولنده جهاد ایدیورسه‌کز الله سزکله برابر اولدیغی ایچون خطابکزی اوکا توجه ایدیکزکه بیهوده کتمسون .

انوربك مصالحه‌یی قبول اتمیور . — برلیندن اشعار اولوندیغنه کوره « غازه‌ت دوووس » انور بکه بر تلغراف چکه‌رك « شخصی و عسکری نقطهٔ نظردن نصل اولدیغنی ، صلح احتمالی موجود اولوب اولمدیغنی » سورمش ؛ ۲۹ تموزده انور بك‌ده شو جوابی ویرمشدر : « شخصی و عسکری نقطهٔ نظردن پك ایی‌یز . صلحك بزجه اهمیتی یوقدر . »

صحاج کرام — جده‌ده‌کی قارئین محترمه‌مزدن برذات طرفندن بیلدیرلدیکنه کوره ، ایلك قافله‌دن صوکرا مایس ابتداسندن ۹ تموز سنه ۳۲۸ تاریخنه دکین جده‌یه مواصلت بیوران حجاج کرامك مقداری وموردی بروجه آتیدر : ایکی پوسته‌ده سواکندن : (۵۰۰ سودانی) ، اوچ پوسته‌ده بومبایدن (٤٤۲ هندی) ، مختلف پوسته‌لرده مصردن : (٤۰۰ مصری) ، مختلف محللردن : (۳۰۰ عثمانلی وسائره) ، طقوز پوسته‌ده سنغاپور – بتاویادن : (٦۰۲٥ جاوه‌لی) .

قرمانده بومبا . — تموزك اون طقوزنجی کونی اذانی ساعت اوچده قوصوه ولایتی داخلنده قوچانه قصبه‌سی چارشوسنده یکدیکرندن بشر دقیقه فاصله ایله ایکی بومبا اشتعال اتمش ، قرق بش کشی تلف واکثریسی خفیف اولمق اوزره یوز سکسان کشی مجروح اولمشدر . حادثه اثناسنده اهالیٔ اسلامیه‌دن بری بربلغار طرفندن تفنکله قتل ایدلمش وقاتل دردست ایدلمشدر .

عثمانلی – قره‌طاغ :

قره‌طاغلك حدودی تجاوزی . — تموزك یکرمی برنجی کونی التی بیك قدر قره طاغلی یله مالیسور ساچه وموبقواج طرفلرنده هجوم ایله قره‌غوللری تخریب ایتمشلردر . بزم طرفدن راغوه مستحفظلرینه سلاح توزیع ایدیلمش و درحال قوای احتیاطیه کوندرلمشدر . بونك اوزرینه موبقواج استرداد اولنمش ایسه‌ده قره‌طاغلیلر طوب استعمالیله بتکرار اشغال ایتمشلردر . مأمورین ایله بر چوق اهالی شاهوبکه چکیلمشلردر . دشمن بویوك قوتله ایلروله‌دیکندن سنیچه قصبه‌سی بیوك تهلکه‌ده قالدیغنه ، صبیان ونسوان شدتلی هیجانده بولوندیغنه ، سرعتله امداد کوندرلسنه دائر سنیچه مبعوثی عاصم بکه متعدد تلغرافلر چکیلمشدر . عثمانلی رجالی بربریله اوغراشمقدن دشمن تجاوزینی دفعه عجبا وقت بوله‌بیله‌جکلرمی ؟ ..

دولت علیه‌نك پروتستوسی . — چتینه ، ٥ آغستوس : ترکیه‌نك چتینه سفیری دون حدود حادثاتی شفاها پروتستو اتمش وبوکون قره‌طاغ قابینه‌سنه یکرمی درت ساعت ظرفنده حکومت سنیه‌یه ترضیه ویرلمسی طلبنی متضمن برنوطه ویرمشدر . سفیر بو طلبی اسعاف ایدلمدیکی تقدیرده مناسبات دیپلوماتیقه‌یی قطع ایده‌رك استانبوله عودت ایده‌جکنی بیان ایلمشدر .

دولت علیه – روسیه :

حدودده مصادمه . — روسکی اسلووه غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره : ایران حدودنده یوز باشی (نیکتین) تحت قوماندانسنده‌کی روس عسکریله عثمانلی عساکری میاننده شدتلی برمصادمه اولمش ، عثمانلولر بیوك ضایعاته دوچار اولدقلری موقعندن وارد اولان رسمی تلغرافدن اکلاشلمش . نیکتینك کمال موفقیت ایله موقعنی محافظه ایتدیکی‌ده علاوه اولنیور .

ایران :

ایرانده روسلر . — قره‌دکز قزاقلرینه منسوب برقاچ مفرزه باکو آلایلرندن تشکیل اولونان ایران حدود محافظلرینی تقویه ایتمك اوزره تفلیسدن حرکت ایتدیکی پترسبورغ تلغراف آژانسنه بیلدیرلمشدر .

شاه سابقك عودتی ایچونه . — شایان اعتماد منابعدن ترشح ایدن روایاته نظراً شاه سابقك ایرانه عودتی ایچون انکلتره ایله روسیه آره‌سنده مذاکرات خفیه جریان ایتدیکی ، بوکا مقابل انکلتره‌نك جنوبی ایرانده بر طاقم تعویضات الده ایتمسی محتمل اولدیغی طهراندن قولونیا غزته‌سنه بیلدیرلشدر . بو خبرك طوغرو اولمسی محتملدر . زیرا کندیلری کاوب اوغراشمقدن ، بر چوق تلفاته دوچار اولمقدن ایسه داخلی فتنه‌لر چیقاره‌رق بدلا مسلمانلری بربرینه قیردیردقدن ، زبون وبی‌تاب دوشوردکدن صوکرا کاوب بلا مزاحم استیلا ایتمك اوروپا پولتیقه‌سنك اس‌الاساسیدر . نه چاره‌که آکلایان یوق !

روسیه :

تاشکندده روس عسکری اختلالی — روسلرك نیم رسمی غزته‌سی اولان « نوه‌یه وره‌میا » یازیور :

« زاخ آریق » نهری اوزرنده بولنان غایت بیوك ترویسکی اوردوکاهی قربنده « نیاز بك » قیشلاغنده برطاقم هویتلری مجهول کیمسه‌لر طرفندن آچیلمش « میخانه » یه (صالدات) نفرلر وبعض ضابطان دوام ایتمشلر . اوراده قاراغول وظیفه‌سنده بولنان سواری پیشدار آلاییٔ ضابطلری تشویقاتیه قاپیله‌رق نهایت اطاعتسزلك باش کوسترمه‌یه باشلامش ، بالآخره تموزك برنجی کیجه‌سی افراد سلاحه صاریله‌رق ، ضابطانك چادرلرینی قورشونه طوتمایه باشلادیلر . طوبجی وپیاده عسکری سوق اولنه‌رق وقعه‌نك اطرافه سرایت ایتمه‌مسنه ، تأمین اسایشه غیرت اولندیسه‌ده هر ایکی طرفدن برچوق تلفات اولدی ، انجق ایرتسی کونی اختلالك اوکی آلنه‌بیلدی . اختلالجیلردن دورت یوز کشی توقیف اولوندی ، برجوغی‌ده دخالت ایتدی . »

تضییقات . — روسیه‌ده صوك زمانه‌قدر مسلمانلرك مکتب ومدرسه‌لری تمامیله کندی اداره‌لرنده اولوب حکومت قطعیا مداخله ایتمزدی . شیمدی روسیه حکومتی مسلمانلرك مکاتب ومدارس دینیه‌لرینی تفتیش ایچون عناصر غیر مسلمه‌دن مفتش تعیننه قرار ویردیکی قریمده منتشر ترجمان غزته‌سنده کورولمشدر . مفتش اوله‌جق آدملرك مسیونر جمعیتنه منسوب اوله‌سی محقق عد اولنور .

هندستان :

هندستانده خوشنودسزلق . — بسه اخبار (لاهور) غزته‌سینك روایتنه كوره: عموم هندستان اهالیسی غایت صیقنتی ایچنده‌در . هر طرفده حكومتك مظالمندن شكایت اولنیور . برطرفدن آجلق، دیكر طرفدن اراضی ویركولرینك سنه بسنه تزاید ایتمكده اولمسی بوتون هندستان اهالیسنی روحسز برجسد حالنه كتورمشدر . بوحال دوام ایدرسه ملت كندی حیاتی ایچون چاره آرامق خصوصنده لازم كلن اسبابه تشبث ایده‌جكدر .

ایتالیا :

حرب علیهنده نمایش . — بر ده‌جیادن یازیلیور : « بورا ده حرب علیهنده غایت بیوك برمیتینغ عقد اولنمشدر . نمایشچیلر ٦٠٠٠ دن زیاده ایدی . خطبا حكومتك سیاستنی شدتله تنقید ایتمشلردر . نمایشچیلر طرفندن حكومت متعدد دفعه‌لر تحقیر ایدلشدر . »

دشمنه یاقیشان نفاق وشقاق مع التأسف عثمانلیلر آره‌سنده ظهور ایتدی .

دولت علیه بلغارستان :

بلغار حكومتك تشبثی . — قوچانه‌ده اشتغال ایدن بومبا مناسبتیله بلغارلر حقنده روا كورولن معاملات جبریه‌دن بلغار حكومتی حكومت عثمانیه‌نك نظر دقتنی جلب وبوكبی معاملاته برنهایت ویریله‌رك جدی برتحقیقات اجراسیله بومعاملاته جرأت ایدنلرك تجزیه‌سنی طلب ایچون استانبول سفیرینه اوامر لازمه اعطا ایله‌دیكی صوفیه‌دن بیلدیریلیور .

سلاح باشنه !. — منسترلر مجلسی طونه فرقه‌سنك بروجه زیر افراد احتیاطیه وردیفه‌سنی دعوت ایتمكه قرار ویرمشدر : ١٧، ١٨، ١٩، ٢٠، ٢١، ٢٦، ٢٧، ٢٨، ٢٩ و ٣٠ نجی صنف افرادی تحت سلاحه دعوت ایدلشدر . عینی فرقه‌نك ٦ صنف استحكام عسكریله ١٠ صنف طوبچی عسكری دخی تحت سلاحه دعوت ایدیله‌جكدر . « بالقان »

تنقید وتقریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

مابعد

برده عبدالملك ایله ولید حجاجك شناعتلرینه قارشی روی رضا كوسترمشلرسه، معلومدركه امویلرك بو ایكیسندن بشقه‌سی حجاجه قیزارلردی . حتی هشام « عجبا حجاج جهنمده برلشه‌بیلدیمی ، یوقسه حالا اینیورمی ؟ » دیمشدر . كذلك هشام خالدك بر مسلمان قاریسنی تحقیر ایتدیكنی ایشیدنجه ، درحال امارتدن عزل ایدرك حبسه آتمشدر . نته‌كیم وقعه ابن خلكانده مذكوردر .

الحاصل اكر مؤلف امویلردن یالكز بر یاخود ایكی ادمه آتوب طوتمش اوله‌یدی كندیسنه حق ویرردك . لكن او ، معتادی اولان دسیسه طریقه صاپه‌رق، فردی جماعت؛ بری ایكیز ؛ نادری عام ؛ شاذی مطرد صورتنده كوسترمشدر .

*
* *

امویلرك مظالمی

بختنصرك ظلملرینی ایشتدك ؛ جنكیز خانك شناعتلرینه یقین حاصل ایتدك ؛ تاتارك جنایتلرینه مطلع اولدق ؛ لكن اللهه یمین ایدرم كه — اكر مؤلفك سوزلری طوغری ایسه — بونلرك هیچ بری امویلردن دها ظالم ، امویلردن دها خونخوار ، امویلردن دها غدار دكلمش !

مؤلف دییوركه : « معاویه بسر بن ارطاتی عسكرله برابر كوندردی . بوندن بشقه علی شیعه‌سندن كیمی بولورلرسه اولدیرمه‌لرینی ، حتی قادینلری‌ده ، چوجقلری‌ده براقمالرینی امر ایتدی . (جلد ٤ صحیفه ٨٢) »

ایشك حقیقتنی آكلاتمازدن اول برمقدمه سرد ایتمك لازمكلیور : مؤلف عباسیلری مدح ایدییور ، اونلرك حركاتنی عداله اساس ، رفق وملایمته دلیل اتخاذ ایلیورده دییوركه : « عباسیلرك سایهٔ دولتنده مملكتلرك معمور اولمسی شایان استغراب دكلدر . زیرا عدالت امن وآسایشی تأمین ایدر . انسانلر جانلرندن ، حقوقلرندن امین اولدقلری صورتده ایشه صاریله‌جقلری ایچون طبیعی ممالك معمور اولور ؛ اهالی رفاهیت قزانیر ؛ ویركونك مقداری چوغالور . (جلد ٢ صحیفه ٨١) »

ایمدی ، امویلری بوتون حركتلرنده عباسیلره تماميله مساوی بولورسه‌ق طبیعیدركه عباسیلرك براقیلوب‌ده یالكز امویلرك ذم اولنمسنی فاحش برحقسزلق، بویوك برطرفكیرلك عدایده‌رز . صوكره برمسئله دهاوار :

معلومدركه مورخلرك كافه‌سی عباسیلر زماننده ایدی . صوكره ، عباسیلرك دور دولتنده هیچ كیمسه چیقوبده امویلرك محاسننی سویلیه‌مزدی . قضارا بویله برجرأتده بولنانلر تعذیباتك انواعنه هدف اولوردی كه تاریخدن بزم ایچون بوكادائر برچوق مثاللر كوسترمك قابلدر . واقعا كمال افتخار ایله شونی سویلیه بیلورزكه مسلمان مؤلفلری وقایعی اولدیغی كبی روایت ایتمك ، حتی بی‌پروا سویلمك خصوصنده برنجیلكی قزانمشلردر ؛ حقیقتی بیان ایتمكدن نه پادشاهلرك قدرتی ، نه‌ده ظالملرك مهابتی كندیلرینی منع ایتمه‌مشدر . انجق قصداً یلان سویلمكله ، حق سویله‌مه‌مك آره‌سنده فرق واردر . اونك ایچون دور عباسیه‌ده‌كی مؤلفلر امویلر حقنده افترآده بولنمدیلر ؛ لكن برچوق محاسنلرینی سكوت ایله كچمكه مجبور اولدیلر ، دیرسه‌ك بو سوزلرمز جرح اولنه‌ماز ، اعتقادنده بولنیورز .

عباسیلره كلنجه، بونلر زمانلرنده هم مملكتك صاحبی، هم خلقك مالك مطلق اولدقلری ایچون توجهلری حیات ؛ غضبلری هركس ایچون ممات ایدی . اوفاجق خطالرینی مؤاخذه اولوم تهلكه‌لرینی كوزه الدیرمقسزین قابل اوله‌مزدی . (مابعدی وار)

مطبعهٔ احمد احسان وشركاسی — مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبیل الرشاد

سنه ۱۳۳۰

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ع . اشرف ادیب

عدد ۲۴ — ۲۰۶ ۲ رمضان ۱۳۳۰ پنجشنبه ۲ اغستوس ۱۳۲۸ جلد ۱ — ۸

تبریك

قدومیله جهان توحیدی نورلره غرق ایدن رمضان شریفی سبیل الرشاد یر یوزنده‌کی بتون مسلمان قارداشلرینه تبریك ایدر .

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبیله وهو اعلم بالمهتدین

ترجمه‌سی

تڭریڭك یولنه انسانلری حکمتله، کوزل کوزل نصیحتله دعوت ایت ، بر ده اونلرله مباحثه ایدرکن اڭ ایی طریق هانکیسی ایسه اونی طوت ؛ سنڭ تڭریڭك یوقمی ، ایشته او ، یولندن صاپانلری ده بیلیر ، هدایتی قبول ایدنلری ده بیلیر . »

آیت کریمه « اتی امرالله فلاتستعجلوه سبحانه وتعالی عمایشرکون . » طرزنده‌کی تهدید مهیب ایله باشلایان سورهٔ نحلك صوك صحیفه‌سنده‌در. شبهه یوقدر که علیه الصلاة والسلام افندیمزه توجه ایدن بو خطاب سبحانی او پیغمبر کزیڭك امتنه‌ده توجه ایدر . آیتده‌کی (سبیل) دن مقصد بوتون حقائق ، بوتون فضائلی جامع اولان مسلمانلقدر .

غایت فطری بر دین اولان ؛ دها طوغروسی فطرتك کندیسندن باشقه برشی اولمایان اسلامی قبول ایتمه‌ینلر ، یا او دین الٰهینڭ روحنده‌کی سر مبینی ، هرنده‌کی روح کزینی کوره‌میورلر ؛ یاخود کوردکلری حالده ، نفسانی بر بیغین اسبابك تأثیری آلتنده قاله‌رق کورمك ایسته‌میورلر .

ایمدی ، اسلامك اساسنی ، یاخود فروعندن برقسمنی قبول ایتمه‌ینلره قارشی بو امر الٰهی‌یه توفیق حرکت اولونمازده ـ برمعتاد ـ شدتلی طاورانیلیرسه ، بو شدتله پك معکوس ، پك منحوس تأثیرلر حصوله کتیرلمش اولور. أوت ، دینی آکلایه‌مادقلری ایچون فکرلرینه ملایم بوله‌مایانلر بویله برحرکته قارشی اسلامك بوسبوتون دشمنی کسیلیرلر . حقائق دینیه‌دن عنادلری سائقه‌سیله یوز چویرنلر ایسه ، اوخشنین معاملاتی کورور کورمز ، دینه‌ده ، ارباب دینه‌ده اعلان حربه قالقیشیرلر .

ذاتاً حدتلر ، شدتلر ، تضییقلر ، جبرلر هپ عجزك مشیمه‌سندن دوشن بر سورو اکسیك مخلوقلردر که بشریت مضطر قالمادقجه بونلری آغوش قبولنه آله‌ماز ؛ آلسه‌ده ، ممکن دکل ، سوه‌مز . انسانلر رفق ایستر ، ملایمت ایستر ؛ اقناعیاتده کتیریله‌جك دلائلك هم حکیم، هم حلیم بر آغزدن چیقماسنی بکلر .

رسول محترم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری معجزه‌لرك اڭ باهرینی ، شدتلرك اڭ قاهرینی کوسترمك اقتدارنده ایکن، باقیکز،

انسانلری الله یولنه کتیرمك ایچون هانکی طریقی اختیار ایتمکله مأمور.

کالك دیدیکی کبی « فکره غلبه ینه فکرك شانندندر . » ملحد یاخود معاند فکرلری دویره جك قدرتی کندیلرنده کوره میانلر ؛ سبیل حق بوله بیلمك ایچون برخیلی مجاهده کچیرمش اولمایانلر موقع ارشاده چیقوب ده عباد اللهی اضلاله قالقیشمامليدر . واعظلك، ناصحلك، مرشدلك غایت مشکل وظیفه لردر .

سوزلرنی دیکله ده بیلوب ده افکاری آرقه لرندن کتیره میانلر جماعتی قابل خطاب اولمامقله تهمتله یه رك ایشك ایچندن صیریلویریورلر ؛ اصل قابلیتسزلکك ، عجزك کندیلرنده اولدیغی هیچ خاطرلرینه کتیرمیورلر !

عمرنده مدرسه ، مکتب کورمه مش ؛ اوچ بش اویدورمه حدیث ایله سکز اون شنیع ماصالدن باشقه سرمایهٔ معرفت ایدینه مش امی واعظلر کرسیلره تصرف ایده لیدن بری بوملت مرحومه دینی اوماجی هیئتنده ، صاحب شریعتی ده – حاشا – یکیچری اغاسی فطرتنده تخیل ایتمه یه باشلادی ! اسلامك او پاك ، او نزیه ، او آلهی سیماسی برچوغمزك خیالندن سیلیندی کیتدی !

هیچ ، اساسه ایمانی اولمیانلری جهنمله قورقوتمق ؛ یاخود، اویله عجیب برقیلیغه صوقدقلری جنتله آوتمق ممکن اولورمی ؟

نه غریبدرکه : درسه چیقه جق خواجه افندیدن اجازتنامه دن باشقه صیقی بر امتحان کچیرمش اولماسنی ایسترزده وعظ کرسیسنه طیرمانه جق مرشد کاملدن هیچ ده اهلیتنامه صورمایز ! حالبوکه ایش عکسنه اولمق لازم کلیردی . اویله یا ، اوقوده جغی درسی – قیله بیلمه ین مدرس اساساً تدریسه قالقیشه ماز . زیرا قارشیسنده کی طلبه تمییز اقتدارنده اولدیغی ایچون خواجه سنك عجزینه یاریم ساعت بیله دایانه ماز . واعظلرك موقعی ایسه بویله مشکل دکل ؛ چونکه جماعتك برقسمی دین نامنه سویله نن هرسوزی دیکله مك اعتیادنده در !

ادبای علمادن ضیا پاشا مرحوم « بزده غایت مهم ایکی وظیفه واردرکه بالالتزام الك اهلیتسز اللره تودیع اولنور : بری ناحیه مدیرلکی، دیکری چوجوق لالالغی . » دیسورکه بز بوکا برده واعظلکی علاوه ایتمك ایچون هیچ دوشونمه یه حاجت کورمیورز .

واعظلك ، مرشدلك ایده جك آدمك یالکز سبیل حقی طانیماسی کافی دکلدر ؛ اوجاده یه چیقان یوللرك نره لردن صاپمق احتمالی اولدیغنی ایجه بیلملیدر . برده یا کلیش یول طوتانلره « ضلالتده سك ! » دیمکله ایش بیتمز . اورایه نصل دوشمش ؛ ساحهٔ رشاده نصل چیقه جق ، بورالرنی تمامیله تعیین ایتملی ، صوکره بیچاره لرك النه یاپیشمالیدر . هله تکفیر تهدید مقامنده اله آلنه جق سلاحلردن دکلدر . زیرا بونك ایقاع ایده جکی موت معنوی یی طویه جق حسلر پك آزالدی . اونك ایچون « صوص ! کافر اولدك ... » نداسی طوپ کبی پاطلاسه ینه قوروصیقی تلقی اولنه جق !

محمد عاکف

بسم الله الرحمن الرحیم

یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون

ترجمهٔ مآل منیفی

« ای شرفیاب ایمان سه وکیلی قوللرم ! اوزریکزه اوروج طوتمقلغکز فرض اولوندی . نته کیم سزدن اول کچن امتلرك ده اوزرلرینه فرض اولونمشدی . بوفریضهٔ مهمه ایله مکلفیتکز منافیٔ اسلامیت ومغایر انسانیت اخلاق ردیه وافعال دنیه دن اتقا واجتناب ایتمکز ایچیندر . »

*
* *

بیلسه ك – ای مؤمن قارداشلر ! – شو التفات وخطاب الهی یه مخاطب اولمق شرفنك بویوکلکنی ، یوجه لکنی بیلسه ك !....

وجدانمزی دیکله یه لم ! التفات وخطاب پادشاهی یه نائلیت شرفی بزم ایچین نه قادار قیمتدار، نه درجه ده باعث سرور وافتخاردر.

شبهه سزدر ،که برر جانلی مسرت کسیلیرز . محققدر، که فرط شادیدن قابمزه صیغامیز. اودرجهٔ بالاتریده ، که کویا بردها بدخلقتدن کچمشه ، صانکه یکیدن دنیایه کلمشه دونرز . صانکه بوجهان دون بوتون مفاتح خزائن پرفسونیله بزه ویریلمش ! اویله دکلمی ؟

حالبوکه بولونمق سعادت عظماسیله کرچکدن – اکر قدردان ایسه ك ، اکر صاحب رشد واذعان ایسه ك ، اکر حائز جوهر ایمان وعرفان ایسه ك – بختیار اولدیغمز شومقام اقدس خطابده او پادشاه ده صفوف مخاطبین میاننده التفات الهی یه مظهر نعمت بی بهاسیله قلبی برطوفان مسار ایچنده چیرپینیور . بوتون اخوان دینیله جبین سای زمین تضرع وابتهال اولیور .

« سر پادشاهان کردن فراز »
« بدرکاه او بر زمین نیاز »

خطاب الهی ازلی اولدیغی کبی ابدیدرده . آنك ایچین در ، که بز اهل ایمان بوقدسی خطابه الآن مخاطب بولونمقله مفتخر ومباهی یز . « الحمدلله علی نعمت الایمان والاسلام » . جناب سلطان اقالیم رسالت ونبوت « علیه الصلاة والسلام » افندیمز حضرتلری امت محترمه لرینه التفات ونوازشی ناطق بویله آیات جلیله شرف بخش نزول اولدقجه مبارك کونش جماللری پرتونثار بشاشت ومسرت اولوردی .

هله انجم آسمان رسالت اولان صحابهٔ کزین « علیهم رضوان الله الاکبر » حضراتی اوانوار مسار ایچنده غشی اولور کیدرلردی . اودقیقهٔ خطاب حق انلر ایچین دارینده معززبرحیات ابدی ، برفخر سرمدی ایدی .

بوخطاب تشریف بز مؤمنلره سعادت حیات نامنه بردستور صحت وعافیت احسان وعنایت بویوریور : فریضهٔ جلیلهٔ صیام . بونکله

برابر برده جمله تسلیت بخشایی احتوا ایدییور : « نته کیم سزدن اول...... الخ » . چونکه تقدیر حکمتده، عرفان نعمتده عجزادراکمزی، ضعف وجدانمزی بیلیور .

بو تسلیت ؛ عوام امته عائددر . خواصه گلنجه اونلر ایچین بر مژدهٔ دیگردر . عوام ؛ « اوروچ یالکز بزه دکلش ؛ بزدن اول کچن امتلرده فرض ایمش . » دیه متسلی اولور . ایفاسی نفسه آغیرکلن برامرك عمومیتی اکلاشیلنجه تحملی قولایلاشیر .

خواص ایسه : « الحمدلله ، بو نعمت الهیه یالکز بزه خاص دکلش، اخوان انسانیتمز اولان امم سالفه‌ده نعمت صیام ایله متنعم ایمشلر . » دیه جناب حقه عرض شکران و محمدت ایدرلر .

« لایؤمن احدکم حتی یحب لاخیه مایحب لنفسه . — ای امت حال واستقبالم ! سزدن هیچ بریکز تا که کندی نفسی ایچین ایستدیکی نعمتلری ، حصولنی آرزو ایتدیکی ـ مادی ، معنوی ـ سعادتلری دادر اسلامیت وانسانیتی ایچین تمنی ایتمدیکجه ایمانك رتبهٔ بالاترین کماله واصل اولاماز . رواه البخاری عن انس بن مالك رضی الله تعالی عنه. جلد: ۱ . ص : ۹ » حدیث شریفی بونلرك وصف حالریدر.

ینه مسعوددر او هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه ، که قرآن حکیم آمر وجدانی، مربئ ادراك وعرفانی ، جسمانی، روحانی ناظم حیاتی اوله!

آه ... اگر بوازلی قانون الهینك قدرینی بیلسه‌ك !

لو علمنا لاقتدینا اقتداءً واهتدینا
کیف اصحاب الرسول کیف ارباب العدول
ثم کیف تابعوهم هؤلاء المهتدونا

حمیه، قانون طبك الك مهم بر دستور صحیسیدر. طبابت دها بر ملیون سال استقبال ایچنده تکمل ایتسه ینه سرنامهٔ مفخرتی ایده‌جك « الحمیة رأس الدواء والمعدة بیت الداء » حدیث شریفنه مدانی بر دستور ثانی بولاماز .

طبابت هنوز بشرك محیط ادراکی خارجنده « لم یکن شیأ مذکوراً » ایکن حضرت ابوالبشر صیام وتعبیر دیگرله حمیهٔ شرعیه ایله مأمور ایدی. « کما کتب علی الذین من قبلکم » نظم جلیلی بودعوامزك صدقنه برهان ساطعدر .

بوکون طبابت بوتون اوبدایع ترقی وتکاملیله برابر لسان حکمت بیانندن ایشیدیلن الك بویوك حفظ الصحه دستوری شو اولیور :

Le jeûne entretient la santé

بونك تورکجه‌سی : « روح صحت حیاتی محافظه ایدر . حمیه‌یه رعایت ایدن خسته‌لانماز . » دن عبارتدر. بودستورك قائلی دکل، حتی اللنجی جدی بیله رحم مادره دوشمه‌مش ایکن « صوموا تصحوا » امر جلیل رسالت پناهیسی « علیه الصلاة والسلام » سامعهٔ انسانیتی تشنیف . وجدان مدنیتی ثنا خوان علویتی ایدییوردی . عقل عیش ونوشك ! هیچ‌ده خوشنه گیتمین، چهره‌سنی اکشیتن بوامر لاهوتی‌یی عقل انسانیت ، وجدان اسلامیت لایق اولدیغی اهمیتله تقدیر وکمال تکریم ایله درآغوش ایدر . اوروجك ـ کرك شخصی، کرك اجتماعی ومدنی ـ منافع حیات بخشاسی مکمل بر حفظ الصحه کتابی وجوده گتیره‌جك قادار چوقدر .

دین جلیل اسلام حفظ الصحه قوانینی برایسته شکلنده گوسترمکدن غنائی عالیدر . چونکه دینك موقعی بوتون مادیات ومعنویاتك فوقنده عقول بشرك یتیشه‌میه‌جکی بر سریر علویتدر . بوتون علوم وفنون آنك بر حرف حکمتده مندمجدر .

دین ، رچته یازماز . چونکه اوکا احتیاج براقماز . خسته‌لغك دفعی البته رفعندن اولادر. هنر بر مصیبت گلمدن اوڭنه سد چکمکدر. یوقسه گلدیکدن صوکرا بویورك فراش اضطراب و انینه !

فن منافع الاعضانك هر کسك آکلایابیله‌جکی درجه‌ده بسیط وواضح اولان شو سوزلرینی دقتله اوقویالم : « هر عضوك بر زمان فعلی اولمسنه مقابل برده وقت سکون و استراحتی اولملیدر . فعالیت عضوك گوندوزین اولدیغی کبی استراحتی‌ده عین زمان اولملق لازمدر . اگر بر عضو هیچ دیکلنمدن الی نهایه فعال قالاجق اولورسه قوتی ضایع ایدر . بردها فعلی اجرایه مقتدر اولامامق تهلکه‌سنه دوشر . » معده‌ده بر عضودر . هم‌ده اعضای وجودك خزینهٔ حیاتیدر . اون برآی متمادی بر فعالیت ایله ایفای وظیفه ایدن معده‌نك برآی حق سکون واستراحتی اولملی ایمیدر؟ بو پك بدیهی بر حقیقت فیزلوژیه‌در. خسته‌لاننجه طبیبنك الك شدتلی پرهیز امرلرینی کمال مطاوعتله قبول ایدن انسان طبابت و طبیبك خالقنی نصل دیکله‌مز ؟ حقنده عین رحمت ومحض نعمت اولان اوامر مقدسهٔ الهیه‌یه قارشی نصل دوداق بوکر؟ نصل اوموز سیلکر ؟ مقتضای عقل سلیم بومیدر ؟

اوروجك منافع حیاتیه‌سنه دائر معلومات فیزیولوژیه آلمق ایچین اخوان صائمینه اطبای حاذقه‌مزدن مرحوم حسین رمزی بکك « علم حال طبی » سی ایله آلتی‌نی زاده محی الدین بکك « صحت وعافیت اسلام » نی وطبیب محترم میلاسلی اسماعیل حقی بکك « دین اسلام وعلوم وفنون » نی، کمال اهمیتله توصیه‌یی بر فریضهٔ دینیه عد ایدرم .

اوامر حاذقانه‌لری دیناً واجب الرعایه اولان آنجق بویله محترم طبیبلر ، بو بله حقیقی مؤمنلردر. جناب حق امثالنی، آثارینی چوغالتسین!

شهر جلیل صیام عالم اسلامه اجل نعمای صمدانیه‌دندر . قدرعظمتنی بیله‌لم‌ده عندالله مقبول ومحترم اولالم !

محمد فخرالدین

حدیث شریف

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم :

« من حمل علینا السلاح فلیس منا »

بو حدیث شریف صحیح مسلم حدیثلرندندر . راویلری عبدالله بن عمر ، ابوموسی الاشعری ، سلمه وابو هریرة (رضی الله عنهم) دره ابوهریره حضرتلرینک روایتنده (ومن غشنا فلیس منا) زیادهسی ده واردر . بوزیاده ایله برابر حدیث شریفک ترجمهسی شو اولمش اولیور : « هر کیم بزه قارشی سلاح چکرسه بزدن دکلدر . هر کیم ده بزی آلداتیرسه ینه بزدن دکلدر . »

دین اسلام تحاب وتواد ، تعاون وتناصر دینیدر . مسلمانلر بیننده کی اخوت اخوت نسبیهدن اقوادر . بو اخوتی قیرهجق ، وحدت اسلامیهیه قارشی کلهجك ، شق عصای مسلمین ایدهجك هر هانکی فعل وحرکت ـ مقتضای طبیعتی اولارق ـ اسلامك خارجنده قالیر ، اوامر وتعلیمات نبویهیه مخالف دوشر . بونلرك الافناسی مسلمانك مسلمانه قلیج چکمهسی ، مسلمانك مسلمان جاننه قصد ایتمهسیدر . مسلمانه قارشی سلاح چکمك کبائرك اعظمیدر .

بخاری ایله مسلمك روایت ایتدکلری دیکر بر حدیث شریفده :

« سباب المسلم فسوق وقتاله کفر »

بویورلمشدر که « مسلمانه سب ایتمك فسقدر . مسلمان ایله مقاتله ایتمك ایسه کفردر » دیمکدر . دین اسلام مسلمك جان وعرضنی تأمین ایتمشدر . هر مسلمانك جانیده ، عرضیده دیکر بوتون مسلمانلره حرامدر ، بو حرمته رعایت ایتمهمکدهکی معصیتك درجهسنه باقك که مسلمانه سوکمك فسق اولور . یعنی عادتا دائرهٔ دیندن چیقمغه یول آچیور . اوزرینه بغیر حق سلاح ایله یورومك ایسه عادتا کفر مرتبهسنی بولیور .

ذات اجل واعلی قرآن کریمنده : « واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولاتفرقوا واذکروا نعمة الله علیکم اذ کنتم اعداءً فألف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخواناً » یعنی « ای مؤمنلر حبل الهه یاپیشك ده طاغیلمیك ، آیرلمیك . برده الله تعالی حضرتلرینك شو بویوك نعمتنی خاطرکزدن چیقارمیك که سز یکدیکرکزك دشمنی ایکن قلبلرکزی تألیف ایتدیده او نعمت الهیهسی سایهسنده هپ قارداش اولیویردیکز » دیه بزه امتنان ایدیور . مسلمینه بخش ایتدیکی نعمتلرك اك بویوکی بو الفت قلوب اولدیغنی بزه خبر ویریور .

دیکر بر آیت کریمهدهده : « والف بین قلوبهم لو انفقت مافی الارض جمیعاً ما الفت بین قلوبهم » یعنی « مؤمنلرك قلبنی الله تعالی تألیف ایتدی . اکر سن روی زمینده کی نعم وخزائنك کافهسنی بردن انفاق ایدهیدك ینه قلبلرینی تألیف ایدهمزدك » دیهرك او نعمتك بویوکلکنی بزه اشعار ایدیور .

قرآنك بزهسنی اوقوسهکز ، احادیث شریفهنك هانکیسنه باقسهکز بو امتنان ربانینك عظمت واهمیتی نظرکزده آرتار . زیرا اسلام وایمانك مبنای استواری کوکل برلکیدر ، قارداشلقدر . لسان شریعتده هر نه زمان « قارداشکز شویله اولسه بویله اولسه » دینلمشسه مقصود اولان دین قارداشلغیدر . کوکل برلکنی تفرقهیه القا ایدهجك ، وحدتی شقاقه منجر ایدهجك ، قارداشلغی عداوته قلب ایدهجك هر هانکی فعل وحرکت وحتی قصد ونیت ایمان واسلامه مخالف اولدیغی ایچون رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز آنی یا کفر ایله ، یا فسوق ایله ، یا نفاق ایله توصیف بویورمشلر وحلاوت اسلامدن نه درجهده نصیبهدار اولدیغمزی آکلامق ایچون بزه هیچ شاشماز بر میزان عدالت ، بر معیار فضیلت احسان ایتمشلردر .

مسلم ایله بخاریده مروی اولان :

« المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده »

یعنی « مسلم او کیمسهدر که مسلمانلر آنك دلندن ، الندن سالم اولور . » حدیث شریفندن دها صاغلام بر مقیاس بولونابیلیرمی ؟ الده بویله ترازوسی اولان کیمسه قارداشنك جاننه قصد وحتی قلبنی بغیر حق رنجیده ایدرسه دعوای ایمان واسلامده بولونمغه حیا ایتمزمی ؟

بخاریدهکی دیکر بر حدیث شریفده :

« اذا التقی المسلمان بسیفهما فالقاتل والمقتول فی النار »

« یعنیده ایکی مسلمان قلیجلریله قارشولاشدقلری زمان قاتلده مقتولده جهنمدهدر » بویورلمشدر . بونی طویان اصحاب کرامدن برینك « یارسول الله قاتلك جهنمه کیرمهسنی آکلایورز . یامقتوله نه اولیور که اوده اونکله برابر طوتولیور ؟ » طرزنده ایراد ایتدیکی سؤاله : « انه کان حریصاً علی قتل صاحبه » یعنی « آرقداشنك قتلنه حریص ایدیده اونك ایچون » جوابنی ویرمشلردر . لسان شریعتده مسلمانلر دائما یکدیکرینه قارشی قارداشلقله توصیف ایدلمشکن بو حدیث شریفده (علی قتل اخیه) بویورلمیوبده (علی قتل صاحبه) بویورلمسی بویله بر حالده مقتضای اسلام اولان اخوتك آرتق زائل اولدیغنه ومقتضی ایله مقتضانك زوالنه بناءً هر ایکی خصمك ده مقر اهل کفر اولان جهنمه کیدهجکنه حمل ایتمك ایجاب ایدر .

آرتق کورونن کویه قیلاغوز ایستهمز . بوکونکی درکهٔ انحطاطه نیچون دوشدیکمزی آکلامق ایچین صحایف تاریخ اسلامیی شویله بر عجله ایله چویرمكده کافیدر . پیغمبر ذیشانمز ، هادیٔ معظممز بزه نه اوکرتمش ، بز مسلمانلر هانکی یولدن کیتمشز ! نه مصیبتدر که شهراه صلح وسلامی کوسترن پیغمبر آخر زمانك امتی اولان بزلر هپ حرب وخصام یولنی طوتمشز . اسلامك اك صوك تحصنکاه بقاسنده

بيله قارداش قانی ايچمكدن بيقمادق ، اوصانمادق . نه امرلر ، نه نهيلر ، نه تاريخی عبرتلر احتراصات شخصيه وسياسيه‌مزی تسكين ايده‌مه‌مش . هر دورده ، هر دياره اجانبك پای حقارتی آلتنده ازلديكمزك علتی بنيان مرصوص كبی يكوجود اولمامزه دائر اولان اخطارات مكرره‌يه اتباع ايتمه‌مك اولديغنی بيلوب طورورکن ينه هپ يكديكرمزك حرمتنی هتك ايتمش طورمشز . بزم بوحالمز مهبط وحی اولان اورسول ذيشانك ذاتاً معلومی اولديغی ايچون آخر زمان فتنه‌لرندن بزی چوقجه تحذير بويورمشلر ، صوك نفس مباركلرنی حقه تسليم بويودقلری آنه‌قدر امت آره‌سنده تحدث ايده‌جك شقاق ومجادله‌نك مضراتنی بيان ايتمكدن واز كچمه‌مشلر حتی بخاری ايله مسلمك روايته كوره حجة‌الوداعده بيله جرير بن عبدالله البجلی‌يه جماعت اصحابی صوصدورمق ايچون امر ويردكدن صوكره :

لاترجعوا بعدی كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض

بويورمشلردركه « بندن صوكره كافر اولوبده بربريكزك بوينی اورمغه قالقشميكز » ديمكدر . نه آجينه‌جق حال ، نه بيتمز توكنمز غفلتدركه دارالاسلام اولان يرلر هپ بويوزدن دارالكفر اولدی ، هريرده مسلمانلر بنی اسرائيل حقنده وارد اولان (ضربت عليهم الذلة والمسكنة) آيت كريمه‌سنه ماصدق اولدی ، صوك التجاگاه اسلامده بيله يالكز راحت وحضورمز دكل وارلغمز بيله منسلب اولدیده بز ينه حالا بربرمزی بوغمقدن، يكديكرمزك قانی ايله، عرض وناموسی ايله تشفی ايتمكدن واز كچه‌ميورز !

آرتق كوزلرمزك چاپاقلرنی سيلوب بو كرانخواب غفلتدن اويانمه‌نك زمانی كلمش ، چوقدن بری كچمشدر بيله . بوفنا خويلردن واز كچوب اوامر دينيه‌مزك بيكده برينه اولسون اتباع ايده‌لم . تأليف قلوبه ، تعاون وتناصره ، مسلمينك مالنه ، جاننه ، عرضنه حرمت ايتمكه آليشه‌لم. حتی معاونتی يالكز مظلوملره دكل، ظالملره بيله تشميل ايده‌لم . بخاريده ، ترمذيده ، مسند امام احمدده وارد اولان آتيده‌كی حديث شريف ايله عمل ايده‌لم :

« انصر اخاك ظالماً، اومظلوماً. قيل: كيف انصر ظالماً ؟ قال : تحجزه عن الظلم فان ذلك نصره

رسول اكرم صلی الله عليه وسلم افندمز : « قارداشكه ايستر ظالم اولسون ايستر مظلوم اولسون ياردیم ايت . » بويورمشلر . بری : « يارسول‌الله ظالم اولديغی حالده اوكا ناصل ياردیم ايده‌يم ؟ » ديه صورنجه « اونی ظلمدن منع ايدرسك . اوكا ياردیم بويله اولور » جوابنی ويرمشدر .

احمد نعيم

اجتماعيات

قانايان يارەلريمز

سياسيات واحتراصات مجادلاتی آفاق وطنده كيتدكجه دها زياده كثيف ، دها زياده مظلم سحابه‌لر توليد ايده‌جك برحال آليور .

باغری يانيق ، سينه‌سی خنجرزده بدبخت وطنك قيدسز اولادلری موجوديت مليه‌يی كه‌ميرن ، مادر وطنی هركون دها سريع ، دها هول انكيز خطوه‌لرله عدم ديارينه تقريب ايدن خسته‌لقلری ؛ بی فتوریٔ معادله ايله قارشيلايور ، مزمن برحاله كلنجه‌يه قدر تداوی ايتمك لزومنی حس ايتميور ، ايتمك ايسته‌ميور !

صانكه هركس بوتون غيرتنی ، بوتون عزمنی خسته‌لغك دها وخيم بردوره‌يه كيرمه‌سنه ، دها مدهش ، صفحه‌لر كچيرمه‌سنه حصر ايتمش! يالكز؛ نه‌وه‌ت ، يالكز بونك ايچون چاليشيور !.. عصرلرجه قايغوسز اولادلرينك دوشونجه‌سز حركتلرندن تولد ايدن مصائب آلتنده ايكله‌ين ، تندباد احتراصلری اوغرنده زده‌لنه‌رك جانخراش واويلالرله بيهوده‌يره صيزلانان وطن ، بوكونكی نسلدن‌ده عينی لاقيدی ايله‌می معامله كوره‌جكدر ؟

سمای وطن علم يرينه جهالت ، فعاليت يرينه عطالت بولوطلريله استيلا ايدلديكی اوزون دورلردنبری شمس سعادت بويدبخت اقليمه اك سونوك شعاعاتنی بيله ايثار ايده‌مه‌مشدر . علم يوقسوللغی ، سفالت وعطالت بوللوغی بومملكتی ييقيجی صدمه‌لر ، انصافسز خنجرلرله پارچه‌لاتمش ، قوهٔ زندكيسنی ، منابع حياتيه‌سنی قوروتمش ، اجهزهٔ فعاله‌سنی آرتق ايفای وظيفه ايده‌ميه‌جك برحاله كتيرمش ، بنيه‌سنی عمومی براهزال وبی تابی‌يه دوچار ايلمشدر .

وطن برخارقهٔ الهی اوله‌رق ياشايور . بوكونك متفكرلری عجبا خسته نفس واپسينی ويرديكی زمانمی اويانه‌جقلر ، توارث ايتدكلری لاقيديدن قورتيلمق ايچون بويله فجيع برزمانمی بكله‌يه‌جكلردر ؟ !

بوكون آناطولی‌يه سياحت ايتمك ، اوراده‌كی بيچاره كويليلرك طرز حياتنی يقيندن كورمك ، صورت معيشتلرنی ، امراض روحيه وبدنيه‌لرنی تدقيق ايتمك ... زحمتنی اختيار ايده‌جك حاذق برمدقق، ظن ايتمم‌كه منشرح ومستريح برقلب ايله آتيدن اميدوار اوله‌رق عودت ايده بيلسون !

هرساعت كوره‌جكی فجيعه نمالوحه‌لر قارشوسنده يوره‌كنده التيام ناپذير جريحه‌لر ، ابدياً پايدار اوله‌جق ياره‌لر آچيلمه‌دن دونمك ممكن اولسون !

وقتيله كربز ، توانا وبوتون معناسيله دينج بر عرق يتيشديرن آناطولی بوكون باشدن باشه يوصونلی بر خرابه زار ، ميقروبلی بر خسته‌خانه حالنه كلمش !

عرق بوتون بوتون بوزولمش ، قولی بوكولمز ، باصديغی يری

تیتره‌تیر ، قوی وصاغلام بر عنصر یرینه جانسز ، بی‌همتسز ، خسته‌لقلی ، فرنکلی ، صیتمه‌لی بر سوری سیسقه آلایی ویا متحرك بر ییغین جانلی جنازه‌لر قائم اولمش !

واسع آناطولی اراضیسنك خداداد قوهٔ انباتیه‌سی بیله آرتق اسکی قدرت فیاضانه‌سنی غائب ایتمش ، ایشله‌نه‌مه‌دن ، نه‌میله نه‌میله منابع غذائیه‌سی کاملاً قورومش . منبت وادیلر بر چوراقلغه ، محصولدار تارلالر بر دیکنلکه ، زمردین چمنلکلر مرزغی بر سازاغه تحول ایتمش ! باغلر . باغچه‌لر کاملاً بوزولمش ، وقتیله اورالرك معمور اولدقلرینی بیلدیرن آثار قدیمه‌دن باشقه هیچ بر شی قالمامش . اوزاق زمانلردنبری حکمران اولان اداره‌سزلك یوزندن سنه‌لرجه غربت دیارلرنده ، یمن چوللرنده ، روم ایلی بالقانلرنده ، عراق بادیه‌لرنده ، کوردستان اووالرنده طولاشه‌رق ، سورینه‌رك چوروین وجودلر ، منابع زندکیلری قورودقدن ، قارداشلرندن پك چوغنی اودیارلرك یوصونلی طوپراقلری آلتنه کومدکدن صوکره دونه‌بیلیورلردی .

بو علیل ویارم قدیدلر ، چوکوك طاوانلی ، ییقیق دیوارلی قلبه‌لرنده یوصونلی وچامورلی اینلرنده صیزلایه‌رق کندیلرینی بکله‌ین عائله‌لرینه قاووشویورلردی . یوقسوللق ، آجلق ، سفالت ، ظلم ، خسته‌لق کبی خائن سببلرله چوروین قادینلرله پریشان وکوتوروم بر حالده یوردینه دونن بو اسکلتلرك محصول حیاتلری نه اوله‌بیلوردی ؟

شمدی صورارز ؟ سوق قدرله میدان فلاکته سقوط ایدن بو طالع زده نسلده یاشامق ، یاشایه بیلمك استعدادی بولنه‌بیلورمی ؟ بونلر حیاته دکل ، برمدت سوروندکدن صوکره ماته نامزد دکلمیدر ؟

ایمان ایده‌لم‌که : نسل انقراضه طوغری سوروکله‌نیور . بلکه‌ده قوشیور . بو کونك وجدانلی متفکرلری یارین حضور تاریخده بو سرعتك تعدیلنه اولسون شتاب ایتمدکلری جهتله اتهام اولونمیه‌جقلرمی؟

یارب ! بو نه درین اویقو ! خواب کران عطالتدن ، لاقیدیدن بزی صور اسرافیلمی اویاندیره‌جق ؟ یوقسه ، استیلا اردولرینك سامعه خراش بوریلریمی ؟!......

مادر وطنی دوشونمك ، یاره‌سندن آقان قانلری دیندیرمك ، سینه‌سنی پارچه‌لایان خنجرلری چیقارمق ، جریحه‌لرینی صارمق اولادلرینه توجه ایدن اك مقدس بر وظیفه دکلمیدر ؟

شخصی احتراصلر آرقه‌سنده مست ومسحور قوشانلر ، شبهه یوق‌که بر کون پك مدهش بر مانعه‌یه چارپه‌رق ازیله‌جکلردر. نه چاره‌که کندیلریله برابر فلك زده وطنده آیاقلر آلتنده قاله‌جق !...

اوت ، عرق انهزاله ، انقراضه دوشمش ! آناطولی باشدن باشه قاراکلق ، خشیت انکیز بر خسته خانه حالنه کلمش ! نور امید کبی شعلهٔ معرفت‌ده بو بدبخت اقلیمده صانکه ابدیاً سونمش !

بوکا قارشی وطنك اولادلری بو فلاکتلری ، بو آجیقلی منظره‌لری کورمه‌مك ، ایشتمه‌مك ایچون کوزلرینی قاپامشلر ، قولاقلرینی طیقامشلر ، هوای نوشین های وهوی ایچنده اویوشمش قالمشلر.

وراثت قانونی ؛ اوت ، بزی کمیرن ، قانمزی جولاندن ، دماغمزی طیراندن آلی قویان بومدهش ومؤثر قانون ؛ کنجلری ده اختیارلره ، احفادی ده اجداده بکزه‌تیور ، بکزتمکه چالیشیور .

اونلرده بابالری ، دده‌لری کبی لاقیدی وعطالت چوقورلرینه سوروکله‌نیورلر .

اونلرده جدلری کبی استقبالی دوشونمك ، کورمك ، کورمکه چالیشمق ایسته‌میورلر .

اك بارز حقیقتلره ، اك قورقونج اضمحلال علامتلرینه قارشی اونلرده کندیلرندن اول کچن وبوتون بو فلاکتلری حاضرلایان آتالری کبی (آدم سنده !..) دیمکله اکتفا ایدییورلر .

زواللی وطن ؛ عجبا سنی جانیله ، ایمانیله سوه‌جك اولادلرك یتیشمیه‌جکمی ؟!...

اسیر ملتلر ، جاهل قوملر ، انقراضه سوروکله‌نن عرقلر نصل قورتلمشلر ، نصل قورتارلمشلر ! بونلری دوشونمك ، بو کونك متفکر وطن پرورلرینه توجه ایتمزمی ؟

چارهٔ تداوی وقتیله آرانلمزسه ، خسته‌لق مزمن ومهلك بر دوره‌یه کیردیکی ، وطن چوکمکه ، ملت ازیلمکه باشلادیغی زمان کوستریله‌جك تلاشلر ، قوپاریله‌جق واویلالر هیچ بر فائده تأمین ایده‌مز .

دون بزدن جاهل وبزم چوبانلریمز ، بزم محکوملریمز اولان ، فقط ، بو کون بزه علملریله ، ترقیلریله ، منتظم اداره‌لریله بحق چاقه صاتان ، بزی ازمکه یلتنن بر آووج بلغارلردن اولسون عبرت آلمیه‌جقمی‌یز ؟!..

بلغارلری قورتاران ، ترقی وتعالی‌یه سوق ایدن نوار دماغلر ، پولاد بازولر عجبا نصل دوشونمشلر ، نه‌یولده چالیشمشلر ، نه کبی تدبیرلرله محکوم وسفیل بر قومی حاکم ومسعود بر درجه‌یه چیقارمشلر ؟!...

روح ترقی سینهٔ ملتدن طوغمه‌لیدر. ملتده بو روحی یتشدیره‌جك صورتده تربیه ایدلملیدر .

بر ملتی دوشدیکی کردابدن قورتاره‌جق زنده دماغلر ، عینی غایه‌یی ، عینی ایده‌آلی تعقیب ایتمك ، قوی بر ایمان ، لایتزلزل بر قناعتله ، غرضسز ، عوضسز ، چالیشمق ، اوغراشمق ایچون توحید مساعی ایدرلر ، رهکذار فعالیتلرینه تصادف ایدن حائللر ، مانعه‌لر پای عزم وثباتلرینی صارصه‌مز ، صارصه‌جق قدر متانتسز بوله‌مزسه‌که بوده غیر مشروع وشخصی هیچ بر امنیه بسله‌مه‌مك ، هر تورلو سیاسی احتراصلردن آزاده قالمق سایه‌سنده میسر اولور — امین اولملی‌که بویله بر هیئت او بدبخت ملتی قورتاریر ، قورتاره‌بیلیر .

بلغارلری تخلیص ایدنلر ، رهکذار غیرتلرینه واسع بر ساحهٔ فعالیت آچانلر بو کبی هیئت تنویریه‌لردر .

هیچ بر زمان ، هیچ بر مملکتده حکومتلر بو آغیر وظیفه‌یی تماميله یوکلنه‌مه‌مشلردر . اساساً‌ده یوکلنه‌مزلر .

حکومتلر ، خلقه وبو یولده طوپلانان هیئتلره یالکز رهبرلك

ایده‌رك ، اونلرك مساعیلرینی تسهیل ، ایجـاب ایدن معاونتی دریغ ایتمزلرسه وظیفه‌لرینی ایفا ایتمش اولورلر .

جهان بشریتك اك مترقی ملتلری اولان انکلیزلر ، فرانسزلر ، اسوجلیلر ، بلچیقا واسویچره‌لیلر بیله الآن بوکبی هیئتلردن مستغنی اوله‌مه‌مشلردر .

اســاساً بومسعود مملکتلرده هرتورلو تشـبثات نافعه وتنویریه حکومتلردن زیاده افراد ملتدن متشکل فرد ییغینلر طرفندن اجرا ایدیلیر. منور وزنده دماغلی فردلرك محصلهٔ اشـترا کی کتله‌یی امین ومثمر ساحه‌لره سوق ایدر ، خارقه نما موفقیتلر کوسته‌ریر .

هیئت تنویریه‌لره اك زیاده احتیاجی اولان بر اقلیم وارســه اوده بزم مملکتمزدر. هیهات که ، بوکبی نافع تشبثلره اك آز جلوه‌کاه اولان محل‌ده ینه‌بزم طالعسز وطنمزدر .

قانع اوله‌لم که : عرق انهزاله دوشمش ، انقراضه یووارلانیور .
وطنك حمیتلی ومتفکر اولادلری بولاقیدیدن صیریلزلرسه وجدانی مسئولیتدن ، تاریخی محکومیتدن عجبا نصل قورتیله‌جقلردر ؟!...

م . شمس‌الدین

ادبیات

سلیمانیه کرسیسنده

بیراقیك ماتمی ، یاهو ! بیراقیك فریادی ..
آغلامق فائده ویرسه‌یدی ، بابام قالقاردی !
هم نه‌دن یأسه کلوب ایکلیه‌لم ، صیزلایه‌لم ؟
دردیکز نه‌یسه دوکك اورته‌یه ، بر آکلایه‌لم .
سزده ارباب تفکرله عوامك آره‌سی
پك آچیق.. ایشته بودر بنجه وجودك یاره‌سی .
ملتك بینی صایارسه‌ق متفکر قسمی ؛
بیلمه‌من لازم اولور خلق‌ده البت جسمی .
برجماعت که دماغنده دونر حسیات
جسمنك کیله براولماز ، طورور آهنك حیات ،
فلجك اعراضنی کوسترمه‌یه باشلار اعضا ؛
بویله برنبه ایچون عاقبت البته فنا .
متفکر کچینلر نه دیبور سزده ، باقیك :
« مدنیتده تعالیسی عموماً شرقك ،
یالکز بریولی تعقیب ایدرك قابلدر ؛
باشقه یوللرده سلامت آرایان غافلدر :
باقه‌رق هانکی زمیندن یورومش اوروپالی ،
عینی ایزدن کیدرك خارجه هیچ چیقمامالی .
غربك افکارنی مال ایتملی شرقك بینی ؛
طوینغولر چیقمالی هپ عینی قالبدن ؛ یعنی
اجتماعی ، ادبی ، حاصلی هر مسئله‌ده
غربی تقلید ایده‌مزسه‌ك : نه‌دیسه‌ك بیهوده .
برده دین قیدینی قالدیرمالی آرتق ، زیرا
بوتون اسـباب ترقیمزه مانع اوبلا ! »

باقه‌لم شیمدی نه‌مرکزده عوامك حسی ؟
شبهه یوقدر که تمـامیله بوفکرك عکسی :
کوره‌نك نه‌یسه اونك حکمنه منقاد اوله‌رق ،
غربك افکارنی ، آثارنی دشـمن طانیمق ؛
یکیلك نامنه وحی اینسه قبول ایله‌مه‌مك ؛
شویله طورسون او تجددکه طیشاردن کله‌جك ،
کندی ملیتنك قلب محیطنده طوغان
برلی ، هم حقلی تجددلره حتی عدوان ...
مشترك حسی بودر ایشته عوامك سزده .

متفکرلریکز طوتدیغی یاکلیش ایزده
اویله صاپلاندی‌که : آلدیرمادی هیچ باشقه‌سنه !
هیچ او کیتسین‌ده دونوب باقمایه‌رق آرقه‌سنه ،
ناسك افکاری‌ـ که افکار عمومیه اودر ـ
کیتمسین کندی یولندن .. بونصل قابل اولور ؟
آچیلوب بویله‌جه آرتیق ایکی حزبك آره‌سی ،
پك طبیعی اوله‌رق کلدی نزاعك صره‌سی .
بیلدیریملر کبی ایندکجه « بین » دن شدت ،
بریانارطاغ کبی فیشقیردی « یورك » دن نفرت !
اویله مدهش که خصومت : متفکر طبقه
هرنه سویلرسه فنا کلمه‌ده آرتیق خلقه ؛
هم اونك عکسنی یاپمق ابدی معتادی .
بر فلاکت بوکیدیش . . لکن ایشك بربادی :
متفکر کچینلرده‌کی طاشقینلقدن
کلدی افکار عمومیه‌یه مهلك بر ظن :
« بوفسادك باشی هپ فن اوقومقدر . » دیدیلر ؛
اونی محو ایتمه‌یه قالقیشدیلر آرتق بوسفر .
نه‌یه علمك آدی یوق قوسقوجه ملتده بوکون ؟
چونکه افکار عمومیه علیهنده بوتون ؛
چونکه یرلشمك ایچین کزدیکی یرلرده فنون ،
اوکجه غایتله بویوك حرمت آرار ، صوکره سکون .
عصر حاضرده کچن فنلره صاحب دینه‌جك
بر آدام وارمی یتیشمش ایچکزدن، برتك ؟
متفنن طانیلان اوچ کشینك قیمتی‌ده ،

منحصر آ کلامادن ، دیکله‌مه‌دن تقلیده !
کیم مساعیسنی بر غایه‌یه واردیردی ، هانی ؟
کوسترك بایهٔ تحقیقه تعالی‌ایده‌نی ؟
نظریاته بوغولمقله کچن عمره یازیق !
عملی قیمتیدر قیمتی ءملك آرتیق .
بوحقیقتلری لکن کیم اوقور ، کیم دیکلر !
یتیشن زوببه‌لرك هپسی بش اون سوز بللر ،
دوشونور دنی نصل بیقمالی بونلرله دبیه ..
بویله بر مقصد ایچون چوق بیله اعدادیه !

مابعدی کله‌جك هفته‌یه

محمد عاکف

تربیه و تعلیم

تعلیم وتربیه‌ده مکتبلر

علموا اولادکم لزمان غیر زمانکم
فانهم خلقوا لزمان غیر زمانکم
[حضرت علی]

بر ملتی تشکیل ایده‌جك معشرلر آره‌سنده اولادلرینك تعلیم وتربیه‌سنه اعتنا ایده‌بیله‌جك ، اونلری یاشایه‌جقلری دوره کوره یتشدیره‌جك عائله‌لرك عددی بالنسبه پك محدوددر .

بالخاصه بزم مملکتمزده وظائفنی بحق تقدیر ایتمش ویا ایتدیکی حالده سعهٔ مالیه‌سی ایجاب ایدن تعلیم وتربیه‌یی ویره‌بیلمکه مساعد بولنمش عائله‌لرك مقداری اقلیتی تشکیل ایده‌جك بر راده‌ده‌در .

هیئت اجتماعیه وحکومتك استنادگاهی اولان کتله‌یی زنده ومنور برحالده یتشدیرمك حکومتلرك اك مهم وظائفندن برینی تشکیل ایدر. حکومت صرف کندی منفعتی ، کندینك تأمین رفاه و شوکتی ایچون اطفال مملکتك تنویر فکریسنه ، تربیهٔ بدنیه‌سنه اعتنا ایتمکه مجبوردر. بومجبوریتی تقدیر ، بوحقی ایفاده تغافل وتکاسل کوسترن بر حکومت بقادن زیاده انقراض پشنده قوشمقده اولدیغنی کندی حرکتیله اثبات ایتمش اولور .

بومهم دقیقه‌یی جداً تقدیر ایدن حکومتلر ، معارف تشکیلاتنده اساس اوله‌رق دارالمعلمینلرله تدریسات ابتدائیه‌یی نظر اعتنایه آلمشلر معلم صفتنه بحق مستحق ذوات یتشدیرلسنه اعتنا کوسترمشلردر . ممالك غربیه‌ده تحصیل ابتدائینك ـ بزده اولدیغی کبی دکل ـ حقیقهً صیقی برمجبوریت آلتنه آلنمسی سایه‌سنده‌در که بوکون اورالرده تعلیم وتربیه کورمه‌مش افرادك مقداری یوق دینیله‌جك بر راده‌یه تنزل ایتمشدر .

اسویچره کبی مسعود براقلیم ایله بلغارستان کبی دها دون رتبهٔ حاکمیتمزدن قورتلمش اولان فعال ویاشامغه مستحق بر مملکتك معارف خصوصنده‌کی حیرت بخش ترقیلری بحق یوزیمی قیزارتمه‌لیدر .

اسویچره‌ده هر هانکی بر کویه کیدلسه ، شهرلرمزدن دها محتشم و دها مکمل مبانی ایله مزین اولان قریه‌نك اك هوادار واك دلربا مواقعنده بر احتشام و غرور یوکسه‌لن بر ویا متعدد کاشانهٔ دلربا نظره چارپار . بونلرك نه اولدیغنی سؤال ایتمکه لزوم یوقدر. اورالری نسل آتی‌یی آغوش شفقت وعرفاننده پرورشیاب کمال ایده‌جك برر دارالعلم ، برر مکتب فضیلتدر . کوبك کرك ارکك کرك قیز بوتون چوجوقلری بومکتبلره دوامه مجبوردر .

بوطالعلی یاوروجقلر تحصیل وتربیه‌لرینی پدرانه‌ غوزی فنه واقف اك مقتدر معلملرك درسخانهٔ عرفاننده اکمال ایدنجه‌یه قدر بالجمله لوازمات تدریسیه‌لری مجاناً حکومت طرفندن تدارك ایدیلیر .

حکومت بوکنجلرك حیات مستقبله‌لرینی ده نظر اعتباره آلمغی اونوتمز :

حکومت بو چوجقلره ؛ تحصیل ابتدائی‌یی (بزه نظراً ابتدائی ورشدی تحصیلی) اکمال ایله ساحهٔ معیشته آتلدقلری زمان بوش زمانلرنده تنویر دماغیلرینه خادم اوله‌جق آچق یازلمش برچوقده کتاب هدیه ایدر . بوکتابلر آره‌سنده مطلقا وظائف مدنیه ، وظائف وطنیه ، وظائف عائله‌یه دائر قیمتدار کتابلر بولنه‌جغی کبی برده دیکسیونر موجود اولمق شرط اساسیدر .

اسویچره‌ده بولندیغم اثناده مملکتمزك اکابرندن برذات برای سیاحت اورایه کلمشدی . برتنزه اجراسنی آرزو ایتمش اولدقلرندن الکتریقلی تراموایله (بزده هنوز پایتختده بیله کورلمسی نصیب اولمیان بوکبی شیلر او مسعود مملکتلرك کویلرینه قدر تعمم ایتمشدی) جوار کویلردن برینه کیدلمشدی. کویه کیررکن صحی، دلربا خانه‌لر آره‌سنده وقریه‌نك اك کوزل واك شرفلی برمحلنده انشا ایدلمش بربناء ، جناح حمایه وشفقتنی بوتون کوی اوزرینه آچمش کبی برشان و اعتلا نظر لرمزی اوقشامغه باشلامشدی . او ذات بوبنانك نه اولدیغنی سؤال ایتمش « مکتب » جوابنی آلنجه شاشالامشدی .

نه‌وقت ، عثمانلی دولتنك آنجق برولایتی قدر جسامتی حائز اولان بومملکتك هرقصبه‌سنده یوکسه‌لن دارالفنونلر ، ژیمناسلر ، تجارت وصناعت مکتبلرندن باشقه هر کوینده‌ده یکانه دار الفنونمزدن دها محتشم . دها مزین و عصرك ترقیات اخیره‌سنه کوره انشا ایدلمش بر ویا برقاچ ابتدائی مکتبی واردر.

نه‌مسعود مملکت ! نه‌طالعلی چوجوقلر !...

*
* *

تعلیم وتربیه‌ده حکومتك بالواسطه بر حق تأثیری اولمسی مکاتب عمومیه‌ده چوجقلرك دها اساسلی و دها ایی تربیه آله‌بیلملرینی تأمین ایده‌بیلیرمی ؟ تعبیر دیکرله برچوجوغك خصوصی برتحصیل کورمه‌سی ویا مکاتب عمومیه‌دن برنده اکمال تحصیل ایتمسی ، شقلرندن عجبا هانکیسی دها زیاده انکشاف فکریسنی تأمین و چوجوغی متین بر سجیه صاحبی یاپار ؟

پەداغوژی علماسنك قسم اعظمی مكتب تحصیلنی خصوصی تدرسه ترجیح ایتمشلردر . حتی بعضلری چوجوقده‌كی سجایانك تكامله مكتبك آشیانهٔ پدردن دها زیاده مساعد بولندیغنی ادعا ایدییورلر .

فی الحقیقه برچوجوق مكتبده‌كی رفقاسیله تماسده بولندقچه تدریجاً كندی قواسنه اعتماد ایتمكه باشلار . درسلرده رفقاسنه غلبه و تقدم ایتمك امللرینی تعقیبه قویلیور و بوسایه‌ده كندیسنده وظیفه‌سنه عزم و ثباتله چالیشمق آرزولری اویانیر .

اولجه آكلایه‌میه‌جغی ، اوكره‌نه‌میه‌جكی زعمنده بولندیغی مباحثی؛ حس رقابت سائقه‌سیله چالیشدقچه ؛ كوندن كونه دها قولای اوكره‌نه‌جكندن بوس بوتون حارتی آرتار و آرتق یاواش یاواش كندی اراده‌سنه حاكم اولمغه باشلار .

درسلرده معروض قالدیغی مشكلاتی باشلی باشنه برطرف ایتمك مجبوریتنده بولنه‌جغندن بوحال كندیسنده فكر تشبثی تنمیه ایدر .

مكتب عینی زمانده چوجوقلره یكدیكرینه قارشی نه صورتله معامله ایدیلمك ایجاب ایتدیكنی ، اوكره‌ته‌جكندن شاكردان دها مكتب صره‌لرنده ایكن جمعیت حیاتیله الفت پیدا ایدرلر و وظائف اجتماعیه‌لرینی كوچوك یاشدن اوكرنمش اولورلر .

مكتب كوچوك مقیاسده برسوسیه‌ته ، بر جمعیتدر واویله اولملیدر. مكتب اداره‌لری و معلمین بوخصوصی نظر دقته آله‌رق چوجوقلری حیات فردیتدن قورتاروب حیات اجتماعیه‌یه آلیشدیرمغه غیرت ایتملیدر.

مكتبلرك تحصیل خصوصی‌یه اسباب ترجیحلرندن بریده ، مكاتبك چوجوقلرده قوهٔ ذكائیه‌نك انكشافنه دها زیاده مساعد اولمسی كیفیتیدر .

برمكتبده اكمال تحصیل ایتمش برشاكرد ایله عائله‌سی ایچنده خصوصی تعلیم كورمش برطالب آره‌سنده قوهٔ ذكا ، قوهٔ محاكمه ، متانت فكریه و كوركو نقطهٔ نظرندن پك بویوك برفرق واردر .

مكتب چوجوغی برحیات منتظمه‌یه آلیشدیریر . ملكات دماغیه‌سنی تنمیه ایدر كنج شاكردده حس وظیفه وحس مسئولیت اساسلرینی اویاندیریر .

تحصیلنی صورت خصوصیه‌ده اكمال ایدن بركنج ، طاربرساقسی‌یه مغروس فدانه بكزر . بویله برفدان نشوونما بولمق ایچون ایجاب ایدن موادی تماميله ساقسی‌ده بوله‌میه‌جغی كبی بویودكجه‌ده آرتق ساقسی‌یه صیغیشه‌میه‌جق برحاله كلیر ، تدریجاً كورله‌نیر و بلكه‌ده قورور كیدر .

مع مافیه چوجوقلرك مكاتبده تحصیل و تربیه كورمه‌لرینی عائله آره‌سنده صورت خصوصیه‌ده تعلم ایتملرینه بلا قید و شرط ترجیح طرفداری دكلز . بو ترجیح مكتبك بوتون معناسیله بر (مكتب) اولمسیله مقید اولملیدر .

درمه چاتمه آدملردن متشكل و پەداغوژینك نه اولدیغندن ، وظیفه‌لرینك نه‌دن عبارت بولندیغندن بی‌خبر برهیئت تعلیمیه ایله رطوبتلی ، هوا وضیادن محروم ، معصوملرك دكل ، جانیلرك بیله اقامتنه مساعد اوله‌میان غیر صحی بربنانك ایچنه برسوری معصوملری كوندره‌رك هنوز كوربه اولان دماغ و بدنلرینی تخریب ایتمكی كیمسه توصیه ایده‌من .

ارباب فلسفه‌دن ژان ژاق روسو (Rousseau) و لوق (Locke) كبی ذوات تربیهٔ خصوصیه‌یی مكتبلره ترجیح ایدییورلرسه‌ده بز ، منتظم مكتبلر و وظیفه‌شناس معلملر بولندیغی تقدیرده چوجوغك برمكتبه كوندرلمسنك هر حالده دها زیاده فائده بخش اوله‌جغی ادعاسنده اصرار ایده‌جكز .

اساساً هربدرك قوهٔ مالیه‌سی خصوصی معلملر تداركنه مساعد دكلدر . مقتدر و وظیفه‌شناس برمعلم جزئی براجرتله خصوصی اوله‌رق خدمت تدریسیه‌یی قبوله یناشمز . فضله پاره ویرمكده هربدرك كیسه‌سی مساعد اولمز . ایشته بوكبی اسباب سائقه‌سیله‌دركه اكثریت چوجوقلرینی برمكتبه كوندرمك مجبوریتنده‌درلر .

جمعیت بشریه‌یه قارشی برغیظ ابدی ، برانفعال سكونت ناپذیر پرورده ایدن ئەمیل (Emile) مؤلفی ، چوجوقلرده‌كی تمایلات نجیبهٔ فطریه‌نك سوسیه‌ته حیاتیله مختل اولدیغنه قانعدر . روسو چوجوقلرك ممكن اولدیغی قدر محیط وسوسیه‌ته‌نك تأثیراتندن مصون قالملرینه اعتنا ایدلمسی لزومنی توصیه ایدییور . روسو وسط محیطی وهیئت اجتماعیه‌نك كنج ومعصوم چوجوقلر اوزرینه اجرا ایده‌جكلری تأثیراتی دائما تهلكه‌دار كوربیور . دییوركه : چوجوقلرده فطری اولان هرشی اییدر ، مكملدر . فقط فطری اولان تمایلات حسنه تأثیرات بشریه ایله تدریجاً غائب اولورلر و یرلرینی تمایلات سیئه‌یه ترك ایدرلر؛ هیئت اجتماعیه‌نك تأثیراتی ارشادی دكل ، اضلالیدر. روسونك بوسوزلرندن چوجوقلرك مكاتبه كوندرلمامسی كبی برنتیجهٔ منطقیه چیقیور . روسو چوجقلری هیئت اجتماعیه‌یه كوره دكل ، طبیعته نظراً یتشدیرمك طرفداریدر . شوحالده كوچك برمقیاسده بر هیئت اجتماعیه دیمك اولان مكتبلر روسو نظرنده محكومدر . ئەمیل مؤلفنك هیجان انكیز مطالعات بد بیناسنی تنقید ایده‌جك دكلز . اساساً روسو چوجوقلری ایجابات طبیعته كوره تربیه ایدلملرینی توصیه ایتدیكی حالده ایجابات مذكوره‌نك نه‌دن عبارت اولدیغنی صورت قطعیه‌ده تعیین ایده‌میور . توصیه ایتدیكی طرز تربیه‌نك نه یولده تطبیق ایدیله‌جكنه دائر بسیط برپلان بیله كوستره‌میور .

روسونك فكرنجه تربیه (طبیعته) كوره اولملی ایمش ! عجبا هانكی طبیعته ! ؟ ئەمیل مؤلفی بوراسنی صورت قطعیه‌ده تعیینده تردد ایدییور . بعض بیاناتندن ادوار قدیمه‌ده یاشایان انسانلرك حیات وحشیانه‌لرینی حیات مدنیه‌یه ترجیح ایتدیكی آكلاشیلیور . فقط روسونك توصیه‌سنه تطبیقاً تربیه ایدیله‌جك برچوجوق بوكونكی جمعیت ایچنده یاشایه بیلیرمی ؟ ایشته بوراسی شبهه‌لی !

وسط محیطی‌یه توافق ایده‌مین عضویات محكوم انقراضدر ،

یاشایه‌مز . روســونك فکرینی جرح ایتمك ایچون بر چوق برهانلر سردینه لزوم یوقدر .

بوخصوصده عالم اسلامك بویوك متفکری جناب حیدرك سرنامهٔ مقاله‌یی تزیین ایدن توصیهٔ حکمت نمونی قدر پارلاق بردلیل اوله‌بیلورمی ؟ فیلسوف لوق ایسه دها باشقا اساسه ابتنای فکر ایده‌رك تربیهٔ خصوصیه‌یی ، چوچوغی سوســیه‌ته و جمعیته بر عضو اوله‌رق یتشدیرمك غایه‌سنی تعقیب ایدن مکتبلره ترجیح ایدرکبی کورینیور . تعلیم وتربیه‌ده لوقك غایهٔ خیالی ؛ اصالت ، وقار ، ونفسه حاکمیت‌در .

لوقه‌کوره تربیه ، انسانده‌کی احتراصات‌وهوساتی عقل‌ومحاکمه‌نك زیرحاکمیتنه آلمق اساسنه مبتنی اولملیدر . کوریلیورکه لوق به‌داغوژی ایله اخلاقی تماميله بربرینه قاریشدیرمشدر .

عجبا تربیهٔ خصوصیه لوقك بومفکوره‌سنك حصولنی بحق تأمین ایده‌بیلیرمی ؟ بوراسی انسانی برآز دوشوندیرر . عینی مفکوره دها شموللی اولمق اوزره مکتبلرده نیچون تعقیب ایدیله‌مسون ! ؟

نفسنه حاکمیت ، تربیه‌نك برغایه‌سی دکل ، برواسطه‌سیدر . اساساً انسانه توجه ایدن وظائف یالکز نفسنه حاکمیت دکلدر . مکتبلرده نفســه حاکمیتله برابر چوجوغك بالآخره یشایه‌جغی محیط ده ادارهٔ معیشتنی تأمینه وکندیسنه توجه ایدن دیکر وظائفی حسن ایفایه مدار اوله‌جق بر تربیه آلمه‌سنه نه‌مانع واردر ؟

حیات جمعیته بیکانه اوله‌رق یتیشــه‌جك برکنج ـ نفسنه نه‌قدر حاکم اولورسه اولسون ـ مجادلهٔ حیاتده دائما مغلوب دوشمزمی ؟

حالبوکه تعلیم وتربیه‌دن مقصد ، انسانلری جمعیت ایچنده نه‌اولملری لازم‌ایسه اونك ایچون حاضرلامقدن عبارتدر .

م . شمس‌الدین

تاریخ

افغانستانه

امیر عبدالرحمن خان

« مابعد »

اوکیجه‌یی قلعه‌نك رؤســاسی ایله صحبت واستراحت ایله‌ك اوزره کچیروب صباحلین شهر سبزه عازم اولدم .

شهرك جوارینه وصــولمده اوراده بولونان بخارا امیرینه « بن که . سردار عبدالرحمنم . عم محترم امیر حضرتلرینه بروجه آتی معروضاتده بولونیورم : افغانستانه کیتمك ایچون بورایه کلدم . اکر مســاعده بویوروله‌جق اولورســه زیارتکزله تشرف ایله‌دکدن صوکره عزیمت ایتمك ایستیورم . » مآلنده برعریضه کونده‌ردم . ایرته‌سی کونی جوابی کلدی‌که « الله عشقنه یانمه کلمه‌یکز . سزکله کوروشمه‌م قابل دکلدر » طرزنده یازلمشدی .

بو جوابی آلینجه روسلرك محمیسی اولان بو آدمله کوروشمکدن صرف نظر ایده‌رك شهره کیرمك ایســته‌دم . مؤخراً اوندن تحویل فکر ایله (یعقوب باغ) ه کیتمك ایچین یوله چیقدم . یولك یاریسنی قطع ایله‌دیکمز صــیراده ایکی اوچ بیك اوکوزك یاییلوب اوتلامقده اولدیغنی کوردك . بزم آرقداشلر ، بونلری کورونجه قورقوب کری دوندیلر . چونکه اوکوزلری ، بخارا امیری طرفندن ســوق ایدیلمش عسکر صانمشلردی .

ناچارشهره عودته‌قراروپردك وبرفرسخ قدر یورودك‌که‌اوکوزلرك بزه طوغری کلدیکنی وشهر قاپیلرینك سد ایدیلدیکنی کوردك .

خدمتمده ایکن ســمرقندده قالوب بخارا امیرینك خدمتنه کیرن بعض آدملرك ، ورودم اوزه‌رینه کندی‌خدمتمدن چیقاجقلری وهمیله بخارا امیری بکا یوقاریکی جوابی یازمش ، بزمکیلر ایسه عبدالرحمن خان کله‌جك‌دیه برلشه‌رك اطعام‌واکرام لوازمی تدارکنه‌قالقمشدی .

بویوك قاپینك مســدود بولوندیغنی کورونجــه دیکر قاپی طرفنه کیتدك . اوراده کوردیکم اسکی آدملرمدن برینه برمکتوب ویروب آرقداشلرینه کوتورمه‌سنی سویله‌دم که‌مکتوبده « بتمله برلکده‌افغانستانه کله‌جککزی مأمول ایده‌رم . بو کون ایکیندی وقتنه قدر کلیرسه‌کز برابرجه (یارتپه) یه کیده‌رز » دیمشدم .

شخص مرقوم ، مکتوبمی کوتوروب (جنرال نصیر خان) ایله (قاضی جان محمد) وسائر سرکرده‌لره ویرمش . اونلرده حریفی حبس ایتدکلری کبی مکتوبی‌ده کیزله‌مشلر .

ناچار بونلری بکله‌دکدن صــوکرا ایکیندی اوســتی یارتپه‌یه متوجهاً یوله چیقدم وکیجه یاریســندن اوچ ســاعت صوکرا اورایه واصل اولوب اوچ کون اوطوردم . اقامتم اثناســنده اسکی آدملردن اون کیشی شهر سبزدن قاچوب کلدی و :

— یازدیغکز کاغدی بزه کوســترمه‌دیلر . دیدی . مسببلرینك حرکات نامردانه‌سندن متأثر ومحزون اولدم .

اوچ کون صوکرا (کلته‌منار) ده‌نیلن موقعه‌متوجهاً یوله‌چیقدق . بخارا میری ، بزی نظارت آلتنده بولوندیرمق ایچین آرقه‌مزدن یوز کیشی کونده‌ردی . اقشام اوستی کلته‌مناره کلدیکمزده معقبلری نهر کنــارنده کوردك . اوزه‌رلرینه آتش ایتمه‌لرینی رفقامه امر ایتدم . ایچلرندن اون بشی مقتول ومجروح اولونجه براقوب قاچدیلر .

بوندن صوکره یورویشمزده سرعت‌لازم اولدیغنی آکلادیغم جهتله اوچ منزلی بلا توقف قطع ایده‌رك ایرته‌سی کیجه (یانده) قصبه‌سنه کلدك . ایرته‌سی کونی (بالیون) ه ، اورادن‌ده (سرآسیا) (یورجی) (ریکار) طریقیله (حصار) ه واصل اولدق . بخارا امیرینك اوغلی بوراده ایدی . لکن بنم کلدیکمی خبرآلینجه شهردن چیقوب (قره داغ) یایلاغنه کیتدی .

حصار ، کوزل ومفرح بر قصبه اولوب درونده افیونکشــلرك قهوه‌خانه‌سی وباده‌نوشلرك میخانه‌سی‌ده واردی .

بو قصبه‌یه قوندیغم صیر ده عقلمه بر معذبلك كلدی . (سر دار عبداء خان) ه سویله‌یوب شهرك سركرده‌لرینه ه سزكله محرمانه بر مكالمه‌ده بولونمق آرزوسنده‌یم . امیركز حقیقةً بزمله دوستدر . روسلردن چكیندیكی ایچین لاقیدانه طاورانمایه مجبور اولمشدر ه مألنده برمكتوب یازدیروب كونده‌ردكدن صوكرا بعض تنبهاتده‌ده بولوندم .

بو مكتوب اوزه‌رینه بخارا امیرینك سركرده‌لرندن آلتی كیشی كلدی . اثنای ملاقاتده عبداء خان ، چادرك اورتاسنده‌كی پرده‌یی قالدیروب بكا تعظیم ایتدكدن و كیم اولدیغمی مسافرلره سویله‌دكدن صوكرا اونلرك آتلرینك دیزكیندن طوتوب :

— ذات فخامتكز ، امیر زاده اولدیغی ایچین بو سركرده‌لر ، آتلرنی سزه تقدیم ایدییورلر . دیدی . صاحبلری برشی دیه‌مه‌دكلری جهتله شو سایه‌ده آلتی آت صاحبی اولدق .

طاهرالمولوی

تراجم احوال

شمس‌الدین سیواسی

ابوالثناء شیخ شمس‌الدین احمد السیواسی

طریقت خلوتیه شعباتندن (شمسیه) شعبه‌سنك مؤسسی اولان عارف باللهدر. ۹۲٦ تاریخنده محمدافندی نامنده برذاتك صلبندن (زیله)ده دنیایه كله‌رك سنلری یدی‌یه بالغ اولدیغی زمان پدر عالیلرینك مرشدی اولان آماسیه‌وی (شیخ حاجی خضر) افندینك دعوات خیریه‌سنه نائل اولمق اوزره معیت بدرده (آماسیه) یه عزیمت وحضرت شیخك توجهاتنه مظهریتدن صوكره مسقط رأسنه عودتله تعلیمه باشلادیغی مقدمات علومی تحصیل ایده‌رك (توقاد) ه رحلت ومشاهیر علمادن (عرقیه‌جی زاده شمس‌الدین) افندیدن علوم عقلیه ونقلیه تحصیلنه صرف‌ما حصل غیرت ایله‌دیلر .

خلال تحصیللری اثناسنده كورمش اولدقلری رؤیایی عرفادن (كونكجی زاده) یه عرض ایده‌رك پك چوق طالبین علم وعرفانك كندیلرندن استفاده ایده‌جكلری واذیسنده‌كی تعبیرات ایله مبشراولدیلر. اكمال تحصیلی متعاقب استانبوله رحلتله علوم‌عالیه‌تدریسنه مباشرت وآز وقتده اكتساب شهرتله رتب علمیه‌دن (صحن‌سلیمانی) اخذینه‌موفق اولدیلرسه‌ده‌مقدما كوردكلری معنا تجلیاتی‌مقدمه‌سنك‌ظهورندن‌ناشی ترك مسلك ایله‌یوب‌جانب حجازه عزیمت وبعدالحج مملكتلرینه معاودتله‌وعظ وتدریس ایله اشتغال وبواثناده (حل‌المعاقد) اسمیله ابن‌هشامك (قواعد الاعراب)نی شرح ایده‌رك حل اشكال ایتدیلر. بو وجه‌ایله كذارندهٔ وقات ایكن‌سلوك طریقت‌علیه داعیه‌سیله (جمعه‌بازاری)قریه‌سنده‌پوست‌نشین اولان وپدر عالیلرینك پیرداشلرندن بولنان (شیخ مصلح‌الدین) افندیدن انابتله طوررابعه‌قدر ترقی‌ایدرك اولا (توقاد) ه بعده (زیله)یه كیده‌رك تدریس طالبین‌ایله مشغول اولدقلری زمانلرده (زبدةالاسرار) اسمیله (مختصرالمنار) شرحنی میدانه كتیردیلر. بواثناده مشایخ‌خلوتیه كبراسندن (مجدالدین شیروانی) حضرتلرینك (توقادی) تشریفلرینی استاد اكرمی (شمس‌الدین) افندی اخبار ایتمسی اوزرینه بتكرار (توقاد) ه عزیمتله شیخ مشارالیهك تربیهٔ مرشدانه‌لرینه دخالت‌وآلتی آی ظرفنده تكمیل اطوار طریقتله نائل مرتبهٔ خلافت اوله‌رق مملكتلرینه عودت‌ایله‌یوب ارشادعاشقین وتعلیم‌طالبین مشغلهٔ خیریه‌سنه باشلادیلر . بوصیراده اصحاب خیرویساردن (سیواس) والیسی حسن پاشا طرفندن بنا اولونان جامع شریف امامتیله درگاه منیف مشیختنه اولونان دعوته اجابتله عائله‌سیله برابر (سیواس) ه رحلت ایده‌رك الی آخرالعمر تدریس وتربیتله اشتغال بیورردیلر . ایشته بووجه ایله اوقاتكذار ایكن (نه‌فلك شمسی طولتدی نورایله) مصراعنك دلالتی اولان (۱۰۰٦) تاریخنده (ارجعی ..) امرجلیلنه متابعتله ترك عالم ناسوت ایله‌دیلر . (اكری) سفرنده بولونان مستجاب الدعوة ذوات عالیه‌دندر . قدس‌الله سره‌العزیز .

تفصیل احوال ومناقب علیه‌لری شیخ (رجب سیواسی) نك (نجم‌الهدی) وشیخ (نظمی‌ٔ استانبولی)نك (هدیةالاخوان) و(مستقیم زاده سلیمان سعدالدین) افندینك (خلاصةالهدیة) اسملرنده‌كی اثرلریله آثار سائره‌ده مذكوردر . سرخلقهٔ خلوتیان اولان پیراعظم (سید یحیای شیروانی) حضرتلرینه مربوطیتلری ایكی واسطه‌ایله‌دركه بروجه آتی ذكر اولنور :

(۱) عن‌الشیخ مصلح‌الدین عن‌الشیخ حضرالاماسی عن‌الشیخ حبیب قره‌مانی عن‌الشیخ سید یحیای شیروانی.

(۲) عن‌الشیخ مجدالدین نوراه عبدالمجید شیروانی عن‌الشیخ قبادشیروانی عن‌الشیخ محی‌الدین محمدالشیروانی عن‌الشیخ ضیاءالدین یوسف مخدوم شیروانی عن‌الشیخ سید یحیای شیروانی (قدس‌اله اسرارهم) حضراتیدر .

مؤلفات علیه‌لرندن منثور اولانلر:

(۱) شرح مختصرالمنارالمسمی (بزبدة الاسرار)
(۲) شرح قواعد الاعراب لابن‌هشام المسمی (بحل‌المعاقد)
(۳) مناقب‌جهاریار كزین (مطبوعدر)
(٤) جلاء عیو العرائس المخدرة
(٥) نقدالخاطر (۳۰)
(٦) عمدةالادیب فی‌التعلم والتأدیب ـ قواعد فارسیه
(۷) شرح‌غزلیات‌سلطان‌مرادخان‌ثالث
(۸) الجام‌النفوس
(۹) لطائف الایات ونقوش البینات
(۱۰) دائرة الاصول
(۱۱) حجةالهیة
(۱۲) قصهٔ موسی وخضر
(۱۳) شرح‌كلمات كمیل بن‌زیاد
(۱٤) منازل العارفین
(۱٥) مجلس

منظوم اولانلر

(۱) مناقب امام اعظم (مطبوعدر)
(۲) ارشادالعوام
(۳) مناسك حج
(٤) مرآة الاخلاق ومشوق‌الاشواق (۳۱)
(٥) عبرتنما (۳۲)
(٦) كلشن آباد
(۷) هشت بهشت (۳۳)
(۸) ترجمةالهی نامهٔ شیخ عطار
(۹) ترجمة منطق‌الطیر شیخ عطار
(۱۰) ترجمةپندنامهٔ‌شیخ‌عطار (۲٤)
(۱۱) سلیمان نامه
(۱۲) دیوان عاشقانه
(۱۳) مولدنبی (مطبوعدر)
(۱٤) النصائح فی‌ترجمةالوائح
(۱٥) ترجمهٔ قصیدهٔ بردۀ
(۱٦) مرآة الاشواق

[(٣٠) شیخ اسماعیل حقی افندی حضرتلرینكده بو اسمده بر اثرلری واردر .

(٣١) ١٠٠٥ ده وفات ایدن قاضی استانبول بستان زاده یحیی افندینكده یکرمی سکز باب اوزره بو اسمده و بو وادیده بر کتابی موجوددر.

(٣٢) بروسه‌ده لامعی چلبی ایله مشایخ عشاقیه‌دن بروسه‌ده اوچ قوزولرده مدفون بروسه‌وی مخلصلی محمد محیی الدین افندینكده بو اسمده بر اثرلری واردرکه بونلردن برنجیسی مطبوع ایکنجیسی غیر مطبوعدر.

(٣٣) مولانا ادریس بتلیسی‌نك بو اسمده فارسی العباره تاریخ عثمانیسی، موسی بکك (تذکرة الشعراسی) شهری زاده احمد افندینك قسطنطنیه تاریخی واردر .

(٣٤) مطبوع اولان بر شرح اولمایوب شمرادن «٨٩٣» ده وفات ایدن (امرینك) در .]

غزلیات عارفانه‌لرندن

واصل اولماز کیمسه حقه جهلدن دور اولمادن
کیز آچیلماز شول کوکلدن تا که پر نور اولمادن
موتوا قبل ان تموتوا سرینه مظهر اولان
کوردی آنلر حشر و نشری نفخهٔ صور اولمادن
سن میسر ایله یارب بزلره بیتك طواف
علمك ایله عامل ایله وعده تکمیل اولمادن
حق جمالك کعبه‌سنی قیلدی عاشقلر طواف
یرده کعبه کوك یوزنده بیت معمور اولمادن
مست هم مستانه کلدم تا ازلدن تا ابد
ایچمشم عشقك شرابن آب انکور اولمادن
مست اولانلرك کلامی کندودن کلمز ولی
پس انا الحق نیجه سویلر کیشی منصور اولمادن
بردوامسز درده دوشدی بودل شمسی مدام
حقه مقبول اولمق ایستر خلقه منفور اولمادن

بروسه‌لی
محمد طاهر بن رفعت

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

٣

بیروت جریان سیاسیسی } بیروت ولایتی اقوام و عناصر مسیحیه‌نك نمایشگاهی و اوروپا دولتلرینك ده هدف آمالی تشکیل ایدن بر یردر . بو ولایتده بوتون اوروپا دولتلرینك مروج افکاری ، پروپاغانداجیسی واردر . هر دولت کندی سیاستنی ترویجله کندیسنی بکندیرمك ایچون وار قوتی بازویه ویره‌رك آکا کوره چالیشمقده‌در.

مکاتب اجنبیه بو سیاستك اك برنجی مروجلرندن اولدیغی کبی غزته‌لرك‌ده بویوك بر دخلی واردر. بیك بشیوز نسخه‌دن زیاده صاتیش یاپان غزته‌لرك عددی بر ایکی‌یه منحصر اولمیوب پك چوقدر .

مطبوعاتی ایکی قسمه ، بلکه ، اوچ قسمه تفریق ایتمك ایجاب ایدر.

بر قسمی مطبوعات مسیحیه‌درکه باشلیجه‌لری (الاحوال) ـ صباح واقشام ایکی کره انتشار ایدر ـ (لسان الحال) ، (البشیر)، (النصیر) غزته‌لریدر . بونلر کندی حال و موقعلرینی تعیین و تشخیص ایدرك غایت معتدلانه و بی طرفانه بر صورتده نشریاته دوام ایدیورلر . عینی زمانده حکومت عثمانیه‌نك منافعنی‌ده پیش نظر تأمله آله‌رق آکا کوره یازی یازوب هیچ بر فرقه‌یی دیکرینه ترجیح ایتمدکلری کبی ، عین زمانده هیچ بریسنه‌ده تمایل کوسترمامکده‌درلر . یالکز کندی منافع ملیه‌لرینی معتدل بر صورتده تعقیب ایتمکله اکتفا ایدیورلر .

مطبوعات محلیه ایچنده صاحبی اسلام اولنلردن بری یومی (الرأی العام) دیکری ده اسبوعی (البلاغ) جریدهٔ دینیه‌سیدر. بو ایکی جریده حقیقةً مسلك صاحبی و صرف عثمانلی منافعنی تعقیب ایتمکده‌درلر. کچنلرده اصفر قومپانیه‌سی علیهنده بیروت و شام غزته‌لری اوزون اوزادی‌یه بندلر و مقاله‌لر درج ایلدکلرندن، اصفر بالذات بو غزته‌جیلردن برقاچنی اطماع ایتمك صورتیله کندی لهنه چویرمکه موفق اولمش ایسه‌ده ، مذکور غزته‌جیلردن الرأی العام صاحبی (طه مدور) افندی ایچلرندن چکیلوب پاره اخذینی منافع وطنیه و دینیه‌سنه مغایر کوردیکندن بر باش مقاله ایله هم کندیسنه وقوع بولان تکلیفی، همده آرقداشلرینك فوبه‌لرینی میدانه قویمقله معاهده‌لرینی بوزمشدر . بو کنج ، عثمانلی دار المعلمین مکتبنده اکمال تحصیل ایتمکله برابر عین زمانده فرانسزجه‌یه‌ده آشنا و عربجه لسانیله تحریره صوك درجه مقتدردر . مسلکی ایسه دائما حکومت عثمانیه‌یه بی طرفانه ، صادقانه خدمت ایتمکدن عبارتدر. نته‌کیم حسن خدمتنه مکافاةً برقاچ کون اول کندیسنه برده نشان ویرلمشدر .

(البلاغ) جریدهٔ دینیه‌سی هفته‌ده بر دفعه جمعه کونلری منتظماً انتشار ایدر و تمامیله اوروپا دولتلرینك انتریقه‌لرندن و اقوام اسلامیه ایله شئون اسلامیه‌دن باحث سیاسی ، اجتماعی ، ادبی ، فلسفی و دینی بر غزته‌در. بر ایکی آی اول غزته‌سنه درج ایتدیکی بر قصیده‌دن طولایی استانبوله اعزام ایدلمش ایسه‌ده دیوان حرب عرفیجه برائتنه قرار ویریله‌رك تکرار بیروته عودت ایلمشدر . زیارتنه کیتدیکم زمان اداره خانه‌سنده بوله‌مدم. مع مافیه اعادهٔ زیارت ایتمك لطفنده بولنمشدر.

مطبوعاتك اقسام سائره‌سی ایسه (المفید) و (الاتحاد العثمانی) غزته‌لریدرکه برنجیسی مسلك و مشوار صاحبی اولمقله برابر عربلغی و هر شیئك لسان عربی ایله تعاطی اولنمسنی و مأمورینك لسان عربی‌یه آشنا اولملری لزومنی تعقیب ایدیور . صاحبی‌ده تربیه‌لی و لسان آشنا

ایکی کنجدر. حریت وائتلاف فرقه‌سنك مروج افکاریدر. حالبوکه بیروتده حریت وائتلاف فرقه‌سنك رسمی برقلوب ومرکزی وتشکیلاتی یوقدر. انجق اولجه اتحاد وترقی جمعیته انتساب ایدن برقاچ ذات واردرکه بونلر هرنه‌دنسه جمعیت اتحادیه‌دن آیریلان کیمسه‌لردر. المفید غزته‌سنك تعقیب ایتدیکی مسلك هرنه قدر حد ذاتنده مشروع ومعقول ایسه‌ده پك مفرطانه ونابهنکامدر . چونکه اتفاق واتحاده الك محتاج اولدیغمز برصیره‌ده عربلق حسیاتنی تعقیب ایتمك وآیریلق غیریلك مسلکنی نشره خدمت ایتمك ظن عاجزانه‌مجه دولت وملتك منافعی مقتضاسندن اوله‌ماز .

(الاتحاد والعثمانی) غزته‌سی اسمندن اکلاشیله‌جغی اوزره اولجه صرف اتحادیوندن اولدیغی حالده برقاچ آی اول اتحادجیلرك طاوونی چالمغی ترکله بیطرفلغنی اعلان واخیراً صرف ائتلافجی اولدیغنی اعلان ایلمشدر ایکی کون اول بیروت دیوان حرب عرفیسی طرفندن غزته‌سی بلامدت تعطیل ایدلمسی اوزرینه ، یکیدن (الائتلاف العثمانی) نامیله دیکر برامتیاز آلمغه باشلامشدر . رنکدن رنکه ، شکلدن شکله کیرن بو آدمدن هر ایکی فرقه‌نك‌ده برخیر کورمیه‌جکنه سند ویررم .

حال حاضرده اتحاد وترقی جمعیتدن بشقه بیروتده رسمی برجمعیت یوقدر . جمعیت مذکوره‌نك هم قلوبی ، همده تشکیلاتی اولوب عین زمانده (البرهان) و (ابابیل) غزته‌لری‌ده آنلره منسوب اولدیغی روایت اولنمقده‌در .

بوهفته‌ظرفنده برده (جمعیة الاخاء الاسلامی) نامیله دیکر برجمعیتك تشکیلنه بیروت اشرافندن (شیخ محمود افندی فرشوخ) همت ایلمشدر. مشارالیه طرفندن وقوع بولان دعوت اوزرینه کیجه وقتی خانه‌سنه کیتدم . اوراده مأمورین واشرافدن متعدد ذوات ایله طوبروق موقعی قوماندان سابق خلیل ادهم پاشا وتزدنده مسافر بولندیغی داعوق افندی‌ده حاضر بولنیورلردی . تبرکا وتیمنا ایکی کنج طرفندن فرقان مجید تلاوت اولندقدن صکره شاعر وادیب فؤاد افندی طرفندن غایب فصیح وبلیغ برنطق قرائت اولندیغی کبی کوچوك برچوجق طرفندن‌ده عربی العباره برمنظومه قرائت اولندی . خانه صاحبی وجمعیتك مؤسسی ذات‌ده جمعیتك صورت تشکلیله مسلکندن باحث برنطق ونشیده اوقودی . بنده کزده برنی سویلمکلکمی رجا ایلدیلر اوزرینه عاجزانه برایکی سوز سویلدم . جمعیت مذکوره‌نك پروغرامیله بیاننامه‌سنی لفاً تقدیم ایلدم .

بیروتده عناصر مختلفه بولندیغنی بالاده سویلمشیدم. شمدی بوعناصر اوزرینه اجرای تأثیر ونفوذ ایدن دولتلردن بحث ایده‌جکم .

بیروت مسلمانلری عثمانلی اولدقلری حالده مع التأسف ارالرنده کرکی کبی اتفاق وآهنك موجود دکلدر . عینی زمانده کندی منافع ملیه وقومیه‌لرنی لایقیله دوشونه‌مامکده‌درلر. فقط شایان تبریك برشی وارسه بیروت مسلمانلرینك پك حمیتلی وغیرتلی ومکرم ، مسافرپرور وتشبث شخصی طرافداری اولدقلری کیفیتیدر .

کرك بیروت اسلاملری وکرك لاتینلرك برقسمی تمامیله دولت علیه‌یه صادق وخیر خواه بولنیورلر . لاتینلرك دیکر برقسمی‌ده فرانسه حکومتنك نفوذینی تسهیل وترجیح ایدییورلر .

اورتودوقسلر ایسه کلیاً روس طرافداری بولنمغله معروف ومشهوردرلر . روسیه حکومتی طرفندن اورتودوقسلره پك چوق ایلکلر یاپیلمش واون بش خانه‌یی محتوی اولان کویلرنده بیله برباب مکتب آچمق صورتیله هم چوجقلرنی تعلیم ، همده کندی نفوذینی ایلری کوتورمکده‌در .

آیری برمقاله ایله کونده‌ره‌جکم ایستاتستیقه دقت بیوریلیرسه روسلر طرفدن تأسیس اولنان مکاتبك سکسان یدی عدد اولدیغی مطالعه ایدن قارئلریمز شبهه‌سز تعجب ایده‌جکلردر . حتی بوقدرله‌ده اکتفا ایدلمیه‌رك ، بوتون طلبه‌لرك باشنده روس شابقه‌سی بولنیور . بومکتبه دوام ایدن معلمینك قسم اعظمی عثمانلی ویرلی اولوب ، اسلام چوجقلرینك‌ده چوغی حکومت مکتبلرینك فقدانی یوزندن بومکتبلره دوام ایتمکده‌درلر .

بیروتده هردولتدن زیاده فرانسه دولتنك نفوذی واردر. (مارونی) طائفه‌سی — که جبل لبنانك قسم اعظمنی تشکیل ایدییور — تماميله فرانسه‌نك نفوذی آلتنده بولنمقده وکنجلری ایسه فرانسز پولتیقه‌سنی ترویج ایلمکده‌درلر . مارونیلر ایچنده حسیات عثمانیه ایله متحسس برفرد بیله بولنمز .

بوطائفه‌نك جبلده برپطریقلری واردر . پطریقك مأموریتی رسماً حکومت عثمانیه‌جه غیر مصدق اولوب کندیسنك هیچ برفرمانی یوقدر . یالکز فرانسزلر بوذاته چوق اهمیت ویرییورلر . فرانسه نفوذینه الك چوق خدمت ایدن بوذاتدر .

فرانسه قونسلوسی همان هر ایشده بو پطریقك رأینه مراجعت ایدییور .

عینی زمانده فرانسه نفوذینی ترویج ایدن غزته‌لرده بیروتده انتشار ایله بوفکره خدمت ایلمکده‌درلر .

موثوقاً استخبار ایتدیکمه نظراً والیٔ ولایت حازم بك افندی، باب عالی‌یه کوندردیکی برتقریرده بیروت ولایتك (الساسلوره‌ن)دن بك آز فرقی بولندیغنی ودولت علیه طرفندن کمال سرعتله تدابیر قطعیه ومؤثره اجرا ایدلمدیکی تقدیرده فرانسز پولتیقه‌سنك کوندن کونه سرعت وفعالیتله انتشار ایده‌جکنی کچنلرده یازمش اولدیغی حالده بوکا قارشو باب عالیدن هیچ برجدی جواب آله‌مامشدر .

انکلتره وامریقا نفوسی ایسه فرانسزلرلکی قدر دکل ایسه‌ده هر حالده خاطری صاییلیر . یالکز حال حاضرده‌کی انکلیز قونسلوسی اولجه ازمیرده بولنمش وترکجه‌یی‌ده اوکرنمش برذاتدر .

کندیسی تماميله عثمانلی محبی برذاتدر . والی حازم بك افندی‌یه برچوق ایشلرده — اجنبیلره قارشی — یاردم ومعاونتی طوقونمشدر .

حکومت محلیه‌نك کسب قوت ایتمسنه‌ده طرفداردر . بیروت

بومباردمانی اثناسنده فرط غیرت وحمیتی سبقت ایدن بر یرلی عسکره کندی دولتی نامنه انکلیز قونسلوسی بر کوموش توتون طبقه‌سنی کندی الیله اهدا ایتمشدر .

§

بیروت احوال بلدیه وصحیه‌سی } بیروت شهری هر شیدن اول پك تمیز ، براق بر صویه ، الکتریقلی ترامواییه ، هوا غازی وصو شرکتلرینه مالیکتله اهالینك اسباب استراحتلری تأمین ایدلمشدر . قصبه اورته‌سنده وحکومت قوناغنك قارشیسنده کنیشجه‌جك برمیدانده بربلدی باغچه‌سی واردر . باغچه‌نك ایچنده بر یمك لوقنطه‌سیله برقاچ قهوه‌خانه واردر .

بیروت هوتللری‌ده کوزل وتمیزدر . یالکز سوقاقلرك قسم اعظمی هنوز طار وطاش وچمنتو ایله تفریش ایدلمامش برحالده‌در .

بویوزدن توز ، طوپراق هیچ اکسیك دکلدر . بیروت بلدیه‌سنك وارداتی قرق بیك لیرا قدردر . فقط بلدی وارداتی علم وفن دائره‌سنده صرف ایدلمدیکی جهتله مملکته نافع خدمتلر ایفاسنه موفقیت الویرمامشدر . مثلا بیروت حکومت قوناغنك جوارنده اقامت ایدن فاحشه‌لرك چوغی الیوم امراض خبیثهٔ ساریه ایله معلول بولونملری یوزندن مملکت داخلنده فرنکی خسته‌لغی کوندن کونه توسیع دائرهٔ سرایت ایتمشدر . بشریتك بویوزقاره‌لری هرزه‌ده بولونورلرسه مطلق مملکتی تلویث ایدرلر .

بدایت امرده پك آز مصرفله اوکی آلنیرکن ، اهمالجیلق سایه‌سنده الك صکره اولاد وطنی بوکبی مدهش ، اولدیریجی علتلرد. قورتارمق ایچون برفرنکی خسته‌خانه‌سی – قسطمونیده اولدیغی کبی – انشا وتأسیسه مجبوریت حاصل اوله‌جقدر !

بوایشده الك زیاده وظیفه‌سنی ایفا ایدن صحیه‌مفتشیله صحیه‌قومیسیونی اولدیغی حالده مع التأسف مقرراتلرینك چوغی اجرا ایدلمدیکی جهتله اعضالرك برقاچی قومیسیونه کلمکدن امتناع ایلشلردر .

هله قولرانك ، حلبدن شامه سرایتی وشامك‌ده بیروته یقین بولنوب کونده بردفعه شامدن بیروته ترنك کیدوب کلمه‌سی نظر دقت واعتباره آلنیرسه جداً حکومتك پك زیاده یورولمسی لازمکلیر . حالبوکه بیروت ایچنده یوزلرجه آخورلرك حفظ صحته پك مخالف برصورتده بولنمسی ودائما روائح کریهه‌نك انتشاریله قولرامیقروبلرینك بسلنمسنه خدمت ایتدیکی فناً ثابت ایکن بونك رفعنه برچارهٔ قطعیه دوشونیله‌مامشدر .

صحیه مفتشنك فعالیتی بوراده منتشر فرانسزجه (لوروی) غزته‌سی برباش مقاله ایله ثنا ایتمسنه باقیلیرسه اهالك بشقه‌مأمورلرده اولدیغی اکلاشیلیور . خلاصه حکومت محلیه طرفندن مملکت ایچنده یاپیلمسی ایجاب ایدن شیلرده قصور واهمال کوسترلمکده‌در . بوبابده‌کی قصورك کیمده اولدیغنی بن بردرلو اکلایه‌مدیغم کبی ، مأمورلری مدح وذم ایلمك‌ده وظیفه‌م خارجنده‌در .

§

حسین المصرینك اعدامی } بوهفته‌ظرفنده‌اوچ کیشی‌اولدیرن حسین المصرینك اعدامی حقنده صادراولان ارادهٔ سنیه‌نك ولایته تبلیغی اوزرینه مقتولك ورثه‌لری قاتلك اعدامنی شدتله‌طلب ایلدکلرندن صباحلین (١٨ تموز) ایرکندن قاتل حبسخانه‌دن قوهٔ ضابطه‌ایله اتحاد میدانه‌کتیریله‌رك ، کندیسنه اراده‌نك تبلیغندن‌صوکره‌اعدام‌ایدلمشدر . سائرینه عبرت اولمق اوزره اولوسی برساعت قدر آصیلی بولندقدن صکره دفننه مساعده اولنمشدر .

مخابر مخصوصکز

بیروت

س . م . ت

———•••———

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

—٣—

(صوفیه)

کچن مکتوبمده بلغارستان معلمین اسلامیه‌سندن ، بوسنه‌کی قونفره‌سندن ، بلغار معلمین قونفره‌سنه صورت اشترا کندن ، بوندن حاصل اوله‌جق فوائد عظیمه‌دن بحث ایتمشدم .

بالآخره یکرمنجی عصر مدنیتك یکانه سلاحی اولان معارف مسئلهٔ مهمی حقنده دها زیاده معلومات آلمق ، بوجهتله بلغارستان مکتبلرینه دائر « سبیل الرشاد » قاره‌لرینه اساسلی برمعلومات ویرمکی دوشوندم .

بونك ایچون بعض برلره مراجعت ایتمش ایسه‌مده حقیق برمعلوماته دسترس اوله‌مدیغمدن هرحالده صوفیه‌یه کیتمکلکم لازمکلدی . ایشك الك زیاده فنا اولان جهتی شوکه : بزحدوددن کچه‌لی اون کون اولدیغی حالده حالا پساپورطمی ویرمیورلردی . حدوددن کچرکن پساپورطری هپ آلدیلر ، فقط قلبه‌یه کلمزدن ،قدم دیکر لرك کنی ویردیلر . بم پساپورطه کلنجه کیمی قلبه ایستاسیوننده ویریله‌جکنی کیمی‌ده قونسلوسخانه‌دن آلنه‌جغنی سویلدیلر . ایشته قلبه‌یه کلدلی بوقدر کون اولیور ، حالا بزم پساپورط یوق . بودفعه صوفیه‌یه کیده‌جکم تحقق ایدنجه‌آرتق نه‌چارنیکه (قائمقام) مراجعت ایدرك دها زیاده قلبه‌ده اقامت ایده‌میه‌جکمی آکلاتدم . بزه قارشی – ایفا ایتمیه‌جکی – بروعده‌ده بولندی : بوکون مکتوب یازه جغنی ، وفقط بم پساپورطمزده کیده‌بیله‌جکمی سویلدی ؛ و « شاید سؤال ایدرلرسه بورایه حواله ایدرسك » جمله‌سنی‌ده علاوه ایلدی . بن‌ده بونك اوزرینه نه اولورسه اولسون ، « توکلت علی الله » دیوب الافرانفه ساعت بشده قایطونه راکباً صوفیه ترننه بنشدم .

ساعت بشده ترن حرکت ایدییوردی . فقط نه غریب حال ! انسان ایچون دردیمی ، حالی اکلاتمیه‌جق کیمسه‌لر ایچنده بولنمقدن دها کوچ برشی یوقش ، بلغارلر بکا سویلرلر ، بن‌ده اونلره جواب ویرییوردم ، اما بیلسه‌کز ، نه سؤال ! نه جواب !

هرنصلسه الله ایکی کشی کوندردی ، بونلر کوزل تورکجه بیلیورلردی . باشلادیلر اوردن بوردن سوز آچمه‌یه ، نهایت سوز عثمانلی قابینه‌سنه کلدی . حقیقةً بلغارلر حقمزده پك بدبیندرلر .

برقاچ استاسیون کچدکدن صکره بلغارستانك کبریت فابریقه‌سنه کلدك بوفابریقه‌یی کورنجه برکندیمزی ، برده بلغارستانی دوشوندم وهمان بلا اختیار برکره آه ! چکدم .

اورادن‌ده کچه‌رك ساعت اون رادەلرنده صوفیه ایستاسیونه مواصلت اولندی . بورایه مواصلتمز بالطبع کیجه ایدیسه‌ده الکتریقلرك ضیاسیله اورته‌لق کوندوزدن دها پارلاق ایدی .

استاسیونده پك چوق ارابه کوردم ؛ فقط بزده‌کی کبی کورولتوسی انسانك بینی پاتلاتمیور ، هپسی لاستکلی اولدیغی جهتله سس چیقارمیورلر . ترامواپلرده ،کمیل الکتریکله ایشلیورلر . هر نره‌یه کیدرسه‌ك یکرمی پاره‌یه، بزده بالطبع بر ترامواى ایله طوغریجه متره‌پول موتنه کلدك .

اوکیجه اوراده استراحت ایدوب فرداسی کون یانمه ایکی رفیق بولارق لازمکلان تتبعاتده بولندم .

صوفیه‌ده بش آلتی کشیدن بشقه اسلام یوق دیمکدر . بوراده درت کون قدر قالدم باش مفتیلکده بولنان ایکنجی کاتب حسن فوأد بك بزه‌پك چوق دلالتده بولوندی .

بوراده آثار اسلامیه‌دن هیچ برشی یوقدر . مسموعاته نظراً وقتیله قرق بش جامعشریف ایله بلکه یوقدرده مسجد وار ایمش : بالآخره بلغارستان طرفندن بونلرك هپسی هدم ایدیله‌رك یالکز جامعشریفك بریسی اسکی حالنده‌قالمش دیکر بریسیده‌اولجه‌کلیسا ایدی‌دیه‌رك « کل شیء یرجع الی اصله » قاعده‌سنه توفیقاً اصلنه تحویل اولنمش ، بنده یانته کیدرك قبه‌نك اوزرنده‌کی صلیبه نظر ایده ایده برقهوه ایچدم . دها طوغروسی برفنجان زهر ایچدم .... اوخ ! نه آجی شی ..! اسکی مشهور جامعلردن بریسیده موزه‌خانه اولمشدر .

§

کتبخانه و قیمتلی بر قصص انبیا

اوکونی رفیقلرم بنی بلغار کتبخانه‌سنه کتوردیلر ، بلغارلرك غایت دهشتلی بر کتبخانه‌سی واردر . بوکتبخانه فوقانی، تحتانی اولاق اوزره ایکی قاتدر ، قارشیدن کورنجه بزم نافعه نظارتنه برآز بکزر ؛ کتبخانه‌یی دها کورورکن استانبولده بویله مهم برکتبخانه‌مز اولمدیغنه نقدر تأسف ایتدم . بورانك اصل مأموری غایت نازك ، محویتلی ، تورکجه ، عربجه‌کوزل بیلیر برکنجدر. کتدیکمز وقت‌کندیسنی تجوید قرآنه متعلق یازمه برعربجه‌کتابك مطالعه‌سیله مشغول بولدق .

بوکتبخانه‌ده ٣٥٠٠ قدر آثار اسلامیه واردر. بونلرك ایچنده الکزیاده نظر دقتمی جلب ایدن شی طقوز یوز سکسان اوچ تاریخنده فارسی لسانی اوزره تألیف اولنمش برقصص انبادر . کتاب تعلیق یازیله یازلمش وایچنده پك‌چوق انبیاء عظامك رسملری‌ده کوسترلمشدر .

حتی نوح علیه‌السلامك سفینه‌سی ، صالح علیه‌السلامك معجزه‌سنك نه صورتله اولدیغی ؛ انبیاء کرامه اطاعت ایتمیانلرك صورت هلاکاری بیله طابلولر ایله کوسترلمشدر . کتابك قابی‌ده‌آثار عتیقه‌دندر . بوکتب ، دیکر کتابلرك بولندیغی‌یرده اولمیوب بیوك‌بردمیر صندیق درونده کلیدلی‌بولنیور. مأموره نیچون بوراده محفوظ اولدیغنی سؤال ایتدم . جواباً دیدی‌که : «کتبخانه‌مزده الك قیمتلی کتابمز اولدیغی ایچون ضیاعندن قورقیورزده آنك ایچون بویبوك‌دمیرصندقده‌محافظ ایتمه‌یه مجبورقالیورز.» فاعتبروا یااولی‌الابصار! ١١٢٨ تاریخنده ویدین محافظی حافظ علی پاشا مرحوم طرفندن وقف ایدلمشدر .

تحقیقاته کوره بوذات ملك احمد پاشا مرحومك دیوان افندیسی اولوب صوفیه‌ده وفات ایتمش وبوکتابی‌ده بتلیس خانی ایله اولان برمحاربه‌ده‌بتلیس خانك کتبخانه‌سندن آلمش ایمش .

§

یکی بلغار کلیساسی و بلغارلرك اسلاملره قارشی حسیاتی

اوکون ینه شهرك ایچنده‌شایان‌اهمیت اولان‌مواقعی طولاشیرکن برمیدانلقده یوکسك بریرده آت‌اوزرنده بیوك بر هیکل‌وبونك‌اطرافنده‌ینه‌آت‌اوزرنده‌برچوق‌جنراللر،اوك‌طرفنده علامت‌مظفریت اولمق‌اوزره برده قادین‌رسمی‌برلنیوردی . بونك ایکنجی علکساندر اولوب بلغار ملتنه یاپیلان ایلکه مقابل برخاطره اولوب نامنك ابدیاً اونوتولمه‌مسی ایچون یاپیلدیغنی سویلدیلر . ایشته ملتی ، ملیتی سوه‌نلر بیوکارینه بویله حرمت ایدرلر ، دیدیلر.بونك برعینی‌ده ینه بلغار موزه‌خانه‌سنده‌کوریلور، بلغارلر شمدی‌یه قدر قاچ نوع البسه کیمشلر وکیورلرسه هپسی‌موزه‌خانه‌ده واردر . کویلرك‌الك عادی البسه‌سندن الك یوکسك بکلرك‌کنه واریجه‌یه قدر موجوددر . ظن ایدرسه‌م ملیتنه محبتی اولانلره لایق برعمل اولسه‌کرکدر .

بومیانده ینه الك زیاده نظر دقتمی جلب ایدن شی یکی یاپیلان بلغار کلیساسی‌اولمشدر.کلیسایاپیلوب‌ختامه ایرمك اوزره‌در، قبه‌لری آلتون‌یالدیزایله یالدیزلانمش، پاریل پاریل پارلایور . (٤,٠٠٠,٠٠٠) درت ملیون فرانق صرف اولندیغنی سویلدیلر . بونك قارشیسنده دهشتلی بربنا دها وجوده کتیرلمش‌که اوده بیوك پاپاسلره مخصوص بریردر . بوکلیسادن بشقه دها برچوق جسیم کلیسالرده واردر .

بیلمه‌م‌که برطرفدن یکرمنجی عصر مدنیتنده دینك ذره قدر اهمیتی حائز اولمدیغی اوکه سویله‌رك ، بواوزون اوزون مناره‌لرك ، جامعلرك حالا کوز اوکنده طوردیغنه تعجب ایدیلیرکن دیکر طرفده ـ قراله مخصوص حالا برسرای یوق ایکن ـ نصل اولورده ملیونلر صرف ایدیله‌رك کلیسالر ، روحانیلره مخصوص عالی بنالر ، نظارتلر وجوده کتیرلمکه چالیشیلور ؟ !

دیمك‌اولیورکه « دین » ك بیوك‌فائده‌سی وار ایمش‌که اهمیت ویریلیور. بویله ملیونلر صرف ایدرك کلیسالر وجوده کتیرمکده‌کی مقصد هیچ شبهه یوقدرکه بلغار ملتنك استقبالی ایچون دوشونیلمش سیاسی برمسئله‌در . شوحالده برملتك استقبالی تأمین ایتمك خصوصنده « دین » ك پك بیوك بردخلی واردر. بوکلیسالردرکه بلغارستانك استقلالنی وجوده کتیرمش ودها تخیل ایلدکاری پك چوق شیلری کتیره‌جك اعتقادنده بولنلیور .

آنك ایچون بودفعه بلغار اکسارخانه‌سی ایله منیسترلر اره‌سنده‌کی اختلافده هپسی بردن آیاغه قالقدیلر ، اکسارخانه ایله کلیسانی آیرمغه چالیشانلری تلعین ایلدیلر . [بومسئله‌یه‌دائر بالآخره آیریجه برمقاله‌یازه‌جغم]

بلغارلرده اسلاملره قارشی عجیب حسیات وار : بر اسلام کوردیلری هپسی بردن قادین ارکك تکمیل اوکا باقارلر ، بعضا تحقیرده اکسیك دکل، برکون قرالك سرایی یاننده‌کی مشهور بلدیه باغچه‌سنده طشره‌دن کلمش بر مسافر ایله برابر اوتورورکن کورمدك دیه‌یه‌جك قدر بزده کوردك فقط بن بلغارجه بیلمدیکم ایچون سویلدکلرنی ایشتمیورمده ای کلیور . اکر کزن آدمك باشنده برده صاریق اولورسه صوفیه‌نك قرنجه‌لری بیله اوکا باقارلر .

شوراسنی‌ده‌سویلمك‌مجبوریتنده‌یم‌که‌هرایشده‌مسلمانلره قارشی مطلقامشکلات کوستریورلر . ١٩٠٩ سنه‌سنده‌کی پروتوقول احکامنه رعایت ایدلیور . بونی بالآخره یازه‌جغم‌مسئله‌لر ایضاح ایده‌جکی کبی باصومسئله‌سنده بکا قارشی یاپدقلری معامله‌ده اثبات ایدییور .

بازار کونلری ، یورطو کونلری ـ خرستیانلر کبی ـ مسلمانلرده دکانلرینی قپامغه مجبوردر . بوده مساوات ، عدالت‌صاییله‌جقمی‌بیلمم .

صوفیه‌ده بولندیغمك ایکنجی کونی غزته مخبرلرینه مخصوص اولان اصولدن مستفید اولمق ایچون بر پاصو آلمق مقصدیله نظارته مراجعت ایدرك کندیمی بیلدیردم. نه مقصدله کزه‌جکمی‌صوردیلر ، بن‌ده‌جواباً: هیچ‌برمقصدم یوقدر ، یالکز بلغارستانك‌کرك‌معارف‌وکرك‌خصوصات سائره‌ده کوسترمش اولدیغی ترقیات سریعه‌وبونك اسبابنی منسوب اولدیغم جریده‌یه یازارق کندی ملتمزك نظر انتباهنه عرض ایده‌جکم .... دیدم بونك اوزرینه برعرضحال یازمق لازمکلدیکنی ، بوعرضحالده نه صورتله ونردن چیقوب نره‌یه کیده‌جکمی‌ده صیره‌سیله ذکر ایتمه‌می مکرراً تنبیه ایلدی‌که تماماً قید آلتنه آلیوردی . بزده‌سویلدیکی کبی‌برعرضحال یازدق ، عرضحالی‌بشقه‌بریره حواله ایتدیلر . بوکره‌ده اورایه کتدم ، اوراده سبیل‌الرشاددن برایکی نسخه ایستدیلر، ویردك، بودفعه‌ده مجلسه قونه‌جغز یارین کل جوابنی آلدم .

یارین، اولدی کیتدم ، ناظر اولمدیغی جهتله برقاچ ساعت صوکره کلمه‌ی

سويلديلر . برقاچ ساعت صوكره اولنجه ناظرده كلشدى . فقط ينه مجلسه قويه‌جغى يارين كل! جوابنى آلدم ، بودفعه مقصدلرى تماماً اكلاشيلوردى ؛ فقط هرنسلسه ينه كتدم ، بودفعه‌ده اوچ كون صوكره كلـى سويلديلر ، بن‌ده كال تأثر وتأسفله ديدم كه: بتون مخبرلر حقنده جارى اولان بر اصولى سبيل‌الرشاد مخبرى حقنده تطبيق ايتمكدن نيچون استنكاف ايديورسكز ؟ بوايشى يارينه ، اوبركونه آتمقدنسه ويرميه‌جكز ديسه كزده شمدى‌يه قدر بن‌ده بوراده بكلمه‌سم اولمازمى ؟

بونك اوزرينه: سبيل‌الرشاد اوبر غزته‌لره بكزه‌ميوب علمى ، فنى برغزته اولديغى ايچون مجلس طوپلانوب بونك حقنده بر قرار ويرمدن پاصو ويرميه‌جكلرينى سويلدى .

بزده سبيل‌الرشادك علمى وفنى بر رساله اولمقله برابر عينى زمانده‌ده سياسى برغزته اولديغى ، بناءً عليه اصل بويله غزته‌لرى حمايه ايتمك لازم‌كله‌جكنى اكلاته‌رق پاصو آلمادن ينه قلبه‌يه دوندم .

ايشه واقع اولان مراجعتلرده اسلامله كوستريلان مشكلاتك برنمونه‌سى! اسلام غزته‌سى مخبرينه بومعامله اولورسه بشقه‌لرينه نهلر اولماز ؟

§

سوزمه ختام ويرمزدن اول صوفيه شهرينه عائد اولارق بر قاچ جمله دها سويلك ايسترم .

صوفيه‌نك ايچريسى قسآدرت پارمق عرضنده آلتى يدى پارمق طولنده كسمه پاك طاشلرايله دوشنمش اولوب آرالرى‌ده زفتدر . كورنلر صابون قالبى ظن ايدرلر . بر قسمى‌ده استانبولده كورديكمز پاك طاشلرينك اوفاقلرى ايله دوشنمشدر . هر طرفى زفت اولان يرده واردر . پك دهشتلى باغچه‌لر وجوده كتيرلمش . اكر استانبوله بورايه صرف ايديلن همتك ياريسى صرف اولنسه اويله باغچه‌لر وجوده كله‌جك‌كه عالم حيرت ايچنده قاله‌جق !

بو كبى منظمات اموردده اوقدر مصارف بيله ايتميورلر ، بتون محبوسلره ايشلديورلرمش : مثلا ، اون‌بش‌سنه محكوم اولان كيمسه‌لره برقاچ سنه‌سنى عفو ايدرك خدمت ايتديريورلركه پك اعلا بر اصول ! زيرا بوصورتله جمعيت بشريه ايكى جهتدن مستفيد اوليور : بريسى ملتك منافعنه عائد بيوك بيوك مؤسسه‌لر وجوده كليور ، ديكرى‌ده جمعيت بشريه‌نك بر اعضاسى عطالتدن قورتاريليور . بيلم‌كه نه‌كبى ملاحظه‌يه مبنى بزده‌ده بو اصول تطبيق اولنه‌رق استفاده ايدليور ؟

شمدى بحث اصل مقصديمز اولان معارفه كلدى ذاتاً صوفيه‌يه اومقصدله كلديكمدن بونى آيرى مقاله‌يه براقيورم .

§

بلغارستانده مسلمانلره روا كورولن مظالم | زوالى مسلمانلر ! اوت ؛ زوالى مسلمانلر ، ديورم . چونكه : اوروپا بر طرفدن يكرمنجى عصرده انسانيتدن ، مدنيتدن بحث ايديور ؛ ديكر طرفدن مسلمانلر طرفندن جزئى برشى كورولسه انسانيت ، مدنيت نامنه پروتستولر ياغديريلير ؛ مسلمانلرك باربارلقندن ، وحشيلكندن بحث اولنور ؛ حتى بوقدرلده قاليه‌رق مدنيت نامنه مسلمانلرى تمزله‌مك لزومى بيله درميان اولنور . ديكر طرفدن ايسه مسلمانلر عليهنده تصورى بيله انسانك قلبنى پارچه پارچه ايده‌جك اولان برطاقم مظالم ، قرون وسطى باربارلرينك بيله جسارت ايده‌ميه‌جكى جاوارلقلر انسانه ، انسانيته شين ويره‌جك وحشتلر اجرا ايديليوردده مدنى (؟) اوروپاليلر هيچ سس بيله چيقارميورلر .

ديمك اوليوركه مسلمانلره روا كوريلن هر فنالق ، بتون ادبسزلكلر عين مدنيت (؟) محض عدالت (؟) اوليورده مسلمانلرك حقوق مشروعه‌لرينى طلب ايتملرى باربارلق اوليور .

بلغارستانده مسلمانلره روا كوريلن معاملهٔ ظالمانه‌نك درجه‌سنى اكلاتمق ايچون «پراوادى» قضاسنك «پوطره‌شان» قريه‌سنده حسين ابن محمد ايله زوجه‌ى حنيفه‌يه اجرا ايديلن جاوارلغى بتون مسلمانلرك نظر عبرت وبصيرتلرينه عرض ايله اكتفا ايده‌جكم . پراوادى‌ده «حسن جلال» افندى طرفندن سائر غزته‌لره كوندرلديكى كبى - برا لام غزته‌سى اولمق مناسبتيله - «سبيل‌الرشاد» جريدهٔ اسلاميه‌سنه‌ده كوندرلدى ، وبومناسبتله بلغارستان مسلمانلرينك حال اسف اشتمالندن بتون مسلمانلرى خبردار ايتمك ايچون بو مظالمى تصوير ايدن لوحه‌نك برعينى‌ده بالواسطه بنده‌كزه كوندرلمش اولمقله وقعه‌يى بروجه آتى انظار قارئينه عرض ايديورم :

«صوك كونلرده بعض وطنداشلرمزك اسلاملره قارشى ايتدكلرى تجاوزات حقيقتاً فنا برشكل آلمه باشلادى . تجاوز اودرجه‌يه كلدى‌كه انسان زوالى معصوم اسلامله ايديلن بو ادبسزلكلرى كوردكچه آغلامقدن كندينى آلامز . انسان نصل آغلاماسين ، نصل فرياد ايتمسون‌كه كوزمزك اوكنده مخدرات اسلاميه‌نك‌ده عرضنه تجاوز ايدلمكه باشلاندى . حتى بو ادبسزلكلره آسايش وانضباطك تأمينه مأمور اولان بعض پوليسلرك‌ده اشتراكى انسانى آجى آجى دوشونديريور . ايشته بروجه زير برواقعه يازه‌جغم‌كه هر برحميتكار قلبلرده برحس اليم تأثر اوياندره‌جقدر .

پراوادى قضاسنه تابع پوطره‌شان قريه‌سنده ماني‌فاطوره‌جيلق ايدن ديمتريك دكانندن بردكرمى جنبر غائب اولور . دكانجى‌ده حاصل اولان ظن وشبهه اوزرينه (يكى كوى) مركزنده استارشو (ژاندارمه اونباشيسى) قوسطه پانجف ايله برابر پوطره‌شان قريه‌سى اهاليسندن حسين بن محمدك خانه‌سى تحرى‌يه كيديلير .

موى‌اليهك زوجه‌سنك جنبرلرى آقطارمه ايدلدكده بردانه‌ى مشابهت پيدا ايدوب دكانجى‌يه كوسترلدى . «بكزيور ، لكن بويله دكلدر .» ديه‌رك سوء ظنله اكتفا ايدلير ، ايش برسكوتله كچر .

برايكى كون مرورنده مذكور استارشو قوسطه پانجف پياده ژاندارمه‌لرندن بريله تكرار حسين بن محمد وزوجه‌سى حنيفه‌يى براى استنطاق (١٨) اون‌سكزده يكى كوى مركزينه جلب وهرايكيسنى‌ده اوطه‌سنه آله‌رق براستدعا ايدن اولديغى حالده مذكور حسينى صوك درجه شدتله دوكوب محبسه القا ايدر . وحنيفه‌ى‌ده يانده آليقويوب اوطه‌نك قاپوسنى قاپايه‌رق وپنجره‌نك پرده‌لرينى اينديره‌رك (چابوق چيقار شالوارى ؟) ديوب روولور وقلچ ايله تهديد ايده‌رك مزبوره‌يه زباندرازلق ايتدكده بيچاره قادين آغلايوب فرياده باشلامشسه‌ده فريادو فغانى اوحريص جاواره ذره قدر تأثير ايتمه‌مش ، وجبراً عرضنه تجاوز ايدوب ناموسنى پايمال ايتمشدر .

زوالى قادينك فريادى اوزرينه امدادينه‌جان آتان ژاندارمه بولنمسه‌ده قپو بكلمكده اولان جابدارك مدافعه‌سندن وقپونك قپالى بولونمه‌سندن معاونت ممكن اوليوب عقورنه حركتنى بالاجرا بيچاره قادين كوز ياشلرى ايچنده طيشارى چيقاريلير .

بوكا يكى كوى سوارى ژاندارمه‌لرندن (استانى نيچوف) و (دوبره‌ف) اسمنده رتبه‌سنك قيمتنى بيلير ايكى ناموسلى بلغار ، وپوطره‌شاندن احمد مصطفى آغالر شهادت ايدوب ولازم كلن مقام عاليده دخى شهادت ايده‌جكلرينى اخبار ايتديلر .

بونك اوزرينه بتون (قامچى بويى برغليان) وهيجانه دوشر . نتيجه‌ده (٢٢) بازار كونى پراوادى مفتيسى افندى براى تحقيق قريهٔ مذكوره‌يه كيتدى .

قريه‌يه مواصلتنده كوى امامليله برلكده كيديله‌رك عرض وناموسى پايمال ايديلن بوزوالى اسلام قادينندن تحقيق كيفيت اولوندقده وقوع حال تعريفندن زياده وقوع بولديغنى وسويلنمه‌سى غيرقابل ادبسزلكلر ياپديغنى آغلايه آغلايه كوى امامى عبدالله وبكر خواجه‌لر حضورنده اقرار ايتمشدر .

همان يابمش اولديغى عرضحالى مفتى افندى‌يه تقديم ايدر ، وديكر استدعاسنى دخى ناچاليكه ويرملرينى افندئ موى‌اليهدن رجا ايدر .

بيچاره قادينك زوجى بش كون يكى كوينده درت كونده پراوادى‌ده محبوس بولونديغى وذره قدر قباحتى اولماديغى حالده كوزى قورقوديله‌رق بوحقسزلقدن كيمسه‌يه شكايته قادر اولامامشدر .

جنبر سرقتى تحقيق ايتميوب واستدعا ايدن دخى بولونمامش ايكن افكار دنائتنى اجرادن صوكره قادينى قريه‌سنه كوندروب درت كون صوكره‌ده

حسيني پراواديه كوندردر . اهاليدن برشكايته ميدان براقامق ايچون بوللره ژاندامه‌لر اقامه ايدوب كلن كيدن ترصد آلتنه آلنمشدر .

بوكون پراوادی اشرافندن ابراهيم افندی ، ساعتجی حسن افندی ، بلديه رئيس معاونی علی افندی ، سعيد افندی ، مصطفی افنديلردن متشكل برهيئت مفتی افندی ايله برابر پراوادی ناچالنيك وكيلی قصابوفه هم عرضحالی تقديم وهمده بومأمورك تجزيه اولونمه‌سيله حقوق اسلاميه‌نك صيانتی استرحام اولوندی . چونكه (قوسط پانچف) اسملی بوجنوارك حركات بی‌ادبانه‌سی بوقدرله قالمايوب « قار ياغدی » قريه‌سندن جميله اسمنده برقادينی زوجی ايله بينلرنده اولان نزاعدن ناشی نزدينه جلب واونكده ناموسنه تجاوز ايدرك كويا زوجنه اطاعت امری ويرر .

وينه بوندن برنيجق آی مقدم (صاری قوانلق) قريه‌سنده خليل خواجه‌نك قيزی « امهان » نام قادينی دخی «پيره‌جه» قريه‌سنده علی خواجه‌نك اوطه‌سنه جلب ايدوب اوكيجه مزبوره‌يه عقوزانه برصورتده دنائتنی اجرا ايدر.

وقعه‌دن صوكره عرضحالك برقوپيه‌سی وارنه سنجاق مفتيلكنه ، برده اوپراويتل افندی‌يه برقوپيه‌ده باش مفتی ايله داخليه نظارتنه كوندرلمشدر . بوندن ماعدا غزته‌لره برقوپيه « پراوادی » غزته‌سی سرمحرری «نه‌دوپتروف» افندی‌يه (پراو دی غزته‌سنده عيناً درج اولونمشدر) برده سوسياليستلرك شفی (ولاديسلاف مارينوف) افندی‌يه ويرلمشدر . (نارود) وپراوادی‌ده چيقان (صابوژدانه) غزته‌لريله نشر اولنه‌جقدر .

ايشته امثالی غايت كثير اولان بوكبی شايان تأسف وقوعات يوزندن زواللی مسلمانجقلر بوكون يارين هجرت فكرلرنده‌درلر .

هانيا برده او (ترك آرناوودلرده تركار بلغار قيزلرينه تجاوز ايديور) ديه افترا ايدن غزته‌جيلر ! هانيا برده او بزم غوسپودين اوتروجی ؟

بوآجيقلی وقعه‌يی كورورده عجبا نه‌ديرلر ؟ آز بجق قيزارمازمی ؟ هيهات! آمان يارب ! تأمين يارب ! تأمين آسايشه مأمور آدملر بويله ياپيورلر ، اهالی‌يه نه‌قالبور ؟ هرحالده يقين وقتده حكومت محليه‌نك اوحريفدن بلكه هيچ ياتيشماديغی اوقلبجی . اورسی البسه‌لری آلوب پوليسيا ناموسنی‌ده لكه‌له‌ين او جنوارك‌ده جزای سزايه چارپديرلمه‌سنی مرجع عائدينك عدالتندن بكلرز . »

سبيل الرشادك بلغارستان مخابر مخصوصی

احمد حمدی

مطبوعات

هندستان وافغانستان مسلمانلری آراسنده

دينی قارداشلغی تظاهراتی

« افغانستانك پايتختی اولان (كابل) شهرنده لسان فارسی ايله منتشر (سراج الاخبار افغانيه) جريدهٔ اسلاميه‌سی (هندلی مسلمان قارداشلرمز ، بزم حقمزده نه‌لر حس ايديورلر ؟) عنوانيله (امرتسر) ده اوردو لسانيله منتشر (مسلمان) جريده‌سندن ترجمه ايتديكی مقاله‌يی نشر ايديور . بزده مذكور مقاله‌يی سراج الاخباردن بروجه آتی اقتباس وترجمه ايديورز :

مادامكه مسلمانز ، قرآن كريمك (انما المؤمنون اخوة) رشتهٔ مقدسيله بربرمزه باغلی‌يز . ايشته بوندن طولايی‌دركه چينلی برمسلمانك دردندن آفريقا مسلمانلری‌ده بی آرام اولور ، ينه برقسم مسلمانلرك ترقی‌يه ، سعادته طوغرو ايلرله‌ديكی خبری بوتون دنياده‌كی مسلمانلری خوشنود ، شادان ايدر . حاصلی عالمده‌كی بوتون مسلمانلر ــ ايستر بياض ، ايستر سياه رنكلی اولسون ، ايستر آمريقالی ، ايستر آسيالی بولونسون ــ بر قبيله‌نك افرادی ، بر جسمك اعضاسی كبی‌درلر .

حال بويله اولنقله برابر بربرندن اوزاق معشرلره نسبتله ياقين اولانلرك قومشولق حقی ، ناصل فضله ايسه ــ بربرلرينك حاللرندن داها زياده متأثر اولدقلری ، بربرلرينی دوشونمك حقنه داها زياده مالكدرلر . بناءً عليه بزهندليلرك افغانستانلی مسلمان قارداشلرمز حقنده بوصورتله متحسس اولمامز براص طبيعی‌در . ايشته بونكچون افغانستانك پايتختی اولان (كابل) ده (سراج الاخبار الافغانيه) نك انتشاری بزه برچوق خيرلی خبرلر وعد ايتدی ، لبمز اميدلرله طولدی .

نيچون ؟ يالكز شونك ايچين : بوصورتله افغانلی قارده‌شلرمز آراسنده روح ترقی وبيداری سريان ايده‌جك . سراج الاخبار ، نشر علومه امين برواسطه اوله‌جق . علوم وفنونك بوكونكی ترقياتنه بيكانه قالان اكثر افغانليلره رهنمالق ايده‌جك . جهالت يوزندن پيدا اولوب شرع شريفه مخالف اولان رسوم وبدعتلری ، اورته‌دن قالديراجق ؛ حقيقی مسلمانلغی تلقين ايده‌جك . حاصلی دينی ، دنيوی خدمتلرده بولونارق يكی باشدن افغانستانی عزت زندكی‌يه نائل ايده‌جك . الحمدلله بز بو اميدلری تخمينمزدن فضله ثمردار بولدق . (سراج الاخبار افغانيه) يی ؛ بلند پايه مضمونلرله پرايه‌دار كورويورز . واقعا او هنوز بركلبن نورسته ونازكدر . لكن طاقت وتدبيرك ويرديكی مساعدهٔ نسبتنده ايشنی تام برطوغرولقله يولنه قويدی ، يوكسك طبقه‌ده كيلره ذوق مطالعه ويردی ، ساحهٔ مطالعه‌نك پك زياده توسع ايده‌جكنه اميدمز كاملدر . سراج الاخبارك بو موفقيتی قارشيسنده « حكمدار بيدار مغز » سراج الملة والدين پادشاه دولت مملكت افغانستان حضرتلرينك احسانلرينی ، تشويقلرينی علاوهٔ مقال ايتمزسه‌ك شكر كذارلق ايتمه‌مش اولورز . ذات شاهانه‌لرينك حسن كوششلری سايه‌سنده نور علم ، جلوه‌كر اولدی . بويله‌لكله افغانستان بربقعهٔ نور اولاجقدر . انشاءالله تمامی ، نام مباركلری‌ده افغانستان تاريخ علومنده پايدار وممدوح اولوب قالاجق ، آلتون صويی ايله يازيلاجقدر ، نسل آتی اسم ممدوحلرينی كمال حرمت وتعظيم ايله ياد ايليه‌جكلر ، افغانستانده علوم وفنونك ترقيسی خصوصنده كوستردكلری حمايت عاليه‌يی نظر احترام وتكريم ايله كوره‌جكلردر . بوصورتله ذات معرفتما بلری خدا ومخلوق نظرنده عزيز اوله‌جقلردر .

افغانستان نه‌صورتله ترقی يولنی طوتابيلير ؟

بز نشريات سابقه‌مزده ده درميان ايتمشدككه اسلامك راز ترقيسی ؛ مسلمانلری « پيشمش مسلمان » ياپمقده‌در . قرآن مجيدی ــ نظر عميق ايله ــ چوق اوقومالی ، احكام منيفه‌سيله عمل ايتملی . او كتاب معظمك نكته‌لرينی رسول اكرم (صلی الله عليه وسلم) ك احاديث شريفه‌سيله حل ايتملی . جهالت واقوام سائره‌نك اختلاطی يوزندن دينه كيرمكه يول بولان فنا رسوم وعاداتی برقلمده اورته‌دن قالديرويرملی

واسلافمزی سربر ترقی‌یه ایریشدیرن ، اونلری استادکل یاپان عوامل حقیقیه هانکیلری ایسه آنلره تابع اولمالی . ینه بزی برباد وتباه ایدن ، مضرتلر فیرلاتان نه‌لر اولدیغنی آراشدیرارق بونلردن قاچمالی . بوعناصر عامله‌نك هپسی قرآن کریمده واحادیث نبویه‌ده تشریح بویورولمشدر . لکن افسوس که بزم اوطرفه توجه ایتدیکمز یوق . بویولی ترك ایده‌رك کندی کندمزك اسباب فلاکتنی احضار ایتمش اولدق . بز سراج الاخبار مدیری (جناب محمود طرزی صاحب) ك بوسر نجاته واقف اولدیغنی کوره‌که متسلی اولدق . برنجی سنه‌ده قلم قدرتلرندن نبعان ایدن (علم واسلامیت) مقاله‌سنده ، واقعا مضمون مختصردر . فقط افغانستانك حالت علمیه‌سنه کوره بز مذکور مضمونی بویوك برغنیمت بیلیرز . »

سیاسیات

حریت حقیقیه ، نفسه حاکمیتدر

نفسنه ، کندیسنه ، کندی حسیات وافکارینه مالك اولمیان انسان هیچ برزمان حر اولاماز . حریت حقیقیه‌نك اساسی ، تشکیلات سیاسیه وقوانین اساسیه‌دن اول ، انسانلرك قلب ودماغلرنده جایکیر اولور . منبعی قلب ودماغ بشر اولمیان حریت نه حقیقی ، نه‌ده دائمی عد ایدیله‌بیلیر ؛ کیجی روزکار کبی اولور ، برکون کلیر ، برکون‌ده کیدر . زیرا حریت اسارتله توأم اولاماز ، برلکده یاشایه‌ماز . داخلاً اسیر اولانلر ظاهراً حر اولامازلر . باطناً کرداد نفسانی ایچنده بوغولوب قالانلر خارجاً نقدر سربستی وآزادی‌ویرسه کز ویرکزینه بالاخره اسیر قاله‌جقلردر . ذاتاً حریتك اساسی ، منبعی قلب ودماغ اولدیغی کبی ، استبدادك اسارتك‌ده اساس ومنبعی قلب ودماغدر . انسانلر فطرةً حر طوغیورلر . زیرا حریت ، فطرتك ، خلقتك ، کائناتك اساسیدر . حریت بر قانون الهیدر . لکن هر قانونك اولدیغی کبی بوقانونك‌ده حدودی واردر . ایشته انسانلر شو حدودی تعیین وکندی نفسلرینه حاکم اولارق حدود مذکوره‌یه رعایت ایده‌مدکلرندن اسیر اولدیلر .

مثلا هنوز دائرهٔ مدنیت واجتماعیته داخل اولمامش ، اورمانلرده قایالقلرده ، صو کنارلرنده آو ایله کچینن وحشیلر البته که حریت ظاهره‌نك اك واسع مرتبه‌سنه مالکدرلر . لکن بونلر شو حریتك ماهیت وحدودینی تعیین واوحدوده رعایت ایده‌مدکلرندن بالآخره کندیلرندن قوی ودها زیاده نفسانیته مغلوب اولان بریسی طرفندن تحت اسارته آلیندیلر . دور مدنیته کلنجه عین حال مشاهده ایدیلیور . روما جمهوریتنی تأسیس ایدنلری تاریخ متانت اخلاقیه ، صفای قلبیه ، حاکمیت نفسیه ایله توصیف ایدییور . بونلر حقیقتاً اراواوغلی ارلر ایدیلر . زیرا هرشیدن زیاده کندی نفسلرینه ، کندی حسیات وافکارلرینه حاکم ایدیلر . کذا یونانستان جمهوریتلری تأسیس ایدیلیور . فقط عصرلر مرور ایدییور . اسکی متانت اخلاقیه ، صفوت قلبیه ، حاکمیت نفسیه کبی خواص بوزیلیور . یواش یواش حرص ، طمع ، انفعالات شخصیه آنلرك یرینه قائم اولیور . افرادی اداره ایدن عامل ؛ آرتق منفعت عمومیه ایچون کندینی فدا ایتمك ، کندی افکار وحسیاتنی قربان ایله‌مك کبی صفات دکل ، بالعکس کندینی ایلری سورمك ، دیکرلری اوزرینه تفوق ایتمك ، نه اولورسه اولسون کندی افکار وحسیاتی اوزرنده اصرار وعناد ایتمك کبی خصائل اولیور . آرتق انسانلرك ، افرادك ، باطناً اسیر ، کندی انفعالات و احتراصاتلری النده زبون اولدقلری آکلاشیلیور . ایشته تام اوزمان بر « سه‌زار » نمایان اولیور وبعضلرینی آلتون ، دیکرلرینی ایسه دمیر زنجیر ایله باغلایه‌رق شیرازهٔ حیاتی یکیدن حبل حریتله دکل ، حبل استبداد ایله اعاده ایدییور .

بوکون بیله اصول حریت ومشروطیتله اداره ایدیلن ملتلر آره‌سنده اك زیاده حر وسربست اولان البته که انکلیز قومیدر . نه‌دن ؟ عجبا انکلتره تشکیلات سیاسیه وقوانین اساسیه‌سی باشقه‌لرك کندن دها زیاده حریت‌پرور اولدیغی ایچونمی ؟ اصلا وقطعا ! بالعکس : انکلتره‌نك محرر ومعین قوانین اساسیه‌سی بیله یوقدر . قرون وسطادن قالمه وباربارلق زمانلرینی آکدیرر برچوق قانونلر الیوم بیله موجوددر وایجابی حالنده اجراسی مجبوریدر . مثلا بوکون انکلتره جزا قانونلری ایچنده بعض مجرملری ضرب ایتمك کبی قراری مستلزم قانونلر موجود ومرعیدر . آوروپانك دیکر قطعاتنده بویله بر قانون نفرت عامه‌یی جلب ایدر وکیمسه طرفندن قبول ایدیله‌منز . کذا انکلتره‌ده لوردلر صنفی برطاقم حقوق وامتیازاته مالکدرکه باشقه هیچ بریرده تصادف ایدلمیور . بالاخره انکلتره قرالی قانوناً مطلق ، واویله امتیازاته مالکدر — مثلا مسائل دینیه‌ده — که روسیه ایمپراطوری بیله مالك دکلدر . فقط بونلرك کافه‌سی ایله برابر بتون جهانجه مسلمدر که انکلیز قومی دنیاده اك حر واك سربست برقومدر . زیرا انکلیزلر طبیعتلرینك ، تربیه‌لرینك ایجابی اولارق باطناً حر وسربستدرلر ، زیرا انکلیزلر اول باول کندیلرینه مالك ، کندی نفسلرینه غالب درلر ، حدود حریتی آکلامشلردر ، آکا رعایت ایدییورلر .

انکلیز مطبوعاتنی اوقوییکز ! بوقدر متعدد ، متخالف ومتضاد فرقه‌لره منسوب بولنان شو مطبوعاتده اك زیاده کوزکزه ایکی نقطه چارپه‌جقدر : بریسی بتون افکار عمومیه‌نك مسائل خارجیه‌ده اتفاقی . بتون ملت حکومتك دوغرو ، یاکلش تعقیب ایتمکده اولدیغی سیاست خارجیه‌یی تأیید وتقویه ایدییور . آه ! بونه متانت ، نه فطانت ! براجنبی ، انکلیز مطبوعاتنی اوقورکن بتون برملتك برفرد واحد کبی عینی نقطه‌یه طوغرو یورودیکنی حس ایدییور . بو حالك اجانب اوزرینه بخش ایتمکده اولدیغی تأثیر عظیمی دوشونیکز ! بونك انعکاسی اوله‌رق مجلس مبعوثانده مسائل خارجیه حقنده اصلا اوزون اوزادی‌یه مذاکره‌لر جریان ایتمز . حکومت طرفندن فلان ، یاخود فلان مسئله

حقنده‌وريلن ايضاحات برسكون‌تام ايچنده ديكله‌نيلوب كيمسه‌قالقوبده « نه‌دن فلان شيء فلان طرزوشكلده ياپه‌دق ؟ » ديمز. انكلتره‌ده بوبر قاعده‌در ، عنعنه‌در . زيرا هر برانكليز ديكر انكليزى كنديسى قدر وطن‌برور ، ناموسلى عد ايديور ، آكا كنديسى‌قدر اعتماد ايدييور .

ايكنجى كوزه چارپه‌جق نقطه عدم شخصيات‌در. مسائل داخليه حقنده بوقدر فرقه‌لر آراسنده بوقدر مذاكره‌لر، مناقشه‌لر، مباحثه‌لر كچيور . فقط قطعياً مستهجن، شرف نفسى ، عزت شخصيه‌يى خللدار ايده‌جك بركلمهٔ واحده‌يه تصادف ايديله‌من . بتون مذاكره‌لر ، بتون مباحثه‌لر علمى ، فنى وصوك درجه ادب دائره‌سنده جريان ايدر . بونك سببى عينى‌در . يعنى انكليزلرك يك ديكرلرينه قارشى پرورده ايتمكده‌اولدقلرى‌حرمت، اعتماد، اعتباردر . برده انكليزلر برمسئله‌يى مذاكره ايدركن كنديلرنى، كندى‌حسيات، افكار ، وانفعالاتلرنى، آنلرك مطلق غلبه‌سنى دوشونميورلركه يك ديكرلرينه قارشى الفاظ مستهجنه ، مخل حيثيت وناموس كلمه‌لر استعمال ايتسونلر . آنلر هرشيدن‌زياده حقك، حقيقتك تظاهرنى دوشونيورلر وبونك‌ايچون‌ده الفاظ مستهجنه‌نك ، حيثيت وناموس شكن الفاظك وسيله اولديغنى يك رعنا تقدير ايتمشلردر .

شمدى شو يوقاريدن آشاغى‌يه قدر يازديغمزى نظر دقته آله‌رق بر آزده كندى اخلاق سياسيه‌مزه ، كندى مطبوعاتمزه‌ده بر دقت ايده‌لم ! آه! انسان‌ايچون تااعماق‌قلبنه‌قدرمتأثر ومتألم‌اولمامق قابل‌دكلدر. حريت مطبوعات‌اعاده ايدلدى دينيور؛ فقط‌نجه اسارت نفسيه‌مز‌اعلان ايدلمشدر؛داخلاً ، باطناً‌نقدر اسير اولديغمز، نقدر كندى‌احتراصاتمز، انفعالاتمز، نفسانيتمزالنده زبون‌بولنديغمزميدانه‌آتيلمشدر. اوقويكز بوكونكى مطبوعاتى ! نه يأس آور . نه اميد شكن لوحه‌لره تصادف ايديليير ! عزت نفس ، حيثيت شخصيه ، ناموس،عرض، خلاصه بر انسان ايچون ، براولاد وطن ايچون الك معزز ، الك محترم عدايدلمسى لازم كلن هرشى چيكنه‌نيور ، چامورلاتيليور ؛ بتون قدسياته هجوم ايديليور ؛ نه فرد قاليور ، نه عائله ! آرالقده منازع فيه اولان مسئله برطرفده براقيله‌رق هپ يكديكرمز اوزرينه آتيليورز . هيچ دوشونميورزكه هيئت اجتماعيهٔ عثمانيه‌يى تشكيل ايدن بوتون افراديك ديكرينك عرض وناموسنى ، جان ومالنى تحت كفالت وضمانه آلمق ايچون‌برلكده ياشايورلر . بوقدر جان ومال ويركوسى ويرن عثمانلولر بوقدرقانلر بهاسنه دولتك بقاسنه چاليشان عثمانلولر يالكز يكديكرينك حيثيت‌وشرفنى تأمين ايچون شوفدا كارلقلرى اختيارايدييورلر .هپمز بووطنك اولادى، برچوغمزدين قارداشى . بويله اولديغى حالده عينى شرف‌وحيثيتى،عينى‌عرض‌وناموسى‌يقمقده‌نه‌قدرده‌حظ‌ولذت‌طوييورز!؟ آكلاشيلماز بر معما ! دها طوغروسى موت آور بردرد و مصيبت ! عجبا همشهريلريمزى، وطنداشلريمزى‌بوقدر حيثيتسزلك ، شرفسزلك ناموسسزلقله اتهام ايتمكله‌بز شرف ،عزت،حيثيت‌مى قازانيورز ؟ دون تقديرايتديكمز بوكون چامورلرايچنده ازن افرادينك ناموس وحيثيتنه رعايت ايتمه‌ين بر ملت هيچ بر زمان‌نه‌حراولورنه‌ده‌فلاح بولور. زيرا يارن‌ده بوكونكيلرك ديكر طرفدن ناموس وحيثيتى‌چيكنميه‌جكنى كيم تأمين ايدر؟ تأمين دكل، اويله اوله‌جغى محققدر. زيرابويله‌برمحيط حريته، حقه ، حقيقته عاشق اولمقدن زياده كندى نفسانيتنه، كندى انفعالات واحتراصاتنه اسيردر. اسير اولانده حراولاماز زيراحريتله اسارت توأم اولاماز ، برلكده ياشايه‌من .

***

شؤون

عثمانلى — ايتاليان محاربه‌سى :

طرابلس غرب :

تموز ٢٣ . — تموزك يكرمى اوچنجى جمعه كونى صباحى اون سكز حرب سفينه ، اون ايكى نقليه كميسى وكليتلى مراكب بحريهٔ صغيره‌دن مركب ايتاليا فيلوسى دكزدن وايكى اربتره ، اوچ ايتاليا آلايى ، ايكى بلوك ايتاليان سواريسى ، ايكى‌يرلى سپاهى بلوكى ، دورت‌بطاريه جبل ، دورت بلوك‌متراليوزى سيد على جهتندن كله‌رك غربدن زواره اوزرينه محاربه آچمشدر . زواره‌ده بولنان مجاهدينك يكرمى ايكى تموز اقشامى ياپيلان شدتلى بومباردمان اوزرينه ساحلده اوچ دورت نقطه‌ده يالكز اوتر اون بشر كشيدن مركب نوبتجيلر براقه‌رق داخله چكلمش اولملرينه مبنى دشمن طلوعدن اول اسكله‌نك برقاچ كيلومترو شرقنده‌كى نقاطه بلامقاومت‌عسكرچيقارمش‌وبرآلاى قوتله‌زواره‌نك بربچق كيلومترو شرقنده‌كى اسكله‌يه يورومش وزواره ساحلنده بولنان قرق اللى عسكر ومجاهد كرى‌يه‌چكله‌رك‌زواره تخليه‌اولنمشدر . زواره خورمالغنك شرق وغرب كنارلرنده مقاومته تصادف ايتمديكى حالده دشمن اوچ بچق ساعت قدر توپله قره‌دن ودكزدن‌آتش آچمشدر . دشمنك زواره‌يه‌قارشى ياپديغى تعرضه مقابل طرابلس جهتنده سيد عبدالجليل تپه‌سنه هجوم ايدن‌برقسم مجاهدين دشمن موضعنه‌دخول واسلحه‌واشيا اغتنام وفقط دونما آتشى آلتنده بلالزوم طورميه‌رق بالاخره عودت ايلمشدر. محاربه دورت ساعت قدر امتداد ايتمش اولوب اوچ مجروحمز اولديغى تحقق ايلمشدر .

درنه و طبروقده :

انور بكدن آلنان ٢٢ تموز ٣٢٨ تاريخلى تلغرافنامه‌در : بنغازيده يكى بروقوعات يوقدر. طبروقده دشمن اون‌بش سانتيمترلك طوپلرله اردوكاهى طوپه طوتمش ايسه‌ده هيچ برضرر ايراث ايده‌مه‌مشدر . درنه‌يى‌ده عينى صورتله بومباردمان ايتمكده ايسه‌ده هيچ برضرر وتلفاتى موجب اولمامقده وكلياً تأثيرسز قالمقده‌در . وضعيتمز عينيدر . شهر وايتاليان اردوكاهنى دوكيورز. ايتاليانلرقه‌لى اردوكاهنى‌ترك‌وآتشدن محفوظ اولان استحكاملرينك ارقه‌سنه التجا ايتديلر . طوپجى موضعمزه دشمنك دكز واستحكاملرندن آچديغى آتشك‌هيچ برتأثيرى اولمامشدر. اون كون‌اول باشلاديغمزبومباردمانه فاصله‌لى دوام ايدلكده‌در .

زلزله .— تموزك ٢٧ نجى جمعه كيجه‌سى زوالى اوچ بچق صولرنده ادرنه ، سلانيك ، استانبول ، بروسه ، آيدين ولايتلرنده اولدقجه مدهش برزلزله اولمشدر. زلزله‌نك مركزى مرمره سواحل‌وحوضهٔ غربيه‌سى‌اولديغى جهتله كليبولى، تكفور طاغى‌وحواليسنده يوزلرجه قرا وقصبات محو وخراب اولمش ، برچوق كيمسه‌لر انقاض التنده وفات ايتمش ، بيكلرجه عائله مسكن ومأواسز قالمشدر ؛ بعض محللرده صولر قورومش ، بعض محللرك‌ده‌صولرى تزايد ايتمشدر . زلزله‌يى متعاقب بعض يرلرده يانغين ظهور ايتمسيله بوسببله‌ده

بوزلرجه خانه‌لر یانوب کول اولمشدر . فلاکتزدگانه استانبولدن واپورلر طولوسی اتمك وارزاق کوندرلمشدر . دارالخلافه‌ده شرفقیم صاحبهٔ لخبر برخام افندی طرفندن آفتزدگان ایچون یورغان . آمریقان بزی . پرنج ، اون ، یاغ وسائره اولق اوزره بیك لیرایه یقین قیمتده اشیا وارزاق ارسال ایدیله‌جکی خبر لنمشدر . هردرلو مصائبه دوچار اولان وطنمز اکیك قلان بو فلاکتی‌ده کوردی . انشاءالله بونکله فلاکت دفتری قپانمش اولور . جناب حق بالجمله ممالك اسلامیه‌یی آفات ومصائب کونیه‌دن محافظه بیورسون آمین .

§ کچن سنه وقوع بولان حریق کبیر اثناسنده استانبولی زیارت ایدن هندستان مهراجه‌لرندن بهوپال حاکمه‌سی بیانی‌بیکم حضرتلری اوزمان بو حریق خانمانسوزدن مصاب اولانلره توزیع ایدلمك اوزره بش بیك لیرا اهداسی صورتیله متخلق اولدقلری سجیهٔ انسانیت پروریی اظهار بیورمشلردی . خبر آلندیغنه کوره حاکمهٔ مشارالیها محتاجین مصابینه توزیع قلنمق اوزره ایکی بیك بش‌یوز لیرا اهدا ایدرك کیفیتی حکومت سنیه‌یه اشعار ایلمشلردر . بیانی‌بیکم حضرتلرینك عثمانلیلرك فلاکت ومسرتلریله دائما مشترك واونلرك حسلریله متحسس اولدیغی صراحةً ایما ایدن شو لطف انسانیت کارانه‌سی دخی هیچ شبهه یوقکه قلوب عثمانیانك اك عمیق کوشه‌سنده جای احترام وقبول بوله‌جق ، بوایکنجی هدیه‌دن طولایی‌ده مشارالیهایه تقدیم شکران اولنه‌جقدر .

بیروتده اخاء اسلام جمعیتی . — بو نام ایله بیروتده برجمعیت تشکل ایتمشدر . مخابر مخصوصمز طرفندن اداره خانه‌مزه کوندریلن نظامنامه‌سنك مقدمه‌سنده دینلیورکه : « بعض مسلمان کنجلرینك ، زمانمزك مهلك جریانلرینه قاپیله‌رق دینه ، دولته ، وطنه متعلق واجباتدن یوز چویردکلرینی ، الحادی طوغرو یولدن صاپدیران غیر مشروع عملرله الفته باشلایوب اسراف ذیلن جیقمز یوله دوشدکلرینی کورن بیروت مسلمانلرندن برطاقم ، کنج ، یاشلی بوتون مسلمانلری اقتصادیات یولنده یورومکه آلیشدیرمق ، « انما المؤمنون اخوة » قول کریمیله مأموربه اولان اخوت اسلامیه‌یه ارشاد ایتمك وبوصورتله ظل دولت علیهٔ عثمانیه‌ده بروتقوی یولنده محبتلر ، الفتلر ، تعاونلرله مسعود اوبالرینی تأمین ایتمك اوزره (الاخاءالاسلامی) نامیله برجمعیت تشکیلنه قرار ویرمشلردر . بوتشبثله ، بوتون عناصر آراسنده عثمانلی وطننه محبت روحی ؛ قوت بولاجقدر . بوشریف مقصدلر ایشته بزی « معروفی امر ، فحشا ، منکر وبغیی نهی ایدن » بوله اقتصادی برجمعیت خیریه‌نك تأسیسنه تحریك وتشویق ایتمشدر . »

نظامنامه‌ده آکلاشلدیغنه کوره بوجمعیتك غایه‌سی ؛ قارداشلغك ، سوشمه‌نك ، زمانك فلاکتلرینه قارشی یکدیکره مظاهرتك نشری اولوب امور سیاسیه ایله قطعیاً اشتغال اولونمایاجقدر . بوجمعیت اعضاسندن وله بیلمك ایچین ؛ فرائض دینیه‌یی ادا ایله شرع شریفك نهی ، قانونك منع ایتدیکی شیلردن ارزاقلاشمقده وخلق ایله ایچکینه‌رك آنلرله صدق واستقامتله معامله‌یی تعهد ایتمك لازمدر .

مصر :

اسکندریه‌ده انکلیز موقف بحریسی انشاسنی پروتستو . — انکلتره بحریه ناظرینك انکلیز قوهٔ بحریه‌سی ایچون بر موقف انشاسنی تضمن ایدن بیاناتی ؛ العلم رفیق محترمزده ، مصرك هر طرفندن برچوق پروتستولرله قارشیلانمشدر . بو احتجاجنامه‌لرده مذکور بیاناتك مصرك حریت واستقلال سیاسیسنه ، دولت عثمانیه‌نك حقوق حاکمیتنه قارشی برتجاوز اولدیغی بیان اولونمقله برابر معاهدات وقوانین دولیه‌یه‌ده مخالف عد اولونه‌جغی علاوه ایدیلیور .

ایران :

ایرانده روسیه . — روسیه حکومتی ، « تبریزده یکی بر قازاق فرقه‌سی تشکیل ایده‌رك ایکی روس ضابطنك قوماندامی آلتنه تودیعنی » ایراندن شدتله طلب ایتمشدی ! اخیراً رویتر آژانسنه طهراندن وارد اولان خبره کوره ایران حکومتی ، بوکا موافقت ایتمش وفرقه‌نك ٧٠٠ کشیلك اولماسنی قرارلاشدیرمشدر . آنجق بو فرقه‌نك تبریز فرقه‌سی کبی ایران حربیه نظارتنه تابع اولماسنی شرط قوشمشدر . حکومت ، مضطرسنده خاطر بوازلق دیمك اولان بو موافقتك روسیه‌نك اشغال عسکریسی تحتنده بولونان نقاطدن چکیلمه‌سیله نتیجه‌له‌جکنی درمیان ایدیور .

مراکش :

فاسلیلرك شهامت وطنپرورانه‌لری . — وارد اولان خبرلره کوره فرانسه ـ آلمانیا اتفاقی متضمن اولان « توقیع » دن بر آز اولکی حالده تغیر یوقدر . فرانسزلر ، حالا اولجه حلول ایتدکلری یرلرده بولونیورلر . مملکتك ایچرلرینه ویا اطرافه طوغرو برآدیم ایلریله‌مه‌مشلردر . چونکه اوراده فاسلیلرك آتشین بر هیجان حرب ایله کندیلرینه منتظر اولدیغنی بیلیورلر . بزبوخبرلر قارشیسنده فاسلیلرك شهامت ووطنپرورلکنه تقدیر خوان اولیورز . فرانسه حکومتنك بایغینه‌ده اسفلر ایده‌رز . فرانسه حکومتنك دییورز ، فرانسز ملتنك دکل . چونکه حکومت ، طمعکارلق ایدییور ، ملت ایسه ظل سلام وسکون ایچنده سعادت ایستییور . (اللواء)

فرانسزلره مقاومت ، دینی‌ووطنی حرکتلر . — مانچستر غزته‌سی فاسده (موجادور) ده بولونان مخابرندن آلدیغی خبرلری بروجه آتی نشر ایدیور : « هیچ شبهه‌یه محل اولمایان برحقیقت وارسه اوده بوتون فاسك فرانسز حمایه‌سنه قارشی شدتلی ، ثابت وبوتون نوتمیلانه دشمنلق کوسترمکده بولوندیغیدر . بو حقیقت ، غیر قابل انکاردر . فاس صمیم روحی ایله بیلیورکه : مادی دکلسه بیله ، معنوی اوله‌رق عالم اسلامك مظاهرتنه نائلدر . بونك جزائرده ، تونسده ، مصرده ، ترکیاده ، دیکر جهات شرقیه‌ده بر چوق شواهدی واردر . سودان ، مراکش ایله آفریقا اورته‌لرینی بو خصوصده موضوع کلام ایتمکه بیله لزوم یوقدر . بوتون مسلمانلرك ساکن بولوندیغی یرلرده « فرانسه ، مسلمانلغك یگانه دشمنیدر . » دییه دوشونجه‌لر حاصل اولویور . حقایق احواله واقف اولانلره کوره فاس ایچون وسائل مدافعه چوقدر . بالخاصه جنوب جهتلرنده (اطلس سلسله‌سنك آرقه‌سنده) مولای حافظ الهیانك رفقای مجاهدینی ایله برابر فرانسزلری فاسدن طرد ایده‌رك فاسده مولای عبدالحفیظك تبدیل ایتدیکی حکومته ، قرضه مقابل یکی بر حکومت تأسیس اتفاق امانده بولوندیغی کورویورز . »

مخابرهٔ علنیه

دورکده تجاراندن حاجی علی‌زاده حاجی عبدالله افندی‌یه — سبیل الرشادك مسلکی ، هردرلو سیاسی جریانلرك فوقنده اوله‌رق ، صرف عالم اسلامك تعالی وترقیٔ فکریسنه خادم اولمقدن عبارت اولدیغی ایچون هردرلو شخصی احتراصلردن ، بی معنا مجادله‌لردن توقی‌یی کندینه اك مقدس بر وظیفه تلقی ایدر . بحث ایتدیککز مسئله‌نك سبیل الرشادك مقصد ومسلکیله هیچ برمناسبتی یوقدر . غزته کورولتولرینه قاریشمقده معذورز .

اخطار : کوندریله‌جك مکتوبلرده امضا یاننه ابونه صره نومروسنك هرحالده یازیلمسی محترم قارئلرمزدن رجا اولنور .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٢٥ — ٢٠٧ ٩ رمضان ١٣٣٠ پنجشنبه ٩ اغستوس ١٣٢٨ جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

ولا تستوى الحسنة ولا السيئة ادفع بالتى هى احسن فاذا الذى بينك وبينه عداوة كانه ولى حميم .

ترجمه‌سى

« ايلكله كوتولك بر اوله‌ماز ؛ كوتولكى اك بيوك ايلك هانكيسى ايسه اوتكله دفع ايت ؛ بويله ياپارسه‌ك آره‌كزده دشمنلق بولنان آدم عادتا صادق دوست اولور . »

.:.

آيت كريمه « حم تنزيل من الرحمن الرحيم . كتاب فصلت آياته قرأناً عربياً لقوم يعلمون . » آيتلريله باشلايان سورهٔ سجده‌يه منسوبدر .

زمخشرى ديوركه : « ايلكله كوتولك نفس الامرده آيرى آيرى شيلردر . سنك اوكڭه ايكى ايلك چيقديغى زمان ، نسبتله دها بيوك اولاننى اختيار ايت‌ده دشمنلريكك برندن كلن فنالغى اونكله دفع ايله . مثلا بويله بر فنالغه قارشى عقله كله‌جك ايلك اونى عفو ايتمه‌كدر ؛ لكن اك بيوك ايلك فضله اوله‌رق كنديسنه ايلكده بولونمغكدر : سنى ذم ايدنى مدح ايتمه‌ڭ ؛ جكرپاره‌كبى اولدورن آدمك اوغلنى اولومدن قورتارماڭ كبى . »

جلالين‌ده ايسه (هى احسن) قول جليلى غضبه قارشى صبر ؛ جهله قارشى حلم ؛ فنالغه قارشى عفو ايله تفسير اولنمشدر . ذاتاً بونى تعقيب ايدن آيت كريمه‌ده فنالغى عفو ايتدكدن باشقه فضله اوله‌رق برده ايلكده بولنمق بيوكلكى آنجق صبر دنيلن سجيهٔ مباركه‌دن كنيش مقياسده نصيب آلانلرله انسانلقدن حظ عظيمى بولنانلرك كارى اولديغى مصرحدر . شو حالده بز (جلالين) ك كوستردیكى مقدارده راضى‌يز . اوت ، اخلاق عموميه‌نك بودركه‌لره دوشديكى بر زمانده انسانلردن اوقدر بيوك فداكارلقلر ، اوقدر نجيب حركتلر بكله‌مك ، حرمانه رضا كوسترمك ديمكدر . آنجق خوش كوريله‌بيله‌جك قصورلرى عفو ايتمكدن باشقه بوسبوتون اعظام ايله آغير صورتده مقابله‌يه قالقيشمامى ؛ اخوت اسلاميه‌يى اونوده‌رق ابدى بر دشمندن انتقام آلير كبى طاورانمامى نه انسانلق نامنه موافق كوروروز ؛ نه‌ده ملتك منفعتى حسابنه .

عفو ايله ، صفح ايله معامله‌ده بولنه‌رق دشمن جانى يارجان ايتمك قابل ايكن ، اوفاجق بر خطايه آغير آغير مقابله‌لرده بولنمق يوزندن قارداشلرك ابدياً بر برينه خصم اولمسى روامیدر ؟

مع الاسف كورويورزكه افراد ملته مرشدلك ايتمسى لازم كلن ، هم ده كنديلرينى او موقعده كوسترن زمره ، يعنى متفكر طبقه ، سوزلريله ، يازيلريله ، حركتلريله خلقى يك يا كلش بر يوله كوتوريورلر !

مملكت داخلى ، خارجى برچوق فلاكتلره معروض ايكن بز حالا بر بريمزك ماضيده‌كى سيآتنى قورجالامقله ؛ حالا بر بريمزه بر دها يوزيوزه باقه‌مايه‌جق قدر شنيع كفرلر صاوورمقله اوغراشيورز ! ولا حول ولا قوة الا بالله .

محمد عاكف

مدافعات دينيه

حق وحقيقت

١٣

ينه (دوزى) باشلايور : « عنعنهٔ تاريخيه بش مهم اهتدايى ابوبكره عطف ايديور . واقعا بوبر مبالغه كبى كورونور . شوراسى محققدركه دين جديدى نشره غيرتله چاليشيور وبونك ايچون فداكارلى سه‌ويوردى . ديكر ذوات‌ده محمدى تصديق ايتديلر . اولا برى اون التى ، ديكرى اون يدى ياشنده ايكى كنج اولدى‌كه برى هم زوجه‌سنك هم كنديسنك اقرباسى بولنان (زبير) ايله محمدك ديكر اقرباسى سعدبن ابى‌وقاص ايدى . صوكرا تجاردن عبدالرحمن بن عوف وطلحه اعانه كلدى . متهيج مظلم ؟ ! عثمان بن مظعون‌كه دها قبل‌الاهتدا هيچ شراب ايچمه‌يوردى . خصه‌لرنى چيقارته‌رق جله‌كش حالنده دنيايى كزمك ايسته‌يوردى . محمدك‌دلبر قيزى (رقيه)نك دست ازدواجنه نائل اولمق مقصديله اهتدا ايدن عثمان بن عفان . ايلك اهتدا بونلردندر »

بوسطرلرى اوقويانلر انصافله دوشونمه‌ليلردركه دين مبين اسلامه اك اول دخول شرفيله كامياب اولان ذوات كرامك هربرينه بردورلو غرض ووسيله اسنادينه جرءت ايدن (دوزى) نك اورته‌يه سورمش اولديغى اوراق فاسده‌دن متشكل دفتر مفاسده (تاريخ اسلاميت) نامنى ويرن متجاسرك ذره قدر بودينه محبت و ارتباطى متصورميدر ؟ بو بيوك جرأتكارك بودرجه مسلمانلق دشمنى اولديغنه حيرت وتأسف اولنور .

اى مترجم افندى ، اى كيجه كوندوز نان ونعمتيله كچينديكك ملتك بتون مقدساتنى ييقمغه چابالامقدن ذوق آلان نعمت نا شناس افندى ! سزده ذره قدر اولسون عرفان وانصاف يوقمى ؟ بركره دوشونكز : رومانمى يازييورسكز ، يوقسه بوكون زينتساز عالم اكوان اولان اوچ درت يوز مليون افراد اسلاميه‌نك كمال صميميت ايله ، اخلاص وافتخارله سالك بولندقلرى بر دين عالينك مبدء تأسسندن ، پيشواياڭى اولان اعاظمك تراجم احوالندنمى بحث ايديورسكز ؟ تجاوزات غرضكارانه‌نك‌ده بر حد وغايه‌سى اولمق ايجاب ايتمزمى ؟

پيغمبران عظام حضراتندن صوكرا دنياده اك بويوك ، اك معظم ومحترم طانلمش اولان خلفاى راشدين ايچنده سر امد عاليشان بولنان ابو بكر الصديق ، حضرتلرينك دين مبينه عائد خدمات جليله‌سنك علويت واهميتى دركار وغير قابل انكار اولمسى طولاييسيله بالمجبوريه اعتراف اولنديغى حالده بش مهم اهتدايه باعث اولملرى بر مبالغه كبى كورونورمش ، عجبا نيچون ؟ يا ! بونى عنعنهٔ تاريخيه اخبار ايديور - مش‌ده اونك ايچون ! اكر مشاراليهك بودلالتى ، غايت ساده كورونن بو خدمتى تصديق ايديله‌جك اولورسه (عنعنهٔ تاريخيه) ديدكلرى وثائق اسلاميه‌نك بالجمله شهاداتنه قارشى آغيز آچمه‌دن قبول ايتمك لازم كله‌جك ، تزويرات يوللرى تماماً قپانمش اوله‌جق . بو ايسه مفتريلرك افلاسنى موجب بويوك برفلاكتدر . حالبوكه بوحقيقتى يالكز تواريخ اسلاميه يازميور . بوتون بى‌طرف تاريخ شناسان اعتراف ايديورلر .

ايمان وتصديقده احراز سابقيت ايلين ذواتك برقسمى كنج ايمش ، برقسمى‌ده شرف قرابتى حائز ايمش و يا تجارتله اشتغال ايديورمش ؛ ديه‌رك تعريضده بولنمق‌ده بك معناسز ومنطقسزدر .

بودرلو احوال و عوارضك اهتدايه باعث اوله‌جق مناسبات قويه وعلل موجبه قبيلندن اولماديغى معارضلر آراسنده دها كنج ، دها يقين اقربا اولانلرك وجوديله ثابتدر . هله حضرت عثمان افنديمز حقنده‌كى اسناد بارد وافتراى كاسدك ذره‌جه حصه‌دار تربيه اولان دشمن آغيزندن ايشيديله‌جك هذيانلردن اولماديغى دركاردر .

كريمهٔ پاكيزهٔ سنيه حضرت (رقيه) نك او اثناده ابو لهب زاده‌لردن برينك تحت نكاحنده بولنمسى بو اسناد وقاحتكارانه‌نك بطلاننه دائر اولان بيناتك اك واضحلرندندر . كرچه — جلد اولده بيان اولنديغى اوزره — موخراً ابو لهب ايله زوجه‌سنك دنيا وعقباجه وخامت انجاملرى بياننه دائر « تبت » سوره‌سنك نزولى اوزرينه منفعل اولان ابو لهبك الحاح واصرارى اوزرينه مخدومى او درهٔ جهان قيمتك شرف بى عديل رؤيتندن محروم برانلمش ، حضور رسالتپناهى‌يه كله‌رك تطليقه جرءت ايتمش اولمقله حضرت عثمان مصاهرت سنيه شرف وسعادتنى احراز ايتمشيدى . فقط بونك بويله اوله‌جغى قبل الوقوع كشف اولنمق اصلا قابل دكلدى .

ديمك اوليوركه (دوزى) عادتى وجهله بوراده‌كى جهلايه قارشى تلبيس حقيقت ارتكابنه يلته‌نمش ، انجق شو صورتله كرفتار فضاحت اوله‌جغنى حسابه قاتمامش .

[مترجم غرضكارك ديباجهٔ كلامنده اهل اسلامه اسناد ايلديكى غافلانه و متغافلانه يازى يازمق نقيصه‌سى ايشته كنديسنك دقت نظر ودرين امعان وصفيله توصيف ايتمكده بولنديغى سوكيلى (دوزى) سنده تجسم ايديور .]

عثمان بن مظعون (رض) ده سابقين اولين زمرهٔ جليله‌سندندر . فقط بش مهم اهتدايى صايار كن آرايه قاتلمسى (دوزى) نك وهمياسنك مبتلا بولنديغى شاشقينلق اماراتندندر . ذوات خمسه حضرت عثمان بن عفان ايله طلحه وزبير وسعدبن ابى وقاص وعبدالرحمن بن عوف حضراتندن عبارتدركه هربرى عشرهٔ مبشرهٔ كرامده داخلدر .

عثمان بن مظعونك اهتداسى عشرهٔ مبشره‌ده داخل اولان (سعيدبن زيد) حضرتلرندن بيله صوكرا وقوعبولمشدر .

قالديكه (دوزى) ويا مترجمى كندى صفت رديئه‌سى اولان (متهيج مظلم) عنوانى حضرت مشاراليه اسناد ايله بوراده برمناسبتسزلك دها كوسترمشدر . مقام تأييدده صحابئ مشاراليهك قبل الاسلام دخى شراب ايچميين هشياران زمره‌سندن اولمسنى ايراد ايديورلر . بسبللى كندى مشرب ومذاقلرينه موافق دوشمه‌ديكى اجلدن اوله‌جق ! برده صدد خارجنه چيقارق مشاراليهك مقصد تزهدله اختصا آرزوسنده بولنمسنى تعييب ايديورلر . اوت ! برآرالق كنديسنه بويله بر تصور عارض اولوب « لارهبانية فى الاسلام » مثللى احاديث شريفه ايله ارشاد

اولنـديغنه دائر برروايت واردر . فقط بونوع افكار خصوصيه محاكمه‌سنه كيرشمك بونلرك قات‌قات صلاحيتلرى خارجنده بولنديغى هويدادر .

مناسترلى اسماعيل حقى

تعلم نبى ادعاسنه رديه

٩

بوصايديغمز علوم اويله على العميا يكون دولسون ديه سويله‌نمش سوزلر دكلدر ، بونلرك هربرى حقنده جلدلر دولوسى آيات واحاديث موجوددر . لكن بونلره وقوف ايچون بر پارچه‌سى وهمت ايستر . محبوب دلاراى حقيقت اويله قولايجه عرض ديدار ايتمز .

بز بوعلومه عائد يالكز برر آيت ويا حديث ذكر ايده‌جكزكه عربلرك برضرب مثلى واردر . (الفطرة تدل على الغدير) دير يعنى برقطره صو ، كولدن نمونه اولور . بزده برر نمونه كوستره‌جكز . آرتق سوز آكلايانلر ، انصاف ايله دوشونسونلر .

مواليد طبيعيه‌دن بر مثال : استعيذ بالله (ومن كل الثمرات جعل فيها زوجين اثنين) قول كريمنده بتون نباتات و اشجارده ازدواج اثبات ايديليور . بتون آغاجلر اركَكلى و ديشيليدرلر ويكديكريله زوج و زوجه اولورلر ، بيوريليور . حكمت طبيعيه علماسى بيله بونى نه‌قدر مدت صوكره آكلايا بيلمشلردر . ديمك‌كه جناب پيغمبر (نباتات) ده بيليرمش . نه‌بى بيلمزكه ؟ عجبـا نره‌دن اوكرندى ؟ علم طبه عائد (طب نبوى) ديه احاديث جليله‌دن متشكل كتاب مخصوص واردر . برحديث شريف بيـان ايدهلم : « واذا سمعتم بالطـاعون بارض فلاتدخلوا عليه واذا وقع وانتم بارض فلاتخرجوا منه » يعنى بر ارضده طاعون علتى موجود اولديغنى ايشيدير سه‌كز اورايه كيرمه‌يكز ، سزايچنده اولديغكز حالده واقع اولورسه آنده‌ده خارجه چيقمايكز .

ايشته ، بيك اوچ يوزسنه صوكره علت مستوليه وساريه‌يه چاره اولارق بولونان قرانته‌نك اجمالى بودكليدر؟ صوكره قولرا زمانلرنده اطبانك وصاياسى ، شرع اسـلامده ذاتاً موجود . بونلرده علم طبه وقوفه دلالت ايتمزمى ؟

* * *

علم حقوق ايچونده قانون مدنيمز اولان (مجلهٔ جليله) بر مثـال تشكيل ايدركه مجله‌نك بوكون فرانسه قانون مدنيسى (قودسيويل) دن دهـا مكمل اولديغى ارباب حقوق نزدنده مسلمدر ، فقهك معاملات قسمندن (١٨٥١) ماده‌يى حاوى تركى العباره اولان كتاب مذكورك هر برمبحثى مطلقا برحديث شريفه ويا برآيت جليله‌يه استناد ايدر . مثلا « البينة للمدعى واليمين على من انكر » حديث شريفى بوكون نظريات حقوقيه‌نك اك يوكسك موقعنى احراز ايله‌مشدر . كذا « انما الاعمال بالنيات ولكل امرئ مانوى » كبى احاديث نبويه حقوقك اساسلرنى تشكيل ايديور ، حتى علمادن برذات : « انما الاعمال بالنيات حديث شريفدن ماعـدا حضرت پيغمبر هيچ برشى سـويله‌مه‌مش اولسايدى ، يالكز بوحديث ، صداقتنه دليل كافى تشكيل ايدردى » ديبور ، اسلامده هيچ برحكمت يوقدركه يا دوغريدن دوغرى‌يه ويا بالواسطه آيات واحاديث منشعب اولمش اولماسين . حكميات اسلاميه بتون فيوضاتنى هپ اومنبعدن اخذ وتلقى ايله‌مشدر .

بو سويله‌دكلريمز دريادن بر قطره‌در ، بونى‌ده ايى بيلملى ، علوم فقهيه حقنده احكام اسلاميه تعدادى قابل اوليه‌جق درجه‌ده كثيردر .

* * *

قوزموغرافيا ، هيئات وطبقاته عائد مثالى خواجهٔ محترم اسماعيل حقى افندى حضرتلرينك كتاب شكلنده مطبوع « بيان حق وحقيقت » ندن اقتباس ايدهلم : « بيك اوچ يوز سنه اول قمرك ضياى ذاتى‌يه مالك اولماديغى وشمس مركز عالم اولوب حول شمسده دوران ايدن جميع كواكب شمسدن مستنير اولديغى بيلمك احتمالى يوق ايدى .

قرآن كريم ايسه دها اوزمانلر « فمحونا اية الليل وجعلنا اية النهار مبصرة » نظم جليلى ايله بو حقيقتى اعلان ايتمشدر . « هو الذى جعل الشمس ضياء والقمر نوراً وجعلنا سراجاً وهاجا » كبى آيات جليله دخى ، شمسك بذاته ضيادار اولديغى ، قمرك نورى ايسه انعكاس ايله حصوله كلديكنى اشعار ايتمكده‌در .

كذلك او زمانلرده شمسك مركز عالم اولمـاسنى ، كرهٔ ارضك دوراننده بولونماسنى اعتقـاد ايدن بركيمسـه نك بولونماسى امكان خارجنده‌در . حالبوكه قرآن كريمده « وترى الجبال تحسبها جامدة وهى تمر مر السحاب صنع الله الذى اتقن كل شى » آيت جليلـه سى ارضك حول شمسده دوراننـدن خبر ويربيور .

(قول اصحه كوره بو آيت كريمه احوال قيامت بيانه‌دائر دكلدر . چونكه « تحسبها جامدة » قول شريفى مقام تهويل و تخويفه مناسب اولماديغى كبى « صنع الله الذى اتقن كل شى » تعبير عاليسى موقع اهلاك وافنايه مناسب دوشمز)

ينه بو قبيلدن اولان « والنهار اذا جلاها والليل اذا يغشـاها » نظم شريفى‌ده مفسرين كرامى خيلى زمان اتعاب ايله‌مشدى . چونكه او دورلرده سير و حركتله شمسك نهارى تجليه وتشكيل ايتمكده اولماسى ظن اولونيوردى ، دوران ارض ايله حصول بولان نهارك بزه شمسى تجليه وابراز ايتمسى ، ليلك‌ده اونى غاشى و ساتر اولماسى عين حقيقت اولديغنى بيلمك ، شمسك مركز عالم اولديغنى بيلمكه توقف ايدر .

كذلك جرم قمرك مشـاهده اولونان اشكال مختلفه‌سى ، حجمنك كوچولوب بيومكده اولماسندن دكل ، بلكه شمسه نسبتله اختلاف منازلندن ناشى اولديغنى بيان ايدن « وقدره منازل لتعلموا عدد السنين والحساب » نظم جليلندن ، قمرك حول شمسده دائر اولديغنى بيلمك اقتضا ايدر .

كذا ياغمورك بخـاردن تكون صورتيله حصول بولديغنى مبين

اولان (اخرج منها ماءها ومرعاها والجبال ارساها » فرمودهٔ زبانیسیله بلا استثنا بتون میاهك ، دکزلری و کوللری محتوی بولونان اعماق ارضدن ، خروجنی صراحةً بیلدیریور ، « و انزلنا من المعصرات ماءً ثجاجا » کبی آیات قرآنیه‌ده صورت تکوننه‌دائر اشارتی حاویدر.

بونلردن باشقه - کوا کبی زاده مرحوم تصریح ایلدیکی وجهله - حیات اشیانك ، ماء تبلور ایله ، (هوایی تشکیل ایدن مولد الماء مراد ایدلمك کرکدر) حدوثی ، ارضك سمادن آیرلماسی ، وقابل انتقاص اولماسیله قمرك ارضدن انفصالی ، بتون کائناتده مستمر اولان شخوص وهبوطدن حرکت دائمه حصولی ، ترکیبات کیمیائیه‌ده ضبط مقادیرك اهمیتی ، عالم کونك اثیر ایله امتلاسی ، واونك مادهٔ کائنات اولمسی ، وبخار والکتریق ایله مراکب بریه وبحریه‌نك حرکت ایتمه‌سی ، طبقات ارضیه‌نك یدی قسمه منقسم اولماسی کبی برطاقم دساتیر فنیه دخی آیات آتیه اشاراتندن مستبان اولور .

استعیذبالله : « وجعلنا من الماء کل شی حی ، ان السماوات والارض کانتا رتقاً ففتقناهما ، افلا یرون انا نأتی الارض ننقصها من اطرافها، کل فی فلك یسبحون ، وکل شی عنده بمقدار ، ثم استوی الی السماء وهی دخان، وایة لهم انی حملنا ذریتهم فی الفلك المشحون، وخلقنالهم من مثله مایرکبون، ومن الارض مثلهن الخ »

بو اشاراتك اکثریسی هرکسه، بعضیسیده یالکز اربابنه منجلی اولمقده‌در . اعجاز قران میننده اشتباه ایدنلر ، براز انصاف ایدوب دوشونملیدرکه دور جاهلیتده نشأت ایدن برذاتك کلامنده بومرتبه صدق افاده ، واوزمانلرجه معروف ومعمول به اولمایان مسائل علمیه‌یه دائر بی نهایه اشارات ورموز علیه بولونمق قابل اولورمی ؟ انتهی » .

باقکز ، احکام اسلامیه‌ده‌کی مزایایه‌ده تعلم نبی ادعاسنك ، دلائل ایراد اولندیغی نسبتده نه‌قدر صولدیغی اکلاشیلیور . چوروك اساسه استناد ایدن دعوالر ، بالطبع بقا بولاماز .

محمد شوکت

ادبیات

سلیمانیه کرسیسنده

ادبا کنز هله غایتله بایاغی مخلوقات !
خلقی ارشاد ایده‌جك اویله‌می بونلر ؟ هیهات !
کیمی غربك یالکز فحشنه حسبی سیمسار ؛
کیمی ، ایران مالی دیر ، کهنه آلیر ، خورده صاتار !
اسکی دیوانلریکز طوپ طولو اوغلانله شراب ؛
بیرادن ، فاحشه‌دن باشقه نه‌در شعر شباب ؟
سرسری : هیچ برینك مسلکی یوق ، مشربی یوق ؛
فیلسوف هیچی ، فقط بك چوغنك مکتبی یوق !
شیمدی اللهه سوکر .. صوکره ، براز بول پاره‌ویر ،
هیچ اوتانماز پروتستانلره زانغوچلق ایدر !
او ، بنم اك ابدی خصمم اولان ، روسیه بیله ،
حقی تسلیم ایده‌لم : هیچده دکلدر بویله .
متفننلری تا کشفه قدر طیرمانیور ؛
ادبیاتی اُکیلدکجه زمین چالقانیور .
قدرتم یتسه اکر ، اون‌یدیسندن یوقاری ،
ادبا نامنه کیم وارسه ، حدوددن طیشاری
آتارم،هم آصارم بوینده « بهنامه » سنی :
اوقویانلر اونی البته چیقارماز سسنی .
صوکره برطرز تلافی بولورم : - کرچه غریب -
قونطوراتلر یاپه‌رق روسیه‌دن اون اون بش ادیب
جلب ایدر، یازدیریرم ملت ایچون برچوق اثر !

غالبا بحثی دکیشدیردی بومزعج سوزلر ..
نرده قالدقدی ؟.. أوت .. اورطه‌ده بریس اوچوروم
وارکه ، کوندن کونه دهشتله‌نیور ، قورقیوردم :
- قاپادیلمازسه کلوب بریره شاید افکار -
اولماسین امت مرحومه‌یه برقانلی مزار .
هم بو خسران مؤبده‌ده‌کی مسئولیت
متفکرلره راجع قاله‌جقدر البت .
باشی بوش قالدیمی ، زیرا ، شاشیروب برمعتاد ،
بوله‌ماز کندیلکندن یولی اصلا افراد .
یالکز ، کوستریلن یول طوته‌جق بولسه کیدر ؛
حسیدر چونکه اونك عزمنه دائم رهبر .

متفکرلریکز آکلامیورلر صانیرم ،
که چمنزار ترقیده آتیلمش هرآدیم
دکیشیر بوسبوتون اقوامه ، جماعاته کوره .
باشقه برقومك ایزندن یورومك ، چوق کره ،
عادتا مهلك اولور . برده نه‌وار ، هرملت
کوزه‌دیر سیرتکاملده برر باشقه جهت .
صوکره ، خاطرلامیورلرکه ، عموماً بشرك
دائما قوشدیغی صوك مقصده یوکسلمك ایچین ،
طوته‌جق سلسله اقوامه دکلدر هپ بر ؛
بلکه هرملت ایچین آنجق او « ماهیت » در
که قوپار کندیسنك روح عمومیسندن .
شیمدی ، برقومك ایچندن متفکر کچینن
زمره اولجه بو « ماهیت » ی تقدیر ایدرك ؛

صوکره قاچ صفحه‌سی موجود ایسه تنویر ایدرك ؛
چکه‌جك اولدیغی اوکدن بوالهی فنری ،
آرقه‌سندن‌ده جماعت یورور آرتیق ایلری .
روحیدر ، چونکه ، قاراکلقده الندن یده‌جك ..
یولجی شاشقینمی‌که طورسون ، متمادی کیده‌جك .

مابعدی کله‌جك هفته بیتیور

محمد عاكف

تربیه و تعلیم

تعلیم و تربیه‌ده مکتبلر

کچن هفته‌کی مقاله‌مزده کنج دماغلرك انکشاف وتکاملی نقطهٔ نظرندن مکتبلری تحصیل خصوصی‌یه ترجیح ایتمشدك . بوکونده عینی ادعاده اصرار ایده‌جکز . حتی بر آز دها ایلری کیده‌رك دییه‌جکز که : برمکتب سوسیته‌یه قارشی نه‌قدر آز قپالی اولورسه‌شاکردانك انکشاف فکریسنه‌ده اونسبتده فائده بخش اولور .

مکتبلرده ساعات مساعی و استراحت معین ومنتظم اولدیغندن بوحال ، هنوز کوچوك یاشده بولنان چوجقلری جدی بر انتظامه آلیشدیرر . چالیشمق زمانلرنده اظهار فعالیت ، استراحت وقتلرنده‌ده وجودی دیکلندیره‌رك اعادهٔ قوت ایتمك لزومنه دائر کندیلرنده بر قناعت قطعیه حاصل ایدر .

مکتب ، چوجوقلرك شخصیتی انکشاف ایتدیره‌جکی کبی عینی زمانده اونلری حیات جمعیتده الفت ایتدیرر . پەداغوژینك اك مهم مسائلندن برنی تشکیل ایدن چوجوغی (ضبط واداره ایتمك) کیفیتی ، یعنی چوجوقده تن پروری و آواره‌لکه قارشی اولان تمایلاتك اوکنی آلمق ، هرآن بوتون حرکاتنی نظر تفتیشدن دور طوتمامق ، ملکات روحیه‌سنی بوزه‌جق اکلنجه‌لره ، سفاهتلره قارشی مجادله ایتمك ، مخیله‌سنك بی‌معنا خلیالره قاپیلمسنه میدان براقمامق کبی تقیدات مکتبلرده دها قولای اجرا وتطبیق ایدیله‌بیلیر .

چوجوق مکتبده معین وثابت تعلیماته توفیقاً معامله کورر .

برترامپت صداسی‌اوکا درس ، نماز، تنفس ،مطالعه ، استراحت، اویقو ... کبی مشاغل معینه زمانلرینی اخطار ایدر .

بر انتظام تام ایچنده کچن مکتب حیاتی ــ تعلیم وتربیه نقطهٔ نظرندن ــ قرارسز ، غیرثابت وکوشه‌ك اولان عائله حیاتنه ترجیح ایتمك ایجاب ایدر .

عائله آره‌سنده تربیه کوره‌ن برکنجك قواسندن هیچ بریسی لایقیله انکشاف وتوسع ایده‌مز . چونکه عائله ایچنده چوجوقلر وضعیفلر حمایه ایدیلیرلر .

والده‌نك حس شفقت ومودتی ، اولادینه براستنادکاه خلاصکار اوله‌جغندن ، چوجوق کندی حقوقنك صیانتی مادرینك حس مرحمتندن بکلر . بوحال ایسه ملکات دماغیه‌سندن بر چوغنك لایقیله نمالانمه‌سنه برمانعه تشکیل ایدر .

برچوجوق عائله‌سی آره‌سنده ، حقسزلقلره قارشی کندینی ویا بردیکرینی مدافعه‌ایتمك لزومنی پك آز حس‌ایدرکه بوشرائط داخلنده ملکات روحیه‌نك برشیئی قازانمیه‌جغی طبیعیدر .

جوجوق مکتبده هرکون‌معین وثابت‌نظاملره توفیق‌حرکته‌مجبور اولدیغی ، کندیسیله برابر دیکر ارقداشلرینك‌ده عینی‌اصوللره ، عینی تعلیماته اطاعت ایتدکارینی کوره کوره برقانون عمومی، برقدرت‌مطلقه بولندیغنه دائر کندیسنده تدریجاً داها واضح و داها قناعت بخش بر فکر حاصل اولور .

حسن‌وحال وحرکتلریله هرکسك مظهر تقدیری اولان آرقداشلرینك قازاندقلری توجهاته قارشی کندیسنده برحس غبطه اویانیر واونلر کبی اولمغه چالیشیر .

آرقداشلرینك موجب مجازات اولان خطالری، قصورلری اونده درین برانتباه حاصل ایدر وبو انتباه اوکبی حرکات نالایقه‌دن اجتناب ایتمك لزومنی حس ایتدیرر .

آرقداشلرندن کوره‌جکی معاملات بیله چوجوق ایچون بر درس عبرت یرینی طوتار .

کندیسنه‌حسن‌معامله‌ایدن آرقداشلرینه‌قارشی‌قلبنده‌پك‌درین‌برحس حرمت ومحبت‌اویانه‌جغی جهتله ؛ کندیسنك‌ده‌رفیقلری طرفندن‌مظهر حرمت ومودت اوله‌بیلمسی‌ایچون ؛ اونلره‌قارشی حسن‌معامله‌ده‌بولنمق ایجاب ایده‌جکنی استدلال ایدر .

آرقداشلرندن خیرچین ، قابا ، نزاکتسز ، کچینکسز اولانلرله اختلاطدن بالطبع شخصی اعتباریله دلکیر اوله‌جغندن ، کندینی هر کسه سه‌ودیرمك ، هرکسك مظهر حرمتی اوله‌بیلمك ایچون بوکبی افعال مذمومه‌دن اجتناب ایتمك ایجاب ایده‌جکنی آکلار واجتناب ایتمکه غیرت ایدر .

مکتبده بوتون آرقداشلریله برلکده عینی‌معامله کورن، درسلری اونلرله برابر عینی صورتله تدرس ایدن برچوجوقده ؛ عدالتك نه‌اولدیغنه ، مساواتك حدود طبیعیه ولازمه‌سنك نه‌دن عبارت بولندیغنه دائر ؛ داها مکتب صره‌لرنده ایکن ؛ بر فکر مخصوص‌تولد ایدر .

مکتب اداره‌لری ومعلمین چوجوقلرده بوفکرك صورت سالمه‌ده نمیه‌سنه فوق‌العاده اعتنا ایتملیدرلر. چونکه ، اوفاق بر حقسز معامله ، اهمیتسز برمساواتسزلق کنج‌دماغلرده ابدیاً زائل‌اوله‌میه‌جق ایزلر براقه‌بیلیر .

چوجوق ارقداشلریله تماسده بولندقچه ، باشقه‌لرینك افعال وحرکاتنك کندی شخص وسعادتیله نه قدر علاقه‌دار اولدیغنك فرقنه وارير. بوحال ؛ بالمقابله ؛ اونی آرقداشلرینه قارشی اوفاق تفك بعض خدمتلر ، بعض ایلکلر ایفاسنه سوق ایدرکه بوصورتله‌ده ،

مکتبده تمایلات نجیبهٔ اخلاقیه‌نك اساسلری قورولمش اولور . بونك نتیجه‌سی اوله‌رق معصوم قلبلرده متقابلاً بر حس اخوت وصمیمیت اویانیر وبوحال الی نهایه دوام ایدر کیدر .

مکتبلرك فوائد معروضه‌یی تأمین ایده بیلمه‌سی ، معلمینك بوغایه‌لری تقدیر ایده‌جك مزایایی حائز ووظیفه‌لرینك اهمیت وجدیتنی احاطه‌یه مقتدر اولان ذوات میانندن انتخاب ایدلملرینه متوقفدر .

پداغوژی بیلمه‌ین برکیمسه؛ نه‌قدر عالم ، نه‌قدر مقتدر اولورسه اولسون ؛ هیچ برزمان ئه‌یی برمعلم اوله‌مز . معلملك دقیق ومشکل برصنعتدر . صنعتك غوامضندن بی‌خبر کیمسه‌لردن بدیعه نما آثار بکله‌نیله‌مز !. مکتب؛ تعلیم وتربیه خصوصنده ؛ عائله معاونتندن هیچ برزمان مستغنی اوله‌مز .

مکتب؛ عائله وهیئت اجتماعیه؛ نسل جدیدك تعلیم وتربیه‌سندن یکانه مسئول کندیسی اولدیغی فکرنی ویره‌مز وویرمه‌ملیدر .

ئه‌وت ، مکتب بوتون مساعیسنی بواوغوره صرف ایدر . فقط چوجقلرك تربیه‌سندن یکانه مسئول کندیسی دکلدر .

ابوین وافراد عائله‌نك اولادلری اوزرنده‌کی حقلری نه‌قدر مقدس ایسه اولادلرینه قارشی وظیفه‌لری‌ده او قدر اساسلی ، اونلر اوزرینه اجرا ایده‌جکلری تأثیرلرده اونسبتده عمیق ، اونسبتده دواملی واوقدر حاکمدر .

جسمانی ، فکری واخلاقی تربیه‌ده عائله‌لر مکتبلرك اهمال ایدلمیه‌جك برمشارکی ، برمعاونی‌در ، واویله اولمسی ایجاب ایدر .

بر والده چوجوغنك قلبنی ، روحنی داها ئه‌یی کشف ایدر ، داها ئه‌یی آکلار .

ذکاسنی آچمق ، مودت وصمیمیت ، فضیلت ومحاسنك ایلك جرثومه‌لرنی اونك تازه دماغنده انکشاف ایتدیرمك یوللرنی داها کوزل تقدیر ایدر . آکلایه‌جغی برلسانله اوکا هرشیئه دائر طوغری واساسلی معلومات ابتدائیه ویره بیلیر .

والده‌لر چوجوقلرینه آز کلمه ایله چوق شیٔ اوکره‌ته‌بیلیر واونلرك دماغنده درین ودواملی ایزلر براقیرلر . بر روح شفیقك ، بر روح معصومله بش اون کلمه‌لك مشافهه‌سی ، خشین بر معلمك ساعتلرجه سورن تقریرلرندن داها مؤثر ، داها پایدار اثرلر براقزمی ؟! . هر حالنکی بریمز حسیات وافکار اوله‌مزی یوقلایه‌جق اولورسه‌ق آنالریمزك مؤثر وشفقت آمیز تلقیناتلرینه دائر لایتزلزل قناعتلر ، پایدار ایزلر بولمزمی‌یز ؟!...

فقط ، شوراسنی‌ده کمال محابله درخاطر ایتملیدرکه چوجوقلرینه اساسلی برتربیه ، ابتدائی بر معلومات ویره‌بیله‌جك قدر منور فکرلی والده‌لر محیط اجتماعیمزده پك آزدر .

قیزلرینه لازم کلن تربیهٔ اساسیه‌یی ویره‌مین ملتلر ، اوغوللرنی ابدی بر بدبختلکه ، نسللرنی آغوش انقراض وسفالته آتمش اولورلر .

قادینلرك ، اولادلرینك تعلیم وتربیهٔ اولیه‌لرنی ایفا ایده بیله‌جك قدر برتحصیل کورملری ، خانهٔ عائله‌یی برآشیانهٔ نزاهت وصمیمیت یاپه‌جق ، زوجنك رفیق مساعیسی اوله‌جق صورتده نجیب واصیل بر تربیه آلملری اوامر ووصایای پیامبریدن اولدیغی حالده ؛ بیلمم نه‌کبی یاکلش فکرلره صاپلانه‌رق ؛ قیز چوجوقلرینك جاهل قالمه‌لری ، تحصیل کورمه‌لرینه ترجیح ایدلمکده‌در .

بویاکلش فکرك اکثریت ملتی تحت تسخیرنده بولندیرمسی جداً آجینه‌جق برفلاکتدر .

چوجوقلرده حسیات نجیبه واخلاق فاضله اساسلرینك عائله‌لر طرفندن آتیلمه‌سی ایجاب ایدر .

فی‌الحقیقه چوجوغك دماغنده‌کی ایلك انطباعات آشیانهٔ عائله‌ده تشکل ایتمکده‌در .

ابوین ، اولادلری اوزرنده برنفوذ وبرحق طبیعی‌یه مالك اولدقلرندن ، تأثیرلری‌ده بالطبع معلملرك تأثیراتندن داها طبیعی ودها ثباتلی اولور .

ابوینك اوامر ونواهیسی ، چوجوقلری طرفندن داها مساعده کارانه برصورتده مظهر تلقی اولور ، چوجوقلر بواوامره قارشی داها زیاده آثار انقیاد کوستریرلر .

چوجوقلر ، احتساسات عالیه وفضائل نجیبه‌نك ایلك نمونه‌لرنی لانهٔ عائله‌ده کورملی ، معاونت متقابله اساسلرنی کندی قارداشلرینك افعال وحرکاتندن اوکرنملیدر . آغوش عائله‌ده بویله برتربیهٔ ابتدائیه آلان چوجوق ، برمکتبك سقف عرفانی آلتنه کیردیکی زمان ؛ رفیقلرینه قارداش ، معلملرینه بابا نظریله باقه‌جقندن ؛ اونلرك تلقیناتنی عینی طرز اطاعتکارانه ایله قبول ایدر .

کوریلیورکه تعلیم وتربیه‌نك الك مهم عاملی مکتب اولدیغی حالده بوخصوصده عائله‌نك اهمیتی‌ده مکتبدن دون بردرجه‌ده قالمیور .

یالکز نظردقته آلنه‌جق نقطه ، عائله ومکتبك تربیه خصوصنده‌کی ایده‌آللرینك ، غایهٔ خیاللرینك متحد بولونمسی کیفیتی‌در .

بواتحاد تأمین ایدیلیرسه مکتبلر سجایای لازمه وفضائل عالیه ایله اتصاف ایچون الك امین برملجاء عرفان اولورلر .

م . شمس الدین

تعلیم وتربیه‌ده اس الاساس

۲

ایشته بز بوتون مسلمانلر ایچین چوجقلریمزك تعلیم وتربیه‌لری امرنده کمال اعتنا واهمیتله تطبیقی دیناً ، عقلاً وحکمةً اوزریمزه فرض عین ، عین فرض اولان و « تربیهٔ اطفال » نامنه یازیله‌جق هرهانکی براثرك ان یتغیر وابدی ایلك دستورلری اولاجق ایکی امرجلیل رسالتپناهی « صلعم » .

ئه‌وت ، دیناً اولدیغی کبی « عقلاً وحکمةً ده فرضدر » دییورم .

بر ، پك بديهى برحقيقتدر . بديهياتى ادراك ايده‌ميه‌جك قادارده فقدان رشد ، غباوت عقل ايله معلول اولان جسم ملتك مفلوج برر عضوبى روحى ديمكدر. اوكيلرك وجودملتده‌كى موقعى فضله طيرناق قادار لزومسز ، ناصور قادار فائده‌سزدر . پكى ، حسيات مقدسهٔ دينيه‌مزى ــ بر آن ايچين ــ قلبمزك حريم تبجيل وتكريمنده كيزله‌يه‌لم‌ده حسيات مليه‌مزى ياشاتاجق ــ بونلردن باشقا ــ تعليم وتربيه پرنسيپلرى آريالم : عجبا عرقاً ، لساناً ومزاجاً مختلف بيكلرجه انسان كتله‌لرينى بربره طوپلايابيله‌جك ، اونلرك وجدانلرينى ، روحلرينى يكديكرينه مزج ايدوب ملت واحده ماهيتنى ويره‌بيله‌جك دساتير اساسيه بوله‌بيله‌جكمى‌يز ؟ هر كتله تربيهٔ اطفال خصوصنده كندى سجاياى قوميه وعنصريه‌سنى دساتير اساسيه اتخاذ ايده‌جك اولور وقوميت حسلرى اويانيرسه وحدت مليهٔ اسلاميه آرادن چكيلوب كيتمش اولمازمى ؟ توحيدالهى اس‌الاساسى اوزرينه مبنى اولان مليت اسلاميه‌نك حياتى وحدتدر . تعدد وتنوع ايسه آنك ئولوميدر .

دين توحيد نصل ملل متنوعه ومختلفه تشكيل ايدر ؟ مؤمن اولان هر كيمسه‌نك ملى آنجق ملت اسلامدر . ايشته سلطان اقليم حكمت ورسالت « عليه الصلاة والسلام » افنديمز حضرتلرينك شو : « ليس منامن دعى الى عصبية ، وليس منامن قاتل على عصبية ، وليس منامن مات على عصبية ــ عصبيت قوميه وعنصريه‌سنى عصبيت دينيه ومليه‌سندن اوستون طوتوب امتمدن همعرق اولان مسلمانلرى وحدة دينيه ومليه‌لرندن آييراراق وحدة قوميه‌يه دعوت ايدن بزدن دكلدر . عصبيت قوميه اوزينه اخوان دينه قارشى قليج چكوب حرب ايدن‌ده بزدن دكلدر . بوعصبيت جاهليه اوزرينه ئولان دخى بزدن دكلدر . جامع صغير ، رواه الطبرانى عن ابن عباس رضى تعالى عنهما . » حديث شريفلرى وحدة مليهٔ اسلاميه‌نك غيرقابل تجزى اولديغنى بر لسان تهديد وتبعيد ايله بيان بويوربيور. ذاتاً بو ، عقلاً ومنطقاً‌ده محالدر.

اعتقادمجه حديث شريفده‌كى « ليس منا ...... » جملهٔ نافيه‌سى تهديددن زياده حقيقته محمولدر. چونكه قوميت وعنصريتى مليته ترجيح عينيله دينه ومبلغ ذيشانه « صلعم » ترجيح ديمكدر. دين وپيامبر محبتنى عصبيت قوميه‌سنه فدا ايدن كيمسه نصل مؤمن صاييله بيلير ؟ بوكا هيچ ده عقلم ايرمز . هم « النبى اولى بالمؤمنين من انفسهم » آيت كريمه‌سنه اينانمق ، هم ده محبت قوميه‌يى حب نبى‌يه ــ حاشا ــ ترجيح ايتمك... هيچ بر مؤمن قلبنك دوشه‌جكى غاياى تناقض وخسران دكلدر.

حقيقى مؤمنلر ، نه‌قوميت بيليرلر ، نه‌ده عنصرين طانيرلر . انلرك روحلرنده فروزان اولان بر آتش سودا وارسه اوده حسبله وعشق رسالتپناه در . بومحبته قارشى دنيا وما فيها هيچدر .

بويوريليور ، كه « لايؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من والده وولده والناس اجمعين » == اى ــ حاضر وغائب ــ مؤمنلر سزدن هيچ بريكز ايمانك رتبهٔ بالاترين كماله واصل اولاماز ؛ تا كه بن اوكا پدر ومادرندن ، ئوز اولادندن وبوتون جهان انسانيتدن دها سه‌وكيلى ، دها قيمتدار اولمدقجه. ايمانكز بكا اولان محبتكز نسبتنده‌در. رواه البخارى عن انس رضى الله عنه . جلد ١ ص ٩ . »

شمدى لباس قوميت وعنصريتلرينك چيقاروب كسوهٔ حب نبى « صلعم » ى اكتساب ايدن وبو سوداى علويده يكديكريله رقابت ايله‌ين حقيقى مؤمنلرك وجوده كتيردكلرى هيئت اجتماعيه‌ده‌كى حيات دينيه وشوكت مليه تصور اولونسون ! ايشته بو قدسى محبت رسول « صلعم » وجود جمعيت ومليتمزك لايموت برروح فياضيدر .

اونى بز حقيقى مؤمنلر نصل سه‌ومیز ؟ نصل تقديس ايتميز؟ نصل يولنه فداى حياتى الك بويوك برسعادت، بربختيارلق بيلميز؟ شبهه‌سزدر، كه ذات اقدس رسالتپناهيلرى مهر جهان افروز انسانيت ومدنيتدر . كونش بزه محتاج دكل ، بز كونشه محتاج ومفتقرز . چونكه او بزه افاضهٔ انوار حيات ايديور، او بزى ياشاتيور؛ بز اونى دكل.

ياد نامى روان پاكنه وسيلهٔ اتحاف رحمت اولمق ايچين شوراده محترم برشهيدك وصيتنى اخوان قارئينك انظار ديانت پرورانه‌سنه عرض ايده‌جكم. بيروتده دشمن كولله‌لريله ياتان « عون الله » ضابطاندن يوزباشى فواد بك كولله ياغمورى آلتنده عائله‌سنه خطاباً يازديغى « وصيتنامه » سنده اولادينك تعليم وتربيه‌سنه دائر شو سوزلر كورولیور: « چوجقلريمى تربيهٔ اسلاميه دائره‌سنده تعليم وتدريس ايديكز . قرآن عظيم الشان ام الكتابدر . عقائد ووظائف دينيه واسلاميه‌لرينى كماهى حقها نوكرندكدن صوكرا،علوم وفنون موجوده‌يى ومملكتك الك زياده لزوم كوستردیكى اجنبى لسانلرينى تحصيله غيرت ايتملى !.... » ايشته كنج ياشنده حفظ دين، حفظ وطن ايچين سينه‌سنى دشمن كولله‌لرينه آچان، شانلى وابدى بررتبهٔ جليلهٔ شهادته نائليتله بختيار اولان مرحوم مشار اليهك صوك واك مقدس املى ! « عليه وعلى اخوانه الشهداء سحائب الرحمة »

شمدى هر فرد مؤمنك بوفكرى،بووجدانى طاشيمه‌سى، بوحس ايله متحسس اولمسى ، اولادينى بو صورتله تربيه‌يه باشلامسى حيات مليه نامنه الك مهم برفريضهٔ دينيه ومليه دكلمى ؟

حقيقت بوقادار واضح ، بو درجه بديهى ايكن نصل اولورده « برملت ايچين روح تربيه وتدريس » عنوانيله يازيلان بر مقاله‌ده : « ديانت مسئله‌سى بوراده موضوع بحث اوله‌ماز . » دينير ؟ صوكرا اخوت دينيه، رابطهٔ اجتماعيه، محبت مليه نره‌ده قالير؟ كيم كيمى سه‌وور؟ كيم كيمك يوزينه باقار ؟ كيم كيمك معاونتنه قوشار؟ تأسف اولونور تأسف . . . !

صدديمزه كله‌لم : چوجغك وجدان عصمتى بر فونوغراف پلاقنه بكزه‌تيله بيلير. بو (جام) ه كوره بر كلمهٔ مقدسهٔ توحيد لوحهٔ غراسيله بر صليب رسمى مساويدر . هانكيسى مقابله كتيريليرسه اونده‌كى يازى وياخود صورتى جذب وانتقاش ايدر ؛ والى الابد قالير كيدر .

« كل مولود يولد على الفطرة . فابواه يهودانه او ينصرانه او يمجسانه ــ هر انسان فطرة ايمان اوزرينه دوغورولور . صوكرا باباسى،

آناسی هانکی دینه ، هانکی ملته منسوب ایسه‌لر او اساس دیانت وملیت اوزرینه تعلیم وتربیه اولونور. یهودی ایسه یهودی. خرستیان ایسه خرستیان. مجوسی ایسه مجوسی. بخاری : جلد ۲ . ص ۱۰۴ » حدیث جلیلی ایشته بوحکمتی بیان امرنده شرفوارد اولمشدر .

بناءً علیه هر مسلمان چوجغی اول باول دین جلیل اسلام اوزرینه تربیه اولونملی . تربیه‌سنك اس الاساسی اسلامیت اولملی . عقاید دینیه ووظائف اسلامیه‌سی تماميله ئوکره‌تیلدکدن صوکرا علوم وفنون موجوده‌نك، السنهٔ اجنبیه‌نك تحصیلنه باشلاتیلملی . زیرا جناب علی‌نك «رضی» دیدیکی کبی « اولاد استقبال ایچین‌در . ماضی ایچین دکل . بناءً علیه اونی استقبال ایچین تعلیم وتربیه ایتملیدر . » بوده قضایای بدیهیه‌دندر.

هر جمعیت مدنیه‌نك حیات صحیحه‌سی روح مائیدر . بو روحك غداسی ایسه مائدهٔ عرفان ، نوالهٔ ترقی وتکاملدر . بو مائده‌دن ، بو غدادن محروم قالان هرهانکی برجمعیت مدنیه آجلغه وبالنتیجه موته محکومدر . انسان ، ماضی ایله یشاماز. استقبال ایله یاشار . استقبال ایسه ترقیدن باشقا نه‌در ؟

کورولمزمی : هنوز آنا رحمندن دوشن چوجوغك کوچوك معده‌سنی ایکی قطره سود شیشیررکن کون کچدکجه ، معده کنیشله‌دکجه قطره‌لرده زیاده‌لشیر . برزمان کلیر ، که آرتق سود غداسی اولاماز . اتمك ، یمك ایستر. ایلك نفس حیاتنده مینی مینی وجودینه کچیریلان یاریم آرشینلق (زیبین) برآی صوکرا آتیلیر. دها بویوکی یاپیلیر . وجودی بویودکجه احتیاجات حیاتیه واقتصادیه‌سی‌ده اونسبتده چوغالیر. ایشته بشریت‌ده بویله‌در. هر عصر حیاتنده احتیاجاتی متزایداً تجدد ایدر . دائماً ترقی، دائماً تکامل. فقط حیات دینیه و ملیه‌مزی یاشاتمق ایچین. یوقسه « incor - poration » صورتیله غدا اولمق ویاپانجی وجودلری یاشاتمق ایچین دکل . غدا اولمق فلاکتندن حیوانلر بیله قاچارلر . نرده قالدی انسانلر . . . !

محمد فخرالدین

فنیات

حفظ الصحه‌یه دائر

میقروبلر ، وامراض منتنه ، میقروبلرك افرازاتی ، توکسینلر ، امراض منتنه‌نك منشأ وصورت انتشاری ، معلوم میقروبلر ، غیر معلوم میقروبلر ، میقروبلرك بدنه صورت و طریق دخوللری ، میقروبلرك طرز حیاتی، تکثر وانقساملری ، اسپورلر ، حشره‌لر ، آقارلر ، دیدانلر ، سینك سرفه‌لری، وپروتوزوئرلر بونلره قارشی تدابیر احتیاطیه، امراض منتنه‌ده زمان تفریخ

[وما یعلم جنود ربك الا هو]

فرقان مبین

ساری ومنتن خسته‌لقلرك اسبابی میقروب دینیلن برطاقم طفیلیات خرده‌بینیه‌نك بر واسطه ایله بدنه دخول واوراده نشو ونما بوله‌رق وجودی تخریب ایتملرندن نشأت ایدر . کوزیمزله کوره‌مدیکمز بو کوچوك عضویات، صوده ، طوپراقده ، هریرده مبذولاً موجوددر. بونلرك موجودیتلرینی میقروسقوب (خرده‌بین) دنیلن برآلت واسطه‌سیله آکلایورز . میقروسقوبلرله معاینه ایتدیکمز زمان هرآن تنفس ایتدیکمز هوای نسیمك بیله بی پایان بیغینلرله ، میقروب کومه‌لریله مالی اولدیغنی کوره‌بیلیرز .

هواداخلنده بولنان توزلر، قوم ، کومور ، پاموق وبزقیرینتیلری نباتات ، بوجك پارچه‌جقلری ، دری ، قیل ، ومواد سائره انقاضندن عبارتدر .

هوا داخلنده بونلردن ماعدا ایکیوز نوع قدرده مانطار موجود اولدیغی ارباب تدقیقك جمع بیاناتندندر. بومانطارلردن بعضیلری برچوق امراض جلدیه‌نك منشأنی تشکیل ایدرلر . مثلا (کل) علتی جلد رأسی تخریش ایده‌رك اوراده یووا یاپان مانطارلردن نشأت ایتمکده‌در . تدقیقات خرده‌بینیه دهاایلری کوتوریلورسه هوا داخلنده دهابرچوق میقروبلر بولندیغی تحقق ایدر . بومیقروبلردن بعضیلرینك تأثیرات مخربانه‌لری درکه وجودمزده حاصل اولان یاره وبره‌لرك قولایجه التیام پذیر اولمسنه مانع اولور و یاره‌یی کوندن کونه‌دها تهلکه‌دار برحاله کتیریرلر. بوتهلکه‌نك اوکنی آلمق ایچون یاره‌وبره‌لرك آچیق براقلماسی بونلرك منتظماً آسیدبوریکلی صولرله ییقانمه‌سی ایجاب ایدر .

ینه بومیقروبلر ایله‌درکه قولرا ، ورم ، چیچك ، قرامیق ، قزیل، خناق، قوشپالازی کبی امراض منتنه ظهور وانتشار ایتمکده‌در.

میقروب نام عمومیسی آلتنده طوپلانیلان عضویات ، خمیره (ferment) باقتری (bactéries) وباسیل (bacilles) اسملریله دهیاد اولونورلر .

میقروبلر صوده ، مواد عضویه‌ده ، اکمك ، ات ، سوت ، مشروبات درونده بولنورلر وبونلرده تحولات مهمه‌یه سبب اولورلر. اکمك مایه‌لانمه‌سی ، سوتك اکشیمه‌سی ، شیره‌نك سرکه ، وشرابه منقلب اولمه‌سی هپ بوخمیره‌لرك تأثیراتیله وقوعه کلیر .

میقروبلردن بعضیلری‌ده موجودات حیاتیه بدنلرنده یاشارلر . میقروبلرك اشکالی پك متحولدر : بعضیلرینك یووارلاق بعضیلرینك اسطوانی ، برقسمنك ویرکول وتیربوشون ویا چوبوق شکلنده بولندقلری خرده‌بینلرله اجرا ایدیله‌جك معاینه‌دن آکلاشیله‌بیلیر . میقروبلر نه شکلده اولورلرسه اولسونلر ، جسامتجه برمیلمترنك آنجق بیکده‌سیله اولچوله بیله‌جك قدر کوچوکدرلر .

میقروبلر یشادقلری ساحه‌ده بعضاً ساکن وبعضاً فوق العاده متحرك بولنورلر . یاشادقلری محیط مساعد شرائطی حائز بولنورسه سرعتله تکثر وانقسام ایدرلر .

چوغالان میقروبلر یا هپ برپرده طوپلانه‌رق برقولونی تشکیل ایدرلر ویا بربرلرندن بسبتون آیریلیرلر. میقروبلرك برنوع یمورطه‌لری واردرکه ارباب فن بونلری (اسپور) نامیله یاد ایدییورلر. اسپورلرك

قدرت حیاتیه‌لری بالذات باسیللره نسبةً پك زیاده‌در . مثلا باسیللر ٦٠-٨٠ درجهٔ حرارتده تلف اولدقلری حالده اسپورلر راطب بر وسط داخلنده ١٠٠-١٢٠ درجه حرارتده قدر حیاتلرینی محافظه ایده‌بیلیرلر. کورمدیکمز بو عضویات صغیره خلقی اوقدر تدهیش ایتمشدرکه میقروب دیر دیمز هرکس تتره‌مکه باشلار . مع مافیه اونوتماملی که میقروبلرك هپسی مضر و تهلکه‌لی دکلدر . حتی میقروبلردن بعضیلری بشریت ایچون نافع برخدمت بیله ایفا ایدرلر . سرکه حاصل ایدن باقتریلر ، اکمك مایه‌سی ، پینر مایه‌سی ... ایشته بوکبی نافع خمیره‌لردن باشقه برشی دکللردر .

میقروبلر ، توقسین دنیلن زهرلی برمادهٔ کیمیویه افراز ایدرلر . نوعلری ایسه محدود دکلدر . هرکون یکیدن یکی‌یه برطاقم میقروبلر کشف ایدلمکده اولدیغی کبی ، اولجه ساری اولوب اولمدقلری مجهول اولان بعض خسته‌لقلرکده امراض ساریه‌دن بولندقلری ؛ کشفیات ایلریله‌دکجه ؛ آکلاشیلمقده و بونلرکده برنوع میقروبلری بولندیغی تخمین ایدلمکده‌در . مثلا ذات الریه (La pneumonie) خسته-لغندن وقتیله هیچ شبهه ایدلمیور و ساری اولدیغنه احتمال ویرلمیورکن بالآخره حقیقت آکلاشلمشدر . حمای تیفوئیدی ، قوش پلازی ، ورم ، قولرا کبی امراض منتنه‌نك میقروبلری بوکون صورت قطعیه‌ده طانیلمش اولدقلرندن بونلرك تأثیرات مهلکه‌لرینك اوکنی آلمق چاره‌لری آراتلغه باشلانمشدر .

حالبوکه ، چیچك ، قزاموق ، قزیل ، خسته‌لقلریله قویونلرده‌کی جدری (La clavelée) علتنك ساری برمرض اولدقلری و بونلرك میقروبلردن نشأت ایتدکلری شبهه‌سز اولدیغی حالده ، هنوز بومیقروبلر اطباجه صورت قطعیه‌ده معلوم اوله‌مامشلردر . موجودیتلری قطعی اولان بومیقروبلرك کشف ایدیله‌مه‌مسی ، بونلری تلوین ایده‌رك قابل رؤیت برحاله وضع ایده‌بیله‌جك براصولك هنوز بولنه‌مامسندن و میقروسقوبلرکده بوقدر کوچوك موادی کوستره‌بیله‌جك قدر تکامل ایده‌مامسندن ایلری کلدیکی محققدر .

سرطان (Le Cancer) خسته‌لغنك ده هنوز کشف ایدیله‌مامش برنوع میقروبدن نشأت ایتدیکی ظن ایدلمکده‌در .

*
* *

میقروبلر بدنه صور مختلفه ایله نفوذ ایده‌بیلیرلر . بعضاً طوغریدن طوغری‌یه تنفس ایتدیکمز هوا واسطه‌سیله داخل بدن اولورلر . بعضاً ده ییدیکمز غدالرله برلکده جهاز هضم طریقیله وجوده کیررلر . میقروبلی توزلر ویا مولد مرض جرثومه‌لری حاوی صولرله ملوث اولان ویاپیشمه‌مش بولنان مأکولات و مشروبات ، میقروبلرك نقلی ایچون الك امین برر واسطه‌در .

طوربلر ، صلاته‌لر ، چی سوت ، استریه و حیوانات ناعمه‌دن بعضیلری پك زیاده احتیاطله اکل اولنه‌جق غدالردن اولدقلری اونوتولمامیلدر . بعض دفعه‌ده میقروبلر دیدانلر ، سینك ویاپروتوزوئرلرك سرفه‌لریله امعالرك غشای مخاطیلرینه تلقیح اولنورلر .

سطح بدنده آچیله‌جق یاره ویاره ، کسیك وچیزیك کبی یرلرده میقروبلرك ادارهٔ بدنه دخولی ایچون برمنفذ وظیفه‌سی ایفا ایده‌بیلیرلر . امراض زهرویه (maladies vénériennes) ، امراض جلدیه‌یه بو صورتله یاقالاندیغی تحقق ایتمشدر .

برحشره‌نك ایصیرمه‌سیله‌ده وجوده بعض خسته‌لق میقروبلری داخل اوله‌بیلیر . مثلا سیوری سینکلرك ایصیرمه‌سیله حمای متقطعه وحمای اصفر خسته‌لقلری ، دیکر برنوع سینکك ایصیرمه‌سیله اویقو خسته‌لغی ، پیره وتخته قوریلرینك ایصیرمه‌سیله وباعلتی ، کهله‌لرك ایصیرمه‌سیله حمای تیفوئیدی ، کبی بعض خسته‌لقلرك ظهوری محتمل اولدیغی اطبا طرفندن مصراً بیان ایدیلیور .

فی الحقیقه حیوانات موذیه بوخسته‌لقلره دوچار اولان انسان ویا برحیوانی ایصیرلرسه اعضای مصیه‌لری خسته‌نك قاننده بولنان میقروبلرله تلوث ایده‌جکی شبهه‌سزدر . اجهزهٔ مصیه‌لری بوصورتله میقروبلرله تلوث ایدن موذیات صاغلام برآدمی ایصیردقلری زمان اعضای مصه‌لرنده‌کی میقروبلری او شخصك قانه تلقیح ایدرلر . واوکیمسه‌ده بوصورتله عین خسته‌لغه یاقالانه‌بیلیر .

عادی سینکلر بیله امراض ساریه میقروبلرینك الك فعال برواسطهٔ انتشاری وظیفه‌سنی ایفا ایدرلر .

تدرن رئوی ، حمای تیفوئیدی وقولرا خسته‌لقلری اکثریا بو سینکلر واسطه‌سیله انتشار وانتقال ایتمکده‌در . شویله‌که سینکلر بو نوع خسته‌لغه مبتلا اولان کیمسه‌لرك بالغاملری ، توکروکلری ویاخود مواد متخرفه‌لری اوزرینه قونه‌رق خرطوملری ، آیاقلری ، قنادلری ایله بر بیقین میقروب یوکله‌نیر و اورادن قالقه‌رق سوت ، یمك کبی موادغدائیه وصوقابلری اوزرینه قوندقلری زمان ، یوکلنمش اولدقلری میقروبلرله بونلری ده تلویث ایدرلر .

کیجه‌لری جیبنلك آلتنده یاتمق ، یمکلری تل دولابلر درونده محافظه ایتمك کبی احتیاطلر سایه‌سنده سینکلرك سببیت ویره‌بیله‌جکلری محاذیرك اوکی ممکن مرتبه آلنه بیلمك قابلدر .

پروفسور کوی یار Guiart ، رافائل ومنچیقوف کبی ذواتك صوك زمانلرده اجرا ایتدکلری تدقیقاته نظراً دیدانلر ، سینك سرفه‌لری و پروتوزوئه‌لرلرك دخی میقروبلرك انتشار واستیلاسی خصوصنده آز چوق برتأثیرلری اولدیغی آکلاشلمشدر .

مثلا تنیالر (téinas) ، بوتریوسه‌فاللر (Bathriocéphales) آسقاریدلومبری قوئیدلر (ascarides lombricoïdes) ، اوقسیورلر (oxyuers) لر ، تریقوسه‌فاللر (trichocéphales) کبی امعالرده وباغیرصاقلرده طفیلی اوله‌رق یاشایان دیدانلر بوخصوصده پك زیاده شایان تدقیق کورینیورلر . بونلرك آپاندیسیت (appendicite) ، حمای تیفوئیدی ، قولرا کبی خسته‌لقلرك ظهور وتولدی نقطهٔ نظرندن ایفا

ایتدکلری وظیفه‌نك زیاده حائز اهمیت اولدیغی ظن وتخمین ایدلمکده‌در.

هند چینی طرفلرنده ، صولر وچامورلر ایچنده یاشایان برنوع خرده‌بینی دیدان (anguillule) ایله پروتوزوئرلردن برنوع آمیبك (amibe de ladysenterie) دیزانته‌ری خسته‌لغنك انتشاری خصوصنده اك مهم برعامل یرینی طوتدقلری آکلاشلمشدر .

حوینات نقیعیه‌دن بالانتی دیوم (Balantidium) دخی دیزانته‌ری آمیبنه مشابه بر وظیفه ایفا ایتمکده‌در .

سینك سرفه‌لری ، بر طاقم صانجیلره وقان ضیاعنه سببیت ویره . جکلری کبی باغرصاقلری‌ده تخریش ایده‌رك میقروبلرك قانه دخولنه مساعد منفذلر آچه‌بیلیرلر .

انسانلرك باغیرصاقلرنده طفیلی اوله‌رق یاشایه‌بیلن بونوع حویناتك سرفه‌لری ویومورطه‌لری صولرده ، چی‌سبزه‌لر اوزرنده ، سالاته‌لرده ، میوه‌لرده ، ایجه‌پیشیرلمامش اولان اتلرده ، چامورلرده ، توز وطوپراقلر آره‌سنده مبذولاً بولنه‌بیلور .

مواد مذکوره‌نك اکل وشربی ویاخود اللرك بونوع توزطوپراقلر وچامورلرله ملوث اولمسی ، دیدان امعا یومورطه وسرفه‌لرینك جهاز هضمه دخولنی تأمین ایدرلر .

بونلرك باغیرصاقلره دخولنه مانع اوله‌بیلمك ایچون صولرك قایناتیله‌رق ایچلمه‌سی ، سبزه‌واتلرك ایجه پیشیرلمه‌دن اکل ایدلمه‌ملری ، میوه وصالاته‌لرك تمیز صولرله ایوجه ییقاندقدن صوکره ییلمه‌سی کبی تدابیر احتیاطیه‌یه رعایت ایتمك ایجاب ایدر .

حتی اطبادن بعضیلری میوه وصالاته‌لرك بیله چی اوله‌رق ییمه‌لرینه معارض بولنیورلر .

سفره‌یه اوطورمه‌دن اول اللرك غایت تمیز اوله‌رق ییقانمه‌سی لازمدر . اساساً اللری ییقامه‌دن اول سفره‌یه اوطورمق عنعنات دینیه‌مزه‌ده مغایردر . اسلامیتك حفظ الصحه‌یه رعایت خصوصنده‌کی تدابیر وتوصیه‌لرینی دائما برفکر تبجیل ایله یاد وتطبیق ایتملی‌یز . چونکه فنك اك صوك کشفیاتی جهان عرفانك اك متبحر علما واطباسی‌ده بوکون عینی حقیقتلری تکرار ، عینی توصیه‌لری ایراد ایتمکدن باشقه برشی یاپمیورلر .

امراض منتنه‌نك سیری ، خسته‌لغك نوعنه کوره پك متحولدر . اکثر احوالده خسته‌لق برچوق صفحه‌لر کچیریر . فقط نادراً قولراده اولدیغی کبی بوتون صفحاتی برکون ایچنده کچیره‌رك شخص مصابی درحال تلف ایدنلری‌ده موجوددر . دورهٔ تفریخ یعنی خسته‌لق میقروبنك بدننه دخولندن اعتباراً ایلك علائمی اظهار ایدنجه‌یه قدر کچن زمان ، خسته‌لغك نوعنه کوره تحول ایدر .

بعض احوالده قولرانك زمان تفریخی برقاچ ساعت اولدیغی حالده قیزیل ، قزاموق ، چیچك ، خسته‌لقلرینك زمان تفریخلری ٨ — ١٨ کون قدر امتداد ایتدیکی واقعدر . جذام علتنك (Lèpre) یدی کون وبعض احوالده ، قودوز خسته‌لغنك ایسه برسنه قدر سوردیکی تحقق ایتمشدر .

زمان تفریخك شو صورتله تحول ایتمسی کیفیتی ، خسته‌لقلری تولید ایدن میقروبلرك تدقیق خصوصنده پك زیاده ایشه یارامقده‌در .

موسیو پاستور امراض ساریه‌نك منشائی میقروبلر اولدیغنی ، اون دوقوزنجی عصر نهایتلرینه طوغری کشف ایتمشدی . آره‌دن بالنسبه پك آز برمدت کچمش اولدیغی حالده میقروب علمنك (microbiologie) مظهر اولدیغی ترقیات جداً حیرتبخشادر . مع مافیه میقروبلری هنوز تمامیله معلوم اوله‌میان برچوق خسته‌لقلر داها بولنمیغنی ونوتمامیدر . فقط ، اطبانك ، حیاتلری بهاسنه کوستردکلری سعی وغیرت کوندن کونه ساحهٔ طبابتی دها نوار برحاله کتیرمکده اولدیغنی انکار ایتمك پك حقسز بر نانکورلك اولور .

ژه‌نر (Jenner) طرفندن تلقیح اصولنك کشفندن بری ساحهٔ طبابتده تجلی‌نما اولان ترقیاته قارشی زانوبزمین تکریم اولمق بشریتك وظائف منتداریسندن اولدیغنی دائما درخاطر ایتملی‌یز .

م . شمس الدین

تاریخ

افغانستانده

امیر عبدالرحمن خان

« مابعد »

حصارده‌خوشجه برکیجه‌کچیروب « سرکرده‌لرکزك تقدیم ایتدیکی آتلردن متشکرم . شاید ایلریده روسلرایله آرا کز آچیلاجق اولورسه کابلی تشریف بیورکز . کمال حرمت و منتله سزی استقبال ایده‌رم » مآلنده بر مکتوب یازارق بخارا امیرینه کوندردکدن صوکرا یوله چیقوب برکیجه‌یی (تشکی‌قاق) ده کچیردك . اورادنده (قوزقون تپه) یه کیدوب آلتی کون اقامتی متعاقب (خواجه‌کلکون) ه واصل اولدق . بوراده بی عصبی باش اغریسی طوتدی . و لطف الهی ایله اوچ کون صوکرا بلانداوی کچدی .

اجرا ایتدیردیکم تحقیقات اوزه‌رینه (میر جهاندار شاه) لك اوغلی (شاهزاده حسن) ایله عمجه‌لری (میر یوسف علی) و (میرنصراه) لك (رستاق) (قته‌غن) (بدخشان) ولایتلرینی آرالرنده تقسیم ایتدکلری وشهزاده حسنك (فیض آباد) ده ، میریوسف علینك رستاقده ، میرنصراللهك ده (قشم) ده حکومت ایله‌مکده بولوندقلرینی اوکره‌ندم . خواجه کلکونه ورودمی مشعر شاهزاده حسنه بر مکتوب یازوب آدملرمدن (میرعلم) ایله کونده‌ردم . بومکتوبك ارسالندن صوکراده قالقوب اوچنجی کونی اقشام اوستی رستاق قلعه‌لرندن برینه داخل اولدق . شاهزاده حسن ، مکتوبمی اوقوینجه میر علمی حبس ایتدیرمش ، « افغانلیلرك ایاق باصدیغی طوپراغی بزنجس عد ایدییورز . بناءً علیه جیحونی کچوب بوطرفه کلمه‌یکز . یوقسه سزی جبراً ولا تمزدن

چيقـارمايه مجبور اولاجغز » مآلنده برده جواب يوالامش . بنده بو جوابك جوابى اولمق اوزره « اى آلچاق احمق! سكا وبرادرلركه بوقدر خدمتده بولونمش وسفيل عائله كه صهريت پيدا ايله مشدم . حين حاجتده بكا ياردم ايده جككزى اوموبوردم . شيمدى آكلادم كه آلدانمشم . اولومدن قورقسه ايدم بورالره قدر كلزدم . هانكيمزك داهامتين وداها يوركلى اولديغى يارين آكلاشيلير » طرزنده برمكتوب كونده ردم .

شهزاده حسن ، همان اوكيجه بيك سوارى كونده روب كچه جكمز ساحلى محافظه ايتديردى . اولا سس چيقـارمادم ، فقط اورتالق قارارنجه ويرديكم امر اوزرينـه بزم قاره قوللردن يكرمى نفر ، قارشى طرفه تفنك آته رق سواريلرى قاچيرديلر . آلتى دانه سى ده الزه دوشديلر

ايرته سى كون يانمده كى يوز اون كيشى ايله اون ايكى بيك كيشيلك بردشمنه قارشى طوراجقدم . واقعا بويوز اون كيشينك نه قدرشجيع اولورسه اولسون اون ايكى بيك كيشى يه قارشى قويامايا جغنى بيليوردم . لكن فى سبيل الله مجاهده ايتديكمى وجناب حقك مجاهدين دينه اولان مواعيدينى دوشونديكم ايچون اون بيك وحتى برميليون دشمنك نظرمده اهميتى قالمامشدى . يارين صباح الله يولنه اوله جكم ديه سه وينيوردم . بو معركه دن قورتولسه م ده بدخشـان وقته غن اهاليسـنك النده قتل اولوناجغمى ، اونلردن ده خلاص بولسـه م انكليز عسـكرينه قارشى طوراجغمى دوشونيوردم . بوقدر مخاطرات اوزرينه حياتمدن اميدوار اولمامقله برابر برشخصى جناب الله محافظه بويوروسه بوتون دنيـايه غلبه ايله يه جكنى قوياً اعتقاد ايديبوردم . بنده اودرجه قوت حصوله كلشدى كه جهانك تكميل عسكرى اوكمه چيقسـه قارنجه كبى اياغمك آلتنده ازيله جك فرض ايليوردم .

بونلرى نقل ايتمكدن مقصدم اظهار شـجاعت دكلدر . اخوان دينمه سركذشت وتجاربمى صراحةً سـويله مك ايسـتيورم . اونلرده صفوت قلب ايله سبيل الهيده حركت ايده جك اولورسه شبهه سز ظفر وسعادت بوله جقلردر .

ايشته بوكون افغان حكمدارى اولديغم حالده نتيجهٔ اعتقادم بودر.

ايرته سى كون شـاهزاده حسنك عسـكرينه مقابله ايچين متوكلاً على الله يوله چيقدق . اوچ فرسخ قدر مسافه قطع ايله دكدن صـوكرا دشمن عسكرينى كوردك كه اون ايكى بايراغى حاملاً اون ايكى بيك كشى اولدقلرى حالده بزه دوغرى كليـورلردى . آرامزده ربع فرسـخ قالينجه يه قدر بر برمزه ياقلاشدق . اووقت دشمن عسكرينك شـيطان چارپمش كبى متفرق برصورتده يوروديكنى كوردك .

ديكر طرفدن شهزاده حسـنك عمجه زاده سى اولان بدخشـان بكنك عسكرينى مشاهده ايتدك كه تكبير آله رق كليورلردى آرقه داشلرمه:

— طورك باقالم ، آكلايه لم . ديـه رك برقاچ كيشى ايله ايلرله دم وزه يه كيتمكده اولدقلرينى صوردم .

— سردار عبدالرحمن خانه سـلام واحترام ايچين كيديـورز . جوابنى ويرديلر .

— عبدالرحمن خانه مطيع ايسه كز بويله هپ بردن دكل قسم قسم اولارق نزدينه كيتمه ليسكز ، ديدم .

سركرده لرندن برقاچنى آييروب كونده رمه يه قرار ويردكارى اثناده:

— عبدالرحمن خان بنم ديه هويتمى اظهار ايتـدم . متعجبانه سلام ويرديلر و :

— ايسترسه كز شاهزاده حسنك عسكرينى تعقيب ايده رك هپسنى اولدوره لم . استفسارنده بولونديلر .

— بن مسلمانلرى اولدورمك ايچين دكل ، فى سبيل الله دين دشمنلريله جهاد ايتمك اوزره كلدم . حتى بوقاچان سـواريلرده عودت ايدرلرسه كنديلرينى كمال محبتله قبول ايلروانكليزلر ايله ايده جكم حربه كوتورورم ديدم . اوندن صوكرا يوله دوام ايده رك (رستاق) شهرينك خارجنده كى (قلعهٔ مير)ه قوندق . شهرك اشراف واعيانى هديه لرله كلوب تعظيمات وتكريماتده بولونديلر وكمال صداقتله بيعتمى قبول ايتديلر بن ده اونلرى خلعتلر اكساسيله تسرير ايله دم .

بوراده ، بركون ايچنده يكرمى بيك كشيلك برقوتى ناصل الده ايتمش اولديغمه دائر برسؤال وارد اولا بيلير . جواباً ديرم كه انسـانلرك قلبى جناب حقك يدقدرتنده در . ايشته بويله جه بركون ظرفنده يكرمى بيك كشينك قلوبنى بنم طرفمه اماله ايتدى .

طاهر المولوى

مقالات

مسلمانلق علمى وفنى بردينيدر

(« صواب الكلام فى عقائد الاسلام » عنوانلى اثر معتبرك مقدمه سى در)

حق وصواب اولان هرشيئك دائما معارضلرى بولنمق قواعد كليهٔ كونيه دن وعادات عموميهٔ بشريه دندر . بونك سببى ده حد ذاتنده افراد بشرك افكار وعقولنده كى تفاوت وتخالفدر . على الخصوص حقى باطلدن تفريق ، صوابى خطادن تمييز ايچون مقتضى اولان قوهٔ محاكمه ، قوهٔ مميزه ، قوهٔ فكريه كبى احوال ممتازه نك نوع بشرك بالجمله افرادنده بولنمسى شمدى يه قدر كلوب كچن اعصارده كوريلان حالات بشريه وانسانيه يه نظراً غير ممكندر . احتمالكه استقبال بو امكانى تهيه ايدر.

معارف بشريه ايلرولر ، افراد بشردن هربرى كندى له وعليهنده اولان حقوقى تماميله آكلايه جق ، اكا رعايتك وجايب عقليه وانسانيه سنى تماميله تقدير ايده بيله جك برزمان كلورده حق وصوابه قارشو معارضه لر ، دعوالرده محو وزائل اولور وياخود آزالور .

فقط مجرد علم ومعارفك اونلا بسعادت عمرميه ومحتمله يى استحصال واكمال ايده بيله جكى مأمول مندر ؟ بويله برسعادت امل ايدلسه بيله بشرك تاريخ تغيرات احوالنه كوره اوزمانك هنوز پك اوزاق اولديغى ، جداً بعيد بولنديغى محققدر ؛ حتى دنيله بيلوركه نوع بشرك اويله برزمانى

هیچده کوره مامسی احتمالی بو سعادتك حصولی احتماله نسبتله دها قویدر.

افراد بشر طرفندن حق وصوابه قارشو اك زیاده معارضه‌یه، منازعه‌یه هدف اولان خصوصاتدن بری واك مهمی امور دینیه‌ده تجلی ایتمشدر. واقعا اقوام وملل مختلفه ومتنوعه‌نك کوره‌نك دنیلان غیر مصیب، حقه غیر موافق بعض عادات واعتیاداتنده دخی حق وصوابك یك چوق معارضاته، منازعاته اوغرادیغی شبهه‌سز ایسه‌ده؛ اعتیادات وتعاملات قومیه وملیه دخی امور دینیه قدر هدف اعتراض اوله‌مامش واوله‌مامقده بولنمش اولدیغی بدیهیدر.

کتاب احوال بشر تتبع وتدقیق اولنسه هر صحیفه‌سنده بو افاده‌یی مؤید بر اثر، بر دلیل، بر برهان بولنور. اکثریا او صحیفه‌لره یرلشمش اولان اثرلر، دلیللر، برهانلرك قان ایله ملمع اولدیغی کوریلور. امور دینیه‌نك بو قدر معارضاته، بونجه منازعاته سببیت ویرمسنده بیوك بر علت، مهم بر حکمت واردر. بو علت، بو حکمت ده انسانك ابدیته متعلقدر. ابدیتده‌کی سعادته ویا شقاوته راجعدر. بو کارگاه معیشتی های وهوی مشغله‌سیله وانواع دبدبه‌سیله اشغال، کرهٔ ارضك منافع وثمراتنی وهر درلو لذاتی استحصال ایدن نوع بشرك طبیعی تنبت ایدن نباتات کبی محو اولوب کیده‌جکی، بی نام ونشان قاله‌جغی اعتقادنده بولنیله‌مز. بو اعتقاد باطلده بولنانلر اولسه‌ده پك آزدر، جداً نادردر. حتی او فکرده بولنانلرك دخی تردددن هیچ برزمان قورتلدقلری بالتدقیق اکلاشیلور.

بتون ادیان سماویه انسانلری معاده، معادك وجودینی اعترافه سوق ایتمکده‌در. ادیان سماویه‌یه وقوفی اولانلره معلوم اولدیغی وجهله بوکا قطعا بردیه‌جك یوقدر. بو سوقك کیفیت وصورتی نه قدر مختلف ومتنوع اولورسه اولسون نتیجه‌سی ینه معادی اعتراف دائره‌سنه یتیشور.

ادیان سماویه ایله متدین اولمیانلر دخی انسانی، نوع بشری نبات کبی تنبت ایدوب محو اوله‌جق بر مرتبه‌ده حقیر کورمك ایسته‌میورلر. انسان ایچون بهمه‌حال بودار حیاتدن، بو دنیای معیشتدن بشقه بر مرجعك موجودیته، بر معادك وجودینه اعتقاد ایدرلر. او مرجعك نره‌سی اولدیغی، نه اولدیغی، نصل اولدیغی، نه وقتده، نه صورتله کورینه‌جکی کندولرنجه مجهول اولسه واویله بر مرجع وارایسه آنده سعادت وشقاوت می برنه‌جنی؛ بو سعادت وشقاوتك صور امکانیه واستحصالیه‌سی نه کبی اسباب رحرکاته، نه معقوله معاملاته منوط ومربوط بولندیغی صورت قطعیه‌ده بیلنه‌مامسیله هرکس کندی فکرنجه، کندی عقلنجه اتخاذ ایتدیکی قرارك، ویردیکی حکمك قطعی اولدیغنه، مصیب ایدوکنه اعتقاد ایتمکله مسروردر، محظوظدر. او اسباب ومعاملاته ممکن مرتبه متوسلدر.

اختلافات دینیه ایشته بو متخالف افکاردن، بو متباین آرادن، منازعات دخی او اعتقاداته تعرضدن ویاخود جبراً او اعتقادی بشقه‌لرینه قبول ایتدیرمکدن نشأت ایده‌یور. ادیان سماویه اربابندن اولانلر بالضرور الوهیته معبودیته، حشره، معاده اعتقادو یالکز «نبواتده» احکام شرایعك نسخ وفسخنده اختلاف ایتدکلرندن انلر بالطبع نوع بشر ایچون بر مرجع ابدی‌یه، بر دار آخرتك وجودینه قائل بولنورلر. متدین اولدقلری ادیان وشرایعك کوستردیکی طریقه کوره او مرجع ابدیه‌کی سعادت وشقاوتك اسباب مشروعه ومعینه‌سنی ده بیلورلر و اکا کوره حرکت ایدرلر.

انسانك «نبات» کبی تنبت ایدوب محو اولمسی انسانلق ایچون صوك بر مرتبهٔ تنزلدر. بر مرجع ابدی‌یه، باخصوص او مرجع ابدیده بر سعادت ابدیه‌یه ترقیسی‌ده غایت متعالی بر درجهٔ علویه‌در. ایکی نقطهٔ متخالفه تشکیل ایدن شو تنزل وذلت، بو تعالی وعلویت ایسه پك زیاده مهم بر مسئله‌در. بو مسئلهٔ مهمه‌درکه نوع بشرله ادیان آراسنده غایت قوی بر رابطه، پك متین ورصین بر علاقه عقد ایتمشدر.

دور آدمدن بوکونه کلنجه‌یه قدر نوع بشر بو علاقه‌لر، بو رابطه‌لر اراسنده صیقیشه‌رق، صیقله‌رق، یوارلنه‌رق کلمش وهیچ برزمان بو قیود متخالفه ومتباینه‌دن آزاده قالمامشدر.

دنیاده بو دریای معیشتك امواج متباینه‌سی اراسنده بر برینه تصادف ایدن متخالف دین ومذهب اربابنك تصادفی هپ بر برینه کندی فکرینی اکلاتمق، بکندیرمك ویاخود کندی فکرینه اوته‌کینك تجاوزینی منع ایتمك کبی احوالدن متولددر.

هرکس کندی فکری حق وصواب واوته‌کینك فکری خطا اولدیغنی ایلرویه سوق ایده‌رك معارضه‌لر، منازعه‌لر، مناقشه‌لر احداثی هپ او حق وصوابی محافظه‌یه مبنیدر.

اعصار اخیره‌ده انوار فنون ومدنیت اوروپایی بحق اشراق ایتدی. او معدن انواردن، او منبع ضیادن اشعهٔ زرتار فنون ومدنیت بتون کرهٔ ارضه سوق اولنمغه باشلادی. شو عصر اخیرده ایسه مدنیتك او انوار لامعه‌سی، فنونك او ضیای شعشعه پاشی کرچکدن بتون عالمك کوزینی قاشدیره‌جق درجه‌یه واردی. بر طرفدن مدنیلر نور مدنیتلریله غیر متمدنلری تنویره، اناره‌یه ودیکر طرفدن غیر متمدنلر او انوار مدنیتدن استفاده‌یه، استناره‌یه غایت جدی بر صورتله چالشمقده اولدقلرینی کوریورز.

اوروپانك، او منبع مدنیت، او معدن فنون اولان مملکتك دینی بیك طقوز یوز سنه‌دن بری کرهٔ ارضمزده غایت مهم بر صورتله اجرای حکم ونفوذ ایدن عیسویت دینیدر. اساسی ادیان سماویه‌دن اولان خرستیانلق دینیدر.

بو دینك نه ادیان سیاسیه‌دن ونه‌ده ادیان فنیه‌دن اولمدیغی اختلاف مذاهبیله برابر بتون خرستیانلق عالمنجه‌ده مصدقدر، غیر قابل الاعتراض بر حقیقتدر.

اوروپاده «فن» ك ترقیات فوق العادهٔ حاضره‌سی چوقدن بری بو دینك احکامنه قارشو کلمکه باشلامشدر. تعبیر آخرله ارباب فن طرفندن بو دینك موافق فن اولمدیغی وبنابرین غیر لازم الاتباع اولدیغی میدانه قونلمشدر. متفنن اولانلر رهبانك مادی ومعنوی، اداری وسیاسی بونجه مساعیٔ فداکاریلرینه رغماً دینك سعادت بشریه‌یی نه عاجلاً، نه آجلاً استحصاله کفایتی اولمدیغنی اثبات ایتمشلر وایتمکده بولنمشلردر.

اوروپاده معارف وبونك محصولی اولان مدنیت ایلرولدكجه یسوعیت دخی اوتقدمله متناسباً تأخر ایتمكله محكوم اولدیغی آكلاشلمشدر . حیفاكه فن ودینك شومعارضه‌سندن حاصل اولان نتیجه دخی دینه عدم اعتنا قضیه‌سنده قرار قیلمشدر . چونكه دینه هجوم ایله برابر متفننلر اورته‌یه لازم الاتباع بردین قویه‌مامشلردر. بناءً علیه اوروپاده دینسزلك كوندن كونه چوغالمقده بولنمشدر . دینك رهبانی وهنوز اكثریتی ضایع ایتمامش اولان رهبان طرفدارانی جزویتلر ، میسیونرلر ، مكتبلر ، مؤسسات عالیه كبی انواع وسایط ممكنه ایله اوروپا خارجنده دینی توسیعه چالیشمقده ایكن اوروپا داخلنده فنونك اشعهٔ منوره‌سنه قارشو دینك سونوك برحاله كلان ضیاسی دائما تدنی ایتمكده‌در . هركون برضربهٔ تنزله اوغرامقده‌در .

فنك مهاجمات متوالیه‌سیله دینده كوریلان بوتدنی ترقیات مدنیه ایجابیله آرتق اوروپایه‌ده منحصر قالمیور؛ تلغرافلر، بوسته‌لر، شمندوفرلر، واپورلر حاصلی اسباب مختلفهٔ مدنیه واسطه‌سیله دنیانك هرطرفنه تجاوز ایده‌یور ، مهم برصورتده بتون كرهٔ ارضه یایله‌یور .

اوروپایه پك یقین اولان و وسایط نقلیه ایله دها زیاده تقرب ایدن ممالك محروسهٔ عثمانیه دخی «فن» ك اورته‌یه وضع ایتدیكی دینسزلكدن بسبتون قورتیله‌مامقده‌در. بومناسبتسز افكار اختلاط وتودد مناسبتیله وتقلید اثریله بزی‌ده تعجیز ایتمكه باشلامشدر . فقط بز مسلمانلر حمداً لله تعالی متدین اولدیغمز دین مبین اسلام ادیان سائره كبی فنك اومشعشع كونشنه قارشو اریمكدن مصوندر . معقول اولان هرفنی قبول ایتدیكی ایچون دائما فنه غلبه ایده‌جكی وفن دخی انوار دین احمدیدن برشعبه بولندیغی محقق اولمسیله دینسزلكه قارشو الی الابد هرنوع صدماتدن محفوظ ومأموندر .

بزم محتاج اولدیغمز شی انوار حقایق دینیه‌مزی ضیای فن ایله قارشولشدیره‌رق اوضیانك بو انواردن متشعب اولدیغنی اورته‌یه قویمقدر ، بوحقیقتی لزومی نسبتنده اثبات ایتمكدر .

شایان تعجبدركه فن ومدنیت مترقی اولمدیغی زمانلرده اوروپانك شرقه دها طوغریسی عیسویتك دیانت جلیلهٔ احمدیه‌یه قارشو تعصبنی نصل محافظه ایتمش ایسه بوكون دخی او دین مبینك مدنیته ، تحصیل علوم وفنونه مانع اولدیغی ادعاسی ینه اوقوتیله میدانه سوریله‌یور . بالذات كندوسی فنك ضربهٔ قهری آلتنده زبون قالمش اولان دین یسوع اربابی مسلمانلغك یالكز فنه مخالف اولدیغنی دعوا ایتمكله اكتفا ایتمیه‌رك مانع علوم ومدنیت اولدیغنی ادعادنده بردرلو كیرو قالمیورلر.

اوروپاده متفننلرك بعضیسی دیانت جلیلهٔ اسلامیه‌نك بردین فنی اولدیغنی بیلسه‌لر ، اوكرنمش اولسه‌لر بیله اكثریت ارباب فن، دیمزه وقوفلری اولمدیغندن ، انوار فنونك اوشعشهٔ خارقه‌سی قارشوسنده اضواء دیانت احمدیه‌نك حاشا دین یسوع كبی سونوك اولدیغنی ظن ایده‌بیلورلر. بیلمزلركه عالمك كوزنی قاشدیران اوشعشعهٔ فنیه انوار دیانت احمدیه‌نك برنبذه‌سیدر ، برشعبه‌سیدر .

اوروپانك رهبانی وطرفدارلری فنه قارشو دین یسوعك مركزی اولان اوروپاده‌كی مغلوبیتله برابر چاراقطار جهانده ینه اودینك توسیعنه چالیشه‌یورلر ، ادیان غیر سماویه ایله متدین اولانلری اودینه ادخال ایتمك غیرتنده بولنه‌یورلر؛ علی الخصوص آفریقه‌ده بومساعیلرینی مرتبهٔ غایته یتشدیره‌یورلر. جزویتلرك، میسیونرلرك نشردین امرنده‌كی غیرت فوق العاده‌لری، مالاً بدناً فداكارانه مساعیلری هركسجه معلوم اولدیغی جهتله تشریحه غیر محتاجدر . اوروپا خارجنده‌كی ممالكك وباخصوص شرقك هرطرفنده، هرمملكتنده بولنلرك كوزه چارپان مكتبلری، خسته‌خانه‌لری ابنیهٔ سائره‌لری ، مؤسسات متنوعهٔ علمیه‌لری لسان حال ایله بوافاده‌یی تصدیق ایده‌یور. فعالیتلری سزاوار حیرت بردرجه‌یه وارده‌یور.

دین مبین اسلامك نه جزویتلری ، نه‌ده میسیونرلری اولمدیغی حالده زه‌ده دین یسوع ایله قارشو قارشویه كلدیلرسه ادیان غیرسماویه اربابنه تأثیرات خارق العاده‌سنی كوستردی ومتدین اولمیانلری كندی طرفنه جلب ایتدی وایده‌یور. بوحقیقت اوفعال جزویتلرك‌ده، اومقدم میسیونرلرك‌ده تحت تصدیقنده بولندیغی هركون غزته‌لرده عین شكران ایله كورینیور.

دین مبین احمدینك فنه رعایتی، فنه مطابقتی، فنه موافقتی اثبات ایده‌بیله‌جك آثار نافعه اورته‌یه قونیلور واوروپا ارباب فنونی بوصورتله دینمزك حقایقنی اوكرنیرسه فنك واوروپاده‌كی ارباب فنك كاملاً دینمزه حرمت ورعایت ایتمكه مجبور اوله‌جقلرنده شبهه ایدیلیرمی ؟ هیچ اولمزسه دین مبین اسلامك ترقیات مدنیه‌یه علوم وفنونه مانع اولدیغی حقنده‌كی افترالرك اوكنه اولسون برسد چكلمش اولمزمی ؟ قبالهٔ فنك تولید ایتدیكی دینسزلك افكارینی هنوز جنین ایكن محوایتمك ایچون ارباب قلممزدن ، ادبامزدن بوكبی آثار نافعهٔ دینیه بكلمه‌مك زمانی كلمشدر . زیرا اوروپا دینسزلكی مملكتمزده آیاق باصمغه باشلامشدر . حمد اولسون بزده ارباب فنون چوغالمش، اوروپا متفننلرینك امثالی ذوات ظهور ایتمشدر. بناءً علیه دین مبین احمدینك فنه منافی ومغایر اولدیغی حقنده‌كی افترالرك ردوجرحی دینمزك كافهٔ معقولاتنی ومعقولات جمله‌سندن اولان فنونی قبول ایتمك اساسنه مبتی بولندیغنك دینسزلره قارشی، متفننلره قارشی، والحاصل عالم مدنیته قارشی اثبات اولنمسی ودقایق امور دینیه‌یه وقوفی اولمیان افرادامتی‌ده دینسزلك اولان اومزعج مسافرك شرندن، ضررندن وقایه ایدلمسی ارباب قلم وفن اولان ادبامزه، علمامزه بر وظیفهٔ دینیه حالنی آلمشدر .

بزمسلمانلرجه حمد اولسون معلومدركه علوم قرآنیه لایتناهیدر . بوعلومی، بوفنونی تفسیر ایدن مفسرلرمزك اثرلری‌ده عد واحصادن خارجدر . كتاب عزیزك علم وفن كتابی اولوب دینمزك عقله موافق، معقولاته مطابق بردین مبین اولدیغی هرزمان اثباته بالغاً مابلغ كافیدر. هرزمانده ، هرمكانده دینمزه قارشو ظهور ایتمش اولان افكار باطله مقابل علمای ملت مدافعه صورتیله واثبات حق وصواب طریقیله تألیفات مهمه وجوده كتورمشلردر. علوم دینیه‌مزك اك مهم برقسمنی تشكیل ایدن علم كلام علمای عظام اسلافك همتیله بوفكر ومطالعه‌یه مبنی وجوده كلمشدر .

فنك مترقی اولدیغی، ارباب فنك چوغالدیغی وباخصوص فنك ادیانه مادی معنوی طوغریدن طوغری‌یه ویا طولاییسیله تعرض ایتدیکی شو زمانده بو عصر مدنیتده‌ده دینمزك « قطعی الثبوت » اولان فنون جدیدهٔ موجوده‌یه مطابقت خصوصنده‌كی حقیقتی ایضاح واثبات ارباب علوم وفنونمزك متحتم ذمتیدر .

هر شیده پیشوا ومقتدامز اولان عربلر زمانلرنده‌كی احواله، ازمنهٔ مختلفه‌ده تصادف ایتدكلری افكار باطلهٔ مختلفه‌یه كوره اظهار حقیقت ضمننده حضرت قرآندن استنباط ایتدكلری علومه دائر یوزلرجه، بیكلرجه مؤلفات مهمه ونافعه‌یی وجوده كترمشلردر . فقط اودهاة عرب زماننده ویاخود عربلرده اصحاب دهاتك موجود بولندیغی وقتلرده شمدیکی فنونك تولیدینه سبب اولدیغی دینسزلكلره دائر نه عالم مدنیتده، نه‌ده احوال بدویتده آثار وعلامات مضره یوغیدی . آنك ایچون فنون حاضرهٔ مدنیه‌یی محاكمهٔ دین مبین احمدی‌یی مدافعه ومحافظه‌یه متعلق آثار عربیه كورینه‌مامك ضروریدر .

اسلاف كرام علمانك بو خصوصده‌كی معذرتی بدیهیدر. اسلامیتك علوم وفنونه مانع اولدیغی حقنده بو عصرده ظهور ایدن مفتریاتك فنه تطبیقاً وحضرت قرآن مجیده ودین مبین احمدی‌یه استناداً رد وجرحی بالخاصه عثمانلیلرك ارباب علوم وفنونه قالمش بر وظیفه‌در .

اعاظم علمای عصردن مابه الافتخار امت وسرامدان ارباب علم وفضیلت اولان طرابلس شام فضلاسندن واصحاب كمالدن سماحتلو ـ شیخ حسین افندی جسر ـ حضرتلرینك عقاید اسلامیه‌یه دائر حصون حمیدیه نامیله تألیف ایتدكلری رسالهٔ مهمه‌نك لسان عذب البیان عربیدن ـ صواب الكلام فی عقائد الاسلام ـ عنوانی تحتنده تركجه‌یه ترجمه ونشرینی تنسیب ایتدم .

فاضل مشارالیه حضرتلرینك بو اثرلری عقائد اسلامیه‌یی توضیح وفنه توفیقاً اسلامیته ایدیلان بعض اعتراضاتی ینه فنونه تطبیقاً رد وتصریح ایتدیکی ومطالعه‌سی اعتقادات دینیه‌مزی تقویه‌یه واعتراضات فنیه‌یی‌ده رد وجرحه فی الجمله مدار اولدیغی جهتله كمال عجزمله برابر ترجمه ونشرینه جسارتم مجرد علمامزه، ادبامزه، ارباب فنونمزه بویله بر فكری ودینمزه زمان ایجابنجه مقتضی اولان بر خدمتی اخطاردن عبارتدر. توفیق اللهدن.

بابان زاده

مصطفی

سیاسیات

ملاحظات متنوعه

رسمی وافراد تلغرافنامه‌لری معاملات بشریه‌نك تسریع تسویه‌سنه اك مهم بر واسطه اولان تلغراف حقنده بزده بك چوق شكایت ایشیدیلیور . بزده‌كی تلغراف مقصدی لایقیله حاصل ایده‌میور . هر شی كبی بوده اصلاحاته محتاج . كچنلرده مجلس مبعوثانده پوسته و تلغراف بودجه‌سی تدقیق اولندیغی صره‌ده پوسته كبی تلغراف حقنده دخی برچوق ملاحظات اعتراضیه بیان اولنمش، افراد ناسك تلغراف معاملاتندن لایقیله استفاده‌سنه مانع اولان اولان احوال شرح ایدلمش . ضبط مذاكراتك غزته‌لرده مطالعه‌سندن اكلاشیلدیغنه كوره خطوط تلغرافیه‌نك عدم كفایتی موانع مذكوره‌نك باشلیجه‌سنی تشكیل ایتمكده‌در . مملكت واسع وخطوط كافیه تعلیقی ایسه اوزون زمانه و چوق پاره‌یه محتاج . مع مافیه بشقه مملكتلرده وحتی نقصان وسائط ایله انتظام ومهما امكن سرعت معینه ینه تأمین اولنه‌بیلیور . افراد ناسك معاملات تجاریه واجتماعیه‌ده تلغرافلردن سهولت استفاده‌سنه باشلیجه مانع اولان شی رسمی تلغرافنامه‌لرك كثرتیدر. رسمی تلغرافنامه‌لرك افراد تلغرافنامه‌لرینه تقدیماً كشیده‌سی اعتیادات اداریه‌دندر. منافع عامه مواجهه‌سنده نفع فرد بكلملی دكلمی‌یا . آنجق فردك وقایهٔ حقوقی ایچون معاملهٔ رسمیه‌ده‌كی مستعجلیت واهمیتده محقق بولنملیدر . ایكنجی واوچنجی درجه‌ده اهمیتی حائز اولان مسائل رسمیه‌نك چوق كره مواد مستعجله قیلیغنده تللر واسطه سیله جریاننده دوام اولندقجه ـ ولوكه خطوط تلغرافیه‌مز تكثر ایلسون ـ افراد ناسك معاملات تجاریه واجتماعیه‌سی حقنده‌كی مخابرات مستعجله‌سی تلغرافخانه‌لرده معروض عوق واهمال اولور كیدر. عصبیتی طوتان آمرك ، تلاشه دوشن مأمورك همان تلغراف باشنه مراجعت ایلدیكی وتللرك بیان حالده تحریرات تسطیرندن دها قولای عدایلدیكی یرلرده تقدم رسمیت طولاییسیله خلقك مخابرات شخصیه‌سی دها چوق زمان سكته‌دار اولور كیدر. یا رسمی تلغرافنامه‌لرك تطویلنی موجب اولان وتحریراته مخصوص بولنان القاب استعمالنه ، كلمات توصیفیه والتفاتیه بیاننه‌نه دیملی؟ بشقه مملكتلرده تلغرافنامه‌لرده لازمهٔ ایجاز وتقصیره بغایت رعایت اولنور . مثلا فرانسه‌ده بر آدم « پاریسده داخلیه‌ده فلان مأموری فلانه » دیه بر آدرس یازدیغی حالده بزده « درسعادتده داخلیه نظارت جلیله‌سی .... قلمی خلفاسندن عزتلو ویا سعادتلو فلان بك افندی حضرتلرینه » یوللو یازمسی اقتضا ایلر . بو مثللو زوائد رسمیه رعایت لازم كلدكجه خطوط موجوده‌دن ناسك استفاده‌سی البته محدود قالور .

مترقی مملكتلرده بیله تلغرافلر منبع واردات تشكیل ایتمزلر ، آنلرك زیانی پوسته حاصلاتندن چیقار . لكن او مملكتلرك حكومتلری زیانه باقیوبده تزیید خطوط ایلدكلری كبی تلغراف اجوراتی‌ده اهالینك قدرت تأدیه‌سی نسبتنده تنزیل ایلرلر. بوایسه خلقی معاملات كسبیه واجتماعیه‌ده انتظامه ، سرعته، مداومته ترغیب ایلر . بو وجهله خلقك ترقیات مدنیه‌سندن‌ده دولت ومملكت مستفید اولور .

§

بزده رجه تمیز دنیاده دنیایی طولاشـه‌رق مدنی هیأت اجتماعیه‌لرده موجود اولان محافل‌معاشرتی کورنلرمز آز دکلدر. بونلر پك یی بیلورلرکه مدنی مملکتلره استعداد فطریلرینه مساعئ اکتسابیه‌لرینك ویردیکی انشراح سـببیله تمیز ایتمش ذوات یالکز بر صنفه منسوب دکلدر . بزده ایسـه طبقهٔ عالیه‌یه وصول ایچون حالا طریق تمیز بردر؛ اوده طریق رسمیتدر. درجات ایله‌صنف مأموریتدن یتشمه‌مش وطرق معلومهٔ رسمیه‌دن برنده قطع رتب ایتمه‌مش بولنان برکمسـه بووطنك امورنده صاحب رأی ونفوذ اوله‌میور ؛ تشریفات اجتماعیه‌ده ایسـه اویله بر کمسه‌نك اشـغال ایتدیکی موقع دائما موقع مادونیتدر .

چند سـنه‌دنبری مشروطی بردولت حالنه کیردك. حتی برآرالق حریت ومساوات شخصیه‌نك پك واسع صورتده توسیعی طرفنه بیله میل ایتدك. فقط توارث ایلدیکمز (فونقسیونه‌ریتر) دها طوغریسی مأموریت رسمیه‌علتی بالاخره‌نکس‌ایتدی. طریق‌مأموریت رسمیه‌نك خارجنده برآدم تعلیم وتربیه کوردیکی حالده بو ملك وملته یارارلق کوسترمزمی؟ البته‌کوستره‌بیلور. تجارت‌وصناعتده، تعلیم‌وتألیفده‌لیاقتی فعلاً کوسترمش‌اولان کیمسه‌لرك‌ده مدنی برهیئت اجتماعیه‌نك‌موقع‌محافل عالیه‌سـنده شرفلری بولنمق اقتضـا ایدر . نظر عامه‌ده موضـع شرفك بزمکی کبی بر (بوروقراس) دن درجات ایله‌یتشمش اولانلره انحصاری تقدیرنده بوملك وملت ایچورتعالی وا کتساب رفاه امید ـ لرندن‌واز کچمك لازم‌کلور. مهد مشروطیت توصیف اولنان‌انکلتره‌ده علوم وفنون ایله ، فابریقه‌نورلق ایله ، حتی غزته‌جیلك ایله تمیز ایدن ذواته «لوردلق» عنوانی‌ویریله‌کلمش وبونلرك‌قاره‌ده موقعلری بولنمشدر.

بزده بو خصوصانده محافظه‌کار بولنـانلر زمانك تمایلاتنه اهمیت کافیه عطف ایتمیورلر دیمکدر. تعند ایدرلرسه جدال سیاسی‌ده لاجرم ایرکج مغلوب اولمش اولورلر .

§

حمیتسزلك نمونه‌لرنده معلومدرکه‌زمان قدیمده‌شرق‌مترقی ومتمدن ، غرب جاهل‌ووحشی‌ایدی. زمانمزده غرب‌مترقی ومتیقظ، شرق ایسه بی‌اخلاق وپرنفاقدر . بو ایکی دائرهٔ ارض خلقی قدیمدن بری‌یکدیکرینی تحت تحکمه آله‌جق تشبثاتدن کیری طورمامش‌وفقط صوك زمانلرده غرب توسیع دائرهٔتجاوزنده وبناءً علیه شرق اوزرنده وضع تحکمنده مظهر موفقیت‌اولمشدر . بوموفقیت دوام ایتدکجه‌شرقه مخصـوص برأثر حاکمیت قالماز . نفاق وفسـادده پویان اولان واقوام شرقیه‌دن بولنان مسلمانلرفلاکت تابعیته‌دوشدکجه ایواه دیرلر اما کیچ صلاح وتیقظك نه‌فائده‌سی اولور ؟ بزم شو محیط فاسدده پك چوق کیمسه‌لر واردرکه اولجه دخی‌سویلدیکمز وجهله ایستدکاری‌مأموریتی آله‌مدقلری، اومدقلری قدرمعاش‌چیقاره‌مدقلری تقدیرده‌دولتمزك‌باتدیغنی آرزو ایده‌جك درکه‌ده حسیات ردیئه اظهار ایلرلر . صوك سنه‌لرده عددلری آرتان بومصیبتلر فلان وفلان دولتك تابعیتنده بولنمغی فلان وفلان « ذاتلرك اجرای حکومت ونفوس ایلدیکی دولته » یعنی کندی دولتنه تابعیته مرجح طوتدقلرینی سـویلمکدن اوتانمامقده‌درلر . بویله منفور وخائنانه برحس بسلملری، حقیقتده فلان ذاتلرك دولتی سوء اداره‌یه اوغراتملرندن‌طولایی‌دکل، آنجق‌اوذاتلرك‌برینه نچه‌مدکلرندن ناشی ایدی . حرص کین وانتقام بزده بعض کیمسـه‌لرك بصیرتلرینی اودرجه تعلیل ایتمشدرکه‌شمدی‌یه قدر تابعیت غربیونه‌دوشمش‌اولان اهل اسـلامك حال یأس ومذلتی هیچ کوره‌مزلر . آنلرجـه اك متوسط برفرنك کندی وطنداشلرندن ، اك عاقل وعالم برآدمه بیله مرجحدر . حالبوکه وطنلری‌فتوحات اجنبیه‌یه دوچار اولان وبناءً علیه اکثریسی اقتدار سطحی‌یه مالك‌وبرچوغی‌ده شارلاتان مأمورین‌اجانبك تحت حکم ونفوذنده قالان ممالك شرقیه مسلمانلری تك باشنه مستقل قالمش اولان شو ملك اسلامك اولسون استیلای اجانبدن صیانتنه‌دعا ایدرلر . جزایردن ، تونسـدن ، هنددن ، مصردن ، قفقاسـیادن ، بلغاریادن کلن مسلمان کنجلرینه صوریکزده باقیکز . اك عذابلی بر استقلال سـیاسیٔ ملینك اك حر ومنتظم صایلان بر ادارهٔ اجنبیه‌یه بیك قات مرجح اولدیغنی سزه سـویلرلر . حرص وحوشـانه ایله حسـیات نجیبهٔ حمیتی قاله آلمیان بزده‌کی اخلاق دوشـکونلری بقای اسـتقلال عثمانیته خادم اوله بیله‌جك هر درلو قوای ملیه ودینیه‌مزی کسره اوغراشان یبانجیلره یاردم بیله ایدرلر . زمان کلدکجه بو ارباب اهانتك اقوال وافعالی حقنده مثاللر ویررز . شـمدیلك اومقوله‌لرك غضب ربانی‌یه دوچار اولملری نیازیله اکتفا ایدهلم .

§

مطبوعات ملیه‌ده مزاح غربده جاری‌اولان‌عاداتدن‌بری کلیشی‌کوزل شرقه تطبیق اولونیورنجه موفقیت حسنه تأمین ایده‌میور . فی‌الواقع طبیعت بشریه هریرده‌آز چوق متشابه اولدیغندن اکلنجه‌دن ، لطیفه‌دن انسانلر هریرده خوشلانورلر . مزاح ولطیفه ایله اوقشـانان قلبدن قسوت وکدر چیقار ؛ حتی ایی برقهقهه دخی روحه فرحلق ویرروبناءً علیه صحت جسمه یارار . مع‌مافیه فرحك طرزی عادات وحسیات محلیه ایله متطابق اولماز ایسه استهزایه محول اولور . استهزا حقارتی موجب، حقارت ایسه‌حدت نفسانیتی‌داعیدر.

بزده مزاح سیاسی بربدعتدر ؛ چوق کره نزاهت وبیطرفی ایله وقوع بولمدیغندن بربدعت‌سیئه‌در. حتی آوروپانك مترقی‌مملکتلرنده برمزاح اکرنزاهتدن عاری اولور وانفعالی‌دعوت ایده‌جك برشکلده بولنور ایسه خلقك طبقات منوره ومتمدنه‌سی آره‌سنده قطعیاً کوش تلقی وجای، قبول بوله‌ماز . چرکاب غرض ایله تحریر وترسیم اولنان بر ورقپـارهٔ مزاح آنلرجه ییرتیلوب سوپروتی سـپتنه آتلمغه لایق کوریلور . آکلایه‌بیلدیکمه کوره حال بزده اویله دکلش! مزاحده غرض ، نامردلك ، زبونکشلك ، حاسهٔ انتقام نه قدر زیاده تصور اولنورسه مقبولیتی‌ده اونسبتده زیاده بولنور ایمش !

کچن کون برذات « شونی کوردیکزمی ؟ » دیه اله رسـملی بر

رساله طوتشدیردی . آچدم، کوز کزدیردم ، لکن طوغریسی یا اطلاعم رساله‌یی ویرن ذات کبی بنی‌مسرور ایده‌مدی . اعاده ایلدیکم صره‌ده کندیسی کبی بنم یوزمده دخی تبسم بشاشت بولنمامسی آنك یوزنده برحیرت پیدا ایدیوردی . هله آناطولی‌یه منسوب برذاتك طرز تلفظنی تقلید ایتمك آناطولی‌ده‌کی برچوق اخوان دینمزی کولدیرمز؛ بالعکس متأثر ایدر، قیزدیرر .

بوندن‌اول یازدیغم برملاحظه‌ده‌مطبوعاتك‌تقیید ویاتخلیه‌سی‌براحتیاج تدریجی ایله وقوع بولمق لازم کله‌جکندن بحث ایلمش ایدم . بوایکی صورتده دخی مبالاتسزلق اغراضی تحریك وبحرانی تشدید ایدر . مطبوعات حقنده‌کی تدابیراخیره‌دن‌طولایی بعض غزته‌لر آله‌بیلدکلرینه کیتمکه باشلادیلر . آنلره اویمق حمیت صحیحه‌سی اولان عثمانلیلر ایچون طریق نجاتدن صاپمق دیمکدر .

چ - ش - ز

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

٤

نفوذ اجانب ، بیروت مکتبلری:

بیروت اهالیسی ایستر اسلام ایستر خرستیان اولسون ایچلرنده ترکجه بیلیر کیمسه‌لره نادراً تصادف اولنور . دور سابقده ولاحقده ترکجه لساننك تعمیمی ایله اهالی‌یی نفوذ اجانبدن تخلیص ایچون بورایه تعیین اولنان والیلر طرفندن هیچ جدی بر تشبث اتخاذ اولنمامشدر . شاذ و نادر اوله‌رق بو فکرده بولنان والیلرك بو بابده‌کی لایحه‌لرینه باب عالی حواله‌ٔ سمع اعتبار ایلمامشدر . بیروت ولایتنده‌کی معارف عثمانیه اناطولیده‌کی ولایتلرك پك مادوننده‌در . حکومت و دولت طرفندن وقتیله معارفله لسان عثمانینك تعمیمی حقنده بذل همت و اهمیت اولنسه‌یدی ذکی و افراط درجه‌سنده فطین اولان بیروت اهالیٔ محلیه‌سنك جمله‌سی بوکون ترکجه لسانیله تکلم ایدر واجنبیلری بویوك وعظمتلی کورمکدن قورتولورلردی . بیچاره اهالینك قسم اعظمی کندی لسان مادرزادلری بولنان عربجه‌یی بیله - قواعد صرفیه ونحویه‌یه توفیقاً - طوغری اوقویوب یازمغه غیر مقتدردرلر . ترکجه‌نك نشر وتعمیمنه چالیشمامق یوزندن دکلیدرکه ، کریدی‌ده عادتا کندی رضاسی والمزله بوکونکی حاله کتیردك .

بغداد ولایتنده ترکجه لسانی تعمیم بوراسی قدر لازم دکلدر . زیرا اورا اهالیسی دائما کردلر وترکارله حال‌تماسده بولنمق سایه‌سنده هرکس آز چوق تورکجه قونوشور . برده بغداد ولایتی قدر بیروت ولایتنده حکومتك مکاتب خصوصیه و رسمیه‌سی یوقدر . حالبوکه بوراده هرشیدن اول والزم وتماز واوروج کبی فرض وواجب برشی وارسه معارفك نشروتعمیمیدر. اهالی‌یی اجنبی بویندروغی آلتندن انجق بوصورتله تخلص ایتمك ممکندر . اویله‌اولمسه معاملات حکومتك لسان عربی‌ایله اجرا وتطبیق اولنمسنی طلب ایتمکده اهالینك حق واردر . ذاتاً ایکیده برده یرلی ومخالف‌وضعیتی طاقینان غزته‌لرمعاملات رسمیه ایله تبلیغاتك عربجه ایله نشرینی طلب ایتمکده‌درلر . بو خصوصده مطبوعات محلیه‌دن زیاده اصرار والحاح ایدن (المفید) غزته‌سیدر . اکر بومطالبهٔ علنیه آلتنده - ضمیرمستتر - کبی خفی برمقصد یوغیسه - بکاقالیرسه - تمامیله حقلیدر .

انکلتره دولتی طرفندن انکلیزجه لسانك نشر وتوسیعی ایچون ویریلان تخصیصاتك یوزده برینی بیله حکومت عثمانیه صرف ایتمیور . حالبوکه مکاتب خصوصیهٔ اسلامیه واجنبیه‌ده تورکجه لسانك تدریسیله تعمیمی ایچون حکومتمز معاونت نقدیه‌ده بولنمق مجبوریتنده‌در. تعیین اولنه‌جق معلملکده مأموریتلری معارف‌مدیرلری طرفندن تصدیق اولنملیدر. بوشرائطی قبولی ایتمیان مکتبلری سد وتعطیله حقمز واردر .

بیروتده‌کی مکاتب اجنبیه ایله معارف مدیریتی اره‌سنده هیچ بر وجهله بر رابطه یوقدر .

معارف‌مدیری ایسه - امتیازات اجنبیه‌ایله‌حکومتك قدرتسزلکی یوزندن - سس چیقارامامقده‌در . زیرا بویله برفکرده اولدیغنی اجنبیلر حس ایده‌جك اولورلرسه ، دقیقه‌سنده یایغره‌یی قوپاریرلر . حال حاضرده بیروت معارف مدیری بولنان فائق‌بك بیروته یکی مواصلت ایتدیکی زمان مکاتب اجنبیه مدیر ورئیسلری طرفندن کندیسنه بیان خوش آمدی ایدلدکدن ماعدا ، برقاچ کون صکره کندیسی، آنلری زیارت ایتمکه قرار ویرمش وفعلاً مکتبلرینه قدر کیتدیکی حالده پك باردانه بر صورتده قبول ایتمشلر . حتی کندیسنه اعادهٔ زیارتده بیله بولنمغه تنزل ایتمامشلردر .

بوندن بشقه ینه بر اجنبی مکتبنك مکافات رسم توزیعنه دعوت اولندیغی حالده ، اصولاً ونزاکةً مکافاتك طلبه‌یه توزیعی‌ولایت‌معارف مدیریتی‌طرفندن اجراسی ایجاب ایدرکن مع‌التأسف فرانسه قونسلوسی‌جنابلری فضولاً‌اوله‌رق بو وظیفه‌یی اجرا ایلمشدر . بر عثمانلی ولایتنده بر عثمانلی معارف مدیرینه بو قدر اهمیت ویرمامك تحقیر وتوهین معناسنی تضمن ایتمزمی ؟!

بوکبی طاقتسزلقلرك یکانه سببی ایسه ، وقتیله وحالا بزم طرفمزدن تعمیمی لازم کلن معارفك اجنبیلر طرفندن اجرا اولنمسندن ایلری کلمشدر . صوکره دها جالب‌دقت وامعان بر شی وارسه بزم مکتبلرمزك حضرت‌آدم دورنده‌کی طرزده بولنوب ، مکاتب اجنبیه‌یه من کل‌الوجوه رقابت ایده‌مامسی کیفیتیدر . اون ، اون ایکی سنه بر اجنبی میسیونر مکتبنه دوام ایدن بر عثمانلی طفل معصومنك اعماق قلبنده عثمانلیق حسی قاله بیلیرمی ؟ حاشا وکلا ! میسیونرلر مکاتبنده براسلام چوجغه ویریلان درسله ، برغیرمسلم چوجغه ویریلن‌درس بیننده هیچ برفرق وتفاوت اولمدیغی کبی کتابلریده بردر . بوکتابلرك‌حمان هرصحیفه‌سنده خرستیانلغه عائد عادات‌واخلاق ایله تثلیثه متعلق جمله‌لروارددرکه حمان برقاچ‌یوزدفعه معصوم طلبه‌نك‌کوزینه ، وجدانه ، دماغنه ، قواوحیاتنه ایستر ایستمز ایلیشیر . بوحال سنه‌لرجه - اشتاین وتیربنغ مغازه‌لرینك ره‌قلام واعلانلری کبی - کوز اوکندن کچرسه ارتق او طفل معصومده اسلامیتدن، عثمانلیلقدن براثر براقیرمی ؟!

بوقدرله اکتفا ایدلسه ینه زیانی یوقدر . فقط صباح ، اقشام غیر مسلم طلبه‌لرله برابر مکتبك عبادتخانه‌سنی تشکیل ایدن کلیسایه مسلملرك کیرمسی اصولی جاریدر .

اثنای عبادتده برمسلم طلبه‌نك غیر مسلملرله برابر بولنمسی شرط اتخاذ قلنمش وپروغرامه‌ده ادخال اولنمشدر. حقایق دینیه ومذهبیه‌سیله اسلامیتده جاری اولان‌عرف وعاداته حقیله ولایقیله‌واقف اولمیان برکوچوك چوجوق بومکتبلره دوام ایتدکدن صکره کرکی کبی (تنصر) ایله خرستیانلغی قبول ایتمکه طبیعتیله مجبوردر .

عقائد دینیه‌سیله عادات واعتقاداتی اسلام مکتبلرنده کوچوکلکدن برو تحصیل ایتمکه موفق اولانلر برآز بویودکدن صکره بوکبی مکتبلره کیره‌جك اولورلرسه احتمالدرکه مکاتب مذکوره‌نك‌عوامل ومؤثراتندن یاقه‌لرینی قورتاره بیلیرلر ، یوقسه عکس تقدیرده محالدر .

ایشته حکومتك وظیفهٔ نظیفه‌سی بوراده عنعنه‌سیله کسب وضوح ایدر. بیروت مسلمانلری پك غیرتلی وحمیتلی اولدقلریچون حکومته معارفك نشر

بيروت ولايتى داخلنده موجود مكاتب مختلفه استاتيستيق جدولى

اسامئ قضا	مكاتب رسميه			نيم رسمى مكاتب			مكاتب خصوصيهٔ اسلاميه			مكاتب خصوصيهٔ غير مسلمه			مكاتب اجنبيه			يكون		
	عدد مكاتب	طلبه و طالبات	مأمور و معلم	عدد مكاتب	طلبه و طالبات	مأمور و معلم	عدد مكاتب	طلبه و طالبات	مأمور و معلم	عدد	طلبه و طالبات	مأمور و معلم	عدد مكاتب	طلبه و طالبات	مأمور و معلم	عدد مكاتب	طلبه و طالبات	مأمور و معلم
بيروت قضاسى	٧	٧٥٣	٧٠	٨	١١٠٩	٤١	٢٥	٣٣٧٥	١٤٥	٢١	٢٣٨٠	١٣٩	٥٠	٧٧٠٩	٤٢٧	١١١	١٥٣٢٦	٨٣٦
« صيدا	٣	١٥٧	١٠	١٣	١٣٥٥	٤١	.	.	.	٣	٢٠٨	٩	٥	٣٩٥	٢٩	٢٤	٢١١٥	٨٩
« صور	٣	١٦٣	٦	١	٦٠	٢	.	.	.	١	٣٥	٤	٥	٤٦٥	١٦	١٠	٧٢٣	٢٨
« مرجعيون	١	٣١	٢	.	.	.	.	.	.	٨	٤٥٥	١٥	٦	٢٣٨	٩	١٥	٧٢٤	٢٦
« طرابلس شام	٢	١٥٢	١٥	٣	٤١٠	١٥	٣٥	١٣٧٧	٥٦	٢	١٠٢	٣	١٠	١١٥٠	٦٥	٥٣	٣١٩١	١٥٤
« عكار	٤	١٧٦	٧	.	.	.	٥	٩١	٥	١	٣٦	١	١٤	١١٧٥	٣٧	٢٤	١٤٧٨	٥٠
« حصن الاكراد	٢	٨٢	٤	.	.	.	٣	٥٧	٣	٥	٢١٦	٥	٤	١٩٧	٦	١٤	٥٥٢	١٨
« صافيتا	٢	٥٥	٤	.	.	.	.	.	.	١	٣٠	١	٢	٨٠	٢	٥	١٦٥	٨
« عكا	٣	١٤٠	١٤	٢	٢٧١	٦	.	.	.	١٤	٨٩١	٤٤	٥	٥٦٥	١٢	٢٤	١٨٦٩	٧٦
« حيفا	١	٥٥	٣	٣	٤٨٢	١١	٣	٣٢٢	٤	٨	١٣٢٤	٤٠	٨	١٢٦١	٣٨	٢٣	٣٢٤٤	٩٦
« ناصره	٢	١١٥	٤	٢	٨٥	٣	١	٣٠	١	١٦	٥٢٤	٢٩	٢٣	١٣٢٦	٧٠	٤٤	٢٠٨٠	١٠٦
« طبريا	٢	٧٥	٤	٢	١٦٥	٨	.	.	.	٤	٥٠٠	٢٤	٣	٩٨	٩	١١	٨٣٨	٤٥
« صفد	١	٢٥	٢	٣	٣٧٠	١٢	.	.	.	٨	٨٦٢	٤٠	٩	٧٢٠	٣٢	٢١	١٩٨١	٨٦
« لاذقيه	١٢	٣٧٨	٢٤	٢	٢٧٣	٨	١٧	٥٦٤	١٧	١	٣٠	١	٨	٧٩١	٥٣	٤٠	٢٠٢٦	١٠٣
« جبله	١٩	٣١١	١٧	٢	١٢٨	٣	.	.	.	.	.	.	.		.	١٣	٤٣٩	١٦
« مرقب	١١	٢٨٨	١٣	١	٥٢	١	١	٥٠	٢	١	٤١	٥	.		.	١٤	٤٣١	٢١
« صهيون	٩	٢٣٤	١٠	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	٩	٢٣٤	١١
« نابلس	٦	٤٧٨	١٥	٧٥	٢٦٤٢	١٠١	.	.	.	٧	١٠٢	٧	١٤	٣١٤	٢٦	١٠٢	٣٥٣٦	١٤٩
« جنين	٦	٥٠٧	١٤	٣٤	٧٥٤	٣٥	.	.	.	.	.	.	١	٩	١	٤١	١٢٧٠	٥
« بنى صعب	١	٣٠	٢	٢٩	١٦٧٧	٣٦	.	.	.	١	١٠	١	.	.	.	٣١	١٧١٧	٣٩
يكون	٩٠	٤٢٠٧	٢٤١	١٨٠	٩٨٣٥	٣٢٢	٩٠	٥٦٦٦	٢٣٣	١٠٢	٧٧٣٦	٣٦٨	١٦٧	١٦٤٩٥	٨٣٣	٦٢٩	٤٣٩٣٩	١٩٩٧

وتعميمى حقنده وار قوتلرله ياردم ومعاونت ايتمكه حاضر اولدقلرينى معارف مديرى سويلديكى كبى كنديلرندن‌ده استدلال ايتدم . مثلا كرك كوجوك وكرك بويوك مكتبلرك انشا وتأسيسى ايله معارفك ترويجى حقنده حكومت بونلره سنوى برمقدار تخصيصات ويررسه آز برزمان ايچنده بالاده عرض ايلديكم فلاكتلردن ملت نجيبهٔ عثمانيه‌يى قورتارمق امكان داخلنده در. بوراده بر (كليه) ـ كه دارالفنون ديمكدر ـ انشاسنك لزومنه كرك والى وكرك اهالى طرفندن دفعاتله معارف نظارتنه مراجعت اولنديغى حالده مطلوب درجه‌سنده برنتيجه‌يه دسترس اوله‌مامشلردر . يالكز اوچ يوز ليرا قدر بر معاونتله اكتفا ايدلمشدر .

بوراده برصنايع مكتبى واردركه اسمى‌وار رسمى يوقدر. فقط مكتبك بناسى غايت بويوك وبر دارالفنون اتخاذينه من كل الوجوه الويريشليدر . فرانسزلره آمريقانلرك طبيه وحقوق مكتبلرينه رقابت ايتمك ايچون حكومت بردارالفنون انشاسنه ايركچ مجبوردر .

قونيه حقوق مكتبيله شام طبيه مكتبنى حكومت بيروته نقل ايدوب مكتب صنايع بناسنى‌ده بو ايشه حصر ايتمليدر . والئ ولايتك‌ده فكرى بو مركزده اولديغنى ايشتدم . حتى بوبابده معارف نظارتيله باب عالى‌يه فكرينى بيلديرمشدر .

بيروت ولايتنده ايكى طبيه مكتبى واردر . برى فرانسزلرك ، ديكرى‌ده آمريقانلرككدر . آمريقان وفرانسز طبيه مكتبلرينك هربرنده اوچر يوز طلبه واردر .

بوطبيه مكتبلرنده اجزاجياق ايچون برر شعبه اولديغى كبى ، عينى زمانده آمريقان طبيه مكتبنده ديشجيلك ايچون‌ده بر شعبه كشاد ايدلمشدر .

آمريقانلرك برده تجارت مكتبلرى واردركه نفوذلرينى بو وسيله ايله‌دها زياده تأمينه موفق اوله كلمكده‌درلر .

بيروته برده صنايع مكتبى لازمدر . چونكه مملكتده صنعت محبتى پك چوقدر . حقيقةً كوزل شيلرده ياپيليور .

فرانسزلرك بيروتده برده (École Laïque) ناميله بر مكتبلرى واردركه ، سلانيكده‌كى مكتبلرينه بكزر . بو مكتبده كليسالرى اولديغى كبى ، عبادات وطاعات دينيه دخى اجرا ايدلمكده‌در . بو مكتبك برده حقوق شعبه‌سى واردر .

بومكتبلردن بشقه ابتدائى واعدادى درجه‌سنده‌اجنبيلرك سائر مكتبلرى دها واردركه ، بونلرك هيچ برسنده توركجه تدريس ايدلميور. عثمانلى برطلبه بونلره دوام ايتدكدن صكره آز مدت ايچنده عثمانليلغنى ، حتى مسلمانلغنى اونوتور كيدر .

بيروتده اك زياده جالب نظر دقت برشى دها واردركه ، خرستيانلرله مسلمانلرك اسملرى بربرينه مشابهدر . يالكز خرستيانلرده (محمد) و (احمد) اسملرى يوقدر .

حاصلى دولت ، بيروتده برحكومت عثمانيه‌يى تأسيس ايتمك ايسترسه معارفه دقت ايدوب ، آكا كوره فداكارلقده بولنملى وتوركجه لسانى‌ده بوصورتله نشر وتعميم ايتمليدر .

عين زمانده بوقدرله ايش بيتمز ، عدالت ومساواتك لايقيله اجرا وتأمينيله قوتلى برحكومته بوراده شدتله احتياج واردر . بوايسه دكرلى وهر درلو تجربه‌دن كچمش جدى ، فعال ، دولتك حيثيتى محافظه‌يه مقتدر مأمورلرله ميدانه كله بيلير .

حال حاضرده مأمورلرله اهالى بيننده كركى كبى براختلاط يوقدر. بونك اك برنجى سببى ايسه اهالينك توركجه‌يه آشنا اولمامالرى ومأمورينك‌ده عربجه تكلم ايده‌مامالرى‌در .

بیروت ژاندارمه و پولیسلری مطلوب بر حالده دکلدرلر . چونکه هم عددلری آز ، همده ...

(رأس بیروت) ده بولنان براجزاخانه‌ده بولندیغم اثناده اسمنی بیلمدیکم کنج برپولیس کلدی ، علاج ایستدی ، بالنتیجه (بل صغوقلغی) نه دوچار بولندیغنی اجزاجی سویلدی . دیکر برپولیس‌ده سوقاقده وظیفه باشنده بولندیغی اثناده برطرفدن (قونیاق) ایچوب دیکر طرفدن‌ده غراموفون چالدیریوردی . بونی بن رأی‌العین کوردیکم کبی ، ایرتسی کونی جرائد محلیه‌ده یازمشدر .

حکومت عثمانیه‌نك آسایش مأمورلغنی درعهده ایدن بر مأمور بویله اولورسه آرتق حکومتك اهالی نظرنده حیثیت واعتباری قالیرمی ؟ !

(احمد آغایف) بکك مدهش عددلر آلتنده برمقاله‌سنی اوقومشیدم . حقیقةً بیروتده وممالك عثمانیه‌نك برچوغنده بولنان مکاتب اجنبیه پك دهشتلی بریکون تشکیل ایدیورلر . بوکا بناءً بوراده پك درین برصورتده ایتدیکم تحقیقات نتیجه‌سنده آتیده‌کی ایستاتستیق جدولنی تنظیمه موفق اولدم . یالکز جدولك دقتله قارئین طرفندن مطالعه اولنمسنی رجا ایدرم . نتیجه‌ده هرشی آکلاشیلیر .

اهالئ محلیه‌یی حکومتدن صغوتدیران اسباب ووسائلك باشلیجه‌سی تربیهٔ اجنبیه ایله متربی اولسی وثانیاً دور سابقده‌کی مأمورینك ظلم وارتکابیدر . مشروطیتدن صکره هرنه‌قدر ارتکاب عادت مذمومه‌سی اورته‌دن غائب اولمش ایسه‌ده کوکی هنوز مع‌التأسف قلع وقمع ایدلمامشدر .

بردهمع التأسف عربلق تورکلك ، آیریلق غیریلق حسیاتی نشرایده‌جك جریانك‌ده بیروتده نشر وتعمیمی ایچون برجریان خفی موجود اولدیغی (فتان قحطان) نامی آلتنده برجمعیت تشکیل ایلدکلرینی اکلادم . فقط حمداً ثم حمداً عقلای ملت اوزرینه برتأثیر اجرا ایده‌مامکده اولدقلرینی ویالکز برقاج سرسریدن عبارت بولندقلرینی‌ده استخبار ایتدم .

بوراده شمدیلك احکام عرفیه سایه‌سنده آسایش حکمفرمادر . بونی بیروتك ایلری کلن ناموسلی ذواتی بر نعمت تلقی ایدیورلر . حتی اشرافدن بریسنك بیاناتنه باقیلیرسه ، دیوان حرب عرفینك تشکلندن اول هرکیجه سلاح سسلری ایشیدیلیر ومطلقا وقوعاته سببیت ویریلیردی . فقط احکام عرفیه سایه‌سنده بو حال کلیاً دفع وزائل اولمشدر .

بونی یازمقدن مقصدم بیروتك دائمی بر صورتده احکام عرفیه ایله اداره ایدیله‌بیله‌جکنی تأیید ایتمك دکلدر . آنجق قوی برحکومته ، مملکتك شدتله محتاج اولدیغنی بیلدیرمکدر .

ذاتاً بوراده تشکل ایدن دیوان حرب اوقدر شدتله مشغول دکلدر . یالکز وجودی اهالی‌یه بر رحت اواش وشریرلره حدلرینی طانتدیرمشدر . شیمدیلك بو قدر یتیشیر .

مخابر مخصوصکز

بیروت س . م . توفیق

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

— ٤ —

کچن مکتوبده صوفیه‌یه کلمکده‌کی مقصدیمی ایضاح ایتمشدم . کرك بورایه کلیردن وکرك کلدکدن صوکره بلغارستان معلمین اسلامیه‌سی نامنه بلغارمعلمین قونغره‌سنه اشتراك ایدن ذواتك بعضیلریله کوروشدیکم کبی بالخاصه قونغره رئیسی ایله‌ده کوروشدم . بالطبع معارف اسلامیه‌یه عائدخیلی معلومات ایدندم .

بوصورتله دسترس اوله‌بیلدیکم معلوماتی ، بونکله برابر بلغارستان مکاتب ابتدائیهٔ اسلامیه‌سنه مخصوص و « ١٤٦ » ماده وبرچوق ایضاحاتی حاوی اولان تعلیمات ومذکور مکاتبه عائد پروغرامی کوندریبوردم .

کرك تعلیماتده محتوی اولدیغی مواد ؛ کرك بومادهلرك هربریسی مذاکره ایدیلیرکن قونغره‌ده جریان ایدن مناقشات ومباحثات علمیه کوستریبورکه : بلغارستان اهالئ اسلامیه‌سی و بالخاصه وطنك ، ملتك سعادت و سلامتی کندیلرینه مودوع اولان محترم معلمین اسلامیه ، وقونغره اعضالری حقیقة احتیاجاتی آکلامشلر ، حقیقةً انتباه وتیقظ دوره‌سنده اولدیغمزی ؛ ملت اسلامیه‌نك مبتلا اولدیغی مرض وآنك تداویسی نه یولده اوله‌جغنی بحق تقدیر ایتمشلر ، بونك ایچون بتون فدا کارلقلریله بومرض مزمنی محوایتمه‌یه چالیشیورلر .

بن بو . یوز قرق آلتی ماده‌نك هربریسی حقنده جریان ایدن مذاکره‌یی بالذات کوروب اوقودیغم ایچون یقین بر زمانده بلغارستان مسلمانلرینك بر معارف اردوسی تشکیل ایده‌جکلرینه قناعت حاصل ایلدم .

الویررکه بتون معلملر ، اهالی عزملرنده ثبات ایتسونلر . یوروله‌سونلر ، بزده اولدیغی کبی اولا هوس ایله پك حیزلی کیده‌رك صوکره دوریویرمه‌سونلر ، ذاتاً دورمقده قابل دکل‌یا ! وبیلسونلرکه هر کوجکك یانده برده قولایلق واردر « ان مع العسر یسراً ..! » شوراسیده معلوم اولملیدرکه بو خصوصده معلمین متفق اولملی ، غرض عوض کبی شیلر بسلمه‌یه‌رك وطنی ، ملتی دوشونملی . بن ایستردم‌که بومادهلر حقنده جریان ایدن مباحثات علمیه‌دن بتون سبیل الرشاد قارئلری مستفید اولسونلر ! مع التأسف بو قابل اولدیغی جهتله یالکز یکرمی بشنجی ماده‌نك مذاکره‌سی مناسبتیله قونغره اعضاسندن محترم برذاتك سویلمش اولدیغی مهم فقره‌لری ذکر ایله اکتفا ایده‌جکم .

تعلیماتنامه‌ده کوریله‌جکی وجهله یکرمی بشنجی ماده عیناً شودر .

ماده ٢٥ — « هرمعلم ، اوقات خالیه‌سنده ، بالخصوص ایام تعطیلیه‌ده علمی وتربیوی معلوماتی تزیید وتوسیعه مجبوردر . آرزو اولنورکه معلملر ، طوپوغرافیا ، جغرافیا ، طبقات ، فنلرینه دائر معلومات آلمغه ، مملکتك احوال اقتصادیه‌سنی اوکرنمکه ، ملی تورکولری ، ماصاللری ، عاداتی ، حاصلی وطنك احوال عمومیه‌سنی ضبطه چالیشسینلر . » بو ماده‌یی شرح مقامنده‌کی فقره بروجه آتیدر :

« افندیلر ! تزیید ، وطلب علم ایله مأمور اولان بزمسلمانلر ، وبتخصیص معلملر ، اوقات خالیه‌سنی مطالعه‌یه حصر ایله علوم و فنون متنوعه‌ده ؛ بالخصوص صنعتمز اولان تدریس وتربیهٔ اطفاله متعلق صوك زمانلرده انتشاره باشلایان رسائل وکتبی اوقویه‌رق توسیع معلومات ایتمه‌لیز . زمان ؛ زمان ترقیدر . اکر بزترقی ایتمه‌یه چالیشمزسه‌ق انحطاط محققدر . تاریخ نظرنده ، وجدانمز حضورنده مسئول قالیرز .

افندیلر ! چوجقلرینی تربیه ایتمه‌یی درعهده ایتدیکمز بوماضیه‌سی شانلی ؛ فقط حالی پریشان زواللی ملت اسلامیه‌نك سعادت وسلامتنه خدمت ایده‌بیلمك ، اونلری بولندیغی منزلهٔ جهالتدن قورتاره‌بیلمك ایچون پك چوق فدا کارلقلر یاپمغه مجبورز . بولغار افکار عمومیه‌سنی اویاندیرمقده پك چوق همتلری سبق ایدن متوفا (سلاویقوف) ك ترجمهٔ حالنده پك چوق شیلر کوردم : زواللی کندیسنی متنه سودیرنجه ، ملتك توجهنی قازانجه پك چوق صیقینتیلر ، مادی پك چوق فدا کارلقلر یاپمغه مجبور اولمش . برچوق محرومیتلره ، تحقیراته قاتلانمش . فقط صبر وثباتله بالنتیجه مرامنه نائل اولمش . بزده سنکمزده تفیض ایده‌بیلمك ، موفق اوله بیلمك ایچون بیوك فدا کارلقلر یاپه‌جق ، معلوماتمزی زیاده‌لشدیره‌جکز .

ایکنجی فقره‌یه - آرزو اولنورکه دن آشاغیسی - کلنجه : بر انسان بولندیغی مملکتك منسوب اولدیغی ملتك تاریخنی بیلمك فرضدر وظن ایدرم‌که بوراده هپمز متفقز . پك اعلا ! بز بلغارستان تورکلری تاریخمزی بیلیورمیز ؟ ماضیمزی طانیورمیز ؟ بن دیه‌جکم که خایر !

جانم تاریخ اوقومیور ، اوقوتمیورمیز ؟ اوقویور و اوقوتیورز . اما ، اوعموم تورکیا تاریخی ! یا بولندیغمز بلغارستان ، بواسکی طونه ولایتی ، یا بواسکی روم ایلی ایالتی تاریخ خصوصینه دائر نه بیلیورز ؟ مثلا ، جمعه ، شمنی ، یکی بازار ، عثمان بازاری ، وارنه ، روسجق حقنده نه معلوماتمز وار ؟ بورالرك اهالیسنه دائر نه بیلیورز ؟ دلی اورمانك آدی ایله قارلووانك ویاخود بشقه یرلرك آدلری یرلرینه بکزیورمی ؟ بو بکزه‌مامزلکك سببی نه‌در هیچ تحقیق ایتدکمی ؟

دیمك ایسترمكه ؛ بوماده‌نك روحی شودر : بز معلملر بولندیغمز یرلرك احوال جغرافیاسنی ، طوپوغرافیه‌سی ، طبقات الارضنه‌دائر معلوماتی بیلسه‌ك ، تحقیقاتده بولنسه‌ق ، اسكی مصالرمزی طوپلسه‌ق ، عادتلری اوكرنسه‌ك پك چوق یكی معلوماته دسترس اولورز ظن ایدرم .

ملتداشلرمز اولان مجارلر برتاریخده مملكتمزده مسافرةً بولنمشلردی . بزم نه‌قدر تورکیلرمز ، مصالرمز وارسه‌هپسنی طوپلامشلر ، برچوق مجموعه‌لر یاپمشلر . مع‌التأسف بز برچوق تاریخی تورکیلریمزی اونوتدق یاخود اونوته‌جغز .

یابوونانك یتشدیردیكی بیوك آدملر ؛ بونلری بیلیورمیز ؟ بوراده برچوق مآثر خیریه‌نك پك چوقلری ، بزم بمسه‌مه‌مز یوزندن محو اولوب كیتدی ، برطاقلریده محو اوله‌جقدر . اكر شمدیدن بونلری صحیفهٔ تاریخه تثبیت ایتمزسه‌ك امین‌اولیكزكه بزدن صكره كله‌جكلر ؛ اجدادمز ، اوت ! اوشانلی اجدادمز حقنده پك‌فنا سوءظن‌ده‌بولنه‌جقلر . مسلمان‌مدنیتنه ، مسلمان عمرانته ، مسلمان‌عنعناتندن برشی بولمیه‌جقلردر . بناءً علیه بزه ، بوماده‌نك كچمه‌سیله برابر هرکسدن – یعنی معلملر – سنه‌نهایتنه قدر بولندیغی یرك احوال‌وعاداتنه دائر بزم نقطهٔ نظرمزه موافق برر تحقیقات تاریخیه وجغرافیه ایسته‌یه‌جكم . ایسته‌نه‌سنی تكلیف ایتدیكم شیلر بروجه آتیدر :

۱ — هریرده صنعت وتاریخ نقطهٔ نظرندن قیمتلی‌مبانی وخیرات‌یوكون ایستر موجود اولسون ایستر اولسون .

۲ — بونلری یاپدیرانلر .

۳ — بولندیغمز قصبه وكویلرك تاریخی .

۴ — بویرلرده یتیشان بیوك آدملر وبونلرك ترجمهٔ حاللری .

۵ — چشمه‌لرك ، قلعه‌لرك ، جامعشریفك . تكیه‌لرك ، مدرسه‌لرك ، كتبخانه‌لرك ، مزارلرك تاریخلری ، بانیلری وسائره‌لری .

۶ — مسلمانلرارەسنده مشهور ومتواتر اولان روایات تاریخیه .

۷ — اسكی تورکیلر

۸ — مصالر كرك منظوم وكرك منثور .

۹ — عادات وعنعنات

۱۰ — كویلرك ، قصبه‌لرك جوارنده اولان مشهور وقایع حربیه وبونلره دائر اهالیٔ محلیه‌نك بیلدكلری

۱۱ — كویلرك ، قصبه‌لرك اسكی اسملری وسبب تسمیه‌لری

۱۲ — اهالینك اصل یره‌دن كلدكلری

۱۳ — الده ایدیلن مهم وقف ، برات ، حجت ، اعلام ، وسائره صورتلری .

بالایه عیناً نقل ایدیلن شو فقره‌لر كوستریوركه بلغارستان معلمین محترمه‌سی معلملك وظیفه‌سنی بحق تقدیر ایتمكه باشلامشلردر .

اوت ؛ بزمعلملرك‌وظیفه‌سی یالكز درس زماننده یارم یامالاق برقاچ ساعت سوز سویلیوبده چیقوب كیتمك دكلدر .

بزه اویله كلیوركه دنیاده معلملك وظیفه‌سی كبی مهم ومقدس بر وظیفه‌یوقدر . زیرا ملتك ترقیسی مكتبلرده آلدیغی درس ایله متناسبدر . مكتبده معلمندن نه قدر فكر آلیر ، نه كبی بردوینو ایله پرورده اولورسه او منسوب اولدیغی ملتك‌ده كندیسندن اوقدر استفاده ایده‌بیلیر . بناءً علیه بووظیفهٔ مهمه‌یی اوزرلرینه آلان معلملر بركره وظیفه‌نك‌بیوكلكنی تقدیر ایدرك اوكا كوره چالشملری لازمدر .

أولمش اولان برملته روح ویره‌جك ، اونی‌بوش یواش ایاغه قالدیروب كزدیره‌جك ، اوكا دنیایی سیر ایتدیره‌جك ، اوكا حقوقنی ، انسانیتی بیلدیره‌جك اولان معلملر اولدیغی كبی برملتی عطالته ، انقراضه طوغری سوروكلیوب كتوره‌جك اولانده معلملردر .

ایشته بونك ایچوندركه برمعلم اوقوته‌جغی درس حقنده پك واسع معلوماته مالك اولملی ؛ درین بروقوف ایله حضور طلابه چیقمالی . اهل اولیان كیمسه‌لر ویریلان درسلری قبول ایتمه‌ملی ، هانكی درسی قبول‌ایتدیسه كیجه وكوندوز او درس حقنده تتبعاتده بولنملی .

بونكله برابر اودرسدن مقصد نه اولدیغی‌ده خاطردن چیقارماملی ؟

صوكره محیط ملینی ، كندی منسوب اولدیغی ملتی دوشونه‌لی ! عادات ملی وعنعناته اهمیت ویرمیان ملتلر ایركچ محكوم انقراض اولدقلرینه تاریخ شاهد بلیغدر . یوقاریدن بری سویلدكلرم غیر قابل انكار برحقیقت ایكن مع‌التأسف بزم معلملر حالا بونی تقدیر ایده‌مامشلردر .

درس زمانلرینك خارجنده چالشمق شویله طورسون درس زماننده‌بیله برساعتی زور كچیریورلر . مملكتمزك اك بیوك مكتبی اولان دارالفنونده اویله معلملر بیلیورزكه درس زمانی اولان برساعتده اوچ دفعه ساعته باقار ، ذیل وورلدیغندن شكایت ایدر هیچ درسه باقادن ؛ تدقیقاتده بولنمدیغی بردرسی طلبه‌یه تقریر ایتمك ایستر .

ینه اویله معلملر كوریلوركه كرسی‌یه چیقدیغی كبی منسوب اولدیغی ملتی اونوته‌رق ملیتی تحقیر ایتمكه قالقیشیر ، افندم دین ، ملیت كبی شیلرك اهمیتی یوقدر ، بونلر ترقی‌یه مانعدر ، دیر .

ینه اویله معلملر كوریلوركه طلبه‌نك فكرینی بتون معناسیله قرون‌اولایه ارجاع ایتمك ایستر . حاصلی برساعت اول كلیر بریسی برشی سویلر ، اوبر ساعتده دیكر معلم كلدرك اونی نقض ایدر طلبه‌ده شاشیرر قالیر .

كوكل آرزو ایدركه بزم معلملرده برمعلمین اسلامیه قونفره‌سی عقد ایدرك تدریجاً بوكبی یولسزلقلره نهایت ویرسونلر !

بالایه عیناً نقل ایتمش اولدیغمز ۱۳ ماده پك‌چوق حقیقتلری حاویدر . ظن ایدرم ، هربرسنده بیوك بیوك مقصدلر واردر الله اونلره موفقیت بزمكیلره تیقظ وانتباه ویرسون !

مخبر مخصوصكز

احمد حمدی

شئون

عثمانلی – ایتالیان محاربه‌سی :

سید سنوسی حضرتلری — « اللوا » غزته‌سنك دارالحربده بولنان مخابرینك « جغبوب » دن كشیده ایلدیكی تلغرافده سنوسی شیخ كبیری سیدی احمدالشریف حضرتلرینك « جالو » یه كلدیكی ویاقینده « جغبوب » ه موصلت ایده‌جكی واحتفالات لایقه ایله استقبالی ایچون ترتیبات واحضاراتده بولونلقده اولدیغی بیلدیرلمشدر .

ایتالیانلرك حال پریشانی . — مالطه‌دن اللواغزته‌سنه یازیلدیغنه كوره ، شهر حالك اون طقوزنجی كونی « پالرمو » نامنده‌كی واپور طرابلس غربدن بورایه‌مواصلت‌ایلدی . بوواپورده كافه‌سی مجروح اولمق‌اوزره اوچیوك ایتالیان عسكری‌وطقسان‌ضابط‌بولونیوردی . استطلاعاتمزه‌نظراً بونلر ظنظور وسیدی‌سعید وقعه‌لرنده مجروح اولانلردن برحیات قالانلر اولوب ایتالیان عسكرلرینك اظهار ایتدكاری تمرد وعصیان اوزرینه مملكتلرینه اعاده‌لری تحت قراره آلنانلردر . مذكور واپورده بولنان مالطه غزته‌سی مخابرینك ویردیكی ایضاحاته‌كوره طرابلس غربده‌كی ایتالیانلرك‌ایكنجی قوماندانی ایله فرق‌قاریش جوارنده‌كی ژاندارمه مكتبی مرتباتندن اون اوچ نفر انتحار ایتمشلردر . طرابلس غرب وحوالیسنده‌كی ایتالیا عسكرلری یاره‌سزلقدن ، آچلقدن وبالخاصه یورغنلقدن صوك درجه‌ده شكایت ایدییورلر . یاقینده قوماندان عمومینك انتحاری ، یاخود ایتالیان عسكرلری طرفندن قتلی حوادثنه انتظار ایدلكده‌در .

دولت علیه – قره طاغ :

قره‌طاغك صرردی تجاوزی . — ۱۴ – ۱ آغستوس تاریخندن بری قره‌طاغلیلر بلاانقطاع آتش ایدرك (یاشقوغلووه) قله‌سنه دوغری‌ایلریلكده

ایدیلر . ایرتسی کون قره‌طاغلیلر تعرض ایلدکلری (نمشتر) قره‌غولنده براونباشی‌یی شهید ایتمشلر وقره‌غولی احراق ایتمشلردر . عثمانلی مفرزهٔ عسکریه‌سی بونك اوزرینه برانه‌یه عودته مجبور قالمش واون آلتی نفر غائب اولمشدر . بوندن ماعدا برملازم ایله درت نفر شهید اولمشدر . بوحادثه اوزرینه محل وقعه‌یه قوای امدادیه سوق ایدلمشدر . فقط بوندن اولجه خبردار اولان قره‌طاغلیلر عناصر خرستیانیه‌دن مرکب اولان حوالئ مذکوره اهالیسنی تشویق ایله عساکر عثمانیه‌یه تعرضه تشجیع ایلمشلردر . بناءً علیه عساکر امدادیه‌نك ورودی اوزرینه هجوم ایدن خلق ایله برساعت شدتلی برمصادمه اجراسنه مجبوریت حاصل اولمشدر . قره‌طاغلیلر هرنه‌قدر برانه قصبه‌سنه داخل اولمشلر ایسه‌ده استحکاملر عساکر عثمانیه‌نك تحت اشغالنده قالمش وبالاخره قوای معاونه‌نك ورودی اوزرینه طاغلیلر چکیلمكه مجبور اولمشلردر .

باب عالینك تحریرات عمومیه‌سی . — قره‌طاغلیلر طرفندن برانه‌یه قارشی وقوع بولان تجاوز حقوق شکنانه‌دن طولایی باب عالیجه سفرای عثمانیه واسطه‌سیله دولتلره اولیسی کون برتحریرات عمومیه ارسال وتبلیغ اولنمشدر . بوتحریرات عمومیه‌ده قره‌طاغلیلرك حدودلرده توالی ایدن واخیراً برانه قصبه‌سنه قارشی وقوع بولان حقوق شکنانه حرکات وتجاوزاتلری برتفصیل ایضاح وبیان ایدلمشدر . دیکر طرفدن قره‌طاغلیلرك تجاوزات اخیره‌لری اوزرینه بالطبع حدود جوارنده تدابیر لازمه‌یه توسل ایدلمسی مجبوریتی حاصل اولمش وقره‌طاغلیلر حرکات سقیمانه‌لرینه نهایت ویرمدكلری تقدیرده ترتب ایده‌جك بالجمله مسئولیتك قره‌طاغه راجع اوله‌جغی بیلدیرلمشدر . خارجیه نظارتندن الدیغی امر اوزرینه جتینه مصلحتکذارلق وظیفه‌سنی ایفا ایدن علی رضا بك دخی قره‌طاغ خارجیه نظارتی نزدنده تشبثات مؤثرهٔ سیاسیه‌یی ایفا ایلمشدر .

قوصوه :

شاله اسلامیت بورو . — اسکوبدن وارد اولان معلومات تلغرافیه‌یه نظراً قره‌طاغلیلرك متجاوزانه بروضعیت آلمرق ، حتی برانه‌یه قدر بای تجاوز اوزاتدقلری خبر آلان بالعموم آرناوودلرك بوحرکتدن پك زیاده منفعل اوله‌رق حکومت سنیه‌نك الك کوچك براشارتیله قره‌طاغ حدودینه تحویل وجههٔ عزیمت ایده‌جکلرینی بیان ایتمکه باشلادقلری وحرکات قیامیه‌نك بوسببله‌ده تبدیل شکل وماهیت ایدرك سکونك سرعتله تأسس ایتمکده اولدیغی اکلاشلمشدر .

کرید :

خانیه‌ده یکی بر تجاوز . — اغستوسك دردنجی کونی خانیه قصبه‌سی خارجنده براسلام برشخص مجهول طرفندن جرح ایدلمشدر .

مصر :

مصرده مظلومین سیاسیه . — مصرده خدیو ایله لورد کیچنره ورئیس نظار سعید پاشایه سوء قصد ترتیباتیله اشتغال ایتمك تهمتیله تحت توقیفه آلنمش اولان « اللوا » غزته‌سی محررلرندن امام واکد ومحمد عبدالسلام افندیلر ایله طلبه‌دن محمود طاهر العربی افندینك قاهره جنایت محکمه‌سنده اجرا اولنان محاکمهٔ وجاهیه‌لری نتیجه‌سنده امام واکد افندینك خدمات شاقه ایله برابر اون بش سنه کورکه وضع اولونمسنه ومحمد عبدالسلام ومحمود طاهر العربی افندیلرکده اون بشر سنه حبسلرینه قرار ویرلدیکی اوقونمشدر .

فاس :

فرانسزلرله محاربه . — طنجه‌دن « آژانس هاواس » ه یازیلیور : آیك اون دردنده یوان قطعهٔ عسکریه‌سی طرفندن اجرا اولنان محاربه‌ده فرانسزلرك ۱۰ مقتول و ۴۸ مجروح ویردکلری تأمین اولنمقده‌در . مجروحلردن یکرمی برنفرك یاره‌سی وخیمدر . قومالیلر نزدینه داخل اولان مانغه قوهٔ عسکریه‌سنه منسوب سنه‌غال افرادندن مرکب برمفرزه یوز قدر فاس سواریسی طرفندن دوچار تعرض اولمشدر . مصادمه برقاچ ساعت دوام ایتمشدر . فرانسزلرك قوهٔ امدادیه‌لری اوزرینه فاسلیلر رجعته دوچار ایدلمش ! فرانسزلرك بومصادمه‌ده ایکی مقتول ویکرمی مجروحلری واردر .

مولای یوسف . — مولای یوسف باشلیجه شهرلرده حکومت شریفه سلطانی اعلان اولونمشدر . مرکز اداره‌ده‌کی اعلان اثناسنده اهالی ، علما ومعتبراندن پك چوق کیمسه حاضر بولونمش وبالآخره برای عرض عبودیت سرایه عزیمت ایلمشلردر .

روسیه :

روسیه‌ده ادارهٔ عرفیه . — روسیه حکومتی قره‌دکزك الك بیوك حرب لیمانی اولان سیواستپولده ادارهٔ عرفیه اعلان ایلمشدر . پترسبورغدن (برلینر تاغبلات) غزته‌سنه اشعار اولندیغنه نظراً بالطیق دکزنده‌کی الك بیوك حرب لیمانی اولان (قرونشتاد) ده دخی ادارهٔ عرفیه اعلان ایدلمشدر . معلومات موثوقه صاحبی محافلده روسیه افراد بحریه‌سنده حرکات اختلالیه‌نك صوك درجه‌ده توسعندن طولایی ادارهٔ عرفیه‌لرك اعلان اولندیغی بیان اولنیور . روسیه حکومتی ادارهٔ عرفیه‌نك اعلانی (پووانقاره) نك عزیمتنه تأخیر ایتمك ایستمش ایسه‌ده حرکات اختلالیه‌نك باعث اندیشه اوله‌جق درجه‌ده آرتمسی حکومتی استعجاله سوق ایلمشدر .

روسیه‌ده مسکرات استعمالی . — روسیه‌ده (۱۹۰۸) سنه‌سی یالکز روس راقیسی اولق اوزره یدی یوز یتمش درت ملیون (۷۷۴،۰۰۰،۰۰۰) روبله قیمتنده راقی ایچلمشدر . ایچلن راقینك مقداری (۸۶) ملیون (فوغه) چیلا کدر ، هرچیلاك یکرمی شیشه حساب اولنور . عموم روسیه‌ده برسنه ظرفنده کثرت استعمالندن وفات ایدنلر (۱۱۳،۸۳۵) ، تداویسی غیر قابل خسته‌لغه دوچار اولانلر (۲۶،۱۸۷) ، برای تداوی خسته‌خانه‌لره کیرنلر (۸۱،۸۴۹) ، بوسببله نجحن ایدنلر (۷۴۳۴) کیشی‌در . نفس پترسبورغ وفیات استاتستیقنده بیکده اوتوز اوچ راقیدن وفات کورولیور . اوایشته بورسمی براستاتستیق اولدیغی جهتله نظر اعتباره النه‌رق ملاحظه اولنورسه روسلرك استقبالی بردرجه کشف اولنه بیلور . مسلمانلرده شریعت غراء محمدیه قیمتنی تقدیر ایتسونلر ، خمرك حرمتنه بوندن دها بیوك بردلیل آرامق عبثدر .

ایران :

روسیه ایرانی کمیریور . — پترسبورغ آژانسی (تفلیس) دن استخبار ایدییور : جنرال (نه‌داروف) (ساودلان) طاغنده شاهسوانلره علی الغفله هجوم وقبائل مذکوره‌نك بتون اردوکاهنی ضبط ایتمشدر . میرالای (جنانچه‌ف) (آن بولاق) جوارنده (خواجه بکلو) قبیله‌سنی مجبور رجعت ایتمشدر . دیکر برروس قطعه‌سی روس پیشدارینی ، بونلرك قوهٔ کلیه‌سندن آیرمق ایچون هجوم ایدن ایکی یوز شاهسونی رجعت ایتدیرمشدر . روسلرك بومحاربه‌ده ضایعاتی یدی مقتول ، درت مجروحدن عبارتدر . جنرال (مه‌وادوف) میرالای (جنانچه‌ف) ایله مشترکاً شمال استقامتنه طوغری شاهسونلره قارشی برحرکت اجراسی تصور ایدلمکده‌در .

موغولستان :

اوروپالیلر شمدیدن موغولستانك استیلاسی ایستیورلر . — روسیه ایله موغولستان آتیده‌کی بش ماده‌یی احتوا ایدن برمعاهده‌نامه عقد اولونمشدر : (۱) روسیه حکومتی ، موغولستانی کندینه دشمن کوره‌جکی احتلالات اجنبیه‌یه قارشی مدافعه ایده‌جکدر . (۲) روسیه حکومتی چینك موغولستان امور داخلیه‌سنه مداخله‌سنی منع و چالیشه‌جقدر (۳) موغولستان ، روسیه‌دن غیری برلردن استقراض عقد ایتمه‌مکی درعهده ایدر (۴) روسیه حکومتی ، مملکتده ثروت طبیعیه‌نك ثمره‌دار اولمسی خصوصنده حقوق خصوصیه‌یی حائز اولاجقدر . (۵) عموم مغولستان وملحقاتنده طرق حدیدیه انشا ی حقی ، آنجق روسیه‌یه ویریله‌جکدر .

مطبعهٔ احمد احسان وشرکاسی　　　مدیر مسئول : اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — دينى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

صاحب ومدير مسئول : ع . اشرف اديب

عدد ٢٦ — ٢٠٨   ١٦ رمضان ١٣٣٠   پنجشنبه   ١٦ اغستوس ١٣٢٨   جلد ١ — ٨

تفسير شريف

بسم الله الرحمن الرحيم

أولم يسيروا فى الارض فينظروا كيف كان عاقبة الذين من قبلهم كانوا هم اشد منهم قوةً وآثاراً فى الارض فأخذهم الله بذنوبهم وما كان لهم من الله من واق .

ترجمه‌سى

« يوقسه ، يريوزنده‌ده دولاشماديلرمى كه كنديلرندن اول كانلرك عاقبتلرى نصل اولديغنى كوره‌لر ؟ ايشته ، يريوزنده قوتجه ، آثار مدنيتجه كنديلرينه فائق ايكن كناهلرى يوزندن الله اونه‌كيلرى هلاك ايتدى ؛ هم اونلرى اللهك عذابندن بر قورتاران ده اولمادى . »

***

آيت جليله « حم تنزيل الكتاب من الله العزيز العليم . غافر الذنب وقابل التوب شديد العقاب ذى الطول لااله الا هو اليه المصير . » آيتلريله باشلايان سورة المؤمنه منسوب اولمقله برابر « دنيايى دولاشيكز ، اولجه كلوب كيدن ملتلرك ايزلرينى آراشديريكز ؛ اونلرك اولا اقبال ، صوكره اضمحلاللرى اسبابنى تدقيق ايديكز ... » مآلنى ناطق آيات كريمه‌يه كتاب اللهك بويله برچوق يرنده تصادف اولنور .

حقيقت ، انسان نفا كزديرمه‌مك شرطيله كزر ؛ اوغراديغى يرلرده ، آغزينى دكل ، كوزينى آچارسه پك بويوك عبرتلر كورور .

هله بز شرقليلر ايچون دور عالم سياحتنه پك اوقدر حاجت يوق : زيرا مملكتمزك هر كوشه‌سنده بويوك بويوك سلطنتلر ، قوجه قوجه ملتلر قاينامش ، حالا كيديور ؛ طوپراغمزك نره‌سنى اشسه‌ك ، باقيورزكه : اوراده باشلى باشنه برجهان عمران كومولمش ، ياتيور !

وقتيله يرك يوزينى بزدن چوق ، هم قياس قبول ايتميه‌جك قدر چوق اعمار ايدن ؛ قوتلرينه ، سطوتلرينه ، مدنيتلرينه ، سامانلرينه ، ثروتلرينه قيامته قدر شهادت ايده‌بيله‌جك اثرلر براقان بو أمتلر عجبا هانكى زلزله‌نك ، هانكى طوفانك ، هانكى قيامتك تأثيريله يرك دبينه كچمشلر ؟ هانكى انقلاب اليمك قربان بى كناهى اوله‌رق بو عالمدن كيتمشلر ؟

حاليه وارداوله‌جق بو سؤالى حل ايتمك ايچون تاريخى قاريشديرر‌سه‌ق اكلايورزكه : بوتون او فلاكتلر ، او انقراضلر ، او هلاكلر انبيانك كوستر‌ديكى يوله كيتمه‌مكدن ايلرى كلمش .

پيغمبرلر الله ذوالجلال طرفندن انسانلره هم دنياده ، هم عقباده مسعوديتلرينى كافل اوله‌جق بر شريعت تبليغ ايدييورلر . بو عالم خلقتده جارى اولان قوانين الهيه‌يى كنديلرينه بيلديريورلر . « ايشته بو قانونلرك مقتضاسنه توفيق حركت ايدرسه‌كز دنياده برحيات طيبه ايله ياشار ؛ عقباده ايسه نعيم ابديه‌يه مظهر اولورسكز . يوق ، اللهك أوامرينى ديكله‌مزسه‌كز ، هر ايكى دنياده بلاكزى بولورسكز . » ديورلر .

ملتلر بو الهى تبليغاتى ديكله‌دكجه ؛ فطرتك ازلى ، ابدى قانونلرينه اطاعتدن آيرلمادقجه ؛ مادى ، معنوى هر درلو فيضى ، هر درلو ترقيى الده ايدييورلر . بالعكس ، او تبليغاتك صدقنه ، سماويتنه ايناممايه‌جق ؛

او قانونلرك قطعیتندن ، استثنا قبول ایلیه‌جکندن ذهول ایده‌جك بر حاله کلنجه اسفل‌السافلین خسرانه طوغرو اینوب کیدییورلر .

هم او أوامرك یالکز آلهی اولدیغنه ایمان ایتمك بر جماعتی قورتارمیور ؛ اونلره حقیله صاریلمق ، اونلرك کوستردیکی یولدن صاپمامق ایجاب ایدییور . عصیانلر ، طغیانلر ، فتنه‌لر ، تفرقه‌لر ، سفاهتلر ، عطالتلر ، نفاقلر ، شقاقلر ، جهالتلر مسلط اولدقلری ملتلری اضمحلال اوچورومنه مطلقا سوروکلیور . آرتیق بو بلالر ایستر ایمانسزلق یوزندن نشأت ایتسین ، ایسترسه اساسه ایناندیغی حالده احکامه قارشی مبالاتسزلقدن ایلری کلسین ، عینی عاقبت الیمه‌یی حاضرلامقدن قابل دکل ، کری قالمیور .

اویله ایسه بزده ، باری بوندن صوکره اولسون ، کوزیمزی آچه‌لم . تاریخی اویله ماصل دیکلر کبی دیکله‌میه‌لم . هر وقعه‌دن کندیمز ایچون عبرتلر ، حصه‌لر آلمایه چالیشه‌لم . کزدیکمز ، اوغرادیغمز مملکتلرك یالکز هواسیله ، صوبی حقنده معلومات ایدینمه‌یه قصرهمت ایتمیه‌لم ! کچمشدن عبرت آلمامقده دوام ایدرسه‌ك ، العیاذ بالله ، کله‌جکلر ایچون پك آجیقلی بر عبرت اوله‌جغز . آلهی خلصنا عن الاشتغال بالملاهی وارنا حقائق الاشیاء کماهی .

محمد عاکف

مدافعات دینیه

حق وحقیقت

درقتور دوزینك اسلامیت علیهنده‌کی اسناداتنه ردیه

١٤

دوزی تاریخندن : « دیکر مهتدیلرك کافه‌سی اجنبی ، کوله وقادین ایدی . بر الله واحده اعتقاد وعمللریدن مسئولیتلری فکری اکثریسنده بر کشف ورهبر احتیاجی اویاندیرمشیدی . محمد معجزه‌لریله بو احتیاجی تسکین ایتدی وکندیسنك بالذات کوردیکی کبی خسته‌لغنك حمله‌لرنده . مأموریت مخصوصهٔ قدسیه‌سنك اثباتی کوردیلر . »

ذکر اولنان ذوات کرامی تعقیب ایدن مهتدیلرك هیچ بری رجال احراردن دکلمش . بوده خلاف حقیقت اوله‌رق سویله‌نمش وغرض ازدرایی متضمن بولنمش اولمغله شایان تکذیبدر . دفع اشتباه ایچون او صره‌ده نائل هدایت اولان ذواتك اك مشهورلرینی تعداد ایده‌لم : زید بن عمرو بن نفیلك فرزند پاکی جناب سعید زوجه‌سی فاطمه بنت الخطاب ــ که عمر الفاروقك همشیره‌سیدر ــ ایله برابر دائرهٔ منجیهٔ اسلامیته داخل اولمشیدی . کذلك امین الامه ابوعبیده بن الجراح ، عبیده بن الحارث بن عبدالمطلب ، ابوسلمة المخزومی ، قدامه بن مظعون ، عبدالله بن مظعون ، ابوحذیفه بن عتبة بن ربیعه ــ که زادکان قریشدندر ــ ابوذر غفاری ، خالد بن سعید بن العاص ، عمرو بن سعید ، یاسر اوغلی جناب عمار ، حصین واوغلی عمرانك بو زمره‌ده داخلدر . بونلردن بر آز صوکراده حضرت حمزه وحضرت عمر سعادت ازلیه‌لرینی اظهار ایتمشلردر . [رضوان الله علیهم اجمعین]

برده ایمان ایدنلرده ذاتاً توحید ومجازات اعتقادی بولنمسنه بناءً رهبر احتیاجی اویانمشیدی دیور . بوده طوغری دکلدر . او اثناده برقاچ بویوك ذاتدن ماعدا قبول اسلامیت ایدنلرك کافه‌سی بتپرست اولدقلری جهتله کندیلرنده اعتقاد وحدانیت اثری بولنمادیغی کبی مسئولیت اعمال دیدیکی جزای اخروی فکری‌ده یوق ایدی . عرب مشرکلرینك قبول اسلامیته قابلیتلری پك آز واهتدالری غایت متعسر اولدیغنی (دوزی) ماسبقده ایضاح واعتراف [١] ایلدیکی کبی رسول اکرم افندیمزه معارض بولنان صنادیدك نه درجه متمرد وامور آخرتله مستهزی اولدقلرینی‌ده ایلروده صره‌سی کلنجه تصویر ایده‌جکدر [٢] . مع هذا رهبر طابنده بولنان اشخاصی ارشاد ایتمك‌ده قولای برشی اولمادیغنی مقدمهٔ کتابده بز ایضاح ایتمشیدك . یکیدن بر دین تأسیس ایدوب خلائقی مألوفلری بولنان عادات واعتقاداتدن چویرمك تأییدات سبحانیه‌یه مظهر اولمغه متوقفدر .

دوزینك کلامی تناقضدن‌ده سالم دکلدر . بر طرفدن ذات رسالتپناهی حقنده معجزه‌لریله خلقك رهبره دائر حس ایتمکده اولدقلری احتیاجی تسکین ایتدی ، مأموریت قدسیه‌سنك اثباتی کوردیلر دییور ، دیکر طرفدن‌ده ساحهٔ نبوتك مبرا بولندیغی بر نوع خسته‌لقدن بحث ایله خلط کلام ایدییور ! بو خسته‌لق (شبره نکه‌ر) نام دقتورك اسناد ایله‌دیکی « هیسته ریای عضلی » دنیلن سکیر علتندن ، بر نوع مصروعیتدن عبارتدر که بو زمرهٔ غرضکاران انبیای وحیده انبیاده مشاهده ایدیلن حالت مقدسهٔ انسلاخیه‌یی بوکا حمله یلته‌نیورلر . جلداولده بز بو افترای تلبیسکارانه‌یی رد وابطال ایله اونلرك اوتانمق بیلمه‌ین چهره‌لرینه چاربدق ، هنکام وحیده انبیای عظام حضراتنده کورونن بو تغیرات ظاهریه‌نك وقوعی امر ضروری اولدیغنی دفعاتله آکلاتدق . بناءً علیه آرتق بوراده اطناب مقاله لزوم کورمه‌یورز .

(دوزی) بونی متعاقب کلامی حضرت عمر الفاروق (رض) ك اسلامیته نقل ایله اولا مشار الیهك شجاعت واستقامت کبی بعض اوصاف ومزایاسندن بحث ایتمش [٣] بعده کیفیت اهتدالرینه دائر ــ قصص انبیاده مذکور ــ قصهٔ معلومه‌یی نقل ایله بونی‌ده عنعنهٔ تاریخیه داخلنده کائن اختراعات جمله‌سندن عد ایتمشدر .

بو قصه‌نك محض امشار الیهك دین حقی قبول ایتمسی ــ حائز بولندیغی اهمیته بناءً ــ بر کرامته ، بر خارقه‌یه عطف ایدلمك ، بو وسیله ایله

---

[١] جلد اولك ١٢٢ نجی صحیفه‌سندن اعتباراً مطالعه‌سیله معلوم اولور.

[٢] دوزی تاریخنك (٦١) نجی صحیفه‌سنه مراجعت .

[٢] شایان حیرتدر که عدو مرقوم ، جذبت وصمیمیتی بوتون جهان مورخلرنجه مسلم بولنان حضرت مشار الیه حقنده بیله « هر نه‌قدر آهنك سلاستی آلتنده قورنازلق اخفا ایدییوردیه‌ده بونکله برابر خودپرستلکدن عاری ایدی » دییه غرضکارلق ردائت جبلیه‌سنی براقامش ، تناقض صریح ارتکابندن تباعد ایده‌مه‌مشدر .

اخزاه الله واتصاره .

قرآن کریمك تلاوت ومطالعه‌سنده‌کی تأثیر مبالغه‌لی برطرزده کوسترلمك مقصدیله ترتیب اولنمش بر منقبه ، بر افسانه اولدیغی ادعاسنده بوله‌رق مبده قصه‌ده « شعره محبة » بوراده بو منقبه‌یی ذکر ایدرز » نهایتنده‌ده « بو بر منقبه‌درکه هم عمرك اهتداسنی مؤثر بر صورتده تصویرایتمك، هم‌ده بو اهتدانك علویت قرآن ایله وقوعنی اثبات‌ایتمك ایچون تصور اولنمشدر » دینور .

بوکا دائر اولان شبهه‌سنی‌ده ایکی یوزدن یورتمك ایسته‌یور . اولا حضرت عمر ، باعث هدایتی کوستریلن « طه » سوره‌سنی اوقومازدن اول قرآن کریمك بشقه سور و آیاتنی استماع ایتمه‌مش دکلدی. چونکه «محمدك وحیلری کافی درجه‌ده معروف ایدی ». نیچون بونلر کندیسنه تأثیر ایتمه‌مش ؟ ثانیاً ! دین جدیده ـ مناقبك دیدیکی قدر ـ آتشین دشمن اولمامشـیدی . بنا برین اونك مؤسس ومنتسبلری حقنده تعرضاتده بولنمسی استبعاد اولنور . حتی همشیره‌سیله انشته‌سی سعیدك « رض » اهتدالرینه واقف ایدی . دیور . وبو ادعاسنی حضرت سعیدك کوفه کرسیسی اوزرنده علی ملاء الناس مشـارالیه‌ك اظهار اسلامیتلرندن اول زوجه‌سی ایله کندیسنی تصدیق ایتمکده اولدیغنی بیان ایتمش اولمسیله تأییده چالیشیور .

بو شبهه‌لرك هربری قابل دفعدر . چونکه قرآن کریمك مدار اهتدا اولمسی مجرد اوزاقدن استماعله تجلی‌ایتمز. بلکه بالالتزام مضمون شریفنی تدبیر وملاحظه‌یه وابسته‌در . جائزکه حضرت عمر قصه‌نك بیانی حاوی اولدیغی زمانه قدر هیچ بر آیت جلیله‌یی دقت واعتنا ایله نظر مطالعه‌یه آلمامش، حقیله ملاحظه وتفکر ایتمه‌مش اولسون.

حضرت سعیدك ذکر اولنان اعلانی حضرت مشارالیه‌ك اظهار اسلامیتدن چوق زمان اول کندیلرینی مصدق اولمسنه دلیل اوله‌ماز. بلکه قصه‌ده مذکور روز اهتداده‌کی ملاقات نتیجه‌سی اولان تصدیق واعترافه‌ده مساعددر .

هرحالده دوزی‌نك‌ده تحت اعترافنده اوله‌رق ـ حضرت عمر کمال جلادتی واستقلال فکری‌ایله برابر ـ قناعت وجدانیه‌سی‌خلافنه حرکت‌ایتمه‌مش ، آنجق وآنجق استماع قرآن سایه‌سنده نائل هدایت اولمش‌در . استماعك تکرر ایدوب ایتمه‌مسی اساس اعتباریله سیاندر . بو جهت قابل انکار اولمادیغی حالده قرآن عظیمك تأثیر خارقانه‌سنی تصور مقصدیله قصه اختراعنه مجبوریت ادعاسی بغایت کولنج برشی اولیور .

مناسترلی اسماعیل حقی

اَدَبِيّات

سلیمانیه کرسیسنده

متفکرلریکز دینی‌ده هیچ آکلامامش ؛
روح اسلامی تلقیلری غایت یاکلیش .
صانیورلرکه : ترقی‌یه تحمل ایده‌مز ؛
عصرك آثار کمالیله تکامل ایده‌مز .
بیلمیورلرکه : علومك ازلی دایه‌سیدر ؛
بشرك بر کون اولوب یوکسله‌جك پایه‌سیدر .
مندمج سینهٔ صافنده بوتون انساناق ..
بونی تسلیم ایدر انصافی اولانلر آزیجق .
مسلمان عنصری غایت متدنی ، طوغرو ؛
شوقدر وارکه : دکلدر بو اونك محذوری .
« مسلمانلق » دینلن روح الٓهی ، آراسه‌ق ،
« مسلمانز ! » دیین انسان ییغیننده نه اوزاق !
دینی تدقیق ایده‌جکسه‌ك ، دونه‌لم هایدی کری
آلالم نشأت اسلامه یاقین بر دوری :
اونه‌دهشتلی ترقی ، اونه مدهش سرعت !
اویله بر خارقه کوستردیمی انسانیت ؟
دور فترتده قالان ، هم‌ده عصرلرجه قالان ؛
وحشتك ، غلظتك اعماقنه طالدقچه طالان ؛
کومه‌رك دیپ دیری اولادینی قوم چوللرینه ،
بونده بر نشوه طویان حس ندامت یرینه ؛
اوکجه طاغدن کتیروب یونتدیغی طاش پارچه‌سنی ؛
صوکره خالق طانیان بر سورو وحشی ییغینی
ناصیل اولمش‌ده ، اوتوز ییلده اوتوز بیك سنه‌لك
بر ترقی ایله دنیایه کسیلمش مالك ؟
ناصیل اولمش‌ده او فاضل مدنیت ، اوکمال
اویله بر قومك ایچندن طوغیویرمش درحال ؟
ناصیل اولمش‌ده ظهور ایلیه‌بیلمش صدیق ؟
نره‌دن کلمش اوحیدرده‌کی عرفان عمیق ؟
اوکجه دهشتلی ظبیرکن ، ناصیل اولمش‌ده عمر
اویله بر عدله صاریلمش‌که : دکل کار بشر ؟
حائل اولسه‌یدی ترقی‌یه اکر شرع مبین ،
دور مسعود قدومیله کیرن عصر کزین
اك بویوك مدنیتله‌می ایلردی ظهور ؟
مندمج اولماسه روحنده اونك نامحصور
برتکامل ، اوقدر خارقه نردن طوغه‌جق ؟

متفكرلريكز، اكلاشيلان، يك قورقاق
ياخود احمق .. ايكيسندن بيله‌مم هانكيسيدر !
صانيورلركه : « بوكون آوروپا تكميل كافر .
متدين كورونورسه‌ك ، دييه‌جكلر، باربار !
« ليبرى پانسور» كچينيرسه‌ك دكيشير بابكه نظر... »

شرقى باشدن باشه ييللرجه دولاشدم ، كزدم ؛
هم‌ده اولدقجه كوروردم .. قفا كزديرمزدم !
بو عربمش، بو عجممش، بوتاتارمش، ديمدم ؛
مسلمان عنصرينك هپسنى كوردم كندم .
كوچوك آدملرينك روحنى تدقيق ايتدم ؛
بويوك آدملرينك فكرينى تعميق ايتدم .
ايسته‌دم صوكره، نه‌دن بويله ژاپونلر يوكسلك ؟
نه‌در اسباب ترقيسى ؟ ياقيندن كورمك .
بو اوزون بويلو مساعى، بو اوزون بويلو سفر
برقناعت ويره‌جكمش بكا دنياده مكر .
اوقناعت‌ده شودر :
سر ترقيكزى سيز
باشقه يرلرده تحرى‌يه شتاب ايتميكز .
اونى كندنده آرار يوكسله‌جك برملت ؛
چونكه هرنقطه‌ده تقليد ايله سوكمز حركت .
آليكز علمنى غربك ، آليكز صنعتنى ؛
ويريكز هم‌ده مساعيكزه صوك سرعتنى .
چونكه قابل دكل آرتيق ياشامق بونلرسز ؛
چونكه ملتى يوق صنعتك ، علمك؛ يالكز،
ابى خاطرده طوتك ايتديكم اخطارى دمين ؛
بوتون ادوار ترقى‌يى ياروب كچمك ايچين ،
كندى « ماهيت روحيه » كز اولسون قيلاغوز.
چونكه بك صاجمه‌در اميد سلامت اونسز .
صوكره ، دقتلره شايان اوله‌جق برشى وار :
انكشافاتى بر ملتك ارباب نظر ،
قوجامان برآغاجك طبقى چيچكلنمسنه
بكزه‌تيرلركه ، حقيقت ، نه‌بويوك سوز بيلنه !
بومعظم آغاجك كوكده‌سى باشدن اشاغى ؛
صاييسز كوكلرى، تكميل دالى ، تكميل بوداغى ،
ملتك سينۀ ماضيسنه مربوط ؛ اورادن
اوزانوب كلمه‌ده‌در . ــ اويله ياراتمش ياردان ــ
برجماعت‌كه نهايت اوكا كلمزده ابى
آغاجك هيئت مجموعه‌سى ، ياخود چيچكى ،
تاكيدر سينۀ ملتدن اوروب خاكه سرر ..
ملتك كندى اولور ايشته اوبالطه‌يله‌هدر !
انكشاف ايتمسى آتيده‌ده پك زوردر اونك :
چونكه ميدانده قالان كتله ييغينلرجه اودون .
خسته‌لانمشسه آغاج كوستريكز بربيلنه
برده ، الك چوق كوكه باقسين باقه‌جق كيمسه ينه .
آشيلار كن‌ده اورك كنديسنه كندندن آشى .
شايد ايسترسه‌كز آغاجك دونانوب اوستى ، باشى ،
بكزه‌سين تازه چيچكلرله بزه‌نمش كلينه ؛
كچمسين ، دقت ايدك ، بالطه چوجوقلر النه !

ايشته درد .. ايشته دوا .. بنده نه‌وار ؟ برتبليغ .
سزه عائد سزى تخليص ايده‌جك سعى بليغ .

ياالٰهى بزه توفيقكى كوندر ..
— آمين !
طوغرو يول هانكيسيدر ، ملته كوستر ..
— آمين !

روح اسلامى شدائد صيقيور ، اولدوره‌جك .
ظلمى تأديب ايسه مقصود مهيبك ، كرچك ،
ناره يانسين‌مى برابر بوقدر مظلومين ؟
بى كناهز چوغمز .. ياقه الٰهى !
— آمين !

بوغيور عالم اسلامى برآزغين فتنه ؛
قطعه‌لر قايناياه‌رق كيتدى او كرداب ايچنه !
محو اولان عائله‌لر برسورو معصومكدر ؛
قالان آواره‌لر: حالى‌ده معلومكدر ..
ناصيل اولمازكه ، تزلزل ويريبور عرشه انين ؟
دينسين آرتيق بوحزين ولوله يارب !
— آمين !

مسلمان ملكنى هريرده فلاكت اوردى ؛
بربوطوپراق قاليور ديمزك صوك يوردى .
اوده چيكنتديمى ، چيكنتدى ديمك شرع مبين ..
خاكسار ايله‌مه يارب اونى اولسون ..
— آمين !
والحمدلله رب‌العالمين .

صوكى

محمد عاكف

تربیه و تعلیم

تعلیم و تربیه اساسلری

تعلیم و تربیه ایله مشغول اولان ذواتك منفرد تجربه‌لرینی ، شخصی مه‌تودلرینی بر یره طوپلایه‌رق معقول وفائده بخش اولانلری بالتفریق عمومی پرنسیپلرله یکدیکرلرینه ربط ایتمك صورتیله ، معین بر سیستم میدانه چیقاریلیرسه ، بونك تطبیقندن پك چوق فائده استحصال اولنه‌بیلور .

هر مربی، معلم کندی ادراك و تمایلاتنه کوره بر اصول تعقیب ایتمکده سربست قالیرسه مختلف غایه‌لره کوره تربیه ایدیله‌جك اولان نسل آتی آره‌سنده بر آهنك ، بر وفاق بولنه‌ماز . بو حالك محذورلری ایسه ایضاحدن مستغنی‌در .

شبان وطنك عجمی اللرده ، بیهوده و غایه‌سز اصوللرله هدر ایدلمه‌سنه بالطبع مسامحه کوستریله‌من . مربی و معلملرك قوانین طبیعیه‌یی هیچه صایه‌رق آرزولری و جهله بر اصول کیفی وضع و تطبیقنه قالقشملری نتیجه‌سز و خلقت ـ شکن بر حرکت عد اولنه‌بیلور .

بو حال کنج دماغلری ترقی‌یه دکل، بالعکس انقراضه سوق ایتمکدن باشقه بر نتیجه حاصل ایده‌من .

یتشدیریله‌جك کنجلر ـ که آتیاً مقدرات وطن کندیلرینه تودیع اولنه‌جقدر ـ آغوش مادردن اعتباراً نوامیس طبیعیه‌دن مستخرج بر اصوله تطبیقاً متین و اساسلی بر تربیهٔ فکریه آله‌مازلرسه استقبالدن انتظار ایدیلن طاتلی امنیه‌لر بر سراب حالنی آلیر . اصلیتنی غائب ایده‌رك یتیشه‌جك نسل ، ملتك سعادت و رفاهنه قارشی دائمی بر عنصر تهلکه و تهدید تشکیل ایده‌بیلورلر .

هر ملت کندیسنه مخصوص بر طاقم سجایای نبیله‌یه مالکدر . بو سجیه‌لردرکه ملتلره ممتاز بر پایهٔ مخصوص بخش ایتمشدر . تعلیم و تربیه ، سجایای نجیبهٔ ملیه‌نك محافظه و نتیجه‌سی اساسنه مستند اولملیدر .

سلسلهٔ عضویاتده مشاهده اولنان تمادی و تکامل جسمانی و پسیقولوجیا قانونی عینیله نوع بشرده‌ده حکمراندر . بالکز سوق طبیعی و تمایلات عرقیه انسانلرده انکشافات ذکائیه ایله توأم اوله‌رق تمالانیرلر ، ملکهٔ ذکائیه ، مغلق بر تربیهٔ پسیقولوژیه نتیجه‌سنده انکشاف ایدر .

ساحهٔ خلقتده حکمفرما اولان تمادی قانونی عضویاتده تجدید شکل یعنی تناسل طرزنده تجلی ایده‌رك جسمانی و پسیقولوجیائی ایکی صفحه عرض ایتمکده‌در . تمادیٔ جسمانی تکامل عضوی‌یی انتاج ایتدیکی کبی تمادیٔ پسیقولوجیائی‌ده تمایلات و سوق غریزی کبی عامللره مربوط بولنمقده‌در. عوامل مذکوره حیات روحیه‌نك اس محرکلری اولوب وراثت نامی آلتنده اجداددن احفاده انتقال ایدرلر .

فقط چوجوق بویودکجه وسط محیطی‌نك تمایلات شخصیه‌سنه اولان تأثیریده او نسبتده آرتمغه باشلار . نهایت بو تأثیراته سرفرو ایتمك مجبوریتی حاصل اولورکه بونی‌ده (محیطه توافق) صورتنده بیان ایده‌بیلرز . تمایلات مذکوره‌یه دها صوکره ایوین و مربیلرك تأثیرات اراده‌لری انضمام ایدییور . فکر و محاکمه‌یه مستند بر غایه‌یه متوجه بولنان بو تأثیرات‌ده تعلیم و تربیه عنوانی آلتنده جمع ایدلمکده‌در.

چوجقده‌کی استعداد و تمایلات پسیقولوژیه‌نك ، یشایه‌جغی محیطه کوره انکشاف ایتدیرلمه‌سی ایجاب ایده‌جکی کبی غایه‌نك‌ده بهمه‌حال معین اولمسی لازمدر . چوجوقلری تعلیم و تربیه‌دن مقصد نه‌در ؟ اونلری نه کبی بر غایه ایچون یتشدیرمك ایسته‌یورز ؟ هرشید اول بو مسئله‌نك تعین ایتمسی اقتضا ایدر . بو خصوص تعین ایتدکدن صوکره نصل یتشدیره‌جکمز مسئله‌سی کلیرکه په‌داغوژی بزه بو اساسلری احضار ایتمشدر .

شمدی‌یه قدر مکتبلرمزده تعقیب ایدیلن طرز تدریس و تربیه‌ده افلاطونك کهنه (حکومت مفکوره‌سی) قبول ایدلمش اولدیغی کوریلور. چوجقلری حکومت مأموری اولمق اوزره یتشدیرمك غایه‌سنه مستند اولان بو اصول بیله مع‌التأسف صورت سالمه‌ده تطبیق اولنه‌میور .

جدا الکاه حیاته آتیله‌جق کنجلر عجبا یالکز ادارهٔ حکومت وظیفه‌سیله‌می مکلف اوله‌جقلردر؟ واویله‌می اولملیدر؟ ... هرشخص اولا بالذات کندینی، صوکره، امور ذاتیه‌سنی حسن اداره ایله موظف دکلیدر؟ سعادت حیاتیه‌نك اك اساسلی رکنلرندن بولنان بو وظیفه‌لری حقیله ایفا ایده‌بیله‌جك قدر بر تربیهٔ اصیله آله‌مامش اولان بر کنج ، امور حکومتی نه‌صورتله اداره ایده‌بیله‌جکدر ؟

مطالعهٔ عاجزانه‌مه کوره تعلیم و تربیه، چوجقلری جمعیت ایچنده نه اولملری لازم ایسه او حیات ایچون حاضرلامق اساسنه مستند اولملیدر. بو اساسه بناءً تعلیم و تربیه ایدیله‌جك بر کنج، حیاتك بالجمله صفحاتنده بالذات کندی کندینی ، ذکا ، و قدرت عقلیه‌سنی، امور و خصوصات ذاتیه‌سنی، وظائف مدنیه و اجتماعیه‌سنی حسن اداره و قوای بدنیه‌سنی محافظه ایده‌رك آره‌سنده یشادیغی جمعیت بشریه‌یه نافع بر عضو اوله‌رق یتیشه‌بیلیر .

حضرت حیدرك (علموا اولادکم لزمان غیر زمانکم ....) توصیهٔ عالیه‌سی تعلیم و تربیه خصوصنده بزم ایچون بر مشکاة حقیقت بین اوله‌مزمی ؟

آلمان حکیم شهیری قانت « آلتندن چیقه‌میه‌جغمز مسئولیتلرك اك آغیر و اك مشکلی تعلیم و تربیه مسئله‌سیدر » دیمشدی . فی‌الحقیقه بویله‌در. حیات اجتماعیه‌ده مشترك اولان افراددن هر بری دیکرلرینك تربیه‌سنه آزچوق بر تأثیر اجرا ایتمکدن کری قالمز . انسال جدیده‌یی عرف ، عنعنه، تأثیر محیط ، توارث ، موانست کبی عواملك تأثیراتندن قورتاره‌رق هم شخص و هم نوع ایچون اك خشین واك زیاده ولود شرائط حیاتیه‌یه توفیق ایتمك ، و انسان نامنه بحق شایسته بر مرتبه‌یه

اعلايه چاليشمق حقيقةً كوج برمسئله‌در .

تعليم وتربيه‌يه اساس اولمق اوزره اول امرده بروجه آتی «اوچ» شی نظر اعتباره آلنورسه بو آغير ومشكل وظيفه مهما امكن تخفيف ايدلمش اولور :

(١) برطرز حياتی ايی وسعادت بخش كورمك

(٢) بوطرز حياتی ترجيح ايتمك

(٣) چوجوغی بوحياته حاضرلامق

بو پرنسيپلر كوزه‌دلك اوزره تطبيق ايديله‌جك تدريسات سايه‌سنده‌دركه وطنه محتاج اولديغی منور وزنده دماغلر يتشديريله‌بيلير .

م . شمس الدين

تاريخ

افغانستانه

امير عبدالرحمن خان

« مابعد »

اوحوالی سركرده‌لريله اهاليسی آرالرنده برمجلس تشكيل ايتدكدن صوكرا بكا برطاقم هديه‌لر كتيرديلر ، برقاچ كون ايچنده ايكی بيك سواری ايله بيك پياده تشكيل اولونارق (ميربابابيك) قومانداسنده (فيض آباده) كوندريلمه‌سنه امر ويردم . بوامر اجرا اولوندی . بروجه آتی برده مكتوب يازوب بو عسكره ترفيق ايتديكم برمأمور ايله يوللادم :

« اهل اسلام !

بن ، مسلمان اولان افغان اهاليسيله حرب ايتمك ايچين دكل ، اعدای دين ايله جهاد ايله‌مك اوزره كلدم . بناءً عليه بكا اطاعت كوسترمه‌كز لازمدر . بنم حكمم ، جانب الهی وطرف رسالتپناهيدندر . چونكه هپمز اللهك قولی‌يز وجمله‌مز جهاد ايله مأمورز .

امضا : برمسلمان »

فيض آباديلرك بكا متابعت ايده‌جكلرينی اومديغم ايچون مكتوبمی عموم اهالی‌يه خطاباً يازمشدم . بوندن باشقه برده امرا ايله اشرافه خطاباً برمكتوب تحرير ايله ميربابا بيكه توديع ايتدم . او مكتوبده شوصورتله محرر ايدی :

« مير شاهزاده حسن وفيض آباد سركرده‌لريله اهاليسنه معلوم اولاكه :

بن ، افغانستانی انكليزلردن قورتارمق ايچين كلدم . بوامل ، صلحاً قابل اولورسه فبها ، اولماديغی صورتده حرب ايده‌جكم .

سز مملكتك امراسی واكابريسكز . ولايات اسلاميه‌نك فرنكلر النه كچمه‌سنه رضا كوسترمه‌يكز . شايد بويله برفلاكت وقوع بولورسه ناموسمز برباد اولاجغی كبی بوتون دنيا نظرنده عصبيت قوميه وغيرت دينيه صاحبی اولمامقله ، نفاق وشقاق نتيجه‌سنده مملكت ودينی الدن قاچيرمقله اتهام ايديليرز .

بكلر !

نصايحمی ديكله‌يكز . سوزمه قولاق آصماديغكز صورتده آچيق سويله‌يم‌كه سزی دين دشمنی فرض ايله‌يه‌رك حرب ايده‌جكم . ايی دوشونكز : يادينك حاميسی اولكز ، ياخود بنمله محاربه‌يه حاضرلانكز . »

بومكتوبی اوقويان سركردكان ايله اهالی ، بكلرينك نزدينه كيدوب بكا اطاعت ومملكتلرينك يد كفاره كچمه‌سنه ممانعت ايتمه‌لرينك الك طوغرو برحركت اولاجغنی سويله‌مش . بك ايسه :

— بن ، كشمير حاكملريله ايی كوروشوردم . عبدالرحمن كبی برمسلمانه تابع اولاجغمه كشمير امراسنه التجا ايده‌رم ! ديمش .

سركرده‌لرده :

— سزك كشمير هندولرينه تابع اولاجغكزی بيلسه ايدك هيچ بر وقت كنديمزه حاكم انتخاب ايتمزدك . مادامكه فكركز آكلاشيلدی . سرعت ممكنه ايله كشميرده‌كی دوستلركزك يانينه يوروك » جوابنی ويرمشلر .

بدلا حريف ، مملكت وحكومتنی براقوب وعيال و اطفالنی (چترال) و (لداخ) طريقيله كشميره كيتدی . چوق كچمه‌دن‌ده اوراده وفات ايده‌رك اهل وعيالنی ضرورت ايچنده براقدی .

***

برقاچ كون صوكرا قته غن بكی (ميرسلطان مراد) ه « افغانستانی انكليزلرك الندن تخليص ايچين كليورم . عسكرمله ولايتكز داخلندن كچمه‌يه مساعده ايده‌رمی وكرك مالی ، وكرك عسكری بكا ياردیم ايليه‌ميسكز ؟ » مألنده برمكتوب يازوب يوللادم .

شويله برجواب كونده‌ردی :

« انكليزلره مخالفت ايده‌جك قوتمز اولماديغندن ولايتمز داخلندن كچمه‌كزه مساعده ايده‌مه‌يه‌جكز . »

تكرار شومكتوبی ارسال ايتدم :

« كفار ايله متفق اولديغكز آكلاشيلدی و ابتدا سزكله حرب ايتمك لازم كلدی . »

بومكتوبی‌ده كوندردم اماميرسلطان مرادی فكرندن دونديره‌مه‌جكنی آكلاديغمدن سطور آتيه‌يی حاوی بيك قدر بياننامه يازديروب درويش قيافتنه كيرمش برمأمور ايله بلخ عسكرينه اسبال ايتدم :

« ای افغانستان اهاليسی !

معلومكز اولسونكه : بلخه كيرمك ايچين يوله‌چيقوب (رستان) ه واصل اولدم . فقط كلوب سزه التحاق ايتمه‌مه ميرسلطان مراد مانع اوليور . »

***

برپارچه‌ده بدخشان احوالندن بحث ايده‌لم :

اولجه بيان اولنمشدی‌كه : عمجه‌زاده‌لرم (سردارسرورخان) ايله

(سردار اسحق خان) ه پول مصرفی ، قوبروقدن طوله آلتمش تفنك واون ایکی بیك فشنك ویروب ترکمنلره خطاباً یازلمش مکتوبلر ایله سمرقنددن اعزام ایله‌مشدر .

مشار الیهما ایله عبدالقدوس خان ، ترکستانه واصل اولدقلری اثناده (غلام حیدرخان) ایکی اوچ بیك قیزیل باش سواریسنی بونلرك اخذ وگرفتنه مأمور ایتدی .

« بو (غلام حیدر خان) (وردك) طائفه‌سندن اولوب (شیرعلی خان) زماننده (کرینللك ـ بیکباشیلق) رتبه‌سنی احراز ایله‌مش و (محمد یعقوب خان) ك دور امارتنده بلخ حاکملکنه تعیین اولونمش، منصب جدیدینه گیتنجه (غدرخان قزلباش) ی (شبرغان) حاکملکنه ، (غلام معزالدین خان ناصری) نی (سرپل) حاکملکنه (محمد سرور) ی ده (آقچه) حاکملکنه نصب ایله‌مشدی . »

عمجه زاده‌لرم ، غلام حیدر خانك تشبثندن خبردار اولونجه ـ مقابله‌یه قوتلری اولمادیغی ایچین ـ بلخ طریقنی براقوب شبرغان جهتنه گیتدیلر ویولده شبرغان حاکمنه ـ که قیزیلباش ایدی ـ برکاغد یازدیلر .

احتمال که حاکم موما الیه ، بونلره برامید ویرمشدی. گیجه‌یاریسی شبرغان خارجنه گلدکلری صیراده سرور خان ، شهره گیدوب حاکمله گوروشمك فکرنده بولوندی . برادرلری منع ایتمك ایسته‌دیلرسه‌ده دیکله‌مه‌دی و :

— بنی براقیرسکز ، یاخود سزی تفنکله اورورم ! دیه‌رك (شربت علی) نامنده‌کی خدمتکاری ایله گیدوب قلعه قاپیسنی چالدیلر و :

— کیمسکز ؟ سؤالنه :

— جنرال غلام حیدر خاندن شبرغان‌حاکمنه برکاغد گتیریورز جوابنی ویردیلر .

قاپی آچیلوب بونلر ایچری‌یه گیردیلرسه‌ده‌قاره‌قول مأموری‌سرور خانی طانیدیغی جهتله :

— شهره گیرمکدن مقصدکز نه‌در ؟ دیه صوردی . سرور خان مقصد دخولی آکلاتدی . مأمور :

— شمدی دونوب گیدیکز . یوقسه حاکم سزی اسیر ایده‌جکدر. یارین سواریلرکزله گله‌جك اولورسه‌کز اهالی ایله برلکده سزه مطاوعت ایله‌یه‌جکز . دیدی سرور خان ، بنم بدخشانی تسخیر ایتدیکمی ضمناً ایشیتمش اولملقله برابر بوسوزی دیکله‌مه‌دی :

بورانك حاکمی بنی دعوت ایتمشدر . گیدوب اونك الی ، ایاغنی اوپه‌رك کندیسنه اطاعت ایله‌یه‌جکم جوابنی ویردی . نهایت حاکمك حضورینه گوتورولدی والی ایاغی‌باغلانوب بر بیکباشی ایله برمفرزه‌یه تسلیماً (دشت ارزنه) طریقیله (مزار شریف) ده‌بولونان غلام‌حیدر خانه گوندریلدی . مفرزه ایله بدبخت اسیر ، صاچیلان (ده‌وادی)یه گلدیلرواوراده‌ن غلام حیدرخانه سرورخانك گرفتی‌مشعرخبربوللادیلر.

غلام حیدر خان ، ارکان حکومتیله مشاوره‌دن صوکرا سرور خانك ورودی دویولاجق اولورسه کوهستان واوزبك طائفه‌لرینك اغتشاش چیقارماللری احتمالنه بناءً وجودینی اورتادن قالدیرمایه قرار ویردیلر .

بوقرار اوزرینه غلام حیدر خانك وزیری (رضوان) ایله (غلام معزالدین) نامنده بر حریف سرور خانك قتلنه مأمور اولارق‌ده‌وادی‌یه گلدیلر . ومقتضای مأموریتلرینی ایفا ایله‌یه‌رك جسد مقتولی‌اوراده‌کی بر دیوارك دیبنه‌دفن ایله‌دیلر . وظیفه‌مأمورەلرینی اجرا ایتدکلرینی‌اثبات ایچین‌ده سرمقطوعی آلوب غلام حیدرخانه گتیردیلر.

§

دیگر عمجه زاده‌لرم القدوس واسحق خانلر ، سرور خانك‌باشنه گلن فلاکتدن خبردار اولدقلری حالده میمنه طرفنه گیتدیلر .

میمنه والیسی (دلاور خان) بونلرك ورودینی ایشیدنجه اخذ وگرفتلری ایچین اوراده‌کی تورکمنلره امر ویردی . فقط تورکمنلر :

— بز ، عبدالرحمن خانك عمجه زاده‌لرینه تعرض دکل، عمرمز اولدقجه کندیلرینه خدمتله افتخار ایده‌رز . دیه‌رك ایکی بیك قدری مشار الیهمانك نزدینه گلدیلر .

(دلاور خان) شوحالی گورونجه عبدالقدوس واسحق خانلری، (محمد ایوب خان) طرفندن توقیف اولونمالری ایچون هراته گیتمه‌یه تشویق ایتدی .

مترجمی

طاهر المولوی

مقالات

حق

۲

دیورلرکه (*) :

« حق » ك مبدأی نه‌در ؟ بو مسئله « وظیفه‌نك مبدأ » ی گبی مختلف صورتلرله حل اولونمشدر :

(۱) اون سکزنجی عصر فیلوسوفی هلوه‌تیوسه Helvetius « گوره حقك مبدأ principe ی « آرزو désir » در. آرزواولونان هر شیٔده حق واردر . فقط ایکی شخص ، عینی زمانده عینی ماده‌یی ایسترلرسه بونلردن هر برینك حقی ناصل تعیین اولوناجق ؟ الك بویوك حقه ، الك شدتلی آرزوسی نائل اولاجق ؛ اوحالده آرزونك بوشدتی ناصل تقدیر اولوناجقدر ؟ شبهه‌سز بو ، هر برینك صرف ایده‌جکی غیرته ونهایت الده ایده‌جکی موفقیته گوره تعیین ایده‌جکدر . بویله‌لکله « هلوه‌تیوس نظریه‌سی » شو صورته منجر اولویور : هرکس ، قوتلی اولمق‌شرط ضروریسیله، آرزو ایتدیکی شیئه نائل اولمق حقنه‌مالکدر: حق ، قوتدن عبارتدر . »

(۲) صوك عصر ابتدالرنده یتیشه‌ن فیلوسوف ده‌ستوت‌دوتراسی Destutt de Tracy؛حقك منشأنی(احتیاج) ده‌بولویور. بوتعدیل،

(*) فلسفه‌نك «مبدأ حق» بحثنی اقتباس ایدیورز.

« ئه‌پیکور » ك cyrénaisme « منجر اولان مذهبنه بکزه‌یور .
آرزولر ؛ ثباتسز واکثریا جعلیدر . احتیاجلر ایسه ثابت، طبیعیدر،
هرکسده عینی شیدر. هرفردك امنیته، حریته، تملکه احتیاجی واردر.
اوحالده امنیت، حریت، تملك بر حقدر. فقط « آرزو » ایله احتیاجك
حدودینی تثبیت ایتمك ممکن دکلدر ترقیات مدنیه ؛ اولجه آنجق بر
« آرزو » دن عبارت اولان شیلری، بوکون « احتیاج » صورتنده تجلی ایتدیریور.
بونکله برابر عینی مشکل بوراده‌ده واردر: ایکی آدم، عینی شیئه قارشی مساواةً
عرض احتیاج ایدرلرسه بونلردن هربرینك حقنی هانکی قاعده تعیین
ایده‌جکدر؟ بوقاعده « نفس احتیاجات des be soins eux-mêmes »
دن استنباط ایدیله‌مز: ینه بوقاعده، برفکر سببیت اولامایجه، اولکی
کبی بوده بر « واقعهٔ تجربیه » دن، بر « قوت » دن باشقه برشی دکل
دیمك اولور .

(۳) اوحالده بونظریات اختیاریه Les théories empiriques
« هوبز Hobbs » ك « حق قوتدر . » نظریه‌سنه منجر اولویور :
« حقیقت حالده یاپابیله‌جککز هرشیئی ، یاپمق حقنه‌ده مالکسکز . »

لکن « حق ، قوتدر . » قضیه‌سی یا « تحلیلی Analytique »
یا « تألیفی Synthétique » در . برنجی صورته کوره : الدن کلن
هرشیئی یاپابیله‌جك ، اك قوتلی اولان دائما ایسته‌دیکنی یاپیوره‌جك
دیمکدر . آنجق حقی بویله « قوت » ایله عینی سویه‌یه قویمق ، اونی
انکار ایتمك دیمکدر . اوحالده « حق ، قوتدر » دینه‌جك یرده دها
ساده برشکلده « قوت ، قوتدر . » یاخود اصطلاح خلقه کوره :
« قوته هیچ برمانعه قارشی طوراماز . الحکم لمن غلب » دینیلمه‌لیدر.

ایکنجی صورته یعنی قضیه‌نك تألیفی اولماسنه کوره : بوقضیه ،
بدیهی اولاماز ، سز، اك قوتلی اولابیلیرسکز ، فقط بو ؛ یاپمق قدرتنه
مالك اولدیغکز شیئی ، صورت مشروعه‌ده یاپمق ایچون بر سبب
بولندیغنی اثبات ایتمز .

اوحالده « قوت » ك مشروع اولدیغنه صل بردلیل اقامه ایتمه‌لیدر؟
شویولده استدلال ایتمکدن باشقه چاره یوق کبی کورونیور : بن موفق
اولدوغم مدتجه جناب حق‌ده بنمله برابر اولویور دیمکدر ؛ قوت ایسه
ارادهٔ الهیه‌نك بر تجلیسیدر. اوحالده اوکا قارشی طورمق کفر آمیز اولور.

فقط هیچ برشی « قوت » ك بواسرار انکیز « خاصیت caractère »
ندن دها زیاده مظلم وقابل اعتراض اولاماز . جناب حق ، « برقدرت
عمیا puissance aveugle) دکلدر ؛ او ، هرشیدن اول مسبب
الاسباب وحکیمدر . بونکله برابر انسانك مالك اولدیغی قوت ، دائما
محدود ومتحولدر : بوکون حق اولدوغنی ادعا اولنان برشی ، یارینك
حقنه ضد اولابیلیر. بوندن آکلاشیلیورکه قوت ، « حق » ك خاصیتلرندن
هیچ برینه مالك دکلدر. او ، بالعکس نسبی ومتحولدر . اوحالده قوت،
هیچ برصورتله « حق » ی تأسیس ایده‌مز ؛ او ، آنجق حقه خادم
اولدیغی زمان مشروع اولابیلیر. عدالتدن برقوتك مظفریتلرینه قارشی
دائما استقبالك تلافی وتصحیحلرندن ، اعدادلرندن امید وار بولونماغه
امکان مساعده واردر .

عبداللطیف نوزاد

سیاسیات

ملاحظات متنوعه

معدد ربانی جماعتلردر کچن ملاحظات متنوعه فقره‌لرینك برنده عددی
قلیل اولان ملتلر ایچون زمانمزده استقلال سیاسی اوزره
ادامهٔ موجودیتك امکانی قالمامقده اولدیغندن بحث ایدلمشیدی . دنیانك
برچوق اقسامنی استیلا ایتمش وهرکیتدیکی یرده وضع حاکمیت ایلمش
اولان طوائف اتراك کندیلری ایچون مضر پك چوق خطایای
سیاسیه‌ده بولندقلری حالده بویوك برمزیت سیاسیه دخی کوستره‌کلمشلر-
درکه بوده کندیلرینه ملحق اولان طوائف سائرهٔ مسلمه‌یی کندیلریله
برصایمش اوللریدر . ترکلر ایچون دین وملت بردر . بناءً علیه
غل نفاقدن وغرض مضمر شقاقدن آزاده اوله‌رق ترکلك عالمنده
یاشایان هرطائفه معناً ومادةً متنعم اولور وجان کوکلدن اولان بوکبی
اختلاط سببیله ترکلرده قوت قزانور . یدالله مع الجماعه نصح شریفی‌ده
ذاتاً معلوم دکلمی یا ؟

ممالك سلطنت عثمانیه‌نك ولایات مهمه‌سندن برسنده ساکن اوفاق
برطائفه واردرکه اصلاً بنی اسرائیلدن منشعب ایکن بیلمم هانکی
تاریخده اعلان اسلامیت ایتمشلردر . بوطائفه افرادی جمله‌مزجه
مسلمان طانیلیور ؛ لسانلری‌ده ترکجه‌در . اصلاً منسوب اولدقلری
ادعا ایدیلن جماعت موسویه ایله قابو برقومشو بولندقلری حالده
آره‌لرنده وحدته دلالت ایدر بر رابطه قالمامشدر . مناسبت
صهریت‌ده جاری دکل ؛ برسنده لسان عائله اسکی اسپانیولجه ،
دیکرنده ایسه ترکجه‌در . اسلامه کلن اشخاصه دونمه داهاطوغریسی
مهتدی تسمیه اولندیغی معلوم ایسه‌ده مهتدیلك صفتی موقت و آنی
اولمق اقتضا ایدر . دائرهٔ هدایته کیردکدن صوکره مسلمان صاییلورلر
بیتر ؛ ایمدی امت اسلامیه آرتق آنلرده بر علامت فارقه کورمك
ایستمز . حالا برطائفهٔ مهتدیه صفتنی التزام ایدن افراد مذکوره
ایسه اوصاف ومزایای ملیه‌ده آهنك حاصل ایدن عبادت و صهریت
خصوصلرنده جماعت معظمهٔ مسلمه‌دن معتزل بر طور حیات التزام
ایدوب کیتمکده‌در. بوایسه بزم ایچون جداً تأسف اولنه‌جق برحالدر.
مسلمان صفتنی آلان برجماعت هر حالده وحدت اسلامك اك بویوك
برسبب تحصلی اولان امر ازدواجده آیریلق غیریلق کوتمه‌ملیدر .
زمانمز اعصارجاهله یادکاری اولان اعتقادات غریبه‌نك رواجنه مساعد
اولمامق لازم کلور . کوکل ایستردی‌که سلانیکه منسوب اولان ذکی،
چالیشقان ، کارکذار او طائفهٔ صغیره هر خصوصده سائر افرادمسلمه
ایله همحیات اوله . پك اعلا بیلورلرکه سائر افراد مسلمه‌نك آغوش
اخوتی کندیلری ایچون آچیقدر . دین فطرت اولان ومخادنت بشرك
الا مؤثر برواسطه‌سی بولنان اسلامیته انتساب ایدنلره لایق اولان‌ده بودر.

قابینه‌دن خارج ناظرلر

اوقاف ناظر سابقی خیری بکك معاملات اوقافیه‌نك حسن تمشیتنده‌كی همتی پك چوق كیمسه‌لر طرفندن تصدیق اولنه كلمشدر . بوذات اوقاف نظارتنك مستمراً ایفای حسن وظیفه ایلیه‌بیلمسی ایچون اوقاف ناظرینك قابینه‌ده داخل بولنمامسنی آرزو ایلرمش . پك طوغری بر آرزو. بعض كیمسه‌لر: « مشروطیتده قابینه‌لرصیق، صیق دكیشدیكندن‌دوائره نظار جدیده ورود ایده‌كلمسی چوق كره معاملات جاریه‌یی سكته‌دار ایدییور » دیورلر . ظنمجه بونی حال مشروطیته عطف ایلمك برخطای فاحشدر .

تبدل متابعی وبناءً علیه تذبذب اداری‌یی موجب اولان شی ، حال مشروطیت دكل، آنجق حال انقلابدر . بوملك حال انقلابدن قورتلدنجه اموری‌ده تشوشدن خالی قاله‌میه‌جقدر . بز معارف نظارتی اشغال ایدن ذاتلرك بیله هیئت وكلادن خارج قالمسنی آرزو ایدردك . معارف خصوصنده‌كی نقصانمزدن طولایی بونجه شكایتلر واقع اولدیغی معلومدر . درت سنه‌لك دور انقلابمزده یارم دوزینه ناظر كلوب كیتمسندن طولایی معارفجه اساسلی هیچ برترقی میدانه كله‌مدی ؛ حتی معارف عمومیه ایچون الزم اولان قوانین بیله تقرر ایده‌مدی . معارف ناظر سابقی امراه افندینك تدریسات ابتدائیه ومعلملرك ترفیعی حقنده تنظیم ایلدیكی لائحهٔ قانونیه‌لر مجلس مسدودك انجمن مخصوصنده تدقیق ایدلمشیكن بحران حاضر سببیله عارضه‌یه اوغرادی، دها طوغریسی معروض خرابی اولدی. نته‌كیم دیكر برچوق قوانین دخی عین فلاكته اوغرادی. یكی ناظرلرك یكی لوائح قانونیه تكلیف ایده‌كلدیكی، یكی مبعوثان انتخابنك اوچ‌دورت آیده آنجق وقوع بوله‌بیلدیكی ویكی كلن برمجلسك ترتیبات ومعاملات داخلیه‌سنی اكمال ایدوبده جدی صورتده‌ایش ولوائح قانونیه چیقارمغه باشلمسی لااقل اوچ آیه‌متوقف بولندیغی نظر اعتباره آلنورسه حیات ملكیه‌مزدن قیمتلی زمانلرك نصل هبا اولوب كتدیكی آكلاشیلیورده انسانك یوره‌كی یانیور . باری شو ملك وملتی بلا عارضه ترقی ایتدیره‌جك بشقه‌دورلو چاره‌لر دخی كشف اولنسه‌ده افراد ملتده براز تسلیت بولسه !!!

§

رمضانده طاعات وانتخابات

كچنلرده انتخابانه باشلانیلمسی ایچون طشره‌یه اوامر اصدار اولندیغی غزته‌لرده اوقودیغم زمان رمضان شریفده بونك اهل اسلام ایچون خوش بر حال عد اولنمیه‌جغنی دوشنمش ایدم . طشره‌دن كلن خبرلره نظراً استعجال انتخابات ایچون هیچ برطرفده جدی برتشبث وقوع بولمامقده‌دركه بوده رمضانده پك طبیعیدر . انتخابات ، حیات سیاسیه‌نك اك دغدغه‌لی اموروندندر ؛ ایمدی احتراصاتی ، اغراضی ، منافسه‌یی تشدید ایلر . اخوان دینیه‌نك یكدیكرینه‌قارشو حلم ورفق اوزره، مساعدات سمیحانه ایله معامله ایتمسی مقتضی اولان مبارك برزمانده مصارعه ومبارزهٔ سیاسیه‌یه طوتشدیرلملری موافق مصلحت دكلدر .

آرزو ایدیلن مبعوثان انتخاباتنك تسریعنده غیر مسلملر ایچون برباس یوقدر ؛ حتی فائده‌یله ملحوظ اولسه كركدر . كچنكی انتخابات مناسبتیله غیرمسلم اعضانك عدم كفایتندن وبناءً علیه تركلرك نسبت عادله قاعده‌سنه عدم رعایتلرندن بحث ایدن اجنبی غزته‌لری ایچون انتخابات جدیده اجراسی ، همده بلاامهال اجراسی خوشه كیده‌جك برحالدر . فقط بوندن متضرر اوله‌جق طرف آنجق عنصر اسلامدر. برفرقه‌دن دیكرینك اغتنام ایده‌جكی اعضانك مقداری نسبتنده مجلس مبعوثانده عنصر اسلام ضعفیتله تمثل ایده‌جكی كبی مسلمانلردن رمضانده طاعات وعبادات ایله مشغول اولان برقسم كلیٔ افرادك انتخابات ایشلرنده غیرت كافیه ایله اشتغال ایده‌مه‌ملری دخی اهالیٔ اسلامیه‌نك حقوق انتخابیه‌سنك تمامیٔ تأمینه مانع اولور .

§

هلال عثمانی ومصر

چندسنه‌دنبری حكومت مشروطهٔ عثمانیه‌نك حریت مطبوعاتی تقیید ایلدیكندن پك چوق بحث ایتمش اولان انكلیز مطبوعاتنه شاشارم . هلال عثمانی غزته‌سنده مضر عد اوله‌جق نه‌واردی‌كه مصره دخولی شدتله منع ایدلدی ؟ بزده‌كی تقیید مطبوعاتی شدتله تنقید ایلمش اولان انكلیز غزته‌لری مصرده‌كی مطبوعات اسلامیه اوزرینه انكلیز مأمورلرینك تنبیهی ایله حكومت خدیویه‌نك وضع ایلدیكی شدت تضییقی پك مصیب عد ایلمشلردر . آكلادیغمزه كوره ژاپونیانك توكیو شهرنده هندلی بركة‌الله افندی نام ذاتك انكلیزجه اوله‌رق نشر ایلمكده اولدیغی (اخوت اسلامیه) رساله‌سی دخی تایمس غزته‌سی طرفندن « مفسد ومضر » برغزته اوله‌رق تلقی ایدلمش وانكلتره حكومتنك اوبابده نظر دقتی جلب اولنمشدر. آرتق (اخوت اسلامیه) رساله‌سی هندستانه كیره‌میه‌جك دیمكدر . ظاهر ، انكلیز سیاسیونی اهل اسلامه لایق اولان شكل مطبوعاتی مسلمانلردن زیاده كندیلرینك تعیینه صلاحیتدار اولدقلرینه ذاهبدرلر ! بز هلال عثمانی جریدهٔ معتبره‌سنده منافع اسلامیه وعثمانیه‌نك محقانه ومعتدلانه مدافعه‌سندن بشقه برشی كوره‌میورز . اوحالده منع دخولنده تعندن مقصد نه‌در آكلایه‌میز .

بو كون هلال عثمانی غزته‌سنك تركجه نسخه‌سی عثمانلیلر ایچون مقالات مهمه وحوادث مفیده‌یی حاوی اوله‌رق چیقیور . كوكل ایستردی‌كه بو غزته‌نك عربجه قسمندن‌ده مصرلیلر مستفید اوله . زیرا مدیر مسئولی اولان شیخ عبدالعزیز شاوش فضیلت وفطانت سیاسیه صاحبی بر ذات اولوب آنك وقوف مكملندن هر مسلمان مستفید اوله بیلور . هله انكلتره‌نك سیاست شرقیه واسلامیه‌سنی شیخ عبدالعزیز درجه‌سنده آكلایه بیلور بزده بر رجل دولت بیله یوقدر . بوادعامه قانع اولمق ایستمینلر استانبولده هركون نشر اولنمقده بولنان هلال عثمانینك تركجه‌وعربجه نسخه‌لرینی آلوب اوقویه بیلورلر.

ج - ش - ز

غربك شرقده كلیسا سیاستی

سبیل الرشادك ۲۰۶ نومرولی نسخه‌سنده هندستان مخابر مخصوصنك « بیروت جریان سیاسیسی » نامی تحتنده‌كی مقاله‌سنده بیروت ولایتی اقوام وعناصر مسیحیه‌نك نمایشكاهی واوروپا دولتلرینك هدف آمالی تشكیل ایدن برمحل اولدیغنی یازوب برحقیقتی سویلمشدر . بودولتلر مذهب نامی آلتنده یكدیكرینه رقابتاً پولتیقه چویردكلری جمله‌جه معلومدر . غربك شرقده چویردیكی كلیسا پولتیقه‌سی همان قرون وسطی‌ده بدأ ایلمشدر . اولا روما كلیساسنك حامیسی ینه روما ایمپراطورلری ایدیكه ایكنجی اوچنجی وبشنجی صلیب هجوملرینه رهبر اولمشلردی . بعده استانبول عثمانلیلرك یدضبطنه كچدكدن صكره اسلامیتك اوروپایی تهدیدی ملاحظه اولنه‌رق لاتین كلیساسنك صفت حامیلكنی هامبورغ حكمدارلری یدحمایه‌سنه آلمش و ۱۶۱۵ سنه‌سی ویانه مصالحه‌سنده اوستریالیلرك اشبو حمایه‌سی ایلك دفعه اولمق اوزره طانینمش ایدی . بونی متعاقب ۱۶۸۰ ده استانبول ، ۱۶۹۶ قارلوویچ ، ۱۷۱۸ ساروویچ ، ۱۷۳۹ بلغراد و ۱۷۹۱ زیشتوو مصالحه‌لرنده اشبو حمایهٔ حقوق اهل صلیب توسیعاً هابسبورغ حكمدارلرینه ویرلمش ایدیسه‌ده همان اون آلتنجی عصر اواسطندن بری بو حقوق حمایه‌یی او زمانلر فیلوسنك كثرتی سایه‌سنده بحر سفیده حاكم اولان فرانسزلر تدریجاً غصب ایتمشلر ایدی . ۱۵۲۶ سنه‌سنده فرانسزلر ایله عثمانلیلر بیننده وقوع بولان خفی برمقاوله ویانه‌نك ایلك محاصره‌سنی موجب اولیور . بعده ۱۵۳۳ سنه‌سنده ینه دولتین مذكورتین بیننده تعاطی اولنان تجارت مقاوله‌نامه‌سنده دها برطاقم امتیازات ایله شرقده‌كی حقوق تبعهٔ خرستیانیه‌نك حمایه‌سی فرانسزلره ویرلدیكی كی اوستریالیلره‌ده شرقده موجود قتولكلری صیانت حقی ویرلمش ایدی . هرنقدر فرانسزلره ویریلان امتیازات یالكز فرانسز تبعه‌سنه شمولی صراحتاً مقاوله‌نامه‌ده مندرج ایدیسه‌ده فرانسزلرك قوهٔ بحریه‌سی سائر اوروپا دولتلری بحریه‌سنه نسبتاً قویجه بولندیغندن بالاده ذكر اولندیغی اوزره حمایهٔ حقوق اهل صلیب فرانسزلر اوزرینه دور اولمش ایدی .

چونكه : پاپالق مقامنك كوندنكونه ضعیف دوشمسنه مبنی مشكلات وقوعنده بالذات حمایه‌یه مقتدر اوله‌مدیغندن بعض اسپانیا ، بعض وندیكلیلرك ، بعض دفعه‌ده آوستریالیلرك آغوش حمایه‌سنه آتیلمغه محتاج قالدیغندن نهایت بحرسفید محافظی صفتی طاقینان فرانسزلرك اشبو حقوق حمایه ایتملری اون طقوزنجی عصرده پاپا طرفندن قبول اولنمشدی.

فرانسزلرك بو تشبثاتنه قارشو الك مدهش رقیبی روسلر ایدی‌كه ۱۴۷۴ سنه‌سی كوچك قاینارجه معاهده‌سنده : اولا روسلر شرقده موجود اورتودوقس ملتلرینك حمایه‌سی حقنی قزانه‌رق فرانسزلره تقدم ایتمش ایدیسه‌ده فی ۲۵ حزیران سنه ۱۸۰۲ تاریخنده وقوعبولان پارس معاهده‌سنه كلنجه‌یه قدر فرانسزلره تودیع اولنان حق حمایه یالكز خصوصی بر امتیاز حكمنده ایكن اشبو معاهده‌ده فرانسزلرك شرقده « حامیٔ حقوق اصل صلیب » اوله‌رق طانیمسنه قونغره‌ده موجود مرخصلر طرفندن تصویباً قرار ویرلمسی روسلرك بو حقوقدن ساقط اولمسنه باعث اولمش ایدی .

بو حمایه مسئله‌سنك اساساً میدانه چیقمسی سوریه‌ده موجود قبیله ومتفرق مذاهب خرستیانیه‌نك یكدیكرینه قارشو بغض وعداوتی اولدیغندن حتی ۱۶ نجی عصرده اورتودوقس مذهبی منسوبینی روما كلیساسنه منسوب فرانچسقانلری كلیسا ومأوالرندن چیقاروب تبعیده قدر چالشمشلر ایسه‌ده ایمپراطور اون اوچنجی لوئینك مداخله‌سی اوزرینه ضبط ایتدكلری كلیسالرله مبانی‌نك روم وارمنیلرك ید غصبندن تكرار آلنمسنه وقدسده برده فرانسز قونسلوسخانه‌سنك تأسیس اولنمسی ایچون ارادهٔ سنیه اخذینه موفق اولمشلردی . اون دردنجی ، اون بشنجی لوئینك تشبثات مكرره‌سنه عطفاً بیت مقدس همان تماماً قتولكلره ویرلمش ؛ اشته فرانسزلرك بویله بر موفقیت فوق العاده ایله قزاندقلری بوكبی امتیازاتك پارس معاهده‌سنده برحقوق ملل صفتیله رسماً طانینمسنه باعث اولمش ایدی .

بونك اوزرینه اورتودوقسلر ایله روسلر بیت مقدسه‌كی حقلرینی اوائل زمان خرستیانیه‌یه استناد ایتدیره‌رك چونكه مقبر عیسی كلیساسنك حضرت عیسانك چارماغنك بولندیغی محلده ۳۲۶ تاریخ میلادیسنده روما ایمپراطوریچه‌سی مقدس هه‌لن [قوجه‌سی ایمپراطور قسطنطینوس قلوروس وقسطنطین كبیرك والده‌سی قوجه‌سنك وفاتندن صكره راهبه‌لكی اختیار ایده‌رك سكسان یاشنده اولدیغی حالده وفات ایتمشدر] طرفندن بنا اولندیغی ادعا ، حتی مورخین یونانیه‌دن دیبوحه‌دس كیرپاقوس كندی تاریخنده اشبو كلیسانك پطریق صوفرو ینوس تحت اداره‌سنده بولندیغی حضرت عمر طرفندن تصدیق اولندیغنی یازیبورایسه‌ده بونك صحیح اولدیغنه دلالت ایده‌جك دیكر تاریخلرده هیچ برشیئه تصادف اولونمامشدر. دیكر طرفنده لاتینلر ایمپراطوریچه هه‌له‌نك قتولك مذهبنه منسوب اولدیغنی ، بناءً علیه مقبر كلیساسنك كندیلرینه عائد اولدیغنی ادعا ایدرلر .

بومقبر عیسی كلیساسی ۱۸۰۸ سنه‌سنده احراق اولنیوركه مسببنك روملر اولدیغی روایتی احتماله پك قریب اولدیغی شونكله اكلاشیلیور : او زمانلر لاتینلرك مالیه‌جه پك ضعیف بولنملرندن بالاستفاده كلیسا اورتودوقسلر طرفندن مجدداً بنا وتحت ومحافظه‌یه دخی آلنیر ایسه‌ده فرانسزلرك باب عالی‌یه اولان مراجعتلرنده بنانك اورتودوقسلر طرفندن انشاسی لاتین حقوقنك اسقاطنه بر سبب اوله‌میه‌جغندن بخله حقوقلرینك كافی السابق وقایه اولنمسی ایچون اوامر قطعیه اخذینه دخی موفق اولورلر .

۱۸۴۰ سنه‌سنده فرانسزلرك مارونیلرك حامیسی صفتیله جبل لبنانه كیره‌رك یرله شوب قالمسنه مانع اولمق ایچون اولا درزیلری ایاقلاندرمقله انی بهانه ایدرك ایلك دفعه اولمق اوزره انكلیزلر دخی ایشه مداخله ایدرلر. بومداخله نهایت ۱۸۶۱ سنه‌سنده لبنانه امتیاز

ويرلمسنه باعث وطرفينجه تعاطى اولنان متداوله‌ده فرانسزلره اصلا برصلاحيت و حق حمايه تفريق اولنمديغندن انكليزلرك بوبردفعه‌جق مداخله‌سى بونجه عصرلردنبرى فرانسزلرك الده ايتمكه چالشدقلرى امللرى محو وپريشان ايتمش ايدى .

بومقصد واملرينك محويتى كوره‌ن فرانسزلر تأثير ونفوذلرينك اعاده‌سى مقصديله ۱۸۲۷ سنه‌سنده بيت‌اللحمده لاتينلر طرفندن وضع اولنمش واوزرنده « بو ، خيرالنسادن تولد ايدن ژسو قريستدر » عباره‌سى محكوك بريلديزك سرقتنى غنيمت اتخاذ ايده‌رك ، التيوز سنه مقدم لغو اولنمش اولان قدس لاتين پطريقلكنك تكرار تأسيسنه مساعده اولنمسنى طلب وحادثه‌نك تحرى وتجسسى ايچون برده مأمور مخصوص كوندرر . بومأمور، موسيو بونه ۱۸۵۰ سنه‌سنده بلغراد معاهده‌سنك اوتوز اوچنجى ماده‌سنه استناد ايده‌رك روما قتولكلرى حقوق قديمه‌سنك تكرار اعاده اولنمسنده اصرار ايدر وهرنقدر شرق كليساسى بوكا اولانجه قوتيله ممانعتده بولنمق ايستر ايسه‌ده فرانسه حكومتنه بوخصوصده پورتوغال، ساردنيا، ناپولى واوستريا حكومتلرينك معاونت ايتمسيله باب‌عالى معاهده موجبنجه حركته مجبورقالير . اشبو حركت روس نفوذينك ارض فلسطينده حكمدن سقوطنى ايما ايتديكندن بودفعه‌ده روسلر قطعهٔ مذكوره اوزرنده استاتوقونك محافظه اولنمسنى ارزو وعكس تقديرده سفيرينى كيرو چاغرمقله مناسبات ديپلوماتيه‌نك قطع اولنه‌جغى مقام تهديدده اكلاتمسى اوزرينه حكومت عثمانيه بر قوميسيون تشكيل ايده‌رك منازع فيه اولان مسئله‌يى تحرى ونتيجه‌ده قوميسيون اورتودوقسلر لهنه اتخاذ قرار ايدر وموجبنجه صدور ايدن فرمان غايت مطنطن صورتده قدسده قرائت ايتديريلور . لكن چار نيقولا دخى بوكا قناعت ايتمامش اولمليكه بدايت مسئله‌ده صورت مخصوصه‌ده درسعادته ارسال ايلديكى « پرنس منشيقوف » باب عاليدن روسلرك ارض فلسطين اوزرنده اولان حقوقنك تجديد وتصديق اولنمسنى‌ده طلب ايدر . هرنقدر باب‌عالى عدم موافقت يولنه كيدر ايسه‌ده نهايت صادر اولان ديكر بر فرمان ايله روسلرك تجديد حقوق طلبى اسعاف، لاكن ارض فلسطين اوزرنده طلب ايتدكلرى تصديق حقوق طوغريدن طوغرى‌يه رد اولنور . بوده قريم محاربه‌سنى انتاج ايدر . بوكونكى كونده ارض فلسطين اوزرنده موسقوف بيراغنك تموج ايتمديكنه سبب انجق جنتمكان سلطان مجيدك بوطلبه قارشو قطعى اولان مخالفنى‌دركه تشكردر .

بونك اوزرينه برلين معاهده‌سنه كلنجه‌يه قدر دها بعض اوفاق تفك صيزلتيلر كچيرلدى ايسه‌ده نهايت ۱۸۷۸ سنه‌سنده وقوعبولان برلين معاهده نامه‌سنك التمش ايكنجى ماده‌سنه « ممالك عثمانيه‌ده مقيم وسياحين ملل مختلفه‌نك جمله‌سى منسوب اولدقلرى ملتلرك قونسولوسلرينك حمايه‌سى تحتنده‌در » جمله‌سى درج اولنمسيله ، دكل يالكز روسلرك ادعاسنده بولندقلرى تكميل شرق خرستيانلرينك حاميلكى صفتى ساقط، حتى جمله دولتلر كندى تبعه‌لرى حقنى حائز اولدى . انجق بومعاهده‌دن اك زياده متضرر اولان فرانسزلر ايدى . بعده المانيا ايمپراطورينك درسعادته وسوريه‌يه اولان سياحتى وبر المان قتولك كليساسنك وضع اساسى اثناسنده ايراد ايتديكى نطق ارض فلسطنده موجود المان قتولكلرينى طوغريدن طوغرى‌يه كنديسى حمايه ايده‌جكنى و غيرك حمايه‌سنه محتاج اولمدقلرينى آچيقجه هركسه اكلاتديغى كبى فرانسزلرك بوخلق اوزرنده موجود اولان نفوذينى‌ده تيردى . لكن بوايشدن منفعل اولان فرانسزلر طولانديريجى « توبيني ولوران » مسئله‌سيله استانبول ريختيم مسئله‌سنى وسيله اتخاذ ايده‌رك يكيدن برحادثه چيقارير ومطلوباتنه تركياده موجود فرانسز مكتبلرى وفرانسز حمايه‌سى تحتنده بولنان جمله مؤسسات خيريه ايچون وقوعبولان ادخالاتك كمركرسمندن معاف طوتيلمسى وبوكبى مؤسساتك كرك تعمير وتوسيعى وكركسه دها برطاقم مؤسساتك مجدداً تأسيسى حقنى حائز اولمغى وبرده « قالده‌ئى » پطريقلكنك رسماً قبولنى علاوه ايدر . ۱۹۰۲ سنه‌سنده المانيانك طلبى اوزرينه ممالك عثمانيه‌ده موجود ۵۳ المان مؤسسات خيريه ومكتبلرى بالاراده‌سنيه رسماً قبول اولنور . فرانسزلر المانلرك بوموفقيتنه قارشو برتشبثده بولنه‌مدقلرى كبى ۱۹۰۱ سنه‌سنده روما قتولكلرى ايله اورتودوقسلر بيننده وقوعبولان مضاربه‌ده المان ، اسپانيول ، ايتاليان و فلمنكلى‌لردن ۱۷ كشينك يارەلنديغنه رغماً اصحاب جنايتك تحت مسئوليته آلنمامرلرينى فرانسز وروسلر متفقاً ارزو ايتمشلر ايسه‌ده دولت عليه طرفندن داخل ممالكده بويله حادثه‌نك وقوعنده مجرملرى تحت محاكمه آلمق آنجق كنديسنه مخصوص بروظيفه اولديغى جديتله بيان اولندى ، ويالكز حضور محاكم وجريان محاكمه‌ده هرايكى جهتك حقوقلرى محافظه اولنه بيلمك ايچون قونسلوسلرينك موجود بولنمسنه مساعده ايله جمله‌سى تحت مسئوليته آلندى . ۱۸۹٦ سنه‌سنده برايتاليان رهبانك قتل اولنمسى اوزرينه فرانسزلرك بوجنايته قارشو بيطرف و بيكانه قالديغى كوره‌ن ايتاليانلر ، سفيرى (ماركى مالاسپينا) معرفتيله سلطان حميده اولان مراجعتلرنده روم رهبانلرينك جزالنديرلمسنى وأثناى وقعه‌ده هيچ برتشبث ومخالفتده بولنميان حكومت مأمورلرينك عزلنى طلب ايدر . ايتاليانلرك بوحركتى المانلر طرفندن التزام اولنديغندن باب‌عالى بوطلبك اسعافى يولنى ترجيح ايدرك جرمى اثبات ايديلن روم پاپاسلرينى حبس ايله جزالنديرر . لكن ايتاليانلر بويله لكله ايشه نهايت ويرمكى ارزو ايتمدكلرندن بو دفعه‌ده حبش ايمپراطورلغى طرفندن قدسده الده ايتدكلرى بر مناسترك او آنه قدر فرانسز حمايه‌سى تحتنده ايكن شمدى ايتاليا حكومتى حمايه‌سنه توديعنى طلب ايدر واسعافى يولنه كيدلمسنده‌ده موفق اولورلر .

شو پك مختصرجه عرض ايلديكم تاريخچه ، ارض فلسطينده خرستيانلرك يكديكريله اولان ترجيح حقوق مجادله‌لرينك نقدر قديم اولديغنى بزه اكلاتديغى كبى بومجادله يوزندن نه كبى مداخلهٔ اجنبيه‌يه معروض قالديغمز وبالذات كندى حاكميتمزه صاحب اولمغه مقتدر اوله‌مديغمز ايچون وطنمز داخلنده عناصر مختلفه‌نك عدم اتفاق واتحاد

سبیله اوروپا دولتلرینک هر برطلبنی اسعافه مجبور قالدیغمز ، بوکا بناءً بین‌الملل پولتیقه نقطهٔ نظرندن نقدر مادون بر حالده براقلدیغمز نتایجنی میدان تظاهره وضع ایدر .

اوروپا دولتلرینک هر بری ارض فلسطینی خرستیانلغک بشیکی در دیه‌رك انجق نفوذلرینی تقویه ایتدیرمك ایچون پاپازلرینك، رهبانلرینك همشیره‌لرینك وبونلره مخصوص مؤسساتك عددینی کوندنکونه تزاید ایتدیرمکدن کیرو قالمیورلر . فرانسزلر مملکتلرنده حکومت ایله کلیسایی یکدیکرندن تفریق و ژه‌سویتلری طرد ایتدکلری حالده بیله یالکز نفوذلرینك شرق قریبده تأثیرسز قالماسی وذاتاً بوکلیسالر ومتفرق مذاهب خرستیانیه یوزندن صورت دائمه‌ده تحدث ایدن منازعه‌لردن طریق استفاده نك سد اولنماسی ایچون کلیسا مؤسساتی مخصصاتی اولان سنوی برملیونه قریب فرانق الآن بودجه‌دن طی اولنمدی . روسیه‌ده آجلقدن وقحطلقدن تلف اولان بوقدر بیکلرجه انسانه اهمیت ویرمیه‌رك محضا شرقده نفوذلرینك باقی قالمسی وبونکله‌ده انتریقه چه‌ویرمك مقصد یکانه‌سیله حکومتك تشویقی ومادی معنوی معاونتیله مؤسساتی کوندنکونه تکثیر ایتدیریورلر . پروتستانلرك شو صوك عصرلرده‌کی حرکاتی دخی بونلره علاوه ایده‌جك و آنلرك جمله‌سنی بوکلیسا پولتیقه‌لرنده بومنوال اوزره اوکلرینه برسد چکمیه‌رك ترقیده دوام ایتدیره‌جك اولور ایسه‌ك مملکتمزك عن قریب نه حال کسب ایده‌جکنی شمدیدن تفکر ایدییوره‌م !

فریتس لورخك « سوریه‌ده روما واورتودوقس کلیسالری » ناملی کتابنده‌کی استاتیستیقه نظراً یالکز قدسده موجود قتولکلرك ١٥٣ نه برمناستر ، ١١٤ نه بر کلیسا ، ١٢٥ ینه بر پاپاز جمعیتی وهریدی کشی‌یه‌ده بر قتولك پاپازی اصابت ایدییور . دیکر کلیسا منسوبینی ومؤسساتی داخل اولمدیغی حالده یالکز روماقتولکلرینك مؤسساتی ٩ رهبان و ٨ راهبه‌مناستری ، ٦ عمارت ، ١ خسته‌خانه ، و درتیوز شاکردی حاوی ٤ ارکك و ١ قیز اعدادی مکتبی ، ٧ اوکسوزمکتبی ، ١ قیز ، ٢ صنایع‌مکتبی ٤ نهاری‌مکتبی ١ کوچك چوجقلره مخصوص کیندر غارتن . بولنمه‌چوجقلره مخصوص ٢ مکتب ، ١ اعمی مکتبی ایله ٢ دارالعجزه . بوندن ماعدا ٢٢ کلیسا وقابه‌ك موجوددر . روما قتولکلرینك قدسده‌کی موجودی ٢٨٥٠ درکه بونلردن ٢٠٠ ی پاپاز و ١٥٠ سیده راهبه‌در .

برکره‌ده ارض فلسطینده موجود یوزلرجه کلیسا وبیکلرجه مکتبلری وبونلرك هیچ بریسنکده بوش قالمدیغی دوشونه‌جك اولور ایسه‌ك مملکتك احتیاجی تظاهر ایدر . صاحب مملکت اولدیغمز حالده بیله دیکر ملت ودولتلرك مملکتمز داخلنده بویله مؤسساتده بولندقلرینه وبولنملرینه بزی اجبار ایتدکلرینه اصلا کوجنمامیدر . زیرا کندی احتیاجاتمزی ینه کندیمز قپاده‌میه‌جغمز اقتدارسزلغنی کوره‌ن اوروپا هپ مذهبی بهانه‌ایده‌رك مملکتمزه کیردیلر وباشمزه‌ده بلیه‌کتیردیلر . بوآدملر بویله مؤسساتك میدانه کتیرلسنه برمدار اولمق ایچون هر کلیسانك مدخلنه فداکارلق اقچه‌سنه مخصوص برصندقچه وضع اولنمشدرکه درونه هرفرد همان بلا استثنا مالیه‌سنك وسعتنه کوره برمبلغ آتار . ایشته بونك اوزرینه دها برطاقم خیرخواهان طرفندن ویریلان مبلغ تراکم ایدرك طرف حکومتدن اولان معاونتله بوکبی مؤسسات میدانه کتیریلیور .

التی یوز بوقدر سنه‌لك برحکومت بولندیغمز حالده ، دکل ممالك خارجیه‌ده ، حتی مملکتمز ایچریسنده بیله احتیاجات ملیه‌یه کافی جامعلریمزدن ماعدا نه مؤسسات خیریه‌لریمز ، نه‌ده اولاد وطنه دین مقدسمزی حقیله تحصیل ایتدیره‌جك مکتبلریمز موجوددر . اولان یرلرده‌ده طبیعتسزلك یوزندن ویا اهماجیلکمزدن محو وپریشان اولدی کیتدی . تام اجنبیلرك مملکتمزی احاطه ایدوب اسلاملغه اولان تعرضنی کورنجه هرنقدر عقلمز باشمزه کلدی ومکتبلر ایله مؤسسات خیریه یاپدرمغه ، وقفلریمزی احیا ایتمکه باشلدق ایسه‌ده هنوزتکه بوباشلانغج برطرفلی اولدیغندن یعنی یالکز حکومتك ید اقتدار ومالیه‌سنه ترك اولندیغندن و برده مع التأسف اومنحوس عنصر منازعاتی مملکتمزدن هنوز زائل اولمدیغندن سرعتله ترقیسنه دکل یالکز ممانعت، حتی یاپیلمسنه بیله عظیم برحائل اولیور .

ذاتاً مملکتمزی برخرابه‌زاره چویره‌ن بوکلیسا وعنصر منازعاتی اولدیغنی وبونکله‌ده دائما مداخلهٔ خارجیه‌یه معروض قالدیغمزی پك یقیندن بیلدیکمز حالده الآن بوکبی منحوس برطبیعتدن وازکچه‌میورز . بودفعه‌ده ارناوودلق مسئله‌سیله دیکر وقوعبولان اغتشاشات داخلیه‌مزه کویا برحسن صورتله تسویه چاره‌سنی بولمق ، بونکله برابر ماکدونیا مسئلهٔ معلقه‌سنکده حکومات متجاورهٔ صغیره‌نك ارزو وامللرینه موافقجه برصورتله حلیله برطرف ایتمك ایچون متفقاً « مع‌مافیه دوستانه ؟! » برمداخله‌ده بولنمق اوزره هنوز تعاطئ افکارده بولنان اوروپا دولتلری ، اوروپاده‌کی حقوق حکمرانیمزك صوسنك باشلانغیجنی احضار ایتمدکلرندن بزی تأمین ایده‌جك کیمدر؟ ملل مختلفه علیهمزه یکدیکرلریله اتفاق واتحاد ایدییورلرده بز برملت بروطن اولادلری اولدیغمز حالده یکدیکریمزله لهمزه اتفاق واتحاده موفق اوله‌میورز . دکل برمملکت حتی برعائله ایچروسنده بیله‌ضدیت افکار حصوله کلورکن بونك هردفعه‌سنده الی صوپالی ویاسلاحلی اوله‌رق دفعنه قالقیشه‌جق اولور ایسه‌ك اوعائله‌نك ویا اوملتك محوینه قالقیشمش اولمزمیز ؟ اسلامیت بزه‌حب وطن تلقین ایتدیکی حالده ، خصوصیله غیرمسلم وطنداشلریمزه برنمونهٔ امتثال اولمقلقمزی بیلدیکمز حالده وطنمزی کندی المزله فلاکتدن فلاکته سوق ایدییورز . جناب حق عصیانمزی کوربیور وبزی بلیه‌دن بلیه‌یه صوقیورده الآن متنبه اولمیورز . باشمزده فلاکت دوران ایتدیکی زمان کناهمزی اعتراف ایدییور و « اه بزی اصلاح ایلسون » دییورز. جناب حق اصلاح اولمقلغمز ایچون هم فرصت ، هم مصیبت ویرییورده ینه

اصلاح نفس ایتمیورز . « بری یاپار بیکه دوقنور » فهواسنجه بر عنصر یاپیور، قوجه برملتله برابر براسلام حکومتی دها محووپریشان اولوب کیدییور . اه ذوالجلال انجامنی خیر ایلیه .

استوتغارتده اناطولی حصارلی

محمد خیرالدین

مکاتیب

هندستانه مخابر مخصوصمزدن :

هند یولنده

٥

جبل لبنان احوالی :

بوصوك زمانلرده جبل لبنانده باشلامش اولان جریان سیاسی‌یی آکلامق وحقیقتك نه‌دن عبارت اولدیغنی اوکرنمك وبو بابده جریده‌مزك قارئلرینه معلومات ویرمك ایچون بیروتدن جبل لبنانه کیتدم . بیروتدن جبله شمندوفرله کیدیلیر . بوشمندوفر امتیازینی وقتیله بیروت اشرافندن (بیهم) لر آلمش ویوز بیك لیرا پاره مقابلنده برفرانسز قومپانیه‌سنه صاتمشلردر . شمندوفر طار خطلی ومرتفع تپه‌لره تهلکه‌سز چیقه بیلمك ایچون دیشلی یاپلمشدر . شیمدی ایسه دها مکمل برحاله افراغی ایچون تشبثات مقتضیه‌یه توسل ایدلمك اوزره‌در . جبل متعدد ومنتشر قصبه‌لردن مرکب اولوب بری وبحری اوله‌رق ایکی قسمه تفریق ایدیله‌بیلیر . شمندوفر بیروت استاسیونندن مفارقت ایدر ایتمز برقاچ دقیقه صکره بربرینی ولی ایدن اوچ تونلدن مرور ایله جسته ، جسته وآهسته مرتفع برطریقه سالك اولور .

بیروتی ترك ایدوب برساعت صکره (عالیه) قصبه‌سنه مواصلتله (القصرالجدید) هوتله ایندم . بوقصبه سطح بحردن آلتی یدی یوز مترو ارتفاعه مالك، آب وهواسی لطیف ، هرطرفی معمور وتمیز بر یردر . اطراف اربعه‌سنده کوشکلر ، سرایلر ، کوزل منظره‌لی خانه وباغچه‌لر طرح وانشا ایدلمش ؛ یاز وقتنی راحت کچیرمك ایستیان اغنیالرك یواسی مقامنده بولنیور .

بیروت والیسنك بوراده بر اقامتکاهی واردرکه هرصباح بیروته اینوب امور مودوعه‌سنی رؤیت ایتدکدن صکره اقشاملین عالیه‌یه عودت ایدر .

بوراده بیروتدن کلن اغنیا وارباب ثروت ادبی وفضیلتکارانه برحیات کچیرمیوب ، بوتون وقتلرینی سفاهت وقمار ایله امرار ایدرلر . کیجه طعامندن صکره قمار اویونی هریرده اوینانمقده اولدیغی کبی (آلاتیه) تعبیر اولنان رقصخانه‌لرده ایکنجی واوچنجی طبقه‌ده بولنان اهالینك ازدحامکاهنی تشکیل ایدییور . شایان دقت برشی وار ایسه اکل وشرب ایله هوتل اجرتی بوراده ، اوروپا وسائر بلاد متمدنه‌ده اولدیغی کبی پهالی دکلدر . اورته حاللی برآدم آیده اون لیرالق بر مصرفله غایت ایی برپاز موسمنی کچیره‌بیلیر .

بوراده بیروت والیسی حازم بك افندیله برساعت قدر کوروشمك نصیب اولدی . مشارالیه جداً حزم واحتیاطه مالك برذاتدر . حدذاتنده کبروعظمت دنیلان خصلت بوآدمده اصلا یوقدر . اثنای سیاحتده بیروت ولایتنك کوچ اداره‌لی بریر اولدیغنی مشارالیهك بیاناتندن استشمام ایتدم .

لبنانده آثار عمران وترقی کرکی کبی مشهوددر؛ حتی برچوق ممالك عثمانیه‌نك مغبوط ومحسودی بولنمقده‌در . آسایش وامنیت معنای حقیقیسیله بوراده حکمفرما اولمقله برابر ، زراعت وفلاحت دخی صوك درجه مترقی برحالده‌در . آمریقا ، اوروپا ومصره مهاجرت ایدن لبنانلیلر کندی یوردلرینی اصول جدید زراعیه دائره‌سنده اعمار ایلمکی اوکرنمشلردر . یاز موسمنی کچیرمك وبوعثمانلی اولکه‌سنی یقیندن مشاهده ایتمك ایچون هرسنه بیکلرجه مسافر ، سیاح بورایه کلمکده اولدقلرندن اهالینك دها زیاده مستفید اولملرینه خدمت ایدییورلر .

عالیه قصبه‌سی برمدیریت مرکزی اولوب ، مدیرك معیتنده بر چوق ژاندارمه بولنوب ، آسایش کرکی کبی محافظه ایدلمکده‌در .

جبل لبنان اهالیسی قناعتکار وفقیر زراع وفلاحیندن مرکبدر . بورالرده هردرلو یازلق وقیشلق سبزه ومیوه یتشمکده‌در . آنجق چیلکی استانبولککی قدر طاتلی ولذتلی اوله‌میور . جبل لبنانی احاطه ایدن طاغ ذروه‌لری قیش زمانی کاملاً قار ایله اورتولیر . بورالری عمران وتکامله او قدر مستعددرکه ، امثالنه هیچ بریرده تصادف اولنمز .

جبلك ایلری کلن اشرافندن برذات ایله کوروشمك نصیب اولدی . احوال حاضرهٔ محلیه ایله لبنانیلرك مطالبنی کندیسندن استیضاح ایلدم . سیاسیاتله اوغراشمدیغنی وفقط اسمنی یاداتمیه‌جکمی وعد ایدر ایسه‌م ، بکا هرحقیقتی بی طرفانه سویلیه‌جکنی وعد ایتدی . بنده دلخواهنه موافق برصورتده طاورانه‌جغمی کندیسنه وعد ایتدیکم ایچون بکا آتیده‌کی معلوماتی ویرمك لطفنده بولندی :

§

لبنانلرك مطالبی . — جبل لبنان اهالیسی غایت فقیر اولدقلری ایچون سیاحین یوزندن یاز وقتی پاره قازانیورلر . بورایه کلن سیاحلر سایه‌سنده اهالی برچوق پاره قازانیر وقیش زماننده عائله‌لریله برابر مستریحانه ومنزویانه برصورتده کچیرلر . فقط جبل سواحلنده براسکله ولیمانك فقدانی یوزندن بورایه آمد شد ایدن سیاحین برچوق صعوباته دوچار اولدقلرندن کثرتله بورایه سیاحین کله‌مامکده اولدقلرینه بناءً مذکور احتیاجك رفعی ضمننده جبل اهالیسی طرفندن برلیمانك کشادی ایچون دولته مراجعت اولندیغی کبی ، عین زمانده مذکور

ليمانك كمرك وصحيه وسائره معاملاتيله وارداتى دولت عليه يه ترك بر ديه‌جكلرى يوقدر . مذكور ليمانك آچيلمسندن كرك دولت وكرك لبنان اهاليسى سوياً استفاده ايده‌بيلير . وقتيله دولت عليه طرفندن سنوى جبل لبنانك آچيق اولان بودجه‌سنى قپاتمق ايچون معاونت ناميله برمقدار پاره‌نك ويرلمسى وعد ايدلمشيكن بو جهت كانلم‌يكن حكمنده قالمش واخيراً بوكامقابل كنديلرينه پوسته وتلغراف واردانى بخش واحسان اولنمشدر .

لبنانليلرك سائر مطالبى ايسه شونلردر : يرلى‌ژاندارمه تنظيمى ، مجالس اداره اعضالغنه انتخاب اولنه‌جق ذواتك صورت انتخابلرينى لايقيله تأمين ايدن اك‌طوغرى برنظامنامه‌نك وضعى ، محكمه‌رئيسلريله هيئت حكامك بلا سبب ومحاكمه متصرفلرك كيفيله معزوليتلرينى وقايه ايده‌جك برقانونك تعيينى ، اولجه يا كلش برصورتده مساحه وتخمين اولنان اراضى ايله هيچ مساحه اولنميان اراضى‌يى يكيدن تدقيقله آكا كوره شيمديدن صكره معقول برويركويه تابع طوتيلمسى ، برده بوتون ممالك عثمانيه‌ده اولديغى كبى جبل داخلنده‌ده محاكم تجاريه‌نك تأسيسى كبى مواد لبنانيلرك باشليجه مطالبلرينى تشكيل ايتمكده‌در .

بومطالبك بعضيسى — بكا قاليرسه — قابل اسعاف اولوب ، بعضيلرى ايسه جبلك تماميله مستقل اولمسنه خدمت ايده‌جك برحالده‌در .

زيرا جبلك مستقل برليمانه مالك اولمسى يوزندن بيروت ليمانى حال حاضرده‌كى اهميتى بوسبوتون غائب ايده‌جك، بيروتليلرك‌شكاياتنه ميدان ويره‌جكدر .

سائرمطالبلرى ايسه داخلى برشى اولوب اسعاف ايدلمسنده بربأس يوقدر . مع‌مافيه لبنانليلر بومطالبك همان بوكبى بر زمانده اسعافنى‌التزام ايتميورلر . انجق آمريقا ، اوروپا ومصرده بولنان لبنانليلر مطالب مذكوره‌نك سرعتله تأمينى ايسته‌مكده واوروپا دولتلرى‌ده‌كنديلرينى بو خصوصده تشجيع وترغيب ايلمكده‌درلر . حتى كمال جرأتله ديه‌بيليرم‌كه لبنان‌فلاحلرينك بوندن‌اصلا خبرلرى‌يوقدر. بوكورولتى‌يى پاپانلر يوزكيشى‌يى بيله تجاوز ايتميورلر .

مخاطبم تركجه وفرانسزجه‌يه واقف ، اشراف محليه‌دن برلبنانلى اولديغى جهتله لبنان اهاليسنك دولت عليه‌يه قارشو نه‌كبى برحسياتله متحسس بولندقلرينى صوردم . مومى‌اليه ، لبنان اهاليسنك دولت عليه‌يه تماميله صادق ومخلص اولدقلرينى ، اوروپا دولتلرينك نفوذ وبويوندروغى آلتنده يشامنى اكراه ايلدكلرينى سويليه‌رك سوزينه دليل اوله‌رق آتيده‌كى بياناتده بولوندى :

ممالك عثمانيه‌ده اولديغى كبى ، لبنان اهاليسى‌ده عناصر ومذاهب مختلفه‌دن مركب بولنيورلر . مثلا اسلام ، روم ، متساوله ، دروز ، قاتوليك ومارونيلر لبنان اهالئ محليه‌سنى تشكيل ايديور .

مارونيلر سائر عناصره نسبةً عددلرى چو قدر . كوچوك وآز عدده مالك اولان طوائف سائره دائما دولت عليه نفوذيله آنك مرجعيتنى نفوذ اجنبى‌يه ترجيح ايديورلر . بونك سببى‌ايسه ، بيوك بركتله تشكيل ايدن طائفه وجماعتلرك تغلبندن آنجق بو سايه‌ده — ايجابنده — تخليص كريبانه موفق‌اوله‌بيله‌جكلرينى تخمين ايتدكلرندن ناشيدر .

لبنانيلرك اك مهم مطالبلرندن بريده داخلى تميز محكمه‌سنك تشكيلى ودعاوئ مميزه‌نك استانبوله كيتمامسى كيفيتيدركه بومطلبك‌ده غير قابل ترويج اولديغنى آكلادم . زيرا بويله برحقه مالك اولمق وبونى طابده اصرار والحاح ايتمك اصلا طوغرى اوله‌ماز . بو مطلبك ترويجنى اك‌زياده آرزو ايدنلرده اهالئ محليه اولميوب ممالك اجنبيه‌ده يشايان جبل‌اهاليسيدر. خارجده يشايانلرك‌ايسه بويله برطلبه حق وصلاحيتلرى يوقدر . دولت عليه ، ظن ايدرم‌كه هيچ بر وقت لبنانيلرك بو آرزولرينه اشتراك ايتمز . اشتراك ايتمه‌مكده‌ده معذوردر. چونكه بويله برحقوقه لبنانيلر مالك اولورلرسه دولت عثمانيه ايله هر درلو رابطه‌لرى چوزيله‌جكدر . بناءً عليه بو بابده الحاح ايتماملرينى مخاطبمه نصيحت ايتدم .

§

لبنانده اجنبى نفوذى . — جبل لبنانده فرانسه نفوذى يوق دكلدر . فقط زعم وتصور اولنديغى قدر شايان اهميت دكلدر . جبل اهاليسيله اجنبيلر وفرانسه دولتى بيننده حقيقت حالده طوغريدن طوغرى‌يه برارابطه اولميوب ، انجق رابطهٔ مذكوره صرف دينى بر شكلده اولوب ، اوده مارونيلرك فرانسه ايله ديناً — لاسياسةً — مربوط بولنملرندن عبارتدر .

بو رابطه‌يه اك زياده خدمت ايدن مارونى پطريقيله فرانسه قونسلوسلريدركه ، هرايكيسى‌ده ظن وتخمين ايدلديكى قدر بوتون اهالى اوزرنده مطلوب درجه‌ده نفوذه مالك بولنميورلر .

بونفوذه كلنجه طبيعتيله ومرور زمانله حاصل اولمش برشيدر . زيرا فرانسه حكومتى بو نفوذى تأمين ايچون اوته‌دن برو بيوك فداكارلقلر اختياريله لبنانليلره وبالخاصه مارونيلره مكتبلر ، خسته خانه‌لر ومؤسسات خيريه انشا ايلديكى كبى ، هرسنه جبل فقراسنه توزيع اولنمق اوزره پطريقلرى واسطه‌سيله مبالغ كليه توزيع ايتمك صورتيله موفق اولمشدر. ايشته فرانسه نفوذى بووجهله جسته‌جسته لبنانه كيروب كوكلشمشدر.

بونكله برابر لبنان اهاليسى ينه دولت عليهٔ عثمانيه‌يه مربوط بولنيورلر . چونكه لبنانليلر ايى بيليورلركه ، بوكون ايچنده يوزمكده اولدقلرى رفاه وسعادت تماميله دولت‌عليه طرفندن كنديلرينه وقتيله بخش واحسان اولنمش برنعمتدر . بونعمته ايسه ، ير يوزنده يشايان هيچ برقوم مالك دكلدر .

عسكرلكدن ، ويركودن ، هر درلو تكاليف رسميه واميريه‌يى دولت عثمانيه‌يه تقديم ايتمكدن معفو وآزاده بولنان لبنان اهاليسى

علی الدوام دولتك بولطفنه قارشـو حسيات منتدارانه وصـادقانه ايله متحسس بولنمغه واجنبی بویوندروغی آلتنده یشـامامغه مجبوردرلر . خصوصیله آوروپا ، آمریقایه مهاجرت ایدن لبنانیلر دول مذکوره‌نك نه قدر چوق ویرکو آلدقلرنی کوردکدن صکره ایچنـده بولندقلری نعمتك قدر وقیمتنی تقدیر ایتمیـدرلر . بویله دوشونمك وحسـيات مخلصانه‌لرنده دوام ایتمك لبنانیلرك کندی منفعتی مقتضاسندر .

§

لبنانه متصرفلغی وصلاحیتی . — جبل لبنان متصرفنه دولت علیه طرفندن بخش اولنان صلاحیت بوتون ممالك عثمانیه‌ده بولنان والیلردن قات قات زیاده‌در. حتی صدراعظملك‌ده فوقنده برصلاحیته‌مالك اولدیغی آتیده بیان اولنان موادن قولایجه اکلاشیلیر :

جبل لبنان متصرفی بش سنه مدتله تعیین اولنور بر عثمانلی اداره مأموریدر . متصرف ، ملکیه وعسکریه ، عدلیه و اداره مأمورلرنی عزل ونصبه مأذون وصلاحیتدار اولمقله برابر، عینی زمانده (لایسئل)در.

حین حاجتده ، متصرفی کندیسنی هر درلو مسئولیتدن قورتاره بیلمك ایچون کاه اجنبی نفوذ وامتیازاتنه ، بعضاً‌ده دولت متبوعه‌سنه استناد ایله تخلیص کریبانه مقتدردر .

لبنان متصرفی قدر مأمورین عثمانیه ایچنده هیچ برکیمسه مسعود وبختیار دکلدر . شویله‌که متصرفك آیلغی آیده ایکی یوز اللی عثمانلی لیراسی اولوب ، هرسنه ملحقاتی دور و تفتیش ایچون دخی آیروجه اوچ یوز لیرا قدر برتخصیصاتی واردر .

بودور وتفتیش ایسـه اوزون و مصرف اختیارینه محتاج بر شی اولمیوب ، یالکز بولندیغی محلدن یارم ساعتلق مسـافه اوزاقلغنده بولنان برقائممقاملغه‌قدر تشریف ایتمك واوراده کمال استقبال واحترا ملـه نواله چین عز واحتشام اولمقدن عبارتدر .

متصرفك ایکی اقامتکاهی واردرکه بری یازلق، دیکریده‌قیشلق‌در. متصرفك یازلق قوناغنی تشـکیل ایدن موقع اویله بریردرکه ، ممالك شرقیه‌نك اك برنجی قصور عالیه ومزینه‌سـندن بولندیغی کبی ، عینی زمانده اوروپاحکمدارانك‌ده محسود ومغبوطی بولنه‌جق قدرمفروش ومزیندر . قیشلق اقامتکاهایسه بیروتك اك اعلا برینده‌در؛ ایجاری‌ده لبنان حکومت صندوغندن تسویه وتأدیه ایدیلیر .

بوایکی سرای محتشمه لازم کلن آلات وادواتك جمله‌سی لبنان حکومتی طرفندن مبایعه اولنوب یرلی یرینه یرلشـدیرلمش ومتصرف حضرتلرینك راحت واسـتراحتلری کرکی کبی تأمین اولنمشدر .

متصرف ، ایستدیکی یره خصوصی ترنلر ومزین آرابه واوتوموبیللرله کیدر کلیر . برده کندیسنی اکلندیرمك ایچون جبلك اك‌مکمل برباندو موزیقه‌سی تحت امرنده وایجابنده لوازم سـفریه کبی معیتنده بولندیرمقده‌در . بوباندو یکرمی درت ساعتده ویمك زمانلرنده اوچ دفعه متصرفی دیکلندیرمك ایچون استعمال اولنمقده‌در .

جبل لبنانده استخدام اولنان ژاندارمه‌لردن یوزنفر دائماً متصرفك قوناغی اطرافنده معیت عسکری وضعیتیله هر امره آماده‌درلر .

متصرف ، رشوت ارتکاب ایتمیه‌جك اولسه بیله ییل‌باشی‌مناسبتیله قاریسنه ـ یوسف فرانقو پاشایه اولدیغی کبی ـ آنك طولوسی قیمتنده هدایا وبهـایا جبل اشراف وارکانی طرفندن ویریلیرکه ، بونی اخذ ایتمکده متصرف وجداناً مسـئول ومتهم اولمسـه ، اخلاقاً هر حالده متهمدر .

خلاصه جبل متصرفلغنه تعیین اولنان ذات اوروپاده‌کی کوچوك دولتلرك بر قرالی قدر وآندن زیاده سـعادت ورفاه ایچنده یشـار . حالبوکه بونجه سعادت وعظمتی تدارك ایتمك پاره ایله غیر قابلدر .

لبنان متصرفلری بو سـعادت وراحتی قاچیرمامق ودها بر مدت بوکا نائل اولمق ایچون لبنانیلری دولته یك‌فنا وخلاف‌واقع طانتدیرمغه وعین زمانده اهمال وسوء سیاست نتیجه‌سنده دولتك باشنه ـ لزومسز یره ـ ایش آچوب، هم اجنبیلرك مداخلاتنه، همده یرلیلرك کوچنملرینه خدمت ایده بیلیر .

جبل لبنان متصرف سابقنك حرکات وسکناتنی تدقیق ایده‌مدم . چونکه مفارقت ایتمك اوزره ایدی. فقط کندیسیله کوروشوب بعض استیضاحاتده بولنمه‌یی وجریده‌مز قارئلرینه معلومات ویرمه‌یی چوق آرزو ایدییوردم . چونکه بوذات محترمك لهنده وعلیهنده جریان واردر . حقیقتی اوکرنمك ، بی‌طرف برکیمسه‌دن مشارالیهك اجرا آتنی تحقیق ایتمك نصیب اولمدی .

مشارالیه حضرتلری تموزك اون یدیسنه مصادف اولان صـالی کوننده اوروپا طریقیله درسعادته کیتمك اوزره معیتنده مادامه‌لری بولندیغی حالده بیروتدن مفارقت ایتدی . کندیسنی بیروت والیسی ، احبا واوداسی تشییع ایتمشلردر. برباندوموزیقه واسـطه‌سیله‌ده‌احترامات رسمیه حقنده ایفا قلنمشدر .

بیروت — مخابر مخصوصکز

س . م . توفیق

بلغارستانده مخابر مخصوصمزدن :

۵

بلغارستان مکتبلری

کچن‌مکتوبمده بلغارستان مکاتب اسلامیه‌سنه عائد اولوب بوسنه‌کی قونغره‌ده قبول‌ایدیلن‌تعلیمات وبعض‌مطالعاتی «سبیل‌الرشاد» قارئلرینك نظر دقتلرینه عرض ایتمشدم. بالآخره بوبحثی دها زیاده تعمیق ایدرك قومشومزبولنان‌کنج بلغارستانك‌عموم‌مکاتبی وبونلرده بولنان‌شاکردان وخصوصات سـائره حقنده «سبیل‌الرشـاد» قارئلرینه دها اطرافلی معلومات ویرمك ایچون بلغارسـتان معارف نظارتنه ، ایستاتستیق دائره‌سنه مراجعت ایتـدم . حین مراجعتمده کرك ناظر وکرك سائرلری طرفندن کورمش اولدیغم معاملهٔ انسانیتکارانه‌یه قارشی بالخاصه متشکرم .

ایستاتستیق دائره‌سندن آلدیغم معلوماته کوره: ۱۹۰۸-۱۹۰۹ ده اك صوك آلنان ایستاتستیقلره کوره بلغارستان مکاتب عمومیه‌سی بروجه آتی تقسیم اولنور :

۱ — انا مکتبی ، ۲ — مکاتب ابتدائیه ، ۳ — رشدیه ، ۴ — اعدادی ، ۵ — عالی ، ۶ — صنایع .

***

بلغارستانده آنا مکتبلری :

بومکتبلرده آلتی یاشنه قدر اولان اوفاق‌چوجقلری‌اوقوتورلر . بونلرك عددی ۱۳ در . اوچی رسمی ، اونی خصوصیدر .

بونلرده بولنان شاکردانك مجموعی : « ۶۷۵ » در . بونلردن ؛ ۳۴۴ دی ذکور ، « ۳۳۱ » ی اناثدر . بومجموعك « ۱۳۹ » ی مکاتب رسمیه‌ده ، « ۵۳۶ » سی خصوصیه‌ده‌در . بونلرده ۱۶ معلمه ایله برمعلم واردر . بومکتبلره « ۸۹۲۱ » ی معلم ومعلمه‌لر معاشاتی « ۸۸۵۵ » ی‌ده مصارفات سائره اولمق‌اوزره جمعاً یکون « ۱۷۷۷۶ » فرانق صرف اولنیور .

***

بلغارستانده مکاتب ابتدائیه :

بلغارستان مکاتب رسمیهٔ ابتدائیه‌سی: ۳۳۹۳اولوب «۲۲۴۶۴۰» ذکور، « ۱۳۸۳۶۶ » سی اناث اولمق‌اوزره جمعاً یکون: «۳۶۳۰۰۶» شاکردانی محتویدر. بومکتبلرده : « ۲۳۴۵ » معلم، « ۳۶۶۷ » معلمه بولنمقده‌در .

مصارفانه کلنجه : « ۸،۸۸۱۴۴۱ » ی معلم ومعلمه معاشاتی «۲،۵۵۴۲۱۶»سی‌ده مصارفات سائره‌اولمق‌اوزره جمعاً «۱۱،۴۳۵۶۵۷» فرانق صرف اولنمقده‌در .

مسلمان مکتبلری : ۱۲۰۶ در . بومکتبلرده بولنان شاکردانك مجموعی : « ۴۰۷۷۹ » ی ذکور ، « ۲۲،۹۹۹ » ی اناث اولمق اوزره جمعاً : « ۶۳،۷۷۸ » در .

« ۱۳۷۱ » معلم « ۴۹ » معلمه‌واردرکه یکونی « ۱۴۲۰ » ایدر.

مصارف : معلم ومعلمه ایچون ۲۰۸۳۷۵ ، مصارفات سائره ۷۸۷۰۶ ،که یکون ۲۸۷۰۸۱ .

ابتدائیه‌معلملرینك،معاشات‌سنویه‌سی‌اوچ یوزفرانقدن بیکه‌قدردر . بومعلملر ایچریسندن یوز اوتوزی‌مسلك صاحبی یعنی یالکز‌معلمدر . دیکرلری معلم اولدیغی کبی بشقه شیلرده یاپیور . مثلامؤذن ویاخود امام ودها سائره کبی ..

§ بوراده موضوع بحث اولان «مسلمان‌مکتبلری » عنواننده تاتار ، پوماق ، مسلمان قبطیلر وسائره‌ده داخلدر . بز بونلرك هپسنه بردن مسلمان مکتبی دیورز . فقط بلغارلر بویله تعداد ایتمیورلر . اونلر کندی نقطهٔ نظرلرینه ، کندی سیاستلرینه یرایه‌جق برصورتده تقسیم ایدرك بونلرك هپسنی آیری آیری بر ملت کبی کوسترمیه چالیشیور. وهپسندن آز چالیشقان اولمق اوزره ترکلری‌کوستریورلر.

***

بلغارستانده‌مکاتب‌رشدیه :

بلغار مکتبلری : ۲۷۸ عدد شاکردانك مجموعی ۵۰،۳۱۶ (۳۴۰۰۰ ذکور ، ۱۶۳۱۶ اناث) . ۱۵۶۱ معلم ، ۳۸۳ معلمه . مجموع مصارفات‌فرانق: ۶،۴۰۹۱۹۶ (۴۸۲۷۲۸۰ معلم‌ومعلمه‌ایچون، ۱،۵۸۱۹۱۶ مصارفات سائره) .

مسلمان مکتبلری : ۲۸ عدد . شاکردانك مجموعی : و ۱۲۸۶ (۱۱۴۵ ذکور ، ۱۴۱ اناث) . ۵۲ معلم ، ۷ معلمه . مجموع مصارفات : ۱۰۰۵۵۴ (۶۵،۶۰۳ معلم‌ومعلمه‌ایچون ۳۴،۹۵۱ مصارفات سائره) .

مسلمان‌رشدیه معلملرینه‌ویریلان معاشات سنویه یدی یوزیکرمی برفرانقدن‌بیك ایکیوز فرانغه‌قدر ایسه‌ده‌بوسنه زیاده‌لشمك اوزره‌در.

***

بلغارستانده مکاتب اعدادیه :

اعدادی دنیلدیکی کبی بالطبع یالکز بلغارلر خاطره کلیر. چونکه مسلمانلرده هنوز اعدادی یوقدر . اعدادی مختلف‌درجه‌لرده‌در . فقط بز یالکز یدی سنه‌لك اولان اعدادیدن بحث ایده‌جکز .

اعدادی‌مکتبلری: مجموع شاکردان ۲۰۵۴۹ (ذکور ۱۴۵۶۶ ، اناث ۵۹۸۳) . (ذکور : برنجی سنه ۵۰۵۰ ، ایکنجی سنه ۲۸۳۸ ، اوچنجی سنه ۱۶۰۸ ، دردنجی سنه ۱۵۳۴) .

دردنجی‌سنه‌دن اعتباراً شعبه ایکی‌یه آیریلیور : بریسی فنون قسمی دیکری‌ادبیات . دردنجی‌سنه‌فنون‌قسمنده : ۱۵۳۴ ، ادبیاتده : ۳۱۵ ؛ بشنجی سنه فنونده : ۱۲۰۹ ، ادبیاتده: ۱۹۳ ؛ آلتنجی سنه فنونده : ۸۸۵، ادبیاتده: ۱۳۳؛ یدنجی‌سنه‌فنونده : ۶۷۱ ادبیاتده: «۱۲۰»در.

اعدادیٔ اناث : برنجی سنه ۱۳۶۰ ؛ ایکنجی سنه ۱۱۲۲ ؛ اوچنجی سنه ۹۵۶ ؛ دردنجی سنه ۸۶۸ ؛ بشنجی سنه ۶۹۵ ؛ آلتنجی سنه ۵۹۲ ؛ یدنجی سنه ۳۹۰

رشدیه‌واعدادی معلم ومعلمه‌لرینك‌معاشات‌سنویه‌لری‌بیك فرانقدن اوچ بیك فرانغه قدردر .

***

بلغارستانده مکاتب عالیه :

مکاتب عالیه ؛ تاریخ وفیلولوژی فاکولته‌سی ؛ فیزیق وماته‌ماتیك فاکولته‌سی ، حقوق فاکولته‌سی کبی فاکولته‌لره آیریلیرق بونلرك هربریسی‌ده شعباته انقسام ایدر :

تاریخ وفیلولوژی فاکولته‌سی بروجه آتی اوچ شعبه‌یه آیریلیور: ۱ — پداغوژی وفلسفه شعبه‌سی ، ۲ — جغرافیا وتاریخ شعبه‌سی، ۳ — اسلاو فیلولوژیس وادبیات شعبه‌سی .

برنجی شعبه‌ده طلبهٔ اصلیه وسامعین اولمق اوزره « ۵۹ » طلبه واردر. بونلردن ۳۰ ی ذکور ۲۹ ی اناثدر. اوتوز ذکوردن ۲۱ ی طلبهٔ اصلیه، ۹ ی سامعیندر. اناثك ۱۰ ی اصلیه ، ۱۹ ی سامعاتدر.

بوفاكولته‌ده ٢٩١ طلبه وطالبات واردر .

ايكنجی شعبه‌ده‌كی طلبه وطالباتك يكونی ٨٣ در . بونلردن ٤٧ ذكور ٣٦ اناثدر . ٤٧ نك ٤٤ ی طلبهٔ اصليه ، ٣ ی سامعيندر . ٣٦ اناثدن ٢٨ ی طالبات اصليه ، ٨ ی سامعه‌در .

اوچنجی‌سنه‌ده ١٤٩ شاكرداولوب بونلرك ٧٦ ‌سی ذكور ٧٣ ی اناثدر. ذكورك ٦٣ ی طلبهٔاصليه، ١٣ ی سامعيندر. اناثك‌ده ٥٧ ‌سی اصليه ١٦ سی سامعه‌در . شوحالده بوفاكولته‌نك يكونی ٢٩١ در .

§ فيزيق وماتماتيك فاكولته‌سی حكمنجه بوده بروجه آتی شعباته انقسام ايدر : رياضيات وحكمت‌طبيعيه شعبه‌سی ، كيمياشعبه‌سی تاريخ طبيعی شعبه‌سی .

برنجی شعبه‌ده بش سامعين اولمق اوزره ٩٧ ی ذكور ، دردی سامعات اولمق اوزره ٢٤ اناث واردركه يكونی ١٢١ در .

ايكنجی شعبه‌ده : يكيسی سامعين اولمق اوزره ٧٨ ذكور سكز اناث واردركه مجموعی ٨٦ در .

اوچنجی شعبه‌ده : اوچی سامعين اولارق ٤٥ ذكور ايكی سامعه اولمق اوزره ٣٩ اناث‌واردركه يكونی ٨٤ در. شوحالده بوفاكولته‌نك مجموعی ٢٩١ در .

§ حقوق فاكولته‌سی : بوفاكولته‌ده ٨١٦ طلبهٔ اصليه ، ١٦٠ سامعين اولمق اوزره ٩٧٦ ذكور ؛ دردی اصليه دردی سامعه‌اوله‌رق ٨ اناث واردر .

دارالفنونده بولنان طلبه‌نك مجموعی ١٨٥٩ در .

* *

بلغارستانده صنايع مكتبلری :

بوده ايكی قسمدر : برينی رشدی درجه‌سنده وفقط عملی اولان مكتبلر ، ديكری‌ده اعدادی درجه‌سنده‌كی مكتبلردر .

اعدادی درجه‌ده صنعته متعلق اولان اون مكتب واردر. بونلردن ٣ ی تجارت ، ايكيسی دمیرجی، ايكيسی‌زراعت ، بری‌طوغرامه‌جی ، بری شكرلمه‌جی . بريسی‌ده يمش باغچه‌سی وباغجی مكتبلريدر .

صنعته متعلق اولوبده رشدی درجه‌سنده اولان ١٠٢ مكتب واردر . بونلردن سكسان طقوزی باشليجه مكتب اون اوچی‌ده محلی مكاتب رشديه‌لرينه مربوطدر . بونلرده شووجهله انقسام ايديور :

تجارت مكتبی ، لكتريق مكتبی ، طوغرامه‌جی ، سپتجی ، شكرلمه‌جی . شابقه‌جی ، چيچكجی ، عمومی زراعت ، باغجی ويمشجی، ايپكجی ، ادارهٔ بيتيه مكتبی .

صنعته متعلق اولان مكتبلرده‌ده ديكرلری كبی هم ذكور ، هم اناث موجوددر .

* *

بلغارستانده كور وديلسزلر مكتبی :

كورلر مكتبنده ٣٨ ذكور ، ٤٨ اناث واردركه جمعاً ٨٦ در .

ديلسزلر مكتبنده ٢٧ ذكور ، ١٢ اناث اولمق اوزره ٣٩ طلبه واردر . بونلرك يكونی ١٢٥ در .

كورلر مكتبنده آلتی‌معلم ، برمعلمه ؛ ديلسزلر مكتبنده‌ده سكز معلم برمعلمه واردر . بونلره ويريلان معاشات ٩٠٠ فراقدن ٤٢٠٠ فرانغه قدردر .

صوفيه مخابرمخصوص

احمد حمدی

مسلمان قرداشلريمزه

مطالعه ايتمكده اولديغمز صباح غزته‌سنك اعلانات صحيفه‌سنده « قورك ات صويی دانه‌لری » اعلانی كوزيمزه ايليشدی . ديبوركه:

« ات‌فيئاتنك يوكسك اولديغی زمانلرده هيچ برأو قادينی « قور » ات صويی دانه‌لرندن چوربا وصالچه احضار ايتمكی اونوتمه‌مليدر ... »

حالبوكه بو ، ات صويی دكل ، بلكه طموز ياغی‌در. برقاچ دفعه اولدی بو اعلانی كوريبورر . مسلمان قرداشلريمزك رمضان مباركده بو كبی طموز ياغندن اعمال ايدلمش اولان مذكور دانه‌لر ايله افطار ايتمه‌لرينه بر درلو صبر ايده‌ميه‌رك حقيقت حالی يازمق مجبوريتنی حس ايتدك . متعدد دفعه‌لر ، بوأت صويی دانه‌لرنی اعلان ايدن موسيو قورك فابريقه‌سنده بولندق . بو دانه‌لرك درونده اصلا أت صويی اولميوب صرف طموز ياغندن عبارت اولديغنی بالذات كوردك . سبيل‌الرشاد جريدهٔ اسلاميه‌سنك بو حقيقتی مسلمان قرداشلريمزه اعلان ايتمه‌سنی رجا ايدرز .

آلمانياده هايلبرون فابريقه‌لرنده تحصيلده بولنان مسلمانلردن

محمد فوزی ، احمد ابراهيم

شئون

دارالخلافه :

وصايای شرعيه . — مسلم اولان كيمسه‌لر ايچون عذر شرعی بولنمدقچه شهر رمضانده نقض صيامه تصدی محرمات دينيه‌دن اولوب بونك مسئوليت معنويه‌سی پك عظيم اولديغی كبی بوبابده‌كی مبالاتسزلغك علناً اجراسی دها زياده عقوبتی مستلزم وبوكبی مجاهرينك قانون جزانك ٩٩ نجی‌ماده‌سنه توفيقاً اجرای مجازاتی حقنده مقدما مجلس وكلا قراريله شرف صادر اولان ارادهٔ سنيهٔ جناب پادشاهی حكم منيفنك تطبيق واجراسی امرمتحتم اولديغی وطائفهٔ نسادن تستره عدم رعايتله آداب وشعائر اسلاميه‌يی محافظه‌ده قصور ايدنلر كوريلور ايسه منعی حقنده ضابطه‌جه تدابير حكيمانه اتخاذيله حسيات اسلاميه‌نك رنجيده ايدلسنه ميدان ويرلمه‌مسی واجباتدن بولنديغی مقام مشيخت عليادن بيلديرلمشدر .

عثمانلی — ايتاليان محاربه‌سی :

آتيده‌كی معلومات دارالجهادده‌كی اسلام قوماندانلرينك اشعاری اوزرينه حربيه نظارتندن عثمانلی آژانسنه تبليغ ايدلمشدر :

طرابلس غرب :

۲ اغستوس . — آیك ایكنجی كونی صباحی اوچ قطعهٔ عسكریه‌یه مفرز دشمن اردوسی زواره‌دن خروج ومنشیه اوزرینه یوریه‌رك اردوكاهمزه پك یاقین برمسافه‌یه تقرب ایتدی ودرحال شدید بر محاربه باشلادی ، فقط مجاهدینمزك مقاومتی قارشیسنده دشمنك مساعیسی بوشه چیقمشدر . ایتالیانلر آلاتورقه ساعت سكز بچقه قدر ، واقعمز اوكنده قالمشلرسه‌ده بالآخره رجعت وعسكرلرمز طرفندن زواره بغچه‌لرینه قدر تعقیب اولندیلر . شمدی بوتلغرافی كوندردیكم زمانه قدر طرفمزدن ٤ شهید و ۱۸ مجروح واردر . واحه‌ده كوریلن دشمن مقتوللرینك عددی یوزی تجاوز ایتمكده‌در .

شهرك معتبرانندن اولان زواره بلدیه رئیسی تموزك اوتوزنجی كونی یانده معیتی اركانندن ایكی كشی اولدیغی حالده دشمن اردوكاهنه كچمشدر . مجاهدینك كافه‌سی بوحركت دنائتكارانه‌یی تلمین وكندیلرینك دائما صادق قاله‌جقلرینی تأمین ایتمكده‌درلر .

درنه :

۳ اغستوس . — درنه ایتالیان اردوكاهنك اون بش كوندنبری فاصله ایله بومباردمان ایدلدیكی و دشمانك مقابل آتشندن هیچ ضرر كورلدیكی ویكرمی الی تموزده یاپیلان بومباردمانده شرابنللرك تماماً دشمن باراقه‌لری اوزرنده پاطلادیغی ودشمانك دكزدن واستحكاماتدن یكرمی درت طوب ایله ایكی بچق ساعت متلاشی وغیر منتظم انداخت ایتمش ایسه‌ده طوبجیلرمزه ضرر ویرمدیكی وانجق ایكی طوبجی نفرینك مجروح اولدیغی وانداختك انتظامسزلغی دشمانك بومباردماندن پك متأثر اولدیغنی كوستردیكی وقوماندانلرله عسكرك محفوظ محللره چكلدكاری بنغازی وحوالیسی قوماندانلغندن مورود ۳ اغستوس ۳۲۸ تاریخلی تلغرافنامه‌ده بیلدیرلمكده‌در .

طبرق :

۲۵ تموز . — علی الصباح دشمنك اوچ طیاره‌سی طبرق ایلری قره‌غول وخسته‌خانه مواقعنی كشف واشارت ویرمسی اوزرینه باسیل وغوره استحكاملرندن عساكر عثمانیه ومجاهدین قرارگاهی بومباردمان ایدلمش ایسه‌ده هیچ برضرری موجب اولمامشدر . طیاره‌لردن آتیلان یكرمی قدر بومبادن یدیسی پاطلامیه‌رق طوپلانمشدر . خسته‌خانه‌یه آتدیغی بومبالردن بری خسته‌خانه‌نك ۲۰ متروقربنده وایلری قره‌غوللره آتدیغی بومبالرك اوچی قره‌غول جوارنده پاطلامش ایسه‌ده بركونا ضرر ایراث ایتمه‌مشدر .

متفرقه :

لدی الایجاب اعلان استقلال . — پارس : ایتالیا ایله مذاكرات صلحیه شایعاتی اوزرینه محلی عرب رؤساسنك ایجابنده طرابلسك استقلالنی اعلان وكندی كندیلرینه حربه دوام ایده‌جكلری طرابلسدن آژانس هواسه یازیلیور . تورك ضابطلری عربلرله قالمغی وعد ایلمشلردر .

§ درنه‌دن تلغراف : طرابلس غرب و حوالیسنده بولونان مجاهدلرك كافه‌سی آوروپانك مداخله‌سی نه درجه‌یه واریرسه وارسون . ایتالیانلرك حركاتی نه قدر اشتداد ایلرسه ایلسون طوپراغی كندی قانلریله بویانان مملكتلرندن قطعیاً فراغت ایتمامكده یكدل ویكزبان اوله‌رق متفقدرلر . بوراده‌كی عثمانلی امرا وضابطانك دائما ترقیات زراعیه واقتصادیه‌یه صرف غیرت واهتمام ایتملری قوماندان عمومی ایله رفاقتنده‌كی بوتون ضابطانك دخی مجاهدینك بوفكرینه تماماً مشترك اولدیغنه الك قطعی بردلیل اولوب بوحوالیده اوزون مدت اقامتی اختیار ایده‌جكلرینی‌ده كوسترمكده‌در . جمله‌سی ایتالیانلرك سواحلی تحت اشغاله آلملرینه اصلا نظر اهمیت عطف ایتمامكده وبوحالك اوزون زمان سوره‌میه‌جكنه قانع بولونمقده‌درلر . برده شوراسی معلوم اولسون كه طرابلسلیلرك قبول ورضالرینه اقتران ایتمیه‌جك اولان هر تشبثك ذرتما فائده‌سی اولامیه‌جقدر .

اعانه : مرعشده قباباشی مدرسه‌سنده قیرمه‌جی زاده حاجی محمد سعید افندینك دلالت حمیتپرورانه‌سیله مرعش اصحاب حمیتی طرفندن طرابلس مجاهدین اسلامیه‌سی نامنه ۱٤٥٨ غروش طوپلانمش ، محلنه كوندرلمك اوزره حربیه نظارتنه تسلیم ایدلمشدر .

هندستان :

هند مسلمانلرینك تمنیاتی . — غربی هندستانده كائن (كوراجی) شهرندن استانبول مطبوعاتنه آتیده‌كی تلغرافنامه ورود ایلمشدر : « بوراده‌كی اسلاملر طرفندن عقد اولنان برمتینغده ممالك عثمانیه‌ده حكم فرما اولان فرقه منازعاتی موافق مصلحت كورلیوب تنقید ایدلمش وعموم عثمانلی دین قرداشلرندن حال حاضرده اختلافات داخلیه‌نك برطرف ایدلمسنی ورضای عالی حضرت خلافتپناهی دائره‌سنده اتحاد واتفاق ایتملرینی رجا واسترحامه قرار ویرلمش واختلافاتك بیهوده دوامی هندستانده‌كی اهل اسلامك تركیه حقنده پرورده ایلدیكی توجهات عظیمه ایله قابل تألیف كورلمه‌مشدر .

امضا : متینغ رئیسی : میر یعقوب خان

۳۵ بیك مهتدی . — هلال عثمانی رفیقمزده اوقوندیغنه كوره هندستانك كشمیر ولایتنده‌كی اوتوز بش بیك هندلینك دین مبین اسلامی قبول ایتدكلری موثوقاً خبر آلنمشدر .

آثار منتشره

فنك اك صوك كشفیاتندن

مملكتمزده فنی وعلمی اثرلرك نشر وتعمیمنه نه قدر احتیاج اولدیغی شبهه‌سزدر . ملتی قورتاره‌جق فضائل اخلاقیه ایله ترقیات فنیه‌در . فنك هر كون دها سرعتلی خطوه‌لرله ایلرلیه‌دیكی حالده مع التأسف محیطمزك جدی اثرلره قارشی اودرجه رغبت كوسترمه‌مسی نتیجه‌سی اوله‌رق ترقیات فنیه‌دن بسبتون بیكانه بولنیورز ، بیهوده لقلقیاته صرف ایدیله‌جك قیمتدار زمانلری ، علمی وفنی بر اثر مطالعه‌سنه حصر ایده‌رك تنویر فكره چالیشیرسه‌ق وظائف بشریه‌مزی داها كوزل ایفا ایتمش اولورز . بوكبی آثار مطالعه‌سی یالكز ارباب فنه مخصوص قالمه‌ملیدر . هر كسك‌ده ترقیات عصریه‌دن خبردار اولمسی ایجاب ایدر . بونك ایچون عمومك آكلایه‌جغی طرزده یازلمش اثرلره احتیاج واردر . ایشته جریده‌مز هیئت تحریریه‌سندن م . شمس الدین بك افندینك بودفعه (فنك اك صوك كشفیاتندن) عنوانیله نشر ایتدیكی قیمتدار كتاب بواحتیاجه قارشی قلمه آلنمشدر .

بوكتاب ممكن مرتبه آچیق یازلمش ، مباحث لازمه‌نك قولایجه آكلاشلمه‌سی ایچون اوتوز درت قدرده شكل علاوه ایدلمشدر . مكتب ومدارس علمیه مداومینی اثرك مطالعه‌سندن پك چوق استفاده ایده‌بیله‌جكلری كبی ، فنك مخترعات حیرت انكیزندن خبردار اولمق ایسته‌ین هر كس‌ده كتابده مراقنی تسكین ، فكرینی تنویر ومعما كبی كوریلن شیلری حل ایتدیره‌جك اساسلی وقطعی معلومات بوله‌بیلیور .

كتابك مندرجاتی اعلانات قسممزده تمامیله مندرجدر .

سبیل الرشادك ۱ـ۸ نجی جلدینك ختامی

مدیر مسئول : اشرف ادیب

ا

صحیفه
ابن جزله ٢٧٥،٢٩٦
ابو العلاء معری ٣٨،٩٩،١٥٧،١٧٨،٢٢١
٢٣٧،٢٦٣،٣٠١،٣٧٠
اجتماعیات حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٧
اجنبی مسلمانلرینك اعانه‌لری ٣٤٩
اجنبی مشاورلری ٣٢٢
احوال حاضره ٤٤٣
اخلاق وآداب ملیه یوق ایمش ٣٣٧
اخوت اسلامیه ٢٩٣
ادبیات حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٩
« ادع الی سبیل ربك ... » ترجمه وتفسیری ٤٥٣
اویان ای ملت ٣٩٠
ارناوودلق حسیات اسلامیه‌سی ٢٢٦
آرنست هه‌كالك مقاله‌سنه ردیه ١٦١،٢٢٤،٢٥٥
٢٩٥،٣٣٦،٣٥٥،٣٧٥،٣٩٥،٤٧٤
اذهبا الی فرعون ترجمه وتفسیری ١٥٣
استقلال اقتصادی ٤٤٢
اسلامده فن وفلسفه ١٨،٣٥،٥٧،٧٦،٩٧،١١٥
١٥٥،١٧٧،٢٥٨،٢٧٥،٢٩٦
اسلامیت وتورکلك ١٥٦
اصلاح حروف جمعیتی تدقیق انجمنك ایلك اجتماعی ١٠٣
اطه قلعه‌ده حیات اسلامیه ٤٢٨
افریقاده مجاهدین اسلامیه‌نك احوالنه ومسلمانلغك
استقبالنه دائر عبدالرشید افندینك قونفرانسی ٢٨،٤٢
افغانستان امیری عبدالرحمن خان اثر مشهوری ٢٣،
٦٠،٧٨،١١٨،١٣٩،١٦٠،١٩٦،٢٢٣،٢٣٩،
٢٦٥، ٢٨١، ٣٠٣، ٣٤٠، ٣٦٠، ٣٨٢، ٤٠٢،
٤٣٧،٤٦٢،٤٨٢،٤٩٨
افغانستان حکومت اسلامیه‌سی ٢٤٦
افغانستانده انتباه ١٤٧
افغانستان مسلمانلری : امیر حبیب الله خانك
بیوكلكی وافغانستانده آثار تکامل وترقی ٣٢٧
« افلا ینظرون الی الابل... » ترجمه وتفسیری ٥
« اقرأ باسم ... » ترجمه وتفسیری ١٠
اقصای شرقده اسلامیت ٣٩٠
اقوام اسلامیه‌یی خلافت معظمه اطرافنده طوپلایان [illegible]
تورکلکمیدر ، مسلمانلقمیدر ؟ ١٢٤
اکیك اولچنلر ، یاکلش دارتانلر حقنده‌کی
سورهٔ جلیله ١١٣
التی پارماق محمد افندی ترجمهٔ حالی ٣٦١
الله ایله برابردر ١٧٣
الله ورسولك دعوتنه اجابت ٣٥٣
الله ورسولنه اطاعت ٢٣٣
الله یولنده اولدیریلنلر ٢١٣
الله یولنه نصل دعوت اولنه‌جق ٤٥٣
« الم نشرح لك ... » ترجمه وتفسیری ٧٣
الهلال العثمانی ٥١
امام یحیانك برمکتوبی ٣٧٠
آمریقاده مسلمان دشمنلری ٢٤٨
امنی اهلنه تودیع ، عدالت ٤١٣
« انا اعطینا ... » سوره‌سی ترجمه وتفسیری ١٣٣
« ان الله یأمركم ان تؤدوا الامانات ... » ٤١٣
« ان الله لایغیر مابقوم ... » ترجمه وتفسیری ٢٧٣
انتقاد ٢١
انسان (شعر) ٢٣٧
انکلتره وبز ٨٥
انکلیز دورینده اوروپانك کوروشی ٢٤٧
« انما الشعراء یتبعهم الغاوون... » ترجمه وتفسیری ٣١٣
« انما المؤمنون اخوة ... » ترجمه وتفسیری ٢٩٣
اوروپالیلاشمق ٢٤٩
اوروپانك نقطهٔ نظری وعثمانلیلرك موقعی ١٨٨
اوروج حقنده ٤٥٤
« اولم یسیروا فی الارض ... ٤٣٣
ایتالیانك اوروپا نظرنده سقوطی ٢١١
ایتالیانك تشبثات مذبوحانه‌سی ، انکلتره
واسلامیت ١٨٦
ایتالیا فعالیت سیاسیه‌سندن ٤١٩
ایران تاریخ انقلابندن بر یاپراق ١٠٠
ایران مشروطیتنك صوکنجی قربانی (یفرم خان) ٢٤٤
ایرانیلرك ایکنجی حکمداری ٢٣٨،٢٦٤
ای علمای اسلامیه ، حالامی اویقو ٤٣١
ایلکله کونولك بر اوله‌ماز ٤٧٣
ایلك یهودی پرالنی ٢٢٢

ب

بابل اسارتی وصوکراکی زمانلر ٣٨٢،٤٠١
بارباروسك مولدنده برگیجه ٣١٩
بالطق ملاقاتندن صوکرا ٣٨٧
بتون مسلمانلری طوپلایه‌جق بر قوهٔ علمیه لازم ١٢٤
بربریکزله اوغراشه‌یکز ... ٢٢٣
بر عبرت مهیبه ٢٤، ٦٢،٨٣، ١٠٤
برقوم کندینی بوزمادقجه الله اونی بوزماز ٢٧٣
برلینده تدقیق فنون اسلامیه جمعیتی ٢٠٦
برملتی سفالته سائق فوتلر وقورتاره‌جق الّلر ٢٩٧
برمملکت نصل محو اولور ٤٢١
بروسه‌ده دارالشفقه تأسیسی مناسبتیله ٣٦٣
بزده نسائیون نصل توره‌دی ٢٣٥،٢٦٠
بزده وجه تمیز ٤٨٧
بغداد وماورای ایران خطلری ٣٢٤
بلغارستان اسلاملرینك یاشاییشی ١٣
بلغارستان مخابر مخصوصنك مکتوبلری ٤٢٤،٤٤٧
٥٠٧،٤٦٦،٤٩٠
بلغارستان مسلمانلری : امور معارف ٣٢٨
بلغارستان مسلمانلرینه روا کورولن مظالم ٣٦٨
بنی اسرائیل ویهودا حکومتلری ٢٨٠،٣٠١،٣٥٩
بوزنئو مسلمانلری حقنده مکتوب ٥٠
بوسنه مسلمانلری : احوال علما ٢٨٨،٣٠٧
بیروت جریان سیاسیسی ٤٦٤
بیروتده نفوذ اجانب ومکاتب ٤٨٨

پ

پلان (ادبیات بحثلری) ٣٩٧،٤١٦

ت

تابوتك ایچنده (شعر) ٢٢٠
تاریخ حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ١٠
تجلیات اسلامیه ٣٠٣
تدویر دولتده یاش ٤٠٨
تربیه وتعلیم حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ١٠
تربیهٔ اجتماعیه پرنسیپلری ٣٩٨
تستر نسوان حقنده بیاننامهٔ مشیخت‌پناهی ٦٩
تعصب جاهلانه کیمده‌در ٢٨٢
تعلم نبی ادعاسنه ردیه ٢٩٥،٣٣٦،٣٥٥،٣٧٠
٣٩٥،٤٧٤
تعلیم وتربیه اساسلری ٤٩٧
تعلیم وتربیه‌ده اس الاساس ٤٣٥ ، ٤٧٨
تعلیم وتربیه‌ده مکتبلر ٤٦٠ ، ٤٧٧
تعلیم وتربیه‌ده ابوینك وظائفی ٤١٧
تعلیم وتربیه مسئله‌سی ٣٧٩
تفاخر ملی ومحویت ٤٢١
تنقید محق محررینك ایکنجی جوابی ١٩
تفسیر شریف حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٥
توحید واتحاد ٦١، ٧٠، ١٢٢، ١٨٠، ١٩٧
« تورك خاقانك تختنه چیقدیغی کون .. » ١٨٤
توسط ١٢٣
توصیهٔ حق وصبر ٣٩٣
توکیوده اسلام غزته‌سی ٦٩
توکیودن مکتوب ٢٠٦

ج

جمعیت تدریسیهٔ اسلامیه‌یه معاونت ٤٠٥
جلال زاده صالح افندی ترجمهٔ حالی ٢٤١

چ

چین انقلابی وقولجه ولایتی مسلمانلری ١٤٢
چین مسلمانلرینك خطالری وحکومت عثمانیه‌نك چینده‌کی
وظائفی ٣٠٧

ح

حبشستان مسلمانلری ٣٧١
حج وکعبه (فقه وعبادات اسلامیه تاریخندن)
٥٤، ٧٤، ٩٤، ١١٤، ١٣٤، ١٥٤، ١٧٤
١٩٤، ٢١٤، ٢٣٤، ٢٥٧، ٢٧٤، ٣١٥، ٣٣٤
حدیث شریف حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٦
حریت حقیقیه نفسه حاکمیتدر ٤٧٠
حریت مطبوعات وپرواسزلق ٤٢٠
حریت ملیه ٢٧٦
حسب، نسبله تفاخر اولماز ١٩٣
حضرت سلیمان ٢٨٠
حضرت یوشع وبنی اسرائیل ١٧٩
حفظ الصحه‌یه دائر ٤٣٦ ، ٤٨٠
حق ٤٩٩،٤٤١
حق وحقیقت [دوقتور دوزینك اسلامیت علیهنده‌کی
استاداتنه ردیه] ١٠ ، ٢٢ ، ٣٩ ، ٥٧ ، ٧٧،
١١٧ ، ١٣٧ ، ٢٥٤ ، ٢٩٤ ، ٣١٤ ، ٣٥٤،
٣٧٤ ، ٣٩٤ ، ٤٧٤،٤٩٤
حقیقی مسلمانلغی اوروپایه طانیتمه‌نك یولی بولملی ٢٠٥
حکام وبنی اسرائیل ١٩٥
حمیتسزلك نمونه‌لرندن ٤٨٧
حیات (شعر) ١١٧
حیات اقوام اسلامیه حقنده سبیل الرشادك یاپه‌جغی تدقیقات ١٢

خ

خطبه ١٤٠ ، ٣٦٢
خطبه ومواعظ حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٧٢
دار الدعوة والارشادده اصول تدریس وتعلیم ١٢١
دارالشفقه ٣٦٢ ٤٠٥
درنه مبعوثنك بیاناتی ٢٦٩
دروغ تزویردن بردها ٤٠٩
دین اسلام مدنیت حقیقیه‌نك روحیدر ١٨٢
دین مانع ترقی دکلدر ٤٠٦

ر

رابطهٔ دینیه‌نك اهمیتی ١٤٧
رسمی وافراد تلغرافنامه‌لری ٤٨٦
رفق ایله معامله ١٥٣
رمضان وعظلری ٤٠٣
روایات مصنوعه نشری ٣٢٢
روس واپورلرینك احوالی ٤٢٣
روسیه ـ ایران ١٠٦
روسیه‌ده مسلمانلره یاپیلان مظالم ٢٢٩
روسیه مسلمانلری ٤١٠

ز

صحیفه

زمزمهٔ لایتناهیت ٢١٩

ژ

ژاپونیا تجارت بحریه‌سی ٤٢٦
ژاپونیادن هندستانه طلبه جلبی ٣٨٩
ژاپونیاده دین مسئله‌سی ١٠٨

س

سابق ولاحق ضدیتی ٤٢٠
سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی حقنده شمس الدین بكك مكتوبی ٨٦
سبیل الرشادك یكی ومهم بر تشبثی : اسلام مملكتلرینه مخبرلر اعزامی ٣٣٤
سجدهٔ قلب (شعر) ٣٩٨
سنوسی حضرتلرینك انور بكه مكتوبی - ٦١
سنوسی حضرتلرینك مجاهدین اسلامه مكتوبی ٤٢٧
سنوسی حضرتلرینه ٢٦٢
سلیمانیه کرسیسنده ٤١٥،٤٣٤،٤٥٩،٤٧٦،٤٩٥
سیاسیات حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ١٢
سیاحت حقنده ٤٩٣

ش

شاعرلرك اوقه‌سندن صاپیقلر كیدر ٣١٣
شاعر مشهور اشرف ٣٠٠
شرق وغرب ٢٤١
شمس الدین سیواسی ترجمهٔ حالی ٤٦٣
شمس مدنیت شرقدنمی طلوع ایتدی، غربدنمی ٨١
شئون قسمنه درج اولونه‌جق حوادث ١٥
شهدایه موعود حیات عالیه ٢١٣

ص

صنعت خط ١٨٤
صوفیه‌ده بلغار كلیساسی وبلغارلرك اسلاملره قارشی حسیاتی ٤٦٧
صوفیه کتبخانه‌سی وقیمتلی برقصص انبیا ٤٦٧

ض

ضابطانك تأهلی مسئله‌سی ٤٠٧

ط

طرابلس غربك مسلمانلرجه اهمیتی وایتالیانك آفریقاده مسلمانلغی بوغمق املی ٦٩
طرابلس محاربه‌سی - اوروپا وانتباه عالم اسلام ١٩٩

ع

عالم اسلام و اوروپا ١٦٨
عالم اسلام وانكلتره - المانیا ٢٠١
عالم اسلام وحال حاضر، طرابلس جهادی ومانوتو ٢٢٧
عالم اسلامه عمومی برنظر ٤١
عبدالرشید افندی‌یه آچیق معروضات ١٢٦
« عبس وتولی ... » ترجمه وتفسیری ٥٣
عثمانلی - ایتالیا محاربه‌سی وانكلتره مطبوعاتی ١٢٧
عثمانلی - ایتالیا محاربه‌سی وعالم اسلامده تأثیراتی ٣٥٠
عثمانلی - ایتالیا محاربه‌سی ومطبوعات جهان ١٤٥
عثمانلی - ایران اتفاقی ٣٠٥
عثمانلی - ایران حدودی وروسیه ٦٧
عثمانلی وعرب قهرمانلرینك سونكو مجموعی ١٤٤
عثمانلیلقده تفرقهٔ ملت ٣٨٦
عزم ایله ایفای وظیفه ١٥٣

غ

غالب دده حقنده احتفال ادبی‌یه دائر ٣٢٠،٣٤٣،٣٦٦
غربك شرقده كلیسا سیاستی ٥٠٢
غزالی ١٨، ٣٥، ٥٧، ٧٦، ٩٧، ١١٥، ١٥٥، ١٧٧

ف

فاس احوالی ٢٨٥
فاس حمایه‌سی معاهده‌سی ١١٢
فاس وطرابلس ٢٦٧
فائض خلیل افندی ترجمهٔ حالی ١١٩
فرانسه - فاس، روسیه - ایران ١٠٦
فرانسه وفاس ٣٢٥
فعالیته اصابت نزل ٤٠٨
فقه وفتاوی حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٨
فلبه مسلمانلرینك حسیات وتمنیلری ٤٤٨
فلبه مسلمانلری ومعارف ٤٤٨
فلسفه حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٧
فنك ساحهٔ اطلاعی ٤٠٠
فنیات حقنده سبیل الرشادك مسلك وپروغرامی ٣٨١
فه‌مینیستلرك نظرگاه انصافنه ٣١٦

ق

قادینلق وجود بشریتك قسم مستوریدر ٢٧٨
قانایان یاره‌لرمز ٤٥٧
قیامت كوپنی صورانلره ویرله‌جك جواب ٩٣
قینیج دینی ١٢٠ ، ١٣١ ، ١٥٨ ، ١٧٩ ، ١٩٥
٢٢٢ ، ٢٣٨ ، ٢٦٤ ، ٢٨٠ ، ٣٥٩ ، ٣٨٢ ، ٤٠١
كاشغر احوالی ٣٢٩
كریددن یوكسه‌لن براثین خطاب ٢٦٨
كریددن یوكسه‌لن براثینه خطابه جواب ٣٤٤
كرید مسئله‌سی ١٦٧، ١٨٧، ٢٠٢، ٢٢٨، ٢٤٣
كنجلرده ملیت حسی اولیور (لوانه‌تیزم) ١٥٦
كوچلكك یاننده قولایلق بولوندیغی ٧٣

ل

لبنان احوالی
« لم تقولون مالاتفعلون ... » ترجمه وتفسیری ٢٥٣
لورد كیچنرك راپوری وحربه دائر بیاناتی ٢٦٩
لورد كیچنر وخدیو ٣٢٩

م

مادیون وملسكلری ٣٥٧، ٣٧٦، ٣٩٦
مالزیا مسلمانلری ٤٤٤
مالیسور اسلاملرینك احوالی حقنده ٨٨
مبعوثان نطقلرنده احتیاط ٣٢٣
مجلس مبعوثانده حسیات ٣٨٥
محاربه‌نك یكی دوره‌سی ١٤١
مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری ٩٢،
١٣١، ١٧١، ٢١١، ٢٥٢، ٢٧٢، ٣١٢، ٣٣٢، ٤٥٢
مراكش حادثاتی - سازونوفك نطقی ١٦٤
مسلمانك مسلمانله آلیش وبریش اتمسی ٣٤٦
مسلمانلر آره‌سنده‌كی قتال ٤٥٦
مسلمانلرده شوق تجارت ٣٤٩
مسلمانلرك شانلی بایرام كونلری ٣٩٠
مسلمانلری بربرینه سویشدیرن شی: افشای سلام ٣٣٤
مسلمانلق علمی وفنی ترقیدر ٤٨٣
مسلمانماللرینه رغبت ٢٨٨
مسلمانه قارشی مسلمان ٣٠٠
مشهد بومباردمانی ٢٠٣
مصاحبه (فرید بكك) ٢١٦
مطبوعات حقنده سبیل الرشادك یاپه‌جغی تدقیقات ١٥
مطبوعات ملیه‌ده مزاح ٤٨٧
مقام معلای خلافت وكاشغر مسلمانلری ٢٠٧
مكاتیب قسم مخصوصی حقنده مقدمه ١٣
ممالك اسلامیه وحكومات نصرانیه ١٦٧
منكر وغافللری انتباهه دعوت حقنده‌كی آیت جلیله ٥
موعظه [عبدالرشید افندی طرفندن آیاصوفیه‌ده] ١٤
موعظه (فلبه‌ده مرادیه جامع شریفنده) ٤٣٩
موسی (ع.م) ك تولدندن ارتحالنه قدر موسوبلك ١٣٨ ، ٢٥٨
مهلك برمرض ٣٦٨
میسیونرلر چالیشمقله انتشار اسلامك اوكنه دوره بیلیرلرمی ٤٣١

ن

نافع سیاحتلر ٣٤١
نسائیوندن جوادسامی بكه اچیق جواب ٣٦٤،٣٨٤
نظمی زاده حسین مرتضی افندی ترجمهٔ حالی ٤٠
نه‌حالده‌یز نه‌لرله اوغراشیورز ٢٤٩
نیلده صلیب وهلال ٢٨٧

و

« واطیعوا الله ورسوله ... » ترجمه وتفسیری ٢٣٣
وجاهدوا فی سبیل الله ١٤٠
وحدت وجود ٧، ٣٣، ٥٥، ٧٥، ١٣٦، ١٧٥
وحی ربانینك مراتب عدیده‌سی ٥٨، ٧٧، ١١٧،
١٣٧، ٢٥٤
وخیم كونلر ٤٠٩
وسائط خارجیه‌نك لزوم اصلاحی ٣٨٧
« والضحی » سورهٔ جلیله‌سی ترجمه وتفسیری ١٧ ، ٣٣
وضعیت حاضره‌مز (١٥ مارت ١٣٢٨) ٦٦
وظیفهٔ جمیله‌ده قصور ٣٤٨
« والعصر ... » ترجمه وتفسیری ٣٧٣
اشیایه ویا شئون كائناته یمین الهی ٣٧٣
وعظك تأثیرات اجتماعیه‌سی ٣٥٧
وفیات صبیان ٣٥٦
وقف برك بیع وشراسی حقنده سؤال وجواب ٥٥
٩٦، ٢١٥
« ولاتستوی الحسنه ... » ترجمه وتفسیری ٤٧٣
« ولاتقولوا لمن یقتل ... » ترجمه وتفسیری ٢١٣
« والذین جاهدوا ... » ترجمه وتفسیری ١٧٣
ویدینده مسلمان مكتبلری ٨٩
« ویل للمطففین ... » ترجمه وتفسیری ١١٣

هـ

هندستان مسلمانلری و حرب حاضر ٤٥٠
هندستان وافغانستان مسلمانلری آره‌سنده دین قارداشلغی تظاهراتی ٤٦٩
هند یولنده [هندستان مخابر مخصوصنك مكتوبلری]
٤٢٢، ٤٤٦، ٤٦٤، ٤٨٨، ٥٠٥
هلال وصلیب - اسلام ونصرانیت ٢٨٤
هیجان جنایت ویا اهانت ٣٥٧

ی

« یاایها الذین امنوا استجیبوا ... » ٤٣٩
« یاایها الذین آمنوا استجیبوا ... » ترجمه وتفسیری ٣٥٣
« یاایها الذین آمنوا كتب علیكم الصیام » ترجمه وتفسیری ٤٥٤
« یاایها الناس انا خلقناكم ... » ترجمه وتفسیری ١٩٣
« یاایها المدثر ... » ترجمه وتفسیری ١١، ٢٢، ٣٩
یاپه‌میه‌جغكز بر شیئی نه‌ایچون سویله‌یورسكز ٢٥٣
یأس ، یاس ، یأس ٣٨٥
« یسئلون عن الساعة ... » ترجمه وتفسیری ٩٣

اخطار — شئون فهرستده داخل دكلدر.